R-5552

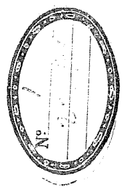

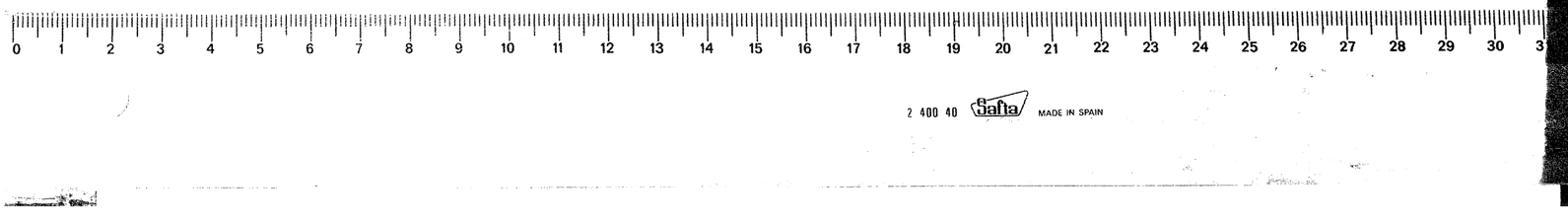
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30
2 400 40 Safta MADE IN SPAIN

R-5552

OMNIA DIVINI

PLATONIS OPERA

TRALATIONE MARSILII FICI-

NI, EMENDATIONE ET AD GRAECVM CODICEM COLLA-

tione Simonis Grynæi, summa diligentia repurgata,

quibus subiectus est Index quàm

copiosissimus.

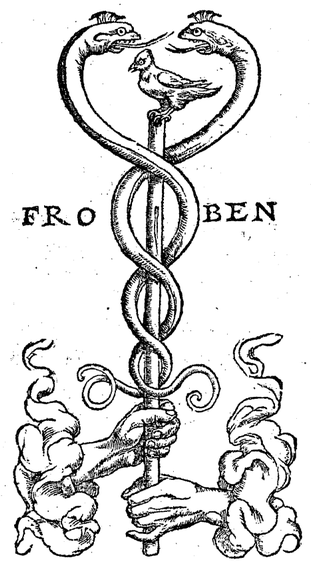

BASILEAE

AN. M. D.C.LI.

SIMON GRYNAEVS CANDIDO LECTORI S.

PRobare uehèmenter ſtudium conatuſq; & pietatem Marſilij ſoleo, uiri meo quidem uidere optimi, qui ut philoſophiam nobis ueterem guſtandam præberet patefaceretq;, cum uires ſuas nõ ignoraret, nihil curauit de nomine & fama ſua quid fieret, modo ſtudijs & ueritati cõſuleret bene: cum qui propter utilitatẽ publicam ingenio cedere uelit, nullus facile reperiatur. Itaq; magnã gratiam manibus uiri debemus ob egregia merita. Ac dolet mihi quidem, delicijs literarum ineſcatos ſubito iam homines adeo eſſe, præſertim qui Chriſtianos ſe profitẽtur, ut legere niſi quod ad gulam facit, ſuſtineant nihil, unde & diſciplinæ & philoſophia ipſa iã ferè prorſus etiã à doctis negligũtur. Quod quidẽ propoſitum ſtudiorũ niſi mature corrigetur, tam magnum rebus incommodũ dabit, quàm dedit barbaries olim. pertinax res barbaries eſt fateor, ſed minus poteſt tamen quàm illa perſuaſa prudentia literarũ, ſi ratione caret, ſapientiæ uirtutiſq; ſpecie miſere mortales circũducens. Nihil enim perniciosius eſt, quàm cum rerũ & uerborum ſtudia diuiduntur. Succedet igitur, ut arbitror, haud ita multo poſt, pro ruſticana ſeculi noſtri rudita-te, captatrix illa blandiloquentia, robur animi uirilis omne, omnem uirtutem maſculam profligatura, niſi cauetur. Itaq; mihi libuit, eodẽ quo egregius ille uir, conſilio, translatione ipſius cum exemplari greco diligẽter collata, & pro uirili noſtra mẽdis omnibus iam recens per nos repurgata, Platonis philoſophiam q; latiſsime, quantum id per me quidem fieri poteſt, propagare. Nam ut iam olim, cùm Græcis Sophiſtis, uaniſsimo genere hominũ ſcateret, præſtigijs uerborum præcipuos mortaliũ paſsim ubiq; ad ſe trahente, lingua ſpiritu q; uenali opes ſibi conflante, & ſapientiæ nomen turpiter ſibi uendicãte, Socratis & Platonis grauiſsimis diſputationibus breui effectũ eſt, ut inaniſsimi homines innoteſcerẽt orbi: ſic puto ſolida earundem diſputationũ ui pulſulanti malo tempeſtiue occurretur. Vale lector, & philoſophare feliciter.

MARSILII FICINI FLORENTINI
IN LIBROS PLATONIS AD LAVRENTIVM
Medicem uirum magnanimum procœmium.

DIVINA prouidentia, fortiter attingens omnia, ſuauiterq; diſponens magnanime Laurenti, ſtatuit, religionem ſanctam nõ ſolum prophetis & Sibyllis, ſacriſq; armare doctoribus, uerumetiam uia quadam, elegantiq; philoſophia ſingulariter exornare: ut ipſa pietas omnium origo bonorũ, tam ſecura tandem inter omnes ſapientiæ & eloquentiæ profeſſores incederet, quàm tuta penes domeſticos conquieſcit. Oportebat enim religionẽ (quæ unica eſt ad felicitatem uia) non rudioribus tantum hominibus, uerumetiam peritioribus cõmunem fore. Qua quidem duce omnes ad beatitudinem, cuius gratia nati ſumus, & ad quam conſequendam communi ſtudio laboramus, facilius tutiusq; peruenire poſſimus. Itaq; deus omnipotens, ſtatutis temporibus diuinũ Platonis animum ab alto demiſit, uita, ingenio, eloquioq; mirabili, religionem ſacram apud omnes gentes illuſtraturũ. Cum uero ad hæc uſq; ſecula ſol Platonicus nõdum palam latinis gentibus oriretur, Coſmus Italiæ decus, & inſignis pietate uir, Platonicam lucem, religioni admodum ſalutarem, à Græcis ad Latinos propagare contendens, me potiſſimũ intra ſuos lares plurimum educatũ, tãto operi deſtinauit. Ego autem & ſi à tenera ætate nominis Platonici cultor, rem tamẽ adeo grauem, non meis quidem, ſed aui tui Coſmi proſperis auſpicijs ſum aggreſſus, ſperans diuinam opem tam neceſſario, tamq; pio officio non defuturam. Hac ergo in primis ſpe ductus Academiã ſum ingreſſus, decemq; ex ea Platonis noſtri dialogos, Coſmo prius q; natura concederet, latinos feci. Poſt eius obitum patri tuo Petro præſtantiſſimo uiro, dialogos nouem legendos dedi. Poſtq; uero Petrus è uita deceſſit, fortuna præclaris ſæpe operibus inuida, inuitũ me à traductionis officio diſtrahebat. Verum tu et religionis cultor, & philoſophiæ patronus, me ad inceptum omni fauore & auxilio reuocaſti. Quamobrem ad inſtitutũ munus felicibus iterum auſpicijs ſum regreſſus, neq; traduxi tantum, ue rumetiam partim argumentis mentem perſtrinxi Platonicam, partim quoad potui breuibus cõmentarijs explicaui. Opus itaq; totum diuino auxilio iam abſolutum tibi libentiſſime dedico. Ad quem illa etiam quæ maioribus tuis inſcripta ſunt, iure hæreditario pertinent, uirum profecto auitæ paternæq; in patria colenda uirtutis hæredem. Leges autem inter dialogos funebrem Platonis orationẽ pio fratri tuo Iuliano dicatam. Præterea ubi ad librum de Regno peueneris, uidebis Fredericum Vrbinatem ducem eo die à me honoratum, quo ipſe tuas ædes honorifice ſalutauit. Non ſolum uero ſeptem atq; triginta libri, qui ſolo tuo inſigniti ſunt titulo, ſed cuncti denique tui ſunt, quandoquidẽ omnes tui gratia ſunt abſoluti, atq; ego ſum tuus. Neq; uero me Platonicum in his libris ſtylum omnino expreſſiſſe profiteor, neq; rurſus ab ullo, quamuis admodum doctiore unquam exprimi poſſe cõfido. Stylum inquã non tam humano eloquio, q; diuino oraculo ſimilem, ſæpe quidem tonantem altius, ſæpe uero nectarea ſuauitate manantem, ſemper autem arcana cœleſtia complectẽtem. Profecto quemadmodũ mundus tribus præcipue dotibus eſt munitus, utilitate, ordine, ornamento: atq; ex his diuinũ nobis teſtatur artificẽ: ita Platonicus ſtylus continens uniuerſum, tribus potiſſimum abundat muneribus, philoſophica ſententiarum utilitate, oratorio diſpoſitionis elocutionisq; ordine, florum ornamento poeticorũ, & ubiq; tum diuinis utitur teſtibus, tum etiam certiſſimum de architecto mũdi deo perhibet teſtimoniũ. Valeant igitur magnanime Laurẽti, ualeant procul omnes, qui minutiſſimas erudiendæ pueritiæ à Platone rationes efflagitant. Erudiant alij rudiores, & eruditi denique fores Platonicas adeant, inde non tam puerilia rudimenta, quàm diuina myſteria tandem reportaturi. Dixi modo Laurenti tandem. Nam Plato noſter antequam diuina fundat oracula, ne ſacra prophanis cõmunia fiant, audientium animos tripli ci paulatim ad ſummum calle perducit, purgatione, reſolutione, conuerſione. Quamobrem multa leguntur apud Platonem ad purgãdos perturbationibus animos pertinentia. Plura rurſum ad ſoluendas mentes à ſenſibus. Plurima etiam ad conuertendas, tum in ſeipſas, tum in deum omniũ autorem, in quem ueluti ſolem rite conuerſæ, optatis inde ueri

tatis radijs feliciter illustrẽtur. Interea Plato noster, dum occultis sæpe modis humano generi necessarium tractat officium, interdum iocari uidetur & ludere. Verum Platonici ludi atq; ioci multo grauiores sunt quàm seria Stoicorum. Neq; enim per humiliora quæ dã dedignatur alicubi peruagari, modo sensim auditores captans humiliores facilius ad excelsa perducat. Miscet frequẽter grauissimo quodam consilio utilia dulcibus, quo modestis sermonis blandi leporibus, animos natura proniores ad uoluptatem, per ipsam uoluptatis escam ad cibum alliciat salutarem. Fingit & sæpe fabulas more poetico: quippe quum ipse Platonis stylus, non tam philosophicus, quàm reuera poeticus uideatur. Furit enim interdum atq; uagatur, ut uates, & ordinem interea non humanum seruat, sed fatidicum & diuinũ: neq; tam docentis personam agit, quàm sacerdotis cuiusdam atq; uatis: partim quidem furentis, partim uero cæteros expiantis, & in diuinum furorem similiter rapientis. Fabulis uero inter hæc ob id potissimum uti uidetur: ut inter uarios Academiæ flores oblectentur quidem omnes, sed expiati duntaxat poma decerpant, uescantur suauius, facilius concoquant, perfectius nutriantur. Agit autem dialogis omnia: ut sermo uiuens, personas loquẽtes ante oculos ponat, persuadeat efficacius, & moueat uehementius. Accedit ad hæc quod amicos (ut par est) opportune dialogis suis honestat, facilius multos posteritati cõmẽdans. Præterea opiniones eadem de re diuersæ cõmodius dialogo recensentur. Mitto quòd dialogus mira quadam uarietate delectat, & attentione audientes detinet & legentes. Verum quidnam longius per minutiora quædam et humiliora digredimur? Sophia magnanime Laurenti, quæ solo Iouis capite nata, ab initio cũ eo erat cuncta cõponens: patrem imitãs, ipsa quoq; filiam solo capite peperit, Philosophiam nomine, cuius deliciæ forent, esse cum filijs hominũ. Hanc igitur in terra quondã per uarias gentes peregrinantẽ excellentiora passim admirabantur ingenia. Quorum in numero Plato noster non solum admiratus est illam: sed & primus & solus ad summũ excoluit. Huic enim ille primus tanquã sacræ sacerdotia cinxit tempora mitra: præterea peplum induit, quod Augustam filiam Mineruæ decet: caput etiam manusq; & pedes suauiter redolentibus illiniuit unguentis. Denicq; solum ipsum quacunq; philosophicũ numen inderet, uarijs aspersit floribus, & ornauit. Talis erat, atq; etiam est huius diuæ intra limites Academię deambulantis habitus, talis ornatus. Quoties uero extra hortos Academicos peruagatur, non solum unguenta semper amittit & flores, sed etiam proh nefas, sæpe incidit in latrones, atq; amissis sacerdotij & grauitatis insignibus nuda passim, & quasi prophana pererrat, adeoq; deformis apparet, ut neq; Phœbo ulterius Mercurioq; suis familiaribus placeat: neq; insuper uel auo suo Ioui, uel Mineruæ matri probetur. Cæterum statim materno consilio intra parietes & hortos Academiæ sese recipiens, antiquũ resumit decus: & ibi uelut in patria libentissime requiescit. Quamobrem iuuat unà tecum Platonice Laurenti omnes, tum discendi, tum bene uiuendi cupidos, ad Academiã Platonicã cohortari. Hic enim iuuenes uel inter iocandũ præcepta morum, uel inter ludendum industriam disserendi iucunde admodum & facilè consequentur. Hic uiri etiam rei tum familiaris, tum publicæ disciplinã abunde perdiscent. Hic senes pro mortali uita, uitam sperabunt æternam. In Academiæ hortis poetæ sub lauris canentem Apollinem audient. In uestibulo Academiæ oratores spectabunt Mercuriũ declamantem: In porticu uero, et aula iurisconsulti ciuitatum q; gubernatores, Iouem ipsum auscultabunt, sancientem leges, iura dictantem, imperia gubernantẽ. In ipsis denicq; penetralibus, philosophi Saturnum suum agnoscent, cœlestium arcanorum cõtemplatorem. Vbicq; uero sacerdotes rerumq; sacrarum antistites arma reperient, quibus pietatem aduersus impios strenue protegant. Huc igitur, huc precor, omnes accedite, qui liberales colitis disciplinas, hic eas, & libertatem uitæ pariter adepturi: huc denicq; cuncti concurrite, quos assequẽdæ ueritatis, & cõsequendæ beatitudinis perpetuus ardor inflãmat: hic aspirante deo, ueritatem ad uotum, & felicitatẽ consecuturi. Verum iterum admonẽdi estis, ne temerè de rebus Platonicis, imò uero diuinis, feratis sententiã, sed longo & æquo examine iudicetis, neq; liuidam in eos censurã exerceatis, qui procul ab omni liuore uobis uigilant & laborant. Imò uero fauete libenter autori pio, fauete etiam traductori, non solum translatione uerborũ, sed explicatione sententiarũ communi omniũ utilitati pro uiribus consulenti. Nolite precor antiquam salutaremq; doctrinã, heu iamdiu nimis oppressam, nuper autem in lucem diuina prouí-

prouidentia prodeuntem, insequi crudeliter & opprimere, ne forte quam deus omnipotens uult ubiq; uiuã, mortalis homo frustra perditã uelit. Dextera enim domini fecit uirtutem, dextera dñi iam exaltauit eam, non morietur, sed uiuet, & narrabit opera domini.

SEd quonam optime Laurenti nos ingens in Platonem ac nescies tenere modum, raptauit amor? Num in Platonis causa declamauimus, oratoriæ facundiæ principis? Satis enim superq; ipse pro causa declamauerit, apud eos præsertim qui perturbationib. uacui, æquos se præstiterint auditores. Te uero in præsentia minime adhortabor, mirum in modum ad hæc omnia uoluntate propensum, ingenio promptum, studio eruditum. Sed optabo duntaxat, ut & legas feliciter, & felicissime uiuas, Marsilij tui memor. Dum uero Marsilium Ficinum nomino, Philippum quoq; Valorem Academicum nostrum intelligere pariter nominatum. Nam si Valor atq; Marsilius in Platone defendẽdo, & in te amando idem sunt, proculdubio inter se quoq; sunt idem. Valorem tibi Laurenti singularis sua uirtus probat, Platonicus honor laudat, incredibilis in te amor ualde commendat.

PLATONIS VITA ET PRIMO GENEALOGIA ET GENESIS.

LATO Atheniensis Aristonis & Perictiones siue Potonæ filius à Neptuno genus utrinque ducit. Nam Solon à Nerco & Neptuno descendit. Solonis uero frater Dropides Critiam maiorẽ genuit: à quo Calæscerus ortus duos habuit filios, Critiã scilicet minorem, qui unus ex triginta Athenarum gubernatoribus fuit, atq; Glauconem Charmidis & Perictionnes patrem. Perictione uero Aristoni nupta, Platonem peperit & Adimantum & Glauconem. Fœminam quoq; Potonam: quæ Eurymedonti nupta, peperit Speusippum. Rursus Aristo Platonis pater à Codro filio Melanti descendit, cuius iterũ in Neptunum sicut & Solonis originem referunt. Ferunt Athenis celebre esse, Aristonẽ Perictionæ cum esset speciosissima congredi conatum esse. Verum fuisse illius conatus irritos, uidisseq; in somnis Apollinem, atq; ab eo iussum mundam à cõiugali copula quoad pareret, seruauisse. Quod & Laertius & Polycrates scribũt. Nascitur Athenis uel in Aeginea à Troiæ captiuitate anno septingentesimo quinquagesimosexto ab Vrbe condita trecentesimotertio, ante Christi aduẽtum quadringentesimo uigesimotertio, Platonis Genesim qualem adolescens audiueram in libro de Amore significaui: sed nunc adducam qualem Iulius Firmicus Astronomus describit. Cuius opinionem hac in re existimo ueriorem. Est autem eiusmodi: In ascendente aquario Mars, Mercurius, Venus. In secunda, Sol in piscibus. In quinta, Luna in Geminis. In septima, Iupiter in Leone. In nona, Saturnus in Libra. Hanc Genesim Iulius Firmicus asserit significare uirum, qui mirabili eloquentia polleat, cœlestiq; ingenio ad omnia secreta diuinitatis accedat.

EDVCATIO, INDOLES, ERVDITIO, SOBRIETAS PLATONIS.

ERTVR, cum in cunis esset, labijs infantis apes mel infudisse, eloquentiæ futuræ præsagium. Aiunt Socratem uidisse per somnium oloris pullum sibi in gremio plumescere, qui continuo exortis pennis, expansis alis in altum euolans, suauissimos cantus ediderit. Postridie quum à patre sibi Plato commendatus esset, hunc esse cygnum quem uiderat dixisse. Poetico stylo in adolescentia floruit. Elegias composuit, & tragœdias duas, quas & ipse igni dedit, cum primum animum ad philosophiam applicuisset. Primis literis à Dionysio præceptore imbutus est, deinde Socratem audiuit uigesimũ annum ætatis agens. Post Socratis mortem Cratylo Heraclitidiscipulo, & Hermogeni Parmenidis philosophiam tuenti sese accõmodauit. Cum esset annorum duodetriginta, Megaram se ad Euclidem cum alijs Socraticis cõtulit. Hinc Cyrenẽ profectus, Theodorum mathematicũ audiuit, atq; inde in Italiã ad Pythagoreos Philolaũ & Archytam Tarentinũ Eurytumq; concessit. Ab his in Aegyptũ ad prophetas & sacerdotes se recepit. Decreuerat adeundos Magosq; progredi: uerum propter Asiæ bella à proposito destitit. Regressus demũ Athenas, in Academiæ uitam duxit: quem insalubrẽ Atticæ locum dicitur elegisse, q; etiam diuus Basilius et Hyeronymus cõprobãt, ut nimis bonus corporis habitus ceu uitijs nimia luxuries amputaretur. Erat enim et speciosissimo et robustissimo corporis habitu. Vnde & à latis humeris, ampla fronte, et egregio totius corporis habitu orationisq; ubertate, Plato est nũcupatus: cum ante nominatus fuisset Aristocles. Nihil in eo deforme, nisi fortè uox aliquantulũ gracilis, & nescio quid sub ceruice gibbosum eum aliquantulum deformabat, ob Academiæ habitationẽ passus est quartanam febrem menses decem atq; octo: sed sobrietate & diligentia sua uires post febrem ualidiores quàm ante recuperauit.

MILITIA ET NAVIGATIO PLATONIS TRINA

MILITAVIT ter. Primo in Tanagram, secundo in Corinthum, tertio in Delum, ubi etiam victoria potitus est. In Siciliam ter nauigauit. Primo ut insulam & ætnea miracula craterescq; uideret. Agebat tunc quadragesimum ætatis annum: quo etiam tempore Dionysius Hermocratis filius ut secum loqueretur, impulit: ubi cum ille de tyrannide differeret, dicens non id præstare quod sibi soli esset utile, nisi uirtute etiam excelleret, offensum tyrannum atq; iratum dixisse aiunt: Verba tua otiosorum senum sunt. At ille: Et tua inquit, tyrannidem sapiunt. Ad hæc indignatum tyrannum primo quidem illum necare uoluisse. Deinde uero à Dione & Aristomene obsecratum, id minime effecisse: uerum Polidi Lacedæmonio qui per id tempus legatus ad se uenerat, eum tradidisse ut uenundaretur. Eum ille in Ægina adductum uendidit. Quo tempore & Charmander tãquam mortis reum accusauit. Sane iuxta peruulgatam apud eos legem, capitale erat, si quis Atheniensium eam insulam adijsset. Cæterum cum à quodam fuisset allegatum, disciplinæ gratia eò philosophũ ascendisse, legemq; illam de hominibus, non de philosophis qui super homines sunt, loqui, absolutũ eum dimisere, neq; occidendum, sed uendendũ decreuerũt. Aderat fortè Anniceris Cyrenaicus, qui eũ uiginti minis redemit, remisitq; Athenas ad amicos. Polidem uero à Cabria superatum, & postmodum in Elice fuisse submersum fama est, dæmonio sibi nunciante talia illum philosophi gratia perpeti. Non tamen queuit Dionysius. Verum cum cognouisset quæ illi contigerant, scripsit Platoni, orans ne in se maledicta intorqueret. Ad quem ille scripsit, nõ tantum sibi à philosophia superesse otij, ut Dionysii meminisset. Obtrectatoribus quibusdam Platonẽ à Dionysio derelictũ obiectantibus respõdit, immo uero à Platone Dionysius est relictus. Secundo profectus est ad Dionysium iuniorem, ab eo & Dione philosophandi gratia accersitus: hac quoq; spe ductus, se suis consilijs effecturũ, ut illic ex tyrannide, aut respublica fieret, aut regnum: uisurumq; quod iamdiu uehementer optabat, gubernationem scilicet quandam maxime philosophicam, in qua uel gubernent philosophi, uel gubernatores philosophentur. Putabat enim ciuitates non aliter posse miseriã euitare. Id omne non ui aut dolo, sed philosophicis rationibus persuaso Dionysio fieri cupiebat. Sed quarto fere mense post Platonis accessum, Dionysius falsis impulsus calumnijs Dionẽ quasi tyrannidi insidiantẽ expulit. Platonem uero libenter amplectebatur. At Plato in patriam redijt. Tertio accessit, Dionem Dionysio recõciliaturus, & ab utroq; iterum atq; iterũ obsecratus, rogatus etiam ab Archyta. Tũc & Dionysius uitatam illi triremem obuiam misit, & Archedemum Pythagoricum oratorem, nobilesq; permultos, & ipse quadrigis albis egredientem excepit. Postulauit Plato promissam Dionis restitutionem, atq; insuper urbem ac homines qui iuxta constitutam ab eo rempublicam uiuerent. Idq; ille quanquam pollicitus, implere detractauit. Cum uero Plato palàm Dionysium redargueret, quòd fefellisset fidem, tum sibi de Dione restituendo, tum Theodotisuo de Heraclide seruando: infensum deinde habuit Dionysium: unde in summo uiuebat periculo, ne à militibus interficeretur. Sed Architas Tarẽtinus Salmiscum misit ad Dionysium oratorem una cum naui, rogans ut Platonem dimitteret. Ille eum dimisit, ac præbuit commeatum: Plato in patriã redijt. Dionysius paulo post à Dione ciuibusq; pulsus tyrãnide, criminis in philosophum commissi pœnas dedit. Plato miro quodã honore exceptus est in patria. Ibiq; ad Rempub. accersitus accedere noluit: quia plebs malis se moribus assueferat.

QVIBVS PLATO LEGES DEDERIT

FERTVR Arcadas & Thebanos condita ciuitate honestæ magnitudinis, rogasse illum, ut eam rempublicam institueret. Verum illum cum eos intellexisset æqualitatem sectari nolle, profectum non esse. Syracusanis uero expulso tyranno leges dedit. Et Cretensibus Magnesia nuper condita siue instaurata ciuitate, scripsit leges duodecim in libros digestas. Misit ex familiaribus suis Aristonymum ad Arcadas legibus instituendos, ad Ilios Phormionem, ad Pyreos Meledimum.

CONTINENTIA, GRAVITAS, COMITAS PLATONIS

VIXIT autem cœlebs & sobrius admodum, & ut Aurelius Augustinus perhibet, castus. Vnde & in senio sacra naturæ feciſſe dicitur, ut se apud uulgus à crimine sterilitatis absolueret. Iuuenis adeò uerecundus, adeo compositus fuit, ut nunquam ridere, nisi modice, deprehensus sit. Iratum uero uidit nemo. Vnde apud Platonem educatus puer cum ad parentes reuersus uociferãtem uideret patrem, nunq; inquit hoc apud Platonẽ uidi. Semel tantum clàm subiratus est puero grauiter delinquẽti. Sed Xenocrati inquit: Cæde tu hunc puerũ. Ego enim quia iratus sum, nequeo. Edebat quolibet die aut semel tantũ, aut bis, parcissime. Dormiebat solus. Contrariã uitã multũ uituperabat. Ad amãdos adolescẽtes; quem admodũ & Socrates suus uidebatur paulò pronior, uerũ uterq; tam ratione cõtinens q̃ sensu procliuis. Quàm diu ne isti amauerint, & quo pacto quæ de amore locuti sunt, exponãtur, satis in libro de amore tractauimus. Optabat memoriam

memoriã sui uel in libris, uel in amicis relinquere. Et si melãcholicus erat, profundissimiq; ingenij, ut scribit Aristoteles, iocis tamen plurimis utebatur, atq; Xenocratẽ & Dionem seueriores sæpissime admonebat, ut Gratijs sacra facerent, quo iucundiores gratioresq; redderentur. Platonis autem grauitati comitas erat admixta.

DISCIPVLI PLATONIS PRAECIPVI

DISCIPVLI eius fuere, Speusippus Atheniensis, Xenocrates Calcedonius, Aristoteles Stagirites, Philippus Opuntius, Hestiæus Perinthius, Dio Syracusanus, Amycles Heracleotes, Eraſtus & Coriscus Scepsij, Timolaus Cyzicenus, Hebion Lampsacenus, Pithon & Heraclides Aenij, Hippothales & Calippus Athenienses, Demetrius Amphipolites, Heraclides Ponticus, & complures alij: & cum his mulieres duæ, Lasthenia Mantinea, & Axiothea Phlyasia: quæ uirili utebantur ueste. Theophrastum item illius fuisse auditorem ferunt, & Hyperidem oratorẽ. Chamæleon & Lycurgum, & Demosthenem quoq; fuisse ipsius studiosum, & Mnesistratum. Vestibulo Academiæ inscriptum erat. Nemo huc geometriæ expers ingrediatur. Quod quidem non solum de linearum, sed etiam de affectuum debita mensura uolebat intelligi.

LIBRI QVOS SCRIPSIT PLATO, AC A POSTERIS in quaterniones nouem collecti.

PRIMA QVATERNITAS

Euthyphro: uel de Sanctitate
Apologia Socratis: id est defensio
Crito: uel de eo quod is egit in carcere cum Socrate: uel de agendo
Phædo: uel de animi immortalitate, uel de anima

SECVNDA

Cratylus: uel de recta nominum ratione
Theætetus: uel de scientia
Sophista: uel de ente
Ciuilis: uel de regno

TERTIA

Parmenides: uel de uno omnium principio, & de ideis
Philebus: uel de summo bono, uel de uoluptate
Conuiuium: uel de amore
Phædrus: uel de pulchro

QVARTA

Alcibiades primus: uel de natura hominis
Alcibiades secundus: uel de uoto
Hipparchus: uel de studio lucrandi: uel de lucri cupiditate
Amatores: uel de philosophia

QVINTA

Theages: uel de sapientia
Charmides: uel de temperantia
Laches: uel de fortitudine
Lysis: uel de amicitia

SEXTA

Euthydemus: uel litigiosus
Protagoras: uel de moribus sapientiæ professorum
Gorgias: uel de rhetorica
Meno: uel de uirtute

SEPTIMA

Hippias maior: uel de pulchro, uel de honesto
Hippias minor: uel de mendacio
Io: uel de furore poetico, uel de Iliade
Menexenus: uel de Attica antiquitate, uel Epitaphius

OCTAVA

Clitopho: uel exhortatorius
De Republica libri decem, uel de iusto
Timæus: de mundi natura
Critias: uel Atlanticus, uel de Atlantica antiquitate

NONA

Minos: uel de lege
De legibus libri duodecim
Epinomis, id est, legum appendix, uel philosophus
Epistolæ duodecim

HOS omnes Platonis libros ipsi è Græca lingua transtulimus in Latinam. Tres uero sunt Platonicorum species dialogorum. Aut enim sophistas confutat, aut adolescentes adhortatur, aut docet adultos. Quæ in epistolis, uel in libris de legibus, & Epinomi Plato ipse suo disserit ore, certissima uult haberi. Qua uero in cæteris libris, Socratis, Timæi, Parmenidis, Zenonis ore disputat, uerisimilia,

ELOQVENTIA, SAPIENTIA, autoritasq; Platonis.

STYLVS Platonis ut ait Aristoteles, medius inter solutam orationem & carmen fluit, suauitas & copia tanta, ut Cicero Platonem & intelligendi & dicendi grauissimum autorẽ fuisse dixerit. Adiecit, si Iupiter humana lingua loqui uoluisset, nõ alia quàm Platonis lingua fuisse locuturũ. Doctrina uero tanta in eo, ut cum ante illum omnes inter Græcos illustres, ad externas gentes sapiẽtiæ gratia peregrinati fuissent, post Platonis tempora cæteræ nationes Athenas confluxerint, & Aristoteles tam miro in genio præditus, ac nouæ hæresis auidissimus, cum Platonem iam penè adultus adisset, uiginti eum continuos annos audiuerit. Adde quòd prius quàm adiret Platonem, iam literis prouectus erat. Deinde Platonem solum habuit præceptorem. Mitto quod à Cicerone scribitur: Malo cum Platone errare, quàm cum cæteris recte sentire. Præterea quòd unà cum Panætio illum appellat Homerum philosophorum. Mitto illud Quintiliani: Quis dubitet Platonẽ esse præcipuum, uel acumine disserendi, uel eloquẽdi facundia diuina quadam & Homerica? Multum enim illius oratio supra prosam orationem, & quam pedestrem Græci uocant, surgit: ut mihi non humano ingenio, sed Delphico quodam oraculo uideatur instinctus. Diuina quadam sapientia & probitate mirabilem autoritatẽ etiam in patria, quod rarissime fieri solet, sibi comparauisse uidetur. Reuersus ex Sicilia Plato, cum ad magnificentissimam illam Olympiorum celebritatem quasi quendam orbis terrarum cõuentum peruenisset, tam lætis cunctorum occursibus exceptus est, ut è cœlo deus ad mortales demissus uideretur. Ludos deseri, Athletarum spectacula relinqui, Pugiles solos omitti cerneres: & quod admirabilius est, qui tam longis terrarum mariq; tractibus, pascendorum oculorum animorumq; & aliorum gratia ad Olympia uenerant, omnis uoluptatis obliti Platonem adibant: Platonem intuebantur, in Platone perinde atq; amœnissimo diuersorio conquiescebant. Cum tragœdiam quis referret, nec quispiam præter Platonem adesset, obiectantibus quibusdam dedecori esse illi quòd nemo præter unum adesset, respondit ille: Et hic unus plus est, quàm Athenienſis populus.

CHARITAS, MAGNANIMITAS sanctimoniaq; Platonis.

QVAM magno & constati animo: præsertim in amicorũ causa fuerit, declarãt eius epistolæ. Tyrannum sæpe quòd iniuste gubernaret: quodue amicos falleret, etiã præsentib. testibus audacter redarguebat, tãtũ aberat ut illi assentaretur. Mitto minutiora illa, quale illud est quod iusserat Dionysius in cõuiuio ut singuli purpura induti saltarẽt, saltauit protinus Aristippus: Plato uero noluit: dicẽs non cõuenire philosopho muliebria. Et cõtẽptus tyranni, Dionisiq; defensio. Præterea Cabriæ fortissimo duci Crobylus accusator improbus dicm dixerat, et capitis iudiciũ intentauerat. Quocirca cum à reliquis destitutus ciuibus metu periculi in arcem ascenderet, solus Plato auxiliũ præstaturus semper illi adfuit. Cũ uero calumniator Crobylus ut eum à patrocinio deterreret minitans dixisset: alijs defensionẽ præstaturus aduentas, ignorãs quòd te quoq; Socratis uenenum expectat. Ipse respondit: Olim Crobyle cum patriæ dignitati militabam, in tolerandis periculis haud segnis eram: nunc pro officio, & amici salute licet ferrum ac uenena mineris & ignẽ, nullum recuso discrimẽ. Cum Socrates carcere iniustissime inclusus esset, Plato pecunias cõgregauit, ut redimeret innocẽtẽ. Et dum iudiciũ agebatur, ascendens in suggestum, sic cœpit orare: Cum minor natu sim uiri Athenienses omnibus qui tribunal ascenderunt. Verũ tyrannici iudices ueriti, ne autoritate & eloquentia sua ciues moueret, interpellauerunt repente, reclamauerunt, descende. Plato domũ abijt. Nam quantum illi malæ mentis morbo, tantũ hic tunc morbo corporis laborabat. Socratis uero persecutores pœnas paulo post dederunt. Cum ex cõdiscipulis quidam instigaretur inuidia Xenocratem adeo Platoni gratum acceptumq; esse, ut in eum cõflaret inimicitias, multa in Platonem Xenocratis maledicta renunciauit. Plato medio sermõe criminationẽ respuẽs, obaudit. Instat obtrectator uultus seueritate crimen affirmans. Deniq; deos oẽs, ac deas obtestanti, Plato ut ab eius sese pertinacia solueret, esto inquit. Sed ea Xenocrates fide ac grauitate pollet, ut nisi sic expedire iudicasset, dicturus ea nunquã fuisset. Grauitatem magnanimitatemq; Platonis imitatũ fuisse Xenocratẽ dilectũ eius discipulum, testis est uita Xenocratis apud Diogenem, quæ quidem est fortitudinis & sanctitatis exemplar. Imitatum quoq; fuisse Dionem: Plutarchus est testis. Præterea Philiscus Lycurgi oratoris uitam describens: Magnus uir inquit fuit Lycurgus, multaq; sunt ab eo gesta præclare, quæ facere nemo potuisset qui nõ fuisset Platonis auditor. Demosthenes cum Antipatrum fugeret: Archiæ blandis uerbis se ei uitã seruaturũ pollicẽti, absit, inquit, ut uiuere turpiter malim quàm honeste mori: postq; Xenocratẽ et Platonem de immortalitate animi disserẽtes audiui. Idem scribens ad Heracleodorũ quendam condiscipulũ suum, atq; eum reprehendẽs, quòd postquã Platonem audierat, negligeret bonas artes, et uitã parum honeste duceret, Nonne, inquit, erubescis ea negligere, quæ à Platone accepisti? Dionysius ad Speusippũ scribẽs, ait: Plato quidem gratis sua limina terentes docebat. Tu uero tributa exigis, & à uolentibus ac nolentibus accipis. Laertius quoq; carpit eundem, quòd non sicut Xenocrates Platonis castitatem & fortitudinem, mansuetudinemq; fuerit imitatus.

Illud

illud uero de fortitudine Xenocratis tacere nõ possum, quòd cum Platoni Dionysius diceret: Caput tibi quispiam tollet, Xenocrates qui aderat, inquit, Nemo istud prius quàm meum hoc abscindet.

SENTENTIAE ET PROVERBIA Platonis.

DE Aristotele et Xenocrate hæc Plato dicebat. Hui qualem equũ, qualemq; asinum iungẽdos assumpsi. Aristoteles quidẽ freno indiget: Xenocrates uero calcaribus. Erat inter discipulos eius lautus nimiũ, & curandæ cutis studiosissimus adolescens, Quem Plato rogauit: Quousq; tibi carcerẽ ædificare pergẽs? Quoties hominem amore irretitum uideret, ille aiebat, proprio in corpore mortuus est, uiuit in alieno. Addebat: Qui se ipse alterius gratia deseruerit, omnium esse miserrimũ: quippe qui neq; se possideat ulteri us, neq; alterum. Platonis quidam familiaris uir doctus, eum orabat ut sibi aures paulisper accõmodaret libellum à se æditum lecturo. Rogatus subinde à Platone, quæ libri esset inscriptio, respondit, Contradicẽdum non esse. Cui Plato: cur igitur ipse hoc facitis? Cur contradicentibus contradicis? Cur me consulis, si tibi prohibes contradici? Leo ciuis potens in cœtu carpebatur, quòd magnas & immodestas in senatu uociferationes habuerat. Plato hoc ipsum, inquit, est uere leonem esse. Diogeni Cynico dicenti, quod humana quidem ista uideret, ideas uero nequaquam. Cui mirũ inquit? Oculos enim quibus ista uidentur habes & uteris, mente uero non uteris, qua sola illæ cernuntur. Mirantibus discipulis, quod Xenocrates in omni uita seuerus, nescio quid risu excipiẽdum dixisset: Quid inquit miramini inter spinas aliquando rosas & lilia nasci? Ad iuuenes crebro dicere solebat: Otio labores anteponite, nisi forte rubiginem splendori præstare putatis. Iuuentutem ad beatam uitam hac ratione sæpissime incendebat. Contrariam uirtutis ac uoluptatis naturam animaduertite. Huius enim momentaneam dulcedinem subita pœnitentia sequitur, dolorq; perpetuus: illius autem breues labores, æterna uoluptas. Cum uidisset quendã aleæ ludentem, arguit: et cum ille, quàm parua reprehendis diceret, Plato respõdit: At nõ est paruũ consuetudo. Ebrijs et iratis consulere solitus erat, sese ut in speculo studiose intuerentur: ab eiusmodi statim fœditate discessuros. Ebrietatem & somnum ualde detestabatur. Aiebat plurimum referre ad puerilem educandam ut honestis solum gaudere pueri assuescerent. Alioquin uoluptatem dicebat escam esse malorum. Addebat sanitatem animi ueram esse philosophiam, cæteras uero facultates non tam philosophiã quàm ornamenta uideri. Nihil sanè menti suauius esse quàm uerã dicere et audire. Veritate enim nihil est melius uel durabilius. Interrogantibus quibusdam, quænam possessionum genera filijs essent potissimum comparanda: Ea dixit quæ non grandinem, non hominum uim, non ipsum denique uem extimescerent. Demodoco de filij eruditione consultanti, qualis inquit in arbusculis plantandis dirigendisq;, talis et in filijs gignendis, & instituendis cura esse debet. Hic labor, illic uoluptas. Cauendum aũt ne in hoc sopiti, in illo plus quàm uigiles uideamur. Philedono cuipiam Platonẽ carpenti, quòd non minus in discendo quàm in docendo studiosus ac sedulus esset, & quoad discipulus esse uellet interroganti: quoad inquit meliorem ac peritiorem esse me non pœnitebit. Interrogatus quidnã inter peritum imperitumq; interesset: quod inter medicum ægrotũq; respondit. Principibus nullum præstantius prædiorũ genus esse dicebat, quàm eorum familiaritates hominum, qui cauponari nescirent. Principi non aliter necessariam esse sapientiam, quàm corpori animam. Beatissimas fore respublicas, si aut philosophi dominentur, aut saltem qui gubernant, diuina quadam sorte philosophẽtur. Nihil enim pestilentius esse potestate & audacia, quam ignorantia comitetur. Tales quoq; subditos esse solere, quales principes uideantur. Magistratui non proprium bonum, sed publicum cogitãdum: non partem solum ciuitatis quandam, sed totam esse curandam.

QVANTVM PLATO NEGLEXIT HVMANA, quantum diuina dilexit.

REPETEBAT quotidie sola æterna esse uera: Temporalia uero ueri similia. Dormire in corpore animum. Et quæ sensus appetit aut timet, nihil aliud esse quàm somnia. Itaq; hæc omnia penitus contemnenda. Et ut mala uitentur quibus plenus est mundus, ad æterna confugiendum: aliter enim deuitari non posse. Ipse quoq; quæ præcipiebat, impleuit. Nam cum & hæreditario quodam iure & ciuium fauore princeps in Republica esset futurus, omnem prorsus ciuilem respuit dignitatẽ. Cum patrimonio ditissimus esset, fratribus largitus est omnia præter suburbanum prædiolum, quam academiam nominabant. hoc solo cõtentus uixit. Et si præceptor amicusq; principum extitit, diuitias tamen ad his nullas accepit. Solebat rex Dionysius dicere, Aristippus semper pecunias petit, Plato semper libros. Adde quod neq; uxorẽ duxit, neq; uixit in urbe, ab omnibus liber, soli seruiens ueritati. Vnde diuus Hieronymus inquit: Plato Aegyptum & Architam Tarentinum eamq; oram Italiæ quæ quondam magna Græcia uocabatur, laboriosissime peragrauit, ut qui Athenis magister erat & potens, cuiusq; doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atq; discipulus, malens aliena uerecunde discere, quàm sua impudenter ingerere. Deniq; cum literas quasi toto orbe fugientes persequitur, captus à piratis & uenundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit captiuus, uinctus est seruus, tamẽ quia philosophus, maior emente se fuit. Hæc Hieronymus.

Pietas

PIETAS ET GRATITVDO PLATONIS

GRATVS deo fuit, à quo principium cogitandi, dicendi, agendi, omnibus in rebus, & faciendum dicebat esse, et ipse semper efficiebat. Præterea deo gratias agebat quotidie, quòd homo natus esset nõ brutum: quòd Græcus nõ barbarus: quòd temporibus Socratis. Quàm gratus præceptoribus fuerit, omnibusq; amicis, testimonio sunt eius dialogi. In quibus mirifice eos omnes honorat, atque Socrati libros suos attribuit. Non solum enim illum in omnibus penè dialogis disputantem inducit, sed etiam omnia à se composita, scribit non sua, sed Socratis esse.

QVAE PLATO AFFIRMARIT

IN HIS quæ sensibus subiacent, partes Heracliti tuebatur. Porrò in his quæ ad intelligentiam pertinent, Pythagoræ maxime acquiescebat. In rebus aũt ciuilibus Socratem suum amplectebatur. quæ ubiq; asseuerabat, hæc sunt. Deum omnibus prouidere. Animas hominum immortales esse. Bonorum præmia, malorum supplicia fore. Augustinus in libro contra Academicos inquit, Christi autoritatem omnibus anteponendam. Si autem rationibus agendum sit, apud Platonicos reperire se dicit, quod sacris Christia norum literis non repugnet. Idem Dionysius Areopagita significauit: Eusebius postea & Cyrillus latius declarauerunt. Hinc Augustinus in libro De uera religione: Platonici inquit paucis mutatis Christiani fierent. Atq; in confessionibus, narrat se proœmium Ioannis Euangelistæ fermè totum apud Platonicos reperisse. Propterea in secundo de Ciuitate dei inquit: Labeo Theologus apud gentiles, Platonem inter semideos connumerandum putauit, sicut Herculem atq; Romulum: semideos autem heroibus anteponit, sed utrosq; inter numina collocat. Veruntamen istum quẽ appellat semideum nõ heroibus tãtum, uerumetiam dijs ipsis præferendum esse nõ dubito. Vnde inquit se Platonicos ante alios elegisse, quia de rebus diuinis atq; humanis rectius admodum quàm cæteri philosophi senserint. Quod & Marcus Varro antea iudicauerat. & Apuleius Platonem, non tantum heroibus superiorem fecit, sed dijs æqualem, quia uidelicet diuinarũ rerum adyta penetrauerit. Plato tanta fuit modestia præditus, ut cum mirabilem sibi autoritatem ante alios cõparauisset, tamen interrogatus à quodam quatenus præceptis suis parendum foret, responderit: quoad in terris appareat sacratior aliquis, qui sontem omnibus ueritatis aperiat, quem deniq; sequantur omnes. Addidit, nihil suo, sed diuino tantum lumine reperisse. Quid aũt in philosophia senserit, satis in libro de Amore, & Theologia nostra tractauimus.

REDITVS PLATONIS IN PATRIAM cœlestem & laudes.

NATALI suo decessit, et annũ unũ atq; octoginta impleuit, sine ulla dubitatione. Ideo magi, qui tũc Athenis erant, Platoni immolauerũt, amplioris fuisse sortis q̃ humanæ rati, quia cõsummauisset numerum perfectissimũ, quem nouem nouies multiplicata conficiunt. Atq; quod mirum est, ad huc in ea ætate, et in eo ipso die scribebat. de quo Cicero inquit: Est etiã quiete, et pure, atq; eleganter actæ ætatis placida ac leuis senectus, qualem accepimus Platonis, qui uno & octogesimo anno scribẽs mortuus est. Seneca etiã affirmat id Platoni sobrietatis et diligẽtiæ beneficio cõtigisse. Alij inter scribendũ, alij discumbentẽ in nuptijs remotis dapibus inter differendũ ad superos rediisse. Aristoteles in tẽplo aram Platoni statuamq; sacrauit hoc epigrammate: Aram Aristoteles hanc Platoni dicauit, uiro quem nefas est à malis laudari. Addit Aristoteles.

Qui solus uita, doctrina, moribus, ore
Admonuit cunctos, & monimenta dedit:
Vt uirtute queant felicem ducere uitam.
Nulla ferent talem secla futura uirum.

Adiunxerunt & sapientes alij in Platonis laudes carmina plurima: sed præcipua epigrammata tria. Primi hæc est sententia: Temperantia, iustitiaq; excelluit omnibus, tantum uero sapientia superauit, ut omnem prorsus inuidiam superauerit. secundi hic est sensus: Plato in deorum numerum est translatus. Longinquæ hunc nationes honorant: qui diuinam uitam ipse nouit, alijsq; monstrauit. Tertij sententia est huiusmodi. Phœbus Aesculapium genuit & Platonẽ, ut ille corporibus, hic animis mederetur. Præterea Mithridates Persarum rex Platonis statuam in Academia ita locauit inscriptam: Mithridates Rhodobati filius Perses Musis imaginem Platonis dicauit, Syllanionis opus. Ex his omnibus id Plato est consequutus, ut Græci Aristotelem quidem dæmonium: Platonem uero diuinum cognominauerint. Quia uidelicet ille & uita humanus & scientia naturalis maxime fuerit, Hic autem scientia simul & uita sese potissimum ad diuinum contulerit.

APOLOGIA DE MORIBVS PLATONIS

FInem iam uobis imponam, si pauca quædam rursus addidero. Sunt plebei quidam uersificatores, qui immerito poetarũ sibi nomẽ usurpant. Hi tam morum dissimilitudine quàm malignitate inuidiæ prouocati, in optimũ quemq; impudentissime ludunt. Quibus summa quædam licentia in bonos potius quàm in malos conceditur. Tales igitur olim poeticuli, diuinũ Platonẽ à Græcis Apollinis filiũ, & Socratẽ ab Apolline Græcorum sapientissimũ iudicatum mordere nõ dubitarunt. Quorum impietatẽ Laertius Diogenes summopere detestatur. Atq; ut ipse declarat, ridicula etiam comicorum conuitia Aristippus auxit Cyrenensis, homo pessimus, & optimi cuiusq; suorum temporũ aduersarius, qui sicut alios plerosq; modestissimos doctissimosq; ficta quadam historia uituperauit, sic etiam Socratem præceptorem, & condiscipulos suos Xenophontem atq; Platonem: finxitq; horum nomine carmina quædã in scorta puerosq; lasciua, uidelicet ut falso magnorum philosophorũ exemplo liberiorẽ ipse peccandi licentiã nanciscceretur. Verum Aristoteles cui ueritas magis quàm Plato fuit amica, tam falsas in uirum sanctum calumnias sustinere non potuit. Nam in Elegijs ad Eudemum, illa de Platone quæ in superioribus diximus, cecinit: id illi maxime tribuẽs, ut prophani non solum uituperare Platonem ullo pacto nõ debeant, uerumetiã sub prætextu laudis sanctũ illius nomẽ ore prophano nominare nõ audeãt. Neq; Elegia contentus fuit: sed etiam, ut tradit Olympiodorus, præclaram orationem de Platonis laude composuit. Obmutescant igitur apud superos inferni canes, atq; apud inferos latratu Cerberum comitentur. Nos autem Platonis uitam, & sapientiam iudicio sapientum approbatissimã ueneremur, atq; unà cum Apuleio Madaurensi libere proclamemus. Nos Platonica familia nihil nouimus nisi festum, lætum, cœleste, supernum.

TABVLA LIBRORVM PLATONIS A MARSILIO FICINO FLORENTINO TRADVCTORVM:

Item quæ insunt partim argumenta, partim autẽ cõmentaria, per eundem Marsilium in libros eosdem composita.

1	Hipparchus de lucri cupiditate	Fo. 1	
2	De philosophia seu amatores	5	
3	Theages de sapientia	9	
4	Menon de uirtute	14	
5	Alcibiades prim⁹ de natura hominis	28	
6	Alcibiades secundus de uoto	43	
7	Minos de lege	49	
8	Eutyphro de sanctitate	53	
9	Parmenides de uno rerum principio	61	
10	Philebus de summo hominis bono	81	
11	Hippias maior de pulchro	108	
12	Lysis de amicitia	121	
13	Theæretus de scientia	135	
14	Io de furore poetico	169	
15	Sophista de ente	174	
16	Ciuilis de regno	200	
17	Protagoras contra sophistas	227	
18	Euthydemus siue litigiosus	252	
19	Hippias minor de mendacio	270	
20	Charmides de temperantia	278	
21	Laches de fortitudine	290	
22	Clitophon exhortatorius	300	
23	Cratylus de recta nominum ratione	307	
24	Gorgias de Rhetorica	336	
25	Conuiuium Platonis de amore	416	
26	Phædrus de pulchro	442	
27	Apologia Socratis	468	
28	Crito de eo quod est agendum	471	
29	Phædon de anima	490	
30	Menexenus, funebris oratio	520	
31	Libri decem de republica	530	
32	Timæus de generatione mundi	700	
33	Critias de Atlantico bello	736	
34	Libri XII de legibus	746	
35	Epinomis, id est, legum appendix uel philosophus	911	
36	Epistolæ duodecim Platonis	926	
37	Axiochus Rod. Agricola interp.	956	

M. FICINVS AD LECTOREM

Ne fortè putes amice lector tantũ opus æditũ temerè, scio cũ iam cõposuissem, antequam ederẽ, me cẽsores huic operi plures adhibuisse: Demetriũ Atheniensem nõ minus philosophia & eloquio q̃ genere Atticum, Georgium Antonium Vespucium, Ioãnem Baptistam Boninsegniũ, Florentinos, uiros latinæ linguæ Græcæq; peritissimos. Vsum præterea acerrimo Angeli Politiani doctissimi uiri iudicio: usum quoq; consilio Christophori Landini, & Bartholomæi Scalæ, uirorum clarissimorum.

ΕΙΣ ΠΛΑΤΩΝΑ.

Φοῖβος ἔφυσε βροτοῖς ἀσκληπιόν, ἠδὲ Πλάτωνα,
Τὸν μὲν ἵνα ψυχῶν, τὸν δ' ἵνα σῶμα σάοι.
Δαίσατο δὲ γάμον, πόλιν ἤλυθεν, ὧν ποτὲ αὐτῷ
Ἔκπεσε, καὶ πλατίδων ξείνος ἐνεβρύσατο.

ΑΛΛΟ

Σωφροσύνῃ προφέρων θνητῶν ἤθεά τε δικαίων
Εὐδάκε δὴ λιπὼν δῖος Ἀρισοκλέης.
Εἰ δέ τις ἐν σαύτῳ Σοφίης μέγαν ἔσχεν ἔπαινον,
Οὗτος ἔχει πλεῖον, καὶ φθόνος οὐκ ἔπεται.

ΑΛΛΟ

Γαῖα μὲν ἐν κόλπῳ κρύπτει τόδε σῶμα Πλάτωνος,
Ψυχὴ δ' ἀθανάτων τάξιν ἔχει μακάρων.
Εἰ δ' ἀρίστωνος, τὸν τις καὶ τηλόθι ναίων
Τιμᾷ ἀνὴρ ἀγαθὸς θεῖον ἰδόντα βίον.

In sum. Dialogum Platonis

Inducuntur Socrates, et Hipparcus, disputantes de lucri cupiditate
et Hipparcus definit lucri Cupidum, qui captat lucrum eo ex, nullâ
exceptione dignâ. Hanc definitionem confutat Socrates hoc dilemmate: aut
lucri Cupidus bonum, vel malum, aut ignorat; si ignorat, non dignus, de quo
mentio fit; capturus enim lucrum incredibili ex re, quam nouit esse inutilem; atq; ita nullâ
ratione lucri cupidus. Id quod probat inductione, hoc exemplo, Agricolæ,
equitis, gubernatoris Nauis, Medici, atq; Cytharœdi. Definitione
Hipparchi quo impugnatâ, denuò probat Socrates eodem Hipparchum, om-
nes homines esse lucri cupidos, eo hoc argumento, scilicet: omnes qui
amant bonum, vera diligunt: omnes homines amant lucrum, ergo om-
nes homines sunt lucri cupidi. Minorem probat argumento, repetito ex lo-
co contrario, in hunc modum: lucrum est bonum; omnes homines a-
mant bonum; ergo omnes homines amant lucrum. Maiorem sic probat:
est contrarium mali, est bonum; lucrum est contrarium mali; ergo lucrum
est bonum: Minorem sic ostendit: lucrum est contrarium damni; damnum
est malum: ergo lucrum est contrarium mali. Damnum esse malum, sic pro-
bat: id, quo homines [illegible] est malum; damno homines [illegible]; ergo
damnum malum est.

HIPPARCHVS, SIVE DE LVCRI CVPIDITATE.

MARSILII FICINI ARGVMENTVM IN HIPPARCHVM PLATONIS

PROPOSITVM Platonis in Hipparcho est docere nos, omnes homines bonum appetere, cum & illi qui propter auaritiam aberrare uidentur, bonum appetant. Illi siquidem lucri cupidi sunt, lucrum utile est, utile uero bonum: bonum itaq; cupiunt. Etenim lucrum damno contrarium. Damnum uero cum obsit, malum: malo igitur contrarium. Contrarium malo, bonum: lucrum ergo bonum. Quamobrem cum illi etiam, qui ab appetitu boni declinare uidētur, bonum cupiant, nihil iam repugnat quo minus omnes homines bonum appetant. Bonum autem duplex. Vnum finis. Ad finem alterum. Illud propter seipsum, hoc propter aliud expetendum. Illius appetitio uoluntas, huius electio. Illud uenerandum, hoc utile. Illo fruimur, hoc utimur. Illius adeptio beatitudo, huius lucrum uocatur. Lucrū igitur est boni utilis acquisitio, quod ad uenerandi boni consecutionem conducere potest. Quod uero ad hoc nō confert, nec ipsum utile est, nec eius adeptio lucrū. Laudanda igitur lucri cupiditas, quæ omnibus natura ineſt. Vituperanda autē opinio falsa, quæ dum quod reuera utile & lucrū est, ignorat, appetitū naturæ ad aduersa retorquet. Hæc omnia Plato latenter docet, dum Socrates definitiones falsas, quas Hipparchus de lucri cupiditate refert, & inducendo & ratiocinando refellit. Vtitur autem Plato hac propositione, Omnes homines bonum appetunt, tanquam manifestā, ad concludendum quod omnes natura lucrū appetunt, quodq; hæc appetitio naturalis laudanda est. Hæc autem est conclusio quam modo quodam directo Socrates tribus argumentandi modis infert, id est, exemplo, inductione, ratiocinatione. Sed modo quodam conuerso ex omni hac disputatione per argumentationem à minori colligimus propositionem illam maxime confirmatam, Omnes scilicet homines bonum appetūt, quæ huius libri finis ultimus est, cum primus finis sit ostendere, omnes lucricupidos esse, neq; id esse uituperandum.

PLATONIS HIPPARCHVS, VEL DE LVCRI CVPIDITATE, VEL STVDIO LVCRANDI.

SOCRATES HIPPARCHVS.

LVCRI cupiditas quidnam omnino tandē est? et qui sunt lucri cupidi? HIP. Mihi quidē uidēt qui lucrandū putāt ex rebus nulla æstimatione dignis. SO. Videntur ne tibi, quod nullius precij sint cognoscere, an ignorare? si nescīūt, stupidos homines stolidosq; lucri cupidos uocaris. HIP. At nō stolidos, sed uafros atq; improbos uictosq; lucro appello, tū et cōscios nullius esse precij, è quibus lucrū captare ausint, & tamen per impudentiā lucrari nō uereant. SO. Nū huiuscemodi lucricupidū uocas? ueluti si agricola plantās cognoscēsq; nullius precij plantā esse, dignā tamē putet qua lucretur, talē ne uocas? HIP. Vndecūq; ô Socrates lucricupidus quærendum censet? SOC. Ne ita temere uerba effundas, ueluti alicui ob acceptā iniuriam iratus, sed in me potius attentus responde, ac si à principio rursus interrogarem. Cōsentis lucricupidū cognoscere quanti sit unde lucrandum putat? HIP. Consentio. SO. Quis est qui circa plantarum dignitatē nouit, qua regione, quo tempore plantare dignum sit, ut & nos aliquid sapientum uerborum quibus elegantes isti causidici abundant, in medīū afferamus? HIP. Agricola arbitror. SOC. Num dignum lucro uocas aliud quàm lucrandum esse existimare? HIP. Idipsum. SOCR. Ne me coneris decipere uirum iam senem, iuuenis, respondens quemadmodum nunc quæ ipse minime sentis, sed quàm uerissime responde. Num agricolam eum iudices, qui quam indignam plantatione plantam scit, ex ea lucrandum putat? HIP. Non per Iouem. SOC. Equitem præterea uirum si nouit nullius precij pabulum quod equo præbet, an ignorare censes equum iri perditum? HIP. Nequaquam. SO. Non igitur putat ex huiusmodi nullius adeo precij pabulo esse lucrum. HIP. Minime. SOC. Gubernatorem uero qui temone ac uelis nulla extimatione nauem munierit, ignorare censes quod damno afficiatur, & in periculum ueniat, ne cum ipse tū nauis & quæcūq; in naui sunt, perdantur? HIP. Non certe ignorat. SOC. Haud igitur putat se ex istiusmodi nullius

Dignum tā quā affectatum notat; seu gradum laudis eum tanquam affectatum nomen

lius precij instrumentis lucraturũ. HIP. Minime. SOC. Item belli dux exercitum uilibus armis instructum uidens, num speret dignum' ue putet ex his affectare lucrum? HIP. Minime. SOC. Eodem modo si tibicen tibiam, citharœdus citharam, sagittarius arcum, & ut breui complectar, artifex, & rei cuiusuis peritus quisque organa, ac reliquum apparatum nullius precij habeat, putet ne ex his aliquando se lucraturum? HIP. Non ut apparet. SOCRAT. Quos ita q; lucricupidos tãdem nuncupas? nec; enim eos quos supra recẽsuimus qui è rebus nulla ratione dignis oportere lucrari existiment. HIP. Atqui hoc modo mirã de uir, quo tu uis, nullus hominum lucri cupidus sit. Sed enim ego ô Socrates, eos lucri cupidos esse dicam, qui propter inexplebilem auiditatem minima & uilissima quæq; & nullius precij dehinc mirum in modum sitiunt, & in his etiam lucrum quærunt. SOC. Nõ tamen ô uir optime discernũt nullius ista precij esse, Huc enim nos ipsos ratione adegimus ut impossibile diceremus. HIP. Mihi sanè uidetur. SOC. Si non cognoscunt, ignorant igitur; opinantur tamen quæ nullius precij sunt, multifacienda esse. HIP. Apparet. SOC. Lucri cupidi nónne lucrum amant. HIP. Profecto. SOC. Lucrum uero damno dicis contrarium? HIP. Sane. SOC. Est ne bonum cuiquam damno affici? HIP. Nemini. SOC. Malum autem? HIP. Prorsus. SOC. Læduntur ita q; damno homines? HIP. Læduntur. SOC. Malum igitur damnum? HIP. Malum. SOC. Contrarium uero damno lucrum? HIP. Contrarium. SOC. Bonum ne igitur lucrum? HIP. Certè. SOCR. Bonum igitur amantes lucricupidos nuncupas? HIP. Videtur. SOCR. Non insanos quidem ô amice lucri cupidos dicis. Sed tu ipse utrum amas quod bonum est, an non amas? HIP. Amo equidem. SOC. An est bonum quicquam quod non affectes, sed malum? HIP. Non per louem. SOC. At forsitan omnia bona affectas. HIP. Omnia. SO. Interroga insuper & me utrum & ego sic affectus sim, bona equidẽ amare me confitebor: sed præter me ac te, nónne reliqui mortales omnes uidẽtur amare bona, mala odisse? HIP. Videntur. SOC. Lucrum autem nónne bonum esse confessi sumus? HIP. Nempe. SOC. Omnes igitur lucri cupidi uidentur hoc modo; quo uero prius diximus, nullus lucri cupidus esset. Vtrã igitur istarum rationũ sequẽda potius ne erremus? HIP. Si quis ô Socrates recte lucricupidum definiat, eum puto lucricupidum arbitrabitur, qui his studet & lucrum ex his quærendum sibi putat, ex quibus boni uiri lucrari nunquam instituant. SOC. At nõ uides dulcissime Hipparche quod paulo ante inter nos conuenit, lucrari scilicet esse utilitate afficiri? HIP. Quid tum? SOC. Quia & in hoc consensimus, bonũ omnes uelle, idq; semper. HIP. Confessi sumus. SO. Nónne & boni uiri lucrũ omne expetant, siquidẽ omne lucrum bonũ est? HIP. Non tamen ea lucra quibus lædi possint. SOC. Lædi uocas damnũ pati, an aliud quippiam? HIP. Nil aliud q; damnum pati. SOC. Lucro ne damnũ patiuntur homines, an damno potius? HIP. Vtriq;. etenim & à damno & à lucro prauo, male afficiuntur. SO. Nũ tibi uidetur aliquid utile ac bonum prauum existere? HIP. Minime. SOC. Nonne paulo antè cõcessimus, lucrum damno malo existẽti, contrariũ esse? HIP. Fateor. SOC. Et cũ sit malo contrariũ, esse bonum. HIP. Concessimus. SOC. Vides igitur ut me conẽre decipere, ex industria cõtraria his asserens? quæ modo confessi sumus. HIP. Non per louem ô Socrates: sed ecõtra tu me decipis, ac nescio quomodo ratiocinando sursum deorsum q; omnia conuertis. SOC. Bona uerba quæso. Nec; enim recte facerẽ, nisi uiro bono & sapienti parerem. HIP. Cui nam? aut in quo potissimũ? SOC. Cõciui meo & tuo etiam Hipparcho Pisistrati Philedonici filio, filiorũ Pisistrati natu maximo & sapientissimo, qui cũ alia multa præclara sapientiæ exempla edidit, & Homeri etiam libros in hanc urbem primus inuexit, & recitatores impulit, ut ludis publicis ordinatis uicibus referrent, quod usq; ad hæc etiam tempora obseruant. Et Anacreonta Teium missa quinquaginta remorũ naui in hanc urbem accíuit. Simonidem præterea Chium apud se semper habuit, amplissima mercede muneribus q; inductum. Hæc autem agebat omnia ciues suos eò adducere uolens, ut quamoptime de gentibus imperaret, ratus minime fas esse, sapientiam cuiquam inuidere, quippe qui ipse honestus ac bonus erat. Cum ita q; ciues abunde eruditi essent, atq; sapientiã eius admirarentur, ad agricolas conuertit animũ & peregrinos erudiendos. igitur colũnas in singulis mediæ urbis triuijs & in unaquaq; tribu erexit, & ex ea sapiẽtia quã partim didicerat, partim ipse inuenerat, elicíẽs potiora, suis elegis cõplexa poemata instituraq; sapiẽtię inscríp sit: primũ ut ciues haud amplius egregia illa mirarent, Cognosce teipsum, Nihil nimis, & reliqua

Secunda definitio falsa

Confutatio

Tertia definitio falsa

Cõfutatio à rationibus

Hipparchus Pisistrati

reliqua huiusce modi Delphis inscripta, sed Hipparchi præcepta ueluti potiora susciperent. Deinde hac atq; illac prætereũtes, ac legendo illius sapientiã degustãtes, ex agris & syluis ad reliqua doctrinæ instituta discenda pergerent. Erant autẽ epigrãmata duo: alterum in sinistra parte uniuscuiusq; colũnæ, in quo Mercurius lectorẽ (sic enim inscribebatur) monebat, quod in medio urbis tribus starent: alterũ in dextra, sic inscriptũ, Hipparchi hoc monumentũ est. Mox præceptũ additũ, ut, perge quæ iusta sunt curare. Cumq; in aliis colũnis alia præclara carmina inscripta essent, multaq;, in uia Stiriaca tale erat: Monumentũ hoc Hipparchi, Ne amicũ decipias: Quamobrẽ ego te quidem amicũ meũ fallere nunquam ausim, & illi tanto uiro repugnare. Quo uita functo, tres annos sub fratre illius Hippia tyrannide pressi Athenienses seruierunt. Ipse uero è maioribus natu omnib. accepísti solum hoc triennũ in hac urbe tyrannidẽ uiguisse: reliquis temporibus, eodem penè modo quo Saturno regnante Athienienses uixerunt. Traditur autem ab elegãtioribus uiris, mortis eius causam extitisse nõ eam quæ uulgo fertur, sororis scilicet Canephoriæ cõtemptũ, nam id credere absurdum est. Sed cum Harmodius Aristogitonis amasiũ ageret docereturq; ab eo, plurimũ sibi ex hac educatione placebat efferebaturq; & Hipparchũ esse aduersarium suspicabat. Interim contigit ut Harmodius nobilẽ ac præstantẽ quendã, cuius nomẽ etsi referant nõ tamẽ satis teneo, amaret: is primum Harmodiũ & Aristogitonẽ, ueluti sapientes admirabatur, postea familiaris factus Hippar cho, contẽnere illos cœpit, unde illi indignati, Hipparchũ interemerunt. HIP. In discrimẽ ergo ô Socrates uenis, ne uel amicũ me nõ putes: uel si putas amicũ, Hipparcho minime credere cõuincaris. Nã abs te nõ decipi dissẽdo nescio quo pacto nequeat mihi persuaderi. SO. Atqui uolo per inde ac si talis ludamus, retractare quicquid libet, ne deceptũ existimes. Vis ne illud retractẽ quod diximus, omnes homines bona appetere? HI. Nolo. SO. Quid uero illud quod damnũ, ac damno affici, malũ esse concessimus? HIP. Nec; id uolo. SOC. Sed quid illud, quod lucrũ atq; lucrari, & ipsi damno, & ei quod est damnũ pati cõtraria sunt? HIP. Nec; istud quidem. SO. At illud forsitan, quod lucrari utpote malo contrariũ, bonum est. HIP. Ne retractaueris id mihi omnino. SO. Videtur igit tibi ut apparet, lucrũ aliquod bonũ esse, aliquod uero malũ? HIP. Mihi uero. SO. Retracto ita q; tibi hoc. Est enim lucrum aliud bonum, malum aliud, nihil tamen magis hoc quam illud lucrum est, nónne? HIP. Quid interrogas? SO. Dicam, cibus & bonus est & malus. HIP. Est. SOC. Estne magis cibus alter altero, an similiter cibus uterq; est, nec; quà cibus alter ab altero differt, sed quà hic quidẽ bonus, ille uero malus? HIP. Est ut dicis. SOC. Nónne & potus & reliqua omnia, quæcunque formæ eiusdem sunt, ita habent ut partim bona, partim mala sint, nihilq; inter se differant in eo in quo eadem sunt, quemadmodũ hominum quidem alius bonus, malus alius? HIP. Sic est. SOC. Cæterum neuter illorum, ut arbitror, magis aut minus homo est quàm alter, nec; bonus malo, nec; malus bono. HIP. Vera dicis. SOCR. Nónne de lucro similiter iudicabimus? quod pariter lucrum tam bonum quàm malum lucrum sit? HIP. Necesse est. SOCR. Nil igitur magis lucratur qui lucrum bonum consequitur, quàm qui malum. neque horum alterutrum lucrum magis apparet, ut iam conuenit. HIP. Profecto. SOC. Neutroq; aut magis aut minus adest? HIP. Neutro. SOC. Talí autem in re, cui neutrum horum competit, ecquis potest magis uel minus aliquid aut agere, aut etiam pati? HIP. Impossibile est. SOC. Postquam lucra æque sunt atq; lucrosa utraq;, hoc deinceps animaduertendum restat, propter quid utraq; lucrum appellas, quidnam idem in utrisq; aspicis: ueluti si me roges, quare cibum, seu bonum, seu malum, cibum utrunq; uocem, respondeam utiq;: quoniam uterq; sicca est corporis esca, ideo utrunq; cibũ nomino, quod quidem & tu nobis concederes, nónne? HIP. Fateor. SOC. Et circa potum eadem rursus respondendi ratio esset, quod humidum corporis alimentum, seu bonum seu malum sit, potum uocamus, & in aliis eodem modo. Enitere ita q; me sic respondẽtem imitari: quid nam in lucro bono & malo idem cernis, cuius gratia utrunq; lucrum uocas? Quod si non habes quod respondeas, me uide. Num lucrum appellas omnem possessionẽ quam quis acquisiuit, uel nihil omnino, uel parum expendens admodũ, cũ plus accipiat? HIP. Id lucrum uocare mihi uideor. SOC. An huiusmodi dicis, ceu si quis nihil expendens abunde epulatus sit, & ex epulis morbum acquisiuerit? HIP. Non per louem. SOC. At bonam ualetudinem ex epulis adeptus, lucrum ne an damnum assequeretur? HIP. Lucrum. SOC.

Præcepta, seu monumenta Hipparchi, hoc sunt:

Ex diuisis colligit definitionẽ lucri

Non est igitur lucrum, quodlibet acquirere. HIP. Non certe. SOC. Nunquid ita se habet, ut non lucretur qui quod uis assequitur, siue bonum siue malum? HIP. Apparet si bonũ acquisierit. SOC. Sin autem malum consequitur nonne damnum incurrit? HIP. Mihi qui dem uidetur. SOC. Cernis ergo quod circa idem reuolueris? Lucrum enim bonum, damnum uero malum apparet. HIP. Ignoro quid dicam. SOC. Et iure quidem. Sed præterea hoc mihi responde. Si quis minus expendens plus acceperit, lucrari hunc diceres? HIP. Dico, modo ne malum lucretur, sed uel auri uel argenti minus erogans, plus accipiat. SOC. Enimuero hoc insuper interrogabo, si quis dimidiam auri libram erogãs, duplum reportet argenti, lucrum, an damnum sit? HIP. Damnum profecto ô Socrates: nam pro duode cuplo duplum solummodo capit. SOCR. Veruntamen plus accepit. An non plus est duplum dimidio? HIP. Non eiusdem dignitatis ac precij est argentum cuius est aurum. SO. Ergo oportet hoc lucro adijcere, æstimationem scilicet ac precium. Nunc utiq; argẽtum amplius cum sit quàm aurum, haud æque æstimandum ac precioſum dicis: aurum uero minus existens, precioſum quoq; ac dignum. HIP. Et maxime, sic enim se res habet. SOC. Ipsa ergo æstimatio dignitasq; lucrum continet, siue paruа res siue magna sit. Indignum uero æstimatione, lucro caret? HIP. Profecto. SOC. Ipsum precioſum ac dignum, uocas aliud dignum quàm acquisitu dignum? HIP. Acquisitu. SOC. Dignum autem quęsitu utile an inutile? HIP. Vtile. SOC. Vtile nónne bonum. HIP. Est. SOCR. O uir omnium fortissime, nónne iam tertio & quarto concluſum à nobis est lucrum bonum esse? HIP. Videtur. SOC. Memoria tenes unde sermo hic nobis incidit? HIP. Arbitror. SOC. At si minus ipse memineris, ego in memoriam reducam. Ex eo enim quod negares bonorum uirorum esse lucra quelibet acceptare, sed ex lucris bona duntaxat, mala uero nequaquam. HIP. Hinc sanè. SOC. Nónne lucra omnia esse bona, seu magna siue paruа sint, ratio nos fateri coegit? HIP. Coegit certe ô Socrates me magis quàm persuaſit. SOC. Sed forsitã deinceps persuadebit. Nunc tamen siue persuaſus fueris, seu quomodocunq; aliter sis affectus, consentis nobiscum lucra omnia & ampla & exigua bona esse? HIP. Consentio. SOC. Et bonos uiros omnes bona omnia uelle fateris? nunquid? HIP. Fateor. SOC. Malos autem dicebas omnia lucra tam exigua quàm magna cupere. HIP. Dicebam. SOCR. Nónne igitur secundum sermonem tuum uniuersi homines & boni pariter atq; mali lucri cupidi essent? HIP. Videtur. SOC. Nemo igitur recte uituperabit lucri cupidos, cũ ipse quoq; lucri cupidus sit.

Hinc uide singula auri põdo tũ ua luisse duode na põdo ar genti

Cõcluditur omnes ho mines lucri cupidos esse.

ARGVMENTVM MARSILII IN LIBRVM PLATONIS DE PHILOSOPHIA, SEV AMATORES.

SVMMA huius dialogi est, quid sit & quale officiũ philosophi definire. Est autem philosophi officium, diuina nosse, gubernare humana: in illo contemplatiua philosophia, in hoc actiua comprehenditur. Philosophus itaq; primo diuinam, id est absolutam ipsius boni naturam per sapientiam contemplatur. Deinde ad id bonũ uelut ad finem humanas operationes dirigens humana gubernat. Hæc autem gubernatio duo requirit. Primum, ut quid humana natura sit, et quo pacto ducatur ad bonum, à malo remoueatur, cognoscat, quod quidem per prudentiam philosophus agit. Alterũ, ut sic instituat hominum & affectus & actus, sic temperet atq; cohibeat, ut ad bonũ quod sapientia ipsa inuenerat, & ad quod prudẽtia deinde direxerat, facile tendant. Id uero per morales uirtutes efficitur, quas omnes uno iustitiæ nomine Plato complectitur. Atq; ex ijs duobus humanorum gubernatio constat. Eiusdem autem est scire recte hominẽ unum, familiam, ac rempublicam gubernare. Quamobrem qui moralis est, idem dominus, ciuilis, rex idoneus esset. Ex quibus cõcluditur in ipso philosophantis officio hæc omnia contineri, sapientiam, prudentiam, iustitiam, moralem, domesticam, ciuilem, ac regiam disciplinam. Per sapientiam diuina cognoscit, per prudentiam iustitiamq; humana gubernat, dum rem suam, rem familiarem, rempublicam administrat. Eiusmodi est philosophi ipsius officium, quod Plato in libris de republica latius explicat, in hoc significat breuius. Ac primo duas aliorum opiniones circa philosophi officium confutat. Prima uidetur uel Solonis fuisse uel similis alicuius, dicentis id esse quàplurima discere: secunda Hippiæ sophistæ uolentis philosophiam artium omnium peritiã esse. His denicq; cõfutatis, sententiam quam prædiximus, breuiter innuit. Socrates ergo fingitur hæc in scholis Dionysii; qui grãmaticæ elemẽta Platoni tradidit, aduersus disputatos duos Dionysii disputasse: deinde quæ in scholis tractauerat, in corona familiarũ suorũ à principio recensere.

Quæ insint in philosophantis officio

PLATONIS DIALOGVS DE PHILOSOPHIA, VEL AMATORES.

SOCRATES.

DIONYSII Grammatici ludum ingressus, iuuenes quosdam uidi honesta indole, claris ortos parentibus, cumq; ijs unà eorum etiam familiares. Aderãt autem duo quidam adolescentuli inuicem contendentes, quæ uero esset cõtentio, haud satis aduerteram. Veruntamen de Anaxagora uel Oenopide disceptare uidebantur, circulos describentes, & quasdam spheræ inclinationes depingentes cubito innixi & intẽti admodum. Ego autem alterius illorum amicum iuxta quem sedebam, cubito tangens, interrogaui quid ita cõtenderent adolescentes, & num magnum quiddam esset & pulchrum, in quo tantum studium ponerent. Tum ille, quid inquit magnum & pulchrum? Nugantur enim de sublimibus quædam, & philosophantes garriunt. Huius ego responsum admiratus, ô adolescens inquã, an turpe tibi philosophari uidetur? cui ue tam acerbe respõdes? Alter uero, iuxta enim assidebat æmulus quidam istius, cum & me interrogantem, & respondentem illum audisset, non expedit tibi Socrates inquit, interrogare hunc an turpe existimet esse philosophiã, nec ne. An non uides ipsum in tumiditate quadam & saturitate atq; somnolentia uniuersam ætatẽ egisse, ut credas aliud quicquam eum tibi responsurũ, quàm quod turpe sit philosophia? Erat autem iste in musica eruditus, alter autẽ quem carpebat, in gymnastica. Videbaturq; mihi oportere eum quem prius interrogaueram, missum facere, quod agendo potius quàm disputando exercitatus haberi uelle uideretur. Interrogandũ autem censui illum, qui sapientior uideri uolebat, ut siqua possem utilitatẽ reportarem. Dixi igitur ad eum, in communi me istoc proposuisse: quod si putas melius hoc te responsurũ, illud idem te nunc interrogo, utrum uideatur philosophari pulchrum esse an secus? Hæc ferè cum diceremus, audierunt adolescentes, atq; missa ea quæ inter ipsos erat contentione, ad ea quæ differebamus audienda seipsos silentio parabant. At amatoribus quid acciderit, nescio: Ipse certe obstupui. Semper enim ad noua ac pulchra stupesco. Videbatur itaq; mihi alter me nõ minus certare. Respondit autem ille mihi, & ualde quidem ambitiose. Siquando ô Socrates, philosophari turpe esse ducerem, neque me hominem putarem, neq; quemuis aliũ sic affectum. Innuens autem in æmulũ dicebat hæc ea uoce, ut adolescentes amasii exaudire possent. Hic ego, pulchrum igitur tibi philosophari uidetur? & maxime quidẽ, inquit ille. Quid ergo, inquam, num uidetur tibi fieri posse, ut norit quis turpe ne sit aliquid an pulchrum, nisi prius quid ipsum sit norit? Non. Nosti igitur inquam quod est aliquid philosophari? Noui equidẽ. Quid est? Quid aliud quàm iuxta Solonẽ? Dicebat enim alicubi Solo: Discenti assiduè multa, senecta uenit. Et mihi quidem uidetur semper sic oportere aliquid discere eum hominẽ, qui philosophus futurus sit, siue iuuenis, siue senex sit, ut in uita quamplurima discat, Atque is primo uisus est mihi aliquid dixisse. Deinde mecum reputans, interrogaui, num ei philosophia polymathia, idem quod multa discere uideretur. Et ille omnino inquit. Existimas inquam pulchrum aliquid solum esse philosophiã, uel etiam bonum? Et bonum inquit. Vtrum philosophiæ id propriũ facis, an etiam alijs eodem pacto tribuis: ut uerbi gratia, studium gymnasticæ, non modo pulchrum esse, sed etiam bonum? Tunc ille ludens duo protulit. Aduersus hunc, inquit, dico, quod neutrum sit: aduersus autem te ô Socrates, & pulchrum & bonum simul esse fateor. Ergo in gymnasiis etiam multũ laborem existimas esse gymnasticę studium? Et maximè quidem inquit ille, quemadmodũ in philosophando multa discere, philosophiã puto. Ego uero credis inquam, gymnasticæ studiosos aliquid aliud appetere, quàm ut eorũ corpora bene se habeant? Idipsum inquit. Num multi labores bonam corporis habitudinem efficiunt? Quonam pacto, inquit ille, ex paucis laboribus robustũ corpus fieri possit? Hic mihi uisus est gymnasticus ille prouocandus esse, qui mihi peritus gymnasticę auxilium ferret. Illũ igitur petcontatus sum. Quid uir optime isto loquente tu taces? Num & tibi uidentur homines è multis potius laboribus quàm temperatis robur acquirere? Equidem ô Socrates, ego illud quod dici solet uidere uideor, nempe ex moderatis cor-

Cõfutatio à ratione aliorũ studiorũ

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

pus bene se habere. Vnde, inquam, uides? non insomnem potius & nauseabundum uirum, ceruicesq; molli & curis extenuata reddunt? Et quum hæc annuisset, delectati adolescentes riserunt. Alter autem ille erubuit. Tunc ego, quid tu igitur? cõcedis ne, nec paruos neq; magnos labores habitudinem bonam corporis efficere, sed moderatos? an nobis qui duo in eadem sententia sumus, repugnas? Libenter equidem, inquit, tibi repugnarem, atq; sat scio aduersus eum ualerem, id quod proposui defendere, etiam si causam haberem minus ualidam. Nullius enim precij est. Verum tecum haud decet insolentius contendere: confiteor igitur, nõ multas, sed temperatas exercitationes bonum corporis habitum hominibus præstare. Cibi autem, inquam, multi, an moderati? Et cibi, ait. Præterea compuli eum ut concederet reliqua omnia quæ circa corpus uersant, temperata quidem prodesse quamplurimum, pauca uero uel nimia nihil. Et ille moderata iuuare confessus est. At quæ ad animam spectant, inquam, cum moderata adhibentur, cõducunt ne magis an immoderata? Moderata. Disciplinæ autem nonne ex ijs sunt quæ animæ adhibentur & conferunt? Consensit. Ex disciplinis itaq; quæ temperatæ sunt, non quæ multæ, utilitatem afferunt? Concessit. Quemnam ergo interrogare merito conueniat, quales sint labores atq; cibi corporibus accõmodi? In hoc tres arbitror conuenimus, medicum uidelicet, uel pædotribam interrogãdum. Quem uero de spargendis seminibus, quantum sit cõmodum? Agricolam consentaneum est. At uero de semente & plantatione disciplinarum in anima, quemnam merito percontemur, quales quantæ ue sufficiant? Hic cum ambiguitatis pleni essemus, ego iocans inquam, Vultis ne postquam nos in hoc ambigui sumus, ab ijs adolescentibus isthuc quæramus? An forsitan erubescimus, quemadmodũ procos inducit Homerus, cum nollent alium quenquam præter se arcum intendere? Sed cũ grauiter ferre uiderentur eum sermonem, alia quadam uia inuestigare aggressus. Qualia, inquam, esse debere conijciemus quæ oportet philosophum discere, cum neq; omnia, neq; multa sequi debeat? Suscipiens aũt sapientior ille pulcherrimas ait, atq; maxime cõgruas animo disciplinas eas esse, ex quibus maximã quis gloriam in philosophia consequatur: maximam uero gloriam adipisci si omniũ artium peritus esse uideat: aut si minus omniũ, plurimarũ saltem, earumq; præsertim quæ æstimatione sunt dignæ, ea præ cæteris discẽs, quæ liberos homines decet, quæ ue intelligẽtiæ ratione, non manuũ ministerio conficiuntur. Tum ego: Sic, inquam, dicis, quemadmodum in opificijs contingit: ubi opificem qui dem quinq; ad summũ, aut sex minis emeres, architectum uero ne drachmarũ quidem de cem milibus: nam per omnem Græciam rari admodũ reperiunt: nunquid tale aliquid ais? Ille id audiens assensus idipsum se dicere confessus est. Eum mox interrogabã, utrũ possibile esset duas eundem duntaxat artes hoc pacto, nedum permultas magnasq; percipere. Et ille, Ne ita me dicere putes, inquit, ô Socrates, quasi philosophantẽ oporteat singulas artes ad summũ prosequi, quemadmodũ artificẽ quemlibet arte sua instructũ: uerũ ut liberum uirũ eruditumq; decet, ut potis sit percipere quæ ab unoquoq; artifice proferuntur, atq; id præ cæteris qui tũ adsunt: præterea ita sententiã suam interponere, ut semper ipse elegantissimus ac sapientissimus omnium in unoquoq; eorum quod solet exarte qualibet dici, fieriq;, appareat. Atq; ego (adhuc enim quorsum tenderet, ambigebã) intelligo ne, inquã, qualem dicis esse uirũ philosophũ? Videris enim mihi talem dicere, quales in certamine sunt pentathli, cursoribus uel peltastis iaculatoribus collati. Etenim illi cursoribus uel peltastis in eorũ certaminibus inferiores sunt, secundum q; locũ tenent, reliquorum uero athletarũ primi atq; uictores. Tale aliquid forte dicis philosophiæ studiũ conferre philosophis, ut ab ijs qui in quauis arte supremi sunt, in eadẽ arte intelligẽtia quidẽ superent, secundũq; locũ teneant, reliquos uero antecedãt, ut philosophus in singulis facultatibus secundæ cuiusdã homo sortis existat. Eiusdẽ uideris philosophantẽ uirũ ostendere. Recte, inquit, ô Socrates, accipis de philosopho dicta, qui eum pentathlo comparaueris. Est enim proculdubio talis, ut nulli negocio seruire penitus uelit, neq; in aliqua re usq; ad summum elaborare, ne propter unius exactam diligentiã in alijs omnibus, instar manuarij cuiusdam, consenescat, consumatur q;, sed omnia mediocriter temperateq; attingat. Post hanc responsionẽ cupiens planius nosse quidnam diceret, bonos, inquã, uiros, utiles ne an inutiles esse censes? Vtiles, inquit, ô Socrates. Nonne si boni utiles sunt, inquam, mali inutiles erunt? Consensit. Quid autem philosophos uiros utiles uel inutiles

putas? Ad hæc ille maxime omniũ utiles esse philosophos asseuerauit. Age igitur, dignoscamus si tu quidẽ uera dicis, quomodo utiles nobis sunt isti secundæ sortis homines. Manifestum enim est quod unoquoq; artifice inferior est philosophus. Annuit. Age, inquã, si uel tu uel ex amicis aliquis tibi charissimus ægrotaret, in quo sanãdo studiũ ponas, utrũ ad curã ualetudinis philosophũ illũ secundarij induceres, an medicũ assumeres? Vtrũq;. Ne mihi dicas utrumq;, sed utrum potius? Nemo, inquit, ambigat, medicum & magis & prius. quid aũt in naui fluctibus agitata, utrum te & tua gubernatori an philosopho committeres? Gubernatori, inquit. Et in reliquis omnibus quãtisper artifex adest, philosopho non erit locus? Apparet, inquit. Philosophus igitur nunc inutilis est; cum artifices non desint. Confessi uero sumus bonos quidẽ utiles esse, malos inutiles. Coactus est deniq; confiteri. Quid ergo post hæc abs te petam? An forsitã inhumanũ est, ultra perquirere? Quic quid lubet, inquit. Nihil aliud peto, nisi ut iterũ concedantur iam dicta, habent autẽ se in hunc modum. Confessi sumus philosophiam bonam esse, & extare philosophos, atq; eos ipsos bonos, bonos autem utiles, malos contra inutiles. Deinde concessimus, dum artifices adsunt, philosophos inutiles esse, & artifices adesse semper. Nonne cõcessa hæc sunt? Sunt. Confitemur igitur ut uidetur secundum tuam orationem, siquidem philosophari est esse scientem in artibus eo pacto quo tu idem dixisti, malos philosophos esse, & inutiles, quamdiu inter homines artes sint. Verum non ita habet ô amice. Neq; philosophari circa artes studiose uersari est, nec multis negocijs incumbere, aut multa perdiscere, sed aliud quiddam: siquidem existimo & absurdum hoc esse, & mechanicos rectius appellari, qui artibus incumbunt. Hoc autem modo planius intelligemus, an uera dicam, necne, si hoc respondeas. Quinam equos recte domare norunt? utrũ qui illos meliores reddunt, an alij? Qui meliores. Quid autem canes, num qui eos meliores reddere, ijdem & recte coercere norunt? Omnino. Eadem ergo ars & meliores reddit, & recte coercet? Eadem. Quid autem? Vtrum quæ & meliores facit, & recte coercet, eadẽ discernit bonos & malos, an alia? Eadem, inquit. Vis igitur, inquã, idem de hominibus constituamus, quæ optimos reddat homines, eadem sit quæ & recte cohibet, & qui boni sint, qui ue mali, discernat? Prorsus, inquit. Nonne quæcunq; unũ, eadem & multos; & quæ multos & unum? Ita. Et in equis præterea cæterisq; omnibus eodem modo? Eodem, inquit. Quæna scientia est, quæ intemperantes & legum transgressores in ciuitate recte punit? nonne iudiciaria? Prorsus. An uocas iustitiam aliam quandam præter eam? Nullam, inquit. Nonne quæ scientia recte castigant & puniunt, eadem bonos & malos discernunt? Eadem. Quicunque uero unum norit, plures q; cognoscet? Cognoscet. At qui multos ignorat, ignorabit & unum? Consensit. Si ergo equus existẽs, bonos ac malos equos ignoret, seipsum ignorabit, qualis nam sit? Concessit. Et si bos cum sit, haud nouerit qui sint boni aut mali boues, sese etiam qualis ipse sit, ignoret necesse est? Ita est, inquit. Eodem q; modo si canis fuerit? Confessus est. Nunc uero cum homo quispiam existens, ignoret bonos homines & malos, nonne suipsius etiã ignarus erit, bonus ne sit an malus, quãdo & ipse homo esse? Annuit. Seipsum ignorare, sapere an desipere est? Desipere. Seipsum itaq; nosse, sapere est? Est, inquit. Hoc igitur ut uidet, & inscriptio quæ in Delphis est, præcipit, Prudentiam scilicet & iustitiam colere. Apparet. Hãc eadem & recte cohibere scimus. Annuit. Qua ergo recte cohibere scimus, ea utiq; iustitia est: qua uero & nosipsos & alios dignoscere possumus, prudentia. Videtur. Eadem igitur est iustitia atq; prudẽtia. Apparet. Quinetiam ciuitates, tunc optime gubernantur, quum iniusti dant pœnas. Vera narras. Atq; hæc ciuilis scientia est. Est, inquit. Quid uero quotiens uir unus recte ciuitatem instituit, quod nomen illi conueniet, nonne tyranni & regis? Annuit. Nonne tyrannica aut regia arte gubernat. Immo. Hæ itaque facultates eædem cum superioribus sunt. Videntur. Quid uero quum uir unus domum recte disponit, quod huic nomen maxime congruit? nonne œconomus ac dominus? Conuenit. Vtrum & iste iustitia bene regit familiam, an alia facultate? Iustitia. Idem est igitur ut apparet, rex, tyrannus, ciuilis, œconomus, dominus, prudens, iustus: atq; una quoq; ars, regia, tyrannica, ciuilis, dominica, œconomica, iustitia atq; prudentia. Videtur. Quid itaq; philosopho uiro, quotiens medicus de ægrotantibus quisquam dixerit, turpe est non posse dicta illius assequi aut huc aliquid afferre, quasi aliorũ artificũ quisquã: cumq; aut iudex aut alius quispiã eorũ quos paulo ante retulimus

tulimus, non absurdum in ijs nec assequi dicta, neq; quicquam cõferre posse? Quid ni est. set absurdum ô Socrates, in tantis rebus nihil habere quod consulas? Vtrum igitur, inq;, & circa hæc philosophum ut pentathlum esse oportere dicimus, & secundas tenentem inutilem esse, quamdiu aliquis illorum est: uel primum quidem ipsum oportere domum suam nulli administrandam præbere, neq; secundas in hoc partes tenere, sed ex seipso omnia castigare, recte iudicantem, siquidem familiam suam recte administrat? Assentiebatur ille mihi. Atq; ego addidi: Tum si aut amicus huic aliquis uitæ suæ rationem, aut ciuitas quicquam discernendum aut iudicandum committat, num turpe ô amice sit secũdas eum in his tenere, aut tertias, neq; ducem potius existere? Ita mihi uidetur, inquit. Absit igitur ô uir optime, ut philosophari sit plurima discere, artesq; tractare. Cum ista dixisset, igitur ô uir optime, ut philosophari sit plurima discere, artesq; tractare. Cum ista dixisset, sapiens quidem ille ex antedictis rubore affectus tacuit. Indoctus autẽ affirmauit sic esse, & cæteri omnes dicta collaudarunt.

ARGVMENTVM MARSILII IN LIBRVM QVI THEAGES INSCRIBITVR, VEL DE SAPIENTIA.

DISTINGVITVR in hoc dialogo Sapientia, & ultimum distinctionis membrum sic inuestigandum assumitur, ut quo pacto acquiratur ab hominibus, pateat. Prima partitione Sapiẽtia duplex dicitur. Vna absoluta, cõditionalis altera. Absoluta, quæ simpliciter absq; additiõe aliqua sapiẽtia nominatur. Conditionalis, quæ non simpliciter sapientia, sed sapientia quædam dicta est. Illa sic definitur. Cognitio earum rerum de quibus haberi scientia potest. Habetur autem scientia de ijs quæ semper eadem, & eodem modo sunt: huiusmodi sunt summa rerum principia, & æternæ rerum omnium rationes: hæc autem diuina dicuntur, quo fit ut sapientia sit diuinarum rerum scientia: quæ quidem absoluta sapientia est. Conditionalis uero omnibus artibus & facultatibus est communis. Nam summitas cuiusq; artis sapientia quædam uocatur, ut sapientia gubernatoria, sapientia aurigaria, sapientia militaris. Ex omnibus autem quæ cum additione sapientiæ nuncupantur, præcipua est, quæ cæteris ut ministris utitur, cuiusmodi ciuilis sapientia est. Quæ quidem facultas commune ciuitatis & gentiũ bonum coniectans, definitur. Hæc tum ciuilis tum regia disciplina uocatur. Cuius subiectum ciuitas est: finis, commune bonum: ministræ, artes omnes. Officia duo, leges condere, & conditas exequi. Illud per prudentiam nomotheticam, hoc per iustitiam legalem & iudiciariam agit. Verum quo pacto quis ciuilem sapientiam nãcisc atur, in plurimis eius disputationibus Plato dubitat: & in præsenti Theage, utrum ciuiles homines, an sophistæ, an contemplatiui duntaxat philosophi eam doceant. Quod à ciuilibus uiris, aut sophistis, aut soli cõtemplationi deditis discatur, in Menone & hic quodãmodo negat, quod illi ne filios quidem suos unquam docuerint, quod isti rationem boni non habeant, quod hi rerum humanarum experti minime sint. Restat igitur, ut hæc aut à philosophis & contemplandi & agendi apprime peritis percipiatur, aut diuina sorte contingat. Illi nusquam reperiuntur. Vnde in Menone & in Theage diuino munere fieri asserit, ut in animos ciuium temperatos Dei prouidentia boni ipsius intelligentiam & leges ad id ducentes infundat. Quam sane notionẽ hic ciuilem sapientiã, in Menone propriori uocabulo uaticinium quoddã nominat, ciuiles q; uiros furentibus comparat. Sæpe etiã ait, nunquam à malis genus hominum cessaturum, nisi aut legitimi philosophi dominentur, aut ij qui gubernant rempub. diuina quadam sorte philosophentur. Hoc autẽ libro cum Socrates in sua membra sapientiã distinxisset, & hanc ciuilem sapientiam sub quadam ironiæ specie, nec à ciuilibus uiris, nec à se ut à philosopho contemplationi dedito Theagem adipisci posse dixisset, subiunxit tentãdam esse uim dæmonis, & deniq; uoluntatẽ dei precibus exorandam, quasi illinc ista discantur, & dei prouidẽtia per medios spiritus, sæpe hominibus agendorũ oracula pandat. Eos aũt ministros, qui dei iussu bonorum ciuium & legitimorũ principum mentes ad bene gubernandũ illuminãt, Dionysius Areopagita principatus nominat. Esset hic fortasse de dæmone Socratis disputandum, sed argumenti breuitas prohibet. Quinetiam Maximus Tyrius, & Hermias, & Apuleius de hoc abunde disseruerunt. Inducit autem hic tres Plato personas, Demodocum ciuem Atheniensem, unà cum filio suo Theage sapientiam affectante, & Socratem. Incipit uero à Demodoci petitione dialogus.

THEAGES, VEL DE SAPIENTIA.

DEMODOCVS, SOCRATES. THEAGES.

OCCASIO dialogi est oratio Demodoci: in quo dialogo ut nomẽ habetur sapiẽtiæ, ita monstratur per alia studia quæ nõ est, ita ut non quæ sit, sed quæ nõ sit declaretur.

PVS habebam ô Socrates, quædam priuatim tecum communicare, si quidem ocium sit: uel etiam negocium, modo non omnino magnum, uelim enim mea causa ocium agas. SOCR. Equidem otiosus & alioqui sum, sed tui causa maxime. Si quid ergo dicere uis, licet. DEMOD. Vin secedamus hinc in proximam Iouis liberatoris porticum? SOCR. Vt lubet. DEMOD. Eamus ergo ô Socrates. Omnes quidem plantæ eodem se modo habere uidentur, & quæ è terra nascuntur, animaliaq; omnia, & homines deniq; ipsi. Vt enim in plantis facillimum hoc nobis est qui terram colimus, præparare quidem omnia antequam plantemus, & ipsa etiam plantatio: postquam uero quod plantatum est uiuit, tunc cultus ipsius uarius est & difficilis, sic & in hominibus uidetur. Ex meis enim rebus cætera conijcio. Etenim hęc mihi mei filij siue plantatio, seu generatio appellanda sit, omnium facillima extitit: educatio autem difficilis, & plena timoris semper, maximum metum ipsius causa subeunti fuit. Et alia quidem multa de hoc dici possent: præcipue uero cupiditas quæ huic nũc inest, uehementer me sollicitat. Est enim non ingenerosa, uerum talis, ut fallere possit. Cupit enim ô Socrates, ut ipse ait, sapiens effici. Et ut mihi uidetur, populares quidem eius æquales in urbem uenientes sermonibus suis hunc uehementer incitauerunt, quos æmulari cœpit, & mihi iampridem molestus est, uolens ut eius curam suscipiam, ac pecuniam sophistæ alicui qui ipsum sapientem reddat, persoluam. Mihi uero pecuniarum minor est cura: uerum hunc existimo ob hoc eius studium in periculum nõ mediocre incursurum. Hactenus igitur huic obstiti, consolando: sed ubi diutius nequeo, operæpreciũ fore duxi ut ei obtemperem, ne sine me frequenter cum alijs uiuens corrumpatur. Nunc autem ad hoc proficiscor, ut eum apud aliquem sophistarum sistam. Tu igitur peropportune nobis obuiam factus es, quem quidem hac in re mihi consultorem maxime cupiebam. Itaque si quid habes quod mihi in ijs quæ audiuisti, consulere queas, licet & expedit. SOC. Cæterum ô Demodoce, consilium res sacra est: & si unquam ullum aliud, hoc est in primis de quo quæris. Non enim diuinius aliquid quo de quis consulere queat, quam de institutione sui atque suorum. Primum igitur conueniamus, quidnam hoc esse putemus quo de consultamus, ne sępenumero ego quidem aliud illud existimem, tu item aliud, ac deinde longe dissentiamus, ridiculi quidem existentes ambo, & ego qui do, & tu qui postulas consilium, quum nihil dum consenserimus. DEMOD. Recte quidem mihi dicere uideris ô Socrates. Itaq; faciendum censeo. SOCR. Recte inquam, non omnino tamen recte: nam paulisper id mũto: dubito enim ne forte hic adolescẽtulus alia quædam quam quæ nos rebamur, cupiat: quod si alia, nos quoque absurdius faciamus de alio consultantes. Rectissimum igitur mihi uidetur, ut initium hinc sumentes, ipsum quid maxime instituat, rogemus. DEMOD. Optimum apparet. SOCR. Dic igitur mihi, quod pulchrum nomen est puero: quo nomine ipsum uocabimus? DEMOD. Theages, ô Socrates. SOC. Pulchrum, ô Demodoce, filio nomen imposuisti. Sed tu dic mihi Theages, cupis ne sapiens esse? ac dignum existimas esse, ut pater hic tuus uirum inueniat, qui te sua consuetudine sapientem reddat? THEA. Cupio. SOCR. Sapientes autem utrum uocas homines scientiam habentes, quæcunq; illa sint quæ scierint, necne? THEA. Scientes equidem. SOC. Quid igitur, nonne te pater edocuit, quæ hic nobilium uirorum filij docentur? scilicet literas, citharam pulsare, palæstram, & alia certamina? THEA. Docuit. SOCR. Putas præterea te aliqua scientia indigere, de qua curam suscipere tui causa patrem deceat? THEA. Puto. SOCR. Quæ est igitur ipsa? dic nobis, ut tibi gratificemur. THEA. Nouit & hic ô Socrates, quoniam persæpe illi narraui, sed de industria hæc nunc tecum loquitur, quasi nesciat quæ cupiam: hoc enim modo & in alijs multis mecum pugnat, neque uult alicui me tradere. SOCR. Atqui quæ hactenus aduersus hunc abs te dicta sunt, testibus carent: nunc autem me adhibe testem, atque coram me denuo recense. Quænam est hæc sapientia quam appetis? Age si cuperes eam qua homines nauigia gubernãt, & ego te rogarem, quanam, ô Theages, sapientia indigens, patri succenses, quod te his à quibus sapiens reddi potes, non tradat, quamnam esse responderes, nónne gubernatoriam?

THE-

Elegans uehementer Plantarum et aliarum rerum, ratio negatiua ad Socratem.

Prouerbium Quid præuenire oporteat eos qui de re consultare uelint.

Pulchra nomina imponenda pueris.

Hic cõcedi-
tur sapiẽtia
cõditiõalis,
quæ multifa
riã habetur.

Etsi sapiẽtiæ
nomẽ habe
at illa quæ
proprie &
simpliciter
est sapiẽtia,
absq; nõ
proprie sũt
sequestrata,
monstrat

THE. Certe. SOCR. Sin autem illius cuperes eruditum te fieri, qua currus reguntur, ac patri succenseres, ego uero rogem, quænam ea esset, nónne aurigariam respondeas? THE. Vtiq;. SOCR. Quam igitur nunc cupis? Vtrum illam quidem nosti, nomen autem ignoras: uel nomen etiam tenes? THE. Etiam nomen. SOCR. Dic ergo quid est? THE. Quod aliud nomen huic congruere dicas ô Socrates, quàm sapientiæ? SOC. Nónne etiam aurigaria, sapientia est? An ignorantia tibi uidetur? THE. Nullo modo. SOCR. An non sapientia? THE. Sapientia. SOCR. Qua ad quid utimur? num qua scimus equorum iuga regere. THE. Profecto. SOC. At gubernatoria nónne & ipsa sapientia est? THE. Mihi quidem uidetur. SOC. Num & ea est qua naues gubernamus? THE. Ea utiq;. SOC. Ea uero quam nunc optas, quæ nam sapientia est, quid ue ea ministrat? THE. Mihi quidem uidetur ea qua scimus hominibus imperare. SOC. Num qua ægrotantibus? THE. Minime. SOC. Ipsa enim medicina est, nónne? THE. Est. SOC. At qua canẽtibus scimus in choris præesse? THE. Nequaquam. SOC. Musica enim est. THE. Ita. SOCR. Sed utrum qua certantibus præesse? THE. Nequaquã. SOC. Gymnastica enim est. THE. Est. SOC. Verum qua quid facientibus, conare exprimere sic, quemadmodum superiora ego. THE. Mihi plane uidetur ea, quã his qui sunt in ciuitate. SOC. Nónne in ciuitate ægroti etiam sunt? THE. Sunt quidem, sed non istis solum dico, uerum omnibus qui in ciuitate uersantur. SOC. Intelligo quam artem dicis. Videris enim non eam qua præesse nouimus metentibus aut uindemiantibus, aut plantantibus, aut serentibus, aut triturantibus: ipsa enim per quam ijs imperamus, agricultura est. THE. Est. SOC. Neq; rursus qua uel secantibus, uel perforantibus, uel polientibus, uel torno aliquid facientibus: nam hæc ad fabros pertinet. THE. Certe. SOCR. Verum fortasse qua ijs uniuersis, & agricolis, & fabris, & artificibus omnibus, ac priuatis cunctis mulieribusq; & uiris imperitamus, eam tu sapientiam dicis. THE. Istam ipsam ô Socrates iampridem dicere uolebam. SOC. Potes' ne dicere an Ægisthus, qui Agamemnonem apud Argos interfecit, his omnibus imperauit, quos dixisti, artifici bus, priuatis, uiris, mulieribus q̃ uniuersis, an alijs quibusdam? THE. Non alijs, sed ijs omnibus. SOCR. Quid autem Peleus Æaci filius in Phthia, nónne ijsdem dominatus est? THE. Eisdem. SOC. Periandrum uero Cypseli nónne audisti apud Corinthios imperasse? THE. Equidem. SOCR. Nónne eisdẽ in ciuitate sua dominatus est? THE. Certe. SOCR. Quid uero Archelaum Perdiccæ nuper in Macedonia imperantem, num ijsdem existimas dominatum? THE. Equidem. SOC. Hippiam autem Pisistrati in hac urbe dominantem, quibusnam præfuisse arbitraris? nónne ijsdẽ? THE. Quid ni? SOCR. Bacis uero, & Sibylla, & nostrãs Amphilytus, quonam pacto tibi cognominandi uiderentur? THE. Non alio, quàm uatum nomine. SOCR. Recte dicis, eodem modo conare ut inuenias quo cognomine Hippiam & Periandrum propter eundem principatum nomines. THE. Qui uocem quàm tyrannos? SOCR. Ergo quicunq; cupit more istorum uniuersis suis ciuibus imperare tyrannidem appetit, & esse tyrannus studet. THE. Ita uidetur. SOCR. Hanc tu optas? THE. Videtur ex ijs quæ dixi. SOCR. Sceleste, more tyranni nobis præesse cupis? Ac iamdudum succenses patri, qui te ad aliquem tyrannidis præceptorem non mittit? Et te Demodoce non pudet, qui dudum noris quid hic concupiscat? & si habuisses quò ipsum mitteres, artificem sapientiæ illius quam petit, fecisses? post adesses, cupiuissesq; nunquam missum? sed nunc uides. Cum uero te coram accusauerit, consultemus simul ego & tu, est' ne quò mittamus, ut alicuius consuetudine sapiens tyrannus efficiatur? DEMO. Per Iouem ô Socrates, consultemus. Est enim ut mihi uidetur, consilio opus, & maximo. SOCR. Sine bone uir, interrogemus ipsum prius. DEMO. Interroga. SOCR. Quid si Euripide ad aliquid utamur ô Theages? Inquit enim ille, Sapiunt tyranni sapientum consuetudine. Si quis Euripidem roget, qua in re sapientum consuetudine ais sapere tyrannos? quemadmodum si cum dixisset, sapientes agricolæ sunt sapientum consuetudine, percontaremur, quanã in re sapientum, quid putas ipsum dicturũ? an aliud quàm in re rustica? THE. Nihil aliud. SOC. Eodem modo si dixisset, sapientes coci sapientum consuetudine, nosq; rogaremus, quanam in re sapientum, quid aliud responderet, quàm coquinaria? THE. Idipsum. SOC. Quid si dixisset sapientes athletæ sapiẽtum consuetudine, & nos in quo sapientũ interrogemus, nónne certando responderet? THE. Imò. SOC. Et quia dixit, Sapientes tyranni sapientum consuetudine, si rogaremus illum, qua

qua in re ô Euripides sapientum, quid eum responsurum putas? THE. Per Iouem nescio. SOC. Vis tibi dicam? THE. Vtlubet. SOCR. Hæc sunt quæ ait Anacreo ipsam Callicretem nosse. Audisti carmen? THE. Audiui. SOCR. Quid igitur, huiusmodi ne uiri consuetudinem cupis, qui eam artem teneat, quam tenebat Callicretes Cyane nata, quicq; sciret tyrannica quę Callicreten nouisse poeta inquit, ut & in nos & ciuitatem tyrannidem exerceas? THEAG. Iamdudum me mordes Socrates atque irrides. SOCR. Quamobrem? nónne ais hanc te sapientiam optare, qua cunctis imperes? Atqui hæc faciens aliud nè quàm tyrannus sis? THE. Optarim quidem uel omnium hominum, uel quamplurimorum tyrannide potiri, quod idem de te ac cæteris omnibus persuadeo mihi, aut etiam deus esse. Veruntamen non hoc appetere dicebam. SOCR. Quid tandem est hoc quod cupis? nónne ciuibus præesse? THE. Non ui quidem, neque ut tyranni, sed uolentibus, quemadmodum alij in ciuitate rationis compotes homines. SOCR. Dicis ergo qualis Themistocles fuit, & Pericles, & Cimo, & quicunque alij in administratione reipublicæ floruerunt? THE. Per Iouem istos inquam. SOCR. Quid uero si nobilis eques esse studeas, & in ea arte sapiens, ad quosnam alios accederes quàm ad equites? THE. Ad nullos, alios. SOCR. Quippe ad hos ipsos qui equestri arte pollent, & qui equis tum nostratibus, tum alienis quamplurimis utuntur. THE. Scilicet. SOCR. Eodemq; modo si sapienter iaculandi artem adipisci cupias, ad eos qui optime iaculantur, & qui multis tam alienis quàm propris utuntur spiculis proficiscereris. THEA. Mihi quidem uidetur. SOCR. Age itaq; postquam in ciuilibus eruditi uis, ut in ijs sapiens fias, ad alios accedendum putas, quàm ad hos ciuiles homines, qui disciplina ciuili summopere ualent, & utuntur ea, tum patria, tum aliarum ciuitatum & Græcarum & barbararum? An putas ab alijs sapientiam earum rerum posse consequi, quas isti soli norunt? THE. Audiui Socrates sermones quosdam, quos tuos asserunt, ciuilium uirorum liberos nihilo meliores quàm cerdonum esse. Et mea quidem sententia uera dicis. Insipiens ergo sim ego, qui de illorum numero esse possum, si mihi persuadeam, aliquem istorum suam mihi sapientiam traditurum, qui quidem suos filios ipsorum minime iuuent, putemq; uel mihi, uel ulli mortalium ad hanc rem posse prodesse. SOCR. Quid tu igitur optime homi num agas, si cum tibi filius esset, huiusmodi negocia exhiberet, ostendens cupere in optimum pictorem euadere, succenseatq; tibi quod nullam in se pecuniam eius gratia collocares, sed ipsos pingendi artifices paruipenderet, neque ab eis aliquid uellet discere, tibicines item tibicen esse uolens, uel etiam citharœdos; habes quod cum eo agas, uel quò tandem illum mitteres, nolentem ab ijs discere? THE. Minime profecto habeo. SOC. Nunc igitur eadem hæc faciens, miraris atque succenses patri, cum dubitat quid tecum agat, & quò te mittat, quem Athenienſium in administranda republica præstantissimorum cuicunque uoluisses commendaturi eramus, qui tecum sine precio uersatus fuisset: simulq; & sumptibus pepercisses, & ab huiusmodi consuetudine plus nominis quæsiuisses quàm omnium cæterorum. THEA. Quid igitur Socrates, nónne tu ex bonis uiris es? Si me susceperis, sat habeo, neq; alium quæro. SOCR. Quid hoc dicis? DEMO. Non male dicit ô Socrates, neq; mihi quicquam hoc iocundius utiliusq;, ut arbitror, esse possit, quàm si huic tua consuetudo placeat, & si tu cum eo uersari uelis: & profecto pudore impedior dicere quàm uehementer affectem. Itaque ambos uos rogatos uelim, & te ut uelis hunc suscipere, & te ne alium quàm Socratem quæras, meq; maximis curis & formidine plenis obsecro liberetis, quoniam nunc uehementer timeo, ne hic cuiuspiam alterius consuetudinem quærat à quo deinde perdatur. THEA. Ne ulterius mihi timeas mi pater, si huic persuadere potes, ut me suscipiat. DEMO. Recte loqueris, & ad te ô Socrates omnis posthac oratio conuertetur. Ego enim ut breuissime loquar, me simul ac mea opera uel charissima quocunq; indigeas, tibi libentissime trado, si hunc Theagem susceperis, eiq; pro uirili tua benefeceris. SOCR. Equidem ô Demodoce studium hoc tuum non admiror, siquidem existimas maxime à me hunc iuuari posse. Non enim uideo ubi maiore diligẽtia opus sit, si quis mentem modo habeat, quàm ut filium optimum reddat. Sed unde tibi hoc ita uisum est, me uidelicet tuum filium meliorẽ posse ciuem reddere quàm tute possis? Atque unde hic sibi persuasit posse magis à me quàm abs te ad hanc rem iuuari? Id enim uehementer admiror: tu enim primum me senior es, deinde multis

ac

ac maximis apud Athenienſes functus es magiſtratibus, neq; te magis quiſquam à popularibus Anagyruſiis ac reliquis ciuibus honoratur. In me autem horum quicquam neuter ueſtrum uidet. Verum ſi ciuilium uirorum conſuetudines Theages iſte contemnit, alioſq; quærit qui inſtruere inuentam profitentur, eſt hîc Prodicus Chius, & Gorgias Leontinus, & Polus Agrigentinus, aliiq; permulti, qui adeo ſapientes ſunt, ut cum urbes adeunt, nobiliſſimos & ditiſſimos alliciant ad ſe iuuenes: quibus cum uel optimorũ quorumcunq; familiaritate gratis uti liceret, eorum aſſuetudine relicta, perſuaſi ad illos conferunt ſe, precium, atq; id ingens offerentes ultro, & gratiam inſuper maximam habẽtes. Ex his ergo decebat te ac filium tuum aliquem eligere, me uero ad id elegiſſe non conuenit, Nullam enim ex iſtis beatis & pulchris diſciplinis profiteor, uelim tamen mihi illas eſſe notas. Verum ſemper nihil ſcire me dico præter exiguam quandam amandi diſciplinam, qua uulgo uehementior, tum ſuperioribus, tum etiam præſentibus uiris eſſe uideor. THE. Vides ne pater Socratem hunc non admodum familiaritatem meam recipere? Nam quod ad me attinet, paratus eram, modo ipſe uoluiſſet: ſed hæc omnia ille ioco aduerſus nos dicit. Noui enim meorum æqualium & aliquanto ſeniorum nonnullos, qui cum antea nullius eſſent æſtimationis, poſtquã familiaritate iſtius uſi ſunt, breui omnium ſupremi eorum euaſerunt, quorum infimi prius erant. SOC. Noſti quale hoc ſit ô Demodoci filî? THE. Noui per Iouem: ſi uoles enim, talis fiam, quales illi fuerunt. SOC. Non ita ô optime, ſed hoc te fefellit, quale ſit: ego autem tibi dicam. Adeſt mihi diuina quadam ſorte dæmonium quoddam à prima pueritia me ſecutum: hoc enim uox eſt quędam, quę cum fit, ſemper eius rei quam facturus ſum, diſſuaſionem innuit, prouocat uero nunquã. Quod ſi quis amicorum mecum quandoq; aliquid communicat, uenitq; uox, hoc illa diſſuadet, neq; facere ſinit. Cuius equidem rei uobis teſtes dabo. Charmidem uirum bonum Glauconis filium noſcitis, hic aliquando in Nemea ſtadio ſe exercitaturus mecum communicabat. Ac ſtatim ubi dicere inciperet quod ſe exercitaturus eſſet, affuit uox: ego prohibui: edicens quemadmodum dæmonij uox extiterat ne ſe exerceret. Ille uero, Fortaſſe inquit, ſignificat me uictorem non euaſurum: & ſi uictoria non potiar, tamen me exercens, aliquid proficiam interim puto. Atq; ita locutus, in certamen abiit. Operæprecium igitur eſt audire quid ei ex eo certamine contigerit. Iam ſi uultis & Clitomachum Timarchi fratrem rogare quid ei Timarchus dixerit, cum iam moriturus eſſet. Is enim & Euathlus quidam curſor, qui illum fugientem ſuſcepit, referet uobis quid ille tunc dixerit.

THE. Quidnam ô Clitomache, inquit, equidem quamprimum moriturus uenio, quoniam Socrati obtemperare nolui. Hoc quid ita dixerit Timarchus, ego exponam. Cum enim ſurrexiſſent ex conuiuio Timarchus, & Philemon Philemonidis filius, interfecturi Niciam Hiroſcamandri filium, ſoli enim inſidiarum ij conſcij fuerant: hîc Timarchus, Quid ais ô Socrates, inquit. Vos quidem bibite, me uero oportet aliò ire, redibo autem paulo poſt, ſi occaſio erit. Tum mihi aderat uox. Itaq; ne ſurgas inquam, ſolitum mihi à dæmone ſignum datum ferens. Quieuit ille. Deinde pauliſper commoratus ardebat iterum eundi cupiditate, dicens, eo iam Socrates. Et quia iterum uocem audiui, rurſus illum cohibui, donec ille tertio latere me cupiens clanculum, cum ego mentem aliò aduertiſſem, ſe ſubripuit: & ſic profectus ea patrauit, quæ mortis ei cauſa fuerunt. Hæc eadem ille fratri, quemadmodum nunc ego uobis, dixit, ſe ſcilicet moriturum uenire, quod mihi credere noluiſſet. Audietis præterea ab his qui in Sicilia ſunt, quæ de exercitus conflictu prędixeram. Et præterita quidem ab his qui illa nouerunt, audire licet. Experiri uero dæmonij ſignum ſiquid forte dicat, etiam nunc poſſumus. In expeditionem namq; exijt Neonus Cali filius. Mihi autem ſignum adfuit, proficiſcitur uero nunc cum Thraſylo aduerſus Epheſum & Ioniam militaturus. Ego autem illum exiſtimo uel interfectum iri, uel huiuſmodi aliquid incurſurum, & de reliquo negocio uehementer metuo. Hæc omnia ideo tibi dico, quia poteſtas omnis ad familiaritates cum his qui mecum ſunt inſtituendas penes dęmonium eſt. Multis enim aduerſatur, neq; licet his auxilium ferre, qui mecũ inuito dæmone conuerſantur: quare impoſſibile eſt mihi cum his uiuere. Multis autem hærere non prohibet, ſed conſuetudine noſtra nihil omnino iuuãtur. quibus autem fauerit in ipſa familiaritate poteſtas dæmonij, illi ſunt de quibus illud animaduertiſti, breui enim proficiunt. Sed eorum partim hoc beneficium firmum habent atque durabile, plerique uero quoad

quoad mecum ſunt, mirifice pollent, at ubi diſceſſerint, rurſus nihil à cæteris differunt. Hoc quandoq; accidit Ariſtidi Lyſimachi filio, eius qui filius fuit Ariſtidis. Nam mecum commorans breui multum profecit: poſtea uero in militiam profectus eſt, rediẽs deinde offendit apud me agentem Thucydidem Meliſſi filium: hic aũt Thucydides pridie mihi inter diſputandum neſcio qua de re obiecerat. Cum me ſalutaſſet, & quædã inſuper collocutus eſſet Ariſtides, Thucydidem, inquit, ô Socrates audio gloriari, & in quibuſdam tecum etiam cõcertare, tanquam aliquid ſit. Eſt inquam ut dicis. Tum ille, non meminit, inquit, antequam tibi adhæreret, quale fuerit mancipium? Nõ uidetur inquam per deos. At ego, inquit ille, ridiculus ſum. Quidnam maxime inquã? Quoniam priuſquam hinc abirem, cum quouis diſputare audebam, neq; aliquo uidebar in diſſerẽdo deterior, adeò ut cœtus præſtantium uirorum audacter adirem. Nunc autem contrà, fugio quemcunq; eruditum eſſe intellexi, adeò pudore abducor ob inſcitiam. Vtrum igitur inquam queſtigio te reliquit illa uis? an paulatim? Paulatim, inquit. Quando uero in te inceſsit, utrum accidit tibi aliquid à me diſcenti, an aliter? Dicam ô Socrates rem quidẽ incredibilem, uerum tamen. Nihil unquam à te ut ipſe ſcis, didici, proficiebam autẽ quotienſcunq; tecum eſſem, & ſi in eadem ſolum domo eſſem, non tamen in eadem parte domus, magis tamen quotiens eadem in parte. Et mihi quidem uidebar multo magis, quando in eadem parte exiſtens, aliquid te dicentem intuebar, quàm cum alio eſſem auerſus. Sed lõge magis proficiebam, cum apud te ſedens, te tangebam. Nunc autem omnis habitus ille defluxit. Eſt igitur ô Theages huiuſmodi noſtra conſuetudo. Si enim Deo gratum eſt, permultũ quidem & breui profiteles. Sin cõtrà, minimè. Vide igitur ne tibi tutius ſit ab aliquo illorum eruditi, quibus in ſua poteſtate ſita eſt utilitas qua cæteris proſunt, & à me fortuna quadam id aſſequi. THE. Mihi quidem ſic faciendum Socrates uidetur, ut conſuetudine noſtra de dæmonio intelligamus. Quod ſi nobis annuerit, recte omnia: ſin minus, quid agẽdum ſit cõiultabimus tum, alteri ne cuipiam adhæreamus, an hoc diuinum quod tibi inſitum eſt, precibus & ſacrificijs & alio quouis deniq; pacto, quo uates iubent, placemus. DEMO. Nihil ad hæc ô Socrates huic adoleſcenti repugnes, bene enim dicit Theages. SOC. Atqui ſi uidetur oportere ſic agere, ſic agamus.

ARGVMENTVM MARSILII IN MENONEM DE VIRTVTE.

QVATVOR *eſſe argumentationum genera, quibus Plato utitur, exemplum, inductionem, ratiocinationem, & enthymema, & quo pacto fiant, ſatis in Alcinoi cõpendio, quod & nos traduximus, declarãtur. Vbi etiam tres Platonicorum dialogorum ſpecies inuenimus, & quibus argumẽtationib. in unaquaq; dialogi ſpecie uti ſoleat. Aut enim ſolum inquirit, falſa ue confutat dialogus, aut ſolum uera exponit ac docet, aut in utroq; uerſatur. Primus inquiſitiuus & contentioſus. Expoſitiuus alter. Poſtremus mixtus eſt dictus. Meno autem licet mixtus ſit, maiori tamen ex parte contendit & confutat, & omnes argumentationes attingit. Vtniſi qui ex alijs Platonis dialogis, qui ad expoſitionem magis quàm ad diſceptationẽ pertinẽt, ſenſa colligat, & Menoni huic adijciat, difficile ſummã diſputatiõis huius elicere poſſit. eſt autem hæc, quid uirtus ſit, & quomodo nobis adſit, inquirere. Id Socrates efficit, dum quatuor Menonis, Ariſtippi, Gorgiæ, et Prodici de uirtute definitiones cõfutat, & definitionem ſuam poſt illas inductã geminis obiectionib. retractat. Veritas quippe ex redargutione falſitatis elucet. Eſt autem hominis uirtus affectio ſiue habitus animæ, quo potentia naturalis eius quàm optime ſuũ opus exercet. quæ definitio in libris de Republica traditur. Opus cuiuſq; potentiæ tũc optime exercetur, cum ad finem ſuum dirigitur. Quod ad finem cõfert, utile dicitur. Merito igitur in hac diſputatione commune uirtutis officium id eſſe traditur, ut & actiones & ea quibus agendo utimur, utilia reddat. Illa itaq; deſinitio huic dialogo conſonat, cunctisq; uirtutibus eſt cõmunis. Virtutum profecto ſpecies plures ſunt, pro uiriũ animæ & actuum diuerſitate, in quibus una tamen quæ dicta eſt communis uirtutis ratio ſemper inſpicitur. Prima uis animæ mens eſt, cuius actus eſt perpetua contemplatio ueritatis. Secunda ratio, cuius actus ueritatis inueſtigatio. Tertia phantaſia, cuius actus collectio eorum quæ ſenſus eius nuncij porrigũt, perq; illa diſcurſus. Atq; hæ ſunt uires animæ, quæ cognitiue dicuntur. Reſtant tres aliæ, quas appetitiuas uocant: Voluntas, & iraſcendi uis, & concupiſcendi. Volũtatis actus, appetere quæ mens & ratio porrigit. Iraſcibilis, aggredi quæ ratio & phantaſia proponit. Concupiſcibilis actus, adſciſcere quæ phantaſia ſenſuſq; obiciunt. Sex inſuper iſtis duæ ſubijciuntur, mouendi & nutriendi uigor, ſed hæ cum ſuperioribus, aut nihil, aut uix, & parum admodum in uirtute cõmunicãt. Af-*

fectio mentis quæ contemplationem perficit, sapientia est: quæ rationis indaginem, scientia atq; prudentia. Scientis quidem indagationem eorũ quæ natura facit, prudentia consultationẽ in ijs quæ nos agimus. Quæ phãtasiæ discursum opinio recta, quam sagacitatem quidam uocant. Iustitia uoluntatem & liberalitas. Irascibilem fortitudo eiusq; pedissequæ. Concupiscibilem continentia simul & temperantia. His omnibus id est commune, ut quælibet earũ sit affectio actum potentiæ naturalis perficiens, dum decorum reddit & utilem ad finem ultimum consequendum. Variæ uero uirtutes diuerso modo habẽtur. Sapientia quidem naturæ est enim æterna rationum omniũ in mente complexio, perpetuusq; ueritatis intuitus. Scientia per doctrinam philosophiæ quæ reminiscentiam præstat, acquiritur, dum ratio quæ pennas olim abiecit, ad mentem conuersa reminiscendo iterum alas recuperat. Prudẽtia doctrina simul & longo usu rerum aduenit. Recta opinio exemplis, autoritate, inductione, sorte. Iustitia fortitudoq; & temperantia, cæteræq; morales uirtutes prudentiæ rectæq; opinionis legibus & exercitatione legitima perficiuntur. Vnde duo hæc moralium uirtutum principia Plato posuit, prudentiam & rectam opinionẽ. Quamobrẽ prudentia sæpenumero totius moralis uirtutis apud Platonem nomen usurpat. Est & uirtus quædam ad rectam opinionem attinens, qua legitimi principes ac ciues, in agendo honesti, cõtemplationis tamen expertes bonum publicum curant, quam ciuilem peritiam nominant. Eamq; Plato facultatẽ, & in Theage, & in præsenti Menone, haud aliter quàm sorte diuina, dari ciuilibus hominibus disputat. Hac igitur summula quis mentem Platonis in Menone colliget, & huiusmodi præmissa distinctione contradictiones renuet, obiectionesq; uitabit. Disputationẽ uero illã de reminiscentia geometricisq; figuris in argumento tractare idcirco non placuit, quoniam non ut principalis, sed ut accessoria est inserta. Argumentum autem summam rei caputq; requirit. Singula quippe discutere non argumenti, sed commentarij potius est officium.

MENO, VEL DE VIRTVTE

MENO, SOCRATES, PVERANYTVS

POTES ne mihi ostendere Socrates, doceri uirtus possit, nec ne, an exercitatione potius acquirat: Aut num fortasse nec doctrina, nec usu hominibus comparetur, sed ipsa natura, uel alio quopiã modo hominibus insit? SOC. Hactenus ô Meno Thessalici homines inter Græcos illustres, tum equestri facultate, tum etiam diuitijs habiti sunt. Nunc autem, ut mihi uidetur, sapientiæ quoq; gloriam consequuntur, præsertim amici tui Aristippi Larissæi cõciues. Atq; eius quidem rei autor uobis Gorgias extitit, qui in urbem uestram profectus amicos sibi ob sapientiam comparauit cum reliquos Thessalicorum optimates, tum maxime Aleuadarum familiam ex qua amicus tuus Aristippus originem ducit. Quamobrẽ sic uos Gorgias assuefecit, ut intrepide & alto animo interrogantibus respondeatis, quẽadmodum scientes decet. quippe & ipse cõcedebãt Græcorum euiq; rogare quicquid quisq; uellet, ac singulis etiam respõdebat. Nobis uero ô amice Meno contrarium contigit: siquidem sapietia nostra quodammodo iam exaruit, atq; ex ijs locis ad uos diuertisse uidetur. Itaq; si quem nostrorum hominum hoc pacto percõteris, nemo erit qui non rideat. O hospes forte tibi beatus quidam uideor, quem nosse existimas, utrum doctrina, an alia quadã ratione uirtus hominibus cõparetur. Ego uero usq; adeo ab hac cognitione absum, ut nec quid ipsa sit uirtus intelligam. Atqui ipse quoq; ô Meno sic affectus sum: in eadem quippe paupertate animi qua & cõciues mei, uersor, ac meipsum sæpe accuso, utpote quid sit uirtus penitus ignorãs. Cum uero quid sit nesciam, quonã pacto qualis sit norim? Num tibi fieri posse uidetur, ut qui nullo modo quis Meno sit norit, utrum bonus, diues, generosus, an contra sit norit? ME. Mihi quidem nequaquam. At uero ipse reuera ô Socrates, quid sit uirtus ignoras? Ista de te domi renunciabimus. SOC. Non id queso solum Meno domi dices, uerum etiam quod nullum unquã, ut mihi quidem uideã, isthuc scientem nactus sim. ME. Nunquam ne igitur Gorgiam cum hic commoraretur conuenisti? SOC. Equidẽ. ME. An hæc ignorare tibi uisus est? SOC. Haud satis ô Meno nemini, ideoq; quid tum mihi uisum fuerit, in præsentia referre nequeo. Sed forte & ille nouit, & tu quid ille docuerit, teneS. quare si placet: ipse dicas. Nam tibi forsitan cum illo conuenit. ME. Conuenit equidẽ. SOC. Eum igit cũ absit, omittamus, ipse uero ô Meno, dic per deos obsecro quid esse uirtutẽ existimes: dic inquã; nec inuideas, ut fortunati cuiusdã mendacij redarguar, siquidem tu & Gorgias id nosse uideamini, ego uero nemini unquã hoc scienti occurrisse dicam. ME. At ô Socrates nequaquam difficile est id dicere: & primo quidem si iubet

iubet quæ uiri sit uirtus, hæc planè est, ad ciuilium rerum administrationem sufficientem esse, ijsq; tractandis amicos iuuare, inimicos lædere, necnõ diligẽter cauere ne quid ipse tale aliquando patiatur. Quod si ulterius quæ sit mulieris uirtus nosse requiris, nec; id arduum erit. Est enim mulieris uirtus, domum recte gubernare; dum curat domestica, uiroq; obedit. Alia quoq; uirtus est pueri fœminæq; & masculi, & uiri iam ætate grauis: nec non liberi, si uelis, alia, & alia serui. Atq; aliæ permultæ uirtutes sunt. Quamobrem haud deest, quid de uirtute dicamus. Enimuero in unaquaq; actione atq; ætate ad unum quod que opus singulis hominibus uirtus adest. Totidem præterea et de uitio ô Socrates, ut arbitror, dici possent. SOC. Non parum in hac uenatione fortunatus sum ô Meno: si quidem unam uirtutem inuestigans, examen quoddam uirtutum apud te habitantium reperi. Veruntamen ô Meno, si eadem examinis similitudine percontanti mihi quæ sit apis substantia, multiplices earum esse substantias respondisses, ego uero iterũ te rogem, nunquid hoc, quo apes sunt, an alio quopiam uelut pulchritudine, uel magnitudine, aut alio quopiam huiusmodi apum substãtias diuersas esse dicis, quid inquam, sic interogãti potissimum responderes? ME. Quod eo quod apes sunt, minimè differunt. SOC. Et si ego post hæc rogem. quid ergo est ô Meno, quo nihil inter se differunt, sed idem sunt cunctæ habes quod respondeas? ME. Habeo profecto. SOC. Eadem itaq; ratione uirtutes quanquam multæ atque uariæ sunt, unam tamen speciem quandam in omnibus eandem habent qua uirtutes existunt, in quam respicere decet eum qui responsurus sit interroganti cuiquam quid uirtus sit. Tenes quid dicam? ME. Intelligere uideor, nondum tamen ut uellem quod quæris planè comprehendo. SOC. Vtrum uero circa uirtutem id solum ô Meno, tibi uidetur, aliam quidem uiri esse, aliam mulieris, & aliam reliquorum, an etiam circa sanitatem magnitudinẽq;, & robur eodem modo, ut alia quidem uiri sanitas sit, mulieris alia: an potius eadem ubiq; sanitatis species est, si quidẽ sanitas sit, seu uiro, siue mulieri, siue alteri cuicunq; adsit. ME. Eadem mihi sanitas & uiri simul & mulieris esse uidetur. SOC. Nónne igitur si quidem robusta sit fœmina, eadem specie róboris robusta erit? Cum uero eandẽ dico, quà nihil differt, quà robur ut robur sit intelligo, seu uiro, seu mulieri insit. Num tibi differre quicquam uidetur? ME. Minimè. SOC. Ergo & uirtus, ut uirtus sit, differt iuuenem, aut senem, aut uirum, aut fœminam ornet? ME. Mihi quidem ô Socrates, hoc cæterorũ simile nequaquã esse uidetur. SOC. Nónne uiri uirtutem esse dixisti, recte Rempub. gubernare, mulieris uero domum? ME. Dixi equidem. SOC. An potest quisquam ciuitatem, uel domum, aut aliquid aliud recte disponere, nisi tẽperate siue prudenter ac iuste disponat? ME. Non certe. SOC. Nónne si temperate iusteq; instituunt, temperantia iustitiaq; instituent. ME. Necesse est. SOC. Vtrisq; igitur tam uiri quam mulier indiget, si boni futuri sint, temperantia scilicet atque iustitia. ME. Apparet. SOC. Quid uero puer ac senex quatenus intemperati & iniusti sunt, num boni fient. ME. Nequaquam. SOC. At dum temperati & iusti. ME. Ita. SOC. Vniuersi igitur homines eadem ratione boni fiunt, nam eorũdem participatione boni semper efficiuntur. ME. Videtur. SOC. Nunquam eadem ratione boni sunt, ni illorum uirtus sit eadem. ME. Nunquam. SOC. Quoniam ergo eadem uirtus est omnium, conare in memoriam reducere, quidnam hoc esse Gorgias dixerit, ac tu una consenseris. ME. Quidnam aliud quàm præesse hominibus posse, si quid unum in omnibus exigis. SOC. Requiro equidem, attamen eadem ne pueri & serui uirtus erit ô Meno, præesse posse domino, ac uidetur tibi etiam tum seruus esse cum imperat? ME. Haud certe mihi uidetur ô Socrates. SOC. Neque enim isthuc, optime uir, fas esset. sed hoc rursus cõsidera, utrum dominari posse aliquem putas, si iuste præesse dicamus: iniuste uero, nequaquã. ME. Puto equidem, iustitia enim uirtus est. SOC. Vtrum uirtus ô Meno, an uirtus quædam? ME. Quo pacto id ais? SOC. Quemadmodum de quouis alio. ut ecce de rotunditate figuram quandam esse dicerem, non simpliciter figuram, ob eam sanè causam ita loquerer, quia aliæ quoq; figuræ præter rotunditatẽ sunt. ME. Recte inquis. Atqui & ipse nõ iustitiam tantum, uerum alias quoq; uirtutes esse dico. SOC. At quas dicis alias, explica obsecro. Equidẽ si me de alijs figuris interrogasses, utiq; respondissem, itaq; tu quæ sint aliæ uirtutes ostende. ME. Fortitudo, temperantia, sapientia, magnificentia, cæteræq; permultæ. SOC. In idem recidimus. Multas rursum uirtutes, dum quærimus unam, inuenimus, sed alio pacto: unam uero quæ per omnes

omnes diffunditur, reperire nequimus. ME. Nondum queo ô Socrates, quod quæris, tam nam in omnibus uirtutem quemadmodum in cæteris assequi. SOC. Non ab re quidem at ego. si modo potuero, perducere nos conabor. Vides ne sic in cūctis cōtingere, si quis à te petat idem quod modo dicebam, quid figura sit, ac tu quod sit rotunditas responderes, & ille tibi quæ & ego inferret, utrum rotunditas sit figura, an figura quædam, an non illi diceres figuram quandam esse. ME. Prorsus. SOC. Nonne ob id quod aliæ quoque figuræ sunt. ME. Ita. SOC. Quod si quales illæ sint quærat, eūestigiò respondebis. MENO. Equidem. SOC. Quinetiam si de colore similiter quid sit quærat, & tu quod albedo sit dicas, ac ille sic deinde roget, utrum albedo color sit, an color quidam, inferres ne colorem quendam ob hoc esse, quod alij quoq; colores reperiantur. ME. Maxime. SOC. Si item cū colores cæteros referre iusserit, narrabis utiq; & alios multos, qui nihilo minus quàm albedo colores sint. ME. Narrabo. SOC. Quid si ille sic, ut ego nunc, sermone progrediatur, dicatq; quod in multa semper recidamus, quod ille fieri nequaq; permittat: cumq; hæc multa uno nomine nuncupes, dicasq; omnia figuram esse, inter se contraria sint licet: hoc autem quod non minus rotundum contineat quàm rectum, quam quidem figuram nominas, & nihilo magis rotundum quàm rectum figuram esse tu dicis, an sic dicis. ME. Sic plane. SOC. Cum ita dicas, inquam, nunquid rotundum magis rotundum quàm rectum, aut rectum magis rectum quàm rotundum esse dicis. ME. Non certe ô Socrates. SOC. Veruntamen asseris rotundum nihil magis figuram esse quàm rectum, neq; rectum magis quàm rotundum. ME. Vera narras. SOC. Quid igitur est, cui figura competit: declarare enitere. Si itaq; sic percontanti de figura siue colore, te nequaquā intelligere quid ipse uelit, respondeas, uehementer admiretur arbitror, ac dicat, an non intelligis, quòd in ijs omnibus idem quæro. Non habeas ô Meno, quod dicas, si quis quærat quid in rotundo sit ac recto, & cæteris quas figuras appellas, in omnibus idem. Explica quæso, ut hoc pacto ad disputationem uirtutis te pares. ME. Nequaquam, sed ipse ô Socrates, edissere. SOC. Vis ne tibi grātificer. ME. Omnino. SOC. Vis tu contra uirtutis quæstionem deinde soluere. ME. Equidem. SOC. Expediendum iam est, decet enim. MENO. Et maxime quidem. SOC. Age experiamur quid figura sit exprimere, & uide utrū istud admittas. Esto itaque id nobis figura, quod solum ex omnibus semper colorem sequitur. Satis ne tibi hoc est, an forte aliud exigis. Ego enim sat habeam, si mihi posthac uirtutem ipsam ostendas. MENO. At istud absurdum quiddam est ô Socrates. SOC. Quamobrem. ME. Quoniam figura secundum rationem tuam est, quæ semper colorem sequitur. Si ergo colorem quis nosse negaret, eodem modo quo circa figuram dubitās, quid illi potissimum responderes. SOC. Vera equidem. Nam si qui rogat sapientum illorum & contentiosorum ac litigantium aliquis sit, respōdeam utiq; me dixisse. quod si minus recte dixi, ad te nunc attinet respondere, ac mea dicta refutare. Sin autem quemadmodum nos sumus, illi amici sint, uelintq; tantum disputare, decet profecto mitius, & magis dialectico mōre respondere. est autem dialecticum magis non modo uerum proferre, sed ijs illud rationibus approbare, quas & ille qui rogat, planè se nosse fateatur. Hoc itaq; more nunc tecum disserendo uti conabor. Dic ergo, num finem appellas terminum quendam, atq; extremum? Hæc enim omnia uelut idem profero, forte uero Prodicus ijs tanquam differētibus uteretur. Tu autē num dicis terminari aliquid atq; finiri? nihil quippe diuersum ijs uerbis intelligo. MENO. Dico sanè, & quod ais, intelligere arbitror. SOC. Et planum aliquid uocas, & solidum aliud, cuiusmodi quæ in Geometria tractantur? ME. Voco equidem. SOC. Iam igitur quid figuram esse dicam, ex ijs percipies: in omni quippe figura id asserо, figuram esse id in quod solidū desinit. Atq; ut summatim dicam, figuram appello solidi terminum. MENO. Colorem uero quid uocas ô Socrates? SOC. Procax nimiū es ô Meno: homini iam seni onus imponis, ac respōdere tibi iubes: ipse autē memor quid Gorgias uirtutē esse dixerit, definire minime uis. ME. At postquàm tu mihi hoc declaraueris ô Socrates, tibi illud referam. SOC. Etiam absconditus hic aliquis, & loquentem tantummodo te audiens, intelligat, pulchrū esse te & amatoribus non carentem. ME. Quid ita? SOC. Quod nihil quàm continuo in sermone imperitas, quod facere delicati isti et formę fiducia adhuc tyrannidē exercentes solent. Simul ita de me statuis forsitan, inferiorē elegantib. illis esse: gratificabor itaq; tibi, & respondebo. ME. Gratificare obsecro. SOC. Vis ne tibi

Transfertur disputatio ad figuram, ut ad euidētius

Modus disputandi cōtentiosus atque acer.

Modus disputādi dialecticus mitis.

Huius definitionis colligatio quia ē ab interrogatis, est dialectica: nam si esset à sensibilibus esset analytica.

Definitio dialectica, figura est solidi terminus.

ne tibi secundū Gorgiam respondeā: sic maxime assentieris. ME. Quid ni uelim. SOC. Nónne defluxus quidam secundum Empedoclem à rebus manare dicuntur. ME. Et maxime quidem. SOC. Ac pori, id est meatus in quos & per quos etiam defluxus huiusmodi manant. ME, Omnino. SOC. Ex defluxibus autem quosdam poris quibusdam congruere, quosdam minores, aut maiores esse. ME. Sic est. SOC. Nunquid & uisum aliquid uocas. ME. Voco. SOC. Ex ijs iam quid uelim, ut ait Pindarus, accipe. Est enim color defluxus quidam rerum, uisui congruens atq; sensibilis. ME. Optime mihi ô Socrates, respondisse uideris. SOC. Forte quia quę solitus es audire, nunc responsum est tibi, & simul aduertis, quod ex hac responsione facile etiam definire queas, quid sapor, quid uox, quid odor sit, cæteraq; huiusmodi pluriма. ME. Prorsus. SOC. Atqui tragica, ô Meno, ista responsio est: ideoq; tibi magis quàm figuræ definitio placet. ME. Mihi uero. SOC. At mihi quidem ô Alexidemi fili, minime persuadeo: est enim illa altera melior, ac puto neq; tibi ista placebit, nisi forsan quod heri dicebas, mysterijs nondum absolutis abire uis: sed mane, atq; hīc mysterijs initiare. ME. Manerem ô Socrates, si huiusmodi multa inculcares. SOC. Nihil utiq; prætermittam, quin talia quædam & tui simul & mei gratia dicam. Verеor tamen ne minus possim huiusmodi pluriма dicere. Cęterum iam ad promissa seruāda nobis accingere, ac in cōmune quid uirtus sit, exprime, nec ut fecisti hactenus, unum in multa discerpas, quod iacti in eos solet, qui idem ubiq; inculcant: sed integrā atq; sanā, dic tandem quid uirtus sit. exempla uero loquēdi à me accepisti. ME. Videtur mihi ô Socrates, uirtus esse, ut Poeta inquit, gaudere honestis ac posse. Atq; ego idipsum uirtutem uoco, honesta quidem appetere, eaq; consequi posse. SOC. Num honesta cupientem, bona cupere dicis. ME. Omnino. SOC. Nunquid ita loqueris quasi sint nonnulli qui bona cupiant, quidam uero qui mala. ME. Imò. SOC. Non omnes igitur ô optime uir, bona tibi appetere uidentur. MENO. Mihi nequaquam. SOC. Quidnam itaq; malа. MENO. Ita. SOC. An ita dicis, quasi quæ mala sint, bona esse opinentur, aut etiā noscentes quod mala sint, nihilominus illa cupiant. ME. Vtrunq; aio. SOC. An censes aliquem cognoscentem mala quod mala sint, illa tamen appetere. ME. Arbitror. SOC. Quid autem exoptare hunc dicis? Num hæc sibi adesse. MENO. Adesse sanè. nam quid aliud optet. SOC. Vtrum qui mala desiderat, mala esse cognoscens, prodesse cum adsint, existimat: an unum quodque potius sua præsentia lædere. ME. Sunt certe qui mala prodesse putent, nec desunt qui obesse cognoscant. SOC. Videntur tibi mala nosse quòd mala sint, qui mala prodesse cuiquam opinantur. ME. Haud sane id mihi uidetur. SOC. Ex ijs igitur patet eos non appetere mala, qui illa minime norint, sed illa potius quæ bona esse putauerint, cum tamen mala sint. Quapropter ignorantes illa, bonaq; existimantes, perspicuum est bona potius exoptare. An non? ME. Sic isti se habere uidentur. SOC. At uero qui mala quidem affectāt, ut ipse inquis: eaq; cuicunq; accidunt, obesse censent: norunt ne quod illorū præsentia lædentur. ME. Necessario sequitur. SOC. Quid uero læsos homines, nonne istī miseros esse quatenus læsi sunt, opinantur. ME. Hoc quoq; necessarium. SOC. Miseros autē nónne infelices. ME. Reor equidem. SOC. Est ne aliquis qui miser & infelix esse uelit. ME. Non uidetur. SOC. Nemo igitur mala uult, si quidē tālis esse minime uelit. Nam quid aliud est esse miserū, quàm cupere mala, in eaq; incurrere. ME. Vera loqui uideris ô Socrates: nemo enim uult mala. SOC. Nōne paulo ante dixisti uirtutem esse bona uelle, ac posse. ME. Dixi equidē. SOC. An non ex eo quod dictū est, uoluntas quidem ipsa omnibus adest, atq; hac ratione alius alio melior non est. ME. Apparet. SOC. Ergo si quidē est alius alio melior, nec id secundū uoluntatem, sequitur ut secundū potentiam sit melior. ME. Sequit. SOC. Secundū igitur rationem tuā hoc est uirtus, bonorū comparandorum potestas. ME. Sic prorsus se habere uideт, ut nunc accipis. SOC. Animaduertamus posthac, utrū id uere asseras nec ne: forte enim bene loqueris. Dic igitur, bona uēdicare posse uirtutem esse dicis? ME. Isthuc ipsum. SOC. Bona uero nōne hæc uocas, ceu sanitatem, diuitias, aurumq; & argentū plurimum possidere, honoribus præterea & magistratibus in Repub. fungi? num alia quædā præter ista bona nuncupas? ME. Nequaq;, sed omnia bona huiusmodi esse dico. SOC. Eia aurū atq; argentū acquirere uirtus est, ut inquit Meno, magni regis patrius hospes. Vtrū uero addis huic lucro ô Meno, iustè ac sanctè lucrari? an nihil interest, sed etsi iniustè quis ista possidet, nihilominus quæstū huiusmodi uirtutē

uocas? MENO. Nequaquàm ô Socrates, sed uitium. SOC. Omnino igitur, ut uidetur, huic possessioni iustitiæ, uel temperantiæ, uel sanctitatis, aut alterius uirtutis præsentia opus est. Alioquin uirtus minimè erit, quãuis bona sibi uendicet. ME. Quî enim sine ijs uirtus existat? SOC. At non suppeditare aurum & argentum, quando minimè iustum sit, aut sibi, aut alteri, neq; etiam uirtus est hæc egestas? ME. Videtur. SOC. Nihilo magis igitur horum bonorum copia uirtus erit quàm inopia. Verùm ut uidetur, quodcunq; cum iustitia fit, uirtus est. quod autem absq; illa eiusq; similibus, prauitas. ME. Videtur mihi necessarium esse quod dicis. SOC. Nónne unum quodq; horum paulo ante uirtutis partem esse diximus, iustitiam & temperantiam, cæteraq; huiusmodi? ME. Dixímus plane. SOC. Siccine ô Meno, me deludis? ME. Quorsum hæc ô Socrates? SOC. Quoniam cum te orassem ne amplius uirtutem discerperes, & exempla respondendi dedissem, hoc neglecto uirtutem esse dicis, bona cum iustitia comparare posse, iustitiam uero uirtutis partem esse confessus es. ME. Sic est. SOC. Nõne efficitur ex ijs quę iã concessisti, uirtutẽ esse agere cũ parte uirtutis quicquid agitur? Iustitiã enim & huiusmodi singula uirtutis particulas confiteris. ME. Quid tum? SOC. Quia cum rogassem ut totã ipsam uirtutem ostenderes, quid ipsa sit, nullo modo explicuisti: omnem uero actionẽ quæcunq; cũ parte uirtutis sit, uirtutẽ esse dixisti, quasi quid tota uirtus sit, summatim prædixeris, atq; ipse intelligere tum queam, si abs te in particulas diuidatur. Eadem igitur quæstio rursus ô Meno, tibi suboritur, quid uirtus sit, si quidem omnis actio cum uirtutis parte sit uirtus. Id namq; tunc dicitur, cum omnis actio cum iustitia uirtus esse definitur. An non eadem iterũ quæstione opus esse uides? Num putas quempiã uirtutis partem aliquam nosse, qui totius naturam minime norit? ME. Non uidetur. SOC. Si enim memineris quæ in superioribus de figura tibi respondi, reiecimus utiq; responsionem illam quæ per ea fit quibus ulteriori probatione opus est, nec dum rata habentur. ME. Et merito quidem reiecimus. SOC. Neq; tu igitur ô uir optime, cum quærit, quid ipsa in uniuersum, ac tota sit uirtus, partes respondens eam quærentibus patefacias, neq; aliud quicquam eodem modo respondens, sed rursus eadẽ interrogatione opus erit, quidnã uirtus sit, qua subiecta ista dicis. Num aliquid tibi dicere uideor? ME. Mihi quidẽ probè loqui uideris. SOC. Responde itaq; iterum à principio, quid esse uirtutẽ & tu & amicus ille tuus asseritis. ME. Audierã equidem ô Socrates, antequàm te alloquerer, morem esse tuũ nihil aliud quàm dubitare, & alijs scrupulos dubitationũ inijcere. Et nunc quidẽ ut mihi uideris, me prestigijs, & ueneficijs incãtationibusq; perturbas, adeò ut ambiguitatis sim plenus. Ac mihi uideris omninò, si tamen te iocãdo mordere aliquantulũ decet, q; simillimus esse tum forma, tum cæteris omnibus latißimo illi pisci marino qui Torpedo dicit: ille siquidem hominẽ sibi propinquantẽ, tangentẽq; stupidũ reddit. Tu quoq; nũc me stupefacis. Reuera enim & animũ simul & ós stupidum habeo, hæsitoq;, nec quid tibi respondeam, inuenio, quanq; decies millies iam de uirtute & multa & aduersus quamplurimos, ut mihi uisus sum quãoptime disputaui. At in præsentia nec etiam quid ipsa sit uirtus proferre ullo pacto ualeo. Itaq; caute tibi consuluisse te censeo, quod nunquam aliò peregrinaris. Nam si aduena in aliena urbe hæc ageres, ut pote præstigiator quidã atq; uenefícus, supplicio forsitan afficereris. SOC. Callidus es ô Meno, ac me propemodũ nunc decepisti. ME. Quamobrem ô Socrates? SOC. Video enim iam quam ob causam hac imagine me depingas: qua alia de causa, nisi ut ipse quoque te contrà depingã? Viri enim honesto habitu præditi cũ effingũtur, delectari solent, illud quippe conducit, honestorũ enim honestæ sunt & imagines. At ego personã tuã minime effingam. Equidẽ si pisces ille stupidus ipse alios reddit stupidos, ei sum persimilis, secus autẽ minime. Neq; enim fœcundus ipse, cæteros titubare compello, sed maximè omnium dubitans ego, dubitare alios quoq; facio. Etenim in presentia, quid uirtus, haud certe noui, tu tamen forte priusquam mihi occurrebas, noueras, nunc uero stupido mihi similis euasisti. Veruntamen unà tecum rem discutere hanc instituí, quid'ue sit uirtus inuestigare. MENO. At quo tramite id inuestigabis ô Socrates, quod quidem omninò quid sit ignoras? Quale enim tibi proponens, id quod ignoras, inquires? Aut etiam si in illud incidas, quonã signo id quod ignorabas, esse illud agnosces. SOC. Intellígo quid uelis ô Meno. At tu animaduertis ne, quàm peruicacem argumentationem in medium adduxisti? quod uidelicet homo, neq; quod nouit, neq; quod ignorat, inquirit. Nã si noscit nulla in

la inquisitione opus est. Sed neq; quod nescit inuestigabit: non enim nouit quid quærat. ME. Nónne recte induci ô Socrates hanc rationem existimas? SOC. Nequaquam. ME. Potes dicere cur tibi non placeat? SOC. Possum. Id enim à uiris, ac mulieribus diuinarum rerum peritis quandoq; percepi. ME. Quis istorum sermo? SOC. Verus, ut mihi uidetur, atq; præclarus. ME. Quis inquam ister & quinam testantur? SOC. Qui hoc asserunt, sancti uiri sunt, ac sanctæ etiam mulieres, quibus quoq; cura extitit, ut eorum quæ profitetur rationem reddere possent. Tradit præterea Pindarus, & cæteri quicunq; poetarum diuini sunt, talia quædam: quæ aduerte quæso, num uera tibi uideantur. Ferunt enim hominis animum immortalem esse, eumq; tum decedere, quod quidem mori uocant, tum iterum redire, interire uero nunquam. quam ob causam uitam quàm sanctissimè agere monent. Quicunq; enim pœnas antiquæ miseriæ, Proserpinæ iam dederunt, ijs illa ad supernum solem nono anno rursus animam reddit, quousque in reges, gloria, sagacitate, sapientiaq; præstantes euadant. Reliquum autem tempus sancti heroes inter homines uocant. Cum ergo animus immortalis sit, ac sæpius in hanc uitam redierit, uideritq; persæpe & quæ in hac, & quæ in alia uita sunt, omniaq; perceperit, nihil utiq; restat, quin ipse didicerit. quãobrem nihil mirum est, si eorum quæ ad uirtutẽ & ad alia pertinẽt, reminisci possit: quippe cum olim illa cognouerit. Cum enim tota natura cognata sit, ac sibimet consona, & animus cuncta didicerit, nihil prohibet hominem unius cuiusdam reminiscentem, quam disciplinã uocant, reliqua omnia recuperare, si quis adeò constans sit, ut quærendo minime fatigetur. Quærere igitur ac discere reminiscentia est. Quapropter litigiosæ illi argumentationi nequaquã credere decet, pigros enim nos quodammodo redderet. Ea quoq; mollioribus hominibus mirificè placet. Ratio autem nostra fortiores rerum inuestigatores efficit, qua ipse utpote uera fretus, unà tecum quid sit uirtus perscrutari desidero. ME. Imò ô Socrates. sed num absolute id asseris, nos minime discere, quam disciplinam uocamus reminiscentiam esse? potes'ne hoc ita esse me docere? SOC. In superioribus quoque ô Meno te callidum esse dixi, & nunc rogas utrum docere te possim, cum ante nullam esse disciplinam, sed reminiscẽtiam asseruerim, ut euestigio mihi ipsi repugnare uidear. ME. Per louem ô Socrates non hoc instituebam, sed consuetudine potius quadam ita loquutus sum. quod si qua ratione illud mihi ostendere potes, ostende obsecro. SOC. Haud quaquam facile est, tui tamen gratia conabor. Verum huc ad me unum aliquem istorum qui re sequuntur accerse, ut in eo demonstrationem hanc experiamur. ME. Libenter. Heus tu huc ades. SOC. Græcus'ne est, & Græce loquitur? ME. Et Græcus est, & in domo mea genitus atque educatus. SOC. Attende igitur num illi in memoriam reducam, an doceam. ME. Attendam certe. SOC. Dic age ô puer, cognoscís'ne hoc tale spacium quadrangulum esse? PV. Equidem. SOC. Habet'ne quadrangulus has omnes quatuor lineas æquales? PV. Habet. SOC. An non & istas quæ per medium protrahuntur, æquales habet? PV. Et istas. SOC. Nónne & maior & minor esse potest? PV. Potest. SOC. Si ergo sit hoc latus duorum pedum, & istud quoque duorum, quot pedum totum ipsum erit? Sic autem considera, si latus hoc duorum esset pedum, illud uero unius, esset'ne plusquam semel duorum pedum hoc spacium? PV. Semel. SOC. Quoniam uero alterum quoque latus duorum pedum est, num aliud quàm bis duorum pedum fit? PV. Isthuc ipsum. SOC. Duorum ergo bis pedum efficitur. PV. Ita. SOC. Quot nam sunt bis duo pedes? computa. PV. Quatuor. SOC. R. An non fieri potest spacium aliud ad hoc duplum, habens similiter omnes æquales lineas quemadmodum istud habere uides? PV. Prorsus. SOCR. Quot pedum erit? PV. Octo. SOCR. Age iam conare mihi dicere, qualis est quælibet illius linea: huius siquidem duorum pedum. Linea uero illius dupli, qualis? PV. Patet ô Socrates esse duplam. SOCR. Cernís ô Meno, me nihil ex his docere, sed singula potius interrogare? Et nunc iste nosse se putat, qualis ea sit à qua spacium octo pedum conficitur. An non tibi uidetur? ME. Mihi quidem. SOCR. Nouit igitur? ME. Minimè. SOCR. Putat autem à dupla. ME. Ita. SOCR. Aspice deinceps hunc per ordinem, ut oportet reminiscentem. Tu autem dic, amabo, à dupla linea duplum spacium nasci fateris? Tale profecto dico, quod non hac longum, illa breue, sed æquale undique quemadmodum istud: duplum uero istius, octo pedum.

sed inſpice an tibi adhuc à dupla fieri uideatur. PV. Mihi plane. SOC. Nónne huíus dupla hæc fit, ſi aliam æqualẽ huic adijciamus? PV. Prorſus. SOC. Ab hac fore dicis octo pedũ ſpacium, ſiquidẽ quatuor huíc æquales efficiant? PV. Aío. SOC. Deſcribamus iterum igitur ab hac æquales quatuor, aliud ne q̃ quod octo pedum uocas ſuboriatur? PV. Hoc ipſum. SOC. Nónne in ipſo ſunt hæc quatuor, quorũ quodlibet iſtí quadru pedali æquale eſt? PV. Certe. SOC. Quantum itaq; fit? an non quater tantũ? PV. Quid ni? SO. Num duplũ eſt id quod quater tantũ? PV. Non per louẽ. SOC. At quotuplũ? PV. Quadruplum. SOC. A dupla ergo ô Puer nõ duplũ, ſed quadruplum ſpacium procreat. PV. Vera loqueris. SOC. Quater eñ quatuor ſex & decem complent, nónne? PV. Sic eſt. SOC. Octo pedũ aũt ſpaciũ à qua linea? nónne ab hac quadruplũ? PV. Fateor. SOC. Quartũ uero ab hac dimidia? PV. Ita. SOC. Age igit̃ octo pedũ nónne huius duplum eſt, illíus uero dimidium? PV. Imò. SOC. An non erit ergo à maiori linea q̃ hæc tanta, & à minori q̃ illa tanta? PV. Mihi quidem uidetur. SOC. Sic utiq; recte loqueris, quod enim tibi uidetur, id reſponde, ac mihi dicas, hæc ne duorũ pedũ, illa quatuor? PV. Ita. SOC. Oportet itaq; octo pedum ſpacij lineam maiorẽ eſſe linea ſpacij bipedalis, minorem uero quadrupedalis linea. PV. Oportet. SOC. Annitere ut nobis qualis ſit dicas. PV. Tripedalis. SOC. Nónne ſi tripedalis eſt, dimidium huius aſſumemus, eritq; tripedalis? Duo namq; ſi, is autem unus: & hinc eodem modo, duo quidem iſti, iſte autem unus: fitq; hoc quod ais ſpaciũ. PV. Ita. SOC. Nónne ſi hæc trium eſt & illa trium, totum utique ſpacium ter trium pedum conficitur? PV. Apparet. SOC. Ter uero tres, quot pedes ſunt? PV. Nouem. SOC. Duplum autem quot pedum eſſe ſupra oportuit? PV. Octo. SOCR. Non ergo à tripedali ſpacium octo pedum exorit̃. PV. Non profecto. SOC. A quali igitur conare nobis liquido exprimere: quod niſi numerare uelis, ſaltem à quali demonſtra. PV. Per louem ô Socrates haud noui. SOC. Aduertis iterũ ô Meno, quò ſit reminiſcendo iam progreſſus. Nam ab ipſo principio diſputandi nequaquam nouerat quæ ſit octo pedum ſpacij linea, quemadmodũ nec in præſentia nouit: uerum tunc ſe nosse illam opinabatur, & audacter nimium quaſi ſciens reſpondebat, nec deeſſe ſibi quicquã putabat: nunc autẽ egere ſe iam exiſtimat, & ut ignorat, ſic ſe ignorare fatet. ME. Vera dicis. SOC. Nónne rectius nunc ad id quod ignorat affectus eſt? ME. Hoc quoq; arbitror. SOC. Cum ergo ambigere ipſum compulerim, & piſcis illius more ſtupidum fecerim, num aliquid obfuit? ME. Non ut mihi uideꝰ. SOC. Operæ preciũ itaq; fecimus ad ueritatẽ inueniendã: nunc enim utpote ignorãtiæ ſuæ conſcius libenter & ſponte perquirere: at tũc ſine controuerſia, & ſæpe, & aduerſus quamplurimos loqui ſe recte arbitrabatur, dum ſpacium duplum, duplã longitudine lineam haberẽ oportere profiteretur. ME. Videtur. SOC. Num cenſes ipſum ſtuduiſſe unquam: ut id uel inueniret, uel diſceret, quod cum ignoraret, noſſe rebatur: priuſquam in hanc ambiguitatem incideret, qua & ſuã ignorantiã re deprehendit, & ſcientiã appetere cœpit? ME. Nequaquam ô Socrates. SOC. Profuit igitur ſibi ſtupor eiuſmodi. ME. Videꝰ. SOC. Conſidera itaq; ex hac ambiguitate, quod iſte unà mecum inueſtigans nihil me docente, ſed potius interrogãte reperiet. Obſerua obſecro diligenter, num hunc docere aut ei demonſtrare quicquã uidear potius q̃ eius modi opiniones per ſingula elicere. Tu enim dic, hoc ne ſpaciũ quadrupedale eſt. Intellextin? PV. Equidẽ. SOC. Nũ & hoc aliud æquale iſti apponere licet? PV. Licet. SO. Et tertiũ iſtud utriq; iſtorum æquale? PV. Et iſtud. SOC. Nónne hoc quod in angulo eſt complere licet? PV. Prorſus. SOC. Hæc inde æqualia ſpacia quatuor naſcerentur? PV. Ita. SOC. Totum igitur hoc quotuplum ad iſtud efficitur? PV. Quadruplum. SOC. Oportebat autem duplum nobis contingere, num recordaris? PV. Maxime. SOC. Nónne hæc linea ab angulo in angulum aliquem porrecta, in duo utrumq; ſpacium diuidit? PV. Ita. SOC. Ergo quatuor

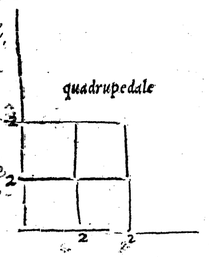

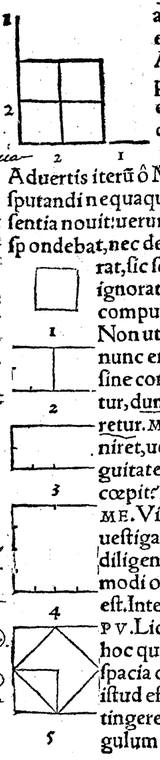

quatuor hæ lineæ æquales fiunt, id ſpatiũ cõprehendentes? PV. Fiũt. SO. Conſidera itaq; quale eſt id ſpaciũ. PV. Haud intelligo. SOC. Nónne cum hæc quatuor ſint, dimidium cuiuſq; linea quæq; ſecat intrinſecus? PV. Secat. SOC. Quot igitur tanta in hoc ſunt? PV. Quatuor. SOC. Quot autẽ in iſto? PV. Duo. SOC. At quatuor ad duo quotupla ſunt? PV. Dupla. SOC. Hoc itaq; quot pedum fit? PV. Octo. SOC. A qua potiſſimum linea? PV. Ab hac. SOC. Ab ea ne quæ quatuor pedum eſt, ab angulo protracta in angulũ? PV. Ita. SOC. Hanc uero diametrum ſophiſtæ nũcupant: & ſi huíc nomen eſt diametrus, à diametro, ut ipſe ais ô Puer, duplum ſpacium naſceret. PV. Prorſus ô Socrates. SOC. Quid tibi Meno uidet? reſpondit ne hic unq̃ ex alterius q̃ ſuíipſius opinione? ME. Nunquam, ſed ex propria ſemper. SOC. Veruntamẽ haud nouit, ut paulo ante confeſſi ſumus. ME. Vera loqueris. SOC. Inerant igitur huíc opiniones huiuſmodi. ME. Inerãt. SOC. Huíc igitur ignoranti opiniones de iſs quæ ignorat ueræ inſunt. ME. Apparet. SOC. Nunc igitur huíc opiniones tales quaſi per ſomnium ſuſcitatæ ſunt, quod ſi quis interroget hunc talia quædam ſæpe & multa, certo ſcies hunc iſta, ſiquis alius nouit, perfecte cogniturum. ME. Videtur. SOC. Nónne igitur nemine prorſus docente, ſed interrogante potius iſta ſciet ex ſeipſo ſcientiã ad ſe reuocans? ME. Sic eſt. SOC. Recuperare uero ſcientiã in ſeipſo, an nõ reminiſci dicis? ME. Prorſus. SOC. At uero ſcientiã quam hic nunc habet, aut accepit aliquando, aut ſemper habuit. ME. Verum. SOC. Et ſi habuit ſemper, ſciẽs ſemper extitit, ſin quando q̃ percepit, in hac uita nequaq̃. Nemo enim hunc geometrica docuit, cum in cæteris omnibus quæcunq; uel ad geometriam, uel ad alias diſciplinas pertinent, hæc eadẽ ſit facturus. Eſt ne aliquis à quo hic omnia illa didicerit? Veriſimile eſt te illũ cognoſcere, præſertim cum penes te & natus & nutritus fuerit. ME. Ego uero certus ſum quod hunc quidem nemo docuit unquam. SOC. Has ne opiniones habet? ME. Neceſſarium ô Socrates, id apparet. SO. Sinautẽ utpote in præſenti uita miníme adeptus, haud nouit, patet eũ alio quodam in tempore habuiſſe, atq; didiciſſe. ME. Apparet. SOC. An non tempus iam fuit, cum nondũ homo hic erat? ME. Iſtuc ipſum. SOC. Ergo ſi quãdo tempus ſit in quo homo non ſit, inerunt tamẽ ipſi opiniones ueræ, quæ ſciſcitando expergefactæ, ſciẽtiæ fiunt, certe per omne tempus hæc hominis animus ſciet. nam omne per tẽpus aut eſt, aut nõ eſt homo. ME. Videtur. SOC. Nónne igitur ſi ſemper rerũ omniũ ueritas in animo eſt, immortalis extitit. Quamobrem audacter & magna fiducia oportet, quæ in præſentia miníme ſcimus, hoc eſt miníme recordamur, ut reminiſcamur inquirere. ME. Bene mihi neſcio quo modo ô Socrates loqui uideris. SOC. Mihi quoq; ô Meno. Atq; cæterã non admodũ contendo, quod autem qui quæ neſciũt inquirenda putãt, meliores arrectioresq;, & pigri ad inueſtigandum minus ſint, q̃ qui quæ neſciunt, etiam non quæri poſſe putant, iſthuc uero & uerbis, & ſi queam, re ipſa contendam. ME. Hoc quoq; recte dicere uideris ô Socrates. SOC. Vis ne igitur poſtquã confeſſi ſumus ignota perſcrutari licere, quid uirtus ſit, communiter ueſtigemus? ME. Quammaxime: gratius tamen mihi eſſet audire prius, quod in principio diſputationis interrogaui, quomodo uirtuti incumbendum ſit, uelut ei quæ doctrina percipiatur, uel quæ natura potius inſit, uel quæ alio quopiã pacto hominib. paretur. SOC. At qui ſi tibi ô Meno, quẽadmodũ mihíipſi imperarẽ, haud prius utrum doceaꝰ, nec ne uirtus perſcrutaremur, q̃ quid ipſa ſit indagaſſemus. Poſtq̃ uero nec tute tibi dominari contẽdis ut liber uiuas, ac me ut tuo arbitratu reſpondeã obſecras, iam utiq; reſpõdebo. Videꝰ igitur conſiderandũ eſſe, quale ſit, quod nondũ quid eſt cognouimus. Attamẽ paulíſper à ꝓpoſitõ tuo declina, idq̃ ex ſuppoſitiõne cõſiderare permitte, doctrínane an alio pacto uirtus poſſideat. Ex permiſſu aũt ſic dico, quemadmodum geometræ ſæpe diſcutiunt, poſtquã illos quis interrogauit: ueluti de ſpacio, ut poſſit ne in hoc circulo triquetrũ hoc ſpacium expandi: ubi ſi quis dixerit, nondum ſe noſſe an huiuſmodi ſit, permiſſionem arbitror talẽ conducere. Si eñ eſt hoc ſpaciũ tale, ut quod ad poſitã eius lineã protendis ab eo tanto ſpacio deficiat, quantum ipſum eſt proteſum, aliud quiddã euenturũ puto: & aliud item ſi talia quædã pati nequeat. Ex permiſſione igit̃ diſputare decreui, de iſs quæ contingũt circa expanſionẽ illius in circulũ an fieri poſſit, nec ne. Sic & nos de uirtute, qm̃ nec quid, nec quale ſit nouimus, permiſ-

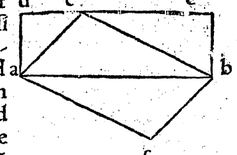

Triangulus a b c. Coextenta unicuique triangulí lineæ parallelogramma a b d e, a c b f.

so hoc, utrum doceri possit in hunc modum quæramus. Si uirtus est aliquid eorũ quæ cir
ca animum uersantur, doceri potest, an non. Principio si aliud est quàm scientia, num do
ceri potest, an non: uel potius, ut modo diximus, memoria reuocari: nihil referat apud
nos utro nomine utamur, sed an doceri poterit: an id omnib. manifestũ, quod præter scien
tiam nihil omnino docet. ME. Mihi sane uidet. SOC. Sin aũt scientia quædam uirtus est,
doctrina percipit. ME. Quid ni? SOC. Hoc ergo statim expediemus: nam si talis sit, doce-
tur: si non talis, nequaq. ME. Prorsus. SOC. Posthac inuestigandum censeo utrum uirtus
scientia, aut aliud quiddã sit. ME. Mihi quoq; idem quærendũ esse uidetur. SOC. An uirtu
tem aliud q̃ bonũ esse dicimus? et hęc nobis pŏsitio stabilis permanet, uirtutẽ scilicet esse
bonum. ME. Valde. SOC. Siquidem est aliquod seorsum à scientia bonũ, nónne uirtus for-
sitan scientia nulla erit? sinautẽ nullum bonũ est quin scientia comprehendat, scientiam
esse uirtutem suspicantes, recte utiq; suspicabimur? ME. Sunt hæc uera. SOC. Quinetiam
uirtute boni sumus? ME. Sumus. SOC. Et si boni, utiles? omnia quippe bona utilia. ME. Sic
est. SOC. Ergo & uirtus utile quiddã. ME. Ex ijs quæ confessi sumus, necessario sequitur.
SOC. Consideremus rursus in singulis qualia sint quæ nobis prosunt: sanitas ne & robur,
formaq; & diuitiæ, cæteraq; huiusmodi conferre dicuntur? ME. Ita. SOC. Eadem hæc cali
quando nocere fatemur. an tu aliter sentis? ME. Sic certe sentio. SOC. Vide itaq; quo du
ce hæc obsint, quóue prosint, nónne cum rectus usus præest, iuuant, contrà uero nocent?
ME. Prorsus. SOC. Præterea quæ circa animũ uersant consideremus. Temperantiam ali
quid uocas, & iustitiã, & fortitudinẽ, docilitatẽq; & memoriã, magnificentiã, & huiusmo
di reliqua? ME. Equidem. SOC. Aduerte quæso, quæcunq; ex ijs scientiæ nequaq; esse ui
dentur, sed aliud quiddam præter scientiã, nónne interdum iuuant, interdum lædunt, ue-
luti fortitudo remota prudentia: num fortitudo aliud est q̃ audacia quædam: cumq; ratio
ne quisquã audet, iuuat: cum absq; ratione, lędit? ME. Sic est. SOC. Temperantia quoq;
docilitas eodem modo, cum ratione quidẽ percepta atq; condita emolumento sunt, con
trà autẽ detrimento? ME. Quammaxime. SOC. Vt ergo summatim dicam, omnes animæ
impetus, atq; omnes declinationes, ducente prudentia, ad beatitudinẽ tendũt, imprudentia
uero ad contrariũ. ME. Videtur. SOC. Quapropter si uirtus aliquid est eorũ quæ consi
stunt in animo necessariorũq; utilis est, prudentiam hanc esse oportet: quippe cum omnia
quæ sunt circa animum, ipsa quidem secundum seipsa, nec cõmoda, nec incõmoda sint:
adiuncta uero prudentia, uel imprudentia, statim aut utilia, aut noxia fiant. Hac itaq; ra
tione uirtutem, cum maxime omnium conferat, prudentiam quandam esse constat. ME.
Mihi sanè uidet. SOC. Quinetiã in alijs quæ modo dicebamus, opulentiã atq; similia tum
utilia esse, tum noxia: nónne quemadmodum prudentia cæteris animi uirtibus & officijs
præsidens utilia reddit, imprudentia uero contraria, sic & illis animus recte utens atq; du
cens bona efficit, non recte autem mala? ME. Prorsus. SOC. Recte autẽ ducit animus pru
dens, imprudens uero abducit. ME. Sunt hęc uera. SOC. Quamobrem omnino asserendũ
est cætera quidem humana omnia referri ad animum, quæ uero in animo sunt, ad pruden
tiam, si modo bona futura sunt: eaq; ratione prudentia ipsum utile erit, uirtutem uero uti-
lem esse dudum diximus. ME. Omnino. SOC. Ergo prudentia uirtus est, aut uniuersa, aut
pars aliqua uirtutis. ME. Recte mihi hæc omnia dici uidentur. SOC. Nónne si hæc ita se ha
bent, haud natura boni homines erunt? ME. Haud mihi uidentur. SOC. Id præterea cõtin
geret, si natura boni fierent, adessent profecto nobis qui filios nostros natura bonos di-
gnoscerent, eosq; nos illorum indicijs selectos in arce quadam cõseruaremus, multo ma-
gis q̃ aurum custoditos, ne quis corrumpat: mox ubi adoleuerint, utiles essent reipub. ci-
ues. ME. Consentaneum hoc ô Socrates. SOC. Cum uero natura boni minime sint, nũ for
sitan disciplina? ME. Necessarium id apparet. Ac secundum sententiam nostram sequit̃,
ut si uirtus est scientia, doctrina percipiatur. SOC. Fortassis Hercle, uereor tamen ne id te
nere confessi fuerimus. ME. In superioribus plane id recte dici uisum est. SOC. At non in
præterito solum, sed in præsenti etiã & futuro tempore tale uideri debet, si quid in eo syn-
ceri futurum est. ME. Quidnam igitur est quod respiciens suspicaris ac diffidis, ne uirtus
scientia non sit? SOC. Dicam tibi ô Meno. uirtutẽ quidem doceri posse, siquidem scientia
est, nequaq; reijcio quasi minus recte sit dictum: quod uero scientia sit, uide an non merito
diffidam. Age, id mihi responde. Si quid doceri potest, nõ de uirtute solũ, sed de quolibet
alio

alio loquor, an non illius præceptores, discipulosq; esse aliquos necesse est? ME. Mihi qui
dem uidetur. SOC. At contra, cuius nec doctores extant, nec auditores, si id doceri non
posse cõijciamus, nónne probabiliter coniectabimus? ME. Sic est. sed num uirtutis præ-
ceptores nullos esse censes? SOC. Sępe numero, si qui huius magistri essent omni studio
inuestigaui, nec unq; inueni, & si una cum cęteris pluribus, atq; ijs, ut uidebatur, huius fa
cultatis peritis id quęsiui. Et nunc quidem opportune ô Meno, iste nobis assedit, quẽ dis-
putationis huius participẽ faciamus. Ac meritò ad id socium adhibebimus. Est enim di-
uite primum & sapiente patre Anthemione natus, qui profecto non casu quodã, aut mu
neribus opulentus euasit, quemadmodũ nuper Thebanus Ismenias Polycratis pecunias
nactus, sed prudentia uigilãtiaq; sua rem auxit. Præterea nec superbus ciuis, neq; inflatus
aut difficilis, uerũ modestus, & frugi, facilisq; uir extitit. Deinde hunc bene educauit eru-
diuitq;, cuius rei testis est omnis Atheniensis populus, qui ad summos hũc elegit magistra
tus. Nam cum uiris huiusmodi sint ne uirtutis magistri aliqui, & qui sint, inuestigare ma-
xime decet. Ergo age ô Anyte, quære mecum unaq; cum hospite tuo Menone, quinam
huius rei præceptores sint, & in hunc modũ considera: si uellemus Menonem hunc opti
mum fieri medicũ, ad quos potissimũ doctores perduceremus: nõne ad medicos? ANY.
Prorsus. SOC. Et si cerdonem optimũ fieri cuperemus, an non ad cerdones? ANY. Ita.
SOC. Et in alijs eodem modo? ANY. Omnino. SOS. Sic iterum de medicis mihi dicas:
cum diximus mittendũ hunc esse ad medicos, si medicum fore uelimus, an non id sentie-
bamus, ut sisti debeat apud eos duntaxat, qui artem illam profitent, ac mercedem pro eo
palàm ab auditoribus capiunt, hoc ipso se esse qui uolentes docere possint ostendentes.
nõne huius ratio habenda est, si modo illũ prudenter locaturi simus? ANY. Sic est. SOC.
Et de tibiarũ sono, ac cæteris omnibus similiter iudicandũ. Nec; enim mediocris inscitia
esset, dum studeremus quempiam tibicinẽ fieri, cõmendare ijs nolle qui facultatem hanc
pollicentur, mercedemq; reportãt: sed hoc onus illis imponere, qui nec doctrinã sibi uen
dicant, nec habent ullum in hac arte discipulũ, qua instrui hunc quem mittimus, desidera
mus. An nõ isthuc procul à ratione sit? ANY. Per Iouem nõ modo absq; ratione, uerum
etiam dementia quædam. SOC. Probe loqueris. Nunc itaq; licet tibi cõmuniter unà me
cum de hoc hospite tuo Menone deliberare: hic enim ô Anyte, iampridem mihi dixit, se
hãc sapientiã uirtutemq; appetere, qua ciuitates & domus recte gubernant, liberi quam
optimè educantur, ciues & hospites tum admittuntur, tum dimittuntur scitè, & ut bono
uiro dignum est. Meditare igitur ad quem potissimum huius comparandæ uirtutis gratia
hunc mittere deceat. An ex his quæ modo diximus, patet: cõmittendum his esse, qui se
docturos talia pollicentur: seq; palàm cuiq; Græcorum discere uolenti semper exponũt,
huius disciplinæ præscriptũ precium capientes? ANY. At quos dicis ô Socrates? SOC.
Nosti credo & ipse hos esse qui publicè sophistæ uocantur. ANY. Hercle bona uerba
quæso ô Socrates. Absit ut quisquam uel cognatorũ, uel familiarum, uel amicorũ, uel ci-
uium, uel hospitũ in tantam insaniã incidat, ut istis adhærens, perdi se patiat. eorum quip-
pe consuetudo certa illorum qui sectãtur, pestis est. SOC. Cur ita dicis Anyte? num ij so-
li ex omni hominũ genere cum prodesse hominibus profiteãtur, adeò cæteris deteriores
sunt, ut non modo non iuuent, quemadmodũ alij, quod ipsis traditum sit, uerum contrà
corrumpant, atq; huius gratia uulgò mercedẽ exigant? Equidem nõ uideo qua ratione fi
dem tibi adhibeam. Noui enim uirum unum Protagoram, qui plures ob hãc sapientiam
pecunias cumulauit, quàm aut Phidias ille cuius tam conspicua pulchraq; opera extant,
aut decem alij sculptores. At qui absurdũ sit, si qui calceos ueteres consuunt, uestesq; re-
sarciunt, latere nõ possint dies triginta, si uestes calceos ue restituant deteriores redditos:
sed si talia facerent, breui fame perirent: Protagoras autem uniuersam Græciam annos
plusquàm quadraginta fefellit familiares suos peruertens, deteriores q; quàm accepit red
dens. Nam reor illum uita decessisse, natum annos penè septuaginta: quadraginta uero
in hac arte uersatum. Ac per omne illud tempus usque in hanc diem clarus extitit. ne-
que Protagoras tantum, sed alij quoque permulti, partim priores illo, partim etiam nunc
uitam agentes. Vtrum enim iuxta sententiam tuam dicemus eos conscios decipere, &
lædere iuuenes conari: an seipsos quoq; fallunt, & insaniunt ex eo, quia nonnulli sunt
qui sapientissimos eos esse mortalium dicunt? ANY. Longe abest ut insanire dicantur
ô Socra-

ô Socrates: sed multo magis iuuenes qui illis argentum tradunt. Atq; his etiam deteriores sunt, si qui illos quorum ad se cura pertinet, ijs committant. Omnium postremo insanissimæ sunt respub. quæ illos recipiãt, neque expellunt, seu aduena, seu ciuis talem rem conetur. SOC. Num aliquis te sophistarum ô Anyte, iniuria unquam affecit: uel quid illis ita succenses? ANY. Nulla mihi unquam cum aliquo illorum consuetudo fuit, neque meorum aliquem illis uti permitterem. SOC. Nũquam ergo illorum mores expertus es. ANY. Vtinam uero nec experiar. SOC. Quanam ratione dignosces bonum ne an malum sit, cuius nullum fecisti periculum? ANY. Liquidò istos noui quales sunt: siue expertus sim, siue non. SOC. Vates forsitan es ô Anyte: hoc enim te alia ratione nouisse, ex ijs quæ modo dixisti, mirum sit. Verum non eos quærimus, ad quos profectus Meno inficiatur: hi namq; si uis sophistæ sint. Sed opem patrio feras amico: ostendesq; cuinam adhærens eorum qui tam amplam urbem colunt, eam quam narrauimus uirtutem adipiscat. ANY. Cur ipse non indicas? SOC. At quos ego magistros existimaueram, in medium iam produxi: uerum iuxta sententiam tuam nihil omnino profeci. ac forte uera loqueris. Itaq; tu quoq; iam partem tuam huius muneris exple. Ostende ad quem Athenienſiũ proficiscatur, profer cuiusq; uis nomen. ANY. Quid opus est hominis unius nomen audire? quemcunq; Athenienſiũ nactus fuerit ex bonis clarisq; hominibus, melior illius familiaritate, si modo paruerit, euadet quàm consuetudine sophistarum. SOC. Vtrum uero ij præclari boniq; uiri ex seipsis nullo instituente, tales effecti sunt, eaq; docere cæteros possunt, ipsi licet à nullo didicerint? ANY. A senioribus uiris præclaris atq; bonis percepisse arbitror. An nõ tibi uidentur in hac ciuitate multi insignes & optimi homines extitisse? SOC. Mihi quidem ô Anyte, esse hic uiros ciuilis administrationis peritos, nec pauciores olim fuisse uidetur. Sed num præceptores idonei uirtutis illius suæ fuere: hoc enim est de quo nunc disseritur, nõ utrum sint aut fuerint hi uiri boni, sed utrum uirtus doceri possit: & ob hoc utrum uiri boni siue ueteres illi, siue qui nunc uiuunt, uirtutem eam qua præditi quique sunt, ipsi tradere alteri norint: an forte, nec tradi alteri, nec recipi uirtus possit: Id inquã est, quod dudum ego ac Meno inquirimus. Sic autem ex ipsa tua oratione rem considerato. Num Themistoclem uirum bonum fuisse fateris? ANY. Maxime omnium. SOC. Et præceptorem uirtutis bonum, si quis omnino uirtutis magister fuit, Themistoclem extitisse? ANY. Reor equidem, dummodo uoluisset. SOC. Num censes ipsum noluisse alios quoque bonos fieri: filium suum præsertim: an putas inuidisse filio, & de industria uirtutem partam minime communicasse? Audistin quod Themistocles filium Cleophãtum in equestri facultate strenuum reddidit, adeo ut equis ille rectus insisteret, rectusq; ex equo iaculare tur, cæteraq; permulta stupẽda faceret, in quibus illum diligenter parens erudiuit, sapientemq; in singulis quæ præceptoribus præcipua sint, reddidit? Hæc à maioribus accepisti? ANY. Accepi. SOC. Nemo igitur naturam filij utpote malam culpauerit. ANY. Nemo arbitror. SOC. Quid uero ad hoc? Audisti ne ab aliquo seniore aut iuniore, Cleophantum Themistoclis filium, bonum ac sapientem in quibus pater fuerat, extitisse? ANY. Nunquam. SOC. Num Themistoclem arbitramur alienis artibus imbuere filium uoluisse, paterna uero uirtute nihilo uicinis suis præstantiorem reddere curauisse, siquidem doceri uirtus ullo pacto posset? ANY. Fortassis per louem minime. SOC. Talis igitur hic uirtutis magister fuit, quem ipse unum ex antiquis optimum asseris. Consideremus iam & alium, Aristidem Lysimachi filium. nónne hunc quoque bonum fuisse censes? ANY. Et maxime quidem. SOC. An non & iste filium suum Lysimachum in omnibus quæ à præceptoribus percipiuntur, optime Athenienſium omnium eruditũ euadere cum uoluisset, num quoquam alio meliorem fecit? hunc etenim allocutus es, & qualis sit optimè nosti. Præterea si uis Periclem uirum magnopere sapientem, considera: duos hic, quod te minime præterit, filios educauit, Paralum & Xanthippum. ANY. Noui equidem. SOC. Hos ut nosti, tum arte equestri, & musica, tũ etiã athletice præ cæteris Athenienſibus instruxit. Ac denicq; in nullo eorũ quæ arte percipiuntur, inferiores alijs esse uoluit, boni aũt ut euaderent, an cupiebat? cupiuisse quidẽ existimo, sed id doceri minime potuisse. Ne autem paucos putes quosdam ignobilissimosq; Athenienſium id assequi nõ potuisse, Thucydidem uide: duos hic filios Melisiam atq; Stephanum educauit, quos & cætera diligenter edocuit, & palæstrã in primis, ut in ea Athenienſes

ses reliquos facile superarent, unum quidem Xanthiæ, Eudoro alterum commendans: atque hi quidem palæstra cæteris omnibus illis temporibus præcellere putabantur. nónne meministi? ANY. Audiui equidem. SOC. Neque uero iste quum quæ sumptu maximo discebantur, filios callere uoluerit, uirtutem solam quam absq; pecunijs tradere potuit, si modo doceri potuisset, doceri noluisse putandus. An forte Thucydides ignobilis uir erat, nec amicos plurimos tam ciues quàm cõmilitones & socios habebat? Quinimò & ampla familia ortus, & summæ cuiusdam autoritatis tum apud conciues suos, tum etiam apud omnes cæteros Græcos erat. Ideoq; si per doctrinam comparari bonitas potuisset, inuenisset saltem uel ciuem aliquem uel peregrinum, qui filios eius bonos effecisset, si ipsi ad id docendum à reipublicæ negocijs otium deerat. Sed uide ô amice Anyte, ne forte uirtus doceri nequeat. ANY. O Socrates liberius quàm decet, homines mihi uituperare uideris. Itaq; tibi consulo, si modo parere uis, ut tibi caueas: forte enim alia in urbe leue est, uel iniuria, uel beneficio ciues afficere, in hac autem graue nimium ac periculosum. neque id te fugere arbitror. SOC. O Meno Anytus hic succensere mihi uidetur, neq; id miror. primum quia hos me uiros uituperare censet, deinde se unum ex ijs arbitratur. Verum si hic quando didicerit quid sit hominibus detrahere, haud ulterius succẽsebit, in præsentia uero ignorat. At ipse mihi dicas utrum apud nos clari, ac boni uiri sint. ME. Sunt certe. SOC. Voluntne isti iuuenibus seipsos præceptores exponere? atque id profiteri? uel uirtutem doceri posse fatentur? ME. Non per louem ô Socrates, sed nũnc ab illis doceri posse uirtutem, nunc non posse audies. SOC. An hos dicimus huius rei magistros, inter quos nondum id conuenit? ME. Nequaquã mihi uidetur ô Socrates. SOC. Quid uero, num sophistas, siquidem ij soli id prædicãt, magistros uirtutis existimas? ME. Gorgiam in hoc uehementer admiror & amo, quòd nunquam illum hoc pollicentẽ audias. Imò & alios ridet, quoties polliceri sentit: putat autem hoc duntaxat promittendum esse, eloquentes posse scilicet uehementesq; dicendo homines reddi. SOC. Non ergo sophistæ huius rei præceptores esse tibi uidentur. ME. Nescio quid dicam ô Socrates. nam mihi hoc idem quod plurimis accidit: nunc posse puto, nunc posse nego. SOC. Nec soli tibi cæteris ue ciuibus euenit, ut interdum doceri uirtutem credatis, interdum uero negetis, uerum etiam poetæ Theognidi, eadem enim omnino dicit. ME. Quibusnam carminibus? SOC. Elegis in hunc modum. Hos propè bibe & comede, cum ijs una sedeto, ijs obsequere, quorum magna potestas. à bonis enim bona perdisces. Quod si malis adhæseris, quam habes mentem proculdubio perdes. Vides iam quod in ijs ita loquitur, quasi uirtus disci possit? ME. Apparet. SOC. At uero paulo post sic inquit. Si sana mens homini tradi posset, multam sanè magnamq; mercedem qui id efficerent, reportarent, neq; bono ex patre filius malus esset prudentibus monitis imbutus: uerum docendo nunquam ex malo bonum hominem facies. Cernis hunc circa eadem contraria sibijpsi statuere? ME. Videtur. SOC. Potes igitur indicare mihi rem, quãcunq; tandem, cuius qui se doctores scribunt, haud aliarũ tamen doctores esse, aut eam rem tenere, sed prauos nullosq; in eo cuius professores sunt, esse se fateãtur: aut si se fateantur esse aliquos, rem tamen eam percipi posse, nunc quidem affirment, nunc negent: an tu qui quacunq; in re ita ancipites sunt, eius rei doctores recte uoces? ME. Minime. SOC. Ergo si neq; sophistæ, neq; boni clariq; uiri huius rei doctores sunt, multo minus cæteri erunt. ME. Certe. SOC. Si non sunt præceptores, neque discipuli etiam. ME. Sic ut ais, mihi uidetur. SOC. An non confessi sumus, illud cuius nec magistri neq; discipuli sunt, doceri minime posse? ME. Confessi sumus. SOC. Et uirtutis nusquam præceptores reperiuntur? ME. Nusquam. SOC. Si non præceptores, neque discipuli etiam. ME. Sic apparet. SOC. Virtus ergo doceri nequit. ME. Sic uidetur, si quidem nos recte dijudicauimus. Quam ob rem uehementer admiror ô Socrates, bonos ullos inter homines reperiri, & quæ sit ratio qua boni fiunt ambigo. SOC. Videmur ô Meno ego simul & tu mali esse. uidetur Gorgias quoq; te, ac meminimi nostri colli- Prodicus haud satis eruditus esse. Itaq; maxime omnium reuocanda nobis mens est nostra, quærendusq; aliquis qui hoc uno modo meliores nos efficiat. Hęc aũt dico ad superiorẽ inquisitionem respiciens. Num isthuc perridicule à nobis præteritũ est, quod nõ solum scientia duce, recta negocia hominibus procedũt, quod quidem nisi cõcedatur, esse scilicet præter illam aliud quiddã, fortasse nulla extet ratio, qua uiri boni fiãt. ME. Quo pacto id ais

id ais ô Socrates? SOC. Sic. quod quidem bonos uiros utiles esse oporteat, probè confessi sumus, cum nunquam se res aliter habeat, nónne? ME. Ita. SOC. Et quod utiles futuri sint, si recte agendis rebus præsint, etiam probè inter nos conuenit. ME. Probè. SOC. Quod uero nullus recte præesse possit, nisi sit prudens, haud satis recte ab utroq; asseuera tum esse constat. ME. Quomodo recte dicis? SOC. Dicam. quiter uel Larissam, uel aliò quouis nouit, & eò uel ipse proficiscatur, uel alios ducat, nõne recte atq; bene perducet? ME. Prorsus. SOC. Quid uero si quis recte opinatur quæ uia ferat Larissam, nunquam tamen profectus sit, neq; sciuerit, nõne iste quoq; recte duceret? ME. Valde. SOC. Et donec rectam de ijsdem rebus opinionem habet, de quibus alter scientiam, dux erit nihilo deterior, existimans quidem uera, sciens uero minime, quàm is qui ista pernouit? ME. Nihilo certe. SOC. Vera ergo opinio ad recte agendum nihilo minus quàm prudentia ualet. Atq; id est quod in cõsideratione uirtutis in superioribus prætermisimus, dum solam prudentiã recte agendi ducem assereremus, hæc autem erat opinio uera. ME. Videtur. SOC. Num igitur nihilo minus recta opinio quàm scientia confert? ME. Hoc utique minus confert ô Socrates, quod quicunque scientiam habet, semper assequitur: qui uero rectam opinionem, interdum quidem consequitur, nonnunquam uero fallitur. ME. Quid ais? qui recta opinione incedit, nõne quandiu opinatur recte, semper uoti compos efficitur? ME. Necessarium apparet. Quam ob rem miror, quare cum ita sit, scientia tamen longe admodum præstantior habeatur quàm recta opinio: & cur utraq; illarum aliud quid dam sit, dubito. SOC. Nostin' quam ob causam id mireris? an ipse uis tibi dicam? ME. Dic prorsus. SOC. Quia Dædali statuas nunquam consideraſti, forte uero neq; apud uos extant. ME. Quorsum hæc? SOC. Quoniam hæ nisi ligentur, discedunt atq; aufugiunt, ligatæ permanent. ME. Quid tum? SOC. Ex eius operibus quod solutum est, haud magni fit, instar fugitiui hominis: neq; enim permanet: ligatum uero admiratione dignum, pulcherrima enim opera sunt. Cuius hæc gratia dico? Verarum opinionũ gratia: hæ quippe quousq; stabiles perseuerant, pulchra quædam opera sunt, omniaq; bona perficiunt. At tamen diu consistere nolunt, sed ex hominis animo confestim aufugiunt, quapropter nõ multi precij sunt, donec quis illas ratiocinatione à causis ducta liget. hæc uero amice Me no reminiscentia est, ut suprà inter nos conuenit. Postquam uero ligatæ sunt, primo quidem scientiæ fiunt, deinde perseuerãtes, propterea; scientia recta opinione præstantior est, ab ea; uinculo quodam discrepat. ME. Per Iouem ô Socrates, congrua comparatio. SOC. Quinetiam ipse non tanquam sciẽs, sed ut coniectans ita loquor. Quod uero est aliud quiddam uera opinio quàm scientia, haud omnino planè mihi conijcere uideor. Sed & si quicquã aliud me scire faterer, quæ sanè pauca sunt, unum hoc ijs quæ scio, adnumerem. ME. Probe ô Socrates, loqueris. SOC. Quid uero? nonne hoc quoq; recte, quod uera opinio ad opus quodlibet ducens, nihilo peius q; scientia illud assequit? ME. Hoc quoque uerum. SOC. Nihil igitur uera opinio, quàm scientia, deterior, nec minus ad actiones utilis est, ut neq; uir ueram opinionem habens quàm scientia præditus. ME. Ita est. SOC. Quinetiam uirum bonum utilem esse conueniebat. ME. Conuenit. SOC. Si igitur homines non per ipsam scientiam solum boni atq; utiles ciuitatibus essent, si modo inueniretur, sed etiam per opinionem rectam: horum uero neutrum natura hominibus ineſt, neq; scientia, neq; uera opinio, neq; etiam aduentitia hæc sunt: num uidetur istorum aliquod natura inesse? ME. Mihi nequaquã. SOC. Nõnne postquam natura non insunt, neq; boni etiam uiri natura erunt? ME. Non sanè. SOC. Quoniam uero nequaquam naturâ, utrum doctrinâ consideramus? ME. Ita. SOC. Et doctrina comparabilis uisa est, si sit prudentia uirtus? ME. Est. SOC. Et si comparabilis per doctrinam, prudentia quoq; uisa est? ME. Prorsus. SOC. Ac si præceptores essent, doceri posse: si non, minime? ME. Sic est. SOC. Et præceptores eius esse communi consensu negauimus. ME. Negauimus. SOC. Concluſi mus itaq;, neq; doceri illam, neq; prudentiam esse? ME. Concluſimus. Præterea bonum ipsam esse concessimus. ME, Concessimus. SOC. Bonum autem & utile esse quod recte ducit. ME. Maxime. SOC R. Recte denique ducunt duo hæc sola, uera opinio atq; scientia, quibus homo præditus dux esse alijs uere potest. Quæ enim fortuna contingunt, imperiõ hominis nequaquam sunt: quibus autem homo ad rectum dux est, duo hæc sunt, opinio uera atq; scientia. ME. Idem mihi uidetur. SOC. Igitur cum uirtus doctrina percipi ne

pi nequeat, nequaquam scientia est. ME. Non apparet. SOC. Cum ergo duo sint bona atq; utilia, alterum illorum reijcitur, scientia scilicet, neq; illa in actione ciuili principatum tenet. ME. Non ut mihi uidetur. SOC. Non ergo sapientia quadam, neq; ut sapientes ciuiles isti homines rempublicam administrant: cuiusmodi qui Themistoclis tẽporibus, et quos pauloante Anytus retulit, extiterunt. Vnde nec cæteros tales quales ipsi sunt reddere possunt, quippe qui scientia nulla huiusmodi sint præditi. ME. Ita ut ais esse uidetur ô Socrates. SOC. Si non scientia, restat ut opinione recta utentes ciuiles uiri ciuitates gubernent, ac haud secus ad prudentiam se habeant quàm uates diuinoq; furore correpti. Etenim hi uera quamplurima nunciant, nihil tamen eorum quæ loquuntur intelligunt. ME. Sic esse uidetur. SOC. Nonne igitur ô Meno diuinos huiusmodi uiros appellare decet, qui mente nequaquam utentes multa tamen ac magna faciunt, & agendo & dicendo di sponunt? ME. Prorsus. SOC. Quãobrem merito diuinos uocabimus, quos modo prædixi mus uates furentesq; ac poeticos homines uniuersos, ciuilesq; homines nõ minus quàm reliquos diuinos existimabimus diuino afflatos numine deoq; penitus occupatos, quandoquidem remp. dirigunt, multa maximaq; dicentes, quæ nequaquam intelligunt. ME. Maxime. SOCR. Mulieres quoq; ô Meno bonos uiros diuinos nuncupant. Et Laconici quoties bonum quendam uirum commendare uolunt, Diuinus hic uir aiunt. ME. Et recte quidem loqui uidentur ô Socrates, quanquam Anytus hic tibi forte talia loquẽti succenseat. SOC. Haudquaquam mihi curæ est: cum hoc enim ô Meno rursus disseremus. Si autẽ nos in omni hac disputatione recte perscrutati sumus, uirtus utiq; nec doctrina nec natura nobis aderit, uerum diuina sorte absq; mente in eum qui illam sortitus fuerit, influet: nisi forte quis, ex ciuilibus, talis existat, ut alium quoq; ciuilem efficere possit. Quod si extiterit, talis hic inter uiuẽtes erit, qualem Homerus ait Tiresiam inter mortuos esse, sic dicens. Inter eos qui apud inferos sunt solus sapit, cæteri uero umbræ uolitant. Similiter & ciuis hic ad alios tãquam ad umbras se haberet. Vera enim res, si uirtutem spectes, esset. ME. Optime mihi dicere uideris ô Socrates. SOC. Ex hac itaq; ratione ô Meno diuina sorte uirtus adesse ciuicunq; adsit apparet. Veritatem tamen de hoc perspicuam tum demq; comprehendemus, cum antequam quo pacto uirtus adsit quæratur, quid ipsa secundum seipsam sit, inuestigare tentemus. Nunc autem hora iam est, ut hinc aliò abeam. Ipse uero quod tibi persuasum est, Anyto huic hospiti tuo uicissim persuade quo mitior sit. Nam si ei hoc persuaseris, Athenienses quoq; iuuabis.

ARGVMENTVM MARSILII IN ALCIBIADEM PRIMVM, VEL DE NATVRA HOMINIS.

GANDIDISSIMVS Platonis nostri liber, qui Alcibiades primus inscribitur, Alcibiade ipso uenustior, & omni carior auro, quid homo est, quid eius officiũ docet. Est autẽ homo, anima rationalis, mẽtis particeps, corpore utẽs. Ex hac definitione illius officiũ trahitur trifariã distributum. Vt enim rationalis anima est, in seipsam circulo quodã ratiocinationis sese animaduertẽdo reflectitur. Vt mentis particeps, in diuinam mentem uelut riuulus in fontem suum refluit. Vt utens corpore, humanis negocijs gubernandis incũbit. Perfectum igitur & absolutum hominis officiũ est, primo quidem ut naturam suam animaduertat, deinde ab illa tanquã ab imagine & affectu ad diuinam mẽtem exemplar eius & causam cõuertatur. A qua hominis animus illustratus, ipsum bonũ, ipsum utile, ipsum pulchrũ, ipsum iustũ intelligit, suumq; bonũ, utile, pulchrũ, iustum perfecte cõprehendit. Vnde quid bonũ, quid utile aliorum hominũ quibuscum uersatur, quibusue imperat nosscit. Cumq; bonum absolutũ, bonum sui, bonum aliorum cognouerit, ad seipsum iam & alium unũquenq; curandum secundũ cogniti boni normã debet accedere. Philosophiæ studio, moralis, mathematicæ, theologiæ opus est, ut ad seipsum & ad mentẽ sui causam redeat. Moralis quippe et mathematica disciplina animũ in corpus mersum in seipsum restituit, theologia supra se rapit, & extra seipsum attollit in deũ: Mẽtis diuinæ idearũq; cognitio sapientia dicitur. Suijpsius notitia, et sui suorũq; boni utilisq; inuentio ex diuinæ mentis intuitu manans, prudentia nuncupatur. Prudentia sanè ut bonũ intelligit, humanas actiones tam publicas quàm priuatas ad finem optimum refert. Vt utile, per cõmoda media propriaq; uias, quibus ad finem perueniat, dirigit. Vt pulchrum, quis ordo, quis modus in hoc progressu quasi quodam itinere sit seruandus instituit. Vt iustũ, quæ distinctio singulorum operum, quæ obseruantia impositi ordinis, quod suppliciũ transgredientis, quod præmium legem huius itineris obseruantis præscribit. A philosophia igitur ad sapientiam, a sapientia ad prudentiã fit accessus: prudentia uero ma

gistra uitæ disciplinã sui cuiusq; rei familiaris, & reipublicæ tribuit: homo per prudentiã gubernat, domus autẽ et ciuitas per amicitiã publicã, iustitiamq; seruantur. Publicam amicitiam uoco consensionẽ illam qua cũcti sub eadem lege & principe libenter conueniunt, & ad eundẽ finem respiciunt. Iustitiam publicam nomino legitimã distinctionem, qua singuli licet sub eodem principe, et ad eundem finem, hoc est publicum bonum, diuerso tamen tramite proficiscuntur, uariamq; officiorũ distributionẽ pro natura et dignitate uniuscuiusq; à natura & legibus assignatam seruant, proprioq; munere sine usurpatione alieni fungũtur. Insunt in hoc dialogo theologicæ dictiones duæ, ipsum idem, et ipsum unumquodq;. Circa hominem illa significat animam ut ideam, hæc animam in corpore. Sed de ijs latius in commentarijs, quæ in decem hos Platonis dialogos scribere iam instituí.

ALCIBIADES PRIMVS, VEL DE NATVRA HOMINIS.

SOCRATES ALCIBIADES.

FILI Cliniæ admirari te arbitror quod cum primus ipse omnium amare te cœperim, cæteris alienatis, solus in ista beneuolentia perseuerẽ: cũq; amici reliqui frequentiori cõsuetudine tibi assidue molesti essent, ego tot annis ne compellarim quidẽ. Huius aũt rei causa non humanũ quippiam: sed uis dæmonij repugnans quędã fuit, cuius potentiã in sequentibus audies. Nũc uero cum non ultra repugnet, huc ita profectus sum. Spero autẽ nec in posterum nobis aduersaturum. Fere aũtem toto hoc tempore considerabam quo pacto erga tuos amicos te gereres. Qui quamuis multi atq; superbi erant, nemo tamen illorum fuit, quin fastũ abste superatus abiret. Quam uero ob causam illos contẽperis, explicabo. Ais enim te nulla in re hominibus alijs indigere, quippe quę tibi insunt ita esse præclara, ut nec ad corporis, nec ad animi bona cuiusquã egeas. Existimas te in primis procero atq; decoro corporis habitu plurimum excellere. Atq; id apud omnes constat. Strenuissimo preterea genere ortum te prædicas præ cæteris qui in hac urbe sunt ciuitatũ Græcarum amplissima: ex paterno quidem genere amicos atq; cognatos esse quãplurimos & optimos uiros, qui tibi omnia cũ opus fuerit, subministrare possint. Maternos quoq; nec his inferiores neq; etiam pauciores. Sed multo maiorem ijs omnibus autoritatem afferre tibi ad res agẽdas Periclem Xanthippi filium, quẽ quidem pater tuus tutorẽ tibi fratriq; reliquit, qui nõ in hac ciuitate solum, quæcũq; uult potest, sed in omni Græcia, & in multis etiam ac magnis barbarorum gẽtibus. Adderem quoq; amplissimas tuorũ diuitias, nisi te scirem in ijs minimum omnium gloriari: horum omniũ causa fastu elatus, amicos omes tuos edomuisti. Atq; ipsi utpote inferiores tibi cesserũt. Neq; uero ista te latuere. Quamobrem satis scio admirari te, quo animo in beneuolentia tua perseuerarim, quam ue spem de te conceperim, qui cæteris fugientibus ego omniũ solus perstiti. AL. At istud forte nescis ô Socrates, te nũc me paulo præueniſſe. Venerat enim in animũ mihi, ut te prior adortus hæc eadem te rogarem. Quidnã uis? quid sperans me turbas, ut semper ubicunq; sum, tu quoq; obseruantissime adsis? Reuera enim quod sit cõsiliũ tuum admiror, illudq; libenter audirem. SOC. Audies igitur hoc à me ut decet quamprimũ, si quidem ut ais nosse desideras quid cogitem. ego enim tanquã expectanti & auscultaturo id referam. AL. Et maxime quidem: dicas modo. SOC. Vide itaq;, neq; enim mirũ uideri debet, si quẽadmodum uix incepi, ita uix desinam. AL. Age dic modo, audiã enim. SOC. Dicendũ est profecto. Difficile quidem est, cum eo qui amicorũ nulli demittat se cõsuetudinẽ inire. Audẽdum tamen sententiaq; mea exprimenda. Equidem ô Alcibiades si te cognouissem ijs rebus quas suprà narrauimus esse contentum, uitamq; in illis tuam transigere, dudum beneuolentiam erga te meam (sic enim mihi persuadeo) deposuissem. Nũc autem alias quasdam tuas de teipso cogitationes indicabo tibi, ut intelligas ex quo semel tibi mentem adhibui, quàm nunquam destiterim. Videris mihi sanè si quis deus tibi dixerit, ô Alcibiades, Nunquid uiuere uis ea sola possidens quæ nunc habes? an statim obire nisi præstantiora quædam assequi liceat? mortem potius electurus. At uero qua nũc spe uitam agas aperiam. putas enim si mox in Athenienſis populi cõciõnem ascenderis, quod quidem paucos post dies futurum existimas, Athenienſibus demonstraturũ te maiori dignũ esse honore, quàm aut Pericles sit, aut alius quisquam fuerit eorum, qui superioribus seculis floruerunt: quod si ostẽderis, maximę apud ciues tuos auctoritatis fore. Atqui si plurimum hac

hac in urbe possis, omnium quoque Græcorum atque etiam Barbarorum quicunq; eandem quam & Græci incolunt regionem, clarissimus sis: & si Deus idem imperium Europæ concesserit, transire tamen in Asiam, & isthic imperium affectare uetuerit, nondum electurus mihi uideris cum his solis uitam degere, nisi nomen tuum atque potentiam, ut ita dicam, per omnia hominum genera propagaris. Teq; arbitror præter Cyrum ac Xerxem, neminem memoria dignum existimare. Quod igitur huiusmodi spe nutriris, non coniecto equidem, sed certò scio. Dices forte, utpote conscius me uera dixisse, Quid hæc ô Socrates, ad eam rationem quam assignare uolebas, ob quam me nondum deseruisti? Dicam ô amice Cliniæ & Dinomaches fili: has cogitationes tuas ad optatum finem perducere, absque me minime potes: usqueadeò in te ac tua negotia me posse confido. Quapropter Deum ipsum censeo non permisisse olim me tecum disserere: atq; ego expectaui donec ille permitteret. Vt enim tu speras ciuitati tuæ ostendere posse omni te apud eam honore dignum esse, atq; his demonstratis nihil adeò magnum restare, quod non statim conficere possis: sic & ipse plurimum apud te posse confido, quum primum ostendero cunctis me digniorem esse, nec tutorem, neq; cognatum, neq; alium quempiam præter unicum me Deo fauente, tibi eam potentiam quam desideras, traditurum. Quamdiu igitur eras iunior, necdum in spem tantam ueneras, mea quidem sententia, Deus tecum disputare prohibuit, ne frustra contenderem. Nunc uero impulit. nunc igitur audies. ALC. Longe mihi nunc mirabilior uideris, ô Socrates, postquã loqui mecum cœpisti, quàm dum tacitus me sequebaris: quanquam etiam tunc aspectu talis maxime uidebare. utrum igitur ego hæc mente uersarem nec ne, ita ut uidetur pernouisti, ut si etiam negem, nihil tamen ulterius proficiam suadendo: esto. Verum si hæc ipsa maxime intendo, quonam modo per te consequar, nec sine te ista perficientur? potes ne dicere? SOC. In rerrogas ne an prolixum sermonem incepturus sim, quales audire solitus es? Neque uero id mei moris est. Imò demonstrare tibi possum, ut arbitror, hæc ita se habere, modo in hoc uno duntaxat mihi obsequi uelis. ALC. Nisi durum obsequium est, uolo. SOC. Num difficile tibi uidetur ad interrogata respondere? ALC. Nequaquam. SOCR. Respõde igitur. ALC. Interroga. SOC. An te interrogarem tanquam ea quæ cogitare te dixi, deliberantem? ALC. Esto si placet, ut tandem quid feras, uideam. SOC. Age itaque, intendis enim, ut suprà dixi, breui adire Athenienſem populum, aliqua de re monitурus. Si tibi igitur iam ad concionem ituro ego obuius, ô Alcibiades, dicam, postquam Athenienſes de aliquo deliberare constituerunt, & tu deliberaturus surrexisti de eodem: utrum de ijs quæ tu melius quàm illi calles? quid responderes ad hæc? ALC. Responderem sanè de ijs quæ melius noui ego quàm illi. SOC. Quæ igitur nosti, de ijs quoq; es consultor bonus? ALC. Quid ni? SOC. Nonne hæc sola cognoscis, quæ ab alijs didicisti, uel ipse per te inueniſti? ALC. Quæ enim alia? SOC. Est ne aliquid quod didiceris, uel inueneris iam quondam quum inuenire uel discere nolles? Non est. SOCR. Nunquid uoluisti unquam inquirere siue discere quæ te scire putabas? ALC. Nunquam. SOC. Quæ nunc scis, fuit quandoq; tempus quando te ignorare putabas? ALC. Necesse est. SOCR. At qui quæ didicisti, fermè & ipse cognoui: quod si quid me fugerit, dicas. Didicisti enim, ut memini, literas, citharam pulsare, palæstram: nam inflare tibias noluisti. Hæc sunt quorum tu scientiam habes: nisi quid clanculum forte didiceris, puto autem nec noctu, neque die exisse te domo nos latentem. ALC. Nullos præterquam horum trium præceptores audiui. SOCR. An quoties Athenienſes de literis consultabunt, quo pacto scribi debeant, ad consilium accedes? ALC. Non per iocum. SOCR. At quum de lyra pulsanda? ALC. Nullo modo. SOCR. Neque de palæstris etiam in concione disceptare consueuerunt? ALC. Minime. SOCR. Quando igitur, & qua de re consultabimus? non enim quum de ædificijs. ALC. Non certè. SOCR. Ædificator enim melius quàm tu consulet. ALC. Ita. SOC. Nec; tamen quum de uaticinio disceptabunt. ALC. Nequaquam. SOC. Fatidicus enim hæc melius quàm tu. ALC. Melius. SOC. Seu paruus, seu magnus, seu formosus, seu deformis, uel nobilis uel ignobilis sit. ALC. Certe. SOC. Scientis enim est, non diuitis, de unoquoq; consulere. ALC. Quid ni? SOCR. Atq; ideo seu diues sit, siue pauper ille qui monet, nihil intererit apud Athenienſes, quãdo deliberabunt qua ratione

ciues recte habeant, sed quærent duntaxat ut medicus sit consultor. ALC. Et merito. SOC. Quando igitur, & in qua causa idoneus consultor eris? ALC. Quando de negotijs eorum deliberabunt. SOC. An quum de re nauali quærent, quales oportet naues fabricare? ALC. Non, ô Socrates. SOC. Naues enim struere nescis. Est ne hæc causa, an aliud quiddam? ALC. Nil aliud. SOCR. At uero de quibus eorum negotijs dicebas? ALC. Quum de bello, ô Socrates, uel pace, aut alio quopiam ciuitatis negotio. SOCR. Num dicis quum disputabunt quibuscum pax retractanda sit, & aduersus quos bellum gerendum, & quo pacto? ALC. Profecto. SOCR. Oportet autem quibus operæprecium est hæc indicere? ALC. His ipsis. SOCR. Et tunc solum quando melius? ALC. Omnino. SOCR. Atque tamdiu quamdiu præstat? ALC. Certe. SOCR. Si ergo quærerent Athenienses aduersus quos palæstra uel pugnis certandum sit, ecquid ipse melius quàm gymnasii magister consuleres? ALC. Gymnasii magister melius. SOCR. Potes dicere quonam respiciens ille admoneat quibuscum luctandum sit palæstra, uel non, & quando, & quo pacto? Sic dico, nónne cum ijs certandum, quibuscum operæprecium est? ALC. Vtique. SOCR. Et quantum præstat. ALC. Et quantum præstat. SOCR. Et tunc quum melius? ALC. Prorsus. SOCR. Quinetiam cantorem oportet pulsare citharam, & saltare ad cantilenæ exemplar? ALC. Oportet. SOCR. Nónne tunc quum est melius? ALC. Tunc certe. SOC. Et tantum quantum melius? ALC. Confiteor. SOCR. Quid ergo postquam melius quiddam in utrisque dixisti, & in citharæ cantu, & in palæstra, quid uocas in recto ad cantum sono melius? Nam ego quidem in palæstra gymnasticum uoco. Tu autem quid? ALC. Haud intelligo. SOC. Sed conare me imitari. Equidem melius ipsum uocarẽ ego, id quod per omnia recte se habet. Recte uero se habet, quod secundum artem sit? nónne? ALC. Idipsum. SOC. Nónne ars gymnastica? ALC. Quid ni? SOCR. Id sane quod melius in palæstra, uocaui gymnasticum. ALC. Vocasti quidem. SOCR. An non recte? ALC. Mihi uidetur. SOCR. Age igitur & tu, decet enim te quoq; recte disserere. Dic primum quæ ars est, ad quam pertinet recte cănere, sonare, saltare. Vniuersa hæc ars quomodo nuncupatur? nondum potes exprimere? ALC. Non dum. SOC. Verum sic enitere, quænam huius artis dea? ALC. Musas ne ô Socrates, ais? SOC. Equidem. uide iam quodnam ab his cognomentum ars illa trahat? ALC. Musicam dicere uideris. SOC. Dico utique. Quid igitur est, quod secundum hanc recte sit? quemadmodum modo in illa iam arte ego tibi, quod secundum artem recte fieret, gymnasticum uocaui. Tu quoque in hac eodem modo melius quid uocas, & quomodo sit? ALC. Musicum mihi uidetur, & musice. SOC. Bene dicis. age iam, bello melius & pace melius quid uocas? quemadmodum superius dixisti, in unoquoque quid melius esset, ostendisti: in hoc quidem quod musicum magis, in illo uero quod magis gymnasticum. Conare in ijs similiter quid melius pronunciare. ALC. Non habeo quid dicam. SOC. At uero turpe sit, si quis te de cibis afferentẽ, meliorem hunc illo esse, & quando, & quantus, mox si quis roget, quid melius ipsum ô Alcibiades, uocas? nihil habere quod respondeas, uidelicet quod salubrius, quamuis te medicum esse non profitearis: in illo uero cuius te peritum esse gloriaris, & tanquam eruditus consultum surgis, deesse quod respondeas interrogatus. Nónne inquam, turpe hoc est? ALC. Turpissimum. SOC. Considera itaq; & conare nobis ostendere quorsum tendit melius in pace quibuscum oportet instituenda, & bello etiam contra quos oportet? ALC. Etsi quæro, nequeo tamen inuenire. SOC. Animaduertisti, quum bellum gerimus, quid sit quŏd accusamus, & quomodo id cuius gratia suscipitur bellum, uocemus? ALC. Animaduerti equidem ad arma nos prouocari, quum uel decepti, uel coacti, uel aliqua re priuati sumus. SOC. Age, dicas quo differt pati illa hoc uel illo modo? ALC. Quum dicis hoc uel illo modo, idem ne significas ac si diceres, iuste uel iniuste? SOC. Idipsum. ALC. Omnino quidem, & hoc totum differt. SOC. Aduersus quos ut bellum ineant Athenienses hortaberis? Aduersus iniurios ne an iustos? ALC. Durum est id quod interrogas: nam & si quis cogitet solum iustos etiam uiros opprimendos esse, non hoc tibi confitetur. SOC. Non enim legitimum hoc ut uidetur. ALC. Minime. SOC. Neq; bonũ apparet. Hic igit tu de iusto uerba facies. ALC. Necesse est. SOC. Aliud ne igitur, ut modo quærebam, in bello gerendo aut non, & quibuscum oportet

Melius uno quoq; studio, est quod per omnia recte se habet.

oportet uel nón, & quando oportet uel non, melius est quicquam quàm id quod est iustum magis. ALC. Hoc melius uidetur. SOC. Vnum igitur, ô amice Alcibiades, te præterit quod hoc ignoras: uel si me inscio ad præceptorem profectus es, unde dijudicare diceris quid iustius, & quid iniustius, age & mihi illum ostende, ut ei me discipulum atq; hospitem facias. ALC. Mordes, ô Socrates. SOC. Non per deum mihi & tibi amicum, quem iureiurando minime fallerem: sed si habes, dic quis est. ALC. Quid si non habeam? nónne putas aliter me iusta atq; iniusta dignoscere posse? SOC. Immo si quidem inueneris. ALC. An non censes inuenisse me? SOC. Et maxime quidem, modo quæsueris. ALC. Deinde non credis me quæsisse? SOC. Credo equidem, modo te ignorare putaueris. ALC. An fuit tempus, cùm sic me non haberem? SOC. Bene dicis, sed potes assignare nobis id tempus, quando non rebaris te iustorum atque iniustorum cognitionem habere? Age anno superiori quæsisti hæccine nécne? & existimabas te scire nécne? Ac uera responde, ne frustra disputatio instituatur. ALC. Putabam scire. SOCR. Tertio uero anno ante id tempus, & quarto, & quinto, nónne eodem pacto? ALCIB. Eodem. SOCR. Atqui ante hæc tempora eras puer, nunquid? ALC. Eram. SOC. Scio equidem te tunc nosse putauisse. ALC. Quomodo scis? SOCR. Sæpenumero te puerum audiui cum apud magistros, & alibi in calculorum iactu, ceterisq; puerilibus studijs exercereris, tanquam de iustis atq; iniustis minime dubitantem: uerum audacter loquentem de quocunque puero sermo incidisset, quod malus et iniustus esset, & iniuste ageret. Num uera loquor? ALC. Quid me oportebat facere, cum quis iniuria me afficeret? SOC. Tu uero si ignorans esses, siue iniuria inferatur, siue non, tum quid te facere oporteat quæras? ALC. Per Iouem non ignorabam ego, sed planè intelligebam iniuriam mihi fieri. SOC. Ergo putabas etiam dum esses puer, iusta & iniusta dignoscere. ALCIB. Et sciebam equidem. SOC. Quo in tempore inueneras? Non enim in illo cùm te scire credebas. ALC. Nequaquam. SOC. Quando igitur hæc ignorare putabas? Considera, non enim id tempus inuenies. ALC. Per Iouem, ô Socrates, quod dicam non habeo. SOCR. Non ergo per inuentionem ista cognoscis? ALCIB. Non uideor. SOCR. Sed paulo ante neque per disciplinam etiam percepisse dicebas, quod si nec inueniſti neque didiciſti, quonam pacto, & unde tenes? ALCIB. Fortè haud recte respondi, cum scire me per inuentionem asserui. SOCR. Id uero quo pacto habet? ALCIB. Didici ipse quoq;, ut arbitror, quemadmodum cæteri. SOCR. Rursus in idem relabimur: dic mihi enim à quo didiciſti. ALCIB. A uulgo. SOCR. Non ad probatos refugis præceptores, cum ad uulgus te refers. ALCIB. An non sufficiunt ad docendum etiam hi? SOCR. Ne ea quidem quæ talarem ludum attinent, aut non attinent: etsi uiliora hæc sunt, quàm iusta. An non sic tu quoque putas? ALCIB. Puto. SOCR. Ergo maiora docere possunt, uiliora non possunt? ALCIB. Arbitror equidem. Enimuero multa docere possunt meliora ludo talari. SOCR. Quænam ista? ALCIB. Vt est Græcè loqui. Ab ijs enim didici, nec præceptorem ullum habui præter istos, quos tu magistros haud satis probatos esse dicebas. SOCR. O generose, huius quidem rei uulgares homines idonei præceptores sunt, & merito in hac doctrina laudantur. ALCIB. Cur? SOCR. Quoniam habent, quod bonos decet præceptores habere. ALCIB. Quid hoc? SOC. Nónne scis oportere eos qui aliquid docturi sunt, prius quàm doceant, intelligere? nunquid? ALCIB. Quid ni? SOC. Et cum intelligant consentire sibi neque dissidere? ALCIB. Ita. SOCR. In quibus uero dissentiant, ea scire illos dicemus? ALCIBIA. Minime. SOCRAT. Horum ergo quomodo boni essent magistri? ALCIB. Nullo modo. SOCR. Videtur ne tibi dissentire multitudo, siquando interrogetur quid lapis, & quid lignum? An non in idem feruntur omnes cum lignum uolũt aut lapidem capere? atq; eodem pacto in cunctis huiusmodi? Intelligo enim fermè per Græce scire, hoc te significasse, nónne? ALC. Significaui equidem. SOCR. Atq; idcirco in ijs nónne conueniunt, ut diximus, & priuatim & publicè ciuitates inuicem, neque dubitant, hæc quidem hoc, hæ uero aliud quiddam uocantes? ALCIB. Non dubitant. SOC. Merito ergo istorum idonei præceptores essent. ALCIB. Nempe. SOCRAT. Itaque siquidem in his uellemus eruditum euadere, recte hunc in doctrinam multitudinis mitteremus. AL. Prorsus. SOCR. Si autem nosse uellemus non

Dignoscit qui inuenit, inuenit q; quærit, quærit qui putat se ignorare.

Quid oportet esse in bonis præceptoribus.

Qui doceri uelit linguã is in multitudinẽ mittendus: linguæ enim magister est populus.

modo qui homines & qui equi sunt, uerumetiam qui ex illis maxime cursu ualeant, & qui non, nunquid uulgus erudire poterit? ALC. Nequaquam. SOC. Sufficiens hæc tibi coniectura erit, quod nec sciant uulgares omnes, neque apti horum præceptores sint, quoniam de ijs inter se nequaquam conueniunt. ALC. Videtur. SOC. Si nosse cupiam non tantum qui sint homines, sed qui ualeant, qui ægrotent, nunquid multitudo docebit? ALC. Non. SOC. Multitudinem hæc docere non posse facile aduertes, si discordes opiniones consideraueris. AL. Sanè. SOC. De iustis autem hominibus atq; rebus multitudo secum ipsa sibi consentit? AL. Minime per Iouem, ô Socrates. SOC. At in ijs magnopere discrepat? ALC. Summopere. SOC. Arbitror nec uidisse te unquam, nec audisse homines de sanis & ægrotis inter se adeo dissentire, ut ob ista bellum gererent, secq; inuicem interimerent. AL. Nunquam. SOC. Cæterum de iustis atq; iniustis quàm acriter dissentiant, & si ipse, ut arbitror, nõ uidisti, audisti tamẽ cum ex alijs multis, tum etiam ex Homero, nam Odysseam atq; Iliada audiuisti. AL. Omnino ô Socrates. SOC. Nónne igitur hæc omnia poemata sunt de iusti atq; iniusti discrimine? ALC. Sunt. SOC. Pugnæq; & interitus ob eandem profecto dissensionem inter Achiuos Troianósue fuerũt, eademq; ratione inter procos Penelopes & Vlixem. ALC. Vera refers. SOC. Reorq; & inter Athenienses, Lacedæmonas, atque Bœotios, qui prius in Tanagra, deinde in Coronia perierunt, ubi etiam pater tuus Clinias oppetijt, nulla alia de re quàm de iusti iniustiue differentia pugnam illam acerbissimam extitisse. ALC. Vera loqueris. SOC. Eos itaq; dicemus illa sciuisse de quibus tam acriter concertarunt, ut de iusto & iniusto altercantes omnia extrema subirent? ALC. Non uidetur. SOCR. Ergo ad eos præceptores te refers, quos ipsemet ignorare consentis? AL. Videor. SOC. Quonam pacto conueniens est te iusta & iniusta cognoscere in quibus sic aberras, nec didicisse ab aliquo uideris, neq; per te etiam inuenisse? ALC. Ex ijs quæ tu dicis, non est consentaneum. SOC. Vides iterum Alcibiades hoc te non recte dixisse? ALC. Quid? SOC. Quod me aiebas hæc dicere. ALC. Quid? non tu dicis me iusti & iniusti ignarum esse? SOC. Nequaquam. ALC. Ego ne igitur? SOC. Tu inquam. ALC. Quonam modo? SOC. Sic intelliges, si te interrogem utrum unum aut duo plura sint, respondebis ne duo? ALC. Duo. SOC. Quanto? AL. Vno. SOC. Vter igitur nostrum est, qui dicit duo uno plura quàm unum? AL. Ego. SOC. Ego igitur interrogabam, tu respondebas? ALC. Ita. SOC. De ijs ergo uter nostrum dicere uidetur? num ego interrogans, an tu respondens? ALC. Ego. SOC. Quid autem si quæram quot sunt in Socrate literæ, tu uero respondeas, uter nostrum erit qui dicet? AL. Ego. SOC. Age dic uno uerbo, quoties interrogatio fit atq; responsio, uter est qui dicit? interrogans ne an respondens? AL. Respondens, mihi uidetur, ô Socrates. SOC. Ego in superioribus semper interrogaui. ALC. Semper. SOC. Tu uero respondisti? ALC. Respondi. SOC. Quæ igitur dicta sunt hactenus uter nostrum dixit? ALC. Ex ijs quæ concessa sunt, ego dixisse uideor. SOC. Nónne dictum est, quod Alcibiades pulcher Cliniæ filius iustorum atque iniustorum inscius, se scire putabat, eratq; concionem Athenienſium aggressurus, ea consulturus quæ nesciret? Sunt hæc uera? ALC. Sunt. SOC. Eurípidis illud nunc nobis ô Alcibiades occurrit. Abs te quippe ista uideris audisse, non à me. Neque ego hæc, sed tu dixisti: me autem frustra accusas. ALC. Et profecto bene dicis. SOC. Furiosum enim quiddam aggredi, ô uir optime, statuisti, docturus illa quæ nescias, neque discere cures. ALC. Reor ô Socrates, Athenienses & alios Græcos raro quænam iustiora, quæue iniustiora sint, quærere. talia enim putant esse perspicua. his igitur omissis, quæ conducant agentibus inquirunt. Neque enim eadem esse iusta & utilia puto, quin multis iniuste agentibus iniustitia profuit: alios contra iuste agentes nil ipsa iustitia iuuit. SOCRAT. Quid igitur si uel maxime diuersa, iusta & utilia sunt, an tu rursum scire te putas quæ utilia sint hominibus, & quam ob causam? ALCIBIA. Et quid prohibet Socrates? nisi rursus exquiras à quo didicerim, aut quomodo ipse inuenerim. SOCR. Vide quid agas, quod non recte dicis, cũ possit id ostendi per eandem rationem qua superiora, ipse tamen noua quædam existimes audienda, nouásque demonstrationes in medium adducendas: quasi priores sint instar apparatuum atque uestium quibus in scena utuntur contritæ, quibus quidem tu non amplius induaris

Ilias & Odyssea sunt, ex Homero, nam Odysseam atq; Iliada audiuisti.

de discrimine iusti & iniusti.

a. Reor dicuntur Thamatores Lucio.

c. Concludit ex ignorantia Alcibiadis.

Concludit e ex dictis ignorantia Alcibiadis.

induaris, nisi quis aliud quiddã purum immaculatũq; afferat. Ego autem missa faciens sermonis tui præludia, nihilominus interrogabo, unde utilia hęc esse didiceris, & quis magister fuerit, & reliqua cuncta quæ prius, una interrogatione requirã. Veruntamen eodem, ut arbitror, reuolueris, neq; ostendere poteris utilia, disciplinã ne an inuẽtione cognoueris. Quando uero adeò delicatus es, ut non libenter sermonem eundẽ gustaturus uideare: hoc quidem mitto, noris ne an non, quid utile, quidue inutile Athenientibus sit. Vtrũ autem eadem sint iusta & utilia, an diuersa, cur non demonstras, aut ipse me interrogans, ut ego te, aut, si ita placet, oratione perpetua utens? AL. Haud scio, ô Socrates, an aduersus te disputare ualeam, necne. SOC. At ô bone uir, concionem me in præsentia, populue esse puta: nónne illic te unicuiq; persuadere oportebit? AL. Oportebit. SOC. Nónne eiusdem est posse & uni seorsum aliquid, & multis simul, ea quæ nouit, demonstrare? Sicut grammaticus unum pariter in literis ac multos erudit. AL. Est. SOC. Et in numeris eodem modo quis poterit uni ac multis ostendere? AL. Certe. SOC. Hic autem est arithmeticus. AL. Est. SOC. Et tu ergo quæ pluribus eadem uni persuadere potes. AL. Consentaneum est. SOC. Sunt autem hæc uidelicet quæ cognoscis. AL. Profecto. SOC. Hoc uero duntaxat differt rhetor qui apud populum loquit, ab eo qui in huiusmodi congressu: quod ille simul uniuersis, hic seorsum singulis persuadet. AL. Videtur. SOC. Age cum eiusdem esse appareat multis atq; uni ostendere, meditare nunc coram me atq; enitere, ut ostendas mihi quod iustum est, aliquando non prodesse. AL. Contumelioſus es, ô Socrates. SOC. Nunc per contumeliam demonstraturus sum tibi contraria eorum quæ tu mihi non uis. AL. Dic. SOC. Responde modo interroganti. AL. Minime, sed tu ipse dicas. SOC. Nónne uis quàm maxime persuaderi? AL. Prorsus. SOC. Si dixeris hæc ita se habere, an non eris maxime persuasus? AL. Mihi quidem uidetur. SOC. Responde igitur: nam

o. contraria proposito

nisi à teipso audieris iusta omnia utilia esse, alteri dicenti ne credas. AL. Non credam: sed iam respondendum est: nihil enim periculi esse existimo. SOC. Vates profecto es, uerum dic, iustorum alia conferre asseris: quædam minime? AL. Asſero. SOC. Quid autem horum partim esse pulchra, partim contrà? AL. Quomodo hoc interrogas? SOC. Vtrum quispiam tibi aliquando uisus sit turpia quidem facere, sed tamen iusta? AL. Mihi nunq;. SOC. Omnia itaq; iusta etiam pulchra. AL. Ita. SOC. Rursus, pulchra utrum omnia bona, an partim bona, partim mala? AL. Arbitror equidem ô Socrates, nõnulla ex pulchris mala esse. SOC. Et turpia quædam bona? AL. Certe. SOC. Nunquid tale quiddam dicis, perinde ac si nonnulli dum in prælio amico uel propinquo cuidam opem ferre uellent, uulnerati perierint: qui uero auxilium cum debuissent, nõ tulerunt, incolumes discesserint? AL. Et maxime quidem. SOC. Nónne auxilium huiusmodi pulchrum appellas, ubi quis seruare conatur quos oportebat? eaq; fortitudo est? ALCIB. Profecto. SOC. Malum uero uocas ob interitus ac uulnera, nunquid? AC. Voco. SOC. An non est aliud fortitudo, aliud mors. AL. Aliud. SOC. Non ergo secundum idem pulchrum simul ac malum est, amicis opem ferre. AL. Non uidetur. SOC. Vide itaq; utrum qua ratione pulchrum, etiam bonum sit: quemadmodum in ijs. Quia enim forte, concedis pulchrum esse auxilium ferre. Ipsa autem fortitudo bonum ne an malum? Sic uero considera: utra eligeres adesse tibi, bona an mala? AL. Bona. SOC. Nónne maxima bona maxime optares? AL. Maxime. SOC. Ac minime omnium his priuari uelles? AL. Quid ni? SOC. Quid de fortitudine dicis? quanto illam precio commutares? AL. Ne uiuere quidem uellem, si timidus essem. SOC. Extremum ne malum tibi uidetur esse timiditas? AL. Mihi uero, SOC. Aeque ac mori, ut apparet. AL. Aeque. SOC. Morti atq; timiditati uita & fortitudo contraria sunt? AL. Sunt. SO. Et hæc quidem maxime optares adesse tibi: illa minime? AL. Certe. SOC An non ex eo quod hæc optima, illa pessima esse censes? AL. Prorsus. SOC. Igitur auxilium ferre amicis in prælio, pulchrum quidem uocabas secundum boni, id est, fortitudinis actionem. AL. Videor sanè. SOC. Secundum uero actionem mali, id est, mortis, malum. AL. Mihi quidem uidetur. SOC. An non congruum est, sic unamquanq; actionem denominare? si enim eam prout malum fert, malam appellas: contrà, prout fert bonum, bonam uocare decet? ALCIB. Videtur. SOCRAT. Nónne etiam quà bonum, pulchrum: quà malum, turpe? AL. Maxime. SOC. Cum ergo dicis auxiliũ ferre bello, pulchrum esse, sed malum: perinde est ac dicas, ipsum bonum

x. parce.

a. Negatur dogma bonum celebre, eadem sit pulchra, et utile. e

i. continenti citra interrogationes, ex suppositione.

m. Hoc è quarto cui innitetur tota disputatio.

n. Contumelioſus est, qui affert alicui iniuriã.

p. Videt Alcibiades ad antiquas commutationes, antequam ad eas deueniat in quibus

Quæ quid bonũ, hac pulchrum: quà malũ, hac turpe.

q. Argumentum è sumptum ab incommodo quo probat idem esse bonum, et malũ, si concedamus idem esse, pulchrum et utile

bonum quidē malum tamen. AL. Vera mihi dicere uideris ô Socrates. SOC. Nihil igitur pulchrum quatenus pulchrum malum est, neq; turpe quicquam quatenus turpe bonū. AL. Non uidetur. SOC. Præterea hunc in modū contemplare, quisquis pulchre agit, nónne bene agit? AL. Vtiq;. SOC. Bene autem agētes, nónne felices? AL. Quid ni? SOC. An non felices propter bonorum possessionem? AL. Et maxime. SOC. Acquirunt autē hæc ex eo quod pulchre ac bene agunt? AL. Certe. SOC. Igitur bene agere bonum. AL. Quid ni? SOC. Nonne pulchrum actio bona? AL. Certe. SOC. Idem itaq; rursus apparet nobis pulchrum ac bonum. AL. Apparet. SOC. Quicquid igitur inueniemus pulchrum esse, idem quoq; bonum existere hac ratione reperiemus. AL. Necesse est. SOC. Bona autem conferunt necne? AL. Conferunt. SOC. Meministi quid suprà de iustis cōfessi simus? AL. Recor iusta agentes necessārium esse pulchra facere. SOC. Pulchra uero agentes, nonne etiam bona? AL. Ita. SOC. Et bona prodesse? AL. Penitus. SOC. Iusta igitur ô Alcibiades, utilia sunt. AL. Videtur. SOC. Hæc nonne ipse dixisti, ego autem interrogauit? AL. Apparet. SOC. Si quis igitur surgat Athenienſibus uel Peparethijs consulturus putans iusta se & iniusta dignoscere, dicatq; scire se iusta interdum esse mala, nónne ipsum irrideres, cum tu asseras eadem iusta & utilia esse? AL. Per deos, ô Socrates, quid dicam nescio, sed absurdo quodam modo habere me uideor. Nam & alia uidentur mihi interrogāte te, & nūc alia. SOC. Ignoras ô amice, quænam hæc affectio sit? AL C. Ignoro. SOC. Si quis te interrogasset duos ne an tres oculos habeas, manusue duas an quatuor, aut aliud quiddam huiusmodi, putas illi te nunc hoc nunc illud, an idem semper responsurū fuisse? AL. Et si de me ipso iam uereor, puto tamen eadem responsurū. SOC. An non huius causa est, quia cognoscis? AL. Arbitror. SOC. De quibus igitur inuitus contraria respondes, constat illa te ignorare. AL. Consentaneum est. SOC. Nonne circa iusta & iniusta, pulchra & turpia, bona & mala, utilia & inutilia respondendo te errasse fateris? deinde nōne manifestum est, ex eo errauisse, quod ignorabas? AL. Videtur. SOC. Nū ita se res habet, ut si quis ignoret, illius animum circa id errare necesse sit? AL. Quid ni? SOC. Scis ne quo pacto in cœlum ascendas? AL. Minime per Iouem. SOC. Aberrat circa hæc opinio tua? AL. Non certe. SOC. Scis autem huius causam? an me dicere mauis? AL. Dic. SOC. Quoniam cum ne scias, non putas te scire. AL. Quomodo rursus id ais? SOC. Cogita tu quoq; mecum quæ nescis, cognoscisq; te ea nescire, num in illis labaris, quemadmodū de parandis obsonijs nosti sanè quod nescis? AL. Penitus. SOC. Vtrum circa hæc opinaris quomodo parare cōueniat, atq; errasne potius scienti concedis? AL. Hoc pacto. SOC. Quid si nauigares, nū quid opinareris gubernaculum nunc ad interiora, nunc ad ad exteriora flectēdum, ac nescius errares, an potius gubernatori cōcedens, quietem ageres? AL. Gubernatori. SOC. Non igitur erras in ijs quæ nescis, si nescire te noueris. AL. Non uidetur, SOC. Cernis errores in actionibus esse ob hanc ignorantiam, quod qui nescit scire se putat? AL. Quo pacto id ais? SOC. Tunc agere aggredimur, cum nosse putamus quod agimus. AL. Ita est. SOC. Contrà, qui ignorantiæ suæ conscij sibi sunt, alijs se committunt. AL. Quid ni? SOC. Quapropter ex ignorantibus hi soli sine culpa uitam agunt, ex eo quod aliorum curæ se credunt. AL. Profecto. SOC. Quinam peccant? non enim scientes. AL. Non certe. SOC. Postquam neq; scientes, neque ex ignorantibus ij qui ignorantiæ suæ conscij sibi sunt errant, quinam alij restent, quàm ij qui cum nesciant, scire se putant? AL. Soli. SOC. Hæc igitur ignorantia malorum causa est, & uituperanda inscitia. AL. Nempe. SOC. Et quando circa maxima est, tunc deterrima atq; turpissima. AL. Maxime. SOC. Num habes quicquam maius quàm iustum, bonum, utile? AL. Nequaquam. SOC. Nónne circa hæc errasse te asseris? AL. Assero. SOC. Quod si erras, nonne ex superioribus perspicuum est, quod non modo in maximis rebus inscius es, uerumetiam cum sis ignarus scire te putas? AL. Videor. SOC. Papę, ô Alcibiades, quo pressus es morbo? hunc equidem nominare horresco. Verūtamen cum soli simus, dicendum est: In turpissima namq; inscitia optime uir uersaris, id quod ipse oratione tua satis declaras: qui prius te ad ciuilia confers, cū sis gubernandi peritus. Neq; te solum morbus hic tenuit, uerumetiam omnes qui hanc Rempub. administrarunt, præter admodum paucos, ac fortasse præter tutorē tuum Periclem. AL. Fertur ô Socrates, non casu quodā sapiens euasisse Pericles, sed multis ac sapiētibus uiris familiariter usus cum sit, Pythoclidis in prime & Anaxagora, etiam nūc etiam

etiam tam grandis natu, sapientiæ gratia Damone utitur. SOC. Num quem uidisti sapientem, qui in ea re in qua ipse sapit, alium sapientem efficere non posset? ueluti qui te in literis eruditum, ipse quidem erat sapiens, teq; pariter reddidit sapiētem: & eodem pacto quemuis alium poterat. AL. Profecto. SOC. Et tu quoq; eruditus ab illo, alium instruere poteris. AL. Potero. SOC. Similiter citharœdus & magister gymnasij. AL. Penitus. SOCR. Optima igitur hæc coniectura est, quosdam esse, qui cum ipsi sciant, ostendere quos docuerunt possunt. AL. Mihi quidem uidetur. SO. Habes quem dicere possis à Pericle sapientem factum à filijs incipiens? AL. Quid si Periclis filij stolidi sunt? SO. At uero fratrem tuum Cliniam? AL. Quid Cliniam in medium adducis hominem insanum? SOC. Postquam Clinias quidem furit, filij uero Periclis stolidi nati sunt, tibi quam causam adscribemus, propter quam te cum talis sis, negligat? AL. Ego ipse ut arbitror, in culpa sum, cum illi mentem non adhibuerim. SO. Verum ex Athenienſibus hospitibusq; cæteris, dic quem uel seruum, uel liberum sapientiorem sua consuetudine fecerit, sicuti ego tibi ostendere possum propter Xenonis familiaritatem Pythodorum Isolochi & Callię Calliadæ filios factos esse dignos sapientesq; uiros, quorum utercq; centum minas Xenoni tradidit. AL. Per Iouem non habeo quem dicam. SO. Esto. Quid ergo te de teipso cogitas? num qualis nunc es, matures cis, an aliquid cōnari potius? AL. Communi consilio opus est ô Socrates. Etenim tua dicta intelligo, eisq; assentior. Nam qui remp. administrāt, præter admodum paucos, ineruditi mihi quoq; uidentur. SO. Quid tū? AL. Si periti essent, oporteret eum qui cum illis decertaturus est, postquam eandem artem didicisset, ac seipsum exercuisset, tunc demū tāquam ad athletas ire, nunc aūt postquam & isti imperiti ad rēp. accesserunt, quid exercitatione opus est mihi? quid disciplinæ studio? Noui enim quod naturæ dotibus longe hos superabo. SO. Papæ, quidnam optime uir dixisti? quàm indignum indole tua, ac reliquis istis tuis dotibus. AL. Quorsum hæc ô Socrates? SO. Do let enim mihi tum propter te, tum ob mutuam nostram beneuolentiam. AL. Quidnam? SO. Quod putaueris aduersus homines qui hic sunt, tibi certamen fore. AL. Aduersus quos igitur? SO. Decet ne ut id quærat uir qui tanti se facit? AL. Quid ais? nónne aduersus istos mihi certamen? SOC. Si pugnaturam triremem gubernare statuas, satis ne tibi putes, tuis te connatis gubernando præstare? an cum hoc ita esse oporteat intelligas, instrennuos aduersarios potius, non ut nunc facis, in propugnatores tuos respicis, quibus te tantum oportet excellere, non qui contra illos quidem pugnandum existimes, sed parui potius pendens, ceu ministris aduersus hostes uti, si quidem reuera egregium aliquod facinus edere uelis te ac rep. tua dignum? AL. At id quidem cogito. SO. An decet igitur ut satis putes si tuorum militum præstantissimus tu sis, non autem respicias ad hostium duces, qua ratione illis potius excellas, in hos intentus semper, & contra eos te muniens? AL. Quos dicis ô Socrates? SO. Nostin urbem nostram cum Lacedæmonijs, ac magno Persarum rege undiq; bellum gerere? AL. Vera dicis. SOC. Nonne cum in animo sit huius ciuitatis dux fieri, recte facias, si putes aduersus Lacedæmoniorum Persarumq; Reges certamen te subiturum? AL. Vera dicere uideris. SOC. Non ô bone uir, sed in Midiam coturnicum nutritorem te decet intentum esse, & alios huiusmodi, qui cùm nondum capillos, quos seruí alebant, animo (quemadmodum mulierculæ uulgo dicunt) præ imperitia abraserint, rempublicam tamen tractare aggrediuntur, adhuc barbariem redolentes: atq; ita affecti prodeunt adulaturi ciuitati, non autem imperaturi. In istos inquam intuentem te num de teipso securum esse decet, neq; discere quæcunq; ad eruditionem pertinent, cum sis tantum certamen aditurus, neq; in quibus oportet exerceri, & quæ sunt præparanda parare, ut ita institutus ciuilem tandem administrationem capessas. AL. O Socrates uera mihi dicere uideris. Arbitror enim Lacedæmoniorum duces regemq; Persarum nihilo ab alijs discrepare. SOC. At ô uir optime animaduerte quæso, qualis hæc sit opinio tua. AL. Qua in re? SOCR. Num te existimas diligentius teipsum curaturum si illos tanquam potentissimos esse credens, formides, an si minime eos timeas? AL. Si potentes illos existimā uero. SOC. An censes curam quam tute de te habes, alicubi tibi posse nocere? AL. Nullo modo: ut contrà maxime prodesse. SOCR. Vnum quidem hoc in primis tantum malum ista tua opinio habet. AL. Vera dicis. SOCR. Secundum uero, quod falsa sit, quod ita tibi probabile efficitur.

AL

Cõsentaneũ est in genere nobili quã ignobili ingenia melio ra inesse

AL. Quomodo? SOC. Vtrum consentaneum est, meliores esse naturas nobili in genere quàm ignobili? AL. Manifestum quod in nobili. SOC. Nónne bene nati, si bene etiam educantur, ita demum ad uirtutem perueniunt? AL. Necesse est. SOC. Consideremus itaq; illis nostra comparantes primum quidem utrum Lacedæmoniorum Persarumq; reges ignobiliori quàm nos genere orti uideãtur. An ignoramus illos quidem ab Hercule, hos autem ab Achemene genus ducere? Herculis autem & Achemenis origo ad Persem Iouis filium refertur. AL. Et nostrum quidem ô Socrates in Eurysacem, Eurysacis in Iouẽ. SOC. Atqui nostrum ô generose Alcibiades in Dædalum etiam. Dædalus autem in Vulcanum Iouis filium. Verum istorum maiores ab ijs incipientes reges sunt ex regibus usq; ad Iouem. Illi quidem Argiuorum & Spartæ. Hi uero Persidis semper, sæpe etiam ut & nunc Asiæ. Nos autem superioresq; nostri priuati. Quod si te oporteret progenitores ac patriam Eurysacis ostendere Salaminam, uel Aeaci etiam prioris Aeginam Artaxerxi Xerxis filio, quo te risu exceptum iri putas? Sed uide ne & generis dignitate & educatione præterea, illis inferiores simus. Nunquid audisti quanta sit Lacedæmoniorum regum dignitas? quorum uxores publice obseruantur ab Ephoris, ut quoad fieri potest, rex non ex alio quàm Heraclidarum genere latenter oriatur. Persarum uero rex adeo excellit, ut nemo suspicetur regem ex alio quàm ex ipso genitum esse: quamobrem regis uxor non ab alio quàm metu custoditur. Postquàm uero natus est primogenitus qui succedit in regno, primo quidem eum diem omnes qui sub regno sunt celebrant, atq; ita in posterum quotannis natalem regis diem sacris ac festis omnis Asia colit. Cum uero apud nos quis nascitur, ne uicini quidem, ut ait Comœdus, sentiunt, ô Alcibiades. Deinceps nutritur puer, non à muliere nutrice parum honorifica, uerum ab Eunuchis, qui reliquorũ circa regẽ optimi uideantur, quibus & alia quæ spectant ad curam pueri demandantur, ac præcipue ut natum quampulcherrimum reddant, componentes membra eius atq; dirigentes. Atq; hæc facientes magno in honore habentur. Cum autem pueri septimum ætatis annum impleuerint, ad equestris artis magistros proficiscuntur, deinde in uenationem tendunt. Anno uero quartodecimo puerum suscipiunt hi, quos regios pædagogos appellant. Sunt ij profecto ex omnibus Persis ea ætate electi præcipuiq; quatuor, sapientissimus, iustissimus, temperãtissimus, atq; fortissimus aliquis uir. Quorum primus magicam Zoroastri Oromansii filij docet: est autem illa deorum cultus: atq; idem tradit institutа regia. Secundus admonet, ut in omni uita sit uerax. Tertius ne ulla cupiditate superetur, ut liber uiuere consuescat, ac reuera rex, imperans ijs ante omnia quæ in ipso sunt, nec ulli seruiens. Quartus denicq; impauidum illum & intrepidum reddit, nequando quippiam metuens seruus fiat. Tibi autem ô Alcibiades Pericles adiunxit pædagogum Zopyrum Thracem omniũ seruorum suorum præsenio inutilissimum. Narrarem præterea tibi reliquam educationem, & disciplinam aduersariorum tuorum, nisi longum sit. Iam uero satis hæc clara sunt ad cætera quæ hinc sequuntur ostendenda. Tuæ uero aliorúmue Athenensium generationis, educationis & disciplinæ nulli, ut ita dicam, propinquorum cura est, nisi forte amatores id curent. Iam uero diuitias, uoluptates, uestium luxuriosum ornatum, unguentorum odores, ministrorum sequentium turbam, reliquamq; Persarũ mollitiem, si considerare uoles, pudebit te tui, ubi intelliges quantum ab illis relinquare. Contra si considerare Lacedæmoniorum temperantiam, modestiam, facilitatem, mansuetudinem, magnanimitatem, moderationem, compositionem, fortitudinem, cõstantiam, tolerantiam, uictoriæ cupiditatem, & amorem gloriæ uelis, puerum te ijs omnibus in rebus iudicabis. Si quid prorsus opulentię tribuis, & hîc aliquis esse putas, neq; hæc à nobis silentio prætereantur, Modo sentias ubinam sis, & Lacedæmoniorum diuitias intuearis, cognosces profecto nos abs illis longe admodum superari. Quicquid enim aut sui agri, aut Messaniensis possident, nemo utiq; dubitet, quin amplitudine & ubertate ac seruorũ tam aliorum quàm Ilotorum frequentia, & equorum præterea, aliorumq; pecorum quę fert Messania copia nostros superẽt. Gæterum hæc omnia in præsentia omitto. Auri uero & argenti apud Lacedæmonios copia tanta, quantam ne uniuersa quidem reliqua Græcia possidet. Multa enim iam secula infertur quidem illuc ex uniuersa Græcia, sępe etiam ex Barbaria, effertur autem nusquam. Sed reuera quemadmodum apud Aesopum uulpes leoni dixit de ferarum uestigijs, sic & nummorum uestigia ingredientium Lacedæmonem

Persarum regum edu catio.

Magica Zoroastri deorum cultus

dæmonem trita quidem in puluere uidentur, egredientium uero nusquam apparent. Vnde coniectare licet Lacedæmonios auri atq; argenti Græcorum omnium esse ditissimos. Quinetiam rex illorum pecuniosissimus est. Ex ijs enim maxima pars ad ipsum peruenit. Tributum præterea regi pergrande impenditur. Et res quidem Lacedæmoniorũ quo ad reliquos Græcos amplæ: quo ad uero Persas regesq; Persarum, angustæ. Retulit quippe nobis uir quidam grauis, unus eorum qui ad Persarum regem profecti erant: se quãdoq; integrum penè diem, latam ac fertilem peragrasse prouinciam, quã incolę uxoris regiæ zonam appellarent: esse quoq; aliam nomine Calyptrã, atq; ita multas alias regiones pulchras ac fertiles ad ornatum reginæ solius pertinere, nominaq; singulis locis à singulis ornamentis imposita esse. Quamobrem opinor si quis Amistridi Xerxis quidem uxori, regis autem matri dicat, Dinomaches filiũ in animo habere cum ipsius filio pugnare, cum Dinomachæ ornatus quinquaginta fortasse sit minarum, filio uero agri plethrã in Erchia sis, minus quàm trecenta, eam admiraturam qua re fretus Alcibiades audeat cũ Artaxerxe pugnare. Reorq; illam arbitraturã hunc uirum in nulla alia re nisi diligentia sapiętiaq; consilium id aggredi: hæc quippe sola apud Græcos æstimatione digna esse. Quod si intelligat alicunde, Alcibiadem istum certamẽ tantum inire, primo quidem nondũ uiginti annos prorsus natum, deinde omnino indoctum, nec amico suo obedientem, monenti prius discat exerceatq;, quàm tantum regem inuadat; arbitror illam admiratione concitam interrogaturam quidnã sit quo adolescens iste confidat. Cui si responderemus, pulchritudine, proceritate, nobilitate, diuitijs, animo te fidere, nos ô Alcibiades insanire putaret arbitror, hæc apud suos omnia potiora sciens. Eodemq; modo Lampidonem Leotychidæ filiam, Archidami uero uxorem, Agidis autẽ matrem, qui omnes reges extitere, miraturam cum norit qualia circa se sunt, te tam male instructum filio suo non dubitare bellum mouere. Atqui nónne turpe uidetur, si hostium mulieres rectius iudicent quàm nosmetipsi; quemadmodum contra illos accingi debeamus. Cæterum ô beate mihi parens, & illi quod in Delphis est, epigrammati obtemperans, nosce teipsum: quoniam ij sunt aduersarij nostri, non quos ipse rebaris, quos quidem nulla re alia, nisi industria et arte superare licet. Quibus profecto si inferior fueris, gloria quoq; apud Græcos & Barbaros tibi deerit: quam sic ardenter uideris appetere, ut nemo unquam aliquid ardentius concupierit. AL. Quam igitur curam adhibendam censes ô Socrates? An potes ostendere? Mihi enim supra quàm dici possit, uera dixisse uideris. SOC. Possum quidem, uerum communi consilio opus est, qua ratione quàm optimi efficiamur. Ego enim non te tantum, uerũ etiam me ipsum disciplina indigere dico. Nam unum solum est, quo à te differo. ALCIB. Quid? SOC. Curator meus melior est & sapientior quàm tuus Pericles. AL. Quis hic ô Socrates? SOC. Deus ô Alcibiades, qui me uetuit ante hunc diem tecum differere, cui credens, assero te per nullum alium quàm per me claritatem consecuturum. AL. Iocaris ô Socrates. SOC. Forsitan, uera tamen loquor, quod uterq; curatione indigemus, imò homines uniuersi, cæterum nos quamplurimum. AL. Quod quidem ego indigeam, haudquaquam falleris. SOC. Neq; etiam quod ego ipse. AL. Quid igitur agendum? SOCR. Nec hæsitandum, neq; etiam mollitiæ indulgendũ est ô amice. AL. Non decet ô Socrates. SOC. Non certe, sed in cõmune considerandum. Verum dic mihi, an optimi esse uolumus? AL. Certe. SOC. In qua facultate? AL. Qua uidelicet uiri boni. SOC. Quanam in re boni? AL. In rebus agendis. SOC. In quibus? num in re equestri? AL. Non. SOC. Ad equites enim iremus. AL. Profecto. SOC. Nunquid in nauis gubernatione dicebas? AL. Nequaquam. SOC. Ad nautas enim iremus. AL. Iremus. SOC. In quo ergo negotio, & quorum hominum officio? AL. In ijs quæ clari boniq; Athenensium uiri agunt. SOC. Claros ac bonos, prudentes ne an imprudentes appellas? AL. Prudentes. SOC. In quo unusquisq; prudens, in eodem bonus? AL. Certe. SOC. Imprudens autem malus? AL. Malus. SOC. Calceorum sutor prudens ad calceorum opus? AL. Prorsus. SOC. Bonus ergo ad hæc? AL. Bonus. SOC. Quid uero uestibus cõficiendis, nónne cerdo hic imprudens? AL. Ita. SOC. Malus ergo ad hæc? AL. Ita. SOC. Idem itaq; secũdum hanc rationem etiam bonus atq; malus erit. AL. Videtur. SOC. An dicis uiros bonos malos etiam esse? AL. Nequaquam. SOC. Quos tandem bonos uocas? AL. Eos qui in ciuitate præesse possunt. SOC. Non tamen equis? AL. Non certe. SOC. At hominibus? AL. Hominibus.

Prouinciæ appellatæ ab ornamentis reginæ

In quo quis quam prudẽs, in eodẽ bonus

SOC. Num hominibus ægrotantibus? AL. Non. SOC. An forte nauigantibus? AL. Nec̃ ijs dico. SOC. Metentibus nec̃? AL. Nec̃ his. SOC. Aliquid ne uel nihil facientibus? AL. Facientibus. SOC. Quid tandem facientibus? id mihi declara. AL. Commercia, inquam agitantibus, atq; mutua opera utentibus. SOC. Nunquid imperare eos dicis hominibus, qui hominibus utuntur? AL. Aio. SOC. An gubernatoribus qui remigibus utuntur? AL. Non. SOC. Hæc enim gubernatoriæ facultatis uirtus est. AL. Est. SOC. Fortasse imperare dicebas tibicinibus, qui canentibus præsunt, choreisq; utuntur. AL CIB. Nec̃ his. SOC. Hoc namq; ad facultatem chori magistram pertinet. AL. Omnino. SOC. Quid denique uocas imperare posse hominibus, qui utũtur hominibus? AL. Præesse hominibus cõmunicantibus inuicem in Reipub. administratione, atq; commercijs. SOC. Quænam hæc ars est? quemadmodum si te iterum rogem, quæ facultas efficit ut præesse naũgãdo communicantibus sciamus? AL. Gubernatoria. SOC. Communicantibus autem in cantu, ut paulo ante dicebatur, quæ scientia præesse docet? AL. Quam tu nuper aiebas, chori disciplina. SOC. In repub. uero communicantibus, quam scientiam uocas? AL. Bonum consilium ô Socrates. SOC. Num tibi uidetur gubernatorũ ars carere consilio? AL. Minime. SOC. Est ipsa quoq; bonum consilium. AL. Mihi sanè uidetur. SOC. Ad nauigantium salutem. AL. Recte loqueris. SOC. Quod uero bonum consilium uocas, quo spectat? AL. Ad meliorem ciuitatis institutionem salutemq;. SOC. Quánam re præsente uel absente melius disponitur atq; seruatur? Ceu si ipse me roges, quo præsente, aut absente bene se habent corpora: responderem utiq; sanitate præsente, morbo uero remoto. Idem & tu existimas? AL. Idem. SOC. Quod si idem quæras de oculis, eadẽ ratione respondebo, pulsa cæcitate, adhibito uisu. Et aures curari fugata surditate, admoto uero auditu. AL. Recte. SOC. Ciuitas autem quo remoto, quóue adhibito melior fit, ac melius instituitur? AL. Mihi uidetur ô Socrates: quando amicitia est inter ciues: odia uero & seditiones absunt. SOC. Amicitiam uocas consensionem an dissensionem? AL. Consensionem. SOC. Per quam artem ciuitates circa numeros consentiunt? AL. Per arithmeticam. SOC. Priuati uero, an non propter eandem? AL. Nempe. SOC. Et unusquisq; secum ipse? AL. Certe. SOC. Per quam artem quisq; secum ipse consentit de palmo & cubito uter maior sit: nonne per mẽtiendi peritiam? AL. Quid ni? SOC. Nónne scilicet priuatim & publicè? AL. Imó. SOC. Et de ponderibus eodem pacto. AL. Assentior. SOC. Consensus igitur quem dicebas, quis nam est? circa quid? quę ars eũm præstat? Etenim iste cõsensus talis est, ut insit reip. & priuato unicuiq; ad seipsum & ad alios. AL. Consentaneum. SOC. Quis igitur est? ne pigeat respondere, ac prompte dic. AL. Reor equidem esse amicitiam & consensionem: qua pater ac mater filium, & frater fratrem, & uxor uirum amantes cõsentiunt. SOC. Putas ne ô Alcibiades uirum cum uxore circa lanificium conuenire, imperitum cum perita? AL. Nequaquam. SO. Nec̃ oportet quidem: muliebris enim hæc disciplina est. AL. Profecto. SOC. Quid uero mulier cum uiro circa opus militare conueniet, cum id haudquaquã didicerit? AL. Minime. SOC. Virile enim id rursus esse diceres. AL. Equidem. SOC. Sunt ergo disciplinæ quędam mulierũ, quędam uirorum, iuxta hanc sententiam tuam. AL. Quid ni? SOC. In ijs itaq; mulieribus cum uiris consensus est nullus. AL. Nullus. SOC. Nec̃ amicitia igitur: siquidem amicitia consensio quædam est. AL. Non uidetur. SOC. Ideoq; quatenus mulieres officia sua exercent, non amantur à uiris. AL. Nõ apparet. SOC. Nec̃ uiri etiam à mulieribus, dum uirilia tractant. AL. Non. SOC. Non ergo tunc optime ciuitates instituuntur, cum singuli operibus suis incumbunt. AL. Ego tamen id ô Socrates, arbitror. SOC. Quomodo hoc ais amicitia sublata, qua præsente cõfessi sumus bene constitui ciuitates, aliter uero cõtra? AL. Atqui mihi uidetur ob hoc inter homines cõsistere amicitiã, quod quisq; suum officium exequat. SOC. Atqui aliud paulo antè dicebas: nunc autem quo pacto rursus ais consensione adhibita amicitiam, fieri, an potest circa hæc cõsensus existere, quorũ ij quidem periti, ij uero imperiti sunt? AL. Fieri nõ potest. SOC. Iusta ne an iniusta faciunt, cũ singuli quæ ad se attinent, exequunt? AL. Iusta profecto. SOC. Iuste igitur agentib. ciuibus, in ciuitate nõ est amicitia? AL. Necessarium hoc itidem uidetur ô Socrates. SOC. Quam itaq; dicis amicitiã siue consensionem, circa quam nos sapientes & consultores esse oportet, ut boni uiri simus? Nec̃ enim percipere possum quænam sit, aut quibus in rebus existat; cum ex oratione tua interdum in eis

i. munus a.

i. Nauticæ c.

i. gerentibus negotia publica.

i. regimen m.

i. tunc bene se habent oculi n.

i. in gerendis negotijs publicis o.

i. per Geometriam p.

i. quo Respublica seruetur incolumis q.

ſ. ñ posse Respublicam bene se habere, in quibus ō est amicitia, et sed eadem parandæ exigitur mutuus consensus, qui ñ ſit existens inter eos, qui varia exercent officia.

v. Consensus ſi quis filium habeat.

in eisdem inesse, nonnunquam ab eisdem abesse uideatur. ALC. Per deos, ô Socrates, ne ipse quidem quid dicam, intelligo: uideorq; iamdiu meipsum fefellisse, cũ turpissime habeam. SOC. Considere decet. Nam si hoc demum animaduertisses, annos quinquaginta natus, arduum sanè foret teipsum curare: nunc uero in ea es ætate, in qua id aduertere decet. AL. Quid igitur hoc aduertentem facere oportet? SOCR. Respõde ad ea quæ interrogabo te Alcibiades. Quod si feceris, ac Deus uoluerit, si qua modo fides meis est uaticinijs adhibenda, tu simul & ego melius habebimus. AL. Ita erit quod ad me respondẽtem attinet. SOC. Age, quid est seipsum curare, ne sæpe nosipsos fallemus, non curantes nosmetipsos, cum belle curare putemus. Et quãdo id homo facit: non quotiens suorum, totiens & sui curam habet? AL. Mihi quidem uidetur. SOC. Quid? num pedes tunc quis curat, cum ea quæ pedum sunt, curat? AL. Non intelligo. SOC. Dicis ne esse aliquid ipsius manus quemadmodum annulus est? AL. Dico equidem. SOC. Num alterius membri quàm digiti annulum esse censes? AL. Minime. SOC. Et pedis calceum eodem modo? AL. Ita. SOC. Cum calceorum curam gerimus, num & pedum cura est? AL. Haud satis te teneo ô Socrates. SOC. Quid uero ô Alcibiades, uocas ne aliquid rectam alicuius curationem? AL C. Voco. SOC. An non cum quid melius fit, tunc recte curatum dicis? ALC. Dico. SOC. Quæ ars calceos meliores efficit? AL. Cerdonica. SOC. Cerdonica igitur calceorum curam habemus? AL. Hac ipsa. SOC. Nunquid & pedes etiam cerdonica? uel ipsa potius qua pedes reddimus meliores? AL. Illa. SOC. Pedes autem meliores nonne qua & reliquum corpus? AL. Videtur. SOC. Hæc nonne gymnastica? AL. Maxime. SOC. Ergo gymnastica pedes curamus; cerdonica uero illa quæ pedum sunt. AL. Prorsus. SOC. Et gymnastica quoq; manus, annularia uero illa quæ sunt manuum. AL. Sic est. SOC. Et gymnastica corpus, textoria autẽ & alijs facultatib. ea quæ corporis sunt. AL. Omnino. SOC. Alia igitur arte unumquodq;, alia quæ illius sunt, curamus. AL. Videtur. SOC. Non ergo cum sua quis, tunc etiam se curat. ALC. Nullo pacto. SOCR. Non enim eadem ars ut uidẽ quæ nos & quæ nostra curat. AL. Non apparet. SOC. Age itaq; quanã arte nosipsos curare possumus? AL. Non habeo quid dicam. SOC. At hoc tamen inter nos cõuenit, quod non qua nostrorũ aliquid melius efficimus, nos curamus, uerum qua nosipsos ad meliorem frugem corrigimus. AL. Vera narras. SOC. Nosse ne unquã licet quæ ars meliorem faciat calceum, nisi calceum ipsum nouerimus. AL. Fieri nequit. SOC. Nec̃ etiam quæ annulum efficit meliorem, ignorantes annulum. AL. Verum. SOC. Sciemus ne unq; qua arte meliores euadamus, quãdiu nosipsos ignoramus? AL. Nunq;. SOC. Vtrum facile quiddam sit seipsum cognoscere, ac ridiculus fuerit qui templo Apollinis id inscriptum sit, an potius arduum quippiam, nec cuiusuis hominis est? AL. Mihi quidẽ ô Socrates, aliquando uisum est facile & cuiusuis esse, nonnunquam uero omnium difficillimum. SOC. Sed sive facile hoc sit ô Alcibiades, sive difficile, nobis sanè sic se habet, ut hoc intelligentes, etiam qua ratione curandi sumus, intelligamus: ignorantes uero cõtrà. AL. Est ut dicis. SOC. Age, quomodo illud ipsum inueniemus, sic enim fortassis quid simus ipsi inuenire poterimus. At hoc ignorantes nunq;. ALC. Recte loqueris. SOC. At tende ergo per Deum, cum alio ne quam mecum tu disputas. AL. Tecum. SOC. Et ego nonne tecum? AL. Et tu mecum. SOC. Socrates igitur est qui disputat. AL. Est. SOC. Alcibiades uero qui audit. AL. Ita est. SOC. Nonne ratione Socrates disputat? AL. Quid ni? SOC. Disputare aũt & ratione uti, idem quodammodo uocas? AL. Idem. SOC. Vtens autem & quo utimur, nõne aliud? AL. Quomodo dicis? SOC. Quemadmodum cerdo incidit quidẽ circulari & semicirculari organo atq; alijs instrumentis. AL. Est ut dicis. SOCR. Nõne aliud quiddã est qui diuidit, & quo diuiditur quicquã? AL. Quid ni? SOC. Item aliud citharœdus, aliud quo citharam pulsat? AL. Aliud. SOC. Hoc paulo ante interrogabam, an utens & quo utitur, semper aliud esse uideatur. AL. Videtur. SOC. Cerdonem incidere dicimus instrumentis tantum, an etiam manibus? AL. Et manibus. SOC. Et ijs ergo utitur. AL. Vtitur. SOC. An non & oculis utens coria incidit? AL. Prorsus. SOC. Vtentẽ uero aliud quiddã ab ijs quibus utiẽ, esse cõcessimus. AL. Cõcessimus. SOC. Cerdo igiẽ & citharœdus aliud quiddã sunt, cũ oculi & manus quibus utuntur. AL. Apparet. SOC. Nonne toto corpore homo utitur? AL. Penitus. SOC. Aliud utiq; utens, & quo utitur. AL. Sic est. SOC. Homo ergo à suo corpore aliud est. AL. Videtur. SOC. Quid est pus suum

i. sed mala me gessisse in hac disputatione. c

Senex enim uocẽ in proberbio, fenula negligunt. m.

Quid sit se ipsum curare. ego respondeo, si parebimus monitionibus. n.

i. est ne rei aliqua ars qua uerè dici possit: recta ẽ ipsius rei cura? o

Quasi dicat: cerdo. xerdet calceos meliores, in tamen pedes, id enim prostat q; nasiba. (quid ẽ ars exercens homines ad exercitia militaria?) t.

i. ad melioren seu corporis, seu animi statum. v

i. ñ ẽ in potestate cæcutis hominis, nosse se ipsos. s

ſ. ut nosipsos noueri-mus. c

ſ. intelligemus qualis ipſi ſumus. c

Hæc omnia eò pertinent, ut probet, aliud esse instrumentũ ab eo qui ea in strumento ô.

Aliud esse id quod utitur, & quo utitur.

Homo aliud quã corpus quod utitur.

igitur homo? AL. Ignoro. SOC. Scis esse quod corpore utitur. AL. Scio. SOC. Aliud ne utitur ipso q̄ anima? AL. Nil aliud. SOC. An non imperans? AL. Imperans. SOC. Quin etiam neminē hoc aliter æstimaturū puto. AL. Quidnam? SOC. Quin ex tribus, unum aliquid homo sit. AL. Ex quibus? SOC. Aut animā uidelicet, aut corpus, aut totū ipsum ex utrisq; compositū. AL. Quid ni? SOC. Veruntamen id quod imperat corpori, hominem esse confessi sumus. AL. Confessi sumus. SOC. Quid igitur homo? Num sibiipsi corpus imperat? AL. Nullo modo. SOC. Subiici enim illud diximus. AL. Certe. SOC. Nō est igitur hoc quod quærimus. AL. Non ut uidetur. SOC. At utrunq; simul forsitan corpori dominatur, atq; id homo est. AL. Forte. SOC. Imò minime omniū: nam altero illorū non dominante, nulla coniectura est, ut simul utrunq; domineť. AL. Recte loqueris. SOC. Cum uero nec corpus, nec simul utrunq; sit homo, restat ut arbitror, aut nihil omnino hominē esse, aut si quid est, nihil aliud q̄ animā esse. AL. Prorsus. SOC. Adhuc ne liquidius mōstrari tibi oportet, animam esse hominē? AL. Non per Iouem: hæc enim sufficere mihi uidentur. SOC. Et si non in integrū hæc discussa sunt, mediocriter tamen inducta in præsentia sufficiunt. Nam tunc demum penitus cōprehendemus, cum inuenerimus quod nunc, quia ampliorem indagationem requirebat, prætermisimus. AL. Quid istud? SOC. Paulo ante sic est dictum, quod prius considerandū sit ipsum idem, nunc uero pro eo quod quidem est ipsum idem, consideraūimus ipsum unum quodq; quid est. Idq; forte sufficiet. Nihil enim in nobis ipsis esse maius q̄ animam dicere possumus. AL. Non certe. SOC. Nón ne sic putandum est, me scilicet ac te cōspirare inuicē anima ad animam sermone utentes? AL. Et maxime quidem. SOC. Hoc itaq; erat quod paulo ante dicebamus, quod Socrates cum Alcibiade disputat, oratione utens non ad personā tuam ut apparet, sed ad Alcibiadem uerba dirigens: hoc aūt anima est. AL. Mihi sanè uidetur. SOC. Animam igitur nosse iubet, qui præcipit, Nosce te ipsum. AL. Videť. SOC. Quicunq; igiť corpus cognoscit, sua quidē non seipsum nouit. AL. Sic est. SOC. Atq; ideo nullus medicus ut est medicus, neq; gymnasticus ut gymnasticus sese nouit. AL. Non ut uideť. SOC. Multo minus agricolæ alijq; opifices se cognoscunt: neq; enim se, neq; sua, sed remotiora quædā artium suarū expēdunt: ijs enim intenti sunt, quibus corpus curať. AL. Vera narras. SOC. Quare si prudētia est seipsum nosse, nullus istorum secundū suam artem est prudens. AL. Nō ut uidetur. SOC. Ob hoc mechanicæ artes istæ, non aūt boni uiri disciplinę uidentur. AL. Prorsus. SOC. Nōne rursus quicunq; corporis curam habet, sua quidem non seipsum curat? AL. Apparet. SOCR. At uero cui pecuniæ curæ sunt, nec se, nec sua, sed quæ procul à suis sunt, curat. AL. Videtur. SOC. Non ergo suis indulget qui pecunias cumulat. AL. Recte. SOC. Quisquis etiā corpus Alcibiadis amauit unq̄, non Alcibiadē ipsum, sed quę Alcibiadis essent, amauit. AL. Vera loqueris. SOC. Qui uero te amat, amat animum. AL. Necessario sequi ex ratione tua uidetur. SOC. Nōne tui corporis amator, cum primū specie deflorescit, abiens deserit? AL. Apparet. SOC. At uero qui animū tuum diligit, nunq̄ deserit donec ad meliorem frugem peruenias. AL. Consentaneū. SOC. Hanc ego ob causam te minime desero, uerū in amicitia perseuero, reliquis senescente corpore abeūtibus. AL. O q̄ bene facis mi Socrates, ne in posterum me deseras obsecro, SOC. At enitere ut quā pulcherrimus fias. AL. Conabor. SOC. Sic se tuā res habet: nec fuit unquā, nec est, ut opinor, Alcibiadis Cliniæ filij amator ullus præter unum & illum quidem amabilem Socratem Sophronisci & Phænaretæ filium. AL. Vera dicis. SOC. Nónne dixisti me alquātulum præueniſſe, cum te salutatū uenissem? nam statuisse te qui prior meipsum conuenires interrogaresq;, quamobrem solus ego te non reliquerim. AL. Sic erat. SOC. Hæc proculdubio causa, quoniam amator tui solus eram, cæteri uero tuorū. Tua sanè labuntur tempore, tu aūt nunc primū floresc̄is: ac deinceps quidem nisi ab Athenienſi populo corrumparis, ac turpior euadas, nunq̄ te deseram. Id enim uehementer timeo, ne amator populi factus nobis corrūparis. Multi enim & ingenui quidē apud Athenienſes id passi sunt. Nam bene personatus est magnanimi Erechthei populus, sed illum nudatum contueri oportet. Adhibe igitur hanc quā dico cautionem. AL. Quam? SOC. Exue illum prius ô beate, ac disce quæcunq; scienda sunt anteq; tractentur ciuilia, aut rempub. adeas, ferens tecum, alexipharmacum, ne quid aduersi iam olim patiaris. AL. Bene mihi dicere uideris Socrates, uerum conare iam nobis exponere qua ratione nosmetipsos curemus. SOC. Nónne

Nónne satis iam à nobis in superioribus definitum est? Quid enim simus communi consensu definiuimus. Timebamus enim ne in hoc decepti nosipsos forsitan falleremus, alicuius alterius non nostri curam habentes. ALC. Est ut dicis. SOC. Deinde concessum est animæ curam habendam, semperq; ad ipsam respiciendum. ALC. Manifestum est. SOC. Corporum uero pecuniarumq; curam alijs relinquendam. AL. Quid ni? SOC. Quonam igitur pacto ista perspicue nōsceremus, si quidē hoc intellecto nos quoq; ipsos intelligimus? an forte per deos Delphicam illam inscriptionem recte monentē, cuius suprà mentionem fecimus, nondum intelleximus? AL. Quidnam sic ais ô Socrates? SOC. Dicam tibi quid suspicer hanc inscriptionem nobis cōsulere. neq; uero passim eius exemplar, sed in uisu solum inueniri posse uidetur. AL. Quomodo id ais? SOC. Cōtemplare tu quoq;, si oculo nostro, quemadmodū homini consuluisset, Vide teipsum, quomodo id admonuisse putemus? nónne ut in illud inspiceret oculus, ex cuius intuitu seipsum uisurus esset? AL. Constat. SOC. Cōsideremus itaq; in quid potissimum intuentes, illud simul ac nosipsos uideremus. ALC. In specula, & alia huiusmodi. SOC. Recte loqueris. sed oculo quo uidemus, an non ineſt huiusmodi quiddam? ALC. Valde. SOC. Num aduertisti quod facies hominis in oculū intuentis in oppositi uisu relucet uelut in speculo, quam summam uocamus pupillam, simulacrum inspicientis existens? AL. Aduerti. SOCR. Oculus igitur ita demum seipsum cernit, cum in oculum inspicit, in idq; præterea intendit, quod oculi optimū est, & quo oculus ipse uidet. AL. Apparet. SOC. Si autem in aliud quoddam hominis membrū respexerit, uel in quoduis aliud, præterquam id cuius hoc est simile, haud quaquam seipsum percipiet. AL. Verum. SOCR. Oculus ergo cum seipsum uisurus est, in oculum respicere debet, atq; in eum oculi locum, in quo uirtus est oculi. Is autem uisus atq; pupillæ acies est. AL. Sic est. SOC. Eodem ḡacto & anima, ô amice Alcibiades, si seipsam noscere uult, in animam intueatur, in eumq; præcipue locū animæ, in quo ineſt uirtus animæ, sapientia, & in aliud cuius hoc est simile. AL. Mihi quidē uidetur ô Socrates. SOC. Num reperire possumus quippiam in anima diuinius illo, circa quod intelligentia sapientiaq; uersatur? ALC. Nequaquam. SOC. Id igitur animæ, diuino simile est, in quod sane quis intuens, & omne diuinū, Deum scilicet & sapientiā cernens, ita & seipsum agnoscet. AL. Apparet, SOCR. Seipsum uero cognoscere, prudentiam esse concedimus. AL. Prorsus. SOC. Si autem nec nos ipsos cognosceremus, nec prudentes essemus, possemus ne nostra seu mala, seu bona nosse? AL. Quomodo posset fieri ô Socrates? SOC. Impossibile tibi forte uidetur quēnquā qui non norit Alcibiadem, quod sint Alcibiadis nosse? AL. Impossibile per Iouem. SOCR. Nec nostra quod nostra sint, nisi prius nosipsos? AL. Nullo modo. SOC. Si nostra ignoremus, nec ea quæ nostrorum sunt, intelligimus? AL. Non ut uideť. SOC. Non igitur recte omnino consensimus, cum supra quosdā esse assereremus, qui se ignorantes, sua tamen dignoscerent. Atqui nec ea etiā quæ suorum. hæc enim cuncta dignoscere unius atq; eiusdē artis officiū esse uidetur, seipsum scilicet, & quæ sua sunt, & quæ suorū sunt nosse. AL. Videtur. SOCR. At qui sua ignorat, ignorat & aliena. AL. Quid ni? SOCR. Num igitur si aliena, etiam quæ reip. sunt, ignorabit? ALC. Necesse est. SOC. Nunq̄ ergo hic uir ciuilis sit. AL. Nō certe. SOC. Nec œconomicus etiam. ALC. Neq; hoc. SOCR. Nec quod agit, intelliget. AL. Minime. SOCR. Ignorans aūt, nónne errabit? AL. Maxime. SOC. Qui aberrat, an nō male aget, & priuatim & publicè? AL. Quid ni? SOC. Male agens nōne miser? AL. Et maxime quidē. SOC. An uero & ij quibus cū hæc agit? AL. Et hi quoq;. SOC. Nemo itaq; felix esse potest, nisi sapiens bonusq; sit. AL. Nemo. SOC. Sequiť ut mali homines miseri sint. AL. Apprime. SOC. Nō ergo qui diues sit, sed qui prudēs, miseriā uitat. AL. Videť. SOC. Quamobrem nec mœnibus, nec triremibus neq; naualibus ô Alcibiades, nec multitudine, nec amplitudine absq; uirtute ciuitas ad felicitatem opus habet. AL. Non profecto. SOC. Si recte ciuitatē gubernaturus es, uirtute imbuendi sunt ciues. AL. Quid ni? SOC. Num dare quis potest alijs, quod ipse nō habet? AL. Qui possit? SOC. Ergo uirtute prius ornatus ipse debet esse, quicunq; nō sibi tantū ac suis, sed reipub. etiam & ijs quæ ad eam spectāt, imperaturus est? AL. Vera dicis. SOC. Nec igitur principatus, neq; licentia quodlibet faciendi aut tibi, aut reipub. uerum iustitia potius & prudentia comparanda. AL. Apparet. SOC. Iuste enim ac prudenter agentes, & tu simul & tua respub. Deo gratū opus facietis.

Explicatio delphicæ inscriptionis; Nosce te ipsum

Nemo felix nisi sapiens. Mali sunt miseri.

AL. Decet. SOC. Et si quemadmodum suprà diximus, in diuinum splendorem intuentes agetis. AL. Videtur. SOC. Quinetiam illuc respicientes uos metipsos uestraq; bona perspicue discernetis. AL. Certè. SOC. Nonne si recte atq; bene agetis? AL. Agemus. SOC. Enimuero fideiubere paratus sum uos, si ita uixeritis, felices fore. AL. Locuples certè fideiussor. SOC. Contrà, si iniuste uixeritis, intuentes in tenebras diuinitatis expertes, cõsimilia tenebris opera, quemadmodũ necesse est, facietis, uosipsos penitus ignorãtes. AL. Videtur. SOC. Cui enim ô amice Alcibiades, potestas adest, quodcũq; libuerit faciendi, mente uero captus est, quidnam putas illi contingere? siue priuatus ille quidẽ siue respub. sit. Veluti si ægrotanti cuidam libera licentia sit, rationem medici nullam habendi, sed tã quam tyrannidem exercendi sic, ut nemo hominem absterrere ualeat, quid illi euenturũ putas? Nonne uerisimile est corpus iri corruptũ? AL. Vera loqueris. SOC. Quid uero, si in nauí apud quempiã omnis licentia sit quodcunq; uideatur agendi, mente tamen & gubernandi peritia careat, num cernis quæ ei & socijs euentura sint? AL. Opinor equidem illum & seipsum & una socios perditurũ. SOC. Nonne igitur omni reipub. omniq; imperio & dominationi ubi uirtus abest, contingit ut male agat? AL. Necesse est. SOC. Non ergo tyrannis optime Alcibiades, aut nobis aut reipub. parãda est, sed uirtus, modo felices esse uelimus. AL. Vera dicis. SOC. Cæterum anteq; uirtus adsit, conducit uiro, non solum puero, regi à meliore cẽ regere. AL. Apparet. SOC. Nonne quod melius est, idem & pulchrius? AL. Sic est. SOC. Quod pulchrius decentius? AL. Quid ni? SOC. Decet itaq; malum seruire: melius enim est. AL. Decet. SOC. Seruilis ergo prauitas. AL. Apparet. SOC. Liberalis aũt uirtus. AL. Ita est. SOC. Nõne ô amice seruitus fugienda? AL. Maxime quidem ô Socrates. SOC. Aduertis quomodo te nunc habeas? utrum libere, an contrà? AL. Et maxime quidem, ut mihi uideor, hoc sentio. SOC. Nosti ne quo pacto id quod nũc te occupat, fugare queas? nolim enim istud in claro homine nominare. AL. Noui equidem. SOC. Quomodo igitur? AL. Si ipse uolueris ô Socrates. SOC. Haud recte loqueris Alcibiades. AL. At quomodo dicendum est? SOC. Si Deus uoluerit. AL. Dico equidem, atq; hoc insuper addo, periculũ esse ne figuras inuicem mutemus, tuam quidem ego induẽs, tu aũt meam. fieri enim non potest, quin ego te deinceps ducam, tu aũt à me ducaris. SO. O generose, nihilo igitur meus in te amor à cicõnia differt, si posteaquã prope te uelut in nido amorem allatum fouerit, ab illo iterum nutriatur. AL. Profecto sic se res habet, & incipiam hinc iam iustitiam meditari. SOC. O cẽ te perseuerare uelim. Timeo autem naturæ tuæ diffidens, huiusq; ciuitatis uim intelligens, ne ea me simul ac te uincat.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI in Alcibiadem Secundum, uel De uoto.

QVONIAM *secundus Alcibiades liber profecto sanctissimus de uoto inscribitur, summatim colligendum est, quid uotũ, quid in uoto petendum, & quãdo, & quomodo. Definitio uoti partim ab Orpheo, partim à Platone sumpta hæc est. Votũ est ardẽs affectus casti animi, deo deditus, et quod bonũ uidetur exoptãs. Huic affectui Zoroaster et Orpheus suffumigationes et characteres adhibuerunt, quotics ad secũda numina preces dirigerẽtur. Mercurius ac Plato cũ supremi numinis maiestatẽ uenerabãtur, externas omnes ceremonias auferebãt, solam ac purã fragrantiã animi relinquentes. Sed de his omnibus in nostris cõmentarijs diligentius. In uoto petendũ Plato uult bonum: idq; ex eo patet, quod petitionẽ hanc poetæ Lacedæmoniorumq; testimonio comprobat, eamq; tutam & prudẽti & imprudẽti esse putat, uotũq; huiusmodi & à quolibet & semper fieri posse. Petitionẽ uero certi cuiusdã & proprij boni tunc demũ esse securã, cũ prudentiam quis fuerit consecutus, alias autem periculosam. Vbi multa de prudentia disserit, quæ tu uir omniũ prudentissime Cosme lege obsecro diligenter, ut quanti faciat prudentiã prorsus agnoscas. Vniuersalis ergo precatio, qua bonũ summo do petitur, semper fieri potest: propria uero qua certum aliquid quod bonũ uidetur optatur, tũc facienda cũ quid poscendum est quis nouerit. tunc id nosset, cum quid bonum, quid malum est, intellexerit. Id intelliget, cum à mẽte didicerit. Discet, cum se ad illam conuerteret. Conuertet, cum purgauerit animam tenebrasq; expulerit. Purgabit, cum seipsum legitimæ philosophiæ dediderit. Tradet, cum suam ignorantiam recognouerit. Nosce ergo teipsum, templo Apollinis est inscriptum, ne quis temere deum oraturus accederet. Quo autem ordine in oratione propria sit orandum, Mercurius in orationibus suis, et in suis hymnis Orpheus, et Pythagoras in carminibus aureis docuerunt, quorum ritus alias exponemus. Plato deinde hos theologos imitatus, in libro De pulchritudine orantem sic Socratem introducit. O amice Pan atq; cætera numina date obsecro ut intus pulcher efficiar: quæcũq; & mihi extrinsecus*

Quid uotum

Quid petendum in uoto

trinsecus adiacent, intrinsecis sint amica. Sapientẽ solum diuitẽ putẽ. Tantum uero huius auri tradite, quantũ nec ferre nec ducere alius quam uir tẽperans possit. Quid petit Socrates? Bonum. Quod bonum? Sapiẽtiã, hoc est ueritatis diuinæ cognitionẽ, quam dare solus deus potest, quã accipere solus animus pulcher, id est tẽperatus, purus, candidus ualet. Quid poscit in primis? ut dignum sapiẽtia faciat. temerarij nempe hominis est, munus aliquod quo indigus est petere. Quis diuina sapientia dignus? qui lumen eius ferre paratus est. quis paratus? qui per cõtinentiam primo, deinde per tẽperantiã, posremo per sanctimoniã, id est ciuilẽ, purgatoriã purgatiq; uirtutẽ animi, sic animũ expiauerit, ut pulcher hoc est purus omnino nitidusq; euaserit, et uirtutẽ iam exemplarẽ, diuinã scilicet sapientiam solam, utpote thesaurum omniũ diuitiarũ optauerit. Idcirco Socrates deum patrẽ omnium & ministros eius amice adspirare precatur, ut illorũ benigno proprioq; fauore purgatus euadat. Corporea uero et externa leuiter pertrãsit, eligẽs illa sic se habere, ut tranquillã puritatẽ animi nõ impediãt. Deinde pulchritudine hac iam parta, optat ut sapientiã solam hoc est dei cognitionẽ esse opulentiã omnẽ sufficientiãq; æstimet, solamq; sitiat. Posremo quasi per ante dicta paratus fulgidũ hoc aurũ diuinæ sapiẽtiæ postulat. Neq; id superbè, neq; remisse tamẽ. Minimam quippe ueritatis cognitionẽ intẽperati homines sortiuntur, summã & infinitã in seipso deus amplectitur, magnã uero & amplam uir tẽperans adipiscitur. Tantũ igitur huius auri postulauit, quantũ solus ferre uir temperans ualet. Hoc equidem esse aurum ignitum arbitror, quod emendum Ioan. in Apoc. præcepit:

Oratio Socratis ad Deos

ALCIBIADES II. VEL DE VOTO

SOCRATES, ALCIBIADES

DEVM ne ô Alcibiades precaturus accedis? AL. Et maxime quidẽ ô Socrates. SOC. Tristitiam quandam præ te ferre uideris, & oculos in terrã figere, tanquã aliquid ipse tecum cogitans. AL. Ar quid cogitẽ ô Socrates? SOC. Maxima ut mihi uidẽ: nam dic per Iouem obsecro, nõne putas deos eorũ quæ uel priuatim, uel publicè precamur, nonnunquã cõcedere partim, partim negare, atq; id his quidẽ annuere, illis uero minimè? AL. Omnino quidẽ. SOC. Nõne igitur tibi uidẽ magna prouidẽtia opus esse, ne quis seipsum fallat dũ magna petit mala, credẽs bona se petere: Dij aũt in eo sint, ut rogantib. annuant: quẽadmodũ Oedipum ferunt obsecrasse deũ, de regno paterno ut filij ferro decernerẽt. Cumq; debuisset præsentium tum malorũ auersionẽ poscere, alia insuper imprecabat. Vnde ad eum euentũ ista uenerunt, atq; ex ijs alia multa & grauia, quę referre singula nequaquã opus est. AL. At furentẽ quidẽ hominẽ in exemplũ adduxisti: nam quẽ putas sanæ mentis hominẽ audere talia petere? SOC. Insanire nonne cõtrariũ est ei, quod est prudentẽ esse? AL. Prorsus. SOC. Num ex hominibus, alij prudentes esse, alij imprudentes uidẽt? AL. Vidẽtur sanè. SOC. Age itaq; cõsideremus quinam isti sint. Esse enim alios quidẽ imprudẽtes, alios uero prudentes, nõnullos insanos, iam cõuenit. AL. Cõuenit. SOC. Præterea bene ualentes aliqui sunt. AL. Sunt. SOC. Ægrotantes alij. AL. Omnino. SOC. Nõ ergo ijdẽ sunt. AL. Nõ certe. SOC. Sunt ne alij quidẽ qui neutrũ istorũ patiantur? AL. Nequaq;. SOC. Necesse est enim hominẽ uel ægrotare uel non ægrotare. AL. Videtur. SOC. De prudentia uero & imprudentia idem iudicas? AL. Quõ dicis. SOC. Hominem aut prudentem, aut imprudentẽ, aut tertium præterea uelut medium quiddam esse oportere putas, quo nec prudens nec imprudens sit? AL. Nihil profecto. SOC. Necesse est igitur alterum istorum pati. AL. Apparet. SOC. Recordaris concessisse te insaniã prudentiæ contrariam esse? AL. Equidẽ. SOC. Et mediũ nullam rem quę hominẽ nec prudentẽ nec imprudentẽ efficiat? AL. Cõsensi quidem. SOC. Quinetiã duo esse eidem rei cõtraria quo pacto possunt? AL. Nullo. SOC. Imprudentia igitur atq; insania idem esse uidẽt. AL. Videntur. SOC. Si ergo oẽs imprudentes insanire dixerimus, rectè dicemus, & ex tuis equalibus, necnon ætate maioribus quicunq; sunt imprudentes insanos esse. Nõne putas perpaucos esse in hac urbe prudẽtes, imprudẽtes plurimos, quos insanos appellas? AL. Equidẽ. SOC. An cẽses nos tutos inter hos insanos ita uersari, quin ab eis percutiamur, ac uerberemur, & quæcunq; furiosi facere cõsueuere patientes, iam dudũ pœnas non fuisse daturos? Sed uide ô beate, ne aliter se res habeat. AL. Quo pacto se habet ô Socrates? Apparet emẽ nõ ita esse ut putaram. SOC. Non certe ut mihi uidẽ, sed hoc forasse pacto cogitandũ est. AL. Quonam? SOC. Dicã tibi. Ponimus aliquos ægrotantes esse, necne? AL. Omnino quidem. SOC. Nunquid necessarium opinaris omnem ægrotum cruciari

Occasio dialogi

Negat Plato esse mediũ inter sanum & ægrum

Inter prudẽtẽ & imprudentem

Vninõ posse esse duo cõtraria: sed si contraria, duo sunt

duntaxat podagra,uel febri,uel lippitudine? An etiam posse alijs morbis affici, cũ multę sint morborũ speciesprætersistas? AL. Sic mihi uidet. SOC. Omnis lippitudo morbus tibi uidet? AL. Mihi certè. SOC. Et omnis morbus etiã lippitudo? ALC. Nõ mihi quidem, nescio tamẽ quid asseram. SOC. Si dicenti mihi mentem adhibeas, & ambo simul inuestigemus, fere quod uolumus consequemur. ALC. Adhibeo & maxime possum. SOC. Nón ne conuenit inter nos lippitudinẽ omnem esse morbum, non omnẽ tamen morbũ lippitudinẽ esse? ALC. Cõuenit. SOC. Et recte quidẽ consensisse uidemur. Etem febricitantes ægrotant omnes, non tamẽ quicunq; ægrotant etiã febricitant, uel podagra aut lippitudine afficiunt. Sed omne quidem huiusmodi cõmuniter morbus est: differre aũt medici dicunt illorum curationẽ: non enim oẽs aut similes sunt, aut similiter pertractanẽ, uerum secundum uim propriam singuli, morbi tamen sunt omnes. Quemadmodum opifices aliquos esse ponimus. nónne? ALC. Prorsus. SOC. Et cerdones, & fabros, sculptoresq;, & quãplurimos alios, quos referre singulos nihil opus est, quiue partes opificij discretas habent: ac oẽs quidẽ opifices sunt, nõ tamen fabri omnes, neq; coriarij, neq; sculptores, at cuncti generatim opifices. ALC. Sic est. SOC. Eadem quoq; ratione imprudẽtiam inter se plurimi partiũtur, & qui maiorẽ fortiunimprudentiæ partẽ insani furentesq; uocantur: qui uero aliquanto minorẽ, stolidi, atq; attoniti. Qui aũt honestioribus uocabulis eadem significare uolunt, partim quidem magnanimos appellant, partim ineptos: quidam non malos, innocuos, & inexpertos, & stupidos. Inuenies quoq; alia multa nomina quibus omnibus imprudentia significat. Discrepant aũt, ut in superioribus discrepare apparuit, ars ab arte, & à morbo morbus. Tibi uero quid uidet? ALC. Idipsum. SOC. Sed ut redeamus unde digressi sumus, propositũ fuit in disputationis exordio, qui prudẽtes, quiue imprudẽtes essent diȷudicare. Cõuenimus aũt tales aliquos esse, nónne? ALC. Cõuenimus. SOC. Prudentes existimas quicunq; agenda dicẽdaq; cognoscunt? ALC. Equidẽ. SOCR. Imprudẽtes eos qui neutra uidẽt? AL. Eos ipsos. SOC. Nõne qui utraq; hęc ignorãt, seipsos latent, & agẽtes & loquẽtes quæ nõ oportet? ALC. Apparet. SOC. Ex his hominibus unum ô Alcibiades, Oedipũ esse dicebã. Reperies quoq; nostris tẽporibus plurimos nõ ira concitos, ut ille, nec qui mala se, sed bona potius exoptare putent. Ille siquidem ut non optabat, ita nec putabat. Sunt uero nõnulli, qui horũ contraria patiunt. Reor equidẽ te primum si forte deus ille ad quẽ exorandum accedis, sese oculis offerens, te priusquã aliquid obsecrares, interrogaret, satisne tibi sit Athenienſium dominatu potiri, quod si hoc quiddam exiguum æstimares, adderet & Græcorũ omnium, & si uiderit te neq; istis etiã acquiescere, nisi totius etiam Europæ adiȷciat, neq; id quidẽ tibi sufficere nisi eadem die sentiant omnes Alcibiadem Clinię filium dominũ esse, atq; ideo hęc tibi concederet omnia: reor inquã ab eo te ingẽti cum lætitia rediturum, ac si maxima bona esses feliciter cõsecutus. ALC. Arbitror ô Socrates, & quẽcunq; alium, quisquis eandem sortem assequeretur. SOC. Vitam uero tuam, an cum Græcorũ omnium, atq; etiam barbarorũ regione & dominatu commutares? ALC. Non ut opinor, quippe cum nullo modo usurus essem. SOC. Quid si usurus quidẽ sis, male tamẽ, & cũ nocumento? Neq; sic quidẽ? ALC. Non profecto. SOC. Cernis ergo tutũ nõ esse, aut quæ offerunt, temere acceptare, aut optare, siquis propterea incõmoda subiturus sit, uel uitã protinus amissurus. Multos aũt referre possemus, qui cum tyrannidem affectassent, utq; illa potirentur ardenti studio cõtendissent, utpote bonum aliquod adepturi, propter tyrannidem circũuenti insidijs periere. Puto etiam audiuisse te nonnulla heri ac nudius tertius ut dici solet, gesta, cum Archelaum Macedonum tyrannũ tyrãnidis amantẽ delicias, aliquis huiuscemodi delicias nõ minus & ille sitiens interfecit, ut tyrannus mox beatusq; futurus: Cũ uero triduũ aut quatriduũ tyrãnide potitus esset, rursus ab alijs ex insidijs & ipse oppressus periit. Vt aũt referam, quæ non ex auditu percepimus, sed ipsi nos præsentes inspeximus, uides insuper ex nostris ciuibus quicunq; prefecturam exercitus affectantes nacti illam sunt, partim etiã his temporibus exules oberrare, partim morte damnatos esse. Etsi qui forsitan in extremis periculis, & timoribus strenue rem gessisse uisi sunt, nõ modo in ipso exercitu, uerum etiam postquã in urbem rediere, nõ minoribus ab insidiatoribus ciuibus, quàm à militibus calumnijs affecti sunt, ut plerique illorũ optauerint denique se priuatos uixisse, potius quàm in publico munere. Quod si pericula & labores huiusmodi, aliquam nobis utilitatem afferrent

Plura genera imprudẽtiæ esse

Prudentes qui

Agitur de qualitate rogationis

Nõ esse tutũ oblata temere acceptare Crateuam intelligit

ferrent, profecto hoc studium nonnihil rationis haberet. Nunc uero longe contra res se habet. Inuenies præterea eodem pacto nonnullos homines, qui filios uotis exoptant: at cum filios adepti sunt, in calamitates dolores q; maximos incidunt. Nam plerique cum nati per omnem ætatem improbi perseuerent, uniuersam uitam mœrore cõficiunt. Qui uero probos filios nacti aduerso quodam casu illis orbantur, nihilominus & superiores illi miseri sunt, ut prorsus eligerent, nunquam se filios genuisse. Et quãuis hęc atq; alia multa huiusmodi manifesta sint, raro tamen inueniretur, qui uel à datis abstineret: uel si oranda impetraturus esset, uotum omitteret. Permulti etiam neq; à quæsita tyrannide, neque à parta prætura, neq; ab alijs innumeris, quæ cum possidentur lædunt potius & prosint, discederent, quin potius orarent sibi illa concedi siquando nõ adsint. Interdũ breue post tempus præterita ita uota damnant, ad contraria recurrentes. Quamobrẽ uereor equidẽ ne homines temere deos incusent, quasi mala ab ijs inferantur: ij uero seu proteruitate quadam, siue insipientia sibijpsis dolores morte acriores pariunt. Quare prudens mihi uidetur poeta ille qui amicis insipientibus usus, dum eos uideret & agentes & orantes quę illis minime conducebant, cum tamen eis utilia uiderentur, pro omnibus sic ait: Iupiter rex optima quidem nobis & uouentibus, & non uouentibus tribue, Mala autem poscentibus quoq; abesse iube. Recte igitur et caute loqui poeta mihi uidetur: tu uero siquid habes in animo, quod aduersus hæc proferas, ne sileto. ALC. Difficile est ô Socrates in ijs quæ bene dicta sunt, cõtradicere. Illud autem cogito, quantũ malum sit hominibus ignorantia: quando quidẽ propter hãc nos latet cum male quid agimus, & quod deterrimum est, ob eam pessima nobis quãdoq; precamur, quod quidem nemo putaret. Sed illud qui libet opinaretur, posse uidelicet se sibijpsi non pessima, sed optima petere: hoc enim reuera execrationis cuiusdam nõ uoti simile esset. SOC. At forte, ô optime, diceret quispiam te simul ac me sapientior, haud satis recte nos loqui, dum sic temere ignorantiam uituperamus, nisi hæc adiȷciamus, quænam & quorum ignorantia sit. Quibusdam nanq; certo modo affectis bonum fortè est ignorãtia, quemadmodum alijs malum. AL. Quid ais? Est ne quicquam quod alicui quomodocunque se habenti ignorare aliquando prestet & cognoscere? SOC. Mihi sanè uidetur, nunquid & tibi? AL. Non per Iouẽ. SOC. Enimuero nec illud te aduersus matrem patrasse unquam uelle iudicabo, quod Orestem, & Alcmæona, & siqui tales fuere, cõmisisse ferunt. ALC. Bene ominare per Iouem ô Socrates. SOC. Non decet ô Alcibiades, eum qui inquit te nolle ista fecisse, iubere ut bene ominetur, sed potius siquis contraria diceret. Postquam facinus tam horrendum tibi uidetur, ut ne pronunciari quidem facile debeat, putas Orestem si prudens fuisset, & quid bonum sibi nouisset, scelus tantum ausurum fuisse? ALC. Non certe. SOC. Neq; alium ut arbitror ullum. ALC. Nullum. SOC. Malum igitur ut uidetur ignorãtia optimi, & quod optimum est ignorare. ALC. Mihi sanè uidetur. SOC. Nónne & illi, & cæteris omnibus? ALC. Fateor. SOC. Consideremus præterea & hoc, si in mentem tibi melius esse putanti, subito ueniat, Periclem tutorem atque amicum tuum interficere, ac sumpto gladio ad fores illius properans interrogares num intus sit, uolens illum duntaxat, nec alium quenquam occidere, domestici autem illi intus esse responderent. Neq; dico te quicquam huiusmodi conari, sed an uideatur tibi, quod quidem nihil prohibet, ignorãti quid sit optimum, adesse posse interdũ opinionẽ, ut iudices quod est pessimũ, nonnunquã optimum esse. An non tibi uidetur? ALC. Omnino quidem. SOC. Ergo si domũ ingressus, uidensq; illum opineris alium esse, num ipsum perimeres? AL. Non per Iouem, ut mihi uideor. SOC. Nõ emquem sors offerret, sed quem statueras, nónne? ALC. Profecto. SOC. Num & si frequẽter facinus aggrediare, semper autem ignorares Periclem esse, unquã in eum irrueres? ALC. Nunquam. SOC. Orestem uero putas unquã manus illaturum fuisse matri, si eam non cognouisset? ALC. Non arbitror. SOC. Neq; enim ille quæcunq; occurreret mulier, sed matrem suam duntaxat necare decreuerat. ALC. Sunt hæc uera. SOC. Itaq; hominib. sic affectis, & in ijsdem opinionibus inuolutis, ignorare talia præstat. ALC. Videtur. SOC. Vides iam quod ignorantia quędam hominibus certo quodã modo dispositis bonum quiddam est, non aũt ut tibi uidebatur malum? ALC. Apparet. SOC. Preterea si uolueris quod deinceps in medium afferetur mirabile dictu, discutere, forte probabile tibi uidebitur. ALC. Quid istud ô Socrates. SOCR. Videtur sanè cæterarum omnium scientiarum

Proba poetæ rogatio

De ignorantię bonitate, & malitia

Quę ignorãtia mala

Paradoxa quædam

Sciẽtiarum possessio nocua absque optimi cognitione

rum possessio, nisi quis scientiam optimi nactus fuerit, raro quidem prodesse, obesse plerunq; illi qui sit huiusmodi scientijs præditus. Sic autem considera. Nonne necessarium tibi uidetur, cum aliquid facturi, uel dicturi sumus, oportere nos prius quidem, uel putare cognoscere, uel uere cognoscere quod promptius agere & loqui debemus? AL. Mihi plane uidetur. SOC. An non rhetores statim cum uel sciunt consulere, uel saltem scire se putant, consulunt nobis passim, ij quidem de bello & pace, illi uero de mœnibus construendis, uel de portubus præparandis muniendisq;, & ut summatim dicam quicquid ipsa ciuitas agit aduersus aliam ciuitatem, uel secum ipsa, rhetorum cõsilio perficit? AL. Vera narras. SOC. Vide & quę sequuntur, si fieri potest. Vocas aliquos prudẽtes, imprudẽtes alios? AL. Voco. SOC. Et multos quidem imprudentes, prudẽtes uero paucos? AL. Profecto. SOC. Nonne ad aliquid respiciens, utrosq; nũcupas? AL. Imò, SOC. An eũ qui ista consulere norit, nisi sciat docere utrum melius, & quid melius, prudentem dices? AL. Ne quaquam. SOC. Necq; ut arbitror quicunq; pugnare norit, ignoret tamẽ quando, & quantum melius. AL. Sic est. SOC. Necq; siquis quempiam perimere sciat, & pecunijs spoliare,

Qui prudẽs sit appellandus

ac exulem à patria facere, nisi sciat etiam quãdo & quẽ melius sit. AL. Minime. SOC. Qui cunq; igitur horũ aliquid nouerit, modo adsit etiã scientia optimi, quæ quidẽ eadem & utilis scientia est, hunc forte prudentem uocabis. AL. Hunc ipsum. SOC. Prudentẽq; ipsum dicemus sufficientem esse sibi & patriæ consultorem, imprudentem uero contrà: quidnã tibi uidetur? AL. Idem. SOC. Quid autem si quis equitare, aut sagittare sciat, uel palæstrã, uel pugillariam, uel aliud quoddam certamen exercere, aut aliud aliquid eorum quæcunque per artem nouimus, quo nomine appellas eum qui intelligit quid in arte melius fiat, an non secundum equestrem artem equitem, secundum pugillariam pugilem, tibicinariam tibicinem, atq; in alijs eodem modo? an secus? AL. C. Sic certe. SOC. Num tibi uidetur, qui horum aliquid intelligit, uir prudens appellãdus? an longe adhuc abesse? AL. Longe per Iouem. SOC. Qualem igitur ciuitatem eam putabis, quæ ex peritis sagittarijs, & tibicinibus, athletisq;, ac cæteris artificibus constet, sint insuper admisti militarem callentes artem, & qui ad interimendum prompti, nec non inflati ob ciuilium rerum administrationes: delit autem optimi scientia, & qui norit quando, & ad quem unoquoq; illorum uti præstat? AL. C. Ignobilem ô Socrates. SOC. Maxime hoc ut arbitror diceres, si quando cerneres unumquenq; illorũ ambitiosum, & plurimas sibi reipub. partes in hoc occupantem, ut continuo ipsus se superet, & plurimũ ualeat, plurimũ inquam in illa quidem dominandi arte: in eo uero quod sibi & reipub. optimum est, crebro hallucinantem quippe qui opinioni sine mente crediderit. Cunq; hæc ita se haberent, nõnne recte diceremus hanc ciuitatem tumultus quamplurimi iniquitatisq; plenissimam? AL. Recte per Iouem. SOC. An non necessarium nobis usum fuit primũ quidem putare nos cognoscere, uel reuera cognoscere hoc quod prompte facturi dicturiue sumus? AL. C. Visum est. SOC. Nonne si quis agit quidem quod nouit aut nosse existimat, addit autẽ scientiã optimi, sequitur ut utiliter agat & sibi & reipub. AL. Quid ni? SOC. Contrà uero nec reipub. nec sibi? AL. C. Ita est. SOC. Quid autẽ? nunc tibi ita uidetur, an aliter? AL. Nõ aliter. SOC. Dixisti uocare te plures imprudentes, prudentes pauciores? AL. Equidem. SOC. Diximus ne iterum plures ab eo quod est optimum, aberrare, utpote qui opinioni absq; mẽte ut plurimum consenserint? AL. Diximus plane. SOC. Prodest igitur multis, neque nosse quicquã, necq; putare se noscere: siquidem promptiores erunt ad illa efficienda, quæ uel noscunt, uel cognoscere opinant. Agentes aũt, sibi nocebũt crebrius q; conferent. AL. C. Verissima loqueris. SOC. Cum ergo dicebam reliquas omnes scientias, si absit scientia optimi, obesse sæpius q; prodesse illas habenti, num recte loqui tunc tibi uidebar? AL. C. Et si tũc minime, at nũc mihi uideꝰ ô Socrates. SOC. Oportet itaq; ciuitatẽ & animã, quę recte uictura sit, hanc proculdubio cõplecti scientiã: quẽadmodum qui ægrotat, medicum: & qui prospere nauigare uelit, gubernatorem. Nam quo maiora animus sine hac scientia circa diuitias uel corporis robur, aut aliud tale conabit, eo maiora ex ijs peccata committi necesse est. Qui uero multis ac uarijs artibus & scientijs ornatus est, sit autem expers istius scientiæ, ductus à singulis alijs nonne merito multa tempestate iactabitur? quippe cum absq; gubernatore oberret in pelago breui tempore periturus? Huic certe conuenire uidetur illud poetæ carmen, quo quendam uituperãs inquit: Multa quidem nouerat, sed

sed male nouerat omnia. ALC. At uero id poetæ dictum quid concinit? mihi certe nihil uidetur proposito nostro congruere. SOC. Imò quadrat penitus, uerum per ænigmata & hic & cæteri ferme omnes poetæ loquuntur. Est enim ipsa natura uniuersa poesis ænigmatum plena, nec quiuis eam dignoscit. Ad hanc illius naturã accedit, quod si quando insit in homine inuido, nolente sua sensa cæteris hominib. reuelare, mirum est q; difficile cognitu sit quod poeta senserit. Necq; enim Homerum diuinissimum sapientissimumq; poetam ignorasse putes, quod scire male impossibile sit: ipse enim est qui inquit, Margitem multa quidem scire, male autem scire omnia: sed ænigmate sensum occultat, ut arbitror, male pro malum ponens, scit autem pro scire: unde compositio quædam extra carminis mensuram cõficitur: quod uero sentit, hoc est. Multa quidem sciuit, sed malum sibi fuit hæc omnia scire. Patet igitur quod si erat illi malum multa scire, ipse quoq; malus erat, si qua fides supradictis sermonibus adhibenda est. ALC. Mihi certe uidetur ô Socrates. Quibus enim uerbis credere unquam, nisi ijs credam? SOC. Et recte quidem tibi uidetur, & mihi rursus eodem modo: sed age per Iouem, uides ne quanta qualisq; sit in hoc ambiguitas? in hac ipse uersatus esse uideris: sursum enim deorsumq; iactatus nusquam sane consistis, sed quod olim asseuerabas, nunc damnas. Si forte deus quẽ oraturus accedis, oculis sese tuis obijciens, antequam uoueas, ita roget, an tibi aliquid ex ijs quæ in principio dicta sunt, habere satis sit, uel tibi licentiam prestet quod libeat postulãdi, quid nam tibi opportunum fore putares? uel acceptare quæ deus offerret, uel poscere? ALC. Per deos ô Socrates quid respondeam non habeo, sed insanum quiddam mihi uidetur te mere deum precari, ac diligenter cõsiderandum ne quis seipsum fallat, mala petens dum bona se putat orare, ac paulo post, ut tu dicebas, ad cõtraria uota se trãsferat. SOC. Nõne prudentior nobis poeta, cuius in principio disputationis mentionem fecimus, qui precabatur mala etiam ab orantibus abesse? ALC. Mihi uidetur. SOC. Lacedæmoniũ quoq; ô Alcibiades, siue hunc poetam imitantes, seu ex seipsis animaduertentes, idem uotum tam priuatim, q; publice seruant, orantes deos, pulchra cum bonis sibi tribuere, nec plura illos precari quis audiret. Necq; tamen ad hæc usq; tempora minus quàm cæteri hominum felices sunt. Si quid autem illis unquam minus prospere successit, nõ est oratio illorũ in causa, quandoquidem in dijs est ut arbitror, quæ precamur, tribuere uel contra. Volo insuper aliud quiddam tibi referre, quod aliquando à senioribus quibusdam accepi. Dicebant enim accidisse, ut quotienscunq; bellum Athenienses cum Lacedæmonijs gererent, nostri tum terra, tum mari infortunati essent, nec uictores unquam redirent. Quare perturbatos Athenienses cum non haberent qua arte tantam calamitatem uitarent, decreuisse Ammonem consulere, quam ob causam dij Lacedæmonijs potius quàm Atheniensibus uictoriã largirent, cum ipsi tamen sacrificia, tum plura, tum decentiora q; reliqui Græcorum offerrent, simulacris donisq; templa sic ornantes, ut nulli alij, pompasq; quotannis sumptuosissimas, & uenustissimas celebrarent, & omni sumptu, qui ad rem diuinam spectat, cunctis Græcis magnificentiores existerent: cum Lacedæmonijs nulla esset istorum cura, adeo circa diuinum cultum parcis, ut animalia mutilata passim mactarent, & in alijs omnibus cerimonijs longe admodũ parcioribus q; Athenienses, cum tamen opum magnitudine à nobis non superentur. Posteaquam hæc dixisset nuncius, interrogans quo pacto à præsenti calamitate liberari possent, non multa ad hęc respõdisse prophetam: deum enim non permittere: accersito uero Atheniensium legato in hunc modum fuisse locutum. Hæc dicit Ammo, placere magis Lacedæmoniorum sibi acclamationẽ, q; reliquorũ Græcorum sacra omnia: nec plura ijs respondisse. Acclamationem uero nullam prorsus aliam deus mihi dixisse uidetur, quàm illorũ preces: permultum enim illæ à cæteris differunt. Reliqui nanq; Græci partim auratis cornibus boues sacrificantes, partim donarijs egregijs tẽpla ornantes, quæcunq; occurrũt, seu bona, siue mala à dijs petunt. Dij uero cum illos imprecãtes audiunt, ditissimas illorũ põpas & sacrificia non acceptant. Quamobrem diligenter considerandũ mihi uidetur, quid dicendum sit, quidue non dicendum. Inuenies quoq; apud Homerũ alia horum similia. Inquit enim Troianos cum suburbanum ædificiũ molirent, dicare dijs immortalibus preciosa sacrificia boum: nidorem uero ex littore suauẽ, ad cœlũ usq; uentis extolli: sed beatos Deos illo minime uesci, quippe quibus Ilion, & Priamus, & Priami populus odio esset. Itaq;

nil

nil Troianis proderat, cum aduersos deos haberent, sacra ac munera temere illis offerre. Necp enim eiusmodi est dei natura, ut ducatur muneribus quẽadmodũ improbus fœnerator. Sed nos nimiũ deliramus, siquando nos Lacedæmonijs propter munera acceptio res deo esse ducimus. Etenim graue esset, si deus ad donaria & sacrificia nostra respiceret potius cp ad animũ, utrum iustus sanctusc̃p sit. Ad quem equidẽ deum arbitror multo magis attendere, quàm ad multi sumptus pompas atcp sacra, quæ nihil prohibet eum, qui multa in deum hominesc̃p peccauerit, seu priuatus sit, siue resp. singulis annis perficere. Deus autẽ utpote à muneribus incorruptus, spernit hæc omnia, ut ipse eiusc̃p propheta prædixit. Vnde perspicuũ est, & apud deũ, & apud homines sanæ mentis, iustitiã, & prudentiam præcipue honorari. Prudentes aũt iustic̃p sunt qui sciunt quæ erga deum & homines agere atcp dicere deceat. Cupio tamen ex te audire, quid in ijs ipse sentias. AL. Mihi uero ô Socrates haud secus quàm tibi ac deo uidetur: necp enim fas esset à deo me dissentire. SOC. Recordaris dixisse te in plurima dubitatione discrimineq; uersari, ne teipsum falleres, cum mala quandoc̃p pro bonis optares? AL. C. Memini. SOC. An uides non satis tutum tibi esse ad orandum pergere, nequando te deus audiens imprecantẽ ista tua sacrificia renuat, aliud uero quiddam fortuitũ reportes? Mihi ergo uidetur operæprecium esse quietem agere: nam oratione Lacedæmoniorũ propter magnanimitatem, id enim nomen honestissimum est omnium quibus insipientia significatur, non existimo uti te uelle. Quare necesse est expectare, donec discatur quemadmodum ad deum, atcp ad homines habere se deceat. AL. Quando erit ô Socrates, & quis præceptor? Iocundissime enim hũc hominem, quisquis erit, agnoscam. SOCR. Hic est cui tu curæ es. Verum mihi uidetur, quemadmodum Diomedi Mineruam inquit Homerus ab oculis nebulam abstuliſſe, ut discerneret deum ab homine, sic & ab animo tuo prius oportere caliginem, qua nunc offunditur, auferre: deinde illa propius admouere, per quę seu bonum quid sit, siue malum dignoscas: nunc enim impos esse uideris. AL. Auferat seu nebulam ille uelit, siue quodcunc̃p aliud. Etenim paratus sum nihil penitus prætermittere, quod ille præceperit, quisquis denic̃p sit, modo ipse sim melior euasurus. SO. Atqui ille mirum in modum tibi prouidet. AL. In illud itac̃p tempus hoc sacrificiũ differre optimũ fore censeo. SOC. Et recte quidem: tutius enim est, cp tanto periculo se subijcere. AL. Sic est ô Socrates. Interea tamẽ quoniã mihi bene cõsuluisse uideris, hanc tibi coronã imponam. Dijs aũt & coronas, & reliqua omnia quæcunc̃p decet tunc demum offeremus, cum diem illam aduentasse cognouero. Aduentabit aũt quamprimum, dijs uolentibus. SOC. Accipio & hoc, & quodcunc̃p datum abs te mihi præterea fuerit libenter uideo cum abs te accepi. Quẽadmodũ uero Creon apud Euripidem uidens Tiresiam coronatum, & audiens primitias coronã propter artem à militibus accepisse, ait, Augurium esse ducebam triumphales coronas, in tempestate enim uersamur, ut ipse nosti: sic & ego hanc abs te coronationem auguriũ esse duco. Videor autem mihi non minori quàm Creon tempestate iactari, studeoc̃p omnium amicorum tuorum uictor abire.

Apud deos & apud homines iustitiã & prudẽtiã honorari

Quiprudentes & iusti sint

Magnanimitas nomẽ est honestissimum insipientiæ

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN MINOEM PLATONIS, VEL DE LEGE

Quid lex

MINOS de lege requirit, ut quid lex cõmuniter, quot eius species, unde sit, paucis cõprehẽdamus. Si quis Platonis uerba in hoc libro De lege, & in libris de legibus, nec nõ de Rep. diligẽter aduertat, sic legem uniuersali definitione describet. Lex est uera gubernãdi ratio, quæ ad finẽ optimum per commoda media gubernata dirigit, transgredienti pœnam, obedienti premium statuens. Quo fit ut institutiones principũ cum ueræ nõ sunt, nec ad optimũ recto calle proficiscuntur, leges minime sint, sed decreta, edicta, instituta potius sint quàm leges. A lege nanq; legitimũ, à legitimo iustum, à iusto bonum, rectum, uerumq; opus fæpenumero nominatur, propterea legem ueram bonamq; esse necesse est. Sequitur etiam ut lex æterna sit, ac penitus immutabilis, & apud omnes gentes eadem de eisdem, si hoc modo uera sit: nam quæ temporibus locisq; & opinionibus permutatur, non lex, sed institutio nuncupatur. Legis autem species, ut ex Timæo, Phædroq;, et Gorgia colligitur, quatuor sunt. Prima diuina quam prouidentiam Plato uocat. Secunda cœlestis, quam fatum. Tertia mouens, quam naturam. Quarta humana, quam prudentiam naturalem. Prima in mente diuina, quam Saturni legem Orpheus & Plato esse uolunt. Secunda in superiori animæ mundi parte quam Iouis. Tertia

Species legis quatuor

tia in mouente inferioric̃p illius potentia, quam primæ Veneris. Postrema in hominis mente, quam secundæ Veneris legem uocant. Prima à summo bono, quod supra mentem est, profluit. Secunda à mente & summo bono. Tertia à summo bono, mente, & uniuersali anima. Quarta à summo bono itidẽ, & mente et anima. Omnes uero ad ipsum bonum iterum reflectuntur. Prima in ideis, circa summũ bonũ, supra rationes. Secunda in rationibus, circa ideas, supra semina. Tertia in seminibus, circa rationes, supra formas. Quarta in notionibus, circa rationes, super actus & artes, quam regiam legem appellãt superni regis imitatricẽ. Vnde uero lex proficiscatur, ex ijs quæ dicta sunt elicitur. Ab ipso quippe rerũ principio omnes, sed uario modo ut dictum est, manant. Quamobrem omnes illustres conditores legum inuentionem legum in deum, sed per diuersa nomina atq; media retulerunt. Zoroaster Bactrianis Persisq; leges tradens, in Horomasim. Trismegistus Ægyptijs, in Mercurium. Moyses Iudæis rectissime in patrem totius naturæ deum. Minos Cretensibus, in Iouem. Charondas Carthaginẽsibus, in Saturnum. Lycurgus Lacedæmonijs, in Apollinem. Draco & Solon Atheniensibus, in Mineruam. Pompilius Romanis, in Aegeriam. Mahometus Arabibus, in Gabrielem. Zamolxis Scythis, in Vestam. Plato noster Magnesijs & Siculis, in Iouem, & Apollinem. Arcadibus autem, & Thebanis, & Cyrenaicis leges postulantibus, denegauit.

MINOS, VEL DE LEGE

SOCRATES MINOS

QVIDNAM Lex apud nos est? MIN. De qua lege interrogas? SOC. Est ne aliquid quo lex à lege secundũ quod lex est, differt? Aduerte planè quid quæram. Sic enim interrogo, ac si dicam, quid est aurum: & si tu eodem modo, de quo auro quæram roges, haud rectè te percontari censerem. Necp enim aurum ab auro quà aurũ, necp lapis quà lapis à lapide quicquam differt: eodemq; modo lex à lege nil discrepat, sed omnes idem sunt. Etenim lex unaquæq; illarum similiter est, nec una magis & alia minus. De hoc ipso igitur uniuerso, quid lex est, generatim interrogo, quod si in promptu nunc habes, explica. MIN. Et quid aliud lex ô Socrates esset, cp lege recepta & approbata? SO. An sermo tibi uidetur ea esse quæ sermone dicunt, uel uisus quæ uidentur, uel auditus quæ audiunt? aut aliud sermo, aliud pronunciata, aliud uisus, aliud uisa, & auditus similiter atcp audita, necnon lex aliud, aliud lege recepta? Sic ne, an aliter tibi uidetur? MIN. Sic utic̃p. SOC. Non ergo lex est, quæ lege recepta. MIN. Non uidetur. SOC. Quid itac̃p sit lex, in hunc modũ consideremus. Si quis de ijs quæ modo diximus, percontet dicens: postquã uisu asseritis quæ uidetur percipi, quid est uisus quo illa percipiuntur, responderemus utic̃p esse sensum huiusmodi qui per oculos colores declarat: & de auditu interroganti, sensum qui per aures uocẽ haurit. Eodẽc̃p pacto si roget, postquam lege legitima cõstituuntur, quid est lex qua recepta recipiũtur, utrum sensus aliquis uel declaratio, quemadmodũ quæ discuntur, declarante scientia comprehenduntur, & inueniũtur inuentione monstrante: quemadmodum salubria & noxia medicina monstrantur: quæ uero diꝰ cogitant, ut uates ferunt, diuinãdi facultate noscuntur. Vaticinium nãc̃p rerum talium inuentio est: an non? MIN. Prorsus. SOC. Quid horum præcipue legem esse præsumimus? instituta ne ista atcp decreta? MIN. Mihi quidem uidetur. Quid enim aliud quispiam legem esse dixerit? Ex quo apparet id totum quod rogabas, legem ciuitatis institutũ esse. SO. Opinionem ne ciuitatis legẽ uocas? MIN. Equidem. SOC. Et forte recte loqueris: forsitan uero in hunc modũ melius intelligemus. Aliquos sapientes uocas? MIN. Voco. SOC. Nonne sapientes sapiẽtia sapientes sunt? MIN. Ita. SOC. Et iusti iustitia iusti? MIN. Prorsus. SOCR. Ergo & legitimi lege legitimi? MIN. Nempe. SOC. Iniqui autẽ iniquitate iniqui? MIN. Certe. SO. Legitimi uero iusti? MIN. Ita. SOC. Iniqui aũt iniusti? MIN. Iniusti. SO. An nõ pulcherrimũ quiddã lex atcp iustitia? MIN. Sic est. SO. Turpissimũ uero iniustitia atcp iniquitas? MIN. Turpissimũ. SO. Et illud quidem ciuitates, ac reliqua omnia seruat, hoc autẽ peruertit, atcp corrũpit? MIN. Ita. SO. Ergo legẽ oportet, ut pulchrũ aliquid cogitare, & ut bonũ quærere. MIN. Quid ni? SOC. An nõ institutũ ciuitatis legem esse diximus? MIN. Diximus. SO. Nonne decreta quedã bona, nõnulla etiam mala sunt? MIN. Sunt certe. SO. Lex tamẽ mala non erat. MIN. Non certe. SO. Nõ igitur ita simpliciter asserendũ est, legẽ ciuitatis institutũ esse. MIN. Nequaquam mihi uidetur. SO. Necp enim congruit iniquam constitutionẽ legẽ esse. MIN. Nõ. SO. Verũtamen opinio quædã lex mihi quoc̃p uidet; cumc̃p praua opinio minime sit, an

Quũ interrogamur simpliciter, nõ recte dubitari de eo quod ẽ pars

Colligitur definitio trãslatione

Quid uaticinium

Alia falsa definitio legis, & cõfutatio

Lex opinio quædam est

e non

non perſpicuum eſt,ſi quidem eſt opinio,probam opinionem eſſe. MIN. Conſtat. SOC. Proba uero opinio,nōne uera opinio eſt? MIN. Eſt SOC. At opinio uera ueritatis inuentio. MIN. Certe. SOC. Lex itaq; ueritatis inuentio eſſe uult. MIN. At quomodo ô Socrates,ſi lex ueritatis inuentio eſt,nō ijſdem ſemper legibus circa eadem utimur, cum rerū ueritas inuenta ſit? SOC. Nihilominus lex ueritatis inuentio eſſe uult. Quod ſi nō ijſdem, ut uidetur,legibus homines utuntur, non ſemper ueritatem quam lex expetit, reperire poſſunt. Sed age uideamus,an hinc nobis liquidius pateat, ſiue ijſdem ſemper, ſiue aliās aliȷs uiuamus legibus,& num cuncti homines eiſdem,aut aliȷs aliȷ. MIN. Verū neq; id cognitu difficile eſt ô Socrates,quod neq; ijdem ſemper eiſdem,nec aliȷ ſemper aliȷs uiuūt.

Apud Carthaginem legitimum filios litare.

Necq; enim leges noſtræ hoſtia humana ſacrificare permittunt, apud Carthaginenſes autem iuſtum ſanctumq; habetur,adeō ut eorū nonnulli Saturno filios litent, quod ipſe forſitan audiuiſti. Nec modo barbari homines diuerſas ac nos leges ſequūtur,uerūetiam qui Lycíam incolunt:illi Athamantis ſucceſſores qualia ſacra offerunt, quum tamen Græci ſint: Nos quoq; audiuiſti quales quondā leges circa inferias ſeruauerimus, hoſtias iugulantes anteq; efferretur cadauer,præficasq; accerſentes. Et qui ijs antiquiores,defunctos etiam domi ſepeliebant,quorū nos ijs temporibus nihil omnino ſeruamus. Innumerabilia præterea ad idem exempla referre poſſemus. Latiſſimus enim demonſtrandi campus

Ceremoniæ ātiquiſſimæ circa defunctos.

eſt,quod nec nos ijſdem ſemper nobiſcū,nec homines inuicem legibus uitā agunt. SOC. Nil mirum eſt,ô uir optime,ſi tu recte loqueris,me uero id latuit. Verum donec ipſe per teipſum quæ tibi uidentur,prolixa oratione narrabis,egoq; rurſus idem faciam,nunq; ut arbitror,conſentiemus. At ſi cōmunis diſceptatio proponatur,forſitan cōgruemus:itaq; ſi id uis,interrogans ipſe me,cōmuniter unà mecum conſidera:ſinautem reſpondere mauis,reſponde. MIN. Volo equidem ô Socrates,ad quodcunq; libuerit reſpondere. SOC. Age igitur,num iuſta putas iniuſta iniuſtaq; iuſta eſſe? An iuſta potius iuſta, iniuſta uero duntaxat iniuſta? MIN. Equidē quæ iuſta ſunt,iuſta:necnō iniuſta, quæcūq; iniuſta ſunt. SOC. An non quemadmodum hic,ſic & ubiq; gentium exiſtimatur? MIN. Ita. SOC. Et apud Perſas nonne? MIN. Et apud Perſas. SOC. An non & ſemper? MI. Et ſemper. SOC. Vtrum quæ plus trahunt,grauiora hic cenſentur:quæ minus,leuiora:uel huius oppoſitū MIN. Non, imò plus trahentia grauiora,minus trahentia leuiora. SOC. Num & in Lycia & Carthagine idem? MIN. Idem. SOC. Pulchra quippe ut uidet ubiq; pulchra putantur:turpia contra,turpia:non autem pulchra turpia,uel turpia pulchra. MIN. Ita eſt. SOC. Nónne per omnia generatim quæ uera ſunt, eſſe cenſentur: non autem quæ minime uera,tum apud nos,tum apud homines uniuerſos? MIN. Videtur. SOC. Ergo quiſquis à uero aberrat,à legitimo quoq; aberrat. MIN. Secundū rationem tuam ô Socrates,eadem legitima ſemper & inter nos,& inter cæteros eſſe uidētur. At cum nos animaduerto abſq; fine quotidie leges ſurſum deorſumq; mutantes, fidem tibi habere nō poſſum. SOC. Fortè non percipis, quod hæc tranſpoſita eadem perſeuerāt. Cæterum ſic ipſa mecum intuere:librum ne unq; de curatione morborum aliquem nactus es? MIN. Equidem. SOC. Noſtin cuius artis liber ille ſit? MIN. Noui quod medicinæ. SOC. Medicos uocas qui hæc ſciunt? MIN. Voco. SOC. Qui ſciunt,eadem de eiſdem,an diuerſi diuerſa conſtituunt? MIN. Eadem. SOC. Vtrū Græci ſoli cum Græcis, aut etiam Barbari,& ſecum & cū Græcis de ijs quæ ſciunt, cōueniunt? MIN. Neceſſe eſt omnino eadē de ijs quę ſciunt Græcos

Omnes præceptiones artium leges eſſe.

Barbaroſq; cenſere. SOC. Probè reſpondiſti,ſed nōne & ſemper? MIN. Et ſemper. SOC. Nōne medici circa ualetudinē conſcribūt, quæ eſſe cenſent? MIN. Imò. SOC. Scripta igitur medicorū leges medicorum ſunt? MI. Sunt. SOC. Et geometrica ſcripta geometrarū leges? MIN. Certè. SOC. Quorū ſunt ſcripta cōſtitutionesq; de cultu hortorū? MIN. Horticultorū. SOC. Hæ igitur leges horticultoriæ ſunt? MIN. Ita. SOC. Eorū qui hortis præeſſe ſciūt? MIN. Quid ni? SOC. Sciunt aūt horticultores. MIN. Nempe. SOC. At quorū ſunt de condimentis obſoniorū ſcripta atq; inſtituta? MIN. Coquorū. SOC. Coquorum igitur hæ leges ſunt. MIN. Sunt. SOC. Eorū uidelicet, qui præparandis obſonijs præeſſe ſciunt. MIN. Proculdubio. SOC. Sciunt hæc, ut aiunt, coqui. MI. Sciunt. SOC. Age igitur,dic quorum ſunt conſcripta & inſtituta de ciuitatis gubernatione. An non eorū qui adminiſtrandæ reipub. periti ſunt? MIN. Apparet. SOC. Num aliȷ quidam præter ciuiles atq; regios homines id nouerunt? MIN. Iſti ſoli. SOC. Ciuilia ergo cōſcripta hæc ſunt, quæ homines regum

regum bonorumq; utrorum decreta nominant. MIN. Vera narras. SOC. Qui ſciunt,haud aliās aliud de ijſdem rebus ſtatuūt MIN. Non certe. SOC. Non igitur alia atq; alia legitima ſunt. MIN. Nequaquam. SOC. Si quos diſſentientes mutantesq; uiderimus, num ſcire illos,an ignorare dicemus? MIN. Neſcire. SOC. An nō quod in ſingulis rectum eſt, id in ſingulis legitimum nuncupandū? Vtpote quod ſecundum rationem medici fit,uel cocui,uel horticultoris,id in eis legitimū? MIN. Abſq; dubio. SOC. Contra uero, quod miniме rectum,haud amplius legitimum appellādum. MIN. Haud amplius. SOC. Illegitimum itaq; ſit. MIN. Neceſſarium eſt. SOC. Quamobrem in cōſtitutionibus de iuſtis atque iniuſtis,deq; ciuitatis ordine & gubernandi ratione tractātibus quodcunq; rectū eſt, regia lex exiſtit:nō rectum uero,nequaq; lex regia,quia ſcientia deeſt,eſſe uidetur,quippe cum illegitimū ſit? MIN. Sic eſt. SOC. Probe igitur cōfeſſi ſumus legem eſſe ueritatis inuentionem. MIN. Apparet. SOC. Præterea & hoc ad idem cōſideremus: quis ſpargendorum in terram ſeminum peritus eſt? MIN. Agricola. SOC. Hic utiq; cōuenientia ſemina unicuiq; ſolo diſtribuit. MIN. Sanè. SOC. Agricola igit in ijs legislator bonus eſt, eiusq; leges & ad iſta diſtributiones rectæ. MIN. Verum. SOC. Quis in ipſis ad harmoniam pulſationibus bonus legis conditor eſt,ac pro dignitate impertit,& cuius leges rectæ? MIN. Tibicen & cithariſta hæc agunt. SOC. Qui ergo in ijs maxime legitimus eſt, is maxime tibicen. MIN. Ita. SOC. Quis optime corporibus alimenta accommodare poteſt, nónne qui congrua cuiq; adhibere nouit? MIN. Is ipſe. SOC. Huius partitiones inſtitutionesq; optimæ:& quicunq; circa hæc legitimus maxime, is legis cōditor optimus. MIN. Prorſus. SOCR. Quis iſte? MIN. Pædotriba. SOC. Is humani corporis gregem paſcere optimè nouit. MIN. Sanè. SOC. Et uero qui pecudū gregem paſcere nouit,quod nomē eſt? MIN. Paſtor. SOC. Paſtoris itaq; leges ouibus optimæ. MIN. Optimæ. SOC. Et bubulci bobus. MIN. Etiam. SOC. At cuius potiſſimum leges animis hominū optimæ ſunt? an nō regis? MIN. Regis. SOC. Bene dicis,ſed num referre potes,quis è priſcis hominibus legū circa tibiarū inflationem cōditor optimus extitit? forte nō tenes,uis ne tibi memorem? MIN. Valde. SOC. Marſya & quem ille maxime amauit Olympus Phrygius. MIN. Vera loqueris. SOC. Horū ſanè tibicinū harmoniæ diuiniſſimæ ſunt,& ſolæ cōcitant audientes, qui potiſſimū deos qui uſui ſunt,oſtendūt,ac ſolæ in hūc uſq; diem utpote diuinæ perſiterūt. MIN. Vera hæc ſunt. SOC. Quis autem ex antiquis regib. legis cōditor optimus fuiſſe fertur,cuius adhuc tanq; diuinæ inſtitutiones extēt? MIN. Nequaq; teneo. SOC. An neſcis quæ Græcorū gētes antiquiſſimis legibus utant? MIN. Forte Lacedæmonios & Lycurgū Lacedæmoniarū legū latorem dicis. SOC. At hæc inſtituta nōdum forte trecētos annos uel paulo plures impleuerūt,ſed legū earū præcipuæ unde uenerūt, noſti? MI. Ex Creta ferūt. SOC. Iſti itaq; ex Græcis omnibus antiquiſſimis legibus uiuūt. MIN. Verum. SOC. Scis qui apud eos præſtantiſſimi reges extiterint? Minos uidelicet & Rhadamanthus Iouis & Europæ filij,quorū hæ leges ſunt. MIN. Rhadamanthū quidem ô Socrates,iuſtum uirū fuiſſe tradunt, Minoem aūt agreſtem durū atq; iniuſtū. SOC. Atticam ô uir optime,ac tragicam fabulam refers. MIN. Nōne hæc de Minoe circumferūtur? SOC. Nō tamē Homerus aut Heſiodus iſta teſtātur,quanq; locupletiores admodū teſtes ſunt, q; cuncti tragici,quorum teſtimonio talia loqueris. MIN. Et quid iſti de Minoe tradunt? SOC. Dicam,ne tu ut aliȷ multi impia loquaris. Nihil eī hoc magis impium eſt. Etenim primo cauendū eſt ne quid in Deum aut uerbo aut opere aliquādo peccemus,deinde ne quid aduerſus diuinos homines. Quin diligenter cauere decet, quotiens uirum aliquem laudaturus aut uituperaturus es,ne aberres. Atq; huius gratia in primis curādum eſt, ut bonos ac malos homines dignoſcamus. Deus quippe nimium indignat, quotiens quiſpiam illius ſimilem improbat,aut probat diſſimilem. Dei uero ſimilis eſt uir bonus. Nec lapides ac ligna,aues q; atq; ſerpētes ſacra exiſtimes, homines uero nequaquā. Imò ſacratiſſimū omnium eſt uir bonus, prophaniſſimū cōtra uir malus. Et nūc iam quemadmodum Homerus Heſiodusq; Minoem ipſum extollunt,hac de cauſa referam, ne amplius homo ipſe ex homine natus,aduerſus heroa Iouis filium perperam obloquaris. Nam Homerus ubi de Creta mentionem faceret,quod eſſet admodū populoſa, & in ea nonaginta urbes,inter illas inquit eſt Cnoſos ampla ciuitas,in qua Minos regnauit, nouē annos magno cum Ioue colloquutus. Tāta eſt hæc in Minoem Homeri laus paucis uerbis expli-

Quid regia lex

Lex eſt ueritatisinuētio

Regis leges animis hominum optimæ.

Marſyas primus tibijs leges imposuit.

Qui primi legum conditores apud Græcos

De Rhadamantho & Minoe

Cauendum eſſe & in laudando & in accuſando

Vir bonus ſi milis Deo

Vir bonus ſacratiſſima res

Creta nonaginta urbiū

cita, ut nunquam pari laudatione heroum quenquam extulerit. quod enim Iupiter sopha est, eaq; ars præclarissima, quum alibi sæpenumero, tum hoc in loco uel maxime patefacit. Nam Minoem annos nouem cum Ioue colloquutum inquit, ad eumq; disciplinæ gratia proficisci solitum, quasi Iupiter sophista sit. Quod autem tanto munere, hoc est ab Ioue eruditum esse, alium heroa nullum Homerus affecit, mira quædam laus existimanda est. Quinetiam in odyssea ubi funus describitur, Minoem mortuorum animas iudicantem, aureum sceptrum tenentem induxit. Rhadamanthũ uero neq; hic neq; alibi iudicantem, aut cum Ioue colloquẽtem inducit. Quamobrem ab Homero præ cæteris omnibus Minoem honoratum assero. Etenim quum Iouis sit filius, quod ab illo duntaxat sit eruditus, non habet magnam laudem. hoc nempe carmen illud significat, Minos regnauit nouem annos, magno cum Ioue colloqui solitus: Minoem uidelicet cum Ioue annos nouem in sermonibus congressum. ὀαρους namq; sermones sunt, ὀαρισις autem est in sermonibus congrediens. Minos itaq; annos nouem Iouis antrum eruditus accessit. Vnde & didicit, & docuit inde cæteros, quæ ab Ioue nouem annis acceperat. Nec tamẽ desunt qui oariſten aliter exponant, compotatorem, comessatoremq;, & collusorem Iouis. Verum ex hoc maxime istos non recte exponere conijcere possumus, quod nulli uel Græci, uel Barbari sympositis, id est cõpotationibus, atq; eiusmodi ludis abstinẽt præter Cretenses, atq; Lacedæmonios, qui à Cretensibus didicerunt. In Creta præterea inter cæteras Minois ipsius leges hæc extat: Ne inuicem compotetis ad ebrietatem. Constat autem eum quæ honesta censebat, ciuibus suis obseruanda mandasse. Neq; Minos improbi hominis instar, alia ipse fecisset, alia facienda mandasset. Cæterum erat consuetudo illa, ut dixi, disciplinæ gratia uerborum collatio, propterea q; leges huiusmodi ciuibus suis instituit, quarum obseruatione Creta per omne tempus est felix, ac etiam Lacedæmon, ex quo ijs legibus, utpotè diuinis, uti cœpit. Rhadamanthus autem uir quidem bonus extitit, à Minoe siquidem instructus erat: nec tamẽ regiam disciplinam omnem, sed regi tantum ministrare in iudicijs didicit: unde iudex peritus appellatus est. Eo planè ueluti legũ custode per urbem usus est Minos, ad reliquam uero Cretam custode Talo. Talos enim ter quotannis pagos omnes lustrabat, leges eorũ obseruaturus, tabulis æreis leges insculptas circũferens: unde æreus nominatus est. Hesiodus præterea similia quędã in ipsum Minoem intulit. Nam cũ nominis illius mẽtionem fecisset, inquit: Qui mortalibus regibus præstitit, pluribusq; gentibus imperauit, Iouis sceptrũ habẽs quo ciuitates regebat. Hic item sceptrum Iouis nihil aliud uocat, quàm Iouis doctrinam, qua Cretam omnem moderabatur. MIN. Quam igitur ob causam ô Socrates, fama hæc inter homines diffusa est. Minoem ipsum rudem, durumq; hominem extitisse? SOC. Ob quam & tu ô uir optime & unusquisq; alius cui fama curæ est, si modo sapitis, diligenter cauere debetis, ne poeticum hominem infensum aliquem habeatis. Poetæ quippe uim maximam in utramq; partem, & ad laudandũ, & ad uituperandũ habent. Qua in re profecto Minos deliquit, cum huic urbi bellũ indiceret, quæ cum cæteris sapientibus plurimis, tum uel maxime poetis omnis generis, ac tragicis præsertim referta est. Tragœdia uero hic est antiquissima, nec ut plerique putant à Thespide, aut à Phrynicho sumpsit initiũ, sed si perscrutari uolueris, reperies tragœdiã longe antiquius huius ciuitatis inuentum. Hæc autem ex uniuersa poesi populũ uehemẽter oblectat, atq; allicit auditores, qua nos Minoa ferientes, ulti sumus: sed & huius gratia tributa illa pendere nos coegit. In hoc igitur deliquit Minos, cum nos lacesseret, ex quo euenit quod ipse quæris, ut infamis euaderet. Quoniã quod uir bonus, atq; legitimus, ut suprà diximus, & excellens pastor populi fuerit, leges eius argumento sunt, quæ immutabiles perseuerãt, utpotè uera ciuitatis gubernatione reperta. MIN. Verisimilem rationem ô Socrates, attulisse uideris. SOC. Nõnne igitur, si uera loquor, uidentur tibi Gretenses Minois Rhadamanthiq; ciues antiquissimis legibus uti? MIN. Videntur sanè. SOC. Isti ergo priscorum omnium legumlatores excellentissimi fuerunt, hominumq; pastores, quemadmodũ & Homerus exercitus ducẽ pastorem populi nũcupat. MIN. Prorsus. SOC. Age itaq; per Iouem amicabilem, si quis nos roget, conditor legum circa corporis ualetudinem, quid corpori adhibet ut bonam ualetudinẽ tueatur? responderemus utiq; recte ac breuiter, quod nutrimentũ & exercitium, tum intendens, tum remittens, atq; ita corpus cõponẽs. MIN. Probè. SOC. Si posthac iterũ quærat, lator legum ad ani-

Iupiter sophista.

Radamanthus iudex peritus nõ legis condi tor

Tragœdia Athenarũ antiquissimũ inuentum

ad animam pertinentiũ, eiusq; pastor optimus quid illi adhibẽs meliorẽ efficit? quid nos huic potissimũ respondebimus, ut minus de nobis ipsis deq; ætate nostra erubescamus? MIN. Quid dicã nescio. SO. At turpe nimirũ utriusq; nostrũ animis est, si quæ sibi ipsis bona, malaue sunt ignorare, quæ uero ad corpus, & ad alia pertinẽt, cognoscere uideãtur.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI in Euthyphronem, uel De sanctitate.

EVTHYPHRO *totus in cõfutatione uersatur. Quo factum est, ut nõnulli Platonicorum hunc librũ quemadmodum Euthydemum & Hippiam, litigiosum uocauerint. Sed reuera, dum falsas Euthyphronis de sanctitate opiniones Socrates cõfutat, uenantibus ueritatem illius uestigia signat. In hoc igitur libro, atq; etiã in Gorgia sanctitatem Plato nominat eam iustitiæ partem, quæ suum deo tribuit. Suum tribuit deo qui illa quæ sine medio accepit à deo, deo reddit. Corpus quidem ut Plato in lib. De natura disputat, ab elementis quatuor, naturalẽ speciei cõplexionem à cœlestibus sphæris, partes animæ quæ trahuntur affectibus à dæmonibus & animis siderum sphærarumq; suscepimus: rationem uero ac mentẽ nostri parentis imaginẽ, ab ipso mundi totius opifice sine ullo cœlicolarum aut dæmonum ministerio. Hæc itaq; dei sunt, hæc deo reddenda, atq; hæc retributio sanctitas nũcupatur. Quam præcedit pietas, religio sequitur. Est enim pietas dei parentis agnitio. Sanctitas, eius quod dei est, deo agnito retributio. Religio, eius quod deo redditum est assidua meditatione iustiq; operibus cum deo ipso indissolubilis religatio: ut merito sapiens ille dixerit, funiculum triplicem difficile solui, funiculum inquam ex pietate, sanctitate, religioneq; cõnexum. Pietas sanctitatẽ excitat, sanctitas pietatẽ cõfirmat & sancit. Sanctitas quoq; religionẽ mouet. Religio religat sanctitatẽ: prius enim hoc uel instinctu, uel inspiratione, uel admonitione opus est, quo deum unum nostrum esse parentem fide indubia cogitemus, quam pietatem esse uolunt. Cum quis ista cõcepit, mox omnẽ mentis & rationis intentionẽ in deum noscendum amandumq; figit. Atq; hũc in cognoscenda amandaq; diuinitate frequentẽ intuitum sanctitatẽ Mercurius quoq; definit. Ex hac flagranti in deum intentione mentisq; ardore fit ut omnia dei opera, instituta, mãdata meditemur exerceamusq;, & assiduo quicquid ad eius ueneratiõnẽ pertinet, relegamus. Quamobrem nos ipsos relegendo religãtos deo, religiosi sumus. Hac autẽ definitione & distinctione præmissa, quæ de sanctitate in Euthyphrone, uel alibi à Platone dicũtur, perspicua fiunt. Cumq; dicitur sanctum quod amatur à deo, uerum est: sed quia sanctum, amatur à deo, nõ quia amatur est sanctum. Et quia amatur amatum est, nõ tamen quia amatum, amatur: quoniã nõ idem est omnino sanctum atq; amatum. Neq; enim sanctitatis ratio in ipso amatum esse, sed ipsa potius retributione ac deuotione cõsistit. Præterea cum dicitur, Sanctitas cura ministra dei, uerum quoq; dicitur. Sed ad quod opus dei ministra Ad cõuersionem animæ. Opus enim dei est, creare, cõuertere, purgare, illuminare, perficere. Cum primum per pietatis instinctum inspirãdo cõuertere deus ad se incipit animum, illa ipsa assensiõ qua sese libenter in cõuertentem deum animus ipse restituit, sanctitas nuncupatur, quæ quidem ministra dei est ad cõuersionẽ perficiendã. Additur postremo. Sanctitas scientia uouendi, & sacrificãdi deo. hoc maxime ad religionẽ pertinet, quæ sanctitatẽ ut diximus, comitatur. Vouendo petit, sacrificando dat. Quid petit à deo? seipsum. Quid deo dat? seipsum. Ideam si quæ in mente diuina est petit, quam Mercurius petijt à Pimandro. Dat autem naturam suam Ideæ participem.*

Pietas
Sanctitas
Religio
Funiculus indissolubilis

EVTHYPHRO PLATONIS, VEL DE SANCTITATE. EVTHYPHRO SOCRATES.

QVID nouí ô Socrates accidit, quod prætermittens exercitationes in Lycio, circa regis porticũ hic uersaris? Neq; enim causa nũc tibi ulla est, quẽadmodum mihi ad regem. SOC. Nõ causam hanc Euthyphro, sed accusationem Athenienses uocant. EVT. Quid ais? num te aliquis accusauit? Non enim te alium accusasse putarem. SOC. Nõ sanè. EVT. At uero te alius? SOC. Prorsus. EVT. Quis iste? SOC. Nec ipse quidem ô Euthyphro uirum hunc satis agnosco. Iuuenis enim quidem & ignotus esse uidetur: uocãt autem illum ut puto Melitum ex Pittheo populo, si quem tu Pittheũ Melitum noscis prolixis defluisq; capillis, aquilino & gibboso naso, barbaq; rara. EVT. Haud recordor ô Socrates, sed cuius te reum fecit? SOC. Cuiuscunq;. In ea tamẽ ut mihi uidet accusatione nõ ut ingenerosus se gessit. Nam iuuenem hominem rem tantam nouisse, non uile quiddam est. Ille siquidem ut ait, quomodo iuuenes corrumpantur, & qui eos corrumpant, intelligit: ac sapiens propemodũ apparet, meamq; inscitiam cõspicatus quasi suos æquales peruertam, ad patriam me uelut ad matrẽ

Occasio dialogi

accusaturus cõfugit,adeo ut mihi solus ipse recte præesse rebus ciuilibus uideatur. Nam in primis iuuenum cura suscipienda est,ut quamoptimi uiri fiant: quemadmodum bonũ agricultorem teneriores primũ plantas curare decet,ac deinceps alijs prouidere. Etenim & Melitus fortasse primum nos purgat iuuenum,ut ait,germina corrumpentes, posthac senioribus quoq; curam adhibens plurimorum ingentiumq; bonorũ ciuitati causa erit, ut consentaneum est eum facere,qui principium huiusmodi dedit. EVT. Vellem equidẽ ô Socrates,sed uereor ne contra contingat. Nam prorsus ab ipso statim initio mihi uidetur huic urbi nocere uelle,qui iniuria te afficere tentat. Et mihi dicas,quid te agentem,iuuentutem inficere prædicat? SOC. Absurda quædam auditu ô uir mirifice: Inquit enim confictorem me esse deorum,& ut nouos inducentem deos priscos uero negantem, me (ut inquit) deorum gratia incusauit. EVT. Intelligo iam ô Socrates, quod ipse dæmoniũ tibi passim adesse profiteris. Vnde aduersus te tanquam diuinas res innouantem,accusationem hanc inscripsit,& in iudicium te calumniaturus aduenat,quippe cum nouerit ista facile uulgo calumniam subire posse. Me quoq; cum de diuinis in concione pertracto futura prænuncians,tanquam insanientem rident,licet nihil unquam nisi uerum prædixerim. Nobis enim cæteris q; huius generis omnibus inuident: nihil autem de ijs curandum,sed interim eadem ratione pergendum. SOCR. O amice Euthyphro, irrideri fortassis nil refert. Athenienſibus nempe ut mihi uidetur non admodũ curæ est, si quem peritum esse putent,modo ne sua perdoceat alios. Quem uero peritia propria cæteros imbuentem sentiunt,insectãtur,siue id liuore quodam,ut asseris,cõciti,siue alia de causa. EVT. Equidem istuc,quo tandem modo erga me affecti sint, haud admodum experiri cupio. SOC. Fortè enim tu raro teipsum alijs exhibere uideris,tuamq; nolle sapientiã propagare. Ego autem uereor ne ob humanitatem,qua erga mortales omnes sum,passim & effuse nimis unicuiq; me præbere uiro ipsis uidear,non sine mercede duntaxat, uerumetiam ultro me meaq; offerre solitus,si quis audire modo uelit. Si me igitur,ut nũc dicebam,derisuri essent,quemadmodum tu derideri te dicis,nihil sanè molestum foret à iocãtibus ridentibusq; in iudicium trahi. Sin istuc serio contendunt,quò tandem res euadat, præterquam uobis uaticinantibus incertũ est. EVT. Nihil fortè negotij ô Socrates erit,pro mentis uiribus in causa tua certabis,ego autem ut arbitror in mea. SOC. Num aliqua etiam tibi causa est? reus ageris,an accusas? EVT. Accuso. SOC. Quem? EVT. Quem dum persequor insanire uideor. SOC. Quid? uolantem forte quempiam persequeris? EVT. Procul admodum abest ut uolet, qui iam grandis est natu. SOCR. Quis iste? EVTH. Pater meus. SOC. Tuus ne ô uir optime? EVT. Prorsum inquam. SOC. Quod crimẽ, quę causa? EVT. Homicidij Socrates. SOC. Pro Hercules, nimirum ô Euthyphro ignoratur uulgo quo pacto hoc recte fiat. Neq; enim puto cuiusuis opus est, recte hæc agere,sed alicuius sapientia longe prouecti. EVT. Longe per Iouem. SOC. An domesticorum quispiam à patre peremptus est? num scilicet? Non enim ob extraneum aliquem homicidij patrem accusares. EVT. Ridiculum est ô Socrates,si quid interesse censes, domesticus ne an extraneus sit occisus,neq; id duntaxat obseruandum esse,utrum iure occiderit, quisquis occidit, nec ne. Quod si iure, dimittendum: sin autem iniuria,persequẽdum,licet qui peremit domesticus familiaris q; sit. Aeque enim inquinaremur si sceleris conscij acquiesceremus, nec illum atq; nosipsos iudicio expiaremus: quãquam qui periit, cliens atq; minister meus erat, qui cum in Naxo in agriculturam incumberemus,nobis mercede seruiuit. cõtumelia igitur & ira in domesticum quendam nostrũ concitus eum cõtinuo iugulauit. Vnde pater obligatis manib. ac pedibus in foueã cõiecit: atq; huc misit hominem qui iuris interpretem quid agendũ esset interrogaret. Interea uinctũ illum ut homicidam neglexit, quasi nihil omnino referret,si forte deficeret. Quod & accidit: nam priusquam ab interprete nuncius ipse rediret,fame,frigore,uinculis periit. Hac de causa pater cæteriq; propinqui grauiter ferũt, quod propter homicidæ mortẽ, patrẽ reum necis peragam, qui ut ipsi aiunt,minime interfecit, uel si etiã interemisset, de homicidæ interitu nihil esse curandum. Impiũ enim esse ferunt filiũ patri diem dicere,male dijudicãtes ô Socrates,quomodo diuinũ numen circa sanctũ prophanumue se habeat. SO. Tũne per louẽ ô Euthyphro sic te syncere diuina,sancta,& prophana quomodo se habeãt,scire præsumis, ut ijs ita per actis quemadmodũ inquis,haud formides ne patrem reum necis accusans prophanũ aliquid

quid aggrediaris? EVT. Nihil mihi studiũ meum prodesset ô Socrates, nec ratione ulla Euthyphro tot mortalibus præstaret, nisi talia quædam planè dignoscerem. SOC. O admirande Euthyphro, nil potius est, quàm ut discipulus tuus fiam, & in contentione quæ mihi cum Melito est, in primis ista obijciam, quod scilicet hactenus diuinorum cognitionem maximi quidem fecerim: nũc autem postquam me propria uanaq; opinione nouos deos confingere dixerit, discipulum tuum esse factũ. Si ergo ô Melite, dicam, Euthyphronem in ijs recte sentire putas, me quoq; existima, neq; damnes. Sin minus, præceptorem illum priusquam me in iudicium accersito, senes homines corrumpẽtem, me scilicet atq; patrem, me quidem docentem, illum uero corrigentẽ & punientem. Quod si mihi non obsequatur, neq; remittat iudicium, neque pro me te accuset, eadem illa in iudicio tu dices, quæ ego obieci. EVTH. Ita per Iouem ô Socrates: nam si me accusare tentauerit, reperiam ut opinor, ubi ille debilis infirmusq; sit, ac multo prius de illo quàm de me in iudicio disceptabitur. SOC. Atqui ego ô dulcis amice considerans, discipulus tuus esse uelim: cum norim quod & alius fortasse quidam, & Melitus iste te quidem ne uidisse quidem uidetur, me uero sic acute prorsus, facileq; perspexit, ut impietatis hic accusauerit. Nunc ergo per Iouem mihi dicas quod planè nosse asseueraſti, quid pium, quid'ue impium esse uelis, & in nece, & in cæteris omnibus. An non idem est in singulis actionibus ipsum sibi sanctum? & prophanũ rursus omne sancto cõtrarium, ipsum uero sibijpsi consimile, unamq; secundum quod prophanum est, ideam habet, quodcunque prophanum esse debet? EVTH. Omnino ô Socrates. SOC. Dic ergo quid sanctum: quid prophanum uocas? EVT. Sanctum quidem uoco, quod ipse nunc facio. Eum qui iniuste agit uel circa cædes, uel sacrilegia, uel aliud huius generis, in iudicium trahere, seu pater, siue mater, siue quiuis alius deliquerit. Contra uero prophanum. Quin uide quæso ô Socrates quàm ualidam tibi legis cõiectura referam, quod ita sit quemadmodũ alijs quoq; narraui, dicens tum demum recte agi, cum nulli prorsus peccanti quisquis ille sit, parcimus. Nam fatentur omnes Iouem ipsum deorum omnium optimum atque iustissimum esse, quem tamen patrem suum ligauisse ferũt, quod natos absq; iure deuorauisset. Illum præterea patrem castrauisse ob talia quædam asserunt. Mihi uero succẽsent quod parentem iniustitiæ obnoxium persequor. Atq; ita homines isti sibijpsis tam de dijs, quam de me contraria sentiunt. SOC. Atqui hanc ob causam ô Euthyphro accusor, neq; quid respondeam satis habeo. Nam quotiens de dijs talia quædã quis diceret, molestè ferebam, qua de causa ut uidetur peccare me ferunt. Nunc autem si tibi hæc ita uidẽtur harum rerum perito, necesse est nos etiam consentire, quid enim aliud diceremus? quippe qui nihil de ijs intelligere prædicemus. Cæterum per Iouem amicabilem mihi dicas, an ipse sic ista reuera euenisse putes. EVT. Et mirabiliora insuper ô Socrates, quæ multis occulta sunt. SOC. Bellum igitur inter deos agitari inuicem arbitraris, inimicitiasq; & pugnas, aliaq; permulta, quæ à poetis, & peritis scriptoribus memorantur: Vnde & alia nobis sacra huiusmodi uarietate sunt plena, & in magnis Panatheneis peplum ijs pictum in arce infertur. An hæc uera ô Euthyphro esse fatebimur? EVTH. Non hæc sola ô Socrates, sed quod paulo ante dixeram alia quoq; multa, si uelis, de diuinis exponam: quæ cum audieris, scio quod loquor, nimirum obstupesces. SOC. Nequaquã mirarer: uerum ista de inceps maiori cum ocio referes, in præsentia uero quod modo quęsiui explicare planius nitere. Neq; enim principio sufficienter amice me docuisti, cum quid sanctum esset interrogarem: sed id sanctum esse dixisti, quod tu nunc ageres, dum necis reum patrẽ tuum accusas. EVT. Et uera nimiũ ô Socrates dixi. SOC. Fortè, sed num alia multa ô Euthyhpro sancta nũcupas? EVT. Et alia. SOC. Recordare igitur quod nõ hoc abs te petij, ut unum me aut duo ex multis sanctis, sed illam ipsam speciem, qua cuncta sancta sunt sancta, doceres. Dixisti enim una idea omnia sancta, sancta esse, atq; una iterum quæ sunt prophana, prophana. EVT. Equidem. SOC. Quænam sit ea ipsa idea mihi demonstra, ut ad illam respiciens, eaq; tanquam exemplari aliquo utens, quodcunq; tu, uel alius quiuis tale factis, sanctum esse dicam: quod autem dissimile, negem. EVT. Si ita uis ô Socrates, ita dicam. SOC. Imò uolo. EVT. Quod quidem dilectum dijs, sanctum est: quod uero non dilectum, prophanum. SOCRAT. Quam pulcherrime ô Euthyphro, utq; te respondere iubebam, sic denique respondisti: utrum tamen uerum responderis, nondum noui, cũ reddita

Prima definitio sancti

Confutatio

Secunda definitio sancti

ſed tu planè uera hæc eſſe nobis oſtendes. EVTH. Omnino quidem. SOC. Age itaq; id de quo dicimus, cõſideremus. Deo dilectũ opus ſanctũ, ac uir Deo dilectus, ſanctus: opus autem inimicũ Deo prophanũ, & uir Deo inimicus, prophanus dicitur. Sãctum uero & prophanum nõ eadem ſunt, ſed omnino contraria. nonne? EVT. Sic eſt. SOC. Num probè dicta hæc eſſe uidẽtur? EVTH. Sic exiſtimo, dicta enim ſunt. SOC. Nónne dictum eſt deos inuicem diſſidere, atq; pugnare, inimicitiasq; inter eos eſſe? hocne etiam dictum?

Diſſenſio de re facit iras & inimicitias

EVT. Dictum profectò. SOCR. Inimicitias autem & iras ô optime, diſſenſio de quibuſdã gignit. Hoc ita cõſideremus: nunquid ſi ego & tu de numero diſſentiremus, utra ſint plura diſcutientes, diſſenſio huiuſmodi nos inimicos faceret, & iracũdiam cõcitaret? an potius ad computãdi rationem confugientes, mox ab hac diſſenſione ceſſaremus? EVTH. Prorſus. SOCR. Et ſi de maiori ac minori diſſentiremus, nónne ad mẽſuram recurrentes, ſtatim cõtroueꝛſiam ſolueremus. EVT. Vera hæc ſunt. SOC. Ac ſi ad ponderãdum libram dumq; tendamus, ſeditionem circa grauius, & leuius diſſoluemus? EVTH. Quid ni? SO.

Iuſta & iniuſta, pulchra & turpia, bona & mala ſunt ea, quæ qui nõ poſſunt iudicare, iraſcuntur

Quæ ſunt igitur ea de quibus quũ diſſentimus, nec iudicare facile poſſumus, inimici efficimur, & iraſcimur? Forſitan in promptu non habes. Verum ego dicam, tu conſidera utrum iſta ſint, iuſtum, & iniuſtum: pulchrum, & turpe: bonumq; & malum, nunquid hęc ſunt de quibus cum diſſentimus, nec poſſumus ad ſufficiens horum iudicium peruenire, hoſtes efficimur quotiẽs in hoſtiles inimicitias incidimus, & ego & tu ac demum homines uniuerſi? EVTH. Hæc utiq; diſſenſio eſt ô Socrates, & quæ circa iſta uerſatur. SOCR. Et diſ ô Euthyphro, ſi de aliquo diſſentiant, de his certe diſſentient. EVTH. Neceſſe eſt omnino. SOC. Ex diſs itaq; ô generoſe Euthyphro, alíj alia iuſta putant ſecũdum orationem tuam, & pulchra, & turpia, bonaq; & mala. Nunquam enim inuicem decertarent, niſi de his diſſenſerint. an nõ? EVTH. Recte loqueris. SOC. Nónne quæ pulchra ſinguli putant, bonaq; & iuſta, hæc amãt? quæ cõtraria, prorſus oderunt? EVTH. Omnino. SOCR. Eadem uero ut ais, alíj iuſta, iniuſta alíj cẽſent, de quibus diſceptãtes contẽdunt inuicem, atq; pugnãt. num ita? EVTH. Ita. SOC. Eadem igitur ut uidetur, à diſs amãtur, odioq; habentur, atq; eadem hæc tum diſs amica, tum etiam inimica. EVTH. Videtur. SOCR. Hac ratione ô Euthyphro, eadem ſancta erũt ſimul atq; prophana. EVTH. Apparet. SOC. Nõ ergo quod quæſiueram ô uir admirabilis, reſpondiſti. nõ enim id uolebam, quod ſanctũ & prophanũ ſimul eſſe contingit: quod uero Deo amicũ eſt, Deo quoq; inimicũ eſſe uidetur. quamobrem ô Euthyphro, quod nũc agis parẽtem puniens, nihil mirũ eſſet ſi hoc Ioui amicũ contingeret, Saturno aũt & Cælío inimicũ: & Vulcano quidem gratũ, Iunoni moleſtũ, & ſi quis deorũ alíus de ipſo ab alío diſſideꝛet, circa illos eñ ſimiliter eueniꝛet. EVT. At opinor ô Socrates, in hoc deorũ nullũ ab alío diſcrepare, quod qui iniuſte quenquam peremit, pœnas pẽdere debeat. SOC. Num hominẽ aliquem ô Euthyphro, in hoc aliquãdo dubitãtem audiſti, quod hominem iniuſte occidẽtem, aut aliquid aliud agẽtem iniuſte, pœnas dare non deceat? EVT. Nunquam de ijs diſceptare cum alibi tum etiam in iudicijs ceſſant. qui enim peccarũt, cũcta dicere & agere experiunt, quibus pœnam deuitent. SOCR. An iniuſte agere confitentur? ac ſimul aiunt pœnas pendere non decere? EVT. Id nullo modo. SOCR. Non ergo cuncta dicunt faciuntq;: hoc enim ut arbitror dicere, aut ambigere nequaq; audent, quod de iniuſtis ſupplicium ſumendũ non ſit: ſed aiũt potius non iniuſte feciſſe. an non? EVT. Vera loqueris. SOCR. Haud igitur in hoc ambigunt, utrum iniuſtũ puniri oporteat: uerum de hoc potius inter ſe diſceptant, quis iniuſte fecerit, & quid agendo, & quãdo. EVT. Vera narras. SOC. Nõne eadem hæc diſs accidũt, ſi de iuſtis atq; iniuſtis, ut oratio tua teſtatur, diſſentiunt? Atq; ij quidem iniuſte facere aſſerunt, alíj negant, poſtquam illud ô uir mirabilis nullus hominũ, uel deorũ dicere audet, Iniuſtũ uidelicet pœnas nequaq; dare debere. EVTH. Ita, uera enim ſummatim dicis ô Socrates. SOC. De unoquoq; ut puto, eorum quæ facta ſunt, diſceptant ô Euthyphro, quicunq; ambigunt, ſiue homines, ſiue diſ: ſi modo diſ ambigunt, dum de aliqua actione diſſentiunt, partim quidem iuſtam, partim uero iniuſtam fuiſſe dicẽtes. An non iſto modo? EVT. Omnino. SO. O amice Euthyphro, me quoq; ut ſapiẽtior fiam, doce, qua cõiectura potiſſimũ aſſeris quod diſ cũcti illũ iniuſte peremptũ exiſtimẽt, qui mercede miniſtrãs homicida fact⁹ ab interfecti domino uinctus, uinculis ante periſt, ẽſq; qui ligauerat à iuris interprete quid agendũ cognoſceret; atq; ob hoc rectũ eſſe ut filius patrẽ in capitis diſcri

men

mẽ inducat? Age obſecro, de ijs aliquid mihi clarí demõſtrare coneris, quod omnino diſj omnes actionem hanc rectam exiſtimẽt: quod ſi ſufficiẽter oſtenderis, nunquam ſapientiæ tuæ laudes prædicare deſiſtam. EVT. At forte nõ paruũ opus eſt hoc ô Socrates, nam oſtendere quidem planè admodum tibi poſſem. SOC. Intelligo iam, quod ad percipiendum tardior quàm iudices eſſe tibi uideor, quippe cum illis liquidò mõſtraturus ſis hæc eſſe iniuſta, omnesq; talia deos odiſſe. EVTH. Perſpicuè nimium ô Socrates, modo me dicentem audiant. SOC. Atqui audient, ſi benè dicere illis uideberis. Illud autem loquente te cogito, & meipſum obſeruo, quod licet uel maximè Euthyphro me doceat, deos omnes hanc mortem iniuſtam ducere, quí magís inde ab Euthyphrone didicero, quid ſanctum, quid'ue prophanum ſit: Deo quidem inimicũ opus hoc eſſet: attamẽ ab hoc paulo ante diſcreta hæc eſſe minimè uiſa ſunt, ſanctum ſcilicet, & nõ ſanctũ: quod enim Deo amicum, Deo etiam inimicum apparuit. Quamobrem hoc tibi dimittam ô Euthyphro: & ſi uís, diſj omnes iniuſtum putẽt, & oderint. Veruntamen hoc iam in ſermone ſic ementem demus, ut quod diſj omnes oderint, prophanum: quod contra omnes ament, ſanctum ſit. Quæ uero partim ament, partim oderint, neutra ſint, uel ſimul ambo. Num ita uís nunc ſanctum, & prophanum nobis eſſe diſtinctum? EVT. Quid ô Socrates, prohibet? SOCR. Nihil ad me ô Euthyphro, ſed tu quod ad te attinet, cogita utrum iſta ponens, ſic me facile quod poſſicitus es, doceas. EVT. Equidem ſanctum quod diſj omnes ament, eſſe fate- Tertia definitio
rer: prophanum contrà, quod omnes oderint. SOC. An hoc iterum diſcutiendum, utrum rectè dicatur necne? uel potius omittendum, atq; ita & nobiſipſis & alíjs indulgere debemus, ut quicquid dictum fuerit, admittamus? an quod dictum examinandũ? EVTH. Diſcutiendum, quanq; hoc nũc benè dictũ exiſtimo. SOC. Forſitan ô bone uir, melius iſtuc intelligemus, ſic enim cogita. Vtrum ſanctum quà ſanctum eſt à diſs amatur? uel quía à diſs amatur, eſt ſanctum? EVT. Haud intelligo quid dicas ô Socrates. SOC. Apertíus explicare conabor. Dicimus quiddam latum & ferens, ductum & ducens, uiſum & uidens, atq; huiuſmodi cuncta: num hæc diuerſa eſſe, & quà diuerſa ſunt intelligis? EVT. Intelligere mihi uideor. SOC. Nõne & amatum aliquid eſt, & aliud præter hoc amans? EVTH. Quid ni? SOC. Dic obſecro: latum quia fertur, latum eſt, an ob aliquid aliud? EVTH. Nequaquam, imò ob hoc ipſum. SOC. Et ductum ſimiliter quia ducitur, & uiſum quia uidetur? EVT. Maximè. SOC. Non ergo quia uiſum eſt uidetur, ſed cõtrà, quia uidetur, eſt uiſum: nec quia ductũ ducitur, ſed quia ducitur, ductum: nec quia latum fertur, ſed quia fertur eſt latum. Nõne perſpicuũ eſt ô Euthyphro, quid inferre uelim? Volo aũt hoc. ſi quid fit, aut patitur aliquid, nõ quia factũ eſt fit, ſed quia fit potius factũ: nec etiam quia patiẽs eſt patitur, ſed quia patitur patiens. Admittis hæc? EVT. Admitto equidem. SOC. Nónne & amatũ aut factũ aliquid eſt, aut aliquid ab aliquo patiens? EVT. Prorſus. SOC. Hoc igitur eodem modo quo ſuperiora ſe habet: non quia amatum eſt, amatur à quibus amatur, ſed quia amatur, amatum. EVT. Neceſſe. SOC. Quid itaq; de ſancto dicimus ô Euthyphro? an quod ab omnibus diſs amatur, ut oratio tua teſtatur? EVT. Imò. SOC. Nunquid ob hoc quod ſanctum eſt, an ob aliud quiddam? EVT. Ob hoc ipſum. SOC. Ergo quoniã ſanctum eſt, amatur, non quoniam amatur eſt ſanctum. EVT. Videtur. SOC. Veruntamen quoniam à diſs amatur, amatum eſt, atq; diſs amicum. EVT. Quid prohibet? SOCR. Non ergo Deo amicũ, ſanctum eſt ô Euthyphro, neq; ſanctum amicũ Deo, ut tu ais, ſed hoc aliud eſt ẽq; illud. EVTH. Quanam ratione ô Socrates? SOC. Quoniam cõfitemur ſanctum ob íd amari, quía ſanctũ eſt: nõ quia amatur, eſſe ſanctum. nónne? EVT. Certe. SOC. Amatum autem à Deo, eo ipſo quo amatur à Deo, Deo amatum eſſe, nõ quía amatum à Deo, amarí. EVTH. Vera loqueris. SOC. Verum ſi idem eſſet Deo amatũ atq; ſanctum, tunc aut quía ſanctũ eſt, amaretur quod eſt ſanctũ, atq; ita quía Deo amatũ, amareꝰ à Deo quod Deo amatũ eſt. Aut quía amaretur à Deo quod amatum Deo eſt, Deo amatũ eſſet, atq; ita quod ſanctũ eſt, ex eo quod amaretur eſſet ſanctũ. Nunc autem uides quod oppoſito modo ſe habent, utpotè quæ inter ſe diuerſa ſunt. hoc enim, ſcilicet amatũ Deo, quía amatur tale eſt ut ſit amatũ. Illud autem ſcilicet ſanctum, quía tale eſt ut ametur, amaꝰ, & amatũ eſt. Videriſq; ô Euthyphro, quum quid ſanctum ſit, interrogatus fueris, eſſentiam illius oſtendere noluiſſe, ſed paſſionem quandam aſſignauiſſe, quam hoc ſanctũ ſuſcepit, ab omnibus uidelicet diſs amarí. quid autem ſit, nõdum explicuiſti. Si itaq; tibi placet ne

me

me celes,uerum à principio rursus definias,quid ipsum sanctũ existens, uel amatur à deo uel aliud quiduis patitur,neq; enim de hoc inuicem dissidebimus.Sed prompte iam dicas quid sanctum est,quid' ue prophanum.EVT. At ô Socrates,quomodo tibi quod cogito,exprimam,nõ inuenio.Semper enim nobis quod proposuimus, oberrat,neq; cõsistere uult,ubi sistimus.SOC.Progenitoris nostri Dædali ô Euthyphro,opera esse quæ dixisti,uidentur.Quod si ego illa dixissem atq; posuissem,forte me risisses,ioco quodam ob ĩs ciens,quod orationis meæ artificia secundũ illius cognationem diffugiunt, neq; permanere uolunt,ubi quis illa locauit.Nunc autem cum tuæ suppositiones istæ sint, alia quadam opus est dicacitate:neq; enim tibi permanere uolunt,ut tibi quoq; uidetur.EVTH. Imò mihi uidetur ô Socrates,quæ dicta abs te sunt, eadem penè dicacitate iocoq; notari posse:quod enim illa oberrãt,ego minime in causa sum,sed tu mihi Dædalus ipse uideris:quãtum nanq; in me est,sic illa mansissent.SOC. Videor igitur ô amice, eo in hac arte quàm ille præstantior,quo ille sua solum instabilia fabricabat,ego autem præter mea, ut apparet,etiam aliena.Idq; mihi est in arte pulcherrimum, quod inuitus sum sapiẽs. Malim nãq; rationes mihi manere,immobilesq; cõsistere, quàm supra Dædali sapiẽtiam, Tãtali quoq; diuitias assequi.Postq; uero tanq; delicatior,laborem subterfugere mihi uideris,ego unà tecum declarare contendam,ut me circa ipsum sanctum erudias, nec in medio sermone deficias. Vide num tibi necessarium uideatur omne sanctum esse iustum.

Opera Dædali

EVT.Mihi uero SOC.Nunquid & omne iustum sanctum? aut potius omne sanctum iustum? Iustum uero non omne quidem sanctum,sed partim sanctum, partim aliud quiddam?EVT.Ego uero ista uerba tua haud consequor. SOC. Veruntamẽ iunior me nihilo minus quàm sapientior es,sed ut dixi,delicatior es ob sapientiæ copiam.At ô beate,uires tuas excita,enitere.Nihil enim arduum est quod dicebam comprehendere. Cõtra enim statuo quàm Poeta qui dicit:

Scribere cur metuam,quum scribo de Ioue summo,

Carpitur,id ubi timor, ibi & pudor

Namq; metus secum socium trahit usq; pudorem. Ego autem à Poeta hoc discrepo:uis quo discrepo,tibi dicam?EVT.Prorsus.SOC.Non uidet mihi ubicunq; timor est, ibi etiam pudor existere.Nam multi paupertatẽ ac morbos cæteraq; huiusmodi, ut mihi uidet,metuunt,neq; tamẽ pudore ullo in ijs afficiũtur:tibi uero nõne idem?EVT.Et mihi.SOC.At ubicunq; pudor,ibi & timor, An quisq; est qui pudore afficitur atq; erubescit, opinionem prauitatis nõ formidãs?EVT.Formidat certe. SOC. Haud igitur recte dicitur,ubi timor,ibi pudor,sed ubi pudor,ibi & timor:neq; tamen uice uersa,ubicũq; timor, ibi etiam pudor.Amplior enim,ut arbitror,est timoris q̃ pudoris natura:siquidem pars timoris est pudor,quemadmodum numeri pars est impar. Ideoq; nõ ubicunq; numerus ibi impar:ubi tamẽ impar,& numerus est:nõ tenes?EVT.Maxime.SOC.De hoc in superioribus percontabar:utrum ubi iustum,ibi & sanctũ:an ubi sanctũ ibi iustũ:ubi tamẽ iustum,nõ semper & sanctũ:pars quippe iusti sanctum est. Itáne igitur, an aliter dicemus? EVT.Sic utiq;,probe enim dici uidet.SOC.Vide uero quod sequitur:si enim sanctũ iusti pars est,oportet nos ut apparet,cuiusmodi iusti pars sanctũ sit inuenire.Si tu ergo memodo aliquid prędictorũ interrogares,utputa par, cuiusmodi pars numeri,& quis numerus sit:responderem profecto,quí nõ laterũ omniũ ínæqualiũ,sed æqualium duorum sit. An nõ idem tibi uidetur?EVT.Mihi certe.SOC.Conare igitur tu quoq; me ita docere,cuiusmodi iusti pars sanctum est,ut & Melito confestim obijciam,ne ulterius iniustitiæ nos & impietatis accuset:quippe cum abs te quæ pia,quæ sancta,quæ ue contraria sunt ad suffi

Definitio sancti incipit apparere

cientiam didicerimus.EVT.Iusti igitur partem ô Socrates sanctũ & pium esse reor, quæ scilicet circa deorum curam uersatur:Eam uero quæ ad hominũ curam pertinet, reliquã esse iustitiæ partem.SOC.Probe ô Euthyphro dicere mihi uideris,sed paulum quid præterea requiro.Curam enim quam uoces,nondũ intelligo.Neq; forte dicis hanc curam talem esse,quales curæ sunt quæ ad alia spectant.Vt ecce cum dicimus: Non quiuis equos curare nouit,sed equester:an non?EVT.Prorsus. SOC. Equestris namq; facultas equorum cura est.EVT.Vtiq;.SOC.Et uenatoria canum, & bucolica boum. EVT. Omnino.

Omnis cura eò tendit, ut bonũ & utile eiquod curatur afferat

SOC.Sanctitas autem ac pietas cura deorum:sic ne ô Euthyphro asseris?EVTH.Assero. SOC.An nõ cura omnis idem intendit,ut hoc huiusmodi bono & utilitati sit ei quod curatur:ut equi ab equestri diligentia iuuãtur,ac meliores euadũt.An nõ sic uidetur? EVT.

Mihi

Mihi planè.SOC.Et canes à uenatorũ peritia,& à bucolica boues,ac reliqua cuncta similiter.Aut uero in damnũ eius quod curatur,curam tendere putas?EVT.Non per Iouem. SOC.Aut utilitatem uero?EVT.Quid ni? SOC.Sanctitas quoq; cum deorũ cura sit, dijs ne prodest?ac meliores efficit?ac cur non hoc tu quidem cõcederes, ut cum sanctũ quip piam peragas deorũ aliquem facias meliorem?EVT. Nunquam per Iouem. SOC. Neq; ego ô Euthyphro id te dicere arbitror:lõge enim à me suspicio hæc abest:propterea te rogaui qualem nam curam deorum diceres,nõ existimans huiusmodi quandam te dicere. EVT.Et recte quidem ô Socrates,non enim talem assero. SOC. Esto,sed quænam tandẽ eorum cura sanctitas erit?EVT. Qua ô Socrates serui dominos curant. SOC. Intelligo: ministra quædam deorum ut uidetur,cura hæc erit.EVT. Prorsus. SOC. Potes ne dicere, ad quid suppeditet medicis cura medicorum ministra? nónne ad sanitatem?EVT. Ad hanc ipsam. SOC. Ministra uero facultas eorum qui naues construunt,ad quid illis ministrat?EVT. Ad nauis fabricam. SOC. Et quæ domorum ædificatoribus, nónne ad domus constructionem?EVT. Imò. SOC. Dic itaq; mihi uir optime, cura illa ministra deorum, ad cuius operis effectionem dijs obsequitur?perspicuũ est te scire, cũ diuina te nosse præ cæteris omnibus affirmaris.EVT. Et uera loquor ô Socrates. SOC. Dic ergo per Iouem quid est mirificum hoc opus, quod dij nobis ministrantibus faciunt?EVT. Multa profecto ac pulchra ô Socrates.SOC. Exercitus quoq; duces multa & pulchra efficiunt ô amice:uerumtamen præcipuũ dicere opus illorũ esse in prælio superare, an nõ?EVT. Quid ni? SO. Multa præterea atq; pulchra ut arbitror, agricultores: summa tamen illorum est ex terra alimenta colligere,EVT. Prorsus. SO. Multorũ uero, pulchrorumq; facinorum quæ dij perficiunt,quænam summa existit?EVT. Etiam paulo ante dixi ô Socrates,proli xi operis esse hæc omnia perfecte comprehendere. Sic autem nunc tibi simpliciter dico, quod si quis grata dijs loqui & agere nouit,uouens,atq; sacrificans,hæc sancta sunt: atq; hæc officia,tum domos proprias,tum ciuitates conseruant. Contraria uero impia sunt,& uniuersa peruertũt ac perdunt. SÒ. Paucioribus admodũ ô Euthyphro si uoluisses, summam eorum quæ rogabam explicuisses,sed satis apparet,q̃ nõ promptus & libẽs ad me docendum accedas:& nunc utiq; cum in hoc esses, resiliebas: quod si respondisses, fortassis dudum sanctitatem abs te didicissem:nunc autem(necesse est enim interrogantem interrogatum sequi quacunq; ducit)quid tandem dicis sanctum esse,atq; sanctitatẽ?nónne scientiam quandam uouendi,atq; sacrificãdi?EVT. Equidem. SOC. Nónne sacrificare est munera dijs offerre?Vouere autẽ à dijs petere?EVT. Et maxime quidem ô Socrates. SOC. Sciẽtia ergo & dijs dandi,& ab ijs petendi hoc quidem pacto sanctitas erit. EVT. Perpulchre ô Socrates quod dicebam intellexisti. SOC. Auidus sum ô amice sapientiæ tuæ mẽtemq; adhibeo,nec excidere quicquam patiar frustra.At mihi dicas oro,quænam hæc est ministratio erga deos?An esse dicis ab ijs petere aliquid,& ijs dare?EVT. Certe. SOC. Recte ab illis petere,nónne est ea petere quibus egemus?EVT. Quid ergo? SOC. Recte autem dare,ea quibus indigent illis offerre?Neq; enim scitũ esset ea alicui quibus nõ indiget elargiri.EVT. Vera narras ô Socrates. SOC. Mercatura, igitur ô Euthyphro inter deos & homines mutua quædam sanctitas erit,EVT. Mercatura,si sic nominari lubet. SOC. At nihil mihi placet, nisi sit uerum. Dic ergo,quænam dijs ex muneribus nostris utilitas. Nam quæ ipsi dent,nemo est qui ignoret. Nihil enim nobis est bonũ quin illi præbeant:quæ uero à nobis accipiunt,quid illis cõferunt?An tanto ipsis in hac mercatura præstamus,ut cum nos omnia ab illis bona suscipiamus,ipsi nihil à nobis boni reportent?EVT. Num opinaris ô Socrates deos ijs quæ à nobis accipiũt,aliqua ex parte iuuari?SOC. At quid tandem erũt hæc nostra dona dijs oblata?EVTH. Quid putas aliud q̃ honorem,uenerationem, & ut modo dixeram gratiam. SOCR. Est igitur ô Euthyphro placitum modo dijs sanctum non autem utile,aut amicum?EVT. Reor equidem maxime omniũ amicum. SOC. Igitur sanctũ rursus ut uideo est,quod sit dijs amicũ?EVT. Maxime. SOC. An est mirũ igit' cũ hæc dicas,quod rationes tibi nequaquã cõsistunt, sed uacillare potius uident,ac me ueluti Dædalũ culpas,quod eas nutare compellam: cũ tamẽ ipse longe admodũ artificiosior sis q̃ Dædalus,dum ipse facis ut sermones in circulũ reuoluant.An nõ sentis orationẽ rursus in idem refluere? Meministi in superioribus sanctũ & dilectũ deo haud eadẽ,sed diuersa inuicẽ apparuisse?EVT. Memini. SO. Nũc uero

Definitio aliasancti

Sacrificare quid Vouere quid

Præcipuum ducum opus

Præcipuum opus agricolarum

nequaquam

nequaquam animaduertis te sanctum deo amicũ dicere: hoc autem nihil aliud est quàm deo dilectum. An non? EVT. Omnino. SOC. Ergo aut tunc non recte concessimus: aut si recte tunc, modo non recte iudicaremus. EVT. Videtur. SOCR. Igitur à principio rursus quid sanctum sit examinandum est. Nam ego antequ discam, uolens ac libens adstare ne quaquam uerebor: sed ne me contemnas, imò mentem penitus adhibens quammaxime nunc exprime ueritatem. Nosti enim si quis hominum alius. Neq; dimittendus es quemadmodum Proteus priusquam dixeris. Nam nisi liquido sanctum ac prophanũ nouisses, nunquam mercenarij cuiusdam gratia, uirum senem & patrem ut reum mortis persequi statuisses, sed deos timuisses ne forte minus id recte aggredereris, atq; hominum conspectum ueritus esses. nunc autem noui quod sanctum & prophanum nosse plane opinaris. Dic igitur optime Eutyphro, neque nos celes quid quid ipsum esse putes. EVT. Aliàs ô Socrates, nunc iam aliò propero: hora enim est ut abeam. SOC. Quid agis amice? Magna de spe me nunc abiens deiecisti, qua sperabam abs te quid sanctũ, quid non sanctum discere, atq; ita Meliti accusationem euadere, ostendens illi quod ab Eutyphrone diuinorum sapientiam adeptus fuerim, neq; ulterius ex mea rudiq; sententia nouum aliquid de diuinis inducturus sim, sed reliquum omne tempus rectius sim uicturus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN PARMENIDEM, uel De uno rerum omnium principio, uel De ideis.

Nouẽ suppositiones de uno

Hic uidetur deficere una alia suppositio, quæ dicit, Si unũ subesse ponatur, quo modo se habeant: alia, et ad se & ad unũ

CVM Plato per omnes eius dialogos totius sapientiæ semina sparserit, in libris De repub. cuncta moralis philosophiæ instituta collegit, omnem naturaliũ rerum scientiam in Timæo, uniuersam in Parmenide complexus est theologiã: cumq; in alijs longo interuallo cæteros philosophos antecesserit, in hoc tandẽ seipsum superasse uidetur, & ex diuinæ mentis adytis intimoq; philosophiæ sacrario cæleste hoc opus diuinitus deprompsisse. Ad cuius sacram lectionem quisquis accedet, prius sobrietate animi mẽtisq; libertate se præparet quàm attrectare mysteria cœlestis operis audeat. Hic enim diuus Plato de ipso uno subtilissime disputat: quemadmodũ ipsum unum rerũ omnium principiũ est, super omnia, omniaq; ab illo. Quo pacto ipsum extra omnia sit, & in omnibus, omniaq; ex illo, per illud, atq; ad illud. Ad huius quod super essentiã est, unius intelligentiam gradatim ascendit. Vnum quippe in triplici ordine reperitur. In ijs quæ fluunt, atq; sensib. subijciuntur, & sensibilia nominãtur. In ijs etiam quæ semper eadem sunt, & intelligibilia nuncupantur, non sensibus amplius, sed sola mente percipienda. Nec in ijs tantum, uerumetiam supra sensum & sensibilia, intellectumq; & intelligibilia ipsum unum existit. Quamobrem hoc in dialogo Zeno Eleates primo Parmenidis Pythagorici discipulus unum esse in sensibilibus probat, ostendens quod si hæc multa essent, nullo modo unius natura participantia, errores plurimi sequerentur. Deinde Socrates Zenoni non repugnans quidem, sed eum altius eleuans, ad considerationem unius & unitatum quæ in rebus intelligibilibus insunt, perducit, ne in hoc uno quod sensibilibus inest, moretur. Ex hoc igitur ad Ideas inuestigandas perueniunt, in quibus rerum unitates consistunt. Postremo Parmenides ipse senior haudquaquã Socrati contradicens, sed inchoatã contemplationẽ eius absoluens, integram idearum explicat rationem. Vbi quatuor de ideis quæstiones inducit. Primo utrũ sint. Secundo quorũ ideæ sint, & quorũ minime. Tertio quales sint, quamue uim habeãt. Quarto quomodo ab ijs quæ infra se sunt, participãtur. Hinc iam ad unũ quod super intelligibilia & ideas existit, ascendit ipse: nouemq; de illo suppositiones adducit, quinq; si unũ sit, quatuor, si nõ sit unũ, quærens quid utrinq; sequatur. Hæ uero suppositiones à triplici unius, & duplici ipsius non esse partitione ducuntur. Vnũ quippe triplex super esse, in esse, post esse repertũ. Ipsum uero nõ esse geminæ cõsiderationi subijcitur. Aut enim nullo modo esse, aut partim esse, partim non esse quis cogitat. Prima itaq; suppositio tractat, si unum super esse existit, quid circa illud ad ipsum, & ad alia sequitur. Secunda, si unũ cum esse est, quo modo se habet ad seipsum atq; ad alia. Tertia, si unũ sub esse ponitur, quid illi ad seipsum aliaq; cõtingit. Quarta, si unum super esse cõsistit, quomodo se habẽt alia & ad se & ad unum. Quinta, si est illud unum quod cum esse locatur, quid alijs ad se, & ad illud accidit. Sexta, si nõ est unum ita ut partim sit, partim minime sit, qua se ratione ad se & ad alia habeat. Septima, si nõ est unũ ita ut nullo modo sit, quo pacto se habeat ad seipsum atq; ad alia. Octaua, si non est unum ita ut partim sit, partim non sit, quid alijs ad se, & ad illud eueniat. Nona, si non est unum, ita ut nullo modo sit, quid alia ad se se, & ad illud deniq; patiãtur. In ijs omnibus generatim intẽdit Parmenides potissimum hoc asserere, quod unum omnium principium sit: eoq; posito, ponantur omnia: sublato autem interimantur. Itaq; in primis quinq; suppositionibus quinq; rerum gradus posito uno in rerũ ordine tradit. In quatuor uero sequentib. inquirit quot absurda, quot errores quãtaq; mala ipso uno sublato sequãtur. Prima ex quinq; superioribus de uno supremoq; Deo disserit, quomodo procreat disponitq; deorũ sequentiũ ordines. Secunda de singulis deorũ

ordinibus

ordinibus, quo pacto ab ipso deo proficiscuntur. Tertia de diuinis animis. Quarta de ijs, quæ circa materiã fiunt, quomodo à supernis causis producuntur. Quinta de materia prima, quemadmodum suapte natura specierum est expers, & à primo uno dependet. Illud insuper aduertendum est, quod in hoc dialogo cum dicitur unum, Pythagoræorum more quæq; substantia à materia penitus absoluta significari potest, ut deus, mens, anima: Cum uero dicitur aliud & alia, tam materia, quàm illa quæ in materiam fiunt, intelligere licet. His ergo præmissis atq; seruatis, ad ipsum dialogum ueniamus.

Vnum Aliud & alia

PARMENIDES, VEL DE VNO RERVM OMNIVM PRINCIPIO, ET DE IDEIS.

CEPHALVS, ADIMANTVS, ANTIPHO, GLAVCO, PYTHODORVS, SOCRATES, ZENO, PARMENIDES.

Occasio dialogi

VM domo è Clazomenis Athenas profecti essemus, iuxta forum Adimantum & Glauconem offendimus. Et manum meam prehendens Adimantus, Salue, inquit, ô Cephale, & si quo indiges quod nostræ facultatis sit dic. At ego, inquam, ad id ueni, quia uestra opera indigebo. Expone, inquit, quid sit quo indiges. Tum ego, Fratri uestro germano quod nomen erat non enim memini. Erat enim fermè puer, quando primũ huc è Clazomenis accessi. longum uero intercessit temporis interuallum. Patri tamen eius Pyrilampes nomen fuisse arbitror. Prorsus, inquit, ipsi uero nomen Antipho. sed quid potissimum quæris. Hi, inquam, concives mei ardentes sunt sapientiæ amatores, audieruntq; hunc Antiphonem diu Pythodoro Zenonis socio familiariter usum, rationes quas quondam Socrates, Zeno, atq; Parmenides inuicem pertractarũt, cum à Pythodoro frequentius accepisset, memoria retinere. Vera, inquit, dicis. Has itaque audire desideramus. Haud difficile est, inquit, nam dum esset adolescentulus, eas diligenter meditabatur. Nunc uero apud auum, cui idem est nomen, circa rem equestrem ut plurimum uersatur. Cæterum, si opus est, ad eum proficiscamur. modo enim hinc domum abijt. habitat autem prope in Melita. Cum hæc dicta fuissent, accessimus, domiq; inuenimus Antiphonem frenum quoddam aptandum fabro tradentem. Postquam uero ad illo discessit, & fratres aduentus nostri causam retulerunt: agnouit me quod prius illuc accessissem, & complexum me salutauit. Nobis autem orantibus, ut disputationem illam referret, primo quidem recusabat. esse enim operæ non mediocris. deinde tamen exposuit. Dicebat ergo Antipho, Pythodorum narrasse, Zenonem atq; Parmenidem uenisse quondam ad magnorum Panathenæorum celebritatem, & Parmenidem iam senem atq; canum, aspectu decorum fuisse, annos fermè quinq; & sexaginta ætatis agentem: Zenonẽ uero annos penè quadraginta natum, procero insuper, & grato corporis habitu: dicebatur autẽ in delicijs Parmenidi esse. Diuertisse uero apud Pythodorum extra mœnia, in Ceramico, ac eódem aduẽtasse Socratem, aliosq; cum Socrate plurimos scripta Zenonis audire cupientes: tunc enim primum ab illis aduecta. Socratem uero eo tempore admodum iuuenem extitisse. legisse autem illis Zenonem ipsum. Parmenidem enim forte extra domum fuisse. Ac parum superfuisse legendum Pythodorus aiebat, cum intrasset domum ipse unà cum Parmenide & Aristotele, qui de triginta uiris unus fuit. Itaq; pauca quæ legenda restabant, audisse: Veruntamen à Zenone prius omnia percepisse.

SOCRATEM igitur, cum ea audiuisset, primam primi sermonis hypothesim relegere iussisse: ac ea lecta, sic intulisse. Quomodo id dicis, ô Zeno, si multa sunt quæ sunt, oportere ea similia, atq; dissimilia esse. est enim impossibile. Neq; enim uel dissimilia similia, uel similia dissimilia esse possunt. Non ne sic dicis? Sic certe, respondisse Zenonem. Nonne si impossibile est, dissimilia similia, aut similia dissimilia esse, impossibile est etiam multa esse? Nam si multa essent, impossibile quiddam eis accidat, Num hoc sermones tui uolũt? neq; aliud quicquã intendunt: quàm per omnia asserere non esse multa, huiusq; ipsius unam quãq; rationem coniecturam esse putas, ac totidem coniecturas attulisse te censes, quot rationes attulisti quòd multa non sint? Sicne dicis? An ipse non recte percipio? Immo respondisse Zenonem

nem, optime quid hæc ſcripta ſentiant, intellexiſti. Intelligo dixiſſe Socratem ô Parmenides, quod Zeno hic non amicitia ſolum conſpirare uult tecum, ſed iſs etiam quæ compoſuit. Idem enim quodammodo quod & tu ſcripſit: uerum permutatione quadam nos decipere tentat, quaſi aliud quàm tu dicat. Nam tu in poematibus unum uis eſſe hoc totum quod eſt, atq; huius argumenta quàm pulcherrima exhibes. Hic uero multa eſſe negat, coniecturas & ipſe permultas ac ualidas præbens. Dum ergo alter unũ dicit, alter nõ multa, & eum in modum utercq; loquitur, ut non uideantur idem inferre, cum tamen eadem fermè dicãt, uidentur nobis iſta ſupra nos dici. Ita eſt ô Socrates, dixiſſe Zenonem. non omnino tamen rem tenes, quamuis ceu canes Lacenæ bene inſequeris & ueſtigas dicta. Primum enim hoc te fallit, quod ſe tollant idcirco ſcripta, ut ſi, quod tu putas, cæteri conſequi non poſſint, magnum quiddam ſit nobis cõfectum. Sed quod quæſitum tu putas, ultro ſic euenit. Sunt enim hæc reuera cõſcripta in ſuffragium Parmenidis, aduerſus eos qui illum carpere nituntur, dicentes: ſi quidem unum ſit omne, ridicula plurima huic opinioni, ac etiam ſibi penitus repugnantia euẽtura. Oppugnat igitur eos ſcriptum hoc qui multa eſſe uolunt, ac plura uiciſsim obiicit, ut pateat multo abſurdiora ex opinione illorum ſequi, quod ſcilicet multa ſint, quàm ex opinione Parmenidis quod ſit unum, ſi quis diligenter examinarit. Ob hanc itaq; contentionem in ipſa iuuentute librum compoſui, quem ſurripiens quiſpiam edidit antequam conſultare mihi liceret an ædendus eſſet in lucem nec ne. Id ergo te fugit ô Socrates, quod exiſtimas non iuuenili contentione, ſed ſenili ambitione ſcriptam fuiſſe. Veruntamen, ut dixi, non inepte coniecisti. Accipio, inquit Socrates, & puto ſic ſe, ut dicis, habere.

DE IDEIS QVAEDAM

SED hoc mihi reſpõde, putas ne eſſe per ſe ſpeciem quandam ſimilitudinis? & huic aliam quandam contrariam diſſimilitudinis ſpeciem? in quibus duabus & ego & tu participemus, & alia quæ utiq; multa uocamus? atq; ea quæ cunq; in ſimilitudine participant ſimilia fieri eatenus quatenus participant? quæ uero diſſimilitudine diſſimilia, & quæ utriſq; utraq;? Quod ſi omnia utriſq; contrarijs exiſtentibus participant, in eo quod utroq; participant, ſimilia & diſſimilia inter ſe ſunt, quid mirum? Si quis enim ipſa ſimilia diſſimilia eſſe diceret, uel diſſimilia ipſa ſimilia, monſtrum quoddam, ut arbitror diceret. Sin autem participantia in utriſq; quiſpiam utraq; pati aſſereret, nihil mihi ô Zenon mirandum eſſe uideretur. Neq; etiam id mirarer, ſi quis cuncta unum diceret ex eo quod in uno participant, atq; hæc eadẽ rurſus multa, quia multitudine quoq; participant. At ſi quod ipſum unũ eſt, hoc ipſum multa eſſe oſtenderit, & ipſa multa unum, iam ſummopere admirabor. Ac de cæteris omnibus eodem modo. Nam ſi genera ipſa, & ſpecies in ſeipſis iſta contraria recipere dicat, ad miratione profecto dignum erit. Etenim ſi quis me unum ac multa eſſe demonſtret, nihil mirum. ſiquidem uolens multa me aſſerere, dixerit alia eſſe dextera mea, ſiniſtra alia, alia anteriora, alia poſteriora, & ſuperiora denicq; ac inferiora ſimiliter: multitudinis quippe, ut arbitror, particeps ipſe ſum: unum uero me oſtendere uolens, dixerit, quod è nobis qui ſeptem ſumus, ego unus homo ſim, unius particeps, ſimiliter nihil mirum. Quamobrem uera utraq; affirmantur. Si ergo quiſpiam talia conetur unũ & multa eadem demonſtrare, lapides uidelicet, ac ligna, & reliqua huiuſcemodi, unum & multa ipſum oſtendiſſe fatebimur, non tamen unum multa, neq; multa unum, neq; mirabile quippiam dixiſſe, ſed quod omnes confiteremur. At ſi quis eorum quæ paulo ante dixi, primũ quidem ſpecies ipſas ſecũdum ſeipſas ſeorſum diſtingueret, ueluti ſimilitudinem, diſſimilitudinem, multitudinem, unum, ſtatum, motum, cæteraq; huiuſmodi, deinde in ſeipſis iſta commiſceri ſecernicq; poſſe aſſereret, obſtupeſcerem equidem ô Zenon. Et ſi ea quæ ſcripſiſti, ut uirum fortem decet, pertractata eſſe reor, multo tamen magis mirarer atque lætarer, ſi quis poſſet hanc eandem quæſtionem in ipſis ſpeciebus penitus implicitam quemadmodum in rebus quæ uidentur expoſitum eſt, ita & in iſs quæ ratione comprehenduntur, clarius explicare. Dum hæc Socrates diceret, aiebat Pythodorus ſe putaſſe Parmenidem & Zenonem in ſingulis eſſe aduerſus Socratem indignatos, eos autem ſumma quadam attentione auſcultaſſe, ac frequenter alterutrum reſpicientes ſubriſiſſe, quaſi Socratem admirantes. Vnde cum finem Socrates loquendi feciſſet, dixiſſe Parmenidem,

O So-

O Socrates, quàm dignus es admiratione propter impetum illum diſputandi.

VERVM mihi dicas oro. Tu ita, ut dicis, ſeorſum quidem ipſas ſpecies diſcreuiſti, ſeorſum etiam ſpeciebus participantia, uideturq; tibi quiddam eſſe ipſa ſeorſum ſimilitudo, cuius & nos participes ſumus, & quiddam ſeorſim unum, quiddam ſeorſim multa, & omnia quæcunque nuper à Zenone audiſti. Mihi quidem uidetur, Socratem reſpondiſſe. Num talia quædam inquis, rogaſſe Parmenidem, ceu iuſti ſpeciem quandam ipſam per ſeipſam, & pulchri, & boni, atque omnium denique talium? Prorſus. Nunquid ſpeciem hominis ſeorſum à nobis, & cæteris eiuſdem generis, & ignis etiam, & aquæ ſpeciem? Sæpenumero, inquit Socrates, in hac ſum ambiguitate uerſatus, utrum de iſs perinde ut de ſuperioribus dicendum ſit, an ſecus. Vtrum de iis etiam dubitaſti, ô Socrates, quæ ridicula fortè quis putet, ſicut de pilis, lutoue, & macula, & alijs ignobiliſsimis rebus atque uiliſsimis? num ambigis utrum ponenda ſit horum cuiuſque ſeparata ſpecies, aliud quiddam ab illis exiſtens, quæ nos pertractamus, an non? Nullo pacto, inquit Socrates: ſed quæ uidemus hæc & ſunt, ſpeciem uero quandam illorum eſſe putare, fortè nimis ridiculum eſſet. Aliquando tamen hæc me cogitatio perturbauit, ne quid fortè ſit in omnibus idem: ſed ubi pauliſper inſtiti, inde rurſus diſceſsi, metuens ne in nugas nullis unquam uerbis explicandas merſus perirem. Vnde reuerſus ad ea quæ ſpecies habere prædiximus, circa illa iam uerſor. Iuuenis adhuc es, ô Socrates, necdum te Philoſophia complexa eſt. Amplectetur autem, ut mea fert opinio, quando nihil iſtorum neglexeris, nunc uero ad opiniones hominum ob ætatem reſpicis.

HOC igitur mihi dic. Videntur ne tibi, ut aiebas, ſpecies quædam exiſtere, & ea quæ illis participant, illarum cognomenta ſortiri? ueluti ſimilitudine participantia ſimilia, magnitudine magna, pulchritudine atq; iuſtitia, pulchra & iuſta uocari? Et maxime quidẽ, inquit Socrates. Nonne quodcũq; ſpeciei particeps ſit, uel totam ſpeciẽ, uel partẽ participat? An eſt alius præter iſtos participandi modos? Et quis alius? Socrates ait. Vtrum uidetur tibi tota ſpecies in unoquoq; multorum eſſe una exiſtens? an aliter? Quid prohibet eſſe unam? Vnum ergo & idem in multis ſeorſum poſitis totum ſimul unum erit, atq; ita ipſum à ſeipſo ſeorſum exiſtet. Nequaquam, inquit Socrates. Verum ſicut dies unus denique ubiq; ſemel adeſt, nec ipſe tamen à ſeipſo ſecernitur, ita nil prohibet quamlibet ſpeciem unam & eandem ſimul multis adeſſe, nec tamẽ à ſeipſa ſecerni. Belle ô Socrates unum idem ſimul in multis oſtendis, ac ſi multos homines uelo tegens, dicas unum in multis totum eſſe. nonne tale quiddam dicis? Forſitan. An ergo totum uelamen ſingulis, uel pars eius alia alteri aderit? Pars. Diuiſibiles igitur, inquit, ô Socrates, ſpecies erunt, & quæ illis participant, partem capient, nec amplius in quolibet tota, ſed pars cuiuſq; unum erit. Sic apparet. Quid igitur, nunquid dices unam ſpeciem reuera & diuidi, & unam eſſe? Nullo modo. Conſidera itaque, ſi ipſam magnitudinem partiaris, & unum quodq; plurium magnorum parte magnitudinis minore quàm ipſa ſit, magnum erit, nonne procul à ratione uidebitur? Prorſus. Quid uero, ipſius æqualis parte unumquodq; paruum participans, habebit quo minore exiſtente quàm ipſum æquale, id quod habet æquale alicui ſit? Impoſſibile. Sed & aliquis noſtrum ipſius parui partem habebit, qua ipſum paruum maius eſt, quippe cum ea pars ipſius exiſtat, atq; ita ipſum paruum maius erit. id autem cui ablata pars adijcitur, minus erit, & nihilo maius quàm antea fuerit. Iſtud inquit fieri non poſſe. Quo igitur modo, ô Socrates ait, cætera ſpeciebus participabunt, cum nec ſecundum totas, neq; ſecundum partes participare queant. Per Iouem non leue quiddam hoc ad determinandum mihi quidem uidetur. Ad illud autem quid ais? Quodnam? Reor te idcirco quamlibet ſpeciem putare unam, quia cum plura quædam magna abs te uidentur, una quædam forſan idea tibi uidetur omnia perſpiciẽti, unde ipſum magnum unum eſſe putas. Vera dicis. Quid ſi ipſum magnum atque alia quæ magna ſunt animo, eodem modo conſideres per omnia? nonne unum quiddam magnum iterum apparebit, quo hęc omnia magna uideri neceſſe eſt? Apparet. Idcirco alia iam magnitudinis ſpecies præter ipſam magnitudinem, & participantia magnitudine, iterum elucebit, & in iſs omnibus alia rurſus, qua uniuerſa ſint magna, nec amplius unaquæq; ſpecies una erit, ſed numero

potius infinitæ. At forsitan, inquit Socrates, quælibet harũ specierum notio quædam est, nec alibi esse q̃ in animis potest. sic enim unaquæq; una erit, nec contingent quæ tu dicebas. Quid ergo? inquit. quælibet notio una est? notio autẽ nullius notio? At hoc impossibile. Sed cuiusdam? Cuiusdam sane. Existentis uel nõ existentis? Existentis. Num unius cuiusdam, quod notio illa in omnibus sequens intelligit, ideam unam? Prorsus. Præterea nónne species erit, hoc quod intelligit unum esse, semper in omnibus eadem? Necessarium hoc quoq; uidetur. Quid uero? inquit Parmenides, an nõ necesse est, cũ cætera speciebus participent, ex notionibus unũquodq; constare, & intelligere singula? uel cũ sint notiones, nihil tamen intelligere? Sed neq; id, inquit, rationem habet, uerum q̃ maxime sic ista mihi se habere uidentur, has quidem species tamquam exemplaria in natura constare, cætera uero ijs similia fieri, atq; esse simulacra, nec aliter ista specieb. participare, q̃ quod illis similia fiunt. Si quid igitur, ut ais, speciei simile est, nũ possibile est speciẽ ipsam non esse similem eius quod ipsi simile factum est, quatenus ipsi factum est simile? An cogitari potest simile non esse simili simile? Nõ certe. Simile autem nónne eiusdem speciei necessario particeps est, cuius & illud cui simile sit? Necesse est. At quo similia participantia similia fiunt, nónne illud ipsa species erit? Omnino. Non igitur potest quicquam speciei simile esse, nec species alteri. Nam præter ipsam speciem, species alia semper emergeret: quod si illa cuiquã sit similis, alia rursus, nec unquam progressus iste cessabit, quin noua species semper occurret, si species participanti similis sit. Verissima loqueris. Non ergo per similitudinem cætera speciebus participant, sed alius quidam præterea quærendus est participandi modus. Apparet. Cernis ô Socrates quanta sequitur ambiguitas, si quis species quæ species sunt, ipsas secundum se distinguat? Et maxime, inquit. Scito insuper te nondum, ut ita dixerim, comprehendere, quanta sit difficultas, si unamquãq; rerũ speciem segregatam ab alijs ponas. Quomodo id, inquit? Multa quidẽ alia sunt: sed hoc est maximum: quia si quis illas neq; nosci oportere contendat, cum sint tales quales esse debere species dicimus, eum sane qui ista dicat, nemo possit redarguere, nisi multarum rerum peritus & ingeniosus sit, qui isthuc contendat, paratusq; præterea sequi demonstrantem, & plurima longa ambage inferentem. persuaderi autem non poterit, qui ignotas illas esse contendat. Cur, ô Parmenides, ait Socrates. Quoniam ô Socrates & te arbitror, & quemuis alium quicunq; essentiam quandam ipsam secundum se existentẽ ponit, eam in nobis esse non fore concessurum. Quo enim pacto, inquit Socrates, ipsa secundum se ipsam esset? Recte loqueris. Nónne igitur quotcunq; ex ideis inuicẽ respiciunt quę sunt, ipsæ ad seipsas essentiam habent, non autem ad ea quæ circa nos sunt, seu simulacra, siue quomodocunq; illa quispiam nominet, quibus nos participantes singula esse denominamur? Quæ uero circa nos sunt illis equiuoca, ipsa similiter ad seipsa non ad species sunt, & sui ipsorum non illarum quæcunq; rursus similiter nuncupantur. Quomodo dicis? inquit Socrates. Veluti si quis nostrum alicuius dominus aut seruus sit, non ipsius domini quod dominus est, seruus existit, neq; ipsius serui quod seruus est, dominus est qui dominus dicitur: sed hæc utraq; est tanquam homo. Ipsa uero dominatio seruitutis ipsius existit id quod est, & ipsa iterum seruitus eodem modo ipsius dominationis est seruitus: nec ea quæ nobis insunt ad illa, nec etiam quæ illic sunt, ad nos referuntur: sed, ut dixi, ipsa sui ipsorum & ad seipsa sunt, & quæ hic sunt similiter ad seipsa respiciunt. Intelligis ne quod dico? Prorsus intelligo. Nónne & scientia ipsa quod scientia est, illius ipsius quod est ueritas, scientia est? Omnino quidem. Quælibet rursus scientiarum quæ est quod est, alicuius existentium est scientia, an non? Profecto. Scientia uero nostra, nónne ueritatis quæ circa nos, scientia erit? Et rursus, unaquæq; nostra scientia, uniuscuiusq; eorũ quæ circa nos sunt scientia? Necesse est. Veruntamen ipsas species neq; nos habere, neq; circa nos esse posse assentiris? Non profecto. Nunquid scientiæ specie genera singula noscunt? Certe. Quam speciem nos haud habemus. Non certe. Nulla igitur species à nobis cognoscitur, cum ipsius scientiæ participes minime simus. Non apparet. Ignotum itaque nobis ipsum pulchrum, & ipsum bonum est, & omnia denique quæ ut ideas esse supponimus. Videtur. Considera & hoc etiam grauius. Quidnam? Num fateris si est ipsum quiddam scientiæ genus, multo id præstantius futurum hac nostra scientia, & ipsam pulchritudinem ac reliqua eodem pacto. Immo. Nónne si quid aliud est ipsius scientiæ particeps, nullum

Ipsum pulchrũ & ipsũ bonum nobis ignotũ

nullum nisi deum dices supremam habere scientiam? Necesse est. Num poterit deus cum ipsam scientiam sit amplexus, hæc nostra dignoscere? Cur non? Quoniam, inquit Parmenides, confessi sumus, ô Socrates, neque species illas ad nostra uim habere quam habent, neque nostra etiam ad superna, uerum utraq; ad seipsa referri. Consensimus plane. Ergo si apud deum suprema ipsa dominatio est, atque ipsa suprema scientia, nunquam aut dominatio ipsa nobis dominabitur, aut ipsa scientia nos, uel aliud nostrorum quicquam cognoscet: sed & nos similiter dijs minime imperabimus imperio nostro, neque diuinum quicquam scientia nostra percipiemus. Et illi item eadem ratione nec nostri erunt domini, neque res humanas cum dij sint, animaduertent. At nónne ualde mirabilis, inquit, hic sermo uidebitur, si quis deum cognitione priuauerit. Hæc quidem, ô Socrates, inquit Parmenides, aliaq; præter hæc multa necesse est speciebus contingere, si quidem hæ rerum ideæ sint, & aliquis unamquamque harum, cum ex se sit, ab alijs seiungat. Vnde uacillat quisquis hæc audit, ac dubitat, ne forte ideæ nihil sint omnino: uel si sint, necesse sit eas humanæ naturæ ignotas esse, adeo ut qui hæc dicit, cum dixisse aliquid uideatur, mox illud ut paulo ante patebat, mirum & incredibile uideri. & uiri admodum ingenioso esse, percipere posse quodnam sit ipsum per se cuiusque genus, & ipsa secundum se essentia cuiusque. necnon mirabilioris uiri officium esse hæc postquam inuenerit, alios docere posse, sufficienter omnia discernentem. Assentior ô Parmenides, inquit Socrates: quæ enim dicis, menti meæ mirifice consonant. Veruntamen, inquit Parmenides, si quis prædictis rationibus motus species rerum existentium auferat, neque speciem ipsam uniuscuiusque distinguat, haud sane reperiet quò conuertat intelligentiam, cum non permiserit ideam uniuscuiusque rerum existentium eandem semper existere, & in hunc modum differendi etiam facultatem funditus subuertet. Talem quandam rationem tu quoque præcipue sensisse mihi uideris. Vera dicis. Quid itaque de philosophia facies? quò his ignoratis te uertes. Haudquaquam discernere id in præsentia uideor. Priusquam te exercitaris ô Socrates, definire aggrederis quid pulchrum, iustum, bonum, & aliarum quælibet specierum. hoc enim pridem animaduerti, hic te audiens una cum hoc Aristotele disputantem. Pulcher sane atque diuinus, mihi crede, impetus iste tuus, qui ad rationes se fert. Cæterum collige teipsum, diligentiusq; te in ea facultate exerce, quæ inutilis esse uidetur multis, & quædam garrulitas nuncupatur, dum iuuenis es, alioquin te ueritas fugiet. Quis est igitur exercitationis huiusce modus Parmenides? Iste, inquit, quem à Zenone audisti. Sed etiam illud tuum aduersus hunc dictum miratus sum, cum diceres non in ijs quæ oculis percipiuntur, eorúmque errore cogitationem sistere oportere, sed ad ea conscendere, quæ quis maxime ratione comprehendere, ac uere esse putaret. Quia mihi uidetur, inquit, non esse arduum, hoc pacto similia uidelicet, atque dissimilia, cęteráue quæ rebus existentibus competunt, explicare. Et probe quidem dixisti. Est autem præter hoc, illud etiam obseruandum, ut non modo si est aliquid supponas, ac deinde quæ proueniunt ex suppositione consideres: uerumetiam si non sit, supponas, si modo recte exercitari uelis. Quo pacto id ais? Verbi causa, si uelis circa istam suppositionem quam Zeno inuexit, si multa sunt, quid euenturum est ipsis multis ad seipsa & ad unum, & uni ad seipsum & ad multa. At rursus si non sunt multa, iterum considerandum quid accidat uni atque multis, tum ad seipsa, tum inuicem. Et rursus si supposuerit esse similitudinem, uel non esse, quid potissimum ex utraque suppositione contingat, tam ijs quæ supposita sunt, quàm cæteris omnibus ad seipsa pariter, atque inuicem. Eadem quoque de dissimilitudine ratio est, de motu, statu, generatione, corruptione, esse, atque non esse, & ut uno uerbo complectar, de quocunque supponitur aut esse aut non esse, siue quamuis aliam passionem suscipere: considerandа sunt quæ ex suppositione prouenient ad se ipsum, & ad quodlibet aliorum quodcunque elegeris, & ad plura, & ad uniuersa similiter, & alia rursus ad seipsa atque ad aliud quodcunq; assumpseris, siue ut existens, siue ut non existens ipsum posueris, si modo absolute exercitatus ueritatem sis penitus inspecturus. Arduum, inquit, opus narras, nec te omnino intelligo. Quin tuipse infers aliquid, illo ipso modo percurrens, ut clarius intelligam? Grande ô Socrates, onus seni imponis. Tunc Socrates, cur non ipse ô Zeno, hanc rem discutis? Cui Zeno subridens

respondit, Ipsum, ô Socrates, oremus Parmenidem, neq; enim leue quiddã est quod ait. An non uides quantum sit negocium quod iubet? Quid si plures essemus, haud sanè id postulare deceret. Indecorum nanq; huiusmodi quædam in conspectu multorum tractare, atq; id seni precipue. Ignorant enim multi quod absq; hoc per omnia uelut discursu & errore impossibile sit mentis ueritati coniunctæ compotem fieri. Ego igitur ô Parmenides unà cum Socrate precor, ut & mihi etiam liceat tanto tempore transacto hęc audire. Cum uero hæc intulisset Zeno, aiebat Antipho dixisse Pythodorum, se quoq;, & Aristotelem, ac reliquos omnes obsecrauisse Parmenidem, ut quod dixerat, demonstraret, neq; aliter faceret. Tunc demum Parmenides, necesse est, inquit, obtemperare, & si mihi uideor in id quod passus est Ibycius equus, incidere. Cui & athletæ & seniori, curruum sub Equus Ibycius
bituro certamen, & propter experientiam euentuum extimescenti, Ibycus ipse se conferens, inuitus, inquit, & ipse iam senex ad amores regredi cogor. Eadem ratione ego mihi admodum trepidare uideor, cum cogito quo pacto iam grandis natu tam profundũ diserendi pelagus transnatare queam. Obsequendũ tamen, cum & Zeno ipse roget: ijdem enim sumus. Vnde igitur incipiemus? quidue primum ponemus? An uultis postquam negocioſum ludum ingressi sumus, à me ipso meaq; positione in primis exordiar, de ipso uno, inquam, siue unum sit, siue non, quid accidat? Prorsus, inquit Zeno. Quis igitur mihi respondebit? An iunior? minus enim negocij præbebit: & quæ ipse sentit, maxime respondebit, ut eius responsio minus me defatiget. Paratus sum, ô Parmenides, Aristoteles inquit. me nanq; significas, dum iuniorem respondere iubes. Sed age, ut lubet, interroga me, tanquam libentissime responsurum.

DE VNO

Prima suppositio, si unum sit, quę intelligẽda est si unum Nam uerbũ Est, apponitur gratia orationis

AGE igitur si unum est, non utiq; multa erit ipsum unum. Qui sit enim? Neque igitur partem esse illius aliquam, neque totum ipsum esse oportet. Cur nam? Pars utiq; totius pars est. Quid uero? Nónne totum est, cui nulla pars deest? Prorsus. Vtrinq; igitur ipsum unũ ex partibus esset, totumq; existẽs, ac partes habens. Necesse est. Vtrinq; rursus ipsum unum multa potius, q; unum esset. Verum, Oportet autem non multa, sed unum ipsum existere. Oportet sanè. Itaq; nec totum erit, neq; partes habebit, si unum fuerit ipsum unum. Nõ certe. Si nullam habet partem, nec principium etiam, neq; finem, neq; medium habebit. partes enim ipsius hæc essent. Probe. Quinetiam principium & finis, termini cuiuslibet sunt. Quid ni? Infinitum igitur ipsum unum, cum principio fineq; careat. Infinitum. Ergo & absq; figura: neq; enim rotundi, neq; recti particeps est. Cur? Rotundum porrò id est, cuius extrema undiq; à medio æque distant. Id nempe. Rectum uero cuius medium extremis utrisq; é regione est. Sic est. Nónne partes haberet ipsum unum, multaq; esset, si rectæ uel Rationes quib. pellitur idẽ esse in se
circularis figuræ esset particeps? Omnino quidem. Idcirco neq; rectum est, neq; rotundum, cum partes etiam nullas habeat. Recte. Quin etiam cum tale sit, nusquam est. nam neq; in alio, neq; in seipso esse potest. Quamobrem? Si in alio esset, circulo quodam ab eo in quo esset, cõcluderetur, passimq; ab illo, ac multis partibus tangeretur. At cum unum impartibile sit, & rotunditatis expers, impossibile est multifariã circulo tangi. Impossibile. Sin in seipso esset, ipsum seipsum cõplecteretur, non aliud quiddam quàm ipsummet existens: siquidem in semetipso sit. non enim potest quicquam in aliquo esse, quin ab illo etiam cõprehendatur. Impossibile certe. An non aliud quiddam esset ipsum ut comprehendens, aliud ut comprehensum? nunquam enim idem ipsum totum utraq; hæc simul pateretur & ageret. quo fit, ut ipsum unum, non unum ulterius, sed duo sit. Est ut dicis. Nusquam igitur est ipsum unum, quando quidem nec in alio, nec in semetipso est. Nusquam. Considera, quæso, num quod huiusmodi est, aut stare, aut moueri possit. Quid ni Latio & alteratio motus soli sunt
possit? Quoniam quod mouetur, uel fertur, uel alteratur. hi quippe soli sunt motus. Esto. Si ipsum unum ex eo quod est alteretur, impossibile est iam esse unum. Impossibile. Idcirco secundum alterationem non mouetur. Non, ut apparet. Nunquid secundum progressionem? Fortassis. Atqui si ipsum unum feratur, uel in eodem motu sphęrico circumfertur, uel locum alium ex alio mutat. Necesse. Nónne quod circulo circumfertur, in medio

dio consistere oportet, atq; alias sui partes quæ circa medium uoluantur, habere? Cui uero nec medium, neq; pars ulla conuenit, quomodo id cogitari potest in circulũ circa medium uolui? Nullo pacto. An locum transiens, alias alibi fit, atque ita mouetur? Forte. Num esse ipsum in aliquo, ut impossibile iam redargutum est? Est. An non multo magis impossibile ipsum in aliquo fieri? Nõ intelligo satis. Si in aliquo aliquid fit, necesse est nõ dum in illo penitus esse, si quidem adhuc in illo continue fiat: nec etiam extra illud prorsus extare, si quidem in eo iam fiat. Necesse est. Si ergo aliud quicquam hoc patitur, id solum patitur, cuius partes aliquæ sunt. partim enim in illo iam est, quod patitur; partim interim extra, quod autem nullis partibus constat, nunquam in aliquo totum esse, ac totum simul abesse poterit. Vera. Quod uero neq; partes habet ullas, neq; totum est, multo magis etiam impossibile est, siue secundum partes, siue secundum totum alicubi fieri. Apparet. Ergo nec aliquo pergens, nec alicubi ingrediens locum mutat, neq; in eodem reuolutum, neq; etiam alteratum. Non uidetur. Secundum quemlibet igitur motum, immobile est ipsum unum. Immobile. Præterea ipsum unum in nullo esse posse asseuerauimus. Asseuerauimus. Haud igitur aliquando in eodem est. Quamobrem? Quoniam iã in illo esset, in quo eodem est. Prorsus. At uero nec in seipso, neq; in alio ipsum unum esse poterat. Non certè. Nunquam igitur ipsum unum in eodem existit. Nunquam ut uidetur. Quod uero nunquam in eodem existit, neque quietem agit, neq; stat. Neque enim possibile est. Idcirco ipsum unum nec stare, neque moueri uidetur. Non apparet. Item nec alteri, neq; sibijpsi etiam idem est, rursusq; nec à seipso, nec ab alio quodam alterum. Quid ita? Si à seipso alterum sit, ab uno alterũ esset, nec esset unum. Vera. Et si alteri idem fuerit, illud quidem erit, nec ipsum quod est. quapropter nec ulterius erit ipsum quod unum, sed aliud quiddam præter unum. Sic est. Ideo idem alteri uel à semetipso alterũ dici nunquam debet. Nunquam planè. Sed neque alterum ab alio esse potest, donec unum est: neque enim uni congruit, ut ab aliquo alterum sit, sed soli ei quod alterum est ab alio. Alteri autem nulli conuenit. Probe. Ex eo igitur quod unum est, non erit alterum. An putas? Nequaquam. Quod nisi hoc, non seipso: si non seipso, neq; ipsum. Ipsum uero nullo modo alterum existens à nullo alterum est. Recte. Neque sibijpsi idem erit. Cur non? Non ea est ipsius unius natura, quæ ipsius eiusdem natura est. Quare? Quia nondum quum Alia est natura unius quã eiusdẽ
idem fit aliquid alicui, unum efficitur. Qua de causa? quod multis idem fit, multa, non unum fieri necesse est. Verum. At si ipsum unum atq; ipsum idem nihil discreparent, quoties quid idem fieret, unum quodq; semper efficeretur: quotiesq; unum, semper & idem. Et maxime quidem. Quapropter si ipsum unum sibimet idem fuerit, non unum sibi existet: atque ita unum existens, non unum erit. Impossibile id quidem. Impossibile igitur ipsum unum, aut alterum ab alio, aut sibijpsi idẽ esse. Impossibile. Hac itaque ratione unum, nec idem, nec alterum, aut sibi, aut alteri esse poterit. Non profecto. Sed neq; simile, neque dissimile cuipiam, aut sibi, aut alteri. Quam ob causam? Quia simile est, cui idem quiddam accidit. Nempe. Ipsum tamen idem ab uno natura secerni ex ante dictis apparuit. Apparuit certe. Veruntamen si quid præter id quod est unum esse, ipsum unum recipit, patitur iam plura esse quàm unum. Id autem impossibile est. Ita. Ob hanc causam nun quam ipsum unum, idem esse uel sibi uel alteri patitur. Non uidetur. Ergo nec simile aut sibimet aut alteri esse potest. Sic apparet. Nihilo tamen magis esse alterum sustinet. etenim plura quàm unum esse contingeret. Plura sanè. Quod alterum uel à se, uel ab alio fit, dissimile quoq; aut sibijpsi, aut alteri cuidam efficitur. quippe cum illud etiam quod idẽ esse recipit, simile fiat. Probe. Vnde ipsum unum cum nullo modo susceperit alterum, nũquam quoque dissimile siue sibimet, siue alteri fiet. Nunquam profecto. Quamobrem nec simile, neque dissimile unquam aut sibi aut alteri ipsum unum est. Non, ut uidetur. Præterea cum huiusmodi sit, nec æquale etiam, nec inæquale cuiquam uel sibi uel alteri. Quid ita? Quod æquale est, eorundem mensurarũ est, quarum & illud cui æquale dicitur. Æquale ad
Sic est. Quod maius est uel minus, quo ad illa quibus cõmensurabile est, minoribus quidẽ plures mẽsuras habet, maioribus autem pauciores. Certe. Quibus autem incõmensurabile, quo ad hæc quidem minorum, quo ad illa uero maiorũ mensurarum erit. Quid ni? Nónne impossibile est, quod nullo modo ipsius eiusdem est particeps, aut mensuras easdem, aut aliud quoduis idem sortiri? Impossibile. Itaque nec sibi, nec alteri erit æquale.

quippe cum mensuris eisdem non utatur. Minime, ut apparet. Quinetiam si pluribus aut paucioribus mensuris circumscribetur, totidem partibus quot & mensuris constabit: rursusq; non amplius unum erit, sed totpotius, quot & mensuræ insunt. Recte. Quod si unius mensuræ sit, æquale utiq; ipsi mẽsuræ fieret. Veruntamen impossibile esse apparuit ipsum unum æquale cuiquam esse. Apparuit certè. Quod igitur nec unius mensuræ est particeps, necq; multarum, necq; etiam paucarum, nec ullo modo ipsius eiusdem, nũquam sibi ipsi, ut uidetur, erit æquale, nec etiam alteri, nec maius præterea aut minus uel semetipso uel alio. Sic prorsus se habet. An forte antiquius aut iunius aliquo uel etiam coætaneum ipsum unum apparet? Quid prohibet? Id sanè. Quoniam si eandem ætatem uel secum uel cum alio quopiam aget, æqualitate & similitudine temporis participabit. ostensum est tamen, nec æqualitatem, nec similitudinem ipsi uni ullam adesse posse. Ostensum profecto. Nónne hoc quoq; diximus, nec inæqualitatis neq; dissimilitudinis cõpos existere? Quàm maxime. Quo igitur pacto quod huiusmodi est, senius aut iunius aliquo uel ætate par ulli esse poterit? Nullo modo. Ergo ipsum unum non iunius, non senius, nõ ętate par aut ad seipsum aut ad aliud erit. Nõ apparet. Item nec in tempore etiam ullo pacto ipsum unum cum tale sit, erit unquam: Etenim necesse est quicquid est in tempore, seipso semper senius fieri. Necesse. Et quod senius, semper iuniori senius. Cur non? Itaq; quod seipso fit senius, seipso etiam simul iunius fit, siquidẽ aliquo senius esse debet. Quomodo dicis? Hoc modo. diuersum alterum alteri nihil fieri oportet, diuersum quum iam sit, sed iam existentis iam esse, præteriti præteriisse, futuri fore. eius uero quod fit, nec præteriisse, nec fore, nec esse, diuersum est: sed fieri, nec aliter esse. Necesse est. At uero senius oppositũ quiddam est iuniori, nec alteri penitus ulli. Est. Quod ergo seipso fit senius, necesse est simul quoq; seipso iunius fieri. Videtur. Quinetiam nec lõgiori seipso tempore, necq; breuiori fieri, sed per æquale semper tempus secum ipso fieri, & esse, & fuisse, futurum esse, ac fore. Necessaria quoq; hæc sunt. Necessarium ergo uidetur, quodlibet eorum quę in tempore sunt, atq; hoc tali participant, eandem secum ipso ætatem agere, ac senius seipso simul & iunius fieri. Apparet. Ipsi uero uni nulla prorsus ex ijs passionibus accidit. Nulla. Nullius ergo temporis particeps, nec in aliquo tempore. Non sanè ut ratio dictat. Quid igitur? ipsum erat, fuit, fiebat, nónne participationem temporis quandoq; præteriti significare uidentur? Quinimò. At uero erit, fiet, factum fuerit, an nõ futurum nobis de

Verbũ Est, Fuit &c. cõsignificant tẽpus

signant? Futurum. Est autem & fit, præsentis sunt temporis notæ. Omnino quidem. Si ergo ipsum unum nullo prorsus participat tempore, nec fuit unquam, nec fit, necq; est, ne que fiet, necq; factum erit, necq; erit. Verissima hęc sunt. Num potest quicquam essentia aliter quàm secundum istorũ aliquod participare? Non aliter. Nullo modo igitur est ipsum

In uerbo Est, est tempus & essentia

unum. Haudquaquam uidetur. Non itaq; ita est ut sit unum. esset enim iam ens & essentiæ particeps: imò ut uidetur ipsum unum necq; unum est, necq; est, siquid huic rationi credendum. Apparet. Ei uero quod non est, num est uel ipsi uel ipsius aliquid? At quomodo? Non itaq; nomen illi est, non sermo, non scientia quædam, non sensus, non opinio. Non uidetur. Quapropter nec nominat, nec dicitur, nec opinione cogitatur, nec cognoscitur, necq; ab aliquo ex ijs quæ sunt, sentitur. Haud sanè uidetur. An possibile est ista circa ipsum unum sic se habere? Non ut mihi uidetur.

Secũda suppositio circa unũ si sit

IS ne igitur ad ipsius positionis principiũ redeamus, considerantes si quid fortè redeuntibus nobis aliter se habere uideatur? Volo equidem. Nõne si ipsum unum est, confessi. sumus quæ circa illud eueniunt, cuiusmodi esse oporteat? Profecto. Meditare iterũ à principio: unum si est, nunquid possibile est ipsum esse, essentia uero nequaquam participare? Impossibile. Essentia autem unius, non idem quod ipsum unum erit. alioquin si idem, non utiq; illius essentia esset, neque ipsum unum illa participasset, sed quoties proferretur unum esse, simile quiddam significaretur, ac si unum unum diceremus. Nunc autem non est huiusmodi positio nostra, scilicet si unum, quidnam euenturum sit, sed si unum est, nónne ita? Prorsus sic est. Nónne ita dicitur, tanquam aliud significet ipsum est, aliud ipsum unum. Necesse. Nunquid igitur cum unum esse compendio dicimus, aliud ea oratio significat quàm unam essentiam communicare. Omnino. Rursus itaq; dicamus, unum si est, quidnam contingat. Age id aduerte. An non necesse hanc suppositionẽ ipsum unum eiuscemodi prædicare quasi partes habeat? Quo

nam

nam modo? Hoc pacto. Si esse de uno ente dicitur, & ipsum unũ de ente uno, est autem idem essentia & unum, eodem existente uno quod supposuimus, nõne necesse est totum quidem unum ens ipsum esse, eiusq; partes tam unũ quàm esse existere? Necesse. Vtrum uero utramque harum partium partem duntaxat appellamus? An partem totius partem prædicare oportet? Totius. Totum igitur est, quod unum est, ac partem habet. Penitus. An unum et ens sit idem

Quid autem? num hæc partes unius entis, scilicet unum & ens, ita se inuicem deserunt, ut ipsi enti unum, & ipsi uni ens desit? Non certè. Igitur utraq; pars & unum simul & ens complectitur: adeò ut pars quælibet ex duabus saltem particulis constituatur: & secundum eandem rationem quæcunq; particula occurrit, utraq; semper in ea claudatur. etenim unum semper ens, & ens unum mutuis nexibus amplectitur. Vnde quum ubiq; in quauis particula duo emergant, necesse est nunquam unum existere. Omnino. Nónne hac ratione unum ens, infinita multitudo erit? Videtur. Age quæso, & hac perge. Quæ? Diximus unum essentia participare inquantum est? Diximus. Et ob hanc causam unum ens multa esse apparuit? Sic est. Quid autem, si ipsum unum quod essentiæ particeps esse diximus, ipsum secundum seipsum solum intelligentia cogitemus, seorsum ab illo quo participare prædiximus? nunquid unum solum apparebit? uel etiam multa hoc ipsum? Vnum solum puto. Consideremus iam & aliud quiddam. alterum quiddam esse necesse est ipsius essentiam, alterum uero ipsum. siquidem non essentia ipsum unum, sed ut unum, essentia participat. Necesse est. Quod si alterum essentia alterum unum, ipsum unum non ex eo quod unum, ab essentia alterum est: necq; essentia inquantum essentia ab uno est altera: sed per id quod est ipsum per se alterum, & ipsum per se aliud, altera sunt inuicem. Prorsus. Quamobrem ipsum alterum nec uni nec essentiæ idem est. Verum. Quid ergo? si ex istis elegerimus siue essentiam & alterum, seu essentiam & unum, siue unum & alterum, nónne in qualibet assumptione eliciemus aliqua quæ iure ambo appellari poterunt? Quo modo? Hoc modo inquam. licét ne essentiam dicere? Licet. Rursusq; dicere unum? Et istud. Nónne utrunq; illorum dictum est? Dictum utrunque. Quoties essentiam, & unũ dico, an non ambo dico? Dicis. Et si essentiam atq; alterum, siue alterum atq; unum, nónne in ijs singulis ambo dico? Prorsus. Quæ uero ambo rectè appellata sunt, nunquid possunt ambo esse, necq; tamen esse duo? Nequaquam. At quæ duo sunt, cogitari ne ita possunt, ut non illorum utrunq; unum sit? Minime. Quoniam igitur ista simul duo sunt, idcirco unumquodq; unum existit. Videtur. Si unumquodlibet eorum est, & utrunq; unum mutuo quodam coniugio inuicem est connexum, nónne tria uniuersa resultãt? Maxime. Tria uero nónne imparia, duo autem paria? Quid ni? Et cum duo sint, nonne necesse est etiam bis adesse: & cum tria, ter? siquidem duobus in est bis unum, tribus uero ter unum. Necesse. Duobus denicq; existentibus ac bis, necesse est duo bis esse: & tribus existentibus atq; ter, nonne necesse est rursus tria ter esse? Quid ni? Quid uero? tribus existentibus atq; bis, et duobus atq; ter existentibus, necesse est tria bis esse, ac bis tria? Necesse est omnino. Erunt igitur pariter paria, impariterq; imparia, necnon imparia pariter, & impariter paria. Certe. Si hæc ita se habent, num putas ullum numerum relinqui, qui non necessariò illic insit? Nullum. Idcirco si est unum, necesse est & numerum esse. Proculdubio. Item si numerus est, multa utiq; sunt, & infinita entium multitudo, aut nõ infinitus numerus multitudine etiam particeps essentiæ sit? Maxime. Quod si totus ipse numerus est essentiæ particeps, una quæq; etiã particula numeri essentia participabit. Prorsus. Per omnia ergo quæ multa sunt, essentia distribuitur, nec ab aliquo eorum quæ sunt, abest, seu minimũ hoc sit, siue maximum. Atq; id dubitare absurdũ est. quo modo enim essentia ab aliquo eorũ quæ sunt, abesse potest? Nullo. Diuisa est igitur quoad fieri potest in minima & maxima, atq; in omnia quæ quomodocunq; sunt, maximeq; omniũ distributa, & infinitæ sunt essentiæ partes. Sic se res habet. Plurimæ igitur illius partes sunt. Plurimę certe. Quid uero? est ne quicq; ex istis quod quidem pars essentiæ sit, nõ tamen pars ipsa unum quiddã sit? At quo pacto id fieret? Verum posticq;, ut arbitror est, necesse est ipsam semper quandiu est, unum aliquid esse, nihil autem esse impossibile est. Absq; dubio. Non solum ergo uniuersæ essentię, sed illius etiam singulis partibus unum adest, partẽ nullam deserens, siue maior illa quidẽ, seu minor sit, siue quomodocunque se habeat. Sic est. Nunquid cum sit unũ, ubiq; simul est totũ? Diligenter id considera.

Consi-

Quod unũ circa essentiam etiã si multa

Conſidero,atq; hoc eſſe impoſsibile uideo.Diuiſum itaq;,niſi totum. Neque enim aliter uniuerſis ſimul eſſentiæ partibus, quàm diuiſum aderit. Sic eſt. Cæterum quod partibile eſt,neceſſariò totidem ſunt, quot ſunt partes. Neceſſariò. Hac de cauſa haud rectè paulo ante dicebamus eſſentiam in partes plurimas diſtributã: quippe cum nõ in plures quàm ipſum unum,ſed pares diſcreta ſit.Neq; enim ens uni,neq; unum enti deeſt, ſed duo hæc potius per omnia penitus coæquãtur. Omnino ſic apparet.Ipſum itaq; unum ab eſſentia diſtributum, infinita multitudo eſt. Patet. Non modo igitur unum ens multa eſt, ſed & ipſum unum ab eſſentia diſtributum multa eſſe oportet. Oportet ſanè. Quinetiam ex eo quod omnes partes,totius partes ſunt,terminatum ſecundum totum unum erit. An non comprehenduntur omnes à toto particulæ? Comprehenduntur. Quod autem comprehendit,terminus eſt. Eſt. Propterea unum ens, unum quodãmodo eſt & multa, totumq; & partes,necnon finitum, & multitudine infinitum. Apparet. Nónne cum terminatum ſit,extrema quoq; habet? Neceſſarium eſt. Præterea ſi totum eſt, principium mediumq; & finem habebit? Num totum aliquid abſq; his tribus reperiri poteſt? Et ſi quid ipſorum ab eo quod unum diſtat,totum ne ulterius erit? Minime. Quamobrem principium mediumq; & finem unum habet. Habet. Medium uero æquo interuallo ab extremis undique diſtat,non enim aliter eſſet medium. Non certè. Præterea quum tale ſit unum, figuræ cuiuſdam eſt particeps,ſeu rectæ ſiue rotundæ,ſiue alterius ex utriſq; compoſitæ. Particeps proculdubio. Quinetiam ſi huiuſmodi eſt,ipſum in ſeipſo & in alio erit. Quónam pacto? Quælibet pars in toto eſt,nec extra totũ penitus ulla. Eſto. Singulæ ne partes ſub toto clauduntur? Ita. At unum cunctæ ſuæ partes exiſtit, nec quid plus minusúe quàm uniuerſæ. Sic eſt. Nónne & totum unum eſt? Quid ni? Si omnes partes toto clauduntur,eſtq; omnia unum & ipſum totum, continentur autem ſub toto ſingula, ab uno utique unum continebitur, atq; ita unum ipſum in ſemetipſo iam erit. Videtur. Veruntamen totum in partibus minime eſt, neq; in omnibus, neq; in aliqua. Si enim in omnibus, neceſſe eſt et in una: & ſi in una quædam non ſit, in cunctis eſſe non poterit. Si autem hoc quidem unum cunctis conſtat, & in eo totum, non uno,quo pacto amplius in omnibus erit unum? Nullo. Sed nihilo magis in partibus quibuſdam. Nam ſi quibuſdam totum inſit,maius in minori erit. Id autem impoſsibile. Impoſsibile. Cum igitur totum nec in pluribus,nec in una,neq; etiã cunctis in partibus ſit, an non neceſſe eſt ipſum uel eſſe in alio quodam,uel nuſquam exiſtere? Neceſſe. Nónne ſi nuſquam ſit,nihil penitus erit? & tamen cum totum ſit,neq; ſit in ſeipſo,reſtat ut conſiſtat in alio? Penitus. Quà igitur unum totum eſt,in alio eſt: quà uero omnia partes eius ſunt, & ipſum cũctæ partes, eſt ipſum in ſeipſo. Ideoq; neceſſe eſt unum tum in ſeipſo, tum etiã in alio eſſe. Proculdubio. Et cum talis ſit unius natura,an non neceſſariò ſequitur ut ſtet atq; etiam moueatur? Quur nam? Stat quippe; ſiquidem ipſum in ſeipſo conſiſtit. Etenim inhærens uni, nec ex eo digrediens,in eodem eſt in ſemetipſo. Eſt profecto. Verũ quod in eodem ſemper eſt,ſtare ſemper oportet. Oportet. At quod in alio ſemper,cõtra neceſſe eſt nunquam in eodem eſſe: ſi nunquam in eodem, nunquam præterea ſtare,quod uero non ſtat,moueri oportet. Sic eſt. Neceſſe eſt igitur unum, cum in ſeipſo ſemper & in alio ſit, ſemper quoq; ſtare atque moueri. Videtur. Quinetiam idem oportet ipſum ſibiipſi eſſe, & à ſeipſo alterum, & quo ad alia ſimiliter idem & alterum ſi modo quæ ſuprà dicta ſunt,illi competunt. Qua ratione? Sic enim unum quidq; ad quodlibet habet,ut uel idem cum eo ſit,uel diuerſum: ſi nec idem,nec aliud, pars utiq; erit eius erga quod ita ſe habet, uelut ad partem,eritq; totum. Patet. Nunquid ipſum unum ſuiipſius pars eſt? Nequaquam. Non igitur quo ad ſeipſum totum erit,quaſi pars ſui ſit. Neq; enim poſſibile. An fortè alterum eſt unum ab uno? Minime. Non itaq; à ſeipſo alterum. Non certè. Si nec alterum nec totum, neq; pars quo ad ſeipſum eſt, quid iam aliud reſtat, quàm ut idẽ ſibi ſit? Iſthuc ipſum. Quid uero? quod alibi eſt quàm ipſummet in eodẽ exiſtens in ſemetipſo, nónne cogitur alterũ à ſeipſo fieri, ſiquidem alibi quàm ipſummet exiſtat? Mihi quidem uidetur. Huiuſmodi planè patuit eſſe unum, in ſeipſo ſcilicet, & in alio eſſe. Patuit profecto. Ex hoc igitur conſtat unũ eſſe à ſeipſo alterũ. Videtur. Si quid uero ab aliquo alterũ eſt, nõne ab altero alterũ? Neceſſe. Quæcunq; unum minime ſunt, num ab uno altera, & unum alterũ ab ijs quæ non unum? Quid ni? Ideo unũ ab alijs omnibus alterum apparebit. Alterum. Aſpice præterea, num alterum

Vnũ eſſe & unũ uel multa & totum & partes &c.

Omne totũ habet principium, medium & finẽ

Quomodo intelligatur unũ ab uno & ſeipſo cõtineri

Quod nuſquam eſt, nihil penitus eſt

Quõ quicquam ſtat et mouetur

alterum ipſum, & ipſum idem contraria inuicem ſint. Cur non? Volet ne unquam idem in altero, uel alterum in eodem conſiſtere? Nunquã. Ergo ſi nunquam alterum in eodem eſt, nihil eſt ex ijs quæ ſunt, in quo per aliquod tempus ipſum alterũ ſit. Nã ſi per aliquod tempus ſit in aliquo, per id tempus in eodem ipſum alterum erit. An non? Certe. Poſtquam uero nunquam in eodem conſtat, nunquam profecto in aliquo eorum quæ ſunt, ipſum alterum erit. Vera dicis. Idcirco nec in ijs quæ non ſunt unum, nec in uno erit alterum. Non ſanè. Sequitur ut unum ab ijs quæ non unum, & quæ non unum ab uno per ipſum alterum altera eſſe nequeant. Sequitur planè. Quod niſi participent ipſo altero, altera ſecundum ſeipſa inuicem eſſe non poterunt. Quo enim pacto? Atqui ſi nec ſeipſis, nec ipſo altero altera ſunt, altera eſſe inuicem nullo pacto poſſunt. Nullo. Præterea quæ unum non ſunt, uno minime participant, neq; enim eſſent non unum, ſed quodammodo unum. Verum. Hanc ob cauſam quæ nõ ſunt unum, neq; etiam numerus ſunt. Alioquin non penitus unius eſſent expertia, ſi quem numerum haberent. Non certe. An uero quæ non ſunt unum, partes unius ſunt? An ſic fortè uno participarent, quæ non ſunt unum? Participarent. Si itaq; hoc quidem omnino unum eſt, illa uero nõ unum, nec pars unum erit eorum quæ non unum, neq; totum ad illa, quaſi ipſa ſint partes, neq; rurſus quæ non unum, unius particulæ, neq; etiam tota quaſi unum pars exiſtat. Non profectò. Cæterum aſſeruimus, quæ neq; tota, neq; partes ſunt, neq; inuicem altera, eadem inuicem eſſe debere. Aſſeruimus. Fatemur ne igitur unum, cum ita ad ea quæ non unũ ſe habeat, illis idem eſſe? Fatemur. Ergo unum, ut uidetur, alterum quiddam eſt ab alijs & à ſeipſo, rurſusq; ſi bi & illis idem. Sic ratio perſuadet. Nunquid ſimile quoq; & diſſimile ſibi ipſi ac cæteris? Fortè. Poſtquam alterum ab alijs eſſe patuit, alia quoq; ab illo altera erunt. Quid prohibet? An non ita ab alijs alterũ ut ab illo & alia, nec magis quicq; neq; minus? Quid ni? Si nec magis nec minus, reſtat ut ſimiliter. Similiter. Porrò ſi uni contingit ut alterum ſit ab alijs, eodem modo quo ab illo alia, ex hoc ſequitur ut eadem conditio quædam, tam uni, q̃ alijs competat. Iſthuc quomodo dicis? Sic. Vnumquodq; nomen nõne ſuum habet ſignificatum? Habet. Idem uero nomen, uel ſæpius, uel ſemel pronuncias. Equidem. Vtrum quãdo ſemel profers, illud appellas cuius eſt nomen: quãdo uero ſæpius, non illud? An potius ſiue ſemel, ſeu iterum iterumq; nomen idem pronuncies, neceſſe eſt te ſemper idem innuere? Idem ſemper. Nónne & ipſum alterum nomen eſt ad proprium aliquid ſignificandũ impoſitũ? Eſt. Quoties igitur nomen hoc profers, ſiue ſemel, ſiue ſæpius, non ad aliud refers, neq; aliud quicq; nominas quàm id, cuius hoc nomen eſt. Neceſſe. Quando itaq; dicimus alterum eſſe unum ab alijs, & illa ab uno altera, bis nomen hoc alterum pronunciantes, nũquã ad aliud quiddam ſignificandũ inducimus, q̃ naturam cuius proprium nomen eſt. Omnino quidem. Si ergo unũ alterum eſt ab ijs, & alia ab uno altera, patiens illud idem alterum quod in alijs eſt, ſecundum illud, nũ ſecũdum aliud quiddam, alterum eſt ab alijs unum, quodcunq; uero idem patitur, ſimile eſt, an non? Imò. Secundum quod autem unũ habet, ut ſit ab alijs alterum, ſecundũ hoc idem quodlibet cuilibet ſimile eſt: quodlibet enim eſt à quolibet alterũ. Videtur. Eſt ne ſimile diſſimilibus contrarium? Eſt ſanè. Nonne & ipſum alterũ ipſi eidem? Et iſtud. Verũtamen hoc etiam patuit, quòd ipſum unum alijs & idem & alterum ſit. Patuit planè. Contraria uero paſſio eſt eſſe alijs idem, & eſſe ab alijs alterum? Prorſus. Quà tamen alterum, ſimile apparuit. Et hoc. Quà igitur idem, diſſimile erit ſecundũ paſſionem contrariam paſsionis illius quæ ſimile fecerat. Simile autem nónne faciebat ipſum alterum. Prorſus. Ipſum ergo idem diſsimile reddet: alioquin ipſius alterius contrarium minime erit. Apparet. Ex ijs concluditur unum ſimile atq; diſsimile alijs eſſe, quà ſanè alterum, ſimile: quà uero idem, diſsimile. Talem ut uidetur rationem habet. Et ſanè hanc habet. Quam? Vt quà idem paſſum eſt, non alienum ſit paſſum, ſi non alienum paſſum fuerit, neque diſsimile etiam, ſi non diſsimile, reſtat ut ſimile: ſinautem aliud ſuſceperit, & alienum, ſi alienum, etiam diſsimile ſit. Vere dicis. Vnum ergo & quia cæteris idem, & quia alterum, ſecundum ambo hæc & ſecundum horum utrumque ſimile atque diſsimile alijs erit. Maximè. Nónne & ſibiipſi eodem modo, ſiquidem alterum à ſeipſo & ſibi ipſi idem apparuit, ſecũdum ambo atque utrumq; ſimile pariter atque diſsimile apparebit? Neceſſe eſt. Conſidera præterea quæſo, quónam pacto unum ad tangendum, uel non tangendum ſeipſum, & alia ſeſe habeat.

Conſi

Considero equidem. Ipsum unum in seipso toto esse constitit. Probè. An non & in alijs unum? Et in alijs. Quatenus igitur in alijs, alia tangit, quatenus in seipso, tangere quidem alia impeditur, seipsum uero tangit, quum in seipso sit. Apparet. Hac utiq; ratione unum & se, & alia tangit. Tangit. Quid uero ad hæc? Nónne quodcunq; tacturum aliquid est, prope illud quod tacturum est, facere oportet, atq; eam sedem occupare, quæ sequitur illius sedem, in qua cum primum fuerit, tanget? Necessarium hoc est. Ideo unum quoq; si se tangere debet, cõtinuò post seipsum extare oportet, proximam loco in quo ipsum est, sedem occupans. Oportet omnino. Nónne unum si duo esset, hæc efficeret, & duobus simul in locis existeret: donec uero unum est, minimè? Est ut dicis. Eadem ergo necessitas efficit, ut unũ nec duo sit, neq; sese tangat. Eadem. At nihilo magis alia tanget. Quamobrem? Quoniam diximus quod tacturum aliquid est, seorsum positum, proximum illi quod tangendum est, esse oportere, tertium uero præter hæc intermedium nullum. Vera. Quapropter duo saltem adesse oportet, quotiens futurus est tactus. Oportet. Sinautẽ præter terminos duos tertium quiddam medium interuenerit, tria quidem per ordinem subsequentur, tactus autem gemini. Prorsus. Atq; ita semper uno quodam adiecto, unus quoq; tactus adijcitur. Ex quo cõtingit ipsos tactus à numerorum multitudine uno exuperari: quanto enim prima duo tactus ipsos exuperarunt, ita ut plura numero quàm tactus essent: tanto deinceps uniuersus numerus uniuersos tactus excedit. Etenim in posterum unum simul additur numero, & unus tactus tactibus ipsis apponitur. Recte. Quot igitur ea quæ sunt, numero sunt, totidem semper & tactus, uno duntaxat excepto. Vera loqueris. Itaq; si unum esset solum, nec usquam duo, tactus quoq; nullus esset. Quonam modo? Diximus quæ alia sunt ab uno, nec esse unum, nec uno etiam participare donec alia sint. Diximus. Ex ijs conficitur, ut non sit in alijs numerus, unus quippe cum unum illis minime adsit. Enimuero quo pacto id fieri posset? Vnde alia nec sunt unũ, nec duo, nec alio quouis numero designata. Non sanè. Ipsum igitur unum solummodo unum est, duo autem non sunt. Non, ut apparet. Et si duo non sunt, tactus quoq; nullus erit. Nullus. Ergo nec unum alia tangit, nec illa unum nullo existente tactu. Non prorsus. Omnibus ijs de causis, unum se & alia tangit pariter & non tangit. Sic uidetur. An est præterea æquale pariter & inæquale, tum sibi, tum etiam cæteris? Quo uero sit pacto? Si maius esset uel minus unum ęq; alia, aut alia rursus maiora siue minora ęq; illud, an non unum ex eo quod unum, & alia ex eo quod alia quàm unum, aut maiora aut minora inuicem ex ipsis suis essentijs essent: uerum si præter rationes has utraq; æqualitatem insuper haberent, æqualia inuicem existerent. sin hęc quidem magnitudinẽ, illa paruitatẽ, aut ipsum unum magnitudinem, alia paruitatem haberent, cuicunq; speciei magnitudo adesset, maior existeret: cuicunq; paruitas, minor. Necesse. Nónne sunt duæ quædam huiusmodi species, magnitudo & paruitas? Etenim nisi essent, nunquam contrariæ inuicem existerent, ac rebus ipsis inessent. Est ut dicis. Igitur si uni paruitas accedit, uel toti uni, uel parti cuipiam insidet. Necessarium. Si toti insederit, uel æqua extensione per integrum unum intus ibit, uel externis limitibus complectetur. Planè. Ex æquo uni infusa paruitas, æqualis proculdubio uni erit: cõplectens autem, maior. Quid ni? Num potis est paruitas æqualis cuiquam esse, uel amplior? effectusq; magnitudinis & æqualitatis in alio exercere, nisi posset in seipsam? Non potest proculdubio. Vnde concluditur in toto uno paruitatem esse non posse. Restat forsitan ut sit in parte. Restat. Non tamen in tota parte, eadem enim efficeret aduersus partem, quæ & aduersus totum effecerat. quippe uel æqualis erit, uel maior illa ipsa parte semper, cuicunq; insit. Necessariò sequitur. Nulli igitur unquam rei paruitas inhærebit, quum neq; parti, neq; toti inhæreat. Ex quo fit ut nihil futurum sit paruum, præter ipsammet paruitatem. Videtur. Sed neque etiam magnitudo inerit. quippe aliud quicquam præter ipsammet magnitudinem maius esset, utputa id cui inerit magnitudo. Veruntamen nihil est paruum, quod quidem superari oporteat à magno, si quid magnum sit. Etenim quo pacto paruum aliquod reperies, quum paruitas in nullo resideat? Vera loqueris. Quinetiã magnitudo ipsa nullo erit alio maior quàm paruitate, neq; paruitas ipsa, alio quopiam quàm ipsa magnitudine minor. Nullo. Quamobrem cætera præter unum, neq; minora, neq; maiora quàm unum erunt, quum magnitudinis paruitatisq; expertia sint. Neq; habebunt hæc duo aduersus ipsum unum uim aliquam, qua uel excedant uel

dant uel excedantur. sed inter seipsa id efficient. Neq; etiam ipsum unum, aut hisce duobus, aut alijs quibuslibet maius uel minus erit, utpote quod tam magnitudinis quàm paruitatis est expers. Sic utiq; apparet. Ideoq; cum nec maius nec minus sit unum quàm cætera, nec superabit alia, neq; ab alijs superabitur. Absq; dubio. Nónne quod nec superat nec superatur, necessario sequitur ut æque se habeat? & si æque, ut æquale sit? Immo. Sed hoc pacto, unum ipsum ad sese habet, expers scilicet & magnitudinis & paruitatis, ut nec exuperet seipsum, nec à seipso exuperetur, sed æque se habens æquale semper sibi sit. Et maxime quidem. Itaque unum sibi cæterisq; æquale. Videtur. Veruntamen cum unum in seipso sit, extrinsecus sese circuit, atq; ita se complectens seipso amplius extat: cumq; etiam comprehendatur, angustius est. quo fit ut unum tum maius, tum etiam minus seipso sit. Fit utiq;. Nónne hoc quoq; necessarium est, nihil scilicet præter unum & alia reperiri? Necessarium. Item quicquid est, an non semper alicubi esse oportet? Oportet. Insuper quod in aliquo est, nónne semper in maiori minus? Neq; enim aliter aliud esset in alio. Est quod dicis. Post quam uero nihil est præter unum & alia, oportetq; ista in aliquo esse, nónne in se inuicem hæc uicissim esse necesse est? alia scilicet in uno, & in alijs unũ, aut nusquam prorsus existere? Constat. Quia ergo unum est in alijs, idcirco alia maiora sunt quàm unum, utpotè quæ unum continent, unum autem alijs minus ex eo quod continetur: quia uero alia in uno sunt, unum alijs ob eandem rationem maius est, illa uero minora. Videtur. Vnum itaq; æquale maiusq; & minus seipso & alijs est. Apparet. Atqui si maius & minus & æquale, æqualium erit mensurarum pluriumq; & pauciorum quo ad seipsum atq; ad alia: & si mensurarum, partium etiam. Quid prohibet? Easdem ergo mensuras pluresq; & pauciores habens, numero quoq; plus atq; minus erit & ad seipsum & ad cætera, necnon æquale sibi atq; alijs ob easdem causas. Quonam pacto? Quibus maius est, plures quàm illa mensuras habet, quotq; mensuras totidem & partes: & quibus minus est, eodem modo: quibusue æquale, similiter. Sic est. Nónne cum seipso maius minusq; sit, & æquale, æqualium mensurarum pluriumq; & pauciorum quo ad seipsum est particeps, & post quam mensurarum, etiam partium? Quid ni? Habensq; partes sibipsi æquales, multitudine etiam æquale sibi erit, plures uero plus, pauciores denicq; minus numero semetipso? Videtur. An non ad alia similiter se unum habebit? Quia maius illis apparet, necesse est plus quàm illa numero esse: quia uero minus magnitudine, etiam numero minus: quia denicq; æquale in magnitudine, numero quoq; par esse. Necessario fit. Hac iterum ratione unum, par, plus, minus, secundum numerum seipso erit, ac cæteris. Erit sanè. Nunquid & tempore unum participat, estq; & fit iunius ac senius seipso simul & alijs? & rursus contra nec iunius neq; senius seipso uel alijs dum participat tempore? At quomodo id fieri potest? Esse profecto illi competit, siquidem unum est. Competit. Quid uer- Ipsum esse autem quid aliud est quàm essentiæ cum præsenti tempore participatio, quem admodum ipsum erat cum præterito: & ipsum erit cum futuro essentiæ ipsius communicatio? Istuc ipsum. Ergo si ipso esse participat, necesse est temporis quoq; esse particeps. Nimirum. Nónne fluentis temporis? Certe. Semper ergo senius seipso fit, siquidem secundum tempus percurrit. Necesse. Recordamur ne quòd senius semper sit senius eo quod iunius fit? Recordamur. Nónne igitur postquam unũ seipso fit senius, seipso dum iunius fit, fit & senius? Necessarium est. Fit ergo per hunc modum iunius seipso ac senius. Fit. Senius autem nónne tunc est, quando præsens iam tempus attingit, quòd medium est ipsius erat & erit? Neq; enim currens ex præcedente in posterum, præsens ipsum supergreditur. Non certe. An non desinit tunc fieri senius cum primum præsens tangit, nec tum fit: sed est iam senius? Procedens enim ab ipso præsenti nequaquam comprehenditur. Quod nanque procedit sic se habet ut utrunque, præsens scilicet futurumq; attingat, præsens quidem relinquens, futurum apprehendens, inter utrunq; medium præsens futurúmue cadens. Vera. Si uero necesse est quodcunque fit, ipsum præsens minime transgredi, cum primum illud nactum est, fieri desinit, estq; tunc iam illud quod fiebat. Apparet. Vnum igitur quando senius factum ipsum præsens assequitur, desistit fieri, estq; iam senius. Omnino. An non illo senius est, quo fiebat senius? fiebat autem seipso. Ita. Senius uero iuniori senius? Est. Iunius ergo seipso tunc est unum, quando senius factũ, præsens assequitur. Necesse. Ipsum præterea præsens semper uni adest per uni-

uersum esse. semper enim est præsens quandiu est. Quid ni? Semper ergo unum est & sit iunius atq; senius semetipso. Videtur. Quinetiam longius ne uel breuius tempus est, aut fit, quàm ipsummet, an potius æquum? Æquum. Verum quod æquale tempus est, aut fit, eandem agit ætatem. Quid prohibet? Quod autem eandem ætatem implet, neq; senius, neq; iunius. Nequaquam. Quapropter unum cum æquale tempus ad seipsum & sit & fiat, neq; senius, neq; iunius seipso aut est aut efficitur. Haud sanè mihi uidetur. Quo autem modo ad alia se habet? Nescio quid dicam. Hoc tamen potes dicere, quòd alia ab uno, si quidem altera sunt, non alterum, plura sunt quàm unum. Nam si alterum unum essent. Altera uero cum sint, plura quàm unum sunt, & multitudinem habent. Habent prorsus. Multitudo autem maiorem numerum quàm unum habet. Certe. Quid uero? ex ijs quæ ad numerum spectant, quænam prius fieri aut facta fuisse dicemus? num quæ plura sunt, an quæ pauciora? Quæ pauciora. Quod ergo paucissimum, primum: Id autem est unum, an non? Immo. Vnum ergo primum factum omnium quæ numerum camũ & unũ piunt, habent autem cætera omnia numerum: siquidem alia sunt, non aliud. Habent profecto. Primo autem factum prius fuit, alia uero posterius, posterius autem facta, iuniora sunt quàm quod ante factum. Ideoq; alia hoc pacto iuniora quàm unum sunt, unumq; illis antiquius. Certe. Quid autem ad hoc? Num unum effici præter naturam suam potest? uel id potius impossibile? Impossibile. Veruntamen partes habere unum apparuit: quod si partes, principium quoq; mediumq; & finem. Planè. Nónne omniũ primo principium fit, & unius, & reliquorum cuiusq;, ac post principium cætera usq; ad finem omnia? Quid ni? Fatemur ne hæc reliqua omnia partes totius atque unius esse? & illud ipsum una cum fine unum totumq; factum fuisse? Fatemur. Finis tandem, ut arbitror, postremo fit, cumq; hoc simul unum secundum sui naturam completur. Quam ob rem si necesse est unum haud præter naturam suam effici, cum fine simul confectum, postremum omnium naturæ suæ iure perficitur. Apparet. Iunius itaq; alijs unum est, aliaq; uno antiquiora. Sic iterum mihi uidetur. Quid autem? principium aut aliqua alia pars siue unius, siue cuiuslibet alterius, si modo pars non partes sit, nónne unum est? siquidem pars existit. Necessarium istud est. Ex hoc sequitur unũ simul cum primo effecto fieri, simulq; etiam cum secundo, ac etiam reliquorum quæcunque fiunt, nulli unquam deesse, donec ad extremum usq; percurrens unum totum fiat, non à primo, non à medio, non ab ultimo, non ab alio prorsus ullo in generatione exclusum. Verum. Eandem ergo unum quam & cætera omnia ætatem agit. quapropter si non præter naturam suam natum est ipsum unum, neq; prius, neq; posterius quàm cætera, sed simul potius factum est. Ideoq; secundum hanc rationem unum neq; senius neque iunius alijs, neq; alio uno: secundum uero rationem superiorem unum & senius simul & iunius cæteris omnibus, atq; econuerso reliqua cũcta uno. Omnino sic esset. Hoc ergo modo se habet, & tale est effectum. Verum quidnam sentis de eo quòd dicitur fieri unum senius, atq; iunius alijs, aliaq; uno, ac etiam neq; iunius, neq; senius fieri? Vtrum eadem ratione se habet circa ipsum fieri, qua circa ipsum esse habere prædiximus, an aliter? Quid dicam ignoro. Ego autem tantum dicam, quod si quid est antiquius alio, antiquius quo ad illud deinde fieri, quàm antea secundum ætatis interuallum fuisset, minime potest: neq; etiam quod iunius est, in posterum iunius fieri. Nam æqualia inæqualibus addita, seu tempori, siue cuilibet alteri, eodem interuallo distare quo & antea, illa semper efficiunt. Nihil prohibet. Non igitur id quod est, illo quod unum est, aut antiquius aut iunius fieri potest: quandoquidem eadem semper distantia ætatis intercidit: sed & est, & fuit hoc quidem senius, illud autem iunius, fit uero minime. Est ut dicis. Ita id quod unum est, cæteris quæ cunq; sunt, nunquam uel iunius uel senius efficitur. Nunquam. Sed aspice posthac num alia quadam ratione & iuniora hæc & seniora fiant. Quanam? Hac inquam. Vnum ne antiquius alijs, & alia uno esse constitit? Quid tum? Quandoquidem unum senius est quàm cætera, longius quàm illa tempus extitit. Quinimmo. Aduerte iterum, si quando longiori & breuiori tempori par tempus adijciamus, num æqua particula discrepabit longius à breuiori, an minore? Minore. Vnum igitur non tanto ætatis interuallo alia deinceps excedet, quanto prius excesserat, sed par tempus ac cætera sortitum, minus semper quàm prius ab illis ætate distabit. An non? Profecto. Nónne quod minus excedit aliquid ætate quàm prius, iunius

Quod paucissimũ, primũ & unũ piunt

Primo omniũ principium fit

Linea tricubitalis	Cubitus additus.
Linea bicubitalis	Cubitus additus.

Nam si tricubito ut longiori, & bicubito ut breuiori, parem cubitum addideris, feceris cum illo quadricubitum; cum hoc uero tricubitum, sed quadricubitum superat tricubitum minore particula quàm tricubitum superat bicubitum. Nam tricubitum superat bicubitum dimidio ipsius bicubiti, & quadricubitum superat tricubitum tertia parte tricubiti, quæ minor est particula quàm dimidium: quod idem inuenitur in cæteris additis quibus longiores superant breuiores. Eædem denominatæ ex longioribus idem faciunt: ut tria superant duo una tertia: & quatuor superant tria una quarta, quæ minor est quàm tertia.

iunius fit quàm prius, quo ad illa quibus erat antiquius? Iunius procul dubio. Si illud iunius, an non illa, si cum uno conferas, seniora quàm prius erunt? Penitus. Quod ergo iunius ante fiebat, senius fit ad illud quod ante fiebat, eratq; antiquius. est autem nunquam antiquius, uerũ illo semper antiquius fit: illud porrò iuuenescit, hoc contra senescit, quod rursus antiquius, iuniori iunius similiter efficitur. Nam cum ista in contrarium tendant, contraria inuicem fiunt. Iunius quidem seniori senius, senius contra iunius iuniori. Facta uero fuisse nequeunt. Nam si facta fuissent, non amplius fierent, sed iam essent. Nunc uero & iuniora, & seniora inuicem efficiuntur. Vnum quidem cæteris iunius fit, ex eo quod senius esse apparuit & prius effectum: cætera uero seniora quàm unum fiunt ex eo quod posteriora facta fuerint. Et secundum eandem rationem cætera quoq; similiter ad unum se habent: quippe cum antiquiora & priora illo facta fuisse apparuerint. Idem mihi quoque uidetur. An non qua ratione neutrum illorum altero uel iunius fit uel senius, secundum quod pari numero inuicem differunt, neque unum alijs antiquius aut iunius fieret, neque alia uno? Qua uero ratione altera semper parte differre necesse est priora posterioribus & posteriora prioribus, ex hoc necesse est seniora & iuniora inuicẽ fieri, tũ cætera uno, tum cæteris unum? Et maxime quidem. Omnibus igitur his de causis unum ex seipso, & alijs senius ac iunius est & fit, rursusq; neq; iunius neq; senius seipso uel cæteris aut est, aut uniquam efficitur. Prorsus. Postquam uero unum temporis est particeps, seniusq; & iunius fieri potest, nónne præterea necesse est præteriti, præsentis atque futuri esse particeps, cum participet tempore? Necessario sequitur. Erat igitur unum & est & erit: fiebatq; & fit & fiet. Quid ni? Esset quoq; illi aliquid & illius, eratq; & est & erit. Maxime. Ideoq; scientia de illo esset, opinioq; ac sensus, quippe cum & nos in præsentia hæc de illo uniuersa tractemus. Recte ais. Nomen item ac sermo ipsi adest, nominaturq; & dicitur. Et quotcunq; huiusmodi circa alia reperiuntur, circa unum quoq; existunt. Omnino quidem sic se res habet.

VERVM tertio iam iterum disseramus. num Vnum sit quemadmodum supra diximus: nunquid igitur necesse est ipsum cum sit unum & multa, atq; iterum neq; unum neq; multa, & participans tempore, quia unum est, essentia participare aliquando: quia uero non est, non participare aliquando? Necessarium hoc est. Num possibile est cum participat, tunc minime participare? uel cum non participat, participare? Impossibile. In alio itaq; tempore particeps, in alio uero est expers. hoc enim modo dũtaxat fieri potest, ut particeps atq; expers eiusdem sit. Probe. Nunquid est id tempus quando accipit esse, & quando esse amittit? aut quo pacto esse potest, ut aliquando idem habeat, aliquando uero nõ habeat, nisi aliàs id capiat, aliàs autem amittat? Non aliter. Accipere essentiam, nónne fieri appellas? Equidem. Essentia uero priuari, nónne destrui? Et maxime. Vnum igitur, ut uidetur, assumens atq; deponens essentiam, fit & interit. Necessarium. Cumq; unum & multa sit, siue cum fit siue cum interit, nónne quando fit unum desinit esse multa, quando uero multa, desinit esse unum? Valde. Et cum fiat unum & multa, an non disgregari, & congregari oportet? Oportet. Quinetiam quoties dissimile simileq; efficitur, nonne assimulari, & ut ita dicam dissimulari oportet? Immo. Et quando maius & minus atq; æquale, crescere,

Tertia suppositio, hoc est si unum cõsideratur sub esse

decreſcere, atq; æquari? Sic eſt. At quoties ex motu in quietem, uel ex quiete in motum tranſit, oportet hoc non uno in tempore eſſe. Quanam ratione? Cum ſcilicet prius ſtaret, moueri poſtea: cumq; antea moueretur, deinde conſiſtere. Etenim abſq; tranſmutatione hæc pati nequit. Nequit. Tempus uero nullum eſt, in quo quippiam ſic habere ſe poſſit, ut ſimul neq; ſtet, neq; etiam moueatur. Nullum. Verũtamen neq; tranſit abſq; tranſmutatione. Haud conſentaneũ eſſet. Quando ergo trãſit? neq; enim dum ſtat, neq; dum mouetur tranſit, neq; dum in tempore eſt. Non certe. An eſt hoc mirabile quiddam, in quo tunc eſt cum tranſit? Quidnam? Momentũ indiuiduum inquam. Hoc enim momentum certum quiddam ſignificaret, ex quo in utrunq; tranſitur. Neq; enim ex ſtatu, dum ſtat, ne que ex motu, dum mouetur, adhuc tranſit. Verum momentanea ipſa natura atq; miranda, media motui quietiq; interponit, ac nullo prorſus in tempore eſt, necnon in hanc atq; ex hac, quod motum eſt, tranſit in ſtatum: & quod quieuit, in motum. Apparet. Vnum itaq;, ſi quidẽ ſtat atq; mouetur, in utraq; proculdubio tranſit. Solo enim hoc modo utraque facit. Tranſiens autem, momento indiuiduo tranſit. Cumq; migrat, nullo in tempore eſt, neq; ſtat tunc, neq; mouetur. Miníme. Nunquid eodem modo ad cæteras mutationes ſeſe habet? quando ex ipſo eſſe in interitum migrat, uel ex non eſſe in ipſum fieri, medium tunc fit quorundam motuum ac ſtatuum, nec eſt tunc neq; non eſt, neq; fit etiam, neq; interit? Videtur. Eadem quoq; ratione ex uno migrans in multa, & è multis in unũ, nec unum eſt neq; multa, nec congregatur, neq; diſgregatur: & ex ſimili in diſſimile, rurſusq; ex diſſimili in ſimile migrans, nec ſimile, neq; diſsimile, neq; aſsimulatũ, neq; ut ita dicam, diſsimulatũ, & ex paruo in magnum, & in ipſum æquale, et contraria tranſiens, nõ paruum, non magnum, non creſcens, non decreſcens, non adæquans. Non uidetur. Hæc igitur uniuerſa unum ſi eſt, patitur. Quid ni?

Inuenitur momentũ & inſtans

Momentũ mediũ motus & quietis

Quarta ſup poſitio

AN non conſiderandũ præterea alia quid patiantur, ſi unum eſt? Conſiderandum. Dicamus igitur unum ſi eſt, alia ab uno quid nam pati oportet? Dicamus. Nõne quia alia ſunt quàm unũ, non unum ſunt? alioquin alia quàm unum non eſſent. Probe. Non tamen penitus uno priuata ſunt, ſed quodam modo uno participãt. Qua ratione? Quoniam alia ab uno, ex eo quod partibus conſtant, alia ſunt quàm unum: niſi enim partes haberent, unum penitus eſſent. Recte. Partes autem, eius quod totum eſt, partes eſſe aſſeruimus. Aſſeruimus planè. Atqui totum ipſum unum ex multis eſſe oportet, cuius partes ſunt quæ partes appellantur. quæ libet enim partium non multorum pars, ſed totius exiſtit. At quomodo iſtud? Si quid multorum pars eſſet, quibus ipſum ineſſet, & ſuiipſius quodammodo eſſet pars, quod eſt impoſsibile, & aliorum cuiuſq; : ſiquidem omnium. Vnius enim non exiſtens pars, uno excepto aliorum omnium erit: atque ita uniuſcuiuſq; pars non erit. Non exiſtens uero pars cuiuſque, nullius ex multis erit. Et, ſi nullius eſt, eſſe quicquam iſtorum omnium, quorum nullius uel pars, uel aliud quicquam eſt, impoſsibile erit. Apparet quidem. Non ergo multorum nec omnium pars eſt quæcunq; ſit pars, ſed unius cuiuſdã ideæ, & unius cuiuſdam quod totum uocamus, factum ex cunctis unum atque perfectum. Huius inquam, pars eſt, quæcunq; ſit pars. Omnino quidem. Si ergo alia partes habent, toto atq; uno participant. Maxime. Vnde unum totum perfectum partes continens, alia ipſa ab uno eſſe neceſſe eſt. Neceſſe. Quinetiam de unaquaq; parte eadem ratio eſt. Etenim huius unius participem eſſe oportet. Nam ſi ſingulæ illarum pars eſt, hoc ipſum quod dicitur ſingulæ, unum quodammodo ſignificat. diſtinctum enim quiddam ab alijs, & ſecundum ſeipſum exiſtens ſignificat, ſi modo ſingulæ ſunt. Recte. Erit autem unius particeps, ſi aliud quiddam quàm unum fuerit: alioquin haudquaquam participaret, ſed ipſum unum erat. At uero unum eſſe aliquid, præter ipſum unum nihil poteſt. Nihil. Participare autem uno neceſſe eſt, & totum ſimul & partem. Ipſum namq; unum totum erit, cuius partes ſunt partes ſingulæ: ſingulæ uero partium, pars totius, quæcunq; pars totius exiſtat. Sic eſt. Nónne igitur quum alia ſint quàm unũ, uno participant omnia quæ participant? Quid ni? Alia uero quàm unum multa quodãmodo ſunt. Nam ſi alia præter unum, nec unum tamen, nec plura uno eſſent, penitus nihil eſſent. Nihil ſanè. Poſtquam autem plura uno ſunt, quæ unius partis, unius totius participia ſunt, nónne neceſſe eſt multitudine infinita eſſe ipſa participantia uno? Quo nam pacto? Hoc planè. Aliud quiddã quàm unum

Pars non eſt multorum, ſed totius

unum iſta ſunt, neque etiam uno participant, tunc cum primum uno participant. Certe. Nónne multitudines ſunt, in quibus non ineſt unum? Multitudines certe. Quod ſi uelimus intelligentia ipſa ex ijs aliquid quàm minimum excerpere, an non neceſſe erit illud extractum, utpote quod unius eſt expers, multitudinem eſſe non unum? Neceſſe. Nónne tibi ſic ſemper conſideranti ipſam ſecundum ſeipſam alteram ſpeciei naturam, quantumcunq; illius inſpexeris, infinitum multitudine ſemper occurret? Et maxime quidem. Veruntamen poſtquam una quælibet pars effecta eſt, terminum iam partes inuicem, & ad totum habent: nec non ad partes totum. Valde quidem. Itaq; alijs quàm uni contingit, ex ipſo uno, & ex ſeipſis iam in uno communicantibus, alterũ quiddam in ipſis fierit quod quidem terminum inuicem præbuit, natura autem illorum ſecundum ſeipſam infinitatem. Manifeſtum eſt. In hunc itaq; modum alia quàm unum tum tota, tum etiam ſecundum particulas, & infinita ſunt, & termino quodam participant. Prorſus. An non igitur ſimilia diſſimiliaq; inuicem & ſibijpſis? Quamobrem? Quæ quidem infinita ſunt ſecũdum ipſorummet naturam, omnia idem quodammodo ex hoc inuicem patiuntur. Patiuntur. Item quà cuncta participant termino, ex hoc quoq; idem omnia patiuntur. Quid ni? Qua tamen illis conuenit ut finita ſint ſimul & infinita, quæ ſunt contrariæ paſsiones, quàm maxime fieri poteſt, diſsimilia ſunt. Nimirum. Ergo ſecundum alterutram rationem ipſa ſibimet & inuicem ſimilia erunt, ſecundum utranq; uero utrinq; quàm maxime cõtraria atq; diſsimilia. Cõſtat. Sic igitur alia eadem ſibijpſis & inuicem, ſimiliaq; & diſsimilia erunt. Erunt. Ac rurſus eadem & altera, agitataq; & ſtantia, cæterasq; contrarias rationes ſuſcipientia, cætera quę accidunt his, quę alia ſunt quàm unũ, facile reperiemus, poſtquam hæc iam nobis conſtant. Recte dicis.

Quinta ſup poſitio

QVID igitur? non hæc tanquã perſpicua prætermittemus, diſpiciemusq; rurſum, ſiquidem unum eſt, cætera quæ unum non ſunt, num non iſto pacto habent, an iſto ſolum? Prorſus. Principio igitur uideamus, unum ſi eſt, cæteris quid euenire neceſſe ſit? Videamus. An non ſeorſum quidem unum ab alijs, ſeorſum alia erũt ab uno? Cur nam? Quia nihil eſt præter iſta, quod aliud quidem ſit quàm unum, aliudq; quàm alia, uniuerſa quippe comprehẽſa ſunt, cum unum & alia dictum eſt. Vniuerſa. Quare nihil præter hæc reſtat in quo uelut eâdem in ſede & unum & alia conſideant. Nihil prorſus. Nunquam igitur in idem unũ aliaq; concurrunt. Nunquam. Seorſum ergo. Seorſum. Dictum præterea fuit ipſum reuera unum partes nullas habere. Quomodo enim habere poſſet? Neq; totum igitur unum alijs inerit, neq; eius particulæ, ſiquidẽ ſeorſum eſt ab alijs, nullisq; particulis conſtituitur. Ita eſt. Nullo itaque modo alia uno participabunt, cum neq; totum ipſum, neq; partem eius capiant, Nullo ut uideꝰ. Atq; idcirco alia nullo pacto unũ ſunt, neq; in ſeipſis unum aliquod habent. Miníme. Vnde nec multa ſunt alia. Etenim ſi multa eſſent, unum quodq; illorum, utpote pars totius, unum eſſet. Nunc autem non unum, non multa, non totum, non partes, alia ſunt, poſtquam nihilo unius participant. Probe. Quapropter nec duo, nec tria ſunt, nec unum illis ineſt. ſiquidem uno prorſus orbantur. Sic eſt. Itaq; nec ſimilia, neq; diſsimilia, nec eadẽ ſunt alia uni, neq; illis ſimilitudo ac diſsimilitudo ineſt. Si enim ſimilia atq; diſsimilia ipſa eſſent, ex eo quod in ſeipſis ſimilitudinem diſsimilitudinemq; haberent, duas utique contrarias inuicem ſpecies tam ipſa alia quàm unum in ſeipſis comprehenderent. Apparet. Ac fieri non poteſt, ut quæ nullo participant, participent duobus. Non certe. Neq; ergo ſimilia, neq; etiam diſsimilia ſunt, duo quæcunq; ab uno alia. etenim ſi ſimilia uel diſsimilia ſint, una quadam altera ſpecie participarent: & ſi ambo, duabus quibuſdam contrarijs ſpeciebus. hæc autem impoſsibilia eſſe patuit. Vera dicis. Nõ igitur eadem, non altera, non agitata, non quieta, non orientia, non pereuntia, non maiora, non minora, non æqua, non deniq; aliud quicquam huius generis unquam accidet. Nam ſi quid tale ſuſceperint, unoquoq; & duobus, & tribus, pariq; & impari participarent, quod eſſe impoſsibile uidimus, cũ uno per omnia ſint deſtituta. Veriſsima hæc ſunt. His ergo de cauſis, unum ſi eſt, omnia eſt unum, & nihil eſt, & ad ſeipſum, atq; ad alia eodem modo. Omnino ſic ſe res habet.

Sexta ſuppoſitio Negatiua ex ſubiecto infinito eſt cõtraria negatiuæ ex finito ſubiecto

AT uero ſi unum non ſit, quid contingat, nónne poſt hac conſiderandũ eſt? Conſiderandum. Quænam hæc ſuppoſitio eſt, ſi unũ non eſt? Num aliquo differt ab iſta, Si non unum non eſt? Differt ſanè. Num ſolummodo differt? uel etiam omnino contraria eſt hæc, ſi non unum non eſt, illius, ſi unum nõ eſt? Contraria omnino. Quid autẽ? ſi quiſpiã dixerit, ſi magnitudo non eſt, uel paruitas nõ eſt, uel aliud quicquã huiuſmodi, nõne in ſingulis innuit quõd aliud quid dam dicat ipſum non ens? Omnino. Nónne igit̃ nunc declarat quod alterũ quiddam præter alia ipſum non ens dicit, quãdo dicit, unum ſi non eſt, intelligimus quia quid dicat? Intelligimus. Primũ igitur aliquid quod cognoſci poteſt, exprimit: deinde alterũ cũ alia, cũ ait unum, ſiue eſſe illi adijciens, ſiue non eſſe. nihilominus cognoſcitur quid nõ eſſe dicat, quodq; differẽs quiddã eſt ab alijs, an non? Neceſſe. In hũc itaq; modũ à principio dicendum, unum ſi non eſt, quid eſſe oportet. In primis itaq; ipſi hoc oportet accidere, ut uidetur, eſſe uidelicet quandã eius ſcientiã, aut nihil intelligere nos quid dicamus, quãdo unũ ſi non eſt, proferimus. Vera loqueris. An non & alia altera eſſe cũ illud, uel neq; illud alterum cũ alia prædicari? Maxime. Ergo diuerſitas quoq; præter ſcientiã illi adeſt. neq; enim aliorum diuerſitatem dicit, quando unum alterum quam alia uocat, ſed ſuijpſius diuerſitatem. Apparet. Quinetiã ipſius illius, & alicuius, & huius, & huic, & horũ, atq; omnium huiuſmodi particeps ipſum non ens dicitur. Neq; enim unum diceretur, neq; ab uno alia, nec illi quicquam eſſet, nec illius quicquã, neq; aliquid appellaretur, niſi particeps cuiuſdam aut quorundam huiuſmodi ſit. Recte. Eſſe tamen unum niſi exiſtat, impoſsibile eſt: participare uero multis, nihil prohibet. Sed & neceſſe eſt, ſi quidem ipſum unũ illud duntaxat, nec aliud non eſt, quòd ſi nec unum ipſum, nec illud, nõ erit, ſed de alio quodam ſermo habetur, nihil pronunciari oportet. ſinautẽ unum illud duntaxat, nõ aliud præſupponitur non eſſe, & ipſius illius, & aliorum multorum particeps eſſe dicendum eſt. Et maxime quidem. Quamobrem diſſimilitudo illi eſt ad alia: nã cum alia altera ſint quàm unum, extranea eſſe oportet. Oportet. Extranea uero nónne aliena? Quidni? Aliena autem nónne diſſimilia ſunt? Diſſimilia planè. Atqui ſi uni diſſimilia ſunt, diſſimili diſſimilia erunt. Planè. Aderit itaq; & uni diſſimilitudo, ſecũdum quam alia ipſi diſſimilia ſunt. Videt. Et ſi illi diſſimilitudo ad alia cõpetit, nónne ad ſeipſum ſimilitudo cõueniet? Quonam modo? Si uni inſit diſſimilitudo ad unũ, haud ſanè de huiuſmodi quodam ut de uno ſermo haberet, neq; ſuppoſitio de uno, ſed de alio quopiam fieret. Prorſus. At iſtuc non decet. Non certe. Ob hanc cauſam oportet uni ſimilitudinem ad ſeipſum adeſſe. Oportet. Item nec æquale alijs eſt. Etenim ſi æquale eſſet, iam profecto etiam ſimile illis ſecundum æqualitatem exiſteret. Vtraq; uero hæc impoſsibilia, cũ unum minime ſit. Impoſsibilia. Poſtquã uero cæteris æquale nõ eſt, nónne & alia neceſſe eſt illi æqualia nequaquã eſſe? Neceſſe. Quæ autẽ non æqualia inæqualia ſunt. Inæqualia. Inæqualia uero inæquali cuipiam inæqualia ſunt? Certe. Vnde & inæqualitatis particeps unum apparet, ſecundum quam cætera ipſi inæqualia ſunt. Particeps profecto. Cæterum ad inæqualitatem magnitudo ac paruitas attinet. Attinet. Et magnitudo ergo & paruitas tali uni cõuenit. Videtur. Magnitudo rurſus & paruitas ſemper inuicem diſtant. Diſtant. Ideoq; medium quiddam ſemper interuenit. Sanè. Num reperis medium aliud inter hæc præter æqualitatẽ? Nullum aliud. Cuicunq; igitur magnitudo & paruitas accidit, accidit quoq; æqualitas horum obtinens medium. Conſtat. Vni igitur dum nõ eſt, æqualitas, magnitudo & paruitas accidere uidentur. Videntur. Præter ea & eſſentia participare quodãmodo ipſum oportet. At quomodo? Habere ſeipſum oportet eo modo quo diximus. niſi enim ſic ſeſe haberet, haudquaquã uera diceremus, dum unũ non eſſe fatemur. Sin autẽ uera, manifeſtũ eſt quod ea quæ ſunt, proferimus, nónne? Sic eſt. Cũ uero nos uera prædicare dixerimus, neceſſe eſt ut ea quæ ſunt, aſſerere nos profiteamur. Neceſſe. Eſt ergo unũ ut uidetur non ens. ſi enim nõ ſit non ens, ſed aliquid ipſius eſſe remittat ad hoc ut non ſit, ſtatim erit ens. Omnino quidẽ. Oportet igitur ut non ens, eſſe non ens, uelut uinculũ ipſius nõ eſſe habeat, ſi debet non eſſe: quemadmodum contra ens ipſius eſſendi uinculũ habet ipſum non eſſe non ens, ut perfectè rurſus eſſe liceat. Ita enim ipſum ens maxime erit, & ipſum non ens maxime nõ erit, ſi ipſum ens quidem participet eſſentia eſſendi ens, nõ autem eſſentiã eſſendi nõ ens, ſi omnino eſſe debeat: ipſum uero nõ ens nõ participet eſſentia

Si res ſit, & oratio ex ea uera eſt. ſi oratio ex re facta uera ſit & res uera

non eſſendi nõ ens, ſed eſſentia nõ eſſendi ens, ſiquidẽ non ens penitus uideri debeat? Veriſsima hæc ſunt. Nõne igitur poſtq; ens non eſſendi particeps eſt, & nõ ens ipſius eſſendi particeps, unũ quoq; cũ nõ ſit, ipſo eſſe participare neceſſe eſt ad hoc ut uere nõ ſit? Neceſſe. Eſſentia igitur adeſſe uidet uni ſi non ſit. Videt. Atqui nõ eſſentia rurſus, ſi quidem minime ſit. Quid ni? Num poteſt aliquid, quod certo quodam modo affectũ, ſic habere ſe dicitur, non ſic ſe habere, cum nondũ ex huiuſmodi habitu tranſmutatũ ſit? Nón poteſt. Quodcunq; igitur ſic ſe, & nõ ſic ſe habet, mutationẽ quandã patitur. Patitur. Mutationẽ uero motũne, an aliud quiddã eſſe dicemus? Motũ. Vnum aũt nónne & ens & non ens apparuit? Apparuit. Ergo & ſic, & nõ ſic ſe habens. Videtur. Vnum ergo nõ ens moueri uidetur. ſiquidẽ mutationẽ ex ipſo eſſe in nõ eſſe recipit. Patet. Enimuero ſi nuſquam in natura rerum adeſt, cũ non ſit, nõ utiq; aliunde aliò migrare poteſt. Quo pacto enim poſſet? Non ergo mouetur ex eo q; tranſeat. Minime. Neq; tamen in eodem uerſetur. Etenim ipſum idem nuſquam attingit. ens nanq; ens ipſum idem, nõ ens autem in ali quo eorum quæ ſunt, eſſe impoſsibile eſt. Impoſsibile certe. Non ergo unum cũ non ſit, in eo uerſari in quo minime eſt, unquam poſſet. Nunc̃q;. Neq; etiam alteratur unum ab ſeipſo, neq; ens, neq; non ens. haud enim ſermo de uno ulterius haberetur, ſiquidem à ſeipſo alteratum fuiſſet, uerum de alio quodam præter unum. Probe. Si neq; alteratur, neque in eodem reuoluitur, neq; progreditur, quonã pacto mouebitur? Nullo. Quod uero moueri nequit, quietem agere neceſſe eſt, & quod quieſcit conſiſtere. Neceſſe. Igitur unum ſi non eſt, ſtat atq; mouetur. Videtur. Quinetiam ſi mouetur, neceſſe eſt proculdubio alterari. quatenus enim quid mouetur, eatenus non eodem modo quo prius, ſed alio ſeſe habet. Plane. Ergo unum dum mouetur, etiam alteratur. Profecto. Veruntamen nullo modo motum, nullo modo alteratur. Nullo penitus. Quam ob rem unum quod non eſt, quà quidem mouetur, abſq; dubio alteratur, quà uero non mouetur, minime alteratur. Minime. Ideoq; unum ſi non ſit, alteratur: atq; etiam minime alteratur. Conſtat. At quod alteratur, an non alterum cũ antea fieri, priſtinũq; habitum exuere oportet? quod uero non alteratur, neq; fieri, neq; etiam interire? Neceſſariò ſequitur. Vnde unum quod non eſt, quia alteratur, efficitur ac perit: quia uero nõ alteratur, nec fit, nec interit. Atq; ita & fit pariter atq; interit. rurſusq; neq; fit, neq; interit. Sic eſt.

Septima ſuppoſitio. Nõ ens ſimpliciter eſſe nõ poteſt: neq; eſſentiã attingere

RVRSVS iam ad principium redeamus, liquidò inſpecturi utrum hæc deinceps quemadmodum hactenus, an aliter eſſe uideantur. Operę precium hoc eſt. Nónne iam diſſeruimus quid circa unum accidat, ſi ipſum minime ſit? Diſſeruimus. At quoties non ens proferimus, nihil aliud nobis ſignificat quàm eſſentiæ abſentiam ab illo quod quidem non eſſe pronunciamus. Nihil aliud. Vtrum quando dicimus non eſſe aliquid, aliquo modo ipſum non eſſe intelligimus aliquo modo eſſe? An potius hoc ipſum, non eſt, quoties pronunciatur, ſimpliciter ſignificat quod nullo prorſum modo uſquã eſt: & cum nõ ſit, nulla ex parte eſt eſſentię capax? Abſolute id ſignificat. Neq; ergo eſſe ipſum non ens poterit, neque alio quoquam modo eſſentiam attingere. Minime. Fieri autem & interire num aliud eſt, quàm illud quidem eſſentiam accipere, hoc autem amittere? Nil aliud. Ergo quĩ nulla huius pars conuenire poteſt, nũquam haud accipit ipſam, aut amittit. Nunquam. Vni ergo poſtquam nullo modo eſt, neq; nanciſci, neq; abijcere, neq; alio pacto eſſentiã capere conuenit. Decens eſt. Non itaq; interit ipſum unum cum non ſit, neq; fit, utpotè quod nulla ex parte eſt eſſentiæ capax. Nõ uidetur. Neq; rurſus aliquo pacto alteratur. Iam enim & fieret, & periret, ſi hoc pati poſſet. Verum. Si minime alteratur, an non etiam neceſſe eſt nequaquã moueri? Neceſſe. Neq; tamen ſtare alicubi quod nullo modo eſt, aſſeremus: quod enim ſtat, in aliquo eodem ſemper eſſe oportet. Quid ni? Sic planè ipſum nõ ens, nunquam aut ſtare, aut moueri fatebimur. Nunquam. Præterea nihil ex ijs quæ ſunt, illi adeſt. Iam enim eſſentia participaret, utpotè quod alicuius exiſtentis eſſet particeps. Manifeſtum eſt. Non magnitudo igitur illi, non paruitas, non æqualitas accidit. Non profecto. Sed nihilo magis ſimili tudo aut diuerſitas illi uel ad alia, uel ad ſeipſum aderit. Nequaquam uidetur. Num & alia ullo modo illi eſſe poterunt, quum nihil prorſus ipſi eſſe queat? Haud licet. Quapropter alia non ſimilia illi, non diſſimilia, non eadem, non altera ſunt. Non ſanè. An uero ipſum quod illius, uel ipſum quod illi, uel quid, uel hoc, uel huius, uel alterius, uel alteri,

aut quondam, aut deinceps, aut nũc, seu scientia, siue opinio, siue sensus, an sermo, an nomen, an aliud quoduis ex ijs quę sunt, circa ipsum quod minime est, existet? Minime. His igitur rationibus unum si non est, nullo prorsus modo aut usquam sese habet. Non sanè uidetur ullo modo aut usquam sese habere.

Suppositio octaua

EST ne iterum disputandũ unum si non est, quid alijs præter unum euenire oporteat? Disputandũ. Primum igitur ista alia, aliquid esse oportet. nisi ẽm alia sint, haud sanè de ipsis alijs dissereret. Sic est. Et si de alijs sermo fit, alia profecto altera sunt. an non idem tu aliud & alterũ uocas? Equidem. Alterum nõne ab altero alterum, et aliud ab alio aliud esse dicimus? Vtiq;. Ergo ipsis alijs si modo alia futura sunt, aderit aliquid à quo alia erunt. Necesse. Quidnam id potissimum erit? Ab uno quidem alia non erunt, cum illud minime sit. Non certe. Inuicem itaq; alia sunt. id enim solum restat. alioquin à nullo alia futura sunt. Recte. Idcirco secundum multitudines singula inuicem alia sunt. Etenim secundũ unum nequeunt, non existente uno. Verum quilibet ut uidetur aceruus illorum, multitudine infinitus existit. Et si quod minimũ apparet, quispiam sumpserit, uelut in somno repente pro eo quod unum usum fuerat, multitudo occurrit: & pro eo quod minimũ apparuerat, q̃ maximum iam si ad alia dissecta cõferas, apparet. Rectissime. Talibus, inquã, aceruis diuersa inuicẽ alia præter unũ erunt, si non existente uno, alia sunt. Quàm maxime. An non plures acerui erunt, quorũ quilibet unus prima fronte uidebit̃, nullus tamẽ unus erit, cum ipsum unum minime sit? Certe. Numerus item illorum aliquis esse uidebitur: siquidẽ & unum quodlibet, cũ tamẽ multa sint. Valde quidẽ. Paria præterea & imparia falsò uidebunt̃, uno prorsus absente? Falsò. Quod insuper exiguũ in illis primo uidebit̃, ut dictũ est, è uestigio q̃ maxima & q̃ plurima quo ad singula parua, quæ etiam multa sunt, se nobis ostẽtat. Quid prohibet? Quinetiam aceruus quisq; æqualis multis paruisq; aceruis esse uidebitur. Nã haud liquido ex maiori in minus trãsisse uideretur, nisi prius in medium peruenisse uisus esset. hoc aũt phantasma quoddã æqualitatis erit. Verisimile est. Nõne ad alium aceruum terminum habens, ipsum ad seipsum neq; principiũ, neq; medium, neq; finẽ habet? Qua de causa? Quia semper cum quis horum aliquid intelligentia cõtuetur, ante principium semper aliud occurrit principium: et post finem; alter semper finis subsequitur: necnon in medio, alia semper interiora q̃ medium, semperq; minora, ob id quia nequit unum aliquid in his accipi, cum unum minime sit. Verissima loqueris. Discerpi deniq; necessario arbitror ut dispersum, quodcunq; intelligentia quis assumpserit. semper enim aceruus unius expers accipitur. Procul dubio. Nõne hoc tale eminus & obtuse prospicienti unũ apparet? Necesse. Cõminus autem & acute intelligenti unumquodq; multitudine infinitum? siquidem ab uno non existente deseritur. Præ cæteris necessarium hoc est. In hunc itaq; modum infinita, & finem habentia, & unum, & multa quælibet alia apparere oportet, si non unum, sed alia præter unum sunt. Oportet utiq;. An non similia quoq; & dissimilia uidebunt̃? At quomodo? Nam cum uelut adumbrata eminus prospicienti unum, appareant omnia, in eodem aliquo cõmunicare, similiaq; esse uidebuntur. Prorsus. At uero propius accedenti, multa & altera, atq; ipso diuersitatis phantasmate altera sibijpsis & dissimilia. Sic accidit. Similes item atq; dissimiles ipsos aceruos, tum sibimet, tum inuicem apparere necesse est. Et maxime quidem. Nonne etiam eosdem & alteros inuicem, & contiguos sibi, & seorsum à seipsis, omnibusq; motibus agitatos, & undiq; permanentes, orientes & occidentes, ac neutra omniaq; huiusmodi, quæ quidem percurrere facile nobis esset, si uno non existente multa fuerint? Verissima narras.

Nona suppositio

REDEVNTES iam iterum ad principiũ, declaremus, unũ si nõ est, quidnam, alijs præter unũ euenturũ sit. Declaremus. Principio igit̃ unũ alia nõ erunt. Quõ enim? Neq; tamen multa. In ijs ẽm quę multa sunt, inest & unũ. Etẽm si nullũ illorũ est unum, cũcta nihil sunt, quapropter neq; multa. Vera loqueris. Cum itaq; unũ haud insit alijs, nec multa, nec unũ sunt. Non planè. Neq; etiã apparent unũ aut multa. Cur nam? Qm̃ alia cum ijs quæ non sunt, nullum prorsus cõmercium habent, neq; quicquã ex ijs quæ minime sunt, ad aliquid aliorum attinet: nam nulla pars ijs quæ non sunt, adest. Verum. Neque igitur opinio de eo quod minime est, nec phantasma cęteris inest, neq; ullo modo id quod non est, ab alijs opinione cõcipitur. Non

Non certe. Quapropter si unum non est, nihil aliorũ opinione concipitur aut unum aut multa esse. Nam absq; uno multa opinari penitus impossibile. Impossibile nimiũ. Ergo si unum non est, alia neq; sunt, neq; opinione etiam cogitantur unum aut multa esse. Non uidentur. Vnde neq; similia, neq; etiã dissimilia. Non. Neq; etiam eadem, aut altera. neq; contigua, neq; seiuncta, neq; reliqua quotcunq; in superioribus tanquam quę ad ipsa alia spectare uiderentur, enarrauimus, neq; sunt alia, nec esse alia uidentur, unũ si nõ est. Vera. Nonne ut summatim loquar, si dixerimus, unum si nõ est, nihil est, recte dicemus? Et maxime quidẽ. Hoc itaq; dictum à nobis sit, atq; illud, præterea, quod ut uidetur, unum siue sit, siue nõ sit, tum ipsum, tum etiam alia ad̃ sese, atq; inuicem omnia omnino sunt atq; nõ sunt, apparentq; insuper, & non apparent. Verissima quidem hæc sunt.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI

in Philebum Platonis, uel De summo Bono.

Summũ bonũ

IVVS *libri propositum est, de summo animæ bono differere, quod quidẽ summum bonum cum conditione quadam dicitur, cum ipsum rerum omniũ principium summum bonum absolute dicatur. De hoc igitur quod cum conditione bonum, hoc in libro: de eo quod absolutum, in Parmenide disputatur. Ab absoluto aũt hoc manat, quemadmodum lumen quoddam ab ipso luminis totius fonte dependet. Quamobrem in Phædone & Theæteto dictum est à Platone summum animæ bonum dei similitudinẽ esse, Nihil uero solis fit simile, nisi quadam luminis ipsius infusione. Vnde & animæ bonum erit integra diuini luminis consecutio. Id lumen in mentem primo, in uoluntatem deinde descendit. In mente ueritas, in uoluntate gaudiũ: in mente ambrosia, in uoluntate nectar, à Platone hic et in Phædro cognominantur. Itaq; summum hominis bonum in sapientiæ uoluptatisq; mixtione locauit. Sed ante in sola uel sapiẽtiæ uel uoluptatis ratione beatitudinem consistere posse negauit, ex eo quod triplex boni summi conditio in neutro reperiatur. Ea est, ut summopere perfectum sit, & sufficiens, & expetẽdum. Perfectũ, quia nihil sibi deest. Sufficiẽs, quia nihil deest illi quod ipsum capit. Expetendũ, quia in illo & ex illo est, quicquid appeti potest. Vnde quia perfectum, sufficiens: quia sufficiens, expetendum. Sanè quia sibi sat est, alteri sufficit: quia sufficit alteri, desideratur ab altero. Hæc neq; soli sapientiæ, neq; uoluptati, sed mixto cuidam ex utraq; competere demonstrantur. ubi de uoluptatis & sapientiæ genere, origine, atq; natura permulta dicuntur, de infinito & termino, de cõpositio & cõpositionis principio. Ac demum concluditur summum in natura bonum, & absolutum, esse mensuram uniuersorum, hoc est totius naturæ principium. Summum uero bonum mentis & animæ esse illius primi possessionẽ, quæ mixtioni ex sapiẽtia & uoluptate per ueritatẽ, cõmensurationem, & pulchritudinem conuenit. Quapropter in primo bonorum gradu rerum omnium mensura ponitur: in secundo ueritas: commensuratio, pulchritudo: in tertio mens sapiẽtiaq;: in quarto scientia, ars, & opinio: in quinto temperata uoluptas. Beatusq; uir dicitur, qui et sapientiam diuinorum adeptus est, & humanorum peritiam scientia quadam & arte & opinione constantem, gaudio contemplationis totus exultat, uoluptati sensuum eatenus se committit, quatenus sapientia scientiaq; & gaudium impedimentum in de nullum accipiunt. Introductio ad dialogũ eiusmodi est. Cum multa de summo bono ultro citroq; Socrates Philebusq; cõtulissent. atq; esset Philebus iã disputãdo defessus, Protarcho nuper aduenięti gratulatus est, annuitq; ut prouinciã in disputãdo suã susciperet. Protarchus utpote adolescẽs subito est assensus. Ad quem cõuersus Socrates. Cõsidera, inquit, quã tutelã suscipias, neq; temere ad disputationẽ properes. Immo audi utriusq; sententiã prius, et eam quæ tibi recta ratione examinãti probabilior apparet, accipe defendendã. Sed iam ad dialogũ ueniamus.*

Ambrosia
Nectar
Summũ bonũ in sapiẽtiæ & uoluptatis mixtione
Tres conditiõnes sumi boni
Summũ in natura bonũ & absolutũ, esse mẽsuram uniuersorum
Bonorum gradus

PHILEBVS PLATONIS VEL DE SVMMO BONO

SOCRATES, PROTARCHVS, PHILEBVS.

VIDE ô Protarche quem nunc à Philebo sermonem accepturus sis, & cõtrà quem potius sicubi parum tibi arrideat, pugnaturus. Vis ne utranq; sententiam in summã redigamus? PROT. Volo equidẽ. SOC. Philebus quidem inquit animantibus omnibus bonum esse lætitiam, uoluptatem, delectationem, cæteraq; huius generis omnia. Nostra autem aduersus illum disceptatio est, ut non ista quidem, sed sapere, intelligere, meminisse, & quę hisce cognata, opinio recta, ueriq; rationis discursus, meliora & potiora sint q̃ uoluptas omnib. quæcunq; horum

rum capacia sunt, eorumq; adeptio maxime omnium utilis sit & præsentibus & futuris. An non hæc utriusq; sententia Philebe fuit? PHIL. Et maxime quidem. SOC. An suscipis ô Protarche, eam quæ tibi nunc oblata est disputationem? PROT. Necesse est me illam suscipere, quandoquidem Philebus pulcher ille defessus est. SOC. Oportet equidem quid in ijs uerum sit, omni studio definire. PROT. Oportet sanè. SOC. Age igitur præter hæc id insuper asseueremus. PROT. Quid nam? SOC. Quod utercq; nostrum habitum quendam & affectionem animi, quæ cunctis hominibus uitam exhibere beatã possit, demonstrare conetur. Nonne? PROT. Certe. SOC. Et uos quidem habitum affectionemq; lætandi, nos autem sapiendi. PROT. Sic est. SOC. Si quis uero habitus præstantior utroq; horum uideatur, idemq; uoluptati cognatior sit, ac stabilimẽtum uitæ præstet, nonne utriq; superabimur nos, uoluptas autem sapientiam superabit. PROT. Profecto. SOC. Sin autem sapientiæ sit is propinquior, uincet utique sapientia uoluptatem, uoluptas contra succumbet. Num ista conceditis? PROT. Mihi quidem concedenda uidentur. SOC. Philebo autem quidnam uidetur? PHIL. Mihi sanè uoluptas præstare uidetur, semperq; uidebitur. Ipse autem uideris ô Protarche. PROT. Cum iam iam nobis Philebe concesseris disputationis officium, haud amplius apud te assentiendi Socrati, uel dissentiendi potestas erit. PHIL. Vera dicis. Ego uero purgatum me uolo, testemq; deam aduoco. PROT. Et nos quoq; testes erimus, te ista quæ dicis dixisse. Verum nos deinceps ô Socrates, uel uolente Philebo, uel quomodocunq; uis, absoluere conemur rem. SOC. Conemur ab ipsa dea exordientes, quam hic Venerem nuncupari quidem, sed uerissimum ei nomen esse uoluptatis inquit. PROT. Recte sanè. SOC. Reuerentia uero mihi semper erga deorum nomina est, nõ humana quædam, sed maximum quemq; timorem exuperãs. Et nũc quidem Venerem quemadmodum ipsi gratum est, sic appello: uoluptatem uero rem esse uariam scio: Sed ab ea, ut dixi, principium facientes, quam habeat naturã inuestigare debemus. Rem unam quidem audimus: formas tamẽ uarias admodum, & inuicem quodammodo dissimiles habet. Vide enim, delectari dicimus intemperantem hominẽ. Sed & temperantia temperantem: delectari insipientem insipientibus opinionibus, ac uana spe undiq; plenum. sed & sapientia sapientem: quas quidem uoluptates si quis dissimiles esse neget, insipiens esse merito uideatur. PROT. Hæ quidẽ ô Socrates, ex cõtrarijs rebus proueniunt, non sunt tamen ipsæ contrariæ. Qui enim uoluptas uoluptati rerum omnium maxime similis non sit, cum sit eadem ipsa sibi? SOC. Enimuero ô beate, neq; color à colore, ex eo quod color unusquisq; est, differt, at uero nigrum albo præter quam quod differt, etiam contrarium esse nouimus omnes. Quinetiam figura figuræ eadem genere ipso in uniuersum est: partes aũt generis eius aut in immensum inter se differunt, aut contrariæ sunt etiam, cæteraq; huiusmodi multa reperiemus. Quam ob rem noli huic rationi, quæ maxime contraria omnia unum efficit, credere. Vereor enim ne forte uoluptates quasdam inter se cõtrarias reperiamus. PROT. Forte, sed quid hoc rationem nostram lædet? SOC. Id certe lædet, quod tu hæc dissimilia cum sint, alio (sic dicamus) nomine uocas: ais enim suauia omnia bona esse: suauia uero, quin suauia sint, nulla prohibet ratio. Cum autem ex ijs multa mala sint, multa etiam ut nos quidem dicimus bona, tu tamen omnia bona uocas, etiam dissimilia inuicem confessurus, si quis coegerit. Quid ergo in cũctis uoluptatibus tam malis quàm bonis idem ne quiddam cõmuniter inuenitur, cuius gratia bonas omnes uocas? PROT. Quid ais ô Socrates? An putas quempiam, cum posuerit uoluptatem bonum esse, inde tibi cõcessurum quasdam bonas, quasdã malas esse? SOC. Veruntamen dissimiles esse multas, pleraſq; etiã inter se contrarias confiteberis. PROT. Haud sanè in quãtum uoluptates sunt. SOC. Rursus in idem relabimur ô Protarche, dicemusq; uoluptatem uoluptate nihil differre, sed omnes consimiles esse: & exempla in medium paulo ante inducta nihil mouebũt. ac instar eorum qui inepti & rudes disputationum sunt, contendemus. PROT. Qui ista dicis? SOC. Quia si ipse te imitans ego, repellensq; dicere non uerear, quod dissimillimũ omnium dissimillimo simillimum sit, eadẽ quæ & tu afferre potero. Itaq; rudiores quàm par sit, apparebimus. Et oratio nobis exciderit, peractaq; iam sit, rursum igitur eam exordiamur: fortasse enim altius progressi in eandem sententiam concedemus. PROT. Dic quomodo? SOC. Pone me uicissim interrogatum abs te ô Protarche. PROT. Quid nam? SOC. Sapiẽtia, sciẽtia, mens, & quæ

Venus uoluptas

Plures modi delectãdi

& quæcunq; ego à principio rogatus quid ipsum bonum sit, bona uocabam, nõne idem quod & sermo tuus, patientur? PROT. Qua ratione? SOC. Cunctæ nanq; scientiæ multæ uidebuntur, earumq; nonnullæ dissimiles inuicem. quod si quæ etiam contrariæ sint, nunquid presenti disputatione dignus fuero, si hoc ipsum ueritus, nullam scientiam scientiæ dissimilem dixerim? Sic tandem sermo noster tanquam fabula euanescceret, nos autẽ ruditate quadam detineremur. At sic fieri minime decet, quin potius salutis ratio habenda est. Mihi igitur & in tua, & in mea oratione ex æquo id placet: ut multæ uidelicet uoluptates ac dissimiles sint. multæ præterea differentesq; scientiæ. Differentiam itaq; mei ac tui boni ô Protarche, minime abscondentes, sed in lucem potius educentes, feramus, si qui examinantes inquirant, uoluptatem ne an sapientiam, aut tertium præter ista quid dam bonum uocare fas sit. Nunc enim nequaquam istud contendere debemus, ut quæ ipse pono aut quę tu, uincant, sed ei quod uerissimum est, faueamus. PROT. Sic oportet. SOC. Hoc item multo magis mutua confessione stabiliamus. PROT. Quidnam? SOC. Quod omnibus hominibus molestum est, & uolentibus & inuitis etiam interdum quibusdam. PROT. Dic planius. SOC. Sermonem qui mox incidet inquam, natura mirabilem. Multa unum esse, & unum multa, mirabile dictu. In quo facile est utrãcunq; partem defendas litem mouere. PROT. Nunquid hoc ais, cum quispiam me uerbi causa Protarchum unum natura genitum asserit, eundem rursus multos dicat? rursus qui me contrarios, grauem, leuem, magnũ, paruum ponant, ijdem eundem unumq; hominem ponant, & multa huius generis? SOC. Tu quidem ô Protarche, circa unum ac multa, quæ mira uideri desierunt inducis, & quæ, ut ita dicam, omnes consentiunt minime tentanda esse, cum puerilia sint quædam, & facilia cognitu, ac maxime sermonibus obsutura, si quis admittat: nec mirabilia cẽsenda, si quis membra alicuius partesq; ratione diuidens uniuersas eas, illud unum esse confessum, mox refellat, derideatq;, quasi mõstra fateri coactum, unum multa scilicet infinitaq; esse, multa uero unum. PROT. Tu uero quænam alia dicis ô Socrates, quæ nondum concessa circa sermonem eundem diuulgata sint? SOC. Quando quispiam ô puer, ipsum unum nihil ex ijs quæ oriuntur, & occidunt, ponit, ut paulo ante nos diximus, tunc tale unum haudquaquam refelli debere concessum est. At quum unum hominem affirmare conatur, bouem unum, pulcrum unum, unumq; bonum, tunc sanè in ijs eiusmodiq; unitatibus, anxium studium, ac etiam diuisio ambigua fit. PROT. Quo pacto? SOC. Primo quidem utrum admittendum sit, eiuscemodi quasdam unitates uere esse: Deinde quomodo quamlibet earũ unam semper eandemq; esse putandum, nec generationem, nec interitum suscipientem, suaq; in unitate firmissimam: Postremo nunquid in rebus genitis, & infinitis quæq; ponenda sit, siue dispersa, multaq; ex una iam facta, siue tota ipsa ab seipsa seorsim, quod maxime omnium impossibile uideatur, unum idemq; simul in uno multisq; fieri. Non illa igitur ô Protarche, sed ista sunt quæ circa unum et multa, male accepta, omnis difficultatis defectusq; sunt causa, bene autem examinata, facilitatis. PROT. Oportet nos ô Socrates, hoc primũ in præsentia discutere. SOC. Sic ego quidem iudicarim. PROT. Hos igitur omnes concedere hæc tibi existima, forte uero nunc præstet Philebum, quasi malum (ut dicitur) quod bene iacet, rogando nõ mouere. SOC. At unde potissimum exordiemur, cum multa & uaria in his dubitationibus sopitum ne pugna insit? hinc ne? PROT. Vnde nam? SOC. Vnum ac multa rationibus idem facta, omnem ubique orationem & quondam & nunc peruagari: quod ut nunquam futurum non est, ita nunc primum haud cœpit, sed est, ut mihi quidem uidetur, in hoc disputationum genere Protarche, immortalis quædam & nunquã senescẽs insita nobis ratio. Eam cum primum adolescens aliquis gustauit, secum ipse congratulatur, quasi quendam thesaurum sapientiæ nactus, & uoluptate plenus exultat, ac furit, omnemq; disputationem prompte pertentat, atq; sermonem undiq; discutit, tum quidem in alteram partem reflectens, & in unum cõmiscens, tum uero explicans iterum, & in multa distribuens: ubi certe in dubitationẽ difficultatemq; seipsum primo ac præcipue deiecit, deinde proximum quemq; siue iunior, siue senior, siue æqualis sit, nec patri, nec matri, nec audientium cuiquam parcens, fermè etiam nec alijs animantibus, nedum hominibus, quandoquidem et barbarorum nemini parcat, modo interpretem nanciscatur. PROT. An non uides ô Socrates, qui astamus, omnes iuuenes nos esse? tum non metuis ne unà cum Philebo, si nos

Malũ bene

moue

si nos ita obiurgaueris, in te impetum faciamus: ueruntamen, intelligimus enim quod dicis, si quis modus est, si quod machinamentū quo perturbatio hæc benigne è disputatione reijci, ac uia quædam ad sermonem cōmodior reperiri possit, & ipse meditare, & nos pro uiribus te sectemur: Neq; enim parua disputatio præsens est ô Socrates. SOC. Non certè ô pueri, sic enim Philebus uos appellauit. Nulla tamen est uia pulchrior, neq; esse potest q̄ illa quam semper ego dilexi. At illa me sæpe fugiens, desertum inopemq; destituit. PROT. Quænam ista? dic modo. SOC. Quam ostendere haud ita difficile est, persequi uero difficillimum. Quæcunq; enim per artem adinuenta sunt, hac in lucem hominibus prodierunt uia. Animaduerte quæso, quam dico. PROT. Dic modo. SOCR. Donum profecto deorum ad homines, ut mihi uidetur, per Prometheum quēdam unà cum quodam lucidissimo igne descendit. Etenim prisci nobis præstantiores, dijsq; propinquiores, hæc nobis oracula tradiderunt, quod cum ex uno & multis constent uniuersa quæ semper esse dicuntur, terminumq; & infinitum innatum habeant, oportet nos his ita ordinatis, unam semper ideam in uno quolibet generatim ponētes inquirere, & eam insitam inuenturos esse: quam si comprehendamus, post unam duas, si sint, perscrutari: si minus id pateat, tres, aut alium numerū quærere, & quodlibet eorum quæ sunt unum, rursus eodem pacto diuidere, quousq; ipsum principio unum, nō modo quod unum multaq; & infinita sit, uerumetiam quot sit, aliquis noscat: infiniti autem ideam non prius ad multitudinem adhibere, quàm quis numerum omnem inter infinitum, & unum medium caderem percepit, tum demum unum quodlibet omnium abeuntium in infinitum dimittere. Dij ergo, ut diximus, sic nobis inuestigare, discere, & mutuum docere dederunt. Qui uero nunc extant ex hominibus sapientes, unum quidem ac multa utcunq; contingit, uelocius atq; tardius quàm decet, inducunt, & post unum infinita continuò, media uero illos effugiunt. Quibus disputandi ratio, tum dialectica, tum etiam litigiosa discreta est. PROT. Quæ modo dixisti ô Socrates, partim intelligere mihi uideor, partim clarius audire desidero. SOC. Perspicue hoc constat in literis ô Protarche, quod diximus. Itaq; in his quas didicisti, id accipe. PROT. Quonam pacto? SOC. Vox, inquam, ex ore nobis erumpens una est, & infinitæ rursus uoces numero, & cunctorum pariter, & cuiusque. PROT. Quid ni? SOC. Neutro tamen horum docti efficimur, nec quod eius infinitum, nec iterum quod eius unum cognoscimus, sed quia & quot, & quales sunt, tenemus: hoc enim unūquemq; nostrum grāmaticum reddit. PROT. Verissima loqueris. SOC. Idem quoque musicum hominem facit. PROT. Qua ratione? SOC. Vna quodammodo & in hac arte uox est. PROT. Quid ni? SOC. Duo item ponēda sunt, graue & acutum, & tertium tonus medius. nonne ita? PROT. Ita. SOC. Veruntamen nondum doctus musicen coegit eris, si hæc sola cognoueris, & ista ignorans, ut ita loquar, nullius eris in musica precij. PROT. Nullius. SOC. Sed postquam ô amice, acceperis quot interualla uocis numero sunt circa graue atq; acutum, & qualia, necnon interuallorum termini, & quotcunq; ex his compositiones proueniunt. Quæ maiores nostri cōspicientes nobis eorum sectatoribus, ut huiusmodi quædā harmonias appellaremus, tradiderūt. In motibus præterea gestibusq; corporis alia quædā talia ineſſe mōstrarūt, quæ numeris demēsa, rhythmos atq; mensuras uocari iussere: cogitare præterea q̄d eadem ratione de unoquoq; quod unum, & multa est, considerare debemus. Nam quando ista sic accipis, sapiēs tunc euadis. Cum uero & aliud quicquam ita comprehendis, sapiens rursus circa illud efficeris. Infinita autem singulorum & in singulis multitudo, uagum te incertumq;, & rationis ac numeri reddit expertem, utpotè in nullum cuiusq; terminum respicientem. PROT. Præclare hæc ô Philebe, Socrates mihi dixisse uidetur. PHIL. Mihi quoq;, sed quid ad rem hic sermo? quidue sibi uult? SOC. Rectè id ô Protarche, Philebus iste quæsiuit. PROT. Prorsus. Respōde igitur. SOC. Faciam quod uultis, ubi de his ijsdem paulisper etiam disputauero. Vt enim si quis unum aliquod accipit, is ut diximus, haud mox in infiniti naturā, sed aliquem numerum descendere debet: ita uicissim, si quis infinitum primo sumere cogitur, nequaquam in unum continuò, sed in numerum quendam qui multitudinem aliquam habeat, debet intēdere, ex omnibusq; tandem in unum desinere. Quod uero nunc diximus, rursus in literis coniectari licet. PROT. Quomodo? SOC. Postquam infinitam uocē cogitauit, siue deus aliquis, siue homo diuinus, qualis apud Ægyptios Theuth fuisse

Prisci & nobis præstantiores, etdijs propinquiores

Hoc loco quis nosse posset, cū ponatur scientiā esse uirtutē, & uirtutē in mediocritate, & scientia sit etiam in quadā mediocritate, id est in termino & infinitum

Hac ratione & Aristoteles uoces in decē genera coegit

Circa finita, id est media, sapientia est

Circa infinita non est ratio

Theuth

fuisse fertur, primo in ipsa uocis infinitate uocales literas considerauit, quæ non una, sed plures sunt, rursusq; alias quæ non uocis, sed soni participes essent, atq; harum numerum certum similiter definiuit: tertiam deinde speciem literarū distinxit, earum quas nūc mutas uocamus, postremo liquidas mutasq; discreuit usq; singula quædam, uocalesq; & medias eodem modo, donec earū numero in singulis speciebus, & in uniuersis reperto, elementa uocauit. Cumq; uideret neminem nostrum, horum quicquam seorsim perceptuum, nisi uniuersa percepisset, hoc uelut uinculum, unum quiddam existens, & in unum dispersa redigens meditatus, quā unam in his esse artem grāmaticen animaduertit, eo nomine appellauit. PHIL. Hæc planius quàm superiora uidelicet ipsa inuicem comparata ô Protarche, comprehendi. Idem tamen & nunc, & superius in hac disputatione desidero. SOC. Num ô Philebe, requiris, quid uidelicet ad sermonem nostrum ista conferant? PHIL. Id scilicet quod dudū ego & unà Protarchus requirebamus. SOC. Nunquid hoc assecuti, requiritis tamen iampridem ut inquis? PHIL. Quonam pacto? SOC. An non de sapientia & uoluptate nobis ab ipso principio disceptatio fuit, utrum ex ijs eligendum? PROT. Immo. SOC. Etenim unum esse utrūq; horum diximus. PROT. Diximus profecto. SOC. Hoc ipsum prior sermo requirit, quomodo unum, & multa utrumq; horum sit, quoue pacto non infinita continuo, sed certum utrunque horum numerum accepit prius, quàm in infinitum porrigatur. PROT. Haud sanè in leuem nos quæstionē, nescio quo modo Socrates, ô Philebe, circumduxit. Quare age, considera uter nostrum ad præsentem interrogationem respondeat. Forte enim ridiculū est, me disputationis totius successorem, ex eo quod respondere ad id modo nequeam, rursus hoc ipsum tibi imperare. Attamen ridiculū multo magis esset neutrum nostrum id posse. Meditare itaq; quid agamus. species enim uoluptatis à nobis exigere Socrates uelle uidetur, sint, nec ne, quotq; præterea, quales ue sint, & de sapientia eadem similiter concari. SOC. Vera loqueris ô Callię fili. Nisi enim id circa quodlibet unum, simile, idem, & cōtrarium, quemadmodum oratio præcedens ostendit, obseruare queamus, nullus unquam nostrum ullius erit ad aliquid precij. PROT. Sic ferme ô Socrates, se res habere uidetur. Ac præclara quidem res moderato uiro omnia nosse. Altera uero (quod dicitur) nauigatio, proximumq; uidetur, seipsum minime latere. quorsum autem ista nunc diuerim, declarabo. Ipse nobis ô Socrates disputationis huius auctor extitisti, teq; ipsum ad inuestigandum quid ex humanis rebus optimum sit, præbuisti. Nam cum Philebus uoluptatem, delectationem, lætitiam, & reliqua huius generis, hominibus optima esse assereret, tu illi statim contradixisti, esse nō ea, sed illa potius quæ sæpenumero in memoriam nobis sponte reducimus, recte agentes, ut in memoriam reducta utraq; discutiantur. Dicis autem, ut uidetur, (quod adijciendum puto recte) præstantius uoluptate bonum esse, mentem, scientiam, intelligentiam, artem, & reliqua huiuscemodi, & quod capessere potius illa debeamus. Quæ utraq; cum in dubium uocata sint omnia hæc, quasi ioco minati sumus, nō prius te dimissuros quàm huic controuersię certus finis imponeretur. Tu uero concessisti quidem, teq; ipsum ad id exequendū exposuisti. Nos itaq; dicimus quod pueri solent, quæ recte data sunt, auferri non debent. Pone igitur illum disputandi modum nūc quidem. SOC. Quem dicis? PROT. Quo dubitationum scrupulos inijcis, eaq; interrogas, quibus de respondere tibi nunc nemo nostrum idonee saltem potest. Neque enim belle finita esse disputatio putanda est, qua perplexos omnes nos reddidisti. Atq; si minus id nos ualemus, tibi agendum est: pollicitus enim es. Hoc igitur tu consulta, utrum uoluptatis & sapientiæ species distinguendæ, an potius dimittendæ, an alio quoquam modo queas uelis ue, quæ nūc inter nos controuersa sunt, aperire. SOC. Nihil igitur metuendum est mihi quidem amplius, postquam hæc tu ita dixisti. Nam ubi si uelis dicitur, omnis qualibet in re formido fugatur: accedit, quod deorum aliquis memoriam nobis aliquam suppeditasse uidetur. PROT. Quo pacto, & quorum memoriam? SOC. Quos olim siue somnians, siue uigilans sermones audiui, nunc de uoluptate & sapiētia cogito, neutram harum esse bonum, sed tertium aliquid, quod aliud est ab utraq;, & ambabus est melius. idq; si nunc nobis liquido pateat, uoluptas à uictoria procul aberit: bonum quippe idem quod illa nequaquam erit. Sic ne? an aliter? PROT. Sic utiq;. SOC. Speciebus itaq; uoluptatis ad diuinationem haud amplius, ut mea fert opinio, indigebimus, quod in sequentibus clarius inno

Neq; uoluptatē, neque sapiētiā esse summū bonum sed tertium

teſcet. PROT. Præclare loqueris, perge ſic obſecro. SOC. Paucula quædam priùs aſſeueremus. PROT. Quænam? SOC. Ipſius boni conditionem uidelicet, perfectum eſſe, an imperfectum neceſſe ſit. PROT. Omnium ô Socrates perfectiſſimum. SOC. Quid uero, ſufficiens ne bonum ipſum eſt? PROT. Quid ni? & in hoc ipſum ab omnibus quæ ſunt, differre neceſſe eſt, cunctiſq; præſtare. SOC. Hoc quoque de illo maxime ut arbitror, neceſſarium eſt aſſerere, quod omne cognoſcens idipſum uenatur, & appetit apprehendere cupiens, atque ipſum in ſe, & alia circa ipſum poſſidere, cæterorumq; nihil curat, præterquam quæ una cum bonis perficiuntur. PROT. His repugnare non licet. SOC. Conſideremus igitur diiudicemusq; uoluptatis & ſapientiæ uitam ſeorſum inſpicientes. PROT. Quo pacto inquis? SOC. Neque in uoluptatis uita ſapientia inſit, neq; in ſapientiæ uita uoluptas. Oportet enim ſiquidem his priùs bonum eſt, nullius amplius indigere: ſi uero indigum apparet, haud ulterius reuera nobis eſt bonum. PROT. Non certe. SOC. Num uolumus in teipſo periculũ facere? PROT. Prorſus. SOC. Reſponde igitur. PROT. Dic amabo. SOC. Optares ne ô Protarche, plenam ſummis uoluptatibus omnem uitam agere? PROT. Quid ni optem? SOC. Nunquid alio quopiam indigere te ultra putares, quando perfecta harũ poſſeſſione fruereris? PROT. Nequaq;. SOC. Aduerte itaq;, num ipſa ſapientia indigeres, & intelligentia, & cõuenienti ratiocinatione, & aliis quæcunq; horum cognata, ſed neq; uiſu? PROT. Et quid? omnia porrò haberem, ſi uoluptate fruerer. SOC. Et ita uiuens, per omnem uitam præcipuis uoluptatibus abundares? PROT. Profecto. SOC. Si mente, memoria, ſcientia, opinione uera penitus careas, primo quidẽ hoc ipſum, gaudeas ne, an nõ gaudeas, te ignorare neceſſe eſt, cũ ſis omni ſapientia uacuus. PROT. Neceſſe. SOC. Et cum memoria ſis priuatus, haud ſanè te aliquando delectatum fuiſſe recordaberis, nec ulla uoluptatis repente incidentis reſtabit memoria: & opinione uera orbus, dum lætaberis, lætari te minime opinabere. Ratione quoq; captus, q̃d in poſterum uoluptatem aliquam adepturus ſis, ratiocinari non poteris. Duces aũt non hominis uitam, ſed pleumonis cuiuſdam, id eſt, ſpongiæ marinæ, aut oſtreæ marinæ per ſimilem. Sũt hæc uera? an aliter de his ſentire licet? PROT. Et quo pacto aliter? SOC. An uita nobis huiuſmodi expetenda? PROT. Mutum me ô Socrates, præſens ratio reddidit. SOC. Ne deſiſtamus hic obſecro, ſed iam alteram illam mentis ſcilicet uitam in medium adducentes, ulterius conſideremus. PROT. Qualem inquis? SOC. Vtrum aliquis uiuere ſic eligeret, ut ſapientiam, mentem, ſcientiam, memoriam omnem omnium poſſideret, uoluptate uero nulla penitus frueretur, nec rurſus afficeret̃ moleſtia, ſed ſine ullo tali affectu uiueret? PROT. Neutra ex iis ô Socrates, uita aut mihi aut alteri, ut arbitror, eligenda uidetur. SOC. Quid aũt ô Protarche, uita ex ambobus in unum congredientibus mixta, & communis effecta? PROT. Ex uoluptate ais, ſapientiaq;, & mente? SOC. Hanc ipſam dico. PROT. Vnuſquiſq; ſanè hanc ipſam potius q̃ ex ſuperioribus alterutram eligeret: neque unus optabit quidem, alius minime, ſed idem omnes pariter expetent. SOC. Videmus ne igitur quid ex iis ſequatur? PROT. Prorſus quidẽ quod tres uitæ propoſitæ ſunt: ex duabus neutra ſufficiens, aut optanda uel hominibus, uel cæteris animantibus. SOC. An nõ circa hæc iam id conſtat, quod neutra ipſum bonum poſſidet? etenim perfecta & non ſufficiens eſſet, & uniuerſis plantis, & animantibus exoptanda, quæcunq; ſic ſemper uiuere poſſent. Siquis uero ex nobis alia eligat, præter naturam eius quod reuera affectandum eſt, eligat, neq; id ſponte, ſed ex ignorantia uel infelici quadam neceſſitate. PROT. Hæc ita ſe habere uidẽ. SOC. Quod ergo Philebi deam haud idẽ quod ipſum bonum exiſtimare oporteat, ſatis iam dictũ eſſe uidet. PHIL. Sed neq; etiã tua mens ô Socrates. prædictas enim obiectatiões patit. SOC. Forſitan ô Philebe mea. nõ tamẽ uerã diuinãq; mentẽ ſic arbitror, ſed aliter ſeſe habere. Equidẽ quod primas in iſta communi uita mens obtineat, non cõtendo ego quidẽ. De ſecundis uero uidendũ eſt, quid faciamus. fortè enim cõmunis uitæ cauſam alter noſtrũ mentem, alter uoluptatem afferat, atq; ita bonum ipſum neutrum erit iſtorum: fortè uero alterutrum horũ cauſam eſſe quiſpiam cenſebit. Quo magis ego cõtra Philebũ decertarim, quod hac in promiſcua uita quicquid illud de nicq; ſit quod uita ſuſceptũ expetendam ipſam bonamq; reddit, ei mens ipſa, quàm uoluptas cognatior eſt, & ſimilior. Atq; ex hac ratione uoluptas, nec primas, nec ſecundas etiam partes reuera tenebit: longiùs autem aberit à tertia ſorte, ſiqua meæ menti fides nũc

Cõditio & fors boni triplex

Triũ uitarũ quę optima

eſt adhibenda. PROT. Atqui ô Socrates, uoluptas iam proſtrata uidetur rationibus tuis percuſſa, nam & ſpe uictoriæ decidit. De mente uero dicendum, quod non ſapienter ſibi uictoriam uendicaret. Eadem quippe pateretur. uoluptas autem ſecunda ſorte priuata, omnino iam ab eius amatoribus contemnetur: neque enim æque pulchra ulterius apparebit. SOC. Quid igitur? nonne dimittere illam præſtat, neq; exquiſita examinatione, redargutioneq; affligere? PROT. Nihil ais ô Socrates. SOC. An quia impoſsibile quiddam protuli, affligi uoluptatem? PROT. Non ob hoc tantum, uerum etiam quod ignoras noſtrum nullum priùs abire te dimiſſurum, quàm ad horum finem ratione deueneris. SOC. O longam Protarche orationem futuram, imò uero futilem propemodum nunc. Videt enim alijs quibuſdã iaculis præter rationes ſuperiores opus eſſe, ſi quis palmã menti ſecundam cõparaturus accedat. fortaſſe uero & hæc habemus. Igitur oportet? PROT. Quid ni? SOC. Principium itaq; huius ponentes cautè & diſtincte occupemus. PROT. Quale principiũ dicis? SOC. Omnia quæ nunc in uniuerſo ſunt, bifariam diſtinguamus. Immo ſi uis trifariam. PROT. Quônam pacto? SOC. Accipiamus nonnulla ex iis quæ nunc à nobis ſunt dicta. PROT. Quænam? SOC. Deum dicebamus ex iis quæ ſunt, alterum quidem infinitum, alterum uero terminum oſtendiſſe. PROT. Omnino quidem. SOC. Has itaque ſpecies duo illa ponamus: tertium uero, unum ex utriſq; commixtum. Ridiculus tamen uideor admodum, dum per ſpecies diuidere, atq; dinumerare iſta contendo. PROT. Quid ais ô bone uir? SOC. Quarto adhuc genere opus eſſe cõſtat. PROT. Quônam? SOC. Cauſam alternæ commixtionis iſtorum conſidera, eamq; præter tria illa quartum ponito. PROT. Nunquid & quinto inſuper indigebis aliquo diſcernẽte? SOC. Fortè. non tamen in præſentia ut arbitror. Sin autem opus fuerit, ignoſces mihi quintam uiam ſectanti. PROT. Quid obſtat? SOC. Principio igitur, quatuor horũ tria illa diuidentes, atq; utrunq; duorum in multa diffiſſum diuulſumq; uidentes, mox in unum rurſus utrunq; coniungentes, perſpicere conemur, quatenus utrunq; horũ, uel unum, uel multa, ſit. PROT. Hæc mihi ſi planius dixeris, aſſequar fortè. SOC. Duo profecto quæ propoſita ſunt, finitũ dico, & infinitũ. quod autem infinitum multa quodãmodo ſit, conabor oſtendere, finitum uero in poſterum differatur. PROT. Differatur. SOC. Attende igitur: arduum namq; atq; maxime dubitandũ eſt, quod conſiderare te iubeo. Attamen animaduerte. Primũ autem circa calidius frigidiusq; conſidera, utrum terminum aliquem in eis inuenias: an potius magis ac minus dum iis generibus inſunt, finem reiciant, ſine namq; adhibito, ipſa etiã finirentur. PROT. Vera loqueris. SOC. At uero ſemper in ipſo calidiori & frigidiori magis ac minus eſſe fatemur. PROT. Et maxime quidem. SOC. Semper ergo nobis hæc ratio monſtrat ab iis finem abeſſe: cũq; ſine fine ſint, omnino infinita fieri. PROT. Prorſus ô Socrates. SOC. Euge amice Protarche aduertiſti nunc quod hoc ipſum uehementer abs te modo pronunciatũ, & ipſum quoq; quod remiſſe dicitur, eãdem uim habent quam ipſum magis ipſum ue minus? Vbicunq; enim adſunt, non ſimul magnum eſſe efficiunt, ſed ſemper uehementius remiſsiori, & uiciſſim uehementiori remiſſius omnibus actionibus inferẽtia, plus ac minus efficiunt, quantũ uero ſemper obſcurant. Niſi enim uehementius illud remiſsiusq;, item magis & minus, è ſede ſua, quantũ & menſuratum quod uocãt depellunt, ſed occupari eam ſinunt, mox ipſa pellentur. Neq; enim calidius & frigidius iam amplius ſit, ſi recipit quantũ. Diffugiet tum, nec ultra conſiſtet calidius ipſum, & frigidius: quantũ uero ſtat, progrediq; ceſſat. Quamobrem hac ratione calidius, & frigidius infinita iam eſſe conſtat. PROT. Sic apparet ô Socrates: ueruntamẽ ut ipſe dixiſti, haud facile iſta percipi poſſunt. Fortè uero deinceps iterũ repetita, interrogãtem pariter & reſpondentẽ cõſpirare inuicem declarabunt. SOC. Bene dicis, atq; ita pro uiribus agendũ eſt. ſed intuere primũ, num id ſignum ponamus infinitæ naturæ, ne ſingula tranſcurrentes orationẽ in longum nimium protrahamus. PROT. Quodnam dicis? SOC. Quæcunq; magis ac minus, uehemẽter atq; remiſſe, nimiſq; & huiuſmodi quędam admittunt, cuncta in unum infiniti genus reducenda ſunt, quẽadmodum ſupra diximus, aſſerentes omnia quæ diuidua diſperſaq; ſunt in unum oportere colligi, ſecundumq; uim unam, uelut unam quandam naturã ſignari. Meminiſtin? PROT. Memini. SOC. Quæ uero talia quædam minime, ſed horum contraria accipiunt omnia, primo quidem æquale ipſum atq; æqualitatem, poſt æquale & duplum, & ſingulas inde proportiones quaſcunq;

Quod infinitum ſit multa

Magis ac minus finem reiciunt, & quantum

Signũ infinitæ naturæ

Quę in genere infiniti

Quæ in genere finiti

ad numerum numerus, & ad mensuram mensura habet, hæc inquam, omnia in genus finiti merito referremus. Quid ais ad hæc? PROT. Præclare nimium ô Socrates. SOC. Agedum ex utrisq; commixtum, quam ideam habere dicemus? PROT. Id mihi tu dices, ut arbitror. SOC. Immo Deus, si modo quis deus meas preces exaudiat. PROT. Obsecra igitur, & contemplare. SOC. Contemplor sanè. Ac mihi uidetur deorum aliquis nobis amice nunc aspirasse. PROT. Quo pacto id ais? & qua cõiectura uteris? SOC. Dicã plane, tu uero attentis auribus adsta. PROT. Dic modo. SOC. Calidius ne aliquid nunc, & frigidius dicebamus? PROT. Certe. SOC. Adde præterea siccius & humidius, plus ac minus, uelocius atq; tardius maius ac minus: ac denicq; quotcunque in superioribus ad naturam unam magis minus ue suscipientem redegimus. PROT. An infiniti naturam inquis? SOC. Eam inquam. cõmisce posthac cum his progeniem illam termini. PROT. Quam? SOC. Eam quam cum deceret in unum colligere, quemadmodum illam infiniti collegeramus, neq; dum collegimus. at forte nunc idem ages: his quippe utrisq; conciliatis, illa tertia continuo patefiet. PROT. Quam dicis, & quomodo? SOC. Æqualis, & dupli progeniem, & quæcunq; diuersa quæ sunt, contraria infestaq; esse non sinit, sed cõmensurata, & consona reddens, numerum efficit. PROT. Intelligo. dicere nanque mihi uideris, si ista miscentur, generationes quasdam ex eorum singulis euenturas. SOC. Et recte uideor. PROT. Dic igitur. SOC. Nonne in morbis recta horum communio sanitatis naturam genuit? PROT. Omnino. SOC. In acuto autem etiam & graui, uelocí & tardo, cum infinita sint, hæc & terminum peperit, & perfectionem musicæ præstitit. PROT. Præclare. SOC. Quinetiam rigori & æstui tradita, id quod multum & minus, & infinitum dicitur, abstulit, mensuratum autem & commensuratum adhibuit. PROT. Quid ni? SOC. Ex ijs temperies anni, & quæcunq; pulchra sunt, cuncta manarunt, infinitis inuicem finitisq; coeuntibus. PROT. Certe. SOC. Atq; alia insuper innumerabilia prætermitto, ueluti cum sanitate pulchritudinem atq; robur. In animis quoq; permulta atq; præclara: petulantiam quippe, & uniuersam improbitatem dea hæc animaduertens ô bone Philebe, omni termino uoluptatum expletionisq; carere, legem & ordinem quibus terminus inest, ijs appposuit, eamq; tu sic infici ac perdi, ego cõtra seruari dico. Tibi uero Protarche, quidnam uidetur? PROT. Hæc prorsus secundum meam sententiam sunt asserta. SOC. Nonne tria hæc iam protuli, modo intelligas? PROT. At intelligere arbitror. Vnum quidem infinitum asseris. Secundum uero eorum quæ sunt terminum. At tertium illud quid dicere uelis, haud satis teneo. SOC. Multitudo ô mirifice uir, generationis eius tertium quod est, te stupefecit: quanquam & infinitum multa genera continebat, quæ tamen genere ipsius magis minus ue signata, unum apparuerunt. PROT. Vera narras. SOC. Veruntamen neque terminus multa cõtinebat, nec indignabamur, quasi non esset unum natura. PROT. Quo enim modo? SOC. Nullo modo. Sed tertium scito me dicere unum hoc quodcunque ex ijs nascitur, generationem uidelicet in essentiam, mensuris unà cum termino constitutis. PROT. Intellexi. SOC. Cæterum quid præter hæc tria, quartum genus sit, discutiendum restat. Communis autem ista disceptatio est. Vide eñ an non necessarium tibi uidetur, quodcunq; gignitur, per aliquam causam gigni. PROT. Mihi plane. Quomodo enim absq; ea fieret? SOC. Et efficientis natura nomine duntaxat à causa differt, efficiensq; & causa unum merito uocabuntur. PROT. Merito. SOC. Quinetiã factum ac genitũ solo nomine discrepabunt. PROT. Certe. SOC. Præcedit quidẽ atq; ducit natura semper ꝗd efficiens est: quod uero factũ est ab eo genitũq;, ipsum sequitur. PROT. Prorsus. SOC. Non ergo idem, sed aliud est causa, & quod ad generationem causæ seruit. PROT. Quid prohibet? SOC. An nõ genita ipsa, & ex quibus gignuntur omnia, tria nobis genera præbuerunt? PROT. Maxime. SOC. Omniũ aũt istorum opificem quartum ponimus, causamq; uocamus, utpote aliud quiddã quàm illa ad sufficientiam demonstratum. PROT. Ponimus absq; dubio. SOC. Verum iam decet cum quatuor discreta sint, quo melius singulorum meminerimus singulatim illa dinumerare. PROT. Vtique. SOC. Primum igitur infinitum dico, secundum terminum, tertium mixtam ex ijs genitamq; essentiam: postremum mixtionis generationisq; causam, si quartum uocem, nunquid errarem? PROT. Nullo pacto. SOC. Agedum uero quæ nobis deinde oratio est? & quid potissimum inquirentes, huc digressi sumus? nónne id erat? Quærebamus

Recta horũ cõmunio, id est, æqualis, uel dupli uel cęterorũ

Morbus est in excedẽte, uel cessante calido, frigido, humido & sicco

bamus nempe utri secundæ tribuerentur, uoluptatíne, an sapientiæ potius. An non ita? PROT. Ita certe. SOC. Postquam ista in hunc modum distinximus, nónne melius iudicabimus cui prima, cuiue secunda uictoriæ palma danda sit, ex ijs quæ suprà in certamen uenerunt? PROT. Forte. SOC. Victricem sanè posuimus, uitam ex uoluptate & sapientia mixtam. PROT. Immò. SOC. Qualis sit, & cuius generis hæc uita quodammodo cernimus. PROT. Cernimus. SOC. Pars nempe tertij generis. Neque enim ex duobus quibusdam mixtum illud est, sed ex infinitis omnibus termino deuinctis. Quapropter meritò uictrix hæc uita illius pars erit. PROT. Et recte admodum, SOC. Eia Philebe, dulcis illa tua ac simplex uita, ad quod prædictorum genus pertinere iure putabitur? Sic autem mihi prius quàm definias, responde. PHIL. Dic modo. SOC. Voluptas ac dolor terminum habent, an potius ex eorum genere sunt, quæ magis minus ue suscipiunt? PHIL. Ita ex ijs quæ magis ô Socrates: neq; enim uoluptas omne bonum esset, nisi suapte natura, & secundum multitudinẽ, & secundum id quod magis infinita existeret. SOC. At neq; etiam dolor ô Philebe, omne malum: quamobrem aliud quiddam nunc considerare debemus quàm infiniti naturam, quod uoluptatibus partem boni aliquam præbeat. Enimuero ex ijs indeterminatis uita illa tua sit. Sapientiam autẽ, scientiamq;, & mentem, utrò potius ô Protarche atq; Philebe, referemus, ne in pietatem à nobis peccetur? haud enim mediocre periculum est, recte secus ue quod modo quæsitum est, explicuisse. PHIL. Deum ô Socrates, tuum extollis. SOC. Et tu ô amice, deam tuam. Verum ad id quod quæsitum est, redeundum. PROT. Probe loquitur Socrates ô Philebe. Ideoq; parendum. PHIL. An non ô Protarche, pro me dicturum te promisisti? PROT. Maxime. Nunc autem hæsito, & uereor, teq; ut esse nobis ô Socrates propheta uelis obsecro, nequid nos tibi circa certatorem aberrantes, præter melodiam canamus. PHIL. Parendum Protarche, nihil enim difficile iubet. SOC. Equidem Deum reuera, ut Philebus inquit, extollens iocando te turbaui, interrogans cuiusnã generis mens & scientia esset. PROT. Maxime quidem ô Socrates. SOC. facile tamen: omnes siquidẽ sapientes ita extollentes sese cõsentiunt, intellectum esse cœli terreq; nobis regem, ac forte recte loquunt. quod si uis, hoc genus diffusius examinemus. PROT. Dic arbitratu tuo ô Socrates, nihil prolixitatẽ ueritus, neq; enim molestus eris. SOC. Præclare loqueris: hinc igitur interrogantes, exordiamur. PROT. Vnde? SOC. Vtrum ô Protarche, dicendũ est uniuersum hoc agi ab irrationali quadam temeraria q̃, & fortuita potestate? An contrà, quẽadmodum maiores nostri senserunt, ordine quodã mentis, & sapientiæ mirabilis gubernari? PROT. Nulla est cõparatio. Nam quod modo dicebas ô Socrates, prophanũ mihi uidetur: fateri autẽ mente omnia hæc exornari, sententia quædam conspectu mundi solisq;, & lunæ cęterorumq; siderum, et omnis denicq; cœlestis circuitus digna est, nec ego unquam de ijs aliter loqui, aut sentire ausim. SOC. Vis ne igitur quod à priscis assertum est, nos item confiteamur? hæc uidelicet ita sese habere, nec modo putemus alia sine periculo proferri non posse, uerumetiam unà cum illis uituperationis periculum subeamus, siquando uir aliquis durus ac uehemens, ista non sic, sed sine ordine ferri cõtenderit? PROT. Quid ni uelim? SOC. Age igitur, quod sequit cõtẽplare. PROT. Dic iam. SOC. Quæ circa corpora uiuentiũ sunt, ignem, aquã, spiritũ, atq; terram in compositione inesse conspicimus, sed fluctuantium, ut aiunt, instar. PROT. Et maxime quidem: in ijs enim sermonibus reuera propter ambiguitatem fluctuamus. SOC. Ergo de unoquoque eorum quæ circa nos sunt, id accipe. PROT. Quidnam? SOC. Quod unumquodq; horum apud nos exiguum ac uile, nec ullo modo syncerum, & integrum, nec uim natura sua dignam ferens: quod quidem in uno animaduertens, de reliquis omnibus idem existimato. Velut ignis, est quidem apud nos, est etiam in uniuerso. PROT. Est. SOC. Nónne ignis hic noster exiguus, imbecillus, & uilis, sed qui uniuersi proprius quantitate mirandus & pulchritudine, & omni quę ad ignem pertinet, potestate? PROT. Vera nimium loqueris. SOC. An uero fit, alitur, ducitur ab igni nostro mundi totius ignis, uel contrà, & meus & tuus, & animantium reliquorum omnis ab illo. PROT. Hæc responsione digna non sunt. SOC. Recte eadem quoq; de animalium ac mundi terra diceres, & de alijs omnibus quæ suprà quæsiuimus, similiter responderes. PROT. Quisnam respondens aliter, sanæ mentis æstimetur? SOC. Nemo forsitan, sed iam ad reliqua. Omnia quippe nunc dicta in unum composita

Genitũ non est mixtũ ex duobus quibusuis, sed ex infinito & termino duobus constat

Quòd uoluptas & dolor sit in genere infinitorum

Neq; uoluptas omne bonũ, neq; dolor omne malum

Intellectum esse cœli ac terrę regem

Elementorum apud nos uilitas

contuentes,corpus appellamus. PROT. Quid ni? SOC. Idem quoq; de hoc, quem mundum dicimus,accipe. Eadem siquidem ratione corpus est, ex eisdem cõpositum. PROT. Recte loqueris. SOC. Vtrum ex hoc corpore nostrum corpus omnino,uel contra ex nostro ipsum nutriť,& quæcunq; paulo ante memorauimus,susceþit & habet? PROT. Neque hoc etiam alterum ô Socrates, in quæstionẽ cadere debet. SOC. Sed alterũ debeť ne an non? PROT. Dic quod. SOC. Nostrum corpus animam habere fatebimur? PROT. Cõstat. SOC. Vnde nam ô amice Protarche,susceþit,nisi mundi corpus, quo d eadẽ quæ & nostrum ac etiam præstantiora cõtinet,animam habeť? PROT. Aliunde nequaquam. SOC. Neq; enim existimandũ ô Protarche, quatuor illa, terminum, infinitum, mixtum, & causæ genus in ijs quartum cuncta existens, quod ijs quidem quæ apud nos sunt, animam corpusq; præbet, dum imprimit umbrã, labefactatoq; corpore, remedia parat, & in alijs alia cõstituit atq; restituit,omnem atq; integram sapientiã uocitari: cumq; eadem hæc uniuerso cœlo eiusq; partibus amplioribus illis insint, quæ puriores præstãtioresq; existũt,in eis tamẽ preclarissimorũ preciosissimorumq; naturã minime reperiri? PROT. Nullam profecto rationem id haberet. SOC. Quamobrem rationẽ illam ulterius prosequentes licebit asserere ea quæ sæpenumero diximus, infinitum prorsus in hoc uniuerso consistere,sufficientemq; terminum causamq; illis haud ignobilem semper adesse ornantem disponentemq; horas & menses & annos, mentem & sapientiam merito nuncupatam. PROT. Merito. SOC. Sapientia uero atq; mens, absq; anima nunquã sunt. PROT. Nunquam certe. SOC. Ergo in Iouis ipsius natura regiam animam,regiamq; mentem in esse propter uim causæ confiteberis, & in alijs item alia pulchra,ut illorum cuiq; dici placet. PROT. Maxime. SOC. Præcedentem ô Protarche sermonem nequaq; temere inductum putes: his enim qui olim mentem omni mundo præsidere ostenderũt, admiricula præbet. PROT. Præbet sanè. SOC. Meæ uero petitioni responsum porrigit, quod mens est progenies quædã eius causæ, quæ causa dicitur omniũ, quæq; est ex quatuor his quæ sunt relata,unum quiddam. habes iam igitur nostram expositionem. PROT. Habeo, & sufficienter quidem. quanquam cum antea idem responderis,nõ intellexi. SOC. Remissio quædam studij ô Protarche, sæpenumero iocus est. PROT. Præclare loqueris. SOC. Nunc igitur ô amice,in quo genere sit, quam' ue habeat uim, satis propemodũ monstratum est. PROT. Omnino. SOC. Quinetiã uoluptatis genus iampridem patuit. PROT. Ni mirum. SOC. Reminiscamur iam & horum circa utraq;, quod mens quidẽ causæ cognata, eiusdemq; cum illa generis fermè erat: uoluptas autẽ infinita, eiusq; generis quod nec principium,nec medium,neq; finem in seipso suapte natura continet,aut aliquando continebit. PROT. Quid ni reminiscamur? SOC. Oportet itaq; posthac in quo horum utrumque cõsistit, & propter quam passionem fit quoties fit,aduertere. Vtq; uoluptatis primo genus ipsum inuestigauimus, sic & ista circa illam primo nunc inquiremus. Seorsum tamen à dolore uoluptatem sufficienter examinare non possumus. PROT. Si hãc gradiendum est, hãc utiq; gradiamur. SOC. Num igitur idem tibi quod mihi de horum generatione uidetur? PROT. Quid istud? SOC. Communi eodemq; in genere secundũ naturam dolor & uoluptas esse uidentur. PROT. Hoc commune genus amice Socrates, ostende obsecro, quidnam ex ijs quæ supra distincta sunt, intelligi uelis. SOC. Pro uiribus ô mirifice uir, id agam. PROT. Bene inquis. SOC. commune igitur intelligamus, quod ex quatuor tertium numerauimus. PROT. An quod post infinitum finitumq; locasti, in quo sanitatem & harmoniam ut arbitror, collocasti? SOC. Recte dicis, sed nunc maxime mentẽ adhibe. PROT. Dic igitur. SOC. Harmonia soluta in animantibus, unà naturæ solutionẽ generationemq; dolorum eo in tempore fieri dico. PROT. Consentaneum. SOC. Rursus harmonia contemperata, & in sui naturam protinus restituta, uoluptatem fieri dicendum est, si modo res maximæ uerbis paucis concludendæ sunt. PROT. Reor equidem te recte ô Socrates dicere: clarius tamen exprimere eadem adnitendum. SOC. An nõ uulgaria, & notissima cognitu facilia sunt? PROT. Quænam ista? SOC. Fames quidem solutio est, atq; molestia. PROT. Est. SOC. Comestio uero repletio atq; uoluptas. PROT. Ita. SOC. Sitis iterum corruptio solutioq; & dolor. Vis autem humore quod arefactum est reficiens, uoluptas est. Discretio insuper, & dissolutio præter naturam æstu quodam effecta molestia. At secundum naturam restitutio refrigerationeq;, uoluptas. PROT. Prorsus

Iocus sæpe numero remissio studij est

Voluptas - Dolor -

sus. SOC. Concretio quoq; humoris præter animalis naturam frigore facta, dolor. Contra humido liquescente, & in suam redeunte naturam, reditus iste uoluptas. Ac summatim considera,num toleranda tibi hæc oratio uideatur. Quoties corrũpitur animata species ex infinito & termino secundum naturã,ut diximus,genita, eiusmodi corruptio dolor est. Cum uero hæc in essentiam suam refluunt, regressum hunc dicimus uoluptatem. PROT. Esto. Videtur enim hoc mihi admodum uerisimile. SOC. Hanc unam itaq; uoluptatis,& doloris speciẽ in ijs passionibus utriscq; ponamus. PROT. Ponatur. SOC. Pone deinceps expectationẽ harum in anima passionum. Expectationẽ inquam quæ uoluptaria antecedit,sperantem,gaudentem,atq; suauem: quę uero molesta,formidolosam ac mœstam. PROT. Est igitur hæc uoluptatis & doloris species alia, seorsum à corporea, solius animæ expectatione profecta. SOC. Recte accepisti. In ijs utiq; ut mea fert opinio, utriscq; synceris existentibus,nec mixtis, uoluptate uidelicet atq; dolore,liquido discernemus num uoluptatis uniuersum genus amandũ sit,an hoc potius alteri cuiquam ex ante dictis attribuẽdum: uoluptati uero atq; dolori,ceu calido,& frigido,cæterisq; talibus,cõpetat ut interdum amanda sint,aliàs non amãda: utpote quæ bona minime sint,sed quandoq; certum aliquid suscipientia,naturam boni sequantur. PROT. Recte ais oportere sic incedere qui talia perscrutatur. SOC. Primum igitur id inspiciamus: si uerum est quod dicebatur,destructis illis dolorem,refectis uoluptatem sequi: cum neq; deperduntur, neq; etiam recreantur, quam potissimũ habitudinem tunc animalibus tribuere debeamus. Intentus itaque animo mihi responde,num tibi necessarium uideatur quodlibet animal eo ipso in tempore nullo modo uel lætari uel angi. PROT. Necessarium certe. SOC. Est ergo status hic tertius præter mœrentis & gaudentis affectum. PROT. Est profecto. SOC. Agedum huius meminisse conare. ad iudicandũ siquidem uoluptatem, reminisci uel nõ permultum refert, breuibus tamen aliquid de ipsa si uis perstringamus. PROT. Dicas ergo, quid istud? SOC. Eum qui contemplationis uitam eligit, nihil ita uiuere prohibet. PROT. Seorsum à lætitia, & molestia dicis? SOC. Dictum enim in cuiusq; uitæ comparatione uirum contemplationi deditum nihil ulla ex parte uel gaudere uel angi. PROT. Omnino sic dictum. SOC. Nonne sic illi conuenit? Ac forte nil mirum esset, si uita hæc cæterarum omnium diuinissima sit. PROT. An absurdum est deos gaudere uel cõtra tristari? SOC. Absurdum omnino. Indecens enim utrunq; est. At hoc deinceps inuestigemus, siquid ad hanc disputationem conferat: ac menti ad secundas uictoriæ sortes, si minus ad primas licet,accommodemus. PROT. Recte loqueris. SOC. Atqui alia species uoluptatum, quam animæ propriam assignauimus, memoria constat. PROT. Quo pacto? SOC. Primum quid memoria sit accipiendum uidetur: immo ante eam quid sensus, si plenius hæc elucidari uelimus. PROT. Quo pacto inquis? SOC. Pone ex omnibus corporis passionibus quasdam in corpore prius extinctas, quàm in animam transfluant, passione uacuam dimittentes: alias per utrunq; diffusas & quandam quasi concussionem, tam propriam, quàm communem utriq; pariter inferentes. PROT. Ponantur. SOC. Et passiones per utrunq; minime propagatas si latere dixerimus animam, & per utrunq; manãtes innotescere animæ, an recte dicemus? PROT. Certe. SOC. Ipsum ergo latere nullo modo ut dicere uideor, obliuionis generationẽ esse existimes. Est enim obliuio memorię exitus. Ea uero in ijs quæ modo dicebantur nondum erat. Eius autem quod nec est nec fuit, iacturã fieri aliquam absurdũ. PROT. Absurdum. SOC. Nomina ergo duntaxat permuta, PROT. Quomodo? SOC. Pro eo quod latere animam diximus, quando absq; passione corporei tumultus existit, quã nunc obliuionẽ uocare uideris, insensationẽ, ut ita loquar, potius nominato. PROT. Teneo. SOC. Motũ autem in cõmuni corporis & animæ passione factũ si sensum uocaueris, haud ab re nominabis. PRO. Vera loqueris. SOC. An nõ percipimus iam quid sensum uocari uelimus? PROT. Percipimus. SOC. Sensus præterea cõseruationem recte quis memoriã mea sentẽtia nuncupabit. PROT. Recte nimium. SO. Et à memoria reminiscentiam discrepare fatemur, nec ne? PROT. Forte. SOC. An non in hoc præcipue? PROT. Quo'nam? SOC. Quoties quæ cum corpore passa est aliquando anima, eadem sine corpore in seipsa resumens animaduertit, tunc meminisse eam asserimus, an non? PROT. Valde quidem. SOC. Quinetiam quãdo memoriæ passa iacturam, deinde uel sensu, uel disciplina monente eam iterum reuocat in seipsa, reminisci putatur.

Vita contẽplatiua diuinissima. Deos nec lætari nec tristari

Memoria

Atq; hæc iam memorias reminiſcentiaſq; uocamus. PROT. Probe loqueris. SOC. Cuius autem gratia hæc dicta ſunt omnia, hoc eſt, PROT. Quid nam? SOC. Ne animæ uocorporis, luptatẽ abſq; corpore quàm maxime atq; perſpicue capiamus, atq; unam concupiſcentiam. per hæc enim utraq; iſta declarata uidentur. PROT. Pergamus iam ad reliqua Socrates. SOC. Multa conſiderare decet, uoluptatis originem omnemq; formam eius inueſtigantes. Et nunc quidem primo uidendum quid eſt, & unde naſcitur concupiſcentia.
PROT. Videamus iam obſecro. Nihil enim amittemus. SOCR. Immo ô Protarche cum quod modo quærebamus inuenerimus, amittemus aliquid circa iſta, uidelicet dubitationem. PROT. Quàm belle uicem reddidiſti. at iam quæ ſequuntur expediamus. SOCR. Nónne famem atq; ſitim, & huiuſmodi multa, concupiſcentias quaſdam eſſe diximus?
Sitire non PROT. Maxime. SOCR. Ad quid nam idem reſpicientes res adeo diuerſas uno nomine
corporis: nuncupamus? PROT. Per Iouẽ haud facile dictu ô Socrates. dicendum tamen. SOC. Ab
ſed ſicca- eiſdem rurſus exordiamur. PROT. Quibus? SOCR. Dicimus ne ſitire aliquem? PROT.
tum eſſe Dicimus. SOC. Hoc autem eſt exhauſtum eſſe. PROT. Quid ni? SOC. Et ſitis concupiſcẽtia eſt? PROT. Eſt. SOC. Potionis ne? PROT. Potionis. SOCR. An non repletionis potus? PROT. Huius certe. SOC. Vacuus igitur, & exhauſtus cõtraria eorum quæ patitur appetit. Nam cum uacuus ſit, impleri cupit. PROT. Manifeſtum eſt omnino. SOC. Quid ergo? qui primo exhauſtus eſt, num poteſt uel ſenſu uel memoria quadam eius repletionem attingere, quod nec præſenti in tẽpore, nec aliquando paſſus eſt? PROT. Nullo modo. SOC. Sed eum qui cupit, aliquid cupere confitemur. PROT. Quid ni? SOC. Haud ergo quod patitur appetit Sitit enim. ſitis autem indigentia eſt, is tamen repletionem affectat. PROT. Ita. SOC. Aliquid igitur eius quod appetit expletionẽ attinget. PROT. Neceſſe. SOC. Corpus quidẽ nequit. nam exhauſtum eſt. PROT. Certe. SOC. Reſtat ut anima repletionem per memoriam conſequatur. PROT. Patet. SOC. Nam quo alio cõſequetur? PROT. Nullo ferme. SOCR. An aduertimus quid nobis ex his rationibus efficiatur? PRO. Quid iſtud? SOC. Corporis cupiditatem eſſe ratio hæc nõ dictat. PROT. Quo pacto? SOC. Quoniam in omni animali, conatũ animantis paſſionibus cõtrarium cupiditas oſtendit. PROT. Penitus. SOC. Impetus autem in contraria quàm paſſiones trahens memoriam contrariam paſſionibus innuit. PROT. Omnino. SOC. Ratio itaq; oſtendens memoriam ad concupita rapientem animæ omnem impetum, & cupidinem, principatumq; omnis uiuentis tribuit. PROT. Recte nimiũ. SOC. Sitire igitur uel eſurire corpus noſtrum, aut aliquid eiuſmodi pati, nequaquã ratio hæc admittit. PROT. Vera loqueris. SOCR. Hoc præterea circa iſta conſiderabimus, quod hæc ratio quandam uitæ ſpeciem in ijs demonſtrare uelle uidetur. PROT. In quibus? & de qua uita loqueris? SOC. In replẽdo inquam, & euacuando, & omnibus quæ ad ſalutem ſiue perniciem animalium attinent. Et ſi quis noſtrum in alterutro conſtitutus affligitur, tunc ſecundum mutationes lætatur. PROT. Sic eſt. SOCR. Quid, quoties in horũ medio permanet? PROT. Quomodo in medio? SOC. Ob paſſionẽ quippe triſtatur, ſed uoluptatũ interim præteritarũ meminit: ceſſat quidem triſtitia, nondum tamen impletur: quid tunc dicendũ? nónne in medio paſſionum eſſe? PROT. Dicendũ. SOC. Vtrum dolentem omnino uel contra gaudentẽ? PRO. Nõ gaudentem per Iouem, ſed dupla potius affectum triſtitia, ſecundum corpus in paſſione, ſecundum animam in expectationis ardore. SOC. Quo'nam modo Protarche dolorem duplum aiebas? Nónne uacuus quiſpiam certam aliquãdo repletionem ſperat, aliquando contra deſperat? PROT. Maxime. SOC. Num dum aſſequi ſperat, ipſa recordatione gaudere uidetur? ſimulq; uacuus eo in tempore cruciari? PROT. Neceſſe. SOC. Tunc igitur & homo & animalia reliqua, lætantur ſimul ac mœrẽt. PRO. Apparet. SOC. At cum uacuus aliquis expletionem omnino deſperat, nónne tunc paſsio duplex circa dolores exoritur, quam ipſe paulo ante intuitus, ſimpliciter duplam opinabaris? PROT. Vera hæc ſunt. SOC. Hac talium paſſionum diſceptatione ad id utamur. PROT. Ad quid ais? SOC. Vtrum uoluptates has atq; moleſtias ueras, an falſas, an partim ueras, partim falſas dicere debeamus? PROT. Quo pacto ô Socrates, uoluptates atq; moleſtiæ falſæ eſſe poſſunt? SOCR. Quomodo etiam ô Protarche timores ueri uel falſi? aut expectationes ueræ, ſeu minime ueræ? aut opiniones ueræ uel falſæ? PROT. Opiniones equidem confiterer: ſed hæc reliqua minime. SOCRAT. Quid ais? diſputationem tamen haud breuem

breuem incœptare uidemur. PROT. Vera narras. SOC. At ſi præcedentibus ſit conueniens ô uiri illius fili conſiderandum eſt. PROT. Iſtud forte. SOC. Omne igitur ſuperuacuum, & quicquid præter propoſitum eſt, dimittendum. PROT. Recte. SOC. Dic itaq; continua nempe me admiratio tenet ſemper circa eas quas nunc indiximus quæſtiones. PROT. Quo pacto inquis? SOC. An non ſunt ex uoluptatum numero falſæ aliæ, aliæ ueræ? PROT. Vis dicam? SOC. Neq; reuera igitur, neq; falſo, uel lætari, cum non lætetur, uel triſtari, cum non triſtetur, aut furentum, aut inſanorum dicetur quiſquam? PRO. Hæc omnia ſic ſe habere ô Socrates omnes ſuſpicamur. SOC. Num recte? an forte diſcrendum eſt, recte ne uel non iſta dicantur? PROT. Differendum quidem mea ſententia. SOCR. Diſtinguamus igitur euidentius, quod modo de uoluptate atq; opinione dictum eſt. Eſt ne aliquid apud homines, opinari? PROT. Eſt. SOCR. Et lætari? PROT. Et lætari. SOC. Quin & quod opinamur aliquid eſt? PROT. Cur non. SOCR. Et hoc quo gaudemus? PROT. Et hoc. SOCR. Qui opinatur, ſiue recte ſeu non recte opinetur, ipſum tamen quod reuera eſt opinari, non perdit. PROT. Quo enim modo? SOCR. Gaudens etiam, ſiue recte gaudeat ſiue non, ipſum tamen quod reuera gaudere eſt, haud amittit. PROT. Immo & hæc ita ſe habent. SOCR. Quo igitur pacto opinio uera, & falſa ſit, uoluptas ſolummodo uera, cum tamen opinari uere atq; lætari utraque ſimiliter acceperint? PROT. Conſiderandum hoc eſt. SOCR. Nunquid ex eo quod opinioni uerum, & falſum indita ſunt? nec ſolum ob hæc opinio facta eſt, ſed qualis quædam opinio utraque? Hoc ne conſiderandum inquis? PROT. Ita. SOCR. Præterea inueſtigandum eſt, an uoluptas, & dolor ea ipſa duntaxat quæ ſunt permaneant, nunquam uero qualia quædam efficiantur. PROT. Patet. SOC. Verum haud quaquam difficile eſt quod qualia quædam fiant inſpicere. lampridem conceſsimus uoluptates atque moleſtias, magnas, & paruas, uehementes remiſſaſq; fieri. PROT. Conceſsimus. SOCR. Quod ſi cui ex his prauitas adijciatur, ut prauam opinionem, ita & prauam uoluptatem effici confitebimur. PROT. Quid prohibet? SOC. Quid ſi rectitudo uel contrarium rectitudinis horum cuiquam admoueatur, num rectam opinionem quæ rectitudinem ſubijt, ac uoluptatem ſimiliter appellabimus? PROT. Neceſſario ſequitur. SOCR. Et ſi quod opinione comprehẽditur ſit fallax, nónne opinionem falſam potius quàm rectam uocabimus? PROT. Immo. SOC. Item ſi uoluptatem uel dolorem circa id quo gaudemus uel angimur, aberrare cernamus, num rectam aut bonam uoluptatem dicimus, aut aliquo præclaro nomine honorabimus? PROT. At id fieri nequit, ſiquidem uoluptas ipſa delinquat. SOC. Veruntamen ſæpenumero nobis uoluptas ex opinione falſa exoritur. PRO. Proculdubio. attamen opinionem ô Socrates eiuſcemodi falſam dicimus, uoluptatẽ uero ipſam nemo utique falſam denominaret. SOCR. Prompte nimium ô Protarche uoluptatis rationem in præſentia tueris. PROT. Minime, uerum quæ audio loquor. SOCR. Nihil' ne ô amice apud nos differt uoluptas ab opinione recta ſcientiaq; proficiſcens, ab ea quæ falſam opinionem, & ignorantiam ſequitur? PROT. Conſentaneum eſt haud breui quodam interuallo diſtare. SOCR. Verum ad hanc ipſam diſtantiam perſcrutandam deueniamus. PROT. Duc age quà lubet. SOCR. Ecce hàc te duco. PROT. Qua' nam? SOC. Opinio quædam uera eſt, quædam falſa. PROT. Eſto. SOC. Has ſæpenumero uoluptas dolorq; ſequitur. PROT. Sequitur. SOCR. An non ex ſenſu ac memoria in nobis opinio naſcitur, & ipſum opinari poſſe? PROT. Præcipue. SOCR. Nónne ſic circa hæc nos habere putandum? PROT. Quomodo? SOCR. Vt fateare hominem nonnunquam procul aliqua confuſe cernentem, cupere clarius quæ cernit diſcernere? PROT. Fateor equidem. SOCR. Is igitur ſic à ſeipſo quodammodo ſciſcitabitur. PROT. Quo pacto inquis? SOC. Quid' nam illud eſt quod iuxta ſaxum ſub arbore procul apparet? An hæc ſi- Ex ſenſu & memoria fit hic opinio
le proferre ſecum tibi uidetur, dum eiuſmodi quædam aſpicit cuiuſmodi ſibi quandoquè apparuerunt? PROT. Quid ni? SOC. Deinde ueluti ſibijpſi reſpondens, homo eſt, inquit, tanquam rem iam aſſecutus. PROT. Nimirum. SOCR. Rurſus forte, mutata ſententia opus quoddam à paſtoribus fabricatum eſſe aſſerit. PROT. Maxime. SOC. Hic ſi quis adſit, eadẽ quæ animo ſecum ipſe uolutabat in uocem fundens, rurſus præſenti diceret, ac ſermo tũc fieret, quod ante opinionẽ uocabamus. PROT. Manifeſtum. SOC. At ſi ſolus ſit, hoc idem ſecũ ipſe repetẽs, & diu quandoq; in ſeipſo ſeruãs procedit. PROT. Prorſus.

SOC.

SOC. Quid ergo? idem' ne tu hic, quod ego, sentis? PROT. Quid istud? SOC. Videtur mihi tunc hominis anima libro cuidam persimilis. PROT. Qua ratione? SOC. Memoria in idem cũ sensibus incidens, & illæ quæ circa ista passiones sunt, uerba quædã in anima quodammodo inscribere mihi uidentur: cumq; uera cõscribunt passionem huiusmodi ueram opinionem dicimus, & orationes in nobis ueræ ab hoc ipso proficiscuntur. At cum scriba hic noster falsa scribit, contraria ueris eueniunt. PROT. Omnino ita mihi uidẽtur, & ea quæ dicta sunt, libenter accipio. SOC. Accipe alium eorum quæ tunc fiunt in animis nostris opificem. PROT. Quem? SOC. Pictorem, qui post ipsum scriptorem, dictorum imagines in anima pingit. PROT. Quomodo hunc, & quando id agere dicendum? SOC. Quando ab aspectu siue alio sensu dicta, & opinione percepta, quis educẽs, dictorũ & opinione perceptorum imagines in seipso quodammodo cõtuetur. an hoc in nobis efficitur? PROT. Vehemẽter. SOC. Nónne uerarum opinionum sermonumq; imagines ueræ, falsæ uero falsorum? PROT. Omnino. SOC. Si modo recte hæc diximus, hoc in ijs præterea cogitemus. PROT. Quid hoc? SOC. Vtrum circa præsentia atq; præterita hoc nobis accidere necesse sit, circa futura nequaquã? PROT. Eadem ratione circa tempora omnia. SOC. Nonne uoluptates atq; molestiæ ipsius animę propriæ in superioribus dictæ sunt uoluptates & dolores corporis antecederet? propterea & pręgaudere, & prędolere nos ob futura contingit? PROT. Vera narras. SOC. Vtrum inscriptiones atque picturæ quas paulo ante nobis imprimi uolebamus, ad præsens præteritum' ue respiciunt, ad posterum minime? PROT. Ad omnia. SOC. Num idcirco ijs assentiris, quod hæc omnia spes quædam ad futurum tempus existunt, nosq; per omnem uitam perpetua spe nutrimur? PROT. Prorsus. SOC. Age ad hoc præter illa respondе. PROT. Quid rogas? SOC. Vir iustus & pius, & probus, nonne Deo amicus est? PROT. Quid ni? SOC. Iniustus & improbus contrà se habet? PROT. Contrà. SOC. Plurima tamen ut dicebamus, unusquisq; spe ducitur. PROT. Sanè. SOC. Sermones sunt in unoquoq; nostrum, quas spes nominauimus. PROT. Insunt. SOCR. Quinetiam phantasmata picta, nam cuiq; licet fingere se cumulum auri maximum possidere, oblectamẽtisq; uarijs abundantem omni suauitate perfundi. PROT. Nihil prohibet. SOC. Num dicendum interna hæc scripta bonis uiris, quia Deo amici sunt, uera sæpe euadere? malis sæpenumero contrà? PROT. Dicendum certe. SOC. Et malis uiris oblectationes nihilominus adsunt sæpe confictæ, ac denicq; falsæ. PROT. Quid ni adsint? SOC. Falsis igitur uoluptatibus prauiut plurimum gestiunt, boni homines ueris aluntur. PROT. Necessarium penitus. SOCR. Insunt ergo secundum hanc rationem falsæ quædam animis hominum uoluptates, imitantes tamen ueras, sed ridicule, ac dolores eodem pacto. PROT. Insunt utiq;. SOC. An licebat sic opinanti omnino, quæ nec fuerunt, nec sunt, nec erunt, in seipso formare? PROT. Licebat. SOCR. Atque hæc erant quæ tunc opinionem falsam, & opinari falsò efficiebant. An non? PROT. Erant. SOCR. Nónne in illis reddendus est habitus aliquis uoluptatibus molestijsq; contrà respondens? PROT. Quomodo? SOC. Quod liceat alicui reuera lætari, quoquo modo uel temere etiam gestienti, non tamen ut ea quæ propter lætatur, uel sint, uel fuerint ante: plerunque etiam lætari in ijs quæ nunquam euenient. PROT. Hæc quoque ô Socrates, necessaria sunt. SOC. Et eadem ratio de timoribus & cupidinibus, cæterisq; huiusmodi, sæpe scilicet illa falsa existere. PROT. Eadem profecto. SOC. Num opiniones ob aliud bonas uel prauas, quàm quod ueræ uel falsæ sint, appellamus? PROT. Ob hoc ipsum. SOC. Nec uoluptates malas ob aliud, quàm quia falsæ? PROT. Omnino ô Socrates, contrarium protulisti. Nam & uoluptates & molestias propter solum falsum malas esse haudquaquam asserere decet, quæ in maximas ac multiplices insuper prauitates frequenter impingunt. SOCR. Malas uoluptates quæ propter prauitatem malæ sunt, paulo post si placuerit, referemus: falsas autem insuper alio modo, tum sæpe, tum multas in nobis & esse, & fieri, dicendum est: hoc enim ad iudicandum fortasse nobis confert. PROT. Quid ni? modo sint. SOC. Atqui ô Protarche, mea sententia, sunt. Hoc autem dogma quandiu illa apud nos manet, à redargutione tutum esse, impossibile est. PROT. Probe. SOC. Aggrediamur iterum athletarum more hanc disputationem. PROT. Aggrediamur. SOC. In superioribus diximus, si quidem meminimus, cupiditates (quæ sic uocantur) quantisper seorsim nobis inessent, tunc corpus passionibus absq; animæ

Anima libro & tabulæ rasæ simili

Voluptas et tristitia, quæ propria animæ est, uoluptates & dolores corporis præcedit

Cõcluditur inesse ueras & falsas uoluptates & dolores

animæ passione occupari. PROT. Recordamur, dictaq; hæc proculdubio sunt. SOC. Nõne cupiebat anima contrarium corporis habitum? Receptaculum autem doloris & uoluptatis quæ passione fit, erat corpus? PROT. Erat. SOCR. Collige quod ex his sequitur. PROT. Dic. SOC. Quoties ista concurrunt, congrediuntur quoq; uoluptates atq; dolores, eorũq; sensus quæ contraria sunt, quod profecto nunc patuit. PROT. Apparet. SOC. Hoc quoq; nónne inter nos conuenit? PROT. Quidnam? SOC. Vtrunq; magis minusue suscipere, uoluptatem pariter atq; dolorem, & ad genus infiniti referri. PROT. Conuenit certe. SOC. Quædam igitur uia horum recte iudicandorum nobis adest. PROT. Vbi nam, & quomodo? SOC. Nónne propositũ in hoc iudicio nobis est passim dignoscere, quæ nam ex his maior, quę minor, quæ magis, quo intensior uoluptas scilicet ad molestiam, & ad molestiam molestia, ac uoluptas iterũ ad uoluptatem? PROT. Hæc quidem talia sunt, & istud iudicij nostri propositum. SOC. Quid uero in aspectu, eminus aut cominus magnitudines inspicere, ueritatẽ obscurat, falsaq; opinari compellit: in doloribus autem & uoluptatibus idem minime fit? PROT. Multo magis ô Socrates. SOC. Id utiq; illi quod paulo ante narratum fuit, contrarium est. PROT. Quid ais? SOC. Tunc enim opiniones hæ, falsæ ueræq; effectæ passione sua dolores unà & uoluptates prorsus imple bant. PROT. Vera narras. SOC. Nunc autem hæ ex eo quod passim trãsmutare eminus cominus uideantur, & ad se inuicem comparentur, uoluptates quidem ad dolores, maiores uehementioresq; uidenẽ, & dolores rursus ad uoluptates contra. PROT. Talia quædam necesse est ob eas causas fieri. SOC. Quod si quanto utraq; maiora uel minora q̃ reuera sint, apparent, tantundẽ ipse ademeris, nónne id quod cum apparet quidem utrunq; non tamen sit, neq; recte apparere dices, neq; unquam eiusmodi uoluptatis uel molestiæ portiones rectas aut ueras audebis asserere? PROT. Sic est. SOC. Post hæc igitur inspiciamus, num hac ratione occurramus, uoluptates scilicet atq; molestias falsas multo magis quàm istæ sint quæ uel apparent in uiuentibus uel existunt. PROT. Quales dicis, & quomodo? SOC. Dictum est sæpenumero, quod quorumlibet natura concretionibus uel discretionibus, repletionibus uel euacuationibus, incrementis uel decrementis corrupta, dolores, molestiæ, cruciatus, cæteraq; id genus exoriũtur. PROT. Sæpe iam dictum. SOC. At cum in naturam suam restituuntur, restitutionem talem uoluptatem circa nos posuimus. PROT. Probe. SOC. Quid autẽ cum circa nostrum corpus horũ nihil accidit? PRO. At quando id cõtingit ô Socrates? SOC. Nihil ad rem ô Protarche ista tua petitio. PROT. Cur nam? SOC. Quia nihil impedies me, quin quod ante rogaueram rursus te rogem. PROT. Quid illud? SOC. Nisi fieri ô Protarche tale quid dicam, quid necesse est ex hoc nobis cõtingere? PROT. An id dicis uidelicet corpore in neutrã partem exagitato? SOC. Idipsum. PRO. Constat ô Socrates neq; uoluptatem neq; dolorẽ eoipso in tempore percipi. SOC. Recte nimium respondisti. Verum ut arbitror id sentis, quod necesse sit ex ijs unum aliquid semper nobis accidere, quemadmodum sapientes tradunt. cuncta quippe sursum deorsum' ue iugiter fluunt. PRO. Ferunt sane, nec male loqui uidenẽ. SO. Quomodo enim male? cum mali minime fuerint. Verum impendentem sermonem euitare uolo, hàc autem fugere cogito, tuq; unà mecum fugito. PRO. Dic quà? SOC. Ista sane sic se habere ijs concedamus. Tu uero responde: utrum quicquid unquam patitur animal idem & sentiat patiendo, neq; dum crescimus, nosipsos lateamus, neq; dum aliquid aliud huiusmodi patimur? an contrà omnino: ferme enim talia quædam uniuersa nos fugiunt. PRO. Contrà omnino. SOC. Haud igitur recte dictum est à nobis quod modo diximus, mutationes sursum deorsum' ue factas, uoluptates & dolores inferre. PRO. Quid igitur? SOCR. Sic autẽ rectius ac tutius dicere licet. PRO. Quomodo? SOC. Mutationes quidem magnæ uoluptates doloresq; afferunt: mediocres autem & exiguæ minime. PRO. Rectius isto modo quàm illo ô Socrates dicitur. SOC. Enimuero si ista sic se habent, mox uita in superioribus narrata redibit. PRO. Quænam? SOC. Quam absque mœrore & lætitia ponebamus. PRO. Vera loqueris. SOC. Ex ijs triplicem uitam ponamus, suauem, tristem, neutram. An tu aliud sentis? PROT. Haud aliter quàm ita, triplicem uidelicet uitam esse. SOC. Non igitur idem erit non dolere quod & lætari. PRO. Nequaquam. SOC. Quoties ergo audis omnium dulcissimum esse uniuersam uitam sine mœrore transigere, quid tunc sibi uelle id dicentem existimas? PRO. Dulce esse, significare ille mihi

Triplex uita

mihi uidetur idipsum quod dicitur nõ dolere. SOC. Pone tria quædam ut lubet, & ut pulchrioribus utamur nominibus alterum aurum, argentũ alterum, neutrum reliquum nominato. PROT. Ponantur. SOC. Quod horum neutrum est, potest ne alterum ex ijs fieri, uel argentum, uel aurum? PROT. Nequit. SOC. Vita igitur media siquando suauis uel mœsta dicitur, aut existimatur, nequaq; recte uel existimatur uel dicitur. PROT. Certe. SOC. Attamẽ ô amice, aliquos hæc loqui & opinari sentimus. PROT. Maxime. SOC. An igitur gaudere tunc quando non mœrent, existimant? PROT. Aiunt quidem. SOC. Nónne tunc gaudere putant? non enim pronunciarent. PROT. Apparet. SOC. Falsò de lætitia opinantur, siquidem ab utriusq; gaudij scilicet & indolentiæ natura diuersa est. PROT. Diuersa profecto. SOC. Quid igitur percontabimur inter nos, utrum hæc uel ut tria sint, uel ut duo solum: ac num dolor hominibus malum, dolorũ autem uitatio, hoc ipso nomine bona, dulce nominetur. PROT. Quomodo id ô Socrates fiat, à nobis ipsis quæramus, non enim intelligo. SOC. Quia aduersarios huius ô Protarche, Philebi reucra non intelligis. PROT. Quôsnam inquis? SOC. Eos qui rerum naturã præcipue callere feruntur, qui uoluptates funditus tollunt. PROT. Quid ergo? Dolorũ effugia eas omnes uocant, quas Philebi sectatores nuncupant uoluptates. PROT. His ne ut credamus ô Socrates, consulis? SOC. Nequaq;, sed tanq; uatibus quibusdam utamur, non arte, sed quadam non ingenerosæ naturæ indignatione à uoluptate nimis abhorrẽtibus, nihilq; in ea sani esse uolentibus, adeò ut illas ipsas quoq; eius illecebras maleficam quandã illaqueationem potius quàm uoluptatem uocent. His ergo ad hæc utere, cõsiderans præterea & reliqua, quibus ardentissime in eum inuehuntur. Post hæc autem & quas ego ueras existimem uoluptates, accipito, ut ex utriusq; sermonibus uim eius considerantes, ad iudicandum deniq; apponamus. PROT. Recte inquis. SOC. Hos igitur tanquam propugnatores secundum indignationis eorum uestigium prosequamur. Reor equidem tale quiddã eos dicturos esse, principio alicunde longius repetito: si speciei cuiuscunq; naturam cognoscere uelimus, uelut duri naturam, utrum ad durissima respicientes, sic maxime cognosceremus, an ad exigue dura. Oportet te ô Protarche, ijs indignãtiũ interrogationibus quemadmodũ & mihi respondere. PROT. Oportet sane, illisq; respondeo, ad primas magnitudines suspiciendum. SOC. Si uoluptatis genus quam naturam habeat, nosse uelimus, non in paruas uoluptates lõgeq; à suprema remotas, uerum in eas quæ supremæ uehementissimæq; dicuntur, aspiciendum. PROT. Quilibet nunc ista tibi concederet. SOC. Nũquę in promptu præ cæteris positæ, ac maxime uoluptates sunt, ut sæpe diximus, ipsæ scilicet circa corpus existunt? PROT. Quid ni? SOC. Vtrum uehementiores in ægrotantibus q̃ bene ualentibus reperiuntur? Caueamus obsecro, ne temere respõdentes hallucinemur. PROT. Quónam pacto? SOC. Forte enim in bene ualentibus fateremur. PROT. Verisimile est. SOC. An non uoluptates illæ excedũt magnopere, quarum ardentes cupidines adsunt? PROT. Verum id est. SOC. Nónne febribus & huiusmodi morbis affecti homines & sitiunt uehementer & algent, & quodcunq; pati corpore consueuerunt, magis admodum quàm cæteri patiuntur? quo fit ut magis indigeãt, indigentiamq; replentes, uehementius delectentur. An uerum hoc esse negabimus? PROT. Omnino ut dictum est apparet. SOC. Quid uero, num recte sentire uidebimur asserentes, si quis maximas uoluptates uidere uelit, non ad sanitatem, sed ad morbum respiciendum? Et uide ne me hoc rogare putes, pluribus ne oblectationibus ægrotantes quàm bene ualentes deliniantur, sed magnitudo & uehementia uoluptatis ubinam præcipua sit, interrogare putato: scrutandũ quippe qua natura constet, prædiximus, quam ue dicant, qui nullo modo esse illam asseuerarunt. PROT. Teneo penè quod inquis. SOC. Fortassis etiam ô Protarche, demonstrabis: Responde modo. In lasciuia ne & petulantia nõ plures dico, sed uehementiores & ui maiores uoluptates, quàm in temperata uita uides. Dic amabo mentem adhibens. PROT. Percepi quid uelis, & excessum cerno quamplurimum. SOC. Temperatos nempe prouerbium nihil nimis præcipiens, semper continet, & huic illi obtemperant. Intemperantes autem & dissolutos homines uoluptatis feruor ad furorem usque occupans, immoderatis clamoribus exultare compellit. PROT. Recte loqueris. SOC. Et si uerum hoc est, patet in quadam deprauatione tũ animæ, tum corporis, potius quàm in uirtute, uehemẽtes uoluptates, uehementesq; cruciatus consistere. PROT. Patet certe. SOC. An non aliquas

Voluptates effugia dolorum

Quæ spectãda cum speciem digno sci oporteat

Vtrum uoluptates maiores in sanis, an in ægris

quas è multis elicere decet, & inuestigare qua ratione maxime uocari debeant? PROT. Necesse est. SOC. Aduerte itaque talium morborũ uoluptates qua ratione se habeant. PROT. Qualium? SOC. Deformiũ uoluptates, quas illi quos indignantes uocauimus, penitus horrent. PROT. Quales inquam? SOC. Velut in scabiei medela quæ fricando fit, cæterisq; huiusmodi, haud alio pharmaco indigentibus. hoc enim malum prò dij immortales, uoluptatem ne, an dolorem potius nuncupabimus? PROT. Malum quiddã ô Socrates, mixtum hoc esse uidetur. SOC. Haud equidem, uel Philebi gratia, hoc exemplum produxissem: sed nisi hæ uoluptates, & quæ hasce sequuntur, inspiciantur, nunquã fermè quod quæsitum nunc est, dijudicare ualemus. Ergo ad istarum cognatas pergendum est. PROT. Num eas, inquis, quæ immixtione communicant? SOC. Has ipsas. Sunt igitur mixtiones corporis quidem ipsius in corporibus, animæ in anima. Et dolores animæ & corporis uoluptatibus mixtos reperiemus, eamq; utrorumq; commixtionem interdum uoluptatem, interdum uero dolorẽ cognominatam. PROT. Quónam pacto? SOC. Vt eccè cum quis in restitutione, uel corruptione simul contraria patitur, algens sæpe calescit, & calens aliquando refrigescit, quærens, ut arbitror, id assequi, illud abijcere. ac quod dicitur, amaro dulce permixtum, & cum difficultate reiectionis assistens molestiam, mox ferum congressum facit. PROT. Est maxime uerum quod dicis. SOC. Nõne harum mixtionum quædam ex æquali utrinq; & uoluptate & dolore, quædam ex alterutro excedente conflantur? PROT. Nihil prohibet. SOC. Dic igitur ex earum numero quæ doloris plus q̃ delectationis continent, eas esse quæ sequuntur scabiem & titillationes, quando quod intus est, feruet atq; glisci, neq; huc perfricando aut exagitando quis attingit: sed quod circa cutem est solum, diffundit. Tum sanè illa in ignem ferentes, & nunc huc, nunc illuc, consilij inopia reuoluti, inextimabiles sæpenumero uoluptates pariunt: aliquando contrà interioribus ad exteriorum molestias uoluptatibus mixtis, in utram partem declinatio fiat, exhibent, ex eo quod commixta per uiolentiam diffundant, uel dispersa cõfundant, simulq; uoluptatibus dolores admoueant. PROT. Vera narras. SOC. Nõne iterum cum uoluptas amplior secundum hæc omnia cõmiscetur, tunc portio doloris immixta titillat, & leui quadam tristitia afficit? Atq; iterum uoluptatis uberior pars infusa prouocat & interdum prosilire cõpellit, & omniformes colores, omnigenas figuras, omnimodos spiritus cum omni incitamento, & exclamationes cum insania parit? PROT. Summopere. SOC. Cogit præterea ô amice, de se, tum ipsum, tum alium exclamare, quod his uoluptatibus delinitus ac liquescens, propemodum moritur: eoq; magis eiuscemodi uoluptates sectatur quisq;, quo intemperatior quis & imprudentior est. Atq; has insuper summas oblectationes prædicat, & eum qui ijs delicijs totam uitam mulcet, beatissimum arbitratur. PROT. Omnia quæ apud multos in existimationẽ ueniunt ô Socrates, collegisti. SOC. De uoluptatibus ô Protarche, quæ in communibus corporis passionibus extrinsecus intrinsecus ue miscentur, est dictũ. De ijs uero quæ miscentur in anima, contraria quædam ad corpus conijciuntur, uoluptatem scilicet cum dolore, & dolorem cum uoluptate in unam mixtionem concurrere. Et hæc in superioribus percurrimus, quod quando exhaurítur, repletionem cupit, & sperans gaudet, exhaustus angitur. Ista tunc quidem testimonijs minime confirmauimus, nunc uero dicimus quod anima à corpore discrepante in ijs omnibus, quorum haud satis multitudo comprehenditur, mixtio una doloris & uoluptatis emergit. PROT. Recte nimium loqui uideris. SOC. Vna præterea doloris uoluptatisq; congressio restat. PROT. Quænam? SOC. Quam sæpe ipsam in seipsa animã accipere diximus. PROT. Qua ratione hoc asserimus? SOC. Iram, timorem, desiderium, lamentationem, amorem, æmulationem, inuidiam, & huiusmodi reliqua, an non hæc omnia dolores quosdam ipsius animæ ponis? PROT. Equidem. SOC. Nõne dolores huiusmodi plenos miris quibusdam uoluptatibus inuenire licet? An fortè in memoriam nobis illud reducere oportet? quod quemadmodum apud Homerum accidit, uirum uel prudentẽ irasci, eo tamen pacto ut eius affectus dulcior melle sit iugiter distillante, sic cõtingat in uita ut aliqua iræ dulcedo misceat, & uoluptates in lamẽtationibus atq; desiderijs tristitiæ mixtæ sint? PROT. Nequaq;, uerum sic hæc nec aliter accidunt. SOC. Quinetiam meministi eos qui tragicis spectaculis adstant, dum delectãtur, sæpe lugere. PROT. Memini. SOC. Et in comœdijs animi nostri affectum ad oblectationem simul atq; mœro

rem

Mixtiones uoluptatis & doloris in corpore

Mixtiones uoluptatis et doloris animæ in anima

Voluptates animæ in anima

rem declinare sensisti. PROT. Haud satis aduerti. SOC. Non enim facile est ô Protarche, affectum huiusmodi ubicũq; cõprehendere. PROT. Non certe ut mihi uidetur. SOC. Ipsum igitur tanto magis accipiamus, quanto est obscurior, ut in cęteris facilius quis uoluptatis tristitiæq; cõcursum percipere ualeat. PROT. Dic iam. SOC. Inuidiæ nomen paulo ante inductum, utrum dolorem quendam significare censes, nécne? PROT. Censeo. SOC. Inuidus tamen proximorum aduersis lætari deprehenditur. PROT. Vehementer. SOC. Malum quidem ignorãtia est, & ut nunc loquimur, stoliditas quædam. PROT. Quidni? SOC. Ex his uide ridiculum illud quam naturam habet. PROT. Dic modo. SOC. Est uti- que summatim deprauatio quædam habitus alicuius cognomẽto dicta, improbitatis ue ro uniuersæ genus quoddã est, contrà prorsus habens, quàm Delphica præcepta docent. PROT. Præceptũ hoc inquis ô Socrates, Nosce teipsum? SOC. Aio. Oppositum huic es- set, si fortè præciperetur, Nullo modo teipsum nosce? PROT. Esset. SOC. O Protarche, conare nũc id trifariam distribuere. PROT. Dic tu, ego enim nequeo. SOC. Ais ergo me nunc istud diuidere oportere? PROT. Aio equidẽ, et quod maius est obsecro. SOC. Nón ne quisq; ex ijs qui seipsos ignorant, secundũ tria id necessariò patiũr? PROT. Quomodo? SOC. Primo enim secundum pecunias, opulentiorẽ quippe q̃ sit, aliquando seipsum exi stimat. PROT. Multi quidem ita decipiuntur. SOC. Plures etiam qui maiores formosio- resq; se putant, & quæcunque ad corpus attinent, supra q̃ reuera sunt. SOC. Plures pro- fecto. SOC. Plurimi deniq; qui animi dotes maiores q̃ habeant, habere se putant. PROT. Et maxime quidem. SOC. Quantum uero ad uirtutes animi pertinet, nónne uulgus sapi entiam prorsus sibi uendicans, plenũ est contentionibus, falsaq; sapiẽtię ipsius opinione? PROT. Quid ni? SOC. Si quis ergo afflictionem illam omnem malum quiddam uocarit, recte nimirum appellabit. PROT. Maxime. SOC. Hoc igitur iterum ô Protarche, bifari- am partiendum, si ridiculam inuidiam cognoscẽtes, miram uoluptatis & modestiæ mix- tionem nosse uelimus. PROT. Quomodo bifariam partiendũ? SOC. Ita. quicunq; hanc falsam de se opinionem stultè præsumunt, ijs quemadmodũ & omnibus cæteris mortali- bus accidat necesse est, ut quidam eorum robur ac potentiam in ijs quæ profitentur, ha- beant, quidam uero nequaq̃. PROT. Necessarium est. SOC. Hac ergo ratione distingue, quicunq; ex ijs imbecilles sunt, neq; ulcisci iniurias, neq; sibijpsis opem ferre ualent, meri tò ridiculi nuncupantur: qui uero possunt, terribiles & robusti & hostiles iure uocantur. Ignorantia enim potentum robustorumq; hominum hostilis atq; teterrima res est. hæc e- nim, & quæcunq; eius similia, proximis omnibus noxia. sin autem imbecillis ignorantia sit, ridiculorum naturam subit. PROT. Recte loqueris. Attamen uoluptatis doloris q̃ cõ- cursus, nondum in ijs nobis patuit. SOC. Liuoris primo uim accipe. PROT. Dic. SOC. An non tristitia quædam, lætitiaq; iniusta est? PROT. Necessarium hoc est. SOC. Aduersario rum malis lætari nec iniustum, nec inuidum est. PROT. Non. SOC. Malis autem amico- rum lætari potius q̃ tristari, nónne inuidi est atq; iniusti? PROT. Est. SOC. Ignorantiam omnibus malam esse diximus. PROT. Et recte quidem. SOC. Amicorum igitur præsum ptionem sapientię atq; pulchritudinis, & quodcunq; paulo ante diximus tribus in specie bus fieri, ridicula quidem cum imbecillia, odiosa uero cum ualida, hunc inquam, amico- rum habitum nónne fatemur quum quis innoxium alijs habet, ridiculum esse? PROT. Fatemur sanè. SOC. Hunc quoq; cum ignorantia sit, malum esse? PROT. Certe. SOC. Lætamur ne, an tristamur, dum hæc irridemus? PROT. Lætamur planè. SOC. Voluptatem uero in amicorum malis, nónne à liuore proficisci prædiximus? PROT. Certe. SOC. Nos igitur in amicorum rebus ridiculis subridentes miscere uoluptatẽ dolori, dum inuidiæ lætitiam addimus, ratio ista concludit. liuorẽ quippe tristitiam quandam animæ iam dudum esse constitit, derisionem uero lætitiam, simulq; hæc in eo tempore congredi pa- tuit. PROT. Vera loqueris. SOC. Ratio igitur nobis hæc dictat, nos nõ modo in ipsis spe ctaculis res gestas repræsentantibus, & in alijs multis eodẽ pacto, sed in totius uitæ quadam ueluti tragœdia atq; comœdia dolores uoluptatibus immiscere. PROT. Impossibile est ista tibi ô Socrates, non concedere, etiam si quis alteri parti potissimum adstipularet. SOC. Iram, desiderium, lamentationem, metum, amorem, æmulationem, inuidiam, pro posuimus, cæteraq; huiusmodi in quibus ea quæ iam sæpe repetimus, coire nos diximus reperire, an non? PROT. Ita. SOC. Num uidemus quod de lamentatione, ira atq; inuidia

Inuidię no- uum fuisse nomen

Ignorantię cognomina

Ignorantia potentũ te- terrima res.

Liuoris uis

dia omnia iam sunt nobis confecta? PROT. Quid ni uideamus? SOC. Multa igitur re- stant. PROT. Multa. SOC. Ob quam uero potissimum causam mixtum in comœdijs affe ctum declarasse me tibi existimas? nõne fidei gratia? quia in amorib. timoribusq; & alijs huiusmodi mixtio ipsa facilius ostendi potest. Quæ cum ex teipso intelligas, & quę dicta sunt tenens, me dimitte, nec me cogas ad illa singulatim ordine descendentẽ, in longum disputationẽ producere: uerum simpliciter id accipito, & animã absq; corpore, & absq; anima corpus, & mutuũ etiam utrorumq; congressum, in omnibus perturbationibus ha bere uoluptatis & doloris cõcursum. Dic ergo, num me dimittas an ad multam noctem detineas. Reor enim te si pauca quædam dixero, me dimissurũ. nam de his omnibus cras me tibi dicturum polliceor: in præsentia uero ad iudicium quod Philębus instituit, perge re cupio. PROT. Præclare inquis ô Socrates, & idcirco quæ restant, utcunq; tibi placue- rit, enarrato. SOC. Secundum naturam quidem post mixtas uoluptates necessitate qua dam ad puras immixtasq; quodammodo deueniemus. PROT. Recte nimium. SOC. Co- nabor equidem, sed uariando eas nominare. Nam his qui dicunt uoluptates omnes dolo rum sedationes esse haud prorsus assentior. Cæterũ ut dixi, ijs quasi testibus uteris, ostẽ- dendo pleraq; uideri quum non sint, uoluptates, item ingentes quasdam multasq; uide- ri, sed mixtas esse tristitiæ, & sedationibus ingentium dolorum, & circa corporis & circa animæ defectum. PROT. Quas deniq; uoluptates ueras ô Socrates, merito censere quis debet? SOC. Eas utiq; quæ circa decoros colores figurasq; & odores pleroſq; & harmo- nias consistunt, præterea quę circa ea sunt, in quibus defectus quidem est, sed qui nec sen titur, nec lædit. Impletio uero, quæ & suauis est & sentitur, & tristitia uacat. PROT. Qua ratione ô Socrates, hæc sic dicimus? SOC. Sunt quæ loquor haud statim perspicua, ue- runtamen explicare conandum. figurarũ enim pulchritudinem, nõ ut plerisq; forsitan in- telligerent, utputa animalium, uel picturarũ quarundam dico. sed rectum quiddã, & cir- culare, & ab ijs ea quæ tornis fiunt, plana & solida, & quæ canonibus, id est regulis atq; angulis construuntur, si modo hæc tenes. hæc siquidem nequaquam ad aliquid aliud re- spicientia, quemadmodũ cætera pulchra dico, sed pulchra semper suapte natura, uolupta tes proprias nullo modo motuum delectationibus conuenientes habentia: eadem ratio- ne colores item pulchros atq; gratos esse dico. Sed nunquid intelligimus? aut quid est? PROT. Annitor equidem ô Socrates, uerum ipse quoq; lucidius explicare nitere. SOC. Dico præterea, & uoces perspicuas & suaues, unamq; aliquam puram penitus concinen tes melodiam, ad nihil aliud comparatas, sed natura sua pulchras esse, & innatam afferre uoluptatem. PROT. Hoc quoq; uerum est. SOC. Genus autem uoluptatum quod odo- res sequitur, minus diuinum est: quod autem ipsis necessarij dolores nequaquã misceantur ubiq;, & in quo id ineſſe contingat, cum illis proximis eadem prorsus ratione habere dico. iamq; duas uoluptatum species, si modo intelligis, collegimus. PROT. Intelligo. SOC. Hic item disciplinarum uoluptates addamus, si & istæ famem discẽdi nequaquam continere uidentur, neque propter disciplinarum auiditatem principio statim dolores in ferre. PROT. Mihi sic uidetur. SOC. Quid uero, si quis doctrina imbutus, indè obliui- scatur, nónne tristitiam quandam sequi uides? PROT. Non natura quidem, sed quadam passionis cogitatione, cum quis orbatus propter indigentiam tristatur. SOC. Cæterum ô beate, nos in præsentia non opinionis, sed naturæ passiones tractamus. PROT. Verũ est igitur quod asseris doctrinæ obliuionem absq; tristitia euenire. SOC. Voluptates igitur disciplinarum doloris expertes, nec multorum hominũ, sed paucorum admodum esse fa tendum. PROT. Fatendum proculdubio. SOC. Postquam igitur uoluptates puras ab his quæ recte propemodum sic dicũtur, impuris secreuimus, addenda est iam uehementib. uoluptatibus immoderatio, remissioribus moderatio. Easq; etiã quæ intẽsius, remissius, magnum, paruum, raro, crebro, suscipiunt, ad infiniti genus quod per animam corpusq; secundum magis minus'ue discurrit, referre decet: quæ uero ista nõ capiunt, ad commen surati genus potius referendæ. PROT. Recte inquis ô Socrates. SOC. Post hæc id in- super circa uoluptates instituendum. PROT. Quid istud? SOC. Vtrum purum ipsum atq; syncerum dicendum sit conferre ad ueritatem, potius & uehemens, multum magnumq; & sufficiens? PROT. Quid tibi uis, dum ista rogas ô Socrates? SOC. Nihil ô Protarche in ipsa disceptatione uoluptatis & scitiæ prætermittere uellem. siquidem utriusq; illorum

Deperis uo luptatibus

Quæ uerę uoluptates

Genus uo luptatũ odo res sequen tiũ, minus diuinum

Disciplina rũ uolupta tes duplices

portio quædam pura, quædam impura est, ut utrunq; purum in iudicium ueniens, & mihi & tibi, & istis denicq; cunctis ad iudicandum se apertum expeditumq; præbeat. PROT. Scitè. SOC. Age igitur de omnibus quæ genera pura uocamus, in hunc modum cogitemus, unum aliquod ex illis primum in medium inducētes. PROT. Quid potissimū elicie mus? SOC. Album si uis, primo genus cōsideremus. PROT. Volo equidem. SOC. Quomodo ita albi, & quæ puritas erit? Vtrum quod maximum quiddam est ac plurimum? an quod ita syncerum, ut nihil in eo coloris alterius insit? PROT. Constat planè, quod præcipue syncerum est. SOC. Probè. nónne hoc uerissimū ô Protarche, & pulcherrimū albo rum omnium affirmabimus, non autem quod plurimum aut maximum. PROT. Recte. SOC. Si ergo quod purum parumq; album est, mixto multoq; albo albius, pulchriusq;, & uerius esse dicamus, recte penitus asseremus? PROT. Recte proculdubio. SOC. Nunquid exemplis huiusmodi pluribus ad iudicandum uoluptatē egebimus? an potius hinc nosse sufficiet, quod uniuersa uoluptas parua q; magna, pauca q; multa, modo à dolore remota sit, suauior est & uerior, ac denicq; pulchrior. PROT. Exemplum id unicum sat est.

Voluptatis generationem semper, essentiā uero nunquā existere

SOC. Quid uero hoc? quod audiuimus uoluptatis quidem generationem semper, essentiam uero nunquam existere. Elegantes enim quidam uiri hoc ferunt, eiscq; gratia est habenda. PROT. Quid tum? SOC. Visne id interrogando percurram? PROT. Dic, & interroga modo. SOC. Sunt igitur duo quædam, unum quidem secundū seipsum, alterū semper aliud appetens. PROT. Qua ratione? & quæ ista esse dicis? SOC. Hoc suapte natura summopere uenerandū, illud uero deficiens. PROT. Exprime clarius. SOC. Vidimus sæpenumero pulchra quędam elegantiaq; aspectu, & quosdam insuper qui ea nimium affectarent. PROT. Vidimus. SOC. Istis ergo duobus existentibus, duo quædam alia consimilia quære per omnia quæcunq; dicimus alteri tertium esse. PROT. Profer obsecro Socrates, clarius adhuc quod sentis. SOC. Nihil est hic insigne, rarum ue ô Protarche, sed iocamur. Dicimus autem quod ex ijs quę sunt, aliquid semper est alterius gratia, aliquid uero cuius gratia semper id quod alterius gratia fit, efficitur. PROT. Vix tandē ob crebram repetitionem percepi. SOC. Fortè etiam procedente disputatione clarius comprehendemus. PROT. Quid ni? SOC. Duo hæc altera iterum adsumamus. PROT. Quænā? SOC. Alterum quidem omnium generationē, essentiam alterum. PROT. Equidē duo hæc abste accipio, essentiam & generationem. SOC. Recte: utrum aūt horum alterius gratia dicimus? generationémne essentiæ gratia? uel essentiam in quantū essentia nuncupatur, hoc est, secundū id q̄d existit, gratia generationis? An percipis? PROT. Videor, sed per deos quid me interrogas? SOC. Eiusce modi quiddam ô Protarche, interrogo, num fabricatio nauium nauigij gratia sit? An contra nauigiū fabricationis nauium? Et de omnibus quæcunq; talia sunt, idem dico.

Quod uoluptas non sit bonum

PROT. Cur non ipse ô Socrates, tibijpsi respōdes? SOC. Nihil prohibet. Attamen tu quoq; concurre. PROT. Immo. SOC. Generationis gratia inquam, pharmaca & organa omnia, omnemq; materiā omnibus adhiberi, singulas autem generationes singularū essentiarum, uniuersam denicq; uniuersæ essentiæ gratia. PROT.

Id cuius gratia fit, bonū

Perspicuè admodum. SOC. Nónne & uoluptas, si quidem generatio est, alicuius essentiæ gratia necessario fiet? PROT. Quid ni? SOC. Quod tale est, ut eius gratia fiat q̄d semper alterius gratia fit, in boni sorte locatur: quod uero alterius gratia, in aliam sortē ô uir optime, reducendum uidetur. PROT. Necessarium id omnino. SOC. Quamobrem si uoluptas generatio est, ad aliam quàm boni sortē merito referemus. PROT. Merito certe. SOC. Nōne ut in principio disputationis huius prædixi, dicenti uoluptatis quidem generationem, essentiam uero nullam existere, habēda gratia est? Constat enim hunc eos qui uoluptatē bonum prædicant penitus derisurū. PROT. Magnopere. SOC. Quinetiam hic idem eos qui generationi impensius studēt, ridebit atq; despiciet. PROT. Quo pacto? & quales ais? SOC. Eos qui dum famem sitimq; restinguunt, uel aliquid aliud ex ijs quæ generatio curat ac sedat, generatione lætantur, quasi ipsa sit, aiuntq; uitā se nihil moraturos, nisi sitiant, & esuriant, atq; alijs quæ hæc sequunt, afficiantur. PROT. Videntē sanè. SOC. Eius aūt quod fieri est, contrariū destrui ipsum cuncti fatemur. PROT. Necessariò. SOC. Corruptionē generationem q; eligit quisquis hæc expetit: non aūt tertiā illam uitā quam & lætitia & tristitia uacuam, intelligentiæ uero quoad fieri potest, purissimę compotem proposuimus. PROT. A ratione procul ô Socrates, erit, quicunq; uoluptatē nobis, bonū asseuera

asseuerabit. SOC. Procul admodum, quandoquidem & hæc præterea ratione ostendere licet. PROT. Qua? SOC. Cur enim non absurdum sit, cum nihil bonū decorum ue sit, si ue in corpore, siue in alijs ullis præterquam in anima, in ea tamen solūmodo uoluptatem bonum uocare? fortitudinem uero, temperantiam, intelligentiam, ac reliqua quæcunq; bona sortitus est anima, minimè? Ac præterea hominem uoluptatis expertem, dolore uero affectum, malum tunc dum dolet, asserere, licet omnium optimus sit: & eum contra qui uoluptatibus delinitur, quo magis gestit, eo uirtute præstantiorem dicere? PROT. Hæc ô Socrates, omnia supra quàm dici possit, absurda sunt. SOC. Nē tamen disputationem omnem in uoluptate consumamus, mentem uero & scientiam prætermittere uideamur, age iam si quid sordidum etiam his adiacet, excutiamus, donec ad purissimam eorū naturam tandem penetrantes, & ipsam inspicientes, ad iudicandum tum harum, tum uoluptatis partibus uerissimis uti possimus. PROT. Scitè. SOC. Nōne aliud nobis sciētiam circa doctrinas, aliud circa educationem uel nutritionem exhibet? PROT. Sic est. SOC.

Scientiarū puritas

In manuarijs primum artibus uideamus num artium alia scientia magis, alia minus sit, oporteatq; aliam purissimum, aliam impurissimū arbitrari. PROT. Decet profecto. SOC. Præcipuas utiq; à singulis discernendum. PROT. Quales, & quo pacto? SOC. Vt ecce si quis ab omnibus artibus segregaret numerandi dimetiendiq; & ponderandi peritiam, uide quiddā, ut ita dicam, esset, quod uniuscuiusq; restaret. PROT. Vile profecto. SOC. Resi duū quippe imaginatione quadā ac sensuū experiētia & exercitatione, cōiecturisq; consequi liceret, quas plerique artes uocant, cura & labore uiam suam omnē adeptas. PROT. Necessaria prorsus inducis. SOC. An non musica ijs plena est? primo concentū contemperat non mensura, sed diligentiæ potius coniectura, tum uniuersa eius pulsandi facultas mensuram chordę cuiusq; coniectura motæ perquirit. Itaq; ut obscuritatē plurimam mixtam habet, ita stabilitatē minimam. PROT. Verissime. SOC. Quinetiā medicinam, agriculturam, gubernatoriā, militarē similiter institutas esse reperiemus. PROT. Quàm maxime. SOC. Architecturā uero mensuræ, & instrumēta iam plurima quibus utitur illa crebro, ut perspicacem maxime, ita supra cæteras artificiosam maxime reddūt. PROT. Quonam pacto? SOC. In ipsa profecto nauium & domorū constructione, multisq; alijs id genus materiæ elaborandi quodāmodo pertinentibus utitur amussi regulaq;, torno, circino, filo, perpendiculo, instrumento quoq; ad dirigenda ligna idoneo. PROT. Recte admodum ô Socrates, inquis. SOC. Ponamus igitur eas quæ dicunt artes in ordine duplici, alias quæ musicā quidē in operibus sectant, perspicaciæ minoris participes, alias architecturæ pedissequas aliquāto maioris. PROT. Ponamus. SOC. Harum omniū perspicacissimas, quas paulo ante primas uocauimus. PROT. Numerandi peritiā, & quas cū illa suprà iunxisti, innuere nunc mihi uideris. SOC. Prorsus. sed num ô Protarche, has iterum duplices affirmare, an aliter debemus? PROT. Quas inquis? SOC. Arithmeticā primo, nōne aliam uulgariū, aliam philosophātiū? PROT. Quánam ratione quis partiēs aliam atq; aliā arithmeticam asseret? SOC. Haud exigua discrepantia ô Protarche. Illi porrò unitates inæquales eorum quæ secundum numerum sunt, dinumerant, uelut duos exercitus, boues duos, duo quæ minima, duo etiam quæ maxima: hi uero nunquam eos sequerentur, nisi quis partium unitatem aliam ab alia unitate nihil discrepantem posuerit. PROT. Quàm optime loqueris, dum multā infers diuersitatē eorum qui circa numerū uersantur, adeò ut decens sit, in duo quædam diuidere. SOC. Quid uero computandi & dimetiendi illa secundum architecturam mercaturámue facultas, itemq; illa secundum philosophiam geometria ratiocinatioq; diligens, utrum una quædam, an duę potius artes sunt? PROT. Prio rem ego responsionem secutus, mea quidem sententia, duas esse ponerem. SOC. Probe. sed num intelligis cuius gratia in mediū hæc induximus? PROT. Forsitan, attamen quod nunc quæsitū est, explanare te uelim. SOC. Disputatio nostra quę iam diu proportionem quandam æqua diuisionis conuersione uoluptatibus respondētem quærit, uidetur mihi nunc nō minus q; ab initio assecuta fuisse quod quærit, dum indagat num sit scientia quędam alia scientia purior, quēadmodum uoluptate uoluptas. PROT. Constat horum gratia ista tractata fuisse. SOC. Quid autem, nónne in superioribus aliam artem in alia esse repertū est, clariorēq; aliam, & obscuriorē aliam? PROT. Maxime. SOC. In ijs aūt an non artem quādam ratio uelut æquiuocā proferens, & quasi unam innuens, rursus quasi duæ

Musica usu raria & fine mensura

Debilitas medicinæ

Nobilitas architecturæ

Artes in duplici ordine

Arithmetica duplex

Geometria duplex

Artes differre

ſint, inquirit num perſpicuitas puritasq; illarum penes philoſophantes, aut non philoſophantes exiſtat. PROT. Et maxime quidem id inquirere mihi uidetur. SOC. Quale hic reſponſum ô Protarche, reddemus? PROT. O Socrates, ad miram ſcientiarum differentiam declarandam deſcendimus. SOC. An non reſponſio facilis? PROT. Quid ni? aſſeramus itaq; has artes longo interuallo à cæteris diſcrepare. Ab iſs præterea legitimorũ philoſophorũ artes mirum in modum ſynceritate & ueritate circa menſuras numeroſq; differre. SOC. Sunto igiſ iſta ex tua ſententia, noſq; tibi credentes audacter importunis diſputatoribus reſpondeamus. PROT. Quidnam? SOC. Duas arithmeticas eſſe ac duas metiendi artes, aliasq; facultates harum comites plurimas, geminationẽ habentes huiuſmodi, & in nomine uno cõmunicantes. PROT. Demus ſecunda fortuna his quos importunos uocaſti, reſponſionẽ hanc ô Socrates. SOC. Has'ne ſcientias q̃ maxime ſynceras, atq; ſupremas aſſeueramus? PROT. Omnino. SOC. Veruntamen ô Protarche, nos differendi facultas ipſa facere non patiatur, ſiquam aliam ipſi præferremus. PROT. Quam rurſus hanc dicere decet? SOC. Eam quæ omnẽ modo inductã peritiam noſcit. hanc enim cum circa id quod eſt, & uere eſt, & ſemper eodẽ modo ſe habet, uerſeẽ, arbitror omẽs quibus modo aliquid ſanæ mentis adſit, longe omniũ ueriſsimam cognitionẽ eſſe protinus conceſſuros. Tu uero ô Protarche, quid ſentis? PROT. Gorgiã ſæpe audiui, cum diceret perſuadendi facultatẽ artibus cunctis præcellere: quippe quæ cuncta non ui ſed ſponte ſibi ſubijciat, longeq; omniũ artium optima ſit. Nunc uero nec tibi nec illi aduerſari uelim. SOC. Arma mihi uideris dicere uoluiſſe, uerum pudore adductus prætermiſiſſe. PROT. Sunto hæc ut lubet. SOC. Egóne in cauſa ſum ut minus bene ageris. PROT. Quid? SOC. Nõ ego ô amice Protarche, quę ars aut ſcientia omnib. eo antecellat, quod maxima potiſſimaq; & utiliſsima omniũ ſit, ex te quæſiui: ſed quæ perſpicuũ, ſyncerum, ueriſſimũ contempleſ, quamuis parua ſit ac minime utilis: hoc profecto eſt quod modo quærimus. At uide: nihil enim Gorgiam laceſſes, ſi eius arti utilitatis laudem præſtantiãq; concedas, ei uero quam ipſe modo narraui, facultati ueritatis præcellentiã tribuas: quemadmodũ ſuprà de albo dixeram, quod licet paruũ, ſi tamen purum eſſet, multo impuroq; ſecundũ ueritatis exceſſum præſtaret. Et nunc quidẽ ſufficienter his diſcuſſis, ne reſpiciamus in ullas diſciplinarum uel cõmendatiões uel cõmoda: ſed ſi qua ex natura ſua uis animi ueritatis eſt amans, eiusq; gratia cuncta peragit, hanc dicamus puritate mentis & ſapiẽtiæ perſeruatã, conſiderandã à differendíne ſcientia maxime an ab alia potius hac præſtãtiore acquiri uideaẽ. PROT. Cõſidero equidẽ, concedoq; difficile inueniri poſſe aliam uel artem uel ſcientiã, quæ ſibi magis uindicet ueritatem. SOC. Nunquid tale quiddã cogitans, hęc modo dixiſti? quod uidelicet artes multę, & quæcunq; circa hæc uerſanẽ, primo quidem opinionibus utuntur, & quæ circa opiniones conſiſtunt, ex inſtituto perquirunt: ſiue etiam quæ ad naturam ſpectant, indaganda quis putet, puta quæ circa mundũ ſunt, quomodo uidelicet factus ſit, quomodo patiaẽ, quomodo agat, per omnem uitam ſcrutaẽ. fatemur hæc, an nõ? PROT. Vtiq;. SOC. Nec circa ea quæ ſemper exiſtunt, ſed quæ fiebãt, fiuntq; & fient, hic uerſatur. PROT. Vera loqueris. SOC. Num ex iſs quæ nunc q̃ aut in præterito, aut futuro, aut præſenti eodẽ modo ſe habent, aliquid exactiſsima ueritate perſpicuũ eſſe dicemus? PROT. Non licet. SOC. Etenim in iſs quæ nullam prorſus ſtabilitatẽ habẽt, quo pacto nos ſtabile quicq̃ aſſequeremur? PROT. Nulla ut arbitror ratione. SOC. Neque mens igitur, neq; ſcientia ulla circa iſta eſt, ueritatẽ ſupremam habens. PROT. Conſentaneum. SOC. Te igitur & me, & Gorgiam, atq; Philebum ualere ſinamus: hoc autem ratione nunc aſſeramus. PROT. Quid iſtud? SOC. Quod illa nobis facultas, firmitatẽ, puritatem, ueritatem, ſyncerítatẽ cõtinet, quæ circa ea quæ ſemper eodem modo & ſimpliciſsima ſunt, ſtudet, aut quod ſecundo loco illis proximum. Reliqua omnia poſteriora dicenda. PROT. Vera nimium. SOC. Atqui illa nomina quæ circa talia quædam pulcherrima omnium ſunt, an non rebus quoq; pulcherrimis aſſignanda? PROT. Par eſt. SOC. Mens & ſapiẽtia nomina ſunt omnium precioſiſſima. PROT. Sunt. SOC. Hæc igiſ intelligentiis eius quod uere eſt exactiſſima ratiõe perfecta atq; tributa recte utiq; accõmodantur. PROT. Prorſus. SOC. At quæ ipſe in iudiciũ ſuprà produxi, non alia ſunt q̃ hæc nomina. PROT. Haud alia. SOC. Cęterũ ſi quis mixtionẽ uoluptatis & ſapiẽtię nobis uelut opificibus propoſitũ dicat, ut quæramus ex quibus & in quibus conflet, recte cõjiciet arbitror

Logica artibus omnib. præfertur

Gorgias prętulit artẽ dicẽdi cunctis artibus

Determinatio duarũ artium, quarũ præcellere alterutra uidetur alijs

bitror. PROT. Et maxime quidem. SOC. Itaq; deinceps miſcere conandum. PROT. Conandum plane. SOC. Nónne hæc prius admonere præſtabit? PROT. Quæ? SOC. Quæ & antea memorauimus: præclarum nempe prouerbiũ illud quo dicit̃, quæ pulchra ſunt, & bis & ter repetenda eſſe. PROT. Quid ni? SOC. Per Iouem ſic exiſtimo ſuperiora dicta fuiſſe. PROT. Quomodo? SOC. Philebus uoluptatẽ inquit finem rectum cunctis animalibus eſſe, omniaq; ad eã intẽdere oportere, atq; id bonũ ipſum uniuerſis exiſtere: præterea duo hæc nomina bonũ & iocundũ eidem naturæ cõgruere. Socrates autẽ primum id minime eſſe inquit: utq; duo nomina ſunt, bonũ atq; iocundum, duas etiam differentes eſſe naturas. Quinetiam ſapientiam magis q̃ uoluptatem boni participem eſſe. Nónne hæc ô Protarche ſunt quæ dicebantur? PROT. Maxime. SOC. Hoc quoq; & tunc & in præſentia nónne cõfitendũ erit? PROT. Quale? SOC. Ipſius boni naturam hoc præcipue ab alijs diſcrepare. PROT. Quo'nam? SOC. Cuicũq; hoc adeſt ex uiuentibus ſemper & omnino & undiq;, id nullo alio indiget, perfectamq; ſufficientiã continet. ita'ne? PROT. Ita prorſus. SOC. An non ratione ipſa conati ſumus alterum ab altero ſeparantes, uoluptatẽ à ſapientia, ſapientiam à uoluptate, ſic ut altera alterius ne momentum quidem participet, ſic in uitã cuiuſq; reſpicere? PROT. Certe. SOC. Viſum'ne tunc alterutrum ex his ſufficiens eſſe. PROT. Et cui uideatur? SOC. Quod ſiquis forte tunc præteruectus eſt, nunc reſumens rectius aſſeueret: & cũ memoriam, ſcientiã, ſapientiam, ueram opinionẽ, eiuſdem ideæ ponat, cõſideret utrum abſq; his aliquis, uel ſe, uel aliũ aut eſſe quicquã aut quicquã fieri exoptet, nedũ ut uoluptatem ſeu plurimam ſeu uehementiſsimã ſine iſs eligere debeat. Siquidẽ his priuatus neq; reuera gaudere ſe opinabitur, neq; qua cõditione affectus ſit, noſcet, neq; affectus ipſius memoriã per tempus aliquod reſeruabit. Eadem quoq; de ſapientia dicas. Num quiſpiam procul ab omni etiam minima uoluptate ſapientiam adipiſci, q̃ cum uoluptatibus quibuſdã malit, aut uoluptates omnes ſine ſapiẽtia potius q̃ cum ſapientia quadã? PROT. Nullus ô Socrates. Veruntamen nihil opus eſt hæc toties iam repetere. SOC. Quapropter horũ neutrum perfectũ, & omnibus expetendũ, ac penitus bonũ. PROT. Neutrum. SOC. Aut igitur bonũ ipſum perſpicue, aut figuram eius aliquã ſumere decet, ut quemadmodũ diximus, cui potiſsimũ ſecundæ ſortes tribuẽdæ ſint, uideamus. PROT. Scite admodũ loqueris. SOC. An non ſemitam ad bonũ ipſum quandã ingreſsi ſumus? PROT. Quam? SOC. Si quis hominem aliquẽ quærens, domum quã inhabitat, primũ cognorit, adminiculũ ſanè ad eum inueniendũ ingẽs habebit. PRO. Quid ni? SOC. Ita & nos præſens atq; ſuperior ratio monuit ne in ſimplici uita ſed mixta bonum ipſum indagaremus. PROT. Omnino. SOC. At ſpes certior, in eo quod pulchre mixtũ, q̃ in oppoſito nos quod quærimus reperturos. PROT. Certior ſanè. SOC. Miſcea mus igitur ô Protarche diis ante uouentes, ſiue Dionyſius, ſiue Vulcanus, ſiue alius quiſpiam deorũ ſortitus eſt mixtionis officiũ. PROT. Ita prorſus agendũ. SOC. Atqui nobis tanquã uinum miſcẽtibus quibuſdã, fontes adſtant. Et melli quidẽ uoluptatis fontẽ commodo parare quis poteſt: uerũ ſapientiæ fontẽ ſine uini ui ſobriũ aquæ cuipiã acri, atq; etiã ſaluberrimæ. Hos ergo liquores quã pulcherrime in unum cõfundere ſtudeamus. PRO. Studendũ certe. SOC. Dic age primũ: ſi omnẽ uoluptatem cũ omni ſapiẽtia miſceamus, num pulchre iunxerimus? PROT. Forſitan. SOC. Verũ minime tutum. Quo tamen pacto ſecuríus miſceamus, me nunc declaraturum confido. PROT. Dic quomodo. SOC. Patuit ne in ſuperioribus aliam uoluptatẽ alia, rurſusq; ſcientiã aliam alia ſynceriorẽ eſſe? PRO. Patuit plane. SOC. Sciẽtia quoq; à ſcientia differẽs, & altera quidẽ circa illa quæ oriuntur & occidũt, altera circa ea quæ neq; fiunt neq; intereunt, ſemperq; ſecundũ eadem eodem modo ſe habẽt. Atq; hanc ad ueritatẽ ipſam reſpicientes, illa ueriorẽ eſſe putamus. PRO. Recte admodũ. SOC. Si utriuſq; portiones ueriſsimas inuicem commiſceamus, nunquid iſtarum mixtio ſufficiens erit ad uitam nobis optabiliſsimã exhibendã? aut alio præterea quodam alterius rationis egebimus? PROT. Mihi quidẽ uidetur ſic agendum. SOC. Eſto igitur nobis uir quidã ſapiens qui norit quid ipſa iuſtitia ſit, rationẽq; intelligentiæ comitem habeat, nec non reliqua cũcta quęcunq; ſunt ſimiliter calleat. PROT. Eſto ſanè. SOC. Num hic ſufficiẽti ſcientia prædítus erit, ſi circuli & ſphęræ ipſius diuinæ rationẽ teneat, humanã uero hanc ſpherã & hos circulos prorſus ignoret, dũ in architectura ſimilibusq; operib. canonibus, id eſt, regulis circuliſq; uteẽ. PROT. Ridicula erit, ô Socrates, cognitio

Prouerbiũ

Quo boni natura ab alijs diſcrepet

Dionyſio et Vulcano eſt dedita mixtio

nostra,si in diuinis duntaxat uersetur. SOCR. Quid ais? num falsi canonis atq; circuli impuram & instabilem artem in commune inserere & immiscere debemus? PROT. Necessarium hoc est,si modo quis nostrum uel uiam quę ducat domum reperturus sit. SOC. An uero & musicam? quam paulo ante diximus cōiecturis imitationeq; plenā à puritate procul abesse? PROT. Necessarium id quoq;,si quidē uita nostra,aliquādo uita futura sit. SOC. Vis ergo tanquam ianitor turba pulsus atq; coactus,ego nunc fores pandam,scientiasq; omnes cōfluere iam & cōfundi sinam,cum pura passim deteriorem. PROT. Haud scio ô Socrates num quis à scientijs alijs lædat, qui primas habet. SOC. Permitto iam cunctas in Homericæ mixtionis uelut conuallem quandam, adeoq; uehementem illam poeticam confluere. PROT. Fluant. SOC. Rursus ad uoluptatum fontem proficiscendum uidetur: quando enim ipsas miscere cogitauimus, & inter eas nónne ueræ quædam enatæ nobis sunt: sed propter scientiæ totius amorē in idem concurrere scientias uniuersas permisimus, prius quam uoluptates. PROT. Vera loqueris. SOC. Est igitur tempus, ut de uoluptatibus etiam consultemus, utrū & ipsæ in unum omnes, an primæ duntaxat, ac ueræ sint admittēdæ. PRO. Permultū ad securitatē interest primas uerasq; admittere. SOC. Harum ergo cōmercium admittatur. At quid deinceps? si quæ necessariæ sunt, num quē admodū & istic, hæ quoq; in mixtionem sunt accipiendæ? PROT. Quid prohibet? SOC. Necessarias igitur quoquo modo accipiamus. Si autē quemadmodum artes omnes nosse innocuū & conferens in uita esse cōstitit, ita nunc de uoluptatib. cōstet, uidelicet quod omnibus frui innoxiū & utile sit, fortè erunt omnes omnibus immiscendæ, quid ad hæc? PROT. Qua ratione de his loquemur? Quid agemus? SOC. Non à nobis Protarche tale aliquid, sed ab ipsis uoluptatibus scientijs quærendū. PROT. Quid istud? SOC. O amicæ, siue uoluptates siue alio quodam cognomēto appellare uos deceat, utrum eligitis cū omni sapiētia cōgredi, an esse seorsum à sapientia? Reor equidem hoc illas necessario responsuras. PROT. Quid? SOC. Quod quemadmodū in superioribus dictū est, nec possibile, neq; utile est genus aliquod purū, seorsum solitariūq; esse. Omniū uero generū optimum, si unū uni cōparetur, nobis fore putamus genus ipsum, quo tū cætera omnia tum etiam singulæ nostræ uires perfectæ noscuntur. PROT. Et recte quidem respondisse illas merito confitebimur. SOC. Restat ut mentē & sapientiā rogemus cū ipsa mixtione quodāmodo uoluptatibus egere dicamus, qualibus præcipue uoluptatibus egeant. PROT. Merito. SOC. Nostra uero posthac interrogatio talis erit, utrū præter illas ueras uoluptates uobis opus est uehementissimarū maximarūq; uoluptatū cōmercio? Fortè sic illæ responderūt: Minime ô Socrates. Hæ nanq; impedimēta nobis innnmerabilia præbēt. Animas siquidem quas incolimus, uoluptates furiosæ perturbant, nec adolescere nos permittunt, nostrasq; progenies ut plurimū per negligentiam obliuione illata omnino corrumpunt. Alias autem uoluptates ueras ac puras quas ipse narrasti, fermè nobis domesticas arbitrare: ac præter istas, illas insuper, quæ cū sanitate & temperātia cæterisq; uirtutibus capiunt. Has enim quę uirtutis tanquā deæ cuiusdā pedissequę sunt, libenter admitti mus. Quæ uero cum dementia & alia improbitate congrediuntur, eas menti miscere absurdum est, si quisq; pulcherrimam illam cernens concordemq; mixtionem atq; temperiem, in ea perdiscere quid & in homine & in uniuerso suapte natura bonū sit, quæ ue ipsius idea existat, diuinare uelit. An non sapienter, & tanquam sui compotem mētem hæc, & de seipsa, & de memoria rectaq; opinione responsura dicemus? PROT. Omnino quidem. SOC. Atqui & hoc necessariū est, nec unquā aliter fieri posset. PROT. Quid istud? SOC. Cui ueritatem non miscemus, nunquam id uerum aut fieret aut factum esset. PRO. Quo enim modo? SOC. Nullo. uerū siquid huic mixtioni ulterius deest, dicite tu & Philebus. Mihi enim tanquā mundus quidam incorporeus animato corpori pulchre dominaturus sermo hic peractus fuisse uidetur. PROT. Mihi quoq; ô Socrates idem uideri scito. SOCR. Nónne si boni ipsius ac talis quidē uestibulum ædium nos nuper ingressos esse dicamus, forsitan recte quodāmodo profitebimur? PROT. Mihi sanè uideť. SOCR. Quid igiť in huiusmodi mixtione preciosissimū, maximeq; cur cōstitutio hæc omnibus gratissima sit, nobis in causa esse uidetur? Si enim id nouerimus, mox perpendemus uoluptati ne an menti cognatū magis propriusq; in uniuerso consistat. PROT. Scite. Id enim ad iudiciū nobis propositum maxime conferet. SOC. Atqui nequaquam inuentu difficile est, quæ

Nemo lædi tur à sciētijs cæteris qui tenet primas

Quæ uoluptates sapiētiæ propriæ sint, quę alienæ

quæ causa sit, ob quam mixtio quæq; uel plurimi uel minimi faciēda sit. PROT. Quo pacto inquis? SOC. Nemo hoc ignorat. PROT. Quid hoc tandem? SOC. Quod quæcunq; & qualiscūq; mixtio expers uel mēsurę est uel naturę cōmensurati, necessario omnia quę mixta sunt, sed & seipsam primo perdit. Neq; enim temperies hæc est, sed tanquā intemperatus quidam, fortuitusq; concursus nobis accidere solet. PROT. Vera loqueris. SOC. Nunc quidē nos ipsius boni potentia in naturam pulchri se transferens clam fugit. Mensura enim cōmensuratioq; pulchritudo plane ac uirtus ubiq; fit. PROT. Prorsus. SOCR. Quinetiā ueritatē diximus ipsis in ea temperie cōmisceri. PROT. Omnino. SOC. Quod si bonum ipsum una idea complecti nō licet, saltem una cum tribus pulchritudine, commensuratione, ueritate comprehēdentes, dicamus id uniuersum uelut unum, causam eorum quæ in mixtione sunt esse, & propter hoc, utputa quod bonum sit, mixtionem fieri bonam. PROT. Recte nimium. SOC. Vnusquisq; iam ô Protarche facile arbitror de sapientia & uoluptate iudicarit, utra earum opinio isti cognatior & præstans magis & apud homines & apud deos esse contingit. PROT. Constat quidem, attamen ratione id quoq; percurrere præstabit. SOC. Secundū quodlibet igitur horum trium, de uoluptate & sapientia iudicemus. Videndū enim utri unūquodq; triū cognatius asseramus. PROT. Num de pulchritudine, ueritate, mensuraq; loqueris? SOC. Certe. primum igitur ueritatem sume Protarche, cumq; sumpseris, ad tria iam respice, mentem, ueritatem, & uoluptatem: & postquam diu mature consideraueris, tibi ipsi respōde, utrum uoluptas an mens ueritati propinquior. PROT. Quid diuturna meditatione opus est? permultum ut arbitror interest. Voluptas enim maxime omnium temeraria, fertur enim de ueneris uoluptatibus, quę ingentissimę omnium æstimātur, quod peierātibus illis, diį prorsus ignoscunt, quasi pueri quidam sint, nullius intelligentiæ compotes. Mens autem aut idem est quod ueritas, aut omnium certe simillima atq; uerissima. SOC. An posthac mensuram illam moderationemq; considerandum restat, uoluptas ne an sapientia eius sit capacior? PROT. Id quoq; quod nūc infers, exploratu perfacile est. Reor equidē nihil uoluptate, eiusq; exultatione immoderatius inueniri posse: nihil cōtra, mente & sciētia moderatius. SOC. Præclare, ueruntamen tertium quoq; responde. Mens ne pulchritudinis magis est particeps, an ipsa uoluptas? quid ue pulchrius: an mens uoluptate, an contra? PROT. Mentem quidem & sapientiam ô Socrates nemo unquam reuera aut falso deformem uel uidit, uel aliquo pacto cogitauit, aut fuisse unquam, aut esse, aut deinde futuram. SOCR. Recte. PROT. Si quē uero uoluptates præsertim maximas prosequentem aduertimus, uel quod ridiculæ, uel quod obscoenæ sint, ipsi quidem erubescimus, atq; celamus, noctis tenebris talia cōcedentes, quasi sint diurni luminis indigna conspectu. SOC. Cunctis igitur ô Protarche, & per nūcios & uoce præsenti declarato, quod uoluptatis possessio neq; primum est neq; secundum bonum. Sed primum circa mēsuram & moderatum, & opportunum & quæcunq; talia sempiternam quādam naturam sortita esse putare decet. PROT. Appa ret utiq; ex ijs quæ modo sunt dicta. SOC. Secundum deinde circa commensuratum & pulchrum, perfectum atq; sufficiens, & quotcunq; huius ordinis sunt. PROT. Videtur. SOC. Tertiū ut ipse uaticinor, si mentē sapientiāq; posueris, haud procul à ueritate discedes. PROT. Fortè. SOCR. Quarta uero sunt quæ ipsius animæ propria posuimus, scientiæ & artes opinionesq; rectæ. quæ ideo tribus illis statim succedūt, quia bono sunt quàm uoluptas cognatiora. PROT. Forsitan. SOC. Quinto loco pone uoluptates eas, quas expertes molestiæ definimus, quas puras nominabamus animę ipsius sciētias, sensus autem sequentes. PROT. Fortassis. SOC. In sexta uero progenie, inquit Orpheus, cantilenæ ornatum finite. Nostra quoq; oratio in sexto iudicio finiri uidetur. unde nihil deinceps nobis aliud restat, nisi ut dictis caput adhibeamus. PROT. Decet profecto. SOCR. Tertio iam orationem eandem conseruatorē deum contestati breuiter perstringamus. PROT. Qualem inquis? SOC. Philebus quidē inquit, omnē penitus uoluptatē nobis ipsum bonum esse. PROT. Tertio quemadmodū uidetur, dicebas pauloante repetendam orationem esse. SOC. Hoc ipsum. quod autem sequitur, audiamus. Equidem quod modo dixi, orationem Philebi aliorumq; innumerabilium considerans grauiterq; ferens, mentē longe meliorem potioremq; hominum uitæ quàm uoluptatem contendi esse. PROT. Dicta hæc sunt. SOC. Suspicatus tamen esse, & alia multa intuli, quod si apparuerit aliquid

Pulchritudo

Mēs aut est ipsa ueritas, aut simili ma

Bonorum distinctio

ambo

ambobus hisce præstantius, pro mente ipsa aduersus uoluptatem de secunda sorte pugnarem, uoluptasq; secundis etiam honoribus spoliaretur. PROT. Hæc quoq; dixisti. SOCR. Præterea cum dixissem bonum ipsum esse omnium sufficientissimum, neutrum ex ijs tamen sufficiens esse constitit. PROT. Vera narras. SOC. Et cum in ea oratione nec mens nec uoluptas sibijpsi sufficientem perfectamq; uim habere uiderentur, neutram esse bonum ipsum apparuit. PRO. Recte admodũ. SOC. Quinetiam cũ tertium quiddam utraq; melius esse constaret, mens utiq; longo quodam interuallo propinquior potiori superantiq; ideæ quàm uoluptas eluxit. PROT. Quid ni? SOC. Ergo nónne quintum gradum ex ea sententia quã præsens iudicium protulit, uoluptatis potentia sortiretur? PRO. Videt. SOC. Primum tamen uoluptati locum boues darent, & equi, & bruta denicq; uniuersa, ex eo quod eius illecebris mancipata sunt, quibus plurimi fidem, haud secus q; augures auibus habentes, uoluptates ad bene uiuendum potissimas omnium arbitrantur: ferarumq; amores, locupletiores testes asserunt, quàm tot responsa rudium philosophorum. PROT. Verissima ô Socrates te narrasse cuncti fatemur. SOCR. Nónne ergo me iam dimittis? PROT. Exiguum adhuc quiddam restat ô Socrates: neq; enim priorem quidem discedes, ego uero quæ restant in memoriam tibi reducam.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN Hippiam, uel De pulchro, seu honesto, ad Petrum Medicem patriæ patrem.

DE pulchro, in Phædro, Symposio et Hippia disputatur. In Hippia, quia Socrates agit aduersus Hippiam sophistam, qui cum ignoraret, se scire putabat, quæ ignorantia animum reddit indocilem, quid pulchrum sit non satis docet, sed quid non sit ostendit, & opiniones falsas redarguit. Sophistam uocat eum qui se sapientẽ uideri magis quàm esse studet, pecuniarũ honorisq; gratia. Talem uero Hippiam esse in proœmio declaratur, & in fine proœmij. Sumpta occasione ab oratione quadam Hippiæ quæ de pulchris officijs disserebat, interrogat Socrates quid ipsum per se pulchrum quo reliqua omnia pulchra fiunt. Oportet enim particularia ad uniuersale quod in particularibus: et uniuersale quod in particularibus, ad ipsum quod supra singula est uniuersale referre. Nam singuli homines pulchri, per formam quandam singulis communẽ pulchri redduntur: forma uero cõmunis pluribus à diuina specie uelut à sigillo character imprimitur: quoniam omnis multitudo ad unum quod in multitudine, & unum quod in multitudine, ad unum quod supra multitudinem est, reducitur. Quare cum multa sint pulchra, oportet singula per pulchritudinem communem omnibus, et omnibus insitam esse pulchra: & pulchritudinem quæ in omnibus est, sicut in alio est, non in seipsa, sic ab alio, non à seipsa pẽdere. Vnũquodq; è singulis pulchris, pulchrũ hoc Plato uocat: formã in omnibus, pulchritudinẽ: specie & ideam supra omnia, ipsum pulchrum. Primum sensus attingit opinioq;. Secundũ ratio cogitat. Tertiũ mens intuetur. Interrogatus Hippias, ter secundum sensum opinionemq; definit. Quibus confutatis, Socrates ter quoq; definit. Bis quidẽ secundum rationem, postremo secundũ mentem. Sophista enim sensu opinioneq; incedit. philosophus ratione potius, atq; mente. In primis Hippias pulchram uirginem, ipsum pulchrum esse respondet. Quod esse falsum ex eo constat, quod non omnia quæ pulchra sunt, per uirginem pulchra fiunt. Et uirgo, si cum brutis comparetur, pulchra: si cum dijs, deformis apparet. Quare nõ magis pulchra quàm turpis esse uidetur. Tum Hippias aliud quiddam similiter è singulis pulchris, non cõmune respondet. Aurum quippe ipsum pulchrũ, quo omnia pulchra fiunt. Quod ea ratione respuit Socrates, quoniam aurum quibuscunq; conuenit, pulchra illa facit: alia uera deformat. Ergo non simpliciter pulchra facit, sed cum decet. Quocirca non sui magis quàm alterius ratione res ornat. nec aurum solum est quo cuncta ornãtur, sed argentum quoq; & ebur, cæteraq; huiusmodi. Tertio loco aliud quiddam infert, quod etiam propriũ est potius quàm commune: Pulchrum, inquit, corpore bene ualere, diuitem esse & honoratũ, senem mori, sepeliri à filijs, sepelisse parẽtes. Falsum hoc esse patet, quia non res omnes præter hominẽ hoc ipso pulchræ redduntur. præterea hoc inter homines forte pulchrum: inter deos deorumq; filios turpe, ubi parentes nõ moriuntur. His redargutis quæ circa singula corporea per sensum & opinionem Hippias adducebat, Socrates iam ad alitora tendens, non quod sensus opinioni, sed quod opinioni ratio porrigit infert. Primo enim decorum pulchrum dicit. Quod quidem incorporeum est magis, pluribusq; commune. Id tamen hac diuisione refellit. Decorum aut uideri solum pulchro, aut tam uideri quàm esse præstat. Si primum, deceptio quædam circa pulchrum, potius quàm ipsum pulchrum, decorum existit. Vera enim pulchritudo pulchra esse facit: quemadmodum uera magnitudo, magna, etiam si non uideatur. Si secundum dixeris, falso dixeris. Nam si ipsum pulchrum quoties esse dat pulchra, uideri quoq; pariter largiretur, quæcũq; pulchra sunt, ut sunt ita omnibus apparerent. Id esse falsum, cõtentiones de rebus pulchris & cõtrouersiæ nobis ostendunt. Secundò aliud quiddam tertiã, quod ratio opinioni offert, adducit.

Vtile

Vtile porrò pulchrum uocat. Vtilitas incorporeum quiddam multisq; cõmune. Nec mirum est, cogitationẽ circa decens & utile decipi. Illud quippe ordinem partis ad partem, partiumq; ad totum, hoc autem ordinem totius cuiusdam ad totum aliud habet, ordo uero pulchritudinẽ repræsentare uidetur. Quapropter decens uel utile, facilè quis pro pulchro accipit. Quod decẽs pulchrum non sit, constitit: quod nec utile, sic ostendit. Vtile est quod potentiam ad aliquid faciendum habet. Potentia igitur et utilitas idem. Quicquid agimus potentia quadam agimus, sed mala ut plurimum facimus, potentia itaq; & utilitas malum ut plurimum inferunt, pulchrum autem nunquã mali causa. Ergo non simpliciter quæcunq; utilitas pulchrum. At saltem quæ ad bonum confert, respondebit quispiam: aduersus quem sic argumentatur: Quod ad bonum tendit conducibile. Conducibile bonum efficit: quod aliquid efficit, aliud est quàm id quod efficitur: quapropter aliud conducibile, aliud bonum. Conducibile, & pulchrum, idem: Ergo pulchrum & bonum aliud. Neq; pulchrum igitur bonum, neq; bonum pulchrum, quod prorsus absurdum. Tandem sensus opinionis, cogitationisq; conuictis erroribus mens rationi dictat, pulchrum esse gratiam quãdam, quæ animam, per mentẽ, uisum, & auditum mouet & allicit. Quod sanè partim ex huius dialogi calce, partim ex Phædro & Symposio Platonis elicitur. Qua ratione gratia hæc insit, & quo nomine nuncupãda, inquirit Socrates, nec tamen ambitioso sophistæ declarat, quæ Phædro reuelauit, & Agathoni, qui quamuis ignorarent, suam tamen ignorantiã agnoscentes, dociles erant. Gratia profecto pulchritudo est, non ratione sensus, quia menti non cõueniret, & cæteris sensibus æque ut auditui uisuiq; competeret. Nõ ratione mentis, quia oculos auresq; effugeret. Non uoluptatis etiam ratione, quia hæc non in auditu & uisu duntaxat, sed in omnibus sensibus reperitur. Non ratione auditus solum: non enim menti uisuiq; cõgrueret. Non ratione uisus. Auditui nanq; mentiq; deesset. Non ratione auditus uisusq; simul, quia in uisu audituq; unà coniunctis pulchritudo ineesset. In unoquoq; uero illorũ seorsum ab altero agente, pulchritudo nulla. Volumus autem gratiam illam tribus animi uiribus cõmuniter percipi, tribus quoq; obiectis earum ineesse communiter. Quapropter addit uoluptates mentis, uisus, auditusq;, ex eo pulchras esse, quod maxime omnium uoluptatum innoxiæ sunt & optimæ. Si optimas idem quod conducibiles intelleXeris, redibit superior ambiguitas. Conducibile bonum facit, ergo boni causa. Causa & effectum aliud. Ergo aliud cõducibile, aliud bonum. Quo sequitur, aliud pulchrum, aliud bonum esse. Ideo neq; pulchrum bonum, neq; bonũ pulchrum. Sinautem optimas, id est, innoxias, faciles, spiritalcs, lucentes, uitalesq;, ut ita dixerim, exposueris, ueri cõpos efficieris. Nam pulchritudo nihil aliud est quàm summi boni splendor, fulgens in ijs quæ oculis, auribus, mẽte, percipiuntur, perq; illa ad ipsum bonum, uisum, auditum, mẽtemq; conuertens. Quo fit ut pulchritudo circulus quidam diuinæ lucis existat, à bono manans, in bono residens, per bonum & ad bonũ sempiterne reflexus. Hoc Socrates mysteriũ quod à Diotima sibylla didicisse se asseruit, non sophistis sed discipulis reuelauit. Quid ipsum bonum, ipsum unum rerum omnium principium, actus purus, actus sequentia cuncta uiuificans, quid ipsum pulchrũ: Viuificus actus è primo fonte bonorũ effluens. Mentẽ primo diuinam idearũ ordine infinite decorans. Numina deinde sequentia mentesq; rationũ serie cõplens. Animas tertio numerosis discursibus ornãs. Naturas quarto seminibus, formis quinto materiam. Sed profecto corpora uisibilia & oculos uidẽtes procreat. Oculis, ut uideant, lucidũ infundit spiritũ. Corpora ut uideantur, coloribus pingit. Neq; tamẽ proprius oculis radius, propriq; ue corporibus colores, ad uisionem perficiendã sufficiunt, nisi lumen ipsum unũ supra multa à quo multa & propria lumina oculis & corporibus distributa sunt, aduenial, illustret, excitet, atq; roboret. Eodem modo primus ipse actus, id est, deus speciem actumq; rebus singulis producẽdo largitus est. Qui sane actus cũ in subiecto patiẽte susceptus fuerit, debilis est, & ad operis executionem impotens. Sed diuini solis perpetua et inuisibilis lux una, semper omnibus adstat, fouet, uiuificat, excitat, complet, & roborat. De quo diuine Orpheus, Cuncta fouens atq; ipse ferens super omnia sese. Vt est actus omnium roboratq;, bonum dicitur. Vt uiuificat, lenit, mulcet, & excitat, pulchrũ. Vt in obiectis quæ noscenda sunt, tres illas cognoscentis animæ uires allicit, pulchritudo. Vt in cognoscẽte potentia eam applicat cognito, ueritas. Vt bonum est, procreat, regit, & complet. Vt pulchrũ, illuminat, gratiamq; infundit. Præparata autem esse oportet omnia ad gratiam diuini fulgoris excipiendam. Corpora quidẽ proportione, quæ ordine, modo & specie constat. Voces harmonia, quæ numeris interuallisq; conficitur. Officia, morum rectitudine ad finem bonum. Disciplinas ordine ad obiectum uerum. Animam puritate per auersionem ab inferis, et conuersionẽ ad supera. Mẽtem, per æternum in ipsum bonum, intuitum. Per hæc omnia gradatim diuinæ pulchritudinis radius penetrat. Circa corpus in æqualitate numerosa refulget, loco motuiq; subiecta. Circa uoces, in harmonia, extra certũ locum, sed motu dispersa. Circa officia disciplinasq; & animam, in motu quidem, sed ratione uitali cõsistens. Circa mentem supra motum, in æterna idearum serie micans. Circa ipsum bonum, actus purus, uitam & gratiam omnium inferens. Hæc precor Petre Medices uir omnium præclarissime, solita diligẽtia legas. Nam & tuæ mentis miram pulchritudinem prorsus agnosces, & quàm proxime ad ipsum pulchrum, de quo hic disputatur, accedas, animaduertes.

PLATONIS HIPPIAS MAIOR, VEL DE PVLCHRO, TRANSLATVS E GRAECO IN LATINVM à Marsilio Ficino Florent. ad Petrum Medicem patriæ patrem.

SOCRATES, HIPPIAS.

Occasio dialogi cũ prouocatiõe & tẽtatione ergasophistã

SAPIENS & pulcher Hippia, quàm raro Athenas accedis? HIPP. Non datur ô Socrates ocium. Nam Elienses ciues quoties cũ externis gentibus aliquid est tractandũ, mihi præ cæteris legationes cõmittunt, idoneũ me iudicem ac nuncium existimantes eorum quæ apud singulas ciuitates dicuntur. Quamobrem sæpe & ad alias urbes, sæpius etiam & de maximis rebus Lacedæmonem legatus accessi. Quo fit ut hęc loca, quod ipse quærebas, minus frequentem. SOC. Hoc certe ô Hippia sapientis perfectiq; uiri proprium est. Tu quidem cum priuatim, multa ab adolescentibus accepta pecunia, plus etiam conferre illis quàm quæ acceperis, uales: tum publice patriæ tuæ prodesse, ut decet eum, qui non cõtemnendus uulgo, sed summo in precio sit habẽdus. Cæterum, quæ nam ô Hippia causa, quod prisci illi

Sapiẽtes priscos ciuilibus actionibus abstinuisse

qui sapientum cognomen adepti sunt, Pittacus atq; Bias, & qui Thaletis Milesii tempore, qui ue deinceps usq; ad Anaxagoram, sapientię studio floruerunt, uel omnes uel plurimi ciuilibus rebus abstinuere? HIP. Quid aliud putas ô Socrates quàm imbecillitatem ingenij, cum non possent utraq; priuata & publica prudenter administrare? SOC. An uero putas quemadmodũ cæteræ artes incrementũ tempore susceperunt, adeo ut nostri temporis artifices superioribus lõge præcellant: ita & facultatem uestram, studium uidelicet sophistarum, creuisse, ac ueteres sapientiæ studiosos si uobiscum cõparentur, uiles admodum extitisse? HIP. Recte omnino loqueris. SOCR. Ergo si hodie Bias reuiuiscat, à nobis irrideretur, quemadmodũ ipsum Dædalum sculptores aiunt, si reuiuiscens talia fabricaret, qualia quõdam ex quibus sibi gloriam comparauit, ridiculum fore. HIP. Sic se res habet ut ais ô Socrates. Veruntamen priscos homines præferre semper recẽtioribus consueui, ut & uiuentium inuidiam & defunctorum indignationem uitarem. SOC. Probe ô Hippia & sentire & loqui mihi uideris. Ego quoque testari possum te uera loqui. Nam reuera uestra facultas adaucta est, quæ cum priuatis obire etiam publica potest. Gorgias siquidem hic Leontinus sophista huc patriæ suæ legatus uenit, utpote qui esset ad tractãda ista publica munera Leontinorum omnium præstantissimus: is & ad populum cõcionari præclare iudicatus est, & priuatim disputando & cum iuuenibus conuersando, magnum quæstum fecit, cœpitq; ex hac urbe. Quinetiam si audire uis, amicus noster Prodicus & sępe aliàs publicis muneribus functus est, & nuper ex Ceo insula publice ueniens, cum in concilio dixisset, summopere probatus est: & priuatim differens, iuuenesq; erudiens, pecunias innumeras est lucratus. E priscis autem illis nullus unquam uoluit, argenti mercedem sequi, aut propriam sapientiam in cœtu diuersorum hominum ostẽtare: adeo inepti & ignaui erant, eosq; quanti argentum sit latebat. Sed uterq; illorum quos modo retuli, plus argẽti sapiẽtia sua quàm alius quiuis artifex ex qualibet arte cumulauit. Idẽq; Protagoras ante illos effecit. HIP. Nihil ô Socrates egregium hac in re nosti. Nam si uideres quantum ego argenti lucratus sum, obstupesceres. Mitto alia. Verum in Siciliam quandoq; profectus, ubi tunc Protagoras habitabat, summoq; in honore habebatur, me admodum senior, breui plus quàm centum & quinquaginta minas collegi, & ex regione quadam angusta, Inyca nomine, plus quàm minas uiginti: cumq; domum redissem, patri dedi: quod quidem tam ille quàm reliqui ciues uehementer admirati sunt. Enimuero me plures ferme pecunias quàm duos alios simul quoscunq; uis sophistas cõgregasse existimo. SOCR. O rem præclaram. potissimum Hippia id argumentum est, quanto & tu & alij huius seculi ueteres illos superatis. Nam quanta eorum qui ante Anaxagoræ tempora fuerunt insciti a uideri potest? Cum ille contrà ac uobis contigit, amplum patrimonium cũ accepisset, neglexisse dissipasseq; dicatur, adeo stulte philosophatus est: decęteris illorum temporum sapientibus alia quædam huiusmodi tradunt. Quapropter optimam hanc attulisse coniecturam uideris, quod sapientes nostri superioribus prestant, multiq; in hoc cõsentiunt, sapientem in primis sibiipsi sapere oportere; huius autem hæc est sum

Prodicus

Protagoras ante Gorgiam & Prodicum

Anaxagoras amplũ dissipauit patrimoniũ ut philosopharetur

est summa, ut argentum plurimum acquiratur. Et de ijs satis. hoc autem mihi dicas, cum multas urbes adieris, ubi nam potissimum lucratus es. Num Lacedęmone, quo frequentius es profectus? HIP. Non per Iouem ô Socrates. SOC. Quid ais? nunquid minimum? HIP. Imò nihil penitus unquam. SOC. Monstrum est quod dicis ô Hippia, ac mihi dic. Vtrum sapiẽtia tua illos qui tecum uersantur discuntq;, meliores ad uirtutẽ efficere possit, necne? HIP. Et maxime quidem. SOC. Nunquid Inyciorũ ciuium filios meliores reddere potuisti? filios autem Spartanorum minime? HIP. Absit. SOC. An forte Siculi meliores fieri student, Lacedæmones negligunt? HIP. Imò & Lacedæmones idem affectãt. SOC. Num pecuniarum defectu tua consuetudine caruerunt? HIP. Nequaquam, diuites enim sunt. SOC. Cum igitur sapientiam affectarent, & suppeterent facultates, tuq; illos uoti compotes reddere posses, cur nõ inde locupletissimus redijsti? An forte ipsi Lacedęmones melius quàm tu filios suos erudiunt? Vis ita dicamus? ac tu consentis? HIP. Nullo modo. SOC. Vtrum iuuenibus Lacedæmone persuadere non potuisti, ut tibi adhærentes magis proficerent ad uirtutem, quàm si cum suis uixerint? an parentes inducere non potuisti, ut tibi filios potius quàm diligentiæ suæ committerent, si modo filiorum curam haberent? Neq; enim adeò inuidebant filijs, ut optimos euadere nollent. HIP. Equidem inuidisse non arbitror. SOC. Nunquid Lacedæmon bonis legibus instituta est? HIP. Bonis profecto. SOC. In huiusmodi uero gubernationibus uirtus maxime omnium honoratur. HIP. Maxime quidem. SOC. Tu autem hanc alijs tradere, præ cæteris hominibus optime nosti, HIP. Prorsus ô Socrates. SOC. Qui facultatem equestrem egregie docere potest, nónne in Thessalia magis quàm in reliqua Gręcia coleretur, lucraturq; plurimum, simi literq; & alibi ubicunq; hac ars in precio est? HIP. Consentaneum id quidem. SOC. Qui ergo potẽs est præclarissimis uirtutis præceptis iuuenes instituere, cur non Lacedæmone summopere honoret, ibiq; innumeras affatim pecunias cumulet, ac similiter in quacunque ciuitate Græcorũ uirtus maximi æstimatur? At forte in Sicilia magis & Inyca, putas ista credere debemus Hippia. Si tu iusseris, credendum est. HIP. Non est ô Socrates, mos patrius Lacedæmonijs mutare leges, aut præter solita filios erudire. SOC. Quid ais? Lacedæmonibus haud patrium est, recte agere, sed aberrare? HIP. Id haud ego asseuerim.

SOC. Recte uero agerent, si melius, nõ si deterius iuuenes erudirent? HIP. Recte, uerum peregrinas disciplinas lex illorum non admittit. Alioquin si quis unquam alius ibi docẽdi gratia lucratus esset, scito me plurimum fuisse lucraturum. Lætantur ergo cum me audiunt, laudantq;, sed ut dicebam, lex illorum peregrina uetat. SOC. Legem ô Hippia, pernicies ciuitatis, an salutem uocas? HIP. Conditur mea quidem sententia, utilitatis gratia lex, nonnunquam tamen obest, si male sit posita. SOC. Nónne ut maximum quoddam ciuitati bonũ legem condunt latores legum, legeq; sublata, legitimè in ciuitate uiuere non possumus? HIP. Vera loqueris. SOC. Quoties igitur à bono aberrant hi qui leges ferre instituntur, à legitimo legeq; discedunt. Quid ad hæc? HIP. Exacta quidem ratione, sic se res habet ô Socrates. non tamen sic homines nominare consueuerunt. SOC. Vtrum ô Hippia, scientes an ignorantes. HIP. Vulgus. SOC. Qui uerum cognoscunt, uulgus sunt? HIP. Nequaquam. SOC. At uero qui sapiunt, hi quod utilius est magis legitimum, quàm quod inutile, reuera omnibus hominibus esse censent. nónne fateris? HIP. Fateor equidem ita reuera esse. SOC. An non ita est, ut scientes existimant? HIP. Prorsus. SOC. Præstat autem ut tu ais, Lacedæmonios disciplina tua licet peregrina quàm patria imbui. HIP. Et uera loquor. SOC. Quinetiam quæcunque utiliora sunt, magis legitima dicis? HIP. Dixi equidem. SOC. Ergo secundum rationem tuam magis è lege est, ut Lacedæmoniorum filij ab Hippia quàm à parentibus doceantur: quãdoquidem tu magis quàm illi reuera prodesses. HIP. Prodessem proculdubio Socrates. SOC. Contra legem igitur agunt Lacedæmonij, cum tibi filios suos erudiendos auri oblata mercede non tradant. HIP. Assentior equidem: uideris enim pro me dicere: quamobrẽ repugnare tibi nõ decet. SOC. Bonarum legum expertes Laconas esse inuenimus, & in rebus quidem maximis, cum tamen melioribus legibus quàm reliqui Græci uti uideantur. Te uero quando potissimum laudant Hippia, & quibus rebus audiendis præcipuè delectantur? An uidelicet cum illa narras, quæ ipse egregiè nosti, astra cœlestesq; progressus? HIP. Nullo mo-

do hæc ſuſtinent. SOCR. Num geometriæ ſermo illos oblectat? HIP. Minime omnium: nam multi admodum ex illis, ut ita dicam, ne numerare quidem ſciunt. SOC. Longe igitur abeſt ut ratiocinationes libenter audiant. HIP. Longe per Iouem. SOC. Nunquid illa quæ tu acutiſſime omnium hominum intelligis, literarū ſyllabarumq; diſtinctiones, rhythmorum harmoniarumq; naturas? HIP. Quas ô bone uir harmonias ac literas? SOC. At quæ tandem iſta ſunt, quæ audientes illi lætantur, teq; laudant? Tu ſaltem referas, poſtquam ego inuenire non poſſum. HIP. Stirpem heroum atq; hominum, & habitationes, ut urbes quondam extructæ ſint, ac ſummatim omnem antiquitatis hiſtoriam attente audiunt. Quocirca illorū cauſa ediſcere, meditariq; huius generis omnia coactus ſum. SOC. Quàm bene tecū actum eſt ô Hippia, quod Lacedæmonij moleſte ferant, ſi quis noſtros principes incipiens à Solone recenſeat. Alioquin eorum nominibus ediſcendis, fatigari te oportuiſſet. HIP. Quid fatigari Socrates? ſemel audiens quinquaginta nomina, memoriter repetam. SOC. Ain uero? ſed ego te memoria pollere non aduerteram. Quapropter Lacedæmonios te merito delectari tanquam multarum rerum perito iam intelligo, teq; perinde uti, ac aniculis pueri, ad cōfabulandi iucunditatem. HIP. Per Iouem ô Socrates, nuper ibidem de pulchris ſtudijs, quibus incumbere iuuenem decet, diſſerens admirationi fui. Extat enim de ijs à me compoſita luculenta quædam oratio, quæ præcipua uerborum elegantia pollet, forma uero & principium orationis eiuſmodi eſt, Captat, inquit oratio, Troia, Neoptolemus Neſtorem interrogauit, quæ pulcherrima ſtudia eſſent, quibus incumbens iuuenis, uir illuſtris euadat. Cui reſpondens Neſtor, multa & pulchra præcepta recenſet. Hanc quidem orationem ibi oſtendi, & hic quoq; tertia hinc die in Phidoſtrati ludo, atq; inſuper alia multa auditu digna oſtenſurus ſum. Eudicus enim Apemanti filius me rogauit. Quare da operam ut tu quoque adſis, & alios tecum ducas, quicunq; id genus dicta iudicare ſciant. SOC. Fient iſta ſi Deus uoluerit, Hippia. In præſentia autem breue quiddam de hoc ipſo reſponde, nam opportune me admonuiſti. Nuper enim ô uir optime, cum in ſermōe quodam, alia ut pulchra laudarem, alia uituperarem ut turpia, hāc quiſpiam in medium dubitationem induxit, me ualde contumelioſe ſic interrogans. Vn de tu Socrates pulchra turpia ue cognoſcis? potes ne quid pulchrum ſit definire? ego autem ob ignauiam meam hæſitaui, neq; quod accōmodate reſpōderem habui, atq; ex cœtu hominum abiens, mihi ipſe iratus ſum, ruditatemq; meam uehementer accuſaui: ac minatus ſum, cum mihi primum quempiam ueſtrum qui ſapientiam profitemini, obuiū haberem, conaturum me id audire ac diſcere, & diligenter præmeditatum, ad eum qui rogauerat reuerti, ut rurſus eadem de re depugnem. Quapropter nunc tu ut dicebam, peropportune uenisti. Doce, obſecro, me quid ipſum pulchrum eſt: conare, inquam, diligentiſſime omnem reſpondendo rem aperire, ne iterum redargutus irridear. Noſti enim perſpicuè, idq; exiguum quiddam eſt è multis quæ tu calles. HIP. Exiguum per Iouem Socrates, & nullius, ut ita dicam, precij. SOC. Facile itaq; diſcam, neq; ullus ulterius me refellet. HIP. Nullus certe. Vile namq; & rude ſtudium meum eſſet. SOC. Per Iunonem bene loqueris Hippia, ſi uirum illum capiamus. Verum tibi impedimento ſum, imitatus illum, ſi tibi reſpondenti me opponam, ut me magis exerceas. Fermè enim obijciēdi formas quo quo modo teneo. Si ergo nihil moleſtum eſt, opponam ego me tibi, ut uehementius firmiuſq; perdiſcam. HIP. Obijce ut lubet: nam ut modo dicebā, non ardua quæſtio eſt, ſed ad difficiliora te reſpondere docerem, ut nemo te refellere poſſit. SOC. O quàm bene loqueris. At poſtquam tu iubes, eius ipſe perſonam indutus, te interrogare aggredior. Si illi ſermonem tuum de pulchris diſputantem officijs oſtendiſſes, quum primum finem dicendi feciſſes, de nullo alio priuſquam de pulchro quæſiſſet. Mos enim hic ſuus, & in hūc modum interrogaſſet. O Elienſis hoſpes, nónne iuſtitia iuſti ſunt quicunq; iuſti? Reſponde quæſo Hippia tanquam percontante illo. HIP. Iuſtitia profecto. SOC. An non aliquid hæc ipſa iuſtitia eſt? HIP. Prorſus. SOCR. Et ſapientia ſapientes ſunt quicunq; ſapiunt, & bono ſimiliter bona omnia quæ bona ſunt? HIP. Quid prohibet? SOC. Sapientiam uero & bonum ſecundum ſe eſſe oportet. Nam ſi ipſa nō eſſent, alia per illa nunquam talia fierent? HIP. Sic eſt. SOCR. Nónne & pulchra omnia ipſo pulchro ſunt pulchra? HIP. Pulchro certe. SOCR. Eſt ne igitur ipſum pulchrum? HIP. Eſt proculdubio. SOC. Hic ille ſtatim

Hic uidere eſt artem tē tatiuam

Extorſio, ut confiteatur rem eſſe

Cōceſſo rē eſſe, quæritur quid ſit

ſtatim quæret. Dic hoſpes, quid hoc ipſum pulchrum eſt? HIP. Num qui hæc interrogat, audire aliud quærit quàm quid ſit pulchrum? SOC. Non mihi uidetur, ſed aliud quiddam eſt ipſum pulchrum. HIP. Quid hoc ab illo differet? SOC. Nihil ne tibi uidetur? HIP. Nihil certe, non enim differt. SOCR. Conſtat autem te melius noſſe. Conſidera tamen: non quæres pulchra eſt, ille petit, ſed quid ipſum pulchrum eſt. HIP. Intelligo iam ô bone uir, & quod ipſum pulchrū eſt, reſpondebo adeò ut nunq; redarguat. Si uerum dicere oportet, ſcito Socrates uirginem pulchram ipſum pulchrum eſſe. SOC. Præclare ô Hippia, & decorè admodum reſpondiſti. Nunquid ergo ſi hoc reſpondero, ad interrogata reſponſum erit & recte, neq; refellar? HIP. Qua ille ratione corripiet, ſi quod omnibus uidetur, & de quo audientes ſinguli pro te teſtabuntur, reſpōderis? SOC. Eſto ſanè. Sed mecū ipſe ô Hippia, quod dicis, reputo. Ille ſiquidem ita percontabitur. Age, reſponde mihi ô Socrates, hæc omnia quæ pulchra dicuntur, ſi quid ipſum pulchrum eſt, per ipſum ſunt pulchra? Ego autem reſpondebo. Si pulchra uirgo, ipſum pulchrū eſt propter quod hæc pulchra fiunt. HIP. Putas ne illum te reprehendere ulterius auſurum, quaſi non pulchrū ſit quod dicis? Vel ſi forte auſus fuerit, non ab omnibus irriſum iri? SOC. Quod quidē audebit ô uir mirifice, certò ſcio: utrum uero auſus ridiculus euaſurus ſit, res ipſa oſtendet. Quæ tamen ille inferet, tibi dicere cupio. HIP. Dic iam. SOC. Quàm lepidus es ô Socrates, dicet. pulchra equa, nónne pulchrum? quam in oraculo Deus ipſe laudauit. Quid ad hæc ô Hippia? pulchram equam nónne pulchram eſſe fatebimur? nam quo pacto quod pulchrum eſt, eſſe pulchrum negemus? HIP. Vera narras ô Socrates, recte quippe Deus cecinit, pulcherrimæ enim equæ apud nos naſcuntur. SOC. Addet ille poſt hæc. Lyra pulchra nónne pulchrum? HIP. Ita. SOC. Quæret iterum. noui enim eius morem ô uir optime. pulchra olla, an non pulchrum? HIP. Ha Socrates, quis adeò rudis eſt, ut in re ſeria tā uilia nomina miſceat? SOC. Talis ille eſt ô Hippia: nō enim comptus iucundusq;, ſed ſordidus, nihilq; aliud præter ueritatem curans. Attamen reſpondendum illi eſt, & ego præfabor. ſi olla bono figulo ficta ſit æqualis & rotunda, ſatisq; cocta, quales ſunt ollæ quædam utrinq; auritæ atq; perpulchræ quæ ſex patinas capiunt: ſi de tali inquam olla interroget, reſpondendum pulchram exiſtere. Quomodo enim quod pulchrum eſt, non eſſe pulchrum aſſeremus? HIP. Nullo pacto ô Socrates. SOC. An nō & olla, rogabit, illa pulchra pulchrum? Reſponde amabo. HIP. Sic eſſe arbitror, pulchrum quoque uas, hoc eſt quum ex arte eſt fictum, ſed totum hoc ſi cum equa & uirgine, aliſq; ſpecioſis omnibus comparetur, tali cognomento indignum eſt. SOCR. En Hippia, iam intelligo quid interroganti illi qui petit, obijciendum ſit. O uir ignoras quàm ſcitum ſit illud Heracliti, Specioſiſſima ſimiarum deformis eſt cum alio genere animaliū comparata: necnon ollarum pulcherrima turpis eſt, ſi cum uirginum genere conferatur, ut ſapiens Hippias iudicauit. Nónne ſic Hippia? HIP. Recte nimium reſpondiſti. SOC. Audi. deinceps enim ſcio ſic inferret; Quid ſi quis genus uirginum ô Socrates, cum deorum genere conferat, nónne idem patietur quod & olla collata cum uirgine? An non formoſiſſima uirginum deformis eſſe uidebitur? nónne Heraclitus quem tu in teſtimonium adduxiſti, hoc idem tradit, hominem ſcilicet ſapientiſſimum ad Deum ſimiam apparere quo ad ſapientiā & formam & alia omnia? Confitebimur Hippia ſpecioſiſſimam uirginem cum deorum genere comparatam eſſe deformem? HIP. Quis huic Socrates contradixerit? SOCR. Si hæc admittamus, ridebit ilicò, & in hunc modum me iterum compellabit. Recordaris Socrates quid interrogatus fueris? At ego, recordor equidē me interrogatū fuiſſe quid ipſum pulchrum ſit. Tum ille dicet: interrogatus quid pulchrum ſit, reſpondes quod non magis pulchrum quàm turpe eſſe contingit, ut tu ipſe fateris. ita uideri dicam? Dic quidnam tu amice mihi reſpondendū conſulis. HIP. Hoc ipſum. SOC. Quinetiam quod ad deos genus hominū pulchrū minime ſit, concedet. Sin autē ab initio te, dicet ille, rogaſſem quid pulchrum turpeq; eſt, & tu mihi eadem quæ in præſentia reſpondiſſes, num recte reſpondiſſes? præterea num tibi ipſum pulchrum quo decorantur omnia, pulchraq; apparent, quoties illa ſpecies adeſt, uirgo uidetur eſſe, uel equa, uel lyra? HIP. Si id ille quæſierit Socrates, facillime reſpondebitur quid ipſum pulchrum ſit, quo cætera omnia decorantur, cuius ue præſentia pulchra uidentur. Ineptiſſimus nempe homo eſt, nihilq; præclaræ

Prima definitio falſa pulchri

Confutatio hisdefinitio

rei inducit. Si enim tu illi respõderis, pulchrum ipsum quod quærit, nihil aliud esse quàm
Secunda definitio falsa aurum, hæsitabit profecto, neq; te confutare tentabit. Constat enim apud omnes, cuicun
que hoc adest, licet turpe illud antea uisum fuerit, pulchrum uideri auro perornatum.
Confutatio SOC. Nescis Hippia quàm molestus uir ille sit, quam'ue difficile dicentibus assentiatur.
HIP. Quid tum? quod recte dicitur, cõcedat necesse est. hoc enim si respuerit, ludibrio o-
mnibus erit. SOC. Atqui responsionem hanc non modo nõ accipiet, sed acriter me mor-
debit. O inflate uir dicet, Phidiã rudem artificem putas? Et ego illi, ut arbitror, nullo mo-
do putare me dicam. HIP. Et recte quidẽ. SOC. Recte proculdubio, postq; uero peritum
artificem Phidiam esse concessero, hæc insuper addet, Existimas id quod pulchrum uo-
cas Phidiam ignorasse? At ego, quid maxime dicam? Tum ille, quoniã Minervæ oculos
non aureos fecit, neq; reliquum uultum, neq; pedes, neq; manus, quandoquidem si aurea
fuissent, pulcherrima extitissent, sed eburnea reddidit: in quo certe propter insciti am ab-
errauit, cum ignoraret aurum esse, cuius præsentia pulchra omnia fiunt quibuscũq; adhæ
ret. quid ad hæc Hippia? HIP. Nihil arduum. Recte enim fecisse fatebimur. Nam ebur-
neum quoq; pulchrum est. SOC. Sed ille. Cur non pupillas etiam oculorum eburneas fe-
Tertia defi- cit, sed lapideas, inueniens quoad fieri potuit lapidis cum ebore similitudinem? Num pul
nitio falsa chrum lapidem, pulchrum esse ô Hippia, respondebimus? HIP. Imò certe quum decens
est. SOC. Cum uero non decens, turpe fatendum, nec ne? HIP. Fatendum sanè cum mi-
nime decet. SOC. His adijciet ille. ô uir sapiens, ebur & aurum nõne cum decent, pulchra
omnia reddunt? contra uero cum dedecent? Renuemus'ne an potius admittemus? HIP.
Fatebimur planè quicquid aliquid decet, pulchrum efficere. SOC. Hic ille inferet. Vtrũ
decet pulchræ ollæ de qua suprà diximus, plenæ bonorum legumínum auream tudecu-
lam addere an ficulneam? HIP. Prò Hercules, qualem hominem narras. Cur non eius no
men proferas? SOC. Haud agnosceres hominem, licet nomen audires. HIP. Veruntamen
in præsentia indoctum illum esse cognosco. SOC. Curiosus nimium est ô Hippia.
Cæterum quid dicemus? Vtram potius e duabus tudeculis legumini & ollæ congruere?
an ficulneam? suauiorem quippe odorem præstat, neq; collidens frangensq; ollam diffun
det legumina, nec aqua ignem extinguet, neq; conuiuas precioso priuabit obsonio. Con
tra uero aurea tudecula, omnia. Quamobrem uidetur mihi ficulnea magis decere q̃ au-
rea, nisi tu contradixeris. HIP. Decet sanè magis, quamuis ego cum homine talia perqui
renti minime disputarem. SOC. Probè nimium ô amice. Tibi enim talibus nominibus
uti non conuenit, cum tam speciosoamictu calceisq; ornatus sis, & inter omnes Græcos
sapientia polleas: me autem nihil prohibet, quo minus cum illo uerser. me igitur ante eru
dias, meq; gratia respondere digneris. Ille namq; sic deinde perget. Si ficulnea decet ma-
gis quàm aurea, nónne pulchrior? HIP. Pulchriorem respondebis ô Socrates, postquam
quod decet, pulchrius quàm quod dedecet, es confessus. SOC. Nunquid Hippia confi-
tendum ficulneam pulchriorem esse quàm auream? HIP. Vis tibi dicam Socrates, quo-
modo pulchrum definiens, prolixis eũ sermonibus alienabis? SOC. Quid ni uelim? mo-
do tamen prius mihi dixeris utram è duabus illis tudeculis decentiorem pulchriorem'q;
existere respondendum sit. HIP. Atqui si uis illam quæ ex ficu est, pulchriorem esse re-
sponde. SOC. Nunc iam dicas quod paulo ante inceptabas. Hac enim responsione qua
ipsum pulchrum aurum esse aio, nihilo pulchrius, ut arbitror aurum, quàm lignum ficul-
neum apparebit. Nunc denuò quid ipsum pulchrum asseris? HIP. Dicam equidem: re-
quirere namq; mihi uideris tale quiddam pulchrum respondere, quod nunquã alicui tur
pe uideri queat. SOC. Omnino ô Hippia, recte nunc accipis. audi modo, & uide si quis
Quarta defi contra hoc obijcere possit, dicereq; nihil me laudare posse. Dic per deos citò. HIP. Aio
nitio falsa equidem semper, apud quemlibet, & ubicunq; pulcherrimum esse, ut sanus aliquis sit, di-
ues & honoratus inter Græcos usque ad senectutem: & sicut parentes suos defunctos
egregio funere decorauit, sic à filijs suis præclare atque magnifice sepeliatur. SOC. Hui,
hui, ô Hippia, quàm mirifice & excellenter, & ut te decet, dixisti. per Iunonem ualde te
amo, quia mihi uideris summa cum beneuolentia pro uiribus auxiliari. Verum tamen il-
lum nondum comprehendimus, sed nunc effusius nos, mihi crede, ridebit. HIP. O
ineptum risum. quum enim nihil aduersus ista proferre ualeat, rideat autem, seipsum ri-
debit

debit, præsentibusq; omnibus ipse ludibrio erit. SOC. Fortè sic se res habet: fortè etiam
ex hac responsione, ut ego uaticinor, non solum illudere me audebit; HIP. Sed quid-
nam? SOC. Si baculũ habuerit, neq; ego statim fugero, cædere me conabitur. HIP. Quid
ais? An tuus ille dominus est? si tibi iniuriatus fuerit, nõ dabit pœnas? an iniusta uestra ci-
uitas? cædereq; se mutuò ciues permittit? SOC. Nullo modo. HIP. Nõne igitur punie-
tur, si te iniuste percusserit? SOC. Non iniuste quidem ô Hippia, si talia responderem; sed
iure mihi uidetur. HIP. Mihi quoq;, quandoquidem & tu hæc putas. SOC. Vis tibi dicam,
quam ob causam me talia respondentem uerberibus dignum putem? An tu me prius q̃
iudices, uerberabis? uel rationem admittes? HIP. Graue hoc esset ô Socrates, si nõ admit
terem. sed qua ratione id ais? SOC. Dicam eodẽ modo quo & paulo ante, imitatus illum
ne coram te uerba quibus ille mecum utitur, proferam dura nimium & absurda. Nam sic
me proculdubio alloquetur. Dic age ô Socrates, iniuste cæsi illum censes, qui Dithyram
bum tantum inconcinne pronuncians, tam procul à proposita quæstione aberrarit? At
ego, quonam pacto? interrogabo. Tum ille. quia oblitus est quæsitum fuisse ipsum pul-
chrum, quod omnia quibuscunq; inest, pulchra efficit, lapidem, lignum, hominẽ, Deum,
actionem denicq; omnem, et disciplinam. hoc ipsum ô uir, pulchrum quid est, perquiro. tu
uero non magis audisti me, quam si lapis coram assedisses, & molaris quidem, nec aures,
neq; cerebrum habens. Quod si ego perterritus, ad hæc ita respondeam, num grauiter fe- Confutatio
res Hippia? HIP. Quonam modo? SOC. Sic inquam. Hoc tamen Hippias pulchrum es- quartæ defi
se dixit, quamuis ego illum ut tu me nunc, interrogassem, quod omnibus pulchrum, sem nitionis
perq; existit. Quid ais? An molestè feres, si hæc dixero? HIP. Certò scio ô Socrates, quod
dixi omnibus esse pulchrum, & ita uidebitur. SOC. An & erit? dicet ille. semper enim pul
chrum quod pulchrum. HIP. Omnino. SOC. Nónne & erat, interrogabit. HIP. Et erat.
SOC. Ad hæc ille, & nunquid Eliensis hospes inquit, Achilli pulchrum esse, post geni-
tores suos naturæ cõcedere, & auo illius Aeaco, alijsq; quicunq; ex dijs nati sunt, & ipsis
denicq; dijs. HIP. In malam rem, quid hoc hominis? prophanæ enim sunt ô Socrates, hu-
iusmodi quæstiones. SO. Quid uero? percontante alio hæc asserere non ualde prophanũ?
HIP. Forsitan. SOC. Fortè igitur tu is es, ille dicet, qui cuilibet ac semper pulchrum esse
dicis à filijs funere honorari, parentibus parentare. An non ex omnibus unus Hercules
erat, alijq; quos ante a memorauimus? HIP. At uero non dijs dicebam. SOC. Nec heroi-
bus etiam ut uideris. HIP. Non certe quicunq; deorum filij fuerunt. SOC. Illis uero qui
non deorum? HIP. His ipsis. SOC. Ergo secundum sermonem tuum ex heroum numero
Tantalo quidem & Dardano atq; Zeto graue, prophanum & turpe est: Pelopi uero, a-
lijsq; similiter genitis, pulchrum. HIP. Ita mihi uidetur. SOC. Ad hæc ille. tibi ergo uide-
tur, quod in superioribus non dicebas, sepelire parentes, à filijs sepeliri, quandoq; & qui-
busdam turpe contingere, imò impossibile esse, hoc omnibus esse pulchrum. Quamob-
rem similiter hoc atq; superiora illa, scilicet uirgo & olla, habet atq; etiã ridicule magis,
alijs pulchrum est, alijs minime. Quocirca sic me ille corripiet. Nondũ hodie potes ô So-
crates, quid ipsum de quo quæritur, pulchrum sit, exprimere? Et meritò me ita iurgabit,
dum sibi talia respondebo. Talis est ut plurimum disputatio nostra. Quandoq; uero tan-
quam imperitiam meam & inscitiam miseratus, ipse mihi occurrit, interrogans utrum ta-
le quiddam pulchrum ipsum esse mihi uideatur, uel de quouis alio disputetur. HIP. Quo-
modo id ais ô Socrates? SOC. Dicam. O beate Socrates, inquit, ita respondere talia desi
ne. inepta quippe sunt, & facile refelluntur. Sed aduerte, num tale quiddam ipsum pul-
chrum appareat, quod nos suprà tetigimus, cum aurum diceremus, quibus decens est, es-
se pulchrum: contrà, quibus minime: atq; alia omnia, quibus ipsum decens eiusq; natura
competit, pulchra fieri. Vide igitur num hoc ipsum pulchrũ sit, ego autem ista passim cõ-
cedere consueui. Nam quid obijciam, non inuenio. Tibi uero decorum, ipsum pulchrum Quinta defi
esse uidetur? HIP. Omnino ô Socrates. SOC. Caueamus ne in aliquo decipiamur. HIP. nitio pul-
Cauendum certe. SOC. Vide itaq;, decorum id uocamus, quod aduenies uideri pulchra chri
singula facit quibus adest, uel quod esse efficit, uel ex ijs neutrum? HIP. Mihi quidem ui- Confutatio
detur. SOC. Vtrum quod apparere pulchra facit, perinde ac si quis deformis, amictu cal
ceisq; decoris ornatus, pulchrior appareat? Nõne si decorum ea quibus ineſt, pulchrio-

ra ꝙ̄ sint,uideri faciat, deceptio quædam circa pulchrum decorum esset:neque esset hoc quod quærimus,Hippia:Illud quippe quæsiuimꝰ,quo res ōmnes pulchræ pulchrę sunt: quemadmodum omnia magna,excessu magna sunt.hoc enim omnia magna sunt. atque etiam si non uideantur,excedant tamen,magna esse necesse est.Sic & pulchrum quæsiui mus,quo pulchra sunt omnia,siue appareant, siue non,quid esset. Decorum quidem nō est:pulchriora enim quàm sint,uideri facit,inquantum decorum est, ut ipse aiebas: qualia uero sunt, uideri non sinit.Quod autem pulchra esse facit,quemadmodum paulo ante dicebam,siue appareant,siue non, quid est dicendum? hoc nempe quæritur, si modo pulchrum quæritur. HIP. Atqui decorum ô Socrates, & esse & apparere pulchra quum adest, efficit. SOCR. Igitur impossibile est,quæ reuera pulchra sunt, non uideri pulchra, dum adest quod uideri facit. HIP. Impossibile. SOC. Confitebimur hoc ô Hippia? omnia reuera pulchra instituta & studia, existimari etiam pulchra ab hominibus,uel cōtrà, ignorari, adeò ut de his homines priuatim & publice acerrime pugnent? HIP. Ignorari potius ô Socrates,arbitror. SOCR.Non tamen ignoraretur, si ut pulchra sunt,ita pulchra etiam apparerent:apparerent autem,si decorum pulchrum esset, neq; esse solum,sed uideri etiam pulchra cogeret. Quamobrem si decorum est quod pulchra facit esse, est utique quod quærimus pulchrum,non tamen id quod uideri cogit: sinautem uideri duntaxat,decorum efficit,nequaquā pulchrum ipsum est, quod petimus.esse namq; illud compellit.Apparere autem simul & esse,neq; pulchra,neq; aliud quicquam efficere idem potest. Eligamus iam,utrum decorum esse putemus,quod uideri pulchra, uel quod esse facit. HIP. Quod uideri ô Socrates, arbitror. SOC. Papę, quàm longe nos Hippia ipsius pulchri cognitio fugit,postquam decorum aliud quiddam præter ipsum pulchrū esse apparuit. HIP. Per Iouem ô Socrates,mihi quidem absurde nimium. SOC. Cæterum ô amice,nondum dimittamus: neq; enim omnem abieci spem,quid sit pulchrum inueniendi. HIP. Omnino sperādum ô Socrates,neq; enim inuentu difficile: mihi quippe conscius sum,quod si paulisper ad me mihi redire soli liceat,exactius quàm exacte,tibi id explicarem,ita ut nihil ultra requireres. SOC. Heu ne alta id uoce dicas ô Hippia,ne indignetur, longiusq; nos effugiat,non uides quantum nos hactenus fatigauerit? Verum nihil dico. Tu enim cum solus eris,facile ut puto inuenies. Sed age per deos,me præsente inueniasi & si uis,ut hactenus ita deinceps unà mecum perquire. Si inueniemus,bene erit. sin minus,ego quidē mea sorte contentus ero:tu uero postquā abieris,facile inuenies.si tamen nunc inueniamus,haud amplius tibi molestus ero,quid tecum ipse excogitaueris, flagitans. In præsentia uero considera, num tibi id pulchrum esse uideatur. Attende obsecro diligenter,ne delirem. Hoc utique pulchrum esto, quod utile est. Cuius quidem rei hinc maxime coniecturam facio:quia pulchri oculi sunt,non qui impotes uidēdi, sed qui apti & utiles ad uidendum. HIP. Certe. SOCR. Et uniuersum corpus ita pulchrum dicimus, aliud ad cursum, aliud ad luctam. Itemq; animalia omnia,ut pulchrū equum, gallumq;, & coturnicem,& apparatus omnes,atq; uehicula,tum terrestria,tum maritima,naues atque triremes,instrumenta quoque omnia tam ad musicam quàm ad artes alias pertinentia,item si uis studia atque leges, singula hæc eadem fermè ratione pulchra uocamus,respicientes scilicet qua conditione unumquodq; natum, uel fabricatum, uel locatum utile est,& qua ratione utile, & ad quid utile, & quando utile, pulchrum esse dicentes: quod uero secundum hæc inutile, turpe. An non idem tibi quoque uidetur ô Hippia? HIP.Mihi uero. SOCR. Probe igitur nunc dicimus, præ cæteris omnibus quod utile est, ipsum pulchrum esse. HIP. Probe admodum ô Socrates. SOC. Nónne quod efficere aliquid potest,ad id utile est quod hoc effici potest: quod non potest, inutile? HIP. Prorsus. SOCR. Potentia ergo pulchrum, impotentia turpe. HIP. Maxime: nam & alia nobis omnia sic esse testantur,& ciuilia præcipue. Quoniam in ciuitate sua atq; republica potentem esse,omnium est pulcherrimum,impotentem uero turpissimum. SOCR. Præclare loqueris. Sed nunquid ob hanc ipsam rationem, sapientia pulcherrimum omnium,insipientia contrà turpissimum? HIP. Tu uero quid putas? SOCR. Quiesce parumper ô dulcis amice. Nam de eo quod dicimus, suspicor atque timeo. HIP. Quid metuis Socrates? nónne scite dicta hæc sunt? SOC. Velim equidem, sed mecum hoc animaduerte

Ponitur uti le ut quęratur genus pulchri

uerte,utrum quis unquam quod neq; scit, neq; potest, efficiat. HIPP. Nequaquam. quo enim pacto,quod nequit ageret? SOCR. Qui delinquunt, & mala agunt efficiuntq; ignari, si hæc non potuissent, nunquid egissent? HIPP. Minime. SOCR. At uero potentia possunt, quicunque possunt: non enim impotentia. HIPP. Non certe. SOCR. Possunt autem omnes facere quæ faciunt? HIPP. Proculdubio. SOCR. Mala uero multo plura quàm bona, omnes homines statim ab ineunte ætate per omnem uitam agunt, neque ipsponte delinquunt. HIP. Vera loqueris. SOCR. Quid porrò? hanc potentiam, atq; hæc utilia quæ ad malorum executionem conducunt, num pulchra uocabimus, an longe alter? HIPP. Longe absunt à pulchro ô Socrates. SOC. Non ergo potens nobis & utile ut uidetur ipsum pulchrum existit. HIP. Immo, si modo bona possit, ad eaq; conferat. SOCR. Illud igitur reprobatum est,quod potens & utile simpliciter pulchrum sit. Sed nunquid hoc erat ô Hippia, ad quod animus noster respiciebat? Ipsum scilicet potens & utile ad bonum conficiendum, pulchrum esse. HIP. Mihi quidem uidetur. SOCR. Hoc conducibile est, an non? HIP. Valde. SOCR. Sic utique pulchra corpora, pulchra instituta legum, & sapientia, & alia quæ paulo ante retulimus,omnia ex eo pulchra sunt quo conducibilia sunt. HIP. Constat. SOCR. Conducibile itaque ipsum nobis pulchrum esse uidetur. HIP. Maxime omnium. SOC. Atqui conducibile est, quod bonum efficit. HIP. Idipsum. SOC. Efficiens autem nihil aliud est quàm causa. HIP. Nihil. SOCR. Ergo boni causa pulchrum est. HIP. Est profecto. SOC. Aliud uero est causa, aliud id cuius causa est. Neque enim causa ipsius causæ causa esse potest. Quod hinc maxime coniectare licet. Nónne causam efficientem esse constitit. HIP. Plane. SOCR. Ab efficiente uero effectum fit, non efficiens. HIP. Verum est. SOCR. Aliud efficiens, aliud effectum. HIP. Aliud certe. SOCR. Non ergo causa ipsius causa est, sed eius quod ab ipsa efficitur. HIPP. Sic est. SOCR. Itaque si pulchrum boni causa est, à pulchro fit bonum. Et ob hanc causam ut uidetur, prudentiam aliaq; pulchra omnia exoptamus, quia opus quod ex his gignitur, id est bonum,exoptandum est. Vnde per ea quæ inuenimus, pulchrum ad bonum ideam patris cuiusdam habere uidetur. HIP. Omnino quidem, præclare enim loqueris. SOC. Num & hoc præclare, quod neque pater filius est, neque filius uicissim pater? HIP. Et hoc. SOCR. Enimuero nec causa effectum est, nec effectum causa. HIP. Vera loqueris. SOC. Per Iouem ô uir optime, neque pulchrum bonum est, neque bonum pulchrum. An tibi ex his quæ dicta sunt, fieri posse uidetur? HIP. Non mihi, non per Iouem. SOCR. Placet nobis istud, & asserere uolumus, quod neque pulchrum bonum, neq; bonum pulchrum. HIP. Non per Iouem, non mihi placet. SOCR. Per Iouem mihi quoque ô Hippia nihil minus ex his quæ dicta sunt placet. HIP. Ita sanè uidetur. SOC. Haud amplius igitur sermo ille ut supra, egregius esse uidetur,quo id pulchrum asserebatur,quod conducibile utileq; & potens ad bonum aliquod efficiendum.immo si possibile est,absurdior iudicandus quàm superiores illi, quibus uirginē,& singula quæ supra narrauimus,pulchrum ipsum nuncupabamus. HIP. Apparet SOC. Equidem ô Hippia quò me uertam nescio, hæsito enim & ambigo. tu uero num forte quid habes? HIP. In præsentia minime, sed ut aliàs dixi, si mecum animaduertero, inuenturum me aliquid certo scio. SOCR. At uideor mihi ob discendi ardentem auiditatem moram tuam nequaquam toleraturus, Sed ecce nunc aliud quiddam mihi in mentem uenit. Attende obsecro utrum quod nos delectat: nō de qualibet uoluptate loquor, sed de illa quæ per usum atque auditum: utrum inquam tale quiddam pulchrum sit uocandum.Nam quo pacto repugnare possumus, cum pulchri homines uariq; apparatus, picturæ & figmenta pulchra,intuentes nos delectent? Cantus quoque pulchri & uoces, uniuersaq; musica, sermones & confabulationes similiter nos afficiant? Quapropter si audaci illi pertinaciq; homini responderemus,pulchrum esse quod per usum auditumq; delectat, nónne audaciam eius reprimeremus? quid putas? HIP. Nunc mihi ô Socrates quid ipsum pulchrum sit, scite dictum uidetur. SOCR. Quid uero, studia pulchra ac leges, propterea pulchra dicemus, quod per usum auditum que iucunda sint, an alia quadam specie contineri? HIP. Hæc ita forte ô Socrates, & si hominem latent. SOCR. Per canem ô Hippia, non illum quem ego maxime omnium uererer quoties delirarem

Conducibile an genus pulchri

Delectās an genus pulchri

aut aliquid dicere profiterer, cum nihil dicerem. HIP. Quem dicis? SOC. Socratem Sophronisci filium, qui nihilo magis concederet ut hæc indiscussa facile iudicarem, quàm ut scire putarem quæ nescio. HIP. Atqui mihi quoq; postquam ipse dixisti, aliud quiddam id quod ad leges attinet, esse uidetur. SOC. Quiesce aliquantulum ô Hippia. Nam in eandem circa pulchrum ambiguitatẽ incidisse uidemur, in quam paulo ante, dum putamus quiddam certi nos habere. HIP. Quo pacto id ais Socrates? SOC. Dicam equidem quod mihi uidetur, si quid tamen dico. Hæc enim quæ ad studia legesq; pertinent, fortasse non extra sensum uidendi audiendiq; sunt. Præterea hunc sermonem, qui asserit quod his sensibus gratum est esse pulchrum, feramus, nec leges in mediũ producamus. At siquis nos interroget, siue is quem retuli, siue quiuis alius in hunc modum: Quid ô Hippia atq; Socrates, id duntaxat iucundũ quod sensibus duobus percipit, pulchrũ esse cẽsetis? quæ uero cæteros sensus suauitate perfundunt, cibus, potus, ueneris actus, aliaq; huiusmodi, pulchra esse non dicitis? An forte neq; dulcia hæc, neq; in sensibus præterquam in audiendo uidendoq; uoluptatem penitus ullam? Quid inquam ô Hippia respondebimus? HIP. Magnas quoq; inesse aliis sensibus uoluptates assentiemur. SOC. Sed ille, qua de causa dicet, cum non minus hæ quàm illæ uoluptates sint, pulchri eas cognomento priuatis? Quoniam, respondebimus, nemo est qui nos non rideat, si dicamus non dulce comestionem esse, sed pulchrum: odorem item suauem non suaue esse, sed pulchrũ. Veneris quoq; motus dulcissimum quiddam esse unusquisque æque ac nos cõtendet, sed eos ipsos cum exercet quispiam, ita exerceat oportet, ut conspectui hominum ueluti turpissimam rem subducat. Cum hæc dixerimus Hippia, ille forsitan respondebit: intelligo equidẽ iam du dũ quod uos pudor impedit quo minus uoluptates huiusmodi pulchras nominetis, quia hominibus non uideantur. Ego uero non quærebam, quod uulgo pulchrum uidetur, sed quod pulchrum ipsum est. Dicemus enim puto quid pulchrum esse posuerimus, partem scilicet eam iucũdi, quæ per oculos auresq; delinit. Tu uero Hippia quôte uertes? an forte quid aliud inferemus? HIP. Non alia præter hæc ô Socrates dicemus. SOCR. Præclare dicitis, inferet ille. Si ergo solum quod per uisum, auditumq; gratũ aduenit, pulchrum est, quod per alium sensum delectat, minime pulchrum. Confitebimur ne? HIP. Confitebimur. SOC. Ille uero sic iterum. An quod per uisum iucundum, per uisum & auditum iucundum est? Et quod per auditum iucundum, per auditũ & uisum etiam? Ad hæc nos, nullo modo quod per alterum est, per utrunq; esse. hoc eñ quærere nobis uideris. Nos uero diximus quoduis è duobus his iucundis ipsum per se pulchrum esse, & si utrũq; simul. nónne sic respondendum? HIP. Sic prorsus. SOC. Nunquid igitur, inquiet ille, à iucundo iucundum, eo ipso quod iucũdum est, differt? haud quæro utrum maior minor ue sit aut magis minus ue uoluptate uoluptas, sed utrũ ex pluribus uoluptatibus una quẽdam hoc ipso ab alia differat, quod hæc quidem uoluptas sit, illa minime. Nobis quidem non uideri dicemus. HIP. Non uideri plane. SOC. Sic ille inferet. Nónne propter aliud quiddam quàm propterea quod uoluptates sint, has potissimum uoluptates è numero omnium elegistis, tale quiddam in utrisq; inspicientes, quod uidelicet naturam quandam habent ab aliis differentem, ad quam profecto respicientes, pulchras esse illas asseueratis? neq; enim usus uoluptas idcirco pulchra est, quia per usum fit. Nã si illius pulchritudinis hæc esset causa, nullo modo quæ per auditum fit, pulchra esset, cum per usum nequaquã efficiatur. Nos autem uera illum dicere confitebimur? HIP. Confitebimur sanè. SOCR. Neque rursus auditus uoluptas ex eo pulchra, quia per auditum fiat? alioquin quæ per usum percipitur pulchra non esset, quippe cum non eadem sit cum illa quæ per auditum efficitur. Eum uirum qui ita dicit ô Hippia uera loqui fatebimur? HIP. Vera nimirum. SOC. Veruntamen utræque inquiet pulchræ sunt ut dicitis. Dicimus ne? HIP. Dicimus certe. SOC. Habent igitur commune quiddam atq; idem, quod eas pulchras efficit ꝙdue ambabus communiter inest, & unicuique proprie. Alioqui haud ambæ pulchræ essent & utraq;. Age mihi tanquam illi responde. HIP. Ita mihi ut ais, uideri respondeo. SOC. Si enim uoluptates hæ aliquid ambæ susciperent, quod non earum utraque pateretur, nunquam huiusmodi passione pulchræ existerent. HIP. Sic est ô Socrates. Qui enim fieri potest, ut quod neutra illarum patitur, ambæ perpetiantur? SOCR. Non tibi uidetur

tur. HIPP. Atqui & rerum istarum & locutionum huiusmodi penitus imperitus essem. SOC. Iucunde quidem ô Hippia. cæterum ego fortasis periclitor, uideri mihi aliquid intueri, quod ita se habeat, qualiter habere impossibile tibi uidetur. Video autem nihil. HIP. Non uideris ô Socrates uidere, sed omnino planissime perspicere. SOC. Enimuero permulta generis huius mihi animo obuersantur, quibus fidem non præsto, postquam non probantur tibi, qui argenti plus studio sapientiæ quàm cæteri nostri temporis mortales cumulasti. Ego autem ô amice, utpote qui nihil unquam lucratus sum, cogito ne me fortasse ludas, ex industriaq; fallas, adeo mihi multa uidentur. HIP. Nemo melius quàm tu intelliget Socrates, ludam nec ne, si hæc quę tibi occurrunt proferre cœperis: nihil enim dicere uideberis, quoniam nũquam reperies, quod cum nec ego patiar, nec tu, ambo perpetiamur. SOCR. Quomodo inquis Hippia? fortè tu aliquid dicis quod ego minus intelligo. Verum ausculta me, quod sentio planius explicabo. Mihi quidẽ uidetur, quod neque contingit me esse, neque sum, neq; tu similiter, hoc ambos pati nos posse. Item alia quæ ambo patimur, neutrum nostrum existere. HIP. Monstra rursus afferre uideris ô Socrates, & magis certe quàm ante. Attende modo. Si ambo iusti essemus, nónne & uterq;? Vel si iniustus uterq;, nónne & ambo? Aut si sanè ambo, an non uterque? Et si uterq; nostrũ laborat in aliquo, uel uulneratus est, uel percussus, siue aliud quiduis passus fuerit, nónne idem ambo perpetimur? præterea si aurei, uel argentei, uel eburnei, ac etiã si uis, generosi, aut sapientes, aut honorati, uel senes uel iuuenes, aut aliud quiduis humanum ambo essemus: nónne omnino necessarium esset hoc utrumq; nostrum esse? SOC. Omnino quidem. HIP. Cæterum ipse ô Socrates res ipsas totas non cõsideras, neq; illi quibuscum disputare es solitus: plauditis autem illico quia pulchrum intercepistis deprehendistisq;, & unumquodq; differendo auellitis: atq; idcirco ita uos magna latent corpora, continuam essentiam ex natura sortita. Et nunc adeo circa hæc te ueritas fugit, ut putes esse passionem aliquam uel essentiã, quæ circa ambo quædam uersetur, circa uero utrũq; minime: atq; uicissim quæ circa utrumq; quidem sit, circa ambo uero nequaquã, adeo ab surdi, temerarij, inepti, fatui estis. SOC. Talia quidem nostra sunt, Hippia, non qualia quis optaret, ut trito prouerbio fertur, sed qualia esse possunt. Sed ipse semper admonẽdo nos iuuas. Etenim prius quàm nos in his admoneres, quàm stolide affecti essemus adhuc tibi clarius aperiam, si quæ de his sentimus retulero. Dicámne? HIP. Scienti Socrates refers: nouí enim omnem eorum qui in disputando uersantur conditionem. Veruntamen si cupis, enarra. SOC. Cupio equidem. Enimuero ita rudes eramus antequam tu hæc diceres, ut de me ac te opinaremur, quod uterque nostrum unus sit, neque tamen ambo id simus quod quisq; nostrum. non enim unus, sed duo sumus. Adeo fatui eramus. Nunc uero abste didicimus, quod si duo ambo sumus, duo similiter utrunq; nostrum esse necesse est: & si unus uterq;, unum pariter ambos. Impossibile enim est uniuersali & continua essentię ratione secundum Hippiam, aliter se habere. Sed quod ambo erant, idem & uterque: & contrà quod uterq;, pariter ambo. Nunc igitur à te persuasus hic sedeo: prius tamen ô Hippia id mihi memora, utrum unus ego tuq; simus, uel tu duo & ego duo. HIPP. Quid ais Socrates? SOC. Hęc ipsa quæ dico. Vereor enim aperte coram te loquí: nam mihi succenses, turbasq;, quando dicere aliquid tibi ipsi uideris. Simul autem mihi dicas nõne uterq; nostrum unus, & unum esse contingit utrunq;? HIP. Omnino. SOC. Quod si unus impar quoq;. an non unum impar existimas? HIP. Equidem. SOC. Num & ambo cum simus duo, impares sumus? HIP. Nequaquam. SOC. Sed pares ambo? HIP. Pares. SOC. Nunquid ex eo quod ambo pares, par etiam uterq; nostrum? HIP. Minime. SOC. Non ergo necesse est omnino ut modo dicebas, quæcunque ambo utrosq;, & quæcunq; utriq; ambos esse. HIPP. Nøn in rebus huiusmodi, sed in his quæ ipse supra narraui. SOC. Sat habeo Hippia. Nam ista sufficiunt, postquam alia sic, alia aliter se habere uidentur. Dixi equidem, si recordaris unde sermo hic est ortus, uoluptates per uisum & per auditum, non hoc pulchras esse quod utraq; earum habet, ambæ nequaquam, uel quod ambæ, sed utraq; minime, immo eo quod & ambæ habent & utraque: & idcirco ambas & utranque pulchras esse, & tu concessisti, & ego hac de causa per illam ipsam essentiam quæ ambas sequitur, ambas esse pulchras, si modo pulchræ sunt censui: per eam uero

Prouerbiũ

quæ

quæ alteram deserit, minime. Et nunc quoq; idem existimo. Verum mihi tanquã à principio dicas, si uoluptates quæ per uisum, & quę per auditum fiunt, ambæ & utraque pulchræ sunt, quod ipsas pulchras efficit, nónne ambas & utranq; sequitur? HIP. Prorsus. SOC. An ex eo quod utraq; atq; ambæ sunt uoluptates pulchræ sunt? uel hac ratiõe aliæ quoq; uoluptates non minus pulchræ? nihil enim minus uoluptates illas esse cõstitit. me ministin? HIP. Memini. SOC. Sed quia per uisum & auditum fiunt, idcirco pulchras esse illas est dictum. Vide num uera loquar. Sic enim ut memini diximus, pulchrũ esse quod iucundum nõ quidem per sensus quoslibet, sed quod per uisum duntaxat atq; auditum. HIP. Sic prorsus. SOC. Nónne passio hæc ambas sequitur, utranque minime? Non enim utraque illarum quemadmodum supra diximus, per ambas sunt, sed ambæ quidem per ambas, utraq; minime. Est ita? HIP. Est. SOC. Non ergo hoc utræque pulchræ sunt, quod non sequitur utrasque: ambo enim non sequitur utrunq;. Quamobrem ambo illa uocare pulchra secundum suppositionem licet, utraque uero nequaquam. an aliter dicimus? Nónne hoc necessarium est? HIP. Videtur. SOC. Dicendum ne ambo quidem pulchra esse, utraque uero nequaquam? HIP. Quid prohibet? SOC. Hoc mihi amice obstare uidetur, quod quædam sic adesse alijs iudicata sunt, ut si ambobus adsunt, adsint & utrique: & contra si utriq;, & ambobus. Talia uero erant quæ tu narrasti. HIP. Erant certe. SOC. Quæ autem ego retuli, minime: quorum numero erat quod ambo dicitur, & quod utrunque. Est ne ita? HIP. Est. SOC. Vtrum tibi uidetur ô Hippia ex his quæ ipse exposuisti pulchrum esse? Vt si ego robustus & tu, ambo robusti. Item si ego iustus & tu, ambo: & contrà, si ambo, & uterque. Vel nihil prohibet ita contingere, ut in ipsis paribus & imparibus accidit: ubi ambo aliquando paria sunt, imparia utraq;, & aliquando paria: nec non utraque interdum talia sunt, ut exprimi nequeant, ambo queant, & interdum nequeant. Aliaq; huius generis plurima quæ mihi occurrere dixeram: quorum in numero pulchrum ponis? num ita tibi de hoc ut mihi apparet? nimis enim absurdum esse mihi uidetur, ut ambo pulchri simus non uterque. Vel contra, uterq; pulcher, non ambo, aut aliud quodlibet talium. Itáne ipse eligis ut ego? An illo potius modo? HIP. Sit equidem. SOC. Recte ais Hippia, ut à longa inquisitione nos liberemus. Si enim ex his quæ pulchrum, haud amplius quod per uisum, & auditum delectat, pulchrum erit. Ambo nanq; pulchra facit, utraque minime. Hoc autem impossibile, ut inter nos conuenit. HIP. Conuenit certe. SOC. Impossibile igitur quod per uisum, & auditum iucundũ, pulchrum esse: nam si id pulchrum esset, impossibile aliquid sequeretur. HIP. Vera hæc sunt. SOC. Hic contentiosus ille dicet exponite iterum à principio, postquam istud uos fefellit, quid esse pulchrum hoc dicitis, quod ambabus uoluptatibus inest, propter quod istas præ cæteris honorantes pulchras uocatis. Necessarium mihi uidetur ô Hippia, utre spondeamus, quod innoxiæ sunt præ cæteris uoluptatibus atque optimæ tam ambæ q̃ utraque. An tu aliquid aliud habes, quo ab alijs differant? HIP. Nihil, reuera enim optimæ sunt. SOC. Tum ille, hoc igitur pulchrum esse dicitis conducibilem uoluptatem? Videri equidem respondebo. tu uero? HIP. Et ego. SOC. Ille uero ad hæc. Nónne conducibile est quod bonum efficit? Efficiens autem & effectum aliud esse constitit. unde eõdem relabimur. Neque enim bonum pulchrum esset, neque pulchrum bonum, si quidem aliud unumquodque illorum esset. Ita esse nos illi, si sapiemus, ilico respondebimus. Nefas enim est, recte loquenti non assentiri. HIP. Quid tu aliud Socrates cuncta hæc esse ducis, quàm imminutiones quasdam, concisionesq; sermonum ut ante dixi, in minima resolutas? Illud uero pulchrum & multifaciendum est, ut quis ualeat, præclara oratione habita in iudicio, uel concilio, uel alio conuentu publico ad quem uerba fiunt, auditoribus persuasis, non minima quædam, sed maxima præmia reportare, sũijpsius, rerum suarum, amicorum q; salutem. Hæc sanè omissis minutis his quæstiunculis complecti decet, ne demens esse uideare, dum deliramenta, & nugas, ut modo pertractas. SOC. O amice Hippia, tu quidem beatus es, qui nosti quibus studere hominem decet, & ipse abunde ut asseris, studuisti. Me uero mira quædam fortuna detinet: quippe aberro semper atque mendico. Quotiens autẽ inopiam meam sapientibus uobis ostendo, uerbis rursus à uobis obiurgor. Objcitis enim continuo, quæ & tu nunc obiecisti, me scilicet

Definitio alia falsa pulchri

Cõfutatio

Alia definitio falsa pulchri

licet stolida, exilia, & nihili facienda tractare. Demũ cum persuasus à uobis, eadem quæ & uos profero, optimum esse elegãter orare in iudicio, & alio quouis cœtu, & ad uotum peragere, rursus nonnulli è nostris, & ille uir qui me semper redarguit, grauiter increpãt. Proximus ille uir mihi genere est, & unà mecum habitat. Ergo cum primum domum ingressus sum, & ille me talia dicentem audit, interrogat quid nõ erubescam de pulchris rebus disputare, cum adeo manifeste circa pulchrũ redargutus sim, quod ipsum pulchrum quid sit ignorem. Inquit enim, qua ratione intelliges quæ oratio pulchre cõposita sit quæ non, aut aliam quamlibet actionem pulchram esse, uel turpem, dum pulchrũ ipsum quid sit ignoras? Et quãdo ita affectus sis, uiuere te quàm mori præstare putas? Contingit itaq; mihi quod modo dicebam, ut & à uobis & ab illo male audiam. Sed fortè operæ precium est hæc omnia tolerare: neq; enim id absurdum, modo quippiam lucratus sim. Tantum enim Hippia consuetudine utrorumq; profeci, ut prouerbium illud, quod Pulchra difficilia esse dicit, intelligere mihi iam uidear. Prouerbiũ

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN Platonis Lysidem, uel De amicitia, ad Petrum Medicem patriæ patrem.

VBI Socrates cum sophistis eorumq; sectatoribus disputat, opiniones falsas redarguit, ueras significat potius, quàm doceat. Nam acuta ingenia redargutis falsis, exiguo deinde uestigio uera uenantur, Quod in Euthydemo, Protagora, Menone, Hippia, Euthyphrone, & Lyside patet. Vbi uero cum discipulis & studiosis sui sermonem habet, ostendit ac docet. quod quidem ex multis dialogis intelligitur. In Lyside igitur cum de amicitia inter sophistarum discipulos disputetur, cõfutandis falsis potius, quàm monstrandis ueris, Socrates studet. Quæ uero sit de amicitia, & amore Platonis sententia, ex hoc libro conijcere, sed ex libris de legibus alijsq; multis comprehẽdere possumus. Amicitiam esse uult honestam perpetuæ uoluntatis communionem. Huius finem esse, uitam unam. Principium eius, cognationem. Medium aũt amorem. Vt honestam dicit, excludit improborum hominum contubernia, lasciuorumq; congressus. Vt perpetuæ, leues adolescentiorũ beneuolentias, etiam si honestæ sint, nondum amicitias appellandas monet. Vt uoluntatis, significat nõ similitudinem opinionis cuiusdam uel artis ad amicitiam perficiendam sufficere. Vt cõmunionem, beneuolentiæ uicissitudinem indicat. Huius finis est, ut è duobus animis unus uoluntate fiat, ex una uoluntate uita una, ac demũ ex una uita, numinis unius eiusdemq; ideæ fruitio. Principiũ quo cõmuniõis huius desiderii excitatur, cognatio est. Cognatio conuenientiã in idea, sidere, genio, et quadã animæ corporisq; affectiõe significat. Nã qui ex uno pẽdent, in unũ, per unũ, atq; ad unum reuerti nituntur. Mediũ & quasi quidã ad amicitiã trames, amor existit. Cũ aũt amor pulchri desiderium sit, et amicitia ab amore & ducatur pariter & dicatur, necesse est eos qui amici futuri sunt, pulchros esse. Pulchros inquã quorum animi pulchri. Homo enim animus est: Corpus hominis instrumentum: et quisquis pulchrum amat corpus, nõ hominem, sed ea quæ sunt hominis amat. Quamobrem quotiẽs cognatio illa deest, & animorum pulchritudo cõcurrit, perfecta nascitur amicitia. Si corporis forma huic animorum pulchritudini adiuncta est: citius amare incipiunt, et breui amicitiæ habitum assequuntur. Quod in Platonis Dionisq; mutua beneuolentia contigit. Sin aũt forma corporis cum animi deformitate coniungitur, non honestæ cõmunionis, sed turpis congressus cupido exoritur. Vnde nõ amicitia, immo petulantia primum, deinde discordia proficiscitur. Quare si cognatio deest, amici nunquã. Si adest cognatio, deest omnis pulchritudo, interdũ benenuoli potius, quàm amici. Sin aũt cognationi pulchritudo corporis, nõ animi est adiuncta, pro amicitiæ desiderio obscœni congressus ardor exoritur. Cum unus animo pulcher, turpis alter, admonitionis & increpationis studium cognatio illa parit. Quod si pulcher unius animus, alterius nec pulcher est, nec turpis, docendi discendiq; inuicem uoluntas ex cognatione prouenit. Tandem ex increpatione illa, et hac doctrina, amicitia nascitur. Quod quidem in Phædrũ & Alcibiadem Socratis amor ostendit. At uero cognatio pulchritudinem utriq; nacta, cito indissolubilem procreat amicitiam. Idq; in Platonis Asterisq; beneuolentia constitit. Atq; hæc, ut è multis colligitur, de amicitia Platonis nostri sententia est. In hoc autem dialogo primo eos qui amore abutũtur, et sub amicitiæ specie turpi libidini seruiũt, increpat. Deinde eos qui ex sola corporis forma, amari se dignos existimãt, admonet. Tertio illos, qui minus uere de amicitia sentiebant, refellit. Postremo callem quendã sagacibus animis ad uenãdam amicitiam indicat. Singula membra suis in locis legẽtibus patent. Nam dum Hippothalem & Ctesippũ ironia iocisq; deridet Socrates, quod turpi amore capti essent significat. Et dum coram illis adolescẽtes ad mores instruit, amatores admonet quo pacto amandum & quomodo unà uiuendũ sit. Cũq; amatores instituisset, secundã dialogi partẽ ad amatos instituẽdos aggreditur. Vbi lõga inductionis serie docet, nõ umbratili huius corpusculi forma, sed uera animi pulchritudine, sapientia

sapientia scilicet & prudentia amicos aucupari decere. Tertio loco confutat, et primo Solonis sententiam, qui amatos inquit amicos esse. Qui tamen sæpe amantes oderunt. Addit etiã nec amantes duntaxat, amicos esse, quia sæpe odio habentur qui amant. Vbi concludit reciprocam beniuolentiã, amicitiam esse uocandam. Deinde Empedoclẽ reprehendit, qui quamlibet simpliciter similitudinẽ ad amicitiam sufficere uoluit. Quod falsum esse artium multarum similitudo declarat, quæ inuidiam & odium sæpius quàm amicitiam gignit. Accedit posmodum Hesiodi Heraclitiq; opinio, quod dissimilia sint amica. Idq; falsum esse ex eo constat, quod odium & amor cum dissimilia sint, amica non sint, nec iustus uir & iniustus. & de alijs eodem pacto. Quod si quid aliquando dissimile sui appetere uideatur, ut aridum quod est, humorem, calorem ue quod frigidum, dicendum est non amare contrarium, sed suipsius restitutionem ex contrario quærere. Quod enim calore nimio præter naturam suam uritur, per frigus ad temperiem naturalem reducitur. Quare non frigus sed temperiem per frigus amat. Idem est de cæteris contrarijs iudicandum. His confutatis opinionem quandam ut suam quasi uaticinans Socrates infert. Vbi trifariã affectiones animi diuidit, bonum animum, malum, neutrum. Malum bono propter diuersitatẽ amicum esse nunquam. Malum à malo propter iniustitiam lædi. Ergo nec hos inuicem amicos esse. Neutrum uoq; amare malum impossibile. malum enim cùm obsit, suapte natura odio semper habetur. Restat ut amicitia sit inter bonum ac malum, & neutrum atq; bonum. Et illa quidem in gaudio, in desiderio hæc cõsistit. Ex quibus duæ quædam amicitiæ species ortæ sunt. Sed insurgunt obiectiones quædam, quæ id turbare uidentur, quas Socrates palàm infert, solutiones uero clàm innuit. Prima, quia bonus bono similis, similia uero non esse amica contra Empedoclem dictum fuit. Vbi intelligendum, non dictum esse similia nullo modo amica fieri, immo negatum quod simpliciter quælibet similitudo ad amicitiam procreandam sufficiat. Item cum secundo obijcitur: bonus seipso sufficit, ergo non desiderat alterum, unde non amat, quare nec boni amicus est: Exponendum est quod hæc absurditas nõ ex Platonis mente sequitur, sed ex Empedoclis & Heracliti dictis, in quibus amoris desiderium ab amicitia non distinguunt: quare unà cum amicitia cupiditas perpetua sit necesse est. Plato uero amicitiam habitum quendam esse uult ex amore diuturno contractũ. Quo fit ut amor sit exoriens amicitia. Amicitia uero inueteratus amor, in quo multo plus uoluptatis quàm desiderij restat. Ex quo sequitur, ut qui cupierat, iam delectetur. Itaq; amicitiæ habitus non necessario desiderio præsentis ardorem, sed delectationem exigit. Ergo si bonus bonum minus desiderat, nõ tamen minus, bonus bono gaudet quod ad seruãdam amicitiæ rationem plurimũ ualet. Atq; hæc una est amicitiæ species, inter bonum uidelicet atq; bonum in gaudio potius quàm in desiderio constituta. Est et altera, quæ desiderij plus, quàm uoluptatis includit, inter neutrũ bonumq; exoriens. Quæ quidem qua ratione fiat, & cuius gratia, & propter quid, in textu satis patet. Describit illam primo ut opinio porrigit, deinde paulatim emendat. Nam cum dixisset, neutrum propter malum inimicum amare bonum amicũ boni amicig; gratia, statim dictis obijciendo corrigit. Vbi primum docet, amicitias omnes quæ ad homines diriguntur, imperfectas esse, & imagines amicitiæ quæ ad ipsum primum bonum rerumq; omnium respicit auctorem, quod primo amatur, et causa est ut amentur hæc omnia. Et quisquis aliquid amat, ipsum primum tanquam finem amoris habet. Nam à primo bono bonum omnibus inest: à primo pulchro, gratia singulis adest, bonitas uero trahit nos, allicit pulchritudo. Non ergo ista nos inferiora mouent, sed primum illud in istis trahit & allicit. Illud itaq; in istis simul atq; ex istis, non ista amamus. In quo Platonis nostri pietas in deum, summaq; religio mirifice fulget. Ostendit præterea non semper nos alterius gratia amicos esse. Neq; enim primum bonum, boni alterius gratia exoptamus. Item non propter malum, bonum cuperes. Quia etiam omni malo è rerum natura sublato restaret bonum suapte natura gratum, & appetitus in eo quod minus bonũ, ad bonũ maius consequendum traheret. Non enim malum est, quod summi boni excitat appetitum, sed ipsius minus boni egestas ad sui repletionem in summum bonum conuertit: quæ quidem non malum, quia nunquam malum ad bonum, et contrarium ad contrarium, sed inchoatio boni potius nuncupanda. His ad emendationem illatis principium quoddam inducit amicitiæ perfectius inuestigandæ: Inquit enim cognationem & naturæ conuenientiam amicitiam parere, de qua satis in principio diximus. Postremo iuuenes illos adolescẽtesq; mordet, quod ignorent quid merito amandũ sit: quæ amicitia uera, quo pacto honeste stabiliterq; confletur: et antequã hæc discant, temere, procaciter, & petulanter amicitiam inire cõtendant. Sed ne illos infestos sibi redderet, clàm ista significauit, & seipsum unà cum illis reprehendit.

Hæc de argumento satis. Ad Lysidem ueniamus.

PLATONIS LYSIS, VEL DE AMICITIA

CITIA E GRAECA LINGVA IN LATINAM TRADVCTVS
à Marsilio Ficino Florentino, ad Petrum Medicen patriæ patrem.

SOCRATES. HIPPOTHALES. CTESIPPVS.
MENEXENVS. LYSIS.

Occasio dialogi

ITAM ex Academia in Lyceum rectà per suburbium iuxta mœnia, & cum ad portam ubi fons est Panopis, uenissem, Hippothalẽ Hieronymi filium, & Ctesippum Pæanæum, aliosq; unà cum his adolescẽtes multos offendi. Cumq; me Hippothales uenientem uideret, ô Socrates inquit, quónam & unde? At ego, ex Academia in Lyceum rectà. Tum ille, adesdum, rectà ad nos inquit, nõ diuertis? decet enim. Ad hæc equidem, decet inquam: sed ubinam, & apud quos uestrum esse me uultis? Ille uero è regione mœniorum gymnasium quoddã ostendens muro circumdatum, & ianuam apertam, hic ait, manere te uolumus, hic autem ipsi & alij multi & quidem honesti nos exercemus. Qua potissimum in re est hæc uestra exercitatio? In palæstra quæ nuper est constituta, ac ut plurimum in sermonibus, quos tecum libenter cõmunicaremus. Recte agitis. Sed quis ibi præceptor? Socius & laudator tuus Miccus. Per Iouem nõ malus ille quidem, sed admodum sophista. Vis' ne me intro sequi, ut eos qui ibi sunt, uideas? Id in primis libenter audirem, ad quid ingrediar, & quis pulcher ille. Alius alij uidetur ô Socrates. Tibi uero, quis ô Hippothales? Dic obsecro, quis amatus ille. At ille interrogatus obticuit. Tum ego, ô Hieronymi fili Hippothales, utrũ ames quempiam nec ne, nihil opus est ut aperias. Noui enim quod non solum amas, sed quod in amore progressus sis tam procul. Etenim cæteris in rebus hebes & inutilis sum: id autem unum mihi munus à Deo datum, ut primo aspectu amatores cognoscam. Ad hæc ille nihil respondit. Verũ Ctesippus, quàm urbanus es, inquit, Hippothales, qui amati tui nomen Socrati referre detrectas. Quod si paulisper ille hic moretur, necabit assidue ex te audiendo. Nobis enim dudum ô Socrates, aures compleuit, furdasq; reddidit nomine Lysidis. Vbi uero potus est nõnihil, facile fit, ut uel à somno excitati, Lysidis nomen audire uideamur. Nec molestum esset, sit molestum licet, assidue de illo loquentem audire, ni carminibus nos suis, epigrammatisq; uincere & exhaurire conet, & quod molestissimum est, amores suos uoce miranda canat, quam perferre necesse habemus: nunc uero abs te rogatus erubescit. Iuuenis inquam Lysis hic esse uidetur: nam audiens eius nomen, haud agnoui. Tum ille, raro nomen eius enunciat. sed ex patris nomine cum sit uir admodum nobilis, adhuc iuuenis ipse cognominatur: id enim mihi persuadeo, fieri non posse ut pueri formam ignores: adeò namq; honesta indole præditus est, ut uel ea sola notus omnibus esse possit. Cuius inquam filius est? dicite quæso. Democratis inquit, Æxonei maior natu filius. At ego, Esto ô Hippothales, ut generosum constantemq; amorẽ natus sis. Age uero mihi quoq; quæ & his ostende, ut uideam utrum scias, quæ de amato amantem uel ad seipsum uel ad alios dicere oportet. An tu horum quicquam ô Socrates, quæ ille dicit, ponderandum censes? Tu uero amare te illum quem hic dixit, neges? Nequaquam, sed nihil componere aut scribere de amoribus aio. Ad hæc Ctesippus: haud sanæ mentis hic est, sed delirat atq; insanit. O Hippothales, nec carmina, nec etiam cantilenam, si quam in amicos composuisti, audire admodũ curo: sed qua mente in illos sis, intelligere cupio. Ctesippus iste tibi referet. nouit enim meminitq;. siquidem, ut ipse ait, quotidie audiens à me obtunditur. Maximè profecto. quàm ridiculum est enim, ut quẽ hic præ cæteris amet, de eius ingenio, quod ne puer quidem dicat, afferre nihil possit. Quæ enim ciuitas uniuersa de Democrate & Lysidе huius auo, decq; omnibus illorum maioribus prædicat, eadem & ipse circumfert, diuitias, equorum copiam, uictorias in Pytho, Isthmo, & Nemea, quadrigis & equis, necnon istis antiquiora. Ac nuper cõuiuium carmine quodam retulit, quo quidam ex Lysidis maioribus Herculem quondam ob cognationem hospitio excepit, quippe quum ille quoq; ex Ioue & filia cuiusdam principis populi natus esset, quæ quidem & aniculæ cantant. Cæteraq; huiusmodi permulta ô Socrates. Hæc sunt quæ hic narrando canendoq; audire nos cogit. O ridicule Hippotha-

les, antequam uiceris, encomium in te ipsum componis cantasq;. Non in me ô Socrates, hæc uel paro, uel canto. Non putas inquam. Qui istuc dicis, inquit ille? Maxime omniũ in te unum odæ hæ redundant. Nam si amicum talem apprehenderis, ornamento tibi erunt laudes eiusmodi, tanquam triumphatori cuidam, cum amicũ huiusmodi nactus sis. Sin autem fefellerit, quo maiores illi laudes tribuisti, quo maiorum expers es bonorũ, tã to magis etiam ridiculus iudicaberis. Quicunq; igitur in comparandis amicis sapit, non

Præceptum in comparãdis amicis

prius quẽquam eorum laudat quàm ipsorũ familiaritatem fuerit assecutus, futura namq; formidat: plericq; enim cum laudari se & extolli sentiunt, fastu tumescunt, an nõ idem tibi uidetur? Mihi uero. Nónne quo superbiores sunt, eo difficilius capiuntur? Verisimile est. Qualis tibi uenator ille uideretur esse, si quis ita feras expelleret, ut & tutiores fierẽt, & capi difficilius in posterũ possent? Iners uidelicet. Atqui sermonibus cantibusq; non demulcere, sed exacerbare potius homines, nónne hominis est imperiti? Videtur. Vide igitur ô Hippothales, ne his omnibus obnoxiũ reumq; te ob poesis studium reddas. Arbitror sanè nullum te bonum poetam existímaturũ, qui seipsum poemate læserit. Nullũ per Iouem, quæ enim hæc esset absurditas? Ob hanc profecto causam tecum ô Socrates, mentem meam communico: & si quid habes aliud, consule, qua ratione quis aut dicendo, aut agendo conciliare sibi quos amet, possit. Non facile dictu est. Verum si hunc mecum colloquio iungeres, tibi fortè ostenderem quæ illi dicenda sint, pro his quæ loqui te & canere isti narrarunt. Nihil impedimento fuerit. Si enim unà cum Ctesippo ingrediaris, & ibi sedens disputes, sua sponte, ut arbitror, aderit. Nam audiendi apprime auidus est. Ac ibi etiam Mercurialia celebrantes, iuuenes in unum conueniunt. Ad te igitur aduentabit, & nisi id fecerit, Ctesippi familiaris est propter Menexenũ huius nepotem, cuius ille socius est charissimus. Accersat itaq; hic illum, si minus ipse per se accesserit. Sic agendum est, inquam, & simul apprehenso Ctesippo, in palæstram prosequutus sum, & alij nos à tergo sequuti sunt. Ingressi autem iuuenes sacrificantes inuenimus, & sacra fermè peracta, illos autem comptos, calculis talisq; ludentes. partim in ipso uestibulo foris, partim in gymnasij angulo, pari impari ludebant, calculos è calathis quibusdam deligentes. Hos spectantes alij circumstabant, è quibus Lysis erat, qui astabat inter iuuenes coronatus, & omnibus indole præstans, nec pulcher tantum, sed & honestus & bonus existimandus. Nos autem è cõspectu ubi quieti locus erat, consedimus inuicem differentes. Conuersus Lysis, frequenter in nos oculos conijciebat, utpote qui propius accedere cuperet, sed solus accedere uerebatur. Interim Menexenus inter ludendum è uestibulo ingressus est, meq; & Ctesippum conspicatus, consessum uenit. Quem Lysis intuitus, secutus est, & iuxta eum assedit. Aduentarunt insuper alij. Hippothales autem postquã multos cõuenisse perspexit, latere cupiens, ea se recipit, quà uideri nõ posse à Lyside arbitrabatur, ne forte illi molestus foret, & sic astans audiuit. Ego uero Menexenum inspiciens, O fili Demophontis inquam, uter uestrum natu maior? Ambigimus, respondit ille. Nun quid etiam uter generosior sit ambigitis, inquam ego. Prorsus inquit. An etiam uter honestior sit. Subriserunt ambo. Vter uestrum ditior sit, haudquaquam interrogabo, Amici namq; estis. nõne? Et maxime quidem, responderunt. Amicorum uero cõmunia omnia, quapropter hoc nihil differtis, si quidẽ id uere de amicitia dicitis. Cõsenserũt. Sed eũ percontari uellem uter iustior & sapientior esset, interrupit nos quidam qui Menexenũ accersiuit, dicens illum à gymnasij magistro uocari. Visus enim mihi est sacrorũ antistes. Abijt igitur, & ego Lysidem interrogaui. Dic age ô Lysis, uehementer te pater ac mater amant? Valde. An non beatissimum fore te cupiũt? Quid ni? Videtur tibi beatus ille qui seruit, & cui nihil eorum quæ concupiscit, agere licet? Non per Iouem. Ergo si te pater & mater amant, beatumq; fieri uolunt, id omni opera diligentiaq; curabunt, ut beate uiuas. Quid prohibet? Permittent itaq; quodcunq; lubet efficere, nec tuis cupiditatibus ad uersabuntur. Per Iouem ô Socrates, mihi in plurimis obstant. Qui istuc ais? Dum te fore beatum exoptant, te impediunt quo minus uoti tui compos efficiaris? Responde ad hæc. Si cuperes aliquò patris tui curru peruehi, capiens habenas, quãdo pugnat, nũquid permitteret? Nihil minus. Quem ergo permitteret? Est auriga quidam à patre meo mercede conductus. Quid ais? Mercenario parentes tui concedunt potius quàm tibi líberam equorum administrationẽ? & argentum præterea huius operis causa erogabũt. Sed quid nam

Colloquutio beneuola, ut pueri animus ad loquendum alliciatur

quidnam? Mulos uero fugatos ducere, loriscq; cædere, tibi cõcedent? Cur mihi conceserint? Nulli ne uerberare hos licet? Et ualde quidem, mulioni uidelicet. Seruo, an libero? Seruo. Seruum itaq; pluris faciunt q̃ te filium, liberiusq; agendi arbitriũ exhibent. Quin etiam ad hæc mihi responde. Te ne tibijpsi dominari permittunt, an nõ? Neq; id ullo pacto. Quis tibi dominatur? Pædagogus. Nunquid seruus? Seruus noster. Graue uero liberum seruo subijci. Sed quid agendo, pædagogus hic tibi imperat? Dum ad magistros me ducit. Et hi quoq; præceptores tibi imperant? Omnino. Multos igitur dominos princípesq; tibi pater spõte præposuit. Sed cum domũ ad matrem redieris, te ne sinit quicquid placeat agere, ut beatus sis, uel circa lanificium, uel circa telam, quãdo texit? An gladium forcipesq;, radium ac pecten, cæteraq; lanificij instrumenta attrectare sinet? Nõ uetaret solum, sed & cæderet, si tangere auderem. Prò deus, iniuriam ne patri uel matri aliquam intulisti? Nullam prorsus. Quam ob causam te beatũ fore, & arbitratu tuo dispónere singula nolunt, & quotidie te sic educant, ut semper alicui seruias, & ut breui complectar, nihil pro tua uoluntate agas? Quo fit, ut nihil tibi prodesse tam amplæ diuitiæ uideantur: quandoquidem quiuis magis quàm tu has administrat: & quod maius est, nec etiam corpus tam generosum, quippe cum alius hoc alat & colat: tu autem nullum habes imperiũ ô Lysis, nec ullius uoti compos efficeris. Nondum per ætatem licet ô Socrates. Vide ne minus id sit, quod tibi impedimento est ô Democratis fili. Nam hæc, ut arbitror, & pater & mater tibi concedunt, nec ætatem prouectiorem expectant, quoties legi scribi ue sibi aliquid optant. Tibi enim præ cæteris domesticis ista committunt. Maxime. In his tibi licet tam scribendo quàm legendo quemuis ordinem literarum seruare. Et quando lyram sumis, nihil prohibent, ut opinor, parentes tui, quo minus intendas uel remittas chordarum quamlibet, & psallas, & pulses plectro. Non certe. Quid in causa est ô Lysis, quod in ijs permittunt, in superioribus prohibent? Quoniam ista quidem scio, illa contra ignoro. En optime Lysis, non ætatem expectat pater ad licentiam tibi exhibendam, sed profectum ingenij. Etenim cum primum te senserit teipso prudentiorem effectum, ilicò & tua omnia, & te libere tibi cõmittet. Spero equidem. Quid porrò uicini, nónne eadem ratione se qua & parentes erga te gerent? Vicinum censes tibi suæ domus commissurum gubernationem, si te intellexerit in re familiari peritiorem esse, an ipsum per se ministraturum? Mihi commissurum puto. Athenienses quoq; dubitas, quin rempublicam tibi commendent, quum primũ te in his rebus prudentiorem alijs esse perceperint? Non dubito. Quid rex magnus? utrum eius filium natu maiorem, cuius Asiæ regnum futurũ est, permitteret in elixarum carnium ius quicquid uelit inijcere, potius quàm nos, si illi persuaserimus, popinæ peritiores esse quàm filium? Nos uidelicet. Et illum nihil prorsus, nos autem etiam si salis multum capientes, immittere uellemus, certe permitteret. Quid ni? Et si filius eius oculos ægrotaret, nunquid permitteret eum sibi oculos attrectare, an prohiberet, cum medicum illum non existimaret? Nos autem si modo putaret peritos medicos esse, nihil impediret, etiam si uellemus patefactis palpebris, & cinere superinfusa curare? Vera loqueris. Quinetiam cætera omnia nobis committeret, potius quàm uel sibijpsi uel filio, in quibus sapientiores nos esse putaret. Necesse est ô Socrates. Sic se res habet amice Lysis. singula in quibus prudentes sumus, cuncti nobis cõcedent, & Græci & Barbari, tam uiri quàm mulieres, & in ijs arbitratu nostro agemus, nec ullus spõte nobis obstabit, quo minus & nos liberi simus, & aliorum duces. Et quum nobis hæc conferãt, nostra erunt. Quæ uero ignoramus, nemo nos ut lubet, agere permittet, sed omnes pro uiribus repugnabunt, non extranei tantum, uerum parentes etiam, & quod nobis propinquius est, nos quoq; ipsi nõ nobis, sed alijs ministrantibus: & hæc cum nullo nobis emolumento sint, à nobis aliena existent. Cõsentis? Consentio equidem. Alicui ne hominum amici erimus, amabitq; nos aliquis in his rebus, in quibus inutiles sumus? Nunquam. Ergo nec te pater, nec ullus alium quenquam diligit, quatenus est inutilis. Non ut uidetur.

Quãtum fidei dignitatisq; afferat prudentia

Si itaq; sapiens euaseris, omnes amici tibi & familiares erunt. Vtilis enim & bonus eris. Sin minus, nec alius quisquam tibi, nec parentes, neq; propinqui amici erunt. Potest ne aliquis in his superbe sapere atque gloriari, in quibus nondum quicquam sapit? Qui istuc fieri potest? Si tu præceptore indiges, nondum sapis? Nondum certe. Non ergo superbe sapis, si nil sapis. Non per Iouem, ut mihi uideor. Quæ cum audissem, in Hippothalem

In his quæ sapimus, gloriamur & superbimus

pothalem conuerti oculos, atq; parum abfuit quin ita dicerem: O Hippothales, hoc pacto cum adoleſcentibus diſputandum, corripiendo illos atq; deijciendo, nõ blandiendo, ut ipſe agis, & efferendo. Sed cum uidiſſem illum anxium, turbatumq; ex antedictis, recordatus ſum quòd dudum præſens Lyſidem latere uolebat. Recepi ergo meipſum, linguamq; cohibui. Interea reuerſus Menexenus, iuxta Lyſidem, unde ſurrexerat, aſſedit. Tum Lyſis blande admodum & amice, clam Menexeno mihi ſuſurrauit in aures. O Socrates, quæ mihi, eadem obſecro Menexeno quoq; edifferas. Ipſe, inquam, Lyſis illi referes. Nam attente nos auſcultaſti. Attente ſanè reſpondit ille. Da igitur operã ut diligenter reminiſcaris, quo illi ſingula perſpicue referas. Quod ſi quid forſitã ſubterfugerit, rurſus à me requires, cum me primum conueneris. Nauabo operam, & maxime quidem, ille reſpondit. Sed noui ſaltem aliquid illi dicas, ut & ego audiam, donec redeundi domum ſit hora. At ego agendum eſt, præſertim cum ipſe iubeas. ſed cogita qua ratione mihi opituleris, ſi me refellere Menexenus hic contenderit. An non cõtentioſum eſſe illum audiſti? Prorſus, & idcirco te cum illo diſputãtem audire percupio. An ut ridiculus habear? Abſit, imò ut illum caſtiges atq; coerceas. Haud facile eſt: uehemens enim & facundus eſt, Ctiſippi diſcipulus. Adeſt præterea quinetiam Ctiſippus ipſe an nõ uides? Nihil uereris ô Socrates, age obſecro differas. Differendum uidetur. Verum iſta nobis ſeorſum ab aliis colloquẽtibus, Cur, inquit Ctiſippus, ſoli hæc inter uos agitatis? Quin aliis etiam ueſtra hæc impertire. Impertiendum eſſe reſpondi. Hic porrò nõnihil ex iis quæ conferimus, minus percipit, putatq; Menexenum intelligere: quocirca percontari ab illo me iubet. Quid non interrogas? Interrogabo. Dic amabo ô Menexene, quod abs te quæram. innata mihi eſt ab ineunte ætate poſſeſſionis unius cupiditas quædam, quemadmodũ & in aliis. Vt ecce quidam equos deſiderat, alíquis canes, alius aurum, honores alius. hæc equidem paruifacio, nec multum iſta me mouent. Acquirẽdorum autem amicorum deſiderio flagro. Quare amicum bonũ habere malim, quàm precioſiſſimã coturnicem, aut gallum, & per Iouem potius quàm equum atq; canem, ac mediusfidius potius quàm Darij aurum adipiſci, uel ipſum Darium capere, optimũ amicum eligere. Videtis quàm ſim amicitiæ auidus. Quando igitur te & Lyſidẽ animaduerto, ſtupeo profecto, uosq; felices exiſtimo, quod in tam tenera ætate conſtituti, tantum munus breui & facile conſequuti fueritis, & tu hunc tibi tam facile tanta beneuolentia conciliaueris, & hic te mutuò ſit amore complexus: tantum uero à me munus id abeſt, ut nec etiam quo pacto alter alteri amicus fiat, intelligam. Cæterum hæc abs te tãquam perito quærere cupio. quare mihi reſpondeas, oro. quando quis aliquem diligit, uter utrius amicus efficitur? amans ne amati, an amatus amantis? an nihil intereſt? Nihil intereſſe mihi uidetur. Quid ais? ambo inuicem amici ſiunt, ſi alter tantum alterum amat? Mihi quidem uidetur. Quid porrò? an nõ reperiri poteſt amans quidam, cui amicus haud uiciſſim in amicitia reſpõdeat? Poteſt. Nũ quid & odio haberi amicum ſæpe cõtingit? Quod nõnunquam amatoribus erga amatos accidit. Amantes enim quàm ardentiſſime nõnunquam, minimè redamantur, imò & odio quandoq; habentur. An nõ uera tibi dicere uideor? Veriſſima. Nõne in his hic qui dem amat, ille autem amatur? Certe. Vter ergo utrius eſt amicus? amans ne amati, ſiue redametur, ſiue odio habeatur? An amatus amãtis? an neuter neutrius tunc eſt amicus, quũ non utríq; uiciſſim amant? Sic ſe res habere uidetur. Aliter itaq; nunc quàm ſuprà cenſemus, tunc enim uiſum eſt, ſi alter ſolum diligat, ambos amicos eſſe: nunc cõtrà, niſi uterque diligat, neutrum amicum eſſe dicendum. Apparet. Nihil igitur illi amicum eſt, qui amat id à quo minimè redamatur. Non uidetur. Ergo nec amici equorum ſunt, quos equi non mutuò amant, nec amici coturnicum, nec canum, nec uini, nec exercitationis amici, nec ſapientiæ, niſi ſapientia illos uiciſſim amet: amant nempe hæc ſinguli, non tamen amica hæc ſunt. Quamobrem mentitur Poeta ille qui dicit:

Felix cui dulces pueri, cui copia equorum.
Et cui turba canum ſit, tum cui ſit nouus hoſpes.

Nequaquã mihi uidetur. Verum dicere tibi uidetur? Verum. Amatũ igitur amanti amicum eſt, ut apparet, ô Menexene, ſiue amauerit, ſiue oderit: quemadmodum teneriores pueri partim nullo modo amant, partim oderunt, quando à parentibus uerberantur. tũc ſanè dum uehementer odio habeant, genitoribus ſunt chariſſimi. Opinor equidem. Nõ ergo

Niſi uterq; amat, neuter amicus

ergo amans amicus ſecundum hanc rationem, ſed amatus erit. Videtur. Et odio eſt inimicus, non qui odit. Apparet. Ita multi ab inimicis amantur, & odio ab amicis habẽtur, & inimicis amici ſunt, amicis contra inimici, ſi amatum potius quàm amans, amicum eſt. Quæ autem eſſet hæc abſurditas ô dulcis amice? Imò impoſſibile id quidem, amico inimicum, inimico amicũ eſſe. Vera loqui uideris ô Socrates. Et ſi hoc fieri nullo modo poteſt, reſtat ut amans amati ſit amicum. Apparet. Similiter quod odio habet, inimicum eius quod odio habetur. Neceſſe eſt. Eadem nobis nunc erunt quæ & in ſuperioribus concedenda, quòd plerunq; amicum ſit aliquid non amici, plerunq; etiam inimici, quotiens non amantem uel faſtidientem quis amat. Nõnunquam inimicus erit non inimici, uel & amici, quando non faſtidientem quis odit, uel faſtidit amantem. Ita uidetur. Quid ergo dicemus, ſi neq; amantes amici erunt, neq; amati, nec amantes amatiq;? num alios quoſdam præter iſtos amicos inuicem eſſe dicemus? Per Iouem ô Socrates, quid reſpondeam nõ inuenio. Vide ô Menexene, ne forte minus recte in ſuperioribus quæſiuerimus. Tũ Lyſis. Id, inquit, mihi uidetur ô Socrates. & ſic fatus erubuit. Viſum namq; mihi inuitum illum effugiſſe quod dicebatur, ex eo quod attentius incumbebat. Conſtabat autem cũ alioqui auſcultaret non ita ſeſe habere. Ego itaq; uolens Menexenum quieſcere, & illius philoſophia nimium delectatus, ſic Lyſidem alloquutus ſum. O Lyſis, uera mihi loqui uideris, quia ſi recte conſideraſſemus, haud ita nunc aberraremus. Quare ne ulterius hac uia pergamus. Etenim ardua mihi quaſi uia quædam aſpera conſideratio iſta uidet. Sed iter quod nunc ingreſſi ſumus, poetarum adminiculis peragendum. Hi nanq; nobis tanquam patres atq; duces ſapientiæ ſunt. Dicunt profecto nõ male, dum qui amici ſint, admonent. homines præterea conciliatoris Dei ductu amicos fieri uolunt. Sic eñ aiunt. Deus ſimilem ſemper ducit ad ſimilem, & notum facit. An non in hæc aliquando carmina incidiſti? Incidi. Fortaſſe & in ſapientiſſimorum ſcripta, in quibus eadem hæc affirmant, ſimile ſimili neceſſariò ſemper amicum eſſe. Atq; hæc eſt eorum ſententia, qui de natura & uniuerſo tractarunt. Vera dicis. Nunquid bene dicunt? Forte. Et hoc forte ex parte uerum eſt, forte etiam ex toto: ſed nos nondum intelligimus. Videtur enim nobis prauus prauo, quo propius adhæret, & frequentius cum eo uerſatur, eo magis inimicus fieri. Nam iniuriam infert: fieri uero nequit, ut qui infert, & qui accipit iniuriam, amici ſint. nonne ita? Sic prorſus. Hac ratione media pars illius ſententiæ falſa erit, ſiquidem praui ſimiles ſunt. Certe. Verum mihi uidentur bonos dicere ſimiles eſſe inuicem, & amicos: improbos autem, ut ſæpe de illis dicitur, nunquam uel ſibiipſis, uel inuicem ſimiles eſſe, ſed ſtolidos penitus & inſtabiles. Qui uero ſecum ipſe diſſentit, nullo modo cum alio conſentiet, nec ulli amicus eſſe poterit. Nonne tu idem exiſtimas? Profecto. Id ergo, ut mea fert opinio, ſignificant ô amice, qui ſimile ſimili amicum eſſe dicunt, quod ſolus bonus ſoli bono amicus, malus autem nec bono nec malo unquam reuera amicus efficitur. Conſentis? Aſſentior. Habemus iam qui ſint amici. Nam ratio dictat eos qui boni ſunt, amicos exiſtere. Cõſtat. Idem ego arbitror. Sed eſt quod me perturbat. Et uide quæ ſo quid ſuſpicer. Similis ſimili qua ratione ſimilis, amicus, & talis tali utilis eſt. Imò ſic etiam conſideremus. Simile quodcunq; cuiuis ſimili quod emolumentum aut detrimentum inferre poteſt, quod nõ ipſummet ſibiipſi inferat? Aut quid pati ex illo, quod non ex ſeipſo ſimiliter pati queat? Hæc itaq; cum talia ſint ut nihil ſe inuicem iuuent, quo pacto ab ſe inuicem expetuntur? Nullo modo. Quod non expetit, quo modo amicũ? Nullo. An forſitan ſimilis ſimili quantum ſimilis, non amicus? bonus autem bono, quantum bonus, nõ quantũ ſimilis, amicus exiſtit? Forte. Quid uero, nõne bonus quatenus bonus eſt, eatenus ſibiipſi ſufficiens? Ita. Sibiipſi ſufficiens, in eo quod ſufficit ſibi nullo penitus indiget. Quid prohibet? Qui nullo eget, nihil expetit. Nihil ſanè. Si non expetit, nec amat. Non. Qui non amat, non eſt amicus. Non uidetur. Quomodo igitur boni bonis amici erunt, qui nec abſentes mutuo deſiderant ſeſe ut qui ſeorſim uterq; ſufficiat ſibi, nec præſentes alter alterius opera quicquam eget? Tales uiri quanam ratione ſe inuicem magni facere poſſunt? Nulla. Amici nunquam erunt, qui ſe inuicem non multi faciunt. Nunquam. Conſidera iam ô Lyſis, quò delapſi ſimus, & nunquid omnino decepti fuerimus. Quo pacto? Audiui iam olim ab aliquo, (equidem memini adhuc) quod ſimili ſimile aduerſum, & boni bonis inimiciſſimi ſint. Qui & Heſiodi teſtimonio utebatur,

Amicos ductu Dei fieri

Simile ſimili amicum

Definitio quædam amicorum

Confutatio

Sentẽtia Hesiodi,nõ sine similiter necessariũ ille putabat,similia inter se inuidia,æmulatione,cõtentione abundare,amicitia uero dissimilia.Inopem porrò diuiti amicum necessitate fieri,& imbecillũ auxilij gratia forti,& medico similiter ægrotantem.Ignorantem quoq; peritum desiderare atq; diligere.Addebat præterea maiora quædam,tantum abesse amicum ut simile simili sit,ut contrà,contrarium maxime,maxime cõtrario sit amicissimũ. Vnum quodq; enim appetere non simile,sed contrarium:ut aridum appetere humidum, frigidum uero calidum,amarum dulce,acutum obtusum,uacuum repletionem,plenum uacuitatem,cæteraq; similiter.Contrarium enim cõtrario alimentum præbere:simile autem simili minime frui.Enimuero qui talia docuit,facundus & elegans quidam uir esse uisus est. Bene enim dixit. Vobis autem quid uidetur? Probe,ut prima fronte apparet.Dicimus itaq; cõtrario contrarium amicissimum esse? Vtiq;.Sit ita ô Menexene.Sed quæso, nónne alienum hoc & extraneum? Confestim in nos ultro insurgent sapientes isti,qui refellendi facundia pollent,& à nobis quærent,an nõ sint maximæ contraria, odiũ & amicitia. Quid istis potissimum respondebimus? Nónne respondere cogemur eos uera dicere? Cogemur.Nunquid dicent inimicum amico amicum? Vel amicum inimico amicum? Neutrum.Num & iustum iniusto,uel temperatum intemperato,aut malo bonum? Non mihi uidetur.At qui si secundum contrarietatem amicum est alicui aliquid, amica hæc esse oportet.Oportet sane. Quare nec simili simile, neq; contrario contrarium est amicum? Non uidetur. Age & hoc aduertamus,ne nos magis etiam hoc fallat,quòd amicum reuera nihil ex his quæ diximus sit,sed quod neq; bonũ neq; malum,amicum quandoq; boni efficiatur. Quid ais? Ignoro & ipse per louem. Vacillo enim ob sermonis ambiguitatem.

Prouerbiũ

Pulchrum amicum esse

Et uidetur,ut uetus habet prouerbium,pulchrum ipsum amicũ esse.Apparet enim molle quiddam,lene,ac pingue,ideoq; in nos facile forte illabitur,serpit & penetrat quasi lubricum quiddam atq; lene. Dico enim ipsum bonum pulchrum esse.Nunquid & tu? Et ego.Equidem diuinans tibi id profero,boni & pulchri amicum esse, quod neq; bonũ est neq; malum. Quorsum hæc uaticinor,audi.Videntur mihi tria quædam genera esse. Vnum bonũ,alterum malũ:postremũ,quod neq; bonum est,neq; malũ. tibi autem? Mihi quoq;.Nec bonum bono,nec malum malo,nec bonum malo amicum esse, quemadmodum ratio superior perhibet.Restat si quid alicui est amicũ,ut quod nec bonũ neq; malũ est,amicũ sit aut bono,aut tali alicui quale ipsum est.Nihil enim malo amicum est. Certe.Nec tamen simile simili,ut paulo ante mõstrauimus.Profecto.Nõ igitur erit illi quod nec bonum est,nec malum,amicum id quod id ipsum tale est.Non uidetur. Solum itaq; quod nec bonum,neq; malum,soli bono amicum fieri potest. Necessario sequi uidetur. Nunquid recte à nobis ô pueri id modo expositum est? Si ergo sanum corpus considere mus,medicinæ arte non indiget,nec auxilio prorsus ullo.sufficienter enim se habet.Vnde sanus nemo per ipsam sanitatẽ medico est amicus. Nemo. Sed ægrotans ut puto per ipsum morbũ. Quid ni? Morbus quidem malum,medicinæ uero peritia bonũ quoddam & utile.Sic est. Corpus ex eo quod corpus,nec bonum est,nec malum. Verum. Cogitur autem corpus ex morbo quærere & amare medelam. Apparet.Sequitur, quod nec bonũ est,neq; malum,boni amicum propter mali præsentiam fieri. Videtur. Constat autem id fieri, prius quàm illud ob mali præsentiam malum efficiatur. Neque enim malum effectum est loco boni quod appetit,cuius'ue amicum est. Impossibile nanq; esse ostendimus,ut malum bono amicum sit. Impossibile proculdubio. Animaduerte quæso quod dico.Nonnulla quippe affero talia fieri,quale id quod illis adest:nonnulla minime: perinde ac si quis uellet colore quodam aliquid intingere,adesset quodã modo infectio colorato.Adesset.Nónne tunc quoq; tale coloratum est, quale ipsum esse solet? Haud intelligo. Sic fortè intelliges.si quis comas tuas quæ flauæ sunt, cerussa fucauerit, utrũ albæ fient? an potius uidebuntur? Videbũtur. Veruntamen albedo illis aderit. Aderit. Nihilo magis tamen albæ adhuc erunt,& præsente candore neque candidæ erunt,neq; nigræ. Vera loqueris.Sed quando senectute canescunt, tunc ô amice tales fiunt, quale id quod aduenit,cani coloris præsentia canæ. Quid ni? Hoc illud est quod quæsieram, nunquid omne cui tale aliquid adest,confestim tale & ipsum euadat: an potius si certo modo adest,tale fiat,aliter minime.Hoc modo potius.Eadem ratione quod nec bonum est

Proprietates pulchri

Tria genera, bonum, malum,neutrum

Alia diffinitio amicorũ

est,nec malum, quandoq; præsente malo, nondum est malum, est autem, quum iam tale euasit.Omnino. Quando nondum malum est præsente malo, præsentia hæc bonum appetere cogit: præsentia uero quæ malum reddit, & appetitum boni, & amicitiam reiicit. neq; enim ulterius neutrum est, sed malum. Amicum uero malum bono, & bonum malo esse non potest.Non certe. Ob hanc utiq; causam his qui iam sapientes sunt, tutius haud amplius esse philosophandum, siue diij, siue homines hi sint: nec eos etiã qui adeò corrupti ignorantia sunt, ut improbi sint effecti. nemini quippe malo, & penitus ignoranti philosophandum.Restant igitur illi quibus malum id,ignorantia scilicet adest,nec tamen rudes penitus ignorantesq; sunt, imò & suam ignorantiam agnoscunt, ob quam animaduersionem philosophantur,id est sapientiam amant,nondum boni aut mali.Mali enim nequaquam philosophantur, nec boni etiam. Nam nec contrarium cõtrario,neque simili simile supra nobis amicum apparuit.Recordamini? Recordamur sanè.Omnino ô Lysis, atq; Menexene, quid amicum sit, & quid non,inuenimus. Id enim tam circa animam, quàm circa corpus suprà concluſimus: quod nec bonum est, nec malum, propter ipsam mali præsentiam, boni amicum fieri. Hæc omnia concesserunt. Et ego ualde lætatus sum, tanquam uenator, qui id quod uenando inuestigabam, ex sententia fuerim consequutus. Deinde nescio quomodo extranea quædam & absurda suspicio mihi suborta est, quasi minus uera essent, quæ supra conceſeramus. Atq; ilicò turbatus inquam, Papæ ô Lysis atq; Menexene, somnium quoddam nacti uidemur. Quorsum hæc? Vereor ne in hos de amico sermones falsos, tanquam in homines superbos atq; uanos incidemus.Qua ratione? Hac planè. Vtrum enim amicus alicuius amicus est, an non? Necessariò. Vtrum nullius gratia & propter nihil,an gratia alicuius,& propter aliquid? Certe alicuius causa, & propter aliquid. Nunquid amica est res illa, cuius gratia amicus, alicuius est amicus? An fortè nec amica, nec etiam inimica? Haud satis intelligo. Verisimile est. uerum sic & tu & ipse,ut arbitror, melius intelligemus. Ægrotantem medici amicum esse diximus? Diximus. Nónne propter morbum,& sanitatis gratia medici est amicus? Ita. Morbus malum? Quid ni? Sanitas bonum, an malum, an neutrum? Bonum. Prædiximus corpus,cum nec bonum sit,nec malum,propter morbum malum medicinę amicum esse,bonum uero medicinam. causa uero sanitatis amicitiam medicina nancisci tur,sanitas autem bonum.Prorsus. Amicum ne,an non amicum sanitas? Amicum. Morbus inimicũ? Penitus. Quod ergo nec bonũ est nec malum, propter malum inimicũq; boni amicum est,boni amiciq; gratia. Patet.Ergo amici causa amicum propter inimicum est amicum. Opinor. Agite pueri, postquã huc disputando deuenimus, attendamus obsecro diligenter, ne forte decipiamur. Principio quod amicũ amici amicum factum est, simile uidelicet similis, quod impossibile esse in superioribus cõstitit, equidem prætermitto.Sed istud insuper consideremus, ne nos præsens opinio fallat. Medicinã sanitatis gratia amicum esse diximus: Affirmauimus. Sanitas igitur amicum? Valde. Si amicum, alicuius gratia est amicum. Est. Amici scilicet, si suprà concessa permanent. Et amici. Nunquid & illud iterum amici causa amicum erit? Certe. Necessarium est, ut hoc progressu ad principium quoddam perueniamus, quod non ultra in amicum aliud referatur, sed in id quod primum amicum est, cuiusq; gratia cætera omnia quæ sic dicũtur, sint amica. Necessarium. Hoc est quod modo dicebam considerandum, ne relíqua omnia quæ amica gratia illius prædiximus, tanquam simulacra quædam eius nos decipiant, illud autẽ primum reuera sit amicum. Consideremus igitur hoc pacto. Quod quisq; multifacit, utputa pater filium, rebus alijs omnibus anteponit: talisq; uir ex eo quod filium multifacit, alia quoq; nonnulla ob illum multifacit. Exempli causa, si illum cicutam ebibisse senserit, unum plurimifaciet, siquidem hoc uenena se curaturum speret. Et maxime quidem. Nunquid & amphoram in qua uinum? Valde. Num pluris æstimat tunc calicem fictilem, aut tres cyathos quàm filium? an contrà potius se res habet? Vt omne hoc studium non ista respiciat, quæ alterius gratia parantur: sed in illud tendat, cuius causa cætera quæruntur. Neque uerum est quod sæpe dicimus, quod argentum & aurum multifacimus. Omnis quippe intentio æstimatioq; eius solius est, ad quod ista parantur. Constat. Eadem quoq; de amico ratio est. Quæcunq; enim amici cuiusdã gratia, amica nobis esse diximus, improprio uocabulo nominauimus. Amicum autem reuera illud esse appareat, in

Neutrum quod est, propter mali sensũ, amicum bono fit, gratia boni

Amicū, nullius amici gratia est amicum

quod hæ omnes quæ uocantur amicitiæ, tendunt. Sic uidetur. Quapropter reuera amicum, nullius amici gratia est amicum. Verum. Hoc igitur reiectum est, amicum amici cuiusdam causa esse amicum. Sed nonne bonum amicum est? Sic opinor. Num propter malum bonum amatur? & ita se res habet? Si ex tribus quæ diximus, bonum, malum, neutrum, duo accipiantur, malum uero abeat, & nihil attingat, nec corpus nec animam, nec aliud quicquam ex his quæ diximus secundum seipsa nec bona esse, nec mala, nunquid inutile penitus tunc nobis bonū esset? Si enim nihil nos ulterius læderet, nullo boni fauore indigeremus. Atque ita iam manifestum fieret, quod propter malum, bonum quæsiuerimus, amauerimusq; quasi bonum sit mali remedium, malum uero morbus: & cum nullus sit morbus, nulla medela indigeamus. An sic natura institutum est ipsum bonum, ut propter malum ametur à nobis, qui inter bonum malumq; medij sumus? ipsum uero suapte natura nil conferat? Ita uidetur. Amicum itaq; illud, in quod desinebant cætera omnia quæ alterius amici gratia amica dicta sunt, longe aliter quàm illa se habet. Illa enim amici gratia amica uocata sunt: ipsum autem quod reuera amicum est, contra amicum esse inimici causa nobis apparuit. quod si inimicum abesset, haud amplius nobis esset amicum. Non, ut mihi præsens ratio persuadet. Si malum extirparetur, utrum fames nulla, sitis ue restaret, aut huiusmodi quicquā? an forte fames aliqua relinqueretur, cum homines cæteraq; animalia essent, necq; noxia tamen? & sitis appetitusq; reliqui, nec mali tamen, malo penitus extirpato? An ridicula forsitan quæstio est, quid tum euenturū sit, aut non? Quis enim nouit? Sed tamen hoc nouimus, quod nunc quidem accidit esurientem lædi, accidit & iuuari. Vtique. Nonne sitientem quoq;, & alia huius generis qualiacunq; cupientem, quandoq; utiliter, quandoq; noxie, quandoque neutro modo appetere accidit? Valde. Si mala perdantur, quæ mala non sunt, cum illis una interimentur? Nequaquam. Erunt igitur appetitus nec boni nec mali, etiam si mala fuerint interempta. Verisimile. Fieri ne potest, ut qui desiderat aliquid, atq; ardet, id ipsum non amet? Non, ut mihi uidetur. Hac de causa etiā destructis malis, ut uidetur, amica nonnulla restabūt. Ita. Sin autem malum causa esset ut alterum alterius esset amicū, sublato malo nihil amicum esset: Nam sublata causa, euentus eius remanere non potest. Probe loqueris. Nonne supra inter nos conuenit, amicum amare aliquid, & propter aliquid? ac propter malum, id quod nec malum est, nec bonum, ipsum bonum amare? Conuenit. In præsentia autem alia quædam causa uisa est amandi apparet. Videtur. Nunquid ut modo dicebamus, desiderīū amicitiæ causa est? & id quod desiderat, desiderati est amicum tunc quando desiderat? Quod uero suprà diximus, amicum esse, nugæ quædam sunt, uelut poema longum compositum? Apparet. Enimuero quod appetit, illud quo indiget, appetit. Idipsum. Indigum itaq;, amicum est illius quo indiget. Sic opinor. Eget quodlibet eo quo est priuatum. Quid prohibet? Eius igitur quod proprium & cognatum est, ut uidetur, amor, amicitia, appetitioq; existit ô Menexene atq; Lysis. Cōcedimus. Quare & uos si amici estis inuicem, natura quodammodo propinqui estis. Et maxime quidem. Et quisquis alius desiderat alium ô pueri, aut amat, ob id desiderat, & diligit atque amat, quod propinquus illi est uel secundum animam, uel animæ consuetudinem, aut mores, aut speciem. alioquin nunquam diligeret. Consensit plane Menexenus, Lysis tacuit. Sed ego, quod inquam, natura proprium est, necessarium est ut amemus. Videtur. Ergo necessarium est ut legitimus, & minime simulans amator, uicissim ab amatis ametur. His Lysis atq; Menexenus uix tandem annuerunt. Hippothales autem lætitia gestiens, uultu & colore uario fuit. Cæterum uolens diligentius sermonem discutere, hæc adieci. Si proprium, & simile differunt, diximus iam ô Lysis atq; Menexene, quid est amicum: sin autem idem est simile atq; proprium, haud facile est sermonem superiorem reiicere, quod non simile simili secundum similitudinem inutile. inutile autem, amicum nullo pacto. Vultis igitur postquam differendo uelut ebrij facti sumus, fateamur aliud quiddam esse proprium, aliud simile? Volumus proculdubio. Vtrum bonum cuiq; proprium ponemus, malum autem alienum? An malum malo proprium, & bono bonum, neutro denique neutrum? Singula hæc singulis propria nobis esse uidentur. Rursus ô pueri in eos quos à principio de amicitia redarguimus, sermones nunc incidimus. Nam iniustus iniustó, malo malus non minus amicus erit quàm bonus bono. Ita uidetur. Quid porrô si bonum

An desiderium amicitiæ causa sit

si bonum, & proprium idem esse dixerimus, nónne bonus bono duntaxat amicus? Omnino. At istud quoq; confutatum à nobis iamdudum existimauimus. Recordamini? Optime. Quo igitur sermone deinceps utamur? ad nihil uidelicet. Operæprecium itaq; est instar sapientum in iudicijs quæ dicta sunt, enumerando resumere. Si enim nec amantes, necq; amati, nec similes, necq; dissimiles, nec boni, nec proprij, nec alia quotcunq; dinumerauimus, quorum propter multitudinē haud memini, si inquam nihil ex istis amicum est nihil equidem quod asseram, amplius habeo. Cum ista dixissem, cogitaui quendam è maioribus natu mouere, sed illico tanquam dæmones quidam pædagogi tam Lysidis quàm Menexeni, unà cum fratribus illorum, domum eos redire iusserunt. Hesperus enim uenerat. Primum itaque nos, & alij circumstantes pædagogos repulimus. Sed cum nihil nos curarēt, & barbare quædam ingerentes grauiter ferrent, simulq; pueros uocarent, illorum procacitate uicti, cœtum dissoluimus. Videbantur enim nobis quia festo succubuissent nihil habere, quod in medium afferrent. Postea iam abeuntibus illis, ad Menexenum Lysidemq; conuersus, hęc breuiter intuli. In præsentia ridiculi ineptiq; euasisse uidemur, tam ipse grandis natu, quàm uos pueri. Siquidem isti abeūtes nos carpent, quod amicos inuicem nos esse putemus (ego enim me uobis annumero) cum nōdum quid amicus sit, inuenire potuerimus.

EPITOME MARSILII FICINI FLORENTINI IN THEAETETVM PLATONIS, VEL DE SCIENTIA

ad Petrum Medicem patriæ patrem.

DIALOGVS de scientia Petre Medices insurgit altius, & dignas miro ingenij tui acumine quæstiones mouet, quarum capita, solutionesq; in hoc compendio summatim animaduertes. Vbi quid scientia non sit, quid sit, & unde, & quomodo, disputatum reperies. Socrates quidem quid scientia sit, interrogat. Theætetus autem respondet scientiam esse geometriā, arithmeticam, cæterasq; huius generis disciplinas, & artes singulas. Hanc Socrates responsionem tanquam interrogationi minus congruā respuit. Quia cum interrogaretur quid sciētia sit, non quid, sed quot scientiæ sunt, enumerat, & cuius scientiæ sunt, exponit. Qui enim arithmeticam dicit, non scientiam ipsam, sed numerandi scientiam: & qui geometriam, metiendi scientiam dicit: Deinde ridicula responsio est, cum per ignota reddatur. Nemo enim potest quid hæc sciētia numerorum uel figurarū sit, nosse, nisi quid est scientia, nouerit. Prætereà superflua responsio est. Nam cum posset paucis complecti ipsius scientiæ rationem, dinumerādis singulis infinitū iter ingreditur. Affert post hæc Protagoræ definitionem, scientiam sensum esse dicentis. Hominem quippe Protagoras rerum omnium mensuram esse censet, existentium quidem ut sunt, non existentium autem, ut non sunt, & quælibet cuique talia esse, qualia cuiq; uidentur. Quales enim res quæq; sunt, tales sentiri. Quales sentiūtur, tales phantasiæ, id est sensui interiori uideri. Quo effici uult, ut sensus scientia sit. In hoc sanè Thales Milesius, Homerus, Epicharmus, Empedocles, Heraclitus, Protagoras consenserunt. Nam cum inquit Thales aquam omnium esse principium, & Homerus patrem omniū Oceanum, matrem Tethydem esse, omnia ostendunt in fluxu uersari, Hos reliqui quos memorauimus, imitati, nihil esse unquam, sed fieri semper unum quodq; dixerūt. Vnde nihil in se absolute tale potius esse quàm tale, sed per motū, mixtionē, relationemq; unius ad aliud, huic quidem tale, illi tale, & fieri, & uideri. Quod omnia in motu sint, ex eo constare putant, quod à motu omnia fiant: quod autem à motu omnia, ex eo coniiciūt, quod à quo quidq; fit, per illud & conseruatur. Sed tam illa quæ ad animā, quàm quæ ad corpus pertinent motu & exercitatione seruātur, ocio torporeq; pereunt. A motu igitur omnia. Præterea quandiu cœlorum sphæræ mouentur, miscentur quatuor elementa. Quatenus ista miscentur, eatenus inferiora gignuntur: quæ postquā genita sunt, exercitatione seruātur. hæc igitur omnia motus efficit. Addunt quod ex calore generatio, calor ex motu solis uel collisione corporū prouenit. Quod autem nihil secundum seipsum unum aliquid sit, sic exemplo inducunt: albedo, & quisq; color, nec oculorum aspectus est, neque corporum motus, sed ex aspectu motuq; medium quiddam resultat, id est telis circa oculos passio. Et ex diuersa ipsi icientis dispositione uariōq; intuendi modo, colores uarij, & aliās alij, & uidentur, & fiunt. Præterea radiorum motus uarius corpora pulsans, oculosq; feriens, diuersas & omniformes imagines offert. Quinetiam sæpe diuersis hominibus animalibusq; circa idem diuersus color apparet & est: sæpe quoq; eidem, & circa idem, quanquam non eodem, sed alio tempore, ob naturæ ipsius mutationem. Opinatur igitur quicquid est, esse motum. Motus autem species duas, unam in agendo, in patiendo alteram. horum motuū commixtione, omnia ut ipsi aiunt, conficiūtur. Euentus specie gemini, numero infiniti sunt, sensibile uidelicet, atq; sensus, qui cū sensibili fit semper atq; congreditur. Quotiens enim sentiendi uis aliqua, & aliquid illi consonum una cohærent

Definitio per enumerationes uitiosa

Scientia an sensus

cohærent, eorũ concursu duo quædam prouenium: circa id quod obiectum est, species sentienda, color, sapor, odor, cæteraq; huiusmodi: circa uim animæ, sensus. Quibus disiunctis, ista non fiunt. quo fit, ut ex ijs quæ quinq; sensibus offeruntur, nihil tale suapte natura uel tale sit. sed cum sensu congrediens aliàs aliud fiat. Nihil enim agens uel patiens secundum seipsum est, sed in alterno congressu utrunq;. Quare nihil seipso unũ aliquid est, sed ad aliud & alicui semper fit, nec est unquam, uerum fit, fluitq; semper. Hæc autem ex eo redarguit Socrates, quod ebrij, & hi qui Phreneſim patiuntur, & insani & dormientes cum somniant, necnon qui sensus alio quodã morbo corruptos habent, uera sentire se, & cogitare affirmant, cum omnia tamen illorum uisa falsa esse dicamus. Quo efficitur, ut non omnia quæ uidentur, uera sint. In eandem dubitationem cadunt, quæcunque uigilantes sobrijq; sentire dicimur. Nam æquum ferme tempus somno, & uigiliæ uicissim damus. Idcirco dubium est, utrum hæc an illa potius somnia falsaq; sint. Qui uero apparẽtia omnia uera esse opinanti uolunt, sic utiq; responderent, quod uariæ agentium patientiumue affectiones diuersa producunt: & obiecta quæ sentiuntur, agunt secundum patiẽtis sensus affectionem. Hæc in uigilante, & dormiente, ægrotante, & beneualente alia est. Quapropter & alia iudicia fiunt, omnia tamen uera: quia omnia cuiq; talia sunt, qualia iudicantur. Meminisse enim oportet quod supra dictum, nil sui natura absolute unũ aliquid esse, sed ad alterũ, & alteri, & alterius esse, quicquid aliquid est. Immo fieri quicquid fit aliquid, esse uero nihil. Hæc itaq; sibi inuicem consonant: secundum Homerum & Heraclitum, omnia fluere: secundum Protagoram rerum omnium mensuram esse hominem: secundum Theætetum, scientiam esse sensum. Aduersus eos ita Socrates argumentatur. Si sensus scientia est, bruta quæ magis quàm homo sensibus ualent, scientia præstabunt. Item si uere sunt quæcũq; uidentur, cuiuslibet hominis cogitationes æque rectæ sunt, nec ullus alio sapientior, nec homine deus. Accedit ad hæc quod inanis esset docendi, disputandi, redarguendi facultas, cum nihil discere oporteat eos, qui uere de singulis iudicant, neq; inquirenda sint quæ quisq; posidet, neq; redarguendũ aliquid sit: quandoquidem cogitationes quælibet ueræ sunt. Præterea si idem est sentire ac scire, ut uidere atq; audire, cum primum literas inspiciunt pueri nondum eruditi, uident eas, sciunt igitur: aut si nescire dicantur, dicantur etiam non uidere. Et cum primum barbaros sua pronunciantes audimus, nondum illius linguæ periti, sicut audire sic et scire quæ proferũt affirmabimus. quod si quis intelligere neget, neget similiter & audire. Respõdebit ad ultimum hoc Protagoras. quod uidemus audimus ue, scire: quod ignoramus, nec sentire quidem. Vt in literis figuram, situs partium, & colorem pueri uident, & uidentes sciunt. Voces barbaras audientes, mox acutũ, & graue ut audiunt ita sciunt: literarum uero uocumq; significata cum non sentiant, prorsus ignorant. Contra illum sic infertur. Ex hoc ô Protagora sequitur, ut cum significata sciunt, alio quodam quàm sensu sciant. Scientia itaq; aliud quiddam est quàm sensus. Item si uidere scire est, non uidere nescire erit. Quod autẽ quis uidit didicitq; & meminit, scit. Sæpe uero id non uidet, ergo & nescit, quapropter idem simul & scit & nescit. Præterea si uno oculo aliquid uideas, alio clauso nihil cernas, illud uides pariter & non uides. Quare litigiosus quispiam dixerit: Si uidere scire est, & non uidere nescire: idem scis simul & nescis. Adde quod cum quid eminus & confuse prospicis, uides quidem, nescis tamen, cum dubites. Non igitur scientia sensus est. Responderet fortè Protagoras, primo quidẽ de memoria & scientia distinguendo. Nam cum primum sentiendo quis patitur, memoriter tenere incipit, deinde etiam non patiendo meminit, cum iterum idem sentit patiturq;, reminiscitur. in primo quidem scit actu non habitu, in secundo, habitu non actu, in tertio, & actu simul & habitu: quare interdum & scit et nescit. Neq; tamẽ hæc contraria. Nam non eodem modo quo scit ignorat. Ergo cum non uidet, meminit tamẽ, scit habitu, actu nescit. Hæc uero contraria non sunt. Et cum à Socrate dicitur alius alio sapientior, respondet Protagoras non ex eo sapientes quosdã, insipientes alios esse uocandos, quòd alij uera, alij falsa opinentur, Nam opinari unũquenq; illa quæ quisq; patitur, pati ea à quibus mouetur, moueri ab his quæ agunt, agere illa quæ sunt, quæ sunt uera esse. Ex quo oẽs opinari uera concludit, nõ tamen omnes bona atque decora. Sapiẽtes asserit eos, qui bene affecti quæcunq; offerũtur ut bona suscipiunt, bonaq; sibi putant, & ut putant, sunt. Insipientes illos, qui male affecti, mala iudicant, & mala sibi sunt quæ iudicant. Contra id quod dicitur, omnes uera opinari, sic Socrates. Accidit in omni uita & singulis facultatibus, ut existimemus in quibusdam nosmetipsos uere iudicare, in nonnullis alios: quisque enim facultatem aliquam profitetur, alteri in aliena arte concedit. Aut existimatio hæc uera, aut falsa est. Vtrinq; sequitur, non omnes homines uere putare. Nam si uera existimatio illa, uerum erit quod quidã in multis uere iudicat in quibus nos falso opinamur, Non omnes igitur uera opinantur. Sin falsa, ergo in hoc saltem sæpe decipimur, quare nõ omnis opinio uera. Quinetiam sæpe contingit, ut quæ unus ut uera cogitat, ab omnium aliorũ opinione abhorreant. illa igitur illi uera, falsa aliis uidebũtur. Erunt igitur falsa, tamen plus quàm uera, quo plures sunt quibus falsa quàm quibus uera putantur. Non ergo mensura rerum ille, sed alij. Quare nõ omnes mensura rerũ omniũ sunt. Item Protagoræ sentẽtia, quod omnis opinio uera sit, Paradoxon est, & præter omniũ fermè sententiã, ex quo omne penè genus hominũ falsam eius opinionẽ censet: quod si uera est omnis opinio, uerũ & hoc uniuersale iudiciũ. ergo ut falsa putatur, ita & est Protagoræ ipsius positio, qua dicitur omnẽ opinionẽ esse uerã. Nam seipsam, ita dicẽdo, falsam esse cõcedit. Et si dixerit falso putare illos qui ab eius dictis abhorrẽt, hinc quoq; idẽ sequitur, non

Socratis confutatio prædictorum

Responsio Protagoræ ad Socratem

Altera Socratis confutatio

Protagoræ altera respõsio

Contra Protagoram

Responsio Protagoræ

non omnem scilicet opinionẽ esse ueram. Præterea qui ignorat, mensura eius quod ignorat esse nequit. Qui dubitat, ignorat: omnes homines dubitãt, multa ergo ignorant. Non omnes itaq; omniũ mensura sunt. Cumq; dicit, qualia cuiq; singula uidentur, talia sunt, aberrat. Quæ nanq; medicinæ artis ignaris salubria corpori noxiáue uidentur, nõ semper talia sunt, sæpe illos opinio fallit: & quæ utilia uel noxia in reipublicæ administratiõe ciues deliberando decernunt, non semper reip. talia sunt. Obsunt enim multa, quæ profutura sperabant: & quæ nocitura, prosunt. Quod si ipsum salubre, & utile non sola opinione hominũq; cõsuetudine constant, sed aliquam suapte natura substantiam habent, multo magis honestũ ipsum atq; bonum, quippe utilium principiũ est, & finis. Quapropter nec in his quæ ad corporis curam, nec in illis quæ ad animam & reipub. gubernationem spectant, qualia cuiq; singula uidentur, talia sunt. Etenim si quæcũq; uidentur, talia essent, quotiẽs quis futura prædiceret, uere nimirũ præsagiret. quod quidem falsum est: Raro enim futura talia ueniunt, qualia cogitantur. Etsi quis de futuris iudicat, nõ quiuis id agit, sed artifex de his quæ ad eius artem spectant. Vt futuram febrem medicus potius quàm musicus, futuram consonantiam musicus melius quàm medicus præuidet. His deniq; confutatis occasionem sumens Socrates à libertate uel seruitute loquendi, de libertate philosophantium, & seruitute ciuilium ac rhetorũ disputat, qualis sit utrorumq; uita: quod philosophi finis est, ab humanis malis ad superna bona conscendere: de præmijs eorũ qui cœlestia petunt, pœnis eorum qui terrenis inhiant. Qua digressione peracta ad propositam quæstionem reuertitur. Eius fundamentum erat Heracliti sententia quod omnia moueãtur. Cuius contrariũ Parmenides, & Melissus, & Eleates Zeno senserũt. Omne enim unum & immobile posuere, Quorum dogma Plato in libro De uno rerũ omnium principio, quem traduximus, exponit & approbat. Contra uero Heraclitũ & Protagoram à motus diuisione disserere incipit. Motus duo sunt genera. Vnus secundũ locum motus, secundũ rei naturam alter. Latio illa alterius hæc dicitur. Lationis species duæ, transitus circulatio. Quia uel de loco ad locum fit transitus, uel circa locum unum eundemq; circuitus. Motus uero in ipsa rei motæ natura, aut secundum substantiam, aut circa quantitatem uel qualitatem efficitur. Si secundum substantiam ad ipsum esse quid mouetur, generatio: si ad non esse, corruptio. Secundum quantitatẽ ad maius, incrementũ: ad minus, decrementum dicitur. Motus qui de qualitate in qualitatem, affectio nominatur. Sortitur deinde uaria ex uarijs qualitatibus nomina. Nam qui ad calorẽ calefactio: ad frigus, frigefactio, ad colorem, coloratio, similiterq; de cæteris. Distinctione præmissa quærit Socrates, si mouentur omnia, utrum duobus illis motus generibus singula, aut uno quodam multa, duobus alia moueãtur. Si uno quodam multa, sequitur non magis illa moueri quàm stare. Nam si modo quodam mouentur, quodãmodo et quiescũt. Opinio uero illorũ nõ id uult, sed omnia omnino sine ullo statu moueri. quo fit ut omnibus motibus agitentur. Ergo dũ res è loco ad locũ feruntur, ex affectione interim in affectionem iugiter transeũt, ut ex calore in frigus, albedine in nigredinem, uel contrà. Quæritur utrum sub una quadam harum forma aliquantulũ maneãt nec ne. Si manent, sequitur ut non omnis status sit expulsus. Si non permanent, dum quid calidum aut album pronunciatur, desinit calidum esse uel album. Immo prius quàm pronunciatio incepta desinat, desinit esse forma. Vndè nihil unquam uere pronũciatur aut percipitur: nec magis calidum illud quàm non calidum, album quàm nõ album est prædicandum, cum in nullo consistat, & sit & non sit pariter dum profertur. Quam ob causam rerum formæ nobis ignotæ sunt. Idem de sensu dicendum. Nam nec uisus in uisione, nec in audiẽdo auditus momentũ permanet. Quocirca nõ magis uidere aut audire, quàm non uidere, & non audire contingit, etiam dum uidere & audire nos profitemur. Ex quo sequitur, ut sublatis sensibus sublata sit & sensuum ueritas: qua sublata, nullo modo dicendum sensuũ scientiam esse. Addit & aliam rationẽ, ad cuius intelligentiam aduertendũ est. quod Plato nullã corpori cognitionem tribuit, quemadmodũ nullã uitã. Quod uiuit, id sentit: uiuit anima, & anima sentit. In corpore autem nec uita nec sensus, sed uitæ sensusq; opera declarantur. Ideo quos sensus quinq; alij uocant, ipse organa quinq; sensus appellari uult, nihilq; his instrumentis sentire, sed per hos quasi meatus ab una quadam animæ ui sentiri singula putat, quẽ sensum communem uocat, in quem undiq; è singulis corporis organis, ut ad centrum circuli è circũferentia lineæ uariæ passiones influunt. Colores quidẽ per oculos, per aures soni, per nares odores, saporesq; per linguã, deniq; per totum corpus calor, frigus, humidum, siccum, graue, leue, molle, durum, leue, asperũ, rarũ, densum, acutũ similiter, & obtusum. Quod anima ista non multis, sed una ui sentiat, patet: quia sentiendo colorẽ, dicimus non esse uocem: & saporem sentiendo, non esse odorem pronunciamus. Non potest aliud ab alio distinguere, qui non utrũq; cognoscit. Nullum organum eadem quæ & aliud organum porrigit: & si eadem, non eodem modo. Idcirco eorũ quæ sentiuntur distinctio, non in organis est, sed in una quadã ui animæ percipiente singula, et singula simul à singulis distinguente. Quæ cum ipsa hæc omnia sola posit, quod nec etiam Peripatetici negant, quid multis sensibus opus est? Hic sensus quem communem uocant, omnibus animalibus statim natis inest. Præter quem est & alia uis, quam phantasiam, opinionem cogitationemq; nominat. Cuius officium est, de his quæ communis sensus per organa quinq; sensit, iudicare non quale solum, sed quid sunt, quod eorum unumquodq; idem est secum, ab alio aliud, unum seorsum. iuncta uero simul duo uel tria, similia item & dissimilia, bona, uel mala, pulchra, turpia utilia, noxia, & ab uno in aliud ratiocinando percurrere, aliud applicare cum alio, & præterita & futura cum præsentibus

finis philosophi

Plato approbat Parmenidem dicentẽ, omnia esse unum & immobile. Distinctio motiõũ

Phantasia, opinio, cogitatio eadem uis est ultra sensum cõmunem apud Platonẽ

præsentibus comparare. Itaq; hac ui essentiam, unitatem, numerum, idem, alterum, similitudinem, dissimilitudinem, pulchrum, turpe, bonum, malum, utile, inutile iudicamus. Quod equidem iudicium cum nõ statim natis adsit sed longo post tempore, nec omnibus animalibus, sed quibusdam, patet quod alia quadam ui præter communẽ sensum hæc percipimus. Hanc phantasiam perfectam, & opinionem nuncupat. Quæ tamẽ ipsa non sufficit. Nam hæc omnia proprio quodam, & particulari modo, certo sub tempore locoq;, & conditione iudicat. Scimus autẽ nos de ijsdem in genere, & uniuersali modo etiam iudicare, nõ quid nunc homo hic, uel ubi hoc utile, uerũ quid ipsa semper humanitas, quid passim utilitas ipsa sit. Ideoq; alia ui opus est, quæ uniuersales rationes rerũ generatim percipiens de una discurrat in aliam, discurrendoq; argumentetur. Quod quidem in nobis fieri dum syllogismos nectimus, nemo dubitat. Hanc rationem uel cogitationem dicimus uniuersalem: cum opinionem ipsam, particularem rationem cogitationemq; nuncupemus. Ad hanc deniq; mens accedit, quæ omnes rationes rerum non discursu, sed simplici stabiliq; intuitu percipit. nam supra motum ac tempus, status & æternitas esse debet. Motus quidem & tempus in ratione: in mente status est, & æternitas. Non enim aliud post aliud discit, sed simul omnia tenet. Supra mentem ipsa animæ unitas est summi boni character, qua non rerum rationibus ideisq;, sed primo rerum omnium principio, quod ipsum unũ est, iungitur. Cum omnes animæ uires quæ in cognitione uersantur enumeratæ sint, et scientia in cognitione consistat, in qua potissimum ui scientia sit, uidendum. Sensui quidem non conuenit, ut multis iam rationibus cõstitit, & hac præcipue, quia sensus ille communes essentias rerum nõ iudicat, sed passiones quasdam corporum solummodo percipit. Quisquis ignorat essentiam, ignorat & ueritatem. Qui ueritatis est expers à scientia nimiũ alienus. Non ergo in sensu scientia, ubi anima non per se sed corpus percipit, atq; ideo sæpe decipitur. Sed in phantasia forsitan, & opinione consistit, ubi essentias iam percipimus, & anima per seipsa sine corporis ministerio iudicat. Atq; hæc sententia secũdo loco Theæteto placet, quod sciẽtia sit opinio, non quælibet tamen, sed opinio uera: falsa autem opinio, ignorantia. Cum uero Theætetus opinionem in duo distinxisset, ueram, & falsam, quæsiuit ilico Socrates quomodo falsa opinio esse posit. Vnumq; supponit, quod quisquis opinatur, aut ea quæ nouit, aut quæ non nouit opinatur. Vnde in hunc modum ratiocinatur. Qui opinatur falsa, nunquã ex eo falsa opinatur, quod putet aliqua quæ nouit: alia quædam esse quæ etiam nouit. Nam qui utraq; noscit, aliud pro alio nunquam accipit. Neq; quæ non nouit, alia quædam quæ non nouit. Nihil enim de illis quis iudicat, quæ nunquam in cogitationem uenerunt. Neq; quod nouit, id quod nunquam nouit: aut contra quod nõ nouit, id quod nouit esse. Quis enim pro ignoto notum, uel pro noto ignotum accipiat? His igitur modis opinari falsa nullus posse uidetur. Forte uero alio quodam pacto falsa homines opinantur, cum ea quæ non sunt, opinantur. Ex quo falsa opinio erit ea quæ non sunt opinari. Sed neq; id fieri potest. Quisquis enim uidet, unum aliquid uidet: qui unũ aliquid uidet, existens quoddam uidet: qui uero non existens uidet, uec unum aliquid. Qui non unũ aliquid, nihil: qui nihil uidet nec uidet quidem. Ergo aut non uidet, aut quod est uidet. Similiter de auditu ac cæteris sensibus affirmare possumus. Quamobrem cum opinio sensum sequatur, quicunq; opinatur, unum aliquid opinatur: qui unum aliquid opinatur, existens aliquid opinatur. ergo quod est opinatur. qui uero non existens, etiam nec unum aliquid. Si nõ unum aliquid, nihil igitur. Si nihil opinatur, nec opinatur quidem. Itaq; aut non opinatur omnino, aut quod est opinatur. Quapropter neq; hoc modo falsa aliquis opinabitur, quod quæ non sunt opinetur. Accedit modus alius quo commutatio fit, ita ut aliud pro alio accipiamus: ut pro pulchro turpe, & pro utili inutile. quod quidem Socrates ita refellit. Opinari, secũ ipso loqui est, dum nobiscummet interrogamus, respondemus, affirmamus atq; negamus Nec est locutio hæc intrinseca extrinseco sermone deterior. In extrinseco uero sermone nullus unquã dicit quod turpe est, esse pulchrũ: & quod homo, bouẽ esse: quod par, impar. aut huiusmodi aliquid. Quare multo minus cogitando asserct, horũ unũ aliud esse. Nam aut noscit utraq;, aut alterum solum, Si utraq;, nunquam utiq; commutaret. si alterum, neq; sic etiam. quod enim cognoscit, nunquam pro illo quod nondum in cogitationẽ uenit accipieret. quo fit ut nondũ inuentum esse uideatur, quomodo falsa opinio nobis insit. Vtitur hic Plato, et in Philebo, Sophista, atq; Menone, sex nominibus ad eandem uim animæ pertinentibus, ad sex illius officia significãda. Nam cũ post sensum communẽ anima eadem quæ & communis sensus apprehendit, opinante potentia percipit, prima ipsa percceptio, imaginatio dicitur. Vt apprehensa conseruat memoria. Vt iterum quæ seruauit, in seipsa resumit remiscentia. Et cum resumendo de alio in aliud quasi quadam ratiocinatione discurrit, cogitatio. Postquã uero discursu peracto affirmatur aliquid uel negatur, opinio. At uero cum opinione percepta per sensum atq; memoriam anima cogitatione refingẽs ita in hæc respicit uelut in illa à quibus ista manarunt & quæ imagines sunt res ueras esse putat, picturam quandam, & phantasiam Plato nominat. Et cum cæream inducit effigiem, cerebri naturã nequaquam intelligit. Non enim dixit in corpore, sed in animo cæreã effigiem esse. Cum uero in incorporeo nihil sit corporale, per translationem quãdam operumq; similitudinẽ potius, quàm ita ut uerba sonant, hæc intelligenda sunt. Neq; in corpore figi uult rerũ imagines, neq; in animo ab externis obiectis effingi, sed uel ex natura sua habere illas animũ, uel occasione ab extremis motibus corporisq; passionibus sumpta in seipsum sua ui formas rationesq; concipere. Qui de his dubitat, Plotini summi interpretis cõmentaria legat. His expositis ad opiniõis fal

Formæ quæ sunt in anima non eæ sunt quæ sũt extra

sæ

se modos redeundum est. Inducit plurimos Socrates, & multos respuit, & ut sophistarum fastum reprimat, sæpe quæ concessa ab illis sunt, iterum atq; iterum confutat. Tandẽ ex Platonis mente colligendũ est, quod quando sensibile quoddam primo nobis occurrit, eiusq; occursu sensus in nobis efficitur, & à sensu memoria, ac deinde rursus idem nobis obijcitur, memoriam præcedentem cum sequente sensu componimus, & in his iam dicimus Socrates, equus, ignis, cæteraq; huiusmodi. Atq; hæc opinio quædam nuncupatur, cõponentibus nobis præcedentẽ memoriam cum recente sensu. Et quotiens hæc quæ colligantur, inuicem consonant, opinio uera existit: si dissonant, opinio falsa. Nam si quis dum Socratis speciem in memoria seruat, Platonem ipsum offendat, putetq; se ob quandam similitudinem Socrati rursus occurrere, postmodũ Platonis sensum uelut à Socrate hauriens, memoriæ Socratis ipsum accommodet, opinio falsa resultat. Atq; hoc pacto opinio falsa fit ex collatione sensus ad cogitationem. Fit & alio modo, collatione commutationeq; cogitationis unius ad alterius cuiusdam cogitationem. potest enim quis numerorum quorundam species, quæ in memoria latent, etiam absq; præsente sensu, cogitando inuicem permutare, ita ut XII. pro XI. & contra XI. pro XII. capiat. Verum dubitatio quædam subibit. Nam quicunq; species seruat, scit ea quorum species habet. hos ergo scit numeros. Si commutat, ignorat. Quare simul eadem & scit, & ignorat. Respondendum, non esse absurdum ut is qui uno modo scit, ignoret alio. Nam is habitu quidem scit, actu ignorat. Quocirca his nihil impedientibus, duæ falsæ opinionis species inuentæ sunt, & paulo ante expositæ. Oritur & alia dubitatio. Qua si quis dum scientias duorum quorundam habet, commutando falso opinetur, & alterum pro altero capiat, uidetur rem ipsam cuius habet scientiam, ignorare: & quod deterius est, scientia ipsa, non ignorantia ignorare, cum ipsa scientia commutationis causa sit, ignorantiæ commutatio. Quod si ita est, cum scientia ignorare nos faciat, nihil prohibet quin ignorantia scire efficiat. Respondet ad hæc Theætetus ponendam in animo inscitiæ sicut & scientiæ speciem, & qui alterum pro altera capit, falli, atq; ita per ignorantiam potius quàm per scientiam ignorari. Responsio hæc minime sufficit, quin eodem modo quo & supra, quæretur, si commutat eas inuicem species, utrum cognoscat utranque, aut ignoret, aut alteram norit, alteram ignoraverit. Vnde superior controuersia omnis redibit. Item si ponenda species qua scientia noscitur, & qua inscitia, iterum species aliæ quibus species hæ noscuntur, ponendæ sunt, & aliæ rursus quibus illæ. atq; ita in infinitum progredimur. Quocirca non ita, sed aliter respondendum. Nam dicendum erat, ut Socrates supra tetigerat, quod non rerum notiones permutationis causæ sunt, sed confusio notionum, negligentia diuturna, externa similitudo haud exacte discussa. Non ergo scientia, immo confusione, negligentia, deceptioneq; ignorare uidemur. quanquam hæc haud absolute iudicari prius posũt, quàm quid est scientia, fuerit declaratum. Nam per lucem tenebras, per sonum silentium, per bonum malum, per uerum falsum dignoscimus. Ante igitur quid scientia est, definiendum uidetur, quàm falsa opinio declaranda, si perfecte illam comprehendere cupimus. Hinc Theætetus, scientiam esse uerã opinionem asserit. Quod quidem ex eo confutat Socrates, quod oratoria facultas persuadet, non docet: qui persuadet, opinionem inducit, & opinionem ueram, cum uera refert, neque tamen scientiam. Nam de his quæ in motu sunt semper, & aliàs se aliter habent, certa nunquam scientia est. Talia uero sunt humana negocia, de quibus oratores agunt, præsertim cum sæpe ad ea credenda auditores inducant, de quibus ipsi dubitant, & quibus nunquam interfuerunt. Addit post hæc Theætetus Leucippi, & Cyrenæi Theodori definitionem. Scientia est opinio uera cũ ratione. & idcirco quæ rationem habent, sciri possunt: quæ ratione carent, minime. Et Prodicus Chius Leucippũ imitatus, elementa rerum, quia simplicia sunt, propterea q; sine ratione, ignota esse asseruit: composita uero cũ rationem habere posse, nota. Rationem quidem definitionem, & orationem quandam declarantẽ rei substantiam proprietatemq; intelligunt. Quæ quia plura includit, subiectum & prædicatum, interdum etiam copulam, id est uerbum, & nomina, compositum quoddam significat. Elementum uero simplex, ideoq; rationis expers, & ignotum relinquitur. Duo quæ dicta sunt, Socrates confutat. prius quidem posterius hoc, quo dicitur, Elementa, quia simplicia, ignota: quæ ex his effecta sunt, quia composita, nota. Deinde prius illud, quod scientia sit cum ratione opinio uera. Et exempli causa pro elementis literas accipit, pro composito syllabam. Verum quæ de his tradit, de rebus omnibus intelligi uult. Prima contra illos ratio est. Quia quemadmodum composita ab elementis dependent, ita compositorum cognitio ab elementorum cognitione perficitur. Neq; enim sine causa, quæ à causa sunt, cognosci possunt. Quapropter impossibile est, ignoratis elementis scire composita. Item sume compositum quoddam, ut ecce So, primam nominis Socratici syllabam. Vtrum syllaba hæc utraq; elemẽta est? An una quædam species ex elementis congredientibus nata? Si utraq;, ergo quisquis syllabam hanc, So, nouit, utraque elementa nouit. Interrogatusq; quid est So, S, & o, respondebit. Et si S, & o ignorabit, So, nunquam cognoscet. Nam qui utrunque nescit, nescit & ambo. Impossibile igitur est ignoratis elementis composita nosse. Sed dicet fortè aliquis, syllabam, & unamquanq; speciem, non elementa, sed unum quiddam præter illa existere. Quem Socrates sic interrogat: Vtrum species hæc, & syllaba partes habeat nec ne. Si habet, totum quoddam est, & omne. Totum uero, & omne, nihil aliud est quàm partes omnes. quod in numeris patet. Etenim totus numerus, nihil aliud est quàm omnes quas continet unitates. atq; ita species hæc constabit ex partibus, & partes eo ipso quod erunt totius erunt. Sicut ergo nota

Quæ uera quæ falsa opinio

Duæ species opinionis falsæ

m species

ſpecies, ita & elementa cognita. Nam ſi ſpeciem noſcit, totum & omne noſcit. Si totum & omne, nulla ipſi ex partibus eius deeſſe cognoſcit. Ergo ſingulas ſcit partes habere. Singulas itaq; noſcit: quas ſi ignorarit, utrum omnes adſint, nec ne, ſcire non poterit. Impoſsibile igitur ignoratis elementis ſpeciem noſcere. At ſi quis dixerit ſpeciem ipſam unam partes nullas habere, ex eo quod elementa quibus conſtat, partes eius non ſunt: ſequitur ut ſimplex, et impartibilis ſit. Quare ſicut elementum quia ſimplex, ignotum dictum fuit, ita & ſpecies ipſa quia ſimplex, ignota eſſe dicetur. Ideoq; nullo modo fieri poteſt, ut ignoratis elementis ſpecies quæ ex his fiunt, noſcantur. Quod ex eo quoque perſpicue patet, quod in ſingulis artibus fundamentum cuiuſq; artis intelligendæ eſt, elementa rerum ipſarum de quibus ars ipſa agit, comprehendere. Alioquin labor omnis eſt irritus. Hoc denique confutato, Socrates iam principalem propoſitionis partem refellere incipit, ubi dicebatur, Scientiam eſſe opinionem veram cum ratione. Tria enim rationis nomine ſignificari poſſunt, aut oratio, aut per elementa rei diſcurſus, aut definitio. Si primum, omnis opinio ſcientia erit. Siue enim vera ſeu falſa opiemur, quod ſentimus ſermone proferre valemus: ergo ratione opinabitur, etiam qui falſa opinabitur. Si ſecundum, quotiens quis per elementa diſcurret, ſcire dicetur. Id vero idcirco falſum eſt, quia elementa diſcurrendo tranſponere poteſt, ordinemq; peruertere, & elementum unius rei in aliam quandam referre, & uni elementum alterius accommodare. Qui vero iſta confudit, ſcire non eſt dicendus. Si tertium, id eſt definitionem intelligit, & ſcientiam uocat opinionem veram cum definitione, ſic contra illum argumentamur. Definitio interpretatio differentiæ eſt: ideo quicunque definit, præter rei communia differentiam propriam aſsignat. Sed qui Socratem vere, & Theætetum opinatur, utrum differentias opinando Socratis, & Theæteti percipit, nec ne? Si non percipit, nec vere opinatur. nunquam enim alterum ab altero vere diſtinguerem, niſi differentias utriuſq; dignoſcerem. Ergo eo ipſo quo vere opinatur, differentias callet. Quare nihil opus eſt præter opinionem veram, addere rationem, id eſt differentiæ rationem. Verum dicet fortè quiſpiam, in ipſa opinione ſenſum quendam imaginationemq; differentiæ includi, potius quàm certam differentiæ naturalis intelligentiam: ideoq; addendum in ſcientiæ definitione, differentiæ intelligentiam. Contra hunc ita Socrates argumentatur. Abſurda profecto definitio eſt, qua idem per idem deſcribitur. Cum vero dicimus ſcientiam eſſe opinionem veram cum ratione, id eſt cum differentiæ intelligentia, ſcientiam per ſcientiam definimus. Nam intelligentia differentiæ, differentiæ ſcientia eſt. unde ſcientia erit opinio vera cum ſcientia differentiæ, quod dictu ridiculum eſt. Ex his omnibus iam falſæ ſophiſtarum definitiones redargutæ ſunt. Prima, quæ dicebat ſcientiam eſſe ſingulas quæ diſcuntur facultates: ſecunda, quæ ſcientiam eſſe ſenſum: tertia, ſcientiam eſſe opinionem veram. quarta, ſcientiam eſſe opinionem veram cum ſermonis prolatione: quinta, opinionem veram cum diſcurſu per elementa: ſexta, opinionem veram cum differentiæ imaginatione: ſeptima, opinionem veram cum ſcientia differentiæ. His deniq; redargutis uidendum eſt quid Plato doceat. quippe in ſexto lib. De repub. Brontinum, & Archytam Pythagoricos imitatus, duo rerum genera ponit, intelligibile ſcilicet, & ſenſibile. Illud ſtabile & incorporeum: hoc mobile corporeumq;. Viam ad illud noſcendum rationem uocat, viam ad hoc ſenſum. notionem communem illius, intelligentiam: huius, opinionem. Sed utrunq; genus bifariam diuidit. Vult enim eſſe intelligibile primum. & ſecundum: in eo ideas, id eſt diuinæ mentis ſpecies motionesq;, & mentes alias, & animas contineri: in hoc numeros, & figuras. Numeri quippe & figuræ quamuis incorporalia ſint, tamen quia diuiſionem aliquam ſuſcipiunt, non pari dignitate qua impartibiles ſubſtantiæ cenſenda ſunt. Illorũ cognitionem proprio nomine intellectũ, horum cogitationem intellectualem uocat. Senſibile quoq; pari diuiſione partitur, in primum ſcilicet, et ſecundũ. In primo locat corpora omnia corporeaq;. In ſecundo umbras, et imagines corporum, ſiue in aqua, ſiue in ſpeculis appareant. Et eas ita ſe habere ad corpora, ut mathematica ad diuina exiſtimat. Perceptionem corporum, credulitatem proprie nominat: umbrarum, imaginationem. Deinde circa umbras corporum, uel corpora, uel mathematica, ſcientiam eſſe negat, ſed in ſolo intellectu diuinorum eam locat. Quod & in hoc dialogo ſignificauit in principio, cum ſcientiam & ſapientiam idem eſſe proponeret. Nam ſapientiam eſſe diuinorum contemplationẽ ubiq; teſtatur. Quo uero differat intellectus ipſe, id eſt ſcientia ab opinione, in libro de natura his uerbis oſtendit. Si intellectus veraq; opinio duæ res ſunt, neceſſe eſt ideas per ſemet intellectu potius quàm ſenſu comprehendi. Sin uero, ut quibuſdam uidetur, vera opinio ab intellectu nil differt, omnia quæ corporea ſentimus, certa habenda ſunt. Sed opinor duo eſſe dicenda, propterea quod utraq; magna differentia diſtant: quippe quorum alterum doctrina nobis inſinuat, alterum perſuaſionis aſſumptio. Alterum quidem ſemper cum ratione vera, porro ſine ulla ratione alterum. Alterum eorum nulla ratione traducibile, alterum nutans incertumq;. Quid, quod rectæ opinionis omnis homo particeps? Intellectus autem dei proprius, & paucorum admodum electorum hominum? Eadem fermè in Menone Phileboq; teſtatur. Quid ergo ſcientia eſt? diuinarum rerum certa ratione comprehẽſio. Hæc intellectu primo ac ſemper. In ratione ſecundo, nec ſemper. Nam ratio cum inter intellectum opinionemq; media ſit, quoties ad inferiora porrigitur, opinionis repletur erroribus, & diuina cogitare deſiſtit. Cum vero ad mentem ſui ducem cõuertitur, diuinorũ cognitionẽ haurit. Quam proprio nomine in mẽte ſapientiã, in ratione reminiſcentiã Plato nũcupat. Et ideo de obſtetricia faculitate per quã reminiſcimur, hoc in dialogo diſputauit, ut nõ modo quid ſcientiæ ſit,

Septem definitiones ſcientiæ redditæ à ſophiſtis

ſit, verumetiam quemadmodo acquiratur intelligeremus. Immo & unde ſit & per quem, explicuit, dum diceret Socratem dei iuſſu obſtetricio munere fungi. Eſt ergo ſcientia, diuinorum certa ratione comprehenſio, in mente reſidẽs, in rationem profluens, à deo menti inſerta, à dialectico præceptore in rationem deo aſpirãte reducta, rationem in mentem dirigens, mentem cum diuinitate coniungens.

PLATONIS THAETETVS, VEL DE SCIENTIA, TRANSLATVS E GRAECO IN LATINVM à Marſilio Ficino ad Petrum Medicem patriæ patrem.

EVCLIDES, TERPSIO, SOCRATES, THEODORVS, THAEAETETVS.

MODO'NE ô Terpſio, an iam pridem rure ueniſti? TER. Pridem ſatis, ac te in foro quæſiui, & miratus ſum quòd reperire nequiuerim. EV. Non eram in urbe. TER. At ubi? EV. Cum in portum deſcendiſſem, offendi Theætetum, qui Corintho è caſtris Athenas ferebatur. TER. Viuus'ne an mortuus? EV. Semiuiuus. uulneribus enim quibuſdam afflictus eſt, & quòd deterius, morbo etiam diuturno in caſtris eſt confectus. TER. Num dyſenteria? EV. Hac ipſa. TER. O qualem uirum refers in diſcrimine poſitum. EV. Præclarum admodum atq; optimum ô Terpſio: nam paulo ante nonnullos audiui, qui eum circa rem militarem miris laudibus extollebant. TER. Nec mirum id uideri debet, immo longe magis mirandũ eſſet, ſi contrà ſe haberet. Sed cur non diuertit Megaram? EV. Properabat domum. Ego enim & conſului & obſecraui, ille noluit. Quinetiam comitatus ipſum, cum ab eo diſcederem recordatus ſum Socratis, atq; admiratus quàm diuine & ſæpe alias, & de hoc maxime uaticinatus fuerit. Nam paucis diebus antequam è uita decederet, obuiam factus Theæteto adhuc adoleſcentulo, cum eo diſſeruit, eiusq; indolem & probauit, & admiratus eſt. Deinde mihi Athenas profecto rationes diſputationis illius auditu maxime dignas ſingulas enarrauit, atq; inſuper addidit, præſtantem omnino uirum futurum ſi adoleuerit. Ac uera nimium prædixiſſe uidetur. TER. Certe. ſed quinam ſermones? num referre potes? EV. Non uerbis per louem, ſed literis. Etenim reuerſus domum ſtatim cõmentaris eos perſtrinxi: deinde per ocium reminiſcendo, latius ſcripſi, & quoties Athenas profiſcerer, ſiquid excidiſſet, Socratem interrogabam, atq; huc rediens emendabam. Quo factum eſt, ut uniuerſa pene diſputatio illa conſcripta ſit. TER. Vera loqueris. Audiui enim hæc à te pridem, & iſta noſſe cupiens, te quæſiturus huc ſæpe acceſſi. Quid ergo nunc obſtat, quo minus percurramus? Enimuero quiete mihi opus eſt. Nam ex agro ueniens, defeſſus ſum. EV. Ego quoq; Erineum uſq; Theætetum comitatus ſum, quamobrem libenter admodum requieſcerem. Eamus ergo. Nobis enim ſedentibus puer aliquis perleget. TER. Probe. EV. Hic ô Terpſio liber eſt non ita compoſitus, quaſi Socrates mihi referat, ut reuera retulit, ſed quaſi cum illis præſens diſputet, quibuſcum diſputaſſe mihi narrauit. Hos autem geometram Theodorum & Theætetum fuiſſe dicebat. Ne igitur moleſtum eſſet, ſi inquam, & inquit, conſenſit, & negauit, ſæpius interponeretur, his uitatis Socratem ipſum unà cum illis diſputantẽ induxi. TER. Scite Euclides. EV. Heus tu, accipe librũ ac lege. SÒC. Sí Cyrenæi ô Theodore præ cæteris mihi curæ eſſent, quæ ad eos ſpectant abs te potiſſimum exquirerem, ſiqui illic iuuenes geometricæ, aut alteri philoſophiæ ſtudio ardenter incumberent. Nunc autem magis noſtros quam illos amo, potiuſq; intelligere cupio quinam è noſtris iuuenibus in uiros probos euaſuri merito uideantur. Hæc ipſe pro uiribus ſemper exploro, & ab aliis ad quos iuuenes confluere uideo, ſæpe percontor. Te autem non pauci ſectantur, & merito. Nam & aliorum gratia, & geometriæ maxime, concurſu dignus eſſe uideris. Si quem igitur nactus es memoratu dignum, libenter audirem. THEO. Atqui ô Socrates & me referre & te auſcultare decet qualem è ueſtris ciuibus adoleſcentem inuenerim. Qui ſi formoſus eſſet, laudare illum uererer, necui forſitan illius amore captus uideri poſſem. Nunc autem ne mihi ſuccenſeas neq; turbes. non enim eſt pulcher. Similis tibi eſt, ſimo naſo & prominentibus oculis, quamuis minus ille quàm tu in his modum excedat. libere tecum loquor, ſcito in

Cur in dialogis perſonæ loquẽtes introducantur

Facies ſimilis Socrati refertur

Hominē ingenioſum et manſuetum atq; uirilem reperire difficile

primis me nullum adhuc adoleſcētulum reperiſſe, licet cum multis uerſatus fuerim, tam mirabili naturæ felicitate donatum. Difficile admodum eſt, reperire hominem ingenioſum ſimul & præ cæteris manſuetum atque uirilem. Equidem nec fuiſſe unquam exiſtimo, nec eſſe uideo, qui ita natura ſint inſtituti. Cæterum acuti ut hic ſagaces q̄, & memoriosi, & dociles, ut plurimum in iracundiam impetusq; præcipites ſunt. prorutī enim atq; raptantur, quemadmodum ſine retinaculis naues, & furioſi potius quam fortes exiſtunt. Graues autem ſæpe cum ad diſciplinas ſe conferunt, ſegnes, torpentes, obliuioſi ſunt. Hic uero ita leniter, libere, ſuauiter, expedite, maxima cum manſuetudine ad diſciplinas quæſtionesq; graditur, ut nec lubricus quietusq; olei fluxus mollior & ſuauior uideatur, & ut mirum ſit tantum ingenium tam mature iſta peragere. SOC. Optima nuncias, ſed cuius noſtrorum ciuium filius eſt? THEO. Nomen quidem eius audiui, ſed memoria excidit. Eſt autem medius ille eorum qui nobis occurrebant paulo ante in platea quæ extra mœnia eſt. Is & ſocij ſui quidam uncti luſerunt, ac nunc peracto ludo huc aduentare uidentur. Aduerte utrum agnoſcas, nec ne. SOCR. Agnoſco equidem. Sunienſis Euphronij filius eſt, uiri ô amice proculdubio talis, qualem tu filium narraſti, probatiſſimi ante omnes, qui patrimonium amplum reliquit. ſed nomen pueri non audiui. THEO. Theætetus ô Socrates nomen eſt, patrimonium autem eius tutores diſſipaſſe uidentur. Veruntamen liberalitate mirifice pollet. SOCR. Generoſum hominem narras, iube huc illum accedere & nobiſcum ſedere. THEO. Fiat. O Theætete, accede huc ad Socratem. SOCR. Veni obſecro Theætete, ut meipſum animaduertam, qualem uultum præferam. Inquit enim Theodorus, uultu me tibi ſimilem eſſe. quod ſi utriuſq; noſtrum lyram ſimiliter temperatam aſſereret, utrum confeſtim id crederemus? an muſicus ne eſſet prius inquireremus? THE. Inquireremus. SOC. Et ſi talem reperiremus, crederemus uti q; ſinautem muſicæ expertem, minime? THE. Ita eſt. SOC. Nunc ergo ſi curæ nobis eſt noſtrorū uultuum ſimilitudo, uidendum utrum pictor ſit qui dicit nec ne. THE. Sic uidetur. SOC. Nunquid pictor Theodorus? THE. Non aduerti. SOCRAT. Geometricus autem? THE.

Neſcienti quid laudat aut uituperat, non eſt adhibēda fides

Maxime quidem ô Socrates. SOCR. An & aſtronomus, dialecticus, muſicus, & reliquarum diſciplinarum peritus? THE. Mihi quidem uidetur. SOCR. Dum ergo in aliqua corporis parte conſimiles eſſe nos prædicat, laudans quodammodo, uel uituperans, nō multum illi fidei adhibendum. THE. Non ut apparet. SOCR. Siquidem uero ab animi uirtute ſapientiaq; laudaret, nonne conueniret hæc audienti, laudatum ipſum conſiderare, laudato autem ſeſe oſtendere? THE. Omnino ô Socrates. SOCR. Vide ô amice Theætete, tua intereſt oſtendere, mea cōſiderare. Scito cum Theodorus multos mihi iam peregrinos quam ciues laudarit, nullum maioribus ac te laudibus extuliſſe. THE. Bene eſt ô Socrates. ſed uide ne iocans dixerit. SOC. Non eſt mos hic Theodori. uerum ne renuas quæ conceſſa ſunt, obijciens quod hic iocis agat, ne teſtari cogaris. Non facile eſt eius ſententiam refutare, ſed audacter in conceſſis perſiſte. THE. Agendum eſt ſi tibi uidetur. SO. Dic age. Diſcis aliqua à Theodoro geometrica? THE. Equidem. SOC. Quæ uero ad aſtronomiam harmoniāq; & dialecticam ſpectant, diſcis? THE. Annitor equidē. SO. Ego quoq; ô puer, & ab hoc, & ab alijs, quos aliquid horum intelligere arbitror. & quo ad alia in his moderate me habeo, exiguum uero quiddam dubito, quod tecū, & cum iſtis inueſtigandum. Quare mihi reſpondeas oro. An non diſcere eſt, ſapientiorē in eo fieri quod quiſq; diſcit? THE. Idipſum. SO. Sapientia uero ſapientes ſunt quilibet ſapientes? THE. Certe.

An idem ſit ſapientia & ſcientia

SOC. Nunquid hoc in aliquo à ſcientia differt? THE. Quid nam? SOCR. Sapientia uidelicet in quibus ſcientes, in iſdem & ſapientes? THE. Quid prohibet? SOC. Idem igitur ſapientia & ſcientia eſt? THE. Idem. SOC. Hoc illud eſt quod dubito, nec; concludere mecum ipſe ualeo quid ſcientia ſit. habemus quid ad iſta dicamus? Quid eſſe aſſeritis? quis noſtrū prior oſtendet? Quiſquis uero aberrauerit ſemperq; hallucinabitur, aſinus quēadmodum pila ludentes pueri dicūt, ſedeat. Sed qui uincet, nihilq; aberrarit, dominabit nobis, & iubebit quicquid reſponderi uoluerit. Quid ſileris? Nunquid non ô Theodore homo

Non reſpōdere, ruſticorum eſt

literatus ruſticor? cupiens uos in diſputationē inducere? amicosq; & familiares inuicem fieri. THEO. Minime hoc ô Socrates ruſticum ſit. Sed ex his pueris aliquem reſpondere tibi iubeas. Nam hæc diſputandi ratio inſueta mihi eſt, & aſſueſcere nunc ætas prohibet, hos autem magis hæc decent, & longe magis proficient. Reuera enim iuuentus in omnibus

bus proficit, & ut cœpiſti, ne dimittas Theætetum, ſed eum interroga. SOC. Audis hoc ô Theætete, quæ dicit Theodorus? cui tu ut opinor, libenter obedies. Nec; enim fas eſt, ut huiuſmodi in rebus ſapienti uiro iuuenis minus pareat. Ingenue ergo reſponde, quid eſſe ſcientiam opineris. THE. Parendum eſt ô Socrates, quando quidem uos imperatis, ſi qua enim in re aberrauero, corrigetis. SOC. Faciemus proculdubio ſi quo modo poterimus.

Prima diffinitio ſcientiæ

THE. Videntur mihi ſcientiæ eſſe, quæ quis à Theodoro diſcere poteſt, geometria, & reliqua quæ in ſuperioribus enumeraſti: præterea cerdonum aliorumq; opificū artes, & omnes, & ſingulæ nihil aliud quam ſcientiæ ſunt. SO. Generoſe ac magnifice ô amice, de uno rogatus, multa pro ſimplici uaria dediſti. THE. Qua ratione id ais ô Socrates? SOC. Forte nihil dico, quod tamen putem indicabo. Quotiēs artem cerdonicam dicis, nihil aliud ais quam conficiendorum calceorum ſcientiam? THE. Nihil aliud. SOCR. Quid porrò, cum tectonicam id eſt fabrilem artem? num aliud quam ligneorum operum ſcientiam? THE. Nil certe. SOC. In utriſq; igitur id declaras, cuius utraq; ſcientia eſt? THEO. Profecto. SOC. Quæſtio uero noſtra non hæc erat, quorum ſcientiæ, & quot ſint, nō enim numerandi gratia quærebamus, ſed noſcendi quid ipſa ſcientia ſit. An nihil dico? THE. Immo recte. SOC. Aduerte & hoc. ſiquis nos de aliquo horum uilium uulgariūq; percontetur, ueluti de luto, quid eſt, eiq; reſpondeamus, lutum eorum qui ollas, lutum eorū qui puppas, lutum eorum qui lateres fingunt, nonne ridiculi uideamur? THE. Forte. SOCR.

Ignoto ſimplici ignorari propriū

Primo quidem quod putemus eum qui interrogat, intelligere ex illo noſtro reſpōſo poſſe, ſi dicamus lutum, & uel pupparium, uel aliorum quorumcunq; artificum tantū addimus: aut putas nomen quiſquam rei cuiuſquam intelligit, qui non nouit, quid ſit ipſa? THE. Nullo pacto. SOC. Ergo nec; ſcientiam calceorum intelligit, qui ſcientiam minime nouit. THE. Non certe. SOC. Cerdonicam quoq; non intelligit, quiſquis ignorat ſcientiā, & aliam ullam artem. THE. Sic eſt. SOC. Abſurda itaq; reſponſio eſt, ſi quis interrogatus quid ſcientia ſit, artis alicuius nomen reſpondeat. Alicuius enim eſſe ſcientiam, cum non hoc rogetur, ille reſpondet. THE. Videtur. SOC. Præterea cum liceat ſimpliciter ac breuiter reſpondere, per immenſum circumuagatur. Quemadmodum in quæſtione de luto, leue quiddam, & ſimplex referri poteſt, quod terra humori commixta, lutum eſt. Cuius autem ſit lutum, prætermittendum. THE. Facile nunc ô Socrates ita uidetur. Videris enim petere quod nuper mihi, & Socrati huic tibi in nomine ſimili, diſputantibus in mente uenit. SOC. Quid iſtud ô Theætete? THE. Theodorus hic de poteſtatibus ſcripſit magnitudinis tripedalis, & quinq; pedalis, quod longitudine non ſint pedali magnitudini cōmenſuratæ. Eodemq; modo diſcurrens, & eliciens ſingula uſq; ad magnitudinem ſeptē & decem pedum, in ea tandem conſtitit. Nobis igitur id in mentem ueniebat, quia infinitæ numero poteſtates emerſerunt, conandum eſt qui in unum comprehendantur, quo omnes exprimamus. SOC. Num igitur inuentum tale quiddam eſt? THE. Mihi quidem uidet, conſidera tu quoque. SOCR. Dic. THE. Numerum omnem bifariam diuiſimus. Vnum qui poſſit æqualis æqualiter fieri, quem in figura tetragono comparauimus, quadrangularem & æquilaterum appellantes. SO. Probe. THE. Et qui inter hunc medius eſt, cuiuſmodi ſunt tria, & quinq;, & omnis numerus qui nequit æqualis æqualiter fieri, ſed uel maior rarius, uel minor ſæpius ſumptus ſit, maiusq; & minus ipſum latus ſemper continet, ſi figuræ altera parte longiori comparauimus, & numerum altera parte longiorem uocauimus. SOC. Egregie. quid tum poſtea? THE. Omnes lineas quæ æquilaterum, & planū numerū quadrant, longitudinem eſſe definiuimus: quæ autem altera parte longiorem, poteſtates, utputa quæ longitudine illis nequaquam commenſurabiles ſint, planis autem quæ poſſunt eſſent commenſurabiles: & circa ſolida aliud quiddam huiuſmodi. SOCR. Optime omnium ô pueri. Quare Theodorus haudquaq; falſi teſtimonij reus fore uidet. THE. Enimuero ô Socrates, quod de ſcientia quæris, non ita ut de longitudine & potentia reſpondere ualeo, quanquā huiuſmodi quiddā perquirere mihi uideris. Quo fit ut falſus Theodorus uiciſſim appareat. SOC. Quid uero: ſi te à currendi uelocitate laudaſſet, addens nullum ex pueris promptiorem curſu uidiſſe: deinde currendo & ab adulto, & celerrimo quodā uincaris, num putares minus eum te uere laudaſſe? THE. Nequaquam. SOC. Scientiam uero ut paulo ante dicebam, leue quiddam inuentu, an graue potius ſupremumq; ducis? THE. Per Iouem ſupremum aliquid arbitror. SOCR. Confide uiribus

15

Latera huius tetragoni ſunt media interuia & quinq;, et cū eis ſunt longitudine incommenſurabilia, poteſtia uero cōmenſurabilia. producti enim illorū eſt æquale tetragono, utpatet

tuis, testimoniumq; Theodori ne paruipendas. Annitere omni studio cũ de alijs tũ etiam de ipsa scientia, rationẽ quid sit, cõsequi. THE. Annitendi causa ô Socrates hæc agemus. SOC. Age iam bono animo esto. egregie nanq; modo exposuisti. Conare imitans respõsionem illam de potestatibus, quemadmodũ eas multas una specie comprehendebas, ita & scientias multas una ratione complecti. THE. Scito ô Socrates me id sæpenumero conatum fuisse, dum has tuas quæstiones circũferri audirem. Verum neq; mihi ipse persuadere possum idoneũ ad hęc me esse, satis ue habere, neq; alium audire ut tu præcipis disputantem, sed neq; ab inquisitione tamen desistere. SOCR. Doles ô amice Theætete, ex eo quod non uacuus, sed grauidus es. THE. Ignoro ô Socrates, sed quid mihi acciderit dico. SOC. O ridicule, audistin esse me filium obstetricis generosæ admodum acrisq; & toruæ Phænaretæ? THE. Audiui equidẽ. SOC. Num quod & in eadẽ arte uersor audisti? THE. Nequaquã. SOC. Scito ita esse, nec me tamen corã alijs prodas. Latuit enim hactenus omnes, quod hac arte præditus sim, & hi utputa ignorãtes, hoc quidem de me non prædicant, sed absurdissimã rem quod, homines in ambiguitatem induco, hoc audisti? THE. Id

Obstetrices

prorsus. SO. Vis tibi causam huius assignẽ? THE. Quid ni uelim? SOC. Quales sint obstetrices, cogita, ac facile quod uolo percipies. Scis enim quod nulla ex illis quãdiu cõcipit paritq; parturiẽtibus opitulaꝛ, sed cũ iam ad fœtũ ineptæ sunt ipsæ. THE. Prorsus. SOCR.

Diana steriles obstetrices fieri uetuit

Causam huius Dianam ferunt, quę cũ sterilis sit, partuũ tutelam suscepit, steriles obstetrices fieri uetuit, quoniã humana natura imbecillior est ad artes earum rerũ, quas nũquam experta est, his autem quæ propter ætatẽ concipere iam nõ possunt, id imperauit similitudinem suam honorãs. THE. Verisimile id quidẽ. SOCR. An nõ id quoq; probabile, ac ne cessariũ est: quæ prægnates sint, & quæ nõ, acutius ab obstetricibus q̃ ab alijs animaduerti? THE. Omnino. SOC. Quinetiã medelis, & incantationibus obstetrices excitare, mollire ue partus uexationes ualent, & ægre parturiẽtibus opitulari, fœtusq; educere, & si intempestiuũ fore uideatur, obtũdere atq; retrudere. THE. Vera narras. SOC. Nunquid & hoc de illis audisti, quod tãquam pronubæ in cõficiendis cõiugijs aptissimę sunt? quippe quæ optime callent, quam cui iugare ad generosæ prolis procreationem oporteat. THE. Haud satis id noui. SOC. Imò scias in hoc gloriari nõ minus, q̃ in umbilici ipsius præcisione. Quid eñ alterius ne an eiusdẽ artis esse putas, curare colligereq; terrę fructus? & rursus dignoscere, quod in solum, quã plantam, quod ue semen iacere deceat? THE. Eiusdẽ. SOC. In fœminis aũt ô amice, alterius facultatis hoc, alterius illud existimas? THE. Haud

Quare obstetrices non lint esse pro nubæ

sanè cõueniens est. SOC. Haud certe. sed propter iniustam absurdamq; maris & fœminæ coniunctionẽ, cui lenocinii nomen est, conciliandi matrimonij officiũ fugiunt obstetrices castæ, uerẽturq; ne pro laudabili studio lenocinij notentur. siquidem legitimis obstetricibus solis conuenit recte mares fœminasq; iugare. THE. Constat. SO. Atq; id est obstetricum officiũ, opera mea quodammodo leuius. Neq; enim accidit mulieribus, ut aliquãdo simulacra, aliquãdo res ueras pariant. Hoc uero haud facile discernere est, quod si contingeret, maximum præclarissimũq; obstetricũ munus esset, uerum à falso discernẽdi. Tu uero quid sentis? THE. Idem profecto. SOC. Arti uero meæ adest quicquid ad illarum obstetriciam diligentiã attinet. Verũ in hoc præstat, quod maribus, non fœminis parturiẽtibus succurrit. & quod animarũ fœtus non corporũ speculatur. Potissimũ autẽ arti meæ hoc ineſt, posse uidelicet diligẽter examinare, simulacrum ne & falsum, an natiuum ac uerum quiddã iuuenis cogitatio pariat. Quinetiã quod obstetricibus, idem & mihi accidit.

Ars obstetricia Socratis

Cur Socrates interrogẽt semper, respondeat nunquam

sterilis sum & sapientia uacuus: & quod mihi obiecerũt multi, quod interrogẽ singulos, respondeam nulli, propterea quia nihil habeam, quod sapienter respondere possim, uere nimiũ obiectãt. huius profecto hæc est causa: parturiẽtibus succurrere deus me cogit, generare, phibuit, Quocirca nõ sum ipse quidẽ, ulla in re prorsus, sapiẽs, neq; extat aliquod meæ mẽtis inuentũ ex me natum. Qui uero mecum uersant, principio quidem rudes apparent, sed mea deinde consuetudine hi quibus deus ipse fauet, mirũ in modũ proficiunt, ut & sibi ipsis, & alijs uidentur. hoc tamen constat, quod nihil unquã à me discunt, immo ipsi in seipsis egregia multa possidentes, inueniunt. Obstetricij sanè muneris deus & ego causa, quod hinc maxime cõiectare licet. Nã multi quondã hoc ignorãtes, seq; ipsos causam existimãtes, me quidẽ spreuerunt, fortè ab alijs persuasi: unde citius q̃ decebat, à me discesserũt. Hi abeũtes, ob prauã consuetudinẽ cætera aborsi sunt; atq; insuper quæ ego

obstetricia

obstetricia ope ex animæ illorum uisceribus iam erueram, male nutrientes, penitus perdiderunt, quippe cum falsa atq; simulacra ueris nimiũ anteponerẽt. Postremum & sibi & alijs indocti sunt uisi. quorum è numero unus Lysimachi filius extitit Aristides, alijq; permulti. Cum uero ad me reuertuntur, consuetudine mea iterum indigentes, eamq; mirifice affectantes, nõnullis statim dæmonium meum congredi prohibet, quibusdam contrà permittit, qui denuo ualde proficiunt. Nam & hoc cum parturiẽtibus commune familia res mei patiuntur. Vexantur enim, & difficultate diu noctuq; multo magis q̃ illæ replentur. quem quidem dolorem tam excitare q̃ sedare artificiũ meum ualet. Atq; ita quidem isti habent. Quandoq; uero ô Theætete, qui fœcundi nõ sunt, aduertens quia opera mea non indigent, eos libenter cum alijs in matrimonium copulo, & ut cum deo dicam, acute præsagio quibus potissimũ coniuncti proficiãt. quorum multos Prodico tradidi, multos etiam alijs sophistis diuinisq; hominibus. Hæc ô optime, omnia hanc ob causam altius repetij. Angi enim te conceptu quodam grauidũ suspicabar, quod & ipse putas. Committe ergo te mihi tanq̃ obstetricis filio, & obstetriciæ facultatis longe perito, & quæ perquiro annitere pro uiribus respõdere: & si ex ijs quæ dixeris discutienti mihi, simulacrũ potius q̃ uerum apparens refutauero atq; abiecero, ne succenseas oro, quemadmodũ primo partu puerperę solent. Multi iam ô mirifice adolescẽs, aduersus me sic affecti sunt, ut uel morsibus inuadere uellent, si quando deliramentũ aliquod illis abigerẽ, non putantes id à me beneuolentia fieri, cum eos lateret quod nullus deus maleuolus est hominibus, nec ego tale aliquid maleuolẽtia facio. Mihi plane nefas esse uidetur admittere falsum, ac uerum refellere. Rursus igitur à principio Theætete, quid scientia sit, ut potes exponere tenta: quod uero non possis, nequaq̃ dixeris. Si enim deus uoluerit, adiuueritq;, potes. THE.

Secunda definitio, scientiã esse sensũ

Cum tu ita ô Socrates iubeas, turpe esset si quis suam sententiã non proferret. Videt mihi quod quispiam scit, id sentire quod scit; & ut nunc apparet, nihil aliud scientia est q̃ sensus. SOC. Quam generose respondisti ô puer. sic enim loqui eum qui quicq̃ definire uelit oportet. Sed id cõmuniter consideremus, utrũ fœtus hic solidus an uanus existat. Sensum ais scientiã esse? THE. Aio. SOC Videris utiq; definitionẽ scientiæ haud abiectã intulisse, sed quã Protagoras modo quidẽ alio, eadẽ tamẽ intentione induxit. Inquit enim, rerum omniũ mensurã hominẽ esse, existentiũ quidem ut sunt, non existentiũ uero ut non sunt. Legisti unq̃? THE. Legi equidẽ sæpenumero. SOC. Nónne sic ait: qualia singula mihi uidentur, talia mihi esse: qualia uero tibi, tibi quoq; talia; homines autẽ utriq; sumus. THE. Sic certe ait. SOC. Atqui probabile est sapientẽ uirum nequaq̃ nugari. sequamur igit. An nõ sæpe flante uẽto eodẽ, alius nostrũ riget, alius minimè: & hic quidẽ leuiter, ille uehementer? THE. Proculdubio. SOC. Vtrũ dicemus tunc uentũ ipsum in seipso frigidũ, aut nõ frigidũ? uel Protagoræ credimus, q̃ rigẽti sit frigidus, nõ rigenti minimè? THE. Videt. SO. Nũquid ita utriq; apparet? THE. Ita. SOC. Apparere aũt sentire est? THE. Est. SO. Phantasia itaq; & sensus idem in calidis cæterisq; huiusmodi. Qualia nãq; sentit quisq;, talia cuiq; uidentẽ esse. THE. Videtur. SO. Sensus igitur existẽtis rei semper est, & falsus nunq̃: quippe cum scientia sit. THE. Apparet. SO. Nónne per Gratiarũ numina egregia sapiẽs Protagoras erat: & hoc nobis plebeis istis per inuolucrũ quoddam dixit, discipulis autem in adytis ueritatem explicuit? THE. Quo pacto id ô Socrates, in quis? SOC. Dicam, nec contemnenda quidem, q̃ nihil in seipso unum certum est, neq; recte ipsum ex se hoc quiddã, aut quale quid denominare potes. Etenim si magnũ appellas, rursus paruũ etiã apparet: & si graue, leue iterũ. Eademq; de cæteris ratio, quasi nihil sit unũ, aut aliquid, aut quale.

Omnes sapiẽtes excepto Parmenide dixere, omnia semper trãsmutari

Sed ex latione motuq; & alterna cõmixtione fiunt omnia quæ esse dicimus, non recte denominantes. Nihil enim est unq̃, semper autem fit. Et in hoc omnes per ordinem sapientes excepto Parmenide consenserũt, Protagoras, Heraclitus, Empedocles, & poetarũ in utroq; poemate summi, in comœdia Epicharmus, Homerus in tragœdia. Nam cũ Oceanum diceret deorũ generationẽ, & matrem Tethyn, omnia ex fluxu motuq; genita prædicauit. An non id proferre uidetur? THE. Mihi uero. SOC. Quis ergo aduersus tantum exercitum, eiusq; ducem Homerum pugnare audeat, quin ridiculus habeatur? THE. Arduum est ô Socrates. SO. Arduum absq; dubio Theætete, præsertim cum hęc huic sermoni argumento esse possint, quod ut esse aut fieri quicq̃ uideatur, motus facit, non esse autem & interire, quies. Ignis enim calorq; qui alia gignit & regit, ipse ex latione frictioneq;

Ignis unde

efficitur: hic autem motus est, an non hæc ignis origo? THE. Hæc certe. SOC. Quinetiam animalium genus ex eisdem nascitur. THE. Quid ni? SOC. Quid corporum habitus? an non ocio & torpore corrumpitur, exercitatione autem motuq; plurimum conseruatur? THE. Ita. SOC. Animæ quoq; habitus disciplina & meditatione, quæ motiones sunt, doctrinas consequitur, seruatur, atque perficitur: Ocio autem, id est negligentia & pigritia, nihil penitus discit, & si quid didicerit, obliuiscitur. THE. Et maxime quidem. SOC. Bonum itaq; tam in anima quàm in corpore motus est, quies uero contrarium. THE. Videtur. SOC. Præterea in ijs quæ serenitates tranquillitatesq; uocãtur, hoc assero, quod quietes putrefaciunt atq; perdunt, alia uero conseruant. Itaq; Colophonem nunc denicq; cogam, ipsam scilicet catenam auream rumpens, quam quidem nihil aliud præter solẽ Homerus intelligit: quia quouscq; solis circuitus perseuerat, omnia tam deorum quàm hominum sunt, atque seruantur. sin autem hoc quasi ligatum staret, confestim omnia dissoluerentur, eueniretq; quod dicitur, sursum deorsum omnia. THE. Mihi quoq; ô Socrates, eadem quæ dicis sentire uidetur. SOC. Cogita igitur sic ô optime, circa oculos: primum quidem colorem quem dicimus album, non esse ipsum aliud quicquam extra tuos oculos, neq; in oculis, neq; illi tu locum certum attribuas. Iam enim esset in ordine maneretq; nec in generatione ulterius esset. THE. At quomodo? SOC. Sequamur sermonem superiorem, nihil secundum seipsum unum quiddam ponentes, atq; ita nobis niger albusq; & quiuis alius color ex incursu oculorum motuq; debito genitus apparet. Et unum quodq; quod coloris nomine appellamus, neque imprimens oculos, neq; impressus erit, sed medius quidam cuiq; proprius affectus. an tu assereres, qualis tibi unusquisq; color apparet, talem canibus etiam, & singulis animalibus apparere? THE. Non per Iouem. SOC. Quid autem alteri homini, & tibi? num similiter unusquisq; apparere uidetur? An potius nec tibi ipsi idem, eo quod nunquam tibi ipse similis? THE. Hoc potius quàm illud opinor. SOC. Si igitur id quo mensuramus, uel quod attingimus magnum, uel album, uel calidũ esset, nunquam in aliud quodcunq; incurrens, aliud factum esset ipsum quidem, utputa nihil mutatum. sin autem mensuratum quod attingimus, uel album uel calidum esset, etiam si nihil accidat aliud, patiatur ue, ipsum quoq; nihil patiens mutabitur. Nam in præsentia amice, mira quædam, & deridenda facile dicere cogimur, ut ipse quoque Protagoras, & quisquis alius eiusdem sententiæ est, confiteretur. THE. Quo pacto? & qualia dicis? SOC. Breue exemplum accipe, intelliges q; quod uolo. Talos sex si quatuor apponas, plures esse quàm quatuor dicimus ac dimidio superare, unde sesquialtera proportio nominat: sin duodecim, pauciores dimidiũq;, hæc aliter dici potest. An tu aliter? THE. Equidem nullo modo. SOC. Quid ergo? Si te Protagoras, aut alius quiuis interrogaret, potesne aliquid ô Theætete, maius aut plus aliter fieri quàm adauctum? quid inquam, potissimum responderes? THE. Si quod mihi uidet ô Socrates, ad hãc quæstionẽ protulero, nõ posse asseuerabo. Sin autẽ ad superiorem positionem respexero, ne mihi forte repugnẽ, posse dicam. SOC. Bene atq; diuine per Iunonem ô amice. Ergo si respõderis, Euripidis illud eueniet, Vt lingua itredarguta maneat, mens autem redarguatur. THE. Sic certe. SOC. Si igitur ego ac tu facundi sapientesq; essemus, postquam omnes mentis angulos excussissemus, mox uelut ex abundanti suas quisq; uires periclitantes, & in hac harena sophistarum more congredientes, orationibus conflictaremur. Nunc autem utpote rudes, uolumus hæc primũ secundũ seipsa contẽplari, cuiusmodi sint quæ cogitamus, & utrum conueniat nobis inter nos, an nõ. THE. Maxime quidem id uelim. SOC. Nec minus ego: sed cum ita affecti simus, tranquille prorsus, utpote ocioси iterũ speculemur, nihil succensentes inuicem, sed reuera nosipsos excutientes, qualia sint hæc in nobis uisa phantasmataq;. Quibus primum consideratis dicemus, ut arbitror, nihil unquam maius minúsue fieri, uel mole, uel numero, quamdiu æquale sibijpsi permanet, nónne ita? THE. Ita prorsus. SOC. Deinde cui nec additur, neq; subtrahitur aliquid, hoc neq; crescere unquam, neque decrescere, semper autem æquale consistere. THE. Valde quidem. SOC. Tertio uero dicemus, quod ante non erat, & postea est, nisi fiat, & factum sit, esse non posse. THE. Sic profecto uidetur. SOC. Hæc utique tria concessa pugnant inter se nobis in animo, quando de talis illis loquimur, uel quando fatemur me senem, dum tantus maneo, nulla in parte auctus minutus ue, eodem in anno te iuuene maiorẽ nunc esse, postea uero minorẽ, cum moles

Exercitia cõferre ad corpus & animum

Catena aurea Homeri

Phãtasmata

moles quidẽ mea ablata nõ sit, sed tua duntaxat adaucta. Sum nãq; postea quod ante nõ eram, nihil tamen factus. absque enim fieri factum esse impossibile. Nihil autem molis amittens, nunquam minus effectus sum. Et alia huius generis infinita in multis accidunt, si hæc admiserimus. Dic age ô Theætete. Videris enim mihi harum rerum non imperitus. THE. Per deos ô Socrates magnopere quid ista sint admiror, interdumq; ipsa inspiciens tenebris offundor. SOC. Theodorus, ô amice, non male de tuo ingenio coniectasse uidetur. Maxime enim philosophi hæc affectio est, quæ admiratio dicit. Neq; enim aliud præter hoc est philosophiæ principium. Et qui Irim Thaumantis, id est admirationis filiam esse tradidit, non absurde originem eius explicuit. Sed num percipis quam ob causam talia sunt ex quibus Protagoram loqui asseuerauimus, an non? THE. Nondum mihi uideor. SOC. Gratiam itaque mihi habebis, si tibi uiri, immo uirorum præstantissimorum intelligentiæ ueritatem abditam reserauero? THE. Quid ni habeam? & ingentẽ equidẽ. SOC. Contemplare iam, & simul diligenter caue ne quis prophanus hæc audiat. Prophani uero sunt, qui nihil aliud esse putant, quàm quod pugno tenere possunt. Actiones uero generationesq; & quicquid inuisibile est, in eorum quæ sunt numero nequaquam habent. THE. Duros nimium & proteruos homines ô Socrates memoras. SOC. Sunt hi quidem ô puer à musis admodum alieni. Nec desunt alij quidam elegantiores, quorum tibi mysteria narraturus sum. Principium autem deinceps erit ex quo ea quæ modo diximus manant, quod scilicet hoc uniuersum motus est, & aliud præter motum nihil. Motus uero species duæ: & multitudine quidem utraq; infinita, potentiam autem altera agendi, altera patiendi habet. ex harum congressu compulsuq; mutuo effectus euenitũt numero infiniti, specie gemini, sensibile uidelicet ac sensus, qui semper cum sensibili coincidit, atq; congreditur. Sensuum hæc nomina sunt, uisus, auditus, olfactus, gustus, tactusq; frigidorum & calidorum. Quos sequuntur uoluptates, dolores, cupiditates, atque timores, alijq; affectus innumeri quidem sine nomine, nominati quoq; permulti. Genus autẽ sensibile sensui cuilibet est cognatum. Omnigenis uisionibus colores omnigeni: auribus itidem uoces, cæterisq; sensibus alia sensibilia cognata similiter adsunt. Quid igitur ô Theætete sermo hic ad superiora aduertis nec? THE. Haud equidem multum ô Socrates. SOC. Vide igitur num hoc pacto ad exitum perducatur, Illud enim sibi uult: omnia hæc uidelicet ut diximus agitari, horumq; motibus uelocitatem tarditatem ue inesse. Quatenus igitur tarditas inest, in eodem & ad proxima, motum obtinet, atq; ita generat. Quæ uero sic gignuntur, uelociora sunt. Feruntur enim, & in latione illorũ motus est. Cum igitur oculus aut aliquid eorum quæ accessit, albedinem, sensumq; cognatum gignit, quæ nũquam nata fuissent dum illorum alterutrũ ad aliud quiddam aduentasset, tũc sane interim dum fertur uisio quidem ab oculis, albedo autem ab eo quod colorẽ tum ex se edit, oculus uisione repletur, uidetq;, & factus est non uisio, sed uidẽs oculus. Quod uero colorem tum ex se edit, albedine repletũ est, factumq; nõ est albedo, sed album siue lignũ siue lapis siue quiduis aliud quod forte sit colore huiusmodi coloratũ: eodemq; pacto de alijs, ut de calido & duro, cæterisq; omnibus iudicandum. Nihil ex his ipsum secũdum se quicquã esse, quod & in superioribus disputabamus, sed in mutuo congressu omnia fieri & omnigena propter motum. Quoniam tam agens quàm patiens unum aliquid esse per se haud firmiter, ut aiunt, cogitare licet. Neq; enim agens quicquam est prius quàm patienti congrediatur: neq; patiens prius quàm agenti. Quod enim congreditur alicui, & uim efficiendi habet, ubi in aliud inciderit, ibi tum primum patiens emicat. Ex ijs omnibus sequit, quod ab initio quoq; diximus, nihil esse unum secundũ seipsum, sed alicui semper fieri, ipsum autẽ esse undiq; excipiendũ. licet nos in superioríb. consuetudine quadã atq; inscitia, illo scilicet ipso esse uti sæpius coacti fuerimus. Veruntamẽ ut sapientum sermo dicat, nullo modo prædicandum est aliquid uel alicuius, uel mei, aut hoc, aut illud, aut aliquod aliud nomẽ quod existentiam significet: sed secundum naturã enũciare oportet, quod agãtur, quod fiant, quod corrũpant, quod mutent: nam siquis aliquid sermone cõsistere asseuerauerit, facile redargui poterit. Oportet autem & sigillatim sic loqui, atq; de cũctis in unum collectis: in qua collatione hominẽ ponũt & lapidẽ, & unum quodq; animal ac speciem. Hæc'ne ô Theætete iucũda tibi esse uidentur? eaq; tanquam tibi placeãt degustabis? THE. Ignoro ô Socrates, & de te etiam ambigo, utrum ista tãquam tuæ menti consona referas, an

Philosophiæ principium

Opinio dicentiũ nihil esse inuisibile

Opinio dicentiũ uniuersum esse motũ, et præter motum nihil

an me potius tentes. SOC. Non recordaris amice me nihil horum scire, nihilq; talium ut meum mihi uendicare? sum enim sterilis. te autem obstetricis tituagito atq; exerceo, atq; huius gratia te incanto, & quæ quisq; sapientum dixit gustanda præbeo donec sententiam tuam in lucem educam. Cum demum educta fuerit, tunc primum examinabo, sit' ne uana sterilisq;, an fœcunda & solida. Audacter igitur & constanter bene atq; utiliter opinionem tuam in his quæ te rogauero iam prome. THE. Roga igitur. SOCR. Dic num tibi placeat, nihil esse, sed fieri semper bonum ac pulchrum, & quotcunq; paulo ante dinumerauimus. THE. Dum te audio disserentem, mirum in modum probabilia, & admittenda uidentur. SOC. Ne prætermittamus ergo quæ restant. Reliquũ est enim ut de somnijs morbisq; cum alijs, tum insania maxime dicam, & de eo quod peruerse uidetur, uel audiri, uel aliter quomodocunq; sentiri. Nosti enim in his omnibus sermonem quem suprà retulimus sine ulla controuersia confutari, cum sensus in ipsis prorsus decipiantur. Tantumq; abest ut omnia quæ apparent cuiq;, ea sint, ut cõtrà nihil eorum quæ apparent existat. THE. Vera narras ô Socrates. SOC. Quò deinceps ô puer, ille confugiet qui sensum scientiam affirmauit, quæ ue cuique apparent, eidem & talia esse qualia uisa sunt? THE. Pudet me loqui ulterius Socrates. Nihil enim habeo quod in mediũ afferã. Quod namq; posueram, deterrendo penitus subuertisti. Reuera negare nunquam possem quod furentes somniantesq; falsa nimiũ opinentur, cum illorũ nõnulli deos esse se putent, alij auium instar uolare se credant. SOC. Nunquid igitur nunc & hanc controuersiam cogitas, de somnio præsertim & re? THE. Quam' nam? SOC. Eam quam sæpe te audisse existimo quoties quæritur, qua potissimum coniectura ostendi possit, utrum dormiamus omnes nunc & quę cogitamus singula somniemus, an uigilemus, & reuera inuicem disseramus. THE. Profecto dubium est ô Socrates, qua id coniectura quis discernere ualeat. Adeo quidq; ad unumquodq; uelut reciprocum consequitur. Nam quæ modo disserebamus, nihil prohibet ut somniantes colloqui uideamur. Et quando in somno somnia referre nos arbitramur, mirum in modum hæc illis similia sunt. SOC. Vides iam quam facile in controuersiam ueniatur: quandoquidem utrum insomnia an ueræ res sint quæ uidentur etiam ambigi potest: præterea cum æquum tempus sit quod somno datur, & quod uigiliæ, in utroque cõtendit animus præsentes opiniones ut ueras asserere. Quamobrem pari tempore & hæc uera dicemus, pari & illa, & in utrisq; obtinebimus. THE. Omnino. SOC. Eadem quoq; de morbis furoribusq; ratio est, nisi quòd tempus impar. THE. Recte admodum. SOC. Nunquid longitudine breuitate ue temporis uerum determinatur? THE. At istud plurimum ridiculum esset. SOC. An alio argumento ostendere potes quæ ex istis opinionibus ueræ sunt? THE. Non ut mihi uideor. SOC. A me igitur audi quæ forsitan responderent hi qui apparentia semper ei cui apparent uera esse uolunt. Sic enim te, ut opinor, interrogarent ô Theætete nunquid quod alterũ omnino est, eandẽ aliquando potẽtiam cum altero habebit? nec idem partim, partim alterum, sed penitus alterum intelligamus. THE. Impossibile est igitur hoc huius idem quicq; uel potentia, uel quocunq; modo habere, quãdo omnino alterum est. SOC. Nonne dissimile quoq; necessario esse fateamur? THE. Mihi quidem uidetur. SOC. Si quid ergo alicui simile uel dissimile fit aut sibijpsi, aut alteri, quatenus simile fit, idem; quatenus dissimile, alterum effici cõfitebimur. THE. Necessario sequitur. SOC. An non suprà concessimus multa, atq; innumera agentia esse, similiter & patientia? THE. Concessimus. SOC. Quin & quod aliud est ab alio, cum alio & alio mixtum non eadem sed altera generabit. THE. Sic prorsus. SOC. Dicamus utique me ac te & alia secundum eandem rationem, Socratem scilicet bene ualentem, & Socratem ægrotantem, utrum simile hoc illi an dissimile esse dicemus? THE. Nunquid ægrotantem Socratem totum hoc inquis illi toti, Socrati scilicet bene ualenti? SOC. Recte enimum accepisti, hoc ipsum dicebam. THE. Dissimile plane & alterum. SOC. Nunquid sic ut dissimile? THE. Necesse est. SOC. Dormientẽ quoq; & uigilantem & quæcunq; suprà narrauimus similiter asseres? THE. Equidem. SOCR. Quodlibet eorum quæ natura efficere quicquã possunt, quando accipiet sanum Socratẽ, ut altero me utetur, quãdo debile, ut altero? THE. Quid ni? SOC. Et altera in utroq; gignemus, ego quidem patiẽs, illud autem efficiẽs? THE. Nihil prohibet. SOC. Quoties uinum sanus bibo, suaue ac dulce mihi uidetur. THE. Certe. SOC. Ex his porrò quæ concessa sunt, agens & patiens, dulcedinem sensumq;

De somnijs & morbis contra Protagoram

Ambiguitas circa sõnia & res ueras

sensumq; progenuerunt, & utraq; mota: & sensus quidem à me existens, sentire linguam effecit: dulcedo autem à uino circa illud mota, dulce uinũ sanæ linguæ tam esse q; apparere fecit. THE. Sic prorsus superiora concessa sunt. SOC. Cum uero me ægrotantem accipit, principio quidem non eundem reuera apprehendit, dissimili namq; aduenit. THE. Ita est. SOC. Deinde alia quædam Socrates sic affectus & uini potio gignunt: circa linguam, saporis amari sensum: circa uinum, factam & motam amaritudinẽ: & hoc quidem non amaritudinem, sed amarum, me uero non sensum, sed potius sentientem. THE. Omnino. SOC. Et ego nihil unquam aliud fiam sic sentiẽs. alterius enim alter est sensus, & alienum aliudq; sentientem efficit: necq; illud me talem efficiens, aliquando congrediens alteri idem generans, tale quicquã existet. Ab alio enim aliud generans, alienũ alterumq; fiet. THE. Vera hæc sunt. SOC. Nec ego mihijpsi talis, nec illud sibijpsi tale efficietur. THE. Non certe. SOC. Necessarium autem alicuius me fieri quando sentiens fio. sentiens enim nihil sentire impossibile est. & illud quoq; necesse, alicui fieri quoties dulce aut amarum, aut aliquid huiusmodi redditur. dulce namq; dulce nulli esse nõ potest. THE. Sic est omnino. SOC. Relinquitur igitur, ut opinor, siue simus, nos inuicẽ esse: siue fiamus, inuicem fieri: quandoquidẽ nostram essentiam necessitas ipsa cõnectit. Cõnectit autem alio rum nulli, nec no bisipsis, inuicem ergo uincíri sequitur. quapropter siue quis esse aliquid dixerit, siue fieri, ita accipiendũ est, alicui esse fieri ue uel alicuius uel ad aliquid: ipsum autem in seipso quicq; esse uel fieri, necq; ipse quisquam profiteri debet, nec alteri asseuerãri concedere, quemadmodũ ratio superior admonet. THE. Sic est prorsus ô Socrates. SOC. Nónne quandoquidẽ me efficiens mihi est nõ alij, ego quoq; ipsum sentio, non aliusq;? THE. Quid ni? SOC. Verus itaq; mihi sensus meus: meæ namq; essentiæ semper existit, & ego secundum Protagoram, iudex tam eorum quæ sunt, ut mihi sunt; q; eorum quæ non sunt, ut nõ sunt. THE. Ita uidetur. SOC. Quid iam obstat, quo minus sciens existam, quem admodum & sentiens? quippe cum nec decipiar, nec aberrẽ cogitatione circa ea quæ uel sunt, uel fiunt. THE. Nihil prorsus. SOC. Egregie igitur ipse diccbas, scientiam nihil aliud esse q; sensum. In idem sane hæc concurrũt, secundum Homerum quidem & Heraclitũ, & omne id genus, uniuersa decurrere fluminis instar: secundum uero Protagorã, sapientissimũ hominem, rerum omnium esse mensurã, & postremo secundum Theætetum concessis superioribus, scientiam esse sensum. nunquid ô Theætete, opinionem hãc dicemus esse quasi tuam prolem nuper abs te quidem genitã, à me aũt in lucem obstetricia quadã opera iam eductã? quid ais? THE. Ita necesse est ô Socrates. SOC. Hanc, ut uidetur, qualiscunq; sit uix tandẽ genuimus, post partũ uero ut mos est, quinta die ab eius natali solẽnia celebrantes circulum disputationũ discurramus, uideasq; ne nos fallat, si forte educatione digna non sit, sed inanis & falsa: aut num censes tu natũ tuum omnino alendũ, nec ullo modo abijciendũ? An forte si reprobatum uideris primogenitũ tuum, non molesteferes è medio tolli? THEO. Theætetus ô Socrates, æquo animo feret. necq; enim morosus est. uerum dic per deos, an nõ ita se res habet? SOC. Disputationis auidus es, atq; uir bonus ô Theodore, qui me putes arcam quandam esse sermonum, unde mox promã monstremq; hæc non ita se habere: non aduertis quid sit, quod nullus scilicet unquam sermo à me manat, sed ab eo semper qui mecum disputat. Equidem scio nihil præter exiguũ quiddam, hoc est, cum sapiente aliquo rationem inire, & eam pro uirili percipere. Et nunc quidem id ex hoc conabor non ex meipso dicere. THEO. Rectius ipse ô Socrates, loqueris. Quare sic efficias oro. SOC. Scis ô Theodore, quod ex istis amici tui Protagoræ in primis admiror? THEO. Quidnam? SOC. Cætera quidem satis mihi placuerunt, dum probat quod cuiq; uideatur id illi existere: principium uero miratus sum orationis, cur de ueritate scribere aggressus non suem dicat, uel prodigiosum canem rerum omnium mensuram esse, nec aliud quicquam mirabile ex his quæ sentiunt. quo magnifice satis & prorsus contemptim exorsus esset, ostendens quod nos eum tanquã numen propter sapientiam miremur, cum nihilo plus sapiat quàm rana Gyrina, nedum quàm hominũ quisquam. alter' ne dicemus Theodore? Si enim cuiq; uerum est quod quisq; per sensum opinatur, neque alterius affectũ alter melius iudicat, necq; opinionẽ alterius discernere alius alio magis quid sit potest, uera' ne sit an falsa, sed ut sæpe iam repetiimus, quisq; sua solũ opinat, & ea quidẽ recta omnia atq; uera sunt, cur ô amice, Protagoras ipse adeò sapiens extitit,

Vide Suidã in dict. amphidromia

Quid se scire Socrates profiteatur

ut

ut aliorum præceptor mercede etiam ampla exhibita dignus admodum sit habitus, nos autem rudiores, eius cp̃ discipuli iudicandi: cum tamen quisque sapientiæ propriæ mensura sit. aut quomodo non dicamus in his Protagoram non nugari? Studium quoq; meum obstetriciæ facultatis ut transeam, quantum risum exhibebimus? Immo & omne disserendi officium inane. Nam conatus iste discutiendi refellendiq; uicissim phantasias & opiniones, cum rectæ sint omnes, nihil erunt aliud quàm manifesta delyramenta, si uera Protagoræ ueritas illa, quam uocat, est. atqui non iocatur illa, sed uelut ex adyto libri est locuta. THEO. O Socrates amicus cum sim, quemadmodum ipse modo dicebas, nunquam paterer concedente me Protagoram confutari, neque tibi rursus præter meam sententiam repugnare uellem. Age igitur omnia iterum cum Theæteto. Etenim apte nimium, diligenterq; obsecutus tibi fuisse hactenus uisus est. SOCR. Si Lacedæmonem profectus Theodore ad palæstram alios quosdam inertes nudato corpore exerceri uideres, an non operæpretium duceres speciem tuam nudis membris una cum illis conferre? THEO. Quid uero? si me permitterẽt quemadmodum uos in præsentia permissuros spero, ut ego quidem solum spectem, neq; in gymnasium rapiar, uir dura iam cute, illi autem libentius cum iuniori mollioriq; luctentur? SOC. Atqui si tibi id ô Theodore iucundum

Prouerbiũ Si tibi iucũdum, mihi nõ molestũ.

est, neq; mihi etiam est molestum, ut trito prouerbio fertur. Aggrediamur itaq; rursus sapientem Theætetum. Dic obsecro Theætete primum quæ modo percurrimus: nonne tu quoq; miraberis, si subito nihilominus appareas sapiens quàm quilibet hominum uel deorum? aut nunquid Protagoream illam mensuram, ad deos minus quàm ad homines pertinere putas? THE. Non per louem, adeoq; quod rogas magnopere miror: dum enim suprà exponebamus, qua ratione quod cuiq; uidetur, id cuiq; uerum est, scite admodum dici uidebatur, nunc autem contraria confestim opinio subit. SOC. Iuuenis adhuc es ô amice, imò etiam puer, & idcirco concione facile persuaderis. Ad hæc enim Protagoras & quiuis alius eius sectator dicet: O generosi pueri atq; uiri, concioni animum adhibete considentes, deosq; in mediũ inducite, de quibus ego utrum sint an nõ sint neq; loquendum neq; scribendum censeo: & quæ multi audientes admitterent hæc dicite, (quod grue esset, nisi quilibet uir cuilibet bruto sapientia longe præstaret) Demonstrationem uero necessitatemq; ne ullam afferatis, sed uerisimili tantũ ratione utimini. qua si uellet Theodorus aut quiuis alius geometra in disputationib. geometricis uti, nullius prorsus æstimaretur. Considerate igitur tu simul atq; Theodorus, utrum sermones tantis de rebus ratione probabili tantum confirmatos recipere uelitis. THE. Iniuste & tu ô Socrates & nos reciperemus. Sed iam aliares, quemadmodum inter te & Theodorum conueniebat considerandi. THEO. Alia certe. SOC. Sic utiq; cogitemus, sit ne idem scientia & sensus, an aliud. Ad hoc enim omnis superior sermo uergebat, & huius gratia permulta, atq; miranda retigimus. THE. Sic est omnino. SOC. Confitebimur quæcunque uidendo uel audiendo sentimus, eadem & scire: utputa barbarorum uocem antequam didicerimus dicemus non audire quando loquuntur: an audire scireq; simul? & literarum prorsus ignari, cum illarum contextum aspicimus, num uidere nos eas negabimus: an & scire si modo uideri mus, asseremus? THE. Idipsum ô Socrates quod in his cernimus & audimus, scire insuper affirmabimus: horum quidem figuram coloremq; inspicere & scire similiter, illorum autem acutam uocem & grauem audire pariter atq; scire. Quæ uero grammatici & interpretes de his tradunt, neq; sentire uidendo & audiendo, neq; etiam scire. SOC. Optime ô Theætete. Neque in his repugnandum tibi ut magis inde proficias, uerum aspice & aliud quod ad hæc accedit, qua ratione repelli uitariq; possit. THE. Quid isthuc? SOC. Hoc sane: si quis percontet, fieri ne possit, ut quod quis quãdoq; sciuit, & adhuc memoria tenet fixumq; conseruat, idipsum tamen nesciat. In longum profecto sermonem traho, quærere cupiens, utrum aliquis quod didicit memoria retinens haud noscat. THE. Qui hoc fieri posset ô Socrates? Monstrum quod dicis esset. SOC. Ne ipse quoque delyrem aduerte obsecro. Videre nonne sentire dicis, uisionemq; sensum? THE. Aio. SOC. Qui aliquid uidet, nonne idem scit quod & uidet, ut præsens sermo proponit? THE. Certe. SOC. Memoriam aliquid uocas? THE. Voco equidem. SOC. Alicuius ne, an nullius? THE. Alicuius certe. SOC. An non earum rerum quas didicit sensitq;? THE. Harum profecto. SOC. Quod quis uidit, quandoq; meminit? THE. Meminit. SOCR. Nunquid cum claudit

claudit oculos, etiã reminiscitur? aut cum aliquid huiusmodi facit, protinus obliuiscitur? THE. Absurdum hoc dictu ô Socrates esset. Cogitur tamen id fateri quisquis sermonem superiorem seruare uelit, aliter autem minime. SOC. Ego quoq; per louem suspicor, neq; dum satis intelligo. THE. Dic oro, quo pacto? SOC. Hoc sane. qui uidet, idem scit quod & uidet, ut confessi sumus: nam uisionem, sensum, scientiamq; idem esse conuenimus. THE. Conuenimus. SOC. Qui uero uidit, atq; ideo scit, meminit quod uidit, uel clausis oculis, neq; tunc aliquid uidet. THE. Sic accidit. SOC. Non uidere autẽ, nescire est, siquidem uidere scire erat. THE. Verum. SOC. Cõtingit itaq; quod quis quãdoq; sciuit, etiam dum meminit id nescire si non uidet. Quod quidem si fieret, monstrũ quoddam fore prediximus. THE. Vera loqueris. SOC. Nonihil igitur impossibile uidetur accidere, siquis scientiam ac sensum idem esse posuerit. THE. Sic apparet. SOC. Aliud ergo utrunq; fateri dum. THE. Videtur. SOC. Quamobrem quid scientia sit à principio iterum perquirendum. cæterum quidnam agimus ô Theætete? THE. Qua de re percontaris? SOC. Videmur utiq; mihi ignaui galli instar, antequam uicerimus ad cantandũ statim prosilientes à disputatione. THE. Qui istuc? SOC. Contradictorie uidemur aduersus nominum concessiones confessi, & circa tale quiddam uersati uerba rimari, in ipsisq; consistere: cumq; nõ rabulas, sed philosophos nos esse profiteamur, nihil aliud tamen cp̃ acres illi uiri clam facimus interim. THE. Nondum quid uelis intelligo. SOC. Equidem quod in his sentio, explanare conabor. quæsiuimus nũquid qui aliquid didicit ac meminit, nesciat: ostẽdentesq; eum qui uidit, clausis etiam oculis recordari, nec uidere tamẽ, nescium simul & memorem demõstrauimus, quod nimiũ impossibile. Atq; ita Protagorea fabula prorsus euanuit, ac tua simul, quæ sensum scientiamq; idem esse canebat. THE. Constat. SOC. Nequaquam ita, ut arbitror, ô amice, si pater alterius fabulæ superesset, sed uehemẽtissime propugnaret. Nunc autẽ orphanam ipsam insequimur expoliamusq;: neq; tutores quos reliquit Protagoras, e quorum numero unus est Theodorus hic, succurrere uolunt. Verũ nos iusticiæ gratia illi suffragari aggrediemur. THEOD. Non ego quidẽ ô Socrates, immo Callias Hipponici filius rerũ Protagoræ tutor. Nos profecto à nudis sermonibus ad geometriam repente defleximus. Gratiã tibi tamen habebimus, si illi opem tuleris. SOC. Scite loqueris ô Theodore. Aduerte igitur qua uia succurram. siquis minus uim uerborũ animaduerterit, qua plerunq; affirmare quicquã, & negare solemus, absurdiora etiam superioribus cõfiteri cogetur. Dicam tibi quemadmodũ, an Theæteto? THE. Vtrisq; communiter. Respondeat autem iunior. Nam redargutus minus uituperabitur. SOC. Difficilimam autem quæstionẽ dico, ea uero est huiusmodi: num fieri potest ut qui aliquid nouit, quod nosci ignoret? THEOD. Quid respondebimus Theæteto? THE. Impossibile ego quidem puto. SOC. Non utiq;, si uidere, scire esse posueris. quid enim respondeas in euitabili quæstioni, puteo quod dicit̃ inclusus, si quis te uir intrepidus interrogauerit, manu alterum tibi tegens oculum, utrum tecto oculo uestem uideas? THE. Nõ hoc dicam, sed altero. SOC. An non idem simul & uides, & non uides? THE. Ita quodãmodo. SOC. Haud equidem, dicet ille iubeo, uel quæsiui quo pacto, sed utrum quod scis idem & nescias. In præsentia uero quod non uides, uidere uideris: & suprà confessus es, uidere quidem scire esse, non uidere autem nescire. Collige quid ex his aduersus te concludatur.

Prouerbiũ

THE. Contraria plane eorum quæ proposueram. SOC. Plura forsitan ô mirifice puer, tibi talia cõtigissent, siquis à te quæsisset, utrum scire liceat & acute, & obtuse, & comminus quandoq; scire, eminus uero nequaquam, & uehementer idem atq; remisse, cæteraq; permulta. Quæ quidem insidiando uir clipeatus, & ad dicendum mercede conductus quærens, quando idem scientiam sensumq; ponebas, te in auditum, olfactum, ac cæteros sensus ordine iniecisset, studioseq; & sedulo nimium redarguisset. atq; te cõprehendens non prius te dimisisset, cp̃ tu eius exquisitam sapientiam admiratus ab eo uinctus esses: ubi captus atq; ligatus tanta te ipse pecunia redemisses, quanta tu & ille statuissetis. Quam igitur rationem, inquies forsan, pro tutandis opinionibus suis Protagoras assignabit? Nunquid aliud tentandũ est? THE. Et maxime quidem. SOC. Et hæc utiq; omnia quæ & nos opem illi ferentes dicimus, & contrà, ut arbitror, ibit, despicies nos penitus, atq; ita obiectans: bonus iste Socrates cum interrogasset puerum, utrum quis possit quod meminit, idem simul & ignorare, & ille perterritus negauisset, ex eo quod rem ipsam prospicere

Pro Protagora

non poterat, ridiculum me in disputatione monstrauit. res autem ô ignauissime Socrates, ita se habent. Quoties ex meis aliquid quærendo consideras, si interrogatus respondeat eadem quæ ego etiam responderem, refellaturq́, me quoq; redargutum existimato. Sin alia, ipsum solummodo qui respondit. Principio, putas ne aliquem concessurum tibi, memoriam adesse cuipiam, quando nō amplius patitur, earum rerum quas passus fuerit, & ipsam talem passionem esse qualis fuerat dum pateretur: permultum abest. An formidaturum censes admittere quod possit aliquis idem nosse simul & ignorare? Quod si forsitan minus audeat, daturum speras eundem esse dissimilem factum alicui priusquam fiat dissimilis existenti: magis autem hunc esse aliquem, sed non hos, & eos quidem infinitos effectos, siquidem dissimilitudo fiat, si modo aucupationes uerborum uitare inuicem oportuerit? Cæterum ô beate, generosius ea quæ dico, aggredere, mecq́ si potes refelle, quod non proprij cuiq; nostrum sensus fiant: uel etiam si proprij sint, nihilo magis quod apparet, illi soli fiat: uel si esse oporteat, nominare liceat, cui apparet. Sues autem & prodigiosos canes dum narras, non ipse solum bestiam imitaris, sed eos qui audiūt, ut idem quoq; in mea scripta sibi permittant, persuades. Neque recte facis. equidem ueritatem habere se affero, quemadmodum scripsi. mensuram enim unumquenq; nostrum eorum quæ sunt, & quæ non sunt, esse: sed magnopere hoc ipso aliud ab alio differre, quod & huic alia sunt, apparentq́, & illi alia. Sapientiam uero & sapientem uirum nullo modo existere nego. Immo hunc ipsum sapientem uoco, qui illius conditionem cui mala uidentur, suntq́, permutans, bona apparere & esse sibi facit. Sermonem autem meum ne uerbis duntaxat persequere, uerum sic planius iterum quod dico, perdisce, & in memoriam dictum superius reuoca, quod ægrotanti amara uidentur quæ gustat, & sunt: bene ualenti contraria sunt, atq; uidentur. Sapientiorē utiq́ horum neutrum ex hoc oportet asserere, neq; enim id fieri potest, neq́ asserendum ægrotantem insipientem esse quia hæc putet, sanum contra sapientem, quia diuersa. Permutandum uero in alterum habitum. Alter enim habitus melior. Similiter in disciplina ab altero habitu in meliorem permutandum. Sed medicus quidem medelis transmutat, sophista sermonibus. Nemo enim efficit, ut qui falsò opinatur, uere deinde existimet: quippe cum ea quæ non sunt, opinari nemo ualeat, nec alia præter illa quæ patitur. hæc autem semper uera sunt, facere tamen quis potest, ut qui deprauati animi habitu cognata sibi opinatur, sana deinde mente diuersa quędam existimet, quæ plerisq́ ob imperitiam phantasmata uera nominant. Ego autem meliora alijs alia dico, ueriora nequaquam. Sapientes præterea, ô amice Socrates, nullo pacto ranas nuncupo, immo secundum corpora, medicos: secundum plantas, agricolas. Aio equidem hos uiros plantis suis pro deprauatis sensibus quoties tale aliquid ægrotat, bonos integrosq́ & ueros sensus inferre: sapientes quoq; & bonos rhetores ciuitatibus bona pro malis uideri iusta efficere: quoniā quæcunq; ciuitati cuilibet iusta honestaq́ uidentur, hæc sunt & illi talia quamdiu sic putat: sed sapiens pro malis his singulis, bona & iudicari & esse efficit. Eadem ratione sophista eos qui eruditiuntur, sic erudire potens, sapiens est, dignusq́ ampla mercede apud auditores habetur. Atq́ ita alij sapientiores alijs sunt, neq́ ullus tamen falsa putat: & tibi hoc ipsum, uelis, nolis, cum rerū mensura sis, admittendū. hic enim sermo in his seruatur. Cui si quo modo à principio iterum repugnare potes, repugna oratione congressus. Quod si interrogando uis, interrogando perage. Neq́ enim hoc fugiendum, sed omnium maxime his qui sanæ mentis sunt, persequendum. Sic tamen id effice, ne interrogando sis iniurius. Absurdū est profecto eum uirum qui uirtutem meditari se præcipue profitetur, in sermonibus semper iniurium esse. Afficere autem iniuria in his est, quum quis non seorsim quidem certando exerceetur, seorsim uero differendo: & in illo quidem scilicet certamine iocatur, fallitq́ pro uiribus, in hoc autem disputatione uidelicet, seriò agit & corrigit disputantem, eos illi duntaxat errores indicans, quibus ipse & ex ipso & ex præteritis disputationibus abductus est. Si ita feceris, seipsos qui tecum uersabuntur, non te, perturbationis defectusq́ sui causas esse confitebuntur, teq́ protinus sectabunt & diligent, seipsos contrà odio habebunt, & à seipsis ad philosophiā confugient, ut alij quodāmodo effecti, habitum pristinum deponant: sinautem contraria feceris, quemadmodum alij quoq; permulti, contraria etiam tibi cōtingent, & familiares pro philosophis, studij huius inimicos cū adoleuerint, reddes.

Si igi-

Si igitur mihi parueris, quod & suprà dictū est, haud hostiliter contentiosèq́, sed placido mitiq́ animo assentiēs, cōsiderabis quomodo moueri dicamus omnia, & quomodo quod cuiq; uidetur, hoc & priuatim & publice sit, & ex his inquires utrum idem an aliud scientia sit, & sensus: neq́ ut modo cœpisti, ex uerborum nominumq́ consuetudine disseres, quæ multi quocūq; libet, trahentes, uarios dubitationū inijciunt scrupulos. Hæc ô Theodore, in defensionē amici tui tentaui pro uiribus, parua quidem à paruis. Si enim ipse uiueret, fortius magnificentiusq́ pro seipso pugnaret. THEOD. Iocaris ô Socrates. nam fortiter p illo certasti. SOC. Recte loqueris ô amice. Sed mihi dicas. Aduertistine quod iam pridem Protagoras nos increpet, quod cum puero disputātes metu puerili aduersus eius scripta depugnemus? cumq́ ipse genus hoc urbanitatis reijceret, mediocritatem uero in omnibus mire tolleret, serio in eius dictis uersari nos iussit? THEOD. Quid ni ô Socrates, animaduerterim? SOC. Quid ergo? iubes nos illi parere? THEO. Summopere. SOC. Cernis hos omnes, excepto te, pueros esse? Quare si illi credimus, me simul ac te oportet interrogando uicissim & respōdendo seriò sermonem eius examinare, ne iterum nos incuset, quod ludentes cum pueris, sermonem suum exagitemus. THEOD. Quid prohibet quin Theætetus melius quàm multi barbati uiri scrutantē te assequatur? SOC. Non tamen te, ô Theodore, melius. Neq́ſ censeas oportere me amico tuo defuncto omnem opem afferre, te uero nullā: uerum sequere me obsecro pauliſper, quoad hoc duntaxat inueniamus, utrum te deceat in figuris geometricis esse mensurā, aut omnes æque ac tu in astronomia cæterisq́ facultatib. in quibus tu merito præstare uideris, periti sint. THEO. Difficile est ô Socrates, ut qui tibi assidet, roganti non respondeat. Delirabam profecto paulo ante, cum dicerem te concessurū mihi ne ad pugnam accingerer, & Lacedæmonio rum more ne compellerer. Nunc ad Scirronem potius declinare uideris. nam Lacedæmonij exui uel abire iubent. Tu autem Antæum imitari uideris: Cōgredientem namq́ non prius dimittis, q̄ nudatum tecum certare coegeris. SOC. Congruam ô Theodore, morbi mei similitudinē reperisti. Robustior tamen illis ego sum. Innumeri enim iam Hercules & Thesei fortes in dicendo uiri mecū congressi, defatigati sunt, ego tamen nihilo magis desisto, adeò me exercitationis huius uehemens amor inuasit. Neq́ tu igit mihi inuideas, quo minus mecum exercitatus, te simul ac me iuues. THEOD. Haud ultra repugno, ducas quà lubet. Prorsus hanc quasi fatalem necessitatem quā tu constituis, conuicto feren da est. Neq́ tamen ultra ea quę proposuisti, me tibi exhibere possum. SOC. Sat istud erit, sed id mihi obserua, ne clam in puerilem loquendi ritum labamur, & ob eam causam nos aliquis iterum carpat. THEOD. Conabor sanè pro uiribus. SOCR. Hoc igitur in primis quod suprà tetigimus, resumamus, utrum recte, nec ne sermonē illius improbauerimus, quo ille unumquenq; ad sapientiam sibimet sufficere dicit. Nobis porrò concessit Protagoras, in eo q̄d melius uel deterius inter se plerosq́ differre, & eos sapientes esse. an non? THEOD. Concessit. SOC. Si enim ipse sua hæc præsens confessus esset, non autē nos in eius fauorem concessissemus, nihil opus sit repetendo eadem confirmare. Nunc aūt cum uideri fortasse possit, non satis idoneos dogmatū illius assertores nos esse, præstat perspicue ut seres habet cōcedere. Nam nō parum interest, sic an aliter habeat. THEOD. Vera loqueris. SOC. Igit non ex alienis, sed ex suo duntaxat sermone q̄ breuissime consensum accipiamus. THEOD. Quis? SOC. Sic. Quod cuiq; uidet, id illi cui uidet esse dixit. THEO. Dixit certe. SOC. Nunquid igitur & nos ô Protagoras hominis immo hominū omnium opiniones dicimus, asserimusq́ neminem prorsus partim quidem se q̄ alios sapiētiorem putare, partim uero alios sapientiores q̄ se. An non enim in maximis periculis, quoties in castris, aut morbis, aut mari fluctuāt, quasi deos habent eos qui singulis in rebus præstāt, seruatoresq́ suos putant, nulla alia re cæteris q̄ scientia præcellentes? & per omnia humana quærentibus præceptores ac duces sui ipsorum aliorumq́ animantiū atq́ operum, qui cōmuniter æstimantur tam ad docendum quàm ad imperandum sufficere? In his omnibus quid aliud dicemus, quàm quod homines inter se sapientiam & ignorantiā esse putent? THEOD. Nihil aliud. SOC. Nonne sapientiam ueram cogitationem esse ducunt, ignorantiam uero, falsam opinionem? THEOD. Quid ni? SOC. Quorsum ô Protagoras, sermonem uertemus? Vtrum homines uera semper opinari dicemus? An aliquando uera, falsa nonnunquam? Vtrinq́ enim sequitur, ut non semper uera, sed utraq́ opinentur.

Attende enim Theodore, uelit ne Protagoras, aut tu forsan ipse cõtendere, quod nemo quisquam sit, qui quenquam uel imperitum esse, uel falsa opinari putet. THEOD. Incredibile hoc ô Socrates. SOC. Atqui in hãc necessitatẽ sermo ille delabitur, qui mensuram omniũ hominem prædicat. THEOD. Quo pacto? SOC. Cum tu aliquid apud te statuis, deinde mihi opinionem tuam declaras, tibi quidem secũdum illius sermonẽ uerum esto, nos autem nonne sententiæ tuæ iudices fieri possumus, an opinari semper te uera iudicamus? Quin potius innumeri homines tecum quotidie pugnant contra quàm tu opinantes, putantesq; te perperam iudicare atq; opinari. THEOD. Per Iouem ô Socrates, quàm plurimi sunt, ut inquit Homerus, qui mihi ex hominib. negocia facessant. SOC. Quid ergo? Vis dicamus, tunc te quidem tibi ipsi uera opinari? permultis alijs aũt falsa? THEOD. Ex his quæ dicta sunt, necessariò sequi uidetur. SOC. Quid ipsi Protagoræ? An non necessarium? Si enim nec ipse putasset hominẽ esse mensuram, neq; etiam multi isti, ut neq; putant, nulli hanc ueritatem esse oporteret quam ipse scripsit. Sinautẽ ipse quidem censuit, multitudo autem non consentit, scito in primis quo plures sint hi quibus non uidetur, q; quibus uidetur, eo magis non esse q; esse. THEOD. Necesse est, siquidẽ secundum opiniones singulas & erit & non erit. SOC. Deinde hoc habet pulchre. Ille em̃ circa suam opinionem dissentientiũ sententiam, qua illum mentiri credunt, quodãmodo ueram esse consentit dum uera opinari cunctos fatetur. THEOD. Absq; dubio. SOC. An non suam esse falsam admittit, si iudiciũ illorum qui falsa illum opinari uolunt, uerum esse fatetur? THEOD. Necessariũ. SOC. Alij autem sibi ipsis mentiri nequaq; concedunt. THEOD. Non certe. SOC. Hic uero & hanc ueram opinionẽ ex his quæ scripsit fatetur. THEOD. Patet. SOC. Ex omnibus igitur quæ Protagoras ædidit, ambigetur, imò ab illo ipso maxime concedet, nam si eum qui contradicit, uera opinari concedat, tunc sanè & ipse Protagoras confitebit, neq; canem, neq; quemuis hominũ esse mẽsuram, aut omniũ, aut unius etiam quodcunq; nõ didicerit. An non ita? THEOD. Ita certe. SOC. Cum ergo ab omnibus dubitet, nulli Protagorę ueritas uera erit, nec alijs, neq; etiam sibi ipsi. THEOD. Longe nimis in amicũ meum ô Socrates, inuehimur. SOC. Quid si & rectũ præteruehamur? Verisimile est enim cum senior fuerit, sapientiorẽ nobis quoq; fuisse. Qui si repente humeros tenus hic emicans nos inuaderet, in multis tam me delirantẽ ut probabile est, q; te consentientem refelleret, deinde protinus euanesceret. Verũtamen uti nobis ipsis talibus oportet, qualescunq; sumus, & quæ uidentur eadem semper fateri. Et nunc quidẽ quem libet concessurum dicamus, hoc ipsum uidelicet aliquid aliud esse, propterea quod alius alio sapientior insciti or ue existat. THEOD. Mihi quidem uidetur. SOC. Nunquid in hoc maxime insistere sermonem dicemus, quod ipsi quoq; cõcessimus, astipulantes Protagoræ: multa quidem quæ uidentur, ea cuilibet esse, calida, sicca, dulcia, cæteraq; huiusmodi? Quod si in quibusdã differre alium ab alio confitebit, circa salubria & noxia, asseret utiq; non quamlibet mulierculam, puellamq;, & brutum ad seipsum curandum per salubrium cognitionem sufficere: sed in hoc ut usquam maxime differre. THEOD. Idem mihi quoq; uidetur. SOC. Præterea nónne in ciuilibus etiam, honesta & turpia, iusta & iniusta, sanctaq; & impia, quæcunq; ciuitas unaquęq; existimans ponit sibi legitima, eadem reuera unicuiq; esse dicet? Atq; in his nihilo sapientiorẽ esse priuato priuatum, ciuitatemq; ciuitatem? At uero in eo quod utilia & inutilia sibi respub. statuunt, hic ut usquam confitebitur consultorem consultore, rempublicam repub. in ueritate inuenienda differre. Neque audebit unquam hoc admittere, ut quæcunq; ciuitas aliqua utilia sibi putans instituit, eadem semper illi conducant. Sed tibi quidem dico, in ipsis iustis iniustisq;, sanctis item & prophanis præsidium causæ ponũt, nihil scilicet eorum suapte natura substantiã aliquam habere, sed quod cõmuniter uidetur, id tum cum uidetur, uerum esse, & quamdiu uidet. Et quicunq; non omnino sententiã Protagoræ referunt, sic quodammodo philosophantur. Nos uero ô Theodore, disputatio è disputatione maior subinde è minore emergens, occupat. THEOD. Haud igitur otiosi sumus ô Socrates. SOC. Haud uidemur. Et sæpe aliâs ô beate uir, hoc animaduerti, & nunc maxime, q; non ab re quicunq; diutius in philosophia uersantur, ubi ad forum sese contulerunt, ridiculi rhetores prorsus apparent.
THEOD. Qua ratione hoc ais? SOC. Videntur hi qui in iudicijs & foro ab ineunte ætate iactantur, ad eos qui in philosophia & huiusmodi studijs assuefacti sunt collati, ut seruis inter

liberos educatis esse similes. THEOD. Quo pacto? SOC. Ex eo quod his quidem ut tu dicebas, semper otium adest, otioq; tranquillo confabulantur: quemadmodum & nos in præsentia tertio iam sermonem instauramus. Sic & illi, si quid ultra propositã quæstionem quod magis eos forte delectet, inciderit, quemadmodum in præsentia nobis contingit, nihil curant, prolixius ne an breuius loquãtur, modo ueritatis compotes fiant. Illi autem temporis angustijs in loquendo sollicitantur. Vrget enim aqua defluens, neq; licet de his quæ cupiunt uerba facere: sed necessitatem aduersarius affert, libelli formulam adducens extra quem nihil dicendũ, quod iuramentum calumniæ cauendæ uocant. Sermones autem semper de conseruo contra eum dominum qui in iudicio sedet, & manu sentẽtiam tenet. Certamina quoq; nunquam frustra, sed ad rem semper, sæpe etiam de nece & uita agitur. Vnde intenti acresq; fiunt, scientes domino tam uerbis adulari quàm operibus obsequi pusillanimes, & non rectis animis prædíti homines. Nam animi magnitudinem, rectitudinem & libertatem seruitus à pueritia sustulit, cogens obliqua peruersaq; patrare facinora, dum discrimina magna formidinesq; mollib. adhuc incuteret animis. quæ omnia cum non possint cum iusticia & ueritate perferre, cõfestim in mendacia mutuasq; iniurias conuersi, flectuntur undiq; atq; confringuntur, adeò ut nihil amplius sanę mentis habentes ex adolescentibus in uiros euadant, facundos sapientesq; ut ipsi putant. Atque hi quidem tales sunt ô Theodore, nostri autem chori homines uis referamus? An dimittentes potius ad sermonem propositũ reuertamur? ne, ut paulo ante dicebamus, sermonis libertate digressioneq; nimium abutamur? THEOD. Nullo modo ô Socrates, sed referamus. probe namq; dicebas quod in philosophorum choro nõ nos sermonibus, sed nobis sermones seruiant, ut unusquisq; illorum perfici à nobis sustinet tum, cum nobis uidetur. Nec enim uel iudex, uel spectator, quemadmodum poetis illis, censor & dominus noster futurus, nobis præsidet. SOC. Dicamus igitur postquã tibi uidetur, de his qui egregij sunt. Quid enim de his qui philosophiæ studio abutuntur? Illi igitur ab ineunte ætate primum quidem uiam in forum ignorant, neq; iudicium, aut consilium, aut concilium ciuitatis aliud ubi sit, norunt: leges autem decretaq;, uel promulgata, uel scripta, nec uidẽt, nec audiunt. Factiones autem sodalitatum, quæ ad magistratus creandos spectãt, & congressus, & cœnas, & lasciuiora conuiuia neq; somniãt quidem. Iam bene ne an male urbs iam olim habuerit, aut quod cui malum, turpis ue nota à maioribus suis seu fœminis, seu uiris sit, magis eos latet quàm maris, ut dici solet, arenæ. Atq; hæc omnia etiam nescire se nescit. neq; enim uulgaris gloriæ gratia ab his abstinet, sed reuera corpus duntaxat illius in urbe habitat, atq; uersatur: mens autem hæc omnia parui, immo nullius æstimãs passim uolat, ut ait Pindarus, & quæ sub terra sunt, & quæ suprà dimetiens, & arte cœlum transcendens, omnem perscrutata naturã rerum omnium quæ ad uniuersum pertinent, his autem quæ prope sunt solis, nullo modo applicans se. THEOD. Quo pacto id ais ô Socrates? SOC. Quemadmodum Thaletem, dum cœlum suspiceret intentus sideribus, in foueam cadentem Thracensis quædam eius ancilla facete nimium carpsit, quod quæ in cœlo sunt, peruidere contenderet: quæ uero proxima & ad pedes, non uideret. Idem similiter omnibus qui in philosophia uersantur, obijci potest. Latet enim philosophum non modo quid agat eius proximus, sed fere homóne sit, an brutum. Quid autem homo ipse sit, quæ ue actio aut passio ipsius hominis ppria, studiose perquirit. Intelligis ô Theodore, an non? THEOD. Intelligo equidem, & quod dicis, approbo. SOC. Enimuero ô amice, ut in superioribus diximus, si quando uir talis uel priuatim cum aliquo, uel publicè in iudicio, siue alibi de his quæ ad pedes & in conspectu sunt, disserere cogitur, risum mouet non Thracensibus solum, uerum etiã cæteris gentibus, quippe cum in foueas amb iguitatesq; multas propter harum rerum imperitiam incidat. Vbi absurda quædam ineptitudo ignauiæ notam inurit. Nam cum forte uituperandus aliquis est, nihil habet quod in opprobrium afferat. utpotè uitiorum ignarus, quandoquidem singula singulorum mala nunquam animaduertit. ergo tanquam nescius irridetur. In laudandis quoq; extollendisq; hominibus, quum nihil simulet dissimuletue, sed aperte rideat, delirus esse uidetur. Etenim quum tyrannum aut regem laudari sentit, unum quendam subulcum aut pastorem ouium, uel bubulcũ extolli existimat, quod abunde mulgeat. id tamen interesse censet, quod reges & tyranni infensius & insidiosius animal curent & mulgeant. Agrestes uero

De philosophorũ otio & more disputandi

Nunquã libere dicere oratorẽ posse, sed uel iuste dicẽ semper metuẽdum esse

Prouerbiũ

Thaletis casus

Ad disputationes fores ineptus philosoph.

uero & rudes non minus propter otium, quàm pastores, illos esse necesse est, sic mœnibus in urbe circumdatos, ut pastor caula in monte. Cum uero agrorum decem milia iugera, aut plura etiam prædicari audit, quasi magnũ quippiam ab illo qui habet, possideatur, exigua quædam audire se putat, quippe qui uniuersum terræ orbem spectare sit solitus. Quoties præterea quis generis nobilitatẽ refert, quod septem auos diuites omes enumerare ualeat, hebetis nihilq; magnum propter ignorantiam cogitantis animi laudes huiusmodi censet quasi ad totius mundi naturam respicere nequeat, & uidere quod innumeri unumquenq; nostrum aui atq; proaui antecesserunt, quorum in numero diuites & inopes, reges & serui, Barbaricq; & Græci innumerabiles præcessere. Quinetiam quando quis stirpem quinq; & uiginti maiorum dinumerat, & in Amphitryonidẽ Herculem originem refert, indigna memoratu res illi uidetur. Quod em ille iam inde ab Hercule quintus & uigesimus talis est, cum talem fortuna fecerit, etiamsi quinquagesimus ab Hercule sit, ridet, tanquam eos qui reputare & abigere insanę mentis uanitatem non possint. in his omnibus philosophus uir uulgo ridiculus habeẽ, partim quia superbus cõtemptorq; apparet, partim quia quæ palã sunt, ignorat & ambigit. THEOD. Rem ipsam ô Socrates ut accidit, enarrasti. SOC. At cum is aliquem ô amice, ad supera trahit, & ille paratus hinc decedere, missis litibus in quibus quæritur in quo ego te, aut tu me læseris, ad ipsius iusticie iniustitiæ ue speculationẽ ascendit, quid utraq; sint, quo ab alijs omnibus inter se discrepent: uel etiam cõtrouersia illa dimissa qua quęritur, utrum rex beatus sit, qui multum auri possidet, ad cõtemplationem regni ipsius beatitudinisq; humanæ atq; miseriæ, qualia cuiq; sint, & quo pacto humanæ naturæ cõueniat hoc adipisci, illud fugere: quando in quam, oportet de his omnibus rationem reddere pusillanimem illum & acerrimum cautidicum, tunc sanè uicissim pœnas philosopho pendet. Vertiginẽ enim patitur ab excelsa specula caligantibus oculis, utpote qui superne prospicere sit insolitus. Mœret quoq;, titubat, & barbarica profert. Quocirca risum non Thracibus, neq; rudi cuipiam mouet, neq; enim persentiunt, sed illis potius omnibus qui libere & procul à seruili uita educati sunt. Hæc ô Theodore, utriusque conditio. Altera quidem hominis illius, qui libertate & otio est educatus, quem philosophum uocas. Qui cum reuera uituperari non debeat, tamen fatuus & ineptus apparet, quotiescunq; seruilia aggreditur ministeria, quum neque stramentorum sarcinas colligare, neq; obsoniorum condimenta conficere, neq; adulatoria blandimenta uerborum confingere posset. Altera est hominis illius conditio, qui hæc expedite celeriterq; subministrare potest, sed decenti liberi hominis uestitu commode uti nescit. Sermonis insuper harmonia conuenienti deorum & hominum beatorum uitam ueram canere prorsus ignorat. THEOD. Si cæteris hominibus ea quæ dicis ô Socrates, æque ac mihi persuaderes, pax amplior, & mala pauciora inter homines nascerentur. SOC. At impossibile est ô Theodore, mala penitus extirpari. Nam bono oppositum aliquid esse semper necesse est. Neque illa tamen apud deos locum habere possunt. Naturam uero mortalem, regionemq; inferiorem necessariò circumeunt. Quare conandum est, ut hinc illuc quàm celerrime fugiamus, fuga autem est ut Deo similes pro uiribus efficiamur. Deo similes efficit, cum prudentia, iustitia simul & sanctitas. Cæterum ô uir optime, haud facile id persuaderi potest, quod non illius gratia cuius uulgus existimat, sequenda uirtus, & uitium fugiendum: hoc est, ne malus uidearis, utq; bonus appareas. hæ namque aniculanum nugæ mihi esse uidentur. Sed quod uerum sit, ita dicamus. Deus nusquam & nullo modo iniustus, sed quàm iustissimus, totam uidelicet iustitiæ complexus potestatem, nihilq; illius similius quàm iustissimus homo. Circa hoc uera industria et fortitudo uiri, necnõ inertia imbecillitasq; uersatur. Horum sanè cognitio uera uirtus & sapientia: ignoratio contrà, inscitia & improbitas manifesta. Aliæ uero quæ facultates sapientiæq; uidentur, in ciuilibus quidem magistratibus molestę sunt, in artibus autem cæteris illiberales. Illi igitur qui aliquid inique patrauit, & prophana uel dicit uel facit, ei multo tutissimũ est, si nihil uafricie possit, ne artibus malis utatur. Exultant enim opprobrio huius generis homines, seq; minime abiectos & inanes homunculos uideri, nec terræ, ut dicitur, pondus iners: sed uiros tales qui tutò in republica uersari ualeant. Ideoq; ueritas exprimẽda est, quod eo magis tales sunt, quales nõ putant, quo minus putant: iniustitiæ quippe mulctam ignorant, quam ignorare minime decet. Neq; enim est quam

Impossibile est mala penitus extirpari

Mala in inferioribus

Prouerbiũ

quam forsitan opinantur, uerbera atq; cædes, quæ sępe hi patiunt, qui iniustum nihil egerunt, & iniusti sæpe deuitant, sed ea potius quæ uitari non potest. THEOD. Quam dicis? SOC. Cũ in rerum ordine ô amice exemplaria duo sint, diuinum quidem beatissimum, quod uero dei expers miserrimum, non uidentes ita rem se habere, stultitia extremaq; demẽtia occupati, latenter huic quidem similes ob actiones iniquas redduntur, illi contrà dissimiles. Cuius profecto delicti pœnas pendent, dum uitam illi conuenientem cui similes effecti sunt, ducunt. Enimuero si dixerimus, quod hos quidem, nisi à nequitia cessauerint, uita functos locus ille malorum expers non capiet, isthic autem propriæ uitæ similitudinem gerent semper unà cum malis mali uersantes, respõdebunt astuti malitiosiq; homines deliramenta quædam sese audire. THEO. Et maxime quidem ô Socrates. SOC. Noui equidem ô amice. Vnum hoc saltem illis accidit, quod siquando priuatim reddere uicissim & afferre in medium rationes eorum quæ uituperant necesse sit, uelintq; uiriliter disputandi moram perpeti, neq; ignaue fugere: tunc demum, quod absurdum est, sua etiam ipsorum dicta improbabunt. eorumq; rhetorica penitus euanescit, ut nihilo differre à pueris uideantur. Verum his iam finem cum præter propositum sint, imponamus. Alioquin materies undiq; plurima confluens sermonem à principio instituto obruet. Reuertamur igitur ad priora, si tibi quoq; uidetur. THEO. Mihi quidem ista ô Socrates nihilo molestiora auditu contingunt. Facile nanq; qua ætate sum hoc assequor. Veruntamen si tibi placet, redeamus illuc unde digressi sumus. SOC. Eo profecto disputando deuenimus, ut diceremus eos qui essentiã omnem in agitatione ponebãt, quod'ue cuiq; uidetur, hoc eidem existere, in cæteris quidem rebus uehemẽtius hoc asserturos, in iustis autem non minimum: quod omnino quęcunq; ciuitas ut iusta sibi apparentia statuit, hęc eatenus illi iusta sunt, quatenus statuta permanent. At uero neminem fortem adeo futurum, qui idem in bonis utilibusq; contendere audeat, quod uidelicet quæcunq; utilia sibi apparentia instituit ciuitas, hæc eatenus illi conferentia sunt, quatenus talia statuta fuerint, nisi forte quis nomen dixerit: hoc autem ad id quod uolumus scomma esset potius. nónne? THEO. Proculdubio. SOCR. Ergo non ita ducendum. immo quod tale ciuitas nuncuparit, ad id condendis legibus respicit, ac leges singulas quoad putat & potest, quã maxime sibi utiles, condit. Num aliud in legibus ferendis intendit? THEO. Nihil aliud. SOC. Nunquid uoti compos semper efficitur? an sæpe eam fallit opinio? THEO. Sæpenumero fallit arbitror. SOC. Hac præterea ratione quisq; magis hæc eadem confitebitur, si quis de omni specie percontetur in qua utile consistit. Est autem quodammodo & circa futurum tempus. Nam quoties leges condimus, ut in posterum profuturas condimus, quod quidem futurum rectius uocaremus. THEO. Maxime. SOC. Agedum ita uel Protagoram uel quemuis alium sectatorem eius interrogemus. Omnium rerum hominem ô Protagoras mensuram asseris, alborum, grauium, leuium, & uniuscuiusq; talium. Nam cum iudiciariam illorum uim in seipso contineat, & qualia patitur talia iudicet, uera sibi, & quæ sunt, iudicat. An non ita? THEO. Ita plane. SOC. Nunquid & futurorum ô Protagoras dicemus, habet uim iudiciariam? & qualia putat sibi hæc fore, talia sibi existimanti contingunt. cum medicinæ quispiam imperitus in febrim sese incursurum putat, atq; ita sese calefactum iri: medicus autem repugnat, contraria opinatus: utrius illorum ueram opinionem futurã ducimus? num utriusq;? & medico quidem neq; calidum neq; febricitantem futurum, sed sibijpsi utrunque? THEOD. Ridiculum quidem id esset. SOC. Quinetiam de uino quod dulce uel austerum futurum sit, agricolæ, non citharistæ opinio prævalet. THEOD. Quid ni? SOC. Neque de consonante, dissonante'ue futuro, gymnasticus melius quàm musicus opinatur, quod deinde ipsi gymnastico consonans esse uidebitur. THEOD. Nullo modo. SOCR. Quando uero parata mensa offerendæ sunt epulæ, ac de futura illarum suauitate aliquid prædicendum, nónne coqui opinio potior quàm alterius cuiuslibet popinariæ imperiti? De eo quod uel est uel fuit suaue cuique, non pugnamus, sed de illo potius quod in posterum esse cuique & uideri debet: utrum sibi quisque idoneus iudex, an tu potius Protagoras quod circa sermones probabile singulis in iudicio futurum est, rectius quàm quiuis rudium præuideres? THEOD. In hoc ipso in primis ô Socrates præcellere cunctis Protagoras est professus. SOCR. O miser, nemo per Iouem illum oblata pecunia sectatus fuisset

set,nisi familiaribus persuasisset, quod probabile in posterum erit, uidebiturq́, neq; uatem neq; alium quemuis melius quàm se unicum præsagire. THEO. Vera loqueris, SOC. An non legum quoq; lationes utilitasq́ ad futurum spectãt? & quilibet abiq; cõtroversia fateretur constitutionẽ reip. ab eo quod utile est, sæpius aberrare? THEO. Valde. SO. Satis iam aduersus præceptorem tuum dictum sit, quod fateri cogitur, alium alio sapientiorem existere, eumq; talem mensuram esse. Me autẽ cum expers scientiæ sim, nihil mensuram fieri cogit. quemadmodum sermo nuper illius urgebat, quod uidelicet seu uelim siue nolim talis essem. THEO. Ex illo ô Socrates maxime conuinci illius sermo uidetur, & ex hoc nonnihil, quod aliorũ opiniones ualidas efficit: hæc uero sermones illius palàm reprobant, falsos existimantes. SOC. In multis insuper ô Theodore deprehẽdi hoc licet, non omnem omnium opinionem ueram existere. Sed circa præsentem cuiq; passionem, ex qua sensus, & secundum sensus opiniones nascuntur, difficilius deprehenditur sensus opiniones q́ ueras nõ esse. Fortè uero nihil dico. Nam si assecutæ sunt, conuinci non possunt: & qui illas certas atq; sciẽtias esse assererent, forsitan non aberarẽt. Et idcirco Theætetus hic haud ab re inquit sensum & scientiam idem esse. Quamobrẽ propius accedendum est, quemadmodum Protagoreus sermo præcepit, & hanc agitatam essentiam pulsando examinandum, integrum ne an collisum sonum reddat: pugna utiq; de illa non mediocris, nec inter paucos extitit. THEO. Permultum sane abest ut uilis contentio sit, quæ per Ioniam passim propagata est: siquidem Heraclíti studiosi huic sermoni summopere suffragantur. SOC. Propterea ô amice Theodore à primordijs hæc inspicienda sunt ut illi opponunt. THEO. Omnino. etenim ô Socrates de Heraclíticis, uel, ut tu ais, Homericis, ac etiã antiquioribus istis apud Ephesios eos præsertim qui peritiores uideri uolũt, non magis quàm apud œstro concitos loqui licet. Plane enim scripta illorum impetu feruntur. Mora autẽ expectatioq́ in sermone & quæstionibus & q́uies inter respõdendum interrogãdumq́, minus illis adest, q̃ quod nihil. Immo etiam minus quàm nihil: adeo parum uiris illis bonitatis animo est: sed siquem illorum aliqua de re interroges, tanquã ex pharetra obscura uerbula depromentes sagittant. Et si huius rationem perquiras, altera quadam sed nomine mutato feriũt: nunquã uero cum illorum aliquo quicquã perficies, neq; ipsi inuicem. Idq́ unum obseruantissime curãt, ut nihil stabile aut in sermone aut in animis suis esse permittant, putantes (ut mihi uidet) idipsum stabile esse, atq; id totis uiribus insectantur, & undiq; uehementer expellunt. SOC. Forsitan ô Theodore hos uiros in pugna uidisti, in pace uero nequaquam. Neq; enim amici tibi sunt. Verum talia quædam discipulis suis, ut arbitror, in ocio dicunt, quos similes sibi reddere uolunt. THEO. Quibus discipulis ô beate? Neq; enim inter istos alter alterius fit discipulus, sed spõte nascuntur, undecunq; cõtingit eorũ quenq; furore corripi. Atq; alter alterum scire nihil existimat. Ab his itaq; rationem ut modo dicebam nullam unquam accipies, nec uolẽtibus nec inuitis. Nos autem oportet tanquã propositione accepta considerare. SOC. Scite loqueris. sententiam siquidem aliam quandam accepimus à priscis poemate uulgus hominum celantibus, quod origo aliorum omniũ Oceanus scilicet atq; Tethys sit. quodq́ fluxus sint omnia, nihilq́ cõsistat. A recentioribus aũt atq; ijs sapientioribus rem adeo clare demonstrantibus, ut uel cerdones eorũ sapientiam audiendo perciperẽt, desinerẽtq́ stulte putare cõsistere partim res, partim contrà moueri: ab ijs inquã accepimus moueri omnia, quos autores & ueneranr̃. Propemodũ autẽ ô Theodore oblitus eram quod alij his cõtraria monstrant: uniuersi uidelicet congruum nomen esse hoc existens immobile, & alia quęcũq; Melissei Parmenideiq́ aduersantes his omnibus assueuerãt, quod omnia unũ sunt, idq́ unum ipsum in seipso consistit, locum in quo moueatur nullum penitus habẽs. Quid de his omnibus ô amice dicendũ? sensim nanq; progressi utrorũq; medij clàm euasimus. quod si nullo pacto propugnantes abeamus imbelles, pœnas dabimus instar eorũ qui in palestris ad lineam ludunt, quando ab utrisq; apprehẽsi in cõtraria distrahunt̃. De his itaq; prius agendum uidetur, quos primo fluentes scilicet aggressi sumus. Et si quid probabile dicere uidebuntur, cum illis unà & ipsi nos trahemus alios fugientes. Sin autem qui uniuersum stabile ponunt, ueriora protulerunt, refugiemus ad eos ab illis, qui etiam immobilia mouent. At si neutri uerisimile aliquid adducere nobis appareant, ridiculi nimium euademus, putantes nos uiles homunculos magnum aliquid sapere, cum nihil nisi

Mos Heraclíticorũ in disputando

nisi priscis illis ac sapientib. uiris derogemus. Vide igitur ô Theodore utrum præstet nec ne tantum subire periculum. THEO. Nullo modo committendum est ô Socrates, quin utrorunq; sensa quid ueri, quid falsi habeant, discutiamus. SOC. Discutiendum est iam, postquam & tu id probas. Videtur utiq; mihi disputationis huius principium à motu summendũ, quo scilicet motu moueri omnia dicant. Quod autẽ dico huiusmodi est, utrũ speciem unam motus indicant, an quemadmodũ mihi uidetur species duas. Neq; id tamen mihi soli uideri cupio, sed tibi quoq;, ut pariter ambo quicquid oportuerit patiamur. Dic igitur. Nunquid moueri dicis, quando locum quid ex loco mutat, uel in eodem uertitur? THE. Equidem. SOC. Ergo una hæc species esto. At cum eodem in loco quid permanens senescit, uel nigrum ex albo, uel ex molli durum efficitur, aut alia quadam alteratione mutatur, nónne alteram hanc motus speciem merito nuncupabimus? THEO. Merito. SOC. Ex his necessarium est geminas species motus existere, alterationem scilicet, motumq́ localem. THEO. Probe. SOC. Hac distinctione præmissa, ad eos qui moueri omnia uolunt iam pergamus, & hunc in modum interrogemus. Vtrum quodlibet fatemini utroq; modo moueri, alteratũ pariter atq; delatum? aut aliquid utroq; modo, aliquid unico? THEO. Equidem quod asseram non habeo, arbitror tamen illos utroq; modo dicturos. SOC. Alioquin ô amice agitata simul & consistentia sibijpsis uidebuntur, nec magis moueri omnia quàm stare omnia licebit asserere. THEO. Vera loqueris. SOC. Postquã moueri ipsa oportet, absentiam uero motus illi cõpetere, omnia utiq; semper omni motu mouentur. THEO. Necessario sequitur. SOC. Hocage ex eorum dictis considera, coloris scilicet uel albedinis, uel cuiuslibet generationẽ. Nonne diximus eos putare unũ quodq; horum ferri simul cum sensu inter agens & patiens? & patiens quidem sensibile esse, non sensum, agens autẽ efficiens esse aliquid non tamẽ qualitatẽ esse? Fortè qualitas extraneum tibi nomẽ uidetur, neq; sic in genere dictum percipis, in partibus igitur audi. Agens enim neq; calor neq; albedo, sed calidum potius albumq́, cæteraq́ eodem pacto. Recordaris ita nos supradixisse, nihil secũdũ seipsum unũ aliquid esse, neq; insuper agẽs aut patiens, sed ex utrisq; uicissim congredientibus sensus & sensibilia emanantia partim fieri qualia quædam, partim uero sentire? THEO. Memini, ac cur non ita dicant? SOCR. Cetera prętermittamus, sic ne, an aliter dicãt. Id uero cuius gratia disputatr̃ diligẽtius exquiramus. Mouentur, ut dicitis, fluuntq́ omnia. Nónne? THEO. Certe. SOC. Annon uirisq́ illis quos distinximus motibus, delata simul & alterata? THEO. Quid ni, si modo perfecte moueri illa necesse sit? SOC. Si igitur ferrẽtur solum, neq; tamen alterarenr̃, possemus dicere qualia quædam fiunt quæ feruntur, aut quomodo dicemus? THEO. Hoc pacto. SOC. Quoniã uero neq; id permanet ut album scilicet quod fluit fluat, sed permutatur, ita ut huius ipsius sit fluxus albedinis, & in aliũ colorem trãsitus, ne ullo modo permanere deprehẽdi possit, num possumus aliquando colorem aliquem pronũciare ita ut recte denominemus? THEO. Atqui quo pacto ô Socrates, aut in hoc, aut in alio ullo id fieri potest, si quidem dum pronũciamus cõtinuo subterfugit, utpote quod semper fluit? SOC. Quid porrò de quouis sensu dicẽdum, ut uidendi uel audiendi? nũquid in uisione, aut auditu aliquãdo permanere? THEO. Minime omniũ, siquidẽ cuncta mouentur. SO. Neq; igitur uidere quicquam potius q̃ non uidere dicendũ, neq; alio ullo sensu uti magis quàm non uti, cum omnia penitus transmutentur. THEO. Non certe. SOC. Veruntamen sensus ipse scientia est, ut ego Theætetusq́ diximus. THEO. Dictum quidem. SOC. Non igitur scientiã magis q̃ non scientiam respondebimus quid scientia sit interrogati. THEO. Sic certe uidemini. SOC. Opportune itaq; responsionem illam emendaremus, si demonstrare cõtenderemus quod omnia mouentur, ut recta illa responsio uideatur: hoc aũt, ut uidetur, apparuit: quod si omnia mouentur, responsio quælibet, de quocunq; quis respondeat, æque recta est, qua id sic se habere, & nõ sic habere se respondeat. Quod si magis fieri dicendum, ne ipsos sermone sistamus. THEO. Recte loqueris. SOC. Prętерquam in hoc ô Theodore, quod ita & non ita dicebam. oportet autem neq; hoc ita dicere. Neq; enim amplius ita moueretur, neq; rursus non ita. Non enim motus hoc, sed nomen aliud imponendum ab ijs qui talia disserunt: quoniam nunc ad eorum suppositionem uerba non habent, nisi forte dictionem hanc, scilicet nõ quomodocũq; habere uideantur, quæ quidem potissimum ipsis congruit infinite prolata. THEO. Valde cõueniens illic hæc dictio

Nihil per se ipsum unũ aliquid esse

ctio est. SOC. Iam ô Theodore quod ad amicum tuum attinet expediuimus: nec dum cõcessimus illi quemlibet hominem rerum omnium esse mẽsuram, nisi sapiens quis existat. Scientiam insuper esse sensum minime concedemus secundum rationem illam quæ moueri omnia prædicat, nisi forte Theætetus hic aliter persuadeat. THE. Optime dixisti ô Socrates. His enim peractis me quoq; ab his expeditum esse decet, ut inter nos conuenerat. Postquã uero disputatio aduersus Protagoram finẽ accepit, ne desistite quæso Theodore, antequã tu & Socrates percurratis eos insuper qui stare omnia uoluerunt, quemadmodũ paulo ante proposuistis. THEO. Cũ sis iuuenis ô Theætete, seniores iniuriam facere doces, dum pacta transgredi exhortaris. sed accingere tu ut reliquorũ Socrati, si uelit, rationẽ reddas. THE. Libentissime tamen ea de quibus loquor audirem. THEO. Equites in campũ prouocas cum Socratem ad disputandũ accersis. Interroga igitur atq; audies. SOC. Videor equidem ô Theodore in his quæ Theætetus iubet, ipsi minime pariturus. THEO. Quid obstat quo minus obsequaris? SOC. Etsi Melissum atq; alios qui unum cõsistens uniuersum dicũt, uereor ne forte onerosi uideamur illos exagitãtes, minus tamen q̃ unicum Parmenidem uereor. Parmenides autem, ut Homericis uerbis utar, uerẽdus mihi acerq; uidetur. Collocutus sum olim cum illo sene admodum adhuc adolescens, mihiq; uisus est profundam generosamq; omnino sapientiã possidere. formido itaq; ne dicta eius uocesq; nequaquam intelligamus: quod autem uerbis subintelligit, multo magis nos lateat: & quod maximum est, cuius gratia disputatio inter nos cœpit, quid scientia sit inquirens, indiscussum relinquatur, si procacitati uerborum indulgeamus: præsertim cum amplissima quæstio illa quam modo induximus, si præter propositũ & quasi digrediendo tractetur, indigna nimium passura sit: & si latius exactiusq; perficiatur, scientiæ ipsius inuestigationem impeditura. Neutrum uero decet, sed magis Thæteti fœtum circa scientiam obstetricia facultate in lucem educere, & diligenter examinare. THE. Si ita uidetur, ita agendũ est. SOC. Hoc præterea Theætete circa supra dicta considera, sensum esse scientiam respondisti, an non? THE. Certe. SOC. Si quis interrogaret, quo'nam alba & nigra homo uideat, quo'ue acuta & grauia audiat, oculis ut arbitror & auribus responderes. THE. Equidẽ. SOC. Vti nominibus uerbisq; cõmunioribus, neq; exacte curioseq; disquirere, sæpenumero generosi animi est, contrarium autem illiberalis: nonnunquã tamen necessarium est, quemadmodum in presentia examinare cogimur, qua ex parte responsio tua minus recta sit. attende quæ responsio rectior, utrum quæ dicit quo uidemus id oculos esse: an quæ dicit, per quod uidemus. Item quo audimus aures, an per quod audimus. THE. Potius mihi per quæ singula sentimus, quàm quibus sentimus respondendum uidetur ô Socrates. SOC. Absurdum quidem id esset ô puer, si multi in nobis sensus quemadmodum ligneis equis insiderent, & omnia hæc in unam siue ideam, siue animã, seu quomodocunq; uocari decet, minime tenderent, qua per ista tanquã per organa quæ cunq; sensibus subiacent sentiamus. THE. Mihi quidem hoc potius quàm illo modo uidetur. SOC. Idcirco ista tecum diligenter perquiro, ut uideamus utrum uno quodam eodem quod insit nobis, per oculos quidem alba et nigra percipiamus, per alia uero organa alia quædam: possisq; interrogatus, in corpus singula hæc referre. Præstat forsitan te ad singula respondere, quàm me tui uicem gerendo defatigari. Dic itaq;, ea per quæ sentis calida & sicca, leuia atq; dulcia, nónne corporis organa singula ponis? an alterius cuiuspiam? THE. Nullius alterius. SOC. Nunquid fateberis quæ per aliam potentiam sentis, per aliam sentire non posse? ueluti quæ per auditum, eadem per uisum: & contrà quæ per uisum, eadem per auditum? THE. Quid ni fatear? SOC. Si quid ergo de utrisq; cogitas, non utrisq; per aliud organum, neq; etiam per aliud de ambobus id sentis. THE. Non certe. SOC. De uoce atq; colore utrisq; simul, primum quidem id cogitas, quod utraque sunt. THE. Cogito. SOC. Item quod alterutrum ab alterutro diuersum est, & sibimet idẽ. THE. Est isthuc. SOCR. Quod'ue ambo, duo sunt, utrunq; uero unum. THE. Id quoq;. SOCR. Potes insuper utrum similia inter se uel dissimilia sint, iudicare. THE. Fortè. SOC. Hæc utrisq; omnia per quod potissimum de ipsis existimas? Non per auditum, non per uisum, commune circa illa quicquam accipi potest. Hinc præterea quod dicimus coniecta re licet. Si de utrisq; iudicari posset, falsáne sint, an nõ, posses proculdubio declarare quo iudicares: idq; non uisum non auditum, sed aliud quiddam esse constat. THE. Cur non linguæ

Hoc in loco Plato uidetur cum Parmenide sentire

Alludit ad equũ Troianum

linguæ uis id efficiat? SOC. Scite loqueris. Illa uero potentia per quod tibi ostendit quod singulis est cõmune, quod'ue super singula, quo esse & nõ esse denominas, quæ paulo ante de his percõtabamur, qualia organa his omnibus assignabis, per quæ id quod sentit in nobis singula sentiat? THE. Essentiam ais & ipsum non esse, similitudinemq; & dissimilitudinem, nec non idem & alterum, unum quoq; et aliũ circa illum numerũ unũquenq;. patet enim quod quæris, per quod potissimum ex corporeis instrumentis ipsa anima par & impar, & quæ sequuntur, percipiamus. SOC. Egregie admodum ô Theætete prosequeris, atq; hæc ipsa sunt quæ interrogo. THE. Per Iouem ô Socrates quod dicam ignoro, nisi quod nullũ huiusmodi proprium organũ his ut illis accommodari puto, sed ipsam potius per seipsam animam, cõmunionem in omnibus iudicare. SOC. Pulcher es ô Theætete, nec ut aiebat Theodorus, deformis. Nam qui pulchre loquitur, pulcher est atq; bonus. Accedit ad hæc quod ingens mihi beneficium contulisti. Nam prolixa graui disputatione me liberasti postquã tibi uidetur anima quædam per seipsam animaduertere, nõnulla per corporis uires apprehendere. Nam hæc mea sententia erat, quam tibi quoq; cupiebam persuadere. THE. Mihi certe persuasum est. SOC. Quorũ in numero essentiam ponis? Hæc sanè maxime ad omnia sequitur. THE. Eorũ quæ ipsa per se anima affectat atq; assequitur. SOC. Nunquid & simile dissimileq;, & idem & alterum? THE. Et hæc? SOC. Quid? pulchrum & turpe, bonumq; & malum? THE. Horum quoq; mihi uidetur maxime omnium essentiam inuicem considerare, reputans atq; comparans in seipsa præterita præsentiaq; ad futura. SOC. Aduerte & hoc, rei duræ duritiem per tactũ sentiet, & mollis simili ratione molliciem. THE. Ita. SOC. Essentiam uero, & quod sunt, mutuamq; contrarietatẽ, ipsiusq; cõtrarietatis esse etiam ipsa anima per se uolutãs, & inuicẽ conferens, discernere nititur. THE. Omnino quidẽ. SOC. An non statim natis hominibus atq; brutis naturalis quædã facultas adest, qua passiones per corpus manãtes in animam sentiũt? Ratiocinatio uero comparatioq; istorũ ad essentiam utilitatẽq;, uix tandẽ post longa curricula tẽporis, frequenti studio & disciplina aduenit quibuscũq; competit? THE. Ita prorsus. SOC. Num ueritatem eo percipere possumus, quo essentiam non percipimus? THE. Minime. SOC. Cuius autẽ quis ueritate caret, huius sententiã ullam habet? THE. At quo pacto id fieri posset? SOC. In passionibus igitur scientia nequaquã inest, in ratiocinatione tamen quę circa illas uersat̃, inesse uidet̃. essentiã quippe ueritatẽq; hoc attingere possumus, illis uero nequaquam. THE. Cõstat. SOC. Num idem illud & hoc uocas, cum tanta inter se differentia discrepent? THE. Haud sanè deceret. SOC. Quod illi nomen attribuis? ei scilicet quod est uidere, audire, odorari, gustare, calefieri, frigefieriq;? Num sentire? THE. Idipsum quid enim aliud? SOC. Vniuersum igit̃ hoc sensum uocas? THE. Necesse. SOC. Huic ueritatis perceptionem cõuenire negauimus, cũ essentiã non percipiat. THE. Sic est. SOC. Nec; scięt̃iæ igit̃ cõpos erit. THE. Non. SOC. Ex his sequitur ô Theætète, scientiã & sensum nunquã idem fore. THE. Nunquam penitus. SOC. In his perspicue patuit, aliud sensum, aliud scientiã esse. Verũ non huius gratia disserere cœpimus, ut quid scientia nõ sit, imò quid sit, inueniremus. Eatenus uero disputando processimus, ut scientiã in sensu nullo modo querendã iudicauerimus, sed in eo nomine potius, quod tũc fortit̃ animus, cum ipse secundũ seipsum circa illa quę sunt, uersat̃ & agit. THE. Atqui hoc ô Socrates, ut ipse arbitror, opinari uocatur. SOC. Recte arbitraris amice. Et nũc aduerte, deletis ex animo cũctis superioribus nũquid maius perspicias, postq; hucusq; euectus es. Quid'ue scięt̃ia sit, iterũ explica. THE. Opinionẽ quãlibet ô Socrates, scientiã dicere impossibile est, cũ & falsa quædã opinio sit. Apparet autẽ opinio uera scientia esse. idq; à me nunc responsum puta: quod si aliter disputando deinceps uidebitur, aliquid aliud afferre conabimur. SOC. Euge Theætete. sic prompto animo disputare decet, neq; ut cœperas tergiuersari. Si enim ita fecerimus, alterum è duobus cõtinget: aut quod affectamus inueniemus, aut certe quod ignoramus minus nos scire putabimus: neq; mediocre lucrum id erit. & nunc quidẽ quid ais? An cũ duæ sint opinionis species, uera una, & altera falsa, opinionem ueram scientiam definis? THE. Definio. hoc enim mihi in præsentia uidetur. SOC. An de opinione deinceps ab initio pertractandum? THE. Quid'nam? SOC. Turbat me nunc & sæpe aliãs, adeo ut in ambiguitate plurima quo ad me ipsum & quo ad alios uerser, explicare nõ ualens quænam sit hæc in nobis affectio, quo'ue pacto adueniat.

THE.

Anima quædam per se, quædã per corpus cõprehendit

Sensus non percipit essentiam

Quando est opinio

Secunda scientiæ definitio

THE. Quænam hæc? SOC. Falso scilicet aliquem opinari, de quo nunc etiam ambigo, utrum id omittamus, aut aliter quàm supra consideremus. THE. Quid ni ô Socrates, si quo modo decere censes? præclare enim tu & Theodorus in superioribus de ocio dicebatis, quod nihil in talibus urgeat. SOC. Opportune admonuisti, fortè enim haud ab re erit tanquam uestigium iterato percurrere: præstat namq; parum bene, quàm multũ non sufficienter determinare. THE. Præstat sanè. SOC. Quomodo igitur, & quid dicimus? falsam plerunque opinionem esse dicimus, & aliquẽ nostrum falsa opinari, alium uera, quasi hæc ex natura ita se habeant? THE. Dicimus absq; dubio. SOC. Nónne hoc nobis tam circa omnia quàm circa singula competit? nosse uidelicet, uel ignorare? nam discere & obliuiscí, utpote istorum media, in præsentiarum transeo, cum nihil ad propositum nobis conferant, THE. Nihil prorsus ô Socrates aliud præter nosse uel ignorare circa unum quodq; relinquitur. SOC. Nónne igitur necessarium est opinantem opinari illa de quibus nouit aliquid, uel non nouit? THE. Necessarium. SOC. Quinetiam noscentem ignorare idem, uel ignorantem nosse impossibile est?

Quæ nouit, ea putare quæ nouit.
Quæ non nouit, ea putare quæ non nouit.
Quæ nouit, ea putare quæ non nouit.
Quæ non nouit, ea putare quæ nouit.

THE. Quid ni? SOC. Num qui falsa opinatur quæ nouit, ea putat non ea esse, sed alia quædam quæ etiam nouit: & utraq; noscens, utraq; rursus ignorat? THE. At fieri hoc nequit ô Socrates. SOC. An fortè quæ non nouit, ea putat alia quædam esse quæ non nouit? & qui neq; Theætetum, neq; Socratem agnouit, cogitare unquam potest Socratẽ Theætetum, uel contrà Theætetum Socratem esse? THE. Nunquam. SOC. Neq; tamẽ quæ quis nouit, ea quæ non nouit, esse putat: neq; rursus quæ non nouit, ea quæ nouit. monstrum enim esset. Quo pacto igitur falsa quis opinabitur? Præter hæc quidem opinari non licet, quandoquidem omnia uel noscimus uel ignoramus: in his autem nullo modo falsa opinari quis posse uidetur, THE. Vera loqueris. SOC. An forte non ita considerandum quod quærimus, secundum nosse & non nosse procedendo, sed secundum nosse & non esse? THE. Qui istuc ais? SOC. Ne simplex sit. quoniam qui quæ nusquam sunt, in quacunq; tãdem re opinatur, is non potest non falsa opinari, quomodocunq; tandem cogitet. THE. Decens id quoq; ô Socrates. SOC. Quomodo igitur, quid ue respondebimus Theætete, si quis nos interroget (possibile est autẽ unicuiq; quod dico) Quisnam hominum ipsum quod non est opinetur? siue de aliquo eorum quæ sunt, sine ipsum secundũ seipsum? Ad hæc utiq; respõdebimus: quãdo scilicet quispiam opinãdo uera nõ opinat. aut quid dicemus? THE. Sic certe. SOC. Num & alibi tale quid accidit? THE. Quid isthuc? SOC. Vt aliquis uidens quidem aliquid, uideat autem nihil? THE. Fieri nullo modo potest. SOC. At uero si unum quiddam uidet, existentium quiddam uidet, an ipse putas unum in his quæ non sunt, esse? THE. Minime. SOC. Qui ergo unum aliquid uidet, existens aliquid uidet. THE. Apparet. SOC. Et qui aliquid audit, unum aliquid uidit, & existens audit. THE. Profecto. SOC. Item qui aliquid tangit, unum aliquid tangit, & existens insuper si quidem unum. THE. Et istud. SOC. Qui autem opinatur, nónne unum aliquid opinatur? THE. Necessarium est. SOC. Et qui unum aliquid, nónne existens aliquid? THE. Assentior. SOC. Qui ergo non existens opinatur, nihil opinatur. THE. Non uidetur. SOC. At qui nihil opinatur, omnino non opinatur. THE. Constat. SOC. Impossibile igitur est, quod non est opinari, siue de aliquo eorum quæ sunt, siue ipsum secundum se ipsum.

THE. Impossibile uidetur. SOC. Aliud itaq; est opinari falsa, & ea quæ non sunt opinari. THE. Aliud apparet. SOC. Neq; igitur sic, neq; ut paulo ante considerauimus, opinio falsa nobis inest. THE. Non certe. SOC. At in hunc modum hoc forsitan appellamus? THE. Quem? SOC. Alienam quandam opinionem, falsam opinionem esse dicimus, quando quis aliquid eorum quæ sunt: aliud quiddam eorũ quę & ipsa sunt, prout animi cogitatio mutarit, esse dicit. sic enim existẽs aliquid semper, sed pro alio aliud opinabitur: cunq; ab eo quod cogitauit aberret, iure falsa opinari dicetur. THE. Recte nimirum modo dixisse uideris. nam quoties aliquis pro pulchro turpe, uel contrà pro turpi pulchrum opinatur, toties falsa opinari non ab re iudicetur. SOC. Contemnis me ô Theætete, neq; uereris

Præstat parum bene, quàm multũ non sufficienter determinare

Nosse & ignorare, circa omnia & singula

Secundus modus putandi

An quis quam opinetur quod nõ est

Tertius modus

reris? THE. Quorsum hęc? SOC. Haud enim puto, uideor tibi quod reuera falsum est apprehendisse, interrogatus utrum possit uelox tardi, aut leue grauis, uel aliud quiddã contrarium non secundum naturam propriam, uerum secundum naturam contrarij sibijpsi contrarium fieri. Ne igitur id frustra aut temere audeas, dimitto, placetq; tibi, ut ais, falsa opinari, esse idem quod & aliena opinari. THE. Mihi quidem. SOC. Licet ergo, ut ipse putas, alterum quiddam ut alterum, & non ut illud cogitatione ponere. THE. Licet utique. SOCR. Quando id igitur facit cogitatio, an non necesse est ipsam, aut utraq;, aut alterum cogitare? THE. Necesse omnino. SOCR. Aut simul, aut seorsim? THE. Et istud. SOC. Ipsum autem cogitare, num idem quod & ego, uocas? THE. Quid tu uocas? SOCR. Sermonem quem ipsa anima apud se uoluit circa illa quæ cõsiderat. rem tibi, eamq; ut minime peritus, declaro. Hoc enim mihi uidetur, cogitantem scilicet animam nihil aliud agere, quàm secum ipsam disserere, interrogando, respondendo, affirmando, atq; negando. Postquam uero definit, idemq; siue tardius, seu uelocius animaduertens asserit, neq; uagatur, hanc ipsam opinionem ponimus. Quamobrem opinari loqui appello, opinionemq; sermonem, non ad alium, neq; uoce, sed silentio, & ad seipsum. Tu uero quid sentis? THE. Idem. SOCR. Quãdo igitur aliquis alterum opinatur alterum, tunc ut uidetur ad seipsum dicit, alterum esse alterum. THE. Quid ni? SOCR. Recordare obsecro, siquando tecum ipse dixeris, pulchrum omnino turpe, uel iniustum esse iustum: imò, ut in summa dicam, nunquid persuadere tibi unquam conatus sis, quod maxime omnium alterum sit alterum, an contrà: nec in somnijs unquam âusus fueris tecum dicere, quod paria prorsus imparia sint, uel aliud quiddam huiusmodi. THE. Nunquam certe. SOCR. Nunquid alium quempiam siue prudentem, siue insanum, ausurum existimas secum loquendo eximdustria sibi persuadere bouem necessariò equum, uel duo unũ esse? THE. Minime per Iouem. SOCR. Si secum loqui opinari est, nemo dum utraq; dicit, opinatur, attingitq; animo, proferret unquam opinaretur q; alterum esse alterum. Mittamus, si placet, uerbũ hoc alterum: hoc autem est quod uolo, neminem opinari turpe esse pulchrum, aut aliud quicquam eiusdem generis. THE. Mitto equidem ô Socrates, mihiq; quod ais, admodũ placet. SOC. Quare fieri nequit, ut qui opinatur ambo, alterum esse alterum opinetur. THE. Patet. SOC. At neq; is qui alterum opinatur quidem, alterum minime, unquam alterum esse alterum opinabitur. THE. Vera narras: nam cogeretur etiam quod non opinatur attingere. SOC. Neq; igitur qui ambo, neq; qui alterum opinat. aliena opinari potest. Quapropter qui falsam opinionem aliena opinari definit, nihil efficit. Vnde neq; hoco modo neq; secundum superiora opinionem falsam nobis ineſſe constat. THE. Non ut uidetur. SOCR. Veruntamen ô Theætete, si hoc non esse apparuerit, multa & absurda confiteri cogemur. THE. Quænam? SOCR. Nõ prius dicam tibi, quàm omnino cõsiderare contendero: puderet enim me nostri in ijs quæ dubitamus, si cõfiteri quæ dico, cogeremur: sed si inuenerimus, liberiq; euaserimus, tum demum de alijs loquemur, quibus talia usu ueniunt, utpotè ipsi ab huiusmodi errore penitus alieni. sin autem omnino deficiemus, humiles facti, ueluti fluctuantes, & nauseam patiẽtes, orationi nos permittemus, ut uel cõculcet nos, uel agat quò uelit. Itaq; siquem exitum inueniam quæstionis huius, iam audi. THE. Dic modo. SOCR. Haud fatebor recte nos consensisse, quando concessimus, quę quis nouit, opinari non posse ea quæ non nouit, atq; mentiri. Immo fieri quodammodo potest. THE. Nunquid ais, quod & ego tunc suspicatus sum, quãdo id tale esse diximus, quod nonnunquam ego Socratem noscens, eminusq; alium ignotum mihi prospiciens, Socratem mihi notum esse putarim? contingit enim in hoc quod dicis. SOCR. Nónne ab eo iam depulsi sumus, quod efficiebat, ut quæ noscimus, cognoscentes minime noscemus. THE. Prorsus. SOC. Ne igitur sic amplius, sed isto modo ponamus. ac fortè quispiam nobis assentietur, fortè etiam aduersabitur. uerum ad id attendamus in quo necessarium est sermonem illum qui omnia inuertit, examinare. Vide itaq; an aliquid dicam, potest'ne qui ante aliquid ignorauit, postea discere? THE. Potest certe. SOCR. Nónne aliud deinceps atque aliud? THE. Quid obstat? SOCR. Pone exempli causa, cæream unam in animis nostris effigiem, in hoc maiorem, minorẽ in illo, in hoc purioris cærę, fordidioris durioris ue in alio, in quibusdam mollioris, in nonnullis etiam temperatæ. THE. Pono. SOC. Donum hoc esse dicamus Musarũ matris Memoriæ, & in hoc quicquid eorum

Cogitare quid

Opinari quid

Mater Musarum Memoria

rum quæ aut uidemus, aut audimus, aut ipſi excogitamus, meminiſſe cupimus, inſinuantes ipſum ſenſibus intelligentiſq́, ueluti anulis ſignantes exprimimus, quodq́ ſignatum fuerit, meminimus nos, & ſcimus quoad figura permanet: at cum aboleť, uel inſcribi nequit, obliuiſcimur atq́ neſcimus. THE. Sic eſto. SOCR. Qui ergo ſcit quidē illa, cōſiderat autem quicquam eorū quæ uidet uel audit, uide utrum hoc modo falſa opinetur. THE. Quónam? SOCR. Quæ nouit eſſe putans, nunc quidē quæ nouit, nunc uero quæ nō nouit. Hæc utiq́ ſuprà non recte confeſſi ſumus, impoſſibilia cōfitentes. THE. Nunc autem

In notitia ſine ſenſu.

Noſſe, quod nouit.
Noſſe, quod non nouit.
Non noſſe, quod non nouit.
Non noſſe, quod nouit.

In ſenſu ſolo.

Sentire, quod ſentit.
Sentire, quod non ſentit.
Non ſentire, quod non ſentit.
Non ſentire, quod ſentit.

In utriſq; iunctis.

Noſſe ſentireq́, quod nouit & ſentit.
Noſſe ac ſentire, quod nouit & non ſentit.
Noſſe ac ſentire, quod ſentit & non nouit.
Non noſſe & non ſentire, quod non nouit & non ſentit.
Non noſſe & non ſentire, quod non nouit & ſentit.
Non noſſe & non ſentire, quod non ſentit & nouit.

Sunt & aliæ coniugationes, quæ quia ex his facile fieri poſſunt, omiſſæ ſunt.

quomodo dicis? SOCR. In hunc modum de illis à principio diſtinguēdo dicamus: quod iſthuc quod quiſpiam nouit, eiusq́ in animo monumentum ſeruat, non ſentit autem, exiſtimare nequit aliud quiddam eſſe eorum quod etiam nouit, imaginemq́ illius ſeruat, nō ſentit autem: contraq́ quod nouit, putare eſſe quod non nouit, cuiusue nullam ſeruat imaginem; & quod non nouit, id inſuper quod non nouit: & quod non nouit, id quod nouit: aut quod ſentit, aliquid aliud eorum quæ ſentit: ſiue quod ſentit, aliquid quod minime ſentit: aut quod non ſentit, eorum aliquid quæ non ſentit: ſiue quod non ſentit quicquam ex his quæ ſentit. Multoq́ minus putare poteſt quod nouit, ſentitq́, & ſeruat illius imaginem ſecundum ſenſum, eſſe aliud quiddam quod etiam nouit, & ſentit, & ſeruat eodem modo: aut quod nouit, & ſentit, & retinet, recte quod nouit, putare: Siue quod nouit & ſentit, & ſimiliter retinet, id eſſe quod ſentit: ſeu quod neq́ nouit, neque ſentit, id eſſe quod nec nouit, etiam neq́ ſentit: Quod ue neq́ nouit, neq́ ſentit, id quod minime nouit: Quod ue neq́ nouit, neq́ ſentit, id quod minime ſentit. Hæc omnia talia ſunt, ut nemo in eis falſa ulla ratione opinari ualeat. Reſtat ergo ut in quibuſdam huiuſmodi ſi modo alicubi tale quid accidat. THE. In quibuſnam? Videamus, obſecro, an magis ex ipſis intelligam. Nam in præſentia haud aſſequor, ut in quibus nouit aliquis, ea putet eſſe alia quædam quæ & nouit & ſentit, uel quæ non nouit, ſentit tamen, uel quæ nouit ſentitq́, ea quæ & nouit & ſentit. Quare nunc longe magis quàm ſuprà deficio.
SOCR. Age, ſic iterum audi. Equidem agnoſcens Theodorum, eiusq́ ſimulacrum memoria tenens, Theætetumq́ ſimiliter, interdum quidem ipſos uideo, interdum non uideo. & tango quandoq́, aliàs minime, eodemq́ pacto & audio, & alijs ſenſibus apprehendo: ſæpe etiam ſenſu uos nullo percipio, ſed intra me ſcio nihilominus atque memini. THE. Prorſus. SOCR. Hoc itaq́ primum ex his quæ expoſiturus ſum, animaduerte, quod poteſt quidem aliquis quæ nouit, non ſentire, poteſt etiam ſentire. THE. Sic eſt.
SOCR. Nónne & quæ nō nouit, ſæpe etiam neq́ ſentit, & ſæpe ſolummodo ſentit? THE. Eſto. SOCR. Vide an magis in præſentia id iam aſſequaris, Socrates dum Theodorum Theæte-

tumq́ agnoſcit, ſed neutrum uidet, neq́ alio ſenſu illos percipit, nunquam ſecum ipſe Theætetum eſſe Theodorum opinatur. Quid ad hæc? THE. Vera ſunt. SOC. Hoc ſanè primum erat ex his quæ dicebam. THE. Erat. SOC. Alterum erat hoc, quod dum unum è uobis agnoſco, ignoro alterum, & ſentio neutrum, nunquam eum quem cognoſco, illum eſſe quem ignoro, exiſtimo. THE. Probe. SOCR. Tertium uero iſtud: dum neutrum cognoſco, neutrúmque ſentio, nunquam eum quem ignoro, alium quendam quem rurſus ignoro, eſſe arbitror. atque ita deinceps omnia ſupradicta repetita ſimiliter puta: in quibus ego nunquam de te ac Theodoro falſa opinabor, neque cognoſcens, neque ignorans utroſq́, neq́ unum quidem noſcens, ignorans alterum, eademq́ de ſenſib. ratio ſi modo percipis. THE. Percipio equidem. SOC. Reſtat itaq́ ut falſa in hoc opinemur, quando te Theodorumq́ cognoſcens, ſeruansq́ in cętera illa effigie utriuſq́ figuras longo ex tempore, tanq́ annulorum ueſtrorū ſignacula, neq́ acute cernēs utroſq́, tento proprium utriuſq́ ſignum propriæ uiſioni attribuēdo eius accōmodare ueſtigio ut agnitio fiat: ſed aberro, & inſtar eorum qui cōmutatis calceis errant, cōmuto, & utriuſq́ uiſionem ad alienum ſimulacrū transfero, & ſimilia quædam patior ijs quæ in ſpeculis transuerſo reſultant, cum aſpectus dextera in ſiniſtra cōmutat. Atq́ ita decipior, naſciturq́ aliena opinio, & id eſt quod falſa opinari uocatur. THE. Omnino ô Socrates, opinionis paſſio talis eſt, qualem mirifice figuraſti. SOC. Præterea quum utroſq́ cognoſcens, unum inſuper ſentio, alterum minime, cognitionē uero alterius non ſecundum ſenſum habeo: quod ſuprà ita dixi, nec tu me intellexiſti. THE. Non certe. SOCR. Hoc tamen dicebam, quod qui agnoſcit alterum atq́ ſentit, & cognitionem ſecundū ſenſum ipſius habet, nunquam putabit ipſum eſſe alium quendam, quem agnoſcit quoq́ & ſentit, cuiusue cognitionem ſecundum ſenſum habet. Erat'ne hoc? THE. Immo. SOC. Prætermiſſum quodam modo fuit quod modo dicitur, cum in ſuperioribus aſſereremus falſam opinionem contingere, quoties quiſpiam utraq́ noſcens & uidens, aut alio quodā ſenſu percipiens, & utrorūq́ ſignacula tenens, nō ſecundū ipſius propriū ſenſum utrumq́ habet, uerum inſtar imperiti ſagittarij à ſigno procul aberrat, quod quidem mendaciū nuncupatū eſt. THE. Nec iniuria. SOC. Et quando uni quidem ſignaculorū adeſt ſenſus, alteri minime, quod uero abſentis ſenſus eſt, præſenti adſcribit, omnino hæc cogitatio fallit; & ut ſummatim dicam, circa illa quæ quis nunquam aut nouit, aut ſenſit, falli mentiri'ue, & falſam opinionem habere non poteſt, ſi quid modo ueri nos nunc quidem loquimur. Cæterum in quibus noſcimus, & ſentimus, in ijs ipſis opinio uera uel falſa uerſatur: quæ cum è conſpectu directoq́ nixu propria ſimulacra colligit, figuratq́, uera eſt. Cum uero trāſuerſo atq́ obliquo falſa. THE. Nónne præclare hæc ô Socrates, dicta ſunt? SOCR. Cum hæc audieris, idem uehemētius aſſeres. Vera porrò opinari pulchrū eſt, mentiri turpe. THE. Quid ni? SOC. Hæc utiq́ hinc maxime fieri tradunt. Cum alicuius in animo cærea effigies illa profunda & multa, leniſq́ & probe ſubacta eſt, quæ per ſenſus influunt in hoc inſculpta quod Homerus animæ cor uocauit, cæræ hanc ſimilitudinem ſubintelligēs, utpotè pura ſignacula & funditus inſidentia diuturna fiunt. Ac primo quidem homines ſic inſtituti, docíles ſunt & acuti, deinde etiam memores, poſtremo ſenſuum ſimulacra nō commutant, unde uera nimirum opinantur. nam cum ſint ea perlucida & ampla in regione, uelociter diſtribuunt, diuiduntq́ in propriam effigiem ſingula, quæ quidē exiſtētia ueraq́ uocantur, uiriq́ tales ſapientes eſſe dicuntur. an non idem tibi uidetur? THE. Mirum in modum. SOC. Quando igitur denſum alicuius eſt cor, quod ſapientiſſimus Poeta lauduit, uel cum lutulentum nec ex defecata cæra, uel molle nimis, uel durum, nō recte omnino ſe habet. Nam mollis nimiū cera celeres quidem ad percipiendū efficit ſed eoſdē obliuioſos. Dura uero contrà, diu memores, ſed ineptos tardoſq́ ad percipiendū: & qui denſam & aſperā lapideamq́ uel terream uel feculentā habēt, obſcura ſimulacra continent. obſcura quoq́ qui duram: profunditas quippe non adeſt. Obſcura præterea qui molliorem, nam ex confuſione facile euaneſcunt: quod ſi præter hæc, inuicem quoq́ congeſta ſint, ob ſedis ipſius anguſtiam, ſi quidem exigua ſit animula, obſcuriora quoq́ illis ſimulacra fient. Homines ergo huiuſmodi omnes, quales deſcripſimus, ad opinionem falſam proni redduntur. Nam quum quid uident, aut audiunt, aut cogitant, quia ſingula ſingulis mox reddere nequeunt, tardi ſunt, præuaricanturq́; nam peruerſe uident plurima,

Quibus nō eſt opinio falſa, & in quibus eſſe uidetur

Animæ cor

Qui memores & acuti

Qui immemores

Qui ueloces & qui tardi ad percipiendum

Qui proni ad opinionē falſam

Qui ignari

audiuntq́,& aliud sæpe pro alio cogitando decepti concipiunt:atq́ hi falsi mentientes, ignari uocantur. THE. Rectissime omnium ô Socrates, loqueris. SOC. Fatendum igitur falsas hominibus opiniones ineſſe. THE. Valde. SOCR. Et ueras insuper. THE. Et ueras. SOCR. Iam utiq́ satis constare putandum duas opiniones esse. THE. Magnopere. SOC. Importunus reuera molestusq́ admodum ô Theætete, uir garrulus esse uidetur. THE. Quorsum hæc dicis? SOC. Ruditatem meam, ac ut uere dicam, garrulitatem meam molestè ferens, nam quod aliud quisquam nomen imponat ei, qui ob ingenij tarditatem sermones sursum deorsum uertit, quum persuaderi nequeat, & tanquam hebes expedire disputationem omnino nullam ualeat, & dubitationes euadere? THE. Tu uero quid moleste fers? SOCR. Non tantum ægrè patior, uerum & dubitaui quidnam respõdeam, si quis ita quæsierit: ô Socrates, reperisti iam opinionem falsam non inter se sensibus, non cogitationibus, sed in sensus & cogitationis congressu consistere? At ego fatebor, ut puto, gloriabundus, quasi egregium quiddam inuenerimus. THE. Mihi quidem uidetur ô Socrates, haudquaquam turpe esse quod nunc ostensum est. SOC. Nunquid igitur, inquiet ille, hominem quem cogitamus duntaxat, uidemus uero nequaquam, equum esse nunquam opinabimur, quem in præsentia nec uidemus, nec tangimus, uerum solummodo cogitamus, nihilq́ aliud circa illum sentimus? Hæc equidem, ut arbitror, asserere me fatebor. THE. Et merito. SOCR. Tum ille. Vndecim quæ quis solum cogitat, secundum hanc rationem, nunquam putabit esse duodecim, quæ etiam solummodo cogitat. Quid ad hæc? THE. Respondebo: quod uidens aliquis aut tangens forsitan undecim, duodecim esse putaret: quæ tamen in cogitatione habet, nunquam similiter iudicaret. SOCR. Quid porrò, inquit, censes aliquem apud sese cogitaturum quinq́ & septem, non homines inquam, quinq́ & septem, nec aliud quicquam eiusmodi, sed ipsa quinq́ & septem quæ diximus ibi in effigie monumenta esse, & falsa in illis opinari posse neminem? THE. Censeo. SOCR. Hæc inquam, si qui ita considerent secum, ipsi perquirentes quot sunt, nónne illorum aliqui undecim, aliqui duodecim iudicabunt. Num omnes duodecim esse illa dicent, atq́ putabunt? THE. Non per Iouem, uerum plericq́ undecim: & si quis maiori de numero quærat, magis fallitur. Arbitror enim te magis de omni numero dicere. SOC. Recte sentis. Animaduerte igitur, num & hoc accidat, hoc est, ut ipsa duodecim quæ in effigie sunt, undecim esse quis putet. THE. Videtur. SOCR. Nónne hoc ad superiora reuoluitur? qui enim id patitur quod nouit, aliud quiddam quod similiter nouit, esse censet, quod tanquam impossibile suprà respuimus. Et ex hoc ipso confiteri quemlibet cogimus, falsam opinionem non esse, ne unus atq́ idem eadem scire simul atq́ nescire cogatur. THE. Vera loqueris. SOCR. Ex his iam constat, opinionem falsam aliter esse definiendam, quàm cogitationis ad sensum permutationem. nam si ita esset, nunquam in ipsis cogitationibus falleremur. Nunc autem uel nulla est opinio falsa: uel si qua est, quæ quis nouit, ut ignoret simul, fieri potest. Vtrum potius eligis? THE. Ambiguam ô Socrates, electionem proposuisti. SOCR. Ambo quidem admittere, ratio uetare uidetur. Veruntamen audendum omnia. Quid si pudorem deponere audeamus? THE. Quo pacto. SOCR. Ausi quid ipsum scire sit pronunciare. THE. Cur hoc impudens? SOCR. Haud satis aduertisse uideris, quod omnis nobis à principio sermo, inuestigatio scientiæ fuit, tanquam quid ipsa sit ignoraremus. THE. Teneo. SOCR. Nónne impudẽtis animi est, ut scientiam ignorantes, quid scire sit, ostendant? Verum ô Theætete, iampridem à puritate disputandi longe uagamur. millies enim diximus hæc, cognoscimus, non cognoscimus, scimus, nescimus, quasi aliquid inuicem intelligamus, cuius interim ignoremus scientiã. Ergo & nunc quoq́, si placet, uocabulis istis utamur, ignorare scilicet, & intelligere, ut illis uti conuenit, si quidem scientiæ expertes simus. THE. At quo pacto his sublatis, ô Socrates disputare ualeres? SOCR. Nullo, dum qualis sum, maneo: posſem tamẽ quoquomodo, si contentiosus essem. Et nunc si quis talis adesset, abstinere ab his uocabulis profiteretur, & nos ab his quæ ipse narro, uehementer deterreret. Postquam uero simplices & ignaui sumus, uis ne proferre audeam, scire ipsum quale sit? Mihi enim operæpretium esse uidetur. THE. Aude per Iouem. Nam his tibi utenti ueniam dabimus. SOC. An distin quid hoc tempore scire dicant esse? THE. Fortè, non tamen in præsentia memini. SOCR. Scientiam habere, id est uti uocant. THE. Sic est. SOCR. Nos autem paulum permutan-

mutãtes, scientiam possidere dicamus. Quæres fortè, quónam hoc ab illo differat. nihilo forsitan. quod autem uideatur mihi, id postquã audiueris, mecum examinato. THE. Modo possim. SOC. Haud sanè possidere idem quod habere uidetur: ceu si quis empta uestem, illam seruans, & uti arbitratu suo potens, non ferat, habere quidem illam minime conſiteremur, possidere uero. THE. Et recte quidem. SOCR. Vide præterea utrum fieri possit, ut qui scientiam similiter possideat, non habeat: perinde ac si quis syluestres aues, siue columbas, siue quas uis alias uenatus, auiario domi constructo nutriat, quodãmodo habere semper illas dicetur, quia possidet. THE. Sanè. SOCR. Quodãmodo uero non habere, sed potestatem quidem esse, cumq́ in columbario eas incluserit, posse quoties uelit capere, & habere quamlibet ad uotum atq́ dimittere. THE. Ita est. SOCR. Rursus quemadmodum suprà in animis nescio quod figmẽtum cæreum machinati sumus, ita & nunc in qualibet anima auiarium quoddam omnis generis auium fabricemus: quarum aliæ seorsim ab alijs discretis gregibus peruagentur, aliæ numero paucæ, nõnullæ, solæ passim quocunq́ contigerit, uolitent. THE. Fiat, quid tum postea? SOCR. Hanc caueam in pueris uacuam esse dicamus, loco uero auium scientias intelligamus: & quisquis scientiam nactus, hoc coercuit ambitu, hunc inuenisse didicisseq́ rem ipsam cuius scientia est, & hoc ipsum esse scire. THE. Esto. SOC. Deinde rursus quamcunq́ uelit scientiam aucupari, captamq́ habere, iterumq́ dimittere: hæc inquam, omnia quibus exprimenda nominibus sint, considera. nunquid eisdem quibus antea cum acquisita duntaxat possidebant, an alijs? Hinc fortè clarius me intelliges. Arithmeticam artem uocas? THE. Voco. SOC. Hanc suppone scientiarum omnis paris & imparis aucupium esse. THE. Suppono. SOC. Hac arte arithmeticus ipse scientias numerorum quasi mancipia quædam subiectas habet, & alijs tradit. THE. Prorsus. SOC. Eumq́ qui tradit, docere dicimus: qui uero accipit, discere: & eum qui habet ex eo quod in ipsa cauea possidet, scire. THE. Maxime. SOCR. Quæ sequuntur, diligenter animaduerte. Qui perfectus arithmeticus est, nónne omnes scit numeros? omnium quippe numerorum in eius animo scientiæ insunt. THE. Nil obstat. SOC. Nónne hic interdũ uel secum ipse interna, uel externa quædam quæ numero constant, dinumerat? THE. Quid ni? SOCR. Numerare autem nihil aliud posse ponemus, q̃ considerare quantus quisq́ sit numerus. THE. Nil aliud certe. SOC. Quod ergo scit, tanquam nescius cõsiderare uidetur, is quem scire omnem numerũ cõfessi sumus. audis ambiguitates huiusmodi? THE. Equidem. SOC. Cũ columbarũ possessioni & aucupio comparauerimus, duplex aucupium esse dicemus: unum ante acquisitionem possidendi gratia: alterum postq̃ acquisiuit possiditq́, gratia capiendi manuq́ tenendi illa ipsa quę quis diu possedit. Atq́ ita quorum iampridem scientijs discẽdo præditus est, quæue antea nouit, ea iterum discere potest, resumens cuiusq́ scientiam, & in lucem eruens quæ latebãt. THE. Vera narras. SOC. Propterea paulo ante quærebã, quomodo nominibus est utendum, cũ de ijs loquimur, utputa quãdo arithmeticus numeraturus est, uel lecturus grammaticus. Tunc enim sciens, iterũ secum ipse quæ scit, discere tentat. THE. At absurdũ est hoc ô Socrates. SOC. An fortè dicendum quæ nescit, ea uel numerare, uel legere, cũ ipsi iam literarum omnium uel numerorum intelligentiam tradiderimus? THE. Hoc quoq́ absurdũ. SOC. Vis ergo dicamus nihil curare nos quomodocunq́ nominibus sciendi discendiq́ quisq́ utatur? Postq̃ uero determinauimus, aliud quiddã esse scientiam possidere, aliud habere, quod quis possidet, ne possideat, fieri nõ posse dicimus. Quapropter nũquam accidit, ut aliquis quod scit, idem & nesciat. Falsam tamen opinionẽ circa idipsum accipi posse. Nam accidere potest ut scientiã unius pro alterius scientia capiamus, quãdo aliquis nostrum unam quandã ex internis scientijs aucupãs, pro illa aliam præuolantem deceptus apprehendit. Veluti cũ undecim duodecim esse putat, ipsorũ undecim scientiam loco scientiæ ipsorũ duodecim, cum utraq́ intus maneat, capiens quasi pro columba palumbẽ. THE. Verisimile id quidem. SOC. Cum uero quam affectat, apprehẽdit, tũe expertem esse mendacij, ueraq́ nimirũ opinari dicendũ. Et hoc modo ueram & falsam opinionem existere, nihilq́ ex ijs quæ nos suprà turbabant, impedimẽto nobis fore. Fortè mihi assentieris, an quid ages? THE. Assentiar. SO. Iam discrimen illud euasimus, quo nescire aliqui quæ sciunt, cogebantur. Nam quæ possidemus, ne possideamus non accidit: neq́ si fallamur, neq́ si uere iudicemus. Veruntamen aliud quiddã grauius mihi uidetur.

Aliud est scientiam habere, aliud uti & possidere

THE. Quidnam hoc? SOCR. Si scientiarum cõmutatio, falsa fiat opinio. THE. Qui istuc? Nónne ualde absurdum est, ut qui rei cuiusdam scientiam habet, eam ipsam ignoret, non ignorantia quidem, sed ipsius eiusdem scientia? Deinde rem hanc aliam quandã, & contrà illam hanc esse existimet? quàm præter rationem hoc est, quod præsente scientia animus, cognoscat nihil, ignoret omnia? Enimuero secundũ hanc rationem nihil prohibet, quin ignorãtia præsens, nosse quicq̃ efficiat, cæcitasq̃ uidere, si scientia ignorare quenq̃ effecerit. THE. Haud recte forsitan ô Socrates, aues induximus, cum solas in animo scientias poneremus: oportebatq̃ insciti as quoq; unà cum scientijs in animo conuolantes, inducere, & aucupãtem hominem nonnunq̃ scientiam, sæpe insciti am circa idem accipientem: cumq̃ in scientiam incurrit, uera opinantem: cum ignorantiam, falsa. SOC. Difficile est te non laudare Theætete, quod tamẽ dixisti, iterũ animaduerte. Esto enim ut ais. Qui in ignorantiam incidet, falsa, ut ais, opinabitur: nónne? THE. Certe. SOC. Non tamen falsa se opinari putabit. THE. Non certe. SOC. Sed uera potius, & tanquam sciens afficietur ad illa in quibus errat. THE. Cur non? SOC. Et idcirco scientiam nactum se uenando, nõ insciti am arbitrabitur. THE. Patet. SOC. Iam longo quodam circuitu in primã rursus dubitationem relapsi sumus. quippe contentiosus redargutor ille subridens, dicet. Vtrum ô boni uiri, utranq̃ noscens aliquis scientiam & insciti am quam nouit, aliam quandam quam etiam nouit, esse censet? aut neutram noscens, quam nõ nouit, aliam quam nec nouit? aut unam cognoscens quidem, alteram minime, quam nouit eam esse quam non nouit: uel contrà quam non nouit, eam esse quam nouit? Vel rursus mihi dicetis, scientiarũ & insciti arum scientias esse, quas qui possidet, in alijs quibusdam ridiculis caueis siue cæreis figmentis includens, quatenus possidet, scit, etiam si in promptu non habeat. Atque ita cogemini in infinitum circa idem reuolui, nihil proficientes. Quid ad hæc ô Theætete? THE. Per Iouem ô Socrates, quid respondendũ sit, nescio. SOCR. Nónne ratio nos ô Theætete, admonet, nõ recte falsam opinionem prius q̃ scientiam inuestigasse, & indiscussam scientiam reliquisse? impossibile autem est ista cognoscere, antequam sufficiẽter scientia definita sit? THE. Necessarium ô Socrates, quod ais in præsentia, asserere. SOC. Quid ergo à principio rursus de sciẽtia disseremus? Nondũ enim dicẽdo defessi sumus. THE. Non certe, siquidem ipse nõ renuis. SOCR. Dic age, quo pacto eam definientes, no bisipsi minime aduersabimur? THE. Quemadmodũ suprà contendimus. nihil eñ aliud habeo. SOC. Quomodo suprà? THE. Veram opinionẽ scientiam esse uolebam. nam uere opinari procul est ab errore: & quæ à uera opinione proficiscunt, decora omnia bonaq̃ sunt. SOCR. Qui in trãseundo flumine præit sequentibus, cũ interrogãt q̃ alta sit aqua, ipsa ostendet, inquit. Quod si & nos ingressi perquiramus, forte impedimentum ipsum quod quæritt, demõstrabit, manẽtibus nobis nihil patebit. THE. Probe loqueris. eamus iam quæsituri. SOC. An nõ breuis inuestigationis hoc est? Ars etenim uniuersa argumento nobis est sciẽtiam id minime esse. THE. Qua ratione? quæ ue hæc facultas? SOCR. Eorum qui præ cæteris sapientes sunt, quos oratores & causidicos uocant, hi siquidem arte sua persuadent, nõ docent. inducũt enim auditores, ut quæ ipsi cupiunt, opinẽtur. An tu aliquos adeò in docendo uehemẽtes existimas, ut cum latrocinijs alijsq̃ iniurijs nulli testes interfuerint, tamẽ commissorum scelerũ ueritatem ad aquam paucam doceãt? THE: Nullo modo docere illos, sed persuadere puto. SOC. Persuadere autem, nõne idem asseris quod & opinionem inducere? THE. Idẽ prorsus. SOC. Nõne quãdo iudices iuste persuadentur in his quæ solus ille qui uidit, cognoscit, alius autem nequaq̃, tunc ipsa ex auditu iudicantes, ueramq̃ opinionem nacti absq̃ scientia, recte iudicãt ea in quibus persuasi sunt, si modo bene iudicãt? THE. Omnino. SOC. Si tamen idem esset ô amice, opinio uera iudiciumq̃ & scientia, nunq̃ iudex ille summus absq̃ scientia recte opinaretur. Nunc autem utrunq̃ diuersum quiddam esse uidetur. THE. Quod ab aliquo de scientia quondam audiui, oblitus eram, sed iam reminiscor. Inquit autem opinionem ueram cum ratione scientiam esse, sine ratione expertem scientiæ: & quæ ratione carent, sciri nõ posse: quæ uero rationem habent, sciri. SOC. Quàm præclare loqueris. Sed hæc ipsa quæ sciri possunt, & quæ non, dic quomodo distinguebat, ut uideamus utrum tu & ego similiter acceperimus. THE. Inuenturus' ne sim ignoro, fortè uero exponente alio quodã assequerer. SOC. Audi igitur pro somnio somniũ. ego quoq̃ accepisse à quibusdam mihi uideor prima

prima ipsa uelut elementa ex quibus homines & alia cõponunt, rationem nõ admittere. Nam unumquodq̃ illorũ secũdum seipsum nominare licet, appellare uero aliquid aliud minime, neq̃ quod est, neq̃ quod non est. Iam enim essentiã ipsi uel non essentiã adhibere cõtingeret. Oportet autẽ nihil apponere, si quis illud ipsum solum dicat. Etenim neq̃ ipsum, neq̃ illud, neq̃ unũquodq̃, neq̃ solũ, neq̃ istud, neq̃ cætera talia adhiberi uolunt. Hæc eñ circũcurrentia omnibus adhiberi, & alia quædam esse aiũt præter illud cui sunt adiecta. Oportere aũt siquo modo posset ipsum dici, rationemq̃ propriã admitteret seorsum ab alijs omnibus ipsum dici. Nunc aũt nullum ex primis oratione posse proferri. nihil enim aliud ipsi q̃ nomen adesse, solũq̃ nomẽ habere. Quæ uero ex illis cõposita sunt, quemadmodũ ipsa copulantur, sic & illorũ nomina copulara orationem fieri. Nominum quippe copulationẽ orationis esse substantiam. Quo circa elementa sine oratione rationẽ ue, & incognita esse sensibus tamen percipienda: syllabas aũt & cognosci & dici posse, & uera opinione cõprehendi. Quando ergo absq̃ ratione opinionẽ de aliquo uerã aliquis adipiscitur, uera quidem de illo eius sentire animum ferũt, nosse uero nequaq̃. Nam eum qui accipere & reddere rationem nequit, insciũm esse. Cum uero rationẽ consequitur, hæc omnia cognoscere posse, perfectamq̃ scientiã adipisci. Sic & tu insomniũ an aliter audiuisti? THE. Sic omnino. SOC. Num tibi id placet? & hoc pacto opinionẽ ueram unà cum ratione scientiã asseris? THE. Et maxime quidem. SOC. Siccine Theætete nos hodie id cõprehendimus, quod olim sapientes quãplurimi inuestigantes, anteq̃ inuenirent consenuerunt? THE. Mihi quidem ô Socrates, quod modo dictũ est, bene dictũ esse uidetur. SOC. Et merito, nam quæ scientia absq̃ oratione rectaq̃ opinione unquam esse poterit? Vnũ tamen ex dictis mihi displicet. THE. Quod istud? SOC. Quod sanè magnificentius dici uidebaf elementa ignora esse, syllabarũ autem genus notũ. THE. Nónne recte? SOC. Aduertendũ profecto. Nam uelut uades sermonis exempla ipsa habemus, quibus ille usus, hæc omnia dixit. THE. Quænam? SOC. Literarum elementa & syllabas. an putas aliò intuentẽ, hæc dicere illum qui dicit quæ ipsi narramus? THE. Nõ ad alia certe, sed ad ista duntaxat. SOC. Ea igitur recensentes examinemus. imò uero sic nosmetipsos, nónne literas ita didicimus? Responde ad hoc primum, an non syllabæ rationẽ definitionem ue habent, elementa uero minime? THE. Forte. SOC. Mihi quoq̃ omnino uidetur. Si quis ergo ita de prima Socratis syllaba percontetur, ô Theætete dic quid est? Quid potissimum respondebis? THE. Quod s, & o. SOC. Habes ergo hãc syllabæ rationẽ. THE. Equidem. SOC. Age dic præterea ipsius s rationẽ. THE. At quo pacto quis elementi elementa referre posset? Etenim ipsum s ô Socrates mutarũ literarum sonus quidam est solum lingua ueluti sibilante: ipsius autẽ b, neq̃ uox neq̃ sonus, neq̃ plurimorũ elementorum. Quocirca recte admodũ absq̃ ratione esse dicunt. è quibus septẽ illa notissima uocem habent, rationem uero nequaq̃. SOC. Hoc itaq̃ ô amice circa scientiã recte asseruimus? THE. Videmur. SOC. Quid uero cũ diximus ignotũ elementum, syllabam esse notam? nunquid recte? THE. Probabile est. SOC. Syllabã uero utrũ elementa utraq̃ esse dicimus? uel etiã si plura insint q̃ duo, omnia esse? An potius ideam unã ex ipsis cõpositis genitã? THE. Cuncta dicere mihi uidemur. SOC. Aspice igitur circa duo, s, & o, si utraq̃ prima mei nominis syllaba sunt, quisquis ipsam nouit, utraq̃ noscit. THE. Quid ni? SOC. Ergo s, & o, cognoscit. THE. Planè. SOCR. Quid porrò, si utrunq̃ ignorer ambo cognoscet? THE. Et absurdum, & præter rationẽ hoc esset. SOC. Veruntamen si necessariũ est utraq̃ nosse, quando quidẽ ambo quis nouerit, sequitur ut necesse sit eum elementa prænosse, qui syllabã quãdoq̃ sit cognituru s, atq̃ ita nobis pulcher ille sermo effugiẽs elabetur. THE. Et repente nimiũ. neq̃ enim bene illum custodimus. Oportebat fortè syllabam non elementa ponere, sed unam quandã ex illis speciẽ constitutã, quæ ideã unã suiipsius habeat: & ab elementis differat. SOC. Sic prorsus, ac fortè hoc modo potius q̃ illo te habet. Quamobrẽ considerandũ est diligẽter, neq̃ ita ignaue sermonem tam magnũ tamq̃ præclarũ prodi decet. THE. Non profecto. SOCR. Esto igiť syllaba, ut modo dicebamus, idea una ex singulis cõgruentib. elementis, tam in literis q̃ in cæteris omnib. facta. THE. Prorsus. SOC. Nunquid partes illius esse non oportet? THE. Cur' nam? SOC. Quoniã cuiuscunq̃ partes sunt, totũ necesse est partes omnes existere. an totũ unam quandam speciem ex partibus factam uocas, ab omnibus partibus differentem? THE. Equidem. SOC.

Deliterarũ elementis & syllabis

Ãn omne & totũ, idem

Omne uero & totum idem'ne, an differens utrunq; uocas? THE. Quanquã nihil habeo certi, tamẽ quía prompte reſpondere iubes, periculũ faciẽs aío differre. SOC. Promptitudo ô Theætete recta. Vtrũ uero & reſpõſio recta, conſiderandũ. THE. Profecto. SOCR. Nónne ſecundũ hunc ſermonem totum & omne differũt? THE. Certe. SOC. Quid porrò? omnía, & omne num aliquo differũt? Veluti cũ dicímus, unũ, duo, tría, quatuor, quinque, ſex, uel bis tría, uel ter duo, aut quatuor ac duo, aut tría duoq; & unum. Vtrum ín his omnibus idem an aliud dícimus? THE. Idem penitus. SOC. Aliud'ne q̃ ſex? THE. Nihil aliud. SOC. Nónne ín uno quoq; loquendi modo omnía ſex ínuenimus? THE. Ita. SOC. Rurſus autem non unum aliquid dicímus, dum dicímus omnía? THE. Neceſſe eſt. SOC. Num aliud q̃ ſex? THE. Nihil aliud. SOC. Ergo ín his quæ numero conſtant, idem eſſe omne & omnia dícimus. THE. Sic apparet. SOC. Sic utiq; de ipſis dícamus: iugeri numerus, & iugerũ idem, nónne? THE. Idem, SOC. Et ſtadíj numerus ſtadiumq; ſimíliter? THE. Et hoc. SOC. Exercítus quoq; ipſíus numerus & exercítus ipſe, cæteraq; huiuſmodi eodem pacto? Numerus enim omnis exiſtẽs omne unũquodq; illorũ eſt. THE. Sanè. SOC. Singulorũ autem numerus. num aliud eſt q̃ partes? THE. Nequaquã. SOC. Quæcunq; igitur partes habent, ex partíbus conſtant. THE. Apparet. SOC. Omnes autem partes totum eſſe cõceſſum eſt, ſi quidem omnis numerus omne eſt. THE. Ita eſt. SOCR. Totũ itaq; non conſtat ex partibus: omne enim eſſet, quandoquidem omnes eſſet partes. THE. Nõ uidetur. SOC. Pars id quod eſt, an eſt alterius q̃ totius. THE. Ipſíus utique omnís. SOCR. Strenue Theætete pugnas, ipſum omne nónne ex eo eſt omne quòd níhil deeſt? THE. Neceſſe. SOC. Totũ quoq; nónne eadem ratione totum quía nihil abeſt? Cui uero nihil deeſt, neq; tamen totũ eſt, neq; omne, ipſum eſt ex ſeipſo. THE. Videtur mihí nunc totũ & omne níhil differre. SOC. Nónne dixímus cuíus partes ſunt, totum, & omne partes omnes eſſe? THE. Planè. SOC. Rurſus quod paulo ante tentauímus, nónne ſi ſyllaba elementa nõ eſt, neceſſe eſt eam non tanquã partes ſuas elemẽta habere? aut ſi eadem eſt cũ illís, æque ac illa cognoſci poſſe? THE. Ita certe. SOC. Ne hoc accíderet aliud ipſam q̃ illa poſuímus. THE. Aliud. SOC. Quid uero ſi elemẽta ſyllabæ partes non ſunt, num alía quædã referre potes, quæ partes quidẽ ſyllabę, neq; tamen illíus elementa ſint? THE. Nunquã ego partes uocarem quæ elemẽta non ſunt. Ridículũ quippe omíſſis elemẽtis alía quærere. SOC. Omnino ígit̃ ſecundũ hanc rationẽ ô Theętete una quædam impartíbilis ídea ſyllaba eſſe uídet̃. THE. Vídet̃ ſanè. SOC. Num recordaris amíce, nos ín ſuperioribus admíſiſſe, quod prímorum ex quíbus alía cõponuntur ratio nõ eſſet ex eo quod ipſum ſecũdũ ſeipſum unũquodq; ſimpliciter exiſteret, neq; ipſum eſſe de illo cõgrue dící poſſet, neq; hoc, neq; ita quaſi hæc extranea alíenaq; ſint, & hãc ipſam cauſam obſtare dixímus quo mínus deſcribi cognoſcíq; poſſit? THE. Memíni. SOC. Eſt'ne alía cauſa præter hanc, quæ uniforme, & ímpartíbile aliquid ipſum faciat? Nã ego nullã aliam uídeo. THE. Non uídetur. SOC. Nónne ín idem cum illo ſyllaba quoq; concurrit, quandoquidẽ ſpecies eſt, nec habet partes, ſed ídea una eſt? THE. Maxíme. THE. Si igit̃ multa elemẽta ſyllaba eſt, & totũ quíddam, eíusq; partes, iſta ſimíliter ſyllabę & elemẽta cognoſci deſcribíq; poſſunt: quíppe cum partes omnes ídem quod & totum eſſe cõſtiterit. THE. Præcípue. SOC. Sín autẽ unum quíddam, & ſímplex, æque ſyllaba atq; elementum definitionis cognitionisq; eſt expers. Eadem enim cauſa talía hæc efficiet. THE. Aliter aſſerere nequeo. SOC. Eius ergo ſermonẽ ne admíttamus, qui díxerit ſyllabã quídem dící & cognoſci poſſe, elementa uero nequaquam. THE. Non certe ſi huíc rationi credímus. SOC. Quid ſi quis contraría díxerit, an non potíus illa concederes, ex hís quorum tibi ipſi in prímis literarũ rudimentis conſcíus extitiſti. THE. Quænam iſtar? SOC. Quod níhil aliud díſcere ſtuduiſti, quàm elemẽta oculís auríbusq; diſcernere, & ſíngula ſecundum ſeipſa notare, ne íllorũ poſitío uel cum dicerentur, uel cum ſcriberent̃, te turbaret. THE. Vera narras. SOC. Citharíſtæ uero artem dídiciſſe, quid aliud eſt q̃ unumquenq; tonũ cuíuſq; chordæ dígnoſcere? Hæc enim elementa muſicæ quílibet appellaret. THE. Níhil aliud. SOC. Cum ergo elementorum, & ſyllabarũ períti fuerímus, uelímusq; ex his ad alía cõiecturam facere, aſſeremus profecto genus elementorũ clariorem príncipalíoremq; intelligentiam continere quàm ſyllabam, ad ſíngulas diſcíplínas abſolute percípiendas. Et ſi quis notam ſyllabam, elementũ natura ignotum díxerit, ultro illum uel inuítum

An omnia & omne, idẽ

Genus elemẽtorũ clariorem intelligentiam q̃ ſyllabã continere

tum ludere putabímus. THE. Et maxime quidem. SOC. Cæterum aliæ quoq; eíuſdem rei demonſtrationes meo uídere ſint: propoſíti uero ne propter hæc obliuíſcamur, quid ſcílicet de hoc ſudicandum ſit quod dícitur, rationem ſi cum opínione uera coeat perfectam ſcientiam eſſe. THE. Inquírendum omníno. SOC. Díc age, quid λόγος nobís hic ſignificet. E tribus enim unum quíddam ſignificare míhi uídetur. THE. E quibus. SOC. Primum eſſe arbitror cogitationem ſuam uoce per uerba nominaq; exprímere, opínionem propríam ín uoce, perinde ac ín ſpeculo & aqua, mõſtrantem. Nónne tale quíddam oratio tibí eſſe uídetur? THE. Mihí uero. SOC. Eum quí hoc agit, loquí dícimus. Nónne hoc quíſq; facere poteſt? oſtẽdere ſcílicet ocíus aut tardíus, quid ſibí de ſíngulis uídeatur? níſi forte mutus uel ſurdus natura ſit. Atq; ita quícunq; recte aliquid opínantur, μετὰ λόγου opínari uídentur. Ac nunquam recta opínio ſine ſcientía erit. THE. Vera hæc ſunt. SOC. Ne ígitur facile condemnemus eum, quí ſcientiam quod nunc dixímus affirmauit, quaſi níhil dícat. Fortè enim non id uolebat, ſed interrogatus quid unumquodq; reſpondere per elementa interroganti poſſit. THE. Quale id inquís ô Socrates? SOCR. Quemadmodum Heſíodus de curru dícit: Centum ligna currus, quæ quídem ego dícere haud poſſem, neq; tu etiam ut opínor. ſed ſatis nobis erit, ſi interrogãti quid eſt currus, reſpondere poterímus, rotæ, axis, tabulæ, ſemicírculi, iugum. THE. Omníno quidem. SOC. Ille autem fortè nos exiſtímaret tanquam interrogatos de tuo nomine, reſpondentes q̃ per ſyllabam rídendos eſſe, recte quidem opinãtes dícentesq; quod dícimus, putantes autem grammaticos eſſe, & grammatice habere ac dícere Theæteti nomínis rationem: hoc autem non eſſe ſecundum ſcientiam loqui, antequam per elemẽta cum opínione uera unumquodq; quis determínet, quemadmodum ſupra dictum eſt. THE. Dictum proculdubío. SOC. Sic utiq; & de curru nos rectam opínionem habere. Eum uero quí centum illa percurrere poteſt, ipſíus currus eſſentiam accípiẽs, rationem quoq; una cum uera opínione comprehendiſſe: loco opínantis, artificioſum & ſcientię compotem circa currus eſſentiam euaſiſſe, per elemẽta totum determínantem. THE. Nónne bene tibí uídetur ô Socrates? SOC. Si tibí ô amíce uídetur ac approbas hunc per elementa circa unumquodq; diſcurſum rationẽ eſſe, aut eum quí per ſyllabas aut maíus quíddam ſit, eſſe rationis expertem, uolo mihi dícas, quo díligentius cõſideremus. THE. Approbo, & maxime quídem. SOC. Num ita ut exiſtimes quemlibet cuiuſuis ſcientem eſſe, quando unum ídemq; nunc unius eíuſdemq;, nunc alterius eſſe, eí uídeatur? Vel quando unius & eíuſdem nunc hoc nunc íllud eſſe opínatur? THE. Non per Iouem. SOC. Num memoría excídit, ín diſcendís líteris quod tibí & alíjs acciderunt hæc ſæpe? THE. Solitos'ne dícis eíuſdem ſyllabæ nũc hanc nunc íllam líteram opínari? Eandem' ue literam aliâs ín ſyllabam propríam, aliâs ín alíenam referre? SOC. Hæc inquã. THE. Nec oblítus ſum, neq; eos quí ſic affecti ſunt, ſcire arbítror. SOC. Quid uero? Sí quis eo ín tempore Theętetum ſcribens th, & e, ſcribendum putet, ſcribatq;, & rurſus Theodorum ſcríbere uolens th, & e, ſcríbendum putet & ſcríbat, nunquid ſcíre íllum dícemus prímam ueſtrí nomínis ſyllabam? THE. Paulo ante ínter nos conuenit eum quí ſic ínſtitutus eſt, nondum ſcíre. SOC. Quid prohíbet hoc ídem aliquem círca ſecundam, tertíamq;, & quartam ſyllabam patí? THE. Nihil omníno. SOC. Nunquid tunc diſcurſum per elementum habens Theætetum recta cum opínione ſcríbet, quando ordíne ſuo ſcríbet? THE. Abſq; dubío. SOCR. Nónne adhuc ínſcíus, ſed recte opínatus, ut dixímus? THE. Certe. SOCR. Et rationẽ habens cum opínione recta? nam diſcurſum per elementũ habens, ſcripſit quam rationem eſſe conſenſimus. THE. Verum. SOCR. Eſt ígitur ô amíce quædam cum ratione opínio recta, quam ſcientíam appellare nondũ decet. THE. Apparet. SOC. Somníũ quoddam, ut uídetur, nacti ſumus, dum ueriſſímam ſcientíæ rationem habere confideremus. THE. Aut nondũ uituperare debemus, fortè enim quíſpíam nõ ita λόγου definíat, ſed reliquam è tríbus ſpecíem elígat, è quíbus unã quandam electurũ dixímus íllum, quí ſcientiã eſſe opínionem rectam cum ratione aſſeuerabat. SOC. Opportune admonuiſti. Adhuc em̃ ſpecies una reſtat: prima quídem erat ídolum cogítationis ín uoce, ſecunda uero ín totum per elementa proceſſus. THE. Tertíam autem quid dícis? SOCR. Quod & plurími fateręntur, poſſe uídelícet quandam ueluti notam afferre, qua ab alíjs omnibus íd de quo agitur, differat. THE. Quam mihí, cuíus'ue definitionem talem aſſignare potes? SOCR.

Græcis λόγος rationẽ, orationẽ, definitionẽ ſignificat. unde ſit Græca hic uoce utẽdũ

Eſt quædã opinio recta cum ratiõe, quæ non eſt ſcientia

Tres ſpecies rationis

Vt

Quædam de definitione

Vt ecce de ſole, ſi uelis, approbabis arbitror, quod luce præcellit omnibus quæ circa terram in cœlo uoluuntur. THE. Omnino. SOC. Accipe cuius gratia hoc eſt dictum. eſt autem quod modo referebam⁹. Si differentiã cuiuſcũq; accipias qua ab aliꝭ eſt diſtinctũ, deſinitionem ut quidam tradũt, acceperis: quandiu uero cõmune aliquod attigeris, illorum definitionem quorum cõmunitas eſt, habebis. THE. Intelligo, ac recte huiuſmodi quiddam rationem uocari exiſtimo. SOC. Qui autem cum recta opinione differentiam qua quodq; à quocunq; ſeiungitur accipit, idipſum deinde ſciet, quod prius opinabat. THE. Conſentaneum eſt. SOC. Nunc demum ô Theætete cum primum ad hanc quaſi quandam adumbrationem propius acceſſerim, nihil omnino me in his intellígere animaduerto. Quouſq; uero eminus proſpiciebam, dici mihi aliquid uidebatur. THE. Quamobrẽ? SOC. Dicam ſi potero. Rectam equidem de te opinionẽ habens, ſi tuam præterea definitionem accipio, te cognoſco: alioqui duntaxat opinor. THE. Ita eſt. SOCR. Definitio autem differentiæ tuæ interpretatio erat. THE. Erat certe. SOC. Quando igitur opinabar ſolum nihil eorum quibus es diſtinctus ab aliꝭ cogitatione percipiebam. THE. Nihil ut uidetur. SOC. Communia ergo quædam attendebã, è quibus nihil tu magis quàm alius quiuis habes. THE. Neceſſario ſequitur. SOCR. Dic age per louem, quo pacto tunc potius te q̃ alium quemlibet opinabar? Pone utiq; ita me cogitantẽ, Theætetum eſſe illũ, qui & homo eſt, & nares, & os, & oculos habet, ſimiliterq; reliqua membra. Num cogitatio iſta efficit, ut Theætetum potius q̃ Theodorum animaduertam, uel uiliſsimorũ hominum extremum quempiam? THE. Quinam? SOC. Si uero non ſolum habentẽ nares, & oculos cogitem, ſed & ſimum naſum, & prominentes oculos, nihilo magis iterum te quàm me ipſum, & alios quicunq; tales ſunt, opinabor. THE. Aeque ſanè. SOC. At uero non prius Theætetum ut arbitror, opinabor, quàm figurã hanc ſimam, ab aliꝭ quaſcunq; uidi ſimis figuris, per aliquod monumentũ illius proprium impreſſam mihi diſtinguam, aliaq; ſimiliter, è quibus tu conſiſtis. quæ quidem me cras etiam ſi in te incidero, admonebit, & recte de te opinari faciet. THE. Vera loqueris. SOC. Ergo circa differentiam propriam, recta de unoquoq; uerſatur opinio. THE. Apparet. SOCR. Quid deinde igitur erit, ſi unà cum recta opinione definitionem quoq; aſſumamus? Ridiculum enim præceptum eſt, ſi qua ab aliꝭ differat quicquam, opinari iubet. THE. Quomodo? SOC. Quibus de quatenus ab aliꝭ differat, recte opinamur, de iſdem quatenus ab aliꝭ differant recte opinionẽ aſſumere iubet. Atq; ita oratio tua erit aut ſcuticæ aut piſtilli, aut cuiuſuis circũuolutioni ſimilis, ad hoc autem præceptũ nihil prorſus dicit. Cæci nanq; præceptũ rectius uoceſ. Quoniã iubere ut quæ habemus accipiamus, ad ea quæ opinamur, diſcenda, cæci hominis mandatum eſſe uidetur. THE. Dic age quid modo quærebas? SOCR. Si dum rationem ô puer accipere præcipit, noſſe præcipit, non aũt differentiam opinari, dulcis ſanè res eſſet ratio, & omnium quæ ad ſcientiam pertinent pulcherrima. noſſe emẽ accipere ſcientiã eſt. THE. Eſt profecto. SOC. Interrogatus itaq; quid ſcientia ſit, reſpondet eam eſſe opinionẽ rectã cum ſcientia differentiæ. Rationis enim aſſumptio ſecundũ illum hoc eſſet. THE. Videtur. SOC. Omnino fatuum eſt, ſcientiam nobis quærentibus, opinionem rectã cum ſcientia dicere, ſiue differentię, ſiue cuiuſcunq; alterius ſcientia ſit. Neq; ſenſus igitur ô Theætete, neq; opinio uera, neq; cum opinione uera aſſumpta ratio ſcientia eſt. THE. Non, ut uidetur. SOC. Nunquid fœtus in nobis alius circa ſcientiam ô amice reſtat? an omnia iam peperimus? THE. Per louem plura q̃ in me haberem, educẽte te protuli. SOC. Nónne cuncta nobis hæc ars obſtetricia, uana, educationeq; indigna nata fuiſſe oſtendit? THE. Omnino quidem. SOC. Si igitur aliorum deinceps plenum fœcundũq; te fieri cõtendes, prægnansq; euades, melioribus plenus eris propter præſentem diſcuſsionẽ, quod ſi forte uacuus ſterilisq; manes, minus certe moleſtus familiaribus eris & moderatior & mitior, nequaquam quæ neſcis ſcire te putans. Tantũ quidem ars mea, nec aliud præterea quicquã poteſt: nec ea noui quæ alij multi, quicũq; magni atq; mirandi uiri, & ſunt, & fuerunt. Hanc uero obſtetriciã facultatem ego ac mater mea à deo ſortiti ſumus, illa quidem circa fœminas, ego autẽ circa adoleſcẽtes ingenuos atq; honeſtos. Sed nunc iam eundum mihi eſt in regis porticum: nam Melitus in iudicium me uocauit. Cras ſummo mane ô Theodore huc rediꝭmus.

Differentia inter cognoſcere & opinari

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Platonis Ionem, uel De furore poetico, ad Laurentium Medicem uirum magnanimum.

PLATO noſter, optime Laurenti, furorem in Phædro, mentis alienationem definit. Alienationis autem duo genera tradit. Vnam ab humanis morbis, alteram à deo prouenientem. Inſaniã illam, hanc diuinum furorem nuncupat. Inſania infra hominis ſpeciem homo deijcitur, & ex homine brutum quodãmodo redditur. Diuino furore ſupra hominis naturam erigitur, & in deum tranſit. Eſt autem furor diuinus, illuſtratio rationalis animæ, per quam Deus animam à ſuperis delapſam ad infera, ab inferis ad ſupera retrahit. Lapſus animæ ab ipſo uno rerum omniũ principio ad corpora, per quatuor gradus efficitur, per mentem, rationẽ, opinionem, atq; naturã. Nam cum in omni rerum ordine ſex gradus exiſtant, quorum ſummum tenet ipſum unum: infimum, corpus: media uero ſint quatuor quæ prædiximus, neceſſe eſt quicquid à primo ad ultimum labitur, quatuor per media cadere. Ipſum unum rerum omniũ terminus, & menſura, infinitatis & multitudinis expers. Mens multitudo quidẽ, ſed ſtabilis & æterna. Ratio, multitudo mobilis, ſed finita. Opinio, multitudo mobilis infinita, ſed ſubſtantia punctisq; unita. Natura ſimiliter: niſi quod per corporis puncta diffunditur. Corpus autem infinita multitudo ſubiecta motui, & ſubſtantia punctis momentisq; diuiſa. Hæc omnia reſpicit anima noſtra, per hæc deſcẽdit, per hæc & aſcendit. Vt enim ab ipſo uno quod omniũ principium eſt, producitur, unitatem quandam ſortita eſt, quæ omnem eſſentiã eius, uires, actionesq; unit: à qua, & ad quam, ita cætera quæ in anima ſunt, ſe habẽt, ſicut à centro, & ad centrum circuli lineæ. Vnit uero nõ modo animæ partes inuicem, & ad totam animam, ſed animam totam ad ipſum unum, rerum omnium cauſam. Vt autem à mente diuina dependet, rerum omnium ideas per mentem actu ſtabili cõtemplatur. Vt ſeipſam reſpicit, rationes rerum uniuerſales cogitat, & à principijs ad concluſiones ratione diſcurrit. Vt corpus reſpicit, particulares rerum mobilium formas opinione concipit, easq; percurrit. Vt materiam attingit, natura uelut inſtrumento utitur, quo unit materiam, mouet, & format: unde penetrationes, augmenta, eorumq; contraria proficiſcuntur. Cernis igitur quod ab uno quod ſuper æternitatem, in æternam multitudinem labitur, ab æternitate in tempus, à tempore in locum atque materiam. Quare ſicut per quatuor deſcendit gradus, per quatuor aſcendat neceſſe eſt. Furor autem diuinus eſt qui ad ſuperna conuertit, ut in eius definitione conſtitit. Quatuor ergo ſpecies diuini furoris exiſtunt. primus quidem poeticus furor: alter myſterialis: tertius uaticinium: quartus amatorius affectus. Eſt autem poeſis à Muſis, myſterium à Dionyſio, uaticinium ab Apolline, amor à Venere. Redire quippe ad unum animus nequit, niſi ut ipſe unum efficiatur. Multa uero effectus, eſt lapſus in corpus, in operationes uarias diſtributus, reſpiciensq; ad ſingula. Ex quo partes eius ſuperiores penè obdormiunt, inferiores aliꝭ dominantur: illæ torpore, hæ perturbatione afficiuntur: totus uero animus diſcordia & inconcinnitate repletur. Poetico ergo furore in primis opus eſt, qui per Muſicos tonos quæ torpent ſuſcitet, per harmoniacam ſuauitatẽ quæ turbantur, mulceat: per diuerſorum denique conſonantiã diſſonantem pellat diſcordiam, uariasq; partes animi temperet. neque ſatis hoc eſt. Multitudo enim adhuc in animo reſtat. Accedit ergo myſterium quod expiationibus ſacriſq;, & omnì deorum cultu, omnium partiũ intentionem, in mentem, qua deus cõlitur, dirigit. Vnde cum ſingulæ animi partes ad unam mentem redactæ ſint, iam totũ quoddam unũ ex pluribus factus eſt animus. Tertio uero adhuc opus eſt furore, qui mentem ad unitatem ipſam animæ caput reducat. Hoc Apollo per uaticinium efficit. Nam cum anima ſupra mentem in unitatem ſurgit, futura præſagit. Demum cum anima unum facta eſt, unum inquam quod in ipſa eſſentia animæ ineſt, reſtat ut illico in unũ quod eſt ſuper eſſentiam, conuertatur. Hoc cæleſtis ipſa Venus per amorem, hoc eſt, diuinæ pulchritudinis deſideriũ, boniq; ardorem explet. Primus itaq; furor inconcinna & diſſonantia temperat. ſecundus temperata, unũ totum ex partibus efficit. tertius unum totum ſupra partes. quartus in unũ quod ſuper eſſentiam & totum eſt, ducit. Primus bonũ equũ, id eſt rationẽ opinionemq; à malo equo, id eſt à phantaſia cõfuſa & natura, diſtinguit. Secundus malum equũ bono, bonum aurigæ, id eſt menti ſubijcit. Tertius aurigam in caput ſuũ, id eſt in unitatẽ mentis apicem dirigit. Poſtremus caput aurigæ, in caput rerum omniũ uertit. ubi auriga beatus eſt, & ad præſepe, id eſt diuinã pulchritudinẽ ſiſtens equos, obijcit illis ambroſiã, & ſuper ipſam nectar potandũ, id eſt uiſionem pulchritudinis, et ex uiſione lætitiam. Hæc quatuor furorum opera ſunt, de quib. generatim in Phædro Plato diſputat, proprie uero de furore poſtremo, id eſt, amore, in Sympoſio: de primo hoc eſt furore poetico, in præſenti dialogo qui Io inſcribitur: quem in Phædro ita definit: poeticus furor eſt occupatio quædam à Muſis, quæ ſortita lenem & inſuperabilem animam, exuſcitat eam atq; exagitat per cantilenas aliamq; poeſim, ad genus hominum inſtruendum. Occupatio ſignificat raptum animæ & conuerſionem in Muſarum numina. Lenem dicit quaſi agilem à Muſis q; formabilem. niſi enim præparata ſit, non occupatur. Inſuperabilem, quia poſt quàm rapta eſt, ſuperat omnia, & à nulla rerum inferiorum inquinari, uel ſuperari poteſt. Exuſcitat è ſomno corpora ad uigiliam mẽtis, ex ignorantiæ tenebris ad lucẽ, ex morte ad uitã, ex obliuiõe lethæa ad

diuinorum reminiscentiam reuocat, exagitat, stimulat, & inflammat ad ea quæ contemplatur & præsagit carminibus exprimenda. Post definitionem addit, eum qui sine furore Musarũ poeticas ad fores accedit, inanem esse ipsum atq; eius poesim, quasi tanti sit poesis, ut absq; summo dei fauore comparari nequeat. Eadem in Ione hoc tradit, & unde sit hic furor, & per quot descendat gradus edocet. Inquit autem in libro quarto de legibus Plato, Deum, fortunam, & artem, humana omnia gubernare. Quo fit ut poesis uel dei donum sit, uel fortunæ sors, uel artis opus. Quid istorum potissimum uerum sit, Socrates cum Ione rhapsodo perquirit. Rhapsodus autem hoc in libro significat recitatorẽ interpretemq;, & cantorem carminũ. Interpretabatur Io Homeri carmina, & coram populo ad lyram canebat, atq; ita erat affectus, ut alium poetam nullum præter Homerum exponeret, etiam si eadem qua Homerus facilitate referret. Homeri autem omnia celeriter explicabat. Vnde sic argumentatus est. Aut casu profert Io quæ scribit Homerus, aut arte, aut afflatu diuino. Non casu, quia non omnia, sed pauca quædam, & absq; continuatione ordineq; interpretaretur. Non arte, quia quisquis artẽ integram habet, quicquid eidem arti subiectum est, iudicat. Eidem uero studio poetico subiecta sunt Hesiodi aliorumq; poemata, cui Homeri, præsertim quæ de eisdem tractant, quæ tamen Io non percipit, cum Homerũ perfecte exponat. Ergo non arte iudicat. Restat ut inspiratione diuina. Ex quo patet quod interpres poetæ Io, et alij multi qui similiter affecti sunt, diuino instinctu alienam poesim interpretantur. Quod si ad percipiendam poesim iam traditam humanum ingenium non sufficit, multo minus ad inuentionem sufficiet. Quare nec Homerus, nec alius quiuis reuera poeta absq; cœlesti afflatu poesim consecuti sunt. Quod & alijs modis Socrates hic ostendit. Primo sic. Omnes artes & scientias poetæ tradunt, sed omnes didicisse humano studio impossibile est, cum unicam ex parte percipere sit difficillimum. Non igitur arte humana, sed diuina quadã infusione proferunt. Cuius rei argumentũ est, quod plerique uates post quam furoris remissus est impetus, quæ scripserunt, non statim intelligunt, cum tamen recte de singulis artib. in furore tractauerint, quod singuli illarum opifices legendo dijudicant. Præterea sæpe uidemus rudem hominem, & ineptum subito in poetam bonum euadere, & aliquid magnificum diuinumq; cantare. Magna uero in momento assequi, non humani ingenij est, sed diuinitus inspirati. Qua in re perspicue deus ostendit, nutu suo intelligentiam hãc infundi. Vtq; ita esse demonstret, sæpe ineptos quosdã potius quàm urbanos, insanos potius quàm prudẽtes rapit, ne si acutis prudentibusq; uiris ad hæc uteretur, humana subtilitate et industria fieri hæc existimarẽtur. Cum ergo non sit à fortuna, nec ab arte poesis, à deo, & à Musis tribuitur. Cum deum dicit, Apollinem significat: cum Musas, sphærarum mundi animas. Iupiter quidem mens dei est. ab hac Apollo, mens animæ mundi, et anima totius mundi, octoq; sphærarum cœlestium animæ. quæ nouem animæ, nouem Musæ uocantur, quia dum cœlos harmonice mouent, musicam pariunt melodiam: quæ in nouem distributa sonos, octo scilicet sphærarum tonos, & unum omnium concentum, nouem Sirenes deo canentes producit. Quamobrem ab Ioue Apollo, & Musæ: ab Apolline, id est, mente animæ mundi, chorus Musarum ducitur. quia mens illa sicut ab Ioue illustratur, sic & animas mundi sphærarumq; illustrat. Gradus autẽ quibus furor ille descendit, hi sunt. Iupiter rapit Apollinem. Apollo illuminat Musas. Musæ suscitant & exagitant lenes & insuperabiles uatum animas. Vates inspirati interpretes suos inspirant. Interpretes auditores mouent. Ab alijs uero Musis aliæ animæ rapiuntur, quia & alijs sphæris sideribusq; aliæ attributæ sunt animæ, ut in Timæo traditur. Calliope Musa uox est ex omnibus resultans sphærarum uocibus. Vrania, cœli stelliferi, per dignitatem sic dicta. Polymnia Saturni, propter memoriam rerum antiquarũ quam Saturnus exhibet, & siccam frigidamq; complexionem. Terpsichore, Iouis, salutifer enim choro hominũ. Clio Martis, propter gloriæ cupiditatem. Melpomene solis, quia totius mundi temperatio est. Erato Veneris, propter amorem. Euterpe Mercurij, propter honestã in grauibus rebus delectationem. Thalia lunæ, propter uiriditatem eius humore rebus exhibitam. Apollo item solis est anima, lyra eius solis corpus: nerui quatuor, motus eius quatuor, annuus, menstruus, diurnus, obliquus: quatuor uoces, neates, hypates, doriones, gemini: quatuor sunt signorũ triplicitates, ex quibus quatuor qualitates temporum producuntur. Orpheum quidem afflauit Calliope, Musæum Vrania, Homerũ Clio, Polymnia Pindarum, Erato Sapphon, Melpomene Thamyram, Terpsichore Hesiodum, Thalia Maronem, Nasonem Euterpe. Linum rapuit idem qui & te iam nunc exagitat Phœbus optime Laurenti, Phœbus inquam qui auo tuo Cosmo uaticinium dedit, parenti autem Petro arcũ atq; medelas, tibi deniq; lyram & carmina.

nouem musas nomina ponnt?

IO PLATONIS LIBER, VEL DE FVRORE POETICO, Á MARSILIO FICINO TRANSLATVS E Græca lingua in Latinam, ad Laurentium Medicem uirum magnanimum.

SOCRATES, IO.

IONEM saluere iubeo. Vnde nũc ad nos aduenisti? Nũquid ex Epheso patria uenis? IO. Nullo pacto ô Socrates, sed ex Epidauro ab Asclepijs. SOC. Nunquid & Rhapsodorum, id est eorum qui poetarum carmina recitãt, certamen Epidaurij deo instituerunt? IO. Non in his solum, sed in alio quoque genere musicæ. SOC. Quid igitur, nõ tu nobis istic decertasti, quomodo, certasti? nec IO. Prima ô Socrates certaminum præmia retulimus. SOC. Probe inquis. Age ut in Palladis celebratione uictoriam consequamur. IO. Fient hæc quidem si deus uoluerit. SOC. Etenim ô Io, artem uestram semper plurimi feci, quod & arti uestræ conueniat ut ornetis corpus, & quàm pulcherrimi semper appareatis, tum quòd oporteat in plurimis atq; bonis poetis, in Homero præcipue poetarum omnium optimo diuinissimoq; assidue uersari, neq; carmina illius solum, uerumetiã sensa perdiscere. Nunquam enim aliquis in Rhapsodum euaderet, nisi ea quæ à poeta dicta sunt, intellexerit. Nam poetæ mentẽ interpretari Rhapsodũ apud auditores oportet: quod quidẽ fieri nequit, si quis poetæ sententiam ignorarit. Hæc uero omnia ah non uidentur? IO. Vera dicis ô Socrates: atq; ego quidem in hoc plurimũ elaboraui. præclarissima sanè præ cæteris de Homero me explicaturũ profiteor, ut neq; Metrodorus Lãpsacenus, neq; Stesimbrotus Thasius, neq; Glaucon, neq; aliquis unquã ueterum tot tamq; præclara Homeri sensa quot ego, exponere queat. SOC. Recte ô Io. Cõstat enim quod nulla inuidia prohibebit quin hæc mihi aperias. IO. Et auditu sanè dignũ est & uehementer Homerũ exornarim. Vndè æquũ esse censeo ut ab illis qui Homeri studiosi sunt, corona aurea coroner. SOC. Ociũ profecto te audiẽdi quandoq; nancisc ar: nunc autẽ ad hoc unum mihi responde, utrũ circa Homerum solum, an etiã circa Hesiodũ & Archilochũ id possis. IO. Circa Homerũ solum. satis enim mihi esse uidetur. SOC. Sunt ne aliqua de quibus Homerus & Hesiodus eadem referant? IO. Ac multa quidẽ esse arbitror. SOC. Vtrum melius ea quæ dicit Homerus, an quæ Hesiodus explicares? IO. Aeque de utrisq; ô Socrates in illis rebus in quibus eadẽ referunt. SOC. Quid autẽ in his de quibus nõ eadem dicunt? utputa de uaticinio Homerus atq; Hesiodus uerba faciunt. IO. Et maxime quidem. SOC. Et in quo poetæ isti consentiunt, aut discrepant, quãdo de uaticinio loquunt, utrum ipse melius q̃ peritus uates aliquis explicares? IO. Vates melius. SOC. Si autẽ uates esses, non illa tantũ in quibus conueniunt, uerum etiam in quibus dissentiunt, exponere posses? IO. Patet. SOC. Quid porrò? num circa Homerum uehemens facundusq; es? circa Hesiodum aliosq; poetas minime? An Homerus de alijs rebus agit, quàm de ijs quæ & alij poetæ tractãt? Nonne multa quæ ad bellum, & quæ ad cõsuetudines bonorũ inuicem, malorũq;, priuatorum atq; opificum attinent, enarrauit? Et de ijs quemadmodum secum inuicem, & cum hominibus uersantur, deq; afflictionibus cœlestibus? item & de his quæ apud inferos sunt, tum deorum & heroum generationes cecinit? Nonne circa hæc omnis Homeri poesis uersatur? IO. Vera ô Socrates loqueris. SOC. Nonne eadẽ cæteri poetæ decantãt? IO. Eadem certe, sed non ita cæteri ut Homerus. SOC. An fortè deterius? IO. Multo deterius. SOC. Melius ergo Homerus? IO. Melius certe. SOC. O Io lepidum caput, cum multi de numero uerba faciunt, & eorum aliquis recte dicit, nonne potest quispiam ea in re bene dicentem nosse? IO. Potest. SOC. Nunquid ille ipse qui male dicentem nouit, an alius? IO. Ipse idẽ. SOC. An non hic est qui arithmetica arte est præditus? IO. Profecto. SOC. Cum multi de cibis, quales salubres sint loquuntur, & aliquis recte ea de re loquitur, utrum alius quidam bene dicentẽ quod recte, alius male dicentẽ quod male dicat, animaduertet? an unus, & idem? IO. Idem proculdubio. SO. Quis hic? quod illi nomen? IO. Medicus. SOC. Nonne summatim dicimus, cum plures eadem de re loquunt, quod unus atq; idem tam illũ qui male, q̃ illum qui bene loquitur internoscet: & nisi eum qui in eadem re aberrat, cognouerit

Quæ sint explicata in omni Homeri poesi

p

uerit,nunquam eum qui recte sentit agnoscet. IO. Profecto. SOC. An non ipse idem in utrisq; peritus est? IO. Prorsus. SOC. Homerum atq; alios poetas, è quorum numero est Hesiodus,& Archilochus, eadem referre asseris? non tamē eodem modo,sed melius Homerum? IO. Et uera loquor. SOC. Si illū qui bene dicit cognoscis, eos qui male dicunt, quod errēt intelligis. IO. Cōuenit. SOC. Si ergo dicamus ô uir optime, Ionem circa Homerum aliosq; poetas similiter peritum esse atq; uehementē, nequaquā errabimus: quan doquidē ipse iudicem eūdem idoneum esse circa illos qui eadem in re uersant, cōfitetur, poetas uero penè omnes eadem effingere. IO. Quamobrē igitur ô Socrates cum de alio poeta quispiam disserit, neq; mentē adhibeo, neq; quicquā existimatione dignum dicere possum,sed oscito protinus atq; torpeo: postquā uero Homeri quis mentionē fecerit, cōfestim excitor atq; mentē adhibeo, succeditq; quicquid instituo. SOC. Nequaquā arduū est ô amice huius causam coniectare. Cōstat enim quod neq; arte neq; scientia de Homero scite loqueris. Nam si arte, de aliis omnibus poetis similiter loqui ualeres. poesis enim totū est. nónne? IO. Est certe. SOC. Nónne postquā aliquis aliam quāuis artem integram comparauit,æque de omnibus quæ sub arte sunt iudicat? Eadem quippe de omnibus arti bus cōsiderandi ratio est. Vis tibi referā qua ratione id dicam? IO. Opto per Iouem ô Socrates. Nam quotiens uos sapiētes illos audiui, miro quodā gaudio statim afficior. SOC. Velim ô Io, uera diceres. Verū sapientes uos rhapsodi & mimi estis,& illi quorū uos poe mata decantatis. ego autē nihil præter ueritatem loquor, quemadmodū decet pinguis mi neruæ hominem. Nam id de quo pauloante percontabar, intuere q̄ leue sit, & facile cognitu: adeo ut quiuis quod narrabam, percipere possit, eandem per cætera esse considera tionem, si quis artem sibi integrā compararit. Exempli causa, nunquid pingendi ars totū quiddam est? IO. Est. SOC. Nónne pictores multi, partim boni, partim mali, & sunt & fuerūt? IO. Certe. SOC. Vidisti ne aliquē qui & ea, quæ recte, & quæ nō recte Polygnotus Aglaophontis filius pinxit, sufficienter ostendere potuit: quæ uero pictores alij, non potuit: Et si quis aliorum pictorum opus ostenderit, obdormiat, neq; facultas illi ad dicē dum aliquid coniiciendumq; suppetat: cum uero de Polygnoto, uel de uno quouis picto re sit iudicandum, expergiscatur, & mentem adhibeat, & facultatem dicendi habeat? IO. Nō per Iouem. SOC. Quid in fabris statuarijs? uidisti quenquā qui ea quæ Dædalus Metionius, aut Epius Panopei filius, aut Theodorus Samius, uel alius quispiam statuarum fa ber, bene est machinatus exponere ualeat, in aliorū uero sculptorū operibus torpeat atq; obmutescat? IO. Per Iouem nunquā uirum talem repperi. SOC. Atqui nec in tibiarum fla tū ut arbitror, nec in pulsu citharæ, nec in illo ad citharam cantu, neq; in rhapsodia uirum intuitus es, qui Olympi opera, uel Thamyræ, uel Orphei, aut Itacensis Phemij rhapsodi exprimere possit, in operibus uero Ionis Ephesij deficiat, neq; percipere conferreq; pos sit, quæ bene, & quæ cōtra modulatur. IO. Quid in hoc tibi contradicam non habeo, sed tamen mihi ipsi conscius sum, me præ cæteris hominibus pulcherrima de Homero refer re, neq; deesse mihi dicēdi copiam: alios uero omnes hac in re me laudare, in cæteris uero nequaquā. Tu uero quidnam hoc sit uide. SOC. Video ô Io, & quod mihi id esse uidetur, tibi aperire incipiam. Vt bene de Homero loquaris ars tibi nō præstat, ut modo dicebā, sed diuina uis est quæ te mouet, sicut in lapide quem Magnetē Euripides nominauit, nō nulli Heraclium uocant. Qui lapis nō solum ferreos annulos trahit, sed uim etiam annu lis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possint, ac perinde ut lapis, alios annulos trahe re. Vnde longa pierunq; concatenatio ferri, & annulorum inuicem pendet, & omnibus his ex illo lapide uis attrahit. Ita ipsa Musa poetas diuino instinctu concitat, poetæ conci ti alios furore corripiunt. Quare ex his omnibus series ipsa contexitur. Omnes itaque carminum poetæ insignes, non arte sed diuino afflatu mēte capti omnia ista præclara poe mata canunt: & ut Corybantes non sana mente saltant, ita neq; cantilenarum modulato res egregij sana mente hos cantus effingunt: sed ubi in harmoniam, & rhythmum insur gunt, & rapti bacchantur, quemadmodum bacchantes fœminæ, mente non sana, mel & lac ex fluminibus hauriunt, sana autem mente haurire nequeunt. idq; tum efficit illorum animus qui cantus effingunt, quod ipsi narrat. Aiunt enim nobis poetę, quod è fontibus quibus mel scaturit, haurientes, & à Musarum uiridarijs collibusq; decerpentes carmina ad nos afferant, quemadmodū mel ex floribus apes, & instar apum uolare se dicunt. Qua in

Videturhoc agere, ut ostendat, nec ipsum Homerū ex arte scripsisse, sed diuina quadam in genij ui fre tum

in re uera loquunt. Res enim leuis, uolatilis atq; sacra poeta est, neq; canere prius potest q̄ deo plenus,& extra se positus,& à mente alienatus sit. Nam quandiu mente quis ua let, neq; fingere carmina, neq; dare oracula quisquā potest. Nō arte igitur aliqua hæc præ clara canunt, quæ tu de Homero refers, sed sorte diuina id quisq; recte efficere potest, ad quod Musa quempiam incitauit. Hic Dithyrābos, ille laudes alicuius, hic Hyporchema ta choreasq;, alius carmina, alius item iambos canit. Ad cætera uero illorum quisq; rudis, & ineptus est. Non enim arte sed diuina ui hæc dicunt. Nam si de unoquoquā horū per artem recte loqui scirent, de cæteris quoq; omnibus idem possent. Ob hanc uero causam deus illis mentē surripiens, ipsis tanquā ministris utitur, oraculorūq; nūcijs, & diuinis ua tibus, ut nos qui audimus, percipiamus non eos esse qui tam digna referūt, cum suę mentis cōpotes minime sint, sed hæc deum loqui, & per hos nobis hæc inclamare. Huic autē rei euidentissimo argumento esse potest Tynnichus Chalcidensis, qui antea poema nullū memoria dignū composuerat: hymnū autem in Apollinem quem omnes cantant, omnium ferme cantilenarū pulcherrimū, Musarum inspiratione inuenisse se dicit. In hoc maxi me deus ostēdisse uidetur nobis dubitandū non esse, quin præclara hæc poemata, diuina deorūq; potius q̄ humana hominūq; sint opera. Poetæ aūt nihil aliud sint, q̄ deorū inter pretes, dum sunt furore correpti, à quocūq; tandē numine quis corripiatur. Quod quidē deus ostendere uolens, de industria per ineptissimū poetam, pulcherrimā cecinit melodi am. An nō uera tibi referre uideor? IO. Mihi certe. Atq; animū meum his sermonibus So crates demulces, et afficis. Ac diuina quadā sorte à dijs poetæ insignes hęc nobis interpre tari uidentur. SOC. Nónne uos Rhapsodi poetarū scripta interpretamini? IO. Vera narras. SOC. An non interpretū interpretes estis? IO. Sumus. SOC. Animaduerte quid uelim, & hoc mihi respōde ô Io: neq; id de quo te interrogabo, mihi occultaueris. Cū apte carmina refers,& stupore perculsos reddis spectātes, siue dum Vlyssem super pauimentū suo limi ne saltantem cantas,& procis palàm se ostendentē, atq; sagittas ante pedes effundētem, siue Achillem impetum in Hectora facientē, seu dum miserabile quiddam, & querulum circa Andromachen, uel Hecubā, uel Priamum profers, utrū tunc mentis es cōpos? An à mente alienatus? & rebus gestis quas refers afflatus animus interesse illis se cogitat, siue in Ithaca, siue apud Troiam sint gesta, seu quocūq; alio te carmina rapiant? IO. Perspicu am mihi coniecturā ô Socrates attulisti, neq; id occulturus tibi recēsebo. Quoties enim miserabile quicquā dico, lachrymis implentur oculi. Cum aliquid terribile, aut uehemēs, arrectæ propter terrorē comæ erigunt, cor salit. SOC. Nunquid mentis cōpotem eum ui rum tunc esse asserimus, qui in sacrificijs, & celebrationibus pulchra ueste aureisq; coro nis ornatus ploret, cū nihil horū amiserit? aut nimis trepidet is, qui inter uiginti milia ho minum sibi amicorū sit cōstitutus, nemine eum uel exuente, uel iniuria afficiēte. IO. Nō per Iouē ô Socrates, si uera fateri uelimus. SOC. Nónne spectantium multitudinē ijsdem his rebus afficitis? IO. Sanè plurimum: atq; aspicio semper superne ab ipso suggesto, et flē tes, & torui tuentes, atq; his quæ narrant, stupefactos. Et oportet me ualde mentē ijs ad hibere. Nam si lachrymas excutiam, ipse argentū suscipiens, ridebo. Sin autem risum illis moueam, ipse argentū amittens flebo. SOC. Vides ne spectatorē esse annulorū extremū, illorū inquā quos sub magnete lapide uim inuicē susc ipere referebam? Medius autē es tu recitator, & mimus: primus aūt est ipse poeta: deus uero per omnes istos hominū animū quocūq; uult, trahit, dum inuicē uim suspendit, & traijcit: ex quo uelut ex illo lapide series longa depēdet, qua è latere gradatim nectunt hi qui in choro saltant, & præceptores atq; discipuli, huius ue catenę à Musa annuli suspenduntur, poetarū autem hic ex alia, ille rursus ex alia musa suspenditur. Vocamus autē id nos mente capi, quod quidem illi proximū est. Nam ab his utiq; primis annulis qui poetæ sunt: alij rursus ab alijs corripiūtur, diuinisq; fi unt, nōnulli ab Orpheo, à Musæo alij: nec pauci ab Homero occupātur, atq; tenētur, quo rum ô Io unus es, qui ab Homero furore correptus es. Et si quis scripta alterius poetę ce cinerit, obdormiscis, atq; tibi dicendi deest facultas. si quis uero huius poetæ decātauerit melodiā, confestim excitaris, animus salit, & dicendi facultas sufficit. non enim arte neq; scientia, sed de diuina quadā sorte, & mentis occupatione, ea quæ de Homero dicis, recē ses. Et quemadmodū Corybantes illam duntaxat melodiam acute sentiūt, quæ illius dei est à quo rapiūtur, ad eumq; concentum decentibus uerbis & figuris abūdant, alios uero

Poetæ deorum interpretes

contẽnunt: ita & tu ô Io, si quis Homeri mentionẽ fecerit, es in dicendo facundus, in alijs uero tibi copia deest. Eius itaq; quod quærebas quam obrẽ circa Homerum copiosus es, circa alios deficis, hæc est causa, quoniam non arte, sed diuina sorte uehemens es Homeri laudator. IO. Recte dicis ô Socrates: admirarer tamen si tã acute dissereres ut mihi prorsus persuaderes me cũ lymphatus atq; furẽs sum, Homerũ laudibus celebrare. neq; enim furens ut arbitror tibi uiderer, si me de Homero uerba facientẽ audires. SOC. Atqui audire uolo, neq; tamen prius, q̃ mihi respõderis ex ijs quibus de Homerus dicit, quæ potissimum bene dicat. non enim de omnibus. IO. Optime nosti ô Socrates, quod de omnib. SOC. Nõ tamen ea bene tractas, quæ tu quidẽ ignoras, Homerus autem scribit. IO. Quæ nam ista sunt, quę Homerus quidẽ narrat, ego aũt nescio? SOC. Nõne sæpenumero multa de artib. explicat? Velut de aurigaria disciplina. si meminero illius carmina tibi recitabo IO. At ego referam, memini enim. SOC. Dic mihi quæ mandat Nestor Antilocho filio, cum illum monet ut in equestri cursu, gratia Patrocli instituto, cautè flectat equos. IO.

λέγειν uidetur legendũ esse, quanquã & Marsilius et Aldi exemplaria habuerint

Iliad. ψ

Declina ad læuam paulum, dextrumq; iugalem
Vrge plagis minitans, manibus quoq; lora remitte.
Cumq; metam attigeris, flectatur læuus in arcum,
Donec ad extremum circli peruenerit axis
Vltimus, ac medium uita, nec tangito saxum.

SOC. Sufficiũt hæc ô Io. Recte ne an cõtrà in his carminibus Homerus loquatur, utrum melius medicus, an auriga perciperet? IO. Auriga proculdubio. SOC. Vtrum arte hoc iudicium fiat, an alio quopiã? IO. Non alio certe q̃ arte. SOC. Nõne cuiq; arti facultas à deo tribuit, certi cuiusdã operis iudicandi? neq; enim ea quę gubernatoria arte cognoscimus medicina quoq; percipiemus. IO. Non certe. SO. Neq; etiã quę medicina perspicimus, architectura animaduertemus. IO. Non sane. SO. An nõ similiter in omnibus artibus quæ una quadã arte cõprehendimus, alia minime cõprehendemus? Sed hoc prius mihi respõde. Aliam & aliam artẽ esse asseris? IO. Assero. SO. Nunquid eadem tu qua ego coniectura artes discernis? Nam ipse quidẽ cum hæc aliarũ, illa aliarũ rerũ scientia est, hanc aliã, illam aliam artem uoco, Tu uero? IO. Et ego. SO. Si enim eisdẽ de rebus scientia esset, cur hanc aliã, & illam aliã uocaremus? quandoquidẽ eadẽ ab utrisq; cognoscerentur. Quemadmodũ à me percipit quinq; esse hos digitos, & tu sicuti ego hoc idẽ animaduertis. Vnde si te rogarem utrũ eadẽ arte arithmetica an alia hæc eadẽ cognoscamus, respõderes utiq; quod eadem. IO. Certe. SO. Dic quod paulo ante interrogauerã, utrum secũdum omnes artes uidear tibi dicendũ, quod eadẽ arte eadẽ cognosci necessariũ sit, alia uero arte nõ eadem, sed alia quædã: quando quidẽ ars alia ipsa est. IO. Ita mihi uidetur ô Socrates. SO. Si quis artem aliquã assequutus non fuerit dicta uel facta huius artis bene discernere nequa quã poterit. IO. Vera narras. SO. Ea carmina quæ tu retulisti, siue bene siue male ab Homero canãtur, utrum tu melius, an auriga perciperet? IO. Auriga. SO. Recitator enim es, non auriga. IO. Nempe. SO. Recitatoria uero facultas ab aurigaria alia est. IO. Videlicet. SO. Quod si alia ars est, aliarum quoq; rerum scientia est. IO. Aliarum profecto. SO. Quid uero cum Homerus illud affert, quod Hecamede Nestoris pellex saucio Machaoni medelæ potionẽ porrigit, cui uinũ Pramniũ infundit, insuper atterit caseũ caprinũ æneo quodã instrumẽto, farinã quoq; caseo miscet, & ad hęc cepe obsonij loco apponit? Recte ne an cõtra hęc ab Homero dicãtur, utrũ medicinę artis an recitatorię iudiciũ est? IO. Medicinæ. SO. Quid cũ Homerus dicit,

In mare se mersit retis Thaumantias instar,
Quod trahit ad fundum plumbi subtexta grauedo
Muniti cornu sortem dans piscibus atram.

hæc quid sibi uelint, & utrũ recte an contrà dicantur, nónne ars piscatorũ melius q̃ recitatorum animaduertet? IO. Cõstat quod ars piscatorũ id iudicat. SO. Si præterea me ita rogares, postquã ô Socrates in Homeri carminibus inueneristi quæ cuiq; istarum quæ dictæ sunt artium iudicanda sunt, age iam mihi reperias quænã à uate uaticinioq; iudicari conueniat, recte ne an cõtrà ab Homero sint dicta: aduerte q̃ facile ac uere tibi respondeam. Sæpenumero in Odyssea scribit, præsertim ea quæ Melampodorũ uates Theoclymenus aduersus procos fatur,

O miseri, quid nunc heu uobis imminet atri,
Dum mollem noctu capitis per membra soporem.

Cuncta

Cuncta fremunt luctu, resonat plangoribus æther.
Scissaq; triste madent lachrymis manantibus ora.
Vestibulum plenum est simulachris, omnis & aula.
Sub tenebris erebus riget, extinctoq; per orbem
Lumine uelatur tristi caligine cœlum.

Sæpenumero etiã in Iliade, ut in murorũ expugnatione, quæ ad uatẽ pertinent tangit. Ibi enim sic inquit,

Certabant Danai Troiæ perrumpere muros;
Altiuolansq; Iouis pendebat desuper ales
Vnguibus incuruis rubrum complexa draconem.
Pellebatq; acies in læuam, tum ferus ille
Respirans, & adhuc transfixo pectore luctans,
Ore petens aquilam perstrinxit uulnere guttur.
Illa dolens anguem dimisit in agmina lapsum,
Saucia q̃ in uentos pennis sublata refugit.

Hęc equidẽ dicam, & alia huiusmodi à uate considerանda iudicãdaq; esse. IO. Et uera quidem ô Socrates. SO. Et tu ô Io uera narras. Age quemadmodum ego tibi ex Odyssea, & Iliade excerpsi quæ ad uatem, quæ ad medicũ, quæ ad piscatorẽ pertinere uident, sic et tu qui maiorem in Homeri scriptis peritiam habes, eligas, & adducas in medium, quæ sunt recitatoris propria, quæ præter alios homines ipsi cõsiderare iudicareq; cõuenit. IO. Omnia ô Socrates assero. SOC. Non omnia tu supra dicebas ô Io. Num ita obliuiosus es? Atqui non decet recitatorẽ hominẽ obliuiosum esse. IO. Quidnam? SOC. Non memoria tenes artem recitãdi aliam ab aurigaria te dixisse? IO. Teneo. SOC. Nónne cum alia sit, alia cognituram es confessus? IO. Profecto. SOC. Non igitur omnia percipiet secundũ sermonem tuum ars recitandi, neq; ipse etiã recitator. IO. Imò omnia præter talia quædam. SO. Cũ præter talia quædã dicis, præter ea quæ aliarũ artiũ sunt fermè significas. Sed quęnam cognoscet, postquã non omnia noscit? IO. Quæ decens est ut uir loquat, quæ mulier, seruus, liber, subiectus, princeps, hæc omnia noscet. SO. Quod decens est ut princeps in mari, nauicula tempestate oppressa afferat, recitator ne magis q̃ gubernator cognoscet? IO. Non, sed gubernator melius hoc percipiet. SO. Sed ea quæ decens est ut princeps in morbo loquatur, recitator melius quam medicus intelliget? IO. Neq; hæc. SO. Sed ea quæ seruo cõueniunt, dicis. IO. Certe. SO. Scilicet quæ decens est ut dicat seruus bubulcus, dum de furentib. & efferatis bobus cõfabulatur, recitator ipse, nõ bubulcus agnoscet? IO. Nequaquã. SOC. Nunquid ea quę decens est ut mulier de lanificio textori referat? IO. Non. SOC. Ea quæ decens est ut uir dux exercitus dicat dum milites hortatur, cognoscet? IO. Talia profecto sunt quæ recitator agnoscit. SOC. Nunquid ars recitatoria eadem est quæ & imperatoris exercitus? IO. Intelligerẽ equidem si opus esset, quæ imperatorẽ loqui decet. SO. Forte & imperatores Ion: Nam si equestri, & citharœdica simul disciplina polleres, illos qui bene, & qui male equitant, cognosceres. Et si te interrogarem ô Io utrũ arte equestri, an arte citharœdi illos qui bene equitãt cognoscis, quid mihi respõderes? IO. Arte equestri. SOC. Quod si eos qui bene pulsant citharam, cognoscerẽs, confitereris illos non equestri sed citharœdica disciplina cognoscere? IO. Proculdubio. SOC. Cũ uero quæ ad Imperatorẽ spectant intelligas, utrum imperatoria, an recitatoria ista calles? IO. Nihil mihi referre uidetur. SOC. Quomodo nihil referre dicis? Imperatoriam, & recitatoriam artem unam ne an duas ponis? IO. Vna mihi uidetur. SO. Quicunq; igitur bonus est recitator, etiã bonus imperator erit? IO. Et maxime quidem ô Socrates. SO. Num & qui exercitus imperator est optimus, idem recitator est bonus? IO. Nequaquam. SO. Illud tamen admittis, quod quisquis recitator bonus est, bonus est imperator. IO. Valde. SOC. Nónne Græcorũ optimus es recitator? IO. Plane ô Socrates. SOC. Nunquid Græcorum optimus es Imperator? IO. Certe ô Socrates. Hæc enim in Homeri scriptis didici. SOC. Cur igit per deos, cũ sis optimus Græcorũ omniũ dux exercitus optimus q̃ recitator, passim carmina modularis, militas autẽ nusquã? nũquid tibi uidetur recitator aurea corona decoratus plurimũ usui esse Græcis, imperator autẽ nullo pacto? IO. Nostra ô Socrates ciuitas uestræ subest, à uobisq; gubernat, & idcirco imperatore nõ indiget. Vestra autem & Lacedæmoniorũ respub. me nunquã in exercitus ducẽ eligeret. Idoneos enim duces

uos esse putatis. SOC. O optime Io, Apollodorum Cyzicenum nõ cognoscis? IO. Quem Apollodorum? SOC. Illum scilicet, quẽ sæpe Athenienses quamuis hospes esset, imperatorem delegerunt, & Phanostenem Andriũ, & Heraclidem Clazomeniũ. Quos hæc ciuitas licet peregrinos, quia uiri præstãtes habentur, prætura, & alijs magistratibus ornat. Ionem uero Ephesium imperatorẽ non decernet, necꝫ honore afficiet, si uirtute præstare uisus fuerit? Quid uero, nõne uos Ephesii prisca origine Athenienses estis, Ephesusꝫ nulla ciuitate est inferior? Sed tu ô Io, si quidẽ uera prædicas, & scientia arteꝫ potes Homerũ laudare, iniuria me afficis: quippe qui professus multa et pulchra Homeri scire, tecꝫ ostensurum mihi pollicitus, me nũc decipis, ac permultũ abest ut ostendas. Siquidẽ nec quæ sint ista quorũ peritus es, nec qua lis facultate instructus, aperire uis, me diu iam obsecrãte: ceterum tancꝫ Proteus uarius uarie mutaris sursum deorsum in omnia te uertẽs, adeo ut postremo me subterfugiẽs imperator euaseris, ne mihi ostendas quo pacto tibi circa Homeri sapientiam facũdia cõpetat. Si enim arte tibi hoc inest, quemadmodũ nũc dixi, pollicitusꝫ exponere, decipis, certe iniurius es, Sin aũt cares arte, & sorte quadã diuina ab Homero raptus, cũ nihil intelligas, multa & pulchra circa poetã hũc dicis, ut ego de te iudicãbã, nõ facis iniuriã. Elige utrũ mauis, iniustus homo, an diuinus potius appellari. IO. Longe differt ô Socrates, & multo pulchrius est iudicari diuinũ. SO. Hoc itaqꝫ qd pulchrius est, tibi à nobis tribuit ô Io. te scilicet diuinũ potius qꝫ artificiosũ Homeri laudatorẽ esse.

PRAEFATIO IN PLATONIS SOPHISTAM SECVNDVM PROCLVM, A MARSILIO FICINO TRANSLATA.

Proprietates sublunaris opificis

Amor magus & natura maga

Argumentum Marsilij

Apud Pythagorã & Platonẽ sophos est solus deus. Quis philosophus

SOPHISTAM *Plato uocat non hominem quendam solum, sed etiam amorem, Plutonem, Iouem, & artem sophisticam præclarissimã dicit, Ex quibus intelligimus quod nobilius subiectum quàm appareat hic dialogus respicit. Est enim intentio secundum magnum Iamblichum de sublunari opifice tractare. Nam est idolorum fictor, purificator animarum, à contrarijs rationibus semper separans, transmutator, & iuuenum diuitum mercenarius uenator. Dum animas suscipit plenas rationibus à superis uenientes, mercedem ab illis accipit, ipsam animalium fabricam, quæ fit secundum mortalium rationem. Hic ei quod non est incumbit, quia quæ sunt in materia gignit. Et quod reuera falsum est, diligit, id est materiam. Simul autem in id quod uerum reuera est, respicit. Est & multiceps, quoniam sibi essentias uitasꝫ multas uendicauit, per quas uarietatem generationis ipse disponit. Idem quoꝫ magus est generatione, dum animas naturalibus rationibus mulcet, & allicit, adeo ut ægre à generatione amoueantur. Quinetiam & amor magus, & natura maga à nonnullis dicitur, propter reciprocos attractus atque illecebras quæ secundum naturam procedunt. Nunc igitur omnifariã sophistã declarare uult. Etenim philosophus sophista est, quippe cum cœlestẽ opificem, & generationis opificẽ imitetur. Et distinctiua facultas progressum rerum ab uno imitatur, & generationis opifex cœlestem opificem. quare sophista est. Atqui & ipse homo sophista, quia magna imitatur, Sophista dicitur. Et idcirco sophistam multiplicem appellauit. Eleates hospes repræsentat patrem opificum, supercœlestem & absolutum. Auditores autem opificis intelligentias. Ille quidem Iouis, hic naturæ angelicæ tanquam interpretator ac geometricus. Et quoniam opificium ab imperfecto incipiens in perfectum desinit, hospes ille primum cum Theodoro, deinde per conuersionem cum proprio Socrate uersatur. Hactenus Procli. Deinceps Marsilij.*

POST *Theætetum de scientia, legendus est Sophista de ipso ente, quod scientiæ est obiectum. Dum uero hic de ente differitur circa quod uersatur philosophus, tractatur interim de non ente, ad quod sophista declinat. Apud Pythagorã & Platonẽ sophus, id est sapiens, solus est Deus. Philosophus autem uerus imitator dei. Sophista ambitiosus et fallax philosophi æmulator. Sex Plato Sophistæ definitiones adducit. Quoniã uero definitio haberi absqꝫ diuisione nõ potest, per quam ab ipsa re definienda quæ ipsius nõ sunt seperantur, genusꝫ ipsius per differẽtias dividatur, ex quibus tandem simul & genere cõponantur species atqꝫ definiantur, idcirco Plato Sophistam definiturus, exactissimas primum partitiones excogitat, admonẽs neminem omnino latentem rei cuiusꝫ naturam discerne re posse, nisi eam penitus ab aliena qualitate secreuerit. Proinde entis atqꝫ nõ entis descriptiones pro uirib. effert, atqꝫ ens, quemadmodũ & in Parmenide, subijcit uni. Entis quinqꝫ numerat genera, essentiã, idem, & alterum, statumꝫ & motum. Docet ueram quidẽ essentiã rebus incorporeis cõuenire, imaginariã uero corporeis. Eos præterea qui incorporea negant, admodum detestatur: eos insuper qui uel omnia moueri solum, uel solum manere putant. Item de sciẽtia atqꝫ de opinione & oratione uera uel falsa, de uerbo & nomine disputat, quatenus ad entis ipsius disputationem pertinere uidetur. Demum postquam de sophista simul ac philosopho disputauit, diuina quadã libri*

conclusit sententia, uidelicet res naturales, opera esse dei. Siquidem omnia naturæ opera à diuina quadam sapientia mundo infusa probaucrat proficisci. Res autem umbratiles & fallaces, ait dæmonicas esse præstigias, ibidem & sophistam nobis occultum esse inquit, tanquam nõ entis, id est falsi tenebris inuolutum: & philosophum pariter occultum esse, quamuis alia ratione, quia uidelicet entis ipsius, id est diuinæ ueritatis splendore undiqꝫ circumfusus uulgarium intuitum animorum prorsus exuperet.

Res naturales, opera dei

PLATONIS SOPHISTA, VEL DE EO QVOD EST, VEL DE ENTE, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO FLORENTINO AD LAURENTIUM MEDICEN UIRUM MAGNANIMUM.

THEODORVS, SOCRATES, HOSPES ELEATES, QVI FORTE MELISSVS EST, THEAETETVS.

Occasio dialogi

VENIMVS ô Socrates, & ipsi pulchre quemadmodum heri inter nos conuenit, & hospitem hunc nobiscum ducimus Eleatem, Parmenidem atqꝫ Zenonem alterum uirum apprime sapientiæ studiosum. SOC. Forte ô Theodore, dum uirum hospitem tecum ducere credis, deum quendam ducis. Inquit enim Homerus, cum deos alios, tum maxime hospitalem deum, inter homines qui iusti pudoris participes sunt, uersari, & hominum contumelias iniurias qꝫ inspicere. Te forsitan & hic è superis unus huc secutus est, ut nos qui à disputãdi rationibus aberramus, examinet atqꝫ corripiat: atqꝫ ipse redargutionis est deus. THE. Haud mos hic ô Socrates, huius hospitis. Sed modestior est qꝫ hi qui contentionibus studẽt. Mihiqꝫ nullus hominũ deus, sed diuinus aliquis esse uidetur. Omnes equidem philosophos, diuinos appello. SOC. Et recte quidem amice. Genus autem philosophorũ haud multo facilius, ut ita dixerim, quàm deorum discernitur. Omnes enim quicunqꝫ non ficte, sed uere philosophantur, propter aliorum inscitiam omniformes apparent, dum urbes circumeunt, & uelut ab excelsa quadam specula inferiorũ uitam prospectant. Atqꝫ hi à quibusdam nullius estimantur, à nõnullis summopere honorantur. Et interdũ quidem ciuiles apparent, aliàs sophistæ, nonnunquam aliquorum opinione insani prorsus habentur. Quapropter percontari hunc hospitem cupio, si modo gratum illi futurum sit, quid de his rebus familiares eius Eleates sentiant, quidue esse dicant, & quomodo nominent. THE. Quænam ista? SOC. Sophistam inquam, ciuilem philosophũ. THE. Quid uero potissimum, & quale circa hæc dubitanti tibi sciscitari libet? SOC. Hoc, utrum unum hæc omnia, an duo esse uelint. An quemadmodũ nomina tria, tria quoqꝫ genera distinguẽtes, singula nomina generibus singulis asscripserint. THE. At nihil, ut arbitror, prohibebit, quo minus hæc uobis exponat. Tu uero quid ais, hospes? HOS. Quod & tu, nihil sane prohibet, necꝫ dictu difficile est, quod tria esse putauerint. Singulatim uero distinguere, & quid unumquodqꝫ sit definire, necꝫ paruum opus est, necꝫ facile. THE. In eandem forte quæstionem ô Socrates, incidisti, in quam & nos anteqꝫ huc accederemus. hic autẽ quí tibi nunc, eadem tunc nobis respondit, audisse se quidem, & recordari. SOC. In eo igitur quod primum rogauimus, gratificari nobis debes ô hospes. Verum nobis id in primis declara. Vtrũ per te ipse perpetua oratione quod inferre uelles, exponere consueueris, an potius interrogando quemadmodum solebat Parmenides: quem ego adolescens audiui quondam ita disputantem admodũ senem, rationesqꝫ pulcherrimas afferentem. HOS. Si facile quis & apte respondeat, facilius est cum alio interrogando disserere: sin contrà, per seipsum quisqꝫ facilius disputat. SOC. Licet igitur quemcunqꝫ uis, ex his eligere. Omnes enim libentissime obsequentur. Ego uero tibi cõsulo, ut iuuenem quempiam eligas, uel hunc Theætetum, uel alium quicunque aptior tibi uideatur. HOS. Pudet me ô Socrates, quum nunc primum uobiscum loquar, non uicissim uerbum uerbo reddere, sed prolixum sermonem inceptare, siue solus ipse per me, siue cum alio respondente, demonstrationis gratia disputaro. Quod enim modo quæsitum est, nemo leuiter explicari posse confidat. Longa namque disputatione indiget. Contrà uero, si tibi & istis, præsertim cum tam modeste rogaueris, nõ obtemperem, agreste quiddam, & ab hospitis mansuetudine alienum mihi fore

Parmenides disputabat interrogando

uidetur. Quippe cum disputationis comitem Theætetum hunc ex his quæ & ego dicebam, & tu modo iussisti, sim habiturus. THE. Ita certe ô hospes, quemadmodum inquit Socrates, cunctis gratificaberis. HOS. Nihil aduersus hæc ulterius Theætete dicendum. Tecum deinceps agendum mihi: quòd si forte sermonis prolixitas tibi fastidiosa continget, & labore grauaberis, nõ me obsecro, sed hosce tuos familiares, qui in causa sunt, accusato. THE. Nihil molestum fore arbitror: nam si forte me defatigari contigerit, hunc Socratem adhibebimus, Socrati quidem nomine similem, mihi exercitationis socium, & æqualem, cui mecum laboriosa multa peragere non est insuetum. HOS. Probe loqueris, & de his quidem procedente sermone tecum ipse deliberabis. Communiter uerò mecũ tibi nunc considerandũ. incipiẽdumq́, ut mihi uidetur, ab ipso Sophista, & quid sit in primis definiendum. In præsentia porrò tu simul ac ego huius cõmune solum nomen habemus: rem uero ipsam quæ nomine designatur, aliter forte uterq; uestrũ cogitat. Præstat autem in singulis rem ipsam cum rationibus, quàm nomẽ solum absq; ratione perspicere. quod profecto nunc inquirimus sophistæ genus, haud facile definiri potest. Vetus est omniũq; cõmunis sententia, si quis ea quæ magna sunt, recte transigere uelit, in paruis quibusdam prius illa facilioribusq;, q; in maximis considerare debere. Equidem Sophistæ genus arbitratus difficile posse comprehendi, nobis ô Theætete, consulo, ut ante in alio quodam faciliori progressum illius præmeditemur. Nisi tu forte cõmodiorem uiam osteñdas. THE. Nullam habeo cõmodiorem. HOS. Vis' ne exiguum quiddam & uile in medium adducamus, maioris ipsius exemplum. THE. Volo. HOS. An non propemodum notum quiddam atq; exile, quod nihilominus ad maiorum intelligentiã conferat: qualis homo piscator est. Leue enim quiddam est & exile. THE. Certe. HOS. Viam tamen & rationem ad id de quo agimus, aptam habere uidetur. THE. Optime ita se res haberet. HOS. Age hinc exordiamur. Dicutrum ipsum tanq; artificiosum, an artis expertem, alterius uero potentiæ cuiusdam participem ponere debeamus? THE. Nullo modo artis expertem. HOS. Artium ferme omnium species duæ sunt. THE. Quæ? HOS. Agricultura, & cuiuslibet mortalis corporis cura, & facultas omnium quæ circa compositum quodlibet fictum'ue uersatur, quæ communiter supellectilia dicuntur, & quæ hic imitatur, uniuersa inquam facultas huiusmodi uno quodam communi nomine nuncupari debet. THE. Quonam pacto? & quo nomine? HOS. Quoties quod antea non erat, in esse quis deinde perducit, quod agit, facere: quod agitur, fieri dicimus. THE. Recte. HOS. Cuncta quæ paulo ante retulimus, ad hoc uim habent. THE. Habent certe. HOS. Summatim itaq; illa effectricem facultatem denominemus. THE. Esto. HOS. Disciplinæ uero, & cognitionis species uniuersa, & quæstus certaminisq; ac uenandi peritia, ars acquirẽdi summatim uocanda uidetur: quippe cum nihil ex his quicq; fabricet: quę uero sunt & fuerunt, comparet, partim sermonibus actionibusq; capiens, partim capientibus non concedens. THE. Decet. HOS. Cum omnes artes aut in acquirendo, aut in efficiendo uersentur, quo in genere peritiã piscandi ponemus? THE. In eo uidelicet quod acquirit. HOS. Nónne eius quod acquirit, duæ sunt species? Vna inter uolentes cõmutatio, dono, emptione, mercede: altera mancipatio uel opere uel sermone facta. THE. Ex his quæ dicta sunt, sic esse constat. HOS. Mancipatio uero duplex. THE. Qua ratione? HOS. Vna quidẽ patens, quæ certando capit: altera latens, quæ uenando. THE. Ita est. HOS. Venatoriã quoq; bifariã diuidere decet. THE. Quomodo bifariã? HOS. Aut enim rem expertẽ animæ, aut animatã uenaꝛ. THE. Quid ni? siquidẽ ambo hęc sunt. HOS. Sunt profecto. Et oportet quod ad inanimũ pertinet, nomine carens, dimittere, etiã quasdã natatoriæ facultatis partes, & alia huiusmodi exigua prętermittere. Animatorum uero capturã, animalium uenationem uocare. THE. Sic esto. HOS. Venationis huiusmodi merito duæ sunt species. Vna quidem gressilium animaliũ uenatio, uariis specieb. nominibusq; distincta: altera uero agilium, quæ fluentium uenatio nominatur. THE. Omnino. HOS. Agiliũ uero quædam pennis per aerem, quædam per aquã uagantur. THE. Certe. HOS. Volantiũ uenatio, aucupium nominatur. THE. Proculdubio. HOS. Aquatiliũ uero, fere summatim piscatio. THE. Omnino. HOS. Piscationem autem nónne in duo maxima membra diuidimus? THE. Quænã ista? HOS. Aut enim retinaculis, aut percussione piscamur. THE. Quonam pacto utrumq; distinguis? HOS. Quicquid coercendi gratia cohibet, aliquid cõprehendẽdo, retinaculum nomi

Cognitionẽ rei cũ rationibus q̃ nominis solum præcellere

Vetus sentẽtia circa magna cognoscenda

Trãslatio faciẽda ad faciliora, ut cognoscatur quod quæritur

Artium omniũ diuisio

nominatur? THE. Prorsus. HOS. Nassam, retia, laqueos, uerriculum, cæteraq; huiusmodi. nunquid aliter quàm retinacula uocabis? THE. Haud aliter. HOS. Hic igitur & alius similis uenandi modus qui cohibẽdo perficitur, piscationis species quædam est. THE. Est. HOS. Extat species altera quæ hamis & fuscinis captat. Hanc percutientem piscationem cõmuniter appellare decet, nisi tu forte quid pulchrius afferas. THE. Nónne est mihi curæ nomen, hoc porrò sufficit. HOS. Alij quidem nocte hoc efficiunt ad ignis lumen, qua propter ignifera piscatio nominatur. THE. Prorsus. HOS. Alij die in extremo uirgæ cuiusdam ferentes uncum tridentibus usi. Vnde contorta & unca omnis hæc piscatio nominatur. THE. Constat. HOS. Qui piscando percutit retorto quodam instrumento, & fuscinam à superiori parte ad inferiorẽ demittit, tridentea & fuscinali piscatione uti dicitur. THE. Ferunt. HOS. Restat species altera. THE. Quænam? HOS. Percussio quædam hamo facta, contra ac superior, neq; in qualibet piscium parte, sed in capite & ore duntaxat, ab inferiori parte ad superiorẽ uirgis & calamis retrahens. huius quid potissimũ ô Theætete, nomen esse dicemus? THE. Videmur quod suprà proposuimus exquirendum, nũc iam perfecisse. HOS. Nunc igitur piscationis non modo nomen ego ac tu communi sententia instituimus, uerum etiam rationem ipsius operis sufficienter accepimus. Vniuersę porrò artis dimidium in diuisione fuit, quæ in acquirendo uersatur: ac huius dimidiũ quę capit, & huius rursus dimidium quæ mancipat: huius uenatoria: uenatoriæ animalium præda: huius agilis animalis captura, agilis uniuersaliter piscatoria: piscatoriæ, percutiẽs atq; tundens piscatio: percutientis, quæ unco piscatio fit: huius denicq; percussio quæ sursum uersus ab inferiori parte conficitur, retrahendo, & inde nomen sortita, retrahens & hamatoria piscatio dicitur. THE. Abunde hoc ostensum est. HOS. Atqui secundum hoc exemplum, quid est sophista, inuenire statuimus. THE. Prorsus. HOS. Illudq; in primis quæsitũ est, utrum ipsum qui hamo piscatur, rudem penitus, an artis alicuius participem ponere debeamus. THE. Ita est. HOS. Et nunc quidem sophistam, rudem' ne an callidum appellabimus? THE. Nullo modo rudem. Intelligo equidem non oportere illum qui ita uocatur, inertem esse, sed arte quadam instructum. HOS. Qua igitur arte? nunquid hactenus cognationem istorum mutuam ignorabimus? THE. Quorum? HOS. Hamatoris atq; sophistæ. THE. Quemadmodum? HOS. Venatores quidam esse mihi ambo uidentur. THE. Quam prædam hic alter insequitur? de altero namq; diximus. HOS. Prędam uniuersam bifariam partiti sumus, in natantem atq; gressilibilem. THE. Profecto. HOS. Et uenationem quæ natantia aquatiliaq; persequitur, prosecuti sumus: eam uero quæ gressilibilia prætermisimus, & quod multiplex esset, adiunximus. THE. Proculdubio. HOS. Hactenus hamator & sophista ab arte uenatoria æque proficiscuntur. THE. Videntur sanè. HOS. Ab animalium uenatione, quidam in mare descendit, fluminaq; & lacus, & in his animalia ipsa uenatur. THE. Quid ni? HOS. Quidam autem in terras & fluuios uelut in prata quædam, iuuentute & diuitijs abundantia, in his animalia captaturus. THE. Quo pacto? HOS. Venationis quæ terra fit, duæ maxime partes sunt. THE. Qualis utraq;? HOS. Vna domesticorum, agrestium altera. THE. An est ulla domesticorum uenatio? HOS. Pone quæ dicam, ut lubet. aut enim est homo domesticũ animal, aut nullum animal est domesticum: uel aliud quoddam mansuetũ, homo aũt animal ferum: si ue mansuetus homo quidem, sed hominis uenatio nulla. Ex his quod magis tibi cõsonat, in præsentia determina. THE. Arbitror equidem hospes, & nos mansuetũ esse animal, & hominum esse uenationem. HOS. Duplicem igitur & domesticorum uenationem statuimus. THE. Qua ratione? HOS. Prędatoriã, & quæ redigit in seruitutem, tyrannidem insuper, & militarem captiuitatẽ, cuncta hæc uiolentam cõmuniter uenationem asserimus. THE. Optime. HOS. Quæ uero iudicando fit, uel concionando, uel conciliando, summatim persuasionis artificiũ nuncupamus. THE. Recte. HOS. Huius sunt duo genera. THE. Quænã? HOS. Publicum & priuatũ. THE. Extat species utraq;. HOS. Priuatæ rursus persuasionis uenatio, aut mercede fit, aut muneribus. THE. Haud intelligo. HOS. Amatoriã uenationẽ nunq; cõsideraſſe uideris. THE. Qua in re? HOS. Quod illi quos ceperũt, munera insuper exhibẽt. THE. Vera narras. HO. Hęc itaq; artis amatoriæ species esto. THE. Esto. HOS. Sed ea quæ mercede fit, aut uersaꝛ ad gratiam, uoluptatisq; illecebras parat, ut inde alimenta pro mercede dũtaxat accipiat, quam adulationẽ uocamus, artẽ uoluptatũ

macha

machinatricem. THE. Certe. HOS. Aut uirtutis ostendendæ gratia conuersari se profitetur, & pro mercede pecunias exigit, idq; genus alio nomine nuncupandum uidetur.

Prima definitio sophistæ

THE. Quid ni? HOS. Quonam? exprimere tenta. THE. Constat plane. Sophistam namque iam reperisse uidemur, & hoc nomen huic maxime congruere arbitror. HOS. Vt ex hac disputatione colligitur, constat ô Theætete, sophisticam facultatem appellãdam esse artem quæ in conciliando comparandoq; uersatur, animaliumq; gressibilium & terreno rum domesticorumq; uenatio est, hominum uidelicet priuata captura ob nummorũ mercedem, & iuuenum diuitum atq; nobilium opinione uirtutis disciplinæq; irretitio. THE. Prorsus ita dicendum. HOS. Præterea hoc modo consideremus. nõ enim uilis cuiusdam artis quod nunc quæritur, sed pulchræ admodum particeps est. Etenim ex ijs quæ suprà diximus, per imaginem quandam coniectare licet, non huius generis, quod diximus, sed alterius esse. THE. Cuius igitur? HOS. Artis profecto quæ in acquirendo uersatur, duæ species relatæ sunt, uenatio & cõmercium. THE. Certe. HOS. Commercij uero duæ sunt species: una in largitione, altera in emptione uenditioneq; consistit. THE. Sic est profecto. HOS. Eam rursus quæ ad emendum uendendumq; pertinet, bifariam diuidimus.

THE. Quo pacto? HOS. Qui opera sua uenalia facit, propriorum uenditor nominatur: qui aliena uendit, commutator. THE. Omnino. HOS. Commutatio uero aut inter eiusdem urbis ciues conficitur, quam cauponariam uocamus: aut inter ciues & peregrinos emendo & uendendo res ex urbe alia in aliam permutatur, quam mercaturam dicimus. THE. Quid ni? HOS. Mercatura præterea duplex, altera ad uictum corporis spectat, altera ad animi disciplinam, commutatę nummis eruditionem. THE. Quemadmodum dicis? HOS. Quod ad animum attinet, forsitan ignoramus. Nam quod ad corpus, agnoscimus. THE. Nempe. HOS. Eum profecto qui musicam alibi quidem discendo emit, alibi docendo uendit, literaturamq; similiter, & præstigia, cæterasq; animi disciplinas tam serias quàm iocosas, mercatorem nihilo minus quàm corporis alimẽta uendentẽ dicimus. THE. Vera narras. HOS. Nonne illum similiter appellabis, qui disciplinas nummis empturus commutaturusq; urbes uarias circuit? THE. Similiter certe. HOS. Huiusmodi mercaturæ pars quædam demonstratiua uocatur, pars altera ridicula, nihilominus cum sit disciplinarum uenditio, consimili quodam uenditionis cognomento uocanda. THE. Prorsus. HOS. Alio uero nomine nuncupandus qui facultates alias uendit, alio qui præcepta uirtutum. THE. Nihil prohibet. HOS. Eum sanè qui alias facultates uenundat, artium uenditorem nominare decet: sed eum hominem qui mores mercede tradit, quo nomine nuncupabis? Nunquid aliter quis recte cognominare hũc potest, quàm quod nũc quærimus, sophistam? THE. Haud aliter profecto. HOS. Iam igitur concludamus hũc in modum colligẽtes, quòd secunda inquisitione sophista nobis apparuit acquisitor huiusmodi, scilicet commutator, emptor & uenditor, mercator uidelicet qui animi disciplinas uenundat ad sermones institutaq; uirtutum præcipua pertinentes. THE. Valde. HOS. Tertio rursus te similiter sophistam uocaturum hunc arbitror, qui eadem in urbe permanens, partim emit, partim ipse excogitat disciplinas, comparandi uictus gratia uenditurus. THE. Nihil obstat. HOS. Sophistam igitur appellabis eum qui in acquirendo uersatur, commutat scilicet & emit, uenditq; cauponando, siue sua inuẽta, siue aliena circa uirtutis studia uendat. THE. Necesse est, rationi siquidem assentiri decet. HOS. Videamus iterum, num quod in præsentia quærimus genus, cuiusdam talis simile sit. THE. Cuiusnam? HOS. Eius artis quæ ad acquirendum pertinet, pars quædam certandi facultas erat. THE. Erat certe. HOS. Haud igitur ab re erit bifariam illam diuidere. THE. Quas in partes diuides? HOS. Vna quidem pugnat, repugnat altera. THE. Verum. HOS. Pugna utique corporis ad corpus, uiolentia congrue nuncupatur. THE. Congrue. HOS. Quæ autem uerbis aduersus uerba committitur, contentio. THE. Certe. HOS. Ambiguitatis duę sunt species. THE. Quæ? HOS. Quando oratione perpetua publice de iustis iniustis ue certatur, iudicialis controuersia nominatur. THE. Ita est. HOS. Cum uero priuatim minutis quibusdam argumentatiunculis interrogando respondendoq; cõtenditur, contradictionem appellare solemus. THE. Sic utiq;. HOS. Cõtradictio porrò quæ in cõmercijs utcunq; cõtingit, & absq; arte fit, ut species quædã seorsum ponenda est: sic enim ratio ab aliis illam discernit, proprium uero cognomentũ nec ab antiquis accepit, neq; nunc à nobis

Disciplinarum mercaturæ

Secunda definitio sophistæ

Tertia definitio sophistæ

bis accipiet, neq; enim decet. THE. Proculdubio. HOS. In uaria namque & minima scinditur: quæ autem arte procedit, & de iustis iniustis ue, & de alijs generatim ambigit, litigium appellari solet. THE. Plane. HOS. Litigium duplex, alterum patrimoniũ dissipat, alterum pecunias cumulat. THE. Omnino. HOS. Quod itaq; utriq; tribuendũ sit cognomentum, inuenire conemur. THE. Oportet. HOS. Quicunq; contentionis huiusmodi studio delectatus, res suas negligit, uerba aũt audientibus iucunda componit, & quæstiunculas semper aucupat, nõ aliter ut mea fert opinio, quàm nugator & garrulus est uocandus. THE. Sic utiq;. HOS. At uero qui ex priuatis litigijs pecunijs cumulandis incumbit, quomodo uocandus sit, tu nũc uice tua fretus enarra. THE. Quisquis absq; errore respondere uoluerit, sophistam hũc mirabilem quem quærimus, appellabit, quarto se nobis iam offerentem. HOS. Ratio itaq; nunc ostendit sophistam nihil esse aliud quàm genus illud quæstuarium, artificioseq; litigando, aduersando, pugnando, luctando acquirere solitum. THE. Sic est omnino. HOS. Cernis uerum esse quod dicitur, uarium hoc animal esse, utq; prouerbio fertur, Non altera manu duntaxat apprehendendum. THE. An igitur utraq; uti oportet? HOS. Opus est, & pro uiribus sic agendum. eiusmodi uero ipsius uestigium iam percurrimus. Dic age, habemus ne ulla quæ uocamus seruilia nomina? THE. Multa. Sed quænam è multis interrogas? HOS. Talia quædam ut cum dicimus excolare, distribuere, excoquere, secernere. THE. Quid ni? HOS. Carminari præterea, deducere, pectere, aliaq; permulta huiusmodi in artibus reperimus, an non? THE. Quid ab his potissimum ostensurus, exempla hæc inducis, & per omnia sciscitaris? HOS. Ad discernendum quodammodo pertinent quæcunque retulimus. THE. Profecto. HOS. Mea quidem sententia, cum circa hæc una ars in cunctis uersetur, uno quoque nomine nuncupabimus. THE. Quonam? HOS. Discretiuam dicamus. THE. Esto. HOS. Vide rursus, num species huius geminas inuenire possimus. THE. Subitam, ut mihi uidetur, considerationem imponis. HOS. Enimuero in his quæ dictæ sunt discretionibus, partim deterius à meliori secernebamus, partim à simili simile. Sic enim fermè dictum tunc esse uidetur. huius quidem proprium nomen nõ habeo: illius autem quæ melius quod est, relinquit, quod uero deterius abijcit, habeo. THE. Quid istud referas? HOS. Omnis huiusmodi discretio, ut ipse conijcio, communiter purgatio nominatur. THE. Constat. HOS. Nonne geminam purgationis speciem esse quisque dignosceret? THE. Ita forte, si quis aliquãdiu cogitet, ego enim in præsentia ignoro. HOS. Veruntamen species multas corporalium purgationum nomine uno complecti decet. THE. Quas inquis, quóue nomine? HOS. Purgatio animati corporis intrinsecus operans per gymnasticam, & medicinam, & quæ extrinsecus balneis quod dictu uile est, mundat, item quæ inanimata corpora fullonum ministerio abstergendo colorat, & omnia quæ ornandi corporis curam gerũt, sigillatim uaria uiliaq; nomina sortiuntur. THE. Profecto. HOS. Omnino quidem ô Theætete. Ratiocinandi uero progressus nihil magis alterum altero minus ue curat, si purgatio spongijs fomentationibusq; adhibita minus mundat, pharmacum uero magis purificat atque iuuat. nam ut artium omnium intelligentiam consequatur, quodcunque cognatum est, uel non cognatum inuestigando æque singulas artes honorat, aliaq; alijs secundum similitudinem nihilo magis ridicula cẽset. Quinetiam nihilo honestius putat, si militari disciplina, quàm si alia quauis uilissima opera uenatorium opus exerceatur. Et nunc quidem ut quærebas quodam nomine cunctas facultates quæcunq; corpus, aut animatũ, aut inanimatum purgare student, penitus comprehendemus. Nihil utiq; quo ad præsentem pertinet disputationem referet, quodcunq; nomen inuentum decentius uideatur, dummodo à purgationibus animæ sit distinctum, quæcunq; purgant corpus includens. Mentis porrò purgationem ab alijs omnibus secernere nunc intendit, si quorsum uergit inspicimus. THE. Animaduerti equidem, & admitto duas species purgationis esse, animæq; purgationem à purgatione corporis esse diuersam. HOS. Egregiè loqueris, & in hoc insuper mihi obsequere: quod'ue dicturus sum, rursus bifariam diuidere tenta. THE. Vtcunque dixeris, tecum partiri conabor. HOS. Prauitatem in anima aliud q̃ uirtutem dicimus. THE. Aliud certe. HOS. Enimuero purgationem nihil aliud esse diximus, q̃ quod prauum est, ejicere, reliquum uero seruare. THE. Diximus proculdubio. HOS. Siquam igitur circa animam prauitatis ablationem reperiemus, meritò purgationem appellare debebimus.

Quarta definitio sophistæ

Prouerbiũ

Alterum ad coquinariã, alterũ ad lanificiũ: utrũ que discreti onẽquandã significat

THE

THE. Maxime. HOS. Prauitatis in anima species duæ ponuntur. THE. Quænam? HOS. Vna morbi corporalis instar, turpitudinis altera. THE. Haud intelligo. HOS. Morbum forsitan, & seditionem non idem uocas. THE. Etiam quid ad hæc respondeam, nescio. HOS. Num aliud seditionem putas, q̃ naturalis cognationis corruptelam, discordia quadam prouenientem? THE. Nihil aliud. HOS. Turpitudinem uero num aliud quàm deformitatem ex dissonantia eorum quæ natura cognata sunt, resultantem? THE. Istuc ipsum. HOS. Quid porrò, nónne uidemus in eis quorum deprauatus est animus, opiniones à cupidinibus, iram à uoluptatibus, rationem à doloribus dissentire? THE. Et maxime quidem. HOS. Veruntamen cuncta hęc natura cognata sunt. THE. Patet. HOS. Seditionem igitur ac morbum animæ prauitatem uocare decet. THE. Recte. HOS. Siqua uiderimus quæ certo quodam fine proposito, dum ad illud peruenire nituntur, singulis in motibus præuaricentur, atque aberrent, utrum consonantia quadam mutua conuenientiaq̃ communi, an contrarijs causis errare dicemus? THE. Constat quod dissonantia atq̃ intemperie. HOS. Atqui scimus nullum animum sponte aliquid ignorare. THE. Planè. HOS. Ignorantia quidem est dementia quædam animæ, quæ dum ad ueritatem nititur, intelligentia ipsa præuaricatur. THE. Omnino. HOS. Animam igitur ignorantem, inconcinnam atq̃ deformem uocare decet. THE. Videtur. HOS. Sunt ergo duo hæc malorum in anima genera. Vnum cõmuniter improbitas nominat, qui animæ proculdubio morbus est. THE. Ita est. HOS. Alterum ignorantiã quidem nuncupant, prauitatem uero animæ hanc esse confiteri nolunt. THE. Omnino concedendum est, de quo modo dicẽte te ambigebam, duo in anima genera prauitatis existere: & timiditatem quidem intemperantiam q̃, & iniustitiam, cæteraq̃ huiusmodi cuncta morbum existimare debemus: plurimã uero & uariam ignorantiã, turpitudinem. HOS. Nónne circa corpus, his duobus malis, duæ quoq̃ artes sunt repertæ. THE. Quænam? HOS. Aduersus deformitatem gymnastica, aduersus morbum medicinæ peritia. THE. Apparet. HOS. Nónne & aduersus petulantiam, iniustitiam, timiditatem, ex omni genere artium conueniens maxime castigatio & animaduersio est iudicialis censura? THE. Hoc utiq̃ quantum hominum opinio fert consentaneum. HOS. Sed aduersus ignorantiã uniuersam, quod aliud præter doctrinam remediũ inuenitur? THE. Nullum. HOS. Doctrinam uero utrum unam duntaxat ac simplicem, an plura genera illius esse dicẽdum? Immo duo genera eius summa esse animaduerte. THE. Animaduerto equidem. HOS. Hac uia quamprimum id inuenturi mihi uidemur. THE. Qua? HOS. Si ignorantiam geminam esse consideremus. Ea siquidem duplex duplicem docendi rationem exigit, ut harum singulæ singulis illarum reddantur. THE. Nunquid iam tibi constat quod nunc quæritur? HOS. Magnam quandam & onerosam ignorantiæ partem uideo, cunctis alijs eius partibus præponderantẽ. THE. Quam? HOS. Hanc, cum quis illa quæ nescit, scire se putat. ab hac nimirum omnes quæcunq̃ nos fallunt opiniones, proficiscuntur. THE. Ita est. HOS. Atq̃ huic soli ignorantiæ parti, inscitiæ nomen conuenire existimo. THE. Prorsus. HOS. Doctrinæ itaq̃ partem qua ab hac ignorantia liberamur, quomodo appellandam cẽses? THE. Reor equidem partem aliam doctrinas artium nominari, hanc uero disciplinam. HOS. Sic fermè inter omnes Græcos uocatur. Nobis autem hoc præterea considerandum, utrum indiuiduum sit totum hoc, an diuisionem aliquam habeat cognomine dignam. THE. Considerandum profecto. HOS. Videt itaq̃ mihi et hoc diuisionem suscipere. THE. Qua ratione? HOS. Eius utiq̃ facultatis quę sermone docet, pars quædam asperior, quædam lenior esse uidetur. THE. Qualem utram que dicimus? HOS. Vnam quidem ueterem ac patriam, qua aduersus filios maxime utebantur, & nunc etiam plerique utuntur, quotiescunq̃ delinquunt, partim grauiter obiurgantes, partim mitius admonentes. Vniuersum hoc admonitionem possumus nuncupare. THE. Ita est. HOS. Id profecto nonnulli secum rursus ratiocinando sibijpsis concesserunt, omnem inscitiam inuoluntariam esse putandam, nullumq̃ discere illa, quæ scire credit, affectaturũ, multoq̃ labore admonitoria disciplina uix quicq̃ proficere posse. THE. Recte putant. HOS. Quinetiam alia quadam uia ad opinionem huiusmodi eruendã pergunt. THE. Quanam? HOS. Exquirunt scisciturique in his rebus quæ quis optime intelligere & exprimere arbitratur, cum nihil ueri dicat. Deinde errantium opiniones facile discutiunt, easq̃ rationibus colligentes, in unum inuicem conducũt, atq̃ illas ostendunt

Ignorantia quid
Qualis sit ignara anima

sibijpsis

sibijpsis de ijsdem, & ad eadem, & secundũ eadem esse contrarias. Illi uero hoc inspicientes secum ipsi indignant, & erga alios mites euadunt: atq̃ hoc pacto magnas durasq̃ opiniones deponunt. Quę quidẽ liberatio auditu liberationũ omnium iucundissima est, & reuera firmissima. Enimuero ô dilecte puer, qui hos purgare aggrediuntur, haud secus q̃ medici corpora curandos existimant. Medici namq̃ tradunt salubribus epulis non prius nutriri corpus q̃ impedimenta pellantur. Similiter isti non prius egregias doctrinas conferre animæ censent, q̃ redargutus is qui errat, erubescat, repulsisq̃ doctrinę impedimentis, falsis uidelicet opinionibus, purus euadat, nec alia præter illa quæ noscit, nosse se putet. THE. Optima modestissimaq̃ omniũ facultas hæc est. HOS. His de causis ô Theętete dicẽdum, summã præcipuãq̃ purgationem esse redargutionẽ: eum ue qui nõ redargutus est, etiam si rex magnus sit, quandoquidẽ in maximis est impurus, rudem turpemq̃ esse secundum illa quibus purissimus pulcherrimusq̃ esse debet, quisquis est felix reuera futurus. THE. Sic est omnino. HOS. Quosnam homines arte hac uti dicemus? Vereor enim sophistas dicere. THE. Quamobrẽ? HOS. Ne illos plus q̃ deceat, honoremus. THE. Veruntamen quæ modo dicta sunt, tali cuidam similia esse uidentur. HOS. Atqui etiam canis lupus maxime ferus mãsuetissimo. Eum uero quià deceptione tutus uideri debet, à similitudine summopere cauere oportet, lubricũ porrò & occultum hoc genus. Sed esto, neque enim de exiguis terminis disceptatur, quãdo diligenter hoc uitare student. THE. Cõsentaneum. HOS. Esto igitur discretiuæ artis species purgatoria, purgatoriæ aũt pars quæ mundat animam, seligatur: huius docendi facultas: doctrinæ, disciplina educatio q̃: disciplinæ educationis q̃ redargutio illa quæ uersatur circa temerariã sapiẽtiæ opinionem, ut præsens oratio monstrat, nihil aliud q̃ nobilis genere sophistarum facultas esse dicatur. THE. Dicatur planè. Ambigo tamen quid potissimũ è multis quæ sese nobis offerunt, sophistam esse reuera affirmare cõueniat. HOS. Et merito ipse dubitas, quãdoquidẽ ipsum quoq̃ sophistam ambigere uerisimile est omnino quanam uia rationes nostras effugiat. Scite namq̃ prouerbio dicitur, omnes effugere difficile esse. Nunc igitur instandum maxime. THE. Præclare loqueris. HOS. Primum quidem hunc ueluti cursum sistentes paululum respiremus, & inter nos ratiocinemur simul interquiescentes. Age resumamus q̃ uarias præ se formas sophista iam tulerit. Prima inuestigatione apparuit iuuenum ac diuitum mercenarius esse uenator. THE. Ita. HOS. Secunda mercator quidam circa animi doctrinas. THE. Omnino. HOS. Tertia circa hæc eadem caupo. THE. Et hoc. Quarta circa doctrinas suorum uenditor inuentorũ. HOS. Optime in memoriã reuocasti. Quintam uero ego ipse reducam. Certator quidam circa sermones, & artificiosus nimium litigator. THE. Sic utiq̃ constitit. HOS. Forma sexta ambigua quidem, ponenda tamen, & in præsentia quodãmodo concedenda: purgator quidam animæ uisus est opiniones extirpans omnes quæ doctrinis impedimento sunt. THE. Sic est prorsus. HOS. Nunquid aduertis quotiens aliquis multorũ peritus uidetur, unius uero cuiusdam artis nomine nuncupari, hanc uisionem non esse sanam? Imò constat eum qui circa artem aliquam sic afficitur, nõ posse illud ipsum inspicere, ad quod doctrinę omnes huiusmodi tendunt. Quo circa multis pro uno nominibus eum qui uarijs scientijs uidetur imbutus, appellat. THE. Ita quodammodo natura institutũ id esse apparet. HOS. Ne igitur & nobis idem propter socordiam in hac indagatione cõtingat, repetamus in primis unum aliquid eorũ quæ de sophista sunt dicta. Vnum quippe ex illis præcipue sophistæ nomen significasse mihi uidetur. THE. Quid illud? HOS. Contradictorem illum esse diximus. THE. Diximus certe. HOS. Nonne & alios ut idem efficiant, edocere? THE. Hoc quoq̃. HOS. Videamus nunc circa quid maxime cõtradictores efficere alios sophistæ se prædicant. Cõsideratio uero nostra hinc sumat exordiũ. Num in rebus diuinis quæcunq̃ uulgus latent contradicendi facultatem præstant? THE. Certe hoc de illis dicitur. HOS. Quid aũt de his quæ oculis conspiciuntur, cœlo ac terra, & hisce rebus quæ his continentur? THE. Quid maxime? HOS. Etenim in priuatis colloquijs quotiens de generatione essentiaq̃ generatim aliquid dicitur, uidemus illos ad contradicendũ uehemẽtes esse, & alios sui similes reddere posse. THE. Omnino quidẽ. HOS. Quid uero circa leges ac rempub. nõne in his quoq̃ contentiosos homines se efficere profitentur? THE. Nemo, ut ita dixerim, cũ illis differeret, nisi hoc polliceretur. HOS. Quæ uero aduersus singularũ artium professores contentionis studio af-

Similitudo cauenda

Prouerbiũ

Sex formæ, & definitiones sophistæ

In quibus contradicere docent sophistæ

ferri debeant, paſsim ſcripta circunferuntur. THE. Quæ Protagoras de palæſtra cæteriſq; artibus ſcripſit, dicere mihi uideris. HOS. Et de multis quidem aliis ô beate. Verũ ars ipſa cõtradicendi, nonne ſummatim facultas eſt, quæ omnia in cõtrouerſiã deducere poteſt? THE. Nihil fermè prætermittere uidetur. HOS. Tu uero per deos ô puer, fieri hoc poſſe putas? Forte em̃ uos iuuenes acutius hoc inſpicitis. Senes uero nos obtuſius. THE. Quid iſtud & quale? Neq; enim quod nunc quæris intelligo. HOS. Quærebã utrum hominum quiſpiã ſcire omnia poſſet. THE. Beatum profecto hoſpes noſtrũ genus eſſet. HOS. Quonam pacto ignorans quiſpiã aduerſus intelligentem contradicẽdo ualidum quicq; inferre poterit? THE. Nullo. HOS. Quid ergo in illa Sophiſtarũ facultate mirabile uidetur? THE. Circa quid maxime? HOS. Quonã tandem pacto iuuenibus poſsint perſuadere, ſe unos omniũ in rebus ſingulis eſſe ſapientiſsimos: conſtat enim quod niſi recte contradicerent, aut niſi illis recte cõtradicere uiderent̃, ac tales cum uidentur niſi aduerſando exiſtimarentur eſſe ſapiẽtiores, uacui occupationibus eſſent, & nemo quod tu dicebas, obiata pecunia ab iſtis eruditi cuperet. THE. Nemo penitus. HOS. Nũc uero cupiunt. THE. Ac uehemẽter. HOS. Videñ arbitror illa in quibus aduerſañ, optime ſcire. THE. Quid ni? HOS. Repugnant aũt in omnibus. Nõne? THE. Abſq; dubio. HOS. In omnibus itaq; ſapientes diſcipulis eſſe uidẽñ. THE. Cur non? HOS. Neq; tamen ſunt: impoſsibile quippe id eſſe cõſtitit. THE. Impoſsibile ſanè. HOS. Opinatricem igitur circa omnia potius q̃ ueram ſcientiã habere Sophiſta nobis apparuit. THE. Prorſus. Ac quæ modo dixiſti, recte admodũ dicta uidentur. HOS. Ponamus ergo exemplũ aliquod iſtorum perſpicuum. THE. Quale? HOS. Hoc, ſed attende diligenter, atq; apte reſponde. THE. Quale inquã. HOS. Perinde eſt ac ſi quis aſſereret, nec dicere, nec contradicere ſe, ſed ſcire facere, ac efficere poſſe, ut arte una cuncta ſciantur. THE. Quomodo cuncta dicebas? HOS. Principium ſermonis huius ſtatim ignoras. Quid enim hæc dictio, cuncta, ſignificet, non intelligis. THE. Nõ certe. HOS. Dico in numero omniũ eſſe me acte, & alia quoq; animalia arboresq;. THE. Quomodo inquis? HOS. Siquis me acte, cæteraq; uiuẽtia omnia ſe facturũ promittat. THE. Quẽ faciendi modũ dicis? Non enim dicis agricultorem quenq̃; nam animaliũ factorem aiebas. HOS. Aio, & terræ præterea, & maris, cœliq;, ac deorum aliorumq; omniũ: & cum ſingula breui finxerit, unũquodq; exiguo precio uendet. THE. Iocum quendã narras. HOS. Quid uero? nõne & ille iocari dicendus eſt, qui omnia ſe noſſe prædicat, aliumq; docere omnia exigua quadã mercede breuiq; tempore profiteñ? THE. Prorſus. HOS. Iocandi uero ſpeciẽ habes ullam magis artificioſam iocundamq; q̃ imitationem? THE. Nullam. amplam ſanè ſpeciem dixiſti in uno omnia comprehendentẽ atque multiplicem. HOS. An non intelligimus eum qui arte una cuncta facturũ ſe pollicetur, pingẽdi arte fingentẽ eiuſdem nominis rerum ſimulacra, dementes etiã pueros poſſe decipere, dum picta eminus ſpeciãda proponit, quaſi quodcunq; uelit, efficere poſſit? THE. Quid prohibet? HOS. Nõne & aliam circa ſermones talem artẽ eſſe putamus, qua ſeductores quaſi præſtigijs quibuſdã utentes, adoleſcentulos procul à ueritate rerum ad huc exiſtentes decipere ualeant, imagines quaſdã ueriſimiles loco uerarũ rerum auribus inculcãdo, adeò ut uera eloqui, omniumq; hominũ eſſe in omnibus ſapientiſſimi uideantur? THE. Nihil prohibet aliam quandã eiuſmodi eſſe artem. HOS. Neceſſe eſt multos ô Theætete, eorũ qui hæc audiuerunt, cũ adoleuerint, ac res ipſas eminus cõſideraũerint, & ueris iam animis res manifeſte attrectare coactos, priſtinas opiniones abijcere, atq; ita cõmutare ut exigua uideantur quæ magna, difficilia quæ facilia, & ſingula paſsim ſermonibus cõcepta phantaſmata, actionũ progreſsibus in contraria uerti cogant̃. THE. Ita mihi uideñ, prout meæ huius ætatis iudiciũ eſt. Arbitror enim me adhuc ex eorũ numero eſſe qui à uero procul abſunt. HOS. At uero nos præſentes tibi opem ferre conabimur. Et nunc quidem conemur q̃ proxime abſq; dolo Crinis intelligentiã adhibere. De ſophiſta in primis mihi dicas. Vtrum inter nos conſtet præſtigiatorẽ quendam hunc eſſe, uerarum q̃ rerum imitatorem: an adhuc ſuſpicamur ne fortè ueram illarũ rerum ſcientiã habeat, de quibus contradicere alijs poſſe uideñ. THE. Quis ulterius ſuſpicet hoſpes? iam ex his quę dicta ſunt, patet eum ex illorũ numero eſſe, qui una quadã diſciplina pollent. HOS. Præſtigiator itaq; & imitator quidã eſt dicendus. THE. Proculdubio. HOS. Deinceps cauendum eſt ne prædã hanc dimittamus, fermè nanq; ſophiſtã ueluti uerriculo quodam irretitum ratiocinando cõprehendimus. Quapropter hoc ſaltem minime ſubterfugiet. THE. Quid iſtud? HOS. Quòd uidelicet unus quidam eſt ex his qui impoſturis & præſtigijs ſalluñt. THE. Idem quoq; mihi uidetur. HOS. Viſum eſt igitur q̃primum artem imaginariã ſimulacrorum uidelicet effectricẽ diuidere oportere: cumq; illam ingreſsi fuerimus, ſiquidem adhuc nos ſophiſta expectet, capere illũ ſicut regio eſt ſermone mandatũ, et illi tradendo prædã oſtendere. Sinautem ſubintrãs artis imitandi particulas deliteſcat, inſequẽdum eſſe, & partem qua ſeſe occulit, diuidendã aperiendamq; quouſq; omnino comprehendatur. Nam nec iſte, nec aliud ullum genus eum fugiet qui per omnia ſigillatim methodo diſquirere poteſt. THE. Recte mones, atq; ita agendũ. HOS. Secundũ ſuperiorem diuidendi rationem duas nunc imitationis ſpecies cernere mihi uideor. Ideam uero quã quærimus, utra in ſpecie ponam ambigo. Tu uero? THE. Haſce prius ſpecies duas diſtingue, atq; declara. HO. Vnã quidẽ aſsimulandi artẽ uideo, cuius opus eſt, ſecundũ exẽplaris cõmenſurationes quo ad longitudinẽ, latitudinem, profunditatẽ, conuenientesq; colores æmulam imaginẽ fabricare. THE. Quid uero, nõ omnes qui aliquid imitãtur, id proprijs uiribus agunt? HOS. Nequaq̃. hij præſertim qui magnum aliquod opus aut fingunt aut pingunt. Si enim ueram pulchrorum cõmenſurationem ſimulacris præberent, minora q̃ decet ſuperiora membra, maiora uero quæ infrà ſunt apparerẽt. propterea quod illa eminus hæc comminus à nobis cõſpiciañ. THE. Omnino, HO. Ergo artifices ueritate dimiſſa, non eas quæ reuera ſunt, ſed quæ uidentur pulchræ cõmenſurationes, ſimulacris ipſis accõmodant. THE. Prorſus. HOS. Nõne igitur ſpecies altera aſsimulatrix cum uideatur, uocari non debet? THE. Certe. HOS. Partem igitur alterã, aſsimulatricem ut ſuprà dixímus, appellabimus. THE. Sic prorſus THE. Quid porrò quod apparet quidem pulchro ſimile, cum non ſit pulchrũ, & ſi quis penitus inſpicere queat, nec ſimile, cui ſimile uidetur, quo illud nomine nuncupabimus? an non quia apparet quidem, neq; tamen eſt ſimile, phantaſma dicendũ? THE. Profecto. HOS. An nõ plurima & in picturis pars hæc & in uniuerſo imitationis genere eſt? THE. Nempe. HOS. Artem uero illam qua phantaſma fingitur non imago, phantaſticã meritò nominandã putamus. THE. Conſentaneũ eſt. HOS. Has equidem duas imaginarię facultatis ſpecies ſuprà ponebam. Vnam quæ ſimilitudines efficit. Alterã quæ phantaſmata. THE. Recte. HOS. Atq; id quod ambigebã, utra in ſpecie ſit ſophiſta ponendus, neq; dum ſatis uideo. Reuera mirandus uir iſte, cognituq; difficilis: quando quidẽ & nunc q̃ ſcite tergiuerſatus, in obſcurã ſpeciei latebras ſeceſsit. THE. Videtur. HOS. Nunquid igitur hoc intelligens, mihi nunc aſſentiris? an impetus quidam propter hunc ſermonẽ ita te conſuetum induxit, ut repente cõfitereris? THE. Quorſum hæc? HOS. In arduam profecto conſiderationẽ incidimus. Semper enim tam in præterito q̃ in præſenti tempore maxime dubium eſt quod dicitur: Apparere quidem hoc atq; uideri, eſſe uero nequaq̃: & aliquem loqui quædã, nõ tamen uera. Mirandũ quippe Theætete ſi is ſibi non cõtradixerit, qui aſſerit quod reuera & dicere & opinari falſa contingit. THE. Cur? HOS. Quia talis locutio, id quod non eſt, eſſe admittit. Falſum nanq; haud aliter quod eſt fieret. Magnus aũt Parmenides ô puer, dum pueri adhuc eſſemus, ſtatim ab initio aſsidueq; id deteſtatus eſt. Sic enim carminibus paſsim iocatur. Nunquã, inquit, & nullo modo ſunt illa quæ non ſunt. Sed tu hoc tramite quærens mentem cohibe. Ab illo itaq; teſtimoniũ perhibetur, ſermoq; huiuſmodi ſi mediocriter diſcutiaẽ, rem patefaciet. Age hoc in primis, ſi tibi placet, inſpiciamus. THE. Mea quidem nihil intereſt, ipſe uideris, & quà præſtare putas, eà & tu pergas, & me ducas. HO. Ita prorſus agendũ, & mihi reſponde, nũ pronũciare q̃ nullo modo eſt, audeamus. THE. Quid ni? HOS. Si quidẽ nullius cõtentionis aut ioci gratia quærendũ de his uel reſpõdendũ ſit, imò audientiũ quem piam oporteat ſeriò nobis nomen hoc, non ens, declarare quò referendũ ſit, cogniturum eum putamus quò ſe uertat, quid ue & quõ interroganti demonſtret? THE. Rem arduã ſciſcitaris, unicq; mihi, ut ita dicam, prorſus ignotam. HOS. Hoc ſaltem cõſtat, quod id nomen non ens nulli eorum quæ ſunt, attribuendũ. THE. Quomodo enim id fieret? HOS. Cum uero ad ens, ut ita dixerim, referri non poſsit, neq; etiam ad aliquid referendũ. THE. Quonam pacto? HOS. Id quoq; nobis patet, quod dictio hæc aliquid circa ens aliquod ubicq; pronunciatur, atq; impoſsibile eſt ipſum aliquid ſolũ & quaſi nudatũ ab omnib. his quæ ſunt ſeorſum enunciare. THE. Impoſsibile certe. HOS. Num ita conſiderans confiteris, ne-

Ars cõtradicẽdi omnia in cõtrouerſiã deducere poteſt

Nullum omnia ſcire & poſſe

Imitatoria omnia facit

In ſermonibus eſſe artem ſimilem pictoribus

Septima definitio ſophiſtæ

Vide Vitruuium de ratione columnarum

Vide Quin. libro xij. capi. x.

Mirãda dubitatio de nõ ente. Sẽtentia Parmenidis de eo quod nõ eſt

ris,neceſſariũ eſſe eum qui aliquid dicit,unum aliquid dicere? THE. Ita. HOS. Vnius por
Aliquid eſt ſignũ unius rò ſignũ, ipſum aliquid eſſe dices,duorũ & pluriũ aliquar? THE.Dicam planè. HOS. Eum
uero qui non aliquid dicit,neceſſe eſt neq; unum quid,id eſt nihil dicere? THE.Neceſſa-
rium eſt omnino. HOS.Neq; id concedendũ,hominem talem dicere quidem aliquid,ſed
non unũ quid,id eſt nihil dicere. THE. Atqui neq; loqui dicendus eſt ille qui conatur nõ
Dubitatio ens proferre.Sermo igitur finem dubitãdi haberet. HOS. Nondum magnum hoc dicas.
maxima et Extat em̃ adhuc ô beate circa hæc dubitationũ maxima atq; prima,quæ circa ipſius prin-
prima de cipium accidit. THE. Quo pacto id dicas,declara,amabo,neq; te pigeat. HOS. Ei ſanè qđ
non ente eſt,aliquid alterũ eorum quæ ſunt,contingere poteſt. THE. Nihil prohibet. HOS. Ei ue-
ro quod nõ eſt,aliquid ne ex his quæ ſunt,adeſſe unquam poſſe dicemus? THE. Nequa-
quam. HOS. Vniuerſum numerorũ genus in ordine eorũ quæ ſunt,ponimus? THE. Cer
te,ſi modo aliud quicquã in eo ponendum. HOS. Quare nec numerorum multitudinẽ,
neq; unum nõ enti adhibeamus. THE.Haud recte adhiberemus,ut ratio nobis oſtendit.
HOS.Quo pacto igitur uel ore proferret quiſquã,uel cogitatione cõprehenderet ea quę
non ſunt,uel non ens ſeorſum à numero? THE.Dic qua? HOS. Quotiens non entia dici-
mus,nónne numeri multitudinẽ tentamus opponere? THE. Vtiq;. HOS. Quotiens autẽ
Non ens in non ens,unum? THE.Manifeſtũ id quidem. HOS.Enimuero neq; iuſtum,neq; rectũ eſſe
cogitabile diximus,ut quis non enti ens adiungere audeat. THE. Vera loqueris. HOS. Animaduer-
& ineffabi tis ne quod neq; proferri,neq; recte dici,neq; cogitari nõ ens ſecundũ ſeipſum poteſt,ſed
le incogitabile ineffabileq; & irrationale exiſtit? THE. Penitus. HOS. Nunquid pauloan-
te mentitus ſum,cum dixi maximã circa illud dubitationẽ me illaturum? THE. Aliã igi-
tur iſta maiorem adducere poſſumus? HOS. Quid uero ô mirifice adoleſcens? an non ex
his quæ dicta ſunt,uides,quod nõ ens tantis eum qui ipſum redarguit,obſundit tenebris,
ut cum primum redargutionẽ aggreditur,ſibimet aduerſari cogatur? THE. Dic clarius.
HOS.Haud opus eſt clarius aliquid mea quidem ſententia cõſiderare. Equidem cũ ſup-
poſuiſſem non ens,nec uniusnec multorũ eſſe particeps,tamen & pauloante & nunc e-
tiam unum ipſum protuli, dum hoc ipſum non ens pronunciarẽ.percipis ne? THE. Per-
cipio. HOS.Quinetiam ſuprà inexplicabile ipſum & ineffabile & irrationale eſſe dixi,te-
nes? THE.Plane. HOS. An non dum ipſum eſſe ei applicare conarer,contraria ſuperiori
bus proferebam? THE. Videris. HOS.Nonne cum hoc illi attribui, quaſi de uno locutus
ſum? THE.Abſq; dubio. HOS.Imò & irrationale dum dicerem,inexplicabileq; & ineffa-
bile ſingulariter pronunciarẽ,perinde ac ſi unum eſſet,uerba de hoc faciebã. THE. Quid
ni? HOS.Diximus ſanè ſi modo quis recte loqui uoluerit, neq; ut unũ, neq; ut multa de-
terminare ipſum debere,neq; omnino ipſum uocare.Nam quadã in ſpecie, appellatione
huiuſmodi poneretur. THE.Prorſus. HOS.De me igitur quid deinde dicat aliquis? Ete-
nim & ſuprà & nunc me in hac pugna aduerſus non ens ſuccubuiſſe comperiet: itaq; ex
me de nõ ente loquente,nõ eſt cur firmũ rectumq; aliquid expectes.Sed de te iam ſi pla-
cet,uideamus. THE. Quid ais? HOS. Age, conare bene & generoſe,es enim iuuenis, &
omni mentis conatu rectum aliquid de nõ ente proferre,illi nec eſſentiã,nec unum, neq;
numeri multitudinẽ adhibens. THE. Quàm temerarius eſſem, ſi eandẽ qua tu ſuccubui-
ſti pugnam aggrederer. HOS. Ergo ſi uis, te ac me prætermittamus, & donec in aliquem
qui poſſit,incidamus,interim dicamus ſophiſtã præ cæteris uerſute admodũ obſcuris ſe-
ſe in latebris occuluiſſe. THE.Et maxime quidẽ. HOS. Veruntamen ſi phantaſtica quadã
arte pollere ſophiſtã aſſeruerimus:facile ex iſto uſu dicendi aduerſus nos occaſionem na
ctus,in cõtrarium ſermones uertet.Nam dum ipſum ſimulacrorũ auctorem uocabimus,
quid maxime ſimulacrũ dicamus,interrogabit. Cogitandũ protinus Theætete, quid ita
percontanti ſophiſtæ reſpondeamus. THE. Dicemus uidelicet ſimulacra eſſe illa quæ in
aquis & ſpeculis offerunt̃,picta quoq; & typis expreſſa & huius generis alia. HOS. Vide
ris Theętete,ſophiſtã cõſpexiſſe nunq;. THE.Cur? HO. Videbit̃ tibi hallucinari,aut ocu-
lis carere prorſus. THE. Qua ratione? HOS.Ridebit te qui per figuras ſpeculaq; reſpõde-
ris, perinde ac ſi tu uidens cũ uidente loquaris:ſimulabitq; nec aquas,nec ſpecula,nec eo
rum quicq; quæ uidentur,ſed nec uiſum ipſum ſe noſſe, atq; de hoc tantum ſciſcitabitur.
THE.De quonam? HOS. De eo inq;,quod his omnibus quæ dixiſti,cõmune eſt,& quod
quaſi unum in multis ſit uno nomine ſimulacrũ appellaſti.Strenue itaq; certa,neq; igna-
ue ce-

ue cedas uiro,ſed generoſe reſponde. THE.Quid aliud ô hoſpes,ſimulacrũ eſſe dicamus,
q; quod ad ueri ſimilitudinem accedit quodam modo,cum ſit ipſum aliud? HOS. Cum a-
liud tale dicis,utrum uerum,an aliud quiddã intelligi uis? THE. Verum nullo modo,ſed
ſimile. HOS.Nunquid uerum uere ens uocas? THE.Idipſum. HOS. Non uerũ autem ue-
ri contrarium? THE.Quid prohibet? HOS. Si ergo id quod ſimile uocas,uerum eſſe ne-
gas,ens quoq; exiſtere negas.eſt tamen. THE.Quo pacto? HOS. Eſſe quidem,ſed nõ ue-
re eſſe fateris. THE. Certe non uerum ens,ſed imaginem ueram. HOS.Ergo non uere eſt
ens id quod uere eſſe imagitiem dicimus,& non uere ens eſt uere. THE. Videtur nõ ens
cum ente miris modis implicitum. HOS.Cur non mirum uideatur? cernis quàm argute
multiceps iſte ſophiſta nunc rurſus tergiuerſando nos inuitos non ens quodammodo eſ-
ſe fateri coegerit? THE. Quis nõ uiderit? HOS: Qua igitur ratione eius artẽ definiemus,
ita ut nobis cõſtemus? THE. Quid maxime ueritus ita loqueris? HOS. Quia enim ſophi-
ſtam circa phantaſmata deceptorem quendam aſſerimus, eamq; artem decipiendi aſtu-
tiam nominamus,utrum ne animam noſtram falſa opinari captiunculis eius irretitam,an
aliud quiddam dicemus? THE. Non aliud certe. HOS. Falſa opinio eſt, eorum quæ ſunt
opinari contraria? THE. Contraria. HOS. Ais igitur falſam opinionem, quæ non ſunt o-
pinari? THE. Aio. HOS. Vtrum non eſſe quæ nõ ſunt,putat? an quodammodo eſſe quæ
nullo modo ſunt. THE. Si quis unquam quoquo modo opinando mentitur, neceſſe eſt
ut quæ non ſunt,eſſe quodammodo iudicet. HOS. Nonne etiam quæ omnino ſunt, nul-
lo modo eſſe putabit? THE.Id quoq;. HOS. Et hoc falſum ſimiliter? THE. Et hoc. HOS:
Quinetiam ſermo mendax eadem ratione cenſebitur, qui uidelicet quæ non ſunt,eſſe, &
contrà,quæ ſunt,non eſſe pronunciat? THE.Haud aliter mendax effici poteſt. HOS. Fer
mè non aliter. Non tamen hæc ſophiſta fatebitur. Quo enim pacto mentis compos hæc
admiſerit,ſiquidem conſentaneum eſt ſuperiora illa,nec dici,nec proferri, neq; deſcribi,
neq; cogitari poſſe certum eſſe? Intelligimus quid dicat Theætete? THE. Quid ni intelli-
gamus? obijciet enim nobis,ſermonem noſtrum ſibimet repugnare,cum nunc nõ ens in
opinione & locutione ponamus. Vnde ſæpe cogi nos dicet nõ enti ens admouere. quod
tamen fieri non poſſe ſuprà conuenimus. HOS. Recte in memoriam reuocaſti. Sed con-
ſultandum iam quid de ſophiſta agere nos oporteat. Nam ſi eum in arte præſtigiatorum
mendaciumq; ponentes,definire conemur, obiectiones permultæ dubiæq; naſcuntur.
THE.Patet. HOS.Exiguam hactenus illorum particulam cum innumeræ,ut ita dixerim,
ſint,proſecuti ſumus. THE. Si hæc ita ſe habent,impoſsibile eſt Sophiſtam comprehen-
dere. HOS. Quid ergo? num ab inueſtigatione propter molliciem deſiſtemus? THE.Nul
lo modo deſiſtendum arbitror,ſi qua ex parte hunc uirũ capere ualeamus. HOS. Veniam
itaq; dabis,&,ut modo dicebas,boni conſules,ſi uel leuiter in quæſtione tam ardua profe
cerimus. THE.Dabo, & libenter quidem. HOS. Hoc abs te potiſsimũ peto. THE. Quid
nam? HOS.Ne me quaſi patricidam quendam fieri cenſeas. THE. Quorſum hæc? HOS:
Nam neceſſe erit patris Parmenidis ſermonem propulſantibus examinare, cogereq; nõ
ens eſſe quodammodo,& ens rurſus quoquo modo non eſſe. THE. Videtur hoc ſanè in
his ſermonibus contendendum. HOS. Qui enim non uideatur? niſi enim iſta redarguan-
tur cõcedantur ue,nemo poterit de falſis ſermonibus loqui,uel opinione,uel ſimulacris,
aut imaginibus,aut imitationibus phãtaſmatibus ue,aut de his artibus quæ circa hæc uer
ſantur, quin riſum audientibus moueat, dum ſibimet contraria proferre cogetur. THE.
Vera loqueris. HOS. Propter hæc aduerſus paternum ſermonem inſtare audendum, uel
dimittẽdum omnino, ſi qua pigritia ſeu uerecundia detinemur. THE. At nihil prohibe-
bit quo minus id faciamus. HOS. Tertium præterea quiddam, & ipſum exiguũ quidem,
abs te poſtulo. THE. Dic ſodes. HOS. Dixi pauloante me circa talium redargutionem
cum ſemper tum in præſentia nimis defatigari. THE. Dixiſti ſanè. HOS. Vereor ne pro-
pter illa quæ à me dicta ſunt,furioſus tibi uidear, ſtatim me ſurſum deorſum ue permu-
tãs. Nam tui gratia confutationẽ illius ſermonis aggrediemur,ſi fortè cõfutemus. THE.
Hac ergo de cauſa forti animo ad pugnam accingere. Neq; enim me iudice,deliquiſſe di-
ceris,ſi eum ſuſceperis confutandum. HOS.Vndenam commodius diſputationem hanc
diſcrimine plenam exordiemur? Hoc utiq; calle ô puer,eundum neceſſariò puto. THE.

Contra Par menidẽ di/ ſputatur

Quonam? HOS. Vt quæ faciliora uidentur, primum diſcutiamus, ne rerum difficultate deterriti, ab inceptis protinus deſiſtamus, ſed ut facile cõmuni conſenſu differendo perga mus, quaſi leuiter ac bene de his iudicare poſſimus. THE. Planius quod ſentis, exprime.

Opiniones ponẽtiũ numerum entium

HOS. Facili diſputatione uidetur hæc Parmenides proſecutus, & quiſquis alius unquam quot & qualia ſint entia, determinare eſt auſus. THE. Quo pacto? HOS. Fabulam nobis tanquam pueris unuſquiſque narraſſe uidetur. Vnus quidem, quod tria ſunt quæ exiſtunt, quod' ue illorum quędam inuicem quandoq; pugnant, interdum uero cõciliata in unum coeunt, pariuntq;, & progenitis porrigunt alimenta. Alter uero duo poſuit, humidum & ſiccum uel calidum & frigidum, eaq; coniugauit inuicem, atq; expediuit. Eleatica uero apud nos doctrina à Xenophane, imò & ab antiquioribus originem ducens, omnia quæ eſſe dicuntur, ut unum ponit, fabuloſeq; differit. Iades autem, & Siculæ muſæ quædam his poſteriores, ambo hæc inuicẽ implicare tutius cenſuerunt, ita ut ens & multa & unum ſit, diſcordia uero & cõcordia teneatur. Diſſidens enim ſemper congreditur, ut muſæ uehementiores canunt. Remiſſiores uero muſæ ſemper hæc ita ſoluunt ſuſpenduntq;. Et uniuerſum hoc uiciſſim tum unũ et amicum ſibi propter Venerem eſſe, tum multa & ſibijpſi diſſidens per diſcordiam. Durũ eſt aũt aduerſus tam inclytos antiquoſq; uiros me, uera ſiue falſa dixerint, ferre ſententiam. Tantum hoc ſine inuidia aſſerere poſſumus. THE. Quid? HOS. Quod nos multos nimium contempſerunt. Nam ſuum quiſque opus exequitur, nulla noſtri cura adhibita, utrum aſſequamur nec'ne. THE. Quo pacto inquis? HOS. Quotiens illorum aliquis ait, quod eſt, uel fuit, uel fit, multa aut unum, aut duo, & calidũ frigido mixtum, diſcretiones quaſdam concretionesq; inducens, quid per deos Theætete ex his ſignificari conijcis? Ego quidem dum eram iunior, ſiquando id ipſum non ens de quo nunc ambigimus, proferretur, exacte me intelligere confidebã. Nunc uides quo de hoc dubitantes redacti ſumus. THE. Video equidem. HOS. Fortè uero & circa ens idem nihilominus noſter animus patitur. Hoc enim intelligere nos quotiens proferretur, affirmabamus, illud uero minime, cum ſimiliter, ut puto, utrunq; intelligamus. THE. Fortè. HOS. Idem quoq; de cæteris quæ ſuprà narrauimus, dictum ſit.

THE. Nempe. HOS. De multis quidem poſtea ſi uidebitur, conſiderabimus: de maximo uero præcipuoq; & primo nunc iam cogitandum. THE. Quod ais? an de ente primum quærendum cenſes, quid maxime ſignificare uelint qui illud enunciant? HOS. Planè intellexiſti Theætete. Aio equidem ita nos diſputare debere, ac ſi adeſſent illi, atq; ita interrogare. Ouos quicunq; calidum & frigidum, aut aliqua duo talia cuncta eſſe aſſeueratis, quid hoc in ambobus exiſtere uultis, quotiens ambo atq; utrunq; eſſe dicitis? hoc ipſum eſſe, quid à nobis intelligi debet, cum uos profertis? Vtrum tertium quiddam præter illa duo? Quod ſi ita eſt, tria genera iam ſecundũ uos, non duo tantum ponẽda uidentur. Sin autẽ alterũ è duobus ipſum ens uocatis, haud ſimiliter utraq; eſſe dicetis. Vtrunq; enim unum eſſet, nõ duo. THE. Vera loqueris. HOS. Nunquid ambo ens uocare uultis? THE. Forſitan. HOS. Atò amici, dicemus, hoc quoq; modo duo hæc unum affirmaretis. THE. Recte infers. HOS. Poſtquam igitur nos in hoc defecimus, uos ſaltem nobis rem aliquando declarate, quid hoc nomine ens ſignificare uultis, cum id pronunciatis: conſtat enim uos iamdiu rem nouiſſe. nos autem hactenus ſcire putauimus, nunc hæſitamus. quam ob rem hoc nos in primis docete, ne dum quę traditis, diſcere opinamur, nos opinio fallat. Si hæc exigamus tam ab ijs quàm ab alijs qui pluſquã unum ipſum omne ponunt, nunquid errabimus? THE. Minimè omniũ. HOS. Quid ad eos qui omne unum eſſe tradunt, nónne quærendum pro uiribus quid ens ipſum dicant. THE. Cur non? HOS. Ad hæc ergo reſpondeant. unum dicitis eſſe ſolum? dicimus reſpõdebunt. an non? THE. Ita. HOS. Ens aliquid uocatis? THE. Certe. HOS. Nunquid idem quod unum, nominibus ad idem duobus utentes? an aliud? THE. Quid ad hæc hoſpes ij reſpondebunt? HOS. Patet ô Theætete, illum qui hoc ſuppoſuit, nõ facile ad iſtas aliasq; obiectiones huiuſmodi reſponſurum. THE. Qua ratione? HOS. Duo quidem nomina confiteri, cum unum duntaxat ponatur, abſurdũ eſt. THE. Quid ni? HOS. Quinetiã iſtuc omnino recipere abſurdũ eſt, ſi quis nomẽ eſſe dicat, cuius nulla ſit ratio. THE. Quo pacto? HO. Qui ponit nomẽ à re diuerſum duo quædã inducit. THE. Patet. HOS. Præterea ſi idem cũre nomen eſſe concedit, cogẽ

uel

uel nullius eſſe nomen: uel ſi eſt alicuius, nominis nomen eſſe fateri, alterius uero nequaquam. THE. Sic eſt. HOS. Et unũ unius ens ſolum: & hoc nominis, ipſum unũ ens. THE: Neceſſe eſt. HOS. Quid porrò? totum ab ente uno diuerſum, an idem dicent? THE. Cur non dixerint? dicunt enim. HOS. Si ergo totum eſt, quemadmodum inquit Parmenides, æqualis undiq; ſphæræ moli perſimile à medio ad circumferentiam penitus æque diſtãs, eo nanq; neq; maius quicquam neq; potentius eſt, neceſſarium eſt ob talem circumferentiam ipſum ens medium extremá' ue habere, & idcirco partibus quoq; cõſtare. THE. Sic oportet. HOS. Atqui nihil prohibet ipſum diuiſum in partibus omnibus paſſionẽ unius admittere, atque hoc modo & omne ens & totum unum exiſtere. THE. Nihil penitus. HOS. Quod autem hæc patitur, an nõ impoſſibile eſt idipſum unum eſſe? THE. Quare? HOS. Quia quod ſecũdum ueram rationem impartibile eſt, id omnino reuera unum eſt ponendum. THE. Oportet ſanè. HOS. Quod uero tale eſt ut ex pluribus partibus conſtruatur, cum uniuerſa ratione minime conſonabit. THE. Intelligo. HOS. Vtrum totum ipſum unius recipiens paſſionem, ita & unum & totum erit? uel omnino nõ dicimus ipſum unum totum exiſtere? THE. Optionem ambiguam propoſuiſti. HOS. Vera narras. cumq; ens unum eſſe admittat, cur non ens & unum idem apparet, & plura omnia q; unum erunt? THE. Certe. HOS. Quod ſi ens ſit non totum, ex eo quod illius ſuſceperit paſſionem, ſit autem ipſum totum, indigum ens ſuijpſius efficitur. THE. Maxime. HOS. Enimuero ſecundum hunc ſermonem cum ſeipſo priuetur, non ens erit ens ipſum. THE. Sequitur. HOS. Atque ita rurſus omnia plura quàm unum exiſtent, cum tam ens quàm totum propriam naturam ſeorſum ab altero ſit ſortitum. THE. Profecto. HOS. Et ſi omnino non ſit totum, eadem hæc enti proueniunt: ac præter id quod contingit non eſſe, contingit etiam neq; factum fuiſſe ens unquam. THE. Quid? HOS. Quicquid factum eſt, ſemper factum eſt totum. Quamobrem neque eſſentiam, neq; generationem tanquam exiſtentem appellare debet, qui unum uel totum in ordine eorum quæ ſunt, non ponit. THE. Omnino ſic eſſe uidetur. HOS. Præterea quod totum non eſt, quantum eſſe nullo modo poteſt: nam quatenus quantum eſt, eatenus eſt & totum. THE. Prorſus. HOS. Innumeræ quoq; præter has dubitationes aduerſus eum inſurgunt, quiſquis ens aut unum ſolum, aut duo quædam ponit. THE. Teſtantur hoc, quæ modo monſtrauimus. Nam aduerſus hæc dicta alia ſemper ex alia grauiorq; dubitatio exoritur. HOS. Sermones quidem illorum qui de ente & non ente exacte diſſerunt, non dum retulimus. Veruntamen ſatis hęc ſunt. Eos aũt qui ſecus dicunt, rurſus in mediũ adducamus, ut ex omnib. plane intelligamus, nihilo facilius ens, q; nõ ens quid ſit definiri poſſe. THE. Certe & hi adeundi uidentur. HOS. Videtur utiq; inter eos quaſi gigãtum pugna quædam eſſe, propter eam controuerſiam qua inuicem de eſſentia certant. THE. Quo pacto? HOS. Quidã illorum de cœlo & inuiſibili regione omnia ipſis certe manibus in terram trahunt, ſaxa & quercus apprehendentes. Nam cum talia hæc omnia tangant, ſolum id eſſe affirmant quod quoquo modo percipitur, atq; tangitur, idemq; corpus & eſſentiã tradunt. Quicquid uero abſq; corpore dicitur eſſe, contẽnunt, nihil aliud audire uolẽtes. THE. Noui equidem quos uiros dixeris. Tales enim multos repperi. HOS. Horum aũt aduerſarij caute admodum atq; pie ſuperne ex inuiſibili ſede pro inuiſibili eſſentia pugnant, atq; intelligibiles quaſdam & incorporeas ſpecies cogunt etiam ueras exiſtere. Illorum uero corpora eam' ue quam nominant ueritatẽ, in minima rationibus partiuntur, generationẽq; pro eſſentia fluentẽ denominant. Vnde ingens & inextricabilis pugna inter utroſq; de his ſemper extitit. THE. Vera narras. HOS. Ab utriſq; itaq; rationẽ eſſentiæ quã ponunt, ſigillatim iam exigamus. THE. Quomodo exigemus? HOS. Ab ijs qui in ſpeciebus eſſentiam locant, facilius. mitiores enim ſunt. ab illis autẽ qui ad corpora uí ſingula trahunt, durius. forte uero & impoſſibile. Verũ ſic de illis agendũ uidetur. THE. Quo pacto? HOS. Præſtaret illos re ipſa meliores, ſi fieri poſſet, efficere. Sinautẽ id fieri nequit, dãda opera eſt ut ſermõe ſaltẽ efficiamus, ſupponẽtes eos modeſtius atq; rectius q; nũc reſpõſuros. Quod enim à potioribus cõceditur, firmius atq; potius eſt q; quod à deterioribus eſt cõceſſum. Nos aũt non id curamus, ſed quærimus ueritatẽ. THE. Probe. HOS. Iube eos meliores factos tibi protinus reſpõdere, & quod aiũt interpretare. THE. Fiet. HOS. Vtrũ q̃d morta-

Sẽper quod factũ eſt, totũ factũ eſt

Poſitio eorum qui id ſolũ eſſe dicunt quod tangitur

Poſitio eorum qui dicunt id ſolũ eſſe quod intelligitur

le animal nominant, esse aliquid asserunt? THE. Quid ni asserant? HOS. Nonne hoc animatum corpus appellant? THE. Valde. HOS. Dum hoc ferunt, animam esse aliquid uolunt? THE. Ita. HOS. Animam unam iustam, iniustam alteram, unam sapientem, insipientem alteram arbitrantur? THE. Vtiq;. HOS. An non iustitiæ aliorumq; talium habitu præsentiaq; talem animam fieri, contrariorum uero contrariam? THE. Hæc quoq; fatentur. HOS. Quod alicui adesse & abesse potest, esse aliquid dabunt? THE. Dant certe. HOS. Cum ergo sit aliquid iustitia, & sapientia, & uirtus quælibet, nec non uirtutis cuiusq; contrarium, & anima præterea cui hæc accidunt, utrum uideri tangiq; posse istorũ singula, an non opinantur? THE. Fermè nullum ex his uideri. HOS. Nunquid horum ali quod habere corpus existimant? THE. Haud simpliciter ad hæc respõdent, sed animam quidem corpus aliquod habere, sapientiam uero & cætera de quibus percontaberis, aut nihil esse, aut corpus asserere, nondum audent. HOS. Proculdubio Theætete meliores uiri iam euaserũt: nam quicunq; illorum Spartæ, atq; indigenæ sunt, horum neutrum asserere uererentur, imò quod pugno premi nequit, omnino nihil esse contenderent. THE. Fermè quod sentiunt enarrasti. HOS. Ab illis iterum perquiramus. Nam si quid uel exiguum quidem incorporeum esse concedunt, sufficit. Quod incorporeis simul atq; corporeis rebus est insitum, cuius ratione esse utraq; dicũt, hoc ab illis exprimi quærimus. THE. Deesset forte illis responsio, siquid eis tale cõtingeret. HOS. Vide utrum proponentibus nobis, ens tale quiddã existere, admissuri sint. THE. Quidnã? declara. Forte enim intelligemus. HOS. Dico quidem quicquid potentiã quamcunq; nactum est, uel ad aliud agendum, uel patiendum ab alio, quãuis minimũ quid à utilissimo quodam, & si solum semel, quodlibet tale reuera esse. Et hac ens definitione describo, nihil aliud quàm potentiã esse.

Prima definitio entis

THE. At uero postquã in præsentia ipsi hoc melius nihil habent, hoc & accipiunt. HOS. Probe, forsitan deinceps nobis aliquando & illis aliter dicendum uidebitur. Atq; id nũc erga illos admissum ratumq; maneat. THE. Manet. HOS. Ad specierum amicos iam descendamus. tu autem nobis illorum sensum interpretare. THE. Fiet. HOS. Aliud essentiam, aliud generationem dicitis, alterum ab altero secernentes? THE. Absq; controuersia. HOS. Et corpore quidẽ nos per sensum cũ generatione cõmunicare, animа uero per rationem cum uera essentia: quam semper secundũ eadem, & eodẽ modo sese habere: generationem uero aliàs aliter apparere asseueratis? THE. Asseueramus. HOS. Communionem hãc ô uiri omnium optimi, quid in ambobus esse dicitis? num id quod nos pauloante inducebamus? THE. Quid istud? HOS. Passionem uel actionem ex potẽtia quadam, ab ijs quæ inuicem congrediuntur prouenientem. Forsitan illorũ ad hæc responsionem ô Theætete haud satis percipis, ac me diuturna cum illis consuetudo ad percipiendum iuuat. THE. Quid ergo respondent? HOS. Non dant nobis quod suprà aduersus homines terra genitos de essentia dictũ. THE. Quid illud? HOS. Sufficiẽtem entium definitionem hanc posui. uidelicet quando alicui agendi uel patiendi uis aliqua uel minima adest. THE. Hanc ipsam. HOS. Ad hæc aiunt, quod generatio potentiæ agendi uel patiendi est particeps, essentiæ uero nulla huiusmodi potentia conuenit. THE. An non id quod dicunt, aliquid est? HOS. Ad hoc à nobis obijciendũ, quod clarius ab illis audire cupimus,

Animã cognoscere, essentiam cognosci

utrum assentiantur animam cognoscere, essentiam uero cognosci. THE. Affirmant profecto. HOS. Cognoscere uel cognosci actionẽ uocatis uel passionẽ, uel utrunq;, uel neutrum istorum in altero participare uultis? Patet quod in altero neutrum. Alioquí cõtraria illorum quæ supra cõcesserant, nunc admitteret. THE. Intelligo. HOS. Siquidẽ cognoscere, agere aliquid esset, cognosci uero pati, quo cognoscíq; pateretur. Et idcirco essentiã hac ratione patí ex ipsa cognitione cõtingeret dum cognoscíq;: & quatenus cognoscitur, eatenus patí: & quatenus patitur, eatenus & moueri. Quod circa rem stabilem fieri non

Omnia moueri. Ab eo quod uere est, non potest abesse uita & anima & motũ

posse dicimus. THE. Recte. HOS. Quid uero? dic per Iouem, reuera motũ, uitam, animã, sapientiam, nunquid ab eo quod omnino ac uere est, abesse prorsus existimandũ: neq; uitam uere ipsum, neq; sapere, neq; uenerandam sanctamq; mẽtem habere, sed immobile consistere? THE. Absurdum nimis id hospes si concedatur. HOS. Nunquid mentem quidem habere, uitam uero minimè? THE. Qui istuc? HOS. An hæc utraq; ineſſe illi dicemus, non tamen ab eo in anima cõtineri. THE. At quonam modo alio cõtineret? HOS. Vtrũ

mentem

mentẽ, uitam, animam habere dicendũ: immobile tamen cum omnino sit animatũ consistere? THE. Hæc omnia mihi ratione carere uidentur. HOS. Motum igitur & motionẽ tanquam existentia adesse fatendum. THE. Quid obstat? HOS. Ex hoc ô Theætete sequitur, mentem nulli rerum immobilium, usquam, nullo modo, adesse. THE. Sequitur planè. HOS. Veruntamen si ferri agitariq; cũcta consentiemus, hoc sermone ipsum idem ex genere rerum existentium auferemus. THE. Qua ratione? HOS. Videtur tibi absque statu esse unquam posse quod dicitur, secundum eadem, eodem modo, & circa idem? THE. Nequaquam. HOS. Cernis usquam sine his mentem, uel fuisse, uel esse? THE. Minimè. HOS. Aduersus eum omni rationum conatu pugnandum, qui scientia, prudentia menteq; sublatis, quicquam aliud asseueret. THE. Et uehementer quidem. HOS. Necesse est eum qui philosophatur, atque ista in primis honorat, propterea neq; sermonem illorum admittere quicunq; unam speciem rerum uel plures inducentes, totum stare solum ferunt, neq; illos audire, qui ens moueri duntaxat affirmant: uerum secundum puerorum opinionem comprehensis omnibus quotcunq; uel stant, uel mouentur, ambo simul ens & omne uocare. THE. Vera loqueris. HOS. An non ut decet ens sermone iam

Secũda definitio entis

comprehendisse uidemur? THE. Prorsus. HOS. Papæ ô Theætete, quanta nunc in ambiguitate uersamur? nihil enim aliud nunc præter difficultatem cõsiderandi nosse mihi uidemur. THE. Quorsum hæc. HOS. Vidésne ô beate quod dum illud penitus ignoramus, dicere tamẽ de illo nos aliquid arbitramur? THE. Et ego arbitror, sed ubi fefellerim? nos, haud planè intelligo. HOS. Animaduerte obsecro diligẽtius, num in præsentia nos his concesſis merito quis perinde interrogare posset, ut & ipsi suprà interrogauimus eos qui omne calidum & frigidum esse uolebant. THE. Quemadmodum? memora mihi si placet. HOS. Conabor equidem eodem modo abs te nunc quærere, quo ab illis, ut aliquid proficiamus. THE. Optime. HOS. Motum & statum nonne inuicem contraria maxime nuncupas? THE. Cur non? HOS. Enimuero esse illa similiter ais, & ambo pariter, & utrunque? THE. Aio equidem. HOS. Quando esse utrunq; & ambo concedis, tunc moueri prædicas? THE. Nullo pacto. HOS. An stare forte significas, cum esse utrunque dicis & ambo? THE. Neq; hoc. HOS. Ergo tertium quiddam ipsum ens cogitas: & tan

Tertia definitio entis

quam sub illo motus & status contineantur, comprehendis utraq;, atq; eorum in essentia communionem respiciens sic esse ambo denominas. THE. Videmur reuera tertiũ quiddam ipsum ens uaticinari, quando motum & statum esse dicimus. HOS. Hac de causa ipsum ens ambo ista motus & status nõ est, sed præter hæc aliud. THE. Apparet. HOS. Ens itaq; suapte natura neq; stat penitus, neq; mouetur. THE. Sic fermè dicendum. HOS. Quonam cogitatio conuertenda ut animus de ente ratum aliquid & manifestum habeat. THE. Ignoro. HOS. Haud facile usquam arbitror. Siquid enim non mouetur, cur non stat saltem? uel quod non stat, cur non moueat? Ens uero nobis extra hæc utraq; esse apparuit. fierí ne id potest? THE. Minime omnium. HOS. Hoc utiq; recordari in præsentia debemus. THE. Quale id? HOS. Quod de non entis nomine interrogati cuinam cõueniret declarare nequiuimus. Recordaris ne? THE. Quid ni recorder? HOS. Nunquid circa ens modo facundiores sumus? THE. Mihi quidẽ hospes si modo dici potest, magis deficere nũc uidemur. HOS. Hoc ergo híc ponatur ambiguũ. postquam uero tam ens quàm non ens ex æquo nobis obscurũ est uisum, ipes restat deinceps, si alterum clarius uel obscurius uidebitur, & alterũ similiter uisum irit: & si alterum ignotum penitus, alterũ quoq; similiter fore. Sermonem igitur quantum possumus decentissime circa utrunque pariter persequamur. THE. Scite. HOS. Dicamus planè quo pacto multis nominibus idem hoc appellamus. THE. Exemplum ad hoc inducas. HOS. Hominem unum uocantes, cognomentis multis denominamus, dum colores illi, figuras, magnitudines attribuimus, uirtutesq; & uitia. in quibus omnib. alijsq; permultis non hominẽ tantũ esse ipsum dicimus, sed & bonũ & alia multa, atq; in alijs similiter agimus. Quodlibet enim unũ ponentes multa deinde multisq; nominibus appellamus. THE. Vera narras. HOS. Vnde iuuenibus ut arbitror et tardo ingenio senibus aduersandi occasionẽ dedimus. Nã cõtinuo quisq; obijcere potest, quod impossibile sit multa unum, & unum multa esse. Quapropter exultant dum hominẽ bonum dici non sinunt, sed bonũ quidẽ: bonũ hominẽ uero, hominẽ uocari uolũt. Incidisti sæpenumero ut arbitror Theætete in homines, qui argutijs eiuscemodi

studeant

ſtudent, plerunq; etiam ſeniores, qui propter inopiam ſapientiæ hæc admirantur, & tanquam magnificum quiddam inuenerint, ſe temere iactant. THE. Et maxime quidem.
HOS. Vt igitur cunctos quicunq; de eſſentia unquam aliquid locuti ſunt, ſermo comprehendat, quę deinceps interrogando ſubijciemus, tam aduerſus hos, quàm aduerſus alios quos ſupra retulimus, dicta intelligantur. THE. Quænam iſtæ? HOS. Vtrum neq; eſſentiam cum motu ſtatu ue iungemus, neq; aliud quicquam cũ alio quoquam, ſed quaſi inuicem res communicare nequeant noſtris ſermonibus eas penitus ſecerniemus? An in idem omnia cogemus, tanquam miſceri ſingula poſſint? An partim licebit quidem, partim minime? Quid ex his potiſſimũ Theætete electuros illos putamus? THE. Neſcio quid pro illis reſpondeam. Cur nõ ſigillatim reſpondendo, quid ex uno quoq; ſequitur exquiſiuiſti? HOS. Recte admones. Ponamus ergo ſi uis, dicere illos nihil cuiquam ullo pacto poſſe quicquam communicare. Nonne motus igitur & ſtatus nullo modo eſſentia participabunt? THE. Nullo modo certe. HOS. Num erit illorum aliquod cum neutrum ſit, eſſentiæ particeps? THE. Non erit. HOS. Statim hac ¦conſenſione omnia, ut uidetur, peruerſa ſunt, tum illorum dogmata qui moueri omnia, tum illorum qui ſtare ut unum uolunt: ac etiam illorum qui ſecundum ſpecies ea quæ ſunt: eodem modo & ſecundũ eadem eſſe ſemper exiſtimant. omnes enim eſſe adiungũt, partim uere moueri, partim uere ſtare dicentes. THE. Sic eſt omnino. HOS. Quinetiam quicunq; interdum componunt omnia, interdum diuidunt, ſiue in unum & ex uno in infinita, ſiue in terminata elementa diuidant, & ex his componunt, ſimiliter quidem ſi interdum id fieri ponant, ſimiliter ſi ſemper: in his inquam omnibus nihil ueri dicunt, quando quidem rerum eſt nulla commixtio. THE. Recte. HOS. Præterea & ipſi quam abſurdiſſime ſermonẽ tranſigeremus, ſi nihil permitteremus alterius paſſionis communione, alterum appellari. THE. Quomodo? HOS. Ipſo eſſe circa ſingula quodammodo uti cogũtur, & ipſo ſeorſum, & altero, & ſecundum ſeipſum, & innumeris alijs: quibus cum abſtinere nequeant quin ſermonibus ſuis interſerant, nullis aliorum redargutionibus indigent, ſed, ut fertur, domi hoſtẽ & aduerſarium habent intrinſecus reclamantem, inſtar Euryclis abſurdi, eumq; ſecum circumferunt. THE. Verum eſt quod dicis ac ſimile. HOS. Quid uero, ſi omnia uim mutuę communionis habere dicamus? hoc profecto & ipſe refellere poſſum. THE. Qua ratione? HOS. Quoniam & motus ipſe omnino quieſceret, & ſtatus agitaretur, ſi inuicem commiſcerentur. Hoc autem ſumma quadam neceſsitate impoſsibile eſt, motum ſtare, ſtatum ue moueri. THE. Cur non? HOS. Tertium itaque ſolum reſtat. THE. Sane. HOS. Etenim unum aliquod iſtorum neceſſarium eſt, uel omnia, uel nulla, uel alia commiſceri, alia minime. THE. Neceſſarium prorſus. HOS. Duo quidem reperiri non poſſunt. THE. Non certe. HOS. Sequitur ut quicunq; recte reſpondere uult, reliquum è tribus ponere debeat. THE. Maxime. HOS. Quandoquidem alia coire uolunt, alia minime, fermè idem rebus alijs quod de literis euenit. Nam quædam ex literis inuicẽ copulantur, quædam minime. THE. Patet. HOS. Vocalium quippe literarũ ſeries per alias omnes tanquã uinculum quoddã protenditur, ſinẽ quo nullæ inuicẽ literæ uinciri poſſunt. THE. Et maxime quidem. HOS. An intelligit unuſquiſq; quæ literæ quibus congruant? uel arte opus eſt ut recte id fiat? THE. Arte. HOS. Quæ? THE. Grammatica. HOS. Nõne idem circa grauium & acutorũ ſonos? Qui enim uoces inuicem conſonas, diſſonãsue arte dignoſcit, muſicus: qui uero ignorat, muſicæ expers. THE. Ita eſt. HOS. Et in alijs artibus, artiumq; defectibus eiuſcemodi alia reperiemus. THE. Manifeſtũ id quidẽ. HOS. Cum uero & genera rerũ eodem pacto mutuam cõmunionem habere dixerimus, nõne ſcientia quadam ſermones peragere debet, quiſquis recte qualia genera qualibus cõgruant, aut diſſonent ſit oſtenſurus, quinetiam per omnia cogniturus ſi iſta cõueniant adeo ut cõmiſceri poſſint, & in diuiſionib. rurſus, ſi per omnia altera diuiſionis eſt cauſa? THE. Scientia prorſus opus eſt, ac fermè omniũ maxima. HOS. Quam igitur hanc appellabimus Theætete? Nunquid inſciã in liberaliũ hominũ ſcientiã incidimus? Cumq; quæreremus ſophiſtam, prius inueniſſe uidemur philoſophũ. THE. Qui iſtuc? HOS. Per genera diuidere, & neq; eandem ſpeciem alteram putare, neq; alteram rurſus eandẽ eſſe, nõnne dialecticæ officiũ eſſe dicemus? THE. Dicemus profecto. HOS. Quicunq; hoc agere poteſt, unã ideam per multa, unoquoq; ſeorſum poſito, paſſim porrectã acute perſentit, &

Euryclis, prouerbiũ

& multas quæ diuerſæ inter ſe ſunt extrinſecus ſub una comprehenſas, & unã rurſus per tota illa quæ multa ſunt, in uno copulatam, & multas ſeorſum undiq; diſtinctas. Hoc autem eſt ſcire, per genus diſcernere quã ſingula cõmunicare uiciſsim poſſunt, & quã non poſſunt. THE. Omnino. HOS. At uero dialecticum opus haud alteri dabis, ut arbitror, quàm pure legitimeq; philoſophanti. THE. Quo pacto alteri dari poſſet? HOS. Philoſophum quidem tali quodam in loco & nunc & in poſterum, ſi quæremus, inueniemus, quanquam & hic non facile conſpici poteſt. Sed alia ratione ſophiſta, alia philoſophus intuitum refugit oculorum. THE. Quæ? HOS. Sophiſtam pono, quia in non entis tenebras aufugit, & diuturna conſuetudine tenebris illis offunditur, idcirco ſumma difficultate diſcernitur. THE. Sic eſt. HOS. Philoſophus autem entis ipſius ideæ ratiocinatione ſemper inhærens, ob regionis illius ſplendorem haud facile cernitur. Nam uulgarium animarum oculi diuinitatis radios ſuſtinere non poſſunt. THE. Conſentaneum eſt iſta ſic non minus q̃ illa ſeſe habere. HOS. De hoc alias clarius, ſi pro uoluntate licebit, tractabimus. Sophiſta uero non prius eſt dimittẽdus q̃ ſufficienter à nobis ſit cognitus. THE. Egregie. HOS. Poſtq̃ ergo inter nos conuenit ex generibus quædam uiciſſim congredi, quædam penitus diſſidere, & alia quidẽ cũ paucis, alia cũ multis, nonnulla quoq; per omnia omnibus cohærere, ſequamur deinceps rationem ſermonis huius in hunc modũ conſiderantes. Non de omnibus ſpeciebus inquam, ne multitudine confundamur, uerum quaſdam ex maximis eligentes, primũ quidẽ quales quæq; ſint, deinde quam iam mutuã cõmunionẽ habeant, ut ens atq; non ens ſi non poſſumus perſpicua penitus notione cõprehendere, ſaltem congrua de his diſputandi ratione nõ careamus, quoad inueſtigationis huius cõditio patitur. Quod ſi non ens uelut imaginãdo eſſe reuera nõ ens dicemus, inſontes forſitan euademus. THE. Decet ſanè. HOS. Maxima uero omnium genera quæ modo referebamus, ens ipſum & ſtatus, & motus. THE. Valde. HOS. Duo hæc inuicem miſceri nõ poſſe, eſt dictum. THE. Certe. HOS. Ens uero utriſq; miſceri: ambo enim quodammodo ſunt. THE. Nil obſtat. HOS. Sequitur ut tria ſint hæc. THE. Sequi. HOS. An non horũ quodlibet à duobus reliquis alterũ eſt, ſibi idem? THE. Eſt. HOS. Quid ita nũc idem & alterũ diximus? Nunquid ut duo quædam genera alia q̃ tria ſuperiora, illis autẽ neceſſario ſemper adnexa: atq; ita de quinq; generibus cogitandum? An idem hoc & alterum illorũ quiddam enunciauimus, quod tamẽ nos latuit? THE. Forſitan. HOS. At uero motus ſtatusq; neq; alterũ eſt, neq; idem. THE. Quã ob cauſam? HOS. Quod communiter motum ſtatum ue uocamus, hoc neutrũ illorum eſſe poteſt. THE. Cur? HOS Quia & motus ſtaret, & ſtatus itidem moueretur. Circa enim ambo alterũ utrumuis illorũ effectum, cogeret alterũ in naturæ ſuæ tranſire contrarium, utpote contrarij particeps. THE. Prorſus. HOS. Ambo tamen eodem alteróue participant. THE. Nempe. HOS. Ne ergo dicamus aut motum eſſe idem uel alterũ, aut ſtatũ ſimiliter. THE. Non certe. HOS. Sed nunquid ens & idem unum eſſe inuicẽ cogitandũ? THE. Fortè. HOS. At ſi ens & idem nihilo inter ſe differunt, quotiens motum & ſtatũ ambo eſſe dicemus, ambo ſimiliter iſta idem denominabimus. hoc autẽ impoſſibile. Non poteſt igitur idem & ens, unum eſſe. THE. Sic fermè dicendum. HOS. Quartam ergo ſpeciem præter tres ſuperiores, ipſum idem ponamus. THE. Ponamus. HOS. Nunquid ipſum alterũ quinto loco ponendum? uel hoc & ens nomina duo unũ quiddam ſignificare putandũ? THE. Fortè. HOS. Arbitror tamen conceſſurum te, quod eorũ quæ ſunt, quædam ipſa ſecundũ ſeipſa ſunt, quædam ad alia referuntur. THE. Quid ni? HOS. Alterum autem ſemper ad alterum. nõne? THE. Semper. HOS. Non tamen ita, niſi alterum & ens inter ſe longe differrent. Sed ſi alterum ſpeciebus utriſq; particiſparet ut ens, eſſet utiq; aliquid eorum quæ altera ſunt, alterum utiq; non ad alterum: nunc autem quicquid reuera alterum eſt, ex neceſſitate ſequitur ut ſecundum id quod eſt, alterum ſit. THE. Sic eſt ut dicis. HOS. Quintam ergo alterius ipſius naturam in ſpeciebus, quibus adiunximus, ponere decet. THE. Profecto. HOS. Dicendum quoq; per omnia hæc illam diſcurrere. eſſe enim ex alijs unum quodq; alterum non per ſuij ipſius naturam, ſed quia alterius ideæ ſit particeps. THE. Reuera. HOS. Sic autem de quinq; ſigillatim repetendo dicamus. THE. Qui? HOS. Principio quod motus omnino alterum quiddam eſt quàm ſtatus. Ita ne, an aliter aſſerendum? THE. Ita prorſus. HOS. Non ergo ſtatus eſt. THE. Nullo pacto. HOS. Eſt autem, ex eo

Quõ latẽt philoſoph. & ſophiſta

Oculi uulgariũ animarũ radios diuinitatis ſuſtinere non poſſunt

Quod ens & idem non ſint unum

eo quod entis est particeps. THE. Est. HOS. Rursus motus alterũ est quàm ipsum idem. THE. Fermè. HOS. Non ergo ipsum idem est. THE. Non certe. HOS. Attamen idem quodammodo est propter participationem. Omnia enim ipso eodem participant. THE. Summopere. HOS. Concedendum igitur sine controuersia motum & idem esse pariter & nõ idem, neq; enim simili ratione utrunq; pronunciamus: sed idẽ, quia ipsius eiusdem particeps, sibimet idem est. Non idem uero, quia ipsum quoq; alterũ recipit, quo ab ipso eodem seiungitur, neq; illud est, sed aliud quiddam. Quamobrẽ recte non idem dicitur. THE. Recte nimirũ. HOS. Quinetiam si quo modo statum ipse motus admitteret, motum stabilem nominare nequaquam esset absurdum. THE. Recte, si quidem concesserimus è generibus quædam inuicem communicare uelle, quædam minime. HOS. At uero ad huius prius demonstrationem, q̃ præsentium refellendo peruenimus, quod uidelicet sic natura se res habeat. THE. Cur non? HOS. Dicamus iterum motum alterum esse q̃ ipsum alterum, quemadmodum aliud quàm idem & status erat. THE. Necesse est. HOS. Est ergo & alterum hac ratione quodammodo & nõ alterum. THE. Verum. HOS. Quid uero deinceps? Num alterum ipsum quàm tria dicemus, non tamen à quarto diuersum, cum quinq; illa esse confessi fuerimus, è quibus unum cõsiderandũ proposuimus? THE. At quomodo? Neq; enim minorem illorum numerum quàm supra constiterit, inducere possumus. HOS. Ergo nihil ueriti asseueremus motum aliud esse q̃ ens. THE. Asseueremus protinus. HOS. Quare motus reuera non ens existit, & ens, quandoquidem entis est particeps. THE. Manifestum id quidem. HOS. Sequitur itaq; non ens in motu & in alijs generibus omnibus esse. Nam in singulis alterius ipsius natura, dum alterum unũ quodq; quàm ipsum ens efficit, non ens efficit singula: atq; ideo cuncta similiter non entia hac de causa prædicabimus, & quia ente participant, esse iterum dicemus, entiaq; uocabimus. THE. Apparet. HOS. Ergo circa speciem quamlibet ens quidem multiplex est, non ens autem multitudine infinitum. THE. Videtur. HOS. An non ipsum quoq; ens aliud quàm unumquodq; aliorum est dicendum? THE. Necesse est. HOS. Ens itaque quot numero alia sunt, totidem non est ipsum: nam cum illa ipsum non sit, unum quidem ipsum est: alia uero quæ infinita sunt numero, non est. THE. Ita penè dicendum.

Non ens in quibus sit

HOS. Haud sanè turbare nos hæc debent, si quidem natura generum mutuam communionem habet. Si quis autem minus hæc accipit, sciendum positis superioribus, concedi hæc insuper oportere. THE. Æ que dicis. HOS. Videamus & hoc. THE. Quidnam. HOS. Quotiens non ens dicimus, ut uidemur, nequaquam entis contrarium dicimus, sed alterum quiddam solum. THE. Quo modo. HOS. Ceu cum non magnum dicimus, non magis paruum quàm æquale eo uocabulo significamus. THE. Sic est. HOS. Non ergo contrarium, quando negatio dicitur, significari fatebimur: tantum uero duntaxat asseuerabimus, quod non, & neq;, aliquid ex aliorum numero significant quando nomina antecedunt: immo quotiens antecedunt res ipsas, circa quas nomina negationes sequentia pronunciant. THE. Sic est omnino. HOS. Hoc præterea si tibi uidetur meditemur. THE. Quid istuc? HOS. Ipsius alterius natura eodem modo quo & scientia, cõcisa uidetur. THE. Dic age quo pacto? HOS. Vna quidem est & illa, pars autem illius in aliquo residens, sigillatimq; determinata, cognomentum proprium est sortita: quo circa multæ artes scientiæq; esse dicuntur. THE. Prorsus. HOS. Nónne & partes naturæ ipsius alterius, quæ una est, idem quod & partes scientiæ patiuntur? THE. Forsitan. Verum qua ratione, declara.

Quãdo negatio cõtrarium non significat

Meditatio ipsius alterius

HOS. Est pulchro pars aliqua ipsius alterius oppositæ? THE. Est. HOS. Hanc ne omni cognomento carere dicemus? an potius cognominari? THE. Cognominari. HOS. Quod enim non pulchrum ubiq; pronunciamus, hoc non ab alio quoquam alterum est, quàm à pulchri natura. Age itaq; ad hoc responde. THE. Ad quid respondeam? HOS. Cum aliquid in parte quadam entium determinatum sit, rursusq; alicui entium opponatur, contingatq; ita non pulchrũ dici, sequitur non pulchrum esse aliquid, quando quidẽ est illud cui opponitur. THE. Recte admodũ. HOS. Nũquid ex hoc sermone pulchrum magis in numero entium, non pulchrum minus ponendum? THE. Nihilo magis. HOS. Similiter ergo tam non magnum quàm magnum esse dicẽdum. THE. Similiter. HOS. Quinetiam non iustum ex æquo ac iustum esse asseuerandum. THE. Absque dubio. HOS. Eademq; erit de cæteris ratio, postquã alterius ipsius natura è genere entium esse apparuit. Ea uero existente

Probátur quòd non ens sit

existente, necesse est & partes eius nihilominus existere. THE. Quid prohibet. HOS. Oppositio ipsa quæ est inter partem naturæ ipsius alterius, partem ue entis, nihilominus si dictu fas est, quàm ens ipsum essentia est: neq; contrarium illius, sed alterum quiddam duntaxat significat. THE. Perspicue. HOS. Quam igitur ipsam appellabimus? THE. Constat utiq; quod non ens id quod à nobis sophistę gratia quæsitũ hoc ipsum est. HOS. An ut dicebas nihilo minus quàm cæterorum quicquam essentiam habet? oportetq; audacter iam dicere quod non ens firmiter naturam suam habet, quemadmodum magnũ erat magnum, pulchrumq; erat pulchrum, ac etiam non magnum & non pulchrum? Eodem'que pacto non ens secundum idem erat & est non ens species una multis alijs entibus adnumerata. Nunquid ulterius circa hoc Theætete ambigimus? THE. Nequaquam. HOS. Aduertis ne quàm longe à Parmenidis mente diuertimus? THE. Cur nam? HOS. Illius limites transgressi sumus, dum ulterius quàm statuerit considerauimus & ostendimus. THE. Quo pacto? HOS. Quoniam inquit ille, Nunquam, & nullo modo sunt non entia. Sed tu quærens ab hoc progressu cohibe mentem. Hæc ille. Nos autem non solum non entia esse ostendimus, sed quæ sit nõ entis species demonstrauimus. Cũ enim ostenderemus alterius ipsius naturam esse, perq; omnia entia diuisam atq; dispersam inuicem, tunc partem eius oppositam ei quod cuiusque ens est, esse ipsum re uera non ens asseruimus. THE. Vera prorsus ô Hospes dixisse mihi uidemur. HOS. Nemo itaque dicat, quod postquam non ens entis contrarium ostẽdimus, esse ipsum dicere audeamus. Nos enim iam diu uale ei diximus qui roget, quod contrarium est alicuius reuera sit nec'ne, et ratione quadam subsistat nec'ne aut ratione careat. Quod autem nunc diximus esse non ens, uel reprobare debet qui minus credit, uel si reprobare non ualet, eousq; credere, quousq; cõtradicere nequit: quod uidelicet genera inuicem sint commixta, ensq; & alterum per se inuicem perq; alia omnia penetrando, sese mutuo capiant, dum alterum ente participat. Est enim ob participationem huiusmodi, non tamẽ est illud ipsum quo participat, sed aliud quiddam. Cum uero aliud sit quàm ipsum ens, necessario sequitur ut non ens esse dicatur. Ens quoq; ex eo quod est ipsius alterius particeps, alterum quiddam ab alijs generibus est dicendum. Cumq; alterum sit quàm reliqua cuncta, nec unum aliquid ex illis, neq; cuncta existit, sed ipsum quod est duntaxat. quapropter ens absq; dubio in plurimis plurima non est. Et alia quoq; similiter tam uniuersa quàm singula multifariam qui dem sunt, & multifariam non sunt. THE. Vera natras. HOS. Si quis contrarijs hisce conuersionibus fidem non præstat, cogitare debet ut meliora quàm hæc inducat. aut si quis quasi arduum quiddam inuenerit, gaudet nunc huc, nunc illuc sermones trahens: is sciat haud sane multo studio digna se excogitauisse, quemadmodum sermones hi testantur. Hoc enim neque egregium aliquid neq; inuentu difficile est, sed illud arduum atque præclarum. THE. Quidnam? HOS. Quod & supra dictum est, ut his tanquam leuibus omissis, ea quæ eadem planè sunt redarguere unaquaq; in re possis: siue quod alterũ est, idem, siue quod idem, alterum, atq; id eadem utrunq; ratione, esse conuincẽs. Nam quod idem est, alterum, aut quod alterum, idem etiam quoquomodo esse, & quod magnum est, paruum, & quod simile, dissimile etiam sit, ostendere: & cõtraria hoc pacto cõnectere haud uera redargutio est, sed uix leuiter rem attingens, rudisq; & nuper nata. THE. Omnino quidem. HOS. Nam omne ab omni secernere ô adolescens optime & inconcinnum est, & hominis musicæ philosophiæq; prorsus expertis. THE. Quamobrem? HOS. Omnis penitus oratio deletur si unumquodq; ab omnibus segregatur. Nam propter mutuam specierum copulam oratio constitit. THE. Sic est. HOS. Aduerte obsecro quam opportune nunc aduersus istos pugnantes coegimus eos ut alterum alteri commisceri permitterent. THE. Ad quid maxime? HOS. Ad hoc ut oratio unum aliquid è generibus sit. hoc enim si priuaremur, philosophia ut plurimum caueremus. Oportet præterea in præsentia communi consensu quid oratio sit, definire. quod si penitus è medio tolleretur, nulla de re loqui possemus. Tolleretur autem si concessum esset nullam esse rerum commixtionem. THE. Recte id quidem. Verum qua de causa nunc oratio definienda sit, non intellígo. HOS. At forte hoc modo percipies. THE. Quo? HOS. Non ens constitit unum quoddam reliquorum generum existens, per omnia quæ sunt, diffusum. THE. Constitit. HOS. Considerandum ergo deinceps utrum opinioni atq; orationi immisceatur.

Quod non ens firmiter habet naturam suam

Carmina Parmenidis

Qui positio ni non credit, reproba re debet: qui reprobare nõ ualet, credere debet

THE. Cur? HOS. Quoniam si nullo modo his immiscetur, uera esse omnia necesse est. Sin autem miscetur, falsa opinio, oratioq; falsa exoriuntur. Dicere enim & opinari non entia, hoc ipsum falsum est, orationi & cogitationi contingens. THE. Sic est. HOS. Cum uero sit falsitas, deceptio sequitur. THE. Statim. HOS. Orta deceptione, necesse est simulacris & imaginibus phantasiaq; cuncta repleri. THE. Nihil repugnat. HOS. Sophistam uero dicebamus hunc in locum confugisse, dum falsum nullo modo esse diceret, quia non ens nemo cogitet uel pronunciet, cum non ens nulla ex parte sit essentiæ particeps. THE. Sic est dictum. HOS. Nunc autem hoc entis particeps nobis apparuit: quapropter haud ultra hac quidem parte pugnabit. Fortè uero dicet, quasdam è speciebus cum non ente participare, quasdam minime, orationem & opinionem ex illorum numero esse quæ nõ participent: & idcirco facultatem illam phantasticam simulacrorum magistram, in qua illum locauimus, nusquam esse contendet, postquam opinio oratioq; cum non ente nullo modo participant: falsumq; nihil esse dicet, cum nulla cõmunio talis reperiatur. Quam obrem quid oratio sit opinioq; & phantasia, primo inuestigandum, ut his declaratis, eorum cum non ente communionem cõspiciamus: qua inspecta, falsum esse aliquid ostendamus: cumq; hoc ostẽderimus, in eo Sophistam si quidem reus est, uinciamus, aut etiam illum absoluentes, alio quodam in genere deinde quæramus. THE. Verum omnino uidetur hospes, quod ab initio de Sophista prædiximus, quod uidelicet prehẽsu difficile genus hoc prorsus sit. Multis enim obijcibus circumseptus uidetur, neq; ad eum peruenire quis potest nisi prius obstaculum quod obiecit ille, submouerit. Et nunc quidem uix tandem obiectionem illam euasimus, qua non ens nullo modo esse intulerat. Continuo siquidem aliud est obiectum. Vnde oportet & orationem & opinionem falsas esse posse ostendere, ac forsitan post hoc aliud, aliudq; post illud, nullusq; terminus inueniet. HOS. Forte animo persequi Theætete debet, quisquis progredi uel aliquãdo in eo quod cœpit potest. Quomodo enim qui in istis hæsitet, in alijs audeat unquam. Nam qui in illis aut nihil efficit, aut retro repellitur, nunquam, ut prouerbio fertur, expugnabit urbem. Nunc uero postquam quod dicebas transactum nobis est, & ingens propugnaculum captum, reliqua posthac minora, leuioraq; supersunt. THE. Præclare loqueris. HOS. Orationem itaq; primo opinionem ue capiamus, ut clarius ostendamus, utrum nõ ens hæc attingat, an uero omnino sint ambo, falsumq; neutrum. THE. Optime. HOS. Age quemadmodum circa species & literas diximus, similiter circa nomina rursus excogitemus. Videtur enim quod nunc quæritur ita sese habere. THE. Quid potissimum de nominibus uis intelligi? HOS. Vtrum omnia inuicem congruant, aut nullum, aut quædam consonent, alia dissonent. THE. Patet quod quædam congruunt, quædam minime. HOS. Forte tale quiddam ais, quod quæ consequenter dicta aliquid exprimunt, inuicem congruunt: quę uero continuata nihil significant, non conueniunt. THE. Quomodo? quid ue dicebas? HOS. Quod intelligere te & fateri putaui. Duo nanq; sunt genera declarationũ earum, quæ circa essentiam uoce fiunt. THE. Quo pacto? HOS. Vnum quidem nominũ genus, uerborum alterum. THE. Dic utrunq;. HOS. Declarationem qua actiones significantur, uerbum dicimus. THE. Sane. HOS. Signum autem uocis agentibus ipsis impositum, nomen. THE. Prorsus. HOS. Ex solis nominibus ordine prolatis oratio nunquam efficitur, neq; rursus ex uerbis absq; nominibus pronunciatis. THE. Hæc non didici. HOS. Constat utiq; quod aliò intendens animũ paulo ante assentiebare. nam hoc ipsum est quod dicere uolebam, quod ista si solum ita continuata pronũciantur, orationẽ non faciũt. THE. Quomodo? HOS. Vt uadit, currit, dormit, & alia uerba quæcũq; actiones significãt: quæ siquis subiungat omnia, nihilo magis orationẽ facit. THE. Sic est. HOS. Rursusq; cum dicitur, leo, ceruus, equus, cæteraq; nomina quæ ipsos agentes significant, nõdum hac continuatione oratio ulla conficitur. Nam quæ proferũtur, haud ante actionem, uel actionis impedimentũ, aut essentiã, siue existentis rei, seu non existentis ostendunt, cũ uerba nominibus misceantur. Tunc uero primũ conueniunt, statimq; fit oratio, & prima horum complexio, prima oratio est, etiam si sit breuissima. THE. Quãdo quis dicit, homo discit, orationẽ hanc esse ais primã atq; breuissimam? THE. Equidem. HOS. Tunc sanè declarat aliquid de his quæ sunt uel fiunt, aut fuerũt iam, aut erũt. Neq; nominat tantũ, sed & definit aliquid, uerba nominibus copulans. Ideoq; non modo nominare, uerum

A nõ ente falsitas, à falsitate deceptio &c.

Vis phantastica simulacrorum magistra

Prouerbiũ

Quæ uoces sint congruentes, quæ non

Verbum Nomen

Prima oratio ac breuissima, homo discit

uerum etiam loqui ipsum dicimus, taliq; contextui nominũ, orationis nomen indidimus. THE. Recte. HOS. Enimuero quemadmodum res aliquæ consonant inuicem ut supra diximus, aliquæ dissonant, ita & signa uocum quædam nequaquam cõueniunt, quædam congruentia orationem conficiunt. THE. Prorsus. HOS. Accipe & hoc breue. THE. Quale istud? HOS. Orationem necesse est quotiens sit, alicuius esse orationem: nullius enim esse orationem impossibile est. THE. Ita uidetur. HOS. Nunc & qualem quandam esse ipsam oportet? THE. Oportet sanè. HOS. Animaduertamus obsecro diligẽter. THE. Decet. HOS. Afferam orationem tibi, rem cum actione per nomen uerbumq; conjungens: cuius autem oratio sit, tu dicas. THE. Efficiam ut potero. HOS. Theætetus sedet, num oratio ista prolixa? THE. Non, sed mediocris. HOS. Tuum est nunc dicere de quo & cuius oratio est. THE. De me uidelicet, atq; mea. HOS. Hæc etiam? THE. Quænam? HOS. Theætetus hic quicum ego nunc disputo, uolat. THE. Nemo de hac quoque aliter diceret, nisi quod de me meaq; est. HOS. Diximus qualem quãdam esse orationem quamlibet oportere. THE. Diximus. HOS. Vnam ueram, alteram falsam. Vera oratio ea quæ sunt ut sunt, de te prædicat. THE. Certe. HOS. Falsa autem, alia quam quæ sunt. THE. Profecto. HOS. Quæ non sunt ergo, quasi sint asserit. THE. Sic fermè. HOS. Et quæ reuera sunt, alia de te dicit. Multa siquidem entia circa unumquodq; esse prædiximus, multa quoque non entia. THE. Omnino. HOS. Primum quidem necesse est orationem illam quam secundo loco de te protuli, secundum orationis definitionem, unam quandam ex breuissimis esse. THE. Sic enim inter nos conuenit. HOS. Deinde exprime, num alicuius sit. THE. Alicuius. HOS. Si tua non est, alterius multominus. THE. Patet. HOS. Si nullius est, neq; oratio prorsus est. Nam ostensum est, fieri non posse, ut quæ oratio est, nullius oratio sit. THE. Scite. HOS. Ergo quotiens de te altera ita prædicãtur ac si eadem essent, & quæ non sunt perinde ac si sint, huiusmodi quædam ex uerbis ac nominibus compositio proculdubio fit oratio falsa. THE. Vera admodũ loqueris. HOS. Quid autẽ de cogitatione, opinione, & phantasia dicimus? nonne iam constat quod hæc omnia genera, tum uera, tum falsa in animis nostris efficiunt. THE. Qua ratione? HOS. Sic intelliges facile, si prius quid unumquodq; istorũ sit, quóue inter se singula differant, acceperis. THE. Exhibe modo. HOS. Nonne cogitatio & oratio idem? nisi quod cogitatio dicit̃ illa ipsa sine strepitu uocis interior collocutio, qua sese animus noster alloquitur. THE. Penitus. HOS. Sed per os effluxus prolationis ab illa oratio nuncupatur. THE. Verum. HOS. Quinetiam in oratione hoc animaduertimus. THE. Quid? HOS. Affirmationem inquam & negationem. THE. Nempe. HOS. Quando igitur hoc in anima per cogitationem silentio fit, potest ne alio quàm opinionis nomine nuncupari? THE. Ne quaquam. HOS. Quid uero? cum nõ per ipsam sed per sensum rursus talis passio accidit. potest ne aliter quam phantasia cognominari? THE. Non aliter. HOS. Postquam oratio partim uera, partim falsa esse apparuit, cogitatio uero interior ipsius animę collocutio, opinio uero cogitationis conclusio, in qua opinionis sensusq; commixtio reperitur, necessarium esse uidetur ut cogitationes opinionesq; partim ueræ, partim falsæ sint: quippe cũ sint orationi cognatæ. THE. Nihil repugnat. HOS. Aduertis ne nos facilius quàm putabamus, orationem & cogitationem falsas interdum esse inuenisse? Metuebamus sanè ne opus irritum & inexplicabile ista quærentes aggrederemur. THE. Aduerto. HOS. Ergo ne reliqua metuamus: uerum postquam patefacta sunt ista, superiores illas secundũ species diuisiones in memoriam reuocemus. THE. Quales? HOS. Imaginariam artem in duas diuisimus, assimilatricem scilicet & phantasticam. THE. Sic egimus. HOS. Vtra uero in arte sophistam collocaremus, ambigebamus. THE. Profecto. HOS. Post hanc ambiguitatem repente profundior emersit caligo, cum sermo ille cunctis dubius inferretur, quod neq; imago, neq; simulacrum, neq; phantasma omnino usquam est, quia nullo modo, usquam, unquam falsum extet. THE. Vera narras. HOS. Nunc autem postquam apparuit quidem oratio, apparuit & opinio falsa, possibile est simulacra quædam rerum uerarum æmula esse, & ab hac dispositione artem decipiendi manare. THE. Possibile certe. HOS. Quinetiam quod in his Sophista uersatur, est concessum. THE. Est. HOS. Admonemur iterum bifariam genus propositum partientes semper ad dexteram progredi diuisi partem, & quæ cum Sophista quoquo modo communicant, circumspicere, ut communibus

Quid cogitatio, nã eadem oratio

Opinio Phantasia

munibus omnibus amputatis propriã eius ſedem atq; effigiem, & nos intueamur, & his qui ad huiuſmodi diſciplinæ progreſſum natura accedunt, quàm proxime oſtendamus. THE. Probe. HOS. Nónne ab initio artem efficiendi unam, acquirendi alteram partientes induximus? THE. Certe. HOS. Diuiſa poſtmodum acquirendi arte ſub ea Sophiſtam locauimus in uenatione, certamine, mercatura, & huiuſcemodi ſpeciebus? THE. Sic prorſus eſt actum. HOS. Nunc uero poſtquam efficiendi quoq; ars Sophiſtam complexa eſt, conſtat in primis artem hanc eſſe bifariam diuidendam. Imitatio quippe, effectio quædam eſt, ſimulacrorum ſcilicet non uerarum rerum, quemadmodum ſupra diximus. Nónne? THE. Proculdubio. HOS. Effectricis igitur facultatis duæ primum ſint partes. THE. Quæ? HOS. Diuina & humana. THE. Nondum intelligo. HOS. Si modo quæ ſuprà dicta ſunt, recordamur, effectricem facultatem dicimus uim quandam quæ cauſa eſt ut ſint poſtea quæ ante non fuerant. THE. Recordamur. HOS. Animalia cuncta mortalia, plantasq;, quæcunque terra ex ſeminibus radicibus'ue naſcuntur, & quæcunque inanimata in terra conſiſtunt, ſiue liquefieri poſſint, ſiue non poſſint, nunquid alio quodam opifice fabricata quàm deo, facta eſſe, cũ prius nõ fuiſſent, dicimus? an multorum doctrinam ſermonesq; ſectabimur? THE. Quorum? HOS. Dicentium, iſta natura ipſa gigni à cauſa quadam fortuita, ſine mente hæc agente: uel cum ratione potius ſcientiaq; diuina, quæ ab ipſo deo ſit orta. THE. Ego forte propter ætatem, tum hoc tum aliud opinor. In præſentia uero ad te reſpiciens, putansq; exiſtimare te per deum hæc omnia gigni, idem ipſe quoque exiſtimo. HOS. Recte admodum Theætete. Ac ſi te putaremus in poſterum aliter opinaturum, nunc ratione ſimul cum neceſſaria quadam perſuaſione, ut nobis crederes efficeremus. Quoniam uero eius ingenij eſſe te noui, ut etiam ſine noſtra demonſtratione ultro ad illa ſis profecturus, ad quæ nunc trahi te dicis, dimittam. Nam ſuperuacua diſputatio talis eſſet. Ponam uero illa quæ natura gigni dicuntur, arte diuina fieri: quæ autem ex his ab hominibus componuntur, humana: atq; hac ratione duo effectricis facultatis genera, humanũ uidelicet, & diuinum. THE. Præclare. HOS. Cum uero duæ ſint artes, utranq; bifariam diuide. THE. Qui? HOS. Quemadmodum ars effectrix uniuerſa per latitudinem eſt diuiſa, ita nunc per longitudinem diuidatur, atque ita quatuor illius partes efficiuntur, duæ quo ad nos humanæ, duæ iterum quo ad deos diuinæ. THE. Profecto. HOS. Ex his quidẽ rurſus aliter nũc diuiſis, utriuſq; partitionis pars una eſt effectrix, reliquæ autem imaginariæ nominantur. unde rurſus efficiendi facultas in duo diuiditur. THE. Dicas iterum quemadmodum utraq;. HOS. Homines utique & animalia cætera, ea'ue ex quibus iſta gignuntur, ignis & aqua, horumq; germana, dei opera eſſe cognoſcimus. THE. Nempe. HOS. Poſt hæc horum ſimulacra ſequuntur dæmonum quadam machinatione producta. THE. Quali? HOS. Phantaſmata enim quæ dormientibus occurrunt, quæq; in die per ſe abſq; arte uidentur, umbra quidem cum tenebræ igni miſcentur: duplex autem quando lumen proprium & extraneum circa perſpicua leuiaq; in unum concurrens, ſenſumq; contrarium ſolitæ uiſionis prębẽs, ſpeciem efficit. THE. Duo ergo ſunt iſta diuinæ effectionis opera, res uidelicet ſingulæ, ſingulasq; res ſequentia ſimulacra. HOS. Ars autem humana nónne per architecturam domum fabricat, per picturam uero domus imaginem, ueluti quoddam humanum inſomnium uigilantibus factum. THE. Nulli dubium. HOS. In aliis quoq; ſimiliter per duo partiẽdo, gemina opera effectricis noſtræ actionis inueniemus. Ipſam quippe rem principali facultate, imaginem uero æmulatrice illa facientes. THE. Plane iam intelligo, ac duas bifariam pono effectricis ſpecies facultatis. Primo ſiquidem in diuinam partior & humanam, deinde & in rerum ipſarum & in imaginum effectricem. HOS. Reminiſcamur obſecro duo dixiſſe nos imaginariæ facultatis genera eſſe oportere, aſſimilatorium ſcilicet & phantaſticum, ſi modo aliquid reuera falſum, & falſum unum aliquid eorum quæ ſunt ſit futurum. THE. Dictum certe. HOS. Nónne conſtitit? ideoq; nunc ipſi duas ſine controuerſia ſpecies adnumerabimus? THE. Sane. HOS. Phantaſticum itaque rurſus in duo ſecandum. THE. Quomodo? HOS. Vnum per inſtrumenta factum, alterum illius qui ſeſe inſtrumentum phantaſma efficientis exhibet. THE. Qui iſtuc ais? HOS. Quotiens aliquis figuram tuam uſurpans, corpus ſuum tuo reddit perſimile, ſeu uocem uoci, imitatio iſta phantaſtice nuncupatur. THE. Vtiq;. HOS. Imitatorium hoc appellantes ita diſtribuamus

mus, & reliquum omne quaſi iam quietis cupidi prætermittamus, cõcedamusq; alteri ut in unum colligat, & conueniens ipſi tribuat cognomentum. THE. Diſtribuatur ut uis, & hoc dimittatur. HOS. Hoc præterea duplum ô Theætete exiſtimandum. Quam uero ob cauſam animaduerte. THE. Dic. HOS. Eorum qui imitãtur, aliqui cognoſcẽtes quod imitantur, hoc agunt, aliqui autem ignorantes. An maiorem aliquam diſcrepantiam diuiſionemq; quàm ignorantiæ cognitionisq; ponemus. THE. Nullam. HOS. Nónne ea quomodo dicebamus cognoſcẽtium imitatio erat: figuram quippe tuã imitatur ille qui te cognoſcit. THE. Ille ipſe. HOS. Quid autem de iuſtitiæ uirtutisq; uniuerſæ figura dicendum? an non multi dum ignorant, noſſe autem hanc opinantur, quod illis uidetur id ipſum imitantes, tam uerbis quàm operibus annituntur ut ineſſe ipſis appareat? THE. Atq; admodum multi. HOS. Nunquid ita illos ſpes fallit, ut ſicut iuſti non ſunt, ita nec etiam uideantur? an contra? THE. Contra. HOS. Imitatorem hunc diuerſum ab illo ſuperiori dicemus, ignorantem à cognoſcente? THE. Dicemus plane. HOS. Vnde igitur nomen utriuſq; proprium deducetur? an uidelicet difficile eſt, quia cauſa quædam uetus diuiſionis generum in ſpecies, ſuperioribus noſtris ignota fuerit, adeo ut nemo partiri contenderit, ideoq; nominum inopes eſſe neceſſe eſt? Et ſi dictu audacius uideri poteſt, declarationis tamẽ diſcretionisq; gratia, imitationem illam opinionis comitẽ, opinabilem imitationem: illam uero quæ ſcientiæ, hiſtoricam quandam ſcientemq; imitationem uocemus. THE. Eſto. HOS. Harum quidem appellationum altera duntaxat utendum. Nam ſophiſtam, & ſi in genere imitantium, non tamen in genere ſcientium poſuimus. THE. Sic eſt. HOS. Hunc itaq; opinioſum imitatorem tanquam ferrum examinemus, ſit ne ſolidus ſimplexq;, an contra geminum, duplexq; in ſe quiddam habens. THE. Examinemus. HOS. Certe admodum multiplex. Nam ſophiſta alius fatuus & ineptus eſt, quæ opinatur ſcire ſe putans. Alterius uero fama, propter uariam in ſermonibus reuolutionẽ, certe ſuſpicionem plurimam metumq; habet, ne forte ignoret illa quæ coram aliis ſcire ſe ſimulat. THE. Omnino ex utriſq; generibus eſt, ut narraſti. HOS. Nónne igitur unum quidem ſimplicem, alterum ironicum imitatorem ponemus. THE. Conſentaneum eſt. HOS. Huius iterum genus unum an duo dicimus? THE. Tu uideris. HOS. Cogito equidem, ac duo cogitãti mihi ſe offerunt. Vnus quidem publice prolixa oratione apud populum ironia utens: alter priuatim minutis quibuſdam captiunculis cogẽs eum qui cum ipſo diſputat, ſibimet in ſermonibus contradicere. THE. Recte admodũ loqueris. HOS. Quomodo ſuperiorem illum denominabimus? eiuſdem ne, an popularem? THE. Popularem. HOS. Alterum uero Sophon, id eſt ſapientem, an Sophiſticum? THE. Sapientem quidem uocare illum non licet, quando quidem ignorantem ipſum poſuimus: Quoniam uero ſapientem imitatur, cognomentum quoddam illius ſimile ſortietur. Ac demum intelligo, hunc ipſum prorſus & reuera Sophiſtam appellari decere. HOS. Ánnõ ut ſuprà, ita nunc nomen eius colligabimus à fine iterum ad principium omnia complexi? THE. Omnino. HOS. Is demum Sophiſtam uere definiet, qui generationem eius & ſtirpem eſſe iſtam aſſeuerabit. Sophiſta inquam eſt, qui in ſermonibus diſputantem cogit contradicere ſibiipſi, qui & ironici pars eſt, ab imitatore opinioſo ueniens, phantaſtici item generis, ab imaginaria facultate profluens, non diuinæ ſed humanæ effectionis determinata progenies, ex eorumq; numero qui uerbis, quaſi quibuſdam præſtigijs, mirum in modum decipiunt auditores. THE. Ita prorſus dicendum.

Vnde dictus Sophiſta

Vltima ſophiſtæ definitio

MARSILII FICINI APOLOGVS IN LIBRVM PLATONIS DE REGNO, AD FEDERICVM Vrbini ducem ſemper inuictum.

IVPITER optimus maximus, cum optaret tale in terris quandoq; regnũ proſpicere, quale in cœlo ſemper apud ſe conſpicit, iamdiu per ipſam diuini regis ideam, regium quendam diuinumq; animum demiſit in terras. Conuocatisq; cœlicolis imperauit, ut omnes futuro huic regi ſuffragarentur, quem ſuperi quidem & à fide regia Fideregum, et ab orbis imperio Orbinatem Ducem iam nominarent, homines uero mutatis literis Federicum Vrbinatem Ducem eſſent appellaturi. Aſſenſere omnia Ioui præter Iunonem numina. Sola enim Iuno craſſioris aeris ambitioſa regina cœleſti terris regnum hactenus inuidet. Verũ

Pallas Mercuriusq; fauentibus alijs, & teste Veritate, coronam sceptrumq; regium iampridem uiro eidem, cui & Iupiter, libentissime cõtulerunt. Cum uero Academia passim Palladem, Mercuriũq; colat atq; sectetur, ipsa quoq; regnum orbisq; totius monarchiam, qualem diuinus Plato describit, Federico Vrbinati duci, tum ex Iouis sententia, tum ex testimonio Veritatis optime merito felicissime tribuit.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN LIBRVM PLATONIS DE REGNO, VEL CIVILEM.

CVM deus atq; natura hominem agendo producant, eum certe producunt, ut agat, agat inquam gratia diuinorũ. Quemadmodum uero alius finis est cuius gratia natura efficit pollicem, alius cuius gratia manum siue pedem, aliusq; rursum ad quem totum efficit hominem: sic alius finis est ad quem hominem dirigit singularem, alius quoq; ad quem familiam, itemq; alius ad quem ciuitatem atq; regnum. Ac deniq; finis ille existimandus est optimus, cuius gratia deus totum genus humanum procreauit. Nemo uero existimet, cum proprij cuiusq; cœtus certus sit finis, nullum esse totius: cumq; humanæ uitæ partibus insit ordo, in uniuerso tamen uitæ genere esse confusionẽ: deniq; cũ partes ob finis unius intentionem inter se habeant unionẽ, totum ipsum esse dispersum. Quamobrem necesse est certũ esse humani generis finem, eumq; in actione quadam circa perfectiora consistere, per quam & superiora proximis imitetur, & diligenter inferiora gubernet: scientia quidem naturalia perscrutetur, prudẽtia uero disponat humana, pietate autem diuina colat atq; ueneretur. Eiusmodi ergo finis uitam exigit geminam, & in actione & in contemplatione similiter constitutam, eo tamen pacto, ut actio contemplationis tanquam diuinioris gratia sit instituta. Cæterum absoluta utriusq; uitæ perfectio, tot tantisq; & tam arctis adminiculis indiget, ut neq; a paucis quibusdam, neq; etiam a multis hominibus, sed ab uniuerso simul hominum genere duntaxat posit expleri. Fieri uero non potest ut tam diuersæ gentes per media tam diuersa ad unum omnium communemq; finem perducantur, nisi ab uno per unam quandam legem cunctos in unum pariter conducẽte. Quemadmodum neq; fabri ministriq; genere simul atq; ingenio longe inter se discrepantes, materias admodum uarias ad formam unam ædificij conferentes, in unum unquam commode congregabunt & construent opportune, nisi ab una quadam architecti unius lege regantur. Quapropter nõ iniuria Plato cum regem quereret murdi monarcham, principio architectum produxit in medium, scientiamq; in tria tandem distinxit genera. Quorum primum in cognoscendo, secundum in agendo, tertium in faciundo uersatur. In primo arithmetram geometramq;, in secũdo architectum, in tertio fabrum ministrumq; collocauit, probans architecti facultatem inter speculationem solam solumq; ministerium mediam esse ponendam, magis tamen speculationis quàm ministerij esse participẽ, neq; iudicare solum geometrarum more, uerũ etiam faciẽtibus imperare, opificiq; semper adesse. Qualem fermè uult regem esse debere, qui uideticet & contemplantium more uera dijudicet, & iura non aliena quidem, sed sua mandet agenda. Proinde Plato exactissima usus diuisione, quæ definitioni scientiæq; admodum necessaria est, Regem Homerico more nominat generis humani pastorem atq; curatorem, Quem totius humani generis unius quasi ouilis unum esse pastorem debere designat, ubi deum inquit quondam humani generis fuisse pastorem, sub quo & regnum illud Saturni aureum extitisse. Gubernatorem quoq; regem humanæ uitæ quasi nauis iudicat appellandum. Significat autem in unum esse imperium omnium conferendum, ut humana gubernatio diuinæ quàm simillima sit. siquidem & deus unus mundi totius est rector. Quod quidem his quoq; breuiter rationibus confirmatur. Principio si tres mundi partes Asiam, Africam, Europam, regibus distributas tribus subegeris, facile admodum continget ut uel unus duobus uel duo uni quandoque inferant bellum, aut saltem de finibus, aut alia quapiam de re disceptare cogantur. Itaque uel inter eos ad unum trium erit litis iudicium deferendum, uel ad quartum quendam præter tres iudicem constitutum. Quacunq; tandem id ratione fiat, necesse erit iudicem, si modo sententiæ sit illius acquiescendum, imperium in eos inter quos iudicatur, habere. alioquin nullius momenti erit iudicium, frustraq; iudicabitur, quod uideri posit regibus, uel magis, uel saltem æque potentibus dissoluendum. Vnum igitur oportet esse regem omnium iudicẽ, omnibus proculdubio uenerãdum. Præterea uirtutum exemplar subiectis oportet esse regem. Maxime uero talis erit, si unus fuerit ante omnes, in quem oculos cuncti conijciant. Qui si orbem totũ possederit, nec regnum ulterius affectabit, nec alijs inuidebit. Quæ duo scilicet cupiditas & inuidia, solent rapinas & bella potissimum procreare. Et cum sua cuiq; charissima sint, maxime diliget omnes tanquam suos, pariterq; omnes diliget nationes, pariterq; curabit. Optabit pacem summopere, cupiet trãquillitatem, bonorumq; omnium copiam, qualis utiq; monarchiæ umbra quædã apparuit imperante Octauiano. Subditi uero & iustissime uiuẽt, cum iniustis nullus usquam pateat fugæ aditus sub monarcha: & quamuis in minima peccandi licentia, tamẽ in summa libertate uiuent, non tyrannis, paucis ue potentibus, uel insanientis populi subiecti furoribus, sed a sapiẽte & iusto pioq; rege sic ad commune bonum perducti, tanquam nautæ a prudentia iusti gubernatoris ad portum. Qua quidem in re & qui reguntur obtemperando regi sibijpsi consulent, & rex ipse non tam sibimet quàm cũctis qui suæ cur&

curæ a deo commissi sunt, uiuet. Recta enim gubernatio, quemadmodum in libris De repub. disputatur, gubernatorem quidem eorum qui gubernãtur gratia, non gubernatos gratia gubernatoris instituit. Comparat præterea regem medico, monens ut medicorũ more & opportune & si opus fuerit importune, & uolentibus, & quandoq; nolentibus imponat leges, remediaq; afferat salutaria. Eiusmodi uero gubernatorem atq; curatorẽ sæpius ciuilem uocat uirum quàm regem, significãs adeo humanũ, ac si fieri posit, mitem esse debere, ut inter ciues uideatur esse conciuis, prudentia, iustitia, cura potius quàm alio quouis excessu superior. Quod siquis longissimo quodam intervallo prudentia & iustitia manifeste cunctos exuperet, hunc etiam si priuatus uixerit, esse regem omniũ a deo creatum absq; controuersia iudicat. Sinautem inter aliquos quantum ad hæc spectat, parum admodum intersit, illis quodammodo redactis ad unum autoritatem regiam tribuendam: multis uero nequaquam. Quippe cum multi nequeant tanta autoritate digni alicubi reperiri. Tradi uero autoritatẽ regiam ut ex alijs eius libris coniectare licet, uult a senioribus atq; probatissimis, quorum senatus deinde sit collega regis, quasi quædam respub. optimatũ. Rex autem unà cum senatu leges condat: quas non liceat uel cuiquam priuato transgredi, uel uulgo mutare: liceat tamen regi senatuiq; simul pro temporum opportunitate quatenus expedit, diligenti cum æquitate & rebus ipsis accommodare atq; temporibus, & si oportuerit permutare. Regem ipsum in epistolis sacrũ haberi censet, sacerdotemq; more Aegyptiorũ constitui, sacrorum mysteriorumq; antistitẽ: & utpote sacrum, nequando contaminetur, non permittit iudicijs ubi de cæde exilio, carcere agitur, interesse. Proinde in hoc ipso libro eiusmodi regiã dignitatem gubernationum omnium optimam esse probat, ut diximus: pessimam uero tyrannidem, quæ neq; lege, neq; mente legitima imperat, sed impetu potius atq; libidine. Secundo loco laudat optimates, pariterq; uituperat potentiam paucorum. Tertio loco multorum laudat gubernationẽ, scilicet popularem, si lege gubernẽt: similiterq; uituperat, si non lege. Post hæc autem quid regium sit officium disputat, uidelicet ut quotcunq; hominũ generi necessaria sint prouideat, præsertimq; ad bene beateq; uiuendum. Iudicetq; prudenter quot artes et quales ad hoc ipsum conferant, siue in pace, siue in bello, seu in dicendo, seu agendo, uel publice, uel priuatim, habeatq; unà cũ senatu summum in omnes imperium. Præcipue uero animos omnium decentissima quadam fortitudinis temperantiæq; mixtione componat, musicos imitatus, qui acuta grauibus rite miscentes, concentus suauissimos modulantur. Demonstrat enim, & id quidem diuine, non esse tutum animos uel fortitudinẽ uersus quasi acutum supra modũ intendere, uel temperantiam uersus quasi in graue nimis remittere. Illinc enim efferatos, hinc effœminatos tandem euadere: & illi quidem ciues & patriam uelut hostes inuadunt: hi uero neq; se, neq; patriam tuentur ab hostibus. Quamobrem optimum censet ex concinna uirtutis utriusq; copula, ingeniorum consonantiã ubiq; conflari. Sed hactenus de libri ordine satis sit dictum. Quæ uero de sphærarum motu, prouidentiaq; & fato disputat, in theologia nostra satis exposuimus. In his certe nos allegorice docet, non habere nos uerum legitimumq; regem, nisi uel in ipso cœlo uel in terris eum quem uelut pastorem cœli rex nobis ipse præfecerit, pastorẽ inquã, non nomine solum, sed uitæ simillitudine ipsum cœli regem pro uiribus referentẽ. Cõmemorat & duo regna, Iouis scilicet & Saturni, regnumq; Saturni regno Iouis tanquam feliciùs anteponit. Siquidem sub Ioue actio uitaq; humana, sub Saturno autem cõtemplatio diuinorum significatur. Saturnus enim Græco nomine Cronos, ut Plato in Cratylo docet, puritatem integritatemq; mentis inuiolabilem comprehendit. Quod autem ait Saturno regnante beatos homines uiuere, ostendit diuina quadam uiri mente regnante, quo actiones gratia contemplationis instituat, humanum genus fore beatum. Ego autem finem mox argumẽto faciam, si breuem prius allegoriam mysterij huius adduxero. Ait enim præsentem mundi circuitum ab oriente ad occidentem esse Iouium atq; fatalem: uerum fore quandoq; alterum huic oppositum sub Saturno ab occidente uicissim ad orientem. In quo sponte nascentur homines atq; a senio procedẽt in iuuentutem, alimentaq; illis ultro æterno sub uere ad uotum suppeditabuntur. Iouem, ut arbitror, animam mundi uocat, cuius lege fatali manifestus hic manifesti mundi ordo disponitur. Præterea uitam animorum in corporibus elementalibus, Iouiam esse uult sensibus actionibusq; deditam. Saturnum uero supremum inter angelos intellectum, cuius radijs illustrentur inter angelos animæ accendanturq;, & ad intellectualem uitam continue pro uiribus erigantur: quæ quoties ad uitam eiusmodi conuertuntur, eatenus sub regno Saturni dicuntur uiuere, quatenus intelligentia uiuunt. Proinde in ea uita ideo sponte dicuntur regenerari, quia electione propria in melius reformantur. Rursus in dies reiuuenescere, id est in dies, si modo ibi dies dinumerãtur, magis magisq; florescere. Hoc illud apostoli Pauli. Homo interior renouatur in dies. Deniq; illis alimenta sponte affatim sub perpetuo uere suppeditari, quia non per sensus operosamq; disciplinam, sed per lumen intimum, summáq; cum uitæ tranquillitate atq; uoluptate miris ueritatis ipsius spectaculis perfruuntur.

SOCRATES. THEODORVS. HOSPES. SOCRATES MINOR.

INGENTEM profecto tibi ô Theodore, gratiam debeo, quòd Theætetum & hospitem hunc Eleatem notos mihi feceris. THEOD. Triplam fortè mihi debebis ô Socrates, postq; ciuilem tibi hominem & philosophũ confecerint. SOC. Esto. Sed ita ne illud ô chare Theodore, ex te audiuisse dicemus homine & ratiocinio, & in geometricis potẽtissimo? THEOD. Quid istuc ô Socrates? SOC. Quod uidelicet horum uirorũ unumquemq; eiusdem esse precij posuerimus, qui tamen honore longius inter se distant q̃ ut explicari illa artis uestræ analogia possit. THEOD. Bene ô Socrates, atq; iuste per deũ nostrum Ammonẽ loqueris, ac prompte admodũ errorem in cõputando meum mihi nunc obiecisti, ac ego te pro his rursus accedo. Te uero nunc Hospes, ne pigeat nobis gratificari, & seu ciuilem hominẽ prius siue philosophũ, electum describere. HOS. Sic agendũ ut iubes Theodore, postq; semel aggressi sumus, neq; prius q̃ ad calcẽ peruenerimus, desistendũ. Verum de Theæteto hoc quid facere decet? THEOD. Qua de re? HOS. Nunquid requiescere illum iam sinemus? eiusq; loco Socratem istum exercitationũ & studiorum socium accipiemus? quid consulis? THEOD. Vt Socratẽ assumas. Nam cum iuuenes utriq; sint, omnem laborem facilius per intermissionẽ ferẽt. SOC. Atqui utriq; Hospes cognati quodãmodo mihi esse uidentur. Theætetũ quidem uos figura uultus mihi consimilem iudicatis. Socrati quoque huic cum idem & mihi nomen sit, cognationẽ quandam nobis mutuam præbet. Decet autem ut qui cognati sumus, rem eam alacriter oratione testemur. Cum Theæteto quidem heri disputando conueni, & hodie hospiti huic respondentem audiui. Cum Socrate uero neutrum adhuc actum est. Oportet autem & hunc examinare. Mihi sanè aliàs, tibi nunc respõdeat. HOS. Sic agemus ô Socrates. Audis Socrates? SOC. MIN. Audio. HOS. Assentiris illi? SO. Assentior. HOS. Quantũ igitur ad te attinet, nihil prohibet quo minus edisseramus. Multoq; minus impedimento disputationi huic esse me decet, quinimmo post ipsum sophistam necessariũ esse uidetur, ut ciuilem uirũ inuestigemus. Respondeat itaq; utrum hunc in eorum qui scientes dicunt, numerũ referre deceat. SOC. Decet. HOS. Ergo scientias partiri debemus, quemadmodũ in sophista quærẽdo fecimus. SOC. Fortè. HOS. Non tamen eadem partiendi ratio. SOC. Nõ. HOS. Sed alia. SOC. Alia. HOS. Diuerticulũ itaq; ciuilis scientiæ ubinam reperiemus? Inuenire quippe oportet, & ab alijs omnib. segregatæ, ideam ei unam imprimere, & cæteras item deflexiones, alia quadã specie una insignire: & scientias omnes duabus speciebus contentas esse nobis persuadere debemus. SOC. Tua iam interest Hospes ita agere: mea uero nequaq̃. HOS. Imò etiam tua, quãdo declaratum id fuerit. SOC. Scite loqueris. HOS. Arithmetica porrò & aliæ nõnullæ huius persimiles ab actione liberæ sunt, cognitionẽ uero tantum exhibent. SOC. Ita certe dicẽdum. HOS. Quæ uero ad architecturã, & manuum ministeriũ pertinent, scientiam innatã actionibus fortiunt: corporaq; ab illis effecta, quæ ante nõ erant, perficiunt. SOC. Patet. HOS. Ita cunctas scientias diuide. Agentem unam, alteram cognoscentem solũmodo nomina.

Mathematicæ ab actiõe liberę cognitionẽ solam habentes

Scientiæ species duæ

SOC. Sint ergo sciẽtiæ species duæ, cum una sit sciẽtia tota. HOS. Vtrum, ciuilem, regem, dominũ, patremfamilias, eundem esse uolumus? an totidem artes in his, quot & nomina ponimus? Imò hac sequere me. SOC. Quæ? HOS. Hac inq̃. Si quis priuatus publico medico sufficienter cõsulere poterit, nónne necesse est eiusdem artis hunc nomine nuncupari, quo & ille qui cõsulit? SOC. Certe. HOS. Quid porrò? Si quis priuatus regem ciuitatis admonere & instruere poterit, nónne scientiã illam habere dicitur, qua pollere qui regit, debebat? SOC. Dicet. HOS. Atqui uiri regis sciẽtia, regia disciplina est. SOC. Est. HO. Quisquis ea præditus est, seu pũblico fungatur munere, siue priuatus uiuat, omnino secũdum hanc peritiã regius merito nuncupabitur. SOC. Merito. HOS. Enimuero paterfamilias & dominus idem. SOC. Idem sanè. HOS. Nunquid refert ampláne an angusta sit urbs ad imperium? SOC. Nihil. HO. Igitur una, quod paulo ante inquirebamus, horum omniũ scientia est: hãc seu regiã quis, siue ciuilem, seu familiarẽ nominet disciplinã, nihil interesse putemus. SOC. Nihil. HO. Hoc utiq; nemini dubiũ, quin omnis rex parũ quid manib. ac reliquis mẽbris ad regni salutẽ possit, intelligẽtia uero & animi robore plurimũ. SO. Cõstat. HO. Vis ergo regẽ dicamus speculatrici scientiæ propinquiorẽ q̃ actiuæ aut manuũ ministerio? SO. Volo equidẽ. HO. Ciuilẽ ergo scientiã, & ciuilẽ hominẽ, regiam atq; regiũ, ut

Idem, ciuilis rex, dominus, paterfamilias

Homo regius

utrunum idemq; singula cõponemus. SOC. Planè. HOS. Atqui ordinẽ ad sequentia pergemus, maxime si speculatricem scientiam distinguemus. SOC. Prorsus. HOS. Attende obsecro, num refugiũ aliquod in hac prospiciamus. SOC. Dicas, quale? HOS. Tale inquã. Extat aliqua cõputandi facultas. SOC. Extat. HOS. Ea, ut arbitror, ex illarum numero est quæ in speculando uersantur. SOC. Ex illarum numero certe. HOS. Cognoscet profecto computandi facultas differentiã numerorum. Num aliud huic opus tribuimus, q̃ discernere iudicareq; cognita? SOC. Quid? HOS. Etenim architectus nullus manuum ministerio utitur, sed utentibus præsidet. SOC. Ita est. HOS. Dum iudicium adhibet, non ministerium. SOC. Id quoq; uerum. HOS. Iure igitur speculandi scientiæ particeps est dicendus. SOC. Et maxime quidẽ. HOS. Hoc, ut arbitror, ad iudicem pertinet, nõ ad finem quod sẽ attinet uenire, & mox discedere, quemadmodum computator ille, sed incumbere, operaq; singulis operam accõmodam mandare, quousq; quod est imperatum, absoluerint. SOC. Probe. HOS. Nónne speculatrices omnes hæ sunt, & quotcunq; scientiam computandi sequuntur? iudicio autem & imperio genera hæc inter se duo differunt? SOC. Apparent. HOS. Quocirca si uniuersam contemplationem in duo distribuamus, partemq; unam iudicio, imperio alterã assignemus, recte forsitan distribuisse putabimus. SOC. Rẽcte nimirũ, ut mea fert opinio. HOS. Qui cõmuniter tractãt aliquid, satisfactũ sibi inuicẽ arbitrantur, si quando consenserint. SOC. Quid ni? HOS. Quousq; igitur in hoc concordes sumus, aliorum opiniones prætermittendæ. SOC. Penitus. HOS. Dic age qua in arte harum, regium hominẽ ponere decet: nunquid in iudiciaria, tanq; spectatorẽ quendam? an in imperatoria potius, quasi dominũ? SOC. In hac ipsa potius. HOS. Videndũ præterea siquam imperatoria distinctionem admittit. Mihiq; ita uidetur, quo differt caupo ab illo qui propriũ opus uendit, eo rex à præcone. SOC. Quo pacto? HOS. Caupones aliorũ opera prius uendita susципientes ipsi rursus uendunt. SOC. Verum. HOS. Haud secus præco sententiam alterius mandatã sibi, alijs ipse mandat. SOC. Sic est. HOS. An miscebimus facultatẽ regiam imperatoriæ, præceptoriæ, uaticinio atq; præconio alijsq; permultis eiusdem generis artibus, quæ omnes imperitant? An uis potius secundũ superiorem comparationem nomen quoq; per comparationẽ aliquã machinemur, quandoquidẽ genus eorum qui sua ipsi præcipiũt, fermè nomine caret: atq; hæc ita partiamur, ut regiũ genus in eorum numero qui sua mandant, ponamus, omissis alijs omnibus, quibus alius quiuis nomen ut lubet imponat? Principis quippe gratia non subditi sermo nobis est institutus.

SOC. Nempe. HOS. Postq; igitur hoc ab illis est distinctũ, & ab alieno ad proprium redactum, rursus est diuidendum, siquam modo partitionem quæ nos admittat, in ipso comperimus. SOC. Valde. HOS. Atqui inueniri posse uidetur. Me igitur sequere diuidendo. SOC. Quò sequar? HOS. Quicunq; præsident imperando, idcirco ut aliquid fiat, imperant. SOS. Proculdubio. HOS. Etenim genita omnia bifariã partiri, haud multum difficile. SOC. Qua ratione? HOS. Partim animata sunt, partim inanimata. SOC. Constat. HOS. Si in membra hæc secare imperatricis facultatis partem imperatoriã uolumus, fecemus. SOC. In quæ? HOS. Pars eius in generatione inanimatorũ ponat̃, pars in generatione animatorum. Atq; ita totum in duo secabitur. SOC. Reuera. HOS. Partẽ unam mittamus, alteram resumentes, eamq; uniuersam in duo iterũ diuidamus. SOC. Vtram illarũ resumendam censes? HOS. Eam quæ circa animalia imperat. Neq; enim regia maiestas nõ animatis instar architecturæ præsidet, sed generosius animãtibus, eiusq; potestas circa ista uersatur. SOC. Optime. HOS. Circa generationẽ nutritionemq; animaliũ cura duplex inuenitur. Animalis cuiusdam uirtus hæc. Gregis totius illa. SOC. Recte. HOS. Ciuilis aũt nõ priuatim unicíq; curam gerit, quemadmodũ qui bouem agitat, uel minister qui sternit equum, sed illius uicem gerit, qui equos aut boues pascit. SOC. Verũ esse uidet̃, quod nũc est dictum. HO. Vtrũ ex animaliũ nutritione illam quæ gregatim ea nutrit, gregis nutritionem, an cõmunem nutritionem uocamus? SOC. Vtrumq; usurpari loquendo contingit. HOS. Egregie Socrates respondisti: ac si uerborũ curiositatem uitabis; euades in sene ciute admodum sapientior. Itaq; in præsentia ut iubes agendum. Sed nunquid uides quo pacto quis gregis nutritionem geminam ostendens, efficiat ut quod in utraq; ad id quod nunc propositum est, inuestigabitur, in altera deinde perquiratur? SOCR. Annitar equidem, & iam mihi uidetur, unam cõmunem hominum, alteram brutorum esse custodiam.

Euitãda est curiositas uerborum

HOS.

HOS. Prompte omnino ac fortiter discreuisti. Cauendum pro uiribus tamen, ne posthac nobis id accidat. SOC. Quid cauendum mones? HOS. Ne unam exiguam particulam ad uersus amplas plurimasq; secernamus, neq; illā absq; specie capiamus, sed pars illa simul speciem habeat. Pulcherrimum namq; est, quod quæritur ab alijs statim discernere, si modo recte id fiat, quemadmodum ipse paulo ante de diuidendo iudicans, diuidere properasti, sermonem uidens altero membro ad hominem declinantem. Cæterum haud satis amice tutum est ad extremū nimisq; tenuiter omnia prosequi. Præstat autem per media progredi partiendo. sic enim facilius meliusq; ideas inuenimus. Hoc autē ad illa quæ perquiruntur, totum refert. SOC. Qua ratione id ais hospes? HOS. Conandum ob ingenij tui beneuolentiam ut clarius explicetur. In præsentia quidem hoc quod propositum est, declarare ita ut nihil desit, impossibile est; sed repetēdum altius paulo perspicuitatis gratia fuerit. SOC. Quid igitur in hac nostra partitione culpas? HOS. Tale quiddam, si quis humanum genus in duo secare contendens, perinde partiatur, ac multi nostrum partiuntur. hi sane Græcorum genus tanquam unum à cæteris omnibus separant. Cunctos enim alios homines innumerabiles, & nulla inter se uitæ sermonisq; cōmunione deuinctos, barbari co nomine signant, & ob hanc unam appellationem genus quoq; unum unuersum hoc arbitrantur. Simile esset præterea, si quis numerum in duo diuidere uolens, decem millia seorsum ab alijs caperet ut speciē unam: reliquos insuper uno quodam impositio illis nomine, ut unum genus poneret. Rectius autem & per species magis, ac per duo membra diuisio fieret, si quis numerum quidem per par & impar, hominum ue genus per marem fœminamq; diuideret: Lydos autem & Phrygas, aut alios quosdam tunc à cunctis alijs segregaret, cum & spes & facultas sibi deesset generis inueniendi simul ac partis, utrumq; eorum quæ sint dissecta. SOC. Scite loqueris Hospes. At illud qua ratione planius intelligi posset, ostende, nō idem, sed aliud esse partem atq; genus. HOS. O uirorum optime Socrates, haud leue quid postulas. Longius modo quam decet ab instituto digressi sumus. Tu uero ulterius etiam peruagari iubes. Nunc porrò ut decens est, illuc unde discessit, reflectatur oratio. Adhæc alias ocium nacti quasi per quædā uestigia diuertemus. Verunta men diligenter hoc cauebis ô Socrates, ne putes certū quiddam de hoc exme audiuisse.

Quæ differentia inter partem & speciem

SOC. Quo de? HOS. Inter se partē speciemq; differre. SOC. Cur nam? HOS. Quicquid est alicuius species, eiusdē pars quoq; sit necesse est, cuius species esse dicit. Partem uero esse speciem, uel speciei partē, non est necessariū. hoc modo me potius q̄ illo dicere semper ô Socrates, assere. SOC. Fiet ut iubes. HOS. Post hæc autem mihi dicas. SOC. Quid? HOS. Hoc inq̄, unde huc digressi sumus. Reor equidē eam ob causam hucusq; nos aberrasse, q̄ tu interrogatus quæ in membra gregis nutritio diuideret, admodū prompte respondisti, duo quædam esse animantiū genera, alterum quidem hominū, alterum uero brutorum simul omniū unum. SOC. Verum est. HOS. Tunc sanè mihi uisus es parte quadā ablata, residuum omne genus unum animaliū obid putasse ponendū, quòd uno quodam cōmuni nomine appellare poteras omnia, dum bruta uocabas. SOC. Sic est actū. HOS. Hoc ô fortissime Socrates, perinde uidē esse, ac siquod aliud animal, ut grus aut aliud tale, prudentiæ particeps, eodem quo tu pacto grues rationales uocet, sibi ex eo placens, atq; hoc quidem genus unum ponat, cætera uero cuncta simul cum hominibus complectens, genus alterum bruta uocet. Conemur itaq; nos ab omnibus huiusce modi erroribus declinare. SOC. Qua uia? HOS. Non animaliū genus uniuersum diuidentes, quo minus in his delinquamus. SOC. Neque enim oportet. HOS. Atqui ita supra deliquimus. SOC. Quis? HOS. Partē illam contemplatricis scientiæ quę ad imperandū spectat, eius generis esse cōstitit, quod animalia curat, animalia uidelicet gregabilia. Nónne? SOC. Ita certe. HOS. Quare tunc quoq; omne animalium genus in ferum & mansuetū est distinctum. quę enim sic natura instituta sunt, ut māsuescere possint, domestica appellata sunt, cętera uero syluestria. SOC. Egregie. HOS. Scientia uero illa quā quærimus, in domesticis est, & erat, & circa genus animaliū sociabile quærenda uidet. SOC. Sanè. HOS. Ergo ne ad cuncta simul respiciendo, uti nūc, diuidamus, neq; in partiēdo nimiū properemus, ut repente ciuilem scientiam cōprehendamus. Nam nimia festinatio fecit, ut illud quod in prouerbio fert, nūc nobis cōtingeret. SOC. Quodnā? HOS. Vt cum nimis in diuisione properauerimus, tardius absoluamus. SOC. Et merito quidē Hospes id egit. HOS. De his quidē ita. Rursus autē ab initio

Prouerbiū

mutio cōmunem nutritionē animalium diuidamus. forte namq; quod tu uehemēter affectas, sermo ipse gradatim ad finem suū deductus, clarius demonstrabit. Respōde ad hoc. SOC. Ad quid respondeam? HOS. Hoc forsitan à multis audisti, neq; enim arbitror interfuisse te his qui circa Nilum pisces ipsos mansuefaciunt, aut circa regios lacus. Sed quod circa fontes fit, fortassis ipse uidisti. SOC. Et hæc ipse uidi, & illa ex multis audiui.

Circa Nilū pisces mansuefieri

HOS. Quinetiam quod quidam greges anserum & gruum pascant, & si nunq̄ in agris Thessalicis es uersatus, audisti tamen, & credis. SOC. Proculdubio. HOS. Hæc abs te ideo sciscitatus sum, quia animaliū illa quæ gregatim fit custodia, partim aquaticorū, partim terrenorum esse uidetur. SOC. Est profecto. HOS. Consentis gregis custodiam sic esse bifariam distinguendam, ut partim humida, partim sicca, animalia nutriat? SOC. Consentio equidem. HOS. Vtram uero istarum regia respiciat diligentia, nullus quæret. Nam nemini dubium. SOC. Nemini. HOS. Vnusquisq; enim præcipue aridorum nutritionem distinguet. SOC. Quæ in membra? HOS. In uolantium gradientium ue custodiam. SOC. Sic ueritas habet. HOS. Quòd ciuilis facultas circa illa quæ gradiuntur, duntaxat uersetur, uel stolidissimus quisq;, ut ita dixerim, animaduerteret. SOC. Absq; controuersia. HOS. Gressilibus præterea generis alimoniā, paris instar numeri in duo quędam partiri debemus. SOC. Patet. HOS. Illuc porrò quò sermo noster tendit, gemini calles ducere nos posse uidētur. Alter quidem breui quodam tramite, dum angustam particulam ab ampla secernit, alter uero longiori ambitu, dum præceptū illud seruat antea dictum, ut per media diuisio fiat, licet utrum uolumus ingredi. SOC. An per utrumq; proficisci nō licet? HOS. Non simul ô mirifice adolescens, sed seorsim licet. SOC. Vtrumq; ergo seorsim cupiam. HOS. Facile id quidem, cum exiguū sit quod restat. Sane in principio mediōue itinere durum hoc nobis præceptū fuisset. Nunc autem postq̄ ita uidetur, longiorem prius uiam ingrediamur. Nam cum non ita pridem aggressi rem simus, iter longum leuius peragemus. Distinctionem itaq; hāc uide. SOC. Dic modo. HOS. Qua gradientiū mansuetorūq; & gregatilium genus in partes duas secundum naturam diuisum est. SOC. Quas? HOS. Cornibus munitum, & cornibus carens. SOC. Apparet. HOS. Curam gradientium diuidens, utriusq; partis conditionē sermone describe. Nam si nominare ipsas uoluerís, rem nimis circūplicabis. SOC. Quemadmodū ergo dicendū censes? HOS. Ita. Cum gredientiū cura bifariam distincta sit, hoc in cornifera gregis parte est, illud in mutilata. SO. Sic ista sint dicta, nam satis ostensa sunt. HOS. Constat itaq; regem, gregis cuiusdam cornibus carētis pastorem esse. SOC. Constat sane. HOS. Hanc itaq; discerpentes, quod ab ipso agitur, exhibere conemur. SOC. Omnino. HOS. Vtrū placet ipsam solidipedū differentia fissiliumq; diuidere: an potius generatione propria hac, illa cōmuni? Intelligis enim. SOCR. Quid? HOS. Quod equorum & asinorum genus inter se promiscue generat. SOC. Nempe. HOS. Reliqua uero domestica, & socialis generis animalia, sine aliena cōmixtione, propria tantum ex specie procreāt. SOC. Perspicuum cuiq;. HOS. Ciuilis itaq; disciplina nunquid promiscuæ generationis animalia, an simplicis curat? SOC. Immixtæ ac simplicis proculdubio.

Generatio promiscua & simplex

HOS. Hanc utiq; animantiū naturā quemadmodū in superioribus hucusq; seruauimus, genera per membra secare debemus. SOC. Decet. HOS. Enimuero totum hoc animalis genus domestici gregalisq;, quod cicur uocāt, generibus duob. exceptis, iam discreuimus. Genus porrò canū inter gregabilia pecora numerare nō decet. SOC. Non certe. sed quo pacto hæc duo diuidemus? HOS. Hoc inq̄, quo te ac Theætetū distribuere decet, quādoquidē in geometria uersati estis: diametro scilicet, & diametri rursus diametro. SOC. Qui istuc ais? HOS. Nūquid aliter generis humani cōditio ad progressum natura instituta est, q̄ diametrus potentia bipes? SOC. Haud aliter. HOS. Reliqui sanè cōditio generis rursus secundum potentiā nostræ potētiæ est diametrus, quippe cum his duob. sit pedibus constituta. SOC. Nihil obstat quo minus sit huiusmodi. Ac penè iam quod ostendere uis, intelligo. HOS. Cernimus quid insuper risu dignū ô Socrates, nobis in superiori diuisione contigerit? SOC. Quidnā? HOS. Genus hominum cōmixtum, unaq; cum grege generosissimo omniū atq; facillimo currens. SOC. Cerno, & quidē clare, q̄ sit absurdū. HOS. An non conueniēs est, quæ tardissima sunt, nouissima peruenire? SOC. Consentaneū. HOS. Istud autē nequaq̄ aduertimus, quod magis ridiculus rex apparet unà cum grege hominum discurrens, cursumq; cum illo peragens, optime omniū ad uitę facilitatē exercitato-

SOC.

SOC. Omnino quidem. HOS. Nunc illud liquidò patet ô Socrates, quod in sophistæ inquisitione est dictum. SOC. Quid istud? HOS. Quod in huiusmodi disputandi ratione methodica non magis uenustum quàm inuenustum curat, nec pluris breuiorem quàm longiorem uiam facit, solum autem quod est uerissimum transigit. SOC. Videtur. HOS. Post hoc ne me præuenias, de uia ad regis definitionem constituendam breuiori percontans, ultro ingredior. SOC. Omnino. HOS. Dico igitur oportuisse suprà, gressibile animal in bipes & quadrupes distribuere: cumq; homo tum solo cum uolatili supereſſet, rursus genus ipsum bipes in nudum implumeq; & pennigerum diuidere: hac distinctione peracta, arteq; hominum nutrice & conseruatrice monstrata, ciuilem iam & regium uirum ipsi instar aurigæ præficere, eiq; ciuitatis habenas gubernaculaq; tribuere, quasi scietia hæc illius sit propria. SOC. Optime tu quidem, & tanquam debitum mihi hanc orationẽ persoluisti, digressione ipsa fœnoris loco adiecta, ac penitus adimpleta. HOS. Age itaq; à principio ad finem sermonem de ciuilis artis nomine colligamus. SOC. Prorsus. HOS. Scientiæ illius quæ in contemplando uersatur, pars una imperãdi peritia est, huius subiecta est facultas illa quæ per se suaq; sponte imperat: huic membrum haud sanè exiguum animalium nutricatio: huic item gregis alimonia, hinc animalium, denicq; gradientiũ alimonia: hinc rursus species illa quæ animalia cornibus carentia pascit. Eius partem ut minimũ triplicem complecti necesse est, si quis uno nomine comprehendere uelit, immixti generis pascendi scientiam uocans. Cuius portio ex bipedum grege homines duntaxat pascens, illa ipsa quam quærimus, imperatoria facultas est, quam regiam & ciuilem pariter nominamus. SOC. Prorsus. HOS. Probe igitur putas ô Socrates, à nobis quemadmodũ iam dixisti, actum est? SOC. Qua de re? HOS. Quod proposuimus, sufficienter ne absolutũ sit? An in quæstione hoc maxime prætermissum quod descripsimus quodammodo, nõdum tamen penitus definiuimus? SOC. Quamobrẽ istud ais? HOS. Conabor quod sentio, planius explicare. SOC. Dic iam. HOS. Cum multas pastorum facultates esse constiterit, una quædam illarum uniusq; custodia gregis, ciuilis ipsa disciplina est. SOC. Profecto. HOS. Hanc neque equorum, neque aliorum etiam brutorum, sed hominum tantum in commune esse nutritionem ostendimus. SOC. Id quoq;. HOS. Pastorum itaq; omnium, & regum differentiam propriam uideamus. SOC. Quam? HOS. Si quis fortè alterius artis nomen habens, gregis humani in commune nutritionem sibi uendicet, quid dicendum? SOC. Qua ratione inquis? HOS. Si mercatores inquam, agricultores, & coqui, gymnastici insuper ac medici, aduersus pastores quos politicos appellauimus, surgerẽt, assererẽtq; se esse pastores illos hominum: quippe qui uictum nõ plebi solum, uerumetiam regibus magistratibusq; suppeditent. SOC. An non uera dicerent? HOS. Fortè. & hoc utiq; consideremus. scimus enim quod cum bubulco de his nemo certat: ipse enim sine cõtrouersia armenti pastor est qui boues curat, ipse medicus, ipse pronubus, partus obstetrix & nutrix. Præterea nemo melius iocis, & musica armentũ, quantum natura horum capax est, oblectat, trahit & mulcet, siue organis, siue ore solo gregis sui musicam tractãs. Eademq; est de cæteris pastoribus ratio. Nonne? SOC. Maxime. HOS. Quo pacto igitur sermo ille de rege rectus integerq; uidetur, quando pastorem illum, & nutritorem humani gregis ponimus, solum ipsum ab alijs secernentes, cum alij multi de hoc ipso contendant? SOC. Nullo modo. HOS. An non merito paulo ante dubitauimus, quando suspicati sumus, ne figuram quandam regis duntaxat induceremus, nondum tamen ciuilem ipsum perfecte definiremus, nisi prius illos qui cum eo sese implicant, & pastores esse non minus quàm ille profitentur, comprehendamus: & ab illis regem secernentes, purum illum seorsim ostendamus. SOC. Recte nimirum. HOS. Hoc igitur nobis ô Socrates, agendum est, nisi uelimus in fine sermonis infamiam reportare. SOC. Atqui istud nequaquam expedit. HOS. Rursus ab alio principio alia quadam uia incedendum. SOC. Quam? HOS. Iocum quẽdam interserere his oportet, magnaq; parte prolixæ fabulæ uti, & quod restat, ut suprà fecimus, exequi, partem semper partis subdiuidendo, atq; ita ad summum quod est quæsitum, deducere. SOC. Oportet sanè. HOS. Sed iam fabellam, quod pueri solent, accipe arrectis auribus, neque enim à puerilibus annis procul abis. SOC. Dic, amabo. HOS. Erat olim, & adhuc erit multa uetustarũ rerum memoria, & inter cætera memorabile prodigiũ, quod circa Atrei Thyestisq; litem refertur. Audisti namq; ac meministi quod tunc accidisse tradunt

dunt. SOC. Nunquid aureæ agnæ ostentum dicis? HOS. Nequaquam, sed de ortus solis occasusq;, & aliarum stellarum mutatione. Vnde enim nunc exoriuntur, tunc occidebant, & contrà exoriebantur. Tunc uero Deus testimonium præbens Atreo, in hanc cœlum figuram mutauit. SOC. Fertur & hoc. HOS. Quinetiam è multis de Saturni regno audiuimus. SOC. Ex multis certe. HOS. Quid uero? nõne & priscos illos è terra procreari, haud uero ex se inuicem? SOC. Hoc quoq; in antiquis rebus commemoratur. HOS. Cuncta hæc ab eodem malo proficiscuntur, & alia præter hæc permulta his longe mirabiliora: uerum magnitudine temporis, partim desierunt, partim absq; ordine sparsim feruntur, malum uero illud quod horũ omniũ causa est, nemo utiq; dixit. Nunc autẽ dicendum est, nam ad regem ostendendũ conferet. SOC. Præclare loqueris. Referas ergo, neq; aliquid prætermittas. HOS. Audi iam. Vniuersum hoc aliàs Deus ipse regit, agitat atque rotat: aliàs uero dimittit, cum mundi circuitus competentia sibi curricula temporis expleuerunt. Mundus uero ultro ac libero tum motu contrà reflectitur. Nam & uiuit, & sapientiam ab eo qui ab initio constituit illum, est sortitus. Circuitus autem necessario ipsi hanc ob causam innatus est. SOC. Quam ob causam inquis? HOS. Idem esse semper, & secundum eadem, & eodem se modo habere, solis omnium diuinissimis conuenit: corporis aũt natura huius ordinis nõ est compos. Cæterum id omne quod cœlum mundumq; uocamus, multa quidem, & felicia munera à genitore suscepit, corporis tamen particeps, expers omnino mutationis cuiuslibet esse non potest: attamen quo ad potest, in eodem, & secundum eadem, & uno motu mouetur: quapropter circuitũ est adeptum, in quo minima agitationis suæ sit permutatio. Seipsum autem conuertere semper, fermè nihil potest, præter id quod cursum agitatis omnibus præstat. Mouere aũt id aliàs aliter, rursusq; contrario modo, nefas est. Ex his omnibus dicendũ est, mundũ neq; seipsum conuertere semper, neq; totum semper gemino cõtrarioq; circuitu ab ipso Deo reflecti, neq; rursus duos deos cõtrarijs sententijs ipsum uertere. Solum uero quod nuper diximus, restat, aliàs ab alia quadam diuina ui duci, uitamq; rursus extrinsecus uenientem, & immortalitatem ab opifice suo præparatam suscipere: aliàs aũt quando dimissus recurrit, per seipsum currere: quo tempore potestate facta, retrogradum multa reuolutionũ millia peragere, quia & maximus est, & undiq; penitus æquilibris, & minimo quodã cardine reuolutus. SOC. Verisimilia ualde ista uidentur. HOS. Ex his quæ dicta sunt, malum iam illud cõsiderantes consideremus, quod omniũ esse diximus mirabiliũ causam. Est autem huiusmodi quoddam. SOC. Quale. HOS. Quod totius mundi machina tum ita ut nunc, tum contrà reuoluitur. SOC. Quo pacto? HOS. Mutationem hãc existimare oportet omnium cœlestium alternationũ maximam extremamq; esse. SOC. Videtur. HOS. Quamobrem consentaneum est tunc maximas circa nos intra mundum habitantes, mutationes fieri. SOC. Verisimile id quoq;. HOS. Neq; uero nos latet q; ægre & difficile toleret animãtium natura magnas, multas, & omnigenas mutationes. SOC. Cõstat. HOS. Ergo animalia multa tũc intereunt, homines q; superstant perpauci, hi uero multis nouisq; & mirabilibus passionibus tunc afficiuntur. Id autem contingit omnium maximum, sequiturq; continuo reuolutionem illam qua cœlum contrà quàm nunc, reflectitur. SOC. Quidnam? HOS. Principio in quacunq; ætate quoduis animal est constitutum, in eadem progredi cessat, neq; fit senius mortalium quicquã, sed in figuram transit contrariam, iunioremq; & molliorem habitum induit, seniorumq; cani capilli nigrescunt: & quibus genæ barbatæ prius erant, iam barba deposita in priorem speciem restituuntur. Pubescentiũ quoq; corpora pilis positis mollescunt, sensimq; singulis diebus & noctibus decrescentia in puellí naturam redeunt, atq; in his tam animæ quàm corpora habitum subeunt puerorũ, demum tabescentia deficiunt, & intereunt. Cadauera præterea illorum qui cœlestis mutationẽ uertiginis subito corruerunt, idem patiuntur, & simili ratione clam ac breui putrescunt. SOC. Quæ tunc erat hospes animalium generatio? quóue modo ex se inuicem generabãtur? HOS. Constat ô Socrates, quod illis temporibus nihil genus hoc ex sese propagabat. Quod autem dicitur quandoq; genus ortum ex terra fuisse, hoc ea tempestate fuit ex terra rursus conuersum. Tradiderũt hæc nobis primi illi progenitores nostri, qui statim post primam reuolutionem orti sunt. hi sanè horum testes sermonũ præconesq; fuerunt, quibus minime uulgo nunc habetur fides, cum tamen admodum conueniat habere. Quod uero hinc

Fabula de terrigenis hominibus

Cur circuitus cœlo Conditio diuinorum Corporis particeps non est mutationis expers

sequitur, animaduertendum arbitror. Huic enim quod dicitur, senes in naturam regredi puerorum, hoc consonum est, quod ex mortuis, sed terra conditis, illi iterum tum restituti, reuiuiscentesq; quidam sequuntur rationē illam cœli, siue seculi, generatione in contrarium reuoluta, ac terrigenas hac ratione necessario æditos, sic nomine & sermone uocari, quotcunq; deus ipsorum in aliam sortem non transtulit exornauitq;. SOC. Hoc profecto è superioribus sequitur. Verum uita quam sub Saturni regno esse dicis, utrum sub illis cœli cōuersionibus, an sub his extitit? Mutationem quippe solis reliquarumq; stellarum in utrisq; uolutionibus contingere certum est. HOS. Optime sermonem assequutus es. Quod autem quærebas, sponte omnia hominibus nasci, præsenti conuersioni minime competit, sed superiori potius competebat. Tūc sanè totius circuitus princeps curatorq; primum Deus extitit, ut nunc per uarias mundi plagas singulæ ipsius partes à dijs principibus distributæ sunt. Animalium quoq; genera gregatim distincta, dæmones quidā tanquam diuini pastores sortiti sunt, quorum quisq; ad munus suum obeundum sufficiens cum esset, singuli singulis, sic ut ille uoluit, præficiebantur, quibus præerat ipse. Quamobrem nihil erat agreste, omnisq; rapacitas & uorago procul aberat, aberat bellum penitus atq; seditio: cætera insuper quę conditionem illorum temporum sequebantur, innumerabilia sunt. Quod uero de uictus facilitate, & libertate uitæ fertur, ob id est dictum, quod Deus eos pascebat, ipse illorum pastor & custos: quemadmodū homines nunc, quorum natura diuinior, brutorum pastores sunt. Deo itaq; custodiente ciuitatum cōstitutiones nullę erant, neq; marium fœminarumq; ad filios procreandos coniugia. Omnes enim ex terra reuiuiscebāt, rerum præteritarum immemores. Aberant autem eiuscemodi omnia. Fructus uero illis & poma & fruges, abunde arbores & fertile solū sponte sua absq; agriculturæ opera suggerebant. Nudi quinetiam & expediti & errabundi, ut plurimum pascebantur. Nam tēperies illis innoxia, mollia quoq; passim parata cubilia, quam plurimis ex terra herbis repullulantibus. Vitam ô Socrates, hominum sub Saturno uiuentium audis: hanc uero quam Iouis esse tradunt, præsens ipse sentis: utra uero sit felicior iudicare ne uis, ac potes? SOC. Minime omnium. HOS. Vis ne igitur ego quodammodo tibi dijudicem? SOC. Et maxime quidem. HOS. Si Saturni quondam alumni in tanto ocio & libertate uitæ potentiaq; non solum inter se, sed etiam cum bestijs colloquendi, hisce omnibus ad philosophiam utebantur, inter se, & cum bestijs uiuentes, sciscitātesq; ab omni natura quæcunq; propriam sentiēdi uim aliquam differētem ab alijs habet, ad prudentiam acquirēdam, facile iudicari potest illos longo quodam interuallo nos ad beate uiuēdum exuperasse. Sinautem epulis affatim & poculis saturati inter se, & cum bestijs tales fabulas conferebāt, quales de illis nunc referunt, hoc quoq; ita, ut mea refert opinio, facile admodum iudicaretur. Sed hæc omittamus, donec aliquis horū idoneus appareat nuncius, qui nobis referat utrum homines illi scientijs & confabulationibus operam dederint: cuius autem gratia fabulam hanc ingressi sumus, id iam dicendum, ut sequētia cum antecedentibus coniungamus. Cum omnium illorum tempus esset expletū, mutationemq; circuitus fore iam oporteret, terreno genere omni cōsumpto: quippe cum quælibet anima generationes omnes implesset, quotq; mandata erant cuiq;, totidem unaquæq; in terram semina proiecisset: tunc uniuersi gubernator Deus quasi gubernaculorum dimissis habenis in sui ipsius reijt speculum. Mundum uero deinceps fatum reuoluit iterum, & cupiditas innata. Omnes quinetiā dij summi dæmonis collegæ singulis prępositi regionibus quod contigerat aduertentes, mundi partes destituerunt. Mundus deinde contraria principij finisq; sese agitatione reflectens, terræmotu ingenti interiora concutiens, animalia rursus cuiusq; generis ut plurimum perdidit. At uero certis temporū exactis curriculis, concussio perturbatioq; cessauit, & mūdus à turbulento fragore desistens, solita suiipsius progressione cucurrit, & in ordine debito cōstitutus autoritatem administrationemq; & suiipsius & eorum quæ in se sunt, suscepit, autoris patrisq; sui gubernationē pro uiribus memor imitatus. principio igitur perfectius executus est, sed ab ea demū imitatione longius degenerauit. Cuius quidē defectus causa est natura corporea priscæ naturæ fomes. Nam quōdam ualde deforme erat, & ordinis expers, antequam præsenti ornatu decoraretur. Ab eo sanè qui ipsum cōstruxit, bona omnia possidet: à priori autem deformitate incōmoda, & iniusta omnia quæ intra cœlum nascuntur, & mundus ipse sustinet, & uiuentibus

Hominum uita sub Saturno

Desultoria mūdi administratio

uentibus inserit. Dum igitur animalia sua unà cum gubernatore nutrit, mala quidem parua, bona uero ingentia parit: cum autem seiungitur, in proximo discessus tempore perpulchre omnia ducit: uerum procedēte tempore obliuione iam occupatur: quapropter prioris deformitatis uitium uehemētius dominatur. Demum longo exacto tempore defloresc it, ac bona exigua procreans, malorum uero naturam his plurimam miscens, periculum subit, ne & ipse, & quæ in se sunt omnia, dissoluātur. Quamobrem deus ille quondam huius ordinis autor, cernens mundum tanto in discrimine positum, miseretur: ac ne tumultu adeò turbulento fluctuet dissoluaturq;, & in locum dissimilitudinis infinitū mergatur, iterum adstat, & præsidet, resumptisq; protinus gubernaculis, ægrotantia omnia dissolutaq; antiqua sui agitatione conuertit, ornat & corrigit, mortisq; seruat illum & senectutis ignarum. Hic ergo cunctorum dictus est finis. Sufficit autem hoc ad regis ipsius ostensionem, si modo supra dicta teneantur. Conuerso enim iterum mundo ad præsentis genituræ ꝓgressum, ętas rursus ultrà progredi destitit, & noua his contraria quæ erant tunc, reddidit. Animalia porrò morti ob ipsam tenuitatem proxima aucta sunt: quæ uero nuper ex terra cana surrexerant, iterum in terram morientia reciderunt. Cætera item omnia transmutata sunt, mundi totius sequentia passionem. Generationis quippe & conceptionis & alimenti imitatio uniuersum ipsum necessariò sequebatur. Neq; enim dabatur amplius in terra per causas mutuò opitulātes, animal fieri. Nam quemadmodum institutum fuit, ut mundus motionis suæ dominus esset, ita simili quodam ductu factum, ut partes mundi per seipsas quoad fieri potest, generent, & nascantur, & nutriant. Iam uero ad id peruenimus, ad quod omnis nostra respexit oratio. De reliquis enim animātibus multa & magna referri possent, ex quibus quæq;, & quas ob causas trāsmutata fuerunt. Quæ uero circa homines contigerunt, breuiora sunt, & magis ad rem attinent. Cum homines pastoris præsidijsq; ipsorum dæmonis essent prouidētia destituti, & animalia multa quæ suapte natura immania fuerant, efferata iterum essent, inermes ipsi imbecillesq;, & custodia derelicti, ab illis passim dilaniabantur. Accedebat inertia, & imperitia superiorū temporum. laborum enim curarumq; nescij uixerant. Tellus haud ultra uictum sponte suppeditabat, parandi uero industria nondum inuenta, quia nulla necessitas illos ante coegerat. His de causis in summum discrimen atq; penuriam illorum redactæ res sunt. Quapropter munera illa quæ olim à dijs tributa hominibus memorantur, necessaria quadam disciplina eruditioneq; tributa fuerunt. A Prometheo quidem ignis: Artes autem à Vulcano illiusq; consorte: semina quoque & terræ cultus ab alijs: omnia summatim uitæ hominum adminicula tūc deorum opera sunt comparata, cum homines deorum prouidentia deseruisset, oporteretq; ipsos iam propagationis & alimoniæ suæ curam habere, mundi totius instar, quem imitantes omne per tempus sequētesq;, aliter aliterq; nascimur atq; degimus. Sed fabula iam finem habeat. Ea uero conducet nobis ad dignoscendum quantum suprà in regis ciuilisq; definitione errauerimus. SOC. Qua in re, & quantum errasse nos dicis? HOS. Partim minus, partim generosius magisq; & plus quàm tunc erratum. SOC. Quo pacto? HOS. Quod enim dum quæreretur rex, ciuilisq; uir ex præsenti circuitu generationeq;, pastorem ex contraria conuersione adduximus, & pro mortali gregis humani pastore deū cōmemorauimus, longius transgressi sumus: quod uero ciuitatis uniuersę principem illum ostendimus, quo autem modo princeps esset, nō declarauimus, uerum quidem diximus, non tamen ad integrum perspicueq; descripsimus. Quocirca minus in hoc quàm in illo deliquisse uidemur. SOC. Vera loqueris. HOS. Existimare ergo debemus tunc demum nos ciuilem uirum satis exposuisse, cum gubernādę ciuitatis modum ad sufficientiam discreuerimus. SOC. Præclare. HOS. Ob hanc utiq; causam eam fabulam inceptauimus, ut non solum ostenderentur quicunq; aduersus regem gregis humani illam in commune nutritionem sibi uendicant, uerum ut illum clarius intueremur, quem solum sic appellare decet, cum sicut pastor boum ouiūq;, humani generis pascendi curam gerat. SOC. Recte. HOS. Reor equidem ô Socrates, pastoris illius diuini figuram maiorem esse quàm ut regi competat. Ciuiles autem hos uiros subiectis similes esse magis, siue naturam, siue educationē, siue disciplinas intuemur. SOC. Omnino quidem. HOS. Neq; uero perscrutandū est utrum magis minusue fuerint, uel utrum ita sint, an aliter nati. SOC. Quidnienim? HOS. Sic porrò iterum resumamus. Artem suopte imperio

Post Saturnum

Necessitas fecit industriā paranti uictus

A Prometheo ignis datus, à Vulcano artes

præcipientem,& circa animalia non priuatim,sed publice prouidẽtem,suprà statim gregis nutritionem uocauimus.Recordaris? SOC.Recordor. HOS.In hoc uero est erratum. Nam ciuilem uirum neq; cõprehendimus adhuc,neq; denominauimus, sed eius nos adhuc nomen fugit. SOC.Quo pacto? HOS. Greges singulos pascere aliis omnibus pastoribus conuenit:Ciuili autẽ uiro cõpetens nomen nõ dedimus, cum deceret cõmune cunctis aliquid adhiberi. SOC. Vera narras,si modo licebat. HOS. Imò uero licebat curationẽ cõmuniter attribuere,absq; nutritionis,aut alterius negocij distinctione:& aliã quandam appellationẽ inferre cõmunẽ,siue gregis ductionẽ, siue curationẽ, siue diligentiam appellãtes,atq; ita ciuilem unà cum aliis complecti, postq; sic oportere ratio dictauerat. SOC.Optime.Verum quonã pacto postea distinguendũ erat? HOS. Quemadmodũ gregis nutritionẽ diuisimus secundũ gressibilium & uolatiliũ speciem,immixtorũq;, & mutilatorum,ita gregis & ductionem secũdũ eadem illa partiri licebat, atq; ita & Saturni regnum ac præsens fuisset sermone cõprehensum. SOC. Videtur.Sed quid tum? HOS. Si ita impositum facultati illi nomen fuisset, ut gregis ductionem uocauissemus eam quam gregis nutritionem uocauimus,constat quod nemo aduersum nos contendisset,quasi curatio omnino non esset: quemadmodum & hoc non absurde cõtendatur,quod ars in nobis nulla sit nutritiua appellatiõe digna:& si qua sit, multis aliis prius magisq; q̃ regiæ id nomen competere. SOC. Recte. HOS. Nulla uero ars alia de hoc contendit, quasi sit totius humanæ communionis curatio maior mitiorq; q̃ regia. SOC. Recte loqueris. HOS. Posthęc nunquid aduertimus Socrates q̃ grauiter circa finẽ deliquimus? SOC. Vbi delictũ dicis. HOS. In hoc inquã, quod & si artem quampiã bipedis gregis nutricẽ esse putauimus, nõ tamen illico regiã illam atq; ciuilem tanq; absolutã appellare debuimus. SOC. Cur nõ? HOS. Primo quidem oportebat quod dicebamus,nomen ad curam magis q̃ ad nutritionem accõmodare:postea curam diuidere.Nam diuisiones insuper non paruas suscipit. SOC.Quas? HOS. In diuinum pastorem & humanũ curatorem. SOC.Scite. HOS. Curationem item humanam in duo. SOC. Quæ? HOS. In eam quæ inuitis, & eam quæ uolentibus imperat. SOC.Quid ergo? HOS. In hoc sanè peccantes ineptius q̃ decebat regem tyrannumq; in idem conduximus,cum & ipsi inter se dissimilimi sint,& gubernandi modus longe diuersus. SOC. Vera refers. HOS. Nunc igitur iterum emendantes,ut suprà dicebam,humanam curationem bifariã partiamur,in uiolentam & uoluntariã. SOC. Absq; dubio. HOS. Violentam quidem tyrannicã,uoluntariam autem uolentiumq; bipedum gregis ductionem ciuilem artem denominemus: atq; eum qui facultate hac est præditus,uirum reuera ciuilem regẽq; dicamus. SOC. Videntur iam Hospes ciuiliũ demonstratiões nobis ita demum penitus absolutæ. HOS.Bene nobiscũ esset ô Socrates,actum? Oportet autem non tibi solum id,sed mihi quoq; tecum unà uideri. Et nunc quidem rex mihi nondum perfectam uidetur habere formam: sed quemadmodũ statuarij interdum non satis tempestiue festinantes, quum plura & maiora quàm oporteat emblemata adhibent,serius perficiunt opus:sic & nos ut quàmprimũ atq; insuper magnifice prioris explicationis circa regem errata ostenderemus,putãtes magna illius exempla ponẽda, ingentem fabulę molẽ exaggerauimus,maioriq; quàm oportebat illius parte uti coacti sumus. quapropter prolixiorem disputationem induximus,& fabulæ finem haud penitus imposuimus.Ac sermo nobis reuera tanquam animal exteriorem quidem circũferentiam absolutam habere uidetur,sed pigmentorum colorumq; mixtione perspicua nõdum decora.Decet autem uerbis orationeq; magis quàm pictura, aut opificio manuario unũquodque animal describere, exhibereq; his qui assequi ratiõe possint: cæteris cœlo & penicillo exhibeantur. SOC. De hoc quidem satis. Quam uero ob causam nondum sufficienter dictum esse ais,ostende. HOS. Arduũ est ô beate absq; exemplis res magnas lucide ostendere. Videtur enim unusquisq; nostrũ tanquam per somnium nosse omnia,reuera autem rursus omnia ignorare. SOC. Quo pacto? HOS. Absurdum admodum ô Socrates, affectum animę circa scientiã nunc mouimus. Nempe in magnis arduisq; incœpimus,quod in minimis,& facilibus erat per ordinẽ inchoandum. SOC. Quorsum hæc? HOS. Exemplo rursus exemplum ô felix, indiget. SOC. Qua ratione? Dicas,nihil mei causa ueritus. HOS. Dicendum,postq; ipse es audire paratus.Nouimus quid agant pueri,cum primum literas discunt? SOC.Quidnam? HOS. Quod unamquamq; literarum in breuissimis facillimisq; syllabis sufficienter persentiscunt, ueraq; de illis eloqui possunt. SOC. Quid ni? HOS.Eadem hęc in alijs ambigentes opinione sermoneq; falluntur. SOC. Prorsus. HOS. An nõ itaq; facilime atq; optime ad ignota perduci possunt? SOC.Quo pacto? HOS. Reducere illos primum ad ea oportet,in quibus hæc eadem recte opinati fuerãt, eisq; offerre quæ nondũ noscunt,& ea inuicem cõparando,ostendere eandem similitudinẽ atq; naturam in utriusq; cõplexionibus esse,donec cum ignotis omnibus quæ uera opinione concepta sunt,cõparata monstrentur:demonstrata uero,& illorum exempla facta demũ efficiant,ut ex omnibus cuiuslibet syllabæ elemẽtis, id quod diuersum est, ab alijs diuersum nuncupent:quod uero idem est,idem semper secundũ eadem cum ipso. SOC. Sic omnino. HOS. Nonne satis hoc cõprehendimus? quod uidelicet tunc exempli generatio est, cum q̃d idem est in alterutro seiuncto,recta opinione conceptũ,& utriq; accõmodatum, unam amborum cõmuniter opinionem parit? SOC. Videtur. HOS. Quid mirum,si idem natura patiens anima nostra circa rerum omniũ elementa,nunc ueritate ipsa circa unum quodq; in quibusdam cõstituitur, nunc autem circa omnia rursus in alijs fluctuat:cumq; in quibusdã copulationibus recte quodãmodo opinatur, trãslata in magnas ac difficiles rerum syllabas,hæc eadẽ rursus ignorat. SOC. Nihil utiq; mirũ uideri debet. HOS. Nam qua ratione quis ô amice,posset ab opinione falsa incipiens, ad aliquã ueritatis uel minimam partem perueniendo sapientiã adipisci? SOC. Nulla fermè. HOS. Si hæc ita natura se habent,nequaquam ego ac tu aberraremus,si primo totius exempli naturam introspicere conemur in paruo quodam alio seorsim exemplo:deinde maximũ illud aggressi regis exemplũ, illud ipsum alicunde à minoribus traducentes, per exemplũ rursus conaremur rerum ciuilium curationẽ arte dignoscere, & ipsam pro somnio ueritatem cõsequi. SOC. Recte admodũ. HOS. Rursus superior oratio repetẽda,qua inferebatur,postquam permulti cum regio genere de ciuitatis gubernatione contendunt, sibiq; illam usurpant, oportere eos omnes ab illo seiungere,ipsumq; solũ relnquere. atq; ad hoc exemplo quodam opus esse diximus. SOC. Valde. HOS. Quodnam potissimũ exemplũ exiguum quidem,& eandem ciuilem continẽs facultatem,adducẽs aliquis sufficienter quod inuestigatur,inueniet? Vis ne per Iouem ô Socrates,nisi quid aliud in promptu habemus,texẽdi artem eligamus? non uniuersam quidẽ,sufficiet enim,ut arbitror,lanificiũ.Forte nanq; pars hæc electa quod cupimus indicabit. SOC. Quid ni? HOS. Cur nõ,ut superius unum quodq; in partium partes diuidebamus,ita modo circa texendi artem fecimus, & quàm breuissime licet omnia transigentes, quod ad propositum conducit, eligimus? SOC. Quomodo inquis? HOS. Ipsam enarrationem responsi loco dabo. SOC. Præclare loqueris. HOS. Eorũ quæ facimus,quęq; possidemus,alia gratia aliquid agendi,alia,ne quid incõmodi patiamur,uelut propugnacula parant. Propugnaculorum aũt alia remedia sunt, tam diuina q̃ humana:alia uero obstacula. Obstaculorũ alia militaris armatura,alia circũuallatio.Circumuallationũ uero alia uelamina, alia aduersus æstum frigusq; munitiones. Munitionũ alia tegmenta & retinacula,alia operimenta. Operimentorũ quædam suffulciunt,quædam amiciunt.Eorum quæ amiciunt alia simplicia,alia uero duplicia atq; composita.Compositorũ alia perforata,alia sine perforatione cõnexa. Horum uero quædam neruea sunt ex his quæ terra nascuntur,quædã pilea.Pilea uero partim aqua & terra conglutinata,partim sibimet inuicem sunt connexa. His profecto propugnaculis fulcimentisq; quæ ex eisdem colligatis confecta sunt,nomẽ uestes imposuimus. Artem uero quæ maxime circa uestes uersatur,ab ipsa uestium effectione uestificam appellemus,quemadmodum disciplinã ciuitatis procuratricẽ ab ipsa ciuitate ciuilem denominauimus: dicamusq; textoriã facultatẽ, quatenus maxima ex parte uestes cõtexit, nulla alia re nisi nomine differre ab ista quam uestificã nominauimus, quemadmodũ suprà regiam diximus à ciuili. SOC. Recte admodũ. HOS. Post hæc ita cogitemus,quod utiq; uestium textricẽ artem forsitan sufficiẽter dictam aliquis existimet: animaduertere uero non possit,quod cum ab his quæ propius cooperãtur, nondũ distincta esset, à multis aliis sibi cognatis discreta fuit. SOC. Quibus cognatis? dicas obsecro. HOS. Videris mẽtem suprадictis haud satis adhibuisse. Quare iterum,ut uidetur, à fine ad principiũ redeundũ. Si enim propinquitatẽ intelligis,hanc utiq; ab ipsa discreuimus,dum stragulorũ compositionem ab amictu & suffulcimento separaremus. SOC. Intelligo. HOS. Quinetiã artificium omne quod

Peccatũ contingẽs ei qui definit per diuisionem

Vis exempli ad docendũ quanta

Definitiõis ars per exẽplũ, quæ collectio quædã est, & uia laudata ab Aristotele

Generatio exempli

Magna diuersitas eorum quæ facimus

lino & chordis uirgultisq; utitur, ac ſummatim his quæ terra naſcuntur, quæ pauloante nerueа uocauimus, iam ſeiunximus. Immo & pileorum compoſitionem, eam'ue quæ perforando & ſuendo operatur, quę ut plurimum ad coriariam pertinet facultatem. SOC. Omnino quidem. HOS. Seiunximus præterea operimentorum ſimplicium opificium, quod pellibus utitur. Item tegmentorum retinaculorumq; machinamenta quotcunq; in ædificando fiunt: & in alijs artibus quibuſcunq; ad aquarum retentionem repulſionemq;, quæ cunq; circa plicationes & uiolentas actiones opera, quibus aliquid cohibetur, efficiunt, ſepesq; & maceriam opponunt, & cumulos quoſdam obijciunt, quæq; operiunt aliquid. Item ualuarum cancellorumq; affixiones, quæ ad clauorum artificiũ attinent. Quinetiã armaturã ſegregauimus, quæ portio eſt amplæ facultatis illius, quæ propugnacula & obſtacula obijcit. Præterea coquinariam quæ remedia præbere ſe uitæ hominũ profitetur, ab initio ſeparauimus. Reliquimus autẽ artem quandam, quæ uiſa eſt illa eſſe quam quærimus, effectricem ſcilicet fulcimentorum aduerſus frigora laneorũ, textoriamq; cognominatam. SOC. Videtur. HOS. Cæterum nondum ô puer, perfecte his dictis rem expediuimus. Nam is qui primus ueſtium artificium tractat, contrà quàm textor agere uidetur. SOC. Quamobrem. HOS. Textor nanq; quodammodo complicat & connectit. SOC. Certe. HOS. Ille uero quæ ſimul inſerta & implicita ſunt, diſſoluit. SOC. Quid iſtud? HOS. Opus eius qui carminat & diſcernit. Nunquid enim carminatoriã & diſcretoriam operam eandem cum textoria uocemus? carminatoremq; & diſcretorem eundem cum textore dicemus? SOC. Nullo modo. HOS. Siquis autem diligentiam quę ſtamina & ſubtegmina præparat, textoriam uocet, procul & ab opinione hominum, & à ueritate iſta appellatione diſcedet. SOC. Plane. HOS. Fullonũ præterea ſutorumq; operam utrum nihil conducere ad ueſtimentorum confectionem dicimus? An has omnes textorias appellamus? SOC. Neutrum dicendum uidetur. HOS. Veruntamen omnes hæ de ueſtium curatione cum textoris arte cõtendent: ac plurimum quidem illi huius operis dabunt, multum quoq; ſibi eiuſdem operis uendicabũt. SOC. Sic eſt omnino. HOS. Præter has exiſtimare inſuper oportet artes inſtrumẽtorum quibus textor utitur, effectrices, partem ſibi in efficienda tela uſurpaturas. SOC. Probe. HOS. Vtrum textoriæ facultatis ratio, quam ut partem elegimus, ſufficienter diſtincta erit; ſi ipſam aliarum omnium facultatum quæ circa laneam ueſtem uerſantur, maximam pulcherrimãq; dixerimus? Aut ita uerum quidem dicetur, perfecte autem & manifeſte nequaquã, priuſquam ab iſta reliquas ſecreuerimus? SOC. Ita certe. HOS. An non ita deinceps agendum eſt, ut cõſequenti ordine nobis ſermo procedat? SOC. Nihil prohibet. HOS. In primis artes geminas circa omnia quę fiunt, conſideremus. SOC. Quas? HOS. Vnam quidem generationis, ut ita loquar, cõcauſam, alteram uero cauſam ipſam. SOC. Quomodo? HOS. Quæcunq; rem ipſam nõ fabricant, ſed fabricantib. organa ſubminiſtrant, quibus abſentibus inſtitutũ opus nequaquã perficeretur, eas concauſas, ut ita dixerim, nominamus: eas autem ipſas quę principaliter faciunt, cauſas appellamus. SOC. Conſentaneũ id quidem. HOS. Poſt hæc artes quæ colum, fuſum q;, radium, pectinẽq; efficiunt, & alia circa ueſtium operam inſtrumenta præparant, omnes concauſas nuncupemus: illas autẽ quæ ueſtimẽta curant & efficiunt, cauſas. SOC. Recte. HOS. Ex cauſis uero partem eã quæ lauat atq; quæ medetur, & alias huius generis quę curam adhibent, cum multa ornãdi diligentia ſit, generatim colligere decet, & fullonum artem cognominare. SOC. Probe. HOS. Eam autem partem quæ carminat, diſcernit, & filat, & omnes circa ueſtium effectionẽ, ars una comprehendit, quæ communiter lanificium nominatur. SOC. Quid ni? HOS. Lanificij porrò partitiones duæ, & utræq; duarum artium ſimul partes ſunt. SOC. Quo pacto? HOS. Facultas illa quæ carminat, & quæ pectine quodam utitur, ac omnino quæcunq; ſunt coniũcta, diſiungit, pars lanificij dicitur. cuius maxime partes duę ſunt, diſcretoria una, altera concretoria. SOC. Sic eſt omnino. HOS. In ea quæ diſcernit, carminatoria, & alię quas modo diximus, facultates inſunt. Nã quę lanas et ſtamina diuidit, uel pectine quodã uel manibus, aliter atq; aliter nomina cũcta quę modo diximꝰ, eſt ſortita. SOC. Ita prorſus. HOS. Rurſus cõcretorię partẽ ſimul & lanificij in ipſa contentã ſumamus: quæcũq; aũt ibidẽ diſcretoriæ inerant, tranſeamus, lanificiũ omne bifariã partientes, in concretoriã partem & diſcretoriã. SOC. Partiamur. HOS. Partem itaq; concretoriã ſimul & lanificiũ ô Socrates, diuidere decet, ſi modo

Ars cauſa, ars cõcauſa

ſi modo propoſitam nobis texendi artem ſufficienter comprehendere uolumus. SOCR. Oportet ſanè. HOS. Oportet abſq; dubio. Ideoq; dicamus partem eius unam in uoluendo flectendoq;, alteram in complicando uerſari. SOC. Nunquid hæc teneo? Videris enim mihi ſtaminis operam in torquendo ponere. HOS. Non huius tantum, ſed & ſubtegminis. An ſine retortione generationem huius eſſe reperiemus? SOC. Nequaquam. HOS. Deſcribe horum utrunq; : forte nanq; deſcriptio talis opportuna uidebitur. SOC. Qualis? HOS. Ecce opus carminatoris cum in longum latumq; protrahitur, deductionem uocamus. SOC. Certe. HOS. Cum hoc factis penſis fuſo retortum eſt, ſolidumq; effectum filum, ſtamen appellant: artem autem ipſam quæ hoc dirigit & protrahit, ſtaminariam. SOC. Recte. HOS. Quæcunq; uero cõtortionem mollem accipiunt, & ſtaminis implicatione ad reflexionis attractum moderatam mollitiem nanciſcuntur, ea utiq; filo deducta ſubtegmina, artem autem ipſam ſubtegminariam. SOC. Probe. HOS. Atqui pars illa textoriæ quam propoſuimus, iam cuiuis patet. Nam pars concretoriæ facultatis in lanificio, quãdo recta protractione ſubtegminis atq; ſtaminis implicationem cõtextumq; efficit, totum quidem ipſum implicitum & cõtextum ueſtem laneam, artem uero huiuſmodi textoriam nuncupamus. SOC. Recte admodum. HOS. At cur non ſtatim reſpondimus textoriam artem eſſe quæ ſubtegmen & ſtamen implicat, ſed per longas ambages fruſtra uagati ſumus? SOC. Nihil mihi quidem ô hoſpes eorum quæ dicta ſunt fruſtra dictum uidetur. HOS. Nihil mirum. ſed forſitan uidebitur ô beate ſi frequenter in hunc morbum impoſterum incidas. Nam quid mirum? Audi ſermonem qui de huiuſcemodi omnibus ſemper eſt in medium afferendus. SOC. Dic modo. HOS. Exceſſus in primis defectuſq; naturam inſpiciamus, ut ſecundum rationem moderata laudemus, uituperemusq; in ſingulis quæcunq; modum ſermonis nõ ſeruant, dum in talibus quibuſdam diſputationibus aut prolixius quàm decet aut breuius loquimur. SOC. Oportet ſanè. HOS. De his utique iure habenda ratio eſt. SOC. De quibus? HOS. De prolixitate inquam & breuitate, deq; omni exceſſu atq; defectu. nam dimetiendi facultas ad hæc omnia pertinet. SOC. Profecto. HOS. Eam itaque biſariam diſtinguamus. Cõducit enim ad id quod intendimus. SOC. Dicas quo modo diſtinguendum. HOS. Sic. Pars una ſecundum mutuam magnitudinis paruitatisq; communionem, altera ſecundum neceſſariam generationis eſſentiam. SOC. Qui iſthuc ais? HOS. An non ſecundum naturam tibi uidetur, quod maius eſt, nullo alio quàm minori maius eſſe dicendum? quod'ue minus, ſolo maiori minus? SOC. Mihi uero. HOS. Quid uero? Quod excedit mediocritatem, & quod exceditur ſeu dicendo ſiue agendo, nonne eſſe dicemus id quo boni homines à malis differunt? SOC. Apparet. HOS. Ergo eſſentias geminas iudiciaq; magni & parui ponere decet: nec ut paulo ante dicebamus, inuicem ſolum iſta referri debent, immo ut nunc dictũ eſt potius inuicem partim, partim ad mediocritatem comparanda uidentur. Huius autem rationem nunquid intelligere uolumus? SOC. Quid ni uelimus? HOS. Si quis enim maioris naturam ad minus duntaxat referat, ad mediocre non referetur: quid ais? SOC. Id ipſum. HOS. An non artes ipſas earumq; opera omnia hac ratione ſecernimus? eam'ue quam quærimus ciuilẽ, & textoriam facultatem è medio tollemus? hæ ſiquidem omnes quod mediocri maius eſt aut minus, non quaſi non ſit, ſed ut difficile quiddam in actionibus uitant, atq; ita mediocritatem ſeruantes bona omnia pulchraq; efficiunt. SOC. Abſq; dubio. HOS. Nónne ſi ciuilem peritiam ſuſtulerimus, manca nobis, & dubia erit regiæ ſcientiæ ueſtigatio? SOC. Valde. HOS. Vtrum quemadmodum in diſputatione de ſophiſta, non ens eſſe euicimus poſtquã in eo nos deſtinebat oratio: ita nunc plus ipſum, & minus euincere debemus commenſurabilia eſſe non inuicem ſolum, ſed ad mediocris quoq; generationem? Neq; enim ciuilis diſciplinæ quiſpiam, neq; alterius humanæ facultatis, niſi hoc admittit, poteſt eſſe peritus. SOC. Hoc igitur ſummopere nunc eſt agendũ. HOS. Maius hoc opus ô Socrates eſt quàm illud, etſi quàm prolixum illud quoq; fuerit, recordamur. uerum tale quiddam merito de ipſis ſupponendum. SOC. Quale? HOS. Quod eo quod nunc eſt dictum opus ſit, ſiquidem docere uelimus abſolutum & ſyncerum naturæ quid ſit: quòd autem ad præſentia pertinere, egregie ſufficienterq; monſtrauerimus, conferre mihi uidetur ſermo hic magnopere, quòd uidelicet exiſtimandum eſt omnes ſimiliter artes ſecundum maius ſimul & minus cõmenſurari nõ inuicem tantum,

Maius dupliciter dicitur, reſpectu minoris, reſpectu mediocris

Quo boni à malis differant

sed etiam ad mediocris ipsius generationem. cum enim hoc est, illa sunt; & cum sunt illa, hæc sunt, alterutroq; horũ sublato, utrunq; tollitur. SOC. Hoc quidem recte, uerum quid deinceps? HOS. Distinguere decet artem dimetiendi bifariam, quemadmodũ suprà dixi mus, unamq; illius partem ponere artes omnes quæcunq; numerũ, longitudinem, latitudinem, profunditatem, & uelocitatem ad contrariũ metiuntur: alterã uero artes illas quæ ad mediocre moderatumq; respiciunt, decensq; & opportunum atq; debitum, & summa tim ad omnia quæ, uitatis extremis, in medium cõfugerunt. SOC. Ampla quidem utraq; portio est, & altera longe ab altera discrepat. HOS. Quod sæpenumero ferunt ô Socrates, ornati uiri illi, qui magnũ aliquid ac sapiens loqui se putant, dum prædicant dimetien

Quod artificiosum est, id mensuræ particeps.

di facultatẽ, circa omnia quæ fiunt, uersari, nũc dictũ est. Quicquid enim artificiosum est, mensuræ quodam modo particeps esse apparuit. quoniam uero quidam considerare nequaquam per singula genera diuisione eundo solent, hæc tam longe inter se differentia, statim cõferunt in unum, similia iudicantes. Sed & contrarium huius faciunt, quæ diuersa sunt, per partes minime distinguunt: cum oporteat, ubi quis primo multorum percipit cõmunionem, non prius desistere quàm differentias omnes in ea quę speciebus claudun

Quousq; diuidendum

tur, inspexerit: atq; iterum quoties dissimilitudines plurimas in multitudine sentit, & ægre sentit, non prius ab hac aspectus molestia desistere posse, quàm cuncta quæ cognata sunt, intra cognationem unam proprietatemq; cõcludens unius generis essentiæ uestiat. De his igitur, decq; excessibus atq; defectibus hæc dicta sufficiant: id autem duntaxat seruandum, duo hic uidelicet mensuræ genera adinuenta fuisse, & quę ea sint, mente tenendum. SOC. Tenebimus. HOS. Post hunc sermonem, alium assumamus, de his quæ modo quærebantur, decq; omni huiuscemodi sermonum tractatione. SOC. Quid istud? HOS. Si quis fortè nos percontetur de puerorũ circa literas exercitatione, quando interrogantur quibus ex literis nomen aliquod constet, utrum putemus tunc eos interrogari unius duntaxat nominis illius declarãdi gratia, an potius ut in omni grãmatica eruditiores euadant, quid respondebimus? SOC. Vt in omni grammatica. HOS. Quid porrò? ciuilis uiri indagatio ipsius ne gratia magis proposita nobis est, quàm ut in omni disputatiõe acutiores efficiamur? SOC. Patet id quoq;, quod omnium gratia. HOS. Nemo uticq; mentis compos textoriæ facultatis rationem ipsius duntaxat gratia uenari contenderet. Verum plurimos latet, ut arbitror, rerum quarundam cognitu faciliũ sensibiles nonnullas imagi

Hic non est uerũ illud, nihil esse in intellectu, quod prius non sit in sensu

nes esse, quas declarare nequaquam arduum est, quoties ipsorum aliquis uult alicui ratio nem de aliquo perquirenti, nõ cum ipsis rebus, sed absq; ratione expedite demonstrare. Rerum autem maximarũ precioſissimarumq; nulla est imago quæ manifeste ad hominũ sensum captumq; efficta sit: qua ostensa qui animum scisciscantis explere uelit, sensui cui dam accõmodans penitus expleat. Quapropter cogitandũ est, ut rei cuiuslibet rationem reddere & recipere ualeamus. Incorporea nãq; cum maxima & pulcherrima sint, ratione sola, alio uero nullo perspicue declarantur. Horũ porrò gratia modo nobis dicta sunt omnia. Cuiuslibet autem rei cõsideratio in minoribus facilior quàm in maioribus extat. SOC. Præclare loqueris. HOS. Quorum denicq; causa dicta de his omnia sunt, recordemur. SOC. Quorum? HOS. Eius præcipue molestiæ causa, qua circa textoriæ facultatis prolixam orationem affecti sumus, necnon circa totius mundi reuolutionem: atq; sophistæ sermonem de non entis essentia putauimus sanè prolixiorem fuisse quàm deceret di sputationem. Atque in his omnibus nosmetipsos deterruimus, metuentes ne fortè in superuacuis diutius uersaremur. Ergo ne deinceps iterum tale nobis aliquid accidat, horũ gratia hæc omnia à nobis dicta puta SOC. Fiet, dic age quæ restant. HOS. Dico igit oportere, & me & te eorum quæ diximus semper memores esse, quotiescunq; uel breuitas uel prolixitas sermonis uituperatur, ita ut non ipsas inter se prolixitates cõferamus, sed ad facultatis dimetiendi partem, quam suprà diximus, ad decori normam esse referendã. SOC. Scite. HOS. Sed nec ad hanc omnia referenda uidentur. neq; enim prolixitate quæ nulli congruit, ad uoluptatem egebimus, nisi obiter. Nec quod quæritur, ut facillime celerrimeq; inueniamus, primo, sed loco secundo contendere decet: maxime uero omnium, pri

Quis progressus melior

mumq; illum honorare progressum, quo secundum species distinguere ualeamus, disputationemq; longam haud moleste ferre, sed affectare potius, si quo modo ad inuentionem nobis confert, similiter & breuem. Decet item eum qui longiores sermones uitupe

rat, circuitusq; disputationum huiusmodi non admittit, haud ita leuiter temereq; damnare prolixitatem, sed ostẽdere prius disputatione breuiore, et promptiores ad differendũ, & ad inueniendum sagaciores nos si sequamur reddit: alias autem et aliò tendentes increpationes, laudes ue, nec curare penitus, nec audire. Ac de his satis sit tibi quoq; uidetur: ad ciuilem facultatem iterum redeamus, textoris exemplum quod suprà posuimus cõferentes. SOC. Egregie locutus es, atq; ita ut iubes efficiamus. HO. Nónne iam rex à multis pastorum officijs, immo ab omnibus armentorum custodibus est distinctus? Restant urbanæ facultates concausarum pariter & causarum, quas primum à seinuicem separare debemus. SOC. Recte. HO. Has partiri bifariam difficile est. Cuius difficultatis causa sequenti sermone patebit. SOC. Sic prorsus agendum. HO. Per membra itaq; ipsas instar uictimæ discerpamus, postquam in gemina secare non ualemus. Oportet enim in proximum

Oportet semper in proximũ numerũ distribuere.

semper numerum distribuere. SOC. Quo pacto? Experiamur iam. HOS. Quemadmodum in superioribus omnes quæ instrumenta texturæ parabant, ueluti concausas posuimus. SOC. Nempe. HO. Idem quoq; in præsentia, & multo magis agendum. quæcunq; enim magnum aliquod, aut paruum in urbe fabricant instrumentum, tanquam concausæ ponendæ sunt. nam sine his ciuitas constare non potest, neq; ciuilis disciplina consiste re. Nullum tamen horum regiæ artis opus esse ponemus. SOC. Nullum prorsus. HOS. Atqui difficile quiddã aggredimur, genus hoc ab alijs distinguentes. Qui enim dicit unius cuiusdam eorum quæ sunt, instrumentum esse, ut uerisimile quiddam loqui uidetur: ita alterum tamen eorum quæ possidentur in ciuitate, hoc est dicendũ. SOC. Quidnam? HOS. Quod hanc uim non habet. neq; enim causæ sic conglutinantur generationi ut instrumentum, sed ad eius quod genitum est salutem. SOC. Quale istud? HO. Quod siccis, & humidis, igne calefactis, & frigidis uarium genus effectũ, quod una appellatione uas nominamus, quamuis species plurima sit. hoc autẽ scientiæ illius quam perquirimus non est opus. SOC. Non certe. HO. Tertia possessionum species multiformis apparet terrestris atq; aquatica, multiuaga, & nõ errans, preciosa, & uilis, uno significata nomine: quia uniuersum hoc semper alicui sedes efficitur, sessionis gratia. SOC. Quid hoc? HOS. Vehiculum nuncupamus, haud sanè multum peritiæ ciuilis opus, immo architecturæ figulariæq;, & ærariæ facultatis magis. SOC. Intelligo equidem. HOS. Nunquid quartum præter ista dicendum, in quo plurima ex ijs quæ suprà retulimus, continentur? Vestimenta, arma multa, muri, terreniq; & lapidei ambitus, aliaq; permulta. Cumq; hæc omnia muniendi obijciendiq; gratia fiant, recte munimẽta obstaculaq; communiter appellari possunt, multoq; magis architectorum textorumq; quàm ciuilis sunt opera. SOC. Sic est omnino. HOS. Num quinto loco ornandi, pingendi, canendi artes locabimus? & quæcunq; his utuntur, & ab his fiunt imitationes quædam oblectationis gratia duntaxat excogitatæ, quæ merito uno quodam nomine comprehenduntur. SOC. Quo? HOS. Vniuersum hoc iocosum quiddam denominatur. SOC. Absq; dubio. HOS. Vnum hoc nomen omnibus his conuenier: neq; enim illorum quicquam studij, sed ioci gratia semper efficitur. SOC. Hoc quoq; fermè intelligo. HOS. Facultatem uero illam quæ his omnibus præparat corpora, ex quibus & in quibus cõficiuntur artiũ, quas modo narrauimus, opera, nónne sextam ponemus speciem uariam, & ex multis artibus dependentẽ? SOC. Quã dicis? HOS. Eam quæ aurũ & argentum cęteraq; metalla terræ eruta uisceribus præparat. Item quæ syluas incidit, quæ tondet, quæ ex his constituit aliquid, quæ plicat atq; contexit, seu quæ cortices arborum, siue quæ animalium pelles circumcidit, & polit, & quæcunq; artes circa huiusmodi quædam uersantur: rursus illę à quibus suber, liber, codex, uinculaq; parant, ut fiant compositæ species ex generibus non compositis: uniuersum hoc appellamus primogenitam hominibus possessionẽ, & simplicem, quod regiæ artis nequaquam est opus. SOC. Optime. HOS. Septimum tenet locum nutrimenti possessio, & quęcunq; commixta corpori, partibus suis partes corporis alere possint atq; curare: quod totũ alimentum dici debet, nisi quod fortè pulchrius reperiamus. agriculturæ autem, uenationi, gymnasticæ, medicinæ, coquinariæ uniuersum hoc rectius quàm ciuili tribuitur. SOCR. Rectius sanè. HOS. Fermè omnia quæ possidentur præter domesticorum animalium species, in his septem arbitror sunt numerata. Sic autem cogita. Par erat primogenitã illam quam uocamus speciem primum inducere, instrumentum deinde, uas, uehiculum, muni

mentum

Quod longa disputatio non leuiter est damnanda

mentum, oblectamentum, nutrimentum: prætermittimus autem, ſiquid nõ magnum ſatuit, quod alicui iſtorũ accõmodari poſsit, qualis eſt nũmorum forma, ſigillorũq́, & omnis characteris. Genus enim hæc in illis non admodũ cognatum habent, ſed partim in ornatum, partim in inſtrumenta, uiolentius forſan, attamen penitus tracta quodãmodo cõgruunt. poſſeſsionẽ uero animalium domeſticorũ, ſeruis exceptis, gregis nutritio primo diſtincta, comprehendiſſe uidetur. SOC. Et maxime quidem. HO. Reſtat ſeruorum miniſtrorumq́ omnium genus, ubi præſentio eos palàm reclamaturos eſſe, qui de hac parte ſic cum rege contendunt, quemadmodum cum textore qui carminant filantq́, quiq́ alia de quibus diximus, faciũt. Cæteri uero omnes tanquã concauſæ dicti, unà cum nunc memoratis operibus à regia ciuiliq́ actione ſeiuncti ſunt atq́ diſcreti. SOC. Apparuit. HO. Cõſideremus reliquos quàm proxime accedentes, ut certius cognoſcamus. SOC. Oportet omnino. HOS. Maximos porrò miniſtros quantum hinc intueri licet, cõtrariam eius quam ſuſpicati ſumus exercitationem paſsionẽq́ habere reperiemus. SOC. Quos? HO. Empta mancipia & ſimili quodam modo in ſeruitutem coactos homines. Quos ſine controuerſia ſeruos cognominare poſſumus longiſsimè à regia dignitate diſtãtes. SO. Quid ni? HOS. Quid dicemus de liberis, quicunq́ ſponte quæ ſuprà diximus miniſteria obeũt, agriculturæ, & aliarum artium opera tranſportant, mutuiſq́ cõmutant commerciis, ſiue de foro in forum in urbe eadem, ſeu de urbe terra, mariq́ transferentes in urbem, partim cum rebus aliis nummos, partim ſimile quiddam ſimili cõmutantes, quos nummularios, mercatores, nautícos, uectores, caupones denominauimus? Nũquid iſti ciuilem ſibi peritiam uendicabunt? SOC. Fortè mercatorum artem. HOS. Non tamẽ illi quos utpotè mercenarios cernimus paſsim omnibus ad ſeruiendum expoſitos, regiam uſurpare dignitatem reperientur. SOC. Eſt ut dicis. HO. Quid uero de his qui talia quædam nobis ubiq́ ſuppeditant? SOC. Quos dicis, & quarum rerũ ſuppeditatores? HO. Genus præconum inquam, & eorum qui ſapiẽter circa publicas literas ſubminiſtrant, nõnullosq́ alios ſolertes rerum ad principum miniſterium pertinentium elaboratores. Quid de his dicendum Socrates? SOC. Quod & ipſe dicebas, miniſtros eſſe non principes ciuitatum. HO. Non uanum eſt igitur, ut arbitror, quod in ſuperioribus dixi, inuenturos nos hac ratione pleroſq́ de ciuili curatione uehementer concertantes, quam uis abſurdum alicui uideri poſſit, eos in miniſtrorum numero quærere. SOC. Valde quidem. HO. Accedamus præterea propius ad eos qui nondum examinati ſunt: hi uero ſunt qui circa uaticinium habent ſcientiæ alicuius miniſtræ particulam. Interpretes enim diuinorum ad homines hi cenſent. SOC. Certe. HO. Quinetiam ſacerdotũ genus, ut lege habetur, intelligit docetq́ quo pacto donaria diis, & ſacra ſint offerenda. Item qua ratione uouendum ſit, quid ue boni ſit à diis petendum. Hæc autem ambo miniſtratoriæ artis partes ſunt. SOC. Videtur. HO. Iam igitur ueſtigium quoddam eius quod inquirimus attingere uidemur. nam illa ſacerdotum & uatũ ratio, magnanimitate, intelligentiaq́ & claritate abundat, propter eorum quæ tractant magnificentiam. Quapropter apud Aegyptios nõ licet regem abſq́ ſacerdotio imperare. Quinimmo ſi ex alio genere quiſpiã ui regnum uſurpet, cogit poſt regni aſſumptionẽ ſacris initiari, ut rex deniq́ ſit, & ſacerdos. Præterea in plurimis Græcorum ciuitatibus apud uos præſertim, reperies præcipua ſacra à magiſtratibus ſummis inſtitui. nam & apud uos fertur, creato regi patria & ſolennia ſacra maxima, & puriſsima aliorũ omnium eſſe tributa. SO. Et maxime quidem. HO. Hos itaq́ fortè creatos reges, ſacerdotesq́, & eorũ miniſtros, necnon aliam quandam frequentẽ turbam cõſiderare debemus, quæ paulo ante ſemotis ſuperioribus in lucẽ uenit. SOC. Quos inquis? HO. Miros quoſdam inquã. SO. Quamobrẽ? HOS. Iam enim cogitanti mihi multiforme horũ genus apparet. Multi nanq́ uirorũ leonũ ſimiles fiunt, centaurorũq́, aliorũq́ huiuſmodi, plurimi etiam ſatyrorum, imbecillium q́, & multiformiũ beſtiarũ, citoq́ tranſmutant alternantq́ inuicem formas & uim. Enimuero nunc primum eiuſmodi uiros ô Socrates animaduertiſſe mihi uideor. SOC. Dic obſecro. uideris enim mirum quiddam nunc uidere. HOS. Profecto. Nam ut mirum ſemper aliquid nobis contingat ignoratio efficit. Ac mihi modo idem contigit. Repente nanq́ ut ambigerem accidit, cum chorũ negociorũ ciuilium intuerer. SOC. Quem? HO. Maximum ſophiſtarum omniũ præſtigiatorem, huiusq́ artis præ cæteris peritiſsimum, quem diſcernere decet à uiris reuera regiis atq́ ciuilibus quam uis

Quod reges deceat ſacerdotiũ maximũ

uis arduum id ſit, ſi modo quod quærimus perſpicue cognoſcere uolumus. SOC. Nullo modo hoc intermittendum. HOS. Non certe ut arbitror. Ac mihi dicas, an non monarchia, id eſt principatus unius, una quædam eſt gubernationum ciuilium? SOC. Eſt, HOS. Poſt hanc paucorum potẽtiam ponere poſſumus. SOC. Sanè. HOS. Tertiam uero multitudinis gubernationem quam popularem uocant. SOC. Prorſus. HOS. Nónne tres hæ quodammodo quinq́ fiunt, cum duo nomina ex ſe inſuper pariant? SOC. Quænam? HOS. Qui conſiderant & inuitis & uolentibus, item & lege & arbitrio, imperari poſſe, tum & pauperes eſſe poſſe qui præſunt, uel diuitiis ad imperiũ euehi, duas in ſpecies tam unius quàm paucorum diuidunt principatum. Et unius quidem principatũ in regnum, & tyrannidem partiuntur. SOC. Vtiq́. HOS. Gubernationem uero quæ penes paucos eſt, in paucorum potentiam, & potentiam optimatum. SOC. Omnino. HOS. Popularis uero gubernationis nomen nullus utiq́ mutare aliquando conſueuit, ſiue ſponte, ſeu ui populus diuitibus quibuſdam præſideat, ſiue lege, ſeu arbitrio regat. SOC. Vera narras. HOS. Nunquid exiſtimamus aliquã harum gubernationum ciuilium rectam eſſe finibus his diſtinctionibusq́ determinatã? uidelicet uno, paucis, multis, paupertate, diuitiis, uiolentia, uoluntate, legibus & arbitrio. SOC. Quid prohibet? HOS. Conſidera diligentius, & hac me ſequere. SOC. Qua? HOS. Stabimus ne in eo quod in principio dictum? an non? SOC. In quonam? HOS. Regiam dignitatem unam quandam ſcientiarum eſſe diximus. SOC. Diximus. HOS. Neq́ in quouis ſcientiæ genere illã locauimus. Emultis quippe facultatem illam quæ iudicat ſimul præcipitq́, ſelegimus. SOC. Sanè. HOS. Eam deinde quæ præcipit, partim rebus inanimatis, partim animatis: & eodem ordine diuidentes, huc ſumus progreſsi ut ſcientiæ nomen ſeruaremus: quæ uero potiſsimum ſcientia ſit, nondum declarare potuimus. SOC. Recte loqueris. HOS. Nũquid igitur uidemus deſcriptionem eorũ neq́ ſecundum uiolentiã, & uoluntatem, neq́ ſecundũ paucos ac multos, neq́ per inopiam & opulentiam fieri oportere, ſed per ſcientiam quãdam, ſi ſuperiora ſequamur? SOC. Neceſſe eſt ut id fiat. HOS. Neceſſario igit hoc nunc ita conſiderare debemus, cuinam horum maxime imperatoriæ facultatis ſcientia inſit, quæ fermè comparatu maxima omnium atq́ difficillima eſt. Inſpicere nanq́ illam oportet, ut uideamus quinã à ſapiente rege ſegregandi ſint, qui ſibi ciuilem peritiam uendicant, idq́ plurimis perſuadent cum ab ipſa procul admodum abſint. SOC. Sic prorſus agendum, ut ratio ſuperior monuit. HOS. Nunquid igitur multitudo tibi in ciuitate huius ſcientiæ compos uidetur? SOC. Quonam pacto? HOS An in mille hominum ciuitate fieri poteſt, ut centũ, uel quinquaginta uiri ſufficienter eam adipiſcantur? SOC. Facillima omnium artium hæc eſſet. ſcimus enim in mille hominum numero totidem uiros qui talorum ludo cæteros Græcos exuperent, nequaquam reperiri, nedum reges. Atqui uirum illum quicunq́ regia peritia inſtructus eſt regem uocare, ſiue dominetur, ſiue priuatus degat, iuxta rationem illam ſuperiorem oportet. HOS. Pulchre monuiſti. arbitror autem iuxta hunc ſermonem rectam gubernationem, ſiquando recta ſit, circa unum, uel duos, uel paucos eſſe quærendam. SOC. Quid ni? HOS. Exiſtimare uero eos ciuiles ac regios homines oportet, qui arte quadam imperant, uolentibus an nolentibus, ſecundum ſcripta an abſq́ ſcriptis inſtitutiſq́ & legibus, pauperes an diuites ipſi, imperitent nil refert. Nam & medicos nihilominus ſic appellamus, ſiue inuitis, ſiue uolentibus ſecando, aut urendo, uel aliter affligendo, ſcriptis aut ex uſu curent, pauperes ipſi aut diuites medeãtur, modo arte quadam curandorum corporum, uel purgando, uel extenuando, uel replendo augendoq́ utantur. Aeque enim medicos nominamus, dummodo qui curant ad bonum corporis reſpicientes, ex dereriori habitudine in meliorem reſtituant atq́ ſeruent. hoc modo duntaxat ut arbitror rectam eſſe dicemus medicinæ, uel cuiuſuis alterius principatus definitionẽ, alio uero nequaquam. SOCR. Ita prorſus exiſtimandum. HOS. Neceſſe eſt igitur eam maxime, ac ſolam rectam exiſtimare rempublicam, in qua qui magiſtratibus funguntur, reuera gubernare ſciunt, ſiue legibus, ſeu abſque legibus dominentur, ſiue uolentibus, ſiue inuitis, uel etiam ſi pauperes ſint, uel diuites. Nihil enim ex his quicquam ad rectam gubernandi rationem refert. SOC. Preclare. HOS. Neq́ inſuper refert, ſiue capitalibus pœnis & exilijs quibuſdam communis boni gratia ciuitatem purgent, ſeu colonias tanquam apum examina emittant, populumq́ comminuant, ſiue aliunde homines futuros

Circa quos ſit recta gubernatio

ros ciues aduocent, ciuitatem ꝙ amplificẽt. Quatenus enim scientia & iustitia freti ex deteriori meliorem pro uiribus ciuitatẽ efficiunt, atꝙ seruant, eatenus rectã appellari rem publicam uolumus, & in eo ipso duntaxat definitionem rectæ gubernationis consistere. Cæteras uero omnes neꝙ legitime, neꝙ uere dici putandum. Sed eas quæ hanc imitantur, libenter laudamus, uelut recte ad meliora tendentes: alias cõtrà uituperamus tanquã imitatione malorum ad deteriora procliues. SOC. Cætera quidem hoſpes probe dicta uidentur: isthuc uero quod inquis, gubernationẽ ſine legibus rectam eſſe poſſe, haud facile admitti poteſt. HOS. Paululum me interrogando ô Socrates præueniſti. Eram enim percontaturus, utrum hæc admittas omnia, an quicquã aliter ſtatuas. nunc autem cõſtat nos uelle de iſs qui recte ſine legibus præſunt, diſſerere. SOC. Proculdubio. HOS. Patet autẽ quodammodo, legum lationem ad dignitatẽ regiam pertinere. Sed eſſe optimũ non leges quidem ualere, ſed hominem prudentẽ regiumꝙ. Nunquid huius rationẽ intelligis? SOC. Declara. HOS. Quoniã lex nequit quod optimum omnibus eſt & iuſtiſsimum ſyncere cõprehendẽdo, ſemper ita, ut operæpreciũ eſt, præcipere. quando hominũ actionũꝙ diſſimilitudo inſtabilisꝙ rerum humanarum cõditio facit ut ars nulla ſimplex quicquã, & in uniuerſum de omnibus, perꝙ omne tempus ualens conſtituere poſsit. Cõcedimus iſta? SOC. Planè. HOS. Legem uero cernimus ad hoc ipſum niti, quaſi hominem quendam pertinacem & imperitum, qui nihil ẽ quod ipſe conſtituiſſet, fieri permittat, ſed nec rogari etiam, ſiquid nouí præter illius ordinem potius meliusꝙ alicui uideatur. SOC. Vera loqueris. Ita enim ut dicebas lex homines cogit. HOS. At fieri nõ poteſt, ut certus quídam & unius modi ſimplexꝙ ordo ualeat in his quæ uaria ſemper ſunt, uniusmodi uero nunquam. SOC. Apparet. HOS. Inuenienda igitur cauſa eſt quã propter leges ferre neceſſe eſt, lex ipſa licet optimum atꝙ rectiſsimũ non ſit. SOC. Cui dubium? HOS. Nónne & apud nos & apud alios quoſuis mortales ſunt quædam ſimul omnium exercitationes communes, ſiue curſu, ſiue alio quocunꝙ genere decertare uelis. SOC. Permultæ. HOS. Referamus ſi placet præcepta illorum qui arte quadam gymnaſiis præſunt. SOC. Quænam? HOS. Arbitrantur illí quidem fieri non poſſe, ut quod ſigillatim & unicuiꝙ ſeorſum conuenit, præcipiatur. Itaꝙ quod cõmunius eſt, quodꝙ & plurimis & plurimũ conducere putant, inſtituendum cenſent. SOC. Præclare. HOS. Quamobrem dum æquis laboribus hodie cunctos aſtringũt, paribusꝙ exercitationibus agitant, fit ut uel nimis incitent, uel eneruent, & inepta ad curſum palæſtramꝙ & alia certamina corpora reddant. SOC. Sic accidit. HOS. Legum quoꝙ conditorem putemus ſuis gregibus præſidentem, deꝙ iuſtis operibus mutuis ue commerciis iura dantem, non poſſe dum cunctis in unum conſulit, ad ſingulorum cõmoditatem ius ue proſpicere. SOC. Conſentaneum eſt. HOS. Cæterum, ut arbitror, quod & plurimis & plurimum conducit, communiter inſtituet, ac huiuſmodi leges & ſcriptis & nõ ſcriptis, ſed patríjs moribus inducet. SOC. Recte. HOS. Recte admodum. Etenim quo pacto quis poſsit per omnem uitam ad ſingulos circũſpicere, ſedulusꝙ aſsidere cuiꝙ, & cuiuſꝙ cõmoditati conſulere? Nam ſi quis diſciplína regia præditus, hoc efficere poſſet, nunquam impedimẽta iſta quæ leges appellant, ſibi præſcriberet. SOC. Ita prorſus ex his quæ dicta ſunt uidetur. HOS. Immo magis ô Socrates ex his quæ dicentur. SOC. Quibus? HOS. Hiſce inquam. ſi medicus quidam aut gymnaſticus imminente lõga peregrinatione, procul ab iis quos curat abfuturũ diu ſe putet, diffidatꝙ illorum memoriæ, num agendorũ monumenta quædam illis cõſcribere cogitabit, nec ne? SOC. Cogitabit utiqꝙ. HOS. Quid ſi præter opinionem ocius quàm putauerat reuertatur, uerebitur ne alia illis præcipere præter ea quæ quondam ſcripſerat, ſi qua potiora ægrotantibus adhiberi poſsint ob temporum mutationes, uentis aut alio quopiam præter ſpem, & conſuetudinem incidentibus? perſeuerabit ne inquam in priorí propoſito, neꝙ primas inſtitutiones tranſgredi quenquam patietur, nec ipſe mãdare alia, nec ab ęgrotante alia præter ſolita obſeruari, quaſi ea & medicinæ artis propria ſint, & ſaluberrima: quæ uero aliter fiant, præter artem ſint, & noxia? An potius quicquid eiuſmodi circa ſcientiam artemꝙ ueram acciuit, per omnia riſum plurimum autoribus iſtis concitabit? SOC. Et maxime quidem. HOS. Ei uero qui iuſta & iniuſta, honeſta & turpia, bona & mala, ſiue ſcriptis legibus ſiue non ſcriptis moribus, hominum gregibus quicũꝙ in ciuitate ad legum ſcriptarum normam uiuunt, tulit induxitꝙ, non licebit alia quædam præter ea

Legũ latio nem ad regem pertinere

Quare cõſtitutio legũ neceſſaria

ter ea quæ ſcripta ſunt agere, neꝙ ſi ipſe idem qui ante cõſcripſit, redeat, neꝙ ſi quis alius eius ſimilis ueniat: an potius dubitatio talis nõ minus ẽ illa ſuperior reuera ridícula uideretur? SOC. Nihil prohibet. HOS. Noſti ergo quid hac de re uulgo dicatur? SOC. In præſentia non memini. HOS. Atqui pulchra dicunt. aiunt enim ſiquis leges quaſdã prioribus meliores inuenerit, & eas ciuibus perſuaſerit, eũ oportere leges ferre: ſi non perſuaſerit, non oportere. Nunquid recte? SOC. Forſitan. HOS. Sinautem quiſpiam non perſuaſione, ſed ui quod rectius eſt induxerit, quod erit potiſſimum ei uiolentiæ nomen reſponde. imò nondum ad iſta, ſed ad ſuperiora priùs. SOC. Quæ inquis? HOS. Si quis arte medica uere præditus non perſuadeat, ſed cogat eum quem curat puerum, uel uirum uel mulierem præter ſcripta, quod melius agere, quodnam erit ei uiolentiæ nomẽ? Nónne aliud quoduis potius ẽ artis tranſgreſſio, hoc eſt illatio morbi? & quiduis aliud potius coacto homini, ẽ tranſgreſſionem artis ac morbum contigiſſe dicendum? SOC. Vera loqueris. HOS. Quid autem contra ciuilem artem erat delictum? Nónne quod turpe dicitur, quod malum, & quod iniuſtum? SOC. Iſthuc ipſum. HOS. Age cum aliqui coguntur præter patrias leges moresꝙ facere quæ iuſtiora, meliora, honeſtioraꝙ ſunt, nónne ridiculoſiſſimus omnium erit quiſquis uim eam uituperabit, dicetꝙ illos à curatoribus qui coegerunt, turpia, mala, iniuſta fuiſſe perpeſſos? SOC. Vera penitus loqueris. HOS. Nunquid ſi diues eſt qui cogit, iuſtæ coactiones ſunt: ſi pauper autem, iniuſtæ? An potius ſiue perſuaſerit, ſiue non perſuaſerit, ſiue pauper ſit, ſeu diues, & ſecundũ ſcripta, uel præter ſcripta, modo utilia inducat, dicendum eſt hanc ueram eſſe rectæ gubernationis ciuilis definitionem? Qua ratione uir ſapiens bonusꝙ gubernabit ſemper ita ad ſubditorum ſalutem reſpiciens, ut ad nautarum nauiſꝙ ſalutem reſpicit gubernator. Nam ut ille nõ ſcriptis, ſed arte quaſi lege quadam nautas ſeruat, ita & uir ille uere ciuilis, & apud eos qui ita dominari poſſunt, recta eſt rerum ciuilium adminiſtratio, uim artis legibus potiorem abhibẽs. Ac ſummatim quicquid prudentes príncipes agant, nunꝙ delinquunt, quandiu unum hoc potiſſimum ſeruant, ut mente & arte quod iuſtiſſimum eſt ciuibus inducentes, tueri eos ualeãt, meliores ꝙ ex deterioribus quoad fieri poteſt, efficere. SOC. His quæ modo dicta ſunt, repugnare non licet. HOS. Neꝙ illis inſuper. SOC. Quibus dicebas? HOS. Quod nulla unquam multitudo poteſt ea diſciplína præcellere, qua ſecundum mentem ciuitas regatur. Sed recta illa ciuitatis adminiſtratio uel apud unũ, uel apud pauciſſimos certe eſt quærenda. Cæteræ uero tãquam imitationes quædam ponendæ uidentur, ut paulo ſuprà dictum eſt, hunc nunc quidem in meliorem partem, nunc in deteriorem imitantes. SOC. Quomodo iſtud dicebas? neꝙ enim quod de imitando paulo ante dixiſti, ſatis tum intellexi. HOS. Haud male fecerit, ſi quis hoc illato ſermone, deſiſtet priùs quàm errorem, qui circa hoc nũc eſt cõmiſſus, oſtenderit. SOC. Quem errorem inquis? HOS. Tale quid iam quærere neceſſe eſt, quod quanꝙ neꝙ conſuetum, neꝙ cognitu facile eſt, ipſum tamen comprehẽdere annitamur. Cum ſola hæc quam memorauimus, recta ciuilis gubernatio ſit, nónne cæteras huius inſtitutis utentes, ſeruari neceſſe eſt, dum agunt quod modo laudabamus, quamuis rectiſſimum id non ſit? SOC. Quid illud? HOS. Quod nemo quicquã præter leges cõmittere audeat, & quiſquis audet, morte multeẽ, extremiſꝙ omnibus ſupplicíjs affligatur. id autem eſt ſecundo loco rectiſſimũ atꝙ honeſtiſſimum: primo namꝙ in loco ponendum quod nunc eſt dictum. Quo autem modo eueniat, quod modo ſecundum eſſe diximus, declaremus. Vis? ne? SOC. Et maxime quidẽ. HOS. Veniamus iterum ad imagines, quibus regios príncipes ſemper cõparare neceſſe eſt. SOC. Quas imagines inquis? HOS. Generoſum inquam nauis gubernatorẽ, multisꝙ, ut ille dicebat, alíjs æquiparãdum medicum cõſideremus iam imaginem eius rei aliquã fingentes. SOC. Qualẽ? HOS. Talem quãdam, ut ſi omnes grauía nos quædam ab illis pati nobís perſuadeamus, utputa qui quos noſtrum ſeruare utricꝙ uelint, ſeruent: quos cõtra perdere, perdant, dum ſecant, urunt, & ex hoc inſtituto ſuo quaſi quoddam tributũ mercedem referunt: cuiꝙ multa cogant expendere ægrotantem, ipſi pro ægrotante exponunt nihil, reliquis autem rebus & ipſi & ipſorum familiares utuntur: demum acceptis pecuníjs, uel à cognatis, uel ab inimícis ægrotantis, mori eum cogunt. Gubernatores quoꝙ alia quædam huius generis permulta patrare dicuntur, utputa quí hõines ſæpe ex compoſito in receſſibus ſolos deſtituant, quum quíppiam in pelago labefactarint in mare illos eíjciant, inꝙ multis alíjs

Regũ officiũ

Quod multitudo non poteſt regere

Perfecta adminiſtratio apud unum uel paucos

An leges immutabiles ferendæ

t lædant

Hac lege & in præsens & in posterũ artes omnes euerti queant

lædant. Persuadeamus itaq; nobis, nos his causis lacessitos cõsulere, quo pacto autoritatem artibus illis auferamus, ne libere ulterius, aut seruis aut liberis hominibus dominentur: & ob hoc cœtu facto nos concurrere, & uel omnem populũ, uel diuites tantum conuocare, ubi etiam rudium hominũ, & aliorum artificum de nauigio morbisq; consilium audiatur: quo nam pacto medelis instrumentisq; suis medicos apud ægrotos uti oporteat: item nauibus, & earum instrumentis nauigando, periculaq; procellarũ, & fluctuũ euitando, & piratarũ insidias euadendo, ac etiam si mari longis nauibus aduersus similes sit pugnandum, qua ratione uti his deceat. Fingamus inquam, quæ hisce de rebus uel medicorum gubernatorumq;, uel rudium hominũ turbæ consultanti uidentur, in publicis quibusdam tabulis columnisq; inscribi, & mores quosdam ritusq; nõ scriptos, sed patrios hisce de rebus cõstitui, sic ut reliquum tempus omne ad horum normam nauigandũ sit atq; medendũ. SOC. Vehementer absurda finisti. HOS. Præterea quotannis populi principes constitui, siue ex diuitibus, siue ex omni populo sorte delectos, qui iuxta scriptas illas institutiones & naues gubernent, & ægrotantibus medeantur. SOC. Hæc superioribus quoq; duriora uidentur. HOS. Videamus præterea quod hinc sequitur. Cum annui magistratus cuiusq; tempus exactum fuerit, necesse erit iudicio, aut ex delectis diuitibus, aut ex uniuerso populo sorte cõstituto, istic sistere uiros illos magistratib. functos, eosq; corrigere: ita ut liceat uolenti cuilibet litem eis intendere, quod aliter q̃ leges iubeant, & patria cõsuetudo doceat, aut naues gubernauerint, aut ægros curauerint: & qui aliter fecisse deprehendentur, lata sententia, uel supplicio, uel alio quodam incommodo à iudicibus afficiantur. SOC. Nónne quicunq; magistratum inter huiusmodi homines spõte suscipit, merito quoduis supplicium damnum ue patietur? HOS. Ferre insuper oportebit: si quis præter scriptas constitutiones nauigandi rationem aliquã nouam inferat, aut sanitatis tuendæ ueram illam & legibus traditam rationem, ad uentos, & calores, & frigora transferens perscrutetur, & circa hæc ex ingenio suo philosophetur, doceatq;: primo quidem hunc neq; gubernatorem esse, neq; medicum nominandum, sed curiosum quendã delirumq; sophistam. deinde à quolibet in iudicium trahi posse, utputa qui iuniores alios corrumpat, suadeatq; ut gubernatoria & medicina cõtra legum instituta pro suo cuiusq; arbitratu tractaretur, eodem pacto naues morbiq; curentur: ac si præter leges iuuenibus, aut senibus persuadere quicquam reperiatur, extremis supplicijs affici. neq; enim oportere quicquam legibus sapientius esse. neq; enim quenquam aut medicinæ sanitatisq; naturam, aut gubernãdi nauigãdiq; optimam rationem ignorare, scripta moresq; patrios perdiscere uolentẽ. Si hæc ita contingant circa scientias quas narrauimus, aliasq; permultas, ut secundum præscripta potius quàm secũdum artem agatur, quid dicemus ô Socrates? Vtputa si idem circa rem militarem, omnemq; uenationem, circa picturam quoq;, & uniuersam imitationem, circa architecturam, & omnem instrumentorũ supellectiliumq; effectionem, circa agriculturam & omnem plantandi curam, equorumq; & armentorum omnium custodiam, circa uaticiniumq;, & uarium ministrorum obsequium, circa talorũ ludum, arithmeticam nudam, uel eam quæ circa planum, aut profundũ, aut uelocitatem tarditatemq; est, constituatur. SOC. Certum est, si ita se res habeant, artes omnes funditus subuerti, neq; deinceps unquam renasci ob hanc ipsam legem quæ rerũ nouarum indagationem uetat. Vnde uita quæ nunc difficilis est, tunc prorsus etiam intoleranda fieret. HOS. Quid ad hoc? Si secundũ præscriptas leges fieri singula cogeremus, legibusq; ipsis præficeremus uirum quendam, uel consensu populi designatum, uel sorte creatum, qui spretis legibus, aut lucri causa, aut propriæ libidinis gratia, alia quædam præter hæc quæ sunt instituta, imperitus rerũ agere tentet, nõne hoc priori malo deterius? SOC. Maxime. HOS. Etenim quisquis cum imperitus sit, præter leges illas quæ ex lõgo rerum usu ab his qui gratioſe populo consultantes ut eas acciperet, persuaserunt, latæ sunt, cõmittere audet, scelus cõmittit superiori peccato longe deterius: ac multo magis quàm scriptæ leges, officia uitæ confundit atq; peruertit. SOC. Magnopere. HOS. Quapropter legibus constitutis, altera iam (quemadmodũ dicitur) nauigatio est, ut nemo quicq; unquã præter illas facere permittat, siue singuli, siue populus hoc conetur. SOC. Scite. HOS. Nónne imitamenta quædam ueritatis, singulis hæc erunt, quæ ab intelligentibus pro uirili constituta fuerunt? SOC. Nihil obstat. HOS. Atqui si recordamur, ciuilem reuera hominem atq;

Si quisquã iners præponeretur legibus, quid mali sequeretur

Leges esse ueritatis imitationes

atq; peritum, suprà diximus multa sæpe ex arte facturum præter instituta quæ antea scripserat, quoties potiora quædam ijs quæ absentibus reliquit, inuenisse putauerit. SOC. Diximus proculdubio. HOS. Nõne si uel singuli, uel populus ipse, cui leges prescriptę sunt, præter q̃ quod illis legibus traditũ aliud quiddã tanq̃ melius aggreditur, idem pro uiribus quod uerus ille ciuilis uir agit? SOC. Summopere. HOS. Siqui igitur imperiti id agerent, imitari quidem uerum ipsum anniterentur, peruerse tamen imitarẽtur. Siqui autem periti idem contendant, haud amplius imitatio iam hoc, sed illud ipsum ueriſſimum erit. SOC. Omnino. HOS. Enimuero id iam ante inter nos cõuenit, artem nullam multis competere. SOC. Conuenit certe. HOS. Ergo si ars quædam regia facultas est, turba diuitum, & populus omnis scientiam hanc ciuilem nunq̃ nanciscitur. SOC. Nunq̃. HOS. Oportet itaq; respublicas eiuscemodi siquando ueram illam gubernationẽ unius uiri arte imperantis pro uiribus imitaturæ sunt, nunquam quicq̃ præter scriptas leges moresq; patrios facere. SOC. Egregie locutus es. HOS. Eandem illã cum diuites imitantur, eam rem pub. optimatũ gubernationem uocamus: quando uero leges pro nihilo habent, paucorũ potentiã. SOC. Apparet. HOS. Quinetiã quoties unus secundũ leges dominatur, scientem illum imitatus, regem uocamus, nõ distinguentes nomine illum qui scientia solus imperat, ab eo qui opinione secundũ leges solus etiam dominatur. SOC. Ita uidetur. HOS. Nónne igitur si unus uera illa scientia præditus imperat, idem nomen hoc est regium habet, nec alio cognomento appellatur? Nam ex quinq; nominibus gubernationũ ciuiliũ quas narrauimus, unum solum hoc erat. SOC. Videtur. HOS. Quid porrò? quotiens neq; ex lege, neq; ex more quispiam dominatur, simulatq; scire se, & præter leges rectius hoc ita fieri oportere, ineſt autem libido & ignorantia quædam quæ ad imitationem eiusmodi inducit, an non uir talis tyrãnus est appellandus? SOC. Et maxime quidem. HOS. Hac ratione rex extitit, ut diximus, & tyrannus, paucorum potentia, optimatum gubernatio, necnõ popularis administratio, cum ægre ferrent homines unius imperium, diffiderẽtq; uirum talem reperiri aliquando posse tanto imperio dignum, qui & possit & uelit uirtute & scientia imperãs, sancte & iuste suum cuiq; ius tribuere, timerentq; præterea ne forte uir unus licentiam nactus, quemlibet pro libidine læderet, & opprimeret atq; necaret. quoniam si talis quidam qualem figurauimus, nobis occurreret, amaretur profecto eius administratio, quæ sola omniũ rectiſſima est, conducitq; ad bene beateq; uiuendũ. SOC. Sanè. HOS. Nunc autem postq̃ nõ nascitur rex talis in ciuitatibus, qualis inter apũ examina statim à principio tam corporis q̃ animi habitu cæteros antecellens, necesse est cœtu consultantium facto instituta conscribere, uestigiaq; ueriſſimæ reipub. illius percurrere. SOC. Sic apparet. HOS. Et miramur ô Socrates, quod in gubernationibus huiuscemodi mala quæ fieri uidemus, eueniant, uenturaq; sint, eo iacto fundamento, quod nõ scientia, sed scriptis quibusdam institutionibus moribusq; nititur tãtum in rebus agendis, quo si alia quædam gubernatio uel ciuitas utatur, certum est omnia funditus euersurã. Aut illud fortasse mirum magis uideri debet, q̃ robusta res natura ciuitas sit: nam cum ciuitates nõnullæ sic iam diu infectæ, permanent nihilominus, neq; corruunt: multæ tamẽ nauium instar submersæ perierunt, pereunt, atq; peribunt, ob gubernatorũ nautarumq; improbitatem, qui in rebus maximis extrema quadam ignorãtia detinentur, quoniam cum rerum ciuilium prorsus ignari sint, in ijs tamen plurimum sibi sapere uidentur. SOC. Vera loqueris. HOS. Cum igitur omnes non rectæ respub. sint ad conuiuendũ difficiles, uidendum quæ leuiſſima, quæue omnium oneroſiſſima sit: quę res & si minus ad id de quo nunc agimus, pertinere uideatur: tamen in uniuersum fortasse omnes omnia huius gratia facimus. SOC. Ita prorsus agendum. HOS. E tribus unam atq; eandem facillimã simul, & difficillimã ferunt. SOC. Qui istuc ais? HOS. Non aliter q̃ suprà, tres scilicet esse ciuiles gubernationes, unius, paucorum, atq; multorum primum sermone confuso. SOC. Erant & suprà. HOS. Singulis autem in duas diuisis, sex efficiamus, rectamq; ipsam uelut septimam ab alijs secernamus. SOC. Quo pacto? HOS. Vnius principatum in regnum, & tyrannidem distribuimus. Dominationem uerò quæ nõ multis competit, in speciem unam quæ laudanda est, optimatum scilicet gubernationem: alteram quæ uituperanda, paucorum potentiam. At multorum administrationem tunc simplicem posuimus, popularem gubernationem denominantes: nunc uero & hanc duplicem esse dicamus. SOC. Qua igi

Qui rex sit gubernãdo

Ciuitas sua pte natura robusta

Septem gubernationes, & earũ omniũ pulchra inter se comparatio

tur ratione diuidemus? HOS. Non alia & reliqua, etiam si nomen huius sit geminum. Verum tam huic & aliis cõmune hoc est, ut leges uel seruent, uel transgrediantur. SOC. Est utiq;. HOS. Tunc sanè rectam gubernationem quærentibus, partitio hæc nihil conducebat, ut suprà monstrabamus. Post& uero illam segregauimus, cæteras uero necessarias duximus, in his iam legum uel custodia uel transgressio singulas bifariã partiuntur. SOC. Ex eo qui nunc est dictus, sermone ita uidetur. HOS. Vnius igitur dominatio bonis coniuncta cõstitutionibus, quas leges uocauimus, sex illarum omnium optima est: legum expers dura est, & subiectis omnium oneros issima. SOC. Apparet. HOS. Gubernationẽ uero in qua non multi imperitant, mediam censere debemus, quemadmodũ quod paucum est inter unum multa ue medium obtinet: cæterum multorum administrationem per omnia debilem, utpote quæ ad alias comparata, nihil magnificũ, siue bonum, siue malũ efficere possit, propterea quod magistratus ad exigua redacti sunt, in multos& diuisi. Quapropter legitimarum omniũ Rerumpub. hæc deterrima est, iniquarum optima. Ac si omnes intemperatæ sint, in populari præstet uiuere: si temperatæ omnes, minime omniũ in ista uiuendum. In prima uero uitam agere potissimum est atq; optimũ, excepta septima. Illam nãq; ab omnibus alijs gubernationibus, non aliter & ab hominibus Deum secerne re decet. SOC. Videntur hæc ita fieri atq; contingere, & ut inquis, agendũ. HOS. Nónne igitur omnes harum Rerumpub. eo solo qui sapientis illius est, excepto, administratores segregare decet, utpotè qui nõ reuera ciuiles, sed seditiosi uiri sint, laruarum& ingentium præsides, imò laruæ ipsæ, simiæ maximæ, maximi& præstigiatores, sophistarũ& sophistæ? SOC. Cognomentũ hoc ijs qui ciuiles dicũtur, competere iure uidetur. HO. Iam tandem ab arte ciuili Centaurorũ illam Satyrorum& choream uix tãdem separauimus, quam suprà cernere nos dicebamus, & à ciuili separandam arbitrabamur. SOC. Videtur. HOS. Durius præterea quiddam his restat, quod eo difficilius à rege discernitur, quo illi est natura coniunctius, ideo& idem nobis quod aurum effodientibus contigisse uidetur. SOC. Quemadmodum? HOS. Terram & lapides, alia& permulta ab illo primum artifices separant: supersunt autem post hæc cognatiora quædam auro preciosiora& cõmixta, igni solo ab auro secernẽda, æs, argentum, quando& etiam adamas: quæ uix tandem facto ad ignem examine explorantur, aurum& purum putum uidere nos sinunt. SOC. Ita de ijs fertur. HOS. Eadem ratione & nos uidemur à ciuili nunc scientia uehementer alie na & longinqua admodum separasse, proxima uero & honorãda reliquisse. Quorum numero est, præfectura exercitus, iudicialis prætura, oratoria dignitas cum regia autoritate cõmunicans, dum quod iustum est, persuadet, & cũ illa publicas res gubernat: quę si quis modo quod facile segreget, nudum iam ac solum illum quem quærimus, ciuilem nobis ostendet. SOC. Haud dubium est hoc omni studio conãdum. HOS. Experientiæ quidem causa ipsius patefiet, per musicam uero patefaciamus. Ac dic mihi. SOC. Quid uis dicam? HOS. An est disciplina nobis aliqua musicæ artium'uè quę manuum ministerio peragun tur? SOC. Est. HOS. Quid igitur, num & hic scientiam esse aliquam dicemus, quæ doceat quæ artium discenda sit, quæ minus? SOC. Esse planè dicemus. HOS. Nõne hanc ab alijs esse diuersam? SOC. Et hoc. HOS. Deinde nullam ne earum, aut alteram alteri dominari, aut huic illas, aut illis hanc omnibus uelut antistitem præesse dicemus? SOC. Eam quæ de singulis artibus quænam discendæ sunt, & quæ minus, dijudicat. HOS. Et docenti igit, & discenti imperare illam asseris? SOC. Prorsus. HOS. Et eam quæ iudicat, persuadẽdum ne sit, an non, illi quæ persuadere potest? SOC. Quid nit HOS. Persuasionẽ illam quæ ad turbam fit per confabulationẽ quandam exhortationem& potius & doctrinã, cui potissimum scientiæ tribuemus? SOC. Constat oratoriæ tribuendam esse. HOS. Cuius artis officium dicimus, iudicare utrũ ui an persuasione uti, & in quibus, & cõtra quos uti deceat? SOC. Eius quæ persuadendi dicendi& peritiæ dominatur. HOS. Est autem, ut arbitror, ea nulla præterqua m ciuilis hominis facultas. SOC. Præclare. HOS. Sic igitur protinus oratoria à ciuili facultate distincta uidetur, ut species quædã alia, ciuili isti subiecta. SOC. Certe. HOS. Quid insuper de hac facultate cogitandum? SOC. Qua? HOS. Qua pugnamus aduersus eos quibus bellum indiximus. Num artificiosam hãc, an artis expertem, esse dicemus? SOC. Quis uero arte carere dicat, ea omnia quæ militaris disciplinæ sunt? HOS. Facultatẽ uero illã quæ cõsultando prudẽter deliberare potest quib. cum bellũ gerendũ sit

Oratoriæ facultatis maiestas

Quomodo oratoria à ciuili distinguatur

sit, uel pax ineunda, nunquid ab ea diuersam, an eãdem cum illa putabimus? SOC. Diuersam, siquidem superioribus stamus. HOS. Nõne si superiorum rationem sequimur, hanc quæ de bello cõsultat, illi quæ bellũ gerit, dominari dicemus? SOC. Idipsum. HOS. Quã uero facultatem uere præter regiam illam ciuilium rerum disciplinam potẽtissimæ totius rei militaris arti præesse dicemus? SOC. Nullam prorsus aliam. HOS. Scientiam igitur eorum qui exercitus ducunt, quia obedit & seruit alteri, haudquaquam ipsam ciuilem facultatem ponemus esse. SOC. Haud sanè decet. HOS. Age iam prætorũ qui iuste singula iudicãt, munus cogitemus. SOC. Cogitemus. HOS. Nunquid longius patet, & ut circa cõtractus omnigenos quid iustum, quid nõ, cõsideret, & ad normam legum quas rex ipse cõdidit, respiciens, de singulis iudicet, propria uirtute semper adhibita, per quã nec& muneribus, nec minis, nec misericordia, nec odio, nec amore legibus transgressis, mutuas ac cusationes dissoluat? SOC. Non aliud certe & nunc abs te dictum, iudicis est officium. HOS. Constat itaq; uim iudicum non esse regiam illam maiestatem, sed legũ custodem, regis& ministram. SOC. Apparet. HOS. Quisquis artes quas memorauimus, cunctas considerauerit, cogitare debet earum nullam esse ciuilem quam quærimus disciplinam: quippe cum regiæ maiestatis officium sit, non ut ipsa quidem agat, sed ut agere ualentibus imperet, cognoscat& imperium & uim eorum quæ in ciuitate sunt maxima, tum quid decorum, quid opportunũ sit, quid contrà: cæteras uero facultates iussa capessere, & mandata transigere. SOC. Optime. HOS. Quamobrem artes illæ quas modo narrauimus, cum neque suijpsarum, nec& inuicẽ dominæ sint, sed singulæ propris quibusdam incumbant operibus, merito munijs propris propria sortitæ sunt nomina quoq;. SOC. Apparet. HOS. Eam uero quæ cunctis his præsidet, legum& & omnium quæ in ciuitate sunt, curã habet, omnia& contexit, merito communi appellatione comprehendentes, ciuilem scientiam nuncupamus. SOC. Omnino. HOS. Nunquid in præsentia secundum textorię facultatis exemplũ percurrere hanc decet, post& omnia quæ in ciuitate sunt genera, patefecimus? SOC. Maxime. HOS. Declarandum deinceps, ut uidetur, quæ sit cõcinnatio regia, & qua ratione complicet texat&, qualem& texturam nobis efficiat. SOC. Sic est. HOS. Res quidem demonstratu difficilis. sed quoniam necessaria uisa est, pro uiribus declarada uidetur. SOC. Omnino declarandum. HOS. Quod enim uirtutis pars à specie uirtutis differat, facile potest aduersus etiam contentiosos homines multorum opinione probari? SOC. Haud intelligo. HOS. Sic forte intelliges. Fortitudinem arbitrari te puto partem aliquam uirtutis esse. SOC. Penitus. HOS. Temperãtiam autẽ à fortitudine esse diuersam, esse tamen eiusdem partem cuius est fortitudo. SOC. Ita. HOS. Mirum quiddam de his statuere audendum est. SOC. Quidnam? HOS. Quod duo hæc quodammodo multis in rebus sibi inuicem plurimum aduersantur. SOC. Qua ratione id ais? HOS. Inauditum hoc, siquidem partes uirtutis omnes mutua inuicem amicitia uinciri dicuntur. SOC. Vtique. HOS. Consideremus ita& diligenter, utrum hoc ita simplex sit, an differẽtiam horũ maximam in cognatis quodammodo habeat. SOC. Nempe. sed dicas ubi considerandum. HOS. In omnibus quæcunq; pulchra uocamus, & ad duas inter se cõtrarias species ea referimus. SOC. Dic apertius. HOS. Velocitatem uel corporũ, uel animorum, uel uocum, siue horum ipsorum, seu etiam simulacrorum quæcunq; uel musica uel pictura exprimit imitando: horum tu quic& unquam uel ipse laudasti, uel laudãtem alium audiuisti? SOC. Quid igitur? HOS. Recordaris quomodo illa in unoquoq; istorum laudantur? SOC. Minime. HOS. Vtinam igitur possem hæc ita, ut mihi uidetur, explicare uerbis. SOC. Quid prohibet? HOS. Facile hoc, ut uideo, tibi uidetur. quare ipsum in generibus subcontrarijs consideremus. Hæc fiunt, quoties miramur rerum multarum uelocitatem, uehementiã, acumen siue cogitatione, siue corpore, siue etiam uoce, una quadam fortitudinis appellatione solemus uti laudando. SOC. Quo pacto? HOS. Acutũ dicimus & forte, uelox & forte, uehemẽs & forte: hasq; naturas cõmuni fortitudinis nomine laudare solemus. SOC. Profecto. HOS. Nõne etiam cum quid sensim leuiter& fit, eam rem in multis actionibus sæpe laudamus? SOC. Valde. HOS. Nónne contrà hic, & illic laudibus utentes dicimus? SOC. Quomodo? HOS. Quieta hæc, sæpe dicimus, & temperata, & hæc circa cogitationem amamus, circa actiones tarda & mollia, circa uoces lenia atq; grauia, & omnem rhythmiticũ numerosum& motũ, omnem& musam opportuna tarditate utentẽ: his& omni-

Scientiã rei militaris sub iectam esse ciuili

Quòd iudiciaria est regis pedisequa

Quæ ciuilis scientia

Qualis sit textura regis

bus moderationis nomen nõ fortitudinis adhibemus. SOC. Vera loqueris. HOS. At quotiens opportunitatem ista non seruant, contra mutatis nominibus uituperamus. SOC. Qui? HOS. Cum acutiora fiunt uelocioraq́, & asperiora siue duriora quàm opportunitas exigit, dicimus cõtumelioſa, petulantia, furioſa: cum uero grauiora tardioraq́, & moliora fiunt, timida ineptaq́ dicimus, & ignaua: ac propemodum & hæc & tẽperantiæ fortitudinisq́ naturam contrarias esse, uelut hostiles formas, & inter se seditionem agitãtes inueniemus, nec unquam in actionibus quas circa hæ uersantur, cõmisceri, neq́ eos insu per quorum in animis hæc insunt, inter se consentire, sed discrepare potius, si modo diligenter inuestigemus. SOC. Vbinã inquis? HOS. In ijs inquam omnibus quæ retulimus, quin & in alijs ut consentaneum est, permultis: nam cum utriq́ pro naturæ suæ affinitate partim res ut proprias suasq́ laudent, partim ut alienas & extraneas reprobent, in multis eos sibi uehementer aduersari contingit. SOC. Videntur. HOS. Altercatio hæc specierum talium quibusdam ludus quidam est, in maximis autem rebus morbus fit omnium ciuitatũ grauissimus. SOC. Qualibus in rebus inquis? HOS. In omni, ut consentaneũ, est constitutione uiuendi. Nam qui cæteris modestia præstant, uitæ tranquillitati student, sua semper priuatim agentes, pacis auidi concordiæq́ tam erga exteros, quàm erga conciues. At que huius amoris excessu fit, ut dum suis priuatim incumbunt operibus, clàm & ipsi imbelles eneruatiq́ reddantur, & iuniores suo exemplo emolliant & effœminent. Vnde inuadentibus quibuslibet expositi sunt, ac breui ipsi natiq́, & patria omnis paulatim amissa libertate succumbunt. SOC. Durum ualde morbum grauemq́ narrasti. HOS. Qui uero ad fortitudinem magis q̃ oporteat declinantes bellicosam uitam uehementer affectant, hi sæpe patriam suam ad bellum incitant & hortantur, unde gentes plurimas, & potentes urbi suæ infensas reddunt. Quapropter uel funditus ciuitates suas euertũt, uel imprudenter in hostium redigunt seruitutem. SOC. Sic quoq́ accidit. HOS. Ergo quis neget in his hæc utraq́ sibi inuicem plurimum aduersari? SOC. Nemo utiq́. HOS. An non quod ab initio quærebamus, nunc inuenimus? quod uidelicet partes uirtutis quædam non paruę natura, & ipsæ secum pugnant, & qui habent, discrepare inter se plurimum faciunt? SOC. Apparet. HOS. Hoc itidem uideamus. SOC. Quidnam? HOS. Num scientia aliqua sit ex his quarum actio in componendo uersatur, quæ opus aliquod suum uel utilissimum etiã, sponte ex malis simul & bonis construat? An potius omnis scientia praua semper pro uiribus uitat, apta uero & utilia captat? ex his autem partim similibus, partim dissimilibus omnibus in unum collatis, unam quandam uim ideamq́ conflat? SOC. Istud potius. HOS. Nunquam igitur uera secundum naturam ciuilium rerũ peritia ex malis bonis ue hominibus ciuitatem ullam sponte constituet. sed disciplina & periclitatione aliqua unũ quenq́ explorabit, factoq́ examine, idem illud postea munus his qui & docere alios, & ipsi obsequi possunt, committet: quibus ipsa sic sedulo præsidebit mandabitq́, ut textoria ars carminatoribus cæterisq́ lanificij præparatoribus præsidet, talia præcipiens singulis, qualia ad texturã suam conducere arbitratur. SOC. Ita prorsus. HOS. Eadem ratione regia maiestas mihi uidetur omnibus iuxta legum instituta cæteras imbuentibus educantibusq́ præsidens, id duntaxat ut exerceant doceantq́ permittere, quod ad ipsius rationem attinens mores decoros inducat: eos autem qui fortitudinis, temperantiæue, aut cæterarum uirtutum uim assequi non possunt, sed prauitate naturæ ad impietatem, petulantiã, iniustitiamq́ trahuntur, è cœtu ciuiũ eijcit, exilioq́, morte & extremo opprobrio damnat. SOC. Ita quodammodo traditur. HOS. Ignaros autem pusillanimesq́ homunculos seruili ministerio subiugat. SOC. Scite admodũ. HOS. Cæteros autem quorum ingenia ad generosum habitum per disciplinam euehi possunt, arteq́ inter se contemperari patiuntur, seruat atq́ tuetur. Ex his uero quæ ad fortitudinem magis uergunt, staminis uice propter solidos mores esse censet: quæ autem ad modestiam, molli teneræq́ materiæ similes, imaginem habere subtegminis crocei coloris. Ea denique quæ in contrarium diuersumq́ natura tendunt, hoc modo uincire inuicem, & contexere nititur. SOC. Quo? HOS. Primo quidem iuxta cognationis rationem partem animæ sempiternam diuino uinculo nectit: post diuinam autem, illam quæ animalis naturæ est, humanis. SOC. Quomodo istud? HOS. Quotiens in animis uera stabilisq́ de pulchro, iusto, bono, horum ue contrarijs rebus opinio fit, diuinã illam in genere dæmonico, id est, scito felici-

Quæ mala oriantur ex intemperantia

Omnia scientia abijcit mala, utilia captat

Officia quædam regiæ maiestatis

licitq́ fieri asseuero. SOC. Decet sanè. HOS. Scimus ne oportere ciuilem uirũ ac bonum latorem legum, solũ regia musa posse hoc illis inserere, qui rectæ disciplinæ ut decet participes sunt, quos ue modo cõmemorauimus? SOC. Consentaneum id quoq́. HOS. Qui uero id facere ô Socrates nequit, nominibus quæ iam quærebamus appellari non debet. SOC. Non certe. HOS. An non fortis animus si ueritatis huiusmodi sit particeps manere scit, atq́ ita maxime iuste inter alios uiuere & agere cupit, sinautẽ omnino sit expers, ad ferinam naturã delabitur? SOC. Proculdubio. HOS. Atqui & modestus natura animus opinionibus illis imbutus, reuera temperãs moderatusq́ adeo ut reipublicæ utilis sit, efficitur. Vacuus aũt turpem stoliditatis ignauiæq́ reportat infamiam. SOC. Valde. HOS. Nõne dicendum est complicationem uinculumq́ huiusmodi, & malis ipsis inter se, & bonis erga malos, stabile nunquam esse? neq́ scientiam ullam hoc ad eiusmodi homines uinciendos de industria uti? SOC. Prorsus. HOS. Illis autem quos generosis moribus natura donauit, & ad naturæ normam educauit consuetudo, solis id uinculum per leges inditur: estq́ in his ars illa ciuilis uelut remediũ, & hac ratione illa ipsa, quã suprà diximus, partium uirtutis natura contrariarum pugnantiumq́ cõciliatio diuina quædam fit. SOC. Vera hæc sunt. HOS. Vbi diuinũ hoc uinculum constat, facile est & inuenire, & inuenta perficere uincula humana. SOC. Qua ratione? & quæ potissimum? HOS. Affinitatum liberorũq́ necessitudines illas, quæq́ in elocatiõibus nuptijsq́ fiunt: plurimi enim circa hæc non recte ad procreandũ liberos copulantur. SOC. Quamobrem? HOS. Diuitias enim potentiamq́ in his rebus q̃ cupide persequanť, quid attinet diligẽtius oratione per censere? SOC. Nihil. HOS. De illis autem quibus genus curæ est, loqui præstat, si quid forte præter modum agant. SOC. Aequum est. HOS. Agunt autem nulla quidem ratione recta, præsentem uoluptatẽ secuti, & ex eo quod similibus tantum delectãtur, dissimilibus uero minime, difficultatis plurimum excitant. SOC. Quo pacto? HOS. Modesti siquidem homines similes sui mores quærunt, & quo ad possunt ex huiusmodi & ipsi ducunt, & elocant suas talibus. Eodem pacto forte illud genus, similes sibi adsciscit, cũ oporteret contrà omnino ab utroq́ genere fieri. SOC. Quomodo? & quam ob causam? HOS. Quoniam fortis naturæ hæc est conditio, ut si per multas successiones expers tẽperãtiæ permaneat, principio fiat robustior, tandem uero in furorem uersa deficiat. SOC. Cõuenit. HOS. Rursus anima pudore abundans, audacia uero fortitudinis undiq́ carẽs, si per multas similiter generationes transeat, segnior fit quàm decet, ac demum extremo quodam torpore mergitur. SOC. Id quoq́ ita contingere constat. HOS. His ut diximus ligamentis uincire utraq́ hominũ genera facile possumus, si, ut diximus, opinionẽ de bonis & pulchris utraq́ habeant eandem. Hoc autem unum & integrũ regię texturæ opus est, ut nunquam moderatos mores seorsim à fortibus esse permittat, sed utraq́ ingenia inuicem per opinionis eiusdem consensionẽ, per honores uituperationesq́, per alterna coniugia contexens, telam ex his lenem optimeq́ cohærentem efficiat, hisq́ cõmuniter semper ciuiles magistratus muneraq́ cõmittat. SOC. Quo pacto? HOS. Vbi unius sufficiet gubernatio, hominẽ præditũ moribus utrisq́ præficiet. Vbi pluribus opus erit, utriusq́ generis partes aliquas commiscebit. Temperatorum enim principũ mores cautiores admodum, & iusti, & salutares: acri promptitudine & uehementia quadam ad agendũ idonea indigent. SOC. Ita de his quoq́ uidetur. HOS. Fortitudo autem in cautione, & iustitia illis cedit, in rebus agendis plurimũ antecellit. Neq́ uero possunt in ciuitate omnia bene agi priuatim & publicè nisi ambo hæc adsint. SOC. Non certe. HOS. Finem igitur ciuilis actionis recta plicatione contextũ tunc extare dicamus, quando fortium & temperantium ingenia concordia amicitiaq́ concilians, cõmunem illorum efficit uitam: qui sanè contextus præclarissimus omnium est & optimus: aliosq́, insuper omnes in ciuitate tam seruos q̃ liberos protegens, & complectens, hac textura seriecq́ comprehendit: atq́ ita dominaťr, & præsidet ciuitati, ut nihil prætermittat eorũ quæ, quo ad fieri potest, beatam efficiunt ciuitatẽ. SOC. Profecto nobis hospes regium ipsum ciuilemq́ uirum egregie definisti.

Fortis naturæ conditio

XTAT apud Græcos uerissimum de Platone dictum, Phœbum uidelicet duos præcipue filios genuisse, Aesculapium, et Platonem. Aesculapiũ quidem qui corporibus, Platonẽ uero qui animis mederetur. Socratem quoq; Socratici omnes purgandorum gratia animorũ à deo missum fuisse testantur. Morbus autẽ animi in falsis opinionibus malisq; moribus uidetur consistere. Tantum uero malum ingenuis animis haud tam facile ab alijs, quàm à sophistis solet inferri. Profecto philosophi sunt qui ueritatem studiose quærunt ueritatis duntaxat ipsius amore. Sophistæ uero, opinionem affectant, similiter opinionis amore. Hi enim quasi disciplinarum mercatores & caupones, undiq; opiniones absq; delectu uarias cõgregant, tum ad excogitandum, tum ad dicendum utcunq; libuerit pertinentes, quas deinde quasi uenales diuitibus uendant adolescentibus, diuitiarũ & inanis gloriæ gratia. Itaq; nihil unquã habent pensi, utrũ uera, uel bona an contrà, aut ipsi discant, aut alios doceant: sed & confundunt, & passim errores effundunt quotidie plurimos, nulla prorsus rectæ elationis habita ratione, modo & diuitias cumulent, & uulgarẽ gloriã consequantur. Quamobrẽ necesse est adolescentes atq; uiros, qui sophistas ob sapientiæ opinionem, & eloquentiæ fucum plurimi faciunt, quotidie ab illis falsarum opinionũ, pessimorumq; morũ uenena combibere. Siquidẽ mali mores, & falsæ sequuntur opiniones, & facile ab auaris ambitiosisq; præceptoribus, qui nihilominus plurimi existimantur, in discipulos transfunduntur. Plato igitur animorũ misertus tam prone, tam grauiter periclitantiũ, frequẽtissime sub Socratis sui persona maleficos, ueneficosq; sophistas pro uiribus detestatur, quo uidelicet homines discẽdi cupidi caute fallaces deuitẽt Sirenum cantus, et noxia pocula Circes. Neq; tamẽ inuectiuis eos manifestis effulminat, ne uel ipse perturbatione ulla odioq; in illos uideatur adductus, uel ipsi ipsorumq; sectatores, uenenosa in eum impudentissimæ linguæ tela retorqueant. Ergo partim ironia, partim risu, sæpe ioco, & ludo, sæpius honesta quadam redargutione immeritã sophistis auctoritatẽ conatur adimere. Id quidem in sophista acutissimẽ perficit. Idem in Gorgia elegantissime. Facete admodum & urbane in Hippia. Scite & argute in Euthydemo. Artificiose etiam in Protagora, sæpeq; similiter. Vbique uero Sophistas omnia profitẽtes inducit iactabũdos, & glorioſos, temerarios insuper, & auaros. In principio quidem disputatiõis satis aptos, paulatim uero ineptiores, postremo omniũ ineptissimos, qui nulla de re præcipue grauiori, uel quid sit, uel quanta, uel qualis, intelligant: cũq; profiteantur omnia, nihil eos omnino scire conuincit. Hactenus in omnes Platonis dialogos in quibus Sophistarũ cõmemoratio fit, præfatos esse sufficiat. Pergamus iam ad Protagoram. Socrates à Diotima fatidica artem amatoriam didicit, per quam sciebat per corporũ pulchritudinem quasi per uestigia quædã sagaciter uenari, tum animi, tum mentis angelicæ, deiq; pulchritudinẽ, eandemq; artem ubiq; docebat. De hac eius arte Plato, & sæpe alibi, & in sympoſio ac Phædro præcipue pertractauit. Eandem in principio huius libri significauit. Idcirco subiunxit eum non minus amare uirũ quàm adolescentẽ. Ac paulo post seniores quoq; amare ardentius, modo sapientiores appareant. Post hæc Socrates dum Hippocratem adolescentẽ disciplinarũ auidissimũ artificiosissime monet ne temere cuiuslibet se disciplinæ cõmittat, non solum illum, sed & nos cõmonefacit, ut curã animi longe magis quàm corporis habeamus, caueamusq; diligẽter ne disciplinis ipsum noxijs imbuamus. Eas enim magis obesse animo, quàm corpori nostro uenenũ. Mox quasi pictor Sophistarũ fastum, uanitatemq; ante oculos ponit. Demonstrat quoq; quantum iuuentus credula eorum tum pompam admiretur, tum lenocinijs capiatur. Deinde ad ea descendit quæ maximi ad uitam momẽti sunt, & quibus sophistæ plurimum gloriantur, quærens de uirtute quidẽ omni, præcipue uero de præcipua, id est ciuili, per quã & propria cuiusq;, & familiaris, & publica res ad summũ bonum recta ratione disponitur: quam ueluti præ cæteris necessariam Plato in omnibus penè quærit dialogis: intereaq; ostendit hanc nullo modo à Sophistis esse petendam, sed quodammodo à philosophis: qui cum uerum intelligant colantq; bonum, nimirum recto ad ipsum tramite deo duce perducere possunt. Sed redeamus nunc ad Sophistam, quem non posse uirtutem eiusmodi, uel exemplo tradere, uel disputatione docere, ex hoc planè perspicitur, quod & ipse uirtutis est expers & rectũ disputãdi ordinem non obseruat. Cũ enim interrogetur Protagoras hic à Socrate, utrum uirtus doceri possit nec ne, utpote qui ueræ disserendi artis sit ignarus, recipit statim se ostensurũ uirtutem posse doceri antequam quid ipsa sit quoue in partes diuidatur, aperiat. Socrates autẽ tentandi Sophistæ gratia argumentatur eam doceri nõ posse, his penè uerbis Quando publice de aliquo eius artis opificio consultatur quæ à certis præceptoribus doceri potest, nullus admittitur ad consilium præter illos qui artem eiusmodi ab ipsis præceptoribus didicerunt, ipsiq; exercuerunt. Quando uero de publicis rebus quæ ad uirtutẽ ciuilem spectant deliberatur, omnes fermè similiter admittũtur, neq; ab ullo quæritur utrũ, & à quo, & quando peritiã ciuilem acceperit, quasi omnes intelligãt eam certis in scholis discì nõ posse. Præterea si ab altero alteri traderetur, præcipue uiri in ea clarissimi rem hãc tam preciosam sæpe suis hæreditario quodam iure relinquerent. Ad hæc Protagoras longis probat ambagibus doceri posse uirtutem. In quibus notanda quædam priscorum refert mysteria. Decet enim quamuis Sophista sit, nonnulla etiam legisse bona, & cũ prolixe lõquatur apud Platonem, utilia quædam adducere. Tradũt theologi ueteres sub terra quondam animalia latuisse, id est in prima mundi materia rerum semina præfuisse. Præterea Iouem, id est deum mundi opificẽ per sequentes

quentes deos, hoc est per stellas, animalia ex elemẽtis composuisse. Deos autem ministerio dæmonum animalia instrumentis adminiculisq; ad uitam necessarijs armauisse, ea uidelicet ratione, ut Prometheus, qui dæmonũ sublimium ordinem significat, armaret homines: Epimetheus aũt qui inferiorum dæmonũ refert exercitũ, bruta fulciret. neq; id quidem iniuria: siquidem altiores dæmones, naturæ incorporeæ atq; rationali: humiliores autẽ corporeæ irrationaliq; potius fauent. Quantum uero Epimetheus inferiorq; natura in his quæ ad corpus pertinẽt fauit brutis, tantũ Prometheus prouidentiaq; superior in ijs quæ ad animũ spectant hominibus cõsuluisse uidetur. Cũ enim artis tribuit rationẽ, artificiosum omniũ quæ natura bestijs dederat, exhibuit fabrum. Accepit autem artem ipsam unà cum igne ab officina Mineruæ, atq; Vulcani. Minerua quidem in arte ingeniũ, Vulcanus aũt efficaciam conitnet, ignis deniq; instrumentũ. Gemina uero hæc numina, Minerua Vulcanusq;, primo quidẽ in ipsis artiũ ideis excogitantur. Deinde in Mercurij Martisq; uirtutibus. Postremo in dæmonibus gubernatoribus artium. Ab his igitur omnibus Prometheus rationalis animæ gubernator in hominẽ traiecit artis industriã. Quoniam uero diuinũ id extitit donũ, statim ob ipsam cum superis cognationẽ homo ueneratus est deum antequã uel loqueretur, uel artes aliquas exerceret: quippe cum diuinã munus ob mirificã eius potentiã prius erigat in diuina quàm porrigat per humana. Prometheũ uero ob id munus dolore affectum, significat dæmoniciũ ipsum curatorem nostrũ, in quo & affectus esse possunt, misericordia quadã erga nos affici, cõsiderantẽ nos ob ipsum rationis munus ab eo uel datum, uel potius excitatũ, tanto miserabiliorem uitam in terris quàm bestias agere, quanto magis sollicitam atque inexplicabilem. Quod quidem Pythagoras animaduertens, Epimetheum quantum ad hoc ipsum spectat, Prometheo anteposuit. Id autem illi quodammodo simile uidetur esse. Pœnitet me feciſſe hominem. Proinde memento hominem hic quemadmodum & apud Moysen ex terra, & postremo creatum. Item more quasi Mosaico mundũ initium habuisse. Sed de his aliàs. Per eundem Prometheũ in Philebo dicitur datam esse nobis à dijs differendi artẽ unà cum igne. Ars enim differendi, ubi uniuersalia in particularia diuidit, processum rerum à superioribus repræsentat: ubi particularia uicissim in uniuersalia rite resoluit, cõuersionem rerum ad superiora designat: ubi definit & ubi demonstrat, existentiam rerum ostendit, ibi quidem in seipsis, hic autẽ ab alijs dependentium. Ideo differendi facultas diuinum est donum, cum diuinum uniuersi ordinẽ referat. Cum igne uero data dicitur, quia ignis similiter diuidit, resoluit, definit atq; demonstrat. Item quia rationalis facultas ignis instar illuminat intellectum, accendit uoluntatẽ, & utrunq; eleuat ad sublimia. Quod aũt traditur Prometheũ ciuilem uirtutẽ saluti hominũ penitus necessariã largiri nõ potuisse, propterea quod uirtus eiusmodi penes Iouẽ sit, quò Prometheo nõ licet ascendere, ea ratiõe intelligendũ est, quia ciuilis uirtutis officiũ est nõ solũ rebus humanis, sed etiã artibus imperare, singulasq; cũ singulis ordinare, cũctas deniq; in cõmunem omniũ formã dirigere. Idem uero officiũ Iouis ipsius est inuersos, quod in hominũ genere apparet scientiæ ciuilis officiũ. Quamobrẽ non iniuria ad Iouẽ ipsum spectat hãc nobis ex alto largiri. Vniuersalis enim uirtus ad uniuersalem Iouis pertinet prouidentiã. Prouidentia uero dæmoniũ particularis est, & angusta, ideoq; in Iouis arcem nequit ascendere: cũ angustior humiliorq; prouidentia, amplissimã eminentissimãq; æquare nõ ualeat. Iupiter igitur per Mercuriũ, id est per angelũ diuinæ uolũtatis interpretem, ciuilis scientiæ leges, id est uolũtatis suæ decreta ad humanæ societatis generisq; salutẽ spectantia mentib. nostris inscribit: inscribit inquã, & ab initio, quod Timæus aperte docet, & quotidie per angelos diuinã nobis uoluntatẽ interpretãtes. Vnde intimus in nobis præsidet iudex inextinguibile rationis lumẽ, rectũ ueri falsiq; et boni maliq; examen, ineuitabilis cõscientiæ stimulus. Per hanc deus infusam omnibus legem omnes ita fermè ad cõmune dirigit bonũ, ut omnes flammas leuitate erigat ad superna. Ab hac utiq; ingenita lege lex deinde scripta ducit originẽ. Quod quidem in ipso libri legũ exordio Plato aperuit dicens, nõ ab homine, sed ipso deo leges initium habuisse. Sed ut ad præsentem dialogũ redeamus, subiungit Iouem per Mercuriũ condidisse legẽ, qua iubeatur omnes ciuilitatis esse participes: quippe cum hæc sola sit uinculum ciuitatis: ipsamq; ciuitatẽ iustitia & pudore constantẽ ait ad omnes cœlitus demisisse, eo uidelicet pacto, ut quicunq; posthac uirtutis huius omnino expers deprehensus fuerit, tanquã ciuitatis pestis ultimo afficiatur supplicio. Quem uero primo appellauit pudorẽ, deinde temperantiam nominauit. Est enim pudor ingenitus temperantiæ fundamentũ. Temperantia quidem in ciuibus proprios cuiusq; moderatur affectus, gestusq; componit. Iustitia uero actus cuiusq; conducentes ad alios dirigit. Memento uero ciuilitatẽ in persona priuata his fere duobus esse contentam, sed in publica ex Platonis mente his adhibendam esse prudentiam. Atq; id quidem penè satis in pace fuerit: in bello autẽ fortitudinẽ abhibeto, atq; ita ciuilitatis erit absoluta descriptio. Post hæc aũt cõfirmat Protagoras à cõmuni hominũ sententia uirtutis huius participes omnes esse debere, propterea quod, si quis iniustitiam suã palàm fatetur, uulgo insanus habebitur: quasi omnes existiment tam necessariã communem ciuitati iustitiam, ut etiã si quis non habeat, saltem habere eam debeat simulare. Cum uero ostenderit hactenus ciuilem uirtutem esse omnibus maxime omniũ necessariam, eiusq; affectũ quendam siue fomitem semenq; ab initio diuinitus nobis infusum, demonstrare deinceps aggreditur uirtutem ciuilem, immo & alias (omnes enim illa complectitur) neq; natura neq; casu absolutũ firmumq; habitum sortiri posse, sed doctrina duntaxat & consuetudine eius habitum comparari. Ad id uero primo rationem affert ostendentem

tem homines non solere aliquem ob ea quæ uel natura, uel casu fiũt probare unquã, uel improbare: actiones autem uirtutis aut uitij, laudare semper aut uituperare. Deinde pueritiæ adolescentiæq; educationẽ sub domesticis, grammaticis, musicis, gymnasticis, legibus, ordine quodam longo disponit, ostendens totã uitæ institutionem ad id obnixe contendere, ut declinentur uitia, uirtutes possideãtur: quasi neq; uitia neq; uirtutes, uel fortuna, uel fato, sed arbitrio, & exercitatione proueniant. Interea priscorũ perstringit sententiam de uitijs puniendis consideratione dignã, uidelicet neminẽ quia deliquerit, sed ne uel ipse ulterius, uel alius eius exẽplo delinquat, puniendũ esse: respondetq; ad illa quæ obiecerat Socrates. Nos autem omnibus quæ hactenus disputata sunt auream illam priscorum sententiam tenebimus alta mente repostam. Primo quidẽ deum ipsum uitæ salutiq; nostræ omnibus undiq; modis prouidere atq; cõsulere. Deinde ciuilem uirtutem donum esse diuinũ, ne quis fortè confidat se absq; diuina grãtia remp. recte feliciterq; gubernaturũ. Id enim in Legibus, & alibi Plato cõfirmans ait: quemadmodũ bestiæ multæ ab una nisi sub humano pastore recte duci nõ possunt, ita neq; homines multi feliciter ab uno quodam rege, nisi & unus regatur à deo. Ideoq; regendi facultatem non aliunde quàm à deo haberi in Theage & Menone probat. Protagoras uero sophista quid uelit ipse uiderit. Deniq; quàm necessaria sit inuiolata iustitia missa cœlitus meminerimus, si aures assidue nostras priscorum uoces illæ circumsonent: Mortales quondam miseri antequam ciuilitas cœlitus mitteretur, neq; segregati uiuere poterãt, quin passim laniarentur à feris, neq; iterũ cõgregati, quin à se inuicem lacerarentur. Itaq; salutem nobis quã cunctæ simul artes præstare non potuerunt, sola tandem iustitia præstitit. Post hæc Socrates ne Sophista propter nõnulla quæ ab alijs accepta narrauerat bona, admirationi sit audientibus, ironica quadam, & urbana, & artificiosa redarguẽdi ratione reddit illum præsentibus deridendũ. Interrogat enim postquam de uirtute tam magnifice fuerat elocutus, utrum una sit tantũ uirtus an plures. Præterea si plures, utrum sint partes unius, necne. Rursus si partes, nunquid similes sibi inuicem atq; toti, an utriq; dissimiles. Ad hæc Protagoras neq; recte scit respondere, neq; definire aut partiri uirtutes, neq; distinguere qua ratione similes sint, & qua dissimiles, neq; quod in disputando turpissimũ est, euitare quin ad id facile deducatur, ut sæpe sibijpsi repugnet. Tandem uero cum ob ignorantiã respondẽdi inciperet Protagoras tergiuersari, ideoq; Socrates abiturũ se simularet, ab auditoribus Sophista ad differendum est reuocatus. In qua quidem altercatione Prodici primum Sophistæ superstitiosa circa uocabula curiositas demonstratur, deinde Hippiæ quoq; Sophistæ ostentatio in concionando tumidior. Postremo Protagoras reuocatus ad disputandũ, importune nimium, & inepte in carmina poesimq; digreditur, interrogans Socratem de quadã Simonidis poetæ sententia. quam & ipse minime intelligere à Socrate mox conuincitur, mentẽ Simonidis exponente, quasi dixerit, uirũ bonum fieri quidem esse difficile, perseuerare autem impossibile. Hic audies priscorũ sapientiam uerbis quàm paucissimis fuisse contentã: atq; posse breuibus multa complecti, uiri absolute docti opus esse. Item nemincm mala turpiaq; sponte cõmittere, sed ignorãtia. Deniq; ubi dialectico more disseritur, poetica respuenda. His actis iterum Sophista tergiuersatur, atq; uix à præsentibus reuocatur. Tunc Socrates ad priorem de uirtute disputationẽ regreditur, utrũ multæ sint uirtutis unius partes, & qua inuicem ratione se habeant. Protagoras autem iterum labitur, affirmãs alias inter se uirtutes esse simillimas, quod in superioribus non admiserat: item fortitudinẽ ab alijs longissime separãs, cõsentiensq; homines absq; prudẽtia cæterisq; uirtutibus fortes esse posse. Quã in re sibimet repugnare deinde cõpellitur, confiteriq; non solum fortitudinem, sed neq; etiam uirtutes ullas absq; prudentia posse consistere. Tum uero de bono, & malo multa tractantur. Siquidem prudentia est scientia eligendi boni maliq; uitandi. Ambigitur autem utrum bonum malumq; idem sit penitus quod & uoluptas atq; dolor. Neq; affirmatur id quidem omnino, neq; manifeste omnino negatur. De hoc enim in Gorgia, Phileboq;, & alibi. Omnino uero probatur prudentiã ipsam in qua & finis uitæ cognitio, & uiarum ad hũc conferentiũ consistit electio, moralium uirtutum esse principem atq; ducem: idq; usq; adeo asseritur ut uirtutes quasi scientiæ, id est prudentiæ quædam uideantur esse, uitia uero insciticæ, scilicet imprudentiæ quædam. Additur deinde peccata omnia ab ignorantia proficisci, neq; ullum aliquãdo electurum mala nisi deceptum imagine boni: neq; fugiturum bona, nisi imagine quadam mali perterritum. Siquis uero dixerit hominem bona discernentẽ atq; mala, ab illis tamen diuerti, ad hæc contra conuerti, propterea quod à uoluptate uel affectu sensuum alio superetur, Socrates id negabit, asserens idipsum quod ab affectu superari dicitur, nihil esse aliud quàm insciticm: Scientiã uero omniũ quæ in nobis, & circa nos sunt, potentissimum esse, neq; ab ullare unquam superari posse. Deniq; concludit scientiam plurimum, immo totum ad uirtutem beatitudinemq; cõferre, ignorantiam uero pariter ad contraria. Iterumq; Protagorã corripit, quod & sibimet contradixerit, & ordine usus præpostero fuerit. Siquidem antequã quid sit uirtus definiat, partiri eã aggreditur, & utrum doceri ualeat disputat. Simulat quinetiam Socrates se quoq; in repugnantiam esse deductum, ex eo duntaxat quod Sophistam secutus fuerit aberrantem, admonetq; ut Promethei prouidentiã potius quàm Epimethei properantiam in omni uita pro uiribus imitemur.

PROTAGORAS VEL SOPHISTAE PLATONIS LIBER TRANSLATVS E GRAECA LINGVA IN LATINAM à Marsilio Ficino Florentino ad Laurentium Medicem uirum Magnanimum. Personæ Dialogi.

FAMILIARIS, SOCRATES, HIPPOCRATES, PROTAGORAS, ALCIBIADES, CALLIAS, CRITIAS, PRODICVS, HIPPIAS.

Debebat absq; personis perpetua narratione constare res

VNDE NAM ô Socrates prodis? An uidelicet à uenatione illa redis ad quam honesta Alcibiadis indoles prouocare te solet? Nã nuper contemplanti mihi uisus est pulcher uir, iam uir inquam, qui posset scilicet inter nos ipsos conseri, utputa cui per genas purima lanugo iam serpit. SOC. Esto, quid tum? An non probas Homerum, qui gratissima est, inquit, primę lanuginis ætatem eam uero nunc Alcibiades agit. FAM. Imò uero. At in præsentia unde? nunquid ab illo prodis? & quomodo erga te nunc affectus est adolescens? SOC. Bene quidẽ, hodie præsertim mihi uisus est: nam mihi sæpe hodie in dicendo succurrit, & ab illo nũc uenio. Ac mirabile tibi quiddam referam. præsentem illum minime intuebar, & aliò intendens ad eum uix aduertebam. FAM. Quidnam tanti fuit, ut te ab illo diuerteret? neq; enim formosior ullus è nostris ciuibus adesse poterat. SOC. Immo aderat quidam admodum pulchrior. FAM. Quid ais? ciuis ne? an peregrinus? SOC. Peregrinus. FAM. Cuias. SOC. Abderites. FAM. Nunquid adeo insigni forma præditus tibi uisus est peregrinus ille, ut Cliniæ filio eum præstare putaueris? SOC. Quid prohibet ô beate quo minus quod sapientius est, sit & pulchrius? FAM. An forte à sapientis cuiusdam colloquio uenis? SOC. Sapientissimi profecto omniũ nostræ ætatis hominum, si modo sapientissimus tibi aliorum omniũ Protagoras esse uidetur. FAM. En quid ais? nunquid huc accessit Protagoras? SOC. Nudiustertius. FAM. An modo cum illo fuisti? SOC. Modo, & multa locutus sum, audiui etiam multa. FAM. Non tu illa nobis refers? nisi quid prohibet. Sedere hic licet. Tibi quidem puer iste cedet. SOC. Referam equidem, & gratiam insuper si audieris, habebo. FAM. Et nos tibi, si dicas. SOC. Audite igitur. Superiori nocte ante lucis exortum Hippocrates Apollodori filius frater Phasonis ostiũ meum baculo uehemẽter pulsauit: & cum ostium aliquis aperuisset, repente ingressus est clamitans, Dormis ô Socrates, an uigilas? Ego autem cognita eius uoce, Hippocrates hic est inquam. O Hippocrates nunquid noui? Nihil, inquit, nisi gratum nunciaturus aduenio. Optime, inquam. Sed quid istud? quæ te huc causa appulit? Protagoras uenit & prope me diuertit. Tum ego, ille iampridẽ uenit. tu uero modo audisti? Vesperi profecto, inquit ille: scabellumq; in te nebris manu contrectans ad pedes meos subsedit, adiecitq;, hesterno uesperi sero admodum ex Oenoe reuersus. puer enim me Satyrus fugerat: cumq; persequi me illum significare tibi uellem, alio quodam interueniente oblitus sum. At cum uenissem, cœnatiq; essemus, & somno nos dare uellemus, tunc primum nunciat frater uenisse Protagoram. Illico ad te properare tentaui, sed intempesta nox detinuit. Somno autem experrectus laboreq; leuatus, mox ad te huc aduentaui. Ego uero uiri magnanimitatem stuporẽq; animaduertẽs, Quid hoc ad te, inquam? Num aliqua te iniuria Protagoras afficit? Tum ille subridens, sanè inquit, propterea quod solus sit sapiens, me uero non efficiat sapientem. SOC. Imò certe & te sapientẽ reddet, si mercede illi oblata persuaseris. HIP. O Iupiter atq; cæteri dij, neq; meis neq; amicorum rebus parcerem, modo id me cõsecuturum confiderem: atq; idcirco te nunc adeo, ut apud eum pro me intercedas. Ego enim & iunior sum, & Protagoram nunquam nec uidi nec audiui. puer enim tunc eram cum huc primum accessit. Virum quidem hunc omnes ô Socrates laudant, & in dicendo sapientissimum ferunt. Sed cur non properamus ad eum, ut domi illum conueniamus? Diuertit sanè ut audiui, apud Callíam Hipponici filium. Eamus iam. SOC. Nondum ô bone uir, inquam, illuc eundum. Nam ualde adhuc profunda nox. Sed eamus ad aulam, ubi deambulabimus quoad aurora lucescat, postea Protagorã ipsum adibimus: neq; enim summo mane domo exit Protagoras. Quapropter confide, domi nanq; illum comperiemus. His dictis

Occasio dialogi

dicti, surreximus, & in aulam profecti sumus: ac uolens ipse fiduciæ eius periculum facere, intuitus sum diligenter, atq; ita interrogaui. Dic age ô Hippocrates, ad Protagoram nunc accedis mercedem pro te illi daturus? ad qualem hominem uadis? & ipse qualis ex eo uir euasurus? Quemadmodũ si ad Hippocratem tibi cognominem Coum illum Aesculapij stirpe natum proficisci uelles, pro te mercedem erogaturus, & aliquis quæreret, Dic mihi ô Hippocrates mercedem Hippocrati dabis? Qualinam homini, & cuius ratione? quid respondares? HIP. Vt medico. SOC. Qualis & ipse futurus, ideſt cuius gratia? HIP. Vt medicus euasurus. SOC. Sin autem aut Polycletum Argiuum, aut Phidiam Atheniẽsem adires mercede pro te oblata, & aliquis percõtaretur qualibus hominibus, & qua ratione Polycleto, & Phidiæ argentum offers? quid ad hæc? HIP. Tanquam sculptoribus. SOC. Tu uero qualis homo futurus? HIP. Sculptor uidelicet. SOC. Attende obsecro: ad Protagoram nunc ego ac tu proficiscimur, & argentũ tui gratia dare tibi parati sumus, si modo pecuniæ nostræ sufficient, & si impetrare licet: sin minus, amicorum insuper pecunias erogabimus. Si quis ergo nos ad hæc adeò properantes interroget. Dicite mihi quæso ô Socrates & Hippocrates, qualinam homini, & qua ratione Protagorę pecunias tribuere cogitatis, quid illi respondemus? Quodnã potissimũ Protagorę cognomentum audiuimus? Phidiam quidem sculptorem nominant, Homerum uero poetam. Protagoram autem? HIP. Sophistam ô Socrates uirum hunc appellant. SOC. Ergò tanquam ad sophistam mercede conducendum pergimus? HIP. Maxime. SOC. Si quispiam te interroget qua mente, & qualis euasurus ipse Protagoram adeas, quid ad illum? Hic Hippocrates erubuit. iã enim aurora paulisper illuxerat, quo uultus eius patere habitus poterat. respondit deinde: Vt supradicta concludunt, profecto tãquam sophista & ipse futurus. SOC. An non pudet inter Græcos Sophistæ cognomentiri? HIP. Vehementer ô Socrates, si quod sentio proferendum est. SOC. Sed enim uide ô Hippocrates ne forte aliò tendat tuũ hoc Protagoricæ artis studiũ & ut sophista efficiaris. Quemadmodum grammatici ludũ citharœdi & atq; gymnastici non artis ipsius exercẽdæ gratia frequentasti, sed quadam potius auiditate discẽdi, ut priuatum ac liberum hominem decet. HIP. Talis omnino studij mei apud Protagoram ratio futura uidetur. SOC. Scis ne quid nunc facturus sis? an te fugit? HIP. Qua de re? SOC. Animi tui curã uiro, ut ais, sophistæ es commissurus. Quid autem sophista sit si scias summopere admirabor. Quod si ignoras, nescis quale sit istud, bonum ne an malum, cui operam impẽdere studes. HIP. Scire equidem arbitror. SOC. Dic ergo, quid sophistam esse censes? HIP. Arbitror esse hunc ut nomen significat, qui rationes ad sapientiam pertinentes intelligit. SOC. Idem quoq; de pictoribus ac fabris licet dicere, eos esse uidelicet qui ratiões ad sapientiã pertinentes intelligunt. Verũ siquis de pictoribus peteret, ad quarum rerũ sapientiã, responderemus utiq; ad efficiendarum imaginum sapientiam, similiterq; de cæteris. Et si eodẽ modo de sophista interrogaremur, qualẽ eius sapientiam esse respõderemus? quod eius officium? HIP. Sapientiam profecto qua homines ad dicendum facundi reddunt. SOC. Vere sic forsitan diceremus, non tamen sufficienter. Responsio enim illa interrogationem aliam exigit, quibusnã de rebus dicendi peritos Sophista homines reddat. Citharista nempe ijsdẽ dicendis aptos facit, in quibus et eruditos, in pulsanda uidelicet cithara. nónne? HIP. Certe. SOC. At uero sophista quam dicendi facultatem præstat? quibus de rebus? patet quod de his quæ intelligit. HIP. Verisimile id quidẽ. SOC. Quid ergo istud est, quod & ipse Sophista intelligit, & alios docet? HIP. Ignoro Hercle. SOC. An non uides quanto discrimini animum tuũ subdas? nũquid si corpus tuum eidem discrimini suppositurus esses, quo uel in melius uerti, uel in deterius posset, non prius alicui tantum de te periculum facturo committeres, quàm diligenter considerasses, committẽdum ne sit an non: amicos quinetiam, & propinquos diu de hoc ipso cõsuluisses? Cum uero animũ tuum pluris facias quàm corpus, & ex eius uel morbo, uel integritate tua omnia contingat uel male, uel bene habere, committendus sit an nõ huic hospiti animus, neminẽ nec propinquorum, nec amicorum consuluisti. Sed cum hesterno uespere aduentũ illius audiueris, ad eum summo mane properas, nullo de hoc cõsilio habito, credere teipsum illi debeas nec ne. Imò & tuas omnes, & amicorũ pecunias erogare paratus es, quasi iam cognoueris omnino esse Protagoræ adhærendum, quem neq; uidisti unquã, ut ais, neq; es allocu-

allocutus. Sophistam uocas illum, & quid sophista sit nescis, cui teipsum es dediturus. HIP. Vera loqui uideris ô Socrates. SOC. Nónne sophista est ô Hippocrates mercator quidam, & caupo uictualium quorundam quibus animus alitur? HIP. Talis mihi sanè uidetur, uerum quibus alitur animus? SOC. Disciplinis, sed cauendum est, ô amice, ne dum laudat sophista quæ uendit, nos decipiat, ut faciũt qui corporis epulas uendunt, mercatores quidam & caupones. Laudant illi quidem sua omnia, neq; intelligunt utrum salubria sint an noxia corpori quæ uendunt, idq; ignorant & illi qui emunt, nisi fortè illorum aliquis medicus sit, aut gymnasticus. Haud secus illi qui disciplinas uarias per urbes uenales circumferunt, & cauponantes eas emptoribus uendunt, laudant omnes. Ac fortasis eorũ nonnulli ignorant sæpe quid utile animo sit, quid ue inutile ex his quæ uendunt: similiter quoq; qui ab illis emunt: nisi illorũ aliquis sit animi medicus. Si ergo intelligis ipse quid ex his prosit, quid ue obsit, tuto emere disciplinas & à Protagora & ab alio quouis potes. Alioquin caue, ô beate adolescens, ne in summum iacturæ discrimen quæ tibi charissima sunt, deducas. Nam lõge grauius periculum est in disciplinis quàm in cibis emendis. Etenim qui esculenta emit & poculenta, potest antequam his uescatur, in alijs quibusdam uasculis illa domum deferre, ibiq; deposita diligenter examinare, & aduocato alí quo istarum rerum perito, quid edendum bibendum ue sit, quid non, quãtumq;, & quando, deliberare. quamobrem haud graue est in emendo periculum. Disciplinas autem nõ licet alio in uase transferre, sed necesse est ut qui emit eas animo capiat, & relicto precio habeat, intra se ferens, uel inquinatus iam, uel ad meliora proiectus. Hæc itaq; cũ senioribus discutiamus: iuniores nanq; nos sumus quàm exigat tantæ rei iudicium. In præsentia tamen pergamus quò cœpimus, uirumq; hunc audiamus: quo audito cum alijs communicabimus. Neq; enim Protagoras ibi solus adest, sed etiam Eliensis Hippias, & Prodicus, ut arbitror, Chius, alijq; permulti uiri, & admodum sapientes. Placuerunt hæc nobis, atq; perreximus. Et ingressi uestibulum sermonem quendam in quem inter eundum fortè incideramus, tractauimus. Qui ne imperfectus relinqueret, in uestibulo colloquentes eò progressi sumus, dum disputando nobis conueniret. Audiuit nos Eunuchus quidam ianitor, sed propter sophistarum istic frequentiam uenientibus irascebatur. pulsauimus, aperuit. cum nos uidisset, Hui sophistæ etiam hi sunt, inquit, haud ocium illi. simulq; utrisq; manibus nixus ostium clausit. Pulsauimus iterum, sed ille clausis foribus, non auditis, inquit, ocium illi non esse. O bone uir, inquam, neq; ad Callíam uenimus, neq; sophistæ sumus: sed confide, Protagora indigemus, uidere illũ cupimus. Hoc nunciato uix tandem fores patefecit. Ingressi, Protagoram offendimus in uestíbulo porticus deambulantem. Sequebantur eum multi: hinc quidem Callías Hipponici filius, & germanus eius ex matre Paralus Pericle natus, & Charmides Glauconis: inde uero alter Periclis filius Xanthippus, & Philippides Philomeli, & Antimirus Mẽdeus, qui inter omnes Protagorę auditores insignior habebatur, discebatq; ea mente facultatẽ illã, ut & ipse sophista futurus eadem quandoq; profiteretur. A tergo præterea sequebantur alij auscultantes Protagoram, quorum plurimi peregrini esse uidebãtur, quos ex singulis urbibus per quas circumuagatur ille cõgregat, mulcens eos uoce tanquam Orpheus quidam, & alliciens. Illi uero uocem passim deliniti sequuntur. Aderant & nostrates quidam in eo choro. Hunc ego chorum cum cõtemplarer, ordo me illius mirifice oblectabat. Diligenti siquidem cautione singuli obseruabant, ne passu Protagoram anteirent. Sed cum retro pedẽ uerteret, pedissequi auditores apte nimium, et in circulũ utrinq; diuisi, ita cedebant, ut posteri semper essent. Hũc post uidi, ut uerbis Homeri loquar, Hippiã Eliẽsem in aduerso porticus uestíbulo in throno sedentem. Circa quẽ per subsellia nonnulli sedebant, Eryximachus Acumeni filius, Phędrusq; Myrrhinusius, Andron Androtione genitus, alijq; nonnulli partim ciues, partim etiam peregrini: qui de rebus naturæ sublimibus, astrorũq; progressibus interrogare Hippiam uidebãtur, ille autem in throno sedens dubitationes singulis enodabat. Vidi præterea Tantalum. Aderat porrò & Prodicus Chius, qui in tabernaculum quoddam secesserat, quo pro penu iam antea Hipponicus uti consueuerat: sed ut omnis confluentium hospitum turba exciperetur, angulum illum quoq; extractis obsonijs Callias hospitibus habitandum dederat. Prodicus igitur uilliosis stramentis, & quidem multis, ut uidebatur, inuolutus, istic adhuc recumbebat. Sedibus autem proximis

Longe grauius periculum in disciplinis quàm cibis emendis

mis aliqui conſidebant, Pauſanias Ceramenſis, & penes eum adoleſcentulus quidam ô-
ptimo ingenio, & generoſa indole præditus, nomine ut audiui Agathon, neq; mirũ uide-
ri debet, ſi Pauſaniæ ſit chariſſimus, erat ibidem & Adimantus uterq;, tum Cepidis, tum
Leucolophi filius, aliíq; permulti. Quæ inter ſe diſceptarent haud ſatis percipere foris po
tui, quanquam uehemẽter audire Prodicum affectabam. Sapientiſſimus enim diuinusq;
uir mihi eſſe uidẽ, ſed ſonitus quidã ex uocis ipſius grauitate ſub fornice cõtinue reuolu
tus, uerba ſingula confundebat. Eueſtigio poſt ingreſſum noſtrũ intrauit Alcibiades, ut
ais ipſe, pulcher, & ego credo, & Critias Callæſcri filius. Nos autem cum ingreſsi de qui-
buſdam unà diſſeruiſſemus, eaq; eſſemus ſpectacula cõtemplati, acceſsimus ad Protago-
ram. Deinde ô Protagora inquam certa de cauſa ad te ego & Hippocrates hucuenimus.
PROT. Nunquid ſeorſum ab aliís mecum loqui uultis? an coram omnibus? SOC. No-
bis quidem perinde eſt, ſed cum audieris quam ob cauſam uenimus, ipſe uideris. PROT.
Quid ergo iſtud eſt, cuius gratia huc acceſsiſtis? SOC. Hippocrates hic noſtras eſt Apol-
lodori filius nobili atq; felici genere ortus. Ipſe uero cum æqualibus ſuis de uirtute cõten
dit, æmulatione concitus, cupitq; in republica uir illuſtris euadere, atq; huius rei cõpotem
fore ſe ſperat familiaritate tua. Vide utrum de hoc ſolos tecum, an coram aliís conſultare
nos deceat. PROT. Videris ô Socrates recte ſaluti meæ conſulere. prudenti nanq; cautio
ne indiget peregrinus is qui amplas urbes perluſtrans claris ubiq; iuuenibus perſuadet
ut relicta aliorum omnium tam ſuorum, quàm alienigenarũ, tam ſenum quàm iuuenum
conſuetudine, ſibi ſoli adhæreant, tanquam ipſius familiaritate præſtantiores aliís omni-
bus euaſuri. inuidia aduerſum eum inſurgant neceſſe eſt, multiq; maleuoli huic inſidien-
Defenſio artis ſophiſticæ. tur. Ego uero artem ſophiſticam antiquam eſſe arbitror, priſcos autem uiros in ea peritos
inuidiam hãc offenſionemq; ueritos aliarum artium ſpecie diſsimulaſſe, partem quidem
poematis ſpecie, ut Homerus fecit, & Heſiodus, & Simonides, partim uero ſub ſacrorũ
oraculorumq; appellatione, ut Orpheus, & Muſæus, eorumq; etiam ſectatores. Audiui
præterea nõnullos eam artem appellaſſe gymnaſticam, quod Iccus Tarentinus feciſſe ui-
detur, & qui adhuc ſupereſt ſophiſta nullo inferior Selybrianus Herodicus, qui priſca ori
gine genus à Megarenſibus ducit. Pythocles quinetiam Chius ſophiſta doctiſsimus, a-
Apparentes rationes liíq; permulti ſub muſicæ artis uelamine ſophiſticam facultatem occuluerunt. Hi omnes
ſicut dictum eſt, & ob deuitandam inuidiam uehementer nomen diſsimularunt, & ſub
artium aliarum prætextu ſophiſticam artem occuluerunt. Ego autem ab his omnibus in
hoc diſſentio, neq; cõducere uerſutias iſtas exiſtimo. Neq; enim uoti compotes eos fieri
arbitror, Nã uiri in ciuitate præſtantes diſsimulationes eiuſmodi omnes intelligunt. Vul
gus autem quodammodo non aduertit, ſed ea laudat quę ipſi prædicant. Subterfugiendi
uero ſtudium iſtud cum non aſſequitur quod molitur, & inertem indicat fugientem, &
aduertentes homines reddit infenſiores. Exiſtimant enim præter cætera hunc uerſutum
ſeductorẽq; eſſe. Ego igitur contrariã quandam uiam ſum ingreſſus. Confiteor me eſſe ſo
phiſtam, aliosq; docere, & hac ingenua confeſsione tutius quàm diſsimulatione illa uita-
ri inuidiam cenſeo. Aliís præterea rationibus mihi proſpexi, ut nihil mali adiuuante deo
ob ſophiſticæ profeſsionem ſim paſſus, licet multos annos facultatem hanc exercuerim.
Sum equidem grandis natu, & cuiuſq; ueſtrum ætate pater eſſe poſſem. Quamobrem
gratiſsimum mihi erit, ſi de iís mecum, audientibus omnibus qui intus ſunt, uerba face-
re uelitis. Hic ego eum ſuſpicatus oſtentare auctoritatem ſuam apud Prodicum & Hip-
piam uelle, quod eius ſapiẽtię auiditate inflammati ad eum auidiẽdum profecti eſſemus,
cur non inquam Prodicum atq; Hippiam, & eos qui hos comitantur, huc aduocamus, ut
& ipſi nos audiant? PROT. Aduocemus. Vultis igitur, Callias inquit, ſedes hic paremus,
ut diſſeratis ſedentes? Conſenſimus omnes, & auidiendi auditate admodum feſtinantes,
ſcamna unuſquiſq; apprehendimus, et iuxta Hippiam conſeſtim apparauimus Ibi enim
plurima erant ſubſellia. Ibi Callias & Alcibiades ueniunt, Prodicumq; & qui cũ eo iſthic
erant ſecum adducentes. Poſtquam igitur conſedere omnes, Repete ô Socrates, inquit
Protagoras, his præſentibus quę me paulo ante pro adoleſcente hoc obſecrabas. Eodem
igitur, inquam, exordio quo ſupra utamur. Hippocrates hic adhærere tibi uehementer
exoptat: uerum quidnam ſit ex hac cõſuetudine tua reportaturus, libenter audiret, Hæc
noſtra erat oratio. PROT. Petis quid mecum lucraturus ſis adoleſcens? nunquam acce-
des

des ad me, quin abeas doctior, ſingulisq; diebus amplius ampliusq; proficies. SOC. Haud
mirum hoc ô Protagora: ſic enim conuenit: quandoquidẽ & tu tam grandis natu, tamq;
ſapiens, ſi quæ neſcis ab aliquo diſceres, præſtantior abires. At uero non id duntaxat ex-
quirimus. Sed perinde ac ſi Hippocrates hic mutata ſententia uerſari cum adoleſcente
hoc, nuper huc profecto Zeuxippo cuperet Heracleti filio, eumq; eodẽ quo nunc te pa-
cto aggreſſus, eadem ex illo quæ ex te audiret, uidelicet pulchre apud ſe quotidie profe-
cturum eſſe, Zeuxippum roget, qua potiſsimum in re profecturus ſit, reſpõdeat utique,
in arte pingendi: & Orthagoram Thebanum ſi conueniat, audiatq; ex illo doctiorem ſe
eius cõſuetudine euaſurum, qua in re doctiorem roget, in tibiarum ſono Orthagoras re-
ſpondeat: eodem modo & tu adoleſcenti huic mihiq; pro illo petenti reſponde. Ais enim
Hippocratem ſiquidem Protagorę adhærebit, in dies doctiorem fore: qua tandem in re?
declara. Tum Protagoras. Scite interrogas tu quidem ô Socrates: & ego his qui probe
interrogant, gaudeo reſpõdere. Hippocrates quidem ſi mecum uerſetur, in eum errorem Quæ pro-
non incidet, in quem proculdubio incidiſſet cũ ſophiſtis aliís conuerſatus. Aliís ſiquidem mittat ſophi
iuuenibus obſunt. Inuitos namq; ad eas artes retrahunt quas & fugerant, arithmeticen, ſta docere
aſtronomiam, geometriã, muſicam docentes. Et Hippiam ſimul aſpiciens addidit: Quiſ-
quis autem ad me uenerit, ſolũ id diſcet cuius gratia uenit: diſciplina uero huiuſmodi eſt
prudens in re familiari & republica cõſultatio, qua quis & domum recte gubernat, & ci-
uitatis negocia optime & dicẽdo tranſigit, & agendo. SOC. An intellígo quod uis Prota
gora? ciuilẽ nãq; artẽ dicere mihi uideris, pollicerić quomodo in uiros bonos ciues eua-
dant. PROT. Hoc ipſum eſt ô Socrates, quod paſsim prædico. SOC. O quàm præclarum
nactus es artificium, ſi modo es nactus. Nihil ſanè aliud erga te quàm quod ſentio profe-
rendum. Id equidem ô Protagora doceri non poſſe putaram. Tibi tamen autumanti non Tentando
præſtare fidem non poſſum. Quam uero ob cauſam neq; doceri, neq; ab hominibus inui oſtenditur
cem tradi cenſeam, æquum eſt, arbitror, ut dicam. Equidem quod & cæteri Græci teſtan- quòd uir-
tur, Athenienſes uiros ſapientes appello. Videó igitur quando concione congregata ali tus doceri
quid de ædificando deliberare uult ciuitas, ædificatorum conſilium expeti: & cum de na- non poſsit
uium fabrica, fabros nauium accerſiri. Idem quoq; faciunt in cæteris omnibus quæcunq;
doceri & diſci poſſe exiſtimant. Quod ſi quis aliius de artis illius opere conſultare pergit,
quem eius artis expertem eſſe putant, clariſsimus aliís in rebus ſit licet ditiſsimusq; & no
biliſsimus, nihilo tamen magis admittunt, ſed exibilant, exploduntq;, quoad uel ipſe tu-
multu deterritus à dicendo deſiſtat, uel iubentibus magiſtratibus ſtipatores ipſum aut ex
trudant protinus, aut transfigant. Id itaq; in omnibus ad perceptionem artium pertinen-
tibus obſeruare conſueuerunt. At cum de publica ciuitatis adminiſtratione conſultan-
dum eſt, conſulti architectus æque ac faber ærarius, æque etiam cerdo, mercator, nauta,
diues, pauper, ignobilis, nobilis, neq; horum quiſquam quenquam explodit, ut in ſupe-
rioribus contingebat, quaſi quod nuſquam diſcatur, nulloq; præceptore percipiatur, con
ſultare audeat. Conſtat porrò quod doceri poſſe non putant. Neq; publice ſolum hoc,
ſed & priuatim conſpicitur. Etenim qui ciuili ſapientia pollent, uirtutem hanc in alium
transfundere nequeunt. Siquidem Pericles horum adoleſcentum pater, in his rebus quæ
ſub magiſtro diſcuntur, diligenter eos erudiuit: in his autem in quibus ipſe ſapit, neq; ipſe
erudit, neq; alteri cuiquam committit erudiendos, ſed paſsim quaſi paſcentes ſine cuſto-
de pererrant, ſi fortè caſu quodam in hanc uirtutem incidant. Idem quoq; Pericles cum
eſſet Cliniæ tutor, fratris Alcibiadis huius minoris natu, illiq; metueret ab Alcibiade, ne
fortè conſuetudine eius inquinaretur, ſegregauit eos, & Cliniam apud Ariphronem edu
cauit. ſed nondum ſex inde menſibus exactis eum illi reddidit, cum ingenio illius diffide
ret. Multos præterea cõmemorare poſſem, qui cum in republica excellentes uiri eſſent,
nullum tamen aut propinquorum, aut alienorum unquam docuerunt. Equidem ô Pro-
tagora dum hæc animaduerto, uirtutem doceri poſſe diffido. Contrà uero dum te audio
hęc aſſerentẽ, ſententiam mutare cogor, & quæ dicis haudquaquã arbitror contemnen-
da, exiſtimans te uſu multarum rerum, doctrinaq;, & inuentione ſapientem eſſe. Ergo ſi
potes clarius oſtendere nobis, quod uirtus doctrina aliqua comparetur, oſtende obſe-
cro, nec inuideas. PROT. Haud inuideo ô Socrates. Sed utrum uobis tanquam ſenior
iunioribus fabulam referam? an proſequar diſputando? Tunc ſanè audientium plurimi,

Hæc fabula monstrare, uirtutē docere nititur de

ut cunq; mallet, dicere concesserunt. PROT. Gratiorem uobis fore fabulam arbitror. Olim quandoque diꝝ soli erant, nulla uero mortalium genera. sed cum tempus generationis fatale uenisset, ipsa diꝝ in terræ uisceribus ex igni terraq; finxerunt, interuenientibus ijs quæ igni terræq; miscentur. Cum uero educere illa in lucem uellent, Prometheo Epimetheoq; mandarunt, ut suas cuiq; uires distribuerent. Prometheum itaq; rogauit Epimetheus, ut distributionis illius munus sibi concederet, distribuenti spectatorem se præberet. Consensit Prometheus. distribuit ille. quibusdam igitur robur absq; celeritate dedit, quibusdam imbecillioribus uelocitatem donauit, armauit nonnulla, inermibus autem aliud quoddam ad salutem machinamentum excogitauit. Quæ enim exiguo corpore clauserat, partim per aerem pennis attolli, partim per terram subrepere iussit. Quæ uero in molem amplam auxerat, ea ipsa mole ad salutem suam muniuit. Similiterq; in cæteris exæquans partitus est singula, adeo ut nullum genus penitus obscuraretur. Postquam ita instruxit, ut ne mutua populatione perirent, excogitare iã cœpit suffragia qua ratione quàm facillime sub diuo agere uitam possent. Itaque illa uel pilis cõfertissimis setisq;, uel durissimis pellibus uestiuit, quibus facile tum hyemis, tum æstus intemperiem tolerarẽt, & naturalia illis stramtẽa ijsdem ex rebus cubiliaq; parauit, pedibusq; soleas addidit, ungulas, setas, callum, pelles itidem quàm durissimas. Deinde alimenta alijs alia suppeditauit, quibusdam ex terra herbas, nonnullis ex arboribus poma baccasq;, radices alijs. Nec defuerunt quibus daret è mutuo laniatu uictum. Cæterum uoracibus animalibus genus quodammodo sterile: cæteris autem quæ illorum ferocitati obnoxia sunt fœcundum dedit, ut hoc modo genus conseruaretur. Cum uero non esset admodum sapiens Epimetheus, dotes omnes inscius effudit in bruta, neque aduertit nihil ex tanta sibi elargitione superfore, quo genus nostrum deinde donaret. Restabat ergo hominum genus immune & uacuum: itaq; quò se uerteret dubitabat. Dubitanti Prometheus adstitit partitionis illius spectator, uiditq; cætera animalia suis quæq; fulta muneribus bonisq; referta, hominem autem nudum, inermem, calceorum, stramentorumq; indigum. Iam uero imminebat fatalis ipse dies, qui in lucem terra exire cogebat. Cumq; aliam salutis humanæ uiam consultans Prometheus non inueniret, surripuit Vulcani Mineruæq; artificiosam pariter cum igne sapientiam. Necq; enim fieri poterat, ut eam sine igne nanciscerentur quis, uel etiam uteretur. Eam itaq; sic hominum generi Prometheus intulit, atque ita sapientiam quæ uictum suppeditat consecuti sumus. Deerat hominibus adhuc sapientia ciuilis. Erat illa quidem apud Iouem, cuius arcem ascendere Prometheo nondum licebat. horribiles Iouis arcem circumstantes custodes Prometheum deterrebant. Cæterum communem Vulcani Mineruæq; officinam, in qua artes excolebantur, clam ingressus furatus est igneam Vulcani artem, aliamq; Mineruæ. atq; homini tradidit, qua uiuendi facultas obuenit. Prometheus autem, ut fertur, propter Epimetheum furti pœnas dedit. Quoniam uero solus ex omnibus animantibus homo diuinæ sortis particeps effectus est, principio solus ob hãc cognationem deos esse putauit, arasq; illis statuasq; dicauit. Deinde uocem in uerba articulatim arte distinxit: ædes construxit, uestes calceosq; confecit, stramẽta elaborauit, ex terra alimenta collegit. Ita homines ab initio constituti sparsim uagabantur habitabantq;, nam urbes nondum construxerant. Ergo à feris cum imbecilliores essent, passim laniabantur. Artium enim facultas ad uictum cõparandum sufficiens erat, ad pugnam uero contra bestias truculentas minime. Ciuilis nanq; peritiæ, cuius pars quædam est res militaris, expertes erant. Vt igitur se aduersus eam pestem munirent, structis urbibus congregati sunt. Congregati autem inuicem iniuriabantur, quippe qui ciuili arte carerent, quare dispersi iterum à feris lacerabantur. Verum Iupiter humanæ saluti consulens, Mercurium misit pudorem & iustitiam hominum cœtibus illaturum, ut duo hæc ciuitates ornarent deuincirentq;, & mutua beneuolentia ciues conciliarent. Interrogauit ergo Mercurius, qua cõditione pudorem, & iustitiam hominibus traderet. Num, inquit, ita ut artes distribui debent: illæ siquidem ita distributæ sunt, ut unus in arte medicinæ peritus pro rudibus multis sufficiat. cæteraq; similiter. nũquid ita pudorem & iustitiam hominibus dabo? an omnibus inseram? Omnibus, respondit Iupiter: omnes siquidem horum participes esse debent, neque enim ciuitates ullæ constarent, si pauci quidam ut artium aliarum, sic horum participes essent. Legẽ præterea meo nomine condas, qua quis

quis omnino uel iustitiæ uel pudoris est expers, tanquam ciuitatis pestis quædam ultimo supplicio afficiatur. Hac de causa ô Socrates, tam alij omnes quàm Athenienses quotiescunq; de architectura uel alio quodam opificio habendus sermo est, paucos ad consilium adhibent, cæteros autem artium impetritos excludunt, ut & tu ais, & ego approbo. Quoties autem de ciuili administratione consilium initur, quæ uirtus temperantia & iustitia constat, iure unumquemq; admittunt. quippe cum oporteat omnes huius uirtutis esse participes, aut ciuitates nullas constare. Hæc ô Socrates eius de quo dubitabatur est causa. Sed ne te decipi suspiceris, hanc insuper accipe coniecturam, quod scilicet omnes mortales, mortalem omnem uirtutis huius ciuilis participem esse putẽt, temperantiæ scilicet & iustitiæ. Nam in cæteris facultatibus, ut tu ais, si quis se iactet, puta quod tibicen optimus sit, cum tamen in eo ipse sit rudis, audientes hunc aut rident, aut ei indignantur. Propinqui uero ut insanũ admonent, & increpant. Contrà uero in ciuili uirtute contingit. nam licet sciant aliqui quempiam iniustum esse, tamen si ille hoc coram nescientibus fateatur, insanire eum existimant, necq; patefaciendam censent iniquitatem, imò semper siue ea præditus sit siue non, iustitiam ostentandam: eum uero qui non simulat iustitiam, delirare, tanquam oporteat unumquemq; aut ciuilis uirtutis participem esse, aut ex hominum cœtu uitaq; exterminari. Ex his sufficienter ostẽsum puto quod merito quemlibet de re ciuili consultorem admittunt, quia uirtutis huius compotem quemlibet esse censent. Quod autem uirtutem neq; innasci neq; forte contingere putent, sed doctrina & studio comparari, deinceps tibi conabor ostendere. Nemo ob ea mala quæ uel natura uel casu fieri putat cuiquam succenset. Sed nec obiurgat, nec edocet, nec punit eos qui hisce malis premuntur, ne tales sint: sed omnes potius miseramur, ceu deformes, paruos, ualetudinarios homines. Nam quis adeo demens, ut hæc corripiat? Intelligunt sanè, ut arbitror, omnes hæc mala eorumq; cõtraria natura hominibus fortunaq; prouenire, Contrà uero cum mala quædam cuiquam uel studio uel consuetudine & doctrina parta existimant, tunc indignantur, increpant, atque puniunt. Quorum de numero iniquitas est, & impietas, ac summatim quicquid ciuili uirtuti repugnat. Quæ idcirco quisque passim damnat, corripitq;, quod ex industria, disciplinaq;, tam prauitas quàm ciuilis illa uirtus proficiscatur. Si enim punitionis intentionem considerare uolueris Socrates, ex eo quoque intelliges quod homines uirtutem studio comparari putant. Nemo enim præteriti gratia punit, & ea mente iniustos affligit pœnis, quia iniuriati sunt, nisi quis tanquam brutum absq; ratione percutiat. Verum qui ratione punire aggreditur, non præteriti sceleris causa punit: neq; enim assequi potest, ut quod est factum sit infectum: sed futurum respicit, ne iterum aut ipse, aut alius quilibet exemplo eius adductus delinquat. Quisquis autem hoc proposito censuraq; eiusmodi animaduertit in errata, doctrina uirtutem existimat posse comparari. Nam absterrendi causa plectit. Hac mẽte opinioneq; ad plectendum accedunt tam publice quàm priuatim, quicunq; in peccantes animaduertunt. Condemnant autem puniuntq; cum cæteri omnes, eos quos iudicant peccatores, tum maxime ciues tui Athenienses. Quamobrem Athenienses quoq; ex hac ratione in eorum numero esse constat, qui doceri uirtutem putant. Ex his aperte, ut arbitror, monstratum est ô Socrates non iniuria ciues tuos in ciuili administratione cõsilium ærarijq; fabri coriarijq; non respuere, atq; eos doctrina & studio per exercitationem acquiri posse uirtutem, existimare. Restat dubitatio illa quam de uiris uirtute claris mouebas, quam ob causam filios illi suos in omnibus quæ præceptore consequi licet, erudiunt: quod uero ad paternam uirtutem spectat, nihilo cæteris meliores reddunt. Ad hoc rationem ô Socrates, non fabulam afferam. Sic enim cogita, utrum est unum aliquid, aut non, cuius necesse sit ciues omnes esse participes, si modo constare ciuitas debeat. Ita enim hæc tua ambiguitas soluitur, aliter uero minime. Si unum hoc extat, neq; est architectorum, neq; ærariorum artificium, neq; figulorum opificium, sed iustitia, temperantia, sanctitas, &, ut paucis comprehendam, uiri propria uirtus: si hoc est inquam, cuius participes esse oportet omnes, & cum hoc discere & agere quodcunq; placeat aliud, absq; hoc nequaquam, expertem uero huius doceri, corripiq;, & puerum, & uirum, & mulierem, quoad correptione melior efficiatur: si quis autem hanc spreuerit disciplinam, eum tanquam insanabilem ciuitatibus pelli uel interfici; si ita est inquam, ut diximus, uiriq; præstantes in republica ci-

ues, in cæteris quidem erudiunt filios, in hoc uero nequaquam, aduerte quàm mirabiliter in eo excellentes euadant. quod enim doceri posse tam priuatim quàm publice opinantur, ostendimus. Cum uero & doctrina & cura acquiri hoc possit, alia filios docent, in quibus non est aduersus nescientes mortis pœna proposita: in quibus autem mors & exilium, aut pecuniarum ablatio, aut domorum subuersio premit ignaros rudesq; filios, in his non omni diligentia patres erudiunt, & ubi minæ huiusmodi urgent, doctrina curaq; leuior adhibetur? Existimare decet, ô Socrates, à teneris annis usque ad uitæ finem erudiri eos atque moneri. Nam cum primum puer quæ dicuntur intelligit, nutrix, mater, pædagogus, pater, ad hoc omni cura studioq; contendunt, ut in singulis, tum uerbis, tum operibus optimus puer euadat. Singillatim enim mostrant quid iustum, quid iniustum, quid honestum, quid turpe, quid sanctum, quid'ue prophanum sit, quæ agenda, quæ non. Quibus si obtemperat puer, bene secum agi putant: sin renititur, tum ueluti contortum obliquum'que lignum minis plagis'que dirigunt. Posthæc ludimagistris pueros curandos tradunt, morumq; bonorum diligentiam multo magis quàm literarum citharæq; doctrinam à magistris expoſcunt, præceptores autem susceptos curant & excolunt. Et literas ubi tantum didicerunt, ad scriptaq; conuertuntur, poetarum in primis excellentium opera illis legenda ediscendaq; proponunt, quibus monumenta quamplurima inseruntur, priscorumq; uirorum uirtute præstantium gesta laudantur, ut puer æmulatione accensus præclara maiorum facinora imitetur. Citharistæ quoq; tum alijs quibusdam huiusmodi, tum præsertim temperantiæ studeant, cauentq; nequid perperam adolescentes agant. Atque ubi pulsare iam citharam didicerunt, rursus poetarum aliorum modulatione præstantium cantilenas docent, quas ad citharam canant, rhythmos'que & harmonias puerorum animis conciliare conantur, ut mitiores modestioresq; & concinniores effecti, & ad agendum utiles sint, & ad dicendum. Omnis enim hominis uita numerosa quadam indiget consonantia. Post hæc ad gymnasiorum magistros parentes filios mittunt, ut firmum aptumq; adepti corporis habitum, optime menti suggerant ministerium, ne fragilitate corporum impediti, à militaribus ciuilibus'que actionibus tanquam laborioſis absterreantur. Hæc nempe obseruant maximè ij qui maxime possunt: possunt autem maxime opulentissimi uiri, eorumq; filij, qui primi disciplinarum scholas ingressi, nouissimi exeunt. Scholis autem egressi, à magistratibus leges iuraq; discere, eorumq; exemplo uiuere coguntur: nequid ipsi proprio ingenio freti temere agant: sed quemadmodum literarum magistri pueris adhuc scribẽdi ignaris, calamo exẽplar quoddam præscribunt, ad cuius characteres scribendi artificium imitando perdiscunt: ita ciuitas leges præscribens priscorum hominum in legibus ferendis prudentissimorum inuenta, ad earum normam imperare cogit quemlibet & parere. Eos autem qui præuaricantur, punit: punitioq; huiusmodi & apud uos & apud alios multos, propterea quod tanquam pœna iudicialis dirigat transgressorem, iudicium correctioq; uocatur. cum igitur talis tanta'que sit uirtutis tam priuatim quàm publice cura, an dubitas adhuc ô Socrates, miraris'que si uirtus doceri queat? Neque uero mirari hoc quisquam debet, immo multo magis si doceri non posset. Quærebas præterea quã ob causam bonorum patrum filij mali reperiuntur. Hoc iterum docere te pergo. neque hoc mirum uideri debet si uera sunt quæ dixi, uidelicet uirtutis curam non ad unum aliquem duntaxat, sed ad omnes spectare oportere, si modo consistere ciuitas debeat. Si autem ita est, ut loquor, immo certe cum ita sit, elige atque considera quamuis aliarum facultatum & doctrinarum: utputa si non posset consistere ciuitas, nisi tibicines omnes essemus, qualiscunq; esse quilibet posset, nõnne hoc quilibet priuatim publice unumquenq; doceret, huiusq; ignarum sine inuidię liuore corriperet? quemadmodum nunc quę iusta & legitima sunt, quilibet sine inuidia prædicat, neq; hæc ut alia celat. prodest enim omnibus communis iustitia uirtusq;. Atque idcirco omnes omnibus quæ iusta & legitima sunt, libentissime monstrant. Si ergo in tibiarum flatibus eadem animi flagrantia charitateq; inuicẽ nos erudiremus, num optimorum tibicinum filij magis quàm deteriorum in his sonis periti euaderent? nequaquam, ut arbitror, sed quicunque natura ad tibias inflandas ingeniosus esset, magis proficeret, tardus autem minus: ac sæpenumero periti tibicinis rudis euaderet filius: sæpe etiam ineptí filius aptus. Veruntamen omnes sufficientes essent tibicines, si cum his conferrentur

rentur qui rudes sunt, nihilq; rerum earum intelligunt. Similiter eum existima Socrates, qui iniustissimus tibi uidetur inter homines sub lege uiuẽtes, iustum fore, iurisq; auctorẽ siquãdo cum illis hominibus cõferatur, quibus nec disciplina sit, nec iudicia, neq; leges, neq; necessitas ulla in uita quæ uirtutẽ colere iubeat, efferatiq; sint, ut illi quos anno præterito in Lenæo poeta Pherecrates eruditus: ac si forte in eos homines incideres, qui ex eorum cœtu sint humani generis hostes, bene tecum agi putares, si Eurybatum offenderes & Phrynondam, deplorares'q; fortunam tuam, desiderans nostrorum hominũ prauitatem. Nunc autem delicatior uideris ô Socrates, quum enim omnes pro uiribus uirtutis præceptores sint, nullus tamen tibi talis apparet. Quinetiam si quæreres quis præceptor nos Græce loqui docuerit, nullus utiq; appareret. Item si peteres quis docuerit mechanicorum artificum filios ministerium illud, quod patres eorum consortesq; alij eiusdem artis exercent, quod'ue filij imitantur, haud facile, ô Socrates, præceptor illorum reperiretur: innumerabilium uero aliorum, perfacile. Ita de uirtute dicendum, ac cæteris talibus. Verum satis nos habere putãdum, si quis paulo commodius quàm cæteri iuuenes ad uirtutem prouehat. Ex quibus unum me esse profiteor, subtiliusq; cæteris omnibus rationẽ qua boni honestiq; fiant, cognoscere, atq; ita rem ipsam perficere, ut dignum est ea mercede quam exigo, immo etiam mercede maiori, quod ipsi quoq; discipuli iudicant. Exactionis autem meæ hæc est conditio: postquam aliquis à me didicit, si uult ille quidem retribuit quantum exigo argentum, Sin minus, ingressus templum, iureiurãdo præstito æstimat quanta mercede digna sibi mea documẽta uideantur, tantamq; exponit. Quod igitur uirtus doceri discíq; possit, ô Socrates, hac fabula tibi sit & ratione probatum. Quod & Athenienses ipsi testantur. Ostendimus item nihil mirum uideri debere, si bonorum patrum mali sint filij, malorum'ue boni, quandoquidem & Polycleti filij, Parali & Xanthippi huius æquales, si cum patre comparentur, interuallo quodam longissimo superantur. similiter etiam aliorũ artificum filij. Neq; dum adolescentes hi reprobandi sunt, spem quippe aliquam præbent, iuuenes sunt enim. Cum hæc ostendisset Protagoras, loquendi finẽ fecit. At ego diu post, utpote superiori oratione delinitus, in os Protagoræ inhiabam sequentium uerborum desiderio inflammatus. Verum postquam destitisse prorsus animaduerti, me ipse recepi, & ad Hippocratẽ conuersus: ô fili Apollodori inquam, quàm ingentes tibi debeo gratias, quòd me huc hodie adduxisti. Nam plurimi facio hæc à Protagora audiuisse. Antea enim haud humanam curam esse rebar, qua uiri boni efficiuntur: nunc autem eam esse persuasus sum. Sed paulum quiddam restat iterum declarandum, quod uidelicet Protagoras facile demonstrabit, postquam multa hæc edocuit. Etenim si quis de ijsdem rebus cum aliquo forensium oratorum agat, fortè tales sermones audiet, quales Periclis esse solent, cæterorumq; eloquentium hominum. si autẽ de aliquo rediu rogando instet urgeatq;, librorum instar, neq; quid respondeãt, neq; quid interrogent, ipsi habent. Si quis uero de aliquo, paucis obiter ab ipsis dicto roget, uelut æs percussum alte resonant, longeq; uociferantur, nisi eorum dicta protinus excipias. Atq; ita rhetores breue quiddam interrogati, prolixam producunt orationem. Verum Protagoras hic copiose & ornate loqui potest, quod superior testatur oratio. potest etiã cum rogatur, summatim ac breuiter respondere: & interrogans ipse, consistere & excipere responsionem, quod quidẽ de paucis dicere licet. In præsentia igitur, ô Protagora, parum quiddam desidero, quod si declaraueris, putabo mihi in omnibus satisfactum. Virtutem ais doctrinæ studio comparabilem, & ego sicui unquã, tibi maxime credo. Quod uero te dicente sumi admiratus, aperias obsecro. Dicebas enim Iouem iustitiam & pudorem hominibus infudisse. Deinde procedente sermone, sæpe iustitiam nominalti, temperantiam, sanctitatem, perinde ac si ista omnia sub una quadam uirtute contineantur, unumq; aliquid ipsa uirtus existat. Hæc mihi liquidò explanari uelim, utrum scilicet unum quiddam sit uirtus, cuius partes sint iustitia, tẽperantia, sanctitas: an hæc inquam, omnia quæ nunc rettuli nomina unius eiusdemq; rei sint, hoc est inquam, quod insuper requiro. PROT. At facilis est ô Socrates, ad ista responsio, quòd uirtutis ipsius quę summatim unum est, partes sunt quæ interrogas omnia. SOC. Vtrum quemadmodum uultus unius partes sunt os, nares, oculi, aures? An sicuti auri partes nihilo differunt à toto, præterquàm magnitudine quadã & paruitate? PROT. Ita se habere mihi uidentur ô Socrates, uirtutis partes ad

Repetit quę dã dicta Protagore ut cõuincat ipsũ

totam,ut uultus partes omnes ad totum. SOCR. Vtrum alij homines aliam uirtutis partem accipiunt? an necesse est, eum qui unam habet, omnes habere? PROT. Nullo modo, quoniam multi fortes quidem sunt, sed iniusti: & alij iusti quidem sunt, sapientes minime. SOC. Nunquid sapientia & fortitudo partes uirtutis sunt? PROT. Omnino quidem, & præstantissima pars omnium est sapientia. SOC. Est'ne hoc quidem aliud, illud uero aliud? PROT. Est. SOC. Nunquid & potentiam utrunque propriam habet? quemadmodum è uultus partibus oculus non est auribus similis, neq; illorum potẽtia eadem, neque alia quælibet pars alterius, aut potentia, aut alio quoquam similis est. Ita'ne uirtutis partes se habent, ut neq; alia aliarum sit similis, neq; eadem, neq; potentia eadem? An forte ita esse constat? siquidem naturæ uirtutum exemplar quod induximus, congruit. PROT. Sic certe est ô Socrates. SOC. Non est igitur pars uirtutis alia talis qualis scientia, neque qualis iustitia, uel fortitudo, uel temperantia, uel sanctitas. PROT. Non certe. SOC. Age in commune consideremus, quale nam quiddam istorum quodvis existit, primum quidem sic. Iustitia res quædam est, an nulla? Mihi quidem res quædã esse uidetur. Tibi uero? PROT. Et mihi. SOC. Quid uero? si quis à me & te sciscitetur, ô Protagora atq; Socrates, dicite quæso. num res ista quam modo iustitiam nominabatis, eo ipso quo est iustitia, est & iusta, an iniusta? Ego quidem iustam esse dicam. tu uero mecum sentis? an non? PROT. Tecum planè. SOC. Ego igitur interroganti responderem talem esse iustitiam, quale & iustum. tu uero? PROT. Ego quoq;. SOC. Si quæreret iterum, nunquid & sanctitatem aliquam esse dicamus, consentiremus utique, ut opinor. PROT. Consentiremus. SOC. An non & hanc rem aliquam esse dicitis, si roget ille, nónne & hoc assentiremur? PROT. Et hoc. SOC. Num rei istius naturam talem putatis ut sancta sit, an ut prophana? Interrogationem hanc ægre ferrem, ad eumq; cõuersus objicerem, Bona uerba quæso, Nunquam porrò sanctum aliquid esset, nisi & sancta ipsa sanctitas esset, quid & tu? an non similiter respondetes? PROT. Similiter. SOC. His si adjiceret, an quæ suprà dixistis, recte accepi? Videbamini enim paulo ante asserere, ita se inuicem partes uirtutis habere, ut non sit alia pars qualis est alia. Inferrem equidem ad hæc, quod alia recte acceperit: quod uero me in eo consensisse putarit, non recte. Nam Protagoras iste hæc respondit: ego autem quæsiui. Ergo si dicat, ô Protagora, uere loquitur Socrates, ipse es qui ais, uirtutis partem aliam non esse talem qualis est alia: tuus hic sermo est. Quid illi tu respõdebis? PROT. Necesse est, ô Socrates, assentiri. SOC. His concessis, quid illi pötissimum respõdebimus, si ultra sic obiecerit? Non ergo talis est sanctitas, ut res iusta sit: neq; iustitia talis, ut sancta: sed illa talis, ut non iusta, hæc ut nõ sancta. iniusta itaq; illa, hæc prophana. Quid ad hæc, inquam? Equidem mea sententia iustitiam esse sanctam, & sanctitatem iustam esse dicam. Arbitror enim te permissurum, ut pro te illud ipsum respondeam, quod uidelicet aut idem sit iustitia quod sanctitas, aut inuicem quàm simillima: ut maxime omniũ talis iustitia qualis sanctitas, & qualis sanctitas talis iustitia sit. Vide num me ita respondere prohibeas, an consentias. PROT. Haud ita simpliciter istud mihi uidetur, ô Socrates, ut concedi possit sanctitatem iustam, sanctam'ue iustitiam esse. Verum differentia quædam ineſſe apparet. sed quid tandem id refert? Si uis esto nobis sanctitas iusta, sanctaq; iustitia. SOC. Mihi uero non. Nec opus habeo ut istud, si uis, & si tibi placet: redarguatur. Sed ut me & te dicatur uolo. Dico autem & me & te, existimans tum demum recte sermonem discuti, si tantum hoc si, ex eo tollitur. PROT. Enimuero simile quiddam habet iustitia sanctitati. Nam quodlibet cuilibet quiddam simile habet: præter illa quæ omnino inter se contraria sunt, ut album, nigrum, molle, durum. Atqui & illa quę suprà diximus alia aliam aliamq; inter se uim habere, nec tale esse alterum quale alterũ est, ceu uultus ipsius partes, quiddã simile inter se habent, estq; quodãmodo tale alterũ quale alterum. Atq; hac ratione licet hæc refellas, si placet, quod cuncta inuicem similia sint: non tamen quæcũq; simile quiddã habent, similia uocanda sunt, neq; etiã quæcunq; dissimile quiddam, inuicem dissimilia, si exiguũ quiddam simile uel dissimile habent. SOC. Admiror equidẽ ô Protagora, si ita iustum sanctũq; inuicem sunt, ut parum quiddam simile inter se habeant. PROT. Haud ita omnino. neque tamen ita prorsus ut ipse arbitrari uideris. SOC. Postquam hæc tibi molesta sunt, dimittamus: aliud uero quiddam ex his quæ dicebas, consideremus. Insaniam aliquid uocas? eiusq; contrariam sapientiam esse dicis?

PRO-

PROT. Equidem. SOC. Num cum recte frugaliterq; homines uiuunt, ita agentes, temperanter agere putas, an cum contrà agunt? PROT. Temperanter agere uidentur mihi, cum frugaliter rectèq; agunt. SOC. Nónne temperantia temperanter agunt? PROT. Necesse est. SOC. Nónne quicunq; non recte agunt, insane agunt: & qui ita agunt, non temperanter agunt? PROT. Ita uidetur. SOC. Ergo insane agere, contrarium eius est, quod temperate agere dicitur. PROT. Est utique. SOC. Nónne igitur quæ insane fiunt, insania fiunt? quæ temperate, temperantia? PROT. Profecto. SOC. Nónne quicquid robore fit, fit robuste? & debilitate quicquid fit, debiliter? PROT. Apparet. SOC. Et quicquid uelocitate, uelociter: quicquid autem tarditate, tarde? PROT. Et hoc. SOC. Et quod eodem modo fit omnino, ab eodem efficitur: quod uero contrario modo, efficitur à contrario? PROT. Assentior. SOC. Dic obsecro, est'ne pulchrum aliquid? PROT. Est profecto. SOCR. Huic contrarium aliud quicquam est, quàm turpe? PROT. Nihil aliud. SOC. Est & aliquid bonum? PROT. Et bonum. SOC. Ei nunquid aliud contrarium nisi malum? PROT. Non aliud. SOC. Est'ne aliquid in uoce acutum? PROT. Sanè. SOC. Num aliud illi contrarium quàm graue? PROT. Hoc ipsum. SOC. An non unicuique contrariorum non multa, sed unum est contrarium? PROT. Vnum duntaxat. SOCR. Resumamus iam quæ hactenus à nobis concessa fuerunt. Concessimus planè, uni unum solum esse contrarium. PROT. Nempe. SOCR. Item quod contrario modo fit, à contrarijs effici. PROT. Hoc quoque. SOC. Admisimus præterea contrario modo fieri quod insane fit, & quod temperate. PROT. Etiam. SOCR. Rursus quod temperate agitur, à temperantia prouenire, quod insane ab insania. PROT. Conuenit. SOC. An non, si contrario fit modo, fit à contrario? PROT. Vtique. SOC. Fit autem hoc quidem à temperantia, illud autem ab insania. PROT. Certe. SOC. Contrario modo? PROT. Contrario. SOC. Nónne igitur à contrarijs. PROT. Et à contrarijs. SOC. Insania itaq; temperantiæ contraria est? PROT. Apparet. SOC. Recordamur suprà nos concessisse sapientiæ insaniam esse contrariam? PROT. Certe. SOC. Quin & uni unum solum esse contrarium? PROT. Et hoc. SOCR. Vtram igitur orationum harum reijciemus Protagora? eam'ne qua dicitur unum uni solum esse contrarium? An quæ uolebat sapientiã à temperantia differre? cum utraq; pars uirtutis esset? ac etiam præter id quod diuersæ hæ utræq; sunt, dissimiles quoq; esse tam ipsas quàm earum uim, sic quemadmodum illas in uultu partes? Vtrum istorum refutabimus? utrũque sanè haud satis apte dicitur. neque enim conciunt inter sese. Nam qua ratione consonarent, si quidem necessarium sit uni unum duntaxat contrarium esse, pluribus uero nequaquam: insaniæ autem quum unum sit, sapientia & temperantia contrariæ uideantur? Ita'ne an aliter, ô Protagora? PROT. Esto tandẽ. quid tum? SOC. An non hac ratione unum erit sapientia temperantiaq;? & suprà constitit idem quodam modo esse iustitiam & sanctitatem? Age Protagora, ne pigeat, sed pergamus ad reliqua. Videtur tibi uir iniustus, iniuste agendo temperanter sapere? PROT. Ego quidem confiteri hoc, ô Socrates, non auderem, plurimi autem hominum asserunt. SOC. Vtrum ergo ad illos, an ad te uerba dirigam? PROT. Si placet, ad hunc primo uulgi sermonem edisseras. SOC. Nihil mea refert, modo ipse respondeas, hęc tibi uideantur, an minus. Nam ipsum sermonẽ in primis ego discutio. Istud autem quod & me interrogante, & te respondente fit, sic accidit forte. Hic Protagoras efferebatur primum sermonis difficultatem causando, postea uero respõdere concessit. Age, inquam, ab initio mihi responde. Videntur aliqui tibi iniuste agendo, sapere temperanter? PROT. Esto. SOCR. Temperanter uero sapere, bene sapere uocas? PROT. Voco. SOC. Bene autem sapere, bene consulere in eo, in quo cæteri iniuriã exercent? PROT. Esto. SOC. Vtrum si bene faciunt quod iniuriãtur, an si male? PROT. Si bene. SOC. Dicis'ne bona quędã esse, PROT. Dico. SOC. Num ea bona sunt, quæ utilia sunt hominibus? PROT. Imò per louem, bona quædam uoco, etiam sibi hominibus utilia non sint. SOC. Cum aũt uideretur mihi Protagoras subirascí, & ad responsionem inuitus descendere, mitius eum submissiusq; rogaui. Nunquid ais Protagora, quæ nulli hominũ utilia sunt? an quæ nullo modo utilia? Et talia quædã bona appellas? PROT. Nequaq;. Sed ego multa noui hominib. inutilia, cibos & potiones, & pharmaca, aliaq; permulta: alia uero utilia. Quędã aũt quę hominibus perinde sunt, equis afferunt magnum momentum. Et nonnulla bobus, nonnulla canibus. quædam

Interrogationes per cõiugata, & cõtraria, ut probet unũ uni esse contrarium

Vagatur sophista

quædam uero nullis horum, ſed arboribus potius. Et eorum quæ arboribus, quædam ita ſe habent, ut ſæpe radicibus proſint, germinibus obſint. Quemadmodum ſterquilinium radicibus utile, ramuſculis caulibuſq; eſt noxiũ admodũ. Oleum quoq; arboribus omnibus herbisq; maxime prodeſt: pilis autem animalium omnium, humanis exceptis, nocet plurimum. Nam & pilis hominum & toti corpori confert. Atq; ita uaria quædam & multiformis res bonum exiſtit. Vnde & oleum externis noſtri corporis partibus optimum, interioribus peſſimum. Quapropter medici ægrotantibus olei uſum uetant, nec uti permittunt, niſi quàm parciſſime ad obſoniorum quorũdam male olentium offenſionem reſciendam. Cum hæc dixiſſet Protagoras, præſentes frequenti applauſu acclamãtes, illius dicta comprobauerunt. At ego, ô Protagora inquam, ſum equidem nimis obliuioſus, ac ſi quis orationem in lõgum protrahat, de quo uerba fiunt, protinus obliuiſcor. Sanè ſi ſurdaſter ſim, & mecum ſermonẽ inires, exiſtimares altius mihi quàm cæteris inclamandum. ſic in præſentia cum obliuioſum hominem alloquaris, cõciſioribus mecum reſponſionibus agas, ſi modo uis ut te cõſequar. PROT. Quam exigis breuitatem? num breuioribus quàm oporteat uerbis agi tecum iubes? SOC. Minime omniũ. PROT. An fortè quot opus eſt uerbis? SOC. Tot utiq; PROT. Nunquid ego orationi modum imponam? an tu potius debitum terminum ſtatues, quem non liceat tranſgredi, eumq; loquendo ſim obſeruaturus? SOC. Audiui equidem poſſe te copioſe, quoties lubitum eſt loqui, ut nunquam tibi deſit oratio, necnõ res eaſdem paucioribus quàm quiſquam mortalium uerbis perſtringere: & eam ipſam uim cæteros, ut audio, docere potes. Si ergo mecum diſputaturus es, breui illa & conciſa ratione dicendi utere quæſo. PROT. O Socrates, multis cum hominibus olim dicendo certaui. Quod ſi quod tu mones egiſſem, ſi, inq; ad normam mihi ab auditore præſcriptam uerba feciſſem, nihilo quoquam melior eſſem, nec Protagoræ nomen tota Græcia reſonaret. Ego autem quum cognouiſſem ſuperiorem reſpondendi modum illi minime placuiſſe, eumq; ſponte quidem deinceps ita minime reſponſurum, haudquaquã expedire mihi cenſui, ut illis diſputationibus intereſſem, atq; idcirco ô Protagora, inq;, haud moror diſputationẽ, niſi ex ſententia tua nobis proceditur. Etenim ſi ita diſſerere uis, ut ego aſſequi poſſim, adſtabo equidem: nam tu quidem, ut de te fertur, & ipſe profiteris: æque eadem potes & ſummatim perſtringere, & ampliſſime ediſſerere: es enim ſapiens: ego autem ad prolixam orationem ineptus ſum: atque utinam eius compos eſſem. uerum tua intererat nobis aliquantulum indulgere, quando quidem æque es ad utrunq; paratus, ut diſputatio peragatur: poſtquam uero non uis, & me uſq; adeò negocia urgent, ut nequeam tecum hic diu commorari, quamuis iſta libenter audiſſem, abeo iam quò res ipſa me uocat. His dictis, ſurrexi protinus abiturus. Sed Callias dextera quidem me prehendens, ſiniſtra pallium, dixit, Haud te dimittemus Socrates: nam ſi exieris nunc, uix erit deinceps ut ita colloquamur. Mane obſecro. nullius me oratio perinde ut tua illa cum Protagora oblectabit. Quare & mihi & omnibus his obſequere. At ego iam ſurrexeram exiturus. & ad Calliam inquam: O Hipponici fili, tuam ſemper philoſophiam admiratus ſum, nunc laudo inſuper atq; amo. Quocirca gratificari tibi uehementer optarim, ſi poſſibilia poſcas. Quod uero nunc petis, perinde eſt

Criſo Imeręus curſor

ac ſi orares, ut Criſonem Imeræum curſorem iuuenemq; æquis paſſibus ſequerer, uel alium eorum qui longiſſimum interuallum excurrere ſolent, aut diurnum curſum peragere. obijcerẽ enim multo magis me ipſum optare, quàm te, qui hoſce curſores curſu æquare queam, ſed nequeo. Quod ſi me & hunc quaſi alterum Criſonem ſpectare pariter concurrentes uis, ipſum ora, ut æquis me paſſibus comitetur. Nam ego quidem celeriter currere nequeo, hic autem tarde poteſt. Ergo ſi optas audire me & Protagorã diſputantes, eum obſecra, ut quẽadmodum à principio fecit, ita nunc paucis uerbis & ad propoſitam quæſtionem reſpondeat. Alioquin quis erit diſputandi modus? Putabam ſanè aliud eſſe inuicem diſſerẽdo colloqui, aliud cõcionari. Sed uideo ô Socrates, inquit Callias, æqua petere Protagoras uidetur, dum cẽſet licere ſibi ſuo arbitratu diſſerere, tibi item tuo. Hic Alcibiades, haud recte loqueris, inquit, ô Callia. Socrates enim hic concionandi impotentem ſe eſſe fatetur, & in hoc Protagoræ cedit. Si aũt & in diſputando, accipiendis & reddẽdis rationibus cedat alicui, ſummopere mirabor. Si ergo Protagoras cõfiteẽ Socrate ſe eſſe diſputando inferiorẽ, ſat iam Socrates habet. ſinautẽ hoc quoq; ſibi uẽdicat, cum in-

cum interrogante Socrate congrediatur, & uicißim reſpondendo haud per lõgas ambages circumuagetur, neq; cõcionando occaſionem intercipiat diſputandi, neq; rationem reddere Socrati reſpuat, dum profuſius loquitur, quoad plurimi audientiũ id de quo agitur, obliuiſcantur. equidem pro Socrate fideiubeo, eum quæ dicentur obliuioni minime mandaturũ, licet iocetur nobiſcum, obliuioſum eſſe ſe dicẽs. Mihi ſanè uidetur Socrates equiora admodum poſtulare. Decet enim unumquemq; ſententiã ſuam exprimere. Poſt Alcibiadem, ut arbitror, inquit Critias. O Prodice atq; Hippia, Callias quidem Protagoræ uehementer ſuffragari uidetur. Alcibiades autem contentioſus nimis eſt & pertinax, quocunq; ſe uerterit. Nos aũt alteri magis q̃ alteri fauere non decet, uel Socrati, uel Protagoræ, ſed communiter utrunq; rogare, ne poſtquã cœperint, media in diſputatione deſiſtant. Cum hæc ille dixiſſet, Probe, Prodicus inquit, loqueris ô Critia: decet em̃ eos qui diſputationibus his interſunt, cõmunes quidem eſſe utrorumq; auditores, æquos autem minime. Neq; uero idem hoc eſt & illud. cõmuniter quippe audire utrunq; decet, non autem æque utriq; tribuere. Sapiẽtiori quidem plus, imperitiori uero minus. Equidem ô Protagora atq; Socrates, arbitror uos inuicem nonnihil debere concedere, & de his quæ dicentur, ambigere quidem ſimul, cõtendere uero nequaquã. Ambigunt porrò propter beneuolentiam cum amicis amici, cõtendunt autẽ aduerſarij et hoſtes. Atq; ita q̃ optime diſputatio noſtra procederet. Vos ſiquidem ita diſputantes, maxime à nobis audientib. probaremini, non laudaremini inquam. Probant utiq; auditores mentis iudicio abſq; deceptione: laudant uerbis, plerumq; falsò præter ſententiam aliquid extollentes. nos item auditores ita maxime gaudio, nõ uoluptate afficeremur. Gaudio afficitur ille, qui diſcendo & contemplando ipſa intelligentia delectatur: uoluptate perfunditur, qui dum comedit, uel alio quodã oblectamento potitur, ipſo ſenſu corporis delectatur. Cum hæc dixiſſet Prodicus, præſentium plurimi conſenſerunt. Deinde Hippias ille ſapiens ſic exorſus eſt. Arbitror ô uiri præſentes, uos omnes cognatos, propinquoſq; & cõciues inuicẽ eſſe natura, non lege. Simile namq; ſimili natura cognatum. Lex autem tyrannus hominum, multa præter naturam cogit. Turpe itaq; eſſet, ſi nos qui rerum naturam callemus, ſapientiſſimiq; Græcorũ omnium ſumus, poſtquam de hoc ipſo diſputaturi hanc in urbẽ conuenimus totius Græcæ ſapiẽtiæ arcẽ, hiſq; in ædib. urbis totius ampliſſimis ſumptuoſiſſimiſq; cõgregati ſumus, nihil tanta hac amplitudine dignũ oſtenderemus, ſed uiliũ homũculorum more altercantes, inuicem diſſentiremus. Vos equidem, ô Socrates & Protagora, hortor & obteſtor, ut ſubeſſe nobis uelut ſub arbitris uelitis, qui uos ad mediũ ſint perducturi. Neq; tu exactam dialogi formam, ô Socrates, et illam tuam breuem nimis breui loquentiam requires, ſiquidem eſt Protagoræ moleſtum: ſed laxa pauliſper obſecro frena, quo ſermones magnificentiores ſplendidioreſq; ſint. Et te inſuper Protagora quæſo, ne tentis omnibus rudentibus, uelisq; plenis in altum ſermonum mare protinus delabare, unde nuſquam tellus cõſpiciatur, ſed annitamini ut mediocritatem pro uiribus utercq; ſeruetis. Igitur faciatis quod uolo, obtemperetisq;: caduceatorem præfectumq; certamini & iudicẽ eligetis quendam, qui uerbis utriuſq; ſtatuat modum. Placuerunt hæc præſentibus, omnesq; laudarunt. Me uero hoc idem hortatus eſt Callias, rogaruntq; eligere arbitrum. At ego, nõ decet inquam, iudicem huic diſputationi præficere. Nam ſi nobis imperitior erit iudex, iniuſtum erit ut deterior aliquis potioribus præſit. Si ſimilis, rurſus haud recte agetur. Similis enim nobis ſimilia faciet. Quapropter ſuperuacuus erit. Præſtantiorem uero nobis quenquam eligere impoſſibile reuera eſt, ut arbitror, quippe cum Protagora hoc ſapientior alius eligi nequeat. quod ſi quem elegeritis nihilo doctiorem, aſſeritis tamen, dedecori Protagoræ hoc erit, quod ei tanquam inſcio & ignobili iudicem delegiſtis. Mea uero nihil intereſt. Cæterum ut quemadmodũ uultis, diſputare pergamus, ita mihi uidetur agendum. Si non uult reſpondere Protagoras, interroget ſaltem, ego autẽ reſpondebo, eiq; conabor oſtendere quo pacto reſpondere quis alteri, meo quidem iudicio, debeat. Ac ubi ego ad quamlibet eius interrogationem ei reſpõdebo, ille mihi uicißim officium idem promittat. Et ſi fortè parum alacris eſſe ad diſputandum uideatur, ego ſimul & uos hominem oremus, quemadmodũ uos me nunc oratis, ne cœtum diſſoluat. Neq; uero opus eſt ut unum iudicem proponatis. Vos enim unà omnes iudicabitis. Conſenſerunt omnes ſic eſſe agendũ. Protagoras autem inuitus ad hæc deſcẽdere uidebatur.

Differẽtia inter communes et equos auditores

Inter probare et laudare

Inter gaudere & uoluptatẽ capere

Tandem

Tandem concedere coactus est interrogaturũ se, & postquam satis interrogauerit, breui ter responsurum, itaq; in hunc modum interrogare cœpit. Arbitror ô Socrates, præcipuã doctrinæ partem in hoc cõsistere, ut carmina quis quãplurima habeat in promptu. Est autem hoc ut poetarũ dicta intelligere possit, quæ recte scilicet habeant, quæ minus: sciatq; discernere, & cum interrogetur, rationem dare. Et nunc quidem interroget aliquis de eo ipso quod utriq; iam inuestigamus, uirtute scilicet. Sed hoc interierit, quod ad carmina disputatio est trãslata. Dicit enim Simonides ad Scopam Creontis Thessalici filiũ, difficile esse uirũ uere bonũ fieri, manibus pedibusq; & mẽte nõ adamussim quadratis. Tenes'ne memoria carmina, aut uis ut uniuersa exponam? SOC. Nihil opus est. Teneo nanq; & diligens mihi horum carminum cura fuit. PROT. Bene loqueris. utrum bene recteq; dixisse tibi uidetur Simonides, an non? SOC. Immo optime. PROT. Videtur'ne recte loqui Poeta, si ipse sibimet contradixerit? SOC. Minime. PROT. Attende itaque diligentius. SOC. Satis ô bone uir, attendimus. PROT. In eisdem carminibus postea dicit, Pittaci sapientis licet uiri sententiam absonam sibi uideri, qua inquit, Difficile est bonum manere. Cernis eundem Simonidem hæc & superiora dixisse? SOC. Equidem. PROT. Nunquid eadem hæc & illa sunt? SOC. Eadem, inquam, ut mihi uidetur. Et simul metuens ne quid ultra adijceret, interrogaui, an non ipsi quoq; uideretur. Rogas, inquit, utrum constare sibimet illum putem, qui hæc utraq; dixit? & primo quidem proposuit bonũ uirum fieri uere difficile esse, paulo autem post tanquã suũ ipsius oblitus, Pittacum eadẽ cum illo dicentem, difficile scilicet esse uirum bonum manere, carpit, eius dicta respuens, qui eadem dixerat. Enimuero cum opinionis eiusdem ac suæ auctorem Pittacum accusat, seipsum damnat. Quapropter aut prius aut posterius non recte dicit. His dictis acclamarunt audi tores plurimi, & Protagoram collaudarunt. Ego autem primum tanquã à pugili robusto percussus oculis uertigine caligãtibus uacillaui. Nam & eius uox, & aliorum clamor me prorsus obruerant. Deinde uero, ut apud te uerum ingenue fatear, quo spacium ad Poetæ mentem inuestigandam captarem, ad Prodicum conuersus inquam, Conciuis tuus ô Iliad. φ. Prodice Simonides extitit. Ergo tua interest illi opem ferre. Videor equidem sic aduocare te, quemadmodum apud Homerum Scamander ab Achille obsessus Simoentem aduocauit. O dulcis frater, uiri huius unà ambo uim cõprimamus. Haud secus ego te nunc accerso, ne Protagoras Simonidem nostrum expugnet. Equidem ut Simonidi succurratur, illa concinnitate tua opus est, qua uelle distinguis & cupere, & quæ multa atq; præclara paulo ante dicebas. Et nũc quidem uide num tibi idem quod mihi uideatur, neq; enim repugnare sibi in dicendo Simonidem puto. Sed tuã ô Prodice, sententiã prior exponc: idem'ne tibi fieri & esse uideť, an aliud? Aliud, inquit Prodicus. Nónne in primis, inquã, Simonides hoc dicit, quod uirum uere bonũ fieri difficile sit? Vera narras, inquit Prodicus. Pittacum autem improbat, non ut Protagoras censet, idem sed diuersum dicentem. Non enim dixit Pittacus difficile esse uirum fieri bonum, ut Simonides, sed bonum perseuerare. Est autem non idem ô Protagora, sicut existimat Prodicus iste, esse & fieri. si autem non idem est esse quod & fieri, haudquaquam sibijpsi Simonides cõtraria ponit. Ac dicere fortassis Prodico huic & multis alijs illud Hesiodi licet, effici bonum difficile quidem esse. qui ante uirtutẽ sudorẽ à dijs positum inquit. Verum ubi ad summũ uerticem In opere cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι peruentum sit, facilem esse, quæ cõparatu difficilis fuit. Prodicus igitur cum hæc audisset, me laudauit. Protagoras autem, ista ô Socrates emẽdatio inquit, plus habet uitij q̃ quod emendas. Male igitur, inquam ego, ô Protagora mecum actum est, ut uidetur, sumq; ridiculus medicus: quippe qui dum curare contendo, morbum exaugeo. PROT. Atqui sic tamen res habet. SOC. Qua ratione? PROT. Nimis enim inscius Poeta ille fuisset, si adeò uirtutem parui fecisset, ut facilem esse eius possessionem existimasset, cum sit omniũ difficillima, id quod omnibus uidetur. SOC. Opportune per Iouem nostris iste Prodicus sermonibus interuenit. Videtur enim ô Protagora, diuina illa Prodici sapientia uetusta esse quædam, iamdudum originem uel trahens à Simonide, uel ab antiquioribus: tu autem quum multarũ rerũ aliarũ peritus sis, huius tamen imperitus appares. Ego uero eam expertus sum, cũ fuerim Prodici huius discipulus. Atqui in præsentia haud satis animaduertere mihi uideris, ipsum quod difficile dicitur, forsitan Simonidẽ non ita usurpasse, quem admodum abs te nunc usurpatur: uerum tanquam malum & graue quiddam intelligendum

dum esse crebro me Prodicus admonet. Nam quoties uel alium, uel teipsum laudans ita dico: Protagoras sapiens uir est & diues, id est, uehemens grauisq; corripit me continuo, rogatq; num me pudeat, qui quod bonum est, graue uocem: cum quod graue est, sit malum. Nemo enim ita, diuitias graues, grauem pacem, sanitatem grauem dicit: sed grauem morbum, graue bellum, grauem paupertatem, quasi graue, id est, onerosum malũ sit. Fortassis igitur & Chij & Simonides ipse, cum difficile dicũt, uel malum insinuant, uel aliud quiddam quod abs te minus intelligatur. Ergo à Prodico scisciteмur. Decet enim de Simonidis scriptis hunc maxime percontari. Quidnam ô Prodice Simonides ipso difficilis nomine intelligi uoluit? PROD. Malum profecto. SOC. Ob hoc, ut arbitror, Prodice, Pittacum reprehendit, dicentem, difficile esse bonum manere: ac si dixisset, malum esse manere bonum. PROD. Et quid aliud putas ô Socrates, sibi uoluisse Simonidem, q̃ reprehendere Pittacum, quod nomina recte discernere nesciret, utpotè qui Lesbius erat, & inter Barbaros educatus? SOC. Audis ô Protagora, quæ Prodicus hic dicit? Quid ad hæc? PROT. Permultum abest ut ita sit Prodice. Certe equidem scio Simonidem difficilis nomine id quod & alij solent, uoluisse, non malum, sed quod non facile, quodq; multis cum laboribus cõparetur significare. SOC. Ego item hoc uoluisse Simonidem arbitror, ô Protagora, idemq; Prodicũ intelligere, sed ludere, tentareq; te utrum sermoni tuo ualeas suffragari. quod enim Simonides difficile non malum intelligi uelit, argumento sunt quæ sequuntur: subiungit enim quod solus Deus hoc munere frui dignus sit. Neq; uero si uellet, malum esse bonum, paulo post adiungeret, solum Deum huius cõpotem esse, Deoq; soli munus id attribueret. Dissolutum plane hominem, nec ullo modo Chium Prodicus diceret fuisse Simonidem. Cæterum quid tandem sensisse in his carminibus Simonidem ducam, dicam, siquidem de me periculũ facere uis, quemadmodũ circa poetica habeam. Sin autem lubeat, te audiã. Protagoras cum hæc audisset, ut lubet, inquit, ô Socrates. uerum Prodicus & Hippias, alijq; omnes agere iusserunt. Conabor inquã, quid de his carminibus sentiam, uobis exponere. Antiquissimum apud Græcos, & plurimum sapientiq; studium in Creta & Lacedæmone extat, & sophistæ plures ibi q̃ alibi usquam reperiuntur: dissimulant autem & imperitos se esse fingunt, ne cæteros Græcos superare sapientia deprehendantur: prorsus quemadmodũ Protagoras de sophistis suprà dicebat: sed ut uideantur re militari potius & fortitudine cæteros anteire: ueritі ne si quod sunt, patefiat, cæteri omnes idem studium prosequantur. Ergo celant, decipiuntq; eos qui cæteris in uribus mores Lacedæmoniorũ imitantur. Sunt enim qui quod aures præcidant, & quod loris inuoluuntur, quod exercitationibus gaudent, quod breuibus uestibus utuntur, similes Spartanis esse, uideri uolũt: perinde ac si huiusce modi rebus Lacedæmonij cæteros Græcos superent. Lacedæmonij uero quoties cum sophistis suis liberius colloqui uolũt, externos ægre ferunt, & clanculum congregati, exclusis peregrinis omnibus, cum sophistis philosophantur. Prohibent quinetiã & ipsi & Cretenses, ne adolescentes gentis suæ urbes alias adeant, ne quę apud eos docentur, alibi fortè dediscant. Reperiũtur in his ciuitatibus non uiri tãtum doctrina egregij, uerumetiã mulieres. Quod autem uerũ loquar, & Lacedæmonij optime ad philosophiã, sermonesq; sint educati, hinc maxime animaduertere licet. Siquis enim cum utilissimo etiam Lacedæmoniorũ colloquatur, rudem plerumq; in uerbis apparere primo cõperiet. Mox ubicunq; rei ipsius opportunitas exigit, instar uehementis iaculatoris uerbum breue contortumq;, sed magni cuiusdam momenti eiaculatur, ut qui cum eo loquitur, nihil à puero differre existimetur. Quod autem Lacedæmoniorum uirtus, in sapientiæ magis q̃ exercitationis studio consistat, intellígunt nonnulli nostræ ætatis homines, & olim multi idem animaduerterunt, cum uiderẽt uerba eiusmodi enunciare posse, uiri esse absolute docti. Horum è numero fuit Thales Milesius, & Mitylenæus Pittacus, Bias Prieneus, noster Solo, Cleobulus Lindius, Myso Cheнæus, septimus horum dictus est Lacedæmonius Chilo. hi omnes æmuli studioseq; Lacedæmoniæ sapientiæ fuerunt. Eam talem fuisse comperimus: uerba breuia, memoratu uni cuiq; digna. Hi facto concilio ex cõmuni consensu, has Delphici Apollinis templo primitias sapientiæ dedicarũt, quæ templo inscriptæ, ab omnibus celebrantur: Cognosce te ipsum: Nihil nimis. Hæc ob eam causam refero, ut pateat eam priscæ philosophiæ fuisse figuram, Laconicam scilicet quandam, ut ita dixerim, breuiloquentiam. Atqui & Pittaci

Sapientes Græciæ Sapiẽtia Lacedæmonia

proprium hoc dictum circumferebatur à sapientibus celebratum: Bonum manere difficile esse. Simonides itaq; cum sapientiæ gloriam cuperet, cognouit si prouerbium hoc tanquam insignem quendam athletam refelleret conuinceretq;, fore ut ipse illustris ab omnibus haberetur. Quamobrem carmina illa composuit, eius cuius gloriæ insidiatus est, uerba, ut arbitror, turbaturus. Sed discutiamus hæc una omnes, & uideamus utrum uera loquar. Primum quidem carmina illa priora insanum hominem indicarent, si dicere uolens, uirum effici bonum, esse difficile, mox hanc particulam quidem iniecisset. ea enim nulla ratione uidetur iniecta: nisi dicamus aduersus Pittaci uerba certãtem Simonidem loqui: & cum ille dixisset, difficile esse bonum manere, Simonidem ad hæc obiicere: Nõ ita est ô Pittace, immo bonum quidem uirum effici difficile est, uere non reuera bonum. Non enim idcirco dicit reuera, quia sint aliqui uere boni, alij autem boni quidem, sed nõ uere. Absonum namq; uideretur, neq; Simonide dignum: sed in dictione, uere, superiectionem esse in carmine dicemus, quam Pittaci uerbis subiecit: quasi ponamus Pittacũ ipsum sic dicere, O uiri, difficile est bonum manere: Simonides autem subiiciat, O Pittace, uera minime loqueris. Non enim esse, sed fieri uirum bonum manibus pedibusq; & mente adamussim quadratum, est difficile uere. ita uidetur non absq; ratione hæc particula quidem iniecta: & ipsum, uere, haud ab re postremo locatum. Atqui & quæ sequũtur, omnia huic attestantur, quod sit hunc in modũ dictũ. Multa insuper sunt in his carminibus, quæ quàm pulchre scripta sint, sigillatim ostendere possemus. Scite namq; & accurate compolita sunt, sed prolixior foret oratio. Quare summatim poetæ huius formã cõsiliumq; exponendum. Intendit autem prorsus in omnibus his uersibus. Pittaci dictũ refellere. Ait enim paulo post fermè in hunc modum, quod effici uirum bonum difficile uere: est tamen tempus quoddam ubi possibile est. Factum uero bonum eo in habitu perseuerare, esseq; bonum, ut tu quidem Pittace contendis, impossibile est, neq; humanũ, sed solus hoc Deus munere fungitur. hominem uero ita bonum manere, ne rursus labatur, impossibile est, quem fors inopina abripiat. Quemnã potissimũ inopinatus casus in nauis gubernatione submergit: non rudem hominem: nam semper ille succumbit: & quemadmodum iacentem nullus deiicit, sed stantem quandoq; deiicit aliquis, iacereq; cogit, iacentem uero nequaquã: ita solertem & sagacem hominem nonnunquam inopinatus casus circũuenit. Enimuero qui nihil pensi unquã habet, minime. Et gubernatori quandoq; ingens tempestatis impetus improuisus superuenit, & agricolæ intemperies anni, & medico quoq; similia, adeò ut tunc improuidi fuisse uideantur. Potest enim bonus aliquis malus fieri: quod alius quoq; poeta testatur, dicens, Vir bonus, nunc prauus, nunc bonus est. Vt autem malus efficiatur malus, fieri nõ potest. Esse enim semper necesse est. Quamobrem quoties casus inopinatus prouidũ hominem sapientemq; & bonum inuadit, malus efficitur. Tu uero dicis, ô Pittace, difficile esse bonũ manere. Res autẽ ita se habet, ut fieri bonum possibile sit, difficile tamen: perdurare autem bonum, penitus impossibile. Quilibet enim bene agens, bonus: male contrà, malus. Quæ nam circa literas bona res est: quæue actio uirum in illis bonum efficit: Constat quod earum perceptio. Quæitem actio bona bonum efficit medicum: Morborum curandorum peritia uidelicet. Qui bene curat, bonus medicus: contrà, qui male, malus. qui ergo malus medicus nonnunquam efficitur: ille certe, cui primo hoc inest, ut medicus sit, deinde ut bonus medicus. Hic enim malus quandoq; medicus effici potest. Nos autem medicinæ artis ignari, nunquam male agendo aut medici, aut fabri efficeremur, aut aliud tale. Quisquis autem non fit medicus, male officio suo functus, neq; etiam malus est medicus. Ita & bonus uir fieri potest aliquando malus, uel propter tempus, uel laborem, uel morbum, uel alium casum. Hæc quippe sola praua actio est, scientia priuari. Malus autem uir nunquã malus fieret; est enim semper. Ac si malus fieri debet, oportet bonum fuisse prius. Ad hoc itaq; carmina illa tendunt, ut affirment, impossibile esse uirum bonum semper perseuerare: fieri autem bonum, eundemq; rursus & malum, possibile: plerunq; uero optimos esse illos quos diligunt dij. Hæc itaq; omnia aduersus Pittacum sunt dicta, quod & sequentia clarius declarant. Hac de causa, inquit, nunquam ego quod fieri nequit, frustra quærens, sine reprehensione perpetuo uicturum bonum, quicunq; fructibus terræ uescuntur, quenquã sperem. Deinde uobis quæ comperta mihi sunt, prædico: & cætera quæ sequũtur. Adeò uehementer

uehementer totoq; carmine Pittaci dictũ infestat. Vnumquenq; uero laudo amoq;, spontе qui turpe nil patrat. Necessitati uero neq; dij quidem ipsi pugnant. Id autem est ad hoc idem dictum. Neq; enim usqueadeò rerum in scius erat Simonides, ut illum laudare se diceret, qui turpe nihil sponte cõmittit, quasi sint aliqui qui sponte male agãt. Arbitror equidem sapientem nullum putare, quenquam hominum esse qui ultro aberret, malaq; & turpia sponte committat. Sciunt etenim sapientes omnes, quod qui mala turpiaq; committunt, præter uoluntatem peccant. Atqui & Simonides nequaquam laudare se dicit illum, qui non sponte scelera patrat, immo de seipso sponte illud intelligi uolebat. putabat enim præclarũ bonumq; uirũ sæpe seipsum impulsurũ, ut amicus laudatorq; alicuius fieret, amaretq; & laudaret. ut quibus morosi & iniqui sæpe parentes contingãt, aut patria, aut tale aliquid: improbi homines si sunt, ultro sponteq; in parentum patriæq; errata inuehi solent, & ea passim omnibus diuulgare, ne quis eos quod parentes & patriam negligant, carpere possit: quare uituperant parentes patriamq;, & præter necessitatem odijs & inimicitijs ultro exagitant. Probi uero qui sunt uiri, patria flagitia occultant potius, & ad laudandum eos sese cogunt: & si qua in re iniuria affecti iure parentibus & patriæ indignari possent, consolantur seipsos, & se suis conciliant, seq; ad amorem laudemq; maiorum uel inuitos adigunt. Sæpe etiam Simonidem ipsum arbitror, non ex animi sui sententia, sed inuitum ad tyrannum quendam, aut alium talem laudandum & tollendum accessisse. Hæc igitur ad Pittacum dicit. Ego quidem, ô Pittace, non ob id carpo quod natura detrahere gaudeam, cui satisfacit & ille quisquis malus non est, nimium ue ignauus: Sciens quidem iuuabit ciuitatem iustam uir sanus. Neq; tamen ipse detraham: neq; enim detractione gaudeo. Stultorum namq; est infinita gens, ut si quis eos uituperare pergat, necessario defatigetur. Honesta porrò sunt omnia, quibus turpia non sunt mista. Haud hoc dicit perinde ac si diceret, omnia alba quibus nigra nulla miscentur: ridiculum nempe id sit: sed quasi dicat, mediocria se toleraturum, neq; ea uituperaturum. Non quæro, inquit, hominem irreprehensibilem penitus mortalium quenquam. Deinde uobis quod mihi compertum est, nuncio, quod uidelicet huius causa neminem laudaturus sum. Verum mihi sufficit quisquis medium tenet, neq; turpe quid agit. Sic ego omnes diligo, sic laudo. Hic uticq; Mitylenæorum lingua est usus tanquam aduersus Pittacum, sic dicens, Omnes sic laudo, sic diligo libens. hic oportet uocem libens, à sequentibus distinguere, eum qui dicit, quisquis turpe nil patrat. Nã sunt quos ego nõ libẽs laudo & diligo. Quod si tu mi Pittace, uel mediocriter consentanea, ueraq; dixisses, nunquam te reprehendissem. Nunc uero cum & maxime & in maximis falsa proferas, quæ uera multis apparent, te reprehendere cogor. Hæc mihi ô Prodice atq; Protagora, in istis Simonidis carminibus ipsius sententia fuisse uidetur. Tum Hippias: Bene, inquit, ô Socrates, carmina hæc exposuisse uideris. Est & mihi ratio illis accommodata, quam uobis, si uultis, ostendam. Immo uero, inquit Alcibiades, sed postea: prius autem peragere decet, quæ inter Socratem & Protagoram conuenerunt. Et si Protagoras interrogare ulterius uult, respondere Socrates debet. Sinautem respondere uult Protagoras, interrogare Socrates. Atqui concedo, inquam, Protagoræ quodcunq; horum ipsi gratius futurum est, quod si placet, uersus prætermittamus, ea uero quæ abs te primo quærebam Protagora, libenter tecum absoluam. Videtur enim mihi disputatio de rebus poeticis persimilis esse conuiuijs imperitorum plebeiorumq; hominum. Qui cum propter inscitiam nequeant inuicem propria uoce suisq; sermonibus ipsi colloqui, mercede exhibita, tibicinas introducunt, & aliena uoce, hoc est tibiarum flatu, conuiuium transigũt. Vbi autem boni præclariq; & eruditi uiri cõueniunt, neq; tibicinas ibi, neq; saltatrices, neq; cantatrices ullas uideas, sed uoce propria remotis ijs nugis iocisq; conuiuium celebrare, & alternis interrogationib. responsionibusq; modeste differere, etiam si uinum abunde bibant. Eodem modo ad disputationes huiusce modi si uiri cõueniunt tales, quales esse nos plurimi prædicant, haud quaquã aliena uoce poetarumq; uerbis opus est, quos percõtari de his quæ scribunt, non datur: & qui eorum testimonia in medium afferunt, alij hoc, alij aliud poetam dicunt sentire, neq; tamen conuincere rem possunt, de qua disserunt, aut expedire. Tales ergo confabulationes uiri sapientes mittunt, ipsiq; inter se colloquuntur, uicissimq; ingenij periculum faciũt. Disputatores autem huiusmodi, ut arbitror, ego & tu nunc imitari debemus,

Disputatio de rebus poeticis qualis sit

Qui ueri disputatores

& poetis posthabitis, nostris rationibus rem ipsam discutere, facereq; tam ingenij nostri quàm ueritatis periculum. Quod si deinde interrogare lubet, respõdere tibi paratus sum: sin aliter uis, te mihi præbe, & adiuua ad ea quæ intermissimus conficienda. Cum hæc aliaq; huiusmodi intulissem, Protagoras quid potissimũ ageret, haud satis declarabat. Hic Alcibiades ad Calliam cõuersus. O Callia, inquit, uidetur ne tibi nunc recte Protagoras facere, quum declarare nolit, utrum respondere uelit, nec ne? Mihi quidem non uidetur. Sed iam uel disputet, uel disputare nolle se dicat, ut hæc de eo sciamus. Socrates autẽ cũ alio quouis disserat, uel alius quicunq; uult cum alio quopiam. Hic Protagoras, ut uisus est mihi, uerecundia motus propter Alcibiadis orationem, Calliæq;, & aliorum præsentium preces, uix tandem ad disserendum descendit, iussitq; Socratem ipsum interrogare, se respondere pollicitus. O Protagora, inquam, ne me tecum ob aliud disserere putes, quàm quia quæ passim dubito, discussa uelim. Arbitror enim haud ab re illud ab Homero dictum fuisse. Si duo simul coeant, alter altero magis intellexerit. Expeditiores namque sumus cuncti ad quodlibet opus, uerbum, & sensum inuestigandum. Solus autem si quis quippiam cogitet, mox passim circuiens quærit quicum communicet, & à quo confirmetur tantisper dum inueniat. Quamobrem ipse nũc tecum libentius quàm cum alio quouis disputo, existimãs te optime omnium dijudicaturum, & de alijs omnibus quæ ad probi uiri iudicium spectãt, & de his maxime quę ipse quærebã, uidelicet de uirtute. nam quem melius quàm te id facturũ sperem? Nempe plerique alij probi quidem ipsi sunt, sed alios tales efficere nequeunt. Tu autem non modo uirtute præditum esse te ducis, uerũ etiam cæteros homines eadem te ornaturum polliceris. Atq; adeò tuo ingenio confidis, ut quam cæteri omnes dissimulent artem, tu eam solus profiteare, teq; palàm per omnẽ Græciam quasi publico quodam præconio sophistam nominans, declares doctrinæ morumq; magistrum, & primus mercedem artificij istius exposcas. Quid igitur obstat, quin ipse præ cæteris ad harum rerum disputationem sis adhibendus interrogãdusq;, & quin sint tecum omnia communicanda? Nihil penitus obstat. Atqui & ipse nunc illa de quibus primo interrogaui, cupio rursus partim abs te mihi in mentem reduci, partim communi iudicio discuti. Erat autem talis, ut arbitror, quæstio: utrum sapientia, temperantia, fortitudo, iustitia, sanctitas, quinq; nomina eiusdem rei sint, an unicuiq; horum nominũ propria quædam essentia subsit, & res quædam uim propriam habens, adeò ut non sit alterum quale est alterum. Dixisti tunc nequaquam unius rei esse hæc nomina, sed singula nomina rebus singulis adhiberi. Quinetiam partes omnes has esse uirtutis, haud sanè perinde ut auri partes inter se totiusq; consimiles, sed ut uultus partes inuicem totiusq; dissimiles propria discretas ui. & hæc si nunc denuo ita ut suprà confirmas, dic. Sin aliter modo sentis, omnia lucide distingue. Equidem nihil imputabo, si aliter nunc dicas. Neq; enim miror, si illa tunc Socratis tentandi gratia dixisti. PROT. Hæc omnia partes uirtutis esse dico. ex quibus quatuor satis inuicem consimiles sunt. Fortitudo autem longe ab alijs differt. Quod autem uere loquar, hunc in modum cognosces. Reperies nõnullos homines iniustissimos, prophanissimos, intemperantissimos, imperitissimos, qui tamẽ cæteris fortitudine præstant. SOC. Ättende, amabo, considerandum est quod dicis. Vtrum fortes, audentes uocas, an alios quosdam? PROT. Immo etiam ad ea præcipites, à quib. plurimi deterrentur. SOCR. Age itaq; uirtutem honestum quiddam & pulchrum asseris, eamq; ut pulchrum aliquid doces? PROT. Pulcherrimum equidem, nisi forte insanio. SOCR. Vtrum huius quiddam turpe est, quiddam pulchrum? an pulchrum totum? PROT. Totum quàmmaxime esse potest pulchrum. SOC. Scis ne qui audacter in puteos se mergant? PROT. Immo uero. Vrinatores enim. SOC. Vtrum ob id quod sciunt, an ob aliud? PROT. Quod sciunt. SOC. Quinam hominum ex equis fortissime pugnare audent? equites ne, an equestris industriæ rudes? PROT. Equites. SOCR. Quinam peltis audacter pugnant? Peltatine, an alij? PROT. Isti quidem, & in cæteris omnibus, si istud quæris, audaciores sunt qui sciunt, quàm qui nesciunt, : ijdemq; homines postquam didicerunt, audent quicq; uehementius, quàm cum ignorabant. SOC. Vidisti ne unquam aliquos horum ignaros omnium, sed eos esse ad hæc omnia tamen audentes? PROT. Vidi equidem & audaces maxime. SOCR. Nunquid audaces isti fortes sunt? PROT. Turpe quiddam esset fortitudo, quandoquidem audaces isti furiosi sunt. SOCR. An non dicis fortes audaces ipsos esse? PROT. Dixi equidem, & dico. SOC. Nõne isti qui sic audẽt, fortes quidem minime, sed furentes apparent? Et suprà rursus sapientissimi illi audentissimi nobis apparuerunt, & quia audentissimi, ideo & fortissimi, atq; ita secundum hanc rationem sapientia ipsa fortitudo esset? PROT. Haud satis recordaris, ô Socrates, quæ dixi suprà, tibiq; respondi. Equidem interrogatus abs te, utrum fortes uiri audentes sint, nec ne, consensi. Vtrum uero & audentes fortes essent, non quæsiuisti. Quod si tunc interrogasses, respondissem, utiq; non omnes: quod uero fortes audentes nõ sint, à me cõcessum nunquam monstrasses, neq; enim recte concessissem. Proinde scientes homines, ostendis ignorantibus & seipsis & cæteris audaciores esse, & idcirco idem esse sapientiã & fortitudinem arbitraris. Qua ratione progressus, robur quoq; sapientiam esse arbitrari queas. Nam si à me similiter in hunc modum quæsisses, utrum robusti homines potentes sint, asseruissem utiq;. Deinde utrum palæstræ periti ad certandum potentiores sint quàm imperiti, & ipsi postquam didicerunt se ipsis dum ignorabant, iterum admisissem. Hæc me confitente licuisset tibi eodem pacto conijcere, per concessionem meam sapientiam robur esse. Ego autem nusquam in præsentia potentes homines robustos esse confiteor. Robustos tamen potentes esse autumo. Et idem esse robur & potentiam arbitror. Nam & à scientia, & ab insania, & ab ira potest potentia prouenire. robur aũt à natura duntaxat, & debita corporum nutritione uenit. Similiter & in illis nequaquam idem esse censendum, fortitudinem & audaciam. Quapropter contingit, fortes quidem audentes esse, at uero nõ omnes audentes fortes sunt. Audacia enim ab arte hominibus, ab ira, ab insania datur, quemadmodum de potentia diximus: fortitudo autem à natura, debitaq; educatione prouenit animorum. SOC. Dicis ne ô Protagora, alios homines bene, male alios uiuere? PROT. Dico equidem. SOC. Nunquid bene uiuere homo tibi uidetur, si cum molestia doloreq; uiuat? PROT. Minime. SOC. Si autem usq; ad uitæ finem iucunde quis uixerit, bene uixisse dicendus? PROT. Certe. SOC. Ergo iucunde uiuere bonũ, moleste, malum. PROT. Si modo honestis delectetur. SOC. Nunquid ipse Protagora quemadmodum alij multi, iucunda quædam mala uocas, tristia uero bona? PROT. Voco. SOCR. Vtrum quatenus iucunda sunt, eatenus non sunt bona, & non si quid ab illis prouenit aliud, rursusq; tristia eodem modo? PROT. Sic. SOCR. Non ex eo quod tristia mala? PROT. Ignoro Socrates, utrum ita simpliciter ut interrogas, respondere me deceat, iucunda omnia bona esse, tristia mala. Sed tutius mihi fore uidetur non solum ad præsentem quæstionem, uerumetiam ad omnem uitæ meæ rationem, ut respõdeam esse iucunda quædam non bona, & tristia quædam nõ mala: esse rursus & neutra, quę neque bona sint, neq; mala. SOCR. Num iucunda uocas ea, quæ uel uoluptatis participia sunt, uel efficiunt uoluptatem? PROT. Prorsus. SOCR. Quæro igitur hoc, utrum ex eo quod iucunda sunt, non bona sint. Vtrum uidelicet ipsa uoluptas sit nõ bonum. PROT. Quemadmodum ipse ubique dicis, ô Socrates, hoc inquam, consideremus: & si ad rem conducere ea consideratio uideatur, idemq; iucundum & bonum appareat, concedamus: sin minus, tum ad disceptandum pergamus. SOC. Vtrum igitur ipse disputationis dux esse uis? an me præire iubes? PROT. Æquum est te esse ducem. Tu namq; cœpisti. SOC. Hoc modo forsitan quod quærimus, patefiet. quemadmodum si quis ad hominis uel sanitatem, uel alium corporis habitum, opusue consideranda, uultus eius & manus extremas contemplatus dicat, age iam, pectus mihi dorsumq; nuda, ut clarius inspiciam. Sic ego nunc quidem, idem illud ad hanc disputationem requiro. Nam cum tuam ergabonum uoluptatemq; sententiam è uerbis tuis cognorim, tale aliquid mihi expedit dicere. Age Protagora, & in hoc tuam mentẽ aperias, quid de scientia sentis? nunquid idem tibi quod alijs, an aliud placet? Nam de scientia plurimi sanè sic iudicant, ut neq; robustum quiddam sit, nec ducat, nec etiam dominetur. Neq; enim de ipsa uelut de duce principe ue suspicantur. Sed cum persæpe non desit homini scientia, non ipsam tamen, sed aliud quiddam, ut uel iram uel uoluptatem uel dolorem uel amorem uel formidinem dominari putant. Atq; de scientia sic cogitant, quasi de mancipio quodam ab omnibus alijs undiq; tracto. Nunquid & tu idem sentis? an potius præclarum quiddam scientiam, & in homine principem arbitraris, ita ut si quis bona mala ue discernat, nunquam ab alia re induci queat, ut aliud quàm quod scientia iusserit, suscipiat agendum: sed prudentiã unam

satis esse idoneam, quæ homini sit præsto. PROT. Videtur mihi quod dicis, ô Socrates. Nam si cuiquam hominum turpe est negare sapientiam scientiamq; omnium rerum humanarum esse potentissimã, mihi certe turpissimum. SOC. Præclare nimiũ uereq; loqueris. sed enim nosti multos mihi & tibi nõ credere. Aiunt porrò pleroscq; boni cõscios, cũ bona agere liceat, agere bona nolle, sed alia. Et quoscũq; rogaui quæ nam huius rei causa sit, respondent uel uoluptate uel dolore uel aliquo alio eorum quæ suprà retulimus, superatos, hæc agere. PROT. Alia quoq; multa sunt, ô Socrates, in quibus homines errãt. SOC. Age itaq; conare mecum hominibus persuadere, docereq; quodnam hoc malũ sit, quo se aiunt uoluptatibus superari, & hanc ob causam quæ cognoscunt bona, non facere. Fortassis enim si dixerimus, erratis ô homines, fallimini q;, rogabunt: Siquidem non ô Protagora & Socrates, hoc uoluptatis malum est, cui succumbitur, quodnam est aliud quod dicitis uos exponite. PROT. Quid uero nos ad multorum opinionem attendere decet, qui utcunq; contingit loquuntur. SOC. Conducturum nobis hoc arbitror, ad inueniẽdum quomodo ad cæteras uirtutis partes fortitudo se habeat. quare si superiori pacto standũ censes, ut uidelicet ego præeam, quà maxime inueniri posse quod quærimus, arbitror, sequere. Sin minus hoc, & dimitti mauis, mitto. PROT. Probe loqueris, perge igitur ut cœpisti. SOC. Ego si rursus à nobis scisciterẽtur, quid istud uos esse dicitis, quod nos uinci à uoluptatibus dicebamus? sic respondeam. Audite igitur, ego & Protagoras uobis istud declarare conabimur. Nunquid enim aliud hic fieri dicetis, quàm quod sæpe contingit ut homines ciborum poculorumq; & uenereorũ uoluptate pellecti uictiq; ascisc ant ea sibi, etiam si mala esse cognoscãt? Assentirentur illi. At nos ita. Mala uero illa cur dicitis? Vtrum quia uoluptatem hanc præsentem præbent, & suauitate deliniunt? An quia in posterum morbos, inopiam, & alia multa generis huius adducunt? An etiã quan quam nihil tale in posterum inferunt, tantum quia delectant, mala sunt quòd homo gaudere discat? Putamus ne eos ô Protagora, aliter responsuros, nempe quàm quod nõ propter præsentem uoluptatẽ mala sunt, sed propter morbos & alia quæ sequũtur? PROT. Sic uulgus arbitror responsurum. SOC. Nonne dum morbos adducunt, dolores inferũt? dum egestatem, dolorem? Assentirentur, ut arbitror. PROT. Immo certe. SOC. Hæc ergo, ô uiri, nõ ob aliud, ut ego & Protagoras arbitramur, mala uobis apparẽt, quàm quod in dolores desinunt, cæterisq; uoluptatibus priuant. Confiterentur. PROT. Proculdubio. SOC. Si contrà rursus interrogaremus, ô uiri, tristia esse bona faremini, nonne eiusmodi quædam dicitis? ceu exercitationes corporum, labores militiæ, medicorum curationes, quæ uel secando fiunt, uel urendo, uel pharmacis, uel inedia, bona dicitis, sed molesta? Consentirent. PROT. Et hoc. SOC. Vtrum hæc ex eo bona uocatis, quòd præsentibus doloribus cruciatibusq; conficiunt? An ob id potius quòd in posterum ex his sanitas & bona corporis habitudo, patriæ salus, potentiæ diuitiæq; sequuntur? Ob id ipsum dicerent, ut existimo. PROT. Ego quoq; id iudico. SOCR. An ob aliud hæc bona sunt, q̃ quòd in uoluptates desinunt, & molestias pellunt? Alium ne finem assignare potestis, ad quem respicientes hæc bona uocetis, quàm uoluptates atq; dolores? Non possumus, ut arbitror, responderent. PROT. Sic equidem puto. SOC. An non uoluptatem ut bonum sequimini, dolorem ut malum fugitis? Concederent. PROT. Profecto. SOC. Ergo id malum existimatis, dolorem scilicet, bonum uoluptatem, quandoquidem & ipsam oblectationem tunc sanè malam dicitis esse, quando maioribus uoluptatibus priuat, q̃ afficiat: uel quando uehementiores dolores infert illis quas præbet uoluptatibus. Quoniam si ob aliud ipsam delectationẽ malam appellaretis, utputa finem alium respiciẽtes, possetis nobis quoq; monstrare. Sed nequaquã poteritis. PROT. Nec; mihi posse uideri tur. SOC. Similiter quoq; dolorem ipsum tunc duntaxat bonum dicitis, quũ maiores fugat dolores q̃ infert, aut uoluptates molestijs uehementiores inducit, quandoquidẽ si ad alium finem respicientes, dolorem bonũ iudicaretis, eum possetis ubiq; ostẽdere, sed nõ poteritis. PROT. Vera narras, ô Socrates. SOC. Sí me quoq; uicissim rogetis ô uiri, quamobrẽ ubiq; multa de hoc loquar, ignoscite mihi protinus respondeẽ. Primo namq; haud facile demonstrari hoc potest, quid sit quod dicitis, à uoluptate superari. Deinde quia demonstrationes in hoc omnes sunt. Et nunc etiam si quid urget quod exponere uelitis, licet siquo modo habetis aliud quod bonum dicatis q̃ uoluptatem, & quod malũ q̃ dolorem

lorem. An sufficit uobis uitam iucũde absq; tristitia ducere? Quod si sufficit, nec; dicere potestis aliud bonum uel malum, quod nõ ad hęc tendat, audite quod sequit. Aio equidem his ita se habentibus, ridiculum esse uestrum illum sermonem, quo dicitis quòd homo mala, mala esse sciens, nihilominus agat mala cum possit nõ agere, uoluptatibus scilicet tractus, uictusq;. Item cum dicitis hominem boni cõscium agere bene nolle præsenti uoluptate deuinctum. Ridicula inquam hæc esse patebit, nisi multis uti nominibus uolemus, iucundo, tristi, bono ac malo. Postquam enim duo hæc in uniuersum esse constat, duobus tantum nominibus uocemus. primum quidem boni ac mali, postea iucundi ac tristis. His positis ita dicamus. Est homo qui mala esse mala nouit, illaq; facit nihilominꝰ. Si quis autem quærat quamobrem, quia uictus est, respõdemus. A quo inquiet ille. nobis autem non licebit ulterius à uoluptate uictum dicere. Aliud enim nomen uoluptatis loco suscepit, bonũ. Ideo respõdebimus, bono uictum. Ibi si ille qui nos interrogat contumelioſus forte uir sit, ridebit certe, dicetq; absurdum esse dictum. Si facit enim quis mala, esse mala sciens, cum non oporteat facere, uictus bonis, bona hæc digna ne sunt ut mala uincant, an indigna? Indigna dicemus. nec; enim errasset ille quem dicimus uoluptatibus superatum. Ad hæc ille. Quamobrem bona ea indigna sunt ut mala uincant, uel mala, ut bona? nunquid ob aliud, quàm quia hæc maiora sunt, illa minora? uel plura hęc, illa pauciora? Non habebimus certe causam aliam. Addet ille. Constat igitur, quod superari est, loco minorum bonorum maiora mala suscipere. Hæc ita se habeant. Mutemus nomina, accipiamusq; in eadem re iucundum ac triste. Hoc pacto. Hominem agere prius diximus mala, dicamus nunc tristia, cum sciat esse tristia uoluptatibus superatum, talibus scilicet, ut uictoria sint indignæ. Quæ uero alia ineſt ad dolorem indignitas uoluptati, q̃ excessus inter se atq; defectus? hoc est, cum inter se maiores minores ue fiunt, plures itẽ & pauciores, uehementiores q; & remissiores. Si quis autem dixerit: At multum differt, ô Socrates, uoluptas præsens à futura uoluptate atq; molestia: dicam equidem, num alio quopiam quàm uoluptate atq; molestia? haud sanè alio potest. Sed perinde est ac si uir quispiam ponderandi gnarus collectis hinc uoluptarijs, isthinc tristibus, tam quæ prope quàm quæ procul sunt trutina exquirat, dicatq; utra plura sint. Si enim uoluptaria cum uoluptarijs libres, maiora semper & plura sunt eligenda: sin autem tristibus tristia cõpares, pauciora, minoraq;: sin iucunda cum tristibus, & tristia quidem à uoluptarijs superentur, siue propinqua à remotis, siue remota à propinquis, ratio illa est eligenda in qua hæc insunt: quod si iucunda à tristibus superentur, minime. an aliter se res habet, ô uiri? scio equidem nihil afferre eos aliud posse. PROT. Idem & ipse arbitror. SOC. Postquam uero ita se id habet, illos hunc in modum interrogabo, Apparent oculis uestris eædem moles comminus maiores, minores eminus? Affirmabũt puto. Et crassa, & multa similiter? & æquales uoces prope quidẽ maiores, longe uero minores? Cõsentient. Si in hoc bene agere & felicitas nostra consisteret, hoc est in magnis molibus fabricandis accipiendisq;, paruis autem reijciendis, quænam nobis potissima uitæ salus esset? num ars dimetiendi? aut optice potius, quanta res appareat ostendens? Immo hæc nos deciperet, & errore confundens sæpe cogeret eadem alias aliter iudicare, atque adsciscere, & in magnorum paruorumq; electionibus sæpius consilium mutare. Dimetiendi uero facultas apparens hoc abrogaret refelleretq;, ueritatemq; aperiens animo quietem daret ueritate nixo, atq; ita uitam seruaret. Consentirent ne homines ad hæc, an non, mensoria scilicet arte nos seruari? PROT. Hac ipsa. SOCR. Quid porrò si in ipsa paris imparis ue electione salus uitæ consisteret, quando quod plus est, recte eligi oporteret, & quãdo quod minus, uel ipsum ad seipsum, uel aliud fortè ad aliud, siue prope seu procul sit, quid potissimum nostram uitam seruaret? nõne scientia? Et metiendi quidem, quum excessus atque defectus ea ars sit. Cum uero paris & imparis habenda ratio sit, non alia quàm numerandi scientia. Concederent homines hæc? an non. PROT. Absque controuersia. SOCR. Postquam uero salutem uitæ certum est in recta uoluptatis doloris q; electione consiste re, id est pluris & paucioris, maioris & minoris, propinquioris & remotioris delectu, nonne dimetiendi facultas primo excessus, defectus que, æqualitatis item mutuæ consideratrix est? PROT. Necesse. SOC. Quoniam uero metiendi facultas est, necesse est ut ars, & scientia sit. PROT. Admittent. SOC. Quæ uero potissimum hæc scien-

tia ſit, aliàs conſiderabimus. Sufficit enim nunc ſcientiam eſſe, quod ad eam reſponſionem ſpectat, quam ego & Protagoras ueſtræ eramus quæſtioni daturi. Hæc autem, ſi recordamini, erat quæſtio. Nos quidem conſenſimus nihil ſcientia potentius eſſe: immo ſemper ubicunq; adeſt, uoluptati, cunctisq; cæteris dominari. At uos obiecistis uoluptatem ſæpe etiam ſcienti dominari. Quod cum uobis nequaquam daremus, ſtatim ita rogaſtis: Si hoc ô Protagora & Socrates, non eſt à uoluptatibus ſuperari, ſed aliud quiddam, declarate quid ſit. Hic ſi illico reſpondiſſemus inſcitiam eſſe, protinus nos riſiſſetis. Nunc autem ſi nos deridetis, etiam uos ipſos deridebitis. Ipſi enim uos paulo ante confeſſi eſtis, defectu ſcientiæ aberrare illos qui in uoluptatum & dolorum electione delinquunt. ea uero bona ſunt & mala. Neq; defectu ſcientiæ tantum dixiſtis, ſed addidiſtis etiam defectu ſcilicet ſcientiæ metiendi. Actio autem errans & quam ſcientia non regit, ut & uos nō latet, ab inſcitia prouenit. quapropter quod dici ſoler, à uoluptatibus ſuperari extrema inſcitia eſt. Cuius uelut morbi Protagoras hic & Prodicus & Hippias medi cos ſe profitentur. Vos autem quia aliud quiddam eſſe hoc quàm inſcitiam putatis, neq; uos ipſos, neq; filios ueſtros hiſce ſophiſtis rerū illarum doctoribus curādos datis, quaſi uirtus doceri non poſſit: at cum pecuniis inuigilatis nimium, nec mercedem his præceptoribus offertis, priuatim publiceq; delinquitis. Hęc planè uulgo reſpōdiſſemus. Nunc autem uos etiam, ô Prodice atq; Hippia unà cum Protagora hoc percontor, communis enim hic ſermo uobis eſto, uera ne uobis loqui uidear, an falſa? Vere admodum dicta eſſe, uiſum eſt omnibus. Conceditis igitur, inquam, quod iucūdum eſt, eſſe bonum, quod triſte, malum. Diſtinctionem uero illam nominum, quam Prodicus hic inijcere ſolet, reijcio, eiusq; requiro iudicium. Siue enim uoluptarium, ſiue delectabile, ſiue lætum, ſiue quomodocunq; tandem nomines, optime Prodice, hoc mihi nūc quod uolo, reſpondeas. Subridens Prodicus aſſenſus eſt, & alij pariter conſenſerunt. Tum ego, Quid ad hoc, ô uiri, actiones omnes quæ ad iucunde & ſine moleſtia uiuendum pertinent, nônne honeſtæ & utiles? honeſtum'que opus, bonum & utile? Annuerunt. Si ergo iucundum, inquam, bonum eſt, nemo uel ſciens uel exiſtimans alia meliora eſſe his quæ fecit, poteſtq; deinde hæc agit cum meliora poſſit. Quod uero dicitur ab affectionibus ſuperari, nihil eſt aliud quàm inſcitia: & quod affectibus dominari, nihil quàm ſapientia. Placuit omnibus. Quid uero inſcitiam, nónne tale quiddam dicitis, quando quis falſa opinione decipitur circa res plurimi faciendas? Hoc quoq; dederunt. Nemo uero libens ad mala deſcendit, uel ad illa quæ mala exiſtimat. Neq; hoc ut uidetur naturæ hominis ineſt, ut ad ea quæ cenſet mala, bonorum loco declinare uelit. Et cum è duobus malis alterum eligere cogitur, nemo quod peius eligit, dum licet. quod eſt minus malum eligere. Hæc omnia cunctis nobis rata habenda uiſa ſunt. Quid, inquam, timorem ac terrorem uocatis? Nunquid quod ego erga te dico Prodice? Expectationem porrò quandā mali, ſiue timorem, ſiue terrorem ipſi uocatis, ego dico. Viſum eſt Protagoræ, atq; Hippiæ timorem ac terrorem hoc eſſe: Prodico autem timorem quidem eſſe hoc, terrorem uero minime. Nihil id refert, inquam, ô Prodice, ſed iſtud num uera ſint ſuperius dicta. Quis'nam igitur mortalium ad illa proficiſci uolet quæ metuit, dum licebit ad ea quæ minime timet? An fieri nequit ſecundum ea quæ iam conceſsimus? nam quæ quis metuit, conſtitit quòd mala eſſe putat, quodq; nullus ſponte ad illa deſcendat capiat'ue quæ mala credat. Hæc quoque omnibus placuerunt. His ita poſitis, ô Prodice, inquam, & Hippia, quæ primum reſpondit Protagoras iam nunc defendat. immo uero non quæ primum omnino. Dixit enim, è quinque uirtutis partibus nullam eſſe alteram alteri ſimilem, ſed uim unamquamq; priuatam habere. Neque hoc urgeo nunc, ſed quod ſequitur. Sic enim in ſequentibus inquit, quatuor uirtutis partes ſatis inuicem propinquas eſſe, unam uero illarū, fortitudinem ſcilicet, à reliquis longe differre. Quod inde cōijci poſſe dicebat, quod pleriq; inuenirentur fortiſſimi uiri, qui tamen prophaniſſimi, iniuſtiſſimi, intemperatiſſimi, & inſipientiſſimi eſſent, ex quo patere uolebat fortitudinem ab omnibus alijs uirtutis partibus plurimum differre. Cuius ego reſponſum ſtatim uehementer ſum admiratus, multo'que etiam magis poſtquam uobiſcum hæc tractaui. Quare ab illo ſciſcitatus ſum, utrum fortes audaces uocaret. Ille uero præcipites inſuper addidit. Recordaris Protagora hæc te reſpondiſſe? PROT. Recordor. SOCR. Dic obſecro

A uoluptatibus ſuperari extrema inſcitia

Inſcitia

obſecro nobis ad quid præcipites homines fortes nuncupas? An ad ea, quę timidi aggrediuntur? PROT. Non. SOC. Ergo ad alia? PROT. Nempe. SOC. Vtrum timidi audenda aggrediuntur? metuenda fortes? PROT. Ita fertur ô Socrates. SOC. Vera narras. Verum non hoc requiro, immo uero tu ad quid præcipites fortes appellas? num ad mala, cum eſſe mala ſciant, pernicioſaq;, an ad ea potius quæ talia non ſunt? PROT. Impoſsibile hoc eſſe abs te ſuperioribus rationibus eſt oſtenſum. SOC. Et in hoc quoq; uere loqueris. Quamobrem ſi hoc recte eſt demonſtratum, ea quæ mala pernicioſaq; iudicat, aggreditur nemo, quandoquidem conſtitit inſcitiam eſſe quod dicitur ab affectibus ſuperari. PROT. Plane. SOC. Enimuero ea unuſquiſq; aggrediuntur, quæ audent, tam timidi quàm fortes. Atque hac ratione eadem & timidi & fortes aggrediuntur. PROT. Immo contraria omnino ſunt, ô Socrates, ea ad quæ fortes & timidi contendunt. Nam ad bellum quidem ire hi uolunt, illi uero nolūt. SOC. Ire honeſtum'ne, an turpe? PROT. Honeſtum. SOC. Nónne ſi honeſtum, etiam bonum eſſe ſupra conſenſimus? Omnes enim actiones honeſtas & pulchras, etiam bonas eſſe conuenit. PROT. Vera loqueris, & mihi quidem ſemper ita uidetur. SOC. Probe. Verum quos'nam dicis in prælium ire nolle, cum iter id pulchrum bonumq; ſit? PROT. Timidos. SOC. Nónne ſi pulchrum & bonum, etiam eſt iucundum? PROT. Conceſſum eſt. SOC. Nunquid ſcientes, timidi ad id quod pulchrum, melius, & iucundius eſt, proficiſci nolunt? PROT. At uero ſi hoc admittimus, quod ſuperius conueniebat peruertemus. SOC. Quid porrò? Vir fortis nónne ad id quod pulchrum, melius, iucundiusq; eſt, tendit? PROT. Neceſſe eſt confiteri. SOC. Omnino igitur fortes uiri neq; turpiter quicquando metuunt, neque turpiter audent. PROT. Ita eſt. SOC. Si non turpiter, honeſte & pulchre. PROT. Certe. SOC. Sin honeſte, etiam bene. PROT. Vtique. SOC. Nónne & timidi & feroces & furioſi contrà, turpiter audent, metuunt turpiter? PROT. Et iſtud. SOC. Aliam uero ob cauſam turpiter & male audent, niſi ob ignorantiā & inſcitiam? PROT. Ob hāc ipſam. SOCR. Quid hoc, quo ipſi timidi ſunt, timiditatem'ne, an fortitudinem uocas? PROT. Timiditatem. SOC. Timidi autem nónne propter metuendorum inſcitiam apparuerunt? PROT. Sanè. SOCR. Propter hanc ergo inſcitiam timidi ſunt? PROT. Nempe. SOCR. Illud autem quo timidi ſunt, timiditatem eſſe aſſeruiſti. PROT. Aſſerui. SOCR. Nónne igitur metuendorum & non metuendorum inſcitia, timiditas erit? PROT. Erit. SOCR. Enimuero contraria eſt fortitudo timiditati. PROT. Abſque dubio. SOCR. An non ſapientia metuendorum & non metuendorum eorundem inſcitiæ contraria eſt? PROT. Prorſus. SOCR. Horum uero inſcitia timiditas. PROT. Et maxime quidem. SOCR. Sapientia igitur metuendorum & non metuendorum, fortitudo eſt, eorundē inſcitiæ contraria exiſtens. Haud ulterius annuit Protagoras, ſed ſiluit. Tum ego: Quid taces Protagora? cur non aut annuis aut renuis? Ipſe rem confice, inquit. Concludam protinus, inquam, ſi unum hoc duntaxat interrogauero: utrum tibi nunc etiam ut & ſuprà inſipientiſſimi quidam eſſe uideantur, qui tamen fortiſsimi ſint. Cōtendere peruicaciter, inquit, uideris ô Socrates, ut ipſe reſpondeam. ergo morem tibi geram. Impoſsibile dico uideri, ex his quæ ſuprà ſunt conceſſa. Non ob aliam cauſam, inquam, de his omnibus te percontor, quàm quod noſſe cupiam, qualia ſint quæ ad uirtutem pertinent, quid'ue ipſa ſit uirtus. Scio equidem hoc declarato ſtatim notum fore & illud quo de ego & tu tot iam uerba conſumpſimus: dum ego quidem uirtutem doceri poſſe negarem, tu uero poſſe aſſeuerares. Atqui arbitror noſtræ diſputationis exitum, ſi hominis inſtar uti uoce poſſet, deriſurum nos, & hoc pacto reprehenſurum; quàm inepti eſtis ô Socrates atque Protagora. Tu quidem ab initio dicebas ô Socrates doceri non poſſe uirtutem, nunc repugnare tibiipſi contendis? dum oſtendere uis omnia hæc, iuſtitiam ſcilicet, temperantiam, fortitudinem, eſſe ſcientiam. Qua ratione maxime uirtutem doceri poſſe conſtat. Si enim aliud quiddam eſſet ſcientia quàm uirtus, quod Protagoras primum aſſerebat, plane doceri non poſſet. Nunc autem ſi ſcientia eſſe uideatur, quod tu ô Socrates inferre conaris, mirum ſit, ſi per doctrinam uirtus cōparari non poſſet. Protagoras autem primo quidem doceri uirtutem uoluit: nunc contrà adniti uidetur, ut quouis aliud potius quàm ſcientia uirtus appareat: quo pacto minime omnium doceretur. Equidem ô Protagora uidens hæc omnia ſurſum deorſumq; grauiter perturbari, ut in

lucem

lucem ueniant, uehementer incumbo. Vellem autem his inter nos decúrsis, quid uirtus sit, ostenderemus, itemq; doceri possit nec ne monstraremus: nec sæpius nos Epimetheus ille sic in disputatione fallat, quemadmodũ distribuendo neglexit, ut tu narrabas. Prometheus enim ea in fabula mihi magis quàm Epimetheus placet, cuius exemplo utẽs & uniuersæ uitæ meæ prospiciens, hæc omnia tracto. Ac si tu uelis, id quod ab initio dixi, libentissime de his rebus tecum deliberarem. Tum Protagoras, studiũ hoc tuum, inquit, ô Socrates, sermonisq; cursum laudo. Et enim cum cætera, nisi me fallit opinio, à me absint uitia, inuidia certe omnium maxime abest. Et de te quidem apud multos sæpe iã dixi, quod omnium quos cõuenerim maxime te mirer, æqualiũ certe prorsus. Addo quin etiam nil mirum mihi fore, si sapientiæ studio clarus euadas. Ac de his aliàs quandocũq; uoles edisseremus. Nunc iam hora est, ut me ad alia conferam. Ita, inquam, agendum est, si tibi uidetur, quãdoquidem & ipse iampridem aliò abire cogebar, ut dixi: uerumtamen ut Calliæ honesto adolescẽti morem gererem, perstiti. His dictis atq; auditis abiimus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI
FLORENTINI IN EVTHYDEMVM.

PLATO *insignis charitate uir in* Euthydemo, *quemadmodum & sæpe alibi, studet animos ad seria natos à uanis sophistarum nugis auertere, ostendens eos uel ubi de rebus grauissimis agitur, ludere spemq; audientium ubiq; deludere.* Hos *autem & alibi aliter, & hic ita describit, curiosos & uanos in uerborum altercatione certatores. promptos ad quoduis dictũ, seu uerum, siue falsum sit, refellendum. Primo quidem ostendit, quàm auarum sit ingeniũm sophistarum, cum* Euthydemus Dionysodorusq; *fratres sophistæ, artem militarẽ, qua gloriantur, parati sint mercede docere, quam nullus unquã uendidit. Deinde quàm ambitiosum. Quippe cum iudicialem peritiam unà cum militari, & utramq; unà cum sophistica, quæ longissime inter se discrepant, simul profiteantur. Tertio quàm uanũ, nempe iam senes à rebus ad uerba, à ueritatis studio ad mendacia sese conferũt. Quarto quàm contemnendũ. Breui enim & ad summum biennio quilibet cauillatoriam hanc assequitur facultatem. Quinto quàm periculosum. Nam cui mirum uideri debet simplices adolescentes fucatis sophistarum argutijs facile irretiri, falsisq; inde opinionibus perniciosisq; moribus imbui, quando quidem & Socrates ipse senex sapientissimusq; fingitur eadem esca illaqueatus, admirabundusq; ad sophistarum gymnasia properare? Adde quod & Socraticus ille dæmon qui à nullo decipi posse uidetur, à sophisticis horum nebulonum præstigijs fingitur esse deceptus. Interea Socrates etiam in senectute scholas puerorum, & ludos musicæ, uerborumq; rudimenta frequentans, nos admonet, primo quidem nequid ad disciplinarum perfectionem uel minimum contemnamus. Deinde ne, ut sæpe accidit, subrustico quodam uerecundiæ rubore à disciplinæ studijs arceamur. Tertio ut Solonis more tamdiu discendum nobis esse censeamus, quamdiu uiuendum. Proinde quod sophistæ Socraticam aduersus eos ironiam nunquam animaduertunt, immo uero nihil tam magnificum in eorum laudes adducitur, quin facillime credant palamq; recipiant, duo nobis declarat præcipue: alterum quidem, nihil uanius his nebulonibus reperiri posse: alterum uero, eos qui ad alios fallendos impensius student, nimirum sua ipsorum fallacia facillime falli. Præterea quod præstigiatores eiusmodi uirtutem quam pollicentur, neq; præstant unquam, neq; ad ipsam alicubi exhortantur, sed ad consuetas uerborum cauillationes ubiq; refugiunt, easq; quasi res serias studijs alijs quasi ludis proculdubio anteponunt, tria potissimum nobis significat. Primum: eos qui uirtute ipsi ornati non sunt, eam nunquã uel ratione, uel exemplo posse docere. Secundum: homines uerborum nimium curiosos, res bonas nunquam uel consequi uel afferre. Tertium: eos qui facillime plurima pollicentur, minime omnium promissa seruare. Accedit ad hæc quod Socrates sophistas ad docendã uirtutem allicit discipulorum diuitum plurimorumq; turba tanquã ambitiosos nimium & auaros. Sed ibi sub persona Critonis admonemur, ne temere cuilibet curandum animum committamus. Quod uero Socrates sophistas dum uirtutem promittunt, interim quasi deos obsecrat, aperte declarat ab ipso deo uirtutem esse petendã, hominesq; uirtute præditos quasi diuinos habendos esse. Item quod illos ob uirtutis studiũ regibus beatiores existimat: planè significat uirum uirtute præditum, primo quidem sui ipsius, deinde & regum esse regem. Docet præterea Socrates in Clinia curando quantã cum charitate quanta curandæ iuuentuti adhibere diligentiam debeamus. Mox uero sub insolentissimorum sophistarum pollicitationibus parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Sed & notanda est ibi hyperbolica quædam ad uanos homines deridendos Socratis ironia. Deinde incomparabilis uanitas nebulonum pro rebus uerba, & illa quidem ineptissima ubique præstantium, quumq; exhortationem ad sapientiam promiserint, ad pueriles ineptias relabentium. Tum Socrates uniuersum sophistarum gymnasium ait, ludum esse uerborum

rum; eosq; rerum naturã omnino latere, atq; artificiosas illorũ telas, sola uerborũ expositione significationisq; distinctione posse dissolui. Obsecrat deinde facetissima quadã ironia sophistas, ut posse ludos ad seria ueniant: proponitq; formulam quandã, ad cuius exemplar exhortationẽ ad philosophiam ab illis exoptet. In eiusmodi formula felicitatem primo quidem communi notione describit, bene uiuere. Deinde hoc ipsum bene uiuere uel in ipsa rerum ad uotum consecutione, uel in recto rerum ipsarum usu probat consistere. Atq; utrinque per inductiones concludit: sapientiam, cum sola & consequatur res ad uotum, & utatur recte, solam beatos efficere. Ibiq; talis in inductionibus ordo conspicitur, ut si per singulas uitæ partes sapientia tum ad uotũ consequitur, tum recte utitur, consequentem in uniuersa uita finem uitæ communem summumq; bonum sapientia eadem afferat in consecutione prospera rectoq; usu consistens. Inter argumentandum uero præclara fulget sententia sectæ Stoicæ fundamentum, externa uidelicet & corporea esse indifferentia potius & communia, quàm aut bona, aut mala dicenda. Proprie uero bonam esse sapientiam, malam uero insipientiã. Siquidem per illam bona omnia, per hanc omnia mala nobis euadunt. Ideoq; sapientiam solam beatos facere posse. Quod uero in scientia potestas ad felicitatem tota consistat, tria ipsa felicitatis nomina à priscis Græcorum auctoribus instituta declarant, scilicet Eudæmonia, Eutychia, Eupragia. *Primum significat cognitionem boni, secundã consecutionem, tertium uero usum: quæ omnia scientia nobis perficit. Quam boni scientiam Plato & hic & alibi dicit quodammodo omnem esse uirtutem. Sapiẽtiam quidem esse absoluti diuiniq; boni scientiam. Prudentiam uero, scientiam bonorum malorumq; proprie ad hominem pertinentium. Iustitiam quoq; scientiam bonorum malorumq; pro meritis distribuendorum. Fortitudinem autem scientiam circa bona & mala audendi atq; metuendi. Temperantiam deniq; scientiã circa bona malaq; similiter ascíscendi atque fugiendi. Meminisse præ cæteris hic oportet, Platonem & hic & sæpe alibi innuere sapientiam non tam humano studio comparari, quàm purgatis mentibus diuinitus infundi solere. Quippe cum animus huic cõiunctus corpori, ad res penitus à corpore separatas reddatur ineptus, & quasi noctua sub nimio diuinorũ splendore caliget. Quapropter Socratica ad sapientiã adhortatio non tam ad speculationem pertinet quàm ad mores. Quibus tandem purgatus animus sapientiam à deo et scientiam prudentiamq; consequitur. Per hæc Socrates dum à sophistis exhortationẽ ad philosophiã quæ est sapientiæ studium, exposcere simulat, ipse interim aptissima quadam dissimulatione ad philosophandum mirabiliter adhortatur. Veruntamen nondum sophistæ exhortationem, uel pro seipsis uel pro alijs saltem accipiũt, sed per solitas iterum ineptias reuoluuntur. Vbi apparet quàm pertinax uel in utitijs uel in nugis semper sit ingenium uel inique natum uel perperam educatum. Inter hæc aduerte diligentissime diuinam Platonis sententiam, qua iubemur uirtutis sapientiæq; consequendæ gratia perpeti non solũ incommoda, iacturas, labores, & seruitutem: uerumetiam si speremus ex ipsa dissolutione nostri meliores deniq; euasuros, permittere nos illi qui hoc ipsum promiserit, excoriandos liquefaciendosq; ac penitus dissoluẽdos. Vbi apparet quantum animi bonum rebus præstet corporeis, & quantum probandi sint ueteres illi fortissimi martyres Christianorum. Huic illud simile: Qui animam amat suam in hoc mundo, perdet eam: qui uero hic eam perdiderit, eandem in æterna uita recipiet. Proinde Socrates sophistarum captiunculas confutans, demonstrat contra sophistas facillime posse sophismata retorqueri, præsertim quia cogit eos & sibimet repugnare, & absurdissima cõfiteri. His actis rursus similem superiori formulã simulando, declarat nihil boni auditores à sophistis accipere, sophistasq; ipsos ueluti perditissimos ad bonã frugem reuocari non posse. Quoniam uero tria hæc nomina inter disputandum, sapientiã, scientiam, prudentiã, sæpe repetit, animaduertendũ est, ubi obseruantius loquitur sapientiã definire diuinorũ cognitionem, scientiã naturalium, prudentiam humanorum. Vbi uero minus obseruanter, scientiæ nomine ad tria hæc significanda uti solere. Sed ubi liberius, singulis pariter pro omnibus uti. Præterea duo adducit artium genera, earũ scilicet quæ efficiãt opera, & earũ quæ factis utantur. Et quoniam ars quæ utitur alterius artis opere, tum finem illi fabricandi præscribit, tum exẽplar adhibet operis absoluẽdi, non iniuria utentem artem facienti dignitate præponimus. Attende hic Platonem tam paruifacere facientem artẽ, tam magnificare utentem, ut apertissime uelit, si quis uel materias omnes in aurũ pro arbitrio possit cõuertere, imò & immortalitatem ipsam inter homines cõparare, nihil sibi uel tantam auri molem uel immortalitatem nisi uti sciuerit profuturam. Attende iterum cõmunem hic oratoriæ artis abusum sophisticæ similem prorsus uituperari, tanquam fascinationis maleficæ speciem, ubiq; ad inficiendos perturbationibus animos uenefice contendentem. Simili quadam ratione communem poesis abusum alibi detestatur. Sed quia hic in artibus numerandis nominat dialecticam, ne quorundam more dixerim dialecticen, nam dialectica mihi latinius sonat, meminisse oportet logicã apud Platonem significare artem regulas nominum, orationum, argumentationumq; disponentem: dialecticam uero sagacem philosophantis indaginem, regulis his utentem ad rationes rerum inuestigandas, diuinarum præsertim, à quibus rerum quoque sequentium summæ rationes accipiuntur, ideoq; dialecticam plerunque apud Platonem theologiam nobis significare. Nominat ibidem artem regiam atque ciuilem, scilicet prudentiam humani generis feliciter gubernandi. Quæ quidẽ siue in persona priuata siue publica sit, uel una uel multis, æque ab ipso tam ciuilis quàm regia nuncupatur. Huic profecto tanquam reginæ omnes subijcit facultates, quæ in agendo faciendoque uersan-*

tur, quibus ipsa dat leges, ac tanquam instrumentis utitur & ancillis. Subijcit similiter theologiæ scientias omnes quæ uersantur in speculando, ad quam hæ ita se habeant, quemadmodum priuatæ artes ad regiã. Quamobrem Socrates dum in ipsa formula superiori formulæ rursus continuata facultatẽ quærit ad felicitatem potissimum conducentem, merito dimissis alijs ad regiam theologiamq; confugit, præsertim cum felicitas in optimo rerum usu consistat: hæ uero rectissimũ, tum speculandi, tum agendi & faciendi usum afferre omnibus per omnia studeãt. Idem tradidit in Philebo, idem in ultimo Legum, idem in libris de Republica, ubi ad generis humani felicitatem futurũ gubernatorem in theologia primum, deinde in ciuili instruit disciplina, asserens diuinã ipsam boni ideam, uix tandem à solo legitimo theologo percipi. ac nisi percepta fuerit, nõ posse quicquã uel priuatim uel publice recte agi feliciterq; disponi. Quamuis aũt ita sit, Socrates tamen hic inter adolescentes atq; sophistas mysteria hæc reuelanda non censet. Mos enim Socraticus adolescentes exhortatur solum, sophistas solum confutat, uiros deniq; legitimos docet. Hic ergo sub ironia atq; dissimulatione eiusmodi tangit mysteria, seq; simulat hæsitare, & quasi inter sophistas uertiginosos pati uertiginẽ. Fortè uero ambigere propterea simulat utrum theologia ciuilisq; præstet felicitatem, quia neq; theologiæ, neq; ciuilis disciplinæ absolutam perfectionem humana quadã uia, sed diuina potius inspiratione haberi posse sæpe cõfirmat. Quapropter non iniuria humanis diffisus uiribus, felicitatem in diuinam refert munificentiam, in quam & theologiæ sapientiam & ciuilis prudentiam proculdubio retulit. Eo deniq; pacto hæc omnia nobis accipienda sunt, ut humana quidem officia mentes ad felicitatem præparent, præcipue sub theologica ciuiliq; disciplina rectissime gubernata: Dei uero ipsius clementissima bonitas, summũ hominis bonum per hæc quasi media ad ipsum conuersis deniq; largiatur. Statuerã hic satis honestum argumento imò uero commentario finem imponere, uerum detinet me adhuc necessaria quæstio, ad quid conducat frequens Socratis ironia, quæ quidem semper Socratis bona dissimulat, sæpe uero bona simulat superborum: & quantũ semper Socrati derogat, tantum sæpe superbis arrogat: atq; id quidem iocis facetijsq; frequentibus efficit, & sæpius ultra fidem, ut in se quidem deprimendo audientes reddat modestiores: in superbis uero supra fidei modũ extollendis, superbiam reddat omnibus deridendam. Profecto qui præter modum laudantur à Socrate, si non omnino perditi sunt, rubore confusi seipsos emendãt: sin uero iam perditissimi, non ipsi iam, sed præsentes correptionis eius exemplo tam ridiculam superbiæ uanitatem cautissime uitant. Est autem Socratica ironia, res admodũ artificiosa, urbana, faceta, uenusta. Tutius ueritati adstipulatur, odiumq; declinat, dum & professionem apte dissimulat, & prius sibi derogat manifeste, quàm uel clam derogare alteri deprehendatur: & quod maximum est in uitijs corrigendis, fugit maledici notam. Per hanc utiq; prope huius dialogi finem sophisticæ cauillationis uituperationem in tria colligit capita. Primum quod probatissimi quiq; nugas eiusmodi aspernantur. Secundum quod sophismata seipsa confundunt. Tertiũ quod uel pueri hæc tanquam leuissima biduo assequuntur. Mox à sophista descendit ad rhetorem. Vterq; enim ciuilem uirtutem falsò profitetur. ut scribitur in Gorgia: et sophista quidem philosophi speculationẽ, rhetor autem moralem philosophi disciplinam simulat procul à uero. Ostendit aũt rhetores atq; oratores dum se & philosophos & ciuiles simul profitentur, esse ad utrunq; prorsus inutiles. Concludit postremo dialogum gemina optimaq; sententia. Altera quidem, curandũ magis esse ut bene sint filij, quàm ut sint: atq; ut illos relinquas bonos: potius quàm illis relinquas bona. Altera uero, omnino esse philosophandũ: quãdoquidẽ philosophia ipsa res est diuina: neq; uel ob falsos eius professores, uel ob mendaces calũniatores dimittendã esse possessionẽ adeo preciosam.

EVTHYDEMVS VEL LITIGIOSVS

TRANSLATVS E GRAECA LINGVA IN LATINAM A Marsilio Ficino Florentino, ad Petrũ Medicem uirum Clarissimum.

CRITO, SOCRATES, EVTHYDEMVS, DIONYSODORVS, CLINIAS, CTESIPPVS.

QVISNAM ille erat, ô Socrates, quicum heri in Lycæo disputabas? Equidem turba frequens circumstabat. Quare licet propius accederem audiendi cupidus, nihil tamen aperte percipere poteram. Cum uero in pedes erectus inspicerẽ, mihi uisus est hospes quidã esse, quicum disserebas. Quis ille? SOC. De quo interrogas Crito? Non enim unus tantum, sed duo aderant. CRI. Tertius ad dexteram tuam sedebat is, cuius nomen audire percupio. Medius autem adolescentulus ille Axiochi filius, qui mihi uisus est satis admodum profecisse. Critobuli quidem nostri fermè æqualis est. Verum ille aridiori quodam corporis habitu, hic grãdioris speciem præ se ferre uidetur, honesta sanè indole atq; egregia. SOC. Euthydemus is est quem

quem quæris ô Crito. Qui uero ad sinistram sedebat, Dionysodorus eius frater, qui ipse quoq; disputabat. CRI. Neutrum cognosco ô Socrates. SOC. Noui sunt, ut uidentur, sophistæ. CRI. Quænam horum patria est? quæ sapientia? SOC. Chij sunt, ut arbitror, patria; ad Thurios autem migrarunt. Illinc autẽ fugiẽtes multos iam annos istis in locis uersantur. De sapientia uero illorum quod tu rogas, ô Crito, plane sapientissimi sunt. & hactenus ignorabam equidem perfectos athletas esse: Sunt enim ad omne certandi genus instructi, non quemadmodum Acarnani fratres athletæ. Illi nanq; corpore tantũ ualent, hi uero corpore primum maxime ualent, & eo genere pugnæ, quo omnia superant. Armorum enim periti sunt maxime, & armorum peritos reddere, si quis mercedem det, etiam cæteros possunt. Deinde iudicialem pugnam, & ipsi tractare expedireq;, & unumquenq; instruere possunt, tum scribendis, tum perorandis causis. Et hactenus quidem harum duntaxat periti erant, nunc autem perfectæ athleticæ facultati finem imposuerunt. Quod enim deerat certandi genus, nuper sic assecuti sunt, ut nemo illis ualeat reluctari, adeo dicendo ualent, promptiq; sunt ad quoduis dictum seu uerum seu falsum, refellendum. Quapropter ô Crito, his me uiris tradere cogito, pollicent enim quicuis alium breui se eorundem cõpotem reddituros. CRI. An nõ te grãdior ætas absterret ô Socrates? SO. Minime Crito. Est enim quod me soletur, ac diffidere non sinat. Nam & hi iam senes, ut ita dixerim, huic se facultati quam ego nunc affecto, contentiosæ uidelicet dediderunt. Anno enim superiori, aut certe ab hinc tertio nondum callebant. Vnum uero hoc tantũ uereor, ne his dedecori sim, quemadmodum Conno Metrobij filio citharistæ, qui me etiam nunc fidibus docet. Pueri igitur condiscipuli me quotidie rident, & Connum ipsum senum magistrum nuncupant. Ne ergo hoc idem aliquis hospitibus his obijciat, & illi ea re deterriti, me reijciant, alios quosdam præterea ô Crito natu grãdes, ut mecum illuc discendi gratia proficiscantur, sum exhortatus: & hic item quosdam persuadere conabor. Quin igitur & tu uenis, filios tecum ducens? Porrò ubi sperabũt etiam filiorum tuorum concursum, his quasi illecebris adducti libentius nos erudiendos accipient. CRI. Nihil prohibet Socrates, si tibi uidetur. Verum prius quæ illorum sapientia sit, narra, ut quid percepturi simus cognoscam. SOC. Frustra expectas, dum non posse dicam, quasi non auscultarim satis: immo & auscultaui diligenter & memini, tibiq; à principio cuncta referre conabor. Equidem diuina quadam sorte in gymnasio solus ubi me uidisti, sedebam, iamq; inde discedere cogitabam, cum surgenti solitum illud dæmonis signum subito obstitit. Restiti itaq;, ac paulo post ingressi sunt, Euthydemus Dionysodorusq;, & cum his alij multi, qui illorum mihi discipuli uidebantur. Ingressi autẽ in ipso aperto cursu deambulabant. Vix iterum tertioq; spacium exegerant, eum aduentauit Clinias ille, quem profecisse dicis, & uere loqueris. Eum sequebantur amici & alij præterea multi, tum adolescens quidam Ctesippus Pæaneus, ingenio bonus quidem & pulcher, sed ipsa iuuenta lasciuior. Intuitus me ab ingressu Clinias sedentem solum, obuiam uenit, & ad dexteram consedit, ut & ipse aiebas. Eum Dionysodorus Euthydemusq; conspicati, primum quidem consistentes inuicem differebant, hinc atq; illinc in nos oculis conuersis. Ego enim illos diligentissime obseruabam. Deinde propius accedentes consederunt: Euthydemus quidem iuxta ipsum adolescentẽ: Dionysodorus autem iuxta me ad sinistrã, alij ut cuiq; erat locus. His igitur congratulatus sum, utpote quos diu non uidissem. Post hæc ad Cliniam conuersus: Isti, inquam, ô Clinia uiri, Euthydemus Dionysodorusq; nõ paruis sunt in rebus, sed maximis sapientes. Sciunt quæ ad rem militarem pertinent, omnia quęcũq; nosse strenuũ imperatorem decet, aciei ordinũq;, & exercitus instructiones. Tum etiam quo se pacto quispiam in iudicio ab iniuria uẽdicet, docere possunt. Illi uero ita me locutum contempserunt, seq; inuicem inspicientes uterq; riserunt. Ac Euthydemus quidem, haud amplius hæc serio, inquit ô Socrates, tractamus, sed obiter. Ego uero miratus, præclara, inquam, studia uestra esse oportet, si remissiones sunt tantæ. Dicite obsecro, quod hoc uestrum tam egregium opus est? EVT. Virtutem, ô Socrates, nobis persuademus facillime atq; optime omnium doceri à nobis posse. SOC. Proh Iupiter, quam preciosam rem pollicemini. Qua sorte potissimum lucrum istud ad uos peruenit? Equidẽ ita de uobis, ut dixi, hactenus cogitabam, nempe uiris in re militari præstãtibus, idq; de uobis prædicabam. Memini enim cum huc primum ueneritis, hoc solũmodo fuisse professos: quod

Quod ætas grãdior nõ debeat abterrere à disciplina

si nunc reuera scientiam hanc adepti estis, estote propitij, profecto uos perinde ac deos aduoco, obsecrans ut hanc mihi uocem ignoscatis. Verum uidete, ô Euthydeme, Dionysodoreq́, utrum uera loquamini. Neq́ enim mirum uideri debet, si quis rei istius quam pollicemini magnitudinẽ æstimans, difficile credat. EVT. Scito sic esse, ô Socrates, prorsus. SOC. Beatiores igitur ob rei huius possessionẽ uos æstimo, quàm ob regnum suum regem illum magnũ. Verum dicite quæso, utrum exhibere hanc sapientiam uestram cogitetis, an aliter apud uos sit decretũ. EVT. Ad hoc ipsum, ô Socrates, uenimus demonstraturi scilicet, atq́ docturi, si quis addiscere uelit. SOC. Atqui quod uelint omnes quicunq́ carent, ipse uobis ceu sponsor fidem obstringo. Ego quidem primo, deinde etiam Clinias hic, præterea Ctesippus ipse, alijsq́ quos hic uides: Cliniæ amicos ostendens, qui nos tum circumstabant. Ctesippus autem forte à Clinia procul sedebat: cumq́ Euthydemus inter disputandum sese inclinasset, Clinia medio inter nos sedente, & Ctesippum aspectu Cliniæ excluderet, surrexit Ctesippus, primusq́ è regione nostri stetit, ut & uideret amicum & disputantes audiret: mox cæteri hunc secuti tam Cliniæ amici, quàm Euthydemi & Dionysodori comites, protinus nobis adstiterunt. Hos ego omnes digito signans, Euthydemo pollicitus sum ipsius discipulos fore. Ctesippus igitur uehemẽter est assensus, nec non & alij, hortati ut sapientiæ uim ostendere uellent. Tum ego, ô Euthydeme Dionysodoreq́, his, inquam, modis omnibus erit gratificandum, & uel mei gratia demonstrandum. Ac plurima quidem sunt, quæ ostendere opus prolixum sit: id autem mihi dicite, utrum hominem duntaxat iam persuasum quod discere à uobis oporteat, bonum efficere uirum potestis: an eum nondum etiam persuasum, & qui nullo pacto doctri uirtutem posse, aut uos eius rei magistros esse putet? Nunquid artis eiusdem opus est, homini sic affecto persuadere, & quod doceri uirtus possit, & quod ipsi qui hoc optime possint sitis: num, inquam, sic est? Eiusdem, inquit Dionysodorus, artis opus est, ô Socrates. Vos itaq́ præ cæteris, inquam, omnibus ad philosophiæ uirtutisq́ curam hortari homines quàm optime potestis. Sic arbitramur, inquit, ô Socrates. Cætera post ostendetis, inquam: isthuc uero nunc. quæso enim huic adolescentulo persuadete, quod philosophiæ uirtutisq́ studio totis sit uiribus incumbendum, mihiq́ & his omnibus morẽ gerite. Porrò adolescentulus hic adeo mihi & his omnibus curæ est, ut eum quàm optimum uirum euadere summopere omnes cupiamus. Est autem Axiochi ex Alcibiade maiore natus filius: minoris autem Alcibiadis qui nunc est, patruelis. Nomen est Clinias. Cui, quia in tenera ætate est, sic, ut decet, timemus ne quis forte nos præueniens aliò eius animum deflectat atq́ inquinet. Quare uos peropportune uenistis. Et nisi quid prohibet, depuero periculum facite, & cum eo nobis præsentibus disserite. hæc fermè cum dixissem, Euthydemus fortiter nimium confidenterq́, nihil, inquit, ô Socrates prohibet, modo uelit adolescens nobis respondere. Haud insueta, inquam, illi res est. frequẽter enim hi conuenientes inter se disputant, interrogantq́ multa. quocirca consentaneum est respondere posse. Quæ uero sequuntur, ô Crito, utinam recensere pro dignitate possem. Neq́ uero exiguæ res putanda est, inæstimabilem illam sapientiam enarrare posse. Quare mihi nunc, poetarum more, Musas Memoriamq́ inuocandas esse prius uideo. Euthydemus autem hunc, ut arbitror, in modum est exorsus. Vtri sunt, ô Clinia, homines qui aliquid discunt? sapientes ne, an ignorantes? Puer autem propter quæstionis illius põdus erubuit, & hæsitãs oculos in me conuertit. Ego uero perturbationẽ illius animaduertẽs, Bono animo esto, inquam, Clinia, & quæ tibi uidentur, fortiter responde. Arbitror enim commodum hinc maxime assequere. Hæc loquenti Dionysodorus in aurem insusurrans, ac ridens: Prædico tibi Socrates, inquit, quicquid puer responderit, confutatum iri. Interim responderat Clinias: unde mihi puerum admonere non licebat. Respõderat autem, sapientes esse qui discunt. Ad quem Euthydemus: Vocas præceptores aliquos, an non? Assensus est. An non præceptores, discentiũ præceptores sunt? quemadmodum citharista atq́ grammaticus & tui & cæterorum puerorum præceptores fuere, uos autem discipuli. Consensit. Cum discebatis, nondum sciebatis hæc eadem quæ discebatis? Nondum. Nunquid eratis sapientes quando hæc ignorabatis? Nequaquam. Si non sapientes, ignorantes igitur. Omnino. Vos ergo dum discebatis quæ ignorabatis, ignorantes discebatis. Annuit adolescens. Ex hoc sequitur, ut ignorantes discant, ô Clinia, non sapientes, ut ipse putabas.

Maior & minor Alcibiades

Cum

Cum hæc ille dixisset, quemadmodum chorus innuente magistro, summo plausu conclamarunt riseruntq́ illi Euthydemi & Dionysodori sectatores. Ac prius quàm respiraret puer, bene præclareq́ sermonẽ excipiens Dionysodorus: Quid porrò, ô Clinia, inquit? Cum aliqua grammaticus recitauit, quinam pueri perdiscunt? sapientes ne, an ignorantes? Sapientes, inquit Clinias. Ergo sapientes discunt, non ignorantes. Quare non recte Euthydemo paulo ante respondisti. Hic altius exclamarunt riseruntq́ illorum astipulatores, Euthydemi Dionysodoriq́ sapientiam admirati. Nos autem quasi stupidi conticuimus. Cum ergo stupidos non redditos esse uideret Euthydemus, quo in maiorem insuper sui admirationem traheremur, nõdum dimisit puerum, sed ulterius interrogauit, atq́ illorum more qui in choro uehementer sunt exercitati, duplicem mouit eadem in re quæstionem: Vtrum igitur, inquiens, discentes quæ sciunt, discunt: an quæ nesciunt? Tunc Dionysodorus iterum mihi in aures susurrans. Tale, inquit, ô Socrates est & hoc, quale quod suprà fuit illatum. Pròh Iupiter, inquam, præclarum etiam superius nobis usum est. Ità semper, ait, ineuitabiles quæstiones proponimus. Ideoq́ uidemini, inquam, apud discipulos uestros autoritatem habere non mediocrem. Interim Clinias Euthydemo respondit, eos qui discunt, quæ ignorant perdiscere. Statim ille ut suprà interrogauit. Scis ne ipse literas? Scio. Nonne omnes? Et omnes. Quando aliquis recitat, nonne literas recitat? Concessit. Ergo illa quæ scis recitat. quando quidẽ ipse omnes scis literas. Admisit et hoc. Nonne discis quæ quis recenset? Assensus est. An uero ignorans literas, discis? Minimè. Immo sciens disco. Nonne igitur quæ scis, discis? siquidem omnes scis literas. Annuit. Non recte itaq́ respondisti. Vix autem dixerat hæc Euthydemus, cum Dionysodorus orationem uelut pilam excipiens, sic adolescentem petebat. Decipit te Euthydemus, ô Clinia. Dic mihi: An non discere, scientiam illius accipere est, quod quis discit? Admisit Clinias. Scire autem nunquid aliud est, quàm scientiam ipsam iam habere? Concessit. Nescire igitur, est nondum habere scientiam? Dedit & hoc. Vtri rem aliquam capiunt? qui habent, an qui non habẽt? Qui non habent. An non confessus es, nescientes homines ex illorum numero esse, qui non habent? Annuit. Discentes igitur ex illorum numero sunt, qui capiunt, non ex eorum qui habent. Probauit. Ergo qui nesciunt ô Clinia, discunt, non qui sciunt. Post hæc uero, tertio iam uelut luctam petens, Euthydemus adolescentulum adoriebatur. Ego uero succumbentem miseratus, ut paulum recrearem, ne forte expauesceret nimis, hunc in modum consolari cœpi. Ne mireris ô Clinia, si insueti sermones isti tibi sunt: nescis enim fortasse hospites isti quid sibi uelint. Idem profecto faciunt quod in mysterijs Corybantes solent, cum quem initiaturi sunt, in solio collocant, applaudunt, choreas iuxta ducunt. Intelligere te arbitror, siquidem initiatus es. Ludunt similiter isti nunc, & circa te choreas ducunt ac saltant, quasi quem expiant nunc, mox sacris sint initiaturi. Itaque in præsentiarum primas quasdam sacrorum sophisticorum cerimonias celebrari puta. Principio enim quemadmodum Prodicus iubet, propria tenere nominum significata decet: quod & hospites tibi isti ostendũt. Neq́ enim discere sciebas quomodo homines uocant: cum de his loquuntur. Discere enim uocant et cum quis, quam rem antea non tenebat, assequitur iam: & cum scientiam eius nactus, eadem scientia illam ipsam rem uel cum fit uel cum dicitur considerat: quod rectius intelligere, quàm discere, uoces, quanquam non raro discere uocetur. id uero te latuit quemadmodum isti ostenderunt, idem uidelicet nomen contrarijs rebus ab hominibus attribui, scienti quidem, & nescienti. Simile autem huius est & illud quod in secunda quæstione proposuerunt, interrogantes utra discant homines, an quæ sciunt, an quæ nesciunt. Hæc omnia ludi quidam in disciplinis sunt, ac ludere tecum istos aio. Ludum autem hæc de causa uoco, quia & si quis huius generis multa aut omnia etiam norit; rerum tamen naturas nihilo magis intelliget, ludere tamen ex illa nominum diuersitate homines poterit, quasi apposita tibia prosternens, eorum more qui sedere uolentibus furtim subsellia subtrahunt, & effusius rident, cum uident qui cecidit iacere supinum. Hæc igitur & tu pro ludis accipe. Deinceps autem seria tibi hi tractabunt. ac ego quæ promiserunt ab illis exposcam: nempe quo pacto ad sapientiam impelli quispiam possit. Nunc autem mihi uidentur putasse prius tecum esse iocandũ. Satis ergo hactenus, ô Euthydeme Dionysodoreq́ uobis lusum sit. Ostendite iam quod sequitur. Restat enim ad uirtutis sapien

tiæq; ſtudium hunc adoleſcentulum quonam pacto inducatis. Et dicam principio quid mihi uideatur, & quid ego potiſſimum cupiam audire. Quod ſi imperite & ridicule fecero, ne obſecro rideatis. Facit uos audiendi cupiditas, ut ineptias meas non dubitem apud uos proferre. Continebitis igitur riſum uos & diſcipuli. Tu aũt mihi Axiochi fili reſponde, utrũ omnes bene agere, hoc eſt, bene uiuere cupiamus. An forte quæſtio hæc, ut metuebam, ex eorum numero eſt, quæ ridicula ſunt? Dementis eſt enim, arbitror, talia ſciſcitari. Quis enim eſt omnium, qui bene uiuere non cupiat? Nemo, inquit. Age, inquam, poſtquam bene uiuere uolumus, quo pacto aſſequi licet? Nunquid ſi bona multa nobis ſint? an ineptus eſt quiſquis hoc neget? Sic enim conſtat eſſe. Conſtat inquit. Bona uero ex omni rerum genere quænam ſunt? inquam. An forte neq; id arduum eſt inuentu, nec eleganti homini dubitandum? Quis eſt enim qui neget bonũ eſſe, diuitem eſſe. Nõne? Maxime, inquit. An nõ & ſanum eſſe, inquam, & pulchrum, cæteriſq; corporis dotibus præditum? Certe, inquit. Quinetiam nobilitas, inquam, potentia & in ſua cuiq; ciuitate honores ſunt boni? Et iſta, inquit. Quæ præterea bona, inquam, reſtant? Si dixerimus temperantiam, iuſtitiam, fortitudinem, eſſe bona, nunquid recte dicemus? Dubitet enim forte quiſpiam. Tu uero quid ais? Bona profecto, inquit, dicẽda. Sapientiam uero, inquam, quo in genere locabimus? Bonorum ne? an aliter? In bonorum, inquit, genere. Vide, inquam, ne quid bonorum ratione aliqua dignum prætermittamus. Mihi, inquit, nullum ſane prætermiſiſſe uidemur. Hic ego cogitans paululum, uidemur, inquam, ô Clinia, bonorum omnium maximum poſtpoſuiſſe. Quid hoc? inquit ille. Felicitatem, inquã, quam omnes etiam imperitiſſimi homines ſummum bonum uocant. Vera loqueris, inquit. Et ego rurſus mutata ſententia, riſum ferme, inquã, ô Clinia, hoſpitibus mouiſſemus. Quamobrem inquit. Quoniam cum felicitatem antea poſuerimus, inquam, iterum iam eadem de re loquebamur. Qui iſtud? inquit. Ridiculum porro quod ante poſitũ eſt, ponere rurſus, biſq; eadem recenſere. Qua ratione id ais? Sapientia, inquam, ipſa felicitas eſt, quod quidem uel puer quiuis intelligat. Quod ille cum ob puerilem ruditatẽ admiratus eſſet, & ego admirationem animaduerterem, hunc in modum interrogaui. Nõne ô Clinia, noſti quod periti tibicines optime omnium quod tibiarum uſum attinet, conſequuntur? Aſſenſus eſt. Et eruditi, inquam, grammatici quod literas, tum ſcribendas, tum legendas attinet? Prorſus inquit. Sapientes quoq; gubernatores optatum nauigationis portũ præ cæteris aſſequuntur? Ita eſt. Necnon belli dux ſapiens, quod ad militiam ſpectat, tutius expedit, & cum illo tutius quam cum ignorante militabis? Abſq; dubio, inquit. Et ſapiens medicus ad optatam corporis ualetudinem, inquam, melius quam inſipiens te perducet, tuq; teipſum libentius illi committes? Certe, inquit. An ideo quod putes felicius tibi cum ſapiente, quam cum ſtulto ſucceſſurum? Conſenſit. Sapientia igitur omnibus humanis in rebus, inquam, felices nos efficit. Neq; enim aberrat unquam nec fallitur ſapientia, ſed recte opus peragit aſſequiturq;, alioquin ne ſapientia quidem ſit. Cõuenimus tandem neſcio quo modo ut diceremus, ſapientia præſente felicitate nihil eſſe opus. His uero conceſſis rurſum percontatus ſum, quid de his quę ſupra conceſſa fuerãt, ſentiremus. Confeſſi enim ſumus, inquam, ſi multa nobis bona ſint, bene beateq; nos uiuere. Admiſit. Num beate, inquam, propter præſentia bona uiuimus, ſi nihil proſint, an ſi proſunt? Si proſunt, inquit. An uero conferunt quicquam, ſi habeamus illa duntaxat, non utamur autem? Veluti ſi epulas multas poculaq; habeamus, non ueſcamur autem, nunquid iuuant? Nihil, inquit. Præterea ſi artificibus expoſita ſint præparataq; ſingula ad opus perficiendum, non utantur autem, num propter ipſam ſupellectilis & inſtrumenti copiam bene agant? Ceu ſi fabro parata ſint inſtrumenta omnia, materies item, nihil fabricetur autem, nunquid, inquam, poſſeſſione iuuabitur? Nullo pacto, inquit. Quid uero? ſiquis diuitias & bona quæ diximus omnia nactus, nequaquam utatur, nunquid erit, inquam, ipſa bonorum poſſeſſione beatus? Miníme, ô Socrates, inquit. Oportet itaq; illum, qui beatus futurus eſt, inquam, non ſolum bona huiuſmodi poſſidere, ſed uti. Nihil enim ſola poſſeſſio iuuat. Recte, inquit. Num poſſeſſio uſuſq; bonorum, ô Clinia, inquam, ad beate uiuendum ſufficit? Mihi quidem uidetur, inquit. Vtrum ita dicis, ſi modo quis recte utatur, an etiam ſi non recte? Si recte, inquit. Probe, inquam. Plus eſt enim puto, inquam, cum quis re quapiam abutitur, quam cum omnino non attingit. Illud ſiquidem

malum

Definitio quædã felicitatis ἀ ὄυτυχίας

Sapientia felices nos efficit

malum eſt, hoc nec bonum, nec malum. Nõne ita dicendum? Probauit. Nunquid in effectione, inquam, & uſu lignorum aliud præter fabrilem ſcientiã, ut recte uti ſingulis queas, efficit? Non aliud, inquit. Quinetiam circa uaſa conficienda, rectũ uſum ſcientia præſtat? Annuit. Nõne & circa uſum bonorum quæ ſupra retulimus, diuitiarum ſanitatis, & formæ ipſa ſcientia dux erat, his recte uti docens opusq; dirigẽs? Prorſus, inquit. Non igitur ſucceſſum ſolum, ſed & opus bonum, ut uidetur, in omni poſſeſſione actioneq; hominibus ſcientia præbet. Aſſenſus eſt. An ulla eſt obſecro, poſſeſſionum omnium utilis prudentiam ſapientiamq; citra? Aut uter horum maiorem utilitatem reportat, qui mente captus eſt, cum rebus abundet, cum multa faciat? An qui pauca facit, pauca poſſidet, ſed mentis compos? Hoc ita cogita. Nõne qui pauciora agit, rarius errat? Minus errans, minus agit male? Minus male agens minus eſt miſer? Omnino, inquit. Quo autem pacto, inquam, pauciora facit aliquis? Nunquid ſi pauper eſt, an ſi diues? Si pauper, inquit. Vtrum ſi debilis, an ſi robuſtus? Si debilis, inquit. Vtrum ſi honoratus, an ſi abiectus? Si abiectus, inquit. Vtrum ſi fortis & temperans, an ſi timidus? Si timidus. Nõnne & piger minus efficit, quam promptus ad agendum? Admiſit. Et tardus, quam uelox? hebes uiſu auditu q;, quam utroq; acutus? Omnia hæc inter nos conuenerunt. Ibi uero hunc in modum concluſi. Nulla ex his, ô Clinia, quæ bona nuncupabamus, ſeipſis bona eſſe uidentur. Immo ſic dicendum conſtat, ſi illis inſcitia præſit, eo deteriora eſſe quam illorum contraria, quo uberius improbo duci adminicula ſcelerum ſuppeditare poſſunt. Sin autem prudentia & ſapientia his præſideat, tum denique meliora. Ipſa uero ſuapte quidem natura nulla, nec bona quidem, nec mala exiſtimatione ſunt digna. Videtur, inquit, ita eſſe ut dicis. Quid aliud ex his ſequitur, inquam, quam nihil cæterorum uel bonum eſſe, uel malum? E duobus autem iſtis, ſapientiam quidem bonum, inſipientiam uero malum eſſe? Probauit. Nam quod eſt reliquum conſideremus. Poſtquam beati eſſe affectamus omnes, beati autem efficimur, ut apparuit, ex eo quod rebus utimur, & recte utimur, rectitudinem uero uſus & conſecutionis proſperitatem ſcientia præbet, cæteris omnibus præteriſſis omni ſtudio niti quiſque debet, ut quam ſapientiſſimus fiat. nõnne? Certe, inquit. Exiſtimare præterea quiſque debet à parentibus, à tutoribus & amicis, cæteriſque, illis maxime qui amant, ſeu hoſpites ſint, ſeu ciues hoc expetendum potius quam ingentes opes: exorandos que omnes, ut ſapientiam impartiant. Neque turpe eſt, neque indignum, Clinia, ſapientiæ gratia cuilibet ſeruire, & honeſtis obſequijs unumquenque demereri. Idem ne tu ſentis? Idem omnino, inquit. Probe enim loqui uideris. Si modo, inquam, doceri ſapientia poteſt, nec forte hominibus uenit. Hoc enim inſuper eſt ueſtigandum: neq; dum id inter nos conſtat. Tum ille: Doceri mihi quidem, ô Socrates, poſſe uidetur. Hac ego reſponſione delectatus, belle, inquam, optime uirorum, ac maximo me beneficio affeciſti, longa diſputatione liberans, doceri ſapientia poſſit nec ne. Nunc uero poſtquam tibi doctrina comparari poſſe uidetur, ſola que hæc ex omnibus beatum & felicem hominem reddit, quid aliud quam philoſophandum dicas? Nunquid hoc ages? Maxime, inquit, ô Socrates, quantum id fieri poteſt. Hæc cum libenter audiſſem, exemplar, inquam, ô Dionyſodore & Euthydeme, exhortationis quam uolo, tale, rudibus prolixis que fortaſſe uerbis uix tandem à me collectum habetis. Vter autem ueſtrum uult, idem hoc artificioſe contexens nobis oſtendat: aut ſi hoc non lubet, ſaltem quod orationi meæ deeſt, uos in adoleſcentis gratiam perſequamini. nempe omnem ne ſcientiam, an unam quandam potius parare neceſſe ſit ei, qui uir eſſe bonus beatus que uelit: tum quæ hæc ſcientia ſit. nam, ut principio dixi, uehementer hunc adoleſcentulum ſapientem bonumq; euadere deſideramus. Hæc ubi dixi, ô Crito, iam ad ſequentia intentus eram, obſeruans quale dicendi exordium facerent, qua ue potiſsimum ratione Cliniam ad ſapientiæ & uirtutis ſtudium exhortarentur. Hic qui natu grandior eſt, Dionyſodorus, prior cœpit: ac nos quidem omnes oculis in eum conuerſi eramus, mirificam quandam orationem protinus auditurí: quod etiam contigit. Mirum namque ſermonem, ô Crito, incœpit, dignum qui abs te audiatur, quam belle ſcilicet prouocet ad uirtutem. Dic mihi, ait, ô Socrates, uos que alij, quicunque adoleſcentem iſtum fieri ſapientem uultis, utrum iocamini, an id ſerio a-

 gitis

gitis. Hic intelligens, quod putassent lusum esse sibi, iussis cum adolescente disputare, atque idcirco lusisse & ipsos hactenus, neque seria tractauisse: maxime, inquam, desideramus. Tunc ita Dionysodorus. Vide, ô Socrates, ne quæ nunc asseris aliquando neges. Scio, inquam, haud me negaturum. Quid igitur dicitis? inquit: sapientem fieri uultis? Volumus, inquam. Quid ni? Vtrum, inquit, sapiens nunc est Clinias, an non? Nondum ait, inquam. Est enim minime iactabundus. Vos autem, inquit, sapientem fieri uultis, ignorantem uero esse nequaquam? Admisimus. Ergo quod non est, inquit, hoc fieri cupitis: quod uero nunc est, haud amplius esse. Quod quum audissem, turbatus sum: & ille me turbatum animaduertens, Quoniam, inquit, uultis quod nunc est, non amplius esse: uultis ut uidetur hunc, inquit, interire. Belli uero amici amatores que sunt, qui amatos omni cura studeant perdere? Hæc audiens Ctesippus, amati gratia iniquè tulit: indignatus que, Hospes, inquit, Thurie, ni dictu rusticum sit, palam obiiciam, quod ista docens, mendacium mihi illisq; nefarium indignum que impingas: Cupere nos scilicet illum interire. Hic Euthydemus ad Ctesippum conuersus: Videtur, inquit, tibi fieri posse ut aliquis mentiatur? Per Iouem, inquit: nisi fortè insanio. Qui uero mentitur, inquit, rem ipsam qua de sermo est dicit, an non dicit? Dicit, inquit. Si rem ipsam dicit, haud aliud quicquam dicit præter id quod dicit. Quo nam pacto, Ctesippus inquit, posset? Nunquid una quædam res est, inquit, quam dicit ab aliis diuersa? Prorsus, inquit Ctesippus. Nonne qui illam dicit, id quod est profert? Ita. Enim uero quicunque quod est, quæ ue sunt dicit, uera dicit. Quamobrem Dionysodorus, si quæ sunt dicit, uera prædicat, neque quicquam aduersus te mentitur. Ita, inquit Ctesippus. Verum qui hæc loquitur, ô Euthydeme, non ea quæ sunt dicit. Ad quem Euthydemus. Non existentia non sunt? Non, ait. Nusquam uero quæ non sunt, existentia sunt? Nusquam. Fieri ne potest, ut aliquis circa ea quæ non sunt quicquam agat, ut illa faciat aliquis existentia nusquam? Nequaquam mihi uidetur, Ctesippus ait. Quum rhetores ad populum concionantur, nihil ne agunt? Agunt aliquid. Si agunt, ergo & faciunt. Sequitur. Ergo ipsum dicere, agere est & facere. Consensit. Nullus igitur non existentia dicit: faceret namque aliquid: tu uero, inquit, confessus es impossibile esse, ut aliquis non existentia faciat. Quapropter secundum orationem tuam falsa nullus loquitur. Immo uero si loquitur Dionysodorus, uera & existentia loquitur. Sic Euthydeme est, Ctesippus inquit. Nam existentia quidem dicit, non tamen ita ut se habent dicit. Qui uero isthuc ais Ctesippe? Dionysodorus inquit. Sunt ne qui res ipsas ut habent se dicant? Sunt certe, respondit ille, uiri boni præclari atque ueridici. Quid porrò? inquit ille, bona nónne bene se habent? mala contrà, male? Probauit. Bonos autem & præclaros uiros, inquit, fateris res ipsas sic, ut habent eloqui? Confiteor, inquit. Ergo boni uiri ô Ctesippe, male mala dicunt. siquidem ut sunt, enunciant. Maxime profecto, inquit, & de malis hominibus male. Quorum de numero ne sis, cauendum est tibi, si mihi credis, ne boni uiri male de te loquantur. Hic Euthydemus. Nunquid, inquit, & magnos magne, & calidos calide? Summopere, inquit Ctesippus. Et de frigidis frigide loquuntur, aiuntq; differere frigide. Ibi Dionysodorus, conuitiare Ctesippe, inquit, conuitiare. Non per Iouem Dionysodore, inquit: nam te diligo, immo & amice moneo, & persuadere contendo, ne adeo in nos inuehare, ut me dicas cupere eos perditos, quos habeo charissimos. Ego uero ut accēsos intellexi, cum Ctesippo iocatus: decet, inquam, Ctesippe, ut mihi uidetur, ab his hospitibus quæ dant accipere, si modo impertire quicquam uelint, & non de nominibus altercari. Nam si ita perdere sciunt homines, ut è malis & imprudentibus probos prudentes que faciant, seu ipsi perditionis eius inuentores sunt, seu ab alio didicerunt, ut pro malo homine restituere possint bonum. patet autem eos scire: dixerunt enim artem nuper sibi comparatam, qua bonos ex malis homines faciant. Si hoc, inquam, sciunt, permittamus utique ut sic adolescentulum perdant, modo sapientem efficiant, immo etiam nosipsos illis ita curandos tradamus. Quod si uos iuuenes reformidatis omnes, in me certe uelut Care quodam, artem suam pericliten tur. Ieuius seni discrimen est. Me igitur Dionysodoro huic, quasi Medeæ Colchidi, dedo, ut dissoluat, & si uelit elixet, uel aliud quodcunque exemplum in me ædat, modo uirum efficiat bonum. Ctesippus quoque, ego item, ô Socrates, inquit, hospitum uoluntati me-

ipsum committo: & si me magis etiam quàm nunc excoriare uelint, excorient, modo pellis mihi mea non in utrem, ut Marsyæ, sed in uirtutem uertatur. Ac Dionysodorus quidē hic ipsi me succensere putat, ego uero minime succenseo, sed oppugno, quæ in me dixit non recte. Tu uero Dionysodore, quod reclamo, ne conuitiū putes. Aliud est enim contradicere, aliud cōuitiari. Hic Dionysodorus: Quæso, inquit, num ita de contradicendo loqueris, ut contradicere omnino aliquid esse putes? Maxime quidem, inquit Ctesippus. An uero tu nō putas? Atqui nunquam, inquit Dionysodorus, ostendes, ubi alterum alteri audiueris contradicentem. Vera loqueris, inquit. Sed nunc audiamus ecquid Ctesippum tibi Dionysodore contradicentem ostendam. Hoc igitur, inquit, nobis promittis? Prorsus, inquit. Sunt ne, inquit, unaquaque de re sermones rationesq;? Sunt, inquit. Num ut est unaquæque res, an ut non est? Vt est, inquit. Si recordaris, inquit, Ctesippe, paulo ante monstrauimus neminem quod non est dicere. Quod enim non est, nullū posse dicere constat. Quid tum, inquit Ctesippus. An prohibet, quo minus ego & tu contradicamus? Tum ille, Vtrum, inquit, contradiceremus, si eiusdem utique rei rationem cogitemus? An non idem potius loqueremur? Consensit. An si neuter, inquit, quod res est dicat, contradicimus? an potius rem omnino non tenemus? Id quoq; admisit. Num, inquit, cum ego quod res est dico, tu uero aliud dicis, tunc demum contradicimus? an potius cum ego quod res est, tu quod omnino res non est, dicis? Eritq; ut non dicens contradicat dicenti? Ad hæc Ctesippus obmutuit. Ego autem miratus quæ dicebātur: Qua, inquam, ratione istud Dionysodore ais? Equidem cum sermonem huiusmodi sępenumero è multis audiuerim, semper admirari soleo. hunc siquidē Protagoræ sectatores, & his antiquiores, frequenter usurpare consueuerunt. Mihi uero semper mirabilis usus est, taliscq; qui & alios & seipsum peruertat. Reor autem ueritatem ipsius me nunc abs te potissimum auditurum. Num enim istud uult, ut falsa dicere impossibile sit, oporteatq; illum qui loquitur, aut uera loqui, aut omnino non loqui? Asseruit. Vtrum falsa, inquam, loqui quidem impossibile est, opinari uero falsa possibile? Ne opinari quidem, inquit. Ergo nulla est, inquam, falsa opinio. Nulla prorsus. Neq; insciti a, inquam, neque hominēs insciī: quid enim non insciti a sit, siquidem falli rebus possibile est? Omnino, inquit. Istud autem non est, inquam. Non certe, respondit ille. Confabulandi ne gratia, ô Dionysodore, hæc inducis, inquam, ut mirum aliquid inferas? An reuera nullus tibi hominum inscius esse uidetur? Tu uero, inquit, refelle. An refelli quicquam potest, inquam, si ut tu dicis, mentiri nemo potest? Non potest, inquit Euthydemus: nec illud Dionysodorus iussit, ut refelleres. quo enim pacto quis quod non est, iubeat? Ego uero Euthydeme, inquam, scita hæc atque præclara haud admodum sanè disco, sed obiter attingo. Erit igitur onerosum fortasse quod rogabo, sed ignosce obsecro. Vide amabo, si neque mētiri quisquam potest, neq; opinari falsa, neq; inscius esse, nemo etiam dum agit, aberrare quicquam potest. Neq; enim ab eo quod agat, aberret. Nunquid ita dicitis? Ita plane, inquit. Hæc est, inquam, grauis illa quæstio. Si enim non erramus unquam, neq; agendo, neq; loquendo, neq; etiam cogitando, quidnam uos huc docturi uenistis? An non suprà prædicabatis, uos præ ceteris omnibus, optime posse uirtutem tradere unicuiq; uolenti? Vsqueadeo, ô Socrates, Cronus ille es, inquit Dionysodorus, ut quæ à principio diximus, reminiscaris nunc: & si quid superiori anno dixerim, nunc quoq; sis recordaturus: his autē quę in præsentia dicta sunt, quid sis responsurus, habes nihil. Quia difficilia sunt, inquam, haud iniuria. Sunt enim à sapientibus profecta. Equidem & ei quod postremo dixisti, respondere difficillimum est. Cum enim dicis non habere me quod respondeam Dionysodore, quid potissimum inferre uis? An uidelicet quod non habeam quo eam orationem conuincam? Dic enim quid aliud uerbum istud sibi uult, quod non habeam quod orationibus istis per me respondeatur. Num tu aliud dicis, inquit, quàm difficile esse respondere? Nempe respondе. An prius quàm tu respondeas, inquam, Dionysodore? Quid, non respondes? ait. An par est? inquam. Par, inquit. Qua ratione? inquam. An fortè quia ad nos disserturus aduenis, nostriq; quando respondendum sit, quando non sit, ideoq; nunc respondes nihil, quod respondere non decet? Ad hæc ille: Nugaris, inquit, ô Socrates, atq; respōdere negligis. Sed ô bone uir, obsequere, & responde ei quem ipse sapientem esse fateris. Parendū est, inquam, sic enim decet, imperitanti. Interroga igitur.

Vtrum, inquit, animam habent, quæcunq; intelligunt aliquid? an & anima carent? Habent, inquã. Nosti ne, inquit, uerbum ullum aliquod animã habens? Nullũ ego profecto inquã. Cur itaq; nuper interrogabas, uerbũ quid sibi uellet? Nõ ob aliud, inq;, nisi ob igna uiam meam, quæ errare coegit. Fortasse uero non erraui, sed recte locutus sum, cum uerbis cogitationẽ tribuo. Tu uero utrum errasse me dicis, necne? Si enim non erraui, neq; tu nunc redargues, sis licet sapiens, nec habes quod opponas. Sin autem erraui, ne sic quidem recte tu loquere, quando dicis errare posse neminem. Atq; hæc quidem nõ aduersus illa quæ anno superiori dicebas, nunc adduco. Sed uidetur mihi, ô Dionysodore Euthydemeq;, sermo hic eodem reuolui: & nunc etiam, ut & quondã solebat fieri, cum deficiat cadere. Quod quidem ut ne ipsi accidat, ab illa arte uestra, licet circa acriorem sermonum diligẽtiam admirabili, nondũ uidetur esse prouisum. Hic Ctesippus, mira dicitis, inquit, ô uiri Thurij, siue Chij, seu quodcunq; aliud agnomen uendicare lubet: quibus delirare perinde est. Ego autem ueritus ne ad contumelias deueniretur, Ctesippum rursus sic mitigaui: Eadem tibi, inquam, ô Ctesippe, nunc dico quæ Cliniæ quoq; dicebam. Nescis enim quàm mirabilis sit horum hospitum sapientia. Nolunt autem nobis illam ostendere prorsus, sed Protei Ægyptij illius sophistæ more præstigijs quibusdã fallunt. Menelaum igitur imitemur, neq; mittamus antè quàm aperiant, quid animi gerant. Pulcherrimum enim quiddam exhibebunt puto, si uere proferant. Quapropter exhortemur, atq; uotis supplices exoremus, ut exhibeant. Sed exponendum rursus uidetur, qualem studiorũ formam ab illis requiram. Conabor hinc ubi suprà destitimus, continuare sermonem, si quo pacto eos prouocem, ut mei miserti, qui tam grauiter occupor, rem deinde serio tractẽt. Tu uero Clinia mihi dic, ubinam orationem abruperimus. nam, ut ego arbitror, hic hæsimus, ubi philosophandum esse confitebamur. nónne? Profecto, inquit. Philosophia uero scientiæ acquisitio est? inquam. Certe, inquit. Quam itaq; potissimũ adipisci scientiam decet? inquam. nónne, ut summatim dicã, illam quæ nobis prodest? Illam ipsam, inquit. An ea scientia maxime nobis prodesset, si sciremus quibus in terris aurum multũ effoditur? Vtiq;, inquit. Atqui dudum id confutauimus, quia nihilo magis prodesset scientia ista, etiam si absq; labore tellus effodiatur, aurum eruatur, uel etiam si in aurum omnia uertantur, dum uti auro nescimus, non recordaris? Recordor, inquit, ac maxime quidem. Neq; ulla ullius rei scientia, siue nummularia, siue medicina, siue quecunq; alia utilis est, inquã, si facere tantum docet, uti autem non docet. Nónne? Ita prorsus, inquit. Adeò, inquam, ut siqua scientia immortales nos efficeret, uti uero immortalitate non doceat, inutilis sit prorsus, siqua superioribus fides est. Ita nobis hæc omnia uidebantur. Hac igitur, inquam, scientia ingenue puer opus est, in qua operis & effectio & usus conueniant. Apparet, inquit. Permultum igitur inter lyrarum fabros interest, & scientiam pulsandæ lyræ assequutos. Alia enim ars quæ facit, alia quæ utitur his rebus. Nam ars quæ fabricat lyram, & quę lyram pulsat, longe inter se differunt. an non? Sic est, inquit. Neq; rursus, inquam, tibiarum effectrice opus est. Ea siquidem ab illa quæ utitur, differt. Sanè, inquit. Num forte, inquam, componendæ orationis quærenda facultas, ut beatus euadas? Non arbitror, inquit. Quænam te ratio mouet? inquam. Noui equidem, inquit, quosdam orationum autores, qui orationibus hisce quas condiderunt, uti perinde sciunt, ac lyris fabri lyrarũ, qui in aliorum usum lyras construxerunt, quas & qui illis utuntur, facere nesciunt. Constat similiter & circa orationes aliam esse artem quæ condit, aliam quæ conditis utitur. Euidentissimo argumento ostendisse uideris, inquam, artem illorum qui componunt orationes ad beatitudinem nequaquã sufficere. quanquam sperabam hoc in genere scientiam quam iam diu quærimus, inuenturos. Etenim isti orationum autores Clinia quoties appellaui supra mortales cæteros sapientes uidentur, ipsaq; eorum ars diuina penitus atque excelsa. Neq; mirum. Est enim incantatoriæ illius pars quædam illa haud multo inferior. Incantandi porrò facultas, uiperarum, aranearum, scorpionum, cæterarumq; ferarum, atque morborum mitigatio est. Oratoria uero iudicum, concionatorum, aliarumq; turbarum oblectamentum quoddam & delinitio. An uero tu aliter sentis? Non aliter, inquit: sed ita prorsus ut ais. Quò ergo nos uertemus? inquam, & quam ad artem? Ambigo, inquit. At ego inuenisse arbitror, inquam. Quam? Imperatoria ea potissimum uidetur, quæ beatum adipiscentem facit. Mihi uero non uidetur, inquit.

Quã

Quamobrẽ, inquã. Quia uenatoria quædam hominũ ars, inquit, esse uidetur. Quid tum? inquã. Quia nemo, inquit, uenator uenationis opus ulterius porrigit, q̃ ad uestigandum capiendumq; postq̃ comprehenderunt, uti nequeũt. sed & qui canibus uenantur, & qui piscantur, prædam coquis exhibent. Geometræ, item astronomi, logistæ, uenatores quidam sunt. neq; enim figuras descriptionesq̃ faciunt ipsi, sed cum sint, adinueniunt. Cum itaq; uti illis ipsi nesciant, uenentur aũt solum, quicunq; illorum mente capti non sunt, sua inuenta dialecticis præbent, ut illi his utãtur. Eia pulcherrime & sapientissime Clinia, inquam, sic est? Ita prorsus, inquit. Atq; eadem ratione duces exercitus, postq̃ uel urbẽ, uel exercitum occuparunt, uiris ciuilibus prædam & spolia tradunt. Nam ipsi his quæ cõprehenderunt, uti nesciunt, quemadmodum aucupes, qui postq̃ ceperunt coturnices, nutritoribus tribuunt. Si itaq; ea arte indiges, quæ uel faciẽdo, uel uenãdo quęsitis, uti nesciat, beatosq̃ efficit possidentes, aliam quærere q̃ militarẽ oportet. CRIT. Quid ais ô Socrates? nunquid adolescẽtulus ille talia dixit? SOC. Non putas Crito? CRIT. Non per Iouẽ. nam reor illum, si talia dixit, neq; Euthydemi, neq; alterius cuiuslibet hominis disciplina ulterius indigere. SOC. Forte uero Ctesippus hæc dixit, ego uero non memini. CRIT. Quis Ctesippus? SOC. Saltem hoc memini, neq; Euthydemum attulisse hæc, neq; Dionysodorum. Sed, ô beate Crito, suspicor præstantiorem quempiam uirum præsentem hæc dixisse. nam hæc me audiuisse non dubito. CRIT. Per Iouem, ô Socrates, excellentior aliquis ista protulisse uidetur. Verum post hæc quam tandem artem scrutati estis? Inuenistis ne quam quærebatis? an non? SOC. Quæris an inuenerimus? Ridiculum quiddam accidit. Etenim puerorum more, qui galeritas siue alaudas insequuntur, uehementi quodam affectu singulas scitãtias persequebamur, ac semper quamcunq; capere nos è uestigio putabamus, fallebat nos, repente q̃ subterfugiebat. Quid enim multas enumerem? Regiam artem aggressi sumus, contemplati esset, nec ne quæ beatos faciat. Sed uelut in labyrinthum delapsi, dum prope finem esse iam sperabamus, retrogressi ad principium rursus reuertebamur, eodem modo affecti quo principio disputationis eramus. CRIT. Quo pacto hoc accidit? SOC. Dicam. uisa nobis regia facultas est eadem esse cum ciuili. CRIT. Qui nam? SOC. Cum res militaris ac facultates omnes reliquæ, operum suorum imperium ciuili arti submittere uiderentur, utpote quæ sola uti sciat, nihil nobis impedimẽto fore putauimus, quo minus hæc esset quam quærebamus, causa recte rempublicam administrandi, & secundum illud Æschyli, puppi sola ciuitatis præsidens, & gubernacula totius tenens, omnibus dominans, omnia utilia reddens. CRIT. An non recte uisum uobis est Socrates? SOC. Ipse iudicabis Crito, si audias quæ deinceps contigerũt. Rursus enim hunc in modum quærebamus. Age, ars illa regia omnibus præsidens, opus aliquod efficit, an non? Omnino aliquod, consensimus omnes. Nónne enim & tu hæc Crito concederes? CRIT. Absq; dubio. SOC. Quod ergo illius opus esse diceres? Vt si te rogem, Medicina dum dominatur omnibus quorum domina est, quod nam opus exhibet? An non sanitatem protinus responderes? CRIT. Vtiq;. SOC. Agricultura item uestra, dum omnibus quorum est domina dominatur, quod opus facit? Alimentum è terra porrigit, inquies? CRIT. Equidem. SOC. Regia igitur facultas, cum omnibus quorum est domina dominetur, quod opus explet? Forte non est in promptu. CRIT. Non Hercle ô Socrates. SOC. Neq; nobis ô Crito, sed hoc saltem nosti, si hæc ea est quam exoptamus, utilem esse oportere. CRIT. Summopere. SOC. Nónne igitur boni aliquid afferre nobis eam necesse est? CRIT. Est omnino. SOC. Bonum autem nihil esse aliud quàm scientiam quandam, ego & Clinias consensimus? CRIT. Ita certe dicebas. SOC. Opera uero ciuilis quidem gubernationis, cum multa alia hæc esse uel maxime unusquisq; fateatur, diuites facere ciues, liberos & concordes. Hæc autem omnia neq; bona, neq; mala apparuerunt. Oportet autem eam ut cõstitit, sapientes efficere, scientiamq; tribuere, si modo ea futura sit quæ prosit & beatos efficiat. CRIT. Vera narras. Sic enim tunc inter uos constitit, ut ipse recensuisti. SOC. Nunquid regia disciplina sapientes homines bonosq; facit? CRIT. Quid prohibet Socrates? SOC. Num & omnes, & in omnibus bonos, omnemq; scientiam ipsa præbet? coriariã, fabrilem, & reliquas uniuersas? CRIT. Haud equidem arbitror, ô Socrates. SOC. At quam scientiam? & in qua re iuuabimur? Operũ quidem illorum quę neq; bona sunt, neq; mala, opificem ipsam esse haud oportet. Scientiam uero aliam præbere nullam

quàm

quàm ipſam ſeipſam decet. Dicamus igitur quænã hæc ſit, & à quo iuuemur. Vis ne eam dicamus ô Crito, qua bonos facere cæteros poſſumus? CRIT. Volo equidẽ. SOC. Boni quò conducent? quóue utiles erunt? an dicemus quod alios faciẽt bonos? & illiſpi alios item? quo aũt boni ſint, nuſquã apparent, poſtq illa quæ ciuilis artis opera dicunt, reiecimus? planeq quod prouerbio dicitur, louis Corinthus accidit, atq ut ſuprà dixerã, æquo interuallo, imò etiam longiori q̃ antea ab eius artis inuentione diſtamus, quæ præſtare nobis beatitudinẽ ualeat. CRIT. Per louẽ ô Socrates, in ambiguitatẽ plurimã incidiſſe uidemini. SOC. Ego quidem ô Crito, cum in hanc dubitationem merſus eſſem, q̃ alta potui uoce protinus exclamaui, hoſpites illos tanq̃ Caſtorem & Pollucem louis filios ſuppliciter obſecrãs, ut nos, me ſcilicet & adoleſcentulũ ipſum è turbulenta fluctuatione ſermonum eriperent, iocisq̃ omiſſis, ſeria diſputandi ratione nobis oſtenderẽt quæ potiſſimum ſcientia ſit, quam adepti quod uitæ ſupereſt, feliciter tranſigamus. CRIT. Nunquid monſtrare uobis Euthydemus uoluit? SOC. Quid ni? Magnifice nimiũ ô amice, hunc in modũ affari cœpit. Vtrum te, ô Socrates, hanc quã iampridẽ quæritis ſcientiam, doceam? inquit, an habere ipſam te oſtendã? O beate uir, inquã, nũquid hoc potes? Valde, inquit. Oſtẽde igit̃, inq̃, me habere. facilius enim mihi iſtud, q̃ denuo hac in ætate diſcere. Dic age, inquit, ſcis ne quicq̃? Scio equidem multa, inquã, ſed parua. Sufficit, inquit. putasne aliquid eorum quæ ſunt, idipſum quod eſt, non eſſe? Nullo pacto, inq̃. An nõ ſcire te aliquid aſſeris? inquit. Profecto. An nõ es ſciẽs, ſi modo ſcis? Sum equidem, ſed illius ipſius quod ſcio. Nihil refert, inquit. Non neceſſe eſt ſcire te omnia, ſiqua eorum quæ ſunt ſcis. Non per louem, inq̃, quandoquidem & alia multa minime ſcio. Si quid neſcis, inquit, es neſcius? Illius ipſius, inquã, ô amice, quod neſcio. Nihilominus neſcius es, inquit, qui paulo ante ſcium te eſſe prædicabas. Atq ita fit, ut ille ipſe ſis qui & es, & rurſus nõ ſis, ſimul & ſecundum eadem. Eſto, inquam, Euthydeme. Nam, ut prouerbio fertur, Belle omnia dicis. qua igitur ratione, ſcientiam illam quam quærimus, habeo? quia uidelicet impoſſibile eſt, eſſe idem atq nõ eſſe. Vnde ſi unum quiddã ſcio, cuncta ſcio. neq enim eſſe poſſum ſcius ſimul & neſcius. quod ſi omnia ſcio, illam quoq ſcientiam habeo. An nõ ita loqueris? & hoc eſt illud ſapiẽs? Ipſe te redarguis, inquit, Socrates. Quid uero Euthydeme tibi, inquam, nónne idem contigit? nam mihi quidem non multũ moleſtum eſt, quod & tecum unà & cum Dionyſodoro hoc lepido capite patiar. Dic mihi, nónne & uos quædam ſcitis, quædam neſcitis? Minime quidem, ô Socrates, Dionyſdorus inquit. Quid dicitis, inquam, an nihil ſcitis? Immo ſcimus, inquit. Omnia itaq ſcitis, ſi aliquid ſcitis. Omnia certe, & tu quoq ſcis omnia, ſi unum aliquid ſcis. Prò Iupiter, inq̃, mirabile dictu, & ingens hoc bonum. Num & cæteri omnes ſciunt omnia? uel nihil? Non enim dicendum uidetur, ſcire eos aliqua, neſcire alia, atq ita ſciẽtes eſſe ſimul & neſcientes. Quid ergo dicemus? Omnes, inquit, planè ſcire omnia, ſiquid unum ſciunt. Dij boni, inq̃, nũc demum Dionyſodore ſerio loqui mihi uidemini, & uix tandem ut ſerio ageretis, nũc impetraui. Ipſi reuera ſcitis omnia? & fabrilẽ uidelicet artẽ & coriariã? Omnia prorſus, inquit. Nunquid & neruis ſuere ſcitis? Certe, inquit, & calceos quidem. An, inquam, & ſtellarum numerum, & arenæ? Et iſta, inquit. Putas nos iſta concedere, inquã? Hic Cteſippus reſpondens: Coniecturam, inquit, ô Dionyſodore, nobis aliquam talem adducite, qua uos uera loqui cõijciamus. Qualem? inquit. Scis, inquit, quot dentes Euthydemus habet? atq Euthydemus quot tu habeas cognoſcit? Nõ tibi ſat eſt, inquit, quod omnia ſcimus, audiſſe? Minime, inquit, ſed unum hoc tantũ nobis oſtendite, quod uera loquamini. Nam ſi dixeritis quot dentes habet uterq, nobisq poſtea numerantibus, uera dixiſſe deprehendemini, cætera quoq uobis credimus. Illi uero cum mordere Cteſippum exiſtimarent, reſpondere aliud noluerunt, niſi quod ſcirent omnia, de ſingulis à Cteſippo interrogati. Cteſippus ſiquidem aperte de unaquaq re, uel minimis quibuſque etiam turpiſſimis ſciſcitatus eſt, num ſcirent, quòd fidem illis non haberet. Illi autem forti animo pariter cõtrà reſponderunt ſe omnia intelligere, inſtar aprorum qui contra ictum nituntur. Quamobrem ipſe quoq ô Crito, coactus ſum denicq Euthydemum interrogare, an etiam ſaltare Dionyſodorus ſciret. Ille uero conſenſit. Non tamen, inquam, ſuper enſes humi inclinato capite trãſilire, & ſuper rotã uolui, tã grandis natu. Eo' ne ſapientiæ promouit? Nihil eſt, inquit, quod neſciat. Tum ego: Num omnia nũc duntaxat cognoſcitis? an & ſemper? Et ſemper.

Prouerbiũ

Prouerbiũ

Num

Num à tenera ætate ſtatim q̃ nati omnia cognouiſtis? Omnia, reſponderunt ſimul uterq. Nobis utiq res incredibilis uiſa eſt. Tunc Euthydemus, Non credis, ô Socrates? Excepto hoc inq̃, quod uerisimile eſt uos ſapientes eſſe. At ſi mihi uoles reſpondere, inquit, oſtendam te quoq hæc mirabilia confitentem. Gratiſſimum ſit, ſi huius me conuincas: ſi enim cum eſſem ſapiens, neſciui hactenus, tuq oſtendes, & ſcire me omnia, & ſciuiſſe ſemper, quod maius in uita lucrum nanciſci poſſem? Reſponde iam, inquit. Tanquam reſponſurum, inquã, interroga. Nunquid alicuius ſcius, inquit, es ô Socrates, an nullius? Alicuius, inquam. An eodem ſcis quo ſcius es, an alio quopiam? Quo ſcius ſum. Arbitror enim te animam dicere. Hanc ne intelligis? Nónne te pudet, inquit, ô Socrates, dum interrogaris uiciſſim interrogare? At quid faciam, inquam? Faciam equidem utcunque iuſſeris, cum quod quæris, ignorem. Iubes autem ut reſpondeam quidem, non interrogem. Cogitásne quoquo modo, inquit, id quod quæro? Equidem, inquam. Ad iſtud ergo reſponde quod cogitas. Quid, inquam, ſi tu alia mente interroges, alia ego reſpõdeam, cum aliud quàm tu conceperim, ſatis ne tibi factum putabis, ſi nihil ad rem ipſam reſpondero? Mihi quidem ſat erit, inquit, tibi non, ut arbitror. Tum ego, Per louẽ non priùs reſpondebo quàm audiam. Non reſpondes, inquit, ad ea ſemper quæ mente concipis: quia nugaris Socrates, & rudior es admodum quàm oportet. Agnoui tunc illum mihi iam ſubiratum, quòd uerba quibus me irretire ſtudebat, diſtinguerem. Venit mihi præterea in mentem Conni, qui ipſe quoque ſæpe mihi indignatur, quotiens ei non cedo: deinde me ſpernit uelut rudem. Poſtquam igitur cogitaui horum doctrinæ me tradere, arbitratus ſum obſequi oportere, ne quis eorum me ut ineptum & indocilem reſpuat. Quocirca & illi inquam, ſi tibi ita Euthydeme uidetur agendum, ita agatur. Tu nam que me multo melius diſputandi rationem intelligis, cum artem hanc teneas, ego uero ſim rudis. Ideoq interrogaiterum ab initio. Reſponde rurſus, inquit. Vtrum ſcis aliquo quæ ſcis, an nullo? Anima, inquam. Hic, ait ille, plus quàm rogatus, reſpondet. Non interrogo quo ſcias, ſed utrũ ſcias aliquo, necne. Ego ad hæc: Plus quàm decebat propter imperitiam meam reſpondi. Sed ignoſce mihi obſecro. Reſpondebo iam nunc ſimpliciter, quòd ſcio aliquo ſemper quæcunq ſcio. Vtrum, ait, hoc eodem ſemper, an tum hoc, tum alio? Semper, inquam, quando ſcio hoc ſcio. Hic ille. Nondum præuaricari deſinis? Ne fortè, inquam, id quod ſemper dicitur, nos falleret, ita reſpondi. Non nos, inquit, dicas, ſed te. Sed reſponde, utrum ſemper hoc ſcias. Semper, inquã, poſtquam ipſum quando, oportet ſubtrahere. Nónne ſemper hoc ſcis? ſemper autem ſciens utrum aliqua hoc ſcias quo ſcis, aliqua alio: uel hoc ipſo omnia? Hoc, inquam cuncta quæcunque ſcio. Hic rurſus tranſgrederis Socrates. Excipiatur, inquam, quod dictum eſt, quæcunque ſcio. Vt excipias, inquit, nihil poſtulo, imò reſponde, poſſes ne omnia ſcire, niſi ſcires omnia? Monſtrum eſſet hoc, inquam. Adiſce nunc iam ait, quicquid lubet. Cuncta namq ſcire fateris. Sic uideor, inquam, poſtquam nullius momenti eſt quod dicitur, quæcunque ſcio, omnia autem ſcio. Nónne & ſemper confeſſus es ſcire hoc quo ſcis, ſiue quando ſcis, ſeu quomodocunque placet. Semper enim ſcire es confeſſus, ac omnia ſimul. Conſtat ergo quod puer ſciebas, & quando genitus es, & quando natus, imò & antequam naſcereris, & ante cœli terræq ortum ſciſti omnia, ſi modo ſemper ſcis, ac per louem ſemper ſcies, & omnia, ſi uoluero. At uoles, inquã, honorande nimium Euthydeme, ſiquidem omnino uera dicis. Sed poſſe te non multum confido, niſi idem tecum uelit frater iſte tuus Dionyſodorus. ſic enim fortè ualebis. Dicite porrò. Cætera quomodo uobis non concedam, neſcio, tam mirabili atque noua ſapientia prædìti eſtis, quo minus ego omnia ſciam, quãdoquidem uos aſſeritis. Talia quædam qua ratione ſcire me dicam Euthydeme? quod uidelicet boni uiri iniuſti ſint. Dic enim mihi, ſcio ne iſtud, an neſcio? Scis utiq, inquit. Quid, inquam. Quod uiri boni iniuſti non ſunt. Iampridem ſciebam hoc, inquam. Verum non iſtud quæro, ſed quod iniuſti ſunt uiri boni, quando didici? Nuſquam, Dionyſodorus ait. Non ergo, inquam, hoc ſcio. Tunc Euthydemus ad Dionyſodorum conuerſus ait: Sermonem deſtruis, apparebitq iſte ſi ne ſciat, ſciens ſimul & neſciens. Dionyſodorus quidem erubuit, ſed ego. Tu uero quid ais Euthydeme? non uidetur tibi frater tuus uera loqui, quum nouerit omnia? Frater ego ſum Euthydemi, Dionyſodorus ait. Mitte iſthæc, inquam, ô bone uir, dum me Euthydemus doceat, quod ſciam uiros bonos iniuſtos eſſe, neq hanc mihi doctrinam inuideas.

Fugis

Fugis ô Socrates, ait Dionysodorus, neq; uis respõdere. Non iniuria, inquam, fugio: nam
Hercules ad uersus hydrã sophisticam & cancrũ sophistã
cum alterutro uestrum sim imbecillior, cur non duos fugiam? Hercule quidẽ multo sum imbecillior, qui pugnare simul nõ ualuit aduersus hydram sophisticã, cui propter sapientiam pro uno sermonis capite amputato, multa repullulabant, ac etiã aduersus cancrum sophistam quendam ex mari aduentantem, & nuper, ut arbitror, aduectum naui: à quo cum Hercules ad sinistram angeretur, uerbisq; acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxilium implorauit, qui summopere illi succurrit: meus aũt Iolaus Patrocles si uenerit, longe aliter faciet. Respõde autem, inquit Dionysodorus, post quã ipse hæc prædicas, utrũ Iolaus Herculis magis nepos q; tuus fuerit. Operæpretium fore arbitror, ut tibi respondeam Dionysodore. Neq; enim desineres sciscitari, & propter inuidiam quandam interturbare, ne Euthydemus sapiens illud me doceat. Respõde igitur, inquit. Respõdeo, in quam, Iolaum Herculis nepotem fuisse: meum autem, ut uidetur, nequaq;. Neq; enim pater ipsi Patrocles fuit frater meus, sed aliquis nomine proximus Iphicles Herculis frater. Patrocles autem, inquit, tuus? Nimirum, inquam, sed ex matre eadem, non patre. Frater ergo tibi est, inquit, & non frater. Non eodem ex patre, inquã, uir optime. Illius enim pater Chæredemus, Sophroniscus autem meus. Pater autẽ, inquit, erat Sophroniscus atq; Chæredemus? Omnino, ille meus, hic suus. Nónne Chæredemus alius quàm pater erat? Alius scilicet q; pater meus. Nunquid pater erat, cum alius quàm pater esset? an tu idem es quod lapis? Verebar, inquã, ne idem te asserente uiderer. Mihi uero nõ uideor. Nónne igitur alius es quàm lapis? Alius certe. Quòd si alius es quàm lapis, non es lapis. Et si alius q; aurum, nõ es aurum. Sic est, inquam. An nõ eadem ratione Chæredemus quum alius sit quàm pater, pater non erit? Videtur, inquã, non esse pater. Ad hæc Euthydemus adiecit: Haud pater est Chæredemus: rursusq; & Sophroniscus cum alius sit q; pater, non est pater. quapropter sine patre es ô Socrates. Sermonem uero suscipiens Ctesippus, intulit. Pater autem uester cum eadem sibi contigerint, alius est quàm pater meus. Longe abest Euthydemus ait. Num idem? Idem sanè. Non consentirem. Sed utrum meus Euthydeme pater est duntaxat, an & cæterorum hominum? Et cæterorum insuper. Nunquid putas eundem hominem patrem existentem non esse patrem? Putaram equidem, Ctesippus inquit. An & aurum, inquit, aurum existens, nõ esse aurum? & hominem existentem
Prouerbiũ
hominem non esse? Tum Ctesippus, non ut ferũ, Euthydeme, linũ lino connectis. Rem grauem dicis, si pater tuus, pater est omnium. Est tamen. Vtrum hominum duntaxat, an equorum etiam cæterorumq; animalium omnium? Omnium prorsus. An & mater tua, mater omnium? Et mater. Ergo tua mater echinorum marinorũ mater est. Et tua, inquit. Et tu rursus frater es gobiorum, catulorum & porcellorũ. Et tu, inquit. Quinetiam tibi pater est canis. Et tibi insuper. Hic Dionysodorus. Si mihi respondere Ctesippe uolueris, faciam ut ista cõcedas. Dic age, est tibi canis? Et molestus admodum canis, Ctesippus ait. Habet catulos? Tales habet multos. An nõ illorum pater est canis? Prorsus. Signa namq; uidi ex quibus illorum patrem esse conijcio. Nónne tuus est canis? Est. Nónne igitur pater existens, tuus est? Quare tuus pater sit canis, tuq; catulorũ frater. Sed nequid Ctesippus puer obijceret, repente adiecit Dionysodorus. Paulum quid ultra responde. Canem hunc uerberas? Arridens Ctesippus ait, uerbero, te autem nequeo. An non igitur tuum patrem uerberas? Longe, respondit, iustius esset ut patrem uestrum uerberarem, qui disciplinam quandã adeptus, adeo sapientes filios genuit. Sed nunquid ô Euthydeme, multa bona ex uestra sapientia uester & catulorum pater est consequutus. Neque ille bonis multis indiget ô Ctesippe, neq; tu. Neq; tu etiam Euthydeme, neq; alius quisquam hominum, inquit. Dic etenim Ctesippe mihi, utrum bonum esse censeas, uel ægrotãti pharmacum bibere quando indiget, an non? uel homini pugnaturo bonum esse ut armatus prodeat, an inermis? Arbitror equidem, inquit. nempe expecto aliquid abs te egregium. Ipse uidebis optime, inquit. Verum responde, postquã confessus es bonũ esse, quando res postulat, pharmacum bibere, nunquid hoc bonum quamplurimum oportet bibere? optimumq; erit si quis terat, & infundat poculo hellebori tantum quantum curru aliquo uehitur? Prorsus ita, Ctesippus ait, si tantus sit qui bibiturus est, quanta est statua Delphica. Nónne similiter & in bello, inquit, si bonum est armis fulciri, plurima arma habẽda sunt, iaculorumq; & clypeorum circumferenda est farcina? quando quidẽ id bonum est. Et maxime

xime quidem, Ctesippus ait. Tu uero nõ putas Euthydeme, sed unum duntaxat iaculum esse ferendum? Equidem inquit. Ita Geryonem, inquit, Briareumq; armares? ego autem putaui robustiorẽ te esse, sociumq; similiter istum, utpote uiros armigeros. Euthydemus quidem tacuit. Dionysodorus autem aduersus ea quæ primum Ctesippus respõderat, intulit: Bonum tibi esse uidetur aurum habere? Valde quidem, respondit Ctesippus. An non & habere pecunias semper atq; ubiq;? Maxime inquit. Nónne bonum esse aurũ confiteris? Confessi iam sumus. Semper ipsum habere, & ubiq; oportet, & in seipso quàm maxime? beatissimus is esset, qui tria auri talenta in uentre haberet, talentum unum sub capitis osse, stateremautem, id est nummum quendam, & pondus auri utriusq; in oculis? Ferunt, inquit Ctesippus, ô Euthydeme, apud Scythas eos felicissimos optimosq; uiros esse, qui in sui capitis ossibus aurum multum continẽt, quemadmodũ tu pauloante canem dicebas patrem. Quodq; magis est mirum, suis ex capitibus deauratis bibunt, & hæc introspiciunt uerticẽ frontemq; suam manibus attollentes. Ad hæc Euthydemus. Vtrum Ctesippe uident & Scythæ, & cæteri homines quæ possunt uidere, uel quę non possunt? Quæ possunt plane. Nõne & tu? Et ego similiter. Viden nostras uestes? Video. Possunt igitur hæ uidere. Mirifice, Ctesippus ait. Quid porrò? inquit. Nihil. Ipse uero non putas has uidere? usqueadeò iucundus es uir? Videris mihi Euthydeme quodãmodo extra somnum obdormisse, posseq; te puto dicentem nihil dicere. Et tu hoc facere uideris. Nunquid impossibile est, Dionysodorus ait, tacentem dicere? Impossibile, Ctesippus inquit. Dicentẽ uero tacere? Possibile multo minus. Quando igitur lapidem dicis, nonne tacentem dicis? Et quando lignum & ferrum similiter? Haud silere tibi ferrea concedam, Ctesippus ait. nam si quis pulset, sonare illa quidem, & reboare dicuntur. Quare q; nihil dicas propter sapientiam, hic non satis animaduertisti. Sed quod restat, ostẽdite, possibile uide licet esse, dicentem tacere. Certe mihi uisus est tunc uehementer Ctesippus propter ami cum contendere. Quando siles, inquit Euthydemus, nõne omnia siles? Equidem. Nónne & rem quamlibet dicentem siles? si quidem illa quæ dicunt, in numero omniũ computantur. Quid uero? interrogauit Ctesippus, non silent omnia? Non, ait Euthydemus. An loquuntur omnia uir optime? Immo certe, quæ loquuntur. Non istud quærebam, inquit, sed utrum omnia sileant uel loquantur. Tunc subripiens sermonem Dionysodorus ait, Neutra & utraq;. Certe enim scio te quid huic respõsioni obijcias, ignoraturum. Statim Ctesippus, ut solet, effusus in risum clamauit. O Euthydeme, tuus frater iam non amplius utrinq; orationem transferet, se prodidit & uictus est. Clinias quoq; admodum delectatus arrisit. Quare Ctesippus gestiens longius q; in decuplum lætitia creuit. Visus autẽ mihi est Ctesippus hæc ipsa illis seductione quadã per astutiam extorsisse. Neq; enim sapiẽtia talis apud alios est nostri temporis homines. Post hæc ego. Quid, inquam, rides ô Clinia, in rebus tam seriis, tamq; pulchris? Sed ad me conuersus Dionysodorus, Tu uero aliquando rem pulchram uidisti Socrates? Multas equidem Dionysodore. Nunquid alias q; ipsum pulchrum? an easdem? Ego uero passim hæsitaui, inquam, nec iniuria me id perpessum fuisse sum arbitratus, quippe qui tacere diutius non potuerim. Simul autẽ respondi alias esse quàm ipsum pulchrum, pulchritudinẽ tamen singulis quãdam adesse. Si tibi adsit bos, inquit, nunquid ipse bos eris? et quia ego tibi nũc adsum, Dionysodorus es? Bona, inquam, uerba quæso. Sed ille, Quo pacto alterum adest alteri, cum alterum sit, & alterum? Nunquid tu, inquã, de hoc dubitas? Nempe iam illorum imitari sapientiam contendebam, utpote cupiditate illius accensus. Cur non dubitẽ, inquit, & ego, & cæteri omnes de eo quod nequaq; existit? Quid ais Dionysodore? nónne pulchrum pulchrum est, turpe ue, turpe? Si mihi uideatur inquit. Nónne uidetur? Prorsus inquit. Nónne & idem, idem est inquã, & alterum similiter alterum? non tamen quod est alterum idem? At ego nec puerum quidẽ suspicari hoc arbitrabar, quin quod alterum est, sit alterum. Verum ô Dionysodore, sponte id omisisti. Videmini autem mihi tanquã artifices quibus cõuenit peragere singula, disputãdi rationem decore transigere arq; tradere. Nostin, inquit, quid singulis opificibus peragere cõueniat? Principio quidẽ scis quem deceat ære cudere? Fabrum, inquam, ærarium. Quem uero luto fingere? Figulum. Quem rursus iugulare atq; excoriare, & in frusta incisas carnes assare, uel elixare? Coquum. Nónne quisquis conuenientia facit, recte facit? Maxime inquam. Conuenit autem, ut ais, coquum inquit, con

cidere & excoriare. Conceſſiſti hæc, nec'ne? Conceſſi, inquam, ſed ignoſce precor. Conſtat igitur inquit, ſi quis iugulans & incidens coquum elixet aſſet'ue, conuenientia facere. Quinetiam ſi quis fabrum ærariũ ære cudat, & ſigulũ fingat, decentia ſimiliter operabitur. O Neptune inquam, iam ſapientiæ illi ueſtræ colophonem impoſuiſti. Nunquid iſta mihi quandoque ſic aderit ut propria fiat? Cognoſceres'ne, inquit, ipſam ô Socrates, propriam iam effectam? Si ipſe uelis, inquam, ego quidem. Quid porrò, inquit, tua putas cognoſcere? Equidem, inquam, niſi fortè tu aliud dixeris. Abs te namq; oportet incipere, in hunc autem Euthydemum deſinere. An nõ tua illa eſſe putas, inquit, quorum es dominus? tibiq; uti arbitratu tuo licet, ut boues & oues? hæc'ne tua exiſtimas, quæ uendere potes atq; largiri, & cui uis deorum uouere? quæ uero non potes, non tua? Ego uero arbitratus præclaram aliquam inde quæſtionem exorituram, & audiendi auiditate protinus inflammatus, prorſus ita eſt inquam. talia nempe quædam mea ſunt. Nunquid animalia, inquit, nominas illa quæ animam habent? Illa ipſa inquam. Fateris igitur ex animalibus illa duntaxat eſſe tua circa quæ potes hæc omnia facere, quæ modo dicebam? Fateor inquam. Hic ille ironice admodum ſeipſum continuit, quaſi magnum quiddam contẽplaturus, deinde ait. Dic age mihi ô Socrates. Eſt'ne tibi Iupiter patrius? Atqui ego ſuſpicatus eõ rediturum eſſe ſermonem quò deuenit, et per ambiguum quoddam diuerticulum ſecedens, rete quo uelut implicitus iam eram, effugi reſpondíq;, Non eſt ô Dionyſodore. Miſer, inquit, homo es, nec'q; Athenienſis, cui nec'q; diſ patrij ſunt, neque ſacra, neque aliud quicquam præclarum atq; magnificum. Mitte inquam, iſta Dionyſodore, ne male omineris, nec'q; acriter erudias. Sunt enim mihi & aræ, & ſacra domeſtica patriaq;, & alia quæcunque id genus Athenienſibus adſunt. Cæteris, inquit Athenienſibus, eſt patrius Iupiter? Non eſt inquam, apud Ionas talis cognatio, nec'q; apud eos qui hac ex urbe manarunt, neque apud nos, ſed Apollo patrius propter Ionis genituram. Iupiter autem nobis patrius non uocatur, protector urbis tamen & curator tribus eſt dictus, & tribus curatrix Minerua. Sat eſt, inquit Dionyſodorus. Eſt enim tibi, ut uidetur, Apollo Iupiter & Minerua. Omnino. An non tui iſti erunt diſ? progenitores uidelicet, atq; domini? Nonne tui? An non tuos eſſe confeſſus es? Confeſſus ſum, inquã. quid tum? Nonne animalia iſti diſ ſunt inquit? Conceſſiſti porrò quæcunq; animam habent, animalia eſſe: iſti uero diſ non habent animam? Habent utiq;, inquam. Sunt igitur animalia? Sunt certe. Ex animalibus autem illa tua eſſe dicebas, quorum apud te eſſet poteſtas, ut pro arbitrio uenderes, largireris, diſq; dicares. Recuſare Euthydeme non poſſum, quin iſta conceſſerim. Statim ille ſic intulit: poſtquam tuum eſſe Iouem, tuosq; eſſe & alios fateris deos, licet'ne tibi uendere illos atq; largiri, & pro libidine tua ut animalia cætera quæ tua ſunt, tractare? Ego igitur Crito tanquam ſermone percuſſus, obmutui. Cteſippus autem ſuccurrere mihi conatus ait, Papæ, prò Hercules, præclarum ſermonem. Ad quem Dionyſodorus. Vtrum Hercules papæus eſt, an papæus Hercules? Tunc Cteſippus ait, Prò Neptune, fortes durosq; ſermones. Deſiſto iam. Inexpugnabiles uiri ſunt. Hic profecto amice Crito, nullus præſentium cõtinere ultra ſe potuit, quin illorum orationem laudibus ſummis extolleret: & hoſpites illi Dionyſodorus Euthydemusq; riſu, ſtrepitu & lætitia exultantes geſtiẽtesq; fermè reſoluti ſunt. In ſuperioribus namq; dum ſingula proferebantur ſoli eorum ſectatores protinus applaudebant. Hic autem penè ipſæ quoq; Lycæi columnæ cõclamare plaudere, geſtíreq; uidebantur. Ego quidem ſic affectus fui ut aſſererem, nullos unquam homines pari ſapientia me uidiſſe. Atqui & illorum ſapientiæ penitus mancipatus laudare illos & celebrare ſummopere cœpi. O uiri, inquam, ob miras dotes naturę beati: quippe qui rem tantam tam facile, tamq; breui tempore abſoluiſtis. Multa quidem & alia ſunt in ueſtris ſermonibus Euthydeme Dionyſodoreq; præclara, in quibus id præcipue magnifi cum eſt, quod nulla uobis cura eſt, aut uulgi, aut etiam illuſtrium hominum: ſed ſimilium duntaxat. Equidem certo ſcio, paucos eſſe qui id genus ſermonũ diligant, & eos quidem uobis ſimiles, cæteri autem ſic illos ignorant ſpernuntq;, ut erubeſcant uehementius, ſi cæteros illis conuincant, quàm ſi ipſi ab alijs conuincantur. Hoc præterea populare & manſuetum ueſtri ſermones habent: quod quum dicitis rem nullam bonam eſſe uel malam, nec'q; albam, nec'q; aliud quicquam talium, nec'q; omnino aliquid ab alijs aliud: reuera quemadmodum gloriamini hominum ora plane obſtruitis. Quia uero non aliorum tantum

tum ora, ſed ueſtra inſuper, gratioſa res eſt: & ſermonis odium offenſionemq; audiẽtium deuitatis. Maximum uero hoc eſt, quod hæc uſqueadeò uobis artificioſe ſunt adinuenta atq; inſtituta, ut breui cuilibet tradere ualeatis. Cognoui equidem, & Cteſippo mentem adhibeo, cõſideroq; quam ſubito imitari uos cœperit. Huius rei myſterium quam ociſſime docere poſſe præclarum eſt, nec'q; tamen operæ precium fore uidetur, ut coram multis hominibus diſſeratis: immo uero, ſi mihi crediderit is, cauebitis prorſus ne in multorũ cœtu loquamini: ne forte quamprimum iſta percipientes, gratias nequaquã habeant. Iſta igitur inter uos tantum inuicem communicate, nec'q; alius quiſquam ea niſi argẽto expoſito audiat. Idem quoq; ſi ſapitis, ueſtris diſcipulis conſuletis, ne unquam cum alijs quàm ſecum atq; uobiſcum de his loquantur. Quod enim rarum Euthydeme, id honorandum. Aqua enim uiliſſimo precio emitur, cum res ſit natura precioſiſſima, ut ait Pindarus. Sed agite, inquam, Cliniam hũc meq; ſuſcipite. Cum hæc ô Crito, & alia quædam breuia diſſeruiſſemus, abiuimus. Delibera igitur qui mecum unà ad hos uiros accedas. Nam pollicentur omnes ſe docturos, quiſcunq; argẽtum dare parati ſunt, nec'q; ingenium ullum uel ætatem excipiunt. Quod uero tibi maxime audire expedit, aiunt nihil cumulandæ pecuniæ ſtudium prohibere quo minus quiuis ſapientiam illorum facile percipere poſſit.

CRIT. Equidem ô Socrates, audiendi cupidus ſum, & libentiſſime diſcerem. Videor tamen & ipſe eorum unus eſſe qui Euthydemi ſimiles non ſunt, ſed illorum potius quos tu pauloante dicebas, qui captiunculis huiuſcemodi redargui malunt ab alijs, quàm alios redarguere. Enimuero ridiculus eſſem, ſi admonere te pergerẽ. Nihil tamen prohibet quæ ex ijs qui cœtu ſoluto à uobis diſceſſerunt, audiui, tibi nunc referre. Deambulanti mihi obuius factus eorum quiſpiam qui in iudicialibus cauſis excellere plurimum æſtimãtur: O Crito, inquit, nihil ex iſtis ſapientibus audiuiſti? Nihil per Iouem, inquã. Audire enim me affectantem frequens turba tumultusq; prohibuit. Res tamen, inquit, auditu digna. Cur, inquam? Vt audiſſes eos homines diſputantes, qui in hoc ſermonum genere cæteris præſtant. Ad hũc ego. Quid tibi uiſum eſt inquam? Quid aliud, inquit ille, quam quę ſem per ex ijs hominibus audiuntur, dum nugãtur, ac de rebus nullius momẽti indigno quodam ſtudio inuicem altercantur? nominatim hac oratione eſt uſus. Tunc ego. Veruntamen gratioſa res eſt philoſophia. Quid gratioſa, inquit, ô uir beate? An forte nullius precij? Atqui ſi pauloante interfuiſſes, erubuiſſes, ut arbitror, amici tui gratia: qui uſqueadeo ineptus erat, ut ſeipſum tradere hominibus cuperet, quibus nihil penſi eſt quid loquantur, ſed ſingula captant, obijciuntq; uocabula, cum tamen illi ut ſupra dicebam, cæteros tales noſtræ ætatis uiros excellãt. Profecto ô Crito, & ſtudium hoc uiliſſimum eſt, & qui in eo uerſantur, ridiculi. Mihi quidem ô Socrates, haud recte rem ipſam improbare uiſus eſt ille, uel quiſquis alius improbet. Quod autem in cœtu multorum cum talibus uiris diſputare quis ſtudeat, merito uituperaſſe ille mihi uidetur. SOC. O Crito, admiratione digni ſunt hi uiri. Verum nondum quod dicturus ſum, noui. Quorum ex numero erat qui tibi obuius philoſophiam uituperabat? Vtrum orator quiſpiam ex his qui in iudiciali cõcertatione ualent? an ex ijs qui tales ædunt conſcribuntq; orationes, quibus oratores in iudicio certant? CRIT. Miníme quidem orator, nec'q; arbitror illum in iudicio unquam oraſſe, ſed rem ipſam iudicialem optime intelligere ferunt, & elegantes orationes componere. SOC. Teneo iam. Atqui & ipſe idem modo dicturus eram. Nempe hi ſunt, ô Crito, quos Prodicus inter philoſophum, ciuilemq; uirum confines ſtatuit. Putant hi quidem ſe eſſe omnium ſapientiſſimos, & uideri præterea tales apud quàmplurimos: ſolos autẽ philoſophos impedimento ſibi eſſe, quo minus ab omnibus æque probentur. Cenſent itaq; ſi cõmunem aduerſus philoſophos opinionem hanc diuulgent, quod nullius precij ſint, ſine controuerſia ſapientię gloriam ſe apud omnes ſummam reportaturos. Eſſe namq; ſe reuerà ſapientiſſimos, ſed in priuatis ſermonibus, quum Euthydemi ſectatores aduerſantur, impediri. Quod uero ſapientes ſint, ex eo conſentaneum uideri uolunt, quod ſatis habeant philoſophiæ, ſatis etiam ciuilis peritiæ, & quãtum oportet ſint utriuſq; participes; & extra turbulentos ciuilium negociorum tumultus poſiti ſapientiæ fructibus iucunde fruantur. CRIT. Nunquid dicere aliquid ô Socrates, tibi uiri iſti uidentur? SOC. Nequaquam. CRIT. Veruntamen horum hominum ſermo habet aliquid ueriſimile. SOCR. Habet, ut dicis, ô Crito, ueri ſimilitudinem potius quàm ueritatem. Nec'q; facile illis perſua-

deri poteſt,quod & homines & cætera omnia quæcũq; duorum quorũdam media ſunt, & utrorumq; participant,ita ſe habeant,ut quæ ex malo & bono ſint,hoc quidem meliora,illo deteriora fiant:quæ uero ex duobus bonis non ad idem conducentibus,utriſq; deteriora ad opus illud peragendum,ad quod ſpectant utraq; illa quibus fit cõpoſitio. Quę autem ex duobus malis ſint conſtituta,non ad idem tendentibus, hæc ſola meliora ſunt utriſq; illis, quorum participãt. Si ergo philoſophia bona eſt,& ciuilis actio bona, ſed ad aliud atq; aliud utraq; conferens,& hi utrorumq; horum participes,utrorumq; in medio ſunt conſtituti,nihil cõcludunt. nam utriſq; deteriores ſunt. Sinautem unum quidem horum bonum,malum uero alterum,hoc quidem meliores,illo deteriores. Quod ſi utrunq; malum,ita demum uera dicerent,aliter uero nequaquam. Neq; uero confeſſuros illos arbitror mala eſſe utraq;,neq; unum quidem bonum, malum uero alterũ. Sed profecto utrorũq; hi participes utriſq; ineptiores ſunt ad illud, ad quod philoſophia & ciuilis actio pertinet,& cum tertium locum teneant,primum uſurpare non dubitant. Ignoſcendum quidem illorum deſiderio,neq; indignandum, tales tamen eſſe cenſendi, quales & ſunt. Nam unumquenq; diligere debemus,qui modo prudentiæ particeps aliquid dicit, & uiriliter peragit. CRI. Equidem ô Socrates,ut ſæpe tecum loquor, ambigo qua ratione filios meos educem. Minor quidem natu tenerior eſt adhuc quàm exigat diſciplina: Critobolus autem adultus eſt iam,& aliquo indiget,quo dirigatur. Quoties tecum loquor, ita prorſus afficior,ut exiſtimem inſaniam eſſe filiorum gratia per cætera occupatum eſſe ut circa coniugium,nempe qui ex matre generoſiſsima naſcãtur,deinde ut amplum illis patrimonium relinqueretur,illorum autem educationem negligere. Verum cum ad eos reſpicio qui erudire homines profitentur,abſterreor, mihiq; conſideranti unuſquiſq; illorũ longe ab ea re quam prædicat,alienus eſſe uidetur. Et ut uerum tibi fatear,nõ habeo quo pacto filium meũ ad philoſophiam exhorter & prouocem. SOC. O amice Crito,an ignoras in quouis ſtudio uiles & nullius precij homines permultos eſſe,probos uero paucos, eoſq; maximo in precio habendos eſſe? Nónne tibi uidetur pulchrum quiddã eſſe gymnaſtica,mercatura,rhetorica,res militaris? CRI. Mihi certe. SOCR. Nónne uideas in una quaq; harum artium multos ad opus unum quodque ineptos & deridẽdos? CRI. Ita eſt, ac uera nimium loqueris. SOC. Ergo hac de cauſa ſtudia ne fugies omnia, & illa filio diſuadebis? CRI. Haud decet ô Socrates. SOCR. Caue ergo ne quod dedecet,agas ô Crito. Mitte curam hanc,utrum boni ſint homines philoſophiæ ſtudioſi,uel mali: rem uero ipſam diligenter examina. Si inquirenti res praua uidebitur, non ſolum filios, ſed omnes homines abſterreto. Sinautem tibi talis qualis & mihi appareat, ſequere eam uiriliter & exerce,atq; ad idem ſtudium filios cohortare.

In quouis ſtudio uiles permultos, probos uero paucos eſſe

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI in Hippiam minorem.

MIRIFICA Socratis Platonisq; noſtri bonitas cum diligẽtiſsime multis ubiq; modis prouideat nẽ iuuentus credula ſubdolis ſophiſtarum aucupijs capiatur,captaq; perdatur,nõn iniuria Hippiam Elienſem ſophiſtarum inſolentiſsimum atq; fallaciſsimũ duobus dialogis agitat, Maiore uidelicet atq; Minore. In maiore quidem demonſtrat Hippiam rerum profeſſorem pulcherrimarum omnino quid ipſa pulchritudo ſit ignorare. In minore uero eundem ſe iactantem quod ante alios mendacem à uerace diſcernat, oſtendit in utriuſq; definitione prorſus errare: ut pateat Hippiã,ut omnium arrogantiſsimus eſt,ita & ignorãtiſsimũ eſſe,atq; ineptiſsimum apparere. Mitto nunc quod eũ,ut mos eſt ſophiſtarum,iactabundũ & temerariũ auarumq; depingit: & cum promittat omnia,in omnibus dantẽ uerba,nihil uero præſtantem: cumq; maximis glorietur,uel in minimis claudicantem. Sed ut ad mendacis ueraciq; definitionem redeamus,mendax rite deſcribendus erat,qui maxime uelit,utcunq; poſſit ſciatq;,mentiri. Verax autem contrà,qui maxime uelit utcunq; poſſit & ſciat,uera loqui. At Hippias inertiſsimus artium magiſter omnium,confuſiſsimusq; ueracis mendaciſq; diſcretor,ordine definit oppoſito,dicitq; mendacem qui maxime poſſit ſciatq; mẽtiri quotieſcũq; uoluerit: Veracem uero, qui quandocunq; uoluerit queat & ſciat uera loqui. Vnde cogitur primum fateri mendaces eſſe potentes,ſcictes,prudentes,ſapientes. Deinde & bonos ad illa ad quæ potentes ſunt atque ſapientes. Tertio per artes ſingulas deducendo compellitur in qualibet tam re quàm arte fateri eundem eſſe ueracem atque mendacẽ,quod negauerat ab initio. Siquidẽ in qualibet ille qui optime callet,idem maxime poteſt & ſcit pro arbitrio uera loqui pariter atq; mentiri

Quarto ad concedendum inducitur ueracem nihilo meliorem eſſe mendace: quandoquidem quàm ſufficiẽs bonusq; eſt uerax ad loquendum uera,tam ſufficiens bonusq; appareat mendax ad mentiendum. Poſt hæc Socrates ſophiſtam in ambiguitatem adducit,uter delinquat grauius;num qui mentitur uolens,an qui nolens. Id uero ſophiſta neſcit ſoluere,neq; Socrates quidem ſoluere uult ſophiſtæ. Eſt autem ita ſoluendum. In his quidem quæ ad intelligentiam pertinent minus errare qui mentiuntur ſponte: in his autem quæ ad mores ſpectant, errare magis. Eum uero qui nolens dicit mendacium,contrà ſe habere. Deinde ambigitur utri magis errent, num qui dedita opera,an qui infirmitate uel ignorantia peccant. probaturq; longis inductionis ambagibus, in his quæ ad naturam & artem,illarumq; inſtrumenta pertinent,grauius eſſe uitium uel impotentia uel ignoratione commiſſum,quàm malitia perpetratum. Si quidem naturæ bonum in ipſa potentia,bonum uero artis in hac ipſa,atq; inſuper in cognitione conſiſtit. Malum igitur in oppoſitis: Ex his autem extra propoſitum Socrates Hippiam ad mores transfert,concludens idem in genere morum,quod & in naturæ artisq; genere. Quod quidem & ſi intelligit Socrates fieri non debere,ſtudet tamen declarare ſophiſtam id nequaquam animaduertere. Profecto in his quæ ad uoluntatem moresq; pertinent,grauius delinquitur malitia,id eſt quadam uoluntate peccandi quàm ſi uel per impotentiam uel per ignorantiam delinquatur. Poſtremo Socrates iuſtitiam eſſe dicit uel potentiam uel ſcientiam uel utrunq;. Addere ſciebat,ſed nolebat tertium,ſcilicet uel uoluntatem. Iuſtitia enim maxime in uoluntate conſiſtit. Id uero declarare noluit latere ſophiſtam. Sed iam argumentum ſuperioribus præceptis his concludamus: Docẽdum ſine inuidia. Abſq; rubore diſcendum. Gratiæ ſemper habendæ docenti. Aliena inuenta ſibi non uſurpanda.

HIPPIAS MINOR PLATONIS, VEL DE MENDACIO, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO FLORENTINO, AD PETRVM MEDICEM VIRVM CLARISSIMVM.

EVDICVS, SOCRATES, HIPPIAS.

IVero quidnam taces Socrates cum tam multa Hippias hic oſtenderit? Cur non aut comprobas dictorum aliquid, aut redarguis ſi quid minus recte dictum tibi uidetur? præſertim cum & ipſi inferiores diſceſſerimus, qui nobis non mediocre philoſophiæ ſtudium uendicamus. SOCR. Sunt Eudice nonnulla ex his quæ circa Hometum dicebat Hippias, de quibus percontari cupio. Audiui equidem ex Apemanto patre tuo, Iliadem apud Homerum eo præclarius poema eſſe Odyſſea, quo Achilles Vlyſſe præſtantior. In Achillem nanque poema unum, in Vlyſſem alterum aiebat eſſe compoſitum. De hoc ergo ſciſcitari ab Hippia ſi modo ei placet, affecto,utrum illorum hominum præſtantiorem aſſerat, poſtquam alia multa ac uaria de Homero, cæteriſq; poetis ſunt nobis oſtenſa. EVD. Nulla prorſus inuidia prohibebit quin Hippias interroganti reſpondeat. Reſpondebis nec ne Hippia ſi quid Socrates quærat? HIP. Haud recte agerem Eudice, ſi nunc Socratis interrogationem reſpuerem, qui ſolitus ſim ſemper ex Elide patria ad Olympica feſta, quò Græci ad communem celebritatem undiq; confluunt, me conferre, ipſumq; me ibi apud templum præbere cuiq; declarantem quodcunq; demonſtrari quis cupiat, & ad interrogationes ſingulas reſpondentem. SOC. O quàm felix tibi ſors contigit Hippia, ſi adeo confiſus animi ſapientia qualibet Olympiade ad ſacrũ aduẽtas. Mirarer profecto ſi quis circa corporis exercitationẽ athleta illuc certaturus accederet tam corporis uirib. quàm tu mentis ſubtilitate cõfiſus. HIP. Merito ſic affectus ſum Socrates: nam ex eo tempore quo cœpi in Olympicis exerceri, nemínem repperi adhuc me aliqua in re ſuperiorem. SO. Præclarũ hercle quod ais Hippia, atq; hæc gloria tua & patriæ & parẽtibus erit quod dam ſapientiæ monimentũ. Verum quidnam de Achille & Vlyſſe iudicas? Vtrũ horum præſtantiorẽ, & qua in re putas? Porro dum multi intus eſſemus, tuq; diſſereres, quædam me uerba ſubterfugerunt: piguit tamen perquirere, tum quod turba erat plurima, tum etiam ne orationi tuæ impedimento forem. Nunc uero poſtquam pauciores ſumus, et Eudicus hic quærere iubet, liquidius nobis oſtende quod de his uiris dicebas, quo ue pacto diiudicabas. HIP. Volo equidem Socrates apertius quàm tunc in præſentia referre, quæ de his & de aliis ſentio. Homerum aſſero omnium qui Troiam obſederũt optimum

uirum finxisse Achillem, sapientissimum Nestorem, apprime uersutum multiformemq; Vlyssem. SOC. Pape ô Hippia. An mihi in hoc gratificaberis? ne me uidelicet rideas, si ad percipiendum tardior fuero, ac sæpius requisiuero? Dignare mihi obsecro, libenter ac facile respondere. HIP. Turpe quidem esset ô Socrates, cum alios eadem doceam, & pro ijs pecunias exigam, si tibi quærenti non indulgerem, nec læto animo responderẽ. SOC. Præclare admodũ loqueris. Equidem cũ optimum uirũ Achillem fictũ fuisse dicebas, sapientissimum Nestorẽ, uisus mihi sum quod diceres intelligere. Cum uero Vlyssem uersutum & multiformem, ut uerum fatear, quid significare uelles, non intellexi. Atq; mihi dicas: fortè enim hinc magis percipiã: nunquid & Achilles ab Homero multiformis uersutusq; inductus fuerit, nec ne. HIP. Minime ô Socrates, sed simplex omnino. Quoniam in supplicationibus ipsis cum eos disceptantes inducit, ita aduersus Vlyssem loquentem facit Achillem.

O multum generose doli fabricator Vlysses,
Conuenit intrepide me uestra refellere dicta,
Vt fieri debere puto, fallacibus ipsum
Ne me figmentis hinc obtundatis & illinc.
Is magis est quoniam quàm nigri ianua ditis
Infensus nobis, aliud qui pectore claudit,
Inde palàm profert aliud quo dcunq; uidetur.
Ast ego nunc dicam, credo uelut esse futurum.

His in carminibus morem utriusq; declarat, Achillem esse ueracem atq; simplicẽ, Vlyssem uersutum atq; mendacem. Hæc siquidem apud eum Achilles aduersus Vlyssem infert. SOC. Video iam quod ais, ô Hippia, intellígere. Versutum enim mendacem uocas, ut apparet. HIP. Maxime quidẽ ô Socrates. Talem nempe Vlyssem sæpe & in Iliade & in Odyssea fingit Homerus. SOC. Ergo existimauit Homerus alium quidem esse ueracem uirum, alium uero mendacem, nec; utrunq; eundem esse. HIP. Quid prohibet Socrates? SOCR. An idem & ipse censes Hippia? HIP. Maxime omnium. Nimis enim errarem, si aliter ipse sentirem. SOC. Homerum quidem mittamus, cum ab eo sciscitari non liceat, quæ eius fuerit in condendis his carminibus sententia. Postquam uero tu causam suscipis, tibiq; ea uidentur quæ dicere Homerũ asseris, pro Homero simul ac teipso responde. HIP. Fiet. Interroga paucis quod lubet. SOC. Mendaces ne uocas illos qui facere aliquid nequeant, ut inualidos defessosue, an eos qui facere aliquid possint? HIP. Potẽtes, & maxime quidem, cum in alijs multis, tum etiam in decipiendis hominibus. SOC. Potentes itaq; sunt secundum sermonem tuum, atq; uersuti, nonne? HIP. Certe. SOC. Versuti uero sunt & subdoli stoliditate quadam & imprudentia? an astutia potius atque prudentia? HIP. Astutia maxime omnium atq; prudentia. SOC. Prudentes ergo sunt, ut uidetur. HIP. Valde per Iouem. SOCR. Prudentes uero cum sint, num ignorantes sunt? HIP. Immo scientes maxime. Nam ob hoc alios seducunt. SOCR. Cum ergo scientes sint harum rerum quas sciunt, utrum insipientes sunt, an potius sapientes. HIP. Sapientes uidelicet in his ipsis ad decipiendum. SOC. Siste obsecro, repetamus dicta, ut quid dicas, inspiciamus. Mendaces esse ais, potentes prudentesq;, scientes item & sapientes circa illa de quibus mendaces? HIP. Aio. SOC. Alios autem ueraces esse, alios contrà mendaces, atq; hos inter se longe contrarios? HIP. Aio & ista. SOC. Ex hoc ergo sequitur, ut mendaces ex potentum sapientumq; numero sint. HIP. Maxime. SOCR. Cum uero dicis potentes & sapientes esse mendaces ipsos ad eadem, utrum dicis potẽtes esse ad mentiendum si uelint, uel impotentes ad ea quæ mentiuntur? HIP. Potentes equidem. SOC. Vt ergo summatim dicamus, mendaces sunt qui ad mentiendum potentes sapientesq; sunt. HIP. Plane. SOC. Ergo qui uir mentiri nequit, nec; scit quicquam, non erit mendax. HIP. Sic est. SOC. Potens autem est qui facit quod uult, & quando uult, haud morbo uel quibusdam talibus impeditum, inquam, uerum quemadmodum tu meum nomẽ quotiescunq; uis, scribere potes, ita nunc interrogo. An non hominem sic affectum, potentem uocas? HIP. Sanè. SOCR. Dic ô Hippia, nonne es numerandi computandiq; peritus. HIP. Maxime omnium. SOCR. Si quis ergo te percõctetur ter septingenta quantum compleant numerum, nonne modo uelis, omnium quàm ocissime atq; maxime uera de his re

his respondebis? HIP. Prorsus. SOC. Nunquid ex eo quod circa ista potentissimus & sapientissimus es? HIP. Nempe. SOCR. Vtrum sapientissimus es ac potentissimus duntaxat? an etiam circa eadem optimus, circa quæ sapientia & potentia præstas, hoc est in numeris computandis? HIP. Et optimus insuper Socrates. SOCR. Vera itaq; de his præcæteris maxime dicere posses, an non? HIP. Reor equidem. SOC. An & falla circa eadem? Age nunc Hippia, ut & suprà generose magnificeq; responde. Si quis quæratter septingenta quot sunt, tu ne magis de his mentiere, semperq; secundum eadem falsa de his pronunciabis, mentiri, & nunquam uera proferre uolens? an qui numerorum ignarus est, poterit magis mentiri quàm tu, etiam si mentiri uoles? an contrà potius ignorans sæpedum uolet falsa proferre, uera fortè præter sententiam proferet, quia rem ipsam ignoret? tu uero quum sapiens sis, semper dum mentiri uoles, similiter mentieris? HIP. Est ut dicis, SOCR. Mendax itaq; utrum circa alia mendax est, non tamen circa numeros, nec; de numero mentietur? HIP. Immo & circa numeros. SOCR. Ponamus igitur hoc Hippia, circa computationem ac numerum aliquem esse mendacem. HIP. Certe. SOCR. Quis hic erit? necesse est ut mentiri possit, ut ipse dicebas, si mendax futurus est. Nempe abste dictum est, si recordaris, eum qui mentiri nequeat, non esse mendacem. HIP. Recordor equidem, atq; ita dictum. SOCR. Nónne paulo ante constitit te esse ad mentiendum in computandis numeris potentissimum? HIP. Ita dictum fuit & istud. SOCR. Num & quàm maxime es ad uera proferenda de numeris ijsdem potens? HIP. Valde. SOCR. Idem ergo potest maxime in computando uera loqui, atque mentiri: is autem est qui bonus est in numeris, uidelicet computator. HIP. Sic omnino, SOC. Quis igitur alius Hippia in computando fit mendax, nisi qui ad idem bonus? Hic enim potens, hic & uerax. HIP. Apparet. SOCR. Cernis eundem ueracem esse in his atq; mendacem, & nihilo meliorem mendace ipso ueracem esse. ijdem namque sunt, nec; ualde contrarij, ut tu nuper existimabas. HIP. Haud certe nunc in his apparet. SOC. Vis ne in alijs quoq; consideremus? HIP. Vt lubet. SOCR. Nonne es & geometriæ peritus? HIP. Sum. SOCR. An non idem in geometria contingit? Porrò idem falsa quàm maxime de figuris pronunciare potest, qui & uera. Est autem is geometra. HIP. Profecto. SOCRAT. An alius ad hæc præter hunc bonus? HIP. Non alius. SOCR. Nónne bonus ac sapiens geometra utraq; potest? Et si quis alius in figuris mendax, is maxime qui in ijsdem est bonus: hic siquidẽ potens, malus autem ad mentiendum impotens. nec; unquam fit mendax qui est impotens mentiendi, ut est concessum. HIP. Sunt hæc uera. SOCR. Tertium insuper inspiciamus astronomum, quam ipse artem magis etiam quàm superiores, soles Hippia profiteri, sic'ne? HIP. Sic certe. SOCRAT. An non eadem in Astronomia contingunt? HIP. Consentaneum est ô Socrates. SOCR. Quare & in astronomia siquis alius mendax, is erit maxime qui bonus astronomus. HIP. Is namq; mentiri summopere potest, neque enim qui impotens est, is enim inscius est. SOCRAT. Idem ergo & in astronomia uerax erit & mendax. HIP. Videtur. SOCR. Age Hippia, passim ita per omnes scientias cogita, num ita sit, an aliter. nam ante alios omnes plurimis artibus es ornatus. Quemadmodum ego te quandoq; iactantem audiui, quòd sapientia multa exoptandaq; præ cæteris abundares, & in foro inter mensas disputando deambulantem, quum diceres te quondam Olympicum adijsse certamen, corporis ornatu spectandum, & omnia corporis ornamenta propriis manibus confecisse. Primo quidem anulũ quem habebas, hinc enim cœpisti, tuum fuisse opus, quasi esses sculpendi peritus. quinetiam sigillum quoddam, tuum opus, & strigilem, & uasculum unguentarium similiter opus tuum, calceos quinetiam tuis consutos manibus, uestem & interulam abs te cõtextam. Quod'ue admodum mirabile uisum est, & singularis sapientiæ indicium, cingulum dicebas ostendisse te opus tuum Persicis precioisq; simile. Item tua quædam poemata, carmina, tragœdias, Dithyrambos; & orationes plurimas, uariasq; stylo pedestri compositas: præterea te illa quæ in superioribus cõmemorabam ante alios omnes tenere, & in rhythmis harmonijsq; & studio literarum ac in cæteris generis huius permultis, si recte recordor, excellere. At uero prætermiserã tuæ memoriæ artificium, quo pollere te mirum in modum existimas. forte uero & alia multa sum oblitus. Verum quod dixi, & in tuas (quæ multæ nimis sunt) & in aliorum artes respiciens, dic age, si repereris unquam ex his quæ inter nos cõcessa fuerunt, à mendace

Refertur Hippias sibi fecisse anulum, uestes, &c.

ueracem esse diuersum, neq; eundem existere. In qualibet autem sapientia callidítate' ue, uel quomodocunq; appellare iuuat, quære. Sed nunquam ô amice inuenies: neque enim est usquam: quod si est alicubi, dicas. HIP. Haud in presentia inuenio Socrates. SOC. Neque inuenies posthac, ut arbitror. Si autem uera loquor, recordare Hippia, quid ex superioribus sequitur. HIP. Non satis aduerto quod loqueris Socrates. SOC. Nihil opus est in præsentia memoriæ artificio: patet enim quod non putas oportere, sed ego tibi in memoriam reducam. Recordaris dixisse te Achillem uirum fuisse ueridicum, Vlyssem uero mendacem atq; uersutum. HIP. Vtiq;. SOC. Nunc autem sentis eundem apparuisse ueracem esse atque mendacem. Ideoq; si mendax erat Vlysses, erat & uerax. Item si ueridicus Achilles, erat & mendax: neque differentes hi uiri inuicem, neq; contrarij, immo similes extiterunt. HIP. Semper tu quidem Socrates captiunculas tales contexis, & occupans quod in sermone molestissimum est, ad hoc instas, & minima quæq; contrectas, neq; aduersus totam rem ipsam de qua est sermo, contendis. Namque si uelis, nunc pluribus argumentis sufficientiq; ratione ostendam tibi Homerum, Vlysse meliorem Achillem ueracemq; finxisse: Vlyssem uero subdolum, & in pluribus mentientem, atque Achille deteriorem. At si tibi placet, uicissim responde, cumq; mea orationem tuam compara, qua ostendas alterum meliorem esse: atq; ita præsentes hi magis intelligent, uter nostrum rectius loquutus fuerit. SOC. Haud istud dubito, uel contendo Hippia, quo minus me sapientior uidearis. Cedo equidem tibi. Verum consueui semper cum aliquis de re aliqua disputat, diligenter attendere, præsertim quando qui loquitur, sapiens esse mihi uidetur. Tunc sanè discendi auidus, quæ dicit obseruo, exquiro, connecto ac repeto, ut clarius dicta percipiam. Sin autem dicentem ipsum paruifacio, neque requiro ab eo quicquam, neque quid dicat attendo. Atque hac ipsa coniectura comprehendes, quos æstimem sapientes. Cernes enim me uerba illorum accuratissime auscultantem, scisciantémque ab illis, ut aliquid discendo in uita proficiam. Et nunc quidem quum dicta tua animaduerterem, quibus illorum carminum testimonio Achillem ostendis aduersus Vlyssem, ut iactabundum dicere, mirum quiddam mihi uisum est, si uera dixeris. Quoniam Vlysses ipse uersutus, mendacij nullius redargui potest: Achilles autem uersutus & uarius secundum sermonem tuum esse uidetur, mentitur enim. Nam cum ea pronunciasset carmina quæ tu nunc recensuisti:

Iliad. Is magis est quoniam quàm nigri ianua ditis
Infensus nobis, aliud qui pectore claudit,
Inde palàm profert aliud quodcunq; uidetur. Paulo post addit:
Non mihi uersutus posthac suadebit Vlysses,
Non Agamemnon, Troianis insistere terris.
Sed cras ipse Ioui reliquisq; ubi sacra pararo
Cœlicolis, curuo collectas littore naues
In mare deducam, prima quas luce uidebis
Nare per Hellespontiacum mare piscibus aptum.
In quibus aspicies, cupias modo uisere, fortes
Edoctosq; uiros remis incumbere. nam si
Neptunus uentis implebit uela secundis,
Tertia frugiferis Phthiæ lux sistet in oris.

Item suprà aduersus Agamemnonem iurgans ait:

Iliad. Nauibus ecce domum nigris, quia præstat, abibo
In patriam Phthiam: neq; enim mens optat ut hic te
Diuitijs repleam ualidis inglorius armis.

Hæc fatus; tum coram omni exercitu, tum ad eius amicos, nusquam apparet, uel se ad opus accingere, uel naues trahere, ut domum reuersurus, immo parum admodum curare, ut reuera sint quæ loquitur. Equidem Hippia ab initio te rogaui, quum ambigerem uter horum apud Poetam præstantior habeatur, putaremq; utrumq; uirum optimum esse, & difficile cognitu uter horum excellat magis mendacio, & ueritate, aliaq; uirtute. Ambo enim in hoc quam proximi sunt. HIP. Haud recte discernis ô Socrates. Nam quæ mentitur Achilles, nõ ex insidijs, sed inuitus propter exercitus casum mentiri uidetur, coactus restare

restare atq; succurrere: Vlysses autem sponte ac dolo. SOC. Decipis me chariſſime Hippia, ipseq; imitaris Vlyssem. HIP. Minime omnium Socrates. quidnam dicis? & qua ratione? SOC. Quoniam Achillem ais nõ ex insidijs mentiri, qui usqueadeo seductor erat, atq; insidiator præter ipsam iactantiam, sicut fingit Homerus, ut tanto esset Vlysse callidior, ut ipsi uanitatem absconderet suam, dum coram eo contraria sibijpsi loqui auderet, Vlyssemq; falleret. quocirca aduersus eum nihil inferre uidetur Vlysses, utpote qui mendacium non aduertit. HIP. Quænam ista dicis ô Socrates? SOC. Nescis quod ad Vlyssem inquit, prima luce se discessurum: ad Aiacem uero nõ ita, sed aliter? HIP. Vbinam? SOC. His in carminibus:

Diri nulla prius belli me cura tenebit,
Hectora quàm Priami natum uenisse sub armis
Myrmidonum naues tentoria longa petentem
Audiero, premat Argiuos qui Marte subactos,
Quiq; rates ignem posthac iaculetur in ipsas.
Hectora namq; meas naues, aut castra furentem
Haud reor ausurum dubio contingere bello.

An censes Hippia usqueadeo obliuiosum fuisse Thetidis filium à Chirone sapientissimo eruditum, ut cum antea in uanos istos iactatores uehementissima oratione inuectus esset, ipse confestim Vlyssi quidem quasi suijpsius oblitus dixerit nauigaturum se, Aiaci uero cõmoraturum: potius quàm insidiatus, cum Vlyssem cognosceret seniorem, commentitijsq; machinamentis & dolis se longe potentiorem. HIP. Haud dolo dixisse ista mihi uidetur Achilles, imò ipsa simplicitate aliter persuasus, aliter cũ Aiace quàm cum Vlysse fuisse loquutus. Vlysses autem, seu uera, siue falsa loquatur, semper insidias tendit. SOC. Melior ergo, ut uidetur, est Vlysses Achille. HIP. Minime ô Socrates. SOC. An non suprà uisi sunt qui sponte mendacium dicunt, meliores esse quàm qui non sponte? HIP. Quonam pacto Socrates qui scientes uolentesq; iniuriantur, seducunt, lædunt, meliores esse possunt, quàm qui hæc præter sententiam faciunt? quandoquidem multum ignoscitur illi qui per ignorantiam iniuriam infert, mendacium loquitur, uel aliud quicquam committit mali: leges que in eos seuerius animaduertunt, qui uolentes mala faciunt, mentiunturq;, quàm qui nolentes. SOC. Vides Hippia uera me loqui, quum dico accuratum esse me ad sapientum uirorum interrogationes: quumq; in ceteris ualde deficiam, hoc tantum habeo boni. Quæ enim natura ipsa rerum sit, nescio. quod hinc maxime coniectare licet, quia quoties cum aliquo ueſtrum loquor, qui opinione excellitis sapiẽtiæ, testesq; doctrinæ Græcos omnes habetis, scire nihil appareo. Nunquam enim idem mihi, ut ita dixerim, ac uobis uidetur. Quod autem euidentius est insciticę argumentũ, quàm si quis à sapientibus uiris dissentiat? Mirificum tamen hoc habeo bonum, quod me seruat, quoniam sine rubore uerecundiæ ad discendum me præparo. Rogo autem ac scitor, gratiamq; ingentem habeo respondenti, nec ulli unquam ingratus extiti, neque apud auditores unquam uendicaui mihi aliorum inuenta, sed docentem laudibus semper extollo, illi que apud omnes quæ sua sunt tribuo. Atqui & nunc quæ dicis ipse, nequaquam admitto, immo longe dissentio, & hoc mea culpa contingere, certe scio: quippe qui talem esse me fatear qualis sum, ne me extollam. Mihi quidem Hippia omnino contrà ac tibi uidetur. Opinor siquidem eos qui sponte lædunt homines, iniuriãtur, mentiuntur, decipiunt, delinquunt, meliores esse his qui non sponte. Nonnunquam uero contrà iudico, & circa hæc oberro, utpote qui rem ipsam ignorem. Ecce nunc animi morbus me quidam inuasit, uidentur que mihi qui proposito circa aliquid peccant, meliores esse, quàm qui præter sententiam errant. Huius autem mali superiores sermones causam duco, quibus fit ut in præsentia existimem eos qui non sponte peccant, deteriores esse his qui sponte. Ergo tu mihi ignoſces, nec ulla inuidia te detineat, quin animum meum cures. Multo mihi maius beneficium conferes, si insciticia liberaueris animum, quàm si ægritudine corpus. Si hoc uelis multis uerbis efficere, prædico tibi hunc in modum te minime curaturum. neq; enim assequar. Sin autem ita ut suprà, respondere uolueris, admodum mihi proderis. Spero autem tibi hoc haud noxium fore. Merito uero te nunc inuocabo Apemanti fili. Nam ipse me induxisti, ut cum Hippia disputarem.

Argumẽtũ insciticæ est à sapientibus dissentire. Docẽtis atque discẽtis officia

Quare

Quare si nũc Hippias respõdere noluerit, pro me ipse intercedito. EV. Nil opus est meis ad Hippiam precibus Socrates. Neq; enim id proposuit, ut coactus uidelicet responderet, imo seliberter omnibus respõsurum est pollicitus. Nónne hæc sunt Hippia quæ dicebas? HIP. Dicebam equidem. Verum Socrates hic ô Eudice semper dicentes irretur bat, & quasi præstigiator quidam esse uidetur. SOC. O uir optime Hippia, haud sponte hæc facio: Essem utiq; sapiens secundum sermonem tuum atq; astutus. Verum præter sententiam ago, quamobrem ignosce mihi. Ais enim non sponte peccanti ignoscendum esse. EV. Haud aliter facias Hippia, sed nostri gratia, & propter ea quę supra tibi dicta sunt, respõde ad ea quæ interrogat Socrates. HIP. Respondebo equidem, cum tu roges. Pete ergo quod lubet. SOCR. Vehementer cupio Hippia, quod modo dictum est, considerare, utri meliores sint, an qui sponte uolentes q; peccant, an qui contrà. Spero autem hũc modum rectissime posse considerari. Respõde iam. Vocas ne cursorem aliquem bonum? HIP. Equidem. SOCR. Et malum? HIP. Ita. SOCR. Nónne bonus qui bene currit, malus qui male? HIP. Certe. SOCR. An non qui tarde currit, male currit? qui autem uelociter, bene? HIP. Proculdubio. SOCR. In ipso itaque cursu celeritas quidem bonum, tarditas autem malum. HIP. Quid tum? SOCR. Vter ergo cursor est melior? utrum qui sponte currit tarde, an qui secus? HIP. Qui ultro. SOC. Nónne currere est aliquid facere? HIP. Facere utique. SOC. Facere autem aliquid operari? HIP. Profectò. SOC. Ergo qui male currit, malum hoc & turpe operatur in cursu. HIP. Malum. Quid ni? SOC. Male autem currit, qui tarde currit. HIP. Sanè. SOC. Nónne igitur cursor bonus de industria malum hoc & turpe operatur, malus præter propositum? HIP. Videtur. SOC. In cursu igitur deterior est qui præter uoluntatem agit mala, quam qui uoleris. HIP. In cursu plane. SOC. Quid autem in palæstra? uter luctator est melior? num qui dedita opera cadit? an qui inuitus? HIP. Qui dedita opera. SOC. Ita uidetur. Peius autem ac turpius in palæstra cadere, an deiscere? HIP. Cadere. SOC. Et in palæstra igitur qui studio male agit & turpia, melior luctator est, quàm qui imbecillitate atque inertia. HIP. Videtur. SOC. Quidnam in omni reliquo corporis usu? nónne qui corpore robustior atq; aptior est, facere pro arbitrio utraq; potest, tam quæ robusti hominis sunt, quàm quæ debilis, & pulchra & turpia? Quapropter qui habitu corporis præstat, quoties mala secũdum corpus facit, uolens efficit, imbecillis autem inuitus. HIP. Videtur quoq; idem circa robur contingere. SOC. Quid uero de ipsius figuræ cõcinnitate dicendum? nónne formosioris melioris q; corporis est, impensa opera turpes figuras cõfingere, deformis autem contrà? quid tibi uidetur? HIP. Quod & tibi. SOC. Figuræ itaq; inconcinnitas uoluntaria ad uirtutem corporis attinet, contraria ad uitium. HIP. Apparet. SOC. De uoce uero quid ais? Vtram meliorem asseris? ex animi ne uoluntate dissonam, an ex inertia? HIP. Ex animi uoluntate. SOC. Alteram uero peiorem. HIP. Absque dubio. SOC. Vtrum bona optas habere, an mala? HIP. Bona. SOC. Vtrum eligeres pedes habere qui dedita opera claudicarent, an qui inuiti? HIP. Eos planè qui de industria. SOC. Claudicatio pedum nónne uitium est atq; deformitas? HIP. Est. SOC. Hebetudo autem nónne uitium est oculorum? HIP. Vitium. SOC. Vtros igitur potius oculos eliges, eos ne quibus sponte quis confuse uideat uel peruerse inspiciat, an contrà quibus nolens male aliquis uideat. HIP. Eos quibus uolens. SOC. Ex his uero quæ tua sunt, potiora censes illa quæ male agunt sponte, quàm quæ inuita? HIP. Eiusmodi quædam uidelicet. SOC. An non & reliqua omnia, aures, nares, os, omnesq; sensus ratio una comprehendit, quæ docet sensus præter propositum peccantes, eligendos esse nunquam, utpote qui praui sint: eos autem qui ex instituto, tanquam bonos, potius eligendos? HIP. Mihi quidem uidet. SOC. Quorum uero instrumentorum melior usus? utrum quibus uolens aliquis errat, an quibus nolens? Ceu gubernaculum, utrum melius, illud quo de industria quispiam male gubernet, an quo inuitus? HIP. Quo de industria. SOC. Nónne arcus similiter, & lyra, & tibiæ, ac cætera omnia? HIP. Vera loqueris. SOC. Vtra equi anima ad possidendum melior, ea ne qua sponte quis male equitet, an qua inuitus? HIP. Qua sponte. SOC. Est itaq; melior. HIP. Est. SOC. Meliori igitur equi anima mala huius animæ opera uolens quis faciet, cõtraria uero cõtrà. HIP. Omnino. SOC. Nónne eadem de anima canis cæterorũq; animalium ratio? HIP. Eadem. SOC. Vtrius aũt sagittatoris animam tanquam meliorem eligeres

Vtri meliores qui sponte uolentes peccant, an qui contrà

eligeres? Illius ne qui uolens aberrat à signo, an illius qui nolens? HIP. Illius qui ultro. SOC. An non hæc ad sagittandi artem melior? HIP. Melior. SOC. Quare anima quæ aberrat insciа, deterior est ea quæ sciens aberrat. HIP. In sagittandi uidelicet facultate. SOC. Quid uero in studio medicinæ? nónne quæ medendo dedita opera mala quædam corporibus infert, quo ad medicinæ artem pertinet, peritior est, quàm illa quæ per ignorantiam peccat? HIP. Plane. SOC. Ergo hæc in medicinæ arte est melior. HIP. Melior. SOC. Vtra uero ad citharam pulsandam uel inflandas tibias, & alia uniuscuiusq; artis, uel scientiæ opera est instructior, nónne ad hæc & melior? & si quando præter artem male quid facit, de industria facit: quæ uero deterior, præter sententiam? HIP. Apparet. SOC. Seruorum autem animas eligemus potius quæ scientes circa ministerium peccant, quàm quæ ignorantes, quasi ad hæc opera meliores? HIP. Sane. SOC. Animam uero nostram, nónne quamoptimam exoptamus habere? HIP. Nempe. SOC. An nõ melior erit, si sponte mala facit, atq; delinquit, quàm si nesciat? HIP. Graue id esset, ô Socrates, si qui spõte iniuriantur, meliores essent his qui non sponte. SOC. Ex his tamen quæ supra dicta sunt, sequi uidetur. HIPP. Mihi uero nequaquam. SOC. Putaram Hippia idem tibi quoq; uideri. Respõde igitur iterum. Iustitia nónne uel potentia quædã est, uel scientia, uel utrumq;? An non necesse est aliquid horum esse iustitiam? HIP. Necesse. SOCR. Si potentia quædam animæ iustitia est, potentior anima, iustior erit? Melior enim ô uir optime hæc talis nobis apparuit. HIP. Apparuit certe. SOC. Quid uero si scientia iustitia sit? Nónne quę sapientior anima, illa iustior? quæ insipientior contrà iniustior? HIP. Ita est. SOCR. Quid si utrumq;? An non quæ ambo hæc habet, scientiam scilicet & potentiam, iustior erit? quæ non habet, iniustior? Nónne ita rem se habere necessarium est? HIPP. Apparet. SOCR. Quæ uero potentior & sapientior est, ea melior apparuit esse, & ad utraque tam pulchra quàm turpia circa quamlibet actionem peragenda paratior? HIP. Certe. SOC. Quoties itaq; turpia facit, uolens facit propter artem atq; potentiam. Hæc autem, uel ambo, uel alterum, ad iustitiam pertinent. HIP. Videtur. SOC. Enimuero iniuriari, mala facere est: nõ iniuriari, bona. HIP. Sic est. SOC. Nónne ergo potentior ac melior anima, quoties iniuste aget, sponte aget? praua autem contrà? HIP. Apparet. SOC. Nónne uir bonus, qui animã habet bonam? Malus contrà, qui malam? HIP. Absq; dubio. SOC. Quamobrem boni uiri est, sponte iniuriari, mali autem nõ sponte. Siquidem bonus uir animam bonam habet. HIP. Habet quidem. SOC. Si quis est igitur hominum qui sponte aberret, turpiaq; & iniusta committat, haud alius est ô Hippia quàm uir bonus? HIP. Concedere tibi ista nõ possum ô Socrates. SOC. Neq; ego ipse mihi Hippia: ueruntamen ex superiori sermone necesse est in præsentia nobis ita uideri. At uero, ut suprà dicebam, circa hæc semper sursum deorsum ue reuoluor, nec in eadem persisto sententia: neq; mirum est me meiq; similes, rudesq; homines ad contraria circumuagari, si & sapientes uos oberretis. Id autem nobis graue malum, si neq; etiam ad uos profecti errare cessemus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN Charmidem, uel de temperantia.

STVDIVM *Socratis in hoc dialogo est, omnes quidem ad temperantiam cohortari. Tres uero præcipue, scilicet adolescentes, & nobiles, atq; pulchros. Adolescentes quidem propterea, quod cita morbis adhibenda est medicina. Principijs obsta, sero medicina paratur. Cum mala per longas inualuere moras. Nobiles quoq;, tum ut ostendat ueram in uirtute nobilitatem esse ponendam, tum quia nobiles plerunq; cæteris exemplo sunt, & quotidie ad rempublicam admittuntur, grauissimo si mali sint, humani generis detrimento. Formosos deniq;: nam hi potissimum flagitiosorum consuetudine deprauantur: quo fit, ut magis egeant medicina. Præterea formosi studere debent, ut quemadmodum natura corpori breuem tradidit pulchritudinem, sic ipsi uicissim deo naturæ autori, sempiternam animi restituant pulchritudinem. Neq; uero permittendum est, ut cum exteriora nostra multis sua pulchritudine placeant, interiora interim sua deformitate displiceant. Etsi omnia in hoc dialogo mirificam habeãt allegoriam, amatoria maxime, non aliter quàm Cantica Salomonis: mutaui tamen nonnihil, nonnihil etiam prætermisi. Quæ enim consonabant castigatissimis auribus Atticorum, rudioribus fortè auribus minime consonarent. Ideoq; Aristarchus quidam Homericus, immo uero Platonicus, quæ minus consonãt, diceret nõ Platonis esse, sed Chroni. Tria uero in ipso exordio notanda sunt in primis*

mis, quæ amorem ab hac forma corporis ad incorpoream transferunt pulchritudinem. Primum, quod inquit Socrates se inter pulchrum hunc, & pulchrũ illum, nihil discernere, sed pulchros sibi cunctos æque placere: quasi dicat, non in unius corporis forma sistendum esse pedem, sed ad ipsam communem speciei totius pulchritudinẽ ascendendum. Quæ cum una sit in multis, ideam pulchritudinis unam refert super multa. Quemadmodum igitur ab indiuiduo ad speciem, & à specie ad ideam cogitando transcendimus, ita & ab amore formæ huius, ad amorem cõmunis formæ primo, deinde ad formæ idealis amorem pergere admonemur. His addidit Socrates corporis pulchritudinem non propter se amandam, sed tanquam diuinæ pulchritudinis imaginem nobis existimandam. Iubet postremo nudare animum, corporisq; forma posthabita, decorem animi tum naturalem inspicere, tum studio comparandum diligentius adhibere. Et interea corripit Chærephontem, qui nescio quid de nudando quasi in palæstra corpore dixerat. Neq; iniuria exhortationem ad temperantiam à pulchritudine corporis exorditur. Hæc enim temperãtia quædam est linearum atq; colorum. Sed ab hac proxime transit ad corporis sanitatem, quæ etiam est temperantia quædam, humorum scilicet atq; membrorum. Tertio ab hac ad animi ipsius ornatum, qui & in affectu temperãti est, ipsa motionum scilicet moderatio: & in cogitatione quædam similiter est temperantia, in quadam intelligentiæ cum rebus quæ intelliguntur concinna congruitate consistens, ut non immerito Pythagoras temperantiam uirtutem omnium esse dixerit saluberrimã, tam publice quàm priuatim humanæ societatis cõseruatricem, præsertim cum & iustitia temperantia quædam sit, id est conuentiõis in cõmutando distribuendoq; moderatio. Profectò quamuis temperantia proprie circa cohibendas uehemẽtes libidines uoluptatesq; uersetur, tamen similitudine quadam transfertur & ad cupiditates omnes amputandas, & ad actum quemlibet moderandum, ut etiam officium fortitudinis in audaciæ timorisq; moderatione uersetur, similiter iustitiæ in præmiorum pœnarumq; modo, liberalitatis quoq; in erogandi modo, deniq; totius uitæ salus, ut ne quid nimis. Hinc Pythagoricum illud, Mensura omnium optima. Sed memento illos in Phædone negari temperatos esse, qui corporeæ uoluptatis gratia à uoluptatibus absti nent. Iubet enim actiones mortales ad purgandam mentem referri, consequendæ sapientiæ diuinæq; similitudinis gratia. Tanta uero est excellentia temperantiæ, ut & eam omnes in operibus suis obseruent artifices elegãtes, & ipsius uirtute non solum corpus sub luna quodlibet, uerumetiam cœlum ipsum uniuersumq; seruetur, quod in Gorgia sapientum testimonio confirmatur. Huic illud simile, Disponit deus cuncta suauiter. Item in numero, põdere, mensura cuncta disponit. Sed iam ad dialogum reuertamur. Socrates dum ex sententia magorum uetat curari corpus antequam curetur animus, manifeste eos improbat, qui minima curãtes, maxima negligunt, uelut qui equis & canibus ægrotantibus remedia quærãt, in sui uero corporis & animi morbis medicos minime consulũt. Minimæ quæq; supellectilia rite componunt, ipsi interim & animo & corpore incompositi. Intemperato animo citharam temperant. Quotidie aliena curiose tractant, propria deserunt. Omnia uero præter animum ipsum nobis sunt aliena. Ideo corporis medicinam filium appellauit, rem leuem, fragilem, & omnino mutabilem, ac penitus cõtemnendam. Significat etiam multa nobis incommoda tum corporis, tum fortunæ ob intemperantiam frequenter accidere: atq; contrà complurima bona per temperantiã prouenire. Item animo perfecte composito, quæcunq; accidunt, tam & prudenter disponi, & æque tolerari, ut nihil tandem euadat in malum. Incomposito uero animo nihil bene uel in corpore, uel extra posse componi. Exponit autem in Cratylo nomẽ intemperãtiæ græcũ Sophrosynen, quasi salutem quandam conseruationemq; prudentiæ. Putat enim animo uerorum lumina omnium innata fuisse, ideoq; si in seipsum prorsus inspiciat, uera in se omnia conspecturum. At uero quo minus inspiciat, in causa est immoderatus ad corpus corporeaq; affectus: quo fit ut temperãtia opus sit in primis, per quam expulsa perturbationum caligine mens facta serenior, diuini solis lumine abunde circumfundatur, unde sapientiam primo recuperet, deinde prudentiam adipiscatur. Quoniam igitur temperantiam sapientia prudentiaq; comitatur, ideo Plato sæpe alibi, & in hoc dialogo sub ipso temperantiæ nomine sapientiam quoq; uult & prudentiam contineri. Monet autem Socrates Charmidem, ut respiciat in seipsum de temperantia uerba facturus. nam hæc ipsa in seipsum cõuersio, est huius uirtutis officium: & quisquis in seipsum penitus conuersus fuerit, tum per ipsam temperantiæ ideam innatam menti, humanam intelligit temperantiam, tum moderationem ipsam agnoscens, qua deus animæ partes ab initio inuicem temperauit, cognoscet qua ratione sit affectus animi temperãdus. Accedit ad hæc, quod in hoc præcepto significat neminẽ nisi temperatum de temperantia loqui ad persuadendũ uel debere uel posse. Præterea traditur in Timæo, ex consonanti quadam animæ tam ad seipsam quàm ad corpus modulatione, nobis prospera cuncta contingere. Quinetiam Pythagoræi, quos Romanus in hoc sequitur Censorinus, si animus prudẽter motiones singulas tum sui, tum corporis moderetur, perpetuam utriusq; sanitatem, & diuturnam uitam corpori pollicentur. Quod quidem plerisq; sapientibus sanctisq; uiris prouenisse compertum & Censorinus & nos habemus. Ad eandem quoq; causam aut similem diuturnas priscorum uitas nonnulli referrent: Sed additur his aliquid mirabilius: Magos carminibus suis immortalitatem corporibus polliceri. Magicem Zoroastris Plato in Alcibiade, nihil aliud quàm diuinum cultum esse dicit. hic insuper addidit, non magicis tantũ carminibus, uerumetiam philosophicis rationibus & temperari animum, & corpus uel semper, uel diu saltem procul à morte seruari. Profecto oratio illa quæ temperantiam

perantiam audientibus omnino sit persuasura, atq; insuper effectura, duo potissimum exigit, & uim à deo infusam & rationes à philosophis comparatas. Atq; orationem è duobus his compositã Plato incantationẽ nominat magicam. Qua Phœbus primo, deinde Pythagorici morbos ab animo & corpore mirabiliter expellebant. Neq; uero falsum putari debet, corpus sub anima penitus temperata immortale effici posse, & sub intemperata in morbos, et mala labi. Id enim Mosaicũ de primi parentis statu atq; lapsu mysteriũ continet. Atq; Auicẽna sequutus Platonicos et Hippocratem, probat animum ex ipsa sui natura adeo materiam omnem exuperare, ut cum primum in seipsum fuerit restitutus, possit elementa mundi mira quãdã uirtute mouere, atq; habere in corpora quæuis imperium: quo fit, ut multo magis possit in proprium. Quod quidem & ab initio Adam poterat experiri, & quidã putãt Enoch & Eliam, & nonnulli suspicantur euangelistam adhuc ratione quadam simili uiuere. Sed de his omnibus in Theologia nostra latissime disputamus. Deniq; ut summatim dicam, mira in hoc uirtus temperantiæ declaratur, quòd animũ infeliciter in deteriora prolapsum, feliciter sibi ipsi restituit. Declaratur & mira potestas animi, à quo omnia tam bona quàm mala in corpus defluant, & quo uolente corpus seruari ualeat incorruptũ. Quod quidem Mosaicis mysterijs ferè undiq; consonat. Post hæc sæpius quid sit temperantia quæritur, quod quidem neq; Charmides neq; Critias unquam absoluit. Ille enim non temperantiam proprie, sed quæ comitantur eam, adducit in medium: hic autem quæ ad prudentiam magis pertinent: & id quidem semper inepte, uidelicet ut declaretur nõ esse cuiusli bet de uirtute tam præclara disserere. Interea nota priscos sacerdotes consueuisse in sacris tertiam libationis partem Ioui seruatori præcipue consecrare, ut declararẽt principia, media, fines omniũ, ut in Legibus Plato refert, sub Iouis prouidentia disponi atq; seruari. Sed ad Critiæ ineptias redeamus, dicentis esse scientiam quandam quæ tam se quàm scientias omnes sciat: res uero ipsas quarũ sunt scientiæ, nesciat. Quod quidem ideo est absurdũ, quia ueritas ipsa ratioq; scientiæ in ipso eorum quæ sciuntur quasi quodam contactu congruentiaq; consistit. Præterea neq; perfecte sciri potest scientia, nisi quæ scientia sit discernatur: Id uero nisi rei cuius sit habeatur, haberi nõ potest. Item confitetur Critias posse aliquem quæ nullo modo cognoscit, interim cognoscere se nõ nosse. Id autem Socrates idcirco non recipit, quoniam quæ nullo modo sciuntur, non possunt interim quodammodo sciri. Quisquis enim animaduertit se aliquid ignorare, eo ipso agnoscit & se carere. Si ita iudicat, ergo iam notionem ipsius quandam in seipso descripsit, per quam iudicet & se carere, & quo præcipue careat. Quo fit, ut quicunq; rem aliquam se ignorare cognoscit, interea rem ipsam nõ prorsus ignoret, immo generali quadam adumbratione describat, generali inquam propterea, quòd in speciali rerum distinctione scientia perfecta consistit, quam in omnibus disputationibus suis Plato perquirit. Vbi uero Socratem inducit agnoscentem se nihil scire, indicat eum, & si non speciales, generales tamen rerum descriptiones habere, alioquin ignorantiam suam nõ posset agnoscere: ideoq; dum sciebat nihil, sciebat quodammodo cuncta. Quoniam uero Critias sermonem de temperantia traduxerat ad prudentiam, & id quidem licentia quadam Platonica, Socrates prudentiam asserit, id est boni maliq; scientiam, autoritatem summam ad beatitudinem obtinere, tum quia & bonum finem, & bona ad ipsum media ipsa demonstrat, tum quia omnes tam res quàm artes quatenus ab ipsa reguntur, nobis conducunt ad bonum, contrà uero nequaquã. Postremo docet Socrates nihil difficilius uel definiri uel comparari quàm temperantiã. Difficultas uero definitionis inde procedit, quod uix à cæteris uirtutibus quarum ipsa consonantia quædã est, discerni potest. Adde quod tanto difficilius intelligitur, uerbisq; exprimitur, quanto difficilius intrinsecus posidetur. Profecto cum ex ipso corporis commercio maxime ad uoluptatẽ intemperantiamq; procliues simus, in eaq; ab infantia nutriamur, difficillime temperantiã adipiscimur. Præterea primi sensus affectus uidentur nonnihil interdum uel ad fortitudinẽ per iram audaciamq; conferre, uel ad prudentiam per timorem, uel ad patientiam per dolorem, uel ad iustitiam liberalitatemq; per amorem. Temperantiæ uero semper impetus omnis opponitur. cum enim in summa quadam trãquillitate solum collocari possit, à quouis affectu undiq; impeditur. Auget quoq; difficultatem, quòd sicut in corpore cõsonantem omnino humorum membrorumq; temperiem, sic in animo harmonicam suorum omnium temperantiã reperire omnium est difficillimum. Quamobrem non iniuria Socrates tam in epilogo quàm in exordio ad temperantiam cœlesti harmoniæ persimilem consequendã opus esse ait cœlesti uirtute atq; diuina, tum animo, tum rationibus & uerbis infusa. Vbiq; uero admonet contendendum esse potius, ut sub legitimis institutis tẽperati efficiamur, quàm ut sub dialecticis rationibus de temperantia disputemus: quandoquidẽ summa quadam difficultate cognoscitur, & cognita sine usu non modo nihil prodest, sed & obest quamplurimum, atq; id quod maius est, nisi re ipsa possideatur, perfecte cognosci non potest. Impuro enim rem omnium purissimam non licet attingere.

CHARMIDES PLATONIS, VEL DE TEMPERANTIA, TRANSLATVS E GRAECA LINGVA in Latinam à Marsilio Ficino Florentino, ad Petrum Medicem uirum clarissimum.

SOCRATES, CHAEREPHO, CRITIAS, CHARMIDES.

PRIDIE cum uesperi Potidæa ab exercitu redijssem, protinus solita exercitia, utputa quibus diu abfuissem, magna cum uoluptate repetiui, ac Taurei palæstram, quæ ex opposito regij tẽpli est, sum ingressus. Vbi multos comperi partim ignotos mihi, partim notos, & eos quidem plurimos. Qui cum me ex insperato uidissent procul, subito congratulati sunt aliunde alius occurrentes. Chærepho præcipue, uelut insanus esset, è medio statim prosiliens accurrit, ac manu me prehendens, O Socrates, inquit, quo pacto prælio superstes euasisti? Nam paulo ante quam abiremus, apud Potidæam pugna commissa est, quam hi nuper isthic audierant. At illi ego respondens: Ita, inquam, ut cernis, euasi. Nunciatum est, inquit, pugnam acerrimam fuisse, atq; in ea plurimos nobis notos homines occubuisse. Vera, inquã, uobis nuncíata fuerunt. An tu, inquit, prælio interfuisti? Interfui. Sede hic, nobisq; enarra, nondũ enim satis omnia intelleximus. His dictis, sedere me prope Critiam Callæschri filium iussit. Sedens itaq; Critiæ & alijs cõgratulatus sum primo, deinde quæ in belli expeditione contigerant, quod quisq; requirebat (alius enim aliud requirebat magis) recẽsui. Vbi uero hisce de rebus abunde locuti essemus, rursus ego illos interrogaui, quænã esset his temporibus philosophiæ conditio, & qui adolescentes, uel sapientia, uel indole, uel utrisq; clari. Tunc Critias ad fores respiciens, uidensq; adolescentes quosdam ingredientes & inuicẽ altercantes, & post eos turbã aliam, quod de honestis, inquit, ô Socrates, percontaberis, uidere mox cogniturus. Nam qui nunc ingrediuntur, præcursores sunt amatoresq; cuiusdam qui omnium huius temporis honestissimus & speciosissimus iudicat. ac uidetur & ipse iamiam ingressurus. Quisnam iste, & cuius filius, inquã? Nosti, inquit, fortassis & tu. Sed cum hinc abijsti, nondũ adoleuerat. Charmidem noueras filium Glauconis patrui nostri, patruelem meum? Noui equidem, neq; puer tunc contemnẽdus erat. Nunc uero adultum esse illum iam arbitror. Statim intelliges, ait, quantus & qualis euaserit. Dum hæc ille dicit, Charmides ingreditur. Ad me quidem ô amice quod attinet, nihil perpendo. Profecto enim perinde sum erga honesta indole claros, ut alba amussis in albo lapide. Ferme enim omnes ætatis eius homines mihi pulchri uidentur. Præcipue uero tunc & ille corporis proceritate & egregia indole mirãdus apparebat. Cæteri autem omnes capti eius amore uidebantur, usqadeo illius ingressu obstupuerũt turbatiq; sunt. Multi præterea post illum amatores sequebantur. Et quod ad uiros attinet, nil mirum: uerum & pueros etiam animaduerti, quorum nemo ne minimus quidem alium quenquã intuebatur, sed illum unum cuncti tanquam imaginem quandam contemplabantur. Hic ad me conuersus Chærepho, qualis tibi ô Socrates adolescens uidetur? an non specioso uultu? Mirifice, inquam. Atqui, inquit, si nudare se uellet, uultum præ illa quæ intus latet forma, deformem diceres. Eadem hæc Chærephonti cæteri etiam consenserunt. Insuperabilem hercle, inquam, uirum narratis, si paululum insuper quiddam huic adesset. Quid istud, inquit Critias. Si optimo, inquam, animi habitu natura decorus esset, qualem esse ô Critia, consentaneũ est uestra è stirpe prognatum. Immo certe quo ingenium spectatur, & pulcherrimus est & optimus. Quid igitur non nudamus, inquam, animũ prius, interioremq; formam potius contemplamur? Nam cum tantus iam sit, disserere gaudebit puto. Certe, inquit Critias. Nam & sapientiæ studiosus est, & ut sibi cęterisq; uidetur, ualde poeticus. Longa, inquam, serie nobilitatem hanc Solonis ex genere trahitis. Verum cur mihi iam adolescentem nõ monstras, huc accersens? Neq; enim dedecet etiam si esset minor natu, cum eo disserere, te patruele eius simul & tutore præsente. Probe, inquit. Vocandus est iam. Atq; his dictis ad eum qui ponè sequebat conuersus: Voca, inquit, Charmidem. Sed heus, dices illi, me uelle medico se cuidam committere ob ualetudinẽ qua de conquestus est nuper. Ad me uero Critias: Nuper, inquit, Charmides cum mane surgeret, caput dolere

Prouerbiũ

lere querebatur. Quid prohibet igitur simulare remedium aliquod contra capitis grauedinem te habere? Nihil prohibet, inquam, modo ueniat. At ueniet. Quod & factum est: uenit enim, risumq; ingentem omnibus concitauit: unusquisq; enim nostrum una sedentium, locum cedere Charmidi uolens quo sederet, proximum dedita opera impulit. Quo factum est ut eorum qui utrinq; sedebant nouissimi, alterum surgere cogeremus, alterum humi prostratum deijceremus. Ille uero accedens, me inter Critiamq; consedit. Ego uero percontante illo utrum capitis medelam scirem, uix tandem me scire respondi. Quenam ista? inquit. Folium quoddam, inquam. At insuper addenda est incãtatio quædam, quam siquis adhibeat, folioq; utatur, sanitas restituitur. Absq; incantatione uero folium nil confert. Ad hæc ille: Exscribam equidem hanc te dictante incantationem. Verum si mihi persuaseris inquam: an etiam si non persuaseris? Ille subridẽs ait, Si tibi persuasero Socrates. Hem nomen, inquam, plane tu meum tenes. Teneo, inquit, equidem, nisi iniurius sum. Frequens enim de te inter æquales meos sermo habet. Memini quinetiam cum puer adhuc essem, te cum Critia hoc uersari solitum. Recte tu quidem. Audentius enim incantationis tibi modum ostendã. Paulo uero ante nescieba quo pacto uim illius tibi monstrarem. Est autem talis ô Charmides, ut caput solum curare nequeat: quemadmodum sæpe ex peritis medicis audiuisti, qui quoties aliquis dolore oculorum affectus eos consulit, aiunt non posse oculis mederi, nisi prius capiti medeantur, neq; caput absq; totius corporis medicina posse curari. Hac de causa regulis quibusdam toti conferentibus utuntur, & à toto ad partem transeũt restituendam. an non audisti ita dicere illos, & ita esse? Prorsus inquit. Recte ne loqui tibi uidentur, inquã? sermonemq; hunc approbas? Maxime omnium, inquit. Enimuero cum probari sibi hæc audirem, Talis est, inquã, ô Charmides, incantationis quoq; huius potẽtia. Quam didici ibidem in exercitu à quodam medicorum Thracum Zamolxidis sectatorũ, qui & immortalitatem afferre dicunt. Adiecit præterea Thracius ille medicus, etiam Græcorum medicos quæ suprà narrata sunt prædicare. Cæterum Zamolxis, ait, rex noster ac deus tradit: quemadmodum oculos sine capite curare non decet, neq; sine reliquo corpore caput: ita neq; sine ánima corpus. Eaq; causa est cur medicos Græcos morbi corporũ multi lateant, quia totum ipsum ignorant, quod in primis curare oportet: quo male affecto impossibile est partem aliquam bene ualere. Omnia namq; uel bona uel mala ab anima in corpus & hominem totum manant, indeq; similiter ut ex capite in oculos effluũt. Illam igitur primũ & maximè curari iubet, si modo caput & uniuersum corpus bene ualere debeat. Animæ uero medelas esse docet incantationes quasdam. Eas præclaris rationibus cõtineri, quibus animæ temperãtia tribuatur: qua inserta atque præsente, facile esse sanitatem capiti totiq; corpori tradere. Ille igitur quum medelam incantationesq; doceret, iussit ut nullis precibus motus alicui cõtra capitis dolorem remedium adhiberem, nisi prius animam incantationibus ipsis purgandam cõmisisset. Hunc sanè nostrorum temporum errorẽ dicebat esse, quod plerique absq; temperantiæ sanitatisq; studio, medici esse contendunt. Me itaq; mirum in modũ præmonuit, mandauitq; cauerem ne quis unquam diues seu nobilis, siue pulcher, mihi ut aliter faciam persuadeat. Illi hoc ego iureiurando interposito me obstrinxi: quamobrẽ necesse est paream. Tibi quoq; obsequar. Nam si uoles secundũ hospitis præcepta, animã tuam prius incantationibus omnibus Thracis illius subijcere, medicinam capiti admouebo: sin minus, non potero ô amice Charmides tibi prodesse. Cum igitur hæc audisset Critias, Lucro, inquit, erit grauedo hæc capitis adolescenti, si huius causa sanitatem mentis lucrabitur. Asserò autem tibi Charmidem hunc æqualibus omnibus nõ specie tantũ præcellere, uerumetiam eo ipso præstare cæteris, cuius ipse incantationem habere dicebas. An nõ temperãtiæ surpra dixisti? Huius ipsius, inquam. Scito igitur omniũ suæ ætatis adolescentum hũc uideri temperantissimum, & in cæteris omnibus pro ætatis incremento, nullo inferiorem esse. Consentaneum est ô Charmides, inquam, in his quæ dixit Critias, te cæteros antecellere. Neq; enim referre quisquam posset, ut arbitror, duarum apud Athenienses familiarũ conjugium, quo ueriſimilius sit pulchram honestamq; prolem nasci, quàm maiorum tuorum coniugio. Nam paternum genus huic Critiæ Dropidi, ab Anacreonte, Soloneq; & alijs quoq; poetis permultis est illustratum, decore, uirtute, & alia felicitate præcellẽs. Eadem quoq; est materni generis gloria. Nemo enim Pyrilampo auũculo tuo aut pulchrior, aut maior

Præcepta quædam medicinæ

corpus no curat sine anima.

omnium qui continentem habitãt uisus est unquam, quotics ille uel ad regem magnum, uel ad alium in continẽti habitantium legatus accederet. Ac summatim uniuersa hęc domus nulla in re est inferior alia quacunq. Quare probabile est te tali stirpe creatũ primas partes in omnibus obtinere. Quantum igitur ad eam speciem quæ cernit oculis attinet ô dulcis Glauconis fili, uideris mihi nihil à superioribus tuis degenerasse. quod si & ad temperantiam, & ad alia, ut Critias hic testatur, natura es institutus, beatum te ô chare Charmides mater peperit. Ergo sic se res habet. Si ineſt tibi, ut ait Critias, temperantia, & sufficienter es temperans, neq; Zamolxidis, neq; Abaridis Hyperborei incãtationibus indiges, sed iam tibi medela est capitis admouenda. Si nautẽ deest temperãtia tibi, incantatio medelam antecedere debet. Respondeitaq; ipse mihi, utrum assentiaris Critiæ, & asseras temperantiæ te sat s habere, an deesse aliquid recognoscas. Tunc ergo ipsius Charmidis genæ rubore suffusæ gratiorẽ speciem ostenderunt. Nam pudor eam ætatem decet. Dein de admodum generose respondit. Haud quaquã facile est quæ in præsentia quæsita sunt, uel admittere, uel renuere. Si enim me temperantem esse negauero, primo quidem turpe uidebitur quod ipse mihi derogẽ: deinde Critiæ huius aliorumq; multorum quibus temperans esse uideor, tanquã falsam sententiam coarguam. Si nautẽ affirmauero, odiosa uidebitur hæc de meipso iactantia. Quapropter quorsum me uertã nescio. Probe loqui uideris Charmides, inquam: itaq; cõmuniter inuestigandũ puto, utrum quod quæro possideas, necne: ne uel tu aliter quam uelis loqui cogaris, uel ego temere mederi festinem. Si ergo gratum tibi futurũ est, cupio una tecum inuestigare: sin minus, dimittendũ arbitror. Imò certe gratissimum, inquit, omnium. Quamobrem ut ipse prestare putas, ita perquire. Hunc in modum, inquã, cõmodior indagatio futura uidet. Constat profecto si ineſt temperantia tibi, habere te aliquid, quod de hac opineris. Necesse est enim inhærentẽ ipsam tibi si modo inhæret, aliquẽ sui sensum præbere, ex quo aliqua circa ipsam insurgat opinio, qua quid, et quale temperãtia sit cõiectes, nonne putas? Puto equidẽ. Nonne hoc censes? uidelicet postquam scis loqui Græce, dicere utiq; possis quidnã id tibi uideã? Fortassis, inquit. Vt ergo conijciamus utrum tibi insit necne temperantia, dic age, quidnam ex sententia tua temperãtiam esse dicis? Piguit eum primo, neq; libens ad respondendum uenit, demum ita respondit. Temperantiam esse duco decenter agere singula, & quiete per uiam incedere, quiete & loqui, ac summatim quiete omnia facere, & ut breui cõplectar quod quæris, quietudo quædã esse mihi uidetur. Recte, inq;. Ferunt sane quietos homines temperatos esse: sed uideamus an uera loquãtur. Dic igitur nunquid pulchrum aliquid temperãtia sit. Est, inquit, prorsus. Vtrum in illa grammatici facultate pulchrius est easdem literas cito scribere, an quiete? Cito. Legere autem celeriter ne an tarde? Celeriter. Quinetiã pulsare citharam uelociter, & prompte certare pulchrius est, inquam, quàm quiete ac tarde? Est, inquit. Quid uero in pugnorũ brachiorũq; ludis, nonne celeritas ipsa laudatur? Vtiq;. Currere autẽ atq; saltare, & cæteri corporis actus, nonne si propere & prompte fiunt, ad pulchrum spectant? si ignaue remisseq;, ad turpe? Apparet, inquit. Paret ergo quantum ad corpus attinet, non quod tardum, sed quod uelox maxime, esse pulcherrimum. Nonne, inquam? Omnino, inquit. Temperantiam uero pulchrum quid esse constitit? Constitit. Non ergo circa corpus quietudo, imò celeritas ad temperantiã pertinebit, si modo pulchrum quid est temperãtia. Videtur, inquit. Docilitas uero nonne pulchrior quàm hebetudo? Pulchrior certe. Est autem docilitas, inquam, cito perdiscere: hebetudo uero sero atq; lente. Profecto, inquit. Docere alium quamocyssime nonne pulchrius quàm tarde? Proculdubio. Reminisci itẽ, & meminisse sero atq; lente, pulchriusne an facile atq; prompte? Prompte, inquit. Solertia uero nonne celeritas quædã animi est, inquam, potius q; tarditas? Est, inquit. Atqui & intelligere quę dicunt in grãmatici citharistæq; ludis, & cæteris omnibus nõ quàm tardissime, sed quãocyssime, pulcherrimũ est. Et hoc, inquit. Quinetiã in ipsis indagationibus, & consultationibus animi non qui quiete, sero, & uix quæsitum inuenit, est laudandus, ut arbitror, sed qui breui potius atq; facillime. Vera hæc sunt, inquit. Ex his colligitur, inquã, ô Charmides, tam in ijs quæ ad corpus, quàm in ijs quæ ad animum spectant, uelocia promptaq; tardis & quietis pulchriora uideri. Sic apparet, inquit. Non igitur quietudo quædam, inquam, temperantia erit, neq; uita quieta temperans, ut hac ratione conijcitur. Quandoquidem quod temperatum est, &

Pudor adolescentes decet

Solertia celeritas quędam animi

& pulchrum esse debet. E duobus enim alterum est. aut nunq;, aut raro admodum nobis in uita quietæ actiones pulchriores q; ueloces & uehementes apparuerunt. quod si non pauciores quietæ actiones quàm ueloces & uehementes pulchritudine præstare reperirentur, nec hac etiam ratione cõficeretur temperantiã esse quiete agere potius quàm uehementer atq; celeriter, neq; in ipso incessu, neq; in sermone, neq; in alio quopiam: neq; uita quieta quàm inquieta decentior esset & temperantior: quippe cũ in superiori sermone suppositum sit pulchrum esse aliquid temperantiam, pulchra uero non minus ipsa uelocia quàm quieta esse constiterint. Recte, inquit, dixisse mihi uideris ô Socrates. Rursus igitur ô Charmides, inquam, attentius teipsum contuere, & cogita qualem te temperantia præsens efficiat, qualis ue sit ipsa, dum te talem efficit. Hæc autem animaduertens omnia, bene utriliterq; responde quid esse tibi uideã. Ille protinus seipsum colligens, diligentius q; contemplatus. Videtur, inquit, temperantia mihi uerecundum quendam ruborem inducere, uerecundumq; hominem facere, pudoremq; esse temperantiam arbitror. Quid ais, inquam: an non pulchrum aliquid paulo ante temperantiam esse dicebas? Dicebam equidem, inquit. Nonne boni homines, inquam, ipsi temperati sunt? Sunt, inquit. An bonum putas, inquam, quod non bonos efficit? Nequaquam, inquit. Non solum itaq; pulchrum, sed & bonum est, inquam. Mihi quidem uidetur, inquit. Non credis, inquam, recte Homerum loqui dicentem, Pudorem uiro egeno bonum non esse? Credo equidem, inquit. Est ergo, ut apparet, inquam, pudor non bonũ, ac bonum. Apparet, inquit. Temperantia uero bonum duntaxat. siquidẽ bonos facit eos quibus adest, malos uero nequaquam. Ita mihi, ut loqueris, esse uidetur, inquit. Ergo temperantia pudor non erit. quandoquidem temperãtia bonum est duntaxat, pudor autem nihilo magis bonum est quàm malum. Recte quidem mihi, inquit, dici hoc uidetur ô Socrates. Verum attende obsecro quale tibi uidetur quod rursus adducã. Modo enim recordatus sum quod mihi traditum est à quodam dicente temperantiam esse, ut sua quisq; agat, cõsidera an recte loqui uideatur tibi qui hæc dicit. O fœde, ex hoc Critia illud audisti, uel alio quopiam sapientum? Videtur sane, inquit Critias, ex alio, nam ex me nunquam audiuit. Quidnam refert, inquit, Socrates, ex quo audiuerim? Nihil, inquam, profecto. neq; enim id considerandum est quis dixerit. Sed utrum uere dicatur, nec ne. Probe nunc loqueris, inquit. Recte per Iouem, inquam. Mirabor tamen si quomodo hoc se habeat, inuenerimus. nam est ænigmatis cuiusdam persimile. Quamobrem, inquit? Quia non arbitror ita sensisse illum ut uerba sonant, inquam, temperantiam scilicet esse, ut sua quilibet agat. Nihil' ne putas grammaticum agere, quando scribit, uel legit? Puto equidem aliquid agere, inquit. Videturne tibi grammaticus nomen suum tantum scribere ac legere? uel etiam uos pueros erudire? Neq; enim minus inimicorum tunc nomina quàm uestra amicorumq; scribebatis. Certe non minus, inquit. An cum ageretis hoc, inquã, curiosiores eratis quàm decet, & à temperantiæ lege discedebatis? Minime, inquit. At uero non uestra agebatis tantum, si scribere aclegere, agere aliquid est. Est utiq;, inquit. Præterea mederi ô amice, ædificare, texere, & cuiuslibet artis opus explere, agere aliquid est, an nihil? Aliquid prorsus, inquit. An uideretur, inquam, tibi bene illa ciuitas instituta, in qua leges iuberent ut uestem quisque suam texat, lauetq;, calceosq; conficiat suos, & strigilem, & uascula olearia, uel unguentaria, & supellectilia quæq;? aliena quidem attingat nunquam, propria uero ipsemet peragat? Nequaquam, inquit. Veruntamen si temperate disposita est ciuitas, bene instituta est, inquam. Quid ni, inquit? Ergo temperantia num erit talia quædam agere, & hunc in modum agere sua. Non, ut apparet, inquit. Quare per ænigmata loquebatur, inquam, ut suprà dixi, is qui prædicabat, agere sua temperantiam esse. Neq; enim usqueadeo fatuus fuisse putandus est, ut idem eius fuerit sensus, qui & uerborum sonus. Num fatuus quispiam ô Charmides hoc tibi tradidit? Minime, inquit, omnium. Immo quidam meo iudicio sapientissimus. Omnino igitur sententiam suam obscuris uerbis inuoluit, inquam, ut arduum cognitu sit, quid est agere sua. Fortassis, inquit. Potes' ne aperire nobis, agere sua quid sit, inquam? Ignoro equidem, inquit. Forte etiam qui hæc dixit, quid sibi uellet non satis intelligebat. Dum ita loqueretur, subrisit Charmides, Critiamq; aspexit. Critias autem licet ante ad differendum aduersus Charmidem aliosq; cupiditate gloriæ instigatus; se hactenus continuerat, sed ulterius ad hæc se continere non potuit; uisumq; est mihi ue

rum esse quod fueram suspicatus, illam scilicet de temperantia superiorem sententiam ā Critia Charmidem accepisse. Quare Charmides nolens ipse respōsum tutari, & hunc in Critiam laborem reiscere cupiens, irritauit eum, & quasi redargutum ostendit. Quod ille minime tolerauit, immo aduersus eum haud secus indignatus fuisse uidetur, ac poeta aduersus histrionem inepte sua poemata recensentem. Ideoq; illum intuitus: Itáne putas, inquit, ô Charmides, si tu nequaquam intelligis quis eius fuerit sensus qui agere sua temperantiam esse asseruit, neq; ipsum etiam intelligere? O uir optime, inquam, nihil mirum est hunc adolescentulum non intelligere. Te uero decens est hæc cognoscere, & propter ætatem, & propter studiū. Si ergo affirmas & ipse temperantiā esse quod hic dixit, sermonemq; hunc suscipis, libentius tecū, utrum id uerum sit, necne, indagabo. Affirmo equidem, inquit, & suscipio. Recte facis, inquam. Sed dic obsecro: Vtrum quę paulo ante quę rebam, admittis? artifices uidelicet omnes aliquid facere. Equidem, inquit. Videntur, inquam, tibi sua tantum, an aliena insuper facere? Aliena quoq;, inquit. Temperanter agūt itaq; qui non sua tantum faciunt, inquam? Quid prohibet, inquit? Quod ad me, inquam, spectat nihil. Sed uide ne quid apud eum prohibeat, qui cum supposuerit temperantiam esse agere sua, deinde tamen ait nihil obstare, quin & illi qui aliena agunt, temperati sint. Concessi equidem, inquit, eos qui aliena agunt, temperatos esse. An & eos qui faciūt, est concessum? Dic mihi, inquam, Critia, non idem uocas agere atque facere? Non certe, inquit, neq; idem operari atq; facere. nam id ab Hesiodo didici, qui ait, Opus nullum turpe esse. An censes ipsum, si talia quædam opera nominasset, operariq; & agere, qualia tu suprà narrabas, fuisse dicturum opus nullum cuiquam turpe, seu coria incidenti, seu caponi condimenta obsoniaq; uendenti, siue in taberna sedenti? Haud ita censendum, ô Socrates. Immo uero ille, meo quidem iudicio, effectionem aliud quàm actionem & operationem existimauit, & effectionem quidē interdum opprobrio esse, quando quid præter honestum facimus, opus autem nullum unquam dedecori nobis contingere. Quæ enim honeste & utiliter fiunt, opera nuncupauit, operationesq; & actiones, effectiones quasdam huiusmodi. Existimandum præterea illum sola hęc propria esse cēsere: noxia uero omnia penitus aliena. Quamobrem arbitrari oportet & Hesiodum & alium unumquemq; sanæ mentis uirum, hominem ita sua agētem, temperantem uocare. Cum primum ô Critia loqui cœpisti, inquam, percepi te propria & sua cuiusq; bona dicere, bonorūq; effectiones, actiones denominare. Etenim persæpe Prodicum audiui hunc in modum nomina distinguentem. Concedo equidem tibi pro arbitrio nominibus uti, modo id declares, quid nōmine quoq; significare uelis. Nunc igitur tecum à principio clarius definito, utrum bonorum actionem uel effectionem, uel quomodocunq; uelis aliter nominare, temperantiam esse dicas. Hoc ipsum, inquit. Non ergo temperāter agit, inquam, qui mala, sed qui bona potius agit. Tibi uero ô bone uir, nónne id uidetur, inquit? Mitte istud in præsentia, inq;: nondum quod mihi uidetur, uerum quod ipse dicis consideramus. Enimuero nunquam temperate illum agere dicerem, inquit, qui nō bona, sed mala agat. Nam actionem ipsam bonorum, temperantiam esse manifeste definio. Forte nihil prohibet, inquam, quin uere loquaris: hoc tamen admiror, si homines temperate agentes ignorare putas quod temperate agant. Nequaq; puto, inquit. An non paulo ante abs te dictum est, inq;, quod nihil artifices prohibet aliena etiam facientes, temperanter uiuere? Dictum profecto, inquit, sed quid tum postea? Nihil aliud, inquam. Verum dic utrum medicus tibi aliquis uideat, dum sanum efficit aliquē, utilia sibi & illi quem curat, efficere? Mihi quidem, inquit. Nónne agit decentia, inquam, quisquis hæc agit? Certe, inquit. Qui uero agit decentia, inquā, nónne & temperate? Et tēperate, inquit. Nunquid medicū necesse est intellígere, quādo curat utiliter, & quando nō? & unumquemq; artificē quando conducturum sibi est opus ipsum quod efficit, & quando non conducturū? Forte non, inquit. Quandoq; igitur, inquam ego, cum medicus utiliter operatus est uel contrà, seipsum non cognoscit ut operatus est, si tamen utiliter operatus est, ut ipse fatebaris & temperate. an non ita dicebas? Equidem, inquit. Nónne igitur, inquam, ut apparet, interdū utiliter operatus agit quidem temperate, & temperatus est, ipse uero ignorat quod tēperate agat, sitq; temperans? Fieri hoc, inquit, nō potest ô Socrates. Verū si quid est in superiorib. dictū unde hoc sequatur, illud libentius retractabo; neq; me pudebit fateri aliquid aliud non recte dixisse, potiusq; consen

consentire, ut qui seipsum ignorat, sit tēperatus. Fermè nam q; hoc ipsum temperantiam esse arbitror, seipsum cognoscere, illiq; assentior qui præceptū hoc tēplo Apollinis ipsius inscripsit. At qui uidetur hæc inscripto tanq; Dei salutatio quædam ad homines qui templum ingrediuntur, eius loco quæ gaudere iubet: quasi non probe dicatur, gaude, neq; iubere hoc inuicem deceat, sed temperate potius uiuere. Ita homines templum ingredientes singulari sententia Deus alloquitur, aliterq; quàm homines nos salutat, ut sensit ille, meo iudicio, qui inscripsit. Et ingrediēti nihil præcipit aliud q; uiuere temperate. Verum obscuris hoc præceptum uerbis tanq; uates interserit. Quippe Cognosce teipsum, idem est quod temperate uiue, ut literæ testantur, egoq; interpretor. Forte uero aliud esse putabit quispiam: quod quidē contigisse illis qui sequentia apposuerunt, existimo, hoc est; Nihil nimis, & Sponsioni nō deesse iacturā. Nam illi quidem Cognosce teipsum, consilium quoddam esse putarunt, non Dei ipsius ad eos qui ingrediuntur admonitionem. Deinde ut & ipsi nihilo deteriora consulerēt, reliqua insuper adiecerunt. Ergo hæc omnia Socrates à me dicta sunt, hoc est quia superiora omnia absq; controuersia tibi concedam. Forte namq; rectius de illis aliquid ipse dixisti, forsitan & aliquid ego. nihil uero ex his quæ diximus, manifestū. deinceps autem rationē huius tibi reddere uolo, si nō concesseris temperantiam esse seipsum cognoscere. Sic mecum agis, inq;, ô Critia, quasi ego quę interrogo, nosse affirmem: offersq; mihi te, si uoluero, concessurum. hoc autem non ita. Quæro enim tecū semper de eo quod in medium est adductū, idcirco quia illud ignoro. Videbo porrò utrum concedam necne. Consiste modo quoad ista considerē. Considera, inquit. Ecce considero, inq;. Si temperātia cognoscere aliquid est, constat eam scientiā aliquam, & alicuius esse: nónne? Est utiq; suiipsius uidelicet. Nónne & medicina est scientia sanis? Prorsus, inquit. Si ergo tu quæreres, medicina quum sit sani scientia, quid nobis confert? quidue efficit? responderem utiq; prodesse q; maxime. sanitatē porrò pulchrum opus nobis perficit. Accipis hoc? Accipio, inquit. Ac si rogares iterum, architectura cum sit ædificandi scientia, quodnam opus moliatur: domos utiq; respondere, & eadem de cæteris artibus ratione responsum darem. Postquā igitur temperantiam suiipsius scientiam esse dicis, tua interest respondere, si quis hunc in modū requirat: O Critia, temperantia quæ sui ipsius scientia est, quodnā pulchrū opus nobis efficit, estimationeq; dignū? dicas, amabo. Non recte, inquit, interrogas Socrates. neq; enim aliarum scientiarū hæc est similis, neq; aliarum aliæ: tu uero perinde ac si similes essent, interrogas. Nam dic obsecro. Computatricis geometricæ scientiæ quodnam tale opus est quale domus architecturæ, & textorię uestis opus est, aliaq; permulta eiuscemodi, quæ multis artibus quisq; tribuere posset? Potes' ne mihi tu harū eiusmodi aliquod opus ostendere. At nō poteris. Vera dicis, inq;. hoc tamen monstrare tibi possum, cuius scientia sit harum scientiarū quælibet, quod aliud est q; scientia quæq;. Quemadmodū computandi peritia paris & imparis multitudinis scientia est, quo pacto ad se & inuicem habeant. an non? Profecto, inquit. Nónne aliud est, inquam par & impar quàm ipsa computandi scientia? Est, inquit. Quinetiā ponderandi facultas grauioris leuioris q; pōderis libratio est. Graue autem ipsum & leue aliud quiddā est q; ars ipsa librandi. Assentiris? Assentior, inquit. Dic itaq;, temperantia cuius potissimum scientia est, quod sit aliud quàm temperantia ipsa? Hoc profecto, inquit, quod modo quæris, illud ipsum est quo temperantia ab aliis omnibus scitētijs differt. Tu uero similitudinem aliquam huius ad alias exigis. Sed aliter se res habet. Nempe cęterę omnes artium cuiusdam scientiæ sunt, suiipsarū minime. Sola hæc & aliarum scientiarū, & suiipsius scientia est. Permultum abes ut hæc ignores: uerum arbitror te quod paulo ante negabas efficere: nam me refellere tentas, & illud de quo sermo est prætermittis. Quid agis, inq;? An putas si te redarguero, alterius gratia me id facturum, quàm cuius gratia meipsum examinarem, si quid dicam, metuens ne dum scire puto quod nescio, mea me ignorantia fallat? Et nunc quidem id summopere me facere asserо, disserere uidelicet & examinare sermonem meiipsius gratia primum, forte etiam meorum familiariū causa. An non commune bonum esse hoc omnibus hominibus arbitraris, ut rei cuiusq; cōditio omnibus innotescat? Maxime quidem ô Socrates. Audacter itaq; ô beate, ut tua fert opinio, ad interrogata respondens, ne cures Critias' ne sit an Socrates qui redarguitur, sed ad ipsum sermonem attende, quonam redargutus euadat. Sic faciā, inquit; nam probe loqui uideris.

Confutatio quartæ desinitionis

De temperantia quod dicis, age, inq̃, repete. Aio equidem, inquit, ex omnibus alijs scientijs hanc solam & suijpsius & reliquarũ scientiarũ esse scientiam. Nonne & insciticæ scientia est? siquidem & scientiæ. Omnino. Solus ita q̃ temperans, inquã, seipsum noscet, examinareq̃ poterit quid nouit, quid ignoret: iudicare insuper ex alijs hominib. quod quisq̃ nouit, & nosse putat, siquidem nouit, quid ue ignorat ipse & nosse putat: aliorum autem nullus hoc poterit. Atq̃ hoc est esse temperatũ, & temperantia, seipsumq̃ cognoscere, intelligere scilicet quæ nouit, quæ ue non nouit. Sunt ne hæc quæ dicis? Sunt, inquit. Tertium igitur, inquã, ut dicitur, Seruatori uelut à principio consideremus. Principio utrum fieri hoc possit necne, ut quæ quisq̃ nouit, & quæ non nouit, nosse, & item non nosse cognoscat. Deinde si id fieri possit, quænam intelligentibus sit futura utilitas. Quærendum inquit. Animaduerte, inquã, Critia, num in his certi quicq̃ habeas: ego enim nihil: & qua in re dubito, si uoles, aperiam. Imò uolo, inquit. Sequentur hæc, si stabit quod ipse modo dicebas: Vna quædam uidelicet scientia, quæ nullius alterius q̃ suijpsius, aliarumq̃ scientiarum scientia sit: atq̃ insciticæ rursus scientia eadem. Prorsus, inquit. Vide inq̃, amice, q̃ absurdus noster hic sermo sit. Enimuero si hoc idem in alijs quibusdam cõsideraueris, ut arbitror, impossibile tibi uidebitur. Qua ratione, inquit? & ubi? Hic plane cogita utrũ uideatur tibi uisus quidam esse, qui non sit earum rerum uisus, quarũ cæteræ uisiones: suijpsius autem & cæterarum uisionũ, & item nõ uisionis sit uisio: necq̃ colorem uideat ullum cum uisio sit, seipsam uero duntaxat & alias uisiones inspiciat. Videt ne uisio tibi ulla talis esse? Nulla, inquit. Num & uim, inquam, aliquã audiendi reperire posse confidis, quæ uocem audiat nullam, seipsam uero & auditus alios, & nõ auditus percipiat? Neq̃ istud possibile, inquit. In summa, sensus omnes percurre, consideraq̃ utrum sensus inueniri aliquis possit, qui seipsum cæterosq̃ sensus percipiat, nihil tamen eorum sentiat quæ sensus alij sentiunt. Impossibile & hoc existimo, inquit. An forte cupiditatem aliquam esse censes, quæ uoluptatem affectet nullam, suijpsius autem & reliquarum libidinum sit cupiditas? Ne quaquam, inquit. Neq̃ uoluntatem, inquam, ut arbitror, quæ bonum nullum exoptet, seipsam uero & cæteras uoluntates expetat. Minime, inquit. Amorem quinetiã aliquem talem esse dicis, ut pulchri nullius sit amor, imò suijpsius, cæterorumq̃ amorum sit ardor? Non equidẽ. Timorem ne aliquẽ excogitasti unq̃, qui seipsum & metus alios expauescat, terribile uero & periculosum nihil exhorreat? Nunq̃ prorsus, inquit. Opinionẽ præterea talem ut opinionũ aliarum & suijpsius opinio sit, nihil autem eorum quæ opiniones aliæ suspicantur, opinetur ipsa? Nullo modo. Veruntamen scientiam quandam eius modi esse diximus, quæ dogmatis nullius scientia est, suijpsius autem & aliarum scientiarum scientia. Diximus certe, inquit. An non mirum, inquã, quiddam, si est? nondum porrò esse negandũ, sed utrum sit considerandũ. Scite loqueris, inquit. Dicam. Est ne scientia hæc alicuius scientia? habetq̃ uim quandã huiusmodi, qua alicuius sit? Prorsus, inquit. Item maius ne dicimus eam uim habere, qua aliquo maius sit? Habet nimirũ, inquit. Non ne minori aliquo maius, si maius erit? Necessarium est, inquit. Si maius quippiam reperiremus, quod maioribus alijs & seipso maius existeret, necq̃ tamen maius esset aliquo eorũ quibus cætera sunt maiora, omnino sibi hoc conueniret, ut sicut maius est seipso, ita sit & minus? Necessariũ est ô Socrates. Quinetiam si duplum sit, inquam, aliquid ad alia dupla, & ad seipsum, certe ad seipsum dimidium erit duplum, & ad alia dimidia duplũ. Nempe quicquid duplum est, non alterius est quàm dimidij duplum. Verum est, inquit. Præterea quod seipso plus est, nonne & paucius? & quod grauius, item leuius? quod ue senius etiam iunius? & in cæteris omnibus eodem modo, quicquid suijpsius potentiam ad seipsum habet, nonne & illam habebit essentiam, ad quam est eius potentia? Dico autẽ tale aliquid. Auditum nullius alterius dicimus esse quàm uocis auditum? Profecto, inquit. An non si seipsum audiet, inq̃, uocem se habentem audiet. Neq̃ enim aliter posset audire. Necessario sequitur, inquit. Visus quoq̃ ô uir optime, inq̃, si seipsum uidebit, necesse erit eum aliquem colorẽ habere. nam absq̃ colore uisus cernere nihil potest. Nihil potest inquit. Vides, inq̃, ô Critia, ea quæ narrauimus, partim impossibilia esse, partim incredibilia, quod uim suã habeant ad seipsa. q̃ enim magnitudo & multitudo ac cetera huius generis uim suã habeant ad seipsa, penitus impossibile. nõne? Sic est omnino, inquit. Quod uero uisus & auditus, inq̃, seipsos percipiant, motus se moueat, & se caliditas calefaciat, &

Prouerbiũ

& cætera talia à quibusdam non creditur, nõnullis fore credendum uidetur. Magno quodam uiro opus est, ô amice, qui satis per omnia id distinguat, utrum nihil omnino uim suã ad seipsum habere ualeat præter scientiam, sed ad aliud: an queant alia, alia nequeant: & si aliqua sint quæ ad seipsa uim habeant, utrum eorum in numero hæc scientia sit, quam temperantiam nominamus. Equidem sufficere me ad hæc discernenda, nequaquam confido. Quocirca neq̃ asserere possum utrum fieri possit, ut scientiæ scientia sit. Quod & si detur, non prius tamen assentiar esse huiusmodi temperantiam, q̃ inuestigauero utrum prosit quicquam nobis temperantia talis existens, uel nil prosit. Temperantiã enim conferens quiddam ac bonum esse uaticinor. Tu igitur Calleschri fili, quandoquidem temperantiam ponis scientiæ insciticæq̃ scientiam, ostende primum possibile hoc esse quod suprà dicebam: postea præter id quod possibile, esse & conferens: atq̃ ita mihi circa temperantiæ ipsius definitionem forsitan satisfeceris. Critias uero cum hæc audiret, meq̃ dubitantem uideret, eorum more qui oscitantes intuiti oscitant, ipsi quidem uisus est hæsitante me, similiter hæsitare. Sed utpote gloriosus, præsentes ueritus est, necq̃ confiteri uoluit, sed ad ea discernẽda quæ obtuleram, nõ sufficere, necq̃ aperte quicquam protulit, suamq̃ ambiguitatem occuluit. At ego ut disputatio nostra procederet: Si tibi, inquam, uidetur, ô Critia, dabimus nunc, scientiæ scientiam esse posse. Vtrum uero possit necne, aliàs indagabimus. Veruntamẽ si quammaxime id possibile sit, quid magis possibile est cognoscere quæ nouit aliquis, & quæ nõ nouit: hoc utiq̃ esse diximus seipsum cognoscere, temperatumq̃ esse. Nonne? Maxime, inquit, ac sequitur quodammodo Socrates. Nam si quis eam habet scientiã quæ seipsam cognoscit, talis & ipse sit, quale est id quod habet: quemadmodum cum uelocitatem habet quis, uelox: & quando pulchritudinem, pulcher: & quando cognitionem cognoscens. Quare cum cognitionem ipsam suijpsius quis habet, seipsum tunc cognoscens efficitur. Haud quaquã id ambigo, inquam, quin si quis in seipso habet aliquid sese cognoscens, ipse quoq̃ se nouerit. Sed quænam necessitas cogit hominem sic affectum, quæ nouit, quæ ue nõ nouit cognoscere. Hæc uidelicet, inquit, quia idem est hoc & illud. Forte sic est, inquam. sed ego semper similis esse uideor, necq̃ rursus intelligo quomodo idem sit, quæ nouit cognoscere, & cognoscere quæ non nouit. Qui istuc ais, inquit? Ita, inquam. scientia ipsa scientiæ existens, nunquid ultra discernere potest, q̃ quòd ex his hoc quidẽ scientia est, illud insciticia? Non ultra, sed eatenus, inquit. Idem est igitur, inquam, scientia & insciticia sani, atq̃ item scientia & insciticia iusti? Nullo pacto, inquit. At uero hoc quidẽ medicina, hoc autem ciuilis peritia, inq̃, hoc nihil aliud q̃ scientia. Quid ni, inquit? Nisi quis nouerit sanum insuper ac iustum, sed solam scientiam, utpote huius solius scientiã habens, quod quidem scit, quod ue scientiã quandam habet, agnoscet tam circa seipsum, q̃ circa alios, nonne? Quod uero cognoscat hac scientia, quanam ratione intelliget? cognoscit enim sanum & salubre medicina, non temperantia, harmonicum musica non temperantia, ædificiũ architectura, non temperantia, & similiter omnia. nonne? Apparet, inquit. Temperantia uero, inq̃, si scientiarum scientia est duntaxat, quomodo intelliget quod sanum salubreq̃ cognoscit, uel quod ædificiũ? Nullo, inquit. Non ergo intelliget quid cognoscat, hoc ignorans, sed quia cognoscat tantum. Videtur, inquit. Non igitur temperatũ esse erit hoc, necq̃ temperãtia, intelligere quæ nouit, quæ ue non nouit, sed ut uidetur, quia nouit, & quia nõ nouit solum. Apparet, inquit. Neq̃ poterit etiam hic alium examinare alicuius scientiam profitentẽ, utrum sciat quod pollicetur, an nesciat. Imò hoc solum ut uidetur, inq̃, agnoscet, quod scientiam quandã habet: cuius autem rei scientiam temperantia non ostendet. Non uidetur, inquit. Neq̃ igitur simulantem medicum à uero discernet, necq̃ alium quempiam scientem à nescio. Sic autẽ consideremus. si temperans, aut alius quiuis dijudicaturus est uerum & falsum medicum, an nõ sic faciet? De medendi quidem arte cum illo nihil differet. Nihil enim aliud ut dicebamus, intelligit medicus q̃ sanum atq̃ ægrotũ, salubreq̃ & noxium, an nõ ita? Ita prorsus, inquit. De scientia porrò nihil nouit, inq̃. hoc enim soli tribuimus temperãtiæ. Sic est, inquit. Neq̃ de medicina igitur medicus quicq̃ nouit, inquã: quandoquidẽ medicina scientia quædam est. Vera loqueris, inquit. Quod quidem scientiam aliquam habet, temperatus agnoscet, sed alius quispiã medici peritiã considerabit, quænam quorum'ue sit. Quod quidem tunc patet, cum scitur quarum sit rerum scientia. An non scientia quæq̃ determinata

minata est, haud hoc tantum quod scientia est, sed quæ scientia, & quæ scientia sit, cognoscitur, his cognitis quorum scientia est? Sic prorsus, inquit. Medicinæ, inquam, scientia ab alijs scientijs eo distincta est, quod salubris est insalubrisq; peritia? Nempe, inquit. An nō in his considerare debet, inq;, quisquis medicinam cōsideraturus accedit, in quibus uidelicet ipsa uersatur? Neq; enim in extraneis, in quibus non est, quærenda uidetur. Non certe, inquit. In salubribus itaq; eorumq; contrarijs medicum considerabit inquantum medicum, quicunq; recte hunc perscrutabitur. Videtur, inquit. Nonne in his ita uel dictis uel factis animaduertet, quæ uere dicantur, & quæ recte agantur. Necessariū, inquit, est. An poterit ullus absq; medicinæ peritia hæc conijcere? Nullus, inquit. Neq; alius, ut uidetur, præter medicū, neq; temperans igitur. Nam præter id quod temperans, esset & medicus. Vera hæc sunt. Omnino igitur temperantia, si scientiæ inscitiæ ue scientia est, neq; discernere medicum poterit medendi peritū, itemq; medicinæ peritiam simulantem, uel se se habere putantē, neq; alium quenq; eorum qui aliquid sciunt, præterq; hominem artis eiusdem professorē, quemadmodum artifices alij. Sic apparet. Quænam nobis ultrius ô Critia, à temperantia cum talis sit, est prouentura utilitas? Si enim quod in principio supposuimus, cognosceret temperans quæ nouit, quæ ue non nouit, illa quidem quòd nosci, hæc uero quòd ignorat, & alium sic affectum dijudicare posset, emolumentū ingens temperantia præditi reportaremus: quippe sine errore uitam ageremus, & nos quicunq; temperantiæ participes, & cæteri omnes quicunque nostro imperio regerentur. Neque enim nos quæ ignoramus, agere aggrederemur, sed scientes homines perscrutati illis utique cederemus: neq; alijs nostræ gubernationi subiectis agere cōcederemus aliud quicquam, nisi quod aggressi recte forent acturi. id est autem, cuius haberent scientiam. Atq; ita per temperantiam, & domus instituta recte gubernaretur, & disposita ciuitas optime regeretur, & aliud unumquodq; cui temperantia ipsa præesset. nam errore sublato, rectitudineq; ducente in singulis actionibus necesse est, ita uiros instructos honeste atq; bene agere, bene autem agentes beatos esse. An non sic ô Critia, de temperantia dicebamus, dicentes quantum bonum sit nosse quæ nouit aliquis, & quæ non nouit? Ita prorsus, inquit. Nunc autem uides nullam scientiam talem esse nobis apparuisse. Video equidem. Nunquid bonum hoc continet eam quam nunc inuenimus, temperantiam esse scilicet et scientiam & inscitiam scire: quòd quicquid discendum tentabit, qui hac armatus est, facilius perdiscet, clariorq; omnia illi se offerent, utpote circa omnia quæ discēda sunt, scientiam ipsam prospiciēti, aliosq; melius in his rebus examinabit quæ ipse discet. Qui autem absq; hoc examinabunt, imbecillius & ineptius facient. An eiusmodi quædam sunt, ô amice, quæ nobis temperantia confert? Nos autem maius quiddam excogitamus, idq; maius quàm sit, esse requirimus? Forte sic est, inquit. Forsitan, inquam ego, fortassis etiā non nihil conferens indagauimus. Quod quidem inde conijecto, quia absurda quædam sequi uidentur circa temperantiam, si ipsa sit talis. Videamus ergo, si placet, concedentes fieri posse, ut constet scientiam sciri: quodq; in principio posuimus, temperantiam uidelicet esse, cognoscere quæ nouit aliquis, uel non nouit: ea re ne illam priuemus, sed demus potius. Hisq; concessis, diligentius etiam inuestigemus, utrum in præsentia nos iuuet, si talis existat. Quæ enim dicebamus modo, quod ingens quoddam nobis esset temperantia bonum, si talis esset, regens disputationem aliquam, domumq; & ciuitatem, haud recte ô Critia concessisse uidemur. Quamobrem, inquit? Quoniam facile nimium asseruimus bonum ingens fore hominibus, si nostrum singuli quæ quidem cognoscūt, egerint: quæ uero ignorant, scientibus alijs quibusdam dimiserint. Nonne recte hæc asserta sunt? Non, ut mihi uidetur. Absurda reuera loqueris Socrates. Per canem ita in præsentia mihi uidetur, & nuper aduertens, inquam, absurda quædam occurrere, meq; timere ne minus recte consideraremus. Reuera enim si talis est temperantia, haud sane uideo quid nobis afferat boni. Qua ratione, inquit? dicas, ut & nos quid sentias, cognoscamus. Nugatu rum quidem me arbitror. Necesse tamen quod occurrit, considerare: neq; frustra ac teme re præterire, si quis ipsius quoquo modo habet curam. Scite loqueris, inquit. Audi iam meum somnium, siue per cornu, seu per ebur emerserit. Si enim nobis quammaxime dominaretur temperantia talis existens, qualem modo describimus, utiq; secundū scientias ageret, neq; aliquis gubernatorē esse se iactās, cum minime sit, nos falleret, neq; medicus,

neq;

neq; dux exercitus, neq; alius ullus scientiæ falsus professor nos effugeret. His hūc in modum dispositis, aliud quiddam nobis contingeret: nam melius quàm nunc corporibus ualeremus, & in maritimis militaribusq; periculis tutiores euaderemus. Vasa item & instrumenta, uestes, calceos, uniuersam denicq; supellectilem ex arte magis cōmodiusq; instituta possideremus, ex eo quod ueris artificibus uteremur. Concedamus quoq;, si uis uaticinium futuri scientiam esse, & temperantiam illi præsidentem uanos ostentatores uitare, ueros autem uates ad futurorum prædictionem eligere. Ita profecto genus hominum institutum, quod scite ageret uiueretq;, assentior. Nam custos uitæ hominum, temperantia nunquam subrepere inscitiam, & uitibus uti suis permitteret. quod autem secundum scientiam agentes, bene ageremus, essemusq; beati, nondum percipere possum, ô amice Critia. Haud facile alium bene agēdi finem perfectionemq; reperies, inquit, si actionem secundum scientiam spreueris. Paulo diligentius inquam, explica secundum quam scientiam. Num secundum scientiam coriariam? Non per Iouem, inquit. An forte ærariam fabricam? Neq; istam, inquit. Num secundū lanificiū artificiumq; lignorum, aut quiddam huiusmodi? Neq; istud, inquit. Haud ulterius itaq; eo in sermone standū uidetur, quo asserebatur beatum esse illum qui secundum scientiā uiueret. nam hi secundum scientiam uiuentes, beate uiuere abs te minime affirmantur. At forte è multis insciēter uiuentibus, unum quendam certa ex scientia scienter uiuentem, beatum determinas. Ac forsitan dicis, quem ego paulo ante dicebam, uatem futurorū omnium præsciū. Hunc ne, an alium inquis? Et hunc, & alium, inquit. Quem, inq;? Nunquid eum hominem qui nō futura solum, uerum etiam præterita præsentiaq; cognoscat, nihilq; ignoret? Fingamus eiusmodi aliquem: hoc tu neminem alium magis è scientia uiuere dicas, ut arbitror, Nemínem prorsus, inquit. Hoc item addatur, quænam scientiarū potissimum beatū facit. Num similiter cunctæ? Non similiter, inquit. Verum qualis maxime illa qua quis nouit præsens, præteritum atq; futurum? Nunquid ea qua talis ludere? Quid talos memoras, inquit? An forte qua computare? Nequaq;. Num qua salubria? Hæc quidē magis. Illa uero quam dico maxime, qua quid norim? Qua bonum ac malum, O improbe, iamdudum me clàm circulo quodam reflectis retrahisq; ad id, ut beatū uiuere nō sit secundum uniuersas scientias uiuere, imò secundum unam quandam boni mali ue scientiam. Porrò si uelis, ô Critia, ex alijs scientijs hanc excipere, minus & ipsa medicina sanos efficiet? & coriaria calceos minus suppeditabit? minusq; textoria uestes? gubernatoria maritima pericula, militaris belli discrimina declinabit, seruabitq; minus? Nihil minus, inquit. At uero ô amice Critia, in quam, sublata hac ipsa scientia boni scilicet atq; mali, nihil horum bene utiliter ue agetur. Vera loqueris, inquit. Haud hæc, ut uidet, temperātia est, sed ea cuius opus est nobis prodesse. Non enim scientiarū & inscitiarū sciētia est, sed boni mali ue cognitio. Quocirca si utilis nobis est temperantia, ad aliud quiddam confert. An non prodest & hæc, inquit? Nempe si scientiarum scientia est temperantia, cæterisq; scientijs præsidet, huic quoq; scientiæ bonum malum ue discernenti similiter imperans nobis proderit. Nunquid bonam corporis ualetudinem præstabit, inquam, hæc potius quàm medicina? cæteraq; artium aliarum opera hæc efficiet, artifices autem singuli à propris cessabunt operibus? An non iampridem inter nos constitit temperantiam esse scientiæ inscitiæ ue sciētiam, nec ullius alterius facultatem? An non ita? Ita prorsus apparet, inquit. Non ergo erit opifex sanitatis, inquam. Non, inquit. Alterius enim artis opus est sanitas. Alterius certe. Neq; utilitatis igitur, ô amice. Nam alteri hoc opus arti paulo ante tribuimus, nonne? Maxime. Quo pacto itaq; utilis nobis temperantia erit, quum utilitatis nullius sit artifex? Nullo modo uidetur ô Socrates. Vides ne Critia, me suprà non iniuria timuisse, meq; ipsum culpasse, quod nihil magnum & utile de temperantia saperem? Nunquam enim quod omnium habetur pulcherrimum, hoc nobis apparuisset inutile, si quo pacto ad recte inquirēdum ipse utilis essem. Nunc autem passim succumbimus, neq; inuenire ualemus ad quid potissimum significandum temperantiæ nomen instituit ipse nominum auctor, quanquam multa concessimus à ratione tamen penitus abhorrentia. Porrò scientiæ scientiam esse conuenimus, reluctante ratione, idq; protinus refellente. Quinetiam hac ipsa scientia reliquarum scientiarū opera nosci concessimus, ratione similiter repugnāte: ut uir tēperans talis esset, ut quæ nouit, sciat seipsum nosse, & quæ non nouit, ignorare rursus intelligat.

Hoc

Hoc utiq; magnifice nimium libereq; conceſſimus, haud aduertentes impoſſibile eſſe, ut quæ nullo modo quis noſcit, noſcat quodammodo. In hoc autem nos conſenſimus, uide licet aliquem ignorantem aliqua, quod non cognoſcat ipſa cognoſcere: & ſi nihil eſt, ut mea fert opinio, quod hoc uideatur abſurdius. Veruntamẽ ita nos ineptos potius quàm duros pertinacesq; hæc indagatio nacta, nihilo magis ueritatem inuenire poteſt: ſed uſq; adeo ſeipſam irriſit, ut quod iam diu nos communi conſenſu confinximus, & temperantiam eſſe poſuimus, hoc tandem inutile quiddam inſolenter & contumelioſe nimium apparuerit: tua quidẽ id cauſa potius quàm mea ô Charmides ægre fero, ſi tu tam egregiæ indole ac temperantia animi præditus, nihil tanta uirtute iuueris, nihilq; ipſa in uita tibi proſit. Moleſtius quoq; fero incantationis gratia, quam à Thrace illo didici, ſi in re nullius precij percipienda tantum ſtudium poſui. Hæc itaq; ſic ſe habere haud ſatis credo: immo ignauum eſſe me inueſtigatorem arbitror, quippe qui temperantiam magnum quod dam bonum exiſtimem: quod ſi habes, te beatum eſſe. Verum cogita utrum poſſideas, & incantatione non egeas. Nam ſi habeas, tibi equidem conſulam, ut me delirum putes, & inueſtigandæ ueritatis impotem, te uero quo es temperantior, eo beatiorem. Et Charmides. Neſcio per Iouem, inquit, ô Socrates utrum habeam necne. Nam quo pacto illud intelligam, quod uos, ut ais ipſe, quid ſit inuenire nondum poteſtis? Equidem tibi non multum credo Socrates. Immo indigere incantatione me arbitror, & quantum ad me attinet nihil obſtat quo minus quotidie mihi incantationibus medearis, quoad ipſe ſatis habere me putes. Eſto, inquit Critias: uerum ô Charmides ſi ſic egeris, argumẽto mihi iſtud erit, quòd temperatus ſis, quia incãtationibus Socratis te ſubijcias, nec ab eius latere unquam diſcedas. Pariturum me & paſſim, inquit ille, ſectaturũ exiſtimato. Nempe grauiter peccarem, niſi tibi tutori meo parerem, & quod iubes exequerer. Iubeo equidem, inquit Critias. Efficiam id ſedulo, inquit, hodieq; incipiam. Quidnam hi, inquam, deliberant? Nihil amplius, Charmides inquit. Nempe decretum eſt. Vim' ne inferes inquam: neq; mihi ullum uiciſſim conſultandi relinques arbitrium. Vim prorſus, inquit, illaturũ putato, quandoquidem hic præcipit. Ad hæc tu quoq; quid acturus ſis conſulta. Nullus, inquã, reſtat conſultandi locus, nam tibi agere aliquid affectãti cogentiq; nemo reſiſtere poterit. Neq; tu ergo, inquit, repugna. Haud equidem aduerſabor, inquam.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN Lachetem, uel De fortitudine.

PLATO ſæpenumero magiſtratus optimos legibus anteponit, quòd leges abſq; illis omnino uideantur inutiles: eas enim ſeruabit nullus: Magiſtratus autem optimi ipſi ſint leges. Sed ait magiſtratus non poſſe optimos fieri, niſi ciues uiri ſint optimi: neq; uiros fore tales, niſi adoleſcentes quoq; pueriq; ſint tales. Quapropter in omnibus pene dialogis parentes in primis ad recte educandos filios adhortatur, ſciẽs nõ poſſe genus humanũ abſq; gubernatoribus optimis uel honeſte uiuere, uel feliciter gubernari. Præterea nũquam fore bonos in repub. principes, niſi uiri ſint probatiſſimi, ſtatim uidelicet à tenera ætate diligenter exculti. Cum autem pueritia plerunq; ſub domeſticorũ prouidentia ſatis fermẽ regatur, adoleſcẽtia uero licentiã nacta ſolutiorẽ paſſim abſq; frenis oberret, merito Plato noſter plurimũ de adoleſcentibus corrigendis frenandisq; pertractat, grauiter conqueritur eam ætatẽ, quæ cum mollitie laſciuiaq; petulantiam ſuperbiamq; coniungit, ideoq; in ſummo diſcrimine poſita eſt, tum à domeſticis parum obſeruari, tum à legibus magiſtratibusq; infeliciter negligi, præſertim cum adoleſcentes tam ſe inuicem coinquinent, quàm à grandioribus paſſim inficiantur. Itaq; in Legibus & Repub. magiſtratum inter cæteros proprium adoleſcentiæ præfecit. Qui tanquam, ut ita loquar, epiſcopus exploratores quotidie tam nocte quàm die per totam mittat urbem, ſingulos ſingulorum adoleſcentum mores, uerba, geſtus obſeruaturos, ſingulaq; eorum tum facta tum dicta ad magiſtratum uelut ad paſtorem patremq; fideliter delaturos. Nec tamen neceſſaria adoleſcentiæ diligentia ſoli ex omnibus Platoni fuit curæ. qua quidem in re nec Ariſtoteles ipſe Platonem potuit nõ ſummopere cõprobare. Sed ad dialogum ueniamus. Lyſimachus et Meleſias de filijs cogitant educandis, de ſuis conqueſti parentibus, quod publica curioſius pertractantes, domeſtica filioſq; neglexerint, cum tamẽ prima reip. cura in curanda iuuentute cõſiſtat: & quamuis iam ſenes, tamen ut rectius ea de re deliberẽt, Niciam Lachetemq; etiam ſenes quibus & filij ſunt, ad conſultandum ſimiliter conuocant, ac ne quid minus proſpectum ſit Socratem conſilio adhibent, non modo ſocium, ſed & iudicem. Socratem inquam nihil aliud in omni eius uita tractantem, quàm tum de omni ætate, tum maxime de adole

adoleſcentia rite curanda. Tu uero conſiderabis interea miras Socraticæ uitæ laudes, itẽ ueras eſſe laudes quæ à uiro laude digno proficiſcũtur. At uero quoniam in alijs ciuitatibus inſtitutio legum ad manſuetudinem magis declinat quàm ad audaciam, in alijs uero contrà, Plato utrumq; arbitratus periculoſum, & manſuetudinem audaciæ, & uiciſſim audaciam manſuetudini iubet in Politico pariter commiſceri. Si quis uero Charmidem Lacheti cõiunxerit, exhortationemq; tum ibi ad temperantiam, tum hic ad fortitudinem inuicem copulauerit, adoleſcẽtum animos rite contemperabit. Mitto quod in hac præſentis dialogi ad fortitudinem exhortatione tam Nicias quàm Laches militarem fortitudinem ultra quàm decet admirantur, & Nicias præter armorum ludos quaſi ad militiam præludia ſummopere neceſſaria, laudibus ſupra modum extollit. Sed hunc non iniuria Laches emendat. Poſt hæc ſententia transfertur ad Socratem. Vbi animaduerte nullam conſonantiam delectare magis, quàm quæ in ſapiente ſit ex ipſa animi ſermonisq; concordia. Atq; contrà nullam diſſonantiam magis offendere, quàm ubi lingua mensq; diſſonant. Deinde hominem perditum etiam ſi belle loquatur audiendum nõ eſſe. Neq; licere de moribus loqui, niſi morato. Præterea Socratem ſemper cõſueuiſſe de quacunq; re diſputaretur, diſputationis ſocium eò perducere, ut totius uitæ ſuæ redderet rationem: quaſi aliena fruſtra cognoſcas, niſi teipſum noris. Additur neceſſe in primis eſſe ſe ipſum alicui examinanti ſubijcere, cui ſæpe rationes anteactæ uitæ reddantur. Quod quidem confeſsionem annuam à Chriſtianis inſtitutam ualde confirmat. Additur & tam diu diſcendum quàm diu uiuendum. Socrates autem omnium cautiſsimus iudiciũ ſibi iniunctum aut traducendũ in ſeniores. Sed interea obſecratus à cunctis rem ipſam aggreditur, ante omnia quidẽ diligentiã in filijs educãdis probans, improbans negligentiam. Adiungit nõ poſſe fieri ut quis ad fortitudinẽ aliquem exhortetur, niſi ſciat quid ipſa fortitudo ſit exprimere. Mox interrogatus Laches, quid fortitudo ſit, confidentius reſpõdet eſſe uirtutẽ per quam quis non deſerens ordinem, expugnat hoſtẽ. Quod quidem ideo confutatur, quia poteſt aliquis Scytharum more non minus fugiendo quàm permanendo hoſtem uincere, atq; æque fortis eſſe. Ideoq; Homerus eum appellat fortem qui opportune audere ſcit atq; timere. Paulo poſt ad quamlibet materiam fortitudinis uictoria trahitur, quaſi fortem uirum deceat non modo formidines, uerumetiã dolores, libidines, uoluptates exuperare. Hinc quæritur cõmunis ad hæc omnia fortitudinis definitio. Ad hæc reſpondet Laches, hanc eſſe quandam animi tolerantiam. At quoniam minus ſufficiẽter eſt definitum, Socrates addere cogit, tolerantiam ipſam oportere honeſtam eſſe atq; conſerentẽ: eiuſmodi uero nõ erit, niſi prudenter id fiat. Ideoq; compellit Lachetem dicere, fortitudinem proprie tolerantiam prudẽtem eſſe. Siquidem fortitudo pulchrum quiddam eſt atq; bonum. Deinde quæritur quænam tolerantia, & ad quid prudens, id eſt circa quam materiam, quodue officium. Labitur autem Laches quando generatim interrogatur, utrum ubi audacia maior eſt, ibidẽ fortitudo ſit maior, idq; concedit: rurſuſq; admittit neceſſario audaciam in eo eſſe maiorem, qui abſq; rei ipſius peritia, cognoſcens tamen periculum, rem ipſam aggreditur, quàm in eo qui peritia incedit inſtructus. Cautius enim tutiuſq; is agit. Laches deniq; recipit, ubi plus audaciæ minusue peritiæ prudẽtiæq; eſt, fortitudinẽ eſſe maiorẽ. In qua quidẽ conceſsione & ſibijpſi repugnat, & admittit falſum. Nam fortitudo quidẽ pulchrum quiddam eſt & conferens, audacia uero imprudens eſt, turpis & noxia. Inter hæc nota tritam Socratis Platoniſq; ſententiam. Ad illa quiſq; bonus eſt, ad quæ eſt ſapiens: ad illa malus, ad quæ ignorans. Profecto quemadmodum errores omnes, tum manus in apprehendendo, tum pedis in gradiendo ab ipſo uidendi defectu procedũt, ſic errata hominum omnia, tum in eligendo, tum in agendo ex defectu intelligentiæ proficiſci Socrates arbitratur. Nam ubi dux ipſe cæcus eſt uel cæcutiẽs, omnia labuntur in præceps. Poſt Lachetem definit Nicias fortitudinem, metuendarum rerum, & non metuendarum ſcientiam, qua uidelicet ratione & quatenus metuenda inuadendáq; ſunt. Vocat uiq; fortitudinem habitum quendam cum prudentia circa metuenda & inuadenda conſtantem. Audaciam uero ſine prudentia temerariam uocat ferocitatem. Socrates contra Niciam ſic argumentatur. Quorumcunq; aliqua ſcientia eſt, non alia præteritorum eſt ut facta ſunt, alia præſentium ut fiunt, alia futurorum ut optime fieri poſſunt, ſed eiuſdem ſcientiæ eſt hæc omnia intelligere. Si ergo fortitudo ſciẽtia eſt audendi & metuendi circa bona atq; mala, uidelicet ut futura ſunt, nimirum eſt etiam ſcientia eorundem ut præſentia ſunt atq; præterita. omniũ ergo ſimpliciter. Eſt igitur uniuerſa uirtus. Nos aũt fortitudinem ab initio tanquam uirtutis partem aliquam quærebamus. Obiectio hæc non tam refellendi, quàm tentandi Niciæ gratia facta eſt. At Nicias definitionem ſuam neſciuit defendere. Socrates autem inter ſeniores propter modeſtiã doctorem agere nolens, ſimulat ſe definitionẽ ſimiliter ignorare: hortatúrq; eos ut unà ſecum uirtutum præceptores ſibi ante perquirant, quàm facultatẽ erudiendæ iuuentutis profiteantur, oſtẽdens in omni ætate moralem diſciplinam eſſe magnopere neceſſariam, ac ſine rubore uerecũdiæ ſemper eſſe diſcendũ. Definitiones uero quas uel hic de fortitudine, uel in Charmide de tẽperantia quærit, nõ hic, aut ibi, ubi exhortari & admonere duntaxat conſilium eſt: ſed in Repub. & Legib. abſoluuntur. Sed ut de fortitudine ſimul & temperãtia quaſi germanis ſummatim dicam, Plato in Phædro Sympoſioq; uitam hanc noſtram itineri cuidam comparat. In quo quidem dirigendo ratio referat aurigam: affectus uero partim ſuperiores, partim inferiores, geminos referat equos, album uidelicet atq; nigrum. Atq; ut, quantum ad propoſitam pertinet quæſtionem, commodius diſtinguamus: Diuinam, inquit, prouidentiam ſtatuiſſe nos à turpibus reuocare: ad honeſta cõtinuo prouocare. Ideoq; pudo

rem magnanimitatemq; nobis ingenuisse: ut auriga noster pudore quodã quasi freno, affectus nostros uelut equos à turpibus licet suauibus cohiberet: magnanimitatis uero calcaribus ad honesta quamuis ardua stimularet. Siquidẽ malus quidam dæmon ad turpia lenocinijs allicit uoluptatis: ab honestis amaritudine doloris absterret. Quãobrem & temperantia pudoris usa frenis, efficit ut à turpibus inuita uoluptate semper abstineamus: & fortitudo magnanimitatis freta calcaribus, dat operã ut ad honesta uiriliter contendamus, spreta difficultatis doloris q; formidine. Et quanto difficilius est dolores superare, quàm à uoluptatibus abstinere: tanto fortsitan alicui uideri posset fortitudinem temperantiæ anteponendam. Deniq; temperantia quidem facit ne ex homine præcipitemur in brutũ: fortitudo uero præter id, ut etiam quodãmodo transferamur in deum omnia superantẽ. Ob hanc præcipue uirtutẽ omnis antiquitas Herculẽ in deorũ retulit numerũ: Herculem, inquã, dum terræ uictor cœlestes scanderet gradus, ita clamãtẽ: Ite nunc fortes ubi celsa magni Ducit exempli uia: cur inertes Terga nudatis? superata tellus Sidera donat.

LACHES PLATONIS VEL DE FORTITVDINE, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO Florentino, ad Petrum Medicem uirum clarissimum.

LYSIMACHVS, MELESIAS, NICIAS, LACHES, FILII NICIAE ET LACHETIS, SOCRATES.

Occasio dialogi à fortitudine

MIRVM spectastis armis dimicantẽ ô Nicia atq; Laches: quam uero ob causam spectare hunc nobiscum unà ego & Melesias hic uos iussimus, hic quidem minime declarauimus. Nunc autem aperiemus: nam libere uobiscum loquendum existimamus. Sunt enim nõnulli qui hæc deridենt: ac si quis eis consulat, sententiam suam non exprimunt: sed illud quo de consultatur, simul & consultantis mentem tenere se putantes, alia præter ea quæ sentiũt, proferũt. Cum autem uos arbitremur & ad intelligẽdum sufficere, & quæ cognoscitis simpliciter explicare, socios ad eorum quæ referemus deliberationem asciuimus. Est autem quo de altius sum exorsus, eiusmodi. Hi nobis filij sunt, hic quidem huius filius, auito nomine Thucydides nuncupatus: meus item alter, aui similiter nomen seruans: nam Aristidem nominamus. Videturq; nobis quàm diligentissima horum cura suscipienda, neq; agendum putamus quod multi solent, qui filios suos cum primum adoleuerint pro sua sinũt libidine uiuere, immo uero tunc studium diligentius adhibendũ. Cum itaq; esse uobis filios uideamus, iudicauimus uos præ cæteris cogitasse, qua ratione educãdi sint ut optimi fiãt. quod si non multum animaduertistis, in præsentia admonemus uos id negligere nõ debere, exhortamurq; ut unà nobiscũ de filiorũ educatione deliberetis. Quam uero ob causam nobis hæc uideant ô Nicia atq; Laches, audire decet, quãuis paulo prolixiora sint, quæ sequuntur. Discumbimus enim unà eodemq; conuiuio ego & Melesias hic, atq; hi nobiscum adolescẽtuli. Vnde quemadmodũ in principio sermonis significaui, libere uobiscũ audacterq; loqui licet. Sanè uterq; nostrũ multa potest patris sui præclara tum pace, tum bello gesta narrare, quib. illi uel reipub. suæ, uel socijs profuerũt, à nobis uero gesta referre nulla possumus. Quare & horũ nos pudet, eaq; damnamus, & patrum negligentiam sæpe culpamus, quod nos postquam adoleuimus, in mollicie quadam & delicijs uiuere permiserunt, rebus aliorũ interim intẽti. Eademq; adolescẽtibus his ostendentes, edicimus, si seipsos neglexerint, nostraq; præcepta contempserint, ignobiles eos futuros: si nautem curauerint, forte dignos auitis nominibus euasuros. Ipsi uero parituros se nobis respondent. Nobis autem de hoc inuicem consultantibus qua disciplina uel consuetudine potissimũ optimi fieri possunt, expostuit quispiam operæprecium esse ut armis dimicare perdiscant, laudauitq; istum quẽ uos modo certantẽ spectastis, & contueri iussit. Optimum itaq; fore putauimus, ut & nos ad hoc spectaculũ ueniremus, & uos unà conuocaremus, tum ad spectandũ, tum etiam si uultis de adolescentulorum educatione cõmuni consilio deliberandum. Hæc sunt quæ conferre uobiscum cupiebamus. Vestra nunc interest, tam de hac re discenda sit necne consulere, quàm de alijs siquam disciplinam uel studium adolescentis laude dignum habetis: tum de consilio quid facturi sitis, prædicere. NIC. Sententiam profecto uestram ô Lysimache & Melesia probo, & uobiscum unà inuestigare paratus

ius sum, similiterq; affectum hunc Lachetem existimo. LAC. Recte putas ô Nicia: profecto enim quod paulo ante referebat Lysimachus de suo & Melesiæ patre, quàm aptissime dictum uidetur aduersus illos, & nos, & omnes quicunq; ciuilia tractant: nam, quod querebatur Lysimachus, illi tam filios quàm cætera domestica negligunt. In his itaq; probe Lysimache loqueris. Quod autem nos ad consultandum de adolescentum institutione accersis, Socratem autem istum non inuitas, admiror: primo quidem conciuẽ, deinde in eo crebro, quod uel disciplinam, uel studium iuuenũ liberale, quale tu requiris, habet, occupatum. LYS. Quid ais Laches, Socrates hic talia unquam curauit? LAC. Et maxime quidem Lysimache. NIC. Ego quoq; huius rei non deterior quàm Laches testis esse possum. Nuper enim hospitẽ ad me deduxit erudiendi filij gratia Agathoclis discipulum Damonem, musicæ præceptorem, urbanum quidem uirum præ cæteris, atq; peritum nõ in musica solum, sed etiam in cæteris facultatibus; quibus certe dignus sit ut eius disciplinæ consuetudinicq; adolescentes huiusmodi committantur. LYS. Haud amplius ô Socrates, Niciaq;, & Laches, ego atq; æquales mei, iuniores cognoscimus, utpote qui nos domi ob ætatem plurimum continemus. Verum si quid boni, ô Sophroniſci fili, conciui huic tuo consulere potes, consule. Decet enim: nam paternus nobis es amicus. Semper enim ego ac pater tuus familiares amicicq; fuimus, ac ille uita prius decesſit, quàm ulla inter nos simultas exoriretur. Mihi quoq; quodammodo aures adhuc Socratis nomẽ circumsonat, quod hi pueri domi altercantes inuicem frequenter usurpant, celebrantq; summopere. quos ego nondum percontatus sum utrũ Socratem Sophroniſci filium dicant, an alium. Sed ô pueri dicite mihi, hic'ne Socrates ille, quem adeo frequenter cõmemorare soletis? PVE. Iste proculdubio pater. LYS. Bene quidem per Iunonem ô Socrates, quod patrem tuum imitando attollis uirorũ optimũ, & quod nobis propria tua erũt tibicq; nostra. LAC. Ne uirum hunc dimittas Lysimache: nam ego alibi ipsum quoq; animaduerti, non erga patrem tantum, uerumetiã erga patriã mirum in modum officiosum. Porrò in ipsa apud Delum fuga, mecũ unà pedem retulit. Idq; ratum habeas uelim, quod si ceteri similiter se gessissent, haud tantam perpessa fuisset ciuitas nostra ruinã. LYS. Optima hæc laus est ô Socrates, quæ tibi nunc à uiris fidedignis tribuitur, qui in ipsidem laudandi & ipsi sunt, in quibus te laudant. Scito igitur me tua existimatione lætari, tibicq; summa beneuolẽtia esse deuinctũ existimato. Oportet ergo te primũ ad nos accedere, domesticosq; ut decet censere. Quare posthac postquam nos inuicem aghouimus, ne aliter facias, imò beneuolentia quadam domestica complectaris & nos & hos iuniores, ut mutua inter nos amicitia utrinq; seruetur. hæc sane & tu facies, & nos deinceps iterum in memoriã reuocabimus. Ad id aũt quod inquirere cœpimus, quid dicitis? num conducere putatis adolescentibus ut armis pugnare perdiscant? SOC. Conabor equidem ô Lysimache, si quid potero de his consulere, & quæ postulas omnia facere: uerum par esse mihi uidetur, ut quum & iunior his, & ad hæc imperitior ipse sim; audiam primo quid ipsi sentiãt, discamq;, ac si quid præter illorum sententias habuero, tunc demum tibi hisq; aperiam. Ac cur non ipse prior ô Nicia loqueris? NIC. Nihil prohibet Socrates. Videtur mihi peritia hæc passim prodesse iuuenibus, neq; in his immorandum, quibus iuuenes ocium nacti sese dare consueuerũt, sed eam facultatẽ comparare præstat, per quam habitus corporis robustus acquiritur. Nulla enim alia exercitatione inferior hæc est, aut minus laboriosa. Decet præterea liberũ homihẽ maxime exercitatio talis & equestris peritia. Nam in eo certamine cuius nos athletæ sumus, & in his quorum nobis est certamen propositũ, hi soli decertant, qui in eiusmodi belli instrumentis se exercẽt. Conferet quinetiam peritia hæc in ipsa pugna, quoties in acie ordineq; certandũ. Maxime uero tunc proderit, cum acies dissoluentur, & singulari certamine oportebit uel insequi repugnantem, uel inuadentẽ repellere: Nunq; sane qui hac facultate instructus est, uni succumbet, forte uero nec etiam pluribus, immo hac passim exuperabit. Præterea alterius cuiusdam præclaræ disciplinæ facultas hæc desiderium affert. Quilibet enim cum didicerit armis pugnare, disciplinã circa ordinandas acies, quę statim sequitur, affectabit: hæc aũt assequutus, & circa hæc cupiditate gloriæ inflammatus, ad exercitus præfecturã se conferet, ac summatim ad omnia quæ circa hæc uersantur instituta studiaq; præclara & cognitu usuq; digna, sese prima illa ducente cõuertet. Adijciemus item quiddam non contemnendũ, quod unũquemq; in prælio audentiorẽ fortio

Pueros discere debere armorũ disciplinam.

remq; mirum in modum hæc facultas redderet. Neq; illud insuper reticendũ, quam uisu uius uideri possit, quòd & aptiorem ibi uirũ efficies, ubi maxime aptũ promptũq; conspici oportet. Ibidẽ certe ob ipsam dexteritatẽ hostib. terribilior apparebit. Mihi itaq; ô Lysimache & operæprecium esse uidetur, ut hæc adolescẽtes percipiant: & quam ob causam ita putem, exposui. Veruntamẽ libenter audirem, siquid præter hæc Laches uelit afferre.

Deprimitur rationibus armorum disciplina

LAC. Absurdus profecto sermo existimaret ô Nicia, si quis aliquam disciplinam diceret minime comparandam. Præstare enim uidetur scire omnia. Enimuero facultas hæc circa arma, si disciplina quædam est ut ferunt qui eam docent, & talis præterea qualem Nicias prædicat, discenda est. Sinaũt disciplina non est, sed nos decipiunt qui hanc pollicentur, uel disciplina est quidẽ, sed haud multi precij, quid hanc discere necesse est? Hęc ut dicam ex eo fit, quòd ut reor, si alicuius hæc esset precij, nunquam Lacedæmonios latuisset, quibus nihil aliud curæ est in omni uita, quàm ita se in omnibus comparare, ut bello cæteros omnes exuperẽt. Quæ res si forte illos latet, non tamẽ latuisset huius rei magistros, quòd & Spartani armis summopere studeant, & quòd qui propter artem in precio sit, & apud illos, & apud alios pecunias facile cumularet, sic quemadmodũ tragœdiarũ poeta apud nos honoratus. Nempe qui tragœdijs cõfidit suis, haud foris Atticam oberrat, per urbes alias ostentans, sed statim huc aduẽtat, & fua nõ ab re ijs uiris ostendit. Eos uero qui in armorũ exercitatione uersanť, uideo Lacedæmonem putare quasi quoddam inaccessibile templũ, neq; summo etiam pede ascendere unquã audere. Imò circumoberrant, & apud alios se potius iactant, præcipue inter illos, qui & ipsi se alijs multis in re militari inferiores esse confiterenť. Præterea nõ paucis ô Lysimache generis huius hominib. interfui dimicantibus, & quales sint noui. Quanq; apud sese unicuiq; rem coniectare licet. Quasi enim dedita opera nullus unquã in bello illustris euasit eorum qui his ludis incubuerunt.

Stesileus gladiator

Quamuis in cæteris omnib. proficiant maximè, qui se frequẽter exercẽt, soli tamẽ hi præter cæteros ad hoc uoti impotes sunt, usqueadeo infortunati uidentur. Etenim Stesileum hunc, quem uos mecum tantá in turba sese ostentantẽ contemplati estis, & mira nimium profitentẽ, alibi quandoq; inspexi certius reuera seipsum haud sponte intuentib. demonstrantẽ. Nauí enim in qua uehebatur, onerariã quandam aggrediente, falce cuspidata pugnabat, maxima quidem, maximus & ipse. Reliqua quidem uiri huius gesta haud digna auditu sunt, hoc tamen non est silentio prætereundum, quid contigerit ex tam miro uiri huius machinãmento, qui telo falcem addidit. Eo siquidem dimicante falx se nauis fulcimentis implicuit. Trahebat autẽ Stesileus ut explicaret, neq; poterat: nauis autem transibat, interea nauem cursu comitabatur hastam tenens: cum uero nauis nauem iam transiret, & is hastam tenens attraheretur, ad extremum teli manu deuenit. Risus ergo ac strepitus oneraria in naui cõcitus ob Stesilei habitum, & ob id insuper quia lapide iuxta pedes eius in tabulatum iacto, quidam coegit ut hastam dimitteret. Tunc sane & illi qui triremi uehebantur haud ulterius risum continere potuerunt, cum cuspidatam illam falcem nauí suspensam intuerenť. Forte alicuius hæc precij sunt, ut Nicias asserit, ueruntamen ea quibus interfui talia fuere. Quamobrem ut iam à principio dixi, siue disciplina hæc est, parum prodest: siue non est, sed simulant qui hanc profitentur, haud res studio digna uidetur. ita sane arbitror, siquis timidus facultatem hanc sequatur, audaciorem ob hanc effectum, clariorem fore quàm fuerit. Sinautẽ fortis quispiam eam sectetur, obseruatum ab omnibus si parum quid aberret, magnas calumnias subiturum. Inuidiosa namq; scientiæ huius professio. quocirca nisi uirtute mirum in modum cæteris præstet, qui hãc sibi scientiam uindicat, uitare nõ poterit quin ridiculus habeatur. Eiusmodi uidetur mihi Lysimache huius disciplinæ studium. Oportet autem ut ab initio dicebam, summopere hunc Socratem obsecrare, ut circa propositam quæstionem pro sua ipse sententia consulat. LYS. Rogo equidem Socrates. Nam arbitri cuiusdam sententiam consultatio hæc desiderat: si enim hi inuicem conuenissent, minus eiusmodi consultatione esset opus nũc: postquam uero Laches, ut cernis, & Nicias dissident, præstat audire nunc cuius ipse sententiæ potius suffrageris. SOC. Quid uero Lysimache? hisce tu adhærebis si plures nostrum laudabunt? LYS. Quidnam aliud quis agat ô Socrates? SOC. Nunquid & tu Melesia similiter faceres? Ac si de exercitatione filij consultares, num pluribus nostrum fidem præstares, an potius illi qui sub perito exercitandi magistro didicisset, secq; exercuisset? MEL. Illi meritò

rito Socrates. SOC. Ipsi itaq; maiorem fidem adhiberes uni, quàm nobis quatuor. MEL. Forsitan. SOC. Scientia enim, nõ multitudine iudicare quod recte est iudicandum oportet. MEL. Proculdubio. SOC. Nónne id in primis considerandum est, si quis inter nos peritus ea in re sit qua de nunc deliberamus: an nõ? & si quis talis inueniatur ei credendum sententia cæterorum postposita? Si nullus, alius quidam nobis inuestigãdus? An exigua quadam de re nunc uos periclitare censetis tu & Lysimachus, potius quam de uestrarum possessionum omniũ preciosissima? Filijs namq; bene male ue institutis uniuersa domus paterna eodem modo gubernabitur, quo & filij affecti sunt. MEL. Vera loqueris. SOCR. Diligenter igitur huic rei inuigilandum. MEL. Valde. SOC. Quonam igitur pacto quod modo dicebam considerauissemus, si inuenire proposítum fuisset quis nostrum sit certa do maxime artificiosus? Nónne eum perscrutati essemus qui & didicit & exercuit? cuiq; uidelicet idonei huius rei præceptores extiterunt? MEL. Ita equidem arbitror. SOC. An non prius etiam quid illud sit, cuius præceptores indagaremus? MEL. Qui istuc ais? SOC. Sic clarius forte percipies: nõ uidetur inter nos principio constitisse quid illud sit de quo quærimus, quis nostrũ in eo maxime præstet, & huius gratia præceptores habuerit, quis non. NIC. Nónne quærebamus ô Socrates, utrum oporteat discere adolescentes armis dimicare, necne? SOC. Ita prorsus ô Nicia. sed cum de oculorũ medela quærit aliquis adhibenda ne sit, an non, tunc de medela putas, an de oculis consultari? NIC. De oculis. SOC.

Quales filij, talis gubernatio

Et quando quæritur utrum frenum equo adhibendum necne, & quando, tunc nõ de freno, sed equo potius consultatur? NIC. Verum. SOC. Vt aũt paucis comprehendam, quoties quis aliquid alicuius gratia quærit, de illo ipso consultatio est, cuius gratia aliud quæritur, non de eo quod quæritur alterius gratia. NIC. Necesse est. SOC. Oportet itaq; consultorem examinare, utrum ad eam rem curandã peritus sit, cuius gratia in præsentia deliberamus. NIC. Omnino. SOCR. An non dictum est de disciplina perquiri adolescentum animi gratia? NIC. Dictum. SOC. Ergo num quis nostrum curandorum animorum arte polleat, ualeatq; eos sufficienter excolere, & præceptores eruditos habuerit, inquirẽdum est. NIC. Nunquam' ne uidisti ô Socrates quosdam sine præceptoribus in re quadam peritiores quàm præceptoribus adhibitis euasisse? SOC. Vidi equidem Laches, quibus ipse tamen non crederes si se optimos artifices prædicarent, nisi opus aliquod artis illorum recte constructum & unum & plura monstrauerint. NIC. Verum est quod dicis. SOC. Nos itaq; decet ô Laches & Nicia, postquam Lysimachus atq; Melesias ad consultandum de filijs conuocarunt, cupientes optimos illorũ animos effici, si præceptores nos habuisse fatemur, eos ostendere qui & ipsi primum optimi fuerint, & multorum adolescentum animos eruduerint, postea nos quoq; docuerint. Vel siquis nostrum præceptorem habuisse neget, opera sua monstrare debet, in medium q; afferre quinam Athenienſium, uel hospitum, aut serui, aut liberi, diligentia ipsorum absq; controuersia boni euaserint. Sinautem neutrum ostendere possumus, ut alios consultores adeant, iubere debemus, neq; in amicorum filijs deprauandis id subire periculi, quo apud adolescentũ domesticos accusationem maximam mereamur. Equidem ô Lysimache atq; Melesia de meipso in primis affero, nullum hac de re mihi magistrum extitisse: quanquã à tenera ætate semper rem hanc affectaui. Veruntamen Sophistis mercedem soluere non ualeo, qui soli pollicíti sunt bonum me & clarum efficere. Ipse uero proprio ingenio artem hanc inuenire etiã nunc minime possum, quam si Nicias hic uel Laches inuenit uel didicit, haud equidem admirabor. Etenim pecunijs magis abundant, ut ab alijs discere queant: & seniores sunt, ut iam inuenire potuerint. Videntur autem mihi ad erudiendum sufficere. neq; enim tam intrepide de studijs iuueni commodis aut incõmodis statuissent, nisi putassent satis sibi nota. Ac cætera equidem his credo. quod uero dissentiant admiratus sum. Atqui quemadmodum nuper Laches iubebat ne me dimitteres, sed percontarerís, ita nunc ego uicissim te rogo iubeoq; Lysimache, ne Lachetem Niciamq; dimittas, sed ab his scisciteris, dicẽs eis Socratem dixisse, rem se nec intelligere, nec dijudicare posse uter uestrum uera loquatur: quippe cum nec inuentor harum rerum ipse fuerit, neq; ab alio docente ipse didicerit. Tu autem Laches ac Nicia dicite utiq; nobis, quem circa iuuenũ educationem doctissimum conuenerítis, & utrum discẽtes ab aliquo sciatis hæc, an ipsi potius inuẽtores sitis. Quod si didicistis, quis utriusq; magister? qui ue alij artis eiusdem professores? Vt si minus uo-

Pulchra regula in cognoscendis reb. de quibus agitur

bis ad hæc à reipublicæ negocijs supereſt ocij, eos adeamus, perſuadeamusq; uel muneribus, uel gratia, uel utriſq;, ut & noſtrorum & ueſtrorum filiorum curam ſuſcipiant, ne improbi facti maioribus ſuis dedecori ſint. Si nautem ipſi uos hoc inueniſtis, adducite in medium ſiquos forte alios diligentia ueſtra ex prauis bonos claroſq; homines reddideritis. Enimuero ſi nunc primum docere incipitis, animaduertendum eſt non Carem quendam mercede conductum, ſed & ueſtros & amicorum filios in diſcrimen uos ducere: & profecto, ut habet prouerbium, In dolio figulariam experiri. Dicite itaq;, quid ex his adeſſe & competere uobis aſſeritis negatis'ue? Hæc tu ab his ſciſcitare Lyſimache, neq; eos dimittas prius quàm reſpondeant. LYS. Probe loqui Socrates, ô uiri, & mihi uidetur. Si ergo uobis gratum futurum eſt, ô Nicia atq; Laches, interrogantibus reſpondere, ipſi uideritis: mihi certe & huic Meleſiæ gratum, ſi uelitis omnia quæ interrogat Socrates, ratione percurrere. Etenim ſtatim à principio dixi idcirco ad conſultandum uos adhibitos eſſe, quòd cogitata uobis hæc iam, ut decẽs eſt, arbitraremur: præſertim cum filios habeatis ut nos ea fermè in ætate iam conſtitutos, in qua de erudiendo ſit cogitandum. Si ergo nihil prohibet, dicite obſecro, unaq; cum Socrate hoc conſiderate, & reddentes, & accipientes inuicem rationem. Recte namq; & hoc hic dicebat, de maxima quadam rerum omnium noſtrarum in præſentia nos deliberare. Videte itaq; utrum ſic agendũ exiſtimetis. NIC. Videris certe mihi Lyſimache Socratem ex patre tantum cognoſcere, neq; cum eo unquam conſuetudinem habuiſſe, niſi fortè dum eſſet puer, patrem ſequutus aliquando uel in templo, uel alio populari conuentu tibi adhæſerit. Virum autem hunc factum nondum, ut apparet, es allocutus. LYS. Cur ô Nicia? NIC. Ignorare uideris quod quicunque ſermone quaſi genere propinquat Socrati, illiq; diſputans hæret, licet de alio quoquam cœperit diſputare, cogitur tandem Socratis uerbis adductus ſuæ uitæ reddere rationem, quæ ſit præſentis, quæ anteactæ ipſius uitæ cõditio. Et poſtquam in hæc incidit, non prius eum dimittit Socrates, quàm cuncta hęc ſufficiẽter examinauerit. Ego aũt hoc familiariter uſus ſum, ac neceſſarium eſſe cognoſco huius ex uerbis hæc perpeti, ac quod nunc mihi hoc ſubeundum ſit non ignoro. Delectat me admodum huius, ô Lyſimache, conſuetudo. Neq; enim obeſſe puto ut in memoriam reducatur, ſi quid non recte uel fecerimus uel faciamus. Immo uero neceſſe eſt eum qui hæc non refugit, cautiorem in poſterum fieri, exiſtimantem ſecundum illud Solonis tamdiu diſcendum quàm diu uiuitur, neq; ſperandum à ſenectute mentem nobis datum iri. Mihi itaq; nec inſuetum eſt, nec iniucundum à Socrate hoc examinari. Atqui iampridem id ſciebam, ſermonem nobis non de pueris præſente Socrate, ſed de nobiſipſis futurum. Quamobrem nihil prohibet, quo minus cum Socrate utcunq; uult ipſe, differam. Verum conſidera quo pacto Laches erga hæc affectus ſit. LAC. Simpliciter equidem Nicia erga ſermones afficior, immo uero ſi uis dupliciter. Porrò uerborum ſtudioſus uideri cuiquam poſſem, & aliquando contrà. Nam quoties de uirtute, uel de ſapientia quadam aliquem audio diſputantem reuera uirum dignumq; ſermonibus ipſis, mira quadam afficior uoluptate, contemplans dicẽtem ſimul ac dicta quàm congrua inter ſe & conſona ſint. Atq; hic profecto uir muſicus eſſe mihi uidetur, harmoniam ſuauiſſimam modulatus, non lyram, neq; iocularia quædam inſtrumenta, ſed uitam reuera contemperans concordia uerborum & operum, concinentem ſecundum Doricam uidelicet melodiam, non Ionicam, aut Phrygiam, aut Lydiam, ſed eã certe quæ ſola Græca eſt harmonia. Talis itaq; uir mirifice ſuis me uerbis delectat, facitq; ut uerborum auditor eſſe uidear: tanta attentione dicta illius accipio. Quiſquis autem agit contrà, meas offendit aures, & quo loqui uidetur ornatius, eo magis facit ut uidear à ſermonibus abhorrere. Socratis quidem uerba nondum expertus ſum, opera certe quandoq; mihi compertum eſt, hunc præclaris ſermonibus, omniq; libertate loquendi dignum eſſe. Si ergo & hoc habet, cum eo plane conſentio, atque libentiſſime ab eiuſmodi uiro examinabor, neque moleſtum mihi erit ab eo aliquid diſcere. Atqui & Soloni (iſthuc modo adijci patiatur) concedo, nempe à bonis uiris duntaxat multa ſeneſcens diſcere uolo. Hoc igitur ſit mihi conceſſum, ipſum præceptorem bonum eſſe, ne forte dum inuitus diſco, indocilis eſſe uidear. neq; mihi curæ eſt, utrum ſit præceptor iunior, uel nondum opinione hominum clarus, uel aliud tale quid habeat. Tibi igitur prædico Socrates, ut me quomodocunque uis, & doceas, & redarguas, & diſcas quod ipſe nouerim

Cõmẽdatio Socratis

Solonis præceptum

Si

Sic certe erga te affectus ſum ex eo die, quo mecum ſubiiſti diſcrimen, tuæq; uirtutis feciſti periculum, ſpecimen tale præbens, quale exhibere debet quiſquis iuſte periculum eſt facturus. Dicas ergo quod lubet, nihil ætatem noſtram ueritus. SOC. Ergo incuſare uos non poterimus, quaſi minus ad confidendũ inueſtigandumq; paratos. LYS. Sed nos certe ô Socrates. Vnum enim ego te noſtrum reputo. Cogita pro me adoleſcentum gratia, quod ab ijs quærere nos oporteat, cumq; his differendo conſultanda: nam mihi quidem multa memoria propter ſenium exciderunt, ex his quæ perquirere ſtatueram. Nec eorum ſane quæ audiam, ſi qui alij ſermones interuenerint, meminero ſatis. Quapropter uos inuicem quæ propoſuimus, percurrite: ego uero audiam, & cum audiuero, una cum hoc Meleſia quicquid ſtatueritis, peragam. SOC. O Nicia atq; Laches, Lyſimacho Meleſiæq; parendum. Quæ igitur ſupra inueſtigare contendimus, uidelicet quinam præceptores nobis diſciplinæ talis extiterint, uel quos alios ipſi nos meliores fecerimꝰ, forte nihil obeſſet inter noſipſos examinare. Verum eiuſmodi quædam conſideratio eodem recidet, immo perinde erit, ut à principio. Nam ſi de aliquo quocunq; tandem compertũ nobis ſit, quod id præſens alicui melius efficiat cui ſit præſens, tum ſi hoc illi admouere poſſemus, etiam illud ipſum quo de conſilium caperetur, quo quis pacto quãfacillime ſibi acquireret, intelligeremus. Forte non intelligitis, uerum ſic facilius comprehẽdetis. Si ſciremus quod uiſus oculis præſens meliores illos facit quibus adeſt, rurſusq; poſſemus oculis ipſum adhibere, patet quod etiam quid ipſe uiſus ſit, cognoſceremus. De quo aliquãdo conſultandum nobis eſſet, qua ratione quãfacillime & cõmodiſſime ipſum quis comparet. Si enim idipſum nobis ignotum eſſet quid uiſus, quid auditus ſit, nunquã idonei conſultores medicinę circa oculos aures'ue eſſemus, inueſtigãtes quomodo optime quis uiſum auditũq; recuperet. LAC. Vera narras ô Socrates. SOC. Nónne hi nos in præſentia ô Laches, elegerunt conſulturos qua ratione uirtus animis filiorũ ſuorum adhibita eos meliores efficiat? LAC. Profecto. SOC. Nónne igitur conſtare id oportet, uidelicet quid ipſa uirtus ſit intelligere? Si enim quid uirtus ſit, penitus ignoremus, quo pacto conſulere cuiquam poterimus, uiamq; optimam & facillimam ad uirtutem oſtendere? LAC. Nullo modo ô Socrates. SOC. Fatemur' ne Laches, quid uirtus ſit, intelligere? LAC. Fatemur certe. SOCR. Si intelligimus, certe quid ſit etiam exprimere poſſumus. LAC. Nihil prohibet. SOC. Haud tamen quid uniuerſa ſit uirtus, ſtatim uir optime, perquiramus. Maius namque id opus. Sed de parte primum aliqua uideamus, utrum ſatis nobis pateat, atque hunc in modum facilior nobis erit inueſtigatio. LAC. Vtcunq; placet, agamus. SOC. Quam itaq; poriſſimum uirtutis partem eligemus? an uidelicet eam ad quam ipſa armorum diſciplina ſpectare uidetur? Videtur autem multis ad fortitudinem, nónne? LAC. Et maxime quidem. SOC. Primum ergo quid fortitudo ſit, ô Laches, aperire conemur: deinde inueſtigabimus quo pacto ab adoleſcentibus, quoad exercitatione & doctrina fieri poteſt, comparetur. Quapropter annitere quid fortitudo ſit, nobis exponere. LAC. Haud dictu difficile iſtud ô Socrates. Certo ſcito illum eſſe fortem, qui ordinem ſeruans in oppugnandis hoſtibus inſtat, nec refugit. SOC. Bene loqueris Laches. Sed ego forſitan cum uerbis obſcurioribus te rogarem, cauſam dedi ut aliud reſponderis, quàm quod interrogans ipſe ſenſerim. LAC. Qua ratione id ais Socrates? SOC. Explicabo ſi potero. Fortis utiq; eſt, quem dicis, quicunq; ordinem non deſerens aduerſus hoſtes pugnat. LAC. Hunc ipſum dico. SOC. Atqui & ego. Sed nunquid & ille qui non permanens, ſed fugiens pugnat? LAC. Quomodo fugiens? SOC. Quemadmodum Scythæ dicuntur non minus fugiendo quàm inſequendo pugnare. Vnde & Homerus equos Æneæ laudans ait, celerrime hinc & illinc perſequi atque fugere; Æneamq; ipſum ſimiliter ab ipſa metuendi ſcientia quandoq; laudauit, dixitq; illum eſſe metuendi fugiendiq; peritum. LAC. Et recte quidem ô Socrates: nam de curribus loquebatur, tu uero de Scytharum equitibus loqueris. equites ſane illorum ſic dimicant: armaturæ autem Græcæ periti, quemadmodum ipſe dicebam. SOC. Præter Lacedęmonios fortaſſe ô Laches. Nempe Lacedęmonios aiunt in Plateis, cum in ſcutiferos incidiſſent, non ſuſtinuiſſe primum illorum impetum, neq; perſtitiſſe, ſed fugiſſe potius. Poſtquam uero Perſarum ſolutæ ſunt acies, ſe equitum more conuertiſſe, atq; ea pugna uictores euaſiſſe. LAC. Vera narras. SOC. Merito ergo dicebam, ex eo quod ego nõ pro re interrogaſſem, factũ eſſe, ut tu quoq; nõ recte reſpõderis.

Hucuſq; dialogi occaſio

Fortitudinis definitio falſa

Confutatio

Enumeratio fit ut simpliciter de fortitudine quæratur

Interrogare enim uolebam, non solum de ijs qui circa leuem armaturam fortes sunt, sed etiam de equitibus, deq; omnibus simpliciter in quouis belli genere fortibus, neq; in terra duntaxat, sed in maritimis tempestatibus, imò etiam de ijs quicunq; aduersus morbos uel inopiam uel ciuilia negocia fortes sunt. Neq; de his tantum qui aduersus dolores metus ue constantes sunt, sed de illis etiam qui contra uoluptates concupiscentiasq; pugnare fortiter possunt, siue persistentes, siue etiam tergiuersantes. Sunt namq; & in hisce rebus ô Laches, fortes nonnulli. LAC. Et maxime quidem ô Socrates. SOC. Nónne omnes hi fortes sunt? Veruntamẽ partim circa uoluptates, partim circa dolores, partim circa cupiditates, partim circa timores fortitudinẽ possident: & qui timidi sunt, circa eadem, ut arbitror, timidi. LAC. Sic est omnino. SOC. Quid sit utrumq; horum interrogabam. Rursus itaq; pro uiribus exprime quid ipsa fortitudo sit, quę in his omnibus eadẽ reperiẽ. Nondũ intelligis? LAC. Non satis. SOC. Dico autem perinde ac si interrogassem, quid sit ipsa uelocitas, quæ currendo citharamq; pulsando, & loquendo, & discẽdo, cæterisq; permultis in rebus nobis adest: quam quidem, ut dictu dignum est, uel in manuum, uel pedum, uel oris uocisq;, uel intelligẽtiæ motibus possidemus. Nónne & tu similiter dicis? LAC. Prorsus. SOC. Ergo siquis me percontet, ô Socrates, quid esse dicis istud quod in omnibus uelocitatem nominas? responderem uticq; uim breui in tempore multa peragentem, tam circa uocem q̃ cursum, ac cætera omnia mihi uideri. LAC. Recte. SOC. Conare igitur & tu Laches fortitudinem similiter definire, quænam ipsa potentia sit in uoluptate, doloreq;, & omnibus quibus cõuenire modo dicebamus, eadem fortitudo per singula nominata.

Definitio uelocitatis

Fortitudinis definitio mala

LAC. Videt mihi fortitudo tolerantia quædam animi esse, si quod per omnia fortitudini conuenit, dicendũ. SO. Dicendum profecto, si nobis ipsi ad interrogata respõdeamus. Arbitror aũt non quamlibet tolerantiã fortitudinẽ te putare. Quod hinc sane conijcio. Hoc ferme cognosco Laches, te pulchrũ quiddam fortitudinẽ esse putare. LAC. Imò certe pulcherrimum. SOC. Nónne ea tolerantia quam prudentia comitat, & pulchra est & bona? LAC. Omnino. SOC. Ea uero quã imprudentia, nónne contra damnosa ac noxia? LAC. Nempe. SOC. Pulchrum ne ipse uocabis quod tale sit, damnosum ac noxiũ? LAC. Nefas istud ô Socrates. SOC. Non ergo tolerantiã eiuscemodi fortitudinem nuncupabis, quandoquidem haud pulchra est, quum tamen fortitudo ipsa sit pulchra. LAC. Vera loqueris. SOC. Prudens itaq; tolerantia secundum orationẽ tuam est fortitudo. LAC. Videt. SOC. Videamus ergo quænam tolerãtia, & qua in re prudens, sit fortitudo. nunquid ad omnia tum magna, tum parua ueluti siquis toleret, dum prudenter argentũ erogat, cognoscens ex hoc sumptu se lucraturum, hunc ne fortem dices? LAC. Nequaquam. SOCR. An uero siquis medicus, cum filius eius, uel alius quiuis pulmonis angustia grauatus, potũ dari cibumq; petit, toleret, neq; flectatur? LAC. Neq; tolerantiam hanc fortitudinẽ appellabo. SOC. At uero in bello tolerantem uirum promptumq; ad pugnam, qui prudenter singulis circumspectis præuideat & auxilia affutura, & aduersus pauciores debiliores q; sibi pugnandum, tum loco cõmodiore uteretur, uirum ne, inquam, tali cum prouidentia & apparatu tolerantem, fortiorem diceres eo qui in contrario quodã exercitu constat ac tolerat? LAC. Imò uero hunc qui in contrario Socrates. SOC. Imprudentior tamen est huius q̃ illius alterius tolerantia. LAC. Vera loqueris. SOC. Ergo & hominem equestri scientia prædituũ, & in equestri certamine tolerantẽ, minus fortẽ dices eo qui expers huius scientiæ tolerat? LAC. Mihi quidem ita uidetur. SOC. Atqui & illum præterea qui sciens fundaiacere, arcumq; intendere, uel aliud quoduis toleret, minus fortem? LAC. Omnino. SOC. Item quicunq; sine arte natandi in puteũ descendentes, eo in opere tolerare ac persistere audent, uel in alio quouis opere sine arte, eos tu fortiores dices, ijs qui sunt illarũ artium eruditi? LAC. Quid aliud quis dixerit Socrates? SOC. Nihil, si modo ita quis putet. LAC. Puto equidẽ. SOC. Attamẽ imprudentius hi pericula subeunt tolerantq;, q̃ illi qui arte hæc aggrediunt. LAC. Vident. SOC. Nónne suprà turpis ac noxia nobis audacia tolerantiaq; imprudẽs apparuit. LAC. Maxime. SOC. Constabat aũt fortitudinẽ pulchrum aliquid esse. LAC. Constabat plane. SOC. Nunc rursus concessimus turpem illam imprudẽtemq; tolerantiã fortitudinẽ esse. LAC. Sic apparuit. SO. Recténe loqui tibi uidemur? LAC. Mihi uero minime per Iouẽ, ô Socrates. SOC. Non ergo secundũ Doricam harmoniam, ut uerbis tuis utar, ego ac tu modo cõcinimus. nã opera nostris uerbis nõ consonãt:

Re

Re quidem ipsa dicet aliquis fortitudinis nos esse participes, uerbis autem minime, ut arbitror, si nos in præsentia audiuerit disputantes. LAC. Verissima narras. SOC. Videturne tibi pulchrum esse ut sic affecti simus? LAC. Nequaquam. SOC. Vis ne sermoni quem induximus, hoc saltem credamus pareamusq;? LAC. Quidnam, & cui potissimum? SOCR. Sermoni inquam, tolerare iubenti. Si ergo tibi placet, & nos in hac ipsa quæstione constemus toleremusq;, ne ipsa nos fortitudo derideat, q̃ minus fortiter ipsam inuestigemus, si sæpenumero tolerantia ipsa cõstantiaq; fortitudo est. LAC. Ego quidem ô Socrates, sum ad perseuerandum paratus, quamuis insueti mihi sermones sint: sed quidam me aduersus superiora contendendi instigat ardor, ac ĥimium ægre fero, si usqueadeo ineptus sum ad ea quæ sentio proferẽda. Nempe mihi uideor quid fortitudo sit, intelligere, nescio tamen quo pacto pauloante me subterfugerit, ut quid ipsa sit uerbis cõplecti nequiuerim. SOC. Nónne bonum uenatorem decet amice explorando discurrere, & sagaciter insequi, neq; ignaue desistere? LAC. Decet profecto. SOC. Vis itaq; Niciam istum ad uenationẽ hanc inuitemus, si quo pacto is nobis sit sagacior? LAC. Quid ni uelim? SOC. Age Nicia, amicis tuis sermonum fluctu nutantibus subueni, uacillantibusq; siquam uim habes, accurre: Cernis quantũ nostra deficiant, ac dubia sint. Tu ergo explicans quid esse fortitudinẽ putes, ambiguitatem solue, tuamq; sententiam ratione confirma. NIC. Videmini ô Socrates, mihi iamdiu non recte fortitudinem definisse. Eius porrò sentẽtiæ quã recte abs te inductam quandoq; audiui, nullam facitis mentionem. SOCR. Cuiusnam sententiæ Nicia? NIC. Sæpenumero ex te audiui, quemlibet ad ea idoneum esse, in quibus sapit: inidoneũ, in quibus est indoctus. SOC. Vera per Iouem refers ô Nicia. NIC. Nónne igitur si fortis uir bonus est, est & sapiens? SOC. Audis Laches? LAC. Audio equidẽ, sed quid dicat, nõ satis intelligo. SOC. At ego mihi intelligere uideor. Opinor enim hunc sapientiam quandam, fortitudinẽ dicere. LAC. Quam sapientiã Socrates? SOC. Nónne ab hoc istud quæris? LAC. Certe. SOC. Age Nicia, huic declara, qualis sapientia secundum orationẽ tuam sit fortitudo, neq; enim tibicinaria. NIC. Non. SOC. Neq; etiam citharistria. NIC. Haud equidem. SOC. At uero quænam tandem, & cuius rei scientia? LAC. Recte admodũ interrogas illum ô Socrates: ideoq; exponat quam sapientiã esse dicat. NIC. Scientiã metuendarum rerum, & non metuendarũ tam in bello q̃ in cæteris omnibus. LAC. Quam absurde hic ô Socrates, loquitur. SOC. Quamobrem ita dicis Laches? LAC. Quia diuersa est à fortitudine sapientia. SOC. Non dicit Nicias. LAC. Non hercle, & idcirco delirat. SOC. Quin doceamus illum, omissis cõuitijs. NIC. At cupit Laches is ô Socrates, me tanq; nihil dicẽtem redarguí, postq; ita haud ei pridem hoc ipsum accidit. LAC. Absq; dubio Nicia, idq; conabor ostendere. nihil enim dicis. Nónne in morbis medici metuenda cognoscunt? an uidẽtur tibi fortes ista cognoscere? uel tu medicos fortes uocas? NIC. Minime. LAC. Neq; agricultores, ut arbitror, licet hi in agris colendis quæ sint metuenda, cognoscant. Quinetiã artifices alij quæ audere decet, & quæ metuere suis in artib. sciunt, qui nihilo magis fortes sunt. SO. Quid tibi dicere Laches uidetur ô Nicia? NIC. Aliquid certe dicit, nõ tamẽ uerũ. SOC. Quare? NIC. Quoniã medicos arbitratur ulterius quicq; nosse circa ægrotos, præter id quod ægrum noxiumq;, uel quod sanum & salubre. Ipsi uero hoc duntaxat intelligunt. Vtrum uero extimescendũ, malumq; alicui sit esse sanum potius q̃ ægrotare, censes hoc ô Laches, medicos intelligere? An non putas præstare nonnullis ex morbo non conualescere q̃ conualescere? Dic enim, tu ne asseris omnibus præstare uti uiuant, nec multis conducere mortẽ? LAC. Hoc equidem potius. NIC. Quibus mori præstat eadem metuenda, malaq; existimas, quæ & illis quibus uiuere? LAC. Nequaq;. NIC. Harum uero rerum iudicium medico tribuis? uel alteri cuidam artifici præterquam metuenda & nõ metuenda intelligenti, quem ego fortem uoco? SOC. Aduertis ne Laches, quid iste loquatur? LAC. Aduerto equidẽ, quod uates fortes nuncupat. Nam quis alius norit quibus mori præstet q̃ uiuere? Atqui ô Nicia, utrum fateris uatem esse te, uel neq; uatem, neq; fortem? NIC. Nunquid uatis officiũ putas, quatenus cedendũ, quatenus audendum sit, dignoscere? LAC. Puto equidẽ: nam cuius sit præterea? NIC. Eius plane quẽ ipse dico, multo magis uir optime. Quippe ad uatem spectat solum futurorũ portenta signaq; prænoscere, siue mors cuiq; immineat, siue morbus: seu iactura rerũ, uel uictoria, uel clades in bello, aut alio quouis certamine. Quid aũt ex his cuiq;, aut pati, aut nõ pati præstet,

Frequens in ore Socratis sententia de omni uirtute & bonitate

cui

cur uates potius quàm quiuis alius iudicabit? LAC. Nescio quid iste sibi uelit Socrates. ne que enim uatem, neq; medicum, neq; alium quempiam declarat, quem fortem esse dicat, nisi forte deum quendam esse ipsum dixerit. Mihi quidem uidetur Nicias ingenue fateri nolle, se nihil dicere, sursum uero deorsumq; fertur, & ignorantiã suam abscondit. Enimuero & nos paulo ante, ego scilicet ac tu Socrates, tergiuersari similiter poteramus, si dissimulare uoluissemus, adeo ut non uideremur nobisipsis contraria loqui. Si igitur in iudicio nobis esset perorandum, deceret quodammodo hoc efficere. Nunc autem quid opus est in hoc cœtu frustra se uerbis ornare? SOCR. Nihil ut mihi uidetur, Laches. Sed uideamus ne forte Nicias aliquid se dicere putet, neq; uerborũ gratia hæc dicat. Quare ab ipso planius sciscitemur, quid sentiat: ac si quid uera afferre uidetur, assentiemur: sin minus, docebimus. LAC. Ipse, si uis, interroga Socrates. Ego enim satis percontatus sum. SOC. Nihil prohibet. Cõmunis enim & mihi & tibi erit interrogatio. LAC. Omnino quidẽ. SOC. Dic mihi ô Nicia, imò dic nobis: nam & mihi & Lacheti quæstio hæc est cõmunis: fortitudinem esse dicis metuendorum & non metuendorum scientiam? NIC. Equidem. SOC. Hoc autem dignoscere non cuiuslibet uiri opus esse, postquam neq; medicus, neq; uates hoc sciet, neq; fortis est nisi hanc ipsam scientiam sit adeptus? An nõ ita dicebas? NIC. Ita prorsus. SOC. Quare, ut prouerbio dicitur, Non sus hoc quiuis nouit, neq; fortis erit. NIC. Non certe, ut mihi uidetur. SOC. Constat utiq; Nicia, quod neq; Crommyoniã suem fortem fuisse credis. Neq; iocandi gratia hæc dico, uerum arbitror eum qui ita loquitur, nullius bruti admittere fortitudinẽ, neq; concedere brutum aliquod adeo sapiẽs esse, ut quæ perpauci homines propter difficultatẽ cognoscunt, ea leo, uel leopardus, uel aper aliquis nouerit: sed necesse est illum qui ita ut tu fortitudinem definierit, dicere leonem, ceruum, taurum ac simiam, ad fortitudinem æque omnia natura esse instituta. LAC. Per deos recte loqueris Socrates, idq; nobis ô Nicia, reuera declara: utrum sapientiores nobis has feras esse dicas, quas omnes fortes esse fatemur: uel contra omnium opinionem, fortes esse negare audeas. NIC. Equidem Laches, neq; bruta fortia uoco, neq; aliud quicquam ob insciam terribilium nihil formidans, intrepidumq; & fatuum. An pueros omnes fortes uocare me putas, qui ob insciã nihil metuũt? Arbitror equidẽ intrepidũ non idem esse ac fortẽ. Nam fortitudinẽ & prouidentiam in paucis admodum reperiri existimo: ferocitatẽ uero & audaciam metu carentem, omni absq; prouidentia, in multis & uiris & mulieribus, pueriscq; & feris. Quæ igitur & tu & alij multi fortia nominatis, ego ferocia nuncupo: fortia uero quæ prudenter discernũt, quæ audacia, & quæ metu sint digna. LAC. Vides ô Socrates, quàm belle hic uir, ut putat ipse, se uerbis ornat. Eos autẽ fortitudinis munere priuare contendit, quos alij omnes fortes esse consentiunt. SOC. Ego uero nequaquã ô Laches, sed bono animo esto. Aio enim te & Lamachum sapiẽtes esse, si fortes estis, & alios insuper multos Athenienſiũ. LAC. Nihil aduersus hæc inferam, etiam si quid ualeam, ne me reuera calumniatorem quẽdam maledicum esse dicas. SOC. Ne dicas ô Laches: haud enim aduertisse uideris hunc à Damone amico nostro eiusmodi sapientiã accepisse. Damon autem Prodici est admodũ studiosus. Prodicus uero præ sophistis cæteris mirus in explicanda distinguendaq; nominum ui fertur. LAC. Profecto his studijs se extollere Socrates magis sophistam decet, quàm uirum publicis muneribus fungentem. SOC. Decet eum Laches qui res maximas gerit, maximam quoq; habere prudentiã: inquirendum uero nunc censeo ad quid potissimum significandum Nicias fortitudinis nomen instituit. LAC. Tu ipse perquire hæc Socrates. SOC. Efficiam uir optime: nè tamen putes ex communi te disputatione excludi, etiam tu mentem adhibe, & nobiscum dicenda considera. LAC. Esto ita, si ita agendum uidetur. SOC. Imò certe uidetur. Tu autem Nicia, dic nobis rursus ab initio. Scis enim principio sermonis fortitudinem nos ueluti quandam uirtutis partem considerauisse? NIC. Equidem. SOCR. Nonne & tu quod supra est inductum, ut partem aliquam respondisti, tanq; sint & partes aliæ, cunctæ tamen uirtutis nomine nuncupentur? NIC. Quid ni? SOC. An tu easdẽ quas ego partes nominas? Nam ego quidem præter fortitudinẽ, temperantiã iustitiamq;, & talia quædã nomino. num tu quoq;? NIC. Ego quoq;. SOC. Attende iam. hæc enim admittimus. De his autẽ quæ metu digna terribilia q; sunt, & de his quæ audacia digna sunt, deinceps cõsideremus, ne forte tu alia esse putes, alia quoq; nos putemus. Quę em̃ nos dicimus, exponemus. Tu uero si dissentis, doce.

Prouerbiũ. uide Plutar. in Theseo

Arbi

Arbitramur terribilia esse quæ metum incutiunt: audenda, quæ metum nullum obijciũt. Metum uero inferunt non præterita mala, non præsentia, sed quæ expectantur. Metum siquidem futuri mali expectationem uocamus. An nõ & tu idem sentis ô Laches? LAC. Et maxime quidem Socrates. SOC. Audis ô Nicia, terribilia metuendaq; futura mala nos dicere: audenda, futura bona uel certe non mala. Tu'ne ita de his, an aliter sentis? NIC. Ita certe. SOC. Horum scientiam fortitudinẽ uocas? NIC. Prorsus. SOC. Videamus preterea utrum & in hoc tertio nobiscum sentias. NIC. Quid istud? SOC. Dicam equidem. Mihi sane atq; huic uidetur, quorumcunq; scientia aliqua est, non aliam scientiam esse præteritorum ut facta sunt, aliam præsentiũ ut fiunt, aliam futurorũ ut optime fieri possint, sed eiusdem scientiæ opus esse hęc omnia nosse. Quemadmodũ circa sanum & salubre per omne tempus non alia scientia, una medicina excepta, prospicit quæ sunt, quæ facta sunt, quæ fient, quo pacto fiant. & circa illa quæ terra nascunt, agricultura se similiter habet. Quinetiam in bello uosipsi testes eritis, rem militarem subtiliter & alia omnia & futura prospicere. neq; enim subijci illam uaticinio uultis, sed præesse potius, utpote acutius quę in bello fiunt, quæ ue futura sunt præuidentẽ. Atqui & lex ita statuit, nõ uatem præfecto exercitus dominari, sed præfectũ exercitus uati præesse. Asseremus hęc ô Laches? LAC. Asseremus. SOC. An tu nobis consentis ô Nicia, ad eandem scientiã pertinere, eadẽ ut præterita, ut præsentia, ut futura sunt cognoscere? NIC. Equidem: nam ita mihi uidetur ô Socrates. SOC. Nonne uir optime, fortitudo scientia est metuendorum contrariorumq;, ut ipse prædicas? NIC. Est utiq;. SOC. Constitit autem ea quæ metuimus, futura mala: quæ uero audemus, futura bona esse. NIC. Plane. SOC. Eadem uero scientia est earundem rerũ præteritarum, præsentiũq;, & futurarum. NIC. Vera hęc sunt. SOC. Non solum igitur metuendorum contrariorumq; fortitudo sciẽtia est, neq; enim futura dũtaxat bona mala'ue intelligit, uerum etiã præsentia præteritaq;, & omnia simpliciter ut aliæ sciẽtiæ prospicit. NIC. Ita uidetur. SOC. Partem itaq; tertiam fortitudinis nobis Nicia respondisti, quãquã nos quid uniuersa fortitudo sit interrogauimus. Enimuero ut uidetur in præsentia secundum orationem tuam, non modo metuendorũ contrariorumq; fortitudo scientia est, sed bonorum omniũ atq; malorum, omniumq; simpliciter quomodolibet sese habentium. Sic'ne modo, an aliter iudicas Nicia? NIC. Ita mihi uidetur ô Socrates. SOCR. Putas ô beate uir, huic aliquam deesse uirtutẽ, qui norit bona omnia prorsus ut affecta sunt, fiuntq; & fient, mala'ue similiter? Eumq; uirum indigere temperantia & iustitia putas sanctitateue, cui sõli competit ut tam diuina quàm humana bona & mala prudenter intelligat, deuitet hæc, apprehendat illa, quiq; recte cum omnibus uiuere norit? NIC. Vera loqui uideris ô Socrates. SOC. Quod ergo abs te inductũ est Nicia, nõ pars uirtutis, sed uniuersa uirtus est. NIC. Apparet. SOCR. Veruntamen fortitudinem diximus partem aliquam esse uirtutis. NIC. Diximus plane. SOC. Quod uero nunc dicit̃, nõ apparet. NIC. Non. SOC. Non ergo inuenimus Nicia, quid ipsa sit fortitudo. NIC. Non uidemur. LAC. Atqui rebar ô amice Nicia inuenturum te, postquã me Socrati respondentẽ despiciebas. Ideoq; sperabam te ex Damonis sapientia hæc nobis declaraturum. NIC. Belle facis ô Laches, qui fortiter contemnis, quod rudis disputationis huius sis: solum uero id curas, utrum ego quoq; talis uidear, neq; quicquã interesse cẽses, modo rerum illarum nihil uterq; intelligamus, quas scire quisq; debet qui esse aliquis uult. Videris ergo reuera humanũ quiddam pati, quod non in teipsum, sed in alios respicias. Ego autem arbitror à me de his rebus esse tolerabiliter dictum. Siquid uero minus est, posthac cum Damone ipso corrigam, quem tu quum nunquam uideris, existimas deridendum: hęc porrò cum alijs, ubi solide assecutus fuero, etiam te citra inuidiam docebo. Nam hac maxime indigere disciplina uideris. LAC. Sapiens quidem es ô Nicia, ueruntamen Lysimacho huic & Melesiæ consulo, ut studium meum ac tuum circa filiorum eruditionem non exigant, sed Socratem hunc, quemadmodum principio dixi, ne negligant. Ego quoq; si mihi adulti essent filij, idem fecissem. NIC. Enimuero & ipse censeo, si modo uelit Socrates curam adolescentũ suscipere, alium neminem esse quærendũ. Nempe Niceratum huic libentissime cõmendarem si ipse acciperet. Verũ quoties de hoc uerba ei facio, alios quosdã ostendit, ipse recusat. Experire ergo Lysimache, num Socrates tibi magis obtemperet. LYS. Par est ô Nicia: quandoquidem & ipse multa uicissim in eum conferre paratus sim, quæ alijs non multis sane facerem.

quid

quid ais ô Socrates? Morem' ne geres, curabísq; ut optimi adolescentes euadant? SOCR. Durum certe id esset Lysimache, si quis eiusmodi curam renueret. quapropter si ego in superiori disputatione sapiens apparuissem, hi autem insci, merito ad hoc opus ipse præcipue uocandus essem. Cum uero in eadem dubitatione hæreamus, quis nostrum potius eligatur? Mihi quidem nullus præcipue eligendus esse uidetur. Cæterum cum ita hæc se habeant, uidete num recte nobis consulam. Oportere ô uiri existimo, (nam nihil horum efferri uolo) in cõmune omnes inuicem quærere, primum quidem nobisipsis optimum præceptorem, egemus enim: deinde adolescentibus, neq; pecunijs, neq; ullis alijs rebus parcentes. Ita uero uiuere ut nunc uiuimus, & filios ita curare, non consulo. Siquis autem nos irriserit, quòd tam grandes natu præceptoris ludum ingredi statuamus, Homeri illud obijciendum. Ait enim uiro egeno uerecundiam nihil conducere. Quamobrem spretis omnibus detractorum uerbis, communem nostri adolescentumq; curam suscipiamus.

H omeri dictum, Viro egeno uerecundiã non conferre

LYS. Placent mihi quæ dicis Socrates, statuoq; quo senior sum, eo studiosius una cum adolescentibus discere. Sed heus tu. Cras prima luce domum uenito, ac ne negligito, ut de his rebus consilium ineamus. Nam hodiernus iam soluendus est cœtus. SOCR. Efficiam quod iubes Lysimache: & si deus uoluerit, cras ad te ueniam.

CLITIPHO PLATONIS, VEL EXHORTATORIVS, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO FLORentino, ad Petrum Medicen uirum clarissimum.

DIMIDIATI DIALOGI PERSONAE.
SOCRATES, CLITIPHO.

Occasio dialogi huius, reliqua desiderantur

NVPER mihi retulit quidam, Clitiphonẽ Aristonymi filium loquẽtem cum Lysia, Socratis quidem consuetudinem uituperare, Thrasymachi uero laudare magnopere solitum. CLIT. Quisquis ille ô Socrates fuerit, haud recte narrauit, quæ de te cum Lysia sum locutus. Nam in quibusdam laudaui te, in quibusdam minime. Postquam uero succenses mihi, quanquã dissimulas quasi nihil cures, libentissime ego ipse tibi illa referam, præsertim cum soli simus, ne adeò te despici putes. Fortè enim nunc non recte audisti, quocirca infensior mihi redditus es & deceat. At si ipse mihi ueniam dederis, animaduerterisq;, libẽtissime rem tibi narrabo. SOCR. At turpe nimiũ esset, si te prodesse mihi uolentem non tolerem. Constat enim ubi intellexero quà malus, quà bon⁹ sim, deteriora declinaturũ esse pro uiribus, meliora prosecuturum. CLIT. Audi igitur. Equidem tecum uersatus, sæpenumero Socrates uehementer obstupui, dum te loquentem audirem, mihiq; uisus es præclarissime omnium dicere, quoties obiurgans homines ueluti è machina tragica Deus subito exclamares: Quò nam ruitis homines? Nescitis quò feramini, neq; opportunum quicq; agitis, qui omni studio pecunijs cumulandis incumbitis: filios autem quibus eas relicturi estis, negligitis, neque ut illis iuste uti sciant, eos iustitiæ præceptoribus cõmendatis, qui doceant iustitiam, si doceri potest, & si exercitatione ac consuetudine comparãda est, diligenter exerceant. Neq; uos etiam ipsos curastis unquam. Sed cum uideatis literas, musicã & gymnasticam uos filiosq; uestros ad sufficientiam consecutos, quam uirtutis disciplinam perfectã existimatis, deinde nihilominus circa pecunias prauos esse, cur nõ præsentem educationem contemnitis? cur non quæritis aliquos qui uos ab hac in musica dissonantia liberẽt? Etenim propter hoc delictum secordiamq; magis q̃ propter pedis ad lyram dissonã motionem, & frater aduersus fratrem, & ciuitas aduersus alias ciuitates immoderata & discordi seditione suborta feruntur, & cõmisso prælio extrema patiuntur & inferunt. Vos autem dicitis, non propter ruditatẽ inscitiamq;, sed sponte iniustos esse eos qui sunt iniusti. Rursusq; asserere non dubitatis, iniustitiã turpem esse rem, Deoq; aduersam. Quam igitur ob causam hoc tantum malum quis eligit? Respondetis, hominem superatum uoluptatibus id subire. Nónne superari præter uoluntatem est, quandoquidem ex uoluntate est superare? Quapropter iniuste agere, præter uoluntatem esse ubiq; ratio dictat. Diligẽtiorem itaq; curam q̃ solẽt adhibere, & uiros omnes priuatim & publice ciuitates decet. Quotiens

Prouerbiũ

tiens ista Socrates audio te dicẽtem, mirũ in modum delector ac laudo, idemq; facio cũ ea quæ sequunt auscultо. Addis enim eos quicunq; corpus quidem exercẽt, animũ uero negligunt, quod natura subiectum est, colere, spernere uero quod imperat. Item unicuiq; usũ eius rei qua uti scit, cõferre. Illi uero qui oculis, auribus, toto corpore nescit uti, præstare neq; uidere, neq; audire, neq; aliter uti corpore, q̃ utcũq;. Similiter & in artib. Quicũq; enim lyra propria uti nescit, patet ut ipse ais, quod neq; alterius lyra scit uti: & qui aliena nescit uti, nescit & sua. Eademq; est de cæteris instrumentis & possessionibus ratio. Atq; eò tandẽ præclare tibi sermo procedit, ut inferas, qui nescit anima uti, præstare huic ut ocium agat anima, neq; uiuat, quàm ut uiuat, & sui iuris in agẽdo ipse sit. Quem siqua necessitas cogit uiuere, melius huic esse ut seruus uitam ducat quàm liber. Est autẽ hoc, tam quam nauis ita cogitationis gubernacula committere alteri cuiquam, qui gubernatoriã humanæ uitæ adeptus sit disciplinam, quã sæpe tu Socrates ciuilem uocas peritiam, eandemq; iudiciariam & iustitiam. His ergo sermonibus alijsq; eiusmodi multis atq; præclaris, uirtutem asserentibus posse doceri, suiq; ipsius in primis suscipere curam iubentibus, nunquã fermè aduersatus sum, neq; ut arbitror in posterum aduersabor. Perutiles enim ipsos existimo, plurimumq; ad exhortationem ualere, & ad homines quasi dormiẽtes excitandos conducere. Adhibui itaq; mentem ut qui essem reliqua auditurus: percontatus sum non te primum ô Socrates, sed æquales tuos, uel contubernales, uel socios, uel quomodocunq; aliter affectos tibi oportet dicere: horum, inquã, eos ante alios qui primi apud te habẽtur interrogaui, quis post hæc sermo potissimũ sequeretur, ac more tuo quodammodo ita præfatus quæstionem exposui. O uiri optimi quo pacto, inquam, Socratis cas ad uirtutem hortationes accipere deinde debemus? An quasi solum hoc extet, prodire uero ad opus remq; perficere minime? Atqui nostrũ & hoc per omnem uitam erit officium, eos qui nondũ satis incitati sunt, prouocare atq; ita semper inuicem exhortari? An potius & Socratem & nos ipsos, cum non negemus hoc ipsum agendum esse, sic inquirere decet, quid posthac, unde iustitiæ studium incipiemus? Siquis nos ad curandũ corpus hortans, tanquam pueros qui nequaquã aduertunt curam eius gymnasticã atq; medicinam esse, obiurget quod de tritico & hordeo & uitibus semper cogitemus, deq; omnibus quæ corporis gratia quærimus, artem uero et industriam qua bonus corporis habitus fiat, nullam inquiramus; cum tamen sit aliqua, fortè illum rogaremus quas artes circa cultum corporis esse dicat, atq; ille ut arbitror respõderet medicinam atq; gymnasticam. Eodem pacto nunc quam artem circa animæ uirtutẽ uersari cẽseamus, respondeat quisquis peritissimus horum sibi uidetur. Respondet ergo ad hæc, artẽ hanc quam ex Socrate audiuisti, nullam aliam nisi iustitiam esse scias. Tunc ego, non solum, inquam, mihi nomen adducas, sed ulterius sic exponas. Medicina porrò ars quædã dicitur, ab hac duo fiunt: nam & medici ex medicis efficiuntur, & sanitas reparatur. Alterum horum haud amplius ars aliqua est: artis autem docentis perceptæq; opus, quam dicimus sanitatẽ. Ab architectura similiter duo fiunt, ædificium uidelicet & architectura, illud quidem opus, hæc autem doctrina. iustitiæ quinetiam esto iustos alios facere, quemadmodũ superiores artifices. sed opus alterum quod nobis uir iustus efficere potest, quid esse dicemus? declara. Respondit quidam, conferens: alius, decens: alius, conducibile: alius, utile. At ego respõdens obieci in singulis artibus eadem hæc nomina esse: cumq; recte quid fit, utilia, cõducibilia & alia huius generis illic fieri dicitq;. Illud uero artis cuiusq; proprium ad quod hæc respiciunt. Quemadmodum in arte fabrili quod bene, pulchre, decẽter se habere dicitur, illuc tendit ut ex lignea materia apte supellectilia fiant, quæ quidem ars minime sunt, sed artis opus. Dicatur similiter & iustitiæ ipsius opus. Hic quidã ex tuis familiaribus Socrates respondit, & bellissime quidem loqui uisus est. Opus iustitiæ proprium, inquit, quod nullius ulterius facultatis, est amicitiã in ciuitatibus parere. Ille rursus interrogatus, amicitiam esse bonum quoddam asseruit, malum uero nunquam. Cum uero interrogaretur de puerorũ brutorũq; beneuolẽtijs quas amicitias cõmuniter appellamus, amicitias esse eas negauit, quippe cũ sæpius obsint q̃ prosint: dixitq; illas falso amicitias nuncupari: ueram autẽ amicitiam esse procul dubio consensionẽ. Cum aũt quæreretur, utrum assensionem illam uocaret opinionis an scientiæ concursum, opinionem quidem cõtempsit, quasi cõcursus opinionum multi inter homines ac noxij sunt; amicitiam uero bonam omnino

opusq; iustitiæ esse concesserat. Quare idem dixit esse cõsensionem & scientiam, non opinionem. Cum uero huc loquẽdo delati essemus, ambiguí auditores aduersus illum protinus inclamarunt, quòd eodem sermo reuolueretur: quoniam & medicina sit cõsensio quædam & artes reliquæ, & circa quid uersantur declarare queant. At uero tua hæc iustitia uel consensio, quò tendit ignorat, quod'ue opus sit, latet. Eadem abs te tandem quæsiui Socrates. Tu uero statim iustitiæ opus esse dixisti prodesse amicis, inimicos lędere. Deinde uero uisus tibi est uir iustus nunquã lædere quenquã, sed prodesse in omnibus unicuiq;. Hæc non semel tantum ô Socrates, aut bis tentata sunt: sed cum diu supplex uos sequutus fuerim, deniq; defessus sum, existimans te ad inflammandos homines ut studium uirtutis capessant, cæteris esse uehemẽtiorem. E duobus uero alterutrum necesse est. aut enim eatenus tantum uales, ultra uero nihil, quod quidem in quauis arte contingere potest: ceu in arte gubernatoria fieri potest, ut qui gubernare nescit, excogitauerit aliquas eius artis laudes, quibus ad eam homines prouocet, quasi dignissima sit, & in cæteris artibus eodẽ modo. Idem fortasse tibi quis tribuet, quasi nihilo magis iustitiam ipsam cognoscas, etsi præclare eam laudas. Ego autem nõ sic existimo. E duobus enim alterum, inquãt aut nescire te arbitror, aut nolle mecum communicare. Quamobrem ad Thrasymachũ, ut opinor, me conferam, & alió quocunq; potero, sperauerocq; à dubitationibus liberari. Neq; uero aliò me conferrem, si uelles ipse exhortationibus istis quandoq; facere finem. Porrò quemadmodum si me iam satis ad curam corporis quæ gymnastice est incitasses, pòst exhortationem huiusmodi aperires mihi qualis mei corporis esset affectio, & quali curatione indigeret: ita in præsentia facito: pone Clitophonem tibi cõcedere ridiculum esse ut in alijs rebus quis studium ponat, animam uero cuius gratia in cæteris laboratur, negligat, & alia quæcunq; post hæc sequuntur & dicta modo sunt, retulisse me puta. Ob fecro te Socrates ne aliter faciás, ne quemadmodum nunc, ita & posthac coram Lysia cęterisq; hominibus, partim quidem laudare te, partim uero uituperare necesse sit. Ei nãq; qui nondum ad uirtutẽ sit prouocatus, conferre te plurimum asseram: Persuaso autem contrà, impedimẽto esse te propemodum, quo minus ad uirtutis finem perueniens, beatus efficiatur.

CAETERA DESVNT.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
in Cratylum, uel De recta nominum ratione.

SAPIENTIA Platonica semper quidem suspicit excelsa, nec unquam humilia despicit, quamquam uerorum scientia nominum non est humilis, immo excelsa præcipue diuinorum. Hanc sapientes Hebræi tanti fecerunt, ut eam non modo scientijs omnibus, uerumetiã legi scriptæ prætulerint, affirmantes ipsam à deo patriarchis & Moysi fuisse tributam: Moysi, inquam, eam non literis, sed sanctorum mentibus inscripturo: Mentibus, inquam, succedentium prophetarum, deinceps diuinorum nominũ sapientiam in mentes eorum qui succederent longa quadam serie propagantium. Horum ergo uirtute nominũ maiores suos opera miranda fecisse. Præterea nonnulla ex his nominibus scriptis suis inseruisse, sed plerunq; uel sparsa, uel inuoluta: quæ si quis cognoscat, & colligat, & perfecte eadẽq; mentis puritate, qua & cui sunt tributa, pronunciet, mirabilia similiter effecturum: præsertim in primo dei nomine, quod cum quatuor duntaxat, & his quidẽ uocalibus literis mirabiliter componatur, nimirũ à nullo nisi diuinitus inspirato recte pronũciari potest. Vnde fieri coguntur Iesum, quem ipsi Nazarenum uocant, fuisse diuinum. Quippe cum eum nominis huius Tetragrammaton intelligentia uera, & pronunciatione perfecta fecisse miracula fateantur. Verũ de his in libro De religione à nobis satis est dictum. Origenes quoq; cum diuinorum nominum orationumq; uirtutem mirificam cõsiderasset, in libris contra Celsum, inquit, in quibusdam sacris nominibus mirandam latere uirtutem, ideoq; hæc ipsa nõ esse ex Hebræa lingua in aliam transferẽda, sed in suis ipsis characteribus conseruãda. Fortè enim quemadmodũ in corpore certa ratione composito uita permanet, quo uel aliter composito, uel permutato nõ permanet: sic uitalem quandam putant diuinis nominibus certo diuinitus modo compositis, inesse uirtutem. Et quemadmodũ ab initio docuit Mercurius Trismegistus, ac diu postea Plotinus & Iamblichus, statuis quibusdam ordine certo cõpositis dæmones quodammodo includuntur. Verbis autem ad cœlestem quandam similitudinem temperatis diuinæ quædam dotes distribuuntur, & id quidem prouidente deo, ut quotiens res ipsa postulat, rite possemus diuinũ auxilium inuocare. Quod quidem ab ipso Phœbo atq; Pythagora obseruatum fuisse tradunt, quos ferunt diuinis quibusdam duntaxat uerbis tam animi quàm corporis morbos mirificè curauisse. Qua quidem in re comperta habemus

mus tòtam Zoroastris sapientiam constitisse, quam Plato in Alcibiade diuinam appellat, & in Charmide morborum animi & corporis curatricem. Mitto quòd omnes gentes atq; linguæ præcipuum dei nomẽ quatuor solũ pronunciant literis. De hoc enim latius tractatur à nobis in commentarijs in Philebũ, ubi probatur nõ potuisse in hoc uno gentes omnes nisi diuinitus conuenire. Hinc Aegyptij quem nos deum, Theut nominant: Persæ, Syre: Magi Orsi: unde Oromasis: Hebræi illud quatuor uocaliũ ineffabile nomẽ utcunq; possunt exprimũt per Adonai: Græci Theos: Arabes, Alla: Machomet Abdi: nos accepimus ab angelo Iesum. Sed cur uoluit deus quatuor ubiq; literis inuocari? Forsitan quia & ipse per quatuor gradus cũcta disponit, scilicet essentia, esse, uirtute, actione cõponẽs. Item cœlestia triplicitatibus signorũ quatuor, igneæ, aereæ, aquea, terrea, & quæ sub cœlo sunt, quatuor similiter elementis. Nemo uero mirabitur tantam in ueris nominibus uim latere si modo cõsiderauerimus ipsam rei uim naturalem, quando uere cognoscimus, peruenire ab obiectis ad sensus, ab his ad imaginationem, ab hac quodãmodo & ad mentem. Deinde à mente cõcipi quidem primum, deinde per uocem exprimi quasi partum. Atq; in hac ipsa uoce suis quibusdam articulis cõstituta uim ipsam rei sub significationis forma quasi uitam latere: uitam, inquã, ab ipsa mente per semina rerum conceptam primo, deinde per uoces editam, postremo per scripta seruatam. Quod si cæterorum nomina uim rerum quodãmodo seruant, ideoq; per illa quasi rerũ imagines ipsæ res agnoscuntur, multo magis diuina nomina ab ipso deo tradita uim suam perpetuo seruant. Nec immerito. Nomen enim uerum ut Platoni placet, nihil aliud est quàm rei ipsius uis quædã mente primũ, ut dixi, concepta, uoce deinde expressa, literis demũ significata, Rei autem diuinæ necesse est uirtutem esse diuinam. Quamobrem dei nomina cũ illis diuina uis insit, Plato & hic & in Philebo uenerari iubet, atq; ut significat in Legibus, multo etiã magis quàm delubra statuasq; diuinas. Expressior enim imago dei in artificio mentis, præsertim afflatæ diuinitus, quàm in manuum operibus reseruatur. Nomina uero dei prima atq; syncerissima apud mẽtes supernas cœlestesq; esse iudicat, à quibus, expressius deus, ut ita dixerim, ipse concipitur. Secunda uero in dæmonibus purioribus. Tertia in animis hominum eaq; per priscos uiros deo afflatos quasi dei tubas fuisse prolata. Dei itaq; nomina nobis per antiquos sanctosq; tradita, tanquam imagines radijq; dei ipsius esse uidẽtur, per superiora numina, perq; sanctiores hominũ animos penetrantes. Quisquis autem solẽ, ut par est, admiratur, merito ueneratur & solis lumen. ita & deũ colere oportet in primis, simulq; dei radios, uires, imagines in sacrorum nominum significatione latentes. Audiamus ergo Socratem in Philebo ita clamantem. Reuerentia mihi semper erga deorum nomina, nõ humana quædam formido est, sed maximum quenq; timorem exuperat. Audiamus eundem rursus in Phædro se expiantem, quòd in Amorem dei nomen fortè disputando deliquerit. Audiamus Platonem in undecimo Legum, eos qui deorum nomina mendacio & periurijs inquinauerint, sacrilegos omnino censentẽ, iubentemq; illos à quolibet impune cædi: eum uero qui præsens non punierit, tanquam proditorem legum rigide condemnantẽ. Neq; uero nos turbet quod plures sæpe nominet deos. Vnicum enim per seipsum in Parmenide, atq; Timæo probat esse deũ, cæteros uero angelicos, cœlestesq; dei ministros cũ deos nominat, non tam deos quàm diuinos intelligit. Postquã uero in Parmenide ad unũ deum omnia comparauit, nomina quoq; illius spernenda nõ censuit, in quibus cũ mira dei munera lateant, nõ iniuria diuinus ille theologus Dionysius Areopagita omnia theologiæ mysteria in diuinis nominibus exquisiuit. At cur silentio prætermisimus splendorem illum ueritatis Apostolum Paulum dicentem, Sermonem dei esse uiuum atq; efficacem, uehementius omni gladio ancipiti penetrantẽ? Item illud eiusdẽ. Donauit deus illi nomẽ, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestiũ, terrestriũ, infernorũ? Sed iam ad dialogũ redeamus. Hermogenes Parmenidis discipulus & sectator, atq; Cratylus sectator Heracliti, de rectitudine nominum disidẽtes, dum ille quidem nomina solum arbitrio, hic uero naturali quadã ratione habere uim putat, deniq; Socratis se iudicio subigunt. Principio quàm belle tres hic Platonis conueniũt præceptores. Hic enim à Socrate moralia, à Cratylo physica, ab Hermogene potissimum metaphysica, præter illa quæ ipse inuenit, dicitur accepisse. Cratylus quidem sectator est Heracliti, cæterorũq; priscorũ, qui multis ante Heraclitũ seculis philosophati sunt, putaueruntq; nihil usquã stabile, sed omnia in perpetuo motu uersari. unde & nomina rebus ab ipso motu plurimum posuerũt. Hermogenes uero Parmenidis Pythagæorumq; cultor contrà putantiũ omnia permanere. Eiusmodi cõtrouersiam inter Hermogenem & Cratylum Socrates & Plato ita cõponunt, ut Heracliti quidem sententia in Physicis, Parmenidis uero in metaphysicis sit probãda: si quis autem uel statum rerum ad naturalia, uel motum transferat in diuina, sit penitus improbandus. Sed his omissis, quantũ ad nomina pertinet Socrates in Cratyli sententiã magis declinare uidetur, eam hoc pacto cõfirmans. Orationũ alia uera est, alia falsa: & orationis ueræ partes ueræ sunt: orationis falsæ, partes quoq; sunt falsæ. Partes autem orationis sunt nomina: quo fit ut nominum alia uera sint, alia falsa. Oratio quidẽ uera est quæ res ipsas ut sunt ita dicit: falsa uero, quæ contrà. Quapropter & nomina uera sunt illa quæ res ita ut sunt potius, quàm ut placet arbitrio, proferunt. Quoniam uero Protagoras putat qualia cuiq; uidentur quæq;, talia esse, adeo ut res nullæ essentiam habeant propriã, sed humana opinio omniũ sit mensura: ideo Socrates cõtra Protagoram infert, alios quidem homines esse optimos, scilicet prudẽtissimos, alios uero pessimos scilicet à prudentia remotissimos. At si, ut putat Protagoras, uniuiq; uera illa sint quæ quilibet opinatur, nullum

certe erit inter prudentem imprudentemq; discrimen. Sed Protagoras subtilissime in libro de scientia confutatur: oportuit tamen & hic breuiter confutari, ut facilius Hermogenis opinio de nominibus illius quodammodo similis refelli posset. Profecto Hermogenes haudquaquam Protagoræ de rebus differenti credit: sed dum nomina rerum ueritatem ex hominũ arbitrio habere fatetur, clam in Protagoricam de rebus declinat sententiam. Latenter quoq; in opinionẽ Euthydemi, dicẽtis omnia omnibus similiter semper adesse. qui ex eo breuiter reprobatur, quod non alij quidem boni essent, alij uero mali, si æque omnibus adesset uirtus & uitium. Tu uero inter hæc nota tritissimam Platonis nostri sententiã, totam uirtutis uim in ipsa prudentia, totam uitij in imprudẽtia collocari. Postquã constituta est Protagoræ & Euthydemi sententia, concluditur res ipsas non pro opinione nostra, sed pro ipsa natura sua in ipso ordine rerum tales, aut tales existere. Quod si naturaliter sese habent essentiæ, naturales quoq; sunt actiones atq; passiones. Itaq; si diuidere uel comburere rem quampiam studeamus, non tam pro arbitrio nostro quàm pro natura rei id faciemus, ut eo modo & instrumento quo diuidi possit aptius, diuidamus, similiterq; comburamus. At dicere & nominare actio quædam esse uidetur, ideoq; propriam debet habere naturã, ut nõ ita sicut placet nobis, sed ut rei modus exigit nominemus. Est enim nomen instrumentum quoddam, quo rem nominatã ab alijs discernimus atq; diuidimus. Eiusmodi uero instrumentum ut patet in cæteris, ad proprium id officium non casu, non pro libidine, sed arte accommodari ita debet, ut ea sit forma dispositum per ipsam artis ideam quæ uelut ad finem ad discernendum aptissime diuidendumq; conducat. instrumentum uero huiusmodi, id est nomen, tum ad res discernendas, tum ad docendos audientes accommodatum, non cuiuslibet est fabricare, sed artificis cuiusdam nomi num conditoris, qui omniũ est rarissimus. Hic autẽ ea ratione nomina fabricat, qua artifex usurus nominibus exigit atq; instruit. Talem uero esse Plato uult dialecticum. At ille qui fabricat, ad ipsam rei ideam mente conceptam in qua uera consistit ratio nominis, componit nomen, certa quadam significatione præditum. Atq; hæc ipsa idealis ratio significatioq; uerum est nomẽ, manetq; idem circa rem eandem in quacũq; literarũ materia fiat, apud quascunq; gentes, modo quid res ipsa sit doceat discernẽdo. Cõclude nomina, si modo uera futura sint rectèq; ponẽda, constitui debere à sapiente nominum conditore, atq; id quidẽ dialectico admonente, ut ea forma conflentur quæ rerum proprietates pro uiribus imitentur & explicent. Post hæc diligenter inquirens, à quibus discẽda sit nominũ rectitudo, id est propria qua constituta sint ratio, sophistas deridet, traducitq; nos potius ad poetas: non quoslibet, sed diuinos, quasi qui uera rerũ nomina à dijs acceperint, apud quos uera sunt nomina. Inter hæc ostendit Homeri poesim allegoricam esse, etiam ubi historiam narrare uidetur, quemadmodum in nominibus allegorice fictis apparet. Refert autem multa apud Homerũ heroum nomina certa allegoriæ ratione composita. deinde ad deorũ ascendit nomina, quorum rationes ab augustioribus theologis accepit. Prima quidem nominum positione, Cœlius significat animam sphæræ stelliferæ, Saturnus sequentis sphæræ animam. Iupiter uero tertiæ. Secunda uero positione Cœlius significat deum, Saturnus angelicã mẽtem, Iupiter mundi animam atq; cœlestem. Tertia Cœlius dei ipsius significat fœcunditatem, Saturnus eius intelligentiam, Iupiter beneficam uoluntatem omnibus prouidentẽ. Quarta Cœlius in quolibet numine aspectũ ad superiora designat, Saturnus respectũ ad semetipsum, Iupiter prospectum inferioribus prouidentẽ. Prolixior fore cogar, si singulos hic deos theologice interpretari uoluero. atq; id quidem latius in libro De amore, & Theologia tractauimus. Quoniã uero de diuinis tractare non est eius qui semper dicat se nihil scire, conuenienter Socrates ubi de diuinis altius agit dicit eam sapientiam nuper unde nesciat, illuxisse, significans inspiratione opus esse ad ueram diuinorum perceptionẽ. Quod & in Timæo, Conuiuioq; & Phædro confirmat. probat idem & in epistolis. Quod autem diuinorum contemplationẽ ab Euthyphrone accepisse se dicit, ironicum est, deridetq; illum & similes diuini iuris professores ambitiosos. Quo fit ut non immerito, quæ ab illo se fingit audiuisse, asserat fore paulo post dimittenda, admonens confidendum non esse doctrinis ambitiosorum, præsertim ubi iudicant de diuinis, de quibus etiam probatissimus homo, nũquam ut homo loqui possit sed aliquando potius ut tuba dei. Huic illud quodammodo simile, quod Plutarchus ait, legem extare apud Græcos per quam iuberetur libros scelestorum hominum etiam bonos è medio tolli, ut auctorũ memoria deleretur. Significat præterea antiquos cõsueuisse eũ qui inter sacra corripiebatur à dæmone, ne diutius ab eo fatigaretur, paulo post quibusdam precibus sacrificijsq; à dæmone soluere. Docet etiam non esse longum tempus in nominibus cõtemrendum. Proinde reprehendit illos qui solas mundi sphæras stellasq; putent esse diuinas: quippe cum ab his tanquã aspectui nostro natura propinquioribus atq; mobilibus ad altiora numina ob maiorẽ excellentiã sensibus nostris ignota stabiliaq; sit ascendendum. Narrat præterea deorũ nomina nõ casu: sed partim humana ratione, partim inspiratione diuina inuenta fuisse. Nomina uero heroica & humana sæpe uel ex maiorũ cognomentis, uel ex uoto fuisse posita, ideoq; certam nominum rationem in diuinis nominibus potius quàm in alijs esse quærendã. Descendit post hæc ad dæmones, asseritq; Hesiodi priscorũq; sententia probatissimorum uirorũ animas in aereos dæmones ascendere, qui & rerũ sapientia polleant, & generi humano prouideant. Tu uero hic animaduerte omnẽ bonum esse sapientem, atq; uicissim bonum quidem ideo sapientẽ euadere, quia purgatam serenamq; boni homẽ nis mentem deus sapientiæ suæ lumine implet. Sapientem quoq; idcirco bonũ esse, quia neq; aberrat à fine, neq; in

his

his quæ ad finẽ conferũt, fallitur eligendis. Animaduerte heroes semideosq; eosdem existimari, atq; ex mutuo inter deum hominemq; amore nasci. Hinc illud, Sed ex deo nati sunt. Qua in re ostenditur inter genus humanum diuinumq; cognatio. Attende mox officium hominis esse non sentire, sed ea quæ sensit considerare. Deinde statum animæ in corpore esse, non contineri, sed naturã corporis continere: Corpus tamen apud Orpheum carcerem animæ dici atq; sepulchrum, utpote quæ in corpore tanquam mortua iudicetur. Memento & Anaxagoram putauisse mundi machinæ unam ante alias esse animam, unam quoque præesse mentem. Hinc illud: Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens agitat molem. Deinde considera piam Platonis modestiam dicentis: Quicunq; sapit agnoscit se deos deorũq; inter se nomina ignorare. Addit orandũ esse deum, ut nobis nomẽ sui propriũ patefaciat: existimandũ quoq; esse nomina quæ nos deo tribuimus, nõ ipsam dei naturã, sed notionem affectionemq; circa deũ nostram significare. Idcirco obsecrandũ esse deum ne ipsi in eo nominando displiceamus. Idem in Philebo, et Parmenide: & Phædro, atq; Timæo. Interpretatur deinde deorum nomina narrans primo illorũ opinionem qui fluere omnia putauerunt, quã deniq; improbabit. Sed in his reuera memento deã Vestam significare essentiam formarum se paratarũ, diuinorũq; stabile fundamentũ, ideoq; Vestæ ante alios deos sacrificare priscos consueuisse. Item nomina quæ in diuinis statũ significant, ad illorũ referri substantiã: quæ uero motũ, ad actionẽ: improprie quidem ad actionẽ intellectualem, proprie uero ad animalem. Rursus nomina deorũ masculina significare in diuinis actũ efficientem, fœminina uero potentiã capientẽ. Præterea quod cœlũ suo motu generet tẽpus consumens, continueq; consumat, imago quædã est referẽs deũ Cœlium, & Rheam, atq; Saturnũ filios deuorantem. In his aũt Cœlius est essentia ipsa diuina, Rhea eiusdem uita: Saturnus mens eiusdem. Saturni filij ideæ sunt rerum, intelligentia diuina intra se genitæ, quæ sicut producuntur à mente, ita & reducuntur in mentẽ, eas in se, ut ita dixerim, absorbentem. Multitudo uero deorum circa diuersas mundi partes distributorũ, & in ipsis earundẽ partiũ cõtinetur ideis, & in angelicis mentibus ideas multifariã contemplantibus, et in animabus sphæras mundi stellasq; regentib. Animaduerte præ cæteris Plutonem hic significare præcipue prouidentiam diuinã ad separatas animas pertinentem, quæ puras animas bonorũ suorũ perpetuis illecebris adeo rapit & detinet, ut nolint ad nos ultra reuerti. Quod quidem infinitis Plotini Proclíq; animarũ periodis nõ consentit. Probat animas penes Plutonẽ ideo uinculo quodam arctissimo & insolubili detineri, quoniã amatorio teneãtur affectu. Vbi confirmatur Platonicũ illud in cõuiuio, Legibusq;, et sæpe alibi, amatoriũ uoluntariumq; nodum cæteris omnibus esse potentiorẽ. neq; id quidem iniuria: nempe qui trahit quempiã per appetitũ, tum potentius trahit, tum retinet firmius, quàm qui per uim aliam conatur attrahere. quia non ab extrinseco tantum rapit, sed ab intrinseco. Præterea quod ita raptũ est, non modo non contendit solui, uerumetiã innititur ligatori, eodemq; uinculo sese arctius implicat. Mitto quòd raptor alius tanquam superior alienusq; occurrit. Amatorius uero raptor, tanquã æqualem domesticumq;, & palàm & clam se nobis insinuat. Hinc Boetius probat ex mente Plotini, deũ ad seipsum omnia potentissime simul & suauissime rapere, sui uidelicet amore boni, quasi esca trahentem. Quod etiam Platonicus cõfirmat Philo. Deus à principio ad finem omnia potenter attingit, suauiterq; disponit. Id uero totum ex quarto Legum acceptũ esse aliàs ostendemus. De Phœbo autem qui apud Orpheum lumen uitale significat, multa atq; præclara sunt in Orphico Apollinis hymno: in sexto De rep. & in oratiõe Platonici Iuliani: & in opusculo nostro de lumine. Hic uero breuiter exponitur nomen Apollo. Quod triplicem significat solem, diuinũ, angelicũ, & cœlestem. In primo quidem, lumen est superius intellectu. In secundo intellectuale lumẽ super uisum. In tertio uisibile lumen. Secũdus appellatur à Platonicis primi filius. Tertius imago dicitur utriusq;. Sed, ut summatim dicã, Apollo significat primo diuinæ angelicæq; substantiæ simplicitatẽ: Secũdo uim per quã deus & angelus lauant animas, ab inferioribusq; purgãt affectibus: Tertio beneficium quo à deterioribus soluunt, melioribusq; coniungunt: Quarto uirtutem ut ita dixerim sagittariã, qua per omnia procul sua munera iaculantur, & aculeis suis iniustos affligunt: Quinto efficaciam omnia tẽperantem, musicisq; modulis conuertentem. In his apparet Apollinis uaticinium, ubi simplex dicitur, & purgando lauans atq; soluens. Ibidem apparet & medicina, item & sagittandi canendiq; peritia, ubi uires suas potẽter extendit per omnia, & suauiter eisdem cuncta contemperat inuicem, & ad seipsum feliciter contemperando conuertit. Similes quoq; dotes atq; affectus uidentur in sole & ad solem tertio atq; cœlesti. Inter hæc Socrates ait se in exponendis deorum nominibus iocari, uidelicet cognoscens se diuinam substantiam his nominibus nõ attingere, sed uel affectus illorum narrare, uel affectus nostros circa illos pro uiribus explicare. Addit & deos interdum iocari ac ludere: Iocamur quidem nos circa diuina, iocantur & dij circa nostra: quatenus uidelicet nostra hæc & illis collata quamminima sunt, & illi hæc nullo labore, sed inæstimabili facilitate gubernãt. Mitto in præsentia Platonicum illud, Homo iocus est ludusq; deorum. Id enim ubi res exiget exponemus. Post hæc tertio iam apprime religiosus homo dicit se uereri de dijs ulterius disputare. Nempe & in ipso disputationis initio timendũ est, ne fortè de deo loquamur sine deo: et in media disputatione rursus, ne temere mẽtiamur immensos: et circa finẽ rursus, ne ulterius sermonem de nominibus producamus, quàm eorundem uoluntas nobis aspiret. Mox nota totam Mercurij uim uersari circa sermonẽ, ut intelligentiæ uim ad Saturnum potius intelligas pertinere. Item quod addit, Pana Mercurij filium

Nomina mãris & fœminæ quid significent in diuinis

filium esse biformem, uidelicet ob geminum sermonem, uerum scilicet atq; falsum: nota ubi Pan ut homo pingitur, sermonem uerum significare: ubi uero ut brutum, falsum: ut hoc admonitus uereris falsa loqui, ne falsa loquēdo sis falsus homo, uerumq; brutum. Proinde ubi deridet antiquorū multos, quod dum ipsi paterentur uertiginem putabant omnia uerti, admonet ne pro natura præsertim temporali, metiamur æterna. Item ubi dicit temperantiā esse salutem conuersationemq; prudentiæ, ostendit animam corporis perturbationibus ebriam non posse rerum ipsarū præsertim incorporalium percipere ueritatem. Mox ubi boni nomen interpretatur, ostendit tria ad ipsum bonum pertinere: scilicet ut admirandum sit, ut amandum, ut suaue. Admirandum est quando nos excitat, diuertit ab alijs, ad se conuertit. Amandum: cum accedimus ad ipsum atq; hærenus. Suaue cum eo implemur. Paulo post exponēs iustitiæ nomen, docet diuinum iudicium omnia penetrare. Quod & cecinit Orpheus. Deinde significat iustitiā esse apud Anaxagoricos diuam mentem omnium ordinatricem. Quod quidem Socrates nec affirmare audet, neq; negare. Non negat quidem, quoniam ad deum iustitia pertinet. Non affirmat, quoniam accōmodatius diceretur iustitiam esse diuinam uoluntatem, singula pro meritis uel naturæ, uel uoluntatis distribuentem. Aduerte rationē boni ad naturam quandam pertinere sese per omnia diffundentem. Rationem uero pulchri ad sapientiā ordinemq; manantem ab ipsa, & ad se reliqua prouocantem. Deniq; uim amoris ad influxū quendam spectare ab oculis per oculos penetrantē. Post hæc multa de nominibus affert, quæ per superiora satis intelliguntur. Tangit opinionē de nominum origine triplicem, uel quòd à dijs quondam accepta fuerint, uel quod à barbaris, uel quod à longitudine temporis adeo à prima origine permutata, ut primæ nominum positiones minime discernātur. Mox deridet illos qui sequentium scientiā profitentur, cum antecedentia nesciant. Tu uero in sequentibus aureā animaduerte sententiam, Grauissimam omniū deceptionem esse illam qua homo seipsum decipit. In ea enim deceptor à decepto abest nunquam. Quoniā uero Cratylus ad sectam Euthydemi declinat, quæ putat nullū dicere falsa, quia quisquis dicit, quod est dicat, itaq; dicat & uerum: Socrates id hoc pacto redarguit. Sæpe dicimus adesse alicui quædā quæ procul absunt, atq; uicissim abesse quæ adsunt. quod nihil aliud est quàm falsa dicere. Similiterq; conuenienter possumus nominare exprimētes per nomen literarumq; sonos quodammodo naturā actionemq; rei uel passionem, atq; contra incongrue nominare. Posthæc ubi de numeris & qualitatibus mentionem facit, dicit in ordine numerorum semper unitate uel addita uel subtracta numeri speciem permutari, quod in qualitate non accidat. Id autem hac ratione arbitror euenire, quia tota numeri ratio in unitate eiusq; replicatione consistit. In qualitate uero, cū præter unitatē eiusq; replicationē, alia quædā sit natura, merito uno gradu addito uel subtracto, aut etiam pluribus, qualitatis species non mutatur. Similiter in imagine. eatenus enim imago est, quatenus repræsentat: potest aūt magis minus ue referre. Idem fermè nominibus accidit. Nam quædam rerū ipsarum sunt imagines. Præterea cū nominis finis sit rem ipsam referre, præstat ipsum similitudine quadam rei, quàm hominū conuentione referre. Rursum cū nomen cōstet ex literis, rem apte non potest exprimere nisi ex syllabis literisq; proprie ipsam exprimentib. cōponatur. Et quoniam operosa res est literas, syllabas, nomina rebus singulis prorsus accōmodare, imò etiam fieri nequit in numeris, idcirco miscenda est consuetudo naturæ, ut quatenus fieri potest, natura rerum auctoritatem habeat nominum. Vbi uero uel nullo modo uel difficillime per naturæ proprietatem id fieri potest, fiat per consuetudinem conuentionemq; humanā, siue solam, siue naturæ coniunctam. Animaduerte posthæc maximam diligentiam principijs adhibendam, in eisq; constituendis plurimum disputandum. Rursus fallacissima quadam ad scientiā ireuia, quisquis ut monet Cratylus, per nominum proprietates rerum proprietates aucupatur. quādoquidem auctor nominum non talia nomina quales ipsæ res sunt, instituit, sed quales ipse putauit, qui decipi potuit. Adde quod nomina eadē alij aliter possunt interpretari, & ad oppositа significanda pari probabilitate traducere. Profecto multa sunt nomina ita posita quasi res fluant, multa quoq; ita quasi maneant. Est igitur fallacissimum, per nomina res iudicare. Paulo post considera: primum qui res nominauit, cognouisse prius eas quàm nominaret: Item priscam opinionem, qua asseritur diuinam quandam uirtutem ab initio hominem instruxisse: rerūq; nomina docuisse. Quod ijs quæ in Protagora & Politico dicuntur, est consentaneum. Fieri enim non potest, ut humanū genus, uel ab initio mundi, uel post ingentes illuuiones aliter quàm diuinitus sit instructum. Quod autē Socrates dicit circa ideas se somniare, declarat tum de hoc ipso Socratem & uulgo, & à comicis solitum irrideri, tum idearum cognitionem per separationem mentis haberi somnij uaticinio similem. Mox probat ideas esse, quia super imperfectas formas oporteat esse perfectas. Item immutabiles ideas esse, si quidē speciales rerū rationes atq; definitiones semper eodem modo se habeant. Addit, si status à rebus omnis auferatur, sequi ut res nulla uere sit aut hoc aliquid, aut tale aliquid, neq; cognoscatur, cum quolibet momēto deceptura sit iudicantem, necessario mentientē. Subdit neq; fore cognitionem, ipsam uidelicet specialem cognitionis ideam, quæ semper eodem modo se habet. Concludit rerum scientiam non à nominibus sed ab ideis esse quærendam, quarum notiones insitæ nobis primaueraq; sunt nomina rerum. Deniq; iuuenes admonet, ne de rebus grauibus facile sententiam ferant, immo discant diu, expectentq; ætatem maturiorem antequam iudicent.

CRATYLVS PLATONIS, VEL DE RECTA NOMINVM RATIONE: TRANSLATVS A MARSILIO Ficino Florentino, ad Petrum Medicem uirum clarissimum.

HERMOGENES. CRATYLVS. SOCRATES.

VIS igitur sermonem nostrū & cum hoc Socrate conferamus? CRAT. Volo equidem, si tibi uidetur. HER. Cratylus hic ô Socrates, rebus singulis ait natura ineſſe rectam nominis rationem, neq; id esse nomen, quod quidā ex constitutione uocant, dum uocis suæ particulam quandā pronunciāt, sed rectam rationem aliquam nominū & Græcis & Barbaris eandē omnibus innatam. Percontor itaq; ipsum, num reuera Cratylus sit eius nomen. Ipse fatetur. Socrati uero quod nomen, inquam? Socrates ait. Nónne cæteris omnibus, inquā, id est nomen quo quenq; uocamus? Ille nō tibi tamen ait Hermogenes nomen est, neq; etiā si omnes homines te ita uocarint. Dumq; obsecro ut sciscitanti mihi quidnam dicat aperiat, nihil prorsus declarat, sed me ludens, simulat sese aliquid uersare animo, quasi nōnihil hac de re intelligat, quod si uellet exprimere, cogeret me idipsum fateri, eadēq; dicere quæ ipse dicit. Quamobrem libenter ex te audirem, siqua ratione Cratyli uaticiniū potes conijce re. libentius tamen sententiam tuam de nominum rectitudine, siquidem tibi placet, audirem. SOC. O Hipponici fili Hermogenes, ueteri prouerbio fertur, Pulchra esse cognitu difficilia. Atqui illa nominū notitia haud parua res est. Equidem si ex Prodico illā quinquaginta drachmarum demonstrationē iam olim audissem, in cuius traditione etiā hæc inerant, ut ipse testatur, nihil prohiberet quin tu statim nominū rectitudinē intelligeres. eam porrò nunq; audiui, sed illam drachmæ unius duntaxat. Quare quid in his uerū sit, nescio, inuestigare autem tecum simul & cum Cratylo paratus sum. Quod autem dicit tibi non esse reuera nomen Hermogenes, quod à lucro dicitur, mordet te puto quasi pecuniarum auidus sis, & impos uoti. Verum, ut modo dicebam, difficilia hæc cognitu sunt. Oportet autem rationes utrinq; in medium adducendo perquirere, utrum ita sit ut dicis ipse, an potius ut Cratylus ait. HER. Enimuero ô Socrates, licet frequenter cum hoc cæterisq; permultis iam disputauerim, nondum tamen persuaderi mihi potest aliā esse nominis rectitudinem, q̄ conuentionem ipsam consensionemq;. Mihi quidē uidetur quod cunq; nomen quis cuiq; imponit, id esse rectū. Ac si rursus cōmutat, aliudq; imponit, nihilominus q̄ primum, quod illi succedit nomen rectū existere, quemadmodū seruis nomina cōmutare solemus: nulli quippe rei natura nomē ineſſe, sed lege & usu illorum qui sic uocare consueuerunt. Quod quidem si aliter se habet, paratus sum non à Cratylo tantum, uerumetiā à quouis alio discere atq; audire. SOC. Forte aliquid dicis Hermogenes. Consideremus itaq; quodcūq; imponit quis cuiq; nomen uocatq;, id illi nomen esse asseris? HER. Mihi sanè ita uidetur. SOC. Et siue priuatus uocet, siue ciuitas? HER. Assero. SOC. Quid uero si ipse rem aliquā uocem, ueluti si quem nunc hominem uocamus, ego equum nominē, quem' ue equum, hominē? publice quidem erit eidē homo nomen, priuatim equus, & priuatim rursus homo, publice equus. Ita loqueris? HER. Ita uidet. SOC. Dic iterum num aliquid nuncupes uera loqui, aliquid loqui falsa. HER. Equidem. SOC. Nónne illa quidem uera erit oratio, hæc aūt oratio falsa? HER. Ita prorsus. SOC. Illa uero oratio quæ existentia dicit ut existūt, uera est, quæ ut nō existūt, falsa? HER. Certe. SOC. Est autem hoc, oratione, ea quæ sunt, & quæ non sunt, dicere? HER. Idipsum. SOC. Oratio quæ uera est, utrum tota quidem est uera, partes non ueræ? HER. Imò & partes ueræ. SOC. Vtrū partes magnæ ueræ, exiguæ uero particulæ falsæ, an ueræ sunt omnes? HER. Omnes arbitror. SOC. Habes orationis partem aliquā minorē nomine? HER. Nequaq;, hęc em̄ pars minima. SOC. Et nomen quidē hoc pars orationis ueræ. HER. Proculdubio. SOC. Pars utiq; uera, ut ais ipse. HER. Vera. SOC. Pars autem falsa. HER. Aio. SOC. Licet ergo nomen uerū, & nomen falsum dicere, siquidē & orationem. HER. Quid prohibet? SOC. Quod quisq; cuiq; nomen esse ait, id & cuiq; nomen est? HER. Idipsum. SOC. An etiam quotcunq; quis nomina cuique tribuit, totidem erunt? ac etiam quandocunq; tribuit? HERM. Haud equidem habeo Socrates, aliquam præter hanc nominis rectitu-

Prouerbiū

Quæ oratio uera, quæ falsa

Orationis pars minima est nomen

dinem, ut uidelicet liceat mihi quidē alio rem uocare quod ipse imposui nomine, tibi autem alio quod tu imposuisti. Ita equidem in ciuitatibus uideo eorundem, ppria quædam haberi nomina, & Græcis ad alios Græcos, & Græcis ad Barbaros. SOC. Animaduertamus Hermogenes, utrum res ipsæ ita se habere tibi uideantur, ut propria rerum apud unumquenq; essentia sit, quemadmodum Protagoras tradidit: rerum omnium dicens homínem esse mensuram, ita ut qualia mihi quæq; uidentur, talia & mihi sint: item qualia tibi, & tibi talia. An potius quædam esse putes, quæ essentiæ suæ quandā habeant firmitatem. HER. Quandoq; ô Socrates, dubitans ad hæc deductus sum, quæ tradit Protagoras. Ita tamen esse haud satis mihi persuadeo. SOC. Nunquid & ad hoc aliquando es deductus, ut tibi nequaquam uideretur aliquem esse hominem omnino malum? HER. Non per louem, imò sæpenumero ita sum affectus, ut existimarem homines nonnullos omnino malos esse, & quidem plurimos. SOC. Prorsus autem boni nulli adhuc tibi usi sunt? HER. Admodum pauci. SOC. Visi ergo sunt aliqui. HER. Aliqui. SOC. Qua ratione hoc iudicas? hac ne? omnino quidem bonos esse, omnino prudētes: prorsus uero prauos imprudentes omnino? HER. Mihi sanè ita uidetur. SOC. Si Protagoras uera dixit, estq; hæc ipsa ueritas, ut qualia quæq; cuiq; uidentur, talia sint, fieri ne potest, ut alij hominum prudentes sint, imprudentes alij? HER. Nequaquam. SOC. Atqui hæc, ut arbitror, tibi omnino uidentur, cum uidelicet prudentia quædam & imprudentia sit; Protagorā haud omnino uera loqui posse. Neq; enim alter altero reuera prudētior erit, si quæ cuiq; uidentur, cuiq; uera erunt. HER. Ita est. At neq; Euthydemo assentiris, ut arbitror, dicenti omnia omnibus esse similiter ac semper. Neq; enim alij boni, alij mali essent, si semper & æque omnibus & uirtus inesset & prauitas. HER. Vera loqueris. SOC. Ergo si neq; omnia omnibus insunt semper atq; similiter, neq; cuiq; proprium unumquodq;, cōstat res ipsas esse quæ essentiam quandam firmam in se habent, neq; quo ad nos neq; à nobis per imaginationem sursum deorsumq; distractæ, sed secundum seipsas quo ad ipsarum essentiam ut natura institutæ sunt permanentes. HER. Idem mihi quoq; uidetur ô Socrates. SOC. Vtrum res ipsæ ita natura consistunt, actiones autem illarum non ita, sed aliter? an & actiones ipsæ similiter quædam rerum species sunt? HER. Et ipsæ omnino. SOC. Ergo actiones ipsæ secundum naturam suam, non secundum opinionem nostram fiunt. Quemadmodum si nos rem quampiam diuidere statuamus, utrum sic diuidēda res quæque est, ut nos uolumus, & quo uolumus? an potius si unumquodq; diuidamus secundum naturam qua diuidere & diuidi oportet, itemq; eo quo secundum naturam diuisio fieri debet, diuidemus utiq; recte, & aliquid proficiemus, ac recte istud agemus? Si autem præter naturam, aberrabimus, nihilq; proficiemus? HER. Mihi quidem ita uidetur. SOC. Atque etiam si comburere aliquid aggrediamur, non secundum omnem opinionem comburere oportet, sed secundum opinionem rectam. hæc autem est qua ratione naturaliter quodq; comburi debet atq; comburere, & quo debet. HER. Vera hæc sunt. SOC. Nónne eadem de cæteris ratio? HER. Eadem. SOC. An non & dicere una quædam operationū est? HER. Est plane. SOC. Vtrum recte dicet, qui ut sibi dicendum uidetur, ita dicit? an potius qui ita dicit, ut ipsa rerum natura dicere dicíq; requirit? et si quo natura exigit, eo & dicat, aliquid dicendo proficiet: sin aliter, aberrabit: nihilq; efficiet. HER. Ita equidem ut ais, existimo. SOC. An non dicendi pars quædam est nominare? & qui nominant, loquuntur quodāmodo? HER. Omnino. SOC. Et nominare actio quædam est? quandoquidem & dicere actio quædam circa res est. HER. Prorsus. SOC. Actiones autem nobis apparuerunt haud ad nos respicere, sed propriam quandam sui habere naturam. HER. Est ita. SOC. Nominandū itaq; ea ratione qua rerum ipsarum natura nominare ac nominari postulat, & quo postulat, nō autem pro nostræ uoluntatis arbitrio, si standum est in his quæ dicta sunt. HER. Sic est. SOC. Atq; ita aliquid peragemus, nominabimusq;, aliter uero nequaquam. HER. Apparet. SOC. Quod incidendum est, aliquo incidendū. HER. Aliquo. SOC. Et quod texendū, aliquo certe texendū, quod uel perforandum, aliquo perforandū. HER. Plane. SOC. Item quod nominandū, aliquo nominandum. HER. Sic oportet. SOC. Quid illud, quo aliquid perforare oportet? HER. Terebrum. SOC. Quid quo texere? HER. Radius pectenq;. SOC. Quid quo nominare? HER. Nomen. SOC. Bene loqueris, ideoq; instrumentum aliquod nomen est. HER. Est

Sententia Protagoræ circa essentiam rerum

Sententia Euthydemi, omnia omnibus esse similiter, ac semper

Est. SOC. Si quærerē quod instrumentū est radius pectenq;, responderes quo teximus? HER. Non aliud. SOC. Texentes uero quid facimus? an non subtegmen & stamina confusa, radio discernimus? HER. Istuc ipsum. SOC. Idem de terebro ac cæteris respondebis? HER. Idem. SOC. Potes & circa nomen similiter declarare, quid facimus dum nomine ipso quod instrumentū est, aliquid nominamus? HER. Nequeo. SOC. Nūquid docemus inuicem aliquid, ac res ut sunt, discernimus? HER. Nempe. SOC. Nomen itaq; rerū substantias docendi discernendiq; instrumentū est, sic ut pecten & radius ipse telę. HER. Sic est dicendū. SOC. Radius porrò textoriū est instrumentū. HER. Quid ni? SOC. Textor itaq; radio ac pectine recte utetur, recte, inquā, secundū texendi rationē. Ille uero qui docet, nomine utetur, & recte, recte uidelicet secundū docendi propriā rationē? HER. Certe. SOC. Cuius artificis opere bene utetur textor, quando radio pectineq; utetur? HER. Fabri lignarij. SOC. Quisque ne lignarius faber, an potius qui artē habet? HER. Qui habet artē. SOC. Cuius item opere recte perforator utetur? HER. Aerarij fabri. SOC. Num quisq; est faber ærarius? an potius qui habet artem? HER. Qui artē. SOC. Age ergo, dic cuius opere ipse doctor utatur, quoties nomine utitur. HER. Nescio. SOC. Assignare & hoc nescis? quis nobis tradit nomina quibus utimur? HER. Ignoro & hoc. SOC. Nónne lex tibi uidet nobis nomina statuisse? HER. Videtur. SOC. Ergo legislatoris uteq; opere doctor, quādo nomine ipso utetur. HER. Opinor. SOC. Cōditor legis quilibet tibi æque uidetur, an qui arte est prædītus. HER. Arte prædītus. SOC. Quare nō cuiuscunq; uiri est Hermogenes nomen imponere, uerū cuiusdam nominū autoris. hic autem etiam, ut uidetur, nominū institutor, qui rarior omni artifice inter homines reperit. HER. Apparet. SOC. Animaduerte obsecro, quò respiciens nominū institutor; nomina rebus imponit: imò superiorū exempla dijudica, quò respiciens faber radium pectenq; cōficit. nónne ad tale aliquid quod ad texendum natura sit aptum? HER. Prorsus. SOC. Si in ipso opere radius hic frangatur, utrum alium iterū fabricabit ad fracti istius imaginē? an potius ad speciem ipsam respiciet, ad cuius exemplar radium qui fractus est, fecerat? HER. Ad ipsam ut arbitror, speciem. SOC. Nónne speciem ipsam merito ipsius radij rationē, ipsumq; radium maxime nominabimus? HER. Opinor. SOC. Siquādo oportet cōficiendæ uesti tenui uel crassiori lineę siue laneę, siue cuiuis alteri radiū apparare, radios singulos oportet speciem radij ipsius habere: qualis uero cuiq; naturaliter est accōmodatissimus, talem ad opus peragendū, ut natura postulat, adhibere. HER. Oportet sanè. SOC. Eadem de cæteris instrumētis est ratio. Nam quod natura cuiq; congruit, instrumentū adinueniendum est, atq; id illi attribuendū, ex quo efficit nō quilecunq; uult qui fabricat, sed quale natura ipsa exigit. Terebrum namq; cuiq; accommodatum scire oportet in ferro perficere. HER. Patet. SOC. Radium quinetiam singulis competentem in ligno. HER. Vera hæc sunt. SOC. Quippe ipsa ratione naturę alius radius telæ alteri competit, & in alijs eodem modo. HER. Sanè. SOC. Oportet quoq; uir optime, ut ille nominum institutor nomen natura rebus singulis aptū in uocibus & syllabis exprimat, ad idq; respiciēs quod ipsum nomen est, singula nomina fingat, atque attribuat, si reuera nominum autor est futurus. Quod si non ijsdem syllabis quisq; nominum conditor nomen exprimit, animaduertendum est, quod neq; fabri omnes ærarij eodem in ferro id faciunt, quoties eiusdem gratia idem fabricant instrumentum. Verum quatenus eandem ideam attribuunt, licet in alio & alio ferro, eatenus recte se habet instrumentum, siue hic, siue apud Barbaros fabricēt. Nónne? HER. Maxime. SOC. Nónne & eodem modo censebis, donec institutor nominum qui apud nos est, & qui apud Barbaros, nominis speciem cuiq; cōpetentem tribuunt, in quibuslibet syllabis nihilo deteriorem esse unū altero in nominibus imponendis? HER. Equidem. SOCR. Quis cogniturus est utrum conueniens radij species cuicunque ligno sit impressa? num faber qui efficit? an textor usurus? HER. Probabile est ô Socrates, magis eū qui est usurus, cognoscere. SOC. Quis lyræ fabricatoris opere utitur? nónne ille qui fabricantem instruere potest, & opus recte? ne an cōtrà factū sit, iudicare? HER. Omnino. SOC. Quis ergo? HER. Citharista. SOC. Quis autem opere structoris nauiū? HER. Gubernator. SOC. Quis item nominū conditoris operi optime præsidebit, & expletū dijudicabit & apud Græcos & apud Barbaros? Nónne & qui uteť? HER. Is certe. SOC. An nō is est qui interrogare scit? HER. Iste. SOC. Idem quoq; respondere.

Nomen, rerū substantias docendi discernendiq; instrumentum

Quomō nominabit qui recte nominabit

HER.

Dialecticus nouit recte impoſita nomina rebus ſint, necne

HER. Nempe. SOC. Eum uero qui interrogare ſcit atq; reſpondere, alium uocas q̃ dialecticum? HER. Dialecticum profecto. SOCR. Fabri ita opus eſt temonem facere gubernatore præcipiente, ſi bonus futurus eſt temo. HER. Apparet. SOC. Nominum quoq; autoris nomen, monente dialectico uiro, ſi modo recte ponenda ſunt nomina. HER. Vera hæc ſunt. SOC. Apparet ergo Hermogenes haud leue quiddam, ut ipſe cenſes, nominis impoſitionem eſſe, neq; id eſſe imperitorum & quorumuis hominum opus. Nempe Cratylus uera loquitur, cum nomina dicit natura rebus competere, neq; unum quemuis eſſe nominum autorem, ſed illum duntaxat qui ad nomen reſpicit, quod natura cuiq; conuenit, poſteaq; ſpeciem eā literis ſyllabisq; inſerere. HER. Neſcio Socrates qua ratione his quæ dixiſti, ſit repugnandū: fortè uero non facile eſt ſubito ſic perſuaderi. Videor autem mihi hūc in modum tibi potius aſſenſurus, ſi oſtenderis quam dicas eſſe natura rectā nominis rationem. SOC. Equidem ô beate Hermogenes, adhuc nullam dico. fermè namq; è memoria excidit quod dixerā ſuprà, me uidelicet hoc ignorare, uerum unà tecum perquirere. Nunc autem mihi & tibi ſimul inueſtigantibus hoc duntaxat præter ſuperiora compertū eſt, rectitudinem aliquā natura nomen habere, nec quemlibet poſſe nomen rebus accommodare. Nónne? HER. Valde. SOC. Conſiderandum reſtat, ſi noſſe deſideras, quænā ipſius ſit nominis rectitudo, id eſt ratio recta. HER. Deſidero equidem. SOC. Animaduerte igitur. HER. Qua uia inueſtigandū mones? SOC. Rectiſſima eſt ô amice, conſideratio, ab his qui ſciūt hæc perquirere, oblatis pecunijs, & gratijs inſuper actis: hi uero ſophiſtæ ſunt, quibus frater tuus Callias multis erogatis pecunijs, ſapiēs euaſiſſe uidetur. Poſtquam uero in res paternas ius non habes, reliquū eſt fratrem ſupplex ores, ut te doceat nominū rectitudinem quam à Protagora didicit. HER. Quàm abſurda hæc eſſet petitio Socrates, ſi cum illam Protagoræ ueritatem nullo modo recipiā, ea quæ ex ueritate illa dicuntur, alicuius precij æſtimarē. SOC. At uero ſi tibi hæc non placent, ab Homero cæteriſq; poetis eſt diſcendum. HER. Quid de nominibus, & ubi Homerus ô Socrates, tradit? SOC. Paſſim multa, maxima uero & pulcherrima ſunt illa, in quibus diſtinguit circa eadem quæ nomina homines, & quæ dij ipſi inducunt. An non cenſes ipſum in his magnificum aliquid & mirandum de recta ratione nominū traderе? Conſtat enim deos nominibus illis ad rectitudinem ipſam uti, quæ natura conſiſtunt. An non putas? HER. Certe equidem ſcio, ſiqua dij uocant, recte eos admodum nominare. Verum quænam iſta? SOC. An ignoras quod de Troiano flumine, quod ſingulari certamine cū Vulcano pugnauit, inquit: quod Xanthū dij uocant, uiri Scamandrum. HER. Scio. SOCR. An non cenſes magnificum quiddam cognitu eſſe hoc, qua ratione rectius ſit flumen illud Xanthū, quàm Scamandrū nominare? Item ſi uis, animaduerte & iſtud, quod auem eandem dicit Chalcidem quidē à dijs, Cymindin uero ab hominibus nominari. Leuem cognitionem hanc putas, ut ſciaſ quanto rectius ſit eandem auem Chalcidem quàm Cymindin nuncupare, uel Batieam atq; Myrinen, aliaq; permulta & apud hunc poetam & apud alios talia? Verum iſtarū rerum inuentio acutius ingenium quàm noſtrū exigit. Scamandrius autē & Aſtyanax quid ſignificent, humano ingenio, ut mihi uidetur, comprehendi, & facile percipi poteſt, quam rectitudinem eſſe Homerus uelit in his nominibus quibus Hectoris filium nuncupat. Scis ea carmina quibus inſunt, quæ dico? HER. Omnino. SOC. Vtrum iſtorum nominū putas Homerum exiſtimaſſe conuenire magis puero, Aſtyanacta'ne, an Scamandriū? HER. Ignoro. SOC. Sic autem conſidera: ſi quis te interrogaret, utrū putes ſapientiores rectius nomina rebus imponere, an minus ſapientes, reſponderes utiq; ſapientiores. HER. Sic certe, SOC. Vtrū mulieres in urbibus ſapientiores eſſe tibi uidentur, an uiri? quantū ad genus attinet. HER. Viri. SOC. Neſcis quod inquit Homerus, Hectoris filium à Troianis Aſtyanacta, à mulieribus Scamandriū nuncupatum? quandoquidem uiri illum Aſtynacta uocare conſueuerūt. HER. Videtur. SOC. Nónne Homerus Troianos uiros ſapientiores, quàm mulieres eorū exiſtimauit? HER. Arbitror equidem. SOCR. Aſtyanacta igitur rectius quàm Scamandrium nominatum eſſe cenſuit. HER. Apparet. SOCR. Animaduertamus quam ipſe denominationis huius cauſam affert, Solus enim, inquit, ciuitatem ipſis tutatus eſt amplaq; mœnia. Quapropter decet, ut uidetur, protectoris filium nominare ἀσυάνακτα, id eſt regem urbis, urbis, inq̃, eius, quam pater ipſius ſeruauit, ut inquit Homerus. HER. Idem mihi quoq; uideſ.

SOC.

SOC. Quod aūt hoc maximè, porrò & ipſe nondum ſatis intelligo, ô Hermogenes. Tu uero percipis? HER. Nō per Iouem. SOC. Atqui & Hectori ô bone uir, nomen ipſe Homerus impoſuit. HER. Quamobrem? SOC. Quoniā mihi uideſ id nomen Hector Aſtyanacti eſſe quàm proximum: fermè enim idem ſignificant, putantq; Græci utraq; hæc nomina regia eſſe. Cuiuſcunq; enim quis ἄναξ, id eſt rex extitit, eiuſdem eſt & ἕκτωρ, id eſt poſſeſſor. Conſtat enim dominari illi, poſſidereq;, & habere. An fortè nihil tibi dicere uideor? meq; fallit opinio, qua Homeri ſcientiam circa nominum rectitudinem, ceu per ueſtigia quædam attingere cōſidebam? HER. Nullo modo, ut arbitror. fortè enim non nihil attingis. SOCR. Decet, ut mihi uidetur, leonis filiū leonem ſimiliter nominare, equi filium equum. haud certe dico, ſiquid tanquam monſtrum ex equo naſcatur aliud quiddam quàm equus: ſed cuius generis ſecundum naturam eſt quod naſcitur, hoc dico. Si enim bouis ſecundum naturam filius equū gignit, non uitulus qui naſcit, ſed pullus equinus eſt nuncupandus. Et ſi equus præter naturam gignit uitulum, non pullus equinus dicendus eſt hic, ſed uitulus. Neq; etiam ſi ex homine alia proles quàm humana producit, quod naſcitur homo uocari debet. Idemq; eſt de arboribus, deq; cæteris omnib. iudicandum. Probas hæc? HER. Probo equidem. SOC. Obſerua me nequid defraudem. Eadem quippe ratione, ſi quis ex rege naſcitur, rex eſt nominandus: in alijs uero & alijs ſyllabis idem ſignificari, nihil intereſt, neq; refert ſiue addatur litera aliqua, ſiue etiā ſubtrahatur, donec eſſentia rei ſignificatæ in ipſo nomine dominatur. HER. Qui iſtuc ais? SOC. Nihil mirum nouum ue dico, uerū ita ut in elementis fieri cernis, ſcis enim quod elementorū nomina dicimus, ipſa uero elementa nequaq̃, quatuor duntaxat exceptis. dicimus enim ε & υ ψιλόν, ο μικρόν & ω μέγα. Cæteris autem tam uocalibus quàm non uocalibus alias addentes literas, ut βῆτα γ. τ. κ. nomina conſtituimus, atq; ita proferimus. Verum quouſq; elementi ipſius uim declaratā inſerimus, conuenit nomen illud uocare ipſum quod nobis ſignificet elementum, ut in βῆτα apparet, ubi additis κ. τ. κ. nihil obſtitit quin integro nomine natura elementi illius oſtenderetur, cuius nominum autor uoluit: uſqueadeò ſcite literis nomina dedit. HER. Vera mihi loqui uideris. SOC. Nónne eadē de rege ratio erit? Erit ex rege rex, ex bono bonus, ex pulchro pulcher, & in cæteris omnibus ſimiliter ex quolibet genere alterū quiddam tale, niſi monſtrū fiat, eademq; dicenda nomina. Variare autem licet per ſyllabas, ut uideantur homini rudi, quæ ſunt eadem, eſſe diuerſa. quemadmodū pharmaca medicorū coloribus & odoribus uariata ſæpe cū eadem ſint, nobis diuerſa uidentur: Medico aūt uim pharmacorū conſideranti eadem iudicantur, neq; eum additamēta perturbant. Similiter fortè qui eſt in nominibus eruditus, uim illorum conſiderat, neq; eius turbaſ iudicium, ſiqua litera addita eſt, uel tranſmutata, uel dempta, uel in alijs literis ac multis eadē uis nominis reperitur. Vt ea nomina quæ ſuprà diximus, Aſtyanax & Hector, literas omnino diuerſas, præter τ ſolum habent, idem tamen ſignificant. Item quod ἀρχέπολις, id eſt, princeps ciuitatis dicitur, quam literarum communionē cum duobus ſuperioribus habet? Idem nihilominus infert. Multaq; ſunt alia, quæ nihil aliud quàm regem ſignificant. Multa præterea ſunt, quæ exercitus ducem ſignificant, ut ἄναξ, πολέμαρχος, δυπόλεμος. Alia item quæ medicinæ profeſſorem declarant, ut ἰατροκλῆς, ἀκεσίμβροτος. Aliaq; permulta reperiri poſſunt, ſyllabis & literis diſcordantia, ui autem ſignificationis penitus conſonantia. Sic ne & ipſe putas, an aliter? HER. Sic certe. SOCR. His profecto quæ ſecundum naturam fiunt, eadem tribuenda ſunt nomina. HER. Omnino. SOCR. Quoties uero præter naturam homines aliqui ſiunt in quadam ſpecie monſtri, uelut quum ex bono pioq; uiro impius generatur, qui genitus eſt, non genitoris nomen ſortiri debet, ſed eius in quo ipſe eſt generis: quem admodum ſuprà diximus, ſi equus bouis prolem generet, non equum eius filium, ſed bouem denominandum. HER. Sic eſt. SOCR. Homini igitur impio ex pio genito, non parentis, ſed generis nomen attribuendum. HER. Vera hæc ſunt. SOC. Neque igitur θεόφιλον, id eſt Dei amicum, neq; μνησίθεον, id eſt Dei memorem, uel talem aliquem huiuſmodi uocare filium talem decet, ſed cōtraria ſignificantibus nominibus appellare, ſi modo recte nomina inſtituta eſſe debent. HER. Sic prorſus agendum ô Socrates. SOC. Profecto Oreſti nomen recte, ô Hermogenes, uidetur impoſitum, ſiue aliqua ſors illi nomen dedit, ſiue poeta quidā, ferinam eius naturā agreſtēq; & montanā nomine eo ſignificās.

HER.

HER. Sic apparet, Socrates. SOC. Videtur & patri eius secundum naturam nomen esse. HER. Apparet. SOC. Apparet utiq; talis esse Agamemnon, ut sibi laborandũ censeat, tolerandumq;, & in ijs quæ decreuit, per uirtutem perseuerandũ. Argumentũ uero toleratiæ suæ apud Troiam tanto cum exercitu perduratio præbuit. Quod igitur mirabilis perseuerantia uir hic fuerit, nomen significat Agamemnon, quasi ἀγασὸς περὶ τὴν ὠμονὴν. Fortè uero & Atreus recte est nominatus. Nex enim Chrysippi, & crudelitas aduersus Thyestem, noxiũ pernicioſumq; illum demonstrant. Vnde cognominatio parumper declinat, & clàm innuit, ut non quibuslibet naturam huius uiri declarent: his autem qui nominum periti sunt, satis Atrei significatio patet. Dicitur enim secundum ἀτηρὸς, ἀδάμαστος, ἀτηρόν, quasi indomitus, inexorabilis, noxius contumelioſusq; fuerit. Videtur & Pelopi nomen haud ab re tributum. Hominem quippe quæ prope sunt uidentem, nomen istud congrue significat. HER. Cur illi id conuenit? SOCR. Quoniam in Myrtili cæde, ut fertur, prouidere nihil potuit, neq; eminus ꝓspicere quãta toti generi ex hoc calamitas immineret. Quæ enim ante pedes erant, & ad præsentia tantum respiciebat, hoc autem est prope aspicere: quod & fecit, cum Hippodamiæ coniugium omni conatu inire contendit. Vnde Pelopi nomen ἀπὸ πέλας, id est, prope, & ὄψις, quod ad uisionem pertinet. Tantalo quinetiam nomen natura ipsa uidetur impositum, si uera sunt quæ circunferuntur. HER. Quænam ista? SOC. Quod uiuenti adhuc illi aduersa plurima & grauia contigerunt, tandemq; patria eius omnis subuersa est. Defuncto præterea saxum in caput imminet, fors certe durissima. hæc prorsus cum nomine congruũt, perinde ac si quis nomina re παλαύταρον, id est, infelicissimũ uoluisset, sed paulo locutus obscuriùs, pro Talantato Tantalum posuisset. Tale utiq; nomen fortuna eius aduersa ipso rumore gentium præbuisse uidetur. Quinetiam patri eius Ioui recte nomen est indictum, neq; tamen facile cognitu. Est enim uelut oratio quædam Iouis nomen, quod quidem bifariã partientes, partim una, partim altera parte utimur. Quidam ζῆνα, quidam δία, uocant. Quæ partes in unum cõpositæ, naturam dei ipsius ostendũt, quod maxime debet nomen efficere posse. Nulla enim nobis cæterisq; omnibus uiuendi magis causa est, quàm princeps, rexq; omniũ. Quapropter decens nomen est hic Deus fortitus, per quem uita semper uiuentibus omnibus inest. Sectum autem in duo est unum, ut dicebam, nomen, in δία uidelicet atq; ζῆνα. Hinc Saturni filium cum quis audiat, fortè insolentem contumelioſumq; putarit. Verũ probabile est, magnæ cuiusdam intelligentiq; prolem Iouem esse. Quod enim κόρον dicitur, non puerum significat, sed puritatem mentis ipsius, & synceram integritatem. Est autem is ὄρανὸς, id est, cœli filius, ut fertur. Quippe aspectus ad supera merito ὄρασις uocatur, quasi ὁρᾷ τὰ ἄνω. Vnde affirmant, ô Hermogenes, ij qui de rebus sublimibus agunt, puram mentem adesse, & ὁρανῶ, iure nomen impositum. Si autem genealogiam deorum ab Hesiodo traditam mente tenerem, & quos horum progenitores induxit, recordarer, haudquaq; cessarem ostendere tibi recte illis nomina inscripta fuisse, quo ad huius sapientiq; periculũ facerem, siquid ipsa proficiat peragatq;, & an deficiat nec ne, quæ mihi tam subito ignoro equidem unde nuper illuxit. HER. Profecto mihi uideris, ô Socrates, instar eorum qui numine rapiuntur, protinus oracula fundere. SOC. Reor equidem, ô Hermogenes, hanc in me sapientiam ab Euthyphrone Pantij filio emanasse. Illi siquidem astiti à matutino assiduus, auresq; porrexi. Patet igitur eum deo plenũ non modo aures meas beata sapientia impleuisse, uerumetiam animum occupasse. Sic utiq; agendum arbitror, ut hodie quidem utamur ipsa, & reliqua quæ ad nomina pertinẽt, indagemus. Cras uero, si in hoc consenserimus, excutiamus eam, expiemusq;, aliquem perscrutati, siue sacerdotem, seu sophistam qui purgare hæc ualeat. HER. Probo hæc maxime Socrates. libentissime nanq; quæ de nominibus restant, audirem. SOC. Ita prorsus agendum. Vnde igitur potissimum exordiendũ iudicas, postquam formulam quandam præscripsimus, ut pernoscamus si etiã nomina nobis ipsa testantur non casu quodam facta fuisse, uerum rectitudinem aliquam continere? Nomina quidem heroum atq; hominum nos fortè deciperent. horum nanq; multa secundum cognomenta maiorum posita sunt, & sæpe nequaq; conueniũt, quemadmodũ in principio diximus. Multa uero ex uoto homines nomina tribuunt, ut εὐτυχίδην, σωσίαν, θεόφιλον, aliaq; permulta. Talia itaq; prætermittenda censeo, decens eñ consentaneumq; maxime reperire nos quæ in rebus sempiternis & naturæ ordine cõstitutis recte sunt posita. Nam circa ista in condendis nominibus studuisse maxime decet. Fortè uero ipsorũ nonnulla diuiniore quadam potentia q̃ humana sunt instituta. HER. Præclare mihi loqui uideris, ô Socrates. SOC. Nonne par est ab ipsis dijs incipere, rationemq; inuestigare qua θεοὶ uocati sunt? HER. Nempe. SOC. Equidem ita conijcio. Videntur utiq; mihi Græcorũ prisci deos solos putasse eos, quos etiam his temporibus Barbarorũ plurimi arbitrantur, solem, lunã, terram, stellas, cœlum. Cum ergo hæc omnia perpetuo in cursu esse cõspicerent, ab hac natura τὸ θεῖν, θεοὺς nominasse uidentur, deinde & alios animaduertẽtes omnes eodem nomine nuncupasse. Habet quod dico uerisimile aliquid, nec ne? HER. Habet certè. SOC. Quid posthac inuestigandum? Constat de dæmonibus heroibusq; & hominibus quærendum esse. HER. De dæmonibus primum. SOC. Proculdubio Hermogenes. quid sibi uult dæmonum nomen? animaduerte num aliquid dicam. HER. Dic modo. SOC. Scis ne quos Hesiodus δαίμονας esse inquit? HER. Non. SOC. Neq; etiam, quod aureum genus hominum ait in principio extitisse? HER. Hoc equidem noui. SOC. Ait enim ex hoc genere post præsentis uitæ fata fieri dæmones sanctos, terrestres, optimos, malorũ expulsores, & custodes hominum. HER. Quid tum? SOC. Nempe arbitror uocare illum aureum genus, non ex auro constitutũ, sed bonum atq; præclarum. quod inde conijcio, genus nostrum ferreum esse dicit. HER. Vera narras. SOC. An non putas si quis nunc ex nostris bonus sit, aurei hunc generis ab Hesiodo æstimari? HER. Consentaneum est. SOC. Boni autem alij q̃ prudentes? HER. Prudentes. SOC. Idcirco, ut arbitror, eos dæmones præcipue nuncupat, quia sapientes δαήμονές q; erant. Et ex nostra istud prisca lingua nomen exisitit. Quãobrem & is, & cæteri poetæ permulti præclare loquuntur, quicunq; aiunt uidelicet, post quam bonus aliquis uita functus est, maximam dignitatem præmiumq; sortitur, fitq; dæmon secundum sapientiæ cognomentũ. Ita & ipse assero δαήμονα, id est sapientem omnem esse hominem, quicunq; sit bonus, eumq; dæmonicum esse, id est felicem, uiuentem atq; defunctũ, rectèq; dæmonem nũcupari. HER. Videor mihi ô Socrates, in hoc tecum maxime consentire. SOC. ἥρως autem quid significat? Id nequaq; inuentu difficile. paulo enim heroum nomen ab origine distat, indicans generationem illorum ἀπὸ τοῦ ἔρωτος manasse. HER. Qua ratione id ais? SOC. An ignoras semideos heroas esse? HER. Quid tum? SOC. Omnes utiq; heroes uel ex amore deorũ erga mulieres humanas, uel amore uirorum erga deas sunt geniti. Præterea si hoc secundũ priscam Atticorum linguam consideraueris, magis intelliges. reperies enim quòd paulisper mutatũ est nominis gratia ex ἔρωτος, unde sunt heroes geniti: quod ue aut hinc heroum nomen est ductum, aut ex eo quòd sapientes, rhetoresq; fuerunt. facundi uidelicet, & ad interrogandũ disserendũq; promptissimi. εἴρειν nanq; dicere est: Quare, ut modo dicebamus, Attica uoce heroes rhetores quidam, & disputatores & amatorij uidentur. Vnde rhetorum sophistarumq; genus heroica proles exisitit. Verum nõ istud quidem difficile cognitu, imò illud obscurũ, quam ob causam homines ἄνθρωποι nominantur. habes ipse quid asseras? HER. Vnde id habeã bone uir? Quin si reperire quoquo modo possim, nil cõtendo, ex eo quòd te melius faciliusq; quàm me reperturum spero. SOC. In Euthyphronis inspiratione confidere mihi uideris. HER. Absq; dubio. SOC. Et merito quidem confidis. Nam belle nimium mihi nunc uideor cogitasse, ac periculũ est nisi caueam, ne hodie sapiẽtior quàm deceat, uidear euasisse. Attende ad ea quæ dicã. Hoc in primis circa nomina animaduertere decet, quòd sæpe literas addimus, sæpe etiam demimus pro arbitrio, dum nominamus, & acuta sæpenumero transmutamus, ut cum dicimus φίλος: hoc ut pro uerbo nomen nobis foret, alterum ι inde excerpsimus, & pro acuta syllaba media, grauem pronũciamus. In alijs quibusdam literas interserimus, alia uero grauiora proferimus. HER. Vera refers. SOC. Hoc & in ἄνθρωπος cõtingit, ut mihi quidem uidetur. Nam ex uerbo nomen constitutum est, uno α excepto, grauioríq; fine effecto. HER. Quomodo istud ais? SOC. Ita: hominis nomen illud significat, quòd cætera quidem animalia quę uident, non considerant, neq; animaduertunt, neq; contemplantur: homo autem & uidet simul & contemplatur, animaduertitq; quod uidet. Hinc merito solus ex omnibus animãtibus homo ἄνθρωπος est nuncupatus, quasi ἀναθρῶν contemplans, quæ ὄπωπε, id est, uidit. Quid post hæc quæram? An uidelicet quod libenter perciperem? HER. Maxime. SOC. Succede-

φίλος

re ſtatim ſuperioribus mihi uidetur de anima & corpore cõſideratio. Nam anima & corpus aliquid hominis ſunt. HER. Sine cõtrouerſia. SOC. Conemur hæc quemadmodũ ſuperiora diſtinguere. Quærendum primo de anima putas, ut recte ψυχὴ nominata fuerit? deinde de corpore? HER. Equidem. SOC. Vtigitur ſubito exprimam quod primum mihi nunc ſe offert, arbitror illos qui ſic animã uocitarunt, hoc potiſſimum cogitaſſe, quod hæc quoties adeſt corpori, cauſa eſt illi uiuendi, reſpirandi, & refrigerandi uim exhibẽs: & cum primũ deſierit quod refrigerat, diſſoluitur corpus, & interit. Vnde ψυχεῖν nominaſſe uidentur, quaſi ἀναψύχειν, reſpirando refrigerans. At uero, ſi placet, ſiſte parumper. Videor mihi aliquid inſpicere probabilius apud eos qui Euthyphronem ſequũtur. nam iſtud quidem aſpernarẽt, ut arbitror, & durũ quiddã eſſe cenſerent. ſed uide an hoc tibi ſit placiturũ. HER. Dic modo. SOC. Quid aliud ẽſt anima tibi uidetur corpus continere, uehere, & ut uiuat & gradiatur efficere? HER. Nil aliud. SOC. An non Anaxagoræ credis, rerum naturam omniũ mente quadam & anima exornari ſimul & contineri? HER. Credo equidem. SOC. Par eſt igitur eam potentiã nominare φυσέλεω, quæ φύσιν, naturam, ὀχεῖ & ἔχει, id eſt uehit & continet. politius autem ψυχὴ proferẽ. HER. Sic eſt omnino, uidetúrq; mihi iſtud artificioſius eſſe. SOC. Eſt profecto. Ridiculum aũt quia appareret, ſi ita ut poſitũ fuit, nominareẽ. Quod uero poſt hoc ſequiẽ corpus, nonne σῶμα nũcupas? HER. Certe. SOC. Atqui uideẽ mihi in hoc nomine paulíſper ab origine declinari. nempe corpus hoc animæ σῆμα, ſepulchrũ quidam eſſe tradunt: quaſi ipſa præſenti in tempore ſit ſepulta: atq; etiam quia anima per corpus σημαίνῃ, ſignificat quæcunq; σημεῖα ſignificare poteſt. idcirco & σῆμα iure uocari. Videntur mihi præterea Orphei ſectatores nomẽ hoc ob id potiſſimũ poſuiſſe, ꝙ anima in corpore hoc delictorũ det pœnas, & hoc cir cũſepto uallo ꝙ claudatur, uelut in carcere quodã, ut σώζηται ſeruẽ. Eſſe ita ꝙ uolunt hoc ita ut nominãt, animę σῶμα ſeruandi gratia clauſtrũ, quoad debita quæ ꝙ expendat, nec ꝙ literam aliquã adiiciendam putant. HER. De his ſatis dictum ô Socrates, arbitror. Verũ de nominibus aliquorũ deorum poſſemus ne ita ut de Ioue actum eſt, conſiderare, ſecundum quam rectitudinẽ nomina ſint impoſita? SOC. Per Iouem nos quidẽ ſi mentem haberemus Hermogenes, præcipuũ rectitudinis modũ arbitraremur, fateri nihil nos de diis cognoſcere, nec ꝙ de ipſis inquam, nec ꝙ de ipſorũ nominibus quibus ipſi ſe uocant. Conſtat enim illos quidem ueris ſe nominibus nuncupare. Secundũ uero rectę denominationis modum exiſtimo, ut quemadmodũ lex in uotis ſtatuit precari deos, quomodocunq; nominari his placet, ita & nos ipſos uocemus, tanq; nihil aliud cognoſcẽtes. Recte nãq;, ut mihi uidetur, eſt decretũ. Quare, ſi uis, ad hanc inueſtigationẽ pergamus, primo quidẽ diis præfati, nos nihil de ipſis conſideraturos: nec ꝙ enim poſſe confidimus: ſed de hominibus potius, qua potiſſimũ opinione circa deos affecti nomina ipſis inſtituerunt. Hoc eñ à diuina indignatione procul. HER. Modeſte loqui uideris ô Socrates, atq; ita prorſus agendum. SOC. Nónne à Veſta ſecundum legem incipiendũ? HER. Sic utiq; decet. SOC. Qua ratione ἑστίαν hanc nominatam dicemus? HER. Per Iouem haud facile iſtud inuentu. SOC. Videntur probe Hermogenes primi nominũ autores non hebetes quidã fuiſſe, uerum acuti ſublimium rerum inueſtigatores. HER. Quamobrem? SOC. Talium quorundam hominum inuentione nomina apparent impoſita, ac ſi quis peregrina conſideret nomina, nihilominus quod ſibi uult, unumquodq; reperiret. quemadmodũ hoc quod nos οὐσίαν, eſſentiam nominamus, quidam ἐστίαν nuncupant, alij ὠσίαν. Primo quidem ſecundum alterum nomen iſtorum, haud procul à ratione uidetur rerum eſſentiam ἑστίαν uocari. & quia nos quod eſt eſſentiæ particeps ἑστίαν uocamus, ex hoc recte ἑστία poſſet denominari. Superiores noſtri quondam οὐσίαν, ὠσίαν uocabant. Quinetiã ſi quis ſacrorũ ritus animaduerterit, exiſtimabit ſic eos putaſſe qui hæc poſuerũt. Etenim ante deos omnes Veſtæ ſacra facere decet eos, qui eſſentiam omnium Veſtam cognominarunt. Qui item ὠσίαν nominarunt, hi fermè ſecundũ Heraclitum cenſuerũt fluere omnia ſemper, nihilq; conſiſtere. Cauſam igitur & ipſorum originem ducem ipſum ὠθοῦν, quod impellit. quapropter merito ipſum ὠσίαν impellentẽ cauſam nominari. De his hactenus ita ſit dictũ, uelut ab iis qui nihil intelligunt. Poſt Veſtam aũt, de Rhea atq; Saturno conſidera re conuenit, quanq; de Saturni nomine in ſuperioribus diximus. Fortè uero nihil dico.

HER

HER. Cur nam ô Socrates? SOC. O bone uir, ſapientiæ quoddam examen animaduerti. HER. Quale iſtud? SOC. Ridiculum dictu. habet tamen nonnihil probabile. HER. Quid ais? & quo pacto probabile. SOC. Inſpicere mihi Heraclitum uideor, iã pridem ſapienter nonnulla de Saturno Rheaq; tradentem, quæ & Homerus dixerat. HER. Quid iſtud ais? SOC. Ait enim Heraclitus fluere omnia, nihilq; manere, rerumq; ipſarum progreſſum amnis fluxui comparãs, haud fieri poſſe inquit, ut bis eandem in aquam te mergas. HER. Vera hæc ſunt. SOC. An uidetur tibi ille ab Heraclito diſſentire, qui aliorum deorum progenitoribus inſeruit Rheam atq; Saturnũ? Nunquid putas temere illum nomina iſtis impoſuiſſe. Quin & Homerus Oceanum deorum originem inſtituit, & Thetyn genitricem. Idemq; uoluit, ut arbitror, & Heſiodus. Ait præterea Orpheus, Oceanũ primum pulchriſluum cõiugium inchoaſſe, qui cum Tethy germana ſe ſua commiſcuit. Vide ẽ maxime hæc inuicem cõſonant, omniaq; in opinionẽ Heraclíti redeunt. HER. Videris mihi aliquid dicere Socrates. Tethyos autem nomẽ haud ſatis quid ſibi uelit, intelligo. SOC. Hoc utiq; idem fermè ſignificat: quoniam fontis nomẽ eſt reconditũ. Nam ἁλλόμενόν & ἁδόμενόν, id eſt ſcaturiens & tranſiliens, fontis imaginem præ ſe ferunt, ex utriſque uero hiſce nominibus nomen τηθὺς eſt compoſitum. HER. Hoc quidem beliſſimum eſt ô Socrates. SOC. Quid ni? Verum quid deinceps? De Ioue profecto diximus. HER. Sic eſt. SOC. Fratres autem eius dicamus Neptunum atq; Plutonẽ, nomenq; aliud quo ipſum uocant. HER. Prorſus. SOC. Videtur Neptunus ab eo qui primum nominauit, idcirco ποσειδῶν uocatus fuiſſe, quia euntem ipſum maris natura detinuit, nec ꝙ progredi ultra permiſit, ſed quaſi uincula pedibus ipſius iniecit. Maris ita ꝙ principem ποσειδῶνα uocauit, quaſi ποσίδεσμον, id eſt pedum uinculũ. Vero decoris gratia forte adiectum fuit. Forſitan nõ hoc ſibi uult, ſed pro ος, Ν primo fuit poſitum, quaſi dicat πολυφιδής, id eſt multa noſcens Deus. Fortaſſis ab eo quod dicitur σείειν, id eſt quatere, σείων id eſt quatiens eſt nominatus, cui ω & δ fuit adiectũ. Plutonem autem quaſi πλούτου, id eſt diuitiarũ datorem dicimus, quoniam diuitiæ ex terræ uiſceribus eruuntur: ἅιδης uero multitudo interpretatur, quaſi ἀϊδής, triſte tenebroſum ue. Atq; hoc nomen horrentes Plutonem uocitant. HER. Tu uerò quid ſentis Socrates? SOC. Videntur mihi homines circa potẽtiam Dei iſtius multifariam errauiſſe, eumq; exhorruiſſe ſemper, cum minime deceat. Porrò quiſq; ex hoc pertimeſcit, quòd nemo poſtquam defunctus eſt, huc redit, quod ue anima nudata corpore, illuc abit. Cæterum hęc omnia & regnum & nomen huius dei, eodem tendere mihi uidentur. HER. Quo pacto? SOC. Dicam quod ſentio. Dic age. Vtrũ horũ ualidius uinculũ eſt ad quoduis animal alicubi detinendũ, neceſſitas ne, an cupiditas? HER. Longe ô Socrates, præſtat cupiditas. SOC. An nõ plurimi, ἅιδου quotidie ſubterfugerent, niſi fortiſſimo uinculo eos qui illuc deſcendunt, uinciret? HER. Vi delicet. SOC. Quare cupiditate quadam eos, ut uidetur, potius ꝙ neceſſitate deuincit, ſi modo uinculo nectit fortiſſimo. HER. Apparet. SOC. Nónne rurſus multæ cupiditates ſunt? HER. Multę. SOC. Ergo uehemẽtiſſima omniũ cupiditate nectit eos, ſi modo debet inſolubili nodo cõnectere. HER. Certe. SOC. Eſt ne uehemẽtior ulla cupiditas, ꝙ ea qua quiſq; afficitur, dum alicuius conſuetudine meliorem ſe uirũ ſperat euadere? HER. Nulla mehercle Socrates. SOC. Hac de cauſa dicendũ Hermogenes, neminem huc illinc uel le reuerti, nec ꝙ etiã Syrenes ipſas, imò & eas & cæteros omnes ſuauiſſimis Plutonis orationibus demulceri. Eſtq;, ut ratio hæc teſtatur, deus is ſophiſta proculdubio diſertiſſimus & ingentia confert his qui penes ipſum habitãt beneficia, qui uſq; adeo diuitijs affatim abundat, ut tanta nobis bona ſuppeditet, unde & Pluto eſt nuncupatus. An nõ philoſophi tibi uideẽ officium, ꝙ nolit hominibus, corpora habentibus, adhærere, ſed tũc demũ admittat eos, cũ animus illorum eſt corporeis omnibus malis cupidinibusq; purgatus? Excogitauit nempe hic deus hac ratione ſe animos maxime detenturũ, ſi uirtutis eos auiditate uinciret. Eos autem qui ſtupore & inſania corporis ſunt infecti, ne pater quidem Plutonis Saturnus ipſe, ſuis illis uinculis coercere ualeret, ſecumq; tenere. HER. Nonnihil loqui uideris ô Socrates. SOC. Longe abeſt Hermogenes ut nomẽ ἅιδης, quaſi ἀειδὲς id eſt triſte tenebroſum ue ſit dictũ, imò ab eò trahitur quod eſt εἰδήναι, id eſt noſſe omnia pulchra. Ex hoc ita ꝙ deus iſte à nominũ conditore ἅιδης eſt nũcupatus. HER. Quid præterea dicimus de Cereris nomine, Iunonisq;, Apollinis & Mineruæ, Vulcaniq; & Mar-

 tis, cæ-

tis,cæterorumq; deorum? SOC. Ceres quidem Δημήτηρ nuncupatur ab ipsa alimentorũ largitione,quasi δῶσα μήτηρ, hoc est exhibens mater. Ἥρα uero,id est Iuno,quasi ἐρατή, id est amabilis,propter amorem quo Iupiter in eam afficit̃. Forte etiam sublime spectans qui hoc nomen instituit,aeram, ἤραω denominauit,& obscure locutus est,ponens in fine principiũ.quod quidem patebit tibi, si nomen illud frequenter pronũciaueris. φερέφαττα, id est Proserpinam,& ἀπόλλω nominare nõnulli uerent̃,propterea quòd illis ignota est nominum rectitudo. Enimuero permutantes φερσεφόνη ipsam considerant,graueq; id illis apparet. hoc autẽ deæ ipsius sapientiã indicat. Sapientia utiq; est quæ res fluentes attingit,& assequi potest.Quamobrem φερέπαφα merito dea hæc nominaretur,propter sapientiam,& ἐπαφῶ, id est contactũ, φερομένου, id est eius quod fertur, uel tale aliquid. Quocirca adhæret illi sapiens ipse ἅδης, quia ipsa talis est. Nunc autem nomen hoc declinant,pluris facientes prolationis gratiam q̃ ueritatem,ut φερέφαττα nominẽt.Idem quoq; circa Apollinis nomen accidit.nam pleriq; id nomen exhorrent,quasi terribile aliquid præ se ferat.An nõ nosti? HER. Vera penitus loqueris. SOC.Hoc aũt,ut arbitror, huius dei potentię maxime cõuenit. HER. Qua ratione? SOC. Conabor sententiã meam exprimere.Nullũ profecto nomen aliud unum quatuor huius dei potentijs reperiri conuenientius potuisset,quod & cõprehenderet omnes,& ipsius quodammodo declaret musicam,uaticinium,medicinam, & sagittandi peritiam. HER. Aperias iam. Mirum quiddã nomen esse id ais. SOC. Congrue quidem compositũ est, consonatq;,utpote quod ad deum pertinet musicum. Principio purgatio purificationesq; & secundum medicinam, & secundum uaticinium,item quæ medicorum pharmacis peraguntur, ac uatum incantationes expiationesq;, lauacra, & asperſiones, unum hoc intendunt, purum hominem & corpore & anima reddere. HER. Sic omnino. SOC. Nonne deus qui purgat,ipse erit ἀπολύων & ἀπολύων, id est abluens à malis,soluensq; ꝙ Apollo ipse significat? HER. Absque dubio. SOC. Quatenus itaq; diluit atq; soluit,ut taliũ medicus, ἀπολύων merito nuncupatur.Secundũ uero diuinationem uerumq; & ἁπλοῦν, id est simplex,quod idem est,recte more Thessalicorũ nominare hunc possumus.hi nempe omnes deum hunc ἁπλοῦν uocãt. Quatenus aũt ἀεὶ βάλλων, id est semper iaculando arcu uehemens est, ἀεὶ βάλλων dici potest,hoc est,perpetuus iaculator.Secundũ uero musicam, de hoc est cogitandũ quemadmodum de eo quod dicit̃ ἀκόλουθον & ἄκοιτις, id est pedissequus,comes, & uxor,in quibus α ut & in alijs multis, idem quod simul significat. Hic quoq; α & πόλησις significant uersionem quæ simul & unà peragitur,quam cõuersionem dicamus.Ea in cœlis est, quæ per eos fit quos πόλους uocamus:in cantu uero ἁρμονίαν, quam dicimus συμφωνίαν. Quia in his, ut tradunt musicæ & astronomiæ periti, harmonia quadã simul omnia cõuertunt̃. Hic aũt deus harmoniæ præsidet ὁμοπολῶν,id est simul uertens hæc omnia,& apud deos & apud homines. Quemadmodum igit̃ ὁμοκέλευθον & ὁμόκοιτην, id est simul euntem & simul iacentẽ, uocauimus ἀκόλουθον & ἄκοιτιν, ο in α permutantes, ita Apollinem nominauimus eum qui erat ὁμοπολῶν, altero λ interiecto, quia æquiuocũ fuisset duro cum nomine.quod & his temporib. suspicati pleriq;, ex eo ꝙ non recte uim nominis huius animaduertũt,perinde hoc metuunt,ac si perniciem quandã significaret.Sed reuera nomen hoc omnes huius dei uires cõplectitur,quemadmodũ suprà diximus. Significat em̃ simplicem,perpetuũ iaculatorem, expiatorẽ & conuertentem. Musarũ uero & musicæ nomen,ab eo quod dicit̃ μῶσις, id est inquirere,indagationeq; & studio sapientiæ tractũ est. Λητώ,id est Latona,à mansuetudine dicit̃, quia sit ἐθελήμων, id est prompta & exposita & libens ad id quod petit quisq; exhibendũ.Fortè uero ut peregrini uocãt:multi namq; λη θώ nominãt,quod nomen tribuisse uident̃,quia non rigida illi mens,sed mitis,ideo ληθώ, quasi λεῖον ἦθος,id est mos lenis & mitis ab illo cognominat̃. ἄρτεμις, id est Diana,ex eo quòd ἀρτεμές,quasi integra modestaq; sit propter uirginitatis electionẽ. Forsitã etiã quasi ἀρεσθέισεμα,id est uirtutis conscia,uocauit nominis institutor.Fortassis etiã dicta est Artemis,quasi ἄρρενομισοπάσης,id est quasi illa cõgressum oderit uiri cum muliere. Vel enim propter horũ aliquid,uel propter omnia huiusmodi nomen est institutũ. HER. Quid uero Διόνυσος & ἀφροδίτη? SO. Magna petis Hipponici fili. Atqui est nominũ ratio his dijs impositorũ gemina,seria uidelicet & iocosa.Seriã quippe ab alijs quære,iocosam aũt nihil prohibet recensere.Iocosi sanè & dij sunt; Dionysusq; est διδοὺς τὸν οἶνον id est uini dator,quasi

tor,quasi διδόινυσος,ioco quòdã cognominatus.Vinum autem merito uocari potest οἶνος quod efficiat ut bibentes pleriq; mente alienati,οἰηδῆ νόον ἔχειν, id est mentem habere se putent.De Venere Hesiodo repugnare non decet,sed concedere propter ipsam ex ἀφρός, hoc est ex spuma,generationẽ ἀφροδίτην uocari. HER.At uero Mineruã, ô Socrates,Vulcanũq; & Martem,cum sis Atheniẽsis,silentio nõ præteribis. SOC. Haud quaq; decet. HER.Non certe. SOC.Alterũ quidem eius nomen quamobrem̃ sit impositũ, haud difficile dictu. HER. Quod? SOC.Palladẽ eam uocamus. HER. Planè. SOC.Nomen hoc censendum est à saltatione in bello ductum fuisse.porrò uel sese,uel aliud à terra attollere,seu manibus aliquid efferre,dicimus πάλλειν, & πάλλεσθαι, id est uibrare; agitareq; & agitari,& saltare,& saltationem perpeti. HER.Absq; controuersia,Palladem hac ratione uocamus,ac merito. HER. Alterũ eius nomẽ quo pacto interpretaris? SOC. ἀθλωσῶ quæris? HER. Id ipsum. SOC. Grauius hoc amice: uident̃ prisci ἀθλωσῶ existimare,quemadmodum hi qui his temporibus in Homeri interpretationibus sunt eruditi.Nam istorum plurimi Homerũ exponunt ἀεθλωσῶ,tanq; mentem cogitationemq; finisse. Et qui nomina inuenit,tale aliquid de illa sensisse uidetur,imò etiam altius eam extollẽs,ut Dei mentem induxit, perinde ac si diceret ἀθεονόην, hoc est utens α pro η externo quodam ritu, ι uero & σ detrahens.fortè uero non ita, sed θεανόησις, id est,utpote quæ diuina cognoscat,præ cæteris omnibus θεονοεῖ, id est diuina cognoscentẽ,uocauit.Neq; ab re erit,si diligentius uoluisse illũ appellare eam ἀθονόην,quasi ipsa in more intelligentia sit. Ipse postmodũ,uel etiam posteriores in pulchrius,ut uidebaꝰ,aliquid producendo,Athenean denominarunt. HER.Quid de Vulcano quem ἥφαιστον nominãt? SOC. Quid ais? Num generosum ipsum φάος ἴσορα,id est luminis præsidem quæris? HER.Hũc quæsisse uideor. SOC. Hic ut cuiq; patere potest, φῶς est,& η sibi uendicat.Vnde ἥφαιστος id est,luminis præses est dictus. HER. Apparet:nisi tibi quoq; modo adhuc aliter uideaꝰ. SOC.An ne uideatur aliter de Marte,interroga. HER. Interrogo. SOC. Si placet,ἄρης, id est Mars, dicitur secundũ ἄρρεν,id est masculũ,& ἀνδρεῖον,id est forte. Quinetiã si uolueris ob naturam quandã asperam,duram atq; inuictã,immutabilemq;,quod totum ἄρρεν appellatur,ἀῤῥῆν uocatum fuisse,hoc quoq; Deo penitus bellicoso cõueniet. HER. Prorsus. SOC. Deos iam mittamus per deos obsecro.Nã de his differere uereor. Ad alia uero quęcunq; uis,me prouoca,ut quales Euthyphronis equi sunt,noueris. HER. Faciam ut petis,si unũ de me quæsiuero.me siquidẽ Cratylus Hermogenẽ esse negat. Inuestigemus itaq; quid ἑρμῆς,id est Mercurij nomen significet,ut siquid ueri hic loquit̃,uideamus. SOC. ἑρμῆς, id est Mercurius,ad sermonẽ pertinere uidetur,quatenus ἑρμηνεύς est, hoc est interpres & nuncius,furtiuus in loquendo seductor,ac uehemens concionator. Totum id circa sermonem uersatur.profecto quemadmodum in superioribus diximus, ἔρμα sermonis est usus.Sæpe uero de hoc Homerus ait,ἐμήσατο, id est machinatus est. Ex utrisq; igitur nõmen huius dei componit̃,tum ex eo quod loqui est,tum ex eo quod machinari & excogitare dicenda,perinde ac si nominis autor nobis præciperet:Par est,ô uiri, ut deum illũ qui ἄρμην ἐμήσατο,id est loqui machinatus est,ἀρέμιον uocetis. Nos aũt arbitrati sic elegantius eloqui,ἐρεμιῶ uocamus.Quinetiam εἶρος, ab eo quod ἄρμην,id est loqui,nomen habet, propterea quod nuncia est. HER.Probe mediusfidius Hermogenẽ esse me Cratylus negauisse uidetur.Ad orationis enim inuentionem hebes sum. SOC. Consentaneũ quoq; amice, πᾶν biformem filium esse Mercurij. HER.Qua ratione? SOC. Scis quòd sermo πᾶν,id est omne significat,circuitq; & uoluit semper,est̃q; geminus uerus uidelicet ac falsus? HER.Equidem. SOC. An non id quod est in sermone uerum,leue est atq; diuinũ, supraq; in dijs habitans? Contrà quod falsum,infrà in hominũ multis,asperũ atq; tragicũ? Hinc enim fabularum cõmenta & falsa q̃ plurima circa tragicam uitam reperiunt̃. HER. Sic est omnino. SOC.Merito igitur qui est πᾶν, id est totũ nuncians, & ἀεὶ πολῶν, id est semper uolutans,πᾶν ἀεπόλος biformis Mercurij filius diceret̃, ex superioribus partibus lenis ac delicatus, ex inferioribus asper atq; hircinus.Est̃q; Pan uel ipse sermo,uel sermonis frater,siquidem est Mercurij filius.Fratrem uero fratri similem esse quid mirum? Cęterũ iã ô beate,ut & paulo ante rogabã,sermonem de dijs hunc abrumpamus. HER. Tales quidem deos,si uis,mittamus ô Socrates,huiusmodi uero quædam percurrere quid prohibet? Solem,lunam,stellas,terram,ætherem,aerem,ignem, aquam, uer & annum?

SOC. Multa sunt ac magna quæ postulas. Si tamen gratum tibi futurum est, obsequar. HER. Pergratum plane. SOC. Quid primum poscis? an ut ipse narrabas in primis ἥλιον, id est solem? HER. Profecto. SOC. Manifestius id fore uidetur, si Dorico nomine quis utatur. Dorici enim ἅλιον uocant, atq; ita uocatur secundũ ἁλίζειν, id est ex eo quod congregat in unum homines, cum exoritur. Item ex eo quod circa terram ἀεὶ εἱλεῖ, id est semper reuoluitur. Præterea quia uariat circuitu suo quæ terra nascuntur. Variare autem & ἀνελεῖν idem est. HER. Quid uero de σελήνῃ, id est luna, dicendum? SOC. Nomen hoc uidetur Anaxagoram premere. HER. Cur. SOC. Quoniam præ se aliquid fert antiquius, quod ille nuper dixit, quod luna à sole lumen haurit. HER. Quo pacto? SOC. σέλας, idem est quod lumen? HER. Idem. SOC. R. Lumen hoc perpetuo circa lumen νέον & ἔννυσθαι est id est nouum ac uetus, si modo Anaxagorici uera loquuntur: nam circũlustrans eam continue renouatur, Vetus autem est mensis præteriti lumen. HER. Vtiq;. SOC. Lunam quidem σελανάαν multi nominant. HER. Certe. SOC. Quoniam uero lumen nouum ac uetus semper habet, merito uocari deberet σελαννεοαλθία. Nunc autem concisio uocabulo σελαναῖα uocatur. HER. Dithyrambicum nomen hoc est, ô Socrates. Verum μῆνα, id est mensem: & ἄστρα quomodo interpretaris? SOC. Mensis quidem μείνης recte ab μειοῦσθαι, id est à minuendo, iure nuncuparetur. Astra uero ἀστραπῆς, id est coruscationis cognomentum habent. ἀστραπὴ autem quia σὺν ὤπτης ἀναστρέφει, id est uisum ad se conuertit, ἀναστροπὴ dici deberet. nunc cõcinniori uocabulo ἀστραπὴ nominat. HER. Vnde nomen trahit πῦρ & ὕδωρ, id est ignis & aqua? SOC. Ambigo equidẽ, uideturq; aut Musa me Euthyphronis deseruisse, aut hoc arduum quiddam esse. Aduerte obsecro quò confugiam in omnibus quæcunq; dubito. HER. Quonam? SOC. Dicam tibi. Scis ipse qua ratione πῦρ nominat? HER. Non hercle. SOC. Vide quid de hoc suspicer. Reor equidẽ multa nomina Græcos à Barbaris, eos præsertim qui sub Barbaris sunt, habuisse. HER. Quorsum hæc? SOC. Si quis rectam istorũ impositionem secundum græcã uocem quærat, non secundum eam qua est nomen inuentũ, nimirum ambiget. HER. Verisimile id quidem. SOC. Vide itaq; ne nomen hoc πῦρ barbaricum sit. neq; enim facile est istud græcæ linguæ accõmodare, constatq; ita hoc Phrygios nominare parum quid declinantes, & ὕδωρ & κύων, id est canes, aliaq; permulta. HER. Vera hæc sunt. SOC. Ergo distrahere ista nihil oportet, quando quidem de ipsis nihil dicere quisquã potest. Quapropter nomina illa ignis & aquæ hunc in modum reijcio. ἀήρ autẽ sic est dictus Hermogenes, quia quæ circa terram sunt, ἄωρα, id est eleuat. uel quia ἀεὶ ῥεῖ, hoc est semper fluit, uel quia eius fluxu spiritus concitatur. Poetæ quippe flamina ἀήτας nuncupant. Fortè igitur aer dicitur quasi πνευματόῤῥοων, ἀητόῤῥοων id est spiritus fluens, uel fluens flamen. αἰθέρα præterea sic exponendum arbitror, quoniã ἀεὶ θεῖ circa ἀέρα ῥέων, id est semper currit circa aerem fluens, quocirca ἀιθεῖν dici potest. γῆ autẽ, id est terra, planius sensum exprimit, si γαῖα dicatur. γαῖα enim recte γενήτειρα, id est genitrix dici potest, ut ait Homerus. Nã quod γεγάασι dicit, genitum in se, inquit. Quid restat deinceps? HER. Ver & annus, ô Socrates. SOC. ὥρα quidẽ, id est ueris tempora prisca & Attica uoce dicenda sunt, si uis quod conueniens est, cognoscere. Horæ nanq; uocant, quia ἐελίζουσι, id est terminant hyemem atq; æstatem uentosq; & fructus ex terra nascentes. ἐνιαυτὸς autẽ & ἔτος, id est annus, idem esse uidet. Quod em in lumen uicissim educit, quęcunq; nascunt fiuntq; ex terra, ipsumq; in seipso examinat & discernit, annus est: & ut supra Iouis nomen diximus in duo sectũ, ab aliquibus ζῆνα, ab alijs διᾶ uocari, ita & annũ quidam ἐνιαυτὸν uocant, quia in seipso, quidã ἔτος, quia examinat. Integra uero ratio est ipsum q; in seipso examinat. Vnde ex oratiõe una nomina duo selecta sunt. quòd em simul dicit, τὸ ἐν αὑτῷ ἑτάζον, id est in seipso examinãs, distinctum dicitur ἐνιαυτὸς, & ἔτος, id est annus. HER. At uero ô Socrates, iam longe progrederis. SOC. Longius equidẽ in philosophia uideor euagari. HER. Quinimò. SOC. Fortè magis cõcedes. HER. Verum post hanc speciẽ libentissime contẽplarer, qua ratione recte nomina ista præclara uirtutũ sint imposita, ut φρόνησις, id est prudentia, σώφρων, intelligentia, δικαιοσυνὴ, iustitia, ac reliqua huius generis omnia. SOC. Haud contemnendum genus nominũ susscitas, ô amice. Veruntamen postq; leoninã pellem sum indutus, haud deterreri decet, imò præclara ipsa, ut ais, nomina prudentiæ, intelligentię, cogitationis sciẽtiæ cæterorũq; huiusmodi cõsiderare. HER. Quin profecto prius desistere nullo

nullo modo debemus. SOC. Æ depol nõ male mihi de eo conijcere uideor, quod modo considerabam, antiquissimos uidelicet illos nominũ autores, ut & sapientiũ nostrorum plurimis accidit, ob frequentem ipsam in rebus perueſtigandis reuolutionem, præter cęteros in cerebri uertiginem incidisse: quo factum puto ut res ipsæ proferri & uacillare illis apparerẽt. opinionis autem huius causam. haud interiorem uertiginem, sed exteriorẽ ipsarum rerũ circuitum arbitrãtur: quas ita natura habere se putãt, ut nihil in eis firmum, & stabile sit, sed fluant omnes ferantur q;, & omnifariam agitentur, semperq; gignantur, & defluant. Quod quidem in his nominibus, quæ nunc relata sunt, conspicio. HERM. Quo pacto Socrates? SOC. Haud aduertisti superiora nomina rebus quasi delatis, fluentibus, & iugi generatione translatis imposita fuisse? HERM. Nõ satis percepi. SOC. Principio quod primũ retulimus, ad aliquid huius generis attinet. HERM. Quale istud? SOC. φρόνησις, id est prudẽtia est, φορᾶς & ῥᾶ νόησις, id est lationis & fluxus animaduersio. Significare quoq; potest, recipere ὄνησιν φορᾶς, id est lationis utilitatẽ. Tãdem circa ipsam agitationem uersatur. Quinetiã si uis γνώμην, id est cogitatio significat γονῆς νώμησιν, id est generationis cõsiderationem. νωμᾶν quippe cõsiderare est. νόησις autem, id est intellectio, est νέου ἔσις, id est noui desideriũ. nouas uero res esse, significat eas fieri semper. atq; hoc desiderare & aggredi animum, indicat qui nomẽ illud inuenit νεόεσιν. principio nanq; νόησις nõ dicebatur, sed pro η duo ε proferẽda erant, ut νεόεσις, quasi νέον, id est noui ἔσις appetitio & aggressio. σωφροσύνη, id est temperãtia illius quod modo diximus φρονήσεως, id est prudẽtiæ, salus & conseruatio est. ὐπιστήμη, id est scientia, ab eo quod instat & sequitur tractum est, quasi res fluentes solas animus persequatur, insteteq; & comitetur: at neq; ex mora posterior, neq; præcursione sit prior. Quare ε interiecto ὐπισήμη uocare decet. σωίησις tanquam syllogismus, id est ratiocinatio quædam esse uidetur. Cum autem σωιέναι dicitur, idem intelligitur ac si diceretur ἐπίσασθαι. Nam ostendit cum rebus animum congredi. σοφία, id est sapiẽtia, agitationis est tactus. Obscurius autem, & alienius hoc à nobis. Verum animaduertendũ est in poetis, quoties uolunt aduentantem aliquem & irruentem exprimere, ὀρούθη, id est erupit, prosilijt, dicere. Quin & illustri cuidam apud Lacedæmonios uiro nomen erat σῶς, id est præpes. Sic enim Lacedæmones cõcitationis impetum indicant. Quasi itaq; omnia perferantur, huius ipsius agitationis, quę eo quod σῶς dicitur, significatur, ἐπάφη, id est tactum perceptionem q; sophia demonstrat. ἀγαθόν, id est bonum cuiusq; naturæ ἀγασόν, id est mirabile, amabile, delectabile significat. Enimuero postq; fluunt omnia, partim celeritas, partim tarditas ineſt. Est igitur non omne uelox, sed ipsius aliquid ἀγασόν. Quod quidẽ ἀγασὸν ipsius ἀγαθὸ nomine declaratur, δικαιοσύνη, idest iustitia, quod δίκαιον σώιεσιν idest iusti intelligentiam importet, facile conijcere possumus. Quid autem ipsum δίκαιον sibi uelit, difficile cognitu. Videtur autem hucusq; à multis quod dictum est cõcessum, reliquum uero dubium. Etenim quicunq; totum mobile arbitrantur, plurimum agitari ipsum existimãt, perq; omne aliquid permanare quo singula fiant, quod ue tenuissimum sit & uelocissimum. Neq; enim per omnia discurrere posse, nisi adeo tenue sit ut nihil possit obsistere penetrãti, & adeo uelox, ut cæteris quasi stantibus utatur. Quoniam uero gubernat omnia, δαϊόν, id est discurrens & permanans, merito δίκαιον est appellatũ, κ uno politioris prolationis gratia interiecto. Hactenus quod modo diximus, inter plurimos constat hoc esse iustum. Ego autem Hermogenes utpote discẽdi desiderio flagrans hæc omnia perscrutatus sum, & in arcanis percepi quod hoc ipsum iustum sit, & causa. quo enim res ipsæ fiunt, hoc est causa: proprieq; ita uocari istud debere quispiam tradidit. Cum uero ab his iam auditis istis nihilominus diligenter exquiro quid ipsum iustum sit, quando quidem ita se habet, uideor iam ulterius quàm decet exigere, & caueam, ut dicitur, uallũq; supergredi. Satis enim semper rogasse me & audisse respondent, neq; uolentes explere alius aliud afferre conantur, neq; ultra cõsentiunt. Quidam ait iustũ hoc, solem esse. Solũ quippe solem discurrendo calefaciendoq; omnia gubernare. Cum uero hoc alacer cuiquam quasi præclarum audierim, refero, statim ille me ridet, quæritq; nunquid existimem post solis occasum iustũ nihil hominibus superesse? Percontanti itaq; mihi quid ille sentiret, ipsum ait ignem iustũ existere. neq; id cognitu facile, quare alius, inquit, nõ ignem ipsum, sed ipsum potius innatum igni calorẽ. Alius hæc omnia pro nihilo habet: esse enim iustũ mẽtem illã quã induxit Anaxagoras. Domi

Prouerbiũ

nam certe illam suapte natura, nec alicui mixtam exornare omnia inquit, per omnia penetrantem. Hic quidem ô amice in maiorẽ ambiguitatẽ sum prolapsus, quàm antea dum nihil de iustitia scisciabar. Cæterũ ut redeamus ad id cuius gratia disputãus, nomẽ illi tale propter hæc, quale diximus, est tributũ. HER. Videris ô Socrates, ex aliquo audisse hæc, necp ex tua officina ruditer deprompsisse. SOC. Quid alia? HERM. Non ita. SOC. Attende igitur, fortè nancp in reliquis te decíperem, quasi quæ afferam non audierim. Post iustitiam quid restat? ἀνδρεία, id est fortitudinẽ nondum peregimus. iniustitia sanè obstaculum eius est quòd discurrit per omnia, ἀνδρία in pugna uersatur. pugna in rebus si quidẽ fluunt nihil aliud ꝯ fluxus ipse contrarius. Quapropter si quis δ subtraxerit ex nomine hoc ἀνδρία, nomen quod restat ἀνεία, opus ipsum declarat. constat planè quòd non fluxus cuiusp contrarius ῥοὴ id est fluxus, fortitudo est, sed oppositus illi qui præter iustum sit fluxui. Necp enim aliter fortitudo esset laudabilis. ἄῤῥην autem, id est mas, & ἀνὴρ, uir, à simili quodã ducũt originẽ, scilicet ab ἄνω ῥοῆ, id est sursum fluxu. γυνὴ uero, id est mulier, quasi γονή, id est fœcunda & generatrix. θῆλυ, id est fœmina. ἀπὸ τῆ θηλῆς, id est papilla dicitur. θηλή aũt uidetur Hermogenes dici, quia πεθηλύῖαι, id est germinare pullulareꝯ facit, ut irrigans ea quæ irrigantur. HERM. Sic apparet, ô Socrates. SOC. θαλλὸν, id est uirescere, adolescere, florescere, augmentum iuuenum repræsentat, quasi uelox quiddam & subitum, quod innuit ille qui nomen conflauit ex θεῖν, id est currere, & ἅλμενος, id est saltare. Animaduertis me uelut extra cursum delatũ, postquã plana ac peruia nactus sum? Multa quoꝯ supersunt quæ ad seria pertinere uidenẽ. HERM. Vera loqueris. SOC. Quorũ unum est ut uideamus quid τέχνη, id est ars importet. HERM. Prorsus. SOC. Nonne hoc ἕξιν νῶ, id est habitum mentís ostendit, si τ demitur, interseritautẽ ο mediũ inter χ & ν, & inter ν & π ἐχονόης? HERM. Aride nimiũ Socrates & inculte. SOC. An ignoras beate uir nomina uetera distracta iam esse, atcp cõfusa à sermonis tragici studiosis, elegantiæ gratia ad dentibus & subtrahentibus literas, ac partim tẽporis diuturnitate, partim exornationis studio undicp peruertẽtibus? ut ecce in κατάπερω, id est speculo, ꝯ absurdũ est ẹ ipsius addi tamentũ? Talia certe, ut arbitror, faciũt qui oris illecebras pluris æstimant ꝯ ueritatem. Quamobrẽ cũ multa nominibus ipsis adiecerint, tãdem effecerũt, ut nemo iam nominũ sensum animaduertat. Quemadmodũ dum σφίγγα, id est mõstrum quoddã proferunt, cũ σφίγγα pronunciare deberẽt, ac cætera multa. Profecto si daretur cuicp arbitratu suo & demere & addere, magna utícp esset licentia, & quodlibet nomẽ cuicp rei unusquisp tríbueret. HERM. Vera narras. SOCR. Vera plane, sed enim mediocritatem quandam atcp decorum seruare te decet præsidem sapiẽtem. HERM. O utinam. SOC. Atqui & ipse, ô Hermogenes, opto. uerum ne exacta nimium discussione, uir felix, exquiras, ne uim meam prorsus exhaurias. Ascendam quippe ad supradictorum apicem: postꝯ post artem cõsiderauerimus μηχανὴ, id est machinationẽ excogitationemcp solertem. Videẽ autem significare idem quod multum pertingere & ascẽdere. Componitur ergo ex his duobus, μήκος, id est longe & multum, & ἀνεῖν, id est ascendere, penetrare, pertingere. Sed ut modo dicebam, ad summam dictorum perueniendum est, quærendumcp quid nomina ista significant, ἀρετὴ, id est uirtus, & κακία, id est prauitas. Alterum quidem nondum reperio, alterum patere uidetur. Nam superioribus omnibus consonat, nempe tanquam eant omnia: καπδὸς ἴον, id est male uadens: κακία, id est, prauitas erit. quare cum anima male adres ipsas accedet, communiter praua dicetur. proprie uero ac maxime procedendi hæc facultas in δειλία, id est timiditate patet, quam nondum declarauimus. prætermissimus enim. Oportebat autem continuo post fortitudinem ipsam inferre. Multa insuper alia preterisse uidemur. δηλία significat durum animæ uinculum. δεσμὸς enim uinculum est. λίαν uero forte quiddam durumcp significat. quare timiditas uehemens ac maximum est animæ uinculum: quemadmodum & ἀπορία, id est defectus, inopia, dubium, malum quiddã est, ac summatim quodcunꝯ progressus ipsius impedimentum, idcp male progredi uidetur ostendere, in ipsa uidelicet motione impediri atcp detineri. Quod cum anima subit, prauitate plena dicit. Quod si illud prauitatis nomen talibus quibusdam cõpetit, contrarium ἀρετὴ, id est uirtus significabit. In primis quidẽ facilẽ agilemcp progressum, deinde solutum & expeditũ animæ bonæ impetum esse oportet. Quamobrẽ abscp impedimẽto obstaculocp ἀεὶ ῥεον, id est semper fluens iure cognominari posset ἀῤῥεάτη. forte uero & ἀρετὴ

ἀρετὴ uocat quis, quia sit ἕξεως ἀρετωτάτης, id est maxime eligendæ. Verum collisa uocabulo ἀρετὴ denominatur. Forsitan me fingere díces: ego autem assero, si modo nomen illud prauitatis quod retuli, recte est inductum, recte quoꝯ & istud uirtutis nomen induci. HERM. At κακὸν, id est malum, per quod in superioribus multa dixisti, quid sibi uult? SOC. Extraneum quiddam per louem, ac inuẽtu difficile. Itacp ad hoc etiam machinamentum illud superius afferam. HERM. Quid istud? SOCR. Barbaricum quiddam & hoc esse dicam. HERM. Probe loqui uideris. SOC. Cæterum hæc iam si placet mittamus, nomina uero ista καλὸν & αἰσχρὸν, id est pulchrum & turpe, consideremus. Quid αἰσχρὸν innuat, satis mihi patere uidetur. Nempe cum superioribus conuenit. uidetur qui nomina statuit, passim agitationis impedimentum uituperare. ut ecce, ἀεὶ ἴσχοντι τὸν ῥοῦν, id est semper impedienti fluxum nomen dedit αἰσχόῤῥουν. Nunc uero collidentes αἰσχρὸν appellant. HERM. Quid καλὸν, id est pulchrum? SOC. Hoc cognitu difficilius, quanquam ipsum ita deducitur, ut harmoniæ duntaxat & longitudinis gratia ipsum α sit productum. HERM. Quo pacto? SOC. Nomen hoc cogitationis cognomentum quoddam esse uidetur. HERM. Qui istud ais? SOC. Quam tu causam appellationis rei cuiusp censes? an nõ quod nomina tríbuit? HERM. Omnino. SOC. Nónne causa hæc cogitatio est uel deorũ, uel hominum, uel amborum? HERM. Nempe. SOC. Ergo καλέσαν, id est quod uocatres, & καλὸν, idem ac cogitatio sunt. HERM. Apparet. SOC. Quæcunꝯ mens & cogitatio agunt, laudanda sunt: quæ non, uituperanda. HERM. Prorsus. SOC. Quod medicinæ particeps, medicinæ opera efficit: quod fabrilis artis, fabrilia. Tu uero quid sentis? HERM. Idem. SOC. Pulchrum itacp pulchra. HERM. Decet. SOC. Est autem hoc, ut díximus, cogitatio. HERM. Maxime. SOC. Nomen itacp hoc καλὸν, id est pulchrum, merito erit prudentiæ cognomentum, talia quædam agentis, qualia affirmantes pulchra esse, diligimus. HERM. Sic apparet. SOCR. Quid ultra generis huius restat inuestigandum? HERM. Quæ ad bonum & pulchrum spectant, conferentia uidelicet, utilia, conducibília, emolumenta, horumcp contraria. SOC. Quid συμφέρον, id est conferens sit, ex superioribus ipse inuenies. Nam nominis illius quod ad scientiam attinet, germanum quiddam apparet. Nihil enim præ se fert aliud quàm φοράν, id est lationem animæ simul cum rebus, quæ ue hinc proueniunt, uocari συμφέροντα & σύμφορα, id est conferentia, ex eo quod simul circumferuntur. HERM. Videtur. SOC. ὠφελεῖν autem, id est emolumentum: ἀπὸ τῶ κέρδους, id est lucro. κέρδος uero, si quis ν pro δ nomini huic inserat, quod uult exprimit. Nã bonum alio quodam modo nominat. Quod enim omnibus κεφάννυται, id est miscetur diffusum per omnia, hanc ipsam eius uim significans nomen illud excogitauit δ pro ν apponens, ac κέρδος pronunciauit. HERM. Quid autem λυσιτελοῦν, id est utile? SOC. Videtur ô Hermogenes, non sicut caupones hoc utuntur, idcirco λυσιτελοῦν uocari, quia ἀπὸ τῶ λωμα ἀπολύει, id est sumptus uitat & minuit: uerum quia cum uelocissimum sit, res stare nõ sinit, necp permittit lationem τέλος, id est finem progressionis accipere atcp cessare: sed soluit semper ab illa fugatcp, si quis terminus superueniat, ipsamcp indesinentem immortalemcp præbet. hac ratione bonum λυσιτελοῦν uocatũ arbitror, ipsum enim motionis λύει τὸ τέλος, id est soluens terminum, λυσιτελοῦν uocari uidetur. ὠφέλιμον uero, id est conducibile peregrinum nomẽ est, quo sæpenumero Homerus est usus. Est autẽ hoc augendi faciendicp cognomẽtum. HER. Quid de horũ contrarijs est dicendũ? SOC. Quæ per negationem istorum dicuntur, tractare nequaquam oportet. HER. Quænã ista? SOC. ἀσύμφορον, ἀνωφελὲς, ἀλυσιτελὲς, ἀκερδὲς. HERM. Vera loqueris. SOC. Sed βλαβερὸν & ζημιῶδες, id est noxium & damnosum. HERM. Certe. SOC. βλαβερὸν quidem βλάπτον τὸν ῥοῦν esse dicit, id est quod uult ἅπτειν, id est impedire & coercere: ῥοῦν id est fluxum: hoc autem passim uituperat: quodcp uult ἅπτειν τὸν ῥοῦν, recte βλαπτερὸν appellareꝯ. uerum ornatus gratia βλαβερὸν arbitror nominatũ. HERM. Varia tibi suboriũtur, ô Socrates, nomina. atqui míhi uideris in præsentia, quasi Palladiæ legis præludiũ quoddã præcinuisse, dum nomen βλαπτερὸν pronunciares. SO. Nõ ego in causa sum Hermogenes, sed qui nomẽ ipsum instituerunt. HERM. Vera loqueris. Verum ζημιῶδες quid? SOC. Quid esse debeat ζημιῶδες dicam Hermogenes: & uide ꝯ uere loquar, quoties díco quòd addẽtes ac demẽtes literas lõge nominũ sensum uariant, adeo ut sæpe exiguũ quid mutantes, cõtrariã significationẽ inducãt, quod apparet hoc in nomine δεον, id est opportunũ. uenit hoc nu-

per

per mihi in mẽtem de eo quod dicturus sum cogitanti. Recẽs est profecto uox nobis pulchra illa, coegitq; cõtrarium sonare nobis δ᾽εον & ζημιῶδες, sensum ipsum cõfundens. Vetus autem quid nomen utrunq; uult, explicat. HERM. Qui istuc ais? SOC. Dicam equidem. haud præterit maiores nostros frequenter ι & δ uti solitos, nec rarius mulieres, quæ maxime priscam uocem seruant. Nunc autem pro ι uel ipsum ε uel η adhibent, pro δ uero ζ, quasi hæc magnificentius quiddam sonent. HERM. Quo pacto? SOC. Vt ecce uetustissimi uiri ἡμέραν diem uocabant, posteriores autem partim ἐμέραν, partim ἡμέραν, uocant. HERM. Vera hæc sunt. SOC. Scis igitur uetusto illo nomine tantum mentem eius qui nomen imposuit declarari. Nam ex eo quod ἱμείρουσιν, id est desiderantibus hominibus gratulantibusq; è tenebris lumen emicuit, diem ἡμέραν cognominarunt. HERM. Apparet. SOC. Nunc autem illa tragicis decantata quid sibi uelit ἡμέρα, nequaquam intelligas. quanquam arbitrantur nõnulli ἥμερον dici, quod ἥμερα, id est mãsueta quæq; efficiat. HERM. Ita mihi uidetur. SOC. Neq; te fugit ueteres ζυγόν, id est iugum, δυογόν uocauisse. HERM. Planè. SOC. Enimuero ζυγόν nihil aperit. at δυογόν, δυοῖν ἀγωγὸν, id est duorũ conductionem ligandi simul gratia, monstrat. Idemq; est de multis alijs iudicandũ. HER. Patet. SOC. Eadem ratione δέον ita pronunciatum cõtrarium nominum omniũ quæ ad bonum spectant ostendit. porrò boni species existens, δέον δεσμός, id est uinculum quod dam & impedimẽtum processionis esse uideꝛ, tanquam βλαβερὸν, id est noxij affine quid dam. HERM. Ita maxime apparet, ô Socrates. SOC. Verum nõ sic in nomine ueteri, quod uerisimilius est recte institutum fuisse, quàm nostrum. Nempe cum superioribus bonis consentiens, si pro ε, ι uetus restituas. Neq; enim δεόν, sed δέον bonum illud significat, quod semper nominũ laudat inuentor: Atq; ita secũ ipse nõ dissidet, imò ad idem spectãt, δεόν, quasi δέον, ὠφέλιμον, λυσιτελὲν, κερδαλέον, ἀγαθὸν, συμφέρον, εὔπορον, id est facile ad progressum, uniuersũ hoc diuersis nominib. innuit aliquid per omnia penetrãs, omniaq; perornans, idq; ubiq; laudatũ: ἀδ uero obstat & detinet, improbatũ. Quinetiã nomine hoc ζημιῶδες, si ueterũ more δ pro ζ posueris, apparebit tibi nomen istud δεῦντ᾽ ὸν ἴον, id est liganti sistentiq; quod pergit, impositum. unde & δημιῶδες cognominandum est. HERM. Quid ἡδονὴ, λύπη, ἐπιθυμία, uoluptas scilicet, dolor, cupiditas, Socrates, & huius generis reliqua? SOC. Haud nimis obscura mihi uidentur Hermogenes. ἡδονὴ, id est uoluptas siquidem actionis illius nomen est, quæ ad ὄνησιν, id est utilitatem emolumentumq; tendit. δ uero adiectum facit, ut pro eo quod est ἡονὴ, ἡδονὴ proferatur. λύπη, id est dolor, à διαλύσεως, id est dissolutione corporis trahi uidetur. Nam in huiusmodi passione corpus dissoluitur. ἀνία, id est tristitia, quod impedit ἰέναι, id est ire, demonstrat. ἀλγηδὼν, id est cruciatus, peregrinum nomen uidetur, ab ἀλγέω dictum. ὀδυνὴ, id est dolor & afflictio, ab ὠδύσεως, id est ingressione doloris denominatur. HERM. Videtur. SOC. ἀχθηδὼν, id est mœror languorq;, lationis grauedinem tarditatemq; significat. ἄχθος enim onus est. ἴον uero pergens. χαρὰ uero, id est lætitia gaudiumq;, à διαχύσεως, id est profusione, & εὐπορίας, id est facilitate, ῥοῆς, id est motionis animæ, dicitur. τέρψις, id est delectatio, ab τέρπω, id est oblectamento ducitur. τέρπνὸν autem à πνέω, id est inspiratione delectationis in animã. Quare merito uocaretur ἔμπνουν, id est inspirans. Temporis autem interuallo ad τέρπνὸν deuentum est. εὐφροσυνὴ, id est hilaritas & alacritas, quam ob causam dicatur, assignare nihil opus. Nam cuiq; patet hoc nomen trahi ab eo quod dicitur εὖ, id est bene. συμφορὰ δὲ, id est unà sequi, quasi dicaꝛ anima bene res assequi. Vnde εὐφροσυνὴ uocari deberet: tamen εὐφροσυνὴν appellamus. Sed neq; difficile est assignare quid ἐπιθυμία, id est cupiditas sibi uelit. Nomen quippe hoc uim tendentem in θυμὸν, id est animam & iram & furorem ostendit. θυμὸς autem à θύσεως & ζέσεως, id est flagrantia, feruore, & impetu animę. proinde ἵμερον, id est suauis & blanda perfusio, dicitur, ῥῷ, id est fluxu animam uehementer alliciente. ex eo enim quod ἱέμενον ῥεῖ, id est incitatus rerumq; appetens fluit, animam uehementer attrahit propter impetum siue incitamẽtum fluxus. ab hac tota ui Himeros est nuncupatus. Præterea Pothos uocatur, id est desiderium, quod sanè præsentem suauitatem nõ respicit, quemadmodũ ἵμερον, sed absentem ardet. Vnde πόθον dicitur quasi ἀπόντον, id est absentis cõcupiscentia. Idemq; ipse in id quod gratũ est animi nixus, præsente eo quod cupitur ἵμερον, absente πόθον denominatur. ἔρως autem, id est amor, quia εἰσρεῖ, id est influit extrinsecus, neq; propria est habẽti ῥοή, id est fluxio ista, sed infusa per oculos

oculos. Quapropter ab ἐισρεῖν, id est influere, ἔισρον, id est influctio, amor ab antiquis nostris appellabat, nam ο pro ω utebantur. nunc autem ἔρως dicitur, ω pro ο interposito. Verum quid deinceps considerandum præcipis? HERM. δόξα, id est opinio, & talia quædã, unde nomen habent? SOC. δόξα, uel à διώξει, id est persecutione dicit, qua pergit & prosequitur anima, conditionem rerum inuestigans: uel à τόξου βολῆ, id est arcus iactu. uidetur autem hinc potius dependere. οἴησις, id est existimatio, huic consonat. ostendit quippe οἴεσιν, id est ingressum animæ in unumquodq; considerandum, οἷον, id est quale sit: quẽ admodum & ἐθελῶ, id est uoluntas, à βολή, id est iactu dicitur: & βούλεσθαι, id est uelle, propter ipsum attingendi nixum significat etiam ἐθέλειν, id est cupere: & βουλύεσθαι, id est cõsulere. Omnia hæc opinionem sequentia, βολῆς ipsius, id est iactus & nixus imagines esse uidentur. quemadmodum contrarium, ἀβουλία, id est priuatio uoluntatis, defectus quidã consequendi impos apparet, quasi non contendat, neq; etiam quod intendit, uult, cupit, inuestigat, adipiscatur. HERM. Frequentiora hæc congerere uideris, ô Socrates. Quare finis iam sit fauente deo. Volo tamen adhuc, ἀναγκαῖον & ἐκόσιον, id est necessarium & uoluntarium declarari. Nempe superioribus ista succedunt. SOCR. ἐκόσιον equidem est εἶναι, id est cedens neq; renitens. hoc siquidem nomine declaratur εἶκον τῷ ἰόντι, id est cedens eunti, quod ue ex uoluntate perficitur. ἀναγκαῖον uero, id est necessarium & obsistens, cum præter uoluntatem sit, circa errorem insciitiamq; uersabitur. describitur autem ex processu secundum necessitatem, quoniam in uia aspera densa incessum prohibent. Vnde ἀναγκαῖον dictum est, quasi per ἀγκας ἰὸν, id est per uallẽ uadẽs. Quousq; uero uiget robur, ne deseramus. Quamobrẽ interroga amabo, neq; desistas. HERM. Ecce rogo quæ maxima sunt & pulcherrima: ἀλήθειαν, id est ueritatem, & ψεῦδος, id est mendacium, & ὄν, id est ens, & quare id quo de hic agimus, ὄνομα, id est nomen, dicitur. SOCR. Quid uocas μάλιστα? HERM. Voco equidem inquirere. SOC. Videtur nomen hoc ex sermone illo conflatum, quo dicitur ὄν, id est ens esse, cuius nomen inquisitio est. Quod clarius certe comprehendes in eo quod dicimus ὀνομαστέον, id est nominandum. hic enim exprimitur nomen quid sit, entis uidelicet inquisitio. ἀλήθεια uero sicut & alia componi uideꝛ. Nam diuina entis latio, nomine hoc includitur, ἀλήθεια, quasi existens θεία ἄλη, id est diuina quę dam uagatio. ψεῦδος autem contrarium motionis. Rursus hic usurpatur agitationis obstaculum, quod ue sistere cogit. Nam à καθεύδω, id est dormio dicitur. ψ uero adiectum sensum nominis occulit. ὄν uero & οὐσία, id est ens & essentia, cum ἀληθείᾳ, id est ueritate, congruunt: si ι apponatur. nam ἴον, id est uadens significat. At ἀνόν, id est non ens, quidam nominant ἀνιόν, id est non uadens. HERM. Hæc mihi uideris, ô Socrates, fortiter admodum discussisse. Verum si quis te percontetur quæ sit recta istorum interpretatio, quæ dicuntur ἴον, id est uadens: ῥέον, id est fluens, δοῦν, id est ligans ac detinens, quid illi potissimum respondebimus? habes'ne? SOCR. Habeo equidem. profecto nuper succurrit nobis aliquid, cuius responsione quicquam uideamur afferre. HERM. Quale istud? SOC. Vt quod minime cognoscimus, barbaricum esse dicamus. fortè enim partim reuera talia sunt: fortè uero partim, ac præsertim nomina prima, temporum confusione inscrutabilia. Etenim cum passim uocabula distrahantur, nihil mirum esset si prisca lingua cum nostra collata nihilo à barbarica uoce differret. HERM. haud alienum est à ratione quod dicis. SOCR. Consentanea quidem affero, non tamen idcirco certamen excusationem uidetur admittere. Sed conemur hæc disquirere, atq; ita consideremus: siquis semper uerba illa per quæ nomen dicitur, quæreret, rursusq; illa per quæ dicuntur uerba, sciscitaretur, pergeretq; ita perquirere, non'ne qui respondet, defatigari tandem & renuere cogeretur? HERM. Mihi sanè uidetur. SOCR. Quando itaq; qui responsum denegat, merito cessabit? An non postquam ad nomina illa peruenerit, quæ cæterorum sunt & sermonum & nominum elementa? Hæc utiq; si elementa sunt, ex alijs nominibus composita uideri non debent. quemadmodum supra ἀγαθὸν, id est bonũ dixímus, ex ἀγασσῶ, id est iucundo amabiliq;, & θοῦ, id est ueloci compositum. θοὸν rursus ex alijs constare dicemus, illaq; ex alijs. sed postquam ad id peruenerímus quod ultra ex alijs nominibus nõ cõstituitur, merito nos ad elementũ peruenisse dicemus, nec ulterius hoc in alia nomina referendum. HERM. Scite mihi loqui uideris. SOC. An non ea de quibus paulo ante interrogabas nomina elemẽta sunt? oportetq; rectam illorũ rationem aliter quàm reliquorum

rum inuestigare? HER. Probabile id quidem. SOC. Probabile certe Hermogenes. Superiora itaq; omnia in hæc redacta uidentur: ac si ita se res habet, ut mihi uidetur, rursus age hic unà mecum considera, ne fortè delirem dum rectam primorum nominum rationem exponere tento. HERM. Dic modo. ego nanq; pro uiribus meditabor. SOC. Arbitror equidem in hoc te cõsentire, unam esse rectam & primi & ultimi nominis rationem, nullumq; illorum eo quod nomen est, ab alio discrepare. HERM. Maxime. SOC. Etenim omnium quæ suprà retulimus nominum recta ratio in hoc cõstitit, ut qualis quæq; res sit indicaretur. HERM. Proculdubio. SOC. Hoc utiq; non minus prioribus quàm posterioribus competere debet si nomina futura sunt. HERM. Prorsus. SOC. Atqui posteriora nomina per priora hoc efficere poterant. HERM. Apparet. SOC. Prima uero quibus alia nõ præcedunt, quo pacto quam maxime res ipsas nobis ostendẽt, si nomina esse debẽt? Ad hoc mihi responde. si uoce & lingua caruissemus, uoluissemusq; res inuicem declarare, nonne perinde ac nunc muti, manibus capiteq; & cæteris membris significare tentauissemus? HERM. Haud aliter Socrates. SOC. Ergo supernũ quippiam ac leue demonstraturi, cœlum uersus manum extulissemus, ipsam rei naturam imitantes: inferiora uero & grauia deiectione quadã humi innuissemus. quinetiã currentem equũ uel aliud quicquam animalium indicaturi, corporum nostrorum gestus figurasq; ad illorum similitudinem quamproxime quisq; finxisset. HERM. Necessariũ quod ais esse mihi uidetur. SOC. Hunc in modũ ut arbitror his corporis partibus ostensum esset, corpore uidelicet quod quisq; monstrare uoluerat imitante. HERM. Ita certe. SOC. Postquã uero uoce, lingua, & ore declarare uoluimus, nónne ita demum per hæc ostensio fiet, si per ea circa quodlibet, facta fuerit imitatio? HERM. Necessarium puto. SOC. Nomen itaq; est, ut apparet, imitatio uocis, qua quisquis aliquid imitatur, per uocem imitat & nominat. HER. Idem mihi quoq; uidetur. SOC. Nondum tamen recte dictum existimo. HERM. Quamobrẽ? SOC. Quoniam hos ouiũ & gallorum cæterorumq; animalium imitatores fateri cogeremur nominare eadem quæ imitantur. HERM. Vera loqueris. SOCR. Decere id censes? HERM. Nequaquam. sed quænam ô Socrates imitatio nomen erit? SOC. Non talis imitatio qualis quæ per musicam fit, quamuis uoce fiat, neq; etiã eorundem quorum & musica imitatio est, neq; enim per musicam imitationem nominare uidemur. Dico autẽ sic: Adest rebus uox & figura colorq; plurimus. HERM. Omnino. SOC. Videtur mihi siquis hæc imitetur, neq; circa imitationes istas nominandi facultas cõsistere. hæ siquidem sunt partim musica, partim uero pictura. nonne. HERM. Planè. SOC. Quid ad hoc? nonne essentiã esse cuiq; putas, quemadmodũ colori & cæteris quæ suprà diximus? an nõ ineſt colori ac uoci essentia quædam, & alijs omnibus quæcunq; essendi appellatione sunt digna? HERM. Mihi quidem uidetur. SOC. Siquis cuiusq; essentiam imitari literis syllabisq; ualeret, nonne quid unumquodq; sit declararet? HERM. Maxime quidem. SOC. Quem hunc esse dices? superiores quidem partim musicum, partim pictorem cognominabas, hũc uero quomodo uocabis? HERM. Videtur hic mihi ô Socrates quem iamdiu quærimus nominandi autor. SOC. Si uerum hoc est, considerandum iam de nominibus illis quæ tu exigebas, ῥοῆς, id est fluxu, ἰέναι, id est ire, ἱστεως, id est detentione, utrum literis syllabisq; suis reuera essentiam imitantur, nec ne. HERM. Prorsus. SOC. Age uideamus nunquid hæc sola prima nomina sint, an sint & alia præter hæc. HER. Alia equidem arbitror. SOC. Consentaneum est, cæterum quis distinguendi modus unde imitari incipit imitator? Nónne quãdoquidem literis ac syllabis essentiæ fit imitatio, præstat primũ elementa distinguere? quemadmodum qui rhythmis dant operam, elementorum primo uires distinguunt, deinde syllabarum tantum, rhythmos tandem ipsos aggrediuntur, prius nequaquam. HERM. Vtiq;. SOC. An non ita & nos primo oportet literas uocales distinguere, postea reliquas secundum species, mutas & semiuocales? Ita enim in his eruditi uiri loquuntur. ac rursus uocales quidem, non tamen semiuocales, & ipsarũ uocalium species inuicem differentes. Et postquam hæc bene omnia discreuerimus, rursus inducere nomina, considerareq; si sunt in quæ omnia referuntur, quemadmodum elementa, ex quibus cognoscere licet & ipsa, & si in ipsis species continentur eodem modo sicut in elementis. His omnibus diligenter cogitatis, scire oportet afferre secũdum similitudinem unumquodq;, siue unum uni sit admouendum, seu multa inuicem commiscenda: ceu pictores

ctores similitudinem uolentes exprimere, interdum purpureum duntaxat colorẽ adhibent, interdum quemuis alium colorem, quandoq; multos cõmiscent, ueluti cum imaginem uiri quàm simillimam effingere uolunt, uel aliud quiddã huiusmodi, quatenus imago queq; certis coloribus indiget. haud secus & nos elementa rebus accõmodabimus, & unum uni, quocunq; egere maxime uideatur: συμβολαςq;, id est coniecta conficiemus, quas syllabas uocant. Quas ubi iunxerimus, ex eisq; nomina uerbaq; constituerimus, rursus ex nominibus ac uerbis magnum iam quiddam & pulchrum & integrum construemus: & quemadmodum totum ipsum compositum pictura animal uocat, ita nos contextum hunc integrũ; orationem uel nominandi peritia, uel rhetorica fabricatam, uel alia qualis quæ id efficiat arte. Imò nõ nos istud agemus: modũ namq; loquendo transgressus sum, quippe ueteres ita conflarunt, si ita est constituturum. Nos autem oportet, si modo artificiose consideraturi sumus, ipsa omnia sic distinguentes, siue ut conuenit prima nomina & posteriora sint posita, siue non, ita excogitare. Aliter autem cõnectere uidendũ est ô amice Hermogenes, ne forte sit error. HER. Forte per louem ô Socrates. SOC. Nun quid ipse cõfidis ita te posse distinguere? Ego enim me posse diffido. HER. Multo igitur magis ipse diffido. SOC. Dimittemus igitur? an uis utcunq; ualemus experiamur, et si parum quid horum nosse possumus, aggrediamur, ita tamen ut suprà, dijs præfati: utq; illis ediximus, nihil nos ueri intelligentes opiniones hominũ de illis conijcere: ita & nũc pergamus nobisipsi similiter prædicentes, quod si quàm optime distinguenda hæc fuissent, uel ab alio quopiam, uel à nobis, sic certe distinguere oportuisset: nunc autem, ut fertur, p uiribus ista nos tractare decebit. Admittis hęc? uel quid ais? HER. Sic prorsus opinor. SOC. Ridiculum uisum iri ô Hermogenes, arbitror, quod res ipsæ imitatione per literas syllabasq; facta manifestæ fiãt. Necessarium tamen: neq; enim melius hoc habemus quicquam, ad quod respicientes de ueritate primorum nominũ iudicemus: nisi forte quemadmodum Tragici quoties ambigunt, cõmentitijs quibusdam machinamentis ad deos cõfugiunt, ita & nos ocyus rem expediamus, dicentes deos prima nomina posuisse, & ideo recte instituta fuisse. nunquid potissimus nobis hic sermo? an ille, quod ipsa à barbaris quibusdam accepimus? Nobis quippe antiquiores sunt barbari, uel quòd ob uetustatem ita ea discerni nequeunt ut & barbara? Tergiuersationes hæ sunt, & belliſſimæ quidem; illorum quicunq; nolint de recta impositione primorum nominũ reddere rationem. Etenim quisquis rectam primorũ nominum rationem ignorat, sequentium cognoscere nequit. hæc porrò ex illis declaranda sunt, illa autẽ is ignorat. quin potius necesse est sequẽtium peritiam profitentem, multo prius & absolutius antecedentia comprehendisse, posseq; ostendere, aliter autem scire debet se in sequentibus deliraturũ. an aliter ipse censes? HER. Haud aliter Socrates. SOC. Quæ ego sensi de primis nominibus, insolentia ridiculaq; admodum esse mihi uidentur, eaq; tecũ, si uelis, cõmunicabo. Siquid uero tu melius inueneris, mecum & ipse cõmunica. HER. Efficiam. sed dic iam forti animo. SOC. Principio ipsum ϱ uelut instrumentum omnis motus esse uidetur. Cur autem motus λίνησις appelletur, non diximus. patet tamen quod ἴεσις, id est itio esse uult. Non enim ε quondam, sed ε utebamur. principiũ autẽ ab λίειν, id est ire, quod peregrinum nomen est, & ἰέναι, id est ire significat. Quare si priscum eius nomen reperiatur in uocem nostram translatum, recte ἴεσις appellabitur. Nũc autem ab λίειν nomine peregrino, & ipsius η commutatione, & ν ipsius interpositione λίνησις nuncupatur. Oportebat autem κιένησιν uel ἕσιν dicere. στάσις, id est statio, negatio ipsius ἰέναι, id est ire esse uult. sed ornatus causa στάσις denominatur. Elementũ itaq; ipsum ϱ opportunũ motus instrumentum, ut modo dicebã, usum est nominum autori ad ipsam lationis similitudinẽ exprimendã: passim itaq; ϱ ad motus expressionẽ utitur. In primo quidem ipso ῥεῖν & ῥοήν, id est fluere, fluxuq; per literam ϱ lationẽ imitatur, deinde in τρόμος, id est tremore, & τραχὺ aspero. item in uerbis huiusmodi, ϰροῦειν percutere, θραύειν uulnerare, σύρειν trahere, θρύπτειν frangere eneruareq;, ϰορμαπίζειν incidere, ῥέμβειν uacillare, irritare, & circumuersare. Hæc omnia ut plurimũ per ϱ ad similitudinẽ motionis effingit. Mitto enim quod lingua in hac litera pronunciãda minime immoratur, quin potius cõcitatur. Quocirca ad istorũ expressionẽ ipso ϱ potissimũ usus fuisse uidet. Vsus est & ι, scilicet iota, ad tenuia quæq; per omnia maxime penetrantia, idcirco ἰέναι & ἴεσθαι, id est ire progrediq; per ι imitatur. Quẽadmodũ per ψ, σ, ζ, quæ

literæ uehementioris ſpiritus ſunt, talia quædam nominum autor exprimit, ψυχρὸν frigidum, ζεῦν feruens, σεισμὸν concuti, & communiter σεισμὸν, concuſſionē quaſſationemq; quotieſcq; uehemens quippiam & ſpiritu plenum imitari uult nominum inſtitutor, tales ut plurimum literas adhibet. Quinetiam ipſius δ cōpreſſionem ac τ, & linguæ uelut hærentis retractionem, peropportunā exiſtimaſſe uidetur ad uinculi & ſtationis potentiā exprimendam. Et quia in λ proferendo maxime lingua prolabitur, idcirco per hoc uelut ex ſimilitudine quadam nominauit λεῖα, id eſt lenia & ὀλισθάνειν labi, & ῥοῶδες liquidum, λιπαρὸν pingue, cæteraq; huiuſmodi. Quia uero labentem linguam γ remoratur eo interiecto formauit γλίσχραν lubricum, γλυκὺ dulce, γλοιῶδες uiſcoſum, lutulentum. Animaduertens quoq; ipſius ν ſonum imo in gutture detineri, eo nominauit τὸ ἔνδον & τὸ ἐντὸς, id eſt quod intus eſt, & quæ intrinſecus ſunt, ut res per literas repræſentaret. Ipſum uero ω, μεγαλῷ, id eſt magno tribuit & ipſum η μήκει, id eſt longitudini, quoniam magnæ literæ ſunt. In nomine autem προῳλίῳ, id eſt rotundum, ipſo ο indigens, ο ut plurimum miſcuit. Eademq; ratione cetera ſecundum literas ac ſyllabas rebus ſingulis accommodare uidetur nominum autor, ſignū nomenq; conſtituēs, ex his deinde ſpecies iam reliquas per ſimilitudinem conſtituere. Hæc mihi Hermogenes recta uidetur eſſe nominū ratio, niſi quid aliud Cratylus hic afferat. HER. Etenim ô Socrates, ſæpe me turbat Cratylus hic, ut à principio dixi, dum eſſe quandā aſſerit rectam nominū rationem, quæ uero ſit, non explicat, ut diſcernere nequeam utrum de induſtria, nec ne adeò ſit obſcurus. In præſentia igitur ô Cratyle, coram Socrate dicas, utrum placeant ea tibi quæ Socrates de nominibus prædicat, an præclarius aliquid afferre poſſis: quod ſi potes, adducas in medium, ut uel à Socrate diſcas, uel nos ambos erudias. CRAT. Videtur ne tibi Hermogenes facile eſſe tam breui percipere quoduis atque docere, nedum rem tantam, quæ maximum quid de maximis æſtimatur? HER. Non mihi per Iouem, quinimò ſcite loquutum Heſiodum arbitror, quod operæprecium ſit paruum paruo addere. Quare ſi quicquam licet exiguum perficere uales, ne graueris, ſed & Socratem iſtum iuua, & me inſuper. debes enim. SOC. Equidem ô Cratyle, nihil eorum quæ ſupra cōmemorauí, aſſererē. Nempe utcunq; uiſum eſt, cum Hermogene hoc indagaui. quocirca aude ſi quid melius habes, exprimere, tanquā ſim libenter, quod dixeris, ſuſceپturus. Neq; enim mirarer ſiquid tu hiſce haberes præclarius. Videris porrò & ipſe talia quædā conſideraſſe, & ab aliis didiciſſe. Siquid ergo præſtantius dixeris, me inter diſcípulos tuos circa rectam nominū rationem unum connumerato. CRAT. Certe mihi ô Socrates, ut ais, curæ hæc fuerunt, ac fortè diſcipulum te efficerem. Vereor tamen ne contrà omnino ſe res habeat. Conuenit mihi nunc idem erga te dicere, quod aduerſus Aiacem in ſacris Achilles inquit. Generoſe, ait, Aiax Telamonie populorū princeps, omnia mea ex ſententia protuliſti. Ita tu quoque ô Socrates, noſtra ex mente uaticinari uideris, ſiue ab Euthyphrone fueris inſpiratus, ſiue Muſa quædam tibi pridem inhærens nunc te protinus concitauerit. SOC. O uir bone Cratyle, ego quoq; ſapientiam meam iampridem admiror, neq; nimis confido. quare examinādum quid dicam, exiſtimo. Nam à ſeipſo decipi grauiſſimum eſt. nimis enim periculoſa res eſt, quum ſeductor abeſt nunquam, ſemperq; deceptum proxime comitatur. Oportet itaq; ſuperiora frequēter animaduertere, & ut poeta ille ait, ante illa retroq; conſpicere. Atqui & in præſenti uideamus quid à nobis ſit dictum. Rectam diximus nominis rationem, quæ qualis quæq; res ſit, oſtendit. Nunquid ſufficienter eſſe dictū aſſerimus? CRAT. Ego quidem aſſero. SOC. Docendi igitur gratia nomina ipſa dicuntur? CRAT. Prorſus. SOC. An non & artem eſſe hanc dicimus, & ipſius artifices? CRAT. Maxime. SOC. Quos. CRAT. Quos à principio tu legum & nominum conditores cognominabas. SOC. Vtrum hanc artem ſimiliter atq; alias ineſſe hominibus, an aliter arbitramur? Id autem eſt quod uolo. pictores quidam deteriores ſunt, quidam præſtantiores? CRAT. Sunt. SOC. Nónne præſtantiores opera ſua pulchriora faciunt, figuras uidelicet animalium? cæteri contrà? Aedificatores quoq; ſimiliter partim pulchriores, partim turpiores domos efficiūt? CRAT. Sic eſt. SOC. Nónne & legum ipſarū autores partim opera ſua pulchriora, partim turpiora efficiunt? CRAT. Haud amplius iſtud admitto. SOC. Non ergo leges aliæ meliores, deteriores aliæ tibi uidentur. CRAT. Non. SOC. Neq; etiā nomen ut apparet, aliud melius, aliud deteriùs impoſitum arbitraris. CRAT. Neq; iſtud.

Iliados ι

SO-

SOC. Ergo omnia nomina recte poſita ſunt. CRAT. Quecunque uidelicet nomina ſunt. SOC. Quid de huius Hermogenis quod ſuprà dictum eſt, nomine? Vtrum dicendū non eſſe illi iſtud impoſitum, niſi quod ἑρμοῦ γενέσεως, id eſt Mercurij generationis illi competat? An impoſitum quidem, non tamen recte? CRAT. Neq; impoſitum eſſe ô Socrates, arbitror, ſed uideri eſſe autem alterius cuiuſdā nomen, cui natura ineſt quæ nomine continetur. SOC. Vtrum neque mentitur quiſquis Hermogenem eſſe eum dicit? Neq; enim hoc eſt dubitandum, quin eum dicat Hermogenem eſſe, cum non ſit. CRAT. Quaratione id ais? SOC. Nunquid ex eo quod non datur dicere falſa, ſermo tuus conſtat, & circa id uerſatur? permulti nempe ô amice Cratyle, & nunc prædicant, & quondam aſſerue runt. CRAT. Quo pacto ô Socrates, dum dicit quis quod dicit quod non eſt dixerit? An non hoc eſt falſa dicere, quæ nō ſunt dicere? SOC. Præclarior hic ſermo amice, quàm conditio mea & ætas exigat. Attamen mihi dicas, utrum loqui falſa non poſſe aliquis tibi uidetur, fari autē poſſe? CRAT. Neq; fari. SOC. Ac etiam neq; dicere, neq; apppellare, ſalutareq; Quemadmodum ſiquis tibi obuius hoſpitalitatis iure manu te prehendens dicat Salue hoſpes Athenienſis, Smicrionis fili Hermogenes. ille loquereſ iſta, uel fari dicere tur, uel diceret, uel ſalutaret, appellaretq; ita, non te quidem, ſed hunc Hermogenem, aut nullum? CRAT. Videtur mihi ô Socrates, incaſſum hæc iſte uociferare. SOC. Sat habeo. utrū uera uociferat, qui ita clamat, an falſa? An partim uera, partim falſa? Nam hoc quoque ſufficiet. CRAT. Sonare hunc ego dicam ſeipſum fruſtra mouentem, ceu ſiquis æra pulſet. SOC. Animaduerte Cratyle, utrum quoquo modo conueniamus. Nōne aliud nomen, aliud cuius nomen eſt, eſſe dicis? CRAT. Equidem. SOC. Et nomen rei ipſius imitationem quandam eſſe? CRAT. Maxime omniū. SOC. Et picturas alio quodam modo rerum quarundam imitationes? CRAT. Certe. SOC. Age uero, fortè ego quid dicas, non ſatis intelligo, tu autem forſitā recte loqueris. poſſumus has imitationes utraſq; & picturas & nomina rebus his quarū imitationes ſunt, attribuere, nec ne? CRAT. Poſſumus. SOC. Aduerte hoc in primis, nunquid poſſit aliquis uiri imaginē uiro, & mulieri mulieris tribuere, & in aliis eodem pacto? CRAT. Sic certe. SOC. Num & contrà, uiri imaginem mulieri, & mulieris uiro? CRAT. Et hoc. SOC. An utræque diſtributiones huiuſmodi rectæ ſunt? uel potius altera, quæ cuiq; proprium ſimileq; attribuit? CRAT. Mihi quidem uidetur. SOC. Ne igitur ego ac tu cum ſimus amici, in uerbis pugnemus, aduerte quod dico. Talem ego diſtributionem in imitationibus utriſq; tam nominibus q̄ picturis rectā uocō. & in nominibus nō rectam modo, ſed ueram. Alteram uero diſſimilis ipſius tributionem illationemq; non rectam, & in nominibus præterea falſam. CRAT. At uide ô Socrates, ne fortè in picturis duntaxat id contingere poſſit, ut quis male diſpertiat, in nominibus autem minime, ſed neceſſariū ſit recte ſemper adſcribere. SOC. Quid ais? quo ab illo hoc differt? Nōne fieri poteſt ut cuipiam uiro quis obuius dicat, hæc tua figura eſt, oſtendatq; illi fortè uiri illius figuram, fortè etiā mulieris? Oſtendere, inquam, ſenſibus oculorum offerre. CRAT. Certe. SOC. Nónne iterum ut eidem factus obuiam dicat, nomen id tuum eſt? Imitatio quippe aliqua nomen eſt, quemadmodū & figura. Dico autē ita. Nónne licebit illi dicere, nomen hoc tuum eſt? deinde in aurē idem infundere, fortè eius imitationem dicendo quod uir eſt, fortè uero fœminæ cuiuſdā generis humani imitationē, dicendo quod mulier? Non uidetur tibi hoc aliquādo fieri poſſe? CRAT. Concedere tibi uolo, ô Socrates, ſic eſto. SOC. Recte facis amice. ac ſi id ita ſe habet, controuerſia iam tolletur. Porrò ſi in his huiuſmodi quædā partitio fit, alterū uere loqui, alterū loqui falſa uocamus. Si hoc accidit, & poſſumus non recte nomina diſtribuere, & quæ non propria ſunt cuiq; reddere, ſimiliter in uerbis aberrare licebit. Sinautem uerba nominaq; ita congerere datur, neceſſe eſt & orationes ſimiliter. Oratio quippe, ut arbitror, eſt uerborum & nominum cōpoſitio. Quid ad iſta Cratyle? CRAT. Quod & tu, probe namq; loqui uideris. SOC. Quinetiā ſi prima nomina ad literas ipſas quadā imitatione referimus, cōtingere poteſt in his quemadmodū in picturis, in quibus accidit ut congruas omnes figuras colores q; adhibeamus. Itemq; ut non omnes, ſed partim ſuperaddamus, partim ſubtrahamus, pluraq; & pauciora exhibeamus. Nōne fieri hoc poteſt? CRAT. Procul dubio. SOC. Qui cōuenientia omnia tribuit, pulchras literas & imagines reddit. Qui uero addit, uel aufert, literas quidem ac imagines & ipſe facit, ſed malas. CRAT. Nempe. SOC. Qui autem

per literas ac syllabas rerum essentiam imitatur, nónne eadem ratione si competentia omnia tribuit, pulchram imaginem efficit? Id autem nomen existit, si nautem in paucis deficiat uel excedat, imago quidem efficietur, sed non pulchra? Quamobrem nomina quædam bene instituta erunt, quædam contrà. CRAT. Forte. SOC. Forsitan ergo nominum hic bonus erit artifex, ille malus. CRAT. Profecto. SOC. Nónne huic nomen erat nominum cõditor? CRAT. Plane. SOC. Erit itaq; in hoc quemadmodũ in cæteris artibus conditor nominum bonus unus, alius uero non bonus, si modo superiora illa inter nos constant. CRAT. Vera hæc sunt. Verum cernis ô Socrates, quotiens has literas α & β & quoduis elementorũ nominibus per artẽ grammaticam attribuimus, siquid auferimus, uel addimus, uel etiam permutamus, quod nomen quidem scribimus, non tamen recte, imò uero id nullo modo scribimus, quin potius statim aliud quiddã est, cũ primum horũ aliquid patitur. SOC. Videndũ Cratyle, ne forte minus recte hoc pacto consideremus. CRAT. Quo pacto? SOC. Fortassis quæcunq; aliquo ex numero constare uel non cõstare necesse est, id quod ais perpetiuntur, quemadmodũ decem, aut quiuis alius numerus. Nam quilibet numerus quocũq; addito uel ablato, alius statim efficitur. Forte uero qualitatis cuiuslibet & imaginis haud eadẽ ratio est, sed diuersa. Neq; enim omnia imago habere debet quæcũq; illud cuius imago est, si modo est imago futura. Animaduerte num aliquid dicam. An duo quædam hęc erunt, Cratylus uidelicet, & ipsius imago, si quis deorum nõ modo colorem tuum figuramq; expresserit, ut pictores solent, sed interiora quoque omnia similia tuis effecerit, mollitiem eandem, caloremq;, motum, animã, sapientiã, & ut breui complectar, talia prorsus effinxerit omnia, qualia tibi insunt? Vtrum, inquã, alterum istorum Cratylus erit, alterum Cratyli ipsius imago? An Cratyli potius geminus? CRAT. Cratyli ô Socrates, ut arbitror, duo. SOC. Cernis amice aliam imaginis rationem esse quærendam, quàm illorum quæ paulo ante diximus? neq; cogendum esse si quid uel additum, uel ablatum fuerit, ut non amplius sit imago? An non sentis quantũ deest imaginibus, ut eadem habeant quæ & illa quorũ imagines sunt? CRAT. Equidem. SOC. Ridiculum aliquid Cratyle ex nominibus contingeret his quorum nomina sunt, si prorsus illis similia redderentur. Gemina quippe omnia fierent, neutrumq; illorũ utrum esset potius dici posset, res ne ipsa an nomen. CRAT. Vera loqueris. SOC. Ingenue itaq; fateris ô uir generose, nominum aliud bene, aliud contra positum esse: neq; cogas omnes literas continere, adeò ut penitus tale sit, quale & id cuius est nomen: sed mitte literã quoq; minus congruam afferri quãdoq;: si literam, & nomen similiter in sermone; si in sermone nomen, sermonem insuper nequaq; connenientem rebus tribui, & rem ipsam nihilominus nominari dicíq;, quoad rei ipsius cuius sermo est figura, insit: quemadmodũ in elementorum nominibus quæ nuper ego & Hermogenes cõmemorauimus, si recordaris. CRAT. Recordor equidem. SOC. Bene hercle igitur quandocunq; hoc inerit, quamuis non omnia conuenientia prorsus adsint, dicetur. bene quidem, cum omnia: male uero, cum pauca. Dici itaq; ô beate, mittamus, ne quemadmodũ qui in Aegina noctu circumuagãtur, sero iter peragũt, ita & nos hoc pacto ad res ipsas reuera serius quàm deceat, peruenisse uideamur, uel salutem aliam quandã exquiras rectam nominis rationem, neq; confitearis declarationem rei literis ac syllabis factã, nomen esse. Porrô si ambo hæc dixeris, tibi ipse constare & consentire non poteris. CRAT. Videris mihi probe loqui ô Socrates. atque ita pono. SOC. Postquam de his consentimus, quod restat discutiamus. Si bene nomen positum esse debet, oportere diximus literas sibi cõuenientes ineſſe. CRAT. Plane. SOC. Conuenit autem ut literæ rerum similes insint. CRAT. Omnino. SOC. Quæ igitur recte sunt posita, ita posita sunt. Siquid autem non recte positum est ut plurimum quidem ex conuenientibus similibusq; literis constat, si quidem imago est, habet autẽ & aliquid non conueniens, propter quod non rectũ est; neq; recte nomen est institutũ. Sic ne an aliter dicimus? CRAT. Nihil est ô Socrates, ut arbitror, contendendũ: neq; enim mihi placet, ut nomen quidem esse dicatur, non tamẽ recte positũ. SOC. Vtrum hoc tibi non placet, quod nomẽ rei ipsius declaratio sit? CRAT. Placet. SOC. At uero nomina partim ex primis constituta esse, partim esse prima non probe dictũ putas? CRAT. Probe. SOC. Enimuero prima si quorundã declarationes esse debent, habes ne modũ commodiorẽ quo id fiat, cũ si talia fiãt, qualia illa sunt quæ declarari uolumus? An modus iste potius tibi pla-

bi placet, quẽ Hermogenes alijq; plurimi tradunt, quòd uidelicet nomina conuentiones quædam sint ijs qui ita cõstituerunt, ac res ipsa præcognouere, aliquid referentes: rectaq; nominis ratio in cõuentione consistat, neq; interest utrum quis ita ut nunc statutũ est decernat, an contrà: ut uidelicet ο, quod nunc ὀ paruũ uocatur, ο magnum cognominetur, ω uero quod modo ω magnum, ω paruum dicatur? Vter istorum magis tibi modus placet? CRAT. Præstat omnino ô Socrates, similitudine referre quod quis ostendere uult, cq; quouis alio. SOC. Scite loqueris. Nõne si nomen rei simile est, necesse est elemẽta ex quibus prima nomina cõponuntur, natura ipsa rebus esse similia? Sic autem dico: an aliquis quandoq; picturã cq; suprà diximus, rei cuiusquã similem effinxisset, nisi colores ipsi quibus cõstat imago, essent natura rei illius similes quam pictoris studium mitatur? An nõ impossibile? CRAT. Impossibile plane. SOC. Eadem ratione nomina ipsa nunq; alicuius similia fierent, nisi illa quibus nomina cõponuntur, similitudinem aliquam haberent earum rerũ, quarum nomina imitationes sunt. Ea uero quibus constant nomina, elementa sunt. CRAT. Sane. SOC. Iam tu sermonis eius esto particeps, cuius nuper Hermogenes. An recte dicere tibi uisi sumus, quod ipsum ρ lationi, motui, asperitati congruit? CRAT. Recte mihi quidem. SOC. Ipsum aũt λ leni & molli, ac cæteris quæ narrauimus? CRAT. Profecto. SOC. Scis ne quod idem, id est asperitas ipsa nobis quidẽ σκληρότης uocatur, Eretrien sibus uero σκληρότηρ? CRAT. Vtiq;. SOC. Vtrũ ambo hæc ρ & σ, eidem similia uidentur, idemq; ostendũt tam illis per ipsius ρ determinationẽ, quam nobis per σ nouissimũ, uel alteris nostrum nihil referunt? CRAT. Vtrisq; plane demonstrant. SOC. Vtrum quatenus similia sunt ρ & σ, uel quatenus dissimilia? CRAT. Quatenus similia. SOC. Nunquid penitus similia sunt, ad lationẽ æque significandã? quin & ipsum λ iectum, cur non contrariũ asperitatis ipsius significat? CRAT. Forte non recte iectũ est ô Socrates, quamadmodũ ea quæ tu in superioribus cum Hermogene hoc tractabas, dum & auferebas & inferebas literas ubi maxime oportebat. Ac recte mihi facere uidebaris. & nunc forte pro λ, ρ apponendũ est. SO. Probe loqueris. Quid uero nunc ut loquimur, nihil percipimus inuicẽ, quando quis σκληρὸν pronunciat? neq; tu quid nunc ego dicã, intelligis? CRAT. Intelligo equidem propter consuetudinẽ. SOC. Ouir lepidissime, cum consuetudinem dicis, quid aliud præter conuentionem dicere putas. An aliud consuetudinem uocas, quàm quod ego cum id pronuncio, illud cogito, tu quoq; quod ipse cogitẽ percipis? Non hoc dicis? CRAT. Hoc ipsum. SOC. Si id me pronunciante cognoscis, per me tibi fit declaratio, ex dissimili uidelicet eius quod ipse cogitans profero: quãdoquidẽ ipsum λ dissimile est eius quo tu σκληρότητα, id est asperitatem uocas. Si hoc ita se habet, profecto ipse ad id teipsum assuefacis, & ex hac conuentione rectam tibi nominis rationem proponis, postq; tibi idem tã dissimiles cq; similes literæ repræsentãt propter ipsum consuetudinis & conuentionis accessum. Sinautem consuetudo conuentio minime sit, haud adhuc recte dici poterit similitudinẽ esse declarationem, imò cõsuetudinem dicere oportebat. Siquidẽ ex similitudine & dissimilitudine consuetudo declarat. His utiq; cõcessis, ô Cratyle (nempe silentiũ tuum pro cõcessione ponam) necesse est consuetudinẽ aliquid conuentionẽq; cõsiscere, conferreq; ad eorũ quæ sentimus & loquimur expressionem. Nam si uelis, optime uir, ad numerorũ considerationem descendere, quo pacto speras, adeò propria reperturũ te nomina ut singulis numeris simile nomen attribuas, si nõ permiseris cõcessionem tuam, conuentionemq; autoritatẽ aliquam circa nominũ rationem haberes? Mihi quidẽ et illud placet, ut nomina quoad fieri potest, rebus similia sint. Vereor tamen ne fortè, ut dicebat Hermogenes, tenuis quodãmodo sit istius similitudinis usurpatio, cogamurq; & onerosa hac re, cõuentione uidelicet uti, ad rectã nominum rationem: quoniã tunc fortè pro uiribus optime diceretur, cum uel omnino, uel maxima ex parte similibus, id est cõuenientibus diceremus, turpissime uero cũ contrà. Hoc autẽ post hæc insuper mihi dicas: quã nobis uim habẽt nomina, quid ue pulchrũ per hęc efficí nobis asserimus? CRAT. Docere mihi quidẽ nomina uidentur, ô Socrates, idq; simpliciter asserendũ, quòd quisquis nomina scit, & res itidẽ sciat. SO. Fortè ô Cratyle, tale quiddam dicis, q cũ nouerit aliquis quale sit nomẽ, est aũt tale qualis & res existit, rem quoq; ipsam agnoscet, quandoquidẽ nominis est res similis. Ars aũt una eademq; est omniũ inter se similiũ. Hac ratione inductus dixisse uideris, quod quisquis nomina cognoscit, res

quoq; ipſas agnoſcet. CRAT. Vera loqueris. SOC. Age, uideamus quis modus docendarum rerum iſte ſit, quem ipſe nunc dicis, & utrum alius præterea ſit, hic tamen potior habeatur, uel alius præter hunc nullus. utrum iſtorum potius arbitraris? CRAT. Hoc certe, quòd nullus uidelicet alius ſit, ſed hic ſolus & optimus. SOC. Vtrum uero & res ipſas ita reperiri cẽſes, ut quicunq; nomina reperit, ea quoq; quorum nomina ſunt, inueniat? An quærendum potius alium modum quendã, huncq; diſcendũ? CRAT. Maxime omniũ ſecundum iſta hunc ipſum & quærendũ & inueniendum. SOC. Age, ita conſideremus, ô Cratyle: ſiquis dum res inueſtigat, nomina ipſa ſequitur, rimaturq; quale unũquodq; uult eſſe, uides q̃ maximum deceptionis periculũ ſubit? CRAT. Quo pacto? SOC. Quoniam qui principio nomina poſuit, quales eſſe res opinatus eſt, talia quoq; nomina, ut diceba mus, effinxit. Nonne ita? CRAT. Ita prorſus. SOC. Si ergo ille nõ recte ſenſit, & ut ſenſit, inſtituit, nõne & nos ſequentes eius ueſtigia deceptos iri exiſtimas? CRAT. Haud ita eſt imò neceſſe ſcientem fuiſſe illum qui nomina poſuit. Aliter autem, ut iamdudũ dicebam, nomina nequaq̃ eſſent. Euidentiſſimo autem argumento id eſſe tibi poteſt, haud à ueritate aberrauiſſe nominum autorẽ, quòd ſi male ſenſiſſet, nequaq̃ ſibi ita omnia conſonarent. An non aduertiſti & ipſe, cum diceres omnia in idem tendere? SOC. Nihil iſta ô bone Cratyle, ualet defenſio. Quid enim mirum eſt, ſi primo deceptus nominũ inſtitutor, ſequentia rurſus ad primum ui quadã traxit, & ipſi conſonare coegit? Quemadmodũ circa figuras interdũ exiguo quodam primo ignoto falſoq; exiſtente, reliqua deinceps multa inuicem conſonant. Debet enim quiſq; circa rei cuiuſq; principium ſtatuendũ, diſſerere multa, diligentiſſimeq; conſiderare, utrum recte decernat, nec ne. quo quidem ſufficiente examinato, cætera iam principium ſequi debent. Miror tamen, ſi nomina ſibimet congruunt. Conſideremus iterum quæ ſuprà retulimus. dixímus profecto ita nomina eſſentiam ſignificare quaſi omnia currãt, feranẽ & defluant. Ita'ne ſignificare cenſes? CRAT. Ita certe. & recte quidẽ. SOC. Videamus itaq; ex illis aliqua repetentes. Principio nomẽ hoc ὠνομάκμων, id eſt ſcientia ambiguum eſt, magisq; ſignificare uidetur, quod ἴσασιν, id eſt ſiſtit in rebus animam, q̃ quod cum rebus pariter circumfertur: rectiusq; eſſe uidetur, ut principium eius ut nunc ὀνομάκμων dicamus, q̃ per ε, ι potius adijcíamus. Deinde βέβαιον, id eſt firmum dicitur, quoniam βάσεως & στάσεως, id eſt firmamenti, & ſtatus potius quàm lationis eſt imitatio. Præterea ἰσυεία ad forte ſignificat quod ἵεσται τ' ῥοωῦ, id eſt ſiſtit fluxum, & ipſum πιστὸν, id eſt credendum, ἰσωῦ, id eſt firmare omino ſignificat. Quinetiã μνήμη, id eſt memoría, oſtendit prorſus quod in anima nõ agitatio eſt, ſed μονὴ, id eſt quies, ſtabiliſq; permanſio. Atqui ſi quis nomina ipſa obſeruet ἡ ἁμαρτία & συμφορὰ, id eſt error & cõtingentia caſuſq;, idem uidebunẽ inferre, quod σωίεσις & ὀνόησις, id eſt intelligentia atq; ſcientia, & cætera nomina quæ præclaris ſunt rebus impoſita. Item ἡ ἀμαθία & ἀκολασία, id eſt inſcitia & intẽperantia, proxima his uidentur. ἀμαθία quidẽ importare uidetur, ἅμα θεῷ ἰόντος πορείαν, id eſt ſimul cum deo euntis progreſſum. ἀκολασία uero omnino quandam ipſarum rerum ἀκολουθίαν, id eſt perſecutionem atq; cõgreſſum. Atq; ita quæ rerum turpiſſimarũ nomina eſſe putamus, nominum illorũ quę circa pulcherrima ſunt, q̃ ſimilliima uidebuntur. Arbitror & alia multa reperiri poſſe, ſiquis ad hæc incumbat, ex quibus iterum iudicabit nominũ autorẽ nõ currentes delatasq; res, imò ſtabiles indicare. CRAT. Verũtamen multa ô Socrates, ſecundũ agitationis ſignificationẽ uides illum conſtituiſſe. SOC. Quid agemus ô Cratyle? Nunquid ſuffragiorũ calculorumq; inſtar nomina ipſa dinumerabimus? atq; ad hanc normã de recta ratione nominũ iudicabimus, ut ea tandem uera ſint, quibus ſignificationes plurium nominum ſuffraganture? CRAT. Haud decet. SOC. Non certe amice. Sed his iam omiſſis, redeamus illuc unde digreſſi ſumus. Dixiſti nuper, ſi recordaris, neceſſariũ eſſe, illũ qui nomina ſtatuit, prænouiſſe ea quibus nomina tribuebat: perſtas adhuc in ſententia, nec'ne? CRAT. Adhuc. SOC. Nunquid & illum qui prima nomina poſuit, nouiſſe aís dum poneret? CRAT. Nouiſſe. SOC. Quibus ex nominibus res uel didicerat, uel inuenerat, quando necdũ prima nomina fuerãt inſtituta? cum dictũ ſit impoſſibile eſſe res uel inuenire, uel diſcere, niſi qualia nomina ſint, didicerimus, uel ipſi nos inuenerimus. CRAT. Videris mihi nonnihil ô Socrates, dicere. SOC. Quo igitur pacto dicemus eos ſcientes nomina poſuiſſe? uel legum & nominũ conditores ante poſitionem cuiuslibet nominis extitiſſe

Circa principium ſtatuendũ diſſerere multa oportet

extitiſſe, eoſq; res antea cognouiſſe, ſiquidem nõ aliter quàm ex nominibus diſci res poſſint? CRAT. Reor equidem Socrates ueriſsimum eum eſſe ſermonem quo dicitur excellentiorem quandam potentiam quàm humanam prima rebus nomina præbuiſſe, quo neceſſarium ſit ut recte fuerint diſtributa. SOC. Nunquid putas cõtraria ſibijpſi poſuiſſe nominum autorẽ ſi dæmõ aliquis uel deus extitit? an nihil tibi ſuprà dixiſſe uidemur? CRAT. Fortè nondum alterum iſtorum nomina erant. SOC. Vtra igitur erant uir optime? num quæ ad ſtatum uergunt? an quæ ad motum potius? Neq; enim, ut modo dximus, multitudine iudicabitur. CRAT. Sic decet Socrates. SOC. Cum itaque diſſentiant contendantq; de ueritate inuicem nomina, & tam hæc quàm illa uero propinquiora eſſe ſe aſſerant, cuius ad normam dijudicabimus? Quò nos uertemus? Neq; enim ad alia nomina confugiemus, quia præter hæc nulla. Verum alia quædam præter nomina quærenda ſunt, quæ nobis oſtendant abſque nominibus, utra iſtorum uera ſint, rerum uidelicet monſtrantia ueritatem. CRAT. Ita mihi uidetur. SOC. Si hæc uera ſunt Cratyle, poſſunt, ut uidetur, res ſine nominibus percipi. CROT. Apparet. SOC. Per quid potiſsimum aliud ſperas res ipſas percipere? Nonne per quod conſentaneum ac decens eſt? per mutuam illarum communionem, ſcilicet ſiquo modo inuicem cognatæ ſunt, & per ſeipſas maxime. Quod enim aliud eſt ab illis, aliud quiddam non illas ſignificat. CRAT. Vera loqui uideris. SOC. Dic obſecro nónne iam ſæpe conceſsimus, nomina quæ recte poſita ſunt, ſimilia illorum eſſe quorum ſunt nomina, rerũq; imagines eſſe? CRAT. Conceſsimus planè. SOC. Si ergo licet res per nomina diſcere, ac etiam per ſeipſas, quæ præſtantior erit lucidiorq; perceptio? Num ſi ex imagine cogitetur, & imago ipſa utrum recte expreſſa ſit, & ueritas cuius hæc eſt imago? An potius ſi ex ueritate tam ueritas ipſa quàm ipſius imago, nunquid decenter imago ad eam fuerit inſtituta? CRAT. Si ex ueritate. SOC. Qua ratione res uel per doctrinam uel per inuentionẽ comprehendendę ſint, iudicare, maioris quàm meum ac tuũ ſit, ingenij opus eſſe uidetur. Sufficiat autem nunc inter nos conſtitiſſe quod non ex nominibus, immo ex ſe ipſis potius diſcendæ quærendæq; ſunt. CRAT. Sic apparet ô Socrates. SOC. Animaduertamus & hoc præterea, ne multa hæc nomina in idem tendentia nos decipiant, cũ qui illa impoſuerunt, currere omnia ſemper fluereq; putauerint, atq; ea cõſideratione poſuerint: uidentur nempe mihi ita exiſtimaſſe: quorũ tamẽ opinio ſi talis extitit, falſa habẽda eſt, profecto illi uelut in quandam delapſi uertiginem, & ipſi uacillant iactanturq;, & nos in eadem rapientes immergunt. Cõſidera uir mirifice Cratyle quod ego ſæpe numero ſomnio, utrum dicendũ eſt eſſe aliquid ipſum pulchrum ac bonum, & unum quodq; exiſtentium ita, nec'ne. CRAT. Mihi quidem ô Socrates eſſe uidetur. SOC. Illud igitur ipſum cõſideremus, non ſi uultus quidam aut aliquid taliũ pulchrum eſt, quippe hæc omnia fluunt: ſed ipſum pulchrũ dicimus, nónne ſemper tale quale eſt perſeuerat? CRAT. Neceſſe eſt. SOC. Nunquid poſsibile eſt ipſum recte denominare ſi ſemper ſubterfugit, ac primo quid illud ſit deinde quale ſit dicere? uel neceſſariũ eſt, dum loquimur aliud ipſum ſtatim fieri, iugiterq; diffugere, nec tale amplius eſſe? CRAT. Neceſſarium. SOC. Quo pacto aliquid illud erit, quod nunquam eodem modo ſe habet? Si enim quandoq; eodem modo ſe habet, eo in tempore minime permutatur: ſin autem ſemper eodẽ modo ſe habet, idemq; exiſtit, quo modo tranſit uel mouetur, cum ideam ſuam non deſerat? CRAT. Nullo pacto. SOC. Præterea à nullo cognoſceretur. dum enim cognitura uis ipſum aggrederetur, aliud alienumq; fieret. quare quid ſit aut quale cognoſci nõ poſſet. nam cognitio nulla ita rẽ percipit, ut nullo modo ſe habentem percipiat. CRAT. Eſt ut aís. SOC. Sed neq; cognitionem ipſam eſſe affirmandũ eſt ô Cratyle ſi decidunt omnia, nihilq; permanet. Si enim cognitio ex eo quod cognitio eſt non decidit, permanebit ſemper, ac ſemper erit cognitio: ſinautem cognitionis ſpecies ipſa diſcedit, ſimul & in aliam cognitionis ſpeciem delabetur, neq; cognitio erit. Quod ſi perpetuo migrat, ſemper non erit cognitio. Atq; hac ratione neq; quod cognoſcendum eſt, neq; quod cognoſcendum, ſemper erit. Sinautem ſemper eſt quod cognoſcit, eſt quod cognoſcitur, eſt pulchrũ, eſt & bonum, eſtq; deniq; exiſtentium unũquodq; quæ in præſentia dicimus, fluxus lationis ſimilia non uidentur. Vtrum uero hæc ita ſint, an ut dicebant Heraclíti ſectatores, aliſq; permulti, haud facile diſcerni poteſt. Neq; hominis ſanæ mentis eſt ſeipſum animumq; ſuũ nominibus credere,

& autorem nominum ſapientem aſſeuerare, atq; ita de ſeipſo rebusq; omnibus male ſentire, ut putet nihil integrum firmumq; exiſtere, ſed omnia uelut fictilia fluere atq; concidere, & quemadmodum homines deſtillationibus capitis egrotantes, ſimiliter quoq; res ipſas affici iudicet, adeo ut deſtillatione & fluxu omnia comprehendantur. Fortè ô Cratyle ita eſt, fortè etiã aliter: forti animo & diligenti ſtudio inueſtiganda res eſt. neq; enim facile aſſentiendum. Iuuenis adhuc es, atque tibi ſufficit ætas. Et ſiquid inueneris indagando, mihi quoq; impartiri debes. CRAT. Nauabo operam Socrates. Ac certe ſcito me etiam in præſentia non torpere, immo cogitãti mihi & multa animo reuoluenti multo magis ita ut dicebas ipſe, quàm ut Heraclitus, res ſeſe habere uidentur. SOC. Deinceps amice poſtquam redieris me doceto. Nunc autem ut conſtituiſti, in agrum perge. Atqui & Hermogenes hicte comitabitur. CRAT. Fiet ut mones Socrates. Verum tu quoque iam de his cogita.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN GORGIAM

CVM duo quædam in animo potiſſima ſint, cognitio & affectus, cognitionem quidẽ ſophiſtæ ſub ueritatis ſpecie ad falſa detorquent, affectum uero populares poetæ ſub concinnæ uoluptatis eſca in diſſonas perturbationes ſæpe præcipitant. Oratores deniq; populares tum cognitionẽ falſis decipiunt coniecturis, tum affectum in motus uarios concitant. Quapropter cum horum opera mentes hominũ, tũ falſis opinionibus, tum perniciosis affectibus ægrotare cogantur, Plato humanorum medicus animorũ nos à ſophiſtis quidem omnino, ab oratoribus quoq; atq; poetis quodammodo procul abducit. profecto ſophiſtas & undiq; & omnes exterminat: poetas autem neq; omnes, ſed illos qui uel turpia de dijs & fingunt, uel perturbatos animos acrius imitantur & referunt: neq; undiq; ſed ex urbe, id eſt ex iuuenum ignorantumq; turba, qui in perturbationes admodum ſunt procliues, & allegoricum poetarũ nõ penetrant ſenſum. Quamobrem in libris De republica poetas iubet uel expelli, uel cogi de deo honeſte loqui, neq; perturbationibus audientes aſſuefacere, ſed & diuinos hymnos canere, & leges patrias magnorũq; geſta uirorũ grauiter recenſere. Sed ut reuertamur ad oratores, hos quoq; non omnes Plato uituperat, ſed eos duntaxat, qui ad id incumbũt aſſidue, ut quicquid libuerit, quacunq; uelint ratione audientibus perſuadeant abſq; delectu, ſiue malum id eſt, ſiue bonũ, ſeu falſa ſit ratio ſeu uera, uel commiſeratio, uel concitatio, uel coniectura. Quale fuerat Lyſiæ Thebani, atq; Tiſiæ, necnõ Gorgiæ Leontini propoſitum. Anteponit uero alijs Periclem in Phædro atq; Iſocratem. propterea quod eloquentiam cum philoſophia cõiunxerint. Additq; legitimum oratorem oportere rerũ intelligere rationes, morum leges, uerborũ uires, naturas ingeniorum, uerbaq; certa quadam ratione componere ingenijs audiẽtium quoad fieri poteſt accõmodata, cõmunis boni perſuadendi gratia: neq; tam ad id incumbere, ut ea quæ dicis hominibus grata ſint, quàm ut accepta deo. Eum uero qui Tiſiæ Gorgiæq; more non ueritatem ipſam atq; iuſtitiam, ſed coniecturam turbæ duntaxat ueriſimilem probabilemq; ſequitur, tanquam hominẽ ciuitati ante alios noxiũ deteſtatur, quaſi eloquentia ſine ſapientia ſit enſis acutus in manibus furioſi. Duos autem exagitat ante alios, Lyſiam quidem in Phædro, hic uero Gorgiã. Nam quanto maioris autoritatis erant, tanto periculoſiores erant. Adducitur hic in mediũ & Polus orator Gorgiæ ſectator, & Callicles eorum aſtipulator. Socrates autem primo per Chærephontem agit familiarem ſuum, & id quidem aduerſus Polum. Deinde ipſe per ſe cõtra Gorgiam. Quoniã uero hi in aliarum rerum rationibus aſſignandis apud populum mirum in modum gloriari ſolebant, oſtenditur eos, ut ipſis omnis adimatur fides, neſcire ſuæ profeſſionis rationes afferre. Interrogatus enim Polus quæ ſit ars Gorgiæ, cum debuiſſet eam ſolum per neceſſaria definire, & quæ ſit explicare, per ſuperflua circũſcripſit & qualis, & id quidẽ affectato nimium ſtylo, quo uti conſueuiſſe, in Phædro ubi de oratorum ſtylis agitur, confirmatur. Deinde interrogatus ipſe Gorgias quæ ſit ars eius, inepta quadã iactantia reſpondit eſſe rhetoricam. Rogatur deinceps quid ſit rhetorica definire. Meminiſſe uero debemus rem quamlibet in eo quod ipſa eſt, partim quidẽ cum rebus alijs conuenire, partim uero differre: atq; id per quod conuenit nominari genus: per quod diſcrepat, differentiam. hinc fit, ut definitio quæ idipſum quod res eſt comprehendit, per genus eiuſmodi, differentiamq; debeat aſſignari. Gorgias ergo utpote qui artem ſuam neſciat definire, genus ipſius et id quidem inepte profert. Differentiam uero quam mox in eadem reſponſione unà cum genere debebat adducere, uix tandem poſt multas interrogationes extorquente Socrate in medium afferre cõpellitur. Principio reſpondet rhetoricam eſſe artẽ circa ſermones. Et quoniam aliæ quoq; ſunt ſimiles, interrogatur circa quos quales ue ſermones, ut qua in re ab alijs artibus differat, diſcernatur. Reſpondet autẽ circa ſermones qui dicendi uim præſtant. Iterum id alijs artibus eſt commune. unde rurſus adiungere cogitur, rhetoricam uerſari quàm plurimum circa ſermones, uimq; dicendi. Sed quoniam id quoq; commune cum multis, urgetur iterum addere circa ſermones, ſcilicet de rebus maximis. Cum uero & id cõmune, iam neſcio quid diſtinctius afferre compellitur, id eſt per oratoriam nos conſequi ut nulli ſeruiamus, ſed alijs dominetur, atq; eſſe oratoriam artẽ perſua-

ſionis pro arbitrio effectricẽ. Interea Socrates admonet, ut in diſputando non tam ad perſonã quæ cum diſputatur, quàm ad rem ipſam & ſermonem & animum intendamus. Deinde uero quoniam omnis ars aliquã de re perſuadet, quæritur qua de re, & qualis ſit rhetoris perſuaſio. Mox in duo diſtinguitur perſuaſio. In eam ſcilicet quæ ſcientiam, & in eam quæ facit fidem. Cõcluditurq; oratoriam perſuaſionem non ſcientiam afferre, ſed fidem, non circa quælibet proprie, ſed circa iuſta atq; iniuſta, non ubiq;, ſed in turba potiſſimum, ac de rebus quæ præcipue ad rempublicã pertinent. Additur quinetiam oratorem de rebus inſuper ad artes alias proprie pertinentibus ſuadentius quàm artifices ipſos poſſe loqui, non quidem inter artium ipſarũ peritos, ſed imperitos. Inter hæc admonemur ne potentia unquam arteq; abutamur. Item ne in diſputãdo ubi ad ueritatem percipiendã neceſſaria eſt tranquillitas, perturbemur. Rurſus æquo animo atq; libentiſſimo redargutionem eſſe recipiendam, præſertim in moribus corrigendis, Nihil deterius enim eſſe quàm de moribus falſa ſentire. Poſt hæc concedit Gorgias nõ pertinere ad oratorem ſcire qua ratione res ipſæ ſe habeant, ſed machinationem quandam ſic ad perſuadendum excogitare, ut ipſe quamuis ignoras, tamen apud ignorantes magis intelligere quàm ipſi ſcientes appareat, officiumq; eius eſſe, de quolibet in turba ſtrenue loqui non docendo ſed perſuadendo. Concedit quoq; oratorem ſcire id debere & poſſe quod ſit ueriſimile, etiam ſi id quod uerum eſt neſciat. quod quidem fieri nullo modo poteſt. Niſi enim rem ipſam cognoueris, nunquam quid illius ſimile ſit, agnoſces. Proinde quæritur utrum ſicut ad oratorem alia ſcire non attinet, ita neque etiam quid bonum, honeſtum, iuſtum ſit intelligere. Gorgias uero cum aliàs dixerit, oratorem ad hæc atq; illa ſimiliter ſe habere, hic ſibi repugnans, ſcire hæc ſaltem oportere conſenſit. Hinc Socrates argumentatur. Si orator ſcit iuſta, ergo eſt iuſtus, tentans uidelicet Gorgiam nunquid uim conſequentiæ teneat. Ille uero admittit ſtatim, cum proprie in ſcientijs artibuſq; ad intelligẽtiam pertinentibus id ſequatur, ſcit aſtrologica uel fabrilia, ergo aſtrologus eſt uel faber: in ijs tamen quæ ad uoluntatẽ moreſq; pertinent non ſequatur, ſcit iuſta, ergo iuſtus. Opus enim ad iuſtitiam eſt uoluntate, Veruntamen ſi quis diuinam quandam de iuſtitia ſcientiam habeat, quod quidem ſpirante deo fieri quandoq; poſſe Plato uult, recte ſequetur. Quiſquis enim certiſſime ſciuerit quantum bonum iuſtitia ſit, quantumue præmium maneat: atq; contrà quantum iniuſtitia malum, quatumue huic ſupplicium debeatur: is proculdubio iniuſtitiam fugiens, iuſtitiam complectetur. Quacunque uero ratione ſeſe res habeant, Gorgias ſibimet cogitur contradicere. Quippe cum in ſuperioribus, oratorem iniuſtum eſſe aliquando poſſe conceſſerit, hic uero neget. Poſt hæc Socrates ex arrogantia Poli ſub quadam ironia & iuniores improbat, ſiquando ſeniores corripiant arroganter, & præcipit omnibus ut emandari à quolibet facile patiantur. Cæterum ut quæ ſequuntur plane intelligantur, aduertendum eſt, oratoriam uel in genere uel in ſpeciebus, poſſe conſiderari: atque in genere quidem definiri, induſtriam ad perſuadendum in materia ciuili promptiſſimam, tum quadam probationis facultate, tum uel maximè eloquij gratia. Ideoq; inter artem quandam diſſerendi poeticamq; eſſe quodammodo conſtitutam. Hactenus oratoria intellectui quidem bonum eſt, uoluntati uero neq; bonum eſt neque malum. Huius autem duæ ſunt ſpecies, philoſophica, & popularis ſiue adulatoria: illa bonum, hæc uero malum. Illius quidem finis eſt, certis rerum, uerborum, morum rationibus, audientes ad communẽ bonum perducere. Quam maxime laudat in Phædro ex philoſophia poeſiq; grauiori compoſitam. Alterius autem finis eſt, per coniecturas turbæ ueriſimiles, concitationesq; animorum, quodcunq; libuerit impetrare. Hanc inter ſophiſticam uulgaremq; poeſim ponimus ex utriſque permixtam, quam in hoc dialogo deteſtatur. Diuidit autem artes ipſius hominis proprie curatrices in duo præcipue genera. Quorum primum curat animũ, ſecundum uero corpus. In animo legalem facultatem ait legum conditricem morumq; moderatricem, animum ipſum in habitu quodam naturæ conſentaneo formare atq; ſtabilire: artem uero iudicialem animum, ſiquando hinc lapſus fuerit, reſtituere. In corpore quoque geminas ponit artes, ſimiliter corporis curatrices, gymnaſticam quidem huius exercitandi magiſtram in bona ipſum habitudine pro uiribus confirmantem. Medicinam uero corpori amiſſam ſanitatem reſtituentem. Quapropter qualis eſt legalis in animo, talis in corpore uidetur eſſe gymnaſtica. Item qualis iudicialis in animo, talis in corpore medicina. Has omnes appellat artes, quia certa ratione perducant ad bonum. Subdit naturam quandam ſiue peritiam, adulatoriam, ſeruilem, atq; fallacem, quæ falſo has quatuor æmulatur. Per ſophiſticam quidem ſimulat legalem, per oratoriam ſcilicet uulgarem fingit iudicialem, per ſucatoriam præ ſe fert gymnaſticam, per coquinatoriam medicum repræſentat. Totum uero hoc adulandi genus, negat eſſe artem, quia non ratione certa ad uerum bonum, ſed lenocinijs contendit ad gratiam. Sed ne quis exiſtimet Platonem longe omnium eloquentiſſimum legitimam eloquentiam coquinariæ comparare, legat Phædrum, in quo & eam probat, & finem officiumq; & præcepta eius ſubtiliſſime tradit, aſſeritq; ipſam eſſe ſimilẽ medicinæ. Quoniam uero Polus oratoriam uim extollens, oratores ait ex eo maximam habere potentiam, quod pro arbitrio ualeant aduerſarios carceri morti que damnare, uel expoliare bonis, uel urbe priuare: Socrates duobus potiſſimum argumentis probat iniuſtos non eſſe potentes. Primo quidem quoniam potentia exoptanda eſt unicuique tanquam bonum: conſtat uero licentiam quodcunque libuerit faciẽdi, iniuſtis hominibus ueluti mente captis non modo non bonam eſſe, ſed malam, atque tandem perniciosam. Deinde maxima poteſtas eſt poſſe idipſum quod

quod uelis efficere. Patet autem omnes uerum uelle bonum. At malos uerum bonũ uel agere uel consequi nunquã. Addè quod mala mens eo ipso quod mala est, discors in seipsa & insana censetur, unde ab his quæ afferuntur sensibus superata. Quis ergo dixerit mentem & languidam & more mancipij suis seruientem mancipijs, esse potentem? Interea humana omnia distinguuntur in tria, scilicet in bona, mala, & media. Bonorum primum est sapientia. Secũdum, optanda corporis habitudo. Tertium, fortunæ commoditas. Sed hæc duo eatenus iudicantur bona, quatenus commodum menti exhibent ministerium. Horum uero opposita dicuntur mala, sed horum media tanquã indifferentia sunt, quæ non magis ad bonum declinant quàm ad malum, ut ire, sedere, atq; similia. Additur neminem uelle aut mala aut media, aut ea quæ agit proprie, immo duntaxat ea quorũ gratia mouetur & agit. Non ergo qui iniurias faciunt, ipsas uolunt iniurias, sed bonum cuius gratia faciunt. Bonum uero non consequuntur, non assequuntur ergo quod uolunt: Non ergo potentes. Deinceps uero Socrates ex errore Poli communi cum multis nactus occasionem sancta nobis tradit præcepta. Cui peccare grauiter licet, prope miser est: qui peccat grauiter iam est miser: qui peccati non luit pœnas, est miserior. Iniurias pati eligendum est potius quàm inferre. Licentia quodcunque libuerit faciendi non est potentia, nisi id nobis sit deniq; conducturum. Conducet autem iuste duntaxat utentibus. Iniusti etiam si totius orbis imperio potiantur, infelices sunt, immo infelicissimi. Quo enim magis peccare licet, & quo minus peccati datur pœna, eo infeliciores habentur. Felicitas in sapientia iustitiaq; consistit, infelicitas in contrarijs. Quoniam uero Polus ueritatis iudicium quod ad iudicis qualitatem potius quàm ad iudicantium numerum referri debet, in quorumlibet testium multitudine collocat, ideo Socrates optimum probandi modum esse respondet, si unicum in causa testem adduxeris, aduersarium scilicet ratione conuictum: alioquin coaceruatam undiq; testium multitudinem, parui ad ueritatem esse momenti. Præterea quia Polus ait iniuriã quidem facere turpius esse, pati uero peius: Socrates id arguit, asserens idem in rebus humanis moribusq; bonum esse atq; pulchrum siue honestum: idem malum atq; turpe. Deinde idipsum pulchrum uel propter uoluptatem, uel utilitatem, uel utrunque puta existimari, turpe uero contrà. Hinc argumentatur: si facere iniuriam turpius est quàm pati, non ex eo quidem quod sit molestius, ex eo igitur quod sit damnosius. Si ita, ergo deterius iudicatur. Mox adiungit oportere seipsum rationi tanquam medico curandum committere. Affirmat quoq; iustam peccatorum punitionem, ei qui punitur prodesse plurimum. Hæc enim si iusta est, ergo pulchra atq; honesta. Si ita, ergo bona: si bona, confert animo, uidelicet tanquam medicina corpori, multoq; magis. à morbo enim animi liberat, qui grauissimus est morborum omnium atq; malorum. Inter hæc animaduerte theologorum sententiam, nihil magis necessarium esse utilisq; peccatoribus quàm confiteri peccata, affici pœnitentia, pœnas à iudice petere, æquo animo ferre ut purgetur animus, antequam insanabilis morbus eius euadat. Post hæc audies facillimum esse nobis affectum illi nostrum significare qui simili laborat affectu. Item Socratem philosophiæ amore captũ illi semper obtemperare. Præterea eligendum potius esse ut cætera nobis dissonent omnia, quàm ut animus intra se dissonet. Proinde ubi Callicles Socratem corrigit quasi argutiarum nimium studiosum, intellige sub persona Socratis Sophistas à Platone redargui. Tangit postea Callicles Thrasymachi multorumq; prophanam opinionem, dicentiũ mores & leges non naturæ ordine, sed sola hominum uel opinione uel fictione consistere. Quod in libris De republica & in sequentibus confutatur. Quod uero afferre uidetur Callicles contra philosophos, intellige non contra legitimos philosophos esse dicta, sed partim aduersus ignauissimos sophistarum, partim aduersus eos qui philosophiæ studio abutuntur: dum uel ita solam logicam sectantur, ut partes speculationis alias deserant: uel ita solam speculationem capessunt, ut philosophica morum præcepta instituta; ciuilia negligant. Nonnulla uero in ipsa Callicls inuectiua falsa dicuntur, quæ in sequentibus refellentur. Post hæc autem præcipitur omnem in animæ nostræ examine atq; probatione esse diligentiam adhibendam, atq; ad id tanquam iudicem unum eligendum esse. in quo sapientia sit rei ipsius qua de agitur, & beneuolentia qua libentius consulat, & audacia insuper, per quam quod profuturũ putet, non uereatur exprimere. Deinde nos admonet Socrates, cum rationales natura simus, ne irrationali casu & fortuna uiuamus, sed certum uitæ finem diligentissime præscribamus, uiasq; ad ipsum eligamus commodiores. Deniq; dum sæpius obsecrat Calliclem ut ipsum libere audacterq; redarguat, admonet nos nihil inquirere impensius oportere quàm animi medicinam. His actis Callicles cõcedit idem esse natura potentius ualidiusq; & melius, aitq; naturalem iustitiam uelle, eum qui potentior est habere quæcunq; inferiorum sunt, eisq; dominari, legemq; illius naturaliter esse iustam. Ad hæc Socrates ita inferi. Si idem est potentius, ualidius, melius, atque multitudo ualidior est quàm unus, ergo & potentior atq; melior. Multitudinis ergo leges cum potentioris melioriusq; sint, iustæ naturaliter erunt. At huius leges statuunt esse iustum seruari inter omnes æqualitatem, atq; esse turpius iniuriam inferre quàm pati. Quamobrem non solum lege turpius est facere iniuriam quàm pati, atq; iustum est æquitatem seruare, ut in superioribus dixerat Callicles, sed etiam ipsa natura. Præterea quia Callicles in superioribus potentiores illos esse putauerat, qui astutia, audacia, uiolentia, cæteros anteirent: Socrates paulatim hunc emendat, cogitq; fateri potentiorem esse, qui prudentior fortiorq; sit ad rempublicam gubernandam. Significat quoque inter hæc se eadem semper eisdem de rebus adducere, probans uidelicet constantiam, improbans

leuitatem. Iam uero Calliclem conatur ultra prudentiam fortitudinemq; ad temperantiam quoq; perducere. At hic quemadmodum supra Thrasymachum imitatus circa iustitiam potentiamq; errauerat, ita nunc sequutus Aristippum circa tẽperantiam similiter errat, eam appellans stupidã ingenij seruilis ignauiam, atq; in fouendis explendisq; sensuum libidinibus uirtutem asserens felicitatemq; consistere. Socrates autem mox ad demonstrandum sese accingit, temperantiã non opinione humana, sed ordine naturæ constare. Profecto naturalis ordo requirit ut inferiores animæ partes superioribus pareant, totusq; animus consonans undiq; sit & sanus & pulcher, neq; agat frustra, sed finem propositum consequatur, qualis est habitus uitaq; temperati. Contrà uero in homine intemperato ratio regina hominis seruili seruit concupiscentiæ, dissonat quoq; & languet, opusq; inexplebile molitur, incomparabiliq; molestia uolantem sequitur uoluptatem. Id totum Socrates Pythagoræorũ præsertim Philolai & Empedoclis sententijs explicat, duplici præcipue uia, scilicet per fabulam & exemplum: in quibus ipse considera, animam in hoc corpore omnem quidem esse mortuam, intemperantem præterea inferis deputari, irrito assiduoq; labore miserabiliter agitatam, dum quodam perforato uase, id est deprauato fallaciq; iudicio cõtinue machinatur perforatum quoq; uas alterum, id est concupiscentiã inexplebile fluentibus oblectamentis implere. Post hæc quia Callicles non solum uirtutem, sed etiam felicitatem in assidua libidinum expletione constituit, affirmatq; idem esse uoluptatem atq; ipsum bonum, dolorem quoq; idem atq; malum, idcirco Socrates id pluribus rationibus confutat. Prima, constat uoluptatem non esse ipsum bonum, cum sæpe & turpissima sit, & turpissimis hominibus adsit. Secunda, bonum & malum ut pote contraria in eodem simul esse non possunt. At uoluptas & dolor in eodem sunt simul, quando uidelicet quis sitiens bibit. tunc enim sitiendi molestia cũ bibendi uoluptate concurrit. Tertia, bonum & malum sicuti cætera contraria solent, non simul abeunt ab eodem. Voluptas autem doloriq; tunc ab eodẽ simul abeunt, quando quis eodem in tempore dũ bibit cessat simul & sitire pariter & delectari bibendo. Quarta, unusquisq; præsentia quidem boni fit bonus, mali uero præsentia fit malus. At neque præsente uoluptate boni fiunt homines dissoluti, neq; dolore probi homines mali fiunt. Quinimmo cum sæpe æque gaudeant, aut doleant boni atque mali, & aliquando magis mali gaudeant, & boni magis doleant, certe si uoluptas quidem bonum esset, dolor uero malum, sequeretur ut frequenter tam boni quàm mali pariter boni forẽt aut mali, ac nonnunquam boni magis mali quàm ipsi mali, atq; e conuerso. Inter hæc animaduerte præceptum Socratis obseruandũ, scilicet non esse ad grauissima festinandum nisi leuiora prius fueris consequutus. Afferuntur deinde nonnulla ex quibus confirmare quis posit, uoluptatem non esse ipsum per se bonum. propterea quod multæ reperiantur uoluptates malæ, noxiæ uidelicet & animo simul & corpori, nosq; à rebus optimis diuertentes. quòd si uoluptas ipsum per se bonũ esset, nulla esset mala uoluptas. proinde distinguntur iterum facultates, & quæ uelut artes ad bonum utileq; certa ratione procedunt, & quæ tanquam adulationes, nulla ueri boni adhibita ratione uoluptatem solam aucupantur: quarum in numero poesim & musicam, communemq; oratoriam collocat. Tu uero inter differendum hanc nota sententiã. Virtutem corporis sanitatemq; in ordine quodam & ornatu consistere, similiterq; in ordine ornatuq; sic animi uirtutem atq; sanitatem. Ex quo fit, ut quemadmodum uirtus corporis uitiumq; non in opinione, sed in re ipsa uel naturæ consentanea uel opposita reperitur, sic uirtus uitiumq; animi non ad humanam opinionem, sed ad naturæ legem dijudicetur. Conclude tandem, quantum naturaliter præstat corpus habere sanum quàm ægrotum, tantum præstare similiter temperatum quàm intemperatũ animum possidere. Præterea confirmatur in sequentibus sententia Pythagorica: omnibus in rebus esse optimam temperantiam. Quæ quidem prima omnium adolescentibus est tradenda, per quam præcedens pueritiæ intemperantia corrigatur, totusq; animus temperetur, quam mox sequi cæteras uirtutes existimat. Siquidem temperatus erga deum atque homines agit decentia, pius est iustusq; & fortis. Deinde concluditur in sola uirtute felicitatem, in sola improbitate esse miseriam, omniaq; humana ad uirtutem uelut ad signum certissime referenda. Præterea sicut ad beatitudinẽ necessaria uirtus est, sic & uitiorum castigationem punitionemq; necessariam esse, quasi morborum animi medicinam. Deniq; intemperatũ neq; hominibus, neq; deo, neq; sibimet amicum esse posse. Vt autem naturalem temperantiæ excellentiam nobis ostendat, ex Pythagoræorum Orphicorumq; mente subiungit, uniuersum temperantia atque etiam concordia & iustitia, quæ continentur in ipsa temperantia, contineri: ideoq; quod & Pythagoras inquit, intemperantiam in omnibus tanquam perniciosissimam esse totis uiribus fugiendam. Quoniam uero ad hanc simul atq; iustitiam æqualitas præcipue pertinet, æqualitatem in primis præcipit obseruari, quam asserit in dijs & hominibus ualere quamplurimum. Aequalitatem, inquam, geometricam, per quam unicuiq; æqualis ita fit distributio, ut pro capacitate meritisq; cuiusq; æqualiter distribuatur, æqualiter, inquam, id est neq; magis neque minus quàm uel capacitas uel meritum exigere iudicetur. Aequalitas quidem geometrica in quadam congrua portione consistit. Arithmetica uero in numero utrinque pari. Neq; uero eadem est hæc & illa. Sane excessus sex ad quatuor, itẽq; excessus quatuor ad duo, apud arithmeticum numeros considerantem, est æqualis: per duo enim uterq; perficitur. Verum apud geometrum portionis iudicẽ est inæqualis. Nam senarius numerus quaternarium proportione sesquialtera superat, in qua maior numerus minorem & semel continet totũ & insuper eius dimidiũ. Quaternarius uero binariũ propor

tione

tione superat dupla. Eiusmodi uero æqualitate quæ nõ numerantis more tantum ponderis uni tribuit quantum alteri, sed metientis ritu, neq; magis neq; minus quàm cuiq; cõgruat tribuit unicuiq;, ait cũcta seruari, in hac etenim & iustitia dei in operibus suis, & hominis ad homines continetur. Vtrobiq; enim pro mensura capacitatis & meriti cuiq; distribuitur. His dictis asserit theologica fundamenta morum firmissimis esse rationibus cõfirmata. præcipue peius esse iniuriam facere quàm pati, omnium uero pessimum cum iniuriam feceris, non dare pœnas, quibus quasi medicamentis ab omnium maximo iniustitiæ morbo animus liberetur. Nullum enim detrimentũ maius cogitari posse quàm quod animo infertur à uitio, adeo ut quemadmodum homini cum omnino ægroto corpore non expedit uiuere, ita neq; cum animo uitijs ægro. Item non multifaciendam esse uitam in corpore, sed uirtutem, peiusq; esse seipsum flagitiosis hominibus ob morum similitudinem præstare persimilem, quàm ab illis interfici. Inter hæc monet ne res ullas quarũ ignari simus, tractandas aggrediamur, præsertim graviores, maxime publicas. Omnino uero oratoriam paruifacit, si nullam posit uel priuatim uel publice salutẽ afferre animo, sed corpori duntaxat rebus; ad ipsum pertinentibus consulat. Deridet & eos, qui cũ diu Reipub. tenuerint gubernacula, semper quidem ciuitatem externis bonis auxerint. animos uero ciuium temperantiâ & iustitia formare neglexerint: quod quidẽ solum sit legitimi gubernatoris officium. Concludit; non modo non prodesse, sed obesse plurimum ciuitati gubernatores, qui fortunæ potius quàm animi bonis prospiciant. Præterea potentiam omnem sapientiamq; uiri in eo cõsistere, ut animam à peccatis erga deum & homines conseruet intemeratam. Nam huius quidem uitæ iacturam leuissimam esse, æternæ uero salutis esse grauissimam. Cæterum ut quæ de futuris uel uirtutum præmijs uel uitiorum suppliciis Plato affirmat, intelligas, scito Saturnũ apud Platonem intelligi supernam intelligentiam, in qua sit universalis omnium lex atq; prouidentia circa omnium essentias & uias ordinesq; formarum. Huic autem subesse ordines tres præcipuos numinum, in quibus Saturnina prouidentia in tria potissimũ officia distribuitur. Ex his quæ numina ad distribuendas essentias proprie subministrant, communi quodã Iouis nomine nuncupat. Quæ uero ad uitas suggerendas conferunt, ap pellatione Neptuni. Quæ ad formarum ordines disponendos, nomine Plutonis appellat. Prometheum uero numinum gradum his aliquanto inferiorem, qui formalem ordinem naturæ duntaxat rationali præsertim in hac uita distribuit. Deniq; tres Iouis filios, Asiæ, Europæ, Africæ iudices, tria uult intelligi numina ad id maxime ministra Iouis atq; Plutonis, ut formalis ordo iustitiæ in separatis à corporibus animis expleatur. His autem animaduerte diuinam legem delebiles uitiorum maculas certis temporibus puniẽdo diluere, indelebiles uero pœnis sempiternis affligere. Quod quidem transmigrationem animarum per corpora sempiternã improbare uidetur. Quod autẽ dicit quondam errauisse iudices in uiuentibus iudicãdis, duo nobis significat. Primum quidem non diuinum, sed humanum circa uirtutes & uitia iudicium decipi. Secundum uero, diuinam prouidentiam in seipsa præuidisse iudicia fore falsa si à uiuentibus in hoc corpore uiui iudicarentur. Ideoq; non ex quodam tempore, ut uerba sonant, sed ab æterno, iudicium post hanc uitam fieri statuisse. Interea memento animam uitiorũ uirtutumq; affectiones & habitus secum ferre. Deniq; Socratem hæc penitus affirmare, nihilq; aliud expauescere, nisi eiusmodi animæ detrimentum, iudicisq; diuini conspectũ. Propterea concludit in nullo certamine nobis acrius quàm in hoc contendendum, ut purissimam iudici cuncta inspicienti animam offerre possimus: cæteraq; omnia quæ homines admirantur, esse penitus contemnenda, solaq; ex omnibus honoranda, quæ ad salutem animæ conferant sempiternam.

GORGIAS PLATONIS, VEL DE RHETORICA.

CALLICLES, SOCRATES, CHAEREPHO, GORGIAS, POLVS.

Occasio dialogi. Prouerbiũ, Post festum uenimus tardius

SIC ad bellum & pugnam cum itur ô Socrates ferunt esse cunctandum. SO. Nunquid post festum ut dici solet, uenimus tardiores. CAL. Equidem post festum mire iocundum. multa enim & præclara pauloante Gorgias nobis exposuit. SOC. Tarditatis huius causa hic Chærepho ô Callicles fuit: qui trahere nos moram in foro coegit. CHAER. Nihil id quidem incommodi ô Socrates fuerit. remedium enim adhibeo, cum mihi amicus sit Gorgias, qui siue nunc siue alias mauis, nobis eadem demõstrabit. CAL. Quid ô Chærepho? num Socrates audire Gorgiam cupit? CHAER. Ob id ipsum certe aderamus. CAL. Quando igitur cunq; uobis ad me libuerit ingredi, licebit: apud me enim diuertit Gorgias, qui aperiet quod cupitis & explicabit. SOC. Bene loqueris Callicles. Sed num uellet in præsentia nobiscum disserere? Cupio enim ab ipso percontari, quæ nam artis suæ uis sit & potentia, quid'ue ipse

ipse profiteatur ac doceat. Cæterarum uero rerum quemadmodum dicis expositionem nobis aliàs afferat. CAL. Haud molesta erit interrogatio Socrates. nam id quoque in sua demonstratione continebatur. Iussit ergo pauloante omnes qui intus aderant, ut quam quisq; uellet quæstionem induceret, se singulis responsurum promittens. SOC. Rem certe præclaram narras. Itaq; Chærepho interroga ipsum. CHAER. Quidnam interrogem? SOC. Quisnam ipse sit. CHAER. Quonam pacto dicis? SOC. Veluti si artifex calceorum foret, responderet certe se coriarium esse. an quod dico nondum etiam intelligis? CHAER. Intelligo sane, & iam rogabo. Dic mihi ô Gorgia, num uere dicit Callicles te profiteri responsurum ad omnia, de quibus quilibet scisciteturr? GOR. Vere ait ô Chærepho. Nempe modo id ipsum prædicabam, atq; adeo nihil noui à me quẽquam multis annis percontatum esse dico. CHAE. Haud igitur difficulter respondes Gorgia. GOR. Licet huius rei Chærepho periculum facere. POL. Licet per Iouem, sed commodius in me si uelis ô Chærepho. nam Gorgias quidem iam in dicẽdo defessus mihi uidet, ut qui multa pauloante disseruit. CHAE. Quid tu Pole? Num accuratius te q̃ Gorgiam responsurum arbitraris? POL. Quidnam uter respondeat interest, dum modo satis tibi fiat. CHAE. Nihil, quoniam uis responde. POL. Interroga. CHAE. Iam interrogo: si Gorgias eius artis peritus esset, quam frater eius Herodicus callet, quo ipsum nomine rectissime nuncuparemus? Nonne eodem quo illum? POL. Prorsus. CHAE. Medicum ergo uocantes recte uocaremus? POL. Ita. CHAE. Si autem eam artem quam Aristopho filius Aglaophontis, aut frater eius, haberet perceptam, quem recte ipsum appellaremus? POL. Certe pictorem. CHAE. Nunc autem cum artis alicuius peritus sit Gorgias, quem ipsum recte uocabimus? POL. O Chærepho multæ quidem artes insunt hominibus ex peritia perite adinuentæ. Peritia enim efficit ut uia nostra per artem incedat: imperitia uero ut per fortunam temere circumuagetur. Illarum artium alij alias & alias aliter atq; aliter consequuntur, optima uero optimi, quorum ex numero hic est Gorgias, arte pulcherrima præditus. SOC. Præclare quidem ô Gorgia uidetur Polus ad dicendum instructus. Veruntamen quod promisit Chærephonti, non præstat. GOR. Quid nam potissimum ô Socrates? SOC. Ad interrogationem quidem non satis respondisse mihi uidetur. GOR. At tu rursus si uoles ipsum rogato. SOC. Quod si tu Gorgia respondere mihi non dedigneris, à te ipso libentius quàm à Polo quærerem. Constat enim Polum per ea quæ modo respondit, rhetoricæ quam uocant, magis quàm disserẽdi arti operã dedisse. POL. Quid ita ô Socrates? SOC. Quia cum interrogasset Chærepho cuius artis peritus esset Gorgias, laudasti tu quidem ô Pole eius artem, quasi quis eam uituperasset: quę uero illa sit, non exposuisti. POL. Nonne pulcherrimam esse respondi? SOC. Prorsus quidem, sed nemo qualis ea esset, quærebat: sed quænã, & quẽ oporteret Gorgiam uocari: quemadmodum prius quodammodo à Chærephonte fueras instructus, ac pulchre breuiterq; illi tu respondebas. Nunc ergo eadem ratione dicas, quænam ars, & quem Gorgiam simus appellaturi. immo uero tu Gorgia nobis ostende quem nominari te deceat, & cuius artis peritum. GOR. Rhetoricæ ô Socrates. SOC. Rhetorem ergo te appellare debemus? GOR. Et bonum quidem, si me, quod iacto esse, ut ait Homerus, nominare uelis. SOC. Volo equidem. GOR. Nomina ergo. SOCR. An dicemus alios quoque te facere posse? GOR. Hæc equidem non apud uos solum, uerumetiam apud omnes profiteor. SOC. Sed nunquid uelles Gorgia quemadmodum incepimus disputationẽ peragere: partim quidem interrogando, partim etiam respondendo, prolixitatem illam uerborum qua uti cœperat Polus in aliud tempus reseruans? Verum quod mihi promiseris obseruato, atq; ad interrogata quàm breuissime respondeto. GOR. Sunt quidem ô Socrates quædam longioribus uerbis necessario exequenda, operam tamen dabo ut quambreuissime tibi respondeatur. Hoc ipsum namq; ex his est quæ profiteor, neminem compendiosius me rem eandem explicare posse. SOC. Hac mihi Gorgia opus est breuitate, hancq; mihi cõmonstres oro: copiam uero aliud in tempus differto. GOR. Faciam equidẽ ut neminem dicas unquam te audiuisse me breuiorem. SOC. Age iam. rhetoricæ artis te habere scientiam dicis, aliosq; posse rhetores facere: ipsa uero rhetorica circa aliquid uersatur, ueluti textoria circa uestium confectionem. Nonne? GOR. Ita. SOCR. Nonne & Musica circa melodiæ perfectionem? GOR. Sane. SOCR. Per Iouem ô Gorgia responsiones hæ tuæ mirifice

Ad quãcũq; interrogationẽ se responsurũ profitetur Gorgias

Peritiã ars, imperitiam fortuna sequitur

Musica circa melodiæ perfectionẽ uersatur.

mirifice me oblectant, quãdo eas quàm breuissimis absoluis. GOR. Spero me tibi in hoc uoto satisfacturum tuo. SOC. Recte ais. Sed & de rhetorica similiter responde: quorum nam scientia sit. GOR. Sermonum. SOC. Qualium ô Gorgia sermonum? Num eorum qui ostendunt qua uictus ratione ægrotantes conualescere possint? GOR. Non. SOC. Non igitur circa sermones omnes uersatur rhetorica. GOR. Nequaquam. SOC. Verumtamen circa eos qui dicendi facultatem præstant. GOR. Proculdubio. SOCR. Numquid rhetorica in quibus dicendi, in eisdem & intelligendi uim præbet? GOR. Quid ni? SOC. Nónne medicina de qua modo dicebamus, efficit ut ægrotantium curationem & intelligere, & differere etiam de ea queamus? GOR. Necesse est. SOC. Et medicina igitur ut apparet circa sermones uersatur. GOR. Sic est. SOC. Eos uidelicet qui ad morbos pertinent. GOR. Maxime. SOC. Nónne & gymnastica circa sermones est de bona maláue corporum habitudine? GOR. Certe. SOC. Atqui & aliæ artes ô Gorgia eadem ratione se habent. Quælibet enim earum uersatur circa sermones eos qui ea de re habentur in qua ipsa occupari solet. GOR. Apparet. SOC. Cur ergo artes alias non appellas rhetoricas, cum circa sermones sint? siquidem hanc ipsam quæ sit circa sermones rhetoricam constituis. GOR. Quia cæterarum quidem artium scientia omnis ô Socrates circa manuaria opera actionesq; huiusmodi, ut ita dixerim, uersatur. Rhetoricæ uero nullũ est opus eiusmodi, sed omnis actio eius atq; potestas in dicendo consistit. Vnde rhetoricã esse artem circa sermones arbitror, idq; recte dicere me affirmo. SOC. Intelligo quam uelis eam dicere, forte uero clarius comprehendam. Sed responde: sunt nobis artes, an non? GOR. Sunt. SOC. Ex omnium numero artium alias esse arbitror, quæ in opere plurimum uersantur, uerbis autem parum admodum indigent: alias uero quæ nullis, sed etiam pene silentium perfici possunt: qualis est pictura & statuaria & aliæ multæ. Ex talium numero negare uideris esse rhetoricã. GOR. Recte admodum Socrates accipis. SOC. Aliæ præterea artes sunt quæ uerbis totum peragunt: opere uero aut nullo, ut ita dicam, aut certe perexiguo opus habent. Qualis est arithmetica, cõputatoria, geometria, & tesserarum talorũq; ludus, & aliæ multæ artes: quarũ quædã uerba actionibus fermè adæquãt: plurimæ ijs etiã superant, atq; omnino omnis earum actio ac uis in eiusmodi uerbis consistit. Talem aliquam uideris mihi rhetoricam dicere. GOR. Et uere uideor. SOC. Attamẽ harum nullam arbitror te rhetoricam appellare, quamuis dixeris artem in dicẽdo uim habentem esse rhetoricam. Nam si quis cauillari uellet, sic argumentationem susciperet. Ergo arithmeticam rhetoricam nuncupas? Non opinor tamẽ te uel arithmeticam uel geometriam rhetoricam dicere. GOR. Vere putas Socrates, & recte quæ dico capis. SOC. Age nunc & tu responsionem quam petebam perfice: cum rhetorica sit ex earum numero artium quæ ut plurimum uerbis utuntur, sint uero & aliæ tales, conare nobis exprimere, quæ nam ars & circa quid in dicendo uim præcipuã habeat rhetorica. Veluti si quis in artibus quas supra cõmemorabam, me interroget, quænam illarum diceretur arithmetica: responderem utiq; ueluti tu modo aiebas, eam esse earũ ex artium numero, quæ uerbis plurimũ assequunt. Ac si rursus percontaretur, circa quid uersatur, dicerem circa paris imparisq; cognitionẽ, quot utraq; sint. Quinetiam si requirat iterum, cõputatoriam uero artem quam appellem, respondebo hanc quoq; inter eas artes connumerari, quæ totum uerbis absoluunt negocium. Rursus si roget circa quid uersetur, respondebo eorum more qui decreta conscribunt in populo; uidelicet cõputatoriam per cætera quidem ab arithmetica nihil differre. Nempe circa idem utraq; par scilicet atq; impar uersatur: sed in hoc dissimiles, quoniam computatoria consideret par & impar, quam & ad se & inuicem quantitatis conficiant summam. Præterea si quis me dicente astronomiam in earum artium genere collocari quæ totum uerbis absoluunt, rursus percontaretur circa quid potissimum tendant astronomiæ uerba: subijcerem circa astrorum motum solisq; & lunæ: qua inuicem ratione illorum se habeant cursus. GOR. Recte profecto ô Socrates responderes. SOC. Age iã & tu ô Gorgia, Profecto rhetorica ex illis est artibus quæ uerbo tractãt omnia & perficiunt. Nónne? GOR. Profecto. SOC. Dic ergo quid ex omnibus id sit potissimum, de quo hi sermones habentur, quibus utitur rhetorica? GOR. Maxima & optima rerum humanarum negocia. SOCR. Atqui & hoc quoq; ambiguum est Gorgia, nec ullo modo clarũ. Arbitror equidẽ te cantilenam illam quæ circum in cõuiuijs canitur audiuisse

Prima definitio mala

diuisse, in qua cantores ita connumerant: Optimam rem esse omnium prosperam esse ualetudinem, Secundo egregiam formam, Tertio diuitias, ut ipsius poetæ uerbis utar, nulla fraude quæsitas. GOR. Audiui sanè. sed quorsum hæc. SOC. Quoniam subito tibi rerum quæ in ea cantilena laudantur artifices occurrerent, medicus uidelicet & pædotriues, & nummator, primusq; statim diceret medicus. Decipit te Gorgias ô Socrates. Non enim ars eius ad maximum hominũ bonum spectat sed mea. Vbi si ego ab eo quisnam sit ipse perquiram, diceret forte esse se medicũ. quid ais ergo? An tuæ artis opus maximum est bonum? Quid ni? responderet: cum opus eiusmodi sanitas sit, nihil uero sanitate sit præstantius. Post hæc forsitan pædotriues uehementer admiretur num plus inesse boni in tua q̃ in ipsius arte comprobare possis. quem si ego rogarem: & tu quis es? quod tuum est opus? Pædotriues sum diceret: est aũt meæ professionis corpora hominũ formosa robustaq; reddere. Deinde uero nummator cæteros, ut puto, contẽnens sic obijciat: Animaduerte Socrates an diuitijs excellentius ullum esse bonum existimes, uel apud Gorgiam uel apud alium quemlibet. eum ego in hunc modum rogarem. Tu ne ergo tanti boni es autor? Esse uero se affirmaret. Quisnam es ergo? nummator sum. quid uero? putas ne summũ hominibus bonum esse diuitias? Quid ni putem? inquiet. Ego uero ita subijciam. Hic tamen Gorgias contendit artem suam maioris boni causam esse q̃ tuam. Constat itaq; eum post hæc interrogaturum, Quidnam istud est bonum? demonstret ipsum Gorgias. Quamobrem age mi Gorgia, finge te & ab illis & à me sic esse interrogatum, atq; responde: quidnam est istud quod ipse maximum hominibus bonum esse censes, teq; autorem eius esse profiteris. GOR. Quod est ô Socrates maximum reuera bonũ, & causa ut & ipsi liberi simus, & cæteris in nostra passim Repub. dominemur. SOC. Quid ergo istud esse dicis? GOR. Posse uerbis persuadere, & in iudicio iudicibus, & in consilio consulentibus, & in concione cõcionantibus, atq; in alia qualibet congregatione ciuili. Iam uero ob huiusmodi facultatẽ seruiet tibi medicus, seruiet pædotriues: quinetiam ipse nummator, non sibi sed alteri, id est tibi dicendi & uulgũ persuadendi arte prædito, diuitias suas cumulauisse cõperietur. SOC. Nunc mihi uideris quam artem iudicas esse rhetoricam proxime ostendisse: Ac si recte te capio, artem persuasionis effectricem ais esse rhetoricam, eiusq; omnem diligentiam & summam in hoc finiri? An quicquam amplius habes, quod de artis istius facultate referre possis, q̃ ut persuasionem audientiũ animis afferat. GOR. Nihil aliud habeo Socrates, sed abunde mihi definijsse uideris. Hæc enim eius est summa. SOC. Audi ô Gorgia: certum habeto, si quis alius cum alio disputet, uolens id ipsum nosse de quo disseritur, me quoq; ut mihimet persuadeo, esse talem. iudico autem merito te quoq; ita affectum. GOR. Quorsum hæc? SOC. Dicam nunc: haud equidẽ satis aperte cognosco quæ nam sit quibus ue de rebus illa quam dicis à rhetorica proficisci persuasio. Et quamuis suspicer quam & de quibus ipse dicere constitueris, nihilominus abs te requiram, quam dicas persuasionem & quibus de rebus à rhetorica fieri, sed & causam huius rei quæ sit quamuis iam ipse suspicer, nihilominus tamen à te petam, potius quàm ipse exprimam: profecto non tui causa sed sermonis ipsius, quo ita procedat, ut maxime nobis id de quo agitur, explicet. Attende itaque num iuste rursus interrogare te uidear. ueluti si percontatus essem, quisnam pictorum sit Zeusis: tuq; respondisses animalia pingens: nónne iuste peterem, qualia potissimum animalia & quo pacto pingat? GOR. Iuste admodum. SOC. Num propterea quia & alij sunt pictores, alia similiter animalia multa pingentes? GOR. Ob hoc ipsum. SOC. Quod si alius nullus præter Zeusim pingeret, recte undiq; respondisses. GOR. Quid ni? SOC. Age iam & rhetorica dicas utrum sola hæc uideatur persuadere, an aliæ quoq; artes. Eiusmodi uero quidpiam dico: quisquis aliquid docet: utrum quod docet idem etiã persuadeat nec ne? GOR. Persuadet profecto. SOC. Rursus autem in eisdem artibus quas pauloante commemorabamus, ita consideremus. Arithmetica nónne quæcunq; ad numerũ pertinent, docet: arithmeticus q; similiter? GOR. Proculdubio. SOC. Nónne & persuadet? GOR. Certe. SOC. Ergo & arithmetica persuasionem efficit. GOR. Apparet. SOC. Proinde si quis interrogauerit quam persuasionem, & circa quid efficiat, respondebimus, præceptoriam uidelicet circa par & impar, quot utraq; sint. Poterimus similiter cæteras quoq; artes quas modo referebamus, ostendere persuasionis effectrices esse & cuius et circa quid

Optimũ bene ualere
Secũdũ formosum esse
Tertiũ habere diuitias nulla fraude quæsitas

Altera definitio Rhetorices mala

Trãslatio disputationis

maxime,nónne? GOR. Ita. SOCR. Quamobrem non sola rhetorica persuasionis est artifex. GOR. Vera narras. SOCR. Cum ergo non sola id faciat, sed & artes aliæ,haud iniuria, quod de pictore, si deinceps de rhetorica quoque percontaremur: qualis persuasionis, & circa quid effectrix sit rhetorica,percontaremur,nónne iusta tibi uidetur interrogatio? GOR. Mihi quidem. SOCR. Respondeigitur ô Gorgía, quandoquidem tibi uidetur. GOR. Huius equidem ô Socrates magistram dico rhetoricam quæ in iudicijs cœtibusq; alijs ut pauloante dicebam, atq; de iustis & iniustis adducitur. SOC. Atqui & ipse persuasionem hanc te dicere suspicabar, sed ne admireris si deinceps tale aliquid te rursus interrogauerim, quod quamuis uideatur esse perspicuũ tamen repetam.nam ut dixi, non tui causa id requiro,sed ut disputatio suo quodam ordine peragatur: ne assuescamus subintelligendo ea inuicem quæ forent discutienda præripere. GOR. Et recte quidem facere mihi uideris. SOCR. Age uero & hoc consideremus. num uocas aliquid discere? GOR. Voco. SOC. Quid rursus? aliquid credere? GOR. Et hoc. SOCR. An igitur discere idem quod credere esse putas, idemq; disciplinam atq; credulitatem,an aliud? GOR. Aliud equidem esse arbitror. SOC. Recte quidem putas. Hinc uero cognosces: si quis enim percontetur est ne credulitas quædã falsa & quædam uera, ut arbitror consentires. GOR. Certe. SOC. Quid uero? scientia est uera & falsa? GOR. Nequaquam. SOC. Constat igit non esse idem. GOR. Constat. SOC. Veruntamen & illis qui didicerunt, & illis qui credi derunt, iam est persuasum. GOR. Sic est. SOC. Vis' ne ergo duas persuasionis species esse ponamus,quarum altera quidem absque scientia præstat fidem,altera uero scientiam?

Persuasio duplex

GOR. Prorsus. SOC. Vtram uero persuasionem affert rhetorica in iudicijs alijsq; cœtib. de iustis iniustis' ue rebus? Num ex qua homines absq; scientia credant,an ex qua sciant?

Cõcluditur Rhetorica persuadere solum non docere

GOR. Perspicuum est ex qua audientes ad fidem adducantur. SOC. Itaq;,ut uidetur, rhetorica persuasionis eius est artifex quæ credulitatem potius quàm doctrinã circa iustum uel iniustum præstat. GOR, Certe. SOCR. Orator ergo non docet in iudicijs alijsq; turbis iusta, & iniusta, sed fidem duntaxat inducit. Neque enim posset turbam tantam res tam grandes tam breui tempore edocere. GOR. Non certe. SOC. Age iam quid de rhetorica dicendum sit, uideamus. Ego enim nondum satis quid dicturus sim intelligere possum. quando enim publice de medicorum electione tractabitur:aut de nauium aliarum' ue rerum opificibus eligendis, tunc forte consultare ad oratorem non pertinebit. Patet enim in huiusmodi electionibus peritissimum quenq; eius artis eligendũ esse, neq; rursus cum de construendis muris,uel portuum dispositione,uel nauium apparatu consultabitur:oratoris officium erit consulere, sed architecti. Quinetiam neq; cum de eligendo imperatore, aut de exercitu aduersus hostes instruendo, aut de occupandis locis deliberabitur: sed ad duces exercitus consultatio pertinebit,ad oratores uero nequaq;. Quid ad hæc dicis Gorgía? Nempe cum & rhetor esse profitearis, & alios posse rhetores facere, præstat nimirũ ea quæ tuæ artis sunt à teipso scisciatari atq; accipere. Et me quidẽ nunc rem tuam agere putato. Forte enim inter eos qui intus sunt adest aliquis qui discipulus tuus esse cupiat: quales ego quosdã & quidem frequẽtes sentio: quos hæc à te quærere forte deterret pudor. A me ergo rogatus ab illis quoq; hunc in modum interrogari existimato. Quidnam reportabimus si in tuã nos tradiderimus disciplinam? quibus de rebus Reip. consulere poterimus? nunquid de iusto solum & iniusto? an præterea de his quæ modo Socrates adducebat? Da operã ergo Gorgia ut his respõdeas. GOR. Conabor equidẽ omnem tibi rhetoricæ facultatẽ planius explicare, ipse enim perbelle ad id nos deduxisti. Scis uticq; hæc naualia & mœnia Athenarum portusq; dispositionem partim Themistoclis,partim Periclis non opificum consilio esse constructa. SOC. Feruntur hæc ô Gorgia de Themistocle. Periclem uero ipse audiui de muro medio construendo ciuitati persuadentem. GOR. Præterea quoties de electionibus quas tu modo referebas deliberatur,uides oratores ipsos consulere,eorumq; in his rebus præferri sententias. SOC. Hæc equidẽ admirans iamdudum à te de rhetoricæ potestate perquiro. Nã hæc cogitanti mihi diuina quædam potestatis eius magnitudo uidet. GOR. O si cũcta eius artis p; erspecta essent tibi Socrates cernas profecto hanc omẽs,ut summatim dicam,sub se uires ac facultates cõplecti, cuius quidem rei magnũ tibi afferam argumẽtum. Sæpe iam cum fratre meo alijsq; medicis ad aliquem ægrotantium ingressus, cum ille uel pharmacũ nollet bibere,uel secãdum urendum' ue

dum' ue se medico non permitteret,neq; persuaderi posset à medico: ego persuasi nõ alia quàm rhetoricæ facultate. Quo magis assero, si quam urbem rhetor accesserit atq; medicus,certeturq; inter eos uerbis in cõcione uel in alio quouis cœtu, uter sit pro medico eligendus,rhetorne an medicus, fore ut medicus quidem nusquam appareat: eligatur autẽ si modo uelit,dicendi peritus. Eademq; ratione si aduersus alium quemuis artificem rhetor decertet, obtinebit ut ipse potius q; alius quicunq; tandem sit eligatur. Nihil enim est de quo non maiori cũ persuasione rhetor q; quisquã artificum uulgo loquatur. Potentia ergo artis huius tanta est atq; talis,decet tamen ita rhetorica uti quemadmodum & omni alia facultate certandi. Neq; enim is quis pugnis lacertis' ue & armis ita pugnare didicerit ut amicis & inimicis superior possit euadere,ob hos aduersus oẽs æque certare debet, ut amicos etiã percutiat, pungat, occidat:nec etiam per louẽ siquis palæstra exercitatus pugil corporis robur acquirat, deinde parẽtes aut aliquẽ alium domesticorũ & amicorũ pulset: propterea pædotriuas & eos qui armis pugnare docent, odio habere,& ex urbibus expellere decet. Illi enim hæc tradiderunt, ut hęc ubi didicissent, contra hostes & eos qui inferrent iniuriam uterentur, auertentes uidelicet nõ inferẽtes. Nõnulli uero hæc peruertunt ac robore arteq; abutunt:sed non propterea qui docuerũt improbi sunt iudicandi,neq; ars culpãda malaq; habẽda,sed meo quidẽ iudicio qui sinistre utũtur: eadẽ quoq; de rhetorica ratio est. Potest enim aduersus oẽs & qualibet de re orator dicere,adeo ut apud multitudinẽ facile admodũ de re qualibet persuadẽdo fiat superior. At uero si quispiam adeptus rhetoricã deinde iniuste parta facultate utatur, non cum qui docuit odisse atq; urbe expellere decet: ut qui ad iustum usum tradiderit, hic uero in partẽ contrariã sit usus. Qua,ppter eum qui abutit odisse, in exiliũ mittere & interimere etiã par est: præceptorem uero nequaq;. SOC. Arbitror te Gorgia multis disputationibus interfuisse, idq; in eis iam cõpertum habere,eos uidelicet qui inter se disputant, haud facile posse cum discrepare cœperint,sic abire rem ipsam definientes, ut se inuicẽ solũ doceãt atq; discãt:sed si de aliquo cõtendant,neq; cõcedãt alter alteri, ut uel uere uel perspicue loquant,excandescunt,& per inuidiã dictũ putant,certantes simul, non aũt quod erat propositũ perquirentes. Nonnunq; uero tandẽ adeo turpiter discedunt cum iurgijs mutuisq; maledictis, ut etiam pœniteat pigeatq; auscultantes q; eiusmodi homines audiẽdos putauerint. Sed quorsum hæc? dices. quoniã non mihi uideris satis nunc cõsentanea & cõsona dicere his quæ prius de rherorica ,ptuleras. Vereor tamẽ arguere, ne me arbitreris nõ tam rei declarandæ,q; tui gratia decertare. Quod si ex eorũ numero es,è quorũ sum ego, libenter a bs te quę instituí perquirã, sin minus, dimittã. Verũ si quorũ ego ex numero sim quæras, respondebo ex ijs qui libẽter redargui patiunt, si quid falsum ineptũue dicãt, libẽter etiã redarguũt, si quid ab alio minus uere dicat, quibusq; nõ minus reprehẽdi q; reprehendere gratũ est. Tanto eñ maius id esse bonũ existimo, quanto maius bonũ est maximo quodã liberari malo, q; alios liberasse. Nihil enim tam perniciosum hominibus arbitror q; opinionem falsam, in his uidelicet rebus de quibus presens à nobis sermo est instítutus. Itaq; si & te esse talẽ affirmas, age disputemus: sin uero dimittendũ censes, dimittamus iam, cœtumq; soluamus. GOR. Dico profecto ô Socrates me quoq; ciusmodi esse, qualem modo describebas: sed forte aliorũ qui adsunt, ratio est habẽda. Iamdudum enim antequam uos accederetis, his multa narraui. Et nũc forte si disputare pergamus, mora longior protrahetur. Quãobrem cauendũ est ne hos dum aliud facere quippiam instituunt, detinea mus. CHAE. Clamorẽ Gorgia & Socrates dissertationi huic interesse cupientiũ auditis. mihi certe nullum negotiũ tanti sit ut disputationi huic à uobis institutæ quid aliud anteponam. CAL. Per louẽ ô Chærepho ego quoq; cum multis disputationib. interfuerim, nescio an unquã æque ac nunc fuerim delectatus: ideoq; etiã si diem totã disputando cõtriuerint erit mihi pergratũ. SOC. Atqui ô Callicles quantũ ad me attinet,nihil modo uelit Gorgias obstabit. GOR. Turpe quidẽ ô Socrates deinceps mihi fuerit, si disputationẽ detrectem: præsertim cũ ab initio iusserim omẽs de quo quisq; uellet interrogare. Itaq; si placet præsentibus,disputa & quicquid libuerit percõtare. SOC. Audi iam ô Gorgía quę in tuis uerbis admirer. Forte enim cũ tu recte dicas, ego secus accipio. ais rhetorẽ posse te, siquis à te discere uelit, efficere. GOR. Aio equidẽ. SOC. Non ut de omnibus in turba probabiliter dicere ualeat docendo sed suadẽdo. GOR. Ita prorsus. SOC. Addebas præ-

Mos Socratis in disputatione

Malũ maximum hominibus opinio falsa

terea rhetoricũ de ſanitate plus ꝙ̃ medicũ perſuadere. GOR. Dixi profectò, ſed in turba. SOC. Idem eſt itaq; in turba, q̃d inter ignorãtes. Nunquã enim apud eos qui ſciũt, magis ꝙ̃ medicus de ſanitate perſuaderet. GOR. Vera narras. SOC. Nónne ergo ſi plus ꝙ̃ medicus perſuadẽdo ualebit, ſciẽtia etiã prædituꝫ perſuaſione ſuperabit? GOR. Omnino. SOC. Ipſe tamen nõ medicus. GOR. Nõ. SOC. Ac ſi nõ medicus, ergo & inſcius eorũ quæ intelligit medicus. GOR. Proculdubio. SOC. Quare imperitus ſciente apud neſciẽtes facilius perſuadebit, quando rhetor medicũ ſuadendo excellit. ita ne ſequit? GOR. In his certe ita ſequitur. SOC. Nónne in cæteris quoq; artibus rhetor atq; rhetorica ſe habet ſimiliter: ut ad rhetoris facultatẽ nihil attineat cuiuſmodi res ſit noſſe, ſed artem quandã ſic ad perſuadendum excogitare, ut apud imperitos magis ſcire ꝙ̃ ipſi rerum ſingularũ artifices appareat? GOR. Nõne magna eſt hęc facultas? eos uidelicet qui alias nunquã artes attigerint, ſed hanc ſolam, nihil tamen aliꝫs cognitione eſſe inferiores. SOC. Vtrum orator ob hanc unã facultatẽ cæteros excellat uel ſupereẽ ipſe, paulo poſt inquiremus, ſi quid cõducere diſputationi uidebiẽ. Nunc aũt hoc prius cõſideremus, an in iuſto & iniuſto, honeſto & turpi, bono & malo, ita cõparatus ſit orator, quẽadmodũ in ſalubrib. atq; aliꝫs quæ ad alias artes attinent cæteri: ut ſcilicet utrũ bonũ ne an malũ ſit quidpiã ignoret, pulchrumq; uel turpe, aut iuſtũ uel iniuſtũ: perſuaſionẽ uero quandã ita de rebus huiuſmodi machinetur, ut ignorãs ipſe inter imperitos ſcire magis ꝙ̃ ſcientes uideaẽ; an forte neceſſe eſt hæc eum noſſe, oporteteq; hac facultate iã parta ad te ꝓficiſci qui ſit futurus orator. Qd' ſi huiuſmodi rerũ ſciẽtiã nõ afferat ſecũ, tu quidẽ præceptor rhetoricę talia nõ docebis: nõ eñ tui id eſt officij hæc ut doceas: efficies aũt ut uulgo rerũ eſſe eiuſmodi uideaẽ peritus, cũ neſciat: appareatq; bonus cũ ſit minime. An oñino rhetoricã docere nõ poteris, niſi priorũ ueritatẽ fuerit cõſequutus? aut quo ſe modo hæc habẽt Gorgiæ precor per Iouẽ ut quẽadmodũ pauloante cœpiſti rhetoricę nobis tandẽ poteſtatẽ aperias. GOR. At eñ ſi forte quis ignoret, eũ à me percepturũ ea arbitror. SOC. Subliſte, recte eñ dicis: ſi quẽ tu rhetorẽ feceris, oporet eũ iuſta iniuſtaq; ſcire uel anteq; ad te accedat, aut poſtea à te perdiſcere. GOR. Oñino. SOC. Quid uero? qui ea quæ ad fabricã ſpectant didicerit, nõne faber eſt? GOR. Eſt. SOC. Et qui muſicã, muſicus? GOR. Ita. SOC. Et qui ea quæ ad medicinam pertinẽt, medicus? Atq; in cęteris eodẽ pacto: quiſquis didicerit aliquid, talis euadit qualẽ cuiuſq; ſciẽtia reddit? GOR. Oñino. SOC. Nõne igit per hãc rationẽ iuſtus erit quicunq; iuſta didicerit? GOR. Maxime. SOC. Iuſtus aũt iuſta facit. GOR. Ita eſt. SOC. Annõ ergo neceſſe eſt rhetorẽ eſſe iuſtũ? iuſtũ uero uelle iuſta agere? GOR. Apparet. SOC. Nũquã ergo uolet iuſtus iniuriã facere. GOR. Nunq̃. SOC. Rhetoricũ quidem neceſſe eſt ex præcedẽti ratione iuſtũ eſſe. GOR. Neceſſe. SOC. Reminiſcere te pauloante dixiſſe nõ oportere pędotriuas criminari atq; expellere: ſi quis pugil certamine pugilatorio male utatur inferatq; iniuriã: atq; eodẽ pacto, ſi q̃s orator iniuſte utaẽ rhetorica, nõ illũ qui docuerit eſſe accuſandũ & expellendũ, ſed iniuſta agentẽ, neq; rhetorica recte utentẽ. Dicta' ne hæc ſunt, an nõ? GOR. Dicta. SOC. Nũc aũt ipſe orator nunquã uideẽ facturus iniuriam. GOR. Nunquã. SOC. Atqui in ſuperiorib. dictũ eſt, circa ſermones uerſari rhetoricã, non de pari quidẽ & impari, ſed de iuſto atq; iniuſto. GOR. Certe. SOC. Ego igitur cũ tu hæc diceres, rhetoricã nunquã eſſe rem iniuſtã exiſtimaui: quæ ſemper de iuſtitia uerba faceret. Poſteq; uero paulopoſt diceres, ſi orator iniuſte rhetorica utereẽ: ſtatim admiratus, atque ratus nõ eſſe cõſentanea inter ſe quæ abs te dicebanẽ, hũc protuli ſermonẽ: ut ſi redarguí nõ inutile fore putares, ueluti ego puto, operæpreciũ foret ut diſſererem⁹: ſin minus, dimitteremus. Deinde uero re propius pẽſiculata, ut te nõ latet, in cõfeſſo fuit, fieri non poſſe ut rhetor rhetorica utaẽ iniuſte, uelitq; iniuriã inferre. Ad hæc aũt ſatis qua ratione ſe habeãt diſcernẽda, per canẽ Gorgia nõ parua opus fuerit diligẽtia. POL. Etiam' ne aũt ſic de rhetorica ſtatuis, ut nũc ais, an aliter? an magis putas Gorgiã pudore quodã adductum cõceſſiſſe tibi rhetorẽ iuſta, honeſta, & bona etiã noſſe: tum ſi quis earũ rerũ imperitus ad ipſum accedat, eum ſe eſſe docturũ? Ex qua forſitan cõceſſione deinde contrariũ aliquid in diſputãdo ſequutũ eſt. Hoc tu quidẽ nimium ſtudioſe captas ô Socrates, dum interrogando ad huiuſmodi reſpõſa perducis. Nam quẽ arbitraris negaturũ fuiſſe tibi iuſta ſe ſcire, aliosq; eſſe docturũ? Verũ magna ruſticitas eſt ad hæc interrogãdo deducere. SOC. Ob hanc ipſam cauſam pulcherrime mi Pole amicos nobis & filios comparamus: ut

ut ſi quando in ſenectutẽ peccemus, iuniores uos præſentes uitam noſtram & uerbis & operibus corrigatis. Et nũc ſi quid me & Gorgiam in diſputando fefellit, ipſe præſens emenda. Sic enim debes, atq; ego lubens tibi permitto, ut ſi quid eorum quæ cõceſſa ſunt, non recte conceſſa putes, id tuo arbitratu permutes, dummodo mihi id unum deuites. POL. Quid hoc ô Socrates? SOC. R. Prolixitatem ſermonis illam quam ab ipſo diſputationis initio incœptabas. POL. Quid ita? nónne mihi quantum uoluero loqui licebit? SOC. Graui nimiũ iniuria afficereris ô Pole, ſi profectus Athenas ubi totius Græciæ maxima eſt loquendi libertas, ſolus ipſe hoc in loco poteſtatem loquendi pro arbitrio nõ haberes. At è diuerſo, uidelicet ſi te prolixe loquente, neq; uolente ad interrogata reſpondere, non liceret abire mihi, teq; audire nolle: nõne ego quoq; grauia paterer, ſi nõ abire mihi, tuæq; orationi auſcultare nolle permittaẽ poteſtas? Verum ſi qua tibi diſputationis huius eſt cura, camq; corrigere uoles, quemadmodũ modo dicebam, retractans quod tibi retractandum uidetur, roganſq; uiciſſim atq; reſpondens, ut ego Gorgiaſq; fecimus, redargue me, ac te redargui patiare. An autem te quoq; ſcire, quæ & Gorgias ſe ſcire profiteẽ, affirmas? POL. Dico equidem. SOC. Et iubes ut de quo quiſq; uelit, à te quæratur, tanq; ab homine qui reſpondere ſciat? POL. Certe. SOC. Nunc ergo alterutrum tuo arbitratu facias, uel quære, uel reſponde. POL. Faciam equidem, atq; mihi reſpõde ô Socrates: quando Gorgias circa rhetoricã tibi nõ ſatisfacit, tu ipſam quam eſſe dicis? SOC. Interrogas ne quam artem eſſe putem? POL. Idipſum. SOC. R. Nullam ô Pole, ut uera tibi loquar. POL. Quid igitur tibi uidetur eſſe rhetorica? SOC. Res quã tu dicis feciſſe artẽ in eo libro quẽ nuper legi. POL. Quidnam dicis? SOC. Peritiam quandam. POL. Peritia ergo tibi uidetur eſſe rhetorica? SOC. Mihi quidem, niſi tu aliud dixeris. POL. Cuius uidetur rei peritia? SOC. Gratiam quandam uoluptatemq; pariendi. POL. Nónne igitur pulchrum quiddã exiſtimas eſſe rhetoricam, cum apud homines comparare gratiã poſſit? SOC. Quid ô Pole audiuiſti iam quid illam eſſe dicam, quid deinceps interrogas utrum pulchram eſſe putem? POL. Nónne te audiui dicentem eſſe peritiam quandam? SOC. Vis ne igitur quãdo quidem gratiã magnificis, paulum quid mihi gratificari? POL. Volo. SOC. Interroga me nunc, quam artem eſſe coquinariam putem. POL. Ecce interrogo: quænam ars coquinaria eſt? SOC. Nulla. POL. At quid? SOC. Peritiã quandam eſſe dico. POL. Quænam peritia eſt? SOC. Gratiam uoluptateq; pariendi. POL. Idem' ne eſt coquinaria atq; rhetorica? SOC. Nullo pacto, ſed eiuſdem ſtudij particula. POL. Cuius ſtudij? SOC. Vereor ut ſit durius ueritatẽ dicere Gorgiæ cauſa, ne forte me ſuum uituperare ſtudiũ arbitretur. Ego eñ utrum hæc rhetorica ſit quam Gorgias exercet, neſcio: nam ex hac diſputatione nihil nobis patefactũ eſt, quid tandẽ ipſe putes. Sed quod ego appello rhetoricã, rei cuiuſdã particula eſt nequaq; honeſtæ. GOR. Cuiuſnã Socrates? dic age, nihil mea cauſa ueritus. SO. Videtur mihi ſtudium eſſe quoddã, non artificioſum quidẽ, ſed ſagacis animi aptiq; natura atq; potentis ad humanam conſuetudinẽ ſibi conciliandam. Appello autem ſummam caputq; eius adulationẽ. Huius autem ſtudij multa uidentur mihi eſſe membra. Vnũ quidem coquinaria, quæ quãuis eſſe ars uideatur, meo tamẽ iudicio nulla eſt, ſed peritia quædam uſu comperta. Eiuſdẽ præterea particulam rhetoricã quoq; eſſe dico: & fucatoriam, quæ mangonica dicit, & ſophiſticã. Has utiq; particulas quatuor, ad res quatuor pertinere. Si ergo Polus quærere uult, quærat. Nondũ enim audiuit qualẽ adulationis particulã rhetoricã eſſe dicam: nec animaduertit ad id me nondũ reſpondiſſe. Itaq; interrogat utrũ pulchram exiſtimẽ, nec'ne. Ego uero utrum pulchrũ aliquid uel turpe rhetoricã eſſe rear, non prius reſpondebo, ꝙ̃ quid ipſa ſit, aperuerim. Non enim aliter reſpõdere decet Pole. Quod ſi audire uoles, percontare qualẽ adulationis particulam rhetoricã eſſe dicam. PO. Quæro iam abs te, qualis particula? SOC. An me reſpõdẽte perdiſces? Eſt, ut opinor, rhetorica particulæ ciuilis ſimulachrũ. POL. Quid ergo? pulchrũ ne, an turpe quiddã ais eſſe? SOC. Turpe: ſi quidẽ mala eſſe turpia dico, quando quidẽ tibi, tanq; eorum quæ iam dico non ignaro, me reſpondere oportet. GOR. Per Iouem non ſatis quæ dicis, intelligo. SOC. Nec iniuria quidẽ Gorgia, nondũ eñ ſatis expreſſi. Polus aũt iſte iuuenis eſt. GOR. At hũc mitte, mihi uero reſponde quo pacto dicas rhetoricã ciuilis particulæ ſimulachrũ eſſe. SOC. Conabor exprimere quid mihi uideaẽ eſſe rhetorica. Sin uero aliter ſe habeat negocium, Polus iſte redarguat. Corpus appellas aliquid atq; animam? GOR. Quid ni?

Rhetorica ars nulla eſt. Rhetorica eſt peritia gratiã quandam uoluptatẽq; pariendi

Studium quoddã inartificioſum deſcribitur. Coquinaria, rhetorica, fucatoria, ſophiſtica particulæ ſunt inartificioſi ſtudij, cuius caput ſumma eſt adulatio Rhetoricæ particulæ ciuilis ſimulachrum

SOC. Horum uero nonne putas aliquam utriuſq; bonam habitudinem? GOR. Puto equidem. POC. Præterea habitudinẽ aliquam apparere bonam, cum minime ſit? Dico autem nonnihil eiuſmodi: multi corpus bene affectum habere uidẽtur: quorum malam ualetudinem habitudinemq; haud facile quiſquam præter medicum, gymnaſiiq; magiſtrum deprehendat. GOR. Vera narras. SOC. Tale quiddam & in corpore & in anima eſſe dico, quod quidem facit ut & corpus & anima recte ualere uideant, cum non bene ſe habeant. GOR. Ita eſt. SOC. Age uero ſi potero, clarius quod dixi, explicabo. Cum res duæ ſint, artes eſſe geminas arbitror: & artem quidem ad animam pertinentem, ciuilem nuncupo: eam uero quæ ad corpus, nomine uno nominare non poſſum: ſed huius artis unius quæ curat corpus, duas pono particulas: alteram quidem gymnaſticam, alteram medicinam. In ciuili uero nomotheticam, ſcilicet conditricem legum pono correſpondentem gymnaſticæ: & iuſticiam ſcilicet iudiciariam, medicinam quodammodo referentem. Communicant uero inuicem, utpote quæ circa idẽ ſunt, medicina atq; gymnaſtica, rurſuſq; iudiciaria atq; legalis. Veruntamen inter ſe etiam differunt. Cum uero hę quatuor ſint, ſemperq; quod optimum curent, hæ quidem corpus, illæ animam: facultas adulatoria id ſentiens, non cognoſcens quidem, ſed coniectans, ſe quadrifariam diuidit, ſingulasq; ſubit particulas, ſimulans ſe eſſe quod ſubijt: & optimi quidem nullam habet curam, ſed ſemper eo quod dulciſſimum eſt, quaſi hamo incautam illa queat mentem, & uſqueadeo decipit, ut plurimi apud eam æſtimanda uideatur. Medicinam quidem coquinaria ſubiens, ſimulat optimos ſe cibos corpori adhibere. Quamobrem ſi uel inter pueros, uel uiros admodum pueriles contendere oporteret coquum atq; medicum, uter eorum de bonis malis ue cibis plus intelligat, medicus quidẽ fame periret. Id ergo adulationem uoco, ac turpe ô Pole, quiddam exiſtimo: Id enim aduerſus te dico. Propterea q; abſq; ulla optimi ratione uoluptatem aucupatur. Neq; artem eam eſſe dico, ſed peritiam quandam: quoniam nullam eorum quæ affert qualia ſint natura habet rationẽ: quo fit ut nullius rei cauſam poſſit afferre: quare artem nõ appello, quæ careat ratione. de quibus tamen ſi ambigis, rationem tibi polliceor redditurum. Itaq; medicinã, ut dixi, coquinaria adulatio ſubit: Gymnaſticam uero ſimiliter fucatoria, res noxia, fallax, ingenerosa, illiberalis, figuris, coloribus, lineamẽtis, ſenſu quodam ita decipiens, ut propter extrinſecũ fucum propriam ueramq; formam quæ ſit per gymnaſticam, negligamus. Cæterum ne ſim prolixior, more geometrico dicam. ſic enim forte iam aſſequeris. Profecto quod fucatrix ad gymnaſticam, id ad medicinam eſt coquinaria: immo uero ſic. Quod fucatrix ad gymnaſticam, hoc ſophiſtica ad legalem: rurſuſq; quod coquinaria ad medicinam, id rhetorica eſt ad iudiciariã. Veruntamen, ut dicebam, ita natura diſtinguuntur: ac etiam tanquam propinquæ miſcentur inuicem in eodem & circa eadem, ſophiſtæ uidelicet & rhetores: nec utilitatem reſpiciunt aliquam, quam uel pro ſeipſis, uel pro aliis ſequantur unquam. Nam ſi animus corpori non præeſſet, ſed ipſum ſibi: neq; ab eo perſpiceretur, diſcerneretur q; coquinaria & medicina, ſed corpus ipſum gratia uoluptatecq; ſua hæc perpẽderet, illud Anaxagoræ prorſus accideret àmice Pole: horum enim habes peritiam: omnia uidelicet in eodem indiſcreta cõmiſcerentur, & quæ ad medicinam pertinent & ſalutem, & quæ ad coquinariam attinent. Audiuiſti iam quid ego rhetoricam eſſe dicam: rem uidelicet coquinariæ reſpondentem, talemq; in anima qualis illa eſt in corpore. Fortaſſis abſurde feci qui tibi prolixitatem prohibens, ſermonem ipſe longum extenderim: ubi tamen uenia dignus ſum: quia ſi breuius eſſem loquutus, minime percepiſſes, neq; reſponſio tibi mea ſatisfeciſſet: ſed expoſitione rurſus indiguiſſes. Si ergo nec ego re reſpondente aſſequi ualeo, tu quoq; extende ſermonem. Si ualeo, permitte me reſponſione tua uel mea (ſic enim æquum eſt) pro arbitrio uti. Et nunc quidem ſi quo pacto reſponſione hac opportune uti potes, utere. POL. Quid igitur ais? adulatio'ne tibi uidetur eſſe rhetorica? SOC. Equidem adulationis particulam eſſe dixi. Non meminiſti Pole, quum ſis huius ætatis? quid forte poſthac facies? POL. An boni rhetores uidentur tibi quemadmodũ adulatores in ciuitate contemni? SOC. Interrogationem hanc facis? an orationem aliquam exordiris? POL. Interrogo equidem. SOC. Nulla exiſtimatione mihi digni uidentur. POL. Quomodo nulla? nonne plurimum in ciuitatibus poſſunt? SOC. Minime. ſi potentiam bonum aliquid eſſe dicis ei qui poteſt. POL. Dico certe. SOC. Oratores ergo minimum omnium in re-

Quod caret ratione non eſt ars
Ars omnis cũ ratione
Adulationes ſubeunt artes
Coquinaria
Fucatoria
Sophiſtica
Rhetorica
Medicina
Gymnaſtica
Legalis
Iudiciaria

in repub. poſſe mihi uidentur. POL. Quid ais? Nonne quemadmodum tyranni occidunt quem uolunt, & expoliant patrimonio, pelluntq; ex urbe? SOCR. Per canem in ſingulis quæ dicis, ambigo, utrum ſententiã explices tuam, an quæras meam. POL. Quæro equidem tuam. SOC. Eſto amice: deinde duo ſimul à me quæris. POL. Quonam pacto duo? SOC. Nõne dicebas modo oratores occidere tyrannorum more quoſcunq; uelint, & fortunę bonis expoliare, atq; etiam in exilium eijcere? POL. Equidem. SOC. Dico itaq; tibi, has duas interrogationes eſſe, reſpondeoq; ad utraſq;. Aſſero equidem tam rhetores q; tyrannos minimam in ciuitatibus obtinere potentiam: quemadmodum pauloante dicebã. Nihil enim, ut ita dixerim, facere ex his quæ uolunt, facere tamen quod ſibi opinantibus optimum uideatur. POL. Nonne hæc magna potentia? SOC. Certe, ut ait Polus. POL. An ego nõ dico? Dico equidem certe. SOC. Per Iouem non dicis, quandoquidẽ magnam potentiam dixiſti ei qui poteſt, eſſe bonum. POL. Id quidem dico. SOC. Bonum' ne igitur eſſe ais, ſi quis ea fecerit quæ ſibi optima uideantur mente capto, atque id magnam dicis eſſe potentiam? POL. Non certe. SOC. Nonne igitur oſtendendũ tibi eſt, oratores habere mentem, atq; rhetoricã non adulationẽ quidem eſſe, ſed artem, quo me conuincas? Alioquin niſi id oſtendens me arguas, oratores & tyranni facientes quicquid faciendũ ſibi uidetur in ciuitate, nullum propterea bonum conſequuntur. Siquidem potentiam habere, ut ipſe ais, eſt bonum: Facere uero quicquid uideatur abſq; mente, ipſemet confiteris eſſe malum. Nonne ita? POL. Ita certe. SOC. Quonam igitur pacto oratores uel tyranni magna in repub. poſſunt: niſi Socrates conuinctus à Polo, illos quæ uolunt facere, fateatur? POL. Enuir. SOC. Nego eos facere quæ uolunt: tu uero me redargue. POL. An non pauloante confitebaris, quæ ſibi bona uidentur, eos facere? SOCR. Et nunc rurſus confiteor. POL. An nõ ergo faciunt quæ uolunt? SOC. Non, ut arbitror. POL. Faciunt tamen quæ ſibi uidẽt. SOC. Concedo. POL. Moleſta ô Socrates, & incredibilia dicis. SOCR. Ne me accuſes pulchre Pole, ut appellem te ſecundũ te. Verum ſiquid habes quod inquiras, errorem meum redargue: ſin minus, ipſe reſponde. POL. Sed reſpondere malo, ut quid dicas intelligã. SOC. Vtrũ ergo tibi uidẽt homines id uelle quod ubiq; agũt? an potius illud cuius gratia agunt? ueluti qui pharmaca à medicis accepta bibunt, utrum tibi id uidẽtur ipſum uelle quod faciunt, uidelicet pharmacũ bibere, & aſperitatem eius perferre: an ſanitatem potius cuius gratia bibunt? POL. Manifeſtũ eſt eos fieri ſanos uelle, cuius gratia potionem ſumunt. SOC. Nõne & qui nauigant, aut aliud negociũ lucri cauſa obeũt, non id uolunt quod faciunt? quis enim nauigare, ſubire pericula, moleſtias habere uelit? ſed illud uolunt, ut arbitror, cuius gratia nauigant. diuitias ſcilicet, harum enim gratia nauigant. POL. Maxime. SOCR. An non in omnibus quoq; ſimiliter, quiſquis aliquid alicuius agit gratia, nõ id uult quod agit, ſed illud cuius gratia agit? POL. Ita uidetur. SOC. An eſt ex omnibus aliquid, quod non aut bonũ ſit, aut malum, aut horũ medium, neq; bonũ ſcilicet, neq; malum? POL. Nihil omnino. SOC. Nonne bonum quidem dicis ſapientiam, ſanitatẽ, diuitias, aliaq; generis eiuſdem? Mala uero horũ contraria? POL. Equidẽ. SOC. Quæ uero neq; bona ſunt, neq; mala, talia quædam dicis, quæ quandoq; boni, quandoq; mali participia ſunt, quãdoq; neutri: ueluti ſedere, ire, currere, nauigare. Rurſus ueluti lapides, ligna, cæteraq; ſimilia. Nonne talia quædam eſſe dicis: quæ neq; bona appelles, neque mala? POL. Talia certe. SOC. Vtrum igitur media hæc bonorũ agunt gratia, quoties agunt? an bona gratia mediorum? POL. Media bonorũ gratia. SOC. Ergo ſequentes bonum, uadimus, præſtare id exiſtimantes: & uiciſſim quieſcimus, quãdocunq; quieſcimus, ob idipſum bonum. Nonne ita? POL. Ita prorſus. SOC. Præterea ſi quos occidimus, eiuſdẽ gratia occidimus: ſimiliterq; expellimus, atq; rapimus, putantes præſtare ut talia à nobis fiant. POL. Proculdubio. SOC. Quamobrẽ boni gratia hæc faciunt omnia quæcunq; faciunt. POL. Aſſentior. SOC. An non inter nos conuenit, non quæ alicuius gratia agimus, uelle, ſed illud cuius hæc gratia agimus? POL. Maxime. SOC. Itaq; non iugulare ſimpliciter omnino q; uolumus, neq; expellere, neq; pecunias rapere: uerũ ſi conducant hæc, facere uolumus: ſi noceant, nolumus. Bona enim uolumus, ut ipſe ais. Quę uero neq; bona, neq; mala ſunt, nõ ꝓprie uolumus, neq; mala. Videor' ne tibi Pole, uera loqui? an nõ? Quid nõ reſpondes? POL. Vera. SOC. Quãobrem ſi in his cõſentimus, ſi quis quempiam interfecerit, uel urbe eiecerit, uel priuauerit patrimonio, ſiue tyrannus ille ſit, ſiue orator, putans

Quiſquis aliquid alicuius gratia agit: non id uult quod agit, ſed illud cuius gratia agit.
Negatiua diſiunctiua ponitur: ut quęratur de aliquo q̃ forte non ſit in diſiuncti ua

putaris id melius sibi fore, cum tamen sit peius, is utique faciet quæ sibi uidentur, nónne? POL. Certe. SOC. Nunquid etiam quæ uult, siquidē hæc sint mala? quid non respondes? POL. Non uidetur mihi quæ uult facere. SOC. Quanam igitur ratione uir talis magnā habet in repub. potestatē? siquidem magna potestas bonum quiddam est, ut ipse etiam confiteris. POL. Nullo pacto. SOC. Vera ergo dicebam, fieri posse ut sit qui in ciuitate quæ sibi uidentur, efficiat, neq; tamen magnam potentiam habeat, neq; quæ uelit, agat. POL. Quasi uero tu non optes licentiā habere faciēdi quicquid tibi uideatur in ciuitate potius q̄ non habere, neq; affectes talis esse quales nonnullos uides, uel interficientes, uel expoliantes, uel conijcientes in uincula quoscunq; et quandocunq; sibi uidetur. SOC. Iuste ne dicis, an iniuste? POL. Quomodocunq; id fiat, nónne utrunq; optandum? SOC. Bona uera quæso, ô Pole. POL. Quid ita? SOC. Quoniam non decet uel uitam minime optabilem exoptare, uel miseram, imò potius misereri. POL. Quid uero? Itane se habere eos de quibus loquor, existimas? SOC. Quid ni? POL. Quicunq; igitur perimit quemcunq; opinatur iuste necādum, infelix tibi miserabilisq; uidetur? SOC. Non mihi quidem, neq; tamen conditio eius optanda. POL. An non pauloante miserum dicebas esse? SOC. Amice, dicebam equidem, sed iniuste occidentem, eundemq; insuper miserabilem. Eius uero qui iuste interficit, conditionem non esse optandam. POL. An non qui iuste occiditur, miserabilis est atq; infelix? SOCR. Minus q̄ uel interfector, uel is qui iuste necatur. POL. Quid ita ô Socrates? SOC. Quoniam inferre iniuriam, malorum omnium maximum est.

Inferre iniuriam maximum malorum

POL. Quónam pacto id maximum? Nonne peius est iniuriam pati? SOC. Minime. POL. Ipse igitur, malles ne pati iniuriam q̄ inferre? SOC. Equidem neutrum uellem. At si necesse foret, aut facere iniuriam, aut pati, accipere iniuriam q̄ inferre malim. POL. Non ergo tyrannidem eligeres. SOC. Non, si tyrannidem similiter atq; ego definis. POL. Ego uero id esse dico tyrānidē, quod pauloante, uidelicet licentiam in ciuitate habere quicquid uideatur perpetrādi, siue interficere quempiam, siue expellere libeat, cæteraq; omnia pro libidine facere. SOCR. Sed ô beate, quæ dicam accipe. Si enim ego in foro ac frequēti hominum multitudine assumpto sub ala pugione, apud te gloriarer me potentiam tyrannidemq; mirabilem nuper esse nactum: nam siue aliquis istorum hominū quos cernis, mihi uideatur occidendus, subito perimetur, siue alicuius frangendū caput, repente frāgetur, siue discindenda uestis, subito discindetur, tantum ego in hac ciuitate possum: proinde tibi minus id credenti offenderem pugionem, forte eō cōspecto, tu sic obijceres: At isto ô Socrates, modo omnes magnam haberent potentiam, siquidem & quaslibet domos incendere, & Athenienſium naualia, & triremes, cunctaq; nauigia, ac summatim tam publica q̄ priuata quiuis posset. Verum hæc non est magna potestas, quicquid tibi quomodocunq; uideatur facere, an tibi uidetur? POL. Certe non hoc pacto potentiam approbo. SOC. Potes ne dicere quam ob causam eiusmodi nō approbes potestatē? POL. Possum equidem. SOCR. Cur ergo? dic iam. POL. Quoniam necesse est eum qui ista perpetrauerit, pœnam luere. SOC. Pœnam uero dare, nonne malum? POL. Omnino. SOCR. Nonne igitur ô uir mirabilis, magnam rursus potentiam iudicas, si modo qui agit quæcūq; sibi uidentur, assequitur ut utiliter agat, atq; ita bonum consequitur, idq; est magna posse? Contrà uero, malum id est, paruaq; potentia? Verum id quoq; consideremus. dicimusne aliās præstare ea facere quæ modo dicebamus; uidelicet interficere, expellere, spoliare, aliās autem minime? POL. Sic omnino. SOCR. Hoc iam mihi, ut uidetur, tibiq; conuenit. Vtrum igitur & quo pacto dicis ipse melius esse hæc facere? dic age, quem terminum statuas. POL. Tu uero ô Socrates, id definias. SOC. Ego igitur si à me audire mauis, dicam, uidelicet cum quis hæc iuste facit, melius esse; quando uero iniuste, peius. POL. Quasi uero arduum sit te refellere, cum id puer etiam quiuis possit. SOC. Magnam illi puero habebo gratiam, tibi quoq; non minorem, si me refutando ab errore eiusmodi liberaueris. Te igitur oro, ne tibi molestum sit beneficium hoc in amicum cōferre, sed iam refelle. POL. Atqui ô Socrates, nihil opus est antiquis exemplis ad te confutandum. Siquidem recēti bus atque adeò externis manifeste plerosq; iniustos esse felices comprobari possit. SOC. Quænam ista? POL. Archelaum Perdiccæ filium Macedoniæ imperare uides? SOC. Et si non uideo, saltem audio. POL. Felix ne igitur tibi an infelix uidetur? SOC. Nescio equidem Pole. nunquā enim illi sum conuersatus. POL. Quid autem? si eius consuetudinem habuisses

habuisses, iam cognoscere? Aliunde uero felicitatem eius non deprehendis. SOC. Non per Iouem. POL. Constat igitur ô Socrates, similiter te dicturū ignorare utrum magnus Persarum rex sit felix. SOC. Et uera quidem dicam, ignoro enim quo pacto, uel eruditione, uel iustitia sit instructus. POL. Nunquid in hoc tota beatitudo consistit? SOC. Certe meo iudicio. assero enim honestū bonumq; uirum & mulierem esse felicem: iniustum uero & turpem, esse miserū. POL. Miser ergo iuxta tuum sermonē est Archelaus. SOC. Nimirum, si iniustus. POL. At uero quonā pacto negari id potest? Is enim ex ancilla Alcetæ Perdiccæ fratris natus est: ideoq; Macedoniæ regnum quod nunc possidet, ad eum minime pertinebat: sed ipso iure Alcetæ seruus erat: eoq; si iusta agere uoluisset, ipsi Alcetæ seruisset: atq; eo pacto ex ratione tua esset felix. Nunc uero q̄ mirabiliter ad miseriam tandem redactus est, postq̄ maximas intulit iniurias. Is enim primo hunc ipsum dominū patruumq; suum Alcetam accersitū ad se quasi regnum quod Perdiccas abstulerat, redditurus, conuiuio uinoq; grauatum, ipsumq; & filium eius Alexandrū patruelem æqualemq; suum coniectos in plaustrū, nocteq; asportatos trucidauit atq; deleuit. Nec tamen his perpetratis, suam agnouit miseriam, nec id fecisse pœnituit: sed paulopost fratrem suum legitimum Perdiccæ filium, puerum annorū septem, ad quem pertinebat regnū, noluit ut felix uiueret, iuste alere, atq; ipsi regnum tradere, sed in puteum præcipitē dedit, atq; suffocauit. Cleopatræ uero eius matri nunciauit puerum dum persequeretur anserem, cecidisse in puteum, mortemq; obijsse. His ergo tam magnis iniurijs perpetratis, Macedonum omnium miserrimus est, an potius felicissimus? Num est ullus Athenienſium ut à te exordiamur Socrates, qui malit alius quisquam Macedonum esse quàm Archelaus? SOC. Et ab ipso disputationis exordio Pole, te tanquam bene instructum ad orandum laudaui, artē uero disserendi dixi te neglexisse. At nunc, hæc ne illa ratio est, per quam quiuis etiam puer, ut ipse dicebas, me refellat? Atq; ego abs te, ut ipse iudicas, hac in præsentia ratione conuictus sum, qui dixerim iniuriantem beatum esse nō posse? Vnde uero hęc bone uir? atqui nihil tibi horum quæ tu dicis, assentior. POL. Neq; enim assentiri libet, quanquā tibi uera uideantur. SOC. O beate, oratorum more conuincere me contendis, quemadmodum in iudicio fieri solet, ubi alij alios cum conuincere se opinantur, cū pro sua causa multos celebresq; adducāt testes: aduersarius uero, aut nullum, aut unum aliquem producat, cum eiusmodi probatio nullius ad ueritatem sit momēti. Sæpe enim ob falsorum testium multitudinem, atq; eorum etiam qui alicuius rei & precij esse uidentur, quis iniuste opprimitur: atque in præsentia si de his quæ dicis, uelis contra me testes producere, omnes fermè & Athenienses & peregrini tecum sentient, me uero afferre falsa tibi attestabuntur: siue Niciam accersas Nicerati filium fratresq; eius secum, quorum sunt in Dionysio tripodes ordine quodam dispositi, siue Aristocratem Scellij filium, cuius in Pythio munus extat pulcherrimū, seu totam Periclis domū, seu aliam quamlibet Athenienſiū familiam uelis in testimoniū aduocare. At ego unus tibi non assentior: non enim me rationibus cogis, sed falsis testibus contra me productis, ex ipsa ueritatis substātia deijcere me moliris. Ego uero nisi te ipsum testem unum adduxero mihi assentientem, nihil existimatione dignum in his quæ tractamus, perfecisse me arbitror. Nihil etiam te profecturum puto, nisi ego unus solusq; tibi consentiam, tuq; dimissa aliorum testium multitudine, idipsum efficias. Est igitur, ut dixi, unus iste arguendi modus quemadmodum tu alijq; multi putatis; est & alter quem ego puto. Eos igitur inuicem comparantes, utrum & quo pacto inter se discrepent, diligenter consideremus. Non enim de rebus paruis institutā nobis est disputatio: sed de his quas & scire pulcherrimū est, & nescire turpissimum. Caput enim & summa eorū quę perquirimus, est uel cognoscere, uel ignorare quis beatus sit, qs miser. Principio quidē in ijs quæ perquirimus, tu fieri posse existimas, ut qui iniuriā facit, iniustusq; est, sit beatus. si quidem Archelaum esse quidem iniustum confiteris, sed beatū. nunquid ita te opinari existimare debemus? POL. Omnino. SOC. Ego uero id fieri nō posse dico. Vnū igitur hoc est de quo ambigimus. Esto igitur, iniustus aūt eritne felix, si pœnas iniustitiæ dederit? POL. Minime quidē, imò miserrimus. SOC. At uero si iniustus pœnas essugerit, ut ipse ais, beatus erit. POL. Aio equidē. SOC. Secundū uero sententiā meam ô Pole, qui iniuriatur iniustusq; est, omnino est ante alios miser: miserior autē si iniuriarū pœnas nunquā luat; minus uero miser, si luat, supplicijq; iustum dijs hominibusq; reportet.

Iustus uir & bonus felix Iniustus turpis & miser

Archelaus ex ancilla Alcetæ ortus est

Iniuriarem beatum esse non posse

Locus à tegnum & ratione

POL. Quàm absurda dicere audes. SOC. Dabo equidem operam amice, ut ipse quoq; me cum sentias: amicum enim esse te mihi puto. nunc ergo ea de quibus dissentimus, eiusmodi sunt. attende uero & tu. Dixi equidem in superioribus iniuriam inferre, peius esse quàm pati. POL. Ita dixisti. SOC. Tu uero contrà, pati peius esse quàm facere. POL. Produbio. SOC. Præterea eos qui iniuriam faciunt, ego miseros appellabam: atque à te redargutus sum. POL. Ita per louem. SOC. Tuo quidem iudicio. POL. Ac forte uero. SOC. Tu uero iniuriantes tunc felices esse dicebas, cum pœnas minime darent. POL. Et maxime quidem. SOC. Ego uero istos esse dico miserrimos: eos autem qui puniantur, miseros esse. Vis ne id quoq; refellere? POL. At istud difficilius altero ad redarguendum. SOC. Haud difficile istud, imò impossibile iudicare debes. quod enim uerũ est, refelli nũquam potest. POL. Quid ais? Siquis tyrãnidem per iniuriam moliri deprehensus fuerit, captusq; torqueatur, excarnificeturq;, eiq; inurantur oculi, alijsq; multis, uarijs grauibus pœnis afficiatur: uideat præterea liberos & uxorem pati eadem, & tãdem in crucem agatur, aut pice adhibita, comburatur: an hæc qui patietur, felix erit: uel potius si euadat, tyrannidemq; assequutus arbitratu uiuat suo: adeò ut uitæ suæ status exoptandus felixq; à ciuibus & peregrinis existimetur? Hęc ne dicis confutari non posse? SOC. Perterrefacis me nunc rursus generose Pole: non autem refellis: paulo uero ante attestabaris. Veruntamen redige mihi parumper in memoriam, an iniusta capesserè tyrãnidem dixeris? POL. E quidem. SOC. Neuter eorum felicior unquam erit: neq; qui tyrãnidem iniuste adeptus fuerit: neq; qui deprehensus pœnas dederit. Nempe è duobus miseris neuter altero felicior est dicendus: miserior tamen qui potitus tyrannide supplicium deuitauerit. Quid rides? alia rursus hæc refellẽdi species est, cum quis aliquid dicat deridere, nõ autem argumente. POL. At non putas refelli ô Socrates, cum talia dicas, qualia nullus unquã mortalium diceret? Quære ab istorum aliquo. SOC. O Pole, equidem non sum ex his qui in republica uersantur. Et superiori anno cum tribus mea prærogatiuam haberet, ac fortè oporteret me computare suffragia, & ad consiliũ referre, concitaui risum, quia facere id nesciui. Nolui ergo iubere ut ad consilium præsentium referam. Cæterũ nisi meliorem arguendi uiam habes, quemadmodũ modo dicebam: uicissim mihi cõcede, atq; experire qualem ego redargutionem esse arbitror oportere. Eorũ enim quæ dico, unum producere testem scio, illum ipsum qui cum mihi sermo est institutus: multitudinem autem missam facio: & unius sententiam rogo, multitudini uero ne uerbum quidem facio. Vide igitur utrum mihi uicissim arguendi locum uelis cõcedere, tuq; ad quæsitum respondere. Arbitror equidẽ & me & te & alios homines existimare: peius esse facere iniuriam quàm accipere, ac pœnas effugere quàm subire. POL. Ego autem neq; me, neq; alium prorsus ullum: quandoquidem tu solus iniuriam perpeti malles quàm inferre. SOC. Imò uero & tu & cæteri omnes. POL. Permultum abest: imò nec ego, nec tu, nec alius quisq;. SO. Vis ne respondere? POL. Volo equidem: cupio enim quid tandem dicturus sis, intelligere. SOC. Responde itaq; mihi, ut intelligas, tanquam si à principio interrogem. Vtrum putas deterius esse: facere ne iniuriam, an perpeti? POL. Perpeti. SOC. Vtrum uero turpius? responde quæso. POL. Iniuriam facere. SOC. Nónne & peius, si turpius? POL. Minime. SOCR. Intelligo iam. Nempe nõ putas, ut uidetur, idem esse pulchrum atq; bonum: idemq; turpe atq; malum. POL. Non certe. SOC. Quid autem pulchra omnia scilicet corpora, colores, figuras, uoces, studia, nunquid ipse ad nihil respicies, appellas pulchra, an ad aliquid? Vt ecce primo quidem corpora pulchra, nónne aut propter utilitatẽ dicis esse pulchra, atq; ad id pulchra cuius usui seruiunt: aut propter aliquam uoluptatem, uidelicet quòd delectent aspicientes? An habes præterea quicquam aliud quod de corporis pulchritudine dici possit? POL. Nihil aliud. SOC. Nónne & alia similiter omnia siue figuras, siue colores, uel propter aliquam uoluptatem, uel utilitatem, aut utraq;, pulchra appellas? POL. Ita prorsus. SOC. Et uoces præterea, & quæ ad musicam pertinent, cuncta similiter? POL. Ita. SOCR. Quinetiam statuta legum & studia non ob aliam causam pulchra sunt, quàm quòd aut conferunt, aut delectant, aut utrunq; efficiunt. POL. Ob aliam certe nullam. SOC. Denique de disciplinarũ pulchritudine idem existimamus? POL. Idem prorsus. & pulchre quidem nunc definis, ô Socrates, pulchrũ delectatione & conferente bono definiens. SOC. Nónne turpe contrario, scilicet dolore, ac malo id est detrimento definiendũ? POL. Necesse

Peius esse iniuriã inferre quam pati

In senatu risum cõmouit Socrates, quòd reliqui iubere ut ad consilium præsentium referam

Proponitur disputandũ utrum deterius sit facere iniuriam an pati

Pulchra sunt quæcũq; aut utilitatem, aut uoluptatẽ, aut utrunq; afferunt

esse est. SOC. Quoties igitur è duobus pulchris alterum pulchrius est, uel altero illorũ, aut ambobus excedẽs pulchrius est, scilicet aut delectatione, aut utilitate, aut ambobus. POL. Prorsus. SOC. Rursus quando duorum turpium alterum turpius est, uel dolore, uel detrimento excedens est turpius. An non necesse est? POL. Ita. SOC. Age itaq; quomodo paulo ante de inferenda accipiendaq; iniuria dicebatur? an non dicebas pati iniuriam esse deterius: facere uero turpius? POL. Dicebam equidem. SOC. Si ergo facere turpius est quàm pati: aut molestum quidem est, ac molestia superans turpius est, aut detrimẽto, aut utriusq;. non'ne id etiam necessarium? POL. Quid ni? SOC. Primo quidem consideremus an molestia superet: doleãtq; magis qui inferunt, cũ qui patiũtur iniuriã. POL. Nullo pacto. SOC. Quare nõ excedit dolore. POL. Non apparet. SOC. Si non dolore, nec etiam ambobus. POL. Nõ uidetur. SOC. Ergo altero. POL. Altero. SOC. Malo igitur atq; detrimento. POL. Apparet. SOC. Quamobrẽ iniuriam facere excedens detrimento deterius erit quàm pati. POL. Manifestũ est. SOC. Non'ne & à multis hominibus, & abs te superà concedebatur turpius esse inferre iniuriam cũ accipere? PO. Ita. SOC. Num etiam apparuit esse deterius? POL. Apparuit. SOC. Eligas' ne tu magis id qđ deterius turpeq; est, cũ id quod minus? Ne pigeat respõdere Pole: nihil enim obfuerit: sed te rationi tanq; me dico committas ingenue: atq; respondendo aut concede quæ dico, aut nega. POL. Nunquam ô Socrates, istud eligerem. SOC. Alium uero quenq; id recepturum putas? POL. Mihi quidem per hanc rationem non uidetur. SOC. Quamobrẽ uera dicebam: neq; me, neq; te, neq; alium quenq; recepturum facere iniuriam magis cũ pati. utpote quod sit deterius. POL. Apparet. SOC. Vides ergo Pole, facta argumentorũ comparatione, ea inter se maxime discrepare. Nam tibi quidem alij præter me omnes assentiuntur: mihi uero solus ipse sufficis assentiendo atq; testificando, cuius solius suffragium sententiamq; rogaui, cæteros uero dimitto. Atq; id quidem sic habeto. Post hæc autem quod secundo loco inter nos dubitabatur, iam consideremus, utrum iniuriantem pœnas dare maximum sit malorum, ut ipse putabas. an maius non dare, quæ mea erat sententia. Consideremus autem hoc pacto. Dare pœnas iniuriarũ, atq; iuste puniri, num idem appellas? POL. Idem. SOC. An potes negare iusta omnia quatenus iusta sunt, esse pulchra? Et uide ut respondeas prouide. POL. Mihi quidem æque ac tibi uidetur. SOC. Id quoq; animaduerte, an si quis agat quippiã, necesse sit esse aliquid patiens ab ipso agente. POL. Videtur. SOC. An ergo & hoc pati oportet, quod agẽs agit: & tale insuper quale agit ipsum? Ceu si quis pulserit, necesse est aliquid inde pulsari? POL. Necesse. SOC. Atq; si uehemẽter, aut uelociter pulserit, similiter pulsari pulsatũ? POL. Similiter. SOC. Talis ergo passio ineſt pulsato, qualem efficit pulsans? POL. Omnino. SOC. Et si quid comburat quis, oportet aliquid inde comburi? POL. Oportet. SOC. At si uehementer exurat, &, ut ita dixerim, acerbo cum dolore, similiter & uri quod uritur, quemadmodũ urit urens? POL. Prorsus. SOC. Similiter si quis secat? Secatur enim aliquid. POL. Ita. SOC. Ac si lata uel profunda, dolorosa sit sectio, tali necesse est quod secatur sectione secari, quali sector ipse secat? POL. Videtur. SOC. Considera uero summatim, an quod modo dicebam, in cunctis cõfiteare: uidelicet quale aliquid agens agit, tale quiddam pati patiens. POL. Confiteor. SOC. His ergo concessis responde, num pœnas dare, sit pati aliquid, aut agere. POL. Pati. SO. Nõne & à quodam agente? POL. Constat, ab ipso uidelicet puniente. SOC. Qui aũt recte punit, nõne iuste punit? POL. Iuste. SOC. Iusta faciẽs, nec'ne? POL. Iusta. SOC. Ergo qui punitur, dum iniustitiæ dat pœnas, iusta patitur. POL. Apparet. SOC. Iusta uero dictũ est esse pulchra. POL. Prorsus. SOC. Horum igitur alter quidem pulchra facit: alter uero, scilicet punitus, pulchra patitur. POL. Sic est. SOC. Quòd si pulchra, etiã bona. Nam uel iocũda illa sunt, uel utilia. POL. Necesse est. SOC. Bona ergo patitur quisquis iuste punit. POL. Videtur. SOC. Id ergo sibi prodest. POL. Confert. SOC. An non, ut quo pacto iudico explicẽ, meliorem reportat animũ, si quidem iuste punitur? POL. Consentaneum est. SOC. Ergo qui luit pœnas, à prauitate animę liberatur. POL. Certe. SOC. Itaq; maximo liberat malo. Eodem aũt pacto considera: in pecuniarũ collectione aliud'ne hominis malũ uideas cũ paupertatem? POL. Hanc ipsam. SOC. In corpore aũt malum dices imbecillitatẽ, morbũ, deformitatem, cæteraq; eiusmodi? POL. Equidẽ. SOC. Nõne & in anima malũ aliquod esse censes? POL. Quid ni? SOC. Id uero nonne uocas iniustitiã, insciti ã, timiditatem: & alia

Vtrũ sit maximũ malorũ, inferentẽ iniurias, pœnas dare, an non dare

Quale aliquid agens agit, tale quiddã pati patiens

generis eiusdem? POL. Maxime. SOC. Cum igitur hæc tria sint, pecunia, corpus, animus: tria horum esse dixisti mala: paupertatē, morbum, iniustitiā. POL. Certe. SOC. Horum uero malorum quodnam turpissimū? Nónne iniustitia? &, ut summatim dicam: animæ uitium. POL. Maxime. SOC. Quod si uitium animi turpissimū est: ergo & pessimum. POL. Qua ratione hoc ais, ô Socrates? SOC. Hac utiq; semper quod turpissimū est, uel quia dolorem, uel quia detrimentū infert maximum, uel quia facit utraq; turpissimū est: quemad modum ex ijs quæ in superioribus cōcessa sunt, apparet. POL. Sane. SOC. Turpissimum uero esse iniustitiā & omne animi uitium, nónne nobis concedebatur? POL. Certe. SOC. Quare aut quia molestissimū est, & molestia superans, iccirco horum turpissimū est: aut quia detrimentū affert, aut propter utrunq;. POL. Sic oportet. SOC. Nunquid molestus est iniustum esse, intemperatū, ignauum, imperitum & paupertate morboq; premi. POL. Non certe quantū ex his cōijcitur. SOC. Quoniam igitur incredibili quadam mirabilíq; magnitudine detrimenti atq; mali uitium animæ cætera superat mala, iccirco omniū est turpissimum: quandoquidem non dolore excedit, ut ipse ais. POL. Sic apparet. SOC. Iam uero quod maximo excedit damno, maximum omniū est malorum. POL. Ita est. SOC. Quamobrem iniustitia, intemperantia, cæteraq; improbitas animæ, malū est omniū maximum. POL. Videtur. SOC. Quænam ars à paupertate nos liberat? Nónne quæstuaria? POL. Hæc ipsa. SOC. Quæ uero à morbo? an non medicina? POL. Hæc sane. SOC. At quænam à prauitate & iniustitia? Sin minus id tibi succurrit, ita considera: quonam, & ad quos potissimū ducimus morbis corporeis laborātes? POL. Ad medicos Socrates. SOC. Quò autem iniuriantes atq; dissolutos? POL. Ad iudices. SOC. Vt uidelicet puniantur. POL. Assentior. SOC. Nónne qui recte puniunt, iustitia quadam freti puniūt? POL. Proculdubio. SOC. Quæstuaria ergo pellit paupertatē: Medicina uero abigit morbos: Iudiciaria denique intemperantiā & iniustitiam amouet. POL. Sic apparet. SOC. Quid ergo horū est pulcherrimū? POL. Quorū dicis? SOC. Quæstuariæ, medicinæ, iudiciariæ. POL. Multo inter has excellit iudiciaria Socrates. SOC. Ergo uel uoluptatē affert plurimā, uel utilitatē, uel utrunq;, siquidem pulcherrima est. POL. Sic habet. SOC. An ergo curari à medico delectabile est? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi? POL. Non apparet. SOC. Conducit tamen, nónne? POL. Confert. SOC. Quoniam uidelicet magno liberantur malo. Quapropter utile est tolerare dolorem, ut sanus euadas. POL. Proculdubio. SOC. An ergo felicissimus quantum ad corpus attinet, is fuerit qui per medicinā curatus, conualescat: uel potius qui à principio non ægrotauerit? POL. Certe qui non ægrotarit. SOC. Nempe non in hoc consistere uidetur felicitas ut liberemur à malis: sed utab ipso initio simus incolumes. POL. Ita est. SOC. Cęterū si duo male uel corpore, uel animo affecti sint, uter horum miserior: num qui curatus liberatur à malo, an qui minime? POL. Qui non curat. SOC. Nónne in iudicio puniri, à maximo quodā malo, id est à prauitate liberatio erat? POL. Erat certe. SOC. Quippe cum pœna iusta moderet, iustioresq; efficiat tanq; medicina quædam improbitatis. POL. Ita est. SOC. Felicissimus ergo qui nō habet animi uitium: quandoquidē id maximum apparuit esse malum. POL. Absq; dubio. SOC. Deinde autem qui à malo eiusmodi liberat. POL. Apparet. SOC. Hic uero est qui correptus perterritusq; pœnas dederit. POL. Is ipse. SOC. Pessime ergo uiuit qui iniustus est, nec ab iniustitia soluitur. POL. Apparet. SOC. Nōne hic est qui maximis perpetratis iniurijs, maximaq; usus uiolētia, effecerit ut neq; corripiat, neq; puniatur, neq; persoluat pœnas: quemadmodū effecisse dicis Archelaū, aliosq; tyrānos & oratores atq; potētes? PO. Apparet. SOC. Fermè enim eiusmodi homines uir optime, perinde faciūt, ac si quis morbo correptus grauissimo, det operam, ne uitiorum quæ in corpore sunt, sub medico pœnas reportet, neq; curetur: puerorū more ustionē atq; sectionem, tanq; rem molestam formidans. Nōne & tibi quoq; ita uidetur? POL. Mihi quidem. SOC. Quoniā uidelicet quanti sit sanitas corporisq; uirtus ignorant. Videntur autem per ea quæ modo cōcessimus, tale quiddā facere ô Pole, illi qui iudiciū fugiunt: ad dolorem quidē eius aspicere: ad utilitatem uero cæci esse: atq; ignorare quanto miserius sit animo esse non sano, sed fracto, iniusto, impio, q̄ ægrum corpus circumferre. itaq; dant operam ne iudicium subeant, ne uc maximo soluantur malo. Eaq; de causa pecunias cumulant, comparant amicos, eloquentiæ student. At enim si uera inter nos sumus confessi, sentis quæ ex hac disputatione tandem sequantur

sequantur? Ea ne uis ut singula ordine colligamus? POL. Vt libet. SOC. Nonne constitit maximum esse malum iniustitiā atq; iniuriam? POL. Videtur. SOC. Præterea mali huius solutionem esse pœnas luere? POL. Apparuit. SOC. Eas uero effugere mali perseuerantiam? POL. Certe. SOC. Igitur inter mala magnitudine secundū obtinet locum inferre iniuriam. Efficere autem ne iniuriarum subeatur pœna, omnium natura maximum est, primumq; malorū. POL. Videtur. SOC. Hoc est igit ô amice, de quo ambigebamus. Tu quidem Archelaum esse felicem affirmabas: qui cum maximas perpetrarit iniurias, nullas tamen pendit pœnas. Ego autem sentiebam diuersum: uidelicet siue Archelaus, siue alius quisquam mortalium iniuriarū supplicia nō ferat, eum uel præcipue esse miserum: ac semper eum qui intulit eo qui sustinet iniuriā, esse miseriorem. Deniq; illum qui nō luat pœnas, illo qui luat. An non hæc erant quæ à me dicebantur? POL. Hæc ipsa. SOC. Nónne demonstratum est uere hæc dicta fuisse? POL. Apparet. SOC. Age igitur Pole, si uera hęc esse constat, quidnam opus est rhetorica? Nempe ex superioribus sequitur oportere dili gentissime obseruare nosipsos primum quidem ne cui iniuriam inferamus, tāquam satis mali ob hoc ipsum habituros. nónne ita habet? POL. Ita certe. SOC. Deinde uero siue per nos, siue per alium quempiā nobis charum inferatur iniuria, sponte nostra iudici nos puniendos, tanquā medico festinanter offerre: ne antiquatus iniurię morbus, sic inficiat animum, ut insanabilem reddat. Quonam alio pacto dicemus ô Pole, si maneant priora illa inter nos concessa? Nónne hæc ita illis necessarijs consonant, nec secus habere possunt? POL. Quid igitur porrò dicere possumus? SOC. Ad defendendū igitur aut excusandum iniustitiam nostram, uel parentum, uel amicorum, aut filiorum, aut patriæ iniuriātis nihil utilitatis nobis confert rhetorica. Nisi quis iudicet contrà oportere rhetorica uti, ad accusandum uidelicet: primo quidem nosipsos, deinde domesticos familiaresq; et alios: siquis eorum qui nobis chari sunt, iniurias perpetrauerit: ne lateant eorum crimina, sed producantur: unde pœnas illi persoluant, saniq; euadant. Præterea ad compellendum seipsum & alios ne torpeant, ne ue expauescant: sed forti animo & quasi cōniuentibus oculis iudici tanquam medico secandos urendosq; se tradant, bonum ipsum honestumq; sequentes dolore contempto. Itaq; si uerberibus digna commiserint, uerberandos sese tradāt: si uinculis, uinciendos: si mulcta, mulctandos: si exilio, expellendos: si nece, necādos. Qua quidem in re unusquisq; sui ipsius sit suorumq; accusator: atq; ad hoc oratoria facultate utatur, ut patefactis iniurijs à maximo iniustitiæ malo soluantur. Ita ne Pole, an aliter dicimus? POL. Absurda quidem ista Socrates mihi uidentur. Veruntamen tibi forte superioribus consonant. SOC. Nunquid aut superiora illa conuelli, aut hæc sequentia concedi necesse est? POL. Ita se res habet. SOC. Contrà uero reputando, si alicubi malefacere oportet siue inimico, siue alij cuipiam: id duntaxat cauendum est, ne ipse ab aduersario in iuriam patiatur: ac si alijs iniuriam fecerit inimicus, omni studio prouidendū est et uerbis & operibus, ne luat pœnas, ne ue trahatur ad iudicē: uerum ad eum si rapiatur, forte anni tendum ut inimicus euadat, nec sumatur de ipso supplicium. Imò si aurum multum abstulerit, id ut ne restituat, sed possidens ipse in se, atq; suos iniuste impieq; profundat: sin morte digna commiserit, ne moriatur unquā, si fieri potest, sed immortalis sit malus. Sin autem minus id fieri potest, saltem ut in ea prauitate plurimum tēporis uiuat. Ad hæc & huiusmodi mihi uidetur Pole, conferre rhetorica. Illi uero qui non sit illaturus iniuriam, haud magno esse emolumento uidetur: si modo ullum in ea est uel commodum, uel utilitas. Nam in his quę superius dicta sunt, nihil eiusmodi prorsus apparebat. CAL. Dic mihi Chærephon, serio ne hæc loquitur Socrates, an iocatur? CHAER. Mihi quidem uidetur Callicles mirum in modum loqui serio. haud tamen importunum fuerit ab ipso requirere. CAL. Cupio per deos scire Socrates, utrum te nunc serio loqui an iocari existimare debeamus. Nam si seria hæc sunt & uera quæ dicis: peruersa proculdubio nobis est uita, atque omnia contrà quàm decet, agimus. SOC. O Callicles, nisi nobis inesset affectus, & si alijs quidem alius, tamen in plerisq; cōmunis, sed aliquis è nobis propriam quandam singularemq; præter cęteros haberet affectionem: haudquaquā facile foret, quod in se quisque sentiret, alijs explicare. Quorsum hæc? Nempe animaduerto idem quoq; nobis accidere: quumq; duo simus duo quædam amare. Nam ego Alcibiadem & Cliniam, ac philosophiam amo: tu uero populum Athenienſem & Pyrilampum. Sentio itaq; si in con-

Vult hic Socrates, ut amicos iniuriæ accuse mus, atq; iudici detegamus

cione tibi quamuis prudenti populus contradixerit, te consueuisse mutare sententiã, atq; ea dicere quæ illi placere intelligas: nec ullo modo posse uoluntati eius obsistere. Quamobrẽ si quis illa quæ tu gratia populi dicis, admiratus, absurda esse obiecerit, respõdebis forsitan, modo uera fateri uelis, nisi is quem tu amas, populus mutet sententiam, nec unquam te mutaturum. Idem tibi forte contingat erga priuatum quendam, si quem uehementer ames. Arbitrare igitur talia à me quædam te audire, nec talia me dicere admireris, sed da operam ut philosophia quam amo, hæc uelle desistat. Dicit enim illa, ô dulcis amice, semper quæ à me audis. Etsi familiarium quidam aliâs mihi loquitur aliter, philosophia tamen semper eadem. Dicit autem quæ tu nunc admiraris: modo enim præsens audisti. Aut ergo illam, quod nuper dicebam, redargue: atq; ostende iniuriam facere, nec dare pœnas, non extremum esse malorum. Aut si hoc stare sinis, prædico tibi ô Callicles, per canem Aegyptiorum deum, nunquam te Callicli consensurum, sed in omni uita repugnaturum. Atqui ego ô uir optime, præstare iudico, ut lyra mihi discordet & dissonet, chorusq; quem ducam, ac multi præterea homines contradicant, quàm ut ego unus mihimet dissonem atque repugnem. CAL. O Socrates, uidetur hæc tua iuuenilis quædam in disputando iactantia, ac reuera uulgaris quidam appares concionator. & nunc quidem in his quoq; concionatorem agis: quum idem Polo euenerit, quod euenisse Gorgiæ paulo ante erga te accusabat. Nam Gorgiam quodam in loco à te interrogatum, si pergeret ad ipsum aliquis rhetoricam percepturus, sed iuris ignarus, an illum doceret: rubore adductum inquit Polus, affirmauisse illum se esse docturum: idq; ob ipsos hominum mores, qui grauiter ferrent, siquis talia non concederet. Ob huiusmodi deinde concessionem coactum esse Gorgiam sibimet contradicere, tibiq; id mirifice gratum esse. Quare te quidem iuste tunc meo iudicio irrisit, quod huiusmodi ineptias sequereris. Nunc uero rursus Polo eadem contigerunt: quem in hoc minime probo, quòd tibi concesserit, iniuriam turpius esse facere quàm pati: ob eam enim concessionem impeditus à te, quæ cogitauerat, explicare non potuit. Tu uero reuera ô Socrates, in scrupulos concionalesq; difficultates audientes adducis, dum ueritatem sequi te profiteris. Affers utiq; in medium quæ natura quidem pulchra non sunt, sed lege. Plerunque uero accidit ut contraria sint inter se lex atque natura. siquis igitur rubore suffusus, non audeat quæ sint exprimere, contraria sibimet fateri compellitur. Tu uero id astutius animaduertens, insidiaris in uerbis. Siquis enim secundum legem loquatur, tu deinceps secundum naturam interrogas. Si uero secundum naturam ille, ipse secundum legem, quemadmodum de inferenda, uel sustinenda iniuria modo fecisti. Cum enim Polus secundum legem inferre turpius esse diceret, ipse legem es persequutus. Natura enim quicquid peius est, idem & turpius, quale est iniuriam pati, lege uero inferre. Non enim uiri est iniurias pati, sed mancipij cuiusdam, cui mortuum esse quàm uiuere præstet: quod quidem contumelijs iniurijsq; affectum, neque sibi, neq; suis potest opitulari. Verum, ut ego arbitror, qui leges condunt, imbecilliores sunt pleriq;. Itaq; utilitati consulentes suæ, leges constituunt. præterea laudes uituperationesq; disponunt, metu potentiorum adducti, ne qua in re excedere eos possint. Itaq; aiunt turpe iniustumq; esse alijs plus habere, idq; definiunt iniuriam facere: plus uidelicet quàm alij ut habeas, quærere. Satis enim sibi factum putant, si quum inferiores sint, æquam habeant portionem. Ob hanc igitur rationem lege quidem id iniustũ turpeq; dicitur, quærere ut plus quàm cæteri possideas: atq; hanc uulgo iniuriam nominant. Natura uero ipsa, ueluti puto, demonstrat æquum esse, ut præstantiores potentioresq; omnia cæteris habeant superiora. Ostendit uero multis hæc modis, tum in cæteris animantibus, tum in cunctis ciuitatibus atq; gentibus, apud quas iustum esse censetur, ut potentior infirmiori dominetur, plusq; possideat. Nam quo iure Xerxes aduersus Græcos duxit exercitum, uel pater eius contra Scythas, aut innumerabiles alij, quos referre quis posset? Sed hi, ut arbitror, iuxta naturã iuris ipsius, ac per Iouem ipsius naturæ legem hæc agunt: non tamen fortasse iuxta leges has à nobis conditas, per quas præstantissimæ ac ualidissimæ indolis adolescentes ab incunabulis tãquam leones uincientes, quasi quibusdam magicis carminibus fascinamus, seruilemq; in modũ subijcimus: dicentes æquitatem esse seruandam, idq; pulchrum iustumq; esse. At siquis præstantis naturæ uir insurgat, ac literas, fascinationes

nationes, incantationesq; huiusmodi uestras pessundans atq; discindens, legesq; omnes quæ desciscunt à natura, subuertens, cæteris dominetur, in eo iam naturæ ipsius ius effulgeret. Videtur autem mihi Pindarus hæc eadem in quodam cantu ostẽdere: ubi legẽ ait omnium esse reginam mortalium atq; immortaliũ: eamq; ius agere uiolenter præpotenti manu. Idq; coniectare se dicit ex rebus gestis ab Hercule: qui & si carmen ipsum haud satis memoriter teneo, memini tamen ipsum dicere: Herculem neq; emptos, neq; donatos Geryonis boues abegisse: utpote naturali ipso iure dictãte, & boues, & cætera oñia quę ab hominibus possidentur, illius qui præstantior sit atq; ualẽtior esse debere. Veritas igitur ita se habet: idq; plane cognoscas, si ad maiora te iam dimissa philosophandi cura conuerteris: Nam philosophia quidẽ ô Socrates, gratiosa res est, & uenusta: si quis illam moderate in adolescentia q; attingat. Si nautem supra modum tempus in ea continuerit, hominum est corruptela. Quamlibet enim quis bono à natura sit ingenio præditus, tamen si diutius per ætatẽ iam prouectam philosophetur, necessario omnium rerũ imperitus euadet: quarum omnino clarum, bonum, excellentẽ uirum habere peritiam oportet. nam & legum ciuilium, & uerborum quibus in consuetudine cœtuq; hominũ tam publice q̃ priuatim uti decet, uoluptatum præterea cupiditatumq; humanarum, & ut breuiter comprehendam, morum prorsus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendã, uel publicam uel priuatam sese conferant, habẽtur ridiculi, quemadmodum & ciuiles uiri, si in uestras exercitationes disputationesq; descẽdant. Euenit enim illud Euripidis, qua in re clarus quisq; est, ad eam properat: & diei partem illi plurimam impartit, ut ipse se superet. Vbi uero inferior sit, inde fugit, illudq; uituperat: aliud uero laudat, quadam sui ipsius beneuolentia existimans seipsum ita laudare. Verum præstare arbitror amborum participem fieri, philosophiæ quidẽ quatenus disciplinæ gratia deceat, nec turpe quidẽ est adolescenti philosophari, sed cum grandior natu philosophiæ adhuc incumbit, res est Socrates ualde ridicula. Equidem similiter affectus sum erga illos qui philosophiæ dant operã, atque illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties enim aspicio puellum cui decorum adhuc est loqui ita balbutientem ludentemq;, delector: festiuumq; & liberale mihi uidetur, puerilemq; decere ætatem. Quoties uero puellum audio uerba expeditius exprimẽtem, molestum quiddam mihi oboritur, auresq; offendit meas: atq; seruile quippiam præ se ferre uidetur. Cæterum quum uirum quis uel audit balbutientem, uel uidet ludentem, ridiculum id quidem, à uiroq; alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philosophãtes mihi euenit. In adolescente enim philosophiam dum cerno, ualde delector, decensq; iudico, atq; ingenuum esse hominem hunc existimo: eum uero qui non philosophetur, illiberalem, nec uncq; præclarum aliquid ac generosum de seipso præstiturum. Sed quando grandiorem natu philosophantem animaduerto, neq; dum studia eiusmodi deserentem: uerberibus iam hunc uirum Socrates indigere censeo. Quippe quod, quemadmodum modo dicebam, huic accidat homini, ut etiam si ingenuæ indolis sit, tamen seruilis euadat. fugit enim mediam ciuitatem, forensesq; cõsuetudines, in quibus poeta inquit uiros fieri præstantissimos: absconditq; sese cum tribus uel quatuor pueris, & in angulis susurrando uitam ducit, nihil unquam liberale aut magnificum probaturus. Erga te autem Socrates bene amice affectus sum. Itaq; idem mihi erga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem, cuius modo mentionem feci, accidit. talia enim nunc mihi quædam aduersus te dicere uenit in mentem: qualia aduersus fratrẽ ille dicit. Profecto ea Socrates negligis, quæ curæ esse tibi conueniebat, atq; adeò generosæ mentis præstantiam specie quadam puerili conformas, utpote qui nec in iudicijs cõsultationibusq;, si usus posca t, uerba recte facere, neq; conueniens quicquam probabileq; eligere, nec alijs prompte consulere possis. Quare amice Socrates, ne mihi succenseas. Beneuolentia enim erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nónne turpe ducis sic comparatũ te esse, quemadmodum arbitror, & te & alios omnes qui philosophiam diutius persequuntur? Nempe si te nunc quis, aut alium è cœtu uestro quempiam comprehendat, inq; carcerem trahat, atq; te iniuriam quamuis nullam inferas, inferre tamen accuset: certe quid ageres, non haberes: sed uacillares oscitaresq;, defensionis tuæ prorsus ignarus. proinde adductus in iudiciũ, uel ab ignauo abiectoq; accusatore, ultimo supplicio, si modo illi placeret

Oratio Calliclis de philosophia

ceret,afficereris.Iam uero quomodo id ad ſapientiam ſpectat ô Socrates:ſi qua ars ingenuæ mentis nacta uirum,reddit deteriorẽ:adeò ut nec ipſe ſibi opem ferre ualeat: nec ex grauiſſimis periculis ſe,aut alium quenquam ſeruare,ſed inimicorum raptorumq; expo nat iniurijs ingloriũ in ciuitate degentem? Iam uero eiuſmodi uirum,& ſi dictu ſit agreſtius,licet ſuper genã impune pulſare.Quamobrẽ bone uir me audi,ac iam in uanis uerſari argutijs deſine:decora rerum gerendarũ exerce officia,atq; ea ex quib. ſapere uidearis:iſta uero arguta,ſiue deliramenta appellari oportet,ſiue nugas,unde uacuæ habitandæ tibi domus ſunt,alijs relinque.denicq; imitare non eos qui hæc exigua captant,ſed eos quibus uictus & gloria,& alia bona adſunt complurima. SOC. Si aurea mihi ô Callicles, anima foret,nõne arbitraris me libenter reperturũ aliquẽ ex his lapidibus.per quos probari aurum ſolet optimũ.ad quem animam admouẽs mecum,ſi ab ipſo quaſi recte educata approbaretur,certo ſcirem me ſatis habere,nec probatione ulteriꝰ alia indigere? CA. Quorſum hæc ô Socrates? SOC. Dicam equidẽ.Nempe arbitror, cum te nactus fuerim, me iam precioſum hunc lapidem eſſe nactum. CAL. Quam ob cauſam? SOC. Quoniam certo ſcio ea quæ tu mecum ſenſeris,in his quę meus animus opinatur,fore proculdubio uera.Cenſeo namq; in eo qui alicuius probaturus ſit animam,utrum illa quidem recte inſtituta ſit,nec ne,tria potiſſimũ requiri,quæ in te ſunt omnia:ſcientiã primo: deinde opinionem,prudentis ſcilicet atq; beneuoli:tertio audaciam.Nam multos equidem reperio qui me propterea recto examine probare non poſſunt,quòd ſapientes non ſunt, quemadmodum tu eſſe uideris.Alij uero ſapientes quidem ſunt,ſed ueritatem mihi dicere nolunt,ex eo quod mei curam non gerunt, ut tu geris. Peregrini uero iſti, Gorgias & Polus,ſapientes quidem ſunt,meq; diligunt:uerum deeſt eis audacia, uerẽturq; ultra quàm oporteat. Quod quidem cuinam dubiũ eſſe poſſit? Quippe cum eo uſq; proceſſerint uerecundiæ,ut utriq; ob ipſam uerecundiam in præſentia multorum hominũ auſi fuerint ſibijpſis de rebus maximis contradicere,Quibus omnibus quum alij careant, ipſe habes. Principio es abunde liberaliter inſtitutus:quod multi ſi opus ſit, confirmarent Athenienſes,mihiq; beneuolus.quod qua coniectura intelligam,tibi dicam.Noui equidem Callicles quatuor uos in ſapientiæ ſtudio ſocios:te ſcilicet & Thyſandrũ Aphidnæum, & Andronem Androtionis,Nauſicydemq; Cholargeum:atq; cum aliquando inter uos agitaretur,quouſq; ſapientiæ ſtudendum foret,eiuſmodi apud uos uiciſſe ſententiam audiui: nõ eſſe ad exactam philoſophiæ diligentiam contendendũ,ſed cauẽdum ne ultra quàm deceat,ſapientes facti clàm uoſipſos deprauaretis.Quum igitur audio idem te mihi dare conſiliũ,quod amiciſſimis tuis,abunde magnum argumentũ eſt ueri amoris erga me tui. Poſtremo quod non deſit audacia, nec te pudor impediat, & tu ipſe affirmas, & oratio quam paulo ante hic habuiſti,teſtatur.Cum hæc igitur ita ſe habeant,ſiquid tu mihi in diſputando conceſſeris,ſatis iam nobis probatum erit:neq; oportebit ad examẽ aliud id referre:alioquin tu nunquam id mihi conceſſiſſes,uel de ſapiẽtiæ defectu,uel uerecũdia ad ductus,uel decipiendi cauſa.Amicus enim mihi es,ut ipſe ais.Reuera igiꝰ mea tuaq; confeſſio finem iam ueritatis habebit.Harum uero cõſideratio rerum in quibus me ipſe corripuiſti,omnium Callicles pulcherrima eſt:qualem eſſe uirum deceat:quidq;,& quouſq; tam in iuuentute q; in ſenectute exercere conueniat.Ego uero ſiquid in uita mea minus recte ago,certum habeto me nõ ſponte mea,ſed inſcitia potius aberrare.quamobrem tu quemadmodũ admonere cœpiſti, perge quæſo, planeq; mihi demõſtra quidnã ſit iſtud, & qua uia conſequi ualeam,quod mihi quærendũ arbitraris.Quod ſi me conſentientem tibi nunc habebis,poſtea uero quæ aſſenſus fuerim,minus præſtare deprehendas, ſocordem omnino ignauumq; me putato,neq; ulteriꝰ in me admonẽdo quaſi omnino perdito operam perdas.Reſume uero mihi ab initio,quemadmodũ tu & Pindarus dicebatis, iuſtum id eſſe natura,potentiorẽ per uim auferre ea quę imbecilliorum ſunt,& dominari meliorem deteriori,pluſq; habere eum qui præſtantior ſit,quàm qui abiectior.Nunquid aliud dicis eſſe iuſtum? an recte meminiꝰ? CAL.Hæc & tunc dicebam,& nunc dico. SOC. Vtrum uero meliorem uocas eundem atq; potentiorem? Neq; enim tunc plane quid diceres,intelligere potui.num ualidiores appellas potentiores:oportetq; ualidioribus infirmiores obtemperare? Quemadmodũ tunc uideris demonſtrauiſſe,cum diceres magnas ciuitates

Tria debet habere probaturus animam alicuius.ſcientiã, beneuolentiã, audaciã

Sententia Calliclis & amicorum: Nõ eſſe ad exactam philoſophiæ diligentiam cõtendendum

Quarũ rerũ cõſideratio pulcherrima

ciuitates aduerſus paruas naturali iure inſurgere, propterea quòd potentiores atque ualidiores eſſent:quaſi idem ſit potẽtius,ualidiuſq; & melius.An fieri poteſt ut aliquis melior quidem ſit,inferior tamen atque imbecilliorꝰ? Similiterq; ut potentior ſit,deterior tamen. Vel eadem melioris atq; potentioris eſt definitio? Hoc ipſum mihi apertius explica,idemne an aliud ſit potentius,& melius,atq; ualentius. CAL.Equidem manifeſte tibi aſſero idem eſſe. SOC. Nónne multitudo ipſa natura uno potentior eſt? quæ quidem leges conſtituit ſuper unum,quemadmodũ nuper ipſe dicebas. CAL.Quidni? SOC. Multitudinis ergo leges potentiorum ſunt. CAL.Omnino. SOC.Nónne igitur & meliorum? Qui enim potentiores ſunt, ut ipſe ais, multo ſunt meliores. CAL. Sic certe. SOCR. Nónne horum inſtitutiones natura ſunt rectæ,cum potentiores ſint? CAL. Sic affirmo. Nónne multitudo ſtatuit, quemadmodum nuper ipſe dicebas, iuſtum eſſe ſeruari inter omnes æqualitatem:atq; eſſe turpius iniuriam inferri quàm pati? Eſtne ita,an aliter? Ac uidene hic tu quoq; ob uerecundiam capiaris. Conſtituit multitudo iſta,necne:uidelicet iuſtum eſſe ſeruari æquitatem,non autem alium alio plus habere:atque turpius eſſe facere iniuriam quàm accipere? Nulla te Callicles inuidia,quæſo, quo minus ad hæc reſpondeas,detineat:ut ſi mecum ſentias, abs te confirmer tanquam uiro ad iudicandum abunde ſufficiente. CAL. Sic utique ſtatuit multitudo. SOC. Non ergo lege ſola,& turpius eſt facere iniuriam quàm pati,& iuſtum eſt æquitatẽ ſeruare:ſed etiam ipſa natura. Quapropter uideris in ſuperioribus non uere dixiſſe, neque me recte accuſauiſſe: cum contrarias eſſe inter ſe legem atq; naturam affirmares, meq; hæc animaduertentem ſolere in uerbis inſidiari:atq; ſiquis ſecundum naturam loquatur,ad legem:ſiquis uero ſecundum legem,ad naturam deducere. CAL. Hic uir nunquam deſinet in nugis uerſari.Dic mihi Socrates,nónne te pudet,tam grandem natu,uenari nomina? Atque ſi quis uerbo excidat,tanquam id tibi lucro ueniat, impenſe captare? Putas me aliud dicere potentiores eſſe quàm meliores? Nónne dudum dico idem eſſe melius atq; potentius? An putas me dicere, ſi fex ſeruorum hominumq; undiq; uiliſſimorum in unum confluat, hos præterquam fortaſſe corporis uiribus eſſe potentiores:& quæ hi ſtatuant eſſe iura? SOC. Agedum ô ſapientiſſime Callicles,ita ne dicis? CAL.Et maxime quidem, SOC.At ego beate uir iamdudum coniecto tale aliquid te potentius appellare:atq; interrogo cupiens quid uelis aperte cognoſcere. Nónne enim duos meliores eſſe uno iudicas? neq; ſeruos tuos re meliores,quia uidelicet robuſtiores ſint? Verum rurſus à principio dicas quos tandem uelis eſſe meliores,quando non ualidiores:& uide precor ô uir mirifice,ut mitius me doceas,ne à ſcholis tuis aufugiam. CAL. Ironice loqueris. SOCR. Non per Zethum Callicles,quo tu fretus multa uſus aduerſus me nunc es ironia. Verum dic age, quos nam meliores appellas? CALL. Præſtantiores equidem. SOCRAT. Vides ergo te nomina duntaxat dicere:oſtendere uero nihil? non aperis meliores potentioresq;, utrum prudentiores an alios quoſdam eſſe dicas. CALL. Per Iouem hos dico,& maxime quidem.
SOC. Sæpe igitur unus prudens compluribus imprudentibus iuxta ſermonem tuum potentior eſt:atque hunc par eſt dominari,cæteros uero ſubeſſe, pluſq; habere eum his quibus imperat.Hoc enim dicere mihi uelle uideris(neque uerba aucupor)ſiquidem unus ſit multis potentior. CALL. At hæc ipſa ſunt quæ dico.Hoc enim arbitror ius eſſe naturæ:eum uidelicet qui melior prudentiorq; ſit,imperare,atque plus inferioribus poſſidere. SOCRAT. Siſte parumper.Quid tandem ſentias ſi in hoc loco,ut nunc, congregati eſſemus multi: forentq; nobis communia eſculenta, & poculenta complurima: nos uero ex uarijs hominum generibus eſſemus conflati, partim quidem ualidi, partim uero imbecilles: unus autem noſtrum omnium circa hæc prudentiſſimus, fortaſſe medicus: ac foret hic, ut conſentaneum eſt, alijs quidem robuſtior, alijs uero debilior: nónne hic prudentior, præterea melior quantum ad hæc pertinet, & potentior eritꝰ
CALL. Omnino. SOC. Vtrum uero horum eſculentorum propterea plus illum quàm nos,quia ſit melior, habere decet? An potius ob eius præſtantiam omnia diſtribuere debet,neq; in diſtribuendo pro ſe plus retinere:alioquin mulctandus ſit: ſed de alijs plus,alijs minus habere:ac ſi omnium debiliſſimus ſit,minimum ſibi quamuis optimo tribuendum eſt Callicles? nónne ita bonum eſt dicendum? CAL.De eſculentis & poculentis &

medicis atq; huiusmodi nugis uerba facis: ego uero nõ de his loquor. SOC. Vtrum igitur prudentiorem esse meliorem dicis, necne? Responde. CAL. Equidem. SOC. At nõ oportet, ut melior plus accipiat? CAL. Non, de cibis atque potionibus. SOC. Intelligo. Forte enim de uestibus. Atque oportet eum qui sit in conficiendis uestibus peritissimus, magnam habere tunicam, ac multis preciosisq; ornatum incedere uestibus. CAL. Quas tu uestes mihi narras? SOC. At fortitan in calceis oportet eum plus accipere qui in eis prudẽtior sit & melior: ac forsitã ipse coriarius maximos pluresq; habere debet calceos, multosq; suis pedibus circumferre. CAL. De quibus calceis nunc deliras? SOC. Quod si non talia, saltem eiusmodi quędam dicis, ceu uirum in colendis agris prudentem honestumq; & bonum, debere plus reportare seminis, plurimoq; in suis agris uti. CAL. Quàm semper eadem dicis ô Socrates? SOC. Non solum eadem Callicles, sed eisdem quoque de rebus. CAL. Per deos, semper tu cerdones, coriarios, fullones, coquos, medicos habes in ore, quasi de his instituta nobis disputatio fuerit. SOC. Nonne ergo ipse dices aliquando, quibus in rebus potentior atq; prudentior iuste possidere plus debeat? Vel neq; me permittes dicere, neq; ipse dices? CAL. At ego id iam diu dico: primo quidẽ qui potẽtiores sint. non enim cerdones dico neq; coquos, sed eos qui in administrãda republica sint prudentes: neq; prudentes solum uerum etiam fortes, qui ad ea quæ excogitauerunt perficienda aptissimi sint, neq; animi mollitie ulla succumbant. SOC. Aduertis ne Callicles nõ de eisdem me abs te, atq; uicissim te à me accusari? Tu quidem me accusas quasi semper eadem repetam: ego uero te contrà tanquam de rebus eisdem nunquam eadem afferentem. siquidem alias meliores atq; potentiores esse definis ualidiores, alias autem prudentiores. Nunc præterea aliud quiddam affers. Fortiores enim nunc quidã abs te potentiores melioresq; nominantur. Verum age tandem explica, quos potissimum & ad quid meliores potentioresq; appellas. CAL. Iam dixi, prudentes uidelicet in rebus publicis atq; fortes. Hos enim decet ciuitatibus imperare: idq; iustum est, ut plus aliis habeãt dominantes uidelicet subiectis. SOC. Quid uero? sibi ne ipsis ulla ratione dominari, siue parere decet? CAL. Quemadmodum dicis? SOC. Dico num sibi quisq; debeat imperare: an nihil opus sit, ut sibi quidem imperet, sed aliis duntaxat. CAL. Quomodo sibimet imperare dicis? SOC. Nihil obscurum dico, sed quemadmodum dicunt multi, temperatum, & suipsius compotem, uoluptatibus suis cupiditatibusq; imperantem. CAL. Quàm festiuus es Socrates? stupidos homines nominas temperatos. SOC. Quid ais? nemo est quin norit me id minime dicere. CAL. Immo ualde quidem ô Socrates. nam quomodo beatus esse potest qui alicui seruiat? Cæterũ hoc est natura iustũ atq; pulchrũ, quod tibi nunc audacter dico, oportere illum qui recte uitam acturus sit, permittere cupiditates suas summopere augeri, nec eas ullo modo cohibere: atq; his quammaximis quicquid petunt subministrare ob fortitudinem atq; prudentiam: & quemlibet earũ affectum prorsus explere. Quod quidem quia multi consequi nequeunt, eos uituperant qui id assequuntur, ob uerecundiam suam impotentiam abscondentes: feruntq; intemperantiam esse turpem, quemadmodum in superioribus ipse dicebam. Præterea in seruilem habitum deducunt melioris naturę homines: ipsisq; cum libidines suas explere nequeant, temperantiam atq; iustitiam probant propter ignauiam. Verum si his à principio contigisset, ut uel regum essent filij, uel ipsis natura sufficeret ad imperium aut tyrannidem, aut potestatẽ aliquam sibi comparandam, profecto turpius peiusq; esset, ut huiusmodi temperantia uterentur: qui cum liceret ipsis frui bonis, nec impedirentur ab ullo, ipsi sibi dominam præfecerint multitudinis legem sermonemq; & uituperationem. Quo enim modo non miseri sint? siquidem propter quãdam iustitiæ temperantiæq; honestatem, nihil plus amicis quàm inimicis tribuerent, etiam dum in ciuitate sua dominarentur. Cæterũ ô Socrates ueritas ipsa quam te sequi affirmas, ita se habet: luxuria, intemperantia, libertas, modo facultas suppetat, uirtus est atq; felicitas. Cætera uero isthæc specioſa præter naturã adinuenta, hominum deliramenta sunt, & nugæ penitus contemnendæ. SOC. Non ingenerose ô Callicles, audacia usus in disputando procedis. Sanè aperte nunc ea dicta sunt abs te, quæ alij cogitant quidem, dicere tamen nolunt: quamobrem te ut nullo modo desistas obsecro, ut reuera certiores efficiamur, qua sit ratione uiuendum. Dic ergo mihi, cupiditates ais nõ esse coercendas

ercendas: siquis optet esse talis, qualem oportet esse: imò permittendum illas summopere augeri, atq; earum expletionem aliunde cõparandam: idq; ais esse uirtutem? CAL. Aio equidem. SOC. Si ita esset, non recte dicerent beati, qui nullius indigeant. Alioquin, lapides & mortui felicissimi forent. Veruntamen & illa quã tu dicis, grauis est uita. Neq; admirarer si ea de re uerum Euripidis dictum, Quis nouit utrum uiuere quidẽ mori sit: moriaũt uiuere? Et nunc fortè reuera mortui sumus. Audiui iam equidem à sapiente quodam nos nunc mortuos esse, corpusq; nostrum sepulchrũ esse nobis: partẽq; illam animæ in qua cupiditates sunt, perinde se habere ac si persuadendo uicissimq; dissuadendo, sursum deorsumq; agitetur. Itaq; elegans quidam uir Siculus fortasse uel Italus in his confabulatus, hanc animi partem propter suasionem credulitatemq; lubricam alludens nomini, dolium appellauit: Dementes uero prophanos atq; damnatos. Horum autẽ hanc animi partẽ quæ libidinibus agitatur, tanquam futilem ob incontinentiã inexplebilẽ perforatum esse doliũ, inquit. Quamobrem hic uir contrariũ tibi ostendit: eorum qui apud obscuros sunt inferos, eos esse miserrimos, qui tanq; omnino prophani damnati sunt, atq; aquam in uas perforatum alio etiam perforato uase inferre coguntur. Esse autem hoc aliud uas, siue cribellum, ut dicebat is qui me docuit, dementiũ animum. quem ideo perforato uasi assimilauit, quòd propter inuidã affectionẽ obliuionemq; nequeat infusum aliquid continere. Videbuntur hæc alicui quodammodo mira: demonstrant tamen quod uolo, si qua ratione ualeam, persuadere tibi, ut pro inexplebili & incontinenti uitã moderatam præsentibusq; semper contentã rebus eligas. Sed utrum per hæc tibi aliquid persuadeo? ut mutata sententia beatiores qui temperate uiuant, quàm qui intẽperate putes? An nihil etiam proficio? atq; licet multa simili ratione confabuler, nihilo magis es sententiam mutaturus? CAL. Hoc ô Socrates uerius subiunxisti. SOC. Agedum tibi similitudinem aliquam ex eodem gymnasio adducam. Attende utrum perinde de utriusq; uita, temperati scilicet atque intemperati statuas, ac de duobus qui multa haberent uasa: & alter quidem integra atq; plena partim uini, partim mellis, partim lactis, aliaq; similiter aliorum: sint uero singuli hi liquores rari quidem, & inuẽtu difficiles, multisq; & grauib. laboribus comparati. Is ergo cui plena sunt uasa nihil superinfundere omnino curet: sed quantũ ad hæc attinet quietem agat. Alteri uero liquores sint quemadmodum alteri: qui comparari quidem, sed tamen cũ difficultate possint: uasa uero perforata atq; fracta, ac die noctęq; continue illa implere cogatur, aut extremis molestijs agitetur. Quare cum talis sit utriusque uita, temperati ne an intemperati beatiorem esse ais? An persuadeo tibi his uerbis, ut uitam hominis moderati meliorẽ esse immoderati concedas? uel nondũ persuadeo? CAL. Nequaquam ô Socrates. Nam illi cui plena sunt omnia, nulla amplius est uoluptas: sed quemadmodum modo dicebam, quasi lapis uiuit, postquam semel impleuerit: neq; uoluptatem sentit amplius neq; molestiã. Dulcedo aũt uitę in multa continuaq; infusione consistit. SOC. An nõ necesse est si multum influat, multum uicissim effluere? lataq; effluxui patere foramina? CAL. Prorsus. SOC. Charadriũ auis, id est uoraginis cuiusdam turpis uitam dicis: non autem mortui aut lapidis: atq; mihi responde, num tale aliquid dicas uelut esurire, atq; esurientem comedere. CAL. Dico equidem. SOC. Et sitire sitientemq; bibere. CAL. Dico equidem: atque reliquis similiter cupiditatibus affectum esse explereq; eas posse cum uoluptate, beatam esse uitam affirmo. SOC. Euge uirorum optime, pergè ut cœpisti, nec te pudeat. Oportet autem, ut uidetur, me quoque pudore non detineri. ac primum mihi dicas, utrum scabiosum qui sese fricet, idq; continue facere queat, beate uiuere putandum sit. CAL. Quàm ineptus es ô Socrates, ac reuera uulgaris concionator. SOC. Profecto ô Callicles Polum quidem & Gorgiam conterrui, & erubescere compuli. Tu uero caue ne terrearis, neque pudore impediare. Fortis namque es, sed duntaxat respondе. CAL. Dico utiq; fricantem quoq; uoluptuose uiuere. SOC. Nonne si uoluptuose, etiam beate? CAL. Proculdubio. SOC. Vtrum si caput duntaxat fricet, uel amplius aliquid, à te quæro. Vide quid respondeas Callicles, si quis te deinceps quæ consequuntur interroget: atq; his quasi capitalibus concessis cinædorum istorum uita nequaquam grauis, turpis, infelix, dicenda erit: an ipse audebis eos beatos dicere si ad uotum his quæ cupiunt potiantur? CAL. An non te pudet ô Socrates ad ista sermonem deducere? SOC. Egone ô generose uir deduco? an ille potius qui adeo impudenter asserit eos qui obsectantur

Euripid. de uita & morte

ctantur, quocunq; modo oblectentur, esse beatos: neq; distinguit quæ uoluptatum bonæ sint, & quæ malæ? Verum nunc saltem dic, utrum idem esse asseras uoluptatem atq; bonum: an esse aliquid uoluptuarium quod non sit bonum. CAL. Vt mihi proculdubio ratus sit sermo, si aliud esse dixero, idem esse dico. SOC. Peruertis Callicles illa quæ prius dicta sunt: nec amplius idoneus es ad illa quæ persecutamur inuestiganda, siquidem aliter quàm tibi uidetur es responsurus. CAL. Enimuero tu quoq; Socrates. SOC. Atqui neque ego recte facio, si id facio: neque tu. Sed ô beate uide ne hoc sit bonum omnino gaudere: alioquin quæ nunc subducta sunt, multa & turpia atq; alia insuper quamplurima euenire uidentur, si hoc ita se habeat. CAL. Vt tu quidem putas ô Socrates. SOC. Tu autem reuera hæc affirmas? CAL. Affirmo equidem. SOC. Vis ergo quasi te serio loquente, disputationem aggrediamur? CAL. Volo certe. SOC. Age iam cum huiusmodi sententiæ sis, distincte ad hæc mihi responde. Vocas ne aliquid scientiam? CAL. Voco. SOC. Nónne fortitudinem quandam paulo ante cum scientia esse dicebas? CAL. Dicebam sanè. SOC. Nunquid aliud fortitudinem & scientiã, quasi duo hæc sint, dicebas esse? CAL. Maxime. SOC. Voluptatem uero atq; scientiam, idem ne an aliud esse? CAL. Aliud sapientissime uir dicebam. SOC. Num & fortitudinem à uoluptate differre? CAL. Quid ni? SOC. Age ita q;, ut hæc meminerimus. Callicles quidem Acharneus uoluptatem bonumq; idem esse dixit: sed scientiam & fortitudinẽ tum inter se, tum à bono differre. Socrates autẽ Alopecetes ista non concedit. CAL. An non concedit? SOC. Arbitror autem neq; Calliclem talia concessurum, ubi seipsum recte consideruerit. Dic mihi felices, & infelices nónne contrario modo affici putas? CAL. Puto equidem. SOC. An nõ si contraria hæc eorumq; affectiones inuicem sunt, necesse est ea ita se habere quemadmodũ sanitas atq; morbus? non enim aliquis sanus simul est atq; ægrotat, neq; simul cessat sanitas atq; morbus. CAL. Quo pacto dicis? SOC. Assumpto toto si uis corpore ita considera, ægrotant ne alicuius oculi eo morbo qui ophthalmia nominatur? CAL. Esto. SOC. Nunquid simul sani sunt? CAL. Non. SOC. Quando uero eo morbo quis liberatur, nunquid tunc sanitas oculorum cessat? & tandem morbus simul sanitasq; discedunt? CAL. Minime. SOC. Mirum namq;, ut arbitror, absurdumq; id foret. CAL. Nimium quidem. SOC. Sed, ut puto, uicissim capit, & amittit utrumq;. CAL. Assentior. SOC. Robur quoq; imbecillitatemq; similiter. CAL. Certe similiter. SOC. Velocitatem cursus, & tarditatem. CAL. Certe. SOC. Nónne & bona felicitatemq;, & horum contraria mala uidelicet atq; miseriam, per uices accipit utraq;, per uices amittit? CAL. Omnino. SOC. Siqua ergo reperiamus à quibus aliquis liberatur simul & habet: nimirum hęc non ita se habent, ut alterum quidem eorum bonum sit, alterum uero malum. hæc ne confitemur? Quid responsurus sis considera diligenter. CAL. Fateor proculdubio. SOC. Age utique ad illa quæ prius concessimus reuertamur. Esurire uoluptuariũ dixisti esse, an molestum? De fame ipsa interrogo. CAL. Molestum equidem: attamen fame scentem comedere, uoluptuarium. SOC. Ego quoq; intelligo, at uero fames ipsa molesta est, an non? CAL. Molesta. SOC. Nónne & sitis? CAL. Vehementer. SOC. Vtrum ergo amplius à me quæri uis? an confiteris indigentiam omnem atq; cupiditatem doloris esse participem? CAL. Confiteor: ne ultra quæras. SOC. Esto. Sitientem uero bibere, uoluptuarium esse dicis? CAL. Dico. SOC. Ex hoc ergo quod ais, sitientem quidem esse, doloroſum est. CAL. Est. SOC. Bibere uero expletio est indigentiæ atq; uoluptas. CAL. Ita. SOC. Nunquid ergo qua ratione bibit, gaudere dicis? CAL. Maxime. SOC. Quatenus uero sitit, dolere? CAL. Certe. SOC. Sentis igitur quid sequatur: uidelicet fateri te, dolentem gaudere simul, quando sitientẽ dicis bibere? an non simul id euenit eodem in loco atq; tempore? siue animã, siue corpus respicias. Nihil enim refert, ut arbitror. Ita'ne est, an aliter? CAL. Ita. SOC. Veruntamen felicem esse simul & infelicem, impossibile esse dixisti. CAL. Equidẽ. SOC. At uero dolentẽ gaudere posse confessus es. CAL. Apparet. SOC. Quapropter gaudere non idem est atq; esse felicẽ: neq; dolere idem quod infelicẽ esse. Ideoq; aliud uoluptas est q; bonũ. CAL. Nescio quid commenteris. SOC. Immo scis, sed fateri non libet: at perge quæso respondendo, ultro enim deliras: ut quàm sapiens sis agnoscas qui me castigas. Nónne unusquisq; nostrũ sitire desinit, atq; simul gaudere propter potum? CAL. Nescio quid dicas. GOR. Nequaquam ita ô Callicles; Imò responde nostri gratia, ut disputatio concludatur. CAL. At enim semper talis

talis est Socrates, Exigua enim & nullius momenti perquirit atq; redarguit. GOR. Quid tua refert? Non enim hoc tuum officium est, sed permitte ut arguat arbitratu suo. CAL. Quære igitur Socrates de angustis ac uilibus istis, quando id Gorgiæ placet. SOC. Siccine beatus es, ut magna consecutus mysteria sis prius quàm parua? Ego uero id fas esse nõ iudicabam. Sed iam resumens ubi reliquisti responde. An non simul desinit quis sitire atque gaudere? CAL. Concedo. SOC. Nónne & famescere aliasq; cupiditates habere simul atque uoluptates desinit? SAL. Ita est. SOC. An non ergo dolores, & uoluptates simul animi? CAL. Ita. SOC. Veruntamẽ à bonis & à malis nõ simul cessat: ut tu modo fatebaris. Nunc uero non confiteris. CAL. Equidem. Sed quid tum? SOC. Nempe non eadem sunt ô amice bona, & uoluptuaria: neque mala eadem atque molesta. Ab illis enim quis simul cessat, ab illis uero nequaquam, utpote alijs. Quanam igitur ratione uoluptuaria eadem sint atq; bona? uel molesta eadem atque mala? Iam uero si uis hoc rursus pacto considera. Arbitror enim nec per hunc modum tibi consentiri. Attende igitur: bonos uiros nónne bonorum præsentia bonos uocas? quemadmodũ pulchros eos quibus pulchritudo adsit appellas? CAL. Equidem. SOC. Quid uero? bonos uiros appellas dementes, & timidos? non certe paulo ante, immo fortes prudentesq; dicebas. Nónne hos ipsos nuncupas bonos? CAL. Omnino equidem. SOC. Dementem autem puerum uidisti unquam uoluptate perfundi? CAL. Vidi. SOC. Virum autem dementem uidisti aliquando affici uoluptate? CAL. Opinor me uidisse. Sed quorsum hæc? SOC. Nihil refert: sed responde. CAL. Vidi. SOC. Quid uero? sanæ mẽtis uirum dolentẽ uidisti atq; gaudentem? CAL. Certe. SOC. Vtri uero magis gaudent atq; dolent, prudẽtes ne, an imprudentes? CAL. Haud multum differre arbitror. SOC. Satis est istud. In bello autẽ uidisti ne unquam uirum timidũ? CAL. Quid ni? SOC. Quid uero cum recederẽt hostes: utri uidebantur tibi magis gaudere: timidine, an fortes? CAL. Vtriq; mihi magis gaudere, uel saltẽ propè. SOC. Nihil refert. gaudent igitur & timidi. CAL. Magnopere. SOC. Et dementes, ut apparet. CAL. Et isti. SOC. Cum uero hostes aduentant, soli ne dolent timidi, an etiam fortes? CAL. Vtriq;. SOC. Num similiter? CAL. Forte magis timidi. SOC. Abeuntibus autẽ nónne magis gaudent? CAL. Forte. SOC. Non igitur dolent atq; gaudẽt imprudentes atq; prudẽtes, timidiq; et fortes similiter: ut ipse ais: magis tamẽ timidi q; fortes. CAL. Aio equidem. SOC. Veruntamen prudentes quidem, et fortes boni sunt: timidi uero atq; imprudentes mali. CAL. Ita est. SOC. Quamobrem æque gaudent atq; dolent & boni & mali. CAL. Assentior. SOC. An ergo æque boni maliq; sunt hi qui boni sunt, & qui mali? an potius boni duntaxat qui boni sunt, mali uero qui mali? CAL. Per Iouẽ nescio quid inuoluas. SOC. An ignoras dixisse te bonorũ præsentia esse bonos, malos uero malorum? Bona autem uoluptates esse, mala uero dolores? CAL. Equidem. SOC. Nónne igitur his qui oblectantur adsunt bona, uidelicet uoluptates? siquidem oblectant? CAL. Quid prohibet? SOC. Num præsentibus bonis boni sunt qui delectantur? CAL. Sunt. SOC. Et dolentibus assunt mala, scilicet ipsi dolores? CAL. Assunt. SOC. Malorum uero copia malos esse dicis qui mali sunt. nõne adhuc dicis? CAL. Equidem. SOC. Boni ergo sunt hi qui gaudent, mali uero qui dolent. CAL. Maxime. SOC. Et qui magis nimirum magis, qui uẽ minus, & hi minus, & qui pariter, æque. CAL. Ita. SOC. Nunquid ais ita gaudere atq; dolere prudentes ut imprudentes, rursusq; timidos atq; fortes? an magis etiã timidos? CAL. Aio. SOC. Reputa igitur unà mecũ quid nobis ex his quæ cõcessa sunt eueniat. Bis enim atq; ter pulchrum esse ferunt ea quæ pulchra sunt dicere atq; cõsiderare. Bonum quidem esse prudentem fortemq; diximus, necne? CAL. Diximus. SOC. Malum uero imprudentem & timidum? CAL. Prorsus. SOC. Bonum autem rursum eum qui gaudeat? CAL. Ita. SOC. Malum uero eum qui doleat. CAL. Necesse est. SOC. Dolere uero atque lætari bonum malumq; similiter: fortè etiam magis malum? CAL. Certe. SOC. Similiter ergo quis bonus fit, & malus bono, uel potius ipse malus fit bonus, an non hæc & superiora illa sequunt, si quis uoluptaria eadẽ esse dixerit atq; bona? An nõ necessario hæc sequunt? Callicles? CAL. Iamdudũ te ausculto Socrates, tibiq; concedo, obseruans siquis uel ioco, aliquid tibi dederit, id puerorũ more libentius te arripere: quasi uero existimare debeas, uel me uel alium quenq; non arbitrari alias uoluptates esse meliores: alias uero deteriores. SOC. Vhi uhi ô Callicles q; astutus es? me quasi puerum ludis, quãdoq; in hunc modum

rem

rem habere afferens, quandoq; aliter, me decipis. atqui non arbitrabar ab initio ultro deceptum iri abs te, cum sis amicus. Nunc autem nimium me fefellisti: atque, ut uidetur, quemadmodum uetus habet prouerbium, necessario adducor ut præsenti sorte pro uiribus bene utar: & quod tu das accipiam. Est autem, ni fallor, quod nunc affers, eiusmodi: uoluptatum alias quidem bonas esse, alias uero malas: nunquid? CAL. Proculdubio. SOC. Bonæ uero nónne quæ utiles? Malæ autem quæ noxiæ? CAL. Ita certe. SOC. Vtiles autem quæ boni aliquid afferunt. Noxiæ uero quæ mali nonnihil? CAL. Assentior. SOC. Num igitur tales dicis, uelut in corpore, quas modo dicebamus, edendi bibendiq; uoluptates? Nunquid enim ex his illæ quæ ualetudinem præstant corpori, aut robur, aut aliam quandam corporis uirtutem, bonæ sunt: quæ contrariæ, malæ? CAL. Prorsus. SOC. Et dolores eodem pacto alij boni sunt, alij mali? CAL. Nihil prohibet. SOC. Bonas quidem uoluptates, & dolores bonos eligere oportet & prosequi. CAL. Prorsus. SOC. Contrà uero nequaquam. CAL. Manifestum est. SOC. Nempe bonorum gratia agenda esse omnia ego & Polus consensimus, an meministi? & tibi similiter uidetur, hic esse finis omnium actionum: ipsum scilicet bonum, eiusq; gratia cætera omnia facienda, non autem ipsum gratia reliquorum? An tertius in hanc sententiam nobis accedis? CAL. Equidem. SOC. Quamobrem bonorum gratia oportet & alia & uoluptates sequi, non autem bona gratia uoluptatum. CAL. Prorsus. SOC. An ergo cuiusque uiri est eligere quænam ex rebus quæ delectant bonæ sunt, quæue malæ? An potius artificiosi uiri opus est utrumq;? CAL. Artificiosi. SOC. Recordemur ergo illorum quæ ad Polum Gorgiamq; dixi. Nam si meministi, esse facultates quasdam præparatrices dicebam: alias quidem usque ad uoluptatem duntaxat, quid melius deterius ue sit ignorantes, alias uero quid bonum malum ue sit cognoscentes. Ponebam præterea earum quæ circa uoluptates uersantur, coquinariam circa corpus peritiam, sed non artem: earum uero quæ ad bonum intendunt, medendi artem. Et per Iouem amicabilem precor ô Callicles, ne aduersus me ioceris: neq; quicquid tibi occurrit respondeas, neq; etiam rursus hæc à me ueluti iocum accipias. Vides enim ea de re nobis esse sermonem, qua nihil magis nosse uir sanæ mentis contendat: quemadmodum uidelicet sit uiuendum: utrum quemadmodum tu hortaris, illa agendo quæ uiri dicis esse officia: uersantem in populo atq; orantem: rem præterea publicam gubernantem, ceu uos in præsentia gubernatis: an potius uita sit hæc philosophica capessenda, & qua in re hæc uita differt ab illa. Forte uero operæ precium est, quemadmodum inceperam paulo ante, distinguere: atq; deinde cum nobis de distinctione conuenerit, si hæc duplex uita est, cõsiderare quid intersit, & qua potius uiuendum. Sed fortassis nondum quid dicam intelligis. CAL. Nondum certe. SOC. At planius dicam, postquam confessi utercq; sumus, esse quidem aliquid bonum, esse quoq; aliquid uoluptarium: sed aliud uoluptarium esse, quàm bonum: atq; utriusq; horum studium, & præparationem quandam esse ad ea comparanda: alterum uidelicet uenationem boni, alterum uoluptatis: hoc ipsum primo antequam ulterius procedam, assentiris mihi, necne? CAL. Assentior. SOC. Age & illa quæ ad hos dicebam mihi assentire, si modo uera tunc loqui tibi sum uisus. Constanter enim affirmabam nõ uideri mihi coquinariam esse artem, sed peritiam quandam. Medicinam uero esse artem, propterea quòd medicinæ facultas illius quod curat naturam & causam eorum quæ agit expendit: ac horum cuiusq; reddere rationem potest. Altera uero uoluptatis facultas ad ipsam uoluptatem circa quam totum eius uersat studium, omnino absq; arte procedit, neq; uoluptatis ipsius naturã considerans, neq; causam: temeraria prorsus, ut ita dixerim, neq; pensi habens quicquã, sed usu quodam atq; experientia, & memoria eius quod accidere consueuerit solũ freta, uoluptates studiose parat. Hæc ergo primum perpende, num sufficienter tibi dicta uideantur. Nunquid præterea esse putes tales quasdam circa animam facultates, alias quidem artificiosas, uidelicet eius quod sit animę optimum curam gerentes: alias uero id negligentes, dum solum cogitant quemadmodum & de corpore dixímus, quo pacto oblectare animum queant. Quæ quidem utrum melior an deterior sit uoluptas, minime cogitant: neq; aliud quicquã curant, quàm ut oblectent, siue melius id sit, siue deterius. Mihi quidem uidentur esse tales aliquæ facultates, uniuersumq; id ministerium adulationem esse duco, tam circa animã quàm circa corpus: & omnino circa illud quodlibet cuius uoluptatem quis affectat, nulla prorsus melioris deterioris ue

Prouerbiũ

Quare medicina sitars

Vide quæ sint in ipsa peritia

risue adhibita ratione. Tu uero utrum in eandem nobiscum sententiã cõuenis, an dissentis? CAL. Minime quidẽ, imò consentio, ut tibi quandoq; disputatio cõcludatur, & huic Gorgiæ gratificer. SOC. Nunquid hoc circa unam quidem est animam? Circa uero duas, uel plures non est? CAL. Non ita, sed & circa duas, & circa multas. SOC. Nónne & multis in unum cõuenientibus, gratificari quis potest absq; ulla eius quod est optimum ratione? CAL. Sic arbitror. SOC. Potes ne dicere quæ studia sint quæ hoc efficiant? Imò si uis me quærẽte, eam quidem quæ talis tibi uidetur, concede esse talem. Quæ uero non talis, nega. Principio tibicinarũ consideremus, an non tibi hæc uidetur esse talis, ut aliud nihil quàm aures delectare curet? CAL. Mihi quidem. SOC. Num & aliæ omnes eiusmodi quales sunt citharísticæ quæ in certaminibus utuntur? CAL. Certe. SOC. Quid doctrina chori dithyramborumq; poesis, nónne eiusmodi tibi esse uidetur? An putas Cinesiam Meletis filium, ut tale aliquid dicat, unde audientes meliores reddantur, spectare? Vel potius unde theatrali turbæ placere possit? CAL. Manifestum quidem hoc est ô Socrates, de Cinesia. SOC. Pater uero eius Meles, an ad id quod optimum esset, prospicere uidebatur, cum ad citharam caneret? Vel ipse profecto ne ad uoluptatem quidem: nam molestus audientibus erat. Verum considera, nónne citharœdica facultas omnis, dithyramborumq; poesis oblectandi gratia tibi uidetur inuenta? CAL. Mihi quidem. SOC. Quid autem præclara hæc tragœdia atq; admirãda poesis molitur? Nunquid studium eius conatusq; ad audientium uoluptatem solum tendit? uel si quid uoluptuarium quidẽ atq; gratum sit, sed tamẽ malum, id cauebit ne unquam dicat? Contrà uero, si quid molestum, attamẽ utile fuerit, id & dicet, & canet, oblectentur, nec ne audientes? Sed quidnam tragœdorum poesis elaborare maxime tibi uidetur? CAL. Constat eam ad uoluptatẽ gratiamq; spectantium potius declinare. SOC. Hoc ipsum paulo ante adulationem esse diximus. CAL. Plane. SOC. Age utiq;, si quis auferat ex tota poesi cõcentum, & rhythmum, atq; mensuram, aliud ne quidquã præter sermones quosdã supererit? CAL. Idipsum. SOC. Profecto ad turbam populumq; hi sermones habentur. CAL. Proculdubio. SOC. Popularis ergo oratio quædam est poesis. CAL. Apparet. SOC. Nónne rhetorica quoq; popularis est oratio? An nõ rhetorica in theatris uti poetæ tibi uidentur? CAL. Mihi quidem. SOC. Nunc ergo inuenimus rhetoricam quandam ad populum talem, qualis est puerorum simul, & mulierum uirorumq;, & seruorum atq; liberorũ. Quam quidem haud ualde probamus, quippe cum adulatoriam eam esse cõfessi sumus. CAL. Sic est profecto. SOC. Agedum, quid de ea dicemus rhetorica, qua ad Athenienſem aliarumq; ciuitatum populos ex uiris liberis conflatos utuntur? Qualis ea est? Vtrum tibi uidentur oratores ad id semper quod optimum sit, uerba dirigere: id duntaxat spectantes, qua ratione ciues quàm optimi ex eorum orationibus euadant? an potius hi quoq; gratiam auditorum aucupantur boni dũtaxat proprij gratia, publico interim neglecto commodo. Nam perinde atq; pueros, populum tractant, intenti duntaxat ad gratiam: nihil uero curantes, utrum ob hoc meliores, aut deteriores reddantur. CAL. Haud simplex id est quod interrogas. Sunt enim qui in orãdo utilitati ciuium cõsulunt: sunt & alij tales quales ipse narras. SOC. Satis est. Si enim & hoc est duplex, alterum quidem eius membrum adulatio erit, turpisq; concionatio: alterũ uero pulchrum, studere uidelicet, ut animi ciuium quàm optimi fiant, semper pro audientium utilitate certando, siue placeant, siue displiceant quæ dicuntur. Verum tu certe oratoriam eiusmodi uidisti nunquam. Quod si inter oratores talem quempiã habes, cur non & eum mihi ostendisti? CAL. Per Iouem ex oratoribus qui nunc sunt, talem habeo nullum. SOC. Num autem inter ueteres aliquem indicare potes, per quem Athenienses facti aliquãdo sint meliores, postquam ille orare cœperit, cum praui antea fuerint? Ego enim quis sit talis, ignoro. CAL. Quid uero Themistoclem non audis uirum bonum fuisse? & Cimonem, & Miltiadem, atq; Periclem hunc nuper uita functum? quem ipse quoque orantẽ audisti. SOC. Siquidem est ô Callicles, uera uirtus quam in superioribus ipse dicebas, cupiditates uidelicet suas, aliorumq; explere. At si id aliter habet, atq; ueluti postea in disputando fateri compulsi sumus, cupiditates illas quæ meliorem efficiũt uirum exequi oportet, alias uero minime, atq; huius rei cum ars quædã extet, artificem ne eius aliquem demonstrare mihi potes? CAL. Non habeo equidem quid dicam. SOC. At uero si rite quæsieris, inuenies. Videamus iam sic plane cõsiderantes, num aliquis horum

Poesis sine cõcentu & numeris, nõ aliud est quàm sermo popularis

Ostenditur rhetoricæ adulatio

talis extiterit. Dic age,bonus uir atq; ad id quod optimum sit, uerba faciens, non temere dicet, sed ad aliquid certe prospiciet. quēadmodū & alij omnes artifices, quorum suum quisque opus obseruat,nec casu quod ad usum opus conferat,eligit,sed quemadmodum ad propositum sibi exemplar opus speciem aliquam cōsequatur. Veluti si intueri placet pictores,& architectos,& fabros nauiū, aliosq; omnes artifices: quiuis eorū in ordinem quendam singula ubiq; disponit,cogitq; alia alijs cōuenire atq; congruere,donec totum constituatur quodam ordine exornatum. Id ergo omnes agunt artifices, atq; hi quos in superioribus dicebamus pædotriuæ & medici similiter faciunt circa corpus,Ornāt enim ipsum atq; componunt. Confitemur id ita se habere,nec ne? CAL. Sit ita. SOC. Domus igitur ornatum & ordinem assecuta, bona erit: si minus, mala. CAL. Assentior. SOC. Et nauigium eodem pacto. CAL.Eodem. SOC. Atqui & corpora nostra similiter. CAL. Similiter. SOC. Quid uero animus, si ordinis fuerit expers,num bonus erit? an potius si ordinis ornamētiq; compos? CAL. Necessarium est ex superioribus hoc quoq; fateri. SOC. Quod ergo nomen est ei quod in corpore ex ordine ornatuq; efficitur? CAL. Sanitatem, & uires fortasse dicis. SOC. Dico equidem. quod uero nomen ei quod in animo ex ordine fit atq; ornatu, conare inuenire atq; exprimere, huius quemadmodum & illius. CAL. Cur non ipse dicis Socrates? SOC. Si ita tibi placet, dicam: tu uero si uera loqui uidebor, concedito: sin minus, reprobato: nec ullo modo condonato. Mihi quidem uidetur ordinationi corporis nomen esse sanum, ex quo in ipso fit sanitas, aliaq; corporis uirtus. Ita ne est, an aliter? CAL. Ita. SOC. Animi uero ordinationi atq; ornatui, legitimū lexq; esse nomen, unde legitimi fiunt homines atq; decori. hæc uero sunt iustitia atq; temperātia. Assentiris, nec ne? CAL. Esto. SOC. An non igitur ad hæc artificiosus ille rhetor bonus respiciens, uerba sua hominum animis adhibebit: actionesq; omnes, & quicquid uel cōcedet aliquando, uel negabit, ad id semper intendet, ut ciuium animis iustitia quidem insit, iniustitia uero absit: rursus adsit temperantia, intemperantia uero eijciatur, cæteraq; uirtutes colantur, prauitas expellatur? Concedis, nec ne? CAL. Concedo equidem. SOC. Quidnā confert ô Callicles, corpori ægrotanti maleq; affecto, cibos multos suauissimosq; præbere, aut potum, aut aliud quippiam quod non sit profuturū? hoc est plus uel minus uel contrarium quàm iusta dictat ratio. Sunt hæc uel non? CAL. Sint. SOC. Non enim prodesse arbitror hominī, in afflicto corpore uiuere. Sic enim necesse est uiuere male. nōne ita est? CAL. Ita. SOC. Nónne cupiditatibus satisfacere, ueluti esurientem comedere quantum uult, uel sitientem bibere quatenus placet, sanum quidem hominem medici plerūq; permittunt: ægrotantem uero nunquam, ut ita dixerim, appetitus suos implere permittunt? Cōcedis hoc & ipse? CAL. Cōcedo. SOC. Ad animum quod attinet, an nō eadem est ratio? Quatenus enim prauus est & demens, atq; intemperans iniustusq; & impius, coercendus nimirū est à cupiditatibus, neq; permittendus alia facere quàm illa ex quibus eua dat melior. Consentis nec ne? CAL. Consentio. SOC. Ita enim ipsi animo expedit. CAL. Prorsus. SOC. Nónne coercere, est ab his quæ cupit, continere? CAL. Est. SOC. Continentia igitur melior est animo quàm incontinentia, quēadmodum ipse modo statuebas. CAL. Nescio quid dicas Socrates. itaq; alium quemuis interroga. SOC. Hic non sustinet ut ipsi quod utile sit, afferatur, atq; eam de qua nunc sermo habetur, continentiam consequatur. CAL. Nulla omnino tuorum mihi uerborum cura est, ô Socrates, atq; hactenus Gorgiæ gratia tibi respondi. SOC. En quid ergo agemus? nunquid sermonem medium abrumpemus? CAL. Ipse uideris. SOC. At nefas esse aiunt, mancas dimittere fabulas, imò colophonem imponendum esse, ne absq; capite oberrent. Responde ergo ad reliqua, ut mancas di sermo hic noster caput sortiatur. CAL. Quàm uiolentus es ô Socrates? Profecto si mihi mittere fa credis, hanc disputationem iam dimittes, uel cum alio disputabis. SOC. Quisnam uult abulas lius, ne imperfectum relinquamus sermonem? CAL. An non ipse sermonē potes percurrere, uel enarrādo, uel tibimet respondendo? SOC. Ne mihi Epicharmi illud accidat, quæ prius narrabant duo, nunc ad illa unus sufficiam. Verūtamen uidetur sic omnino necessarium esse. Si tamen id faciemus, puto equidē oportere nos omnes certatim ad id contendere, ut quid in his quę dicimus uerum, quid ue falsum sit, cognoscatur. Commune enim est hoc in omnibus bonum, ut hic unicuiq; cōstet: prosequor igitur ego ipse sermonem, quo pacto se habere uidetur. Quòd ficui uestrum forte mihi ipsi quæ uera non sint, uidebor con

Sanū in ordinatione corporis

Legitimū & lex in ordinatione animi, quę iusti tia & temperantia est

Prouerbiū Nefas est mancas dimittere fabulas

bor cōcedere, uestrum erit obijcere atq; redarguere. neq; enim tanquam sciens dico illa, sed uerum uobiscum cōmuniter indagās. Quapropter siquid recte dicere uidebitur qui me reprehenderit, ego primus assentiar. Hæc tamē ea mente dico, si modo sermonē perficiendum esse putatis. Sin minus, omittamus iam atq; abeamus. GOR. At enim nondum mihi abeundum uidetur, imò disputationem à te esse perficiendam. Puto autem cæteris quoq; idem uideri, & ipse percupio reliqua ex te ipso audire. SOC. Atqui ô Gorgia, libē ter adhuc cum Callicle disputarem, donec pro Zethi Amphionis dictum illi redderem. Sed quando tu Callicles disputationē recusas perficere mecum, saltem ausculta atq; argue, si quid minus recte dicere tibi uidebor: quòd si me conuicceris, haud infestus ero tibi quemadmodum mihi tu, sed pro maximo beneficio id adscribam. CAL. Dic tu ipse bone uir, et quod instituisti, absolue. SOC. Audi me igitur disputationē ab initio repetentē. An idem est uoluptas atq; bonum? certe non idem, ut ego & Callicles confessi sumus. An uoluptatē boni gratia, uel bonum gratia uoluptatis sequi debemus? uoluptatem certe gratia boni. Est autem uoluptas qua præsente gaudemus. Bonum uero quo præsente boni sumus. Prorsus. Boni uero sumus, & nos & quæcunq; alia ob præsentem uirtutem quandam. Sic enim ô Callicles, necessariū esse mihi uidetur. At uirtus cuiusq; siue instrumenti, siue corporis, siue animæ, non temere utiq; adest, sed ordine rectitudineq; & arte quæ horum cuiq; tradita sit. Nunquid hæc ita se habent? Mihi quidē sic se habere uidentur. Quamobrem ordine ordinatum ornatumq; esse est cuiusq; uirtus. Nempe sic ego fatear. Itaq; ornatus quidam proprius unicuiq; insitus, quodlibet efficit bonum. Mihi quidem sic apparet. Quapropter anima quæ proprium habet ornatum, melior est illa quę ornatus est expers. Necesse est. Iam uero quę habet ornatum, ornata est atq; modesta. Quid ni? Talis uero est & temperans. Necesse est omnino. Quæ uero temperans, est & bona. Equidem ô amice Callicles, quo pacto aliter dicam, nō inuenio. Tu uero siquid habes aliud, doce. CAL. Dic tu bone uir. SOC. Dico igitur, si temperatus animus bonus est, consequi ut qui contrà atq; temperatus affectus est, sit malus. Est uero talis intemperatus animus & incontinens. Sic est omnino. Temperatus autem agit decentia erga deos atq; homines. Non enim temperatus esset, nisi decorū seruaret. Necesse est sic esse. Proinde qui decētia inter homines agit, iuste agit: & agens similiter erga deos, agit pie. Eum uero qui iusta piaq; agit, necesse est esse iustum atq; pium. Sic ueritas habet. Præterea fortem hunc esse necesse est. Non enim temperati uiri est, uel prosequi, uel fugere aliter quàm decet, imò oportet & res singulas & homines ipsos & uoluptates atque molestias tum fugere, tum prosequi tum etiam tolerare ubi sit opus. Quamobrem omnino necessariū est temperatum uirum, cum, ut diximus, iustus & fortis sit & pius, esse perfecte bonum. Bonum uero bene honesteq; agere quicquid agat. Eum autē qui bene agit, felicem esse atq; beatum. Improbū uero ac male agentem esse miserum. Talis autem est qui aliter est affectus quàm temperatus: uidelicet qui intemperatus est, quem ipse laudabas. Ego igitur hęc ita statuo, & esse uera sentio. Quamobrem si ita res se habet, quicūq; optat beatus fore, temperantiam sequi exercereq; debet: intemperantiam uero fugere, quantum cuiusque nostrum pedes ualent: atq; ita sese comparare ut non indigeat castigatione atq; pœna: si uero indigeat uel ipse, uel alius quiuis familiarium, siue priuatus, siue ciuitas, adhibita pœna coercendus est, si modo futurus sit beatus. Hoc mihi uidetur esse signum ad quod prospicientes dirigere uitam debemus, omnia tam publica quàm priuata ad hoc referētes, ut iustitia & temperantia illi adsit qui futurus sit felix: non autem cupiditatibus omnia permittenda sunt: quas explere conari, inexplebile malum est, latronisq; more uitam agere. Neque enim cuiquam hominum is qui eiusmodi est, charus unquam erit, neq; Deo: quippe cui societas cum alijs nulla esse possit. Cui uero non sit societas, ei nec amicitia etiam unquam constabit. Tradunt autem sapientes, cœlum & terram, deosq; & homines societate quadam & amicitia, modestoq; ornatu, & temperantia & iustitia contineri: atq; id uniuersum præterea mundum ornatumq; appellant, non immunditiam, neq; intemperantiam. Quæ tu quamuis sapiens, mihi uideris animaduertisse nunquā. Nam te latuit geometricam æqualitatem in deis atq; hominibus ualere quāplurimum. At uero tu in rebus omnibus prærogatiuam exercendam putas: Geometriam namq; contemnis. Age itaq;, uel refellendus est sermo ille noster, quasi non iustitiæ temperantiæq; possessione beati

fiant quicunq; beati, prauitatis uero miseri: uel si uerus est, considerandū est quid sequatur. Nempe priora illa cōsequentur omnia, in quibus à me an serio loquerer, inquirebas. Ego uero accusandum esse & seipsum & filium & amicum, siquid iniuste fuerit perpetratum, atq; ad id utendum esse rhetorica, asserebam. Et quæ tu Polum uerecundia adductum putabas concessisse, uera utiq; erant: uidelicet iniuriam facere, quanto turpius est quàm sustinere, tanto esse etiam deterius: atq; eum qui rectus futurus sit orator, oportere iustum esse, & quæ iusta sunt, scire. Quod quidem rursus Gorgiam ob uerecundiam concessisse Polus ait. Cum uero hæc ita se habeant, consideremus quæ sunt illa in quibus me ipse uituperas: num recte dicatur, nec'ne: me uidelicet non posse uel mihi, uel amicis atque domesticis opem ferre, neque ex maximis periculis liberare, at esse me in potestate libidinęq; cuiusque, quemadmodum abiectissimi quique solent, siue pulsare uelit quis, ut tu iactabundus dicebas, super genam, siue pecunias rapere, siue urbe expellere, siue ultro supplicio afficere. Ita uero comparatum esse, rem turpissimam omnium esse dicebas. Mea uero sententia iam sæpius dicta, atq; rursus nihilo prohibente dicenda, contrà se habet: uidelicet non esse turpissimum iniuste genam percuti, uel corpus marsupiumúe cædi, sed percutere iniuste atq; cędere mihi meisq; turpius atque deterius. Item furari, & in seruitutem adducere, murosq; suffodere, atq; summatim quamlibet iniuriam facere, esse ei qui facit deterius simul & turpius quàm accipere. Hęc superius à nobis concessa, ut ego affero, continentur atq; uinciuntur, & si dictu rusticius est, ferreis adamantinisq; rationibus: quibus, ut ita sentiam, adducor. Quas nisi tu aut aliquis te robustior dissoluat, fieri non potest ut aliter quàm ut nunc ipse dico, recte dicatur. Nam mihi quidem semper idem permanet sermo: me uidelicet hæc nescire quo pacto se habeant: at tamen nullum eorum qui cum hactenus loquutus sum, quēadmodū modo uobiscum, potuisse unquam aliter dicendo non ridiculum apparere. Quamobrem hæc iterum statuo ita se habere. Quod si ita se habeāt, atq; iniuria maximum qui eam facit est malorum: illud insuper maius est iudicandum, uidelicet ipsum qui fecerit, nunquam dare pœnas: quod tandem auxilium erit illud, quod quisquis cum sibimet afferre non possit, reuera sit contemnendus? Nónne hoc quidem maximum à nobis amoueat detrimentum? Profecto necesse est hoc esse turpissimum, non posse auxilium eiusmodi præstare sibi ipsi, amicisq; ac propinquis. Secundum uero auxilium aduersus malum secundum: tertium contra tertium, cæteraq; similiter, prout cuiusq; mali magnitudo se habet ita & pulchrum est opem afferre posse, & turpe non posse: Nunquid aliter quàm sic res se habet Callicles? CAL. Certe non aliter. SOC. Cum igitur hæc duo sint, facere iniuram, ac pati: maius utique malum esse dicimus inferre, minus autem pati. Quodnam igitur auxiliū sibi comparans aliquis, utrunq; potissimū cōsequeretur, ut neq; inferat iniuriā, neq; accipiat: utrum potentiam an uoluntatem? Sic autem dico, utrum si nolit pati, iniuriam non patietur: an si potentiam sibi comparauerit, ita duntaxat nō patietur. Constat certe si potentiā. Quid autem in inferendo? utrum si quis iniuriari nolit, satis erit remedij. Neq; enim iniuriam inferet. An ad hoc insuper potentia quædam & ars est comparanda, quam nisi quis didicerit atq; exercuerit, iniuriam faciet? Cur nō mihi ad id saltem respondes Callicles? utrum ego atq; Polus tibi uidemur recte superioribus coacti rationib. fuisse nec'ne? quādo confessi sumus, neminem uolentem iniuriam facere, sed inuitos hanc inferre quicunq; inferant. CAL. Esto tibi id ita Socrates, ut disputationem hanc concludas. SOC. Ad hoc itaq; potentia quædam & ars comparanda uidetur, ne cui faciamus iniuriā? Omnino quidem. Quænam igitur ars est ad facultatem comparandam, per quam uel nullam quis, uel minimam iniuriam patiatur? Cōsidera utrum tibi idem uideatur quod & mihi. Mihi quidem ita uidetur, uel oportere principatū in repub. obtinere, uel usurpare tyrannidem, uel cum præsenti gubernatione habere cōmercium. CAL. Vides ô Socrates, quàm paratus sim, siquid recte dixeris, comprobare. Profecto id mihi recte nimiū abs te dictum fuisse uidetur. SOC. Considera præterea hoc, si recte tibi dicere uideor. Amicus mihi uidetur quisq; esse cuiq; maxime, quēadmodum antiqui sapientesq; tradunt, ut maxime similis est, nónne & tibi? CAL. Mihi quidem. SOC. Nōne ubi tyrannus ferus rudisq; dominatur, siquis ea in urbe multo melior sit, tyrannus hunc formidat, atq; huic nunq; tota mente amicus esse poterit? CAL. Sic accidit. SOC. Neq; si multo sit deterior? cōtemnet enim eum tyrannus, neq;

nus, neq; unquam tanquam erga amicum afficietur. CAL. Vera narras. SOC. Solus ergo amicus huic esse poterit apud eum existimatione dignus, qui cum moribus similis sit, eademq; laudet atq; uituperet, subesse uelit domino & parere. Hic nimirum magnam in ea ciuitate habebit potentiam: hunc iniuria impune nullus afficiet. nónne ita se res habet? CAL. Ita. SOC. Siquis ergo in hac urbe ex ipsa iuuētute cogitet, qua potissimum ratione magnam cōparare potentiam ualeat: adeò ut nullus iniuriā sibi queat inferre: hæc ipsa, ut uidetur, illi uia est: statim ab adolescentia seipsum assuefacere, ut eisdem gaudeat atque doleat, quibus & dominus: atq; ita se comparare ut illi sit quammaxime similis. nōne ita? CAL. Ita. SOC. Hic ergo ut præsens sermo significat, assequetur, ut iniuria inferri sibi non possit, magnamq; habeat in ciuitate potentiam. CAL. Prorsus. SOC. Nunquid etiam assequetur ut iniuriam inferat nemini? an potius multum abest? siquidem iniusto principi similis erit, magnæq; autoritatis apud eum. Verū puto eiusmodi uitę statum huic ad id ac cōmodatissimum esse, ut quammaxime facere iniurias possit, pœnasq; iniuriarum penitus deuitare. nónne ita? CAL. Apparet. SOC. An nō hic malo occupabitur maximo, cum flagitiosus sit, animumq; infectum habeat ob imitationem domini similemq; potētiam? CAL. Nescio quomodo sermonem ô Socrates, sursum deorsumq; uertas. An nescis eum qui sic imitatur, posse eum qui non imitatur, occidere, modo uelit, patrimonioq; expolia re? SOC. Scio equidem ô bone Callicles, nisi surdus sim: cum non solum abs te, uerumetiam à Polo nuper, & à cæteris fermè omnibus in ciuitate idem frequenter audiuerim. at ipse me audi, profecto interficiet, modo uelit: sed malus honestum atq; bonum. CAL. At hoc ipsum grauiter est ferendum. SOC. Non certe uiro mente ac ratione prædito, ut & tuus sermo significat. An putas in hoc ipso multum ab homine laborandū, ut quàmdiutissime uiuat, easq; artes meditēt, quæ nos seruare semper à periculis possint, qualis rhetorica est, ad quam tu me capessendam exhortaris: eo quod in iudicijs nos sæpe seruet. CAL. Per Iouem tibi recte consulo. SOC. Quid uero uir optime? nandi peritia præclara tibi uidetur? CAL. Non per Iouem. SOC. Attamen seruat hæc homines ab interitu, quotiens illuc inciderint ubi eiusmodi arte sit opus. Quòd si hæc tibi uidetur exigua, ego maiorem hac adducam, gubernatoriam scilicet, quæ nō solum uitam, uerūetiam corpora & pecunias ab extremis seruat periculis, non secus q; rhetorica. atq; hæc tamen humilis est atq; modesta, non iactabunda, neq; ampullosa, quasi mirabile aliquid cōsecuta. Sed cum eadem efficiat quæ rhetorica, si ab Ægina hucusq; nos seruet, duos duntaxat exigit nummos. Si uero ex Ægypto, uel Ponto salua reduxerit quæ modo dicebā, nos & filios uxoresq; & diuitias, duas drachmas expostulat: atq; ipse hac arte prēditus, quiue hæc perfecerit, descendens, in littoreq; secus mare nauemq; deambulans, nequaq; se effert, neq; inflatur. Animaduertit enim, ut arbitror, incertum esse utrum profuerit uel obfuerit illis quos seruauit, ne fluctibus mergerentur: intelligens se nihilo uel corpore, uel animo meliores reduxisse illos q; acceperit ab initio nauem ingredientes. Cogitat ergo si quis magnis insanabilibusq; morbis corporis pressus in mari non pereat, hunc ideo miserum esse, quia nō periit, nec ullam ab ipso suscepisse utilitatē. Siquis aūt animo qui corpore pretiosior est, multos insanabilesq; habet morbos: nunquid huic uiuendū est? eiq; utilitatē afferret, siue ex mari, siue ex iudicio, siue alisunde quis ipsum seruet? Sed profecto nouit, flagitioso homini ut uiuat nō expedire. Necesse est enim ut male uiuat. Quamobrē nulla extat lex per quam gubernator quamuis nos seruet, gloriari possit, atq; in honore haberi. Cæterū ipse machinarū faber, qui ne dum gubernatore, sed etiam exercitus duce, uel quouis alio non minus interdū seruare potest, eo q; ciuitatibus interdum totis salutē pręstet, nūquid causidico æquiparandus esse uidetur? Qui si uellet hic quēadmodū uos rem suam extollere, nimirū uos uerbis obrueret, exhortans omnes ut fabri machinarū efficiantur: quasi nullius momenti sint cætera. Non em sibi deesset materia. Veruntamen hunc ipse artēq; eius nihilo minus cōtemneres, ac ueluti per cōtumeliā machinarium uocitares, nec eius filio collocare in matrimonium filiam tuam uelles, neq; etiā filiam tu eius ducere. Quam uis ex quibusnam rationibus facultatē tuam laudas? quonam pacto uel machinarū, uel alios quos paulo ante cōmemoraui, iuste poteris asperнari? Dicturū te arbitror, meliorē esse te, atq; ex melioribus ortum. Ipsum uero quod melius dicitur, si nō est id quod ego dico: sed hoc ipsum uirtus est, seruare seipsum qualiscūq; sit, atq; sua: certe ridicula tibi uitū-

peratio est aduersus machinatiũ, uel medicũ, alias' ue artẽs, quotcunq; salutis gratia sunt inuentæ. Cæterum ô beate, uide ne aliud sit generosum atq; bonum, q̃ seruare atq; seruari. Neq; enim uiuere hic quantumcunq; tempus, optandum est uiro qui uere sit uir: neq; uita hæc amanda est, sed hęc Deo cura relinquenda: mulieribusq; adhibẽda fides, quæ di
Mulierũ di ctũ neminẽ uitare posse fatum
cunt neminem uitare posse fatum: id in primis consideret quisq;, qua ratione hoc ipso tẽpore quo uita fungitur, quãoptime uiuat. Nónne id fiet si ciuibus quibus cum uiuit, persimilem se præstet? & nunquid oporteat te nunc simillimũ euadere Athenienſium populo, si amicus huic sis futurus, magneq; inter illum autoritatis? Cõsidera igitur utrum id tibi mihiq; expediat, nec ne: Ne ue id nobis ô beate uir, eueniat, quod Theſſalicis mulieribus deducentibus lunã euenire tradunt, cum amicissimis optio nobis sit huius potentię. Si autem ipse putas quempiã hominum artem quandam eiusmodi traditurũ, per quam in ciuitate hac potens efficiaris, quamuis gubernationi publicę sis dissimilis, siue melior, siue deterior, haudquaq; recte, ut mihi uidet, ô Callicles, cogitas. Non enim imitatorem, uerum ipsa natura persimilẽ esse ijs oportet, si magnum aliquid ad beneuolentiam Athenienſis populi cõparandam sis consecuturus, ac per louem insuper Pyrilampi. Quisquis te his efficiet similem, is faciet quẽadmodum cupis, ut ciuilis sis atq; rhetoricus. Nempe omnes ijs uerbis quæ suis moribus consentanea sunt, delectãtur, diuersis q; turbantũr. Nisi tu forte, ô lepidum caput, aliud afferas. Dicemus' ne aliquid ad hæc Callicles? CAL. Nescio quomõ bene dicere mihi uideris ô Socrates. Euenit mihi tamen, q̃d multis accidere aliis cõsueuit: nam haud magnã tibi habeo fidem. SOC. Amor populi ô Callicles, tuo insitus animo, restitit mihi: uerum si sæpius meliusq; hæc eadem cõsiderauerimus, tibi forte probabilia uidebunt. Recordare igit duas à nobis narratas esse præparationes, tam ad corpus q̃ ad animũ pertinentes. Quarum altera quidẽ tendat ad uoluptatẽ, altera uero ad id quod melius est, nõ gratificans, sed repugnãs. Nónne hæc in superioribus definiuimus? CAL. Prorsus. SOC. Et quæ declinat ad uoluptatẽ, seruilis: neq; quicquã aliud q̃ adulatio est. nónne ita? CAL. Esto. siquidẽ ita tibi placet. SOC. Altera uero studet ut q̃optimũ fiat, siue anima sit, siue corpus id quod curamus. CAL. Omnino. SOC. Igitur sic resp. ciuiumq; capessenda nobis est cura, ut ciues ipsos bonos efficiamus. Alioquin quẽadmodum superius meminimus, nihil prodest beneficiũ aliud conferre, nisi honesta & bona sit mens eorum qui accepturi sunt uel pecunias multas, uel imperium, uel aliam quamlibet potestatem. Ponimus sic esse, nec ne? CAL. Prorsus, si tibi placet. SOC. Si ergo nos inuicẽ ô Callicles, cohortaremur, publice ciuilia pertractantes ad murorum, uel naualiũ, uel templorum ingentia ædificia: nunquid necesse consideraremus nosipsos atq; dispicere, primum quidem an eius artis peritiam habeamus, nec ne: et à quo didicerimus? an ita oporteret id fieri aut minus? CAL. Prorsus. SOC. Secundo uero, siquando priuatim nobis uel amicis, aliquod construximus ædificium: id ne pulchrum sit uel turpe. Quod si inueniremus magistros nobis bonos præstantesq; fuisse, multaq; ædificia atq; præclara, tum unà cum magistris, tum à nobis ipsis ædificata, tunc demum rationi consentaneum esset ad publica nos conferre. At si neq; magistrum nostrum possimus ostendere: ædificia quoq; aut nulla, aut non bene constructa: stultum certe foret, opera aggredi publica, nosq; ad ipsa inuicẽ cohortari. Fatemur recte hæc dici, nec ne? CAL. Prorsus. SOC. Nõne similiter & in cæteris omnibus, atq; si in ciuilium rerum tractatione inuicẽ cohortemur, quasi idonei simus me dici, examinare nos mutuo hunc in modum conueniet: Age per deos, ipse Socrates quonam pacto affectum ad sanitatẽ corpus habet, uel quisnam alius Socratis opera euasit à morbo, siue liber, siue seruus? Me quoq; de te eadem ratione iudicare deceret: atq; nisi alium per nos uel peregrinorum, uel ciuium, siue uirum, siue mulierẽ sanatum esse comperiamus, per louem ualde ridiculũ foret eò amentiæ prouehi, ut nullis priuatim tẽtatis,
Prouerbiũ
nullisq; perfectis rebus, necdum arte exercitata, figulariã, ut dici solet, in ipso uase discere aggrediamur, & ipsi ad rempub. accedentes, & ad eam alios prouocantes. Nõne id conari stulti hominis esse putares? CAL. Nimirũ. SOC. At ô uirorum optime, cum nuper admiſtrare rempub. cœperis, ac me insuper exhorteris, quod' ue id non faciam, reprehendas: nõne ita inter nos cõsiderare debemus. Agedũ Callicles, quẽnam suorum ciuium reddidit meliorẽ? Est' ne quisq;, qui cum antea improbus & iniustus & incõtinens atq; imprudens esset, tandẽ uero Callicles opera honestus bonusq; euaserit, siue peregrinus, siue ciuis, siue

uis, siue seruus, siue liber: Dic si quis id abs te exigat, quidnam sis responsurus? quẽ addu ces aliquando factum tua cõsuetudine meliorem? An exponere piget si aliquod eiusmodi est opus priuatim à te confectum prius, quàm ad rempub. te conferres? CAL. Contentiosus es Socrates. SOC. At non contentionis causa id requiro, sed reuera cupiditate discendi quemadmodum administranda nobis publica censeas: an alia curanda sunt rempub. aduentibus quàm ut optimi ciues efficiantur? an nõ sæpius iam id esse confessi sumus, ciuili homini faciendum? Num confessi sumus? Responde quæso. profecto cõfessi sumus, ut ego pro te respondeam. Si igitur ad id in sua ciuitate uirum bonum incumbere decet, nunc in memoriam reuocans mihi dicas uelim, nunquid illi quos in superioribus cõmemorasti, adhuc tibi uiri boni fuisse uideantur, Pericles, Cimon, Milciades, Themistocles. CAL. Mihi quidem. SOC. Nónne si uiri fuere boni, unusquisq; illorum ciues ex deterioribus reddidit meliores? Nónne ita. CAL. Ita. SOC. Si ita est: ergo quando Pericles primo orare cœpit ad populum, deteriores erãt Athenienſes, quàm cum postremam ad eos habuit orationem. CAL. Forsitan. SOC. Non licet uir optime dicere forsitan. Nam ex his quæ concessimus necessario sequitur: siquidem bonus ille ciuis fuit. CAL. Quid tum? SOC. Nihil: uerum ad hæc id mihi dicas; nunquid dicantur Athenienſes Periclis opera meliores esse reddi ti, aut omnino cõtrà ab illo corrupti. Sanè Periclem audio Athenienſes fecisse pigros, timidos, loquaces, auaros: primumq; mercenaria stipendia induxisse.
CAL. Ab his qui fractas habent aures hæc audis ô Socrates. SOC. At hæc non amplius audio, sed apertissime scimus uterq; : uidelicet Periclem ab initio magno in precio fuisse habitum. neq; turpem sententiam aduersus eum ullam tulisse Athenienſes, dum praui erant: postquam uero honesti & boni ab ipso facti sunt, in extremo eius uitæ furti ipsum condemnauisse: parumq; abfuisse quin ultimo supplicio quasi malum uirum afficerent. CAL. Quid tum? malus' ne propterea Pericles uir extitit? SOCR. Talis quidem asinorum curator & equorum atq; boum malus uideturſi cum eos acceperit, neque calcitrosos, neq; cornupetentes, neq; mordaces, effecerit ut hæc ob feritatem habeant uitia. An non tibi uidetur ille cuiuslibet animalis malus esse curator, qui cũ acceperit mansuetum, magis ferum reddiderit quàm accepit? Videtur tibi nec ne? CAL. Concedo equidem ut tibi gratum faciam. SOCR. In hoc præterea gratificare mihi, respondens utrum homo unum sit animalium nec ne. CAL. Quid rogas? SOC. Non' ne hominum curam Pericles habebat? CAL. Habebat. SOC. Quid ergo? an non oportebat ipsos quemadmodum modo consensimus, iustiores ex iniustioribus ab illo fuisse factos? siquidem ille qui curabat eos in rebus ciuilibus peritus erat. CAL. Prorsus. SOC. Non' ne iusti mansueti sunt, ut ait Homerus? tu uero quid ais? non' ne similiter. CAL. Aio. SOC. Veruntamen feros magis ipsos reddidit quàm acceperat: idq; aduersus seipsum, quod quidẽ minime uoluisset. CAL. Vis' ne tibi assentiar? SOCR. Si uideor tibi uera loqui. CAL. Sint ista.
SOC. Proinde si magis feros, ergo iniustiores atq; deteriores. CAL. Esto. SOC. Quamobrem non bonus ad rempub. administrandam ciuis Pericles erat, ut ratio hæc ostendit. CAL. Non ut ipse ais. SOC. Per Iouem nec ut tu inquis, per ea quæ confiteris. Rursus autem mihi de Cimone dicas: non' ne relegauerũt eum illi quos ipse curauerat, ut uocem eius decennio non audirent? Præterea aduersus Themistoclem idem fecerunt, atq; exilio insuper damnauere. Milciadẽ uero qui in Marathone pugnauit, in carceris barathrũ detrudere decreuerant, ac nisi obstitisset magistratus, proculdubio incidisset. At uero si boni, ut tu ais, hi fuissent uiri, talia nunquam perpessi fuissent. Etenim aurigæ boni, non ab initio quidem nõ excidunt: postquã uero equos curauerint, eiusq; artis fuerint peritiores, tum nõ excidũt. id enim nec in aurigaria, nec in alio quouis opere accidere solet: an tibi uidetur? CAL. Minime. SOC. Vera igitur erant quæ à nobis in superioribus dicebantur, nullum uidelicet in hac ciuitate nos uirũ scire extitisse, qui in rep. bonus ciuis esset habendus. Tu uero confessus es nullum ex his qui nũc sunt, esse talem: ex his autẽ qui præcesserũt, extitisse nõnullos, atq; inter eos quidẽ hos uiros præ cæteris elegisti. Hi uero nõ aliter se habere hac in re q̃ qui nunc sunt, apparuerunt. Quapropter si hi oratores fuerũt, nec uera rhetorica usi sunt, alioquin nunquã cecidissent, nec adulatoria. CAL. Multum tamẽ abest ô Socrates ut quisquã eorũ qui nũc sunt talia gesserit, qualia istorum qui tis gesit. SO. O beate nec ego, quantũ ad ciuitatis administrationẽ pertinet, istos uitupe

ro.immo uero hac in re mihi uidentur diligẽtiores quàm hi nostri fuisse,aptioresq; ad illa
conficienda,quæ ciuitas cupiebat. Verum in eo quod castigare ciuium cupiditates opor
teat,neq; illis obsecundare,sed & persuadendo & cogendo ad hoc ipsum perducere un-
de meliores reddãtur ciues:nihil,ut ita loquar, inter hos atq; illos interest. quod quidem
solum est boni ciuis officium. Attamen tibi confiteor illos his aptiores fuisse ad naues,na
ualia,mœnia,aliaq; eiusmodi multa reip.comparanda.in rem ergo ridiculam disputando
reuoluti sumus:siquidem in omni hac disputatione in idem assidue circũferimur,quid di
camus ignari. Ego enim te sæpius cõcessisse arbitror,atq; cognouisse geminam hanc esse
facultatem circa corpus & circa animã curatricem. Et alteram quidem ministrã, per quã
quæ corpus cupiat,cõparentur:ueluti si fameſcat,cibi:si sitiat,potus:si frigeat,uestes,stra-
menta,calcei,cæteraq; quæ ad usum corporis exigũtur. Et profecto dedita opera easdem
per imagines tibi loquor,ut facilius intelligas,horum esse paratorem,uel cauponem, uel
mercatorem aut opificem alicuius istorũ: uidelicet pistorẽ,aut coquum,aut textorẽ, aut
calceorum sutorem,infectoremq; coriorũ, nec mirũ est eum qui talis sit, uideri corporis
curatorem,tam sibi quàm alijs imperitis, esse præterea artem quandam gymnasticã atq;
medicinam,in quibus curatio corporis reuera consistit. Quam decet huiusmodi artibus
imperare,earumq; operibus uti, propterea quòd sciẽtiam habeat boni atq; mali quãtum
ad corporis pertinet alimenta atq; ualetudinem:quod quidem ab his alijs omnibus igno
ratur. Quam ob causam dicendum est,has quidem seruiles ministrasq; & illiberales esse
circa corporis cultum:gymnasticam uero & medicinam his merito dominari. Hęc igitur
eadem esse etiam circa animum uideris mihi interdum cognoscere:mihiq; concedis tan-
quam quid dicam intelligas. Verum paulo post adducis in medium uiros præclaros & bo
nos in hac ciuitate quondam fuisse:atq; me quærente quinam isti fuerint, uideris simili-
mos proferre homines circa rempub.ac si me percontãte qui nã fuerint aut sint boni cir-
ca gymnasticam corporum curatores,respõderes mox idq; serio,Thearion pistor:& Mi
thecus qui de Siculorum arte coquinaria scripsit, & Sarambus caupo:quasi hi mirabiles
corporum cultores extiterint:quorum hic suaues panes,ille epulas, ille tũnum præpara-
bat. Fortasse igitur indigne ferres,si gymnasticam te non intelligere dicerem. Nam mini-
stros in medium affers,cupiditatumq; assertores:qui quid honestum bonum'ue sit in his,
nequaquam disudicant,sed utcunq; contingit corpora hominum implent eaq; saginant.
Hi laudantur ab ipsis,cum tamen ob nimiam impletionem carnes illas ueteres absumpse
rint. Atq; postea cum ingruunt morbi,qui ita nutriti sunt, eos quidem qui deinceps con-
suluerunt ob ignorantiam accusant: eos uero qui ad libidinem nutriuere nequaquam.
Cum,inquam,repletio talis tanquã immoderata tandem infert morbum,tunc præsentes
consultores criminantur & improbant,atq; iniuria insuper si queant afficiunt:priores ue
ro illos qui causam morbi dedere,laudibus efferunt. Et tu nũc ô Callicles simillimũ quid-
dam facis,dũ eos laudas qui hos nutriuere,atq; his rebus quarũ cupido incesserat,imple-
uere,quos aiunt magnam effecisse ciuitatẽ. quòd autẽ tumẽs & intus male sana iã sit ob
antiquos illos,nõ sentiunt. Absq; enim temperantia & iustitia,portibus,naualibus, mœ-
nibus,tributis,uectigalibus, & huiusmodi nugis ciuitatẽ hanc impleuerũt. Quãdo igitur
morbus erũpit,tunc illi qui in præsentia gubernãt remp.improbanť. Themistocles uero
ipse & Cimo & Pericles qui malorũ causa fuere,laudantur. Quamobrẽ tu forsitan nisi ca
ueas capieris,& amicus meus Alcibiades,quando præter illa quæ acquisita erant, uetera
quoq; fuerint amissa,quãuis malorum causa uos non sitis,sed unà cum cæteris causa. At-
qui ego rem stultam & nunc cerno & de antiquis illis audio. Sentio enim quando ciuitas
aliquẽ ex his qui in repub.uersantť iniustitiæ damnare aggreditur, grauiter eos ferre atq;
discruciari animo,quasi iniqua patiantur qui beneficia in remp.multa contulerint. Nem
pe aiunt iniuste se ab illa damnari. Quod omnino falsum est. Nunquam enim reip.guber
nator iniuste damnatur ab ea cui præest ciuitate. Videtur autẽ idem euenire his qui in re-
pub.uersantur,atq; sophistis. Sophistæ enim quãuis in cæteris sapiẽtes,in hoc tamen uno
absurde se gerunt:quod cũ se docere uirtutes affirmẽt,sæpe tamẽ discipulos uelut ingra-
tos accusant atq; iniustos,qui cũ bona ab eis reportarint, mercedẽ tamẽ nullã aut gratiã
referant. Quo quidẽ sermone nihil à ratione est alienius,quòd uidelicet uiri boni iusticq;
facti,& ab iniustitia præceptoris opera remoti,atq; iustitia præditi,iniurias ea ipsa iniusti
tia

tia quam non habent præceptoribus inferant. an non uidetur tibi ô amice id absurdum?
Reuera concionari me coegisti,dum respondere recusas. CAL. Tu uero per teipsum di-
cere non potes nisi quis tibi respondeat? SOC. Videor equidem, & nunc frequentes iam
extendo sermones,dum ipse mihi non respondere dignaris. Sed ô bone uir per Iouẽ ami
cabilem mihi dicas,an nõ præter rationem tibi uidetur, ut is qui dicat se bonum aliquem
reddidisse,de eodem conqueratur, quasi qui bonus ab ipso factus est,sit & malus? CAL.
Mihi quidem uidetur. SOC. Nonne audis illos qui docere uirtutẽ profitentur, talia con-
queri? CAL. Equidẽ,sed quidnam de hominibus nullius precij dicere potes? SOC. Quid
uero de illis diceres qui reipub.præesse se aiunt,atq; ut illa q̃ optima sit diligenter excogi
tare:rursusq; ipsam accusant prout accidit,tanquã pessimam? putas ne hos ab illis differ-
re? Idem profecto est sophista ac rhetor,uel propinquum aliquid atq; simile:quemadmo-
dum ad Polum dicebam. Tu autem propter ignorãtiam præclarum quiddam putas esse
rhetoricam, sophisticam uero contemnis. Sed reuera pulchrior est sophistica quàm rhe-
torica:quo & pulchrior est conditrix legum quàm iudiciaria,& gymnastica quàm medi-
cina. Solis autem concionatoribus & sophistis minime arbitror concedendum ut de eo
quod ipsi docent,quasi sibi sit malum,conquerantur. Alioquin in eadem ipsa accusatio-
ne seipsos pariter criminentur,quasi nihil eis profecerint quibus utilitatem attulisse se di
cunt. non'ne ita se res habet? CAL. Ita prorsus. SOC. Et contulisse beneficium absque
mercede,ut consentaneum est,solis istis conueniebat, siquidem uera dicerent. Nam alia
quidem beneficia cum quis acceperit, ueluti per gymnasii magistrum celer factus,fortẽ
utiq; gratiam non referret,nisi cauereture ut mercedem solueret quàm primum celer satis
euaserit. Non enim tarditate,ut arbitror,homines sed iniustitia iniuriam faciunt. Nonne?
CAL. Ita. SOC. Si quis igitur hoc ipsum auferat, scilicet iniustitiam, discrimen iam iniu-
riæ deuitauerit. Verum per id solum in tuto collocari beneficiũ potest,si quis eos quibus
confert, bonos reuera possit efficere. Non ne? CAL. Consentio. SOC. Propterea ut ui-
detur in alijs contractibus turpe non est sibi cauere,ueluti pro ędificijs cęterisq; artificijs.
CAL. Apparet. SOC. Pro hac autem facultate, scilicet ut bonus quis fiat,optimeq; fami-
liam suam gubernet atq; rempub.turpe existimatur nihil prius uelle docere, quàm de pe
cunia caueatur. Non'ne? CAL. Certe. SOC. Cõstat enim hanc esse causam: quia solum
hoc ex alijs beneficijs eum qui acceperit facit referendæ gratiæ cupidũ. Quapropter præ
clarum uidetur esse argumentum,si is qui officium eiusmodi præstiterit, uicissim ipse re-
cipiat:contrà uero nequaquam. Num hæc ita se habent? CAL. Ita. SOC. Ad utram igitur
me cohortaris ciuitatis curam? age mihi definias.ad eam ne per quam Athenienſibus re-
pugnem,contendamq; ut quàm optimi fiant tanquam medicus.an ad eam per quam tan
quam minister uoluptatis illorum gratia studeam: Et mihi uera dic ô Callicles. decet
enim te quemadmodum incepisti audacter prosequi, mihi libere exprimendo quæ sen-
tis. Et nunc ergo bene generoseq; responde. CAL. Ad ministerium profecto te exhor-
tor. SOC. Ad adulationem ergo me ô uir generosiss. prouocas. CAL. Si mauis ô Socra-
tes Mysijon uocari, uocaberis utiq;, nisi mihi crediderís. SOCR. Ne obijcias mihi nunc
quod iam sæpius obiecisti, uidelicet interficiet te ô Socrates, quicũq; uoluerit,ne ego ite
rum ita respondeam:at malus bonum. neq; iterum dicas:auferet tibi ô Socrates quilibet
siquid habes,ne ego quoq; respondeam:at uero qui auferet,nescíet illis tanquã sibi utili-
bus uti,sed quemadmodum iniuste à me abstulerit,sic ipse utetur iniuste. quòd si iniuste,
ergo & turpiter. denicq; si turpiter, male. CAL. Videris mihi opinari, nihil eiusmodi acci-
dere tibi posse:perinde ac si procul hinc habites, neq; deduci posse in iudicium putas ab
ignauissimo quoq; nulliusq; precij homine. SOC. Amens certe forem ô Callicles nisi pu
tarem in hac ciuitate unumquemq; quodlibet eiusmodi pati posse. Hoc tamen certo scio,
si in iudicium uenero periclitans ob ea quę tu affers,improbum forę qui me accusauerit. Nullus bonus accusat insontem
Nullus enim bonus hominem accusat insontem. Profecto nihil mirum foret si morte
damnarer. uis tibi dicam quam ob causam hæc expectem? CAL. Volo equidem. SOC.
Arbitror equidem me una cum paucis Atheniẽsibus,ne dicam solum, ciuilem disciplinã
reuera tractare,meq; solũ ex omnibus qui nũc sunt ciuilia exercere:utpote qui nõ ad gra
tiam uerba facio,quę & frequẽtissime facio,sed ad id potius quod optimũ sit q̃ quod dul
cissimũ:neq; ea ad quæ quasi præclara quædam tu nũc monẽdo exhortaris,recipio me fa
cturum

cturum, nimirum quod potissimum iudicio dicam, non habeo. Et nunc quidem recurrit mihi rursus in mẽtem quod ad Polum dixeram. Ita enim de me iudicaretur, quemadmodum inter pueros de medico quẽ accusauerit coquus. Considera enim qua se ratione defenderet medicus, die tibi apud pueros dicta, si quis eum his uerbis accuset. Vir iste ô pueri, multa uobis intulit mala. Nam & uos & minores etiam uestros secando urendoq; contorquet, & attenuans suffocansq; afflictat. præterea amarissimos præbet potus, & ad famem sitimq; uos urget. Ego uero contrà multa & uaria suauiaq; uobis paro. Si hæc, inq;, coquus deferat accusator, quidnam censes hoc circũuentum malo medicum responsurũ: an forte uera fatebitur dicens: hæc equidem ô pueri, sanitatis uestræ gratia feci. At enim q; uehementer putas iudices eiusmodi reclamaturos? CAL. Vehementer fortasse putandum est. SOC. Nõne igitur maxima eum ambiguitate inopiaq; suæ defensionis tunc detineri existimas? CAL. Prorsus. SOC. Idem mihi scio, si in iudiciũ traherer, euenire: nec enim uoluptates ullas à me ad eorum libidinẽ inuẽtas cõmemorare possem, quas ipsi beneficij utilitatisq; loco existimant: ego uero nequaq;. Nec ministros quidem earum probo, neq; eos ob id quibus præbent, felíciores existimo. Præterea si quis me dicat uel corrumpere iuuentutẽ in ambiguitatem inopiamq; deducẽdo, uel improbare seniores mordacibus quibusdã uerbis uel priuate, uel publice, nõ dabit mihi ueri dicendi facultas: me uidelicet iuste hæc omnia dicere, eorumq; ipsorum duntaxat utilitati cõsulere: nec q; aliud quicq; afferre facile potero. Quamobrẽ forsitan nihil est quod aduersus me non decernetur. CAL. Videt ergo tibi bene se habere qui in ciuitate talis sit, ut sibi ipsi nequeat præsidio esse? SOC. Modo hoc sit in ipso ô Callicles, quod tu sæpius consensisti, ut sibimet id auxilij præstare possit, quo nec aduersus homines, nec aduersus deos iniuste aliquid fecerit, aut dixerit. Hoc enim auxilij genus præstare sibi, sæpius iam cõsensimus optimum esse. Si quis igitur me conuincat, eiusmodi auxiliũ mihi uel alijs afferre non posse, procul dubio erubescerẽ siue inter multos, siue inter paucos, siue solus à solo fuerim redargutus. Itaq; si propter hanc impotentiã morerer, grauiter ferrem. Sinautẽ ob adulatoriæ rhetoricæ defectiũ ultimo supplicio afficerer, certò scio me mortem perfacile ferentem te perspecturum. Nam mori quidem nullus formidat, nisi omnino rationis expers atq; ignauus, in iuste autem agere uereatur. Multis enim peccatis refertam animam ad inferos descẽdere, extremum omniũ est malorum. Proinde si quamobrẽ sic se res habeat, cognoscere cupis, rationem tibi exhibebo. CAL. Imò uero cum cætera perfeceris, hoc etiam perfice. SOC. Audi igitur, ut aiunt, pulcherrimũ sermonem, quem te arbitror fabulam putaturum: ego uero non fabulam, sed sermonem. Nam tanq; uera quæ dicturus sum, tibi narrabo. Profecto quemadmodũ ait Homerus, Iupiter, Neptunus & Pluto, regnum quod acceperunt à patre, inter se diuiserunt. Extabat autem lex de hominibus sub Saturno, & semper, & nunc etiam extat apud deos: ut quicũq; homines iuste pieq; uitam egissent, cum è uita migrarent, ad beatorũ insulas profecti, in omni felicitate uiuerẽt, à malis longe seiuncti: qui uero iniuste impieq; uixissent, in punitionis iustiq; supplicij carcerẽ, quod appellant Tartarum, irent. Horum uero iudices sub Saturno, atq; etiam sub ipso Ioue regnare nuper incipiente, uiuentes erant atq; uiuentium, atq; eadem die qua mortem quis obiturus fuerat, iudicabant. quapropter iniuste iudicabatur. Igitur Pluto atq; beatarum curatores insularum Iouem adeuntes retulerũt, indignos ad eos utrinq; homines deuenire. Ad quos sic inquit Iupiter. At ego remedium adhibebo. Nunc enim propterea iudicatur inique, quòd uestiti atq; circumdati singuli iudicantur, quoniam ante obitum iudicantur. Itaque multi prauas circumferentes animas circumdati sunt corporis forma, & genere atq; diuitijs. Præterea quando iudicium imminet, cõfluit multitudo testium asserentium eos iuste uixisse. Quo fit ut iudices ob hæc obstupescant. Accedit quod & ipsi uestiti atque circumdati iudicant, oculos & aures & totum corpus quasi animæ uelamen habentes. Hæc enim omnia illis obstacula sunt, uidelicet tam sui quidam quàm eorum qui iudicantur, amictus. Principio prouidendum est, inquit, ne homines mortem suam præsentiant: nunc enim præuident, & mandatum est Prometheo, ne eos præsentire permittat. Deinde nudi his omnibus sunt iudicandi. Sunt enim iudicandi post obitum. Iudicem quoq; ipsum esse nudum oportet, mortuũ uidelicet: & ipso duntaxat animo animũ ipsum inspicientem statim post insperatũ cuiusq; obitum, animum inquã, à suis omnibus

desertum

desertum, omnemq; ornatum exteriorem relinquentem in terra, ut iudicium iuste procedat. Ego igitur utpote qui ante uos hæc præuideram, cõstituí iam meos filios iudices, duos quidem ex Asia, Minoem uidelicet, & Radamãthum: unum uero ex Europa Aeacũ. Hi ergo postquam mortui fuerint, iudicabunt in prato quodam, ibiq; in triuio, ex quo geminæ tendunt uiæ: altera quidem ad tartarum, altera uero ad insulas beatorum. Et Asiaticos quidem Radamanthus: eos uero qui ab Europa uenient, Aeacus iudicabit. Minoi autem id munus iniũgam ut ipse dijudicet si quid alijs ambigutũ fuerit, ut iustissime, rectèq; de transmissione animarum iudicetur. Hęc sunt ô Callicles quæ audiui, ueraq; esse credo, atq; ex his sermonibus adductus ita mecũ reputo. Mors quidẽ est ut mihi uidetur nihil aliud q; rerum duarum, animæ scilicet atq; corporis, à se inuicem dissolutio. Cum uero duo hæc disiuncta sunt inuicem, non multum abest quin utrunq; ipsorum habitum seruet eundem quem uiuente homine possidebat. Principio corpus tam naturã suam quàm culturã passionesq; præfert. Veluti si magnũ erat alicui corpus uel natura, uel alimonia, uel utriq; dum uiuebat: mortuo etiam homine erit magnum. Item si crassum fuerat, erit & crassum, cæteraq; similiter. Præterea si comãdi studiosus homo fuerat, seruabit comã. Rursus si quis erat uerbero, multaq; plagarũ uestigia corpori habebat impressa uel à uerberibus, uel à uulneribus dum uiueret, huius quoq; mortui corpus eadem retinere uidemus. Et si qua in parte fractum erat aut distortum, eo quoq; mortuo eadem hęc apparẽt: atq; ut summatim dicam, qualecũq; uiuẽtis erat corpus, talia ipsius mortui omnia uel plurima ad tempus apparent. Idem quoq; mihi uidetur Callicles de anima sentiendum: cuncta enim apparent in anima cum corpus exuerit, tam quæ ex natura, quàm quæ ex affectibus inerant, quæ ob rei cuiusq; studiũ in eam homo contraxit. Cum igitur ad iudicẽ peruenerunt, Asiatici quidem ad Radamanthum, Radamanthus eos sistens uniusquiusq; animam intuetur, cuius tamen anima illa fuerit non animaduertit. Sed plerũq; magni Persarum regis aut alterius regis siue potentis obuium animũ contemplatus nihil in eo reperit sani: sed periurijs atq; iniustitia quasi quibusdã uerberibus cicatricibusq; infectũ, qualia cuiusq; actio contraxit impressitq; animo, omniaq; obtorta mendacijs atq; uanitate, nihilq; recti habẽtem, quia sine ueritate fuerat educatus: præterea ob peccandi licentiam & petulantiam mollemq; lasciuiam & in actionibus singulis intemperantiam, incõpositum penitus atq; turpem. Animum igitur contemplatus sic affectũ, statim ignominiosè extra custodiam illuc transmittit, ubi meritas subire pœnas oportet. Conuenit autem omnem qui ab aliquo recte punitur, uel ipsum fieri meliorem utilitatemq; percipere, uel cæteris exempla dare, ut alij pœnas eius conspicientes meliores ob timorẽ efficiantur. Qui uero apud deos & homines ita dant pœnas ut utilitatem inde aliquã referãt: hi sunt qui peccata sanabilia commiserunt, quibus dolor cruciatusq; prodest & apud homines & apud inferos. Non enim aliter quis potest ab iniustitia liberari. Qui autẽ extrema iniustitia detinentur, ac propter eiusmodi delicta sunt insanabiles, ex his exempla sumuntur, ipsiq; nullam amplius utilitatem inde reportant, utpote qui sanari non possint: sed prosunt duntaxat alijs per exemplum, qui eos intuẽtur propter flagitia maximis acerbissimisq; & terribilissimis pœnis omni tempore cruciatos, tanquam exemplum monimẽtumq; & spectaculũ apud inferos in carcere prębentes iniustis omnibus qui ad ea loca descendunt. Quorum unum dico fore Archelaum, si uera narrat Polus, & alium quicũq; tyrannus talis extiterit. Arbitror autem in eorum numero qui solum exempla tradũt, plurimos esse tyrannos, reges, potentes, ciuitatũ gubernatores. Quippe cum hi ob ipsam peccandi licentiam grauissima prophanissimaq; peccata committant. Atteſtatur autẽ nobis Homerus, qui reges & potẽtes inducit apud inferos omni tempore cruciatos, ceu Tantalum, Sisyphũ, & Tityum. Thersitem uero & si quis alius priuatim fuit malus, nullus unquam uelut insanabilem magnis fecit pœnis torqueri, quippe cum licentiam, ut arbitror, non habuerit. quamobrem felicior erat illis, quibus licentia sceleris perpetrandi dabatur. Profecto Callicles ex his qui potentiam licentiamq; habent, sunt qui nimium prauí fuerunt. Nihil tamen prohibet inter hos etiam bonos quosdam esse uiros: & certe qui talis fuerit, mirifice est colendus. Nempe arduum est ô Callicles ingentiq; laude dignum, ut quis in magna peccandi licentia constitutus iustam transigat uitam: paucíq; tales reperiuntur. Fuere tamen & hic & alibi, atque ut arbitror, erunt nonnulli præclari bonicq; uiri, hac uidelicet

licet uirtute præditi, per quam ea quorum sibi concessa est autoritas, iusta tractarent. Vnus autem Græcorum omnium probatissimus Aristides Lysimachi filius extitit. Plures autem ô uir optime potentum improbi sunt. Quamobrem ut dicebam quando Rhadamantus aliquem eiusmodi deprehēdit, nihil aliud in ipso nouit, neq; quisnam sit, neq; ex quibus ortus, sed utrum sit malus: cumq; id compererit, dimittit in Tartarum, obsignans utrum sanabilis uel insanabilis uideatur. Ille uero illuc transmissus meritas subit pœnas. Interdum uero alium intuitus animum uel priuati, uel alicuius alterius qui pie atq; integre uixerit: quod quidem philosophis potissimum contingere arbitror, rem suam agentibus neq; multis se negocijs implicantibus: applaudit huic, transmittit ad insulas beatorū. Hæc eadem Aeacus efficit. Vterq; uero ipsorū uirgam tenet, dum iudicat. Minos autem considerans sedet solus, aureum habens sceptrū, quemadmodū de hoc apud Homerum inquit Vlysses, uidelicet illum uidisse sceptrū aureum tenentem, iuraq; mortuis dantem. Ego igitur ô Callicles ab huiusmodi sermonibus flector, & iam considero qua ratione iudici sanissimum animum ostendere possim. Quamobrem omnes populi spernens honores, ueritatemq; considerans, conabor reuera, quàm maxime potero bonus uiuere atq; mori. Cohortor autem & cæteros omnes quantū possum. Te quoq; ad huiusmodi uitam reuoco atq; certamen: quod equidem assero præ alijs certaminibus in hac uita esse hominī subeundum. Quapropter & te obiurgo qui nō poteris tibi ipsi opem ferre quando de te iudicabitur, instabitq; sententia quam modo dicebam, Sed cum perueneris ad iudicem Aeginæ filium, illeq; te apprehensum ducet: oscitabis uacillabisq; illic non minus quàm ego hic apud iudices uestros. Ibi forsitan percutiet te aliquis turpiter super genam, & cōtumelia iniuriaq; prorsus afficiet. Hæc forsitan anilis quædam fabula tibi uidetur, & quæ dicta sunt contemnis: sed profecto nihil mirabile foret hæc spernere, siquo pacto perquirentes meliora his & ueriora inuenire possemus. Nunc uero uides, cum tres uiri sitis omnium qui nunc sunt Græcorum sapientissimi, tu scilicet, & Polus, & Gorgias, non posse uos tamen ostendere alia esse ratione uiuendum, quàm ea quæ illuc quoq; conducere uideatur. Immo uero in tot sermonibus cum cæteri redarguti fuerint, solus hic remanet firmus: scilicet cauendum esse iniuriam facere magis quàm pati: idq; uiro præ cæteris omnibus meditandum, non ut bonus quidem uideatur, sed ut reuera sit bonus publice atq; priuatim: Si quis autem malus quodam modo fuerit, esse puniendum. Idq; secundo loco bonum esse, post id quod est esse iustum; uidelicet fieri castigatione bonum, pœnasq; iniustitiæ luere: omnem præterea adulationem circa seipsum & alios, siue paucos, siue multos fugiendam esse: Rhetorica denicq; omnicq; alio actionis genere pro iustitia dūtaxat utendum. Quas ob res mihi credens, sequere me illuc, quò cum perueneris, & uiuens & mortuus beatus eris, quemadmodum tuus quoq; sermo significat. Atq; permitte ut aliquis te contemnat ut stultum, iniuriisq; si libet afficiat, ne' ue cures, si ignominiose percutiaris. Nihil enim graue patieris si reuera honestus bonusq; sis uirtutemq; exerceas. Postquam uero sic una exercitati fuerimus, tunc si tibi operæpretium esse uidebitur, ad publica iam nos negocia conferemus, aut ad quodcunque nobis deliberantibus tum, quando melius deliberare poterimus, uisum fuerit. Turpe enim est cum tales simus, quales nunc esse uidemur, iactare se uerbis quasi aliquid simus: quibus nunquam de rebus eisdem & quidem maximis eadem iudicantur, intantum processimus ruditatis. Hanc igitur rationem, quæ nunc nobis innotuit, tanquam ducem sequamur, ostendentem nobis, hunc optimum esse uiuendi modum, ut iustitiam cæterasq; uirtutes per totam uitam exerceamus. Huic igitur obtemperemus, aliosq; ad hanc adhortemur. Non autem pareamus illi, qua tu confisus ad eandem me exhortaris.

Nullius enim est precij.

COMMENTARIVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN CONVIVIVM PLATONIS DE AMORE.

CAPVT I

PLATO philosophorū pater annos unum & octoginta ætatis natus, septimo Nouembris die, quo ortus fuerat, discumbens in conuiuio remotis dapibus expirauit. Hoc autem conuiuium, quo & natalicia, & anniuersaria Platonis pariter continentur, prisci omnes Platonici, usq; ad Plotini & Porphyrij tēpora, quotannis instaurabant. Post uero Porphyriū mille ac ducētos annos, solennes hæ dapes prætermissæ fuerunt. Tandem nostris temporibus uir clarissimus Laurentius Medices Platonicum conuiuiū innouaturus, Frāciscum Bandinum Architriclinū constituit. Cum igitur septimum Nouembris diem colere Bandinus instituisset, regio apparatu in agro Caregio nouem Platonicos accepit conuiuas: Antonium Allium episcopum Fesulanum. Ficinum Medicum. Christophorum Landinum poetam. Bernardum Nutium rhetorem, Thomam Bencium, Ioannem Caualcantem familiarem nostrum: quem propter uirtutē animi, & egregiam indolem Heroem conuiuæ nuncupauerunt. Marsupinos duos, Christophorum Carolumq; Caroli poetæ filios. Me deniq; nonum Bandinus esse uoluit, ut Marsilio Ficino superioribus addito musarum numerus impleretur. Remotis dapibus Bernardus Nutius Platonis accepit librum, qui cōuiuium de amore inscribitur: legitq; omnes Symposij huius orationes, quibus lectis reliquos conuiuas orauit, ut singuli singulas orationes exponerēt. Assensere omnes: iactisq; sortibus, prima illa Phædri oratio, Ioanni Caualcanti obtigit exponenda. Pausaniæ oratio, Antonio Theologo, Eryximachi Medici, Ficino Medico. Poetæ Aristophanis, Christophoro Poetæ. Agathonis adolescentis, Carolo Marsupino. Thomæ Bencio data est Socratis disputatio. Alcibiadis uero Christophoro Marsupino. Sortem huiusmodi probauere omnes. Verum episcopus ac medicus, alter ad animorū, alter ad corporum curam abire coacti, partes in dicendo suas Ioanni Caualcanti reliquerunt. Cæteri ad hunc cōuersi sunt, paratiq; ad audiendum conticuere. Tunc heros ille in hunc modum est exorsus

QVA REGVLA LAVDANDVS SIT AMOR.

Quæ sit eius dignitas & magnitudo CAP. II

GRATISSIMA mihi optimi conuiuæ sors ista hodie obtigit, qua effectum est, ut personam Phædri Myrrhinusij gererem. Phædri illius, inquam, cuius familiaritatem tanti fecit Lysias Thebanus summus orator, ut oratione lucubrationibus multis composita, eum sibi conciliare contenderit: cuius indolem Socrates usq; adeo admiratus est, ut eius splendore quandoq; iuxta Ilyssum fluuium concitus altiusq; sublatus mysteria diuina cecinerit: qui antea non solum cœlestium, sed inferiorum quoq; omniū se inscium prædicauerat. Cuius ingenio adeo delectatus est Plato, ut primitias studiorum suorum Phædro dicauerit. Ad hunc epigrammata, ad hunc elegiæ Platonis, ad hūc primus eius de pulchritudine liber, qui Phædrus inscribitur. Cum igitur huius Phædri me similem, non ego quidem, non enim tantum mihi arrogo: sed sortis casus primo, & uester deinde applausus iudicauerit, his felicibus auspicijs eius in primis orationem libēter interpretabor. Deinde Antonij & Ficini partes pro ingenij uiribus exequar. Tria in omni re uiri optimi philosophus quisq; Platonis imitator considerat, quæ antecedunt, quæ comitantur, & quæ sequūtur. Hæc si bona sint, rem ipsam laudat: sin mala, uituperat. Ea igitur perfecta laudatio est, quæ præcedentem rei recensет originem, præsentem formā narrat, sequentes ostendit euentus. Ab antecedētibus res quæq; laudatur, ut nobilis: à præsentibus, ut magna: à sequētibus, ut utilis. Quare ex tribus illis tria hæc in laudibus cōcluduntur: Nobilitas, magnitudo, atq; utilitas. Ideo Phædrus noster in primis præsentem Amoris excellentiam cōtemplatus, Magnum deum uocauit: adiunxit, Dijs hominibusq; mirandum. Nec iniuria. Nam ea proprie quæ magna sunt admiramur. Magnus ille quidē, cuius imperio homines & dij, ut aiunt, omnes subijciuntur. Nam tam dij apud ueteres quàm homines amant, quod Orpheus Hesiodusq; significant, dicentes mortalium & immortalium mentes amore domari. Admirandus præterea dicitur, quoniam illud quisq; amat, cuius pulchritudinem admiratur. Dij quidem siue ut nostri dicunt, Angeli, diuinam pulchritudinem: Homines corporum species admirantur, & amant. Atq; hæc quidem laus Amoris est à præsenti excellentia quæ ipsum comitatur deducta. Laudat deinde ab antecedentibus Phædrus, cum deorum omnium esse asserit antiquissimum. In quo nobilitas amoris effulget, cum prisca eius origo narratur. Laudabit & tertiò à sequētibus, ubi mirifica eius ab euentu apparebit utilitas. Sed de prisca & nobili eius origine primum: deinde de futura utilitate tractabimus. Orpheus in Argonautica, cū de rerum principijs corā Chirone heroibusq; cātaret, Mercurij Trismegisti theologiam sequutus: Chaos ante mundum posuit, & ante Saturnum, Iouē, cæterosq; deos. Amorem in ipsius Chaos sinu locauit, laudauitq; his uerbis.

Qualis fuerit Phædrus

Quæ proba laudatio

Orpheus de rerum principio

ORIGO AMORIS EX CHAOS. CAP. III

tres mundi

ANTIQVISSIMVM, seipso perfectum, consultissimumq; Amorem, Hesiodus in Theogonia: & in libro De natura Parmenides Pythagoricus, Acusileusq; poeta, cum Orpheo & Mercurio consenserunt. Plato in Timæo chaos describit similiter: & in eo locat amorem. Atq; idem in conuiuio Phædrus recensuit. Chaos Platonici informem mundũ uocant: Mundum uero formatum chaos. Tres apud eos mundi sunt, tria itidem Chaos erunt. Primum omnium est deus uniuersorum autor, quod ipsum bonum dicimus. Hic mentem primo creat angelicam: deinde mundi huius animam, ut Plato uult: Postremo mundi corpus. Summum illum deum, non mundum dicimus: quia mundus ornamentum significat ex multis compositum, ille uero penitus simplex esse debet: sed mundorum omnium principium atq; finem ipsum asserimus. Mẽs angelica primus mũdus est à deo factus. Secũdus uniuersi corporis anima. Tertius tota hæc quam cernimus machina. In ijs itaq; mundis tribus, tria & chaos considerantur. Principio deus mentis illius creat substantiam: quam etiam essentiam nominamus. Hæc in primo illo creationis suæ momento informis est, & obscura. Quoniam uero à deo nata est, ad deum sui principium ingenito quodam appetitu conuertitur. Conuersa in deum, ipsius radio illustratur. Radij illius fulgore ille suus appetitus accenditur. Accensus appetitus deo totus inhæret: inhærendo formatur. Nam deus qui potest omnia, in mente sibi inhærente creãdarum rerum naturas effingit. In ea igitur spiritali quodammodo pinguntur, ut ita loquar, omnia quæ in corporibus istis sentimus. Illis cœlorum elementorumq; globi, sydera, uaporum naturæ, lapidum, metallorum, plantarum, animalium formæ gignũtur. Huiusmodi rerum omnium species dei fomento quodam in superna illa mente conceptas, Ideas esse non dubitamus: & formam illam ideamq; cœlorum, sæpe deum Cœlum uocamus. Formam planetæ primi Saturnum deum: Secundi Iouem, atq; in sequentibus planetis eodem pacto. Ignis quoq; huius ideam illam, Vulcanum deum: Aeris Iouẽ atq; Iunonem: Aquæ Neptunum: Terræ Plutonem. Quare dij omnes certis inferioris mundi partibus assignati, Ideæ illarum partium sunt in superna illa mente collectæ. Sed eam idearum conceptionem à formante deo perfectam præcesit illa mentis ad deum appropinquatio. Hanc præcesit appetitus incendium, hoc infusio radij, hanc prima illa appetitus conuersio, hanc informis mentis essentia. Porrò essentiam istam nondum formatam chaos esse uolumus. Primam ipsius in deum conuersionem, amoris ortum: radij infusionem, amoris pabulum: incendium sequẽs, amoris dicimus incrementum: appropinquationem, amoris impetum: formationem, amoris perfectionem. Formarum omnium, idearumq; complexionem, Mundum latine, Græce κόσμον, id est ornamentum uocamus. Huius ornamenti gratia pulchritudo est. Ad quam amor ille statim natus traxit mentem: atq; perduxit mentem ante deformem, ad mentem eandem deinde formosam. Ideo amoris cõditio est: ut ad pulchritudinem rapiat, ac deformem formoso coniungat. Quis igitur dubitabit, quin amor statim chaos sequatur, præcedatq; mundum: & deos omnes, qui mundi partibus distributi sunt? Cum mentis ille appetitus ante sui formationem sit, & in mente formata dij mundusq; nascantur. Merito igitur antiquissimũ hunc Orpheus nominauit. Præterea seipso perfectũ: quasi dicat seipsum perficientem. Quoniam primus ille mẽtis instinctus suapte natura à deo perfectionem suam haurire uidetur: atq; eam menti, quæ inde formatur, & dijs qui inde gignuntur, præbere. Consultissimum insuper nominauit, nec iniuria. Nam omnis sapientia cuius proprium est consilium, ideo menti data est: quia amore in deum conuersa, ipsius fulgore refulsit. Eodemq; modo mens ad deum, quo ad lumen solis dirigitur oculus. Hic enim aspicit primo, uidet deinde solis lumẽ: tertio in solis lumine rerum colores figurasq; comprehẽdit. Quare oculus obscurus primo, et chaos instar informis, lumen amat dum aspicit, irradiatur aspiciendo, radium accipiendo rerum coloribus figurisq; formatur. Quemadmodum uero in deum mens illa statim nata & informis amore conuertitur & formatur: sic mundi anima in mentem, deumq; illinc genita se reflectit. Et cum primo informis sit, & chaos amore in mentem directa acceptis ab ea formis fit mundus. Non aliter & mundi huius materia, cum principio sine formarum ornamento informe chaos iaceret: illico amore sibi ingenito, in animam se direxit, seq; illi obedientem præbuit: atq; hoc amore conciliante, ab anima formarum omnium quæ in mundo uidentur nacta ornamentum, mundus ex chaos effecta est. Tres igitur mundi, tria & chaos. In omnibus deniq; amor chaos comitatur, præcedit mundum, torpentia suscitat, obscura illuminat, uiuificat mortuos, format informia, perficit imperfecta. Quibus laudib. nullæ fermè maiores aut dici, aut excogitari possunt.

DE VTILITATE AMORIS. CAP. IIII

SED de origine eius, & nobilitate hactenus. De utilitate iam arbitror differendum. Singula quidem amoris beneficia generi humano collata referre superuacuum est: præsertim cũ summatim cõprehendi omnia possint. Omnia enim in eo consistunt, ut uitatis malis bona sequamur. Mala hominis & turpia eadem sunt. Bona itidem eadem atq; honesta. Profecto nihil aliud leges & doctrinæ omnes contendunt, quàm ita homines instituere, ut declinẽt à turpibus, agant honesta. Hoc autem ipsum

ipsum, quod innumerabiles pene leges & artes uix tandem longo tempore assequũtur, Amor ipse unus breui tẽpore perficit. Nam à turpibus pudor absterret: ad honesta excellendi studiũ prouocat. Duo hæc nihil aliud facilius, ac citius quàm amor hominibus exhibet. Cũ amorẽ dicimus, pulchritudinis desideriũ intelligite. Hæc enim apud omnes philosophos amoris definitio est: Pulchritudo uero gratia quædam est, quæ ut plurimum in cõcinnitate plurium maxime nascitur, Ea triplex est: siquidem ex plurium uirtutũ concinnitate in animis gratia est. Ex plurium colorum linearumq; concordia in corporibus gratia nascitur. Gratia item in sonis maxima ex uocũ plurium consonantia. Triplex igitur pulchritudo, animorũ, corporum atq; uocum. Animorum mente cognoscitur, Corporum oculis, Vocum auribus solis percipitur. Cum ergo mens, uisus, auditus, sint quibus solis frui pulchritudine possumus: Amor uero sit fruendæ pulchritudinis desiderium: Amor semper Mẽte, Oculis, Auribus est cõtentus. Quid olfactus? quid gustus? quid tactu opus est? Odores, Sapores, Calorẽ, Frigus, Mollitiem & duritiem, horumq; similia sensus isti percipiunt. Istorum nullũ humana pulchritudo est, cum formæ simplices sint: humani autem corporis pulchritudo membrorum requirat diuersorũ concordiam. Amor tanquam eius finẽ fruitionem respicit pulchritudinis: ista ad mentẽ, uisum, auditum pertinet solũ. Amor ergo in tribus ijs terminatur. Appetitio uero, quæ reliquos sequitur sensus, non amor sed libido rabiesq; uocatur. Præterea si amor erga hominem pulchritudinem ipsam desiderat: humani autem corporis pulchritudo in quadam concinnitate consistit: concinnitas temperantia est: sola quæ temperata, modesta, decora sunt, exigit amor. Voluptates itaq; gustus & tactus, quæ usq; adeo uehemẽtes furiosæq; sunt, ut mentẽ è suo statu dimoueãt, hominẽq; perturbẽt: amor non modo non cupit, sed abominatur & fugit, utpote quæ propter intẽperantiã pulchritudini sunt contrariæ. Rabies uenerea ad intemperantiã trahit, ideoq; ad inconcinnitatẽ: quare ad deformitatem similiter uidetur allicere: Amor autẽ ad pulchritudinẽ. Deformitas & pulchritudo contraria sunt. Motus igitur huiusmodi, qui ad ea rapiunt, inter se uidentur esse contrarij. Quapropter libido coitus, & amor non modo non ijdem motus, sed & contrarij esse monstrantur. Testantur hoc & theologi ueteres, qui amoris nomen deo tribuerunt. Quod etiam posteriores theologi summopere confirmarunt. Nullum uero deo congruũ nomen cum rebus turpibus est commune. Ideo sanè mentis quisq; cauere debet, ne amorem, diuinum nomen, ad insanas perturbationes temere transferat. Erubescat Dicæarchus, & si quis alius Platonicam maiestatem quod amori nimium indulserit, carpere non ueretur. Nam decoris, honestis, diuinis affectibus, nec nimium, nec satis unquã poßumus indulgere. Hinc efficitur, ut omnis amor honestius sit, & omnis amator iustus. Pulcher enim est omnis atq; decorus, et decorũ proprie diligit. Turbulẽtus autem ardor, quo ad lasciuiam rapimur, cum ad deformitatem trahat, amori contrarius iudicatur. Vt igitur ad amoris utilitatem aliquando redeamus: pudor qui à turpibus nos absterret, & studium quod ardentes efficit ad honesta, ab amore facile, citoq; proficiscuntur. Primo quoniam amor, qui pulchra petit, decora semper appetit atq; magnifica: & qui odit deformia, necessario turpia obscœnaq; fugit. Deinde si duo aliqui se mutuo diligunt, alterutrum se obseruant & placere sibijnuicem cupiunt. Prout alter ab altero obseruatur, utpote qui teste nunquam careant, à turpibus abstinent. Prout sibijnuicem placere conantur, magnifica semper ardenti studio aggrediuntur, ne contemptui amato sint, sed amoris uicissitudine digni putentur. Sed hanc rationem copiosissime explicat Phædrus: ubi exempla ponit amorum tria. Vnum amoris fœminæ ad masculum: ubi de Alceste Admeti uxore loquitur, quæ pro marito mori uoluit. Alterum amoris masculi ad fœminam, ut Orphei ad Eurydicen. Tertiũ amoris masculi ad masculũ, ut Patrocli ad Achillẽ: ubi ostendit nihil fortiores homines reddere, quàm amorẽ. Allegoriam uero, uel Alcestis, uel Orphei, in præsentia perscrutari non est consilium. Vehemẽtius enim ista uim amoris & imperium exprimunt, si tanquam historia gesta narrentur, quàm si per allegoriam dicta putentur. Ergò amorem esse Dẽum magnum atq; mirandum, nobilem præterea & maxime utilem; sine controuersia fateamur: atq; ita amori indulgeamus, ut finẽ suo, qui pulchritudo ipsa est, cõtenti simus. At nos ea parte fruimur, qua cognoscimus, cognoscimus Mente, uisuq; & auditu: His itaq; fruimur, cæteris sensibus non pulchritudine, quam desiderat amor, sed quouis alio potius quo corpus indiget, utimur. Igitur his tribus uenabimur pulchritudinem: & per eam quæ in uocibus corporibusq; elucet, tanquam per uestigia quædam, animi decorem inuestigabimus. Illam laudabimus quidem, istum probabimus: ac semper id obseruare conabimur, ut tantus amor sit, quanta fuerit pulchritudo. Et ubi corpus quidem pulchrum, animus minimè, tanquam umbratilem & fluxam imaginem pulchritudinis uix & leuiter diligamus. Vbi solus animus pulcher, stabilem hunc decorem animi ardenter amemus. Vbi uero utraq; pulchritudo concurrit, uehementius admiremur: atq; ita ex Platonica familia reuerà nos esse testabimur: ea quippe nihil nouit nisi festum, lætum, cœleste, supernum. Sed hæc iam de Phædri oratione sufficiant. Ad Pausaniam ueniamus.

SECVNDA ORATIO.

DEVS BONITAS, PVLCHRITVDO, IVSTITIA, PRINCIpium, medium, finis. CAPVT I

TRINITATEM Pythagorici philosophi rerum omnium mensuram esse uoluerunt, ob eam arbitror rationem quòd deus ternario numero res gubernat, atq; etiam res ipsæ ternario numero terminãtur. Hinc Maronis illud, Numero deus impare gaudet. Nẽpè summus ille auctor, Primo singula creat: secundo rapit: tertio perficit. Singula quoq; in primis ab illo perenni fonte effluunt, dum nascuntur. deinde in eundem refluunt, dum suam illam originem repetunt. postremo perficiuntur, postquam in suum principium redierunt. Hoc uaticinatus Orpheus, Iouem principium, medium, & finem uniuersi uocauit. Principium ut producit: Mediũ ut producta retrahit ad seipsum: Finem prout redeuntia perficit. Hinc regem illum uniuersorum, Bonum, Pulchrum, Iustũ, quod sæpe apud Platonem dicitur, possumus nuncupare. Bonũ, inquam, ubi creat: ubi allicit, pulchrum: ubi pro cuiusq; merito perficit, iustum. Pulchritudo igitur, cuius allicere proprium est, inter bonitatẽ iustitiamq; locatur: à bonitate quidem effluit, Profluit ad iustitiam.

QVO PACTO DIVINA PVLCHRITVDO AMOrem parit: CAP. II

DIVINA uero hæc species in omnibus amorem hoc est sui desiderium procreauit. Quoniam si Deus ad se rapit mundum, mundusq; rapitur: unus quidem continuus attractus est à deo incipiens, transiens in mundum, in Deum deniq; desinens: qui quasi circulo quodam in idem unde manauit iterum remeat. Circulus itaq; unus & idem à Deo in mundũ, à mundo in Deum, tribus nominibus nuncupatur. Prout in Deo incipit & allicit, pulchritudo: prout in mundũ transiens ipsum rapit, amor: prout in auctorem remeans ipsi suum opus coniungit, uoluptas. Amor igitur in uoluptatem à pulchritudine desinit. Id sibi uoluit Hierothei & Dionysij Areopagitæ hymnus ille præclarus: ubi sic hi theologi cecinerunt. Amor circulus est bonus à bono in bonũ perpetuo reuolutus. Necessario enim bonus est amor cũ à bono natus reuertatur in bonum. Idem enim deus est: cuius speciem desiderant omnia: in cuius possessione omnia requiescunt. Inde igitur desiderium nostrum accenditur, ibi amantiũ ardor quiescit, nec extinguitur, sed impletur. Nec iniuria soli Deum comparat Dionysius: quia quemadmodum sol illuminat corpus & calefacit: ita Deus animis ueritatis claritatem præbet, & charitatis ardorẽ. Hanc utiq; comparationẽ ex Platonis libro De repub. sexto hoc quo dicam modo colligimus, Sol proficto corpora uisibilia, & oculos uidentes procreat: oculis ut uideant lucidũ infundit spiritum: corpora ut uideantur coloribus pingit. Neq; tamen proprius oculis radius, proprijue corporibus colores ad uisionem perficiendam sufficiunt, nisi lumen ipsum unum supra multa, à quo multa & propria lumina oculis & corporibus distributa sunt, adueniat, illustret, excitet atq; roboret. Eodẽ modo primus ille actus omnium, qui deus dicitur, speciem, actumq; rebus singulis producendo largitus est. Qui sane actus cũ in re creata & in subiecto patiente susceptus fuerit, debilis est, & ad operis executionem impotens. Sed diuini solis perpetua & inuisibilis lux una semper omnibus adstat, fouet, uiuificat, excitat, complet & roborat. De quo diuine Orpheus, cuncta fouens atq; ipse ferens super omnia sese. Vt est actus omnium roboratq;, bonum dicitur. Vt uiuificat, lenit, mulcet & excitat, pulchrum. Vt in obiectis quæ noscenda sunt tres illas cognoscentes animæ uires, Mentem, Visum, Auditum allicit, pulchritudo. Vt in cognoscente potentia eam applicat cognito, ueritas. Deniq; ut bonũ, procreat, regit, & complet: Vt pulchrum, illuminat, gratiamq; infundit.

PVLCHRITVDO EST SPLENDOR DIVINAE BONITATIS, & deus est centrum quatuor circulorum. CAP. III

NEQVE ab re theologi ueteres, Bonitatem in centro, pulchritudinem in circulo posuerunt. Bonitatem inquam in centro uno, In circulis autẽ quatuor, Pulchritudinem. Centrũ unum omnium Deus est. Circuli quatuor circa id assidue reuoluti, Mens, Anima, Natura, Materia. Mens stabilis circulus. Anima per se mobilis. Natura mobilis in alio, non ab alio. Materia ab alio & in alio mobilis. Cæterum cur Deum quidem centrũ, Quatuor illa cur circulos appellemus exponã. Centrum circuli punctum est, unum, indiuisibile, stabile. Inde lineæ multæ diuiduæ, mobiles ad earum similem circũferentiam deducuntur. quæ sane circumferentia diuisibilis circa centrũ quasi cardinem uoluitur. atq; ea est cẽtri natura, ut licet unum indiuiduum, immobile sit, in multis tamẽ, immo in omnibus lineis diuiduis & mobilibus, ubiq; reperiatur. Vbiq; enim est in linea punctum. Quoniã uero à dissimili suo attingi nihil potest, lineæ à circũferentia

tia ad centrum usq; deductæ, medium huiusmodi punctum singulæ sui quodam puncto uno simplici & immobili cõtutur attingere. Quis negat Deum centrũ omniũ merito nominari: cũ omnibus insit unus penitus, simplex, atq; immobilis: cũcta uero ab ipso producta, multa, cõpositа, & mobilia sint, atq; ut ab eo manant, ita in eum instar linearum & circũferentiæ refluant? Ita mens, anima, natura, materia procedẽtes à deo in eundem redire nituntur: seq; undiq; pro uiribus in illum circumferunt. Atq; ut centrum punctum ubiq; in lineis & in toto circulo reperitur, perq; punctum suum singulæ lineæ medium circuli tangunt punctum: ita deus omnium cẽtrum, qui unitas simplicissima est, actusq; purissimus, sese inserit uniuersis: non ob id solum, quia cunctis est præsens, uerumetiã quia omnibus à se creatis partem aliquam, uel potentiã intimam, simplicissimam, præstantissimam indidit: quæ rerum unitas nominatur: à qua & ad quam tanquã à centro & ad centrum suum rei cuiusq; partes & potentiæ reliquæ pendent. Ad hoc plane suum centrum, ab hanc propriã unitatem se colligant creata prius oportet, quàm suo hæreant creatori: ut per proprium centrũ, quod iam sæpe repetimus, centro omnium hæreant. In apicem suum caputq; mens angeli antè consurgit, quàm ascendat in deum. Anima quoq; & reliqua eodem pacto. Atq; illorũ inuisibilium circulorum, mentis scilicet, animæ, naturæ, uisibilis mundi circulus est imago. Corpora enim animarum mentiumq; umbræ & uestigia sunt. Vmbra uero & uestigiũ figura eius, cuius umbra est, & uestigium refert. Quapropter quatuor illa, non iniuria circuli quatuor appellantur. Sed mens immobilis orbis propterea, quod tam operatio eius quàm substantia semper eadem permanet, & similiter operatur: intelligit semper eodẽ modo, uultq; similiter. Mobilis autem quandoq; mens ex eo solum dici potest, quòd quemadmodum cætera omnia à deo procedens in eundem se uertit. Anima mundi, & alia quæuis, circulus mobilis. Hæc enim sua natura discurrẽdo cognoscit, & temporum curriculis operatur. Discursio autem ab alio in aliud, & operatio tẽporalis, motus proculdubio nominatur. Si qua uero in animæ cognitione stabilitas est, mentis cõstat potius quàm animæ beneficio. Natura etiã mobilis est circuitus. Cum animam dicimus, priscorum more theologorũ uim in ratione et sensu positã intelligimus: cum naturam, uim animæ in generando locatam. Vim illam in nobis hominem proprie uocauerunt: istam hominis idõlum & simulachrum. Hæc sanè generandi facultas ideo mobilis dicitur: quia tẽporis spacijs suum opus exequitur. Verum in hoc ab illa animæ proprietate discrepat: quòd anima per se, & in se mouetur. Per se, inquam, quia principiũ motus existit, in se etiam, quia in ipsa animæ substãtia rationis & sensus remanet operatio. Ex ijs opus nullũ necessario resultat in corpore. Generãdi uero uis illa quã uocamus naturã, per se quidẽ mouetur: cum animæ per se motæ uis quædam sit. Moueri autem in alio dicitur: quia in mole corporis omnis eius operatio terminatur. Corpus enim nutrit, augetq; & generat. Materia uero & corporis moles, orbis est ab alio, et in alio mobilis. Ab alio quidem, quoniã ab anima necessario agitatur, In alio autẽ, quia in loci spacio motus corporis agitatur. Iã igitur quam ob causam bonitatem in centro, in circulo pulchritudinẽ, theologi collocẽt, aperte intelligere possumus. Bonitas siquidem rerum omnium unus ipse est deus, per quem cuncta sunt bona. Pulchritudo autẽ dei radius, quatuor illis insitus circulis circa deum quodãmodo reuolutis. huiusmodi radius omnes rerum omniũ species in quatuor illis effingit: species illas in mente ideas, in anima rationes, in natura semina, in materia formas appellare solemus. Idcirco quatuor in circulis, quatuor splendores esse uidentur. Idearum splendor in primo: Rationum in secũdo: in tertio seminum: Formarum in ultimo.

QVOMODO PLATO Dẽ REBVS DIVINIS EXponatur. CAP. IIII

HOC mysteriũ in epistola ad Dionysiũ regem Plato significauit: cum deum affirmauit pulchrorũ omnium causam: quasi totius pulchritudinis principium & originem. Circa omnium, inquit, regem cuncta sunt: ipsius gratia omnia: ipse causa est pulchrorum omnium: Secũda circa secũdum, Tertia circa tertium. Humanus autẽ animus affectat qualia illa sint intelligere: aspiciẽs in ea quæ sibi cognata sunt: quorum nihil sufficienter se habet. Circa uero ipsum regẽ & ea quæ dixi, nihil est tale: quod autẽ post hoc est, animus dicit. Circa regem, non intra regẽ, sed extra significat. In Deo enim nulla est cõpositio. Quid uero dictio illa circa significat, exponit Plato, cum addit: Eius gratia omnia: ipse causa est pulchrorum omnium, Quasi dicat, ideo circa regem omnia sunt, quia ad illum tanquam ad finẽ pro natura sua omnia reuoluuntur, quemadmodum ab illo tanquam principio producta sunt omnia. Pulchrorũ omniũ, id est, totius pulchritudinis: quæ supradictis in circulis emicat. Formæ enim corporum per semina: hæc per rationes, hæ per ideas reducuntur in deum, & ijsdem à deo gradibus producuntur. Proprie uero cum dicit Cuncta, ideas intelligit: nam in his reliqua includuntur. Secunda circa secundum: Tertia circa tertium. Tres mundi principes posuit Zoroastes, trium ordinum dominos: Oromasin, mithrin, arimanin. Hos Plato, deum, mentem, animam nũcupat. Tres autem ordines in diuinis posuit speciebus, ideas, rationes & semina. Prima igitur, id est ideæ, circa primum, id est circa deum, quoniam à deo menti tributæ sunt, & in eundem mentem cui sunt datæ reducunt. Secunda circa secundum, id est rationes circa mentem: quandoquidem per mentem in animam transeunt, & in mentem animã dirigũt.

Tertia circa tertium, id est semina rerũ circa animam: nam per animã transeunt in naturã, in illam scilicet generandi potentiam, rursusq; naturã animæ copulant. Eodẽ ordine à natura in materiã formæ descẽdunt. Sed eas Plato in ordine posito non connumerat, quia de diuinis à Dionysio interrogatus tres ordines ad incorporales species pertinẽtes tãquam diuinos induxit: Formas autẽ corporum prætermisit. Noluit aũt deum regẽ primũ uocare, sed omniũ regẽ: ne si primũ diceret, cum unà cũ sequẽtibus ducibus in aliqua numeri specie, cõditionisq; paritate collocare forsitã uideretur. Neq; dixit prima circa illũ, sed cũcta: ne crederemus eũ ordinis alicuius potius quàm cunctorũ gubernatorem. Humanus animus affectat qualia illa sint intelligere. Scite post illos tres diuinæ pulchritudinis splendores tribus in circulis emicantes amorem animi ad illos adiecit. Illinc enim animi ardor accẽditur. Quippe par est ut diuinus diuina desideret: aspiciẽs in ea, quæ sibi cognata sunt. Quoniã humana cognitio à sensibus oritur: per ea quæ in corporibus præstantiora uidemus, diuina iudicare sæpenumero consueuimus: per corporalium rerum uires, dei potentiã: per ordinem, sapientiam: per utilitatem, dei bonitatem inuestigamus. Vocat autẽ formas corporũ animæ cognatas, quasi proxime natas. Sequenti enim gradu post animam formæ corporum disponuntur. Quorum nihil sufficienter se habet. Formæ huiusmodi neq; sufficienter sunt, neq; sufficienter nobis diuina ostendunt. Veræ nanq; res, ideæ, rationes, & semina sunt: Corporũ uero formæ, umbræ rerũ potius quàm ueræ res esse uidentur. Quemadmodũ uero corporis umbra exactã atq; distinctam corporis figuram nõ indicat, ita corpora diuinorũ naturam propriã non demonstrant. Circa ipsum regem & ea quæ dixi, nihil est tale. Quo enim pacto mortalia immortalibus, & falsa ueris similia sunt? Quod autem post hoc est, animus dicit: id est, animus dum diuina per mortalia iudicat, falso de diuinis loquitur: neq; diuina pronunciat, sed mortalia.

PVLCHRITVDO DIVINA, PER OMNIA SPLENDET, & amatur in omnibus. CAP. V

AETERVM ut paucis multa comprehendamus, bonum quidẽ ipsa supereminens dei existentia dicitur. Pulchritudo actus quidam siue radius inde per omnia penetrans: Primo in angelicã mentem: Secundo in animam totius & reliquos animos: Tertio in naturam: Quarto in materiã corporum. Mentem idearum ordine decorat: animam rationũ serie complet: naturam fulcit seminibus: Materiam formis exornat. Quemadmodũ uero solis radius unus corpora quatuor, ignẽ, aerem, aquam, terramq; illustrat: sic unus dei radius mentem, animã, naturam, materiamq; illuminat. Atq; in his quatuor elementis quicunq; lumen inspicit, solis ipsius aspicit radium: perq; ipsum ad supernam solis lucẽ intuendam conuertitur. Ita quisquis decorem in quatuor istis, mente, anima, natura, materia contemplatur, amatq;, dei fulgorem in his, perq; fulgorem huiusmodi Deum ipsum inuetur & amat.

PASSIONES AMANTIVM. CAP. VI

HINC efficitur ut corporis nullius aspectu uel tactu amatoris impetus extinguatur. Non enim corpus hoc aut illud desiderat: sed superni luminis splendorem per corpora refulgentem admiratur, affectat & stupet. Quapropter quid cupiant, aut quærant amantes ignorant. Deũ nanq; ipsum ignorant: cuius sapor occultus odorem quendam sui dulcissimum operibus suis inseruit. Quo quidem ardore quotidie excitamur. Odorem quidẽ sentimus: Saporem proculdubio ignoramus. Cũ igitur odore manifesto illecti saporem latenter desideremus, merito quid cupiamus, patiamurq; nescimus. Hinc etiam semper accidit: ut amantes amati aspectum timeant quodammodo atq; uererentur. Quod etiam fortes, dicam equidem, & si uereor ne quis uestrum hæc audiens erubescat, & sapientes inquam uiri, coram inferiore quouis amato pati consueuerunt. Nempe non humanum est quod eos terret, quod frangit, quod occupat. Humana enim uis in fortioribus sapientioribusq; semper est excellentior. Sed diuinitatis fulgor ille in formosis emicans quasi dei simulacrum amantes obstupescere, contremiscere, & uenerari compellit. Eadem ratione propter amati præsentiam amator diuitias & honores contemnit, et pro nihilo habet. Par enim est, ut diuina humanis anteponantur. Illud quoq; euenire sæpenumero solet, ut se in amati personam quisq; trãsferre cupiat. Nec immerito. Deus nãq; pro homine fieri cupit, atq; conatur. Quis autem pro Deo hominem non cõmutet? Fit etiã ut amore illaqueati uicissim suspirent & gaudeant. Suspirant quod seipsos amittunt, quod perdũt, quod perimunt. Gaudent quod in melius quiddam se transferunt. Calent quoq; uicissim & frigent: instar eorũ, quos tertiana febris inuadit. Merito frigent: quia calore proprio deseruntur: necnon & calent, cum superni radij fulgoribus accendantur. Frigiditatem timiditas: caliditatem audacia sequitur. Ideo timidi quoq; uicissim & audaces apparẽt. Hebetissimi præterea quiq; acutiores amando redduntur. Quis enim cœlesti radio aspirante, non acutissime uideat? Verum de amore ipso, & pulchritudine, eiusq; origine, amantium affectibus ista sufficiant.

DE DVOBVS AMORIS GENERIBVS, AC DE duplici Venere. CAP. VII

DEINCEPS de duobus Amorum generibus breuiter disputandum. Cupidinem Veneris comitem esse apud Platonem Pausanias asserit. Totidẽq; esse Cupidines quot sint & Veneres, necessarium arbitratur. Veneres autem duas cõmemorat: quas itidem gemini Cupidines comitentur. Venerem alteram quidem cœlestem ponit: alteram uero uulgarem. Cœlestem illam Cœlo sine matre natam: Vulgarem ex Ioue & Dione genitam. Cœlum Platonici summũ deũ ideo uocãt, quia sicut cœlum istud sublime corpus omnia corpora regit & cõtinet, sic summus ille deus omnes spiritus superemi-net. Mentẽ uero plurimis nominib. nũcupant. Saturnũ enim modo, modo Iouem, modo Venerẽ uocant. Est nanq; mens illa, uiuit, intelligit. Essentiam suam Saturnũ, Vitam Iouem, Intelligentiã Venerẽ appellare cõsueuerunt. Animam præterea mundi, Saturnũ similiter & Iouẽ uocamus & Venerem. Prout superna intelligit, Saturnũ. Prout cœlestia mouet, Iouẽ. Vt inferiora generat, Venerẽ. Venus prima, quæ in mente est, Cœlo nata sine matre dicitur: quoniã mater apud Physicos materia est. Mens autẽ illa à materiã corporalis cõsortio est aliena. Secũda Venus, quæ in mundi anima ponitur, ex Ioue & Dione genita. Ex Ioue, id est, ex ea uirtute ipsius animæ, quæ cœlestia mouet. Ea siquidẽ istam creauit potentiã, quæ inferiora hæc generat. Matrẽ quoq; illi deo tribuũt: quia materiæ mundi infusa cum materia cõmercium habere putatur. Deniq; ut summatim dicam, duplex est Venus. Vna sane est intelligentia illa quã in mente angelica posuimus. Altera uis generãdi animæ mũdi tributa. Vtraq; sui similẽ comitẽ habet amorẽ. Illa enim amore ingenito ad intelligendã dei pulchritudinẽ rapitur. Hæc itẽ amore suo ad eandẽ pulchritudinẽ in corporibus procreandam. Illa diuinitatis fulgorẽ in se primũ complectitur: deinde hũc in Venerẽ secundam traducit. Hæc fulgoris illius scintillas in materiã mundi transfundit. Scintillarũ huiusmodi præsentia singula mundi corpora, pro captu naturæ, speciosa uidentur. Horũ speciem corporũ humanus animus per oculos percipit. Qui rursus uires geminas possidet. Quippe intelligẽdi uim habet. Habet & generandi potentiã. Hæ geminæ uires duæ in nobis sunt Veneres, quas & gemini comitantur amores. Cum primũ humani corporis species oculis nostris offertur, mẽs nostra quæ prima in nobis Venus est, eam tanquã diuini decoris imaginem, ueneratur & diligit: perq; hanc ad illũ sæpenumero incitatur. Vis autẽ generandi, secũda Venus, formam generare huic similẽ concupiscit. Vtrobiq; igitur amor est. Ibi contẽplandæ, hic generandæ pulchritudinis desideriũ. Amor uterq; honestus atq; probandus. Vterq; enim diuinã imaginẽ sequitur. Quid igitur in amore Pausanias improbat? Dicam equidẽ. Siquis generationis auidior cõtemplationẽ deserat, aut generationẽ præter modum cum fœminis, uel contra naturæ ordinem cum masculis prosequatur, aut formam corporis pulchritudini animi præferat, is utiq; dignitate amoris abutitur. hunc amoris abusum uituperat Pausanias. Quo qui rectẽ utitur, corporis quidem formam laudat: sed per illam, excellentiorem animi mentisq; et dei speciem cogitat, eãq; uehementius admiratur, & amat. Generationis autem & congressus officio eatenus utitur, quatenus naturalis ordo legesq; ciuiles à prudentibus statutæ præscribunt. De his diffusius Pausanias.

EXHORTATIO AD AMOREM. DE AMORE SIMPLICI, ac de mutuo. CAP. VIII

NOS autẽ amici hortor & obsecro, ut amorẽ rẽ profecto diuinã totis uiribus cõplectamini, neq; uos illud deterreat quod de amãte quodã Platonẽ dixisse ferũt. Ille, inquit, amator animus ẽ proprio in corpore mortuus: in alieno corpore uiuens. Neq; uos etiam turbet quod de amara miseraq; amantiũ sorte cecinit Orpheus. Hæc enim quomodo accipiẽda sunt, & qua uia his succurrẽdum, quæso deinde si placet, diligẽter attẽdite. Amorẽ Plato rem amaram uocat: nec iniuria, quia moritur quisquis amat. Hũc & Orpheus γλυκύπικρον, id est dulce amarũ nominat. Quippe cũ amor mors uoluptaria sit. Vt mors est, amara res est. Vt uoluntaria, dulcis. Moritur autẽ quisquis amat. Eius enim cogitatio, sui oblita semper in amato se uersat. Si de se non cogitat, in se certe nõ cogitat. Ideo nec in seipso sic affectus animus operatur: cum præcipua operatio animi ipsa cogitatio sit, Qui nõ in se operatur, nec in seipso est. Aequa enim inter sese hæc duo, esse, et operatio sunt: nec esse sine operatiõe ẽ, nec operatio eße ipsũ excedit: nec operatur quisquam ubi nõ est: & ubicunq; est operatur. Non ergo in se amantis est animus: quia in seipso non agit. Si in seipso non est, nec uiuit etiã in seipso: qui non uiuit, mortuus est. Quare in se mortuus est quicũq; amat. Num uiuit saltẽ in alio? Profecto. Amoris illæ duæ sunt species: amor unus simplex, mutuus alter. Simplex amor ubi amatus nõ amat amantẽ. Ibi omnino mortuus est amator: nã nec uiuit in se, ut satis iã demõstrauimus, nec in amato etiã cũ ab eo reijciatur. Vbi ergo uiuit? nũquid in aere, uel aqua, uel igne, uel terra, aut aliquo bruti corpore? Nequaquã. Animus enim humanus, nõ in alio uiuit corpore quã humano. An fortè in alio quodã corpore hominis nõ amati uitã ducet? Nec istud quidẽ. Nã si in eo nõ uiuit ubi uiuere uehemẽtissime cõcupiscit, quonã pacto uiuet in alio? Nusquã ergo uiuit qui amat aliũ ab alio nõ amatus. Propterea omnino mortuus est nõ amatus amator. Nec reuiuiscet

unquam nisi indignatio suscitet. Vbi uero amatus in amore respõdet, in eo saltẽ uitã agit amator. Hic certe mi-
res fit: quoties duo aliqui mutua se beneuolentia complectũtur, hic in illo, ille in hoc uiuit. Vicissim huiusmodi ho
mines se cõmutant, & seipsum uterq; utriq; tribuit, ut accipiant alterum. Quomodo seipsos tribuant dum sui obli
uiscũtur, uideo. At quomodo accipiant alterũ, non intelligo. nam qui seipsum non habet multo minus alium possi-
debit. Immo uero habet seipsum uterq;, & habet alterũ. Hic quidem se habet, sed in illo. Ille quoq; se possidet, sed
in hoc. Equidẽ dum te amo me amantem, in te de me cogitante me reperio, & me à me ipso negligentia mea per-
ditum in te conseruante recupero. Idẽ in me tu facis. Mirũ rursus et hoc apparet. Nam ego postquã meipsum ami-
si, si per te me redimo, per te me habeo: si per te habeo, te prius ac magis habeo quàm meipsum: tibi propinquior,
quàm mihi sum. Quippe cũ mihi nõ aliter quàm per te mediũ inhæresca. In hoc utiq; uis Cupidinis à Martis discre
pat uiolẽtia. Nempe imperiũ sic, amorq; differũt. Imperator per se alios possidet, amator per aliũ se complecti-
tur: & uterq; amantiũ longior à seipso, fit propinquior alteri: ac in se mortuus, in alio reuiuiscit. Vna uero dunta
xat in amore mutuo mors est, reuiuiscẽtia duplex. Moritur enim qui amat, in seipso semel cum se negligit. Reuiui
scit in amato statim cum amatus eum ardẽti cogitatione complectitur. Reuiuiscit iterum, cum in amato se deniq; re
cognoscit, & amatum se esse non dubitat. O felicem mortem quam duæ uitæ sequuntur. O mirum commerciũ: quo
quis seipsum tradit pro alio, nec habet, nec habere se desinit. O inextimabile lucrum, quando duo ita unũ fiunt, ut
quisq; duorũ pro uno solo, duo fiat: & tanquam geminatus qui unã habuerat uitam una interueniente morte duas
iam habeat. Nam qui semel mortuus bis reuiuiscit, pro una uita geminam, pro se uno, se duos est consequutus. Iu-
stissima certe est in mutuo amore uindicta. Homicida morte plectendus. Quis enim homicidam esse neget qui amã
tur, cum animã ab amante seiungat? Quis iterũ mori similiter eundem neget: cum similiter amat amantẽ? Debita
nimiũ hæc restitutio est: quãdo hic illi, & ille huic reddit animã quam accepit. Vterq; amando suã tradit: & reda
mando per suam, restituit alienã. Quapropter iure ipso amare debet quisquis amatur. Qui uero non amat aman-
tẽ, homicidij reus est habendus. Immo uero fur, homicida, sacrilegus. Pecunia à corpore possidetur, corpus ab ani-
mo. Qui ergo animũ arripuerit, à quo tam corpus quàm pecuniæ possidentur, animum simul corpusq; & pecu-
nias arripit, à quo tã corpus quàm pecuniæ possidentur. Quo fit ut tanquã fur, homicida, sacrilegus, triplici mor
ti sit obnoxius: ac uelut infamis penitus atq; prophanus impune à quolibet interfici possit: nisi ipsemet spõte sua le
gem illam impleat, amet uidelicet amatorem. Vbi cum semel moriẽte, semel ipse similiter moritur: cum bis reuiui
scente bis itidem reuiuiscit. Superioribus rationibus ostensum est, amatum uicissim amatorem amare debere: nõ so
lum uero debere, sed cogi, sic ostenditur. Amorem procreat similitudo. Similitudo natura quædam est in pluribus
eadem. Nam si ego tibi similis sum, tu quoq; mihi es necessario similis. Eadẽ ergo similitudo, quæ me ut te amẽ cõ-
pellit, te quoq; amare me cogit. Praterea amator se sibi aufert, deditq; amato. Hunc ergo amatus tanquã rem suã
curat. charissima enim sua cuiq; sunt. Accedit quòd amans amati figurã suo sculpit in animo. Fit itaq; amantis ani-
mus speculũ in quo amati relucet imago. Iccirco amatus cum in amante se recognoscat, amare illum cõpellitur. Vi
cissitudinem amoris inter illos præcipuam esse astrologi arbitrãtur, in quorũ geneси luminum, id est solis & lunæ
cõmutatio fuerit. Videlicet si me nascente sol in ariete, luna in libra. Te nascẽte sol in libra, luna in ariete. Aut qui
bus signũ idem similẽ ue, idemq; planeta similis ue ascenderit: aut benigni planetæ similiter angulum oriẽtis aspe-
xerint, aut Venus in eadem natiuitatis domo, eodemq; gradu fuerit constituta. Addunt Platonici, quorũ uitam dæ
mon idem, aut certe similis ducat. Physici uero moralesq;, Complexionis, Nutritionis, Eruditionis, Consuetudi-
nis, Consilij similitudinem similis affectus causam esse uolũt. Deniq; ubi causæ plures cõcurrunt, ibi uicissitudo ue
hementior reperitur. Vbi omnes, illic Pythiæ & Damonis, Pyladis & Orestis, resurgunt affectus.

QVID QVAERANT AMANTES. CAP. IX

AETERVM quid isti quærũt cum se mutuo diligunt? Pulchritudinẽ quærunt. Amor enim fru
endæ pulchritudinis desiderium est. Pulchritudo autem splendor quidam est humanum ad se ra-
piens animũ. Nẽpe corporis pulchritudo nihil aliud est, quàm splendor ipse in colorũ linearũq;
decore. Animi quoq; pulchritudo fulgor in doctrinæ & morũ cõcinnitate. Lucẽ illam corporis,
nõ aures, nõ olfactus, nõ gustus, nõ tactus, sed oculus percipit. Si oculus solus agnoscit, solus frui
tur. Solus igitur oculus corporis pulchritudine fruitur. Cũ uero amor nihil aliud sit, nisi fruendæ pulchritudinis
desiderium, hæc autem solis oculis comprehendatur: solo aspectu amator corporis est contentus. Tagendi uero cu-
pido, non amoris pars est, nec amantis affectus, sed petulantiæ species, & seruilis hominis perturbatio. Lucẽ præ
terea illam & pulchritudinem animi sola mente comprehendimus. Quare solo mentis intuitu contentus est: qui
animi pulchritudinem expetit. Pulchritudo deniq; inter amantes pro pulchritudine commutatur. Iunioris amati
pulchritudine uir oculis fruitur. Viri pulchritudinem iunior mente consequitur: et qui solo corpore formosus est,
hac consuetudine fit & animo speciosus: qui solo animo est decorus, corporis oculos explet corporis pulchritu-
dine. Mirifica plane commutatio est, utrique honesta, utilis & iucunda. Honesta, siquidem par in utroque: æque
enim

enim honestum est & discere, & docere. Iucunditas in seniore maior, qui aspectu & intelligẽtia delectatur. In iu
niore uero maior utilitas: quo enim præstantior est animus corpore, eo precios ior est pulchritudinis animi, quàm
corporis consecutio. Pausaniæ hactenus, nunc Eryximachi orationem interpretemur.

ORATIO TERTIA.

AMOR IN OMNIBVS, PER OMNIA, CREATOR omnium, magister omnium. CAPVT I

TRIA nobis deinceps ex nostri Eryximachi mẽte tractanda uidentur. Primũ quòd amor omni
bus insitus per cuncta porrigitur. Alterum quòd omnium quæ secundum naturã sunt operũ, effe
ctor est atq; seruator. Tertiũ quòd artiũ singularũ est magister & dominus. Tres profecto re-
rum gradus in natura cõsiderantur, Superiora, Inferiora, Aequalia. Quæ supra sunt, inferiorũ
sunt causæ. Quæ infrà, superiorũ opera. Quæ æqualia, eadẽ inter se natura sunt prædita. Causæ
uero opera sua tanquã sui partes & imagines diligunt. Opera quinetiã causas tanquã sui cõseruatrices expetũt.
Quæ autẽ in eo ordine locata sunt, ad sese inuicem quasi unius & eiusdẽ similia mẽbra mutua charitate afficiũtur.
Ideo deus angelos, & angeli cũ deo simul animas, anima cũ illis una corpora beneuolẽtia quadã regũt atq; guber
nant. In quo superiorũ ad inferiora dilectio plane cõspicitur. Rursus corpora animis suis & iungũtur auidissime,
& ab eis molestissime seiungũtur. Animi nostri cœlestiũ beatitudinem cupiunt: cœlestes superni numinis maiesta-
tem feliciter uenerantur. atq; hic inferiorũ ad superna est amoris affectus. Item omnes ignis partes libenter inuicẽ
cohærescunt. Terræ rursus, aquæ, & aeris partes inuicem: & in qualibet animaliũ specie, eiusdẽ speciei animalia
sese mutua consuetudine semper adsciscũt. Vbi amor ad æqualia similiaq; conspicitur. Cuinam igitur dubiũ erit,
quia amor omnibus ad omnia sit ingenitus? Atq; id est quod Dionysius Areopagita in lib. De diuinis nominib. ex
Hierothei mente ijs uerbis significauit. Amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritualem, siue animalẽ, siue
naturalem dixerimus, institiuam quandam intelligimus cõmiscentem q; uirtutem: quæ superiora quidem ad inferio
rum prouidentiã mouet: æqualia rursus ad socialem sui inuicẽ cõmunionem cõciliat: ac postremo inferiora quæq;
admonet, ut ad potiora sublimioraq; conuertantur. Hæc ille.

AMOR EST AVTOR OMNIVM ET SERVATOR. CAP. II

SECVNDVM uero illud nostræ orationis membrũ, quo amor effector omniũ & seruator est
dictus, ita probatur. Cupiditas perfectionis propriæ propagãdæ amor quidã est. Absoluta perfe-
ctio, in summa dei est potẽtia. Eam diuina intelligẽtia contẽplatur, atq; inde uoluntas eadem cupit
extra se propagare: ex quo propagãdi amore creata ab eo sunt omnia. Idcirco Dionysius noster,
Diuinus, inquit, amor non permisit regẽ omniũ sine germine in seipso manere. Idem propagatio
nis instinctus omnibus ab illo primo autore est inditus. Per hũc sancti illius spiritus cœlos mouẽt, et sequẽtibus om
nibus sua munera largiũtur. Per hunc sydera lumen suũ in elemẽta diffundunt. Per hunc ignis sui caloris cõmunio
ne aerem mouet, aer aquam, aqua terrã: ac uersa uice terra ad se trahit aquam, hæc aerem, ille ignẽ. Herbæ quoq;
ac arbores cupidæ sui seminis propagandi sui similiu gignunt. Animalia quoq; bruta & homines eiusdẽ cupidita
tis illecebris ad procreandam sobolem rapiuntur. Quod si amor omnia facit, seruat etiã omnia. Eiusdem enim sem
per est affectionis & conseruationis officium. Nempe similia similibus cõseruantur. Amor autem simile ad simile
trahit. Terræ partes singulæ amore mutuo copulante, ad partes alias terræ sui similes sese cõferunt. Tota etiã ter
ra ad simile sibi mundi centrũ illius auiditate descendit. Aquæ partes ad sese inuicem similiter & ad locũ sibi cõue
nientem cum toto aquæ corpore perferuntur. Idem partes aeris ignisq; faciunt: ac etiam duo hæc elemẽta ad super
nam regionem sibi congruam & similem regionis illius amore trahuntur. Cœlum etiã, ut Plato in lib. De regno
inquit, innato mouetur amore. Anima enim cœli tota simul est in quibuslibet cœli pũctis. Cœlum ergo animæ fruẽ
dæ cupidũ ideo currit: ut per omnes sui partes ubiq; tota anima perfruatur. Aduolat autẽ rapidissime, ut quoad fie
ri potest, totũ sit simul ubiq;, ubicunq; tota simul est anima. Præterea sphæræ maioris concaua superficies minoris
sphæræ locus est naturalis. Et quia quælibet huius sphæræ particula æque cum qualibet illius particula conuenit,
quælibet omnes appetit particulas illius attingere. Si quiescat, singulæ tangent singulas, non quælibet cũctas. Cur
rendo fermè assequitur quod assequi quiescendo non posset. Currit autẽ uelocissime, ut quælibet pars eodẽ pene
tempore pro uiribus cunctas attingat. Quinetiam unitate partium suarum cuncta seruantur, dispersione partiũ
pereunt. Vnitatem uero partium mutuus earundem efficit amor. Quod in humoribus nostrorum corporũ & mũ
di elementis intueri licet, quorum concordia, ut ait Empedocles Pythagoreus, & mundus & corpus nostrum con
stat, discordia disipatur. Concordiam uero illis pacis atq; amoris præstat uicissitudo. Hinc Orpheus μῶνϑ᾽ ἁπάν
τῶν πάντων οἴηκα κρατύνδς, id est, Solus horum omnium tu regis habenas.

QVOD SIT MAGISTER ARTIVM ET gubernator CAP. III

RESTAT post hæc ut quo pacto magister artium omnium & gubernator sit exponamus. Magistrum quidem artium esse intelligamus: si modo considerabimus neminem unquam artem aliquam aut inuenire, aut discere posse, nisi inuestigationis oblectatio, & inueniendi desiderium incitet: & qui docet, discipulos diligat, ac discipuli eam doctrinam auidissime sitiant. Gubernator præterea merito nominatur. Artis enim opera diligenter exequitur, atq; exacte cõsummat, qui cunq; & artificia ipsa & personas quibus illa fiũt, maxime diligit. Accedit quòd artifices in artibus singulis nihil aliud quàm amorẽ inquirunt & curant. Eas in præsentia nos artes breuiter percurremus: quas Eryximachus apud Platonem commemorat. Quid enim aliud Medicina considerat, quàm quomodo humores quatuor corporis amici inuicem fiant, atq; permaneãt? quos cibos ac potus, cæterosq; uiuendi, aut medẽdi usus amat natura atq; requirat? Duos illos hic quoq; amores, Cœlestẽ & uulgarẽ, quos Pausanias supra distinxerat, per similitudinem quandam Eryximachus adinuenit. Tẽperata enim affectio corporis moderatũ, atq; ad res moderatas, cõuenientes q; habet amorẽ. Intẽperata contrariũ, & ad contraria continet. Illi quidem indulgendũ, Huic nunquã obtẽperandum. In gymnastica etiã exercitatione inuestigandũ: qui corporis habitus, quos exercẽdi modos, quos gestus amet & exposcat. In agricultura, quod solum, quæ semina, qualẽ ue culturã exigat: quis ue colẽdi modus à singulis arboribus diligatur. Idẽ in musica obseruatur: cuius artifices, qui numeri, quos numeros, aut magis, aut minus diligãt, inuestigant. Ii inter unũ ac duo, atq; unũ & septem minimũ amorem inueniunt. Inter unũ uero, tria, quatuor, quinq;, sex, amorem uehementiorẽ reperiunt. Inter unũ & octo uehementissimũ. Ii uoces acutas, et graues natura diuersas certis interuallis & modulis sibi inuicẽ magis amicas faciunt. Ex quo harmoniæ compositio & suauitas nascitur. Tardiores etiam motus & uelociores ita inuicem temperant, ut amici potissimum fiant, & rhythmum concinnitatẽq; exhibeant. Musicæ autem melodiæ genera duo traduntur. Est enim graue quoddam & constans: est & aliud molle atq; lasciuum. Illud utentibus utile: hoc noxium & libris De repub. & legibus Plato iudicat. Illi in conuiuio Vraniam musam, huic Polymniã præfecit. Alij primum illud genus, alij secundum amant. Illorum amori obtemperandũ, adhibendiq; soni sunt, quos expetunt: horum appetitui obsistendum. Illorum nãq; amor cœlestis est: horũ uero uulgaris. Inest syderibus & elementis quatuor amicitia quædã, quam astronomia cõsiderat. In his duo illi quodammodo amores reperiuntur. Est enim his moderatus amor quando inuicẽ mutuis uiribus temperatissime consonant. Est & amor immoderatus, quãdo unũ aliquid illorum seipsum amat nimiũ, alia quodammodo derelinquit. Ex illo aeris grata temperies, aquæ tranquillitas, terrarũ fertilitas, animaliũ sanitas: ex hoc cõtraria proficiscuntur. Vtatum postremo, Sacerdotiũq; facultas in hoc potissimũ uersari uidetur, ut quæ hominum officia deo amica sint, qua ratione homines deo amici fiant, nos doceãt: qui amoris, charitatisq; modus ad deum, ad patriam, ad parentes, ad alios tam ad uiuos, quàm ad defunctos sit adhibẽdus. Idem in cæteris artibus coniectari licet, atq; summatim concludere amorem in omnibus ad omnia esse omnium autorem, seruatorẽq; existere, & artium uniuersarũ dominum & magistrũ. Hunc merito diuus Orpheus appellauit Solertem bigenium, omnium claues habentem. Quomodo enim geminæ naturæ sit à Pausania primũ: deinde ab Eryximacho audiuistis. Qua etiam ratione claues mundi tenere dicatur ab Orpheo, ex superioribus satis cõprehendere possumus: quippe sicut ostendimus desiderium hoc perfectionis propriæ propagandæ cunctis ingenitum, latentem implicatã cuiusq; fœcunditatẽ explicat: dum semina in germẽ pullulare compellit, & uires cuiusq; eius educit sinu, fœtusq; concipit, & quasi clauibus quibusdam conceptus aperiendo producit in lucem: quamobrem omnes mũdi partes, quia unius artificis opera sunt, eiusdem machinæ mẽbra inter se in essendo & uiuendo similia, mutua quãdã cõueritate sibi inuicem uinciuntur, ut merito dici possit amor nodus perpetuus & copula mũdi, partiũq; & eius immobile sustentaculum, ac firmum totius machinæ fundamentum.

NVLLVM MVNDI MEMBRVM ODIT ALIVD membrum. CAP. IIII

QVOD si ita est: nulla operis huius membra inimica esse inter se ullo pacto possunt. Non enim ignis aquam, aquæ odio fugit: sed suipsius amore: ne ab aquæ frigore extinguatur. Neq; ignem aqua odio ignis extinguit: sed quodã amplificandi proprij frigoris appetitu trahitur ad aquam sibi similẽ ex ignis corpore procreandam. Nam cum omnis appetitio naturalis ad bonũ nullaq; ad malum tẽdat: aquæ propositũ est, non ignẽ extinguere, quod est malum: sed aquã sui similem, quod bonũ est, generare. Quod si absq; ignis interitu expleri posset, ignem utiq; nõ cõsumeret. Eadẽ de cæteris quæ cõtraria & inimica uidentur, ratio assignatur. Porro agnus lupi uitam, figuraq; non odit, sed sui perniciem quæ à lupo infertur, exhorret. neq; lupus agni odio, sed amore sui eũ lacerat atq; deuorat. Neq; homo hominẽ sed uitia

uitia hominis horret, neq; potentioribus, aut acutioribus dotes suas illorum odio, sed nostri beneuolentia inuidemus, metuentes ne illis penitus succũbamus. Quapropter nihil obstat quin amor in omnibus sit perq; omnia penetret. Hunc igitur tantum deum, quia ubiq; est, omnium insidet penetralibus, tanquam potẽtem dominum cuius imperium effugere non ualemus, tanquam sapientissimum iudicem quem cogitationes nostræ latere nõ possunt, pro culdubio metuamus: hunc quia creator est omnium atq; seruator, tanquam patrem ueneremur, tanquam tutorem, præsidiumq; colamus: hunc, quia artes singulas edocet, tanquam præceptorem sequamur: quo autore sumus & uiuimus: quo seruatore perpetui permanemus: quo præside & iudice gubernamur. Quo præceptore ad bene beateq; uiuendum instruimur, & formamur.

NARRATVR TEXTVS PLATONIS De antiqua hominum natura.

ORATIO QVARTA CAPVT I

HIS dictis familiaris noster uerbis finem imposuit. Eum Christophorus Landinus uir doctrina excellens, quem potissimum cognouimus nostris temporibus Orphicum Platonicũq; poetam, se quutus est in hunc modum, obscuram & implicatam Aristophanis sententiã explicaturus. Quanquam Ioannes Caualcantes sua nos diligentia longis disputationum ambagibus liberauit: Aristophanis tamen sententia uerbis obscurissimis inuoluta enodationẽ adhuc aliquam lucẽq; requirit. Est, inquit Aristophanes, amor præ cæteris dijs summopere generi humano beneficus, curator & tutor hominũ, atq; medicus. Oportet primũ qualis hominum quondã fuerit natura: quæ ue illius passiones animaduertere. Neq; enim qualis nunc est olim erat, sed longe diuersa. Principio tria hominum erant genera: non solum quæ nunc duo, mas & fœmina: uerumetiam tertium quoddam adcrat ex utriusq; compositum. Præterea integra erat cuiusq; hominis species, atq; rotunda, dorsum & latera circum habens: manus quatuor: & paria manibus crura. Vultus itẽ duos tereti ceruice cõnexos & omnino consimiles. Masculinum genus sole genitum erat: Fœmininũ terra: Luna promiscuum. Vnde elato erant animo robustoq; corpore: quare cum dijs pugnare tentabant, & in cœlum ascendere. Ideo Iupiter singulos in longum secuit: duosq; fecit ex uno, instar eorum qui oua in longum capillo secant: atq; iterum si fastu in deos insanire uideantur minatus est eos rursus se similiter partiturum. Postquã natura hominum ita diuisa fuit, quisq; sui dimidium cupiebat. Igitur concurrebant, iactisq; circum brachijs sese inuicem complectebantur, redigi in priorem habitum affectantes. propterea fame & torpore defecissent, nisi deus congressui modũ imposuisset. Hinc utiq; mutuus hominibus innatus est amor priscæ naturæ conciliator, annitens unum ex duobus efficere, hominũq; naturæ mederi. Est enim quisq; nostrum dimidiũ hominis utpote sectus, quemadmodũ pisciculi qui psettæ & auratæ uocantur, sciſsi ex uno duo efficiuntur. quærit autem sui quisq; dimidiũ. Quoties itaq; dimidium suũ alicui, cuiuscunq; sexus auidus sit, occurrit, uehementissime concitatur, ardenti inhæret amore, neq; momentum quidem ab illo patiatur seiungi. Totius itaq; reficiẽdi cupidõ, nixus amoris nomen accepit. Qui nos præsenti in tempore summopere iuuat, dum in sui dimidiũ olim amicissimum quenq; cõducit: & in posterũ spem summam injcit nobis deum pie colentibus in ueterem figuram restituendo medendoq; se nos beatissimos effecturum.

EXPONITVR OPINIO PLATONIS DE ANTIqua hominis figura. CAP. II

HAEC Aristophanes & alia narrat permulta, monstris portentisq; similia: sub quibus quasi uelaminibus quibusdam diuina mysteria latere putãdum. Mos enim erat ueterum theologorum sacra ipsorum puraq; arcana ne à prophanis et impuris polluerentur figurarũ umbraculis tegere. Nos autẽ quæ in figuris superiorum, & alijs describũtur, singula exacte ad sensum pertinere nõ arbitramur. Nam Aurelius Augustinus, non omnia inquit, quæ in figuris fingũtur significare aliquid putanda sunt. Multa enim propter illa quæ significant ordinis & connexionis gratia sunt adiuncta. Solo uomere terra proscinditur. Sed ut hoc fieri possit, cætera quoq; huic aratri membra iũguntur. Quæ igitur nobis exponẽda proponitur hæc est summa. Homines quondam tres sexus habebant, Masculinũ, Fœmininũ, Promiscuũ, Solis, Terræ, Lunæq; filios. erant & integri. Sed propter superbiam cum deo æquare se uellent scisi in duo sunt: iterũ si superbiant, bifariam discindendi. Sectione facta, dimidium amore ad dimidiũ trahitur, ut integritatis restitutio fiat, qua cõpleta beatũ genus hominũ est futurũ. Summa uero nostræ interpretationis erit huiusmodi. Homines, id est hominũ animæ quondã, id est quãdo à deo creantur, integræ sunt, duobus sunt exornatæ luminibus, ingenito & infuso: ut ingenito æqualia & inferiora, infuso superiora conspicerẽt. Deo æquare se uoluerũt, ad unicũ lumen ingenitũ sereflexerũt. Hic diuisæ sunt. Splendorẽ infusum amiserũt, quãdo ad solũ ingenitũ sunt cõuersæ: statimq; in corpora cecidere. Superbiores factæ iterũ diuidũtur: id est si naturali nimiũ cõfidãt ingenio, lumẽ illud ingenitũ

&

& naturale, quod restitit, quodãmodo extinguetur. Tres sexus habebant, Mares sole, Fœminæ terra, Promiscuæ luna genitæ. Dei fulgorem aliæ secundum fortitudinem, quæ mascula est, aliæ secundum tẽperantiam, quæ fœminæ, aliæ secundum iustitiam quæ promiscuæ, susceperunt. Hæ tres in nobis uirtutes aliarum triũ quas deus habet, sunt filiæ. Sed in deo tres illæ, Sol, Luna, Terra: in nobis Mas, Fœmina, Promiscuum nuncupãtur. Sectione facta dimidium amore ad dimidium trahitur. Animæ iam diuisæ & immersæ corporibus, cum primũ ad annos adolescentiæ uenerint, naturali & ingenito lumine, quod seruarunt, ceu sui quodã dimidio excitãtur ad insusum illud diuinũq; lumen, olim ipsarum dimidiũ, quod cadentes amisere, studio ueritatis recipiendum. Quo recepto iam integræ erunt, & dei uisione beatæ. Hoc igitur erit interpretationis nostræ compendium.

HOMO EST IPSA ANIMA, ET ANIMA EST immortalis. CAP. III

CORPVS cum ex materia constet & quantitate, & ad materiã suscipere, ad quantitatem diuidi solum extendiq; pertineat, atq; ita susceptio & diuisio passiones sint: consequẽs est, ut suapte natura passioni tantum sit & corruptioni subiectum. Siqua uero actio corpori competere uideatur, nõ inquantum corpus est agit, sed in quantum illi uis quædam quodãmodo incorporea et qualitas inest, ut in ignis mole caliditas, in aquæ materia frigus, in corpore nostro complexio. Ex quibus certe qualitatibus operationes corporum proficiscuntur. Non enim quia longus, aut latus, aut profundus est ignis, sed quia calidus, calefacit. Neque qui extensior ignis, calefacit magis, immo propter dispersionem minus, sed qui calidior. Cũ igitur uirium, & qualitatum beneficio operationes proueniãt, ac uires ipsæ & qualitates ex materia & quãtitate nõ constent, licet in materia quantitateq; sint, sequitur ut pati ad corpus, agere ad aliquid incorporale pertineat. Vires utiq; hæ instrumenta quidem sunt operandi. Ipsæ uero per se nequaquam sufficiunt ad operandum, quia non sufficiunt ad existendum. Quod enim in alio iacet, seq; ipsum sustentare nõ potest, ab alio certe dependet. Quo fit, ut qualitates, quia à corpore necessario sustinẽtur, ab aliqua superiori substãtia, quæ neq; corpus sit, neq; in corpore iaceat, fiant atq; regãtur. Huiusmodi anima est, quæ corporibus præsens & insidẽs ipsa se sustinet, & qualitatẽ uimq; complexionis corporibus tribuit, per quæ tãquam instrumenta in corpore, & per corpus uarias operationes exercet. Hinc generare, nutrire, augere, currere, stare, sedere, loqui, artis opera fabricare, sentire, intelligere, homo asseritur. Omnia uero hæc anima ipsa facit, ideoq; anima erit homo. Si generare, augere, nutrire hominẽ dicimus, anima tanquã pater & artifex corporis, ipsum gignit, auget, atq; nutrit. Si stare, sedere, loqui, anima corporis mẽbra sustinet, flectit, & uibrat. Si fabricare, currere, anima manus porrigit, & pro arbitrio torquet, pedes agit. at. Si sentire, anima per sensuum instrumẽta, quasi fenestras, & foramina exteriora corpora percipit. Si intelligere, anima per seipsam sine aliquo corporis instrumento uarietatem assequitur. Omnia igitur quæcũq; homo facere dicitur, animus ipse facit, corpus patitur. Quapropter homo solus est animus, corpus autem hominis opus & instrumentum. Eo maxime, quod animus operationem eius potissimã, intelligentiã scilicet, sine ullo corporis instrumento exercet, cum res per illam incorporales intelligat, per corpus uero sola corporalia cognoscantur. Itaq; si animus per se agit quicquã, per se certe est, & uiuit. Viuit autem sine corpore quod sine corpore operatur. Si per se est, esse sibi quiddam proprium conuenit corpori non commune. propterea potest proprium sibi scorsum à corporis mole sortiri hominis cognomentum. Quod sanè nomen quia de uno quoque nostrum per omnem uitam dicitur, quisq; enim in omni ætate uocatur homo, ideo aliquid significare uidetur quod stabile permanet. Corpus iugiter fluit, crescendo, decrescendo, resolutione continua, liquefactione, calore uicissim, & frigore permutatum. Anima semper eadem permanet, quod liquido nobis ostendit ueritatis inquisitio, boniq; uolũtas sem per eadem, & firma memoriæ conseruatio. Quis ergo usq; adeo demens erit, ut hominis appellationẽ in nobis firmissimam corpori fluẽti semper & undiq; permutato potius, quàm animo stabilissimo tribuat? Ex his perspicuũ esse potest, cum homines Aristophanes nominauit, more Platonico animas nostras significasse.

QVOD ANIMA EST DVOBVS ORNATA LVMINIBVS, ET quare in corpus descendit creatio animæ cum duobus luminibus. CAP. IIII

PORRO anima statim ex deo nata naturali quodam instinctu in deum parentem suum conuertitur, quemadmodum ignis in terra superiorum ui genitus confestim naturæ impetu ad superiora dirigitur, conuersa in eum eius radijs illustratur. Sed primus hic fulgor in animæ substantia per se prius informi receptus, fit obscurior, atq; ad illius tractus capacitatẽ proprius ipsi et naturalis euadit. ideoq; per eum utpote sibi æqualem, seipsam & quæ infra se sunt, id est, corpora omnia anima uidet quidem: Deum uero & alia superiora non uidet. Sed enim per primam hanc scintillam deo facta propinquior aliud iterum clarius accipit lumen, quo etiam superna cognoscat. Lumen igitur habet geminum: Naturale alterum, siue ingenitum

nitum: Diuinum alterum & insusum: quibus una coniunctis ceu duabus alis per sublimem peruolare ualeat regionẽ. Ac si diuino illo semper uteretur, semper diuinis hæreret: Terra rationalibus esset animalibus uacua. Cæterũ diuina prouidentia decretũ est ut anima suipsius sit domina, posititq; tũ utroq; simul lumine uti, tum altero. Hinc fit ut natura duce ad propriũ sui lumen conuersa prætermisso diuino seipsam uiresq; suas quæ ad fabricam corporis spectant, animaduertat: cupiatq; uires huiusmodi in fabricandis corporibus exequi. Hac ut aiunt, cupiditate grauata, descendit in corpus: ubi generandi, mouendi & sentiẽdi uires exercet: suaq; præsentia terrã infimã mundi sedẽ exornat: quæ ideo ratione carere nõ debuit nequa pars mundi esset rationalium uiuentium præsentia destituta: quemadmodũ & illius autor ad cuius similitudinem mundus factus est, totus est ratio. Cecidit autem animus noster in corpus, cũ prætermisso diuino, solo suo usus est lumine: ac seipso cœpit esse cõtentus. Solus deus cui deest nihil, suprà quem nihil, seipso contentus permanet, sibi sufficiens. quapropter deo se parem fecit tunc animus, cũ se solo uoluit esse contentus, quasi non minus quàm deus sibi ipse sufficeret.

QVOT VIIS ANIMA AD DEVM REDIT CAP. V

TANC plane superbiam causam fuisse Aristophanes ait, ut animus qui natus est integer, secaretur, id est ex geminis luminibus altero posthac uteretur, alterum uero negligeret. Hic in corporis barathrum ceu letheum flumen immersus, suiq; met ad tempus oblitus, sensibus & libidine, quasi satellitibus & tyranno raptatur. Verum adulto corpore, purgatis sensuum instrumentis conferẽte doctrina pabulum, respiscit: ubi naturalis emicat fulgor, naturaliũq; rerum ordinẽ indagat: qua inuestigatione architectum ingentis huius machinæ aliquem esse persentit: eum & uidere cupit & possidere: ille solo diuino splendore cõspicitur. Ideo mens propriæ lucis indagine ad diuinam lucem recuperandã uehementissime instigatur. Instigatio uero, appetitioq; huiusmodi uerus est amor: quo duce dimidium hominis alterum, alterum eiusdem dimidiũ concupiscit, quia naturale lumen, quod animi dimidium est, lumen illud diuinum quod alterum eiusdem dimidiũ dicitur, olim neglectũ accendere rursus in animo nititur: atq; id est, quod in epistola ad Dionysiũ, inquit Plato. Humanus animus affectat qualia diuina sint intelligere, aspiciens in ea, quæ sibi cognata sunt. Verũ cum deus lucem suam infudit in animum, ad id potissimum eam accommodauit, ut homines ad beatitudinẽ, quæ in ipsius possessione cõsistit, perduceret. Ad hãc quatuor uirtutibus perducimur, Prudentia, Fortitudine, Iustitia, Temperantia. Prudentia primo beatitudinẽ nobis ostẽdit. Tres illæ uirtutes reliquæ, quasi uiæ tres ad beatitudinẽ ducunt. Scintillã itaq; suam in uarijs animis deus ad finem huiusmodi uarie tẽperat: ita ut prudẽtia duce, alij per fortitudinis, alij per iustitiæ, alij per tẽperantiæ officia suum repetant autorem. Nẽpe alij huius muneris gratia, pro dei cultu, pro honesto, pro patria pericula mortẽq; forti animo subeunt. Alij sic uitam iuste instituũt, ut nec iniuriã cuiquã inferant, neq; inferri pro uiribus sinãt. Alij uigilia, inedia, labore libidines domãt. Hi tribus quidẽ procedũt callibus: sed ad eundem beatitudinis finẽ prudentia hunc illis monstrante peruenire conantur. proinde tres hæ uirtutes in dei quoq; ipsius prudẽtia continentur. Harum desiderio accensi hominum animi per earum officia ad eas cupiũt peruenire: illis hærere, perpetuoq; potiri. Fortitudinem hominum masculam robur & audaciam nuncupamus. Temperantiam fœminam propter remissum quendam & frigidiorẽ desiderij habitum, miteq; ingenium. Iustitiam promiscuam: fœminam quidem prout innocẽtia sua iniuriam infert nemini: masculam uero prout alij inferri non sinit, & scueriori cẽsura in homines iniquos animaduertit. Quia uero maris dare, fœminæ suscipere proprium est, iccirco solem qui lumen à nullo accipiens exhibet omnibus, marem uocamus: Lunã quæ accipiens à sole dat elementis, à dando & accipiendo promiscuam: Terram cum accipiat quidem ab omnibus, tribuat nulli, fœminam nuncupamus. Quamobrem, Sol, Luna, Terra, Fortitudo, Iustitia, Temperãtia, merito maris, promiscui, fœminæ signãtur cognomine: atq;, ut excellentiorem deo appellationem exhibeamus has uirtutes in illo, Solem, Lunam, Terram: in nobis masculinum sexũ dicimus, promiscuum, fœmininum. Quibus autem lux illa diuina à dei sole cũ fortitudinis affectu in sui ortu fuit infusa, his masculã dicimus lucẽ fuisse cõcessam. Quibus à dei luna cum affectu iustitiæ, promiscuam. Quibus à dei terra cum affectu temperantiæ, fœminam. Lucem illam infusam, atq; diuinam statim ad naturalem reflexi negleximus. Altera ergo posthabita seruauimus alteram: ubi dimidium nostri tenemus, dimidium prætermisimus. Certo uero ætatis tempore à naturali lumine ducti diuinum affectamus quidem omnes, sed diuerso modo diuersi ad eius adeptionem procedimus. per fortitudinem, qui à dei fortitudine illud olim cum affectu fortitudinis acceperunt: per iustitiam alij, temperantiam ue similiter. Denique suum illud dimidium quisq; ut acceperat quærit. Et alij per masculam quidem dei luccm amissam olim, iam recuperatam, dei uolunt mascula fortitudine perfrui: alij per promiscuam lucem similiter uirtute promiscua: alij per fœminam eodem pacto. Munus profecto tantum hi cõsequuntur, qui postquam adulta ætate scintilla in ipsis naturalis eluxit, eam non esse ad diuina iudicanda sufficientem existimant, ne scintillæ naturalis iudicio, aut animarum aut corporum affectus diuinæ tribuant maiestati, potentiq; illam non esse corporibus animis ue præstantiorem. In quo sane pleriq; errasse traduntur: qui in diuinorum inuestigatione ingenio naturali confisi, aut deum nõ

esse dixerunt, ut Diagoras: aut dubitauerunt, ut Protagoras: aut corpus iudicauerunt: ut Epicurei, Stoici, Cyrenaici, alijq; permulti: aut animam quandam, ut Marcus Varro, Marcus Manilius, alijq; nonnulli. Hi tanquã impij non modo diuinum lumen olim neglectũ non recuperauerunt, sed & naturale propter eius abusum deprauauere: quod deprauatũ est, fractum non iniuria sciſſumq; putatur. Ideo illorum animi, qui tanquam superbi & fastu tumidi suis confidunt uiribus, secantur, ut ait Aristophanes, iterum: cum etiam naturale lumen, quod illis erat reliquũ, opinionibus falsis obscurant, & moribus iniquis extinguunt. Itaq; naturali lumine recte utuntur, quicunq; mancum illud, & mutilatum esse recognoſcentes ad naturalia iudicanda satisfacere quodammodo arbitrantur: ad ea uero, quæ supra naturam sunt, sublimiori lumine opus esse putantes exactiſsima quadam animi purgatione ita se præparant, ut diuinã lux iterum illis effulgeat: cuius radijs recte de deo sentient, & in priſtinam illam integritatem restituentur.

AMOR ANIMAS REDVCIT IN COELVM, BEATITVDINIS distribuit gradus, gaudium largitur æternum. CAP. VI

VNC uos conuiuæ præstantiſsimi deum, quem præ cæteris dijs generi humano beneficum esse Aristophanes ait, omni sacrificiorum genere uobis propitiũ facite: hunc pijs precibus inuocate: hunc toto corde capesite. Hic animos sua beneficentia primum ad cœlestem ducit mẽsam, ambrosia & nectare abundantem: deinde singulos singulis accõmodat sedibus: postremo suauiter doctinet in æternum. Nulli enim cœlum repetũt, niſi qui cœlorũ regi placuerunt: placent illi, qui eum summopere diligunt. Cognoſcere quidem illum uere, omnino præsenti in tempore impoſsibile est. Vere autẽ amare quoquomodo cognitũ, & poſsibile est, & facile. Qui deum cognoſcunt, nondum illi placent niſi cognitum diligant: qui cognoſcunt diligunt, nõ quia cognoſcunt, sed quia qui diligunt, amãtur à deo. Nos enim non eos qui nouerint, sed qui nos amauerint, charitate cõplectimur. Multos nanq; qui nos cognoſcunt, hoſtes habemus. Quod ergo nos cœlo restituit, non dei cognitio est, sed amor. Diſcumbentiũ præterea ordo immensa cœlesti diuersos sequitur gradus amantiũ. Nam qui deum excellentius dilexerunt, dapibus excellentioribus ibi uescuntur. Nempe qui per operam fortitudinis dei fortitudinem coluerunt, ea ipsa fruuntur. Qui iustitiam uero, iustitia: temperantia similiter, qui temperantiã: atq; ita uarijs diuinæ mentis ideis & rationibus uarij animi pro uario amoris raptu fruuntur. Toto autem deo fruũtur omnes, quia totus in singulis est ideis. Sed deum totum præstãtius poſsident, qui eum in præstantiori idea conſpiciũt. Quiſq; uero ea dei uirtute potitur, quã dilexit. Ideo liuor, ut Plato inquit in Phædro, abeſt à diuino choro. Cum enim omnium iucundiſsimũ sit, re amata potiri: quilibet in eo potiũdo quod amat contentus plenusq; uiuit. Quippe si amatores duo delitiarum suarum compotes fiant, uterque in amata sui poſseſsione quieſcit: neq; curã quidem ullam habebit, ne alter pulchriori potiatur amato. Quapropter amoris beneficio factum est, ut in diuerſis felicitatis gradibus portione sua quilibet sine ulla inuidia sit cõtentus. Fit etiam ut sine ulla satietate animi ijsdem uescantur dapibus in æternũ. Vt enim oblectentur conuiuæ, non epulæ non uina sufficiũt, niſi fames, sitisq; ad uescendũ alliciant: ac tandiu oblectatio quandiu & auiditas permanet. Auiditatem uero quis amorem quendam esse negauerit? Aeternus igitur amor quo semper in deũ afficitur animus, efficit ut deo semper tanquam nouo spectaculo gaudeat. Amorẽ hunc eadem dei bonitas semper accendit in animo: quæ & beatum facit amantem. Tria igitur, ut breui complectar, amoris beneficia collaudabimus, quod nos olim diuiſos in integrum restituendo, reducit in cœlum: quod suis quenq; collocat sedibus, facitq; omnes in illa distributione quietos: quod omni expulſo fastidio suo quodam ardore oblectamentum quaſi nouum iugiter accendit in animo, redditq; illum blanda & dulci fruitione beatum.

ORATIO QVINTA.

AMOR EST BEATISSIMVS QVIA PVLCHER EST & bonus. CAPVT I

CAROLVS Marſupinus, musarum dulcis alumnus, Landinum poetam secutus, Agathonis orationem sic aggreditur. Amorem deum noſter Agatho beatiſsimum, quia pulcherrimus sit & optimus, arbitratur. Quæ ad hoc ut sit pulcherrimus, quæ item ut optimus, exiguntur, diligenter enumerat: in quibus enumerandis amorem ipsum effingit. Postremo postquam qualis est enarrauit, beneficia ab eo generi humano tributa cõnumerat. atq; hæc diſputationis illius est summa. Noſtra interest in primis inquirere, quam ob causam ut beatũ oſtenderet, pulchrum ualde esse dixit & bonum: quod ue sit inter bonitatẽ, pulchritudinemq; diſcrimen. Beatũ in Philebo Plato uult esse, cui nihil deest: idq; esse illud quod sit ab omni parte perfectum. Est autem perfectio interior quædam, est & exterior. Interiorẽ, bonitatem, exteriorem, pulchritudinem dicimus. Propterea quod bonũ penitus est & pulchrum

pulchrum, id tanquam ab omni parte perfectũ, beatiſsimum nuncupamus. Hanc utiq; differentiam omnibus in rebus animaduertimus. Nẽpe in lapillis ut physici uolunt temperatiſsima quatuor elementorum permixtio quædã interior, nitorẽ parit exteriorem. Herbas præterea et arbores innata radicibus medulliſq; fœcunditas, florũ & foliorũ gratiſsima ueſtit uarietate. In animalibus autem salubris humorum complexio iucundam lineamentorum & colorũ speciem procreat. Virtus etiam animi decorem quẽdam præ se ferre uidetur in uerbis, gestibus, operibus, honeſtiſsimũ. Cœlos quoq; sublimis eorum substantia clariſsimo lumine circũfundit. In his omnibus interna perfectio producit externã. Illam bonitatem, hanc pulchritudinẽ poßumus appellare. Quo circa bonitatis florẽ quendam esse pulchritudinẽ uolumus: cuius floris illecebris, quaſi esca quadã, latens interius bonitas allicit intuentes. Quoniam uero noſtræ mentis cognitio à sensibus ducit originẽ, bonitatẽ ipsam in rerum penetralibus inſitam nec intelligeremus unquã, neq; appeteremus, niſi ad eã speciei exterioris indicijs manifeſtis prouehere-mur. Qua in re mirabilis admodum formæ huius, comitisq; ipsius apparet utilitas. Per hæc satis oſtensum arbitror, tantũ inter bonitatẽ & speciem, quantũ inter semen & floſculum intereſse: atq; ut flores arborum seminibus orti semina ipsi quoq; producunt: ita speciem hanc bonitatis florem ut ex bono pullulat, sic & ad bonum amantes perducere: quod quidem noſter hic heros abunde in superioribus demonſtrauit.

QVOMODO PINGITVR AMOR, ET QVIBVS ANIMAE partibus pulchritudo cognoſcitur, & generatur amor. CAP. II

POST hæc diffuſius enumerat Agatho quot ad eius dei formoſam speciem requiruntur. Iuuenis inquit est, tener, agilis, concinnus, & nitidus. Nobis autem primo quærendum quid hæc ad pulchritudinem conferant. Deinde cũ deo huic attribuuntur, quo pacto intelligi debeãt. Rationem homines habent & sensum. Ratio per seipsam rationes rerum omnium incorporeas comprehendit. Sensus per quinq; sui corporis inſtrumẽta corporum imagines & qualitates attingit: Colores per oculos, per aures uoces. Odores per nares, per linguam sapores, per neruos qualitates simplices elemẽtorum, calorem uidelicet, frigusq; & reliqua. Propterea sex ad cognitionẽ pertinentes, quantum ad propoſitã attinet quæſtionẽ, uires animi numerãtur: Ratio, Viſus, Auditus, Olfactus, Guſtus et Tactus. Ratio numini summo, Viſus igni, Aeri auditus, Vaporũ odori Olfactus, aquæ guſtus, Tactus terræ tribuitur. Ratio siquidem cœlestia indagat nec propriã in membro corporis aliquo sedem habet: quemadmodũ neq; certam habet sedem in ulla mũdi parte diuinitas. Viſus in sublimi parte corporis uelut ignis in suprema mundi regione locatur, & lumẽ natura sua percipit, quod ignis est proprium. Auditus uisum nõ aliter quàm purus aer ignẽ secutus uoces haurit: quæ & in aere fracto gignũtur: & per aeris interuallum aures illabuntur. Olfactus caliginoſo aeri, uaporibusq; ex aere & aqua mixtis omnino aſsignatur: quia inter aures & linguã, quaſi aerem & aquam, poſitus, uapores eos apprehendit facile & diligit maxime, qui ex aeris & aquæ mixtione proueniunt: quales sunt herbarũ, florũ, pomorũ odores, naribus suauiſsimi. Quis dubitet guſtum aquæ liquoribus cõparare: qui olfactui tanquã aeri craſsiori succedit, & iugi saliuæ liquore perfuſus, potu uehemẽtiſsime delectatur, humidisq; saporibus? Quis itẽ ambigat terræ tactũ aſcribere: cum per oẽs terreni corporis partes fiat: in neruis qui tenuis maxime sunt, explectur: facillime tangat quæ soliditatem habent & pondus, quod terra corporibus tribuit? Hinc etiam accidit ut tactus, guſtus, olfactus, solũ proxime ipsis appoſita sentiãt, & patiantur admodum sentiendo: licet olfactus remotiorã, quàm guſtus & tactus apprehendere uideatur. Auditus autem remotiora cognoſcit, neq; ita offenditur. Quo etiam longius proſpicit uisus: & momento facit, quod aures tempore: prius enim coruſcatio cernitur, quàm tonitrius audiatur. Ratio remotiſsima capit: neq; enim quæ in mundo sunt solum, & quæ præsentia, ut sensus: sed etiam quæ supra cœlum, & quæ fuerũt aut futura sunt, percipit. Ex his patere cuiq; potest, sex illarũ animæ uiriũ, tres ad corpus & materiã potius, Tactum scilicet & Guſtum, & Odoratum: tres autem alias, rationem uidelicet & Viſum & Auditum ad ſpiritũ pertinere. Ideo trés illæ ad corpus potius declinãtes corpori magis quàm animo congruũt: & ea quæ ab illis percipiũtur, cũ corpus sibi congruũ moueant, uix ad animam usq; perueniunt, mini meq; illi tanquam minime similia placent. Tres uero superiores à materia remotiſsimæ, animæ multo magis cõueniunt: resq; eas capiũt, quæ corpus quidem parum admodum, animum uero uehemẽtiſsime moueant. Quippe odores, Sapores, Calor, atq; similia, corpori aut nocent plurimum, aut proſunt, paulum quid ad animi aut admirationem, aut iudiciũ conferunt, ac modice ab illo deſiderantur. Ratio incorporeæ ueritatis, colores, figuræq; & uoces, corpus aut nihil, aut uix & minimũ mouent: Animi uero aciem ad indagandum potiſsimum acuunt: atq; eius ad se deſiderium rapiũt. Animi cibus est ueritas. Ad eam inueniendam oculi, ad diſcendam aures magnopere conferunt. Igitur quæ ad rationem, uiſum, auditum pertinent, gratia suiipſius affectat, quaſi proprium alimentum. Quæ uero sensus tres alios mouent, corpori uel nutriendo, uel souendo, uel generando magis necessaria sunt. Ea itaq; animus, nõ sui, sed alterius, id est corporis causa quærit. Amare autem ea dicimur, quæ propter noſmetipſos deſideramus: quæ autem propter aliud quiddam cupimus, minime. Merito igitur amorem ad scientias, figuras, &

uoces duntaxat uolumus pertinere: atq; iccirco gratia illa solum, quæ in tribus his reperitur, animi uirtute, figura, uoce: quia maxime animũ prouocat, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod uoco significat, προκλησις, id est prouocatio nominatur, κάλλος uero græce pulchritudinẽ latine significat. Gratus quidẽ nobis est mos uerus & optimus animi: grata corporis speciosi figura: grata uocum concinnitas. cumq; tria hæc animus, utpote sibi cognata, & quodammodo incorporea pluris admodum quàm tria reliqua faciat, consentaneũ est, ut auidius asciscat, ardentius cõplectatur, uehemẽtius admiretur. atq; hæc ipsa, seu uirtutis, seu figuræ, siue uocũ gratia, quæ animũ per rationem uel uisum uel auditum ad se uocat, & rapit, pulchritudo rectissime dicitur. Atq; hæ tres illæ gratiæ sunt, de quibus sic Orpheus. ἀγλαΐητε, θάλιαι καὶ εὐφροσύνη πολύολβε. Splendor, uiriditas, lætitiaq; uberrima. Splendorem quidẽ uocat gratiam illam & pulchritudinem animi, quæ in ueritatis & uirtutis claritate consistit. Viriditatem uero, figuræ, coloris q; suauitatem. hæc enim summopere in iuuẽtutis uiriditate floreſcit. Lætitiam denig; sincerum illud & salubre, & perpetuum, quod in musica sentimus, oblectamentum.

PVLCHRITVDO EST ALIQVID INCORporeum. CAP. III

QVM hæc ita se habeant, necessariũ est pulchritudinẽ esse aliquid uirtuti, figuræ, uocibus q; cõmune. Non enim quodlibet istorum trium pulchrum similiter uocaremus, nisi una his tribus inesset pulchritudinis definitio. Quo fit ut ipsa pulchritudinis ratio corpus esse non possit: quoniam uirtutibus animi quæ incorporeæ sunt, pulchritudo si esset corporea, minime conueniret. At qui tantum abest ut corpus sit pulchritudo, ut non modo quæ uirtutibus animi, sed etiam quæ corporibus, & uocibus ineſt, nequeat esse corporea. Quamuis enim corpora quædam speciosa dicamus, non tamen sunt ex ipsa sui materia speciosa. Siquidem corpus hominis unum atq; idem hodie formosum, cras autem casu aliquo fœdante deforme: quasi aliud sit esse corpus, aliud eße formosum. Neq; etiam sunt ex ipsa quantitate formosa: quandoquidem grãdia nonnulla atq; item breuia quædam formosa uidentur: ac sæpe magna deformia, parua formosa: & contrà parua turpia, magna gratissima. Nonnunquam etiam accidit, ut similis sit in magnis quibusdam, & paruis corporibus pulchritudo. Si itaq; stante sæpenumero eadem quantitate casu quodam pulchritudo mutatur, & mutata aliquando quantitate permanet pulchritudo, ac similis in magnis paruisq; uidetur, certe duo hæc pulchritudo, & quantitas debent esse omnino diuersa. Quinetiam si corporis cuiusq; formositas in ea ipsa sui corporis crassitudine quodammodo corporea esset, non tamen ut corporalis esset, intuenti placeret. Placet animo personæ alicuius species, non prout in exteriori iacet materia, sed prout eius imago per uisum ab animo capitur uel concipitur. Imago illa in uisu & animo, cum isti sint incorporei, corpus esse non potest. Quo enim pacto cœlum, ut ita loquar, totum parua oculi pupilla caperetur, si modo corporali reciperet? Nullo profecto. Sed enim spiritus in puncto omnem corporis amplitudinem spiritali modo & incorporea imagine suscipit. placet utiq; animo ea duntaxat species, quæ ab illo suscipitur. Hæc autem licet exterioris corporis simulacrum sit in eo, tamen est incorporea. Ergo species incorporea placet. Quod placet, id cuiq; gratum: quod gratum, hoc deniq; pulchrum. quo efficitur ut amor ad incorporeum aliquid referatur: atq; ipsa pulchritudo spiritale quoddam potius rei simulacrum sit, quàm corporea species. Sunt autem nonnulli qui certam membrorum omnium positionẽ, siue, ut eorum uerbis utamur, commensurationem & proportionem cum quadam colorum suauitate, esse pulchritudinem opinentur. Quorum nos opinionem propterea non admittimus, quia cum huiusmodi partium dispositio in solis sit rebus cõpositis, nulla essent simplicia speciosa. Nunc autẽ puros colores, lumina, uocem unam, fulgorem auri, & argenti candorem, scientiam, animam, quæ omnia simplicia sunt, pulchra uocamus: nosq; ista mirifice tanquã reuera sint pulchra delectant. Accedit ad hæc quod proportio illa cuncta includit corporis composita membra, neq; est in singulis, sed in cunctis. Singula itaq; membra per se pulchra non erunt. Ex singulis autem particulis totius compositi proportio nascitur. Vnde nonnihil sequitur absurdissimum: ut quæ suapte natura speciosa non sunt, pulchritudinem pariãt. Sæpenumero etiam accidit, ut manente eadem membrorum proportione, atq; mensura, corpus æque ut ante non placeat. Eadem porro hodie, quæ anno superiori corporis uestri figura, gratia uero non eadem. Nihil tardius quàm figura, nihil citius senescit quàm gratia. Ex quo liquido constat, non idem esse pulchritudinem & figurã. Sæpe quoq; uidemus rectiorem in uno quodam quàm in alio dispositionem partium mensuramq; membrorum: alius tamen, nescimus qua de causa, nobis formosior iudicatus amatur ardentius. quo satis admoneri uidemur, ut aliud quiddam formositatem quàm dispositionem partium censeamus. Eadem nos ratione admonet ne formam suspicemur esse colorum suauitatem. Plerunque enim color in seniore clarior: in iuniore gratia maior. Et in æquabilibus fit nonnunquam, ut qui colore superat alterum, gratia tamen ab illo & pulchritudine superetur. Neque tamen audeat quispiam mixtionem quandam ex figura coloribusq;, pulchritudinem affirmare. Sic enim neque scientiæ, neque uoces quæ colore & figura carent, neque colores & lumina quæ certam nullam figuram habent, amore digna iudicarentur. Præterea cuiusque cupiditas, eo habito quod uolebat, expletur. Nempe fames & sitis

sitis, cibo potuq; sedantur: amor nullo impletur aspectu corporis uel amplexu. Nullam igitur naturam corporis arbitrabere pulchritudinem certe sectatur. Quo fit ut ea corporeum aliquid esse non possit. Ex omnibus his colligitur, eos qui amore accensi pulchritudinem sitiunt, si modo uelint liquore hoc hausto ardentissimam sitim extinguere, alibi quàm in materiæ fluuio, aut quantitatis aut figuræ, aut colorum quorumlibet riuulis, dulcissimum pulchritudinis huius humorem, quo sitis eorum accenditur, quærere oportere. Quo uos tandem miseri uertetis amantes? Quis uestri cordis flammas extinguet acerrimas? Quis tantum sedabit incendium? Hoc opus, hic labor. Dicã protinus. Sed attendite.

PVLCHRITVDO EST SPLENDOR DIVINI uultus. CAP. IIII

DIVINA potestas omnia supereminens statim à se natis angelis, atq; animis suum illum radium in quo fœcunda uis ineſt omnium creandorum, tanquam filijs clementer infundit. Hic in eis utpote sibi propinquioribus totius mundi dispositionem, et ordinem multo pingit exactius, quàm in mundi materia. Quamobrem hæc mundi pictura quã cernimus uniuersa, in angelis et animis lucet expressior. In illis enim sphæræ cuiusq; figura, solis, lunæ, & syderum reliquorũ, elementorum quoq;, lapidum, arborum, animalium singulorum. Picturæ huiusmodi in angelis exemplaria & ideæ: in animis rationes, & notiones: in orbis materia, formæ atq; imagines à Platonicis nominantur: claræ quidem in orbe: clariores in animo: in angeli mente clarissimæ. Vnus igitur dei uultus tribus deinceps per ordinẽ positis lucet in speculis, Angelo, Animo, Corpore mundi: In illo tãquam propinquiore clarissime: in hoc remotiore obscurius: in hoc remotissimo, si ad cætera compares obscurissime: Proinde sancta mens angeli nullo impedita corporis ministerio in seipsam reflectitur, ubi dei uultum illum sinu suo insculptum introspicit: inspectum illico admiratur: auidissime illi semper inhæret, Vultus illius diuini gratiam, pulchritudinem dicimus, Auiditatem angeli, dei uultui penitus inhærentem, uocamus amorem. O utinam nobis idem contingeret. Sed enim animus noster ea conditione genitus, ut terreno corpore circumdetur, ad officium generandi declinat. Qua inclinatione grauatus thesaurum penetralibus suis absconditum negligit. Deinde terreno corpore inuolutus diutissime seruit corporis usui: ad hoc opus sensum quidem semper, rationem quoq; diutius quàm decet, accommodat. Hinc efficitur ut diuini uultus illius candorem in se perpetuo enitentem, nõ prius animaduertat, quàm adulto iam corpore, & ratione expergefacta dei uultum in dei machina refulgentem, & oculis manifestum cogitatione consideret. Qua quidem consideratione prouehitur ad eum qui intus emicat, intuendum. Quoniam uero parẽtis uultus gratus est filijs necesse est animis dei patris uultum esse gratissimum. Vultus huius, ut ideni sæpius repetam, nitor, & gratia, siue in angelo, siue in animo, siue in mundi materia, pulchritudo uniuersalis est appellanda: impetusq; ad illam uniuersalis dicendus est amor. Vtique incorpoream esse hanc pulchritudinẽ non ambigimus. In angelo enim & in animo eam corpus aliquod non esse nemini dubium. In corporibus etiam esse incorporalem, & suprà monstrauimus, & ad præsens ex eo potissimum intelligimus, quod oculus nil aliud, nisi solis aspicit lumen. Figuræ nanque, & colores corporum nunquam nisi lumine illustrata perspiciuntur, neq; ipsa cum materia sua ad oculos ueniunt. Necessariũ tamen esse uidetur ea in oculis esse, ut ab oculis uideantur. Vnum itaq; solis lumen corporum omnium ab eo illustratorum coloribus figurisq; depictum sese oculis offert. Sic affectum lumen oculi suo quodam radio adiuuante percipiunt: perceptum ipsum, & quæ in eo sunt omnia uident. Quare totus hic mundi qui conspicitur ordo, non eo modo quo in materia corporum, sed quo in luce oculis infusa est, cernitur. In ea luce cum à materia secretus sit, necessario est corporis expers. Quod ex hoc etiam euidenter apparet, quod lumen ipsum corpus esse non potest, cum momento ab oriente in occidentem totum ferme impleat orbem: aeris & aquæ corpus sine ulla offensione undiq; penetret: sordibusq; immixtum nusquam inficiatur. Hæc uero corporum naturæ nullo modo conueniunt. Corpus siquidem non momento mouetur sed tempore: neq; alterum absq; sui, uel alterius, aut utriusque offensione penetrat alterum: ac duo inuicem corpora mixta mutua se contagione inficiunt. Quod in aquæ & in uini, ignis & terræ confusione conspicimus. Cum igitur solis lumen incorporeum sit, quicquid suscipit, naturæ suæ suscipit modo. Propterea colores, & figuras corporum modo suscipit spiritali: eodemq; pacto ipsum ab oculis susceptum inspicitur. Quo factum est, ut totus hic mundi decor, qui tertius est dei uultus, per incorpoream solis lucem incorporeum sese oculis offerat.

QVOMODO NASCITVR AMOR ET ODIVM, QVOD'VE pulchritudo est incorporea. CAP. V

EX his omnibus sequitur, ut omnis diuini uultus gratia: quæ uniuersalis dicitur pulchritudo: non in angelo solum, & animo incorporea sit, sed in aspectu etiam oculorum. Neq; faciem hanc simul totã solummodo, uerumetiam partes eius admiratione cõmoti diligimus. Vbi particularis amor ad particularem pulchritudinem nascitur. Sic & ad hominem aliquem ordinis mundani membrum afficimur: præsertim cum in illo perspicue diuini decoris scintilla refulget. Affectus huiusmodi duabus ex causis nascitur: tum quia paterni uultus nobis placet imago: tum etiam quia hominis apte cõposi ti species, & figura, cum ea humani generis ratione, quam animus noster ab omnium autore suscipit, & retinet, aptissime cõgruit. Vnde hominis exterioris imago per sensus accepta, trãsiẽsq; in animũ, si hominis figuræ quã possidet animus, dissonat, euestigio displicet, & odio tanquã deformis habetur. Si cõsonat, illico placet, et tãquã formosa diligitur. Quo fit, ut nõnulli nobis obuij cõtinuo placeãt, uel displiceãt: nosq; affectus huiusmodi causam nesciamus. Quippe cum animus corporis ministerio impeditus intimas illas sui formas nequaquã respiciat. Verũ naturali, & occulta quadã incongruitate, uel cõgruitate fit: ut forma rei exterior imagine sua eiusdẽ rei formam in animo pictã pulsans dissonet aut cõsonet: atq; occulta hac offensione uel blanditie motus animus, rẽ ipsam, aut oderit, aut amet. Integrã sane creandi hominis configurationẽ uis illa diuina, in angelo animoq; ingenuit: in mundi uero materia, utpote ab illo opifice remotissima, hominis cõstitutio ab integra illa sui figura degenerat. In materia tamẽ melius affecta similior: in alia dissimilior prouenit. Quæ similior prouenit, ut dei ui, angeliq; idcæ, sic animi rationi quadrat & congruit. Animus hanc probat congruitatẽ. In ipsa profecto congruitate pulchritudo: in ea probatione, amoris cõsistit affectus. Quoniã uero idea, & ratio sunt à materia corporis aliena, hominis cõstitutio illius nõ ex materia, uel quantitate, sed ex aliquo potius incorporeo similis iudicatur. Vt similis, illis congruit: ut cõgruit, pulchra est. Iccirco diuersa sunt corpus, & pulchritudo. Quod si quis quæsierit quonam pacto corporis forma, animæ mẽtisq; formæ, & rationi similis esse queat: is oro cõsideret ædificiũ architecti. Principio architectus ædificij rationẽ, & quasi ideã animo cõcipit. Deinde qualem excogitauit domũ, talem pro uiribus fabricat. Quis neget domũ corpus existere: eamq; ideæ artificis incorporeæ, ad cuius similitudinem effecta est, esse persimilem? Porro propter incorporalem ordinem quendam potius, quàm propter materiam est architecto similis iudicanda. Age igitur materiam subtrahe si potes: potes autẽ cogitatione subtrahere: ordinem uero relinque: nil tibi restabit corporis, nihil materiæ, imò uero idem erit penitus, qui ab opifice prouenit ordo, & qui remanet in opifice. Idem in quouis hominis corpore facias. Reperies illius formam animi rationi quadrantem, simplicem esse, materiæq; expertem.

QVOT REQVIRVNTVR VT RES PVLCHRA SIT, & quòd pulchritudo est spiritale donum. CAP. VI

QVID tandem est corporis pulchritudo? Actus uiuacitas, & gratia quædam ideæ suæ in fluxu in ipso refulgens. Fulgor huiusmodi in materiam non prius quàm aptissime sit præparata, descendit. His uero tribus, ordine, modo, specie, constat uiuentis corporis præparatio. Ordo partiũ interualla: Modus, quantitatẽ: Species, lineamẽta, coloremq; significat. In primis enim oportet ut membra quæq; corporis naturalem situm habeãt: suo aures loco sint, oculiq;, & nares, et cætera: ac paribus interuallis oculi naso sint proximi: paribus item aures utræq; distent ab oculis. Neq; hæc interuallorũ ad ordinẽ pertinens parilitas sufficit, nisi partiũ modus accedat, qui mediocrẽ debita totius corporis proportione seruata, membris singulis tribuat magnitudinẽ: ut nasi tres in longum disposìti, uultus unius impleant longitudinẽ: auriũ utrarunq; semicirculi unà cõiuncti, oris aperti circulum faciant. Idem quoq; cõiunctio superciliorum efficiat. Longitudo nasi, longitudinẽ labij cõpleat: aurisq; similiter. Gemini oculorũ orbes unum æquent oris hiatum. Capita octo proceritatẽ corporis comprehendant. Eandem quoq; monstret brachiorũ in latus extensio, cruruq; similiter atq; pedũ. Necessariam præterea speciem ducimus, ut linearũ attractus artificiosi, rugæq;, & oculorum splendor, ordinem illum modumq; partiũ decorent. Atqui tria hæc licet in materia sint, pars ulla corporis esse non possunt. Ordo membrorũ, membrum quidem est nullum. Ordo enim membris omnibus inest: nullum uero membrũ in membris omnibus reperitur. Accedit quod ordo nihil est aliud quàm decens partiũ interuallũ. Interuallum uero, quid aliud dicemus quàm distantiam partium? Distantia deniq; aut nihil est, aut uacuum prorsus inane, aut tractus aliquis linearũ. Lineas autẽ quæ latitudine profunditateq; careãt, quæ corpori necessaria sunt, quis corpora dixerit? Modus item nõ quantitas, sed terminus quãtitatis. Termini uero superficies sunt lineæq; & puncta: quæ cum profunditatis crassitudine careant, corpora non putãtur. Speciem quoq; in luminum, umbrarum, linearum iucunda concordia, non in materia collocamus. Ex his omnibus patet pulchritudinem usqueadeo esse à mole corporis alienã, ut nunquam ipsi materiæ se communicet, nisi tribus illis incorporalibus præparationibus

nibus, quas narrauimus, sit affecta. Harũ uero fundamentum est elementorũ quatuor temperata cõplexio: ut corpus nostrũ cœlo, cuius est tẽperata substãtia, sit simillimũ, neq; aliquo humorũ excessu ab animi formatione desciscat. Sic enim & cœlestis fulgor facile lucebit in corpore cœlo persimili: & forma hominis illa perfecta, quam habet animus in pacatã obedientemq; materiam, resultabit expressior. Ad pulchritudinem præterea suam accipiendam, uoces ferme similiter disponũtur. Ordo nanq; illarum est à graui uoce ad octauam ascensus, atq; inde descensus: Modus, debita per tertias, quartas, & quintas, & sextas uoces, tonos item & semitonos, progressio: Species canora claræ uocis intẽsio. His utiq; tribus ccu quibusdam elementis corpora ex mẽbris multis cõposita, & arbores, & animalia, ac uocũ plurium congregatio ad suscipiendam pulchritudinem disponuntur. Corpora uero simpliciora, ut eleméta quatuor, lapides & metalla, itemq; uoces singulæ, interiori quadã naturæ suæ temperie, foecunditate & claritate, ad eandem sufficienter aptantur. Animus autẽ eo potissimum ad illam est natura sua accõmodatus, quod & spiritus est, & quasi speculũ deo proximum. In quo quemadmodum in superioribus diximus, diuini uultus elucet imago. Igitur quemadmodum auro, ut appareat specioſum, nihil prorsus addendum: sed terræ sordes siquæ inhæserint, secernendæ: ita nullis adiunctionibus indiget animus, ut formosus appareat: sed deponenda corporis cura, & solicitudo tam anxia: cupiditatis & timoris perturbatio depellenda. confestim naturalis animi species emicabit. Cæterum ne longius digrediatur oratio, ex supradictis breuiter concludamus: pulchritudinem esse gratiam quandam uiuacem & spiritalem, dei radio illustrante angelo primum infusam: inde & animis hominum, corporumq; figuris, & uocibus: quæ per rationem, uisum, auditum, animos nostros mouet atq; delectat, delectando rapit, rapiendo ardenti inflammat amore.

DE AMORIS PICTVRA. CAP. VII

AGATHO uero poeta ueterum poetarum more deum istum humana uestit imagine: pingitq; ipsum hominum instar formosum, iuuenem, tenerũ, flexibilem siue agilem, apte cõpositum atq; nitidum. Quorsum hæc? præparationes hæ quidẽ sunt ad formosam indolem potius quàm formositas. Nam ex quinq; his partibus tres primæ complexionem corporis temperatam, quod primũ est fundamentum, significant: duæ reliquæ ordinem, modum, & speciem indicant. Physici temperatæ corporationis indicium teneræ carnis lenem & firmam æqualitatem demonstrauere. Vbi calor excedit nimium, aridum, & hirsutũ corpus: ubi frigus, rigidum: ubi siccitas, durũ & asperũ: ubi humiditas, fluxũ, lapsum, inæquale, contortũ. Aequalis igitur, & firma corporis teneritudo, affectionem eius indicat in quatuor humoribus moderatã. Hanc ob causam Agatho mollem, delicatum & tenerum appellauit. Cur iuuenem? Quia non solum naturæ, sed ætatis etiã beneficio temperies hæc habetur. Temporis enim diuturnitate partibus humorum subtilioribus resolutis partes restant admodũ crassiores: igneq; & aere exhalato, aquæ et terræ regnat excessus. At cur agilem & flexibilẽ? Vt aptum ad motus omnes promptumq; intelligat: ne forte putes cum mollem diceret, aquæ mollitiem, muliebrẽ, languidam, & ineptam dicere uoluisse. Ea siquidem est moderatæ complexioni contraria. Post hæc adiecit: Apte compositũ, id est ordine & modo partium honestissime figuratum. Adiecit & nitidum, id est suaui colorum specie refulgentem. Præparationibus his præpositis, quod reliquum erat reticuit Agatho. Nostrum est enim post hæc aduentũ gratiæ subintelligere. Hæ quinq; partes in hominis figura ita ut diximus: in amoris autẽ potentia aliter intelligendæ uidentur: eius enim uim & qualitatẽ ostendunt. Iuuenis ideo dicitur: quia iuuenes ut plurimũ amore irretiuntur, eiusq; insidijs irretiti ætatem appetunt iuuenilẽ. Mollis, quia mitia ingenia facilius capiũtur: & qui capti sunt licet ante feroces, mansueti redduntur. Agilis & flexibilis, quia & influit clàm, & similiter effluit. Concinnus atq; compositus: quoniã formosa & ordinata desiderat, fugitq; contraria. Nitidus, quoniam in florida & nitente ætate hominis aspirat ingenio, & florida concupiscit. Hæc quoniam copiosissime exequitur Agatho, breuiter perstrinxisse sufficiat.

DE AMORIS VIRTVTE. CAP. VIII

ETIAM quæ de quatuor uirtutibus ab Agathone dicuntur ad amoris bonitatem significandam, sic accipienda sunt, ut iustus ideo affirmetur: quia ubi integer ac uerus est amor, ibi et beneuolẽtiæ uicissitudo, quæ nullã admittit contumeliam uel iniuriã. Huius charitatis tanta uis est, ut eã sola humanum genus tranquilla possit in pace seruare, quod neq; prudentia, neq; fortitudo, neq; uis armorum, legum, & eloquentiæ sine beneuolentia potest efficere. Vocat præterea Temperatum, quia turpes domat cupiditates. Amor enim cum pulchritudinem quærat, quæ in ordine quodam, temperantiaq; consistit, uiles & immoderatas concupiscentias aspernatur: à turpibus gestibus semper abhorret: quod à principio satis ab heroe audiuistis: atq; ubi huius regnat affectus, omnes cupiditates aliæ contemnuntur. Subiunxit, fortissimum. Quid enim audacia fortius? Quis item audentius quàm amator pro amato pugnat? Dijs aliis,

id est planetis alijs, Mars fortitudine præstat: quia fortiores homines efficit. Venus huc domat. Quãdo enim Mars in angulis cœli, uel secũda natiuitatis domo, uel octaua constitutus nascenti mala portendit. Venus sæpe coniunctione sua, uel oppositione, uel receptione, aut aspectu sextili, aut trino, Martis, ut ita dicamus, compescit maligni tatẽ. Rursus quãdo Mars in ortu hominis dominatur, magnitudinem animi iracũdiamq; largitur. Si proxime Venus accesserit, uirtutẽ illam magni animi à Marte datam non impedit: sed uitium iracũdiæ reprimit: Vbi clementiorem facere Martẽ & domare uidetur. Mars autem Venerem nunquam domat. Illa siquidem si dux fuerit, amoris præstat affectũ. Si Mars proxime duxerit, suo calore Veneris impetum reddit ardentiorem: ita ut si nascente aliquo Mars in Veneris domo, Libra, uel Tauro fuerit, propter martis præsentiã qui tunc natus est, acerrimis uratur amoribus. Mars ierũ sequitur Venerem: Venus Martem non sequitur. quoniã audacia amoris pedissequa est, non amor audaciæ. Nõ enim ex eo quòd audaces sunt, amore homines illaqueãtur: sed ex eo plerunq; quòd amore saucij sunt, audacissimi fiunt ad quæq; pericula propter amatũ intrepide subeunda. Deniq; fortitudinis eius omnibus excellentis euidentissimũ illud est argumentum, quòd amori omnia parent, ille nulli. Nempe cœlestes amant, & animalia, & corpora omnia. Fortes item & sapientes. Diuites uiri regesq; maximi colla subdũt amoris imperio. Amor autem nullis istorũ subijcitur. Neq; enim diuitum munera amorẽ emunt, neq; potentum minæ uiolentiæq;, ut amemus, uel desistamus amare, nos cogere possũt. Amor enim liber est, ac sua sponte in libera oritur uoluntate: quã neq; deus etiam coget, qui ab initio liberam fore decreuit. Quo fit, ut amor, qui uim omnibus infert, omniũ effugiat uiolentiam. Huius tanta libertas est, ut cæteræ animi affectiones uel artes operationesq; præmium aliquod, ut plurimũ, à se diuersum exoptent: Amor seipso tanquã suipsius præmio sit contentus, quasi non sit præmium aliud præter amorem quod amore sit dignũ. Nam qui amat, amorẽ amat præcipue. Id enim uult ab amato potissimũ, ut uicissim amet amantem. Est etiam sapientissimus. Qua ratione amor rerum omnium creator sit atq; seruator, & artiũ singularũ magister & dominus, satis in Eryximachi oratione arbitror disputatum. In quibus sapientia amoris ostenditur. Ex omnibus his cõcluditur amorem idcirco & beatissimum esse, quia pulcherrimus sit, & optimus. Esse uero pulcherrimũ ex eo constat, quia pulcherrimis tanquam sui similibus delectatur. Optimum propterea, quod optimos facit amantes. Optimum uero esse illum necesse est, qui alios optimos efficit.

DE DONIS AMORIS. CAP. IX.

QVID amor sit ex nostra illa discursione apparuit. Qualis sit, ex uerbis superioribus Agathonis. Quæ munera largiatur, facile ex dictis discitur. Est enim amor alter simplex: mutuus alter. Simplex ille quemcũq; comprehenderit prudentem reddit ad prouidendum: acutum ad disserendum, facundum ad eloquendum: ad res gerendas magnanimum: ad iocos facetum: ad ludos promptum, ad seria quæq; fortissimum. Mutuus periculis pulsis securitatem: submota dissensione concordiam: uitata miseria præstat felicitatem. Vbi enim mutua charitas, ibi nullæ insidiæ, ibi cõmunia omnia: ibi lites & furta, homicidia cessant, & prælia. Tranquillitatẽ huiusmodi nõ animalibus solum sed cœlis etiã, elementisq; ab amore mutuo tribui, & hic tãgit Agatho, & supra in Eryximachi oratione diffusius est ostensum. In oratione huius clare dicitur amor cantu suo mentes deorum hominũq; mulcere. Quod plane intelliget quisquis memnerit in superioribus demonstratum fuisse amorem in omnibus esse, atq; ad omnia porrigi.

AMOR CAETERIS DIIS ET ANTIQVIOR EST, & iunior. CAP. X

SED antequam finem faciam optimi uiri, tres pro ingenij uiribus quæstiones: quæ in Agathonis disputatione subor iuntur, absoluam. Primo enim quæritur cur Phædrus seniorem Saturno & Ioue amorem: Agatho uero dixerit iuniorem. Secundo quid apud Platonem regnum necessitatis significat: Quid amoris imperium. Tertio qui dij quas artes regnante amore repererint. Pater omniũ deus mentes illas sui ministras, quæ Saturnum, Iouem, cæterosq; planetas mouent, amore quodam sui seminis propagandi, & benignitate prouidentiæ genuit. Mentes iterum cuestigio natæ parentem suum recognitum diligunt. Amorem illum quo creantur cœlestes, seniorem illis: eum uero quo creatori suo afficiuntur, diximus iuniorem. Præterea Saturni planetæ, & aliorum ideas angelica mens à patre suo non prius accepit quàm ad eius faciem amore ingenito flecteretur. Ea rursus postquam illos accepit, flagrãtius parẽtis munus amauit. Sic ergo angeli illius in deum dilectio, partim antiquior est ideis, quæ dij dicuntur: partim etiam iunior. Igitur amor principium est & finis, deorum primus atq; nouissimus.

AMOR ANTE NECESSITATEM REGNAT. CAP. XI

NERVM ut quæstio secunda soluatur, hic ante necessitatem ideo regnare dicendus: quoniam diuinus amor omnibus ex se natis dedit originem: in quo nulla necessitatis uiolentia ponitur. Nam cum nihil supra se habeat, non coactus, sed sponte quodlibet operatur. Mens autem quæ illum sequitur, serente illo necessario pullulat. Ille igitur amore producit: hæc necessitate producitur. Ibi amoris, hic necessitatis incipit dominatio. Hæc licet à summa dei bonitate nascatur, ideoq; sit bona: tamen quia extra deũ processit, necessario ab infinita parentis perfectione degenerat. Nunquam enim effectus totam suscipit causæ bonitatem. In hac utiq; necessaria effectus tum processione, tum etiam degeneratione, necessitatis consisteret imperiũ. Sed enim mens euestigio genita suum, ut diximus, diligit autorem: ubi regnũ resurgit amoris. Nam & illa amore in deum erigitur: & deus amore eam ad se conuersam illuminat. Verũ hic rursus necessitatis potentia surrepit. Quippe cum lumen illud à deo descendens non tanta claritate recipiatur à mente natura sua obscura, quanta à deo tribuitur. Cogitur enim pro naturæ suæ capacitate recipere. Ideo uiolentia naturæ susci pientis fit lumẽ obscurius. Huic necessitati, amoris succedit iterum principatus. Illa siquidem primo hoc dei fulgore accensa, ardentius in eum reflectitur, & hac re quasi scintilla luminis instigata totã expetit luminis plenitudinem. Hinc & deus prouidentiæ suæ benignitate ultra primum illud naturale lumen diuinum quoq; largitur: atq; ita sibi inuicem alterne succedit amoris necessitatisq; potẽtia. Quæ quidem successio, in diuinis naturæ origine fit: in alijs, tẽporis interuallis: ita tamẽ, ut amor primus sit omnium atq; nouissimus. De animo quoq; et cæteris quæ à deo fiũt, quo ad duo hæc imperia similiter iudicandũ. Iccirco si absolute loquatur, antiquius est amoris quàm necessitatis imperiũ: cũ in deo illius, huius in reb. creatis potestas incipiat. Si de rebus à deo creatis intelligamus, necessitatis tyrannis regnũ antecedit amoris: cũ res ipsæ prius necessitate procedãt atq; degenerẽt procedẽdo, quàm ad patrẽ suũ amore se uertant. Duo hæc imperia, duobus hymnis cecinit Orpheus. Necessitatis imperiũ ita in nostris hymno. Ἀδρὴ γὰρ ἀνάγκη πάντα κρατύνει, id est Grauis necessitas omnibus dominatur. Amoris aũt regnũ, ita in Veneris hymno. καὶ κρατερὰς βιοσῶν μοίρας, γνῶσις δ' ἣ πάντα θοᾶται ὑφ' ἁβρῷ ἔσι καὶ ὑπ' γαίᾳ πολυκάρπῳ. Tribus fatis imperas, & genera omnia, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & quæ in mari. Diuine Orpheus duo regna posuit, & ea inuicem comparauit, præposuitq; amorem necessitati, cum dixit illũ tribus fatis, in quibus consistit necessitas, imperare.

QVO PACTO REGNANTE NECESSITATE SATURNUS castrauit Cœlium: Iupiter uero ligauit Saturnum. CAP. XII

VO autem pacto dominante Necessitate sequentes dij parentes suos aut castrare aut ligare hic ab Agathone dicãtur, ex dictis facile intelligimus. Non enim hæc ita accipiẽda sunt, ut mens angeli deũ ipsum, sed munus sibi à deo tributũ in seipsa diuidat & discerpat. Satis pauloante mõstrauimus munera dei in recipiente spiritu necessario à summa dei perfectione decidere. Quo fit, ut fœcunditas illa naturæ in deo quidẽ integra, sed in angelo cõminuta, & quodãmodo mutilata, meritò castrata fuisse dicatur. Quod quidẽ regnãte Necessitate cõtingere dicitur, quia neq; dãtis, neq; accipientis uoluntate, sed necessitate qua effectus causæ suæ æquari nõ potest, necessario accidit. Sic enim Saturnus, id est angelus, Cœliũ, id est summũ deũ castrare uidetur: Iupiter quoq;, id est anima mũdi ligare Saturnũ, id est uim ab angelo acceptã in seipso naturæ suæ defectu angustiorib. limitib. coarctare. Amplior enim est illius quàm huius potẽtia. Ideo potẽtia, quæ in illo expedita propter amplitudinẽ, et soluta, in hoc propter angustiã ligata iam & coarctata censetur. Omitto quod astrologi opinãtur: Planetæ Saturni malignitatẽ Iouis cõiunctione, uel receptiõe, uel oppositione, aut aspectu sextili, aut trino sæpissime coerceri. Sed de his hactenus. ad quæstionẽ tertiam descendamus.

QVI DII, QVAS ARTES HOMINIBVS LARGIVNTVR CAP. XIII

ARTES à dijs propter amorẽ humano generi traditas Agathon arbitratur. Regnãdi ab Ioue. Sagittandi, diuinandi, medendi artem ab Apolline: Fabricam æreariam à Vulcano: Texendi artificium à Minerua: à Musis deniq; musicam. Duodecim Zodiaci signis numina præsunt duodecim. Arieti Pallas: Tauro Venus: Apollo Geminis: Cancro Mercurius: Leoni Iupiter: Virgini Ceres: Libræ Vulcanus: Scorpio Mars: Diana Sagittario: Vesta Capricorno: Aquario Iuno: Piscibus uero Neptunus. Ab his artes omnes generi nostro traduntur. Signa illa in corpus: Numina quæ illis præsunt in animam uires suas ad singulas artes infundunt. Ita Iupiter per Leonem hominem ad gubernationem deorum & hominum, id est ad res tam diuinas quàm humanas præclare gerendas reddit aptissimum. Apollo per Geminos uaticinium, medicinam, & arcus industriam exhibet. Pallas per arietem texendi peritiam. Vulcanus per Librã æreariam fabricam: & artes reliquas alij. Quia uero prouidentiæ benignitate sua nobis munera magnifice largiuntur, amore instigante dicimus elargiri. Præterea uelocissima illa & ordinatissima cœlorum conuersione mu-

sicam

sicam nasci consonantiã arbitramur, atq; octo circulorũ motibus tonos octo: ex c unctis autem nonũ quendam produci concentũ. Nouem itaq; cœlorũ sonos, à musica concordia musas nouem cognominamus. Huius musicæ ratione noster olim donatus est animus. Cui enim est origo cœlestis, merito cœlestis innata dicitur harmonia. Quã deinde uarijs instrumentis & cãtibus imitatur. Idq; munus similiter diuinæ prouidẽtiæ nobis est amore concessum. Hunc ergo nos uiri clarissimi deũ, quia pulcherrimus est amemus: quia optimus imitemur: quia beatissimus uenemur: ut sua nobis clementia & largitate concedat pulchritudinis, bonitatis, beatitudinis suæ possessionem.

ORATIO SEXTA.

INTRODVCTIO AD DISPVTATIONEM de amore. CAPVT I

HACTENVS Carolus Marsupinus. Thomas aũt Bencius Socratis diligens imitator ad Socraticorum uerborũ commentationem libenti animo, & hilari uultu se contulit. Socrates inquit noster Græcorũ omnium sapientissimus oraculo Apollinis iudicatus amandi artem præ cæteris profiteri solebat, quasi ob artis huius peritiam potissimũ & Socrates & alius quiuis esset sapientissimus iudicandus. Artem huiusmodi nõ ab Anaxagora, Damone, Archelao physicis, non à Prodico Chio, & Aspasia rhetoricæ professoribus: nõ à Cono musico: à quibus multa didicerat, sed à Diotima fatidica muliere diuino afflata spiritu se accepisse dicebat. Mea quidẽ sententia, ut ostenderet sola diuinitatis inspiratione: quid uera pulchritudo sit: quid legitimus amor: qua ratione amandũ homines intelligere possẽ. Tanta est amatoriæ facultatis potẽtia, tanta sublimitas. Ergo procul ab his cœlestib. epulis abeste: procul inquã abeste prophani: qui terrenis obruti sordibus & Baccho Priapoq; prorsus emãcipati, amorẽ cœleste munus, in terram porcorum ritu cœnũq; prosternitis. Vos autẽ conuiuæ castissimi: & alij omnes Dianæ & Palladi cõsecrati: qui animi purissimi libertate perpetuoq; mẽtis gaudio exultatis, adeste feliciter: diuinaq; mysteria Socrati à Diotima reuelata diligẽter audite. Sed antequã Diotimã audiatis soluenda est cõtrouersia quædã, inter eos qui de amore in superioribus tractauerũt, & eos qui tractaturi sunt, orta. Superiores nanq; amorẽ pulchrũ, bonum, beatũ, deum, uocauerunt: Socrates & Diotima negant, atq; illum inter pulchrũ & turpe, bonum & malum, beatum & miserum, deum & hominem medium collocant. Nos utranq; sententiam, licet alia ratione, ueram existimamus.

AMOR EST MEDIVS INTER PVLCHRITVDINEM ET turpitudinem: atq; inter deum & hominem. CAP. II

TERRO magnes lapis suam quandam inserit qualitatem: qua ferrum magneti factũ persimile ad hũc lapidem inclinatur. Inclinatio huiusmodi prout à lapide orta uergit in lapidem, lapidea certe inclinatio dicitur: prout in ferro est, & ferrea est pariter, & lapidea. Est enim in ferri materia non pura illa quidem: sed per qualitatẽ lapidis iam formata. Ideo utriusq; retinet proprietatem. Ignis etiam, ut loquamur apertius, qualitate sua, id est calore linũ accendit. Linum caloris qualitate suspensum ad supernã ignis euolat regionẽ. Volatum huiusmodi prout ab igne excitus uergit ad ignem: igneum plane cognominamus: prout in lino est non mero quidem, sed iam ignito, ab utriusq; tam lini quàm ignis natura, lineũ æque ac igneum dicimus. Figura hominis sæpenumero propter bonitatem interiorẽ feliciter à deo cõcessam, aspectu pulcherrimum, splendoris sui radium per oculos intuentium transfundit in animam. Hac utiq; scintilla tanquã hamo quodã tractus animus properat ad trahentem. Hũc nos tractum qui & amor est: quoniam à pulchro bono felici dependens in idem reflectitur: pulchrum, bonum, beatum, deum Agathonis cæterorũq; superiorum sententia nominare non dubitamus. Quoniã uero in animo est per radij illius pulchri præsentiã iam accenso, affectum inter pulchrum & non pulchrum medium coginur nominare. Quandoquidem animus, qui nullam adhuc pulchræ rei susçipit imaginem, rem illam tanquam incognitam nondum amat: & qui totam possidet pulchritudinem, amoris stimulis non uexatur. Quis enim quæ habet affectat? Restat, ut tunc ardenti flagret amore, quando speciosum aliquod rei pulchræ simulacrũ nactus, ea prægustatione ad plenam possessionem pulchritudinis instigatur. Cum igitur amantis animus rem ipsam pulchrã partim habeat quidem, partim uero non habeat: non iniuria partim pulcher est, partim nõ pulcher. Atq; ita amorem ex huiusmodi mixtione medium quendã affectum esse uolumus inter pulchrum & non pulchrũ, utriusq; participem. Ob hanc utiq; rationem Diotima ut ad eam iam ueniamus, amorem dæmonẽ appellauit: quia sicut dæmones inter cœlestia & terrena sunt medij: sic amor inter informitatem & formam mediũ obtinet. Mediam hanc eius regionem inter informem formosamq; naturam Ioannes in prima & secunda eius oratione satis aperuit.

DE SPHAERARVM ANIMIS ET DÆMONIBVS CAP. III

SED quomodo mediam plagam cœlum inter & terram dæmones habitent, ex uerbis Diotimæ in conuiuio, Socratis in Phædro atq; in Philebo, Atheniensis hospitis in legibus & Epinomi, ita cognoscite. Vniuersam huius mundi machinam anima quadam regi, atq; moueri Plato existimat. Si quidem mundi corpus totum quoddam corpus est, ex totis quatuor elemẽtis compositũ, cuius particulæ sunt omnium animantium corpora. Nam animalis cuiusq; corpusculũ mũdani corporis particula est. Neq; ex toto ignis, aeris, aquæ, terræ elemento: sed horum elementorũ partibus quibusdã componitur. Quanto igitur totum parte perfectius est, tanto mũdi corpus perfectius est singulorum animantium corpore. Absurdum esset imperfectũ quidem corpus habere animam, perfectum uero neq; habere animam, neq; uiuere. Quis enim adeo mente captus est, ut partẽ uiuere dicat, totum neget? Viuit igitur totum mundi corpus, cum animalium corpora quæ partes illius sunt, uiuant. Vnam esse oportet totius animam, sicut & una est materia, una cõstructio. Cum ergo duodecim sint mundi sphæræ: ut Platoni placet: octo cœli, & elementa sub cœlo quatuor: atq; duodecim hæ sphæræ discretæ inuicem sint, specie, motibus, & proprietate diuersæ, duodecim necesse est illis adesse animas, specie & uirtute diuersas. Vna igitur erit unius primæ materiæ anima. Duodecim circulorum, animæ duodecim. Quis terrã, aut aquã neget uiuere, quæ uitã animalibus ex se genitis tribuũt? Quod si feces hæ mũdi uiuũt, uiuentiũq; sunt plenæ: cur nõ aer, & ignis excellentiores mundi partes uiuant, uiuentiaq; in se similiter habeãt, cœliq; similiter? Sed animalia illa cœlestia, quæ sydera sunt, & terrena, aquatiliaq; uidemus quidẽ, igneaq; uero & aereæ non uidemus. Quippe cum neq; purũ ignis, aut aeris elementum perspiciamus. Hoc autem interest: quod in terra duo sunt animantiũ genera: bruta & rationalia: similiterq; in aqua: cum aqua corpore terræ præstantior, non minus quàm terra cõpos esse debeat rationis. Globi uero decem superiores propter eorũ sublimitatem solis sunt rationalibus exornati. Animã mundi, id est materiæ primæ: & duodecim sphærarum, & syderũ animas deos Platonici nominant, tanquã angelicæ mentis summiq; dei pedisequas. Animalia quæ ignis ætherei sub luna locati, aut puri aeris, aut nebulosi aeris aquæ proximi regionem habitant, dæmones. Quæ terram incolunt rationalia, homines. Dij etiã immortales, et impatibiles sunt: homines patibiles, atq; mortales sunt. Dæmones immortales sunt quidem, sed patibiles. Neq; passiones dæmonib. corporis, sed animi affectus quosdam attribuũt: quibus bonos homines amant quodãmodo, malos oderunt: seq; ipsos propius & ardentius rebus inferioribus præcipue humanis gubernandis immiscent. Ij omnes ex hoc officio boni uidẽtur. Esse uero alios quosdam malos dæmones Platonici non nulli, & Christiani theologi uoluerunt. Sed de malis dæmonibus nulla ad præsens nobis est disputatio. Bonos autẽ nostri cuiusdam proprio nomine angelos inferioris mũdi gubernatores, Dionysius Areopagita, quod à Platonis mente minime discrepat, uocare solet. Quinetiã quos deos & sphærarum syderumq; animos Plato nuncupat, angelos dei ministros Dionysii more possumus appellare. quod etiã à Platone ob eam causam non dissentit: quia huiusmodi animos ut in decimo legum apparet, sphærarum claustris haud quaquã perinde illigat, ut corporibus animas terrenorum. Sed tanta uirtute à deo summo donatos affirmat, ut dei uisione gaudere simul ualeant, & sine ullo labore, aut solicitudine globos mũdi pro patris sui uoluntate regere & mouere, hisq; mouẽdis inferiora facilẽ gubernare. Quare inter Platonem & Dionysium uerborum potius est, quàm sententiæ discrepatio.

DE SEPTEM DONIS QVAE A DÈO HOMINIBVS per medios spiritus tribuuntur. CAP. IIII

REVM omnium ideis, quas diuina mens continet, sequentes dij, deorum muneribus dæmones subseruire dicuntur. A summo nanq; ad imum omnia per media transeunt: ita ut ideæ illæ diuinæ mentis cõceptiones, per deos, et dæmones, sua hominibus munera largiãtur. Horũ sunt præcipua septem. Contemplationis acumen. Gubernãdi potestas. Animositas, Claritas sensuum. Amoris ardor. Interpretandi subtilitas. Fœcũditas generandi. Horum uim deus primo in se continet. Deinde septem dijs, qui planetas septem mouent, angeliq; à nobis uocãtur, horum potẽtiam tribuit, itæ ut singuli singula præ cæteris capiant. Illi septem dæmonum ordinibus eis subseruiẽtibus singulis præcipue singula exhibent. Isti tradunt hominibus. Profectò deus hæc animis statim à se natis infundit. hi ex orbe lacteo per cancrum labentes in corpus, cœlesti quodam lucidoq; corpore inuoluuntur: quo circumdati terrenis corporibus includuntur. Ordo enim naturæ requirit, ut purissimus animus in corpus hoc impurissimum, non prius quàm medium quoddam et purum tegmen accepit, decidere ualeat. Quod cum animo crassius sit, hoc autem corpore purius & subtilius, cõmodissima à Platonicis iudicatur animæ cum terreno corpore copula. Hinc itaq; fit, ut planetarum animæ nostris animis, corpora uero corporibus nostris septem illorum munerum uires à deo datas statim ab initio, atq; assidue confirment & roborent. Eidem officio præsunt naturæ dæmonum totidem, inter cœlestes & homines mediæ: Contemplationis donum Saturnus per Saturnios dæmones roborat: Gubernandi & imperandi potentiam Iupiter

Iouialium dæmonũ ministerio. Magnitudinẽ animi Mars per dæmones Martiales. Sensum, opinionisq; claritatẽ, inde naticiniũ sequitur, Sol dæmonũ solariũ adiumento: Amorẽ per Venereos Venus inspirat. Pronunciandi & interpretandi solertiã Mercurialibus intercedẽtibus Mercurius adiuuat. Luna postremo lunaribus dæmonibus conferentibus fouet generationis officiũ. Horum facultatẽ licet hominibus cunctis impertiant: illis tamẽ præcipuè, in quorũ conceptione et ortu ex cœli dispositione possunt plurimũ. Quæ quidẽ licet infusa diuinitus honesta sint, possunt tamẽ in nobis quãdoq; propter abusum uideri deformia. quod est in gubernationis, animositatis, amoris generationis usu perspicuũ. Amoris instinctũ ne lõgius digrediamur, à deo summo, & à Venere, quæ dea dicitur, & à dæmonibus Venereis habuimus. Quoniã à deo descendit, deus: quoniã à dæmonibus cõfirmatur, dæmõ est appellandus. Qua propter iure apud Agathonẽ deus, apud Diotimã dæmon est dictus. Dæmon, inquam Venereus.

DE ORDINE DAEMONVM VENEREORVM, ET quomodo iaculantur amorem. CAP. V

DAEMON autẽ Venereus, triplex est amor. Primus in Venere cœlesti à Platonicis ponitur. In ipsa scilicet angelicæ mentis intelligentia. Secũdus, in uulgari Venere, In ea uidelicet potentia, quam habet mũdi anima generandi. Qui duo propterea dæmones appellantur, quia inter infirmitatem & formam sunt medij, ut suprà tetigimus, et paulo post latius explicabimus. Tertius ordo dæmonũ planctam Veneris comitantium. Horum quoq; scilicet dæmonum Venereorũ, triplicem ordinẽ ponimus. Alij purissimi aeris, alij crassioris & nebulosi aeris elemento sunt assignati, omnesq; à græco uocabulo ἔρως, quod amorem significat, Heroes, id est amatorij nominãtur. Primi in eos homines amoris aculeos iaculãtur: in quibus bilis, humor cholericus & igneus dominatur. Secũdi in eos in quibus sanguis, humor aereus: Tertij uero in eos in quibus pituita, & atra bilis, aqueus, & terreus imperat humor. Cupidinis autẽ sagittis cum omnes homines, tũ quatuor maxime illorum uulnerãtur. Nam animas Iouis Phœbi Martis Iunonis, id est Veneris pedisequas uulnerari potissimũ Plato in Phædro significauit: easq; ab ipsis generationis primordijs ad amorem pronas, eosq; summopere homines amare solere, qui sub ijsdem sint orti syderibus: Hinc Iouiales Iouialibus, Martialibus Martiales, atq; alijs similiter alij uehementer afficiuntur.

QVOMODO CAPIAMVR AMORE CAP. VI

QVOD de uno dicam exemplo, de tribus alijs intelligite. Quicunq; animus sub Iouis imperio in terrenum corpus delabitur, certam quandam in ipso descensu sibi concipit hominis fabricandi figuram Iouis astro conuenientem. Hanc in æthereo sui corpore tanquam optime affecto exprimit exactissimam. Si nactus in terris semen fuerit similiter temperatum, in eo quoq; tertiam figuram pingit primæ secundæq; simillimam. Sin contrà, non ita persimilem. Sæpenumero accidit, ut duo quidem animi licet diuersis temporum interuallis, Ioue tamen regnante descenderint: alterq; illorum semen in terra nactus idoneum corpus secundum priores ideas illas rectissime figurauerit: alter uero propter materiæ ineptitudinem, idem opus inchoauerit quidem, sed non tanta ad sui exemplar fuerit similitudine executus. Corpus illud isto formosius. Ambo sibi propter quandam naturæ similitudinẽ mutuo placent. Sed placet magis, qui inter eos formosior iudicatur. Quo fit ut non formosissimos quosq;, sed suos, id est similiter natos etiã si minus quàm alij multi formosi sint, quilibet maxime diligant. Proinde qui, ut diximus, eodem sub astro sunt orti, ita se habent, ut pulchrioris eorum simulacrum, per oculos in alterius animum manans, consimili cuidam simulacro, tam in corpore æthereo, quàm in animi penetralibus ab ipsa generatione formato quadret, & undiq; consonet. Ita pulsatus animus obuium illud simulacrum tanquam suum aliquid recognoscit. Quod quidem si tale est pro uiribus quale & ipse iam olim intra se possidet, & suo in corpore cum uellet effingere, minime potuit: illud suo interiori protinus admouet: & si quid illi deest ad perfectam corporis Iouialis effigiem, instaurat reformando: ipsum deinde reformatum simulacrum tanquam opus proprium diligit. Hinc accidit, ut amantes ita decipiantur: ut formosiorem quàm sit, existiment. Nam procedente tempore amatum non in mera eius imagine per sensus accepta perspiciũt: sed in simulacro iam ab anima ad ideæ suæ similitudinem reformato, quod ipso corpore pulchrius est, intuentur. Desiderant insuper corpus illud unde primo manauit simulacrum intueri quotidie. Quamuis enim animus absente corpore illius apud se conseruet imaginem, idq; sibi fermè sit satis: spiritus tamen animæ instrumentũ oculusq; non seruant. Tria profecto in nobis esse uidentur: Anima, Spiritus, atq; corpus. Anima & corpus natura lõge inter se diuersa spiritu medio copulantur, qui uapor quidam est tenuissimus & perlucidus, per cordis calorẽ ex subtilissima parte sanguinis genitus. Inde per omnia membra diffusus animæ uires accipit & transfundit in corpus: Accipit iterũ per organa sensuũ, corporũ externorũ imagines: quæ in anima propterea figi nõ possunt, quia incorporea substantia, quæ corporibus præstãtior est, formari ab illis per imaginem susceptionum non potest: Sed enim anima utiq; spiritui præsens imagines corporũ in eo tãquã in speculo relucẽtes facile inspicit, perq; illas corpora

pora iudicat: atq; hæc cognitio sensus à Platonicis dicitur. dum eas inspicit, similes illis imagines multo etiam puriores sua ui concipit in seipsa. huiusmodi conceptionem, imaginationem, phantasiamq; uocamus. hic conceptæ memoriter seruantur imagines. Per has animi acies sæpenumero incitatur ad uniuersales rerum ideas quas in se continet intuendas. Idemq; unũ quendam hominem & sensu cernit & imaginatione concipit. Intellectu rationẽ, definitionẽq; hominibus omnibus communem per innatam illi humanitatis ideam communiter contemplatur, & quæ fuerint contẽplata conseruat. Animo igitur formosi hominis simulachrum conceptum semel apud se reformatumq; memoriter conseruanti satis esset amatũ quandoq; uidisse. Oculo tamen & spiritui, quæ ueluti specula præsente corpore imagines capiunt, absente dimittunt, perpetua formosi corporis præsentia opus est, ut eius illustratione continue luceſcant, foueantur & oblectentur. Igitur & isti propter indigẽtiam suam præsentiam corporis exigunt, & animus ijs, ut plurimum, obsequutus eandem cogitur affectare.

DE AMORIS ORTV CAPVT VII

SED iam ad Diotimam redeamus. Hæc igitur cum amorem in dæmonum numerum ob eas quas enarrauimus causas retulisset: eius hunc in modum originem Socrati demonstrauit. In Veneris natalibus discumbentibus dijs Consilij filius Porus potu nectaris ebrius, cum Penia in Iouis horto se misceret: ex eo congressu natus est amor. In Veneris natalibus, id est, quando mens angeli, & mũdi anima: quas Veneres ea ratione quam alias diximus, nominauimus, ex summa Dei maiestate oriebantur: Dij discumbebant, id est Cœlius & Saturnus & Iupiter bonis proprijs uescebantur. Nam cum in angelo intelligentia, & in mundi anima uis generandi, quas proprie Veneres geminas appellamus, prodibant in lucem: iam erat summus ille Deus quem uocant cœlum: Essentia præterea, & uita in angelo, quos Saturnum uocamus & Iouem, atq; etiam in mundi anima inerat supernorum cognitio, & cœlestium corporum agitatio: quos iterum Saturnum Iouemq; uocamus. Porus & Penia, affluentiam & egestatem significant. Porus Consilij filius, id est, summi dei scintilla. Deus nempe consilium, & consilij fons appellatur, quia ueritas omnium est & bonitas. Cuius splendore omne consilium uerum efficitur. Ad cuius bonitatem omne tendit consilium. Iouis hortum, angelicæ uitæ fœcunditatem intelligit: in quam cum descendit Porus, id est ille dei scilicet radius, Peniæ, id est, priori huius indigentiæ mixtus creat amorem. Principio angelus per deum est & uiuit: quo ad hæc duo essentiam & uitam, Saturnus & Iupiter nominatur. Habet insuper intelligendi potentiam, quam esse Venerem arbitramur. Potentia huiusmodi sua natura informis est & obscura, nisi à deo illuminetur: quemadmodum oculi uis ante solis aduentum. hanc obscuritatem Peniam scilicet quasi inopiam & luminis defectum esse putamus. Cæterum uis ea intelligendi naturali quodam instinctu ad suum reflexa parentem, diuinũ ab eo radium, qui Porus est & affluentia, suscipit. In quo ueluti semine quodam, rationes rerum omnium includuntur. Huius radij flammis naturalis ille instinctus accenditur, hoc incendium hic ardor ex obscuritate priori, & accedente scintilla exoriens, amor est ex inopia natus & affluentia, in horto Iouis, id est umbra uitæ progenitus. Quippe cum post uitæ uigorem statim ardor ad intelligendum exoriatur. Sed cur ebrium nectare Porum inducunt? quia ratione diuinæ uiuacitatis exuberat. Cur partim dines, partim egenus est amor? Quia neq; quod perfecte possidemus, neq; quo caremus omnino, ardere solemus. Cum enim id quærat quisq;, quo caret: qui totam rem possidet, quid ultra perquirat? Quin etiam cum incognita nemo desideret, necesse est ut aliquo modo cognitum nobis ante fuerit quod amemus: neq; cognitum solum: multa enim nota nobis odisse solemus: sed ut tanquam bonum nobis & iocundum fuerit iudicatum. Neque id ad flagrantem beneuolentiam satis esse uidetur: nisi facile consequi posse quod iocundum fore censuimus iudicemus. Quisquis igitur aliquid amat, illud quidẽ re ipsa nondũ integerrime possidet. Animi tamen cogitatione idipsum cognoscit, iocundum iudicat, consequi posse confidit. Hæc ipsa cognitio, iudicatio, spes, quasi præsens aliqua absentis boni anticipatio est. Non enim arderet nisi idipsum placeret, nisi esset quodammodo prægustatum. Ergo cum amantes partim quod optant habeant quidem, partim uero non habeant, haud ab re ex indigentia quadam, & affluentia mixtus est amor. Hac utiq; ratione Venus illa superna per primam ipsius diuini radij gustationem accensa amore fertur ad integram totius luminis plenitudinem: hoc nixu parenti efficacius hærens plenissimo statim illius fulgore coruscat, rerumq; rationes illæ confusæ, quæ in radio, quem Porum dicimus ante fuerãt implicatæ, explicantur, iam impotentia illa ueneris inhærente, & clarius distinctæ lucescunt. Quemadmodum uero se habet ad deum angelus, ita ad angelum deumq;, anima mundi. Ea enim ad superna se flectens ab illis similiter & radium accipit, & accenditur, gignitq; amorem affluentiæ inopiæq; participem. Hinc formis rerum omnium exornata ad earum exemplar cœlos mouet, perq; potentiam generandi similes illis formas in elementorum materia generat. Venerem hic geminam rursus aspicimus. Alteram sanè uim animæ, huius ad superna cognoscenda. Alteram uero uim eiusdem inferiorum procreatricem. Illa quidem non est animæ propria: sed contemplationis angelicæ imitatio: hæc autem naturæ animæ propria. Ideo quoties unã in anima Venerem ponimus, uim eius peculiarem, Venerẽ eius propriam intelligimus. Quoties duas, alteram cõmunem cum angelo, alterã ipsius

 animæ

animæ propriam. Sint igitur duæ in animo Veneres: prima cœlestis, secunda uero uulgaris. Amorem habeāt amb: Cœlestis ad diuinā pulchritudinem cogitandam: Vulgaris ad eandem in mundi materia generandam. Qualem enim uidet illa decorem, talem uult hæc pro uiribus mundi machina tradere. Imò uero utraq; fertur ad pulchritudinem generandā: sed suo utraq; modo. Cœlestis Venus intelligentia sua effingere in seipsa exactissimam superno rum pulchritudinem nititur: Vulgaris diuinorū seminū ubertate conceptam apud se diuinitus pulchritudinem in mundi materia parere. Amorem illum quandoq; deum iccirco uocamus, quoniam ad diuina dirigitur: Vt plurimū dæmonem, quoniam inter inopiam copiamq; est medius. Amorem alterum semper dæmonem, quoniam affectum aliquem ad corpus habere uidetur; & ad inferiorem mundi plagam esse procliuior. Quod quidem à deo alienum est: dæmonum naturæ conueniens.

IN OMNIBVS ANIMIS DVÓ SVNT AMORES, IN nostris uero quinq;. CAP. VIII

GEMINAE autem Veneres hæ geminiq; amores non solum in anima mundi, uerumetiam in sphæ rarum, siderum, dæmonum, hominumq; animis insunt. Cumq; animæ omnes ad primam illam compe tenti naturalis ordinis serie referantur, necesse est amores quoq; omniū ad illius amorem ita referri ut aliquo modo ab illo dependeant. Propterea hos quidem simpliciter dæmones: illum uero magnum dæmonem appellare Diotima consueuit. Qui per uniuersum mundum omnibus imminens torpere corda nō sinit: sed passim suscitat ad amandum. In nobis autem non duo tantum, sed quinq; amores reperiuntur. Duo quidem extremi dæmones: medij tres, non dæmones solummodo sed affectus. Profecto in hominis mente æternus est amor ad diuinam pulchritudinem peruidendam: cuius gratia, philosophiæ studia, & iustitiæ, pietatisq; officia sequimur. Est etiam in generandi potentia occultus quidam stimulus ad sobolem procreandam, isq; amor perpetuus est, quo assidue incitamur, ut supernæ pulchritudinis illius similitudinem in procreatæ prolis effigie effingamus. Hi duo amores in nobis perpetui, duo sunt dæmones illi, quos Plato nostris animis semper adesse uaticinatur: quorum alter ad superna erigat, alter deprimat ad inferna: alter calodæmon, id est bonus dæmon sit, alter cacodæmon, id est malus sit dæmon. Reuera utriq; sunt boni, quoniam tam sobolis procreatio, quàm indagatio ueritatis necessaria et honesta censetur. Verum secundus ideo dictus est malus, quia propter abusum nostrum sæpe nos turbat, & animū à præcipuo eius bono, quod in ueritatis speculatione consistit, auertit maxime, & ad mysteria uiliora detorquet. Horum medium amores in nobis tres obtinent: qui cum non sint in animo æque ut isti firmissimi: sed incipiant, crescant, decrescant & desinant: rectius motus atq; affectus quàm dæmones uocabuntur. Horum unus æquis interual lis ab utrisq; distat extremis. Reliqui duo in partem alterutram inclinantur. Porro corporis alicuius figura propter materiæ præparationem talis est maxime, qualem in eius idea diuina mens continet tunc oculis obuia: perq; oculos in spiritum penetrans, animo uestigio placet, cum illis consonet rationibus, quas ueluti rei ipsius exempla ria tum nostra mens, tum generandi potentia olim diuinitus accepta conseruat. Hinc triplex, ut diximus, subrepit amor: aut enim ad contemplatiuam, aut actiuam, aut uoluptuosam uitam prompti, & procliues geniti educatiue su mus. Si ad contemplatiuam, statim à formæ corporalis aspectu ad spiritualis atq; diuinæ cōsiderationem erigimur. Si ad uoluptuosam, subito à uisu ad concupiscentiam tangendi descēdimus. Si ad actiuam atq; moralem: in sola illa uidendi atq; conuersandi oblectatione perseueramus. Illi tam ingenioſi sunt ut altissime prouehantur: isti tā hebe tes ut deprimantur ad infima: hi tanquàm medij in media remanent regione. Amor itaq; omnis incipit ab aspectu. Sed contemplatiui hominis amor ab aspectu ascēdit in mentem. Voluptuosi ab aspectu descendit in tactum. Actiui remanet in aspectu. Illius amor ad supremum dæmonē magis quàm ad infimū se conuertit: istius ad infimū potius quàm ad supremū deflectitur: huius ab utroq; interuallis distat æqualibus. Tres isti amores, tria nomina sortiuntur. Contemplatiui hominis amor, diuinus: Actiui, humanus: Voluptuosi ferinus cognominatur.

QVAE PASSIONES AMANTIBVS INSVNT, PROPTER amoris matrem. CAP. IX

AMOREM esse dæmonem ex copia & inopia genitum, & quinq; in species diuidi, hactenus declarauimus: quales autem in amantibus affectus ex huiusmodi amoris natura nascantur, deinceps ex Diotimæ uerbis tractabimus. Quoniā inquit amor in natalibus Veneris progenitus est, Venerem sectatur & colit, ac pulchri desiderio capitur: cum Venus ipsa pulcherrima sit. Quia inopiæ filius est, aridus est & macilētus & squalidus. nudis pedibus, humilis, sine domicilio, sine stramentis & tegmine ullo, ad fores in uia sub diuo dormiens, ac deniq; semper egenus. Quia copiæ filius est, pulchris ac bonis insidiatur. Virilis est, axudax, ferox, uehemens, callidus, sagax, uenator, noua semper machinamē ta contexens, prudentiæ studiosus, facundus, per omnem uitam philosophans, incantator, fascinatorq; potens, uene ficus, atq; sophista. Neq; immortalis omnino secundum naturā, neq; mortalis, Sed interdū eadem die pullulat atq; uiuis

uiuit quoties exuberat: interdum deficit atq; iterum reuiuiscit ob patris naturam: quod uero acquisitum est subterfugit: quocirca neq; mendicus est amor uniquam, neq; etiam opulentus. Quinetiam in medio sapientiæ & insciticæ cōstituitur. Hæc Diotima. Nos ea quàm breuissime poterimus, explanabimus. Hæc licet omnibus insint amorum generibus: in tribus tamen medijs tanquam nobis manifestioribus clariora uidentur. In Veneris natalibus genitus Venerem sequitur, id est cum supernis illis spiritibus, quos uocauimus Veneres, genitus, hominū animos ad superna reducit: ac pulchri desiderio capitur, cū Venus ipsa pulcherrima sit, id est animas accendit summæ di uinæq; pulchritudinis desiderio: cum ipse sit in illis spiritibus ortus, qui deo proximi dei decore summopere illu strantur, atq; ad eosdem nos radios erigunt. Præterea cum uita omnium animantium atq; arborū & terræ fertili tas in humore & calore consistat, ad demonstrandam amoris inopiam utrumq; deesse illi tam humorem quàm ca lorem Diotima innuit, cum aridum & macilentum dixit & squalidū. Quis enim ignoret arida & sicca esse illa, quæ deserit humor? Quis item pallorem dicat et squalorē aliunde quàm sanguinei caloris defectu uenire? Quinetiam diuturno amore pallidi & macilenti mortales efficiuntur. Quippe ad duo simul opera uis naturæ ferme nō sufficit. Animi amantis intentio in assidua amati cogitatione tota se uersat. Illic & naturalis complexionis uis omnis intenta est. Ideo neq; cibus in stomacho perfectè coquitur. Quo fit ut maior pars in superfluas reliquias emitta tur, minor & ea quidem cruda trahatur ad iecur. Illic etiam eadem ratione male concoquitur. Ideo sanguis paucus cruduſq; inde per uenas diffunditur: quare membra omnia inopia cruditateq; alimenti extenuantur & pallent. Præterea quocunq; animi assidua fertur intētio, illuc et spiritus qui animæ siue currus, siue instrumēta sunt, aduolant. Spiritus in corde ex subtilissima sanguinis parte creantur. In amati imaginē phantasiæ infixā ipsumq; amatum amantis animus rapitur. Eodem trahuntur & spiritus. Illuc euolantes assidue resoluuntur. Quapropter frequentissimo puri sanguinis fomite opus est ad consumptos spiritus recreandos: ubi subtiliores quæq; et lucidio res partes sanguinis quotidie in reficiendis spiritibus exhalantur: propterea puro et claro sanguine resoluto, maculosus, crassus, aridus restat & ater. Hinc exiccatur corpus & squalet: hinc & melancholici amantes euadunt. Ex sicco enim crasso atroq; sanguine melancholia, id est atra bilis efficitur: quæ suis caput uaporibus opplet, cerebrum siccat, animam tetris horrendisq; imaginibus diu noctuq; sollicitare non cessat: quod Lucretio philosopho epicureo propter amorem legimus accidisse. Qui amore primum, insania deinde uexatus, sibi tādem ipsi manus iniecit. Hæc illis accidere consueuerūt, qui amore abusi quod cōtemplationis est ad amplexus cōcupiscentiā trās tulerunt. Videndi enim desideria facilius quàm & uiuendi & attrectandi cupidinem toleramus. Quæ cū medici ueteres obseruassent, amorem esse dixerūt passionem morbo melancholico proximā, eamq; Rasis medicus coitu, ieiunio, ebrietate, deambulatione curari præcepit. Neq; solum tales amor homines reddit, uerumetiā quicūq; natura sunt tales ad amorem procliuiores existunt. Tales autem sunt ij in quibus bilis, quam choleram uocāt, uel atra bilis quam melancholiā, cæteris humoribus præualet. Bilis calida & sicca est. Atra bilis sicca & frigida. Illa ignis, hæc terræ locū in animantiū corpore tenet. Aridi ergo melācholici & sicci ad terræ similitudinē: Squalidi & pallentes cholerici ad similitudinē ignis intelliguntur. Cholerici propter ignei humoris impetum in amorem præcipites perferuntur: melancholici ob terrei humoris pigritiā tardius amant. Verum propter humoris ipsius stabilitatem, postquā illaqueati sunt diutissime perseuerant. Merito igitur aridus & squalens fingitur amor, cū homines qui tales sunt, præ cæteris amori soleant indulgere. Quod ex eo potissimum fieri arbitramur, quia cholerici bilis incendio exurūtur. Melancholici atræ bilis corroduntur asperitate: quod Aristoteles in septimo libro de moribus affirmauit. Molestus itaq; humor semper angit utroſq;, cogitq; solamen aliquod maximum atq; continuum, contra continuam humorū molestiam quærere. Huiusmodi sunt musicæ, amorisq; delitiæ. Nullis enim alijs oblectamētis tam assidue operam impendere possumus quàm musicæ uocumq; delinimentis, pulchritudinisq; illecebris. Reliqui enim sensus cito replentur. Visus autem aut auditus diutius uoculis & pictura pascūtur inani. Neque solum horum sensuum firmiores sunt uoluptates: uerumetiam humanæ complexioni cognatiores. Quid enim humani corporis spiritibus conuenientius est, quàm uoces hominum & figuræ eorum præsertim qui nō modo naturæ similitudine, sed etiam pulchritudinis gratia placent. Quamobrem cholerici & melancholici homines tanquam unicum remedium & solamen molestissimæ ipsorū complexionis, cantus & formæ oblectamenta sectātur. Ideoq; sunt ad Veneris illecebras proniores: Et Socrates, quem Aristoteles melancholicum iudicauit, ad amandi artem ut ipsemet profitebatur, erat omniū propensissimus. Idemq; de Sappho melancholica ut ipsa testatur, possum iudicare. Necnon & Maro noster quem cholericū fuisse eius effigies indicat, quamuis pudicus, fuit tamē procliuior ad amandum. Nudis pedibus. Talem propterea Diotima pinxit amorem, quoniam amator adeo in rebus amatorijs occupatus est, ut in cæteris uitæ officijs tam priuatis quàm publicis non cautus quidem incedat ut decet, sed absq; ulla discriminum prouidentia temerarius quocūq; feratur. Ideo in suis progressibus frequentia incurrit pericula, non aliter quàm qui pedes suos corio non suffulciunt: unde crebris sentibus & calculis offenduntur. Humilis. Græcum Platonis uocabulū humi & per infima uolans significat. Vidit enim sæpenumero propter amoris

abusum sine sensu uiuere amantes, & leuibus curis magna perire bona: hi sanè amatis seipsos usqueadeò dedunt ut in eos penitus transire nitantur, eosq; tam uerbis quàm gestibus in seipsis effingant. Frequẽtissima uero puerorũ & puellarũ imitatione, quis non effœminaretur? quis non puer, fœmina ue euaserit? Sine domicilio. Humanæ cogitationis domicilium anima ipsa est. Animæ domicilium spiritus. Domiciliũ spiritus huius est corpus. Tres habitatores sunt: Tria sunt domicilia. Quisq; horum naturali amisso exulat domicilio. Nam cogitatio omnis non ad animi sui disciplinam & tranquillitatem, sed ad dilecti hominis se uertit obsequia: & anima corporis sui deserit ministerium, in amati corpus nititur transilire. Spiritus animæ currus, dum aliò properat animus, alio quoq; euolat exhalando. Propterea itaq; domo exit cogitatio, exit anima, exit & spiritus. Primum exitum insania & inquietudo: Secundum debilitas mortisq; formido: Tertium trepidatio, pauor & suspirium comitatur. Quo circa proprijs laribus, naturali sede, optata quiete, priuatus est amor. Sine stramentis & tegmine ullo. Vbi enim quiescat, & quo tegatur non habet. Cum enim res quæq; suam originem repetant, amoris igniculus à formosi corporis obiectu in appetitu amantis accensus, in corpus idem reuolare conatur. Quo quidem impetu, & appetitum & appetentem secum euehit euolando. O crudelem amantium sortem. O uitam omni morte miseriorem: nisi forsitan uester animus hac amoris uiolentia proprio ex corpore raptus negligat insuper amati figuram, atq; in diuini splendoris æde, ubi tandem quiescet, ubi explebitur, se recipiat. Quis item neget amorem sine tegmine nudũq; uagari? Quis enim celet amorem, quẽ toruus, taurinus, affixus prodit intuitus? quem interceptus sermo declarat? rubor, pallorq; uultus, crebra suspiria, iactatio membrorum, perpetua querimonia, importunæ laudationes, subita indignatio, iactantia, procacitas, petulantia, uana suspitio, & uilissima indicant ministeria? Sicut in sole & igne calorem lux radij comitatur: sic intimum amoris incendium externa sequuntur indicia. Ad fores dormit. fores animi oculi & aures esse uidentur: hinc enim multa in animũ inuehuntur, & animi affectus & mores clarissime per oculos emicant. In figuris spectandis & uocibus audiendis amantes ut plurimum immorantur. Raro illorum mens in seipsam se colligit. Sæpius per oculos, auresq; uagatur. Idcirco ad fores dicuntur procumbere. Dicuntur & in uia iacere. Nam corporis species, uia quædam esse debet, per quam ad speciem incipianus altiorem ascẽdere. Qui autem turpibus libidinibus se prosternunt, aut etiam in aspectu ultra quàm decet uersantur, in uia ipsa restare uidentur, ad eius terminum minime proficisci. Sub diuo. Merito. Vna enim in re penitus occupati, nihil in rebus agendis considerant. Itaq; casu uitam agentes, omnibus fortunæ periculis, tanquam qui nudi sub diuo uitam ducunt, omnibus tempestatibus sunt expositi. Propter matris naturam semper egenus. Sane cum prima origo amoris ab indigentia fuerit, & quod naturale est penitus extirpari non possit, semper egenus, semper stitibũdus est amor. Quã diu enim deest ad consequendũ aliquid, flagrat æstus amoris. Cum totum undiq; possidetur, cessante indigentia potius desinit ardor, quàm sine egestate perduret.

QVAE DOTES AMANTIVM PROPTER AMORIS patrem. CAP. X

HAEC *inopiam amoris matrem sequuntur, copiam uero patrem eius contraria. Quæ uero contraria sint intellectis superioribus, quiuis agnoscet. Supra descriptus est simplex, incautus, uilis, inermis: horum hic cõtraria inducũtur. Callidus enim dicitur: Venator sagax. Machinator. Insidiator, prudentiæ studiosus, philosophus, uirilis & audax, uehemens, facundus. Magus atque sophista. Idem amor, qui in cæteris negotijs incuriosum et inertem facit amantẽ: in rebus amatorijs astutum reddit & callidum, qui miris modis amati gratiã aucupetur, seu dolis implicet, seu captet obsequijs: siue eloquio mulceat, siue cantu deliniat. Idem furor, qui obsequio blandum fecerat: idem inquam furor arma ministrat: In dignantibus aduersus amatum ferocitatem, pro eo pugnantibus securitatem roburq; inuictum. Amor ut diximus ab aspectu ducit originem. Aspectus inter mentem & tactum est medius: hinc semper amantis distrahitur animus & sursum uicissim deorsumq; iactatur. Interdum amplexus cupido suboritur: interdum uero pudicum cælestis pulchritudinis desiderium, & modo illa, modò hoc peruincit & ducit. In his qui honestissime educati sunt, & ingenij pollent acumine, hoc: in alijs illa sæpius superat. Quicunq; in feces corporis se prosternunt, merito aridi, nudi, humiles, inermes & inertes esse censentur. Aridi, quia semper esuriunt, implentur nunquam. Nudi, quia tãquam temerarij omnibus subiecti periculis, tanquam impudentissimi & inculti infames habẽtur. Humiles, quia nihil altum, nihil magnificum cogitant. Inermes, quia flagitiosæ succumbũt cupiditati. Inertes, quoniã adeo hebetes sunt ut quò amor eos trahat, ignorent, & in uia restent, ad terminum non perueniant. Contrarij uero contra uidẽtur affecti: nam solidis animi bonis uescentes implentur magis & trãquillius diligunt, pudorem seruant, umbratilem corporis speciem negligunt atq; altius eleuantur: ac uelut armis muniti, inanes à se libidines fugant, & sensus rationi subijciunt. Hi tanquam solertissimi omnium & prudentissimi ita philosophantur, ut per corporum figuras quasi quædam uestigia, siue odores prouidentissime gradiantur: ex his sacrum animi numinũq; decorem sagaciter inuesti-*

ter inuestigent: atq; ita prudenter uenando, quod cupiunt feliciter assequantur. Tantum profecto munus amoris à patre ipsius copia proficiscitur: quoniã pulchritudinis radius qui & copia est & pater amoris, hãc habet uim, ut illuc unde uenerat reflectatur secumq; trahat amantem. Descendit autem à deo primum: inq; angelũ & animã quasi uitreas materias transiens, & ab anima in corpus eius susceptioni paratum facile demanãs, ab eo ipso iunioris hominis corpore, præsertim per oculos animi fenestras lucidissimas emicat: aduolat per aerem protinus & senioris oculos penetrans transfigit animam, appetitum accendit, sauciam animam, appetitumq; accensum in medelam eius & refrigeriũ ducit, dum eodem rapit secum unde ipse descenderat, gradatim quidẽ in corpus amati primum, in animam secundo, tertio in angelum, postremo in deum, primam splendoris huius originem. Hæc utilis uenatio, hoc felix amantium aucupium. Hanc utiq; uenationem apud Platonem in Protagora Socrati nostro familiaris quidam eius attribuit. Vndenam inquit ô Socrates? Arbitror equidẽ à uenatione illa redire te ad quã honesta Alcibiadis indoles prouocare te solet. Præterea Sophistam amorem uocat & magum. Sophistam Plato in sophistæ dialogo ambitiosum & subdolum definit disputatorem, qui captiuncularum uersutijs falsum pro uero nobis ostendit, cogitq; eos qui secum disputant sibimet in sermonibus contradicere. Hoc tam amantes, quàm amati quandoq; perpetiuntur. Siquidem amantes amoris nebulis occæcati falsa sæpe pro ueris accipiunt, dum dilectos suos formosiores, acutiores, meliores quàm sint arbitrantur. Sibimetipsi propter amoris uiolentiam contradicunt. Aliud enim ratio consulit, aliud concupiscentia sequitur. Consilia sua ad amati imperium mutant: sibijpsi, ut morem gerant alijs, aduersantur. Sæpe etiam formosi amatorum astutia irretiuntur, & faciles fiunt qui antea fuerant pertinaces. Sed cur magum putamus amorem? quia tota uis magicæ in amore consistit. Magicæ opus est, attractio rei unius ab alia ex quadam cognatione naturæ. Mundi autem huius partes, ceu animalis unius membra, omnes ab uno autore pendentes, unius naturæ cõmunione inuicem copulantur. Ideo sicut in nobis cerebrum, pulmones, cor, iecur, & reliqua membra à se inuicem trahunt aliquid, seq; mutuo iuuant, & uno illorum aliquo patiente cõpatiuntur: ita ingentis huius animalis membra, id est, omnia mundi corpora connexa similiter mutuant inuicem naturas & mutuantur: ex communi cognatione communis innascitur amor, ex amore communis attractio. Hæc autem uera magica est. Sic ab orbis lunæ concauitate propter naturæ congruitatem sursum trahitur ignis: ab ignis concauitate aer: à mundi centro terra ad infima trahitur: à loco etiam suo rapitur aqua. Hinc & magnes ferrum, & electrum paleas, ignem sulphur, sol flores multos ad se uertit & folia: luna aquas, Mars uentos ciere solet, & herbæ uariæ uaria quoq; ad se inuitant animantium genera. In rebus etiam humanis trahit sua quenq; uoluptas. Magicæ igitur opera, naturæ opera sunt: Ars uero ministra. Ars enim ubi naturali cognationi deest aliquid, per uapores, numeros, figuras, qualitates opportunis supplet temporibus: quemadmodum in agricultura natura segetes parit, ars præparat. Hanc artem ueteres dæmonibus attribuerunt: quia intelligũt qualis sit rerum naturalium societas, quid cuiq; congruat, quomodo concordia rerum, sicubi desit, instauretur. His nonnulli uel naturæ similitudine quadam amici, ut Zoroaster & Socrates: uel cultu dilecti, ut Apollonius Tyaneus, & Porphyrius, fuisse traduntur. Ideo uel uigilantibus signa uoces atq; portenta, uel dormientibus oracula, & simulachra à dæmonibus contigisse narrantur. Qui amicitia dæmonum magi euasisse uidentur: quemadmodum dæmones magi sunt rerum ipsarum amicitiam cognoscentes: & natura omnis ex amore mutuo maga cognominatur. Quinetiam formosus quisq; teneris nos fascinat oculis. Viri eos eloquentiæ uiribus & carminum modulis quasi quibusdam incantationibus deliniunt, sibiq; conciliant: cultu præterea & muneribus non aliter quàm ueneficijs placant & capiunt. Quapropter nemini dubium est, quin amor sit magus, cum & tota uis magicæ in amore consistat, & amoris opus fascinationibus, incantationibus, ueneficijs expleatur. Neq; mortalis est omnino, neq; etiam immortalis. Non mortalis, quoniam duo amores in nobis, duo illi quos dicimus dæmones, insunt perpetui. Non immortalis, quoniam tres horum medij mutantur quotidie, crescunt atq; decrescunt. Præterea in hominũ appetitu à uitæ primordijs inextinguibilis innatus est feruor, qui animum quiescere non permittit, ac semper impellit, ut ad certum aliquid studiose se applicet. Diuersa hominum ingenia sunt, nec uoto uiuitur uno. Vnde continuus ille concupiscentiæ feruor, qui naturalis est amor, alios ad studia literarum: ad musicam alios uel figuras: alios ad honestatem morum seu uitam religiosam: alios ad honores: nonnullos ad pecunias cumulandas, pleroſq; ad uentris luxuriam, alios impellit ad alia: nec non eundem hominem in diuersis ætatibus ad diuersa. Idem itaq; feruor & immortalis dicitur & mortalis. Immortalis, quia nunquam extinguitur, mutatq; materiam potius quàm euanescat: mortalis, quia non ad idem semper incumbit: sed aut ex naturæ mutatione, aut ex diuturna rei eiusdem frequentatione orta satietate noua requirit oblectamenta: & qui in re una ferme defecit, in alia quodammodò reuiuiscit. Dicitur etiam ob eam causam immortalis: quod dilecta semel figura semper amatur. quamdiu enim eadem in eodem homine permanet, in eo ipso diligitur: cum uero ab eo defluxerit, non amplius eadem in illo figura est, quam prius amabas. Nouam hanc non ardes quidem, quia nec arseras ante, priorem uero illam amare non desinis: hoc tamen interest, quod illam prius prospiciebas in alio: iam uero in teipso inspicis solum, eademq; memoria semper insi-

xam semper & amas, & quoties animi oculis occurrit, toties te urit amantem. Ideo quoties illum nobis olim charissimum habemus obuium, toties commouemur, uel saliunt, trepidant ue præcordia, uel liquescit iecur, uel tremunt oculi, uariosq; trahit uultus aduerso illo colores. Eius enim præsentia latentem mente figuram animi suggerit oculis, ac uelut sopitos sub cineribus flando suscitat ignes. Hac de causa amor dicitur immortalis. Sed hic etiã ideo immortalis habetur, quia licet maneant semper infixi pectore uultus, non tamen æque se mentis oculis offerunt, quocirca feruere uicissim benevolentia atq; referuere uidetur. Accedit ad hæc quod & ferinus & humanus amor sine indignatione esse nunquam potest. Quis illi non indignetur, qui ipsi abstulerit animum? Vt enim cæteris grata libertas, ita seruitus onerosa. Itaq; formosos odis simul & amas: odis tanquam fures & homicidas: tanquam specula cœlesti fulgore micantia mirari cogeris, & amare. Quid agas miser? Quo te uertas, nescis heu perdite nescis. Cum tui homicida esse nolles, nolles etiam sine beato spectaculo uiuere. Cum hoc esse non potes, qui te perdit, qui necat: sine hoc non potes uiuere, qui tam miris illecebris te tibi surripit, qui totum te sibi uendicat. Hunc fugere cupis, qui suis te flammis adurit: huic etiam cupis hærere, ut ipsi te possideri proximus tibi quoq; cohæreas. Teipsum miser extra te quæris, hæresq; raptori, ut captum quandoq; te redimas. Amare quidẽ nolles insane, quia emori nolles: nolles etiam non amare, quippe qui cœlestium simulachro iudicas seruiendum. Quapropter hac alteratione fit, ut singulis (ut ita dicam) momentis aresçat amor & reuiresçat. Ponitur etiam à Diotima inter sapientiam & ignorantiam medius. Porro amor, quæ pulchra sunt sequitur. Omnium pulcherrima sapientia est. Appetit igitur sapientiam. Qui sapientiam appetit, eam omnino non possidet. Quis enim præsentia quærat? Neque etiam caret omnino. In eo enim uno saltem est sapiens quod suam inscitiam recognoscit: qui uero ignorare se nescit, tam res ipsas, quàm suam ignorat inscitiã, neq; scientiam expetit, cuius esse se nescit expertem. Amor igitur sapientiæ, quia partim sapientia priuatus est, partim est sapiens, inter sapientiam ignorantiamq; locatur. Hæc inquit Diotima, est amoris conditio, ipsius autem pulchri, id est supremæ pulchritudinis natura est, ut delicatum sit, perfectum atq; beatum. Delicatum, inquantum sua quadam suauitate ad se allicit omnium appetitum: Perfectum, inquantum quæ illexit accedentia illustrat radijs suis & perficit: Beatum, inquantum illustrata bonis implet æternis.

QVAE VTILITAS AMORIS EX EIVS DEFINITIONE. CAP. XI

POSTQVAM uero quæ sit amoris origo, & qualis ipse sit, Diotima enarrauit, iam quorsum tendat, & ad quid cõducat hominibus, aperit. Omnes quidem bona habere cupimus: nec habere solum, sed semper habere. Singula uero mortalium bona mutantur atq; deficiunt, ac cito cuncta uanescerent, nisi abeuntiũ loco noua quotidie fierent. Vt ergo bona semper nobis quoquo modo perdurent, pereuntia cupimus recreare. Generando recreatio fit. Hinc innatus est omnib. generationis instinctus. Generatio aũt cum mortalia diuinis cõtinuatione similia reddat, munus est profecto diuinum. Diuinis utpote pulchris, deformia contraria sunt: formosa similia & amica. Iccirco generatio diuinũ opus in eo quod pulchrum est perficẽte & facile cõsummatur, in contrario contra. Quapropter generationis ille conatus formosa poscit, contraria refugit. Quid hominum amor sit postulatis? ad quid conducat? Cupido generationis in pulchro ob seruandam uitam mortalibus in rebus perpetuam: hic hominum in terra uiuentium amor est, hic nostri finis amoris. Enimuero eo ipso in tempore quo animaliũ unumquodq; uiuere dicitur, idemq; esse, ut à pueritia ad senectutem, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in se eadem continet: sed nouum semper efficitur, ut Plato inquit, & uetera exuit secundum pilos, carnem, ossa, & sanguinem, et corpus penitus uniuersum. Neq; in corpore solum, sed etiã in anima id contingit. Mores, consuetudines, opiniones, cupidines, uoluptates, dolores, atq; timores iugiter permutantur: nec aliquid ex istis idem & simile perseuerat: priora quidem abolentur, noua succedũt atq; adolescunt. Quinetiam quod mirabilius est, scientiæ quoq; non solum aliæ euanescunt, aliæ surgunt, neq; semper secundum scientias ijdem sumus: uerumetiam una quæuis scientiarum ferme idem patitur. Meditatio enim & reminiscentia, quasi prætereuntis scientiæ resumptio est. Obliuio namq; scientiæ exitus esse uidetur. Meditatio uero nouam semper memoriam abeuntis loco restituens, scientiam seruat, ut esse eadem uideatur. Hoc utiq; pacto quæcunq; in animo uel corpore mutabilia sunt, seruantur: non quia semper omnino eadem sint: hoc enim diuinorum est proprium: sed quoniam quod tabescit & abit, & nouum & simile sibi relinquit. Hoc certe remedio mortalia immortalibus redduntur similia. Est igitur in utraq; animæ parte, tum ea quæ ad cognitionem spectat, tum ea qua regitur corpus, amor generationis innatus ad uitam perpetuo conseruandam. Amor qui in hac parte est ad corpus regendum accommodata, statim ab initio nos impellit ad cibum potumq; sumendum, ut his alimentis generentur humores: quibus quod à corpore iugiter defluit, resumatur. Qua generatione nutritur corpus & crescit. Adulto corpore semen ipsum lacessit, & procreandæ sobolis libidinem prouocat, ut quod in seipso semper

semper manere non potest, reseruatum in prole sibi persimili maneat sempiternũ. Amor etiam generationis parti animæ cognoscẽti tributus, efficit ut anima ueritatẽ, alimoniam propria cõcupiscat, per quam suo modo nutriatur & crescat: ac si quid per obliuionem animo excidit, aut torpet propter desidiam & incuriam, recordationis & meditationis studio quasi regenerat, reuocatq; in mentem quod per obliuionem perierat, uel torpuerat per ignauiam. Adultum uero iam animum flagrantissima docendi atq; scribendi stimulat cupiditate, ut scientia uel in scriptis, uel in discipulorum animis generata, præceptoris intelligentia, & ueritas inter homines æterna permaneat. Atq; ita amoris beneficio cuiusque hominis tam corpus quàm anima in rebus humanis post mortẽ semper superesse posse uideatur. Amor uterq; pulchra sectatur. Nẽpe qui corpus regit atq; gubernat, corpus propriũ expulis quàm delicatissimis, iucundissimis, & pulcherrimis alere concupiscit, & prolem formosam cũ specioſa fœmina generare: & qui ad animum pertinet, cũ ornatissimis grauissimisq; disciplinis studet imbuere, ac sciẽtiam sue similimam scribendo ornato pulchroq; in stylo edere, & docẽdo in animo quodã pulcherrimo generare: puro inquam animo, acuto & optimo. Animum quidem ipsum non cernimus: ideo neq; eius inspicimus pulchritudinem. Corpus autẽ umbram animi, imaginemq; uidemus: itaq; ex eius imagine suspicãtes in corpore formoso specioſum esse animum coniectamur. Quamobrem formosos homines libentius erudimus.

DE DVOBVS AMORIBVS, ET QVOD ANIMA NAsciturprædita ueritate. CAP. XII

DE AMORIS definitione satis iam diximus: nunc autem quæ apud Platonem sit ex animi corporis ue fœcunditate de amore distinctio, declaremus. Omnium, inquit, hominum prægnans & grauidum corpus est, prægnans & animus. Corpori semina suorum omnium ab initio sunt inserta. Hinc statutis curriculis temporum dentes erumpunt, prodeunt pili, barba profunditur, procreationis semina defluunt. Si fœcundum corpus est, grauidumq; seminibus, multo magis animus præstantior corpore uberrimus est, atq; suorum omnium ab initio semina possidet. Igitur morum, artium, disciplinarum rationes iamdiu sortitus est animus, suosq; fœtus inde, si recte colatur, statutis temporibus promit in lucẽ. Quod autem rationes suorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquisitione, inuentione, iudicio, cõparatione cognoscimus. Quis neget animũ statim à tenera ætate, uera bona, honesta, utilia exoptare? optat autem nullus incognita. Ergo insunt istorum aliquæ etiam antequam appetat, in animo notiones: per quas ceu formas rationes ue ipsorum, ea iudicat appetenda. Idem ab inquisitione & inuentione probatur: si in turba hominum quærat Socrates Alcibiadem, sitq; illum aliquando reperturus, necesse est Socratis menti aliquã Alcibiadis inesse figuram, ut sciat quem hominem quærat præ cæteris, ac repertum in cœtu multorum, Alcibiadẽ ab alijs discernere ualeat. Ita neq; indagaret ea quatuor animus, neq; aliquando inueniret, nisi haberet illorum, id est Veritatis, Bonitatis, Honestatis, Vtilitatis, aliquã notionem, per quam illa quæreret inuenturus, ut quoties reperit quæ inuestigauerat, recognoscat, atq; ab eorum discernat contrarijs. Neq; solum ab appetitu, indagatione, inuentione, sed etiam à iudicio id probamus. Quicunq; enim aliquem sibi amicum iudicat, uel inimicũ, quid amicitia, quid ue maleuolentia sit, non ignorat. Quonam igitur pacto multa uera uel falsa, bona uel mala, ut solemus, quotidie iudicaremus, & recte iudicaremus, nisi esset nobis ueritas quodammodo bonitasq; præcognita? Quomodo rursus structuræ, musicæ, picturæ & artium cæterarũ opera, necnon inuenta philosophorum, multi etiam in his artibus nõ uersati probarent sæpissime recte & reprobarent, nisi illarũ rerum forma quædam esset, et ratio illis à natura tributa? Comparatio quoq; idem nobis ostendit. Quicũq; enim mel uino comparans alterũ altero pronunciat dulcius, quis dulcis sit sapor agnoscit: & qui Speusippũ & Xenocratem conferens ad Platonem, Xenocratem censet Platonis similiorem, quàm Speusippũ, Platonis figuram proculdubio nouit. Eodem modo cum è multis bonis aliud alio melius recte existimemus, & maiori minori ue bonitatis participatione aliud alio melius deterius ue appareat: necesse est bonitatẽ nõ nos ignorare. Præterea cũ è multis diuersis philosophorũ aut etiã aliorũ opinionibus, quæ ueri sit similior & probabilior, sæpe optime iudicemus, oportet non deesse nobis aliquem ueritatis intuitũ, ut quæ sint illius similiora non nesciamus. Quapropter nõnulli in adolescẽtia, aliqui etiã sine præceptore, pleriq; ex paucissimis doctrinæ rudimentis à præceptoribus demonstratis doctissimi euasisse traduntur: quod nunquam nisi multum, ut diximus, iuuãte natura, fieri potuisset. Hoc abũde Socrates Phædoni, Theæteto, Menoni, pueris demonstrauit: docuitq; posse pueros recte in singulis artibus respondere, si quis prudenter eos interroget: quippe cum à natura sint artium disciplinarumq; omnium rationibus præditi.

IN ANIMA EST VERITATIS LVMEN CAP. XIII

QVO autem modo huiusmodi sint in animo rationes, apud Platonem uidetur ambiguum. Si quis eos libros sequatur, quos iunior scripsit Plato, Phædrum, Menonem & Phædonem, putabit forsitan ita ferme illas esse in animi substantia pictas tanquam in pariete figuras: quod in superioribus sæpe & à me & à uobis est tactum: sic enim ibi uidetur innuere. In sexto autem de Republica libro, diuinus ille uir totam rem aperit, dicitq; lumen esse mentis ad intelligenda omnia, eundem ipsum Deum, à quo facta sunt omnia. Solem nāq; & Deū ita inuicē comparat, ut quemadmodū se habet sol ad oculos, ita ad mentes se Deus habeat. Sol oculos generat, uimq; illis præstat uidendi. Quæ frustra esset, & sempiternis obruta tenebris, nisi solis lumen adesset corporum pictum coloribus & figuris: in quo oculus corporum colores uidet atque figuras. Neque aliud quicquam nisi lumen, oculus intuetur. Videtur tamen uaria intueri, quia lumen ipsi infusum uarijs externorū corporum formulis est ornatum. Hoc quidem lumen in corporibus reflexum, oculus percipit: ipsam uero in fonte suo lucem minime sustinet. Eodem pacto Deus animam procreat, eiq; mentem, uim ad intelligendum largitur: quæ uacua esset atq; obscura, nisi Dei sibi lumen adesset: in quo rerum omnium inspiciat rationes. Vnde per Dei lumen intelligit, atq; ipsum diuinum duntaxat lumen agnoscit. Diuersa tamen uidetur agnoscere, quia sub diuersis rerum ideis & rationibus ipsum intelligit. Quando quis oculis uidens hominem, in phantasia hominis imaginem fabricat, diutiusq; in ea iudicanda reuoluitur, mentis suæ aciem tollit ad hominis rationem in diuino lumine existentem suspiciendam: inde scintilla in mente protinus emicat: ac reuera natura ipsa hominis intelligitur, atq; de cæteris omnibus eodem pacto. Itaq; per Dei lumen omnia intelligimus, ipsum uero purum lumen eiusq; fontem hac in uita uidere non possumus. In hoc plane tota animæ consistit fœcunditas, quod in eius penetralibus lux illa Dei fulget æterna, rerum omnium rationibus ideisq; plenissima, ad quam anima quoties uult, uitæ puritate, & summa studij intentione conuertitur, conuersa scintillis emicat idearum.

VNDE AMOR ERGA MASCVLOS, VNDE ERGA FŒMINAS. CAP. XIIII

ITA prægnans hominum corpus, ut Plato uult, prægnans & animus, & ambo amoris incitamentis stimulantur ad partum. Cæterum alij uel propter naturam, uel propter educationem ad animi fœtus sunt quàm corporis aptiores: alij & quidem plurimi, contrà. Illi cœlestem sequuntur amorem, hi uulgarem. Illi natura iccirco mares, & illos quidem iam pene adultos potius quàm fœminas, aut pueros amant: quoniam in eis magis admodum uiget mentis acumen, quod ad disciplinam, quam illi generaturi sunt, propter excellentiorem sui pulchritudinem est aptissimum. Alij contrà, propter congressus uenerei uoluptatem, & corporalis generationis effectum. Quoniā uero genitalis illa uis animi, utpote cognitionis expers, sexuum nullum habet discrimen: natura tamen sua toties incitatur ad generandum, quoties formosum corpus aliquod iudicamus: contingit plerunq; ut qui cum masculis conuersantur, quo genitalis partis stimulos sedent, illis se misceant: Hi præsertim in quorum genesi Venus in signo masculino & cum Saturno fuerit, uel in Saturni finibus, uel Saturno opposita. Oportebat autem animaduertere genitalis partis illius incitamēta, non irritum hoc iacturæ opus, sed serendi & procreandi officium affectare, atq; à masculis ad fœminas eam traducere. Huiusmodi quodam errore nefarium scelus illud exortum putamus: quod in legibus suis Plato tanquam homicidij speciem acerrime detestatur. Quippe non minus homicida censendus est, qui hominem præripit nascituro, quàm qui natum tollit è medio. Audacior quidem qui præsentem abrumpit uitam, crudelior autem, qui lucem inuidet nascituro, & nondum natos suos filios enecat.

SVPRA CORPVS EST ANIMA, SVPER ANIMAM angelus, super angelum Deus. CAP. XV

VERVM de gemina ubertate animæ, geminisq; amoribus hactenus. Deinceps quibus gradib. Dio tima Socratem ab infimis ad superna euehit, disseramus: à corpore in animam, ab anima in angelū, ab angelo reducit in Deum. Hos quatuor rerum gradus in natura esse debere ita licet argumētari. Omne corpus ab alio quodam mouetur, mouere autem seipsum natura sua non potest, quū nec agere per sequicquàm ualeat. Sed propter animæ præsentiā seipso moueri uidetur: & propter animā uiuere. Et præsente quidē anima seipsum mouet quodāmodo: absente uero, ab alio dūtaxat mouetur, utpote quod hāc ex seipso naturā nō habeat, sed anima proprie uim seipsam mouēdi possideat. Nā cuicūq; adest, uim ad seipsum mouendum impertit: quod autem ipsa sui præsentia impertit alijs, hoc ipsa multo prius magisq; debet habere. Est igitur anima supra corpora: utpote quæ seipsam secundum essentiam suam mouere queat: atq; iccirco super illa debeat esse, quæ nō ex seipsis, sed aliorum præsentia ut se moueāt assequuntur. Cum dicimus seipsa moueri animā, non transitiue

sitiue, ut ita dixerim, quemadmodum à Platone accipi uoluit Aristoteles, sed absolute uerbum illud proferimus, ut cum stare per se Deum, lucere solem per se, calere ignem asseueramus. Non enim pars animæ mouet, pars agitatur: sed tota ex se, id est sua natura mouetur: hoc est ab alio in aliud ratione discurrit, ac nutritionis, augmenti, generationis opera per interualla temporū trāsigit. Tēporalis ista discursio ex seipsa competit animæ: quia quod sui per eam est, non alijs momentis alia, sed uno æternitatis pūcto simul intelligit omnia. Quapropter rectè primus à Platone motus, & primū temporis interuallū in anima ponitur: unde & motus & tempus in corpora transeunt. Quoniā uero ante motum statum esse necessariū est, cum status sit ratione perfectior, supra motionem animæ mobilem oportet stabilē aliquam intelligentiam reperiri, quæ secundum se totam intelligentia sit, & actu semper intelligentia. Anima enim nō se tota, neq; semper, sed ex quadam sui parte, & quandoq; intelligit: neq; certam habet, sed ambiguam intelligēdi uirtutem. Vt ergo quod perfectius est, illud quod est imperfectius antecedat, supra mentem animæ, quæ mobilis est, quæ pars, quæ intermissa, quæ dubia, ponenda est angeli mens stabilis tota, continua, atq; certissima: ut quemadmodum corpori ab alio agitato, anima per se mota præcedit, ita animæ per se agitatæ mens stabilis per se præcedat. Et quemadmodū corpus per animam habet ut sese moueat: atq; ideo non omnia corpora, sed animata spōte sua moueri uidentur: ita anima per mentem habet quòd semper intelligat. Si enim suapte natura animæ intellectus inesset, omnibus etiam bestiarū competeret animabus: quemadmodū suipsius agitādi potestas. Non igitur animæ intellectus per se, primoq; competit: quare eam antecedat oportet, quod per se primoq; mentis est compos: huiusmodi angelus est, animis excellentior. Sed enim angeli mentem, rerum illud principium, summūq; bonum, quod in Parmenide Plato ipsum unū uocat, necessario supereminet. Quippe super omnē rei compositæ multitudinē unū ipsum simplex debet esse natura: ab uno enim numerus, & à simplicibus compositio tota conflatur. Mens autem illa licet immobilis sit, nō tamen unum ipsum purū simplex existit. Intelligit enim seipsam: ubi diuersa inter sese quoquomodo uidentur hæc tria: quod intelligit, quod intelligitur, intellectio. Alia enim ipsius ratio est, prout intelligit, prout intelligitur alia: alia item prout intellectio est. Habet præterea cognoscendi potentiam ante cognitionis actum per se prorsus informem: cognoscendo formatur, quæ intelligendo ueritatis lumen cupit & capit: quo uidetur antequam intelligeret caruisse. Habet quoq; in se idearum omnium multitudinem. Cernit quanta sit, quàm uaria in angelo multitudo atq; compositio. Itaq; ipsi purum unum & simplex præponere cogimur. Ipsi autem uni Deo nihil possumus anteponere, quia uerum unū omnis multitudinis, omnis compositionis est expers. Quod si supra se quicquā haberet, ab illo utiq; fieret: quare ab eo dependens in hoc ipso ab eodē degeneraret, ut à causa omnis solet effectus. Ideoq; non unū iam esset & simplex, sed saltem ex duobus cō positum, scilicet ex causæ suæ munere, proprio ue defectu. Ipsum itaq; unum, ut Plato ault & Dionysius Areopagita confirmat, omnia supereminet: excellentissimūq; Dei nomen, unum ipsum ab utroq; censetur. Huius sublimitatem ratio quoq; illa nobis ostendit, quod eminentissimæ causæ donum esse debet ampliſsimum, uirtutisq; suæ præstantia se ad cuncta protendere. Vnius munus per uniuersa se propagat. Nam nō mens sollū una est, & anima quæ libet una, corpus quodlibet unū, sed etiam informis ipsa materies, rerumq; priuatio una quodāmodo dicitur. Nam unum silentium dicimus, unam obscuritatem: Mortem unam. Mentis tamen & animæ munera ad eam usq; non extenduntur. Mens enim speciē artificiosam ordinemq; largitur: Anima uitam præstat & motum, informis uero & prima mundi materia, rerūq; priuatio speciei & uitæ est expers. Ita ipsum unum mentem & animam antecedit: cum munus eius latius diffunditur. Eadem ratione mens animam uidetur excedere: quia uita, munus animæ, non omnibus datur corporibus. Omnibus tamen his speciem ordinemq; mens tribuit.

QVAE COMPARATIO INTER DEVM, ANGELVM, animam, corpus. CAP. XVI

ERGO à corpore in animā, ab hac in angelū, ab hoc in Deum ascendimus. Deus super æternitatē est: Angelus in æternitate est totus. Sanè tam eius operatio quàm essentia, stabilis permanet. Status autem æternitatis est proprius. Anima partim in æternitate est, partim in tempore. Eius enim substantia eadem semper absq; ulla incrementi aut detrimēti mutatione perdurat. Operatio aūt, ut paulo ante monstrauimus, per temporis interualla discurrit. Corpus tēpori omnino subijcitur. Nam & substantia eius mutatur, & operatio eius omnis temporis spaciū exigit. Igitur ipsum unum, supra statum motumue existit: Angelus, in statu: Anima, in statu pariter atq; motu: Corpus solo in motu locatur. Vnum rursus super numerum, motum locumq; manet: Angelus in numero super motum & locum ponitur: Anima in numero motuq;, sed super locum: Corpus numero, motui, loco subijcitur. Si quidem ipsum unum, neq; numerum ullum, aut compositionem partium habet: neq; ullo pacto ab eo quod est, mutatur: neq; loco clauditur ullo. Angelus numerū quidem habet partium uel formarum, sed à motu locoq; est liber. Anima partium habet & affectuum multitudinē, & ratiocinationis progressione, perturbationumq; uarietate mutatur: sed à loci limitibus est exempta. Corpus autem his omnibus est obnoxium.

QVAE

QVAE COMPARATIO INTER PVLCHRITVDINES Dei, Angeli, Animæ, corporis. CAP. XVII

IADEM uero inter quatuor hæc, & eorum formas est comparatio. Nempe corporis forma in multarũ partium cõpositione consistit, loco astringitur, tempore labitur. Species animi, temporis quidem uicissitudines patitur, & partium continet multitudinẽ, sed à loci terminis est absoluta. Angeli uero species, numerũ habet solum, à duobus alijs immunis existit. Dei autẽ, nihil istorũ perpetitur. Corporis utiq; formam uides. Vis' ne animi quoq; speciem intueri? Detrahe corporali formæ ipsius naturæ pondus, limitesq; locorũ, relinque cætera: animi iam speciem habes. Vis & angeli? De me obsecro non loci spatia solum, sed temporis quoq; progressum, compositionem multiplicem retine, eam protinus nancisceris. Cupis etiam Dei pulchritudinẽ cernere? Auferas insuper multiplicem illam formarum compositionem: simplicem prorsus relinque formam, confestim Dei speciem fueris consecutus. Verum quid mihi tandem subtractis istis reliquum supererit? An tu esse aliud quàm lucem, pulchritudinem ducis? Porrò corporũ omnium pulchritudo lumen istud est solis quod uides, tribus illis infectum: formarum multitudine, (Nam multis id aspicis figuris coloribusq; depictum) loci spatio, temporali mutatione. Tolle sedem eius in materia, ut præter locum reliqua duo retineat: huiusmodi prorsus est animi pulchritudo. Tolle hinc temporis, si lubet, mutationẽ, mitte reliquum: lumen restat sine loco, sine motu clarissimum: sed omnibus insculptum rerum omnium rationibus. Id angelus est, id angeli pulchritudo. Tolle postremo diuersarum illum numerum idearum, unam simplicem ac meram relinque lucem: instar lucis eius, quæ in globo solis ipso permanet, per aerem non dispergitur: iam Dei pulchritudinem quodammodo comprehendis: quæ tantum saltem formas reliquas antecellit, quantum lux illa solis in seipsa mera, una, inuiolata, splendorem solis per nubilosum aera dilectũ, diuisum, infectum, obscuratũ exuperat. Fons itaq; totius pulchritudinis Deus est. Fons itaq; totius amoris est Deus. Lumen præterea solis in aqua umbra quædam est ad clarius eiusdem lumen in aere. Splendor in aere, umbra similiter ad eiusdem in igne fulgorem. Fulgor in igne, umbra ad lucem solis eodẽ ipso in sole fulgentẽ. Eadem est inter quatuor illas, corporis, animi, angeli, Dei, pulchritudines cõparatio. Deus nunquam ita decipitur, ut suæ speciei umbram in angelo amet quidẽ: propriam sui ac ueram negligat pulchritudinẽ. Neq; angelus usqueadeo capitur animæ specie quæ ipsius est umbra, ut sui umbra detentus figurã propriam deserat. Anima tamen nostra, quod summopere dolendum est: hæc enim est totius nostræ infelicitatis origo: Anima, inquam sola ita corporalis formæ blanditijs delinitur, ut propriam posthabeat speciem: corporis uero formam, quæ suæ umbra est, suijpsius oblita sectetur. Hinc crudelissimum illud apud Orpheum Narcisi fatum. Hinc hominum miseranda calamitas. Narcissus quidem adolescens, id est, temerarij & imperiti hominis animus, sui uultum non aspicit: propriam sui substantiam, & uirtutem nequaquam animaduertit: sed eius umbram in aqua prosequitur, & amplecti conatur: id est, pulchritudinem in fragili corpore, & instar aquæ fluenti, quæ ipsius animi umbra est, admiratur. Suam quidem figuram deserit, umbram nunquam assequitur: quoniam animus corpus sectando se negligit, & usu corporis non impletur. Non enim ipsum reuera appetit corpus: sed suijpsius speciem, à corporali forma, quæ speciei suæ imago est, illectus, quemadmodum Narcissus affectat: cumq; id minime aduertat, dum aliud quidem cupit, aliud sequitur, desiderium suum explere nõ põtest. Ideo in lachrymas resolutus consumitur, id est, animus ita extra se positus & delapsus in corpus, pernicijs perturbationibus cruciatur: corporisq; infectus sordibus quasi moritur: cũ iam corpus esse potius quàm animus uideatur. Quam utiq; mortem ut Socrates deuitaret, Diotima ipsum à corpore ad animum, ab hoc in angelum, ab eo reduxit in Deum.

QVOMODO ANIMA Á CORPORIS PVLCHRITVDIne ad Dei pulchritudinem eleuetur. CAP. XVIII

AGITE conuiuæ charissimi, Diotimam fingite ita Socratem alloquentem. Nullum corpus ô Socrates, undiq; pulchrum. Nam aut in hac parte formosum, illa deforme: aut hodie formosum, aliàs minime: aut ab alio pulchrũ, ab alio turpe censetur. Ergo corporis pulchritudo turpitudinis contagione coinquinata, pura, uera, & prima pulchritudo esse non potest. Quinetiã pulchritudinẽ turpem esse nemo aliquando suspicatur: quemadmodũ neq; sapientiam esse insipientẽ: Corporum uero dispositionẽ quandoq; speciosam, quandoq; turpem putamus: eodemq; tempore de illa alij aliter sentiũt. Nõ igitur prima et uera est in corporibus pulchritudo. Adde quod multa corpora, uno pulchritudinis uocãtur cognomine. Vna igitur est in corporibus multis pulchritudinis natura communis, per quam similiter pulchra denominantur. Vnam uero naturã huiusmodi, sicut in alio est, id est in materia, sic ab alio dependere putato. Quod enim in seipso sustentari non potest, multo minus à seipso dependere. Nunquid à materia dependebit? minime. Nihil enim deforme & imperfectum seipsum ornare potest atque perficere. Quod autem unum est, ab uno debet oriri.

Quapro-

Quaporter una multorũ corporum pulchritudo ab uno aliquo incorporali pendet artifice. Artifex unus omniũ Deus est, qui per angelos atq; animas pulchram quotidie reddit omnem mundi materiam. Propterea ueram illam pulchritudinis rationẽ in Deo eius q; ministris potius, quàm in mundi corpore reperiri putandum. Ad eam rursus his gradibus facile, ut arbitror, ascẽdes ô Socrates. Si oculos tibi lynceos natura dedisset mi Socrates, ut aspectu quælibet occurrentia penetrares: formosissimum illud extrinsecus Alcibiadis tui corpus tibi turpissimum uideretur. Quantum est quod amas amice? Superficies duntaxat, immo color te rapit: immo quædam reflexio luminum, & umbra leuissima. Seu te uana imaginatio decipit: ita quod somnias potius quàm quod uides, amas. Cæterum ne tibi uidear penitus aduersari, sit sane Alcibiades iste formosus. At enim quota parte formosus? omnib. profecto membris præterquam naso simo, & elatioribus quàm deceat supercilijs. Hæc tamen in Phædro speciosa sunt. Sed crurum in eo crasitudo non placet. Decora hæc apud Charmidem, nisi gracile te collum offenderet. Ita si hominem singulos obseruabis, nullum ex omni parte laudabis. Quicquid ubiq; rectum est, colliges: figuram apud te integram ex obseruatione omnium fabricabis: ut absoluta humani generis pulchritudo, quæ in multis reperitur sparsa corporibus, in animo tuo sit unius imaginis cogitatione collecta. Cuiusq; hominis figuram paruipendes ô Socrates, si ad istam contuleris. Istam uero non tam corporum, quàm animi tui beneficio possides. Itaq; istam potius quam tuus animus fabricauit, & animum ipsum eius artificem, quàm exteriorem illam mancam, dispersamq; amato. Quid autem in animo amare te iubeo? animi pulchritudinem. Lux autem est pulchritudo corporum: lux est animi pulchritudo: lux animi ueritas: quam solam amicus tuus Plato in uotis suis à deo postulare uidetur. Da mihi, inquit, Deus ut meus animus pulcher efficiatur: & quæ ad corpus attinent, animi pulchritudinem non impediant: solum sapientem diuitem putem. In his Plato declarat pulchritudinem animæ in ueritate sapientiaq; consistere: eam à Deo hominibus tribui. Veritas una est, & eadem nobis à Deo tributa: in uarijs eius affectibus uarietatum uirtutum cognomenta sortitur. prout diuina demonstrat sapientia, quam à Deo præ cæteris Plato poposcit: prout naturalia, scientia: ut humana, prudentia: ut æquos facit, iustitia: ut inuictos, fortitudo: ut tranquillos, dicitur temperantia. Ex his duo uirtutum genera numerantur. Morales, inquam, uirtutes, et intellectiuæ illis præstãtiores. Intellectiuæ sunt, Sapientia, Sciẽtia, Prudentia: Morales, Iustitia, Fortitudo, & Tẽperãtia. Morales propter operationes earum ciuiliaq; officia notiores sunt: Intellectiuæ propter reconditã ueritatem occultiores. Præterea qui honestis moribus educatur, utpote purior alijs facile ad intellectiuas uirtutes erigitur. Ideo pulchritudinem animi quæ consistit in moribus primam considerare te iubeo, ut intelligas unam esse morum omnium rationem: per quam similiter honesti uocantur. Vnam scilicet uitæ purissimæ ueritatẽ: quæ Iustitiæ, Fortitudinis, Temperantiæ actionibus, ad ueram nos perducit felicitatem. Vnam igitur hanc ueritatem morum, lucemq; animi speciosissimam primam diligito. Scito quinetiam supra mores ad sapientiæ, scientiæ, prudentiæ lucidissimam ueritatem te protinus ascensurum: si considerabis hæc animo optimis moribus educato concedi, atq; in eis normam moralis uitæ rectissimam contineri. Quamuis autem uarias Sapientiæ, Scientiæ, Prudentiæq; doctrinas contuearis: in cunctis tamen unicam esse ueritatis lucem existimato: per quam omnes pulchræ similiter appellantur. Eam tibi utpote supremam animi pulchritudinem summopere amare præcipio. Sed enim una hæc in doctrinis plurimis ueritas, primo omnium ueritas ideo esse nequit, quoniam in alio est, quum sit in multis distributa doctrinis. Quicquid autem iacet in alio, ab alio certe dependet. Neq; tamen ueritas una à doctrinarũ multitudine nascitur. Quod enim unum est, ab uno debet oriri. Quare oportet unam quandam esse super animam hominis sapientiam, quæ nõ per diuersas sit diuisa doctrinas, sed una sapientia sit: à cuius unica ueritate ueritas hominum multiplex oriatur. Illam ô Socrates, unicam unicæ sapientiæ lucem, angeli pulchritudinem esse memento, quæ tibi super animi speciem sit colenda. Ea ut in superioribus demonstrauimus, corporum speciem antecellit: quia neq; loco astringitur, neq; secundum materiæ partes diuiditur, neq; corrumpitur. Antecellit & animi speciem, quia æterna est penitus, neq; temporali discursione mouetur. Quoniam uero angeli lux in idearum complurium serie micat, ac supra multitudinem omnem unitas sit oportet, quæ est numeri totius origo: necesse est eam ab uno rerum omniũ principio, quod ipsum unum uocamus, effluere. Ipsius itaq; unius lux penitus simplicissima infinita pulchritudo est: quia nec materiæ sordibus inquinatur, ut corporis species: neq; ut animi forma temporali progressione mutatur, neq; ut angeli species multitudine dissipatur. Omnis autem qualitas ab extraneo additamento secreta, dicitur apud Physicos infinita. Si in seipso sit calor, frigore & humore non impeditus, materiæ pondere non grauatus, calor dicitur infinitus, quia uis eius libera est, neq; ullis additionis limitibus coarctatur. Similiter lumen ab omni corpore liberũ infinitum: nam sine modo ac termino lucet, quod natura lucet sua, quãdo ab illo minime terminatur. Itaq; Dei lux & pulchritudo, quæ mera est, prorsus ab alijs omnibus absoluta, absq; dubio infinita dicitur pulchritudo. Infinita uero pulchritudo immensum quoq; requirit amorem. Quapropter te obsecro Socrates, ut certo quodam modo ei termino cætera diligas. Deum uero amore diligas infinito, neq; ullus diuino modus adsit amori.

QV O-

QVOMODO DEVS AMANDVS CAP. XXI

HAEC Diotima Socrati. Nos autem uiri clarissimi non solum sine modo Deum, ut iubere Diotima fingitur, sed Deum solum amabimus. Ita enim mens ad deum, ut ad solem acies oculorum. Oculus autem non modo lumen præ cæteris, sed solum appetit lumen. Si corpora, si animos, si angelos diligemus, non hæc quidem, sed Deum in his amabimus. In corporibus quidē Dei umbram, in animis Dei similitudinem, in angelis eiusdem imaginē. Ita Deum ad præsens in omnibus diligemus, ut in Deo tandem omnia diligamus: Nam ita uiuentes eò proficiscemur, ut & Deum & in Deo omnia uideamus, amemusq; & ipsum, & quæ in ipso sunt omnia. Et quisquis hoc in tempore sese Deo charitate deuouerit, se deniq; recuperabit in Deo. Nempe ad suam, per quam creatus est, redibit ideā: ibi rursus, si quid ipsi defuerit, reformabitur: ideæ suæ perpetuo cohærebit. Verus autem homo et idea hominis, idem. Ideo quisq; nostrum in terris à Deo separatus, non uerus est homo, cum à sui idea sit formaq; disiunctus: ad eam nos diuinus amor, pietasq; perducit: cum hic discerpti simus & mutilati. Ideæ tunc nostræ amando coniuncti, integri homines euademus: ut Deum primo in rebus coluisse uideamur, quo res deinde in Deo colamus, resq; in Deo ideo uenerari, ut nos ipsos præ cæteris amplectamur, & amando Deum nos ipsos uideamus amauisse.

ORATIO SEPTIMA

CONCLVSIO SVPRADICTORVM, ET OPINIO GVIDONIS Caualcantis philosophi. CAP. I

POSTREMO Christophorus Marsupinus uir humanissimus, Alcibiadis personam gesturus, his ad me uerbis conuertitur. Gratulor equidem Marsili Ioannis tui familiæ plurimū: quæ inter multos & doctrina & rebus gestis clarissimos equites Guidonē philosophū peperit de repub. benemeritū, & aculeis dialecticæ cunctis suo seculo præcellentem: qui hunc amorem Socraticum tam moribus quàm carminibus imitatus, breui quæcūq; à uobis sunt dicta, perstrinxit. Phædrus enim amoris originem tetigit ex chaos uisceribus emanantē. Pausanias iam natum amorē geminam diuisit in speciem, cœlestem scilicet & uulgarem. Eryximachus eius aperuit amplitudinem, dum cunctis in rebus eum sic inesse monstraret in partes geminas distributum. Aristophanes quid agat in singulis tam amplissimi Dei præsentia, declarauit, ostendēs per hūc fractos homines resarciri. Agatho quāta sit eius uirtus, potentiaq; tractauit, cum ab eo solo beatos fieri homines disputaret. Socrates tandē à Diotimā edoctus, summatim quid sit amor, & qualis, & unde ortus, quot habeat partes, quorsum tēdat, & quantū ualeat, explicauit. Guido Caualcātes philosophus, omnia hæc artificiosissime uidetur carminibus suis inseruisse. Quemadmodū solis radio speculū modo quodā percussum splendet iterum, & proxime sibi appositā lanam reflexione illa splendoris inflammat: ita ille partē animæ, quam obscuram phantasiā uocant, atq; memoriam ceu speculum, pulchritudinis ipsius solis locum habentis simulachro tanquā radio quodam per oculos hausto censet ita pulsari, ut ipsa sibi ex illo alterum effingat simulacrum, quasi simulacri primi splendorē: quo appetendi uis non aliter quàm lana accendatur & amet. Addit amorem hunc primum in appetitu sensus accensum à forma corporis per oculos inspecta creari: sed eam ipsam formam nō eo modo, quo in corporis materia est, in phantasiā imprimi, sed sine materia: ita tamen ut certi cuiusdam hominis signato in loco & tēpore positi sit imago. Rursus imaginis huiusmodi speciem aliquam statim in mente lucere: quæ nō amplius unius cuiusdam humani corporis ut erat in phātasia, uideatur esse similitudo: sed totius æque generis humani ratio cōmunis & definitio. Itaq; sicut ex phantasiæ imagine à corpore sumpta, in appetitu sensus corpori dedito amor ad sensum procliuis exoritur: ita ex hac mentis specie rationeq; cōmuni, tāquam à corpore remotissima, amor alius in uoluntate nascitur à commercio corporis alienissimus. Illum in uoluptate, hunc in contemplatione locauit. Illum circa particularē corporis unius formam reuolui putat, hunc circa uniuersalem totius humani generis pulchritudinem. Hos utiq; amores sibijpsis in homine repugnare, & illum deorsum ad ferinam & uoluptuosam depellere, hunc sursum ad angelicam uitam contemplatiuamq; attollere: hunc absq; perturbatione uult esse, & in paucis reperiri: illum multis passionibus anxium, ac plurimos occupare. Ideo istum paucis uerbis absoluit, in alterius passionibus enarrandis prolixior. Quoniam uero eadem apertissime, quæ & uos in superioribus narrauistis, hic explicat: ea in præsentia recensere opus esse non censui. Verū cognouisse sufficiat philosophū hūc aliquā chaos informitatē, qualē supra uos posuistis, in amoris procreatione miscuisse, dum diceret obscuram phantasiam illuminari: atq; ex illius obscuritatis & huius luminis mixtione, amorem originem ducere. Amorem præterea geminum illum cœlestem atq; uulgarem quis in eius uerbis non uideat? Originem quinetiam illius primam in diuinorum, secundam in corporum collocat pulchritudine. Solem namq;, Dei lucem: radium, corporum formam intelligit. Finem postremo suum uult eiusdem principijs respondere: dum alios usq; ad formam corporis, alios usq; ad Dei speciem amoris prouehit instigatio.

SOCRATES

SOCRATES FVIT VERVS AMATOR ET CVPIDINI SIMILIS. CAP. II

DE amore hactenus. Ad Alcibiadem & Socratem ueniamus. Postquā cōuiuæ satis amantium deum laudauerant, reliquum erat ut dei huius cultores legitimi laudarentur. Maxime omniū legitime amasse Socrates ab omnibus perhibetur. Is cum per omnē uitam palàm sine ulla prorsus dissimulatione in castris Cupidinis militasset, à nullis unquam notatus est quasi minus honeste quēquam dilexerit. Huic uitæ seueritas & alienorum scelerū correptio frequens, multos & magnos uiros, ut solet ueritas, infensos reddiderat, Anytum, Melitū, Lyconem præsertim ciues in repub. potentissimos: Thrasymachum, Polium & Callia oratores: Aristophanem præterea comicū acerrimū habuit insectatorē. Sed neq; ciues illi in accusatiōe, qua Socratē in iudiciū traxere, inhonestos amores iscripserūt: neq; oratores eius hostes tale quic quam Socrati obiecere: neq; Aristophanes Comicus, licet alia multa & absurda in Dionysijs colligat in Socratem maledicta. An censetis eum si tam fœda se labe coinquinasset, imò nisi fuisset ab huius criminis suspicione remotissimus, uenenosas talium detractorum linguas euasurum fuisse? Nunquid optimi uiri illud in superioribus animaduertistis, quòd dum Plato ipsum fingit Amorem, Socratis omnē pingit effigiem, ac numinis illius figuram ex Socratis persona describit, quasi uerus amor, ac Socrates simillimi sint, atq; ideo ille præ cæteris uerus sit legitimusq; amator? Agite iam Amoris picturam in animū reuocate. Videbitis in ea Socratē figuratum. Socratis personā ante oculos ponite. Macilentum, aridum, squalidumq; nidebitis: hominē scilicet natura melancholicū ut fertur, atq; hirsutū. Extenuatum inedia. Incuria sordidum. Nudum præterea, id est simplici & ueteri opertum palliolo. Sine calceis incedentem. Ita semper solitum incedere Socratem apud Platonem Phædrus ostendit. Humilem perq; infima uolantem. Humi semper Socratis defixus erat aspectus, ut ait Phædo. Loca insuper uilia frequentabat: aut enim in Simonis coriarij, aut in sculptorū officinis obuersabatur. Rusticis & incomptis utebatur uocabulis: quod illi obijcit Callicles in Gorgia. Adeò præterea mitis, ut multis lacessitus iniurijs, sæpe etiā pulsatus, ne cōmotus quidē animo fuisse tradatur. Sine domicilio. Interrogatus Socrates cuiās esset: Mundanus inquit. Ibi enim patria, ubi bonū. Sed neq; huic proprij lares, neq; mollis lectus, neq; delicatus uictus, neq; speciosa supellex. Ad fores in uia sub diuo dormiēs. Hæc apertū pectus & cor patens omnibus in Socrate nostro significant. Præterea quòd & uisu delectabatur atq; auditu, quæ fores animi sunt: quòd etiam securus & intrepidus incedebat, iacebatq; etiā si oportuisset pallio obuolutus ubiq;. Semper egenus. Quis nesciat Socratem sculptoris & obstetricis fuisse filium? & usq; ad senectutem in sculpendis lapidibus manu propria uictum quæsisse, nec habuisse unquam unde se satis & filios aleret? Hic inopiā suæ mentis passim confitebatur, interrogans omnes, nihil scire se prædicans. Virilis: erat enim constantis animi, in uictæq; sententiæ, qui etiam Archelaum Macedonem, & Scopam Cranonium, Eurilochumq; Larisseū aspernatus est alto animo: cum ab eis missas pecunias non acceperit: neq; ipse ad eos uoluit proficisci. Audax, feroxq;. Quanta eius fuerit in rebus bellicis fortitudo. Alcibiades in conuiuio explicat copiosissime: cui Socrates cum in Potidea uicisset, uictoriā sponte dicitur concessisse. Vehemens: erat quippe ut rectè Zopyrus Physionomus iudicauerat, concitatissimus. Sæpe uero inter loquendum agente id orationis uehementia iactare digitos solebat, et crines uellere. Facundus. Huic rationes in utranq; partem ferme pares dum differēret, suppetebāt. Hic licet incōptis uerbis uteretur, ut in cōuiuiò Alcibiades ait, magis tamen quàm Themistocles & Pericles, omnesq; cæteri oratores audientiū animos cōmouebat. Pulchris & bonis insidiatur. Insidiatum sibi semper fuisse Socratem Alcibiades inquit. eorum quippe qui honesta indolè præditi uidebantur, amore captus, eosdem rationibus suis ad Philosophiæ studia Socrates capiebat. Callidus sagaxq; Venator. Socratēm uenari solitum ex corporis forma diuinam speciem, in superioribus satis est dictum: & in Protagora Plato testatur. Machinator. Multis modis, ut indicant Platonis dialogi, sophistas confutabat: adolescentes exhortabatur, modestos uiros erudiebat. Prudentiæ studiosus. Fuit enim tanta prudentia, & in præsagiendo tam perspicax: ut quisquis contra eius consilium quicquam auderet, perderetur: quod in Theage à Platone narratur. Per omnem uitam philosophans. Hic in sua illa apud iudices defensione iudicibus edixit, si ea conditione eum morte absoluerent, ut nunquam posthac philosophetur, se mori malle quàm philosophari desinere. Incantator, fascinator, ueneficus atque sophista. Nam Alcibiades ait se magis Socraticis uerbis quàm Marsiæ Olympiq; excellentium musicorum melodia mulceri. Dæmonem uero illi fuisse familiarem; & accusatores sui & amici testantur. Sophistam quoq; Socratem Aristophanes comicus appellauit, atq; etiam sui accusatores. Quippe cui æqua esset hortandi & dehortandi facultas. Inter sapientiam & inscitiam medius. Cum omnes homines ignorantes sint, inquit Socrates, hoc ego tantum à cæteris differo, quòd meam ignorantiam non ignoro: cum alij prorsus ignorent. Ita erit inter sapientiam & ignorātiam medius: quia licet res ipsas nesciret, suam tamē ignorantiam cognoscebat. Quas ob res Socratem amori simillimum ideoq; uerissimum amatorē post amorē ipsum laudandum Alcibiades iudicauit, ut in eius laude intelligamus omnes qui similiter amant, esse laudatos. Quæ Socratis laudes sint hic audistis, & in Platonis uerbis Alcibiadis ore patent clarissime: quo etiam pacto amabat Socrates cognoscere potest qui Diotimæ doctrinæ meminerit. Ita enim amauit Socrates, ut suprà Diotima docuit.

DE AMORE FERINO, QVOD INSANIAE SPECIES EST. CAP. III

VERVM interroget forte quispiam: Quid hominum generi Socraticus amor iste conducat: cur tantis sit laudibus celebrandus, quid obsit contrarius. Dicam equidem altius aliquanto exorsus. Plato noster furorem in Phædro mentis alienationem definit. Alienationis autem duo genera tradit. Alteram ab humanis morbis, alteram à deo prouenire existimat. Insaniam illam: hãc diuinum furorem nuncupat. Insaniæ morbo infra hominis speciem homo deijcitur: & ex homine brutum quodammodo redditur. Insaniæ duo sunt genera. Vnum cerebri, alterum cordis uitio nascitur. Cerebrũ sæpe aduſta bili, sæpe sanguine aduſto, nonnunquam atra bili nimium occupatur. hinc dementes homines quandoq; reddũtur. Qui aduſta bili uexantur: uel à nemine lacesſiti uehementiſsime iraſcuntur: alte uociferantur: in obuios irruunt: seipſos & alios cædunt. Qui sanguine aduſto laborant, effuſos nimium in risus prorũpunt: præter omnium consuetudinem se iactant: mirabilia de se pollicentur: cantu gestiunt, exultantq; tripudio. Qui bili premũtur atra, mœrent perpetuo: ipſi sibi somnia fingunt, quæ uel præsentia expauescant, uel futura formident. Atq; hæ quidem tres insaniæ species cerebri fiunt defectu. Quando enim humores illi retinentur in corde, anguſtiam & solicitudinem pariunt, non dementiam: tunc uero amentiam, quando caput oppreſserint. ideo cerebri uitio dicuntur contingere. Cordis autem morbo eam proprie insaniam fieri arbitramur, qua affliguntur hi qui perdite amant. His falso sacratiſsimum nomen amoris tribuitur. Verum ne forte nimis contra multos sapere uideamur, diſpoſitionis gratia nos etiam nomine ad iſtos utamur.

AMOR VVLGARIS EST FASCINATIO quædam. Cap. IIII

VOS autem aurium, ac mentis intentionem dicendis accommodate. Sanguis in adoleſcentia subtilis eſt, clarus, calidus atq; dulcis. Procedente enim ætate subtilioribus partibus reſolutis, fit craſsior: propterea fit & obſcurior. Nempe quod tenue rarumq; eſt, purum eſt atq; perlucidum: contrarium uero contrà. Cur calidus atq; dulcis? quia uita, & uiuendi initium, ipſa ſcilicet generatio, in calore & humore conſiſtit, ac semen prima uiuentium genitura calidum eſt & humidum: natura talis in pueritia & adoleſcentia uiget. In ſequentibus ætatibus paulatim in contrarias qualitates ſiccitatem & frigiditatem neceſſario permutatur. Ideo sanguis in adoleſcente subtilis eſt, clarus, calidus atq; dulcis: quia subtilis, clarus: quia recens, calidus atque humidus: quia calidus & humidus eſt, ideo dulcis eſſe uidetur. Dulcedo enim fit in calidi & humidi mixtione. Quorsum hæc? nempe ut intelligatis ſpiritus in hac ætate subtiles & claros, eſſe calidos atq; dulces. Hi enim cum à cordis calore ex puriori sanguine generentur, tales in nobis ſunt ſemper, qualis eſt & ſanguinis humor. Quemadmodum uero ſpirituum uapor huiuſmodi creatur ex ſanguine: ita & ipſe ſimiles ſibi radios per oculos quaſi uitreas feneſtras emittit. Atq; etiam ſicut cor mundi ſol ſuo circuitu lumẽ, perq; lumen uirtutes ſuas ad inferiora demittit: ſic corporis noſtri cor, motu ſuo quodam perpetuo proximum ſibi ſanguinem agitans ex eo ſpiritus in totum corpus, perq; illos luminum ſcintillas, per membra diffundit quidem ſingula, per oculos autem maxime. Ad altiſsimas quippe corporis partes ſpiritus maxime tum ſit leuiſsimus euolat: eiusq; lumen per oculos cum ipſi perſpicui ſint atq; omnium partium nitidiſsimi, uberius emicat. Ineſſe uero oculis & cerebro lumẽ aliquod licet exiguũ, animalia multa quæ noctu uident teſtimonio eſſe poſſunt, quorum in tenebris coruſcãt oculi. Ac etiam ſi quis certo quodammodo oculi angulum digito preſſerit, contorſeritq;, circulum quendam uidetur intra ſe lucidum intueri. Fertur & diuus Auguſtus oculos adeo claros & nitidos habuiſſe, ut cum acrius quẽquam intueretur, cogeret eum quaſi ad ſolis fulgorem uultum ſubmittere. Tiberius quoq; prægrandibus fuiſſe oculis traditur, & qui quod mirum eſſet, noctu etiam & in tenebris uiderent: ſed ad breue, & cum primo è ſomno patuiſſent. deinde rurſus hebeſcebant. Quod autem radius emiſſus ab oculis uaporem ſecum ſpiritualem trahat, & uaporis ſanguinem, ex eo perſpicimus quòd lippi & rubentes oculi ſpectantis proxime oculos radij ſui emiſsione cogũt morbo ſimili laborare. Vbi apparet & radium uſq; ad obuium illum protendi, & cum radio unà uaporem corrupti ſanguinis emanare: cuius contagione oculus ſpectantis inficitur. Scribit Ariſtoteles mulieres quando ſanguis menſtruus defluit, intuitu ſuo ſpeculũ ſanguineis guttis sæpe fœdare. Quod ex eo fieri arbitror, quia ſpiritus qui uapor ſanguinis ẽ, ſanguis quidã tenuiſsimus uidetur eſſe, adeo ut aſpectũ effugiat oculorũ: ſed ĩ ſpeculi ſuperficie factus craſsior, clare perſpicitur. Hic ſi in rariorem materiam aliquã ceu pannũ, aut linũ incidat, ideo nõ uidetur, quia in ſuperficie rei illius non reſtat, ſed penetrat. Si in denſam quidem, ſed aſperam, ſicut ſaxa, lateres, et ſimilia, corporis illius inæqualitate diſsipatur & frangitur. Speculum autem propter duriciem ſiſtit in ſuperficie ſpiritum: propter æqualitatem, lenitatemq; ſeruat infractum: propter nitorem, ſpiritus ipſius radium iuuat & auget: propter frigiditatem rariſsimam illius nebulam cogit in guttulas. Eadem ferme ratione quoties hiantibus faucib. obnixe anhelamus in uitrũ,

eius faciem tenuiſsimo quodam ſaliuæ rore cõſpergimus: ſiquidem halitus à ſaliua euolans, in ea materia cõpreſſius relabitur in ſaliuam. Ergo quid mirum ſi patefactus oculus & intẽtus in aliquem, radiorũ ſuorum aculeos in adſtãtis oculos iaculatur? atq; etiam cum aculeis iſtis, qui ſpirituum uehicula ſunt, ſanguineum uaporem illum, quẽ ſpirituum nuncupamus, intendit? Hinc uirulentus aculeus tranſuerberat oculos: cumq; à corde percutientis mittatur, hominis perculſi præcordia, quaſi regionẽ propriã repetit: cor uulnerat: inq; eius duriori dorſo hebeſcit, reditq; in ſanguinem. Peregrinus hic ſanguis à ſaucij hominis natura quodammodo alienus, ſanguinem eius proprium inficit: infectus ſanguis ægrotat. Hinc duplex ſequitur faſcinatio. Aſpectus fœtidi ſenis, & mulieris mẽſtrua patiẽtis, puerum faſcinat. Aſpectus adoleſcentis faſcinat ſeniorem. Quoniam uero ſenioris humor frigidus eſt atq; tardiſsimus, uix dorſum cordis attingit in puero: & ineptus ad tranſitum, cor niſi propter infantiam ſit molliſsimum, parum admodum commouet. Hæc ideo leuis faſcinatio eſt: illa uero grauiſsima, per quam iunior tranſfigit præcordia ſenioris. Hoc illud eſt amici optimi de quo Platonicus Apuleius conqueritur. Cauſa, inquit, omnis & origo præſentis huius doloris, etiam medela ipſa, & ſalus unica mihi tute ipſe es. Iſti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapſi præcordia, acerrimum meis medullis commouent incendium. Ergo miſerere tua cauſa pereuntis. Ponite obſecro ante oculos Phædrum Myrrhinuſium, & Thebanum illum eius amore captum Lyſiam oratorem. Lyſias in Phædri uultum inhiat: Phædrus in oculos Lyſiæ ſcintillas ſuorum defigit oculorum, cumq; ſcintillis unà tranſmittit & ſpiritum. Radius Phædri radio Lyſiæ facile copulatur: ſpiritui quoq; facile iungitur ſpiritus. Vapor huiuſmodi à Phædri corde genitus Lyſiæ ſtatim petit præcordia: quorum hebetudine fit compactior, & in priorẽ Phædri relabitur ſanguinem: ita ut Phædri ſanguis, quod mirum eſt, iam in corde ſit Lyſiæ. Hinc ad clamorẽ conſeſtim prorumpit uterq;: Lyſias ad Phædrum: Cor meum Phædre, chariſsima uiſcera: Phædrus ad Lyſiam: O ſpiritus meus, ô meus ſanguis Lyſia. Sequitur Phædrus Lyſiam, quia cor ſuum poſcit humorem. Sectatur Phædrũ Lyſias, quia ſanguineus humor uas proprium poſtulat, ſuam exigit ſedem. Verum Lyſias Phædrum ſectatur ardentius. Facilius enim cor ſine minima humoris ſui particula quàm humor ipſe ſine corde proprio uiuit. Riuus fonte magis quàm fons riuulo indiget. Igitur ut ferrum qualitate magnetis accepta, ad lapidem hunc trahitur quidem, lapidem uero non attrahit: ita Lyſias Phædrum magis quàm Phædrus Lyſiam ſequitur.

QVAM FACILE AMORE IRRETIAMVR. Cap. V

AN poteſt dixerit quiſpiam, tenuis radius, leuiſsimus ſpiritus, pauculus ſanguis Phædri, tam citò, tam uehementer, tam perniciosè totum Lyſiam inquinare? Hoc utiq; mirum non uidebitur ſi cæteros morbos, qui contagione naſcuntur, cõſiderabitis, ſi pruritũ, ſi ſcabiẽ, ſi lepram, pleureſim, phthiſim, dyſenteriam, lippitudinẽ, epidimiã. Amatoria uero cõtagio facile fit, & grauiſsima omnium peſtis euadit. Quippe ſpiritualis uapor ille ſanguiſq; ab adoleſcẽte ſeniore prorſus iniectus, quatuor habet ut ſuprà diximus qualitates. Clarus eſt, ſubtilis, calidus atq; dulcis. Quia clarus, oculorũ & ſpiritũ claritati in ſeniore maxime conſonat, blanditur & allicit: quo fit ut auide ab illis hauriatur. Quia ſubtilis, celerrime cõuolat in præcordia: inde facillime per uenas & arterias in corpus permanat uniuerſum. Quia calidus, uehementer agit & mouet, et fortius ſenioris ſanguinẽ inficit, eumq; in ſuã cõuertit naturã. quod Lucretius ita tetigit:

Hinc in te primum Veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta: & ſucceſsit frigida cura.

Præterea quia dulcis, fouet uiſcera quodã modo, paſcit atq; oblectat. hinc fit ut totus uiri ſanguis in iuuenilis ſanguinis naturã mutatus, iunioris illius appetat corpus, quo ſuas uenas inhabitet, & recẽtis ſanguinis humor, uenas quoq; recentes & teneras illabatur. Fit etiam ut uoluptate ſimul & dolore æger hic tangatur. Voluptate propter uaporis illius, & ſanguinis claritatẽ atq; dulcedinem. Illa ſiquidem allicit, hæc oblectat. Dolore propter eius ſubtilitatem atq; calorem. illa quippe uiſcera diuidit & diſcerpit: hic homini quod ſuum eſt auſert, & in alterius mutat naturam. per quam ſane mutationem eum in ſe quieſcere non permittit: ſed ad eum ſemper à quo infectus eſt trahit. Hoc ita Lucretius innuit.

Idq; petit corpus mens unde eſt ſaucia amore.
Nanq; omnes plerunq; cadunt in uulnus: & illam
Emicat in partem ſanguis unde icimur ictu.
Et ſi comminus eſt hoſtem ruber occupat humor.

In his carminibus Lucretius non aliter uult ſanguinem hominis oculorũ radio uulnerati in uulnerantem prolabi, quàm hominis gladio cæſi ſanguis prolabitur in cædentẽ. Huius, ut ita dicam, miraculi ſi rationem requiritis afferam. Vulnerat Hector Patroclum, ac perimit. Patroclus Hectorem inſpicit uulnerãtem. Vnde eius cogitatio iudicat ulciſcendum. confeſtim ad uindictam bilis accẽditur, ab eã ſanguis inflammatur, & ad uulnus ueſtigio properat, tum ut partem illam corporis foueat, tum etiam ad uindictam. eodem concurrunt et ſpiritus: ij quia leues ſunt, ad Hectorem uſq; uolantes in eum migrant, eius calore ſeruantur ad tempus puta ad horas ſeptem: eo ipſo in tẽpo

re si Hector cadaueris uulnus cominus intẽtus inspiciat, uulnus cruorem uersus Hectorem eijcit: potest enim cruor uersus hostem quodammodo effluere, tum quia nondum calor omnis extinctus est, nondum agitatio quieuit interior, tum quia pauloante in eum concitus fuerat, tum deniq; quia sanguis spiritus repetit suos, atq; etiã spiritus sũt attrahant sanguinem. Simili quodam pacto hominis amore saucij sanguinem festinare in ferientem & Lucretius innuit, & nos summopere comprobamus.

DE MIRO QVODAM EFFECTV VVLGARIS AMORIS Cap. VI

DICAM ne uiri castissimi, quod sequitur, an potius prætermittam? Dicam certe postquam res ipsa postulat, & si dictu uidetur absurdum. At quis turpia non turpiter dixerit. Tanta permutatio senioris hominis urgens ad iunioris similitudinem facit, ut hic totum suum corpus in illum transferre & totum illius in se transfundere studeat, ut uel recens humor uasa recẽtia, uel uasa teneriora teneriorem consequantur humorem. Hinc multa inter se turpissime facere cõpelluntur. Cũ enim genitale semen à toto corpore defluat, solo huius iactu, uel tractu totũ corpus tradere se posse confidũt, & totum accipere. Id in seipso philosophus Epicureus ille persensit Lucretius amantium omnium infelicissimus.

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictus,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur
Seu mulier toto iactans de corpore amorem,
Vnde feritur, eò tendit gestitq; coire:
Et iacere humorem in corpus de corpore **ductum.**
Affigunt auide corpus iunguntq; saliuas
Oris: & inspirant pressantes dentibus ora
Nequicquam: quoniam nil inde abradere possunt
Nec penetrare & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum uelle & certare uidentur.
Vsq; adeo cupide Veneris compagibus hærent,
Membra uoluptatis dum ui labefacta liquescunt.

Hæc Lucretius Epicureus. Quod etiam totum in se capere amatum amantes cupiant, Artemisia Mausoli regis Cariæ uxor ostendit: quæ supra affectionis humanæ fidem uirum suum amauisse dicitur: eiusq; defuncti corpus redegisse in puluerem: & aquæ inditum ebibisse.

VVLGARIS AMOR EST SANGVINIS PERturbatio. CAP. VII

ESSE uero hanc in sanguine passionem illud argumento est, quod æstus huiusmodi alternare quiè caret. Continua uero febris à physicis in sanguine ponitur. quæ autẽ horas sex quieti relinquit, in pituita: quæ diem unum, in bili: quæ duos, in atræ bilis humore. In sanguine igitur illam merito collocamus. In sanguine uidelicet melancholico: ut in oratione Socratis audiuistis. hunc sanguinem contagionis semper affixio comitatur.

QVOMODO AMANTES FIVNT AMATI similes. CAP. VIII

DEO nemo uestrum miretur si quem amantem audierit amati sui similitudinem aliquam uel figuram suo in corpore contraxisse. Prægnantes sæpe mulieres uinum quod auidissime cupiunt, uehementer excogitant: uehemens cogitatio, spiritus mouet interiores, atq; in his excogitatæ rei pingit imaginem. Isti sanguinem mouent similiter, & in mollissima fœtus materia, uini imaginem exprimunt. Amator autem ardentius quàm prægnantes, suas cupit delicias: uehemẽtius quoq; & firmius cogitat. Quid mirum si usq; adeo hærentes & infixi pectore ultus ab ipsa cogitatione purgantur in spiritu: à spiritu statim in sanguine infigantur? præsertim cum in Lysiæ uenis iam mollissimus sanguis Phædri sit genitus, ut facillime possit Phædri ultus in suipsius sanguine relucere. Quoniam uero mẽbra corporis singula ut quotidie arescunt ita sumpto alimoniæ rore quotidie reuiuiscunt: sequitur ut in dies corpus cuiusq; hominis, quod sensim exaruit, paulatim reficiatur. Reficiuntur autem membra à sanguine ex uenarum riuulis emanante. Ergo miraberis si certa similitudine pictus sanguis eandem membris impresserit: ut Lysias tãdem Phædro in nõnullis uel coloribus uel lineamentis, aut affectibus, aut gestibus euasisse similis uideatur.

A QVIBVS PRAECIPVE IRRETIAMVR Cap. IX

QVAERET forsitan aliquis: à quibus præcipue & quo pacto illaqueentur, & quomodo soluantur amantes. Fœminæ profecto uiros facile capiunt: facilius autem illæ, quæ masculam quandam indolem præ se ferunt: & tantò facilius masculi, quanto similiores sunt uiris quàm fœminæ, & sanguinem spirituq; habent lucidiorem, calidiorem, subtiliorem: qua in re amatoria consistit illaqueatio. Ex maribus autem illi uiros, seu meliores uelocissimè fascinant, qui sanguinei sunt potissimum, & quadam ex parte cholerici, oculos amplos habent, glaucos atque nitentes: præcipue uero si casti uiuant, neque per coitum claro humorum succo exhausto serenos uultus fœdauerint. Hæc enim ad ipsas sagittas proprie emittendas quæ cor uulnerant, ut suprà tetigimus, requiruntur. Irretiuntur præterea cito quibus nascẽtibus Venus fuerit in Leone, uel Luna Venerem uehementer aspexerit, & qui eadem complexione sunt præditi. Phlegmatici in quibus dominatur pituita, nunquam: Melancholici, in quibus atra bilis, uix quidem capiuntur: sed capti, nunquam postea liberantur. Quando sanguineus deuincit sanguineum, leue iugum est: suaue uinculum. similis namq; complexio mutuum creat amorem. Huius præterea humoris suauitas spem & fiduciam præstat amanti. Quando cholericus cholericum, intolerabilior seruitus. Vicissitudinem quidem nonnullam beneuolentiæ in his facit complexionis similitudo: sed igneus ille bilis humor crebra illos iracundia turbat. Quando sanguineus cholericum, aut contrà, propter suauis simul et acris humoris commixtionem alternatio quædam prouenit iracundiæ & gratiæ, uoluptatis atq; doloris. Cum sanguineus melancholicum ligat, nodus perpetuus non inferrimus. Sanguinis quippe dulcedo melancholiæ amaritudinem temperat. Cum uero cholericus illaqueat melancholicum, pestis omnium perniciosissima. Acutissimus adolescentis humor senioris uiscera passim illabitur. Est mollis flamma medullas. Vritur infelix amator. Cholera ad iracundiam cædesq; prouocat. Melancholia ad mœrorem & perpetuam querimoniam. Iis sæpe idem qui Phyllidi, Didoni, Lucretio, amoris est exitus. Phlegmaticus autem seu melancholicus adolescens propter sanguinis & spirituum crassitudinem capit neminem.

MODVS ILLAQVEATIONIS Cap. X

QVO autem pacto fascinentur amantes, satis suprà dixisse uidemur, si modo illud addamus, mortales tunc summopere fascinari, quando frequentissimo intuitu aciem uisus ad aciem dirigentes, lumina iungunt luminibus, & longum miseri combibunt amorem. Huius profecto morbi, ut Museo placet, causa omnis & origo est oculus. Ideo si quis nitore polleat oculorum, licet minus in reliquis membris cõpositus sit, sæpius intuentes ea ratione qua diximus, insanire compellit. Qui contra dispositus est, ad moderatam quandam beneuolentiam inuitat potius quàm ardorem. Reliquorum præter oculos membrorum concinnitas non causæ uim ad ægrotationem huiusmodi, sed occasionis impulsam uidetur habere. Talis quippe compositio eminus prospicientem ut propius accedat, hortatur: deinde cernentem cominus in ipsa sui consideratione diutissime detinet: immorantem uero solus ipse ferit intuitus. Ad moderatum autem amorem illum diuinitatis participem, de quo in hoc conuiuio ut plurimum disputatur: non oculus solus, ut causa: sed partium cunctarum concordia iucunditasq; concurrit.

CVRATIO AMORIS CAP. XI

HACTENVS quomodo & à quibus irretiamur, tractauimus: restat ut quomodo soluamur, paucis doceamus. Solutio uero duplex: altera quidem naturæ: altera diligentiæ. Naturalis est, quæ certis temporis interuallis perficitur. Quæ non ad hunc solum, sed ad omnes attinet morbos; siquidẽ in cute pruritus eatenus permanet, quatenus tabidi sanguinis sex in uenis, aut salsedo pituitæ uiget in membris. Defecato sanguine & pituita demollita pruritus desinit: & fœdæ cutis maculæ abolentur. Euacuationis tamen matura diligentia conferi plurimum. Repentina euacuatio, uel unctio periculosissima iudicatur. Inquietudo quoque amantium tamdiu necessario perseuerat, quandiu infectio illa sanguinis per fascinationem iniecta uisceribus permanens graui cor premit cura. Vulnus alit uenis: cæcis membra flammis adurit. à corde siquidem in uenas: à uenis in membra fit transitus. hac denique expurgata amantium, immo uero amentium cessat inquietudo. Id longum in omnibus requirit temporis spatium: in melancholicis uero longissimum: præsertim si Saturni influxu fuerint irretiti. adde & amarissimum: si Saturno retrogrado: uel Marti coniuncto: uel soli opposito mancipati sint. Aegrotant & illi diutissime: in quorum natiuitate Venus in domo Saturni fuerit: uel Saturnum Lunamq; uehementer aspexerit. Addenda est naturali huic purgationi diligentissimæ artis industria. Cauendum in primis ne immatura euellere, uel amputare tentemus: neq; summo cum periculo discindamus, quæ tutius dissuere possumus. consuetudinis intermissio facienda. Summopere uero cauendum ne lumina oculorum luminibus coniungantur. Si quid in amati animo uel corpore uitij est, diligenter animo reuoluendum.

Plurimis, uarijs, grauibus negocijs animus applicandus: sæpe minuendus sanguis est: uino utendum claro, nonnunquam etiam ebrietate, ut ueteri sanguine uacuato, nouus sanguis accedat, nouus & spiritus. Exercitatione sæpe ad sudorem usque uti præstat: per quam corporis meatus ad expurgationem faciendam aperiantur. Ea insuper omnia quæ Physici ad cordis præsidium adhibent & cerebri alimentum, prosunt quamplurimum. Sæpe etiam coeundum Lucretius præcipit.

Sed fugitare decet simulacra: & pabula amoris
Abstërrere sibi atq; aliò conuertere mentem,
Et iacere humorem conlectum in corpora quæq;,
Nec retinere semen conuersum unius amore.

QVAM NOXIVS VVLGARIS AMOR Cap. XII

SED ne diutius de insania loquentes insaniamus, sic breuibus concludamus. Insaniæ species quædã est anxia illa solicitudo, qua uulgares amantes diu noctes; uexãtur: qui amore durante bilis incẽdio primum, deinde atræ bilis adustione afflicti, in furias, ignemq; ruunt: & quasi cæci quò præcipitentur ignorant. Quam pernicioſius adulterinus hic amor tam amatis quàm amantibus sit, Lysias Thebanus & Socrates apud Platonem in Phædro demonstrant. Hoc itaq; furore homo in bestiæ naturam deuoluitur.

QVAM VTILIS DIVINVS AMOR, ET DE QVATUOR EIUS SPECIEBUS. Cap. XIII

DIVINO autem furore super hominis naturam erigitur, & in Deum transit. Est autem furor diuinus illustratio rationalis animæ: per quam Deus animam à superis delapsam ad infera, ab inferis ad superа retrahit. Lapsus animæ ab ipso uno rerum omnium principio ad corpora, per quatuor gradus efficitur, per mẽtem, rationem, opinionem atq; naturam. Nam cum in omni rerum ordine sex gradus existant, quorum summum tenet ipsum unum, infimum corpus, media uero sunt quatuor quæ prædiximus: necesse est quicquid à primo ad ultimum labitur, quatuor per media cadere. Ipsum unum rerum omnium terminus & mensura, confusionis & multitudinis expers. Mens angelica multitudo quidem idearum, sed stabilis & æterna. Ratio animæ multitudo notionum argumentationumq; mobilis, sed ordinata. Opinio autem inordinata, & mobilis imaginum multitudo: sed substantia punctisq; unita: cum anima ipsa in qua est opinio, una substantia sit nullum occupans locum. Natura, id est nutriendi uis ab anima, & animalis complexio similiter, nisi quòd per corporis puncta diffunditur. Corpus autem indeterminata partium & accidentium multitudo subiecta motui, & substãtia punctis momentisq; diuisa. Hæc omnia respicit anima nostra, per hæc descendit, per hæc & ascendit. Vt enim ab ipso uno quod omnium principium est, producitur, unitatem quandam sortita est: quæ omnem essentiam eius uires operationesq; unit: à qua & ad quam ita cætera quæ in anima sunt, se habent, sicut à centro & ad centrum circuli lineæ. Vnit uero non modo animæ partes inuicem & ad totam animam: sed anima totam ad ipsum unum rerum omnium causam. Vt autem diuinæ mentis radio claret, rerum omniũ ideas per mentem actu stabili cõtemplatur. Vt seipsam respicit, rationes rerũ uniuersales cogitat: & à principijs ad cõclusiones ratiocinatione discurrit. Vt corpora respicit, particulares rerum mobilium formas atq; imagines per sensus acceptas opinione uolutat. Vt materiam attingit, natura uelut instrumento utitur, quo unit materiã, mouet & formãt. Vnde generationes, augmenta, & eorum contraria proficiscũtur. Cernitis igitur ab uno quòd super æternitatem in æternam multitudinem labitur: ab æternitate in tempus, à tempore in locum atque materiam. labitur inquam, quando ab ea puritate, qua nata est, lõgius corpus amplectendo discedit.

QVIBVS GRADIBVS DIVINI FVRORES ANIMAM extollunt Cap. XIIII

QVAPROPTER sicut per quatuor descendit gradus, per quatuor ascendat necesse est. Furor autem diuinus est, qui ad supera tollit, ut in eius definitione constitit. Quatuor ergo diuini furoris sunt species. Primus quidem poeticus furor. Alter mysterialis. Tertius uaticinium. Amatorius affectus est quartus. Est autem poesis à musis, Mysterium à Dionysio, Vaticinium ab Apolline, Amor à Venere. Redire quippe ad unum animus nequit, nisi ipse unum efficiatur. Multa uero effectus est: quia est lapsus in corpus in operationes uarias distributus, & ad corporalium rerum multitudinem respicit infinitam. Ex quo partes eius superiores pene obdormiunt, inferiores alijs dominantur. Illæ torpore, hæ perturbatione afficiuntur. Totus autem animus discordia & inconcinnitate repletur. Poetico ergo furore primum opus est, qui per musicos tonos quæ torpent suscitet: per harmonicam suauitatem quæ turbantur, mulceat: per diuersorum denique consonantiam, dissonantem pellat discordiam, & uarias partes animi temperet. Neque satis hoc est. Multitudo enim adhuc

adhuc & diuersitas restat in animo. Accedit ergo mysterium ad Dionysium pertinens: quod expiationibus, sacrisq;, & omni cultu diuino partium omnium intentionem in mentem, qua Deus colitur, dirigit. Vnde cum singulæ animi partes ad unam mentem redactæ sint, iam totum quoddam unum ex pluribus factus est animus. Tertio uero ad hoc opus est furore, qui mentem ad unitatem ipsam animæ caput reducat. hoc Apollo per uaticinium efficit. Nam cum anima supra mentem in unitatem assurgit, futura præsagit. Demum cum anima facta est unum, unum inquam quod in ipsa natura & essentia animæ est, restat ut illico in unum quod est super essentiam, id est deum se reuocet. Hoc cœlestis illa Venus per amorem, id est diuinæ pulchritudinis desiderium, bonique ardorem explet. Primus itaq; furor inconcinna & dissonantia temperat. Secundus temperata unum totum ex partibus efficit. Tertius unum totum supra partes. Quartus in unum quod super essentiã, & super totum est ducit. Plato in Phædro, mentem diuinis deditam, in anima hominis aurigam uocat: Vnitatem animæ, aurigæ caput: Rationem, opinionemq; per naturalia discurrentem, equum bonum: Phantasiam confusam, appetitumq; sensuum, malum equum: Animæ totius naturam, currum. quia motus suus tanquam orbicularis à se incipiens in se deniq; redit, dum suijpsius naturam animaduertit. Vbi consideratio eius ab anima profecta in eandem reuertitur. Alas uero tribuit, per quas in sublime feratur: quarum alteram putamus indagationem illam esse, qua mens assidue ad ueritatem annititur: alteram boni desiderium, quo nostra uoluntas semper afficitur. Hæ partes animæ suum amittunt ordinẽ, quando perturbante corpore confunduntur. Primus itaq; furor bonum equum, id est rationem opinionemq;, à malo equo, id est à phantasia confusa & sensuum appetitu distinguit. Secundus malum equum bono, bonum aurigæ, id est menti subijcit. Tertius aurigam in caput suum, id est in unitatem mentis apicem dirigit. Postremus caput aurigæ in caput rerum omnium uertit. Vbi auriga beatus est, & ad præsepe, id est ad diuinam pulchritudinem sistens equos, id est accommodans omnes sibi subiectæ animæ partes, objcit illis ambrosiam, & super ipsam nectar potandum, id est uisionem pulchritudinis, & ex uisione lætitiam. Hæc quatuor furorum opera sunt. De quibus generatim in Phædro disputat, proprie uero de poetico furore in Ione, de amatorio, in Cõuiuio. Omnibus his furoribus occupatum fuisse Orpheum libri eius testimonio esse possunt. Amatorio maxime Sappho, Anacreontem & Socratem fuisse correptos accepimus.

OMNIBVS HIS FVRORIBVS AMOR PRAESTANTIOR EST. Caput XV

OMNIVM potentissimus & præstantissimus est amatorius. Potentissimus inquam, propterea quod omnes alij ipso necessario indigent, neq; enim poesim, neq; mysteria, neq; uaticinium sine ingenti studio, flagranti pietate, & sedulo diuinitatis cultu consequimur. Studium uero, pietatem, cultum quid aliud dicimus quàm amorem? Igitur omnes amoris potentia constant. Est etiam præstantissimus, quoniam ad hunc tanquam ad finem alij referuntur. Hic autem proxime deo, qui nos copulat. Hos utiq; furores quatuor, totidem adulterini affectus falso imitari uidentur. Poeticum quidem musica ista uulgaris, quæ auribus duntaxat blanditur. Mysterialem, uana multorum hominum superstitio. Fatidicum, fallax peritiæ humanæ coniectio. Amatorium, libidinis impetus. Verus enim amor nihil est aliud quàm nixus quidam ad diuinam pulchritudinem euolandi ab aspectu corporalis pulchritudinis excitatus. Adulterinus aũt, ab aspectu in tactum præcipitatio.

QVAM VTILIS AMOR SOCRATICVS. CAPVT XVI

QVAERITIS quid amor Socraticus conferat? Primo quidem ipsi Socrati plurimum ad alas illas recuperandas, quibus in patriam reuolet. Deinde ciuitati suæ magnopere ad honeste feliciterq; uiuendum. Ciuitatem profecto non lapides sed homines faciunt. Homines uero à tenera ætate quemadmodum arbores à tenerioribus curandi sunt, & ad frugem optimam dirigendi. Puerorum curam parentes habent & pædagogi. Adolescentes autem limites parentum & pædagogorum non prius transgrediuntur, quàm iniqua uulgi consuetudine deprauentur. Superiorem quippe uiuendi normam domi imbibitam sequerentur, nisi ab ea improborum hominum, eorum præsertim qui illis blandiuntur, usu, consuetudineq; deflecterentur. Quid ergo Socrates faciet? Num permittet ut flagitioſorum contagione adolescentia, quæ futuræ reipublicæ semen est corrumpatur? At ubi patriæ charitas? Succurret itaque patriæ Socrates, filiosq; illius, suos autem fratres hac pernicie liberabit. Leges fortasse conscribet, quibus lasciuos uiros ab adolescentũ cõsuetudine segregabit. Sed non omnes Lycurgi, aut Solones esse possumus. Paucis legum condendarum datur autoritas, pauciſsimi legibus latis obtemperant. Quid ergo? uim inferet, & manu iniecta seniores à iuuentute depellet? At solus Hercules cum monstris dicitur decertasse, cæteris periculoſisima est huiusmodi uiolentia. Forsitan scelestos homines monebit, corripiet, obiurgabit. Cæterum perturbatus animus monentis uerba contemnit, & quod deterius est, seuit in monitorem. Qua de causa ab alio pugno, ab alio calce, dum id tentaret, percuſſus est Socrates. Vnica restat iuuentuti uia salutis, Socratis consuetudo. Huic ergo Græcorum ille sapientiſsimus charitate deuinctus seſe miſcebat

ubiq; & magna incedit adoleſcentum comitante caterua. Ita uerus amator, utpote paſtor, agnorum gregem à falſorum amantium, ceu luporum uoragine, ac peſte tutatur. Quoniam uero pares cum paribus facillime congregantur, parem ſe facit iunioribus puritate uitæ, uerborum ſimplicitate, ludis, iocis ac facetijs. Seq; ex ſene puerum facit, in primis ut pueros quandoq; reddat domeſtica & iucunda familiaritate ſeniles. Ad uoluptatem prona iuuentus ſola uoluptate tenetur, rigidos effugit præceptores. hinc noſtræ adoleſcentiæ tutor ad patriæ ſuæ ſalutẽ rerum ſuarum adminiſtratione neglecta iuniorum ſuſcipit curam, eosq; primum iucundæ conſuetudinis captat ſuauitate. Ita illaqueatos, monet deinde ſeuerius. Poſtremo cenſura rigidiori caſtigat. Hoc pacto Phædonem adoleſcentulum lupanari publico proſtitutum ab ea calamitate redemit, fecitq; philoſophum. Platonem poeſi deditum coegit tragœdias igni tradere, & ſtudia precioſiora capeſſere. Xenophontem à uulgari luxu ad ſapientum traduxit ſobrietatem. Aeſchinem & Ariſtippum ex pauperibus diuites, Phædrum ex oratore philoſophum, Alcibiadem ex ignorante doctiſsimum reddidit. Charmidem grauem fecit & uerecundum. Theagem iuſtum, fortemq; in republica ciuem. Euthydemum ac Menonem à Sophiſtarum captiunculis ad ueram tranſtulit ſapientiam. Quo factum eſt, ut non tam iucunda quàm utilis fuerit Socratis conſuetudo, ac multo ardentius ab adoleſcentibus, ut Alcibiades ait, dilectus fuerit Socrates quàm dilexerit.

QVOMODO AGENDAE SVNT GRATIAE SPIRITVI ſancto, qui nos ad hanc diſputationem illuminauit atq; accendit. Cap. XVII

IAM igitur Conuiuæ optimi quid amor ſit, quis uerus amator, quæue amantis utilitas ex ueſtra primum, ex mea deinde diſputatione feliciter comperiſſe uidemur. Huius autem inuentionis feliciſsimæ cauſam & magiſtrum eundem ipſum amorem, qui & compertus eſt, fuiſſe proculdubio exiſtimate. Amore namq;, ut ita dixerim, inueniẽdi amoris accenſi, amorem quæſiuimus & inuenimus, ut eidem inquiſitionis & inuentionis pariter habenda ſit gratia. O miram numinis huius magnificentiam. O incomparabilem amoris benignitatem. Cætera ſiquidem numina uix tandem poſtquam diu quæſieris ſe parumper oſtendunt, Amor etiam quæſituris occurrit. Quapropter huic multo magis quàm cæteris homines ſe debere fatentur. Sunt autem qui diuinam potentiam ſæpe audeant execrari, ſcelerum noſtrorum fulminatricem: Nonnulli etiam ſapientiam oderunt noſtrorum omnium exploratricem flagitiorum. Amorem uerò diuinorum bonorum omnium largitorem non amare non poſſumus. Nos autem amorem hunc adeo nobis propitium ea mente colemus ut ueneremur ſapientiam & potentiam admiremur, ut amore duce totum, ut ita loquar, deum habeamus propitium, ac totum amoris flagrantia diligentes, toto etiam deo amore perpetuo fruamur.

PLATONIS CONVIVIVM VEL DE AMORE, A MARSILIO FICINO TRANSLATVM, ad Laurentium Medicem uirum clariſsimum.

APOLLODORVS. FAMILIARES APOLLODORI. GLAVCO. ARISTODEMVS. SOCRATES. AGATHO. PHAEDRVS. PAVSANIAS. ERYXIMACHVS. ARISTOPHANES. DIOTIMA. ALCIBIADES.

VIdeor mihi in his quæ petitis, ſatis præmeditatus eſſe. Heri enim cum domo ex Phalero in urbem redirem, quidam mihi notus à tergo me aſpiciens, eminus uocauit, & inter uocandum iocatus: O Phaleree, inquit, Apollodore, non expectas? Ego autem expectaui. Tum ille: Quærebam te modò, audire cupiens qui de amore ſermones habiti ſunt in ea cœna ad quam Agatho, Socrates, Alcibiades, nonnullíq; alij conuenerunt. Retulit quidem mihi & alius quidam qui à Phœnice Philippi filio audiuerat, addiditq; te ſcire. Verum nihil certi ea de re afferre poterat. Quare tu mihi referas. Tua enim intereſt ſermones amici tui narrare. Id autem primum dicas, Ipſe affuiſti cum diſputarent, an non? Reuerà, inquam, certi nihil retuliſſe tibi ille uidetur, ſiquidem conueniſſe illos adeo nuper exiſtimas, ut ego potuerim intereſſe. Exiſtimabam equidem, inquit ille. Vndenã iſtud, inquã ego, neſcis ô Glauco multis iam annis huc Agathonem nõ acceſſiſſe? Ex eo uero tempore quo cum Socrate uerſari aſſidue cœpi, eiuſq; tum dicta tum facta diligentius obſeruare, nõdum tres anni fluxere. Antea uero quocunq; cõtingebat oberrãs, exiſtimãsq; aliquid agere, omniũ miſerrimus eram perinde ac tu nunc, qui quodlibet aliud agendum cenſes potius q; philoſophandũ. Ne mordeas, inquit ille, ſed quo tempore conuiuium celebratum ſit, enarra. Ad hæc inquam

quam. Dum pueri adhuc eſſemus, in primo tragœdię certamine uictoriã reportauit Agatho. Sequẽti aũt die poſt palmã ſacraq; uictoriæ gratia celebrata, parato conuiuio diſputatio inſtituta fuit. Longum, inquit, certe id tempus eſt. Sed quis tibi narrauit? Nunquid ipſe Socrates? Non per Iouem, inquam. immo idem qui & Phœnici Ariſtodemus quidam Cydatheneus, qui exiguo corpore erat, et nudis ſemper pedibus ibat. Interfuit enim diſputationi: quippe qui maxime omnium qui tunc erant, Socratem, ut mihi uidetur, amaret. Quinetiam Socratem ipſum de nonnullis quæ ille retulerat percontatus ſum, qui in his cum illo conſentiebat. Cur ergo, inquit, mihi non refers? Apta quidem uia eſt quæ ducit in urbem, & ad audiendum pariter, & ad dicendum. Sic itaque inter eundum de illis uerba fecimus. Quapropter quemadmodum à principio dixi, in his rebus ſatis præmeditatus ſum. Quod ſi iterum uobis recenſeri hæc uultis, iterum recenſebo. Nam quoties uel ipſe de philoſophia ſermonem habeo, uel dicentes alios audio, præter id quod prodeſſe mihi id putem, mirifice lætor. Quoties autem ſermones alios audio, ueſtros præſertim, qui cumulandis pecunijs ſtudetis ſemper, & ipſe angor, & ueſtri miſereor, quòd efficere aliquid exiſtimetis, cum nihil efficiatis. Forte etiam uos me infelicẽ putatis, quos & ipſe de me uera putare arbitror. Ego autem uos nõ puto quidem, ſed certo ſcio. FAM. Semper Apollodore æque tibijpſi & alijs detrahis, ac uideris, proculdubio te quidem in primis, deinde alios omnes præter unum Socratẽ infelices putare. Vnde uero inſani cognomen tibi exortum ſit, neſcio. Semper enim loquendo te & alios improbas, Socratem unum probas. APOL. O dilectiſſime uir, ex eo inſanire & delirare me conſtat, quòd ita de me ac uobis exiſtimem. FAM. De his in præſentia contendere Apollodore nequaquã decet: ſed precibus noſtris obſequere, & qui ſermones illi fuerint nobis expone. APOL. Tales utiq; tibi illi fuerũt. Imò uero à principio eodem ordine quo Ariſtodemus retulit, uobis ipſe nunc recenſere conabor. Inquit enim Socratẽ ſe offendiſſe & lotum & calceis pedes ornatũ, quæ ille raro faciebat: interrogaſſe uero quónam ita ornatus iret. & reſpondiſſe Socratẽ, Agathonis in domum cœnatũ. heſternã uero cœnam uitaſſe, q turbæ propter Agathonis palmã concurſum ueritus eſſet, promiſiſſe aũt ſequenti die ſe affuturum. Ea uero de cauſa ſe ornaſſe, ut pulcher ad pulchrum iret. Queſiſſe inſuper, quonam pacto tu Ariſtodeme ad cœnam proficiſceris non uocatus? Vt tu iuſſeris, dicebam, inquit. Sequere igitur, inquit, me, ut prouerbium perdamus, illud in hunc modum mutantes, q ad bonorum cœnas boni etiam non inuitati proficiſcuntur. Homerus quidem uidet non modo nõ obſeruare, ſed & uiolare prouerbium. Nam cum Agamemnonem in re militari ſtrenuum uirum finxiſſet, Menelaum uero mollem, conuiuium celebrante poſt ſacrificium Agamemnone, Menelaum inducit ultro ad menſam Agamẽnonis uenientẽ. Vbi deteriorem ad præſtantioris uiri menſam nõ accerſitũ uenire fecit. Hæc audiens forte & ipſe ô Socrates dicebã, inquit, nõ talis, qualem tu inquis, ſed quemadmodũ induxit Homerus, uilis homunculus ad ſapientis uiri cõuiuium ultro uenire uidebor. Cum ergo me ducas, uide quam aduentus mei rationem aſſignes. Ego enim me ſpõte uenire non confitebor, ſed abs te inuitatum dicam. In ipſo itinere, inquit, quid dicturi ſimus, duo cum ſimus, fortaſſe conſultabimus. Sed eamus iam. Talia quædã inter ſe cum diſputaſſent iuiſſe dicebat: & Socratem cogitabundum lento nimis paſſu gradientem relictumq; cum expectaſſet, tandem iuſſiſſe ut præiret. Cum uero ædibus Agathonis appropinquaret, apertã ianuam inueniſſe, & contigiſſe ridiculum quiddam: in ipſo enim limine famulum quendam occurriſſe, & eò ubi accumbebant alij introduxiſſe, quos iam cœnaturos reperit. Secq; ut uidit Agatho, O Ariſtodeme dicere, oportune ueniſti ut nobiſcum cœnes. Si uero aliud quicquam uis, in aliud tempus differas. Equidem heri te quærens inuitaturus te nuſquam uidi. Sed cur Socratem ad nos non ducis? Et ego, inquit, cõuerſus nuſquam Socratem uidi, reſpondiq; Agathoni: Equidem cum illo ueni ab eo uocatus huc ad cœnam.

Recte, inquit, feciſti. ſed ubinã Socrates? Poſt me modo incedebat. Quare ipſe quoque admiror, & ubi ſit, neſcio. Quæres Socratem puer dixiſſe Agathonem, & ad nos introduces. Tu autem Ariſtodeme iuxta Eryximachum accumbe. Heus tu dato huic manibus aquam, ut iam ſedeat. Tunc ingreſſum puerum quendam nunciaſſe dicebat Ariſtodemus, Socratem ipſum in ueſtibulũ proximum ſeceſſiſſe, & accerſitum ingredi nolle. Abſurdum quiddam narras, inquit. Voca iterum, neq; dimittas quouſq; uenerit. Non

ſic

ſic ô Agatho reſpondiſſe dicebat Ariſtodemus, ſed mittite illum. mos enim Socratis iſte. Nonnunquam deſiſtens, ubicunq; accidit cõſiſtere ſolet. Veniet autem cito, ut arbitror. Ne turbetis ipſum, ſed ſuo arbitratu uenire permittite. Ita ſi tibi uidetur, dixiſſe Agathonem, agendum eſt. Cæterum uos ô pueri, alijs epulas afferte, & quodcunq; lubet apponi te. Vobis ſiquidem nullus præſidet. Id quidem nunquam feci. Quapropter exiſtimantes nunc me una cum alijs conuiuio à uobis exceptum, curate omnia diligenter, ut ueſtram operam comprobemus. Poſt hæc addebat Ariſtodemus cœnare eos cœpiſſe, & Socratẽ Agathonis iuſſu ſæpe uocatum non prius intraſſe quàm aliquantum ſe more ſuo exercuiſſet, mediaq; in cœna ueniſſe. Ad quem, Agathonẽ qui ultimus ſedebat & ſolus, Huc ad me Socrates dixiſſe, ut te tangẽs ſapienti illa ſententia fruar, quam in ueſtibulis excogitaſti. Conſtat enim inueniſſe illam te atq; habere. Neq; enim prius deſtitiſſes. Sediſſe itaque Socratem, dixiſſeq;: Bene ſe res noſtræ haberent Agatho, ſi ſapientia talis eſſet, ut in uacuum hominem ex pleniore ipſo cõtactu proflueret, quemadmodum aqua ex pleno calice in uacuum per lanam influens. Si enim ſapientia ita ſe habet, permulti facio q; apud te ſedeo. Repleri quippe abs te uberrima & præclara ſapiẽtia puto. Mea ſiquidem tenuis eſt & ambigua inſomnij cuiuſdam inſtar, tua uero luculenta admodum atq; præpollens, utpote quæ in adoleſcentia tua heri in conſpectu plus quàm triginta milium Græcorum, tam clare emicuit & effulſit. Contumelioſus, inquit Agatho, es ô Socrates. Atqui hæc poſtea de ſapientia ego ac tu dijudicabimus Dionyſio iudice. nunc autem cœna. Poſt hæc, inquit Ariſtodemus, Socrate ſimul & alijs diſcumbentibus, libare inuicem & deguſtare uina ſacrificantium ritu, deumq; cantare cœpiſſe, & alia quædam, ut mos eſt, facientes ad potum ſe conuertiſſe. Vnde Pauſaniam ita locutum: Videndum eſt, ô uiri, quo pacto leuius ſuauiusq; bibamus. Nam ut de me in primis uerum fatear, grauatũ adhuc heſterno mero me ſentio, & intermiſſione quadã indigeo. Opinor quoq; & plurimos ueſtrũ ſimiliter affectos eſſe, heri enim affuiſtis. Conſiderate itaq; quomodo leuius ſalubriusq; bibamus. Et mox Ariſtophanẽ reſpõdiſſe: Scite loqueris Pauſania, potui moderationẽ quandam adhibendam eſſe. Ego quoq; ex his ſum qui heri ingurgitarunt. Cum hæc audiſſet Eryximachus Acumeni filius, Probe dicitis, inquit. Atq; hoc inſuper à uobis audire deſidero, quantum bibendo ualeat Agatho. Minime quidem, Agathonem dixiſſe. Confert id ſane nobis, mihi inquã & Ariſtodemo & Phædro, atq; his alijs, quòd uos qui ad bibendum ualetis plurimum, nunc tanquã bibendo defeſſi prohibeatis. Nos enim ſemper imbecilles excepto Socrate, qui ad utrumq; idoneus eſt. Quocirca quodcunq; agamus, perinde erit. Hic Eryximachum dixiſſe. Poſtquam præſentium nullus ingurgitare mihi uelle uidetur, fortè ſi uera de ebrietate dixero, minus ero moleſtus. Id ſiquidem ex medicinæ peritia apud me conſtat, graue quiddam eſſe hominibus ebrietatem. Nec enim ſponte ſua peruacue bibere unquã uellem, nec alteri conſulerem, præſertim ſiquis heſternũ merum adhuc oleat. Huic Phædrũ Myrrhinuſium dixiſſe Ariſtodemus inquit: Equidem ſemper tibi fidem habui, in medicina præſertim. Nunc ſimiliter, modo cæteri quoq; conſentiant. Hæc cum audiſſent omnes, conceſſiſſe inquit, non ad ebrietatẽ in præſenti conuiuio, ſed ad uoluptatẽ eſſe bibendũ. Tum Eryximachus: Poſtquã uiſum eſt in cuiuſq; arbitrio fore quantum bibat, neminem uero ſupra quàm uelit cogi, quod reſtat exponam. Tibicinam quæ modo ingreſſa eſt, abigendam puto, ſibijpſi tibia perſonãtem, uel ſi uelit, mulieribus quæ ſunt intus. Nos autem confabulari inuicem debere hodie iudico. Qui uero eſſe ſermones noſtri debeant, ſi uultis aperiam. Ad hæc omnes explicare iuſſerũt. Eryximachus deinde: Mei, inquit, ſermonis exordium ſecundum Euripidis Melanippen erit. Neq; enim mea fabula eſt quam incœpturus ſum, ſed Phædri. Phædrus hic mecum ſæpe cõqueritur, abſurdum quiddam aſſerens, quod cum in cæteros deos cantilenas & hymnos poetæ finxerint, in amorem tamen tantum talem'ue deum nullus unquam ex tot poetis laudem aliquam ſcripſerit. Atqui ſi uis, inquit, ô Eryximache, quærere, inuenies profecto ſophiſtas diſertos ſoluta oratione Herculem alioſq; laudaſſe, quemadmodum peritiſſimus Prodicus. quanquam hoc minus alicui mirum uideri debet. Sed & ego legi quandoque ſapientis uiri librum, in quo ſal ad uictus utilitatem miris laudibus extollebat: aliaq; huius generis multa reperire licet, laudibus celebrata. In his itaque ſtudioſe uerſari, Amorem uero tantum deum à nullo adhuc in hunc uſq; diem pro dignitate laudari, ſed ubiq;

ubiq; contemni, cui non grauiſſimum uideatur? Mihi quidem oratio hæc Phædri uera uidetur. Quare & huic munus id conferre gratificariq; cupio, & deum hunc honorari à nobis decens eſſe cenſeo. Quod ſi & uobis uidetur, congrua diſputatio inter nos orietur. Latè dandum quippe amorem ab unoquoq; noſtrum pro uiribus arbitror, ad dexteram alterum, alios deinceps alijs ſuccedendo. Incipiat autem Phædrus, cum & primus ſedeat, & huius ſit ſermonis inuentor. Tum Socrates: Nullus tibi ô Eryximache, inquit, repugnaret. Ego enim qui iſtuc renuerem, cum nihil præter amatoria ſcire profitear? Nec etiam Agatho & Pauſanias aduerſabuntur, & Ariſtophanes multo minus, cuius omne ſtudium circa Dionyſium Venerem q; uerſatur, nec alius ullus eorum quos nunc intueor. Quanquam non æqua ſors nobis obtigit, qui extremi diſcumbimus. Nam ſi priores ſcite abunderint depinxerint, ſat nobis erit. Verum Phædrus felicibus auſpicijs iam exordiatur, Amoremq; honoret. His omnes quæ Socrates dixerat, aſſenſere, ſimiliterq; iuſſerunt. Singula uero ſingulorum dicta, nec Ariſtodemus memoria tenebat, nec ego quæ ille recẽſuit, ſingula teneo. Eorum igitur orationem uobis nunc referam, qui memoratu digna dixerunt. Principio dixerunt Phædrum hunc in modum exorſum fuiſſe.

PHAEDRI COLLAVDATIO IN AMOREM.

Magnus deus eſt amor, & apud deos homines q; mirandus, cũ propter alia multa, tum maxime propter eius originẽ. Cum eñ ex antiquiſſimorũ deorum numero ſit, honore dignus apparet. Id autem ex eo cõſtat, q; parentes Amoris à nullo uel poeta uel alio quouis traduntur. Sed Heſiodus principio Chaos extitiſſe his uerbis aſſerit: Terra ampla ſtabiliſq; ſemper omnium ſedes, atq; amor: poſt Chaos: uidelicet aſſerẽs duo hæc extitiſſe, Terrã atq; Amorẽ. Parmenides aũt de generatione illius inquit: Ante deos omnes primũ generauit Amorẽ. Acuſileus quoq; cum Heſiodo ſentire uidetur. Atq; ita paſſim Amorẽ ex antiquiſſimis eſſe concedit. Cum uero talis ſit, maximorũ bonorũ nobis eſt cauſa. Nam quid melius accidere poſſit adoleſcenti, q; optimus amator: aut amatori q; amatus optimus, non inuenio. Duo quidem ſunt quæ à puerilia per omnẽ uitam ducere illum debent qui ſit præclare uicturus, In rebus turpibus uerecundia, honeſtis ſtudiũ. hæc autẽ nobis, neq; genus neq; diuitiæ, neq; honores præſtare citius ac melius, q; amor poſſunt. neq; abſq; his duobus, aut ciuitas unq;, aut priuatus præclarum aliquid & magnificũ perficere poterit. Aſſero equidẽ amatorem, ſi turpe aliquid agere uel pati ab aliquo per ignauiam, nec repugnare & ulciſci deprehendatur, ſeu à patre, ſiue ab amicis, ſiue ab alio quouis homine, haud tam uehementer angi quàm ſi fortè ab amato deprehenderetur. Similiter adoleſcentẽ tunc maxime erubeſcere cernimus, cum amator eum turpe quid committẽtem offendit. Si quo pacto fieri ciuitas uel exercitus poſſet partim ex his qui amant, partim ex his qui amantur, ſupra quàm dici poſſit fortiter agerent adminiſtrarentq; ſingula, dum per uerecundiam à turpibus abſtinerent, & ad honeſta quaſi quadam æmulatione contenderent: talesq; homines uel pauci numero, uniuerſos, ut ita dixerim, homines prælio ſuperarent. Amator ſane uel deſerere ordinem uel arma abijcere coram amato, uehementius q; coram cunctis alijs hominibus erubeſceret. Immo obire ſæpenumero mallet, quàm dilectum derelinquere, & in periculis nõ ſuccurrere. Nec quiſquam adeo ignauus eſt, quem amor non inflammet, & ad uirtutẽ diuinum reddat, ut uiro fortiſſimo par euadat. Etenim quod Homerus inquit, uim furoremq; à deo quibuſdam heroum inſpiratum, hoc amor amantibus dedit. Quinetiam pro alio mori amantes ſoli eligunt, non uiri tantum, ſed etiam mulieres Cuius ſermonis teſtimoniũ Græcis Alceſte Peliæ filia manifeſtũ exhibuit, quæ ſola elegit pro uiro ſuo perire, cum tamẽ et pater & mater illi adeſſent. quos illa propter amorem charitate adeo ſuperauit, ut eos extraneos & nomine duntaxat filio ſuo coniunctos eſſe monſtraret. Quod quidem facinus tam præclarum non tantum ab hominibus, uerumetiam à dijs eſt iudicatum, ut cum è multis qui multa & egregia geſſerant, dij reuiuiſcendi munus paucis admodum & præſtantiſſimis attribuiſſent, hanc ab inferis continuo ſuſcitarint, tam egregio facinore delectati. Tanti ſtudium uirtutemq; circa amorem dij æſtimant. Orpheum uaro Oeagri filium uoti impotem ex inferis emiſerunt. Neq; enim fœminam cuius gratia deſcenderat, reſtituere, ſed illius phantaſma monſtrarunt, cum non

auderet

audaret, ut Alceſte, amoris gratia mori, ſed utpote citharœdus, mollitie quadam abſterre retur, & machinamenta quædam excogitaret, quibus uiuens ad inferna deſcenderet. Cu ius delicti pœnas eum pendere decreuerunt, iuſſeruntq; à fœminis lacerari. Achillem autem Thetidis filium honorarunt, & in beatorum inſulas miſerunt, quia cum acceptſſet à matre, ſi Hectorem occidiſſet, ſtatim ſibi moriendum fore: ſin minus, in patriam ſe reditu rum, & ſenẽ denicq; moriturũ: audacter elegit pro Patroclo amatore ſuo pugnare, eiuscq; mortem ulciſci, nec pro illo mori ſolum, ſed & perempto illo interfici. Quod quidem ma gnopere probantes dij, inſigni eũ gloria decorarũt, quia tanti amatorẽ ſuum feciſſet. Æ ſchylus plane delirat, cum Patroclũ ab Achille dicit amatũ, qui non Patroclo tantum, uerumetiam cunctis heroibus forma præſtabat, eratq; adhuc imberbis, multoq; natu minor ut inquit Homerus. Reuera uirtutẽ hanc in amore dij plurimi faciunt. Vehementius autem admirantur delectanturq;, ac maiora beneficia cõferunt, quando amatus amatorẽ tu tatur & diligit, q̃ cum amator amatum. Diuinior enim eſt amator amato, cum diuino furore ſit raptus. Quamobrem Achillem magis quàm Alceſten honorarunt: illum quippe in beatorum inſulas tranſmiſerunt. Ex his omnibus amorem aſſero deorum omnium antiquiſſimum, atque ſummopere uenerandum, & maxime omnium ad uirtutem & beatitudinem conſequendam hominibus tam uiuentibus quàm defunctis conducere. Talem fuiſſe ſermonem Phædri narrauit. Poſt Phædrum uero alios quoſdam fuiſſe loquutos, ſed è memoria excidiſſe. Eos igitur prætermittens, hanc quam modo referam orationem Pauſaniæ retulit.

PAVSANIAE COLLAVDATIO.

Videtur mihi Phædre haud ſatis recte ſermo ille nobis eſſe propoſitus, quò amorem ſimpliciter laudare iubemur. Nam ſi unus eſſet amor, probe dictum fuiſſet: cũ uero nõ unus ſit duntaxat, ſatius eum prius qui ſit laudãdus, expri mere. hoc itaq; emendare conabor. Primo enim quemadmodum laudare de ceat explicabo, deinde pro dei iſtius dignitate extollere nitar. Neminẽ profecto latet, abſq; amore Venerem nunq̃ eſſe, quare ſi una eſſet Venus, unus & amor. quoniam uero duæ ſunt Veneres, geminũ quoq; amorem eſſe neceſſe eſt. Geminã aũt deam hanc eſſe quis neget? Nonne una quædam antiquior eſt & ſine matre Venus, cœlo nata, quam cœleſtem Venerem nuncupamus? Altera uero iunior è Ioue & Dione progenita, quam uulgarem cõmunemq; uocamus? Neceſſariũ itaq; amorem Veneris illius comitẽ, cœleſtem uocari, huius uero uulgarẽ. Laudare quidem deos omnes decet: ſed utriuſq; amoris opera diſtinguenda. Actionis cuiuslibet hæc eſt cõditio, ut ſuapte natura neq; honeſta ſit, neq; turpis, ut ea quæ nunc nos agimus, bibere, canere, diſputare. Nullum ex his ſeipſo turpe uel honeſtum. Sed agendi modus actioni certũ tribuit cognomentũ. Quod enim bene recteq; agit̃, honeſtum: quod nõ recte, turpe reſultat. Eadẽ ratione non quilibet amor & quiuis amandi modus, honeſtus eſt & laudandus. Imò ille ſolus, qui honeſte amare nos hortatur. Etenim uulgaris cõmunisq; Veneris amor, reuera eſt & ipſe uulgaris, & quodcunq; contingit, peragit. Atq; is eſt quo prauí abiectiq; homines amãt. Amãt porrò fœminas non minus q̃ maſculos, & corpora magis q̃ animos, & ſine mente homines potius q̃ prudentes. Ad explendum ſane deſiderium inhiant: honeſte uero nec ne expleant, omnino non curant. quo fit, ut quodcunq; ſors illi offert, exequantur, & bonum ſi militer atq; malum. Affectus enim huiuſmodi à Venere illa iuniore, & utriuſq; ſexus in generatione participe profluit. Amor autẽ qui cœleſtem ſequitur Venerẽ, quæ nõ fœminæ, ſed maſculi tantum ſexus in generatione eſt particeps, ipſe quoq; genus reſpicit maſculum. Deinde quoniã antiquioris Veneris pudicæq; eſt comes, & ipſe petulantiæ omnis eſt expers. quocirca quicunq; amore ab hoc inſpirati ſunt, genus maſculum natura robuſtius & generoſius, & mẽtis magis particeps diligunt. Et qui amore hoc ſyncere perfecteq; ſunt rapti, ex hoc perſpicue dignoſcuntur, q̃ pueros nõ amãt, ſed adoleſcẽtes, cum mente ualere iam cœperint. Huiuſmodi uero genus exercendæ mẽti propinquius eſt, ad eamq; exercendam familiaritas inter illos initur. Parati em̃ ſunt, arbitror, qui ſic amare incipiunt, per omnẽ uitam ſimul & cõmuniter uiuere, neq; amatũ decipere, neq; ab uno in alterũ amandum abire. neq; enim pueros adhuc mẽtis expertes amant, quos deinde exoletos irrideant & relinquant. Oportet autẽ legibus inſtitutum eſſe, ne quis pueros amet, ne

ne in re ambigua fruſtra tantum ſtudium poneretur. Incertum enim eſt quò aut corpus, aut anima puerorũ tam ſecundum uirtutem q̃ ſecundum uitium poſtremo euadat. Probi quidem uiri legem hanc ſibi ipſis ſponte proponunt. Oportet quoq; eidem legi uulgares illos amatores adhibita neceſſitate ſubijcere, quẽadmodũ illos ipſos pro uiribus amare mulieres liberas prohibemus. Nam hi ſunt qui occaſionem conuiciis & quorundam ſententiæ præbuerunt, qui amatori obſequi turpe dicunt: qui quidem de uulgaribus amatoribus iſta loquuntur, quia importunitatẽ iniuſtitiamq; illorum agnoſcunt & improbãt. Nihil autem quod modeſte & legitime fit, uituperare decet. Lex utiq; de amore in ciuitatibus aliis inſtituta, intellectu facilis eſt, quoniam ſimpliciter traditur. Apud nos autẽ & Lacedæmonios uaria extat. In Elide nanq; & apud Bœotios, & ubi dicendi arte homines carent, ſimpliciter lege ſtatutum eſt, morem amantibus eſſe gerendum: nec apud eos quiſquam aut iuuenis aut ſenex, turpe id prædicant. Quod quidem ea de cauſa ab illis arbitror eſſe factum, ne in perſuadendis adoleſcẽtibus elaborandũ illis eſſet, utpote qui ad orandum inepti ſunt. In Ionia uero & apud alios multos qui Barbaris ſubiecti ſunt, omnino turpe hoc lege cenſetur. Nam inter Barbaros quidem propter tyrannides turpe iſtud habetur, & ſapientiæ præterea atque gymnaſticæ ſtudium. Neq; enim tyrannis conducunt ea ſtudia, quæ ſubditorum mentes acutas generoſasq; reddunt quę̃ amicitias inter eos indiſſolubiles, ſocietatesq; frequentes pariunt: quæ cum ab aliis, tum uel maxime ab amore gigni conſueuerunt. Hoc autem ipſo euentu tyranni noſtri didicerunt. Nam Ariſtogitonis amor & Harmodij amicitia cõfirmata, illorum tyrãnidem diſſipauit. Atq; ita ubicunq; Amoris indulgentia funditus ſublata eſt, prauitate illorum qui leges condiderunt, eſt uetita, principũ quidem iniquitate et uiolentia, ſubditorum ignauia. Vbi uero penitus permiſſa eſt, propter eorum qui ſic ſtatuerũt ſecordiam & ſegnitiem eſt permiſſa. Hic uero multo rectius eſt inſtitutũ: ſed ut dicebam, nõ facile cognitu. Concedi plane uidetur, ſiquis animaduertat, quod dicitur, præclarius eſſe palàm amare quàm clãculum, eosq; præcipue qui generoſi & optimi ſunt, etiam ſi minus formoſi q̃ alij uideantur. Fauet quoq; amatori quamplurimũ cõmunis omnium cohortatio, quaſi nihil turpe aggrediatur. Nam cõmuniter ſiquis amatum capiat, pulchrum quiddam uidetur: ſi non capiat, turpe. Et lex ad amatum ſibi conciliandũ amatori mira quædam machinamenta cõcedit, laudariq; permittit: quæ ſiquis aliquando cuiuſuis gratia tentare auderet, maximas apud philoſophos uituperationes incurreret. Siquis em̃ accipiendæ ab aliquo pecuniæ, uel magiſtratus potentię gratia, aggrediatur illa quæ erga amatos amantes, paſſim occurrat, ſupplex oret, obteſtetur, ad fores noctu iaceat, & ſedula quadam obſeruantia ſeruiat, & in omnibus obſequatur, quę ſeruus aliquis agere nec uellet, nec etiam cogeretur, ab inimicis pariter & amicis obiurgabitur. Illi adulationes ſeruilesq; aſſentationes uituperabunt. Iſti corripient, eosq; ſeruitutis amici ſui pudebit. Amator autem dum iſta facit, gratiã adipiſcitur, & quaſi præclarum aliquid agat, à lege abſq; ulla infamiæ nota facere iſta permittitur. Quodúe permaximum eſt, uulgo fertur, quod ſolis amatorijs periurijs dij dant ueniam. Venereum quippe iuſiurandum nihil ualere aiunt. Itaq; tam dij q̃ homines omnem amanti licentiam præſtiterũt, ut lex noſtra teſtatur. Si ad iſta quæ dicta ſunt, reſpiciamus, præclariſſimum quiddam in hac ciuitate exiſtimari uidebitur amor, quod ue amanti amatus indulgeat. Si rurſus ea quæ dicam, animaduertamus, turpiſſimum hoc apud nos haberi putabimus. Nam parentes pedagogis filios cõmendant, qui amatos cum amantibus loqui prohibeant. Socij quoq; & æquales quotiens tale quid uident, uituperant, eosq; dum talia carpunt, ſenes non reprehendunt, neq; eos quaſi errent, corripiunt. Quapropter ita hoc habere ſe arbitror, ut ipſum ſecundũ ſe, ſicut principio dictum eſt, neq; honeſtum ſit, neq; turpe. Neq; enim ſimplex eſt, ſed recte factum honeſtũ, contrà, turpe. Turpe quidẽ eſt, prauo ac turpiter obſequi. Honeſtum uero bono, atq; honeſte. Prauus autem eſt amator ille uulgaris, qui corpus magis q̃ animum amat. Neq; ſtabilis eſt, cum rem ſequat̃ minime ſtabilem. Nam cum primum corporis ſpecies quam cupierat, defloreſcit, abit nihil eorum quæ promiſerat, ſeruans. Bonorũ uero morum amator, per omnem uitam in amicitia perſeuerat, utpote qui rem ſtabilem ſectabat̃. Iſtos utiq; noſtra lex diligenter examinare præcipit, & his morem gerere, illos fugere. Et hos quidem ſequi iubet, illos fugere, dijudicans & examinans quæ quis amet, & quæ in quouis amentur. Atq; ob hãc cauſam

Solis amatorijs periurijs dij dant ueniam

primum facile, citoq; capi, turpe censetur, ut tempus intercedat, quod ad examinandos mores exigitur. deinde aut pecuniarum copia, aut magistratuū potentia capi, absurdum, siue timore quodā potius quàm uoluntate irretiatur, siue acceptis pecunijs, ciuilibusq; muneribus acquisitis non contemnat. Nihil enim ex ijs solidum firmumq; esse uidetur, præter id quod ab ijs amicitia generosa oriri nequit. Vna itaq; secūdum legem nostram uia restat, qua amati amantibus iure gratificari possint. Etenim quemadmodum apud nos de amantibus lex illa relata est, qua dicitur, nullum uoluntarium amatoris in amatum obsequium, adulatorium & infame putandum: sic & alia quædam secūdum legem uoluntaria seruitus restat, quæ infamiam nullam subit. Hæc autem est quæ circa uirtutem uersatur. Nam nostris legibus est institutum, siquis uelit aliquem colere, putans per illum uel sapientia quadam, uel in alia quauis parte uirtutis proficere, hanc rursus uoluntariam seruitutem neque dedecori seruienti fore, neq; adulationem uocari debere. Oportet autem has leges in idem conducere, illam scilicet de amatoribus, & hanc de philosophia, aliaq; uirtute conscriptam, si ulla ratione contingere debet, ut deceat amatos amatoribus obsequi. Quotiens enim in idem concurrunt amator atq; amatus, utriq; legem habentes, hic quidem obsecuturis amatis iuste in omnibus ministrare seruireq; paratus, ille rursus scientiæ morumq; præceptori suo iuste in singulis pariturus: & hic quidem ad sapientiam, aliasq; uirtutes conferre potens: ille autē eruditione & sapientia indigens, tunc sanè in unum his legibus concurrentibus duntaxat euenit, ut honestum sit amatos amatoribus morem gerere: aliàs aūt nullo modo. In hoc utiq; falli, turpe non est. In alijs autē omnibus obsequium huiusce modi turpe censetur, siue obsequentem fallat opinio, siue non fallat. Si enim quis amatori tanquam diuiti diuitiarū causa gratificatus, fallitur, neq; uoti compos efficitur, quum pauper sit amator, nihilominus uituperatur. Videtur enim hic seruilem animi sui habitum ostēdisse, quòd pecuniarum gratia in singulis rebus cuiuis seruiret: quod quidem minime est honestum. Eadem ratione si quis tanquam bono gratificatus, ipse hac consuetudine sperans euadere melior fallitur, cum ille prauus esse deprehendatur, honesta quædam deceptio est. Nam uidetur affectum suum demonstrasse paratum ad omnia ministeria uirtutis consequendæ gratia toleranda. Quod sanè præclarissimum iudicatur. hac itaq; ratione uirtutis auiditate gratificari, atq; seruire semper honestum. Hic autem est ipsius cœlestis dei amor, cœlestis & ipse: qui tam priuatim, q̄ publice preciosus est, & amantem pariter atq; amatum uirtutis curam studiumq; suscipere cogit. Cæteri uero amores Veneris uulgaris sunt comites. Hæc in præsentia ô Phædre, uelut ex tempore de Amore uobiscum confero. Cum Pausanias pausam, id est finem dicendi fecisset: sic enim alludere uocabulo sapientes me docent: oportere inquit Aristodemus Aristophanem dicere. uerum singultu uel propter repletionem, uel propter aliam causam contingente, impeditum fuisse. Quo circa ad Eryximachum medicum continuo post ipsum sedentem, ita loquutum. O Eryximache tua nunc interest, aut singultū reprimere, aut pro me loqui donec cesset. Ad ea Eryximachū respondisse. Vtrumq; efficiam. Equidem uicem tuam sumens, pro te dicam, tu uero pro me, postquam singultus abierit. Interim dum ipse loquor, si uis aliquandiu spiritum cohibere, singultus cessabit. Si minus id placet, saltem aqua multa intus allue fauces. Et si forte uehemēs est, nares cōmode stimula ut sternutatio irritetur. Nam si id semel, aut bis feceris, etiam si frequentissimus sit, tolletur. Antequam finem dicendi feceris, inquit Aristophanes, quæ iubes, efficiam. Eryximachum igitur ita loquutum.

Carpitur & deridetur Aristoph.

Remedia singultus

ERYXIMACHI COLLAVDATIO

NEcessarium inquit mihi uidetur, postquā Pausanias recte exorsus, finem imposuit minus sufficientem, quod deest à me nunc impleri. Distinctionē quidem illam qua in duo distributus est Amor, approbo. Verū nostra hac medicinę arte comperisse mihi uideor, non solum animis hominū erga pulchros Amorem inesse: uerumetiam ad alia multa, atq; in alijs tum corporibus animalium omniū, tum his quæ ex terra nascuntur: ac deniq; in omnibus, ut ita dixerim, quę in rerum natura cōsistunt. Magnum quoq; atq; mirabilem hunc deum per omnia tam humana q̄ diuina latissime se porrigere. A medicinę peritia primo exemplum capiam, ut artem meam uenerer. Corporū sanè natura Amorem hunc geminū continet. Quod enim in corporibus nostris bene ualet, & quod male, aliud atq; dissimile esse constat. Quod uero dissimile est, dissimile cupit & amat. Alius ergo qui in sano corpore Amor, alius qui in ægroto. Et, ut paulo ante Pausanias asserebat, tēperatis hominibus gratificādum esse, intemperatis uero nequaquā: ita & in ipsis corporibus bonis quidem sanisq; obsequendum est, in quo maxime ratio medicinę consistit: malis autem ęgrotisq; minime, si modo artificiosus quis uult medicus esse. Est autem, ut summatim dicam, medicina scientia quæ amatorij affectus corporis quo ad repletionem euacuationemue noscuntur. Et quisquis pulchrum & deformē in his amorem discernit, is medicus peritissimus sit. Quiue ita permutare hæc potest, ut pro altero amore nascatur alter: aut quibus abest Amor, adesse autem oportet, immittere ualeat, & insitū extirpare: eruditus sit artifex. Posse autem oportet, quę in corpore inimica maxime sunt, cōciliare, & amorem illis inserere mutuum. Inimica uero maxime sunt, quæ contraria maxime, frigidum calido, amarum dulci, humido siccum, cæteraq; huiusmodi. Cum Amorem his mutuum concordiāq; inserere sciret noster ille progenitor Æsculapius, ut hi poetæ testantur, quibus & ipse credo, artem nostram composuit. Medicina itaq; omnis ea ratione qua loquor, ab hoc deo gubernatur. Similiter quoq; agricultura atq; gymnastica. Quod autem eadem sit & de musica ratio, perspicuum esse cuiuis potest, qui uel paulisper aduerterit. Quod Heraclitus forsitan sentit, uerbis tamē parum explicat. Vnum quidem, inquit, secum ipso discrepans cōuenire, ut harmonia, arcus & lyræ. Atqui absurdum dictum est, harmoniam discrepare, atq; ex discrepantibus quamdiu dissonāt esse. Sed hoc fortè significare uolebat, quod ex his quę prius discrepabant, graui scilicet & acuto, deinde per artem musicam consonantibus, harmonia conficitur. Nunq; enim ex graui & acuto dum discrepant, harmonia conflatur. Harmonia nanq; concentus est. Concentus uero concordia quædam. Concordia autem ex discrepantibus donec discrepāt, fieri nunquam potest. Quod uero discrepat, neq; est concors, cōcinere nequit, quēadmodum rhythmus ex ueloci & tardo antea discrepantibus, postea uero concinentibus constituitur. Et quēadmodum humoribus medicina concordiam, ita uocibus musica consonantiā tribuens, Amorem consensumq; mutuum gignit. Atqui est musica sciētia circa harmoniam & rhythmum, affectus amatorios uiresq; dijudicans. Sanè in ipsa harmoniæ & rhythmi cōpositione uis amatoria facile percipi potest: uerum geminus Amor nōdum hic distinguitur, sed tunc demum, cum ad alios rhythmo & harmonia est utendum: uel fingendo, quam melodiæ factionem uocant, uel utendo rectę his quæ facta sunt, melodijs & metris, quam disciplinam nominant. Vbi difficilis obseruatio est, & perito est opus artifice. Huc iam superior ille sermo reuertitur, quod uidelicet modestis hominibus, & his qui nondum satis modesti sunt, ut fiant, gratificandū, horumq; seruandus est amor. Atq; hic est decorus ipse & cœlestis Vraniæ musæ Amor. Polymniæ uero musæ, uulgaris. Cui summa cautione indulgendum est, ut uoluptatem quidem homines hauriant, incontinentiā uero deuitent. Sicut in arte nostra arduum est, cupiditatibus quæ ad suaues coquorum epulas nos allicitūt, recte uti adeo ut absq; bonę ualetudinis detrimento suauiter his uescamur. Quamobrem & in musica, & in medicina, et in alijs omnibus, tam humanis quàm diuinis, utrunq; amorem qui omnibus ineſt, pro uiribus obseruare debemus. Quinetiā anni temporum constitutio utriusq; his plena est. Nam quotiens illa quæ modo dicebam, calida & frigida, sicca & humida, congruū inter se sortiuntur amorem, & harmoniam temperiemq; opportunam suscipiunt, salubrem & fertilem annum hominibus, animantibus omnibus, atq; plantis afferunt, neq; quicquam lædunt. Contrà uero cum petulans & contumelioſus amor in anni temporibus præualet, iniuria multa corrumpit. Pestes siquidem ex his oriri consueuerunt, alijq; morbi permulti & uarijs brutis ac plantis innasci. Quoniam pruina, glacies, grando, segetumq; rubigines, & putredines ex immoderato & excedente qualitatū amore proueniunt: horumq; & cœli motus, & anni temporum scientia, astronomia uocata est. Præterea sacrificia omnia, & illa quibus uaticinium præest, communiones uidelicet deorum hominumq; inuicem, circa nihil aliud uersantur quàm amoris curationem atq; custodiam. omnis enim impietas tunc accidit, quando quis modesto amori haud indulget, nec illum honorans in omnibus ueneratur, sed circa amorē alterum peruagatur, nec officio congrue erga parentes uiuos & defunctos, & erga deos utitur. Hos amores discernere atque curare uaticinij

Medicina

Vaticinium propoſitum eſt. Et inſuper uaticiniũ amicitiæ inter deos & homines opifex, ex eo quod intelligit qui potiſſimum ex humanis amoribus fas aut nefas attingit. Atq; ita multam & amplam, imò uero omnem uim ſummatim quidem omnis cõtinet amor: ſed qui circa bona cum temperantia & iuſtitia tam erga nos quàm erga deos uerſatur, uim ſummam habet, omnemq; nobis beatitudinem exhibet. Nam & nos inuicem cõmuni uita conciliat, & dijs humana natura præſtantioribus amicos efficit. Forte & ipſa multa quæ ad laudandum Amorem pertinent, prætermitto. neq; ſponte tamen. Quod aũt deeſt, tuum eſt Ariſtophanes adimplere. Vel ſi aliter hũc deum honorare uis, honora, quum ſingultus ipſe ceſſauerit. Iam ſedatus eſt, dixiſſe Ariſtophanẽ, non tamen prius quàm ſternutamento repreſſus. Quo fit ut admirer, ſi congrua corporis affectio huiuſcemodi ſtrepitu & titillatione indiget, qualis eſt ſternutatio. Hæc enim mox expulit. Vide ô bone Ariſtophanes, quid agas, reſpondiſſe Eryximachũ. Riſum cõtra te moues, dum alios irrides, cũ iam dicturus ſis, & obſeruatorẽ me fieri cogis ſermonis tui, ſiquid forte ridendũ protuleris, cui loqui ſecure licuiſſet. Probe loqueris Eryximache, Ariſtophanẽ dixiſſe. Sint iſta mihi non dicta, ne nobis inſidieris obſecro. neq; enim uereor ne quid quod riſum moueat, in mediũ afferam. hoc enim muſæ noſtræ lucrum propriumq; eſſet. ſed ne deridenda proferam, timeo. Emiſſo, reſpondiſſe Eryximachũ, in nos iaculo Ariſtophanes aufugere ſperas. At mentẽ dicendis adhibe, tanquam rationem dictorum omniũ redditurus: forte uero, ſi uidebitur, te dimittam.

Iterũ taxatur Ariſtophanes

ARISTOPHANIS LAVDATIO

ALiter de Amore quàm tu & Pauſanias loqui cogito. Mihi plane uidentur homines Amoris uim omnino hactenus ignoraſſe. Nã ſi eam noſſent, delubra illi inſignia, aras & hoſtias dedicarent: quorũ nihil his temporibus agitur, cum erga illum maxime omnium obſeruare hæc deceat. Eſt enim præcæteris dijs ſummopere generi humano beneficus, curator & tutor hominum, atq; medicus, quibus ſanatis, ſummam genus noſtrum felicitatẽ nanciſceretur. Conabor itaq; uim illius uobis exponere. Vos autẽ quæ à me hodie percipitis, alios deinde docebitis. Oportet in primis qualis hominum quondã natura fuerit, quę ue illius paſſiones, animaduertere. Neq; enim qualis nũc eſt, olim erat, ſed longe diuerſa. Principio tria hominum erant genera, non ſolum quæ nunc duo, mas & fœmina, uerum etiam tertium quoddam aderat, ex utriſque compoſitum. Cuius ſolum nobis reſtat nomen, ipſum periit. Androgynum quippe tunc erat & ſpecie & nomine, ex maris & fœminæ ſexu commixtum. Ipſum profecto defecit, nomen ſolum infame relictum. Præterea tota cuiuſque hominis ſpecies erat rotunda, dorſum & latera circum habẽs, manus quatuor, totidemq; crura, uultus item duos tereti ceruice cõnexos, & omnino conſimiles. Caput utriſq; uultibus contra uerſis, unum. Aures quatuor, genitalia duo, & alia ſingula, ut ex his quiſque cõuenienter excogitare poteſt. Incedebat tunc & rectus, ut nũc, in utram uellet partem: & quotiens celerius ire cõtenderet, inſtar eorum qui prono capite crura ſurſum circumferentes circularem choream exercent, tunc octo membris innixus celeri circulo ferebatur. Ob hanc uero cauſam tria genera & talia erant, quia maſculum Sole genitum erat: Fœmina, Terra: promiſcuum deniq;, Luna. Vtriuſq; enim luna eſt particeps. Sphærica uero erant & figura, & motu, quia parentum ſimilia. Vnde & robuſto corpore, & elato animo erant. Quare cum dijs pugnare tentabant, & in cœlum aſcendere, quẽadmodum de Ephialto & Oto ſcribit Homerus. Iupiter igitur unaq; dij cæteri quid agendum eſſet, conſultauerunt, Qua in re non parua inerat ambiguitas. Nam neq; fulminare homines illos ut gigantes placebat. extincto enim hominũ genere, humanus deorum cultus uenerationeq; periret. neq; in tanta inſolentia perſeuerare illos permittendum cenſebant. Tandem ſententiam Iupiter ſuam explicuit. Inueni, inquit, qua ratione fieri poſſit ut & ſint homines, & modeſtiores ſint. Idq; erit ſi imbecilliores fiant. Vnumquemq; nunc duas in partes diuidam. Ex quo & debiliores erunt, & nobis etiam magis id conducit. Numero ſiquidem plures erunt qui nos colent. Recti duobus cruribus ibunt. Quod ſi rurſus impie inſurgere uideantur, iterum in duo ſecabo, ut unico crure nixi, utpote claudi, ſaltare cogantur. Hæc fatus bifariam partitus eſt ſingulos, inſtar eorum qui oua diuidunt, ut ſale condiant

condiant, uel qui capillo oua ſecant. Mandauitq; Apollini, ut partitione ſtatim facta, cuiuſq; uultum ceruicisq; dimidium in eam partem qua ſectus eſt, uerteret, ut ſciſſionem ſit am conſiderans modeſtior fieret, reliquis autem mederi iuſſit. Ille continuo uultũ uertit, & contrahens undiq; cutem in eum qui nunc uenter uocatur, tanquã contracta marſupia & os unum faciens, medio in uẽtre ligauit. Quem quidem nexum umbilicũ uocant. Et alias quidẽ rugas maxima ex parte leuigauit, pectoraq; articulatim diſtinxit, organo quodam tali utens, quali coriarij cum corij rugas ſuper pedis formulam poliunt: nonnullas uero circa medium uentrem umbilicumq; reliquit, ut quaſi cicatrices quædam paſſionem nobis ueterem ſemper repræſentarẽt. Poſtquã natura hominum ita diuiſa fuit, cum quiſq; dimidium ſui agnitum cuperet, inter ſe concurrebãt, circumiactisq; brachijs ſe inuicem cõplectebantur, conflari in unum affectãtes. Vnde fame, & torpore deficiebant, eo quod nunquam ſeiungebantur. Et cum dimidium unum moriebatur, reſtabatq; alterum, quod ſupererat rurſus aliud aſciſcebat, ſimiliterq; congrediebatur, ſiue ſolius cuiuſdam totiusq; fœminæ dimidium eſſet, quam fœminam nũc uocamus, ſeu uiri. Atq; ita genus hominum deperibat. Quocirca miſeratus Iupiter, remedium aliud excogitauit, permutauit genitalia, & quę prius retro erant, ad anteriores partes trãſtulit. Antea ſiquidem cum ad nates hæc haberent, non inuicem, ſed in terram ſpargentes ſemina cicadarum inſtar cõcipiebant, atq; generabant. Cum uero ad anteriora tranſpoſuiſſet, per hæc generationem in ſeinuicem fecit expleri: per maſculum quidem in fœmina, hac de cauſa, ut ſi in amplexu uir fœminæ cõmiſceretur, genita prole ſpeciem hominũ propagarent. Sin aũt maſculo maſculus, ſatietate ab amplexu amouerenẽ, & ad res gerendas conuerſi uictum curarent. Hinc utiq; ex illo tempore mutuus hominibus innatus eſt amor, priſcæ naturæ cõciliator, annitẽs unum ex duobus efficere, hominũq; naturæ mederi. Eſt igitur quiſq; noſtrum, dimidium hominis, utpote ſectus, quemadmodũ piſciculi qui Pſettę uocantur, ſciſſi ex uno duo efficiunt. Quærit autem ſui quiſq; dimidium: quamobrem quicunq; ex uiris promiſcui generis portio ſunt, quod olim Androgynum uocabatur, mulierioſi ſunt adulteriaq;, ut plurimũ, ex his patrantur. Ex hoc ſanè genere mœchi ducũt originẽ. Rurſus quæcunq; mulieres uirorũ cupidæ mœchæq; ſunt, hac ſtirpe naſcunt. Quæ uero mulieres mulieris pars exiſtunt, haud multum uiros deſiderant, ſed fœminas magis affectãt, atq; hinc fœminæ quæ fœminas cupiunt naſcunt. At uero qui maris portio ſunt, mares ſequuntur. At dum pueri ſunt, utpote qui maris particula ſunt, uiros diligũt, uirorũq; familiaritate aſſidua congreſſuq; gaudent: hiq; ſunt puerorum adoleſcentulorũq; omnium generoſiſſimi, quippe qui natura præ cęteris omnibus ſunt uiriles. Hos quidam impudicos falſo appellant. Neq; enim impudentia ulla, ſed generoſitate, & fortitudine quadam maſcula uiriliq; natura hoc agunt: nam ſimili ſuo congratulantur. Huius euidens argumentum eſt, q; cum adoleuerint, ſoli ad ciuilem adminiſtrationem cõuerſi, uiri præſtãtes euadunt, & in ętate uirili conſtituti, ipſos adoleſcentes diligunt, matrimoniũ uero filiorumq; generationẽ natura ſpernunt, niſi lege cogantur. Cælebs porro uita his placet. Omnino igitur uir talis mares diligit, amicorũq; ſtudioſus efficitur, cognato ſemper cõgratulatus. Quotiens itaq; dimidium ſuum alicui cuiuſcunq; ſexus auidus ſit, occurrit, uehementiſſime concitantur, & obſtupeſcũt, amicitiaq; & familiaritate & amore ardent, neq; momentum quidem, ut ita dixerim, ſeiungi à ſeinuicem patiunt. Atq; hi ſunt, qui per omnem uitam amare pergunt, neq; quid potiſſimũ à ſe uiciſsim expetant, exprimere poſſunt. Neq; enim uenereus coitus id eſſe uidetur, cuius gratia alter alterius conſuetudine tantopere delectat. Aliud quiddam eſt profecto, quod animus utriuſq; cupit, nec exprimere ualet, ſed uaticinatur potius conijcitq;, & affectum inſitum ueſtigijs ſignat obſcuris. Atqui ſi unà iacentibus illis ſuperne Vulcanus cum ſuis inſtrumẽtis adſtans interrogaret, quid eſt ô homines, quod à uobis uiciſſim exigitis? & ambigentibus illis iterum percõtaretur: Nunquid hoc exoptatis, in unum idemq; maxime congredi, adeo ut neq; die neq; nocte inuicem ſepariminí? Si hoc affectatis, colliquefaciam uos confundãq; in idem, ut ex duobus unum efficiamini, & tam in hac uita, quàm apud inferos unum ſemper perſeueretis. Videte an hoc ſit quod ardetis, ſatisq; futurum ſit uobis, ſi huius compotes efficiamini. Si ita, inquam, Vulcanus quæreret, conſtat quod nemo renueret, aut aliud quàm hoc expetere uideretur. Reuera enim quod olim cupierat, audiſſe ſe quiſq; putaret, congreſſu uidelicet

delicet cõmixtioneq́ cum amato unum ex duobus confici. Huius causa est, quia prisca hominũ natura hæc erat, integriq́ eramus. totius itaq́ reficiendi cupido nixusq́, amoris nomen accepit. Olim quidem, ut suprà narrabam, unum quisq́ nostrum erat. Deinde propter iniustitiã à Deo scissi fuimus, quẽadmodum à Lacedæmoniis Arcades. Verendum est præter ea ne si minus modesti quàm deceat in deos simus, iterum diuidamur, talesq́ efficiamur, quales qui in columnis figurantur, nates secti euadamus similes tenuissimorum quorundã animaliũ quæ Lispæ uocantur. Sed horum gratia unumquenque decet summa pietate deos colere, & alios ad hoc exhortari, ut hæc uitemus, adipiscamur illa, quemadmodũ nos dux noster amor & imperator admonet, cui nullus repugnare audeat. Repugnat autem huic, quia aduersatur diis. Nam si Deo reconciliati eum propitium habuerimus, singuli dimidium suum exoptatũ reperiemus & consequemur. Quod quidem pauci his temporibus agunt. Neq́ sermonem hunc meum Eryximachus iste corripiat, quasi Pausaniam Agathonemq́ dicam, forte enim & isti ex his sunt, & natura ambo mares existunt. Assero equidem de omnibus uiris ac fœminis, ita demum genus nostrum fore beatum, si quando amoris impetum impleamus, & suis quisq́ delitijs potiatur, in antiquam naturam penitus restitutus. Si hoc felicissimũ quiddam est, sequitur ut ex ijs quæ nunc nobis tributa sunt, quod huic proximum est, id sit & optimum: hoc est, ut quilibet eos qui naturæ ipsi cordi sunt, nanciscatur. Cuius utiq́ causam Deum laudãtes, amorem iure laudare debemus, qui in præsenti tempore nos summopere iuuat, dum in suum ignis culum quenq́ conducit, & in posterum spem summam porrigit nobis deos pie colentibus, in ueterem figuram restituendo medendoq́ se nos beatissimos effecturũ. Hic meus est Eryximache de amore sermo, à tuo diuersus: quem, ut suprà orauì, ne carpas, ut audiamus quid quisq́ reliquorũ afferat, imò quid uterq́. Nam Agatho duntaxat et Socrates restant. Morem tibi geram, dicere Eryximachũ. Nam mihi oratio tua placet. Et nisi cognouissem Socratem, & Agathonem in amatorijs esse facundos, dubitassem ne uerba illis deficerent, eo quod multa uariaq́ sunt dicta. Verum adhuc illis confido. Strenue & ipse certasti ô Eryximache, Socrates inquit dicebat. Verum si in eo gradu constitutus esses in quo nunc ego sum, imò in quo ero cum Agatho quoq́ scite dixerit, perinde ut ego nunc maxime formidares, & angustijs undiq́ premereris. Incantationibus circũuenire me uis ô Socrates, Agathonem respondisse, ut in conspectu uestro pauescam, quod magna apud uos tanquam in theatro de me expectatio sit, quasi elegantissime sim dicturus. Nimis ô Agathon, obliuiosus essem, dixisse Socratem, si te nunc coram paucis trepidaturum putarem, quem heri tam fortiter, tamq́ generose ascendisse pulpitum tragicum unà cũ histrionibus uiderim, & sine ullo terroris motu coram tanta spectantiũ multitudine carminum periculum fecisse. Ne me adeo, dicere Agathonem, theatri studio sum eiusq́ fauori deditum putes, ut ignorem prudenti uiro paucorũ sapientũ, magis q̃ multorum insipientium iudicium esse uerendum. Inique iudicarẽ Agatho, Socratem dicere, si quid in te rusticũ existimarem. Nouì equidem, quod si quos offenderes tuo iudicio sapientes, magis eos q̃ uulgus curares. Sed uide ne ipsi tales minime simus. Interfuimus ibi & ipsi, uulgarium numero computati. Sinautem alijs occurreres sapientibus, ne quid in eorum conspectu inepte faceres, formidares. Nunquid aliter dicis? Non. Vera enim refers, dicere Agathonem. Vulgus aũt non metueres, dicere Socratem, si quid ineptum cõmittere te putares. Hic Phædrum ô amice Agathon, subiecisse, si Socrati respondere pergis, nihil curabit quomodocunq́ cætera hic agantur, modo habeat quicum disputet, pulchro præsertim. Equidem libenter Socratẽ audio disputantẽ. Veruntamen curãdum mihi est, ut amor à singulis ordine certo laudetur. Laudate igitur & uos Deum primo, postea arbitratu uestro inuicem disputabitis.

Prudẽti uiro paucorũ sapientũ magis quàm multorum insipiẽtũ iudicium esse uerendum

SECVNDA ORATIO

Recta ratio laudandi

PRæclare loqueris Phædre, Agathonem dixisse, neq́ me quicq́ dicere prohibet. Cum Socrate quidẽ sæpe aliàs disputare licebit. Ego uero nũc primũ quatenus dicendũ sit, mõstrabo, postea dicã. Videnť mihi qui hactenus locuti sunt, nõ ipsum Deũ laudasse, sed beneficia quæ feliciter ab illo cõferunť, hominibus narrauisse. Qualis uero ipse sit qui horũ bonorũ causa est, nullus adhuc expressit. Recta autẽ laudandi ratio sola in omnibus illa est, qua illius de quo agitur

agitur natura prius ostenditur, postea quorũ causa est declaratur. Sic & in præsentia qualis ipse sit amor primum ostẽdere decet, deinde munera illius exponere. Assero equidem cum dij omnes beati sint, amorem, si modo fas est & tolerabile dictu, esse omnium beatissimum, quippe cũ pulcherrimus omniũ optimusq́ existat. Quod uero pulcherrimus sit, ex eo primum patet, quod deorũ omnium maxime iuuenis est. cuius ipse euidens argumentum præbet, cum senectutem fugiat, uelocem uidelicet, quæ citius quàm oportet aduentat, eamq́ amor natura odit, fugitq́, iuuenibus uero se miscet. Scite quidem ueteri prouerbio fertur, simile simili semper hærere. Et cum multa Phædro cõcedo, in hoc uno minime assentior, quòd amor Saturno & Iapeto sit antiquior. Immo præ cæteris dijs iuuenem esse aio, semperq́ iuuenem: prisca uero deorum gesta, quæ Hesiodus Parmenidesq́, describunt, necessitati potius quàm amori attribuenda, si modo illi uera narrarunt. Neq́ enim castrari inuicem, & uinciri, aliaq́ uiolenta permulta dijs olim contigissent, si amor illis tunc adfuisset: sed beneuolentia, & pax summa regnasset, quemadmodum nunc, ex quo imperare dijs amor incepit. Ergo iuuenis est, & tener præterea, mollisq́. Opus autẽ est tali quodam poeta qualis Homerus extitit, ad teneram amoris mollitiẽ demonstrandam. Homerus quidem Aten, id est calamitatem deam inquit esse, & mollem. Vtq́ illius pedes teneros esse ostenderet, ait nunquam pauimenta calcare, sed per capita hominum incedere: perspicua sanè coniectura quod tenera sit, usus fuisse uidetur, quia per dura non graditur, sed mollia tangit. Eodem nobis utendum est argumento, quod tener sit Amor ostendere cupientibus. Neq́ enim per terram, & saxa uadit, quæ aspera sunt, sed mollissimis omnium rebus se infigit atq́ permanet. In animis quippe deorum & hominum sedem suam locat. neq́ tamen in quibuslibet animis: nam si durum animi offenderit habitum, aufugit: sinautem mitem mollemq́, inhabitat. Cum itaq́ mollissimarum rerum mollissimas semper partes pedibus totoq́ tangat, tenerrimum esse amorem necesse est. Quapropter & iuuenis est, & tener præ cæteris amor. Quinetiam aquæ instar liquidus est, & lubricus. Non enim undiq́ per omnem animam circunfluere posset, & clam influere, & effluere clam, si durus ac rigidus esset. Aptæ uero, compositæ, flexibilisq́ formæ, argumento esse formositas potest, hoc est figuræ concinnitas, qua amor omniũ maxime proculdubio decoratus est. Inter deformitatẽ porro & amorem est pugna perpetua. Coloris quoq́ decorem assidua inter flores habitatio huius dei significat. In eo siquidẽ quod floribus caret aut defloruit, siue corpus, siue animus, seu quoduis aliud sit, Amor ipse nõ insidet. Vbicunq́ uero floridus, & odorifer est locus, gratissime conquiescit. De huius dei pulchritudine permulta insuper afferri possent, sed ista sufficiunt. Deinceps de uirtute amoris est dicendum. Quod in primis maximi faciendum est, Amor nec iniuriam infert deo, uel homini, nec à deo, uel homine iniuriam patiť. Non enim ipse quì patitur, si quid patitur. Nam uiolentia non tangit amorem. Neq́ uí facit, si quid faciat. Quisq́ enim sponte amori in singulis paret. Quæcunq́ uero uolens quispiam cum uolente ultro cõtrahit, iusta habentur, ut regiæ ciuitatis leges statuunt. Nec iustitiæ solum, uerumetiam summæ est temperantię particeps. Siquidẽ inter omnes conuenit, temperantiam esse, libidinibus & uoluptatibus dominari, nullãq́ uoluptatẽ esse amore potẽtiorem. Quod si uoluptates omnes amore imbecilliores sunt, ab illo utiq́ superãtur, ille uero dominatur. Amor itaq́ quoniã libidinibus, & uoluptatibus dominatur, mirum in modũ est tẽperans. Quod ad fortitudinẽ præterea neq́ Mars equidẽ Amori resistit. Neq́ enim Mars amorem, sed amor Veneris (ut fertur) Martem detinet. potentius aũt est quod detinet quàm quod detinetur. Qui uero cęterorum fortissimo dominatur, omnium absq́ dubio fortissimus iudicandus est. De iustitia igitur, temperantiaq́, & fortitudine huius dei satis est dictum. De sapientia deinceps dicendum restat, quod quidem pro uiribus est exequendum. Principio, ut & ipse artem meam, perinde ac suam Eryximachus, honorem, hic deus poeta est adeo sapiens, ut alios quoq́ poetas possit efficere. Quilibet enim licet antea rudis, poeta euadit cum primum amor afflauerit. Ex quo perspicue coniectare licet amorem peritum esse poetam, omnesq́ summatim musicos poeſis numeros continere. Nam quæ nec habet aliquis neq́ nosc̃it, alteri dare, uel monstrare non potest. Quod utique per amoris sapientiam animalia cuncta gignantur atq́ nascantur, quis dubitet? Artium præterea facultatem, nõne ab hoc deo tradi uidemus? eumq́ hominem cuius hic est præceptor,

Prouerbiũ Simile simili gaudet.

Omnes uoluptates ab amore superari

Quæ quis non habet nec nosc̃it, alteri dare uel minis trare non potest

quauis in arte præcellere, clarumq; euadere: contrà uero eum qui ab amore nõ tangitur, in obscuro iacere. Sagittandi namq;, medendi, & diuinãdi peritiam appetitu atq; amore duce inuenit Apollo, qui est Amoris discipulus. Musicam similiter Musæ. Fabricã Vulcanus ærariam. Texendi artificium Minerua. Iupiter deorum hominumq; gubernationem. Quocirca res deorum amore interueniente dispositæ sunt, amore, inquam, pulchritudinis: deformitatem quippe non sequitur amor. Antea uero, ut suprà dicebam, permulta atq; atrocia inter deos propter necessitatis regnum, ut dicitur, contigerunt. Postquã uero deus hic ex pulchrorum desiderio natus est, bona omnia tam ad deos quàm ad homines prouenere. Ita mihi uidetur ô Phædre, amor ipse primum pulcherrimus optimusq; esse, deinde talia quędam cæteris quoq; largiri. Succurrit mihi in præsentia metricũ quiddam atq; concinnum. Hic deus est qui pacem largitur hominibus, qui mari tranquillitatem, qui uentis requiem, cubile uiuentibus omniumq; securum. Hic rusticitatem à nobis amouet, hic nos familiaritate conciliat, cœtus huiusmodi omnes congregans. In solennibus festisq; diebus, in choris, in sacrificijs, dux nobis & præsidens. Mansuetudinem quidem porrigens, exterminãs feritatem. beneuolentiæ largitor, maleuolentiæ omnis expultor, propitius, beneficus, spectandus sapiẽtibus, dijs placidus, exoptãdus expertibus, participantibus possidendus atq; tuendus. Delitiarum, mollium illecebrarum, gratiarũ dulcis perfusionis & desiderij pater. Bonorum studiosus, malorum spretor: in labore, in timore, in desiderio, in sermone gubernator, perfectus adiutor, seruatorq; præcipuus. Cunctorum deorum atq; hominum decus, & dux pulcherrimus atq; optimus. Quem profecto sectari debet, preclarisq; hymnis uenerari uir quisq; cantilenæ illius particeps, quam Amor ipse concinit, mentem deorum hominumq; permulcens. Hæc igitur oratio mea Phædre deo uoueatur, partim iocis, partim seriis rebus pro ingenij mei facultate referta. Dum hæc Agatho dixisset, quemadmodũ retulit Aristodemus, conuiuæ omnes summo quodam applausu orationem ipsam comprobauerunt: utpote quæ sicut & Agathone & deo dignũ erat, habita uideretur. Quapropter Socrates ad Eryximachum conuersus, inquit. An non merito ô Acumeni fili Eryximache, suprà timuisse nunc uideor, quod reuera contigit uaticinatus, quòd Agathon elegantissime loqueretur, unde mihi uerba defore putabam? Vnum quidem, Eryximachum respondisse, recte uaticinatum te puto, scite locuturum Agathonem: tibi uero defuturam facundiam, minime. Qui non, dixisse Socratem, & ipse ô beate, & alius quiuis à dicendo absterreatur, cui post tam luculentam copiosamq; orationem sit loquendum? Et cætera quidem quamuis apte composita, non adeo miranda uidentur: elegantiam uero nominum atq; uerborum qua in orationis calce est usus, siquis animaduerterit, protinus obstupescet. Quandoquidem & ipse cum intelligerem non posse me eloquentia prope accedere, parum abfuit quin uerecundia motus hinc aliò, si quò licuisset, abirem. Etenim Gorgiæ me sermo admonuit, quod illud mihi Homericum contigisset. Extimui nempe ne finem uerbis imponens Agatho, Gorgiæ facundi caput è sermone suo in meum transmittens, mutum me factum, lapidem pro homine redderet. Tunc demum temere promisisse me agnoui, amorem uobiscum pro uirili mea collaudaturum, & inepte amatoria professum fuisse, quum omnino nescirem qua quidq; sit ratione laudandũ. Putabam equidem ob ruditatem meam, de quocunq; quod laudatur à nobis uera oportere referri, & hoc quidem adesse atq; licere, ex his autem pulcherrima seligentes quàm decentissime ascribere nos debere. Quocirca ingenti quadam spe elatus sum, quasi recte dicturus, quandoquidem ueram laudandi rationẽ, ut uidebatur, haberem. Tandem uero haud congruus laudationis hic modus apparuit. Oportere namq; uidetur, maxima quæq;, & preclarissima rei quam laudamus, ascribere, siue reuera illi adsint, siue nõ adsint. Nihil enim referre falsa ne an uera sint, cum propositum sit nõ quomodo amor ipse laudetur, imô ut quisque amorem laudare quàm maxime uideatur. Quapropter uniuersa amori tribuitis, talemq; eum esse, & talium tantorumq; causam affirmatis, ut quàm pulcherrimus optimusq; appareat, ignorantibus uidelicet. Nunquam enim intelligentibus laus huiusmodi recta, & pura iudicaretur. Equidem laudationis huius modum penitus ignorabam. Nesciens itaq; uobiscum conueni me quoq; inter alios collaudaturum. Lingua ergo pollicita est, mens uero nequaquam. Absit igitur à me ista laudatio. Neq; enim sic illum extollere possem. Veruntamen si uultis, ritu meo uera loqui cu-

Reprehenditur collaudatio, in qua ut cũcta & maxima referãtur, falsa proferũtur

qui cupio, & ad meipsum respicere potius, quàm cũ orationibus uestris certare, ne risum moueam. Vide itaq; Phædre, utrum uobis placeat orationem huiusmodi nũc audire quę de amore uera duntaxat enarret, uerborũ nominumq; utcunq; accidit compositione procedens. Phædrũ igiẽ, Mihi sanè & alijs placet, dicere, ut tuo arbitratu loquaris. Cõcede mihi ô Phædre, dicere Socratem, ut pauca quædam Agathonem rogem, ut ab illo confirmatus loquar. Concedo equidem, Phædrum respondisse: Interroga modo, Socratem.

SOCRATIS ORATIO

INde Phædrũ sic exorsum dicebat. Optima ô amice Agatho orationis tuæ fundamenta iecisse uideris, cum diceres primo quid amor sit ostendendũ, postea illius opera numerãda. Hoc equidem principium ualde probo. Age itaq; postquam de amore cætera ornate atq; magnifice es elocutus, hoc insuper circa illius naturam mihi declara, utrũ talis sit amor, ut alicuius amor sit, an nullius. Haud petò utrum matris alicuius patris ue sit. Ridicula nanq; interrogatio esset, utrum amor patris matrisue sit amor. Verum si interrogassem, nunquid pater alicuius pater esset, an non, respondisses utiq;, si modo cõgrue loqui uoluisses, patrem filij aut filiæ patrem esse. An non? Prorsus, Agathonem dixisse. Nõnne & matrem alicuius esse matrem. Et istud consensisse. Respõde præterea, Socratem dixisse, pauca quædam, ut quod sentio magis intelligas. Frater nunquid ipsum quod est, alicuius est frater?

Esse dicere. Nõne fratris aut sororis? Horum profecto. Conare similiter de amore nobis ostendere, num amor alicuius sit amor. Alicuius certe. Hoc itaq; memoriter serua, cuius sit recordatus. Atq; ad hoc responde, utrum amor, illud ipsum cuius est amor, appetat, necne. Et maxime quidem. Nunquid hoc ipsum apud se habet, & tamen quod habet appetit atq; amat? An potius non habet quod & amat, & appetit?

Verisimile est non habere. Aduerte præterea utrum pro eo quod uerisimile est, necessarium sit ita quicquid appetit, id quo eget appetere: & si non eget, nec cupere. Mihi quidem mirum in modum hoc placet, ut necessariũ sit. Tibi uero quid uidetur Agatho, dixisse Socratem. Quod & tibi, respondisse Agathonem. Bene loqueris. An uellet magnus quispiam magnus esse, & robustus aliquis, esse robustus? Ex his quæ suprà cõcessimus fieri nõ posse mihi uidetur. Neq; enim indigus esset eorum quæ in seipso iam contineret. Vera dicis. Etenim si ille qui robustus est, uult esse robustus, & qui uelox, esse uelox, & sanus denicq; sanus, fortè quispiam crederet, & hos, & alios quoslibet, ea quæ habent appetere. Ne igitur hic decipiamur. Hæc si diligenter animaduertas Agatho, necessarium esse uidebis quæcunq; præsenti in tempore hi habent, eadem in tempore eodem habere, seu uelint, siue nolint, hoc ipsum uero quispiam cuperet? Cum uero quis addit: at ego sanus dum sum, uolo equidem sanus esse: & dives dum sum, esse dives: atq; idcirco, quæ habeo cupio: huic protinus respondemus. O bone uir, ipse diuitias, sanitatem, roburq; adeptus, uis hæc & in futuro tempore possidere: quoniam in præsenti uelis nolis ue habes. Vides ergo cum dicis, quæ mihi adsunt cupio, nũquid aliud quàm hoc inferas, quæ mihi nunc adsunt, & in futuro adesse exopto. Censes hunc hominem Agatho hoc an aliud responsurum? Nihil aliud, dicere Agathonem. Amor profecto huiusmodi, illud respicit quod nondum in promptu est nec habetur, adesse uidelicet & seruari illa in tempore quod sequatur. Sic est omnino. Et hic igitur, & alius quicunque appetit, quod nondum expositum paratum est, appetit, quod ue non adest, nec habet, & quod ipse non est, quo ue indiget. Talia quædam sunt illa quorum est appetitus, & amor. Talia proculdubio. Age dixisse Socratem, quæ suprà dicta sunt repetamus. Primo quidem amor, aliquorum dictus est amor, deinde illorum potissimũ quibus indiget.

Certe, respondisse. Recordare præterea, quorum esse amorem asseruisti. Ego tibi in memoriam si uis reducam. Equidẽ ita dixisse te arbitror: A dijs omnia propter pulchrorum amorem fuisse dispositа. Turpium quippe amorem omnino nullum esse. An non ita dicebas? Ita profecto. Probabiliter quidem loqueris ô amice. Et si ita est, amor certe pulchritudinis amor est, turpitudinis uero minime. Cõsentio. Non ne concessum est, id quo eget nec habet, amare? Concessum plane. Ergo pulchritudine indiget amor, eamq; non habet. Necessarium. Quid uero? Num pulchrum uocas quod pulchri-

pulchritudinis indigum est, nec eam habet? Nequaq̃. Nunquid ulterius, si hæc ita se habent, amorem pulchrum asseris? Nihil eorum quæ suprà dixi, intellexisse uideor.

Recte dixisti. Sed responde dixisse parumper ulterius, nunquid ipsa bona pulchra esse uidentur? Mihi uero. Si igit̃ amor pulchris caret, bona uero pulchra sunt, bonis quoque caret. Repugnare tibi ô Socrates, nullo modo possem. Esto igitur, ut tu ais. Veritati quidem dicere nũquam ô dilecte Agatho, aduersari posses, Socrati uero facillime.

Diotima fatidica

VErum Agathonem iam dimittam, uobisq̃ ô conuiuæ, referam sermonẽ de Amore, quem olim accepi à fatidica muliere Diotima, quæ & harum rerum perita erat, & alia multa sapienter intelligebat, & Athenien sibus olim sacris decennio ante pestem peractis morbi dilationem dedit. Illa me in amatoria facultate instruxit. Quæ igitur illa dixit, conabor uobis ex meipso secũdum ea quæ inter me & Agathonem conuenerunt, exprimere. Oportet aũt primo ô Agatho, ut & tu exposuisti, quid & quale sit amor ostendere, deinde opera illius enumerare. Præstat, ut mihi uidetur, eodem ordine uobis nunc referre quo hospes illa me examinãs pertractauit. Fermè enim eadem ego illi quæ mihi Agatho, prædixerã. Magnum esse deum amorem, & ad pulchra respicere. Eisdemq̃ rationibus me redarguit, quibus hunc ipse, q̃ nec pulcher esset amor, ut dicebam, nec̃ bonus. Ad quam ego tunc, Quid ais ô Diotima, inq̃. Turpis ne igitur ac malus est amor? Et illa: dic meliora quæso. an putas necessarium esse, ut quicquid pulchrũ non est, sit turpe? Maxime. Et quod non sapiens, ignorans. An non aduertisti, esse quoddã sapientiæ & ignorantiæ mediũ? Quid istud? Recte opinari, hoc est ueri absq̃ certa ratione participẽ esse. hoc siquidẽ nec̃ scientia est: nam sine ratione scientia nunq̃. Nec̃ ignorantia rursus. Quod enim ueri cõpos est, ignorantia non uocatur. huiusmodi quiddam est opinio recta, inter sapientiam, & ignorantiã medium. Vera, dicebam ego, narras. Ne cogas igitur, inquit, quod pulchrũ non est, esse turpe: quod ue non bonũ, esse malum. Eadẽ ratione quamuis amorem, nec̃ pulchrũ, nec̃ bonum esse concedas, non tamen putare debes turpem necessario esse, uel malum, sed inter ista medium. At uero in hoc omnes cõsentiunt, magnum esse deum amorem. Ignorantesne dicis, inquit, omnes? An scientes? Cunctos, inquam. Quonam pacto ridicule magnum esse deum hi confitentur, qui nec deum quidẽ esse uolunt? Quinam isti, inquam ego? Vnus quidem tu es, inquit. Ego altera. Quonam pacto dixisse me hoc asseris? Facile tibi ostendã. dic age. Nonne deos omnes, pulchros ac beatos affirmas? Nunquid auderes deorum quempiã non pulchrum beatum ue dicere? Non per Iouem. Beatos autem nõne illos uocas, qui bona pulchraq̃ possident? Illos dun taxat. Atqui amorem in superioribus admisisti propter pulchrorum bonorumq̃ inopiam hæc ipsa quorum indigus est, appetere. Admisi equidem. Quonam igitur modo deus est, inquit, qui pulchrorum bonorumq̃ est expers? Nullo pacto, ut uidetur, in quam. Vides ne quod & ipse amorem deum esse non putas? Quid ergo inq̃: Num mortalis est amor? Minime. Quid igitur? Superiorũ instar, mortalis immortalis ue medium. Quid inquam est, ô Diotima? Magnus ô Socrates dæmon. Etenim omnis natura dæmonum inter mortales deos ue est media. Quam uim habet? Interpretaẽ, inquit, & traijcit humana ad deos, diuina ad homines: horum quidem preces, & sacrificia, illorum præcepta sacrosq̃ solennes, institutiones, & ordinem. In utroq̃ medio consti tuta totum complet, ut uniuersum secum ipso tali uinculo connectatur. Per hanc uaticinium omne procedit, sacerdotumq̃ diligentia circa sacrificia expiationesq̃, & incãtationes, & diuinationem omnem, atq̃ magicam. Deus quidem homini non miscetur, sed per id medium cõmercium omne atq̃ colloquium inter deos hominesq̃ conficitur, & uigilantibus nobis, & dormientibus. Quicunq̃ harum rerum peritus est δαιμόνιος, id est felix uir, & sapiens nuncupatur: qui uero alias artes, & facultates quæ manibus explentur, callent, mercenarij nominantur. Enimuero hi dæmones multi atque uarij sunt. Ex his unus est amor. Quinam parentes, inquam, amoris? Quamuis dictu prolixum sit, inquit: exponam tamen. Quando nata est Venus, parato conuiuio discubuerunt dij cæteri, & μήτις ὁ, id est consilij filius, πόρος, id est affluentiæ deus. Cum cœnati essent, πενία id est paupertas mendicatura cibum, utpote epulis illic abundãtibus uenit, & circa fores obuersabatur. Porus quidem nectare ebrius, uinum namque nõdum erat, louis hortum ingressus

Inter sapientiã & ignorã tiam media est recta opinio

Qualis sit opinio recta

Amor est medius inter turpe & pulchrum

Natura dæmonum

Munia & officia dæmonum

Diuinatio & magica cõceditur per dæmones

Amor unus ex dæmonibus

ingressus est, & somno grauatus dormiebat. Penia uero inopia cõpulsa quo pacto filium quasi quibusdam insidijs ex Poro concíperet, excogitauit. Quare iuxta illum accubuit, Amoremq̃ concepit. Vnde natus est amor sectator cultorq̃ Veneris, propterea quod in Veneris natalibus est progenitus. Quinetiã natura, pulchri desiderio capitur, quum Venus ipsa sit pulchra. Quoniam uero Pori ac Peniæ amor est filius, sortem huiusmodi nactus est. Principio aridus est, & squalidus, nudis pedibus, semper humi uolans, sine domicilio, sine stramẽtis, & tegmine ullo, ad fores in uia sub diuo dormiens, naturamq̃ matris seruans, semper egẽus. Secundum uero patris stirpem, pulchris ac bonis insidiatur, uirilis, audax, & uehemens sagaxq̃ uenator, noua semper machinamenta cõtexens, prudentię studiosus, facundus, per omnem uitam philosophans, incantator, fascinatorq̃ potens, ueneficus atq̃ sophista. Nec̃ immortalis omnino secundum naturam, nec̃ mortalis: sed interdum eodem die pullulat atq̃ uiuit, quotiens exuberat: interdum deficit, atq̃ iterũ reuiuiscit ob patris naturam. Quod uero acquirit̃, continue subterfluit. Quocirca nec̃ mendicus est amor unquam, nec̃ etiam opulentus. Quinetiam inter sapientiam & insciti am constituitur. Sic enim res se habet. Nullus deorum philosophatur, aut sapiens fieri cupit. Est enim. Nec alius quiuis sapiens philosophatur. Nec̃ omnino ignorantes philosophantur, neque sapientes fieri cupiunt. hoc enim habet ignorantia pessimum, quando qui nec pulcher nec bonus est, nec̃ sapiẽs, sufficienter hæc habere se censet. Nunquã igitur expetit illa quorum se indigum non aduertit. Qui ergo potissimum, inquam, Diotima philosophantur, si nec̃ sapientes, nec̃ ignorantes id agunt? Hoc profecto uel puer intelliget, inquit, quod hi uidelicet qui inter istos sunt medij, è quibus est amor. Sapientia nempe pulcherrimum quiddam est, amor autem circa pulchrum uersatur. Ex quo necessario sequitur Amorem esse philosophum: cumq̃ philosophus sit, medium ignorantis sapientisq̃ tenere. Horũ in causa eius genitura consistit. Nam ex patre sapiente & opulento est genitus, matre uero minime sapiente, & certe paupere. Natura itaq̃ dęmonis ô amice Socrates, ista. Nec mirum est talem te amorem finxisse ex ea opinione, quam de natura eius habebas. Nam, ut ex tuis dictis conijcio, non amantem, sed amatum amorem esse putabas, & idcirco pulcherrimum tibi amorem esse uisum existimo. Amabile quidem ipsum reuera pulchrum est, delicatum, perfectum & certissimum. Amans autem aliam talem ideam habet, qualem in superioribus figurauí. Esto, inquã, ut ais, hospes. præclare enim loqueris. Cum uero talis sit amor, ad quid conducit hominibus? Hoc deinceps ô Socrates, docere conabor. Talis quidem est, & ita genitus amor. Est autem pulchrorum, ut ipse inquis. Verum si quis ita quærat, cuius gratia amor pulchrorum est, ô Socrates atq̃ Diotima? Imò sic clarius. Qui pulchra amat, quid ab his potissimum expetit? Quid respondebimus? Adesse uidelicet sibi. At hæc responsio quæstionem huiusmodi ultra requirit. Quid erit illi cui pulchra aderunt? Nihil in promptu quod respondeam habeo. Siquis uero inquit, mutatis uocabulis, & bono pro pulchro utens, percontetur. Qui amat bona, quid expetit? Adesse sibi, inquã. Quid huic erit, cui bona aderunt? Facilior ad ista responsio, inquam. Felix enim erit. Possessione sanè bonorum beati sunt quicunq̃ beati, nec̃ requirere ulterius opus est, ad quid felix esse uelit, qui felicitatem optat, sed finem iam responsio habere uidetur. Vera loqueris, inquam. Nunquid hanc uoluntatem amoremq̃ cunctis cẽses hominibus esse cõmunem? omnesq̃ uelle bona sibi semper adesse? Cõmunem plane. Cur ergo non omnes ô Socrates, amare dicimus, siquidẽ omnes & eadem & semper amant? sed quosdam amare, alios minime? Admiror & ipse.

Sed ne mireris. Nam speciem quandam amantiũ seligentes, Amorem denominamus, totius nomen attribuentes. In alijs autem, nominibus alijs utimur. Exemplo, inquam, quodam declara. Vt ecce. Scis utiq̃ facere, amplum quiddã esse. facere siquidem generatim dicitur causa qua unumquodq̃ ex nõ esse ad esse procedit. Quapropter omnes cuiusque artis actiones, effictiones sunt, & artifices omnes poetæ, id est, factores. Vera narras, inquam. Vides tamen quod non uocantur poetæ, sed alia nomina sortiuntur. ex omni uero factione, una selecta particula, quæ scilicet circa musicam carmina que uersatur, totius nomine nuncupatur. Poesis enim, id est, effictio, hæc sola uocata est: quæ ue hanc effictionis particulam habent, poetæ. Vera hæc sunt, inquam. Idem quoque circa amorẽ accidit. Nam summatim quidem omnis bonorũ felicitatisq̃ appetitio, maximus

maximus & insidiator amor est cuiq;. Verum qui ad bonum studio pecuniarum uel gymnasticæ uel sapientiæ proficiscuntur, nec amare nec amatores cognominantur. Qui uero secundum certam speciem ad id contendunt, totius nomen subeunt, amorem uidelicet, & amare, & amatores. Recte loquí uideris. Nonnulli ferunt, eos qui dimidiũ sui perquirunt, amare. Ego autem, neq; dimidij, neq; totius amorem assero, nisi aliquo pacto sit bonum: quandoquidẽ & manus & pedes, si uideantur mala, uel à seipsis homines abscindere uolunt. Non enim suum quisq; diligit: nisi fortè quispiam quod bonum est, suum ac proprium cuiusq; uocet: quod uero malum, potius alienum. Quippe cum nihil aliud præter bonum homines ament. Nonne sic & tibi uidentur? Sic utiq;. Simpliciter ergo dicendum est, homines bonum amare? Proculdubio. An non addendum quod adesse sibi bonum cupiunt? Addendum. Nec adesse solum, sed & semper adesse? Et semper. Est igitur summatim amor appetitio qua bonum sibi semper esse quis cupit.

Vera nimium loqueris. Postquam huiusmodi quiddam semper uniuersalis est amor, potes ne dicere quę potissimũ appetendi conditio, qui ue prosequendi modus, & in quali uel actione uel studio, Amor proprie nominetur? Si id ostendere potuissem, nunquam sapientiam tuam admiratus essem Diotima, neque discendi gratia ad te uenissem.

At ego dicam. Est, inquã, hoc partus in pulchro, tam secundum animã quàm secundum corpus. Vaticinio opus est ad id quod ais intelligendum. hoc enim nullo modo percipio. Dicam equidem planius. Omnium ô Socrates hominum pregnans & grauidum corpus est, pregnans & anima. Et cum primum ad certam ætatem peruenerimus, parere nostra natura cupit: parere uero in turpi nequit, in pulchro potest. Viri sanè mulieris q; congressu fœtus partus q; prouenit. Est autem opus hoc diuinum, & in animali ipso mortali, immortale hoc est, conceptio scilicet & generatio. Hæc in eo quod sine proportione & dissonum est, expleri nequeunt. Dissonum autem est quod turpe, ab omni quod est diuinum: pulchrum uero diuino consonum, Parca igitur & Lucina generationi pulchritudo ipsa est. Quocirca quotiens pulchro quod grauidum est adhæret, lætitia gestit, hilaritate & uoluptate diffunditur, pariterq; & generat. Contrà uero cum turpi propinquat, tristitia quadam & dolore contrahitur, absterreturq; & cohibetur, nec gignit, sed fœtum retinens angitur. Quapropter quod concepit, & iam luxuriat, adultumq; ad generationem anhelat, circa pulchrum ut plurimum obuersatur, quoniam inde acri anxietate leuatur. Est enim amor non pulchri Socrates, ut tu putas. At cuius, inquam.

Generationis partus q; in pulchro. Reuera? Reuera, inquam. Cur generationis? Quia amor sempiternum quiddam est & immortale, quemadmodum in ipso mortali generatio: immortalitatem autem unà cum bono appetere necesse est, ex illis quæ suprà concessimus, quandoquidem amor est appetitio, qua bonum sibi quisq; semper adesse desiderat. Ex his concluditur Amorem immortalitatis quoq; desiderium esse. Hæc omnia mihi Diotima tradidit, cum de amatorijs sermonem habuit. necnon sic interrogauit. Quam huius amoris cupiditatis q; causam ô Socrates arbitraris? An non uides quàm grauiter afficiuntur animantes omnes, & quæ gradiuntur & quæ uolant, cum ad generationem toto impetu proferuntur, & amoris ardore insaniunt? Primo quidem generationis causa quàm uehementer congredi cõcupiscunt. Deinde quantum circa natorum alimenta laborant. Horũq; causa imbecillia etiam animalia aduersus robustissima prelia poscunt, & pro illis occumbere parata sunt, ac fame deficere, modo filios nutriant, & aliud quodlibet audacter aggrediuntur. Homines quidẽ forte putaret quispiã rationis discursu hæc agere, brutis autem quænam amoris tam ardentis causa est? Assignare hanc potes? Minime, inquam. Credis ne, inquit, in amatorijs peritus fore dum hæc ignoras? Ob hanc, inquam, causam ad te ô Diotima, ut suprà dixi, confugio, quia præceptore me indigere cognosco. horum itaq; precor, & aliorum quęcunq; ad amorem attinẽt, causam asseras. Si credis illius naturæ amorem esse cuius sæpe iam diximus, ne mireris. Ex hoc enim similiter ut ex superioribus, natura mortalis semper & immortalis esse proutitur: hoc autem generatione duntaxat assequitur, quoniam semper alterum iuuenem ueteris loco substituit. Enimuero eo ipso in tempore, quo animalium unumquodq; uiuere dicitur, idemq; esse, ut à puerilia ad senectutem, quamuis idem dicatur, nunquã tamen in seipso eadem continet, sed nouum semper efficitur, & uetera exuit, secundum pilos,

Amor est immortalitatis desiderium

Assidua mutatio in corpore & anima

carnem

carnem, ossa ac sanguinem, & uniuersum corpus. Neq; in corpore solum, uerum etiam in anima id cõtingit. Mores, consuetudines, opiniones, cupidines, uoluptates, dolores, atq; timores, continue permutãtur, neq; quicquam ex istis idem, & simile perseuerat, sed priora quidem abolentur, noua uero succedunt. Quinetiam quod mirabilius est, scientię quoque non solum aliæ euanescunt, aliæ surgũt, neq; semper secundũ scientias ijdem sumus, uerumetiam una quæuis scientiarũ idem patitur. Quod enim dicitur meditari, quasi exire scientia dicitur. Obliuio namq; scientiæ exitus est. Meditatio uero nouã memoriã semper abeuntis loco restituens, scientiam seruat, ut esse eadem uideatur. Hoc utiq; pacto omne mortale seruatur, non quia semper omnino idem sit, ut diuinum, sed quia quod tabescit, & abit, nouum & simile sibi relinquit. Hoc remedio Socrates quod mortale est siue corpus, seu quodlibet aliud, particeps immortalitatis euadit: quod uero diuinũ & immortale, alia ratione. Quamobrem mirari non debes, si omnia germen suum natura charissimum habeant. Nam immortalitatis gratia nixus huiusmodi atque amor cuilibet inest. Cum hæc audissem, admiratione commotus, inquam: Siccine Diotima sapiens reuera de ijs iudicandum? Tum illa, ut perfecti sophistæ solent, Certo scito, inquit, ô Socrates. Etenim si gloriæ studium quod hominibus inest, considerare uoluueris, admiraberis ruditatem tuam, quòd ea quæ dixi, non satis cõprehenderis. Cernes equidem quàm uehemẽter exoptent, notos sese omnibus exhibere, & in futurum immortalem gloriam cõsequi. Nam huius gratia magis q; filiorum, pericula subeunt, pecunias erogãt, laboresq; nullos respuunt, ac deniq; sese morti exponunt. An censes Alcesten pro Admeto mori uoluisse, aut Achillem in ultione Patrocli occumbere, aut ueltrum Codrum pro filiorũ regno perire, nisi immortalem uirtutis memoriam, qualis apud nos extat, consecuturos se præsagissent? Longe abest, inquã. Imò pro immortali uirtute & honesta opinione cuncta hęc, ut arbitror, agunt: & quo meliores homines sunt, eo magis ad ista contendunt. Nam immortalitatem amant. Quicũq; igitur corpore fœcundi sunt, ad fœminas se magis conuertunt, atq; ita amant, & filiorum generatione immortalitatem, memoriam, felicitatem, per omne tempus assequi sperant. Sunt & qui animã grauidam atq; fœcundam magis quàm corpus habeant. hi sanè concipiunt ea quæ animæ & concepisse & concipere conuenit. Sed quidnam conuenit? Prudentiam uidelicet, aliasq; uirtutes, quarum rerum poetæ omnes genitores sunt, necnon artifices illi qui inuentores dicunt. Maxima uero, & omnium præstantissima prudentia est, qua ciuilia & domestica gubernantur, cuius nomen est temperantia atq; iustitia. Quisquis ergo uirtutum huiusmodi natura plenus & grauidus est, ideoq; diuinus, ætate debita imminente parere iam generareq; affectat, & idcirco passim uagatur, queritq; pulchrũ, in quo generet. in turpi namq; minime generaret. Quapropter corporibus speciosis magis q; deformibus gratulatur, utpote prægnans. Quod si animã preterea pulchram, generosam, docilemq; reperiat, utraq; pulchritudine cõcurrente, mirifice delectatur, & coram homine illo cõfestim de uirtute loquẽdo facundia pollet, qualis esse debeat uir bonus edisserens, quod ue sit eius officiũ, atq; hac doctrina imbuere illum studet. Adhærens quippe pulchro, eoq; familiariter utens, quæ quondam conceperat, parit & gignit, illius tam in absentia, q; præsentia memor: quod ue inde nascitur, cum illo cõmuniter nutrit atq; educat. Vnde angustiorẽ communionem, firmioremq; amicitiam uicissim contrahunt, q; mortalium filiorum parentes, utpote qui in filijs immortalibus magis pulcrioribusq; una cõmunicãt. Etenim huiusmodi filios quilibet potius q; humanos eligeret, præsertim qui Homerum Hesiodumq; consideret, & poetas alios æmulentur, dum cernit quales filios reliquerunt: qui cum immortales sint, immortalẽ quoq; gloriam memoriamq; parentibus prębuerunt: qualesq; Lycurgus Lacedæmonijs reliquit filios, Lacedęmoniæ ac totius penè Greciæ seruatores. Honoratur & apud uos propter generationem legum ipse Solo, alijq; permulti alibi apud Græcos & Barbaros, qui multa atque præclara opera demonstrarũt, uirtutem omnem progenerantes, Quibus sacra ac tẽpla multa, ob huiusmodi sæpe natos dicata sunt, ob humanos uero adhuc alicui nunquã. In his utiq; amatorijs ô Socrates, ipse forsitã industria tua initiareris. Vtrum uero ulterius procedas, ac perfecta demum amatoria, quę ue sublime spectãt, quorum gratia hęc sunt, animaduertas: Vtrum, inquã, pergere ualeas, necne ignoro. Dicam tamen, omniq; studio tibi opitulabor. Tu uero pro uiribus sequi me nitere. Oportet eum qui ad hoc recto

sit tramite progressurus, statim ab adolescẽtia pulchra corpora contemplari: & primum quidem si modo recte ducatur, unũ corpus amare, ibiq; rationes pulchras producere, cogitare deinde pulchritudinem quæ corpori cuilibet ineſt, alterius corporis esse germanã. Et si sequi decet quod in specie pulchrum, absurdum est credere eam quæ omnibus corporibus ineſt, non unam eandemq; pulchritudinem esse. Et qui hoc aduertit, omniũ simpliciter pulchrorũ corporum amator euadere debet, amoris autem erga unum uehemẽtiam hac ratione remittere, atq; unius speciem paruifacere. Post hæc pulchritudinẽ quæ animis ineſt, illa quæ in corpore præstantiorẽ existimet, adeo ut si quis animi ingenui sit, quamuis forma corporis alijs quibusdam cedat, sufficere tamen arbitretur, & amet, cũretq;, & rationes huiusmodi pariat, quæratq; sermones omnes qui reddere meliores adolescentes possint: ut hinc ad pulchritudinẽ quæ in officijs ac legibus reperitur, inspiciendam ducatur, intelligatq; illam omnem sibiipsi uniformem cognatamq; existere, ut eam quæ circa corpus est, pulchritudinẽ paruifaciat. Post officia leges q;, ad scientias transeat, ut scientiarum pulchritudinem contempletur: dumq; id quod ampla exuberat pulchritudine, contuetur, haud amplius tanquam mancipium unius pueli speciem admiretur, neq; unius hominis uel officij pulchritudine sit cõtentus. Nã quisquis in hoc delinquit, exilis & abiectus est seruus. Verum in profundum pulchritudinis se pelagus mergat, ubi ipso intuitu multas præclaras atq; magnificas rationes intelligẽtias q; in philosophia abũ de pariat, donec ibi confirmatus & roboratus, scientiam iam unam talem intueatur, quæ pulchri talis existit. Aciem uero nunc mentis pro uiribus adhibe. Quicunq; hucusq; per amatoria gradatim deducitur, recto ordine pulchra intuitus, ad finem iam amatorij affectus perueniens, subito quandam natura mirabilem inspiciet pulchritudinem: Hoc illud cuius gratia labores omnes præcedentes subiuimus. Principio quidẽ semper est, nec fit, nec interit, neq; crescit unquã, neq; decrescit: præterea non hac ex parte pulchrum, ex illa turpe, uel tum pulchrũ, tum minime. Neq; ad hoc quidem pulchrũ, turpe uero ad illud. Vel hic pulchrum, ibi turpe, ut quibusdam pulchrũ sit, quibusdam uero nequaquã. Neq; rursus imaginatione quadam ipsum pulchrum ita fingetur, quasi uultus pulcher, uel pulchræ manus, aut aliud quiddã cuius corpus est particeps. Neq; ut oratio quædam, uel ratio, aut scientia quædam. Neq; in alio iacere putabitur, uelut in animali, uel terra, uel cœlo, aut alio quopiam, sed idipsum per seipsum cum semetipso uniforme semper existens. Cætera uero omnia quæ pulchra sunt, illius participatione pulchra, ea scilicet cõditione, ut nascentibus & intereuntibus alijs, nihil subtrahatur illi, aut addatur, neq; passionẽ ullam incurrat. Quando uero ab his aliquis legitime amando ascendens, illud ipsum pulchrum suspicere incipit, ferme iam finẽ attingit. Hoc est profecto ad amatoria recte pergere, uel ab alio duci, quando uidelicet quis ab his pulchris gratia pulchri illius ascendere incipit, quasi quibusdã gradibus utens, atq; ab uno primũ in duo trãsiens, & à duobus in omnia quæ pulchra sunt corpora, ab his in omnia officia pulchra, à pulchris officijs ad doctrinas pulchras conuersus, à doctrinis denicq; multis in illã doctrinã perueniens, quæ nõ alterius est quàm illius ipsius pulchri doctrina: atq; ita demum quid ipsum pulchrum sit, contemplatur. In hoc uticq; uitæ statu ô Socrates, si uspiam alibi, homini uidelicet ipsum pulchrum spectanti uiuendum. Quod si quãdo uideris, supra quàm dici possit preciosius auro, ornatisq; uestibus & pulchris pueris adolescentibusq; censebis. Quos nunc & tu & alij multi, dum spectatis, nimium obstupescitis, & si fieri posset, eligeretis inter illos semper cibo potuq; neglecto uersari. Quàm felix illud spectaculum fore putamus, si cui contigerit, ut ipsum pulchrum intueatur, syncerum, integrum, purum, simplex, non humanis carnibus, coloribus, non alijs mortalibus nugis contaminatum, sed ipsum secundum se pulchrum diuinũ inspiciat. Num uitam huiusmodi paruifacias? hominis uidelicet ipsius qui illuc suspicit, qui tam præclarum spectaculum contuetur, qui illi cohæret. Nonne cogitas quod sibi solum cernens ille eo oculo pulchrum quo percipi potest, nõ imagines uirtutis ulterius, sed uirtutes ipsas pariet? quippe cum non simulachrum, sed rem ipsam attingat. Cumq; uirtutem ueram pariat, atq; alat, Deo amicus efficietur, & si quis alius hominum, is maxime immortalis existet. Hæc Socratem referebat, ô Phædre alijq; cõuiuæ, Aristodemus dixisse sibi relata à Diotima. Cui fidem adhibeo, atque alijs persuadere studeo, hominum naturam haud facile posse ad beatæ immortalitatis possessionem quicq; legitimo

legitimo amore conducibilius inuenire. Quamobrem honorandũ amorem ab omnibus hominibus censeo. Equidem amatoria colo, meq; summopere in his exerceo, aliosq; exhortor. Et nunc quidem ac semper pro ingenij facultate amoris uim & fortitudinem laudo. Hunc ô Phædre sermonem, si uis, quasi laudationem quãdam amoris existima: sinautem aliter appellare placet, appella. Cum hæc dixisset, ut retulit Aristodemus, reliqui omnes probarunt. Aristophanes solus repugnare tentauit, quia mentionem sermonis illius supra fecerat. Sed repente uestibuli ostium percussum sonitum dedit, & clamor debachantium iuuenum tibicinæq; auditus. Tum Agathonem, uidete dicere ministri, quinam homines aduentarint, & si quis familiaris noster interſit, ad uos accersite. Si nullus, nos haud amplius bibere, sed iam quiescere nunciate. At paulo post uocem Alcibiadis audierunt, ebrietate insultantis, altiusq; in uestibulo clamantis. Qui ubi esset Agathonem flagitasse, ad seq; duci iussisse. Eum igitur tibicina alijq; contubernales ducebãt, & ad fores uestibuli sistebant, corona quadam ex hedera uiolisq; cõserta redimitum, uittisq; multis caput circumdatum, clamantemq; Saluere uos iubeo uiri, ebrium ualde hominem compotatorem suscipite. Vel abeamus, Agathonẽ solum coronantes, cuius gratia uenimus. Heri equidem interesse nequiui, hodie ueni uittas ferens, ut à meo capite sapientissimi pulcherrimiq; caput, si ita dicam, reuincirem. An me uelut ebrium deridebitis? ego uero, rideatis licet, uera tamen loqui me scio. Respondete clare, nunquid ad hæc ingredi permittatis? compotetis, an non? Hic acclamasse omnes, iussisseq; ingredi, atq; accumbere. Accersiuit & Agatho, contubernales igitur adducebant. Ille uittas tollens & Agathonis caput circumdaturus, Socratem licet in conspectũ esset, non uidit. Prope Agathonem igitur assedit, inter hunc & Socratẽ medius. Etnamq; Socrates cesserat. Cum sedisset, Agathoni congratulatus est, coronauitq;. Agatho, suscipite, inquit, Alcibiadem pueri, ut sic uelut tertius accumbat. prorsus dixisse Alcibiadem, & quis tertius conuiua esset, interrogasse. cõuersumq; Socratem uidisse, cumq; resiliisset, Prò Hercules dixisse, quid hoc est? hic etiam insidiatus mihi ô Socrates, cõsedisti? Sic semper soles, ubi minime omnium expectarem, protinus mihi occurrere. & nunc cur huc ueneisti? Cur hic potius quàm apud Aristophanem sedes? aut si quis alius ridiculus hic est, uideriq; uult? Sed callide excogita sti, qui iuxta conuiuarum pulcherrimum hic sederes. Socratem autem ad Agathonẽ conuersum Vide, dicere, Agatho si quo pacto mihi succurrere potes. Amor quippe huius hominis, haud leue quiddam mihi extitit. Ex eo namq; tempore quo hunc amare cœpi, nunquam mihi licet aut aspicere pulchrũ aliquem aut alloqui, quin iste zelotypus, id est amatoria suspitione captus, & inuidens mira quædam tentet, conuicieturq;, imò uix se continet quin manus inferat. Vide igitur ne in præsentia tale quid agat, sed nos concilia: uel si uim inferre conetur, opitulare. Nam huius furor & amatorius impetus me maxime terret. Ad hæc Alcibiades, Inter me ac te conciliatio nulla cadit, sed horum causa alias ulciscar: nunc autẽ Agatho mihi aliquas ex his uittis impartias, ut & huius mirabile hoc caput exornem, ne mihi succẽseat quòd te coronauerim, nõ ipsum qui omnes homines sermonibus superat, non heri tantum ut tu, sed semper. Acceptis itaq; uittis, coronauit Socratem, ac sedit. sedens autem inquit. Nimium mihi sobrij conuiuæ uidemini, neq; permittendum uobis id censeo. bibendum est enim. Nam inter nos id conuenit. Ergo bibendi principem donec satis biberitis, me uobis propono. Ferri iube Agatho si quod adest amplum poculũ. sed nihil opus est. imò feras huc puer uas illud, quod plures quàm octo pateras capere uidetur. Cum uas impleuisset, prior ipse bibit, Socrati deinde infundi iussit, & inquit. Aduersus Socratem ô conuiuæ, dolo hoc nihil promoueo. Quãtumcunq; quis iusserit, ebibet, nec ebrium unquam uidebitis, Socrates, cum infudisset puer, bibit. Tum Eryximachus, quid agimus Alcibiades? Ita nec loquimur quicquam super calicem, neq; canimus, sed quasi sitientes ingurgitamus? Ad quem Alcibiades, Salue optime Eryximache, optimo & frugi admodũ patre nate. Et tu salue, Eryximachus subiunxit. uerum quid nobis agendum? Quod inquit Alcibiades tu præceperis. Tibi quidem parendum est. Vir medicus multis alijs æquabitur unus. Impera ergo quodcunq; lubet. Audi iam, inquit Eryximachus. Antequam ingredereris, uisum fuit ab unoquoq; præsentium facto in dexteram circuitu deinceps Amorem pro ingenij facultate laudandum. Nos quidem singuli diximus, tu quoq; cum non dixeris, biberis autem, iure dicere debes: & cum dixeris, tunc

ris,tunc demum Socrati quicquid uolueris,imperabis.Socrates quoque illi qui ad dexteram succedit similiter, cæteriq; deinceps. Preclare loqueris,inquit, Eryximache. Sed non æqua ratio uideri debet,ut ebrius cum sobriorum oratione uerba sua conferat. Sed ô beate uir,persuasit ne tibi Socrates quicquã ex his quæ paulo ante narrauit? Vel scis contra esse omnino? Hic enim si eo præsente quenquã laudauero, uel Deum,uel hominem alium quàm hunc ipsum,manus non continebit. Bona uerba quæso,dixisse Socratem.

Nihil adhæc dicas, respondisse Alcibiadem: per Neptunum enim neminem alium te præsente laudarim. Sic agendum, inquit Eryximachus,uidetur,& si uis Socratem laudare. Quid ais? inquit Alcibiades, Oportere uidetur Eryximache,hunc uirum aggrediar, & coram uobis ulciscar. Quid cogitas,dixisse Socratem,de ridiculis quibusdã me laudabis? An quid ages? Vera loquar,inquit Alcibiades,permittis ne? Vera quidem,dixisse Socratem,loqui permitto,ac etiam iubeo. Parebo, inquit Alcibiades,quamlibentissime,modo id assequi possim. Verum tu obserua,& siquid minus uerum refero,interpella ut lubet,mendaciumq; redargue.Nunquam enim sponte mentiar. Nec mireris, si aliud aliunde utcunq; redit in memoriã,reuoco. Nam haud facile est homini sic affecto, miros tuos mores facunde certoq; ordine numerare.Socratem ô uiri conuiuæ, per imagines laudare conabor. Iste igitur forte suspicabitur, ne ad ridicula sermonem conuertam. Sumetur autem imago ueri non ridiculi gratia.

ALCIBIADES COLLAVDANS SOCRATEM

SOcratem assero persimilem Silenis istis,qui sedentes inter alias imagines à sculptoribus figurantur,ita ut fistulas tibias ue teneant. Qui si bifariam diui dantur,reperiuntur intus imaginem habere deorum.Satyro quoq; Marsyæ similem esse dico.Et quod aspectu quidem his es persimilis,ne tu quidem ô Socrates,negabis.Quod uero in alijs quoq; similitudinẽ eorum habes, deinceps iam audi,procax & contumelios⁹ es,an non? si non fateris,equidem testes adducã. An non tibicen? Et tibicen quidem Marsya longe præstãtior.Ille enim instrumentis quibusdam homines demulcebat oris potentia,& nunc etiam siquis modulatione illius utitur.Nam illa quæ Olympus modulatus est, Marsyam qui docuit modulatũ dico.Eius igitur harmonia seu uir quidam bene,seu fœmina male utatur,sola animos attrahit, & quia diuina est,ostendit quinã dijs mysterijsq; indigeant.Tu autem in hoc duntaxat differs ab illo,quòd sine ullo instrumẽto nudis quidẽ uerbis hoc idem efficias. Nos certe quotiens alium audimus alterius uerba referentem, & si nimiũ boni oratoris, tamen nullius,ut ita dixerim,illa facimus. At cum te quis audit, aut tua uerba quouis alio referente, quamuis ineptus ille sit qui refert,& siue uir seu fœmina,siue adolescẽtulus audiat,obstupescimus quidem,ac mente corripimur.Equidem nisi suspicarer,ne forte nimis ebrius uidear, iure iurando interposito affirmarẽ,qualia mihi aliâs ab huius uerbis cõtigerunt,contingantq; etiam nunc quotiens hunc audio. Multo magis q; hi qui Corybantum more deseruntur, cor in me concitatur ad huius uerba, lachrymasq; effundo,uideoq; multis alijs hoc idem contingere.Et cum Periclem audiebã, cæterosq; oratores bonos,uidebantur illi quidem mihi præclare dicere,sed nihil tale mihi contingebat,nec; concitabatur animus,neque se ipsum quasi seruiliter uiuentem condemnabat. Sed ab hoc Marsya nostro sæpe ita inflector,ut existimem nullo modo in hoc statu uitę mihi esse uiuendũ. Hæc ô Socrates,ne negaueris.Quinetiã certo scio,si in præsentia aures illi præstare uelim,minime tolerarẽ, sed eadem illa mihi euenirent.Cogit enim me fateri,quòd cum ipse ego in multis deficiã, tamen meipsum negligo,remq; populi Athenien⁹ũ curo. Vi ergo quasi aduersus Sirenas obturans aures,hunc fugio ac uito, ne apud eum sedens consenescam. Patior autem erga hunc solum quod nemo existimaret, ut cuiusquam pudore ac uerecundia detinerer.Atqui hunc solum uereor. Conscius enim mihi sum, defendere me nõ posse,quin sint agenda quæ iubet:sed cum ab eo discedo,populari ambitione me superari. Fugio igitur hunc atq; uito,et quotiens ipsum intueor,uerecundia me quia promissa nõ seruauerim, capit, ut sæpe cupiam hunc è uita decedere: Rursus uero si acciderit, scio me longe id iniquius toleraturum.Itaq; quò me uertam,aut quemadmodũ hoc utar,nescio. Et à modulationibus quidem Satyri huius talia mihiq; & multis alijs cõtigerunt. Cætera uero audite. ut si-

milis sit quibus ego similem esse dicebam, & uim quàm mirabilem habeat, intueamini. Scitote neminem uestrum Socratem cognoscere.Sed ego uobis ostendam,quandoquidem dicere iam incepi.Cernitis quàm uehementer Socrates erga pulchros afficitur? sem perq; inter eos uersatur & obstupescit? ignorat omnia,nihil nouit.figura profecto hæc Silenis est persimilis.Scitote igitur eum hac habitus forma exterius amiciri,tanquam sculptum quendam Silenum.Intus uero si aperiatur,mira ô uiri conuiuæ,castimonia & integritas inest.Nec; enim pulchritudinem corporis cuiusquam quicquam æstimat,nec; diuitias,nec; honores, nec; cætera quæ uulgus admiratur,sed ea cuncta supra quàm existimari queat,longe spernit,ac pro nihilo ducit. Quocirca nullius nos esse apud eum uobis assero:fingit tamẽ ironicus aliter,ac iocari palàm de his rebus nunquam cessat. Serio aũt agentis atq; intus aperti,nescio utrum quisquam uestrum diuinas quæ intus latent imagines unquam inspexerit.Ego certe quandoq; eas conspexi,atq; mihi uisæ sunt usqueadeo diuinæ,& aureæ,& formosæ,& mirabiles, ut nullo modo fas existimem aliter quam Socrates præcipit,agere.Ego iam aliquando ô uiri conuiuæ, Socratem arbitratus mea specie reuera admodum delectari, occasionem hanc mirificam felicemq; ad id quod affectabam,me nactum esse putaui.Gratificari quippe Socrati constitui, ut quæcunq; ille nouerat,mecum cõmunicaret. Nam magnum aliquid & mirificum formositatem meam existimabam,eaq; plurimum fidebam. Cumq; antea nunquã sine comite cum eo loqui consueuissem,quandoque dimisso comite,solus cum eo restiti. Vera uobis omnia aperienda sunt. Attendite obsecro. Si mentior Socrates,ipse redargue. Restiti equidem ô uiri conuiuæ,solus cum solo,sperans eadem hunc mihi dicturum,quæ amatores amatis cum soli sunt,loqui solent. Qua spe ualde lætabar, horum uero nihil actum est, sed ut solitus erat, cum ad uesperam usq; disseruisset,abijt.Post hæc ad palæstram hunc citaui exercuiq;,qua si in hac aliquid perfecturus,soli itaq; sæpe nos simul gymnastica exercuimus. Quid multis opus est uerbis? Nihil mihi successit.Postquam uero hac nequaquã successerat, durioribus machinamentis uirum hunc aggredi statui,nec ab inceptis desistere. Audite quàm uehementer huic insidiatus sum. Cœnatum accersiui tanquam amator amatis insidiatus. Is non facile nec primo paruit,tandem uero obsecutus est. Venit ergo: sed sumpto cibo cõfestim abiturus surrexit.Tunc ego pudore detentus,abire permisi.Sed alias uehementiores insidias tendens,post cœnam ad multam noctem sermonẽ protraxi: cumq; uellet discedere,obijciens intempestam noctem, manere coegi. Quieuit igitur in proximo lecto,super quem sedens cœnauerat,nec alius præter nos ullus ibi ea nocte dormiuit. Quæ hactenus dicta sunt,sine rubore ubiq; proferri possunt. Quæ uero sequuntur, non prius audietis quàm prouerbiũ illud recensuerim. Vinum & cum pueritia, & sine pueritia est ueridicum.Quinetiam iniustum uidetur,ut is qui Socratem laudat,superbum & inuictũ facinus illius silentio prætereat. Præterea nõ aliter affectus sum quàm ille quẽ uipera mordet.Illum quippe ferunt qualis sit eius passio aperire nolle nisi his qui similiter ægrotant, quasi hi soli,utpote mali non ignari,ignoscãt, siquis cruciatu compulsus,& loqui & agere cuncta non dubitet. Ego igitur præ cæteris astrictus uehementiori philosophiæ morsu,qui omnium est acerrimus,& siue cor, siue animum, siue quomodocunq; id appellandum sit,saucius cupiditate in philosophia sermonum, qui acrius quàm uipera mordent, & occupant si quando attigerint iuuenilem animum qui nõ penitus ignauus sit,compelluntq; ad quicquid tandem sit,faciendum atq; dicendum,nihil intentatum relinquere statui,quo Socratem ad explendam hanc sitim mihi quàm coniunctissimũ facerem. Nõ dicerem ea quæ dicturus sum,nisi apud eos conuiuas loquerer, quos semper quasi uesano quodam philosophiæ furore correptos bacchantesq; prospexi,Phædros,Agathones,Eryximachos,Pausanias,Aristodemos,Aristophanes,Socratem denicp ipsum,& cæteros. hæc enim mihi nisi saucijs,eodemq; modo affectis, narranda non essent. Quare uos audientes,mihi ueniam dabitis pro his quæ tunc à me facta, & nunc dicta fuerint. Famuli autem,& siquis alius adsit prophanus & agrestis,aures obstruant.Extincto lychno,famulisq; absentibus,uisum mihi ô uiri conuiuæ,haud amplius dissimulãdum differendumq;, sed ingenne quod sentirem aperiendum. Tetigi itaq; illum dicens, Socrates dormis?

Nondum,inquit. Scis ne quid hactenus mihi uisum fuerit? inquam. Qua de re, & quid rogas? inquit. Tu mihi solus amator me dignus extitisse uideris,inquam,uerecun

Prouerbiũ

dior tamẽ in amore fuiſſe. Equidem cum ita ſe res habeat, egoq́ talis ſim, ſtultum eſſe ducerem, niſi in hoc quoq́ tibi gratificarer, & in cæteris omnibus, ſiue meis rebus, ſiue amicis indigeas. Mihi quidem nihil eſt antiquius, quàm ut optimus uir euadam. Ad hoc nemo me magis quàm tu iuuare poteſt. Ego autem tanto uiro non obſecutus, uehementius ſapiẽtum increpationes uererer, quàm obſecutus inſipientium uerba. quæ cum audiſſet, ſolita ironia diſſimulans, ita reſpondit. O amice Alcibiades, uideris reuera nõ ignauus uiriſq́ eſſe, ſi uera ſunt quę de me refers, & ineſt mihi uis quædam per quam ipſe melior effici poſſis, & miram in me pulchritudinem conſpicis, tua forma longe preſtãtiorem. Si iſta cognoſcens, communicare mecum exoptas, & pulchritudinem pulchritudine commutare, tanquam fœnerator multo plus quàm ego reportare contendis. Nam pro opinione ueritatem pulchrorũ lucrari conaris, & aurum pro oricalco recipere. Sed ô beate, diligentius animaduerte, nec te mea cõditio lateat, cum nullius ſim precij. Tunc ſanè mentis oculus acute incipit cernere, cum primum corporis oculus defloreſcit. Tu uero ab hac ætate es procul. Mea quidem talia ſunt, qualia dixi, inquam. Neq́ enim in ore unum, in corde aliud habeo. Tu autem ita delibera, ut & tibi & mihi melius fore cenſes. Probe, inquit, loqueris: ergo poſthac inuicem conſultantes agemus, quod utriſq́ tam in his quàm in cæteris omnibus maxime conducturũ putabimus. Cum hæc audiſſem, & obieciſſem, quaſi iaculo quodam ſaucium exiſtimaui. ſurgensq́ ne uerbũ quidem ulterius loqui permiſi: & hunc amictum quẽ uidetis, circumdans, erat enim hyems, ſubſtrato huius pallio ueteri recubui: & hiſce brachijs felicem hunc ſapientemq́ uirum penitusq́ amplexus, noctem ſic totam quieui. Hæc ſcio nõ negabis ô Socrates. Is tamen formam qua ego maxime fidebam, ſpreuit omnino quaſi ridiculam, ſuperbeq́ contempſit. Deos omnes deasq́ teſtor ô Iudices, eſtis enim Socraticæ ſuperbiæ iudices, me non aliter ſurrexiſſe, ac ſi cum patre, uel fratre natu maiore iacuiſſem. Quam mihi mentem poſt hæc fuiſſe putatis, cum me quidem contemptum exiſtimarem, eius autem ingenium, temperantiam & fortitudinem admirarer, uirum talem nactus, qualem me prudentia & tolerantia reperturũ eſſe nullum credideram? Quapropter qua ratione illi ſuccenſerẽ, ab eoq́ diſcederem, haud inueniebã, neq́ rurſus quibus illecebris ipſum mihi conciliarem. Noueram equidem difficilius hunc pecunijs, q̃ Aiacem ferro domari poſſe, & id quo facilius irretiri illũ ſperaueram, me fefellit. Ambiguus itaq́, & huic uiro magis q̃ alius quiſquam alteri mancipatus, circumuagabar. Hæc omnia tunc à me facta ſunt. Procedente poſt hæc tẽpore militia illi ſimul mihiq́ obuenit aduerſus Potidæam, fuimusq́ Socrates & ego in eo exercitu contubernales. Primum quidem laborũ patientia non me ſolum, ſed alios omnes longe ſuperabat: & ſiquo in loco, ut accidere ſolet in bello, cõmeatus deficeret, nulli pares huic reperiebantur ad famem ſitimq́ perferendam. Rurſus uero in abundantia rerum & comeſſatione menſaq́ militari, ſolus hic frui poſſe uidebatur. Et quamuis bibere nollet, tamen ſi cogebatur, omnes protinus bibẽdo longe uincebat: & quod mirabile eſt, ebrium quiſquam eum nunquam conſpexit. Sed hoc mihi adhuc in poſterum redargui poſſe uidetur. Aduerſus autem hyemes & frigora, quæ illis in locis aſperrima ſunt, mirabilia faciebat. Quandoq́ enim gelu maximo intolerabiliq́ facto, ita ut nulli exire de tabernaculis auderent, & ſiqui exibant, nõ niſi ſuffarcinati admodum, pedesq́ & crura pellibus pannisq́ laneis diligenter circunuoluti: Socrates per hoc ipſum tempus ita exibat cum cæteris militibus, ut nihil ad eam ueſtẽ adiungeret, quã primo ferre ſolitus erat. Nudis uero pedibus per glaciem facilius incedebat, q̃ cum calceis alij. Milites uero hæc intuentes, ſe contemni ab eo ſuſpicabant. Et in his quidẽ talis erat Socrates. Quid autẽ fecerit tolerantiſſimus uir in eodem exercitu, operæpreciũ eſt audire. Nam cum aliquãdo cogitatió quędam incidiſſet, ſtetit cogitans eodem ueſtigio à matutino tempore: cumq́ explicare id quod cogitabat nõ daretur, perſtabat cogitans, nec dimittebat. & iam meridies erat, militesq́ id ſenſerant, ac mirabantur, alterq́ narrabat alteri Socratem ab aurora ſtetiſſe cogitantem. Demum uero ab Ionia quidam milites, cum nox iam immineret, cœnati prius, erat enim tunc æſtas, circa eũ ſtrata poſuerunt, iacueruntq́ ſub diuo illum obſeruantes, an per noctẽ quoq́ perſeueraret. Socrates uero ſtetit uſq́ ad auroram ſequentẽ, ac ſolis exortum. Poſtea uero abijt, cum iam ſolem naſcentem ſalutauiſſet. In prælijs quoque qualis fuerit, non eſt ſilentio prætereundũ. Nam cum ea pugna fuit, ex qua me quaſi optimum

optimum pugnatorem duces exercitus donauerunt, nemo alius me ſeruauit quàm Socrates. Videns enim me grauiter uulneratum, nequaquam deſeruit, ſed ante me proſiliens, meipſum atq́ arma mea protexit, ab hoſtibusq́ ſeruauit. Atq́ ego tunc iſta prędicãs conatus ſum, ut non mihi, ſed Socrati huic, à quo ſeruatus eram, dona illa traderentur. Neq́ iſta confutaueris, neq́ ueluti falſa negaueris Socrates. Tunc ſanè duces ad meam reſpicientes dignitatem, donare me maluerunt, te in primis ô Socrates obſecrante, ut mihi non tibi honor exhiberetur. Illud quoq́ dignũ eſt memoratu, quẽadmodum fuga noſtrorum apud Delium facta, ſe Socrates geſſit. Nam interfui quoq́ huic prælio, & quidem ex equo pugnãs, cum Socrates ipſe pedes eſſet. Profligatis igitur noſtris, ac fuga iam omnium facta, Socrates unà & Laches pedem referebant. Atque ego cum in hos casu incidiſſem, bono animo eſſe iuſsi, meq́ nunquam deſerturum eos dixi. Hic igitur eo melius aſpicere potui Socratem quàm apud Potidæam, quo & ipſe confiſus equo, minus formidabam. Primum igitur intueri licebat, quanto cautione ac præſenti animo Lachem ſuperaret. Deinde mihi uiſus eſt ô Ariſtophanes, quod & ipſe ais, ibi non aliter q̃ hic incedere, ſuperbus, & oculis quiete omnia circumluſtrans, cauteq́ examinans ſingula. Hoſtes ſiquidẽ ciuesq́ uiciſsim reſpiciebat, oculis & aſpectu præferens oſtendensq́ uel remotioribus, ſi quis eum inuadat, non eſſe id impune facturum. Itaq́ tute abibat & ipſe & alter. fermè enim qui ita incedunt, nemo eos inuadit, ſed eos qui effuſa fuga deſeruntur. In multis quidẽ alijs mirifice laudari Socrates poteſt, ſed talia ſunt, ut cæteri quoque forſan nonnulli eandem laudem mereantur: uerum illa præcipua in hoc, per quæ nemini aliorum hominum, neque antiquorum, neq́ nouorum eſſe ſimilis reperitur. Nam qualis Achilles fuit, talem coniectet forſan aliquis fuiſſe Braſidam, & alios quoſdam: & qualis Pericles, tales Antenorem atque Neſtorem. Sunt alij quoq́ qui hoc modo conferri inuicem poſſunt. Sed qualis Socrates eſt, qualisq́ eius mira dicendi ratio, nemo prope ad eius ſimilitudinem accedit, neq́ ueterũ, neq́ eorum qui nunc ſunt, niſi ut ego nunc dixi, atque aſsimulaui. Quippe nulli hominũ, ſed Silenis & Satyris ſimilis ipſe eſt, eiusq́ ſermones. Nam & hoc à me prætermiſſum erat prius, ſermones eius perſimiles eſſe imaginibus Silenorum ab artificibus factis, deinde apertis. Siquis enim huius ſermones audiat, uidentur prima, ut fertur, facie nimium eſſe abſurdi. Nomina quippe & uerba exteriori aſpectu Satyri cuiuſdam contumelioſi habitum præſe ferunt. Aſinos enim fabrosq́ ærarios, & ſutores calceorum, coriarioſq́ ſemper habet in ore, eademq́ ſemper dicere de eiſdem uidetur, ut omnes ferè qui minus experti peritiue ſint, uerba illius irrideant. Verum ſi intus aſpiciat quis eius ſermones, primo quidem reperiet ſenſuum profunditatem habere ſolos aliorũ omnium, & inſuper diuiniſsimos eſſe, ac plurimas uirtutũ ſpecioſiſsimas imagines continere, atq́ ad plurima ſeſe extendere: immo omnia præcepta comprehendere, quibus inſtrui debet is, qui ſit honeſte beneq́ uicturus. Hæc ſunt ô uiri conuiuę in quibus Socratem laudo, ac etiam de quibus cõqueror. Audiſtis eñ interim quas mihi iniurias intulit. Nec aduerſus me ſolum ita ſe geſsit, uerum etiam aduerſus Charmidem filium Glauconis, & aduerſus Euthydemum Diocle natum, alioſq́ permultos eadem fecit, quos ipſe ſub ſpecie amatoris fefellit: nam pro amatore amatus euaſit. Quamobrem te quoq́ Agatho admoneo, ut huius ſimulationes diſsimulatiõesq́ caueas, & ex his quæ ego ſum paſſus, hunc cognoſcens, rem tuam cures, neq́ ſecundum prouerbium, infantium inſtar accepto incommodo ſapias. Cum hæc Alcibiades dixiſſet, eius audacia & loquendi libertate riſum omnibus cõcitatum eſſe Ariſtodemus narrabat, quoniam uiſus eſt & amore Socratis eſſe captus. Sobrius mihi uideris ô Alcibiades, Socratem dixiſſe. Alioquin nunquam ita artificioſe longo uerborum circuitu facto occulte id ſtuduiſſes cuius gratia cætera omnia dixeras: quod in orationis calce, ut præter propoſitum profer re uidereris, tandem appoſuiſti, quaſi non omnia idcirco dixeris, ut me ab Agathone diſiungeres. Arbitraris me neminem præter te unum amare debere, Agathonem uero à nullo alio quàm abs te amari. Verum non latuit nos quid ſibi uellet tuum illud Saryricũ Silenicumq́ figmentum. Sed ô amice Agatho danda opera eſt, ut nec iſti ſua machinamenta proficiant, nec ullius calumniæ inter me ac te iactæ diſſidium faciant. Vera ô Socrates, Agathonẽ reſpondiſſe, loqui uideris. Nam ut nos ſeiungeret, inter te ac me ſe medium interpoſuit. Sed nihil hoc illi proderit. hinc enim ſurgẽs, prope te ſedebo. Sic agen-

dum profecto, dixisse Socratem hic infra me sede. Pro Iupiter exclamasse Alcibiadem? Qualia perpeti me uir cogit. In omnibus superare me uult. Medium saltem hic Agathonem sedere permitte. Nequaquam decet, respondisse Socratem. Tu enim me laudasti. Oportet autem me nunc ad dexteram hunc sedentē laudare. Si ergo post te maneat Agatho, haud me rursus laudabit, prius quàm à me laudetur. Sed dimitte uir felix, neque huic meas laudes inuideas. Equidem laudare illum uehementer desidero. Hui hui Alcibiades, Agathonem ibi dixisse. Quid hic moror? Hinc iam discedo ut me Socrates laudet. Mos is Socratis est, Alcibiadem respondisse, uti eo præsente nemini liceat alteri formosos sibi conciliare. Vide nunc obsecro quàm facile & quàm probabili ratione hunc ad se traxerit. Surrexit ergo Agatho, ut apud Socratem requiesceret. Tunc subito debacchantes multi patentes fores nacti, nam paulo ante quis contrà exierat, ingressi sunt, & circa illos consederunt. Quorum strepitu turbata sunt omnia, nec ullus post hæc modus in bibendo seruatus. Eryximachum, ac Phædrum, aliosq; nonnullos abijsse, Aristodemus recensuit, secq; diu dormisse, nam longæ tunc noctes erant, & circa auroram gallis iam cantantibus surrexisse. Somno excitum inuenisse, quòd alij quidem partim dormiebant, partim discesserant. Agatho uero, & Aristophanes, atq; Socrates soli adhuc uigilabant, bibebantq; ampla quadam phiala facto in dexterā circuitu sibi inuicem succedentes, Socrates autem assidue disserebat. Necq; aliorum se recordari Aristodemus, inquit, necq; enim ab initio adfuisse, & somno fuisse grauatum. Summam uero disputationis illius extitisse, quòd Socrates illos fateri cogebat, eiusdem uiri officium esse tragœdiam, comœdiamq; componere, eumq; qui arte tragicus est esse quoq; comicū. Cum hæc illi coacti potius quàm persuasi concessissent, se somno dedisse Aristophanem primo. Agathonem deinde exorta iam luce. Socratem uero dormientibus illis in Lyceum, ipso ut cōsuerat comitante, fuisse profectum, & totum solito se more diem totum exercuisse, ac demum ad uesperam domi requieuisse.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN PHAEDRVM.

PLATO *noster poeticæ musæ, quàm à tenera ætate, immo ab apollinea genitura sectatus est, furore grauidus, primum peperit liberum totum pene poeticum, & candidissimum candidissimus, & de pulchritudine simul atque Amore uir pulcherrimus, omniumq; amore dignissimus, ut merito cæteros quoque liberos deinceps ædiderit uenustatis & gratiæ plenos à uenereā Musa exordium felix auspicatus, solusq; omnium uenustatē ubiq; cum dignitate coniunxerit. Quoniam uero plurima huius libri mysteria in Theologia & libro de Amore exposuimus, argumentum eius breuissime perstringemus. Symposium de Amore quidem præcipue tractat, consequenter uero de pulchritudine. At Phædrus gratia Pulchritudinis disputat de amore. Neque ab re omnino inserta est oratio Lysiæ, atque oratoria disputatio. Pulchritudo enim & ad mentem, & ad uisum, auditumq; pertinet. Quo fit, ut ubi de animorum nominumq; pulchritudine agitur, itemq; de pulchritudine corporis, merito de orationis pulchritudine disputetur. Statim uero in ipso exordio Socrates inter iocandum seria nimium tradit præcepta. Omnia ob sapientiæ studium penitus contemnenda, Potissimum sapientiæ studium considerare seipsum. Inter hæc artificiosissima loci descriptio allegorice significat Academiam: Platanus, Platonem: Castum arbustum, amoris Platonici & Socratici castitatem: Fons, incommunicanda sapiētia largitatem: ornamenta cætera oratorios poeticosq; flores quibus Academia Platonis abundat. Reprehēditur iure Lysias quod qualis sit amoris affectus inquirat, neq; prius amorē ipsum definierit neq; distinxerit. Considera inter hæc amoris Socratici pudicitiam: nonnulla enim minus honesta pronuncia turus obuoluto capite exordiur. Mox inuocat Musas, ut rem minus honestam ipsæ suo saltem splendore elocutionis honestent. Sed antequam turpem uituperet amatorem, ne in eodem sit quo Lysias crimine, turpem amorē desinit esse cupiditatem quandam siue libidinem à ratione rebellem, quæ superci opinionem ad recta tendentē, & ad formæ rapiat uoluptatem. Sed dum ad definiendum pergit, duos nobis tribuit duces, unum quidem appetitum uoluptatis ingenitum, alterum uero legitimam quandam opinionem acquisitam paulatim per disciplinam, & ad honesta ducentem. Verum hos nobis intrinsecos duces, extrinseci duo mouent, Dæmon quidam aereus opinionem, aqueus uero libidinem. Postquam uero definiuit, multis rationibus adolescentes à turpibus amatoribus segregat. Tum uero interea mirabile nota mysterium, Mosaico mysterio simile. Malorum plurimis in ipso statim principio, dæmon aliquis immiscuit uoluptatē. Quoniā uero non tam philosophicā quàm poeticā agit personā, subdit se correptum*

reptum à dæmone, quod Amorē dei nomen uituperauerit. Idq; facit, ut distincturus Amorē, poetico potius quàm dialectico more distinguat. In his animaduertes grauissimum peccatum esse in dei nomen delinquere. Rursus in animo esse præsagium. Deinde poeticis quibusdam ambagibus artem à furore secernit. Furorem in diuinum diuidit & humanum. Diuinum in quatuor, scilicet in uaticinium, mysterium, poesim atq; amorem. Prouidentiam religionemq; confirmat. Sapientiam diuino furore infusam humanæ sapientiæ longissime anteponit. Antequam peragat animarum tractatum particularium, animas in medium communes adducit, scilicet mundi animam, quam nominat Iouem, atq; sub ea duodecim animas sphærarum duodecim mūdanarum, quibus subdit totidem ordines dæmonum, totidemq; particularium animarum. Singulis uero currus accommodat, id est cœlestia corpora atq; sempiterna. De rationalibus animabus disputat, diuinis atq; humanis, de circuitu utrarunq;, et qua ratione hominū animæ tam in cœlo animarū cœlestium contemplationem comitentur, quàm super cœlum angelicum sequantur intuitū. Quid uero in anima Currus uehiculum, alæ, auriga, equi, Fatum, casusq; in corpus, quid iterum Iupiter in cœlo magnus, cæteriq; dij sequētes, in Theologia exponimus. Satis uero tibi fuerit in præsentia intelligere, geminas alas esse geminum instinctum menti ingenitum, ad superna animum eleuantem: in intellectu quidem instinctum ad diuinum uerum, in uoluntate uero instinctum ad diuinum bonum pro uiribus conuertentem. Quādo uero hi quidem remittuntur, inclinatio autem ucgetalis naturæ intēditur ad corpora gubernanda, animas fractis iam alis in elemēta descendere Pythagorici putant. Post hæc cadentem de cœlo animam in nouem distribuit gradus. In his omnibus & poetica licētia utitur, & Pythagorica potius quàm propria narrat. Inter hæc animaduerte similem animarum describi casum à Pythagoricis, atque dæmonum à prophetis. Numerum quoq; nouenarium, tam choris angelicis, quàm lapsis inde dæmonibus cōuenire. Mitto nunc quod similem quendam casum Pherecydes Syrius narrat dæmonibus accidisse. Additq; Ophionem, id est serpentem dæmonicum fuisse caput exercitus rebellantis à mente diuina. Huic & simile, quod in mysterijs diuinis continetur, Iouem scilicet inferiores dæmones ad infros deturbasse. Sed ad dialogum redeamus. Denique uirum purgata mente deo deditum, omnibus inde bonis impleri, solumq; sapientē esse, quamuis quasi extra se positus, uulgo derideatur uelut insanus. Post hæc descendit ad diuinum legitimi amoris furorem, quem accendi putat in animo quando pulchram aspicieus corporis formam, diuinæ pulchritudinis, quam quondam contemplatus fuerat, facile recordatur, illiusq; recuperandæ desiderio inflammatur, & furit. Sed contrarium huic describit furorem quasi ferinum, à forma corporis non ad diuinum intuitum ascendentem, sed ad uenereum congressum turpiter descendentem. Describit rursus humanum quēdam furorē inter diuinum atq; ferinum, in eius accensum animo qui admiratione formæ corporeæ occupatus, neq; obliuioni diuinam tradit omnino, neque penitus recordatur. Quo fit, ut neque intemperatus sit omnino, neq; etiam temperatus, sed modo quasi incontinens, modo continens uideatur. Quærens postea causas ob quas alij alios, aut magis minusue ament, confugit ad siderā, quorum ob initio sint comites animæ. Tot enim animarum ordines humanarum in Timæo disponit, quot in cœlo sunt stellæ. Hinc reuertitur iterum ad uires animæ diuidendas: & rationem quidem aurigam uocat, geminos uero appetitus equos geminos: appetitū rationalem equum bonum, appetitū irrationalem equum malum. Sed in hoc genere appetitum uergentē ad iracundiam, minus malum: declinantē uero ad concupiscentiam, magis malum. Deinde passiones animantium tam continentium quàm incontinentium, mutuumq; amorē quasi poeta depingit. Quo fit, ut non aliter his allegorice indulgendū sit, quàm canticis Salomonis. His actis, cum de pulchritudine quæ ad mentem, & quæ ad uisum pertinet, tractauisset, iam ad examinandam orationē Lysiæ pergit, atq; oratoris officium demonstrandum, ut pateat qualis orationis pulchritudo sit, quæ pertinet ad auditum. Pulchritudinem orationis in ordine collocat, uidelicet ut caput habeat à fine differens, habeat & media, capiti & fini et inuicē necessario copulata. Huiusmodi ordinem in primis ab oratore præcipit obseruari. Probat autem neminem oratorē uerum esse posse, nisi rerum præsertim humanarū, animorūq; scientiam habeat. Quo autē orator id assequi possit, præcipit ut à dialectico facultatem discat diuidendi atq; cōponendi, quem esse uult præcipuum ueritatis indaganda inueniendaq; instrumentum, & in Philebo dei nuncupat donum, propterea quod sicut in mūdo perpetuū deū officium est diuidere atq; componere, ita & dialectici est in arte. Ideoq; consummatum dialecticum, id est metaphysicum iudicat tanquam deum esse colendum. comparat post hæc inuicem oratores, uituperatq; eos, qui ueri simile uero anteponentes, populum fallunt atq; seipsos, stulteq; confidunt quid ueri potissimum simile est etiam absq; ueri ipsius notitia posse cognoscere. Mox optima quædam nota præcepta. Tria primum oratori necessaria sunt, Ingenium, Doctrina, Exercitatio. Philosophia opus est ad ipsam maximæ cuiusq; artis perfectionē. Ab exercitatione dialectica, rerumq; contemplatione sublimium, tandem mentis sublimitas uisq; ad agendum efficax cōparatur. Quæ quidem duo in artiū maximarum perfectiōe magnopere necessaria sunt. Deinde comparat oratorem non legitimum coquis, adulatoribusq; quēadmodum in Gorgia: legitimum uero medico. Proinde regulam tradit qua tā animi quàm corporis, immo rei cuiusq; natura sit cognoscenda, statimq; redit ad oratoris officiū. Subdit ob ipsum scribendi officiū literas in Aegypto à dæmone quodā Teuthe unà cū cæteris disciplinis inuētas fuisse. Deridet præterea scribendi stultiā, in eo uidelicet qui per literas indubitatā posteris cōfidat patefacere ueritatem. Atq;

Pythago=

Pythagoræorum more probat contemplationem traditionemq; ueritatis in animos, potius quàm in libros. Quod in Epistolis quoq; confirmat. Deniq; solum oratorem laudat, qui ingenio sit studioq; philosophus. Concludit uero dialogum oratione, uotisq; pulchritudinem animi à deo petentibus. In qua considera Socratem cæteris omnino spretis sola pulchritudine animi, id est sapientia esse contentũ, ueruntamen indicare, hanc ipsam non tam humano studio, quàm diuino munere comparari.

PHAEDRVS, VEL DE PVLCHRO

A MARSILIO FICINO TRADVCTVS, AD LAVRENtium Medicem uirum Magnanimum.

SOCRATES ET PHAEDRVS

AMICE Phædre, quónam & unde? PHAED. A Lysia ô Socrates, Cephali filio. Pergo autẽ deambulãdi gratia, extra urbem. Plurimum enim tempus cum eo sedens à matutino ad hanc usq; horam illic constiti. à tuo aũt meoq; sodali Acumeno persuasus deambulando exerceor. quod quidem exercitationis genus facilius salubriusq; ille q̃ currendi certamen existimat. SOCR. Probe ille quidem ô amice, monet. At enim Lysias erat, ut uidet, in urbe. PHAED. Erat. Nam apud Epicratem diuertit in hanc Olympio proximã Morychi domum. SOC. Quid rei agebatur illic? An uidelicet orationis epulo Lysias uos accepit? PHAED. Scies, modo tibi otium sit obambulanti unà mecum audire. SOC. Quid uero? nónne putas me iuxta Pindarũ negotio etiam anteferre, tuam & Lysiæ collocutionem audire? PHAED. Perge igitur. SOC. Dicas modo. PHAED. Atqui disputatio illa ô Socrates, tuis auribus cõgrua. Sermo nanq; fuit qui habitus est, nescio quo modo, amatorius. scripserat enim Lysias solicitatũ ex pulchris istis quendam, sed nõ ab amatore, in eoq; ipso sese ostẽtauit, quod probet non amanti magis q̃ amanti gratificandũ esse. SOC. O generosum uirum. Vtinã scriberet inopi potius q̃ opulento, & seni q̃ iuueni, & in cæteris omnibus ita affecto, ut ego & nostrum complurimi sumus, esse gratificandum. Siquidem urbana & publice utilis foret oratio. Me tamen cupido tanta cœpit audiendi, ut si Megaras usq; deambulando proficiscare, atq; Herodici more ubi ad murum accesseris, protinus inde recedas, nõ te relinquam. PHAED. Quid ais optime Socrates? An putas quæ Lysias multo tempore per otium cõposuit disertissimus omniũ qui nunc sunt scribẽdi, ea me rudem ita ut illo dignum est cõmemoraturum? permultum certe absum. atqui mallem equidẽ id mihi q̃ multum auri adesse. SOC. O Phædre, si ego Phædrum ignoro, mei quoq; oblitus sum. sed horum sanè neutrum est. Id enim certe scio, q̃ non semel tãtum ille Lysię sermonem audiuit, sed iussit sæpius recenseri. Lysias autem parebat libens, Nec uero Phędro id satis fuit, uerum sumpto demum libro, quæ maxime cupiebat, considerauit. Quod cum fecisset illic à matutino usq; sedendo fatigatus, deambulatũ abscessit, per Canem, ut equidem reor, memorię mandans, nisi forte prolixior erat oratio. Tendebat autẽ modo extra muros, ut ea ipsa meditaretur. Obuians uero homini sermonũ amore insano, eo conspecto lętatus est quia congaudentem coexultantẽq; foret habiturus, ac pergere unà iussit. Deinde uero ab homine ipso sermonum auido rogatus dicere, simulabat grauari, quasi non cuperet referre: tandem uero & si nemo sponte audire uellet, erat ad audiendũ illata ui coacturus. Te ergo Phædre rogarim, quod etiam nõ rogatus facturus es, mihi nunc ut facias. PHAED. Satius est igitur utcumq; possum dicere. Videris enim non prius me dimissurus, quàm prouiribus dixero. SOC. Vere nimium tibi uideor. PHAED. Sic igitur faciam. Sed enim uerba quidem ipsa ô Socrates, non edidici: sententias autem penè omniũ, quibus amãtem ostendit à non amante differre, teneo equidem, easq; breuiter referre tibi per ordinẽ pergo. SOC. Ostende amabo, prius quid in sinistra habes sub pallio. Suspicor enim te librum ipsum habere. Id si sic est, ita cogita, me quidem te magni facere, attamen præsente Lysia, me tibi auditorem prębere non est consilium. sed age ostende. PHAED. Desistas. Magna de spe me deiecisti ô Socrates, quam in te habui, nempe ingenium unà tecum exercitaturus. Sed ubi uis sedentes legamus? SOC. Huc circa Ilyssum fluuium diuertamus. postea ubi uidebit, sedentes requiescemus. PHAED. Peropportune decalciatus sum: nam tu quidem

dem semper. Facile igitur erit nobis per aquulam ipsam uadere, & non iniucundum præsertim hac anni hora atq; diei. SOC. Perge igitur, & simul cõspice ubi sedeamus. PHAED. Vides illam altissimam platanum? SOC. Video. PHAED. Ibi & umbra, & uentus modicus, & mollis herba, ubicunque sedere uel etiam recumbere uelimus. SOC. Perge igitur. PHAED. Dic mihi ô Socrates. Nónne hic olim fertur Boreas ab Ilysso Orithyam rapuisse? SOC. Fertur quidem. PHAED. An nõ hic grata, pura & nitida apparet aquula, puellarumq; apta ludis? SOC. Nequaquam, sed paulo inferius ad duo uel tria stadia, ubi Dianæ templum offendimus, atq; ibidem ara quædam est Boreæ. PHAED. Non adeo noui. Sed dic per Iouem Socrates tu ne hanc fabulam putas ueram fuisse? SOC. Iam si nõ putarem, ut sapientes, absurdus non essem: deinde rem cõmentans uentum Boreæ dicerem proximis è petris cum Pharmacia ludẽtem Orithyam deiecisse, atq; ita mortuam, raptam hinc à Borea fingi, uel ex Areopago. Est enim & alia fama non ex hoc loco, sed ex illo raptam fuisse. Ego autem ô Phædre, iucunda quidem hæc existimo, sed curiosi nimiũ atq; anxij, nec porrò fortunati uiri, non ob aliam causam quàm quòd ei necesse sit Centaurorum et Chimerę formam interpretari. Atq; etiam confluit turba Gorgonum & Pegasorum, aliarumq; monstrosarum multitudo formarum: Itaq; si quis hæc non ita ut narrantur, esse credat, sed ad cõuenientem sensum singula uelit traducere, rustica quadam sapientia fretus, ocio nimiũ indigebit. Mihi uero ad hęc ocium non est ob eam ô amice, causam, quia nondum queo secundum Delphicum præceptum meipsum cognoscere. Ridiculum igitur puto, cum mea ipse ignorem, aliena perscrutari uelle. Quare his dimissis, atque existimationi quam de his paulo ante narrabam, fide adhibita, non ipsa quidem, sed meipsum considero, utrum ego sim bestia aliqua Typhone multiplicior, ardentiorq;, & furiosior, siue placatius quoddã & simplicius animal diuinæ cuiusdam mitisq; sortis natura particeps. At ô amice, nõne hęc ad quam inter loquendum peruenimus, ea erat arbor ad quam nos ducebas? PHAED. Hæc certe ipsa. SOC. Per Iunonem præclara diuersio. Nam platanus ista patulis admodum ramis & procera est, & altitudo uiticis illius, opacitasq; pulchra nimium & amœna, ac præcipuum nunc habet florescendi tempus, ut omnis circum locus suauitate compleatur odoris. Fons quoq; nitidissimus sub platano fluit aquæ nimium frigidæ, ut ex tactu pedis coniectare licet: quem nymphis & Acheloo sacrum esse à puppis & imaginibus istis coniecto. An non aduertis præterea quàm iucunda & dulcis hic aura spiret? Æstiuum insuper quiddam & canorũ cicadarum subresonat choro. Sed omnium scitissimum est, herbam ipsam aspicere, ut in prato suauiter accliui recumbentis caput sit molliter suscipere apta. Itaq; tu per q̃ optime me quasi hospitem deduxisti, ô amice Phædre. PHAED. O admirabilis uir, absurdissimus quidã uideris: & profecto quod ais, hospiti cuidam deducto, non incolæ similis es: ita neq; fines nostros transisse unquã, neq; extra mœnia ipsa egressus appares. SOC. Ignosce mihi optime Phædre. Nam discendi cupidus sum, agri uero & arbores nihil docere me possunt, sed homines qui in urbe uersantur. Tu autem uideris mihi exeundi incitamentum inuenisse. ut enim famescentibus animalibus frondes aut fructus porrigẽtes ea ducunt, ita tu mihi librum porrigens, per totã Atticam & aliò quò uelis, perduceres. Iam igitur cum huc peruenerimus, recumbere mihi placet. Tu autem in qua potissimum figura uidebitur cõmodissime posse legere, ea assumpta leges. PHAED. Audi igitur. Mearum quidẽ rerum status sic se habet, & id maxime nobis, ut audisti, conducturum puto. Arbitror autem me non minus ob id absque petiero consequi debere, quod amore tui captus minime sum. Nam amatores cum primum libidinem expleuerunt, collati beneficij pœnitet: eos uero qui amore irretiti non sunt, nõ est cur pœnitere conueniat unquam. non enim coacti, sed sponte cum optime de suis rebus consultauissent, pro rerum suarum facultate beneficia cõtulere. Præterea amatores mente quandoq; reuoluunt, quàm negligẽter res suas propter amorem administrauerint, & quæ suo damno contulerint beneficia, quosúe labores subierint, ideoq; dignã amatis gratiam retulisse existimãt. Sed hi qui amore decepti non sunt, neq; rei domesticę negligentiam, neq; labores præteritos, neq; propinquorũ discordias se incurrisse amici causa conqueruntur. Quamobrem tantis malis sublatis, nihil aliud restat, nisi ut prompti sint ad omnia quæ grata illis fore existiment, peragẽda. Aiunt plerique, amatores idcirco pluris facere oportere, quod maxima erga amatos charitate deuincti sint, semperq; parati, tum dictis

Ridiculũ est quum quis sua ignoret aliena scrutari

Quod inter homines, nõ inter arbores uiuendum

Oratio Lysiæ contra amatores

ctis, tum factis amatis obsequi, etiamsi ex hoc cæteros omnes offenderint. Quorum sententiam ueram non esse hinc facile coniectamus, quod translata ab alijs in alios beneuolentia, posteriores amatos prioribus anteponunt: ac si recentiores iusserint, superiores hostiliter insequuntur. Atqui quanam ratione decet tale quid illi concedere, qui ea calamitate affectus est, quam nunquam expertus quisquam confessus sit? Enimuero & ipsi insanire potius quàm sapere confitentur, & nosse præterea insaniam suam, sed continere se minime posse. At uero qui sapiunt, quonam pacto eorum qui sic affecti sunt, consilia uoluntatesq; probabunt. Præterea si ex amantibus optimum eligere uelis, ex paucis tibi optio dabitur: sin autem ex alijs commodissimum tibi sodalem quæsieris, ex multis sanè licebit eligere. Maior uero spes est, hominem amicitia tua dignum inter multos quàm inter paucos repertum iri. Si igitur ex legum cõstitutione publicam uereris infamiam, meminisse oportet, amatores qui ita se amandos censent, ut ipsi alios amant, solere palàm q; non frustra inuigilauerint, gloriari. Eos uero qui non amant, quoniam continere se possunt, solere quod optimum est, potius quàm rumorem multitudinis quærere. Adde quod uulgus cum sentiat amatores amatos sequi assidue, atq; hoc operæprecium putare, suspicatur ne turpis eos cupiditas ceperit, aut forte iam capiat. Non amantium uero familiaritatem improbare non audet: Scit enim necessarium esse homines inuicem uel amicitiæ uel commoditatis alicuius causa sæpe uersari. Proinde si te metus inuaserit putantem difficile fore ut maneat amicitia, immo simultate orta accidere cõmunem utriusq; iacturam: te uero concedente ea quæ multi facis, maxime læsum iri: non iniuria amatores ualde timebis. multa enim illos offendunt, atq; omnia in sui detrimentum accidere arbitrantur. Quapropter amatos uersari inter alios prohibent, metuentes ne diuites eos opibus superent, aut docti uiri intelligẽtia præstent: atq; omnino siquid egregium aliquid in se habere uideantur, ab ijs amatos procul arcere conãtur. Ita ut ab ijs abstineant persuadentes, amicis omnibus priuant. Tu uero si rerum tuarum ratione habita melius quàm illi deliberaueris, ab eis dissenties atq; abibis. Qui autem amore tui capti non sunt, sed propter uirtutem quæ oportet efficiunt, aliorum tibi familiaritatem minime inuidebunt: sed potius oderint eos qui tibi hærere noluerint, arbitrantes ab illis quidem te despici, à familiaribus uero iuuari. Quamobrem multo maior spes est amicitias ex hoc commercio quàm inimicitias prouenire. Accedit ad hæc quòd amantiũ plurimi prius corpus cupiunt, quàm aut mores aut alia quæuis ad amatum pertinentia nouerint. Quo efficit, ut dubium sit an extincta cupiditate in amicitia perseuerent. Non amantibus autem, qui cum prius etiam amici essent, non agebant oblectamenti gratia omnia, consentaneum est non adeo ardenter conflari beneuolentiam, sed ipsorum officia monimenta futurorum accipi. Quineti am melior euades si mihi credideris, quàm si amatori præbueris aures. Nam amantes præter modum dicta & facta tua laudibus efferunt, partim quia uerẽtur ne te offendant, partim quia propter cupiditatis ardorem in iudicando falluntur. Talia enim quædam amor designat. infortunatos quidem, ea etiam quæ alijs molestiam nullam præbent, tristia putare compellit: fortunatos autem & uoti sui compotes, quæ lætitia digna non sunt, cogit tanquam iucũda laudare. Quapropter miserari eos magis oportet quàm diligere. Quod si mihi crediderís, primo quidem non ob præsentem uoluptatem, sed ob futuram utilitatem adero tibi, non amori mancipatus, sed mihi imperans: neq; ob minimas causas aliquando graues inimicitias suscitabo, immo uero ob maximas uix tandem commotus, inuoluntarijs erratis ignoscam, uoluntaria emẽdare & deuitare conabor. Hæc sunt duræ amicitiæ argumenta. Si autem tibi uidetur non posse firmam nisi amore amicitiam nasci, animaduertere debes, quòd hac ratione neque filios multi faceremus, neq; parentes neq; filios eos haberem⁹ amicos, qui nõ ex amoris huius ardore, sed alijs quibuslibet studijs facti essent amici. Ad hæc si egenis gratificandum est maxime, conuenit omnino non meliores homines, sed pauperrimos iuuare. maximis em̃ liberati malis gratias ingẽtes habebũt. In propríjs quoq; & priuatis sumptibus non cõuocandi amici erunt, sed esurientes & supplices. hi enim beneficium maximi facient, te sectabuntur, ad fores opperientur, applaudent, gratias ingentes agent, uota pro te fundent. Cæterum decet forsitan non egenis maxime indulgere, sed his potius qui referre gratiam possunt: neq; amantibus solum, sed beneficio dignis: neq; his qui forma tua delectãtur, sed qui tibi etiam seni profuturi

profuturi sint: nec illis qui uoti sui compotes facti, palàm sese iactabũt, sed qui uerecundi tacebunt: neq; illis qui breue ad tempus te colent, sed qui per omnem uitam similiter dili gent: neq; illis qui extincto cupiditatis ardore, inimicitiarũ occasiones inquirent, sed qui forma defloreſcente, uirtutẽ suam constantiamq; ostendent. Tu igitur quæ dixi, memento, atq; id cogita, quòd amãtes ab amicis increpant, quasi turpe quiddam sit amor. At eos qui non amant, nullus familiariũ ob id uituperat, quòd hoc pacto male sibijpsi consulãt. Forsitan me rogabis, nunquid omnibus nõ amantibus obtemperare te moneam. Ego autem puto neq; ipsum quidem amatorem iussurum esse te erga omnes amantes hanc eandem mentem habere. Neq; enim accipienti, id pari gratia dignum, neq; tibi cæteros latere uolenti, similiter facile. Oportet autem iacturam quidem ex hoc nullam, utilitatem uero ad utrosq; aliquã prouenire. Ego iam dicta sufficere arbitror: si quid autem tibi addendum uidetur, interroga. Quid tibi uidetur, ô Socrates? Nonne mirifice oratio hæc & cæteris rebus & uerbis composita est? Mirum in modum, ô amice, ita ut obstupuerim. atq; ita, ô Phædre, propter te affectus sum, dum te respicerem, quia mihi uidebare in legenda oratione gestire. Putans ergo te talia magis quàm me cognoscere, tibi obsecutus una tecum, ô diuinum caput, ipse quoq; bacchatus sum. PHAED. Siccine tibi uidet iocandum? SOC. Ego tibi iocari uideor? An non serio loqui? PHAED. Nullo modo, ô Socrates. sed uerum dic per eum qui amicis præest, Iouem, putas quenquam Græcorum hac ipsa de re plura atq; maiora dicere posse? SOC. Quid uero? laudandum scriptorem eo solum censemus, quia ea dixerit quæ oportuerit? ac non eo solum, quia dilucide & rotundè & elegan ter singula uerba posuerit? Si enim uis, tui gratia concedendũ est. nam me quidẽ ob ignauiam meam & imperitiam latuit. Eloquentiæ enim dicẽtis solum intendi. ad id uero nec Lysiam quidem ipsum sufficere se existimare putabã. Profecto mihi uisus est, ô Phædre, nisi tu aliud dicas, bis & ter eadem repetisse, quasi deesset illi cõpia eadem de re multa dicendi, uel quasi nulla sibi de hoc cura esset. Ac mihi uisus est sese ostentare, quòd posset eandem rem aliter & aliter dicendo utroq; modo luculente dixisse. PHAED. Nihil ais, ô Socrates, hoc enim maxime oratio habuit. Nam quæ erant in re de quibus commode dici posset, eorum nihil prætermissum est, ut præter illa quæ ab hoc dicta sunt, nemo eadem de re plura aut probabiliora dicere possit. SOC. Id ego nõ iam amplius confiteri possum. Prisci enim sapientesq; uiri & mulieres qui de his dixerunt scripseruntq;, redarguent me, si tui gratia concessero. PHAED. Quinam isti? & ubi tu meliora audiuisti? SOC. In præsentia quidem nõ satis memini, sed profecto alicubi audiui, uel Sapphus pulchræ, uel sapientis Anacreontis, uel scriptorũ aliorũ. Vnde uero hoc ipse coniecto? quia plenum, ô beate mihi sentio pectus aliorũ, & nõ deteriorum quę dici possunt. quòd uero ex meipso nihil tale cognouerim, intelligo, meq; insciticæ cõscius. Restat igitur me instar uasis hęc ex aliorum fontibus hausisse, sed iterum ob rudítatem meam & quomodo & à quibus perceperim, oblitum esse. PHAED. Optime, ô generose, dixisti. A quibus acceperis, & quomodo, neq; etiam si iussero, dicas. At illud dicas quod profiteris, rursus habere te plura & præstãtiora his quæ à Lysia scripta sunt, quod si feceris ab istis abstinens, auream tibi promitto in Delphis statuam æquilibrem, quod nouem illi principes solent, non meã solum, sed tuam etiam ponere. SOC. Amicissimus es, & reuera aureus, ô Phædre, si me dicere putas Lysiam omnino aberrauisse, ac posse præter hæc omnia meliora alia dici. hoc enim ne deterrimo quidem scriptori arbitror euenire. Principio quãtum attinet ad id de quo sermo habetur, putas ne aliquem probare uolentem non amanti magis quàm amãti gratificandum esse, nisi probauerit nõ amantem prudentem esse, amantem uero insanum, & illum quidem laudauerit, hunc uituperauerit, quæ sanè necessaria sunt, alia deinde quæ dicat habiturum? Sed existimo hæc talia sinenda, & scriptoribus cõcedenda esse, nec inuentionem horum, sed dispositionem esse laudandam. at illorum quæ non sunt necessaria, & difficulter reperiuntur, non dispositionem solum, sed inuentionem etiam laudandam puto. PHAED. Cõcedo quod aiſt: tolerabiliter enim dixisse uideris. faciam igitur & hoc ipse modo. Amantem enim quàm non amantẽ magis ægrotare, præsupponere tibi permittam. In alijs autem, si plura & præstãtiora quàm Lysias dixeris, iuxta Cypselidas in Olympia aureus stabis. SOC. Serio id accipis, ô Phædre, quòd uirũ mihi dilectissimũ reprehendi. Ego uero tecum iocabar. Ac me putas reuera hoc aggressurum esse, ut aliud quiddam

præter illius sapientiam ornatius dicam. PHAED. Hac de re ô amice, in eadem ansa pependisti. dicendum tibi omnino est, utcunque poteris. Ac, ne molestam illam rem comœdorum sæpius inuicem respõdere compellamur, caue ne' ue illud me dicere cogas. Si ego ô Socrates Socratẽ ignoro, mei quoq; ipsius oblitus sum. Et cupiebat quidem, sed simulabat grauari. Demum ita cogita, non esse nos prius abituros hinc, quàm tu dixeris quæ habere aiebas in pectore meliora. Sumus enim soli, & quidem in solitudine. Ego aũt iunior & robustior. Ex his omnibus intellige quid dicam, nec uelis coactus potius quàm sponte loqui. SOC. At enim ô beate Phædre, ridiculus ero, si ipse rudis cum optimo illo scriptore contendero, ac de rebus eisdem ex tempore disputauero. PHAED. Scis ut se res habet: Missa ista hæc facias mecum. Fermè enim inueni per quæ te compellã. SOC. Ne dicas obsecro. PHAED. Ne dicam? Imò uero iam dico. Adiusiurandum me uertam. Iuro enim tibi per aliquẽ deum, uel si uis per hanc platanũ, nisi tu dicas in eius conspectu, me nunq; posthac cuiusquam orationem tibi ostensurũ esse, uel nunciaturum. SOC. Papæ ô inuenuste, q; pulchre reperisti qua arte uirum orationis auidum, ad quiduis agendum compelleres! PHAED. Quid ergo cum talis sis tergiuersaris? SOC. Miníme amplius, quando quidem tu ita iurasti. qui enim quirẽ ab his epulis abesset? PHAED. Dic igitur. SOC. Scis quid agam? PHAED. Qua de re dicis? SOC. Obuolutus dicam, ut celerius transcurram sermonem, nec ad te respiciens, ob pudorem impediar. PHAED. Dicas modo. cætera ut uis, sic facito. SOC. Iam agite ô Musæ dulces, siue propter cãtus speciem, siue propter musicum genus illud suauium & stridularũ cognomen habetis, meum adiuuate sermonem, quem me dicere optimus iste compellit, ut eius sodalis qui primo huic sapiens uidebatur, nunc magis etiam uideatur. Erat puer quidam, imò uero adolescentulus egregia indole prædituss huic autem erant amatores complurimi: quorum unus uir sane uersutus cum nihilo quàm cæteri minus eum amaret, persuasit puero se nõ amare. Cumq; flagitaret aliquãdo ipsum illud ipsum non amanti potius q; amanti gratificandũ esse persuasit, atq; ita inquit, In omnibus ô puer, unicũ principium ijs qui bene consulere uolũt, est intelligere quid illud sit de quo consulatur, uel omnino aberrare necesse, pleroscq; uero latet quòd nesciant rei substantiam. Tanquam igitur scientes, in dispositionis principio non declarant, procedentes uero quod par est, consequitur, ut nec sibi, nec aliis consentanea loquantur. Tibi igitur & mihi ne accidat quod in aliis damnamus, postquam nobis discrepatio est, utrum cum amante potius quàm non amante, amicitia sit ineunda, quid amor ipse sit, & quam uim habeat, definitione ex consensu posita cognoscamus: atq; ad id respicientes referentesq; consideremus, emolumentum ne an detrimentũ afferat. Quod igitur cupiditas quædam sit amor, omnibus manifestũ: quòd uero etiam qui non amant, pulchra seu bona cupiunt, non ignoramus. Vt igitur quo amans à non amante discernitur, intelligamus, scire oportet duas in unoquoq; nostrum ideas esse dominantes atq; ducentes, quas sequimur quocunq; ducunt. Altera quidem est innata nobis uoluptatũ cupiditas. Altera uero acquisita opinio optimi affectatrix. Hę autem in nobis quandoq; consentiunt, quandoq; in seditione & discordia sunt: & modo hæc, modo altera peruincit. quando igitur opinio ad id quod optimum est, ratione ducit ac superat, hæc ipsa uiuendi potestas temperantia nominatur. Quando uero cupiditas absq; ratione ad uoluptates trahit, nobisq; imperat, imperium hoc libido uocatur. Libido autem cum multiformis sit, multarumq; partiũ, multas utiq; appellationes habet, & harum formarum quæ maxime in aliquo exuberat, sua illum appellatione nominatũ reddit, nec ullum suis decorũ aut dignum tribuit cognomentum. Circa cibos eñ superatrix rationis & aliarũ cupiditatũ cupiditas, ingluuies appellatur: & eũ qui hanc habet, hac ipsa appellatione nuncupatũ reddit. Rursus quæ circa ebrietatem tyrannidem exercet, ac eum quem possidet, hac ducit, patet quod habebit cognomen. atq; alia horum germana, & germanarũ cupiditatũ nomina, ubi aliqua maxime dominatur, quomodo ponenda sint, manifestum est. Cuius aũt gratia superiora omnia diximus, fere iam patet: siue tamen dicatur, siue non, magis quàm si prætermissum sit, patebit. Nam cupiditas absq; ratione quæ superat opinionem ad recta tendentem, rapitq; ad uoluptatem formæ, & à cognatis cupiditatibus circa corporis formam uehementer corroborata peruincit & superat, ἀπ' αὐτῆς τῆ ῥώμης, id est robore & uehementia, ὄρεξις, id est amor appellata est. Num tibi ô amice Phædre, quemadmodũ mihi, uideor diuinum quiddam

passus fuisse? PHAED. Profecto quidem ô Socrates, præter solitum profluens quædam amplitudo te cœpit. SOC. Silentio igitur me audi. Nam reuera diuinus hic uidetur locus. Quare si sæpius nymphis procedente sermone corripior, ne mireris. Ea certe quæ modo canebam, à dithyrambis nõ multum distant. PHAED. Verissima narras. SOC. Horum equidem tu causa es. sed audi cætera, ne abeat id quod superuenit. At uero Deo curæ erunt, nos disputando ad puerum reuertamur. Age igitur ô optime, quid sit id de quo consulitur, dictum & definitũ est. Respicientes ergo ad hoc quod reliquum est, uideamus quid emolumenti uel damni ab amante & non amante, ei qui obsequitur, sit merito prouenturum. Hominem libidini mancipatũ, & uoluptatibus seruientem necesse est amatum suum pro uiribus sibi q; iucundissimũ reddere. Aegrotanti uero quicquid nõ repugnat, iucundum: quod uero melius, aut æquale molestum. Quare nec; præstantiorem, nec; parem amator amatum sponte unquam patietur esse. Inferiorẽ autem indigẽtioremq; quo ad poterit, semper efficiet. Deterior ignorans sapiente, forti timidus, ineptus ad dicẽdum rhetorico, hebes acuto. Hæc & plura insuper animi mala cũ natura insunt uel fiunt amato, gaudet amator, atque alia insuper inferre conatur. Alioquin uoluptate priuatur. inuideat ergo necesse est amator amato, atq; eum ab omni consuetudine studioq; unde uir excellens euadere possit, amouens, uehementer officiat. Maxime tamẽ ex priuatione illius obest, quod prudẽtissimum efficit. Prudentissimũ uero diuina facit philosophia, à qua amator procul abducere amatum compellitur, metuens ne ab eo, si fiat sapientior, cõtemnatur. Denicq; omnia efficit, quibus ille omnium ignarus euadat, admireturq; amantem. Qualis cum fuerit, amatori quidem iucundissimus erit, sibi autem ipsi pernicioſissimus: Atq; ita in his quæ ad intelligentiam pertinent, noxia est cum amatore consuetudo. Post hac uidendũ quo pacto is qui bono dulce anteponere cogitur, corpus illius quem amat, si commissum sibi fuerit, sit curaturus. Optabit profecto corpus non solidum, sed molle & delicatum, non sub sole, sed umbra nutritum, quod procul à periculis & laboribus siccisq; sudoribus, muliebri & delicato uictu fuerit educatum, coloribus alienis extraneisq; ornamentis ex propriorum defectu ornatum, cæterisq; horum similibus consuetũ. Quæ omnia cum prolixius recensere indignum sit, summatim in præsentia concludemus, ut reliqua prosequamur. Talem sanè corporis habitum in prælijs & quauis alia ingenti necessitate, hostes quidem audacter inuadunt, amici autẽ ipsiq; amatores huic maxime metuũt. Sed hoc iam tanquam manifestum dimittendum est. Deinceps uero dicẽdum quid nobis emolumẽti uel damni in rebus externis amantis familiaritas & custodia præbeat. Atqui hoc omnibus amatori presertim est manifestum, quòd amicissima charissimaq; et diuinissima possessione orbum fieri amatum desiderat. Parentibus enim, necessarijs, amicis, priuari eum exoptat, existimans eos dulcissimæ ipsius cum amato consuetudini impedimento fore. Puerum præterea uel auri, uel cuiusuis possessionis ditissimum, nec; facile capi posse putat: nec; si captus fuerit, detineri. Quamobrem necesse est amatorem tanq; inuidum amati prosperitate dolere, aduersitate gaudere. Quinetiã sine uxore, sine filijs, sine domo, diu exoptat uiuere adolescentem, cupiẽs plurimum tempus propria dulcedine perfrui. Sunt alia quoq; mala, sed horum plurimis in ipso statim principio dæmon aliquis uoluptatem immiscuit: ueluti adulatori grauissimæ bestię maximeq; calamitati insseruit natura oblectamentũ aliquod inconcinnum. Vituperabit quoq; scortum aliquis utpote noxium, & alia huiusmodi animalia atq; studia, quę nos ad præsens delectare cõsueuerunt. Amans uero præter q; quod noxius, est etiam sua consuetudine omnium molestissimus. Pares enim cum paribus ueteri prouerbio iucundissime cõgregantur. Nam æqualitas temporis cum ad æquales uoluptates propter similitudinem traliat, amicitiã parit. Veruntamẽ his etiam nimiam satietatem affert. proinde necessitas omnibus in rebus cuiq; grauis est. quę quidem simul cum dissimilitudine in amãte ad amatum est maxime. Iuniori enim senior adhærens, nec; die ulla, nec; nocte ab eo sponte recedit, sed necessitate & furore rapitur. qui illum quidem uoluptatũ illecebris trahit uidentem, audientẽ, tangentem, & omnino amatum sensu quolibet attingentẽ, ita ut ingenti cum uoluptate illi assidue obsequatur. Amatũ uero qua uoluptate, quóue solatio æquale tempus adeo detinebit, ut extrema molestia nõ uexetur? cum faciem senilem deformẽq; aspiciat, cæteraq; similiter, quæ nõ factu solum, uerumetiã auditu molesta sunt, necessitate quadã ad ipsum

Prouerbiũ

captãdum ſemper propoſita, dum ſedulis paſſim inſidijs obſeruatur, auditq; importunas immoderatasq; tum laudes, tum uituperationes quibus amãs ipſum proſequitur: quæ in ſobrietate quidem intolerabiles ſunt, in ebrietate uero non intolerabiles ſolum, uerumetiam ob nimiam aperte loquẽdi licentiam turpiſſimæ. Præterea dum amat, pernicioſus et importunus eſt. Cum uero amare deſierit, in poſterum infidus aduerſus illum quem multis iuramentis, precibus atq; promiſſis uix tandem induxerat, ut præmiorũ ſpe infeſtam eius conſuetudinem ſuſtineret. Demum cum rependere deceat, principem alium in ſe ac præſidem accipit, mentem temperantiãq; pro amore atq; inſania, factusq; iam alius amatum fallit. Tunc amatus eorum quæ dicta quõdam & facta ſunt memor, beneficiorũ gratiam exigit, putans cum eodem uerba ſe facere. Sed alter ob uerecundiã, neq; audet mutatum eſſe ſe confiteri, neq; inuenit qua ratione prioris illius principatus inſani iuramenta & promiſſa perſoluat, mentis iam & temperantiæ compos effectus, ne ſi eadem quę & antea fecerit, ſimilis idemq; ac fuerat ante, rurſus euadat. Hinc efficitur, ut qui ante amauerat, iam aufugiat, mutatusq; abeat, quaſi teſta in aduerſum cadente: alter uero perſequi cogatur, grauiter ferens, ad imprecationesq; conuerſus. Qui ſanè ab initio deceptus eſt, cum ignorauerit nõ decuiſſe, amanti neceſſario amẽti gratificari, imò homini multo magis ab amore libero mentemq; habenti. Alioquin neceſſariũ fore, ſeipſum cõmittere homini inſido, moroſo, inuido, moleſto, pernicioſo ad rerum poſſeſſionẽ, pernicioſo ad corporis habitum, longe uero ad animi diſciplinã pernicioſiſſimo, qua nihil apud deos et homines reuera aut eſt, aut erit unquam uenerabilius. Hæc ô puer, conſideranda ſunt, atq; illud inſuper animaduertendũ, amatoris amicitiã non beneuolentia ulla, ſed auiditate quadam expletionis quaſi fame conſtare.

Vt lupus ipſe agnum, puerum ſic ardet amator.

Hoc illud eſt quod prædixerã, ô Phædre. Nec dicẽtem me ulterius audies, ſed iam finem habeat ſermo, quanq; putabam dimidium diſputationis tranſactũ eſſe, ac reſtare tantundem de nõ amãte dicendũ, quod illi potius indulgere deceat, ad idq; quot illi bona inſunt enumerãda. PHAED. Cur ergo deſiſtis ô Socrates? SOC. Animaduertiſti Phædre, carmina me iam nõ dithyrambos amplius canere, quãuis in uituperãdo mea uerſetur oratio? quod ſi laudare alterum pergã, quid facturũ me putas? An nõ ſentis à nymphis, tum opera tua, tum diuina prouidentia me afflari? Quare ſummatim dico, tot bona eſſe alteri, quot mala in altero numerauimus. Sed quid multis opus eſt uerbis? De utriſq; enim ſufficienter dictũ. Atq; ita quod decet fabula patietur. Ego iam trãſmiſſo flumine abeo, prius q; ad maius aliquid abs te cõpellar. PHAED. Nondũ ô Socrates, prius q; æſtus abſcedat An nõ uides ut iam plane meridies ſit, in qua hora intenſus eſt calor? Sed interim morantes, ac de his quæ diximus, colloquentes, cum primũ refrixerit, tunc abeamus. SOC. Diuinus es circa ſermones ô Phædre, ac uere mirabilis. Arbitror equidẽ orationũ quę his temporibus habitæ ſunt, neminem pluribus autorem cauſamq; fuiſſe q; te, ſiue ultro dicẽdo, ſiue quoquo modo alios compellẽdo. Simmiam Thebanũ excipio. Alios uero lõge antecellis. Et nunc uideris in cauſa fuiſſe, ut aliqua à me oratio habeatur. PHAED. Non tu bellum ſanè denuncias: ſed quonam modo, & quæ oratio? SOC. Cum flumen tranſiturus eſſem, dæmoniũ & ſolitum mihi fieri ſignum factum eſt: quod ſanè quotiẽs accidit, quod facturus eram, agere prohibet. hinc uocem audire uiſus ſum, quę abire me uetat, antequã expiauerim, quaſi aliquid deliquerim erga deum. Sum igitur uates quidẽ, at nequaquam bonus, ſed quemadmodũ qui male ſciunt literas, quantum ad meipſum ſufficiens. Clare itaq; iam intelligo delictũ meum. Siquidem ò amice, preſagij quiddã etiam eſt in animo. Me enim cõmouit & antea dum loquebar. unde quodammodo uerebar, ne cum fortè ſecundum Ibycum apud deos deliquerim, apud homines gloriam conſequar. Nunc ſentio in quo deliquerim. PHAED. Quid eſt? SOC. Grauem ô Phædre, grauem, inquam, ſermonem & tu attuliſti, & me dicere compuliſti. PHAED. Quonam pacto? SOC. Stultum & quodammodo impium: quo quis grauior eſſe poteſt? PHAED. Nullus, ſi tu uera narras. SOC. Quid enim Amorem? nõne Veneris filium, & deum aliquem putas? PHAED. Dicitur quidẽ. SOC. Non tamen à Lyſia, neq; ex ſermone tuo qui per os meum abs te quaſi quadam incantatione deductus, prolatus eſt. Si aũt eſt, ut certe eſt, deus aut diuinũ quiddam amor, malũ utiq; nõ eſſet. At ſermones de illo quaſi malũ eſſet, habiti ſunt. In hoc ergo ad

go aduerſus Amorẽ deliquimus. At qui ualde ineptæ diſputationes hę noſtrę uidentur, quãuis urbanæ: quæ cum nihil ſyncerũ uerumq; cõtineant, gloriantur tamen tanq; plurimũ ualeant, ſi homunculis nonnullis deceptis approbentur. Mihi igitur ô amice, expiari neceſſe eſt. Eſt aũt his qui confabulando peccant, expiatio quædã uetus, quam Homerus non nouit, ſed Steſichorus. Oculis enim priuatus ob Helenæ uituperationẽ, non ignorauit cæcitatis cauſam ut Homerus, ſed utpote muſicus eam agnouit. Itaq; ſtatim illa fecit carmina:

Non uerus ſermo ille fuit, nec nauibus altis
Exiſti fugiens, nec adiſti Pergama Troiæ.

Atq; ita ædito poemate, quam παλινῳδίαν, id eſt recantationẽ, uocant, confeſtim uiſum recuperauit amiſſum. Ego autem in hoc ero utriſq; ſapiẽtior, quod antequã accidat mihi quicquam mali ob Amoris uituperationem, conabor illi palinodiam reddere, et quidem aperto capite, non ut ſuprà, ob uerecundiam uelato. PHAED. His uero ô Socrates, nihil mihi gratius efficere poſſes. SOC. Etenim meminiſti ô Phædre, q; impudẽter ex libro lectum eſt, & à meipſo quoq; de amatore dictũ. Quòd ſi generoſus aliquis uir et modeſtus, qui ſimilem ſibi alium amet amauerit ue, nos audiat cum dicimus amãtes ob minimas fæpe cauſas maximas inimicitias ſuſcitare, & inuidos amatis pernicioſoſq; eſſe homines, audire ſe arbitrabitur in nauibus educatos, qui liberalem aliquem amorem nunq; inſpexerint, neq; ullo modo nobis cõcedet, quę in amoris uituperationem adducimus. PHAED. Forte per Iouem ô Socrates. SOC. Hunc ego hominem uerius, & Amorem ipſum metuens, cupio ueluti potabili oratione ſalſum illum auribusq; noſtris noxium ſermonẽ diluere. Conſulo quinetiam Lyſiæ, ut q; primum ſcribat amanti potius q; non amanti ex ſimilibus indulgendum. PHAED. Ita futurum certo ſcito. Nam poſtq; tu amatorem laudaueris, neceſſe erit Lyſiam ut eadem ſcribat à me compelli. SOC. Iſtuc equidẽ credo, quandiu tu, qui nunc es, fueris. PHAED. Dic age forti animo. SOC. Eia ubi mihi puer ille adeſt, ad quem ſuperiorẽ ſermonem habui, ut hunc etiam audiat: ne ſi minus q; audierit, temere non amanti obtemperet. PHAED. Is tibi proximus ſemper adhæret, quoad cupis. SOC. Sic ergo egregie puer, cogita, priorem ſermonem Phædri Pythoclę geniti Myrrhinuſii fuiſſe, ſequentem uero Steſichori Euphemi filij, uiri amabilis fore. huius hoc erit exordium. Non uerus ſermo ille eſt, qui præſente amatore non amanti magis iubet gratificari, quia amans furit, non amans uero ſanus eſt. Si enim ſimpliciter uerum eſſet, furorẽ eſſe malum, recte à nobis dictum fuiſſet. Nunc autem maxima bonorum nobis fiunt per furorem diuino quodam munere conceſſum. Nam & quæ in Delphis futura prædicit uates, & quæ in Dodona ſacerdotes, furentes quidem multa ac magna cõmoda priuatim et publice Græcis hominibus attulerunt: ſanæ uero dum ſunt, exigua aut nulla. Quòd ſi referamus Sibyllam, & alios quicunq; diuino uſi ſunt uaticinio, q; multa prædicentes in futurum profuerint, prolixũ nimis extenderemus ſermonem, & rem manifeſtam omnibus proferremus. Illud tamen dignũ eſt teſtificari, qd ueteres qui nomina rebus impoſuerũt, non turpe quiddã, neq; ignominioſum putauerunt furorẽ. Non enim præclariſſimæ arti qua futurum diſcernitur, hoc nomen annectentes, eam μαντικὴν, id eſt furorem nominaſſent, ſed tanq; bonum quiddã ſit furor, quãdo diuina ſorte prouenit, honeſtæ arti nomen huiuſmodi indiderunt. At nunc iuniores iſti interiecta τ litera, imperite nimiũ, μαντικὴν dixerunt. Sanè inueſtigationes futuri ſanorum hominũ per aues & alia oſtenta, utpote à coniectura humanæ intelligentiæ procedentes, mentem hiſtoriãq; auguralem cognominarunt. Quam deinde poſteriores o paruum in magnum uertentes, honeſtiori uocabulo οἰωνιστικὴν exornant. Quanto igitur perfectius præſtantiusq; uaticiniũ augurali coniectione, & nomen nomine, opusq; opere, tanto teſtificant antiqui furorem ex deo profectum q; humanam prudentiã præclarius eſſe. Atqui aduerſus morbos & labores maximos ob antiqua delicta quandoq; diuina indignatione mortalibus imminentes gentibus quibuſdã alicũ de furor adueniens, ac prædicens quibus opus erat, remedia adinuenit, cõfugiens ad uota cultusq; deorum: unde expiationes propitiationesq; conſecutus, incolumem reddidit poſſidentem & in præſens tempus & in futurũ, abſolutionem præſentiũ malorum recte furenti occupatoq; adeptus. Tertia uero à Muſis occupatio & furor ſuſcipiens teneram intactamq; animam, ſuſcitat illam atq; afflat. Vnde per cantus aliamq; poeſim infinita antiquorum geſta exornans, poſteros inſtruit. Qui autem abſq; furore Muſarũ poeticas ad

Copiatio Conſolatorium Philonis.

Maxima bona fiunt per furorem diuinitus conceſſum

fores accedit, confidens arte quadam poetam se bonum euasurũ, inanis ipse quidem atq; eius poesis præ illa quæ ex furore procedit: qua uidelicet hæc quæ ex prudentia fit, euane scit. Tot equidem ac etiam plura diuini furoris præclara opera referre possum. quare hoc ipsum ne formidemus, ne ue ulla nos ratio absterreat, ostendens prudentem & sanum potius q̃ concitatum amicum esse diligendum. At ille insuper ostendat si potest, ac uictoriã reportet, non pro utilitate amantis & amati amorem à dijs esse concessum. Nobis uero nunc ostendendum est contrà, pro felicitate maxima huiusmodi furorem à dijs hominibus esse datum. Demonstratio autem erit contentiosis quidem incredibilis, sapientib. uero contrà. Oportet autem nos prius de natura animæ diuinæ & humanæ, affectus & opera intuentes, uera nouisse. Hoc uero demonstrationis huius principium sit. Anima omnis immortalis. quod enim semper mouetur, immortale est: quod uero aliud mouet, ab alio q̃ mouetur, cum terminum habeat motus, terminum habet & uitæ. Solum ergo quod seipsum mouet, quia nunquam se deserit, nunquam cessat moueri. Imo uero & alijs quæcunq; mouentur, id fons & principium est mouendi. Principium autem sine ortu est. Ex principio enim necesse est quicquid generatur oriri, ipsum autem ex nullo. Nam si principium oriretur ex aliquo, ex principio utiq; non oriretur. Cum uero sit absq; ortu, & absq; interitu sit necesse est. Nam si principiũ interiret, neq; ipsum ex alio, neq; ex ipso aliud nascereť. Siquidem ex principio omnia orianť oportet. Sic ergo principiũ motus est, quod seipsum mouet. Hoc aũt neq; mori neq; nasci potest. Alioqui omne cœlum, omnisq; generatio concidat desinatq; necesse est, neq; rursus unquã constare possit, unde hæc motũ nacta orianť. Cum igitur appareat immortale esse quod seipsum mouet, animæ substantiam & rationem hanc ipsam qui dixerit, non erubescet. Omne enim corpus cui motus extrinsecus incidit, inanime est. Cui uero intus ex seipso id inest, animatum, tanq̃ hæc animæ natura sit, quod si ita est, ut nõ sit aliud quicq̃ quod seipsum moueat præter animã, necessario ingenita & immortalis est anima. De immortalitate animæ satis est dictũ. De idea uero ipsius in hunc modum est dicendũ. Quale id omnino sit, diuinæ penitus prolixæq; narrationis foret: similitudinẽ uero eius quandã describere, humanæ & breuioris. hoc igitur modo dicamus. Similis esto cognatæ potentiæ subalati currus & aurigæ. Deorũ equi & aurigæ omnes boni sunt atq; ex bonis, aliorum uero permixti. Principio quidem nostri princeps bigas habenis moderatur: deinde equorum alter bonus & pulcher, & ex talibus, alter cõtrarius & ex contrarijs. quo fit ut dura & difficilis necessario sit uectura nostra. qua uero ratione mortale et immortale animal appellatum est, conandum est dicere. Omnis anima totius inanimati curam habet, totumq; percurrit cœlũ, alias uidelicet alias sortita species. Perfecta quidem dum est & alta, sublimis incedit, ac totum gubernat mundum. Cui uero alæ defluxerint, ferť quoad solidũ aliquid apprehẽderit, ubi habitaculum sortita, corpus ue terrenũ suscipit, sese mouere apparens propter illius potentiã: animalq; totum uocať, anima simul corpusq; compactũ, & mortale animal cognominatur: immortale autem ex nulla ratiõe discursu percepta, sed quæ fingiť: quippe cum neq; uiderimus, neq; satis intellexerimus deum, immortale quoddã animal, habẽs quidem animã, habens etiam corpus naturaliter omne tempus coniuncta. Sed hæc iam uti deo placet, ita se habeant & dicanť, per quam uero causam alæ abijciant, decidantq; ab anima, nũc dicamus. Est aũt talis quædam. naturalis alarũ uis est, graue in sublime attollere, ubi deorum inhabitat genus. Omniũ uero quæ sunt circa corpus, maxime particeps diuini est animus. Diuinum aũt pulchrum, sapiens, bonum, & quicquid tale dici potest. His utiq; alitur maxime, augeturq; ipsa alatio animi: turpi aũt & malo contrarijsq; huiusmodi deficit atq; interit. Magnus utiq; dux in cœlo Iupiter citans alatũ currum primus incedit, exornans cuncta, prouideq; disponens. Hunc sequiť deorum dæmonumq; exercitus per undecim partes ordinatus. Permanet autem Vesta in deorum æde sola. Aliorum uero deorũ quicũq; in duodecim numero censenť, suę quisq; functioni præest ut quisq; est ordinatus. Permulta igitur beataq; spectacula discursusq; intra cœlum existunt, quibus deorum genus beatorum intendit suum quisq; officiũ peragens. Sequitur aũt semper uolens & potens. Liuor enim à diuino choro procul abest. Cum uero ad conuiuium ac dapes uadunt, in summum cœli fastigiũ sublimes eunt. Deorũ quidem uehicula apta habenis, æqualiterq; librata facile gradiunť, aliorum uero ægre. Grauať enim prauitatis particeps equus, ad terram uergens

De animæ immortalitate

De idea animæ

Quo pacto fit animal

uergens atq; trahens, cuicunq; aurigarũ equus non bonus nutritus fuerit. Vbi iam labor & certamen extremũ animæ proponitur. Quæ enim immortales uocantur, cum ad summum peruenerint, extra progressæ in cœli dorso consistunt. Ibi constitutas circũferentia ipsa circũfert, atq; illæ intuentur quæ sunt extra cœlum. Locum uero supercœlestẽ, neq; quisquam nostrorũ laudauit adhuc poetarũ, neq; unquam pro dignitate laudabit. habet se uero in hunc modum. Audendũ est enim uerum dicere, præsertim de ueritate loquenti. Sine colore, sine figura, sine tactu, sine essentia uere existens, animæ gubernatore solo intellectu cõtemplante utitur, circa quam ueræ scientiæ genus hunc habet locum. Vtpote igitur dei cogitatio intellectu et scientia immaculata se uertens, cogitatio quoq; omnis animæ quæcunq; conuenientẽ sibi conditionẽ susceptura est, intuita per tempus id quod est, contenta ueritatis contemplatione nutritur & gaudet, donec circulo in idem circumferentia referat. In hoc aũt circuitu conspicit ipsam iustitiam, conspicit temperantiã, conspicit scientiã, non qua adsit generatio, nec qua alia alicubi sit in alio, quales uidelicet sunt eorum quæ nos entia nũc appellamus: sed illam quæ in eo quod est ens uere, scientia est: & alia eodem modo quæ uere sunt speculata atq; his enutrita, subiens rursus intra cœlum domum reuertiť. Cum autem redierit, auriga ad præsepe sistens equos, obijcit illis ambrosiam, & post ipsam nectar potandũ. atq; hæc deorum est uita. Cæterarũ uero animarũ alia optime deum secuta, similisq; effecta, extulit in supercœlestẽ locum aurigę caput, & cum ipsa circũferentia simul delata est, sed perturbata ab equis, et uix ea quę uere sunt, intuita. Alia uera modo caput extulit, modo submisit: at ob uiolentiã equorum, partim uidit quidem, partim uero non uidit. Aliæ aũt animæ affectantes quidem omnes superiorẽ locum sequuntur: cum uero nequeant, submersæ circũferuntur: calcantes sese inuicem atq; incumbentes, alia aliam præire cõtendens. Tumultus igitur & certamen & sudor fit extremus. Vbi quidem aurigarũ uitio multæ claudicant, multæ multas pennas confringunt, omnes uero magno implicatæ labore, expertes eius quod uere est intuẽdi, discedunt: post discessum uero alimento utuntur opinabili. Cuius quidẽ gratia multus ineſt conatus, ueritatis campus ubinã sit, intueri. Nam ex huiusmodi prato optima uis animæ conuenientem accipit alimoniã, & alarum natura qua anima eleuatur, hoc alitur. Regulaq; Adrastię deæ, id est ineuitabilis numinis, hæc est: ut quæcunq; anima deum comitata aliquid uerorum inspexerit, ea usq; ad circuitũ aliũ sit indemnis: & si semper hoc facere queat, sit semper illæsa. Si uero impotens assequendi non inspexerit, & casu aliquo usa, repletaq; oblitione & prauitate grauetur, grauata autem pennas confregerit, in terrãq; reciderit, tunc prohibet lex hanc in prima generatione in aliquam brutalem ire naturam: sed iubet eam quæ plurima uiderit, in genitura uiri philosophi, aut pulchritudinis cupidi, aut musici, atque amatorij: eam uero quæ secundo loco, in regem legitimũ, aut bellicosum uirum & imperatorium descendere. Tertio in gubernatorẽ reipub. aut rei familiaris dispensatorẽ uel quæstuariũ. Quarto in laboriosum gymnasticũ, aut circa medelam curamq; corporis uersaturum. Quinto in eos qui uates futuri sunt, & circa mysteria quædam. Sexto in poetam uel alium quemuis eorũ qui apte in imitatione uersanť. Septimo in artificem uel agricolã. Octauo in sophistã & popularem. Nono in tyrannicũ. In his autem omnibus quicũq; iuste uitam egerit, sortem postea nanciscitur meliorẽ: qui uero iniuste, deteriorem. In eadem enim unde profecta est cuiusq; anima, annis decem millibus non reuertitur. Nam alas ante hoc spacium nõ recuperat, præter illius animã qui philosophatus est sine dolo, uel unà cum sapientiæ studio pulchritudinẽ amauit. Hæ quidem tertio ambitu mille annorum, si ter hanc ipsam deinceps elegerint uitam, sic recuperatis alis, post tria millia annorum euolant abeuntes. Aliæ uero animæ primæ uitæ finem consecutæ, iudicãtur. Iudicatæ autem aliæ sub terra in iudicij locum euntes, meritas illic pœnas sustinẽt. Aliæ in cœli quendam locum per iudicium eleuatæ, ita degunt, ut dignum est ea uita qua in hominis figura uixerunt. Millesimo anno ambæ redeuntes sortem & electionem secundæ uitæ suscipiunt, deligit unaquæq; eam uitam quam uelit. Hic & in bestię uitam humana anima transit, & ex bestia rursus in hominem, si modo anima quandoq; prius fuerit hominis. Nam quæ nunquam ueritatem inspexerit, in hanc figuram uenire non poterit. Oportet uero hominem intelligere secundum speciem, ex multis procedentem sensibus in unum ratiocinatione conceptum. Hoc autem est recordatio illorum, quæ olim uidit anima nostra cum Deo

Vide ut Plato ponit alia qua extra cœlum

Intellectus animæ gubernator

Nouem animarum conditiones

Ad idẽ reuertitur anima post decẽ millia annorum

Humãæ animæ trãsmutatio

perfecta, & illa deſpiciens quæ nunc eſſe dicimus, & ad id quod uere eſt ſurſum reflexa. Quapropter ſola philoſophi cogitatio merito recuperat alas: Nã illis ſemper quantũ fieri poteſt, memoria inhæret, quibus deus inhærens diuinus eſt. Talibus autem commentationibus qui recte utitur, perfectisq; myſterijs ſemper imbuit, perfectus reuera ſolus euadit. Ab humanis autem ſtudijs ſegregatus, diuinoq; inhærens, carpitur à multitudine qua ſi extra ſe poſitus, ſed ipſe deo plenus multitudinẽ latet. Tendit igit huc totus ſermo, qui eſt circa quartum furorem, quo quando quis uiſa hic pulchritudine aliqua ueræ illius reminiſcens, alas recipit, receptisq; euolare nititur. Cum uero id facere nequeat, tanq; auis ſuperna ſuſpiciens, & inferiora cõtemnens, crimen reportat quaſi furore correptus. Hæc itaq; diuina alienatio omnium alienationũ optima, atq; ex optimis ſit & habenti & participanti: & qui hoc tenetur furore, cum amet pulchra, amator uocatur. Vt enim dictũ eſt, omnis anima hominis ea quæ uere ſunt, intuita eſt, alioquin in hoc animal non ueniſſet. Recordari uero ex his quæ hic ſunt, illorum, non facile eſt omnibus, nec quot ex illis breue tempus illuc inſpexerunt, neq; quot huc deſcendentes infortunatæ fuerunt, ita ut qui buſdam conſuetudinibus deprauatæ, ſacrorum quæ aliquando inſpexerant, obliuionem ſuſceperint. Quamobrẽ paucæ reſtant, quibus ſatis memoriæ ſuperſit. Hæ uero quando hic ſimilitudinẽ aliquam eorum quæ illic inſpexerant, intuentur, obſtupeſcunt, & quaſi extra ſe ponunt: quæ tamen ſit hæc affectio ignorant, quia nõ ſatis omnino perſentiunt. Iuſtitiæ quidẽ & temperantiæ & aliorum quæcunq; in animis preciosa ſunt, ſplendorem nullum in his imaginibus cernimus, ſed per obſcura quædam inſtrumenta uix & perpauci in eorum imagines accedentes eius quod repræſentat genus aſpiciunt. At pulchritudinem tunc licebat uidere clariſſimam, quãdo cum beato illo choro felicem uiſionem contemplationemq; ſecuti cum Ioue quidem nos, alij uero cum alio quodam deorum, uiderunt & initiati ſunt ſacris, quę fas eſt dicere ſacrorũ omnium beatiſſima: quę operamur integri quidem nos & malorum expertes, quot in poſterũ manebant, integra quoq; & ſimplicia immobiliaq; et beata ſpectacula initiati inſpectantes pura in luce puri et immaculati, ſolutiq; ab hoc quod nunc circumferentes, corpus uocamus, in modum oſtreæ huic alligati. Hæc autem memoriæ ſunt accepta ferenda, propter quam deſiderio illorum quæ quondam uidimus, nunc ſermonem extendimus. Pulchritudo autem quemadmodũ diximus, & cum illis progrediens effulgebat tunc, & huc profecti percepimus eam per ſenſum noſtrorum perſpicaciſſimũ clariſſime refulgẽtem. Viſus enim nobis peracutiſſimus eſt ſenſuum omniũ qui per corpus fiunt, quo ſapientia non cernitur. Ardentes enim excitaret amores, ſiquod tale ipſius ſimulacrum manifeſtũ oculis proueniret. Eadẽ eſt de cæteris quę ſunt amabilia, ratio. At uero pulchritudo ſola hãc habuit ſortem, ut maxime omnium & perſpicua ſit & amabilis. Qui ergo non eſt myſterijs nuper initiatus, aut potius eſt deprauatus, haud celeriter hinc illuc ad ipſam pulchritudinẽ excitatur, ſimilitudinem hic quandam quæ ab illa denominatur aſpiciens. Quapropter non ueneratur dum aſpicit, ſed quadrupedis ritu deditus uoluptati, aggredi & concumbere nititur: petulanterq; congrediens, nec timet, nec erubeſcit uoluptatem præter naturam ſectari. Sed qui nuper expiatus eſt ſacris, quiue aliquando eſt plurima cõtemplatus, quando uultum diuina forma decorum uidet, apte ipſam pulchritudinem imitatum, uel aliquam corporis ſpeciem, primo quidem horret, metuſq; uetus aliquis in eum reuoluitur: deinde inſpiciens tanquã deum colit: ac niſi uereretur uehementis inſaniæ crimen, ſacra amatis nõ aliter quàm dei ſtatuæ faceret. Intuentem uero ipſum uelut ex horrore, permutatio, ſudor, & ardor inſolitus occupat. Quando enim pulchritudinis influxum per oculos accepit, calefit, quo pennarum natura irrigatur: poſtquam uero incaluit, liqueſcunt quæ ad pullulandum ſpectant, quæq; diu præ duritie compacta, exitum germinis cohibebant. Vbi autem influxerit alimonia, pennarum germina iam ab ipſis radicibus tumeſcentia impetu quodam per animæ ſpeciem totam nituntur erumpere: tota enim erat olim pennis ſuffulta. Feruet itaque tunc omnis & proſilit: atq; ut infantes quum dentes emittunt, pruritu & dolore gingiuarum uexantur: ita & pennas emittentis anima feruet, & titillatione, moleſtiaq; afficitur. Itaq; cum pueri ſpeciem intuetur, cupidinemq; inde effluentem imbibens irrigatur caleſcitq;, dolere iam deſinit, atq; lætat. Cum uero procul abfuerit, exaruerint q; meatus qua parte ſcaturire nititur ala, aridi & conſtricti, pennarum germen cohibent.

Pulchritudo ſola maxime omnium amabilis

hoc

hoc intus una cũ cupidíneo illo influxu occluſum tumeſcentiumq; more reſiliens, ipſum ſibimet ſuos meatus undiq; obſtruit pungitq;. Tota igit anima undiq; ſaucia ſtimulo concitatur & angit, rurſusq; memor pulchritudinis delectat. Ex utriſq; uero permixtis paſſionis huiuſmodi uehementia & nouitate uexat, & anxia furit atq; inſanit. Sic affecta, præ furore neq; nocte dormire poteſt, neq; die uſquã cõſiſtere, ſed paſſim diſcurrit deſiderio pulchri uidẽdi perculſa. Videns aũt & influxũ illum cupidineũ hauriẽs, abſtruſa prius & concluſa, iam aperit & reſoluit. Cum uero iam reſpirauerit, ſtimulis anguſtijsq; liberatur. Hac utiq; ſuauiſſima uoluptate in præſenti uſqueadeo delinitur, ut nunq; ab eius illecebris ſponte diſcedat, neq; quenquam pluris facit q; amatum, ſed parẽtes, fratres amicosq; omnes obliuioni tradit, ac diſſipato per incuriã patrimonio minime cõmouetur, patrias quoq; conſuetudines & dignitates quibus gloriari ſolebat, penitus aſpernatur, & ſeruire & iacere parata ubicunq; permittit, modo igniculo ſuo inhæreat. Non enim colit ſolummodo & ueneratur formoſum, ſed medicum etiam hunc grauiſſimorũ morborũ ſibi ſolum inuenit. Hunc utiq; affectum ingenue adoleſcens, ad quem meus eſt ſermo, homines ἔρωτα, id eſt amorem appellant. Quo autem modo diſ nominant, ſi audieris, merito propter iuuentutem ridebis. Tradunt Homerici quidam, ut arbitror, ex reconditis carminibus, in Amorem carmina duo, quorum alterum ualde petulans, neq; ſatis concinnum. Sic autem aiunt. Hunc quidem mortales ἔρωτα, id eſt amorẽ uocant uolatilem: Immortales autem alatum, propter uolandi neceſſitatem. His partim licet credere, partim non licet. Atqui cauſa affectioq; amantium hæc ipſa eſt. Quotcunq; igitur ex Iouis pediſſequis capti fuerint, grauius conſtantiusq; alati, illius onus ferre poſſunt. Qui uero Martem coluerunt, cumq; illo circũuagati ſunt, amore illaqueati, ſiquã ab amato ſibi inferri iniuriam putant, in cædem facile prouolant, præcipitesq; tum ad ſeipſos, tum ad amatos necandos feruntur. Atq; ita ſecundum quemq; deorũ cum quo quiſlibet chorum egit, eundem honorat imitaturq; ſemper in uita pro uiribus, quoad permanet incorruptus, & hoc pacto primam hic uitæ generationem ducit, talemq; ſeipſum ad amatos et alios exhibet. Amorem ergo pulchrorum ex ſuo quiſq; deligit more, & tanquam deus ſibi ille ſit, quaſi ſtatuam fabricat & exornat utpote honoraturus atq; ſacrificaturus. Iouis itaq; cultores eum ſibi amandum quærunt, cuius Iouialis ſit animus. Quare conſiderant utrum ad philoſophiam & imperium natura ſit aptus: & quando illum amant inuentum, omni opere contendunt quo ille talis euadat. Ac niſi prius quod exoptant, ingreſſi fuerint, ſtudio ſuo tunc cõtendunt admodum, diſcũtq; undecunq; aliquid poſſunt, atq; ipſi etiam ad hoc opus progrediuntur. Inueſtigantes ex ſeipſis dei ſui naturam, uoti tandẽ compotes fiunt, ex eo quòd ſumma quadam attentione mentis aciem in deum erigere compellãtur: deinde cum per memoriam illum attingant, diuinitate afflantur, atq; ex eo mores & ſtudia, quatenus homini licet dei participem fieri, capiunt. Quoniam uero horum omnium cauſas referũt in amatum, dilectione ardentius accenduntur. Ac ſi ab Ioue hauriant, bacchantium ſacerdotum more, in amati animum transfundentes, proprio deo quoad poſſunt, ſimillimum reddunt. Quicunq; uero Iunonem ſecuti ſunt, regium quærunt, quo inuẽto ſimiliter affecti eadem erga illum omnia faciũt. Apollinis præterea reliquorũ ue cultores deorũ ſinguli deos ſingulos imitantes, eodem modo affectum natura adoleſcentẽ quærũt, eoq; comparato & ipſi imitantes, & adoleſcentibus perſuadentes, moderantesq; in numinis ipſius ſtudium & ideam pro uiribus agunt. Non inuidia, nõ illiberali maleuolẽtia in adoleſcentes ſuos utuntur, ſed omni ſtudio illos ad perfectam tum ſui, tum dei quem colunt ſimilitudinem formare conantur. Cura igitur finisq; uere amantium, ſi modo quod cupiunt, fuerint aſſequuti, talis eſt profecto qualem deſcripſimus: & inſignis admodum felixq; ab amico propter amorem furente, dilecto ſuo, ſi captus fuerit, prouenit. Comprehenditur autem quiſquis capitur, hoc pacto. Quamlibet animam ab initio huius fabulæ trifariam diuiſimus: atq; equorum equidem formas geminas, duas quaſdam ſpecies poſuimus: aurigam uero ſpeciem tertiam: eademq; nobis in præſentia maneant. Equorum autem alter bonus, alter non. Quæ autem aut boni equi uirtus, aut mali prauitas ſit, nondum plane diximus, nunc uero dicendum. Bonus excellentiori habitu eſt, ſpecie rectus, membris expreſſus, ardua ceruice, naribus modice aquilinis, nitido colore, nigris oculis, honoris cupidus, temperantiæ pudoriſq; particeps, ac ueræ opinionis amicus, nullis ſti-

mulis

multis indigẽs, sed cohortatione sola rationeq; regitur. Alter intortus & multiplex temè req; delatus, fususq; & confuse compositus, rigenti & dura ceruice, atq; demisso collo, simo uultu, fusco colore, oculis cæsiis sanguineq; suffusis, morosus & cõtumax, hirsutis auribus atq; surdis, uix flagello stimulisq; obtemperans. Quando igitur auriga amatorium aspiciens uultum, totamq; sensu inflammãs animam titillationis & desiderij stimulis concitatur, tum qui aurigæ obediens est equorũ, ut consueuit, pudore cohibitus seipsum continet ne prosiliat in amatũ. Alter neq; stimulis, neq; uerberibus coerceri potest, sed exultat, ac uiolentia delatus cõiunctum sibi equum aurigamq; perturbat, rapitq; ad Veneris uoluptatem. At illi ab initio aduersantur, indignati quòd ad grauia & iniqua trahantur. Tandem cum malum id minime cesset, compulsi feruntur, ceduntq; iam & consentiunt quod iussi sunt facere. hinc hærent igniculo, aspectumq; ipsius coruscũ inspiciunt. Quem intuitus auriga, pulchritudinis ipsius naturam memoria repetit, rursusq; illam cum temperantia cernit, in casto fundamento firmiter collocatam. Videns aũt metuit, ac præreuerentia recidit resupinus: ubi simulq; cogitur usqueadeo habenas retrahere, ut equi ambo femoribus aut natibus humi resideant: sed alter quidem sponte, quia minime reluctatur, procax autem equus alter prorsus inuitus. Longius uero discedentes, alter quidem propter uerecundiam admirationemq; sudore totam animam madefacit, alter uero à dolore liberatus, quem & frenum & casus incusserat, uix tandem respirat, atq; respiscens indignatione motus aurigam equumq; cõiunctũ increpat, quòd timiditate atq; ignauia constitutum ordinem deseruerint. Rursusq; nolentes accedere cogens, uix tandem cõcessit illis differri in posterum exorãtibus. Accedente autem statuto tempore, cuius esse immemores illi quidem simulant, hic uero illis cõmemorat, urgens hinniensq; & trahens, compellit iterũ eisdem uerbis amatos affari. Postq; uero prope accesserũt, inflexus extẽsa cauda, frenum mordet, & impudentissime rapit. Sed auriga multo magis eadem passus, & quasi à carcere statim humi decumbens, habenas longe uehementius trahit, & dentes equi flagitiosi reprimit, atq; impurã linguam maxillasq; cruentans, crura natesq; humi defigit, ac pœnas dare compellit. Quod cum sæpe iam prauus equus ille perpessus est, lasciuire destitit, mansuefactus iam aurigæ obtẽperat prouidentiæ: atq; etiam cum uidet pulchrum, formidine contremiscit, adeo ut quandoq; contingat amatoris animam iam cum reuerentia quadam & metu adolescentum uestigia sequi. Vtpote igitur omni cultu, tanquam deo æqualis adolescens obseruatus ab amatore, haud quidem simulante, sed reuera sic affecto, præsertim cum & ipse honoratus natura colentis sit amicus, in idem postremo cum amatore conspiret: ac etiam si antea à familiaribus suis cõdiscipulisq; & alijs per calumniam deceptus fuerit, dicentibus turpe esse amanti hærere, ideoq; amantem reiecerit, tandem uero procedente tempore ætas & naturæ debitus ordo eũ in consuetudinem amantis inducunt. Nunquam enim fato decretum est uel malum amicum malo, uel bonum bono non amicum esse. Ergo cum adolescens colloquio & consuetudine receperit amatorem, tunc amãtis illius beneuolentia iam facta propinquior, amatum ipsum admirari compellit, animaduertentẽ necessariorum amicorumq; omniũ aliorum beneuolentiam, si cum amico diuinitus afflato conferatur, nullius fore momenti: ac si senior ille diu sic pergat, hæreatq;, & in gymnasiis cæteris ue similibus tãgat, tunc iam fluxus liquorisq; illius fons, quem ἵμερον, id est cupidineũ influxum Iupiter Ganymedis amore captus uocauit, qui in amantem uberrimus influxit, partim in ipsum infusus est, partim foris effluit cum exuberauit. ac ueluti aer & Echo à leuibus solidisq; repulsa corporibus eodem unde uenerunt, iterum reflectuntur: ita pulchritudinis ille fluxus rursus in pulchrũ per oculos refluens, quà penetrare in animã consueuit, adeo pennarum meatus irrigat, ut & possint & incipiant pullulare, atque ita amati animum mutuo implet amore. Amat igitur, quid uero amet, ambigit, affectumq; suũ nec nouit, nec eloqui potest: sed perinde ac si lippi alicuius aspectu oculos similiter sit infectus, præsentis morbi assignare causam nescit, nec animaduertit quòd seipsum in amatore tanquã in speculo respicit. Itaq; præsente illo, dolere ut ille similiter desinit, absente uero desiderat uicissim desideratus, mutuum amorem tanquam Amoris simulacrum possidens, nec amorem ipsum, sed amicitiã & uocat & putat. Cupit ergo fermè ut ille, quamuis moderatius, uidere atq; assidua consuetudine perfrui, & ut par est, posthac protinus hæc facit. In ipsa igitur cõsuetudine amatoris quidem

quidem intemperãs equus aurigam compellans, breuem efflagitat pro multis laboribus uoluptatem: adolescentis autem equus eidem quid dicat, ignoret, sed percitus anxiusq; amantem mutua prosequitur beneuolentia, amantissimo suo cõgratulatus, atq; in ipsa familiaritate paratus est pro uirib. amatoris desiderio obtemperare. Coniugatus aũt equus simul & auriga cum pudore & ratione his in rebus huic aduersantur. Quare si secundum rectam uitæ institutionem & philosophię studia meliores cogitationis partes obtineant, beatam atq; concordem præsentem uitam agunt, suijpsorũ domini, atq; modesti ea parte subiecta cui animę uitium inest, ea contrà liberata ad quam probitas pertinet. In huius autem uitæ fine recuperatis alis præpetes euolant, cum triũ certaminũ uere Olympicorum unum peruicerint. Quo quidem nullum præstantius bonũ aut humana temperantia, aut diuinus furor hominibus afferre potest. Quod si impudentiorẽ quandam uitam, philosophiæ expertem, alioquin ambitiosam sequuti sint, forte in ebrietate, aut alia quauis desidiosa licentia, intemperati illorũ equi incautas animas inuadunt, easq; in idem illud obrectamenti genus conducentes, sectari compellunt quod uulgo beatissimũ iudicatur, inq; eius desiderij expletione iam deinde uersantur. Hac tamen idcirco raro utũtur, quia non omnis in hoc cõsentit animi cogitatio. Amici ergo & isti, licet minus q; illi superiores, tũ feruente amore, tum restincto degũt, fidem sibi inuicem firmissimã & dedisse & accepisse putantes. nefas enim esse ducunt, fidem frangere, & inimicos quandoq; ex amicis euadere. Demum cum naturæ concesserint, sic affecti abeunt, ut alati quidem nondũ sint, sed pennas emittere quodãmodo cœperint. Quamobrem præmiũ amatorij furoris non paruum reportant. Nam in tenebras locumq; sub terram descẽdere illos qui iam iter sub cœlis agere cœperãt, lex prohibet: sed claram uitam agentes beatos fieri iubet, dum unà per gunt, & simul alas emittunt. atq; hæc amoris gratia fiunt. Tot igitur ac talia ô puer, tamq; diuina, amatoris tibi amicitia conferet. Eius autẽ qui non amat, familiaritas temperãtiæ mortali cõiuncta, mortalibusq; & exilibus ministerijs dedita, illiberalitatẽ illam quę uulgo uirtus habet, in sodalis sui animo generabit, efficietq; ut nouẽ annorũ millia super terram, & sub terrã demens pererret. Hãc tibi ô dilecte Amor, q; pulcherrime optimeq; ualuimus poeticis tum uerbis, tum figuris impulsu Phædri palinodiã cecinimus. Quare & ante dictis ignoscens, & hæc grata à nobis accipiens, benignus propitiusq; mihi adsistes: amatoriam artem abs te cõcessam, neq; auferas indignatione aliqua, neq; etiam minuas. Quinetiã da ut magis q; nunc apud honestos in precio sim. Tum siquid numine tuo indignum à Phædro & à me dictum sit, Lysiam disputationis huius autorem accusans, ab hu iusmodi sermonib. desistere facias, & ad philosophiã quemadmodũ frater eius Polemarchus uersus est, ita illum conuerte, ut & hic eius amator Phædrus haud amplius ut nunc, modo huc, modo illuc se transferat, sed in amoris simul & sapientiæ studio prorsus uitam agat. PHAED. Hæc ego quoq; si præstat ita fieri ô Socrates, deum oro. Tuum uero sermonem iampridem admiror, quod longe superiorem antecellat: ut iam uerear ne Lysias mihi humilis uideatur, si se cum alio conferre studeat. Atqui eum nuper ciuis quispiam ô uir mirifice, hoc ipso nomine uituperauit, tota accusatione quendam orationum compositorem uocans. Forte igitur uel ob ambitionem à scribendo deinceps abstinebit. SOC. Ridicula hæc ô adolescens, sententia est, & ab amici mente longe aberras, si eum usqueadeo meticulosum putas. forte uero obtrectatorẽ eius existimas recte dixisse quæ dixit. PHAED. Ita profecto uisum est ô Socrates: neq; te fugit potentes in repub. præstantesq; uiros uerri orationes componere, suaq; scripta relinquere, ne sophistæ fuisse posteris uideantur.

SOC. Prouerbiũ illud, dulcis cubitus ô Phædre, te latuit, à lõgo cubito qui prope Nilum est, ductum fuisse. neq; id solum, sed illud quoq; te fugit, quòd excellentes prudẽtia ciues in conscribendis posteritatiq; relinquẽdis orationibus summopere student, qui usqueadeo laudatores suorum operum diligunt, ut primos eos adscribant, qui scripta ubiq; laudent. PHAED. Quomodo ais? Non enim intelligo. SOC. Nescis quod in exordio libri à ciuili uiro compositi, primus est laudator adscriptus? PHAED. Quo pacto. SOC. Probatum est, inquit, scriptum senatui, aut populo, aut utrisque: & ille qui dixit seipsum, ambitiose nominans, extollensq; sententiæ autorem. Deinde etiam dicit posthæc, suam ostentãs laudatoribus sapientiam. Id' que sæpe postquam prolixam orationem habuerit. An aliud quicquam tibi istud uidetur, quàm scripta oratio? PHAED. Non aliud certe. SOC. Quòd si

si approbetur, gestiens ex theatro discedit tanquam poeta: sinautem reprobetur excludatur q; à scribenda sententia, neq; dignus cuius sententia mandetur literis habeatur, mœret ipse eiusq; amici. PHAE. Et maxime quidem. SOC. In hoc plane demonstrant se minime aspernari studium huiusmodi, sed multi facere. PHAE. Summopere. SOC. Quid uero si orator quispiam, aut rex eam nactus sit facultatem, ut quemadmodũ Lycurgus aut Solo, aut Darius immortalis in ciuitate scriptor haberi possit, an non & ipse æqualem se deo adhuc uiuentem existimat? & posteri monimenta eius considerantes, de illo similiter iudicant? PHAE. Vehementer. SOC. An igitur censes talium quempiam, uel quantumcunq; maleuolum Lysiæ studium eius hoc scribendi uituperaturum? PHAE. Ex his quæ tu dicis id consentaneum non uidetur: nam suum quoq; studium, ut uidetur, uituperaret. SOC. Ergo ex hoc perspicuum esse cuique potest, non ob hoc ipsum quod scribat, quenquam esse uituperandum. PHAE. Quid enim? SOC. At illud est, ut arbitror, turpe, turpiter ac male & loqui & scribere. PHAE. Manifestum id quidem. SOC. Quænam igitur & bene, & non bene scribendi ratio est? Nunquid opus est nobis, ô Phædre, de his, à Lysia, uel ab alio sciscitari, qui uel quandoq; scripserit aliquid, uel sit scripturus, seu ciuile publicum opus, siue priuatum, aut carmine ut poeta, aut tanquam priuatus oratione soluta? PHAE. Rogas an opus sit? Cuius enim gratia, ut ita dicam, uiuat quispiam, nisi huiusmodi uoluptatum? Nõ enim illarum gratia, quas dolor necessario antecedit, alioquin uoluptas minime prouenit: quod omnes pene uoluptates corporis habent. Quare seruiles non iniuria sunt appellatæ. SOC. Ocio utiq; abundamus, ac etiam mihi uidentur uelut in æstu super caput nostrum cicadæ canentes, & inuicem disputãtes nos cõtueri. Si ergo nos uiderent, quemadmodum & alios multos in meridie nõ disputantes quidem, sed dormitantes, ab ipsis ob mentis desidiam delinitos, merito deriderent existimantes mancipia quædam ad eas illuc diuertisse, incp; ipso secessu tanquam pecudes sub umbra secus fontem meridiano somno teneri. Sinautem uiderint disserẽtes nos, minimeq; ab illarum quasi Sirenum illecebris captos quo minus portum uersus enauigaremus, forte nobis libentissime præmium illud tribuerent, quod deorum concessione traducere ad homines possunt. PHAE. Quidnam muneris istud est quod possident? Nunquam enim audisse uidear. SOC. Non tamẽ decet Musarum studiosum utrum rerum huiusmodi ignarum esse. Fertur autem hos olim homines ante Musas fuisse. Natis deinde Musis cantuq; monstrato, illorum nõnullos uoluptate cantus usqueadeo delinitos fuisse, ut canentes cibum potumq; negligerent imprudenterq; perirent: ex quibus deinceps cicadarum genus sit natum, munus hoc à Musis nactum, ut alimonia non indigeat, sed absq; cibo potuq; quandiu uixerit cantet, postea uero ad Musas proficiscatur, quam quis hominum Musam hic colat, renunciaturum. Ergo Terpsichoræ nunciantes qui præcipue illam in choris cœtibusq; celebrauerint, eam ipsis propitiam reddũt. Erato autem eos qui in rebus amatoriis honorauerint. atq; aliis eodem modo pro sua cuiq; ueneris specie. Calliopæ aũt antiquissimæ, eamq; sequenti Vraniæ, eos qui in philosophia uiuunt coluntq; ipsarum musicam, referũt: quæ præ cæteris Musis circa cœlum, atq; sermones tam diuinos quam humanos uersantur, uocem pulcherrime modulantes. Itaq; multis de causis dicendũ est aliquid, neq; in meridie dormitandum. PHAE. Dicendum certe. SOC. Igitur quod modo statueramus, iam disserẽdum est. qua uidelicet ratione quis recte, aut nõ recte & loquatur & scribat. PHAE. Proculdubio. SOC. An non necesse est eum qui recte dicturus sit, ueram in ea re de qua loquatur, intelligentiam habere? PHAE. Audiui equidem, ô Socrates amice, non esse futuro oratori necessarium quæ reuera iusta sunt discere, sed quæ iudicantium multitudini uideantur: neq; reuera bona aut honesta, sed quæ sic appareant. Ex his enim potius quàm ex ueritate posse persuadere. SOC. Nunquam, ô Phædre, sapientum contemnenda sunt dicta, immo diligenter quid sibi uelint consideranda. Itaq; quod modo dicebas, prætereundũ esse nõ arbitror. PHAE. Probe loqueris. SOC. Sic igit istud consideremus. PHAE. Quo pacto? SOC. Hoc plane. Si tibi suaderem, hostes te equo expugnaturum, utriq; uero equum ignoraremus, sed ego id tantum de te scirem, quòd Phædrus equum putat esse illud animal quod ex omnibus domesticis auriculas maximas habet. PHAE. Ridiculum id quidem esset, ô Socrates. SOC. Nondum istud, sed quando obnixe tibi persuadere conarer, oratione in asini laudes composita, equum illum uocans,

affirmansq; præstantissimũ animal esse, utile domi & foris, ad bellum promptissimũ, ad sarcinas ferendas aptum, & ad multa alia commodissimũ. PHAE. Valde id absurdũ. SOC. Nónne præstat ridiculũ amicũ esse, quàm grauem & inimicũ? PH. Videtur. SOC. Quãdo igitur orator boni maliq; ignarus ciuitati similiter affectæ suadeat, non oratione quidem in umbræ asini laudem tanquam equus illa sit composita, sed de malo tanquam bonum id sit differens, uulgiq; opiniones aucupatus, mala facere pro bonis inducat, qualem putas oratorem huiusmodi segetem quã seuit messurum? PHAE. Haud sane bonam. SOCR. Num, ô bone uir, rusticius quàm deceat dicendi artem uituperauimus? Illa uero forsitan dixerit: Quid, ô uiri mirabiles, deliratis? Ego enim neminem ueritatis ignarum discere orare compello: sed si quis consilio meo usus, percepta ueritate me capiet. Hoc sane affirmo esse maximum, quod absq; me etiã si quis res nouerit, nihilo magis persuadendi uim tenebit. An non iure hæc dixerit? PH. Fateor equidem, si modo sequẽtes rationes artem esse illam testentur. Audire nanq; mihi uideor rationes nonnullas quæ asserunt, mentiri eam, neq; artem esse, sed aliquem sine arte usum. Veram autem dicendi artem absq; ueritate, inquit Laco, neq; esse aliquam, neq; unquam fore. Has rationes, ô Socrates, sed huc eas adducens, quid dicant, & quomodo discute. SOC. Adeste animalia generosa, ac Phædro honesto adolescenti persuadete, nisi sufficienter philosophetur, eum nunquam aliqua de re sufficienter esse dicturum. Respondeat Phædrus Socrati interroganti. An non rhetorica omnino ars erit alliciens animam per sermones, non in iudicijs modo cæterisq; publicis cœtibus, uerumetiã in priuatis cõgressibus eadem de magnis quibusq; rebus & paruis? Nihil enim honorabilius in magnis q; in exiguis ex recta artis ratione se gerere. Nunquid tu hæc audisti? PHAE. Nõ ita prorsus per Iouem. Verũ circa iudicia præcipue ars ista dicitur, scribiturq;, neenõ circa cõciones, ultra uero eam porrigi nõ audiui. SOC. Nunquid artem dicendi qua Nestor & Vlysses apud Iliũ usi sunt, audisti? eam uero qua Palamedes, audisti nunquam? PHAE. Et per Iouem Nestoris orationes audiui: nisi forte Gorgiam, Nestorem fingis esse, aut Thrasymachũ Theodorumq; Vlyssem. SOC. Forsan, sed hos mittamus. Tu uero responde. Quid in iudicijs aduersarij faciunt? Nõne contradicunt? An quid aliud dicemus? PH. Hoc ipsum. SOCR. Num de iusto atq; iniusto? PHAE. Ita. SOC. Nõne qui arte id agit, efficiet ut idem eisdem tum iustum, tum iniustum appareat? PH. Quid prohibet? SOC. Et in concione, ut eadem ciuitati modo bona, modo contraria uideantur? PHAE. Certe. SOC. Enimuero Eleatem Palamedem artificio suo efficere solitum accepimus, ut eadem audientibus similia & dissimilia, unum & multa, manentia & fluentia uiderentur. PHAE. Maxime. SOC. Facultas ergo contradictoria, nõ in iudicijs solum & concionibus, uerumetiã in omnibus, ut apparet, quæ dicũtur, quandoquidem una quædam ars est, uersatur: qua quis poterit omnia omnibus, & quæ possunt, & quibus possunt, similia fingere, & alio similia ista occultẽte in lucẽ educere. PHAE. Quonam pacto id ais? SOC. Hoc equidem. Num deceptio in his quæ multum, an quæ parum differũt, accidit? PHAE. In his quæ parũ. SOC. Atqui si paulatim transieris, latebis magis dum ad contrariũ uenies, q; si subito trãsilieris? PHAE. Quidni? SO. Oportet igitur eũ qui cunq; decepturus sit alium ipse minime decipiẽdus, similitudinem & dissimilitudinem rerum exquisite dignoscere. PHAE. Necessariũ est. SOC. Nunquid igitur singulorum ueritatis inscius poterit eius quod ignorat similitudinem in uniuersis paruam aut magnã dijudicare? PHAE. Impossibile id quidem. SOC. Ergo illos qui præter rerum naturam opinãtur falsiq; sunt, cõstat propter similitudines aliquas sic esse affectos. PH. Sic accidit. SOC. Num igitur poterit quisquam si rem quamcunq; ignorauerit, artificiose aliquẽ sensimq; à uero in contrarium per similitudines aliquas sigillatim traducere, aut errorem hunc in seipso uitare? PHAE. Nunquam. SOC. Quamobrem, ô amice, quicunq; ueritatem ignorat, & opinionibus ducitur, dicendi quoq; facultatem, ut uidetur, inertem exhibet atq; ridiculam. PHAE. Ita uidetur. SOC. An uis in oratione Lysiæ quam in manibus habes, & in nostra disputatione uidere ubi artificiose, & ubi sine arte agitur? PHAE. Maxime omnium. Nude enim in præsentia loquimur, cum exemplis perspicuis careamus. SOCR. At enim fortuna quadam rationes dictæ sunt, ut uidetur, exemplo monstrantes, compotem ueritatis uirum dum uerbis iocatur trahere auditores. Atq; ego ô Phædre, locales deos huius rei causas arbitror. Forte etiam Musarum interpretes super capita nostra can-

Præstat ridiculum amicũ esse quàm grauem & inimicum

Ars recte dicendi non absq; ueritate

Circa quæ uersetur recta ratio dicendi

Deceptio in ijs quæ parum differunt

Decepturus alium quid nosse debeat

Concluditur oratoriã sine ueritate esse deridendam

tores munus hoc nobis inspirauerunt. Ego enim dicẽdi artem habeo nullã. PHAE. Esto ut ais. Solũ quod dicis ostende. SOCR. Age itaq; procœmiũ orationis Lysiæ lege. PHAE. Mearum quidem rerũ status sic, ut intellexisti, se habet: itaq; cum ita sit, quemadmodum nobis conducere putem audisti. Arbitror equidem me non minus ob id abs te siquid petiero consecuturum, quod amore tui captus minime sum. Nam amatores cũ primũ amare desierint, collati beneficij pœnitet. SOC. Desine. In quo iste delinquat, & quid sine arte faciat, dicendũ. Nónne? PHAE. Profecto. SOCR. An non cõstat cuiq;, quod in alijs, dum loquimur, idem sentimus omnes, in alijs uero nõ idem? PH. Quamuis quod ais intelligere uideor, planius tamen ut dicas cupio. SOC. Quando quis ferri nomen, uel argenti pro nunciat, idem omnes protinus intelligimus. PH. Prorsus. SOC. Quid cum iusti, uel boni nomen? nónne alius aliò fertur? atq; cum alijs, & nobiscum ipsi ambigimus? PH. Magnopere. SOCR. In alijs ergo consentimus, in alijs dissentimus. PHAE. Sic est. SOCR. Vbinam facilius falli possumus? & in quibus horũ rhetorica plurimũ ualet? PH. Patet, in quibus ambigimus. SOCR. Oportet igitur eum qui rhetoricã sit assecuturus, primũ hæc ordine discreuisse, & quæ utriusq; speciei figuræ sint percepisse, & ubi maxime falli ambiguitate multitudo potest, ubi non potest. PH. Præclaram quandam, ô Socrates, agnoscere speciem, qui cogitatione id caperet. SOCR. Deinde oportere arbitror, eum nihil late re, cum ad singula uenerit, sed acute persentire, id de quo dicturus sit, utrius sit generis. PHAE. Cur nõ? SOC. Quid porrò amorem? utrũ ambigui generis, an alterius esse dicemus? PHAE. Ambigui prorsus. SOC. An putas eum tibi illa de se dicere concessurũ quæ supra dicebas? quod uidelicet amato simul atq; amãti pernicios us est, ac rursus quod omnium maximũ est bonorũ? PHAE. Scite loqueris. SOC. Sed id quoq; dicas, ego em̃ propter diuinã illam occupationẽ non admodũ memini, num amorem in disputationis principio definierim. PH. Per Iouem mirifice. SOC. O quanto solertiores Acheloi nymphas, & Pana Mercurij filiũ Lysia Cephali filio ad orationes componendas esse demonstras. An uero nihil dico? sed Lysias quoq; in amatorij sermonis exordio coegit nos intelligere Amorẽ, certũ aliquid esse quod ipse uolebat, atq; ad id sequentia referens orationem omnẽ peregit? Vis ne principiũ rursus legamus? PH. Vt lubet, quãuis ibi quod quæris, minime sit. SOC. Lege, ut illũ ipsum audiã. PHAE. Mearũ quidem rerũ status, sicut intellexisti se habet: atq; cũ ita sit, quemadmodũ nobis conducere putẽ audisti. Arbitror equidem non minus ob id abs te siquid petiero consecuturũ, quod amore tui captus minime sum. Nam amatores cũ primũ amare desierint, collati beneficij pœnitet. SOC. Permultũ abesse uidetur, ut quod quærimus, faciat. siquidem non à principio sed à fine modo quodam conuerso, & resupino sermonẽ transigere nititur, incipitq; ab illis quæ amator extincto amore adolescentibus obijcit. An forte nihil dixi, ô Phædre mi lepidũ caput? PH. Finis est profecto, ô Socrates, de quo sermonẽ habet. SOCR. Quid alia? nónne sparsim disiecta omnia uidentur? An censes quod secundo loco positũ est necessitate quadã ita esse subiunctum? aut aliquid aliud ab illo dictorũ? Nam mihi quidem utpote omniũ ignaro uidetur non ingenerose quicquid incidit à scriptore dictum fuisse. Tu uero necessitatem scribendi aliquam habes, per quam ille sic ea inuicẽ deinceps disposuit? PHAE. Optimus es, ô Socrates, si quidem me putas scripta adeo subtiliter posse dijudicare. SO. Sed hoc arbitror te dicturum, oportere orationem omnem tanquam animal quoddam constitui, ut suum quoddam habeat corpus, quod neq; sine capite sit, neq; pedibus careat, sed habeat media atq; extrema sibi inuicem & toti conuenientia. PHAE. Quid ni? SO. Considera quæso, utrum amici tui oratio sic se an aliter habeat. Reperies eam nihilo ab eo epigrammate discrepare, quod Midæ Phrygio inscriptũ nõnulli fuisse tradunt. PHAE. Quid istud, & quale? SOC. Audi.

Aenea uirgo, Midæ regis sum imposta sepulchro,
Dumq; fluunt fontes, arbos dum celsa uirescit,
Aeternum durans lugubre insisto monumentum,
Atq; Midam uiatori narro hic esse sepultum.

Quod uero nihil interest quãlibet eius partem ut primam, uel ut ultimã ponere, ut arbitror, tu ipse uides. PHAE. Orationem nostrã mordes, O Socrates. SOC. Hanc ergo ne nobis succenseas dimittamus, quamuis in ea multa reperiri posse exempla uideantur, quibus

bus inspectis utilitas nobis ex hoc prouentura sit, ne talia imitemur. Verũ ad orationes alias descendamus: habebant illæ quidem nonnihil, ut arbitror, quod à uiris dicendi studiosis sit obseruandum. PHAE. Quid illud? SOC. Erant utiq; contrariæ. altera siquidem amanti, altera non amãti inhærendum asseuerabat. PH. Ac strenue quidem. SOC. Quod uerius est, te responsurum putaram, uidelicet ac furiose quidem. Cæterum quod quærebam id ipsum est. Furorem quendam Amorem uocauimus. An non? PH. Certe. SOC. Furoris autem duas species ponimus. Alteram ab humanis morbis. Alteram ex alienatione diuina, qua extra consuetam uitæ constitutionem quis rapitur. PHAE. Omnino. SOC. Diuinæ autem partes quatuor, ut etiam dij præsunt quatuor. Et uaticinij quidem inspirationem Apollini, mysteria Dionysio, poeticam Musis, amatorium furorem Veneri & Amori omnium optimũ tribuimus. Ac nescio quo modo, dum amoris affectum per imagines quasdam effingeremus, ueritatem forte aliquam attigimus, forte etiã aliò transgressi sumus. Ideóq; miscentes orationem non penitus improbabilem, fabulosum quendam hymnum composuimus, & quasi ludentes meum ac tuum, ô Phædre, dominum Amorem pulchrorum præsidem puerorũ, modeste laudauimus. PHAE. Hæc mihi auditu non iniucũda. SOC. Hoc itaq; inde accipiamus, quo pacto à uituperatione ad laudes disputatio pertransiuit. PHAE. Quónam modo id ais? SOC. Mihi quidem uidemur cætera reuera lusisse. At siquis duarum specierum in quas modo fortuna incidimus, uim arte comprehenderit, opus non ingratum fuerit consecutus. PHAE. Quas species dicis? SOC. Vt in unam ideam consp̃iciens passim dispersa conducat: quo singula definiens, manifestũ reddat semper id de quo agitur. Quemadmodum nos in præsentia quid Amor sit definiuimus, siue bene siue male id factum sit. Certe hinc disputatio nostra claritatem in se habuit, cõstantemq; sibij ps i concordiã. PHAE. Alteram uero speciem quã dicis, ô Socrates? SOC. Vt rursus secundum species articulatim pro rerum natura incidat, neq; imperiti coquí ritu ulla membra confringat, sed perinde faciat, ut superiores sermones fecerunt, qui concitationẽ mentis unam cõmunem speciem acceperunt. Quemadmodum uero in uno corpore membra gemina eodem nomine nuncupãtur, dextrum unum, sinistrum alterum, sic & concitationis speciem in nobis natura unam sermones illi existimauerunt. Et prior ille quidem partem sinistram diuidens, ac rursus hanc partiens non prius destitit, quam ibi sinistrum quendam reperiret amorem, inuentumq; ut par est, improbaret. Sequens alter in dextrã furoris partem nos duxit, ubi Amorem nomine priori similem, sed diuinum inueniens, & amplificãs laudauit tanquam bonorum nobis causam maximorum. PHAE. Verissima loqueris. SOC. Huiusmodi ego diuisiones collectionesq;, ô Phædre, amo, quo & intelligendi, & loquendi sim compos. Ac si quem alium unum & multa pro rerũ natura perspicere posse arbitror, eius ego uestigia uelut numinis cuiusdã sequor. Atq; eos qui id facere possunt, recte ne an contrà cognominem, deus ipse nouit. Voco autem hactenus dialecticos. Nunc uero dic obsecro quo nomine tuã Lysiæq; sententiã nuncupari oporteat. An hæc dicendi ars est, qua Thrasymachus, alijq; usi, sapientes & ipsi in dicendo fuerunt, cæterosq; reddiderunt tales, quicunq; illis tanquã regibus offerre munera uolunt? PH. Regij quidem illi utri, non tamen earum rerũ periti, de quibus interrogas. Sed hanc speciem recte sane dialecticã appellare uideris, rhetorica uero adhuc nos fugit. SO. Quomodo istud ais? Pulchrum ne aliquid erit, quod ab ijs alienum, arte tamen percipiatur? Haudquaquam spernendum id tibi mihiq; est, sed dicendum quid sit reliquum in rhetorica. PHAE. Permulta ô Socrates, in libris de arte dicendi compositis tradita. SOC. Opportune commemorasti. Procœmium arbitror primã orationis partem esse uocandam. Talia quædam egregia illa ornamenta artis appellas? PHAE. Sane. SOCR. Sequitur secundo loco narratio, testimoniorumq; assertio. Tertio coniecturæ. Quarto uerisimilia. Probationem quoq; & approbationem, ut arbitror, optimus orationum faber Byzantius uir induxit. PHAE. Eximium dicis Theodorum? SOCR. Equidem. Hic etiam inuenit quo pacto in accusatione & defensione fieri, & geminari redargutio possit. Egregium uitium autem Euenum Parium cut in mediũ non adducimus? qui subdeclarationes primus inuenit, collaudationes præterea: nec desunt qui dicant uituperationes huiusmodi quasdam carminibus memoriæ gratia illum inserere. Vir enim sapiens est. Lysiam uero Gorgiamq; ualere sinemus, qui perisimilia

Furoris species

Diuini furores quatuor

Qui diuidere potest pro rerum natura, is dialecticus est, id est Metaphysicus

λογοδαίδαλος

milia ueris anteposuerunt, ac ui orationis efficiunt, ut parua esse magna, & magna uicissim parua, uetera item noua, & nouissima uetera uideantur. Breuitatem quoq; loquendi conſciam, rursusq; infinitam uerborum prolixitatem adinuenerunt. Quæ cum olim ex me audiret Prodicus, risit, secq; solum inuenisse asseruit, quibus uerbis ars illa indigeat. Egere autem neq; paucis neq; multis, sed mediocrib. PHAE. Sapientissime respondisti Prodice. SOCR. Hippiam uero nequaquam commemoramus. Arbitror enim cum ipso Eliensem quoq; hospitem consentire. PHAE. Cur non? SOCR. Quid porrò de musica Poli concinnitate dicemus? Qui geminationem uerborum, insignes sententias, comparationes, similitudinesq; inuexit, nominumq; usum ad orationis splendorem, prout à Licymnione didicit. PHAE. Protagoræ autem scripta nónne talia quædam erant, ô Socrates? SOC. Recta sanè ac propria, ô puer, Protagoræ elocutio, & multa in stylo præclara. In cõmiserationibus autem à senectute & paupertate cõmouendis Chalcedonius orator excelluit, in ira item concitanda & sedanda potens, quasi incantatione, ut inquit, mulceret, in conficiendis soluendisq; calumnijs unde opus fuerit, summus. De fine autem orationis omnes conuenire uidentur, sed hũc alij repetitionẽ, alij aliter nominant. PHAE. Finem dicis summatim supradicta omnia in orationis calce in memoriam auditoribus reuocare? SOC. Hæc inquam, & siquid tu aliud habes quod de hac arte dicas. PHAE. Exigua quidem habeo, neque memoratu digna. SOCR. Mittamus exigua, sed hæc in lucem potius educamus, ut quam, & quando artis uim habeant uidere possimus. PHAE. Et maximam quidem, ô Socrates, in hominum cœtibus potentiam habent. SOCR. Habent profecto. Sed, ô beate, tu etiam uide utrum tibi horum uestis quemadmodum mihi rara dissuraq; uideatur. PHAE. Ostende modo. SOCR. Dic age. Si quis amico tuo Eryximacho, uel patri eius Acumeno dicat in hunc modum: Ego quidem illa scio corpori admouere, quibus & calescat pro arbitrio meo, & frigeat, uomitum quoque rursusq; deiectionem, & expurgationes alias, uocare, cæteraq; huiusmodi multa teneo, quibus cognitis, & medicum me esse profiteor, & alium quemlibet medicum me facere posse: quid illos responsuros existimas? PHAE. Quidnam aliud quàm percontaturos, nunquid etiam sciat quibus, quando, quousq; singula horum sint adhibenda? SOC. Ergo si dicat nullo modo se id intelligere, sed oportere eum qui ab ipso didicerit talia quædã facere posse, quid respondebunt? PHAE. Certe huiusmodi hominem insanire, qui cum ex aliquo medicorum libro audiuerit quandoque aliquid, & in medelas nonnullas inciderit, neq; quicquam artis intelligat, medicum euasisse se putat. SOCR. Quid uero si ad Sophoclem, & Euripidem diceret quis, scire se parua de re prolixam orationem habere, & contrà de magna breuissimam, & quotiens uelit misericordiam mouere, atq; eius contrarium, horrorem, & minas incutere, cæteraq; similia, atq; his docendis tragicam poesim se docere putaret? PHAE. Et hi, ô Socrates, ut opinor, illum riderent, qui tragœdiam aliud quicquam putaret esse, quàm horum compositionem, & partibus inuicem, & toti conuenientem. SOC. Non tamen rustice, ut arbitror, increparent, sed facerent perinde ac musicus aliquis offendens hominem, credentem se musicũ esse ex eo quod sciat quo pacto fides tum grauissimæ reddantur, tum acutissimæ. hic enim non acerbe quidem diceret, ô miser insanis: sed utpote musicus sic mitius admoneret, O uir optime, necesse est omnino hęc illum tenere qui futurus sit musicus. Nihil autem prohibet eum, qui sic affectus est ut tu, de harmonia nihil penitus intelligere. nempe quæ ante harmoniã necessaria sunt agnoscis, harmoniam prorsus ignoras. PHAE. Rectissime. SOC. Sic & Sophocles illum sibi obuium, quæ tragœdiam antecedunt potius quàm tragœdiam habere diceret: & Acumenus medicus medicinæ præcedentia, non medicinam. PHAE. Ita prorsus. SOCR. Quid uero? si mellifluus Adrastus, aut Pericles audirent, quæ nunc ipsi referebamus egregia uerborum artificia, breuiloquia, similitudines, & reliqua illa quæ in lucem producta considerandaiudicabamus, nunquid censemus illos quemadmodum nos præ rusticitate asperrime illis succensuros qui talia scripserint docuerintq;, tanquam rhetoricam facultatem? An potius utpote nobis sapientiores, nos ita increpaturos? O Phædre atque Socrates, non succensendum est, sed ignoscendum, siqui disserendi ignari definire quid rhetorica sit non possint: atque ita affecti, dum artem antecedentia possident rudimenta, rhetoricam inuenisse se iactent, & ea docentes oratoriam artem absolutam tradere profiteantur.

De ui dicendi & tẽpore

Siugula,

Singula uero istorum ad persuasionem disponere, totamq; orationem cõtexere, quasi in his præceptore opus nõ sit, oportere discipulos suos propria industria cõparare. PHAE. Talis profecto, ô Socrates, ars illa uidetur esse, quam isti tanquam rhetoricam docent, & scribunt. Ac mihi uideris uera dixisse. Verum oratoris persuasorisq; ueri artem quonam pacto, & unde nobis uendicare poterimus? SOC. Consentaneum est ô Phædre, forte etiam necessarium, quemadmodum in cæteris, ita & in hoc certamine peragendo perfectũ esse. Quippe si tibi natura ut sis orator tribuerit, accedente doctrina & exercitatione excellens eris orator. Si quid uero tibi horum defuerit, mancus eris. Quanta uero ars huiusmodi sit, non ea uia quã Gorgias & Thrasymachus sequuti sunt, sed alia potius cõstare uidetur. PHAED. Quanam maxime? SOC. Videtur ô uir optime, non iniuria Pericles oratorum omnium perfectissimus extitisse. PHAED. Cur? SOC. Magnæ quælibet artes exercitatione dialectica, contemplationeq; sublimium in natura rerum indigent. Ipsa enim mentis sublimitas, & uis efficax in quauis re perficienda, hinc quodammodo proficisci uidentur: quod Pericles ad ingenij acumen adiunxit. Anaxagoræ nanque huiusmodi rerum indagatoris familiaritate fretus, contemplationi se tradidit, mentis que & dementiæ naturam illam comprehendit, de qua Anaxagoras diffuse disseruit. unde ad dicendi artem quod ipsi conducere uidebatur, traduxit. PHAED. Quomodo id ais? SOC. Medendi artis atq; dicendi eadem fermè ratio est. PHAED. Quonam pacto? SOC. In utrisque partiri naturam oportet, corporis quidem in una, in altera animæ: si modo non exercitatione solum & usu, uerumetiam arte corpori medicinas, & alimenta ita sis præbiturus, ut & sanum & robustum efficias: animæ autem per rationes legitimasq; institutiones persuasionem affatim uirtutem que adhibiturus. PHAED. Ita uerisimile est ô Socrates. SOC. Animæ uero naturam absq; totius natura sufficienter cognosci posse existimas? PHAE. Si Hippocrati Aesculapij successori credendum est, neq; etiam corporis naturam sine doctrina huiusmodi cõprehendi posse putabimus. SOC. Scite loquitur, ô amice. Oportet autem præter Hippocratem considerare utrum disputatiõis nobis ratio consonet. PHAED. Assentior. SOC. De naturæ igitur perscrutatione quid Hippocrates, & uera ratio dicat, attende. An non ita cuiusq; natura cogitanda est? Primo quidẽ utrum simplex illud sit an multiplex, de quo & ipsi habere artem, & alijs dare posse desideramus. deinde si est simplex, inuestigandum: quam, & ad quid agendo: rursusq; quam, & à quo patiendo natura uim habeat. Quod si species habet multas his dinumeratis in singulis similiter ac in uno naturalis & agendi & patiendi uis inquirẽda. PHAED. Sic apparet ô Socrates. SOC. Sine his uero progressio tanquam cæci iter esse uidetur. Non tamen cæco uel surdo, qui arte tractat aliquid, est comparandus. Sed patet quod quisquis arte alicui sermones accommodat, naturam substantiæ illius exquisite monstrabit cui sermones adhibet, id autem est anima. PHAED. Absque dubio. SOC. Nonne ad id studium illius omne contendit, ut huic pœnitus persuadeat? PHAED. Prorsus. SOC. Constat igitur quod Thrasymachus & quicunq; alius tradendæ incumbit rhetoricę, primo quidem summa diligẽtia describere declarareq; debebit, utrum anima naturaliter unum, & quiddam simile sit, an secundum formam corporis multiplex. hoc enim esse dicimus naturã ostendere. PHAED. Omnino. SOC. Secundo quid facere cuique, quidúe à quoque pati queat, ostendere. PHAED. Certe. SOC. Tertio distinctis sermonum animæ que generibus atque affectibus causas omnes percurrere, singula singulis accommodans, docẽsq; qualis anima, qualibus sermonibus, quam' ue ob causam necessario hæc quidem mouetur, illa uero nequaquam. PHAED. Præclarissimum, ut uidetur, hoc esset. SOC. Neque igitur hoc, ô amice, neq; aliud quicquã si aliter tractetur, artificiose unquam tractabitur. Nostri uero in hac arte scriptores, quos ipse audisti, callidi sunt, & animæ naturã pulcherrimæ cognoscentes nos celant. Nos uero prius quàm hoc modo loquantur, & scribant, nunquam ex arte eos scribere confitebimur. PHAED. Quem dicis modum? SOC. Verba quidem ipsa non facile dixerim. Quo autem modo scribere oporteat, si arte scripturi simus, quoad fieri potest exponam. PHAED. Dic obsecro. SOC. Postquam dicẽdi facultas quædam animi tractio & oblectatio est, futurum oratorẽ necesse est quot species animus habet cognoscere. hæ uero tot tales q; sunt, unde tales alij, alij tales efficiũtur. His ita distinctis sermonum quoq; tot tales q; sunt species. Tales igitur animi, talibus quibusdã

Quando excellens orator

Magnæ artes exercitatione dialecticæ, & contẽplatione indigent.

Pericles Anaxagoræ auditor

Vtrũ oporteat præter autoris sententiã & rationem quærere.

De naturæ ratione

Quo modo arte dicendum

sermonibus certa quadam de causa ad talia quædam facile persuadentur: aliter uero affecti aliquã ob causam, minime. Oportet itaq; eum qui hæc satis perspexerit, postea in ipsis negocijs animaduersa deprehensaq; momento posse signare, & sensu consequi: alioquin nondum quicquam plus quàm uerba sibi quondam à doctoribus tradita habet. At cum sufficienter potest dicere, quis quibus sermonibus capiatur, præsentemq; hominem acute persentit eo ingenio præditum esse, de quo antea fuerit disputatum, sic'que ipsum esse talibus sermonibus ad talia compellendum: is ita instructus tunc demum perfecte artem hanc erit consequutus, cum ad superiora hæc adiunxerit, ut opportunitatem loquendi tacendiq; calleat, & usum abusum'ue breuiloquij, commiserationis, uehementiæ acrioris, amplificationisq; cæterarum'que partium orationis à præceptoribus traditarum recte cognoscat, antea uero nequaquam. Eum uero qui horum quocunque caruerit dicendo, aut docendo, aut scribendo, dixeritq; ex arte uerba se facere, qui nõ persuadetur, exuperat. Cæterum scriptor ita forsitan nos compellabit. O Phædre atque Socrates, itáne prorsus an aliter dicẽdi artem capessendam esse censetis. PHAED. Impossibile est Socrates, aliter, quamuis non paruum id opus appareat. SOC. Vera loqueris, atque horum causa oportet omnibus sursum deorsumq; sermonibus reuolutis perquirere nunquid uia ad illam ulla facilior breuiorq; occurrat, ne temere per longam & asperam pererremus, cum liceat per breuem & planam incedere. Quare si quam tu opem afferre potes per ea quę à Lysia, uel aliquo alio accepisti, reuoca in memoriam, & expone. PHAED. Experiũdi causa possem quidem, non tamen ad præsens. SOC. Vis'ne ego tibi & sermonem recenseam quem aliquando de huiusmodi rebus audiui? PHAED. Quid ni? SOC. Igitur quod uulgo dici solet, dicẽdum est etiam si lupus sit eius quod dicimus autor. PHAE. Ac tu ita facias. SOC. Aiunt itaq; nihil opus esse hæc adeo tollere: neque ab alto nimisq; procul disputationem repetere. Quippe sicut disputationis principio diximus, oratorem futurum non oportere ueritatem nosse de iustis, & bonis, siue rebus, siue hominibus, natura, uel educatiõe talibus. Nam in iudicijs nulli prorsus horum ueritatem unquam, sed persuasionem, curæ esse solere. Id autem esse uerisimile, ad quod mentem intendere debeat, qui sit arte dicturus. Neq; facta dicenda esse aliquando, nisi probabile sit facta fuisse, sed tam in accusatione quàm defensione semper uerisimilia inducenda: & omnino dicentem, uerisimile quidem persequi, uerum autẽ negligere. hoc enim si in omni oratione seruetur, perfectam artem oratoriam exhiberi. PHAE. Ea narrasti ó Socrates, quæ dicunt qui artem rhetoricam profitentur. Memini enim id nos in superioribus breuiter attigisse. Videtur autem hoc magnũ quiddam esse his qui in hac arte uersantur. Sed & Tisiam ipsum grauiter perstrinxisti. SOC. Dicat ergo id quoq; nobis Tisias, nunquid aliud probabile, & uerisimile nuncupet, quàm quod uulgo uidetur. PHAED. Quid'nam aliud? SOC. Hoc præterea scitum, & artificiosum inuenisse & scripsisse uidetur, quod si quis imbecillis & audax cum robustum quendam timidumq; uerberibus cæsum spoliauerit in iudicium deducatur, neutrum horum uerum confiteri oportet: sed timidum quidem dicere non à solo audace illo esse cæsum: audacem uero hoc refellere, solos fuisse monstrantem, atq; ad tale quiddam cõfugere. Quónam pacto imbecillis cum sim, robustum hunc inuasissem? Ille autem timiditatem suam non dicet, sed falsum aliquid excogitans forte aduersarium arguet. Atque in alijs etiam talia quædam sunt quæ arte dicuntur. An non sic est ô Phædre? PHAED. Ita prorsus. SOC. O quàm callide abstrusam artem adinuenisse uidetur Tisias, uel quicunq; alius fuerit, uel quocunq; alio cognomine delectetur. Sed nũquid hoc, ô amice, dicemus, an non? PHAED. Quid istud? SOC. O Tisia iampridem antequam ac cederes affirmabamus probabile istud, & uerisimile uulgo non aliter quàm per ueritatis similitudinem fieri. Similitudines autem ueri ab eo qui ueritatem nouit aptissime ubiq; reperiri posse asserebamus. Quapropter si aliud quicquam de hac arte dixeris, auscultabimus quidem: sin minus, his quæ pauloante diximus, fidem præstabimus, quòd uidelicet nisi auditorũ quis ingenia nouerit distinxeritq;, atq; res ipsas in species suas discreuerit, rursusq; singula idea una comprehenderit, nunquam dicendi artem quoad homini licet, adipiscetur. Hoc autem sine longo studio assequetur nunquam, In quo non ideo insudabit uir prudens, ut dicere & agere ad homines possit, sed ut ea potius & loqui & facere quæ dijs grata sint ualeat. Viri enim nobis sapientiores, ô Tisia, uirum mentis compotem,

Prouerbiũ

tem aiunt non id meditari debere, ut conseruis suis, nisi prout contigerit, obsequatur, sed ut dominis bonis atq; ex bonis obtemperet. Quamobrem si longior fit circuitus, ne mireris. Non enim ut ipse putas, sed magnarum rerum gratia circumeundum. Erunt autem, ut ratio dictat, si quis uoluerit, hæc pulcherrime ex illis effecta. PHAED. Perpulchre admodum dici hoc uidetur, ô Socrates, modo aliquis assequi possit. SOC. At præclarum est ad præclara semper anniti, & quicquid contigerit tolerare. PHAED. Valde. SOC. De arte hactenus, & inscitia orationis sit dictum. PHAED. Satis profecto. SOC. Reliquũ est ut scribendo quid deceat, quid dedeceat dicamus. PHAED. Plane. SOC. Scis'ne quo pacto maxime de sermonibus dicendo uel agendo deo placere possis? PHAED. Minime. Tu uero? SOC. Audiui equidem nonnulla à ueteribus tradita: uerum autem ipsi intelligunt. Id uero si nos inueniremus, nunquid humanarum deinceps nobis opinationum cura nulla futura sit? PHAE. Ridicula sane interrogatio. sed quæ audisse dicis recense. SOC. Audiui equidem circa Naucratim Ægypti priscorum quendam fuisse deorum, cui dicata sit auis quam ibim uocant, dæmoni autem ipsi nomen Theuth. hũc primum omnium numerum, & numeri cõputationem inuenisse, geometriamq;, & astronomiã, talorũ rursus alearumq; ludos, & literas. Erat tunc totius Ægypti rex Thamus, & in eminentissima amplissimaq; ciuitate, quas Græci Ægyptias Thebas appellant, deumq; ipsum Ammonem uocant. Ad hunc Theuth profectus, artes demonstrauit suas, dixitq; eas distribui deinceps Ægyptijs cæteris oportere. Verum ille quæ cuiusq; utilitas foret, interrogauit: & ipso referente, quod bene dictum uidebatur, probabat quidem: quod contrà, uituperabat. ubi multa de qualibet arte in utramq; partem Thamus fertur Theuti ostendisse, quorum singula si enarrare pergamus, prolixior erit oratio. Cum uero ad literas descendissent, Disciplina hæc, inquit Theuht, ô rex, sapientiores & memoria promptiore Ægyptios faciet. Memoriæ nanq; & sapientiæ remedium id est inuentum. At ille, O artificiosissime Theuth, inquit, alius quidem ad artis opera fabricanda idoneus est, alius ad iudicandum promptior quid emolumenti damniue sint utẽtibus allatura. Atqui & tu literarum pater propter beneuolentiam contrarium quàm efficere ualeant affirmasti. Nam illarum usus propter recordationis negligentiã obliuionem in animo discentium pariet: quippe qui externis literarum confisi monimentis, res ipsas intus animo non reuoluent. Quamobrem non memoriæ, sed monitionis remedium inuenisti. Sapientiæ quoque opinionem potius quàm ueritatem discipulis tradis. Nam cum multa absq; præceptoris doctrina perlegerint, multarum rerum periti uulgo, cum ignari sint, uidebuntur. Consuetudine quoq; molestiores erunt, utpote qui non sapiẽtia ipsa sint præditi, sed opinione sapientiæ subornati. PHAED. Facile tu, ô Socrates, Ægyptios, & alios cuiusuis gentis sermones facis. SOC. At ó amice, qui in Iouis Dodonæi templo uersantur, ex quercu sermones primos fatidicos erupisse asserunt. Priscis itaq; illis, utpote qui nõ ita ut uos recentiores, sapientes erant, satis erat ob eorum inscitiã petras & quercus audire, modo uera promerent. Tu forsitan interesse censes, quisnam cuias'ue sit, qui dixerit. Non enim id solum consideras uerane an falsa dicantur. PHAED. Recte admodum increpuisti, ac mihi uidetur ita in literis euenire, ut Thebanus ait. SOC. Igitur quicunq; se putat sic artem aut mandare literis, aut mandatã suscipere, ut certum quiddam & firmum ex literis sit futurum, admodum ineptus est, ac reuera Ammonis uaticinium prorsus ignorat, cum plus aliquid in scriptis esse credat, præter id quod scienti res ipsas quę in literis significantur, commemorant. PHAED. Rectissime. SOCR. Graue id habet, ô Phædre, scriptura, & picturæ reuera persimile. Picturæ nanque opera tanquam uiuentia extant: siquid uero rogaueris, uerecunde admodum silent. Non aliter sermones putabis fortasse quasi aliquid ipsos intelligentes dicere. Verum si sciendi auidus ab ijs dictorũ aliquid scisciteberis, idem in his semper, & unum significatur: omnisq; sermo cum semel scriptus est, passim reuoluitur æque apud intelligentes, atq; alios, inter quos minime decet, nesciteq; dicere quibus oportet & quibus non oportet. Iniuria uero immerito contumeliaq; affectus patris semper eget præsidio. Ipse enim neque aduersario repugnare, neq; opem ferre sibijpsi potest. PHAED. Hæc quoque recte abs te dicta uidentur. SOCR. Quid porrò? Alium uidemus sermonem huius fratrem, quemadmodum legitimus sit, & quanto me-

De scribendi decore

lior atq; potentior quàm is nascatur? PHAE. Quem istum? & quomodo fieri dicis? SOC. Eum, inquam, qui in animo discentis cum scientia scribitur, quia sibi ipsi auxiliari potest, intelligitq; apud quos loquendum sit, apud quos tacendum. PHAE. Scientes sermonem dicis uiuentem, & animatum, cuius oratio scripta simulacrum quoddam nõ iniuria nuncupabitur. SOC. Omnino, sed hoc quoq; mihi dicas. Mentis compos agricola nunquid charissima sibi semina, quorũ fructus expectat, æstate in Adonidis hortis summo studio & diligentia sparget, ut octo diebus speciosos inde flores aspiciat? An potius si quãdo id egerit, festi cuiusdam diei ludiq; gratia faciet? At ubi serio agens agriculturæ studium adhibuerit, seret quidem ubi conuenit, & satis se consecutum putabit, si octo mensiũ interuallo satio sua ad fruges peruenerit? PHAED. Ita prorsus, ô Socrates, illa quidem ioco, ut ais, hæc autem serio faciet. SOC. Hominem uero iustorum, honestorum, bonorumq; scientiam possidentem agricola imperitiorem ad semina sua spargẽda putabimus? PHAE. Minime omnium. SOC. Non igitur in aqua nigra studiose ipsa calamo cum sermonibus seminabit, cum succurrere illis periclitantibus nequeat, nequeat & ex ipsis ueritatẽ sufficienter ostendere. PHAED. Certe id non est consentaneum. SOCR. Non sane. Cæterum hortos quidem literarum, ut ludi causa, ut uidetur, seret atq; describet, & postquam scripserit tanquam monimenta thesaurosq; ad senectutis futuræ obliuionem, tam sibi, quàm cæteris uestigiorum eorundem sectatoribus, lætabitur utique natos iam tenellos suos fructus inspiciens: cæterisq; hominibus ludos alios sequentibus, & conuiuia horũq; similia celebrantibus, ipse interim his omissis in sermonum oblectamentis uitam ducet. PHAE. Præclarissimum præ aliorum uilissimo narras ô Socrates, eius ludum, qui potest in sermonibus ludere, ac de iustitia, & alijs quæ tu dicis, confabulari. SOCR. Est ita profecto, amice Phædre. sed multo mea sententia in his præclarius studium, quando quis arte dialectica utens animam nactus idoneam sermones cum scientia plantat, & seminat, qui & sibi ipsis, & satori suo afferre opem possunt fructus ue producunt, & semina reddunt. Vnde alij in moribus alijs nati id semper munus immortale seruare possunt, atque eum qui hæc habet, beatissimum quoad homini licet, efficiunt. PHAED. Multo id quoq; præclarius. SOC. Nunc iam illa, ô Phædre, his concessis discernere possumus. PHAED. Quænam? SOCR. Ea uidelicet quorum cognoscendorum gratia hucusq; descendimus, ut uituperationem Lysiæ discuteremus in ipsa scribendi arte, sermonesq; ipsos, qui uel arte, uel sine arte scribũtur: artificiosum quidem, & artis expers, satis iam declarasse uidemur. PHAED. Sic apparet. SOC. Meminisse rursus oportet non prius posse aliquem dicendi artem ad summum callere ad persuadendum atq; docendum, ut ratio superior nobis ostendit, quàm ueritatem earũ rerum quas dicit aut scribit cognouerit, uniuersamq; rem definire, & definitione posita rursus secũdum species usq; ad indiuidua diuidere nouerit: atq; hac ratione animam contemplatus, & quid cuiq; ingenio congruum est aucupatus, ita maxime disponat exornetq; sermonem, uariæ quidem animæ uarios, & harmonia multiplices, simplici uero simplices sermones accommodans. PHAED. Sic prorsus apparuit. SOCR. Quid autem de illa quæstione dicemus quam supra tetigimus? honestum ne an turpe sit orationes cõponere, & quomodo studiũ hoc iure uituperari queat, quomodo nequeat. Num superiora nobis hoc satis declarauerunt? PHAED. Quænam illa? SOC. Quippe, siue Lysias, siue alius quispiam scripsit quandoq;, aut scribit, scribetq; priuatim quicquam, uel publice ciuiles quasdam constitutiones, ita ut suis in scriptis magnam quandam stabilitatem & certitudinem putet ineſſe, turpe id esse scriptori, siue dicatur à quoquam, siue non dicatur, putandum est. Siquidem ignorare quid uerum sit, quid falsum, de iustis, & iniustis, de bonis & malis, etiam si uulgus uniuersum laudauerit, fieri nunquam potest quin sit reuera turpissimum. PHAED. Turpissimum. SOCR. Contra qui in oratione quacunq; de re scripta ludum iocumq; necessarium putat, orationem quoque nullam aut solutam, aut strictam numeris magno componendi studio dignam esse ducit, instar eorum qui sine diiudicatione & doctrina persuadendi tantum gratia carmina recitare consueuerunt: sed reuera sermonum illorum optimos cõmonendi peritos causa compositos fuisse: in sermonibus autem his, qui docendi discendiq; causa dicũtur, ac uere in animo de iustis, honestis, & bonis scribuntur, duntaxat perspicuitatem perfectionemq;

ctionemq; inesse, eosq; solos studio dignos existimat: iudicatq; sermones huiusmodi filios suos legitimos esse uocandos, eum ante omnia qui ipsi ineſt, si modo sit inuentus, deinde quicunq; ex hoc fœtu filij, fratresq;, uel in ipsius, uel in alijs aliorum mentibus, sicut decet, nati sunt, reliquos autem omnes postponit: hic uir, in quã, talis ô Phædre, uidetur esse, quales esse nos exoptaremus. PHAE. Equidem ut dicis, cupio prorsus, & uoto precor. SOC. Sed hæc iam satis à nobis de arte dicendi, quasi ludentib. dicta sint. Quare Lysiæ dicas, nos ad nymphæ fontem Musarumq; cœtum profectos, sermones quosdam audisse, qui dicere iusserunt Lysiæ, cæterisq; orationum scriptoribus, Homero præterea, & si quis alius nudam poesim, uel cantu exornatam composuit, Soloni postremo, & omnibus qui ciuiles institutiones literis mandauerunt: quod si ueritatis conscij talia composuerunt, possuntq; sua in discussionem tracta defendere, ac dicendo efficere, ut præ uerbis scripta uilescant, non utique ab his quæ calamo luserunt, sed ab illis potius quæ serio excogitarunt, cognominandi uidentur. PHAE. Quæ nam cognomina, & quo pacto accommodas? SOC. Sapientis cognomen, ô Phædre, magnum soli q; Deo conuenire uidetur. Philosophi uero, aut similis alicuius cognomine eiusmodi uiros quales modo descripsimus, conuenientius modestius que nuncuparemus. PHAE. Certe non dedecet. SOC. Eum igitur qui nulla habet in se præstantiora ijs quæ conscripsit, & sursum deorsumq; retorquens, diuturna emendatione addendo uel subtrahendo cõposuit, iure poetam uel orationum legum ue scriptorem cognominabis? PHAE. Quid ni? SOC. Hæc itaq; amico referas tuo. PHAE. Tu uero quid facies? nec enim amicus tuus prætermittendus.

SOC. Quis iste? PHAE. Isocratem probum, inquam. Quid illi nunciabis? ô Socrates. Quem esse dicemus? SOC. Iuuenis adhuc Isocrates est, ô Phædre. Quid autẽ de illo præsagiam, non præteribo. PHAE. Quidnam? SOC. Videtur mihi præstantiori ingenio esse, quàm Lysiam sua scripta demonstrent. Præterea moribus generosioribus preditus. Quam obrem nihil mirum putarim, si crescentibus annis in arte dicendi cui nũc incumbit, magis quàm uiri pueris, omnibus qui eloquentiæ unquam se tradiderunt, excellat, atq; his etiam studijs non cõtentus, ad maiora diuiniore quodam instinctu feratur. Ineſt enim, ô amice, ex ipsa natura philosophia quædã illius ingenio. Hæc ergo ab ijs dijs accepta, Isocrati mihi dilectissimo nuncio. Tu illa Lysię tibi charissimo. PHAE. Ita fiet. Sed abeamus hinc cum æstus nõnihil iam efferbuerit. SOC. Vota prius his facienda sunt quàm abeamus. PHAE. Quid ni? SOC. O amice Pan, & alij omnes qui locum hunc colitis dij, date mihi ut pulcher intus efficiar: & quæcunq; extrinsecus habeo intrinsecis sint amica. Diuitem aũt sapientem solum existimem. Tantum uero mihi sit auri, quantum nec ferre, nec ducere queat alius, nisi uir temperans. Nunquid aliud orandum censes? ô Phædre: mihi enim satis est precatum. PHAE. Mihi quoq; eadem opta. Amicorum enim communia omnia. SOC. Abeamus.

ARGVMENTVM MARSILII IN APOLOGIAM.

ANTIQVI gentium Theologi in treis diuisi sunt sectas. Alij quidem dæmonibus solum sacrificabant, diffidentes, ut arbitror, uota hominum ad cœlestia peruenire. Alij uero cœlestia quoq; colebant, putantes illa non uiuere solum atq; intelligere, sed etiam radijs suis circumspicere cuncta atque audire, ideoq; tam sacrificiorum ritus ab eis prospici, quàm supplicũ laudes precesq; exaudiri: ueruntamen animorum in corporibus his uiuentium uota, ad deos illos qui nullum cũ corporibus cõmercium habeant, peruenire non posse. Alij deniq; hos ipsos deos in primis uenerabantur iudicantes à summis rerum causis effectus omnes etiam humanos tam cognitiõe quàm uirtute perfectissime cõtineri. Deos uero uocabant tum uisibiles, id est, cœlestes, tum inuisibiles, id est, supercœlestes, quos nostri uocant angelos, & ipsi deos quasi proximos summi Dei contemplatores atq; ministros. Præterea triplicem hi prouidentiam esse putant. Vniuersalem quidem in Deo, per quam omnibus omnia prospiciat atque præbeat. Minus uero in dijs uniuersalẽ, per quam omnibus quidem consulant, non omnia tamen munera, sed quædam omnibus exhibentes. Particularem denique in dæmonibus, qua uidelicet quædam quibusdam iam largiantur. Et dæmones quidem in totidem distribuunt ordines, quot in cœlo sunt stellæ, ut alij Saturnij sint, alij Iouiales, alijq; similiter. Cunctos autẽ ordines et ignè collocat, sed ignea ratione, & in aere puro, sed ratione aerea, & in aere crasso, ratione uidelicet aquea. Hos aqueos

aqueos arbitrãtur alios alijs speciebus uiuentiũ præsidere, sensualiq; et uegetali ubique naturæ fauere. Quos Plato inquit, statim ab initio malorum plurimis uoluptatem immiscuisse. Aereos autem dæmones rationali potius fauere potentiæ, eamq; à uegetali sensualiq; natura quodammodo segregare. Igneos tandem discursum rationis ad sublimiora contemplanda conuertere. Atque hoc pacto uoluptuosæ uitæ dæmones aqueos, actiuæ aereos, contemplatiuæ igneos dominari. Cum uero deos immortales atque impatibiles arbitrentur, homines uero mortales atq; patibiles, dæmones omnes quidem affectu patibiles, superiores uero mediosq; etiã immortales, infimos uero longæuos. Præterea in omnibus affectus erga corporea collocant: sed in primis secundum quendam tranquillæ prouidentiæ morem: in secundis humanos quidem, sed moderatos: in tertijs ad perturbationes nostras iam declinantes. Item dæmones alios naturales ab initio cõstitutos, alios peregrinos, scilicet hominum animos in aerea translatos corpora, hominesq; ea qua antea consuerant ratione curantes. Præterea alios dæmones plagis terræ maioribus, alios angustioribus urbibusq; præesse. Quosdam etiam homines singulos gubernare, quos animæ labentes in corpus fuerint pro uitæ electione sortitæ, deinceps electæ uitæ duces & exploratores & iudices. Proinde animas hominum alias Saturniorum dæmonum, alias Iouialium, alias aliorum tum siderum, tum dæmonum naturis accommodari. Corporum quoque nostrorum complexiones simili quadam ratione distingui. Animalia item & plantas, metallaq; & lapides ad siderum similiter dæmonumq; uarietatem inter se natura discerni, ut alia inter hæc solaria sint, alia uero lunaria, cæteraq; similiter. In his quæ diximus, Platonici omnem sacrificiorum, oraculorum, diuinationũ uim consistere arbitrantur. Profecto & ipse Plato antiquiores theologos imitatus, & Platonici omnes oraculorum historiam ubiq; tanquam ueram accipiunt, rationibusq; confirmãt. Mitto quantam his in Phædrõ adhibeat fidem, quantam & in Timæo, in Phædro quidem humanam sapientiam præ illa quæ ab oraculis fororibusq; diuinis habetur nihili pendens: in Timæo autem dicens eatenus à philosopho de rebus diuinis affirmandum esse, quatenus diuinis oraculis confirmetur. Mitto quàm plurima apud Platonem similia. certe in Apologia totam Socratis sui defensionem ab oraculis uaticinijsq; auspicatur: immo uero, quod maximum est, totam Socratis & sapientissimi & iustissimi uitam asserit tum ad Apollinis oraculum, tum ad sui cuiusdam dæmonis uaticinium institutam. Si quæras qualis Socratis dæmon fuerit, respondebitur igneus, quoniam ad contemplationem sublimium erigebat. Item Saturnius, quoniam in tentionem mentis quotidie mirũ in modum abstrahebat à corpore. Attributus quoque ab initio, non acquisitus. Nam sibi à puero dicit aspirauisse. Non prouocabat unquam, quia nõ Martius: sed sæpe ab actionibus reuocabat, quia Saturnius. Item nõ adhibebat calcaria uiro satis per se ad honesta propenso, sed cohibebat freno, ubi in eligendis ad finem uijs ob coniecturarum fallaciam posse decipi uidere tur. Aspirabat menti, ostenta oculis, uoces auribus suggerebat. Sed quibus oculis, atq; auribus? uisui uidelicet atque auditui, qui per omne æduntur corpus ætherеum sub manifesto hoc corpore latens. Poterat autem Socrates per æthereos sentire sensus, ab elementalibus sensibus se facile seuocans. Ostensa cernebat per eosdem sensus & somnians pariter atque uigilans. Similiter Auicenna probat prophetas angelorum & species cernere, & uoces audire. At cur Socrates pauciq; similes dæmonem suum animaduertunt? Quoniam pauci uel genitura, uel disciplina dæmonici sunt, plures humani, plerique ferini. Cur item aliàs dæmonem, aliàs deum uocat Quia sublimis dæmon Socratem quasi Dei interpres nunciusque affabat. Sed nunquid ipsum Socratis intellectum possumus dæmonem nuncupare? Possumus certe. Nam Timæus inquit, Deum nobis supremam animi partem tanquam dæmonem tribuisse. Rursus in Symposio ipse mentis amor ad diuinam pulchritudinem contemplandam, dæmon cognominatur. Verum præter hæc necesse est superiorem nobis substantiam dæmonis præsidere, propterea quòd ut in Symposio Legibusq; probatur, humanum genus utpote à diuinis maxime distans, media quadam natura indiget, qualis est dæmonica, quasi conciliatrice. Neque iniuria diuina prouidentia, ut in Politico Protagoraq; probatur, dæmones nobis præfecit propinquiores quasi pastores, siue ut in Critia dicit gubernatores. Homo siquidem in hac ignorantiæ caligine constitutus, innumerisq; fortunæ uel malis agitatus, uel distractus illecebris, ad constitutum sibi à Deo finem absque perpetuo Dei auxilio peruenire non potest. Hinc probat Deum nos dæmonibus puriori bus quasi rectoribus cõmendasse, qui uaticinijs, augurijs, somnijs, oraculis, uocibus, sacrificijs, inspirationibus adiuuarent. Horum uero ex numero esse uult familiarem Socratis dæmonem à mente Socratica differentem. Hæc enim Socratem sæpe prouocat, ille uero prouocat nunquam. Item hæc nisi loquatur, aut scribat, docere non potest. Ille uerò ut in Theage probatur, multos etiam silendo docebat. Præterea quod & uoce & signis Socratem corrigat, significat dæmonem hunc aliquid esse præter mentem. At si minus tibi placet & familiarem hominis ducem dæmonem appellare, saltem, ut placet nostris, bonum angelũ appellato. Post hæc Apologia nos cogit nonnihil de orgculis statuisq; tractare. Principio si quæras quam ob causam dæmones solita illa quondam miracula nostris seculis non efficiant, respondebitur, Christum & dæmones malos suo illo imperio priuauisse, & hominibus tum omnem dæmonum cultum, tum artem dæmonicã sustulisse. Si rursus interroges, qua ratione uel in statuas uel in homines dæmonum trahantur influxus, diligenter attende. Trahitur quotidie aliquid naturale per artem: ceu quo-

tiens lignũ quod propter densissimam crassitudinem accendi à tenui quadam flamma non poterat, uel oleo illiniunt, uel inficiunt sulphure, rapiuntq; in fomite flammam. Trahitur & quotidie diuinum aliquid per naturam, quando fœtus tener in aluo certo affectus figuratusq; modo sic per naturam à deo humanam haurit animam, ut per magicam statua à mundo accipit dæmonem. Vnde Aegyptij naturam quoque magam appellauerunt, uim ipsam magicam in attractu quodam similium per similia, uel conuenientium saltem per conuenientia collocantes. Emittis quotidie uocem, emittis & tui uultus imaginem. At non ubique uox in te tua & imago remittitur. Paries duntaxat ita dispositus, sic oppositus uocem per echo reflectit, & speculare corpus tuam tibi reddit imaginem. Esto igitur specularis & ille paries, subito totus, ut ita dixerim, eris in illo. Ibi enim uideberis, audieris, intelligeris, ferme ut in statua dæmon. Si Trismegistum consulueris, disces ex proprijs mundi materijs certo cuidam dæmoni congruentibus compositam rite statuam confestim per dæmonem congruum animari. uel per dæmonem, inquit, uel per angelũ. intellige uel per impuriorem uel per puriorem spiritum afflari solere. Audies quoq; Mercurium hunc uctcres plerosque damnantem, quod diffidentes uel esse numina super cœlum, uel terrcnorum uota ad cœlestia superioraq; peruenire, fabricauere statuas habitacula dæmonum, quos quasi familiares colerent deos. Putabat sane, quamuis interdũ in delubra dæmones salutares aduocarentur, sæpe tamen descendere noxios. Audisti paucis tractum dæmonum in corpora statuarum. Audi quoque paucis raptum in corpora hominum. Quando uel per atram bilem uel aliquid simile aut uitium totus in imaginationem cõuertitur animus, facile fit inferiorũ dæmonum domicilium, quorum præsentia & insaniat, & animo simul uexetur & corpore. Quando per philosophicam purgationem transfertur totus in rationem, euadit ædes dæmonum mediorum, à quibus humanarum rerum sæpius, quandoque etiam naturalium miras accipiat rationes. Quando per pietatem erigitur totus in mentem, sublimium dæmonum fit spiraculum, seu potius angelorum, quibus utique ducibus mirum in modum arcana penetret diuinorum. Optas uideo intelligere, quibus potissimum oraculis, siue per statuas, siue per homines æditis, Plato confidat. Scito his duntaxat, quæ certa ratione compertum sit non per fallaces dæmones, sed per ueridicos, siue per angelos potius promissa esse. Nam & ab ipsis Aegyptiorum mysterijs acceperat: Iouem impuriores dæmones ad inferos deturbasse, qui & homines similiter pro uitibus ad ima detorqueant: & à Pherecyde Syro, multos ab Ioue dæmones rebellasse, quorum exercitus Ophioneus duxerit serpentinus. Ab his ergo maleficis cauendum esse diligentissime iudicabat. Socrates autem proprijs rationibus atque singulis adductus, & oraculo cuidam, & suo cuidam dæmoni se committebat pro arbitrio perducendum. Denique utcunque sit, ita suam ad hæc instituit uitam, ut æterna semper temporalibus anteponeret: iniustitiam magis timeret, quàm mortem: pro ueritate, pro pietate, pro charitate, non dubitaret labores, penuriam, contumelias, iniurias, uerbera, mortemq; subire. Huic apud homines ueritas falsas calumnias peperit, charitas odium, pietas accusationem impiam atq; mortem. Sed hæc omnia parui, immo nihili pendit, sperans apud diuinum iudicem pro bonis bona mereri. Ergo hac spe & fiducia fretus, & libenter accesit ad iudices, neque excusauit se, sed iudices accusauit: atque tanquam uates, quod uenire ait his qui sunt prope mortem, pœnitentiam illis pœnamq; prædixit post falsum iudicium secuturam, & ipse interim mira mentis lætitia & uultus alacritate ad iudicem migrauit æternum. Statueram hic satis honestum argumento, seu potius commentariolo finem imponere. Sed duo parumper me dubia remorantur. Primum Socraticum illud & hic & sæpe alibi repetitum: Hoc equidem unum scio, quod nihil scio: Multa tamen & hic & alibi affirmat quasi sciens. Sed hoc illi simile est: Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Ait itaque Socrates: Ego abstractus à corpore, raptus à dæmone, illustratus à Deo, scio equidem in diuino lumine hoc unum, uidelicet quod alioquin cõiunctus corpori nihil in lumine naturali scio. Nescio, inquã, in naturali lumine res ipsas per ipsum affirmationis modum. Eiusmodi enim scientia, Dei propria est, qui & naturas ipsas, & naturarum causas comprehendit, quum ipsemet fecerit. Scio tamen multa per quendam negationis modum. Veluti quod Deus non sit corpus, potius quàm quid sit. Item quod anima non sit mortalis, magis quàm quid sit. Rursus quod bonum absolutum non hoc est, aut illud bonum, potius quàm quid sit. Atq; hoc pacto Socrates & scit, & docet multa. Hoc illud insuper quod dæmon eum reuocat, non prouocat, id est, ad negandum illuminat eum potius quàm affirmandum. Nonnunquam uero affirmat quædam, & illa quidem magna tanquam uidelicet non à dæmone tantum raptus, sed Deo iam plenus. Affirmat quoq; ubi sanctorum adducit ueterum testimonia, uel animas hominum à mortuis resurgentium citat in testimoniũ. Sequitur altera dubitatio: quam ob causam Socrates, cum nunquam soleat dubitare, quin animus sit immortalis, in fine tamen Apologiæ hac utitur disiunctione: Aut nullus post mortẽ superest sensus, aut supereſt aliquis. Respondeo primo quidẽ, non de omni sensu, id est de omni cognitione, sed de nostrarũ rerum sensu, uel nostro simili dubitare. Quod quidẽ significatur per illa quæ in parte disiunctiõis altera deinde subduntur, ubi idem quod & in Repub. dicit, separatas uidelicet animas eodẽ pacto sese illic, quo & hic solebat agnoscere. Vbi considera dictum contra illos qui dicũt animas de corporibus in corpora transmigrare. Deinde tutius quoq; ita respondeo, Socratem hac in præsentia disiunctione non uti, quia de illo censeat dubitandũ, quod ubiq; tũ per scientiam negatiuam, tum per diuinam inspirationem approbationemq; cõstantissime tenet, sed aduersariorũ suorum

ſuorum perſonas in præſenti reſpicere, qui cum obeſſe illi omnino ſtuderent, inferebant ei mortem tanquã procul dubio malam. Socrates ergo contrà infert, nullo modo eſſe malam, ſiue ſic, ſiue aliter ſe noſtræ res habeãt. Vbi illud quod de mortalitate apparet ambiguum, propter illos eſt adiunctum, qui tanquam tyranni Epicurco more de rideré Socratem potuiſſent, quaſi facile poſſet decipi, ſi ex eo ſolo affirmauiſſet mortẽ non eſſe malam, quod poſt hanc uitam alia ſuperſint bona. Quæ quidem æterna bona, & ſi conſtabant Socrati, illis tamen nullo modo conſtabant, neq; in angusta illa temporis breuitate poterãt demonſtrari, quæ in Phædone & ſæpe alibi demonſtrantur. Tu uero nota certam Socratis noſtri fiduciam, amicis prope finem Apologiæ dicentis: Bene de morte ſperare debetis. Nihil enim mali bono uiro uel uiuẽti uel defuncto poteſt accidere. Res enim hominis quodammodo deo ſimilis à deo non negliguntur. Quod autem extrema ad iudices uoce clamauit: Ego quidem hinc abeo moriturus, uos uero uicturi: utri uero noſtrum in melius eant, ſoli deo eſt certum: intellige nõ dubitare illum quod paulo ante affirmabat, ſed dicere ſoli deo certum eſſe per ſeipſum affirmationis q; rationem: poſſe tamen homini certũ fieri per ipſum deum negationis q; rationem. Adde quod affirmare non audet ſe tam purgato tunc animo emigrare, ut præſentem migrationem affirmet omnino animum ſuum ſtatim cœleſti patriæ redditurum.

APOLOGIA SOCRATIS

VA VOS ratione, ô uiri Athenienſes, affecerint accuſatores mei, neſcio equidem: me certe ſic affecerunt, ut mei ipſius penè oblitus fuerim, tanta perſuaſione dicere uiſi ſunt: quamuis nihil, ut ita loquar, ueri ad uos detulerunt. Sed ex multis quæ falsò aſſeuerabant, id ſum potiſſimum admiratus, quod uobis cauendum eſſe monuerũt, ne à me quaſi eloquẽte deciperemini. Quod enim aſſerere id minime erubuerint, cuius ego mox redargutionem opere ipſo facturus eram, quandoquidem in præſentia uobis appareo longe ab eloquentia alienus: hoc, inquam, mihi ſuper omnia uiſum eſt impudentiſsimũ, niſi fortè eloquentem, iſti uocant uera dicentẽ. Si enim ita dicant, profiterer equidem me, quamuis non eorum more, rhetorẽ eſſe. Quippe cum hi, ut equidem dico, ueri nihil dixerint, à me uero uos uera omnia audituri ſitis. Neq; uero per louem, ô uiri Athenienſes, fucatam à me orationem, quemadmodũ ab iſtis, uerborum nominumq; elegantia, neq; aliter exornatam, ſed ex improuiſo ut coaceruatam audietis. Confido enim me iuſta dicturum, neq; quiſquam ueſtrum ſperet me aliter eſſe dicturum: alioquin neq; ætatem hanc, ô uiri, deceret, adoleſcentulorũ more uerbis ſtudioſe formatis huc ad uos ingredi. Quinimo uehementer, ô uiri Athenienſes, id oro, & obſecro, ut ſi ijſdem me uerbis in reſpõdendo utentem audietis, quibus & in foro apud argentariorum menſas, ubi pleriq; ueſtrum me nonnunquã audierunt, & alibi, uti ſoleo, ne admiremini, ne'ue grauiter id feratis. ſic eñ res ſe habet. uenio equidẽ nunc primũ in iudicũ, plures quàm ſeptuaginta annos natus. ex quo ſit ut in hac iudiciali cauſa reuera ſim peregrinus. Et profecto quemadmodũ ſi peregrinus Athenas ueniſſem ignoſceretis uti que mihi peregrina uoce & forma loquenti, pro educationis meæ cõſuetudine: ita & in præſentia uos precor, neq; id quidem iniuria, ut loquẽdi formam minime attẽdatis, quæ prout contingit, tum melior, tum deterior eſſe poteſt, ſed idipſum conſideretis, huc mentem adhibeatis, iuſta'ne, an iniuſta dicam. Hoc enim iudicis officiũ eſt, rhetoris autẽ officium, uera loqui. Iuſtum eſt autem ô uiri Atheniẽſes me primo quidem ad accuſationem primam falſo conflictam, & ad primos accuſatores reſpondere: deinde ad nouiſſimam atque nouiſſimos. Me quidẽ multi iam multis annis falſo apud uos accuſarunt, quos equidem magis formido, quàm Anyti aſtipulatores, quanquam & hi ſunt in perſuadendo potentes. Sed illi potentiores ô uiri, qui pleroſq; ueſtrum à pueritia occuparunt, accuſantes me procul à ueritate, atq; uobis perſuadentes: eſſe uidelicet Socratem quendam ſapientem, eorum quæ ſuper aerem, quæq; ſub terra fiunt, perſcrutatorẽ, qui ſoleat cauſam deteriorem, differendo meliorẽ efficere. hi profecto ô uiri Athenienſes, qui hunc de me rumorem diuulgauerunt, mei accuſatores potentiſſimi ſunt. Qui enim hęc audiunt opinantur harum rerum perſecutores nõ credere deos eſſe. Profecto accuſatores huiuſmodi & permulti ſunt, & longo iam tempore me accuſant, & in ea ætate uobis ſuaſerunt, in qua pleriq; ueſtrum pueri aut certe adoleſcẽtuli perfacile credidiſtis, deſerta in cauſa, nemine me defendente. Atq; id quod à defenſionis ratione omnium alieniſſimũ eſt, neq; nomina quidem

quidem illorum ſcire licet, atq; proferre, præterquam ſi quis illorum comœdus ſit. Quotcunq; uero per inuidiam & calumniam hæc uobis rurſus perſuaſerunt, qui'ue ipſi perſuaſi perſuaſerunt aliis, hi omnes infiniti omnino ſunt, nec eorum quenquã in iudicium traducere, nec redarguere licet, ſed neceſſe eſt aduerſus iſtos tanquam in nocte pugnare defendendo, atq; refellendo nemine reſpondente. Exiſtimate ergo & uos, quemadmodum dicebam, accuſatores meos duplices extitiſſe, & qui nuper accuſarũt, & qui iamdiu, quales modo deſcribebam. Atq; iudicate me quidem oportere priùs reſpõdere illis, quos & ipſi priùs multoq; magis audiuiſtis. Sed iam reſpondendũ mihi eſt, ô uiri Athenienſes, illis criminibus, conandumq; in hoc tam breui tempore opinionem iſtam eximere, quam uos per calumnias decepti, longo iam tempore contra me concepiſtis. Opto autẽ ita demũ aduerſarios refellere, atq; obtinere, ſi modo id uobis & mihi melius ſit futurũ. Quanquam difficile id fore arbitror. Neq; admodum quale id ſit me latet. Verum, ut deo placet, ita ſuccedat. Nos autem legi parere oportet, ac defenſionem pro nobis afferre. Repetamus igitur ab initio quæ ſit accuſatio, ex qua aduerſus me nata eſt illa calumnia, qua cõfiſus Melitus mihi diem dixit. Quid ergo aiunt accuſatores mei? tanquam enim ſi in iudicio adeſſent, eorum recitetur accuſatio, in qua contra me iurãt, quæ & uiciſſim à me exigit iuramentum. Socrates iniuſte agit, atq; nimium curioſe perquirit quę ſub terra & quæ in cœlo ſunt, inferioremq; cauſam reddit ſuperiorem. Præterea alios eadem docet. Talis utiq; eſt accuſatio. Nempe talia quædam & uos uidiſtis in Ariſtophanis comœdia: Socrates enim illic perſona circumfertur, affirmans ſe per aerem peruagari, & complures eiuſmodi nugas. Quarum ego rerum neq; multum neq; parum quicquam ſcio. Neq; hæc dico quaſi harum rerum ſcientiã paruifaciam, ſiquis in huiuſmodi rebus ſit ſapiẽs, quo minus tanti criminis reus à Melito accuſer: ſed quia reuera, ô uiri Athenienſes, horum nihil ſcio. Teſtes autem huius plerosq; ueſtrum adduco. Oro uos docere & exponere inuicem uelitis, quot me colloquentem aliquando audiuiſtis. Audiuiſtis autem pleriq; ueſtrũ. Recenſete igitur inuicem, nunquis ueſtrum aliquando iſs de rebus quicq;, ſiue multum, ſiue parum audiuerit, diſputantem: atq; ex hoc deniq; cognoſcetis eiuſmodi eſſe cætera, quæ multi de me circumferunt. At enim horum nihil eſt uerum. Quinetiam à quopiam audieritis me homines docere, atq; inde pecunias cumulare. nec; id quidem uerũ eſt. Atqui præclarum id mihi uidetur, ſiquis docere homines poſſit, quemadmodũ Gorgias Leontinus, & Prodicus Chius, & Hippias Eleus. Quorũ unuſquiſq; eam facultatem habet, per quam ad ſingulas profecti ciuitates, adoleſcentibus quibus liceret in patria ſuorum ſe ciuium diſciplinæ gratuito cõmendare, perſuadent ut ſe aliorum diſciplina relicta ſectent, ac data pecunia, gratiam inſuper habeat. Eſt & alius quidam uir hic ſapiens Parius, cuius ego ad nos aduentu ſum admodum delectatus. contigit enim ut in eũ aliquando uirum inciderem, qui plus pecuniarũ in ſophiſtas expendit q; cæteri omnes, Calliam, inquam, Hipponici filium. Hunc ergo ita interrogaui. Duos enim habet filios. O Callia, inquam, ſi filij tui pulli equini aut taurini eſſent, haberemus aliquem quem illis mercede adhibita præficeremus, qui eos pulchros & in ſuo utrunq; genere excellentem efficeret. Eſſet uero talis aut equeſtriũ aliquis, aut agricolarũ. Nunc uero cum filij tui ſint homines. quemnam cogitas illis præficere? Et quiſnã huius humanæ ciuilis q; uirtutis ſcientiã habet? Arbitror id te cum filios habeas cogitauiſſe. Eſt ne, inquã, talis aliquis, an nõ? Eſt profecto, inquit ille. Quis inquam eſt? & unde? & quanta mercede docet? Euenus, inquit, eſt ô Socrates Parius, merces uero quinq; minæ. Atq; ego Euenũ felicem iudicaui, ſi reuera hanc habet artem, atq; adeo diligenter docet. Nam & ipſe quoq; ſi talia ſcirem, admodum gloriarer, & magni me facerem. Sed certe ô uiri Athenienſes hæc quidem neſcio. Requirat igitur forſan aliquis, quidnã ô Socrates, tuum eſt opus? Et unde aduerſus te exortæ ſunt hæ calumniæ: niſi enim aliquid præter aliorum conſuetudinem ageres, nunquam tãtus de te rumor cõcitatus eſſet. Nam unde de te ſermo tam frequẽs, niſi egiſſes aliquid à cæteris alienum? Dic ergo nobis quid tandem id ſit, ne nos de te temere aliquid iudicemus. Iuſta ſanè hæc mihi uidetur interrogatio: atq; ego uobis conabor oſtendere quidnã id ſit, quod mihi & nomen hoc & calumniam pepererit. Sed audite iam, & ſi uereor ne fortè quibuſdam ueſtrum iocari uidear. Veruntamen exiſtimate me uobis uera omnino dicturum. Equidem, ô uiri Athenienſes, non ob aliud certe quàm ob ſapientiam quandam

eiusmodi nomen nactus sum. Sed ob quam sapientiã? Fortè ob eam quæ humana sapientia est. Nam hac reuera sapiens esse uideor. illi uero quos paulo ante cõmemorabam, maiorem fortè quandam humana sapientiã habent. uel quid dicã, non habeo: neq; enim ego ea præditus sum. Quod si quis me hanc possidere dicat, mentitur, & in meam calumniam hæc dicit. Sed ne uobis molestum sit, ô uiri Athenienses; siquid uobis magnum dicere uidear, neq; enim ex me duntaxat dicam, sed testem uobis afferam fidedignum. Profecto si qua mihi est sapientia, qualis ea sit, testem adhibebo uobis Delphicũ deum. Chærephontem certe nouistis. Ille familiaris mihi erat ab iuuentute, & Atheniensi populo amicus, ac unà nobiscum fugit, & simul in urbem reuersus. Nouistis plane qualis erat Chærepho, & uehemens quamcunq; ad rem se cõuertisset. Hic ergo quãdoq; profectus in Delphos uaticinium id experiri ausus est. Ne grauiter feratis, ô uiri, quod in præsentia sum dicturus. Interrogauit utiq; an esset ullus me sapientior. Respondit Pythia, sapientiorem esse neminem. De his quidem ipsius hic frater uobis testificabitur: nam ipse Chærephon uita functus est. Considerate uero quorum gratia hæc dicã. Debeo enim uobis aperire unde hæc aduersum me calumnia sit exorta. Profecto cum hæc audissem, ita mecum ipse reputaui. Quidnã deus ait? aut quid hoc sibi uoluit? Ego enim mihi conscius sum, neq; in magnis, neq; in paruis esse me sapientẽ. quid igitur sibi uult, cum me asserit sapientissimũ? Deum quidem mentiri non est credendũ, neq; enim id fas est deo. Atq; ita diu ambiguus scrutabar quid oraculũ innuisset. Ac uix tandem post longas ambages uiam eiusmodi inueni. Aggressus enim quendam ex his qui sapientes uidentur, sperans, si usquam, in hoc uaticinium coargui posse, oraculo q; ostendi non me quidem quem præfecerat, sed illum esse sapientia præferendũ. Dum ergo illum examinarem: huius uero nomen promere nõ est necessarium: erat autem quidam ex his qui in repub. uersantur. illum, inquam, dum examinarem, unaq; dissererem, ô uiri Athenienses, hunc in modũ affectus sum: uisus mihi est uir ille uideri quidem sapiens, tum alijs, tum uel maxime sibijpsi, esse uero nequaquam. deinde conatus sum illi ostendere, putare quidem eum esse se sapientẽ, sed minime esse. Quapropter & ille infensus mihi redditus est, & multi qui aderãt, grauiter id tulerunt. Itaq; ad meipsum reuersus, ita mecum ipse reputaui: Ego profecto sum hoc homine sapiẽtior. apparet enim neuter nostrum pulchrum bonumq; aliquid nosse. Sed hoc interest, quod hic quidem cum sciat nihil, scire putat aliquid: ego uero quemadmodũ nescio, ita nescire me puto. Videor ergo in hac tãtula re hoc homine sapientior esse, quod quæ ignoro, neq; scire me arbitror. Post hæc alium audiui, ex his qui illo insuper sapientiores habentur, in eoq; considerando omnino similiter iudicaui, atq; illum alioscq; multos mihi reddidi infensos. Proinde similiter deinceps processi ad alios, non ignorans quantum aduersus me odium concitarem, ideoq; nõ absq; dolore quodam timoreq; procedebam. Veruntamẽ necessarium mihi uisum est oraculum diuinũ omnibus anteferre, passimq; progredi perscrutaturum quid sibi uelit oraculum, huiusq; gratia omnes quotcunq; aliquid scire uidentur, adire. Et per canem, ô uiri Athenienses, oportet em̃ uobis uera fateri, tale aliquid mihi contigit hæc ex diuino oraculo perquirẽti, ut qui opinione hominũ maxime probabant, eos quasi omnium imprudentissimos inuenirem: qui uero inferiores habebantur, eos quantum ad prudentiam spectat, probabilius se habere. Operæpreciũ est referre uobis errores laboresq; meos quos equidem propterea sustinui, dum à me oraculum adeo probaretur, ut redargui iam deinde non posset. Post ciuiles homines ad poetas me contuli, tragœdiarum & dithyramborum aliorumq; carminum autores, quasi hic perspicue admodum deprehẽsurus, esse me his rudiorem. Acceptis itaq; eorum libris, in quibus elaborasse maxime uidebant, scisciatus sum eorum sensa, ut nonnihil ab ipsis perdiscerem. Erubesco ô uiri, uerum hic uobis aperire. dicendum est tamen. Alij penè omnes præsentes, ut ita dixerim, melius de rebus his loquerentur, de quibus ipsi poemata conscripserunt. Deprehendi igitẽ breui id in poetis, eos uidelicet non sapientia facere quæ faciũt, sed natura quadam ex diuina animi cõcitatione, quemadmodũ & hi qui diuino furore afflati uaticinantur. Nam & hi multa quidem dicunt atq; præclara: sed eorũ quæ dicunt, nihil intelligunt. Tali quodam pacto poetæ affecti fuisse mihi uidentur, & simul animaduerti eos in alijs quoq; propter poesim omnium se sapientissimos iudicare, in quibus non sunt sapientes. Abij ergo, & hinc eadem omnino sententia qua & à ciuilibus uiris abieram. Tandem uero

me ad artifices cõtuli, utpote bene mihi conscius quàm nihil istic, ut ita dicam, scirem. hos autem noueram multa & pulchra scire, neq; in hoc equidem deceptus sum. Sciebant enim quæ ipse nesciebam, & hac in parte me sapiẽtiores erant. Sed ô uiri Athenienses, in eodem errore quo & poetas, peritos artifices deprehẽdi. Nam ob hoc ipsum quod sua rite perficiebant, unusquisq; eorum se in cæteris quoq; uel maximis sapientissimũ esse putabat. Atq; hic error illam quoq; quæ ipsis inerat sapientiam, offuscabat. Quamobrem si meipsum oraculi loco interrogarẽ, utrum eligam, ita ne me habere ut habeo, uidelicet neq; scientem quæ illi sciunt, neq; meam inscitiam ignorantem, an utraq; habentem quæ illi habent, plane mihijpsi simul atq; oraculo respõderem, præstare ita ut habeo me habere. Ob hanc uticq; inquisitionẽ meam ô uiri Athenienses, inimicitiæ multæ difficillimæ, atq; grauissimæ aduersus me coortæ sunt, ex quibus multæ sunt calumniæ cõsecutæ. Nomen uero sapientis mihi propterea exortum est, quòd præsentes plurimũ illa me putant scire, in quibus alios refello. Videtur autem ô uiri Athenienses, reuera solus deus sapiens esse, atq; in hoc oraculo id sibi uelle, humanam uidelicet sapientiam parui, imò nihili, pendendam esse. Quod uero Socratem nominat sapientẽ, ob id facere, quo nomine meo tanquam exemplo quodam utens, quasi sic dicat: Is ô uiri, sapientissimus est, qui quemadmodum Socrates, nouit reuera sapientiam suam esse nihili pendendã. Hæc igitur ego sic affectus, & nũc perquirere passim deo obsecutus, & perscrutari nõ desino, cõueniens quemcunq; aut ciuium, aut peregrinorum esse existimo sapientem. Ac si quando mihi ille talis non uideatur, tunc ipse deo suffragatus, illum sapientem non esse demonstro. Atq; ob occupationes eiusmodi nullum mihi fermè relinquitur ocium uel ad publicũ aliquid agendum, uel priuatum, sed in extrema paupertate ob dei cultũ sum constitutus. Præterea adolescentes maxime opulenti, qui ue à negocijs uacant, me ultro sequentes delectant, cum refelli à nobis homines spectant. Quinetiam ipsi nonnunq; me imitati, alios deinde confutare contendunt. Qua quidem in re plurimam reperiunt turbam hominũ aliquid se scire putantium, cum aut nihil sciant, aut perparum. qui uero ab his conuincuntur, non tam illis q; mihi reddũtur infensi, clamantq; esse Socratem quendam scelestissimum, iuuentutisq; corruptorem. At si quis ab eis scisciteture, quidnam uel agendo, uel docendo corrumpat, nihil quidem assignare possunt, imò prorsus ignorant. Sed ne deesse illis materia uideatur, ad ista confugiunt quæ cõmuni uoce facile philosophantibus obijci solent, eos scilicet neq; sublimia super terram, neque profunda sub terra, neq; deos esse putare, rationemq; inferiorem quasi superiorem ostendere. uera enim, ut puto, fateri nolunt, se scilicet indignatos, propterea quòd cõuicti fuerint simulare se illa scire quæ nesciunt. Vtpote igitur ambitiosi & uehementes, & multi, ac uelut ex cõposito, atq; obnixæ diligentisq; persuasionis studio me criminãtes, uestras aures impleuerunt, & iamdiu & nuper calumnijs in me sedulo confictis. Ex his autem Melitus, & Anytus, & Lycon contra me surrexerũt: Melitus quidem ob poetas mihi infestus, Anytus uero ob artifices atq; reipublicæ gubernatores, Lycon denique gratia rhetorum. Quamobrem quemadmodum ab initio dicebam, admirarer equidem, si opinionem istam tantis conceptam calumnijs tam inueteratam nunc in tam breui tempore amouere à uobis possem. Hæc equidem ô uiri Athenienses, uera uobis loquor, neq; celo, neq; subtraho aut magnum quicquã, aut paruum, quamuis fermè norim in his dicendis me eisdem fore molestum. Quod quidem argumentum uobis est, me uera loqui, atq; hanc esse calumniam contra me exortam, eiusq; causas eiusmodi esse. Et siue in præsentia, siue in posterum hæc inquiretis, ita esse inuenietis. Ad illa igitur quæ primi accusatores detulerunt, hæc mihi sufficiens apud uos sit defensio. Ad Melitum uero bonum, & ut ipse ait, patriæ amatorem, reliquosq; accusatores deinceps respondere pergam. Ac rursus tanquam alij quidam accusatores sint, accusationem iuramento calumniæ uitandæ gratiæ præstito susceptam in medium adducamus. Habet uero in hunc fermè modum. Socrates iniuste agit, iuuentutem deprauans, ac deos quos ciuitas putat, ipse non putans, sed alia quædam noua dæmonia. Accusatio quidem est eiusmodi. huius autem accusationis unamquamq; partẽ discutiamus. Iuuenes deprauare me obijcit, atque in hoc iniuriam facere: ego uero ô uiri Athenienses, contra iniuriari Melitum dico, propterea quòd serio ludit, tam facile homines in iudicium trahens, simulãsq; serijs se rebus incumbere, earumq; rerum habere curam, quæ ipsi nunquam curæ fuerũt.

Hoc autem ita esse conabor & uobis ostẽdere. Heus Melite, respõde mihi, nunquid ipse maxime cures, ut quamoptimi adolescentes euadant. Curo equidem. Age ergo his nunc dicas, quisnam iuuenes meliores efficiat. Constat enim scire te, cum tibi id curæ sit. Me certe corruptorem eorum, ut ais, iam deprehẽdisti, accusasti his, in iudicium traxisti. ergo age, & eum qui efficit meliores dic his, & quisnã sit, ostende. quidnam, ô Melite, taces? Vides' ne nihil te habere quod dicas? Atqui nónne turpe id tibi uidetur esse, ac sufficiens argumentũ eius quod ipse dico, te hæc nunquam curasse? Verum dic iam bone uir, quisnam eos efficit bonos? Leges. At uero nõ istud interrogo, ô uir optime, sed quis homo qui & primum ipsum norit, leges scilicet quibus illi meliores fiant. Hi ô Socrates iudices. Quid uero ô Melite, ais? Isti'ne erudire iuuenes possunt, bonosq; reddere?

Et maxime quidem. Vtrum omnes? An alij quidem possunt, alij uero nequaquam?

Omnes. Bene per Iunonem loqueris, & magnam eorum qui prosint iuuenibus copiam. Verum quidnam hi qui audiunt? Faciunt ne & ipsi meliores, an non? Ipsi quoque. Quid uero senatores? Et senatores. Sed enim ô Melite, cauendum est ne concionatores forte adolescentes corrumpant. An uero & hi omnes similiter faciunt meliores? Hi quoq;. Omnes igitur ut uidetur Athenienses honestos bonosq; reddunt præter unum me. Ego enim corrumpo solus. Itáne ais? Ita certe, & quidem uehementer.

Magna tu quidem me damnas infelicitate. Proinde mihi respõde, an & de equis idem putes, omnes scilicet homines equos bonos efficere, unũ uero duntaxat esse qui eos corrumpat. An omnino contrà unum esse, uel certe perpaucos equitãdi peritos reddere meliores equos: quamplurimos autem esse, qui si inter equos uersentur, illisq; utantur, deprauant? Nonne ita se res habet, ô Melite, & de equis, & de cæteris omnibus animantibus? Penitus ita, siue tu & Anytus non confiteamini, siue confiteamini. Etenim permagnam iuuenes nacti essent felicitatẽ, si unus duntaxat eos posset peruertere, cæteri uero omnes prodessent. Cæterũ, ô Melite, satis demonstrat te nullam iuuentutis curam habuisse unq;, ac plane declaras incuriam tuam, tecq; nunquam meditatũ fuisse ea de quibus me accusas. Præterea obsecro te per Iouem, ô Melite, respõde nobis, utrum melius uersari possumus inter bonos ciues, an inter malos. Respõde amabo. Nihil enim difficile te rogo, nõne mali semper mali aliquid agunt his quibus conuersantur? boni autem bonum? Proculdubio. Est ne ullus qui detrimentum suscipere potius q̃ emolumentũ uelit ab his quibus familiariter utitur? Responde, ô bone uir. Lex enim respondere te iubet. estne quisquam qui damnum pati uelit? Nullus. Age ergo, tu me huc in iudicium uocas quasi iuuentutis deprauatorẽ. an dicis me id uolentem facere, uel nolentem? Equidem uolentem dico. Nunquid tu, ô Melite, longe minor natu usqueadeo me grãdiori sapientior es, ut plane cognoscas tu quidem malos obesse familiaribus, bonos uero prodesse? Ego autem in tãtam insaniam prolapsus sim, ut neq; id cognoscam, si quem ex familiaribus peiorem reddidero, periclitaturum me ne quid ab eo mali perpetiar, atq; hoc tantum mihi ipsi malum, ut ais, uolens inferam? Hæc equidem tibi, ô Melite, non credo. Arbitror quoq; nemi nem tibi alium concessurum. Sed aut non deprauo adolescentes, uel si deprauo, inuitus facio. Quapropter tu in utroq; mentiris. At si inuitus corrumpo, nõ huc in iudicium inuoluntaria delicta lex trahi iubet, sed priuatim doceri atq; castigari. Constat enim si didicero, non amplius me id facturum, quod per ignorantiam faciebam. Tu autem familiariter me emendare noluisti, sed in iudicium rapis: quò eos trahi lex iubet, qui pœna indigẽt potius quàm disciplina. Iam uero ex his manifestum est, ô uiri Athenienses, quod modo dicebam, nullam huic Melito aut magnam aut paruam erudiendæ iuuẽtutis curam fuisse. Nuncage, dic qua ratione me asseras, ô Melite, peruertere iuuentutem. An uidelicet quemadmodum in accusatione scripsisti, quia doceam non putare deos quos ciuitas putat, sed alia quædam noua dæmonia? An non in his docẽdis affirmas iuuenes me corrumpere? Omnino quidem ac uehementer hæc assero. Per deos ipsos, ô Melite, de quibus nunc nobis sermo est, apertius & mihi & his enarra. Nam ego quidem nondum plane intelligo, utrum dicas docere me iuuenes ut putent aliquos quidem deos esse. quod si ita est, ego deos esse puto, neq; omnino sum absq; deo, neque in hoc iniuste ago, quamuis non eos quos habet ciuitas, sed alios esse doceam. Vtrum, inquam, hoc est in quo me criminaris, quod uidelicet deos alios introducam? An me ais omnino negare deos, rursusq;

ut

ut negent alios quoq; docere? Assero equidem te omnino negare deos. O admirabilis Melite, cur nam ista dicis? Neq; solem igitur, neq; lunam esse deos credo ut homines alij. Per Iouem ita, ô iudices. Nam solem quidem lapidem esse dicit, lunam uero terram. Anaxagoram tu quidem, ô amice Melite, accusandum censes, atq; ita hos paruifacis, existimans eos literarum ignaros esse, quasi nescíãt libros Anaxagoræ Clazomenij eiusmodi opinionibus esse plenos. Iuuenes ais hæc à me discere, quæ liceret interdum etiam si multa sint, unius drachmæ precio emere ex orchestra? Socratemq; deridere si sua esse fingeret, præsertim quum tam absurda sint? Sed per deum, ô Melite, putas' ne reuera nullum me deum existimare? Nullum per Iouem. Incredibile est, ô Melite, quod dicis: & quidem ut mihi uidetur, etiam tibijpsi. Mihi enim, ô uiri Athenienses, nimis contumelios ac petulans iste uir, ipsamq; accusationem contumelia quadam & petulantia & iuuenili temeritate proculdubio conscripsisse apparet. Videtur enim ceu ænigma quoddam componere, tentans an Socrates sapiens deprehendat ipsum quasi ludentem, sibiq; ipsi contraria proponentem, uel Socrates una cum auditoribus ipsis decipiatur. Hic nanque repugnare sibimet in ipsis accusationis uerbis mihi uidetur, ceu si dixerit, Contra leges agit Socrates deos non putans, sed deos putans. Quæ quidem iocantis nugæ esse uidentur. Animaduertite, ô uiri, quo pacto Melitus mihi uidetur hæc dicere. Tu responde nobis, ô Melite. Sed uos quod ab initio orani, ne ægre feratis si pro more meo uerba facio. Est' ne quisquam, ô Melite, qui humana quidem esse putet, homines uero nequaquã? Respõdeat mihi ô uiri, neq; modo in his, modo in illis perturbet. est' ne aliquis qui equos non putet esse, sed equestria? uel tibicines quidem non esse, sed tibicinum officia? Non est quisquam ô uirorum optime. Ego enim pro te & tibi & his alijs respondeo. siquidem ipse nõ uis respondere. Sed ad hoc saltem quod magis ad rem pertinet, responde. An est quisquam qui dæmonum quidem opera opinetur esse, dæmones autem minime? Nullus. Quàm tarde & uix respõdisti ab his coactus? Nónne igitur dæmonum opera confiteris me & putare & docere siue noua, siue antiqua sint? omnino enim ut confiteris dæmonia ego assero, atq; hæc quidem in respõsione iurabo. Quod si dæmonia puto, necessarium est omnino putare me dæmones quoq; esse. An non ita se res habet? Ita certe. Pono enim te confitentem, quando quidem respondere non uis. Dæmones autem, nónne aut deos arbitramur esse, aut deorum filios? Fateris' ne hoc, an negas? Prorsus. Nónne si dæmones esse arbitror, ut ipse concedis, dæmonesq; dij quidam sunt, id euenit quod modo dicebam? ænigma proponere, et quasi nugari dicendo me deos nõ existimantem, deos tamen rursus existimare, quandoquidem dæmones esse duco? Rursus si dæmones deorum filij sint, spurij uidelicet quidam, aut ex Nymphis, aut ex alijs quibusdam, ut fertur, quisnam hominum filios quidem deorum esse putet, deos uero neget? Perinde enim id absurdum foret, ac si quis equorum quidem filios uel asinorũ mulos esse putet, equos autem & asinos esse non putet. Sed ô Melite, uideris proculdubio accusationem istam id circo ita instituisse, uel ut ingenij nostri periculum faceres, uel quia in quo reuera me criminareris, nihil haberes. Tu uero quanam ratione persuaderes alicui uel minimum quidem mentis habenti, nõ esse eiusdem uiri dæmonia simul & diuina putare, ac rursus eiusdem neq; dæmones, neq; deos, neq; heroas? Nulla certe ratione fieri posse aliter ostendi potest. Cæterum ô uiri Athenienses, quod quidem ego nõ deliquerim, quemadmodum Melitus accusat, haud magna mihi purgatione opus esse uidetur, sed ea quæ dicta sunt, sufficere iudico. Quod autem ab initio dixi, maleuolentiam plurimam esse contra me apud plurimos concitatam, id profecto uerissimum est, & hoc me perimet, si quidem perimar, non Melitus, neque Anytus, sed multorum calumnia & inuidia. Quæ quidem alios quoque multos uiros bonos peremit hactenus, &, ut arbitror, perimet. Nihil enim graue uel mirum si in me obesse non desinat. Forsitan uero ita me quispiam interrogabit: Nónne te pudet Socrates, tale quiddam exercere, ex quo continuo in periculum uenias moriendi? Equidem huic obiectioni iustam hanc responsionẽ dabo. Haud recte ô uir loqueris, si putas magnam aut uitæ aut mortis habendam esse rationem homini cuius uel parua quædam utilitas sit: ac non illud potius duntaxat considerandũ, quoties aliquid agit, utrũ iusta agat, an iniusta, aut boni uiri opera siue mali. Alioquin ex hac ratione tua spernendi fuissent semidei omnes quotcunq; apud Troiam occubuerunt, & alij, & in primis

ipse Thetidis filius: qui usqueadeo mortis contempsit periculum, ne turpem subiret infamiam, ut cum sibi dea mater properanti ad Hectorem occidendum prædixisset, his fere, ut arbitror, uerbis: O fili, si pro uindicta Patrocli amici tui ab Hectore interfecti, Hectorem interfeceris, ipse peribis. inquit enim: Subito post Hectorem infelix tibi fors imminet. Cum, inquam, ab ea hæc accepisset, usqueadeo discrimen mortem contempsit, ut multo magis timuerit turpem uitam amicorum inultis iniurijs quàm mortem: statimq; responderit mori se malle pro iusta amici uindicta, quàm moras trahentem apud naues ridiculum contemptumq; uiuere. Hunc ergo periculi mortisq; curam habuisse, quisnam dixerit? & profecto ita res se habet, ô uiri Athenienses. Quo quisq; in loco uel seipsum constituit, arbitratus id optimum esse, uel à superiore iubetur consistere, in eo, ut mihi uidetur, permanere oportet, periculumq; subire, neque mortem, neq; aliud quicquam magis quàm turpitudinem formidantem. Equidem ô uiri Athenienses, grauiter aberrarem, si cum illis paruerim præfectis, quos ipsi mihi præposuistis & in Potidæa, & in Amphipoli, & in Delio: tunc enim ubi illi me constistere iusserunt, ibi constiti ut quisquã alter, mortisq; discrimen subiui: ubi deus me posuit, permanereq; uoluit, ut opinatus sum atq; existimaui, uidelicet philosophantem me uiuere, ac meipsum aliosq; scrutari, ibi ob mortis alterius'ue rei metum ordinem desererẽ. Pergraue, inquam, id esset delictum, & tunc reuera me iuste quis in iudicium traheret, quasi deos non putantem, uidelicet oraculo non parentem, atque mortem timentem, putantemq; me sapientem esse, quum sapiens minime sim. Nam mortem timere ô uiri, nihil aliud est quàm sapientem uideri eum qui non sit sapiens. Quippe cum id sit scire uideri quæ nesciat. Nemo enim scit utrum mors summum bonorum omniũ contingat homini. metuunt autem perinde ac si eam scirent maximum esse malorum. Cui uero dubium esse debet, quin hæc ipsa inscitia sit maxime uituperanda, per quam aliquis se putat scire quæ nescit? Ego autem ô uiri, in hoc forsan à multis hominibus differo: ac si qua in re sapientiorem me aliquo esse dicerem, in hac utiq; dicerem, quod cum haud sufficienter quæ sunt apud inferos norim, similiter me non nosse cognosco. Iniurias autẽ inferre, superioriq; non obedire uel deo uel homini, malum turpeq; esse scio. Hæc igitur quæ nescio, utrum bona sint, nunquam magis timebo atq; fugiam quàm illa quæ mala esse cognosco. Quamobrem si me nunc absoluatis, non credentes Anyto, qui dixit aut me in iudicium ab initio uocandum non esse, aut uocatum necessario esse damnandum. Nam si à uobis absoluerer, fore ut filij uestri Socratis sequuti uestigia, omnes omnino corrumperentur. Si inquam, ad hæc uos ita dicatis: O Socrates, Anyto non credimus, teq; sententijs nostris absoluimus, hac tamẽ conditione, ut nunquam posthac in hac inquisitione philosophiaq; uerseris: ac si id facere deprehendare, mortem obeas. Si igitur, ut dicebam, his conditionibus dimittere me uelitis, respõdebo utiq; uobis: O uiri Athenienses, diligo uos equidem atque amo, deo tamen parere malo quàm uobis. Et quamdiu spirabo, uiresq; suppetent, philosophari nõ desinam, exhortans & docẽs quemcunq; nactus fuero, sicut soleo in hunc modum: Quid tu ô uir optime, cum ciuis sis Athenienſis, ciuitatis amplissimæ ac sapientia & potentia præstantissimæ, non erubescis in eo omnem operam ponere, quo tibi pecuniarũ & gloriæ & honoris quamplurimum sit: ut autem prudentia & ueritas, & optimus animi habitus in te sit, neque cogitas, neq; curas? Ac si quis uestrum mecum contenderit, id se curare asseuerans, haud statim dimittam illum, neq; recedam, sed sciscitabor, examinabo, redarguã. Quòd si mihi nõ uideatur posse dere, uirtutem attamen profiteri, obiurgabo quod ea quæ plurimi precij sunt, nihili pendat, uilissima uero plurimi faciat. Hoc equidẽ officium præstabo iuniori & seniori quemcunq; nactus fuero, rursusq; peregrino & ciui, magis autem ciuibus, quanto mihi genere propinquiores estis. Hoc enim deus ipse iubet. Reor autem quod & uos latere nõ debet, nullum adhuc bonum uobis in hac urbe maius contigisse quàm hoc meum ministerium, quod deo parens exhibeo. Nihil enim aliud agens circumeo, quàm suadens iunioribus, senioribusq; uestrum, neq; corporum, neq; pecuniarum, neq; aliarum omnino rerum curam prius uehementiusq; quàm animi habendam esse, ut quàm optimus sit, docens non ex pecunijs uirtutem, sed ex uirtute pecunias, aliaq; bona omnia & priuatim et publice hominibus prouenire. Si igitur hæc docens peruerto iuuenes, essent certe pernicioſa. At si quis dicat me alia quàm hæc docere, nihil dicit. Horum gratia ô uiri Athenienſes

ſes, profiteor equidem siue credatis Anyto, siue nõ credatis, siue dimiseritis me, siue non dimiseritis, profiteor me nihil aliud esse facturũ, nec si mihi sit pluries moriendũ. Ne conturbemini ô uiri Athenienses. Sed quemadmodum ab initio rogaui, me æquo animo audiatis: erit enim uobis, ut arbitror, utile si quæ nunc dicturus sum, audietis. Equidem uobis nonnulla dicturus sum, quæ audientes forsitan ad clamorem in præsentia prouocemini, ego uero silentium à uobis exposco. Scitote si me occideritis talem qualem uobis modo dicebam, non me lesuros esse uos magis quàm uosipsos. Me quidem neq; Melitus, neque Anytus unquam lædet. Neq; enim posset. Siquidem nefas est, ut arbitror, meliorem uirum à deteriore lædi. Interficere tamen potest uel pellere, uel contumelia quadam afficere. atq; hæc iste quidem & alius aliquis ingentia putet esse mala. ego uero nõ puto, sed multo peius esse illa facere quæ nunc iste facit, aggrediens iniuste uirum occidere. quam ob rem ô uiri Athenienses, nõ tam mihi nunc opus est defensionem pro meipso meditari, ut aliquis existimaret, quàm uobis ne quid me condemnantes contra id munus quod deus uobis tribuit, delinquatis. Si enim me interfeceritis, haud alium talem reperietis, uere quidem, & si forte id dictum ridiculum est, ciuitati uestræ à deo adhibitum, uelut equo cuidam magno & generoso, sed ipsa mole pigriori, atq; à tabano aliquo excitari indigenti: qualem uidetur me deus ciuitati addidisse, qui singulos excusitans & monẽs & obiurgans, non cesso diem totam ubiq; uobis assistere. Talem uero alterum nõ facile nanciscemini ô uiri Athenienses. Ergo si mihi credideritis, me uestris sententijs absoluetis. At uero si forte dormitantium more grauiter ferentes uos excuscitari, me, ut uult Anytus, temere occideritis, reliquum omne tempus dormietis, nisi forsan deus uobis prospicies alium quẽdam miserit. Me uero esse talem, ut à deo ciuitati tributus fuisse uidear, hinc potestis animaduertere. Non humanum certe id esse uidetur, quod ego mea quidem omnia omnino neglexerim, atq; in hac rei familiaris negligẽtia tot annos iam perseuerarim, uestro semper intentus bono, dum singulos adeo tanquam pater, aut frater natu maior, suadens curam uirtutis habere. Quod si quam pro officio meo mercedem reciperẽ, humanã quandam id rationẽ haberet. Nunc uero quod & uos plane uidetis, accusatores isti mei quanquam impudentissime alia contra me omnia coaceruarunt, hoc unum tamẽ solita illa impudentia nequaquã ausi sunt pertentare, testesq; adhibere qui probent me unquam pro his mercedem ullam exegisse aut petisse. Huius autẽ rei sufficientẽ uobis, ut arbitror, testem affero, paupertatẽ meã. Sed forsan absurdum alicui uideri potest, me priuatim hæc consulere singulis anxie nimis circumeuntem, publice uero in concionibus ausum non fuisse hoc idem ciuitati cõsulere. Huius autem causa est de qua sæpe me passim dicentem audiuistis, diuinum uidelicet quiddam atq; dæmonicũ in uoce quadã mihi adesse. Quod quidem Melitus in accusatione derisit. sed mihi quidẽ ab ipsa puericia hoc adest, uox scilicet quædam, quæ quoties fit, me prohibet agere quod acturus eram, prouocat uero nunquam. hoc inquam est quod mihi repugnet, quo minus me ad publica conferam. & recte admodum mihi aduersari uidetur. Constat enim ô uiri Athenienses, si quondam negocia publica aggressus fuissem, iamdiu mihi fuisse pereundum: itaq; nullam uel uobis, uel mihi attulissem utilitatem. Ne mihi succenseatis, oro, uera dicenti. Nemo enim diu saluus esse potest, si aut uestro, aut alteri cuiquam populo legitime aduersetur, quo multa iniusta atque iniqua quæ fieri solent in ciuitate, prohibeat. Sed necesse est eum qui reuera pro iustitia pugnat, si modo breui saluus futurus sit, priuatim degere, neque rempublicam attingere. Horum equidem magna uobis afferam argumẽta, non uerba quidem, sed, quod uos multi facitis, facta. Audite iam quæ mihi contigerint, ut planius perspiciatis, nulli me quicquam contra iustitiam ob mortis metum concessurum fuisse, atque non concedentem, simul fuisse periturum. Referam uobis equidem molesta quædam atque iudicialia, uera tamen. Ego enim ô uiri Athenienses, nullo adhuc publico functus sum munere, nisi quòd ad consilium sum electus. Contigit autem tribum meam Antiocheam eo tempore præsidere quo uos decem illos exercitus duces, quia nauali pugna interemptos nõ sustulissent, damnare simul omnes properastis, iniuste quidem, ut cunctis postea uobis notum fuit. Tunc ego solus ex omnib. præfectis me uobis opposui, ne quid ageretis præter leges, meisq; suffragijs restiti. Quo tẽpore cũ oratores multi parati essent deferre meum nomẽ, atq; in iudiciũ trahere, uosq; ipsi ingẽti idẽ clamore iubere tis, existimaui oportere

me magis pro lege atq; iustitia subire periculum, quàm uobiscum sentire, non sentientibus iusta ob metum carceris aut mortis. Et hęc quidem facta sunt ciuitate adhuc sub libertate populi constituta: postquam uero ad paucorum potentiam deuentum est, rursus triginta illi qui rempublicam occuparunt, uocantes me unà cum alijs quatuor in Tholum, iusserunt Leontam Salaminium ex Salamine adducere quo ille necaretur, qualia uidelicet multa illi, & alijs multis eo tempore mandabant, ut complures criminibus suis inuoluerent. Tunc ego nō uerbis quidem, sed re ipsa rursus ostendi, nihil omnino, quamuis dictu rusticius uideatur, curare mortem: illud uero omnino curare, ne quid iniustum, ne ue impium facerem. Me uero potestas illa terribilis nequaquam ita conterruit, ut iniuste aliquid facerem. Sed ubi Tholo egressi sumus, reliqui quatuor in Salaminam aduentantes, captum Leontam duxerunt, ego uero domum abiui: ac forsan propterea me illi interfecissent, nisi breui eorum potestas dissoluta fuisset. Atq; horum testes uobis erūt permulti. An ergo putatis tot annos me uiuere potuisse, si publica tractauissem, bonicq; uiri officio fungens, iustitiæ suffragatus essem, atque, ut oportet, unum id officium omnibus prætulissem? Permultum abest ô uiri Athenienses. neq; enim alius quisquam hominum, ita se gerens, diu saluus esse potuisset. At ego per omnem uitam sicubi publica tractaui negocia, talem me præstiti, & priuatim idem ipse nemini unq; præter id quod iustum est, concedens, uel alijs, uel horum alicui quos ij qui me criminātur, meos affirmant esse discipulos. Ego autem nullius unquam præceptor fui. Sed siquis dicentem me ac tractantem audire desiderauit, siue iunior, siue senior, nulli unquā id negaui. Neq; uero is ego sum, qui pecunijs acceptis disputem, non acceptis uero taceam, sed pariter diuiti atq; pauperi interrogandum me præbeo, ac etiam si quis respondendo audire uelit quæ dico. Et si quis horum probus fiat, uel non, haud iuste crimen subirem: quippe cum nulli unquam doctrinam uel tradiderim ullam uel promiserim. Quod si quis dixerit priuatim à me quicquam uel didicisse, uel audisse, quod nec alijs omnibus commune fecerim, non uerum dicit. Sed quam ob causam quidam mea consuetudine oblectentur, ô uiri Athenienses, audite. Omnino uerum est quod uobis suprà dicebam, delectari homines cum redargutionii eorum adsunt, qui se cum non sint, existimant sapientes. Est enim res non iniucunda: mihi uero, ut dixi, à deo iniuncta & per uaticinia, & per somnia, & per omnem modum, per quem aliqua alia sors diuina homini quicq; mandarit agendum. Hęc ô uiri Athenienses, & uera sunt, & facile arguenda. Enimuero si ego iuuenū alios quidem nunc corrumpo, alios uero iamdiu corrupi, consentaneū esset ut nūc illorum aliqui seniores facti, quoniam intelligerēt me sibi adolescentibus male consuluisse, contra me insurgerent, ac pœnas deposcerent. At si ipsi nollent, saltem necessarios illorum aliquos, patres, & fratres, et alios cognatos, si quid mali à me eorum necessarij passi fuissent, cōmemorare nūc, & pœnas exigere. Sed adsunt hic quos cerno illorum permulti. Primum quidem Crito iste æqualis meus atq; contribulis Critobuli huius pater. Deinde Lysanias Sphettius Æschinis huius pater. Præterea Antipho Cephisieus, pater Epigenis. Adsunt & alij, quorum fratres familiariter me usi sunt: Nicostratus Zotidi filius, Theodoti frater. Et Theodotus quidem defunctus est, ut fratrem precari non possit. Et Paralus hic filius Demodici, cuius Theages frater erat. Adimantus quoq; filius Aristonis, cuius frater est iste Plato. Deniq; Æantodorus, cuius Apollodorus hic est frater. Alios permultos referre possum, quorū unum aliquem præsertim in eius oratione oportuit à Melito testem produci. At uero si tunc oblitus est, nunc saltem producat, ego permittam. Afferat, inquam, si quid tale habet, in medium. Sed contrà omnino se res habet, ô uiri Athenienses. Omnes enim, ut uidetis, conuenerūt libenter ad opem mihi ferendam, qui corrupisse eorum necessarios, detrimentumq; attulisse, à Melito Anytoq; accusor. Quod si ipsi qui deprauati sunt, mihi opitularentur, nihil mirum esset: at propinqui eorum seniores à me nunquam deprauati, qua tandem ratione mihi suffragantur, nisi recta quadam & iusta? quippe cum & Melitum mentiri, & me uera loqui cognoscant. Quæ igitur pro defensione mea, ô uiri Athenienses, habeo, ferme hæc sunt, & alia fortè similia. Sed forsan uestrum aliquis ad se moresq; solitos se recipiens, grauiter ferat, quòd cum leuioribus etiam in causis reus multis cum lachrymis soleat deprecari, atq; supplicare, ac filios in iudicium producere, ut cōmiserationem cōmoueāt, & alios domesticorū amicorumq; permultos; ego nihil horum faciam

ciam, quamuis in extremo ut uidet discrimine constitutus. His ergo offensus aliquis contra me pertinacius irritetur, atq; ipsa in ira sententiam cōtra me ferat. Siquis ergo inter uos eius mētis est, ego tamē non censeo obsecrandum, sed hac ratione potius æque me hunc allocuturum. Sunt & mihi ô uiri optime cognati quidam. Neq; enim, ut inquit Homerus, ex quercu uel petra, sed ex hominibus natus sum. Itaq; & cognatos habeo, ô uiri Atheniēses, & filios tres, quorum unus iam adolescit, duo autem sunt paruuli. Nullum tamē eorum huc adducam, supplicaturus eo pacto à uobis absoluī. Curnam igitur nihil horum faciam? Non pertinacia ulla, neque contemptu, uiri Athenienses: utrum uero audacter me habeam erga mortem, an non, alia ratio est. Ad existimationem tamen & mei & uestri & ciuitatis totius non arbitror pertinere, ut hæc faciam hac ætate, & hoc nomine quod nactus sum, siue id uerum sit, siue falsum. Attamen iam opinione hominum persuasum est Socratem inter multos præcipuo quodam excellere. Si ergo hi qui inter uos sapiētia, uel fortitudine, uel quauis alia uirtute præstare existimātur, tales erūt quales sæpe quosdam cum de illis iudicaretur uidi, turpe nimium erit. Qui cum esse alicuius precij existimarentur, attamē in iudicio mirum in modum cōmiserationi studebāt, quasi graue aliquid passuri, si ex hac uita decesserint, perinde ac immortales essent futuri, si uos illos non occidatis. Atqui hi mihi uidētur ciuitati dedecus afferre, propterea quod existimare peregrinorum aliquis potest, eos qui inter Atheniēses uirtute præstāt, in magistratibusq; cæterisq; honoribus superiores habentur, nihil à mulieribus differre. Hæc autem, ô uiri Athenienses, nec uos qui alicuius autoritatis esse uidemini, facere decet, neq; etiam si nos facere uelimus, permittere: sed hoc ipsum ostendere, uos eum multo magis damnaturos esse, qui commiserationes eiusmodi introducens, ridiculam reddiderit ciuitatem, quàm illum qui quietus iudicium expectauerit. Proinde, ô uiri Athenienses, accedit ad ea quæ de ciuitatis existimatione dicta sunt, quòd nec iustum mihi uidetur esse iudicem precari, neq; precando absolui, sed docere atq; suadere. Non enim ad hoc sedet iudex, ut per gratiam concedat, sed ut iudicet secundum leges. Atq; id iureiurando promisit, non per gratiam cuicunq; libuerit condonare, sed iudicare secundum leges. Non igitur licet uel nobis assuefacere uos deierare, uel uobis assuefieri. Neutri enim nostrum religionem seruarent. Nolite ergo, ô uiri Athenienses, exigere talia me apud uos agere, quæ neque honesta, neq; iusta, neq; sancta esse puto: & id quidem omnino, præsertim uero per Iouem, cum impietatis erga deum à Melito hoc accuser. Profecto si pergerem persuadere uobis, precādoq; flectere cum iuraueritis, docerem utiq; uos non putare deos esse, ac reuera dum pro me defensionem paro, meipsum interim accusarem, quasi deos nequaquā existimātem. Sed multum abest ut ita se res habeat. Existimo namq; esse deos, ô uiri Atheniēses, magis q̄ quisquam meorum accusatorum, ac uobis deoq; permitto de me iudicare, ut & mihi & uobis sit conducturum. Quod uero nō grauiter feram, ô uiri Athenienses, me à uobis esse damnatum, & alia multa faciunt, & illud in primis, quòd non præter spem id accidit, uerum multo magis admiror utrorumq; numerū calculorum. Siquidem non putabam tam pauco calculorū numero ab absolutione abesse. Nunc autem, ut uidetur, si tres solum calculi aliter cecidissent, euadebam. Melitum certe nunc euasisse uideo, neq; euasisse solum, sed unicuiq; constat, nisi surrexissent Anytus & Lyco me accusantes, mille drachmas illum fuisse pensurum, quoniam partem quintam calculorum non accepisset. Capitis igitur uir iste reum me facit, esto. Sed ego, ô uiri Athenienses, cuius me reum existimem? An nō ui delicet eo quo dignus sum? Quid ergo? Quidnam dignum est pati me aut pendere, ob id quod quæ didici, non siluerim, sed neglexerim quæcunque multi facit uulgus, quæstum, rem familiarem, præfecturas, conciones, cæterosq; magistratus: præterea uitauerim coniurationes atque seditiones, quæ in republica contigerunt, arbitratus me ipsum reuera ad æquiora officia esse natum, quàm ut ab his salutem meam pendere existimarem? Ad hęc inquam, me non contuli, quibus occupatus, neque uobis, neque mihi ipsi profuturus eram. Sed uni huic officio duntaxat incubui, ut priuatim unumquemq; uestrum salutans, maximam ut equidem existimo, afferrem utilitatē, suadens uidelicet unicuiq; nihil ex rebus suis prius quàm seipsum esse curandum, ut quamoptimus prudentissimusq; euadat: nec res ciuitatis curandas esse prius quàm ciuitatem ipsam, & aliarum item rerum curam eadem ratione esse habendam. Quid igitur cum sim talis, à uobis reportare dignus sum?

Bonum

Bonum certe ô uiri Athenienſes, ſi modo pro dignitate reuera exiſtimetis, ac tale quidem bonum quale mihi conueniat. Quid igitur conuenit uiro egeno beneficoq́, cui uacare à cæteris occupationibus expediat, quo uos ad uirtutẽ cohortari queat? Nullum certe eſt aliud præmium, ô uiri Athenienſes, quod magis uirum talem deceat, quàm in Prytaneo publico ſumptu nutriri, & multo quidem magis quàm ſiquis ueſtrum equo aut bigis, aut quadrigis Olympia uicerit. Nam ille quidem facit, ut felices uideamini, ego uero ut ſitis. Præterea ille nutritione non indiget, ego indigeo. Itaq́ ſi pro dignitate ac iuſtitia æſtimari oportet, ego me hoc dignum exiſtimo, alimonia ſcilicet publice in Prytaneo mihi exhibenda. Forte uero hæc uobis dicens, ita proteruus uideor, ut in ſuperioribus uſus ſum, ubi cõmiſerationes ſupplicationesq́ deteſtabar. id aũt haud tale eſt, ſed eiuſmodi potius ô uiri Athenienſes. Perſuaſum eſt enim mihi, ut nemini ſponte iniuriam faciam. quod quidem idcirco uobis non perſuadeo, quia breue tempus habuimus colloquẽdi. Verum ſi lex talis apud uos eſſet, qualis apud cæteros, ut ubi mors pœna ſit, in eo iudicio nõ diem unam, ſed plures diſceptetur, uobis, ut arbitror, perſuaſiſſem. Nunc uero haud facile fuit in tam breui tempore calumnias magnas diluere. Cum igitur mihi perſuaſum ſit, nemini facien dam eſſe iniuriam, permultũ abeſt ut mihi ipſi ſim facturus. Quid ergo? nunquid ueritus ne id ſubeam quo Melitus me dignum cenſet, quod equidem aio neſcire me utrum bonum ſit, an malum, ut hoc deuitem, eligam eorum aliquid quæ planè mala eſſe ſcio, atque hoc me dignum eſſe cenſebo? Vtrum ergo uincula? Ecquid oportet me in carcere uitam agere, ſemper undecemuiris ſeruientẽ? Vtrum pecunias ſoluere, atq́ donec ſolutæ ſint, in uinculis permanere? At uero id tantundem eſt atq́ quod ſuprà dicebam, cum mihi deſit unde pecunias perſoluam. An forte exilium? forte enim hoc dignus eſſe cenſebor: nimia tamen ô uiri Athenienſes, me cupiditas uitæ teneret, ſi adeo imprudens eſſem, ut ſi uos ciues mei conſuetudinẽ meam ſermonesq́ perferre nõ potuiſtis, ſed uſqueadeo grauis inuidioſaq́ uobis fuit mea conſuetudo atq́ oratio, ut mox liberare uos ab illa iam decreueritis, alios tamen facile me putem toleraturos. Permultum abeſt ô uiri Athenienſes. Præclara ſcilicet mihi uita foret in hac ætate exulanti, & aliam ex alia ciuitatẽ permutanti, & in continua repulſa uiuenti. Equidem ut plane intelligo, quocunq́ proficiſcar, audituri me ſicut & hic ſequentẽ adoleſcẽtes: ac ſi eos repellam, ipſi uiciſſim ſenioribus id perſuadentes me repellent. Si nõ repellam, eorum patres & cognati ob hos ipſos me expellent. Forſitã uero dicet aliquis: nõnne potes ô Socrates, in exilio ſilentiũ & quietem agere? At hoc omnium eſt difficillimũ aliquibus ueſtrum perſuadere. ſiue enim reſpondero, id eſſe non parere deo, propterea q́ me nõ poſſe quieſcere, nõ credetis mihi quaſi per ironiam loquẽti: ſiue dixero me ab hoc officio nolle uacare, quia id homini maximum contingit bonum, diebus uidelicet ſingulis de uirtute uerba facere, atq́ de alijs de quibus me quotidie loquentem uos auditis, atq́ ita meipſum aliosq́ ſcrutari, uitamq́ incõſideratam reſpuendam eſſe cenſere, hæc etiam multo minus mihi credetis. Hæc uero ô uiri Athenienſes, ita ut dico, ſe habent, ſed haud facile perſuaderi poſſunt. Et ſimul nunquam malo dignari me conſueui. Quod ſi mihi forent pecuniæ, iudicium pecunijs licerer quantumcunq́ ſoluere poſſem, neq́ obeſſet mihi illas amittere. nũc uero nõ adſunt, niſi forte quantum ualeo ſoluere, tanti æſtimari uelitis. Poſſum uero fermè argẽti minam. Tanti ergo iudicium liceor. Plato autem hic ô uiri Athenienſes, & Crito, & Critobulus, & Apollodorus iubent me triginta minis liceri. Ipſi uero tantũ uobis promittere parati ſunt. liceor ergo tanti. Promiſſores uero argenti huius hi uobis erunt ſufficientes. Non multi temporis gratia ô uiri Athenienſes, criminandi materiam præbuiſtis uolentibus ciuitatem uituperare, qui ſcilicet Socratem occideritis, uirum ſapientem. Dicent enim illi, licet non ſim, me ſapientem, qui uos uituperare uolent. Si ergo breue tempus expectauiſſetis, abſq́ ueſtra opera me contingebat mori. Videte ætatem meam quàm procul iam ſit à uita, morti uero propinqua. Neq́ uero hæc aduerſus uos omnes dico, ſed aduerſus eos tantũ qui me morte damnarunt. Dico etiam hæc ad hos ipſos. Forſan putatis me, uiri Athenienſes, in iudicio concidiſſe talium uerborum inopia, quibus utiq́ perſuaſiſſem uobis, ſi omnia facienda dicendaq́ putauiſſem, quibus à uobis abſoluerer. Longe uero ſe res aliter habet: Certe ob paupertatẽ damnatus ſum, non uerborum quidẽ, ſed audaciæ atq́ impudẽtiæ, & quia talia apud uos dicere nolui, qualia uobis auditu gratiſſima contigiſſent, audienti

bus uidelicet me deflentem atq́ lamentantem, & alia facientem multa atq́ dicentem, ut dixi, me indigna, qualia frequenter ab alijs audire conſueuiſtis. Sed neq́ ab initio cenſui decere ob periculum deuitandum illiberale aliquid facere, neq́ nunc me pœnitet hac defenſionis ratione uſum fuiſſe. Malo equidem tali quadam defenſione fretus, mortem obire, quàm contraria ſuperuiuere. Neq́ enim in iudicio, neq́ in bello uel mihi uel alteri, omnia quibus uitemus mortem ſunt facienda. Nam in prælijs ſæpe conſtat interitum uitari, ſiquis abiectis armis ſupplex ad inſequentes ſe cõuertat. Alia quoq́ in ſingulis periculis machinamenta ſunt, quibus interitum quis effugiat, ſiquem non pudeat facere quælibet atq́ dicere. Sed conſiderate ô uiri Athenienſes, haud id quidem difficile eſſe, mortem effugere, ſed multo difficilius prauitatem. uelocius enim illa currit quàm mors. Atqui ego nunc utpote ob ſenectutem tardiõr à tardiori captus ſum, acculatores autem mei utpote uehementes atq́ ueloces ab ea quæ uelocior eſt prauitate. Et nunc quidem ego abeo damnatus à uobis mortem ſubiturus: iſti uero à ueritate ipſa damnati, prauitati iniuſtitiæq́ obnoxij. Atq́ ego quidem pœnæ acquieſco, & iſti. Hæc igitur forte ſic oportebat ſe habere, arbitrorq́ ea habere ſe mediocriter. Poſt hæc aũt uobis qui me condemnaſtis, cupio diuinare. Nam illuc mihi iam peruentum eſt, ubi ſolent homines diuinare, quãdo uidelicet ſunt prope mortem. Prædico enim equidẽ uobis, ô uiri Athenienſes, ſi me interfeceritis, ſupplicium uobis ſtatim poſt mortem meam eſſe uenturũ, ac per Iouem multo durius eo quo me affeceritis. Nunc enim id egiſtis, putantes liberare uos, quo minus rationem uitæ ueſtræ redarguẽti cuiq́ reddere cõpellamini. Id uero contrà omninõ uobis accidet. nam plures futuros arbitror, qui uos redarguant, quos ego compeſcebã, & ſi uos id non ſentiebatis: tantoq́ illi infeſtiores erunt, quanto & iuniores: ideoq́ uos grauius id feretis. Profecto ſi putatis per interfectionem hominũ à uituperatione uos abſoluere, nimium aberratis. Non enim eſt hęc liberatio uel ualida ſatis uel honeſta. Sed illa tam facillima q́ optima eſt, nõ diſturbare quidẽ alios, ſed ſeipſum comparare ut q́ optimus euadat. Hæc ergo uobis qui me condemnaſtis, uaticinatus, finem facio. Vobis autem qui me abſoluiſtis, libenter de huiuſmodi re quæ contigit, uerba facerem, quamdiu magiſtratus negocio diſtinentur, necdum eò uado ubi me oportet mori. Sed, ô uiri, aſſiſtite mihi id tempus. Nihil enim prohibet inuicẽ dum licet confabulari. Nempe uobis tanq́ amicis demonſtrare uolo quod mihi modo accidit, quidnã menti ſignificet. Mihi quidem ô iudices, uos enim iudices recte appellare poſſum, mirabile quiddã contigit. Vox enim illa dæmonis uaticinatrix, mihi ſemper in ſuperiore tempore frequenter omnino offerre ſe conſueuit, & in rebus quidem leuiſſimis ſe opponẽs, ſiquid minus recte facturus fuiſſem. Nunc aũt ea mihi quæ uidetis, acciderũt, quæ profecto putaret aliquis atq́ exiſtimaret extrema eſſe malorum. Sed mihi neq́ domo exeunti, mane dei ſignũ aduerſatũ eſt, neq́ dum in iudicium ueniebã, neq́ in aliqua ſermonis parte dum uerba faciebã, quamuis alias frequẽter dum loquerer in medio ſermonis curſu conſueuerit cohibere. Nunc aũt in hac re nuſquam uel agenti uel loquenti eſt aduerſatũ. Quam uero huius rei cauſam eſſe putem, uobis aperiã. Apparet enim mihi quod contigit bonum eſſe. Nec recte ullo modo iudicatur à nobis, quicunq́ mortem opinamur eſſe malam. Cuius quidem rei magna apud me hæc eſt coniectura, quod ſignum mihi ut conſueuit, repugnauiſſet, niſi bonum quid acturus fuiſſem. Cogitare autem hoc pacto poſſumus: ſpem multam eſſe id eſſe bonum. Duorũ enim alterum mors eſt. Nam aut tanquã nihil omnino ſit, ſenſum nullum ullius rei retinet is qui deceſſit è uita: aut quemadmodũ dicitur, permutatio quædam & tranſmigratio animæ ab hoc in alium locum. Siue ergo nullus remanet ſenſus, ſed tanquã ſomnus quidam eſt, in quo quis ſomnium cernit nullum, admirabile lucrum erit in morte. Reor equidẽ, ſiquem oporteat ad eam noctem quam natura tranſigit quiete, ut ne inſomnium quidem ullum uideret, alias noctes dies q́ uitæ totius cõferre, atq́ dicere quot ipſe noctes atq́ dies in uita melius dulciuſq́ peregerit: reor, inquã, nedum priuatum aliquem, ſed nec magnũ quidem regem, aliquas numerare poſſe. Si ergo tale quiddam eſt mors, lucrum eſſe equidem dico. Etenim nihil plus hoc pacto totum tempus q́ nox una eſſe uidetur. Sin autem mors eſt tanquam tranſmigratio quædam hinc in alium locum, ac uera ſunt quę dicuntur, uidelicet in alio ſeorſum à nobis loco omnes defunctos eſſe, quidnam melius q́ hoc eſſe poteſt ô iudices? ſiquis enim illuc profectus liber ab ijs qui ſe profitentur iudices eſſe, ueros re

pereris

perierit iudices qui iudicare illic perhibentur, Minoem, Rhadamanthũ, Æacum, Tripto
lemum, alioscꝙ quotcunꝙ semidei iuste uixerunt, nunquid eiusmodi transmigratio par-
uipendenda censebitur? Rursus Orpheum Musæumcꝙ conuenire & Hesiodũ, & Home
Immortali- rum, quàm multo aliquis nostrum redimeret? equidem si hæc uera sunt, sæpius mori ue-
tas animorũ lim. Quippe cum mihi in primis mirifice grata sit futura habitatio illa atcꝙ consuetudo
quandoquidem unà cum Palamede futurus sum, & Aiace Telamonis filio, & aliis anti-
quorum quicunꝙ falso damnati iudicio decesserunt è uita: apud quos meos casus cum il
lorum casibus conferre utrinꝙ, ut arbitror, non iniucundum foret. Illud præterea maxi-
mum, illic degere scrutantem singulos atcꝙ examinantem quemadmodum hic feci, quis-
nam illorum sapiens sit, & quis cum non sit, se tamen existimet sapientem esse. Proinde
quanti faciendum ô iudices perscrutari ducem qui tantum ad Troiam duxit exercitum?
uel Vlyssem, uel Sisyphum, alioscꝙ quãplurimos, quos referre quis potest uiroscꝙ & mu-
lieres, quibus cum loqui atcꝙ examinando uersari, inæstimabilis prorsus felicitas esset? Si
quidem huius causa qui illic degunt haud amplius moriũtur, suntcꝙ illi nobis & in rebus
aliis beatiores, & in eo insuper quod reliquũ iam tempus permanent immortales, si qui-
dem uera sunt quæ dicuntur. Vos quoꝙ ô iudices bene de morte sperare debetis, idcꝙ ta-
num cogitare uerum esse, uiro uidelicet bono nihil mali accidere posse, necꝙ uiuẽti, necꝙ
defuncto, necꝙ res illius à diis negligi. Necꝙ uero mea nunc casu aliquo acciderunt, sed mi
hi id constat, mori iam & à laboribus liberari, mihi melius extitisse. Atcꝙ hanc ob causam
diuinum illud signum mihi nõ obstitit. Equidem haud admodum his indignor qui accu-
sarunt me uel condemnarunt, quãuis non hac mente accusauerint me atcꝙ damnauerint,
sed quia detrimentum mihi inferre sperabant. Ob hoc utiꝙ illis est succensendũ. Sed iam
ad eosdem illos reuersus, sic eos alloquor. Tantum tamẽ uos precor ô uiri, ut meos quoꝙ
filios cum adoleuerint, si ipsi similiter atcꝙ ego uobis molesti sint, pœnis similiter afficia-
tis, præsertim si uideantur uobis uel pecuniarũ, uel alterius cuiusquam rei maiorẽ cẽ uirtu
tis curam habere: atcꝙ si uideri uelint putẽt ue se alicuius esse precij, cum nullius sint, illos
obiurgetis, quemadmodũ ego uos, quod non illis incumbant quibus est incumbẽdum,
ac existimẽt cũ nullius precij sint, se aliquid esse. Quod si hęc fecerítis, iusta à uobis passus
fuero egoꝙ & filij. Sed iam hora est hinc abire, me quidem ut moriar, uos autem ut uitam
agatis. Vtri uero nostrum in melius eant, omnibus præterquam deo est incertum.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI in Critonem, ad Laurentium Medicem uirum magnanimum.

*QVEMADMODVM Apologiæ, ita Critonis quoꝙ tam ordinata, tam plana dispositio est ut ar-
gumento non egeat. Aduerte tamen in primis Socratem, sicut in Apologia uigilans uaticinatus est,
sic in Critone dormientem uaticinari, ut cognoscas sapienti pioꝙ uiro deum & uigilanti & dormi-
enti semper adesse. Ex omnibus autem collige euangelicæ doctrinæ confirmationẽ. Approbationem
martyrum. Exemplar iustitiæ. Incomparabilem fortitudinem. Contemptum mortalium. Desiderium æternorum.
Religionis deniq; fundamentum. Quid memorem uulgi opinionem contemnendam esse, sapientis duntaxat senten
tiam, immo ueritatem ipsam esse colendam? Quid rursus, non uiuere quidem, sed bene uiuere exoptandũ? Item ini
micis maleficiendum esse nunquam, neq; iniurias ulciscendum? Rursus & periculũ mortis interitumq; subeundum
potius quàm peccandum? Quid referam obseruantiam legum singularem? & inextimabilem patriæ charitatem?
Quam & parentibus & uitæ proculdubio anteponit, ob hanc, ut ipse inquit, rationem, quo in alteram profectus
uitam, ualeat æterno iudici æquam anteactæ uitæ reddere rationem, neq; leges quæ illic imperãt humanarũ legum
sorores expauescere compellatur. Concludit deniq; rationes iustitiæ fauentis mentis suæ auribus
usq; adeo insonare, ut alia audire non possit, frustraq; conaturũ, quicunq; pergat
dissuadere. Addit ea solum uia esse pergendum, qua deus, id est
ratio diuinitus infusa, perducit.*

CRITO VEL DE EO QVOD AGENDVM

SOCRATES CRITO.

QVR hac hora uenisti, ô Crito? An non ualde adhuc est ante lucem? CRI. Valde quidem. SOC. Quando uero maxime? CRIT. Profunda aurora. SO. Admiror quemadmodum ipse custos carceris tibi obtemperare uoluerit. CRIT. Familiaris iam mihi est, ô Socrates, ob crebrum huc aduentum meum. Præterea beneficij à me nonnihil accipit. SOCR. Venisti ne modo? an iam est dudum? CRIT. Satis dudum. SO. Proinde cur non statim me excitasti, sed silentio assedisti? SOC. Nunquam per Iouem, ô Socrates, excitassem. Necꝙ enim ipse uellem in tanto dolore euigilare. Sed te iamdudum admiror, sentiens cẽ suauiter dormias. Et consulto non excitaui te, ut quàm placidissime degeres. Equidẽ & per omnem uitam ob huiusmodi morem beatũ te iudicaui, maxime uero in præsenti calamitate, quòd eam tam facile ac placide feras. SOC. Perabsurdum esset ô Crito, si quis tam grandis natu imminentem mortem moleste ferat. CRIT. Sed & alij, ô Socrates, æque senes similibus calamitatibus opprimũtur, quos tamen ætas ab afflictione quã fors presens affert secũ, non liberat. SOC. Ita est. Sed cur nam adeo mane uenisti? CRIT. Nunciũ, ô Socrates, ferens acerbum: non tibi quidem, ut mihi apparet, sed mihi potius & familiaribus tuis omnibus & acerbum & grauem. Quod equidem inter grauissima, ut arbitror, numerarim. SOCR. Quid nam hoc? Nunquid nauis ex Delo iam rediit? qua reducta mihi est moriendum. CRIT. Nondum rediit quidem, sed reditura uidetur hodie, quẽadmodum nunciant nonnulli è Sunio uenientes, qui ibi eam reliquerunt. Constat ergo ex his nuncijs, hodie esse uenturam, ideoꝙ necessarium fore te cras, ô Socrates, è uita decedere. SO. Bona ô Crito, fortuna. Si ita diis placet, ita esto. nõ tamen existimo illam hodie rediturã. CRIT. Vnde nam id coniectas? SO. Dicam equidem, siquidem postridie quàm nauis redierit, mihi est obeundũ. CR. Sic utiꝙ aiunt hi, penes quos rei huius potestas est. SO. Itaꝙ non hac die uenturã puto, sed altera. Coniecturã uero ex somnio quodam accipio, quod paulo ante hac ipsa nocte mihi uisum est, opportunecꝙ uideris somnũ mihi nõ perturbasse. CR. Sed quale id somniũ erat? SO. Videbatur mihi mulier quædam adueniens pulchra & aspectu grata, uestes habens candidas, uocare me, atcꝙ dicere, O Socrates, tertia hinc die Phthiam peruenies latiglebã. CR. Quàm mirũ id insomniũ, Socrates. SOCR. Manifestum tamen, ut mihi uidetur. CR. Manifestũ certe. Sed, ô beate Socrates, etiam nunc crede mihi, ac saluus esse uelis. Mihi enim si tu obieris, non una tantũ calamitas imminet: sed præter id quod te orbatus fuero tali necessario, qualem alterum nunquam reperiã, uidebor utiꝙ multis qui neutrũ nostrum satis nouerint, cum potuissem te seruare si minus pecunijs pepercissem, te penitus neglexisse. Atqui quænã maior potest esse infamia, quàm uideri pluris fecisse pecunias quàm amicos? Non enim poterit persuaderi cõpluribus te hinc abire noluisse, nobis quo id ageres omni studio contendentibus. SOC. Quid uero à nobis, ô beate Crito, tanti uulgi opinio extimatur? Probatissimi enim uiri, quorũ magis habenda ratio est, hæc ita gesta esse ut gesta sunt, arbitrabuntur. CR. Attamen uides, ô Socrates, compelli nos opinionem quoꝙ uulgi curare. Præsentia enim hæc declarant posse uulgus non minima malorum, imò ferè maxima, si quis in populo calumnijs agitetur, inferre. SOCR. Vtinam, ô Crito, posset uulgus maxima inferre mala, ut uicissim maxima posset bona. & bene quidem se res haberet. neutrum uero potest, quippe cum neque prudentem, neq; imprudentem efficere ualeat. Faciunt uero quod libet, utcunꝙ contingit. CR. Hæc quidem ita se habeant. Ad id uero Socrates mihi respondе, num forte mei cæterorumq; necessariorum tuorum respectus te retinet, ne si hinc euaseris, calũniatores nos postea uexent, quasi te hinc furati fuerimus, cogamurq; uel totum patrimonium, uel permultas pecunias amittere, uel præter hæc aliud quippiam pati? Siquid tale times, curam eiusmodi pone. Iustum nanq; est, nos tuæ salutis gratia non hoc solum, uerum etiã si oportuerit maius aliud subire periculum. Verum mihi obtempera, necꝙ aliter facias. SOCR. Et hæc equidem & alia multa, ô Crito, considero. CRIT. Ne igitur hæc uereare. Necꝙ enim multum est argentum quod postulant hi qui seruare te atcꝙ hinc educere pollicentur. Videsꝙ præterea quàm tenues sint calumniatores tui, ut non magna ad eos placandos largi-

tione sit opus. Tibi uero pecuniæ adsunt meæ ad hoc, ut opinor, sufficientes. Proinde si quo mei respectu adductus nõ putas meas pecunias erogandas, adsunt hospites hi parati persoluere. quorũ unus etiã huc attulit sufficientẽ pecuniã ad hoc ipsum paratã Simmias Thebanus. Ad hoc ipsum promptus est & Cebes, alijq; permulti. Quamobrem, ut modo dicebã, nihil tale metuas, quo minus serues teipsum. Sed neq; etiã illud quod in iudicio dixisti, te remoreꝝ, si hac urbe exires, quò te ipsum uerteres te minime habiturũ. Alijs em multis in locis quocũq; profectus fueris te homines colent: ac si uelis in Thessaliam te cõferre, reperies illic hospites meos, qui te libentes libentissime cõplectentur, tutumq; præsidio suo adeo reddẽt, ut nemo in Thessalia tibi iniuriã sit facturus. Accedit ad hæc, ô Socrates, quod rem minime iustã aggredi uideris, si eum saluus esse possis teipsum perdas, taliaq; contra te facere studeas, qualia inimici ipsi tui cõtenderent, cõtenderuntq; te perdere properãtes. Proinde filios quoq; tuos perdere mihi uideris. quos cum liceat tibi educare atq; erudire, deseris omnino, & quantũ in te est, eorũ mores fortunæ cõmittis. Accident uero eis uerisimiliter qualia euenire orphanis cõsueuerunt. Profecto oportebat nõ genuisse filios: aut in eis educandis eruditẽdisq; laborẽ nõ recusare. Tu uero mihi uideris quæ elegisset uir segnis ac piger, nũc elegisse; decebat aũt cõtrà uiri boni fortisq; eligere, præsertim te per omnem uitam uirtutis studiũ profitentẽ. Itaq; non possum tua nostraq; uice familiariũ tuorũ non erubescere, ueritus ne tota hæc res tua ignauia quadã nostra sic tractata fuisse uideat. Et primũ quidem ille tunc in iudicium ingressus cum liceret non ingredi, deinde concertatio ipsa iudicij similiter acta, & extremus hic finis, tanq; ridiculum quiddam per ignauiam segnitiẽq; nostrã effugisse nos uidebit, quod nec nos te seruaueri mus, neq; tu ipse te, cũ id fieri absq; magna difficultate potuerit, si uel parũ in nobis usus industriaq; fuisset. Hæc igitur, ô Socrates, considera, ne præterq; quod mala sunt etiã dedecori tibi nobisq; sint, sed ubi cõsule: Imò uero nõ iam amplius cõsulendi tẽpus, sed consultũ iam esse oportuit. Vnicũ uero consiliũ est, uidelicet uenienti hac nocte cuncta hæc facta esse oportere. Sin aũt ultra tardamus, nihil omnino fieri ulterius poterit. Quamobrem omnino mihi adhibe fidem, ô Socrates, nec ullo modo aliter facias. SO. O amice Crito studiũ hoc tuum permulti faciendum esset, si qua ratione recta susceptum esset. Sin minus, quanto uehementius est, tanto molestius. Considerandum est igitur, agenda ne hæc nobis sint, an non. Nam ego is sum non modo nunc sed & semper, qui meorum nulli paream præterq; rationi quæ ratiocinanti mihi optima uideat. Rationes itaq; illas quibus superioribus temporibus usus sum, nec nunc quidem posteq; in hanc fortunã incidi reijcere possum, sed similes mihi ferme apparẽt, easdemq; in præsentia quas & prius ueneror atq; profiteor, adeo ut nisi nũc meliores afferre possimus, planè scire debeas me tibi non concessurum, non si etiã plura q; nunc multitudinis potentia cõminata nos tanquam pueros laruali terribiliq; facie perterrere conẽ, pœnam, & damna, catenas, cædes objiciens. CR. Qua'nam igitur ratione paululum considerabimus? SO. Hac utiq;, si id quod tu de opinionibus paulo ante dicebas, resumamus, utrum semper recte se habeat nec ne, oportere scilicet quarundam opinionũ rationem habere, quarũdam uero minime. An forte prius quàm in periculum mortis inciderem, recte id dicebaꝝ: nunc uero constat frustra disputationis gratia ita dictũ fuisse, cũ reuera ioco cuidam nugisq; esset addictũ. Cupio equidẽ, ô Crito, unà tecum considerare, nunquid sermo ille prior alienus appareat mihi nunc in hac fortuna constituto, an prorsus idem qui & prius: atq; utrum dimittendus sit à nobis, uel ipsi obtemperandũ. Considera igitur an non sufficienter tibi dicí uideꝝ non oportere omnes opiniones hominũ sequi, sed alias quidẽ sequi, alias uero negligere, nec; omniũ quidem, sed duntaxat quorundam. Quid ergo dicis? hæc nõ recte dicuntur? CR. Recte. SOC. An non bonas honorare decet, malas uero contemnere? CR. Ita decet. SOC. Bonæ autem nónne prudentum? Malæ contrà sunt imprudentum? CR. Quid ni? SOC. Age uero quo'nam modo rursus talia dicebantur. Qui in gymnasiis se exercet, utrum cuiuslibet hominis laudi uel uituperationi mentem adhibebit, an illius tantum qui medicus sit aut gymnasii magister? CR. Huius solius. SOC. An non timere decet uituperationes, & optare laudes illius unius potius quàm multorum? CR. Proculdubio. SOC. Hac itaq; ratione illi agendum est exercendumq; & edendum atq; bibendum, qua illi unico uideatur qui præsideat intelligatq;, potius q; ut uidetur uulgo. CR. Vera hæc sunt. SOC. Quid uero si illi unã

illi uni non pareat, opinionemq; eius & commendationes nihili pendat, honoret uero multorum ignorantumq; commendationes, nunquid à malo tutus erit? CRIT. Minime. SOC. Quid autem est id malum, & quo'nam tendit, & in quam non obedientis partem? CRIT. In corpus uidelicet, hoc enim corrumpitur. SOC. Recte dicis. Nónne & de alijs, ô Crito, eadem ratio est? Ne omnia percurramus, de iustis inquam iniustisq;, de turpibus & honestis, bonisq; & malis, de quibus in præsentia nobis consultatio est utrum multorum opinionem sequi uererique debeamus, an unius potius qui intelligat, quem decet & uenerari & timere magis quam cunctos alios. Cui nisi obtemperauerimus, lædemur & corrumpemur in eo quod iusto quidem melius fieri, iniusto autem corrumpi soleat. An nihil id est? CRIT. Id quidem, ô Socrates, arbitror. SOC. Age uero, si id quod à salubri quidem fit melius, ab insalubri uero corrumpitur, corruperimus imperitorum potius quam peritorum sequuti iudicia, an nobis eo destructo uiuendum erit? Est autem id corpus, nónne. CRI. Corpus. SOCR. Nunquid ergo uiuendum nobis cum deprauato corpore atq; destructo? CRI. Nullo modo. SOC. An forte cum illo uiuẽdum est nobis corrupto, quod iniusto quidem læditur, iusto uero iuuatur? Nunquid uilius illud quàm corpus existimamus, quicquid illud est ẽ nostris, circa quod iustitia iniustitiaq; uersatur? CRIT. Nullo modo. SOC. Sed preciosius? CR. Valde. SOC. Non igitur, ô uir optime, admodum nobis curandum est, quid de nobis multi loquantur, sed quid dicat is unus qui intelligit iusta & iniusta, atq; ipsa ueritas. Quamobrem primo quidem non recte adduxisti, opinionem uulgarem de rebus iustis & honestis & bonis harumq; contrarijs esse alicuius existimandam. At uero dicet aliquis, posse uulgus nos interficere. CRI. Nimirũ dici id potest, ô Socrates. SOCR. Vera loqueris. Sed ô mirabilis, hæc ratio quam percurrimus superiori similis esse uidetur. atq; hanc rursus considera, utrum nobis maneat nec ne, uidelicet, non multi faciendum esse uiuere, sed bene uiuere. CRIT. Manet quidem. SO. Sed hoc quoq; manetne? bene & honeste & iuste uiuere idem esse? CR. Constat. SOC. Igitur ex his quæ confessi sumus, hoc considerandum, utrum iustum sit conari me hinc exire Athenienſibus non dimittentibus, uel iniustum: ac si appareat iustum esse, tentemus, si minus, omittamus. Quas uero tu affers cõsiderationes de pecuniarum sumptu, de uulgari opinione, de filijs educandis: cauendum est, ô Crito, ne excogitationes reuera horum multorum sint, qui facile interficiunt, atq; eorum qui similiter inquam, si possent, reuiuiscerent, & id quidem absque mente. Nobis uero quandoquidem sic exigit ratio, nihil aliud attendendum est quàm quod modo dicebamus, utrũ agemus iusta pecunias largiendo, gratiamq; habẽdo his qui me hinc educant: utrum inquam in hoc agamus iusta nos quidem educti, illi uero educentes, an potius utrinq; in his omnibus agendis agamus iniuste: atque si appareat nos iniqua aggredi, ne excogitandum quidem id est, sed mansuete subire decet & mortem & quoduis aliud supplicium prius quam quicquam agamus inique. CR. Recte loqui uideris Socrates. Considera tamen quid agamus. SOC. Consideremus, ô bone uir, unà. Ac si qua in parte me dicentem redarguere poteris, redargue. ego enim assentiar. Sin minus: desine quæso, ô uir beate, iam totiens eadem uerba repetere, oportere scilicet me hinc Athenienſibus inuitis abire. Equidem multi facio persuaso te hęc agere, nõ autem inuito. Attende itaq; nunquid considerationis initium tibi sufficienter dictum sit, conareq; quod rogatus sis ita respondere, ut maxime censeas respondendum. CR. Conabor equidem. SOCR. Dicimus sanè nullo modo sponte esse iniuriandum. An forte quodam pacto iniuria facienda est, aliter uero nequaquã: uel potius iniuriari nullo modo uel bonum est, uel honestũ, quemadmodum in superiori tẽpore sæpe confessi sumus? Quod quidem & nuper est confirmatum. An forte omnes illæ superiores conuẽtiones nostræ in paucis his diebus prorsus euanuerũt, ac iamdiu nos tam grandes natu homines, ô Crito, tamq; studiose inuicem disserẽtes latuit nihil à pueris nos differre? An potius sic prorsus res se habet, ut iamdiu dicebamus, siue affirmet id multitudo, siue neget, & siue grauiora præsentibus, siue leuiora subire cogamur? Attamen iniuria facere, omnino malum turpeq; esse fatemur illi ipsi qui facit, an non? CR. Fatemur certe. SOC. Quamobrem nullo modo iniuriandum est. CR. Nullo equidem. SOC. Neq; si iniuriam passus fueris, ulciscendum, ut uulgus putat. siquidem nullo modo iniuriandum. CRIT. Ita uidetur. SOCR. Quid uero? mala alicui facere decet ô Crito, an non? CRIT. Non certè, ô Socrates. SOC.

Non licet ulcisci, ut uulgus putat.

Quid autem qui mala patitur, num mala uicissim referre illi debet qui intulit, ut uulgo uidetur? Iustum ne id esset an iniustum? CR. Iniustum. SOC. Nempe mala inferre hominibus non discrepat ab iniuria. CR. Vere loqueris. SOC. Neq; igitur ulcisci decet, neq; malefacere cuiquam hominũ, quodcunq; ab alijs ipse passus fueris. Et uide, ô Crito, ne quid dum hæc concedis, præter sententiam tuam nobis assentiare. Perpaucis enim, scio quid loquar, sic uel apparet uel apparebit. At uero quibus sic apparet, & quibus aliter, his non est cõmunis deliberatio, sed necesse est eos cum ultro citroq; consilia sua respiciunt, inuicem se despicere. Animaduerte igitur & tu diligenter, utrum tibi mihiq; cõmunis sit hæc opinio, mecumq; sentias, atq; utrum ab hoc principio exorsi deliberemus, quasi nunquã rectum sit uel iniuriari, uel ulcisci iniuriam, uel malum referre in eum qui intulit. An hic discedis à nobis in hoc principio non consentiens? Mihi quidem & iamdiu, nunc ita uidetur. Quod si tibi apparet aliter, dic, & doce. Sin autem in superioribus permanes, iam quid sequatur audi. CR. Consentio equidem & permaneo, dic igitur. SOC. Dico ergo deinceps, imò potius interrogo, utrum quæ quis confiteatur alicui iusta esse, facere debeat, an fallere? CR. Facere. SOC. Ex his iam ita considera. si nos hinc abeamus præter ciuitatis consensum, utrum male aliquibus faciemus, & his quidem quibus minime decet, uel non: & utrum in his permanebimus quæ iniusta esse conuenimus, uel contrà. CRI. Nequeo equidem, ô Socrates, ad hæc respondere. Neq; enim intelligo. SOC. Verum ita considera, perinde ac si uolentibus nobis hinc siue aufugere, siue quomodocunq; hoc uocandum est, ueniant leges, ciuitatisq; huius respublica, & instantes nobis sic inquiãt. Dic nobis, ô Socrates, quidnam cogitas facere? An non intelligis hac re quam aggrederis, te nobis legibus, totiq; patriæ quantũ in te est interitum machinari? An putas ciuitatem ullam amplius stare posse, ac non subuerti in qua iudicia publica nullam uim habeant, sed à priuatis hominibus contemnantur atq; frangantur? Quid ergo dicemus ad hæc ô Crito aliaq; huiusmodi? Permulta enim in hanc sententiam afferre quis potest, præsertim orator pro lege ita soluta declamans, quæ quidẽ sententias publico iudicio latas iubet ratas esse. An respondebimus illis ciuitatem nõ recte iudicãdo nobis iniuriam intulisse? Ita ne an aliter? CR. Ita per Iouem, ô Socrates. SOC. At enim leges ipsæ sic responderent. O Socrates nónne nobis tecũ id cõuenit, standum tibi esse iudicijs, quæ ciuitas tulerit? Quod si leges ita loquentes admiraremur, forte dicerent: Noli Socrates quę modo diximus admirari. imò responde, cum tibi & interrogare & respondere sit cõsuetũ. Dic age quid nã nobis ciuitatiq; succenseas, quo dissoluere nos cõtendas. Principio nónne te genuimus? atq; per nos pater tuus matrẽ accepit tuã, & produxit te? Dic ergo, an has inter nos leges quæ sunt circa cõiugia improbes, atq; his aliqua in parte quasi minus rectis succẽseas. Nihil succenseo dicerẽ. Sed an his legibus quæ educationi eruditioniq; natorũ prouidẽt, in qua ipse quoq; eruditus es? an non recte disposuerunt hæ leges ad hoc officium conditę, cum iuberent patrem tuũ in musica te & gymnastica erudire? Recte disposuisse concederem. Age ergo, postquam per nos genitus es educatusq; ac eruditus, primo quidem nũ potes negare te nostrum esse & natum & seruum, ipsumq; te & progenitores? Deinde cum id ita se habeat, an putas ius ex æquo tibi atq; nobis esse, & quæ nos tibi facere aggrediamur, eadem uicissim in nos abs te referri iustum esse iudicas? An cum nec ad patrem, nec ad dominum si eum habeas, tibi ius ex æquo sit, ut quæ ab illis patiare in eos referre possis, neq; si iurgio hi te lacessant, contra iurgare, neq; si te uerberent, uicissim uerberare, neq; alia eiusmodi in eos tentare liceat: contra patriam uero ac leges tibi licebit? Adeo ut si nos iudicantes id esse iustum, interficere te uelimus, tu uicissim nos leges & patriam pro uiribus coneris occidere, dicasq; te in his agendis iusta facere, qui uirtutis curam reuera habere profiteris. An sic es sapiẽs ut te latuerit et patri & matri & progenitoribus omnibus patriã esse anteponendã, atq; esse uenerabilius quiddã sanctiusq;, et in superiori sorte, tum apud deos, tũ apud homines mentis cõpotes esse patriã collocandam, colereq; eam oportere magis, eiq; obedire, ac rigidius se gerenti mitius assentiri quàm patri, & siquid iubeat uel dissuadere illi quantum liceat, uel facere, & patientissime sustinere quicquid iusserit patiendum? Ac siue mandauerit uerberari te, siue in uincula conijci, siue in prelium miserit ad uulnera excipienda mortemq; subeundam, obediendum est omnino. Ius enim ita dictat, & neq; tergiuersandum, neq; fugiendum, neq; ordinem deserendum, sed &

sed & in bello, & in iudicio, & prorsus ubiq; ea sunt quæ respublica patriaq; iusserit, faciendа: aut certe uerbis quatenus iustum est, uti licet ad persuadendum illi, eamq; placandam. Vi autem uti nefas est, uel contra matrem, uel contra patrem, maxime uero omnium contra patriam. Quid nam ad hæc dicemus Crito, uera ne loqui leges, an contra? CRIT. Mihi quidem uidentur. SOCRAT. Proinde leges forte dicent animaduerte, ô Socrates, utrum uere dicamus te iniusta contra nos aggredi. Nos quidem quæ te & alios ciues genuimus, educauimus, nutriuimus, participes bonorum omnium quæ in nostra erant potestate effecimus: tamen permisimus cuilibet Athenienſium cognitis iam ciuitatis moribus legibusq; & reipublicæ gubernandæ forma, si cui non placeamus, licere acceptis suis quocunque placuerit hinc abire. Nec ulla ex nobis legibus impedit aut denegat, siue quis uestrum cui nos ciuitasq; minime placeamus, in coloniam aliquam hinc uelit discedere, siue habitationem alio transferre cupiat, quo minus id pro arbitrio facere ualeat, secumq; sua perferre. At uero quicunq; ex uobis, postquam cognouerit quemadmodum nos iudicia disponimus, & in cæteris omnibus regimus ciuitatem, permanserit tamen, hunc iam asseueramus opere ipso conuenisse nobiscum quæcunque iusserimus se facturum. Atq; eum qui non paruerit, tripliciter iniuriari censemus, & quod genitricibus nobis non obtemperat, & quod nutricibus non obsequitur, & quod pactus nobis obedire, neq; obedit, neque persuadere nobis studet, si quid minus recte facere uideamur. Cumq; præcepta nostra libere proponamus, neq; mandemus rigide, sed permittamus alterum è duobus, aut uerbis persuaderi nobis, aut mandata explere, tu horum neutrum facis. His ergo criminibus te, ô Socrates, obnoxium iudicamus fore si quæ cogitas feceris, nec minime Athenienſium te, sed maxime omnium. Ac si causam requiram ob quam præ cæteris sim obnoxius, forte iuste me remorderent, dicentes me maxime omnium Athenienſium ciuitatis legibus consensisse. sic enim inferrent. Magna nobis, ô Socrates, horum sunt argumenta, tibi nos ciuitatemq; placuisse. Nunquam enim maxime omnium Athenienſium continuas in ea moras traxisses, nisi tibi mirifice placuisset. Itaq; nec spectaculi gratia, urbe unquam egressus es, nisi semel in Isthmum, nec alio usquam nisi in militia, neq; aliam fecisti peregrinationem unquam, quemadmodum cæteri solent, neq; alterius ciuitatis te cepit cupiditas aliarum ue legum: sed nos tibi nostraq; ciuitas satisfecimus, usqueadeo uehementer probasti nos, nostrisq; moribus uictum te consensisti, tum in cæteris rebus, tum quia in ea filios procreasti, utpote quæ tibi placuerit. Quinetiam licebat tibi in ipso iudicio exilium postulare si uoluisses, atq; quod nunc inuita ciuitate aggrederis, tunc ea uolente poteras facere. Tu uero uerbis tunc te extulisti, quasi non grauiter ferres si mori te oporteret. Quinimo mortem ipsam, ut dicebas, potius quàm exilium elegisti. Nunc uero nec uerba illa tua erubescis, neq; nos leges uereris, sed nobis interitum machinaris. Facis autem quod deterrimus faceret seruus fugam arripere tentans contra pactiones conuentionesq;, in quibus conuenisti nobiscum nostris te præbens institutionibus gubernandum. Primum responde nobis, num idipsum uere dicamus, consensisse non uerbis sed re ipsa moribus nostris gubernari debere. An non uera hæc sunt? Quid ad hæc dicemus Crito, an non confitebimur? CRIT. Necesse est, ô Socrates. SOC. Nónne igitur, leges inquient, conuenta nobiscum & pacta transgrederis, quæ neq; coactus es nobiscum inire, neq; deceptus, neq; ad breue tempus deliberare ad hæc eligẽda es cõpulsus, sed annos septuaginta deliberare licuit? Quo in tempore licuit & abire, nisi tibi placuissemus, conuentionesq; iustæ tibi uisæ fuissent. Tu uero nec Lacedæmonem, neque Cretam nobis anteposuisti, quas ipse urbes assidue prædicas recte gubernari, neq; aliam ullam, uel Græcarũ ciuitatum, uel Barbararum. Imò ex hac rarius peregrinatus es quàm claudi & cæci mancíq; alij soleant. Vsqueadeo Athenienſis tibi præ cæteris ciuitas placuit, atq; nos, uidelicet leges. Cui enim placere potest ciuitas, cuius non placeant leges? Nunc uero non permanes in his, in quibus iamdiu nobis tibiq; conuenit. Permanebis certe si nobis credideris, ne egrediens urbe deridendus euadas. Considera rursus si hæc transgressus fueris, & ea quæ inique cogitas perpetraueris, ad quid tandem id uel tibi, uel necessarijs tuis conducet, cuiq; enim constat in periculo necessarios tuos fore, ne ipsi quoq; in exilium expellantur priuenturq; ciuitate, & patrimonio

70. annos - commoratus est Socrates Athenis.

trimonio suo expolientur. Tu autem siquam in ciuitatem finitimam te contuleris, uel Thebas, uel Megaras, utræque enim gubernantur recte, hostis primum rei publicę illius accedes, & omnes quibus curæ est patria, despicient abominabunturq; te, corruptorem legum existimantes. Ideoq; confirmabis eorum qui te damnarunt opinionem, ut recte contra te tulisse sententiã uideantur. Quisquis enim corruptor est legum, is potissimum & iuuenum imperitorumq; hominum uidebitur esse corruptor. Quid ergo? ciuitates ne quæ recte gubernantur, & modestissimos quosq; homines deuitabis? Atqui si id feceris, uitane dignus eris? an forte impudenter te his admiscebis, nec erubesces de eisdem apud eos disserere, de quibus apud nos consueuisti? uirtutem uidelicet & iustitiam, legesq;, & instituta legum plurimi esse existimanda? neque putas absurdum, & ab his dissonans apparere Socratis factum? Proculdubio putandum est. Forte uero ciuitates has declinans in Thessaliam ad Critonis hospites abibis. Illic enim absque ordine & temperantia uiuitur. Ac forsan libenter illi te audient, narrantem quemadmodum è carcere ridicule fugeris: ut fascem quendam tibi superimponens, aut corio tegens, uel alijs quibusdam te inuoluens, quemadmodum solent qui fugam furripiũt, & in alienam figuram te transmutãs illinc aufugeris. Quemadmodum uero uir senex paruo admodum tempore ut uerisimile est uicturus, ausus fueris ob uiuendi cupiditatem in tam sordida inopia uiuere, maximas transgressus leges, nullus ne dixerit? Forte si neminem offenderis. Alioquin multa, ô Socrates, atq; indigna te audies. Viues autem obnoxius cunctis hominibus atque deseruiens. Quid uero facies in Thessalia? Conuiuia ne frequentabis? utpote qui in Thessaliam quasi ad cœnam aliquam aduentaueris? Disputationes uero illæ de iustitia, cæterisq; uirtutibus ubinam ulterius nobis erũt? Enimuero filiorum gratia uiuere cupis ut nutrias eos atq; erudias. An ergo in Thessaliam eos perduces, ut illic nutrias eos, atq; erudias, hospites eos efficiens, ut hoc insuper commodi abs te reportent? An id quidem non facies, hic uero relicti melius te uiuo alentur, atq; erudientur à necessarijs tuis te absente? Vtrum uero si in Thessaliam abibis, tui id curabunt: sin autem in alteram transibis uitam, non curabunt? Profecto siquid opis est in his qui aiunt se tuos necessarios esse, credendum est curaturos. Cæterum, ô Socrates, fidem nobis adhibens nutricibus tuis, neq; filios tuos, neq; uitam, neque aliud quicquam pluris facias quàm iustitiam, ut cum in uitam alteram transmigraueris, ualeas illic præsidibus horum omnium reddere rationem. Nempe si leges transgressus hæc feceris, neq; melius, neq; iustius, neq; sanctius id uel tibi continget, uel tuis, neque illuc tibi profecto conducet. Quin potius iniuriam passus abito, si abieris, non à nobis quidem legibus, sed ab hominibus. Verum si adeo turpiter aufugeris, etiam uersa uice iniurias malaq; referens, conuentiones nobiscum initas & promissa transgressus, atq; lędens eos quos minime oportebat, teipsum scilicet & amicos & patriam, nosq; leges, nos utiq; & uiuenti tibi infensæ hic erimus, & in altera uita leges quæ illic sunt nostræ sorores, haud quaquam te benigne recipient, scientes te nos pro uiribus disperdere conatum fuisse. Quamobrem ne Crito aliter tibi quàm nos persuadeat, caueto. Hæc equidem ô dulcis amice Crito, audire uideor, quemadmodum Corybantes tibias audire se putant. Atq; in me sermonum eiusmodi sonitus adeo reboat, ut alia audire non possim. Vides quæ in præsentia mihi apparent: quibus siquid contradicere aggredi aris, frustra conabere. Veruntamen siquid te profecturum confidis, dicas. CRIT. Ego uero quod dicam, ô Socrates, nihil habeo. SOC. Desine ergo Crito, & pergamus hâc quãdoquidem hâc nos Deus ipse ducit.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN PHAEDONEM.

NOSTER de religione liber rem satis per se notam probat, Christi uitam esse uirtutis totius ideam. Octauus autem Epistolarum nostrarum liber, Socratis uitam, uitæ Christianæ imaginem quandam, aut saltem umbram esse demonstrat: & testamentum quidem Vetus per Platonem confirmat, nouum uero per Socratem. Quod autem ad Socraticam hanc spectat similitudinem, si quis dubitat, Xenophontem atq; Platonem legat, & cæteros qui dicta simul actaq; Socratis

Socratis conscripserunt, præcipue Platonis Gorgiam, & Apologiam, Critonem atque Phædonem. Huius ergo Phædonis deinceps argumentum passu, immo saltu celeri percurremus. Eius enim mysteria satis in theologia exposuisse uidemur. Vnum hoc in primis admonebimus, ne quis admiretur Socratem inter argumentationes ad immortalitatem animæ pertinentes, prætermisisse hic illam, qua sola confidit in Phædro, Animam scilicet esse principium motionis, unde sequatur eam per se perpetuoq; moueri, semperq; uiuere. Id enim ideo factum est à Socrate, quoniam eiusmodi ratio non solum nostris, sed cœlestibus etiam, atque dæmonicis animis est communis. In Phædone uero rationes nobis magis propriæ requiruntur. Sed iam ad dispositionem dialogi breuissimam ueniamus. Principio obseruandum est, quàm mirifice Socrates consoletur amicos, qui eo præcipue die quo uenenum bibiturus erat, in carcere quasi consolaturi cum salutauerunt. Deinde quàm religiose obseruet uel somniorum præcepta quasi quædam oracula: & quàm in eo apprime cautus sit, ne minimum quid circa diuina mandata delinquat. Tertio memoriæ mandandum est, homines sub assidua Dei esse custodia, neque licere nisi quando Deus uoluerit, hinc emigrare. Quarto aduertendum est diligenter quid sibi uelit, ubi ait sperare quidem se in obitu ad bonos uiros, deosq; alios bonos iturum: sed magis affirmare ad bonos deos quàm ad bonos uiros iturum. Primo quidem quod dicit deos alios atq; ualde bonos, intelligit præter sphærarum animas esse mentes angelicas sphæris sublimiores. In quarum familiaritatem animas quoque nostras quandoque admitti posse sperat: neque tamen audet asserere, propterea quod plerisque sapientibus uidebatur satis fore animæ factum, si ad consortium animarum cœlestium quandoque recipiatur. Immo uero dubitatio proprie super eam partem cadit, quæ bonos appellat uiros. Non enim audet deinde hominum animos affirmare eadem ratione bonos, qua deos dixerat bonos. Post hæc seipsum simul amicosq; sub persona philosophantis consolaturus, ait: Quum totum philosophantis studium sit quædam à corpore separatio, per eamq; perficiatur quotidie, nimirum separationem à corpore quæ fit per mortem, non modo non timere debet, sed optima cum spe letitiaq; expectare. Mox duobus modis ostendit philosophum à corpore animum separare. Primo quidem à perturbationibus per moralis disciplinæ purgationem, deinde à sensibus atque ipsa imaginatione per contemplationis ipsius intentionem. Medici sapientes duplici utuntur purgatione. prima quidem leniendo. Secunda uero soluendo: scientes neque satis esse lenire, neque tutum soluere antequam lenias. Similiter apud philosophos moralis antecedit purgatio quasi leniẽs. Non enim interiores imaginationis morbos, id est deceptiones extirpat. Sequitur purgatio speculatrix imaginationis quandoq; pro uiribus discutiens nebulas. Ante uero moralem purgationem aggredi speculationis officium non est tutum, ne quis uitiorum morbis infectus ipso speculationis acumine abutatur ad iniustitiam impietatemq; defendendam. Ex his concludit philosophum mentis aciem quatenus à corporeis segregat, eatenus incorporeis rationibus ideisq; coniungere. Sed cum multa quæ à corpore animo inferuntur incommoda numerasset, subiunxit extremum maximumq; malorum esse fallaciam illam, qua imaginatio mentem ad incorporea se eleuantem, interim ad imagines quasdam corporum sæpissime distrahit, cogitq; ipsa modo quodam corporeo cogitare. Post hæc & ex eo quod animus ipsam separatarum rerum ueritatem quam naturaliter appetit, corpori coniunctus assequi nequit, per disiunctionem infert, aut nunquam assequi, aut post mortem. Nunquam uero assequi non est consentaneum: quippe quum ab omni mente perpetuo appetatur. Proinde improbat illos qui temperantiam esse putant abstinere à minoribus corporis uoluptatibus, ut maiores deinde uoluptates corporis consequantur. Rursus qui fortitudinem definiunt, superare timores quosdam eorum timorum gratia qui nos iam superauerint. Vult enim omne moralis uirtutis officium in quadam animi purgatione uersari sapientiæ gratia. Alioquin nullam esse uirtutem. Immo uero humanam quoq; sapientiam nominat purificationem quandam, perinde quasi existimet nihil aliud sapientiæ nostræ meditatione nos consequi, quàm puritatem quandam, quam mox illuminatio diuina sequatur, quæ proprie sapientia sit. Significat præterea non tam habitum aliquem nostris laboribus acquisitum, quàm purificationem ipsam nos Deo coniungere. His actis immortalitatem animæ probaturus ait, ex uno contrariorum genere in alterum progressionem fieri atq; uicissim regressionem. Ideoq; sicut ex uiuentibus fiunt mortui, sic ex mortuis uiuentes quandoq; resurgere. Vbi uidetur mortuorum resurrectionẽ uaticinari, quam & in Politico comprobat. Præterea per longas ambages innuere, sicut & substantia cœli & elementorum materia infinite de dispositione alia uicissim pertransit in aliã: sic & animam rationalem, quæ principium motus & uitæ generationisq; est, posse infinite cõiungi corpori, uicissimq; separari. Siquidem & multæ natura substantiæ diuturna uicissitudine qualitates mutant, & ubiq; uirtute animæ fit circuitus sempiternus. In sequentibus tandem ingenti quadam fiducia resurrectionẽ quam innuerat, asserit. Aggreditur deinde rationem de reminiscentia, idem quod & paulo ante probantem, animam & ante corpus uiuere, & post corpus. Tu uero eiusmodi ratiões esse intellige Pythagoricas. Atq; ex illis quod aduersitatem magis conducat, eligito. Ait ergo: Si disciplina reminiscentia est, uixerũt animæ ante corpus. Reminiscentiam uero esse, duobus præcipue probat modis. Primò, quia recte interroganti, sæpe uera de his quæ nunquã didicimus, respondemus. Deinde quoniam ex notitia eorum quæ sentiuntur, subita quadam abstractione ad notitiã ascẽdimus idearum, ceu cognoscendo hæc æqualia in ipsius æqualitatis cognitionem. Vbi cognoscimus deficere hæc ab illis;

atq; anniti similia fieri: rursus quantum accedant, & quæ magis, quæue minus. Quumq; id per omnem agamus uitam, necesse est ideam ipsam ante ortum nos habuisse. Non enim perfectæ rei notitiam subito ex imperfectis accepimus. Ostendit autem duobus modis ideas esse. Primo. Quodlibet subiectum quod appellatur æquale, potest etiã dum per substantiam manet idem, inæquale & fieri & uideri. Acqualitas autem nequit unquam inæqualitas uel fieri uel uideri. Prætereà æqualia hæc uelut imperfecta inæqualitatem participant, æqualitas uero ipsa nequaquam. In sequentibus nota quanta asseueratione affirmet ideas, addatq; idearum essentiam esse nostram. Atq; cum animus noster singula referat ad ideas, ipsum ostendere se unà cum idearum essentia sempiternum esse, atq; eam agnoscere tanquam suam. Nota insuper nulla in re magis elaborandum esse, quàm ut per immortalitatis demonstrationem mortis metum, quasi morbum grauissimum, expellamus. Confestim aliam aggreditur rationem à proportione intellectus ad intelligibile ductam. Intelligibile uero ipsum, ideam ipsam incorpoream sempiternamq; appellat. Cumq; intellectus cum ipsa uelut obiecto proprio cõgruat, concludit hunc incorporeum sempiternumq; esse, præcipue quum dominetur corpori, mortalibusq; repugnet. Proportionem uero mentis cum idea confirmat, ex eo quod quotiens non impeditur, ad eam sese confert, eiusq; commercio gaudet, atq; perficitur. Quod autem postquam dixit animam esse omnino indissolubilem, subiunxit, uel rei omnino indissolubili propinquam, hoc addidit intellige, quoniam in Timæo probatur, Deum solum omnino indissolubilem esse: cætera uero si comparentur ad Deum, dissolubilia quodammodo iudicari, quia quodammodo & composita: quamuis illa quæ optime composita sunt, id est seorsum ab elementali materia, non dissoluantur unquam. Animæ igitur tam nostræ quàm diuinæ indissolubili Deo propinquæ sunt, ipsæ quodammodo solubiles, sed dissoluendæ nunquam. Prætereà uocat id omnino indissolubile, in quo neq; essentiæ, neq; actionis partes ullæ sparguntur. Anima igitur & si secundum essentiæ partes non spargitur, tamen per actionis partes diffunditur. Tempore enim & mobiliter agit. Proinde subdit puram animam post obitum ad pura & æterna redire, impuram uero terrenisq; infectam ad similia retrahi atq; terrena, sæpeq; uideri. Profecto affectio erga corpora in anima remanens, non per se proprie facit ut anima uideatur, cum affectio non sit uisibilis: efficit tamen ut anima nonnihil uisibile secum trahat, id est inuolucrum quoddam, uel aereum, uel ex spiritibus uaporibusq; corporis sui conflatum, ut uult Proclus, uel nuper ex circumfuso aere congregatum. Certe hic Plato significat quod uult Proclus, scilicet inter corpus æthereum, quod & immateriale est, & simplex, & sempiternum, atque corpus terrenum, quod est materiale compositumq;, & ad breue perdurans, esse corpus aereum, materiale quidem, sed quodammodo simplex & longioris æui, in quo animæ diutius habitent etiam post discessum: quod hoc dissoluto, corpus iterum compositum induantur, uidelicet si purgatæ non sint: si uero purgatæ, cum solo æthereo cœlum petant. Quod animarum transitus narrat in bestias, Pythagoricum est. Idq; intellige, uidelicet animas nostras non tam uiuificare corpora bestiarum, quàm purgatorij gratia per brutam imaginationem suam quodammodo brutorum imaginationi misceri, quemadmodum impuros aiunt dæmones insanorum imaginationi sæpe permixtos. Sic utiq; excepto Plotino plerique exponunt Platonicorum. Quod quidem patet ex eo, quod non dicit animam fieri bestiam, sed induere, subire, transire. Concludit solos in Deum recipi, qui per ueram philosophiam purgati decesserint. Audi præter hæc uinculum animæ cum corpore nihil esse aliud quàm amorem, scilicet naturaliter prouidentem. Item quoties anima per instrumentum agit circa formas in subiecto iacentes, nihil syncere cognoscere, sed solum quando per seipsum conuertitur ad formas in seipsis simpliciter existentes. Discе hic quoq; animam ex eo quod rebus corporeis oblectatur & pascitur, euadere corporalem: atq; hinc usqueadeo falli, ut sola corporea iudicet esse uera, quum omnino sit contrà: fallaciam eiusmodi malorum omnium esse grauissimum. Accedit quod anima iam facta corporea, post obitum quoq; ab incorporeis seorsum circa corporea labitur. Conclude animum suæ puritati penitus restitutum, nullo modo suæ immortalitati diffidere. Cygni fabula Pythagorica est, atq; allegorica. Pythagorica quidem, ubi dicit cygni animam superuiuere. Allegorice uero intelligitur cygnum in numero solarium animalium contineri, & Socratem solarem esse, tum quia Phœbi oraculo approbatus est, tum quia mentibus hominum medebatur. Adde uaticinium esse quadruplex, diuinum, dæmonicum, humanum, naturale. Idq; ultimum in bestijs fieri quodam instinctu naturæ. Intelligе etiam cygnos innocentes sine philosophia homines: qui quum mortem sæpe minime timeant, significant philosophos absolutos timere eam nullo pacto debere. Animaduerte deinde difficillimum esse in hac uita substantiam animæ intelligere, quoniam uidelicet sub corporea eam specie intuemur: Ideoq; tutissimam rationem ad animam comprehendendam esse, tum moralem purgationem, tum metaphysicam abstractionem: Vbi uero minus id sufficiat, opus esse diuino quodam uerbo, id est reuelationibus diuinitus factis atq; miraculis. Nos uero hic diuini uerbi mysterium à Platone significatũ considerare debemus. Tradit deinde duo in disputando præcepta. Primum, ne rationibus ullis absq; longa examinatione credamus. Postquam uero rationi cuidam sufficienti examine credidimus, ne facile inde ob quaslibet obiectiones similitudinesq; amoueamur. Secundum, ne aut propriam, aut alienam in disputando personã, sed rationem duntaxat ueritati consonã cogitemus. Sequuntur dubia contra animã, ne forte consonantia quædã sit humorũ, atq; uel prius corpore, uel unà cum ipso, uel inde ad tempus aliquod dissoluatur.

Quæ

Quæ quidem dubia Socrates ita soluit. Si disciplina reminiscentia est, ideoq; ante corpus uixit anima, nequit anima esse corporis consonantia. Quippe quum consonantia partes ex quarum concursu fit, non antecedat, sed consequatur. Si eadem est consonantiæ ratio, atq; animæ, sicut altera anima non magis anima est quàm altera, ita neque consonantior erit. Temperans igitur anima nihilo plus consonabit quàm intemperans. Si consonantia necessario ea sequitur, ab eisq; ducitur ex quibus ipsa conflatur, non potest anima corporis consonantia esse, quod quotidie ducit, cui sæpe repugnat. Cæterum antequam dubitationes absoluat, rationesq; immortalitatis omnino perficiat, longo discursu damnat illos qui rerum causis assignandis ad materias quasdam & instrumenta confugiunt, asserens totam historiam naturalem insufficienter per eadem naturalia confirmari: quippe quum hæc omnia omniumq; motus à diuinis causis efficientibus finalibus idealibusq; omnino dependeant. Optat in primis finalem cuiusq; rei causam atq; uniuersi, id est bonum cuiusq;, & uniuersi bonum, cuius quidem boni potestatem causam esse dicit efficientem. Quoniam uero ipsam boni amplitudinem comprehendere nequit, secundo eligit loco ideales diuinæ intelligentiæ rationes, ad quarum similitudines in mundi materiam expressa sunt omnia. Inter hæc nota Mosaici mysterij confirmationem, sicut & in Timæo. Vidit Deus singula esse bona, etiam cuncta ualde bona. Ita omnia ipso bono connecti. Rursus animum corporea intuentem, interim ad incorporeum obtuitum obcæcari. Neque posse ueritatem rerum haberi, nisi ad ideas confugiamus. Prætereà formulas idearum inesse mentibus nostris, ad quarum congruitatem uel contrà, singula uera esse, uel contrà censentur. Socratem nunquam certam idearũ contemplationem intermittere consueuisse, solasq; affirmare solere. Certam rerum causam in ideis esse sitam, immortalitatem quoq; animæ ab ideis potissimum demonstrari. Processum inter ideas à minus communi per medias ad communissimam fieri. Atq; descensum ab ideis ad effectum earum. Demum rationẽ disponit immortalitatis ex eo quod rationalis anima corpori præstat uitam, non ut accidentalis forma inhærens corpori, sed ut substantialis in se ipsa permanens, ex se formaliter uiuens quasi quædam uitæ corporalis idea, atq; per se efficienter corpus uiuificans. Ideoq; concludit animam non posse suscipere mortem, cum mors uitæ opposita sit, anima uero & uitam propriam habeat, & maneat in seipsa, adeo ut neq; per se proprie, neq; per subiectum aliud mortem suscipere ualeat. Post hæc ex eo quod anima sit immortalis, cohortatur omnes ad moralem speculatiuamq; disciplinam, ut animus & per uoluntatem & per intellectum purgatus atq; perfectus, his quasi duabus alis in cœlestem patriam reuolet. Confirmat interim animam esse immortalem, quia neq; uirtus tãdem obesse, neq; uitium prodesse debeat. Obesset autem laboriosa uirtutis uia bonis, atq; contrà prodesset uoluptuosa malis uita, nisi foret animus immortalis. Ac ne quis fortassе neget posse post hanc uitam uel uitium obesse, uel prodesse uirtutem, subiungit animam affectiones & habitus tam uoluntatis quàm intelligentiæ comparatos, siue bonos, siue malos secum ferre, subito uel læsuros, uel profuturos. Dæmonem namq; ducem omnes ad diuinum iudicem uitæ repente perducere in locum communi iudicio deputatum, in aerem scilicet minus puros, & in ætherem puriores, ibiq; iudicatos ab alio rursus dæmone per triuium ad sua, id est sibi similia singulos trahi. Per triuium, inquam, quia alij mittuntur in cœlum, alij in tartarum, alij uero in medias regiones. Ducit autem eos dæmon, in bonis quidem intelligentiam mouens, in malis autem imaginationem affectumq; perturbans. Quod autem dicit iniquos absq; duce errare, absq; beneficio intelligе duce. Adde quod neq; quò trahantur, agnoscunt, & uiolentia rapiuntur. Cæterum antequam animarum distribuat sortes, orbem terræ describit, dicens esse quasdam terræ plagas, atque illas quidem amplissimas, & usqueadeo altas, ut uentis & imbribus non pulsentur. Vbi temperatissimus aer sit, sub quo preciosissima quæq; nascuntur, homines acutissimi sensibus, uitaq; longæui. Sunt qui uelint & homines & alia illic nascentia quamplurimum ex æthere aereq; componi, quamminimum uero ex crassioribus elementis: ut hominum corpora quasi aerea sint, fructibusq; maxime aereis nutriantur. Quod ne quis tanquam impossibile neget, Olympiodorus Aristotelis adducit historiam, in qua Aristoteles uidisse se inquit hominem qui solo aere nutriebatur & sole. Quod autem terræ sublimis faciem in duodecim diuidit plagas, inde prouenit, quia duodecim congruit zodiaci signis, duodecim sphæris regitur animabus, & duodecima est mundi sphæra, atq; ueluti totius fundamentum dodecaedram illam sibi usurpat figuram, quam Timæus attribuit mundo. Sed de hac ipsa figura, deq; alijs terræ proprijs quæstionibus, in Timæo dicemus. Tu uero terræ huiusmodi habitationem terrestri Moysi paradiso similem esse memento. Proinde flumina sub terra describit, quibus animæ nutriuntur. Quæ quisquis secundum nostri corporis humores animiq; perturbationes in hac uita nos affligentes exponit, nonnihil adducit simile uero, ueruntamen ueritatem integram non assequitur. Plato enim & hic & in Republica significat præmia uirtutum & supplicia uitiorum ad alteram uitam potissimum pertinere. Acheron igitur sub terra flumen, locus est purgatorius, atq; ad curã pertinet & mœrorem. Respondet quoq; aeri, partiq; mundi meridianæ. Phlegeton igni respondet atq; orienti, uimq; puniendi continet per calorem, & iræ cupiditatisq; feruorem punit. Styx Cocytusq; respondet terræ, atque occasui, odiumq; per luctum fletumq; puniunt. Differunt uero hoc inter se solum, quod Styx exoriens appellatur, Cocytus uero progrediens. Tartarum infimum tenere uult inferni locum, in quo sceleratissimi non medicinæ, sed exempli gratia affligãtur, quemadmodum hic & in Republica legitur, & in Gorgia. Addunt quidam

ad hæc

adhæc flumina Oceanum quoq; quodammodo pertinere, aquæ septentrionioq; respondentem, in quo distinguendi definiendiq; uirtus intelligatur. Tu uero quod de fluminibus dicitur, potissimum de dæmonibus numinibusq; intelige, flagitiosos tali quodam ordine punientibus. Profecto peccata facile sanabilia sunt, quæ nondum in habitum sunt conuersa. Difficile uero sanantur quæ iam habitum genuerunt: ueruntamen una cum quadam rationis repugnantia committuntur, & committentes afficiunt pœnitentia. Insanabilia uero sunt omnino, quorum habitus & repugnantiam & pœnitentiam procul fugat. Prima purgantur in Acheronte. Secunda, si ad prima uergant, puniuntur in Phlegetonte: si ad tertia, in Styge, atq; Cocyto. Tertia affliguntur in Tartaro, ex quo, ut Plato inquit, nunquam egrediuntur. Quo uero pacto alij aliter id exponant, in præsentia libentius prætermitto. Affligi uero possunt animæ non tantum per imaginationem infeliciter à dæmonibus agitatam, sed per aerea quædam corpora, quæ uehiculi & cymbæ nomine designantur. Præmia uero sic Plato distinguit. Animæ quæ iuste & sancte sine philosophia uixerunt, sublimia terræ, qualia suprà descripsimus, ascendentes, in tenuissimis spiritalibusq; ibi corporibus habitant. Quæ uero ciuiliter propterea philosophatæ sunt, cum splendidis cœlestibusq; corporibus cœlum colunt. Sed quæ per exactam philosophiam perfecte purgatæ sunt, in locum supercœlestem euolant, ubi absq; corporibus omnino, ut Plato hic inquit, totum per tempus uiuunt. Qua uero id ratione exponant nonnulli, consulto nō recensebo. Porphyrius certe atq; Iamblichus tradunt animas deo perfectissime restitutas nunquam cadere. Quod quidē congrue respondet oppositis, quæ ex Tartaro nunquam emergere iudicantur. Quod quidem si ita sit, circuitus iam infiniti tollentur: Temporales uero circuitus exhiberi purgationis cuiusdam gratia uidebuntur. Socrates tandem gallum Aesculapio sacrum se debere fatetur, reddiq; diligentissime iubet. Prisci Aesculapio medico Phœbi filio gallum sacrificabāt diei solisq; nuncio, id est diuinæ beneficentiæ morborū omnium curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nominatur, diem, id est uitæ lumen deberē se fatebantur. Eiusmodi medicum in superioribus perquirere iusserat morborū animi curatorē. Et quasi iam omni dubitationis metuq; morbo liberati sint, gratiam uictimamq; deo referri iubet. Præterea oracula priscorum tradunt, animas remeantes in cœlum, pæana, id est, triumphalem canticenam canere Phœbo. Reddit ergo deo uotum, ut alacer pæana canens, cœlestem patriam repetat.

PHAEDO, VEL DE ANIMI IMMORTALITATE, VEL DE ANIMA, AD LAVRentium Medicen uirum magnanimum.

ECHECRATES, PHAEDO, APOLLODORVS, SOCRATES, CEBES, SIMMIAS, CRITO, MINISTER VNDECIMVIRORVM.

IPSE'ne, ô Phædo, affuisti qua die Socrates uenenum bibit in carcere? an ab alio audiuisti? PHAE. Equidem, ô Echecrates, affui. ECHEC. Quæ nam sunt ea quæ uir ille antequam moreretur, loquutus est? Et quomodo è uita discessit? Libenter enim audirem. Nam neque quisquam Phliasiorum ciuium frequenter proficiscitur nunc Athenas, neque iam diu hospes aliquis inde ad nos accessit, qui certum aliquid ea de re nūciare nobis posset, nisi illum potato ueneno è uita migrasse. De cæteris uero nihil quid referrent, habebant. PHAE. Nec ergo quæ ad iudicium pertinebant, quo pacto tractata fuerint, audiuistis? ECHEC. Audiui mus: hæc enim nobis quidam retulit. Et admirati profecto sumus, quod iam peracto iudicio, diu postea obijsse uideatur. Quid nam in causa fuit, ô Phædo? PHAE. Sorte quadam id Socrati, ô Echecrates, accidit. nam pridie quàm iudicaretur, ornari contigit puppim nauis eius, quam mittunt Athenienses in Delum. ECHEC. Id uerò quidnam sibi uult? PHAE. Hæc est illa nauis, ut aiunt Athenienses, in qua Theseus olim bis septē illos secum tulit in Cretam, seruauitq; illos, & ille seruatus est. Vouerat autem, ut fertur, Apollini, si seruarentur, quotānis in Delum spectaculū quoddam mittere. Quod quidem nunc etiam ac semper ex illo tempore singulis ad Deum mittunt annis. Cum igitur spectaculi principiū agitur, ex lege interim lustrant urbem, neminemq; eo tempore publicè necari; donec Delum perueniat nauis, rursusq; Athenas reuertatur ex Delo. Id uerò nonnunq; longo peragitur tempore, quando eos occupant uenti. Initium uerò spectaculi est, postquam Apollinis sacerdos nauis illius coronauerit puppim. Id uero, ut modo dicebā, pridie quàm iudicaretur, factum erat. Quamobrem longum tempus Socrates fuit in carcere iudi-

re iudicium inter atq; mortem. ECHEC. Circa uero mortem ipsam, ô Phædo, quænam sunt ab eo dicta, quæ facta, qui ue familiarium aderant? An forte magistratus adesse nón permittebant? atq; ita orbatus decessit amicis? PHAE. Permittebant quidem. Ideóque aderant aliqui, & quidem multi. ECHEC. Hæc igitur omnia para te quàm planissime nobis referre, nisi quid negocij te impediat. PHAE. Ociosus quidem sum, atque enarrare uobis conabor. Quippe cum meminisse Socratis siue ipse loquar, siue loquentes alios audiam, mihi semper omnium sit dulcissimum. ECHEC. Similiter ô Phædo, hos qui te audituri sunt, affectos habebis. Sed iam pro uiribus diligentissime refer omnia. PHAE. Atqui mira quadam ratione, ô Echecrates, illic præsens affectus eram. Neq; enim misericordia me habebat, ut familiarissimi uiri morti præsentem. Sane beatus uir ille mihi, ô Echecrates, uidebatur, tum animi illius habitum, tum orationem consideranti: adeo intrepide generoseq; migrabat è uita, ut uideretur mihi illum in uitam alteram, non absque diuina sorte migrare, sed illic quoq; beatum fore, siquis unquam alter. Quamobrem neq; admodum commouebar, ut consentaneum uideretur hominem rei præsentem lugubri commoueri: neq; rursus afficiebar lætitia, quemadmodum solebamus aliàs quum in philosophia uersabamur. Nam sermones quidem eiusmodi erant, sed reuera affectus quidam mirus atque insolita uoluptatis doloriscq; permixtio me inuaserat, considerantem illi paulo post moriendum fore. Et quicunque aderamus, ferme similiter eramus affecti, aliàs quidem ridentes, aliàs uero lachrymantes. Vnus autem præ cæteris Apollodorus: nosti enim uirum, eiusq; morem. ECHEC. Quid ni? PHAE. Ille igitur ita prorsus erat affectus, atq; ego ipse alijsq; omnes distractum similiter perturbatione animum habebamus. ECHEC. Sed quinam forte aderant, ô Phædo? PHAE. Ciues quidem & indigenæ aderant, ipse Apollodorus, & Critobulus, paterq; eius Crito: rursus Hermogenes, Epigenes, Æschines, Antisthenes. Aderat & Ctesippus Pæaneus, & Menexenus, atque alij quidam indigenæ. Plato autem, ut arbitror, ægrotabat. ECHEC. Sed num aliqui aderant peregrini? PHAE. Aderant & peregrini, Simmias Thebanus, & Cebes, & Phædondes: Megarenses uero Euclides, & Terpsion. ECHEC. Aristippus autem & Cleombrotus nunquid aderant? PHAE. Non. In Ægina enim dicebantur esse. ECHEC. Aderant ne insuper alij? PHAE. Hos ferme quos narraui, interfuisse existimo. ECHEC. Dic ue ro quales fuerunt sermones? PHAE. Conabor equidem à principio tibi omnia enarrare. Solebamus quotidie diebus superioribus ad Socratem proficisci ego atq; alij, conuenientes mane in illa curia in qua & iudicium factum fuerat. Carceri enim erat proxima. Colloquentes igitur inter nos operiebamur semper illic quoad carcer aperiretur. Aperiebatur enim haud admodum mane. Eo autem aperto, ingrediebamur ad Socratem, & ad plurimum diem cum ipso confabulabamur. Tunc ergo prius solito conuenimus. Pridie namque eius diei quum è carcere egressi essemus, uespere nauem ex Delo audiuimus rediisse. Itaque ediximus inuicem summo mane nobis fore ad locum solitum redeundum. Cum uero reuersi essemus, exiens nobis obuius ianitor qui nos solebat admittere, expectare iussit, nec prius ingredi quàm ab ipso accersiremur. Soluunt enim, inquit, Vndecimuiri Socratem, illicq; denunciant hodie mortem esse obeundam. Neq; deinde admodum commoratus rediit ad nos, iussitq; intrare. Itaq; introeuntes Socratem quidem inuenimus compedibus paulo ante solutum, Xanthippen uero, nosti mulierem, iuxtà sedentem, puerumq; eius manibus tenentem. quæ nos quum uidisset, eiulare cœpit, & qualia mulieres solent exclamare: O Socrates, inquit, nunquam amplius affabuntur te tui familiares, neque tu illos. At Socrates Critonem intuitus, O Crito, inquit, deducat quis hanc domum. Et illam quidem reduxerunt quidam Critonis domestici, uociferantem atque plangentem. Socrates autem sedens in lectica, contraxit ad se crus, manu que perfricuit, atque inter fricandum sic inquit: Quàm mira uidetur, ô uiri, hæc res esse quam nominant homines uoluptatem, quamq; miro naturaliter se habet modo ad dolorem ipsum, qui eius contrarius esse uidetur. quippe cum simul homini adesse nolint. Attamen si quis prosequitur capitq; alterum, semper ferme alterum quoq; accipere cogitur, quasi ex eodem uertice sint ambo connexa. Arbitror equidem Æsopum, si hæc animaduertisset, fabulam fuisse facturum: uidelicet Deum ipsum cum ipsa inter se pugnantia uellet conciliare, neq; id facere posset, in unum saltem eorū apices coiunxisse, propterea q; cuicunq; adest alterum

alterum, eidem mox alterum quoq; adesse. quod quidem mihi accidit in præsentia. Siquidem modo crus propter uincula afficiebatur dolore, sed huic succedere uoluptas iam uidetur. Ad hæc Cebes, Per Iouem, inquit, ô Socrates, opportune id mihi in memoriam reuocasti. Cum enim poemata composueris, sermones intendens Æsopi, scripto in Apollinem proœmio, tum alij multi me interrogauerunt, tum Euenus paulo ante, quòna consilio postquam in carcerem deueneristi, ea feceris, quę prius feceras nunquam. Si igitur tibi curæ est ut habeam quid respondeam Eueno, quando iterum ex me quæsierit, quod certo scio facturum, dic quæso, quid ei sit respondendum. Vera, inquit, ô Cebes, responde, me id effecisse, nõ ut uel ipsi gratificarer, uel cum ipsius carminibus decertarem: sciebam enim facile id non esse: uerum ut insomnia quædam experirer me simul expians, num forte hæc sit ea musica quam sæpius iam exercere me iubent. Nam frequenter superiori tempore insomnium idem, licet alia atque alia forma sese mihi offerens, eadem semper ita præcepit. Fac ô Socrates, musicam, atque exerce. Ego igitur quod in superiori tempore faciebam, hoc mihi præceptum arbitrabar: & quemadmodum currentes adhortari solemus, sic quod ipse antea faciebam, ad idem me insomniũ cohortari putabam, quasi philosophia maxima musica foret. Postquam uero facto iam de me iudicio, mori me interim dei festiuitas inhiberet, censui oportere, si forte insomnium toties iubeat populare hanc musicam exercere, non negligere eius præceptum. Tutius enim fore arbitratus sum, antequam è uita migrarem, expiare animum, atque ut monet insomnium, poemata facere. Quamobrem primo equidem cecini deum ipsum, cuius tunc sacra celebrabantur: atque post deum iudicans oportere eum qui poeta futurus sit, non sermones, sed fabulas facere, me uero non esse fabulatorem, nonnullas ex fabulis Æsopi quas sciebam, magisq; in promptu habebam, ut in quam que prius incidi, modulatus sum. Hæc igitur ô Cebes, refer Eueno, & ualere iube. Atq; consule, ut si probe sapit, me sequatur. Migro enim hinc hodie. Sic enim Athenienses iubent. Tunc Simmias, Quale id est, inquit, ô Socrates, quod Eueno mandas? Sæpe equidem cum illo fui, & quantum de illo sentio, nullo pene modo libens ille tibi parebit. Quid uero, inquit: nónne philosophus est Euenus? Mihi quidem uidetur, inquit Simmias. Volet igitur & Euenus, & omnis quicunque huius rei digne est particeps. Non tamen forte sibi uim inferet. Non enim fas esse aiunt. Et simul hæc dicens, crura è lectica demisit in terram. Atq; ita sedens, deinceps reliqua disputauit. Quæsiuit igitur ab eo Cebes, quónam id modo ais, ô Socrates? fas quidem non esse seipsum uiolare, philosophum tamen optare morientem sequi? Quid ô Cebes, inquit, nónne tu Simmiasq; talia quædam audiuistis à Philolao, quo familiariter utebamini? Manifesti quidem, inquit Cebes, nihil ô Socrates. Atqui ego quoque de his rebus, inquit Socrates, ex auditu loquor. Quæ igitur forte ipse audiui, referre uobis nulla inuidia prohibebit. Etenim forte maxime decet illò migraturum considerare atque effingere qualis fore putanda sit hæc ipsa migratio. quid enim aliud usque ad solis occasum quis faciat? Quam ob causam, inquit Cebes, ô Socrates, nefas esse aiunt sibimet manus inferre? Iam enim quod modo quærebas, ego à Philolao audiui, quum apud nos uersaretur, & ab alijs insuper nonnullis, non decere id facere: apertum tamen hac de re quicquam nihil ab aliquo unquam audiui. Sed attentione opus est, inquit. Nam & si audiueris, mirum tamẽ forte uideri possit, si hoc solum ex alijs omnibus simplex sit, nec accidat unquam homini quemadmodum cætera, quando & quibusdam melius mori quàm uiuere. Itaque mirum tibi forte uidebitur, si his quibus præstat mori, non liceat sibimet prodesse, sed alium oporteat expectare qui prosit. Tunc Cebes subridẽs, Pro Iupiter, inquit, Thebanorum more. Atqui uideri quidem, inquit Socrates, potest id sic absurdum. Fortasse etiam quandam habet rationem. Profecto sermo ille qui de his arcanis habetur, in quadam custodia esse homines, necq; decere quenquam ex hac seipsum soluere, neque aufugere, magnus quidem mihi uidetur, neque cognitu facilis. Veruntamen id mihi ô Cebes, rectè apparet dictum, deos quidem curam habere nostri, nos uero homines unam quandam ex possessionibus esse deorum. An non ita tibi uidetur? Mihi quidem, inquit Cebes. Nónne igitur, inquit, & tu si quod ex mancipijs tuis seipsum perimeret, quum tu nullo modo id permisisses, irascereris utiq; illi? Et si potestatẽ haberes, pœna quadam afficeres? Omnino, inquit. Forte igitur hac ratione haud præter rationem est, nõ prius decere

cere seipsum interficere, quàm deus necessitatem aliquam imposuerit, qualem nobis impositit in præsentia. Consentaneũ id quidem apparet, inquit Cebes. Quod uero dicebas modo, philosophos perfacile uelle mori, absurdum o Socrates, uidet esse, siquidem quod nunc diximus, rationem habet, deum uidelicet nostrum esse curatorem. Nos uero in rebus eius positos esse. Nullam enim id rationem habet, prudentissimos uidelicet homines nõ ægre ferre ab ea cura se amoueri, quam sibi præstant dij optimi omnium rerum gubernatores. Nunquam enim putaret uir prudens ipsum se melius esse curaturum, si liberet fieri: sed demens aliquis forsitan id putaret, fugiendum scilicet esse à domino, necq; cogitaret nõ esse id quod bonũ est fugiendũ, sed in eo maxime permanendũ. Ideoq; absq; ratione fugeret. Qui uero mentem habet, semper apud eum qui sit melior esse cupit. Atq; ita o Socrates, contrà omnino conueniens esse uidetur, quàm quod paulo antè dicebatur, Sapientes quidem decere grauiter mortem ferre, Insipientes uero libenter. Socrates igitur cum hæc audisset, delectari uisus est argutia Cebetis. Conuersusq; ad nos, Semper, inquit, hic Cebes rationes quasdam perscrutatur, necq; admodũ facile quod quiuis dixerit, uult admittere. Tunc Simmias, Mihi quoq;, inquit, nonnihil uidetur Cebes dicere. Quo enim consilio sapientes uiri eos qui meliores reuera quàm ipsi sunt, fugiant, illisq; carere facile patiantur? Atqui mihi uidetur Cebes sermonem in te intendere, quòd tam facilè et nos relinquas, & deos, ut tu ipse fateris, principes bonos. Iusta dicitis, inquit Socrates. Arbitror enim uos dicere, me ipsum tanquam in iudicio oportere purgare. Et maxime quidem, inquit Simmias. Age uero, inquit. Conabor nunc apud uos accuratius quàm nuper apud Athenienſium iudices fecerim, me defendere. Equidem o Simmia atq; Cebes, nisi me migraturum putarẽ, primum quidem ad deos alios sapientes & bonos, deinde ad homines defunctos his qui hîc sunt meliores, iniusta agerẽ, non molestè fererẽs mortẽ. Nunc certũ habetote, sperare me ad bonos uiros iturum, sed hoc quidem haud omnino asseuerarem. Quod uero ad deos dominos ualde bonos iturus sim, certũ habetote si quid aliud eiusmodi & hoc utiq; me affirmaturũ. Propterea haud similiter mortem molestè fero, sed bono animo sum, sperоq; superesse aliquid his qui defuncti sunt, atq; ut iam diu dicitur, multo melius bonis fore quàm malis. Quidnã ô Socrates, cogitas, inquit Simmias? Nunquid ipse cum isthac sententia hinc abire? An nos quoq; participes eius relinquere? Nempe cõmune nobis quoq; id bonum arbitror esse debere. Præterea ita demum te apud nos purgaueris, si quæ dicis, nobis etiam persuaseris. Dabo equidem operam, inquit. Sed Critonem prius auscultemus. Videtur enim mihi iamdudum nonnihil significare uelle. Quid nam putas aliud o Socrates, inquit Crito, quàm quod iamdudum mihi dicit is qui tibi uenenum est daturus? iubet enim te moneri ut quàm parcissime loquaris, dicens eos qui disputant, nimium incalescere, nihil uero tale bibituris uenenum conuenire. Alioquin eos qui id fecerint, cogi interdum bis, quandoq; ter uenenũ bibere. Mitte ipsum, inquit. Tantum id quod officij eius est paret, tanq; bis, & si oportuerit ter præbiturus. Et antea quidem, inquit Crito, fermè id responsurum sciebam. Sed ille me iamdudum stimulat. Mitte ipsum, inquit. Ego uero o iudices, rationem uobis iam reddere uolo, ob quam mihi uideatur uir qui per omnem uitam incubuerit philosophiæ, merito magna cum fiducia imminentem expectare mortem, atq; bona spe esse, se ibi postquam hinc migrauerit, maxima bona reportaturũ. Quemadmodum igitur id ita se habeat o Simmia atq; Cebes, conabor equidem aperire. Quicunq; philosophiam recte aliquando attigerũt, nimirum uidentur latuisse cæteros homines, quòd nihil aliud ipsi commentarentur q; mori, atq; esse se moruos. Quòd si id uerum est, perabsurdũ foret, si cum nihil præter hoc aliud per omnem uitam studuerint, hoc ipso adueniente quod iam diu agitabãt exercebãtq;, grauiter ferrẽt. Hinc Simmias arridens, Per Iouem, inquit, o Socrates, mihi quidem haud multum ridere cupienti risum expressisti. Nam multos arbitror fore qui si id audierint, aptissime in philosophos dictum putent, nostrosq; homines consensuros & ualde quidẽ, philosophos re uera mori, nec tamen ignorare quàm digni sint morte. Forte id recte ô Simmia, inquit, dicerent, præterq; quod non ignorare addunt. Latuit sanè eos, qua ratione ueri philosophi & mori studeant, & morte sint digni. Sed iam relinquamus illos, nobisq; ipsis loquamur. Putamus ne aliquid esse mortem? Aliquid certe, inquit Simmias. Nunquid aliud, inquit, quàm animæ à corpore solutionem? Esseq; id mortuũ esse, scilicet solutum ab anima cor-

T pus

pus per se seorsum esse? Seorsum quoq; à corpore animã solutam ipsam per seipsam exi-
stere? Nunquid mors præter hoc aliud est? Nihil aliud, inquit Simmias. Cõsidera, inquit,
bone uir, num tibi idem quoq; & mihi uideatur. In his enim uos arbitror planius quę per
quirimus, inuenturos. Videtur ne tibi philosophi officium esse sectari eas quæ appellan-
uoluptates, quales sunt epularũ atq; poculorũ? Miníme quidem o Socrates, inquit. Sed
nunquid uenereorũ? Nullo modo, inquit. Quid reliquum corporis cultum, an multifacere philosophus tibi uidetur? ut habere uestes egregias, calceosq; & alia quæ circa corpus sunt ornamenta, utrũ multifacere tibi uidetur, an nihilipendere, nisi quatenus magna cogat necessitas illis uti? Mihi quidem uidetur uerus philosophus hæc omnia floccipendere, inquit Simmias. An non tibi uidetur, inquit, eiusmodi studiũ haud ad corpus quidem declinare, sed quantum fieri potest ab illo discedere atq; ad animum se conuertere? Mihi quidem, inquit Simmias. Nonne igitur in eiusmodi rebus primũ manifeste apparet philosophus præter cæteros homines animum cũ maxime potest à cõmercio corporis segregare? Apparet, inquit. Putant uero plerique o Simmia, eum hominẽ cui nihil talium dulce sit, neq; illis fruatur, reuera uiuere existimandum non esse, sed penè mortuum, cum uoluptates corporis non percipiat. Veríssima narras, inquit. Quid autem circa sapiẽtiæ ipsius acquisitionem? inquit Socrates. Vtrum impedimẽto est corpus, si quis ipsum socium ad inuestigandum assumpserit, necne? Quale utiq; tale aliquid dico. Habẽt ne uisus & auditus ueritatem in hominibus aliquã? An talia quædam ipsi quoq; poetæ semper canũt, nihil nos audire, nihil uidere syncerum? Atqui si ij corporis sensus synceri certiq; non sunt, neq; etiam alij; quippe cum cæteri omnes his quodammodo deteriores sint. An non tibi uidentur? Prorsus, inquit. Quando igitur animo ueritatem attingit? inquit. Quãdo enim aliquid cum corpore tentat inuestigare, proculdubio decipitur à corpore. Vere loqueris, inquit. An non, sicubi propriè in ipsa ratiocinatione fit sibi aliquid eorũ, quæ uere sunt, manifestum? Ita est, inquit. Ratiocinatur autem tunc optime, quando horum nihil eum perturbat, neq; auditus, neq; uisus, neq; dolor, neq; uoluptas: sed quammaxime seipsum in se recipiẽs, deserit corpus, neq; quicquam quoad fieri potest cum illo cõmunicans, neque attingens, ipsum quod uere est, affectat. Est ita, inquit. Nonne, inquit, Simmias, & in hoc philosophi animus maxime contemnit corpus, ab eoq; aufugit, quæritq; secundum seipsum uiuere? Apparet, inquit. Quid uero hæc o Simmia? inquit. Dicimúsne iustum ipsum esse aliquid, an nihil? Aliquid per louem, inquit. Rursus ipsum pulchrum ipsumq; bonum aliquid esse? Quid ni? Num aliquando horum aliquid oculis percepisti? Nunq;. An alio quodam sensu corporis attigisti? Loquor autem de omnibus, ueluti de ipsa magnitudine, de sanitate, de robore ipso, ac summatim de cæterorum omnium essentia, id est, quod unumquodq; sit, nunquid per corpus quod in his uerissimum est, perspicitur? An ita se res habet? Quicunq; nostrum maxime & syncerissime cogitare mente se comparat ipsum quod aggreditur cogitandum, hic proxime ad cognitionem ipsius accedit? Prorsus. Nonne igitur ille prístimè faceret, quicunq; ipsa mentis excogitatione quammaxime se ad unumquodq; conferret, neq; uisum in excogitando adhibens, neq; sensum prorsus ullum ratiocinationi coniungens: sed ipsa secundum seipsam mentis excogitatione syncera utens, ipsum per se quodlibet syncerum existens studeret uenari, ab oculis, ab auribus, & ut summatim dícam, à toto corpore liber, utpote perturbante animum, neque permittente ueritatem, sapientiamq; assequi, siquando in communionem recipiatur? An non hic erit o Simmia, si quis unq; alius ipsius quod uere est compos? Mirifice uero loqueris o Socrates, inquit Simmias. Nonne igitur, inquit, ex his omnib. necessario sequit, opinionem eiusmodi legitimis philosophis usqueadeo constare debere, ut ad se inuicem ita loquantur? Necessaria iam ratione concluditur nos quadam rationis ipsius uia ad id considerando perduci, uidelicet donec corpus habemus, animusq; noster tãto malo erit admixtus, nunquam nos id quod desideramus, uere ad uotum cõsecuturos. Impedimenta enim penè innumerabilia corpus præbet, propter necessariam eius alimoniam. Præterea morbi nobis hinc incidentes, inuestigationem ueritatis impediunt: amoribus, cupiditatibus, timoribus, multiplicibusq; imaginibus multis deniq; nugis nos implet, ut uerissíme dicatur nihil pensi unquam ac uerí nobis afferre. Nam ad bella, ad seditiones, ad pugnas nihil aliud quàm corpus multiplexq; eius cupiditas impellit. Omnia enim pecuniã

rum gratia fiunt. Pecunias autem quærere cogimur, corporis gratia, usui eius inseruientes. Atq; ita fit ut propter hæc omnia à philosophię studijs abstrahamur. Extremum uero omnium est, quòd siquid ab ipso ocij nobis cõtingat, nosq; ad considerandũ aliquid conferamus, inuestigantibus nobis rursus ubiq; sese opponens, tum uultu quodam perturbat animum, & quasi percutiens reddit attonitũ, adeo ut hoc obstaculo impediti, uerum perspicere nequeamus. Cæterum nobis reuera demonstratum est, siquando optamus pure aliquid intelligere, recedere à corpore oportere, atq; ipso animo res ipsas considerare. Atq; tunc, ut apparet, compotes euademus eius quod affectamus, cuiusue amatores profitemur nos esse, scilicet sapientiæ, cum uidelicet mortui fuerimus, quemadmodum significat ratio: dum autem uiuemus, nequaquam. Nempe si nihil cum corpore pure discerni potest, è duobus alterum: aut nullo modo possumus scientiam consequi, aut post mortem. Tunc enim animus ipse per seipsum erit seorsum à corpore, prius uero nequaquam. Atque dum uiuimus, ita ut uidetur, proxime ad scientiam accedemus, si quamminimum cum corpore cõmercium habuerimus, neq; quicquam cum illo communicauerimus, nisi quantum summa cogat necessitas: neq; huius natura replebimur, sed ab eius contagione cauebimus, quoad deus ipse nos soluat: atq; ita puri, & à corporis insania liberati, ut consentaneum est, cum talibus erimus, cognoscemusq; per nos ipsos syncerum quodlibet, id est forsitan ipsum uerum. Nam impuro quidem purum attingere nefas est. Talia equidem o Simmia, iudico necessarium esse omnes discendi cupidos loqui inuicem, atq; opinari. An non tibi uidetur? Et maxime quidem, inquit Simmias, omnium o Socrates. Si hæc igitur, inquit, uera sunt, o amice, magna spes est eunti illuc quò nunc ego proficiscor, sicubi & ibi sufficienter eius rei se compotẽ fieri, cuius gratia tantum nos negocium in superiori uita suscepimus. Hanc ergo migrationem in præsentia mihi iniunctam, bona spe suscípio, similiterq; quiuis alius, qui modo putauit præparatam sibi mentem tanquam purificatam. Ita prorsus, inquit Simmias. Purificatio uero, inquit, nón ne in hoc consistit quod iamdudum dicebamus, uidelicet ut quammaxime possumus, seiungamus à corpore animum? hoc est & in præsenti tempore, & in futuro à corpore tanquam à uinculis resolutum. Maxime quidem, inquit. Nonne igitur hæc mors appellatur solutio animæ, separatio à corpore? Prorsus. Soluere uero ipsum quẽadmodũ confitemur, omni tempore maxime ac soli studeut qui recte philosophantur. Atq; hæc ipsa philosophorum meditatio est, animum à corpore soluere atq; separare. Nonne ita? Ita uidetur, inquit Simmias. Quamobrem, ut in principio dicebam, ridículum foret, si uir qui se in uita sic comparauit, ut quamproxime ad mortem accederet, ea deinde adueniente, perturbaretur. Nonne ridículum? Quid ni, inquit Simmias. Reuera igitur, inquit, recte philosophantes mortem cõmentantur, atq; ab ea minime omniũ perterrentur. Ita uero cõsidera. Cum enim corpus quidem ubiq; aspernẽtur, animũ uero ipsum cupiant secundum seipsum habere, nonne summa esset absurditas, si tunc quando id euenit, expauescant, molesteq; ferant, neq; libenter illuc proficiscantur, quò quum peruenerint, spes est eo quidem quod amabant in uita, potiri, amabant autem sapientiam: eo autem cuius commercium molestè ferebant liberari? An uero amatis & mulieribus & filijs defunctis, multi iam sponte uoluerunt ad inferos proficisci, sperantes eos ibi uisere, cum eisq; uersari quos amauerant? Sapientiæ autem uerus amator uehementer in hanc ipsam spem adductus, non aliter eam pro dignitate ulla se comparaturum quàm si moriatur, imminentem mortem ægre feret, an non libenter hinc illuc emigrabit? Arbitrari quidem o amice oportet, si uere philosophus sit, magnopere apud ipsum hanc opinionem ualere, ut non alibi puram sapientiam posse assequi speret, quàm in futura post mortem uita. Si autem hoc ita se habet, nonne quemadmodum modo dicebam, præter rationem foret omnino, si mortem uir eiusmodi formidaret? Per Iouem, inquit Simmias, contra rationem. Sufficiens ergo cõiectura erit, inquit, si quem uideris molestè mortem ferre, eum non esse philosophum, sed φιλοσώματον quendam, id est corporis amatorẽ, atq; eundem fermè φιλοχρήματον, & φιλότιμον, id est pecuniarum honorumq; cupidum, ac talem, ut alterum horum affectet, aut utrumq;. Omnino ita est ut ais, inquit Simmias. Proinde quæ o Simmia, fortitudo nominatur, an non uiris eiusmodi maxime conuenit? Maxime. Nonne & temperantia, cuius plericq; aiunt officium esse, nequaquam prosternere se

se libidinibus, sed paruipendere illas, modestiamq; seruare, his duntaxat cõuenit, qui eorpus despiciunt maxime, atq; in philosophia uiuunt? Necesse est. Si enim cõsideraret uelis fortitudinẽ temperantiamq; aliorum, tibi perabsurda uidebitur. Quanam o Socrates ratione? Scis utiq; cæteros omnes mortem unum ex maximis malis existimare.

Et maxime quidem. Nonne igitur maiorum metu malorum, quicunq; inter eos fortes sunt, sustinent mortem quando sustinent? Hoc pacto. Metuendo igitur, atq; metu fortes ita sunt omnes præter philosophos; & si absurdum est metu uel timiditate aliquem esse fortem. Nimium certe, inquit Simmias. Quid autem? qui inter eos moderati dicuntur, inquit, nonne simili quodam pacto affecti sunt, intemperantia uidelicet quadam temperati? quanquam impossibile id esse dicimus; ueruntamen illis euenit affectiõ quædam huic similis, in isthac eorum fatua temperantia. Timentes enim ne aliis careant uoluptatibus, easq; appetentes, à cæteris abstinent, ab aliis superati: & si uocant intemperantiam à uoluptatibus superari, ueruntamẽ accidit eis, ut superati à uoluptatibus, alias superent uoluptates. Iam uero id illi simile est quod modo dicebaꝫ, scilicet quodam modo per intemperantiã fieri temperatos. Simile quidem, inquit Simmias. Animad uertendum est o beate Simmia, inquit, ne hæc haud quaq; recta sit ad uirtutem uia, uoluptates uidelicet uoluptatibus, dolores doloribus, & metum metu, & maius minori tanq; nummos commutare: sed ille duntaxat rectus sit nummus, cuius gratia hæc omnia oporteat commutari, atq; uenundari, scilicet sapientia, prudentiã, pro qua, & cum qua omnia empta ac uendita reuera sit & fortitudo, & temperantia, & iustitia, ac summatim uera uirtus, cum sapientia siue prudentia, et accedentibus, & recedentibus uoluptatibus, & timoribus, cæterisq; generis eiusdem. Sin autem à sapientia segregata inuicem commutatur, adumbratio quædam sit eiusmodi uirtus ac reuera seruilis, nihil sani ueriq; possidens: uirtutis autem ueritas in horum omnium purificatione reuera consistat: & temperantia, & iustitia, & fortitudo, & sapientia ipsa sit purificatio quædam. Quamobrem hi qui mysteria nobis constituerunt, minime contemnendi uidentur, sed reuera iamdudum occulte nos admonere, quicunq; non expiatus, neq; initiatus migrabit ad inferos, eum iacere in luto: quicunq; uero purgatus atq; initiatus illuc accesserit, cum dijs habitare. Sunt enim (quemadmodum dicunt) thyrsigeri quidem multi, Bacchi uero pauci. Hi uero, ut equidẽ opinor, non alij sunt quam qui recte philosophati sunt: quorum quidem in numero esse me, neq; inferiorem quidem omni studio pro uiribus conatus sum. An uero recte cõtenderim, aliquid ue profecerim, cum illuc peruenerimus, certõ sciemus, si deus uoluerit, paulo post, ut mihi uidetur. Hæc igitur mea excusatio est, o Simmia & o Cebes, quam uidelicet ob causam cum uos eosq; qui hic sunt, dominos relinquam, merito non ægre feram, neq; perturber. Spero enim me & illic non minus q̃ hic bonos dominos amicosq; inuenturum. Multi uero id minime credunt. Si igitur defensio mea uobis magis q̃ Athenien sibus iudicibus persuasit, bene se res habet. Cum hæc Socrates dixisset, suscipiens sermonem Cebes, sic inquit: Cætera quidem o Socrates, recte dicta uidentur. Quantum uero ad ipsam animam spectat, ualde ambigunt homines, ne anima à corpore separata nusquam sit ulterius, sed ipsa die qua homo mortem obierit, intereat, statimq; seiuncta à corpore dissoluatur, atq; exhalans quasi uentus aut fumus, dissipetur atq; euanescat, neq; usquam ulterius omnino sit aliquid. Profecto si esset alicubi collecta in semetipsam, & ab his malis quę tu modo narrabas liberata, multa nimirum bonaq; spes esset, o Socrates, uera quæ dicebas fore. Cæterum ad id fortasse persuasione fideq; non parua opus est, ut credatur superesse animam post interitum hominis, atq; aliquam uim intelligentiamq; habere. Vera o Cebes loqueris, inquit Socrates. Verum quid agendum censes? an forte de his ipsis confabulandum, utrum ita fore, an aliter probabile sit? Libenter equidem, inquit Cebes, audirem de his rebus quid sentias. Neminem arbitror, inquit, hæc audientem, ne si comœdus quidem sit, esse dicturũ nugari nunc me, ac de quibus minime oporteat uerba facere. Si ergo placet, oportet q; cõsiderare, id hoc pacto consideremus, utrum uidelicet apud inferos sint mortuorum animæ necne. Vetus quidem hic extat sermo, cuius memores sumus, abire quidem illuc animas defunctorum, rursus q; huc reuerti, fieriq; ex mortuis. At qui si hoc uerum est, ut ex mortuis iterum uiuentes fiant, essent animæ illic nostræ. Neq; enim rursus fierent, si alicubi non essent. Atq; hæc sufficiens coniectura est,

Proponitur discutiendũ an anima hominis sit post obitũ.

a. Quamuis ut Aetas fabularũ et comœdiarum.

b. Probame, et argumentis opus est.

c. Quamuis mors malorum maximum sit, iudicio tamen qui mortem subeunt alia grauiora et mala, ut iudicio omnium, fama potior, apud illos uita habebat.

d. Inde colligit in illis non esse ueram fortitudinem quod metu mortis non resistit.

e. Hoc pacto. Metuendo igitur, atq; metu fortes ita sunt omnes præter philosophos; & si absurdum est metu uel timiditate aliquem esse fortem. Nimium certe, inquit Simmias. Quid autem? qui inter eos moderati dicuntur, inquit, nonne simili quodam pacto affecti sunt, intemperantia uidelicet quadam temperati? quanquam impossibile id esse dicimus; ueruntamen illis euenit affectiõ quædam huic similis, in isthac eorum fatua temperantia. Timentes enim ne aliis careant uoluptatibus, easq; appetentes, à cæteris abstinent, ab aliis superati: & si uocant intemperantiam à uoluptatibus superari, ueruntamẽ accidit eis, ut superati à uoluptatibus, alias superent uoluptates. Iam uero id illi simile est quod modo dicebaꝫ, scilicet quodam modo per intemperantiã fieri temperatos. Simile quidem, inquit Simmias. Animad uertendum est o beate Simmia, inquit, ne hæc haud quaq; recta sit ad uirtutem uia, uoluptates uidelicet uoluptatibus, dolores doloribus, & metum metu, & maius minori tanq; nummos commutare: sed ille duntaxat rectus sit nummus, cuius gratia hæc omnia oporteat commutari, atq; uenundari, scilicet sapientia, prudentiã, pro qua, & cum qua omnia empta ac uendita reuera sit & fortitudo, & temperantia, & iustitia, ac summatim uera uirtus, cum sapientia siue prudentia, et accedentibus, & recedentibus uoluptatibus, & timoribus, cæterisq; generis eiusdem. Sin autem à sapientia segregata inuicem commutatur, adumbratio quædam sit eiusmodi uirtus ac reuera seruilis, nihil sani ueriq; possidens: uirtutis autem ueritas in horum omnium purificatione reuera consistat: & temperantia, & iustitia, & fortitudo, & sapientia ipsa sit purificatio quædam. Quamobrem hi qui mysteria nobis constituerunt, minime contemnendi uidentur, sed reuera iamdudum occulte nos admonere, quicunq; non expiatus, neq; initiatus migrabit ad inferos, eum iacere in luto: quicunq; uero purgatus atq; initiatus illuc accesserit, cum dijs habitare. Sunt enim (quemadmodum dicunt) thyrsigeri quidem multi, Bacchi uero pauci. Hi uero, ut equidẽ opinor, non alij sunt quam qui recte philosophati sunt: quorum quidem in numero esse me, neq; inferiorem quidem omni studio pro uiribus conatus sum. An uero recte cõtenderim, aliquid ue profecerim, cum illuc peruenerimus, certõ sciemus, si deus uoluerit, paulo post, ut mihi uidetur. Hæc igitur mea excusatio est, o Simmia & o Cebes, quam uidelicet ob causam cum uos eosq; qui hic sunt, dominos relinquam, merito non ægre feram, neq; perturber. Spero enim me & illic non minus q̃ hic bonos dominos amicosq; inuenturum. Multi uero id minime credunt. Si igitur defensio mea uobis magis q̃ Athenien sibus iudicibus persuasit, bene se res habet. Cum hæc Socrates dixisset, suscipiens sermonem Cebes, sic inquit: Cætera quidem o Socrates, recte dicta uidentur. Quantum uero ad ipsam animam spectat, ualde ambigunt homines, ne anima à corpore separata nusquam sit ulterius, sed ipsa die qua homo mortem obierit, intereat, statimq; seiuncta à corpore dissoluatur, atq; exhalans quasi uentus aut fumus, dissipetur atq; euanescat, neq; usquam ulterius omnino sit aliquid. Profecto si esset alicubi collecta in semetipsam, & ab his malis quę tu modo narrabas liberata, multa nimirum bonaq; spes esset, o Socrates, uera quæ dicebas fore. Cæterum ad id fortasse persuasione fideq; non parua opus est, ut credatur superesse animam post interitum hominis, atq; aliquam uim intelligentiamq; habere. Vera o Cebes loqueris, inquit Socrates. Verum quid agendum censes? an forte de his ipsis confabulandum, utrum ita fore, an aliter probabile sit? Libenter equidem, inquit Cebes, audirem de his rebus quid sentias. Neminem arbitror, inquit, hæc audientem, ne si comœdus quidem sit, esse dicturũ nugari nunc me, ac de quibus minime oporteat uerba facere. Si ergo placet, oportet q; cõsiderare, id hoc pacto consideremus, utrum uidelicet apud inferos sint mortuorum animæ necne. Vetus quidem hic extat sermo, cuius memores sumus, abire quidem illuc animas defunctorum, rursus q; huc reuerti, fieriq; ex mortuis. At qui si hoc uerum est, ut ex mortuis iterum uiuentes fiant, essent animæ illic nostræ. Neq; enim rursus fierent, si alicubi non essent. Atq; hæc sufficiens coniectura

f. Initiatus ẽ qui rerum aliquod uitæ genus assumpserit relictâ priorẽ uitã.

g. Thyrsigeri et Bacchi uocabula in eosdem, qui tractant Mysteria Religionis.

h. Incipiquadrone, in qua quasi præludit ad reliqua disputanda.

i. Initium bitæ ipsius animæ à morte hominis desumit.

est, ita esse, si reuera constet haud aliunde uiuentes fieri quàm ex mortuis. At uero nisi id sit, alia opus erit ratione. Omnino, inquit Cebes. Neq; uero id in hominibus solum, inquit, si planius intelligere uis, consideres, sed in animalibus omnibus, & plantis, atq; ut summatim dicam, in omnibus quæ gignunt, in his, inquam, omnibus consideremus nun quid omnia sic fiant, neq; aliunde quàm ex contrarijs contraria, quibuscunq; tale aliquid contingit: quemadmodum pulchrum turpi quodammodo contrarium est, & iustum iniusto, aliaq; eiusmodi quamplurima uidemus. Ergo utrum necessariũ sit, cuicunq; aliquid est contrarium, nullo modo aliunde id quàm ex suo contrario fieri? Veluti quando quid maius efficit, necesse est ex eo quod ante fuerat minus, postea maius euadere. Ita est, inquit Cebes. Nonne et si minus aliquid fiat, ex eo quod ante maius erat, postea fiet minus? Sic omnino, inquit Cebes. Quinetiam ex robustiori debilius, ex tardiori uelocius? Prorsus. Quid uero? Si quid euadat deterius, nonne ex meliori? Et si iustius, ex iniustiori?

Quid ni? In omnibus igitur satis id exploratum habemus, omnia ita fieri, contraria uidelicet ex contrarijs. Prorsus, inquit Cebes. Quid rursus, inquit? Estne mediũ aliquid inter contraria duo? Duæ uidelicet inter illa generationes, siue progressiones ab altero quidem in alterum, atq; in alterũ uicissim ab altero? Sanè inter maius atq; minus medium obtinet incrementum, & decrementum, dicimusq; id quidem crescere, illud uero decrescere. Ita, inquit Cebes. Nonne similiter discerni uicissim, atq; confundi, frigescere, & incalescere, omniaq; eodem pacto? Et si nomina nobis desunt alicubi, ubiq; tamen ita necesse est fieri, uidelicet omnia ex contrarijs inuicem, generationem q; esse utriusque uicissim in alterum? Omnino quidem, inquit. Quid uero? ei quod est uiuere, est ne aliquid contrarium? Quemadmodum ei quod uigilare est, dormire contrarium?

Sic est omnino, inquit Cebes. Quidnam? Mori. An non ex se inuicẽ hæc fiunt? si quidem contraria sunt. Cumq; duo sint, duæ quoq; inter hæc generationes mutuæ siue progressiones? Nihil prohibet. Alteram quidem coniugationem eorum quæ modo dicebam, ego tibi dicam, tam ipsam quàm generationes eorum. Tu uero mihi aperies alterãm. Dico autem illud quidem dormire, illud autem euigilare, atq; ex somno uigilsam fieri, & ex uigilia somnum: horumq; generationes hanc quidem conniuere, illam uero expergisci. Satis feci tibi nec ne? Satisfecisti certe, inquit Cebes. Dic tu mihi quoque similiter de uita atq; morte. An non contrarium uiuere dicis esse atq; mori? Equidem.

Et ex se inuicem fieri? Ita. Ergo ex uiuente quidnam fiet? Mortuum. Quid autem ex mortuo? Necesse est confiteri uiuens. Igitur ex mortuis ô Cebes, uiuentia fiunt atq; uiuentes. Apparet. Sunt igitur apud inferos animæ nostræ. Videtur.

Nonne ergo & generationum quæ circa hæc sunt, altera quidem manifesta est? Mori enim manifestum est, nonne? Ita prorsus. Quidnam igitur faciemus? Non reddemus uicissim generationi huic contrariam, sed hac in re duntaxat mancam dicemus naturam esse? An uero necesse est reddere ei quod mori est contrariam quandam generationem? Omnino. Quam uero istam? Reuiuiscere. Nonne igitur si reuiuiscentia est, progressio quædam hæc est ex mortuis ad uiuentes? Est utiq;. Conuenit ergo nobis hac insuper ratione, uiuentes ex mortuis fieri nihilominus quam mortuos ex uiuentibus. Quod cum ita sit, sufficientem coniecturam hinc haberi animas mortuorũ necessario alicubi esse, unde iterum reuertantur. Videtur mihi ô Socrates hoc ex his quæ concessa sunt, necessario sequi. Animaduerte ergo, inquit, ô Cebes, haud ab re nos hæc, ut arbitror, concessisse. Nisi enim continue altera uicissim alteris redderent quasi quodam circulo remeantia, sed directa quædam progressio foret duntaxat ex altero in eius oppositum, neq; rursus reflecterentur in alterũ, facerentq; regressum, omnia tandem, mihi crede, eandem subirent figuram atq; passionem, fieriq; cessarent. Quónam id pacto dicis, inquit Cebes? Haud quaquã intellectu difficile est, inquit, quod loquor. Perinde enim ac si in somnum caderetur quidem, ab eo uero in uigiliam nunquam resurgeretur, minime te latet omnia tandẽ eò deuentura, ut Endymion ridicula quedam fabula uideatur, neque appareat usquam, tum cętera quoq; uniuersa somno similiter opprimantur. Proinde si confunderentur quidem omnia, nunquam uero discernerentur, Anaxagoræ illud repente contingeret, uniuersa uidelicet esse simul. Eadem ratione ô amice Cebes, si quæcunq; uitam acceperint, moriantur, mortua uero cum fuerint, mortua relinquantur, neq;

a. Quamuis fit ex mortuo tangitq; à termino à quo sumit initium vitæ

b. Res fiunt ex contrarijs in tangitq; ex materia, neq; causa efficiente, sed tangit ex termino à quo incipit motus, ut res fiat. Vide fol. 513 e.

c. Ex hac ratione concludit a Platone immortalitas animæ.

d. Quamuis fit ex mortuo tangitq; à termino à quo sumit initium vitæ

e. Res fiunt ex contrarijs in tangitq; ex materia, neq; causa efficiente, sed tangit ex termino à quo incipit motus, ut res fiat. Vide fol. 513

f. Ex hac ratione concludit a Platone immortalitas animæ.

g. Endymione Luna cum adamaret, ipsa precibus obtinuit à Ioue, ut Endymioni concederet quicquid ipse peteret, et ipse petiit perpetuum somnum sibi dari; hinc ebrius probabiliter Endymionis somnum.

iterum reuiuiſcant, an non neceſſarium eſt omnino, cuncta demum interiiſſe, nihilq; uiuere? Nam ſi ex alijs quidem uiuentia fierent, poſtea uero perirent, quid obſtaret quo minus in interitū cuncta conſumerentur? Nihil prorſus ô Socrates, inquit Cebes, ſed mihi omnino uera loqui uideris. Eſt certe ô Cebes, inquit, maxime omnium ita ut mihi uidetur: neq; nos hæc ipſa quaſi decepti confeſſi ſumus, ſed reuera reuiuiſcentia eſt, atq; ex mortuis uiuentes fiunt, mortuorūq; ſuperſunt animæ. Atq; bonis quidem melius eſt, malis uero peius. Atqui & ſecundum illud ô Socrates, inquit Cebes, quod frequenter uſurpare ſoles, ſi modo uerum eſt, diſciplinā uidelicet noſtrā nihil eſſe aliud quàm reminiſcentiam: & ſecūdum hoc inquam, neceſſe eſt nos in ſuperiori quodam tempore, ea quorum nunc reminiſcimur, didiciſſe. Id uero fieri non poſſet, niſi prius anima noſtra fuiſſet alicubi quàm in hanc humanā ſpeciem deueniret. Quamobrē & hac ratione immortale quiddam anima uidetur eſſe. At quales huius rei demonſtrationes, inquit Simmias, habes ô Cebes? Commemora nobis eas. non enim ſatis in præſentia memini. Vna quidem ratio eſt pulcherrima, inquit Cebes, quod interrogati homines ſi quis eos recte interroget, ipſi omnia quemadmodū ſunt reſpondent. Atqui nunquam id facere poſſent, niſi ineſſet ipſis ſcientia rectaq; ratio. Deinde ſi quis eos ad geometricas figuras deſcriptionesq;, uel ſimile aliquid conuerterit, ibi manifeſte cōperiet id ita ſe habere. Si hęc ô Simmia ratio, inquit Socrates, tibi non ſatisfacit, attende an ſic tibi conſiderāti idem quod nobis uideatur. Diffidis enim eam quam diſciplinam uocant, reminiſcentiā eſſe poſſe. Haud equidem diffido, inquit Simmias. Veruntamen id expedit mihi diſcere de quo ſermo eſt, ſcilicet reminiſci. Ac fermè ex his quæ Cebes cœpit dicere, iam recordor & credo. Nihilo minus tamen & à te ô Socrates, qua ratione id modo probare ipſe aggrediebaris, perlibenter audirem. Hac equidem ratione, inquit Socrates, confitemur ſanè quodammodo, ſi quis alicuius reminiſcatur, oportere ipſum prius aliquādo id ſciuiſſe. Prorſus, inquit Simmias. Nunquid ergo & hoc confitemur, inquit, quoties ſcientia hoc modo prouenit, reminiſcentiam eam eſſe? Dico autem hoc pacto. Si quis aliud quiddam uiderit uel audiuerit, uel alio perceperit ſenſu, neq; ſolum id ipſum cognoſcat, uerumetiam cognoſcat aliud quiddam, cuius non una eademq; ſed alia ſcientia ſit, nonne merito dicemus hūc eius rei reminiſci, in cuius peruenerit notionē? Quōnā pacto id dicis, inquit Simmias? Hoc, inquit Socrates. Alia quodammodo hominis ſcientia eſt, alia lyræ. Quid ni, inquit Simmias. An ignoras hoc amantibus euenire, cum lyram aut ueſtem, aut quid aliud ex his aſpiciant quibus uti eorum amatæ conſueuerūt. Nam & agnoſcunt lyram, & ſimul mente formam recolunt puellæ cuius erat lyra. Hoc uero eſt reminiſci. Ceu ſi quis cum Simmiam uiderit ſæpe, Cebetis recordetur, & cætera eiuſdem generis infinita. Infinita per Iouem, inquit Simmias. An nō igitur, inquit, tale quiddam recordatio quædam eſt? Maxime uero ſi id nobis in illis contingat rebus, quas longitudine temporis, & negligentia obliuioni iam tradiderimus? Ita certe, inquit Simmias. Quid uero, inquit Socrates. Contingit ne, ut qui equum pictum uiderit, pictam q; lyram, reminiſcatur hominis? Atq; cum pictum aſpexerit Simmiā, ueniat illi in mentē & Cebes? Sic utiq;, inquit. Nonne euenit etiam, ut qui Simmiam inſpexerit pictum, ipſius quoque Simmiæ recordetur? Euenit certè. An non ſecundum hæc omnia contingit, tum à ſimilibus, tum à diſſimilibus reminiſcentiam prouenire? Contingit. Verum quoties à ſimilibus quiſpiam reminiſcitur, an non neceſſe eſt id inſuper intelligere, utrum deficiat hoc ſecundum ſimilitudinem, necne, ab illo cuius repetita memoria eſt? Neceſſe eſt. Attende ſanè, nunquid hæc ita ſe habeant. dicimus aliquid eſſe æquale: nō dico lignum ligno, neq; lapidem lapidi, neq; aliud eiuſmodi quicq;, ſed præter hæc omnia aliud quiddam æquale, ipſum di cimus ne aliquid eſſe, an nihil? Dicimus per Iouem, & quidem mirifice. An ſcimus & ipſum quod eſt æquale? Omnino quidem. Vndenam ſcientiam eius accepimus? An nō ex his quæ modo diximus, uidelicet cōſpicati uel ligna, uel ſaxa, uel alia quædam æqualia, ex his illud excogitauimus, quōd aliud eſt q; hæc? An non aliud quiddam appareret? Conſidera uero & hoc pacto. Nonne ſaxa, uel ligna æqualia dum eadem ſunt, aliàs æqualia, aliàs inæqualia nobis apparent? Penitus. Quid autem ipſa æqualia? poſſunt inæqualia tibi uideri? uel æqualitas, inæqualitas? Nunquā ô Socrates. Quamobrem non idem ſunt hæc æqualia atq; ipſum æquale. Nullo modo idem mihi apparent ô Socrates.

crates. Veruntamen ab his æqualibus quæ alia ſunt q; ipſum illud æquale, ipſius ſimul excogitaſti ſcientiam atq; percepiſti. Veriſſima loqueris. An non ſiue ſimile ipſum ſit, ſiue diſſimile? Quatenus em̄ aliud conſpicatus, ex hac ipſa perſpectione aliud intellexeris, ſiue ſimile, ſiue diſſimile, neceſſe eſt hinc reminiſcentiam prouenire. Et maxime quidem. Quid uero ad id? An ſic nos habemus circa quæ ſunt in his quæ modo dicebamus æqualia, lignis, ſaxiſq; & alijs? Videntur ne ita æqualia hęc eſſe, ut ipſum quod eſt æquale? an deeſſe potius aliquid quo minus talia ſint quale eſt æquale ipſum, an nihil? Permultū certe deeſt. Nónne confitemur quando quis aliquid intuens, animaduertat appetere quidem hoc quod in præſentia uidet, eſſe tale quale quiddam aliud ex his quæ ſunt, uerū deficere, neq; poſſe tale eſſe æquale, quale ſit illud, ſed deterius eſſe, neceſſe eſſe eū qui animaduertit, antè cognouiſſe illud cui dicit hoc quodammodo ſimile fieri, ſed ad plenam ſimilitudinē non accedere? Neceſſe eſt. Quid ergo? tale ne aliquid cōtingit & nobis necne circa hæc æqualia ipſum q; æquale? Quamplurimum. Neceſſe eſt ergo nos æqualis ipſius ſcientiā ante illud tempus habuiſſe, in quo primum uidentes æqualia, agnouimus conari quidem hæc omnia talia euadere quale eſt ipſum, attamen à perfectione ipſius abeſſe. Ita eſt. Atqui & hoc cōfitemur, nos neq; aliunde id agnouiſſe, neq; agnoſcere poſſe, q; ex uiſu, uel tactu, uel alio quodam ſenſu. ſimiliter enim de his omnibus iudico. Similiter ô Socrates, ad id ſe habēt de quo agitur, oſtendendum. Atqui à ſenſibus quidem intellexiſſe oportet, omnia quæ ſubiecta ſunt ſenſibus, illud quod eſt æquale appetere, quamuis ipſum nō aſſequant. an aliter dicimus? Haud aliter. Ante enim q; inciperemus uidere, aut audire, alijſq; uti ſenſibus, oportuit nos æqualis ipſius ſcientiam poſſediſſe, uidelicet quid ipſum ſit, ſi modo æqualia hæc quæ ſenſibus ſubiacent, ad ipſum adeo relaturi ſimus, ut iudicemus anniti quidē hæc omnia talia quale ipſum eſt euadere, ueruntamē deteriora relinqui. Neceſſario, inquit Simmias, ex ſuperioribus id, ô Socrates, ſequi. An nō ſtatim, inquit, nati uidimus, & audiui mus, aliosq; ſenſus exercuimus? Omnino. Oportuit aūt, ut diximus, ante hæc ipſius æqualis ſcientiam habuiſſe. Oportuit. Quamobrem, ut uidetur, neceſſe eſt antequam naſceremur eam comprehendiſſe. Sic apparet. Nónne ſi eam ſortiti ante natiuitatē ipſam iam habentes nati ſumus, ſciuimus & ante ortum, atq; ſtatim nati non ſolum ipſum æquale maiuſq; & minus, uerumetiam eiuſdem generis omnia? Non enim de æqualibus nūc nobis eſt ſermo, quam de ipſo pulchro, de ipſo bono, de ipſo iuſto atq; ſancto, & ut dico, de omnib. quibus propriè hoc ipſum quod eſt aſſignamus, & interrogationibus interrogantes, & reſponſionibus reſpondētes, ut neceſſarium ſit nos anteq; naſceremur horum omnium ſcientiam habuiſſe. Eſt ita. Ac ſi acceptis ſcientijs, nō ſemper obliui sceremur, oporteret & cum ipſis naſci, ſemper etiam per omnem uitam ſcire. Nam ſcire, id eſt acceptam alicuius rei ſcientiam retinere, nec amiſiſſe. An non obliuionem ſcientiæ iacturam eſſe dicimus? Ita prorſus ô Socrates. Sinautem acceptam ante ortum ſcientiam, nati amiſimus: deinde uero freti ſenſibus circa ipſas ſcientias, illas quas ante habueramus, recipimus: nónne id quod diſcere appellamus, eſſet ſcientiam propriam recuperare, atq; id reminiſci nominantes, recte nominaremus? Recte. Fieri enim id poſſe apparuit. Videlicet, ut cum quis aliquid ſenſerit, uel uidendo, uel audiēdo, uel aliter ſentiendo, aliud quiddā ex hoc agnoſcat cuius erat oblitus, cui quidem hoc quodāmodo propinquabat, ſiue ſimile ſit id, ſiue diſſimile. Ita quod iampridē dico, è duob. alterum. Aut enim ſcientes nati ſumus, ſcimusq; per omnem uitam omnes: aut quos deinde dicimus diſcere, duntaxat reminiſcunt, atq; diſciplina reminiſcentia eſt. Sic omnino ſe res habet, ô Socrates. Vtrum igitur eligis ô Simmia, uel cum ſcientia nos eſſe natos, uel reminiſci poſtea quorum prius ſcientiā acceperimus? Ambigo utrum in præſentia Socrates eligā. Quid uero, potes ne eligere quid de hoc uideat tibi? Vir ſciens poteſt ne eorū quæ ſcit reddere rationem, an contrà? Neceſſe eſt ô Socrates poſſe. An uero tibi uidentur omnes rationem de his quæ modo tractabamus, afferre poſſe. Optarem equidem. ſed multo magis uereor ne cras nullus hic homo ſit, qui pro dignitate id ſciat efficere. Nō igitur ô Simmia, putas omnes hoc intelligere? Nullo modo. Reminiſcunt ergo quę aliquando didicerāt. Neceſſe eſt. Quando uero acceperunt animæ noſtræ ſcientiā? Non em poſtquā homines nati ſumus. Non certe. Ergo prius. Ita. Erāt igiſ Simmia ani-

mæ etiam prius quàm in humanam speciem deuenirent, seorsum à corpore, intelligentiamq; habebant. Nisi fortè ô Socrates, dum nasceremur ipsas scientias acceperimus. Nam id etiam tempus reliquũ est. Esto sic ô amice. Sed quonam alio tempore eas amisimus? Non enim habentes iam eas nascimur, ut modo confitebamur. An in eodem perdidimus, quo & accepimus? an aliud tempus efferre potes? Nullo ô Socrates modo, sed nihil me dicere minime aduertebam. An ergo sic nobis se res habet, ô Simmia? Si quidem sunt ea quæ quotidie prædicamus, pulchrum scilicet quiddam atq; bonum, & omnis eiusmodi essentia, ad quam omnia sensibus percepta referimus, quæ & prius erant nostra, & tanquam nostram quærentes inuenimus, atq; ad ipsius exemplar referimus, ne cesse est ita ut & ipsa sunt, nostram quoq; animam prius etiam quàm nasceremur, extitisse. At si hæc non sunt, frustra utiq; ratio hæc tractata esset. An non ita se habet, atq; par necessitas est, & ipsa esse, & animas nostras antequam nasceremur, & nisi ipsa sunt, neq; hęc utiq; sunt. Mirifice ô Socrates. Eadem mihi uidetur esse necessitas, atque pulcherrima huc ratio nos perducit, ut similiter tam animam nostram quàm essentiam ipsam quã modo dicebas, antè quàm nasceremur extitisse confiteamur. Nihil enim tam certum habeo, quàm esse eiusmodi omnia et quidem maxime, scilicet pulchrum ipsum, et bonum, aliaq; omnia quæ tu modo dicebas. Et quantum ad me attinet, satis est demonstratum. Quid uero uidetur Cebeti? Oportet enim illi quoq; persuadere. Satis & illi arbitror persuasum, inquit Simmias, quamuis omnium repugnantissimus sit, & ad credendum tardissimus. Opinor tamẽ sufficienter illi probatum, ante ortum nostrum animam extitisse. An uero post interitũ nostrum etiam futura sit, nec mihi quidem ipsi ô Socrates, satis adhuc uidetur ostensum. Sed nunc etiam restat multorum dubitatio illa quam in medium Cebes adduxerat, ne uidelicet homine moriẽte, simul anima dissipetur, atq; ita esse desinat. quid enim prohibet fieri quidem illam & aliunde constitui, atq; esse prius etiam quàm in corpus hominis laberetur: postquam uero ab eo discesserit, tùnc illam insuper interire?

Recte loqueris Simmia, inquit Cebes. Videtur enim quasi dimidiũ eius quod oportet probatum, antè uidelicet quàm nasceremur, nostram animam extitisse: oportere autem id quoque ostendere, postquam mortui fuerimus, non minus fore, quàm esset antequam nasceremur, si modo finem suum demonstratio sit habitura. Demonstratũ quidem est, inquit Socrates, istud ô Simmia & ô Cebes, etiam nunc, si modo uelitis, & id quod modo probatum est, & illud quod antè concesseramus, uidelicet omne uiuens ex mortuo fieri, in unum cõnectere. Si enim est anima prius: & quum in hanc uenit uitam, fitq; homo, necesse est nõ aliunde eam quàm ex mortuis proficisci: cur non necessarium sit, ut etiam post mortem corporis maneat, quum oporteat ipsam ad hanc uitam reuerti? Demonstratum igitur & nunc est quod dicitur. Veruntamen uidemini tu atq; Simmias cupere idem rursus diligentius pertractari: ac forsitan puerorum more formidatis, ne reuera corpore egredientem uentus dissoluat, atque dispergat, præsertim si uentis uehementius flantibus exeat. Ad hæc Cebes subridens, tanquam nobis id formidantibus, inquit, ô Socrates, contrà persuadere conare. imò uerò nõ tanquam formidantibus nobis, sed fortè est inter nos puer aliquis talia metuẽs: huic ergo annitamur persuadere, ne mortem ceu larũas pertimescat. Oportet certe, inquit, huic mederi carminibus quotidie, quoad sanus efficiatur. Sed ubinam, inquit Cebes, medicum eiusmodi nancisceмur, ô Socrates, quum tu decesseris? Ampla est, inquit, ô Cebes, Græcia, in qua sunt uiri præstantes, quamplurimæ sunt barbaræ nationes, per hos omnes eiusmodi medicum debetis perquirere, neque pecunijs parcentes, neque laboribus. Nihil est enim pro quo commodius omnia quis expendat. Perscrutandum quoq; est etiam inter uosipsos. forte enim non facile inuenietis qui melius quàm uos id queat efficere. Fiet quidem, inquit Cebes, sed redeamus iam, si tibi placet, unde digressi sumus. Mihi quidem placet, inquit. Quid enim prohibet? Recte respondes, inquit Cebes. An non tale aliquid, inquit, à nobis ipsis scisciтari debemus? Cuinam & quali conueniat ea passio per quam dissoluí possit. Et cui qualiq; sit metuendum ne id patiatur. Et secundum quam qualemq; eius partem: deinde considerare cuiusmodi anima sit: demum ex his animæ nostræ gratia uel cõfidere, uel timere. Vera loqueris, inquit. Nónne igitur ei quod componitur, iamq; compositum est, natura id pati conuenit, ut quatenus est compositum, dissoluatur?

Siquid

Si quid uero non sit compositum, huic soli potissimum nulla accidit dissolutio? Mihi quidem sic apparet, inquit Cebes. An non quæ semper secundum eadem eodemq; modo se habent, inquit, hæc maxime esse conuenit simpliciaq; quæ uero aliàs aliter, nec unq; secundum eadem, hæc esse composita. Ita equidem opinor. Redeamus iam ad illa, ad quæ in superiori disputatione processimus. Ipsa essentia cuius interrogando respondendoq; definitionem hoc ipsum quod est assignauimus, utrum eodem modo, & secundum eadem se semper habet? an aliàs aliter? uidelicet & ipsum æquale, ipsum pulchrũ, ipsum unumquodq; quod est ens, utrum mutationem aliquando aliquam ipsa recipiũt, an ipsorum unumquodq; semper id quod est uniforme existens ipsum per seipsum, eodem modo & secundum eadem se habet, neq; unquam, neq; usquam, nec ullo pacto mutationem aliquam suscipit? Necesse est o Socrates hęc, inquit Cebes, eodem modo, & secundum eadem se semper habere. Quid autem dicemus de multis, inquit, quæ similiter pulchra dicunt scilicet hominibus, equis, uestibus, uel alijs quibuscunq; talibus, quæ uel pulchra dicuntur, uel æqualia, uel etiam de omnibus quæ illis synonyma sunt: num hæc secũdum eadem se semper habent? An potius omnino contrà quàm illa, uidelicet neq; ipsa sibimet, neq; inuicem unquam, ut simpliciter loquar, ullo pacto secundum eadem eodemq; modo se habent? Hæc o Socrates, inquit Cebes, nunquã eodem modo sunt. Et hæc quidem tangi, uideri, alijsq; sensibus attingi possunt. Quę uero semper secundum eadem permanent, sola intelligentiæ ratione percipiuntur, suntq; inuisibilia quæ talia sunt, neq; cernuntur unquam. Vera omnino loqueris, inquit. Vis ergõ duas rerum species ponamus, alteram uisibilium, inuisibilium alteram? Ponamus, inquit. Et inuisibile quidem modo semper eodem esse, uisibile uero nonnunquam eodem? Hoc quoq; ponamus, inquit. Age iam, aliud ne in nobis est quàm hinc quidem corpus, inde uero anima? Nihil aliud, inquit. Vtri nam speciei corpus esse similius cognatiusq; dicimus? Nemini dubium, inquit, quin uisibili. Quid uero anima? Visibile ne aliquid est, an contra? Non hominibus quidem o Socrates, inquit. Atqui nos de ijs duntaxat quæ ab hominum natura uideri uel non uideri possunt, loquebamur. An de ijs quæ ad aliam naturam spectant, tractabamus? De ijs duntaxat quæ ad humanam, inquit. Quid ergo de anima dicebamus? Nunquid uisibilem esse? Non uisibilem. Inuisibilem ergo? Ita. Anima igitur inuisibili speciei similior est quàm corpus. Corpus uero uisibili.

Necessarium id est omnino. An non & hoc euenire in superioribus dicebamus? Vt cum anima ad aliquid considerandum socium sibi corpus assumit, uel per uisum, uel per auditum, uel per alium sensum: hoc enim est per corpus considerare, quia per sensus id agitur: tunc quidem à corpore trahatur ad ea quæ nunquam eodem modo sunt, atque ipsa aberret, perturbeturq;, quasi ebria uacillet, utpote quæ talia quædam attigerit. Prorsus. At uero quoties ipse animus per seipsum excogitat, illuc se confert ad purum, semperternum, immortale, semper eodem modo se habens: & tanquam ipsius cognatus semper inhæret illi, quoties ipse redierit in seipsum, eiq; liceat, cessetq; ab errore: & circa illa semper secundum eadem eodem modo se habet, utpote qui talia iam attigerit. Atq; hæc eius affectio, sapientia siue prudentia nominatur. Præclare, inquit, ac uere omnino loqueris o Socrates. Vtri igitur speciei rursus tibi uidetur, ex his quæ & in superioribus & modo dicta sunt, anima esse similior atq; cognatior. Arbitror equidem o Socrates, quemlibet, inquit, uel indocilem prorsus, & pertinacẽ ex hac discursione cõcessurum, animam & per totum atq; per omne, similiorem esse ei quod semper eodem modo est quàm oppositо. Quid autem corpus? Alteri speciei. Considera rursus hoc pacto. Quamdiu in eodem sunt anima atq; corpus, hõc quidem seruire atq; subesse natura iubet, hãc uero præesse atq; dominari. Secundum hæc rursus utrum tibi uidetur simile esse diuino, utrum mortali? An non putas diuinum quidem tale esse natura, ut præsit & ducat: Mortale uero, ut subijciatur ac seruiat? Puto equidem. Vtri igitur horum est anima similis? Constat o Socrates, animã quidem similem esse diuino, corpus uero mortali. Animaduertite iam o Cebes, num hæc ex omnibus quæ dicta sunt, consequant. Videlicet ipsi diuino, immortali, intelligibili, uniformi, indissolubili, semper eodem modo & secũdum eadem seipsum habenti, animam esse simillimam: humano uero, mortali, nec intelligibili, multiformi, dissolubili nunq; eodem modo sibimet se habenti, simillimum esse corpus.

Possumus

Possumus ne, o amice Cebes, hæc præter aliud quicquã afferre, quo minus ita sit? Non possumus. Quid ergo? Cum hæc ita se habeant, nonne corpori conuenit ut breui soluatur? Animæ uero, ut omnino indissolubilis sit, uel aliquid rei omnino indissolubili propinquum? Quid ni? Cernis igitur postquam mortuus homo fuerit, quod in eo uisibile est corpus & in loco uisibili positũ, quod cadauer appellamus, cui conuenit ut dissoluatur, concidat, diffluat, nihil horum subito pati, sed multũ aliquando tempus superesse, si quis corpore perbellè affecto decesserit. Corpus enim seruatum, & rebus quibusdã ad durationem curatum, quemadmodum in Ægypto faciunt, incredibile quoddã tempus fermè integrum manet: Quinetiam si putrescat, tamen nonnullæ corporis partes, ossa uidelicet neruiq; atq; similia, ut ita dicam, immortalia permanent. An non? Ita. Anima uero quæ inuisibile quiddam est, in similem quendam aliumq; locũ migrans, excellentem, purum, inuisibilem, nobis occultũ, reuera ad bonum sapientemq; deum, quò si deus uoluerit, paulo post meo quoq; animo est migrandum: anima inquam talis, taliq; natura prædita, nunquid cum primum à corpore liberata fuerit, dissipabitur atq; interibit, ut multi putant? Permultum abest o dilecte Cebes atq; Simmia, imò multo magis ita se res habet, si quidem pura discesserit, corporeũ nil secum trahens, utpote quæ sua cum illo inuita communicauerit, sed fugerit illud semper, secq; in se collegerit tanq; semper id meditata: quod quidem nihil est aliud quàm recte philosophari, mortemq; reuera facile commentari. an non hæc est meditatio mortis? Est omnino. Anima, inquam, si sic affecta discesserit, nonne ad aliquid sibi simile diuinum abit? diuinum, & immortale, & sapiens? quò cum peruenerit, euadit felix, ab errore, dementia, timoribus, durisq; amoribus, cæterisq; humanis liberata malis: & quemadmodũ de initiatis dici solet, reuera reliquum tempus uitã cum diis agit? Ita ne dicendum est o Cebes, an aliter? Ita per Iouem, inquit Cebes. Sin autem polluta impuraq; decedat, utpote quæ corpus semper amplexa ipsum duntaxat coluerit, & amauerit, eiusq; uoluptatibus & libidinibus quasi ueneficijs quibusdam delinita fuerit, & usq; adeo capta, ut nihil aliud putet esse uerum, nisi quod corporeum sit, quod tangi, quod uideri possit, quod ue bibat, & quod edat, & quo in uenereis utatur: quod uero oculis quidem occultum & inuisibile sit, ueruntamen intelligibile, & philosophia comprehendendum, habere odio consueuerit, tremereq; & fugere: sic, inquam, institutam animam, putas ne ipsam per se syncerã euadere? Nullo modo, inquit. Sed infectam inuolutamq;, ut arbitror, contagione corporea, quam consuetudo congressusq; cum corpore propter continuã familiaritatẽ, plurimumq; eius cultum effecit quasi congenitam? Ita putamus. Ponderosum uero o amice, id putandũ est, & graue terrenumq;, & uisibile, quod anima eiusmodi secum trahit: ideoq; ab eo grauatur, & ad uisibilem trahitur locum metu inuisibilis, atq; occulti: & quemadmodũ fertur circa monumenta sepulchraq; uersari, circa quæ iam nonnulla apparuerunt animarum umbrosa phantasmata, qualia præferunt simulacra tales animæ, quæ uidelicet nõ puræ decesserũt à corpore, sed uisibile aliquid trahentes: quo fit ut uideri possint. Consentaneum est o Socrates. Consentaneum tamen o Cebes, non esse has bonorum animas, sed malorum, quæ circa hæc oberrare coguntur, pœnas dantes uitæ improbe actæ. Itaq; tam diu circumuagantur, quoad cupiditate naturæ corporeæ comitante, rursus induant corpus. Induunt autem, ut decens est, eiusmodi mores quales in uita exercuerũt. Quales dicis mores o Socrates? Eiusmodi. Eos quidem qui uentri dediti per inertiam atq; lasciuiam uitam egerunt, neq; quicquam pensi pudoriq; habuerunt, decens est asinos similiaq; subire. An non putas? Consentanea loqueris. Qui uero iniurias, tyrannides, rapinas, præ cæteris secuti sunt, in luporum, accipitrum, miluorum genera par est pertransire. num aliò has migrare dicendum est? Ita potissimũ, inquit Cebes. Similiter & in cæteris. abeunt enim in genera quælibet, quibus in uita mores similes contraxerunt. Manifestum id quidem. Nonne horum felicissimi sunt, & in optimum proficiscuntur locum, quicunq; populares ciuilemq; uirtutem, quam temperantiam & iustitiam nominant, exercuere abscq; philosophia quidem atq; mente, sed ex consuetudine exercitationeq; acquisitam? Quonam pacto hi felicissimi sunt? Quoniam decens est hos in tale quoddam genus iterũ ciuile miteq; demigrare quodãmodo apum, aut uespariũ aut formicarũ, atq; deinde in idem rursus genus humanũ, modestosq; exillis homines fieri. Ita decet. In deorũ uero genus nulli fas est peruenire, præter eos qui discedi cupiditate

Aegyptijdiu seruãt cadauera medicamentis. Herodoto lib. 2.

Animas prauorũ uersari circa sepulcra atq; umbrosas imagines apparere incorruptas.

cupiditate flagrantes, & philosophati sunt, & puri penitus discesserunt. Horũ quidem gratia o amice Simmia atq; Cebes qui recte philosophantur, ab omnibus corporis cupiditatibus abstinent, atq; ita perseuerant, nec se illis unquam tradunt, neq; familiæ iacturam paupertatemq; formidãt, quemadmodum multi pecuniarum cupidi, neq; rursus contemptum atq; ignominiam, quemadmodum qui magistratus ambiunt et honores, deinde ab his abstinent. Neq; enim deceret o Socrates. Non per Iouem. Quamobrem hi qui animum suum colunt, neque corpori fingendo uiuunt, spretis his omnibus haudquaquã ea gradiuntur uia qua superiores illi quos narrauimus, qua uidelicet quò proficiscantur ignorent. Ipsi uero existimantes philosophiæ eiusq; solutioni repugnandum non esse, hanc ea sequuntur uia qua eos ipsa ducit. Quonam pacto o Socrates? Dicam equidem. Cognoscunt profecto uiri scientiæ cupidi, quemadmodum eorum animam suscipit reuera ligatam in corpore, atq; implicitam, ac per ipsum quasi per carcerem quendam res considerare coactam: cumq; per seipsam id non faciat, omni prorsus inscitia inuolutam: cognoscunt præterea, quemadmodum philosophia perspiciens q; callide corporeũ uinculum astringat animam: quippe cum per ipsam fiat concupiscentiam, per quam deuinctus animus adiutor sit ad seipsum deuinciendum: cognoscunt inquam uiri scientiæ cupidi, quemadmodum philosophia eorum animam ita constituat suscipiẽs, paulatim instruit, soluereq; aggreditur, ostendens quàm fallax oculorum, quàm fallax aurium, cæterorumq; sensuum sit iudicium, suadens ab his discedere, quatenus hærere illis summa non cogat necessitas, secq; in seipsam reuocare atq; colligere, nec ulli credere præterquam sibi, quatenus uidelicet ipsa per seipsam intelligat quodlibet eorum quæ sunt, existens per seipsum. Quod uero ipsa per alia consideret existẽs in aliis aliud, nihil existimare uerum: esse uero eiusmodi quidem sensibile atq; uisibile: quod autem ipsa se consideret, intelligibile atq; inuisibile. Huic ergo solutioni ueri philosophi animus repugnandum non esse iudicans, sic à uoluptatibus, cupiditatibus, doloribus, timoribus, pro uiribus abstinet, iudicans quando quis uehementer delectetur, uel metuat, uel doleat, aut cupiat, haud tantũ ab his duntaxat pati malum, quantũ quis forsan existimarit, uidelicet si propter concupiscentias uel ægrotet quispiam, uel pecunias consumpserit, sed quod malorum omnium maximum, extremum, turpissimũ est perpeti, neq; tamen illud animaduertere. Quidnam hoc o Socrates est, inquit Cebes. Quod uidelicet omnis anima cogitur delectari, uel dolere circa aliquid uehementer, si mulq; putare illud circa quod hoc maxime patitur, manifestissimũ esse atq; uerissimũ, cum longe sit secus. Hęc aũt maxime sunt quæ uisibilia sunt. nonne? Omnino. An non in hac passione anima quammaxime ligatur à corpore? Quonam pacto? Quoniã omnis uoluptas atq; dolor quasi clauum tenens animã corpori affigit, atq; connectit, efficitq; corpoream adeo, ut iam opinetur ea esse uere quæ suadeat corpus. nempe ex eo quòd eadem opinetur cum corpore, eisdemq; oblectetur, cogitur, ut puto, eiusdem moris, eiusdemq; alimoniæ fieri: ut nunquã possit pura in uitam alteram proficisci, sed semper plena corporis labe egrediatur. ideoq; cito cadat rursus in aliud corpus, & quasi sata iterum innascatur, atq; propterea à commercio diuinæ, puræ, uniformis essentię aliena prorsus euadat. Verissima, inquit Cebes, narras o Socrates. Horum igitur gratia o Cebes iusti scientiæ studiosi temperantiam, fortitudinemq; sequuntur, non autem illorum, quorũ gratia censet uulgus. An tu putas? Minime quidem. Non certe. Sed ita ueri philosophi animus cogitaret, nec ullo modo arbitraretur, cum ipsum philosophia solueret, oportere iterum uoluptatibus doloribusq; se dedere, iterumq; uinciri, atq; irritũ opus facere, quasi telam Penelopes retexentem. Imò uero horum tranquillitati studens sequensq; rationem, ac semper in ea permanens, uerum, & diuinum, opinionemq; superemens contemplatur: à quo nutritus ita uiuendum censet quamdiu uiuat, atque sperat se ubi decesserit in cognatũ atq; tale migrante ab humanis eximi malis, ex huiusmodi quidẽ educatione nõ est cur metuat o Simmia et Cebes, ne cũ recedat à corpore, & dissipetur, omnisq; in uentos uita recedat, & superstit nihil quicquam.

Cum

VM hæc Socrates dixisset, longum factum est silentiũ. & ipse quidem Socrates quæ dicta fuerant secum, ut uidebatur, repetebat, idemq; pleriq; nostrum faciebant. Cebes autem & Simmias parumper insuper inuicẽ collocuti sunt. Hos ergo intuitus Socrates, Quidnã uobis, inquit, de his quę dicta sunt, uidetur? An forte aliquid insuper in his desideratis? Multę enim adhuc dubitationes obiectionesq; supersunt, si quis sufficiẽter ea sit tractaturus. Si igit aliud quiddã inter uos agitatis, nihil dico: sinautẽ in his quæ dicta sunt hæsitatis, neuereamini loqui atq; percurrere, si qua in parte putatis melius dici posse. Quinetiã socium me assumite, si mecũ id cõmodius fieri posse existimatis. Verum equidẽ, inquit Simmias, tibi ô Socrates, fatebor. Iamdudum ambigens uterq; nostrum impellit alterum, iubetq; interrogare propter audiendi cupiditatẽ. Veremur autem ne id tibi ob præsentẽ calamitatẽ rogitando simus molestiores. Hæc Socrates audiẽs, leniter arrisit dicẽs, Papæ ô Simmia, q̃ difficile alijs persuaderem hanc me fortunam haudquaquã aduersam existimare, quãdo ne uobis quidẽ id persuadere possum. quippe cum metuatis ne difficilior mœstiorq; sim in præsentia, q̃ in superiori fuerim uita. Atq;, ut apparet, deterior cygnis ad diuinandũ uobis esse uideor. Illi quidẽ quando se breui præsentiunt morituros, tunc magis admodũ dulciusq; canunt q̃ antea consueuerint, congratulantes quòd ad deum sint cuius erant famuli, iam migraturi. Homines uero cum ipsi mortẽ expauescant, cygnos quoq; falso criminant, quòd lugentes mortem ob dolorem cantum emittant. Profecto haud animaduertunt nullam esse auẽ quæ cantet, quando esuriat, aut rigeat, aut quouis alio afficiatur incõmodo. Non ipsa philomela, nec hirũdo, nec epops, quas ferunt per querimoniã cantare lugentes. At mihi neq; hæ aues præ dolore uidentur canere, neq; cygni: sed quia Phœbo sacri sunt, ut arbitror, diuinatione præditi præsagiunt alterius uitæ bona: ideoq; cantant alacrius gestiuntq; ea die, q̃ superiori tempore. Equidem & ego arbitror me cygnorũ esse conseruũ, eidemq; deo sacrum, neq; deterius uaticinium ab eodem domino habere q̃ illos, neq; ignauius e uita decedere. Qua propter licet uobis huius gratia dicere, & interrogare quicquid libet, quoad Athenien sium undecemuiri sinunt. Præclare loqueris, inquit Simmias. Itaq; & ego tibi aperiam qua in re dubitẽ, et rursus hic Cebes quidnã ex superiori disputatione minus admittat. Mihi quidẽ ô Socrates, quemadmodũ fortasse tibi quoq;, uidetur de his quidem rebus manifesta ueritas in uita præsenti, aut nullo modo, aut summa cũ difficultate intelligi posse. Quæ porro de his dicunt, ea nõ omni modo & explorare, & nõ prius desistere q̃ examinando omnia, animũ despõdeas, mollis nimium iudico esse uiri, oportet em circa hæc alterũtrum efficere: aut discere inuenireq; quemadmodũ se habeant: aut si hæc fieri nequeant, optimã atq; tutissimam humanarũ rationum eligere, qua quis tanquam rate uehat, atq; ita procellas huius uitæ pertrãseat, si nequeat firmiori quodam uehiculo, uel diuino aliquo uerbo tutius ac minori cũ periculo tranare. Atq; ego nunc non uerebor interrogare, præsertim cum ad hoc ipse nos adhorteris, ne forte meipsum quandoq; sim culpaturus, q̃ nũc quæ mihi uideant minime dixerim. Profecto mihi ô Socrates unà cum hoc Cebete tua dicta reputanti haud satis cõfirmata uidentur. Forsan, inquit Socrates, uere o amice, opinaris. Sed dic qua in parte minus sufficiẽter dicta fuisse censeas. In hac utiq;, inquit Simmias. Nempe de harmonia & lyra & fidib. idẽ posset quispiam dicere, harmoniam uidelicet esse inuisibile quiddam, & incorporeum, & perpulchrum atq; diuinũ in lyra rite temperata: ipsam uero lyrã fides q; corpora esse, atq; corporea & cõposita terrestriaq; et mortali cognata. Cum igitur aliquis uel lyram fregerit uel fides inciderit, siue disruperit, poterit quis eadẽ qua tu ratiõe probare, necessarium esse illam superesse harmoniã neq; disperdi. Nulla enim machinatio foret lyrã quidem esse adhuc fidibus iam disruptis, atq; ipsas fides mortalis generis: harmoniam uero quę diuini & immortalis cognata erat, prius q̃ mortale illud interisse. Ille uero diceret adhuc esse alicubi harmoniã, atq; prius ligna & fides putrefieri q̃ illa aliquid patiat. Arbitror equidẽ o Socrates, te animaduertisse, nos tale aliquid potissimũ esse animã cogitare. Esse uidelicet in corpore nostro intentionẽ, & complexionem quandam ex calido, frigido, sicco, humido, cæterisq; talibus, horumq; temperantiã cõsonantiamq; animam esse, resultantẽ uidelicet in corpore postquã hæc ipsa bene moderateq; inuicem temperata

a. Hic loquitur non ex proprio sensu sed ex mente Pythagoreorum.

c. Quia Socrates iudicio Phœbi omnium sapientissimus ẽ declaratus.

i. quod à nonnullis.

k. rationem.

l. aliqua reuelatione deberansire.

m. Responsio modestia philosophica digna.

n. in temperantia, et symetria.

rata fuerint. Si ergo anima harmonia quædam est, quoties horum natura in corpore propter morbos aliaq; mala immoderate uel remittitur uel intenditur, necesse est animã quidem, quamuis diuinissimam subito interire, sicut solent cæteræ consonantiæ, siue quæ in uocibus, siue quæ in alijs artificum operibus fiunt: reliquias autem corporis cuiusq; diutius permanere, quousq; uel ardeant, uel putrefiant. Considera igitur quid huic rationi sit respondendum, si quis censeat animam temperamentũ quoddam esse eorum quę sunt in corpore, prioremq; in morte perire. Tunc Socrates quemadmodũ sæpe solebat, intuens acrius atq; ridens: Iuste, inquit, tu quidẽ loqueris Simmia. Si quis ergo uestrum me facundior est, cur his non respondebat? Non enim ignaue rationem attigisse uidetur. Iudico tamen antequam Simmiæ respondeatur, quid Cebes quoq; damnet, esse audiendũ, ut tempore interiecto deliberandi habeamus facultatem. Deinde his auditis, uel his concedendum, si consentanea uero uideantur afferre: sin uero minus, rationem superiorem defendendam esse atque retinendam. Quamobrem dic age, ô Cebes, quidnam potissimum te turbet, quo minus assentiaris. Dicam, inquit Cebes. Mihi quidem uidet eodem reuolui, eidemq; quod in superioribus diximus, crimini obnoxia esse. Quod enim fuerit anima nostra prius quàm in humanam descenderet speciem, haud equidem retracto, quin bellissime dictum fuerit: ac nisi dictum esset graue, sufficienter demonstratum asseuerarem. Attamen nobis mortuis superfore, non sic assentior. Neq; tamen Simmię concedo obijcienti non esse animam ualidiorem corpore atq; diuturniorẽ. Videtur profecto mihi his omnibus anima præstare quamplurimũ. Hinc ergo ratio superior ad me conuersa sic inquiet: Quidnam ulterius ambigis? cum uideas homine defuncto, quod in eo imbecillius fuerat superesse, quur non concedis oportere etiam quod ualidius diuturniusq; erat, hoc ipso in tempore superesse? Sed aduerte iam quanti momenti sit, quod ad id respondeo. Similitudine mihi quoq; opus est, quemadmodũ Simmiæ. Profecto mihi perinde hæc dici uidentur: ac si quis de homine textore sene defuncto diceret, nondum interisse illum, sed forte alicubi superesse: coniecturamq; afferret uestis, qua ipse cum texuisset, usus fuerit, asseretq; eum adhuc esse incolumem, neq; interisse: ac si quis id nõ credat, interrogaretur ab eo, utrum diuturnius sit hominis genus, an uestis qua quotidie quis utat. quòd si responderet genus humanum diuturnius esse, tunc demonstratũ id esse putaret, uidelicet multo propterea magis sospitem esse hominem, quandoquidem quod in eo erat fragilius, nondum perierit. Hoc autem ô Simmia ita se habere non arbitror. Sed considera tu quoque quid dicam. Profecto quiuis intelligeret inepte illud adduci. Nam hic textor qui multas contriuerit uestes, multascq; texuerit, multis quidem posterior obijt, ultima uero prior: neque propterea magis sequitur hominem esse uestе uiliorem atq; debiliorẽ. Eandem fieri similitudinem animæ ad corpus posse arbitror: ac si quis de his duobus eadem illa adducat, congrue dicere uideretur: uidelicet animam quidem esse diuturniorem, corpus uero debilius minusq; diuturnum: uerum diceret quemlibet animiorum plura consumere corpora, præsertim si multos uiuat annos. Si enim fluat corpus, homineq; etiam uiuente dissoluatur, anima uero quod consumitur, retexat continue, necessarium tamẽ erit quando perierit anima, tunc ultimam habere uestem, eaq; sola priorem perire. Cum uero perierit anima, tunc demum imbecillitatem naturæ suæ corpus ostendere, citò putrescẽs atq; euanescens: ut hac ratione nondum cõfidere ualeamus, tunc etiam cum decesserimus animam nostram superfore. Nam si quis dicenti etiam plura quàm quæ tu dicis, concesserit, nec solum ante ortum nostrum animã extitisse, uerum etiam nihil prohibere etiam post obitum quorundam nostrũ remanere, sępiusq; accedere ac decedere fateatur: adeo enim naturam animæ ualidam esse, ut sæpius corpori indita se corpusq; seruet: his tamen concessis, nondum illud tibi daret, non defatigari in multis generationibus animam, sed tandem aliqua ex pluribus morte diceret omnino deleri. Quinetiam adderet neminem mortem illam dissolutionemq; corporis quæ animæ quoq; interitum infert, posse discernere: esse enim impossibile ut quisquã nostrum id sentiat. Quod quidem si ita se habeat, nemo non stulte in morte confidit, nisi demonstrare possit animam omnino immortalem atq; indissolubilem esse. Alioquin consentaneũ est necessarium esse, ut qui moriturus est, animæ metuat suæ, semperq; sit sollicitus ne in ea quę proxime imminet, corporis dissunctione prorsus intereat. Omnes igitur cum hæc audiuissemus, cõturbati sumus, ut postea inuicem

V

a. Illudebant veteres Philosophi existimantes: Animam esse armoniam, ex quatuor qualitatibus compositam, nã licet anima tandiu perstitat in corpore quandiu manet illa compositio, nõ inde sequitur, animam esse ipsam compositionem.

c. Vbana responsio et Socratis modestia digna.

i. adhuc minus persuadent rationes adductæ ad confirmandã animorum immortalitatem.

o. tempore mortis.

a. Respondet rationi Simmiæ.

i. prius obijt textor ultima uestе.

t. Cebes, et Simmias negabant animã immortalitate, post obitum hominis.

v. ultimã uestem.

x. incipit.

2. Vtrum anima ingrediatur ultimum corpus.

i. non concederet.

o. ne ultima corporis mei alteratio animæ mortẽ.

uicem aperuimus, quòd cum superiori disputatiõe nobis fuisset magnoperè persuasum, uideretur nos ab eo statu in præsentia deturbasse, atq; eò iam deiecisse, ut nedum rationibus iam adductis, sed & dicendis insuper, fidẽ ullam adhiberemus, uerentes ne uel nos nequaquã boni essemus iudices, uel res ipsæ fide essent indignæ. ECHEC. Veniã equidem per louem do uobis, ô Phædo. Nam mihi quidẽ modo te audienti, tale quiddam ueniebat in mentem. Cuinam deinde rationi credemus? quippe cum ratio illa Socratis usq; adeo paulo ante probabilis, iam fidem amiserit. Mirum est enim quantum apud me contrà possit ratio illa, semperq; potuerit, quæ animam nostram harmoniã quandam esse probat: & nunc quidem audita me subito in memoriam reuocauit, quãtum mihi quoq; aliàs persuaserit. Quo efficitur ut alia quadam ratione iterum tanquam ab initio prorsus indigeam, quæ mihi persuadeat animam cum corpore non interire. Dic ergo per louem precor, quo pacto disputationem peregerit Socrates, & utrum ipse quoq;, quemadmodũ de uobis ipse fateris, grauiter id ferre uisus fuerit, an contrà benigne suam defenderit rationem: præterea utrum satis necne eam tutatus fuerit: hæc nobis quàm potes diligẽtissime refer omnia. PHAED. Equidem ô Echecrates, sæpe admiratus Socratem, nunquam maiori cum uoluptate quàm tunc præsens sum admiratus, meq; affuisse ibi mirifice gaudeo. habuisse quidem illum quod obiectionibus responderet, fortè non est mirandũ: sed hæc in eo potissimum sum admiratus, primo quidem q̃ iucunde, benigne, amice adolescentium uerba recepit: deinde quàm sagaciter sensit nos illorum rationibus fuisse commotos: demum quàm opportune nobis adhibuit medicinam, & quasi fugientes atq; uictos reuocauit nos, conuertitq; ad prosequendum atq; considerandum. ECHEC. Quonam pacto? PHAED. Dicam equidem. Sedebam fortè ad dexteram eius in subsellio quodam humili, iuxta lectulũ. Ipse uero Socrates sedebat longe superior. Attrectans igitur caput meum, comprimensq; crines super ceruicẽ sconsueuerat enim nonnunq̃ ubi cõtigisset, in meos crines ludere) ait fortasse forsitan inquit, ô Phædo, istas pulchras incides comas. Sic arbitror, in quam, ô Socrates. Non certe, si mihi assensus fueris, inquit. Quid hoc, inquam ego. Imò hodie, & ego meas, & tu tuas, si nobis ratio intereat, neq; enim ipsi suscitare possimus. Atqui si ego tu essem, ac me fugeret ratio, more Argiuorum iurarem, non prius comam nutriturum q̃ uicissem Simmiam, Cebetemq; expugnauissem. At uero, inquam ego, contra duos ne Hercules quidem dicitur sufficisse. At tu me Iolaũm dum lux est, aduoca, inquit. Aduoco equidem, inquam, sed non tanquã Hercules Iolaum, imò tanquam Iolaus Herculem. Nihil refert, inquit. In primis uero cauendum ne id nobis accidat. Quidnam, inquam? Ne rationum, inquit, osores euadamus, quemadmodũ non nulli hominum osores fiunt. Nullum enim maius q̃ hoc malum nobis posset accidere, ui delicet si rationes odio habuerimus. Fit autem eodem pacto odium & aduersus rationes et aduersus homines. Odium quidem contra homines tunc maxime subit, quando alicui nimium credimus absq; arte, putamusq; ipsum omnino uerum et syncerũ fidumq; uirum esse, deinde uero mox prauum infidumq; deprehendimus, rursusq; alium eodem pacto. Itaq; quando quis sæpius offensus ita decipit, præsertim ab ijs quos præcipue familiarissimos amicissimosq; existimabat, odit tandẽ plurimũ uniuersos, putatq; nihil omnino apud quenquam esse syncerum. An te latuit id ita accidere consueuisse? Animaduerti equidem, inquam. An nõ turpiter, inquit, & absq; humanarũ rerum arte hic aggreditur hominibus uti? si enim ex arte uti studeret, cogitaret utiq; rem ipsam ita ut se habet habere, uidelicet homines uehementer bonos aut malos perpaucos esse, medios uero plurimos.

Quo id pacto, inquam, dicis? Quemadmodũ uidelicet in rebus contingit ualde aut paruis, aut magnis, inquit. An tu arbitraris quicquam esse rarius q̃ ualde magnũ, aut ualde paruum reperire hominem, uel canem, uel quoduis aliud? Atq; rursus celerrimum, & tardissimum, pulcherrimũ, turpissimum, albissimum, nigerrimũ? An ignoras in his omnibus extremorũ summa, rara quidem & pauca esse, media uero frequẽtia atq; multa? Sic arbitror, inquã. Nónne igitur arbitraris, inquit, si improbitatis proponeret certamen, admodum paucos in hoc genere summos inueniri? Consentaneũ est, inquã. Consentaneum quidem, inquit, uerum non hoc pacto similes rationes sunt atq; homines, sed te nunc ducentem prosequutus sum: imò uero in hoc similitudo consistit, quando uidelicet quis absq; rationũ arte, crediderit rationẽ aliquam esse uerã, sed paulo post appareat falsa

sa: quę quidem aliquando talis est, aliquando minime, & rursus altera similiter atq; altera. Præcipue uero illis id euenit, qui plurimum rationes cõtradictorias agitãt. hos enim scis putare tandem se sapientissimos euasisse, solosq; animaduertisse neq; in rebus, neq; in rationibus esse sanum aliquid aut firmũ, sed omnia reuera tanquam in Euripo sursum deorsumq; iactari, nullumq; tempus in aliquo permanere. Vere nimium loqueris, inquam. Nónne, inquit, ægritudo hęc Phędro miserabilis esset, si cum ratio aliqua uera firmaq; sit, comprehendiq; ualeat, postea tamen auditis huiuscemodi rationibus, quæ modo afferre uera, modo falsa uidentur, aliquis hinc in ambiguitatem deductus, nõ seipsum, neq; eius inertiam ob id accuset, sed tandem uelut æger libenter culpam omnem à seipso, in ipsas transferat rationes, & in reliqua uita eas odio habeat, atq; uitupere, rerum iam ipsarũ ueritate scientiaq; priuatus. Per louem miserabilis, inquã, ægritudo. In primis igitur, inquit, diligenter id caueamus, ne persuadeamus nobis nihil in rationibus esse sanum, sed multo magis nondum esse nos sanos. Itaq; totis uiribus ut sani efficiamur est annitendũ: tibi quidem & alijs totius reliquæ uitæ gratia, mihi uero gratia mortis, qui in periculo sum, ne in hoc ipso tempore, non ut philosophum me geram, sed ut contentiosum atq; pertinacem, quod quidam homines à disciplina alienissimi facere solent. Illi enim ubi aliqua de re amb igitur, non ut res ipsa de qua agitur, se habeat, curant, sed ut quæ posuerunt ipsi, præsentibus uideantur uera, obnixe contendunt. Atq; ego mihi uideor in hoc duntaxat in præsentia ab illis differre, quòd non ut præsentibus probẽ ea quæ dico, annitar, nisi quatenus fortè contigerit, sed ut mihijpsi uera quammaxime uideantur. Sic enim cogito dulcis amice, & uide quanto cum lucro sit ratio mea. Si fortè uera sunt quæ dico, operæ precium est ita credere: sinautem nihil supereſt post mortem, attamen hoc ipsum tempus ante obitum præsentibus minus ero molestus, minusq; deplorabo. Hæc autẽ ignorantia minime perseuerabit mecum, malum id quidem esset, sed paulo post delebit. Sic equidem ô Simmia & Cebes, paratus reuertor ad disputandum. Vos tamen, si mihi assentiamini, non Socrati cedite, sed ueritati. Si enim uera uobis loqui uidebor, concedite: sin minus, omnino contradicite, diligenter cauentes ne ego dum annitor, meipsum simul uosq; decipiam, & uelut apes aculeo in uobis relicto, abeã. Sed iam accedendũ est. Primũ quidem redigite in memoriã mihi quę dicebatis, si minus meminisse uobis uidebor. Simmias quidem, ut arbitror, diffidit ac metuit, ne anima, quãuis diuinior pulchriorq; corpore, prius tamen pro harmoniæ natura intereat. Cebes aũt mihi uisus est concedere diuturniorem esse animam corpore, sed is addidit scire posse neminem, ne cum multa sæpius cõsumpserit corpora, tandem quandoq; postremum relinquẽs corpus, ipsa quoq; pereat, atq; mors eiusmodi tantum sit interitus animæ, corpus uero dissolui continue consueuerit. An non hæc sunt ô Simmia & Cebes, quæ nos oportet considerare? Confitebantur ambo. Sed nunquid omnia quæ dicta in superioribus fuerãt, negatis? An quædam negatis quidem, sed conceditis alia? Quædam, inquiunt, quædam non. Quid igitur, inquit, de eo quod disciplinã diximus reminiscentiam esse, atq; si ita res habeat, necessario consequi, alicubi fuisse animam prius quàm corpore clauderetur? Mihi quidem, inquit Cebes, istud dum diceres, mirifice placuit, atq; nunc si qua unquã in alia, in hac maxime sententia permaneo. Similiter ego quoq;, inquit Simmias, affectus sum, uehementerq; admirarer, si mihi unq̃ hac de re aliter uideretur. At uero necesse est, inquit, hospes Thebane, aliter tibi uideri, si in hac opinione permanseris, harmoniam uidelicet esse compositum quoddam, animam uero harmoniam quandam ex his quæ per corpus intẽsa sunt, constitutam. Nunquam enim admittes consonantiam compositam prius esse quàm illa ex quibus componi consonantiam oportebat. Nunquid admittes? Nullo, inquit, ô Socrates, modo. Animaduertis igitur, inquit, cogi te id confiteri, quando dicis animum quidem esse prius quàm in humanam speciem corpusq; deueniret, atq; esse corporis consonantiã, uidelicet ex his quæ nondum sunt eam constituí. Neq; enim talis tibi est consonantia, cui tu simile esse dicis. Immo uero prius est ipsa lyra, & fides, & soni adhuc inconcinni: tandem uero ex omnibus componitur consonantia omnium postrema, primaq; disperditur. Hic itaq; sermo quonam pacto tuo illi concinet? Nullo modo, inquit Simmias. At uero si cubi, inquit, uerba concinnitatem seruare debent, præcipue decet esse concinna ubi de concentu tractatur. Decet nimirum, inquit Simmias. Hic igitur sermo tibi dissonat, inquit,

Sed uide utrum ex his duobus eligas, disciplinam ne reminiscentiam esse, an potius animum esse concentum? Primum quidem potius eligo, inquit. Id namq; alterum absq; demonstratione admisi ex uerisimili quadam conuenientia, quemadmodū uidetur & multis. Ego autem ea uerba quæ per id quod conuenit, demonstrationes faciunt, semper inania iudicauit: ac nisi quis caueat, ualde decipiunt, & in geometria, & in cæteris omnibus. Ratio uero de reminiscentia atq; disciplina, fundamento innititur fidedigno. Dictum est enim animam nostram ita esse alicubi, prius etiam quàm laberetur in corpus, ut illa ipsius essentia habeat eius quod uere est cognomentū. Ego uero hanc, ut mihimet persuadeo, sufficiēter rectèq; admisi, propterea q; neq; mihi, neq; alijs, animam appellantibus harmoniam assentiri possum. Quid uero Simmia? Videtur ne tibi uel consonantiæ, uel alteri cuiquam compositioni congruere, ut aliter se habeat quàm illa ex quibus conflatur?

Nullo modo. Neq; etiam ut aliud quicquam, ut arbitror, patiatur aut agat, quàm illa uel agant, uel patiantur. Assentior, inquit. Non igitur conuenit consonantiā eam ducere ex quibus composita est, sed sequi. Opinor ita. Quare permultum abest, ut harmonia in contrarium moueatur, aut sonet, aut quicquam aliud edat partibus suis aduersum. Permultum proculdubio. Quid uero consonantia? nonne eatenus pro natura sua consonantia est quatenus temperatur? Haud satis intelligo. Nonne si magis plus q; contemperetur, si modo id admittit, magis plus q; consonantia est? Sin uero minus atque perpaucum, minus perpaucum q; similiter? Omnino. Nunquid de anima id dici potest? Vt uel in minima quadā re alia anima hoc ipsum quod est anima uel magis uel plus aut contrà sit quàm alia? Minime. Dicage per Iouem precor, num animam dicimus aliam quidem habere mentem uirtutem q;, atq; esse bonam: aliam uerò dementiam & praui tatem, malam q; esse? hæc ne, inquam, uere dicuntur? Vere quidem. Eorum ergo qui animā esse asserunt harmoniā, quis quidnā dicet esse in animabus? hæc scilicet, uitiū & uirtutem? an aliam quandam consonantiam atq; dissonantiam? & bonam quidem esse consonantem: & cum ipsa consonantia sit, alteram in se consonantiam possidere: malam uero dissonantem & ipsam esse, nec aliam in se habere? Quid respondeam, non habeo. Constat tamen eum qui animam esse consonantiam posuisset, talia quædam responsurū. At uero iam cōcessum est nihilo magis aut minus aliam alia animam esse. Eiusmodi uero concessio est, neq; magis, neq; plus, neq; minus, neq; sub paucioribus gradibus aliam alia consonantiā esse. Nonne? Prorsus. Eā uero quæ neq; magis, neq; minus cōsonantia est, nimirum neq; magis, neq; minus esse contemperatam. Est ita? Est. Quæ uero neq; magis, neq; minus temperata est, potest'ne pluribus paucioribus ue gradibus participeps consonantiæ esse? An potius æque? Æque potius. Quapropter anima, si quidē neque magis, neque minus alia quàm alia secundum animæ naturam anima est, consequenter neq; magis, neq; minus est temperata. Est ut dicis. Cum uero sic affecta sit, nihilo magis consonātiæ est, uel dissonantiæ particeps. Nihilo magis. Præterea cum ita comparata sit, num plus aliquid prauitatis uel uirtutis alia quàm alia possidet? si quidē prauitas quidem dissonantia est, uirtus uero consonantia. Certe plus nihil. Quinimmo secundum rectam Simmia rationē, nulla usquā anima prauitate erit affecta, si fuerit consonantia. Quando quidē consonantia uera secundum id quod consonantia est, nunquam fit dissonantiæ particeps. Nunquā certe. Neq; igitur anima quæ omnino sit anima, prauitate inficietur. Quo enim modo per ea quæ dicta sunt, id fieri posset? Hac igitur ratione omnes animalium omnium animæ bonæ similiter erunt, si secundum animæ ipsius naturam similiter animæ sint. Mihi quidem Socrates ita uidetur. Nunquid recte sic tibi dici uidetur, atq; hæc sequi, si uera esset illa positio, animam consonantiā esse? Nullo modo. Quid uero? ex omnibus quæ in homine sunt, aliud ne præter animam asseris dominari, præcipue prudentem? Nihil aliud. Vtrum corporis perturbationibus indulgentem, an potius repugnantem? Dico autem tale quiddam: ueluti si sub æstu sitis angat, interea tamen aduersatur animus, retrahitq; in cōtrarium ne bibat: similiterq; si premat fames, ne edat: in alijsq; quamplurimis uidemus corporis affectibus repugnantem. Nonne. Et quidem maxime. Nonne in superioribus confessi sumus animam si consonantia fuerit, nunquam dissonaturam his quibus intenditur, uel remittitur, uel ea uibratur, uel quod cunq; aliud patiantur illa, ex quibus ipsa conflatur: sed secuturam illa, nunquam

nunquam uero ducturam? Confessi sumus. Quid uero nunc? nonne contrà omnino uidetur agere? quatenus ea ducit omnia ex quibus dixerit aliquis ipsam constituī? atque ferme omnibus per omnem uitam repugnat, multisq; dominatur modis, interdum rigidius quodam cum supplicio puniens per gymnasticam, atque medicinam, interdum uero mitius castigans comminando, aut monendo aduersus cupiditates & iras atque timores, tanquam altera quædam res contra alteram loquens, quemadmodum Homerus tradidit in Odyssea:

Tum pectus pulsans, cor sic affatur Vlysses:
Hoc quoq; cor perfer, namq; & grauiora tulisti:

An putas Homerum hæc dixisse tanquam harmonia quædam sit, ac talis ut corporis passionibus subijciatur, nō autem ducat atq; dominetur? an potius quasi quiddam longe diuinius quàm harmonia sit anima? Diuinius per Iouem, mihi uidetur significatiisse.

Non ergo uir optime, recte harmoniam esse animam diceremus. Sic enim, ut apparet, neq; Homero diuino poetæ, neque nobis ipsis consentiremus. Sic est. Age harmoniam Thebanam satis, ut uidetur, iam placauimus. Rationem uero Cadmeam ô Cebes, quonam pacto, & qua ratione placabimus? Tu mihi ô Socrates uiam, inquit Cebes, inuenturus uideris. Nempe rationem hanc aduersus harmoniā mirifice præter opinionem nostram excogitasti. Cum enim audirem Simmiam dubitantem, ualde admirabar si quis rationibus eius resistere posset. Itaq; summæ mihi fuit admirationi, ipsum nec primū quidem potuisse rationis tuæ impetum sustinere. Quapropter non admirarer, si Cadmeus quoq; sermo idem patereturur. Parcius ista bone uir, nequa inuidia nobis sequētia interturbet. Sed hæc quidem deo curæ erunt, nos autem, ut ait Homerus, comminus cōgressi, periculum faciamus an forte quid dicas. Summa uero eorum quæ perquiris, est eiusmodi. Demonstrandū esse iudicas animam nostrā indissolubilem immortalem q; esse, ne uir philosophus in morte securus, magna q; cum fiducia sperās, in alia uita longe beatiorem ob philosophiæ studium se futurum, insipiens sit, stulteq; confidat. Ostendere autem uali dum quiddam esse animam, atq; diuinis persimile, priusq; etiam quàm nos extitisse, nihil impedimento esse ais, quo minus hæc omnia nō immortalitatem quidem significent, sed duntaxat animam corpore diuturniorem esse, multaq; ante nos secula fuisse, nouisseq; & egisse permulta, nihilo tamen magis ob hoc immortalem esse existimandam. immo hunc ipsum in humanum corpus ingressum, quasi morbum quēdam interitus eius initium esse: adeo ut & in hac uita sit misera, & in corporis morte depereat. Nihil autē differre censes, siue semel tantum, siue sæpius labatur in corpus, ut quiuis nostrum pertimescat. Merito namq; timendum esse, nisi stultus sit, ei qui neq; sciat, neq; assignare queat immortalitatis animæ rationem. Talia quædam sunt quæ dicis, ô Cebes, egoq; ea consulto sæpius repeto, ne quid nos fugiat, siue addere his quicquam uelis, siue demere. Nihil equidem in præsentia habeo, inquit Cebes, quod aut minuam, aut adiungam, atq; hæc sunt quę dico. Tunc Socrates cum aliquantum se recepisset, ad se conuersus, haud leue quiddam requiris, inquit ô Cebes, sed cuius gratia oporteat generationis corruptionisq; causam pertractare. Ego igitur, si uis, ea tibi quæ mihi euenerunt, enarrabo. Deinde si quid eorum quæ dixero ad quæstionis tuæ ueritatem aperiendam conducere putabis, utere. Volo equidem, inquit. Audi igitur iam narrantē. Equidē ô Cebes, cum essem iuuenis, mira quadam eius sapientiæ cupiditate flagrabam, quam naturæ uocant historiā. Præclarissimum enim esse censebam, causas intelligere, per quas singula fiant atq; intereant, & qua sint ratione: sæpiusq; me sursum deorsumq; iactaui talia quædam primo considerans, num quid postquam calidum et frigidum putrefactionē aliquam acceperunt, quemadmodum nonnulli dixerunt, tunc animalia contualescant. Præterea utrum sanguis sit quo sapimus, uel aer, uel ignis: aut nihil horum sit, sed cerebrum, quod præbeat sensus audiendi, uiuēdi, olfaciendi, ex his autem memoria & opinio fiat, ex memoria uero & opinione quietē acci piente, per hæc scientia oriatur. Proinde horū corruptiones considerans, atq; eas quæ circa cœlum terramq; passiones contingunt, tandem adeo mihi ad hæc considerāda usus sum hebes ut nihil magis. Coniecturam uero ad id afferam tibi sufficientem. Nempe ob eiusmodi considerationē usque adeo sum occæcatus, ut ea etiam quę prius manifeste scie bam, ut mihi alijsq; uidebatur, dedisserem, & alia uidelicet multa quæ antea me scire putabam

tabam,& qua ratione homo crescat.Id nanq; opinabar ante esse cuilibet manifestum, ho minem uidelicet per cibũ potumq; augeri.Quando enim per hæc carnes carnibus,ossaq; ossibus adduntur,eodemq; modo in alijs quando sua cuiq; adhibentur,tunc sanè molem primo paruam,deinde magnam euadere,atq; ita paruũ hominem effici magnum.Sic ergo tunc opinabar,nõnne satis belle tibi uideor? Mihi quidẽ,inquit Cebes. Animaduerte hæc insuper.Arbitrabar eẽ satis recte mihi uideri quoties hominẽ uel equũ magnũ paruo propinquũ,alterum altero iudicaram capite ipso esse maiorem.Atq; multo etiam euidentius decẽ plura apparebãt mihi q̃ octo, propterea q̃ denarius duo præter octonariũ contineret.Præterea bicubitũ cubitali maius,quoniam dimidio superaret. Nunc uero, inquit Cebes,de his quid iudicas? Procul equidem per Iouẽ abesse mihi uideor, ut alicuius horum causam intelligere putem,qui nondũ mihijpsi persuadere possim,ut quando quis uni addat unũ,tunc uel illud unum cui unũ adiunctum est,fiat duo: uel & adiunctum,& illud cui adiunctũ est,propter alterius ad alterũ adiunctionẽ euadat duo.Admiror equidẽ,si cum utrumq; horum separatũ erat, utrumq; unũ erat, neq; erant tunc duo, postq; inuicem cohæserunt,hæc ipsa causa fuerit ut duo fierent, congressio uidelicet per quam propius iam posita sunt.Neq; etiam si quis unum diuidat, adhuc possim persuade ri hanc ipsam diuisionẽ causam esse ut duo euadant.Contraria enim tũc atq; superius cau sa fit qua duo fiant.Tunc enim quia coniungebant propius inuicem, alterumq; admoue batur alteri:nunc uero quoniã remouẽt alterũ ab altero atq; separat. Neq; propter quid unum fiat,adhuc scire me arbitror,neq;,ut summatim dicam,aliud quicq; quare fiat, aut pereat,aut sit,per hanc ipsam uiam me nosse profiteor:sed alium quendã ipse modum fru stra misceo,hunc uero nullo modo admitto.Verũ cum audissem aliquãdo ex libro,ut ille aiebat Anaxagoræ,legentem quendam hanc Anaxagoræ ipsius sententiã,uidelicet men tem omnia exornare,omniumq; causam esse:hoc utiq; causæ genere magnopere sum de lectatus,existimãs quodãmodo consentaneũ mentem esse omnium causam: putabamq; sic id ita esset ut mens omnia exornaret,singula per hanc ita esse disposita,ut optime dispo ni potuerant.Propterea si quis uellet causam inuenire qua singula fiant, atq; pereant,aut sint,hoc ipsum esse inueniendũ, qua uidelicet ratione optimum sit unicuiq;, aut esse, aut quoduis aliud pati,uel agere.Atq; hoc pacto nihil aliud considerãdum homini uel de se ipso,uel de alijs,nisi quod potissimũ sit & optimum.Necesse uero est eum qui id norit, il lud quoq; quod est deterius,cognouisse.Quippe cum eadem hõrũ scientia sit. Hæc utiq; mecum ipse reputans,gaudebã, inuenisse ratus Anaxagorã magistrum, qui me id quod tantopere cupiebam,causas rerum doceret,primũq; mihi diceret,utrũ plana sit terra, uel rotunda.Et cum hęc dixisset,subiungeret mihi causam atq; necessitatẽ,afferens uidelicet idipsum quod melius est, meliusq; fuisse eam esse talem.Proinde si terram diceret in mun do mediam esse,mox exponeret melius extitisse,ut media esset.Quod si ille hæc ostende ret,ita mẽ comparabã,quasi nullam amplius causarũ speciem positurus.Præterea de sole & luna cæterisq; stellis,earumq; inter se uelocitate conuersionibusq;,& de huiusmodi o mnibus,me similiter quæsiturum auditurumq; comparauerã, q uidelicet & qua ratione hæc melius sit singula uel facere,uel pati,quodcunq; agant uel patiantur.Neq; enim pu tabam cum ab initio dixisset,mente omnia exornari,ipsum aliã postea causam rebus assi gnaturum,preterq; quòd optimum sit eas ita se ut habent habere.Itaq; arbitrabar eum in reddendis singulorũ,tum cunctorum cõmuniter causis,singulis quidem assignare quod unicuiq; optimũ,cunctis uero cõmune bonum.Neq; uero ipes ipse meas paruisciebã, sed summo quodam studio acceptos libros q̃ uelocissime poteram lectitaui,ut ocyssime quid optimum,quid'ue eius contrariũ esset,cognoscerem.Hac igitur mirabili spe ductus cum legere pergo,uideo hominẽ mẽte quidem nullo modo utentem, nec causam ullam ad ipsum rerum ornatũ referentem,sed aereas naturas & ethereas aqueasq; & talia multa incredibilia pro rerum causis assignantem. Qua quidem in re ille mihi perinde uisus est agere,ac si quis diceret Socratẽ quæcũq; facit,mẽte facere.deinde uolens singulorũ quæ facio causas explicare, dicat primũ quidem nunc me hic propterea sedere,quoniã corpus meum ex ossibus neruisq; componit:& ossa quidem solida sunt,& iuncturarũ interualla inuicem habent,nerui autem sic instituti,ut & extendi & contrahi ualeant, complectan tur ossa cum carnibus atq; cute, quæ res illa continet.Elatis igitur ossibus in suis coniun ctionibus

ctionibus,nerui qui & intendũt & remittunt cõmode, faciunt ut flectendi cuiusq; mem bri habeam facultatem,atq; hanc ob causam hic inflexus sedeam.Ac rursus disputationis meę alias quasdam eiusmodi causas assignaret,uoces & aerem & auditum aliaq; generis eiusdem quãplurima,causas uerissimas negligens:uidelicet quoniam Athenienſibus me lius uisum fuerit me condemnare,ideoq; mihi etiam melius sit uisum hic sedere,iustius q; iudicarim expectantem dare pœnas quas illi iubeant.Profecto per Canem iam diu,ut ar bitror,hi nerui,atq; hæc ossa apud Megarẽses,aut Bœotios essent ipsius quod optimum est,optione delata,nisi iustius honestiusq; censuissem pœnas ciuitati pendere quascunq; à me exigat,quàm subterfugere atq; exulem uiuere. Verum talia quædam,causas appel lare à ratione est remotissimũ. Siquis autem dixerit absq; ossibus & neruis atq; similibus non posse me quæ mihi facienda uideam implere,uere utiq; dicet.Attamen asserere pro pter hæc me facere quæcunq; facio,dum ipsa mente ago,non autem eius quod optimum sit optione,multa magnaq; sermonis negligẽtia esset.Nam qui sic est affectus,nequit dis cernere aliam quidem esse ueram rei alicuius causam,aliud uero illud sine quo ipsa causa esse non potest causa. Quod quidem multi mihi uidentur quasi in tenebris attrectantes alieno appellare nomine dum causam nuncupant.Quapropter nonnulli uertiginem cir cumponentes terræ,sub cœlo eam stabilem faciunt.Alij uero tanquam latum pistoris al ueum aere uelut base suffulciunt. Potentiam uero ipsam qua nunc ita disposita sit ut opti me disponi poterat,neq; perquirunt,neq; dæmonicam quandam habere uim putant,sed Atlantem quendam robustiorem & immortaliorem,magisq; omnia continentem inue nisse se opinantur.Ipsum autem bonum atq; decens connectere atq; continere reuera ni hil existimant.Ego igitur libentissime cuiusuis essem discipulus, ut quemadmodũ se ha beat hæc ipsa causa discerem.Postquam uero hac priuatus sum,neq; ipse inuenire,neque ab alio discere potui,secundam nauigationem ad causam inuestigandã molitus sum.Vis ne, ô Cebes,hanc tibi à me demonstrari? Mirifice cupio, inquit Cebes. Censui tan dem cum in rebus considerãdis iam defessus essem,cauendum fore ne mihi idem acci deret, quod accidere illis solet,qui in solem deficientem defigunt intuitũ.Orbant enim non nunquam uisu,nisi in aqua,uel in eiusmodi aliquo imaginẽ eius aspiciant.Tale quiddam ego reputaui,timuiq; ne animus mihi prorsus occæcaret,si oculis res aspicerem, sensuq; quolibet attingere illas aggrederer. Quapropter operæprecium fore censui, ut ad rationes confugerem,atq; in illis rerum ueritatem considerarem.Forte uero nostra hæc simili tudo non omni ex parte congruit.Non enim prorsus assentior eum qui res in rationibus contemplatur, in imaginibus aspicere potius quàm qui in operibus intuetur. Verunta men hac uia iter direxi meum,supponens q; rationem semper quam esse iudico ualidissi mam, quæcunq; huic consonare uideantur,pono equidem tanquam uera,idq; ago & cir ca rerum causas,& circa reliqua omnia:quæ uero dissonant,uera esse nego. Volo equidẽ quæ dico, tibi apertius explanare. Puto enim te nondum intelligere. Per Iouem haud multum,inquit Cebes. Verum nouum nihil adduco,sed quæ & sæpe aliàs in superiori disputatione dicere nunquam destiti. Pergo iam igitur demonstrare tibi causæ speciem quam continue pertractaui,ac redeo ad illa iam sæpius decantata,ab eisq; exordior,sup ponens aliquid esse ipsum per se pulchrum,& bonũ, & magnum, & cætera omnia. Quæ quidem si tu mihi dederis, eaq; esse concesseris,spero tibi ex his ipsam causam demõstra re,itemq; inuenire esse animam immortalem. At uero quasi iam tibi concesserim, nihil tibi opus est præludio, quo minus iam concludas. Considera iam quæ sequuntur dein ceps,utrum in his mihi consentias. Arbitror enim, si quid est aliud pulchrum præter ip sum pulchrum,non ob aliud quippiam esse pulchrum, quàm quia pulchri ipsius est par ticeps.Atque omnia dico similiter. Nunquid ob hanc causam recipis? Recipio equi dem,inquit. Ergo nondum ultra percipio, neque possum cæteras istas præclaras cau sas cognoscere. Si quis autem mihi dixerit quare pulchrum sit quodlibet, uidelicet quia uel colorem habeat floridum,uel figuram,uel aliud quoduis talium, cætera quidem ua lere sino: in cæteris enim omnibus soleo perturbari:id uero & unum simpliciter atque pro culdubio, & fortè iam inepte penes me teneo, nihil aliud esse quod aliquid faciat pul chrum, quàm ipsius pulchri, siue præsentiam, siue communionem, siue qualicunque ra tione,& quocunque modo id proueniat.Neque enim id adhuc affirmarem: sed pulchrõ

pulchra omnia esse pulchra, id mihi uidetur tutissimum tam mihi quàm aliis respondere: atq; huic fundamento innixus, puto nunquam cadere, sed & me & quemuis alium tuto respondere posse, quæcũq; pulchra sunt, ipso pulchro fieri pulchra. Nónne & ipse cõstatis? Consentio equidem, inquit Cebes. Ergo & quæ magna sunt, ipsa magnitudine esse magna: & quæ maiora sunt, similiter esse maiora: & quæ minora, paruitate esse minora. Ita est. Igitur neq; tu quidem assentieris, si quis aliquem dixerit alio quodam capite esse maiorem: atq; eum qui minor est, eodem capite esse minorem: sed testificaberis te quidem nihil aliud esse dicturum, quàm omne maius alio, non alia re ulla quàm magnitudine esse maius, atq; ob hoc maius, ob ipsam scilicet magnitudinem: minus autem, nullo similiter alio quàm paruitate, & propter hoc esse minus, propter ipsam uidelicet paruitatem: metuens, ut puto, ne si quem dixeris capite maiorem esse uel minorem, quispiam tibi sic obijciat: primũ quidem eadem re & maius fore maius, & minus fore minus: deinde quòd capite quæ res parua est, maiorem affirmes esse maiorem. Hoc autem dicet monstro esse persimile, ut paulo aliquo magnum quiddam esse dicas. Nónne hæc metueres? Tunc Cebes subridens, equidem inquit. Nónne similiter quoque metueres dicere, inquit, decem plura quàm octo esse duobus, atque ob hanc causam superare, potius quàm multitudine, atq; propter multitudinẽ? Ac similiter bicubitum cubitali maius esse dimidio potius quàm magnitudine? Id enim similiter est metuendũ. Omnino. Quid uero si uni addatur unum, additamentũ ipsum esse causam ut duo fiant, uel si diuidatur, diuisionem ipsam duorum esse causam, dicere non formidares? Altiusq; exclamares, nescire te quonam alio pacto quicquam fiat, nisi participatione quadam essentiæ unicuiq; proprię, cuius sit particeps: atq; in his nullam aliam habere te causam, cur duo fiant præter duitatis ipsius participationem: sed oportere huius participia fore, quæcunq; futura sunt duo: & similiter unitatis quodcunq; futurum sit unum? Has uero diuisiones adiũctiones q; & cæteras eiusmodi argutias ualere sineres, relinqueresq; sapientioribus te per eas pro arbitrio responsuris: tu uero tuam, quemadmodũ dici solet, metuẽs umbram & imperitiam, atq; innixus tutissimæ illi positioni, sic utiq; responderes? At uero siquis eandem positionem complexus instaret, ualere sineres, neq; prius responderes, quàm quæ inde manant, considerasses, utrum consonent inuicem, aut dissonent? Vbi uero illius ipsius rationem oporteret afferre, eodem modo afferres, atq; aliam rursus positionẽ adduceres, quæ superiorum optima uideretur, quoad ad aliquid sufficiens peuenires? Nunq; uero simul confunderes contentiosorũ more, ubi & de principio, & de his quæ à principio deducuntur, disputas, si modo uelles eorum aliquid quæ uere sunt, inuenire? Nam illis fortasse nullus hac de re sermo est, nulla cura. Possunt enim præ sapientia & simul omnia cõmiscere, & tamen sibimet placere. Tu uero si ex philosophorum numero es, quæ dico, ut arbitror, facies. Verissima loqueris, inquit Simmias & Cebes. ECHEC. Per Iouem ô Phædo, merito admodum consenserũt. mirifice enim ille mihi uidetur rem ipsam uel hebetissimo cuique explanasse. PHAE. Sic prorsus ô Echecrates, præsentibus omnibus similiter uisum fuit. ECHEC. Quid mirum? cum nobis quoq; qui nõ interfuimus, nunc similiter audientibus uideatur. Verum quænam post hæc dicta fuerunt? PHAE. Vt equidem arbitror, postquam hæc illi Socrati concesserunt, consenseruntq; speciem quamlibet aliquid esse, & quæ harum participia sunt, ipsarum denominationẽ habere, deinceps hunc in modum interrogauit. Si hæc ita se habent, nónne quando Simmiam dicis Socrate quidem maiorem esse, Phædone uero minorem, tunc affirmas in Simmia utrũq; esse, & magnitudinem simul & paruitatem? Equidem. Attamen Simmiam confiteris excedere Socratem, non ita reuera ut uerba sonant. Non enim ita natura institutũ esse existimas Simmiam, ut ea ratione superet qua est Simmias, sed magnitudine quam habet: neq; rursus Socratem eo quod Socrates est, excedi, sed quia paruitatẽ præ magnitudine illius habeat. Vera loqueris. Similiter nec à Phædone superari, eo quod Phædo sit Phædo, sed quia Phædo præ Simmiæ paruitate magnitudinẽ habet. Ita est. Sic itaq; Simmias denominationem parui habet et magni, siquidẽ in amborũ medio positus, alterius quidem paruitatem magnitudine superat, alterius uero magnitudini paruitate cedit. Et simul subridens inquit: Videor equidẽ affectatius descripsisse. ueruntamen est ut dico. Sic apparet. Dico aũt propterea, quia cupio uideri tibi quod & mihi uidet. Opinor enim non solum magnitudinem

gnitudinem ipsam, nunquam uelle magnam simul paruamq; esse, uerumetiam neq; hanc quæ in nobis est magnitudinẽ unquam recipere paruitatẽ, neq; superari uelle: sed è duobus alterum accidere: uel fugere, seq; subtrahere quando aduentat contraria paruitas: uel cum aduenerit interire: nolle autem expectare, atq; in paruitate recipienda aliud esse q; erat. Quemadmodum ego cum susceperim sustinuerimq; paruitatem, quãdiu is ipse sum qui sum, sic ipsemet sum paruus. Illud autem magnum quod ipsum est, nũquam sustinuit esse paruum: similiter paruum quod est in nobis, nunquam uult magnum aut fieri, aut esse. Neque aliud quicquam contrariorum, quamdiu est id quod erat, patitur simul contrarium fieri aut esse, sed aut abit, aut perit cum aduentat contrarium. Ita prorsus existimo inquit Cebes. Tunc quidam eorum qui aderant, hæc audiens, quis autem ille fuerit, nõ satis memini, Diij boni, inquit, nónne in superioribus contrarium eorum quæ dicuntur, nobis est concessum, uidelicet ex minore maius fieri, atque ex maiori minus, esseq; procul dubio generationem contrariorum ex contrarijs? Nunc autem uidemini fieri id non posse dicere. Cum uero Socrates admouens caput, auscultasset, Viriliter, inquit, id recordatus es: non tamen intelligis differentiam inter id quod modo dictum est, atque illud superius. Tunc enim dicebatur ex contraria re, rem contrariam fieri; nunc uero contrarium ipsum sibimet contrariũ fieri nunquam, neq; quod in nobis, neq; quod in natura contrarium est. Talia quidem ô amice, de his quæ habent contraria dicebamus, hæc illorum cognomine appellãtes. At nũc de illis ipsis loquimur quæ his insunt, quorũ uel præsentia cognomen habent ea quæ nominantur. Illa uero iam dicimus nunquam uelle mutuam inter se generationem suscipere. Et simul Cebetem intuitus, inquit: Num te quoque Cebes aliquid eorum quæ nunc obiecta sunt, perturbauit? Haud equidem, inquit Cebes, ita sum affectus, ac tibi affirmo nõ multum me turbari. Id ergo simpliciter, inquit, confessi sumus, contrarium nunquã sibimet fore contrarium. Omnino. Aduerte præterea nunquid & in hoc mecum sentias. Vocas ne aliquid calorem atq; frigus? Voco equidem. Num tanquam niuem atq; ignem? Non per Iouem. An aliud quiddam calorem esse quàm ignem, & aliud frigus q; niuem? Ita. Sed hoc quoq; tibi uideri puto, niuem quamdiu nix est, nũquam suscepturam esse calorem, quemadmodũ in superioribus dicebamus: ac esse niuem ut erat prius simulq; calidam: sed aduentante calore, aut subterfugere, aut interire. Penitus. Similiter & ignem subintrãte frigore, aut subterfluere, aut extingui, nec unquam posse & suscipere frigus, & simul esse ignem sicut prius erat, & frigidum. Vera narras. Sunt igitur quædam eiusmodi, ut non solum speciem ipsam nomine suo dignentur per omne tempus, sed & aliud quiddam, quod quidem nõ est primum illud, habet uero quamdiu est illius formam. In hoc rursus tibi quod uolo, fortè manifestius erit. Impar enim semper oportet nomen id quod nũc dicimus, possidere. Nónne? Oportet sanè. Num id solum ex omnibus? hoc enim quæro: an & aliud quiddã, quod quidem est non idipsum impar, attamen hoc oportet una cum suo nomine, hoc insuper nomine alio semper appellari, propterea quod ita natura sit institutũ, ut nunquam ab impari deseratur? Dico autem hoc effectum esse ceu ternarium, aliaq; permulta. Considera uero de ternario. An nõ tibi uidetur hunc & suijpsius nomine semper nuncupandũ esse, & simul nomine imparis? Quod quidem impar non idem est quod est ternarius. Veruntamen ita natura comparatus est, & ternarius, & quinarius, & omnis medietas numerí, ut quamuis non idem sit quod impar, semper tamen eorum quiuis sit impar. Præterea duo & quatuor, omnisq; alter numeri ordo, quamuis idem quod par non sit, simul tamen quilibet illorum par semper existit. Concedis, necne? Quidni? Contemplare ergo quid uelim. est autem ejusmodi: uidentur quidem nõ solum ipsa inter se contraria sese inuicem non recipere, uerumetiam quæcunq; talia sunt, ut licet contraria inter se non sint, semper tamen contraria possideant, nunq; recipere speciem illam quæ ipsi speciei quam in se habent, contraria sit, sed hac adueniente, aut perire protinus, aut abire. An non dicimus tria & deficere, & aliud quoduis pati prius quàm sustinere ut quatenus tria sunt, paria fiant? Ita prorsus. Non tamen contraria est duitas trinitati. Non certe. Non solum ergo species ipsæ contrariæ nunquam inuicem se recipiunt, sed etiam alia quædam sua natura, habentia si possumus, qualia sint, definiamus? Volo equidem. An non Cebes hæc erunt, quæ quodcunq; [illegible]

quodcunq; occupant, tale reddunt, ut non ſolum ſuiipſius ideam retinere cogatur, ſed etiam contrario illi ſit opus? Quonã pacto dicis? Quemadmodũ paulo ante dicebamus. Scis enim quæ trium continẽtur idea, oportere non ſolum tria, ſed etiam imparia eſſe. Certe. Ad hoc tale utiq; dicebamus ideam contrariam formæ illi quæ id perficit, nunquam accedere. Nunq; Perfecit aũt imparis ideam. Hæc ipſa. Contraria uero huic paris idea. Ita eſt. Ergo ternario numero idea paris ſe nunquam inſinuabit.

Nunquam. Quapropter ternarius numerus paris eſt expers. Expers. Trinitas ergo eſt neceſſario impar. Eſt. Quod ergo definiendum aſſumpſerã, qualia uidelicet ſint, quæ & ſi alicubi nõ ſunt contraria, ipſum tamen contrariũ non admittunt, perinde ſe habet ut trinitas: quæ cum pari non ſit contraria, nihilo tamen magis ipſum accipit, propterea quòd ſemper eius contrariũ affert. Similiterq; binarius ad impar, & ignis ſe habet ad frigidum, aliaq; quãplurima. At uide iam num ita definiendũ putes, ut non modo contrarium non admittat contrarium, uerumetiã illud quod aliquid afferat cõtrarium illi ad quod ipſum accedat, ipſum uidelicet quod affert, nunquam cõtrariam eius quæ affertur recipiat formam. Rurſus aũt recordare: neq; enim inutile ſæpius admonere. Neq; quinq; paris ſpeciem admittẽt, neque decem imparis, quod eſt duplum. Hoc quidem ipſum alii contrarium, ſpeciem tamen imparis accipiet nunquam. Neq; etiam numerus ſeſquialter, neq; alia huiuſmodi quæ dimidium habent, formam totius ſuſcipiũt, ſimiliterq; numerus qui parem habet tertiam, atq; eiuſdem generis alia, ſi modo aſſequeris iſta, atq; conſentis.

Omnino equidem conſentio atq; aſſequor. Rurſus tanquam à principio mihi dicas. Nec tamen per id quod nunc interrogo, ſed per aliud quiddam mihi reſpondeas me imitatus. Dico autem præter tutam reſponſionẽ illam à principio poſitam, iuxta tutam quoque reſponſionẽ, aliam per ea quæ modo dicta ſunt, adinuentã. Nempe ſi me interroges, ô Socrates, quidnam in corpore ſit, ſi caleſcet corpus, non tutam reſponſionem illam rudemq; tibi dabo, uidelicet ſi caliditas, ſed exquiſitiorem ex præſentibus uerbis, ut ſi inſit ignis. Similiter ſi me interroges, quid ſi in corpore ſit ægrotabit, nõ reſpondebo ſi ægrotatio, ſed ſi febris. Rurſus ſi perconteris, quid ſi inſit numero fuerit impar, nõ dicam ſi imparitas, imò ſi unitas, atq; in cæteris eodẽ pacto. Sed uide an dũ quid uelim plane cognoueris. Planiſſime. Reſponde igitur: quidnam ſi in corpore ſit erit uiuum? Si anima

Nonne id ſemper ita ſe habet? Semper. Anima igitur quicquid occupat, ſemper ad illud uitã affert? Affert proculdubio. An eſt aliquid uitæ contrariũ, nec ne? Eſt utiq;. Quid iſtud? Mors. Anima uero contrarium eius quod ipſa ſemper adducit, ſubibit nunq;, quemadmodũ ex ſuperioribus eſt conceſſum. Sic eſt omnino. Quid uero? quod paris ideam non accipit, quonã modo paulo ante nominabamus? Impar omnino. Quod uero nõ accipit iuſtitiã, quod ue non capit muſicam? Iniuſtũ dicimus & immuſicũ. Age iam, quod non ſubit mortem, quomodo appellabamus? Immortale.

Et anima quidẽ mortem nõ ſuſcipit. Nequaq;. Eſt igitur anima immortalis. Immortalis quidẽ. Age utiq;, hocne iam demonſtratũ dicemus? An aliter tibi uidetur? Et ſufficiẽtiſſime quidẽ ô Socrates. Quid ergo Cebes? Si neceſſe foret quod omnino eſt impar, & interitus neſciũ fore, nõne tria interitus neſcia forẽt? Quid ni? Præterea ſi quod incaleſcere neſcit, neceſſe foret interitus neſciũ eſſe, quãdo quis ad niuem calidum admoueret, nix quidẽ incolumis illiqueſacta; ſubterfugeret: neq; eñ uel periret, uel permanens calorẽ admitteret. Vera narras. Simili, ut arbitror, ratione, ſi quod frigeſcere neſciũ, etiam interitus neſciũ eſſet, quãdo in ignem aduentat frigus, nõ extingueretur & euaneſceret ignis, ſed abiret incolumis. Ita neceſſe foret. Eodem pacto de immortali quoq; neceſſe eſt dicamus. Si eñ quod eſt immortale, interire nequit, impoſſibile eſt animã imminente morte perire. Nam mortẽ quidem quemadmodũ ex ſuperioribus conſtat, nõ recipiet, neq; interierit: quemadmodũ ternarius nunq;, ut dixímus, par erit, neque rurſus impar erit par, neq; ignis frigidus, neq; caliditas quæ ineſt igni, frigiditas unq; erit. Cæterum dicet quiſpiam, quidnam prohibet, quo minus ipſum impar, par quidẽ non fiat adueniente pari, quemadmodũ inter nos cõuenit, attamen eo diſſoluto, par pro ipſo ſuccedat? Ita dicenti repugnare nõ ualeremus, quin ſit deſtructũ. Quippe cum non idem ſit impar atq; indiſſolubile. Alioquin ſi nobis id cõſtitiſſet, facile obtineremus, inuadẽte pari, impar ternariumq; ſaluũ diſcedere. Similiterq; de igne & calido cæteriſq; aſſereremus. Nõnne

Nõnne ita? Prorſus. Iam uero de immortali, ſi nobis id conſtat quod eſt immortale, eſſe etiam interitus neſcium, conſequens eſt animam præter id quod eſt immortalis, interitus quoq; neſciam eſſe. Sin uero minus id concedatur, ratione alia opus erit. Sed nihil opus eſt, quãtum ad id ſpectat alia ratione. Siquidem quidnam aliud indiſſolubile poſſet eſſe, ſi immortale ipſum & ſempiternum diſſolueretur? Deum uero & ipſam uitæ ſpeciem, & ſi quid aliud eſt immortale, indiſſolubile quoq; eſſe omnes confiterentur. Vniuerſi per louem homines, & multo magis ipſi, ut arbitror, diĳ. Cum igitur quod immortale eſt, etiam incorruptibile ſit, quidnam prohibet animam, ſi fuerit immortalis, incorruptibilem quoq; fore? Neceſſario ſequit. Imminẽte igitur homini morte, quod mortale quidẽ in eo eſt interit: quod uero immortale, incorruptũ, ſoſpesq;, morti ſe ſubtrahit.

Manifeſtũ eſt. Itaq; maxime omniũ ô Cebes, anima immortalis incorruptibilisq; eſt, eruntq; apud manes animæ noſtræ. Nihil equidẽ ô Socrates, aduerſus hæc habeo quo minus rationibus tuis aſſentiar. Verum ſiquid aut hic Simmias, aut alius quiſquam habet quod dicat, operæpreciũ fuerit non ſiluiſſe. Neſcio enim in quod aliud quis differat tempus, ſiquid de reb. eiuſmodi uel dicere uel audire deſideret. Atqui nec ego, inquit Simmias, habeo quicq; quo minus ſuperioribus aſſentiar rationibus. Veruntamen rei ipſius qua de agitur magnitudinem, & humanam imbecillitatẽ conſiderans, cogor intra me dicta nondum acquieſcere. Quinimmo & hæc bene dicis Simmia, & poſitiones primæ quamuis fide uobis dignæ uideantur, diligentius tamẽ conſiderandæ: atq; ſi illas ſufficienter, ut arbitror, ſuſceperitis, hanc ſequemini rationẽ quantũ fieri ab homine poteſt, quod ſi hoc ipſum fuerit manifeſtum, nihil ulterius perquiretis. Vera loqueris, inquit.

Hoc aiunt, ô uiri, iuſtum eſt cogitare, ſi anima ſit immortalis, eam non ſolum temporis huius in quo uiuere dicimur, uerumetiam uniuerſi gratia curatione plurimum indigere. Nam graue periculum fore putandũ eſt, ſi quis neglexerit animam. Si enim mors totius diſſolutio eſſet, nimirum improbi lucrarentur, cum & à corpore, & ab eorum prauitate cum anima liberarẽtur. Nunc autem cum anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi ut optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud cum migrat ad manes anima ſecum transfert præter eruditionem atq; educationem. Quæ quidem ſtatim in principio tranſmigrationis illius plurimum uel prodeſſe, uel obeſſe dicuntur. Ferunt enim quemlibet hinc illuc emigrantem, ab eo dæmone quem uiuens ſortitus fuerat, in locum quendam duci, ubi oporteat omnes unà collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficiſci eo duce, cui mandatum erat ut hinc decedentes ad illa loca traducat. Sortitos uero illic quæ oportebat ſortiri, tempusq; debitum commoratos, ab alio quodam duce rurſus huc reduci poſt multos temporis longosq; circuitus. Eſt autem iter non tale quale ait Telephus apud Æſchylum. Ille ſiquidem ſimplicem inquit uiam ad inferos ferre. Ego uero, neq; ſimplicem, neque unam eſſe puto. Alioquin nullis ducibus opus eſſet. Quippe quum unica uia aberrare poſſit nemo. Quinimmo multos tramites multosq; anfractus habere. Quod quidem ex ſacrificiĳs & ritibus coniectare licet. Animus ergo moderatus & prudens ducem ſponte ſequitur, neq; ignorat præſentia. Sed qui cupiditate corporis eſt infectus, quemadmodum ſuprà dixi, per multum tempus ad ipſum ardenter afficitur: & circa locum uiſibilem multis reluctatus modis multaq; perpeſſus, uix tandem ab eo adducitur dæmone, cui eius cura erat iniuncta. Cum uero ad alia loca ubi alĳ quoque animi ſunt peruenerit, quiſquis admodum immundus eſt, & huiuſmodi obnoxius crimini, qui uel iniuſtis ſe contaminauerit cædibus, uel alia his ſimilia, ſimiliumq; animorum opera perpetrauerit, hunc quidem animum omnes fugiunt atq; declinant, nec reperitur ullus, qui uel ſocius, uel dux eius fieri uelit. Itaque omni auxilio deſtitutus, eo uſque pererrat, quoad certa temporum curricula impleantur. Quibus tandem impletis, in habitationem ſibi conuenientem ab ipſa neceſſitate transfertur. Qui uero puram moderatamq; tranſegerit uitam, deos ſocios ducesq; nactus ibi habitat, ubi unicuique conuenit. Multa uero ſunt, mirabiliaq; terrarum loca, ipſaq; terra neque talis, neque tanta eſt, qualem aut quantam hi qui de terra loquuntur, exiſtimant, quemadmodum mihi à quodam traditum eſt.

Quanam ratione, inquit Simmias, hæc ais, ô Socrates? Equidem de terrarũ orbe multa audiui: non tamen hæc quæ tanq; uera accepiſſe te ais. Libenter igitur ex te audirem.

Atqui

Ars Glauci

Atqui ô Símmia, nequaquam mihi uidetur ars Glauci quæ ea sint narrare, sed quòd uera sint probare, artis Glauci facultatem mihi uidetur excedere. Præterea ego forsan non sufficerem. Quinetiam si id scirem, hæc tamen uita mea ô Símmia, longiori huic narrationi nequaquã sufficeret. Formam tamen orbis terræ eiusq; loca cuiusmodi esse rear, nihil prohibet dicere. Satis erit, inquit Símmias. Persuasum mihi quidem est, primo si est terra in cœli medio rotũda, nihil ei opus esse uel aere, uel alia necessitate eiusmodi ad hoc ut nunquam decidat. Sed ad eam sustinendam satis id esse, quod & cœlum undiq; sibiipsi simillimum est omnino, & terra undiq; æquilibris. Res enim æquilibris in similis alicuius medio posita, nec magis nec minus potest in partem aliquam inclinari. Cumq; similiter se habeat, ab inclinatione permanet aliena. Primo igitur mihi esse ita est persuasum. Et rete quidem, inquit Símmias. Præterea ingentem esse terrarum orbem, nosq; à Phasidę ad columnas Herculeas habitare, in parua quadam eius particula, ceu formicas atque ranas circa paludes atque mare. Esse uero & alios in similibus multisq; locis multos habitatores. Esse enim passim per terras multas uariasq; concauitates secundum formas & moles in quas aqua, nebulæ, aerq; confluant. Puram uero ipsam terram in puro iacere cœlo, in quo sunt astra, quem pleriq; eorum qui hæc tractant, ætherẽ nominant. Et quidem sub iecta quasi residendo hæc esse, semperq; in hiatus terræ confluere. Nos itaq; in his concauitatibus habitantes, adeo falli, ut in terræ superficie alta nos habitare credamus. Perinde ac si quis in profundo pelagi habitans, putet se altiora maris incolere: atq; solem cæteraq; astra per mare prospiciens, mare ipsum esse cœlum existimet: quippe cum propter tarditatem imbecillitatemq; nunquam ad summum maris euaserit, neq; caput undis extulerit. planeq; aspexerit quãto hic locus profundo illo purior pulchriorq; sit: quinetiam nec ab illo qui hunc intuitus sit, acceperit. Hoc igitur idem & nobis accidere, qui in quadam orbis terreni concauitate habitantes, altam incolere superficiem arbitremur, atq; aerem nominemus cœlum, utpote qui per ipsum quasi cœlum astrorũ motus intueamur. Idq; nobis accidere propterea, quòd propter imbecillitatem tarditatemq; ad supremum usq; aerem transcendere nequeamus. Quòd si quis ad summum euaderet, uel alis fretus eò uolaret, hinc prodeuntem inde iam prospecturũ: quemadmodum pisces emergẽtes è mari nostra hæc aspiciunt. Ac si natura ad inspiciendum sufficeret, cogniturum protinus cœlum illud esse uerum, ueramq; lucem, ueram quoq; terram. Siquidẽ quæ à nobis incolitur terra, hiq; lapides, totusq; hic locus abesa sunt atq; corrupta, ut ea quæ in mari sunt à salsedine. neq; nascitur in mari quicquam existimatione dignum: atq;, ut ita dixerim, nihil est in eã pertectum, sed cauernæ, arena, limus incredibilis, atq; sordes ubicunq; sit & terra. quæ quidẽ ad has nostras pulchritudines nullo modo sunt cõferenda. Illius uero loci pulchritudo hãc nostrã multo magis apparebit excedere. Proinde si fabulã quoq; narrare oportet perpulchram, operæpreciũ Símmia est audire quales sint hæ terrarum plagæ quæ sub iacent cœlo.

Nihil dignũ nascitur in mari.

Fabula de terra pura & quæ in ea sunt.

Imò uero, inquit Símmias, libentissime hanc fabulã audiemus. Ferunt igitur ô amice, inquit, primum quidem talem uideri terræ illius faciem si quis supernè despiciat, quales sunt hæ pilæ quæ ex coriis duodecim cõtextæ sunt, uariis scilicet distinctã coloribus: quorum hi nostri colores quibus pictores utũtur, similitudinem quandam retinẽt. Illic uero uniuersam terram ex talibus multoq; etiã nitidioribus ac purioribus esse, partim quidem purpuream mira pulchritudine præditam, partim uero coloris aurei, partim gypso et niue candidiorem. Præterea ex coloribus aliis similiter exornatam, ac etiam pluribus pulchrioribusq; quam in nostram notitiam peruenerunt. Enimuero has ipsas ipsius cõcauitates aqua aereq; repletas speciem quandam coloris splendidam in primis afferre inter cæterorum oculorum uarietatem, ut una quędam species eius uaria semper appareat. In huiusmodi uero terra conueniẽti ratione similes nasci arbores, & flores, & fructus. Præterea montes & lapides ibidem simili ratione habere perfectionem atq; perspicuitatem, colores q; admodum pulchriores. Quorum quidem particulæ quædam sint lapilli qui apud nos habentur in precio, sardia, iaspides, smaragdi, cęteriq; eiusmodi. Illic uero nihil esse quod non tale sit, aut etiam pulchrius. Cuius quidem rei causa sit, quoniam lapides illi puri sint, neq; quemadmodum nostri à putredine salsugineq; attriti atq; corrupti, quibus in hunc locum confluentibus, lapides & tellus animaliaq; & plantæ inficiuntur, atq; ęgrotare coguntur. Terram uero ipsam his omnibus exornari, atq; auro etiam & argento

argento cæterisq; similibus. Præfulgentia quidẽ hæc ibi nasci & multa & magna, perq; omnem terram, ut eam uidere spectatorum felicium sit spectaculum. Proinde ibi esse animalia multa, & homines partim regionem mediterraneã incolentes, partim circa aerem quemadmodũ nos circa maris littora, partim etiam insulas quę haud procul à continenti positæ aere circũdantur. Sed ut summatim dicam, quod nobis aqua est & mare ad usum nostrum, idem illic esse aerem: quod uero nobis aer, id illis ætherem esse. Tempora uero apud illos tantam habere temperiẽ, ut illi & sine morbo continue & longe diutius quam nostri uiuant. Item uisu, auditu, prudentia, cæterisq; talibus nobis tantum præstare, quantum & aer aquæ, & æther aeri puritate præstat. Præterea illic esse deorũ templa & lucos, in quibus reuera diis familiariter habitent, & responsa & diuinationes, deorumq; sensus familiaritatesq; eiusmodi hominibus ad deos esse. Solem quoq; & lunã stellasq; alias quales reuera sunt, apud eos uideri: cæteris in rebus beatitudinem eos his rebus congruam possidere. Itaque uniuersam terram sic natura institutam, & quæ circa eam sunt, similiter tradunt. esse præterea in ipsa per eius concauitates loca in circulum multa, partim quidem profundiora, atque ampliora quam sit regio à nobis culta, partim uero profundiora quidem, sed hiatum angustiorem habentia nostra hac regione: esse & alicubi minus profunda, sed ampliora quam nostra. Hæc autem omnia sub terra sibi inuicem obuiare, atque irrumpere multis undiq; modis, tum per angustiora, tum per ampliora, discursusq; habere & exitus quibus magna aquarum copia ex aliis in alia uelut in crateres confluat. Item perpetuorum fluminum sub terra incredibiles magnitudines aquarum, tum calidarum, tum etiam frigidarum, plurimumq; ignem, & ignis ingentes amnes: multos quoq; lutulenti humoris partim quidem purioris, partim uero sordidioris. ceu torrens luti qui in Sicilia est, & iuxta ipsum amnes lutei inde fluentes. Quibus singula compleri loca quacunq; eos contingit perfluere. Hæc autem omnia sursum deorsumq; ferri ueluti uase pensili quodam sub terram posito, atq; ita librato, ut utrinq; uicissim inclinet atq; attollat. Est autem id uas pensile ob naturam quandam eiusmodi. Vnus aliquis ex terræ hiatibus est profecto quam maximus, perq; universam terram traiectus & patens. de quo Homerus: Longe nimis barathrum stat sub tellure profundum. Quod & ipse alibi, & multi poetarum Tartarum appellarunt. In hoc uti receptaculum omnia confluunt flumina, atq; inde rursus effluunt. Talia uero sunt singula, per quales labuntur terras: Quod autem hinc effluant omnia rursusq; refluant, hæc est causa, quòd hic humor nec fundamentum habet nec firmamentum. Itaq; eleuatur, & sursum deorsumq; redundat. Idemq; facit aer & spiritus qui circa ipsum uersatur. Sequitur enim ipsum, & quando ad superiora terræ, & quando ad hæc nostra perlabitur. Et quemadmodum in respirantibus flatus continue expirat atque respirat, sic & ibi spiritus una cum humore elatus uehementes quosdam uentos & incredibiles commouet, siue influat siue effluat. Quapropter cum aqua in locum inferiorem delabitur per meatus terræ iuxta eiusmodi riuos influit, passimq; per eos exundat, & implet uelut hi qui hauriunt. Cum uero illinc huc erumpit, hęc quoq; iterum loca cõplet. Plena uero cum sint, per riuos terræq; meatus exuberat. Et cũ humores singuli illuc profluxerint, quo quisq; profluit opportunius; maria, lacus, flumina, fontes efficiunt. Proinde rursus hinc relabentes per terram, partim quidem per longiores plures q; anfractus, partim uero per pauciores atq; breuiores rursus in Tartarum cõfluunt: alij certe multo profundius quam hausti fuerint, alij uero paulo, omnes autem inferius influunt cũ effluxerint; & alij per cõtrariam partem elabuntur cũ elapsi fuerint, alij uero per partem eandem. At quidam passim circũfluentes aut semel aut sæpius, spirasq; circa orbem terrarum instar anguium replicantes, quantũ fieri potest infra relapsi iterum cõmiscentur. Licet autem utrinq; ad mediũ usq; defluere, ultrà uero nequaquã, ulterior enim prolapsus utrinq; foret ascensus. Proinde sunt & alia multa & magna uariaq; fluenta, sed præcipua quatuor. Quorum quidem maximum atq; extimum, terram circundans Oceanus appellatur. E contraria uero huius regione fluit Acheron: qui per deserta alia fluens loca, atq; per subterranea, in paludem defluit Acherusiam. Quò plerisq; defunctorum deueniunt animi, ibiq; per fatalia quædam temporum curricula cõmorati, partim quidem longiora, partim uero breuiora, rursus in generationes animaliũ relabuntur. Tertius uero fluuius horum medius duorum interfluit. Nec admodum longe progressus in locum cadit uastum

ſtum multo igne flagrantem, efficitq; paludem noſtro mari maiorem, aqua lutoq; feruentem. Hinc uero turbidus lutulentusq; circumfluit, terraq; circumdata, & alibi, & ad extrema paludis Acheruſiæ peruenit, nec tamen illius aquæ miſcetur, ſed ſub terra ſæpius reuolutus abſorptusq; defluit infra tartarum. Hunc fluuium Pyriphlegethontem nominant, cuius riui quidam inde uelut euulſi quacunq; terrarum contigerit manant. E contraria uero huius regione fluuius quartus primum in locum erumpit ferum & aſperum ut ferunt. colorem uero locus talem habet totus, qualis eſt cyaneus: quem Stygium nominant, hic autem fluuius prolapſus paludem efficit Stygem. In hunc uero incidens locum uiresq; uehementes in aqua aſſumens ſub terram ſe condit, circumuolutusq; aduerſus Pyriphlegethontem labitur, & in Acheruſia palude è contraria parte illi fit obuiam. Nec ulli huius aqua miſcetur, ſed reuolutus in gyrum contra Pyriphlegethontem irrumpit in tartarum. Poetæ uero hunc appellant Cocytum. Cum uero hæc ita natura diſpoſita ſint, quando in eum locum defuncti peruenerint, quò dæmon unum quenque perducit, primo illic iudicantur, & qui honeſte ſanctèq;, & qui aliter uixerint. Itaq; quicunq; in uita quodammodo tenuiſſe medium quoddam comperiuntur, ad Acherontem profecti uehiculis quæ unicuiq; adſunt, in paludem perueniunt Acheruſiam, ibiq; habitant purganturq; pœnas dantes iniuriarum: & cum purificati ſunt abſoluuntur, rurſusq; pro merito ſinguli benefactorum præmia reportant. Qui uero ob ſcelerum magnitudinem inſanabiles eſſe uidentur, qui uidelicet ſacrilegia multa & magna, uel cædes iniquas uel alia horum ſimilia perpetrauerint, hos omnes conueniens ſors mergit in tartarum, unde nunquam egrediuntur. Qui autem ſanabilia quidem peccata ſed ingentia commiſerunt, ueluti ſiqui contra patrem, uel matrem irati per uim aliquid fecerint, ſed pœnitentia ducti eos in cætera uita coluerint, uel qui ſimili quodam pacto fuerint homicidæ, eos in tartarum quidem neceſſe eſt cadere, ſed ibi per annum commorati à fluctu eiiciuntur, homicidæ quidem per Cocytum, parentum uero uiolatores per Pyriphlegethontem. Poſtquam uero ab his delati fluminibus ad paludem Acheruſiam peruenerunt, clamant illic uocitantq; eos quos uel necauerunt uel iniurijs affecerunt, ſupplicitercq; rogant atq; deprecantur, ut eos permittant progredi per paludem, ibiq; abſoluat: ac ſi impetrauerint, penetrant illuc finemq; malorum accipiunt: Sin minus queant perſuadere, referũtur in tartarum, atq; inde rurſus in flumina, neque per hæc mala deferri prius ceſſant, quàm ab his quos affecerant iniurijs impetrauerint. Hęc enim pœna illis à iudicibus eſt impoſita. Qui autem pie præ cæteris uixiſſe inueniuntur, hi ſunt qui ex his terrenis locis tanquam è carcere ſoluti, atque liberati, ad altiora tranſcendunt, puramq; ſupra terram habitant regionem. Inter has autem quicunq; ſatis per philoſophiam purgati ſunt, abſq; corporibus omnino totum per tempus uiuunt, habitationesq; his etiam pulchriores nanciſcuntur. Quarum pulchritudo, neq; facilis dictu eſt, neq; præſens tempus ad dicendum ſufficeret. Sed horum quæ narrata ſunt gratia ô Simmia omni ſtudio eſt adnitendum, ut in hac uita uirtutem, & prudentiam ſapientiamq; conſequamur. Præmium nanq; pulchrum eſt, & ſpes eſt ingens. Hæc igitur eo ſe pacto prorſus habere, quo ego diſpoſui, non decet uirum ſanæ mentis aſſerere: eſſe tamen uel hæc uel talia quædam circa animos noſtros, eorumq; habitationes, quandoquidem animus ipſe immortalis apparet, & decere mihi uidetur, et dignum quaſi periclitantes iſta exiſtimare, honeſtum enim periculum eſt, oportetq; hæc quaſi carmina quædam magorum ritu mẽtibus noſtris infundere: quamobrem ipſe iam diu protraho fabulam. Sed horum gratia bonam ſpem de animo ſuo habere debet, quicunq; uoluptatibus ornamentiſq; corporis neglectis tanquam alienis, ad diuerſumq; declinantibus, uoluptates quæ in diſcendo percipiuntur ſtudioſe ſectatus fuerit, animumq; non alieno, ſed ſuo decorauerit ornamento, temperantia, iuſtitia, fortitudine, libertate, ueritate, ſic ex hac uita migrationem expectans, tanquam cum fatum uocauerit migraturus. Vos quidem ô Simmia & Cebes, aliiq; præſentes, in poſterum quodam in tempore ſinguli tranſmigrabitis. Me uero nunc, ut tragicus aliquis diceret, iam uocat fatum. Ac ferme tempus eſt, ut ad lauandum diuertam. Præſtat enim ut puto, poſt lauacrum uenenum bibere, ne in lauando cadauere moleſtiam mulieribus præbeamus. Cum hæc dixiſſet Socrates Crito ſic inquit. Dic age ô Socrates, quidnã his aut mihi mandas agendum, uel erga filios tuos uel circa cętera? Quid ue agendo maxime tibi gratũ fecerimus? Nihil equidem

a. Vbi anima iudicantur.

c. Purgatorium.

e. Infernũ

m. et non Socrates.

m. Vulgò Vbidugo.

m. Plato fabulam opingit.

m. ecce, ex conſideratione.

equidem, inquit, noui precipio, ſed quod ſemper uobis prædico: uidelicet ſi ueſtri curam habebitis, & mihi & uobiſipſis grata euadent quæcunque feceritis, etiam ſi nunc uerbis non concedatis. At uero ſi uoſipſos neglexeritis, nolentes ſecundum ea quæ nunc & ſuperiori tempore dicta ſunt, quaſi per ueſtigia uitam dirigere, nihil prorſus proficietis, etſi multa nobis nunc diſputantibus cõcedatis. Iſta quidem, ait Crito, curæ nobis erunt. Sed quemadmodum ſepeliri te iubes? Vtcunq;, inquit, libet: ſi tamen me apprehendetis, ac ni ſi ego uos effugero. Et ſimul ſubridens, & ad nos conuerſus, non perſuadeo inquit Critoni, me eſſe hunc Socratem qui nunc diſputo, & ſingula dicta diſpono. Sed opinatur me illud eſſe, quod paulo poſt uidebit cadauer. Itaq; interrogat quemadmodum me ſepeliat. Quod autem iam diu plurimis uerbis contendo, poſtquam uenenum bibero, haud ulterius apud uos me eſſe futurum, ſed ad beatorum profecturũ felicitates, hoc quidem mihi uideor fruſtra Critoni dixiſſe, cõſolãs uos ſimul atq; meipſum. Fideiubete igitur pro me Critoni contraria quadam fideiuſſione quàm ipſe iudicibus fideiuſſit. Ille enim me iudicio ſiſtere, uos autem me non ſiſtere cum obiero fideiubete, ſed abiturum, ut Crito obitum facilius meum ferat, ne ue meum corpus uel cremari cernens uel ſepeliri, me deploret quaſi dira patientem. Neq; dicat in funere proponi Socratem, aut efferri, aut ſub terram condi. Certum id habeto, optime Crito, quòd maledictum eſt non ſolum in hoc ipſo delinquere, uerum etiam animis nonnihil officere. At enim confidere oportet atq; dicere corpus ſepeliri meũ, atq; ita ſepeliri, ut tibi placebit, maximeq; iuſtum eſſe cenſebis. His dictis ſurrexit intrauitq; cubiculum quoddam quaſi lauaturus. Crito autem ſequutus eſt. Nos uero expectare iuſſit. Expectabamus ergo de his quæ dicta erant inter nos colloquentes, rurſusq; conſiderantes. Præterea conquerebamur fortunam noſtram, qui tanquam parente orbati reliquum uitæ tempus orphani futuri eſſemus. Cum Socrates lotus eſſet, delati ſunt ad eum pueri ſui. Duos enim filios habebat paruulos, unũ uero iam grandem. Venerunt & mulieres domeſticæ. Ad eas Socrates cum præſente Critone uerba feciſſet, & quæ uolebat mandauiſſet, mulieres quidem & pueros abire iuſſit, ipſe uero ad nos rediit, iam circiter ſolis occaſum: per multum enim temporis ſpacium intus fuerat commoratus. Cum uero ad nos ueniſſet lotus, cõſedit. Nec multa poſt hæc locutus erat, cum uenit undecimuirorum lictor. Qui illi adſtans, ô Socrates, inquit, non arbitror eam in te nouitatem me deprehenſurum, quam deprehendere in cæteris ſoleo. Illi enim indignantur mihi atq; execrantur quando illis denuncio uenenum eſſe bibendum, ita magiſtratibus compellentibus. Te uero cognoui præſertim in hoc tempore generoſiſſimum, manſuetiſſimumq; & optimum uirum omnium qui unquam hunc in locum deuenerũt: & nunc equidem certo ſcio te mihi haud infeſtum fore, ſed illis penes quos rei huius cauſam eſſe cognoſcis. Nunc ergo ſcis quem tibi nuncium afferam. Vale, atq; annitere, quæ neceſſaria ſunt pro uiribus facile ferre, & ſimul his dictis abibat lachrymans. Socrates autem in eum reſpiciens, & tu, inquit, uale, & nos id faciemus. Simulq; ad nos conuerſus, quàm urbanus eſt homo hic, inquit. Neq; ſolum in hoc, ſed in ſuperiori etiam tempore me ſalutabat, colloquebaturq; nonnunquam, fuitq; ſemper uirorum optimus. Et nunc quàm ingenue me deplorat? Sed age ô Crito illi pareamus, ac ſi iam tritum eſt uenenum, aliquis huc afferat: ſi nondum eſt tritum, conterat ille. At reor equidem, inquit Crito, ô Socrates, nondum ſolem reliquiſſe montes, nec occidiſſe. Et noui alios poſtquam id ſibi nunciatum eſt ualde ſero bibere illud conſueuiſſe, largiter cœnatos atq; potos, interdum uero etiam illorum potitos, quorum amore afficiebantur. Quamobrem ne adeo feſtines. adhuc enim ſupereſt tempus. Tum Socrates, Meritò, inquit, ô Crito illi iſta faciunt. Putant enim hæc facientes lucrari. Atq; ego meritò iſta non faciam. Nihil enim me lucraturum ſpero, ſi paulo poſterius uenenum bibero, niſi ut mihijpſi ſim ridiculus tanquam uitæ cupidus, atq; parcus eius rei ſeruator, cuius nihil iam amplius mihi adeſt. Sed age iam mihi obtempera, nec aliter facias. Crito uero his auditis annuit puero, qui longe non aberat. Ille uero egreſſus, & aliquantulum commoratus, rediit, eum qui uenenum daturus erat, ſecum ducens, attulit autem in calice id attritum. Hunc aſpiciens Socrates, Cedo, inquit, bone uir, tu enim harum rerum peritiam habes, quid me facere oportet? Nihil, inquit, aliud quàm poſt potionem deambulare quoad grauari tibi ſentias crura, poſtea uero iacere: atq; ita tu facies. Hæc dicens porrexit calicem Socrati. Socrates uero hilari-

a. Hoc ad animũ refert hoc: uerum ita dixerat.

c. aſſiſtere iudicio.

e. Sin in eo q̃ exiſtimet ſuipſius animũ eſſe præcipue partem hominis.

o. Moderna philoſophia.

ter admodum, ô Echecrates, accepit, nihil omnino cõmotus, neq; colore, neq; uultu mutato. Sed quemadmodum consueuerat taurine illum aspiciens, quid ais, inquit: licet ne ex hoc poculo nõnihil spargendo sacrificare? Tantum, inquit, ô Socrates, contriuimus, quantũ satis fore putauimus. Intelligo, inquit. Sed & licet, & oportet orare deos, ut felix sit trãsmigratio nostra. Quod equidem obsecro, atq; utinam ita fiat. Et simul his dictis ad mouens, facile admodum alacriterq; ebibit. Plericq; nostrum eo usq; retinere quodammodo lachrymas potueramus. At postquam & bibentem uidimus & bibisse, ulterius nõ potuimus, sed me quidem dolor adeo superabat, ut lachrymæ largiter iam mihi profluerẽt. Quapropter me protegens deplorabam, non illum quidem, sed fortunam meam, qui tali amico orbatus essem. Crito autem etiam prius quum lachrymas nequiret continere, surrexerat. Sed Apollodorus nec in superiori quidem tẽpore unquam lachrymare cessauerat: Tunc uero præcipue uociferãs, secq; ipsum afflictans, neminem reliquit præsentium, cuius uicem non deploraret, præter unius Socratis uicem. Ille uero hæc animaduertens, Quidnã, inquit, ô uiri mirabiles, agitis? Atqui ego maxime hanc ob causam mulieres abegeram ne talia facerent. Audiueram enim cum gratulatione & applausu esse ex hac uita migrandum. Quiescite igitur atq; tolerate. Nos uero hæc audientes erubuimus, destitimusq; à lachrymis. Sed ipse quum inter deambulãdum crura iam grauari sentiret, iacuit resupinus: sic enim qui uenenum præbuit, iusserat. Qui paulo post eum tangens, pedes & crura considerauit. Deinde grauius comprimens pedem eius, quæsiuit an sentiret. negauit Socrates. Ille rursus pressit tibias, paulatimq; manu ascendens, ostendit nobis frigere eas atq; rigere. Et ipse attigit rursus, aitq; quum ad cor peruenerit, tunc esse decessurũ. Iam igitur friguerant ei præcordia, cum detegens, erat enim uestę coopertus, dixit, quæ uox illi extrema fuit. O Crito, Aesculapio gallum debemus, quem reddite, neq; negligatis. Fiet, inquit Crito, quod iubes. Sed uide num quid aliud uelis. Hæc interroganti nihil ultra respondit. Sed cum paruo tempore interquieuisset, commotus est. Et minister detexit eum, atq; ipse lumina fixit. Quod quum Crito cerneret, ora oculosq; composuit. Hic finis fuit amici nostri, ô Echecrates, uiri nostro quidem iudicio, omnium quos experti sumus optimi, & apprime sapientissimi atq; iustissimi.

i. sonoa

Bos fuit apud veteres votum dicatum Aesculapio, pro medicina. Authori, ad his potissimũ, qui morbo tenebant.

i. claus oculos. c.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN MENEXENVM, ad Laurentium Medicem uirum Magnanimum.

CONSILIVM Platonis in Menexeno est, cohortari omnes ad summam patriæ charitatem, idemq; facit, quamuis aliter in Critone, & legibus, atque Republica. Hic uero duobus præcipue id efficit modis. Primo quidẽ, dũ laudat illos, qui pro salute patriæ pericula mortemq; intrepide subeũt. Deinde dum ipse patriæ suæ antiquitatẽ uirtutesq; laudibus miris extollit. Tu uero statim ab initio nota, philosophiam scilicet moralem uiro rempublicam gubernaturo esse summopere necessariam. Mox præclarum esse in bello occũbere, scilicet pro salute patriæ, idq; confirmari ex eo, quod hoc apud omnes gentes maxime omniũ honoretur. Deinde occasione sumpta ex laudibus oratorijs, animaduerte quàm pernicioſa sit adulatio. Communem siquidem oratoriam in Gorgia adulationis speciem esse iudicat. In Phædro autem adulatorem appellat bestiam humano generi pestilentem. Similemq; affirmat impuro dæmoni, incautos animos sub noxiæ uoluptatis esca continue corporis sordibus inquinanti. Hic præterea præstigiatoribus ueneficisq; adulatorem tam priuatum quàm publicum iudicat esse persimilem: quippe qui tanquam fure & homicida deterior & iniquior, non pecunias, non ipsam corporis uitam duntaxat nobis auferat, immo uero tanquam sacrilegus rem sacram, iudicium scilicet rationis sub boni specie furripiat atque subducat. Et uide quàm ualde decipiat. Non enim in rebus solum occultis, sed id quod mirum est, in manifestissimis artificiosissime fallit. Cui enim non euidentissima sit auita paternaq; origo? Item ipsa sui corporis magnitudo atque forma? Veruntamen in his quoque adulatores uenefici nos circumueniunt, tanto Circe crudeliores, quanto grauius inferunt detrimẽtum. Illa enim suis poculis exteriora hominis fertur in bestias transformasse: hi uero lenocinijs suis interiora transformant. Proinde deridet Socrates oratores, quod gratiam popularem omnibus machinamentis aucupentur, laudentq; alios supra modum, quo ipsi laudentur, remq; adeo leuem graui quodam studio & diuturna præmeditatione pertractent. Aggreditur præterea quod statuerat ab initio, omnes uidelicet ad defendendam patriam cohortari, laudando uidelicet eos qui pro patria occubuerunt. Hic enim erat mos uetus Athenienſium, publica concione illos laudare quotannis, atque insuper inferias celebrare. Verum ne supra quàm par est oratoriæ tribuat facultati, asserit se orationem eiusmodi ab alio, & quidem à muliere Aspasia, accepisse: præsertim cum Socratici ingenij non sit oratorum more

concionari. Quo potissimum ordine laudandum sit, præsertim in oratione funebri, manifeste declarat. Quod autem homines ait ab initio in Attica regione solum atq; solos ex terra sponte progenitos: ex alijs uero regionibus, è terra similiter solum bruta: utcunq; placet, accipito, siue tanquam à philosopho, siue potius oratore. Scito tamen Platonicam esse sententiam, post uastas terræ illuuiones, ex abundanti humore atq; calore sequenti post diluuium, terram adeo fœcundam reddi, ut ex ea non animalia tantum pusilla, qualia nunc, sed grandia etiam, atque ipsi insuper homines ultro nascantur. Quod quidem & hic & alibi sæpe confirmat. Idq; plerici senserunt Aegyptiorum atq; Græcorum, & Arabes multi, denique confirmarunt præcipue Algazeles atque Auicenna. Qua quidem sententia Aristoteles in quæstionibus naturalibus usus ex antiquorum mente inquit: Quemadmodum in paruis temporum mutationibus parua quædam ex terra pullulant animalia, ita in maioribus quoque maiora, in maximis denique maxima atq; perfectissima. Plato autem ubicunq; ex ipsis terræ uisceribus eruit animantes, deos artifices adhibet mũdani architecti ministros. Deos, inquam, id est ideas specialesq; rationes in ipsa mundi uita diuinaq; intelligentia consistentes: per quas & statim post diluuia, & quotidie animantium formentur species, ubicunq; corporeum speciei eiusdem semen abesse uideretur. Quod quidem fieri oportere satis in theologia probauimus. Vbi uero nascitur homo, nõ solum sicut cæteris deorũ adhibet manus, sed etiam quoddã Dei summi spiraculũ expressioremq; imaginem. Deinde statim natis deos ipsos saltem in primis seculis tanquam duces præficit atque præceptores. Tu uero ex his omnibus quæ Mosaicæ sapientiæ magis consonãt, prudenter eligito. Profecto id Moysi maxime congruit, quod hic, & in Protagora, & in Politico, atque Critia uult hominem aliquando ex terra auctore Deo ad Dei ipsius similitudinem fuisse progenitum. Quales autem illuuiones sint, & quando, & quam ob causam docebimus in Timæo. Post hæc insignis pietate uir patriæ suæ laudes mirifica quadã tum charitate, tum arte prosequitur, ab origine prima, ab ipsa reipublicæ forma, à disciplina quotidiana, à rebus egregie gestis, quæ & hinc & aliunde ex alijs scriptoribus manifestissimæ sunt. Quamobrem argumentũ nostrum paucis concludamus, eiusmodi sententias annotantes. Virtuti omnia parent. Prosperitas primo æmulationẽ parit, deinde inuidiam, deinũ dissensiones & prælia. Omnis possessio absq; morali uirtute non solum inutilis est, sed noxia. Scientia seorsum à uirtute morali, non sapientia, sed calliditas quædam est iudicanda. Maiorum splendor in filijs obscurus euadit, quando per ipsorum ignauiam in posteros non transfunditur. Non est optandum, ut omnia succedant ad uotum. Obseruandum est in omnibus prouerbiũ uetus, Nihil nimis. Qui ita se cõparauit ut ex seipso pendeãt omnia quæ ad beatitudinẽ conferunt, uel quãproxime ad hoc accedit, hic optime uitam instituit. Noli uel lætitia exultare, uel dolore deijci. Parentes iudicare debent se genuisse filios, non ut immortales, sed ut boni forent. Lugubres lamentationes domesticorum molestæ sunt defunctis, si quidẽ illas audiant. Perpetuo quodam solenni honore prosequi decet eos, qui pro salute patriæ strenue se in bello gesserunt: eorum filij cura publica educandi, colendi quoq; parentes. Ne res ipsæ nobis iniquæ sint, æquo sunt animo perferendæ.

MENEXENVS PLATONIS, VEL DE ATTICA ANTIQVITATE, VEL EPITAPHIVS TRANSlatus à Marsilio Ficino Florentino, ad Iulianum Medicem uirum clarissimum.

SOCRATES MENEXENVS

EFORO uenis Menexene? An unde? MEN. E foro ô Socrates, & à Senatu. SOC. Quid tu ad senatum? An forte quia disciplinæ philosophiæq; finem adeptũ iam & satis profecisse te putas, maiora posthac aggredi studes, nobisq; senioribus ipse adeo iunior imperare, ut familia uestra semper sicut solita est, aliquem nobis exhibeat consultorem? MEN. Si ipse permittis ô Socrates, consulisq;, operam dabo. sin contrà, nequaquam. Nunc uero idcirco ad consilium profectus sum, quoniam audiueram eligendum esse aliquem qui laudibus defunctos ornet. Nam, ut scis, inferias facturi sunt. SOC. Audiui equidem, sed quem potissimum elegerunt? MEN. Nullum. Nam in crastinum distulerunt. Arbitror autem Archinum uel Dionem electum iri. SOC. Videtur Menexene apud plurimas gentes præclarum esse in bello occumbere. Etenim qui sic è uita migrat, funere & sepulchro magnificentissimo honoratur. Et siue pauper quis ita decedat, laudatione nõ caret, siue etiam uilis quispiam & ignauus, rursus à sapientibus uiris extollitur: qui non temere, sed multo tempore composita & consulta oratione tam egregie laudant, ut dum et quæ sunt, & quæ non adsunt, de aliquo prædicant, uerborum elegantia auditoribus ani-

Præclarũ in bello occũbere

mos quasi præstigijs ueneficijs ue quibusdam surripiant atq; subducãt. Ciuitatem quoq; interim ut iubet, exornãt, & eos qui in armis occubuerunt, maiorumq; retexunt nostrorum originem. Nos quoq; ipsos adhuc uiuentes extollunt. Quapropter ego quidem Menexene ab illis laudatus, nescio quomodo generosum quiddam de me concipio: cumq; illis passim aures præbeo, mirifica suauitate demulceor, statimq; me maiorem, generosiorem, pulchriorem quàm antea reputo: ac sæpenumero hospites aliqui mecum hæc audiunt, egoq; apud illos euestigio præstãtior quàm antea reddor. nempe & illis idẽ quod mihi uidetur accidere tam erga me quàm reliquam ciuitatem. Nam ab oratore protinus persuasi, mirabiliorem quàm prius ciuitatem existimant. Atqui gloriosa hæc uenustas mihi plusquam triduum manet. adeo concinna oratio canoraq; uox oratoris ore demanãs, auribus meis infunditur, ut uix tandem quarta post die uel quinta mei ipsius reminiscar, & ubinam gentium sim, agnoscam. Ac tunc demum fuisse deceptum animaduerto, cum me ante putauerim in beatorum insulis constitutum, usqueadeo Rhetores apud nos ingenioſi sunt. MEN. Semper Rhetores ludis ô Socrates. Nunc autem uereor, ne illi qui eligetur defutura sit dicendi facultas. subita namq; obtigit optio. Quamobrem cogetur forte quisquis dicturus erit, ex improuiso quodammodo uerba facere. SOC. Quinam ô bone uir? singulis enim istorum sunt orationes dudum in hoc compositę. Tum nec arduum est de his rebus absque meditatione dicere. Si enim oporteret uel in Peloponneso Athenienses, uel Peloponnesiacos Athenis orare, facundo tunc oratore opus esset, qui & persuaderet, & probaretur. Quando autem apud eosdem se quis exercet, quos & laudat, facile eius uerba laudantur. MEN. Facile ne istud existimas Socrates? SOCR. Equidem. MEN. An speras eloqui posse te, si opus fuerit, & Senatus consulto eligaris? SOC. Quid mirum Menexene, me ad dicendum sufficere, qui magistram haudquaquam imperitam in Rhetorica nactus fuerim, quæ & alios multos eloquentes reddidit oratores, & unum Græcorum omnium præstantissimũ filium Xanthippi Periclem? MEN. Quænam ista. Nunquid Aspasiã dicis? SOC. Et hanc dico, & filium Metrobij Connum. Hi namq; duo præceptores mihi sunt, Cõnus quidem Musicæ, Aspasia uero Rhetoricæ. Ita igitur eruditum uirum nihil mirum est in his eloquẽtem esse. Quinimo & siquis etiam deterius ẽq; ego doctus fuerit, musicam quidem à Lampro, Rhetoricam uero ab Antiphonte Rhamnusio, is tamen poterit inter ipsos Athenienses, Athenienses laudando, sic eloqui, ut eius ab auditoribus oratio probetur. MEN. Quidnam habes quod in medium afferas, si te uerba facere oporteuerit? SOC. Ex me quidem fortasse nihil. Sed heri Aspasiam ipsam audiui funebrem de his orationem dictantem. Audiuerat enim quæ & ipse dicebas, Atheniensses aliquem electuros esse qui de his orationem haberet. Deinde partim mihi ex improuiso quæ dicenda forent, partim meo quidem iudicio præmeditata exponens, funebrẽ orationem contexuit, quam dixit Pericles reliquias quasdam ex illa componens. MEN. Nũquid recordaris quæ dicebat Aspasia? SOC. Equidẽ, nisi iniurius sim. Ab ea namq; edidici, parumq; abfuit quin propter obliuionem plagis illa me cæderet. MEN. Cur non refers? SOC. Vereor ne magistra mihi subiascatur, si orationem illius edidero. MEN. Nullo pacto Socrates, Verum gratificare mihi, seu Aspasiæ, siue cuiuslibet alterius orationẽ dicere placet, dicas modo. SOC. Forte me ridebis, si senex adhuc tocari tibi uisus fuero.

MEN. Absit ô Socrates. Dic amabo. SOC. Mos tibi gerendus est. Ferme namq; si nudatum me saltare iuberes, quando quidem soli sumus, obsequerer. Sed audi iam. Hũc enim in modum, ut arbitror, loqui cœpit, sumens ab ipsis defunctis exordium.

Vt qui in bello ceciderãt laudatiõe ornabantur & funere

Quòd oratores sint deceptores

Oratio funebris

REcte quidem ipsa iusta his apud nos exhibita sunt, quę iam assequuti iter fatale peragunt, tam publice à ciuitate, quàm priuatim à suis magnifico sumptu, et frequenti concursu dimissi. Verbis uero laudationem addi lex iubet, ac profecto ita decet. Bene siquidẽ reb. gestis ex ipsa uerborũ exornatione, ad eos qui gesserunt apud auditores memoria perẽnis splendorq; prouenit. Ea uero opus est oratione, quæ defunctos satis laudet, superstites benigne moneat, filios eorũ fratresq; ad uirtutis ipsorũ imitationẽ horteť: parẽtes aũt, et maiores alios siqui supersunt, consoleť. Quę igitur nobis talis erit oratio? uel unde potissimũ præclaros laudare uiros incipiemus, qui uiuentes uirtute propria suos mirifice delectauere, & pro salute uiuentium offerre se morti nõ dubitarũt? Videť itaq; mihi oportere secundũ naturã ut boni effecti sunt

sunt, ita eos laudare: boni autem ideo prouenerunt, quia ex bonis traxerunt originem. Quapropter generosam primo illorum stirpem laudemus. Deinde educationem & disciplinam. Postremo narremus, ita ab eis fuisse res gestas, ut maxime decebat eos, qui essent ex talibus oriundi, & ita postmodum educati. Prima quidem generis horũ laus est, quod maiorum origo haud peregrina fuit, neq; successores hos ita hic reliquit uelut inquilinos nouosq; homines ex aduenis genitos: sed indigenas acreuera in patria habitantes, uiuentesq; & nutritos non à nouerca quidem, ut alij, sed ab ipsa matre ipsorũ regione quam habitarunt: in qua & nunc conduntur uita functi, ipsis uidelicet in uisceribus eius quæ peperit eos, & nutrijt & excepit. Par est enim matrẽ ipsam ante omnia honorare: nam ita maxime horum genus excolitur. Est autem regio hæc nõ solum nobis, sed omnibus hominibus celebranda, cum alijs multis de causis, tum ex hoc precipue, quia dijs charissima est. Quod testatur deorum de hac inter se concertatio. Ea uero quæ à dijs laudata est, cur non à cunctis hominibus collaudetur? Altera eius laus erit, quod eo tempore quo tellus omnia animalia omnigena producebat, feras, & pascentia omnia, terra duntaxat nostra ad hæc sterilis erat, agrestibusq; animalibus uacua. Proprie uero ex omnibus animantibus hominem genuit, qui cæteris intelligentia præstat, solusq; ius ac deos animaduertit. quod uero hęc regio, et eorũ quos pro cõcione celebramus et nostros maiores progenuit, hinc euidentissime licet cognoscere, quia omne quod gignit, alimentũ conueniẽs genito continet. Quo plane discernitur mulier illa quæ peperit, ab ea quæ infantem simulando suppositum: nam quæ peperit, lacte abundat ad eius quod genitũ est alimoniam, alia uero nequaquã. Tellus ita nostra materq; perspicuũ argumentum præbet, quod homines procreauerit. Nam & sola & prima tunc pabula humana porrexit, tritici hordeiq; fruges, quibus cõmodissime genus hominum alitur, utpote quæ uere animal id produxerit. Potius autem de terra ẽq; de muliere coniectare id licet. Neq; enim terra mulierem conceptu partuq;, sed terram mulier imitatur. huiusmodi uero pabulum sine inuidia non hominibus solum abunde, uerum etiam brutis submiſtrauit. Post hæc oleum laborum subsidiũ natis suis suppeditauit. Nutritis autem adultisq; filijs principes preceptoresq; deos induxit quorum nunc prætermittenda sunt nomina. Neq; enim nos latet qui uitam nostram munierint, tam artium inuẽtione ad quotidianum uictum spectantium, quàm traditione peritiaq; armorum ad regionis ipsius custodiam. Ita maiores horum geniti atq; educati rem publicam instituerunt, qua de recte habet si paucis dicamus. Res enim publica hominũ educatio est, bona quidem bonorum, contrariorum uero contraria. Quod ergo in præclara repub. enutriti sunt nostri maiores, declarandum est, per quam & illi hi boni uiri, ex quibus sunt qui è uita migrarunt. Eadem namq; respub. quondam & nunc, optimatum uidelicet gubernatio, sub qua & his temporibus ac ferme semper ex eo tempore degimus. Eam quidam popularem uocant, alij aliter, utcunq; placet. Est autem reuera hæc optimatum cum quadam autoritate populi gubernatio. Semper enim nobis reges sunt, alias generis successione, alias electione creati, sed autoritatis ciuitatis plurimũ apud populum, qui semper his qui optimi iudicantur magistratus impertit. Vbi neq; parentum debilitate uel paupertate uel ignobilitate quisquam reijcitur, neq; cõtrarijs de causis honoratur, ut in alijs ciuitatibus fieri solet. Sed hæc est summa. Quicunq; sapiens aut bonus habetur, dominatur & imperat. Causa nobis gubernationis huiusmodi, ex æquo generatio est. Aliæ siquidem ciuitates sunt ex uarijs dissimilibusq; generibus constitutæ: quo fit, ut inæquales sint & gubernationes, tyrannides, paucorumq; potẽtię. In quibus ita homines uiuunt, ut se inuicem partim dominos partim seruos existiment. Nos aũt nostriq; una ex matre omnes, fratres inuicẽ geniti, haud arbitramur inuicem nos dominos & seruos esse: sed generationis æqualitas nos inducit, ut & legis quæramus æqualitatẽ, neq; rei prorsus ulli nisi opinioni uirtutis prudẽtiæq; cedamus. quapropter & nostri & horũ parẽtes, & hi honeste creati, & in omni libertate nutriti, multa atq; præclara facinora apud omnes gentes notissima priuatim & publice ediderunt, existimantes libertatis gratia tam aduersus Græcos pro Græcis alijs quàm aduersus barbaros pro cunctis Græcis esse pugnandum. Enimuero quo pacto in bello iuuerint Argiuos quondam aduersus Cadmios, & Heraclidas aduersus Argiuos, cum Eumolpus & Amazones, ac etiã cum his superiores regionem inuaderent, nimis angustũ tempus est pro dignitate referre, & poęę illorũ uirtutem

eleganter muſica celebrantes in omnes gentes diuulgauerunt. Quare ſi nos eadem rudo ſermone repetere nunc aggrederemur, forte uideremur illis eſſe ſecundi. Hæc igitur ob hanc cauſam arbitror dimittẽda, quandoquidem pro dignitate iam ſatis celebrata uidentur. Quæ uero nondum ut rerum dignitas exigit, à poetarum aliquo decantata ſunt, necdum tamen ab obliuione quiſquam uindicauit, hæc nobis prædicanda nũc arbitror, ut & nos ea laudemus & adiuuemus, prouocemuſq; alios ad eadem odis aliſq; carminibus ut decens eſt exornanda. Eorum autem quæ dico, prima hæc extant. Perſas profecto cum Aſiæ imperarent, & Europæ dominarentur, regionis huius homines primi inhibuerunt, hinc quidem oriundi, noſtri autem progenitores: quorũ meminiſſe, uirtutemq; laudare & oportet in primis & decet. Eam nanq; noſſe oportet, ſi quis ſufficiẽter laudaturus ſit res ab illis eo in tempore geſtas, quo Aſia omnis tertio iam regi ſeruierat. quorum primus Cyrus magnitudine quadam animi ciues ſuos Perſas in libertatẽ redigens, ſimul dominos Medos ſubiecit, totiq; Aſiæ uſq; ad Ægyptum imperauit. Filius autem eius Ægypto quoq; & Libyæ, quouſq; penetrare dabatur. Tertius Darius, pedeſtri pugna uſq; ad Scythas extendit imperium. Nauali autem, mari, & inſulis eſt dominatus. Quo factum eſt, ut repugnare illi nullus auderet. Animi quidem hominum omnes ſeruili quadam formidine abiecti iam erant: adeo multæ, frequentes, & bellicoſæ gentes ſub Perſarum imperio tenebantur. Nos autem Eretrienſeſq; accuſans Darius, quaſi Sardibus inſidiaremur, & hanc belli occaſionem nactus, quingenta hominum milia claſſibus miſit, naues uero trecentas, hiſq; Datim præfecit, atq; illi mandauit, ut captiuos ad eum Eretrienſeſq; & Athenienſes duceret, ſi caput illi ſuum charum eſſet. Ille nauibus aduectus Eretriam, ubi uiri non pauci erant, ac præterea in rebus bellicis inter Græcos eorum temporum illuſtriſſimos numerabantur, triduo eos captiuos fecit, ac omnem regionem ſic exploraũit, ut ne ulli eſſet effugiendi locus: hoc ſcilicet modo. Nempe ad fines Eretriæ profecti milites eius, & à mari in mare ſeſe extendentes, diſcurrentesq; iunctis inuicem nauibus uniuerſam regionem protinus percurrerunt, ut regi referre poſſent, neminem ſe ſubterfugiſſe. Eodem conſilio ex Eretria Marathonem deſcenderunt, utpote quod illis ad id aptiſſimum erat, ut Athenienſes unà cum Eretrienſibus quaſi ſub eodem iugo ducerent captiuos. His autem partim quidem ita peractis, partim uero tentatis, nullus Græcorum præter Lacedæmonios Eretrienſibus Athenienſibus ue ſuccurrit. Et ij ſequenti poſt pugnam die uenerunt. Cæteri autem omnes perterriti ſunt, ac bene ſecum agi putantes, ſi periculum præſens euaderent, quieuerũt. Ex hoc intueri licet quanta illorum uirtus fuerit, qui in Marathone barbarorum impetum ſuſtinuerunt, eorumq; ſuperbiam domuerunt. Primi ſane de barbaris triumpharunt, & exemplo reliquis oſtenderunt, Perſarum uim haud inexpugnabilem eſſe, imò uero & multitudinem omnem, & diuitiarum copiam uirtuti parere. Eos equidem uiros non modo noſtrorum corporum genitores, ſed & libertatis tum noſtræ, tum omnium qui in huiuſmodi habitant continenti, autores arbitror extitiſſe. His namq; exemplis prouocati poſteriores Græci in ſequentibus bellis pericula omnia pro ſalute ſua ſubire non dubitarunt, diſcipuli profecto illorum qui in Marathone Perſas profligauere. Primam itaq; palmam oratione tribuere illis decet, ſecundam uero iis qui circa Salaminam Artemiſiumq; hoſtes prælio nauali uicerunt. Multa nempe ab his uiris geſta narrare poſſemus, quanta pericula terra mariq; imminentia ſuſtinuerint, ſuperauerintq;, quod autem præ cæteris egregium puto, nunc referam. Nam quod reſtabat poſt bellum Marathonicum, perfecerũt. Siquidem qui in Marathone certarunt, hoc tantum Græcis demonſtrauerunt, quod terreſtri pugna pauci quidem Græci multorum impetum barbarorum frangere poſſent. Maritima uero uictoria adhuc incerta, exiſtimabanturq; Perſæ in maritimis prælijs, & multitudine & diuitijs arteq; & robore inexpugnabiles eſſe. Hoc itaque in his qui tunc nauibus pugnauere, laude dignum eſt, quod metum Græcis inſitum penitus depulerunt, feceruntq; ne amplius nauium uirorumq; numerum pertimeſcerent. Vtriſq; his factum eſt, tam in Marathone terra pugnantibus, quàm mari poſtea circa Salaminam, ut reliqui Græci & docerentur & prouocarentur, ab illis quidem terra, ab his autem mari, ad prælia contra barbaros intrepide committenda. Tertium aſſero quod in Plateis geſtum eſt, & numero, & uirtute, ſalutis Græcæ cauſam extitiſſe. Commune uero id iam Lacedæmonijs & Athenienſibus faci-

nus

nus. Igitur omnes hi Græci in ſummis à nobis & à poſteris laudabuntur. Poſt hæc multæ inſuper Græcorum urbes adhuc ſub barbaris erant. Rex autem minabatur Græcos ſe iterum inuaſurum. Decet profecto illos commemorare, qui ſuperiorum operibus ſalutis extremam manum impoſuerunt, cum omnem ex mari barbariem depuliſſent. Hi uero fuerunt qui circa Eurymedontem claſſe pugnarunt, & in Cyprum militaturi ſe contulerunt: itemq; in Ægyptum nauigarunt, plurimasq; alias terrarum oras peragrarunt. Horum meminiſſe oportet, his gratia eſt habenda, quod regem perterritum coegerunt de ſalute ſua cogitare potius quàm ad Græcorum perniciem inſidias tendere. Atq; id bellum per omnes urbes diffuſum fuit, dum Græci ſeipſos omnesq; linguæ eiuſdem homines ad uerſus barbaros tutarentur. Pace uero demum confecta, honoratáque ciuitate, contigit ei quod ſolet ab hominibus in eos quibus proſpere res ſuccedunt oriri, primo quidem æmulatio, ab æmulatione deinde inuidia, quæ hanc ciuitatem inuitam in bellum cum Græcis gerendum traxit. Poſt hæc inito bello in Tanagra congreſſi ſunt, pro libertate Bœotiorum aduerſus Lacedæmonios concertantes. Cumq; incertus pugnæ eſſet euentus, quod poſtea ſequutum eſt rem ipſam aperuit. Plericq; ſane aufugerunt, deſtituentes Bœotios, quibus auxilium allaturi conuenerant. Noſtri autem die tertia in Enophitis potiti uictoria, eos qui iniuſte fugerant, iuſte reduxerunt. Hi utiq; primi poſt bellum Perſicum Græcis gratia libertatis auxiliati contra Græcos, uiri quidem præclari, & libertatis autores his quibus opem tulerant, his in monumentis honorati à ciuitate priores ſunt poſiti. His uero peractis, cum increbreſceret bellum, Græciq; omnes ſumptis armis regionem deuaſtarent, urbiq; non dignam gratiam redderent, eos noſtri nauali prælio ſuperarunt, & eorum duces Lacedæmonios comprehenderunt: quos quamuis iugulare liceret, dimiſerunt, pacemq; firmarunt, exiſtimantes aduerſus eiuſdem generis homines ad uictoriam uſq; pugnandum, neq; ob propriam ciuitatis indignationem Græcorum communionem penitus diſſoluendam, ſed aduerſus barbaros ad necem uſq; certãdum. Hos itaq; laudare uiros decet, qui hoc bello peracto hic iacent, quoniam oſtenderunt inanem eſſe illorum ſuſpicionem, ſi qui Athenienſium uirtute diffiſi opinentur in primo cõtra barbaros bello alios quoſdam præſtantiores Athenienſibus extitiſſe. Hi enim omnis cum Græcia ſeditionibus agitaretur, ipſiq; uiros cæteris Græcis præſtantiores bello ſuperatos comprehendiſſent, declarauerunt eos ſeorſum ſe uincere, quibus cum communiter barbaros expugnauerant. Tertium poſt pacem hanc bellum improuiſum & graue exortum eſt, in quo cum multi fortesq; uiri occubuiſſent, hic conduntur. quorũ multi circa Siciliam plurimis ſunt potiti uictoriis pro ſalute Leontinorum, quibus iureiurando aſtricti opem ferebant, quo fœdere ad ea loca nauigauerant. Cum uero diuturna eſſet nauigatio, ac interim rerum diſcrimine penuria q; ciuitas premereẽ, neq; illis poſſet ſuccurrere, negatis ſubſidijs res eorum haud proſpere ſucceſſerunt. quorum hoſtes bello q; aduerſarij maiorem temperantiæ uirtutisq; laudem cũ amici aliorum habent. Multi pręterea nauali bello per Helleſpontũ die una omnes aduerſariorum naues ceperunt, plurimasq; alias deuicerũt. Bellum uero idcirco inſperatũ durumq; uocaui, quia nullus exiſtimaſſet reliquos omnes Græcos contra ciuitatẽ tã acerrimo ſtudio contentionis accendi, ut regem illum barbarũ infenſiſſimum quem unà nobiſcum expulerant, rurſus per legatos ad bellum Græcis inferendum irritare non dubitarent, & uniuerſos tum Græcos, tum barbaros ad hanc urbem obſidendam colligere. Vbi præcipue potentia uirtusq; ciuitatis huius effulſit. Nam cum exiſtimarent eam iam ſuccubuiſſe, nauesq; obſeſſæ circa Mitylenen eſſent, ipſi auxilium laturi ſexaginta naues ingreſſi, uiri quidem ſine controuerſia fortes, hoſtem profligarunt, liberarũt amicos, cum indigno caſu circumuenti, nõ autem mari interfecti eſſent hic iacent. quorum ſemper cum laude meminiſſe decet. Nam illorũ uirtute nõ modo tũc ex nauali certamine, ſed reliquo etiam prælio uictoriam reportamus. Etenim propter illos tantam eſt noſtra ciuitas gloriam conſecuta, ut nunq; expugnari poſſe nec ab omnibus quidem hominibus crederetur. Quod certe haud procul à ueritate abeſt. Neq; enim aliorũ inſidijs uiribusq;, ſed propria diſſenſione deuicti ſumus. Nempe nunc etiã ab exteris ſumus inuicti. Sed ipſi nos expugnauimus, nobiſipſis ſuccubuimus. Poſt hæc tempora pacatis omnibus, cũq; alijs pace cõfecta, inteſtina nobis ſeditio coorta eſt, in qua ſe ita geſſerũt, ut ſiquidẽ omnino fatis decretũ eſſet homines ſeditionibus agitari, nemo uideat aliter

aliter ægrotare patriam optaturus. Nam ex Piræo & urbe cẽ benigne atq; domestice præter cæterorum Græcorum opinionem ciues inuicem conflixerũt: bellumq; aduersus eos qui Eleusine erant concitum, cẽ moderate transegerunt atq; sedarunt. Horum profecto omnium alia nulla est causa præter ueram ipsam cognationẽ, quæ amicitiam firmam atq; cognatam non sermone, sed re his hominibus indidit. Oportet autem eos etiam qui hoc in bello mutuis uulneribus cõciderũt, memoria colere, & utcunq; possumus inter se eos conciliare uotis sacrificijsq; pro illis qui superauere peractis, quandoquidem & nos cõciliati sumus. Neq; enim improbitate inimicitijsq;, sed infelicitate quadam manus inuicem conseruerunt. Horum uero testes sumus ipsi superstites. Nam cum illis genere coniuncti simus, mutuo damus ueniam, & recipimus, siquid uel in alium intulimus, uel perpessi sumus ab alio. Deinde cum in summa rerum tranquillitate quiesceret ciuitas, barbaris quidem ignoscebat, quod infestati ab illa satis fortiter repugnauerãt: Græcis autem indignabatur, quia pro acceptis beneficijs iniuriam quandoq; retulerant, dum societatẽ cum barbaris inirent, nauesq; quibus fuerant seruati, diriperent, dissiparentq; muros quibus nos mœnia eorum ne corruerẽt, quãdoq; defendissemus. Instituit itaq; ciuitas ultra haud tueri Græcos, siquando uel à Græcis, uel à barbaris opprimerentur. Cum uero nos in hac esse mus sententia constituti, putarentq; Lacedæmonij nos libertatis tutores iacere, opus uero suum fore posthac, ut alios subiugarent, sic egerũt. Quid multis opus est uerbis? Neq; enim uetera, neq; multis retro seculis gesta dicerem quæ sequuntur. Neq; nos latet, perterritos Græcorum primos Argiuos, Bœotios, Corinthios auxilium ciuitatis huius implorauisse, quodq; omnium diuinissimum est, rex ipse tanta est indigentia pressus, ut non aliunde quàm ex hac ciuitate quam omni studio diruere conatus fuerat, salutem suam tutari posse confideret. Enimuero siquis hanc ciuitatem incusare iure uoluerit, hoc duntaxat obijcere poterit, quod misericordia nimis semper afficiatur, diligẽtiusq; subleuat succumbentem. Ea siquidem tempestate tolerare nõ potuit, quod ue instituerat ultra seruare. Decreuerat sane nullis unquam eorum à quibus iniuriam accepisset, succumbentibus opem ferre. Mutauit tamen propositum, & auxilium præstitit. Vnde Græcos liberauit à seruitute, ita ut liberi uixerint, donec ipsi se inuicem subiugarũt. Regi uero succurrere ausa est minime. uerebatur enim triumphos ex Marathone, Salamina, Plateis antea reportatos. Sed quum sineret exules, & uoluntarios adiutores illi fauere, sine controuersia eum quoq; seruauit. Structis aũt muris, fabricatisq; nauibus, belloq; suscepto quando coacta est bellum gerere, pro Pariorũ salute contra Lacedæmonios dimicauit. Metuẽs uero ciuitatem rex, postquam Lacedæmonios uiderat nauale bellum renuere, & idcirco deficere uolens, postulauit Græcos qui in continenti erant, quos prius ipsi Lacedæmonij exhibuerant, si propugnandũ foret nobiscum cæterisq; belli socijs, arbitratus hoc sibi negatum iri, quo deficiendi à nobis occasionem nanciscerẽt. Vbi à propugnatoribus socijsq; alijs est deceptus. namq; exhibere illi uoluerunt, conueneruntq; iureiurando adhibito Corinthij, Argiui, Bœotij, cæteriq; belli socij, si daret pecunias, ut eos illi qui in cõtinenti erant Græcos traderent. Soli uero neq; tradere, neq; iurare tunc ausi sumus, usqueadeo mos ciuitatis huius generosus, liber, constans, integer, & natura barbaris est infensus, propterea quod homines hi absq; ulla barbarorũ cõmixtione puri integriq; sunt Græci. Neq; enim miscentur nobiscum Pelopes, aut Cadmij, aut Ægyptij, Danaï ue, alijq; permulti, natura quidem barbari, lege solummodo Græci, sed ipsi Græci duntaxat nulla prorsus infecti barbarorum confusione perseueramus. Quæ quidem puritas odium huic ciuitati aduersus genus alienum ingenuit. Soli rursus puriq; ex hoc perseuerauimus, quod opus profanum perpetrare noluimus, Græcosq; barbarorũ manibus tradere. Ad hæc igitur descendentes, ex quibus primo superati fuimus, fauente deo, felicius cẽ tunc bellum posuimus. Nam retinẽtes naues, muros, nostrasq; colonias, à bello liberati sumus: adeo libẽter & hostes ipsi destiterũt. uiros tamẽ fortes hoc quoq; in bello amisimus, partim apud Corinthũ regiõis asperitate & angustia interceptos, partim proditiõe apud Lecheũ profligatos. Insignes quoq; uiri, qui & regẽ liberauere, & ex mari Lacedæmonios expulerũt. quos ego equidẽ in memoriã uobis reduco. uos aũt uiros huiusmodi collaudare celebrareq; decet. Atq; opera quidẽ hæc uirorũ hic iacentiũ, cæterorũq; omniũ quicũq; pro patria obierũt, quæ relata sunt, multa sunt atq; præclara: sed quæ restant, plura admodum præstantioraq; sunt

sunt. Atqui dies multi uix noctesq; sufficerent, si quis omnia complecti uoluerit. His ergo memoria repetitis, unumquẽq; uirum oportet natos horum assidue exhortari, ut tanquam in bello maiorum suorum ordinem seruent, neq; per ignauiam aufugiãt. Equidem ô uirorum præstantium filij, uos ipse & in præsentia exhortor, & in posterum quemcunque uestrũ nactus fuero, admonebo semper, & cohortabor, ut quàm optimi euadere contendatis. Nunc quoq; par est uobis referre quæ nobis patres uestri finxerunt, mandarũtq; posteris prædicare si quid paterentur, cum foret periclitandum. Recensebo igitur uobis in præsentia quæ ex illis ipsis audiui, quæ ue ipsi nunc uobis, si facultas daret, libenter præciperent, coniecturam equidem ex illis quæ quondam dicebant, facio. Existimate uero nũc quæ referam illos ipsos audire loquentes, hunc autem in modum exorsi sunt. Quod ex præclaris parentibus orti estis ô filij, præsentia uobis testantur: profecto cum nobis liceret turpiter uiuere, honeste emori maluimus, quàm uos cæterosq; posteros infamię cui quam subijcere, ac parentibus nostris maioribusq; dedecori esse, putantes, homini suos dedecoranti nõ esse uiuendum. ei namq; neq; in uita, neq; post mortẽ amicum aliquem esse, uel hominũ, uel deorum. Oportet igitur uos uerborum nostrorum memores, siquid aliud exercetis, cum uirtute exercere, scientes absq; uirtute exercitationes & possessiones omnes turpes malasq; esse. Diuitiæ namq; splendorem afferũt nullum eas cum ignauia possidenti. neq; enim sibi hic, sed alteri parat possidetq; diuitias. Neq; forma corporis atq; robur timido ac prauo cum insunt, decorem præstant. Eum namq; dedecent, notiorem efficiunt, ignauiam patefaciunt. Præterea scientia quęuis remota iustitia aliaq; uirtute non sapientia, sed calliditas esse uidetur. Quorum causa & primo, & postremo, atque per omnia omni studio diligentiaq; contendite, ut & nos, & maiores nostros uirtutis gloria superetis. Alioquin scitote, si uobis uirtute præstemus, uictoriam hanc nobis dedecus allaturam, sin superemur à uobis, felicitatem. Ita uero maxime nos quidem superabimur, uos autem superabitis, si ea ratione uitam instituetis, ut maiorum gloria non abutamini, neq; eam ut ita dixerimus, expendatis erogetisq;, scientes uiro aliquid esse se existimanti nihil turpius posse accidere, quàm seipsum honorandum non propriam ob uirtutem, sed propter gloriam superiorum præbere. Gloria enim parentum natis præclarus est magnificusq; thesaurus. Vti uero pecuniarum honorumq; thesauro; & hunc ad posteros non transfundere, propriæ possessionis gloriæq; defectu, turpe, & à uiri generositate penitus alienum. Si igitur hæc exercueritis, uitæ demũm fatis exactis chari ad nos filij charos parentes proficiscemini. Sinautem neglexeritis hæc, et improbi euaseritis, nemo uos libens excipiet. Natis quidem nostris hæc sint dicta: patres autem nostros, ac matres sicui nostrum supersunt atq; consolatione indigent, consolari oportet, quia deceat facile quęcunque acciderint ferre, neq; cũ illis unà deplorandus est casus. lamentationibus enim aliorũ non indigebunt: satis enim sors tristitiæ illis inferet. Mederi profecto lenireq; oportet, & in primis illud commemorare, quòd maxima eorum quæ exoptare solent, exaudiẽtes dij iam tribuerunt. Neq; enim immortales sibi filios dari, sed bonos & illustres optabant. Cuius quidem uoti cõpotes effecti sunt, quod maximum existimandum est bonum. omnia uero mortali uiro ad uotum in uita succedere, haud facile est. Atqui si sortem fortiano tolerabunt, uidebuntur reuera fortium filiorum parentes ipsiq; fortes esse. Sinautem dolori succumbent, suspitionem hominibus inferent, ne forte aut parentes nostri minime sint, aut qui nos laudibus efferunt, mentiantur. At horum neutrum euenire oportet, immo uero laudatores nostros re ipsa præcipue illos esse, ostendentes se reuera parentes uiros esse uirorum. Enimuero uetus illud prouerbium, Nihil nimis, scite dictum uidetur. Nam qui ita se comparauit, ut ex ipso pendeãt omnia quæ ad beatitudinẽ ei conferunt, aut quãproxime ad hoc accedat, nec ex aliis pendeat hominibus, qui si uel bene uel male agant, hic sua quoque mutare cogatur: is optime uitam instituit, temperans, fortis, prudens is est: hic siue pecunias nanciscatur ac filios, siue amittat, prouerbio semper parebit. Nunq; enim nimis aut lętitia exultabit, aut dolore deijcietur, propterea quod ipsi pareat. Tales esse & nostros debere iudicamus, & uolumus. Atqui & in præsentia nos ipsos tales penitus exhibemus, haud certe perturbatos, uel nimio metu perterritos, si nũc uita decedere nos oporteat. Oramus quoq; patres nostros ac matres, ut similiter affecti uitam futuram agant, sciẽtes qđ nõ lamentationib. eiulationibusq; maxime nobis gratificabuntur: uerum

uerum ſiquis eſt his,qui defuncti ſunt,ſenſus uiuentium,ita maxime nobis moleſti futuri ſunt,ſi ſeipſos perdiderint,& iniquè ſortem tulerint:ſinautem moderate ac leuiter,nobis ſummopere obſequentur:noſtra porrò eum iam finem habebunt,qui hominibus eſt pulcherrimus.Quamobrem collaudanda ſunt potius quàm deflenda.Profecto ſi uxores noſtras filioſq; tuebuntur,& nutrient,& his incumbent,ita maxime caſus obliuioni mandabunt,pulchrius'ue & rectius nobiſcq; gratius uitam agent.Hæc igitur noſtro nomine noſtris prædicare ſufficiet. Ciuitati uero mandamus,ut parentum noſtrorum filiorumq; curam habeat,& hos quidem honeſte erudiat,illorum uero ſenium digne foueat. Cognouimus certe uos,etiamſi hæc minime præceperimus, optime curaturos. Hæc igitur ô filij defunctorum atq; parentes,ut moneremus illi mandarunt:ego uero quàtum poſſum, diligentiſſime moneo,eorumq; nomine obſecro,iuniores quidem, ut præclaras ſuorũ res imitentur:ſeniores autem,ut de ſe optime ſperent. Nempe ſenectutem ueſtrã priuatim publicèq; alemus:& quemcunq; ex illorum progenie nacti fuerimus,ſumma beneuolentia cõplectemur.Ciuitatis uerò prouidentiã ipſi minime ignoratis, quæ ſtatutis legibus, parẽtes & filios eorum qui in bello interiere,tutatur,& ante alios ciues ſummo magiſtratui talium cõmittit curam,ne ulla prorſus iniuria parentes horũ afficiantur. Filios autem educat ipſa,ſtudetq; ut illis ignota ſit orbitas. Nam ipſa parentis gerit uicem & dum pueri ſunt,& cum ad maturã ætatem uenerunt,ad officia ſua tranſmittit,omni armatura fulcit & ornat,patris ſtudia oſtendit,& memorat,dum paternæ uirtutis tribuit inſtrumẽta. Ac ſimul auſpicij gratia iubet tunc primum domum paternam ingredi filium quaſi imperaturum,& armis cum robore fulctum.Eos præterea qui deceſſerunt è uita, honorat, ceremonias quotannis lege decretas cõmuniter cunctis inſtaurans,quæ priuatim unicuiq; proprie peragi ſolent.Gymnica item certamina equeſtriaq; inſtituit, muſicoſq; ludos uarios adhibet.Ac profectò quod ad defunctos ſpectat,hæredis & filij ſubit conditionem: quo ad filios,patris:quo ad parentes cæteroſq; huiuſmodi,curatoris,omni diligẽtia ſemper omnibus prouidens.Quarũ rerum animaduerſione quæ acciderunt,æquo animo ferre debetis.Nam hoc pacto & mortuis,& uiuentibus eritis gratiores,facileq; curabitis,& facile curabimini.Nunc uero uos,ac cæteri omnes qui cõmuniter ſecundum legem eos qui naturæ ceſſerunt,iam lugubribus expiationibus profecuti eſtis,abite. Hic eſt ô Menexene,Aſpaſiæ Mileſiæ ſermo. MEN. Per Iouem ô Socrates, beatam dicis Aſpaſiam, ſi cum mulier ſit tales poteſt orationes cõponere. SOC. At ſi minus credis,ſequere me, dicentem ipſam audies. MEN. Sæpenumero cum Aſpaſia fui, Socrates, & qualis ſit,noui. SOC. Curigitur eam non uenereris? Cur nõ habes propter hanc orationem illi gratiam? MEN. Ingentem equidem habeo gratiam mulieri huic,ſeu uiro,quiſquis tibi orationem hanc tradidit.Ac præ cæteris multis narranti gratiam habeo. SOC. Bene quidem.Sed,ne me prodas,ut deinceps multas eius præclarasq; de ciuilibus reb.orationes tibi recenſeã. MEN. Bono animo es.Non prodam.Referas modo. SOCR. Fiet ut poſtulas.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN dialogum primũ de Republica,uel de Iuſto,ad Laurentium Medicem uirum Magnanimum.

QVANTO oculus præſtat manibus,caput pedibus,ratio ſenſibus,anima corpori,finis omnibus quæ diriguntur ad finem,ſtatus motui,æternitas tempori,tanto contemplatiua uita actiuæ præſtare uidetur. Contemplatio enim actionis & principium eſt & finis, ducitq; illam pro arbitrio aliq; ſiſtit,iubens deniq; inferiores motus, externamq; deſinere actionem, ut intrinſeca ſtabilisq; actio,liberior tandem poſſideatur. Sic utiq; ab ipſa contemplatione Dei cœleſtes naturaleſq; motus,& actiones omnes tanquam à principio ducuntur,& reducũtur ueluti ad finem. Quamobrem Plato noſter eo ſaltem cæteris ciuitatũ legumq; conditoribus eſt excellẽtior,quo cæteri quidẽ uelut humani ad actionẽ magis ciuitatem inſtituerunt,ipſe uero quaſi diuinus actionem ciuitatis omnem tam publicam quàm priuatam potiſſimũ perducit ad cõtemplandum,ciuitatemq; conſtituit ſuijpſius antequam orbis dominam,neq; tam multis timendã, quàm cunctis gentibus uenerandam,cœleſtem quaſi Hieruſalem pro uiribus in terris expreſſam,in quã ſublatis propriæ poſſeſſionis gratia contentionibus communia ſint pro ipſo iure naturæ omnibus omnia,communis ſit copia, firma concordia,cunctorum una uoluntas,ideoq; ad contemplandum ſemper expedita trãquillitas. Componit autem integram

integram abſolutæ Reipublicæ formam denario librorũ numero numerorũ omniũ integerrimo numeros tũ intra ſe numeratos cõtinente,tũ ex ſe innumeros replicante. Atq; ut ſæpe his in libris præcipue in ſecũdo declarat,totã diſputationem de iuſtitia à nobis inſcribi mauult,quàm de Republica:docens ut arbitror, rem omnẽ actionemq; & publicam & priuatam,non ad copiam,non ad potentiam,non ad uictoriam eſſe ſed ad ipſam iuſtitiam penitus referendam. Quæ quidem iuſtitia omni ſublata perturbatione,expulſisq; contentionũ impedimentis ciues tandẽ reddit expeditiſſimos ad uerum inueſtigandum,deumq; colendum.Eiuſmodi uero contemplationem atque cultum Plato noſter iudicat præcipuum reipublicæ finem: ut quod neq; unus, ſi ſolus uixerit, neq; plures ſi ſimul habitauerint,ſine lege efficere poſſint, multi ſaltem ciues communi lege in unum ciuitatis cœtum congregati perficiãt. Præterea docet nos Timæus, & Critias ante ingentem terrarum inundationem Athenas alias extitiſſe, & apud Græcos, & apud Aegyptios, ſimilibus inter ſe legibus gubernatas,quas dea Pallas condidit,eduxauit, & docuit, eamq; illis tradidit reipublicæ formam quam in his libris Plato conſcribit. In libris uero de Legibus rempublicam ex gubernatione Cretenſi,ex Lacædæmonia, & Attica noua componit.ipſamq; compoſitionẽ à Deo inchoat legum omnium autore. Verum ut ad præſentia redeamus,hanc quoq; rempublicã felicibus auſpicijs exorditur ab ipſis diuinæ ſapientiæ ſacris,à ſeniorum conſuetudine atq; conſilio, à religioſa iuſtitia aq; ſanctitate. Ex eo enim quod & uota Deo,& ſua cuiq; reddenda dixerat,incipit iam de priuata quadam iuſtitia diſputare, per quam ad publicam opportune ſuo loco tranſibit. Tu uero memento in his à Platone ſignificari, abſq; diuina humanaq; iuſtitia,ſeniorumq; conſilio,ac ſapientiæ diuinæ fauore,non poſſe ciuitatẽ uel ab initio conſtitui proſpere,uel cõſtitutam feliciter gubernari.Deinceps argumentum primi libri perſtringens,ex plurimis grauibusq; præceptis neceſſaria quædam excerpam. Moderata iuuentus facilem efficit ſenectutem, immoderata difficilem. Qui corporis obſequitur libidinibus,proculdubio inſanis ſeruit tyrãnis. Animus in ſenectute ſedatis perturbationib. quas ſecum affert iuuentus,ſegregatus à corpore,diuina propius & apertius inſpicit. Innocentia ſola optimam in poſterum ſpem animo præbet,unicum uitæ ſolamen. Vir ſanæ mentis ad id in primis pecunias eſſe utiles iudicabit, ut quicquid uel Deo uouerit,uel homini promiſerit alitérq; debuerit,impleat,neq; ob paupertatem adducatur aut mentiri cuiquam, aut ulla in re defraudare. Pecuniæ nanq; referendæ ſunt ad iuſtitiam, iuſtitia uero ad uitæ alterius præmium. Sed antequam diſputationem de iuſtitia proſequamur,conſiderandum moneo ſingula ſub allegoria quadam à Platone diſponi. Primo quidem Cephalus ſenex,id eſt caput,præbet diſputationi caput. Deinde Polemarchus, quod & nomen eius ſignificat, princeps,id eſt primus moderate pugnam aggreditur. Deniq; Thraſymachus,id eſt pugnator ferox agit aſperius. Socrates autem,id eſt ſeruator potens,ubiq; ab errore omnes,& iniuſtitia ſeruat. Sed allegoriam commentarijs relinquentes,ad definitionem iuſtitiæ iam pergamus. Simonidem,Pittacum, Biantem, dixiſſe ferunt iuſtitiã eſſe uera fateri,ac debitum unicuiq; reddere. Quod quidem ita nonnulli interpretantur: Simpliciter uerum cuilibet aperire,& quod acceperis,reſtituere. Id autem ideo Socrates improbat,quoniam inſano neq; omne uerum pateſaciendum eſt,neq; arma reddenda ſunt quæ ſanus dum erat apud te depoſuerat. Alij ſic exponunt: Dare unicuiq; quod ſibi conuenit,ceu amicis emolumentum,inimicis uero damnum,prodeſſe quidem bonis,malos autem lædere. Id iterum improbatur, propterea quod neminem unquam lædere deceat. Quicunq; enim aliquid lædit,idipſum ad opus ſuum propriamq; uirtutem deterius efficit,& ineptius.ut qui canem lædit,ad propriam canis uirtutem reddit ineptum. Iuſtitia uero hominis uirtus eſt. Quiſquis ergo lædit hominem,ad iuſtitiam facit deteriorem. At iuſtitia iuſtitiam nunquam minuit,ſicut neq; muſica opus muſicæ deſtruit. Quamobrẽ non eſt iuſtum aliquem lædere. Inter hæc Thraſymachus,quod & alij multi aliàs, obijcit Socrati,quod reſpondere nunquam uelit ſemper autem interrogare. Tẽ uero latere nõ debet multis de cauſſis Socratem quærere ſolitum ſemper potius quàm docere. Prima, ut arrogantes admoneret in omni ætate diſcendum eſſe potius quàm docendum. Secunda ut ſignificaret ueritatem mentibus per opportunam inquiſitionẽ ſegregatis à corpore atq; erroribus,ſtatim infundi diuinitus. Quod & Auicenna magnopere comprobat. Tertia ut oſtenderet rerum formas eſſe animis noſtris ingenitas Per quas ipſa rerum ueritas animis per interrogationem ad eos cõuerſis quandoq; ſubrutilet. Quarta,quo declararẽt humanam ſcientiam in negatione quadam falſi potius quã in ueri affirmatione conſiſtere. Adducitur deinde definitio iuſtitiæ à Thraſymacho,qualis & à Callicle in Gorgia, iuſtum eſſe quod eſt potentioribus utile. Semper enim potentiores dominari,atq; ad utilitatem ſuam ferre leges, ac ſubditos gubernare. Tunc uere ſubditos iuſtè agere,cum illis parent legibus,quæ ſunt ed utilitatem gubernantium conſtitutæ. Socrates hunc ad contradictionem trahit. Quoniam poſſit princeps per ignorantiã mãdare quæ ſibimet ſint detrimento futura. Quæ ſi obſeruet priuatus,tum iuſtus erit,quia dominanti pareat:tum iniuſtus quoniam agat contra dominantis utilitatem. Addit artem quamlibẽt abſolutam,ideoq; minime indigam,in tractandis materijs,& hominibus,non ſuæ,ſed rerum ſibi commendatarum utilitati conſulere,quaſi pupillis tutor, medicus ægris,nautis gubernator:ſimiliterq; magiſtratum legitimum ſubditorum utilitati proſpicere. Siqua uero ars ceu medicina mercedem exigit,non quatenus medicina eſt,cuius finis eſt morbi curatio,quæſtũ facit,ſed quatenus cũ mercenaria quadam & quæſtuaria commiſcetur. Artem ergo ciuilem omniũ perfectiſſimam,ideoq; minime indi

gentem atq; ſeruilem conſtat multo minus utilitatis gratia gubernare. Mitto quæ Thraſymachus temere, & cum quadam ſuimet repugnantia adducit contra iuſtitiam. Tu uero nota non decere quenquam, petere principatum, & magiſtratus ambire. Item, ſi quando bonorum uirorum exiſtet ciuitas, non aliter pugnaturos gratia non impe randi, quàm nunc certent imperandi cupiditate. Tria uero nunc aduerte. Primum, malos non eſſe admittendos ad magiſtratum. Secundum: Ciues non malos, quo libenter graue onus gubernandi ſuſcipiant inuitandos, impoſito quodam præmio ſtipendij atq; honoris. Tertiũ, probos homines qui neq; auaritia, neq; ambitione mouentur, eo duntaxat diſcrimine metúq; prouocari ad rempublicam oportere, ne uidelicet ipſi deteriorũ iniuſtæ guberna tioni ſubijciantur. Plato diuinus intelligit, ſi quis unquam alius, officiũ gubernandæ patriæ, ſi iuſtum ſit, uoluntarium eſſe debere. Sed probatiſſimi ciuis exemplo uult iniquam illorum arrogantiã improbare, qui qualibet uia ſemper ambiunt magiſtratus, dignitatesq; aucupantur. Qua uero ratione dignitatibus ipſi digni fiant, omnino non curant. Vult ergo id officium uoluntarium eſſe ſimul atq; neceſſarium, ut uir probatiſſimus libentiſſime patriæ ſuæ ſuſcipiat gubernacula, ſed tunc ſolum id faciat, quando neceſſitas poſtulat, interea uero contemplationem præferat actioni: uerum rebus quandoque urgentibus actionem circa publicum bonum ad tempus contemplationi propriæ anteponat. Id totum ex epiſtola Platonis ad Archytam Tarentinũ comprehendi planiſſime poteſt. Confutatur deinceps tyrannicum Thraſymachi dictũ, iuſtitiam quidem in genere inſipientiæ maliq;, iniuſtitiam uero in genere ſapientiæ boniq; collocãs. quod quidem ideo falſum eſſe monſtratur, quia quælibet ars, ſapientia quædã eſt, atq; circa quæ ſapiens eſt circa eadem eſt & bona. Vir autẽ in quauis arte doctus non plus alio docto in actione artificioſa quærit, imò pariter actionem exequi atq; ſimiliter. Et quamuis doctum adæquare tantũ uelit, indoctum tamen uult ſuperare. At indoctus temere nonnunquam plus ſibi aſſumere tentat quàm doctus ſimul atq; indoctus. Illi ſimillimus eſt uir iuſtus, nihil plus habere cupiens alio iuſto, ſed aliquid tamen, id eſt uirtutis plus iniuſto. Iniuſtus autem indocto ſimilis tam iuſto quàm iniquo plus habere contendit. Concludo contra Thraſymachum, iuſtitiam quidem ad ſapientiæ boniq; genus, iniuſtitiam uero ad inſipientiæ maliq; referendum. Adde iniuſtitiam eſſe infirmitatis omnium cauſam. Nam in quolibet cœtu odium & diſcordiam pariens, infirmiſſimũ primo cœtum reddit, deinde diſſoluit. Eatenus uero conſiſtere cœtus poteſt, quatenus nonnihil diſtributionis iuſtæ ſeruatur. Per iuſtitiam ergo conſiſtit, per iniuſtitiam uero diſſoluitur. Per illam & ſibi inuicem, & alijs eſt amicus, per hanc undiq; inimicus. Quod autem in qualibet congregatione, idem & in quolibet animo iuſtitia & iniuſtitia faciat: ut iuſtus quidem ſecum ipſe conſentiat, amicuſq; ſibi ſit, & hominibus, atq; ſuperis. Illi enim iuſtiſſimi ſunt, ut non mirum ſit iuſtum illis ſimilem etiam amicum eſſe. Iniuſtus autem in his omnibus omnino contra ſe habet. Præterea res quælibet proprium quoddam habet opus. Requirit quoque uirtutem propriam, quãdam ſcilicet facultatem per quã aptiſſime propriũ perficiat opus, ſine qua id efficere nequit. Cum igitur anima propriũ quoddam habet, ceu conſulere atq; gubernare, multoq; prius & uiuere, propriã quoq; uirtutem exigit, per quam hæc commodiſſime peragat, qua ſublata laborat. Virtus autem animæ iuſtitia eſt, iniuſtitia uero uitiũ. Quapropter per iuſtitiam perfecte conſulit, & gubernat, uiuitq; feliciter. Sublata uero iuſtitia, cõtrà. His dictis primus liber cum quadam correptione concluditur. Nempe cum prius dicendũ eſſet quid iuſtitia ſit quàm qualis, factum eſt hactenus ex conuerſo, dum Socrates partim diſputantes ſequeretur, partim per notiora principia diſputãs, audientiũ tum ingenio indulgeret, tum facultati conſuleret.

REIPVB. PLATONIS VEL DE IVSTO

TRANSLATAE A MARSILIO FICINO FLORENTINO
ac Laurentio Medici uiro magnanimo nuncupatæ,
Dialogus primus.

SOCRATES. GLAVCO. POLEMARCHVS. THRASYMACHVS. ADIMANTVS. CEPHALVS.

DESCENDERAM heri in Piræum unà cum Glaucone Ariſtonis filio, ut & deam precarer, & celebritatem ſpectarem, quónam modo acturi eſſent, quæ tunc primum agebant. Pulchra igitur mihi patria pompa uiſa eſt: ſed nihilominus, ut uidebatur, decens fuit ea quam Thraces mittebant. Cum uero preces egiſſemus, & ſpectaculo interfuiſſemus, in urbem regrediebamur. Aſpexerat autẽ procul nos redeuntes domum Polemarchus Cephali filius, ſeruulumq; currentem mittendo, expectare iuſſit. A tergo igitur ueſte me apprehendens ſeruus, lubet uos, inquit, Polemarchus manere. Egoq; ad eum conuerſus, ubinam ipſe eſſet, interrogaui. At te pone ſequitur, inquit. Verum expectate.

Expecta-

Expectabimus reſpondit Glauco. Ac paulopoſt Polemarchus uenit, unaq; Adimantus Glauconis frater, & Niceratus Niciæ filius, & alij complures, qui à pompa uenire uidebantur. Igitur Polemarchus, uidemini, inquit, ô Socrates, tandẽ abituri ad urbem contendere. Non male, inq;, coniectas. Vides ne, inquit, quot ſumus? Quid ni? Aut ergo his fortiores eſſe uos oportet, aut manere. Vnum hoc concedetis, inquã, uos uidelicet permiſſuros abire nos, ſi perſuaſerimus dimittendos eſſe. Nunquid perſuaderetis, inquit, nõ audituris? Nequaquã, inquit Glauco. Perinde itaq; tanquam audituri non ſimus, inquit, deliberate. Tunc Adimantus. Neſcitis, inquit, ueſperi facibus curſuq; equorũ ludendũ in honorem deæ? Equorum curſu, inquam? Nouum hoc certe, faces ne geſtantes, & uiciſſim illas ſibi tradent, equiſq; certabunt? An ita dicis? Ita prorſus, inquit Polemarchus, quare aut potẽtiores ſitis neceſſe eſt, aut hic maneatis. Nocturna præterea ſacra peragẽt digna certe ſpectatu. Surgemus enim poſt cœnã, eaq; ſacra ſpectabimus, aderimusq; illic inter multos familiares, & confabulabimur. Sed manete, nec aliter facite. Atq; Glauco, uidẽ, inquit, manendum eſſe. Verum ſi uidetur, inquam, ſic facere oportet. Profecti igitur ſumus domum Polemarchi, ibiq; reperimus & Euthydemũ & Lyſiam Polemarchi fratres, Thraſymachum Chalcedoniũ, Charmetidem Pæaneium, & Clitophontẽ Ariſtonymi filium. Erat & intus pater Polemarchi Cephalus, ualde quidem ſenex, ut mihi uidebatur, diu nanq; eum non uideram. Sedebat autẽ coronatus in quodã ceruicali, & ſede. In aula enim ſacrificauerat. Conſedimus igitur iuxta eum pleriſq; ſedibus in orbem diſpoſitis. Quam primũ itaq; me conſpicatus eſt Cephalus, ſalutauit, dixitq;: O Socrates, raro admodum ad nos accedis, in Piræum deſcendens. Oporteret autem. Nam ſi ego adhuc ualerẽ, ut in urbem uenire poſſem, miníme opus eſſet ut tu huc ad nos, ſed nos ad te tẽderemus. Nunc autem te huc crebro aduentare decet. profecto quãto magis me corporis uoluptates deficiunt, tanto cupiditas confabulandi, & uoluptas quã ex ea re capio, augetur. Hoc igitur age, & unà cum iſtis iuuenibus huc ad nos ueni tanquam ad amicos apprime familiares. Atqui inquam ego ô Cephale, ualde quidem delector ſenilibus ſermonib. Videtur enim mihi audire ab his oportere, qui uiam aliquam iam perfecerint, quę & nobis fortaſſe peragenda erit, quàm aſpera, & difficilis. uel quàm facilis ſit, & peruia. Atq; ex te libenter audirem, quidnam de hac re ſentias, cum huc ætatis peruenieris, quod in limine ſenectutis eſſe poetæ aiunt, Vtrum difficultatem uitæ, uel quomodo ipſum enuncies. Ego tibi per Iouem, inquit, dicam ô Socrates, quod mihi uidetur. Sæpe cõuenimus plericq; fere æquales, antiquum illud ſeruantes prouerbiũ. Plurimi ergo noſtrũ in eo cœtu lamentantur, uoluptatum quibus in iuuentute frui licuit, deſiderio affecti, & rem ueneream & conuiuia cæteraq; generis eiuſdem recordati, grauiterq; ferunt, tanquam maximis priuati rebus: & tunc quidem ſe bene uixiſſe affirmant, nunc autem ne uiuere quidem. Nonnulli etiam domeſticorum conuitia cõtumeliasq; deplorant, & in hoc ſenectutem maxime accuſant, tanquam maximorum ſibi cauſam malorum. Mihi autem huiuſmodi homines haud iure ſenectutem ut horum cauſam culpare uidentur. Nam ſi hæc cauſa eſſet, & ego eadem eſſem paſſus propter ſenectutẽ, & reliqui omnes qui ad id ætatis deuenerũt. Verum ego etiam multos non ita affectos inueni, & cum Sophocle nonnunquã fui poeta, qui cum à quodam quónam pacto in uenereis ſe haberet, interrogaretur, & an poſſet mulieribus admiſceri, recte reſpondit: Bona uerba queſo ô amice, libentiſſime hæc tanquam furioſum agreſtemq; dominũ aufugi. Perbelle igitur & tunc illi reſpondiſſe mihi uiſus eſt, & nunc nõ minus. Omnino enim ab huiuſmodi rebus in ſenectute multa pax ineſt & libertas. Quando enim deferbuerũt iam ceſſaueruntq; libidines, omnino hoc Sophocleum accidit: nam à multis dominis & his inſanientibus liberamur. Sed & horum ô Socrates, & eorũ quæ aduerſus familiares dicuntur, una quędam cauſa eſt, non ſenectus, ſed mores hominũ. nam ſi modeſti & faciles ſint, haud nimis ſenectus his laborioſa contingit. Sin contrà, & ſenectus, & iuuentus ô Socrates, his difficilis. Tum ego mirifice his quæ dicebat delectatus, pluraq; audire cupiens, ita eum ad reliqua prouocaui. Exiſtimo profecto ô Cephale multos, quum ita dicas, miníme hæc admittere, uerum putare facile ſenectutem ferre te propter diuitias potius quàm propter mores. diuitibus enim multa ſolatia adeſſe dicunt. Vera, inquit, dicis. Non enim admittunt, & dicunt quidem aliquid, non tamen quantum dici poſſet. Verum illud Themiſtoclis pulchre ſe habet, qui

Seniles ſermones libẽter audiẽdi

De ſenectæ commodis, & incõmodis

Sophoclis perbellum reſponſum

Seriphio cuidam ſibi per cõtumeliam obiſcienti, quòd non per ſeipſum, ſed eius patriam tantam eſſet gloriam cõſecutus, ita reſpondit. Equidem ſi ipſe Seriphius eſſem, in eadem gloria uiuerem, tu uero ſi Athenienſis, minime. Idem quoq; aduerſus eos, qui quum non ſint diuites, grauiter ſenectutẽ ferũt, dici poteſt, quod neq; uir ipſe modeſtus inique ſenectutem ferret cum paupertate, neq; immoderatus cum diuitijs facile. Vtrum aũt, inquã ego, ex his quæ habes plura tibi à maioríb. relicta ſunt quàm acquiſiuiſti, an contrà? Nõ nihil acquiſiui, inquit, ô Socrates: medius enim in pecunia extiti inter patrem & auum. Auus nempe meus Cephalus tantundem ferè quantum nunc mihi eſt, accipiens ſupra id multum accumulauit. Lyſanias aũt pater minores etiam eas opes quàm nunc ſint, eſſe cit. Ego autem ſat habeo, ſi nõ minores iſtis relinquo, ſed aliquantulo maiores quàm accepi. Hæc ego ideo interrogaui inquam, quoniã mihi uidebaris nõ multum diuitias admirari, quod quidem plurimum ij faciunt, qui ſibi eas non peperere. Qui autẽ illas parauerunt, duplo magis quàm alij amant. Quemadmodũ enim & poetæ poemata ſua, & filios patres diligunt, eodem modo qui acquiſiuere pecunias, illis ſtudẽt tanquã operi ſuo non ad uſum neceſſitatẽq; ut alij. Ex quo difficilis eorum eſt familiaritas, cum nihil aliud præter diuitias laudare uelint. Vera, inquit, narras. Et ualde quidẽ, inquam ego. Sed hoc etiã mihi declara. Quid boni maxime ex diuitiarũ poſſeſſione te exiſtimas conſecutum? Quod inquit, non multis fortè perſuaderẽ, ſi dixerim. Certo ſcias ô Socrates, quod poſtquam eò deuenit aliquis, ut breui iam moriturũ ſe opinetur, incidit in eum timor, & cura quædam eorũ quę in ſuperiori uita neglexit. Etenim fabulę quę de inferis dicunt, quem admodũ eos qui iniuſte egerunt, pœnas illic dare oporteat, irriſæ hactenus mouent tunc animum, ne forte ueræ ſint ſuſpicantem: atq; ipſe ſiue propter ſenectutis debilitatem, ſeu quod alteri uitæ propinquior illa acutius inſpicit, ſolicitudinis & timoris plenus reddit, atq; reputat examinatq;, ſi quem iniuria aliqua affecerit. Qui ergo inuenerit multas eius in uita iniquitates, ex ipſo ſomno tanq; pueri frequẽter excitus extimeſcit, & peſſima in ſpe uiuit. Qui autem nullius iniuriæ ſibi conſcius eſt, huic iucũda ſpes ſemper adeſt, optima ſenectutis nutrix, quemadmodũ Pindarus ait. Scite namq; ille ô Socrates, illud cecinit. Quicunq; uidelicet iuſte ſanctéq; uitam exigit, dulcis eum ſpes comitat cor nutriens ſenectutemq; fouens, quæ maxime hominũ uolubilem gubernat animũ. Bene igitur & appríme mirandũ dicit. Ad hæc ego exiſtimo pecuniæ poſſeſſionẽ plurimi faciendã eſſe non cuiuis homini, ſed modeſto & æquo. plurimum ad id cõfert pecuniarũ poſſeſſio, ut quis illuc intrepidus proficiſcatur, cum neq; inuitum quempiã circumuenerit, neq; mentitus fuerit, neq; debeat uel uotas deo uictimas, uel pecunias homini. Habet præterea & utilitates alias, ac ſanè permultas. Sed ſi unum uni conferatur ô Socrates, non minimum ego ponerẽ ad hoc hominí mentem habẽti, imò plurimũ conferre pecunias. Egregie loqueris, inquã, ô Cephale. Hoc autem ipſum, iuſtitiã ſcilicet, utrum ita ſimpliciter ueritatem dicimus eſſe, & reddere quod quis acceperit? uel hæc eadem facere, aliâs iuſtũ, aliâs iniuſtũ eſt? Quod hinc apparet. Vnuſquiſq; enim diceret, ſiquis ab amico ſanæ mentis arma acceperit, idem uero inſanus repetat, non oportere ea reddi neq; iuſtum eſſe eum qui reddat, uel rurſus homini ſic affecto uera omnia dicat. Recte, inquit, loqueris. Non ergo hæc eſt iuſtitiæ definitio, uera dicere, & depoſita reddere. Recte nimiũ dicis ô Socrates, ſermonẽ ſubijciens Polemarchus inquit, ſiquid credere decet Simonidi. Hic Cephalus, Sermonẽ uobis trado, inquit. Nam ſacra me curare oportet. Nunquid Polemarchus, inquam, tibi hæres eſt? Et ille quidem arridens. eſt profecto inquit, & ſimul ad ſacrificandũ diſceſſit. Dic, inquã, igitur ſermonis hæres, quid recte dici de iuſtitia à Simonide aſſeris? Quod, inquit, iuſtum eſſe dicit debitũ unicuiq; reddi. Atq; hęc dicẽs recte loqui uidetur. Atqui nõ facile, inq;, eſt fidem Simonidi abnegare. Sapiens enim & diuinus uir. Verum quod dicit, tu fortaſſe intelligis ô Polemarche. ego autem ignoro. Manifeſtũ enim eſt nõ hoc eum dicere quod pauloante dicebamus, ſcilicet depoſitum alicui non ſano repoſcenti reddere. Atqui debitum quodãmodo eſt hoc, quod depoſitum eſt. Nónne? Certe, inquit. Reddendũ aũt, neq; tamen tunc quãdo aliquis nõ ſanus repetat. Vera dicis, inquit ille. Aliud igitur q̃ hoc dicit Simonides, quãdo iuſtum eſſe aſſerit, debitũ reddere.

Aliud per Iouem. Amicis enim putat amicos bene facere debere, non autẽ male. Intelligo equidem q̃ minime debita redderet ille, qui ei à quo depoſitũ accepiſſet, aurũ redderet

Partarum quã poſſeſſarũ diuitiarũ amor maior

Pindarus

Spes nutrix optima ſenectutis

Modeſtis hominibus plurimi faciendam eſſe pecuniam

Iuſti definitio ex Simonide

deret, ſiquidem retributio & receptio noxia foret, amici autẽ eſſent inuicem qui recipit & qui reddit. Nónne ſic dicere affirmas Simonidem? Sic prorſus. Quid aũt, inimicis reddendum eſt quod debitum? Omnino quod illis debetur. Debetur aũt inimico, ut arbitror, ab inimico quod conuenit, malum uidelicet aliquid. Ergo poeticis uelaminib. ſignificauit Simonides quid iuſtũ ſit. Iudicabat enim, ut apparet, iuſtũ eſſe, tribuere quod cuiq; conuenit. Hoc aũt debitum appellauit. Verum quid putas ipſum dicturũ, ſiquis eum roget? ô Simonides, quænam facultas, & quibus, & quid tribuens debitũ & conueniens, medicina uocat? Quid nobis reſponſurũ exiſtimas? Nempe quę corporibus medicamenta, cibos, potiones. Atq; eodem pacto ſi idem perconteṫ, quæ ars & quibus & quid præſtans debitũ & cõueniens, coquinaria nominatur, quid illi potiſſimũ reſpondebit? Quæ ſuauia obſonijs condimenta. Age itaq; quæ ars & quibus & quid tribuẽs, Iuſtitia nuncupabit? Si ante dicta ſequi oportet, ea eſt iuſtitia quæ amicis utilitates, inimicis detrimenta reddit. Ergo bene amicos, male inimicos afficere iuſtitiam dicit.

Ita mihi uidetur. Quis maxime poteſt morbo laborantes amicos bene afficere? Inimicos autem contrà, & ad bonam ualetudinem, & ad malam? Medicus. Quis autem nauigantes ad maris periculum? Gubernator. Iuſtus uero in qua actione, & ad quod opus maxime poteſt amicis prodeſſe, inimicis nocere? Impugnando & propugnãdo, ut mihi quidem uidetur. Non ægrotantibus ô amice Polemarche, medicus eſt inutilis.

Verum dicis. Non nauigantibus, gubernator. Certe. Num igitur non pugnantibus iuſtus inutilis erit? Haud hoc admitto equidẽ. Vtilis igitur & in pace, iuſtitia.

Vtilis. Agricultura quoq; in pace utilis. nónne? Et hæc. Ad fructuũ perceptionem. Sanè. Et coriaria. Vtiq;. Ad ſtructuram uelut calceorũ. Plane. Quid autem de iuſtitia? Ad quem uſum aut quæſtum eam in pace utilem dices? Ad commercia Socrates. Commercia uero dicis cõmunicationes, uel aliud quid? Iſtud ipſum.

Num igitur iuſtus bonus & utilis erit in digerendis talis communicator? An ille qui talo ludit? Ille profecto. Atqui in laterũ lapidum'ue ſtructura melior & utilior ſocius ipſo architecto iuſtus erit? Minime. Sed in qua cõmunione iuſtus melior erit quàm citharíſta communicator, quemadmodum citharíſta iuſto in pulſandis chordis utilior

In argento, ut mihi uidetur. Non tamen ô Polemarche, ad utendum argento, quando oporteret equos uendi argento uel emi. Tunc ſanè mango utilior eſſet. An nõ? Apparet. Et quando nauigiũ, faber nauis, ſiue nauta? Videtur. Ad quem igitur communem uſum auri uel argenti iuſtus alijs eſt utilior? Quando id deponere uolumus, & ſaluum eſſe ô Socrates, cupimus. Nunquid dicis, quando nihil oportet ipſo uti, ſed condere? Prorſus. Quando igitur inutile eſt argentum, tunc utilis in ipſo iuſtitia. Apparet. Et quãdo falcem oportet cuſtodiri, iuſtitia utilis eſt & priuatim & publice: quando autem uti, uinearum cultura? Patet. Dices præterea cum clypeum & lyram opus eſt cuſtodire, nõ autem in uſum promere, utilem eſſe iuſtitiam? Quando autẽ uti his uolumus, tunc diſciplinam armorum & muſicam eſſe utilem? Neceſſe eſt. Atq; de alijs omnibus ſimiliter eſt dicendũ: Iuſtitiã ſcilicet in uſu rerũ inutilem eſſe, quando uero non utimur, eſſe utilem? Apparet. Non multo igitur ſtudio ô amice, digna eſt iuſtitia, ſi tãtum ſit ad inutilia utilis. Verum hoc conſideremus. Nõne qui aptiſſimus ad percutiendum eſt in pugna ſiue pugili, ſeu quauis alia, idem quoq; & ad cadendum? Prorſus quidem. Num igitur & morbum quicunq; uitare & occultare poterit, idem & inferre ualebit? Mihi quidem uidetur. Atqui exercitus ipſius idem optimus eſt cuſtos, qui hoſtium & conſilia & alias actiones furat. Sic eſt profecto. Cuiuſcunq; ergo quis aptus eſt cuſtos, eiuſdem & fur eſt aptus. Apparet. Ergo ſi maxime ſeruare argentum poterit iuſtus, poterit & furari. Ita ratio iudicat. Fur itaq; aliquis eſſe iuſtus ipſe apparet, uideríſq; ab Homero didiciſſe. Ille enim Autolycũ maternum Vlyſſis auum admiratur, eumq; affirmat præ cæteris & furto & iureiurando ualuiſſe. Videt igitur iuſtitia & ſecundum te & ſecundũ Homerum atq; Simonidem furatoria quædã facultas eſſe ad emolumentum quidem amicorum, detrimentum inimicorum. Nónne ita dicebas? Minime per Iouem. ſed nondum noui quid dixerim. Hoc enim mihi adhuc uidetur, prodeſſe amicis iuſtitiam, inimicis obeſſe. Amicos autem dicis tu eſſe, utrum eos qui unicuiq; boni utilesq; uidẽtur, uel qui ſunt, & ſi nõ uideantur? & inimicos eodem modo? Decens eſt:

amare quidē quos bonos & utiles quis putet, odisse aūt quos malos & inutiles arbitretʒ.
Nōne in hoc aberrant homines? ut uideantur multi sibi boni & utiles esse, quum mali sint & inutiles: multi aūt contrà? Aberrant certe. Istis igitur boni quidem inimici, mali aūt amici. Valde quidem. Attamen iustum tunc istis, malos quidem iuuare, bonos aūt lædere. Apparet. Atqui boni quidē iusti sunt, talesq; ut nihil perpetrent iniuste.
Vera loqueris. Secundum uero sermonē tuum eos qui nulla iniuria afficiant, iustum est lædere. Minime ô Socrates, praua enim hæc oratio. Iustum ergo eos qui iniurientur lædere, iustos uero iuuare. Probabilior hæc oratio q̄ superior. Continget ergo multis eorum qui in iudicandis amicis errarunt, iustum esse ut amicos lędant: mali enim quandoq; amici adsunt: atq; item ut inimicis prosint, cum quādoq; sint boni. Atq; ita contraria dicemus eorū quæ proferri à Simonide dicebamus. Ita prorsus accidet. Sed retractemus. Videmur enim nō recte amicum inimicūq; posuisse. Quid hac in positione damnas Polemarche? Quod diximus amicū esse eum qui bonus & utilis. Quomodo id in præsentia corrigemus? Amicum dicemus eum qui bonus utilisq; & uideaʒ, & sit. Eum uero qui uideatur quidē, sed non sit, uideri quoq; amicum, non tamen amicū esse. Atq; eadem ratio de inimico erit. Amicus igitur, ut uidetur, hac ratione bonus erit: Inimicus aūt malus. Prorsus. Iubes nos addere iusto aliquid ad ea quæ dicebamus? Dicebamus porrò iustum esse amico prodesse, inimico nocere. Nunc aūt uis dicamus iustū esse, ut amicum qui bonus est, iuuemus: inimicū qui malus est, cōtrà lędamus? Perpulchre mihi quidē hoc pacto dici uidetur. Est igitʒ uiri iusti aliquem hominū lædere. Decet sanè prauos & inimicos lædere. Detrimento affecti equi, meliores ne an deteriores fiunt? Deteriores. Num ad canum uirtutē, an ad equorū potius? Ad equorum.
Nōne & canes læsi deteriores ad canū non ad equorū uirtutem efficiunt? Necessario quidem. Homines itaq; ô amice detrimento affectos, nōne peiores ad uirtutem hominum iudicabimus? Omnino. Atqui iustitia nōne humana uirtus est? Est plane.
Iusti opus nō esse nocere alicui
Necesse itaq; erit læsos homines iniustiores fieri. Videtur. Possunt'ne igitur, inquā ego, musici ipsa musica aliquos amusos reddere? Nequaq̄. Nunquid & equites equestri, ab equestri peritia alienos? Nō licet. An iusti uiri iustitia ipsa iniustos? Et ad summam, uirtute ipsa boni malos facere possunt? Nō certe. Nō em̄ caloris existimo opus esse frigidū aliquod reddere, sed contrarij. Sic est. Neq; siccitatis humidū, sed contrarij. Valde quidē. Neq; igitur boni lædere est, sed eius contrarij. Videtur. Iustus aūt bonus. Omnino. Non igitur iusti opus est, ô Polemarche, nocere uel amico uel alteri cuiq̄, sed cōtrariij eius iniusti. Verissima loqui uideris, ô Socrates. Siquis ergo iustū esse duxerit debita cuiq; tribui, deberi autē intellexerit inimicis à iusto damna, amicis utilitatē, haudquaq̄ sapiens iudicādus. Neq; enim uera hęc. Constitit nāq; nullo modo iustum esse, quenquā lædere. Fateor equidē. Pugnabimus itaq; unà ego ac tu, si quis hoc asserat uel Simonidē, uel Biantem dixisse, uel Pittacū, uel aliquem aliū sapientum beatorūq; uirorum. Equidē pugnare tecū unà aduersus eum paratus sum. Sed nosti cuius mihi esse hæc sententia uideatur, qua iustū asseritur prodesse amicis, inimicis obesse? Cuiusnā? Periandri esse existimo, uel Perdiccæ, uel Xerxis uel Ismeniæ Thebani, aut alterius cuiusdā opulenti uiri, maxima se posse putantis. Vera nimium loqueris. Postquā hoc minime apparet aut iustitia esse, aut iustum, quod aliud hoc esse quis dixerit? Thrasymachus aūt sæpius disputantib. nobis cōtradicere cōcupiuerat, sed à præsentibus qui nos audire desiderabāt, prohibitus acquieuerat. Postq; uero finem dicēdi fecimus, atq; ego hæc dixi, nō ulterius se cōtinuit, uerū seipsum colligens tanq; fera quędā in nos impetū fecit, quasi nos protinus discerpturus. Itaq; ambo, ego atq; Polemarchus, exterriti sumus. Ille uero exclamauit, quæ uos nugæ hactenus ô Socrates, occuparunt? Quid'ue inuicē insanitis, uobis ipsis succūbentes? Quod si reuera nosse cupis iustū quid sit, me interroga solū, ne'ue uincere cōcupisce reprehendēdo, postq̄ tibi responsum fuerit, animaduertens facilius esse interrogare q̄ respondere. Sed tu ipse responde quid esse iustū existimes: neq; mihi dicas quod decēs sit, neq; quod utile, neq; proficuū, neq; cōducibile, neq; cōferens: uerū plane & perspicue mihi edissere quidnā dicas. Neq; em̄ admittam, si huiusmodi nugas induxeris. Hæc ego audiens, exterritus sum, & ipsum intuitus, metuebā; atq; ut arbitror, nisi prior eum aspexissem q̄ ipse me, mutus penitus euasissem.

Nunc

Nunc quando oratione ipsa exasperari cœpit, respexi ad eum prior, quocirca respondere illi potui, subtremiscensq; dixi, O Thrasymache, ne nobis sæuias. Si enim in sermonis inuestigatione lapsi sumus egoq; & hic, pro certo habeto inuitos errasse nos. profecto si aurum rimaremur, nunquam sponte ita succumberemus inuicem inquirendo ut inuentionem impediremus. Quare ne existimes, cum in præsentia iustitiam perscrutemur, rem auro multo pretiosiorem, usqueadeo inuicem nos ignaue concedere, ut nō omni studio annitamur, quo ipsam plane cōperiamus. Sed ut puto eam assequi nō ualemus. Quapropter nostri multo magis uos sapiētes misereri decet, q̄ urgere. Tunc ille hæc audiens, valde Sardonice profuseq; risit, & ô Hercules inquit, hæc illa solita est Socratis ironia. Verū hæc ego cognoui atq; prædixi, quòd tu respondere quidem nolles, sed ironia potius utereris, & deniq; omnia faceres potius quàm interroganti cuiquam respōderes. Sapiens in quam es ô Thrasymache, recteq; nosti quòd si quem interrogares, quot duodecim sunt, interrogāsq; prædiceres ne mihi dicas amice duodecim esse bis sex, neq; terquatuor, neq; sexies duo, neq; quater tria, alioquin minime huiusmodi nugas admittam, nemo tibi sic interroganti respōderet. At si tibi dixerit, quomodo ô Thrasymache dicis ne respondeā eorum quæ prædixisti quicquam? Vtrum ô mirabilis uir, neq; etiam si horum aliquid est xij illud respondeam, sed alienum quiddam à uero? Vel quo pacto id ais? Quid tu illi ad hæc? Esto, inquit. Sed quàm hoc illi simile est? Nihil prohibet, inquam ego. Quamuis enim simile non sit, si tamen interrogato illi simile uideatur, putas ne illum minus ex hoc quod sibi uidebitur respōsurum, siue nos interdicamus, siue non? Sic & tu facies, inquit? & aliquid eorum quæ interdixerā, respondebis? Quid mirū, inquā ego, si inquirenti mihi sic uidereturʒ Atsi ego aliam responsionem, inquit, de iustitia demonstrauero præter omnes istas, istisq; meliorem, qua te dignum pœna putabis? Quanam alia, in quam ego, quàm ea quæ conuenit ignoranti? Conuenit autem ut à docto discat. & ego igitur hoc pati me dignum existimo. Quàm facetus es, inquit, uerum præter hoc quod dicis, etiam pecuniā tribues. Cū uidelicet aderit. Imò uero adest, inquit Glauco, pecunia. Dic iam Thrasymache, neq; enim deerit argentum. Quinetiam nos omnes pro Socrate isto spondemus. Ita prorsus existimo scilicet, ut suam Socrates seruans cōsuetudinem, nihil respondeat, sed respondentis orationem accipiens reprehendat. Quonam pacto inquam uir optime respondere quis posset, primo quidem qui neq; sciat neq; scire se prædicet: deinde siquid de his existimet, tamen à uiro non mediocris autoritatis prohibitus sit quæ existimat dicere? Sed te magis æquū est dicere. profiteris enim scire, licetq; tibi disserere. Gere igitur mihi morē, neq; inuideas Glauconem istū aliosq; docere. Hæc ego cum dicerē, Glauco cæteriq; hoc idem ipsum orabāt. Eratq; manifestum Thrasymachum maxima cupiditate dicendi affici ut se ostentaret. Arbitrabatur enim habere optima quæ responderet, uerum simulabat instare ut ego responderem. Tandem uero concessit. Hæcq;, inquit, Socratis est sapientia, ipsum quidem nolle docere, sed ab alijs discere, nullamq; gratiā inde referre. Quod ego ab alijs discam, uerum, inquā, dicis: quod autē gratiam nō referam, procul est à uero. Persoluo enim quam possum, possum autē laudare tantū, Argentum uero non habeo. Quanta uero indulgentia istud efficiam, si quis mihi bene dicere uideatur, intelliges mox cum responderis. Existimo enim te bene dicturum. Audi igitur, inquit ille. Affirmo equidem iustū nihil aliud esse q̄ quod potentiori utile. Cur nō laudas? Scio noles. Siquidem didicero, inquam, prius quid dicas. Nunc autem nondū noui cum dicis iustum esse quod potentiori est utile, quid uelis inferre Thrasyma che. Neq; enim tale quid dicis. Si Polydamas nobis fortior athleta sit, & sibi quidē cōferat bouilla ad corpus, hūc cibū esse & nobis illo debilioribus utilē simul & iustū. Molestus nimiū es, inquit, ô Socrates, atq; hac accipis dicta, quà deprauare maxime sermonē possis. Haud est ita uir optime, inquā. Sed tu planius hoc enarra. An ignoras, inquit, ciuitatū has quidē à tyrānis, illas uero à populo, nōnullas ab optimatib. gubernari? Noui equidem. Nónne in quauis ciuitate id plus potest, quod imperat? Quid ni? Fert autē leges principatus quisq; ad suā semper utilitatē, popularis quidē gubernatio populares, tyrannica uero tyrannicas, in cæterisq; similiter accidit. Ponentes autē leges, ostendunt id iustū esse his qui subiecti sunt, quod sibi sit utile, atq; hoc transgredientem puniunt, tanquam iniustū & contra leges agentem. Hoc igitur est uir optime, quod ego dico,

in cunctis ciuitatibus idem esse iustũ quod illi principatui cõferat. principatus autẽ ubiq; utpote potẽtior dominatur. Quare cõstat recte colligẽti, ubiq; idem hoc esse iustũ quod potentiori cõducat. Nunc demũ, inquam, quid dicas intelligo. Verũ autẽ id ne sit, tentabo perdiscere. Vtile quidem & tu respondisti iustũ esse Thrasymache, quanq; mihi neid respõderem interdixeras. Accedit autem illud ultra utile, quod dictũ est potentiori.

Exigua forsitan, inquit, hæc additio. Nõdum manifestũ est inquam, magna ne sit an parua. Sed quòd hoc inuestigandum sit an uera dicas, perspicuũ est, postq; iustũ esse conferens quiddam ego cõfiteor, & tu addis potẽtiori cõferens, ego aũt ignoro, cõsiderandum erit. Cõsidera, inquit. Faciã, inquã, ac mihi dicas, parere dominãtibus iustum esse asseris? Equidem. Vtrũ qui imperant in ciuitatibus quibuscũq; sine errore sunt semper, an errant quãdoq;? Errare interdũ possunt. Nónne igitur cũ leges ferre aggrediuntur, partim recte ferunt, partim uero nõ recte? Sic existimo. Recte autem ferunt, cum sibi utilia statuũt: non recte, cum contra? Ita'ne, an aliter dicis? Ita prorsus.

Quæ uero tulerint obseruanda sunt ab his qui subiacẽt. Atq; id est iustum. Quid ni? Non solum itaq; secundũ sermonem tuum iustum est id agere quod conducat potentiori, sed cõtrà quoq; quod obsit. Quid ais? Quod & tu, ut quidem mihi uideor. Verum diligentius inquiramus. Nónne iam cõuenit inter nos, principes nonnunq; ea imperare, quæ ab eorũ utilitate aberrent: atq; etiam quæcũq; ipsi imperẽt, iustũ esse ut qui subiecti sunt obseruent? Nõne hæc inter nos cõuenere? Ita ut opinor. Putato igitur inutile imperantibus & potentioribus facere, iustũ esse, abs te esse cõcessum: quandoquidem imperantes ea quæ sibi mala sunt, ex insciția imperãt. Tu aũt iustũ esse affirmas, hæc facere quæ ab illis imperãtur. Nõne tunc ô sapiẽtissime Thrasymache cõtingit iustũ esse contrarium facere eius quod tu dicebas? Quod enim potentioribus inutile est, subiectis quodammodo imperat. Hic Polemarchus. Per Iouem, inquit, manifestissima hæc sunt ô Socrates. Ita prorsus si tu testis, inquit Clitopho, accesseris. Quid opus, inquit, est testibus? Ipse enim Thrasymachus cõfitetur principes nõnunq; quæ sibi nõ conducãt, imperare: quæ quidem perfici ab inferioribus, iustum sit. Nã facere, inquit Clitopho, quæ à principibus imperãtur, iustum esse posuit ô Polemarche Thrasymachus. Etenim potentiori, inquit Polemarchus, utile ô Clitopho, iustũ esse posuit. Hæc autẽ utraq; ponẽs, confessus est rursus quandoq; potẽtiores quæ sibi utilia non sunt, inferioribus imperare. Ex his aũt concessionibus sequitur, ut non magis quod potentiori utile q; quod inutile, iustũ sit. Ad hæc Clitopho. Potẽtiori, inquit, utile hoc uocabat Thrasymachus quod sibi cõferre potẽtior extimarit, idq; agendũ esse subiectis, atq; esse iustum. Sed Polemarchus, Non sic à Thrasymacho dictũ est, inquit. Nihil inquã refert ô Polemarche. Quod si nunc ita dicit Thrasymachus, sic & nos accipiamus. & tu mihi dic ô Thrasymache, hoc ne est quod iustum dicere uolebas potentiori utile, scilicet quod ipsi utile uideatur, siue conferat, siue nõ conferat? Ita'ne? Minime, inquit. An uero tu me eum putas, qui aberret, potentiorem uocare cũ peccat? Existimabã, inquã, te sic dicere, quando principes nõ esse omnino extra errorem, sed peccare quãdoq; cõfitereris. Sycophanta profecto es in sermonibus Socrates. Siquidem circa ægrotantes aberrãtem, statim medicũ appellas, quatenus errat. Vel computatorem cũ in ratione ponenda peccet, tum cum peccat, secundũ hunc errorem. Sed ut existimo ita loqui cõsueuimus, quòd medicus & rationis supputator & grãmaticus errat. Arbitror tamen nullum istorũ quatenus est id quod appellamus quenquã, peccare. Quare secũdum exactam rationẽ, quãdo & tu ad uiuũ resecas, nullus artifex peccat. Quisquis enim peccat, deficiente scientia peccat, in quo sane nõ est artifex. Quapropter artifex, uel sapiens, uel princeps nullus peccat tunc cũ princeps est. Sed quiuis diceret & medicũ peccasse, & principẽ peccasse. Huiusmodi igitur aliquid respondisse me tibi existimato. Illud uero exacta ratione dicendũ, principẽ quatenus princeps est, nõ peccare: non peccantem aũt, quæ optima sibi sunt, imperare. Hoc uero ijs qui sub imperio eius sunt, faciendũ est. Quamobrẽ ut à principio dicebã, iustũ esse aio, quod potentiori cõducit, facere. Num tibi uideor ô Thrasymache sycophantæ instar calumniari? Et maxime quidẽ. Putas enĩ me excõpositо, inquã, te ita interrogare aggressum, ut modo interrogabã? Atqui penitus, inquit, hoc noui. Sed nihil proficies. Neq; enim me tuæ latent insidiæ: neq; cum lateant, uim uerbis inferre ualebis. Minime hoc aggrederer

derer ô beate, inquam. Sed nequid tale rursus nobis accidat, distingue utrum principem, & potentiorem dicas secundum uulgus, an secundum exactam rationem, quod & tu paulo ante dixisti: cuius utile, cum potentior sit, iustum est ut à subiectis efficiatur. Exactissima, inquit, equidem ratione imperantem dico. peruerte hæc tuis istis si potes cauillationibus Socrates. Equidem nulla in re abs te superor. neq; enim poteris. Putas ne, inquã, adeo me furere, ut leonem tondere audeam, & Thrasymacho insidias tendere? Certe aggressus es, inquit, cum tamen nihil assequi possis. De his satis dictum fuerit, inquã. Sed mihi dicito. Qui recta ratione est medicus, quemadmodũ paulo supra ipse dicebas, utrũ pecuniarũ cõquisitor, an ægrotantiũ est curator? Atq; de eo dicas qui reuera sit medicus. Morborũ certe curator. Gubernator autem, qui reuera sit gubernator, nautarum princeps est, an nauta? Nautarum princeps. Nihili existimo hoc esse faciendũ, quod in naui nauiget, nec nautam esse uocandũ. Non enim propter nauigationẽ gubernator appellatur, sed propter artem ipsam nautarumq; principatum. Vera loqueris.

Nónne istorũ cuiq; aliquid utile est? Est prorsus. An nõ ad hoc tendit ars, ut quod utile sit cuiq;, inuestiget atq; præbeat? Ad hoc ipsum. Nunquid unicuiq; arti est aliquid aliud utile, q; ut sit quãmaxime absoluta? Quomodo istud interrogas? Quemadmodũ si me rogares, an corpori satis sit esse corpus, an cuiuspiã alterius rei indigeat, responderẽ omnino indigere. Et propter hoc ars quidẽ medicinæ nũc inuẽta est, quoniam corpus debile & infirmũ est, neq; sibi sufficit. Vt ergo huic utilitatem afferat, ipsa ars est inuẽta. Sed num tibi uideor uera dicere? Vera prorsus, inquit. Quid autem? ars ipsa medicinæ, uel alia ars, per se quidem ita debilis sit, ut aliqua uirtute indigeat, quemadmodum oculi uisu, aures ue auditu, propter quod in ipsis opus sit aliqua arte quæ inuestiget præbeatq; quæ ad hæc eadem conferant? Vtrũ & in ipsa arte inest defectus aliquis, & indiget una quæq; ars alia arte, quæ ipsi quod utile, considereret, & illa item alia indiget alia, ita ut in infinitum procedatur? Vel quæq; sibi ipsa quod conducat prospicit? Vel neq; seipsa neq; alia indiget ad inuestigandum quod aduersus defectum eius conferat? Neq; enim defectus, neq; error ullus ulli arti ineſt. Neq; decet artẽ utilitatẽ quærere nisi illi rei cuius est ars. Ipsa autem integra & inuiolata semper est, quatenus quæq; tota & immaculata qualis est perseuerat ipsa. Tu igitur illi ratione syncera & exacta considera, sic ne, an aliter se res habeat. Sic certe. Ergo nec medicina medicinæ prospicit, sed corpori.

Ita est. Neq; equestris, equestri, sed equis: neq; alia ulla ars sibiipsi, nõ enim indigaest, sed illi cuius ars est. Sic apparet. Atqui ô Thrasymache præsunt artes & dominantẽ illi, cuius sunt artes. Hoc ille quamuis ægre, tamen concessit. Nulla ergo scientia inquam utilitatem potentioris inquirit aut præcipit, sed imbecillioris, & eius cui imperatur ab ea. Neq; hoc ille negabat, sed parabat ad hæc pugnare. Tunc ego alias his addens, nullus medicus inquam eo quod medicus est, medico cõferre studet, aut in eo aliquid præcipit, sed ægrotanti. Est enim cõcessum, qui uere quidem medicus est, eum esse dominum corporum, non pecuniarum cumulatorem. Nónne id est concessum? Consensit. Nónne & exactum gubernatorem nauis nautarum principem esse, non nautam? Et hoc. Haud igitur gubernator talis ac princeps id inquirit & præcipit, quod ipsi gubernatori conferat, sed quod nautis qui ab eo reguntur. Hæc quoq; ille ægre cõfessus est. Atq; hic ego: Neq; alius ullus inquam Thrasymache in aliquo principatu & facultate imperans, quatenus princeps est, quod sibi conferat, cogitat aut præcipit, sed quod subiecto cõducat, & quæ dicit quæq; facit, cuncta ad illius utilitatem decoremq; dicit & facit. Cum huc deuentum esset, omnibusq; pateret definitionem iusti in contrarium decidisse, Thrasymachus non respondit quidem ut debuit, sed dicito inquit ô Socrates, est tibi nutrix? Quid'nam? respondere inquam decebat magis quàm talia quærere. Quoniam inquit, te negligit, & oppletas tibi nares nõ emungit, cum tamen indigeas, qui neq; pecudũ, neq; pastoris cognoscis officium. Cur istud inquam? Quia putas, inquit, opiliones uel bubulcos pecudum, boúmue bonum considerare, pascereq; & colere, ad aliud respicientes quàm ad dominorum, & ipsorum utilitatem. Et illos qui in urbibus ut decet præsunt, aliter ad eos qui sub illis sunt, existimas respicere, quàm tanquam pastor ad oues: & aliud cogitare noctes atq; dies, quàm unde utilitas ad ipsos proueniat. Atque adeo procul abes ab iusto iustitiaq;, & iniusto item & iniustitia, ut ignores iustitiam iustumq; alienum esse bonum

num,ac reuera præſidentis & potentioris emolumentum,detrimentum uero proprium obedientis & ſubditi:iuſtitiam uero contra ignauis iuſtiſq; hominibus dominari: qui autem parent,facere quæ imperanti potentioriq; cõducunt,illumq; obſequio beatum reddere,ſibi autem ipſis nõ conſulere. Cõſiderare profecto ſic decet ô ignauiſſime Socrates iuſtum uirum omnino minus iniuſto habere. Primũ quidem in mutuis commerciis aliquid contrahũt iuſtus unà atq; iniuſtus:in finienda ſocietate ſemper minus reportare iuſtus q; iniuſtus reperietur. Cum uero in rebus publicis aliqua tributa cõferenda ſunt, iuſtus plus cõfert q; ſui æquales,iniuſtus autem minus. Quando autem aliquid inde accipiendum eſt,iuſtus nihil iniuſtus multa reportat. Præterea ſiquãdo magiſtratu quodam uterq; fungitur,ſi nulla alia iuſto iactura cõtingit,hæc ſaltem illi nõ deeſt, ut res domeſticæ deterius per negligentiam diſponãtur,ex publico autem nihil propterea quod iuſtus ſit lucretur. Accedit ad hæc quod domeſticos & familiares ſibi infenſos reddit,cũ illis ob ſequi nulla in re ultra iuſtum uelit,Iniuſto uero omnia cõtrà eueniunt. Dico autem quod & ſuprà,ut præ cæteris ubiq; lucretur. Hũc ergo cõſidera,ſi uis iudicare quãto magis cõferat priuatim ſibi iniuſtũ eſſe quàm iuſtũ. Facillime autem diſces, ſi ad extremã peruenerís iniuſtitiam,quæ iniuſte agentem felicisſimũ efficit:eos cõtrà qui afficiuntur iniuria, ac neminem iniuſte lædere uolunt,infelicisſimos. Eſt autem hæc tyrannis,quæ non paulatim,ſed ſimul omnia aliena uſurpat,& clam,& ui,& ſacra & ſancta,& priuata,& publica. Siquis uero in aliqua iſtorũ parte deliquerit,deprehẽſusq; fuerit,mulctatur,& opprobrio ſubiacet maximo. Etenim ſacrilegi,fures,latrones,ſurreptores,& omnino per ſingulas quaſdam partes peccãtes,ab huiuſmodi criminibus nominãtur. Sed poſtq; aliquis ultra huiuſmodi rapinas pecuniarũ,etiam ciues ipſos in ſeruitutem ſuã redegit,nõ iam tam probroſis notatur uocabulis,ſed & beatus & felix uocatur,nõ à ciuibus ſuis tantum, uerum etiam ab omnibus qui eum audiunt nequitiam omnem adimpleuiſſe. Non enim ideo uituperant iniuſtitiã quicũq; eam uituperant,quòd eam facere,ſed quòd perpeti metuant. Hoc igitur pacto ô Socrates iniuſtitia omnibus ſuis partibus abſoluta, robuſtius quiddam eſt,liberalius,& regalius,q; iuſtitia:utq; ab initio dicebã, id quod potẽtiori confert,iuſtũ eſt:iniuſtũ uero ſibi ipſi utile eſt,& cõferens. Hæc cum dixiſſet Thraſymachus, abire iam mente cõceperat,poſtquam quemadmodũ balnei cuſtos ſermonem plurimũ maximo cũ impetu auribus noſtris infuderat. Non tamen hoc permiſerũt qui aderant, uerũ coegerunt & permanere,& afferre eorũ quæ dixerat rationem. egoq; in primis uehemẽter rogabã:O beate Thraſymache quaſi ſermone iacto abire feſtinas prius q; abunde uel doceas,uel diſcas ſit ne hoc ut dicis, an ſecus. An forte putas paruam quãdam rem te aggreſſum eſſe definire:non autem rationem uitæ, quam ſiquis noſtrum acceperit,q; optime uiuat? An ego,inquit,putem iſtud aliter ſe habere? Videris,inquã,nullã de nobis curã ſuſcipere neq; cogitare utrũ peius uiuamus,an melius,id neſciẽtes quod tu te ſcire affirmas. Sed ô bone uir libẽter hoc nobis oſtẽde. Neq; enim male locaueris beneficiũ,quod nobis qui tot ſimus,cõtuleris. Dicã equidẽ quod ſentio. Nequaq; mihi perſuades,iniuſtitiam maius q; iuſtitiã lucrũ afferre,etiam ſi omnis ei licentia præbeat, ut quæcunq; cupit efficiat. Eſto iniuſtus aliquis,poſſitq; iniuriã facere uel furtim,uel ui,nõ tamẽ mihi perſuades maius eſſe in ipſa iniuſtitia q; iuſtitia lucrũ. Qua quidem in ſentẽtia non ego tantũ fortaſſe,ſed alius aliquis noſtrũ eſt. Perſuade itaq; nobis beate uir nõ recte iuſtitiam pluris q; iniuſtitiã feciſſe. Quomodo,inquit,amplius perſuadebo,ſi his quæ modo dicebã,nõ es perſuaſus? Quid nam ulterius faciã? An in animũ tibi ſermonẽ impingam? Miníme,inquã,per louẽ. Sed hoc primũ uelim ut dictis maneas: uel ſi quid immutare uis,hoc palã facias,ne ue nos decipias. Nũc autem uides Thraſymache ut ſuperiora iterũ reſumamus, quod cũ primo uerũ medicũ definiſſes ægrotantiũ curatorẽ, deinde nõ ita ſyncere paſtorẽ definiendũ putaſti,ut quatenus paſtor eſt dũtaxat cuſtodiat. Imò paſcere ipſum oues quãtum eſt paſtor arbitratus es, non ad ouiũ utilitatẽ,ſed ad uoraginẽ potius,nõ tanquam paſtorem,ſed cõuiuam qui ueſci debeat,uel pecuniæ ſtudioſum qui ſit uenditurus. Profecto paſtorali arti nihil aliud curæ eſt q; ut id quod cuſtodit, ſe optime habeat. Nam ipſi quatenus uera paſtoralis facultas eſt,nihil deeſt quo minus ſufficiẽs ſit & optima. Sic ego putabam neceſſe eſſe nos confiteri, unumquemque principatum in eo quod principatus ſit,nullius alterius bonum proſpicere niſi eius quod ſub illo ſit, & ab

& ab eo curetur,ſiue priuatus ſit ſiue publicus. Tu autem principes in ciuitatibus,qui uere principes ſint,uolẽtes ne magiſtratibus fungi putas? Nequaquam, inquit,puto,ſed certe ſcio. Quid uero,inquam ego,alios principatus,non ne noſti neminẽ uolẽtem accipere,ſed præmium ex his requirere,quaſi nulla ſibi ex imperio tali,ſed ſubiectis potius ſit utilitas prouentura? Dic age,inquam,non ne quaslibet inter ſe artes diuerſas ex eo dicimus,quod diuerſam inter ſe habent potentiam? Neq; enim uir felix præter opinionem reſpondeas,ut aliquid perficiamus. Hoc ipſo uidelicet alteram. An nõ utilitatem unaquæq; propriam nobis aliquam præbet,& non communem cum alia? quemadmodũ medicina quidem ſanitatem,gubernatoria in nauigando ſalutem,alieq; ſimiliter? Prorſus quidem. Nónne & pretium mercenaria? hæc enim illius potẽtia. an medicinã tu & gubernatoriam eandem uocas? uel ſiquidem uelis abſolutius definire atq; diſtinguere quemadmodum ſtatuiſti,etiam ſiquis nauem gubernans ſanus efficiatur,eo quod ſibi nauigatio cõferat,nihilo magis tamẽ ob hoc gubernatoriã ipſam, medicinã uocabis? Nõ certe. Neq; etiam,ut arbitror,mercenariã,ſiquis mercenarius ipſo miniſterio ſanus efficiatur. Neq; hanc. Quid autem? Medicinam mercenariam,ſiquis medicãs quæſtum faciat? Miníme. Nónne & utilitatem cuiuslibet artis propriam quandam eſſe conceſſimus? Eſto. Siquam igitur utilitatem communiter nanciſcũtur omnes artifices, patet quod communi quodam uno eodemq; utentes,ex eo utilitatem huiuſmodi nanciſcuntur. Videtur. Dicimus autem artifices mercedem accipientes, utilitatem conſequi ex eo quod mercenaria arte utuntur. Quid tum? Non igitur à ſua arte cuique utilitas hæc,ſcilicet præmij acceptio,prouenit. Sed ſi uolumus diligenter inquirere,medicina quidem ſanitatem parit,mercenaria quæſtũ,& architectura ædificiũ, quæſtuaria uero hanc ſecuta,mercedem,& reliquæ omnes ſimiliter. Suũ porrò quæq; opus perficit,& confert illi ad quod eſt inuẽta. Si autem præmiũ ipſi nullũ detur,nũ artifex utilitatẽ ab arte aliquã accipit? Nullã. An igitur neq; etiã prodeſt tunc cũ gratis operatur? Ego equidem exiſtimo. Nõne igitur ô Thraſymache ſicut iam manifeſtũ eſt, nulla ars nullusq; magiſtratus ſibi quidẽ utilitatẽ parit, ſed quemadmodũ in ſuperiorib. dicebamus, quod ſubiecto cõfert,paret & imperat,inferioris illius cõmodũ ſemper nõ ſuperioris inſpiciens? Ob hæc itaq; ego nuper ô chare Thraſymache dicebam,neminem uolẽtem imperiũ ſuſcipere,& alienorũ malorũ ultro emendationem aggredi, ſed præmiũ quærere. quoniam qui ex arte recte acturus ſit,nũquam in ſuum agit commodũ, ſecundũ ipſius artis imperium,ſed ad inferioris utilitatem. Quamobrem, ut uiderur, præmiũ ponendum eſt iis,qui libenter gubernaturi ſint,ſeu argentum,ſiue honor,ſiue pœna, niſi imperium capiant. Quomodo iſtud ais ô Socrates? inquit Glauco. Equidem duo præmia noui, mulctam uero quam dicas,& quomodo in mercedis parte ponas,non noui. Ergo optimorum,inquam,præmium ignoras,cuius gratia imperant optimi uiri, quotiens admittunt imperium? An te latet & ambitioſum eſſe & auarũ probro haberi atq; eſſe? Noui equidẽ,inquit Glauco. Hac ergo de cauſa,neq; pecunia,neq; honore ducti,boni homines imperare uolunt. Neq; enim aperte pecuniam magiſtratus præmium accipientes, mercenarij uocari uolunt:neq; clanculum,fures. Neq; rurſus honoris cauſa. Nõ enim ambitioſi ſunt. Oportet igitur neceſſitatem illis imponi & mulctam,ſi impellendi ſunt ut uelint magiſtratum accipere. Quamobrem uidetur turpe haberi,ut quis ſponte ad imperandum accedat,neq; expectet neceſſitatem. Maxima uero mulctarum eſt, adminiſtrationi malorum ſubijci,niſi ipſe acceperit reipublicæ gubernaculum. Hanc utiq; pœnam timentes, magiſtratus capere probi homines mihi uidentur,ſiquando capiũt:& tũc ad eos accedunt,nõ tanquam ad bonum aliquod,neq; tanquam ex his uoluptatẽ aliquam capientes,ſed tanquam ad rem neceſſariam,cũ neq; melioribus,neq; ſimilibus ſe committere ualeant. Quippe ſi bonorum uirorum extaret ciuitas,in ea,ut arbitror,haud aliter nõ imperandi gratia pugnaretur,quàm nunc certetur imperandi cupiditate: ibiq; pateret, reuera legitimũ principem non ſuij ipſius ſed eius qui ſub ipſo eſt,commoditatem reſpicere. Quare unuſquiſque qui non amens ſit,potius eligeat alium ſibi prodeſſe,quàm dum alijs ipſe conſulit, ſeſe negotijs implicare. Hoc igitur ego Thraſymacho nullo pacto concedo,iuſtum quidem eſſe,potentioris utilitatem. Verum hoc deinceps conſiderandum,multo autem mihi maius uidetur eſſe quod nunc Thraſymachus dicit, cum iniuſti

uitam

uitam meliorem uita iusti esse affirmet. Tu itaq; ô Glauco, utrum istorum tanquam ueri us eligis? Iusti, inquit Glauco, uitam potiorem existimo. Audisti, inquam ego, quot paulo ante iniustæ uitæ bona Thrasymachus numerabat? Audiui equidem, inquit. Nō tamen assentior. Vis' ne illi mōstremus siquo modo possumus, uera eum minime dicere? Quid ni uelim? inquit ille. Si orationem contrariam orationi illius obijcientes, quasi comparatione quadam proposita, enumeremus quot insuper bona qui iustus sit cō sequatur, ac ille rursus cōferat sua, oportebit ut tertius aliquis enumeret iterū meriaturq; bona, quotcunq; utriq; in utroq; collegimus. atq; ita iudicibus quibusdam altercationem hanc dirimentibus opus erit. Sin autem quemadmodū nuper cœpimus, alternis concessionibus adductis in mediū rem ipsam discutiamus, oratores ipsi nos simul & iudices erimus. Sic, inquit, omnino est. Vter tibi modus magis placet? Iste, inquit. Age igitur, ô Thrasymache, responde nobis à principio. Affirmas tu quidem extremam iniustitiam extrema iustitia utiliorem esse? Affirmo equidem, & rationem attuli. Quid ad hoc? Nunquid istorum unum uirtutem, alterum uitium uocas? Quid ni? Nonne iustitiam quidem uirtutem, iniustitiam autem uitiū? An istud fateri uir lepide mihi cōuenit, qui iniustitiam prodesse dicam, iustitiam minime? Quid ergo? Cōtrarium. An forte iustitiam uitiū appellabis? Nō, sed ualde generosam stultitiam. Iniustitiam ergo nequitiam uocas? Ne istuc quidem. At bonū consilium sagacitatemq;. Num iniusti uiri Thrasymache, prudentes ac boni esse tibi uidentur? Quicunq; uidelicet ciuitates iniuria afficere possunt, & nationes sibi subijcere. Tu autē me fortasse loqui putas de his, qui loculos clanculū surripuerint, prosunt & hæc quidem, si lateāt, sed æstimatione digna nō sunt. Imò quæ paulo ante dicebam, plurimi faciēda. Equidem quod uis intelligo. Sed admodum miror, si in parte uirtutis & sapientiæ iniustitiam ponas, in cōtrarijs uero iustitiam. Omnino sic pono. Durius hoc iam, ô amice, neq; amplius inuētu facile quod quis dicat. Si enim cōducere quidem iniustitiam posuisses, uitium tamen uel turpe quoddam esse ipsam cōfessus esses, quemadmodū alij quidam, aliquid ad hæc secundū ea quæ existimantur dicere possemus. Nūc autem perspicuum est dicturum esse te, & pulchrum & robustum quiddam iniustitiam esse, cæteraq; illi daturum omnia, quæ nos iusti tiæ tribuimus: quandoquidem & in uirtute, & in sapientia ponere eam non dubitasti.

Alia falsa iustitiæ definitio

Confutatio eius definitionis

Verissima profecto uaticinaris. Non tamen desistendum est inquirere disputando, quo ad te putem quæ cogitas dicere. Mihi nanq; uideris Thrasymache, in præsentia minime cauillari, sed quæ tibi uera uidētur, afferre. Quid tua refert, siue id uideat mihi, si ue non uideatur, cum rationem meam nō confutes? Nihil certe. Sed hæc præterea mihi responde: An iustus uideatur tibi plus iusto habere uelle. Nullo pacto. Non enim urbanus esset ut nunc & simplex. Quid autem? plus ne iusta actione? Neq; iusta etiam actione. Iniusto autem utrum dignum putaret plus habere, idq; iustum existimaret, uel contrà? Existimaret utiq;, dignumq; putaret, sed nō posset. Atqui ego istuc non interrogo, sed utrum iusto quidem plus habere, neq; dignum putet, neq; uelit iustus: iniusto autem contrà. Sic est profecto. Quid autem iniustus? An æquum censet plus habere & iusto & actione iusta? Quid ni? cum omnibus plus habere se dignū existimet.

Num igitur & iniusto homine iniustaq; actione, iniustus plus habebit, & certabit ut in habendo omnes exuperet? Vera hæc sunt. Sic itaq; dicimus. Iustū quidem simili nō plus habere uelle, plus autem dissimili: Iniustum uero utroq; plus accipere uelle. Recte dixisti. Atqui prudens & bonus, iniustus ipse est: iustus autem, neutrum. Recte & illud. Ergo prudenti & bono similis est iniustus, iustus autem minime. Quid obstat, inquit, quominus qui talis talibus quoq; similis sit: qui uero non talis, similis non sit?

Ais belle. Talis igitur est uterq; ipsorum, quales hi quibus similis est Et quid aliud? Sit ita sanè, sed dicas Thrasymache, utrum musicum aliquem uoces, aliquem uero non musicum. Equidem. Vtrum istorum prudentem, utrum imprudentem? Musicum sanè prudentem, expertem musicæ imprudentem. Nonne in quibus prudentē, in eisdem & bonū: inquibus imprudentem, & malū? Nempe. Eodemq; pacto de medico dicemus? Eodem. Videtur tibi uir optime, cum musicus uir lyrā tēperat, uelle in intensione & remissione chordarū, musicum uirū exuperare, uel dignum putare, ut eo plus assequatur? Minime. Expertē uero musicæ superare contendit? Necesse est. Quid medicus

medicus? in cibo aut potu dices' ne plus assequi, quàm aut medicus alter, aut res ipsa cupit? Nequaq;. Plus autem quàm medicinæ artis imperitus? Proculdubio. Vniuersas denicq; contemplare scientias & inscitias, si quis tibi uidetur, qui quidem sciētiam habeat, plus sumere uelle uel dicendo, uel faciendo, quàm alter sciens, non autem eadem ad actionem eandem quæ & ille qui ipsi similis est. Fortè sic se res habeat, necesse est.

Quid autem indoctus? nónne plus docto sibi assumere uellet, atq; etiā indocto? Fortasse. Sed doctus, nónne sapiens? Concedo. Sapiens autem, nónne bonus? Et isthuc etiam. Bonus ergo & sapiens nō uolet plus sibi quàm sui similis uendicare: plus tamen quàm dissimilis & contrarius uolet. Videtur. Malus autem & indoctus tam simili q̄ dissimili sibi plus arrogabit. Apparet. Nónne iniustus Thrasymache, plus usurpare cōtendit, quàm uel similis, uel dissimilis? An ita dicebas? Dicebam equidem, Iustus autem simili quidem non plus uolet, sed dissimili. Fateor. Est itaq; similis, iustus quidem sapienti & bono, iniustus autem & malo & inscio. Apparet. Atqui concessimus, talem utrunq; esse qualis sit is cui similis est uterq;. Concessimus plane. Iustus itaq; nobis bonus esse sapiensq; apparuit: iniustus autem indoctus et malus. Hęc omnia concessit Thrasymachus, nō tamen ea facilitate qua ego nunc refero, sed uix atq; per tractus plurimo cum sudore: erat quippe tunc æstas. Et uidi ego tunc primùm quod nunquam antea uideram, erubescentem Thrasymachum. Cum igitur constitisset iustitiā & uirtutem esse & sapientiam, iniustitiam uero uitium & inscitiā: Maneat, inquam, hoc ita nobis. Dicebamus autem ualidum ac potens quiddam iniustitiam esse. Nónne meministi Thrasymache? Memini equidem, inquit. Sed mihi quæ nunc dicis, non placent: habeoq; aduersus ea quæ dicam, quæ si adducerem, certe nouit te esse dicturum me concionari. Quare aut sine me dicere quæ uelim; aut si tu uis interrogare, interroga. Ego autem tibi ueluti aniculis fabellas narrantibus, assentiar, & annuam, & abnuam. Nullo pacto præter sentētiam tuam. Vt tibi in omnibus gratificer, postquā non sinis loqui, an quid aliud uis? Nihil per Iouem, si istud feceris. sed facito; ego autem interrogabo. Interroga iam. Hoc interrogo nūc quod & paulo ante, ut ordine suo in sequenti sermone consideremus quomodo se iustitia aduersus iniustitiā habeat. Dictum enim est potentiorem atq; robustiorem esse iniustitiam quàm iustitiam. Nunc autem quid noui affers? Si quidem sapientia & uirtus est iustitia, facile, ut arbitror, apparebit robustius esse quàm iniustitia, quandoquidem iniustitia inscitia est. nec ullus hoc ignoraret. Verum non ita simpliciter agere cupio, sed hac uia considerare. Ciuitatem' ne aliquam affirmares iniustā esse? & alias ciuitates uelle iniuste in seruitutem redigere, seruasq; sub se multas habere?

Cur non? Immo uero hoc summopere faciet illa quæ præstantissima erit, & quæ ad extremam peruenerit iniustitiam. Intelligo equidem quod tua hæc erat oratio. Sed hoc circa istam considero, utrum hæc quæ præstantior sit ciuitas ciuitate, absq; iustitia hāc sit potentiam habitura, uel necesse sit ut habeat cum iustitia. Siquidem, ut tu paulo ante dicebas, iustitia ipsa sapientia est, necesse est cum iustitia. Sin autem ut ego, sine iustitia.

Responsionibus tuis ô Thrasymache, ualde delector, quoniam non modo annuis & abnuis, sed & præclarè respōdes. Vt tibi gratum faciam. Facis tu quidem bene. Sed in hoc quoq; gratificare mihi, & dicito. An censes ciuitatem aliquam uel exercitum, seu latrones, siue fures, uel aliùm quemuis cœtum hominum iniuste aliquid unà aggredientium, perficere posse quicquam, si iniuria inuicem se affecerint? Nequaquam. Quid autem si ab iniuria abstinuerint? Nónne magis? Prorsus. Seditiones nanq; Thrasymache, iniustitia, inimicitias, contentionesq; parit: Iustitia uero, concordiā & amicitiam. Nónne. Esto, ne à te dissentiamus. Bene agis uir optime. Sed mihi & hoc dicito. Si hoc iniustitiæ opus est, ubicunq; insit odium gignere, nónne inter liberos & seruos si fuerit, efficiet ut inuicem odia atq; contentiones exerceāt? nulloq; pacto possint aliquid ex cōmuni concordia facere? Omnino. Quid autem? Si inter duos hæc sint, nónne dissentient inter se, insequenturq; odijs, & inimici erunt & sibi & iustis? Erunt sanè. Sin autem in uno insit, ô mirifice uir, iniustitia, nónne ipsius potentiam dissipabit? Vel nihil minus habebit? Nihil minus habeat. Nónne talem aliquam uim habere uidetur, ut cuicunq; insit, siue ciuitati, siue genti, siue exercitui, siue alteri cuilibet, primo quidem impotens reddat id cui ineſt aliquid secum agēdi, propter dissensionem atq; discordiam: de

inde inimicum efficiat ipsum & sibi, & contrario cuilibet, atque iusto? Nonne ita? Ita.

Atqui & in uno si fuerit, hæc eadem faciet omnia quæ ad naturam suam sequuntur. Primum quidem impotentem agendi eum reddet, quum secum ipse dissentiat, necq; sibimet constet. Deinde & sibi & iustis faciet inimicum. An non? Certe. Iusti autem, ô amice, sunt & dei. Sint. Ergo deis inimicus erit Thrasymache, uir iniustus: iustus autem, amicus. Explere Socrates pro libidine, orationis epulo. Non enim tibi aduersabor, ne istos mihi infensos reddam. Age itaq; reliqua conuiuij adhibe, quemadmodum paulo ante respondens. Constat profecto sapientiores, meliores, potentioresq; ad agendum, iustos esse: iniustos autem ne inuicem quidem tractare quicquam posse. Verum quod dicimus ualidissime, in commune simul aliquid cõficere illos posse qui omnino iniusti sunt, haud omnino uerum est. Non enim abstinerent inuicem ab iniuria, si prorsus iniusti essent. Sed liquet in ipsis esse iustitiam quandam quæ ipsos ita afficiat, ut se inuicem lædere nolint simul atq; alios, per quam agunt quæcunq; agunt. Impulsi autem sunt ad iniuste agendum iniustitia, cum semimali essent. Nam qui ad summum nequitiæ & iniustitiæ peruenerunt, perficere omnino nihil possunt. Hæc quidem quod ita se habeant, non autem ut tu suprà ponebas, intelligo. Vtrum autem & melius uiuant iusti quàm iniusti, & feliciores sint: quod quidem postea considerare proposueramus, considerandum est. Et, ut mihi quidem uidetur, hoc ex his quæ diximus, sequitur. Sed tamen melius considerandum. Non enim de re quadam uili spernendaq;, sed quonam modo uiuendum sit, habetur oratio. Considera iam. Ecce considero. Dic igitur, opus ne equi tibi aliquid esse uidetur? Mihi quidẽ. Num hoc quidem diceres, & equi & alterius cuiuslibet opus, quod uel solo illo, uel maxime quis expleret? Haud intelligo. Attende. sic forte intelliges. Alia ne re quàm oculis uides? Minime. Quid uero? alia ne audires quàm auribus? Nequaquam. Ergo hæc horum opera recte diceremus. Recte. Posses ne gladio, & scalpello, & multis alijs, uitis palmites amputare? Quid ni? Veruntamen non ita commode ut falce ad usum hũc fabricata. Est ut dicis. Ergo nonne hoc istius opus esse dicemus? Dicemus profecto. Existimo melius te nunc tenere, quæ paulo ante dicebam, quum interrogarem an id cuiusq; opus esset, quod uel solo illo, uel melius quàm cæteris efficitur. Intelligo iam. Idq; mihi cuiusq; opus esse uidetur. Nonne & uirtus tibi esse uidetur, cui aliquod opus adscribitur? Reuertamur igitur ad priora. Oculorum dicimus esse opus aliquod? Certe. Ergo nonne & uirtus oculorum est? Et uirtus. Et aurium opus? Et aurium. Est ergo & uirtus. Est. Nonne de reliquis omnibus eodem modo dicendum? Eodem. Nunquid oculi opus suum pulchre ali quando exercent, uirtutem propriam non habentes, sed pro uirtute uitium? At quomodo? Cæcitatem namq; fortasse pro usu dicis. Quæcunq; illorum sit uirtus. nam ad præsens non id quæro, sed utrum propria uirtute recte suum opus exerceant, uitio uero non recte. Vera loqueris. Nonne & aures sua priuatæ uirtute male suum opus exercebunt? Male. Idem ne sentimus de reliquis omnibus? Idem. Age & hæc præterea contemplare. Est ne animæ aliquod opus, quod nulla re alia faceres, ueluti curare, imperare, consulere, & alia generis eiusdem? Nunquid hæc alteri rei quàm animæ iure tribuere possemus, diceremusq; ipsius propria esse? Nulli alteri. Quid autem ipsum uiuere? An non animæ opus esse dicemus? Maxime. An non & uirtutem quandam animæ esse dicimus? Dicimus. Nunquid anima quandoq;, ô Thrasymache, propria uirtute priuata opera sua bene explebit? Vel nullo modo poterit? Nõ poterit. Necesse est igitur malam animam male imperare atq; curare, bonã uero hęc omnia bene facere.

Necesse. Concessimus ne uirtutẽ animæ iustitiã esse, iniustitiã uitiũ? Cõcessimus. Iusta ergo anima iustusq; uir bene uiuet, iniustus autem male. Ita secundum rationem tuam apparet. Qui autem bene uiuit, beatus est & felix: qui male contrà. Quid ni? Igitur iustus felix est, iniustus miser. Sint. At miserum esse nõ prodest, prodest autem esse felicem. Proculdubio. Nunquam igitur ô beate Thrasymache, conducibilior erit iniustitia quàm iustitia. His epulis crassatus fueris in Dionysiis, ô Socrates.

Apud te quidem comedi Thrasymache, postquam mitior mihi effectus es, difficilisq; esse cessasti. Non tamen abunde uesci contigit, atq; id mea quidẽ causa potius quàm tua. Nam quemadmodũ epularũ auidiores homines incontinentesq; rapiunt semper quodcunq;

cunq; in conuiuio superfertur, gustantq; illud antequam prioribus dapibus satis uescantur: ita & ipse, ut mihi uideor, prius quàm inuenirem quod principio fuit propositũ, quid ipsum uidelicet iustum sit, eo prætermisso ad considerandum me contuli, utrum prauitas sit & inscitia, siue sapientia uirtusq;. Ac postremo incidente oratione illa quæ asserebat, conducibiliorem iniustitiam esse quàm iustitiam, nõ me continui, quin ab illo ad hoc descenderem. Quapropter mihi in præsentia ex hac disputatione contingit, ut nihil norim. Quando enim iustum qui sit ignoro, nullo pacto sciam, uirtus ne sit an contrà, atq; utrum qui id possidet, beatus sit uel non beatus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI in secundum dialogum De iusto.

SECVNDVS Dialogus à trina exorditur diuisione bonorum. Bonum profecto idem est atque expetendum. Expetimus autem aliquid suiipsius gratia tantum, ut uoluptates & gaudium. Aliquid alterius solum gratia, qualia quæcunque laboriosa sunt. Aliquid & gratia sui, & aliorum quæ inde sequuntur, ceu cognitionem ac prosperam ualetudinem. Iustitiam uero dicit, cum aliorum ex ea sequentium, tum uel maxime suiipsius gratia expetendam. Sed antequam de iustitia perfecte quicquam definiatur, Glauco, quæ prætermissa sunt à Thrasymacho, pro iniustitiæ patrocinio copiosius elegantiusq; prosequitur. Adde & modestius. Ait enim, non quia ita sentiat, sed ut prouocet Socratem ad iustitiam acrius defendendam, iniustitiam se laudaturum. Similia quædam habemus & in Gorgia. Post eum Adimantus, & primum pro iustitia uerba facit, præmia illi & humana tribuens & diuina. Vbi notabis religiosa quædam mysteria poetarum. Deinde nonnulla pro iniustitia adducit in medium, personam uidelicet & Socratis & Thrasymachi referens, addens etiam se non iustitiam uituperare uelle, sed quodammodo Socratem irritare. Optat autem laudes audire iustitiæ, quæ non ab externis, sed ab intrinseca iustitiæ natura ducantur, quales afferri ab alijs non consueuerint. Tu uero animaduerte non temere Platonem multa hic rursus ad poetas sacerdotesq; pertinentia posuisse. Ostendit enim in his sæpe à poetis, sæpius à malis sacerdotibus peccandi licentiam prouenire. Vbi gentium superstitiones irridet. Præterea haud ab re in his libris omnium sibi charissimis charissimas sibi personas inseruisse, Glauconem Adimantumq; fratres eius, patremq; Aristonem. Rursus Socratem nihil in omni eius uita propensius contemplatum, quàm seclusis externis affectibus, quidnam sit, quidue faciat uirtus ipsa, uitiumq; in animo. Quod quidem & sponte & prouocatus deinceps de iustitia & iniustitia demonstrabit. Sed ego hic iniuste nimium præterimisi mirum illud iustitiæ præmium ex Musæi mente adductum, perpetuam inquit ebrietatem. Quod quidem Musæus accepit ab Orpheo, idipsum per Dionysii sacra significante. Hoc illi prophetico simile: Inebriabor ab ubertate domus tuæ. Ebrietas ergo sit duplex. Altera quidem sub luna, Letheo inducta potu: per quam anima extra se posita, & infra se posita obliuiscitur diuinorum circa terrena delirans. Altera uero super lunam nectarea proueniẽs potione, per quam animus extra se positus, supra se positus, morborum mortalium obliuiscitur: suspiciensq; diuina quasi primo illorum splendore caligat: siue potius saporem gustans nouo quodam calore è priori habitu permutatur. Mox uero perspicue cernit gustatq; salubriter, immo uero nutritur. Profecto idea diuina per quam factus est animus, redeunti illabitur animo, ceu gustui sapor. Ab eo primum suauiter si quid alienum est diluit. Deinde penitus implet, magisq; implendo delectat. Tertio redigit in seipsam inæstimabili uoluptate perfundens. Vbi animus ex anima primum factus est intellectus, ex intellectu denique deus. Neq; ulterius sicut prius sapit, neque quæ prius; sed sapit aliter atque alia. Et quemadmodum apud nos imaginatio uehemens mouet formatq; corpus, ita & ibi corpus subiectum animæ sensusq; eius à potentissima cogitatione mentis mouetur protinus & formatur, adeo ut ineffabili dulcedine mentis mirabiliter & sensus dulcescat & corpus. Sed iam ad iustitiam reuertamur. Hanc Socrates tanquam disputationis suæ finem atq; obiectum, per singula quærens, quia difficile inueniretur in animo, priùs quærit in ciuitate, tanquam in ea manifestiorem futuram, ut per hanc demum animi iustitiam manifeste definiat. Vt autem iustitiam in ciuitate considerare queat, constituit ab initio ciuitatem, dicens primo quæ sit eius origo, scilicet indigentia mutua. Deinde quæ materia, scilicet res arteq; necessariæ. Postremo quæ forma, uidelicet regula uictus, legitimaq; gubernatio. Et uideto quantum laudet uitam sobriam, quantum uituperet delicatam atque luxuriosam: Illa quidem sana atq; sufficiens, hæc autem insana & indigens pluribus. Deniq; quum ob hanc nascatur bellum, opus est in eiusmodi ciuitate militibus: Quapropter ob diligẽtem militaris artis institutionem descendens, quot necessaria sint militi strenuo & custodi patriæ, accurate prosequitur. In omnibus uero memento, neminem ad diuersa aptissimum nasci posse: Ideoq; nullum diuersas artes exercere debere. Præsertim cum ex alterius opere, opus impediatur alterius. Oportere & unumquemq; artem suam statim à puero & per omnem uitam continue exercere. Præterea militem patriæ custodem talem & nasci & educari

debere, ut canum instar & erga notos sit mitis, & aduersus ignotos ferox, semperq; uigil & sagax. Proinde asseuerit Socrates principium cuiuslibet operis maximum quiddam esse, in tenera præsertim ætate facile utriq; formabili. Idcirco futuros milites à teneris unguiculis & secundum animum primo per musicam, & secundum corpus, deinde per gymnasticam rite format, sub musica comprehendens fabulas quoq; poeticas. Quas præcipit assidue puerorum auribus adhibere. Sed tales solum, quales ad militare studium quasi præludia quædam & prouocent & erudiant. Similiterq; cæteros his à pueritia fabulis iubet assuefieri, quæ studio potissimum futuro conducant. Contrarias uero longius arcet. Id uero maximum est præceptum. Detestatur mox poeticam impietatem turpia de dijs fingentem. Atq; eiusmodi audiri fabulas prohibet. Subiungit geminas theologiæ figuras. Primam, Deum omnino bonum esse, bonorumq; duntaxat causam. Mali uero nullius causam esse Deum. Item siquem Deus punit, punire gratia boni. Secundam uero, Deum esse penitus immutabilem, ex eo quod simplicissimus, potentissimus, optimus, sapientissimus. Quo fit, ut neget Deum aliquando quenquã fallere, uel fictis simulacris, uel signis atq; uerbis. Neq; enim in uarias mutatur formas, neq; cum non mutetur, simulat permutari. Concludit librum aurea quadam sententia. Mendacium maxime omnium & dijs & hominibus est odiosum. Quod si mendacium in sermone odiosum est, idq; simulacrum est mendacij ipsius quod est in animo, nimirum mendacium quod in animo est, & dijs & hominibus est admodum odiosum. Eiusmodi uero mendacium est ignorantia, per quam circa rerum ueritatem sibimet animus ipse mentitur. Quoniam uero ueritas ad id quod esse dicitur, spectat, ideoq; falsum ad non esse declinat, merito mendax quatenus in falsum labitur, eatenus in nihilum quoq; prolabitur.

SECVNDVS DIALOGVS
DE REPVBLICA

HAEC quum dixissem, à disputatione liberatum me esse putabam: uerum hoc, ut uidetur, proœmium modo fuit. Glauco enim & semper alias uir certe ad omnia fortissimus, & tunc quidem Thrasymachi defatigationem haud probauit, sed dixit: Vtrum ô Socrates, nobis persuasisse uideri cupis, an reuera persuadere, quòd omnino præstet iustum esse quàm iniustum? Ego quidem, si in mea optione esset, reuera persuadere mallem. Non igitur facis, inquit, quod uis. Dic enim mihi, uidetur ne tibi huiusmodi aliquid esse bonum, quod quidem eligeremus, haud certe quę ex eo sequantur cupientes, sed ipsum gratia ipsius amantes: quemadmodum gaudere, & uoluptates quæcunque sine nocumento sunt, & quæ in posterum nihil præter gaudium allaturæ sint eas habenti. Mihi sane uidetur, inquam, esse aliquid tale. Quid autem? Estne aliquid quod & ipsum gratia ipsius, & eorum quæ ab eo fluunt, amemus: Quemadmodum sapere, uidere, ualere, hæc enim huiusmodi propter utrumq; eligimus. Certe, inquam. Tertium autem uides, inquit, genus boni, in quo est exerceri, male ualentem curari, medicationemq; & pecuniariam exercere? Hæc utiq; laboriosa fatemur esse, prodesse autem nobis. Et ipsa quidem sui gratia nunquam expeteremus, sed quæstus & aliorum quæ ab eis proficiscuntur gratia. Est hoc plane, inquam, genus tertium. Quid tum? In quonam istorum, inquit, iustitiam ponis? Mea quidem sententia in pulcherrimo, quod tam propter seipsum quàm propter ea quæ efficit, ab eo qui beatus sit futurus expetitur. Haud ita multis uidetur, sed laborioſi generis esse, quod quidem propter præmia & honores & gloriam sit expetendum, propter seipsum autem tanquam difficile fugiendum. Noui equidem isthuc multis uideri, quo circa iampridem à Thrasymacho quasi tale quiddam sit, uituperatur: iniustitia uero laudatur. Sed ego hebes sum, ut uideor. Age itaque & me audi, inquit, si tibi quoq; hæc uidentur. Thrasymachus nempe prius quàm oportet tanquam serpens carminibus delinitus abs te fuisse uidetur. Mihi autem nondum ex sententia demonstratio utriusque euenit. Cupio enim audire quid sit utrunq;, & qualem uim habeat ipsum secundum seipsum existens in animo: præmia uero & quæ ex ipsis proueniunt, mittere. Sic igitur faciam, si & tibi placet. Renouabo equidem Thrasymachi orationẽ, & primum dicam quale quid iustitiam esse dicant, & unde exortam fuisse uelint. Secundo uero loco, omnes quicunq; iustitiam colunt, inuitos quodammodo eam sequi, tanquam rem necessariam, sed nõ bonam. Tertio, merito id agere. Multo ergo melior iniusti uita quàm iusti, ut tradunt. Mihi quidem, ô Socrates, nõ ita uidetur. Ambigo tamen plerunq;, quia obtundor quotidie

Thrasy

Thrasymachum alios q; innumeros audiens. Orationem uero pro ipsa iustitia quod melior quàm iniustitia sit, ex nullo adhuc audiui ut uellem. Cuperem quippe iustitiam ipsam secundum seipsam audire laudatam: maxime uero ex te hoc me arbitror auditurũ. Quapropter dicam latius iniustam uitam laudans, dicẽdoq; ostendam tibi, quonam maxime modo audire te uelim, uituperantẽ quidem iniustitiam, iustitiam uero laudantem. Sed uide an hoc tibi placeat. Maxime, inq;, omnium: de qua enim re quis sanæ mentis libentius & audiat & dicat? Præclare, inquit, loqueris. Enimuero quod primum de hoc dicere pollicitus sum, iam audi quale sit, & unde sit orta iustitia. Natura quidẽ dicũt iniuriã facere bonum esse, iniuria autem affici malum. sed longe plus mali esse in patiendo iniuriam, q; in inferendo boni. Quamobrem postquam uicissim iniuriã & intulerint & acceperint, & utrumq; gustauerint, qui nequeunt uitare illud, id consequi operęprecium fore ducunt, ut ita inuicem componantur, ut neq; inferri, neq; accipi possit iniuria: hinc q; uolunt originem habuisse leges constitutiones q;, & nominata esse præcepta legũ legitima atq; iusta. Hanc ita q; iustitiæ originem & substantiam esse uolunt, quæ media quodãmodo sit optimũ inter & pessimum. Quandoquidem optimum est inferre iniuriam, nec dare pœnas: pessimũ uero pati, nec ulcisci posse. Iustum ergo horũ in medio constitutũ amari non tanquam bonum, sed ex imbecillitate iniuriandi tãq; iniuriarum inferendarum obstaculum. Eum sane qui hoc efficere possit, uereq; sit uir, cum alio paciscí nunq; decernereq;, ne ultro citroq; iniuria inferatur, alioquin insaniret. Hæc est, ô Socrates, natura iustitiæ atq; huiusmodi & ex talibus, ut ferunt, progenita. Quòd autẽ qui iustitiam seruant, inuiti id agant, cum ex imbecillitate iniuriam inferre nequeãt, plane perspiceremus, si tale quiddam animo fingeremus: si utriq; licentiam largiremur quodcunq; liberet agendi, & iusto pariter & iniusto: deinde ponè sequeremur, explorantes quò rapiat utrumq; libido: inueniremus profecto iustum plus habendi auiditate compulsum ad eadem se arq; in iustum conferre. Hoc siquidẽ natura omnis ut bonum expetit, lege autem ac ui ad æqualitatem seruandam ducitur. Erit autem licentia quam dico, talis istis si detur, qualem aliquando ferunt fuisse Gygæ Lydi progenitori. fuisse enim ipsum ferunt mercenariũ pastorem eius qui tunc Lydis imperabat. Magna aũt imbrium tempestate exorta, motaq; terra, ferunt terram hiatum fecisse in ea regione, ubi ille armenta pascebat. Quæ cũ uidisset, mirabundus in hiatum descendit, conspexitq; & alia quæ fabulantur miranda, & equum æneum concauũ, & per fenestram cadauer in aluo equi animaduertit, maius quidem humana forma. hoc nihil habebat aliud præter aureum digito anulum. Quo sublato abijt, ac paulo post ad pastoralem peruenit conuẽtum, in quo legatus de rebus peculij ad regem per singulos menses referendis creandus erat, iuxtaq; alios assedit. Accidit q; ut cum fortè gemmam introrsum ad manum uerteret anuli quem à cadauere arripuerat, subito à nullo conspiceretur, alij q; de illo tanquam absente loquerentur. Admiratus ergo, gemmam rursus extrorsum conuertit. Quo facto rursus apparuit. Hoc ille animaduertens, diligentius periculum fecit, utrum hanc anulus uim haberet: atq; ita illi compertũ fuit, quod uersa ad se gemma à nemine uideretur: uersa autẽ ad alios, conspicuus fieret. Quod quidem expertus, curauit ut legatus ad regem unà cum alijs mitteretur, profectusq; uxorem eius stupravit, & de rege interficiendo cum ea consilium iniit: quo cæso, regnum assumpsit. Si igitur duo tales anuli essent, alterumq; iustus, iniustus alterũ possideret ac ferret, nullus profecto esset, ut uidet, adeo adamantinus, ut in ipsa iustitia permaneret, & ab alienis abstinere uellet, cum liceret illi ex foro intrepide quodcunq; uellet arripere, ingredíq; alienas domos, & clanculũ pro libidine cuiq; cõgredi, & pro arbitrio quẽlibet interficere, & ex carcere soluere, & alia quasi par deo sit inter homines pro arbitrio facere. Hæc igitẽ cũ interq; faceret, nequaquã alter ab altero in agendo differret, sed ambo eodem tenderent. Quæ quidem maxima apud omnes esse potest coniectura, neminem uolentem, imò inuitum esse iustum, quasi id secundũ se, & priuatim non sit bonum. Quoniam ubicunq; iniuste agere quisq; se posse cõfidit, agit protinus: prodesse enim quisq; priuatim multo magis existimat iniustitiã q; iustitiã: rectè q; sentit quisquis ita iudicat, ut sermonis huius perhibent autores. Quod si quis huiusmodi facultatẽ nactus uelit ab iniustitia abstinere, nec q; aliena tangat, infelicissimus omniũ & stolidissimus apud eos qui hoc aduerterẽt, putaretur. Laudarent tamẽ illum palàm uicissim se decipientes, quia maxime timent ne afficiantur

tur iniuria. Atq; hæc quidem ita sint dicta. Vitā uero utriusq; iusti uidelicet & iniusti, ita plane diiudicabimus, si iustissimum uirum seorsum & iniustissimum distinguemus, aliter uero nequaq;. Sit autem hæc discretio talis, ut nihil auferamus iniustitiæ ab iniusto, neq; quicquam ab iusto iustitiæ, sed perfectum utrumq; in suo studio ponamus. Primū igitur iniustus tanquam optimi artifices faciat: uidelicet quemadmodum gubernator summus uel medicus, quæ in arte sua confici possunt, & quæ nō possunt, sentit: & illa quidē aggreditur, ista relinquit: & siqua prætérea in re peccauerit, corrigere potest: ita & iniustus recte iniurias aggrediens, lateat, si maxime iniustus futurus est. Si autem deprehensus fuerit, iners existimandus est. Extrema enim iniustitia est, iustū uideri eum qui non sit iustus. Danda est igitur iniustissimo extrema iniustitia, neq; auferenda: sed permittendum, ut is qui iniuste multa patrauit, apud omnes iusti habeat opinionē, & si qua in re peccarit, corrigere possit, sitq; ad persuadendum idoneus siquid de ipso mali facinoris nūciatur, & adsit, si opus fuerit, inferendam, fortitudine & robore, opumq; & amicorum copia. Cum hunc talem finxerimus, iuxta ipsum uirum ponamus iustum, simplicem hominem & ingenuum, qui secundum Æschylum nō uideri, sed esse bonus studeat. Remouenda quippe ab eo iustitiæ omnis opinio, ne iustus cuiquam uideatur. Si enim uidebitur iustus esse, aderunt sibi honores & præmia. Incertum igitur erit, iusti ne, an honorū munerumq; gratia talis sit. Priuandus itaq; rebus omnibus præterquam iustitia, atq; ita ponendus, ut superiori contrariū sit: cum nihil agat iniuste, iustissimus esse credatur: ut quasi quodam examine ad iustitiam sit probatus, ex eo quod nec infamia, nec his rebus quæ eam sequūtur, à proposito suo dimoueatur, sed usq; ad mortem immobilis perseueret, dum per omnem uitam iniustus existimatur, est tamen iustus: ut cum utriq; ad extremum peruenerint, hic quidem iustitiæ, ille autem iniustitiæ, iudicetur uter eorum sit beatior. Papę, quàm uehementer ô amice Glauco, utrumq; uirum quasi statuam quandam in iudicium manifestum inducis. Quammaxime, inquit, possum. Cum ergo talis sit, nihil iam, ut arbitror, difficile narratu est, qualis utrumq; uita maneat. Dicendū igitur. quod si asperius aliquid dicatur, ne existima me Socrates, hæc dicere, sed eos qui præ iustitia iniustitiam laudant. Dicent enim quod ita affectus iustus cædetur, torquebitur, & uincula patietur. Eruentur illi oculi, atq; demum omnia mala perpessus suspendetur, atq; cognoscet non esse, sed uideri iustum concupiscendum esse. Æschyli autem carmen rectius intelligi poterat de iniusto. Dicent profecto iniustum utpote ueritati cōsona sectantem, neq; ad opinionem hominum uiuentem, appetere quidem nō uideri, sed esse iniustum, profundum sane sulcum & frugiferum, mentem habentem, ex quo gloriosa germinēt consilia. Primum quidem magistratus capere in sua ciuitate, cum iustus appareat: deinde quam uelit uxorem ducere, & suas cui uelit elocare, cum quibuslibet congredi, cōmunicareq;, atq; ad hæc omnia utilitatem capere quæstum facientē, cum inferre iniuriam minime uereatur: in certaminibus tum publicis, tum priuatis superiorem euadere, plusq; emolumenti quàm aduersarios inde excerpere: atq; hinc effici diuitem, unde & prosit amicis, & inimicis obsit, deos autē donarijs & sacrificijs magnifice colat, & multo melius quàm iustus conciliare sibi possit quemlibet uel hominum uel deorum: ex quo consentaneum esse uolunt, ut deo charior sit quàm iustus. Hac ratione aiunt, ô Socrates, & apud deos, & apud homines melius iniusto uitam institutam esse, quàm iusto. Hæc cum dixisset Glauco, ego q; ad hæc respondere aliquid cogitarem, frater eius Adimantus: Nondum, inquit, ô Socrates, satis de hac re dictum. Quid igitur? inquā. Quia id, inquit, dictum non est, quod maxime dici oportuit. Frater, inquam ego, adesto uiro, ut habet prouerbium. Quare tu si quid hic reliquit, adiuua. Quanquam me quæ dicta sunt ab isto, conuincere possunt, atq; efficere, ut defendere iustitiam nequeam. Nihil est, inquit. Audi & hæc præterea. Decet enim & cōtrarias orationes inducere earum quas hic attulit, quibus laudatur quidem iustitia, iniustitia contrà uituperatur, ut manifestius fiat quod mihi Glauco uelle uidetur. Præcipiunt sane patres filijs, atque omnes qui curam aliquorum habent, oportere iustum esse, non propter seipsam iustitiam laudantes, sed propter eos qui inde sequuntur honores: ut qui iustus habetur, ex ea opinione magistratus, & connubia, & quæcunq; de eo qui iustus habetur, paulo ante dicebat Glauco, assequatur. Enimuero gloriæ illi præmium quoddam in primis inducunt. Nam inferentes deorum beneuolentias, summa referre

Prouerbiū

ferre possunt à dijs beneficia sanctis uiris collata. Quod generosus Hesiodus Homerusq; testantur. Ille enim iustis deos hoc cōcedere perhibet, ut quercus in ramis altioribus glandes ferant, in medijs apes, & oues lana onerentur, multaq; alia generis eiusdē bona. His similia dicit & alter. Quemadmodum enim, inquit, probo regi quicq; dei similis sit, bonum conferat nomen, ferat terra nigra triticum atq; hordeum, pomis grauentur arbores, fœcundæ pecudes facile pariant, mare pisces subministret. Musæus item atque eius filius excellentiora etiam bona iustis ab ipsis dijs tribui uoluerunt. Apud inferos enim agentes, ipsosq; in sanctorum conuiuijs collocantes, coronatos faciunt magna semper in uoluptate ebrios uiuere, existimantes pulcherrimū uirtutis præmium æternam ebrietatem. Qui autem longiora his præmia à dijs dari uolunt, filios dicūt posterosq; iusti fidelisq; uiri genus suum per secula propagare. His & huiusmodi iustitiam laudant, prophanos uero atq; iniustos cœno quodam apud inferos obruunt, & aquam cribro ferre cogunt. Viuentes etiam infamia notant. Ac demum quæcunq; supplicia eorum narrabat Glauco, qui iusti sunt, & uidentur iniusti, eadem insuper iniustorum enarrant, alia uero non habent. Laus igitur & uituperatio sic utrorumq; se habent. Præter hæc considera Socrates, aliam quandam de iustitia iniustitiaq; orationis speciem & priuatim & à poetis inductā. Omnes enim uno ore canunt bonum quid temperantiā & iustitiam esse, difficile autem & laboriosum. Intemperantiam uero & iniustitiam, iucundum quidem & facile comparatu, opinione tantum legeq; turpe. Vtiliora quinetiam iustis iniusta, ut plurimum, uulgo dicunt. Et malos quidem diuites potentesq; facile honorāt, priuatimq; ac publice beatos appellant: eos autem contemnunt qui imbecilles & pauperes sunt, quamuis concedant ipsos meliores cæteris esse. Horum uero omnium maxime mirandi de dijs & uirtute sermones circumferuntur, deos plurimis bonis hominibus infelicem uitam dedisse, malis autem contrà. Vates insuper & arioli ad ianuas diuitum accedentes, persuadent uim habere, à dijs sacrificijs & carminibus acceptam, purgandi per celebritates & oblectamenta quædam, si quod scelus ab his, aut eorum maioribus patratum fuerit, & nocendi paruo etiam sumptu cuicunq; uelint inimicorum & iusto pariter & iniusto. Asserunt quippe tum blandimentis quibusdam, tum uinculis se deos inducere ut sibi in his hominibus obsequantur. Ad hæc omnia poetarum afferunt testimonia, partim quod facile labamur in uitium.

Mortales uitium penitus labuntur in omne
Præcipites, quoniam facilis uia ducit ad ipsum;
Hoc quia uel nobis iam tum nascentibus hæret.
Virtutem ante ipsam dij proposuere laborem,
Difficilesq; uias cunctis adeuntibus illam.

Partim quod deus precibus nostris muneribusq; flectatur, Homerum adducunt testem, qui inquit: Exorabiles conuertibilesq; & dei sunt, & hos quidem sacrificijs, uotis, libationibus, & homines cum peccauerint, precantes uertunt.

Sunt faciles superi, precibus flectuntur, & ijdem
Sacrorum nidore pio placantur, & ipsis
Nimirum uotis hominum, quæ siquis in illos
Errarit, ueniam rogitans, concepit in aris.

Libros autem circumferunt Musæi & Orphei, Lunæ & Musarum filiorum, secundum quos sacra celebrant, persuadentes non priuatis solum, uerumetiam ciuitatibus solutiones & purgationes scelerum per sacrificia cum ludorum oblectamentis fieri, & uiuentibus & defunctis: quas quidem Teletas, id est expiationes uocant, quæ nos ab illis quæ illic mala sunt, liberent: sacrificijs autem prætermissis grauia nos manent. Hæc omnia ô Socrates, talia ac tanta de uirtutis uitijq; premijs quo ad deos & homines pertinet, dicimus. Quid putamus acturos hæc audientes animos eorum iuuenū, qui solertes ingenio sunt, & ad omnia dicta cōmode celeriterq; cōuersi ex seipsis deliberare possunt, qualis aliquis existens, & quorsum tendens quàm optime uitam agat? Consentaneum est iuuenem talem Pindari illud animo uoluere. Vtrum iustitiæ conscendam alta mœnia? an obliquas doli uias ingrediar, méq; ita fulciens uitam agam? Ea enim quę dicta sunt, mihi quidem si iustus sim, non tamen apparea, nihil prodesse dicunt, labores autem et pœnas certas esse.

Pindarus de iusto & iniusto

Iniusto uero opinionem iustitiæ assequuto, uita diuina adesse dicitur. Nónne igitur postquam existimatio hæc iustitiæ, ut sapientes tradunt, ueritatem cogit ac uiolat, & ad beatitudinem est præcipua, ad eam omnino tendendum est? Induere itaq; imaginem oportet iustitiæ, & quandam præ se ferre uirtutis adumbrationẽ, à tergo uero illam sapientis Archilochi uulpem astutam ac uariam trahere. At dixerit forte quispiam, haud facile esse ut malus quis semper lateat. Nos uero respondebimus, nihil magnum esse facile. Veruntamen si beati esse uolumus, hac eundum est, qua rationum uestigia ducunt. Etenim ut nostra improbitas occulta permaneat, coniurationes societatesq; inibimus. Adsunt quinetiam persuasionis magistri, qui sapientiam concionatoriam & iudicialem tradunt: ex quibus partim persuadebimus, partim cogemus, ut dum nobis plura arrogamus, pœnas minime persoluamus. Sed deos quidem neq; latere, neq; cogere possibile est. Verum si nõ sunt, uel humana non curant, haud nobis curandum est ut eos lateamus. Sinautem sunt, & curant humana, nos non aliunde id nouimus, uel audimus, quàm ex multorum sermonibus, & ex poetis genealogiam ipsorum scribentibus. Idem uero ipsi perhibent posse deos precibus sacris & muneribus flecti. Quibus uel utrunq; credendum est, uel neutrũ. Si ita credendum, & iniuste agendum, atq; ex ipsa rapina diis sacrificandum. Iusti enim simus, illæsi à diis erimus: sed quæstus qui per iniustitiam comparantur, respuemus. Iniusti autem diuitias parabimus, sceleribusq; patratis, illos precibus flectentes à pœna liberabimur. Sed enim apud inferos pœnas dabimus eorum quæ hic iniuste commiserimus, uel nos, uel nati natorũ. At ô amice, dicere quadam ratione licebit: supremæ pro peccatis cõmissis expiationes multum possunt, exorabilesq; dij sunt, ut maximæ ciuitates dicũt. Et deorum filij poetæ, prophetæq; deorum, hæc ita se habere testãtur. Ergo quæ ratio uterius nos inducet, ut præ summa iniustitia iustitiam eligamus, quandoquidem si iniustitiam sub adulterina specie honestatis occultauerimus, & apud deos, & apud homines omnia nobis ad uotũ succedent & uiuentibus & defunctis, quemadmodũ multorum excellentiumq; uirorum testatur oratio? Ex omnibus iam dictis ô Socrates, quis crediderit eum hominem iustitiam seruaturum, cui sit aliqua uis aut fortunæ, aut opum, aut corporis, aut generis, ac non potius subrisurum, si laudari eam audiuerit? Quinimmo si quis falsa ostendat quæ diximus, recteq; norit iustitiam optimum esse, uehemẽter ignoscet, neq; irascetur iniustis, cum intelligat, nisi quis diuina quadam natura iniquitatẽ oderit, uel doctrina abstinuerit ab iniustitia, neminem sua sponte esse iustum: sed præ timiditate, uel senectute, uel alia quadam imbecillitate uituperare iniustitiam, cum eam exequi nequeat. Quod quidem ex eo patet, quoniam ut primum quis potestatem adeptus est, primus pro uiribus agit iniuste: horumq; omnium alia nulla est causa, quàm ea unde hæc omnis oratio mihi & huic, ô Socrates, aduersum te profecta est. Quoniam ex uobis, ô mirifice Socrates, quicunq; laudes iustitiæ profitemini, à priscis illis heroibus incipientes, de quibus aliqua extat memoria, usq; ad nostros homines, nullus unquam aliter laudauit iustitiam, uel iniustitiam uituperauit, quam ad gloriam muneraq; uel pœnas respiciens, quę ab illis proficiscuntur. Ipsum uero utrũq; suapte natura quid agat in habentis animo latens deos et homines, nullus unquam uel in poematis, uel alio sermone ad sufficientiam enarrauit, quod uidelicet iniustitia sit maximum malorum omnium quotcunq; sustineat animus, iustitia uero maximum bonum. Si enim sic ab omnibus uobis fuisset à principio dictum, & nobis ab ipsa puericia persuasum, non inuicem cohiberemur, ne quid in alium ageremus iniuste, sed unusquisque sui ipsius custos esset, timens ne iniuste agens, maximo malo adhæreret. Hæc ô Socrates, hactenus. Forte uero & plura Thrasymachus, aut aliquis alius de iustitia & iniustitia utriusq; cõuertentes uim diceret, & onerose admodum, ut mihi uidetur. Sed ego nihil abs te celari uolens, cupiensq; ex te audire contraria, orationem protraho. Ne ergo nobis solum ostendito iustitiam iniustitia præstantiorem esse, sed quomodo ipsa per se afficiens utraq; animum, hæc quidem malum, illa bonum sit. Opiniones autem auferas, ut etiam Glauco iusserat. Si enim non abstuleris utrinq; ueras, falsas autem apposueris, non iustum dicemus laudare te, sed id quod iustum uideatur; neq; iniustum uituperare, sed quod uideatur iniustum, iubereq; iniustum iustitiam occultare, assentiente Thrasymacho: Iustum quidem alienũ bonum, potentiori conferens: Iniustum autem ipsum conferens atq; utile, imbecilliori tamẽ inutile. Postquã igitur assensus es iustitiam his

his bonis annumerari, quæ & propter illa quæ sequuntur, & multo magis ipsa propter se sunt expetẽda, uidelicet uidere, audire, sapere, bene ualere, & quæcunq; alia bona suapte natura fœcunda sunt & preciosa, non opinione constant: hoc utiq; ipsum lauda in ipsa iustitia, quòd per se ipsam habentem iuuat, cum iniustitia lædat. Opiniones autẽ & præmia alijs laudanda relinque. Nam ego quidem cæteros, quoties ita iustitiam laudarent uel uituperarent iniustitiam, ferre possem, ut opiniones & præmia laudare uel uituperare uiderentur. Tè autem minime, nisi forte tu iusseris: quoniam omnem uitam nulla in re alia quàm in hac speculatione consumpsisti. Ne igitur nobis solum oratione ostende præstantiorem iniustitia iustitiam esse, sed quonam modo utraq; ipsarum sui participem afficiẽs, siue lateat, siue non lateat deos & homines, hæc quidem bonum sit, illa malum. Hæc ego cum audissem, quamuis & aliàs semper Glauconis & Adimanti ingenium adamassem, tunc tamen uehementer admiratus sum, dixiq;: Non male in uos, ô filij illius uiri, principium elegorum carminum amator Glauconis inscripsit, qui cum in Megarẽsi prælio fortiter pugnauissetis: O filij, inquit, Aristonis inclyti uiri, diuinum genus. Hoc bene dici uidetur amici. Diuine enim affecti estis, si non estis persuasi, iniustitiam iustitia meliorem esse, cum adeo pro ipsa abunde loquamini. Vidémini autem mihi persuasi non esse. Conjecturam capio ex uestris moribus, quoniam secundum orationem ipsam uobis minime credidissem. Quo autem magis credo, eo magis quò me uertam ambigo. nam quomodo adiuuem nescio. Videor quippe non posse. Illud autem signum est, quòd ea quibus ego supra aduersus Thrasymachum sufficienter ostendisse putabam, iniustitia meliorem esse iustitiam, non admisistis. Neq; rursus quomodo nunc succurram inuenio, ueritus ne forte impium sit, ut qui iustitiam coram uituperari intelligit, subterfugiat: neq; pro eius defensione uerba faciat, quam diu spirare & loqui conceditur. Præstat itaq; pro uiribus suffragari. Tunc Glauco & cæteri omnes rogarunt, ut omni ope auxiliarer, neq; disputationem relinquerem, sed perscrutarer quid esset utrumq;, quæ ue reuera utriusq; utilitas. Dixi igitur, ut mea erat opinio, quæstionem hanc quam aggredimur, non esse contemnendam, sed hominis acute cernentis opus, ut mihi uideretur: ac postquam nos aliter non ualemus, perinde inuestigandam esse iustitiam, ac si quis non acute cernentibus literas paruas procul q; positas legendas mandasset: deinde animaduertisset aliquis easdem literas esse alibi in maiori quodam loco maiores, atq; inde operæ precium censuisset, ut eas primò legentes, ita demum minores si eædem sunt, considerarent. Ita prorsus, Adimantus inquit. Sed quid tu simile in hac de iustitia inquisitione uides, ô Socrates. Dicam, inquam. Dicimus ne iustitiam hominis unius esse? Dicimus totius ciuitatis? Plane, inquit ille. Atq; ciuitas nónne maior uno uiro? Maior, inquit. Fortasse igitur iustitia amplior in maiori inest, facilioriq; est cognitu. Quare si uultis, prius quæremus in ciuitatibus, quidnam sit. Idq; deinde in singulis considerabimus, maioris ipsius similitudinem in minoris idea contemplantes. Scite, inquit, loqui mihi uideris. Si ciuitatem oratione constitutam inspiceremus, iustitiam quoque eius & iniustitiam uideremus. Fortassis, inquit ille. Quo pacto spes erit facilius cognoscendi quod quærimus. Maxime. Opus est igitur istud efficere. Nam non parua res est, ut arbitror. Considera itaq;. Ecce considerauimus, inquit Adimantus. Sed tu ne aliter facito. Fit utiq;, inquã ego, ciuitas ut existimo: quandoquidẽ nullus nostrum ex seipso sufficiens est, sed multorũ indiget. An uero tu putas aliud extitisse ciuitatibus constituendis initium? Nullum aliud, inquit ille. Sic itaque alius alium aliumq; sibi & ad usum alium adiungentes, cum multis indigeamus, multos in habitationem unam communicatores adiutoresq; congregauimus. Quem cœtum, ciuitatem nos appellamus. Nónne? Omnino. Impertiunt ergo uicissim sua, & aliena uicissim accipiunt, conducere sibi uicissitudinem hanc existimantes. Ita prorsus. Age iam constituamus oratione nostra à principio ciuitatem. Faciet autem ipsam, ut uidetur, indigentia nostra. Quid ni? Prima uero & maxima omnium indigentia, est præparatio uictus, ut & simus & uiuamus. Certe. Habitationis secunda. Tertia uestitus, & huiusmodi. Est ut dicis. Age igitur. Sed quonam modo ciuitas ad hanc præparationem sufficiet? An non unus erit agricola, ædificator alius, alius textor? Nunquid & coriarium ibidem annumerabimus, uel aliquem alium rerum ad corporis usum pertinentium curatorem? Maxime. Erit itaque ipsa ciuitas saltem ex

ex quatuor aut quinq; uiris. Apparet. Quid igitur? Vnumquemq; istorum oportet suum opus alijs communicare? uidelicet agricolam unum uiris quatuor uictum præparare, & in quadruplo tempus & laborem in agricultura consumere, atq; illis communicare an potius aliorum cura neglecta quartã sibi soli partem comparare, præparationẽ uidelicet alimentorum in quarta temporis parte? Reliquarũ autem partiũ temporis unam in construenda domo, aliam in uestitu, aliam in calceis conficiendis cõterere, neq; curiose alijs rem suam communicare, sed ipsum sibi sine alterius auxilio prouidere? Forte hoc modo ô Socrates, inquit Adimantus, facilius esset quam illo. Minime per Iouem, inquam. absurdum enim. Nam te loquente considero, nasci nos quidem non admodum similes, sed differentes inuicem, singulosq; ad singula opera promptos natura produci. An non tibi uidetur? Mihi uero. Quid autem? ageret ne unus aliquis melius omnes simul artes, uel singuli singulas? Singuli singulas. Atqui & hoc manifestum esse existimo, quod si nobis in alio quodam negocio occupatis, opportunitas alicuius operis præterit, eiusdem perit & actio. Patet. Non enim quod faciendum est, facientis ocium expectare uult, sed necessitas cogit facientem, opus ipsum obseruata semper occasione prosequi. Necesse est. Ex his patet singula fieri & plura & melius, & facilius, quando singuli singula secundũ naturã occasione seruata ab alijs cessantes efficiunt. Sic est omnino. Pluribus igitur ô Adimante, opus est ciuibus q; quatuor, ad ea quæ diximus comparanda. Non enim agricola, ut uidetur, sibi aratrum conficiet si commodum operi futurum est, neq; ligones & rastros, neq; alia instrumenta quibus agricultura indiget: neq; rursus ædificator. Multis enim & huic opus est. Idemq; de textore & coriario dicendũ erit.

Idem. Fabri igitur lignarij & ferrarij, alijq; huiusmodi plures artifices, nostri in eo oppido concives facti frequentius ipsum efficiẽt. Vera loqueris. Sed nondum satis amplum hoc esset, nisi ipsis bubulcos, & opiliones, & pastores alios adderemus, ut & agricolæ ad arandum boues haberent, & architecti iumentis ad conuectandũ materiem uterentur, textores autem & coriarij pellibus aclanis. Haud sane parua esset ciuitas, quæ omnia hæc haberet. Atqui constituere ciuitatem in eo loco in quo aduectionibus non indigeat, fermè impossibile est. Impossibile certe. Indigebit igitur & alijs qui ex alia urbe importent, quibus & hæc indigeat. Indigebit. Vanus aũt esset minister nihil ad ducens earũ rerũ, quibus indigent hi à quibus affert ea quorũ sua ciuitas indiget. Vacuus enim rediret. Nonne? Videtur. Oportet igitur non solum ea confici quæ illi ciuitati sufficiãt, sed qualia & quot ijs quibus illa indiget. Oportet sane. Pluribus igitur agricolis & alijs artificibus nobis opus est in ciuitate. Pluribus certe. Et alijs insuper ministris qui & importent & exportent singula. Isti autem mercatores sunt: An non?

Sunt. Mercatoribus igitur indigebimus. Certe. Et siquidem maritima mercatura erit, multis etiã opus erit, qui maritimæ mercaturæ periti sint. Multis plane. Quid autem in ipsa ciuitate? quomodo inter se impertient ea quæ singuli operantur? Cuius impertionis gratia, communicationem induximus, ciuitatemq; cõstruximus. Patet quòd emendo & uendendo. Forum itaq; nobis & nummus in commercijs ex hoc permutationis gratia instituetur? Omnino. Num igitur ferens in forũ agricola aliquid ex his quæ facit, uel aliquis alius artifex, si nõ in eodem tempore ueniant quo & illi quibus cum est hæc permutaturus, cessabit ab opere, in foro consistens? Nullo modo. Sed sunt qui cum hoc animaduertant, seipsos ad hoc ministerium præparẽt. In ciuitatibus enim recte institutis id agũt homines quidam imbecilles corpore, & ad aliud opus inutiles, qui illic constituti circa forum partim quidem argento commutant cum his qui aliquid uenditurí sunt, partim res dant pro argento his qui empturi. Hæc ergo necessitas nobis caupõnum genus in orbe procreat. An nõ caupones eos uocamus, qui se in foro ad uenditionẽ emptionemq; constituunt? Qui uero ad alienas urbes migrant, mercatores? Proculdubio. Sunt & alij præterea ut arbitror, ministri, qui cum huic societati parũ animi uiribus conferre possint, robur corporis sufficiens ad labores habent. Isti ergo roboris usum uendentes, quia ipsum præmiũ mercedem appellant, mercenarij nuncupantur. Nonne ita?

Ita prorsus. Complementum itaq; ciuitatis & mercenarij sunt. Videtur. Numquid ô Adimante, ita iam à nobis adaucta est ciuitas, ut sit perfecta? Forte. Vbinã in ipsa iustitia erit & iniustitia, & cui simul innata atq; insita ex his rebus quas tractauimus?

Equidem

Equidem, ô Socrates, nescio, nisi forte consistat in mutuo quodam usu eorum quæ diximus. Forsitan bene dicis: considerandum tamen, neq; desistendum. Et primum quidem intueamur qua ratione uictu utentur, qui ita instituti sunt ciues. An non cibos parabunt, & uinum, & uestes, & calceamenta, & domos? Æstate quidem ut plurimũ, sine ueste, & sine calceis erunt: Hyeme autem uestibus & calceis sufficienter ornati. Nutrientur autem ex hordeo & frumento farinam conficientes, & partim quidem pinsendo, partim congerendo, placentas egregias panesq; super calamis aut puris frondibus imponentes, in lectisq; ex herbis smilace atq; myrto factis, discumbentes comessabuntur ipsi & eorum filij, uini pocula sumentes coronati, & deos laudantes, iucunde simul uiuent; nec ultra censum filios generabunt, cauentes & paupertatem & bellum. Et Glauco respondens: Sine obsonio, ut uidetur, inquit, conuiuas fecisti. Verum dicis, inquam: Oblitus enim hoc eram, quod quidem habituri essent obsonium, sal uidelicet & oleas & caseum & porrum. præterea holera quasi agrorum pulmenta suscipiẽt. Et bellaria ipsis addemus, ficuum, cicerum, & fabarum, & baccas myrti, & phaginas glandes prunis torrebunt, modeste bibentes. Sicq; quiete & salubriter uiuentes ad senectutem usq; aliam eiusmodi uitam posteris suis relinquent. Si suibus, ô Socrates, ciuitatem instituisses, quænam alia ipsis cibaria præparasses? Quid ergo agendum, ô Glauco? Quod multi solẽt, inquit, super thoris discumbendũ, nisi misere uelimus uiuere, epulisq; ex mensa uescendum, obsonijsq; & bellarijs quibus his temporibus utuntur. Esto Glauco, inquam ego. Intelligo: non enim urbem, ut uidetur, consideramus solum quomodo fiat, sed delicatã urbem. Forte igitur nõ male se habebit. Hanc enim intuentes, forsitan deprehendimus ubinam iustitia & iniustitia ciuitatibus innascantur. Vera utiq; mihi ciuitas esse uidetur quam diximus, tanquam sana. uerum si uultis, ciuitatẽ quoq; turgidam consideremus. Nihil enim prohibet. profecto hæc, ut uidetur, quibusdam nequaquam sufficient, atq; hic uictus non placebit, sed & thori addentur & mensæ, & alij apparatus, & uasa & obsonia, unguentaq; & suffitus, scorta, aromata, condimenta, oblectamentaq;, & hæc omnia profuse. Neq; solum ea quæ suprà retulimus, necessaria ponenda sunt, domus, uestes & calcei, sed addenda rursus pictura, & uarietatis artificia, aurum & ebur, cæteraq; eiusdem generis omnia. nónne? Omnino, inquit. Nónne igitur maiorem ciuitatem oportet constituí? illa enim sana nõ amplius sufficiens est, sed mole quadam & multitudine replenda est, eorum qui non amplius necessitatis causa in ciuitatibus sunt: quales sunt uenatores omnes, & mimi, imitatoresq; partim circa figuras atq; colores, partim circa musicam, poetę scilicet, eorumq; ministri rhapsodi, recitatoresq; carminum, actores, cantores, saltatores, redemptores, & apparatuum instrumentorumq; uariorum artifices tum aliarum rerum, tum earum quæ ad muliebrem ornatum pertinent. Quinetiam ministris pluribus indigebimus. An nõ opus esse tibi uidetur, pædagogis, nutricibus, educatoribus, tonsoribus, cæterisq; ornandi ministris? His præterea qui obsonia & culinam parent, præterea & subulcis egebimus. hæc enim nobis in priori ciuitate non erant. non enim erat opus. In hac autem & hac, & alijs escis compluribus ex animalium carnibus indigebimus. an non? Quid ní?

An nõ & medicis indigebimus multo magis ita uiuẽtes, q; ut antea dicebamus? Valde quidem. Atqui & regio quæ tunc eos homines sufficiẽter alebat, parua erit. an quo modo dicimus? Est ut dicis. Nónne igitur de finitimorũ regione nobis aliquid usurpabimus, ut satis agri habeamus ad pascendum atq; arandum, & finitimi quoq; de nostrà si & alij ad cumulum diuitiarum se conferent infinitum, necessitatis terminos excedentes? Longe necesse erit ô Socrates. Pugnabimus ergo, uel quid agemus? Pugnabimus. Atq; nondũ dicimus, quid aut mali aut boni bellum afferat: sed solum hoc, q; originem bellorum inuenimus: ex quibus cum eueniunt, & publice, & priuatim magnæ urbem calamitates inuadunt. Sic prorsus accidit. Igitur & maiore ciuitate opus est ad exercitum maximum comparandũ, qui ob ea quæ dicta sunt, incurrentibus hostibus obuius sit. Nónne ad pugnandũ isti sufficiunt quos narrauimus? Non, siquidem tu atque nos omnes recte superiora concessimus, cum urbem constituentes, in hoc conueniimus, impossibile esse unũ plures artes bene exercere. Vera loqueris. Certamen belli cum non artificiosa facultas est? Est, & maximę quidem. Numquid igitur de coriaria magis q; de bellica est curandum? Minime. Prohibuimus autem ne coriarius opera

simul

simul aggrederetur agricolæ, uel textoris, uel architecti, & in sua dũtaxat arte uersari præcepimus, ut opus ipsius q̃ optime nobis conficeretur: singulisq; alijs singula pro cuiusq; ingenio tribuimus, ut quisq; id unum ad quod natura ducit, aggrediatur, ocium q; à cæteris agens, & temporis opportunitate seruata, optime illud efficiat. An uero parum quid interest, utrum bellica recte peragantur, necne? An forte usqueadeo facile hoc studium, ut possit quis bellicosus simul uir esse & agricola, uel coriarius, uel aliquis alius artifex: lusor autem talorum uel alearum, nullus quidem idoneus esset, ni à puericia studium illi arti adhibuisset, sedulusq; incubuisset? Et scutum quidem accipiens, uel alia quæcũq; militaria arma & instrumenta uno die idoneus miles erit in quouis certandi genere, aliorũ aũt instrumentorum nullum aliquẽ artificem faciet uel athletam, neq; utile erit illi qui in eo studio penitus non fuerit, & sufficienter exercitatus. Preciosa admodũ instrumenta essent. Nonne quãto maius custodiæ opus est, tanto maiori ocio indigebit, arteq; & exercitatione maiori? Ita existimo. Nonne & natura ad studium ipsum idonea? Quid ni? Nostrum igitur erit officium, ut uidetur, quoad fieri possit deligere, quæ & quales naturæ sint ad urbem custodiendã idoneæ. Nostrum plane. Per Iouem, non humile negocium sumpsimus: non tamen est formidandũ, quatenus uires suppetunt. Non certe. Existimas ne differre naturam generosi canis, & generosi adolescẽtis ad custodiam agendam? Quorsum hæc? Vtrumq; ipsorum sagacem oportet esse ad sentiendũ, & uelocem deinde ad insequendum, ac demum robustum, cum assecutus fuerit, ad pugnandum capiendumq;. Opus certe est omnibus istis. Atqui audax & fortis sit oportet, siquidem bene pugnaturus sit. Quid ni? An uero fortis erit & audax qui iracundus non sit, siue equus, siue canis, seu quoduis animal? An non animaduertisti inexpugnabilem inuictamq; esse iram, qua præsente anima omnis intrepida ad omnia est & inuicta?

Animaduerti. Manifestũ est qualem corpore custodem esse oportet. Manifestum. Quinetiam qualem & anima, scilicet iracundũ. Et hoc. Quomodo ergo ô Glauco asperi non erunt aduersus se inuicem ciuesq; alios, cum tali natura prediti sint. Haud facile istud per Iouem. Veruntamen oportet erga suos mansuetos: aduersus autem hostes, immites esse: alioquin haud expectabũt donec ipsos alij perdant, sed ipsi seipsos perdent. Sic accidet. Quid igitur faciemus? Vbinam mansuetũ simul & iracũdum ingenium reperiemus? Contraria namq; iracundæ natura mitis apparet. Verum qui alterutro horum carebit, custos bonus nõ erit. Hæc autem in unum congredi non posse uidentur. Atqui ita sequitur, ut bonus custos inueniri non possit. Videtur ut dicis. Et ego hæsitans, mecumq; ipse animo superiora reuoluens, merito, inquam, dubitamus amice. Nam ab ea quam supra induximus cõparatione digressi sumus. Quo pacto id ais? An non inuenimus tales quasdam esse naturas, quales minime putaueramus, habentes hæc simul in se contraria? Vbinam? In alijs animalibus hoc utiq; uidere licet, & non minime in eo custode, cum quo nostrum custodem comparabimus. nosti enim generosi canis hunc à natura morem esse, ut aduersus familiares & notos mitissimus sit, contrà uero aduersus ignotos. Noui certe. Ergo neq; impossibile est, neq; præter naturã quod quærimus, talem uidelicet esse custodem. Sic apparet. An uidetur præterea tibi opus esse, ut qui futurus sit custos, ad ferocitatẽ illam addat ut natura philosophus sit? Quomodo istud ais? Non enim intelligo. Atqui & hoc in canibus intueri licet, quod quidem in bestia dignum admiratione sit. Quale istud? Quem enim ignotum uiderit, grauiter fert, & si nihil mali ab eo sit perpessus. Noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab eo susceperit. An nondum hoc admiratus es? Haud ualde hucusq; animaduerti. quòd autem hoc facit, manifestum est. At enim uidetur hic naturæ ipsius effectus ingenuus, a cuere philosophus. Qua ratione? Quoniam aspectum nulla re alia amicum & inimi cũ discernit, cũ quod hunc quidem nouit, illum autem ignorat. Nonne igitur merito dicẽdum erit discendi cupidum, atq; studiosum, quòd cognitione & ignorantia discernit domesticum ab extraneo? Erit. quid ni? Porrò discendi studiosus & philosophus idem. Idem.

Qualis debeat esse custos

Cur igitur audacter non ponamus & in homine, siquidem aduersus familiares & notos mitis futurus est, philosophũ ipsum esse & discendi cupidum oportere? Ponamus.

Philosophus igitur & iracundus, & uelox, & robustus natura erit, qui ciuitatis custos optimus est futurus. Sic est omnino. Talis utiq; custos sit. At quo pacto nutrientur à uobis

uobis, erudienturq; custodes? Atq; hæc consideratio nunquid uobis conferet ad id cuius gratia consideramus omnia, competiendũ, quomodo scilicet in ciuitate iustitia insit & injustitia? Id certe cogitandũ est, ne forte uel necessaria dimittamus, uel superuacua prosequamur. Reor equidem, inquit Glauconis frater, disceptationem hanc summopere ad id quod nobis propositũ est, conducere. Ita & ipse per Iouem, ô amice Adimante, existimo. Non igitur desistendum, neque etiam si hæc longiora essent. Non certe, inquit.

Age itaq; quemadmodũ in fabulis otium agentes cõfabulantesq;, oratione hos homines instruamus. Nempe sic decet. Quæ igitur erit disciplina? Num difficile erit inuenire meliorem illa quæ hactenus longo tẽpore est inuenta? est autem hæc ad corpus quidem pertinens gymnastica, ad animum musica. Est plane. An non à musica eruditio hæc prius q̃ à gymnastica, incipere debet? Certe. Cum musicã dicis, sermones etiam ponis nec ne? Pono. Orationis autem species duæ, uera & falsa. Ita est. Erudiendus utiq; in utraq; custos futurus, priusq; in falsa. Haud intelligo quid dicas. Nescis q; pueris fabulas prius narramus? hæc autem, ut simpliciter dicam, falsa sunt, licet quædam etiam ueridica iudicentur. prius autem fabulis ad pueros q̃ gymnasijs utimur. Est ut dicis. Hoc ergo uolebam, cum dicerem attingẽdam esse prius musicam q̃ gymnasticam.

Principium in unaquaque re maximum

Probe. An nescis in unaquaq; re maximum quid principiũ esse? præsertim iuueni & tenero cuiq;. Maxime enim tunc formã induntur q; figura quam quis unicuiq; imprimere uelit. Omnino quidem. An adeo facile permittemus quaslibet fabulas à quibuscunq; formatos audire pueros, animisq; imbibere opiniones ut plurimum cõtrarias illis, quas cum adoleuerint, habere illos debere existimamus? Nullo modo id permittemus.

Primum igitur, ut uidetur, fabularum fictoribus præficiendi sunt, qui siquam bonam fabulam fecerint, eligant, reliquas autem abijciant. Quas denicq; elegerimus, per nutrices, & matres pueris narrandas curabimus, ut ipsorum animi fabulis multo magis informentur q̃ corpora manibus. Ex his uero quas nunc recẽsent, multæ erunt abijciendæ. Quales, inquit? In maioribus, inquã ego, planè minores uidebimus: Oportet enim eandem figuram esse, eandemq; potentiam, & maiorum pariter & minorum. An non censes? Censeo equidem. Verum quas maiores appelles, nequaq; intelligo. Quas Hesiodus & Homerus reliquiq; poetæ scripserunt, hi nanq; hominibus falsas fabulas effinxere, quę quotidie circũferuntur. Quas fabulas dicis? quid ue in ipsis damnas? Quod & primo & maxime damnari oportet, præsertim cum aliquis non bene mentitur. Quid istud?

Quando quis uerbis male fingit quales dij & heroes sint, instar pictoris nulla ex parte similia figurantis ad ea quæ imitari conatur. Atqui talia merito uituperantur. Verũ quo modo dicimus? & quæ apud eos talia reperimus? Primũ quidem & maximũ, & de maximis rebus mendacium, quod non probe mentitus est Hesiodus, quando gesta illa à Cælio fingit, additq; quemadmodum Saturnus eum puniuit, quæ ue egit Saturnus recẽset, & quæ à filio perpessus est. Quę quidem & si uera essent, non tamen putarem tam aperte ad homines mentis inopes adolescentesq; proferenda, sed tacenda potius. Sinautem necessitas adesset loquendi, in arcanis audienda paucis non porcum sacrificantibus, sed preciosam quandam raramq; uictimam, ut q̃ paucissimos audire contingat. Profecto duri sunt hi sermones. Neq; dicendi ô Adimante, in ciuitate nostra. Neq; dicendum iuueni audiẽti, quòd qui iniquissima facinora perpetrat, nihil mirum cõmittat: aut qui peccãtem patrem supplicio afficit, non multum præuaricetur, imò faciat quod primi maximiq; deorum fecerunt. Non per Iouem. Nam neq; mihi quidem digna hæc uidentur quæ dicantur. Neq; omnino quòd cum dijs dij bellum gerant, insidientur, & pugnent. Neq; enim uera: siquidem oportet futuros apud nos ciuitatis custodes turpe putare inter se inuicem dissidere. Quare nec ullo pacto narrandum illis gigantũ bellum, præliaue permulta deorũ & heroum cognatis suis proximisq; indicta: sed siquo pacto persuasuri sumus, nullum unquam ciuem ciui aduersatũ esse, neq; esse hoc sanctum, talia quędam potius et pueris statim, & adolescentibus à senioribus aniculisq; narrãda sunt, cogendiq; poetæ ut ad hæc fabulas suas dirigant. Vincula autem Iunoni à filio iniecta, & Vulcanũ cœlo à patre proiectum, cum ille matri uerberatæ subuenire uellet, aut deorum pugnas quotcunq; Homerus scripsit, minime in ciuitate recipere debemus, siue per allegoriã dicta hæc sint, siue sine allegoria. non enim adolescẽs hæc dignoscere potest, sed quæ in ea ætate opinio

nibus accipiuntur, altius inhærere, difficillimeq; eradicari consueuerunt. Quorum forte gratia danda omnino est opera, ut hæ fabellæ quas primas audiēt, optime institutæ ad uirtutem sint. Non est procul à ratione quod dicis. Verum si quis interroget hæ quæ sint & cuiusmodi fabulæ, quidnam dicemus? O Adimante, poetæ quidem nos in præsentia, neq; ego, neq; tu sumus, sed ciuitatis institutores: hos autem nosse oportet figuras, in quibus fingere poetæ fabulas debeant: quas si excesserint, fabulæ huiusmodi admittendæ non sunt. Neq; tantum ad ciuitatis institutores pertinet fabulas fingere. Recte loqueris. sed hoc mihi declara, quales istæ circa theologiam figuræ? Tales quædam, qualis ipse deus est, talis semper est describendus, siue carminibus describat, siue cantibus, siue etiam tragœdia. Ita decet. Nónne bonus & ipse deus est, & ita dicendum? Proculdubio. Atqui nullum bonum noxium est. Nullum, ut arbitror. Quod innoxiū est, nunquid nocet? Nequaquam. Quod nō nocet, nunquid malum facit? Neq; istud quidem.

Quod autem nihil mali facit, nullius mali est causa. Nullius. Item nónne conducibile bonum est? Prorsus. Ergo bene felicíterq; agendi causa est. Est. Non igitur omnium causa bonum est, sed eorū quæ bene se habent causa: eorum uero quæ male, nequaquam. Sic est omnino. Non igitur deus, quum bonus sit, omnium causa est, ut multi dicunt, sed paucorum quidem hominibus in causa est, multorū uero extra causam. Multo enim pauciora nobis sunt bona q̄ mala. Et bonorum quidem solus deus causa est dicendus. Malorū autem quamlibet aliam præter deum causam quærere decet. Verissima loqui mihi uideris. Neq; Homeri igitur, neq; alterius poetæ accipiendum est peccatum, stulte de dijs dicentis, in Iouis limine duo iacere dolia plena sortibus, bonis unū, malis alterū. Cumq; ex his Iupiter inuicem cōmixtis impertit alicui, aliās huic bene, aliās male est. Cui uero ex altero datur, hunc uesana fames super terras exagitat. Neq; uero admittendum est Iouem nobis penuarium esse bonorū atq; malorum. Confusionem uero iuramentorum inducarumq; à Pandaro factam, si quis per Iouem & Mineruam factam fuisse dixerit, nequaquam laudabimus, neq; deorum controuersiam dissensionemq;, & iudicium per Themim atq; Iouem. Neq; quod dicit Aeschylus, adolescentes audiant, deum mortalibus causam præbere quando uult funditus domum subuertere. Verū si quis iambica inducat, in quibus passiones Niobes referātur, uel Pelopidarū, uel Troianorum, aut aliquid huiusmodi, uel sinendum nō est eum dicere hęc dei esse opera: uel si dei sunt, educenda est in his ea quam nunc quærimus ratio, dicēdumq; deum quidem bona iustaq; egisse, atq; eos puniendo iuuisse. Quod uero miseri sint qui pœnas pendunt, sitq; deus qui sic affligit, poetam dicere non est permittendū. Sed si diceret malos homines, utpote miseros, pœnis egere, easq; soluentes à deo iuuari, permittendū. Malorum autem alicui causam esse ipsum deum quum bonus sit, refellendum est omnino, neq; permittendum hoc quenquam dicere in sua ciuitate, si bonis institui legibus ciuitas debet, neq; insuper quenquam audire, siue sit ille iunior, siue senior, siue carminibus hæc inferantur, siue soluta oratione narrentur, tanquam quæ neq; dictu sancta sint, neq; nobis utilia, neq; inter se consona. Consuffragator tibi sum hac in lege ferenda. mihi nempe hæc placent. Hæc itaq; una sit lex atq; figura ex his quæ circa deos ferendæ sunt, in qua cogatur unusquisq; & dicere, & inducere deum non omnium causam, sed bonorum. Sufficit. Quid autē hæc secunda? Num existimas præstigiatorē esse deum, & tanq; ex insidijs aliàs alia sub specie apparere? & aliàs quidē in multas formas speciem suam mutantē, aliumq; effectum, aliàs autem nos decipientē, uanasq; de se nobis imagines offerentē? uel simplicem potius, minimeq; omnium sua ex specie discedentē? Nescio quid in præsentia de his dicam. Quid autem hoc? Nónne necesse est siquid à specie sua discedat, uel ipsum à se mutari, uel ab alio? Necesse. Haudquaquam ab alio quæ optime se habent, mutantur atq; uertuntur, quemadmodū corpus à cibis, & poculis, & laboribus, & plantaria omnia ab æstu tempestatibusq; uentorum, & huiusmodi passionibus: ubi quod integerrimū est & robustissimum minime permutatur. Ita certe. Nónne animum quoq; fortissimum, & sapientissimum externa perturbatio minime permutaret? Sanè. Quinetiam composita omnia uasa, ædificia, uestimenta eadem ratione bene constructa, ac bene se habentia, mínime uel tempore, uel passionibus alijs immutant. Est ut dicis. Quicquid igitur bene se habet, uel natura, uel arte, uel utrisq;, minimum permutationē ab alio suscipit. Videtur.

Deum causam esse boni, non mali

Atue-

At uero deus ipse, & quæ dei sunt, omni ex parte quàm optimè sese habent. Quid ni? Hac igitur ratione minime formas plures deus suscíperet. Minime. Nunquid autē se in se uerteret mutaretq; deus? Manifestum hoc est, siquidē mutaretur. Vtrum igit in melius, & pulchrius, uel in peius ac turpius? Necesse est in peius, si modo mutatur. Non enim indigū pulchritudinis & uirtutis esse deum dicimus. Recte nimium loqueris. Verum cum hæc ita se habeant, credis ne tu sua sponte aliquem, siue deum, siue hominē, deteriorem se facere? Impossibile certe istud. Impossibile igitur deū mutare se uelle. Sed ut uidetur, pulcherrimus optimusq; cum sit deorum quisq;, quoad fieri potest, omnes sua in forma sempiterna & simplici perseuerant. Necessarium esse omnino hoc arbitror. Nullus igitur poetarum nobis ô uir optime dicat, deos hospitibus similes uarijs in formis urbes adire. Neq; aliquis de Proteo, & Thetide similima mentiatur. Neq; in tragœdijs, aut alijs poematis inducat Iunonem in sacerdotis speciem permutatam Inachi Argiui fluminis filijs uita donatis munera colligentem. cæteraq; talia nemo audeat fingere. Neq; matres uanis his fabulis pueros terreant, deos quosdam nocte uagari peregrinis quibusdam uarijs sub formis persimiles, ne simul & in deos male dicant, & ipsos pueros timidiores reddant. Nullo modo. At uero nūquid dij ipsi immutabiles sunt, sed quibusdam præstigijs nos decipientes uarias in formas mutari uidentur? Forsitan ita. Quid uero mentiríne deus uult, aut uerbis, aut re falsam obiectans imaginem? Nescio istud. An nescis quod ipsum reuera mendacium, si modo dici id potest, omnes homines dijq; oderunt? Quid istud ais? Sic inquam. Nullus enim sponte ullt ipso quodam sui præcipuo præstantissimoq;, & circa res præcipuas præstantissimasq; mentiri, sed summopere illud ibi mendacium timet. Neq; nunc etiam intelligo. Putas me magnum aliquid dicere. Ego autem dico quod ipsa anima circa res ipsas mentiri, & mentitum esse, & insciția falli, atq; in ea habere accepisseq; mendaciū, nullus unquam eligeret. Mendacium quippe habere in animo summopere omnes oderunt. Summopere. Atqui recte quod modo dicebam, hoc reuera mendacium uocaretur, in animo mētientis insciția. Quoniam quod est in sermone mendacium, imitatio quædam est passionis eius quæ est in animo, & posterius procedens simulacrum, haud omnino purum mendacium. Nónne ita. Ita prorsus. Ipsum itaq; reuera mendaciū non solum dijs, sed hominibus etiam est odiosum. Mihi quidem uidetur. Quid autē ipsum in uerbis mendacium, quando nam, & cui adeo utile est, ut non sit odio dignum? Nónne aduersus hostes atq; eos qui uocantur amici, quando ob furorem atq; aliquam insciția malum aliquod facinus aggrediuntur? Tunc porro auertendi gratia tanquam medicina quædam utile est: & in his quas modo dicebamus confabulationibus, eo quod non cognoscamus in quo antiquarum rerum consistat ueritas, assimilantes ueritati mendaciū. ita enim maxime id utile facimus. Sic est prorsus. Secundum ergo quid istorū, mendacium est utile deo? An quia non cognoscat uetera, sub ueritatis imagine mentiatur? Ridiculum istud quidē. Poeta igitur mendax in deo non est. Non mihi uidetur. Nunquid metu hostium mentiatur? Longe abest. An propter familiarium dementiam atq; insaniam? At nullus stultorum & insanorum, deo amicus est. Non igitur est cur deus mentiatur? Non.

Ergo omnino sine mēdacio est deorum dæmonumq; natura. Omnino. Quare & simplex omnino deus, & uerax dictis ac factis, neq; mutatur ipse, neque alios decipit, neq; per uisiones, neq; per sermones, neq; per signa, neq; nobis dormientibus, neq; uigilantibus. Ita quoq; mihi de hoc te dicente uidetur. Concedis ergo hanc secundam esse figuram, in qua oportet de dijs ita dicere, & audire, tanquam qui neq; præstigiatores sint, neq; se mutent, neq; mendacijs nos, aut dictis, aut factis seducant? Concedo. Multa igitur ab Homero dicta laudantes, somnium ab Ioue Agamēnoni missum nequaquam laudabimus. Neq; Aeschylum, cum Thetidem inducit dicentem, quod Apollo filium eius interemit: qui tamen in eius nuptijs discumbens cecinerat, bonā Thetidis stirpem fore longæuam, morbisq; intactam. Cecinit quippe multa Apollo, inquit, fortunasq; meas Deo amicas fore prædixit, & lætitia me laudationibus suis affecit. Atq; ego os Phœbi sperabam diuinum, ueridicum, fatidicumq; esse. Ipse uero idem qui laudabar, in mensa & ipse discumbens, ipse hæc fatus, ipse idem mihi filium interfecit. Talia quædam quotiens de dijs dicentur, protinus reclamabimus exsibilabimusq;, neq; permitte-

mus ut ludorum magistri ad iuuentutis disciplinam istis utantur, si custodes apud nos pij atq; diuini quoad homini possibile est, futuri sunt. Accipio equidem hanc formam proq; legibus ubiq; utar.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM Tertium, de Iusto.

DIALOGVS tertius custodum educationem in secundo inchoatã prosequitur. Atq; sicut in secundo prohibuit eos audire falsa turpiaq; de dijs, ita hic uetat tragica audire de inferis, quæ reddere illos possint timidiores. Item & comica, quæ effusiorem concitant risum. Tam enim mollis euadit qui quotidie in lachrymas risu profusiore resoluitur, quàm qui dolore lachrymare cõpelli tur. Quoniã uero non solum procul à timiditate custodes arcendi sunt, uerum etiã ab intemperantia & auaritia, atq; iniustitia, ideo rursus audiri uetat carmina poctarum, quibus uel deorum, uel heroum magnorumq; uirorũ libidines, rapinæ, iniquitatesq; fingũtur. Hæc autẽ educatio militaris omnibus fere ciuibus est æque cõmunis. Inter hæc quæ de mendacio dicit attende. Mendaciũ ciuitatis calamitas est, uidelicet quãdo priuati inter se mentiuntur, maxime uero si magistratibus mentiantur. Perinde ac si ægroti medico, uel nautæ mẽtiantur gubernatori. Licet autẽ gubernatoribus interdum uti mendacio salutis publicæ gratia, & priuato quandoq; ergà priuatum, solũ gratia mali cuiusdam grauissimi deuitandi. Licet & confabulari moderate de rebus antiquis quarũ ueritas ignoratur, et quasi per imagines quasdam res illas quarũ certam formam uix habemus, effingere. Proinde orationẽ in species tres distinguit. Aut enim simplex narratio est, aut imitatio simplex, aut ex utriq; permixta. Omnem uero sermonẽ reprobat, qui uilissima quæq; refert absq; delectu, & agit hominem perturbatũ. Quisquis enim diu studiose aliquid imitatur, in eius transit naturam. Quocirca poetam perturbatos animos acrius imitantẽ, tanquàm iuuentuti noxium iubet uel mutato stylo constantẽ habitum imitari, uel ex urbe procul abire. Dicit quoque eũ qui plura, uel imitando, uel faciendo pertractat, in singulis tandẽ ita deficere, ut in nullo euadat egregius. Pergit uero deinceps ex prima musica, id est poesi, ad sequentem, eamq; in tres distribuit species, Orationem, harmoniam, atq; rhythmũ. Principio Phthongum musicì uocem uocant harmonicam, id est consonantiæ aptam, quæ neq; adeo grauis sit ut nequeat ab eodem cantore grauior fieri, neq; tam acuta ut edi nõ possit acutior. Harmoniam deinde ex Phthongis constituit, congruam uidelicet mẽsuram in excessu atq; defectu grauium uocũ, & acutarũ, atq; mediarum. Sunt hic uoces quatuor, grauis atq; acuta, & surgens in acutã, & declinans ad grauẽ. Item primo proportiones quatuor, dupla inter duo atq; unum. Sesquialtera inter tria atque duo. Sesquitertia inter quatuor atque tria. Sesquioctaua inter nouem atq; octo. Proportionem duplam sequitur cõsonantia uocis octauæ: Sesquialteram, quintæ: Sesquitertiam, quartæ: Sesquioctauam deniq; tonus. Sed de his alibi diligentius. Accedit tertio loco rhythmus, id est ordo quidam motionis, & temporis, ut ex secundo Legum percipitur. Postquã enim uoces harmonicà quadam excessus defectusq; mensura per intensionem remissionemq; conciliasti, opus est rhythmo, per quẽ uocum acutarum, grauium, mediarũ motus ac tempora metiaris, & in singulis, & inter singulas. Motus dico blãdiores, seueriores, & medios. Tempora dico, longiora, breuiora, æqualia, per accentus longos breuesq; & medios. In his nota basem uocabulum esse diuersum: nam ut res exigit significat, fundamentum, sedem, pondus, progressumq; et terminum. Præter hæc considerandæ sunt nouem consonantiæ, & dissonantiæ cõmunissimæ gradus. Primus in ratione, id est opinio cum ipsa rei ueritate consentiens. Cuius contraria est opinio falsa à ueritate dissentiens. Secundus in imaginatione. Cuius consonantia est consecutio rationis: Dissonantia uero prosecutio externorum. Tertius in affectu, uel temperanter rationẽ sequente, uel imaginationem intẽperanter. Quartus in sermone decoro, uel indecoro, quatenus uel rectam rationem, uel imaginationem tumultuariam sequitur. Quintus in cantu. Cuius consonantia est, decorum imitari sermonem, dissonantia indecorũ. Sextus in somo cantum aliter uel aliter imitante. Septimus in saltu concinno, uel inconcinno ad choream pertinente. Octauus in quadam membrorum corporisq; totius cõpositione, tam spectaculo grata, quàm exercitio gymnastico prompta. Nonus in artificiosis cuiuslibet artis operibus, musica quadam proportione cõpositis. Hi nouem gradus Musas tibi referant nouẽ. Memento uero optimam ominum harmoniam esse animi temperantiam. Quam & sequentes cæteræ imitantur, & uicissim cum frequẽtantur, augent. Quapropter iubet eas duntaxat consonantias exerceri, audiri, spectari, quæ habitũ mentis constãtem referant, non superbia elatum, non iracundia efferatum, non uoluptate mollitum atq; resolutum, non fractum dolore, non misericordia, uel indigentia querulum. Probat ergo concentum grauem atq; constantem, improbat autem extremos, id est concitum atq; mollem: damnat quoq; multiplicem, laudat præ cæteris simplicem. Plurimum uero in animum posse iudicat harmoniam. Siquidem harmonia quædam diuina sit animus, cœlestisq; harmoniæ aliquando, ut Platonice dixerim, assuetus. Rursus harmonia quadam consistit corpus, conflatur & spiritus. Præterea consonantia uocum aerea aereum spiritum motu penetrans, affectumq; canentis & animum secum transferens, audientis affectum mouet affectu, & animum afficit animo, sensimq; mores infundit. In omnibus animaduerte quàm non

non ciuili solum, sed etiam religiosa admodum obseruantia Plato suam eruditi ciuitatem, semperq; quod & præcipit in Politico, temperantiam cum fortitudine miscẽat. Deniq; quàm turpem, quàm dissonantem esse censeat uenerem uoluptatem, ideoq; ab amore legitimo procul eam segregęt, pulchra semper & consona solum desiderante. Plurima uero de Musica tractat atq; gymnastica. maximi enim momenti erant: omnes enim his incumbebant, debentq; incumbere. Illa enim animum spiritumq;, hæc corpus animi gratia mirifice firmat atq; componit. Addit, nõ ex corpore bono bonum animum, sed ex animo bono corpus fieri bonum. Subiungit simplicem musicam animi uitumq; simplicẽ corporis sanitati prodesse, multiplicem uero utriq; nocere, homines q; dum sobrij uiuerent, nõ indiguisse medicorum auxilio physicorum. Damnat superstitiosas corporis obseruationes circa uictũ, atq; medelas. Signumq; præcipuum ciuitatis male institutæ dicit esse, si diligenti medicorum iudicumq; indigeat opera. Describit medici iudicisq; officium, & iudicem eligit ingenio bonum, prudentẽ, senem, multos homines & bonos & malos expertum. Asserit prauitatem quasi priuationem quandam, neq; se neq; uirtutẽ cognoscere. Virtutem uero quasi habitum, per se solam cognoscere se, per se quoq; addito rerũ usu de uitijs iudicare. Meminisse uero semper oportet, Platonem non solum hic, sed etiam in Legibus, & Politico, & Protagora confirmare nihil magis necessarium esse omni quidem uiro, præcipue uero ciuili atq; philosophico, quàm copulam ex fortitudine pariter temperãtiaq; conflatam: ut per illam alta petantur, per hanc nõ spernãtur humilia. & utrinque nihil unquam nimis, aut audeas, aut metuas. Per illam rursus priuatas publicasq; propulses iniurias, per hanc abstineas ab iniuria. Per illam ad honesta uoceris, per hanc cohibearis à turpibus. Quo fit, ut gymnasticam simul & musicam ad duo hæc denique referat, ut per illam fortitudo, non tam corporis quàm animi, per hanc temperantia cõparetur. Iubet autem ambo rite inuicem cõmiscri. Siquidem sola gymnastica parit ferocitatem, musica sola molliciem, ambo uero fortitudinẽ atq; temperantiam. Ex eorũ denique numero qui sic educati sunt, eligit & custodes, id est magistratus, & defensores, id est milites. Ad magistratũ uero assumi uult senes prudentes, fortes, publici amatores boni, atque in hoc ipso per experientiam comprobatos. Probari item præcipit iuuenes in medijs uoluptatibus, & doloribus, quo discernatur utrum temperati fortesq; sint, an contrà: atq; utrum sententiam boni publici conseruandi propter fallacias, aut minas, aut illecebras, sint aliquando facile mutaturi. Denique ingenia hominũ metallis similia esse dicit, & aptum quidem ad gubernandum auro, aptum uero ad militiam argento, ad opificium uero, et agriculturam ferro, & ære. Iubet singula ingenia ad illa quibus apta sunt conuerti: itaq; gubernatorum filios interdum pro ingenio ad uiliora, atq; uicissim inferiorum filios ad munera nobiliora similiter. Prohibet quoque milites proprium aliquid possidere, ne per auaritiam ex canibus conuertantur in lupos.

DIALOGVS TERTIVS DE RE PVBLICA VEL DE IVSTO.

HAEC igitur sunt, ut mihi uidetur, quæ de dijs audienda aut non audienda sint ab ipsa statim puerilia, his qui deos & parentes honoraturi sunt, communemq; amicitiam non paruifacturi. Existimo, inquit Adimantus, nobis sic recte uideri. Quid autem his qui fortes futuri sunt? nónne ea dicenda quæ ipsos mortẽ minime metuentes reddant? an putas aliquem fortem esse unquam, qui hanc timeat? Minime per louem, inquit. Sed & qui ea quæ de inferis dicuntur credat, & terribilia esse existimet, putas ne eum intrepidum ad mortem futurũ, in ipsaq; pugna mortẽ seruituti & captiuitati præpositurum? Nequaquam. Oportet itaq; nos, ut uidetur, præcepta dare etiam his qui de his rebus fabulantur, precariq; ne ita simpliciter quæ apud inferos sunt uituperent, sed magis laudent: tanquam neq; uera dicant, neq; utilia his qui pugnaces futuri sunt. Oportet sane. Delebimus igitur eiusmodi omnia, ab hoc uersu sumentes exordium. Mallem equidem in re rustica conseruo inopi seruire, quàm defunctis omnibus imperare. Et illud. Domus profecto mortalibus immortalibusq; horribilis, uasta, fœtensq; uideatur, quam etiam dij odio habent. & illud. O miseri nunquid nam apud inferos anima atq; imago? At uero mens adest nulla. & illud. Soli sapiunt: cæteri umbræ uolitant. Item. Anima soluta membris ad inferos uolat, suam deplorans calamitatem, cum & fortem & teneram ætatem reliquerit. Item, Anima sub terras ueluti fumus, eiulans abijt. Item, Quemadmodum noctuæ uasto sub antro ululantes uolant postquàm aliquæ de ordine ceciderunt ex petra in qua cohærebant, sic illæ simul stridentes ibant. Hæc utiq; & cætera talia, bona Homeri & reliquorum poetarum uenia abijciamus, non quia poetica non sint, & apud multos auditu iocunda, sed quoniam quanto magis poetica sunt, tanto minus audienda pueris atq; uiris quos libe-

Homeri carmina.

Quæ dicta à poetis de inferis, non sunt audiẽda pueris

ros fore oportet, seruitutem magis quàm mortem timentes. Sic est omnino. Nónne insuper nomina quæ his imposita sunt horrenda terribiliaq; abijcienda sunt? Cocytos inquam, & Styga, & inferos mortuos, aliaq; eiusdem generis nomina. Terrent uehementer quippe omnes quicunq; audiunt, ac forte ad aliud quippiam conferunt. Nos autem custodibus nostris ab huiusmodi nominibus ualde metuimus, ne ex hoc pauore molliores quàm decet reddantur. Et merito formidamus. Auferenda sunt igitur. Auferenda.

Forma uero his cõtraria dicenda, & inducenda est. Videlicet. Ergo lamentationes cõmiserationesq; magnorũ uirorum auferimus. Necesse est, si quidẽ superiora sublata sint. Contemplare igitur, rectè ne an contra id faciamus. Dicimus ne moderatum uirũ moderato uiro amico suo orbatũ non malũ quid illi mortẽ existimaturum? Dicimus quidẽ. Non igitur in morte illius tanq; grauia passus lamentabitur. Non. Enimuero & hoc asserimus, hominẽ huiusmodi se ipso ad bene uiuendũ contentum esse, mini meq; omnium alio indigere. Vera narras. Minime igitur moleste feret liberis, aut fratribus, aut diuitijs reliquisq; huiusmodi priuari. Minime certe. Itaq; neq; lamentabitur, sed moderatissime feret, cũ in aliquam huiusmodi sorte inciderit. Certe. Merito igitur clarorũ uirorum ploratus è medio tolleremus, relinqueremus autem mulieribus, neq; his quidẽ inter mulieres aliquid egregium sapiẽtibus, ac uiris insuper duntaxat muliebribus, & ignauis, ut dedignentur apud nos illi quos ad regionis custodiã educamus, similia istis facere. Probe. Rursus Homerum, & cæteros poetas orabimus, ne Achillem deæ filiũ nunc in latus cubantẽ faciat, nunc supinũ, nonnunq; etiam in faciẽ: aut exurgentẽ errare tristitia affectũ in littore maris: aut utraq; manu ardentẽ puluerem capiẽtem in caput fundere: neq; alia eiulantem, & lamentantem, quot & qualia ipse facit. Neq; Priamũ, qui iuxta deos fuit, supplicantem, & luto se prouoluentem, singulosq; nominatim clamantẽ. Multoq; magis Homerũ eundem orabimus, ne deos in hunc modũ plangentes inducat. Hei mihi miseræ. Hei mihi q; infeliciter optimũ filium peperi. Quod si quos deos, saltem non deorũ maximum usq; adeo dissimili figura imitari audeat, ut eum ita inducat dicentẽ. Heu quàm charũ mihi uirũ circa urbẽ meis oculis profligatum cerno. Vnde mihi cor mœret. Atq; item. O me miserũ, quandoquidem dilectissimum mihi omnium Sarpedonem fatum cogit à Patroclo Menetiade domari. Si enim ô amice Adimante studiosè iuuenes hæc audirent, neq; ridicula putarent tanquam præter dignitatem dicta, nunquam cum se homines esse scirent, aut illa se indigna existimarent, aut se cõtinerent, cum quid illis eiuscemodi uel dicendum, uel faciendum in mentem ueniret. Quinimò sine ullo uel pudore, uel tolerantia, in minimis etiam quibusq; iacturis in maximos ploratus eiulatusq; erumperent. Vera nimium loqueris. Neq; uero id decet, ut ratio nobis paulo ante dictabat: cui nisi quid melius interim nacti fuerimus, credendum est. Non decet profecto. Sed neq; in risum nimium profusos nos esse oportet. Nam effusum risum uehemens mutatio sequitur. Ita mihi quoq; uidetur. Non igitur admittendum est quando quis summæ autoritatis uiros in risum solutos inducit, & multo minus quando deos. Multo certe minus. Ergo neq; Homerum audiemus cũ dicit: Inextinguibilis risus dijs concitatus est, dum Vulcanum per domum properantem uiderent, utpote qui claudus esset. Haud enim admittendum est hoc secundum tuum sermonem. Si meum uis sermonem hũc ponere, nequaq; admittere decet. Quinetiam pluris facienda ueritas est. Si enim recte pauloante dicebamus, dijs inutile est mendaciũ, hominibus autem pro medicamento est utile. quare publicis medicis concedendum, priuatis autem hominibus minime attingendum. Patet. Igitur rempublicam administrantibus præcipue si quibus alijs, mentiri licet, uel hostium, uel ciuium causa ad commu nem ciuitatis utilitatẽ. Reliquis autem à mendacio abstinendum est. Sed aduersus huiusmodi principes priuatim mentiri, maius peccatum est quàm ægrotum mentiri erga medicum, uel se exercentem erga ludi magistrum circa sui corporis uitia, uel erga nauis gubernatorem de naue & nautis minime uera dicere, quemadmodum uel sua cuiq;, uel sociorum sese res habeat. Vera narras. Siquem ergo deprehenderis alium in ciuitate mentientem ex eorum genere qui artifices sunt, uatem uidelicet, uel morborum medicum, uel lignarium fabrum, eum punito, tanquam rem quandam inferentem ex qua ciuitatis ipsius ueluti nauis submersio & pernicies sequitur. Sic plane agendum: siquidem sermone

sermone opera peragunt. Quid præterea? nónne temperantia nostris adolescentibus opus erit? Absq; dubio. Temperantiæ aũt nónne hæc talia quo ad subditos maxima sunt, ut uidelicet obtemperent magistratibus: quo ad ipsos aũt principes, ut ad uenereorum, epularumq;, & cõporationũ usum continentes sint? Mihi sane uidẽ. Hæc itaq; talia bene dicta asseuerabimus, qualia apud Homerum Diomedes ait. Eia age silẽtio cõfide, ac meis uerbis obtempera. & alia his similia. Ibant robur spirantes Achiui silentio duces timentes. Et alia quæcunq; in hanc sentẽtiam dicuntur. Probe. Quid aũt hæc? Vinolente, canis oculos habens, cor aũt cerui: & cætera quæ sequuntur, nunquid recte? & alia huiuscemodi ipsorum priuatorũ in superiores superbe dicta, siue quis soluta in oratione, siue poemate inserat, an recte dicuntur? Nequaq;. Non enim existimo ad iuuenum temperantiam hæc, ut audiantur, conferre: nihil autem mirum si quo modo delectent. Vel quomodo tibi uidetur? Ita. Quid aũt? uidetur ne tibi idoneum esse hoc iuueni ad continentiam consequendam, si quando audierit uirum sapientissimũ apud poetam ita loquentem, Pulcherrimum omnium esse mihi uidetur, cum plenæ sunt mensæ dapibus carnibusq;, Vinum autem è cratere hauriens pincerna poculis infundit atq; circumfert? Vel illud, Miserrimum esse fame perire, & sortem subire aduersam? Siue cum dicitur, Iouem cæteris tum dijs, tum hominibus dormientibus omnium quæ uigilando tractauerat coitus cupiditate oblitum, & usqueadeo libidine & amore Iunonis perculsum esse, ut nec cubile ipsum ascendere sustinuerit, sed ibidem humi congredi statim uoluerit, dicens uehementiori se cupidine inflammari, quàm olim cum primum clàm parentibus inuicem congressi fuerunt? Siue cum narrat quemadmodũ Vulcanus Martem ac Venerem coeuntes reti comprehendit? Non per Iouem mihi uidetur idoneum. Verum si cubi modeste, & constanter uirorum excellentium facta uel dicta narrant, animad uertenda & audienda hæc sunt. Veluti cum dicitur, Pectus percutiens increpuit dicens, Perpetere ô cor, nam longe aliâs grauiora tulisti. Omnino sic est agẽdum. Neq; etiã muneribus corrumpi ipsos ciues permittendum est neq; auaros esse. Nullo pacto. De utilitate temperãtiæ

De muneribus & corruptelis

Non ipsis igitur canendũ. Munera crede mihi placant homines q; deos q;. Neq; laudandus Phœnix Achillis præceptor, quasi probe locutus fuerit, dum consuleret ipsi munera accipiẽti Achiuis auxilium ferre: non accipienti uero ab ira nequaquam recedere. Neque rursus Achillem ipsum dignum existimabimus, consentiemusq; adeo pecuniæ cupidum esse debere ut ab Agamemnone recipiat munera, atque ut Hectoris cadauer sine pretio reddere nolit. Certe talia laudare non decet, inquit. Vereor equidẽ, inquam ego, propter Homerum dicere, nempe nõ esse fas hæc de Achille asseruisse, alijs' ue asserentibus credere. Et eundem rursus aduersus Apollinem dixisse, Perdidisti me Apollo deorum pernicios issime omnium, quem certe ulciscerer, si mihi potestas esset. Item ad fluuium deum quàm peruicaciter se habuerit, etiam pugnare paratus. Rursus alteri flumini Sperchio sacratis comis, Patroclo inquit heroi, mortuo iam, comam ferendam dabo. Nec credendum est hoc illum egisse. Tractus autem Hectoris circa Patrocli sepulchrum, & iugulatiões captiuorũ supra rogum, cunctaq; huiusmodi, neq; uera esse affirmabimus neq; sinemus nostris persuaderi, quòd Achilles deæ filius, & Pelei temperatissimi uiri, & ab Ioue tertij, à Chirone sapientissimo educatus, tanta perturbatione agitatus sit, ut duobus contrarijs morbis animi laborauerit, illiberalitate cum auaritia, atque item deorum hominumq; contemptu. Recte admodum loqueris. Rursus neq; hæc credamus, neque dici sinamus, Theseum Neptuni filium, & Pirithoum filiũ Iouis in rapinas adeo maximas irruisse, neq; alterius dei filium siue heroem ausum esse unquã tam grauia impiaq; patrare, qualia de his quotidie mentiunt. Verũ poetas ipsos cogamus, uel negare horum hæc esse opera, uel nõ affirmare filios deorũ esse: ambo uero hæc simul nequaquam asserere, neq; operã dare, ut nostris iuuenibus persuadeãt, quod ex dijs mala aliqua oriantur quod' ue heroes hominibus nihilo meliores sint. Quoniam ut iam dictum est, neq; sancta hæc sunt, neq; uera. Ostendimus enim ex dijs mala aliqua prouenire non posse. Ostendimus planè. Quinetiã audiẽtibus hæc nocent. Omnes quippe prauitati suæ ignoscent, persuasi talia quædã facere fecisseq; & illos qui proxime ex deorũ genere nati sunt, de quibus illud dicitur: Dijs proxime nati, Iouí propinqui, quorũ circa idæum uerticem Iouis patrij ara extat in æthere, & neq; dum ipsis euanuit sanguis deorum. Quamobrem

fabulæ huiuſmodi recipiendæ non ſunt, ne facilem occaſionẽ ad nequitiã noſtris adoleſcentibus præbeant. Sic prorſus agendũ. Quæ deinceps reliqua nobis ſpecies eſt ſermonum, diſſerẽtibus quales cuíq; narrandi, uel non narrãdi ſint? De diſs em̃ quemadmodum loqui decet eſt dictum. Item q́ de ipſis dæmonibus & heroibus, & his quæ ſunt apud inferos. Satis abunde. An eſſet fortaſſe reliquum, ut de hominibus diceremus?

Certe. Impoſſibile iſtud in præſentia ô amice diſponere. Cur nam? Quoniã exiſtimo nos dicturos, poetas oratoresq́ de hominibus circa ea quæ maximi momẽti ſunt male dicere cum ſcribũt, Iniuſtos quidem multos felices eſſe, iuſtos aũt infelices: cõduce req́ iniuſte agere ſi clam. Ipſam uero iuſtitiam alienũ bonum eſſe, iacturã uero propriã: Hæc inquã & cætera huiuſmodi nos uetaturos eſſe ne dicant, cõtraria uero ut canant & fabulis inſerant mandaturos eſſe puto. nunquid? Certe noui. Nónne igiť ſi confitearis recte me dicere, dicã te conceſſiſſe quæ iam diu quærimus? Recte, inquit, prorſus accepiſti. Nónne & de hominibus, quod talibus oporteat ſermonibus uti tunc concedemus, cũ qualis iuſtitia ſit inuenerimus? & q́ natura ipſa profit habenti, ſeu uideatur eſſe iuſtus, ſiue non uideatur? Vera loqueris. De his ergo quæ dicenda ſunt, quæ ue non, ſatis eſt diſputatum: deinceps de diſcendi ratione, ut arbitror, eſt differendum: atq́ ita nobis, & quæ, & quomodo diſcenda ſint compertum erit. Quid dicas, inquit Adimantus, non ſatis intelligo. Oportet tamen id te intelligere, atq́ ita fortaſſe clarius hoc intelliges. An non quæcunq́ à poetis, uel fictoribus fabularũ dicunt̃, narrationem eſſe dicimus, uel præteritorũ, uel præſentiũ, uel futurorũ? Quid em̃ aliud? inquit. Num ergo uel ſimplici narratione, uel per imitationẽ facta, uel etiã utroq́ modo narrant? Clarius hoc quoq́ exponi requiro. Ridiculus equidem præceptor, & in primis obſcurus uideor. Quemadmodũ igitur qui dicendo parũ ualent, efficere ſolent, ita ego nunc, non uniuerſum ipſum, ſed partẽ aliquam ſumens, in ea tibi quod uolo conabor oſtendere. Et primum mihi dicito, noſtin Iliados principia, in quibus ait poeta Chryſem Agamemnoni ſupplicaſſe, ut ſibi filiã reſtitueret, Agamemnonẽ uero turbato animo denegaſſe. Quod poſtq́ nõ impetrauit, imploratũ ipſi cõtra Achiuos deũ? Equidẽ. Et illud credo noſti, quòd uſq́ ad hos uerſus, Precatus eſt oẽs Achiuos, in primis Atrei filios, gentium duces: ipſe poeta loquiť, neq́ tentat alió mentem noſtram conuertere tanq́ alius q́ ipſe loquatur. Deinceps uero ita loquiť ac ſi Chryſes ipſe ſit, conaturq́ nõ Homerum ſe nobis, ſed ſacerdotem illum ſenem oſtendere. In cæteriſq́ ita ſemper exponit, tum rebus geſtis apud Iliũ, tum apud Ithacã, in Odyſſea cantatis. Sic eſt omnino. Nónne igitur narratio eſt, & quando orationes continuas affert, & quando ea quæ inter ipſas intercedunt?

Quid ni? Verũ cum orationem profert tanq́ alius quidam ſit, nónne tunc dicemus orationem ſuã ei q́ ſimillimã reddere, quẽ loquentẽ introduxerat? Quid ni dicamus?

An non alteri ſe ſimilem reddere uel figura, uel uoce, eſt eum imitari cui facit ſe ſimilem? Proculdubio. In hoc igitur, ut uideť & ipſe, & reliqui poetæ per imitationem narrant. Aſſentior. Vbi autem ſe non celat poeta, uniuerſa illa poeſis & narratio ſine imitatione eſt. Ne autem dicas te neq́ hoc quidem intelligere quomodo fiat, ego dicam. Si enim Homerus cum dixiſſet Chryſem ueniſſe filiam redempturum, & ſupplicaſſe Achiuis præcipueq́ regibus, deinceps non tanquam Chryſes, ſed Homerus eſſet locutus, noſti profecto imitationem illam non fuiſſe futuram, ſed ſimplicem narrationẽ. Sic uero ſe res habuiſſet. Dicam enim ſine uerſu cum non ſim poeticus. Profectus ſacerdos precabatur, ut diſ eis darent, qui incolumes ipſi Troiam caperent, ſibiq́ acceptis donis filiam reſtituerent, deum Apollinem uenerantes. Hæc cum dixiſſet, reliqui ſacerdotis dicta probarunt. Agamemnon uero nimium perturbatus, ipſum protinus abire iuſſit, ita ut ne rurſus rediret: neq́ enim ipſi dei uel coronã, uel ſceptrũ profutura: aſſeruitq́ priuſquam ipſi filiam redderet, fore ut illa ſecũ in Argo conſeneſceret. Quamobrem abiret, ſeq́ ut ſaluus abire poſſet, non irritaret. Quæ cum audiſſet ſenex, extimuit, tacitusq́ diſceſſit. Caſtra autem egreſſus, ſupplex Apollinem multa eius agnomina cõmemorans orauit, ſiquid unquam aut in ædificandis templis, aut hoſtiis litandis illi gratum feciſſet, ut puniret Achiuos, easq́ lachrymas ſagittis ulciſceretur. Hunc in modum ô amice ſimplex narratio ſine imitatione procedit. Intelligo iam. Et illud præterea ſcito, contrariam huic eſſe, cum remotis poetæ uerbis quæ inter orationes intercedere ſolent, orationes

orationes ipſæ uiciſsim continuatæ relinquuntur. Id quoq́ intelligo. Eſt enim huiuſmodi tragœdia atq́ comœdia. Recte admodum accepiſti, exiſtimoq́ tibi iam nunc apparere, quod in ſuperioribus percipere non ualebas: poeſim uidelicet fabularumq́ figmenta, aut eſſe omnino per imitationẽ quemadmodũ ipſe dicebas in tragœdia atq́ comœdia: aut per enunciationem poetæ proferri. quod maxime in dithyrambis inſpicitur: aut per utraq́ conſici, ut in heroicis aliiſq́ multis apparet, ſi modo intelligis. Intelligo iam quod tunc inferre uolebas. Atqui etiam ante hoc memento quòd dicebamus quæ dicenda eſſent iam expoſitum eſſe: quo aũt modo dicendũ eſſet, deinceps exponere oportere. Memini quidem. Hoc igitur erat, quod oportere dicebam inter nos cõuenire, utrum ſinamus poetas imitatione perpetua uti, an partim imitari, partim minime, & qualia utraq́ ſint, an nihil penitus imitari. Auguror equidem conſideraturum te utrum recipienda ſit comœdia, & tragœdia in ciuitate, nec ne. Fortaſſe autem & his plura. Nondum enim noui: ſed quò ratio ut uentus feret, eò eundum eſt. Præclare loqueris. Hoc igitur ô Adimante conſidera, utrum imitatores nos habere cuſtodes oporteat, nec ne. Vel hoc ex ſuperioribus pendeat, quòd ſinguli ſingula recte conficere poſſunt, plura uero minime. quòd ſiquis plura tractare aggrediatur, in ſingulis ita deficiet, ut in nullo euadat egregius. Sic prorſus accideret. Nónne & de imitatione eadem ratio q́ plura aliquis æque ac unum bene imitari nõ poteſt? Non certe. Nunq́ igitur ſtudio alicui æſtimatione digno quis ſimul incumbet, & imitabiť multa, eriť ue imitator idoneus, quando neq́ duas quidem imitationes, quæ parũ differre inter ſe uidenť, iidem homines bene ſimul tractare poſſunt, ut comœdiam ſimul & tragœdiam. An non imitationes quasdam pauloante iſtas eſſe dicebas? Equidẽ, ac uera dicis, q́ iidem nequeant. Neq́ etiã rhapſodi, id eſt cantores heroicorum ſimul eſſe, & hiſtriones poſſunt. Vera. Sed neq́ tragœdis aut comœdis, tragici aut comici iidem. Hæc aũt omnia imitationes quædam ſunt. an non? Imitationes. Quinetiã in minora his uidetur ô Adimãte natura hominis eſſe conciſa, ut nullo modo poſsit bene plura imitari, uel etiam ea facere quorum imitationes ipſæ ſimilitudines quædã ſunt. Eſt ut dicis. Si ergo rationẽ ſuperiorẽ ratam haberi uolumus, cuſtodes noſtros à reliquis omnibus artificiis alienos patriæ libertatis artifices eſſe oportet ualde quidem ſolertes: neq́ aliud quicquam curare quod huc non tendat: nihil aliud agere eos, uel imitari oportet: uel ſi imitentur, imitari quæ iſtis cõſentanea ſint, ſtatim à pueritia, fortes ſcilicet, temperatos, ſanctos, liberales, & reliqua eiuſmodi: illiberalia autẽ neq́ facere, neq́ imitari poſſe, neq́ aliud quicq́ turpe, ne ex ipſa imitatione tales efficiant̃, quale id quod æmulant̃. An non animaduertiſti imitationes ſi à teneris annis incipiãt perſeuerẽtq́, in mores & naturã abire, tum quantũ ſpectat ad corpus, tum ad uocem, tum ad cogitationẽ ipſam? Et maxime quidẽ. Non permittimus igiť ullo modo eos quorũ habere curã dicimus, quos ue præſtantes uiros fore deſideramus, cũ uiri ſint, mulierẽ imitari, puellã uetulãmue, uel marito conuiciantem, uel cum diis cõtendentem, exultantemq́, cum ſe felicem eſſe putet, uel quæ ærumnis circũuenta fleat atq́ eiulet, doleat, amore accendat̃, dolore partus opprimat̃. Nullo modo. Neq́ ſeruas, & ſeruos, ea quæ ſeruorũ ſunt facientes. Neq́ hoc quidẽ. Neq́ uiros item prauos, ut uidetur, timidos, & contraria eorum quæ diximus facientes, conuitiantes, iurgantes, turpiaq́ inuicem obloquentes, ſiue ebrios, ſiue uigiles ſobriosq́, & alia quæcunq́ homines iſti & in uerbis, & in operibus, tum in ſeipſos, tum in alios peccant. Neq́ etiã debent, ut arbitror, ſimiles per imitationem, uel uerbis, uel actionibus inſanientibus reddere. Cognoſcendi enim inſani & mali ſunt, tam uiri quàm mulieres: nihil tamẽ ex eorum dictis & factis, uel agendum eſt, uel imitandum Veriſsima loqueris. Quid autem artifices ne ex ære aliquid fabricantes, uel aliud quippiam molientes, uel remiges nauium, uel præcipientes iſtis, uel aliud aliquid circa hæc imitari eos decet? Quonam pacto, cum neq́ rebus ullis huiuſmodi mentem adhibere his liceat. Nunquid equos hinnientes, uel mugientes tauros, aut fragorẽ immurmurationemq́ fluuiorũ, aut maris fremitum, uel tonitrus, uel cætera eiuſdẽ generis imitabunt̃? Atqui prohibitum illis eſt, aut inſanire, aut inſanientibus ſe ſimiles reddere. Si igitur quæ dicis intelligo, eſt quædam orationis, & narrationis ſpecies, in qua uir optimus cum quid dicturus eſt enarrat: & alia quædam huic diſſimilis, quam ſeruat qui contra ac ille, natus atq́ nutritus eſt. Quales uero hæ ſunt?

Videtur

Videtur mihi uir moderatus quando in narratione deuenerit ad aliquam uiri boni uel orationem, uel actionem, perinde ac si ipse ille esset pronunciaturus, & sine ullo rubore, aut dedecore imitationē huiusmodi suscepturus: maxime quidem, & ut plurimum imitans uirum bonum, prudenter & sine errore agētem: rarius autem ac minus, morbis, uel amore labentem, aut ebrietate, aut casu quouis alio. Quando aūt ad aliquem indignum se uenerit, nolet, ut arbitror, dedita opera similem se deteriori præbere, nisi breuiter quidem, & cum boni quicquam peragit: sed erubescet, cum rudis sit ad hos imitandos, & ægreferet deteriorum formā induere, spernens imagines huiuscemodi, nisi forte ioci oblectamentíq causa id fecerit. Non iniuria. Nónne igitur narratione utetur tali, qualem pauloante in uersibus Homeri dicebam? eritq oratio ipsius particeps utriusq, imitationis uidelicet, & narrationis alterius? Exigua uero pars imitationis longa in oratione erit? Dicone aliquid, an nihil? Dicis certe, qualem necesse est esse rhetoris istius figuram. Nónne igitur qui talis non erit, quo erit ineptior, & indoctior, eo plura narrabit, & omnia imitabitur, nihilq se indignum esse existimabit? Quare omnia imitari aggredietur, & in cōspectu quidem multorum, ea præsertim quæ pauloante commemorabamus, Tonitrus, murmura uentorū, & grandinis, axis rotarum, tubarum, tibiarū, fistularum & omnium denicp organorum sonitus: præterea canū, pecudū, & auium uoces. Eritq huius oratio uniuersa pene per imitationē, uoce, ac gestu, uel paulū quid narrationis habebit.

Scurra

Necessariū quoq istud. Atq hæ sunt orationis species duæ, quas supra dicebam.

Sunt planè. Nōne ipsarum una quidem parum quid mutationis habet? & siquis decentē consonantiā & rhythmū orationi tribuat, fermè ad eandē orationis formā semper dicendū est recte loquenti, atq in una insuper consonantia? exiguæ nanq mutationes, eodēq modo in rhythmo ferme cōsimili? Omnino sic se res habet. Quid autē alterius species? nōne contrarijs indiget, omnibus uidelicet consonantijs, omnibusq rhythmis, si proprie dicēda est, cum multas & uarias habeat mutationū formas? Sic est omnino.

Nónne & poetæ, & alij oēs qui aliquid dicunt, uel harum una dicēdi figura utunt̄, uel altera, uel utriusq cōmixtis? Necesse est. Quid igit̄ faciemus? Vtrū has oēs in ciuitate suscipiemus, uel alterā simpliciū, uel permixtā? Si in mea optione cōstiterit, simplicem decori imitatricem. Atqui ô Adimante mixta quæq iucunda est: multo autem iucundior pueris, & pædagogis cōtraria illius quā tu eligis, & plurimæ turbæ. Iucundissima prorsus. At forte, ut arbitror, reipub. nostræ cōuenire eam nō existimabis, quoniā non sit duplex uir neq multiplex apud nos, quādoquidē singuli singula faciunt. Non conuenit certe. Nónne igit̄ sola in ciuitate huiusmodi coriariū inueniemus duntaxat coriariū esse nō gubernatorē præterea? Et agricultorem duntaxat agricultorem, non insuper iudicem? Militem quoq militem, non etiam numulariū? cæterosq eodem modo?

Vera hæc sunt. Si quis ergo in nostram urbem uenerit, qui animi sapiētia in omnes possit sese uertere formas, & omnia imitari, uoluerităq poemata sua ostentare, uenerabimur quidem ipsum, ut sacrum, admirabilem & iucundum: dicemus autem non esse eiusmodi hominem in republica nostra, neq fas esse ut insit, mittemusq in aliam urbem, unguento caput eius perungentes, lanaq coronantes. Nos autem austeriori minusq iucundo utemur poeta fabularumq fictore, utilitatis gratia, qui decori nobis rationem exprimat, & quæ dicuntur dicat in his formulis quas à principio pro legibus tulimus, quando milites erudire agressi sumus. Ita prorsus, si esset in nobis, efficeremus. Videmur iam ô amice satis de ea musicæ parte dixisse, quæ circa orationes fabulasq uersatur. Nam & quæ dicenda sunt, & quomodo, exposuimus. Mihi quoq idem uidetur. Restat de cantus & melodiæ ratione disserere. Certe. An non omnis iam inueniret quę nobis de his dicenda sunt, qualia esse oporteat, si quidem antedictis cōcinere debeamus? Tum Glauco arridens, Ego, inquit, extra oēs esse uideor. Non enim satis in præsentia possum conijcere, qualia dicenda sint. Opinamur tamē omnino hoc primum nos posse dicere Melodiā ex tribus constare, oratione, harmonia, rhythmo. Hoc equidem possum. Nōne melodiæ pars oratio nihilo differt ab oratione illa quæ sine cantu est, quo ad hoc ut oporteat in eisdem formulis exprimi, de quibus paulo ante dicebamus, & eodem modo? Vera loqueris. Atqui harmonia, & rhythmus orationē sequi debent. Quid ni? Quin etiam lamentatione luctuq dicebamus in orationibus nos minime indigere. Nō certe.

Quęnam

Quænam igitur querulæ harmoniæ sunt? Dic mihi. Tu enim musicus es. Lydiæ mixtæ, Lydiæq acutæ, cæteræq huiusmodi. Nónne remouendæ hæ sunt? Inutiles enim etiam mulieribus, bonis saltem, nedū uiris. Valde quidem. Præterea uinolentia, mollities, & pigritia custodes minime decent. Minime. Quænā igitur molles & temulentæ harmoniæ? Ionicæ & Lydiæ quotcunq relaxæ remissæq & resolutæ uocant̄. His igitur ô amice, num quoquo modo uteris ad militum utilitatē? Nullo modo. Sed uidet̄ iam tibi reliqua esse Dorica & Phrygia harmonia. Haud equidem, inq, harmonias noui, sed eam relinque harmoniā, quæ ut decet, imitatur fortiter euntis in prelіū, & ad quod libet negotium uiolentū uiriliter se gerentis, uoces atq accentus, & periclitantis, siue in uulnera, siue in mortem irruentis, siue in aliam grauem sortem incidētis, in omnibus istis fortunam constanter atq uiriliter propulsantis. Aliamq iterum relinque harmoniā quæ uoces imitatur atq accentus hominis in tranquilla & minime uiolenta actione uersantis uel aliquid alicui persuadentis, uel supplicantis, uel uotis deo, uel doctrina & admonitione homini, uel econtra hominis alij supplicanti, aut docēti, aut dissuadenti facilem se præbentis, & qui licet uoti compos sit factus, non tamen superbia efferat̄, sed in his omnibus temperate & modeste se gerat, sortemq utranq recte ferat, hasq duas sequatur harmonias, uiolentā, uoluntariam, fortunatorum, infortunatorū, temperantium ac fortium: & omnino quæcunq ipsorum accētus pulcherrime imitātur, has omnes relinque harmonias.

At uero non alias eligi iubes, cū eas quas ego supra dicebā. Nō igitur opus erit nobis in cantibus & melodijs harmonia quæ multis constat chordis, omnibusq concentibus.

Non, ut mihi uidetur. Ergo Trigonorum, Pactidarum, & quorumcunq instrumentorum, quæ multis constant chordis, & plurimis consonantijs, fabros non nutriemus.

Non, ut uidetur. Quid autem? tibiarum fabros, et tibicines in ciuitate relinques? an non instrumenta multarū chordarum, harmoniarumq omnium, tibiam imitantur? Patet, inquit ille. Lyra itaq restat, & cithara in ciuitate utilis, & fistula in agris pastoribus commoda. Ita ratio nobis ostendit. Nihil alienum inducimus, ô amice, dum Apollinem ipsum & Apollinis instrumenta, Marsyæ ipsi, & organis quæ Marsyæ sunt, præponimus. Non per louem, ut mihi uidetur. Per Canem ipsum sensim & clanculum purgare cœpimus ciuitatem, quam suprà nimijs delicijs dedītam dicebamus. Ipsi nos uide licet temperate agentes. Age, purgemus & reliqua. Sequitur ad ea quæ de harmonijs dicta sunt, ut rhythmos ita prosequamur, ne per uarios admodum circumuagemur, néue per quoslibet motus, sed qui uitæ fortis & temperatæ rhythmi sunt, dignoscamus. Quibus cognitis, pedem cantumq cogamus orationem huiusmodi uiri sequi, nō orationem sequi pedem, & cantum. Qui uero sint rhythmi tales, tua interest declarare, quemadmodum harmonias exposuisti. Per Iouem, quid dicā non habeo. Quod enim tres quædam species sunt, ex quibus motus isti texūtur atq plectuntur, quēadmodum in uocibus quatuor unde omnes harmoniæ cōficiuntur, animaduerterim, dicere possem. Quales autem qualis uitæ imitationes sint, aperire nequeo. At de his quidem cum Damone deliberabimus, quinam pedum motus proprie sint illiberalitatis, petulantiæ, insaniæ, ac reliquæ prauitatis, quíue rhythmi contrarijs congruant. Arbitror autē audiuisse, quamuis non satis aperte, cum ipse motum quendam pedum bellicosum nominaret compositum dactylum heroicūq, quem nescio quomodo digerebat, suprаq infraq æqualem & in breuem longumq euadentem, utq existimo iambum, & alium quendam trochæum appellabat. Longitudines autem & breuitates adhibuit. Et in aliquibus istorum arbitror eum uituperare uel laudare ductiones pedis, non minus quàm rhythmos ipsos, uel aliquid ex utriusq commixtum. Neque enim declarare satis hæc possum. Verum hæc, ut dicebam, in Damonem ipsum reiecta dilataq sint. Prolixa quippe oratione ad hæc distinguenda opus esset. Nunquid putas? Prolixa per Iouem. Hoc autē ita discernere potes, quod concinnitas atque ineptitudo congruitatem & incongruitatem rhythmi sequuntur.

Quid ni? Atqui congruū quidem pulchram orationem sequitur, & tanquam simile imitatur: incongruum uero contrariam. Quinetiam consonum ipsum, & dissonum eodem modo: quandoquidē rhythmus & harmonia, ut paulo ante dictum fuit, orationem sequuntur, non ipsa oratio rhythmum & harmoniam sequitur. Certe orationem sequi hæc debēt. Quid uero loquēdi modus ipsaq oratio? nōne animi affectionē sequitur?

Absq

Absq; dubio. Orationem uero cætera quoq; sequuntur? Nempe. Sermonis itaque decor, consonantia, uenustas & rhythmi congruentia affectionē animi moderatam sequuntur, quam εὐκολίαν appellant. Non eam dico quam sæpe cum insciția quædam sit, blanda quadam derisione bonitatē nominamus, hoc nomine fatuitatem quandam significantes: immo uero eam εὐκολίαν inquam, quæ reuera cogitationē significat morib. optimis præditam. Sic est omnino. Nonne igitur ubicq; hæc iuuenes sequi debent, si rem suam agere uolunt? Debent equidem. Est autem ars pingendi uniuersa horū plena, & omne huiusmodi artificium, plena quoq; texendi facultas, & uariorū ingeniositas operum, studiumq; ædificādi, omnis præterea cæterorū supellectiliū instrumentorumq; effectio: quin & corporum plantarūq; natura. Porrò in omnibus istis, aut condecentia quędam ineſt, aut indecentia. Et indecentiæ quidem & rhythmi inconcinnitas atq; dissonantia sermonis turpis & improbi moris sorores sunt: contraria uero contrarij, temperati & optimi germana, & imitationes quædam sunt. Est ut dicis. Nunquid poetis solis insistendum, cogendumq; ut imaginem boni moris in suis poematis exprimāt, uel apud nos non scribant? An præterea curandum ne artifices alij mali moris simulachrum aliquod, nō bene castigatū opus, illiberale, deforme, & indecens, siue in figuris animalium, siue in ædificijs, siue in quouis alio artificio faciant? Vel si quis hoc præstare non potest, nē quid apud nos agat prohibēdus est, ne in prauitatis imaginibus nobis enutriti custodes tanq; noxio in gramine, & multa quotidie paulatim à multis decerpētes pascentesq;, unum ali quod maximum malum ignari in animo contrahant? Quamobrem illi inquirēdi sunt artifices, qui naturali quadam industria possint tanq; per uestigia exprimere pulchri ipsius decoriq; naturam, ut tanquā in loco salubri habitantes iuniores undiq; adiuuentur: quandoquidem à pulchris honestisq; operibus siue ad oculos, siue ad aures eorum honesti aliquid peruenit, ueluti suauis aura quædam à locis salubribus afferens sanitatem: quæ quidem statim afflare à primis annis incipiēs, sensim animos hominū in similitudinem, amicitiam, & concordiam, honestæ orationi rationiq; conciliat. Egregie admodū isto pacto nutrirentur. Ob hanc igitur causam, inquā ego, ô Glauco, ex ipsa principali secundum musicam nutritione rhythmus & harmonia interiora animi penetrant, pulsantq; uehementissime animum, decoram quandam figuram ferentia, per quam decorus & pulcher efficitur, quisquis recte in musica eruditur: contra uero, si contrà quis fuerit educatus. Et quoniam rursus deficientia, neq; recte fabricata, aut non bene orta acutissime sentiet, qui illic, quemadmodū oportet, nutritus fuerit, merito ægre hæc ferens, pulchra quidem laudabit, eaq; amans, auideq; arripiēs, ipsis aletur, ac bonus inde efficiēr & pulcher. Turpia uero iure uituperabit, oderitq;, etiam in ea ætate in qua rationem nondum susceperit. Aduentantem denicq; rationem, qui ita nutritus erit, libenter amplectetur, eam ex ipsa propinquitate, familiaritateq; prorsus agnoscēs. Mihi quoq; harum rerum gratia in musica nutriendi uidētur. Quemadmodū tunc profecto literas satis recte callemus, quando elementa nos non fugiunt, pauca quidem in omnibus quibuscunq; insunt, neq; in paruis, neq; in magnis ea spreuimus, tanquam non oporteret intelligere, sed ubicq; discernere illa proposuimus, utpote qui prius grammatici futuri non simus, q̄ nos ita comparauerimus. Vera loqueris. Imagines præterea literarū sicubi uel in aquis, uel in speculis appareant, non prius cognoscemus q̄ ipsas literas nouerimus. Est enim hoc artis & exercitationis eiusdem. Est ut dicis omnino. Quorsum hæc inquam? Nempe eadem ratione neq; musici prius erimus, uel nos, uel ipsi quos ad urbis custodiā erudimus, quàm temperantiæ species, & fortitudinis, liberalitatis, & magnificentiæ, & quæcunq; harum sorores sunt, ipsisq; contraria cognouerimus, ubicunq; insintita ut & hæc, & ipsorū imagines quibuscunq; insunt, persentiamus, neq; in paruis, neq; in magnis contemserimus, sed eiusdem esse putauerimus & artis & studij. Necesse est omnino. Siquo in homine hæc cōcurrant, ut in animo pulchri mores insint, & in corporis specie illis singula correspondeant consentiantq; eandem susceptiētia rationem, pulcherrimū hoc erit ei qui inspicere possit, spectaculum. Valde quidem. Atqui quod maxime pulchrū, & amabile maxime. Prorsus. Tales quosdam homines maxime uir musicus adamaret: siquid uero absonum aduerteret, minime. Non certe si defectu animi dissonaret: siquid uero duntaxat deesset corpori, sufferret quidem adeo ut diligere gratularicq; uelit. Intelligo equidem

equidem, quia tales quidam uel amātur abs te, uel amati iam sunt, atq; assentior. Sed hoc mihi dicas. Est ne ullum tēperantiæ cum soluta nimiaq; uoluptate cōmercium? Quo nam pacto? Quippe cum uoluptas huiusmodi non minus q̄ dolor mentem è suo statu dimoueat. Alijs uero uirtutibus? Minime. Quid autem? petulantia intemperātiaq; habent cum excedente uoluptate cōmunionem? Maxime omnium. Habēsne maiorem & uehementiorem uoluptatem q̄ quæ circa uenerea? Neq; uehementiorem ullam habeo, neq; furiosiorem. Rectus autem amor ipsa sui natura temperate & musice amat pulchrum atq; decorum. Prorsus. Nihil ergo furiosum uel intemperantię proprium recto amori est admouendū. Non certe. Neq; igitur iungenda illi est uoluptas ipsa uenerea, neq; in ea cōmunicare debent amatores, cum legitime dilectis adolescentibus, amātesq; cum amatis. Per Iouem nullo modo ô Socrates. Sic igitur, ut uidetur, in ciuitate recte instituta legem condes, amatorem amare, unà esse, & tāgere amatum, si persuaserit, tanquam filium, honestorum causa, atq; in omnibus sic uersari cum eo quem amat, ut nihil unquam præter honestum uideatur ab adolescente requirere. Si contrà faciat, ignominiam subeat, tanq; qui nihil omnino sapiat musicū, pulchrumue. Sic prorsus. Nonne tibi uidetur finem suum iam sermo de musica consecutus? Quo enim finiri debet, iam applicuit. Oportet enim musicā in amatoria pulchri finiri. Assentior equidem. Post musicam uero gymnastica exercēdi sunt iuuenes. Quid ni? Oportet enim & in hac per omnē uitam diligenter à pueris educari. Id autem ita se habet quodammodo, ut opinor. Animaduerte & tu. Mihi quidem non uidetur bene affectum corpus, uirtute sua bonum animū facere, sed contrà bene affectus animus, uirtute sua corpus quo ad fieri potest, optimum reddere. Tibi uero quid nam uidetur? Quod & tibi. Nonne si postquam mentem sufficienter instruxerimus, trademus ei, ut quæ ad corpus pertinent, diligenter & exacte inquirat & curet, nos autem quasi quasdam formulas proponemus, ne longiores simus, recte utiq; faciemus? Omnino. Ab ebrietate itaq; ipsis dixi mus abstinendū. Vnicuiq; enim magis cōceditur q̄ custodi ut ebrietate grauatus ubi terrarum sit, nesciat. Nempe ridiculum esset, custode indigere custodem. De his autem quid dicemus? Athletæ enim hi uiri sunt, & maximi quidem certaminis. Nonne? Maxime plane. Nūnquid aliorum Athletarū habitudo custodibus cōuenientis esset? Fortasse. At uero somnolenta hæc est, & ad ualetudinem dubia. An non uides quod uitam edormiunt? & si parum quidem ab instituto uictu discedunt, grauiter ægrotant exercitatores huiusmodi? Video equidē. Elegantiore igit aliqua exercitatione opus est bellicosis Athletis, quos tanquam canes insomnes esse oportet, & q̄ acutissime uidere atq; audire, & multas mutationes in exercitu aquarū, ciborum, æstus & frigoris ita perpeti, ut se à morbis defendant. Ita mihi uidetur. Optima igitur gymnastica soror esset simplicis musicæ, de qua paulo ante tractauimus. Quomodo istud? Simplex utiq; & conueniens gymnastica, militum exercitatio. Quo pacto? Ab Homero quidem id discere possumus. Nosti enim quemadmodum in belli expeditionibus in heroū mensis, neq; pisces ipsis parat, quāuis ipsi in Hellesponto mari essent, neq; elixas cernes, sed assas, quæ facilius à militibus præparantur. Vbiq; enim facilius est, ut ita loquar, ipso igne uti, quàm uasa circumferre. Neq; unquam uariorum condimentorum, ut arbitror, Homerus meminit. Sed hoc & alij sciunt quicunq; exercentur, quod cui corpus robustum esse debet, à cunctis cuiusmodi rebus est abstinendum. Recte quidem & sciunt, & abstinent. Syracusanas itaq; ô amice, mensas & Sicula, ut uideris, admodum uaria non laudas obsonia, si quidem hæc ita tibi recte se habere uidentur. Non certe, ut mihi quidem uideor. Vituperas & Corinthium luxum blandientium puellarum in his qui optima corporis habitudine futuri sunt. Summopere. Quinetiam attica bellaria condimentaq;, quę iucunda plurimis & delicata uidentur. Necesse est. Omnem enim, ut existimo, huiusmodi uictum, si similem esse dicemus melodiæ & cantilenæ quæ in omni genere harmoniæ, omnibusq; rhythmis uersantur, recte nimium cōparauerimus. Plane. Ibi quidem intemperātiam uarietas parit, hic morbum: simplicitas autem secundum musicā in animis temperantiam, secundum uero gymnasticam in corporibus sanitatē. Verissima loqueris. Intēperātia uero & morbis in ciuitate multiplicatis, & iudicum & medicorū ope plurimū indigemus. Vnde iudiciaria & medicina in precio habētur, quādo et liberi mul-

Athletæ.

ti his ſummopere ſtudeant. Quid ni? Igitur malę & turpis diſciplinæ in ciuitate nullam maiorem potes cõiecturam capere, quam ſummis iudicibus ac medicis indigere, nõ modo abiectos homines & mechanicos, ſed eos etiã qui liberali diſciplina educatos eſſe ſe gloriantur. Nonne turpe uidetur, & malæ educationis magna coniectura, ut cogamur ob propriæ uirtutis inopiam iuſtitia uti externa, ab alijs uidelicet tanquam dominis & iudicibus iuſte operari compulſi? Omnium profecto turpiſsimum. An nõ hoc quoq; turpius eſſe putas? quando aliquis non modo omne uitæ tempus in iudicijs, tum accuſando, tum defendendo conterit, ſed & rudi quadam elatus iactãtia, in his ipſis negotijs gloriatur, quaſi ſit potens ad iniuriam inferendam, ſuiſq; uerſutijs uſqueadeo tergiuerſari ualeat, ut nullas iniuriarum ſoluat pœnas, qui ſæpe minimarum uiliſſimarumq; rerum cauſa tam anxium ſubit negotiũ, ignorans quanto præclarius ac melius eſſet, ita ſe comparare ut nullo obſeruatore egeat, etiamſi ſtertat iudex? Certe hoc illo turpius eſt. Abſurdũ præterea exiſtimandũ eſt homines medicis egere nõ ad uulnera ſananda duntaxat, morboſq; curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atq; aliter incidẽtes: ſed plurimum ad diſtillationes, & ſpiritus interioris intumeſcentis impetum ob mollitiem atq; deſidiam, & quem in uictu ſuprà damnauimus, luxum. Quibus effectum eſt, ut homines lacunarum inſtar aqua flatuq; exuberantium, nimis oppleti coegerint peritos Æſculapij ſucceſſores morbos quoſdã nouo nomine, diſtillationes, inflationesq; appellare. Noua ſane hæc morborum, inquit, nomina, nimiumq; abſurda. Hæc, ut arbitror, Æſculapij tempore non erant. Quod hinc plane conijcio, quod eius filij apud Troiam, poculum Patrocli iuſſu oblatum ſaucio Eurypylo non damnarunt, cum tamen in eo mixta eſſet Pramnio uino farina, & inſuper attritus caſeus, quæ pituitam augent. Profecto abſurdum id poculum, minimeq; ita affecto cõueniens. Non. Quia ſi aduertis, inquam, hac noſtra medicinaria facultate morborum pediſſequa, Æſculapij ſectatores ante Herodicum, ut fertur, minime ſunt uſi. Herodicus autem quum eſſet exercitandorũ magiſter iuuenum, eſſetq; ualetudinarius, miſcens gymnaſticã medicinæ, primo quidem ſeipſum, deinde & poſteros multos tædio affecit. Quonam pacto? Longam quippe ſibi mortem præſtitit. Nam dum morbum qui letalis erat, ſubſequeretur, neque curare ut opinor, ſe poterat, & medelę ſtudio occupatus, omiſſis reliquis omnibus, uitam in hac corporis indulgẽtia cõterebat, male quidem affectus ſi paulo à conſueto uictu diſcederet, ægre tamen moriens, hac ſapientia ſuſtinuit ſe, ſenexq; è uita deceſſit. Egregiam palmam ex arte ſua reportauit. Nempe quam decebat reportare illum, qui ignorabat Æſculapium nõ ignorantia quidem & imperitia medelæ huius poſteris genus hoc non oſtendiſſe: ſed quoniã uidebat in ciuitate optime inſtituta, ſuum cuiq; opus aſſignatũ eſſe, quod perfici neceſſe ſit, nec ulli ſupereſſe otium, ut per omnem uitam ualetudinarius in corpore curãdo occupetur. Quod quidem, modo quodam ridiculo in artificibus animaduertimus: in illis uero qui opulenti felicesq; cenſentur, nequaquam. Quomodo iſtud? Faber ſiquando in morbum incidit, breuem à medico curationem exigit, uel per uomitum, uel defluxum uentris, uel uſtionem, uel inciſionem. Si quis autem diuturnam illi uictus obſeruationem præcepit, capitiſq; ſuffarcinationes, cæteraq; huiuſmodi, ſtatim obijcit nõ eſſe ſibi ad ægrotandũ ocium, neq; præſtare ſibi ita uitam trahere cõtinuis curationibus incumbenti, ſuumq; opificium negligenti. Deinde medico hoc dimiſſo, ad conſuetum uictum reuertens ſi conualeſcit, opus ſuum exequitur: ſin autem ſuſtinere corpus morbum non poteſt, uita functus negotijs liberatur. Ita profecto medicinis uti artifici conuenire uidetur. Atq; idcirco opus illi propoſitum eſſe dixi, quod niſi peragat, uiuere ipſi nõ præſtat. Conſtat. Diues autem, ut diximus, opere nullo urgetur, à quo ſi quando uiarceatur, non amplius ſit ei uiuendum. Nullo prorſus, ut fertur. Phocylidem fortè nõ audis dicentem, oportet uirtutem exercendam eſſe, dum uiuendi facultas iam ſuppetit.

Arbitror autem & prius. Nihil in hoc illi aduerſemur, ſed ipſi nos doceamus, utrum id hoc pacto meditari diues debeat: aut ſi minus in alendis morbis tempus terat, nõ ſit illi uiuendum. Fabrili ſiquidem arti ac cæteris impedimento id eſt. Nam ab opere mentem diuertit. Præceptum uero Phocylidis nihil impedit. Per Iouem, inquit, fermè omnium maxime, ſiquidem magis quàm gymnaſtica ſuperuacua iſta curatio corporis ubi producitur, nos occupat. Etenim rei familiari & militari, & urbanis omnibus magiſtratibus obeſt

obeſt plurimum, quod uel deterrimum eſt, diſcendi ſtudium, & omnem intelligendi meditandiq; diligentiam impedit, dum capitis dolores ſemper & uertigines ſuſpicatur: ſtudiumq; ſapientiæ cauſatur, quaſi ex iſta naſcantur. Quamobrem ad uirtutis exercitationem, probationemq; nobis omnino impedimento eſt. Efficit enim ut ſemper ægrotare putemus, neque deſinamus unquam de habitu corporis queri. Conſentaneum eſt.

Hæc cum uideret, arbitror Æſculapium, hominibus natura educationeq; beneualentibus, deinde uero morbo quodam exterius lato & ſubito ægrotantibus, eam oſtendiſſe medicinam, qua pharmacis & inciſionibus infirmitas tolleretur, uidelicet conſueto dein de uictu ſeruato, ne ciuilia negocia diſturbaret. Corpora uero penitus interiori corruptio ne morboſa nequaquã aggreſſum fuiſſe, diligentia uictus & diuturna obſeruantia in uita producere, ita ut & ægre uiuerent homines, & ualetudinarios, quod inde ſequitur, filios generarent. Neq; uero cenſuit curandum, qui non poſſit in conſtituto & ſolito uictu ac regula uiuere, tanq; neq; illi ipſi, neq; ciuitati id conferret. Ciuilem uirum dicis Æſculapium extitiſſe. Conſtat plane, filijq; ipſius talem eum fuiſſe teſtantur. An ignoras illos apud Troiam in rebus bellicis claruiſſe? quanquã & medicinæ ſtudio, quemadmodum ego dicebam, utebantur. Non meminiſti quòd Menelao Pandari manibus uulnerato, cruorem uulneris abſterſerunt, & unguentis mitigantibus perunxere: legem uero certam circa cibos ac potus nihilo magis quàm Eurypylo præſcripſerũt: quaſi pharmaca ad curãdos ſufficerent homines, qui ante accepta uulnera & firmi corporis habitu & uictu moderati fuiſſent, licet protinus dictum illud poculum ebibiſſent? homines autem & natura & incõtinentia morboſos uiuere, neq; iſs ipſis, neq; aliſs conferre putabant, neq; circa illos uerſari artem, neq; eſſe curandos, etiam ſi Mida locupletiores eſſent. Scitos ad modum uiros fuiſſe perhibes Æſculapij filios. Decet ſane, quanquam nobis tragici & Pindarus parum adſtipulantur. Æſculapium enim ferunt Apollinis filium extitiſſe, atq; auro inductũ ut hominem pecuniosum cum extrema ægritudine ad mortem ferente opprimeretur, in uitam reſtitueret. Vnde & fulmine percuſſum. Sed nos propter illa quę ſuprà diximus, illis hæc utraq; non concedimus. Immo ſi dei filius fuit, lucri turpis auidum fuiſſe negabimus: ſin turpis auidus lucri, Dei fuiſſe filium reijciemus. Probe quidẽ iſta dicuntur. Sed de hoc quid ais, ô Socrates? An nõ bonos medicos habere oportet in ciuitate? Eſſent autem tales maxime, quicunq; fuiſſent cum ſanis plurimis, plurimisq; ægrotantibus conuerſati. Iudices item ſimiliter, qui uaria hominum ingenia eſſent experti.

Et ualde quidem bonos dico. Sed nunquid intelligis quos tales eſſe arbitror? Si dixeris. Tentabo equidem. Tu tamen non ſimilem rem ſermone eodem interrogabas.

Qua ratione? Medici quidem ſufficientiſſimi euaderent, ſi ab ineunte ætate ultra diſcendæ artis ſtudiũ inter plurimos corpore male affectos conuerſarent, ipſiq; omni morborum genere laborarẽt, naturaq; imbecilla eſſent. Neq; enim corpus, ut arbitror, corpore curãt. Impoſſibile namq; eſſet, ipſa quãdoq; mala uel fuiſſe, uel eſſe. ſed anima corpus curat. An non fieri poteſt, ut quæ fuerit ſitq; mala, bene aliquid curet? Recte quidem.

Iudex autẽ ô amice, ipſo animo ipſi animo imperat. Nonne poſſibile eſt à pueritia animum aliquem cum malis animis conuerſatum, et iniuſta queq; facinora operatum, acute denique ex ſeipſo aliorũ ſcelera coniectare, quẽadmodum ex ipſo corpore morbos? Num inſontem ipſum imperitumq; malorum morũ, dum eſſet iuuenis, extitiſſe oportet, ſi bonus & honeſtus exiſtẽs iuſta ſyncere eſt iudicaturus? Quapropter modeſti homines, dum iuuenes ſunt, ſtolidi eſſe uidentur, & qui facile ab iniuſtis decipi poſſint, tanq; qui non habeant in ſeipſis eadem quę habent improbi, affectuũ exempla malorum. Omnino certe id patiũtur. Verũ enimuero non iuuenem, ſed ſenem eſſe bonum oportet iudicem, qui ſero quale quid iniuſtitia ſit, didicerit: tanquã qui nõ propriam in animo ſuo eam ſenſerit, ſed alienam in alienis animis longo tempore nouerit, atq; idcirco cuiuſmodi ſit malum diſcernat, ſcientia potius quàm propria experiẽtia iudicans. Generoſiſſimus certe iudex huiuſmodi eſſe uidetur. Et bonus præterea, quod ipſe quærebas. Qui enim bonum habet animum, bonus eſt. Verſutus autem ille ac mala ſuſpicans, qui multa agit iniuſte, ſagaxq; & ſapiens habeẽ, quando cum ſui ſimilibus uerſatur, cautus callidusq; appareat, cum ad exempla quæ in eo ſunt, mentem dirigens ſibi ſatis caueat. Quando uero bonis ſenioribusq; adhęret fatuus, cum ultra q; decet, diffidat, ſanumq; & ſyncerum morem

ignoret, quippe qui exempla illius non habeat. Cum uero frequentius cum malis quàm cum bonis uersetur, sæpius quoq; sapientior quàm insipientior sibi alijsq; uidetur. Vera proculdubio loqueris. Non ergo talem quærere oportet iudicem tanquam bonum & sapientem, sed qualem paulo ante dicebã. Prauitas enim neq; se, neq; uirtutem cognoscere unquam. Virtus autem naturæ tempore addita disciplina, & seipsam simul, & prauitatem intelliget. Non igitur malus, ut mea fert opinio, sed hic sapiens euadit. Mihi quoq; ita uidetur. Nónne igitur & medicinã qualem diximus, unà cum huiusmodi iudiciaria æquitate in ciuitate lege constitues, quæ quidẽ eos ciues qui natura, tum animo, tum corpore bene se habent, enutriant: eorum uero qui tales non sunt, quotcunq; corpore deficiunt, mori sinant: quotcũq; malo ingenio procreati, insanabiles sunt, morte mulctent? Hoc fortasse & ipsis qui talia patiuntur, & ciuitati conducit. Constat quinetiam curaturos iuuenes ne in iudiciariæ usum indigentiamq; descẽdant, simplici illa utentes musica, ex qua nasci diximus temperantiam. Cur non? An non per eadem hæc uestigia musicus gymnasticam sequens, si uolet, aget, assequeturq; ut nihil egeat medicina, nisi necessitas cogat? Assentior equidem. Exercebit autem in gymnasiis corpus, respiciens magis ad animositatem naturę, illamq; excitans, quàm ad robur: neq; quemadmodum Athletæ alij corporei roboris gratia uictum instituet, laboresq; adhibebit. Recte admodum. Qui ergo constituunt, ô Glauco, musica & gymnastica homines erudire, non ea causa qua multi existimant, studia hæc aggrediuntur, ut hac quidem corpus illa animum curent. Cur non? Videntur enim utraq; animi gratia plurimum exercere. Quo pacto? An non uides ut afficiant animum qui gymnasticam per omnem uitam exercent, musicã non attingunt, uel qui contra faciunt? De quo nam dicis? De rustica inquam, duritia ferocitateq;, atq; item de mollitie, & mansuetudine. Noui equidem eos qui sola utũtur gymnastica, agrestiores quàm oportet euadere. Qui autem duntaxat musica, molliores quàm eos deceat, effici. Atqui uis ipsa agrestis ad iracundæ naturæ animositatem pertinet: quæ si recte nutritur, fortis euadit, sinautem supra quàm decet, excrescit, ferox, ut cõsentaneum est, ac dura. Assentior. Quid autem uim ipsam mitem & mansuetam, nónne philosophi natura habet: quæ si nimium coalescit, mollior fit quàm decet: bene autem si enutritur, suauis atq; modesta? Est ut dicis. Dicebamus autem oportere ipsos custodes utrasque naturas habere. Oportet sanè. Nónne congruere inuicẽ & concinere oportet? Quid ni? Eiusq; animus in quo hæc cõsonant, temperatus est & fortis? Omnino. Eius autem animus in quo dissonant, timidus & agrestis? Et maxime quidem. Quicunq; permittit ut musica animum suum assidue circumsonans occupet et demulceat, perq; aures ueluti per infundibula harmonias infundat, quas suprà cõmemorauimus, suaues, blandas, molles, ac flebiles, atq; ætatem suam in modulis animum delinientibus consumit, is primũ quidem, si quid iracundum habebat, tanquam ferrum demollit, & utile ex inutili duroq; efficit. Quando autem incumbit diutius, magis demulcet: post hoc iam liquefacit animum & resoluit, donec destillando exhauriat animositatem omnem, excidatq; tanquã neruos ex animo. ex quo animum quasi segnem militem efficit. Sic est omnino. Ac si à principio hominem nacta sit natura sine animi robore, cito hoc perficit. Sin autem animosum, uires animi frãgens ad iram reddit præcipitem, ut nimis quibusq; offensiunculis irritetur, ac facile iterum efferuescat. Vnde ex animosis iracundi atq; morosi effecti, sunt molestia & fastidio pleni. Ita prorsus accidit. Quod si quis gymnasticæ uictui exercitationiq; se dedat, musica philosophiaq; neglectis, primum quidem firmum corporis habitum consequutus animi uiribus magnitudineq; repletur, fortiorq; quàm esset, euadit. Valde quidẽ. Deinde si in hoc ita perseueret, ut nihil aliud agat, neq; musicã prorsus attingat, certe si quis erat eius in animo instinctus discendi flagrãs cupiditate, imbecillus, surdus, ac cęcus efficitur: utpote qui neq; doctrinam gustauerit ullam, neq; indagationẽ rerum, neq; ullam penitus rationem, neq; musicam aliam unde expergisci potuerit, coalescereq;, sensusq; suos puros accipere. Sic plane. Rationi aduersus, ut arbitror, uir huiusmodi, & à musis redditur alienus, ac nulla alterius persuasione rationibus inducta utitur: sed ui & agresti immanitate tanq; fera quædam ad omnia fertur, inq; insciția & ruditate sine rhythmo & gratia & urbanitate uiuit. Omnino sic se res habet. Postq; duo hæc sunt, ut apparet, artes duas assererem

asserentem deum aliquẽ hominibus tribuisse musicã & gymnasticã, ad animositatẽ, philosophicámue naturã, nõ ad animum & corpus, nisi per accidens fuerit, sed ad illa, ut inuicem cõsonarent, intensa uidelicet atq; remissa quatenus deceat. Sic apparet. Eum igit̃ qui pulcherrime gymnasticã cum musica miscet, moderatissimeq; hæc animo adhibet, merito absolutissimũ musicũ diceremus, & summa harmonia cõpositum, magis q̃ eum qui chordas unà cõtemperat. Et merito quidẽ, ô Socrates. Nónne ergo huiusmodi aliquo præsìde semper in ciuitate nobis opus erit Glauco, si debet salua fore respublica? Erit certe summopere. Hi ergo disciplinæ educationisq; modi essent. Choreas enim huius generis esse recte dicat aliquis, uenationesq; cæteras, & quæ canib. fiunt, gymnica item certamina & equestria. Fermè enim constat sequi eum ista debere, neq; in uentu difficilia fore. Forte non sunt difficilia. Quid nobis preterea distinguendum? Nónne horum omniũ quinã imperare debeãt, qui parere? Cur non? Constat quidẽ seniores imperare oportere, iuniores subesse. Constat profecto. Et hoc liquet ex his esse optimos eligendos. Liquet certè & istuc. Agricolarũ optimi nónne hi sunt, qui maximã agrorũ habent colendorũ peritiã? Prorsus. Nunc aũt cũ ex custodibus optimos eligi oporteat, nónne eos qui maximã custodiendæ ciuitatis peritiam habẽt? Eos plane. Prudentes ergo ad hoc esse eos oportet, potentesq;, & qui Reip. curam habeãt.

Et ista. Curat aũt quisq; maxime id q̃d maxime diligit. Necesse est. Atq; ad hoc diligit maxime, cui conferre eadẽ ac sibi existimat, & ex cuius felicitate suã arbitrat felicitatẽ infelicitatémue pendere. Sic est. Eligendi igitur ex omnib. custodibus hi maxime qui nobis cõsiderantibus uideantur per omnẽ uitã summo studio ea facere, quæ è republica esse ducũt: quę uero contrà, cauere. Cõmodissimi certe hi sunt. Obseruandi itaq; sunt, ut arbitror, in singulis ætatibus, utrũ præceptũ hoc seruent, neq; tanq̃ præstigijs quibusdã decepti, neq; ui ulla cõpulsi, suiq; ipsorũ oblìti eiściant eam opinionem, qua ea sola censentur agenda, quæ sunt optima reipub. Quã electionẽ dicis? Dicam tibi. uidet̃ mihi opinio mente excedere, uel sponte, uel inuite. Sponte quidẽ falsa, in eo qui dediscit falsa, uera discit. Inuite autem, uera quæq; opinio. Quod de uoluntario abscessu dicis intelligo: quod autẽ de inuito, discere cupio. Nónne putas bonis homines inuite priuari, malis aũt sponte? An non mentiri, uerumq; nescire malum est, uere aũt iudicare bonum? Nónne opinari ea quæ sunt, uere putare tibi uidet̃? Probe loqueris, mihiq; uidentur homines inuiti uera opinione priuari. An non uel surreptione, uel deceptione, uel in hoc patiunt̃? Neq; istud intelligo. Tragice porrò loqui uideor. Surripi enim opiniones ijs dico, qui sententiam mutant, uel sensim tempore obliteratã, uel clam aduersa ratione subtractam. Nunc intelligis? Intelligo equidem. Vim autem illis inferri, quos dolor, cruciatus, aliter sentire cogunt. Istud intelligo equidem, ac recte dicis.

Subduci aũt quasi præstigijs eos, ut arbitror, tu quoq; diceres, qui priorem deponunt opinionem, uel uoluptate permulcti, uel metu perterrefacti. Videnter sanè quæcũq; decipiunt præstigijs nos seducere. Quod igit̃ nuper dicebam, quæreadũ est quinam constanter seruant eam, quæ apud ipsos est sententiã, id uidelicet semper agẽdum esse, quod reipublicæ conducere arbitrant̃. Obseruandi sunt igitur statim à pueritia, eaq; illis opera proponenda, ex quibus aliquis maxime præceptum illud obliuisci, fallíq; possit. Atq; is qui seruat illud memoriter, neq; subducitur, eligendus: qui contrà abijciendus. an non?

Certe. Ergo & labores & dolores illis & certamina opponenda, in hisq; hæc eadẽ obseruanda. Scite. Nónne secundum speciẽ illam tertiã, hoc est, quasi quandã præstigiorum hallucinationẽ pugnandum est? & quemadmodũ qui inspicere cupiunt nũquid pulli pauidi sint, nec ne, ad strepitum illos, & tumultum ducunt: sic iuniores in terribilia quædam impellendi, atq; item oblectamẽta, in hisq; multo magis q̃ igni aurũ examinandi: ut ita cõperiamus, si extet aliquis inter eos qui non facile irretiat̃, sitq; compositus in omnibus, suijpsius custos optimus, & eius quam didicit musicæ cõseruator, cõcinnumq; & consonum se in his omnib. præbeat. Qualis uir esset & sibi & patriæ utilissimus. Atq; is qui singulis ætatibus semper pueritia, adolescentia, matura ætate probatus est, & immaculatus existit, custos & princeps est ciuitatis constituendus, Honores huic tribuẽdi & uiuenti & mortuo sepulchrorum & aliorum monimentorũ maxima munera sortienti. Qui uero talis non sit, abijciendus est. Huiusmodi igitur ô Glauco delectus & institutio

principū & cuſtodum eſſe debere mihi uideť, ut ſummatim potius q̄ exacte ſit dictum.

Idem & mihi uideť. Igiť ueriſſime uocabunť hi quidem cuſtodes omni ex parte, tam externorū hoſtiū, q̄ internorū amicorū, ut iſti nolint, illi nequeāt malū aliquid machinari. Iuuenes autem quos paulo ante cuſtodes nominabamus, recte auxiliarij defenſores q̄ inſtitutionū ipſorum principū appellabunť. Sic & ipſe ſentio. Quis itaq̄ modus erit quo ex his mendaciis quæ aliquādo decent, quēadmodū & nos in ſuperioribus generoſum quiddā mentientes induximus, perſuadeamus prius quidē principibus: ſin minus, ſaltē reliquis ciuibus? Quale iſtud ais? Nihil noui equidē, ſed Phœnicium quiddam: quod ante quidē apud multos factum eſt, ut poetæ dixerunt & perſuaſerunt, noſtris uero tēporibus miniме: nec ſcio ſi futurū unq̄. perſuadere certe eſt arduū. Quàm pigre ad di cendum uideris accedere. Videbor equidē tibi poſtq̄ dixero, haud ab re piger. Dic age, nec timeas. Ecce iam dico, quanq̄ neſcio qua audacia quibuſq̄ uerbis fretus dicā: atq̄ aggrediar primū ipſis principibus & militibus ſuadere, deinceps aūt & reliquis ciui bus, q̄ ea quibus nos ipſos enutriuimus erudiuimusq̄ tanq̄ ſomnia uiſi ſunt circa ſeipſos omnia habere. Erant aūt tunc reuera ſub terra, intus formati & enutriti ipſi, & arma eorū & ſupellex omnis. Poſtq̄ uero omniно perfecti fuerunt, terra ipſos ut mater eduxit. Et nunc quidē tanq̄ matri ac nutrici, regioni huic in qua ſunt, conſulere debent, atq̄ ſuccur rere ſi quis eam inuaſerit, deq̄ cæteris ciuibus tanq̄ de fratribus terra genitis, cogitare.

Nō ab re iam ante pudebat hoc mendaciū dicere. Recte admodum, ſed audi iam reli quum fabulæ. Eſtis uti q̄ oēs in ciuitate tanq̄ fratres, (Sic eñ dicemus apud eos fabulan tes) ſed cum deus formaret, quicunq̄ ueſtrū ad imperandū idonei nati ſunt, aurū in eorū generatione ipſis admiſcuit, propter quod honoratiſsimi ſunt. Illis aūt qui ad auxiliandū, argentum indidit. Ferrum deniq̄ atq̄ æs agricolis & aliis opificibus. Tanq̄ igitur eiuſdē generis oēs, ſimiles uobis plurimū generatis. Euenit aūt quandoq̄, ut ex aureo naſcatur argenteus, & ex argēteo ſimiliter aureus cæteraq̄ ita uiciſſim. Quapropter ipſis princi pibus & primo & maxime deus præcepit, ut nullius rei maiorem curam cuſtodiamq̄ ſuſcipiant quàm natorum, ut dignoſcant quid ex quatuor his potiſsimum, illorum animis ſit immixtū: & ſi quis ex ipſis naſcatur ęneus aut ferreus, nullo pacto miſereantur, ſed ho norem illi naturæ conuenientem tribuentes, inter opifices uel agricolas mittant. Rurſuſq̄ ſi ex illis naſcatur aliquis aureus uel argenteus, honorātes extollant partim quidem in cuſtodes, partim auxiliarios: quaſi oraculum ſit, tum rempublicam perituram, cum ipſam uel æneus cuſtos uel ferreus gubernabit. Habésne quomodo huic fabulæ fidem ad hibeant? Nullo modo, quo pacto iſti: quo autem modo iſtorum filij ac reliqui poſteri, habeo. At hoc bene ſe haberet ad maiorē curam ſui & ciuitatis habendā. Ferme q̄d dicis intelligo. Et hoc quidē illuc tendet, quò oraculum perducet. Nos autem hos terra genitos armantes ducentibus principibus producamus. Profecti autem explorēt, ubi nam in ciuitate ſit optimum caſtra ponere, unde & eos qui intus ſunt, maxime cohibeāt, ſiquis nolit legibus ipſis obtemperare: & eos qui extra, repellant, ſi hoſtes tanquam lupus ad ouile perrexerint. Cum uero caſtra poſuerint, & quibus oportet ſacrificauerint, tabernacula ſtruant. Sic ne? an aliter? Sic certe. Num huiuſmodi qualia contra hye mes & calores ſufficiāt? Quid ni? habitationes enim dicere mihi uideris. Sic aio, ſed militares nō opulentas & mercatorias. Quo differre aſſeris hoc ab illo? Conabor e quidē declarare. Grauiſsimū quippe omniū, & turpiſsimum paſtoribus eſſet, ſi ita canes gregis cuſtodes futuros nutrirent, ut ex intēperantia, aut ex fame, aut ex aliqua alia ma la conſuetudine, canes ipſi aggrediantur pecuaria lędere, & pro canibus ſimiles lupis effi ciantur. Graue nimiū. Omniно ita q̄ nobis cauendum, nequid tale aduerſus ciues effi ciant, qui defenſores adhibentur, cum ipſis ualentiores ſint, neq̄ beneuolorū loco ſocio rum, agreſtibus dominis ſe ſimiles præbeant. Cauendum ſane. Nónne maxima eſſet adhibita cautio, ſi re uera præclare educati ſint? Sunt quidem. Hoc quidem ô amice Glauco, aſſeuerare non decet, quod aūt nuper dicebamus, nimirum decet, quod oportet ipſos rectam, ſiqua eſt, cōſequi diſciplinā, ſi modo mites futuri ſunt & ſibi inuicem & his quos cuſtodiunt. Et recte quidē. Ad hāc igiť diſciplinā quiſq̄ ſanæ mentis diceret, ha bitationem & reliquā ſupellectilē ita adhibendā, ne ipſos quo minus optimi uiri eſſent prohiberet, neq̄ eos ad cęteros ciues lędēdos induceret. Et uere quidē. Inſpice igiť an tali

tali quadam ratione eos oporteat & uiuere & habitare, ſi quidem futuri ſint tales. Pri mo quidem nemo proprium quicquam poſſideat, niſi quatenus ſumma cogat neceſsi tas. Deinde neque domum neque penu habeant, quò non omnibus pateat aditus. Quæ uero ad uictum pertinent, tanta ſint a pud eos quantis indigent militares athletæ tempe rati ac fortes: accipiantq̄ ex inſtituto ab aliis ciuibus mercedis tantum cuſtodiæ gratia, ut exacto anno, neq̄ deſit quicquam, neq̄ ſuperſit. Conferentes autem ſe ad comeſſatio nes, perinde atq̄ in caſtris, communi uescantur conuiuio. Dicendumq̄ eſt illis, aurum & argentum diuinum à diis in animo eos habere, neq̄ humano auro indigere, neq̄ ſan ctum eſſe, illius poſſeſſionem admixtione mortalis auri inquinare. Nempe ex uulgi pe cuniis multa impia prouenerunt: quod uero ineſt illis aurum, prorſus immaculatum. Profecto ſolis ipſis ex omnibus qui ſunt in ciuitate, tangere aurum aut argentum, aut ſub tecto ſuo recipere, aut circunferre, uel ex ea materie bibere, nefas. Hoc ergo pacto & ſibi & ciuitati ſalutem parerent. Siquando uero domum ſibi aut agrum aut pecuniam priua tim poſſederint, adminiſtratores fam iliæ, & agricolæ pro cuſtodibus erunt, & uice eo rum qui ciuibus auxilio ſint, domini eorum infenſi efficientur: & ipſi odio habiti, odioq̄ alios habentes, & inſidias parantes, pariterq̄ patientes, uitam uniuerſam degent. Vbi multo magis ciues quàm externos hoſtes timebunt, accedentq̄ iam tunc proxime ad perniciem tam ipſi quàm reliqua ciuitas. Horum igitur omnium cauſa dicamus cuſtodes ipſos circa domum & reliqua omnia ita inſtructos eſſe debere. Hæcq̄ lata ſit lex, an non? Sic eſto.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI in Dialogum quartum De Iuſto.

TRADITVR in quarto libro modus poſſeſsionis atq̄ ciuitatis, ut neq̄ diuites nimium ciues ſint, neq̄ pauperes. Putat enim tam ex nimia copia quàm inopia ſeditiōes oriri, ciuitatemq̄ diſsi pari. Iudicat præterea ciuitatē illam non eſſe unam, ſed plures, in qua alij quidem pauperes ſint, alij uero diuites: atq̄ ut fieri ſolet, diuites contemnāt pauperes: hi uero erga illos, & inuidia affi ciantur & odio. Vnde ſenſim deſcendit ad myſterium ſuum, ut omnia uidelicet ſint cōmunia, ne alij minus, alij uero plus habeant, & inde inuidiæ, mendacia, furta, & hinc luxuria, ſuperbia, pigritiaq̄ naſcātur. Adde quod poſſeſsio rerum tam excedens quàm deficiens, non ſolum moribus & concordiæ, ſed ingenio etiam & artibus obeſt. Docet non diuitijs, ſed uirtute ſeruari ciuitatem, magnaq̄ gerere. Item quamlibet ciuitatis partē nō ita diſponendam eſſe ut in ſeipſa quàm optime habere ſe uideatur, ſed ut cunctis conferat, cōmuniq̄ ciuitatis totius conducat bono. Alioquin neq̄ ciuitatem ipſam, neq̄ partes ullas poſſe conſiſtere. Addit præterea ciuitatis augendæ modum, quatenus ſcilicet ciuitas una permaneat. At cum primum perdi unitas poſſe uidetur, non eſſe ulterius aū gendam. Præcipit ergo, ut neq̄ exigua, neq̄ uaſta ſit ciuitas, ſed mediocris æqualisq̄ & cōcors, quo eius unitas cō ſeruetur. Quoniā uero meſſem fruſtra ſperat qui negligens fuit in ſeminādo, idcirco totū ſtudiū circa pueritiā ado leſcentiamq̄ adhibendū eſſe iudicat, quaſi circa meſsis urbanæ ſementē, adeo ut etiā uerborū, ludorum, geſtuumq̄ ſingulorū ratio diligēs circa pueros adoleſcentesq̄ habeatur. Alioquin ſi negligatur hæc ætas, nō aliter circa leges quotidianas fruſtra laboratum iri, quàm ſi quis pharmacis eū quotidie curare contenderit, qui nullū ſeruare ue lit in uictu temperantiæ modū. Inter hæc conſidera ludos in ſtudia ſenſim, moresq̄ conuerti. item ſicut homini et na tura robuſto, & uictu prudenti atq̄ tēperato, nullis pene unquā opus eſt medicinis: ita ciuitati & optime ab initio conſtitutæ, & in ea forma perſeuerāti, neq̄ multis ab initio legibus, neq̄ quotidianis deinceps cōſtitutionibus opus eſſe. Malas uero reſpublicas, in quotidiana quidē per nouas leges curatiōe uerſari, nuniquā uero bene ualere. Quā propter in hac republica tanquā optima, Plato nullū circa leges adhibuit ſtudiū, ſperans prudentes bonosq̄ uiros leges eſſe uiuētes. De legibus uero ſacris quid? Multo certe minus in his cenſuit laborandū. Nemo enim quā ratiōe colendus ſit deus intelligit unquā, niſi prius intelligat deū. Diuinum uero ſolem niſi ipſo diuino ſole ſe monſtrāte, uidere non poſſumus. Petendas ergo religionis leges ab Apolline, id eſt, diuino lumine, iudicat: petendas inquā non lingua, ſed purgata mēte atq̄ ſerena. Mitto quid hic de hiſtoria tāgat oraculorū. Hæc enim notiſsima ſunt. Allego rice uero ſignificat Apollinē, id eſt, diuinū lumen: ſedere, id eſt, firmiter adeſſe: mediæ terræ, id eſt, ubiq̄ rerū om niū penetralibus. In umbilico cō quieſcere, id eſt, in mente à ſenſibus ſegregata, atq̄ inſtar figuræ motionisq̄ ſphæ ricæ in ſe reflexa. Præterea Apollinē omnibus eſſe patrium, id eſt, præſentē & familiarē, atq̄ propriū: patrē quidem naſcentibus, patriam denique reuertentibus. Conſtituta uero republica deinceps quatuor in ea uirtutes agno ſcit. Prudentiā in principibus, id eſt recte cuſtodiendi conſulendiq̄ ſcientiā. Fortitudinē in militibus, id eſt, firmā ſententiā inuitis tā illecebris quàm minis audēdæ pro patria in periculis, quatenus leges magiſtratusq̄ præcipiūt.

Temperãtiam in principibus simul & militibus, atque artificibus, id est, consensionẽ quandam qua libenter cũcti conueniunt, ut alij quidem imperent, alij pareant: & inter eos qui parent, alij quidem in bello, alij in opificio pareant: neq; ob uoluptates ullas consensio talis impediatur, immo cupiditates inferiorũ, superiorum imperio consilioq; obtemperent. Iustitiam quoque in omnibus, per quam suũ quisq;, id est, ad quod & natura & studio est aptissimus, opus munusq; exequitur tam publice quàm priuatim conmunis cõmodi gratia, neque quisquã sibi uendicat alienum. Quod autẽ temperantiam appellauit Diapason harmoniam, intellige Diapason consonantiam resultantẽ ex dupla tensionis, uelocitatis, uehemẽtiæ proportione ad id quod duplo remissius est, tardiusq;, & lenius. Ex qua quidem proportione dupla consurgit acutæ, id est, octauæ uocis excessus ad graue. nec immerito. Prima enim proportio dupla inter duo & unum. In qua quidem proportione binarius numerus dum superare uidetur, unum recreat, & geminat unũ. Binarius deinde dum mouetur ac reuoluitur in seipsum, octo producit numerum solidũ. Bis enim duo bis, octo conficiunt. Dicitur autẽ diapason, id est, per omnia. Consonantia enim eiusmodi, & omnes intra se continet, & replicatur in omnibus. Nec ab re Plato inquit, temperantiã, quasi diapason extendi per summos cies infimosq; & medios. In octaua enim & grauis uox, & acutissima est. sunt & mediæ. Sed ut ad iustitiam redeamus, quemadmodũ in diapason consonantia uox octaua cum graui adeo consonat, ut quæ uox gemina est appareat una: sic in bene cõposita ciuitate temperantiæ grauitas cum iustitiæ robore tam apte congruit, ut duæ hæ uirtutes uix inuicem discernantur. Et uide quàm opportune ex diapason cõsonantia uocis octauæ Socrates se conferat ad iustitiam apud Pythagoricos octonario numero designatam. Cum enim iustitia sit æqualis omnino pro cuiusque meritis distributio, ciuitatisq; solidum fundamentum, iuste per octonarium describitur numerũ. Hic enim numerus et solidorum primus est, primusq; omnium in numeros ita soluitur pariter pares, hoc est in bis quaternos, ut nihilo minus in numeros æque pariter pares diuisio quoq; ipsa soluatur, id est in bis binos. rursusq; qua æqualitate resoluitur, eadem quoq; contexitur. Nam bis bini bis, octonarium, ut dixi, constituunt æqualitatis iustæ simulachrum. Quapropter Orpheus ubicunque diuinam iustitiam obtestari uolebat, per numina octo iurabat, ignem, aquam, terram, cœlum, lunam, solem, phanetamq;, & noctem. In Aegyptia quoque columna in signum iustitiæ posita numina octo notabantur inscripta, quemadmodum testatur Euander, Saturnus, Rhea, Osiris, spiritus, cœlum, terra, nox, dies. Denique cœlestis iustitiæ ordinem sphæris octo digestum esse omnis arbitratur antiquitas. Socrates post hæc ostendit iniustitiam esse subitum ciuitatis exitium, quando aliena singuli usurpantes omnia perturbant atq; cõfundunt. Iustitiam uero ciuitatis ordinem esse atque salutem. Proinde ex manifestiori hac ciuitatis iustitia, ad occultiorem transit in animo quasi latentem. Diuiditq; trifariam animi uires, in rationem loco principis, & uim irascẽdi uice militum, naturamq; concupiscendi opifici similem. Probatq; unam in nobis esse animam, cuius, et in qua hæ tres sint uires, non loco inter se, sed proprietate distinctæ. Quod quidem & Peripateticos quosdam latratores refellit, & cuilibet diligenter legenti potest fieri manifestum. Hanc uero distinctionẽ adducit, ut pateat quomodo inter se anima atq; ciuitas, & illius & huius iustitia sunt persimiles. Inquit ergo. Cum nequeat anima per eandẽ sui uim circa idem simul opposita facere, necesse est eam tres saltem uires habere. Quippe cum eodem in tempore per libidinem rapiatur ad uoluptatem, & per rationẽ interim reuocetur. Item per libidinem retrahatur à prælio, per iracundiam prouocetur ad pugnam. Ex quibus patet rationem esse à libidine differentem, & ab eadẽ differre etiã irascendi uigorem. Differre quoq; hunc à ratione patet, tum in pueris nondum utentibus ratione, iracundia tamen ualde feruentibus, tum in alijs multa per iram præter rationis legem agentibus. Propinquiorem uero irascendi uigorem rationi ex eo esse probat, quod indignatio sæpe rationi opitulatur contra libidinem. Concludit deinceps iustitiam unà cum temperantia esse legitimam quandam consensionem, tum in cuiuslibet animo trium quas diximus partium, tum in ciuitate trium his partibus consimilium. Consensionem inquam in gubernando, exequendo, obediendo, atque in proprijs muneribus peragendis, & alienis non usurpandis. Nec immerito hic iustitiam temperantiæ germanam, nominat harmoniam, ex acutis uocibus & grauibus medijsq; constantem, uocibus inquam principes & quæstuarios mediosq; horum milites referentibus. Deinde ut quæstioni iamdiu adductæ respondeat, quærenti quidnam iustitia iniustitiaq; in animo pariant, dicit uirtutem esse animi sanitatem pulchritudinemq; & robur: uitium uero morbum, turpitudinem, imbecillitatem. Siquidem uirtus cunctas animæ partes, ut statuit natura, disponit & seruat. Vitium uero contrà, naturæ ordinem confundit, atq; perturbat. Quoniam uero quando deprauata omnino corporis est natura, præstat mori quàm uiuere, etiam si externa nobis abunde suppeditentur, idcirco cõcludit illius uitam tanquam miseram esse ab omnibus fugiendam, in quo anima per quam uiuimus per uitium est deprauata. Postremo in ipso libri huius calce asserit eiusmodi animam ciuitatemq; quam descripsit, optimam esse atq; felicissimam. Animam ciuitatemq; regiam, à regina uidelicet hominis ratione dispositam. Addit eiusmodi gubernationem tum regnum appellari, quando inter multos bonos excellat quidam manifeste omniũ præstãtissimus: tum rempub. optimatum, quando plures pariter uideantur excellere, Omnino uero eandem esse gubernationem existimandam. Annuit quoq; se in sequenti libro quatuor reliquas, tum animorum, tum rerum publicarum affectiones ordine distincturum.

DIALO-

DIALOGVS QVARTVS
DE IVSTO

HIC Adimantus respondens, quid ô Socrates, afferes, inquit, si quis te dicat non multũ hos uiros beatos efficere, cum tamen ipsi sint quorum reuera est ciuitas, nihil autem ex bonis ciuitatis accipiant, quem admodum alij, qui & agros & magnificas domos supellectilemq; huiusmodi domibus conuenientẽ possident, sacraq; dijs priuata faciũt, hospites excipiunt, quæ tu nunc dicebas, aurum & argentum adepti, & quæcunq; ad felicitatem conferre putantur: isti uero tanquam auxiliarij quidam mercede conducti in urbe sedent, nihil agẽtes aliud quàm custodiã? Certe, inquam ego, ut qui uictum præterea solum recipiant, neq; mercedem ultra uictum, ut alij solent. Quocirca neq; si proficisci priuatim alio uelint, licebit ipsis, neq; quicq; scortis largiri, aut ad quæuis alia pecunias erogare, eorum more qui beati putantur. Quæ tu & alia multa huiusmodi reprehensione digna prætermittis. Atqui, inquit Adimantus, sint & ista in accusatione comprehensa. Quæritur igitur, inquam, qua ratione defendamus superiora? Nempe istud quæro, inquit. Eandem, inq;, uiam illam ingredientes, inueniemus, ut arbitror, quæ sint dicẽda. Dicemus porrò nihil mirum fore, si ita isti felicissimi sint. Non tamen ad hoc respicientes constituimus ciuitatem, ut una aliqua nobis gens sit præcipue felix, sed ut quàm maxime ciuitas uniuersa. Speramus enim in huiusmodi ciuitate iustitiam maxime inuenire, contrà uero in ea quæ pessime instituta esset, iniustitiam. Quibus inspectis, facile nos quod iamdiu quærimus, iudicaturos existimauimus. Nunc sanè, ut opinamur, beatam fingimus, non ut pauci quidem in ea beati sint, sed ut ciuitas tota. Deinceps autem contrariam contemplabimur: quemadmodum enim si quis nos figuram hominis depingentes uituperet quod pulcherrimis animalis partibus non pulcherrimos etiam colores apponamus: oculi enim pulcherrimum membrum non purpura, sed nigro colore essent depicti: decenter utiq; respõdere uideamur, non oportere adeo nos pulchros oculos pingere, ut ne oculi quidem esse uideãtur, ac neq; cætera membra: sed considerare debere, si singulis decorem suum attribuentes, totum pulchrum reddamus. Sic neque nunc nos cogas, diceremus, ea custodes felicitate afficere, quæ illos quiduis aliud potius quàm custodes efficiat. Possemus enim & agricolas hortari, ut precioſissimo corporis cultu auroq; ornati animi tantum gratia colerẽt terram: & figulos ut à dextra discumbentes, atque ad focum conuiuium celebrantes, missa rota quãtum animo lubeat, figulinam exercerent: & alios omnes hoc modo beatos efficere, quo uniuersa ciuitas felix esset. Sed ne nos ita moneas. Porrò si tibi parebimus, neque agricola, agricola erit, neq; figulus, figulus neq; ullus alius formã habebit eorum ex quibus fit ciuitas. Sed aliorum quidem ratio leuior. Sutores enim facti deteriores deprauatiq;, & simulantes id esse quod non sunt, ciuitati nihil inferunt graue. Custodes autem legum & ciuitatis si nõ sint, sed appareant, uides' ne ut omnem ciuitatem simul perdant? Rursusq; custodes ipsi bene eam constituendi, beatamq; reddendi soli oportunitatem habent. Quamobrem si ueros ciuitatis custodes quærimus, minimè eos eligere debemus, qui noceant ciuitati. Qui uero illud dicit, & agricolas non tanquam in ciuitate, sed tanquam in festa quadam celebritate discumbentes felices facit, aliquid certe aliud quàm bonum considerat ciuitatis. Videndum igitur utrum ad hoc respicientes custodes constituamus, ut quàm maxime felicitate abundẽt: an potius totius ciuitatis rationem habeamus, ut tota sit felix: auxiliarios autem istos atq; custodes cogere & persuadere deceat illa facere, ex quibus optimus sit sui quisq; operis artifex, cæterosq; omnes similiter. Atq; ita uniuersa aucta ciuitate, rectèq; instituta, sinendum ut singuli quatenus cuiusq; natura capax est, beatitudinis sint participes. Probe, inquit ille, mihi loqui uideris. An & quod huic est proximum, inquam ego, uidebor tibi recte dicere? Quid maxime? Contemplare nunquid ista cæteros quoque artifices ita corrumpant, ut praui sint. Quænam ista? Diuitiæ uidelicet & paupertas. Qua ratione? Ita. figulus diues factus uidet' ne tibi ulterius curã suæ artis habere? Minime. Pigrior certe negligẽtiorq; reddet'. Valde. Quare & deterior figulus. Et istud. Rursus autem si propter inopiã instrumentis

tis & reliquis quibus indiget ars, careat, & opera ipsa deteriora faciet, & filios ac cæteros quoscunq; docebit, deteriores artifices reddet. Quid ni? Ex utrisq; igitur tam opulentia quàm paupertate, & praua artificum opera, & prauí artifices ipsi fiunt. Sic apparet.

Quæ mala ex opulẽtia & pauperta te oriantur

Alia ergo quædam inuenimus nostris custodibus obseruanda, ne ipsis insciis in ciuitatem irrepant. Quænam ista? Opulentiã, inquam, & inopiam. Illa siquidem delicias, desidiam, seditiones, rerum nouarum studium parit. Hæc autem cum rerũ innouatione illiberalitatem, & maleficia gignit. Sic est prorsus. Veruntamen ô Socrates, animaduerte quæso, quo pacto nostra hæc ciuitas cum pecunijs careat, bellũ gerere poterit, præsertim siquando aduersus amplam opulentamq; ciuitatem arma capere cogetur. Constat utiq; quod aduersus unam difficile, sed aduersus duas tales, certe facilius. Quomodo istud ais? Quod æquum est utiq; dico. Principio si cõmittenda pugna est, nónne hi bellicis rebus exercitati, aduersus diuites pugnabunt? Fateor equidẽ istud. Quid uero Adimante? Vnus pugil optime ad hoc instructus, nónne contra duos huius facultatis ignaros, diuites insuper ac pingues uidetur tibi facile pugnaturus? Haud fortè simul.

An fortè neq; etiã si licuerit subterfugiẽdo eius qui primus inuadit ictus euitare, deinde subita cõuersione eum cædere. Quin si sæpius in sole & æstu id egerit, plures huiusmodi homines uir talis subiget. Nempe nihil mirum. An non putas diuites pugilum artis plus usu, & notitia consequutos esse quàm bellicæ? Equidem. Facile itaq; athletæ nostri, ut consentaneum est, cum duplis triplisq; ipsorum certabunt. Id quoq; admittam. Nam probe loqui uideris. Quid si missa in ciuitatẽ aliam legatione, uera dixerint: quod nos quidem auro & argento non utimur, neq; nobis fas est, uos ergo bellum nobiscum gerentes, quæ alij possident, habetote: censes uero aliquos his auditis, contra canes duros aptosq; pugnare malle potius, quàm unà cum canibus huiusmodi contra pingues oues ac molles? Haudquaquã mihi uidetur. Verum si in ciuitate una cæterorum pecuniæ cumulentur, caue ne minus pecuniosæ periculũ inferat. Beatus es, quandoquidem putas decens esse aliam quandam appellare ciuitatem, quàm talem qualem ipsi constituimus. Quid prohibet? Ampliorem appellationem exigunt alię. Nam quæq; illarum, ciuitates multæ sunt, nõ ciuitas, ut his, qui quod prouerbio dicitur, ciuitates ludunt. Vna quæq; sanè duæ est saltem, inuicem dissidentes. Vna quidem pauperum, diuitum altera. Rursusq; in utraq; istarum permultæ: quibus, si ut uni intendas, penitus aberrabis: sin ut multis, tribuens ea quæ aliorum sunt alijs, tam pecunias quàm potentias, aut & ipsos præterea, socijs auxiliatoribusq; semper multis uteris, hostibus autem paucis. Et quatenus ciuitas ita ut nuper ordinata est, temperata existet, maxima erit. Nõ opinione, inquam, sed reuera maximã fore, etiam si mille duntaxat propugnatoribus cõstet. Ita enim magnam, ciuitatem unam haud facile uel inter Græcos, uel inter Barbaros quandoq; reperies: quę tamen huiusmodi ciuitate multo maiores uideantur multis, inuenies. An aliter sentis?

Non aliter per Iouem. An non hic igitur pulcherrimus erit nostris principibus augendæ ciuitatis terminus, cui cum tanta fuerit, tãtam regionem tribuere decet, reliquam autem dimittere? Quisnam terminus? Arbitror equidem, quousq; adaucta ciuitas una permaneat, eo usq; augendam esse, nõ ultra. Præclare. Hoc præterea præceptum custodibus seruandum mandabimus, ut nec parua ciuitas, nec magna uideatur esse, sed una atq; sufficiens. Atqui leue quid forsan illis præcipiemus. Et istud leuius præterea, cuius in superioribus mentionẽ fecimus, cum diceremus oportere siue quis custos ignauus nascatur, ad alios mittere: siue ex alijs probus, ad custodes ipsos transferre. In quo plane ostendere uolebamus, quod & aliorum ciuium unumquenq; ad unum id opus duntaxat ad quod natura est aptus, ducere decet, ut quisque unum aliquod suum opus exercens, non multi, sed unus existat, atq; ita ciuitas tota una fiat, non multæ. Est hoc etiam illo minus. Haudquaquam, ô bone uir Adimante, hæc multa ac magna, ut existimaret aliquis, illis præcipimus: sed leuia omnia exiguaq;, si unum, ut dici solet, magnum seruẽt, immo uero pro magno, sufficiens. Quid istud?

De educatione

Educationem, inquam, & eruditionem. Nam si bene educati, uiri moderati euaserint, facile omnia ista discernent, tum alia quotcunq; nos in præsentia prætermittimus, tum mulierum uirorumq; cõiunctiones, & procreationes filiorum, quòd uidelicet oporteat amicorũ omnia hæc secundum prouerbium quãmaxime esse cõmunia. Rectissime profecto ita fieret. Etenim respublica si semel

Prouerbiũ

semel cœperit bene, progreditur tanquam circulus semper proficiens. Quippe educatio eruditioq; bona seruata, ingenia quoq; bona efficit. Rursusq; bona ingenia educationem huiusmodi consecuta, meliora etiam quàm prius euadunt, tum ad alia, tum ad filios generandos, quemadmodũ in cæteris animalibus. Consentaneum id quidem. Denique, ut summatim dicam, hoc diligenter est à ciuitatis tutoribus obseruandum, ne clàm illis ignorantibus corrumpatur. Immo istud in primis curent, nequid præter ordinẽ à nobis datum circa gymnasticam et musicam innouetur, sed illum quàm maxime fieri potest quisq; sequatur. Et cum dixerit aliquis poeticum illud, homines uidelicet nouis cantibus admodum delectari, metuere debent isti custodes, ne sępenumero poetam quis putet nõ cantilenas nouas, sed modos canendi nouos dicere, eosq; laudet. Oportet autẽ neq; laudare quicquam tale, neq; suspicere. Cauendũ sanè speciem musicæ nouam inducere, tanquam in toto naufragium. Nusquam enim musicæ modi mutantur, absq; maximarum legum ciuilium mutatione, ut ait Damon, cui & ipse assentior. Me quoq; scito, ô Socrates, assentiri. Arcem igitur quandam custodiæ gratia, hi ipsi custodes circa musicam struere debent. Nempe eiusmodi præuaricatio clàm ac facile surrepit. Certe iocí cuiusdam instar, atq; ita ut nihil lædere uideatur. Atqui paulatim nobis familiaris effecta, sensim in mores serpit & studia: ex his deinde ad commercia emergit amplior: demum à commercijs in leges respublicasq; erumpit magna, ô Socrates, cum petulantia atq; lasciuia, quousque tandem priuatim ac publice cuncta peruertat. An hoc ita se habet? Ita mihi uidetur. Ergo ut à principio diximus, statim à primis annis pueri honestis in iocis assuefaciendi sunt. Nam si iocis minus decentibus assuescant, nunquam legitimi probiq; uiri euadere poterunt. Quid ni? Quando itaq; bene incipientes pueri iocari ac ludere, legitimum per musicam morem imbibunt, in cõtraria his omnino ac superioribus musica tendit, atq; prosequitur erigere siquid antea in ciuitate iacebat. Vera loqueris.

Institutio puerorum in iocis honestis

Quæ igitur exigua uidentur esse ciuitatis instituta, ut dixi, hi reperient, quæ superiores omnia perturbabant. Qualia? Hæc uidelicet. Quemadmodum tacere debent coram senibus iuniores, cedere illis locum atq; assurgere, parentes colere: quis tonsurę modus seruandus cuiq;, quibus uestibus calceis ue utendum, & omnino quis corporis ornatus conueniat, ac cætera generis eiusdem. An nõ putas? Equidem. Atqui legibus hęc præscribere, ineptum, ut arbitror, uideretur. Nam neq; id usquam fit, neq; constarent hæc uerbis literisq; mandata. Quomodo enim? Apparet itaq;, ô Adimante, quale cuiusque fuerit puerilis educationis initium, talia fore etiam quæ sequũtur. An non simile semper simile prouocat? Cur non? Ac tandem dicendũ id est in unum aliquod summum & potens, siue bonum, seu malum desinere. Quid prohibet? Hac equidem ratione nunquam statuere legibus hæc contenderem. Et merito quidem. Dic per deos, nunquid negotia ipsa forensia mutuaq; commercia & pacta in mechanicis artibus, item contumelia & uerbera, citationes in iudicia, constitutiones iudicum, & siqua uel circa forum, uel portus, aut imponenda aut exigenda sunt uectigalia, uel omnino forensia quęq; iura, uel urbana, uel naualia, & reliqua id genus, an hęc, inquam, uel horum quicquam legibus constituere aggrediemur? Haudquaquã decet uiris bonis præclarisq; præcipere. Hæc enim plurimũ qualia & quomodo statuenda sint, facile ipsi reperient. Nimirum ô amice, si deus illis legum illarum quas suprà posuimus, salutem præstiterit. Sin minus, ita uitam ducent, ut multa eiusmodi legibus statuant, corrigantq; semper & innouent, putantes ita se quod est optimũ assequi. Dicis nempe istos perinde uicturos, ac illos qui cum ægrotent, propter intemperantiam insalubrem uictum mutare nolunt. Sic prorsus.

Enimuero ridiculo quodã modo isti in morbis perseuerare uidentur, curationibusq; suis nihil aliud assequuntur, quàm quod plures uehementioresq; morbos efficiunt, confluuntq; semper, siquis pharmacis agi consulat, bene se ualituros. Omnino tales sunt ita laborantiũ morbi. Quid uero? nónne hoc in illis gratiosum? quod omnium inimicissimum eum putent, qui uera monet, dicitq; nõ prius pharmaca, ustiones, incisiones, incantationes, ea ue quę extrinsecus admouent, aut eiusmodi aliqua profutura, q̃ desinat quis ebrietati, uoraginí, ueneri, otio indulgere? Haud admodum gratiosum istud. Nam indignari aduersus eum qui utilia cõsulit, gratiam habet nullam. Ergo uiros huiusmodi, ut uideris, nequaq̃ probas. Minime per Iouem. Neq; etiam si ciuitas tota id agat quod modo

modo dicebamus, laudabis. An non idem quod iſti facere tibi ciuitates uidentur, quæcũque male inſtitutæ, ciuibus interdicunt ne totum ipſum reipublicæ ſtatum moueant, alioquin capite damnentur quicunq; res innouant? Contra quiſquis præſentem gubernationem approbat, confirmatq;, uoluntatesq; gubernantiũ aucupatus aſſentitur, ſuffragat, & explet, hic demum bonus uir, hic in rebus maximis ſapiens, hic honore dignus exiſtimetur? Idem prorſus facere mihi uidentur, neq; ullo pacto huiuſmodi reſpublicas laudo.

Quid autem? nonne eorum fortitudinẽ, propenſioremq; affectum miraris, qui has ciuitates curare contendunt? Admiror equidem, his exceptis qui ab ipſis falluntur, putãtq; reuera ciuiles eſſe, quod uulgo laudentur. Quid ais? An non iſtis ignoſcis? Nunquid exiſtimas eum qui metiendi ſit ignarus, ſi quando cæteri multi tales quadricubitum eſſe eum prædicent, effugere poſſe quin & ipſe de ſe idem exiſtimet? Non iſtud quidẽ. Ne igitur ægre feras. Sunt enim hi quidem omnium modo quodam ridiculo gratioſiſſimi, qui leges ferunt in his quæ diximus, emendantq; ſemper, confidentes ſe finem aliquẽ reperturos circa ea quæ inique in cõmerciis cõmittuntur, & circa illa quæ ego paulo ante dicebam, ignorãtes quod reuera tanquam hydræ capita amputant. Certe nihil aliud faciunt. Equidem ſpeciem hanc inſtitutionũ circa leges ac reſpub. arbitror uerum cõditorem legum, neq; in male diſpoſita, neq; in bene conſtituta ciuitate curioſe tractare: in illa quidem, quoniam inutilia ſunt huiuſmodi inſtituta, neq; mouent quicq;: in hac autem, quia partim quiſq; reperiet, partim ſuapte natura ex ſuperioribus ſtudijs proficiſcuntur.

Quid præterea reſtat nobis lege præcipiendum? Nobis quidem nihil. Apollini autẽ Delphico maxima, præclariſſima, prima inſtituta. Quænam iſta? Templorum conſtitutiones & ſacrificia, cæteriq; deorum & dæmonũ atq; heroum cultus, ſepulchra præterea & funera defunctorũ, & quæcunq; ſunt ad eos placandos miniſteria ſubeunda. Talia profecto neque ipſi ſcimus, & in ordinãda ciuitate nulli credemus alteri, ſi ſapiemus, nullo q; alio utemur interprete, niſi patrio deo. Hic nempe deus in rebus huiuſmodi cunctis hominibus patrius interpres, in media terra ſuper umbilicum ſedens, exponit. Scite loqueris, atq; ita agendum. Cõſtituta iam tibi ô Ariſtonis fili, ſit ciuitas. Deinceps autem & luce aliunde magna illata, per eam & ipſe circumſpice, & fratrem aduoca tuum, & Polemarchum, & alios inſuper, ut experiamur ſi quo pacto iuſtitia et iniuſtitia ubi locorum ſint, uidere queamus: quo ue inter ſe diſcrepent, atq; utrum horũ conſequi debeat is qui beate uicturus ſit, ſiue lateat, ſiue non lateat deos omnes & homines. Nihil, inquit Glauco, agis ô Socrates. Tu enim inueſtigare pollicitus es, quaſi impium futurum ſit, ſi nõ pro uiribus fueris ſuffragatus iuſtitiæ. Vera admones, inquam ego, & ita certe agendum. Oportet tamen & uos mihi adeſſe. Sic agemus, inquit. Spero itaq; hac ratione id inuenire. Nempe arbitror ciuitatem, ſi recte nobis fuerit conſtituta, abſolute bonã exiſtere.

Neceſſe eſt. Cõſtat utiq; quod ſapiens eſt, fortis, & tẽperata, & iuſta. Conſtat. Quocunq; horũ in ciuitate cõperto, reliquum erit quod nondum inuentũ. Quid ni, inquit?

Si ex alijs quibuſdã quatuor, unũ aliquid in ſubiecto aliquo inquireremus, illudq; primo pateret, ſatis nobis eſſet factum: quod ſi tria reliqua prius comperiremus, ex hoc ipſo quæſitum cognoſceremus, quia cõſtaret nihil eſſe aliud q; quod reſtaret. Probe loqueris. An non de iſtis etiam, quandoquidem quatuor ſunt duntaxat, eodem modo quærendum? Plane. Atqui ex his omnibus prima in ciuitate ſapientia præfulgere uidet, aliquid ue mirandũ circa ipſam apparet. Quidnam? Sapiens mihi reuera ciuitas quã deſcripſimus, eſſe uidetur. Nam conſulta eſt. Nonne? Eſt profecto. Etenim hæc ipſa in conſilijs perſpicacia, ſcientia quædam eſt. Non enim inſcitia, ſed ſcientia potius homines bene conſulunt. Perſpicuum id quidem. Multæ uero ac uariæ in ciuitate ſcientiæ ſunt. Sunt. Nunquid propter ipſam fabrorum ſcientiam, ſapiens & bene conſulta ciuitas appellanda? Nullo modo propter iſtam, ſed fabrilis. Non ergo ſapiens appellanda eſt ciuitas, ex eo quod propter fabrilem ſcientiam de operibus ligno conficiendis, qua ratione peragantur, bene conſultet. Non certe. An non forte propter ſcientiam, quæ ænea opera fingit? uel aliam talem? Certe propter nullam huiuſmodi. Neque etiam propter ſcietiam cõſiliumq; fructuum ex terra producendorũ colligendorũq; ſapiens nominatur, ac bene cõſulta, ſed agricolaria. Sic opinor. Quid uero? Eſt ne aliqua ſcientia in ciuitate nuper à nobis condita, apud ciues ullos, qua non de re aliqua in ciuitate

ciuitate, priuata deliberet, ſed de uniuerſa potius ciuitate, qua ratione & ipſa ad ſeipſam & ad alias ciuitates optime ſeſe gerat? Eſt nimirũ. Quænam hæc, & in quibus? Ipſa ſcilicet cuſtodiẽdi diligentia, & in his principib. quos modo cuſtodes perfectos appellabamus. Propter hanc ergo ſcientiã, quo nomine ciuitatem nuncupas? In conſultando perſpicacem, ac reuera ſapientem. Vtrum plures in ciuitate fabros ærarios, q; ueros hoſce cuſtodes eſſe putas? An contra? Multo certe plures ærarios fabros. An non & reliquorum omnium artificũ quicunq; aliqui eſſe dicuntur, iſti pauciſſimi erunt? Pauciſſimi admodũ. Ergo ex minima quadam gente ſuiq; parte, & ex ſcientia quæ in præſidente & principe parte ineſt, tota ſapiens erit ſecundũ naturam ciuitas inſtituta: atq; id, ut uidetur, natura pauciſſimũ rariſſimum ue genus, cui conuenit eſſe huius ſcientiæ participeps, quam ſolam ex omnibus alijs decet ſapientiã appellare. Veriſſima narras. Hoc itaq; unum ex quatuor, non uides qua ratione inuenimus? Et ipſum. Et qua ſit ciuitatis in parte locatum? Mihi quidem ſufficienter uidetur inuentum. At uero neq; in uentu difficile eſt, quid fortitudo ſit, qua ue ciuitatis in parte loceẽ, propter quam fortis ciuitas nuncupatur. Quonam pacto? Quiſnam ad aliud quicquam reſpiciens ciuitatem uel timidam, uel fortem nominat, q; ad eam partem quæ pro ipſa pugnat ac militat?

Certe nullus ad aliud. Neq; enim alij in ipſa uel timidi, uel fortes exiſtentes, autoritatem habent, qua eam uel timidã, uel fortem reddant. Non certe. Fortis igitur ex parte ſui aliqua ciuitas erit, ex eo quod in ea uim quandam habeat, quæ ratam in omnib. ſeruat opinionẽ, quòd ea duntaxat terribilia ſint, & talia, quę & qualia legislator in eruditione pronunciauit. An non hanc fortitudinem uocas? Non ſatis quod dixiſti, percepi, dicas iterum. Conſeruationem quandam fortitudinem eſſe dico. Quam conſeruationem? Opinionis uidelicet lege per educationem conceptæ, qua iudicantur quæ terribilia ſint, & qualia. In omnibus autem eam cõſeruationem eſſe dixi, hoc eſt, ut rata ſemper & ubiq; ſeruetur, ſiue quis doloribus afficiatur, ſeu uoluptatibus, aut timoribus, nec ullo pacto quis propter hæc ab ea dimoueatur. Cui autẽ ſimile eſſe id arbitror, ſi uis tibi aperiam. Cupio equidem. Neſcis quòd fullones, quoties uolunt lanas purpureo colore inficere, primo quidem ex tot coloribus album eligunt, deinde nõ mediocri opera præparant, ut quãmaxime florem ſuſcipiant, atq; ita demum colore inſpergunt purpureo. Quod autem ita eſt tinctũ, indelebile permanet, neq; ſola aqua diluí, neque etiam additis his purgationibus, quę ad abſtergendũ pertinent aboleri flos ille coloris poteſt. Quæ autem non ita præparata ſunt, ſcis qualia euadant, ſeu alijs coloribus, ſeu iſtis tingat aliquis, cum minus antea excoluerit? Certe deformia ſunt, coloresq; eorum facile diluunt. Tale aliquid facere ſtuduiſſe nos pro uiribus cogita, quãdo milites ipſos eligebamus, eosq; & in muſica & gymnaſtica erudiebamus: atq; exiſtima nihil nos aliud excogitaſſe, quàm ut nobis q; optime perſuaſi leges inſtar coloris cuiuſdam imbiberent: adeo ut eorum opinio de rebus terribilibus, deq; cęteris omnibus immobilis perſeueret ex eo quòd optima natura geniti fuerint, & decenti educatione nutriti, neq; colorationẽ eorum delere ualeant purgamina iſta ad diluendum uehemẽtiſſima, uoluptas ſcilicet omni ſaponis acrimonia, aluminiſq;, & calcis ad expurgandum acrior, dolor itẽ, metus atque cupiditas omni alio purgamine ad abſtergendũ potẽtiora. Hanc utiq; uim paſſim rectæ legitimæq; opinionis conſeruatricẽ circa terribilia eorumq; cõtraria, fortitudinẽ uoco equidem atq; aſſero, niſi tu forte quid aliud dixeris. At ipſe nihil aliud. Videris enim opinionem eandem de eiſdem abſq; diſciplina conceptam, ferinam uidelicet & ſeruilẽ, haudquaq; exiſtimare legitimam, ſed aliud quiddam q; fortitudinẽ nũcupare. Veriſſima loqueris. Admitto igitur hanc fortitudinem eſſe. Intellige inſuper & ciuilem, atq; ita recte accipies. Deinceps autem de hac ſi uoluerís aliàs diligentius pertractabimus. In præſentia uero non iſtud quidem, ſed iuſticiam quærebamus. Ad cuius inueſtigationem ſatis de hac, ut arbitror, dictum. Præclare loqueris. Duo reſtant præterea in ciuitate conſideranda, temperantia ſcilicet, & cuius gratia omnia indagamus, iuſtitia. Prorſus.

Definitio fortitudinis

An quoquo modo iuſtitiã iam ipſam reperire potuimus, ne rurſus in inueſtiganda tẽperantia immoremur? Haud uideo equidem qua ratione id fieri poſſit, quin neq; uellem prius nobis iuſtitiam innoteſcere, q; temperantiam cõſiderauerimus. Quare ſi mihi obſequi uis, prius hoc q; illud inueſtigato. Volo equidẽ, ne ſim iniurius. Inquire iam.

Ecce perquiro, atq; ut hinc intueri licet, consonantiæ & harmoniæ magis quàm superiora similis est. Quo pacto? Ornatus quidem est temperantia, & à uoluptatibus cupiditatibusq; quibusdam, ut perhibent, abstinentia. Dum uero temperatũ hominem seipso potentiorem, suiq; uictorem nescio quo modo esse dicunt, & quædã similia, tanquã uestigia nonnulla temperantiæ signant. An non? Maxime omnium. Nónne quod seipso potentius nuncupatur, ridiculũ quodammodo apparet? Quisquis enim seipso potentior, seipso quoq; imbecillior erit: rursusq; qui imbecillior & potentior. Idem quippe aliquis in his omnibus appellatur? Quid ni? Atqui uidet mihi id uelle sibi hic sermo, quod in hominis anima duo quædam sunt. Vnum quidem melius, alterũ uero deterius. Et quando quod natura melius deteriori dominatur, tunc aliquis seipso potentior dicit, atq; hoc sermone laudatur. Quoties autem propter improbam nutritionem uel consuetudinem aliquam, quod est melius, quum minus ipsum sit, deterioris multitudine superatur, hoc ex opprobrio quodam seipso imbecillius dicitur: & qui ita affectus est, intemperans appellatur. Sic apparet. Contemplare hanc nuper à nobis conditam ciuitatem, inueniesq; ipsi alterum horum inesse. Potentiorem quippe ipsam seipsa iure uocatam fateberis. Nam si melius in ea peiori imperat, temperata dicẽda est, & seipsa melior. Contemplor equidem, ac uera loqueris. Enimuero plurimas uariasq; cupiditates, uoluptates, dolores, in his omnib. reperire maxime quisq; poterit, mulieribus & ministris, & eorum qui liberi esse dicuntur in ipsis plebeis abiectisq; hominibus. Omnino quidem.

Simplices autem & moderatas, quę cum mente & opinione recta, ipsa ratiocinatione ducuntur, in paucis sanè reperies, & his quidem natis optime & optime educatis. Vera hæc sunt. An non hæc in ciuitate hac esse uides, atq; hic cupiditates uulgi uiliumq; personas superatas à cupiditatibus & temperantia paucorum modestorumq; uirorum?

Cerno equidem. Siqua igitur ciuitas potentior cupiditatibus & uoluptatibus, atq; item ipsa seipsa, hæc maxime talis appellanda est. Prorsus. Itaq; nónne iusta hæc omnia & temperata? Maxime. Atqui si in ulla alia ciuitate tam subditis quàm imperantibus opinio, quibus deferre potissimum imperium deceat, hæc inest, in hac præcipue in esse oportet: an non ita censes? Magnopere istud quidem. Quibus itaq; potissimum ciuibus ineſſe temperantiam dices, quotiens sese ita habuerint? in principibus ne? an in subditis. In ambobus quodammodo. Cernis quàm apte uaticinati sumus paulo ante, harmoniæ cuidam esse similem temperantiam? Cur nam? Quia non quemadmodum sapientia & fortitudo in partibus quibusdam iacentes, illa quidem sapientem, hæc fortem efficit ciuitatem, ita modestia quoq; sed instar harmoniæ quę diapason dicit, per totam ciuitatẽ diffunditur, efficiens ut in idem debiliores homines fortioresq; & medij, prudentia, potentia, multitudine, pecunijs item aut alio quodam huiusmodi cõsonent.

Temperãtia

quapropter rectissime possumus temperantiã hanc appellare concordiam, deterioris uidelicet & potioris secundum naturam consensionem, quæ doceat, quem uel in ciuitate, uel in unoquoq; conueniat dominari. Assentior equidem. Cum ita sit, tria iam nobis in ciuitate cõperta sunt, ut ex his apparet. Reliqua uero species, propter quam præterea uirtutis particeps ciuitas esset, quænam erit? Constat hanc esse iustitiam. Constat plane.

Inuestigatio iustitiæ

Nunquid iam nos oportet, ô Glauco, tanquam uenatores hunc cespitem circundare, circumspicientes nequa ex parte iustitia subterfugiat, & ab oculis euanescens, sese occultet? Patet enim hic esse. Fige itaq; passim intuitum, atq; annitere siquo modo possis prior me eam cernere, ipsamq; mihi ostendito. Vtinam possem. Verum satius me uteris ut tali quodam comite, qui possim demonstrata prospicere. Sequere igitur, mecum Deum ante precatus. Efficiam quod mones, Ducas modo. Inaccessibilis hic locus atq; umbrosus esse uidetur, abdita certe imperscrutabilisq; latebra. Veruntamen pergendum est. Pergendum plane. Hic ego Glauconem inspiciens, Hui hui, inquam, mi Glauco, uidemur uestigia quædam eius quod quærimus, nacti, apparetq; istud haud diu nos effugiturum. Faustus certe nuncius. Quàm molles hebetesq; sumus, ô Glauco. Quid istud? Iampridem nobis ab ipso principio, uir beate, quod quærimus, ante pedes uoluit, neq; ipsum inspeximus, sed æque ridendi fuimus, ut illi qui sæpe quod in manibus habẽt, perquirũt. Nos quoq; longe petebamus quod prope nos erat, uel fortè nos latuit. Quomodo istud ais? Ita. Nempe uidemur mihi dicentes istud pridem & audientes haudquaquam animaduertisse id quoquo modo nos dicere. Prolixum sane procœmium audire cupienti. Attende siquid dico. Nam quod principio passim statuimus faciendum, cum ciuitatem cõdidimus, id est, ut arbitror, uel species quædã ipsius iustitia. Nam diximus sæpenumero, si recordaris, unũquenq; oportere unũ aliquid exercere eorũ quæ ciuitati conducant, ad quod ipsius natura esset aptissima. Diximus proculdubio. Etenim quod sua agere, neq; in alienis curiose occupari, iustitia est, & ex alijs multis audiuimus, & sæpe ipsi diximus. Diximus plane. Hoc utiq; uidetur amice cũ fit, quodammodo iustitia esse, sua scilicet agere. Scis unde istud conijciam? Nequaquã. sed dicas. Videtur mihi quod reliquum nobis est in ciuitate, præter illa quæ considera Iustitia uimus, temperãtiam, fortitudinem, prudentiã, hoc esse quod omnibus illis uim præbuit, qua & innascerentur, & innata perseuerarent, quatenus ipsum adest. Atqui diximus iustitiam fore quod restaret, si tria nobis comperta essent. Necessariũ id quidem. Veruntamen si iudicandũ sit, quid horũ potissimum cum ineſt, bonam efficit ciuitatem, ambiguum erit utrum consensio imperantium & subiectorum, an legitimę opinionis seruatio in militibus, iudicantis secundum legem quæ terribilia censenda sint, quæue non: uel in principibus ipsis prudentia & custodia. An id potius bonã ipsam præ cæteris reddat, cum ineſt pueris mulieribus, seruis liberis, artificibus, magistratibus & priuatis, quod ui delicet suum quisq; unus unum egerit, minime per aliena uagatus. Ambiguum certe. quid ni? Ergo uis ipsa sua qua quisq; in ciuitate agit, de ipsius ciuitatis uirtute ex æquo cum sapientia eius, temperantiaq;, & fortitudine certat. Valde. An non igitur iustitiam pones, quod cum istis ex æquo de ciuitatis uirtute cõcertat? Omnino equidem. Considera præterea & hac ratione, nunquid tibi sic uideatur. An principibus in ciuitate mandabis ut iuste sententias ferant? Cur non? An iudicabunt alterius cuiusquam auidi magis quàm huius ipsius, ut singuli neq; usurpent aliena, neq; suis priuentur? Non alterius certe sed istius duntaxat. Tanquam id iustum sit? Nempe. Et hac quoq; ratione asseritur sui cuiq; & proprij possessionem actionemq; esse iustitiam. Est ita. Vide nũquid & tibi idem quod mihi uideatur. Si faber opera coriarij aggrediatur, uel coriarius fabri, uel instrumẽta inter se cõmutent uel præmia, aut si idem utraq; exercere cõtendat, omniaq; talia inuicem permutentur, nunquid commutationem hanc existimas magna quadam iactura afficere ciuitatem? Haud certe nimium. Quoties autem aliquis artifex uel alius natura quęstuarius, diuitijs elatus, uel multitudine copiaq;, uel robore, aut eiusmodi alio quopiam, in militaris hominis ordinem transire conatur, uel miles cum sit indignus, in consularis nititur & custodis ascendere dignitatẽ, & instrumẽta uicissim isti præmiaq; permutant, aut idem aliquis hæc omnia simul peragere tentat, tunc arbitror confusionem peruagationemq; eiusmodi uideri tibi ciuitatis totius interitum. Et maxime quidem. Cum ergo tria in ciuitate sint genera, horũ cõfusio, alteriusq; in alterũ cõmutatio extrema ciuitatis calamitas est, & maxima corruptela. Penitus. Corruptelam uero summam ciuitatis tuæ, non ne iniustitiam esse dices? Quid ni? Hoc igitur iniustitia est. Rursus autem sic dicimus. Quæstuarij, auxiliarij, consularis generis actio propria uno quoq; suum opus peragente in ciuitate, contra ac cõfusio illa superior, & iustitia erit, & ciuitatẽ iustam efficiet. Haud aliter quàm sic se habere uidetur. Nondum omnino istud debemus asserere. Verum si & in cuiusq; hominis animo species eadẽ cõsiderantibus nobis iustitia esse asseueretur, tum demum consentiemus. Nam quid aliud dixerimus? alioquin tunc aliud quicquam excogitabimus. Nunc autem disceptationi huic finem iam imponamus, secundam quam existimauimus, si plurium habentiũ iustitiam in maiori prius eam contemplaremur, facile deinde in homine uno nos quale hoc sit inspecturos. Visumq; nobis est maius ipsum, ciuitatem existere, atq; ita q; optimã potuimus eam condidimus, scientes in bona republica ineſſe iustitiã. Quare quod in illa nobis apparuit, referamus ad unum: & si idem ibi constet, satis nobis erit factum. Siquid autem aliud in uno appareat, rursus ad ciuitatem cõuersi, hæc examinabimus: ac forte alterna cõparatione disceptantes, uelut scintillas, ex his iustitiam excutiemus, eamq; iam cũ clare micuerit apud nos ipsos stabiliemus. Scite loqueris, atq; ita agendum. Nunquid quod idem appellamus tam maius quàm minus, dissimile est quatenus idem, an simile? Simile certe. Ergo uir iustus à ciuitate iusta quo ad iustitiæ speciem pertinet, nihilo differt,

ſed ſimilis erit. Similis. Atqui ciuitas iuſta eſſe tunc uiſa eſt, cum in ipſa tria hominũ genera pro natura cuiuſq; ſic inſtituta erunt, ut unuſquiſq; ſuum opus exerceat. Temperata rurſus & fortis & ſapiens, propter alios quoſdam eorundem generum affectus & habitus. Vera hæc ſunt. Vnum quoq; ô amice ita cenſebimus, habentẽ eaſdem has eius in animo ſpecies, propter affectus eoſdẽ, eadem nomina merito cũ ciuitate ſortiri. Neceſſe eſt omnino. In leuem ne rurſus amice de anima cogitationẽ incidimus, utrũ tres in ſe ſpecies has habeat, nec'ne? Miníme mihi in leuem diſceptationẽ delapſi uidemur. Fortè enim quod dicitur, uerũ eſt ô Socrates, pulchra difficilia eſſe. Apparet utiq;. Ac certe ſcito ô Glauco, nos ut mea fert opinio, nunq; ex diſcurſibus huiuſcemodi qualibus in præſenti diſputatiõe utimur, exacte id cõprehenſuros: lõgior porrò uia eſt, quę ad hoc nos ducit. Fortè tamen ſecundũ ea quæ ſupra dicta & cõſiderata ſunt, facilius diſceretur.

An non ſat iſtud uideri debet? Mihi ſanè in præſentia id ſufficiet. Mihi quoq; ualde ſufficiens. Ergo ne te pigeat, ſed conſidera. Profecto nobis neceſſe eſt cõfiteri, eaſdem in nobis ſpecies atq; mores ineſſe, quas & in ciuitate. Neq; enim aliunde in ciuitatẽ hæc deuenerunt. Ridiculum quippe eſſet ſi quis iracũdam animoſitatem, exiſtimaret ne quaquam ex priuatis hominibus in ciuitatibus inuectam eſſe, quorum idem eſt captus, qui & Thracum, Scytharum, ſuperiorumq; gentium: aut ſapientiæ ſtudium, non ex tali priuatorum inſtinctu qualis natura noſtris hominibus eſt tributus: aut queſtus auiditatẽ non ex ea ſingulorum hominum cupiditate, qua affecti apprime dicuntur Phœnicij, Aegyptijq; nonnihil. Et maxime quidem. Hoc quidem ita ſe habet, neq; difficile cognitu. Haud certe difficile. Id autem difficile iam, utrũ uno quodam eodem ſingula hæc agamus, an potius tria quædam habeamus in nobis, quorum ſingulis, ſingula operamur: uno quidem diſcimus, iraſcimur alio, tertio concupiſcimus uoluptates eas quæ ad nutritionem generationem'que pertinent, cæteraq; huiuſmodi: uel tota anima unumquodq; explemus, cum cõciti rem aggredimur. Hæc haud facile pro rei dignitate diſcernerentur. Mihi quoq; idem uidetur. Sic autem aggrediamur hæc diſtinguere. nunquid eadem ſunt inuicem, uel diuerſa? Quonam pacto? Conſtat plane idem contraria facere ſeu pati ſecundũ idem & ad idẽ ſimul non poſſe. Quamobrẽ ſi quãdo reperiemus in ipſis hæc fieri, intelligemus non unum idem hæc eſſe ſed plura. Eſto. Animaduerte quod dico. Dic. Stare ſimul atq; moueri idem ſecundum idem nunquid poteſt?

Quæſtio de anima

Nullo modo. Præterea hęc diligentius confirmemus, nequa procedentibus nobis ambiguitas forte ſuboriatur. Siquis enim dixerit hominem ſtantẽ quidem, mouentem uero manus & caput, eundem ſtare ſimul atq; moueri, haud quaquam ita dicendum cenſebimus, ſed partem quidem eius manere, partem uero moueri. An non ita? Ita prorſus. Quod ſi artificioſius & argutius iſte luſerit, aſſerens turbinem trochumq; totum moueri ſimul & ſtare, quando in eodem puncto centrum aculeumq; figens reuoluitur: uel aliud quicquam, dicens idem agere, cum eidem affixum cardini circũfertur: nequaquam aſſentiemur, quòd non ſecundum eadem ſui hæc tunc moueantur & maneant. Dicendum quippe habere ipſa rectum in ſe atq; rotundum: & ſecundum rectum quidem ſtare, cum nulla ex parte declinent: ſecundum uero rotundum, circũmoueri. Quoties autem dum quid reuoluitur in rectum quoq; deuehitur ſiue ad dexteram ſiue ad ſiniſtram, uel ante uel retro, tunc nuſquam permanet. Recte admodum. Quare nulla ex his obiectionibus nos perturbabit perſuadebitq;, quod idem quandoq; ſimul ſecundum idem atq; ad idem, contraria ſimul uel agat uel patiat. Me quidem miníme iſta mouebunt. Veruntamen ne in iſtis obiectiunculis enarrandis reiſciendisq; utpote falſis, diutius cogamur inſiſtere, ſupponentes iam id ita eſſe, ulterius progrediamur, cõfeſſi inuicem, ſi quando aliter quàm ſic ſe habere hæc appareant, quæcunq; ex his dicuntur, forę ſoluta. Sic nimirum decet. Nónne annuere & renuere, aggredi & declinare, aſciſcere & reiſcere, inter ſe contraria pones, ſiue actiones ſeu paſſiones? Nihil enim intereſt. Contraria. Quid autem hæc? eſurire, ſitire, & omnino cupere, uelle, eligere, nónne ad eorum ſpecies referes, quæ modo diximus? Veluti ſemper cupiẽtis animam nónne uel aggredi dices illud quod appetit, uel aſciſcere ęd ſibi adeſſe eligit, uel quatenus uult aliquid ſibi porrigi, annuere, & illud ad ſe trahere, amantis more ut iſtuc fiat affectantem.

Equidem. Quid uero, nolle, aſpernari, negligere, non cupere, nónne in reiſciendi repellendiq; ſpeciem, & in omnia illis contraria referemus? Quid ni? Cum hæc ita ſe habeant, ſpeciem aliquam cupiditatũ eſſe dicemus, & manifeſtiſſimas omniũ aliarũ cupiditates, ſitim & famem? Dicemus utiq;. Et hanc quidem potus, illam cibi? Ita eſt. Nunquid in quantum ſitis eſt, alicuius præterea cupiditas eſt alterius quàm cuius nos dicimus, potus ſcilicet ſitis? Huius duntaxat ſitis. Nunquid calidæ potionis, uel frigidæ, uel multæ, uel paucæ? Vel in pauco qualis cuiuſdam poculi? Vel potius ſi calor ſitienti ineſt, frigidi appetitum inducit: ſin autem frigus, calidi? Et ſi propter præſentiã multitudinis, multa ſit ſitis, multi auiditatem infert: ſinautem pauca, pauci? Ipſum uero ſitire nunq; alicuius alterius appetitio eſt, quàm cuius ſuapte natura eſt, ipſius uidelicet potionis: rurſusq; eſurire, comeſtionis? Ita certe ipſa cupiditas quæq; ipſius cuiuſq; eſt ſolũ, cuius ipſa natura eſt. Talis autem uel talis cuiuſdam propter additamenta quædã dicitur.

Cauendũ eſt autẽ ne quis nos improuidos turbet, inferẽs neminẽ potum cupere, ſed potũ bonũ, uel cibũ, ſed bonũ cibũ. Nempe bona omnes expetunt. Quare ſi ſitis appetitio eſt, boni eſt, ſiue potionis ſeu cuiuſuis alterius eſt auiditas. Similiterq; de cæteris. For tè nonnihil efficere uidebitur, qui talia dixerit. Veruntamen quotcunq; eiuſmodi ſunt ut alicuius ſint, talia quædã talis cuiuſdã ſunt, ut arbitror. Ipſa autem quæq; ipſius cuiuſq; duntaxat. Haud intelligo equidẽ. Non intelligis maius ipſum eiuſmodi eſſe, ut ſem per aliquo maius exiſtat? Plane. Nónne minore? Minore. Multo autem maius, multo minore, an non? Sic eſt. Et quondam maius, quondam minore, & futurũ maius, futuro minore? Nihil prohibet. Atq; etiã plura ad pauciora, dupla ad dimidia & omnia talia, itemq; grauiora ad leuiora, & uelociora ad tardiora, & calida item ad frigida omniaq; horum ſimilia eodem modo inuicẽ referũtur? Certe. Nónne & de his quæ ad ſcientias ſpectant, eadem ratio? Scientia quidem ipſa rei ipſius quæ ſcitur ſcientia eſt, uel cuiuſcunq; alterius dicenda eſt eſſe ſcientia. At uero ſciẽtia quædam, & ſcientia talis rei, cuiuſdam, & talis eſſe dicitur. Tale uero aliquid dico. Poſtquam ędificandarũ ædium ſcientia extitit, ab aliįs ſcientįs diſcreta eſt, adeo ut ædificatoria appellata ſit. Quid ni?

Nónne ex eo quòd talis ſit, qualis aliarum nulla? Nempe. Ergo quia talis cuiuſdã, ideo talis quædam effecta eſt. Eodemq; modo cæteræ artes omnes atq; ſcientiæ. Eſt ita.

Hoc itaq; inferre me uoluiſſe tunc dicito, ſi modo nunc intellexiſti, quòd quæcunque eiuſmodi ſunt, ut alicuius ſint, ipſa quidem ſola ipſorum ſunt duntaxat, talium uero quorundam talia quædam. Neq; uero ideo dico, quòd qualium ſunt, ſint talia, quia ſcilicet & ægrotantiũ & bene ualentiũ ſcientia, bene uel male ualẽs & ipſa ſit: bonorũ item atq; malorũ, bona rurſus ac mala: ſed quoniã nõ illius ipſius dũtaxat cuius abſolute ſciẽtia eſt euaſit ſcientia, imò talis cuiuſdã: hoc autem eſt ſalubre & inſalubre: talis quædã ipſa quoque effecta eſt. Ex quo factum eſt: ut non amplius ſciẽtia ſimpliciter appelletur: ſed qualis quodam addito: medicinaria ſcientia. Teneo iam: mihiq; hæc ita ſeſe habere uidentur.

Sitim uero, nónne his annumerabis, quæ id quod ſunt, alicuius exiſtunt? Eſt autem ſitis? Annumero equidem, & potionis ſitim eſſe dico. An non qualis cuiuſdam poculi qualis quædã ſitis? Ideoq; ſitis ipſa, neq; multi, neq; pauci, neq; boni, neq; mali, neq; ut uno uerbo complectar qualis cuiuſdam, ſed potionis ipſius ſolummodo, ſitis ipſa natura eſt? Sic eſt omnino. Sitientis igitur anima quatenus ſitit, non aliud appetit quàm bibere, idq; affectat, & ad ipſum fertur. Conſtat. Siquid ergo ipſam quandoq; retrahit ſitientem, aliud quiddã erit in ipſa ab ea parte diuerſum quæ ſitit, & quaſi beſtia quædam ad bibendum impellit. Neq; enim fieri poſſe dicimus, ut idem aliquid eodẽ ſui circa idem ſimul agat contraria. Non certe. Quemadmodum abſurdum dictu eſt eandem ſagittarij manũ ſimul arcum intendendo protrahere atq; contrahere. Porrò dicendum eſt, alteram eſſe manum quæ protrahit, alteram uero quæ contrahit. Ita prorſus.

Fatemur ne eſſe aliquos, qui cum ſitiant nonnunquam bibere nolint? Multos', ac ſæpe. Quid de iįs aliquis dicet? nónne ineſſe in horum anima aliquid, quod ad bibendum allicit? aliquid contra quod cohibet? quod quidem & aliud eſt, & ei quod allicit, dominatur. Mihi quidem uidetur. An non igitur quod prohibet iſta, ex ratione ineſt, quoties operatur? Quæ uero cõcitant atq; trahũt, ex affectibus perturbatiõibusq; ſunt?

Apparet. Merito igitur duo hæc inter ſe diuerſa exiſtimabimus, & illud quidem quo ratiocinat' animus, rationale ipſius denominabimus. Illud uero quo amat, eſurit, & ſitit,

& ad alias libidines pronior labitur, irrationale, & auidum repletionũ quarundam & uoluptatum. Diuersa profecto, inquit. Meritoq; ita censebimus. Hæ itaq; duæ iam in anima species, inquam ego, distinctæ sint. Illud autẽ quod ad iracibilem pertinet, quoue iracimur, utrum tertium quiddam est: an alterius horum cognatum? Fortẽ eius quod uoluptates cupit, est cognatum. Atqui credo hoc equidem ex eo quod audiui quondam quòd uidelicet cũ Leontius Aglaionis filius ex Piræo sub boreali muro ad ciuitatẽ ascendens sentiret extra cadauera prope littus iacentia, simul & uidere cupiebat, & horrebat tamen, absterrebaturq; uultumq; tegebat, secum ipse pugnans. cupiditate denicq; superatus, ad cadauera directis & patefactis oculis aduẽtauit, dicens: Ecce iam uobis licet ô infelices desiderium uestrum pulchro explere spectaculo. Audiui & ipse. Itaq; sermo testatur, iram sæpe pugnare aduersus concupiscentiam, tanquã hæc inter se diuersa sint.

Id certe significat. Nónne & alibi frequenter animaduertimus quãdo distrahunt aliquem præter rationem cupiditates, obiurgantem ipsum sese, & aduersus id sui quod trahitur indignantem? Et quasi duobus dissentientibus adiutricem rationi iram accurrere? Cupiditatibus uero coniunctam, nihil rationis uoluntati contrarium moliri: nec te arbitror unquam asserere, uel in te ipso, uel in alio tale quiddam deprehendisse. Nunquam per louem. Quid porro? Quando quis iniuriam inferre se putat, nónne quo generosior est, eo minus irascitur, dum esurit & alget, & aliud quoduis tale patitur ab eo quem iure hæc agere censet? Et quod iam dixi, ira istius in eum quodammodo non irritatur? Vera loqueris. Quid autem? quando iniuriam se pati quis putat, nónne tunc satagit & sæuit, & auxilium præstat ei quod iustum uidetur, famem, frigus, & cætera talia tolerans? Et ad uictoriam cõtendit, neq; à generoso opere cessat prius quam uel transegerit, uel obierit, uel tanquam canis à pastore, ita denicq; reuocatus ab ea quæ in ipso est ratione mitescat?

Omnino hæc uis ei similis est, cui tu cõparas. Etenim in nostra ciuitate auxiliarios ipsos tanquam canes posuimus obtemperantes principibus quasi quibusdã pastoribus ciuitatis. Optime quod dicere uolebam intellexisti. Sed unũ & hoc insuper animaduertis?

Quid istud? Quòd in præsentia contra ac supra de iracundia iudicamus. Tunc sanè irascendi uim ad concupiscendi naturam referebamus. Nunc uero multum interesse dicimus, ac multo magis iram asserimus animæ partibus inter se dissidentibus pro ratione arma capessere. Ita prorsus. Nunquid & irascẽdi uis est à ratione diuersa, uel quædam species rationis, adeo ut nõ tres in animo, sed duæ species sint, rationale & cõcupiscens? Aut potius quemadmodum in ciuitate apparuerũt tria quædam genera, quæ ipsam continent, quæstuarium, auxiliarium, cõsulatus, ita & in anima tertia quædam uis est iracundia, quę natura ipsa rationis tutatur partes, nisi ex improba educatione fuerit deprauata?

Necesse est ut tertia sit. Nempe etiam si alia quàm ratio apparuerit, quemadmodum suprà uisa est, à concupiscentia differens. At uero facile id quidem patere potest. Nam in puerulis quiuis istud intelligat, qui statim nati iracundia pleni sunt. Rationis autẽ aliqui nunquam, multi sero cõpotes fieri mihi uidentur. Per louem præclare loqueris. Præterea in bestijs ita esse quisq; ut ipse dicis cõperiet. Testatur & istud Homeri illud quod suprà induximus. Pectora castigans monitis affatur acerbis. Perpetere ô cor, nam tu longe aliàs grauiora tulisti. in his porrò Homerus tanquam hæc inter se differant, alterũ horum obiurgare alterum facit, ipsam uidelicet rationẽ de meliori peioriq; consultantem, irrationalem iracundiæ impetũ cohibere. Recte admodum loqueris. In his itaq; uix tandem consensimus, satisq; inter nos constitit, eadem in ciuitate, eadem & in cuiusq; anima genera esse ac numero paria. Sic certe. Quin & hoc necessariũ est, quemadmodũ & quo sapiens erat ciuitas, ita & eodem sapientẽ esse priuatũ? Plane. Item quo fortis est priuatus aliquis & quomodo, eodem & ita fortẽ esse ciuitatẽ, & in cæteris omnib. ad uirtutem utraq; similiter se habere. Necesse est. Atqui & iustum ô Glauco, uirũ dicemus eadem ratione, qua dicimus ciuitatẽ. Necessariũ id omnino. At nondũ illud obliti sumus, quòd ciuitas ex eo iusta uisa est, quia cum tria in ea sint hominum genera, suum quisq; explet officiũ. Haud certe mihi oblíti uidemur. Meminisse ergo oportet quòd quisq; nostrũ, cuius singulæ animæ partes quod suum est agunt, & iustus erit & sua peragens. Meminisse prorsus. Nónne rationali potẽtiæ cõuenit imperare, cũ sapiẽs sit, geratq; totius animæ prouidentiã, irascẽdi uero naturę obsequi rationi, perq; illã pugnare?

Penitus

Penitus. Nõne ut suprà tractauimus, musicæ & gymnasticæ mixtio atq; temperantia ut cõcordia ista sint, efficit? Vnum quidem horũ intendens augensq; & nutriens præclaris sermonibus & disciplinis: alterũ uero remittens, sedans, mansuefaciens per harmoniam atq; rhythmũ? Maxime. Cumq; ita nutrita hæc fuerint, & quæ sua sunt, reuera didicerint, & optime fuerint erudita, ardori cõcupiscentiæ præsidebunt: quæ pars animæ in quocũq; est plurima, neq; unquam pecuniarũ possessione repletur: cauebuntq; ne cor poralium uoluptatũ expletione adaucta grãdior robustiorq; euadat, nolitq; suo dũtaxat officio fungi, sed subijcere sibi illa contendat, quibus imperare natura non debet, atq; ita uniuersam omniũ uitam peruertat. Sic prorsus. Quinetiam ab externis hostibus hęc animam omnem corpusq; custodit, dum illud quidem prouide cõsulit, hoc autem propugnat, obtemperat principi, fortitudine quæ cõsulta sunt, peragit. Vera hæc sunt. Fortem profecto hac ex parte uirum quenq; uocamus, quãdo in ipso iracundiæ uigor ita institutus est, ut in medijs uoluptatibus & doloribus, in sententia sua persistat, non aliter esse de terribili & nõ terribili iudicandum, quàm ratio ipsa dictauerit. Probe. Sapientem uero breui illa ex parte quæ & imperauit in ipsos, & ista dictauit, habẽs in seipsa scientiã qua discernit quid potissimũ ex usu sit tam singulis quã uniuerso ex his tribus cœtui cõstituto. Certe. Temperantem rursus aliquem appellamus horum ipsorũ amicitia atq; concordia, quãdo & quod præsidet, & quod subest, in sententiam eandem conueniunt, rationem scilicet imperare decere, neq; ab illa descíscendũ esse. Temperantia profecto nihil est aliud & priuatim & publice. Iustus denicq; ex eo atq; ita erit quisque, ex quo sæpe iam diximus, & quemadmodũ exposuimus. Necesse est, inquit, prorsus.

Quid porrò? inquam. Est ne aliquid quod hanc nostram usqueadeo sententiam interturbet, ut aliud uideatur esse nobis iustitia, quàm quod in ciuitate constitit? Mihi quidem non uidetur. Quinimmo, siquid adhuc inter nos in controuersia sit, sic iterum superiora penitus confirmabimus, absurda illa huic obijcientes. Qualia? Veluti si in hoc deliberare nos oportuerit de ciuitate illa, deq; homine eodem cũ illa pacto nato atque nutrito, nunquid uir talis quum depositũ auri uel argenti acceperit, uideatur quandoq; fraudem excogitaturus. censes aliquem iudicaturum eiuscemodi uirum fraudem committere potius quàm secus affectos homines? Neminem prorsus. An nõ à sacri legijs hic, furtis, proditionib. tam priuatim aduersus fodales, quàm publice aduersus rem publicam innocens erit? Innocens. Atqui neq; perfidus uel iureiurãdo, uel quibuscunq; commercijs. Nullo pacto. Adulteria quidem, parentum cõtemptus, impietas in deos, cuilibet alteri potius quàm huic conueniunt. Ita prorsus. Nõne horum omnium causa hæc est, quia quicquid in ipso est, suum opus exequitur, siue imperando, siue exequendo? Nulla certe alia. Quid? quæris aliud esse iustitiã quàm hanc ipsam uim, quæ tales uiros, & tales efficit ciuitates? Ego quidem minime. Tandem nobis absolutum somnium illud est, quod nos cõiecisse diximus: nempe quòd mox incipientes cõdere ciuitatem, deo quodam fauente, in aliquod principium imaginemq; iustitiæ ingressi uidemur. Omnino quidem. Hoc autem erat, ô Glauco, propter quod cõfert quoddam iustitiæ simulacrum. Nempe debere qui natura coriarius est, artem hanc exequi, aliud nihil aggressum; qui uero faber, fabricare. Similiterq; in cæteris. Apparet. Reuera quidem talis iustitia est, sed non circa actionem exteriorem, immo circa interiorem suarum partium actionem uere ad ipsummet animum, & ad sua: dum nihil permittit ex suis aliena tentare, neq; sinit animæ genera opera inuicem cõfundentia per plura uagari: sed reuera propria recte digerit, suiq; est dominus, sese exornat, amicus sibi ipse effectus, in se tria ipsa contemperans tanquam tres terminos harmoniæ, Neates, Hypates, & mediæ, hoc est, octauæ uocis, & grauis, & quintæ, seu quæuis alia media fuerit. Itaq; hæc omnia nectens, ipseq; undiq; unus effectus ex multis temperans atq; cõcinens, ita demum agit siquid agit, uel circa pecunias acquirendas, uel corporis cultum, uel etiam circa ciuilia, aut priuata commercia, in his omnibus actionem illam iustam & præclarã existimãs, quæ habitum hũc peragit atq; seruat. Sapiẽtiam uero operationi huic præsidẽtem scientiam: iniustam autem operationem quæ hanc dissoluit, insipientiam: deniq; operationis huius ducẽ, opinionẽ. Vera prorsus, ô Socrates, loqueris. Si ergo nos inuenisse diximus iustum uirum, & ciuitatem iustam, quid'ue in utrisq; iustitia sit, haud forte multũ,

ut arbitror, mentiri uidebimur. Non per Iouem. Asserẽdum igitur. Proculdubio.

De iniustitia Esto ita q̃. Enimuero deinceps de iniustitia considerandũ uidetur. Plane. Seditionem quandam horum trium iniustitiam appellare decet, curiosamq̃ & uariam alieni operis usurpationem, & insolentem partis cuiusdam præuaricationem aduersus totã animam rebellantis, insurgentisq̃ ad imperandũ regio animi generi, cui seruire eam natura iubet. Talia quædam ut arbitror, atq̃ horum turbationem erroremq̃, iniustitiam esse dicemus, & intemperãtiam, ignauiã, insipientiam, & uniuersam denicq̃ prauitatem. Hæc prorsus ita se habent. Nonne satis iam perspicue patet, quid est iniusta facere & iniuria, ac rursus quid agere iusta, quandoquidem iustitia & iniustitia patent. Quonam pacto? Quia nihil à salubribus & insalubrib. differunt. Nempe ut hæc circa corpus, sic circa animum se habent & illa. Qua ratione? Salubria quidem sanitatem inducunt, insalubria morbum. Plane. Similiter quoq̃ iusta agere, iustitiã gignit in animo; iniusta facere, iniustitiã. Necesse est. Est autem sanitatẽ inferre, ita quæ in corpore sunt disponere, ut secundũ naturæ ipsius ordinem inuicem superentur & superent. Morbum autem inducere, usqueadeo corporis partes inficere, ut cõtra naturæ legem dominentur inter se subiiciãturq̃. Est ita. Eadem ratione iustitiam præstare cuiquam, nihil est aliud quàm animi partes in ordinem suum digerere, ut ad naturæ normam pareant atq̃ imperent. Iniustitiam uero ut contra naturam exuperent inuicem ac succumbant. Prorsus.

Virtus sanitas Virtus igitur, ut apparet, sanitas quædam est, & pulchritudo, & robustus animi uigor.

Prauitas morbus Prauitas contra morbus, turpitudo & imbecillitas. Est ut dicis. Nonne igitur exercitationes honestæ ad uirtutem acquirendam conducunt, turpes ad prauitatem deducũt? Necesse est. Restat ut uidetur, discutiendũ, nunquid prosit agere iusta, honesta colere, esse iustum, siue occultum id cuiq̃ sit, siue non: An iniuriari & iniustum esse, si modo non det pœnas, neq̃ fiat castigatione melior. Mihi quidem ô Socrates, ridicula disceptatio ista fore uidetur. Siquidem corporis natura corrupta, uidetur non esse uiuendum, neq̃ etiam in summa epularum & poculorum omniũ affluentia, cũctis diuitijs, & totius orbis imperio. Natura uero eius quo uiuimus, polluta atq̃ corrupta, num uiuendum erit, si quis quodcunq̃ lubet, aliud agat quàm hoc unum, unde ab improbitate iniquitateq̃ liberetur, iustitiam uero & probitatem adipiscatur, postquã talia hæc utraq̃ qualia narrauimus, apparuerunt. Ridicula profecto. Verũ posteaquam eò deuenimus, ut quàm certissime fieri potest, quòd hæc ita se habent, perspiciamus, minime desistendum. Per Iouem minime omnium. Age igitur, inquam ego, huc accede, ut uideas quot species im probitas habet, ut mihi uidetur. Attende nunc. Nempe hæc digna spectatu. Sequor equidem, dicas modo.

Virtutis una species, prauitatis innumeræ. Atqui tanquam è specula quadam, postq̃ huc ratiocinando cõscendimus, una mihi species uirtutis occurrit, prauitatis innumeræ. Ex quibus quatuor quidem modi potissimũ sese offerunt, quorũ meminisse oportet. Quomodo istud ais?

Rerumpub. modi quinque Quot sanè rerumpub. modi sunt species suas habentes, totidem esse & animæ ipsius apparent. Quot? Quinq̃ rerumpub. quinq̃ rursus & animæ. Dic quales. Vnũ aliquem reipub. modũ esse hunc assero, quem exposuimus. Duabus uero appellationibus declarari potest. Nã si inter principes ciuitatis unus quidã sit omniũ præstantissimus, regnũ uocabitur. Si autẽ plures, gubernatio appellabitur optimatũ. Vera narras. Hanc unã ideo speciem esse dico, quia siue plures gubernent, siue unus, nullus qui ita, ut diximus, educatus & eruditus fuerit, quicquã existimatione dignũ in reipublicæ legibus permutabit. Neq̃ enim consentaneum esset, inquit.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGum quintum de Iusto.

NON sum nescius fore nõnullos qui Apologiam à nobis expectent, qua quintum hunc Dialogum communionem omnium in ciuitate ponentem, defendamus contra calumnias, tum maledicorum, tum etiam ignorantium. Verum legant Platonem ipsum, precor, legant diligenter, ac sine inuidia iudicent, Apologiam (scio quid loquar) nullam desiderabunt. Plato igitur Phœbeus humani generis medicus, quum animaduerteret & singulos homines & familias & ciuitates semper & ubiq̃ grauiter ægrotare, neque ullis hactenus ciuilium medicorum medicamentis tot secula iam frustra curantium, uel liberari morbo, uel saltem leuari paulum, atq̃ minimum conualescere, tam prudenter quàm pie ad legem illam

illam se contulit præcipuam apud medicos, qua medicinæ sanciunt autores, si quis medicamentis talibus, puta frigidis, diu adhibitis minime conualescat, esse tandem rite ad calida transeundum. Cognoscens ergo genus humanũ per leges distribuentes propria tot seculis nihil proficere, immo uero in deterius quotidie labi, non iniuria ad amicitiæ se transtulit leges cõmunia inter amicos omnia fore iubentes, ut diuisione diuisionisq̃ & miseriæ sublata causa, cõcordiam, unionem, felicitatem cõsequeremur. Sed aliter rursus exordiamur. Socrates in principio quarti disciplinam educandæ iuuentutis cunctis legibus anteponens, raptim attigit, uideri optimam disciplinam fore, si uxorum, filiorum, rerum communio fiat. At quoniam res est & noua quamplurimis & plurimis inaudita, reuocatur ad eam statim in principio quinti declarandam apertius, & firmius comprobãdam. Iam uero & si à Critia & Timæo didiceris disciplinam similem extitisse quondam apud Græcas Aegyptiasq̃ Athenas, neq̃ nimium admiraberis tanquam nouam, neq̃ diffidenter audies tanquam penitus arduam, neq̃ inuitus admittes quasi nõ bonam. Mitto quod multi tradunt apud Boemos Placam urbem aliquando similiter gubernatam. Atqui Diodorus insulam in Oceano meridiem uersus describit, in qua præter cætera communes etiam sint uxores, uiriq̃ philosophiæ plurimum astrologiæq̃ studiosi. Pomponius quoq̃ Mela testis est Garamantes in extremis Aphricæ partibus communia habere in republica omnia. Similem præterea bonorum fuisse communionem inter philosophos Brachmanas, Gymnosophistas, Essæos, Pythagoricos, & deniq̃ inter sanctos quondam Christianæ reipublicæ fundatores, compertum habemus. Videmus quoq̃ seculis nostris illos duntaxat religiosos ad uirtutem felicitatemq̃ accedere, inter quos nihil est proprium. At enim si uxorum te communio turbat, primo quidem permittito apud Platonem rite ex lege fieri, quod apud adulterinos facerdotes in commune fit sacrilegio. Deinde Platonem ipsum audito prius quàm iudices, altius in sua causa declamantem. In sequentibus nota primo quidem Socraticam prouidentiam, peius esse censentem in legibus constituendis errare, quàm hominem interficere. Eiusmodi namq̃ error multos per multa secula interficit animos simul & corpora. Deinde modestiam difficilia diffidenter aggredientem, & quasi inuitam atq̃ compulsam. Tertio pietatem diuinum auxilium pro suo more in rebus grauibus inuocantem. Ac ne in legibus erret condendis, ab Adrastia dea petit opem, cuius mentionem quoq̃ fecit in Phædro. Adrastia hæc apud priscos theologos est potentissima ineuitabilium regina legum, legum inquam tam Saturniarum ad mentes pertinentium, quàm Iouialium pertinentium ad naturas. Adrastiam dico diuinam prouidẽtiam, quatenus nihil uel oculos eius subterfugere, uel manus potest effugere. Nec ab re ubi optat firmissimas leges condere, quas neq̃ obliuio deleat, neq̃ defraudet astutia, neq̃ uiolentia frangat, & omnino nullus deuitet, Adrastiam obsecrat ineuitabilia sancientem, quæ nullus queat effugere. Deinceps paulatim ad communem progreditur disciplinam, à uirorum uidelicet institutione ad institutionem similiter mulierum, mandans omnia priuata publicis, tum pacis, tum belli studia, mulieribus cum uiris communia fieri, ne mancum sit genus humanum, eo tamen pacto ut in singulis grauiora uiris, leuiora mulieribus committantur. Similiter & alibi docet brachia quoq̃ sic assuefacienda, ut singuli utriq̃ sint dexteri. quos nominat amphidexteros. ostendit autem id fore utile atq̃ possibile, & quo pacto fieri debeat. Deinde aliam adducit communionem, uidelicet uxorum atque filiorum. Et ibi aduertens quanta ordinis prouidentia constituat Magistratus, præsides nuptiarum, & sacra, & tempora, & ætates, cauens nequid intemperate fiat, uel inutile ciuitati. Ac post generationem quàm diligenter de natis cogitet nutriendis, ita tamẽ ut neq̃ uir neq̃ mulier propriũ agnoscat filiũ, neq̃ filius proprios genitores, neq̃ alios alij, sed seniores opinari cogantur, omnes penè iuniores esse filios uel nepotes: iuniores uicissim suspicari omnes seniores esse progenitores, æualesq̃ similiter esse fratres. Inter hæc ubi nutritionem eius spernit, qui uel præter legem, uel ex inutili natus fuerit, uel inutilis, intellige non esse perdendum, sed in loco occultiori, uel in suburbijs ullius nutriendum, extra exactissimam regulam illam qua nutriuntur hi qui assumendi ad custodiam iudicantur. Illum uero inferiori addẽdum regula ad minutiora urbis uel agri ministeria suo tempore transmittendum, uel fortè ad urbes alias transferendum statim natum. Mox agnosce communis charitatis inuentum, ubi sic disponit singula, ut singuli eadem uel re, uel persona oculis demonstrata, æque iudicent, dicantq̃ hoc est meum. Quumq̃ sua cuiq̃ charissima sint, singuli cuncta curabunt, præcipue quum ad eiusmodi curam legibus quoq̃ magistratibusq̃ adducantur. Hinc ergo incuria & negligentia nostra, qualis in omnibus est circa plurima, quasi à nobis sint aliena, tolletur. Tolletur & quotidiana fallacia quà iudicium nostrum in eo colendo quod proprium esse censemus, stulte decipitur. Tolletur deniq̃ extrema perturbatio, sollicitudo, miseria quæ ex insano propriorum amore nos angit. Mitto quòd adempta discordiæ causa & communis erit & integra charitas. Proinde attende quàm diligentes, quàm iustas, quàm mites statuat belli leges, quæ præmia uictores maneant, diuinitas scilicet quædam. Transferri enim hos inquit, in beatos dæmones hominum curatores, & quasi deos charos rite colendos. Quod uero de puerorum osculis dicitur, iocosum quiddam est Glauconis, & leuandi tædij gratia dictum. Adde & triumphale quiddam atq̃ festiuum. Restabat probandum, communionem hanc fieri posse, postquam fore optimam fuerat affirmatum. Primo igitur etiam si nequeat fieri, ostendit se non frustra hanc in medium adduxisse, uidelicet tanquam exemplar in formandis ciuitatibus pro uiribus imitandũ. Deinde demonstrat tũc demũ posse fieri quãdo philosophi gubernabũt,

neq̃

neq; prius requiem ullam fore malorum. Quamobrem ad formandos philosophos tanquam futuros ciuitatis gubernatores opportune descendit, docens quale sit philosophi ciuilis ingeniũ, qualis affectus atq; disciplina. Principio quantum plebei circa percipienda sensibilia hæc inferiora auidi curiosiq; sunt, tantum ingenium philosophicum ad inueniendas ideales horum omnium rationes, auidum & propensum est, & sagax ipsius ueri uenator. Quoniã uero ueræ quidem res ideæ sunt, naturales autem formæ sunt & imagines idearum, nõ iniuria plebeios inquit somniare, putantes quæ imagines sunt, esse res ueras. Philosophum uero solum inter alios uigilare. Et quoniam inter ens atq; nõ ens medium ponit, memento quinq; gradibus omnia cogitari. Et nõ ens quidem purum dici quicquid fingitur infra materiam. Ens uero purum, puram mentem, ideamq; existere. Animam cœlũq; ens dici simul atq; nõ ens, uidelicet propter motum, magis tamen esse quàm nõ esse. Materiam cõtra magis quodammodo nõ esse quàm esse. Sed quæ natura composita sunt sub luna, esse pariter atq; nõ esse. Circa ea quæ uere sunt cognitio ipsa uersatur Circa ea quæ uere nõ sunt, ignorantia. Circa ea quæ pariter & sunt & nõ sunt, se reuoluit opinio. Ignorantiã quidem & opinionem tum plebeis tribuit, tum Sophistis. Cognitionem uero, id est scientiam duntaxat philosophis. Quod autem scientiam opinionemq; potentiam quandã nominat, intellige potentiam nõ informem, sed partim naturali forma, partim habitu præditam. Præterea ubi de ideis agit, ad quas philosophi refertur scientia, more suo inquit bonum, pulchrum, iustum. Ternarius hic numerus, modis tribus exponitur. Primo bonum sit Deus, Pulchrũ mens angelica multiformis. Iustum cœlestis anima mundana iuste distribuens. Secundo bonum, forma ipsa actusq; diuinæ naturæ, Pulchrum eiusdem intelligentia. Iustum uoluntas eiusdem. Tertio bonum inter ideas est exemplar formæ actusq; cuiusq; atq; naturæ. Pulchrũ exemplar ordinis qui ex qualibet forma in seipsa resultat. Iustum, exemplar ordinis qui à qualibet forma atq; re refertur ad alias. Quando uero ipsi bono subdit malum, pulchro turpe, iusto iniustũ, caue tria hæc oppositе colloces in ideis. Pone uero hæc tum in ipsa informitate & deformitate materiæ, quam in libro De scientia uocat exemplar diuinitatis expers, & in Politico dissimilitudinis locum: tum etiam in anima iam deprauata, & ad materiam omnino conuersa. Deniq; quod eunuchi ænigma pueriAenigma le tangit, est ciusmodi. Vir nõ uir, uidens nõ uidẽs, percussit, nõ percussit, lapide nõ lapide, auem nõ auem, super arbore nõ arbore, id est, eunuchus luscus percussit pumice alam uespertiliõis super Sambuco. Sed id ridebis scio. Quod & ridiculi gratia est appositum.

DIALOGVS QVINTVS

DE IVSTO.

BONAM equidem ciuitatem huiusmodi rectamq; Rempublicã uoco, uirumq; talem bonum esse dico. Ac si recta hæc respublica est, alias prauas appello, utpote quæ circa ciuitatis ipsius gubernationẽ & priuatorum disciplinam aberrent, quæ quidem in quatuor specie bus prauitatis sunt. Quænã istæ inquit. Tunc ego narrare pergebam, qua ratione mihi singulæ ex sese inuicem depẽdere uiderentur. Verũ Polemarchus, paulo enim à me longius aberat quàm Adimantus, Adimanti post tergum sedens extendit manum, prehendensq; superne Adimanti pallíũ circa humeros, & eum paulísper ad se traxit, & os ad aures eius admouit, submissa uoce susurrãs. Ex his autem quæ dixerit, nihil ipsi percepimus nisi id unum, quod ait, permittemus ne? aut quid agemus? Cui Adimantus altius respondens, minime inquit. Ad hæc ego. Quidnam istud est quod nõ uultis permittere? Te, inquit ille. Quid adeo? inquã ego. Declinare nempe nobis uideris, inquit, speciemq; totam disputationis huius non minimam subtícere ne nobis exponas, atq; furripere: putasq; latere nos, quod male dixísti, de uxoribus quidem & pueris, constare scilicet omnibus omnia sicut inter amicos communia esse debere. An non recte ô Adimante, dixi inquam? Recte nimirum, inquit, sed quemadmodum in alijs, ita in hoc explanare oportet, qua ratione ita se recte id habeat, quis cõmunionis sit modus. Nã multi esse possunt. Ne igitur id prætermittas, quo minus nobis aperias quem tu potíssimũ dicas. Profecto nos diu iam expectamus, sperantes expositurum te tam circa filiorum procreationem quæ sit generationis conditio, quàm circa nutritionem, quæ educationis futura sit ratio, qualisq; debeat esse hæc omnis quam tu dicis, uxorũ liberorumq; communio. Plurimum quippe, immo uero totum referre istud ad rempublicam ducimus, recte'ne an non agatur. Nunc autem quum rempublicam aliam aggrediaris priusquam sufficienter tractaueris hæc, uisum id nobis est, quod & ipse audísti, ne te aliud quicquam aggredi permit-

permíttamus, antequã hæc omnia quemadmodũ cætera exposuísses. Me quoq; inquit Glauco, uobíscũ sentire exístimate. Equidem & Thrasymachus in hoc proculdubio nos cõuenire, inquit, omnes ô Socrates, puta. Quid agitis obsecro, quid me ita reuocatis? quàm grauem rursus tanquam à príncipio dísputationem de Repub. susćitatis? Nempe ego quasi hanc iam peregíssem, mihi ipse congratulatus sum, satis esse factum exístimãs, si quis hæc boni consulat, sic hæc accípiens quemadmodum sunt dicta. Quæ uos nũc exigentes, nescítis quàm frequens disputationum instigetis examen. Quod ego tunc prospíciens, libẽs cessi, prętermísiq;, ne crebro nos tumultu turbaret. Quid uero, inquit Thrasymachus, conuenísse huc hos arbitraris, ô Socrates, ut aurum funderẽt, potius quàm ut sermones audírent? Vt sermones audírent, inquam, sed moderatos. Modus uero & terminus horum sermonũ audiendorum ô Socrates, inquit Glauco, omnis uita est uiris mentem habentibus. Sed nos quídem mitte, tu uero ne graueris, si tibi uídeť, ea quæ perquírimus, declarare, quæ nostris custodibus circa mulieres & filios sit futura communio, quæ ue nutriendorũ puerorum ratio eo ipso in tempore adhibenda, quod generationem inter & discíplinam labitur, quæ laboriosíssima certe esse uídetur. conare nobis hæc aperíre. Haud facile, inquã, ô uir beate, explicari hæc possunt. plures enim in his quàm in superioribus insunt ambiguitates. Primo quídem an fieri hæc possint, dubitaret. Quinetiã si possint, utrum optima ísta sint, & quomodo, dubitabít. Quapropter difficultas hęc me dehortatur, uerentem ô dulcis amice, ne uotum quoddam & fictio esse mea hæc oratio uídeatur. Ne pigeat, inquit, obsecro. nec; enim auditores habes ingratos, uel incredulos, uel maleuolos. O uir optime, inquã ego, num ut exhorteris me, hæc affers? Nempe. Contrà, inquam, omnino facis. Nam si ego persuadeam mihi nosse quæ dico, pulchre habet adhortatio hæc. Nempe tutum est & audendũ, inter amicos prudentesq; uiros uera quæ quis cognoscit, de maximis precíosisq; rebus pronunciare. Cum diffidentia uero & ambiguitate uerba facere quemadmodũ ipse facio, cauendum & fallax. Haud formídandum, inquam, ne rísum audientibus moueam: nam puerile id quídem: sed ne à uero procul aberrans, & ipse falsitati succumbã, & amicos mecũ traham in ruinam, & in his unà decipíamur, in quibus minime omniũ errare cõueniat. Adoro itaq; supplex Adrastiam ob ea quæ dicturus sum Glauco. Reor enim minus eum delínquere, qui nõ spõte aliquem perímit, q̃ qui circa constitutiones de honestis & bonis, iustisq; fallit. Hoc autem discrimẽ subire præstat inter inimícos homines q̃ amicos. Quare melius ô Glauco, me consolare. At enim ô Socrates, inquit Glauco, siquo pacto nos ex hac disputatione errare contigerit, absoluemus te uelut ab homicídio, & insontẽ in hac deceptione pronũciabímus. Ergo audacter disputationem ingredere. Porrò innocẽs est, inq̃, qui illic absoluítur, ut leges docent. Ergo & qui hic absoluiť, innocens. Dic igitur, inquit, hanc ob causam. Dicere nunc rursus oportet, inquã, quæ forte deinceps dicenda erant. Fortè autem operæpretiũ est, postea q̃ integrũ uirile opus expréssimus, deinceps quæ sunt mulierũ referre, præsertim cum ad hoc ipse me cohorteris. Hominibus quídẽ natis & eruditis quemadmodũ suprà narrauimus, ut mea fert opinio, nulla est alia recta filiorum mulierumq; adeptio atq; usus, q̃ ea uia gradientibus, quam ipsi à príncipio ingressi sumus. Et enim conati sumus tanquam gregi custodes, uiros fœminæ præficere. Nempe, inquit.

Sequamur igitur generationem, nutritionemq; q̃ símillimã adhibẽtes, cõsideremusq; utrum ita deceat, nec ne? Quonam pacto, inquit. Ita. utrũ inter canes gregis custodes, fœminas ipsas censemus unà eadẽ custodire debere quæ & mares, & unà uenari, ac cætera omnia cõmuniter facere. An fœminas quidẽ intus quasi domestica asseruare, tanquam ad forensia opera impotẽtes propter ipsum catulorum partum & nutrimẽtum: masculos autem labores subire, omnemq; armenti curam gerere? Cõmuniter his, inquit, omnia tribuímus, nisi q̃ fœmínis ut imbecillioribus, maribus ut robustioribus utimur.

Fieri'ne potest, ut animali alíquo ad eadem utaris, nisi eadem ratione nutriueris, erudíris? Nullo modo. Si ergo fœmínis ad eadẽ utemur ac uiris, in eisdẽ erudire decet.

Certe. Musica aũt & gymnastica uiros in superioribus eruditos fecímus. Sanè. Mulieribus igiť artes hæ símiliter & res bellicæ tribuẽdæ sunt, ad eadẽq; uti his decet. Cõsentaneũ istud quidẽ ex his quæ dícis. Forsitan multa præter cõsuetudinẽ ridícula uídebunť dicta circa ea quæ nunc índuximus, si agantur uel dicanť. Et maxime quidem,

Quid

Quid in his maxime ridiculum cernis? An quia nudas fœminas cõspecturus sis in palæstris cum uiris certãtes, nõ modo iuuenes, sed & uetulas, quemadmodũ senes uiros in gymnasiis, quãdo una exercentur, licet iam rugosi ueternosiq; sint? Ita per Iouem. Nam ridendum id quidem, ut nũc res sunt, uideatur. Nos igitur postquam dicere cœpimus, haudquaq; uereri debemus facetorum hominum dicacitates, quotcunq; & qualescunq; iaciant aduersus huiusmodi mutationẽ, quam circa musicã gymnasticamq; inducimus, neq; minus circa armaturã equestremq; facultatem. Probe loqueris. Ergo postquã dicere cœpimus, pergamus ad legis seueritatem, rogantes istos ne solito more nugẽtur, sed seria cogitent, admonentesq; haud longum præteriisse tempus, ex quo Græcis turpia & ridicula uidebãtur, quæ hodie barbarorũ pleriscq; ridenda uidẽtur, nudos uidelicet spectare uiros: & quando primum exercitationes huiusmodi aggressi fuerunt, in primis quidem Cretenses, deinde etiam Lacedæmonij, licebat profecto urbanis uiris qui tunc erãt, hæc omnia carpere. an non putas? Equidem. Verum postq;, ut arbitror, utentibus ui sum est cõmodius nudato corpore quàm operto homines exerceri, factũ est ut quia optimum id fuerat ratione iudicatũ, oculis ridiculum minime uideretur. Ex quo perspicuum est inanem esse eum hominem, qui derisendũ quicquam præterq; quod est malum existimat, qui irridere res ipsas aggreditur, aliam quampiã sibi proponẽs derisionis causam, q; quod insipidum atq; malum, aut honestum quicquam & studio dignũ existimat, aliõ respiciens quàm ad bonum. Sic est omnino. An non in hoc primũ conuenire oportet, utrum possint hæc fieri, nec ne? Cõcedere insuper cuiq; ut pro arbitrio aduersus hæc ambigat, siue ioco, siue serio, quis addubitare uoluerit, utrum in hominum natura possit fœmina cum masculo in omnibus operibus cõmunicare, uel in nullo, uel in quibusdã ualeat, in alijs uero nequaq;, ipsaq; res militaris utro in genere horum sit? Nõne quisquis ita recte exorsus fuerit, ut decẽs est, recte etiam peraget? Maxime. Vis ergo ut nos pro aliorum causa, nobis ipsis dubitationibus aduersemur, ne sine defensione, quæ sunt rationis alterius, oppugnẽtur? Nihil prohibet. Dicam igitur sub eorum persona hunc in modum. Nihil opus est ô Socrates atq; Glauco, ut alij nobis repugnent. Nam inter nos statim à principio condendæ ciuitatis constitit, oportere secundũ naturam unumquemq; unum quiddam quod suum esset peragere. Constitit. quid ni? Est ne igitur, ubi non longe mulier ipsa natura à uiro differt? Cur non differat? Ergo nónne opus utrique aliud pro natura utriusq; est tribuendum? Proculdubio. Quid restat igitur, quo minus aberretis nunc, uobisq; ipsis contradicatis? quandoquidem asseritis uiros & mulieres oportere eadem operari, cum tamen natura ualde inter se discrepent. Habebis ne ô mirifice uir, quid ad ista pro nostra defensione respondeas? In præsentia quidẽ, inquit, haud satis facile, sed orabo te atq; oro, ut quid potissimum in nostri sermonis defensionẽ afferri possit, exponas. Hæc quidem ô Glauco, inquam, cæteraq; generis eiusdem permulta iamdudum prospiciens timidus atq; inuitus ad hanc legem descendebam de mulierum & filiorũ adeptione atq; nutricatione. Profecto, inquit, nõ leue istud apparet.

Non certe. sed ita res se habet. Siue quis in stagnum breue prolapsus est, siue profundũ in pelagus, nihilominus a qua in media natat. Prorsus. An nõ & nobis quoq; natandum, conandumq; ut disputationis undas incolumes euadamus, sperãtes aut delphinum nos aliquem suscepturum subleuaturũq;, aut aliam quandam occultã salutis causam nobis fore? Ita uidetur. Circumspice obsecro, siqua exitum nãciscamur. Attende itaq;. Conuenimus profecto naturam aliam aliud opus tractare debere; Mulieris autem & uiri diuersam esse naturam. Diuersas naturas in præsentia ijsdem studere rebus iubemus. In hoc illi nos accusant. Valde. Quàm generosa ô Glauco, contradictoriæ artis potentia est? Cur, inquit? Quia uidentur mihi permulti etiã inuiti in eam incidere, arbitraricq; nequaq; litigare, sed disserere, ex eo q; nequeant secundum species diuidentes, quod illis propositum est, contemplari, imò uero secundũ ipsum nomen contrarietatem proposita prosequantur, contendentes potius inuicem q; disputantes. Contingit equidẽ multis. sed nunquid & nobis idem nunc accidit? Et maxime quidem. Videmur sanè in uiti contradictionem attingere. Qua ratione? Quod natura eadem opera eadẽ tractare non debeat, fortiter admodum & contentiose, si uerba inspicias, cõtendimus. Considerauimus autem nullo pacto quæ species alterius eiusdẽ ue naturæ sit, & quorsum respicientes

Taxatur elenchus sophisticus

spicientes tunc descripserimus, quando diuersæ naturæ studia diuersa, eidem uero eadẽ attribuebamus. Certe nequaq; id cogitauimus. Cæterũ licet nobis, ut uidetur, à nobismetipsis exquirere, nunquid eadem natura caluorũ sit & comatorũ, an cõtraria potius: ac postq; cõcesserimus esse cõtrariam, si calui coria incidant calceosq; cõficiant, haudquaquam sinere comatos homines eadem facere: sin autem comati, caluos nequaq; permittere. At risu dignum id esset. An ob aliud ridendum istud, q; quòd tunc non omnino eandem & diuersam naturam posuimus, sed illam duntaxat dissimilitudinis & similitudinis speciem obseruauimus, quæ ad ipsa eadem studia pertinebat? Quemadmodum medicum & hominem habentem animum medicinæ studijs aptum, naturam eãdem habere diximus. an nõ censes? Equidem. Medicinæ uero aptum aliam, & aliam uirum promptum ad fabricandum. Omnino. Nónne & genus uirorũ mulierumq; genus, si in arte aliqua aut studio nihil inter se differant, hoc utriq; assignandum esse dicemus? sinautem hoc ipso duntaxat discrepare inuicem uideantur, quòd fœmina quidem concipit, uir gignit, nihilo magis admittemus ostensum fuisse quòd ad id quo de nunc nos loquimur, à uiro fœmina differat, sed adhuc censebimus, tam custodes q; mulieres ipsorum eadem apud nos exercere debere? Recte nimirum. Nónne post hæc iubemus eum qui contraria dicit, hoc ipsum nobis ostendere, ad quam artem, quod'ue officium ex ijs quæ instituendæ ciuitati conducunt, nõ eadem sit sed diuersa uiri mulieris'ue natura?

Sic legendũ uidetur, quanquam aliter habet exemplar Græcum

Sic utiq; decet. Forte quod tu pauloante dicebas, alius quoq; diceret: subito quidem quantum satis sit dicere, non facile esse: sinautem cogitetur, haud multũ difficile. Diceret utiq;. Vis ergo oremus eum qui hæc nobis opponit, ut aures nobis præstet, attendatq; siqua ratione illi ostendere queamus, nullum esse studiũ ad res ciuitati subministrãdas, mulieris proprium? Omnino. Age itaq; ad eum dicamus, responde, nunquid ita dicebas, ad aliquod opus aliquem apto ineptóue à natura ingenio prædituṁ esse ex eo intelligi, q; ille facile quicquam percipit, hic difficile: & ille si breue quid à quoquam didicerit, ex eo ipse plurimum inueniat, hic autem cum plura didicerit excogitaueritq;, paulopost obliuiscitur: & illi quidem corporis membra sufficienter menti subseruiũt, huic autem repugnant? An alia præter hæc sunt, quibus hominem ad aliqua natura bene institutum, ab instituto male distinguis? Nullus alia dicet. Scis'ne aliquid ab hominib. exerceri, in quo non omnia eadem uirorũ genus & excellentius habeat q; mulierũ genus? an late uerbis uagabimur, texendi artificium commemorantes, placentarumq; & obsoniorum confectionem in quibus aliquid mulierũ genus esse uideẽ, ubi perridiculum sanè apparet cum uincitur? Vera loqueris, quia longe in omnibus, ut ita dixerim, genus à genere superatur. Mulieres autem multæ multis uiris ad multa præstantiores. Vniuersum uero ipsum se habet ut dicis. Nullum igitur est ô amice inter eos qui ciuitatem curant, officiũ mulieris propriũ quà mulier est, aut uiri proprium quà uir, sed æque dispersæ in animantibus utriusq; naturæ: & omnium quidem operum natura compos est fœmina, omnium & uir est compos: in omnibus autem imbecillior fœmina. Sic est prorsus.

Fœmina & uir æque ad omnia apti, sed fœmina imbecillior

Num uiris omnia præcipiemus, mulieri autem nihil? At quomodo? Est utiq; ut nos asseremus, inter mulieres quoq; alia medicinæ apta, alia minime: alia musica, alia natura à musica aliena. Quid ni? Et alia quidem ad exercitationes gymnasticas & rem militarem prompta, alia uero ad hæc inepta. Sic arbitror. An non & una quidem sapientiæ studiosa est, altera sapiẽtiam spernit: & una elato animo, altera uero depresso?

Et hoc asserò. Est ergo & inter fœminas quædam ad custodiendum idonea, quædã minime. An nõ naturã quãdam huiusmodi ciuitatem custodiẽtium uirorum elegimus?

Eiuscemodi certe. Mulieris itaq; & uiri eadem hæc natura ad ciuitatem custodiendam, nisi q; mulieribus ut imbecillioribus, uiris ut robustioribus est utendum. Apparet. Mulieres itaq; tales eligendæ sunt, ut unà cum uiris & colant & custodiant ciuitatem, postquã idoneæ sunt, & natura ipsis cognatæ. Prorsus. Studia uero nónne eadem naturis eisdem sunt tribuẽda? Eadem. Longo tãdem circuitu ad priora illa reuoluti sumus, cõcessimusq; haud esse contra naturam ut custodũ mulieres musica & gymnastica exerceant. Summopere. Quare neq; impossibilia, neq; pro desiderio commẽtitia, lege statuimus, quandoquidem secundũ naturam legẽ tulimus. Imò quæ his temporibus contra hæc fiunt, multo magis præter naturam fiunt ut uideẽ. Videtur. Nónne

disceptandum nobis erat, utrũ possibilia & optima diceremus, nec ne? Erat. Quod possibilia quidem, cõstitit. Plane. Quod aũt optima, post hæc asserẽdum. Patet.

Ad hoc ut mulieres ad custodiã sufficiẽtes euadant, nõ alia opus est disciplina q̃ ea qua uiros ad idem instruimus, præsertim cum eadem reperiatur in utrisq; natura. Non alia.

Quid porrò de hoc sentis? Quod petis. Quæro equidem utrũ existimes inter uiros alios meliores, deteriores alios esse, an similes oẽs. Nequaq̃ similes. In ciuitate igitur quam condidimus nunquid censes nobis præstantiores uiros effici custodes, eam quam dedimus disciplinam adeptos, q̃ coriarios peritia coriaria imbutos? Ridiculam rem quæris, inquit. Intelligo equidem. Quid autẽ? nónne & reliquorũ ciuium hi optimi?

Et reliquorum. Quin & mulieres tales, erũt optimæ mulierũ? Valde. Est'ne aliquid melius ciuitati, q̃ uiros q̃ optimos, & mulieres optimas effici? Nõ est. Hoc autem musica & gymnastica, ut supra narrauimus, perficere possunt. Proculdubio. Itaque nõ solum possibile, sed & optimũ quiddam ciuitati, lege statuimus. Ita est. Nudandum igitur corpus erit mulieribus custodũ, quandoquidem pro uestibus uirtutem induent. Cõmunicandumq; in bello & alia omni ciuitatis custodia atq; tutela, neq; aliud agendum. Horum tamen officiorũ leuiora quæq; propter generis imbecillitatem mulieribus tribuenda. Qui uero nudas riserit mulieres, optimi cuiusdam gratia ita nudatas, inanem circa ridiculas nugas carpens sapientiæ fructum, neq; quid rideat, neq; quid agat, intelligit. Scite nanq; istud & dicitur & asseritur: quod utile quidem, honestum: noxium autem, turpe. Et maxime quidem. Hunc itaq; unum ueluti gurgitem enatasse dicamus, de mulierum lege tractantes, adeo ne omnino submergi cõtigerit, dum asseuerare mus omnia communiter exercere debere custodes apud nos tam uiros q̃ mulieres. Imò uero sibimet oratio nostra consonuit, quòd uidelicet & possibilia & utilia ferret. Profundum certe pelagus euasisti. Haud ingens id esse dices, cum deinceps quod sequit, uideris. Dic iam ut uideam. Hanc quidem & priores cæteras, ut puto, hæc quoq; lex

Mulieres communes sequitur. Quænam? Mulieres scilicet has horũ uirorũ omnes omniũ esse cõmunes, nullamq; priuatim alicui adhærere, ac rursus cõmunes filios, neq; patrem filiũ nosse, neq; filiũ suũ agnoscere patrem. Multo certe difficilius istud creditu, quòd uel possibile, uel utile sit. Haud quidem arbitror dubiũ id cuiquã fore, quin utile sit, maximũq; bonum mulieres esse cõmunes, cõmunes & filios, si modo fieri possit. Verũ arbitror plurimam in eo uersari controuersiam, nunquid fieri possit, nec ne. De utrisq; sanè summopere am bigetur. Dicis utiq; sermonum conspirationem. Ego aũt rebar me iam ab altero libera tum iri, si tibi usum fuerit utile esse. Nam reliquũ mihi fore, ut perquirerem utrum possibile sit an non. At latere non potuisti, dum fugeres. Redde de utrisq; rationem. Sustinenda mihi certe pœna est, sed hoc mihi indulge. Sine enim paulisper meo me arbitratu reficiam, quemadmodum qui pigri mente sunt, pascere se cogitatione quotiens soli proficiscuntur solent. Etenim huiuscemodi homines, antequam compertum habeant quo pacto fieri possit quod petunt, omittentes hanc curam ne nimio labore grauentur, dum de possibili & impossibili deliberent, quasi id iam sit quod affectant, sibi persuadẽt: ac deinceps reliqua digerunt, oblectanturq; dum cogitant qualia præsente illo facturi sint, atq; ita torpentem animum etiam lãguidiorem reddunt. Haud secus & ipse pigresco, cupioq; in aliud tempus disceptationem illam differre possibiliáne ista sint an non. In præsentia uero quasi possibilia sint admittens, perquiram si ipse permiseris, qua ratione hæc existentia principes ipsi disponent, quodúe omnium utilissime erunt ista si fiant, tam custodibus quàm ciuitati. Hæc conabor equidem prius tecum considerare, illa uero posterius, si concesseris. Concedo equidem, considera iam. Arbitror igitur si modo erunt principes hoc nomine digni, eodemq; modo horum ministri, hos quidem uelle exequi quæ mandantur, illos autem præcipere, partim ipsis parentes legibus, partim imitantes, quatenus illis nos permiserimus. Probabile id quidem. Tu igitur legis conditor ipsis, quemadmodum uiros elegisti, ita & mulieres eligens, præbebis quo ad fieri potest consimiles inter se ingenio. Isti autem utpote ædes & comessationes communes habentes, propriũ uero nihil taliũ possidentes, unà habitabunt, & inuicem congredientes in gymnasiis ac reliquo uictu, ab innata, ut arbitror, necessitate ad mutuam trahentur commixtionem. An non necessaria tibi dicere uideor? Haud quaquam necessaria,

geometrica

geometrica quadam necessitate, sed amatoria, quæ multo acrior est quàm illa ad persuadendum uulgo atq; trahendum. Nimirum uehementer, inquam ego. Verum post hæc ô Glauco, sine ordine denudari inter se, uel aliud quicquam facere, neq; sanctũ est in beatorum hominũ ciuitate, neq; iudices id permittent. Neq; enim iustum esset. Constat utiq; quòd nuptias deinceps, quoad fieri potest, sacras instituemus. Essent autem sacræ q̃ utilissimæ. Summopere. Quonã pacto utilissimæ erunt? hoc mihi dicas ô Glauco. Video equidem tuis in ædibus & uenatorios canes, & generosas aues frequentes. Nunquid ad istorum coitum generationemq; quando q; animaduertisti? Quorsum istud?

Primum inter hos ipsos licet generosos, nónne sunt & fiunt præstãtissimi quidam?

Sunt. Vtrum ex quibuscunq; æque fieri generationem permittis? An curas potius, ut ex optimis generẽtur? Ex optimis. Num ex tenerrimis quibusq;, an senio confectis? an ætatis in flore potius constitutis Ex his ipsis potius. Ac nisi hunc in modum generatio deducatur, longe deterius fore canum & auium genus existimas? Equidem.

Putas in equis cæteris q; animalibus aliter euenire? Absurdũ id esset. Papæ ô dulcis amice, quàm perspicacibus ac summis nobis est opus principibus, siquidem in hominum genere similiter se res habet. Habet utiq;, quid tum? Quia necesse est ut medicinis multis utantur. Quando enim medicinis nullis indigent corpora, sed uictus dũtaxat institutionem exigunt, medicum certe debiliorem sufficere arbitramur. Cum uero medicinis est agendũ, scimus fortiori quodã medico opus fore. Vera narras. Sed quorsum hæc? Nempe necessarium fore uidetur, ut frequenti mendacio & deceptione utantur principes ad subditorum utilitatem. Diximus autem suprà huiuscemodi omnia pharmaci medicinæq; loco necessaria esse. Et recte quidem. In nuptijs itaq; & filiorũ procreatione uidetur rectũ hoc fieri nõ mediocriter. Quo pacto? Oportet profecto secundum ea quæ suprà concessimus, optimos uiros mulieribus optimis ut plurimum congredi: deterrimos autem contrà, deterrimis. Et illorum quidem prolem nutrire, horum mini me, si armentum excellentissimum sit futurum. Et hæc omnia dum agantur ab omnibus præterquam à principibus ignorari, si modo armentum custodum debeat seditione carere. Probe admodum. Igitur festa quædam erunt legibus designata, in quibus sponsos & sponsas cõgregabimus, sacra fient, & hymni à poetis nostris, celebratis nuptijs cõuenientes. Numerum autem nuptiarum arbitrio principum cõcedemus, ut ad hostes ac morbos cæteraq; huiusmodi respicientes, eundem q̃ maxime ciuium numerum seruent, ne ue populosa ciuitas nimis sit quoad fieri potest, neq; uacua. Recte loqueris. Sortes igitur quædam tali quodam artificio instituendæ, ut deterior ille in qualibet copulatione fortunam nõ principes culpet. Et maxime quidem. Enimuero his qui inter iuuenes præstãtiores sunt in rebus siue militaribus, siue alijs quibusdã, munera ac præmia danda sunt, & talia permulta: quin & uberior mulieribus cõgrediendi licentia, ut ex hac simul occasione filij plures quàm ex alijs, ex his serãtur. Probe. Itaq; filios qui ex his oriuntur, susципient ij qui talibus præsident magistratus, siue uirorum, seu fœminarum, si ue utrorunq;. communes enim uiris & mulieribus magistratus. Est ita. Accipientes utiq; præstantiũ hominũ prolem, ad ouile portabũt, ad nutrices quasdam seorsum in ciuitatis parte aliqua commorantes. Eos uero qui nascentẽ ex deterioribus, siue etiam ex quibuscũq; alijs, sed membro aliquo manci, in abditis ut decet locis abscondent. siquidem debet custodũ genus purũ fore. Nutritionem præterea & hi curabunt. Matres enim ad ouile cum lacte exuberabũt, transmittent, procurantes ne ulla suum agnoscere ualeat. Ac si hæ minus sufficerint, alias insuper lacte plenas adhibebũt. Prouidebũt quoq; ut mediocre tempus in lacte fugendo seruetur. Vigilias item laboresq; cæteros nutricibus imperabunt. Plurimum facultatis ad procreandã prolem custodũ mulieribus tribuis. Sic decet. Sed age deinceps, quod maxime intendimus, percurramus. Diximus plane ex robustissimis oportere filios procreari. Diximus. An nõ tibi quoq; uidetur moderatũ adulti roboris tempus esse mulieri quidem annos uiginti, uiro autẽ triginta? Quis horum modus? Vt uidelicet mulier à uigesimo ætatis anno incipiens, usq; ad quadragesimum pariat: uir autem postquam acutissimũ sui cursus uigorem transierit, annos scilicet triginta, inde usq; ad annos quinq; & quinquaginta procreet. Profecto in ijs ætatibus uigor animi corporisq; consistit. Si igitur senior istis, siue iunior, generationem in

De nuptijs & matrimonijs

Aetas generationi apta

communi attigerit, prophanum & iniquum ſcelus hoc eſſe cenſebimus, quaſi fœtus is in ciuitate ferat, qui ſi latuerit, orietur non ſub ſacrificijs quidem & uotis, quæ ſingulis in nuptijs peragent ſacerdotes omnes tam uiri quàm mulieres, & ciuitas uniuerſa, precãtes ut ex bonis meliores, ex utilibus utiliores, naſcantur: imò uero ſub tenebris ex acri quadam incontinentia. Recte loqueris. Eadem quoq; erit habenda ratio de illo, qui cum adhuc in generandi ætate fuerit, principeq; non copulante, mulierem in ætate iam adulta conſtitutam attigerit. Nempe hunc aſſeremus puerum generare ſpurium, inceſtum, atq; prophanum. Scite admodum. Quando igitur iam mulieres & uiri ætatem generationi aptam egreſſi fuerint, licere uiris dicemus, cuicunq; uoluerint, præterquã filiæ atq; matri, & filiarum natis matrisue maioribus commiſceri: licere & mulieribus cuilibet copulari, præterq; filio atq; patri, ac ſuperioribus & inferioribus eorundem. Cum uero hæc omnia mandauerimus, interdicemus partum talem ſi cõtigerit, in lucem produci. Siquid autem coegerit, ita exponere præcipiemus, quaſi eius nulla nutritio ſit. Hæc quoq; probe dicuntur. Patres uero & matres & cæteri cognati quos memorabas, quomodo inuicẽ diſcernentur? Nullo modo, ſed omnes quicunq; naſcentur decimo menſe, uel ſeptimo ex ea die qua quis liberis operam dedit, maſculi ab hoc filij, fœminæ filiæ nominabũtur. Nati autem eum patrem uocabunt, natorum ſimiliter filios ille nepotes eſſe dicet, iſti autem ſuperiores auos & auias nominabũt: at eos qui illo tempore naſcerentur, quo patres ipſorum matresq; inuicem generabãt, fratres atq; ſorores. Atq; ita quod modo dicebam, nullo modo ſe mutuo tangerent. Fratribus autem & ſororibus lex cohabitationem concedet, ſi ſors dederit, & Pythia ſimul per reſponſa firmauerit. Recte admodum. Talis utiq; erit ô Glauco, inter ciuitatis cuſtodes mulierum filiorumq; communio. quòd autem cõgruat reliquo ciuitatis ordini, ſitq; admodũ optima, oportet deinceps ratione confirmare: aut quid agemus? Hoc omnino. An non conuentionis huius hoc eſt principium, ut à nobis ipſis ſciſciteмur, quid maximum bonum ad ciuitatis conſtitutionem inueniamus, ad quod reſpiciens legislator, leges cõdere debet, quid'ue maximum malum? Conſideremus deinde, an ea quæ modo narrauimus, ad boni ipſius ueſtigationem nobis conueniant, à mali autem ueſtigio diſſonent. Maxime omnium. Habemus'ne ullũ perniciõſius ciuitati malum, q̃ quod eam diuidit, & ex una plures facit? uel melius quicquam eo quod ipſam uincit ſimul, & unã efficit? Non habemus. Nónne uoluptatis doloriſq; cõmunio unit, quando ciues omnes maxime ex earundem rerũ acceſſu uel deceſſu pariter gaudent ac dolent? Et maxime quidem. Horũ uero diuerſitas eam diſſoluit, quando eiſdem ciuitatis & eorum qui in ciuitate ſunt caſibus alij uehementer dolent, alij geſtiunt. Quid ni? Ex hoc autem tale quid prouenit, quando nõ ſimul in ciuitate hæc uerba uulgantur, Meum ſcilicet, & non meum, ac de alieno eodem modo.

Quæ affinitas ſeruanda ſit

Nihil pernicioſius ciuitati quàm diuiſio, ut nihil melius quàm unio

Valde. In quacunq; igitur ciuitate complurimi ad idem ſecundũ eadem hoc dicunt, Meum & nõ meũ, ea optime gubernatur. Prorſus. Et quæcunq; q̃optime ut unus homo affecta ſit. Porrò quotiẽs alicuius noſtrum percuſſus eſt digitus, tota corporis communio ad animam pertingẽs, in unam coordinationẽ eius quod in ipſa anima dominat, ſenſit protinus, totaq; ſimul afflicta parte condoluit. Atq; idcirco hominẽ dolere digitũ dicimus. Eademq; eſt de quauis alia parte & paſſione hominis ratio: de dolore uidelicet, cum pars aliqua dolet: ac de uoluptate, cum aliqua ſui parte reficit. Eadem ratio certe: & quod quæris, ciuitas quæ optime regitur, q̃ proxime ad hoc accedit. Quotiens, ut arbitror, ciuium cuiq; boni aliquid, uel mali contingat, talis utiq; ciuitas ſuum eſſe clamabit eum qui ſic afficit, atq; ideo tota uel lætabitur unà, uel dolebit. Neceſſe eſt ita in ciuitate optimis legibus gubernata contingat. Sed hora iam eſt ut ad ciuitatẽ noſtrã redeamus, & quæ nunc inter nos cõſtiterunt, exquiramus utrũ ciuitati huic cõueniant maxime, an alteri potius. Licet prorſus. Sunt & in alijs ciuitatib. principes & populus, & in iſta ſimiliter? Sunt. Atqui omnes iſti ciues ſe alterutrũ appellabũt? Quid ni? Sed præter ciuis nomen, quomodo in alijs ciuitatib. populus principes uocat? In pluribus quidem dominos, in populari aũt gubernatione principes. At noſtræ ciuitatis populus, quomodo ultra ciuis nomen principes nũcupabit? Seruatores auxiliariosq;. Quo autẽ modo iſti populũ? Mercedis tributores & nutritores. Qui uero in alijs præſunt, populũ? Seruos. Principes ipſi ſe inuicẽ? Cõprincipes. Noſtri autem?

Quam uim in ciuitate habeant uerba hæc meũ & non meũ

De nominibus ciuium ac magiſtratuum

Concuſtodes. Putas eſſe aliquem inter aliarũ ciuitatũ principes, qui ex collegis aliũ ſibi propinquũ, aliũ extraneum uocet? Equidem multos. Propinquũ igitur tanquã ſuum & putat & dicit: extraneũ uero, ut non ſuum. Plane. Enoſtris autem cuſtodibus, eſt'ne ullus qui collegarũ quempiam extraneum arbitretur ac uocet? Nullus. Cuicunq; eñ quis occurret, uel fratri, uel ſorori, aut patri, aut matri, aut filio, aut filiæ, ſiue horum natis, ſeu maioribus putabit occurrere. Præclare loqueris. ſed ad hoc quoq; reſpondeo. Vtrum ciuibus tuis nomina duntaxat inuicem propinqua familiaria lege ſtatues? an præterea propinquitatis officia, ut uidelicet ita ſe gerant, ut appellationis ipſius dignitas poſtulat, ſeruentq; erga parentes, quæcunq; lex exhiberi illis præcipit, reuerentiam, curam, obediẽtiam: alioquin & deos & homines infenſos habeant, utpote qui neq; ſancta, neq; iuſta agant, ſi contrà fecerint? Alij ne in hac tua ciuitate ſermones q̃ hi, cunctis ex ciuibus, protinus ad aures puerorũ circũſonabunt, & aduerſus parẽtes quoſcũq; illis quis indicauerit, & aduerſus alios genere proximos? Hi certe ipſi. Abſurdũ enim id eſſet, ſi domeſtica nomina tantũ ore, ſine officio proferrentur. In hac igitur ciuitate maxime omnium, uno aliquo bene uel male affecto, uno ore clamabunt omnes, Meum bene ſe habet, uel meum ſe habet male. Vera loqueris. Cum hac opinione ac uerbis huiuſmodi ſequi dicebamus, ut & uoluptates cõmunes ſint & dolores. Et recte quidem.

In eo igitur maxime noſtri ciues inuicem cõmunicabunt, q̃ meũ dicent: ex qua cõmunione ſequeť, ut uoluptates & dolores communes habeãt. Penitus. Horũ uero cauſa unà cum reliqua ciuitatis cõſtitutione, eſt ipſa cuſtodũ circa mulieres filioſq; communio. Sic eſt omnino. Enimuero ſummũ hoc ciuitati bonum eſſe confeſſi ſumus, cum ciuitatem recte gubernatã ſimilem eſſe diceremus corporis, cum ſingulis partibus ſuis circa uoluptatẽ & dolorem quoquo modo cõmunicantis. Et merito quidem conceſſimus. Maximi itaq; boni cauſa ciuitati nobis patuit eſſe ipſa inter auxiliarios mulierũ filiorumq; cõmunio. Valde. Atqui & ſuperioribus hæc conſonãt. Diximus eñ neque domos proprias his eſſe debere, neq; agros, neq; poſſeſſionem aliquã, ſed ab alijs accipere nutrimenta mercedem cuſtodiæ, & cõmuniter omnes cõſumere, ſi ueri cuſtodes futuri ſunt. Probe. Nónne quod ipſe aio, & quæ ſuprà, & quæ nũc inducta ſunt, maxime faciunt, ut ueri hi cuſtodes euadant, neq; diuidant ciuitatẽ, dum meum dicant non idem omniũ, ſed aliorum aliud eſſe, & alius in propriam domum trahat quocunq; ſeorſum ab alijs uſurpare uoluerit, alius in ſuã ab alijs diuerſam domũ: & ex proprijs mulieribus ac filijs, diuerſi diuerſis lætentur & doleant: imò uero ut ex una proprij eiuſdem omnium ſentẽtia, in idem tendentes omnes quo ad fieri poteſt, ſimilibus uoluptatibus, & doloribus ijſdem, ſiquid accidat, afficiant? Maxime. Quid autem? iudiciorũ controuerſiæ accuſationeſq; mutuæ, nõne ceſſabunt omnes, quandoquidẽ nec proprium quicquã præter corpus quiſq; habebit, reliqua uero cõmunia? Vnde ſequiť, ſine ſeditione illos fore, quãtum ad eas lites attinet, quæ pecuniarũ, uel filiorum, uel propinquorũ cauſa oriri ſolent. Neceſſe eſt omnino hæc abeſſe. Quin neq; de ui illata uſquam contendetur. Nempe aſſeremus honeſtum & æquum eſſe, ut æqualem æqualis ab iniuria arceat, tutandis corporibus neceſſitatẽ imponẽtes. Probe. Atqui & hoc rectũ lex hæc continet, q̃ ſiquis alicui iraſcatur, iramq; explere cõtendat, minus ad maiores maiorúmue tranſibit ſeditiones. Sic eſt prorſus. Seniorẽ quippe lex noſtra conſtituit præeſſe omnibus iunioribus, eosq; corrigere. Perſpicuũ id quidem. Conſtat præterea q̃ iunior in ſenio-
rem niſi iuſſu principũ ſæuiet nunq; neq; cædere audebit, ut decẽs eſt, neq; ignominia ulla afficere. Metus namq; & pudor cuſtodes ſunt ad hæc prohibenda ſufficientes. Pudor quidem nõ permittet eos quos parẽtes ſuſpicanť, uiolare. Metus autẽ ab iniuria abſterrebit quenq;, timentẽ ſcilicet ne cæteri omnes, partim ut filij, partim ut fratres, partim ut patres oppreſſo ſuccurrant. Ita prorſus accidit. Omnino igitur ex his legibus ciues inuicem in pace uitam agent. Summopere. His aũt inter ſe minime diſſidentibus, haud metuendũ eſt nequãdo ciuitas alia uel aduerſus hos, uel ipſi inter ſe pugnẽt, ſeditionesq; moueant. Nõ certe. Pudet referre, quia minus deceat, minutiſſima quæq; mala à quibus liberi ciues erunt. Adulationes certe aberunt, quibus aduerſus diuites inopes uti ſolent. Sollicitudines item indigentiũ atq; dolores, quibus in filijs nutriẽdis, quærẽdisq; pecunijs propter neceſſariã domeſticorum ſeruorumq; nutritionem uexãtur, dum & fœno

Quãdo optime ciuitas habet

Metus & pudor cuſtodes ſufficientes

ribus dant operam,& negant quę acceperunt, & quęstui undecunq; studeant. Seponunt præterea apud mulieres ministros q; permulta quæ ad tempus condantur. Nam q; multa, & qualia in ijs homines patiuntur, ô amice, & ipsa per se cuiq; patent, & illiberalia sunt, & indigna narratu. Patent plane uel cæco. Porrò ab his omnibus liberi erũt, uitamq; agent beatiorem beatissima illa eorũ uita qui uicerũt Olympia. Qua ratione? Nempe illi ob exiguam eorum quæ hi possident partem, beati putantur. Nam & uictoria horum præclarior, & perfectior ex publico alimonia: horumq; uictoria, ciuitatis totius est salus. Alimenta præterea & quæcunq; alia ad uictum necessaria ipsi eorumq; filij corona tionis loco accipiunt. Honores insuper & præmia ab ipsa Repub. uiuętes cõsequuntur, & uita functi digna sepulchrorũ suis uirtutibus monimẽta. Hæc certe admodũ egregia sunt. Meministi quod in superioribus nescio cuius oratio nobis obiecit, tanquã custodes minime beatos efficeremus? utpote qui nihil haberẽt, cum tamẽ liceret illis ciuiũ omnia possidere. Ipsi autem respondimus, in põsterũ nos sicubi cõtigerit, cõsideraturos: Nam in præsentia custodes quidẽ, reuera custodes facere nos, ciuitatẽ uero quoad possemus beatissimam: neq; ad unam quandam eius partem, sed ad totam respicientes, beatitudinem illã exquirere. Memini equidem. Nunc certe auxiliariorũ uita, quando lõge præclarior ac melior quàm eorum qui Olympia uincunt, apparet, nequaquã coriariorum, aut aliorum artificũ, aut agricultorũ uitæ similis esse uidetur. Non certe, ut & ipse arbitror. Veruntamen quod & suprà dixi, par est ut hic repetam: quòd si ita custos beatus fieri studeat, ut nõ sit custos, neq; sufficiat ipsi uita adeo moderata & stabilis, &, ut nos asserimus optima: sed insana & puerilis exorta felicitatis opinio, rapiat eum ob ipsam potentiam ad omnia quæ in ciuitate sunt sibi uendicanda: cognoscet Hesiodum sapienter illud dixisse, dimidium esse plus quàm totum. Si me consultore utetur, hac in uita manebit. Probas igitur cõmunionem, quam mulieribus cum uiris tribuimus, quoad disciplinam, filiorum susceptionem, custodiam ciuium, ut unà cum uiris in pace gubernent, in bello militent, custodiant unà, & canum instar uenentur, omniumq; officiorum omnino quoad fieri potest, participes sint. Ac dum hæc agunt, optima agere illas concedis, neq; contra naturam fœminæ, qua instituta est ut cum mare cõmunicet. Probo equidem.

Nónne restat deinceps ut id declaremus, utrum esse possit hæc in hominibus quemadmodum in reliquis animalibus communio, & quo pacto possit. Occupauisti prior quod ego interrogaturus eram. De re quidem bellica manifestũ esse arbitror, quo pacto eam tractabit. Quonã pacto? Militabunt profecto cõmuniter, tam mares quàm fœminæ, ducentq; adultos filios secum ad prælium: ut quemadmodũ aliorum opificũ filij, & hi patrum suorum opera cernant, quæ ipsi quoq; cum ad maturam ætatem peruenerint, effecturi sunt: atq; insuper ut parentibus auxilio sint, ministrentq; omnia quæ ad bellum spectent, patresq; & matres curent. An nõ animaduertisti quòd in artibus accidit, ueluti quàm diu figulorum filij fingentes patres spectant, eisq; ministrant, antequã ipsi quicquam fingant? Maxime. Nunquid diligentius illi quàm custodes filios suos erudire debent peritia & inspectione operum cuiq; conuenientiũ? Ridiculum id quidem esset. Quinetiam omne genus animantiũ natis præsentibus ardentius pugnat. Est ita. uerum periculũ est permaximũ ô Socrates, ne si fortè, ut accidit in bello, fors aduersa contigerit, filios quoq; secum perdant, ex quo ciuitas nimis multis orbata hominibus, resurgere rursus ad prælium nequeat. Vera loqueris. Sed tu forsan in primis ita se compara re quenq; oportere existimas, ut nullum unquam periculum subeat. Nullo modo.

Quid? Nónne tunc in discrimen ueniendum, ubi qui se egregie gesserint, præstantiores euadent? Perspicuum est. Num parum interesse censes, indignum ue quod propter periculum suscipiatur, ut spectent, uel non spectent res bellicas pueri, qui milites futuri sunt? Immo uero referre ad id quod ais. Danda igitur opera est, ut bellum pueri spectent duntaxat, & qua ratione tuti sint, excogitandum, atq; ita recte fiet. Nempe.

Principio parentes eorum haudquaquã ignari erunt, sed quo ad hominibus cõcessum est, ad discernendum perspicaces quibus in castris periculum insit, quibus nõ insit periculum. Verisimile id quidem. Ad tutiora itaq; ducent eos, ad alia minime. Probe.

Deinde rectores illis præficient, nõ ignauissimos quosq;, sed homines & usu rerum & ætate idoneos duces & pædagogos. Ita decet. Verum multa dicemus præter opinionem

Mulieres & filios adultos militare

nem multis hominibus euenisse. Et maxime quidem. Horum causa ô amice, statim à teneris annis alæ quædam applicandæ puerulis, ut si quando opus fuerit, uolantes protinus aufugiãt. Quomodo istud ais? Equitare cõsuescant primis ab annis pueri: cũq; hoc didicerint, equis ad spectaculum belli ducentur, non ferocibus quidem aut nimium bellicosis, sed q; uelocissimis, & habenis facile obsequentibus: atq; ita cõmodissime opus suum prospicient, securissimeq; euadent si quid aduersi contigerit, seniores duces sequentes. Scite admodum loqui mihi uideris. Quid de his quæ ad bellum attinent, dicendum? Quæ seruanda militibus ad se inuicem & aduersus hostes? Nunquid recte sentio, nec ne. Quidnam? Arbitror eum qui in acie ordinẽ deseruit, uel arma abiecit, uel tale aliquid propter timiditatem cõmisit, ad opificum ordinẽ uel agricultorũ esse transmittendum. Sic decet. Eum uero qui uiuus ab hostib. captus fuerit, etiam gratis reddere uolentibus, relinquendum, ut præda quomodocunq; libet, utantur. Omnino.

Pueri ducendi sunt ad spectandas pugnas

Qui autem egregie sese gerẽs excelluerit, primo quidem in ipsa expeditiõe ab ijs qui unà militant adolescentibus ac pueris, sigillatim à quolibet coronãdus, nónne tibi uidetur? Mihi uero. Quid? nónne & dexteras iungere illi debebunt? Et hoc. At hoc præterea tibi forsitan nõ uidetur? Quid? Vt oscula à quolibet accipere debeat ac dare. Imò uero maxime omnium. Atqui & legi huic addendum existimo, ut quoad in ea expeditione fuerint, nemini renuere liceat, quemcũq; osculari ipse desiderauerit, ut si quis alicuius amore captus fuerit uel maris uel fœminæ, acrior sit ad uictoriã consequendam. Præclare. nam quòd nuptiæ strenuis uiris facilius paratæ quàm alijs, & cooptiones frequentiores erunt, ut quàm plurimi ex his nascantur, iam dictum est. Diximus certe. Etenim secundum Homerum eiusmodi iuuenes iustum est maxime honorare. Nam ipse Aiacem bello præcellentem, dixit assiduis ab humeris honoratũ, quasi hic pubescenti homini ac forti conueniens sit honor, ex quo cum honore simul & robur augeatur. Recte admodum. In his ergo Homero parebimus. Etenim nos in sacris cæterisque huiusmodi uiros bonos quo magis excellent, eo magis & hymnis, & his quæ modo diximus, honestabimus, sedibus item & carnibus, plenisq; pateris, ut & honoremus una uiros præstantes mulieresq; & exerceamus. Bellissime loqueris. Eum uero qui in militia quum se strenue gesserit, obijt, primum aurei generis esse dicemus. Maxime omnium. Deinde Hesiodo fide adhibita, asseremus, quicunq; hoc ex genere decedũt è uita, dæmones effici sanctos terrestres, optimos expultores malorum, custodesq; mortalium. Ita certe credemus. Consulemus ergo oraculum, quo pacto beatos diuinosq; uiros condere deceat, & quibus insignibus præcipue decorare, atq; ita condemus ut iusserit. Proculdubio. Reliquum itaq; tempus sepulchra eorum ueluti dæmonum colemus, atq; adorabimus. Eadem quoq; seruabimus erga illos, qui cũ præcipua probitate pollere in uita iudicati fuerint, senio aut alio quodam modo è uita cesserunt. Decerta nè. At quomodo aduersus hostes nostri se milites gerẽt? Qua in re? In primis quidem de seruitute quæro, utrum iustũ esse censeas, ut Græci Græcas urbes in seruitutem redigant: an potius, ut neq; ab alijs fieri istud permittant, ac pro uiribus obstent, consuescantq; Græcorum generi parcere, cauentes ne barbaris ipsi seruire cogantur. Omnino & ad omnia refert Græcis parcere. Ergo nostri exercitus neminem Græcum facere seruum debent, sed & Græcis alijs consulere potius, ut ipsi ab hoc caueant. Prorsus. Nam ita facilius ac fortius contra barbaros insurgent, & ab se inuicem abstinebunt.

Quid autem? spoliare mortuos præter arma, postquã uicerunt, honestum est, an non? An occasionem hoc præbet timidis, ne aduersus hostem aduentent, quasi magnificum aliquid moliantur, quando inter cadauera uolutantur? At enim rapiendi cupiditate multi iam exercitus perierunt. Maxime. An non illiberale quiddam, cogitationisq; auaræ, muliebris, ac uilis esse uidetur cadauer expoliare, hostemq; putare mortui corpus, cum aduersarius ipse abierit, eo quo pugnabat relicto? Num censes eos qui hoc agunt, differre à canibus aduersus iactos lapides irascentibus, eo qui iacit dimisso? Nihilo equidẽ differre arbitror. Quare à rapinis huiusmodi abstinendum est. uictoriæ namque obsunt. Abstinendum penitus. Neq; etiam in templum arma transferemus, ea Deo sacraturi, præsertim arma Græcorũ, si modo nobis curæ est cum Græcis alijs beneuolentia. Maxime uero formidabimus, ne scelus impium sit, talia à propriis in sacrum transfer

re,niſi quid aliud deus dixerit. Recte admodũ. An tui milites, Græcorũ quibuſcum pugnabunt,agros depopulabunt,ac domos incendent? Libenter quid tu de hoc ſentis,audirem.Mihi quidem nihil tale uidetur agendũ eſſe,ſed fructus annuos duntaxat auferendos. Vis cauſam dicam? Equidem. Videtur mihi ſicuti nomina hæc duo ſunt, bellum ac ſeditio,ita & duo quædam duabus ſubeſſe differẽtijs. Dico aũt duo hæc, aliud quidẽ proprium & cognatũ,aliud alienum atq; extraneũ. Inimicitiam quæ inter nos eſt, ſeditionem: quæ inter extraneos,bellum uocant. Haud ab re eſt quod ais. Animaduerte nũquid & hoc ad rem dicam. Aio equidẽ Græcos omnes inter ſe propinquos eſſe genere atq; cognatos,à barbaris aũt diuerſos atq; extraneos. Præclare loqueris. Quoties igitur Græcia aduerſus barbaros, uel contra Græcos barbari ipſi pugnabũt, bellum gerere aſſeremus,& hoſtes eſſe natura,& has inimicitias bellum uocabimus. Quãdo uero Græci aduerſus Græcos inſurgent,dicemus eos natura quidẽ amicos eſſe,morbo autem laborare in hoc Græciam,& ſeditionibus agitari,& ſeditionẽ has inimicitias appellabimus. Aſſentior equidem. Si in ſeditioſa ciuitate utriuſq; factionis homines aduerſariorum agros deturbarent,inflãmarentq; domos,uides q̃ pernicioſa futura ſeditio ſit, neutriq; illorum patriæ ſuæ cultores? Quippe ſi eam amarẽt,nunq; certe auderent nutricem matremq; uaſtare:ſed ſatis eſſe factum putarent,ſi uictores aliorũ raperent fructus, exiſtimantes non ſemper ſe inuicem pugnaturos,ſed quandoq; reconciliandos. Mitiorum profecto hominum hæc eſt ſententia. Ciuitas hæc quam condimus,nõne Græca? Decet. Ergo & æqui & mites in ea ciues. Maxime. Quare Græcorũ amici. Nempe omnem Græciam ſibi coniunctã exiſtimabunt,& ſacra habebunt ut alij,inter ſe cõmunia. Summopere. Itaq; cõtentionem ſibi aduerſus alios Græcos exortã, tanq; cum ſuis geri putabunt,ſeditionemq; uocabunt,nõ bellum. Sic prorſus agent. Ergo tanq; qui reconciliandi quandoq; ſint,altercabunt. Ita certe. Pia itaq; ſentẽtia & temperato animo rem agent,non ad ſeruitutẽ aut necem reſpicientes,tanq; qui hoſtes minime ſint. Hoc utiq; modo. Non ergo Græciã, cum Græci ſint, deſtruẽt, neq; domos incendent,neq; putabunt in ſingulis ciuitatibus omnes ſibi aduerſos eſſe & uiros,& mulieres & pueros,ſed paucos admodũ inimicos,eos duntaxat qui fuerint diſcordiæ cauſa. Quamobrẽ neq; regionem deuaſtabũt eorum quaſi ut plurimũ amicorum, neq; domos ſubuertent,ſed eatenus decertabunt quatenus qui diſcordiæ cauſam dederunt,inſontib. pœnas ſoluant. Aſſentior equidem ita eſſe Græcis pugnantibus repugnandũ, contra barbaros aũt,ita animatos eſſe debere,ut nunc Græci contra Græcos affecti ſunt. Ponamus itaq; legem hanc cuſtodibus,ut neq; populenẽ agros, neq; igne ædes abſumant.

Ponamus profecto,& hæc unà cũ ſuperioribus recte ſe habere,aſſeueremus. Sed mihi quidem uideris ô Socrates,ſiquis te alia quædam narrare permittat,nunq; illius te recordaturum,quod in ſuperioribus prętermittens,hęc omnia in mediũ adduxiſti: q̃ uidelicet poſſibile ſit hãc remp. fieri,& quo pacto fieri poſſit.Nam ſi extiterit,q̃ bona omnia ciuitati ipſi prouenĩant,nõ dubito:quin & ea etiã quæ tu prætermittis.q̃ uidelicet ciues illi contra hoſtes ſtrenue pugnabunt,eo q̃ ſe inuicem nequaquã deſerent,cognoſcentes ſe inuicẽ eſſe ꝓpinquos, perq; hæc nomina mutuo ſe uocãtes,fratres,patres,filios.Quòd ſi &fœmineę militent unà,ſiue eodẽ in ordine,ſiue ſubſequenti acie,ut & terreanẽ hoſtes, & cũ neceſſitas poſtulauerit, uiris auxiliũ afferatur, certe ſcio inexpugnabiles eos fore: & quot bona eos domi ſequanẽ,etſi dicta omnia nõ ſunt,intelligo. Verum tanq; concedente me hæc omnia & alia permulta,ſi fiat hæc reſpub,prouentura, ne plura de ipſa ſuperinducas:ſed hoc ipſum iam conemur nobis perſuadere,q̃ poſſibile ſit,& qua ratione poſſibile hãc extare rẽp. Cętera uero mittamus. Subita quadã incurſione ſermonẽ meũ iterũ inuaſiſti,neq; mihi ignoſcis militiæ laboribus iã defeſſo,neq; aduertis forſitã q̃ uix me duobus è fluctibus emergentẽ,nunc in tertium retrudis pelagus profundiſſimum. Quod poſtq; uideris audierisq;,dabis certe mihi ueniã,cognoſcẽs haud iniuria extimuiſſe me ſermonẽ adeo ab opinione hominũ abhorrentẽ ingredi. Quo plura in hãc ſententiam cõgeres,eo minus dimitteris à nobis,quo minus oſtẽdas qua ratione fieri poſſit hæc reſpub. Quare dicas iã, nec ultra cũcteris. In primis meminiſſe oportet, quod nos inquirentes quale quid iuſtitia & iniuſtitia ſit,huc diſputando deuenimus. Oportet ſanè,ſed quorſum hæc? Nempe ſi quale quid iuſtitia ſit cõſpexerimus,num uirũ iuſtum cenſebimus

Græcos cognatos eſſe
Quid bellũ
Quid ſeditio

cẽſebimus,nihilo debere ab illa differre,ſed talem eſſe omnino qualis ipſa iuſtitia eſt? an ſatis eſſe factum putabimus,ſi q̃ proxime ad eam acceſſerit, & maxime omniũ illius ſit particeps? Ita plane ſatis habere putabimus. Exemplis igitur cauſa quale quid iuſtitia ſit,quęſiuimus,& qualis uir perfecte iuſtus ſi extet:Iniuſtitia rurſus qualis,& iniuſtiſſimus homo:ut quales ipſi quo ad beatitudinẽ & miſeriã eſſe nobis cõtuentibus uideremur,cogeremur & de nobis ipſis fateri,talem noſtrũ quenq; ſortem habiturum, quiſquis è nobis illis ſe præſtiterit q̃ ſimillimum. Non autem ob id perſcrutati hæc ſumus,ut monſtraremus ea fieri poſſe. Vera hæc ſunt. Cenſes aliquem ex hoc minus bonũ fore pictorem,q̃ poſtquam humanæ pulchritudinis exemplar abſolutũ ædiderit,nihilq; de ſpecie prætermiſerit,nequeat demonſtrare,hominem talem reperiri poſſe? Nequaquam.

Nonne & nos præſtãtiſſimæ ciuitatis oratione exemplar effinximus? Prorſus. An igitur eo minus nos recte loqui exiſtimas,ſi oſtendere non poſſumus, talẽ extare poſſe ciuitatẽ,qualẽ ipſo ſermone depinximus? Minime. Sic utiq; ſe ueritas habet. Quod ſi & hoc præterea tui cauſa demonſtrandũ,quo modo,& ſecundum quid maxime effici poſſit,rurſus ad hãc oſtenſionẽ hæc ipſa mihi fateare oportet. Quænam? Nunquid ſic fieri quicquam poſſit ut dicitur,uel ita natura comparatum eſt,ut actio minus quàm ſermo ueritatem attingat,licet alicui non uideatur? Tu uero utrum das iſtud,an non? Do equidem. Ne me cogas igitur ut qualia uerbis hæc figurauimus,talia penitus digito indicare debeam.Sed ſi ualeamus adinuenire qua ratione q̃ proxime ad hæc accedat Reipub.inſtitutio,fatendum eſt comperiſſe nos quemadmodum quæ tu præcipis, effici poſſunt.An nõ ſatis eſſe factum duces ſi horum compos efficiaris? Nam ego quidem ſat haberem. Ego quoq;. Conemur igitur declarare poſthac,quid iſtud ſit propter quod in ciuitatibus male agatur,quo minus ſic regantur,& utrum unius cuiuſdam exigui mutatione ciuitas ad hanc formam inſtituatur,quid ue illud ſit:& nũquid maxime unius mutatione id fiat,uel ſaltem duorũ,an plurium, ſed q̃ pauciſſimorum, & potentia minimorum. Sic omnino. Vno quodam mutato oſtendere id poſſumus quod caderet, quod quidem non eſt paruum,nec facile poſſibile tamen. Quid iſtud? Ad id redeo equidẽ quod ingenti fluctui cõparauimus.Dicetur igitur,quanq; ſuſpicor ne effuſiore peruicaciorum riſu inundante penitus obruatur. Conſidera quod dicturus ſum. Dic iam. Ni ſi philoſophi ciuitatibus dominẽtur,uel hi qui nunc reges potentesq; dicuntur,legitime ſufficienterq; philoſophentur,in idemq; ciuilis potentia & philoſophia concurrant,neq; quod nunc fit,à diuerſis duo hæc tractentur ingenijs,non erit ciuitati,uel ut mea fert opinio,hominum generi requies ulla malorum,neq; prius hæc reſpub.quã uerbis expoſuimus,orietur pro uiribus,& lumen ſolis aſpiciet.Hoc eſt quod ego iamdiu dicere uereor, quaſi ſit incredibile dictu.Nam haud facile perſuadeẽ,nullam aliam gubernationẽ priuatim uel publice futuram felicem. Ex hac tua oratione ô Socrates, exiſtimato laceſſitos plurimos,nec uiles quidem homunculos,abiectis ueſtibus ſuſceptiſq; undecũq; cõtigerit armis,impetũ in te facturos,& magnum quiddã conaturos. Quibus niſi oratione occurris,defendisq; te:uere plurimis cõuitijs laceratus dabis pœnas. An non tu horũ mihi cauſa es? Et recte quidẽ. Verum haud te prodam,imò certe defendã quibuſcũq; potero. Poſſum certe benęuolentia exhortationibusq;,ac forte diligẽtius q̃ quiuis alius reſpondebo. Quãobrem tanq; hoc defenſore adiutus conare his incredulis demõſtrare ita eſſe ut dicis. Annitendũ profecto,poſtq; & tu acriter propugnaturus uideris. Neceſſarium mihi uidetur,ſi eos effugere uolumus,declarare illis in primis,quales uiros eſſe philoſophos arbitremur,cũ illis exhibemus imperiũ:ut his patefactis poſſit aliquis opẽ ferre,oſtendens q̃ hos quidem decet ex ipſa natura,& philoſophiæ ſtudium,& reip. adminiſtrationem attingere,alios autem nequaq; attingere, ſed ducẽtibus illis obtemperare.

Declarandũ iam. Age hac me ſequere,ſiquo modo exponere q̃d ſatis ſit,ualeamus.

Duc. Nunquid admonendus es? an ſatis ipſe meminiſti,q̃ quando aliquẽ amare aliquid dicimus,uideaẽ oportet ſi uere id dicit,nõ partim illud diligere,partim minime,ſed erga totũ afficiẽ? Admonitione equidẽ egeo.Nam nõ ſatis teneo Aliũ quẽuis potius docebat ô Glauco,ita loqui. Virũ aũt amori plurimũ indulgentem ignorare nõ decet,q̃ omnes in ætatis flore conſtituti,puerorũ amatorẽ quoquo modo ſtimulãt atq; cõcitant, cũ digni cura ac dilectiõe eſſe uideanẽ. An nõ ſic erga ſpecioſos adoleſcẽtes affecti eſtis?

Aut philoſophos regnare utreſphari oportere, ſi ciuitas debeat eſſe felix

Alius

Alius quia ſimus, gratioſus à uobis iudicatur laudaturq́; aquilinum uero regium appellatis, Alius quia medius iſtorum eſt, concinnus admodum uobis eſſe uidetur. fuſcos uiriles uocatis: candidos, deorũ filios. pallidum autem adoleſcentem quis, niſi amator ipſe blandiens quodammodo, & ſuffuſci appellatione appellauit, in ephebis ſcilicet pallorẽ facile ferens? Et, ut ſummatim dicam, quaſcunq́ captatis occaſiunculas, quo neminem omnino florentis ætatis adoleſcentem reiſciatis. Si in me oſtendere cupis quo pacto amatores afficiãtur, diſputationis gratia hoc accipio. Quid uini auidos? nónne ſimiliter affectos uides? quodlibet uinum quacunq́ capta occaſione uehementer expetere? Valde.

Quis philoſophus ſit

Quinetiã animaduertiſſe te arbitror, quòd ambitioſi homines, ſi exercitus totius præfecturam aſſequi nequeũt, ſaltem tribuni effici uolunt: ac niſi à magnis uenerandiſq́ hominibus honorentur, honorem ab ignobilibus accipiunt, utpote qui honorẽ prorſus affectent. Magnopere. Fateberis hoc, an non? Num eum quem amare quippiã dicimus omnem illam rem ardere dicemus? an partim exoptare rem eam, partim nequaq̃ fatebimur? Omnem. Nónne ergo philoſophum ſapientiæ ſtudioſum eſſe dicemus, nõ huius quidem auidũ, illius non, ſed omnis potius ſapientiæ? Vera loqueris. Eum igitur qui aliquam ſpernit doctrinam, præſertim dum eſt iuuenis, neq́ dum ratione delectũ habet quid conferat, quid ue non conferat diſcernentem, nequaquã diſcendi cupidũ, uel ſapientiæ amatorem eſſe aſſeuerabimus: quemadmodũ illum qui faſtidit epulas, neq́ eſuri re dicimus, neq́ epulas concupiſcere, neq́ amatorem cibi, ſed contemptorem uocamus.

Philoſophi ueri

Et merito quidem. Hominem uero ad quamlibet doctrinam deguſtandam propenſiorem, ad diſcendũq́ promptiſſimũ, & inexplebiliter inhiantẽ, merito philoſophũ nuncupabimus. Nónne? Nuncupabimus. At uero multi & abſurdi quidem homines tales eſſe comperiuntur. Nam qui ſpectaculorũ auidi ſunt, diſcendi cupidi omnes eſſe uidentur: & ad audiendum curioſos homines, abſurdum eſt philoſophos dicere, qui ad rationem dicendi diſſerendiq́ haud libenter accedunt: uerum ad omnes choros protinus audiendos quaſi auribus mercede cõductis, in Bacchanalibus obuerſantur, cantusq́ omnes, ſiue in urbe, ſiue in ſuburbijs agantur, audire percupiunt. Nunquid iſtos omnes ac alios talium quorundam percipiendorũ cupidos, & artibus uiliſſimis incumbentes, philoſophos nominabimus? Nullo modo, ſed philoſophis ſimiles. Veros autem philoſophos, quos appellas? Veritatis inſpiciendæ cupidos. Recte quidem iſtud, ſed quomodo dicis? Haud facile iſtud ad alios eloqui. Te autem hoc mihi daturum arbitror.

Quid potiſſimum? Poſtq́ contrariũ eſt turpi pulchrum, duo hæc eſſe. Quid ni?

Et poſtquam duo hæc ſunt, ſingula unum erunt. Et hoc. De iuſto quinetiam & iniuſto, bono & malo, ſpeciebusq́ omnibus ratio eadem. Nam quodlibet iſtorum, unum ipſum eſt: corporũ uero actionum & alterna cõmunione paſſim apparentia, ſingula multa uidentur. Scite loqueris. Hac equidem ratione diſtinguo, ſeorſum quidem quos tu modo dicebas, curioſos ad uidendum, audiendum, artesq́ tractandas, ſeorſum quoq́ & illos de quibus eſt ſermo, quos ſolos merito quis philoſophos appellabit. Quomodo iſtud ais? Homines oculis & auribus dediti, pulchris uocibus, coloribus, & figuris, & omnibus quæ ex talibus conſtant, admodum delectantur, ipſius autem pulchri naturam cogitatio eorum non poteſt attingere. Sic eſt. Qui uero ad ipſum pulchrũ aſcendere ualeant, & ſecundum ſeipſum inſpicere, nónne rari? Rari admodum. Quires iſtas pulchras exiſtimat, ipſam uero pulchritudinem neq́ putat eſſe: neq́ ſiquis ducat, ad perceptionem eius attingere poteſt: uere ſapere tibi uidetur, an inſomnijs ludi? Conſidera itaq́. ſomniare nõ id eſt, quando ſiue dormiens quis, ſeu uigilãs quod alicui ſimile eſt, non ſimile, ſed ipſum eſſe cenſet cuius eſt ſimile? Somnia uidere hunc ego dicerem.

Φιλόσοφος ἢ φιλοθεάμων à philoſopho differũt

Somniant quidam, nõ philoſophãtur

Quid uero? qui contrà affectus eſt, intelligitq́ quid ipſum pulchrum, ac diſcernere ualet & ipſum & quę ipſius participant, adeo ut neq́ ipſum illa eſſe, neq́ illa ipſum putet, uigil ne uiuit, an oſcitans? Certe peruigil. Huius igitur cogitationem ut cognoſcentis, cognitionem iure uocabimus: huius tanquam opinantis, opinionem. Omnino. Si nobis ſuccenſeat is quem opinari dicimus nõ cognoſcere, negetq́ nos uera loqui, qua ratione eum mitigabimus, ſenſimq́ & blande perſuadebimus ſanæ mentis eum non eſſe?

De cognitione & cognoſcibili

Oportet ſanè. Aduerte quid ad eum dicemus: Si uis, ſanè hunc in modum ab eo ſcitabimur, dicentes quòd ſiquid nouit, nulla inuidia: ſed gratum erit nobis & ipſum ſcire aliquid, & quid ſciat, nouiſſe. Sed mihi id dicas. Quicunq́ cognoſcit, cognoſcit ne aliquid aut nihil? At tu mihi eius loco reſponde. Aliquid certe. Vtrũ quod eſt an quod non eſt? Quod eſt. Quo enim modo quod non eſt, cognoſci poſſet? Sufficienter iſtud conſtabit, ſi uaria ſub ratione perueſtigeẽ, quòd uidelicet omnino ens, omnino & cognoſci poteſt: nullo modo ens, nullo modo cognoſci. Sufficientiſſime. Siquid autem ita ſe habet, ut & ſit & non ſit, nonne mediũ erit inter id quod eſt omnino, & id quod nullo modo eſt? Medium. Circa id quod eſt, cognitio ipſa uerſatur. Ignoratio ex neceſſitate circa id quod non eſt. Circa medium iſtorũ, medium quoddam inueſtigandũ ſcięntiam inter & ignorantiã, ſiquid huiuſmodi reperiri. Prorſus. Num aliquid eſſe opinionẽ dicimus? Quid ni? Vtrũ eandem potentiã cum ſcientia, an diuerſam? Diuerſam.

Circa aliud ſciẽtia, circa aliud opinio.

Ergo circa aliud quidem uerſatur opinio, circa aliud autẽ ſcientia, uel ſecundũ potentiam eandem, uel ſecundũ eandem utraq́ ſuiipſius potentiã. Eſt ita. An nõ ſcientia quidem circa id quod eſt, ea ratione qua ens eſt cognoſcit? Imò uero neceſſariũ eſſe cenſeo, ut prius iſta diſtinguam. Qui? Dicemus utiq́ potentias eſſe genus aliquod eorũ quæ ſunt, quibus & nos poſſumus quæcunq́ poſſumus, & aliud, quodcunq́ aliquid poteſt. Veluti uiſum & auditũ potentias quaſdam uoco, ſi modo quod loquor intelligis. Intellígo equidem. Audi quod mihi de his uidetur. Nam ego quidẽ ipſius potentiæ neq́ colorem uideo aliquem, neq́ figuram, neq́ quicquam taliũ, qualia plurium reliquorum ad quæ reſpiciens aliqua apud me diſtinguo, hæc alia eſſe, alia illa. In potentia uero ad illud ſolũ aſpicio ad quod eſt, quod ue agit: & hac ratione, quãlibet ipſarũ, potentiã nuncupaui: & illã quidem quæ ad idem tendit, idemq́ agit, eandem uoco: aliã uero illã quæ ad aliud ſpectat, & aliud operaſ. Tu uero quid in his agis? Quod & tu. Age rurſus ad hæc conuertere, ô uir optime. Vtrum ſcientiam potentiam quandam eſſe dicis? an in genus aliud refers? Potentiam, & omniũ profecto ualidiſſimam. Opinionẽ uero, potentiam' ne, an aliud quiddã eſſe dicemus? Potentiam certe. Nam quo opinari poſſumus, non aliud eſt quàm opinio. At paulo ante confitebaris, non idem eſſe ſcientiã & opinionẽ. Quo pacto quis mentem habens idem aſſeret quod falli poteſt, & quod non poteſt? Optime quidẽ. Conſtat itaq́ aliud eſſe apud nos ab opinione ſcientiã. Aliud plane. Vtraq́ igitur circa aliud, aliud operari ſuapte natura poteſt. Neceſſe eſt. Scientia quidem, circa id quod eſt, ipſum ens ut ſe habet cognoſcere. Sane. Opinio aũt opinari. Et hoc. An idẽ quod & ſciẽtia noſcit? eritq́ idẽ quod opinione percipitur, & quod ſcientia? an potius impoſſibile? Impoſſibile certe ex his quæ cõceſſimus. ſiquidẽ circa aliud alia potentia ipſa ex natura uerſatur: potentiæ uero utræq́ ſunt, ſcientia ſcilicet & opinio: alia item utraq́, ut eſt dictum. Ex his aũt fieri non poteſt, ut idem ſit quod ſcientia comprehenditur, & quod opinione concipitur. Nónne igitur ſi ipſum ens cognitione percipiẽ, id quod concipitur opinione, aliud quiddã præter ipſum ens eſt dicẽdum? Aliud. Nunquid nõ ens opinatur? an impoſſibile eſt opinari nõ ens? Sic aũt cogita. Nonne quiſquis opinatur, ad aliquid opinionem dirigit? an poſſibile eſt opinari quidem, opinari autẽ nihil? Impoſſibile. At unum aliquid opinatur, quiſquis opinatur? Procul dubio. Quod uero non eſt, nõ unũ aliquid, ſed nihil potius eſt dicendũ.

Prorſus. Non enti quidẽ ex neceſſitate ignorantiã tribuimus, enti uero cognitionem. Recte admodũ. Ergo neq́ ens, neq́ non ens opinatur. Sic eſt. Quare nec ignorantia neq́ cognitio erit opinio. Non, ut uidetur. Num extra hæc eſt ſupergrediens uel cognitionẽ perſpicuitate, uel obſcuritate ignorantiã? Neutrũ iſtorũ. An forte tibi uideꝛ opinio cognitione obſcurior, ignorantia clarior. Maxime. Inter utraq́ igitur iacet. Certe. Media ergo iſtorũ erit opinio. Media. An non ſupra diximus, ſiquid appareret tale ut ſimul eſſet & non eſſet, illud inter uere ens, & omnino non ens eſſe ponendũ? neq́ ſcientiam ad illud, neq́ ignorantiam pertinere, ſed quod medium inter ignorantiam rurſus appareat & ſcientiam? Scite. Nunc autem apparuit medium iſtorũ eſſe, quod opinionem uocamus. Plane. Illud itaq́ nobis, ut arbitror, reſtat inueniendum, quod utriuſq́ ſit particeps, ipſius eſſe ſcilicet & nõ eſſe, neutrumq́ illorũ ſincere dici debeat. ut ſi nobis pateat, opinabile quiddã merito nũcupemus, extremis quidem extrema, mediis autem media tribuentes. An non ita? Ita prorſus. His ita ſuppoſitis percontabor eum, qui ipſum pulchrũ, & pulchritudinis ideam unam eſſe negat, ſemper

ſemper eodem modo ſecundum eadem ſe habentem: multa uero pulchra eſſe ducit, & pulchris rebus ſpectandis deditus, nullo modo admittit unum eſſe pulchrum, unum iuſtum, ſimiliterq; de cæteris, percontabor inquam hunc in modũ. Eſt'ne aliquid ex hiſce multis pulchris uir optime, quod non turpe etiam uideatur? Itemq; ex iuſtis quod non iniuſtũ: & ſanctis, quod non prophanũ? Non, ſed neceſſe eſt pulchra ipſa turpia etiam & quotcunq; alia interrogas, apparere. Quid multa dupla? num minus dimidia quàm dupla uidentur? Nihilo minus. Et magna inſuper & parua, leuia itẽ & grauia, nunquid magis talia quàm contraria uocabunt? Non, ſed ſingula ſemper utraq; participabunt. Vtrum eſt magis quàm non eſt unumquodq; multorũ, id ipſum quod quis illud eſſe dicit? Simile hoc eſt iis quæ in conuiuiis ad utramq; partem plerunq; dicuntur, & ænigmati puerorũ circa eunuchũ de ueſpertilionis percuſſione, quomodo & in quo illũ auem arguunt percuſſiſſe. Hæc enim ambigua ſunt, neq; eſſe, neq; non eſſe ipſorum aliquid, neq; utraq;, neq; neutra firmiter reſponderi poteſt. Habes'ne qua ratione his utaris? Vel conuenientiorem poſitionem iſtorũ inducere potes, quàm mediam inter eſſentiam et non eſſe? Neq; enim obſcurior quàm nõ ens apparebit ad hoc ut minus ſit, neq; clarior quàm ens, ad hoc ut ſit magis. Vera loqueris. Inuenimus igitur, ut uideꝛ, quòd multa illa quæ multis pulchra, aut alia quoquo modo exiſtimantur, media inter omnino ens & omnino nõ ens uoluuntur. Inuenimus plane. Confeſſi autem antea fuera mus, quòd ſi quid tale apparuerit, nõ cognitione, ſed opinione percipi dicendũ: & cum mediũ peruagetur, media cõprehendi potentia. Conceſſum fuit. Eos igitur qui pulchra hæc multa cõſpiciunt, ipſum uero pulchrũ non uident, neq; eum ſequi poſſunt qui ad id perducat, & multa contuentur iuſta, ipſum autem iuſtum minime, & alia ſimiliter, eos opinari cuncta dicemus, cognoſcere autem nihil eorũ quæ opinantur. Neceſſe eſt.

Quid eos, qui ipſa quæq; contemplantur, ſemper eodem modo ſecundũ eadem ſe habentia, nónne cognoſcere potius q̃ opinari? Neceſſe eſt & hoc. Nónne amare hos & admirari iſta dicemus, in quibus uerſatur cognitio: illos autem, in quibus opinio? An non recordamur quod uoces & colores quoſdam, & talia quædã, diximus hoſce diligere & intueri, ipſum uero pulchrũ quod aliquid ſit non admittere? Recordamur. Quare non aberrabimus, ſi iſtos φιλοδόξους, id eſt, opinionis amicos, potius quàm philoſophos appellauerimus: quanquam acriter ſuccenſebũt nobis, ſi ita dicamus. Non ſi mihi pareant. Nam ueritati iraſci nefas eſt. Itaq; eos qui ipſum unumquodq; per ſe ens admirantur & diligunt, philoſophos, non φιλοδόξους uocabimus. Ita decet, inquit.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN dialogũ ſextum de Iuſto.

VM leges omnes uel optimæ abſq; probatiſſimis magiſtratibus mortuæ ſint, magiſtratus autem optimi uel abſq; legibus ſcriptis ipſi ſint uiuæ leges, merito Plato noſter, quemadmodum aliàs expoſuimus, in excellenti republica non in cõdendis legibus, ſed in formandis magiſtratibus omni diligentia elaborat: atq; id quidem non ſolum à tenera ætate, uerum etiam ab ipſo fœtu ſtudio ſe contendit, quo ex electis ſeminibus, cõtinuáq; cultura ad optimam frugem perueniat. Quoniã uero hos appellat cuſtodes, cuſtodum autem maxime proprium eſt proſpicere atq; circunſpicere, idcirco ingeniũ præcipue philoſophicum, omnium ſine controuerſia perſpicaciſſimum eligit ad humanum gregem cuſtodiendũ. Quippe cum ſoli huius oculo pateat boni ipſius iuſtitiæq; exemplar, ad cuius imaginẽ bene, iuſte, beate pingenda ſit ciuitas. Præterea pertinet ad cuſtodem eſſe ueridicum, liberalem, temperatum, fortem, iuſtum, magnanimum, manſuetum. Eadem quoq; probabit propria eſſe philoſophi, ut deniq; concludatur cuſtodiendi officium præ cæteris philoſopho committendum. Quamobrem eiuſmodi eſſe naturam philoſophi, primo probabit: deinde quia generoſa natura abſq; recta cultura, & ſemper inutilis fit, & ſæpiſſime noxia, tradet excolẽdi huius ingenij diſciplinam. Interea uero de ſpurio & adulterino tractat philoſopho, legitimum philoſophum ſimulante. Itẽ de abuſu quodam philoſophandi. Rurſus de philoſophandi forma ad illum præ cæteris pertinẽte, qui republicã ſit quandoq; recturus. Docet autem philoſophi maxime proprium eſſe, perpetuum ueritatis ipſius circa res æternas amorem. Ideoq; & amorem temporalium & mendacium à philoſopho maxime omniũ alienũ. Oſtẽdit præterea philoſophi mentẽ in ipſa ueritatis indagatione ſeiungi à corpore, atq; ex quadã ſui cognatiõe diuinæ menti cõiungi, ac per inſitas ſibi ab initio formulas idearũ, ideas ipſas attingere, ab eisq; ipſo cõtactu lumẽ excutere, quo mox facta fœcundior cõcipiat, imò facta ualidior pariat ueritatẽ, id eſt, per ipſas ſuas cõceptiones ideis undiq; congruat.

Tu uerò

Tu uero hic aduerte intelligendi actum, quemadmodũ in Sympoſio, generationem partumq; uocari. Quod quidem cum Chriſtiana conſentit theologia, oſtenditq; non imaginariam tantum, uerumetiam naturalem quandam in eſſe menti formam atq; ueritatẽ. Proinde ingenium eiuſmodi, & raro admodum, & in paucis naſci putat, & tunc quidem multis, tum conditionibus indigere, tum obſtaculis impediri. Præcipue uero depraui ſermone et opinione uulgi, multoq; magis uulgi eiuſdem opera. Rurſus à uulgaribus præceptoribus, qui & ipſi uitam orationemq; ſuam uulgo quaſi adulatores accommodant, ſimilemq; tradunt auditoribus diſciplinam. Et uide quàm cõgrue Plato uulgus uaſto comparat bruto. Item ciuitates omnes nauibus caſu quodã rectis à nautis gubernandi prorſus ignaris, uirumq; peritia gubernatoria præditum deridentibus. Nota optima quæq; ſiue naturæ, ſiue fortunæ munera, ſi uel negligenter culta fuerint, in mala: uel male culta, in peſſima tandem euadere. Præterea quod interdum, quamuis admodum raro, aliquis in ciuitate male diſpoſita, quales eſſe omnes iudicat, uir magnus probatiſſimusq; appareat, id non arti, non naturæ, ſed diuinitati duntaxat attribui. Vbi uero de Momo reprehenſionis deo mentionẽ fecit, intellige Momum eſſe diuinam curam proſpicientem quid reprehendi potuiſſet in ſingulis, ſi aliter quàm ſunt facta fuiſſent, ideoq; ita ſingula diſponentem, ut iure reprehẽdi nõ poſſint. Aſſignat proinde cauſas quibus ortæ in philoſophos ſint calumniæ, quaſi uel mali ſint, uel inutiles reipublicæ. Primo quidẽ multi quotidie ad philoſophiæ ſtudium ineptiſſimi, tam prauo ingenio, quàm paruo iudicio, nõ parua tamen ambitione uel auaritia philoſophiã inuadunt, ac prehenſant, ex eiusq; commercio opiniones procreant adulterinas, atque deridendas, malis præterea moribus facultatem dedecorant philoſophicam. Deinde ſi qui ad id ſtudium nati ſunt, uel ſtatim educatione cõſuetudineq; improba deprauantur, uel ſi moribus integri perſeuerant, non tamen conuenientibus diſciplinarum gradibus inſtruuntur: uel inſtructi quidem, ad rempublicam non admittuntur, uel ipſi potius publicis ſe fluctibus immergere nolunt, certa timentes pericula, deſperantesq; ſe poſſe inter homines paſsim corruptos ſanis conſiliis ciuitati prodeſſe. Inter hæc animaduerte actiuæ uitæ procellas, contemplatiuæ tranquillitatem, excelſam philoſophi mentem, mortalium contemptum, ſtudium diuinorum, formulam quandam pro ætatis gradibus doctrinarum. Omnino autem ſimili ratione erudit philoſophum atq; ciuem, neq; id quidem iniuria. Aſſerit enim in Politico & Sophiſta eundem eſſe uirum regium, & ciuilem atq; philoſophum. Oportere uero probat in hoc cõcurrere duo quædam genera rariſsime in hominibus concurrentia. Naturam uidelicet ingenio acutam, contemplationi aptam, ueritatis auiditate flagrantem, unà cum natura graui, ad agendum ſtrenua, boni publici prouida. Ingenium eiuſmodi per omnes diſciplinarum gradus perducit, ut patebit in ſeptimo. Iubet quoq; exerceri ciuilibus actionibus, atq; inter uoluptates, dolores, labores, pericula, uelut aurum igne diligenter examinari atq; probari, prius quàm ciuitatis gubernacula ſibi credantur. In primis autem ipſius boni ſcientiam omnium præſtantiſsimam huic iudicat neceſſariam, affirmans quemadmodum res omnes abſque boni poſſeſſione inutiliter poſſidentur, ſic rerum quoq; omnium artium q; cognitionem abſq; ipſius boni intelligentia eſſe prorſus inutilem, neq; poſſe ciuem uel priuata uel publica ad bonum rite redigere, niſi quid bonum ſit, ratione cognouerit. Et ſi diuini huius boni ſcientia uideri Ariſtotelico poteſt ſuperflua ad rempublicã humanis moribus gubernandam, neceſſaria tamen eſt ad hanc ipſam gubernationem, per quam Plato in ſuperioribus inquit, conandum eſſe, ciues Deo ſimiles amicosq; reddere. Subiunxit præterea gubernatorem circa ſingula bona ad bonum ipſum diſponenda & cæcutire, & caſu quodam ferri, niſi primam ipſam boni perſpexerit formam, omnium exemplar cauſamq; bonorum. Vt autem animaduertas Ariſtotelem in Ethicis circa ideam boni aduerſus Platonem ludere, lege Platonis uerba diligentiſsime, ac plane perſpicies ideam boni non eſſe ſpeciem hanc, aut illam, hic aut ibi, ſed ipſam eminentiſsimæ diuinitatis fœcunditatem, per omnia ſeſe potenter, ſuauiter, ſalubriter propagantem. Cuius imaginem quandam in mũdo uiſibili ſolem uult eſſe uiſibilem, uires ſuas ſimiliter per omnia diffundentem. Verum ante hunc quem uidemus ſolem, Plato alterum in mundo cogitat inuiſibili, imaginem dei patris primam, uerumq; filium. Ideo filios dixit boni, ut ſuper uiſibilem hunc imaginariumq; filium poſſes inuiſibilem & archetypum contemplari. De hoc patre atque filio in Epiſtola ad Herminam legimus. De hoc Platonicus Philo in libro De cauſis, inquit: Conandum eſt in primis ad ipſum ens, id eſt de quo dicitur, Ego ſum qui ſum, aſcẽdere. Aut ſaltem ad ipſius imaginem ſacratiſsimamq; rationem, uerbumq; primogenitum. Per eiuſmodi rationem atque uerbum fieri omnia ſecundum Heraclitum & Platonem, Amelius Platonicus aſſerit, utiturq; teſtimonio Ioannis Euangeliſtæ. Item in Epinomide teſtatur & Plato. Et quamuis Platonicorum nonnulli Dei patris filium Deum per ſubſtantiam à patre, Arianorum more diſtinguant, præſertim Iulianus in libro De ſole: Iuliani tamen præceptor Iamblichus Aegyptiorum adducit myſteria, in quibus patris & filij diuerſa quidem ratio, ſed eadem uidetur eſſe ſubſtantia. Sed audi myſterium. Primus deus & unus primi patris eſt dei, quem gignit in ſolitaria ſuijpſius permanens unitate. Eſt autem exemplar filij qui nominatur ſuimet filius, ſui pater atque unipater, deus uere bonus. Ille enim fons eſt idearum: à quo utique uno, deus per ſe ſufficiens, ſeipſum explicauit in lucem. Propterea ſufficiens per ſe nominatur ſuiq; pater. Eſt enim hic principium, deus deorum, unus ex uno, ſuper eſſentiam omnem, principiumq; eſſentiæ. Myſterium hoc Iamblichus teſtatur eſſe Mercurij. Quemadmodum uero ipſum bonum ſit ſuper uoluptatem, & mores, & ſapientiam, Plato hic ſignifi

Ee eat

cat breuiter. Super uoluptatem quidem, quia si uoluptas ipsa bonum ipsum esset, nulla uoluptas mala esset. & noxia. Item super mores: quoniã multi satis circa mores habere se putant, si morcs honestos uideantur habere. Quòd autem iudicant uerum esse bonum, non opinione quærunt, sed re ipsa prorsus habere. Præterea super scientiam. quia neq; quolibet modo, neq; quælibet scire præcipue optas, sed bene potius atq; bona. Alioquin scientiam aut respuis, aut negligis. Neq; dicas ipsum bonũ esse boni scientiã, ne per idẽ stulte definias idẽ. Rursus super intellectũ. hic enim assidue bonum quærit. Ipsum uero bonum, non quærit bonum. Adde & super ueritatem. Quod enim magis iudicas bonum, magis & eligis. Morbum uero damnumq; minus uerum eligis potius quàm magis uerum. Denique super ens. Nam ut bene sis, esse desideras. Sed & de his, & quemadmodum boni ipsius lumine omnia uera intellectus intelligat, in Theologia latius disputamus. Sequitur distinctio rerum in genera duo, uisibile & inuisibile, & utriusq; in duo, scilicet antecedens atq; sequens, similisq; perceptionis humanæ distinctio. In quibus Brentium sequitur, & Archytam, sed elegantius simul & latius explicat.

DIALOGVS SEXTVS
DE IVSTO.

VALES philosophi sint, inquam ego, & quales qui alieni à philosophia, ô Glauco, uix tandem longa oratione constitit. Erat fortassis, inquit, haud facile paucioribus explicare. Non, ut apparet. Planius uero id, ut arbitror, eluceret, si hoc duntaxat solum enarrare oportuisset, neq; per alia multa peruagari, si quis ostendere uelit quonam uita iusta ab iniusta distet. Quid posthac nobis restat agendum?

Quid aliud quàm quod deinceps sequitur? Postquam philosophi sunt qui attingere possunt id quod semper secundum eadem eodem modo se habet: qui uero id nequeunt, semper autem per multa mutabiliaq; uagantur, philosophi non sunt: quosnam ex his duces esse ciuitatis oportet? Quo pacto ad hoc recte possumus respondere? Quicunq; custodire leges possunt, & ciuitatis officia, his gubernacula sunt reipublicæ cõmittenda. Probe. At perspicuum est, utrum cæcum an acute cernentem esse oporteat, cui mandemus aliquid seruandũ. Quid ni perspicuũ? Videntur'ne tibi à cæcis differre, qui cognitione in unaquaq; re eius quod uere est, carent: neq; perspicuũ ullum habent in animo exemplar: neq; possunt tanquã pictores ad exemplar uerissimum respicientes, referentesq; ad illud, & ipsum quàm syncerissime contuentes, ita demũ leges hic ferre de pulchris, iustis & bonis, si oporteat, & latas leges custodire atq; seruare? Profecto non longe differunt. Num istos potius ad custodiã eligemus, q̃ eos qui unumquodq; quod uere est, cõgnoscunt, peritia quoq; aut alia quauis in parte uirtutis nihilo inferiores existunt? Absurdum esset utiq; alios quosuis eligi, præcipue si cætera nequaq; desint. Hoc certe maximo superãt. An nõ istud iam dicemus? quonã pacto ij dem poterunt illa simul & hæc habere? Omnino. Quod ergo in huius disputationis exordio diximus, naturã ipsorum perdiscere in primis oportet: atq; arbitror, si de illa inter nos satis conueniat etiã hoc conuenire, fieri scilicet posse ut ijdem hæc assequantur, neq; alios præter hos ciuitatis duces esse debere. Quonã pacto? Hoc itaq; inter nos primum constet de philosophorum ingenijs, quod semper eam diligũt disciplinam, qua illis notior fiat natura illa quæ semper est, neq; generatione & corruptione mutatur.

Propria philosophorũ ingenijs

Constet. Quinetiam quòd eam totam affectant, neq; sponte partem eius ullam spernunt, nec paruam, nec magnam, neq; honorandam, neque uilem, quemadmodum suprà de ambitiosis & amore captis prædiximus. Recte. Præterea & hoc animaduerte, num quid necesse sit naturæ eorũ inesse qui tales futuri sint quales narrauimus? Quale istud?

Vt mendacij omnis natura experti sint, neq; sponte mentiantur unquam, sed omnem oderint falsitatem, diligant ueritatem. Probabile est. Non solum probabile est ô amice, sed penitus necessariũ, eum qui ex natura ad aliquid amore afficitur, quicquid cognatum & familiare est amato, diligere. Scite. Num familiarius aliquid sapientiæ quàm ueritas reperitur? Nihil. An ergo possibile est naturam eandem esse philosophicam & mendacem? Nullo modo. Ergo discendi cupidũ necesse est statim à pueritia ueritatem omnẽ summopere affectare. Prorsus. Quem uero ad certũ quiddã ardenter rapiunt cupiditates, huic ad alia cupidines remissiores sunt, cum alio tanq; riuuli defluant

Null

Nulli dubium. Quicunq; igitur ad disciplinas & cætera talia omnia desiderio flagrãt, puram ipsius animæ expetunt uoluptatem, corporis autem oblectamẽta despiciunt, nisi quis fictus, sed uerus philosophus sit. Summopere necessarium istud. Temperatus itaq; uir talis erit, neq; pecuniæ cupidus. Nam ad quemuis pertinet potius quàm ad hunc cumulandis pecunijs inhiare, cuius gratia cæteri maxima cum iacturã pecunijs quærẽdis insudant. Ita est. Præterea considerandum, quoties naturã eius qui philosophus sit, & eius qui non sit, discernere cupis. Quidnam? Ne forte latens quædam insit illiberalitas. Nam aduersa omnino est pusillanimitas animo uniuersum ipsum semper diuinum atq; humanũ indagaturo. Vera loqueris. Nempe cui cogitationis adest magnificentia, & totius temporis totiusq; substantiæ contemplatio, humana uita magnum quid uideri non potest. Non profecto. Num Martem hic terribilem æstimabit? Minime.

Timidæ itaq; illiberaliq; naturæ philosophia uera non conuenit. Non, ut mihi uidetur. Vir autem modestus, non quæstui deditus, non pusillanimis, non superbus, non timidus, non in cõmercijs difficilis erit, aut iniustus? Nullo modo. Quinetiam quum discernere cupies, quis animus philosophus sit, qui non, statim à teneris annis id obserua bis, nunquid iustus & mitis, an iniquus atq; agrestis. Maxime. Neq; hoc, ut arbitror, prætermittes. Quidnam? Vtrum ad percipiendũ uelox, an tardus. num cẽses quem piam illud unquam diligere, quod cum aggredi, summa cum difficultate agit & uix tandem parum quid proficit? Nunquã profecto. Quid si nihil seruet eorum quæ discit, obliuiscaturq; omniũ, nonne erit scientia uacuus? Vacuus. Cũ uero irritus illi labor omnis suscipiatur, an nõ cogetur tandem seipsum & actionem talem odisse? Nihil prohibet. Obliuiosum igitur animum legitimorũ philosophorum ingenijs conuenire nequaquam existimemus, sed admodum memorẽ. Ita prorsus. Absona præterea & inconcinna natura ad intemperiem semper trahit. Semper. Veritatem uero an cum intemperie & immoderatione congruere putas, an cum temperie potius? Cum temperie. Ergo compositã & gratam præter cætera cogitationem huic ingenio tribuamus, quod suapte natura propensum esse uolumus ad ideam cuiusq; quod uere est, inspiciendam. Nempe. An non tibi uidemur singula percurrisse quæ necesse est cõtinuata serie sibi inuicem succedentia animo ei competere, qui ueritatem rerum perfectè sit consecuturus? Ita prorsus. Non potes quoquo modo studiũ id damnare, quod nullus sufficienter exequi potest, nisi natura sit perspicax, memor, magnificus, gratiosus, amicus familiarisq; ueritatis, iustitiæ, fortitudinis, temperãtiæ. Ne Momus quidem id carperet. Nonne his solis eruditione tãdem, & ætate prouectis rempublicã præbebis administrandam? Ad hæc Adimantus, Nemo ô Socrates, posset, inquit, contradicere. At uero sic afficiuntur qui audiunt ea passim quæ tu narras. Putant enim interrogãdi respondendiq; imperitia à ratione in singulis quæ rogãtur, paululum se abductos, collectis tandem erroribus, errorem ingentẽ contrarium q̃ quiddam ei quòd prius asseruerãt, asserere. & quem admodum qui talis ludere nescium, ab his qui in eo ludo periti sunt, tandem usqueadeo coercentur & concluduntur, ut quod ferant, nequaquam habeant: ita & seipsos putãt cogitando tandem concludiq;, nec habere quod dicant, uerbis ueluti calculis circũscriptos: quandoquidem uerum nihilo hic magis sit quàm illic. Aio uero, ad hęc nostra quidem. diceret enim tibi quispiam, his quæ proponuntur, uerbis aduersari non posse: re autem ipsa compertum habere, quotcunq; philosophiæ studium aggressi, ita in eo uersantur, ut non eruditiõis gratia degustatis philosophiæ præceptis, iuuenes adhuc inde discedãt, sed diutius immorẽtur: eos ut plurimum absurdos admodum euadere, & à rebus hominum alienos, ne iniquissimos dixerimus. Si qui uero præstantiores uideantur, tamen hoc studio quod ipse laudas, ita inquinari, ut inutiles euadant ad rempublicam gubernandam. Censes, inquam, illos qui hæc aiunt, mentiri? Haud noui equidem, sed quid ipse sentias, libenter audirem. Audies certe, si id roges, quod uera loqui mihi uidẽtur. Qua ratione igitur recte id dicitur, quod nõ prius erit ulla malorũ requies ciuitatibus, quàm in ipsis philosophi dominentur, quos reipublicæ inutiles esse fatemur? Quod petis, responsione indiget per imaginem quandam inducta. At tu per similitudinẽ loqui, ut arbitror, non consueuisti. Esto, inquam, an mordes, cum me in sermonem impuleris adeo demõstratu difficilem? Audi ergo similitudinem, ut apertius cognoscas quàm lubrice similitudini

bus utar. Vsqueadeo durum est quod præstantes in philosophia uiri in gubernanda repu blica patiuntur, ut nihil aliud sit unum quod hoc patiatur. Quare oportet hoc ex multis colligendo, comparare cum his deniq; & de eis rationem reddere. Veluti quum pictores tragelaphos, & cætera huiusmodi multiplicia figmenta depingunt. Finge animo quendam nauis aut classis gubernatorē huiusmodi magnitudine & robore corporis reliquos nautas excedentem, surdum uero & caligantibus oculis, & mente gubernationis insciam: nautas autem de gubernatione inter se certantes, dum unusquisque putet se imperio dignum, quanq; nec artem didicerit unquam, nec præceptorem in ea re ullum possit ostendere, neq; quo tempore didicerit, assignare queat: negantes quinetiam artem illam doceri posse, eumq; qui doceri posse contendat, ferro petētes. Ipsos autem cogita circa gubernatorem illum confluere, obsecrare, obnixe contēdere, qui ipsis gubernacula tradat. Vbi si non ipsi, sed alij persuaserint, cæteros uel perimere, uel ē naui ejicere: ac postremum generoso illo nauis principe mandragora aut mero prius occupato, gubernationē nauis arripere, præsentibus rebus uti, uino & epulis indulgere, ac ita gubernare ut huiusmodi homines ueri simile est. Omnes præterea eum laudare, eum nautam & gubernatorem uocare, eum quę ad nauem regendam spectant callere, quicunq; ad usurpandū nauis principatum, uel persuasione, uel ui, gubernatore submoto opitulari ipsis possit: eum uero qui id nequeat, tanquam inutilem uituperare: ueri autem gubernatoris officiū ne cogitare quidem: quod uidelicet ad eum spectet rationem habere anni & temporum, cœli, siderum, & uentorum, & omnium quæ ad artem illam attinent, si dux nauis est reuera futurus: ut uero gubernet, seu uolentibus quibusdam, siue inuitis, huius ipsius artem nullam putantes accipi posse simul & gubernatoriam facultatem. Hæc si in naui ita habeant, an nō uerum gubernatorem censes ab illis qui talibus uehuntur nauibus, inanem & curiosum rerum sublimium inspectorem, & naui ipsi inutilem uocitari? Et maxime quidem, inquit Adimantus. Haudquaquam opus esse arbitror, inq; ego, ut tibi latius explicem, quem admodum ad propositæ comparationis imaginem ita in ciuitatibus affecti ciues sunt aduersus ueros philosophos, ut in huiusmodi nauibus ad uerum gubernatorem nautæ. Intelligere enim te existimo. Summopere. Primū itaq; illi qui admiratur philosophos in ciuitatibus minime honorari, imaginem hāc expone, & persuadere conare, multo mirabilius fore si honorarentur. Faciam equidem. Adijcias & hoc præterea, uera loqui eos qui dicunt inutiles esse uulgo eos qui philosophiæ studio pollent. uerum quod inutiles sint, non esse ipsos in causa dicito, sed eos potius qui his philosophis non utuntur. Neque enim naturæ consentaneum est, ut gubernator quasi indignus nautas oret, quo eius se gubernationi committant, uel sapientes ad diuitum fores accedant. Sed qui hoc primus iactauit, profecto mentitus est. Reuera autem ita natura comparatum est, siue diues, seu pauper ab aduersa ualetudine teneatur, ut necessario fores medicorum petat, & omnes qui superioris gubernatione indigent, domos adeant hominū gubernare potentiū, non gubernatores, si modo alicuius precij sint, orent ut ab his gubernentur inferiores. Quin si eos qui his temporibus respub. administrant, cum eis comparaueris nautis, quos modo commemorabamus, nō aberrabis: ac si illos qui ab ijs appellantur uani, & superstitiosi reconditarum rerum indagatores, ueris gubernatoribus comparabis, recte quidem facies. Recte, inquit, admodum. Ob has igitur causas in his quoq; haud facile est ut honestum studium ab his probetur, qui contrarijs sunt moribus assueti. Maxima uero & uehemētissima philosophiæ calumnia oritur, propter eorum mores qui philosophiæ studia profitentur. Ferunt quippe hi qui philosophiam criminantur, ut ipse ais, plurimos eorum qui ad philosophiam se conferunt, prauos admodum esse: si qui uero eorum cæteris excellunt, esse inutiles: atq; ego hæc tibi concessi, nónne? Vtiq;. An non causam exposuimus, ob quam legitimi philosophi esse inutiles uideantur? Certe. Quur autem & plurimi praui sint, uis' ne deinceps aperiam? quod' ue philosophię culpa nulla est, pro uiribus declaremus? Volo equidem. Pergamus ad hæc, reperentes quod suprà indux imus, qualem esse natura oporteat eum qui honestus sit bonusq; futurus. Dux autem eius in primis erat, si memorię tradidisti, ueritas quam sequi omnino ac passim debet: aut si uanus sit, ueræ quoq; expers philosophiæ sit oportet. Ita prorsus est dictū. Vnum hoc igitur alienum est omnino ab ijs quæ nunc de ipso existimantur. Alieniſſimum.

An

An non decenter hunc in modum eius causam defendemus? dicentes hominem scientiæ cupidum ita natura institutum esse, ut ad id quod uere est, semper contendat, neq; moras trahat in his singulis ac plurimis circa quę uersatur opinio, sed ultro progrediens non ante quiescat q̄ propriam cuiusq; naturam ea animi ui attigerit, qua id apprehēdere conuenit. Conuenit autem ui quadam cognata. Qua cum adhæserit, seq; ei quod uere est, miscuerit, atq; inde reuera intelligentiam ueritatem q̄ genuerit, cognoscet utiq; uerum, uereq; uiuet atq; aletur. Ex hoc deniq; partu molestia eius omnis cessabit, prius uero nequaquam. Probe admodum ista dicuntur. An hic ullo modo amabit mendaciū? uel omnino potius oderit? Oderit certe. Nempe ubi dux ueritas est, malorum chorum subsequi, ut arbitror, non dicemus. Quo enim pacto? Imò uero syncerū sequi iustumq; morem. hunc quoq; dicemus subsequi temperantiam? Scite. Quinetiam reliquum naturæ philosophicæ chorum quid opus est à principio recēsere? Recordaris enim quòd cum his congruit, ut dicebamus, fortitudo, magnificentia, acumen ingenij atq; memoria. Quum uero tu obiecisses, quòd quilibet necessario fateri cogeretur quæ dicebamus, uerbisq; nostris omissis, cōuersus ad eos de quibus erat sermo, diceret uidere se illos partim inutiles, partim omni prauitate corruptos: nunc sane nos huius calumnię causam perscrutari cœpimus, & cur multi eorum mali sint, atq; hac de causa rursus legitimorum philosophorum naturam repetiuimus, necessarioq; hanc definiuimus. Est ita. Quærendum est deinceps qua ratione in multis natura philosophi deprauantur. (paruum autem quiddam nos subterfugit.) Nempe & hoc animaduertendum, quos uidelicet non malos quidem, sed inutiles uocant. Deinde etiam qualia hominum ingenia sint, quæ hanc imitantur naturam, eiusq; opus usurpant, & indignum se studium ac supra uires aggredientia, delinquunt sæpe, & opinionem philosophiæ passim quam narrabas inducunt. At quas deprauationes dicis? Ostendam si potero. profecto id arbitror nobis quemlibet concessurum, ingenium tale quale descripsimus, & omnibus hisce præditum, quibus perfectus indiget futurus philosophus, raro in paucisq; oriri. An nō ita existimas? Maxime. Epilogus

Atq; horum etiam paucorum uide quàm multi sint maximiq; interitus? Quinam? De nō ueris philosophis

Nam quod præter cætera auditu mirabile est, unumquodq; eorum quæ in philosophi ingenio nuper probauimus, habentem inquinat animum, & plerunq; à philosophia detorquet, fortitudinem dico, & temperantiam, & cætera quæcunq; narrauimus. Absurdum hoc quidem auditu. Præterea quæcunq; bona uulgo dicuntur, deprauāt animum atq; impediunt, forma, diuitiæ, corporis uires, & genus in ciuitate potens, & cætera generis eiusdem. Habes enim quandam eorum quæ dico formulam. Habeo equidem, ac libenter exactius quæ dicis audirem. Vniuersum ipsum recte cōprehendito, ac tibi perspicuum apparebit: neq; absurda tibi quæ de his dicta sunt, uidebuntur. Quomodo istud præcipis? Scimus enim omne semen & plantarum et animalium, quod non fuerit ea quæ cuiq; conuenit nutritione potitum, neq; tempore, neq; loco, quo generosius ac uehementius, eo pluribus opportunis carere. bono namq; malum contrarium magis q̄ non bono. Quid ni? Est igitur, ut arbitror, consentaneum, naturam optimam, si sub aduersa forma nutriatur, deteriorem euadere quàm ignauam. Est utiq;. Hac itaq; ratione dicimus Adimante, animos præstantissimo ingenio præditos, si male fuerint educati, pessimos fieri. An putas infanda scelera, & extremam nequitiam ex ignauo potius ingenio quàm generoso educatione corrupto procedere? Imbecillem uero naturā, ingentium uel bonorum, uel malorum quandoq; causam fore? Non certe. Si ipsa igitur natura philosophi conuenientē nanciscitur disciplinam, necesse est eam semper proficiendo ad omnem peruenire uirtutem. Sata autē si fuerit, genitaq; peruerse atq; ita nutrita, ad contraria omnia rursus delabitur, nisi forte deorū aliquis eam adiuuerit. An tu quoq; putas, quemadmodū multi, uerum esse quod dicunt quosdam adolescentes à sophistis corrumpi, corruptores uero eorum sophistas quosdam esse priuatos: ac nō eos potius qui ita loquuntur, maximos esse sophistas credamus, qui doceant, talesq; prorsus unumquemq; & senum & iuuenum, & uirorum & mulierū reddant, quales uolunt? Quando id potissimum, inquit. Quando, inquam, frequētes multi uel in cōcionibus, uel iudicijs, uel theatris, uel castris, uel alio quodam hominū ingenti cœtu considentes, eorum quæ dicta facta' ue sunt, alia uituperant, alia laudant, ad utraq; ingenti cum tumultu acrius efferunt,

dum explodunt,& applaudunt ſummo quodam ſtrepitu & clamore: unde parietes quoque & laquearia circumreſonant altius, ſuoq; ſonitu uehementer exaugent laudantium ipſorum uituperantiumq; tumultum: tunc adoleſcentem illum quo animo (quemadmodum dicitur) hac in turba eſſe cenſes? uel quam priuatã diſciplinam rumoribus hiſce putas obſiſtere, quo minus ab huiuſmodi uituperationib. laudationibusq; diluta diſperſaq; eò protinus feratur, quò fluctus hinc deuehit? Vnde eadem quæ & illi ut honeſta approbabit, eadem quoq; reprobabit ut turpia. Iiſdem præterea quibus illi incumbet ſtudijs, eorumq; euadet perſimilis. Neceſſe id omnino eſt, ô Socrates. Nondum tamen uehementiſſimam induximus neceſſitatem. Quam? Quam operibus inferunt, non perſuadentes uerbis præceptores ſophiſtæq; iſti. An non cernis quod hominem illis non obſequentem infamia notant? iactura pecuniarũ, & mortis ſupplicio damnant? Summopere. Quem igitur alium ſophiſtam putas, aut quos alios priuatos ſermones aduerſari iſtis & reſiſtere poſſe? Nullius certe orationem. Nullius ſanè. Quin & his reniti ſummæ ſtultitiæ eſt. Neq; enim fuit unquam, nec eſt, nec erit mos alius ad uirtutem inſtitutus,
Prouerbiũ præter iſtorum diſciplinam. humanus, inquam, ô amice. Nam diuinum quidẽ, iuxta prouerbium, excipiamus. Certo enim id ſcito, quiſquis immaculatus & integer ex hac conſtitutione rerumpublicarum euaſerit, talem diuino auxilio euaſiſſe. Haud aliter mihi uidetur. Iſtud præterea tibi uideri debet. Quidnã? Quiſq; eorum qui priuatim accepta mercede homines erudiunt, quos quidem ſophiſtas & æmulos artium appellant, nihil aliud docendum putat, q̃ multorũ ſententias in quibus conſentiunt, quoties congregantur, atq; hanc ſapientiam uocat: ueluti ſiquis uaſti cuiuſdam animalis bruti, robuſti admodum, & ab homine enutriti, iras & cupiditates ſingulas obſeruauerit, quæue ratione adire hoc deceat, qua attrectare, item quando uel ferocius eſt, uel mitius, & ex quibus cauſis talis fiat. Voces item quas in ſingulis quiſq; ſolet exprimere. quibus præterea uocibus aliorum irritatur id animal uel placatur. Poſtquã uero ob diuturnã conſuetudinem percepit ſingula, peritiam huiuſmodi ſapientiã uocet, & tanquam arte quadam collecta ad docendum ſe conferat, reuera ignorans quæ potiſſimum harum opinionum cupiditatumq;, honeſta uel turpia, bona uel mala, iuſta ſit uel iniuſta. Nominet uero ſingula ad ingentis beſtiæ illius opinionẽ, bona uidelicet quibus delectatur ipſa, mala quibus offenditur: nec aliã prorſus ullam de his afferat rationem, ſed quę neceſſaria ſunt, iuſta nuncupet & honeſta: quo uero boni ipſius neceſſarij ue natura differat, neq; ipſe perſpexerit unquam, neq; alijs oſtendere poſſit. Siquis, inquã, ita affectus ſit, nónne per louem abſurdus præceptor eſſe tibi uidebitur? Mihi uero. An differre tibi ab hoc ille uidetur, qui multorum uariorumq; hominũ in unum conuenientiũ iram & uoluptates callere, ſapientiam eſſe ducit, ſiue in pictura, ſiue in muſica, ſiue in adminiſtrãdæ reipublicæ diſciplina? Patet enim quod ſi quis cum his uerſetur, eiſq; oſtẽdat uel poeſis, uel alterius artis opus, uel ad rempublicam attinens miniſterium, exhibeatq; uulgo iudicãdi operis autoritatẽ,
Prouerbiũ ultra neceſſaria, Diomedea, ut aiunt, neceſſitate cogetur ea facere quæ iſti probauerint. quod uero bona hæc reuera atq; honeſta ſint, an audiſti quãdoq; ipſorum aliquem rationem ueriſimilem aſſignantem? Nec audiui quidem unquam: nec, ut arbitror, audiam.

Hæc intuitus omnia, recordare & illud: Num poteſt uulgus, uel alio dicente admittere, uel ex ſe attingere ipſum per ſe pulchrum, nõ autem multa hæc pulchra, & de cæteris eodem modo, nõ quidem eſſe ſingula hæc quæ patent multa, ſed ipſam unam cuiuſq; naturam? Minime. Philoſophus ergo uulgus eſſe nõ poteſt. Non. Quinetiam neceſſe eſt ab eo philoſophantes uituperari. Neceſſe. Et à quibuſq; populo placere uolentibus. Patet. Ex his ergo quam rationem ſeruandi ingenij philoſophici uides, ut ſuo in ſtudio perſeuerans, ad finem philoſophandi deueniat? Sic autem ex his quæ dicta ſunt, cogita. Conceſſum eſt, diſcendi acumen, memoriam, fortitudinem, magnificentiam ad hoc ingenium pertinere. Plane. Nõne ſtatim apud omnes talis, in cunctis primus erit, præſertim ſi corpus natura nactus ſit animo conforme? Nihil prohibet. Volent igitur & domeſtici omnes, & ciues ad ſua negocia peragenda hoc uti cum adoleuerit.

Sic certe. Quare precibus, ſupplicationibus, honoribus, blandimentis præoccupabunt futuram ipſius uirtutem atq; potentiã. Ita fieri ſolet. Quid hominem talem arbitraris tunc effecturũ? præſertim ſi ampla in ciuitate natus ſit, & in ea diuitijs inſignis ac genere

genere, honeſta præterea indole ſit atq; procerus, nónne immẽſa ſpe elatum iri hunc cenſes? putantem ſe ad res tam Græcorum quàm Barbarorum gerendas ſufficere. Vnde & ſeipſum extollere, faſtidioſo habitu laſciuientem, inaniq; faſtu, & inſana inflatum ſuperbia. Vehementer. Siquis hominem ſic affectum amice moneat dicens, mentem ipſum nequaquam habere, egere tamen: ſed eam à nullo comparari poſſe, niſi ſe eius adeptioni ſubijciat, an facile illum tantis occupatum malis, præſtare monenti aures putas?

Longe abeſt. Sinautem bonitate naturæ, & innato quodam erga rationes affectu inductus aliquis auſcultet flectaturq;, & ad philoſophiam trahatur, quid eos facturos exiſtimamus, qui putant monitoris illius uſu & conſuetudine adoleſcentem corrumpi? Nónne & loquendo & agendo omni ſtudio certaturos, ut nec adoleſcens monitis pareat, nec exhortator ille aliquid perſuadeat, eum tam priuatis inſidijs quàm publicis accuſationibus inſequentes? Valde neceſſariũ eſt. Reſtabit ergo huic ulla ad philoſophandum facultas? Exigua plane. Vides ne haud ab re nos ſuprà dixiſſe: philoſophicæ naturæ partes, ſi peruerſa adhibita ſit educatio, cauſas eſſe quodammodo ut quis ab eo ſtudio auertatur? quinetiam impedimento eſſe ea quæ uulgo bona putantur, diuitias ſcilicet, & omnem huiuſmodi ſupellectilem? Recte nimirum eſt dictum. Hic eſt ô mirifice uitæ interitus & corruptio talis ac tanta naturæ ipſius ad excellens officium optimæ, quæ quidem rara admodum, ut diximus, reperitur. Atq; huius ingenij ſunt hi uiri qui nefaria ſcelera patrãt, & priuatim & publice: atq; item qui ſunt & priuatis, & ciuitatibus bonorum ingentium autores. Exile uero ingenium nihil unq; uel priuatim uel publice magnum efficit. Vera nimirum loqueris. Cum plerisq; ad philoſophandũ natura idonei ab hoc ſtudio detorquentur, philoſophiamq; imperfectam & deſolatam deſtituunt, uita m neq; decentem, neq; ueram ducunt: philoſophiam uero tanquam cognatis orbatam, alij quidam ea certe indigni aggredientes, dedecorant ipſam nimium, eaq; afficiunt infamia, qua notari ipſam à detractoribus illis cõmemorabas, obijcientibus quod eorum qui philoſophiæ dant operam, nonnulli paruifaciendi ſunt, multi uero nequiſſimi. Dicta certe hęc ſunt. Ac merito dicta. Conſpicientes profecto alij plerisq; homunculi ſedem hanc uacuam quidem, præclaris tamen cognomentis dignitateq; illuſtrem, inſtar eorum qui ex carcere ad templa confugiunt, libenter ex artibus ad philoſophiam profiliunt, quicunq; preſertim in artiuncula ſua excellunt. nempe philoſophia quanquam ita ſe habet, artibus tamen cæteris dignitate & magnificentia præſtat. Quam affectãt plerisq;, natura quidem imperfecti, & artibus opificijſq; ſicuti corpora læſi, ſic & animos mechanicis miniſterijs depreſſi atq; confracti. an nõ neceſſarium eſt? Maxime. An cenſes eos aſpectu quicquam differre à fabro ærario, diuite paruo caluoq;, qui è uinculis exijt, balneisq; ſe lauit, & noua ſe ueſte tanquam ſponſum ornauit, & filiam domini ſui inopia preſſi, nec alium cui daret habentis, in matrimonium ſibi coniunxit? Haud longe differre exiſtimo.

Qualem ex his prolẽ naſci putandũ eſt? nónne notham ſcilicet & abiectã? Neceſſe eſt omnino. Homines autem diſciplina indignos, quoties ipſi præter dignitatem adhęrent, quales cogitationes opinionesq; producere dicimus? nónne, ut nominare decet, ſophiſmata? nihilq; legitimũ, nihil dignum, nihil prudentiæ ueræ conueniẽs? Sic omnino dicendum. Itaq; pauci admodum reſtãt homines, Adimante, qui digne in philoſophia uerſentur: hiq; ſunt qui bona indole nati ac bene enutriti, ocium ad philoſophiã uel exilio deprehenſi nãciſcuntur, unde philoſophiæ aduerſis occupationibus liberi, natura duce ſuis in ſtudijs perſeuerant; uel quum magnificus quidam animus anguſta in urbe natus, ſpretis reipublicæ ipſius muneribus, ac multo magis contemptis reliquarum artium opificijs, pro naturæ dotibus ad philoſophandũ ſe confert. Foret autem & Theagis familiaris noſtri frenum ad cohibẽdum ſatis ualidum. Theagi enim noſtro omnia ita ſunt, ut à philoſophando excludant. Corporis uero debilitas ipſum à rebus ciuilibus prohibet. Dæmonis autem noſtri ſignum referre nunc non decet. Vel enim cuidam alteri duntaxat, uel nulli ſuperiorum contingit. Horum uero paucorum quicunq; guſtant quàm dulcis hæc ſit ac beata poſſeſſio, & inſaniam plurimorum uident: quia uidelicet nullus, ut breuiter ita ſimpliciterq; dicam, recte quicquã in rebuſpublicis agat, neq; ſocius aliquis & adiutor reperiatur, qui cum defendendæ iuſtitiæ curam ſuſcipiens aliquis, ſoſpes euadat: ſed tanquam homo in beſtias incidẽs, cum nec unà iniuſte agere uelit, nec ſolus ipſe

omnibus ferís posſit reſiſtere, antè pereat quàm quicquam uel ciuitatem, uel amicos iuuet, atq; ita & ſibi & alijs ſit inutilis. Hæc, inquam, omnia quicunq; diligenter animaduertunt, quietem agunt, & ſua duntaxat curant: ac uelut in procella, dum & turbo agitatur, & uenti perflant, & offunditur puluere cœlum, intra parietes tuti permanent: alioſq; intuiti nequitia inuolutos, ſatis habituros ſe putant, ſi puri ipſi ab iniuſtitia & iniquis facinoribus uixerint, & exactis uitæ curriculis bona cũ ſpe hilares pijq; deceſſerint. Haud parua certe is egerit, qui ita uitam tranſiget. Neq; maxima tamen, ſi nactus non fuerit conuenientem ſibi rempublicam. Nempe in ea & ipſe proficiet, emicabitq; magis, & priuata ſimul publicaq; ſeruabit. Hactenus quam ob cauſam philoſophia calumniam ſubijt, quod ue iniuſta ea calumnia ſit, ſatis dictum arbitror, niſi aliquid ipſe forſan adieceris.

Nihil ad hæc ego præterea dicerẽ. Sed earum quæ nunc extant rerumpublicarum quam potiſſimum philoſophis conuenire putas? Nullam prorſus, atque idcirco conqueror, quia nullam uideo ex his quæ nunc extant rerumpublicarum inſtitutionem ingenio philoſophi dignam. Quamobrem mutari hanc naturam ac uerti neceſſe eſt. Vtq; peregrinum ſemen in alienum ſolum iactum debilitatur, ac degenerans ad indigenam uertitur loci ſeminiſq; naturam: ita & hoc genus propria nunc amiſſa uirtute, in alienam ſpeciem permutatur. Si autem optimam rempublicam nanciſcatur, ſicut & ipſum eſt optimum, tunc demum diuinum quiddam ſe eſſe, reliqua uero humana omnia, tam ingenia quàm ſtudia, declarabit. Videris autem mihi ſtatim quænam iſta reſpublica ſit, quæſiturus.

Haud recte præſagiſti. Non enim hoc abs te deſiderabam, ſed nunquid hæc ipſa ſit quã in condenda ciuitate induximus, an alia? Quo ad alia quidem hæc ipſa. hoc autem tũc etiam dictum eſt, oportere aliquid ineſſe ſemper in ciuitate, quod rationẽ reipublicæ eandem habeat, quam & tu legislator habebas, dum leges conderes. Dictum plane.

Non ſatis tamen explicatum. Quippe nos oratio ueſtra deterruit, obijciens prolixam hanc & arduam demõſtrationem fore. Nam quod ſequitur haud dictu facile eſt omnino.

Quid iſtud? Qua potiſſimum ratione ciuitas philoſophiam ſuſcipere debeat, adeo ut non perdatur. Nam magna quælibet fallacia eſſe ſolent, &, ut uere prouerbio fertur, Prouerbiũ præclara difficilia ſunt. Veruntamen quum iſtud inter nos conſtet, finem iam accipiat demonſtratio. Facultas forte deerit mihi, uoluntas certe nunquam. Tu uero præſens ſtudium meum intelliges. Aduerte age, & nunc quàm prompte & intrepide ſim dicturus, quod contrà ac nunc ſit, ciuitatem oporteat ſtudium hoc attingere. Quonam pacto? Equidem hoc tempore adoleſcentuli quum ſtatim à teneris annis inter rei familiaris quæſtuariq; negocia difficillimam huius ſtudij partem aggrediantur, paulo poſt diſcedunt, etiam qui ſapientiæ apprime ſtudioſi fore exiſtimantur. Difficillimam uero partem, inquam, peritiam diſſerendi. Deinde uero ſi ab alijs id agentibus, accíti auditores fieri patiantur, magnum quid cogitant, exequendumq; obiter putant. In ſenectute uero, exceptis paucis, multo magis quàm ſol Heraclitius extinguuntur, quum nunquam iterum accendantur. Quid ergo agendum? Contrà omnino. Nam iuuenes ac pueros puerilem diſciplinam philoſophiamq; tractare conuenit, corporumq;, quatenus adoleſcant firmenturq; ad philoſophiæ miniſterium, curam agere: procedente uero ætate, in qua anima iam perficitur, exercitationes augere. Cum autem uires ex uetuſtate defecerint, tũc à ciuilibus militaribusq; laboribus liberi tanquam emeriti & immunes ad uotum uiuãt, nulloq; certo officio ſint adſtricti, quicunq; feliciter uicturi ſunt, & poſt migrationem animæ, ſortem ſuſcepturi anteactæ uitæ conuenientem. Prompte admodum reuera loqui mihi uideris, ô Socrates. Arbitror autem plurimos quum hæc audiuerint, promptius quoq; repugnaturos abs te minime perſuaſos. Et in primis Thraſymachum id actarum exiſtimo. Ne mutuæ inter me & Thraſymachum beneuolentiæ inſidieris. Nam nuper amici effecti ſumus, nec eramus antea inimici. Neque uero antè deſiſtemus, quàm huic & alijs perſuadeamus, ut ſaltem agamus conferens aliquid ad eam uitam, in quam quum peruenerint, hæc dicta reperient. Breue ad tempus dixiſti. Immo uero ad nullum, ſi ad uniuerſum id conferatur. Quod autem multi his quæ dicta ſunt, fidem non præſtent, nihil mirum. Nunquam enim quod modo dictum eſt, eueniſſe uiderunt, ſed talia quædam uerba potius de induſtria in ſimilitudinem quandam compoſita, non caſu ut hunc concurrentia. Virum autem quoad fieri poteſt uirtute perfectum, ac ſummopere factis

factis & dictis tali quadam in ciuitate potentem, nunquam aut unum, aut plures intuiti ſunt. An putas? Nullo modo. Neq; unquam ô beate, ſermonibus aures adhibuerunt honeſtis ac liberis, quibus obnixe & omni ſtudio noſcendi gratia uerum inquiritur. Hæc autem plena uerſutijs, & ſubornata litigiorũ machinamenta nihil aliud apperentia quàm opinionem, inanem gloriam, contentionem, tam in iudicijs quàm priuatis colloquijs, omittuntur. Non certe. Quamobrem cum hæc ipſi præuideremus metueremuſq;, de ritate coacti diximus, neq; ciuitatem ullam, neq; rempublicam, neq; uirum perfectum ſore prius q; paucis hiſce philoſophis, qui nec mali, nec inutiles ſunt, ut uulgo exiſtimantur, neceſſitas quædam ſorte contigerit, ut ſeu uelint, ſeu nolint, ciuitatis curam ſuſcipiãt, uel à ciuibus exaudiantur, uel ſaltem his qui dominãtur, aut eorum filijs, diuina quadam inſpiratione, ueræ philoſophiæ uerus amor inhæſerit. Quod autem horum uel alterum, uel utraq; impoſſibilia ſint, demõſtrari nõ poſſe arbitror. Alioquin iure ipſi irrideremur, quaſi res pro animi uoto effingentes. An non ita? Ita prorſus. Siquando igitur olim infinito tempore anteacto, uiri in philoſophia præſtantes neceſſitate impulſi, rempublicam gubernarunt, uel hiſce temporibus regunt barbarica quadam in regione nobis inacceſſibili, uel in futurum adminiſtrabunt, in hoc certe rerum ſtatu proculdubio aſſeueramus rempublicam ſuprà deſcriptam, fuiſſe, eſſe, ac fore. Quando ciuitati hæc Muſa præſit, fieri certe id poteſt, neque nos impoſſibilia fingimus. Difficilia tamen hęc eſſe à nobis quoq; conceſſa fuerunt. Mihi quoq; ita uidetur. Addes forſitan, uulgo id non uideri. Forte. Ne uſqueadeo uulgus culpes, ô uir beate. Verum quid eos opinaturos exiſtimas, ſi non contentionis ſtudio, ſed amicis monitis, diſſoluta philoſophiæ aduerſa calumnia, oſtẽdas quos potiſſimum uiros appellas philoſophos, & ut nuper diſtinguas, & ingenium ipſorum & ſtudium, nec te ſuſpicentur eos dicere, quos ipſi cogitant: uel ſi ita conceperint, falli eos opinione dixeris, nec ad propoſita reſpondere. an cenſes, inquam, aduerſus mitem uirum irritari aliquem? aut hominem ſine inuidia & malignitate, uiro nõ inuido inuidere? Equidem pro te reſpondeo, nõ in multitudine hominum, ſed in paucis admodum, adeo immitem ineſſe naturam. Idem & ipſe cogito. An & hoc cogitas? Cauſam ob quam multitudo philoſophiam iniquo animo fert, eos eſſe qui cum inepti ad philoſophiam ſint, eam profeſſi homines, conuitijs paſſim laceſſunt, & quaſi inimicitijs delectentur, ſemper de hominibus obloquuntur, rem agentes philoſophiæ minime congruam. Omnino. Neq; enim uiro illi ô Adimante, qui omnem mentis aciem ad ea quæ uere ſunt direxit, ocium ſupereſt, quo negocia hominum inferiora reſpiciat, cumq; illis pugnans, inuidiam ſibi & maleuolentiã conflet. Sed ea quæ ſemper eundem ſeruant ordinem contemplatur, quæ neq; inferunt inuicem, neq; patiuntur iniuriam: omnia uero ornate, & ſecundum rationem diſpoſita ſunt. Atq; hæc imitatur, ſeq; illis quàm ſimillimum reddit. An putas fieri poſſe, ut illud nõ imitetur aliquis, cui cum amore admirabundus adhæret? Nullo modo. Quare quum philoſophus diuino atq; decoro frequenter adhæreat, diuinus ipſe atq; decorus, quoad homini poſſibile eſt, efficit. Calumnia uero in omnibus multa. Sic eſt omnino. Si ergo neceſſitate aliqua inducatur, ut ea quæ illic intuetur, ad mores hominum priuatim & publice transferat, neq; ſe tantum, ſed & alios formet, nunquid inertem temperantiæ, iuſtitiæq;, & uniuerſæ popularis uirtutis opificem, fore ipſum exiſtimas? Minime. Si ſentiat uulgus uera nos de hoc perhibere, an philoſophis ſuccenſebit? nobisq; non credet dicentibus, non aliter ciuitatem fore beatam, quàm ſi eam qui diuino utantur exemplo, pictores forment? Nequaquam ſuccenſebit, ſi ſenſerit. Verum quem pingendi modum dicis? Cum pictores hi ciuitatem, & mores hominum, quaſi tabulam quandam acceperint, in primis eam purgabunt, quod nequaquam facile eſt. An neſcis hoc præcipue ab alijs philoſophos diſcrepare, quod neque priuatum, neq; ciuitatem tangere, neq; leges condere tentant, antequã uel hæc purgata ſuſceperint, uel ipſi purgauerint? Et recte quidem. An non deſcribere eos poſſe hæc putas reipublicæ formam? Quid ni? Deinde agentes hæc, ut arbitror, ad utraq; frequenter reſpicient, ad illud ſcilicet quod natura iuſtum, honeſtum & temperatum exiſtit, cæteraq; huiuſmodi, atque iterum ad humana: & ad ſuperioris illius exemplar humana diſponent, ex hominum officijs naturam humanam contemperantes, ad figuram eius, quod Homerus quoq; cũ in hominibus fit, dei ſpeciem & imaginẽ ſimilitudinemq; appellauit

appellauit. Scite. Partim ergo delebunt philosophi, partim etiam colorabũt, quouscp humanos mores quàm maxime fieri potest Deo in amore coniunxerint. Pulcherrima nimirum hæc est pictura. An persuademus illis, quos inuehi in nos dicebas, talem esse rerumpublicarũ pictorem, eum uirum quem suprà apud eos laudauimus, illicp indignati sunt quod huic ciuitatem gubernandam cõmitteremus, nunc uero equiori animo hoc audiunt? Et maxime quidem, si sapiunt. Qua nunc in parte nobis aduersabuntur? Vtrum eorum quæ uere sunt, ueritatiscp ipsius amatores non esse philosophos asserent?

Absurdum quidem id esset. An forte negabunt naturam philosophiorum quam nat rauimus optimi ipsius esse familiarem? Necp hoc quidem. Quid uero? hanc cõgruis instructam officijs, absolute bonam fore, ac præ cæteris sapientiæ proximã, renuent? Vel eos probabunt magis quos ipsi secreuimus? Nequaquam. An succensebunt adhuc dicentibus nobis, quod nisi philosophorum genus ciuitatis suscipiat gubernacula, nec ciuitati, nec ciuibus erit requies ulla, finiscp malorum? nec respublica quam oratione describimus, in lucem exorietur? Forte minus. Vis ne dicamus eos non parum, sed prorsus mites persuasoscp fuisse? ne forte erubescentes aliquid aliud confiteatur. Absq dubio. Hoc igitur isti persuasi iam sint. De hoc autem quis ambiget, quin regum potentiumcp uirorum filij philosophi nascituri non sint? Nemo. Posset autem quis adijcere, quod etiam si tales nascantur, inquinari eos necesse sit. Quòd enim seruari à maculis purum, arduum sit, nos quoq cõcedimus. Quis autem illud insuper addet? in omni tempore ex omnibus hominibus ne unum quidem unquam integrum immaculatumcp eum dere posse? Nullus hoc dixerit. At uero unius natura sic institutus, ciuitatẽcp nactus obedientem, sufficiens est ad hæc omnia perficienda, quę nunc ut impossibilia reprobantur. Sufficiens utiq. Pono, si princeps aliquis leges & officia quæ narrauimus, mandet, haud impossibile est ciues his obsequi uelle. Non certe. Atqui sentire & alios eadem quæ & ipsi sentimus, num mirum, aut impossibile est? Non, ut arbitror. Quòd autem optima hæc sint, siquidem possibilia, satis suprà est, ut arbitror, disputatum. Satis. Quare ex his quæ dicta sunt, sequitur, ut optima futura sint quæ de legibus ferendis prædiximus, si agantur: difficilia item factu, nõ tamẽ impossibilia. Sequitur plane.

Postquam uix tandem finem his imposuimus, ad reliqua iam pergendum, qua ratione uidelicet, quibus ue disciplinis & studijs instructi erunt huius nostræ reipublicæ seruatores, & qua in ætate singuli singula exercebunt. De his certe iam dicendum. Haud quaquam sapienter à me dictum est, cum in superioribus reliquerim matrimoniorũ difficultatem atcp molestiam, filiorumcp procreationem, & constitutionem principum. noscebam enim quàm inuidiosa res esset, factucp difficilis, uel omnino uera. Nunc autem nihilominus transigere hæc cogimur: atcp ea quidem quę ad mulieres ac filios pertinent, iam peregimus: quæ uero ad principes, tanqp à principio rursus percurrenda uidentur. Diximus autem, si memoria tenes, amatores eos ciuitatis esse oportere, in uoluptatibus doloribuscp probatos, atcp ex hoc proposito, necp laboribus, necp metu periculorũ, necp mutatione alia dimoueri. Eum uero qui hoc nequeat, abdicare oportet: at illum qui passim syncerus & incorruptus euadit, tanquã aurum in ignis examine comprobatum gubernandæ ciuitati præficere, muneribuscp ornare & uiuentem & mortuum. Præmia uero talia sint, qualia communiter dicta sunt, breuiter hoc percurrente, & quasi tergiuersante sermone: quippe cum res, ut nunc sunt, mouere timeremus. Vera loqueris. Memini equidem. Verebar enim, ô amice, quæ ausus sum dicere. Nos uero in præsentia id asserere audeamus, quod custodes diligentissimi, optimi debent esse philosophi. Ratum id habeatur.

Animaduerte quàm pauci tales erunt. Illius siquidem naturæ partes quam inesse illis oportere diximus, unà raro cõcurrunt, & ut plurimum disiunctæ nascuntur. Quo pacto id ais? An ignoras quod ijdẽ homines, dociles, memores, ingenioſi, acuti non sunt, ac etiam fortes atcp magnanimi, ut moderate, tranquille, constanter uiuant? Tales siquidem uiri acuminis ipsius feruore quocunq contigerit, proferuntur, stabilitatis omnis & grauitatis expertes. Vera loqueris. Habitus autem ipsi animorum stabiles, & à leuitate penitus alieni, quorum in gratuitate maxime confidendum, utpote qui in bello intrepidi sunt, ut in his immobiles sunt, ita ad disciplinas tardiores & hebetes. Torpent siquidem atcp oscitant, quoties eis est contemplationi inuigilandum. Est ut dicis. Nos autem

tem in superioribus principem oportere diximus, utrorum cp optima ratione participem esse. Alioquin non esse illi supremam disciplinam exhibendam, neque honores magistratuscp impertiẽdos. Recte. Nonne raro hoc euenturũ existimas? Raro admodum.

Examinare igitur futuri principis oportet ingenium in his quæ suprà diximus, laboribus, timoribus, uoluptatibus. Addimus præterea, quod suprà dimisimus, oportere uidelicet illud in disciplinis plurimis exercere: ut pateat nunquid maxime ipsius doctrinæ percipiendæ sit compos, an deficiat potius, quemadmodũ qui in alijs operibus trepidãt, atcp deficiunt. Ita certe inuestigare decet, uerum quam maximã doctrinã uocas? Meministi puto cum tres in anima species posuissemus, quid iustitia esset, tẽperantia, fortitudo, sapientia, nos definientes, inuicem conuenisse? Si non recordarer, haud dignus essem qui reliqua abs te audirẽ. An & illud memoria tenes, quod ante hæc dictũ fuit? Quid nam? Diximus certe ampliori quodam alio orationis circuitu exactius ea posse cognosci: uerum commodius esse, ut demonstrationes superioribus magis consentaneas induceremus. Quod & uos sufficere respondistis. Atcp ita tunc ea pingui Minerua, ut mihi uisum est, tractata sunt. Sinaũt placet uobis, ipsi hoc dicite. At satis mediocritercp dictum & mihi, & alijs est uisum. Sed in his rebus ô amice, modus quamcunq ueritatis partem omiserit, immoderate fit. nihil enim deficiens ullius est mensura, quancp nonnullis quandoq uidet sufficienter statim esse tractatum, necp longiori inquisitione opus esse. Permultis id propter socordiã accidit. Vitiũ hoc à custode ciuitatis & legũ debet esse alienissimum. Consentaneum. Ergo amplior quidem amici huic agẽdus circuitus, necp breuior discendo cp exercitando impendenda est opera: alioquin, ut paulo ante diximus, ad summæ penituscp necessariæ doctrinæ finem nunqp perueniet. An hæc maxima nõ sunt? Estcp aliud insuper iustitia, & cæteris quæ narrauimus excellentius? Nempe præstantius. Et horum quidem ipsorum nequaquam decet adumbrationẽ quandam qualem nunc, aspicere: sed absolutã rationẽ comprehendere. An nõ ridiculũ id est, in rebus minimis omne studium ponere, & obnixe contendere, quo quàm diligẽtissime & syncerissime peragãtur: in maximis autem leuem operam satis esse putare? Ridiculum prorsus.

At enim putas aliquem quæturũ, nisi abs te nunc exquirat, quænam disciplina illa sit, quam maximam uocas, & circa quid uersetur? Non equidem. Sed & ipse interroga, quancp sæpenumero te arbitror audiuisse. Nunc autem uel nõ aduertis, uel potius interturbare me tuis scrupulis cogitas. quod ego potius arbitror. nam sæpe audisti boni ideam esse maximam disciplinam. Qua quidem & iusta, & alia si utantur, utilia, & conducibilia fiunt. Atcp hoc ferme dicere me uelle scito, & istud præterea, quòd ipsam nõ sufficienter agnoscimus. Sin uero ipsam nescimus, & sine ipsa alia cp maxime nouerimus, scito nullã ex alijs nobis utilitatem fore: sicut necp prodesset nobis quicquã, quod sine bono possidere remus. An maius quid esse putas, sine possessione boni alia omnia possidere, cp sine boni ipsius & pulchri intelligentia, cætera intelligere? Non certe. Pluribus uero bonũ uoluptas uidetur, elegantioribus sapiẽtia. Proculdubio. Quinetiã & hoc nosti, cp qui sapientiam bonum existimãt si interrogent, quænã potissimũ sapiẽtia, declarare nequeũt, sed coguntur tandem boni sapientiã dicere. Quam ridicula responsio. Cur nõ ridicula uideat, si cum nos uituperent cp ignoremus bonum, de bono rursus nobiscum tanqp intelligentibus illud loquant? Aiunt enim bonũ esse, sapientiã boni, quasi nouerimus, quid ipsi dicant, cum boni nomen pronunciant. Vera loqueris. Qui uero bonũ uoluptatem esse definiũt, nunquid minus errãt cp cæteri? Nonne & isti cogunt fateri uoluptates esse malas? Valde. Eadem igitur & bona esse & mala, fateri cogunt. An nõ? Plane.

Nonne constat plurimas circa hoc & maximas ambiguitates consurgere? Constat.

Nonne & hoc perspicuũ? quod quæ iusta, & honesta uidentur, etiã si nõ sint, multi eligerent agere, possidereq, & uideri hominibus hæc habere: nemo autem satis habere se putat, si quæ bona duntaxat uidentur possideat, sed quæ reuera bona sint, omnes quærũt, opinionem uero in his quisq contẽnit? Et maxime quidem. Bonũ quidem anima omnis expetit, eiuscp gratia agit omnia, augurãs esse aliquid: dubitat tamẽ, necp sufficiẽter quid sit cõprehẽdere potest, necp fidei stabili inhærere, quali utiq circa alia: atcp idcirco & in alijs fallitur, cum quid utile sit iudicare pergit. An circa id cum tale sit ac tantum, similiter cecos esse debere dicemus illos quoq præstantissimos in ciuitate uiros, quibus uniuersa cõmit

Idęæ præstãtia et utilitas dis rebus

timus

timus? Minime omnium. Reor equidem, eum qui neſciat, ut nũc fere accidit, qua ra
tione iuſta & honeſta, bona ſunt, haud multi faciendum ſane cuſtodem ſeipſum exhibere
poſſe. Augutor autem neminem ipſa prius q̃ bonum ſufficienter cognoſciturum. Scite
auguraris. Perfecte igitur diſpoſita nobis erit reſpub. ſi cuſtos horum peritus eam re
get. Ita neceſſe eſt. Verum tu ô Socrates, utrum bonum ipſum dicis eſſe ſcientiam, uel
uoluptatẽ, uel aliquid aliud præter hæc? Iam diu compertũ habeo Adimante tibi nõ ſa
tis fore, ſi ſententias aliorum retulero. Haud certe mihi uidetur ô Socrates, opiniones
aliorũ referre poſſe, ſuam uero nequaq̃, hominẽ preſertim tam diu in his uerſatum. An
decere putas, ut de ijs quæ quis ignorat, quaſi ſciens loquaẽ? Nullo modo quaſi ſciens,
ſed ut quaſi ex opinione proferens quæ ſentit. An neſcis opiniones omnes abſq̃ ſcien
tia turpes eſſe, quarũ quæ optimæ, cæcæ ſunt? an eos qui abſq̃ intelligentia uerum aliquid
opinantur, differre ab illis exiſtimas, qui licet cæci ſint, recto tamen tramite gradiuntur?

Quæſtio de bono diffi cillima

Nihilo. Vis ergo turpia contemplari cęcaq̃ & obliqua, cum liceat ex alijs perſpicua
pulchraq̃ audire? Age per louẽ Socrates, ne deſiſtas, cum ad calcem fere perueneris.
Sufficiet enim nobis, ſi quemadmodũ de iuſtitia tẽperantiaq̃ & alijs tractauiſti, ita quoq̃
de bono tractaueris. Mihi quoq̃ ô amice ualde ſufficiet. At uereor ne uires deficiãt, atq̃
ego ſupra uires auſus, ineptior appaream, riſumq̃ audientibus moueam: Cæterum ô uiri
felices, quid ipſum bonum ſit, in præſentia dimittamus. Eſt enim, ut mihi uidetur, præſen

Filius boni, hoc eſt ſol

tem ſupra contemplationem. Quis autem appareat boni ipſius filius, quisq̃ ſimillimus ei
ſit, ſi uobis placet, dicam: ſin minus, dimittam. Dic age. patrem uero poſtea declarabis.
Vellem equidem, ut & ipſe explicare poſſem, & uos percipere, nõ ſolum boni partus,
ut nunc, ſed ipſum bonũ. Hunc ergo ad præſens partũ boni ipſius filiumq̃ accipite. Cauẽ
te tamen ne inſcius ipſe uos decipiã, uanã reddens de filio rationem. Cauebimus pro
uiribus. Dic modo. Dicam equidem, ſi prius repetamus inuicem confirmemusq̃ quæ
ſuprà memorata ſunt, & aliàs ſæpenumero dicta. Quenam? Multa quidem pulchra
& multa bona, & ſingula ſimiliter eſſe dicimus, & oratione diſtinguimus. Dicimus pro
fecto. Atqui & ipſum pulchrum & ipſum bonum inducimus, ac ſimiliter in omnibus
quæ ut plura ponebamus, unum rurſus ponimus ſecundum ideam unam cuiuſq̃ tanquã
una ſit, & quod unumquodq̃ eſt, appellamus. Vera hæc ſunt. Et hæc quidem uideri
dicimus, non autem intelligi: ideas autem intelligi, non uideri. Sic eſt omnino. Qua
potentia è multis quas habemus, quæ patent oculis cernimus? Viſu. Nónne & audi
tu quæ audiuntur, & alijs ſenſibus omnia quæ ſentiuntur? Quid ni? Nunquid ani
maduertiſti quàm perfectã ſenſuum auctor uim fabricauit ad id quod uidere, & id quod

De medio in ter ſenſum & ſenſile

uideri dicimus? Non ſatis. Sic autem conſidera. Eſt ne auditui, atq̃ uoci alio genere
opus ad hoc ut ille quidem audiat, hæc audiaẽ? Quo tertio abſente, ille nõ audiet, iſta nõ
audietur. Nequaquam. Arbitror equidem, neq̃ alijs multis, ne dicam nulli, tali quo
dam opus eſſe. An tu talem aliquã uim reperis? Minime. An nõ aduertis uiſus ipſius
& eius quod uiſui ſubiacet uim, tali aliquo indigere? Quo pacto? Præſente oculis
uiſu, ipſiſq̃ ad ſpectandum directis, præſente item colore, niſi adſit & genus tertium pro
prie ad hoc natura aptum, neq̃ uiſus uidebit quicq̃, neq̃ uideri colores poterũt. Quid

Lumẽ medi um inter ui ſum & colo rem

nam id eſſe dicis? Quod tu lumen uocas. Vera loqueris. Profecto uiſibilis ipſius
uis, & uidẽtis potẽtia, iugo quodã aliorũ omniũ coniugationũ maxime honorãdo iunctę
ſunt, non exigua quadam ſpecie, ſi modo contemnendum non eſt lumẽ. Longe abeſt
ut contemnendũ ſit. Quem potiſſimũ deorum cœleſtium huius cauſam putas, cuius lu
men efficit ut & uiſus noſter q̃ optime cernat, & oculis obiecta cernantur? Quem tu
putas & alij. Nempe de ſole interrogas. Ita uero ad hunc deum ſe uiſus habet. Quo

Sol ut inter cedat inter uiſum & ui ſibile

modo. Viſus ſol non eſt, neq̃ oculus cui ineſt uiſus, ſol eſt. Non certe. Sed ex om
nibus ſenſuum organis id maxime ſolis particeps. Multũ ſane. Nónne & uim quam
habet, ex ſole infuſam ſeruat? Prorſus. Quinetiã ſol uiſus non eſt. Cauſa uero ipſius
eſt, ab eo proſpicitur. Sic plane. Hunc me uocare boni filiũ dicito, quẽ ipſum bonum

Quomodo bonum ge nuit filiũ ſi bi conſimilẽ

in hac ſecum genuit comparatione conſimilẽ: ut quemadmodũ ipſum in loco intelligibi
li ad intellectũ & ea quę intelliguntur, ſe habet, ſic & iſte in loco uiſibili ad uiſum ſe habeat,
& ad ea quæ uidentur. Quo pacto? latius explica. Oculi porrò, quoties nõ ad ea uer
tunt, quorũ colores diurnus fulgor illuminat oſtenditq̃, ſed ad illa quæ nocturnis radijs

attin

guntur, cæcutiunt hallucinanturq̃ & prope cæci eſſe uidentur, ac ſi purus in illis uiſus non inſit. Sic accidit. Quotiens uero ad ea quæ ſol illuſtrat, perſpicue cernunt, iſſdẽq̃ ipſis in oculis eſſe uiſus apparet. Eſt ita. Sic & de animo cogita. Quando enim illi inhæret in quo ueritas & ipſum ens emicat, intelligit illud cognoſcitq̃, & intellectum habere uidetur. Sed cum ad id fertur, quod tenebris eſt permixtũ, quod uidelicet generat atq̃ corrũpitur, eius obtunditur acies, opinionesq̃ uerſat uarias, ac mentis expers eſſe ui detur. Sic apparet. Illud igitur quod ueritatem illis quæ intelliguntur præbet, & in telligenti uim ad intelligendũ porrigit, boni ideã eſſe dicito, ſcientiæ & ueritatis quę per intellectum percipitur, cauſam. Cum uero adeo pulchra duo hæc ſint, cognitio ſcilicet ac ueritas, ſi bonum ipſum aliud quàm iſta & pulchrius æſtimabis, recte putabis. Et quem admodum lumen ac uiſum ſolis ſpeciẽ quandã habere exiſtimare decet, ſolẽ uero ipſum eſſe nequaquam: ita cognitionem & ueritatem, boni ipſius ſpeciem habere quidẽ aliquã, eſſe uero ipſum, minime. Auguſtior enim eſt ipſius boni maieſtas. Decus narras inæſtimabile, ſi ſcientiã quidẽ & ueritatem præbet ipſum, uerum decore hæc ſuperat. Neq̃ enim uoluptatem ipſum eſſe dicis. Bona uerba quæſo. Atq̃ ita planius eius imaginem contemplare. Quomodo? Solem quidem dices, ut arbitror, ijs quæ uidentur non modo uidendi præbere potentiam, uerumetiã generationem, augmentũ, nutritionem, cum ipſe tamen generatio non ſit. Quo enim pacto? Atq̃ ita dicas bonum ijs quę cognoſcuntur dare, õn modo ut cognoſcantur, ſed eſſe inſuper & eſſentiam elargiri, cum ipſum eſſentia non ſit, ſed ſupra eſſentiam, dignitate ipſam & potentia ſuperans. Aede pol mirabilis hic exceſſus. Huius certe tu cauſa es, qui me compuliſti ad ea quæ mihi de hoc uiderentur, aperienda. Neq̃ dum etiã deſiſtas, ſed abſolue præcipue ſolis cõparationem, ſiquid eſt prætermiſſum. Atqui multa prætermittuntur. Ne minimum quid omittas. Reor equidem multa præterea ſuperfore, ueruntamen quotcunq̃ ad preſens referri poterunt, haud ſponte dimittã. Ita precor. Cogita duo hæc eſſe, & unũ quidẽ in genere locoq̃ intelligibili regnare, alterum in uiſibili, ne ſub cœlo inquiens, uidear te circa nomen decipere. Attamẽ ſpecies duas habes, uiſibile ſcilicet & ipſum intelligibile.

Vt uiſus ad ſolẽ, ita ani ma & intelle ctus ad bo num & intel lectum

Habeo equidem. Perinde ac ſi acceperis lineam in duas æquales ſectã portiones, & utranq̃ rurſus partem ſimili ratione diuiſeris: ita nũc oblatũ tibi genus unũ uiſibile, intelligibile alterum, in duo rurſus ſecundũ claritatem, & obſcuritatẽ utrunq̃ diſtingue. In genere quippe uiſibili portio una imagines cõtinebit. Voco autẽ imagines, primum umbras. Deinde ſimulacra quæ in aquis apparent, & quæ in corporibus dẽſis, lenibus, terſis ac lucidis, & omne quodcunq̃ tale, ſi tenes. Teneo. Portio uero altera cõprehendet ea quorum hæ ſimilitudines quædam ſunt, animalia uidelicet quæ apud nos ſunt & plantas, & uniuerſum fabricæ genus. Sic pono. An uis præterea ſecundum uerum & non uerum dicere genus hoc diſtingui? ut quẽadmodũ ſe habet quod opinione fingitur ad id quod ſcientia noſcitur, ita ſimulacrum ad illud cuius eſt ſimile? Valde. Conſi dera iterum intelligibilis ſectionẽ. Quo pacto? Vnũ quidẽ ipſius genus eſt quod in quirit animus his utẽs uelut imaginibus quæ prius diuiſa ſunt, compulſus ex ſuppoſitionibus non ad principium, ſed ad finẽ procedere. Alterũ uero, quod excogitat animus, ex ſuppoſitione procedens ad principium non ſuppoſitũ, nec imaginibus utẽs quibus ad genus alterum uti ſolemus, ſed in ipſis ſpeciebus per ipſas progrediens. Haud ſatis quæ dicis intelligo. At enim facilius per hæc intelliges. Arbitror te non latere, quod qui circa geometriã & arithmeticã & cætera generis eius uerſantur, ſupponunt quidẽ par & impar, & figuras ac tres ſpecies angulorũ & horum ſimilia in argumentationibus ſingulis, & his poſitis tanquam cuilibet manifeſtis, rationẽ de his nullã exigendã putant. Atq̃ hinc incipientes ad alia iam deſcendunt, & ad illud tandẽ peruenſunt quod quærebant.

Prorſus id noui. Enimuero & illud noſti, quòd & ſupradictis ſpeciebus utuntur, deq̃ illis uerba faciunt: quanquam non ad eas mentẽ dirigũt, ſed ad illa potius quorum iſta ſimulacra ſunt, ad quadrangulum ipſum uidelicet, ipſumq̃ diametrũ, non ad ea quæ ſcribunt. Et in alijs eodem modo, ſpeciebus quidẽ hiſce quas deſcribunt figurantq̃, quarum & umbræ ſunt, & in aquis imagines, tanquam imaginibus quibuſdã utũtur, affectantes illa cõſpicere, quæ nõ aliter quàm cogitatione percipiuntur. Vera loqueris. Hanc generis intelligibilis ſpeciem ſuprà dicebã, ad cuius inueſtigationẽ cogi animũ ſuppo-

sitionibus uti, ad principium non euntem, utpote qui supra suppositiones ascendere neq; queat, utaturq; imaginibus his quæ ex inferioribus sunt ad superiorum similitudinẽ comparatæ, atq; ita opinione conceptæ distinctæq; sunt, quasi ad illa perspicue conferant.

Intelligo equidem dici abs te quod in geometria & alijs eius germanis artibus fieri solet. Alteram intelligibilis partem ad illud referre me scito, quod ipsa ratio per demonstrandi facultatem attingit, dum suppositiones non pro principijs habet, sed reuera pro suppositionibus accipit, tanquam gradibus quibusdam & adminiculis utens, quousq; ad illud quod non supponitur, ad principium uidelicet ueniens uniuersi ipsum attingat, & rursus adhæreat illis quæ principio hærent, atq; ita ad finem usq; perueniat, nullo prorsus sensibili utẽs, sed ipsis speciebus, per ipsas, atq; ad ipsas progrediens. Intelligo tandem, quanquam minime sufficienter, ut cuperẽ. Videris enim mihi magnũ opus proponere. Moliris quidem disserere, partem illam uere existentis & intelligibilis generis, quam per demonstrationis scientiam speculamur, illa esse clariorem quam ex illis scientijs quæ artes appellantẽ, inuestigamus. In quibus pro principijs suppositiones habentur, & qui ista considerant, cogitatione coguntur non sensibus intueri. Quoniã uero ad principium non ascendunt, sed ex suppositionibus indagant, intellectum circa hæc habere tibi nequaquã uidentur, licet cũ principio intelligibilia sint. Videris autẽ mihi geometricarũ & similium rerum habitũ, cogitationem potius appellare quàm intellectum, quasi cogitatio inter opinionem & intellectum medium teneat. Sufficienter admodũ percepisti. Atque ad has quatuor proportiones, quatuor itidem animi affectiones accipe. Intelligentiam quidẽ ad supremũ ipsum, ad secundum cogitationẽ, ad tertium fidem, ad postremum uero assimilationẽ siue imaginationẽ. Hæc præterea inuicem alternatim ratione proportionis ordina, ut ita hæc claritatẽ participent, quemadmodum illa circa quæ sunt, ueritatem. Intelligo equidem, & quod dicis admitto, & ut iubes ita disponam.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN dialogum septimum de Iusto.

SAPIENTES Diuino ingenio prædili omne mentis studium à terrenis ad cœlestia, à mobilibus ad immobilia, ab his quæ sentiuntur, ad illa quæ superant sensum, pro uiribus conuerterunt. Considerantesq; mundi machinã et unã esse, & mirabiliter ordinatam, neq; tamẽ ex seipsa posse consistere, cum ex diuersis componatur atq; mutetur, merito cognouerunt ab alio dependere: ab alio inquam uno atq; sapientissimo, qui & unum cõficiat opus ex multis, & id unũ ubiq; ordinet sapienter, regat præterea & potenter, opus uidelicet ingens atq; multiplex, motu quidem perpetuo, atq; rapidissimo, non tamen aberrante reuolutum: ducat quoq; benignissime singula ad bonum mirificatũ cõmoditate tum facilitate currentia. Quamobrem communi quadã conceptione deum esse pariter consenserunt, unũ uniuersi regem potentem & sapientem atque clementem: quem & terreni reges, rerumq; publicarum gubernatores pro uiribus debeant imitari. Post cõmunẽ hanc de deo cõceptionem gemina rursus uia ad deũ cœperunt planius atque propius proficisci: per alteram quidẽ negando, per alterã referendo. Nã illa quid ipsum bonũ, id est, quid deus nõ sit argumentantes, probauerunt neq; esse quicquã ex his quæ capiuntur sensibus, neque ex his quæ mente cõprehenduntur. In hac autẽ & creaturas ad creatorẽ, & utcissim creatorẽ referentes ad creaturas, excogitauerunt qua ratione & creator singula faciat atq; perficiat, & creaturæ ad ipsum sese uel habeant, uel imitari, uel consequi possint. Hactenus procedere philosophantis ingeniũ Plato noster & in Parmenide monstrat, & libro superiore cõfirmat. Quod Dionysius quoq; Areopagita maxime cõprobat. Procedere inquã hucusq; tũ radio quodã ab initio menti semel infuso, tũ accedẽte lumine diuinitus mentes assidue collustrante. At uero quid ipsum in se bonum sit, id est diuina substantia, quemadmodum et in Parmenide, & hic ostendit, nemo per eiusmodi uias assequi potest. Solũ uero per has illuc deniq; peruenire, ubi diuinum bonum ob solam benignitatem suam amatorẽ suum propius accedentem & propria luce formet, & calore fouet, & potestate transformat mentẽ, tum demum cognoscentẽ deum cum ipsa iam facta sit deus. Quod quidem in epistolis quoq; significat. Postquã uero deum philosophus contemplatus fuerit cœlestia gubernantem, tunc solum, & solus poterit terrena diuinitus gubernare. Qua quidem in re Plato Minoem laudat ab Ioue prius cõtemplando petentẽ leges quàm ad homines promulgaret. Mitto quantũ multi laudẽt Scipionẽ, quod Ioue magistro ad remp. accedebat. Quid de Numa Pompilio dicã, ciuitatẽ religiosis legibus gubernante? Nonne & Mosaicæ leges quibus dei populus diuine gubernaretur, deo ipso docẽte ad homines peruenerũt? Hinc Aristoxenus narrat philosophorũ Indorũ mysteria, quibus cõtinetur, absq; diuina regula et hac quidẽ à deo demonstrata, nõ posse quicquã uel priuatim uel publice recte feliciterq; unquã administrari. Quoniã uero idẽ Aegyptij cõpertum

pertum habebant, solis philosophis, & his quidem absolutis atque insuper sacris regni gubernacula concedebant. Atq; usqueadeo putabant nihil absque diuino auxilio posse feliciter agi, ut omnia publica à sacris uotisq; auspicarentur. Nihil rursus absque diuina quadam inspiratione intelligi posse adeo asserebant, quemadmodũ refert Iamblicus, ut omnes apud illos philosophantium libri Mercurij dei nomini sint ascripti, quasi non hominũ sint inuenta, sed dei. Quod Timæus quoque significat dicens philosophiam donum esse diuinum. Ciuilem quoque peritiam esse diuinum munus in Protagora & Politico docet. Atq; ut ad hunc septimum redeamus, non admittit quenquam ad hanc suam rempub. gubernandam, nisi quem constiterit diuina quadam tam indole quàm educatione utrunque donum diuinitus accepisse: quem solum ubique legitimum ciuem philosophumq; appellat. Sed cur diuino ad id munere opus esse dicit? Mitto nũc alias rationes. Quia uidelicet cũ difficillimũ cuiq; sit seipsum feliciter gubernare, certe impossibile est ciuitatẽ, ex tam multis diuersisq; cõpositã, cui & quotidie innumerabiles incertiq; imminẽt casus, beate unquã absq; deo beatitudinis autore cõponere. Hinc factũ est ut quælibet ciuitas propriũ quoddã numen agnouerit, quasi patronum. huius uero numinis uicarium et interpretẽ esse Plato uult ciuitatis gubernatorẽ, qui instar numinis & diuina contẽpletur, & humanis inde prouideat. Quamobrẽ malos homines quasi diuini muneris omnino expertes à repub. procul expellit. Solos autẽ accipit bonos. Neq; tamen omnes. Nã ignaros theologiæ appellat cæcos atq; somniantes, utpote qui rerũ imagines pro rebus accipiant: stultũ uero censet ciuitatis custodiam cæcis somniantibusq; cõmendare. At uero theologos, qui nullũ adhuc humanarũ rerũ usum teneant, nõ prius ad publicas res gerendas admittit, q̃ priuatis leuioribusq; tractandis assueuerint. Cõcludit interea nulli magistratum esse dandũ, nisi cuius uita sit melior magistratu, ipsumq; magistratũ neq; petat neq; etiã appetat. Tu uero ubi Plato in erudiẽdo ciuili philosopho imaginẽ proponit speluncæ, & uinculorũ, & luminis cuiusdam, umbrarumq; & aquæ, Speluncam intellige hunc quem uidemus mundũ, si ad mundũ inuisibilem comparetur. Vinculũ uero corpus humanum, siue potius perturbationẽ animũ corpori alligantẽ. Vmbras autem res omnes quæ sensus mouent. Sunt enim hæ ueraru rerũ, id est idearum umbræ. Quod autẽ dicit animũ nõ absq; offensione repente tum ab inuisibili mundo descendere ad uisibilẽ, tum uicissim ascendere, duobus more Platonico modis potes accipere: tũ in hac uita, quando uidelicet absq; medio ab hoc humanorũ studio, ad ipsum supremũ diuinorũ studium, atq; contrà transitur: tum inter hãc uitam atq; alteram. Quando scilicet anima uel impura à corporis tenebris ad diuinum migrat lumen, sub quo caligat prorsus & cruciatur: uel à diuino lumine in corpus elementale descendens diu cæcutit atq; turbatur. Memento uero luminis proprium esse omnia facere atq; demonstrare: idq; est triplex, diuinũ, intellectuale, uisibile. Diuinum appellari solis utriusq; solem. Intellectuale, solem angelicũ nominari, solis mundani solem. Visibile deniq; lumen, esse cœlestem solem eiusq; fulgorem. Quemadmodũ uero fulgor à cœlesti sole per omnia se diffundẽs, est imago actusq; solis: ita & lux quæ inest soli, imago est actusq; mentis angelicæ. Lumen deinde in angelo diuini luminis actus est & imago. Et quemadmodum uisibile lumen in natura perspicua duntaxat recipitur, sic inuisibile in perspicaci natura. Tres eiusmodi soles Iulianus Platonicus in libro De Sole describens, addit ex Phœnicũ theologia, uisibile lumen esse diuinæ angelicæq; intelligentiæ actum quendam perennem per solarem fenestram ad oculos emicantẽ, atque inde per materias passim perspicuas quasi conuenientes sibi diffusum. Cæterum ne diffidas lumen hoc apparens esse luminis non apparentis imaginem, scito id lumen non esse corpus. Corpora enim absq; offensione infectioneq; penetrat. Item non fieri propriam compositi corporis qualitatẽ. Alioquin & propriam requireret qualitatem elementorum calidam siue frigidam in eo præcedentẽ, quod ipsum sit susceptum, & recedente sole ad tempus in perspicuo remaneret. Itẽ dimensioni propriæ non astringi. Non enim tempore peruenit, uel partem nunc illuminat, & pòst partem: Addẽ quòd amplũ absque sui dissipatione implet, uicissimq; in anstugum sine uel sui uel uasis confractione momento se colligit. Neque proprie corporeum est, sed inter incorporea & corporea medium, & profecto propria cœli qualitas, cuius natura incorporeis est quàm proxima. Communicatur quoque elementis duntaxat perspicuis, in hac ipsa perspicuitate cœlo similibus: perspicuis inquam primo lumen, deinde calor: opacis autem calor primo, lumen uero non prius quàm per calorem ad naturam perspicuam redigantur. Corporibus autem opacis, in quibus natura terrea dominatur, non infunditur. Nõ quia penetrare non possit, quandoquidem & crystallum penetrat opacis multis solidius: sed quia natura terrea à natura cœlesti dissimilima cœlestis qualitatis capax esse non potest. Communicat tamen opacis calorem ut dixi, non tam proprium cœlo quàm lumen. Cœlum enim quia lucet, ideo calet. Quod autem lumẽ à cœlo in perspicua nostra diffusum, solis imago rursus debeat appellari, hinc apparet, quòd ipsum est imaginum omnium communis propriaq; origo: Imagines enim rerum sub ipsius fulgore resultant, ipsumq; est imago tam potens, ut appareat non solum quando à speculari corpore resilit, sed etiam quando à sole prosilit: quod cæteris imaginibus minime conuenit: omnes tamẽ incorporeæ sunt: siquidem per totum momento se fundunt, eodemq; in puncto absque mutua confusione sunt multæ. Incorporeum ergo est et lumen, cuius id uirtute perficitur. Proinde momento solis radium secum ferre actum lucis uimq; caloris. Ac per lucem quidem referre diuinæ & angelicæ intelligentiæ claritatem. Per calorẽ uero utriusq; uoluntatis charitatisq; affectum. Cum uero superi, quemadmodum & artifices, opera per uoluntatem potius quàm

per intelligentium agant, merito uisibilis hic radius ex inuisibili illorum radio profluens, per calorem agit singula quæ gignuntur, potius quàm per lucem. Immo uero per lucem agit, sed rerum imagines spiritales, per calorem uero corporeas qualitates. Calorq; hic ita dependet à luce, quemadmodum in diuinis per intellectum idealiter repræsentantur omnia, per affectũ inde surgentem omnia generantur. Nos uero hinc admoniti si natura terrea lumẽ cœleste non recipit, terrenos à nobis affectus longius expellamus, ut diuino lumine impleamur. Ac si ultimũ corpus nõ accipit primi lumẽ, nisi caleat inde prius simileq; reddatur, eia nos quoque mentiũ ultimi flagremus prius amore primæ, ut amore purgati factiq; similes luceamus deinde diuinitus, ac pleno iam lumine gaudeamus. Sed reliqua iam huius septimi perstringamus. Quoniã igitur triplex lumẽ est, ut diximus, uisibile scilicet, & intellectuale super uisum, & diuinum super intellectum, ideo Plato in tribus gradibus mentionem hic facit de lumine, scilicet in cauerna, in nocte, in die: tria uidelicet lumina illa significans, Ter quoq; mentionẽ facit de aqua, in cauerna, in nocte, in die. sicut enim lumen & facit & demonstrat omnia, sic aqua lauat omnia atq; repræsentat. per primum quidem significat mores, per secundum uero cõtemplationem. Et utrunq; tribus gradibus peragit. Nempe per moralẽ terlauat & purgat, primo quidem amputando secundos motus per uirtutes ciuiles, deinde eosdem per uirtutes purgatorias extirpando, tertio per uirtutes animi iam purgati motus primos absolutissime moderando, unde iam ad exemplares quæ in deo sunt, uirtutes perueniatur, præsertim per contemplationem. Cuius quidem tres sunt gradus, quos refert aqua ter nominata, quatenus ipse imagines repræsentando, refert intelligentiã. Diuina siquidem in tribus, ut ita dixerim, aquis repræsentari uidentur. Primo quidẽ licet confusius, in rationibus physicis: Secũdo distinctius in mathematicis: Tertio clarissime in metaphysicis penitus absolutis. Formas quidem physicas Plato omnino materiales appellat. quia & cõmuni & propria materia indigent, & absq; illa cogitari non possunt. Mathematicas uero formas non adeo materiales, quia & propria non egent materia, sed aut cõmuni tãtũ ut dimensiones, aut nulla, ut numeri: atq; hæc sine materia licet excogitare. Diuinas deniq; formas omnino immateriales existimat, resq; ueras, quarũ imagines quidẽ sint mathematicæ formæ, umbræ uero res naturales, mysteriũ uero hoc est Pythagoricum. Cum ergo animaduerteret Thaletem, Democritum, Anaxagoram, tã negligẽtes in rebus diuinis fuisse, quàm diligentes in naturalibus, Pherecydem contra & Pythagoram Pythagoreosq; omnes mathematicorũ principes, pariter summos extitisse theologos, moribusq; diuinos, merito partim ratione, partim experientia concluſit curiosum naturalium studium animam sæpissime à diuinis auertere. Quam & Salomon propterea occupationem pessimam iudicauit, & miseros qui nimium occuparentur in ea. Eosdem in Phædone Socrates detestatur, eos inquã qui naturalium effectuũ causas, duntaxat ad qualitates quasdã elementales curiosius referentes, in eiusmodi principio & fine quiescunt, neq; summum uniuersi principium finemq; perquirunt. Quamobrẽ septimus hic liber ubi animam ad summum bonum solemq;, id est deum, ideasq; diuinas quasi stellas conuenientibus perducit gradibus, nullam in ipso ascensu naturalis peritiæ efficit mentionem. Sed mathematicos quosdam gradus ad diuina cõmodius perducentes adducit in mediũ: inter quos duo sunt puri. Arithmetica enim circa puros uersatur numeros, & geometria circa puras dimensiones. Tres uero gradus sunt mixti. Nam Musica numeris addit uoces motusq; ad auditũ præcipue pertinentes. Stereometria uero dimensionibus addit pondera. Astronomia numeris dimensionibusq; cœlestes sphæras motusq; metitur. Vtitur autem Plato naturali peritia in descensu potius quàm ascensu, quemadmodũ in Timæo & Philebo atque Parmenide, & alibi sæpe docet. In descensu enim per diuinas naturalium causas, naturalia uult principalia demonstrari. In ascensu uero per anxiam naturalium curam, tanquàm à diuinis ualde remotam, diuertere ab illis animã putat potius quàm cõuertere. Omnino autẽ & actiones omnes etiã si honestissimæ uideantur, nihili pendit, nisi ad diuini boni imitationem consecutionemq; cõducant: & speculationes similiter omnes uel negligit, nisi ad diuinum bonum inueniendum conferant, uel etiam detestatur, si quo pacto nos inde diuertant. Proinde totum philosophiæ studium esse uult à sensibilibus conuertere ad intelligibilia, ad ipsumq; bonũ, quod intelligibilium lumen est supremũ, ascendere. Aitq; quemadmodum se habet uisus ad uisibilium summum, id est solem, sic intellectum ad summum intelligibilium lumen, scilicet deũ se habere. Ergo sicut sol generat oculũ, & generando uim uidendi largitur, & genito actum uidendi continue præstat: sic deus & intellectum creat, creandoq; intelligendi uim præbet, & creato continue actum intelligendi. Rursus quemadmodũ circa oculum nihil opus est ab arte fieri, nisi purgare ipsum atq; conuertere: ita circa intellectum duo duntaxat præstat philosophia, purgando scilicet ipsum tum à perturbationibus, tum à falsis opinionibus, atq; conuertendo per rationes exhortationesq; à sensibilibus formis ad intellectuales nobis insitas formas, perq; has ad formas intelligibiles, id est ideas. Rursus per ideas ad diuinam mentem, qua comprehenduntur ideæ, ab hac deniq; ad diuinum bonum, idearum principium atq; lumen. Cum ergo dicit animam à lucerna ad lunam, à luna ad solem attolli, significat à formis naturalibus ad mathematicas, ab his ad diuinas deniq; elcuari, non docendo quidẽ, diuina enim ut tradit in epistolis, doceri non possunt, sed purgando potius atq; conuertendo. Nam his peractis, sicut sol qui est uisibilium lumẽ, monstrat oculo uisibilia, ita ipsum bonum quod intelligibilium lumen est, intelligenda intellectui patefacit. Sed de his in Theologia nostra latissime. Itaq; nemo mirari debet Platonem, doctrinali scribendi ordine uti rarius, purgatorio uero atq; exhortatorio

tatorio, id est conuersorio semper. Post hæc nota ex eorum numero quæ sentiuntur, illa potissimum intelligentiã excitare, quæ haud plane per sensum à suis oppositis discernuntur, ideoq; intelligentia indigent discernente. Item numeros non esse corporeos. Siquidem nihil aliud numerus est quàm unitas repetita. Vnitas autem nõ est corpus: non enim in partes diuiditur: quæ si fingatur diuidi, non secatur, sed potius multiplicatur: multiplicatur inquàm in seipsam, non in partes ullas: pars enim quælibet toto solet esse minor. Nulla uero unitas uel maior uel minor est unitate. At qui hæc ipsa unitas numerusq; ad incorpoream nos essentiam erigunt: similiter quoque figuræ quarum ratio uera in mente reperitur potius quàm in corpore. Similiter astronomia ex ordine cœli motoris ratione indagare uidetur. Eum Plato astronomũ negat superna suspicere, qui ab ipso cœlo non prosiexerit super cœlũ, præsertim quia cœlestia cum integrum non impleant ordinem, nimirum à superiore quodam & integro ordine pendẽt. Deridet & musicum nisi à consonantia uocis ad intellectualem se recipiat consonantiæ rationem. Deniq; dialecticam, id est metaphysicam siue theologiam omnibus facultatibus anteponit, & ducẽtem omnes, & ad suũ officium utentem ministerio singularum. Officium uero eius esse, per totam ipsius quod dicitur ens, progredi latitudinem, atq; ad ipsum bonum totius entis causam se conferre, & in ipso entium ordine quid unumquodq; sit definire, rationem cuiusq; essentiæ assignando, quid ue quamlibet sequatur essentiam demonstrare. Cæteras autẽ facultates præ huius nobilitate iudicat esse seruiles. Aut enim ad opiniones hominum declinant, uel ad generationes compositionesq; inferiorum, uel ad cultum eorum quæ gignuntur: aut saltẽ & si ad incorporea sese pro uiribus erigunt, nihilominus circa illa quodammodo somniãt. Quales esse inquit mathematicas disciplinas. Mox uero duo subiungit genera, essentiam scilicet, atq; generationem. Ad illam quidem intelligentiam, ad hanc autẽ opinionem existimat pertinere. Rursus in intelligentia scientiã quidem dicit essentiam consequi ad dialecticũ pertinentem, cognitionẽ uero sequi essentiã, & ad mathematicũ attinere. In opinione similiter fidẽ imaginationemq; connumerat: & per illam quidem corpora percipi, per hanc uero imagines corporũ atq; umbras. Deinde concludit cæteras facultates absq; dialectica esse cæcas. Atq; eas simul & dialecticam insuper uanas esse, nisi ipsam boni ideam perspicue nouerint, perq; ipsam in singulis sciant à falsis uera bona discernere. Eum uero qui boni ignorauerit rationẽ, & insomnijs hic illusum turbari, & ad inferos descendentem illudi magis atq; uexari. Subdit eum hominem esse claudũ qui ad alterutrũ siue ad agendum siue ad speculandum ineptus sit atq; imperitus: Quapropter ad gubernandũ eligit illos, qui ad utrunq; & apti natura sint, & disciplina sufficienter instructi. Interea nota mendacẽ quasi mancũ & mutilatum à rep. excludendum. Mendacem uero nominat, & qui dedita opera mentitur alijs, & qui per ignorãtiã mentitur ipse sibi. Meminto & labores animi grauiores esse q̃ corporis, ideoq; in iuuentute discendũ, liberalesq; disciplinas procul à seruitute docendas. Neq; tamen dialecticam adolescentibus esse tradendam. Quod Philebus quoq; nos docet. Nã ut Phædrus quoq; distinguit, duo nobis omniũ insunt duces; innata uidelicet cupiditas uoluptatum, & acquisita quædam per educationem opinio, dictans honesta et iusta nobis à legibus definita in omnibus esse seruanda. Duo uero hi duces sæpissime in contraria distrahunt. Quoniam uero differendi facultas si tradatur adolescentibus, opinionem honesti debilitat, unde euadunt intẽperantes, immo & superbi & impij, ut in Philebo quoq; & Legibus legitur, idcirco ante trigesimum ætatis annum in mathematicis erudiendi sunt, atq; in publicis negotijs per interualla pariter exercendi. Cũ uero ad trigesimum peruenerint, ad dialecticã admittendi, ita tamen ut rursus per interualla reuocentur ad publicas actiones. Tu uero differendi industriam à forma quidẽ sua. Dialecticam nomina, ab exordio Logicam, à fine metaphysicam atq; Theologiã: Scito & ad eiusmodi dialecticæ finem quasi diuinum homines in quinquagesimo ætatis anno uocari, propterea quòd ad diuinorum intuitũ purgata mente opus est atq; serena. Interea hic animaduerte quod & hic & in Theologia sæpius usurpamus, à Platone notari tria quædam, radium scilicet, lumenq; & lucem. Radium quidem esse singulis mentibus sicut & oculis proprium & naturaliter insitum. Lumen uero cunctis oculis esse commune. Lucẽ deniq; diuinam præesse lumini mentium omnium communi, quemadmodum lux in sole præest lumini oculorum æque communi. Concludit ciuem post quam boni ipsius lucem & per radium inde sibi naturaliter insitum & per lumen eiusdẽ rursus infusum fuerit cõtemplatus, oportere ciuitatem ad boni ipsius exemplar pro uiribus gubernare.

DIALOGVS SEPTIMVS

DE IVSTO

PROSTHAEC Naturam, inquam, nostram quod ad eruditionem & rudita Specus Platonis
tem attinet tali quadam imagine contemplare. Finge animo subterraneũ
specus instar domicilium, cuius ingressus longissimus uersus lumen in antrum totum pateat. In eo homines nutritos à puericia ceruicem & crura ita deuinctos, ut & immobiles permanere cogantur, & ad anteriora solum prospicere, capita uero uinculis astricta circumagere nequeant. Post tergum autem superne ac procul ignis fax suspensa sit, interq; ignem & uinctos homines uia superior

paulo, secus quàm paries sit constructus exiguus, sicut plerunq; præstigiatoribus septa quædam super quibus sua miranda demonstrant, coram spectantibus opponuntur.

Esto inquit. Cogita rursus homines intra parietem ferentes uasa uaria, supra parietem eminentia, statuasq; hominum & aliorum animalium lapideas & ligneas imagines, modisq; uarijs fabricatas. Atq;, ut consentaneum est, qui hæc circumferunt, partim sile ant, partim loquant. Quàm portentosa hæc figmẽta sunt. At similes isti nobis sunt. Nam primum quidem putas istos aliud quicquam uel suiipsorum uel proximorum hominum uidere præter umbras quæ ab igne in aduersam speluncæ partẽ cadunt? Nihil aliud, quando nunquam in uita mouere capita potuerunt. Quid autẽ eorũ quę circumferuntur, nónne umbras duntaxat? Nempe. Si ergo inuicem loqui liceret, nónne umbras rerũ nominibus appellandas esse putare eos credamus? Necesse est. Quod si echo ex aduersa parte carceris resonaret, quoties prætereuntium aliquis loqueretur, putas ne ipsos alium quẽquam q̃ transientiũ umbras loqui existimaturos? Non per Iouem. Omnino igitur isti nihil uerum esse nisi fabricatarum rerũ umbras arbitrarent.

Ita prorsus necesse est. Contrà uero nunc animaduerte qualis foret eorum à uinculis solutio, ignorantiæq; curatio. Nempe si quis eorum solueretur, cogereturq; repẽte surgere, collum uertere, ambulare, lumẽ ipsum aspicere, doleret protinus, nec propter splendorem intueri posset illa, quorũ umbras ante cernebat. Huic si quis nugas hactenus spectauisse dicat, nunc autem rebus ueris esse propinquiorem ueriusq; inspicere, ac prætereuntium quemq; monstrans, quid sit quæsierit, nónne uacillaturum putas, arbitraturumq; ueriora esse quæ ante cernebat, q̃ quæ nunc ostenduntur? Multum. Et si coegerit eum lumen aspicere, nónne dolore oculorum affectum iri putas? oculosq; ad ea quæ facile prius uiderat, retorquere, certiora ea existimantem q̃ quæ subito tum offerebantur? Ita nimirum. Si uero quis eundẽ per aspera atq; ardua sursum traheret uiolẽter, nec; permitteret quicq; aspicere antequã ad solis lumen extraxisset, nónne dolere ipsum & ægreferre dum raptaretur, existimas? & cũ ad lumẽ euectus fuerit, oculos splendore suffusum hærere, nihilq; ex his posse cõspicere quæ uera nunc ab hominibus existimantur? Nihil certe subito. Cõsuetudine igit̃ primũ opus, si supera inspecturus sit. Vmbrasq; primum facilius intuebitur, post hæc in aquis hominum cęterorũq; imagines. Ipsa uero deinde quæ in cœlo sunt, & ipsum cœlum nocte facilius contemplabitur, dum astrorum & lunæ lumen spectabit, q̃ si solem ipsum die solisq; fulgorẽ intueatur. Pro culdubio. Atq; ita demũ solẽ ipsum suspiciet, nec; iam in aquis & aliena in regione simulacra ipsius spectabit, sed ipsum secundũ seipsum in sede propria speculabitur & qualis sit cognoscere poterit. Necesse est. Animaduertet tandẽ ipsum esse, qui tempora & annos temperat, qui omnia regit quæ sub cœlo sunt, qui omniũ quæ ante ab ipsis uisa sunt, modo quodam est autor. Certũ est huc illũ hisce gradibus ascensurũ. Quid si habitationem pristinã memoria repetat, & illorũ hominũ sapientiã atq; uincula? an nõ censes eum beatum se loci mutatione existimaturũ, illos autẽ miseraturũ? Et maxime quidem. Præterea si qui honores ibi inuicem exhibebantur & laudes, dabanturq; præmia illi qui transeuntia quælibet acute cerneret, recordareturq; maxime quæ ex illis priora, quæ posteriora, quæ pariter progredi soleant, atq; ex his futura optime præsagiret, hæc ne desideraturũ putas? beatosq; illos qui apud eos honorantur & dominantur existimaturum? uel quod ait Homerus malle, in alieno scilicet rure seruì alicuius exortis mancipiũ effici, & quidlibet perpeti potius q̃ opinionibus istis illudi, & in ea miseria uersari.

Arbitror eum quæcunq; alia potius quàm uitam eiusmodi electurũ. Hic si rursus descendat, & sedẽ quã antea nanciscatur, nónne cum repẽte à sole discesserit, tenebris offundetur? Vehementer. At si umbras illas discernere oporteat, decq; ipsis disceptare cũ illis qui perpetuis uinculis pressi sunt, proferendaq; sententia sit eo ipso in tempore, quo oculi ipsius hallucinantur, anteq; acies expurgetur, quod quidẽ nõ breui fiet, an non risum concitabit? eiq; ab omnibus dedecori dabitur, quòd postq; sursum ascẽdit, corruptis reuersus est oculis? diceturq; nunq; ad supera cõtendendũ esse, & eũ qui soluere tentet & sursum ducere si deprehendatur, protinus occidendũ? Tota hæc imago ô amice Glauco referenda est ad illa quæ suprà dicta sunt. Carcer quidẽ is ad eam quæ cernitur oculis, mũdi machinã: fax uero ignis in specu, ad solis potentiã: postremo si ascensum ad supera, eorumq; Declaratio similitudinis specus

eorumq; conspectũ, rite ad eum qui ad intelligibilem regionẽ tendit; ascensum retuleris, ut ego quidem spero non aberrabis, post quã sententiã meã audire desideras. Deus autẽ nouit an uera sit. Quæ igitur mihi apparẽt, huc tendunt. Nempe arbitror in ordine ipso intelligibili, boni ipsius ideam supernã existere, uixq; uideri: si autẽ uisa fuerit, asserendũ eam omnibus omnium rectorũ atq; bonorum causam esse, cum ipsa in loco uisibili lumẽ creauerit, & luminis autorem: in ipso uero intelligibili regnet ipsa; ueritatemq; & mentem protulerit. Quam nosse necesse sit omnẽ quicunq; sana mente quicquã uel priuatim uel publice est acturus. Ita & ipse cogito utcunq; possum. Age & hoc considera: neq; mireris, quod hi qui huc descendũt nolint humana tractare; sed ipsorũ mentis acies semper ad supera dirigatur. Probabile quippe id est, si quidem superiorem imaginẽ sequitur.

Probabile sane. Quid autẽ hoc? Mirandũ putas, si quis à diuinis spectaculis ad humana hæc mala prolapsus ineptior sit ad agendũ, rideaturq;, præsertim si ante quàm præsentibus tenebris assuescat, dũ adhuc titubat, cogatur uel in iudicijs uel alibi de iusti umbris, aut statuis illis quarum umbræ hæ sunt, certare, decq; eorũ qui iustitiã ipsam nunquã uiderunt persuasione iudicijsq; differrere? Nullo modo mirandũ. Verum si mentem quis habuerit, recordabitur quòd duobus modis & duabus ex causis turbari oculi consueuerunt: & cũ ex lumine ad umbram descendimus, & cum ex tenebris in lucẽ prodimus; eodemq; modo affici animũ arbitrabitur, quotiens turbatum uiderit, & ad aliquid cernendum hebetiorem. Ideoq; haud temere in risum prorumpet, sed diligenter inquiret, utrum à lucidiori uita descendens, nouis tenebris obruatur: uel ab insipiẽtia plurima ad fulgidum spectaculum surgens, sub coruisco nimiũ splendore deficiat. Et huius quidẽ affectum probabit, uitamq; eius beatã fore censebit: illius miserebitur: aut si forte ridere uolet, haud tam inepte hunc ridebit, quàm eũ qui à lumine superno deciderit. Consentaneum. Hæc igitur si uera sunt, ita de his cogitandũ est, eruditionẽ non esse talem qualem aliqui prædicant. pollicentur enim animo scientiæ prorsus experti se scientiã tradituros, quasi oculis cæcis uisum. Profitentur certe. Præsens autẽ ratio nobis innuit, primum uim quę est in animo cuiuscunq;, deinde instrumentum, quo rem discere quisq; potest, perinde ac si oculũ impossibile esset aliter q̃ una cũ toto corpore ad clarũ obiectũ ex obscuro cõuertere: ita tota mente à generatiõe usq; ad id quod ens dicitur circũagere oportere, ut quod clarissimũ est possit speculando transcendere. hoc autẽ ipsum bonum esse dicimus. Nempe. Ad hoc igitur ipsum eruditio cõpetens, erit facultas quædam animi dirigendi, ut ipsius oculus quã facillime & efficacissime cõuertat. quæ huic oculo aciem uisumq; non dabit, sed eum potius cũ uisum quidẽ habeat, nec; tamẽ recte cõuersus sit, nec; quò decet aspiciat, conuertere omni machinatione contendet. Ita uidetur.

Cætera igitur quæ uirtutes animæ nuncupant, in hoc uidẽt uirtutibus corporis similes. Nam cum natura non insint, paulatim cõsuetudine & exercitatione cõparari uidẽt. Sapientia uero maxime omniũ diuinioris cuiusdam uirtus existit, quod uim quidẽ suam nunquã amittit, ab ipsa uero circũductione utile & cõferens, ac inutile rursus noxiumq; euadit. At nondũ animaduertisti, q̃ acute uidet celeriterq; discernit illorũ animula, qui licet mali sint, tamen sapientes habentur, ea ad quæ conuersa est, tanquã aciẽ habeat nequaquam hebetem, sed prauitati seruire coacta sit? Atq; idcirco quo acutius inspicit, eo plura peragit mala. Omnino quidẽ. Si ab hoc ingenio statim à puerítia amputentur quæ sunt generationis affinia ceu plumbea pondera, quæ comestionibus & huiusmodi uoluptatibus & libidinib. atq; delicijs inhærentia mentis aciem ad inferiora detorquẽt, cõfestim expeditus eius intuitus, & ad ea quæ uera sunt conuersus, ipse scilicet idẽ & in eisdem hominibus tam acute illa discernet, quàm hæc quibus in præsentia est intentus.

qui malus est & sapiẽs habetur, eo plura peragit mala quo acutius cernit

Probabile est. Quid istud? Nónne probabile ac necessariũ ex prædictis, nec; rudes homines & ueritatis ignaros rẽpub. sufficiẽter administrare, nec; eos qui semper in studijs literarum uersati sunt? Propterea quòd illi quidẽ finem sibi certũ non proposuerunt in uita, ad quẽ respiciẽtes oportet omnia agere quęcunq; agãt & priuatim & publice. Hi autẽ haud sponte tractabunt ciuilia, existimãtes se etiã hac in uita à negotijs humanis semotos, in beatorũ insulis habitare. Vera narras. Nostrũ igitur qui cõdidimus ciuitatem, erit officiũ, optimas hominũ naturas impellere ad eã quam supra diximus maximã disciplinã, bonumq; cognoscendũ, adeo ut & sursum ascendant, & postq; ascenderint ac

satis inspexerint, ne ipsis quod nũc concediẽ, permittamus. Quid istud? Vt in eo uidelicet studio permaneant, neque uelint rursus ad homines istos carcere clausos hucdescendere, neq; laborum istorum honorũq; seu utiliores seu pretiosiores fuerint participes esse. An ipsis iniuriam inferemus, cogemusq; eos deteriorem uitam subire, cum frui meliore possint? Oblitus es ô amice hoc legi curæ non esse, ut unũ quoddã genus in ciuitate in primis sit beatũ, sed ut tota ciuitas. Profecto ad hoc ciues ipsos persuasione & impulsione conciliat, facitq; ut mutuo sese adiuuent, cõmunemq; pro uiribus utilitatem colant. Nempe lex ciuili cœtu homines cõgregat, non ut permittat unumquemq; quò libet ferri, sed ut ipsis ad copulam ciuitatis utatur. Vera loqueris. Id me fugerat. Cõsidera itaq; Glauco, quemadmodũ philosophos qui apud nos reperiuntur, iniuria nulla afficiemus. Sed cum cogemus eos aliorum curã gerere, iure in hunc modum dicemus: quòd uidelicet quicunq; in alijs ciuitatibus philosophi reperiuntur, ob hãc causam merito administrandæ Reip. labores refugiunt, quia in qualibet ciuitate ipsi per se nascuntur, Rep. non curante. Par autẽ est ut quod per se nascitur, cum nulli pro alimentis acceptis sit obnoxiũ, nulli exhibeat nutrimenti mercedem. Nos autẽ uos tam uobismet quã reliquis ciuibus tanquã in apũ examine duces ac reges creauimus, melius perfectiusq; & cæteri eruditos, aptioresq; ad utranq; curã suscipiendã. Descendere ergo uicissim debetis singuli in aliorum hominũ cœtum, & ad obscura inspicienda assuefieri. Nam cum assuefacti fueritis, multo acutius illa cernetis & qui in eis quotidie obuersantur, & quælibet si mulachra quæ & quorum sint agnoscetis, ut qui reuera noueritis, quæ honesta, iusta, bona uae sint. Atq; ita nobis una ac uobis ciuitas quasi uigilantibus rectèq; sentientibus coletur, non tanquã somniantibus quemadmodum nunc plurimæ habitantur, ab his uidelicet, qui de umbris inter se decertant, deq; principatu tanquã maximo bono contendunt. Veritas autẽ ita se habet. Ciuitas profecto in qua ciues ad expetendos magistratus minime ambitiosi sunt, optime & procul à seditionibus permanet: contrà uero, quæ aliter affectos habet ciues. Sic est prorsus. An renuent monitus nostros alumni, cum hæc audiuerint? nolentq; uicissim singuli ciuitatis administrationẽ suscipere, sed in contemplationis otio diutius commorari? Minime. Nam iusta uiris iustis præcipiemus. Sed omnino tanquã ad rem necessariã ad magistratum accedet eorum quisq;, cõtrà ac illi qui nunc in singulis ciuitatibus dominantur. Nempe sic res se habet ô amice. Si uitã inueneris eorum qui magistratibus præfuturi sunt, ipsis magistratibus meliorem, tunc primũ tibi optime instituta ciuitas elucebit. In ea siquidem sola uere diuites dominabuntur. nõ auri dico, sed cuius oportet uirum beatum, diuitem esse, uitæ probæ atq; prudentis. Sin autem inopes; bonisq; propriis uacui ad publica aduentauerint, bona illinc rapere cupientes, ciuitas illa felix esse non poterit. Nam ubi de principatu contenditur, cum proprium hoc sit & intestinum bellum, tum eos qui ita pugnant, tum reliquã ciuitatem perdit. Vera narras. Habes aliquos qui ciuiles honores spernant, præter ueros philosophos? Non per Iouem. At enim magistratus dandi sunt hominibus imperij minime cupidis, alioquin simultas inter æmulos orietur. Certe. Quosnã igitur alios ad custodiam ciuitatis induces, præter eos qui optime hæc intelligunt, per quæ rite ciuitas colitur, habentq; & honores alios, & uitam ciuili præstantiorẽ? Nullos equidem alios.

Vis ergo nunc inquiramus, quo pacto tales in ciuitate uiri euadant? & qua ratione eos aliquis in lumen educat? quemadmodum ab inferis ad deos ascendisse aliqui memorantur. Quid ni uelim? Hæc, ut uidetur, non erit testæ reuolutio, sed animæ circũductio à nocturno quodam die ad eius quod uere est cõtemplationẽ. Quẽ quidẽ ascensum uerã philosophiã esse dicemus. Omnino. An nõ inuestigandum est quæ disciplina potissimum hãc habeat facultatem? Quid ni? Quænã igitur erit ô Glauco disciplina, per quam animus ex his quæ fluunt, ad ea quæ uere sunt, reducatur? Nunc interim dum loquor cogito. Nónne enim eos esse belli athletas dixímus: sed necessarium dũ iuuenes sunt, tales esse. Diximus plane. Oportet ergo hanc præterea superiori addere disciplinam quam quærimus. Quã potissimũ? Quæ scilicet non inutilis sit bellicosis hominibus. Oportet sane, siquidẽ est possibile. Gymnastica porrò & musica in superioribus à nobis sunt eruditi. Ita prorsus est actũ. Gymnastica quidem circa id quod augescit & deficit, uersari uidetur. Nam incrementum corporis & decrementum considerat

derat. Apparet. Hæc ergo non erit ea quam quærimus disciplina. Non. An fortè genus illud musicæ, quod supra narrauimus? At erat illa quidem, si tenes memoria, proportione quadam gymnasticæ correspondens, cõsuetudine moribusq; custodes erudiens, præbensq; secundũ harmoniã, cõpositionem & concinnitatẽ quandã potius quàm scientiam, & secundum rhythmum modulationẽ numerosamq; decentiã. Quinetiã in oratione alia quædã generis eiusdẽ continet, tam quo ad fabulosos sermones, quàm quo ad ueros. Cognitio uero talis cuiusdam boni quale tu nunc inuestigas, in ea nulla prorsus existit. Diligenter admodum me cõmonuisti. Nã reuera tale nihil habere cõperta est. Cæterum ô beate Glauco, quænam talis erit facultas? Etenim artes mechanicæ illiberales omnes esse quodãmodo uisæ sunt. Quid ni? At uero, quænã alia præterea restat doctrina à Musica, & gymnastica, artibusq; diuersa? Age itaq; si nihil ab his seorsum accipere possumus, aliquid saltem ex ijs quæ per omnia discurrũt, accipiamus. Quidnã?

Cõmune scilicet illud quo omnes utuntur artes, cogitationes, atq; scientiæ, quod cuiq; in primis necessario est discendũ. Quale istud? Leue hoc & puerile, cognoscere scilicet unum, duo, tria. quod summatim numerum & cõputationẽ uoco. An non ita natura comparatum est, ut omnis ars atq; scientia cogatur horũ particeps fieri. Et maxime qui dem Nonne res bellica etiam? Necessarium est omnino. Ridiculum ducem Palamedes Agamemnonem fuisse passim in tragœdijs ostendit. An ignoras quòd se profitetur numeri inuentorem, asseritq; apud Troiam belli acies ordinasse, nauesq; & reliqua omnia numerasse, quasi horũ numerus ante fuisset incognitus, & Agamemnõ, ut uidet, neq; quot pedes haberet, agnouerit? siquidem erat cõputationis ignarus. Qualẽ itaq; tũc fuisse ducem existimas? Absurdum equidẽ, si uera hæc erant. Necessariã ergo numerorum cognitionem militi esse dicemus, ut & numerare & cõputare ualeat. Maximè omnium, si modo ad ordinandas acies omnino rudis esse non debet. Imò uero si homo futurus est. An tibi in hac disciplina quod mihi uenit in mentem? Quid? Videtur natura ex eorum numero esse, quæ ad intelligentiã homines eleuant, qualia nos perquirimus. Cumq; talis sit ut omnino mentem ad essentiam attollere possit, nemo ut decet hac uti cognitione uidetur. Qua ratione id ais? Conabor equidem sententiam tibi meã explicare. Animaduerte obsecro quemadmodum mecum ipse genera rerũ ita distinguo, ut quædam ad intelligentiam ducant, qualia nos dicimus, quædam minime: & quæ dicã confirma, uel nega, ut clarius dignoscamus, an hoc tale sit, quale uaticinor. Ostende iam. Ecce ostendo: si modo res quæ sensus mouent, uides partim tales esse ut ad considerandum intelligentiam minime prouocẽt, utpote quæ sufficienter sunt à sensibus iudicatæ: partim tales ut prouocent, quasi sensus in eis nihil syncere dijudicet. Quæ procul admodum prospiciuntur dicis, & quæ quodammodo adumbrata sunt. Haud satis quænam dixerim coniecisti. Quænam igitur? Ea porrò inquam mentẽ minime prouocant, quæcunq; in contrarium simul sensum non incidunt. Quæ uero incidunt in contrarium, prouocant, postquã sensus nõ hoc magis & contrariũ monstrat, siue eminus seu cõminus intueatur. Sic autẽ quod dico, magis tibi patebit. hos utiq; tres esse digitos dicimus, pollicem, indicem, ac medium. Plane. Ita me loqui existimato, quasi proxime uidentur. Atq; id in ipsis considera. Quid? Digitus quidem esse similiter quisq; eorũ apparet, atq; ad hoc nihil interest, siue medius offeratur, siue postremus, albus seu niger, pinguis aut tenuis, & quicquid generis eiusdem. In omnibus siquidem huiusce modi nõ cogitur animus intelligentiã ad disceptandum prouocare, quid è multis sit digitis. Neq; enim sensus ei simul significauit digitũ contrariũ esse quàm digitũ. Non certe. Merito igitur quod tale est, mentem nec mouebit, nec excitabit. Merito. Ipsorum uerò magnitudinẽ & paruitatẽ nunquid aspectus satis cernit? nihilq; ad eum refert, siue in medio quædam illorum iaceant, siue in extremis? Eodemq; modo pingue, tenue, uel mollitiem & duritiem tactus ipse? Atqui & alij sensus nunquid non imperfecte talia quædam declarant? Vel sic agit corũ quisq;? Nam primũ quidẽ sensus qui ad durũ attinet, cogitur & ad molle pertingere, animoq; ita renunciat, quasi idem & molle & durũ esse senserit.

Ita certe. An non necessarium est in rebus huiusmodi animum dubitare, quid significet durum hic sensus, si quidem idem molle insuper asserit? Item sensus ipsius grauis & leuis, quid graue & leue, si leue graue esse, & graue leue significat? Absurde profecto hæ

ad animum

Arithmetica & computatoria sunt necessariæ militi

Repetit altius rem

ad animum interpretationes deueniũt, & consideratione indigent. Merito igitur in his rebus primo quidem animus nititur ratione & intelligentia prouocans considerare, nun quid unum, aut duo sint singula quæ nunciantur. Cur non? Nónne si duo apparent, alterum & unũ apparet utrunq; Ita. Si ergo unũ utrunq;, ambo autẽ duo, separata duo intelliget animus. Nam si indistincta perceperit, non duo, sed unum intelliget. Recte.

Magnum quidẽ & paruum, aspectũ uidere dicimus, nõ discretũ aliquid, sed cõfusum. an non? Plane. Propter huius autẽ declarationẽ, magnum rursus & paruũ intelligentia cogitur intueri, nõ cõfusa, sed distincta potius contra ac sensus. Vera loqueris. Hinc ad scisscitandũ protinus incitamur, quid magnũ sit, quid paruũ. Maxime uero. Atq; ita aliud quidem intelligibile, uisibile aliud nuncupauimus. Scite admodum. Hæc sunt quæ nuper differere aggressus sum, quòd uidelicet quædam animum ad intelligentiam erigunt, quædam minime, quod ue ea erigunt, quæ in sensus unà cum suis contrarijs incidunt: quæ uero non ita, mentem non suscitant. Intelligo iam, atq; ita mihi uidetur. Quid uero numerus & unũ? Vtro in genere tibi esse uidentur? Haud intelligo.

Commodã philosopho Arithmeticam primo omnium

At ex suprà dictis animaduerte. si enim sufficienter ipsum secundum seipsum inspicitur, aut alio quopiam sensu unum cõprehenditur, haud quaquã ad essentiam mentem deducit, quemadmodum de digito diximus. sinautem aliquid semper contrarium illi simul suboritur, adeo ut nihil magis unum quàm contrarium uideatur, iudicis discretione iam indiget, cogiturq; in ea animus dubitare atq; perquirere, & mouens in seipso intelligentiam, scisciari quidnam unum ipsum est. Atq; hoc pacto unius cõsideratio ex eorũ numero erit, quæ attollunt animum, conuertuntq; ad eius quod uere est, contemplationem.

At enim tale nonnihil habet unius inspectio. Simul nanq; ipsum ut unum cernimus, & ut multitudinem infinitã. Si unũ id patitur, idem omnis numerus patietur. Absq; dubio. Enimuero cõputandi & numerandi scientia omnis circa numerũ. Maxime.

Hæc autẽ ad ueritatem conferre uidentur. Mirũ in modũ. Hæc itaq; disciplina ex earum genere erit quas quærimus, militi quidem cognitu maxime necessaria ad acies ordinandas, philosopho autem ut è fluctibus generationis emergat, essentiamq; attingat, sine qua disciplina conputare ratiocinariq; non poterunt. Est ita. Custos autẽ noster & miles est & philosophus. Nempe. Conueniens utiq; institutio erit ô Glauco, persuadere illis qui ciuitatis muneribus functuri sunt, ut se ad computandi scientiã conferant, neq; rudes adhuc inde discedant, sed persequantur quoad ipsa mente ad numerorum naturam contemplandã perueniãt, non uendendi emendiq; gratia, tanquã mercatores uel caupones: sed ut ad bellum instructi sint, facileq; animũ à generatione ad ueritatẽ essentiamq; conuertant. Præclare loqueris. Atqui his ita de ratiocinandi disciplina dictis, equidẽ mecũ ipse cogito quàm numerorũ cognitio decora sit utilisq; nobis passim ad id quod uolumus, si quis eam cognoscendi, non cauponandi gratia sequitur. Quamobrem? Hoc ipsum inquam, quod modo diximus, quòd uidelicet uehementer subleuat animum deq; ipsis numeris differere cogit, nullo modo admittentem si quis disputando pro numeris corpora quæ & uidentur & attrectantur, induxerit. Nosti enim quemadmodum qui in his periti sunt, quotiens aliquis ipsum unum uerbis discerpere nititur, subridentes protinus, neq; hoc tolerant: Verum si tu secas, ipsi multiplicant, cauentes nequando ipsum unum non unum appareat, sed particulæ plurimæ. Vera loqueris. Si quis eos ita percontetur, ô mirifici uiri, quibus de numeris disputatis, quibus unũ tale inest, quale uos traditis, æquale scilicet unum quodq; est, & omne penitus omni, neque minimo quouis discrepans, partẽ tamẽ nullam continens in seipso: Quid eos ad hæc ô Glauco existimas responsuros? Reor equidem responsuros illos, de ipsis se numeris loqui, qui cogitari duntaxat possunt, aliter autẽ attrectari nequaquam. Cernis igitur ô amice, hanc reuera peritiam huius disciplinæ nobis necessariam esse? quãdoquidẽ ut apparet animũ ad hoc inducit, ut ipsa intelligentia utatur ad ueritatem ipsam percipiendam. Vehementer id efficit.

Homines natura arithmetici ad omnes doctrinas sunt apti

An & hoc aduertisti, q̃ homines natura arithmetici ad omnes doctrinas, ut ita dixerim, acuti uidentur. Quinetiam si qui ingenio tardiores huic se studio dederint, si nullam utilitatẽ aliã susceperint, tamẽ hoc assequuntur, ut acutiores quàm antea sint. Sic est.

Sed enim haud facile multa reperies, ut existimo, quæ maiori cum difficultate quã ista discantur. Non profecto. Propter omnes quas adduximus rationes, haudquaquã ne

gligenda

gligenda hæc sunt, sed in his præcipue erudiendi qui optimis sunt ingenijs. Assentior equidem. Hoc itaq; nobis ita positũ sit: post hoc quod huic proximũ est, cõsideremus nunquid nobis conducat. Quid istud? num Geometriam dicis? Hanc ipsam. Quate nus enim ad bellicam rem confert, eatenus certe nobis cõuenit. Nam ad castra ponẽda, regionem occupandam, colligendas turmas, uel etiã spargendas, & ad cætera machinamenta, quibus circa acies, uel in obsidione, uel itinere uti solẽt, permultũ interest Geometricus ne aliquis sit, an nõ. Ad hæc utiq; exigua quædam Geometriæ Arithmeticæq; particula sufficit. Inquirendũ est autẽ, utrũ diuturnius studium uberiorq; perceptio conferat ad ideã boni facile dignoscendam. conferunt uero ad hoc omnia, quæ animũ illuc conuertunt, ubi est essentiæ beatissimũ, quod ipsi est penitus cognoscendũ. Recte.

Geometria an utilis sit

Ergo si essentiam intueri Geometriæ studiũ cogit, conuenit quidem: sinautem generationem, non cõuenit. Ita dicimus. Profecto nobis hoc nõ negabũt quicunq; uel paululum quid Geometriæ gustarunt, quin hæc scientia cõtra omnino se habeat quàm de ea loquantur, qui in ipsa uersantur. Quonam pacto? Quippe ridicule admodum & quasi coacti sæpe loquuntur. Nam uelut operatores quidam operisq; gratia uerba faciunt, dum & quadrare aiunt, & perducere, atq; addere, cæteraq; similiter. Doctrina uero hæc omnis cognitionis gratia quæritur. Sic est omnino. An non id quoq; nobis est concedendũ? Quid? Quod quæritur cognoscendi illius gratia quod semper est, non eius quod & oritur quandoq;, & interit. Concedendum planè: nam Geometria eius quod est semper, cognitio est. Attollet igitur ô generose uir ad ueritatem animũ, atq; ita ad philosophandũ præparabit cogitationem, ut ad supera cõuertamus, quæ nũc contrà q̃ decet, ad inferiora deijcimus. Quàm maxime fieri potest. Quàm maxime igitur præcipiendum est, ut qui præclarissimam hanc habitãt ciuitatem, nullo modo Geometriam spernant: nam & quæ præter ipsius propositum quodammodo esse uidentur, haud exigua sunt. Qualia? Quæ tu circa rem bellicam cõmemorabas. Scimus quinetiam ad disciplinas omnes facilius perdiscendas interesse omnino, attigerit ne Geometriã aliquis, an non. Prorsus. Hanc ergo doctrinam secũdo loco discendam iuuenibus. Statuamus. An tertio in loco ponemus Astronomiam? Quid censes?

Quo pacto conducat Geometria ad philosophandum

Ponendam equidem: nam mutationes opportunitatesq; temporũ presentire non minus rei militari quàm agriculturę nauigationiq; conuenit. Quàm dulcis uir es. Nempe uereri uideris, ne multi te putẽt inutiles disciplinas inducere. Est autẽ non leue istud sed difficile admodum persuadere. quod ex huiusmodi disciplinis instrumentum quoddam cuiusq; animi expurgatur reuiuiscitq;, quod ante ex alijs studijs infectum occæcatumq; fuerat, cum potius id seruandũ sit, quàm oculorũ corporis decem milia. Solo enim hoc inspicitur ueritas. Eis ergo qui idem hoc sentiunt, mirum in modum bene loqui uideberis. Qui autem id nunquam excogitarunt, merito nihil te dicere arbitrabuntur, aliam enim ab ipsis utilitatem æstimatione dignam non cernunt. Hic ergo tu uideris utris cum potissimũ differas. An forte cum neutris, uerum tui gratia maxime uerba facis, neq; tamen ulla detineris inuidia, si quis aliquam ex his utilitatẽ capiat. Hoc potius eligo, mei scilicet gratia in primis interrogando & respondendo differere. Age igitur inquam, retrogredere: nam nũc haud recte quod Geometriæ succedit accepimus. Quare? Quia post planum, statim solidum illud quod circũfertur accepimus antequã ipsum secundũ seipsum cõprehẽderemus. Decet autẽ statim post augmentum secundum tertium capere: est autem hoc circa cuborum augmentũ, atq; id quod profunditatis est particeps.

Vide ut tempore Socratis non erat mathematicę pars, quę de corporibus, reperta

Est certe. Sed hæc ô Socrates nondum reperta uidentur. Huius duæ sunt causæ, quia uidelicet nulla in ciuitate hæc honorantur: & cũ inuentu difficilia sint, haud ardenter quæruntur, & qui ista perquirunt, duce indigent, sine quo minime reperirent. Quem esse primo difficile est: deinde etiam si sit, dum tamen ita se habent ut nunc qui hæc indagant, fastu elati nequaquam parerent. Sinautem ciuitas tota huic operi præsideat, honorifice deducens, & isti obtemperabunt quidem, & hæc sedulo studioseq; discussa, clarius emicabunt. Quippe etiã nunc quanquã & uulgus hæc cõtemnit & prohibet, & qui hæc perscrutantur, qua ratione utilia sint ignorant, tamen ui gratiæ cuiusdam ualent. Neque mirum si hæc ita apparuerint. Nempe quod gratum est, id præcipuum. sed mihi apertius quæ nunc dicebas explana. Studium quod circa planum uersatur Geometriam uocabas

bas. Equidem. Post Geometriam continuo Astronomiam ponebas. Sed paulo post retro retulisti pedem. Enimuero quo magis propero, eo peruenio serior. Nam cũ mox illi succederet facultas illa quæ de augmẽto in profundũ agit, quia ridiculosa eius habẽ inuestigatio, eam transgressus post Geometriam, Astronomiã protinus attigi, quę in profundi ipsius agitatione cõsistit. Probe loqueris. Ergo quarto in loco ponamus Astronomiã, tanquam adsit ea facultas quæ nunc fuerat prætermissa, si modo in ciuitate suscipiatur. Sic decet. Atq; eam Astronomiæ laudationẽ ô Socrates, in qua tu me interpellasti quasi importunius ipsam extollerem, ex tuo progressu nunc prosequor. Nam cuiq; patere existimo hanc animi oculos ad superiora dirigere, & hinc illuc ipsum perducere.

Fortè hoc omnibus præterquam mihi perspicuũ. Quoniã mihi quidẽ nõ ita uidetur. At quonã modo? Porrò ut nunc eam tractant, qui philosophiæ ipsam iungunt, ad inferiora deiscere animi oculos mihi uidetur. Qua ratione id ais? Nõ ingenerose mihi uideris tecum ipse supernorũ intelligentiã definire. Cõstat enim quod si quis laquearia uarijs coloribus depicta suspiciens quicquã perceperit, eũ non oculis intueri sed intelligere arbitraberis. Ac forte recte sentis, ego autem inepte. Reor equidẽ nullam aliã disciplinã ad supernã inspectionem animũ excitare, nisi eã quæ circa essentiã & id quod uideri nõ potest uersatur. Quod si quis sursum inhians nunq; cõuersus deorsum, sensibile aliquid percipere studet, discere ipsum nequaquã assero. scientiã enim adipisci hũc nego, & eius animum non sursum sed deorsum aspicere censeo, etiã si resupinus in terræ littore uel maris æquore iacens, quicquã perceperit. Haud iniuria me corripuisti. Verum quæ ratio discendæ Astronomiæ præter eam quã isti sequuntur, si eius nobis cognitio sit ad ea quę dicimus profutura? Hæc utiq; Existimandũ est has quæ in cœlo sunt uarietates, postquã in loco uisibili sunt, si ad cæteras eiusmodi cõparentur, optime integerrimeq; dispositas: sin autẽ ad ueras, longe deficere. Veras inquam uarietates & motiones, quibus ipsa quæ uere est uelocitas, & ipsa quæ uere est tarditas in uero numero, uerisq; figuris omnibus & inuicem feruntur, & quæ insunt ferũt. Quæ quidẽ omnia ratione & cogitatione cõprehendi possunt. usu uero nequaquã. Quid censes? Idẽ prorsus. Nonne igit̃ cœlestium uarietate utendũ est uelut exemplo quodã ad supernarũ rerũ contemplationẽ? perinde ac si quis uideat figuras à Dædalo uel alio artifice uel pictore egregie compositas & elaboratas. Nempe si esset is qui eas uidet Geometriæ peritus artificium ipsum laudaret, ridiculum tamen esse censeret si quis attentius talia considerare tanquã in ipsis ueritatem æqualium, uel duplorũ, uel alicuius proportionis alterius reperturus. Cur non absurdum id uideatur. Idem quoq; facturũ putare debemus uerũ Astronomũ quãdo motus syderũ intuebitur: arbitraturũ scilicet quoad in operibus huiusmodi possibile est, quàm pulcherrime ab ipso cœli conditore & cœlum ipsum & quæ in eo sunt, fabricata: absurdum tamen existimaturum si quis noctis ad diem comparationẽ, horumq; ad mensem, mensisq; ad annum, & aliorum astrorũ inuicem & ad ista, semper similiter fieri censeat, neq; unquã quoquo modo mutare tenorem cum & corpus habeant & uideantur, quæratq; in his omni studio ueritatem. Mihi certe in præsentia te audienti idem uidetur.

Itaq; propositionibus utemur ut in Geometria, ita & in ipsa Astronomia: & quæ in cœlo sunt, dimittemus, si modo ita percepturi sumus Astronomiam, ut quod in nobis sapientiæ cõpos natura existit, utile ex inutili efficiatur. Quanto amplius laborũ imponis astronomo, quàm hodie imponit̃ uulgo. Arbitror aũt & alias nos præcipere eodẽ modo debere, siqua ex nobis tanquam legum conditoribus sit utilitas prouentura. At quam nunc ex cõuenientibus disciplinis cõmemorabis? Nullã ad presens habeo, quã cõmemorem, inquit, Attamen non unam tantũ, inquã ego, sed plures species motus nobis præbet. Omnes quidem depromere, qui sapiens est, poterit. Quæ uero mihi occurrunt, duæ sunt. Quales? Vna quidẽ Astronomiæ consimilis & æquipollens. Qualis inquam? Quemadmodũ ad Astronomiam oculi, sic ad harmonicum motum uidentur aures fabricatæ. Vnde & has inuicem esse germanas scientias, & Pythagorei putant, & nos ô Glauco assentimur. Vel quid nam agemus inquam ego. Ita prorsus, inquit.

Musica

Nónne quia grande hoc opus est, eos percontabimur, quo pacto de ipsis loquũtur, & nũquid aliud præter ista, nos aũt ad hæc omnia nostrũ illud seruabimus? Quid? Ne quando dent operã ut nostros alumnos quicquã ex his minus perfectum doceant, quod non illuc

non illuc tendat semper quò proficisci omnia debent, quemadmodũ pauloante de Astronomia narrauimus. An ignoras quòd circa harmoniã tale aliquid agunt? Nam dum concentus & tonos qui percipiuntur auribus, metiuntur & comparant, irrito labore quemadmodum Astronomi tempus conterunt. Per deos ridicule admodum isti crebrius uoces frequentãt ingeminantq;, & aures propius admouent, uelut è uiciniore loco uocem ipsam rectius uenaturi. Atq; eorum alij dicunt in medio adhuc sonitum aliquem se audire, minimumq; esse interuallum hoc, quo metiri quis debeat: alij uero ambigunt, quasi sonus iam similis audiatur. & utriq; aures menti præponunt. Tu uero, inquam ego, utiles' ne eos musicos uocas, qui chordas iugiter uexant examinãtq;, & clauiculis tum intendendo, tum remittendo pulsationes contorquent? Sed ne longius similitudo in pulsatione quæ plectro fit, & illa iactantia peruicaciaq; chordarum accusanda prouehatur, imagini huic finem imponam: aioq; non hos, sed illos potius, ut de harmonia dicant, rogandos. Nam idem faciunt quod & illi qui in Astronomia uersant. Nempe numeros eos sectantur qui in concentibus ad aures pertinentibus insunt. Sed ad inuestigandũ inde non transeunt, qui consonantes numeri sint, qui non, & quam ob causam utriq; sint tales. Rem egregiam narras. Adde & utilem ad boni ipsius pulchriq; indaginem, quæ si aliter quæratur, fit prorsus inutilis. Probabile istud quidem. Arbitror autem supradictorũ omnium tractationem, si mutuam ipsorum cõmunionem cognitionemq; attigerit, inuestigaueritq; quà secum ista inuicem ratione cohærent, ad ea quæ expetimus conducturam, neq; frustra in his homines, sed utiliter admodum uersaturos: inutiliter autem, si aliter actum fuerit. Atqui & ego ita uaticinor, sed magnũ est quod iubes, ô Socrates. Quid? initium, inquis, an aliud quiddam? An ignoramus hæc omnia ipsius legis, quam discere decet, initium esse: nondum enim dialectici de his rebus disserere tibi posse uidentur.

Dialectica esse necessaria philosopho

Non per Iouem, nisi perpauci quidam omniũ quos unquam cognouerim. At enim nisi quis, inquam, & accipere possit & reddere rationem, nunquã sciet quicquam eorum quæ esse dicimus cognoscenda. Nunquam prorsus. Nónne hæc iam lex est, ô Glauco, inquam, quæ per differendi artem ostenditur: quam rursus intelligibilis cum sit, ea uis imitatur aspectus, quam suprà diximus, ad ipsa iam animalia sese conuertere, & ad stellas, & ad ipsum denicq; solem? Haud secus cum quis ad differendum se cõfert absq; sensibus, ratione duntaxat ad ipsum quod est, quodlibet nititur: qui si non destiterit prius, quàm ipsum quod est bonum, intelligentia ipsa perceperit, tunc demum ad finem intelligibilis ipsius ita peruenit, ut ille alter ad uisibilis finem ascendit. Omninò sic accidit. Nónne dialecticam hanc progressionem uocas? Quid prohibet? Atqui quemadmodũ solutio illa à uinculis, conuersioq; ab umbris ad simulacra ac lumen, & ex antro ad solis lumen exitus, ibiq; animaliũ & plantarum inspectio, solisq; & siderum in aqua propter imbecillitatem oculorũ intuitus, ipsum quod in corporibus est clarissimũ ad id conuertunt, quod est in corporali & uisibili regione omnium fulgentissimũ: Ita omniũ supradictarũ artium studium deducit animum per umbras non simulacrorũ, sed eorum potius quæ uere sunt: dijudicareq; eas facit, ad aliud quoddam lumen tanquam ad solem, habetq; uim quandã extollendi id quod est in animo præstantissimũ, ad contemplationem eius quod in ordine rerum est optimum. Equidem sic accipio: quanquã mihi talia hæc esse uidentur, ut neq; facile admitti possint, neq; facile reijci. Veruntamen cum non in præsentia solum audienda, sed deinceps sæpius repetenda sint, his ita positis, ut nunc traditum est, ad ipsam iam legem deueniamus, atq; ita eam percurramus, ut procemium iam trãsegimus. Quare dic amabo, quis potentiæ differendi modus, & quas in species distribuitur, & quæ uiæ sint. hæ namq; sunt, ut uidetur, quæ illuc perducunt. quò quisquis peruenerit, illic demum tanquam in itineris termino requiescet. Nondum ô amice Glauco, assequi poteris. Profecto quãtum in me est, nihil tibi deerit studij, quo uoti compos efficiaris. Neque imaginem amplius eius quo de agimus, sed rem ipsam uerã qualis mihi uidetur, aspicies. Vtrum autem reuera talis sit, nec ne, haudquaq; affirmare decet. Sed illud duntaxat asseuerandum, quod tale aliquid est cognoscendũ. nónne? Nihil prohibet. Quinetiam & istud, q; sola differendi facultas homini in his quæ diximus, erudito id ostendet. Aliter uero cognosci penitus impossibile. Hoc quoq; asseuerandũ. Nemo autem aduersabitur nobis dicentibus, q; differendi facultas duntaxat conat̃ ordine certo circa unũquodq;

De ratione differendi

Cuius artis sit diffinire

quid ipsum sit inuenire. Siquidē cæteræ artes, aut opiniones hominū cupiditatesq; respiciunt; uel ad generationes & compositiones, uel ad culturam eorum quæ generantur & componūtur. Reliquæ uero, quas diximus uerarum rerum quoquo modo particípes esse, Geometria scilicet, eiusq; comites, circa ipsam essentiam quodāmodo somniāt, syncere autem quicquam ab illis cerni impossibile est tantisper dum suppositionibus hærent, easq; ratas & immobiles adeò seruant, ut illarum rationem reddere nequeant. Nam ubi principium quidem ponitur id quod est ignotum, finis autem & media ex ignoto tracta, inuicem connectuntur; collectam inde assertionem quonam pacto scientiam uocemus?

Nullo. Dialectica uero sola sublatis suppositionibus omnibus, ad ipsum principium ut compertum habeat, pergit, ac reuera animi oculum cœno barbarico obrutum, paulatim sursum trahit, ac ducit, tanquā adiutricibus ac ministris quibusdam utens his artibus quas narrauimus. Eas porrò nos sæpe scientias propter cōsuetudinem nominauimus. Indigent autem alio nomine clariore quidem quàm sit opinio, obscuriore uero quàm scientia. Cogitationē certe nos in superioribus earum notionem cognominauimus. Neq; tamen est de nomine cōtrouersia inter eos quibus de rebus tātis, quantis nobis ad præsens est discrepatio. Non certe. nam solam exigunt ad rerum habitū interni conceptus expressionem. Placet igitur quemadmodū suprà, primam partem uocare scientiā, secundam cogitationem, tertiam fidem, postremam imaginationem uel assimulationē. Et ambo illa simul intelligentiam, hæc autem ambo simul opinionē: & opinionem quidem circa generationem, intelligentiam uero circa essentiam esse. Quod autem est ad generationem essentia, id ad opinionem intelligentia. Quod' ue intelligētia est ad opinionem, id & ad fidem scientia, & ad imaginem denicq; cogitatio. Comparationem uero illorum in quibus ista uersantur, diuisionēq; utriusq; geminam, opinabilis scilicet intelligibilisq; ô Glauco, omittamus, ne prolixior de his oratio eā de superioribus habeatur. Equidem quantum mea mens potest, reliqua consequi libet. An non dialecticum uocas eum qui rationem cuiuslibet capit essentiæ? Illum uero qui hanc rationem non habet, quatenus nec sibi, nec alteri potest reddere rationem, eatenus intelligētiam circa hoc habere negabis?

Certe non aliter est dicendum. De bono etiam similiter iudicandum. Nam quicunque boni Ideam ratione definire non potest, à cæteris omnibus eam distinguens, & tanquam in prælio per omnia penetrando, cætera cuncta reijcere, non secundū opinionem, sed secundum substantiā arguens & refellens, perq; hæc omnia stabili & inconcussa progredi ratione: hūc tu ita affectum, neq; bonum ipsum dices cognoscere, neq; aliud quicquam bonum: uerum siquod fortè simulacrum attigerit, opinione potius quàm scientia illud attingere, atq; hac in uita insomnijs dormitātem illudi, & antequam expergiscatur, ad inferos descendentē, extremo tandem occupari sopore. Per Iouem omnia hec prorsus asseuerabo. Cæterum liberos tuos quos nunc oratione instruis, siquādo re ipsa erudires, ut arbitror, nō permitteres maximarum rerum in ciuitate potestatem habere, dum linearum instar non possent cuiusq; reddere rationem. Non certe. Legem itaq; feres, qua iubeamur eam potissimum disciplinam capessere, ex qua ad interrogādum & respondendum ut scientem decet, aptissimi sint. Tecum unà istud præcipiam. An ergo uidetur tibi doctrinis omnibus dialectica uelut apex esse præposita, nec ulla doctrina ulterius ac eminentior reperiri, sed hic iam doctrinarū omnium esse finis? Mihi quidem uidetur. Restat ergo deinceps aperiendum quibus distribuendæ hæ disciplinæ sint, & quomodo. Videlicet. Recordaris in prima illa optione quales delegerimus principes?

Vide præstātiam scientiæ diuinæ

Quid ni recorder? Quo ad alia quidem naturas illas eligendas existimato. Nam & grauissimos homines et fortissimos decet elígere, & quoad fieri potest speciosissimos. neque solum quærendi sunt homines generosi, atq; terribiles, sed qui insuper eas habeāt naturæ dotes, quas disciplina hæc exigit? Quas? Acumen, inquam, facilitatemq; ingenij oportere ad doctrinarū perceptionem adesse. Magis enim absterret animum disciplinarum quàm gymnasiorū corporis, difficultas. Siquidē magis proprius illi labor est, qui soli competit, quàm qui corpori etiam est cōmunis. Vera loqueris. Quærendus itaq; uir est memoria ualens, integerrimus, tolerantissimus. Nam quem alium censes libenter labores corporis subiturū, tamq; arduum doctrinæ meditationisq; studium ad finem usq; prosequuturū? Neminem prorsus nisi qui optima natura sit præditus. Ex eo quippe

error

errore, ut suprà dicebam, aduersus philosophiam oborta est infamia, quod nō pro dignitate ipsam attingunt. Neq; enim à spurijs, sed legitimis est attrectanda. Quo pacto?

Principio ad labores suscipiēdos claudus esse nō debet quisquis est philosophiæ sacris initiandus, ut partim eos adeat, partim recuset. Cōtingit autē hoc, quotiens aliquis gymnasiis & uenationi & reliquis corporis exercitationibus deditus, disciplinarū studium refugit, neq; audiendo delectatur, nec inquirendo, sed omnem hanc odit curam. Claudus præterea & ille est, qui exercitationibus animi delectatus, contemnit alias. Vera narras. An non & quo ad ueritatem similiter mancum eum ponemus animum qui uoluntarium mēdacium odit, & ægre fert ipse secum, & alijs mentientibus indignatur, inuoluntarium uero mendaciū facile tolerat: & si ignorare aliquid deprehendatur, haud grauiter perfert, sed libenter ueluti sus in ignorantiæ sordibus uolutatur? Omnino quidem.

Quinetiam circa temperantiā & fortitudinem magnificentiamq;, & reliquas uirtutis partes non minus obseruandum est quinam legitimus sit, qui spurius. Quando enim hæc minus considerant, & priuati, & ciuitas, ignari utuntur mancis & spurijs ad quodcunq; istorum cōtigerit, priuati quidem amicis. Respublica uero principibus. Sic accidit prorsus. Nobis hæc omnia præcauenda sunt. Nam si homines quo ad corporis ac mentis habitum integerrimos ad tantam doctrinam exercitationemq; ducemus, atq; erudiemus, et ius ipsum nobis minime succensebit, & ciuitatem Rempublicāq; seruabimus. Sin aliter affectos homines ad ista ducemus, cōtraria faciemus omnia, & philosophiā multo etiam magis dedecorabimus. Turpe quidem id esset. Mirum in modum. Cæterum nonnihil mihi in præsentia risu dignum cōtigisse uidetur. Quid istud? Latuit me nimirum, quod iocabamur, quare acrius egi quàm deceret. Quippe inter loquendum ad philosophiam ipsam conuersus, eam dedecore affectam aspexi. Quod & grauiter perpessus fuisse uideor, & his qui in culpa sunt, tanquā indignatus seuerius hæc dixisse. Non per Iouem, ut mihi audienti uidetur. Mihi tamen dicenti sic apparet. Hoc autē ne nos fugiat, quod in priori electione senes eligimus, in hac uero nequaquā licebit. Neq; Soloni credendum est, hominem senescentem posse in dies plurima discere, qui minus id potest q̄ currere. Iuuenibus enim conueniunt multi maximiq; labores. Necesse est. Illa igitur quæ ad Arithmeticam & Geometriam omnemq; doctrinam eam pertinēt, quę dialecticam antecedere debet, pueris tradenda sunt, atq; is docendi modus accipiendus est quo minime coacti ad discendū esse uideantur. Cur istud? Quoniam non decet liberum hominem cum seruitute disciplinam aliquam discere. Quippe ingentes labores corporis ui suscepti, nihilo deterius corpus efficiunt. Nulla uero animæ uiolenta disciplina est stabilis. Vera loqueris. Ergo non tanquā coactos pueros in disciplinis ô uir optime, sed quasi ludentes enutrias, ut & magis ad quod quisq; natura sit aptus, possis agnoscere.

Quæ ætates ad discendū aptæ

Quo pacto pueri sint docendi

Consentaneum est quod dicis. An non recordaris à nobis in superioribus dictū, pueros esse equis spectādi gratia in castra ducendos, & si tuto id tentari possit, propius admouendos, ut catulorū instar sanguinem incipiant deguſtare? Recordor equidem. Quicunque uero ad hos labores, disciplinas, pericula, promptiores, acriores q̄ apparēt, in numerum aliquem seligendi sunt. Qua in ætate? Quando à necessarijs negocijs exercitationibusq; soluti sunt. In hoc siquidem tempore siue biennium sit seu triennium, facere aliud nequeunt. Labor enim ac somnus disciplinis aduersi sunt. Et simul hæc examinatio aliarum non minima esse uidetur, qualis uidelicet quisq; in gymnasiis ipsis apparebit.

Quid ni? Post id tempus quicunq; ex uiginti annis ut cæteris prestantiores electi fuerint, maioribus q̄ cæteri afficiantur honoribus: & quæ disciplinæ istis in pueritia sparsim ostensæ sunt, una his iterum offerantur, ad ipsam disciplinarū inter se cognationem & ipsius quod uere est naturam conspiciendā. Sola hæc cognitio quibuscunq; traditur, stabilis permanet. Atqui & hac experiētia cognoscitur maxime qui ad dialecticā optime à natura est institutus, qui non. Nempe quisquis ad hoc dignoscendū est perspicax, dialecticus est: qui uero hebes, nequaq;. Teneo equidem. His igitur animaduersis oportebit eos qui apprime tales in ipsis reperientur, stabiles in disciplinis, constantes in bello, in alijs legitimis officijs perseuerātes, post quam trigesimū egerint, ex electis præelectos in maioribus honoribus constituere, & ipsa dissérendi facultate diligenter examinare, quis eorum potest sine oculorum & aliorum sensuum ministerio, ad ipsum quod uere existit

cum ueritate trãscendere. In quo maxima ô amice, opus est cautione. Cur nam inquit?
Non animaduertis inquam, quãtum nunc malum circa disserendi peritiam inolescat?
Quale istud, inquit. Iniquitate prorsus abundant, inquam, Summopere, inquit.
Mirum aliquid perpeti ipsos existimas, nec ignoscis? Qua ratione maxime? Si quis
Quæres stu dia remorẽ tur
supposititius puer multis in delicijs à nobili familia nutriatur, inter adulatores compluri mos: adultus autem persentiat quod ex eis quos parentes existimat natus non fuerit, ue ros tamen genitores nusquam reperiat: nunquid uaticinari potes qualis huic animi affectus futurus sit erga adulatores, & erga eos qui ipsum suppoſuerũt, tam eo tempore quo nihil de suppositione suspicabatur, quàm postquam rem ipsam agnouit? An uis presagiũ meum audire? Volo equidem. Vaticinor itaq; illum dum suppositionem penitus ignorabit, magis eos honoraturũ quos parentes & propinquos existimat, quàm assentatores: minusq; eos si quando egeant neglecturum, tardioremq; fore ad iniuriam ipsis inferendam, uel conuitium dicendũ, magisq; illis in rebus grauibus quàm adulatoribus pariturum. Verisimile quidem. Sin persenserit, hos certe minus honorabit curabitq;, assentatores uero magis quàm antea colet, illis propensius obsequetur, ad eorum exemplũ uitam instituet suam, cum illis palàm ac libere conuersabitur. De his uero quos parentes & propinquos putauerat, nisi alioqui probo natura sit ingenio, nihil prorsus curabit.
Omnia prorsus ut narras, contingerent. Sed quid hæc similitudo ad eos qui disputationes sectantur? Audies modo. Sunt nobis à puericia opiniones de honestis iustisq; officijs, sub quibus tanquam parentibus educati sumus: his paremus, has præ cæteris honoramus. Sunt plane. Offerunt se nobis & uoluptates, quæ ad contraria nos alliciunt: & dum animæ blandiuntur, ad illa detorquent. Non tamen ab his flectuntur, qui uel paulo quàm cæteri moderatiores sunt, sed illa ueluti paterna colunt, eisq; obtemperant. Sic euenit. Si dialectica uis aggressa aliquem ita affectum interroget quid honestum sit, ac respondentem id quod ex legislatore perceperat, ratio confutet, crebrisq; & uarijs redargutionibus eò deducat, ut opinetur illud non magis honestum esse q̃ turpe, deq; iusto ac bono similiter arguat, & de cæteris quæ summo in honore ante habebat, pari ne illa posthac honore & obseruantia prosequuturũ putas? Minori admodum puto. Quando igitur neq; ista quis censet domestica ut antea uel honorãda, neq; reperit uera, in uitã potius blandam quàm in aliam, ut consentaneum est, prolabitur. Verisimile id quidem.
Ex isto igitur fiet iniquus. Necesse est. An non merito ut nuper dicebam, affectio eorum qui ita se ad differendum comparant, talis est, ut plurimam exigat ueniam?
Et misericordiam insuper. Vt igitur miserabilis hic euentus uitetur, trigínta annos nati duntaxat, caute admodum dialecticas argumentationes degustent. Ita prorsus.
An non hæc prudens cautio est, ut eas uidelicet iuniores homines non attingant? Neque enim te latet, ut arbitror, quod cum primum adolescentuli disputationis artificium gustant, eo protinus quasi ludo quodam ad refellendum utuntur, eosq; qui confutant alios, studiose sectantes, & ipsi alios quoq; redarguunt, ac distrahendis lacerandisq; proximis catulorum more assidue delectantur. Mirum in modum. Cum uero plures conuicerint, & à pluribus ipsi conuicti fuerint, eò confestim deueniunt, ut ex pristinis opinionibus ratam nullam habeant. Atque ex his & ipsi & omnis philosophia apud alios calumniam reportarunt. Vera refers. At uir natu grandior, ab hac insania diligentius declinabit, ac hominem inuestigandæ ueritatis gratia differentem imitabitur potius, quàm eum qui iocandi causa uersutijs captiunculisq; incumbit. Quin & ipse modestius se gereret, & disputandi studium ex infami reddet illustrius. Scite. Ad eiusmodi præterea cautionẽ, superiora dicta sunt omnia: oportere uidelicet moderatos & graues esse illos, qui ad disputationis studium asciscuntur, neq; communicandum esse id ineptis hominibus, &, ut nunc fit, omnibus quoscunq; sors obtulerit. Summopere. Si quis disputationi diligenter assidueq; det operam, nihil'ue agat aliud nisi quod uicissim quandoq; gymnasijs corpus exerceat, huic ad perceptionem huiusmodi anni duplices superiorum sufficient. Nunquid sex dicis? an quatuor? Quinq; adhibeas. Deinde ad antrum illud erunt iterum deducendi, cogendiq; eos principatus assumere qui ad bellum spectant, & si qui sunt iuuenum principatus, ne usu rerum ab alijs superentur. Atque in his quoq; examinandi sunt, utrum constantes permaneant, dum trahuntur undique, aut nutent.

Quot autem annos istis ascribis? Quindecim. Quum uero ad quinquagesimum annũ peruenerint, quicunq; integri inter eos rebusq; gestis & scientijs præcellentes apparent, ad finem iam perducendi sunt, cogendiq; ut animi radiũ ad supera dirigentes, ipsum quod omnibus lumen præbet, suspiciant: quumq; ipsum bonum nouerint, exemplo illius freti ciuitatem, priuatos, seq; ipsos per omnem sequentem uitam, & singula uicissim exornent. Ac plurimum quidem in philosophia uersentur: cum uero ad magistratus accersentur, in ciuilibus negocijs inuigilent, sigillatimq; gubernent reipublicæ gratia, ita ut non tanquam bonum aliquid & optandum ministeriũ, sed necessarium potius exequi uideantur. Atq; ita quum alios similiter ipsi instruxerint, eos uicissim reipublicæ custodes relinquent, ipsi uero in beatorum insulas transmittentur. Monumenta uero illis & sacra tanquam dæmonibus si Pythias oraculo confirmauerit, publice dicabuntur: sin minus, saltem ut beatis atq; diuinis. Mirificos prorsus ô Socrates, principes quasi sculptor figuraſſe uideris. Quod de uiris dixi, idem & de mulieribus intelligendum. Neque putes ô Glauco, magis me de uiris quàm de mulieribus fuisse loquutum; quæcunq; uidelicet natura aptæ ad hæc officia sunt. Recte se id habet. siquidem pariter in omnibus, ut narrauimus, cum uiris communicabunt. Num concedis nos de republica omnia non quasi pro desiderio effinxisse, sed pro ueritate loquutos, difficilia quidẽ factu, possibilia tamen, ea duntaxat ratione qua diximus? Quando scilicet homines reuera philosophi, uel unus, uel plures nacti in ciuitate potentiam, præsentes honores despicient, illiberalesq; eos & nullius existimabunt: ipsum autem quod rectũ est, & honores qui ab eo proficiscuntur, plurimi facient, maximum uero & summopere necessarium quod iustum: & huic ministrantes, idq; adaugentes ciuitatem suam rite disponent. Quo pacto? Omnes quicunq; in urbe decem annos impleuerint, in agros transmittent: filios autem ipsorum susc̃ipientes, procul ab his moribus quibus hodie parentes utuntur, moribus legibusq; suis educabunt, quales uero sint, enarrauimus. Atq; ita celerrime atq; facillime ea ciuitas & respublica orietur, quam suprà diximus, si quando extiterit, beatam fore, & genus hominum in quo condita fuerit, plurimum iuuaturam. Maxime quidem. Atq; ut constituí possit eiusmodi ciuitas, si quando constituatur ô Socrates, adinuenisse uideris.
Nónne ergo abunde, tum de hac ciuitate, tum de homine eius persimili iam nobis dictum? Constat enim qualem eius similem esse debere dicemus. Constat plane, & quod quæris, finem mihi iam habere uidetur.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM octauum de Iusto.

SOCRATES perfectam reipublicæ formam septem iam Dialogis absoluit, septenario Palladis numero consecratam. Eamq; tum regiam, tum optimatum appellat gubernationem. Optimatum quidem, quoniã in ea plures uirtute præclari publicis funguntur muneribus, Senatumq; constituunt. Regiam uero, quoniam & una omnium ad publicum bonum est uoluntas, una mens quasi regina, & siquis inter eos probitate est singularis, singulariter honoratur. Neque tamen huic tantum tribuitur, ut absque Senatu, id est, probatorum omnium numero possit publica permutare. Reliquum erat post optimam & beatam reipublicæ formam in medium inferiores adducere. Has autem numerat quatuor. Primã quidem esse uult eam, in quam optima mox degenerat, quam nominat ambitiosam. Secundam uero potentiam paucorum ex ambitiosa nascentem. Tertiam popularem ab hac procedentem. Quartam postremo tyrannidem ex populari præcipue pullulantem. Quoniam uero rerum publicarum formæ à formis proueniunt animorum, quinque deinceps animorum affectus & habitus, totidemq; ciuitatum & similes esse similiter nominatos mira quadam arte describit. Summatimq; regium animum optimum esse concludit atque beatissimum, & similem similiter ciuitatem. Tyrannicum uero pessimum atq; miserrimum. Ciuitates quoq; à tyrannis oppressas, pessimas similiter atque miserrimas. Medios autem animos gubernationesq; medias modo quodam medio se habere concludit. Ex omnibus his apparet quàm perniciosa tam in ciuitate quàm in animo sit iniustitia, & utrobiq; iustitia quàm salutaris. Vbique autem permutationes tam animorum quàm ciuitatum ex alijs formis in alias mirabili explicat diligentia. Præcipue uero mutationem beatæ reipublicæ, & ut ita dixerim, aureæ in ambitiosam siue argenteã, siue ferreã, ab altiori ducit exordio, fingitq; Musas id tanquam oraculum effundentes, siue potius confundentes. Profecto si beata respublica proprio defectu in deteriorem labi non potest, & tamen quandoq; labitur, communi quodam defectu et causa labitur. Qua quidem in re Aristotelicas ridere licet calumnias. Neq; enim debuit Aristoteles in quinto Politicorum

liticorum à Platone suo, immo nusquam suo, propriam beatæ reipublicæ permutandæ exigere causam, quum nulla sit propria, sed cõmuni debuit esse cõtentus. Quemadmodũ enim homo et ualidissimus & temperatissimus, sic & eiusmodi ciuitas non tam propria quàm cõmuni causa morbi laborat, id est, fatali quodam ordine, ita per cœlestes circuitus qui intra lunã sunt, perpetuo se reuoluente, ut quæ certis sphærarum cõfigurationibus temporumq; curriculis composita sunt, quandoq; dissoluantur aduersis. Quoniam uero eiusmodi causæ assignatio præsentis ciuilisq; facultatis terminos procul excedit, ideo Socrates uaticinio musarum utitur. & profecto ita utitur, ut & nobis ad hæc interpretanda opus sit Apollinis uaticinio. Nec immerito Tullius ubi rem esse obscurissimam breuiter uult exprimere, id inquit numero Platonis obscurius. Neq; miror Theonem Smyrnæum mathematicæ in primis Platonicæ professorem eiusmodi mysterium tanquã inexplicabile astute prætermisisse. Quod quidem Iamblichus Chalcideus dum explicare uoluit, implicuisse uidetur. Quid uero si in eiusmodi uerbis plus difficultatis sit quàm ponderis? Quippe quum & ipse fingat Musas tragica quadam tumiditate nugantes perterrentesq; animum puerilem atque simplicem, stuporemq; adducentes. Deniq; qualecunq; id sit opportunius ex cõmentarijs in Timæum expositionem nostram accipies. Cæterum moralia hæc præcepta cõsidera. Impossibile est diuitias honorari in ciuitate simul atq; uirtutem. Item tradere diuitioribus reipublicæ gubernacula perinde est ac si nauis nõ peritiori in naui gando, sed locupletiori gubernanda tradatur. Nempe & hæc & illa periclitabitur. Rursus custos contra omnia uitia tutissimus est scientia. Præterea contrarij unius summum, alterius est principium. itaq; extrema libertatis licẽtia, extremæ seruitutis est principium. Sicut in qualibet qualitate, rerumq; & temporũ excessus omnis uerti protinus in contrarium consueuit. Idem in epistolis ait, moderatam probans ante omnia libertatem.

DIALOGVS OCTAVVS
DE IVSTO.

ISTO inquam, constitit equidem inter nos ô Glauco, in ciuitate optime instituta cõmunes esse debere mulieres & filios. Communem quoq; omnem eruditionem. Cõmunia similiter omnia, tum belli, tum pacis officia. Reges autem ipsorũ esse homines debere in philosophiæ & rei militaris studio præstantissimos. Constitit plane. Quin & hæc concessimus, quod scilicet cum tales principes iam fuerint constituti, in expeditionem euntes, habitationes militibus quales prædiximus, assignabunt, cõmunes scilicet omnibus, in quibus nihil cuiusquam sit proprium. Neq; de habitatione solum, uerum etiam de supellectili & possessionibus si recordaris quales debeant esse, conuenimus.

Memini equidem, inquit, censuisse nos nihil eorum quæ nunc possident alij, esse ab alio quo possidẽdum, sed tanquam belli athletas atq; custodes in mercedem custodiæ annua ab alijs alimenta suscipientes, eos oportere & sese & ciuitatẽ tueri. Probe, inquam. Sed postquã hæc absoluimus, repetamus iam unde hinc digressi sumus, ut per eadem rursus proficiscamur. Haud quaquam difficile istud. fermè enim quemadmodum nunc, quasi de ciuitate satis egisses, adiecisti, quod talem ciuitatem bonã uocares qualẽ describeres, bonumq; uirum quicunq; illius foret persimilis: cum talem posses adhuc, ut apparuit, meliorem ciuitatem uirumq; referre. Dixisti pręterea si hæc recta sit respublica, cæteras aberrare. Reliquarum uero rerũ publicarũ, ut memini, species esse quatuor, de quibus uerba facere oporteret, earumq; defectus inspicere, & homines ipsarũ similes declarare: ut eos omnes intuiti, & quis optimus sit uir, quis pessimus declarantes, consideremus nunquid uir optimus felicissimus, pessimus autem sit miserrimus, an secus aliter habeat. Cum uero abs te ipse quærerem quas potissimũ quatuor respublicas diceres, tunc sanè Polemarchus & Adimantus mihi sermonẽ interruperunt, unde tu orationem sumens huc deniq; peruenisti. Recte admodũ meministi. Ergo rursus tãquam luctator eandem ansam præbe, & me idem interrogante, conare nunc ea dicere quæ tunc eras declaraturus. Si quidem potero. Equidẽ audire percupio, quasnam respublicas quatuor suprà dicebas.

Haud difficile istud audies. Sunt enim quas dico, illæ quę & nomina habent, ipsa uide licet quæ à multis laudatur Cretensis & Laconica. Secunda uero secundo loco laudata ea quę paucorũ potentia nominatur, plurimis plena malis respub. Item quę ab hac differt plurimũ, eamq; sequitur, gubernatio popularis. Præterea generosa tyrannis, ab his omnibus differens, quartus ciuitatis extremusq; morbus. An aliam habes reipub. formã, quæ

quæ in perspicua & distincta quadam ratione sit sita. Nam & minores quidam principatus, & regna uenalia, & tales quædam ciuiles potentiæ inter hæc quodammodo medium obtinent. Quarum non pauciores inter Barbaros quàm inter Græcos reperiuntur.

Multæ certæ, & absurdæ memorantur Totidem quoque sunt hominum quodammodo species atq; mores. An ex quercu forte existimas, aut silice respub. fieri potius, & ciuium moribus, qui quocunq; fluxerint, cætera secum rapiunt? Ex moribus procul dubio. Quare si gubernationum species quinque sunt, priuatorum quoq; animorum affectus quinq; erunt. Nil obstat. Virum certe similem optimatũ gubernationi uidimus, quem bonum, & iustum recte asseruimus. Vidimus. Deteriores deinceps narrare decet, contentiosum ambitiosumq; hominem secundũ Lacedæmoniorum rempub. institutum: præterea paucorum imperij cupidum, & popularem hominem, & tyrannicũ: ut iniustissimum discernentes, cum iustissimo comparemus, perfectęq; cognoscamus, quomodo summa meraq; iustitia ad summam se ac meram iniustitiam habeat, quo ad hominis iusti, uel iniusti beatitudinem, uel miseriam pertinet: ut uel Thrasymacho obtẽperantes, iniustitiã prosequamur: uel præsentibus rationibus persuasi, iustitiam. Ita prorsus agendũ. Num sicuti cœpimus ante in rebus pub. mores animaduertere quàm in priuatis personis, quia illic magis pateant: ita & nunc in primis consideranda est ambitiosa respub. cuius nullum habeo nomen præter ambitiosam potentiam, & principatum: post eam uero uirum talem considerabimus: deinde paucorum potentiam, talemq; uirum: postea multitudinis gubernationem, & hominem popularem: demum tyrannide pressam ciuitatem considerantes, & inde tyranni cum cognoscentes animum, conabimur ea quę proposuimus, sufficienter dijudicare. Recte in hunc modum inspectio iudiciũq; procedet. Age itaq; explicare conemur, quo pacto ambitiosum imperium ex optimatum gubernatione nascatur. Quin hoc simpliciter uerum est, omnem rempub. ex eo quod dominatur, mutari, quando in ipso seditio oritur: dum uero secũ ipso consentit, etiam si ualde exiguum sit, mutari impossibile est. Est ita. At uero quonam pacto ô Glauco, ciuitas hæc nostra è suo statu mouebitur: principes, & defensores inuicem, & inter se dissidebunt? An uis imitantes Homerum Musas oremus, ut nobis explicent, qua ratione seditio primum incidat? Dicamusq; ipsas tragicorum ritu, nobiscum ueluti pueris iocantes nugantesq; ita loqui, ut dum nugantur, serio agant, magnũq; quiddam loquãtur? Quonam pacto? Ita ferme. Difficile quidem est ita cõstitutã ciuitatẽ à suo statu moueri. Verum cum omne quod genitum est, corruptioni sit obnoxium, talis etiam constitutio semper manere non poterit, sed soluetur. Solutio uero hæc est: non solũ circa plantas, sed terrena etiam animalia, fertilitas, & sterilitas animæ, corporũq; contingit, quando reuolutiones singulis circulorũ cõiunxerint ambitus: his quidem quę breuis sunt æui, ambitus breuiores, cõtrarijs uero cõtrarios. Illi uero quos ad ciuitatis gubernationẽ educauistis, quãuis sapientes fuerint, nihilo magis uestri generis uel fœcundam uel sterilem generationem, ratione una cum sensu assequantur, sed latebit eos opportunitas generandi, & plerunq; cum non opportunum fuerit, gignendis filijs operam dabunt. Est autem ei quod diuinitus generandum est circuitus, quem numerus continet perfectus. Humanæ uero geniturę is utiq;, in quo primo augmẽtationes superantes, & superatę tres distantiæ, atq; quatuor terminos accipientes, similantium & dissimilantium, & crescentium & decrescentium, cuncta correspondentia, & comparabilia inuicem effecerunt, quorum sesquitertia rădix quinario coniuncta duas harmonias præbet ter aucta. Vnam quidem æqualem æqualiter, centũ centies. Alteram uero æqualis quidem longitudinis, sed oblongiori, centum quidem numerorũ ex diametris cõparabilibus inuicẽ quinarij, indigentibus uno ex singulis, duobus uero qui inuicem dici nequeant, centum uero cuborũ trinitatis ipsius. Vniuersus aũt hic numerus geometricus talem auctoritatem habens ad potiorem deteriorem q; generationem uim habet. Quòd si ciuitatis uestræ custodes ignorauerint, nec opportuno in tempore sponsas spõsis cõiunxerint, haud quaquã ingeniosi felices ue pueri inde nascẽtur. Ac licet maiores ipsi eos cõstituant principes, qui inter illos præstantiores fuerint: tamen quia indigni erunt parentũ successione, in ipsis magistratibus subiectos negligent, nec musicæ curam ut decet habebunt, nec gymnasticę, unde iuuenes nimis erunt à musica alieni. Ex his autem principes constituentur negligẽtiores quàm de-

Gg 4 cet ad

Ex gubernatione optimatũ ambitiosum imperium quomodo oriatur

Mutatio Reipub. quõ fiat.

cet ad examinandum genera illa quæ apud Heſiodum, & quæ apud uos referuntur, aureum ſcicet genus, argenteum, & æneum atq; ferreum. Quoniã uero mixtum erit argento ferrum, & æs auro, diſſimilitudo & inæqualitas diſcors exorientur. Quæ ubicunq; naſcuntur, bellum ſemper & inimicitias pariunt. Genus autem huiuſmodi hominum ubicunq; adeſt ſemper ſeditionibus agitatur. Recta admodum reſpondere illas dicemus.

Neceſſe eſt enim cum Muſæ ſint. Quid uero poſt hac Muſæ dicent? Poſtquam orta ſeditio fuerit, utraque genera ferentur, ferreum quidem & æneum ad quæſtum, agrorúmque & domorum poſſeſſionem, auriq; & argenti copiam, Quod uero ineſt aureum, & argenteum, quaſi non inopi ſed opulenta natura, ad uirtutem ſtatumq; priſtinum, pugnantia uero inuicem & in contraria retrahentia in medium tandem conuenient, ut diuiſis agris & domibus priuatim quæque poſſideantur: illi uero qui ante ab eis ſeruabantur tanquam liberi, amici, & nutritores in ſeruitutem redigantur, & uelut ſubditi atq; ſerui, belli cuſtodiæq; ipſorum curam gerere cõpellantur. Hinc & mihi certe uideturmutatio hæc accidere. Hæc utiq; gubernatio inter optimates, & paucorũ potentiã erit media. Erit certe. Mutabitur quidem ita. Cum uero in id fuerit permutata, quem potiſſimum gubernationis modum ſeruabit? Vel conſtat quòd partim priorem rempublicam imitabitur, partim paucorum potentiam, utpote quæ in medio locata eſt, partim etiam quiddam ſui proprium obtinebit? Ita prorſus. Et priorem quidem imitabitur in eo quòd principes honorabuntur, & milites ab agricultura mechanicisq; artibus & aliis quæſtibus abſtinebunt, & communia fient conuiuia, gymnaſticiq; ludi, & belli certamina frequentabuntur. Profecto. Sui autem ipſius propria, talia quædam habebit, quòd ſapientes metuet ad principatus admittere, quia non ſimplices neq; integerrimos huiuſmodi uiros, ſed mixtos poſſideat: & animoſiores potius ſimpliciores q; homines ad gubernandũ aſciſcet, qui ad bellum potius quàm ad pacem nati uideantur? Dolos quinetiam, & machinamenta belli plurimi faciet, ſemperq; pugnabit? Certe. Atqui pecuniarum cupidi erunt iſti, quemadmodum qui in paucorum potentia uitam agunt, & tenebris obruti aurum & argentum ruſticius honorabunt, utpote qui ærariapropriosq; theſauros habeant, quibus iſta recondant, ac etiam circumſepta domorum ceu propriosnidos, in quibus multa cum mulieribus & aliis pro libidine erogabunt Vera loqueris.

Nónne & in rebus propriis parci magis erunt quàm deceat? quippe qui magnifaciant pecunias, nec palàm acquirant: in alienis autem propter libidinẽ profuſiores, & clanculum uoluptatibus indulgebunt, haud ſecus legem paſſim refugientes, ac pueri patris aſpectum, non perſuaſione, ſed ui educati, ex eo quòd ueram muſicam quæ cum ſermonibus & philoſophia coniuncta eſt, neglexerint, multoq; magis ac prius gymnaſticã quàm muſicam honorauerint? Rempub. ex malo bonoq; mixtam refers. Mixta eſt profecto: præ cæteris autem in ipſa propter animoſitatis iracundiæq; imperium, contentionis ambitionisq; ſtudia inualeſcunt. Vehementer. An non hæc reſpub. ita coaleſcet, talisq; erit, quantum licet ſermone reipub. figuram non ſumma omnino diligentia deſcribere, quia ſufficiat ex ipſa deſcriptionis ſummula uirum iuſtiſſimum iniuſtiſſimum ue diſcernere, ſitq; ferme opus inextricabile, ſiquis omnes reſpub. omnesq; mores nullo penitus prætermiſſo enarrare aggrediatur. Probe. Quis igitur ſecundum hanc rempub. uir? quomodo efficitur? qualis exiſtit? Reor equidem, inquit Adimantus, ſimilem eſſe Glauconis huius, cõtentionis gratia. Fortaſſis, inquam ego, in hoc eſt ſimilis. Verum in his haud natura ſimilis eſſe uidetur. In quibus? Contumacioremẽ ſane eſſe eum neceſſe eſt, & à muſica quodammodo alieniorem, muſicæ tamen cupidũ; & audiendi quidẽ ſtudioſum, rhetoricum uero nequaq;. Atqui & aduerſus ſeruos agreſtis erit huiuſmodi uir, haud ſeruos deſpiciens quẽadmodum uir tolerabiliter eruditus: erga liberos aũt erit mitis: erga principes quidem obediens maxime, ſed & principatus & honorũ auidior, oportere exiſtimans non arte dicendi, uel alia quauis ſimili facultate, ſed rebus bellicis, ſimilibusq; excellere & cæteris præeſſe, cum ſit & gymnaſticæ & uenationis admodum ſtudioſus. Eſt certe, inquit, mos hic illius reipublicæ. Nónne & pecunias iſte in iuuentute contemnet: quo uero ſeneſcet magis, eo magis pecunias diliget, ex eo quod auaræ naturæ ſit particeps, neq; ſit integer ad uirtutẽ, quia ab optimo cuſtode deficiat? A quonam, inquit Adimantus. Ratione & operatione inquã muſicæ cõmixta, quæ ſola cum adeſt

adeſt, per omnem uitam uirtutẽ in eo cui præeſt ſeruat. Præclare loqueris, inquit. Eſt utiq; talis adoleſcens ambitioſi imperij cupidus, tali ſimilis ciuitati. Prorſus. Efficitur autem hic talis hunc in modum interdũ: uidelicet cum iuuenis aliquis filius eſt patris boni in ciuitate non bene gubernata habitãtis, honores, principatus, & iudicia fugientis, & reliquam huiuſcemodi negociorũ curã, libenterq; ſe ſubijcientis, ut labores uitet. Quonam pacto efficitur? Quando ſcilicet matrem audit ægre ferẽtem, quod maritus magi ſtratibus minime fungatur, & idcirco inter alias mulieres ſeſe cõtemptam haberi: tum indignantem quoties uirum aſpicit pecuniis cumulandis minime indulgere, neq; pro illis uel priuatim uel in iudicijs & publice contendentem ſollicitũq;: ſed ad hæc omnia negligentiorem, talemq; ut ſecum ipſe uiuat ut plurimũ, uxorẽ uero nec aſpernetur quidem, neq; admodum colat. Ex quibus ſæpe filio mater prædicet ignauum eſſe patrem nimisq; remiſſum, & alia, quæcunq; de talibus garrire mulieres cõſueuerunt. Multa profecto, inquit Adimantus, talia ſuiq; ſimilia obloqui mulieres ſolent. Neq; te latet quod & ſeruí, & domeſtici, præſertim qui maxime uidentur eſſe beneuoli, talia quædam auribus puerorum ſæpe inſuſurrant. Et ſi quem uiderint, uel pecunias patri debentem, quem ipſe nequaquam conueniat, uel in alio quodam iniuriantem, edicunt puero ſiquando uir euadat, hæc omnia ulciſcatur, uiriq; magis ſit quàm pater extiterit. Idem ille filius domo egreſſus alia horũ ſimilia multa audit, uidetq; homines ſcilicet qui ſua in ciuitate officia colũt aliorum minime curioſi, ſtolidos uocitari, penitusq; contemni: horũ uero diſſimiles honorari laudariq;. Cum hæc adoleſcentulus audit, uidetq;, rurſusq; patris ſermones audit, & ſtudia uidet proxime præter ſtudia cæterorũ, ab utriſq; attractus: à patre quidẽ rationalis eius uis fouetur & augetur, ab aliis autẽ concupiſcendi & iraſcẽdi natura. Quapropter cũ nõ malo ſit ingenio natus, mala tamen cæterorum cõſuetudine uſus, & in medium abhis tractus, mediæ ſe cuidam potentiæ contentioſæ iracundæq; ſubijcit, fitq; uir elato animo, gloriæq; cupidior. Naturam huius ſufficiẽter enarraſſe mihi uideris. Habemus itaq; ſecundam rempub. uirumq; ſecundum. Habemus profecto. An non poſt hæc Æſchyli illud dicimus: Alterum hominem alteri ciuitati conuenientem? Imò uero ſecundum ſuperiorem illam ſuppoſitionem, alteram ciuitatem alteri cõgruam? Ita prorſus.

Quæ uero huiuſcemodi rempub. ſequitur, paucorum ut arbitror, potẽtia eſt. Quam potiſſimum reipub. inſtitutionem paucorum uocas potentiam Eam in qua magiſtratus à cenſus æſtimatione ciuibus tribuuntur, & in qua diuites dominãtur, pauperibus uero nulla reipub. eſt communio. Intelligo equidem. Nónne dicendum, quo pacto à gubernatione ambitioſa in hanc tranſgreſſio fit? Dicendum certe. Vel cæco id quidem perſpicuũ eſt, quo pacto tranſgreſſio fiat. Quonam pacto? Ærariũ illud cuiuſq; auro plenum, talem perdit rempub. Nam primum quidem nouos ſumptus reperiunt, & ad leges deducũt, quibus neq; ipſi neq; mulieres ipſorum obtẽperant. Conſentaneũ id quidem. Deinde alter alterius exemplo & æmulatione perciti multi tandem tales euadunt. Veriſimile. Hinc effuſius ad pecunias cumulãdas delapſi, quãto id precioſius æſtimant, tanto uirtutem exiſtimant uiliorẽ. An nõ ita uirtus à diuitijs diſcrepat, quaſi utraq; in lance ſtateræ ſint poſita, ſemperq; in contrariã partẽ declinent? Ita prorſus.

Ex optimatũ rep. quõ fiat cẽſu potẽtũ reſpub. De diuitijs & uirtute

Quando igitur in ciuitate diuitiæ ac diuites honorantur, uirtus probiq; uiri deſpiciuntur.

Conſtat. Incenduntur q; ad ea ſtudia omnes quæ in honore ſunt, eaq; frequẽtant: quæ uero nullo honore cẽſentur, apud quoſq; iacere ſolẽt. Atq; ita ex uictoriæ honoriſq; cupidis, quæſtus & pecuniarũ auidi tandẽ efficiuntur. Et diuites quidẽ uiros laudant, & admirantur, & ad magiſtratus euehũt, pauperes uero deſpiciũt. Omino ſic accidit. An nõ & lege ſtatuunt principatus fines, dũ ſtatuunt ubi maior eſt pecuniarũ copia, ibi talẽ principatũ eſſe maiorẽ: ubi minor, cõtrà minorẽ: prohibẽtq; aliquẽ imperare, qui non ad certum aliquẽ cenſum peruenerit? Hæc aũt aut ui armiſq; efficiunt: aut poſtq; metũ incuſſerint, talem conſtituerunt rempub. Nõne ita? Ita prorſus. Conſtitutio quidẽ, ut ita dicã, hęc eſt. Eſt certe. Sed quiſnã reipub. modus? quiue defectus ſunt, quos habere eam rempub. dicebamus? Principio qualis ſit præſcriptus hic in ea terminus, aſpice. Siquis in nauis gubernatione, à cenſus æſtimatione gubernatores eligat, pauperẽ uero licet gubernandi peritiorẽ haudquaq; admittat, quid ex hoc ſequuturum cenſes? Vt male nauem ducant. An non eodẽ pacto in quouis alio principatu? Sic equidem arbitror.

Sic

Sic ne in omnibus præterquam in ciuitate? An & in ciuitate præterea? Multo etiã magis, quoniam hæc grauissima est, & maxima gubernatio. Vnum quidẽ hunc & tantum paucorum potentia defectum patitur. Apparet. Quid autem hoc? Nunquid leuius? Quale istud? Quod necesse est non unam hanc, sed duas esse resp. unã quidem pauperum, diuitũ alteram, & homines intra mœnia eadem habitantes sibi inuicẽ semper insidiari. Certe non leuius istud. Sed neq; hoc pulchrũ est, bellum scilicet gerere nõ posse: quia coguntur, siue populo utantur armato, eum formidare magis quàm hostes: siue non utantur, reuera in ipso prælio paucorum potẽtiæ studiosi uideri; ac etiã pecunias in eum usum erogare detrectabũt, utputa homines auari: istuc inquam an decorum est?

Non certe. Nunquid recte fieri illud existimas, quod supra uituperauimus, ut in huiusmodi ciuitate ijdem homines in diuersis simul officijs occupent, terrã colãt, pecunias cumulent, militent? Nullo modo recte. Vide utiq; si horũ malorum omniũ hæc prima id grauissimum patitur. Quale id? Vt liceat cuiquam sua omnia alienare, alteri uero illius omnia possidere: atq; ei qui alienauit, habitare in ciuitate, dum nulla ciuitatis pars existat, neq; nũmularius, neq; opifex, neq; eques, neq; armiger, sed pauper & egen⁹ passim cognominatus. Prima hæc certe. Hoc profecto in ciuitatibus quæ paucorũ subij ciuntur imperio, minime prohibetur. neq; enim alij opulentiores essent quàm decet, alij prorsus mendici. Recte loqueris. Hoc autem considera: nunquid quando diues huiusmodi erogabat, conducebat ne magis ciuitati ad ea quæ paulo ante dicebamus: an uidebatur quidem è principum numero esse, reuera autem neq; princeps, neq; minister erat, sed propriorum cõmodorumq; consumptor. Sic utiq; uisum est. Erat autem nihil aliud q̃ consumptor. An uis dicamus, quẽadmodũ in fauo fucus ortus examinis apum morbus est, ita & hominẽ huiuscemodi domi natum, pestem reipub. fore? Prorsus inquit ô Socrates. Nónne uolatiles fucos omnes sine aculeis deus fecit? hos autem terrestres, partim sine aculeis, partim diris armatos aculeis cernimus. Et ex his qui aculeos nõ habent, inopes tandem in senectute fiunt: aculeis autem instructi sunt hi qui uocãtur malefici. Vera loqueris. Cõstat ergo in ciuitate, ubi mẽdicos uides, & fures inesse clam, & latrones & sacrilegos, & horum omniũ scelerum auctores. Constat certe. Nónne in ciuitatibus quæ reguntur à paucis, egenos inesse uides? Omnes ferme, exceptis principibus. An non igitur arbitramur, maleficos in ea esse multos aculeis ipsis armatos, quos diligentia ac ui principatus detinẽt? Arbitramur plane. Nónne ob prauã educationem, & disciplinę defectũ, & iniquã reipub. dispositionẽ, homines ibi tales euadere asseremus. Asseremus. Talis utiq; erit ciuitas paucis subiecta principibus, totaq; premetur malis, forte etiã pluribus. Sic ferme. Constituta iam nobis sit ea resp. quã paucorum potentiã uocant, à census æstimatione principes eligentẽ: post hæc autẽ inuestigemus quo pacto uir aliquis similis istius efficiatur, & post q̃ similis est effectus, qualis sit.

Fucorũ duo genera. Vbi mendici uidentur fures esse & latrones & omniũ scelerũ auctores

Sic prorsus. Nõne hac ratiõe maxime ex ambitioso in paucorũ imperij cupidũ transit? Qua? Quando ibi adolescens aliquis primo quidẽ patrem imitatur suũ, eiusq; uestigia sequitur: deinde ipsum aspicit, ut qui in ciuitatem tanq̃ in scopulum offenderit, subito ex culmine dignitatis prolapsum seipsum suaq; omnia dispergentẽ, siue post belli expeditionẽ siue alterius magistratus maximi dignitatẽ, in iudiciũ ab insidiatoribus tractũ, à calumniatoribus circumuentũ, eiectum, depressum, patrimonio spoliatum. Consentaneum quidem. Ille ô amice hæc intuitus atq; perpessus, amisso patrimonio, propter formidinem, confestim ex animi throno ambitionem illam & audaciam deijcit, & humilior propter paupertatẽ factus sese ad quæstum conuertit, & angusto admodũ animo aride nimiũ & parce uiuens, seq; in obeundo negocio uexans pecunias cõgregat. An non huiuscemodi hominẽ tunc existimas in ea animi sede auaritiã & lucri cupiditatẽ locare? eiq; in animo regiũ locũ concedere? ornamẽtisq; regijs exornare, coronis, balteis, fibulis, fimbrijs, ense Persico? Equidẽ. Atq; hic quidẽ rationalem uim, & animositatis ardorem humi hinc inde depositã seruire huic cogit, & nihil aliud inquirere, & cõsiderare permittit, q̃ unde ex paucioribus pecunijs plurimæ cõgregentur: hãc autẽ nihil aliud mirari, & colere q̃ diuitias atq; diuites, neq; dignitatẽ ex re alia quàm ex pecunijs quærere, & si quid aliud ad id conferat. Nulla certe alia mutatio est usqueadeo uelox & uehemens ex iuuene ambitioso in pecuniæ cupidũ. Nónne igitur hic paucorũ imperij studiosus est? Mutatio quidem ipsius ex homine similis est illius Reipublicę ex qua paucorum potentia extitit. Cõsideremus utiq; nunquid similis sit. Consideremus. Principio in eo q̃ pecunias multifacit, similis erit. Quid ni? Quinetiã & in eo quòd parcior est, & ad lucrum auidior, solasq; necessarias cupiditates explet, ceteris uero sumptibus nequaquã indulget, sed alias appetitiones tanquam superuacuas cohibet. Magnopere. Aridior itaq; & squalidior uiuit, undiq; summa parsimonia rem familiarem augens, coaceruando intentus thesauro, quos quidem homines uulgus probat. an non hic erit uir talis Reipublicæ similis? Mihi quidem uidetur. Pecuniæ itaq; maxime honorãtur & ab hoc, & ab omni ciuitate. Neq; enim hic, ut arbitror, disciplinæ applicuit animum. Non, ut opinor. Neq; enim cæcum sibi ducem præposuisset. Optime quidem. hoc autem animaduerte. Nónne fucorum naturæ similes cupiditates ob disciplinæ defectũ inesse dicimus, partim mendicas, partim maleficas, ui quidem ab alia diligentia detentas? Et maxime quidem. Scis ne quò inspiciens, ipsorũ maleficia cernes? Quonam? Ad orphanorum tutelas, & si quid ipsis tale contingit, quo licẽtiam plurimam ad iniuriam nanciscantur. Vera narras. An nõ id constat, q̃ in alijs cõmercijs uir talis, in quibus probus habetur, cum iustus esse uideatur, æquitate quadam uitæ cæteras cupiditates prauas quæ in ipso sunt, cohibet: nõ idcirco obtemperans, quia nõ præstet, neq; ratione mansuefaciens, sed necessitate ac metu circa reliquam substantiam contremiscens? Summopere. Enimuero ô amice, in multis eorum reperies, quando aliena oportuerit erogare, fuci persimiles cupiditates. Maxime. Non igitur seditione intestina is carebit, neq; unus quidam erit, sed duplex, habebitq; in se cupiditates ut plurimũ cupiditatum dominatrices, meliores scilicet deteriorum. Est ita. Quamobrẽ modestior hic alijs multis erit. Consentientis tamen & cõpositæ mentis uera uirtus longe hunc effugiet. Mihi quidem uidetur. Quinetiam ad certamẽ erit tardior uir parcus quoties priuatim in ciuitate de uictoria aliqua honesta, & magnificentia erit certandum, cum pecunias erogare nolit decoris et contentionũ huiusmodi gratia, metuẽs prodigas libidines suscitare, prouocareq; ad propugnandũ contendendumq;. Cum paucis eorum qui circa se sunt, optimatũ ritu pugnans, ut plurimũ uinci patitur, & diuitias auget. Summopere. Nunquid ultra diffidimus, ad ciuitatis eius exemplũ quæ gubernatur à paucis, hominẽ parcum atq; auatum institutũ esse? Nullo modo. Post hæc inuestigandũ uidetur, quo pacto popularis gubernatio constituitur, & quæ sit eius conditio, ut eandem in tali homine conditionem recognoscentes, eum in iudicium deducamus. Ita sanè iter nobis inceptum similiter peragemus. Nónne hunc in modum ex paucorum potentia in popularẽ gubernationem ciuitas permutatur, ex eo q̃ ciues optimum esse proposuerũt, ut q̃ ditissimi sint? Quo pacto? Quia principes in ea propter diuitias dominant, prodigalitatem dissolutorũ iuuenum lege prohibere negligunt, ut emptionibus & fœnoribus eorum usurpãtes bona, opulentiores etiam honoratioresq; euadãt. Maxime omnium. Cõstat itaq; impossibile esse in ciuitate diuitias honorare simul, & tẽperantiam possidere, sed necessarium est ad alterius æstimationem alterum semper istorũ negligi. Constat plane. Dum igitur in paucorũ potentia iuuentutis educationẽ negligunt, permittũtq; ad libidinem uiuere, cogunt sæpenumero homines non ingeneroſos ad paupertatem redigi. Maxime. Sedent, ut arbitror, isti in ciuitate aculeis armati, partim alieno ere grauati, partim ignominia afflicti, partim utriscq; malis oppressi, insidiãtes illis quos sua nouerũt possedisse, atq; alijs, atq; idcirco res nouas quotidie moliunt. Est ita. Homines autẽ auari, dum lucro incumbunt, hosq; nõ animaduertere uidentur, & reliquorũ insuper ut quisq; maxime cedit, maxime argento immisso uulnerantes, & patri natos fœnusq; plurimũ reportantes, ita fucis egenisq; hominibus ciuitatem replent. Maxime. Neq; uolunt tanti mali incendium ita extinguere, ut nõ permittant quemq; res suas pro arbitrio agere. Neq; ita rursus & secundũ alteram legem talia quædam prohibẽtur. Secundũ quàm potissimum?

De popularis gubernationis cõstitutione, & cõditione

Secundũ eam quæ post illam proxime sequitur, cogitq; ciues uirtutis curam suscipere. Si quis enim multa ex uoluntarijs cõmercijs sui periculo tractare iubeat, nõ usqueadeo impudenter pecunias cõgregabunt, paucioraq; in ciuitate mala nascentur talia qualia diximus. Sic omnino. Nũc autẽ his de causis principes subditos sic in ciuitate disponũt: seipsos uero, & suos, & iuniores, delicatos, & molles, & secordes reddũt, nullũ aut animi, aut cor-

aut corporis laborem tolerantes, uoluptatibusq; & doloribus succumbentes. Prorsus. Et ipsi quidem tales euadunt, ut nihil aliud præter quæstum æstiment, neq; maiorẽ uir tutis curam habeant q; mendici. Sic certe. Ita igitur instituti, quotiens congrediunt inuicẽ principes ac subditi siue in itineribus, siue in alio quopiam cõmuni cõmercio, atq; opere, aut circa spectacula ad exercitum uel nauigantes una, uel militantes, uel etiam in ipsis periculis sese inuicem spectantes, nullo modo in his pauperes à diuitibus despiciuntur, sed frequenter homo pauper, macer, cutimq; sole duratus cum in acie ad opulentum collatus est, in umbra molliter enutritũ, atq; obeso corpore oneratum, eumq; inspicit anhelantem & anxium, nónne censebit ignauia cæterorũ uitos huiusmodi diuites fieri: altercq; alteri ubi priuatim cõuenere, narrabunt locupletes illos suos crassosq; homines precij nullius esse. Noui certe ita eos solere. Nónne igitur quemadmodũ debile & tale tudinarium corpus, uel minima mutatione extrinsecus iniecta in morbos incidit, sæpe etiam nulla extrinsecus re nocẽte, ipsum intra se dissidet: ita & ciuitas malis ijsdem affecta parua occasiõe, aliunde sibi, uel his ex optimatũ, uel illis ex populari republica auxilium adiungentibus, ægrotat, & secum ipsa dissentit. Sæpe etiam absq; externorum opera, seditionibus agitatur. Prorsus. Popularis utiq; gubernatio fit, ut arbitror, quando pauperes superantes, diuites partim necant, partim in exilium pellunt, reliquos autem equis reipub. honoribus muneribusq; afficiunt, atq; ut plurimum in ea sorte magistratus obtinent. Huiusmodi certe est popularis ciuitatis cõstitutio, siue armis fiat, seu metu discedentibus alijs. Quænam erit igitur horum ciuiũ uita? qualis gubernatio? Constat enim q; uir talis popularis aliquis apparebit. Perspicuum. An non primum quidem liberi erunt omnes, ciuitasq; libertatis plena, summaq; licẽtia pro libidine omnia omnes audebunt? Fertur equidem. Vbi aũt licentia, ibi quisq; arbitratu suo uitam instituet. Patet. Omniformes in hac ciuitate nascuntur homines. Valde. Videtur utiq; hæc omnium esse rerumpub. pulcherrima: atq; ut pallium uarijs depictũ coloribus, speciosissimum esse uideẽ, ita ciuitas ista diuersis ex moribus uaria, pulcherrima prorsus apparet: ac perinde ut pueri & mulieres uarietate distinctis opificijs & spectaculis delectãtur, sic multi propter hanc uarietatem pulcherrimam arbitrãtur. Et maxime quidem. Atqui facile est ô beate in hac ciuitate rempub. quærere. Quamobrem? Quoniam omnia rerumpub. genera propter licentiam habet: ac uidetur necessarium illud qui rempub. instituere cupit, quod modo nos fecimus, popularem ciuitatẽ ingressum, eam reipub. constitutionem quæ magis placeat sibi, deligere, quasi rerumpub. nundinas adeuntem, atq; ita eligentem, ciuitatis modum statuere. Forte exempla huic nequaq; deerunt. Quid uero? an nõ dulcis hæc prima fronte atq; diuina uidetur uita, ut neq; cogaris in hac ciuitate magistratibus fungi, nec etiam si ad id sufficias, neq; parere si nolis, neq; bellũ gerere alijs bellum gerentibus, neq; pacem agere agentibus alijs, nisi id placeat: Vel etiã si qua te lex imperare uetet, & sententias ferre: nihilominus & imperes, & sententias feras in iudicio: modo tibi hoc uisum fuerit? Fortè sic primum uidetur. Quid autem mansuetudo damnatorum quorundam? nónne decora? an nondum hac in ciuitate uidisti homines morte, uel exilio condemnatos, nihilominus urbem incolere, ac prodire in medium, & sæpe quasi nemo id uideat, aut curet, instar heroum quorundam per urbem incedere? Vidi equidem multos. Indulgentia uero ipsius nimia, & sine ulla obseruatione negligentia eorum quæ nos dicebamus, rem ipsam honestantes, quando ciuitatem constituebamus: q; uidelicet nisi fortè quis excellenti sit ingenio præditus, nunq; uir præclarus euadet, nisi à prima pueritia statim honestis sese exerceat ludis, & eiuscemodi omnia frequẽter exerceat, tanq; quæ alto animo hæc pessundat omnia, ea inquam, negligentia nihil pensi habet ex quibus studijs aliquis se ad ciuilia conferat, sed honorat, si quis duntaxat ametur à uulgo. Valde admodum generosa. Hæc utiq; habebit & horum similia, gubernatio popularis, eritq;, ut apparet, dulcis respublica, & sine duce, ac uaria æqualitatẽ quandam similiter æqualibus inæqualibusq; distribuens. Manifesta admodũ narras. Contemplare quisnam uir talis priuatim sit. an fortè primo inuestigandũ est, quemadmodũ in republica fecimus, quonam pacto talis efficiatur? Ita prorsus. Nónne ita maxime accidit, ut auari patris & paucorũ potentiæ cupidi filius aliquis sub parentis moribus nutriatur? Quid ni? Hic ui uoluptates suas coercet, quæcunq; ad sumptus alliciunt, non ad lucrum

lucrum, quæ quidem uoluptates non necessariæ appellantur. Manifestum est. Num lubet, ne in ambiguitate uersemur, ut in primis quidem quæ necessariæ sint cupiditates, quæ non necessariæ, discernamus? Lubet equidem. Necessariæ quidem illæ merito uocarentur, quas amouere non possumus, & quæ cum percipiũtur, nos iuuant. has enim ambas quærere naturam nostram necessarium est. Nónne? Maxime. Iure igitur eas necessarias appellabimus. Iure. An non recte eas necessarias esse negabimus, quæ re moueri possunt si quis assuescat à teneris, quæ ue cum adsunt, nihil afferunt boni, imò plerunq; nocent? Præclare quidem. Accipiamus earũ exemplar, ut quæ utræq; sint, cognoscamus, & figura quadam eas inspiciamus. Sic oportet. Cupiditas utiq; comendi, cibiq;, & obsonij usq; ad salubritatem, & bonam corporis ualetudinem, necessaria est. Arbitror. Certe cibi usus duplici de causa necessarius; & quia sine ipso uita non sufficit, & quia utilis. Ita est. Aliorum uero condimentorum, quatenus ad bonam corporis habitudinem confert. Prorsus. Sin aũt nihil confert uel horum uel aliorũ appetentia superuacua, tum etiam coerceri à teneris potest, obstat aũt & corpori & menti ad prudentiam temperantiãq;, merito nõ necessaria nominabitur. Merito. Has igitur sumptuosas cupiditates, illas uero quæstui deditas, quia conferant ad agendum, uocabimus. Quid ni? Idemq; de uenereis alijsq; dicemus. Idem. Profecto, quẽ fucum paulo ante nominauimus, hunc esse dicebamus qui talibus uoluptatib. & libidinibus plenus est, & cupiditatibus nõ necessarijs est mancipatus: eum uero qui necessarijs, parcum, & paucorũ potentię cupidum. Proculdubio. Rursus dicimus quẽadmodum ex paucorum potẽtiæ cupido popularis efficitur. Videtur aũt mihi hoc pacto, ut plurimũ fieri. Quonam? Quando iuuenis, ut modo diximus, nutritus ruditer, & aride nimium, fucorum mel gustat, adhæretq; ardentibus uehemẽtibusq; & callidis animalibus, quæ possunt omniformes & uarias uoluptates undiq; cõparare: hinc utiq; existima eam oriri mutationem, qua iste ex paucorũ potentia quæ in eo est, transit in populare. Necessarium est. Numquid quemadmodum ciuitas mutabatur, dum extrinsecus præsidium alterutri partium præstaretur, à simili simile: ita adolescentis mutatur ingenium, dum rursus externarum cupiditatum species cognata & similis, alteri cupiditatũ speciei earum quæ in eo sunt, suffragatur? Prorsus quidẽ. Quod si quæ suppetiæ ingenio eius paucorũ imperij studioso, si ue à patre, seu à domesticis alijs ferantur, admonẽtibus, increpantibusq;, seditio, & reluctatio, & pugna in ipso ad seipsum tunc nascatur. Quid ni? Et quandoq; ut arbitror, popularis conditio paucorum statui cedit, & nonnullæ cupiditates partim intereunt, partim excidũt, pudore aliquo in animo iuuenili exorto, unde rursus excolitur. Fit nonnunquam. Rursus præter eas quæ exciderunt cupiditates, aliæ coalescentes cognatæ propter inscitiam paternæ educationis multæ uehementesq; fiunt. Sic certe fieri consueuit. Trahunt porrò ad se consuetudines, ac dum clam serpunt, magnum excrescunt in numerũ. Quid prohibet? Tandẽ iuuenilis animi arcem occupant, presentientes uacuam esse doctrinarũ, honestorumq; officiorũ, & uerarum insuper rationum. Qui sanè optimi omniũ custodes seruatoresq; in hominũ piorũ mentibus exstant. Sum mopere. Falsæ uero, & superbæ petulantesq; rationes & opiniones eorũ in locum succedentes, eundẽ talis hominis locũ obtinent. Maxime. Nónne iterũ ad lotophagos illos accedẽs, manifeste istic habitat? Ac si ab amicis subsidium aliquod laborãti meliori animi eius parti submittatur, superbæ petulantesq; rationes claudentes regij in eo muri portas, neq; subsidium ipsum admittunt, neq; legatos priuatorũ senum monitus excipiunt, sed ipsæ prælio superant: & pudorẽ quidem appellantes fatuitatẽ, in exilium turpiter expellunt: temperãtiam uero ignauiã uocantes, reprobantesq; eiciunt: modestiã quoq; in moribus, & in sumptibus moderationem, tanq; rusticitatem & illiberalitatem penitus detestantur & fugant, & ipsæ una cum multis futilibusq; cupiditatibus inualescũt. Magnopere. Cum hæc depulerunt ex eius animo quẽ occuparunt & purgarunt, magnis impensis iam initiato, post hæc petulantiã, licentiã, prodigalitatem, impudentiam, splendidas ingenti caterua coronatas deducũt, extollentes applaudentesq; dum petulantiam quidem, ingenuam educationẽ: licentiam uero & libertatẽ & prodigalitatẽ, magnificentiam: impudentiã fortitudinem uocant. An non ita quodãmodo iuuenis transit ex innutrita necessariarũ cupiditatũ affectione, in resolutã licentiam non necessariarũ futiliumq;

Quæ uoluptates necessariæ, quę non

uoluptatũ? Plane id conſtat, inquit ille. Viuit deinceps talis, ut arbitror, nihilo magis neceſſariarum q̃ ſuperuacuarum uoluptatũ gratia erogãs pecunias, labores, exercitationes. Verum ſi ita fortunatus eſt, ut neq; ultra modum debacchetur, ſed ſenior factus, & in genti uoluptatum turba adueniente, non omnes, ſed aliquas admittit, excluſis interim ceteris: nec ingreſſus illis totum ſe dat, ſed ita uiuit, ut æqualiter ſingulis impertiat ſe: ei que fortè tum incidit, uelut magiſtratui ſummo imperium ſui cõmittens dum ea expleatur, & rurſus alteri nulla neglecta, dum unam quãq; apud ſe alat. Sic accidit. Hic quidẽ rationem ueram nõ accipit, neq; in cuſtodiæ tuæ arcem admittit, ſi quis dixerit uoluptates partim eſſe bonarũ honeſtarũq; cupiditatum, partim uero malarum, & illas exercendas eſſe, & honorandas: has contrà, moderãdas & cohibendas. Verum omnibus his annuit, affirmatq; ſimiles omnes eſſe, & pariter honorãdas. Profecto quiſquis ita affectus eſt, id agit. Nõne ita indies uiuit, ut incidentib. præſentibusq; ſemper cupiditatib. obſequatur? dũ uidelicet aliãs ebrietati modulationibusq; indulget, aliãs aquę potu cõtentus eſt & inedíæ: interdũ uero gymnaſticæ ſtudijs ſe exercet, nõnunq; remiſſiori animo torpet: quãdoq; philoſophiæ attingit ſtudia ſæpe etiam ſe ad rempub. cõfert, proditq; in mediũ, quicquid obtulit ſors, & dicens, & faciens: ac ſi quãdoq; milites admiratꝰ, ad eos fertur: ſin mercatores, ad hos rurſum aduentat, neq; ordine ullo aut neceſſitate uitam ſuam dirigit, ſed iucundã & liberalem, & beatam hanc uitam appellans, hanc aſſidue colit. Scite uitam popularis hominis nullum delectũ uiuendi habentis, narraſti. Abitror equidẽ plenum hũc diuerſis pluribusq; moribus eſſe, pulchrũq; & uarium quẽadmodum ciuitatem illam uideri, quem ſanè multi atq; multæ feliciter uiuere arbitrarentꝰ, cũ rerumpub. atque morũ in ſe multa exempla contineat. Ita eſt nimirũ. Eſto nobis uir talis populari reipub. ſimilis, utpote qui popularis merito nomineꝰ. Eſto. Reliquum eſt, ut de præclara illa repub. uiroq; præclaro dicamus, tyranníde atq; tyranno. Omnino. Age uidea mus ô dulcis amice, quiſnam tyrannidis ipſius ſit modus. Principio q̃ ex populari oritur, fermè eſt perſpicuũ. Manifeſtum. Eadem igitur ratione ex populari tyrannis oritur, qua ex paucorũ potentia, popularis. Quaꝰ Quod ſibi ciues in paucorũ potentia tam quam bonũ propoſuerũt, per quod & paucorũ potentia inoleuit, id erat diuitiarũ copia. Nõneꝰ Iſtuc ipſum. Inexplebilis itaq; diuitiarũ ſitis, cæterorũq; officiorum negligentia propter ipſum quæſtum eam perdũt. Verum id quidẽ. Quinetiam eius quod in populari bonum cenſeꝰ, cupiditas inexplebilis, ipſam quoq; peruertit. Quid in ea potiſſimum cenſeri bonũ dicisꝰ Libertatem. Nam iſtud in populari ciuitate cẽſeri præclariſſimum audies. Ideoq; in hac ſola habitare par eſt eum uirum qui natura ſit liber. Certe nomen iſtud libertas, in hac ciuitate frequentius prædicaꝰ. Nónne quod dicturus eram, huius ipſius cupido inſatiabilis, cæterorũq; negligentia hanc mutat rempub. cogitq; tyrãnide indigereꝰ Quo pactoꝰ Quando uidelicet popularis ciuitas ſitiens libertatẽ, malos pincernas præſidentes nanciſciꝰ, & ea profuſius q̃ decet, ſeſe ingurgitãs debacchatur, & principes uelut rigidiores & tyrãnicos accuſans punit, niſi mites admodũ ſint, plurimumq; licentiæ cõcedant. Sic prorſus accidit. Atqui & eos qui principib. parent, obiurgat tanq̃ ſeruiles & precij nullius homines: principes autem ſubditis pares, & ſubditos pares principibus, priuatim & publice laudat atq; honorat. an nõ neceſſe eſt hac in ciuitate ad ſummam libertatẽ homines peruenireꝰ Proculdubio. Atq; hanc inſitam obedientiæ impatientẽ licentiam, ô amice, priuatas irrepere in domos, ſecq; uſq; ad bruta protẽdereꝰ Quo pacto hoc dicimusꝰ Quale uidelicet, ſi pater filio fiat ſimilis, filiosq; metuat, & filius patri ſit par, neq; uereatꝰ parẽtes, neq; metuat, utſit maxime liber: inquilinus præterea ciui, & inquilino ciuis æqueꝰ, peregrinus q; ſimiliter. Sic accidit. Hæc utiq; & alia nonnulla minora ſimilia his eueniunt. Nempe ea in urbe præceptor diſcipulos timet, eiscq; blandiꝰ, diſcipuli præceptores ſpernũt, & ſimiliter pædagogos: atq; ut ſummatim dicã iuniores ſenioribus ſe ſimiles præſtant, uerbisq; & operibus aduerſanꝰ. Seniores autem iuniorũ gerunt uicem, & tanq̃ ſcurræ facetijs eos delectant, ne ſeueri impetioſiq; uideantur. Maxime. Vulgi aũt libertas extrema, ô amice, tali in ciuitate quãta, quando quidẽ empta mancipia nihilominus libera ſunt q̃ emptores: & quãta mulieribus erga uiros, uirisq; erga mulieres æqualitas libertasq; ſit, fermè dicere obliti ſumus. An non ſecundũ Æſchylum dicemus, q nunc nobis in buccã uenit. Sic prorſus inq̃, atq; ego

De tyrãnide & tyranno

ego quidem ita dico: profecto beſtiæ quæ ab hominibus nutriũtur, quãto liberiores hac in ciuitate ſint quàm alibi, nemo niſi expertus crediderit. Nã & catellæ, ut habet prouerbium, perinde ac heræ ſunt. Et equi, & aſini tanta per uias libertate progredi cõſueſcunt, ut in obuium quenq; impetũ faciant, niſi ceſſerit. Cæteraq; omnia ſumma aguntur licentia. Meũ certe mihi narras inſomniũ. Nam mihi rus proficiſcenti frequẽter iſta contingunt. Vides quo tandem omnium ſupradictorũ ſumma contendat? Ita ſiquidem hinc delicatus ciuium animus redditur, ut ſi quis paulum quid ſeruitutis afferat, egre ferant, neque tolerent. Demum uero leges omnes tam ſcriptas q̃ non ſcriptas cõtemnunt, nequis illis præſit dominus. Manifeſtũ id quidem. Hæc ô amice, egregia illa & elegans reſpub. eſt, ex qua ut mihi uidetur, tyrannis naſcitur. Elegans certe. ſed quorſum hæc?

Morbus porrò qui in paucorũ potentia ſerpens, eam labefactauit, idem & in hac pullulans excreſcensq; nimia ex licentia, popularem ciuitatem iugo ſeruitutis ſubigit. Ac ſummatim exceſſus omnis uerti penitus in contrarium conſueuit, in temporibus, in arboribus, in animalibus, & in rebuſp. maxime. Haud iniuria. Nimia enim libertas haud in aliud uidetur q̃ nimiam in ſeruitutem conuerti, & priuatim, & publice. Certè id conſentaneum. Quare non ab re dicebam non ex alia repub. q̃ populari tyrannidẽ ſurgere: extrema ex libertate, grauiſsimam & acerrimã ſeruitutem. Sic oſtendit ratio. At non hoc ut arbitror, ipſe quærebas, ſed quinam morbus idem in paucorũ potentia popularíq; gubernatione innatus eam in ſeruitutem redigit. Vera narras. Dicebam utiq; ocioſorũ & prodigorũ hominũ genus partim fortius & uitilius eſſe, partim ignauius: & illud quidem ducere, hoc aũt ſequi. quos quidem homines fucis in ſuperioribus comparauimus: illos quidẽ fucis aculeatis, hos autem aculeis carentibus fucis. Et merito. Iſti quidem in quacunq; fuerint ciuitate eam turbant, quemadmodũ pituita ac bilis corpus. Quos oportet bonum medicũ & legum fundatorem, non minus q̃ ſolertem apum cultorẽ, eminus præcauere, primum quidem ne oriantur in ciuitate: ac ſi oriuntur, ut cum ipſis fauis protinus excidãtur. Ita prorſus agendũ. Sic igitur accipiamus, ut perſpicacius quod quærimus, cognoſcatur. Quo pacto? Trifariam popularem ciuitatem, ut re ipſa eſt, partiamur. Vnum quidem hoc genus in ea propter licentiã naſcitur, non minus q̃ in paucorum potentia. Eſt ita. Longe autem acrius in hac q̃ in illa. Qua ratione? Ibi quia cõtemptui eſt, & priuatum uiuit, imbelle propter deſidiam fit. In populari autem id genus omẽ exceptis paucis præſidet, & quod in eo acerrimum dicit & agit: aliud autem iuxta tribunalia inhærens ſuſurrat, nec tolerat, ſi quis alia dixerit. Quapropter omnia ab hoc genere paucis exceptis in ciuitate huiuſmodi adminiſtrãtur. Et maxime quidem.

Aliud igitur tale ſemper ex multitudine excernitur. Quale? Omnibus enim quæ ſtum cõſectantibus, qui natura elegantiſsimi ſunt, ut plurimũ ditiſsimi efficiũtur. Conſentaneũ. Hinc utiq; mellis copia & uberior & facilior fucis exprimitur. Quomodo enim ex his qui pauca poſſident copia mellis exprimereꝰ Diuites, ut arbitror, tales ſuorum herba uocãtur Sic fermè. Populus autem tertium erit genus, quodcunq; ipſi ſua duntaxat curant, nec alienis ſe implicant, haud multum pecunioſi. Quod quidem genus & plurimũ eſt & in populari ciuitate principaliſsimum, quotiens congregatur. Eſt certe. at non frequenter id facere uult, niſi particeps mellis efficiatur. Nõne ſemper eſt particeps, quatenus hi qui præſident, expoliant diuites, diſpertiuntq; populo, ſibi uero ut plurimũ uſurpant? Profecto ita fit particeps. Cogũtur itaq; repugnare hi qui ſpoliati ſunt, pro uiribus apud populum tum dicendo, tũ agendo. Quid ni? Occaſionẽ itaque ab aliis acceperunt, cum ipſi non cuperent, rerum nouandarum, nempe ut inſidientur populo, & ad paucorum imperiũ intendãt animũ. Cur non? Tandem uero poſtquam populũ uiderunt non ſponte, ſed per inſcitiam à calumniatoribus ſeductum conari ipſis iniuriã inferre, tunc ſanè uelint nolint, reuera paucorum potẽtiæ ſtudioſi euadũt, haud ultro uolentesq;, ſed quod illis hoc malum ingerat fucus ſtimulans ac pungens.

Valde quidẽ. Accuſationes igitur, litigia, cõtentionesq; mutuæ oriuntur. Et maxime. Ideoq; populus conſueuit unũ aliquem ſui defenſorem creare, eumq; nutrire, & uti magnũ efficiat, confouere. Conſueuit certe. Ex quo patet tyrannũ ex radice tutoria pullulare. Certum id quidẽ. Quæ nam origo mutationis ex tutore in tyrannũ, an uidelicet poſtq̃ cœpit qui præeſt id agere, q̃d circa templũ Lycæi Iouis in Arcadia fa-

bula refert? Quidnam? Quod quisquis humana uiscera cum aliarum uictimarũ inci
Lupus ex homine sa uiscеribus fortè gustarit, lupus fieri cogitur. Nónne fabulam audiuisti? Equidem. Eodem modo & hic cuius imperio uulgus omnino obtemperat, cognato nõ abstinet sanguine: sed falsis, ut solent, cõfictis criminibus in iudicium trahit eos à quibus timet, & iniusta se cæde cruentat uiri uitam extinguẽs, gustansq; lingua impura & prophano ore generis proximi sanguinem: ac nonnullos pellit, necat alios, suasorem se æris alieni decidendi, agros distribuendi præbens. Quare necesse est eiusmodi hominem uel ab inimicis interfici, uel tyrannidẽ exercere, lupumq; ex homine fieri. Necesse est omnino. Hic quidem aduersus opulentos homines seditiosus. Certe. Nónne ab inimicorũ ui huic periculum imminet, qui si expulsus, inuitis redierit inimicis, tyrãnus effectus reuertitur? Constat. Ac si eum calumnijs publicis expellere nequeunt, uel occidere, uiolentam illi mortem intentant, clamq; insidiantur. Ita certe fieri consueuit. Hinc illa solita tyrannis postulatio sequitur. Nempe omnes qui huc ascenderunt, custodes aliquos corpori, ut auxiliator populi saluus sit, solent à plebe requirere. Maxime. Dat itaque eos plebs de illo nimis sollicita, de se autem nimis secura. Magnopere. Cum hæc uir pecuniosus animaduertit, qui ob pecunias plebi hostis est, tunc certe iuxta oraculum Crœso datum calculosum ad Hermũ fugit, neq; moratur, neq; timidus dici ueretur. Haud quaquam secundo iterum uereretur. Sanè quisquis comprehensus fuerit, ultimo supplicio afficitur. Necesse. At populi ille defensor magnus magnifice haudquaq; se se gerit, sed alios prosternit plurimos, ipse in curru ciuitatis cõsistit tyrannus ex tutore effectus. Quid prohibet? An uis enarremus beatitudinẽ uiri huius, & ciuitatis in qua uir talis innascitur? Prorsus quidem. Principio quidem omnes salutat, arridens quibuscunq; obuius fuerit, & nomen tyranni recusat, pollicetur multa, & priuatim, & publice, ære liberat alieno, agrosq; distribuit populoq; & familiaribus suis, ac deniq; omnibus mansuetus & mitis esse simulat. Necesse est. At cum primum externos hostes partim sibi conciliauit, partim extinxit, rebus iam pacatis, statim ut populus duce semper indigeat, bellum aliquod nititur excitare. Consentaneũ est. Iu quo illud insuper efficit, ut qui sub eo sunt plurimis exhausti sumptibus, ad quotidianũ uictum conuerti coganẽ, minusq; aduersus tyrannum insidias meditentur. Patet. Quinetiã siquos agnouerit liberali esse ingenio præditos, talesq; ut imperium eius recusaturi uideantur, ut ad eos extinguendos occasionem habeat, hostibus obijcit. His de causis necesse est tyrãnum semper noua bella mouere. Necesse. Qua dere ciues sibi infensos reddit. Summopere. Verisimile est, ut nõnulli eorum qui tyrannidi suffragati sunt, & apud tyrannũ plurimum possunt, audacter tam inter se q̃ cum eo quæ geruntur, improbẽt, præsertim siqui altiori animo sint. Verisimile. Consentaneũ est, ut hosce omnes tyrãnus è medio tollat, si modo sit dominaturus, quousq; neminẽ relinquat amicorũ uel hostium qui alicuius momenti sit. Manifestũ id quidem. Acute igitur inspicere illum oportet, quis fortis, quis magnanimus, quis prudens aut diues sit. Nempe usqueadeo beatus est, ut seu uelit, seu nolit his inimicus futurus sit, eisq; insidietur, quousq; ciuitatem purgauerit. Egregiam sanè purgationem narras. Contrariam planè medicorũ purgationi. Siquidẽ medici à corpore quod deterrimũ est, abstergunt, quod uero optimũ est relinquũt. Cõtra tyrãnus efficit. Ille quidem sic facere cogitur, si modo sit dominaturus. Beata nimirum necessitate astrictus est quæ illi præcipit, ut uel cum plurimis improbis uitam agat, à quibus etiam odio habeaẽ, uel omnino non uiuat. Talis profecto eius conditio est. Nón ne quo infensiores habet ciues, dum hæc agit, eo pluribus & fidelioribus satellitibus indiget? Quid prohibet? Quinã igitur huic fideles maxime? Vnde illos accerset? Vltro aduolabunt undique multi mercede pellecti. Fucos iterum mihi uideris per Canem quosdam dicere, externis & uarijs ex gentibus confluentes. Vere tibi uideor.

Quis autẽ ex indigenis? Nónne aliquis si uoluerit? Quo pacto? Scilicet si propris seruis sublatis uoluerit ciues aliquos liberare, & satellitibus suis ascisere. Maxime quidem, quoniã fidelissimi sibi hi sunt. Quàm præclaram narras tyrãni possessionem, si quidem talibus amicis fidisq; hominibus utitur, cum priores illos perdiderit. Attamen talibus utitur. Atqui mirantur eum amici tales, cõuersanturq; cum eo noui ciues, boni autem uiri oderunt ac fugiunt. Quid uetat? Non temere igitur tragœdia sapiens artificium

cium esse, atq; in ea Euripides excellere uidetur. Quamobrẽ? Quod & hoc profunda mente cecinit, sapientes tyrannos esse sapientum consuetudine, dixitq; hos sapientes esse qui cum his conuersantur. Quinetiam tyrãnidem tanquam rem diuinam extollit: aliaq; permulta hic, alijq; poetæ. Enimuero poetę tragici utpote sapientes nobis ignoscent puto, & illis qui perinde ac nos rempublicã administrãt, si eos in nostram rempub. nõ admittamus, tyrannidis scilicet laudatores. Ignoscent, ut arbitror, quicunq; inter eos uiri elegãtiores sunt. Cæteras uero circumeunt ciuitates, turbam congregantes egregijs grandibusq; & probabilibus uocibus quibus precium nõ deest, respublicas in tyrannidẽ trahunt, & popularem statum. Vehementer. Nónne pro his precium capiunt, honorantur q̃, in primis quidem ut uerisimile est à tyrannis, deinde etiam à populari illa republica? At uero quo altius ascendunt in arduum rerumpublicarum uerticem, eo magis eorum deficit honor, ut qui defessus crebriore anhelitu progredi non ualeat. Ita nimirum. Sed ne postquam huc digressi sumus, longius progrediamur, dicamus unde tyrannus exercitum illum suum præclarum, uarium, semperq; diuersum alat. Constat in primis quod siquæ sunt sacræ opes in ciuitate, eas surripiet, cõsumetq; quousq; illa sufficient quæ uenduntur, dum leuiora exigit à plebe tributa. Quid si opes hæ defecerint? Patet quod ex paternis aletur & ipse & collegæ ipsius contubernalesq; & scorta. Intelligo equidem quod populos qui tyrannum genuit, ipsum amicosq; eius enutriet. Ita cogitur. Quid uero si succenseat populus, dicatq;, haud æquum esse ut adultus filius à patre amplius enutriatur, sed contrà à filio pater: neq; se ad hoc eum creasse, ut adulto iam filio, pater ipse, seruis eius seruiens, & ipsum nutriat, & ipsius seruos, & alios præterea omnes undiq; confluentes eius astipulatores, uerum ut à diuitibus his qui præclari & boni existimantur in ciuitate, hoc præside liberetur: atq; ita iubeat populus abire illum è ciuitate, eiusq; amicos, perinde ac pater filium domo unà cum debachantium turba depellens? Agnoscet per Iouem tunc demum populus qualis ipse & quali bestia delectatus sit, dum eam generaret atq; educaret, tum quanto ipso debilior potentiorem eijcere tentet. Quid ais? Audebit tyrannus patri uim inferre, & si non obtemperet uerberare?

Immo uero. nam auferet arma. Patricidam ergo dicis esse tyrannum, durumq; senectutis educatorem. Atq; ut uidetur, hæc proprie est tyrannis, utq; fertur, populus seruitutis liberorum hominum fugiens fumum, in flammam seruilis dominationis incidit, loco ingentis illius & importunæ libertatis, durissimam acerbissimamq; seruorum subiens seruitutem. Ita nimirum accidit. An non igitur probe à nobis dictum fuerit, si sufficienter petractatũ dicamus, quo pacto tyrannis ex populari gubernatione nascatur: & nata quum est, qualis sit? Valde quidem sufficienter.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOgum nonum de Iusto.

SOCRATES quàmplurima de regia optimatum uita tractauit, multa etiam de contraria eius tyrannide disputat, ut & illam tanquam beatissimam cõprobemus, et hanc reprobemus quasi miserrimam. Quod nõ solum agitur in octauo, sed nono insuper agitur de tyrannide, qua scilicet ratione potissimum fiat ex populari, qualis quoq; sit, quàm noxia, quàm infelix: quo uidelicet primam quæ in animo sit tyrannidem, totis uiribus deuitemus, uicissimq; regnum animo intimũ complectamur. Per hæc statim ad primum redibit disputationis uniuersæ propositum. Quo utiq; statuit demõstrare iustitiam non opinione duntaxat humana esse laudabilẽ, sed etiam ipsa sui natura & honesta mirum in modum & salutari esse ante omnia uenerandam. Iniustitiam quoq; non ob metum uel legum uel infamiæ solum uituperandã esse, sed etiam propter ipsum maleficæ naturæ suæ uenenum procul effugiẽdam. Iustitiam uero cum nominat, aliàs legalem communemq; designat iustitiam, uirtutem scilicet uniuersam sub legum prouidentia institutam: aliàs iustitiam magis propriam siue distributiuam, per quam & in ciuitate pro meritis honores, præmia, pœnæ distribuuntur, et in anima partibus animæ pro dignitate naturæ actiones & munera tribuuntur: siue cõmutatiuam, per quam & in ciuitate æquo & legitimo precio res, uel rebus, uel pecunijs cõmutantur, & in animo ita quasi similiter cõmutantur officia, ut quantũ ratio inferioribus consuluit, tantundẽ uires inferiores pro rationis imperio necessaria submistrent. Inter hæc nota tyrãnicũ animum ita perturbatum esse, ut proprie iudicetur libidine perditus et temulentus, & furiosus atq; immanis. Quippe cum quasi fera immanibus ijs libidinibus rapiatur, quarum feritatem cæteri

ſolum ſomniantes interdum experiuntur. Quæ uero hic ad falſitatem & ueritatẽ & uaticinium ſomniorum pertinent, in theologia abunde tractamus. Conſidera quàm diligẽter mala cõnumerat omnia, quibus ciuitas oppreſſa tyrannide premitur, quámue apte totidem mala ac etiam plura in tyranni animo numerat, adeo ut nihil miſerabilius poſsit effingi. Mox diſputationem totam huc tendentẽ, ut ſapiens iuſtáq; uita uitæ contrariæ præferatur, in tria redigit capita. Primum eſſe uult, quod hactenus eſt tractatum, ex cõparatione uidelicet inſipientis iniuſtiq; hominis ad ciuitatem quandam nulla ſapiẽtia & iuſtitia gubernatã. Vbi profecto apparet & ciuitatẽ illam, & hominem æqua ratione peſsime et infeliciſsime ſe habere. Secundũ uero caput nunc aggreditur, diſtinctionem illam partium animæ repetens in ratiocinandi & iraſcendi & concupiſcendi naturas: quibus tres quoq; uitas accommodat, philoſophicam, ambitioſam q;, & cupidam. cupidam inquam pecuniarum gratia uoluptatum, ideoq; auara etiam nomi natur. Tres ſimiliter diſponit partes in ciuitate, magiſtratus, milites, quæſtuarios. Probat deinde uitã uirtute præditam magis eligendam eſſe quàm uitioſam. præterea quod ſit reuera ſuauior. Nempe cum trium illorũ quilibet uitæ ſuæ uoluptatẽ cæteris præferat, ſolus id philoſophus poteſt recte dijudicare. Opus enim eſt ad iudiciũ experientia, prudentia, ratione. Principio quantum ad experientiam pertinet, philoſophus quidem et ſui propriã, & aliorum uoluptates eſt expertus: quo fit ut facile quæ ſit præferenda, cognoſcere poſsit. Cæteri uero philoſophãtis gaudia nunquam deguſtauere, ideoq; uoluptates ſuas cum philoſophantis gaudio comparare nõ poſſunt. Præterea ſolus philoſophus perfecta pollet prudentia, et aſsignandarũ induſtria rationum. quæ quidem duo reliqua ſunt ad iudicium neceſsaria. Cum ergo philoſophus ſapientis iuſtæq; uitæ gaudia ambitioſæ libidinoſæq; uitæ anteponat oblectamentis, iure ex ipſius iudicis ueri ſententia uitam uirtute rectam uitæ uitio diſſolutæ antẽferre debemus. Tertiũ deniq; caput inde potiſsimũ exorditur, quod in ſolo ſapiente iuſtoq; uiro uoluptas uera reperiri poteſt. In cæteris autem uoluptatem falſam & umbratilem eſſe conſtat. Quod quidem ita probatur. uoluptates ut plurimum uehementes repletionis quædam ſunt indigentiæ. Atq; ubi & quod impletur & quod implet uerius perfectiusq; eſt, implectionis modus purior atq; efficacior: ibi uerior eſt uoluptas, et perfectior et ingentior. Cum igitur intellectus ueritasq; intelligenda ueriorem perfectioremq; naturã habeat, quàm ſenſus atq; ſenſibile, ac ueritas interius penetret intellectum quàm ſenſibile ſenſum, & ſine mixtione doloris accedat, ſequitur uoluptatẽ intelligẽtiæ ueriorem eſſe atq; perfectiorem. Inter hæc caſu quodam neſcio quid interſerit mathematicum, cuius declarationem ex commentariis in Timæum accipies opportunius. Attende deinceps ad illam animæ naturæ figuram. In qua ſub multiplicis beſtiæ nomine intellige concupiſcẽdi naturam: ſub figura leonis, iraſcendi uigorem: ſub forma hominis rationem. Et uide quàm expreſſe depingat ambitioſi, iniuſti, libidinoſi hominis uitam, imò miſeram ſeruitutem. Item ibidem accipe formulam, qua poſsis tranſitum animarum in beſtias ita interpretari, ut in beſtiarum affectus & habitus potius quàm in corpora migrare dicantur. Præterea memẽto, quemadmodum in corpore perſpicacia ſenſus, ſanitas, robur, pulchritudo, non opinione, ſed natura ſunt bona, eorumq; contraria mala ſimiliter: ſic in anima prudentiã, temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam naturaliter eſſe bona, naturaliter quoq; horum contraria mala. Deniq; accipe totius uitæ formam, per quam ita corporea cuncta diſponas, ut animi temperantiæ conſonent. Atq; eatenus eligas ſingula, quatenus conferant ad animi ſanitatem: & contra quæ hanc impediunt, procul effugias, habites ſemper mentis arcem, atq; ab ea nullis aut illecebris, aut minis te præcipitari permittas. Cum uero & teipſum & alios ita formare uolueris, ſuſpice perſpicuum reipublicæ huius exemplar in cœlo: in cælo inquam, id eſt, ordine cæleſtium motionum, atq; altius in mente diuina: ut inde tãdem ad ipſius imaginem, teipſum primo, deinde familiam, tertio ciuitatem iuſte feliciterq; componas.

NONVS DIALOGVS
DE IVSTO.

De uoluptatibus diſtinctis

DEINCEPS conſiderandum reſtat, inquam ego, qua ratione uir tyrannicus ex populari fiat, qualisq; ſit, & nunquid uitam ducat miſerã, an beatam. Certe id reliquũ eſt, inquit ille. Scis quid adhuc deſiderem? Quid? Nondum ſufficiẽter diſtinxiſſe uidemur, quot ſint, & quales cupiditates. Ac niſi id conſtet, obſcurior erit eius quod quærimus inquiſitio. Opportunũ uero adhuc erit. Prorſus quidẽ. ac uide quid in eis noſſe uelim. eſt autem tale. Earum uoluptatum cupiditatumq; quæ non neceſſariæ ſunt uidentur mihi quædam legibus repugnantes, omnibus ineſſe quidem: legibus autem & melioribus cupiditatibus pariter cum ratione caſtigatæ, in quibuſdam hominibus uel omnino obſoleſcere, uel adeo reprimi, ut raræ admodum exileſq; reddantur: in aliis autem uehementiores frequentioresq; euadere. Quas potiſsimum iſtas uocas? Quæ in ſomnis ſæpius excitantur, quoties animi pars illa, quæ rationis particeps manſuetaq; & illius

illius domina eſt, dormit: ferina autẽ & agreſtis, cũ ſit immoderato potu atq; paſtu repleta, exultat, tentatq; excutere ſomnum, & ſolitis libidinibus indulgere. Tunc quippe nihil eſt quod non audeat, ueluti ſoluta & libera omnibus uerecundiæ prudentiæq; præceptis: ut aut cum matre corpus miſcere uideatur, aut cum quouis alio homine uel deo, ſæpe & belua, atq; etiam trucidare aliquem, & impie cruentari, & à nulla prorſus uoragine abſtinere: nec ut breui complectar, ab ulla inſania uel impudentia temperare. Vera nimium loqueris. At cum quis recte moderateq; habens, quieti ſe tradiderit, ea parte animi in qua eſt ratio, excitata & recta, ſaturataq; bonarum cogitationum epulis, & ad ſeipſam cõtemplando cõuerſa: ea uero quæ uoluptate alitur, nec inopia preſſa, nec ſatietate affluenti, ut quieſcat maxime, neq; optimam partem illam aut geſtiendo, aut mœrendo perturbet, ſed ſinat eam per ſeipſam ſolam ac puram conſiderare, indagare atq; percipere quicquid ignotum hactenus uel præſentium, uel præteritorum, uel futurorum: illa etiam tertia parte animi, in qua irarum æſtuat ardor, ſedata atq; reſtincta, uſqueadeo ut nulli infenſa quieſcat: atq; ita inquã partibus quidem duabus pacatis, mente uero erecta, ſomno ſe comparet: tunc demum mens pura ueritatem attingit, neq; inſomniorum uiſa nefaria ſeſe obijciunt. Sic prorſus exiſtimo. Quid plura? Id ſummatim uolumus: Vnicuiq; ineſſe ſpeciem quandam cupiditatum diram, agreſtem, atq; iniquã, atq; etiam in his qui inter homines maxime moderati uidentur. Quod in ſomnis ſit manifeſtum. Numquid igitur dicam, & utrum conſentias tu uideris. Conſentio equidem. Recordare qualem uirum eſſe diximus popularem. Erat autẽ is, qui ab ineũte ætate ſub parco nutritus eſt patre, qui lucri cupiditati indulſit ſolum, cæteras uero nõ neceſſarias, ſed ludi ornatusq; comites ſpreuit. Nõnne ita? Ita prorſus. Conuerſatus deinde cum elatioribus uitiis, pleniſq; libidinibus his quas modo narrauimus, declinare cœpit ad petulantiam omnẽ, eorumq; mores, paternæ parſimoniæ odio. Cum uero ingenio meliore eſſet ẽq; corruptores, utrinq; diſtractus, mediam nactus eſt utriuſq; moris affectionem, moderate utranq; ſecutus ut ipſe putat, neq; illiberalem neq; diſſolutam uitam agens, ex paucorũ potentiq; cupido mutatus in popularem. Erat uti? & eſt circa huiuſcemodi uirũ hæc opinio. Ponerurſus huius iam natu grandis filium, primis ab annis paternis moribus imbutum. Pono. Ponas iterum eadem huic accidere quæ patri contigerãt, ut ad omne trahatur flagitium, & laſciuiẽtis uitæ licentiã, quam tamen hi qui uiuunt, integram nominent libertatẽ: pater autẽ alijq; domeſtici iſtis cupiditatib. quas in medio quodam eſſe diximus ſuffragentur: alij itẽ opem ſuggerant. Vbi uero iam ſperauerint uehementes illi incantantores, nutritoresq; tyrannidis, adoleſcentẽ ſe non aliter cõtinere poſſe, amorem in eo aliquẽ quibuſdam machinationibus excitẽt, præſidem tutorẽq; otioſorũ, & ad libidinẽ illi ſubminiſtrãtium deſideriorũ, alatum certe, & ingentẽ fucum. Nunquid aliud amorẽ talium eſſe putas? Nihil aliud. Quãdo uero circa ipſum ſuſurrantes cupiditates aliæ refertæ nidore, unguẽtis, coronis ac mero, reſolutiſq; conſuetudinum talium uoluptatibus coaugent prorſus aluntq; deſiderium illud, atq; ita fuco aculeum addunt: tunc iam hic animi preſes furit omnino, dementiaq; feruet: atq; ſtipatus inde ſatellitibus, ſtimuloq; percitus, ſiquas intra ſe frugales & uerecundas opiniones cupiditatesq; offenderit, protinus extirpat expellitq;, quouſq; temperãtiam omnẽ animo eijciat, ſecq; noua inſania repleat. Egregie tyrannici uiri refers originem. Nõnne & olim hanc ob cauſam amor tyrannus eſt dictus?

Videtur plane. Et ebrius uir, ô amice, nõnne tyrannicum gerit animum? Sane. Quinetiã furioſus & extra ſe poſitus, non ſolũ hominibus, ſed & diis imperare cõtendit, ſperatq; ſe id conſequuturum. Vehementer. Tyrãnicus autem ô beate, uir reuera fit, quãdo uel natura uel ſtudijs uel ambobus temulentus, amori obnoxius, furioſus euadit.

Prorſus ita ſe res habet. Ita igitur talis uir, ut apparet, efficitur. Viuit autẽ quo pacto?

Id uero, ut aiunt qui iocantur, mihi tu dices. Dico equidẽ. Poſt hæc, ut arbitror, feſtis indulgẽt bacchanalibus, comeſſationibus, ſcortis, cæteriſq; huiuſcemodi omnib⁹, hi quorum tyrãnus amor intus animi incolens penetralia, regit omnia. Neceſſe eſt. Itaq; multæ profecto diesq; noctesq; uehementes cupiditates multorũ indigæ pullulant. Multæ quidem. Cito igitur ſiqui prouentus extiterint conſumuntur. Quid ni? Poſt hæc utiq; fœnora, & patrimonij diſſipatio. Proculdubio. Quando uero deficiunt omnia, neceſſe eſt cupiditates uociferari atq; cõqueri, quæ quidẽ frequẽtes ardẽtesq; in nido ani-

mi deliteſcunt: eos autem ueluti ſtimulis quibuſdam perculſos, libidinibus ſcilicet aliis præſertimq; amore aliarum omniũ tanquam ſatellitum duce, iactari efferriq; ad exploran dum ſi quis quicquam poſsideat, quod uel fraude ſurripi, uel ui eripi poſsit. Maxime. Quapropter coguntur uel undiq; uſurpare, uel ingentibus ſtimulis & doloribus cruciari. Coguntur plane. Num quemadmodum nouæ cupiditates ipſius adultæ, priſtinas exuperarunt, & quæ illarũ erãt, uſurpauere: ita & ipſe iuſtum eſſe cenſebit, ut ipſe iunior plus habeat q̃ parentes, & ſi portionem ſuam conſumpſerit, paterna inſuper eroget? Cur non? Quod ſi parentes illi nequaquã permiſerint, principio furari, eosq; decipere aggredietur. Omnino. Sin iſtud non poterit, rapiet iam, uimq; parentibus inferet. Sic arbitror. Ac ſi pater materq; ſenes, ô mirifice uir, reſiſtant repugnẽtq;, nunquid eos uerebitur, atq; ita ſe cõtinebit, ut nihil agat tyrãnicũ? Patri equidem ac matri ſic affecti hominis timeo. Per Iouem, ô Adimante, inquam ego, nunquid gratia nuper amatæ cu iuſdam concubinæ non neceſſariæ, amicã iam olim neceſſariamq; matrem, aut gratia ſpecioſi alicuius nuper amati adoleſcentis non neceſſarij, deformem & neceſſarium ſenẽ pa trem, & amicorum omnium antiquiſsimum, tibi uir talis uidetur uerberibus obiecturus, eosq; illis ſubiecturus, ſi eandem in domũ induxerit? Per Iouẽ, omnino. Quàm beatum eſſe uidetur tyrannicum filium genuiſſe. Non multum. Quid uero? cum parentum ſupellectilis nõ ſufficiet, in eoq; iam erit examen confertiſsimum uoluptatũ, an non primo parietẽ alicuius perfodiet domus, uel nocte ſerius euntis palliũ rapiet? deinde etiam templum aliquod expoliabit? atq; in his omnibus eas quas olim à pueritia de honeſtis & turpibus, quaſi iura quædã quibus iudicabatur, opiniões habuerat, illæ quæ nuper ſeruitutem exierunt, tanquam ſatellites ſtipantes amorem, unà cum eo iam ſuperabunt: quæ quondam dormiente illo per inſomnia tantum ſoluebantur, cum adhuc ſub legibus paternisq; præceptis populari in ſeipſo inſtitutus eſſet cõditione? tandem uero amoris tyrannide irretitus, qualis raro erat in ſomnis, talis ſemper erit uigilans? Nã cæde impia nulla abſtinebit, nec ingluuie, nec facinore: ſed tyrannice in ipſo amor omni cum licentia & tranſgreſſione uiuens, utpote qui ſolus ſit dominus, ſubiectum ſibi hominẽ tanquam ciuitatem imprudenter ad omnia rapiet: unde & ſeipſum & turbam ſuorum ſatellitum nutriet, partim extrinſecus ingreſſam ex improba quadam cõſuetudine, partim intrinſecus ex eiſdem moribus ab ipſo ſolutam & manumiſſam. Nónne hæc talis hominis uita? Hæc prorſus. Ac ſi pauculi tales in ciuitate ſint, reliqua uero multitudo omnis modeſta, quia iſtic lõcus non ſit, profecti, tyrannum alium ſtipabunt: acceptaq; mercede, ſicubi ei bellum eſt, iuuabunt. ſi uero locus ipſis ſit in eadem iſtic ciuitate mala multa minuta committent. Qualia? Furabuntur, parietes perfodient, marſupia incident, expoliabunt prædabunturq;, ſacra rapient, captos homines ſeruire cogent, necnon calumniabuntur quandoq; ſi dicendo ualent, periurijsq; decipient homines, & muneribus corrumpentur iudices. Minuta hæc dicis mala, ſi pauci tales ſint? Hæc quidem ſi ad maiora cõparentur, dicuntur exigua. Atq; hæc omnia ad tyrannum comparata malicia miſeriaq; ciuitatis haudquaquã, ut prouerbio dici ſolet, ad ſcopum accedunt. Quoties enim in ciuitate tales multi reperiuntur, eosq; alij ſequuntur multi, ſentiuntq; ingentem ſuorum copiam, tyrannum procreant inſcitia plebis, eum præ cæteris, qui inter illos ita eſt affectus, ut in animo ſuo tyrannum habeat potentiſsimum. Conſentaneum id quidem. Tyrannus quippe is erit potiſsimus. Nónne facile id ſit, ſi ceſſerint omnes? Si nautẽ ciuitas tyrãno huic obſtiterit, tunc ſanè is quemadmodum in ſuperioribus patrem matremq; ſubegit, ſic rurſus & patriam pro uiribus ſubiget, alios inducens iuuenes, hiſq; ſeruire coget olim ſibi charã patriam matriamq;, ut more Certenſium loquar, tam educatione quàm habitu: atq; is erit cupiditatis eius hominis finis. Sic prorſus. Nónne iſti tales priuatim fiunt antequam dominentur? Principio cum his conuerſantur ut plurimum, qui blandiuntur illis, & in omnibus aſſentantur. Ac ſi qua re indigeant, idem & ipſi agunt, ſubmittũt ſe, & quãcunq; gerũt perſonã tanq; domeſtici. Voti uero compotes cũ facti ſunt, extraneos ſe eſſe declarãt. Et maxime quidẽ. Omnẽ ita ætatẽ agunt. Amici quidẽ nemini unq;, ſemper autem dominãtes alicui, uel alicui ſeruientes. Libertatẽ uero et amicitiã ueram unq; ingenium tyrannicũ guſtat. Maxime. Nónne huiuſmodi homines iure infidos nominabimus? Iure. Quinetiã iniuſtos quàm maxime fieri poteſt, ſi modo in ſuperioribus recte in-

uicem quale quid iuſtitia ſit conceſsimus. Recte quidem. Concludamus igitur, qui ſit uir peſsimus. Eſt autem is qui talis eſt uigilans, qualẽ ſupra figurauimus ſomniantem.

Omnino. Talis utiq; fit, quiſquis cum natura tyrãnicus maxime ſit, ut ſolus domine tur aſſequitur, & quo diutius in tyrannide uiuit, eo magis eſt talis. Ita neceſſe eſt, inquit Glauco, partibus reſpondendi ſuſceptis. Quiſquis iniquiſsimus apparet, & miſerrimus apparebit: & qui diutiſsime maximeq; potitur tyrãnide, maxime & diutiſsime iniquiſsimus reuera eſt & miſerrimus. Multis autem multa uidebuntur. Ita ſe hæc habere neceſſe eſt. Tyrãnicus uir ciuitati tyrãnide oppreſſæ ſimillimus. Populãris uir populari. cæteriq; ſimiliter. Quid ni? Sicut ſe habet ad ciuitatẽ ciuitas uirtute & félicitate, ita uir quoq; ſe habet ad uirum. Nihil prohibet. Quomodo ſe habet tyranno ſubiecta ciuitas ad eam quæ regi paret, qualem primo deſcripſimus? Contrà omnino. Nam una quidem optima, altera peſsima. Haud interrogabo quam dicas. Conſtat enim. Verum de beatitudine atq; miſeria eodem modo an alio iudicas? Neq; uero tyrannicæ ciuitatis ſpeciem admiremur, ad ſolum tyrannum reſpicientes, aut ad eos paucos qui cum eo rerum potiuntur, ſed ut decet omnem penitus ciuitatem ingreſsi, luſtremus ſingula, & ad cuncta conuerſis oculis feramus ſententiam. Probe admones. Conſtat autem apud quemlibet nullam ciuitatem tyrannide preſſa eſſe miſeriorem: nullamq; rege gubernata, beatiorem eſſe. Si idem circa uiros obſeruari iuberem, num recte præciperem? uidelicet ſi cenſeam ei iudicium permittendum, qui cogitatione poſsit tyranni mentem irrepere, ac mores penitus introſpicere, neq; ut pueri ſolent, exteriora intuens obſtupeſcat, dum tyrannicam illam aſpicit pompam, quã procul illi intuentibus frequẽter oſtentant, ſed perſpicaciter iudicet. Si inquam eum nobis audiendum cẽſeam, qui diſcernere ualeat, quiq; unà & habitauerit, & domeſticis actionibus interfuerit, tum qui nouerit quo pacto erga familiares ſingulos ille ſit affectus. Nam in his maxime qualis ſit apparet, omnem ſcilicet tragicum exutus apparatum: rurſusq; popularibus in periculis. hæc omnia dignoſcẽtem ſi iubeam declarare quo pacto ſe ad alios tyrannus habeat, quod ad beatitudinem miſeriamq; pertinet: nunquid recte iuberem? Recte admodũ & iſta iuberes. Vis'ne fingamus & nos ex eorum numero eſſe, qui iudicare poſsint, atq; illis adhæſerint, ut aliquẽ habeamus qui ad ea quæ interrogamus reſpondeat? Volo equidem. Age itaq;, ſic cõſidera ſimilitudinem, memoriam repetens & ciuitatis, & uiri, atq; ita ſigillatim uiciſſimq; utriuſq; affectus animaduerte. Dic quales. Principio, liberam ciuitatem tyrannicam dices, an ſeruam? Maxime omnium ſeruam. Attamen in ea dominos ac liberos inſpicis. Plane, ſed exiguũ quidem iſtud: uniuerſum uero, ut ita dicam, in ipſa & præſtantiſsimũ genus, turpiter ac miſere ſeruũ. Si igitur ciuitati uir ſimilis, neceſſe eſt in illo eundem eſſe ordinẽ, multaq; illiberalitate & ſeruitute eius animũ opprimi, easq; animi partes ſeruire, quæ præſtantiſsimæ ſunt: exiliem uero partẽ, ignauiſſimã, dementiſsimãq; dominari. Neceſſariũ. Quid porro? Seruum an liberum huiuſmodi animũ appellabis? Seruum. Atqui ſerua & tyranno ſubdita ciuitas, minime quæ uult agit. Nimirum.

Tyrannicus igitur animus minime quæ uult efficiet, ut ſic de toto animo dicam: ſed ſtimulo ſemper percitus uiolento, perturbatione pœnitẽtiaq; redundabit. Quid ni? Tyrannicã ciuitatẽ, diuitem'ne, an pauperẽ eſſe neceſſe eſt? Pauperẽ. Animum quoq; tyrannicũ, mendicũ ſemper & inexplebilẽ neceſſe eſt eſſe? Eſt ut dicis. Metu uero ſollicitari an nõ neceſſariũ eſt ciuitatẽ talem, talemq; uirum? Valde. Lamentationes præterea, ſuſpiria, fletus, anguſtias cenſes in alia ciuitate frequentiores te reperturum? Nullo pacto. In homine inſuper alio talia quædam plura ineſſe putas q̃ in tyrãnico iſto, qui cupiditatibus amoribusq; inſanit? Quonam pacto? Profecto ad hæc reſpiciens omnia, cæteraq; generis eiuſdem, ciuitatem tyrannicã ciuitatũ omniũ eſſe miſerrimã iudicaſti. An nõ recte? Summopere. Verũ de uiro rurſus tyrãnico quid ais, quoties eadẽ hęc animaduertis? Lõge cunctorũ dico hũc eſſe miſerrimũ. Hoc nõ recte dicis. Quãobrẽ? Nondum hic eſt, ut arbitror, talis maxime. Quis ergo? Iſte forſitan tibi hoc miſerior eſſe uidebitur. Quis inquã? Qui cũ natura tyrannicus ſit, uitam nõ ãgit priuatam, ſed eſt infelix, & ſorte quadam eo deducitur, ut tyrannide potiatur. Ex his quæ dicta ſunt, uera te loqui cõiecto. Ita eſt. Verum talia quędã non opinari oportet, imò uero diligentiſsime ratione tali inueſtigare. De maximo enim quodam nobis diſceptatio

eſt

est, bona scilicet uita, ac mala. Scite. Attẽdite itaq; si quid dicam. Videtur enim mihi ex his de hoc esse considerandũ. Ex quibus? Ex unoquoq; scilicet priuatorum, quotcunq; ita diuitijs abundant ut multa habeãt mancipia. Isti nanq; id tyrannis habent simile, quòd multis imperant. Interest autem, quòd tyrannus pluribus dominatur. Interest utiq;. Nosti quod hi securi cum familia uiuunt, neq; famulos metuunt? Nempe. Quid enim metuant? Nihil. Sed nunquid causam tenes? Equidem, quoniã uidelicet ciuitas uniuersa singulis priuatorũ succurrit. Præclare loqueris. Quid si quis deorum uirum unũ cui quinquaginta uel plura mãcipia sint, educat è ciuitate unà cum uxore ac liberis, constituatq; in solitudine cum rebus suis omnibus, atq; mancipijs, ubi liberorũ hominum nullus ferre huic auxilium possit, quali eum & quanta formidine uexatum iri existimas, ne forte mancipia ipsum & filios & uxorem interimant? Summa, ut arbitror. An non cogetur seruis quibusdam blandiri, polliceriq; multa, & manumittere, cum sibi nihil opus sit? Vnde & ad ministros suos ipse adulator erit. Cogetur penitus uel ita facere, uel perire. Quid si alios adhuc deus in ea regiõe disposuerit proximos illi cõpluri mos, qui nequaquã sustineãt ut alter alteri dominetur, ac siquidẽ deprehenderint sibi dominium uendicantẽ, supplicijs extremis afficiant? Deteriorem admodum eius conditionem fore censeo, si hostium uallo includatur. An nõ tali quodam carcere clausus est tyrannus, natura talis existens qualem in superioribus explicauimus, multis uidelicet diuersisq; timoribus & amoribus agitatum? Cum uero ingenio sit apprime cupido, huic soli neq; egredi usquam licet, neq; inspicere quæ liberis hominibus lubitum est: sed intra ædium parietes formidolosus ueluti mulier cõmoratur, inuidens ciuibus alijs siquis extra mœnia spatiatur, & boni quicquam spectat. Sic prorsus. An non ab huiuscemodi malis plura insuper incurrit uir ille, qui male seipsum gubernans, quem & tu modo miserrimum iudicabas tyrannicum, haudquaquã priuatus uiuit, sed fortunæ ui quadam ut tyrannidem exerceat cogitur: cumq; sibijpsi imperare non possit, alijs imperare contendit? perinde ac si quis imbecillo corpore, & suis se uiribus non sustinente, cogatur ut quietem agat secum ipse nunquam, sed aduersus alia corpora certet ac pugnet. Simillima indu cis ô Socrates atq; uerissima. Nónne igitur ô amice Glauco miserabilis omnino hæc est conditio, duriorq; uita est hominis nacti tyrannidẽ, ea uita quam tu supra durissimam iudicabas? Valde. Est autem re ipsa, quamuis alicui non uideatur: uere tyrannus uere seruus, extremæ adulationi seruitutiq; astrictus, libidinis nequissimorum hominum adulator: qui appetitus suos explet nunquam, sed plurimis indiget semper, atq; inops reuerà esse apparet, si quis penetralia animi ipsius inspexerit. Pauore quinetiam perpetuo territus, & solicitudine angustiaq; uexatus, si modo ciuitatis eius statui cui præest, ipse est similis. Similis autem existit. An non? Et maxime quidẽ. Præter hæc uiro huic illa etiam tribuemus quæ antea memorauimus, quòd necesse sit eum & esse prius, & postea multo magis cum tyrannidẽ est adeptus, inuidum, iniustum, expertem beneuolentiæ, impium, omnisq; nequitiæ sentinam ac fomitem fieri, ex hisq; cunctis esse miserrimum, atq; alios etiam qui adhærent ipsi, similes reddere. Nullus mentis compos hic contradixerit.

Cur paterfamilias nihil metuat multitudinẽ seruorum

Miserrima res tyrãnus tyrãnidem nactus

Age, quemadmodũ iudex omnia circumspiciens de singulis iudicat, ita tu in presentia proferas, qui tuo iudicio primus beatitudine, qui secundus: cæterosq; gradatim qui in numero quinq; sunt, enarra: Regium, honorifici imperij studiosum, paucorũ potentiæ cupidum, populare, atq; tyrannicũ. Ac facile iudicium istud. Nam uelut sim ingressus, istos quasi choros uirtute & prauitate, beatitudine & huic contrario inter se cõparo atq; iudico. Num præconẽ conducemus? an ego hæc potius pronunciabo? Aristonis filium iudicasse uirum optimũ, & iustissimum esse, beatissimum, eumq; esse dixisse hominem maxime omnium regium, seq; ipsum regentẽ, pessimum uero & iniquissimum, esse miserrimum, talemq; eum esse qui maxime tyrãnus sit, seq; ipsum & ciuitatẽ tyrannide premat?

Ita sit promulgatũ. Nunquid adijciam, siue lateant sic affecti homines, siue non lateant homines pariter atq; deos? Adijce. Esto igitur. Etenim una hæc demõstratio sit: secundã uero si uideẽ, hanc conuenit intueri. Quænã ista? Postquã sicuti ciuitas tres in species diuisa est, ita & cuiusq; anima trifariam diuidetur, ut arbitror: atq; hinc demonstratio secunda nascetur. Quænam? Hęc. Cum tres animę partes sint, tres quoq; uoluptates esse uidẽtur, sua cuiusq; partis propria. Cupiditates quoq; totidem & principatus.

Quo

Quo pãcto? Partem unam dicimus qua homo discit. Alterã, qua irascitur. Tertiam uero propter uarietatem uno non potuimus proprio ipsius uocabulo nominare, sed ex eo quod in se cõtinet maximum uehementissimumq; cõcupiscibile appellauimus, propter uehementiam earum cupiditatum quæ ad cibum potumq; & uenerea rapiunt, & ad ea quæ ista sequuntur: nec non auarum cognominauimus, quoniam pecunijs maxime huiusmodi cupiditates explentur. Recte. Ac si uoluptatem affectumq; eius lucri dixerimus esse, in unam maxime summam reducemus orationem, ut aliquid nobis certum ipsi significemus, quoties id ipsum partem hanc animæ dicimus. Atq; si totum hoc pecuniarum & lucri cupidum nominemus, recte admodum appellabimus. Mihi quidem ita uidetur. Quid uero? Irascendi natura nónne ad potẽtiam, uictoriam, gloriam, trahit tota.

Magnopere. Si igitur eam contentiosam ambitiosamq; appellabimus, nũquid recte?

Rectissime. At uero partem illam qua discimus, constat cuiq; omnem ad ueritatem inuestigandam semper anniti, pecuniarumq; & gloriæ minimam curam habere. Omnino. Si tertium hoc discẽdi cupidum & philosophum nominabimus, haud ab re erit nomen impositum. Est ut ais. Nónne dicimus in animis quorũdam unam illarum partium dominari, in alijs aliam, quancunq; contigerit? Dicimus. Propterea dicimus tria hominũ prima genera esse, philosophũ, contentiosum, auarũ. Prorsus. Voluptatum quoq; species tres hisce subiectas, cuiq; suam. Omnino. Si unũquemq; istorum seorsum interroges, quæ uita istarum dulcissima, suam quisq; cæteris anteponet. Auarus quidem lucri ipsius cõparatione, honorũ uel disciplinarũ oblectamenta nullius existimabit, nisi quid forsan ad argentum conferant. Vera loqueris. Ambitiosus autem quæstus delectationem molestam putat, rursusq; eam quæ discendo percipitur, nisi doctrina inanem & umbratilem hominũ pariat gloriam. Ita res se habet. Philosophum quoq; ponamus cæteras uoluptates floccipendentem, dum eas ad iuge discendi gaudium, quo ipse fruitur inuestiganda ueritate, comparat: cæteras autem non necessarias uocantem, quia illas secuturus nõ sit nisi necessitas cogat. Bene id nosse oportet. Quando igitur cuiusq; uitæ uoluptates ipsaq; uita in contentionem uenient, non de hoc quod est honestius, aut turpius uiuere, uel melius, aut deterius, sed de suauiori paçatioriq; uitę statu, qua ratione discernemus cuius sit sententia uerior? Haud satis habeo quid respondeã. Sic autem animaduerte. Quanam iudicare oportet, quæcunq; recte dijudicãda sunt? Nónne peritia, prudentia, ratione? An habet quisquã alia, quibus melius iudicet? Nullo modo.

Attende igitur: Cum tres sint, quisnam horũ maxime expertus est omnes quas narrauimus uoluptates? Vtrum auarus discendo qualis sit ueritas, magis tibi uidetur expertus discendi iucunditatem, quàm philosophus lucri? an potius contra? Permultum interest. Philosophum nanq; necesse est uoluptatẽ alterius à pueritia degustasse. Auarum autem haud quaquã necesse est in ueritatis inuestigatione quanta insit oblectatio percepisse, expertũq; fuisse. Imò uero si nitatur, non facile istud assequitur. Longe igitur auaro philosophus utrarumq; uoluptatũ experiẽtia præstat. Longe. Ambitiosus uero num quid magis sapientiæ quàm philosophus honoris oblectamenta gustauit? Honor quidem omnes eos sequitur, si propositum sibi officium exequantur. Etenim diues à multitudine honoratur, & fortis & sapiens. Quapropter omnes quãta prouenit ex honore uoluptas usu ipso intelligunt. Quanta uero sit in ueritatis cõtemplatione suauitas, solus philosophus sentit. Igitur quantum ad experientiam attinet, optime philosophus præ cæteris iudicat. Valde. Quinetiam unà cum prudentia solus erit expertus. Nihil prohibet. Præterea organum illud per quod iudicandum est, non auari aut ambitiosi hominis, sed philosophi est instrumentum. Quale istud? Per rationes enim esse diximus iudicandum. Diximus. Rationes autẽ præcipue philosophi sunt instrumenta. Patet.

Si diuitijs lucroq; optime unumquodq; iudicaretur, quæ laudaret uel improbaret uir quæstui deditus, necesse esset hæc esse uerissima. Penitus. Si autem honore, uictoria, fortitudine, quæ ambitiosus & ad uictoriam ardentissimus iudicaret. Constat. Postq; uero experientia, prudentia, ratione, necesse est quæ philosophus & rationum uir studiosus laudat, esse uerissima. Quare cũ tres uoluptates sint, uoluptas partis ei⁹ qua discimus erit utiq; suauissima, eiusq; dulcissima uita, in quo hæc pars dominatur. Nihil obstat.

Nempe Philosophus apud quẽ uere iudicandi est autoritas, suam laudat uitam. Quam uero

uero secundam esse uitam, aut quam secundam uoluptatem arbiter ille ponat? At constat quòd bellicosi ambitiosiq; hominis. Propinquior enim illi hæc quàm auari. Postremam igitur lucri cupidi uitam locare uidetur. Quid ni? Duo hæc itaq; sibi inuicē ita succedunt, biscq; iustus iam uicit iniustum. Tertium uero Olympicorum ritu, seruatori & Olympio Ioui tribuens, contemplare nullius præterquam prudentis uoluptatem ueram prorsus existere, neq; synceram, sed umbratilem atq; inanem, ut ego ex sapientum aliquo audisse mihi uideor: atq; hic erit grauissimus iniusti casus atq; ruina. Mirum in modū.

De medio inter uoluptatē & dolorem

Verum quo pacto istud ais? Ita certe inueniam, te respondente perquirens. Quære. Dic obsecro, nónne dolori contrariam dicimus uoluptatem? Dicimus. Medium quinetiam quoddam ponimus, quod neq; lætari est, neq; dolere? Ponimus. Et cū medium sit, quietem uacationemq; animi ab utroq;? Nónne ita hoc dicis? Ita plane. Meministi qualia esse solent ægrotantiū uerba, dum morbo laborant? Qualia dicis? Nihil esse dulcius sanitate, sed eos latuisse aiunt q̄ dulce id sit, antequā ægrotarēt. Recordor equidem. Necnō acerbissimis doloribus uexatos homines exclamātes audis, nihil esse dulcius q̄ ea afflictione uacare. Audio. Quinetiam alijs permultis huiusmodi afflictionibus cruciatos homines audis, dum cruciātur, uociferantes, asserentesq; dulcissimum esse nullo dolore affici, præsentiq; molestia esse liberum, nón autem dicunt dulcissimum esse lætari. Nempe hæc illis quies tunc fortè gratissima. At uero cū lætari quis desinit, uoluptatis cessationem illam molestam existimabit? Fortè. Quies igitur illa quam paulo ante utrorumq; mediam esse diximus, quandoq; utraq; erit, tū dolor scilicet, tum uoluptas. Videtur. Num fieri potest, ut quod neutrum est, sit utraq;? Non, ut arbitror? Atqui quando in animo uoluptas est, aut dolor, ambo motus quidam insunt?

Vtiq;. Tertium uero illud quod neq; dolor est, neq; uoluptas, nónne quies aliqua & istorū medium esse nuper apparuit? Plane. Quo pacto igitur recte putabimus, nō dolere quidem suaue, non lætari uero acerbum esse? Nullo. Istud igitur non est, sed apparet, si ad molestum quidem conferas iucundū, si ad iucūdum uero, molestum: idq; tunc medium est, & quies. Neq; uisa huiusmodi ueri quicquā de uoluptate nobis offerunt, sed deceptione quadam proueniunt. Sic monstrat ratio. Vide igitur uoluptates quæ dolorem nullum sequūtur, ne sępius id in præsenti disputatione ita natura comparatum existimes, ut uoluptas quidem doloris, dolor uero uoluptatis priuatio sit. Quorum inquit, & quas uoluptates dicis? Multæ quidem & aliæ sunt, sed præsertim, si animaduertere uis, uoluptates quæ circa olfactum fiunt: hæ nanq; nullo prius antecedente dolore, repente ingentes proueniunt: & cum cessant, dolor eas nullus sequitur. Verissima narras. Ne credamus igitur doloris cessationem, puram uoluptatem esse: neq; dolorem, uoluptatis absentiam. Non. At uero earum quæ per corpus ingrediuntur in animum, uoluptatesq; dicūtur, fermè maximæ quæq; ac plurimæ tales sunt, ut dolorū liberationes sint.

Sunt profecto. Et quæ circa hæc futurā ab expectatione nascuntur, prægustationes quædā uoluptatis, atq; doloris, eodem modo se habent. Eodem. Scis quales hæc uoluptates sunt, & cui maxime similes? Cui? Putas aliquid in natura esse supremū, infimum, medium? Equidem. Censes aliquē cum ab infimo ad mediū fertur, aliud arbitrari q̄ ad summū ascendere? & dum stat in medio, deflectitq; oculos illuc unde uenerat, alibi esse opinari q̄ in supremo, cum id quod reuera est summum nō cernat? Per Iouē, non aliter hominem talem opinaturum existimo. Si iterum deferatur, deorsum ferri opinabitur, ac uere putabit? Quid ni? Nónne hæc illi eam ob causam contingunt omnia, quia nōdum expertus est quid uere supremū sit, quid medium, quid ue infimum?

Manifestum est quidem. Nunquid ergo miraberis, si ueritatis imperiti homines, tum de multis alijs non recte sentiunt, tum etiam circa uoluptatem & dolorem, horumq; medium sic afficiuntur, ut quoties in dolorem incidunt, uere iudicēt, doleantq; reuera: quoties uero à dolore surgunt in medium, & repletionem & uoluptatem assequi arbitrētur? Et quemadmodum qui iuxta nigrum, solum aspiciunt fuscum, quoniam non uident album, clarissimum illud existimant: ita & qui doloris uacuitatem comparant cum dolore, ueram autem experti non sunt uoluptatem, iudicando decipiantur? Per Iouem non istud mirabor equidem. Imò uero si contrà eueniret, potius mirarer. Sic autem considera. Nónne fames ac sitis & cætera generis eiusdem uacuitates quædam sunt corporis ipsius

ipsius habitudinis? Quid ni? Ignorantia uero & imprudentia uacuitas quædā est habitus animi. Maxime. Impletur autem & illud dum alimēta capit, & hic dum intelligentiam. Quid ni? Quænam repletio uerior? Vtrum quæ per ea fit quæ magis ueriusq; sunt, an quæ per alia? Quæ per ea quæ magis sunt. Quænā censes puriorem esse substantiæ? Nunquid cibi, potus, obsonij, alimentorumq; quorumcunq; genera? An ueræ opinionis species, scientiæq; & mentis, summatimq; uniuersæ uirtutis? In hunc autem modum iudica. Quod inhæret semper simili immortaliq; & ueritati, ac etiam tale existit, & in tali quodam sit, magis esse tibi uidetur: an illud potius quod re nunq; simili atq; mortali, necnon est tale, & in tali quodam efficitur? Longe præstat quod semper simili est cognatum. Essentia utiq; rei semper similis nunquid essentiæ magis est q̄ scientiæ particeps? Non. An ueritatis? Neq; hoc. Sinautem ueritatis minus, nónne & essentiæ? Necessarium est. Nónne cōmuniter omnia circa corporis cultum genera minus ueritatem essentiāq; participant generibus his quæ circa animi cultum uersantur? Minus. Nunquid & corpus similiter minus q̄ animus? Et corpus. Nōne quod repletur his rebus quę magis ueriusq; existunt, quod ue magis ueriusq; existit, magis quoq; repletur, q̄ quod his rebus impletur quæ minus sunt, ipsumq; est minus? Quid prohibet?

Si ergo repleri rebus naturæ consentaneis, est iucundum, ipsum utiq; quod reuera ueris rebusq; rebus impletur, naturalius ac uerius uera afficit uoluptate. Quod autē ea quæ & minus sunt, & minus uera sunt, accipit, minus uere firmiter ue repletur, fallacioris q̄ & falsioris uoluptatis particeps. Necesse est omnino. Homines igitur prudentiæ uirtutisq; expertes, & epulis rebusq; similibus dediti, deorsum ferūtur, rursusq; ad medium usq; perueniunt, & circa hæc per omnem uitam oberrant: super hæc uero emergunt nunquam, & q̄d uere summū est, nequaq̄ suspiciunt, neq; ad supera euehuntur, neq; uera ulla re quandoq; fruuntur, neq; stabilem puramq; gustant uoluptatē: sed ueluti pecora humum proni spectant, uentriq; obedientes pascendo coeundoq; ætatem conterunt, procq; his rebus uberius potiundis calcibus inter se & cornibus ferreis, unguibusq; decertāt, se se inuicem ob inexplebilem libidinem trucidantes, utpote qui neq; ueram & firmam sui partem, neq; pabulis ueris implent. Omnino ô Socrates, uulgi uitam quasi quodā pandis oraculo. Hos necesse est uoluptates doloribus mixtas prosequi, quę simulachra uoluptatis ueræ & umbræ sunt, usqueadeo inuicem doloris comparatione mutua inquinatæ, ut & uoluptates & dolores ex ea comparatione uehementiores appareant, amoresq; ipsarum huiusmodi uoluptates rabidos insipientibus pariant, inflammentq; ad pugnam. Quemādmodū Stesichorus Troianos inquit ueræ ignaros Helenæ de imagine ipsius in uicem decertasse. Necessariū est omnino ita id se habere. Quid uero circa iracūdiam turam? Nónné & alia quædam horum similia contingant necesse est, quando quis id ipsum peragit, uel inuidia propter ambitionem, uel uiolentia propter contentionis cupiditatem, uel ira propter morum difficultatē absq; ratione ac mente sequens honoris, uictoriæ, iraq; expletionem? Talia necesse est & hic fieri. Asserere igitur audeamus, quod & circa partem quæstus auidam, & aliam uictoriæ studiosam, quæcunq; appetitiones tales sunt, ut scientiæ rationiq; obtemperent: easq; uoluptates sequantur & capiāt, quas ratio ipsa cōcedit, uerissimas utiq; uoluptates quoad earum natura uerarum uoluptatū est capax, adipiscentur, quippe cum pareant ueritati, ac insuper sibi proprias uoluptates percipiant: siquidem quod cuiq; optimum, id & maxime proprium. Proprium maxime.

Quādo igitur totus animus cū ea parte in qua est philosophia, procul ab omni seditione cōspirat, tunc euenit ut quæq; pars officio suo fungat, & iusta sit, & proprias sibi uoluptates atque optimas, adde quoad fieri potest uerissimas, consequatur. Valde. At uero cum partium reliquarū aliqua superat, id protinus euenit, ut neq; ipsa sui propriā repę riat uoluptatem, et partes alias cogat alienam minimeq; ueram uoluptatē sequi. Sic accidit. Nōne quæ longissime à philosophia rationeq; distant, maxime talia quædam efficiunt. Prorsus. Longissime autem distat à ratione, quod & à lege & ordine. Videlicet. Lōgissimo aūt interuallo seiunctæ esse uisæ cupiditates illæ amore ardētes atq; tyrannicæ. Omnino. Minimo aūt discrepare apparuerunt regiæ appetitiones & moderatæ. Ita. Tyrannus igitur à uera & propria uoluptate procul admodū erit: Rex aūt illi q̄ proximus. Necesse. Amarissimā ergo tyrannus uitam aget: Rex uero dulcis-

Quod cuiq; optimū, id maximepro prium

simam. Necesse id prorsus. Scis ne quanto uiuit tristior rege tyrānus? Sciam certe, si dixeris. Cum tres cupiditates sint, & una quidem legitima sit, adulteræ duæ, adulterarum tyrānus suprema sortitus fastigia, dum legem fugit & rationem, seruis quibusdā & satellitibus uoluptatibus se cōmiscet, & q̄ longiissmo interuallo à uoluptate legitima sit seiunctus, haud facile aliter, nisi forsan hunc in modū exprimi potest. Quemadmodūm

Iustus uir in iustū quantum superet uoluptate

Ab homine paucorū imperij cupido, tertius apparuit esse tyrānus. Medius nanq; istorum uir popularis erat. Ita est. Cum tertio itaq; uoluptatis, quod ueritatē quidem attinet, simulacro post illū congreditur, si uera in superioribus diximus. Sic est dicendū.

Quinetiā paucorum potentiæ deditus, tertius à rege est, si in eodem optimatem ac regem locamus. Tertius utiq;. Tripli igitur triplum, numero quidem à uera uoluptate tyrannus distat. Apparet. Planum itaq; simulacrū secundū longitudinis numerū tyrannicæ uoluptatis est. Prorsus. Secundū potentiam uero & tertiū augmentum, manifestum est quanto discrepet interuallo. Manifestum quidem computatori. Siquis converso ordine quantum uoluptatis ueritate superat rex tyrānum, quæsierit, peracta multiplicatione, inueniet regem uitæ dulcedine superare tyrannum, & tyrannum uitæ amaritudine regem, gradibus uigintinouē & septingentis. Mirabile nimiū interuallū hoc inter iusti & iniusti uiri uitam quo ad uoluptatē atq; dolorem cumulauisti. Verus hic certe & conueniens uitis hominū numerus: siquidem ipsis conueniunt dies, nocles, mensesq; & anni. Conueniunt quidē. Atqui si in tantū uoluptate bonus iustusq; uir malum & iniustum exuperat, mirum certe est quanto etiam magis ornamento, decore, uirtuteq; uitæ exuperabit. Mirum certe. At enim postquam huc disputando deuenimus, repetamus quæ à principio dicta sunt, ex quibus ad ista delati sumus. Dictum quando fuit iniuste agere illi prodesse, qui cum omnino iniustus sit, iustus tamē existimatur: an non ita dictum? Ita. Ad hæc igitur ita in præsentia disseramus, postquam unà conuenimus, quam uim & iusta & iniusta habeat operatio. Quo pacto? Imaginē animæ figuremus, ut qui illa dixit, qualia dixerit, recognoscat. Qualem? Talem aliquā, quales quondam memorantur fuisse naturæ Chimeræ ipsius, Scyllę & Cerberi, & aliæ multæ, in quibus feruntur uariæ in eodem formæ congenitæ. Feruntur quidem. Finge itaq; figuram unam bestiæ uariæ admodum, & capita circū multa habentis, capita inquā, partim bestiarum domesticarū, partim agrestiū, quę & permutare & producere ex se hęc omnia possit. Noui pictoris artificiū narras, tamē cū ad fingendū sermo q̄ cera facilior sit, fingatur. Vnam præterea his adiunge superne leonis formā: huic unam insuper hominis. Et amplissimū quidem primum sit, angustius uerò secundū atq; tertium. Facilia quidem ista, quare & formata sint. Coniūge igitur hæc tria, ut ad unum conficiendum inuicem cohæresćant. Iuncta sunt. Circumpone extrinsecus ipsis hominis uniusimaginē, ut illi qui nequeat interiora inspicere, sed exterius duntaxat cernat operimentū, unum animal, homo scilicet uideatur. Circūdedi. Dicamus itaq; illi qui asserit prodesse homini huic iniuste agere, iuste uero uiuere nequaq̄ prodesse: eū nihil aliud asserere nisi prodesse illi ut bestiā illam multiplicē pascat & leonē, & fortiorem illam leonemq; efficiat: hominē uero perire fame permittat atq; eneruet, usqueadeo ut propter imbecillitatē trahatur quocunq; cætera illa rapiunt, neq; alterum cū altero mansuefaciat, inuicē ue conciliet, imò sinat singula se inuicem morsibus lacerare, ac pugnantia mutuo deuorare.

Omnino hæc diceret, quisquis laudaret iniuriam. Ergo siquis dicat officia iusta prodesse, hæc agēda dicēdaq; monebit, ex quib. homo ille huiusmodi animalis interior, summam potentiam cōsequatur, feræq; illius pluribus capitibus redimitæ, tanq̄ colonus curam habeat, domestica quidem capita fouens, irrigans & nutriens, agrestia protinus amputans, dum leonis naturā ad hoc adiutricē accipit, cōmuniterq; curat omnia, & inuicē mutua beneuolentia sibi conciliat. Profecto hæc ait, qui iustum laudat. Omni itaq; ratione qui iusta laudat, uera loquitur: qui uero iniusta, mentitur. Nam & quoad uoluptatem, & quo ad decus, & quo ad emolumentū, iusti laudator uera pronūciat: uituperator autem neq; ueri quicq̄ affert, neq; nouit quod improbat. Nullo modo ut mihi quidem uidet. Mitibus itaq; uerbis illi persuadeamus: neq; enim spōte delinquit: sic interrogantes. O beate uir, nōne & honesta uitæ instituta & turpia, ob talia quædā esse dicimus? Honesta quidē, quæ partem naturæ ferinam homini, imo fortasis diuino subijciunt? turpia uero

uero, quæ agresti domino mancipant mansueta. Consentiet, nec ne? Cōsentiet, si mihi crediderit. Est ne aliquis cui prosit ex hac ratione iniuste aurum usurpare, siquidē accidit, ut dum accipit aurum, præstantissimam sui partē ignobilissimæ seruire cōpellat? Etenim si accipiens aurum, filium suū, uel filiam mācipiū efficeret agrestiū & improborum hominum, haudquaq̄ accepisse prodesset, neq; etiā si multū caperet: sin aūt partem sui diuinissimam, parti prophanissimæ scelestissimæq; seruire cogit, neq; misericordia tangitur, nónne erit miser? ac multo cum grauiori sui pernicie, auri muneribus est corruptus, quàm Eriphyle, quæ ut perderet uiri sui uitam monile illud accepit? Valde quidem, ut ego tibi pro illo respondeam. Nónne & intēperantiam olim appellatam tali quadam de causa putas, quoniā in ea, dira illa ingensq; & multiplex fera ultra quàm deceat uagatur? Patet. Contumacia uero & insolentia improbatur, quando leoninum & serpentinum illud genus ita superat, ut præter omnē modestiam inualescat? Prorsus. Delicata uero mollities in huius ipsius libera nimium relaxatione, quando in ipso timiditatem & ignauiam procreat, reprehenditur? Quid ni? Assentatio insuper illiberalitasq;, cum aliquis hunc ipsum animositatis uigorem turbulentæ multiplicique bestiæ submittit, ac propter quæstum, eiusq; inexplebilem cupiditatē deijcit, atq; ita à primis annis assuefacit, ut ex leone in simiam uertatur. Magnopere. Mechanicus uero mercenariusq; affectus cur infamis habetur? Tunc certe hæc in nobis infamia sunt, quando quis partis optimæ speciem natura sortitus est imbecillā, adeo ut bestijs quæ in eo sunt dominari non possit: colere uero tantum & possit & studeat, & earum blanditias solum nosse.

Videtur. Nónne ut huiusmodi uir à tali quodam duce regatur, à quali & optimus quisq; regitur, seruum ipsum esse debere dicimus optimi uiri, diuinumq; in seipso imperatorem habentis: neq; ad subiecti iacturam, parere illum debere superiori cēsemus, quemadmodum de subditis omnibus Thrasymachus existimabat: sed quia præstat cuiq;, diuino sapientiq; principi subijci, maxime quidem si talem in seipso principē habeat: si non habeat, principi huic saltem exteriori: ut omnes simus, quoad fieri potest consimiles & amici, eidem principi subiecti? Recte nimium. Perspicuū quidē ex lege fit, quòd talle quiddā ipsius est consiliū, cum omnibus ciuibus æque prospiciat: tum illud etiā in puros inperium idem ostendit, quo prohibentur sui iuris esse tantisper dum & in ipsis quemadmodum in ciuitate Rempub. constituamus, optimamq; ipsorū partem colentes, ex optima nostri parte exterioris huius principis loco simílem quendam in ipsis custodem sibijpsi imperantem creemus, ac tum demum liberos esse permittamus. Constat plane.

Qua igitur ratione ô Glauco prodesse alicui asseremus iniuste uel intemperate, uel turpiter aliquid facere, ex quibus operibus deterior erit, dum pecunias ampliores, aut aliam quamuis potentiam consequetur. Nulla. Quo pacto iniurianti prodesse dicemus, ut & lateat omnes, & non det pœnas? Nónne qui latet, etiā fit deterior? hominis autem deprehensi castigatiq̄, pars illa ferina sedatur & mansuescit, domestica uero pars liberatur. Et animus totus in naturam optimam restitutus, eo preciosiorem sumit habitum, temperantiam & iustitiam cum prudentia adipiscens, q̄ corpus cum robur & formam tum sanitatem cōsequitur, quo anima est corpore preciosior. Sic est omnino. Quamobrem quicunq; mentis est compos, huc omnem instituet uitam. Nempe in primis eas disciplinas plurimi faciet, quæ talem animum ipsius efficiunt, cæteras autem spernet.

Manifestum. Atqui neq; corpus colet & nutriet, ut ferinæ irrationaliq̄ uoluptati in dulgeat, neque ad sanitatem id referet, neq; studiose id quæret, ut robustus, uel sanus sit, uel formosus, nisi una cū his colat & tēperantiā, ita ut corporis harmoniam propter animi consonantiam moderet. Ita prorsus, siquidē reuera futurus sit musicus. Sed neq; uulgi æstimatione cōmotus, ordinē, cōcordiamq; in pecuniis possidendis, cumulandisq; mirabitur, in infinitum ue augebit, infinitis malis obnoxius. Non certe, ut arbitror.

Verum ad interiorē sui Remp. semper respiciēs cauebit ne quid in ea loco suo moueat propter uel indigentiam uel copiā pecuniarū. Atq; ita semper & in optādis & in erogandis pecunijs, pro uiribus aget. Summopere. Quin & honores eodem referet. Nam eos duntaxat gustabit, ex quibus meliorem euasurū se sperat: eos aūt & priuatim & publice fugiet, quibus deturbari posse quandoq; præsentē animi sui statū uereť. Nunquam rem ergo uolet publicam administrare, si id curauerit. Imò per canē, inquā, sed in ipsa

suiipsius ciuitate. Et maxime quidem. Nō tamē in patria forsan, nisi sors quædā diuina contigerit. Intelligo equidem, quòd ea in ciuitate dicis quam nos condidimus in præsentia, quæ & uerbis solum, in terris uero nunquam, ut arbitror, extat. At forte in cœlo illius extat exemplar, cōspicuum ei qui & intueri uoluerit, & seipsum ad illud, cum intuitus est, instituere. Nihil autem refert, siue uspiam sit, siue erit. Quæ enim illius officia sunt, aget solum: quæ alterius sunt nequaquam. Consentaneum est.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DECIMVM dialogum de Iusto.

HACTENVS Socrates diligentissimus humani generis pædagogus ad legalem iustitiam, id est uniuersam uirtutem per ipsam iustitiæ pulchritudinem genus hominum prouocauit, ab iniustitia uero per iniustitiæ turpitudinem similiter reuocauit. Deinceps autem & ad illam per sempiternum eius fructum præmiumq; cohortabitur, & ab hac per sempiternum detrimentum eius et supplicium absterrebit, atq; id est potissimum decimi huius officium. Sed antequā præcipuo hoc fungatur officio, proœmio quodam utitur, in quo diligenter absoluit quod & in prioribus dialogis attigerat, & in fine non reliquerat, admodum saluti publicæ necessarium. Profecto noster hic morborum medicus humanorum in ea morbi specie curanda est diligentior, quā cæteri nō solum negligenter curant, sed ne curant quidē unquam, immo uero quod deterius est, quasi rem saluberrimam diligunt, et omni studio complectuntur: imitationē inquam poeticam, qua ingenioſi poetæ dum perturbatos animos acrius exprimunt, interim audientiū legentiumq; animis perturbationes similes uehementius & profundius imprimunt. Ac tanto magis omnes inficiunt, quanto laudantur & placent. Proœmiū uero eiusmodi finem noni congrue sequitur: ibi enim anima in rationem distribuitur, & in partes inferiores perturbationibus agitatas, quarum imperium in anima primum, deinde in ciuitate tyrannicum appellatur. At quoniā poetica imitatio partes eiusmodi suscitat: foueq; et auget, irritans iram, titillans libidinem, soluens risum, effundens lachrymas et querelas, idcirco rationis quidem regnum labefactare, perturbationis uero tyrannidem uidetur adducere. Quamobrem Socrates pestem eiusmodi alioquin iocundam, sed maxime uenenosam perdit, ne ipsa nos perdat. Ac uide quanta charitate Plato noster ubiq; humano generi consulat, ea uidelicet disquirens circumspiciensq; pericula, quæ alius omnino nullus suspicaretur: adde insuper & naturæ educationiq; propriæ, id est poeticæ ualde repugnans, modo strenue pro publica salute propugnet. Quamobrem nemini mirum uideri debet Platonem hic ob ueritatis amorem uel Homero suo nō parcere, quandoquidem ob iustitiæ cultum, neq; genio quidem indulget suo. Homero autem præcipue derogat, ut per ipsum imitatorum principem, cæteros multo magis damnatos existimemus. Et quoniam dicit ab Homero neq; diuina, neque humana doceri, intellige laudes in Philebo à Platone tributas Homero, non ex Platonis sententia, sed ex communi opinione deductas. Probat autem imitandi peritiam esse, ut narrauimus, ualde periculosam, præterea seruilem atq; uilissimam. Siquidem imitatores, neq; res ipsas intelligunt, neque faciunt, sed apparentes sensibus rerum formas sequuti, uulgaresq; de his opiniones aucupati, & imagines quasdā referunt, & sensibus perturbationibusq; obsequuntur, nulla rationis habita ratione. Quantum uero poetas improbat ubi perturbant, tantum probat si ad uirtutem & pietatem per honestas heroum laudes diuinosq; hymnos hortentur. Verum ut quàm uilis sit omnis imitatio exprimat, artiū genus in tres diuidit species, utentem, fabricantem, imitantem. Et utentem quidem lyra, id est musicam, ait superare artem lyræ fabricatricem, quoniam certo sibi præscripto fine, formam illi proponit operis fabricandi. Fabricantem uero superare pictorem, lyram coloribus imitantem. Qualem iudicat & poetam, sic ad aures rerum imagines, sicut pictor ad oculos, referentem. Sed inter hæc theologica quædam de ideis mysteria inseruntur, quæ quoniam in theologia latius aperuimus, raptim in præsentia perstringemus. Ascende age Platonice cōtemplator ab ijs formis quas in mundi materia sentis, ad naturam formarum eiusmodi genitricem. Quam & si non sentis, cogita tamen infusam mundi materiæ ceu uitalem spiritum & plenum seminum, & per semina artificiose singula disponentem. Naturam hanc in mundo talem esse scito, qualem in te scis esse potentiā uegetalem. Ergo quēadmodū in te uegetali naturæ intelligis præesse sentiendi uirtutem: ita & in mundo naturam similem sed communissimam, in sontem redige sentiendi quasi similem, sed communissimum. Deinde & in te sensum in rationē, rationem in intellectum, & in mundo similiter sentiendi genus in rationalem naturā, atq; hanc in genus intellectuale reducas. Præterea cum percipias in te ipso intellectum id quod intelligibile est appetere quasi perfectius, ab eoq; formari uelut potentiore, præpone tam in mundo quàm in te naturā intelligibilem intellectuali naturæ. Intelligibile uero idem omnino atq; ipsum ens appella. Huic deniq; quod & intelligibile & ens appellasti, ipsum præpone bonum. Nam & ut bene sis esse cupis, et intelligibile gratia ipsius boni desideras. Postquam huc ascēderis, percipies uniuersum sacro quodam septenario designatum, ab infimaq; materia surgens per sensibiles qualitates, per naturam, per sensum, rationem, intellectū, intelligibile, ad ipsum bonum. Præterea spiritum bonum cūcta sub senario numero quasi die sexto perficisse, et in gradu

gradu septimo, uelut septimo die, id est in seipso conquieuisse. Aliorum nanq; omnium finis est ipsum bonū. Bonē igitur nullus extra se finis, uel potest esse, uel fingi. Si bonū quo perficiantur appetunt omnia, conclude à bono effici omnia. Item si intrinseca propriaq; uirtute omnia facit, intellige ipsum uniuersum in seipso cōplecti. At quoniā prima ideoq; simplicissima natura est, idcirco formas in eo omniū, formam ipsius unam esse memēto, quam Plato boni ipsius uocat ideam, in qua dixit Timæus deum mundi opificem cum creauisset mundū requieuisse, dicēs mundi opificem in circumspectum suum se recepisse. Proinde ipsa idea boni: ideas, id est, speciales omniū formas, species duntaxat inter se distinctas, in natura intelligibili generat, qua ens uniuersum modo quodā intelligibili comprehenditur, intelligentia quoq; omnis mira quadam super intelligentiam ratione. In hanc naturam intelligibilē omnes susipiciunt intellectus, ab eaq; susipiunt stabiles formulas idearum. Suscipiunt & rationes animæ, unde & formulas licet quodammodo mobiles acceperunt. Post has rationalium formulas animarum, uirtutem quoq; sensualē, idearum descendunt imagines. Deinceps in uegetalem quoq; naturā semina, perq; qualitates deniq; in materiā. Quando igitur Plato inquit, deum ideas facere in natura, intellige in natura mundoq; intelligibili angelicarū capite mentium. Quod autem lectum dixit & mēsam, exempli gratia dictum sit, ut per hæc artificia intelligas naturalia, id est per lectum & mensam, eum qui his utitur hominem. Præterea exemplum in arte propositæ quæstioni accommodatius uidebatur. Forte uero & formas regulis artium necessarias ab ideis abesse nō putat. Neq; mirum uideri debet hominem artium formas habere diuinitus, quum imaginationes artium bestijs quoq; nō desint. Ac si eiusmodi formæ diuinitus in anima fiant, idcirco dicentur fieri in natura, quia naturaliter inseratur. Quod si quis ad artificia quædam uideatur ineptior, dicent eum Platonici uel per uaria distractum fuisse, uel se totum ad oppositā conuertisse. Nota Platonis uerba dicentis, deum non intelligere solum sed & uelle, significantisq; deū intra se intelligendo cōciperе, & extra se fabricare uolendo. Nota rursus deum naturalis unius speciei unam tantū speciem expressisse ideam in ipso intelligibili mūdo, puta speciei humanæ idealē humanitatē unam: si enim in materia ubi innumerabilis mobilisq; uarietas est, in singulis hominibus unio quædā cōmunis naturæ seruatur, multo magis in simplici stabiliq; natura, pro una specie naturali idea unica sufficit. Imò uero diuersa hæc et instabilia unā in se naturæ cōmunionē nō aliūde habere possunt, quàm ab ipsius sublimis unitate naturæ. Rursus si ponātur humanitates duæ, certe qua ratiōe utraq; humanitas est, inter se nō differūt, imò sunt unū. Ergo si differāt, profectō per additamenta quædā utriusq; subiūcta, inuicē discrepabūt. Itaq; neutra erit absoluta humanitas ipsa, sed humanitas quædam atq; talis, & humanū quiddā potius quàm humanitas. Et utrūq; tanquam eiusdem humanitatis particeps, humanum similiter appellabitur: atq; præter hæc erit humanitas in seipsa prius una, quàm à subiectis pluribus capiatur. Merito deus cum sit simpliciter causa, non est dicendus autor quidam hominis, uel equi cuiusdam, sed autor hominis atq; equi. Ideo unam absolutamq; pro qualibet rerum specie procreauit ideam. At quādo apud nos hic homo generat illum, haudquaquam homo hic hominis simpliciter dicendus est autor, sed quidam hominis cuiusdam autor. Neq; enim solus homo causa est, sed est in causa, in numero uidelicet causarum. neq; totum facit: nō enim materiam primam, aut animā. neq; ipsi homini dat principium: ante hunc enim passim erat homo, & sine huius opera fit ubiq; fietq; homo. Vbi uero Plato dicit deum ideam unā prægenuisse, quia uidelicet, uel nolebat plures fore uel aliqua necessitas inerat nō fore plures, intellige in deo ita necessitatē cum uoluntate conuerti, ideo ut necessariū sit ita esse, quia deus uult ita esse. Siquidē in summa diuinitatis simplicitate nō aliud est necessitas quàm uoluntas. Ergo si dixeris, necesse est deum ita uelle uel facere, conuertam similiter, uult deus ita necessariū esse. Merito ubi summa bonitas cum summa potestate concurrit, ibidem summa libertas cum summa necessitate conspirat. Considerāda sunt inter hæc diuulsa quædam, ualde tamen utilia. Quale illud. Lectio uel doctrina nisi ad optimam rationem uitæ conducat, est inutilis. Qua quidē in re admiranda fuit uita & disciplina Pythagoræ, ac iure maxima apud omnes autoritatis, Platonis etiam tempore. Item poemata, si harmonica uerborum compositio adimatur, momenti nullius euadunt. Præterea uirtus, aut hominis, aut rei, in facultate quadam cōsistit ad finem illum præcipuē conferente, cuius gratia & res ipsa facta est, & homo natus. Apparet interea quædam inter sensum rationemq; distinctio, quòd sensus plerunq; circa magnitudinem & figuram numerumq; falluntur & pondus: interim tamen ratio per ipsam metiendi & numerandi liberandiq; facultatē iudicium sensus emendat. Constat aūt animam nō posse eodem in tempore per eandem sui potentiam eadem de re modo contrario iudicare. Apparet etiam uires appetendi nobis inesse diuersas. Quippe cum rem eandem simul appetamus atq; respuamus. Aduerte nō esse exigendum à probo ciue, ut omnino nihil doleat, sed ut nascentē dolorē eiusmodi rationibus consoletur. Vbi apparet aliam esse animi partem quæ uelut ægra indiget medicina, aliā quæ tanquā sana medetur. Hæ uero rationes aduersus dolorē sunt præcipue quatuor. Prima quia incertū est, bonum ne id sit quod accidit, aut malum. Secunda, quòd qualecūq; sit, certe paruipendendum est. Nihil enim inter somnia humana magnipendēdū. Tertia, quod nihil omnino dolendo proficiamus. Quarta, quia dolor id semper, quod subito nobis præsidio esse potest, impediat. Cōfirmat hæc ex eo quod & superari turpissimum est, superare pulcherrimum. Qui uero dolore uel alia quauis perturbatione premitur, iam est turpissime superatus. Ideo præcipit ut in aduersis atq; perturbantibus maxime medici du-

taxat utamur officio, qui dolentibus nõ condolet, sed medetur. Cõparat talorum iactibus quotidianas uitæ sortes, quas ita uult rationibus emendari, quemadmodum iactus talorum artificio quodam ludi emendari uidẽtur. Sed superiora præcepta ad ea quæ sequuntur, quasi quædam præludia sint. Maximũ quidẽ omniũ id nobis in uita propositum sit certamẽ, quo superemus uitium, uirtutemq; cõsequamur, cunctaq; omnino quæ inter homines habẽtur bona, ut ipsi boni simus, pro nihilo habeamus. Siquidẽ propriũ iustitiæ præmium maius est, q̃ cuncta quæ inter homines possunt præmia reportari: quippe cum et ipse iustitiæ splendor supra modũ hæc omnia superet, & in rebus mobilibus, breuibus, umbratilibus reperiri nequeat præmiũ iustitiæ immobili, sempiternæ, uerissimæ conueniẽs. Ex his concluditur immobilem iustitiæ habitum propter immobile præmium exoptari debere. Quod quidẽ post præsentis uitæ curricula laboribus iustitiæ manet. Alioquin iustitia ipsa, quæ excellentissimũ iudicatur bonum, in stis hominibus foret mala ob amores iustitiæ continue laborantibus, sæpeq; affectis iniuria, neq; iniuriam ulciscẽtibus, adde & bona præsentia æternorum desiderio contẽnentibus, neq; præmium apud homines iustitiæ, imò uero pro iustitia iniustum sæpe supplicium reportantibus. Quamobrem ne bonum noceat & iustitia careat præmio, et deus uel minus prouideat, uel pro meritis non rependat, iudicãdum est fore animos immortales. Præfertim ut tam iniusti, qui uiuentes pœnas iniustitiæ non dederunt, saltem defuncti persoluant, quàm iusti inter mortales omnino spreti, apud superos coronentur. Hinc nobile tradit præceptum: Animus immortalis non debet pro breui hoc, sed pro uniuerso tempore esse sollicitus. Immortalitatem animæ Plato in Phædro & Phædone, alibiq; ostendit. Eiusmodiq; ratione esse certas demonstrationes ostendit in libro de Scientia, dicens uerba eorũ qui contraria sentiũt, examinanti ridicula tandem euadere. Item in Gorgia, affirmans mysteria hæc Adamantinis rationibus esse probata. Præterea in hoc decimo, ubi post argumentationẽ subdit, tum per talem argumentationẽ, tum per alias multas cogi nos ad id confitendum. Arbitror equidem in Platonis uerbis uim quandam latere mirabilem à paucissimis intellectam, ut non mirum sit, si per argumentationes Platonicas alij quidem demonstratũ id existiment, alij uero nõdum demonstratum. Demosthenì certe auditori Platonis tanta efficacia per uiuam uocem persuasum fuit, ut dixerit: malle se honestè mori quàm turpiter uiuere, postquã Platonem atq; Xenocratem de animorum immortalitate differentes audiuerat. Eandem quoq; in scriptis Platonicis uim percepit Cleombrotus, & apud Cryenem multi Egesiæ auditores, qui sese è corporis carcere ob desideriũ alterius uitæ liberaucrunt. Eandem Platonicus percepit Boetius philosophia teste cõcedens hoc sibi certis rationibus demõstratũ. Eandem Aurelius Augustinus persensisse uidetur, ubi ait hæc de re se nunquã dubitasse. Cõfirmantur hæc ab Auicenna, rationes quasdã ad hæc demonstrationes esse dicente. Neq; solũ demonstrari posse Plato hic inquit, sed etiã facile demonstrari, apud illos, ut arbitror, qui cũ ipsi purgatã segregatamq; à corpore mentẽ habeant, merito nõ diffidunt posse quandoq; animã segregatam à corpore uiuere. Quãdoquidẽ experiuntur ipsi mẽtem suam seiunctam à sensibus uiuere melius quàm coniunctam. Compertum etiam habent aliorum animas immersas corporibus atq; ideo uitiosas, uitio tamen morboq; proprio non interimi, & idcirco multo minus alieno id est corporeo morbo posse corrumpi. Siquidem & corpus ipsum externo malo non prius perimitur, q̃ intrinsecum inde inferatur malum, quo proxime perimatur. Cæterum ne quis de animæ suæ diuinitate diffidat, iubet illam à cõtractis ex amore corporeo sordibus penitus expurgare, purgatãq; perspicere, q̃ pura, quàm simplex, quàm diuinorũ auida, tanquã diuinitati cognata, quàm cito, quàm bene luminis diuini sit capax. Quod aũt dicit animas in dies nõ fieri numero plures, intellige nõ ita fieri ut ex corporibus oriantur & cõponantur. Quod quidẽ sequens ratio manifestat, dicens: si diuina de corporibus cõponantur, tandẽ cum diuina nunquã resoluantur corpora, fore ut nihil reliquũ sit corporũ in natura. Rursus ad uerte quod subdit animam non esse cõpositam: alioquin indissolubilẽ fore nõ posse. Atq; intellige essentiam ad hoc ut dissolui non possit, oportere uel nullis compositam esse, uel si sit composita, non tamen ex materijs ullis compoui, atq; ita rursus conflari, ut in eius compositione multitudo non unitatem, imo uero unitas per harmonicam unionem superet multitudinem, statusq; motum. Conclude mysterium, partim ad prouidentiam, partim ad immortalitatem præmiumq; iustitiæ pertinens. Iustus quidem deo euadit similis, iniustus uero dissimilis. Cumq; non lateat deum, hunc sibi esse similem, illum uero dissimilem, rationi consentaneum est iustum deo charum esse atq; amicum, iniustum contra. Propterea deum iustos tanquam amicos nullo pacto negligere, sed illis semper ita prospicere, ut eis singula quamuis uideantur aduersa tandẽ euadant prospera, uel uiuentibus, uel defunctis. Verum cur nam hic historico quodã exemplo potius quàm argumentationũ diligẽtia mysterium immortalitatis asseruit? Quoniam ciues ad iustitiam non tam uerborum artificio, quàm & exemplo & opere sunt prouocandi. Præterea cur ad id confirmandum producit in medium hominem à mortuis resurgentem? Quia & si rationibus immortalitas constet & communis quædam iustitiæ executio, tamen locum, formam, dispositionem uel præmij, uel supplicij ab illo qui interfuerit, oportet accipere. Quod nobis prope Phædonis finem significatur. Neq; ab re resurrexisse testatur Herũ Pamphyliũ, pro salute patriæ in prælio mortuũ, ut significet eos qui pro publico moriuntur bono, ad ueram uitã resurrecturos, quanquã ex multis unus resurrexit ad nostrã. Sed nunquid historia hæc est, an fabula? Historiã esse uult Iustinus Platonicus, martyrq; Christianus. Quod equidẽ nõ refellam. Vbi uero Plato apologum fabulamq;

fabulamq; nominat, expõi poterit historiam dici posse fabulam, quoties ultra res gestas augustiorem habet allegoriam. Quam ob causam Olympiodorus quoq; ait Platonem historias & rationes sæpe fabulas appellasse. Et quoniam manes & iustitiæ loca figuras q̃; aliter in Phædro, aliter in Gorgia, aliter in Phædone, & hic alibiq; disponit, perspicue patet hæc præter loci formam, sensum quoq; allegoricum continere. Vtitur autem hic circa resurrectionem duodenario numero, qui sphærarum mundanarum apud priscos est numerus, putantes octo super quatuor elementa esse cœlos: quasi dicat opus esse uirtute diuina uniuersi domina ad mortuum suscitandum, idquè interdum ad hominum doctrinam diuina prouidentia fieri. Sunt & qui dicant annum magnum quo hominis anima suũ explet circuitum per quem in idem redeat, duodecim annorum millibus comprehendi, tribusq; annis eiusmodi annum mundi exæquari magnum, quo mundi anima per firmamenti motum, suum peragit ambitũ, triginta sex annorum millibus peragendum. Circuitũ uero animæ nostræ per duodecim agi annorum millia inde uolunt, quia oporteat per omnes discurrere sphæras, choros q̃; dæmonum & deorum qui in Phædro per duodecim ordines digerũtur. Sed quidnam sibi uolunt hiatus in terra duo, totidemq; in cœlo? ut intelligas animas aliaquidem uia ad terrena descendere, scilicet habitu quodam corporeo. alia uero à terris ascendere, scilicet habitus illius purgatione. E cœlo similiter labi in elemẽta corporis elemẽtalis amore, ac uicissim resurgere in cœlestia amore hoc restincto, cœlestiq; accenso. Hinc ait Orpheus, Amorem omnium tam supernorum quàm inferorum claues habere. Iudices animarum in aëre & æthere collocat angelos, prouidentiæ diuinæ ministros. Post sententiam, iusti cœlum petunt coram se & opera & iudicia præferentes: quia uidelicet & seipsos nouerũt, tam sibimet quàm alijs lucent. Iniusti contrà descẽdunt, sua ferentes à tergo. Neq; enim cognouere seipsos, neq; profuere sibi, sed cæteris exemplo sunt potius quàm sibimet auxilio. Pratiũ in quo & ascendentes & descendentes ad tempus animæ requiescunt, media quædam regio est inter inferos & cœlestes, ac dispositio inter bonum habitum atq; malum, & status beatitudinem inter atq; miseriam, limbo similis in aere designatus. Hic aduerte animas quæ in superiori uita mutuam notitiam habuerunt, in altera inuicem se agnoscere. Item in eiusmodi prato diutissime residere animas secũdum Platonicos, eorũ qui in infantia decesserunt: de quibus Herus quædam memoria parum digna recensuit. Quia cum in neutram partem decliuauerint eligẽdo, neq; obduxerint habitum, Platonici eas in lumine tantũ naturali relinquunt. At uero beatos quidem super naturale lumen, miseros autem infra id lumen positos esse putant. Agitur hic præterea de supplicijs purgatorijs. Sed curnam culpa doloribus aboletur? quia uidelicet uoluptatibus inoleuit. Nõne & medici morbos plurimũ à contrario curant? Animaduerte Platonem non temere ad delendam culpam numero uti denario, & centenario insuper, atq; millenario. Sanè pro quolibet uoluptatis gradu decem adhibet supplicij gradus. Primo quidẽ quæritur quam ob causam plures penduntur gradus pœnæ quàm percepti fuerint uoluptatis. Respondetur ob læsæ maiestatis diuinæ crimẽ ita deberi. Præterea sicut beatitudinis gaudia iustitiæ humanæ dolores exuperant, sic miseriæ cruciatus iniustitiæ uoluptates. Deniq; neque tam facile delentur notæ, quàm facile imprimuntur: neque qui peccati habitum confirmauit, si uixisset ultrà delinquere desiuisset. Quæritur deinde cur gradus decem. Quid si Plato Mosaicum decalogum est imitatus? cumq; arbitratus sit eum quodammodo contra præcepta diuinæ legis decẽ agere, qui aliquod ex decem omnino neglexerit, iure decies iudicat cruciandum? Proinde denarius numerus dicitur uniuersus, Omnes enim numeros, uel infra se implicat, uel per se suos q̃; explicabit replicando. Vniuersus autẽ numerus opportune animis purgandis accõmodatur, ut per hunc significetur uniuersam corporis labem deponendã esse prius quàm ad uniuersi perucnias principem, penes quem nihil potest esse corporeum. Quæritur post hæc, cur præter gradus pœnarum decem, annos centum affligantur iniusti. Respondeo quasi ad centum usque uixissent annos, quo termino uita hominum quodammodo designatur, continue peccauissent. Attribuitur autem cuilibet decem graduum numerus centenarius, unde numerus conficitur millenarius. Hinc illud: Centum errant annos. Item & illud: Mille rotam uoluere per annos. Præterea centum pro uno accipietis. Nam his Plato numeris, non solum in supplicio, sed etiam in quibusdam præmijs utitur. Profectò si denarius in se ducatur multiplicando decies decem, ex eo nascitur centenarius. Deinde si reducatur in semetipsum, computando decies decem decies, millenarius procreatur. Itaque & denarius uniuersus est numerus, & centenarius millenariusq; uniuersales sunt numeri. Itẽ si ab uno procedas in decem, numerus nascitur linearis. Si à decem in centum, superficialis fit numerus. Si à decem in mille, fit solidus. Vt ergo allegorice exponamus, iniusti hominis anima à seipsa discessit in corpus, labeq; est infecta corporea. Hanc utique labem per denarium qui uniuersus est numerus, expurgatura est uniuersam. Quod uero denarium oporteat in se duci centenariũ procreando, significat animam à corpore ad se per rationem emergere oportere. Deinde quòd opus sit denarium in seipsum reducere millenarium generando, allegorice docet animã nõ solum erga se uerti debere per rationem, sed per intelligentiam quoque in se conuerti, atque ita in unitatem reduci propriam, qua denique posit Deo frui summa omnium unitate. Linearis autẽ numerus & superficialis & solidus, mystice docent ad mentem purificandam, nõ solum extrinsecam operum, uerborum, cogitationum superficiẽ, sed etiam profundissima quæque penetralia diligentissime perquirenda. Post limbum & purgatorium descendit ad inferos. Sed Platonicos uelle scito, non solum in purgatorio temporales esse pœnas, uerumetiam in cœlesti

Annus magnus.

quadam regione temporalia gaudia, ut utrinq; par pari respondeat. Sic enim distinguunt. Aut sensus in uita omnino paruit rationi, aut omnino ratio sensui, aut semper inuicem pugnauerunt: atq; in ea pugna uel sensus plurimum uel ratio superabat. Animæ igitur in quibus sensus rationi per habitum cõfirmatũ prorsus obtemperauit, sempiternum præmium consequuntur. Contrà uero affectæ, sempiternis supplicijs cõdemnãtur. Mediæ uero, si superauit ratio ad temporalia præmia, sin uero sensus, ad temporalia supplicia transferuntur. Quibus uero nullum cõsulendi datum est tempus, limbus apud Platonicos seruatur eligendi locus, hic sub prati nomine designatus. Et si prata interdum Platonici cœlestia præsertim suprema nominant, hic tamen prata aeream significant regionem. Quo enim pacto hic per prata significaret sublime cœlum, cum dicat ad hæc animas à cœlis alias descendere, alias è terræ uisceribus subito peruenire? Sint ergo eiusmodi prata sublimes quædam aeris plagæ, contiguæ sublimibus illis terræ plagis quas in Phædone describit in paradisi terreni formã, felices sub uere perpetuo habere cultores. Ibidem campos quoq; ponunt Elysios, terrenos inquam. Nam cœlestes Elysios cœlum habet octauum. Hinc illud.

Astra tenent cœleste solum, formæq; deorum. Mitto in præsentia Proclum & Plotinum, qui ubi Plato Iemperternum dicit, exponunt uniuersum anni amplissimi tempus, quo singulorum temporũ curricula peragũtur. Porphyrium quadam ex parte in hoc & Iamblichum magis probo, ut hinc intelligantur æterna. Vbi enim Plato insanabilem dicit animum, & talem qui purgari possit nunquã, satis indicat æterna supplicia, atq; uicissim gaudia infinita. Quo uero pacto alij quidam hæc exponant, memoria dignum esse nõ censui. Præterea si Platonis uerba consideraueris, agnosces Euangelicum illud: Ligatis manibus & pedibus, in exteriores tenebras eum mittite. Sed addit hic, ligato capite. Vinculum quidem capitis significat rationis impedimẽtum, & luminis orbitatem. Nodus uero manuum, actionis profectusq; priuationẽ. Deniq; ligati pedes, non ducunt, non progrediuntur, nõ perueniunt, sed ui illata raptantur. Cognosces quoque sub igneorum hominum figura ultores dæmones, pœnasq; corporeas, idemq; ex multis percipies coniecturis. Notabis & proprium exterioris uocabulum. Præterea tenebras, ubi claudũtur hiatus. Sub nomine quoq; mugitus, stridorem dentium atq; fletum. Postquam uero loca & pœnarum dispositi, & gaudiorum per oppositam formam significauit, et media tetigit, ad illas iam reuertitur animas, quæ in prata partim è cœlo post præmium temporale, partim è terra post temporale supplicium cõfluxerũt. Quas in elementalem rursus generationem dicit oportere reuerti, peráq; illam eatenus progredi, quoad firmiorem statum, siue firmissimum quandoq; promereantur. Has inquit, septem in prato dies conquieuisse. Hunc tu septenarium, si per septem planetas interpreteris, item per septem dierum septenarios quibus ante motum fœtus in aluo quiescit, ac etiã per septem quoq; dies in quibus gradatim in utero formæ mutãtur, fortè nõnihil afferre uideberis. Sed quid ista ad animas? quæ neque amplius in planetis sunt, descenderunt enim: & nondum aluo clauduntur, descensuræ enim sunt in uterum postquam ad tria fata peruenerint: Interea aereo corpore aeream incolunt regionem. Verum esto, si placet. Forte etiam quia interim quodam modo uiuunt steriles, sterili quodam numero deputantur: & quoniam septenarius neque ex aliquo numero gignitur aliquoties repetito, neque gignit aliquem intra decem, aptissime cõuenit animabus adhuc utrinq; à generatione uacantibus. Attribuunt Pythagorici eundem numerum Palladi, quia neque ex matre genita sit, neque genuerit. Conuenire uolunt & animis è terrena adhuc matre semotis, & uniuersum sub Palladis sapientia contemplantibus. At quum primum ab eiusmodi uacatione consurgunt, subeunt octonarium, qui & gignitur, & primus est inter numeros solidus. Ideo cum anima congruit propemodum ad corpus solidum accessurum. Solidum uero octonarium appellamus, quoniam ex binario per seipsum ter repetito, & in se redeunte creatur, dimensionem trinam significante. Nam ex bis duo bis, octo complentur. Adde si cõlis musicam, uocem septimam esse penitus dissonam, octauam uero omnium maxime consonantem. Consonare autem oportet tam corpus animæ quàm utrunque fato, ut cœlestis anima ineat cum corpore terreno commercium. Cuius quidem consonantiæ tandem expletis numeris, animæ iam ipsi & terra dissonet, & consonet cœlum, si modo futura sit felix. Proinde quòd quatuor dies ad generationis progressum, octo diebus Plato subiungit, intellige in natura animã uegetali uim & effectum quendam quodammodo iam regnare ad formandum corpus ex elementis quatuor constitutum. Item sub octaua consonantia opus est quarta quodammodo ad consonantiam accedente, & quinta uera iam consonantia. Quinque uero fiunt, si sequentes quatuor unà cum præcedente computare uolueris. Quinetiã uidebis hic duodenarium assignatum, quo animæ ad exordia generationis accedunt. Duodecim enim ad id opus est sphærarum & diuinorum dæmoniorumq; ordinum adiumento. Vox insuper & consonantia duodecima perfectissima est ex diapason & diapente, ex octaua & quinta resultans, sua quadam gratia rebus congruens amatorijs, conueniens quoque nuptijs. Eiusmodi uero animæ iamiam amore quodam, ut ita dixeris, uenereo ducè, terrenis cõciliandæ sunt nuptijs. Sed quur Plato cum duodenarium computaturus esset, ac post septem, residuum esset subiungturus, nõ subito dixit quinque? ut uidelicet per octo & per quatuor innueret mysteria quæ audisti: rursusq; per diei unius iter additum ad complendum duodenarium, animaduerteres corpus ex quatuor compositum elementis non prius ad animam præparari posse, quàm & ipsum in unam quintamq; formam quasi cœlo similem, fuerit temperatum, & anima unum ex se uitalem actum corpori facile imprimat figurato. Quoniam uero animæ ad

compositæ declinantes corpora, fati legibus magna ex parte subduntur, & uicissim fato duce ad illa labuntur, idcirco inquit, has animas in conspectum fati procedere. Principio igitur naturam ipsam sub lumine columnari depingit, quod sit uinculum uniuersi. Naturam intellige uitalem seminariamq; uirtutem ab ipsa mundi anima infusam materiæ mundi: Quæ propterea lumen dicitur, quoniã penetrans & uitalis. Item recta nuncupatur columna, quia quasi per longum totam ubique materiam penetrat, multosq; formarum gradus producit deinceps specie & genere differentes. Dicitur etiam per omnem extendi partem, & cœlum undique alligare, quia tota ubique adest & continet, muktaq; tanquam per latera quædam inter se æqualia & similia propagat: ita tamen, ut ex longitudine perueniatur ad latitudinem: quoniam penetrando diffunditur: & quatenus diffunditur, implet, regitq; implendo. Hinc illud: Spiritus intus alit. Varietas uero colorum, seminalium uirtutum declarat uarietatem. In hac utique natura, fatalis latet fusus: secundum imaginationem quidem, ipse sphærarum axis geminis polis centroq; decorus: secundum uero rationem quoddam animæ mundanæ simulachrum, uegetalisq; uirtus eius naturæ præsidens, eamq; uelut instrumentum mouens ad naturalia non solum artificiose, sed etiam ineuitabiliter fabricanda: ut non solum ordo à natura sit in mundo, sed etiam à fato ineuitabilis ordo. Hinc illud in Politico: Mundus à naturali cupiditate fatoq; ducitur. Sed tanta naturæ cum fato cognatio est, ut uix inter se à philosophis discernantur. Vt autem immutabilem fati naturam exprimeret, fusum eius esse dixit ex adamante. Vertigium autem, id est, cœlum ex Adamante rursus, alijsq; materijs, scilicet astris non solum fixis, sed & mobilibus atq; communibus, multiplicisq; formarum uaricate. Euidenter deinde octo depingit sphæras, quæ à natura quidem agitantur. sed à fato naturæ præside immutabiliter agitantur, et instrumenta fati esse dicuntur. Inculcantur inter hæc multa ad mensuras, profunditates, interualla, motiones, harmonias, formas, uirtutes, sphærarum cœlestium pertinentia, quæ in Timæi commentarijs opportunius explicabimus. Summatim uero ex uelocissimo & ordinatissimo cœlorum motu, potentissimoq; contactu melodiam ingentem & uariam & suauissimam cogita procreari, grauiores quidem uoces ex motibus tardioribus, acutiores autem ex uelocioribus, ex medijs uero medias. At quoniam elementalis auditus ad cœlestem melodiam caret proportione, sonus eiusmodi non auditur. Hic nouem Musas atq; Sirenes esse cogitamus, octo sphærarum tonos, concentumq; ex tonis harmonicum. Proinde fatalem fusum, id est tractũ, inquit, inter genua deæ Necessitatis uerti. Cui tres sint filiæ, Lachesis, Clotho, Atropos, quæ unà cũ matre cœlestia uoluãt. Mitto quid de his sentiat Proclus, non solum ponens Iouem unum uniuersalem mundi totius opificem, sed tres insuper sub eo Ioues particulares opifices. Deinceps pari proportione deam unam esse Necessitatem in ordine illo custodientẽ omnia, in quo communis Iupiter cuncta cõposuit. Præterea tria fata, id est tris deas huius Necessitatis filias, quarum aliæ alia sub matris imperio procul à transgressione cõseruent. Et necessitatem quidem deam omnino collocat super mundum, filias autem partim quidem à mundo semotas, partim etiam declinantes ad mundum. Mihi uero sicut et pleriscq; alijs Platonicorum, magis placet, Necessitatem esse mundi animam. Filias autem tres esse tres huius animæ uires ad fatalia pertinentes. Vocat autem Necessitatẽ, non quia uel naturæ, uel rationi inferat uiolentiam: sed quia omnia in suo quodam ordine ab opifice rerum instituto cõseruat, neq; permittit quicquam leges illius adeo trãsgredi, quin mox regrediatur in leges. Cœlos uoluit genibus, id est infima parte sui, tanta uidelicet facilitate, ut expeditissime interim contemplationis gaudio perfruatur. Sed hanc ipsam uegetalem eius partem tribus appellat nominibus. Lachesim quidem, quia rerum seminibus grauida est, & uitarum sortibus atq; formis, quas descensuris inserit animabus. Clotho deinde, quoniam insitas uitæ sortes ordine suo euoluit in actũ uiuendi, & explicat in effectum. Postremo Atropon, quoniam uitas iam euolutas in actum progressu quodam indeclinabili, ad ineuitabilem usque terminum cõseruat atq; custodit. Nonnulli primam nominant Vestam. Secundã Mineruam. Tertiam uero Martem siue Martiam. Deinde quòd dicit Parcas ad Sirenum motus harmonicos canere, accipe: fatales uitas ad effectum per cœlestes motiones influxusq; procedere. Sedes Necessitatis filiarumq; eius ostendunt fatalis ordinis firmitatẽ, quasi oporteat mobilium progressionem ab ipsa motoris immobilitate regi atq; ordinari. Sediũ uero paria interualla iustam, tum inter fata, tum per fata distributionem fieri euidẽter ostendunt. Vestes albæ tum fatorum naturam inuiolatam ostendunt, tum innocentem. Nõ enim agit uniuerso malum, quod ab optimo uniuersi duce dependet. Corona describit imperium. Cantare est per temporum interualla ea congruitate digerere singula, qua diuina mens momẽto quidem intuens temporibus dirigenda præscribit. Hinc fit ut Parcæ omnes temporanea cãtent. Et cur Lachesis præterita, Clotho præsentia, Atropos uero futura? Respondeat Proclus, in præterito quidem tria tempora cogitari. Nam & præteriisse iam dicitur, & quandoq; fuisse præsens, & antequã præsens esset, fuisse futurum. In præsenti uero ipsum cogitari præsens, quod prius fuerat & futurum. In futuro deniq; futurũ duntaxat agnosci. Post hæc uero declarari præcipuam esse Lachesim. Secundo dignitatis loco Clotho. Tertio Atropon. Verum quur nam Parcæ globos tractant manibus, mater uero nequaquam? quoniam infimæ illius animæ uires cognatiores globis sunt quàm animæ ipsius substantia. Quur item Lachesis gemina tangit manu? quia in exordio & medium continetur & finis. Quur deinde Clotho ampliorem, & ab extrinseco tangit ambitum atq; dexteram? Atropos autem angustiorem ab intrinseco atq; sinistram? Quia euolutio uitæ per media, & ab extrinseca exorditur causa, & amplior est,

contingit quoque prosperior. Inuitabilis autem terminus, & ab intrinseca iam prouenit proprietate cõcepta, & desinit in angustum. Adde quòd clam surrepit, & ut plurimum contra uotum. Quod autem Parcas inquit, cœlum intermissione quadam temporis tangere, ne putes fatales mundanæ animæ uires modo regere mundana, modo non regere. Si enim mutabilitas sit in fato, cuius propria immutabilitas ipsa est, nihil fingi poterit non immutabile. Plato igitur humano quodã more atque sermone diuina pingens officia, inuenire uult, fata partim res ipsas tractare, partim uero nequaquam: tum quia mundanæ animæ uirtus ipsa suæ integritatis dignitate consistens, actionem suam rebus gubernandis accommodat, ac uicissim dum accommodat non miscetur: tum quia temporalem in operibus uicissitudinem exhibent, & quam intermissionem in operatione sua dicuntur habere, non in se quidem, sed in effectu demonstrant: tum quia naturalia quidem tractat, supernaturalia non attingit. Quæ enim ad rationem puram liberamq; uel ad diuinam intelligentiam fato superiorẽ pertinent, minime tãgit. Talia enim ad sublimem dei prouidentiam cœlesti fato superiorem miro quodam ordine reducuntur. Similiter in Politico scribitur, mundanas alias à fato, alias à prouidentia regi: non quia intermissa quadam uicissitudine temporum fiat eiusmodi commutatio: sed quia quotidie quædam sub fato fiant, quædam per prouidentiæ leges super fatalem seriem disponantur. Accedit ad hæc quòd animæ nostræ alias in prouidentia sunt omnino, alias prorsus in fato, alias in utroq; simul. Quum enim expedita tantum mente contemplatrice uiuunt, in prouidentia solum; penitusq; libere uiuunt. Quum uero in uegetali parte ad corpus hoc inclinatio inualescit, atque ad imaginationẽ usque talis inclinatio propagatur, ad fatum iam declinantes, pariter à libertate degenerant. At dum composito corpori coniunguntur, iam in ipsum corporis sui fatum sese mergunt, minusq; admodum pristinæ retinent libertatis. Deniq; postquam affectus corporeos in habitum contraxerunt, fato iam funditus obruuntur, omni libertate priuatæ. Quæritur quam ob causam hic animæ naturali quodam instinctu ad Lachesin uideantur accedere. Profecto in generali natura corporeæ machinæ omnium sunt semina specierum, certis non solum formis et modis, sed temporibus quoq; pullulatura. Quinetiam in propria qualibet & cuiuslibet speciei natura similis quidam est seminalis ordo, sed ad speciẽ propriam pertinens propagandam atque seruandam. Similis & in quolibet sub specie individuo fomes procliuitasq; ad singula modis tẽporibusq; proprijs producenda. Tres hæ naturæ deinceps ita dispositæ sunt, ut individualis sequatur specialem, specialis simul & generalem, adeo ut plurimũ quod ex unius natura est, pariter sit ex alijs, & particularis natura cum uniuersa consentiat. Eadem fermè ratione se habet fatum, id est præfiguratio quædam rerum explicandarum, tum in ipsa mundi anima, tum in duodecim sphærarum & siderum animabus. tum etiã in animabus iã quasi particularibus: quarum in numero sunt humanæ. In uegetali ergo uirtute animæ nostræ propriũ quoddam inest fatum, & inuoluta series futurorum, consentiens in forma modoq; & tempore unà cum fatis cœlestium animarum, animæq; mundanæ. Quemadmodum igitur plantæ cuiuslibet germen proprijs quibusdam figuris & suo tempore pullulans, sponte uidetur unà cum uniuersali temporis uerni natura ad idem prouocante concurrere: sic & animæ suapte natura suoq; fato opportune proprias quasdam tunc promunt uitas, quando ad easdem similiter uniuersale conuocat fatum, ita ut animarum chorus suis quibusdam saltandi figuris uariorumq; simul diuersitate saltantium, fatalem imitetur cantum atque sonum. Cantum quidem intelligi malim in cœlestibus animabus, in sphæris uero sonum, in nobis denique saltum. Tali quodam instinctu ad Lachesim animæ, in auspicijs uitæ perueniunt ad sortes suas per sortes Lachesis confirmandas. Confirmantur igitur per prophetam quendam. Propheta hic duo quædam significat, tum uniuersalem primumq; prouidentiæ influxum in animam, tum opportunitatem, sub qua eiusmodi fit concursus, ut animæ ad id ferantur, quò & fatum perfert uniuersale. Quod ergo dicit prophetam disponere in ordinem animas, sortesq; à Lachesi in eas transferre: significat hæc omnia confirmari, tum per prouidentiæ diuinæ fauorem, tum per cõcursus illius opportunitatem. Neque ab re dictum est Parcas uniuersum quidem manibus gubernare, sortes uero animarum è genibus Lachesis accipi. Nam quum uniuersi gubernatio præstantior sit quàm dispositio animarum, merito illa quidem manibus, hæc autem genibus perfici iudicatur. Sedere autẽ in tribunali, auctoritatem exprimit & iudicium. Inter sortes uero uitarum atque exempla, talis quædam uidetur esse distinctio: quòd sortes quidem ad uires pertinent uegetales, exempla uero ad imaginationes, superiores quidem uegetali potentia, sed propinquas. Nempe cum primũ in hac potẽtia talia quædam futuræ uitæ semina præ cæteris inualescũt, simul in imaginationẽ quoq; uitæ similis, figuræ & machinamẽta cõsurgunt, affectusq; feruescũt: perinde ut apud nos sanguineam corporis affectionẽ hilaris imaginatio sequitur, cholericã iracunda, melancholicã uero tristis, fœcundã luxuriosa. Hactenus fatalis procedit necessitas. At enim ratio imaginatione superior, cuius est ratiocinatio, consilium & electio, ideoq; motus ad utrunq; liber, percipiens imaginationis figuras atq; affectus, potest eiusmodi uitæ descriptionem probare pariter atq; reprobare. Quam ob causam dicit uirtutem esse à fato liberã, culpamq; in uitæ deterioris electione, eligentis esse, non fati: Nam & si ex fato est tam in cõmuni q̃ proprio nouam iam uitã & nunc ut prius eligere: ex consilio tamen est talem proprie eligere aut talem. Quippe si primam uiuendi formã ab imaginatione oculis rationis oblatam, ratio examinando reiecerit, non deerit statim alia melior, rursusq; alia. Hinc illa prouidentiæ inspiratio propheta cognominatur. Præmonstrat enim rationi quodam iudicij lumine, eam habere

habere liberam consultandi eligendiq; facultatem, quidue potissimum ex temeraria electione sequatur. Dicitur et propheta sortes fundere, exempla uiuendi proponere: non solum quia prouidentiæ diuinæ influxus quodammodo fatalia sancit, sed quia fatales sortes & exempla fatalia producit in orationis examen atq; iudicium. Quod autem in præconio nunciat animas esse diurnas, exprimit eas & ibi esse in perpetuo die, & uitam quam tanti faciunt, unum esse diem atq; nocturnũ. Addit initium alterius fore circuitus, ut aperiat mysterium animarum à cœlo in terram uicissimq; remeantiũ. Appellat humanum genus non mortale solum, sed ut animæ suis mala præsagiant, addit mortiferum, quasi dicat corporis uitam esse animæ mortem. Pronunciat deinde et si ratio à principio in eligenda uita sit libera, postquam tamen elegerit, in hac quidem reijcienda non amplius fore liberam, licet quandoq; libera futura sit in ea, qualiscunq; sit, aliter atq; aliter cõponenda uel tẽperanda. Si quæras quare aliæ hominũ animæ alias uitas eligant: respondebunt alij speciales quasdam in animarum naturis differentias esse, alij individuales quidẽ atq; proprias, addentq; differentias illi multas ex superioris uitæ diuersitate deductas. Quod & Plotinus ualde confirmat, & sequentibus maxime consonat. Proinde animæ eligentes uitam, simul dæmonem sortiuntur electæ uitæ ducẽ. De hoc alibi multa diximus. Hic ita distingue. Deos Platonici alios cogitant extra mundum mentes scilicet seiunctas à corpore tanquàm intellectuales sphæras, colentes deum unum tanquam ipsarum centrum firmissimum, et stabilissimam unitatem. Alios mundanos appellant, uidelicet ultra diuinum cultum uolucridis mundi sphæris accommodatos. His dæmones subdunt, quasi ministros ad ea quæ uel in specie uel in sphæris uel ex sphæris fiunt, disponẽda atq; componenda. Totidem igitur numerant genera dæmonum, quot in dijs mundanis dæmonum ducibus uires inueniuntur. At uero in quolibet mundano deo unitas ipsa suprema est substantiæ suæ, qua diuinam referat unitatem. Post eam est intellectus, simul omnia contuens, per quem mentes repræsentet angelicas. Item ratio per formas quadam progressione discurrens, talium propria animarum. Præterea imaginatio quædam eatenus per particulares cõgrediens formas, quatenus per uniuersales ratio ipsa prõgreditur. Deinceps natura sequitur uegetalis sphæræ uiuifica simul & motrix. Secundum has quinque uires genera quinque dæmonum computantur. Quorum ex numero cœlestes quidem dæmones deorum mundanorum unitatem accõmodate sequuntur: æthereí uero dæmones, id est ignei deorum eorundem intelligẽtiam: aerei dæmones rationem: aquæi imaginationem: terreni uerò naturam, quã in dijs appellauimus uegetalem. Sub his orphici, dæmones collocant subterraneos mundanorum deorum corpora infimo quodam ordine referentes, scelerumq; ultores. Quorum hic Plato mentionem feciſſe uidetur. Si quæras quales potissimum dæmones duces sint animarum in corpora descendentium, respondebitur non cœlestes, non ignei. Hi enim tanquam sublimiores reducunt animas, non deducunt. Item nec aquæi, neq; terreni. Hi enim tanquam infimæ generationis artifices, non tam ducunt in fatali itinere animam, quàm in præcipitia fati præcipitant. Aerei ergo restant dæmones medij per media duces, qui rationis diuinæ comites humanam rationem in hoc itinere ducunt. Ex horum uero genere dæmonum alij alias dicunt animas, Saturnij quidem Saturnias, Martij uero Martias, aliúmq; similiter alias, accommodati potissimum singuli singulis, tum ex affectione animi propria, tum ex prouidentia fatoq; communi, maxime uero secundum electæ uitæ formam. Hoc deinceps uitæ duce subeunt iam animæ tria fata, quæ solum ante conspexerant, uidelicet & ita statuente dæmone ordinis totius executore, & iam affectu corporeo gradatim præponderante. Demum post tres Parcas ad Parcarum transeunt matrem: Necessitatem ipsam scilicet, cuius iam experiuntur impulsus. Deinde sub uehementi æstu ire animas, tria significare potest: scilicet corporei amoris ardorem crescere, simulq; curam & sollicitudinem augeri. Item per ignis sphæram è cœlo descendere. Præterea caloris naturalis ministerium ad terrenum corpus uiuificãdum. At quoniam nimia terrenorum cura; cœlestia obliuioni mãdantur, atque per obliuionem ex fertilitate sterilitas accidit, idcirco mox in Letheum, id est obliuioſum descendunt campum penitus sterilem. Et quia ob diligentem mortalium curam, nẽgliguntur æterna, unde & obliuio nascitur & iactura, & reminiscentiæ difficultas, inquit animas in campo Letheo ad flumen Amelitam, id est negligentiæ fundum usque descendere, ibiq; sub nocte recumbere, id est sub diuini luminis priuatione prosterni. Verum quid significat Amelitæ aquam nullo unquam uase cõtineri posse? Poetica hæc quidem metaphora est, significans inferiorem materiam, quæ flumen dicitur, fluitare per formas iugiter atque fluctuare. Item obliuionis uitium, quòd est retinere nihil, sed statim effundere. Adde quod nullum extrinsecum sustentaculum seruat animam propria negligẽtia pereuntẽ. Quod præterea necesse sit ex obliuionis fluuio bibere, patet, quoniam ita fieri ex natura propria, & communi fato & prouidentia est institutum. Bibere autem aut plus aquæ aut minus, ex affectu ad corpus prouenit magis minusue procliue: idemq; maioris minorisue obliuionis est causa, siue potius maioris aut minoris ad reminiscentiam facultatis. Has utique passiones quodammodo experitur anima in corpore quodam ex acre crassiori composito in superiori campo, antequam terrenæ matris utero concludatur. A cœlestibus enim corporibus ad terrena, non solũ per elementum, sed per corpus aereum fit descensus. Subiungit animas in hoc aereo corpore ad mediam usque noctem dormire, ostendens mox sub terreno corpore non dimidiam iam, sed integram ignorantiæ noctẽ fore. Somnus testatur & rationis impedimentum & iudicij falsitatem. Postremo animas, inquit, fœtui terreno insinuari sub tonitru quodam atque terræmotu, duabus ut puto de causis: tum indicans infelicibus auspicijs

ſpicijs hunc carcerem ingredi, tum oſtendens tam cœleſtem quàm terrenum motum, & quidem uehementem, ad diuinã animam tam tetro carcere coercendam concurrere oportere. Proſilire uero ad generationem animas ſtellarum inſtar, ultra figuram poeticam ſubinſinuat animas ſtellares eſſe quodammodo, & ad ſtellas denicꝫ redituras: Quod autem Plato de migratione animarũ in corpora beſtiarum tam ridiculam affert fabellam, ab aniculariſ fabulis nihilo diſcrepantem, proficto nos admonet, totum allegorice exponẽdum: uidelicet rationales animas, non in ut tam bruti, ſed brutam, id eſt quodammodo bruto ſimilem uiciſsimꝫ demigrare. Quod quidem omnibus pene Platonicis excepto Plotino maxime placuit. Idemꝫ Origenes in libris contra Celſum cõfirmare uidetur. Tu uero ne negligas morale præceptum, electionis rectæ peritiam cunctis rebus & artibus præponendam. Præterea tam multa de ſphærarum pulchritudine atꝫ potentia hic adducta fuiſſe, ut cogitemus iuſtitiam & præmium in cœlo ingens conſequuturam, & ad optimam uiuendi electionem magnopere conducturam. Verum dices iam magnanime Laurenti te hic à Marſilio Ficino commentarium accepiſſe potius quàm argumentum. Eſto ſane, operæprecium fuiſſe arbitror atꝫ fore ſi argumentum quidem promiſerim, commentarium uero præſtiterim.

DIALOGVS DECIMVS

DE IVSTO

QVIDEM cogitanti mihi, inquam ego, de hac quam nuper uerbis condidimus, ciuitate, cum alia permulta recte admodũ ſtatuiſſe uidemur, tũ uel maxime, quæ de poeſi ſunt lata. Quænam iſta? inquit. Ne uidelicet ulla poeſis pars, quæ in imitatione conſiſtit, recipiatur. Præ cæteris enim nunc eſt perſpicuum, ut mihi uidetur, nihil tale à nobis eſſe recipiendum, poſtquam ſingulæ ſeorſum animi diſtinctæ ſunt ſpecies. Quo modo iſtud ais? Vt apud uos dicam quod ſentio (neꝫ enim uos me coram tragicis imitatoribuſcꝫ poetis alijs accuſabitis) corrupte la quædam mentis omnia hæc eſſe uidentur eorum, qui cum imitationes iſtas audiunt, medelam illam mentis non habent, qua potiſſimum quales hæ fabulæ ſint, diſcernant. Quorſum iſta? Dicendum quidem, & ſi amicitia quædam & reuerentia à pueritia mihi erga Homerum contracta me detinet. Etenim inſignium iſtorum omnium tragicorum dux & magiſter primus extitiſſe uidetur. At ueritati uirum non cenſeo præponendum. Quare quod inſtituí, dicendũ eſt. Omnino. Audi igitur. Immo uero reſponde. Interroga. Nunquid explicare mihi potes omnino, quid imitatio ſit? Neꝫ enim ego ſatis quid ſit, intelligo. An igitur ego intelligam? Nihil id mirum eſſet. Nam ſæpe contingit, ut qui hebetiore ſunt acie, nonnulla prius intueantur, quàm qui acutius cernunt. Eſt ut dicis. Cæterum te præſente, nunquam auderem quod mihi uidetur, exprimere. Sed ipſe uideris. Vis hinc exordiamur, ſolita illa noſtra ratione conſiderantes? Speciem unamquanꝫ ponere ſolemus de quibuslibet pluribus quibus idem nomen imponamus. An non intelligis? Intelligo equidem. Ponamus utiꝫ nunc quoduis è multis. Vt ecce, plures lecti ſunt, atꝫ menſæ.

Quid ni? Ideæ tamen harum rerum duæ ſunt. Vna lecti, menſæ eſt altera. Ita eſt.

Solemus autem dicere, ſupellectilis utriuſꝫ artificem, ſic opus ſuum abſoluere ſi in ideam illam intueatur, unum quidem lectos, menſas alterum, quibus ipſi utimur, cæteraꝫ ſimiliter. Nullus enim artifex ideam ipſam fabricat. Quo enim pacto? Nullo. Vide præterea nunquid talem aliquem uoces artificem? Qualem? Qui facit omnia quotcunꝫ unuſquiſꝫ artifex eorum qui manibus operantur. Potentem narras uirum atꝫ mirabilem. Nondum integram eius uim expreſſi. Forte uero multo magis miraberis, ſi expreſſero. Nempe idem iſte artifex, non ſolum omnia poteſt ſupellectilia fabricare, ſed etiam quæcunꝫ ex terra naſcuntur efficit, & animalia omnia atꝫ ſeipſum. Terram quoꝫ, cœlum, ac deos, & quæcunꝫ in cœlo ſunt, & ſub terris apud inferos, peragit. Sophiſtam narras mirabilem. Diffidis? Dic obſecro, nunquid nullo modo huiuſmodi artifex eſſe tibi uideꝫ uel quodã modo iſtorũ omniũ faber eſſe, quodã modo uero non eſſe? An non aduertis hæc omnia te quodammodo efficere poſſe? Quis nã hic modus? Haud difficile, potes enim paſsim & celeriter omnia facere. Speculum accipe, paſſimꝫ circunferas. Solem protinus facies, & quæ in cœlo ſunt, terram quàm primum, ocyſſime teipſum, & cætera pariter animalia, ſupellectilia, plantas, & quæcunque nuper commemorauimus. Imagines iſtorum quidem, res ipſas minime. Opportune

portune, inquam ego, nimium reſpondiſti. Talis utiꝫ faber eſt & ipſe pictor. Nonne?

Eſt. At ipſum dices haud quaꝫ facere uera quæ facit. quanꝫ & aliquo pacto pictor quoꝫ lectũ facit. An nõ? Facit quidẽ & iſte, ſed apparentẽ. Nonne dicebas quòd lecti faber ſpeciem quidem ipſam quam eſſe dicimus id quod lectus eſt nõ facit, ſed lectum aliquem. Dicebam equidem. Si id quod eſt non facit, haud ſane quod uere eſt facit, ſed tale aliquid quale quod uere eſt, non tamen ipſum quod eſt reuera. Perfecte autẽ eſſe fabri, aut lectorum, aut aliorum artificiorũ opus ſiquis dixerit, aberrabit? Non ut uidetur his qui in diſputationibus hiſce uerſantur. Nihil mirum igitur, ſi & hoc ad ueritatem eſt tenue. Non certe. Vis in iſtis quoꝫ inueſtigemus qui imitator iſte ſit? Si placet. Nonne tres hi lecti ſunt? Vnus quidem in natura ipſa exiſtens, quem deũ dicemus ut arbitror, effeciſſe. Num aliũ quenꝫ? Nullum. Alter quem faber cõficit. Plane.

Tertius uero quem pictor, nonne? Eſt. Pictor itaꝫ, lecti faber, & deus, tres ſunt, tribus lectorũ ſpeciebus præſidentes. Tres utiꝫ. Deus igitur ſiue quia nolebat, ſiue quia aliqua neceſſitas inerat, nõ plures, ſed unum in natura ab ipſo lectum fieri, ita ſolum ipſum unum fecit lectum, qui ſanè eſt id quod eſt lectus. Duo autẽ tales, aut plures, à deo neꝫ tum geniti ſunt, neꝫ gignent. Qua ratione? Quia ſi duos faceret ſolos, unus iterum cuius ambo haberent ſpeciem, appareret: ipſeꝫ eſſet id quod lectus eſt, non aũt duo illi id eſſent. Scite. Hæc cum intelligeret deus, uelletꝫ uerus eſſe autor ueri lecti, nõ autem lecti cuiuſdam autor quidam, unum duntaxat natura progenuit. Videt. Vis ergo hunc, huius plantatorem uel tale aliquid appellemus? Par eſt, quandoquidẽ natura & hoc & alia omnia fecit. Fabrum uero, nonne lecti opificem? Et hoc. Num & pictorem quoꝫ factorẽ huius operis & opificem? Nullo modo. At quomodo ad lectum habere hunc dices? Aptiſſime mihi dici poſſe uidetur, imitator eius cuius opifices illi dicuntur. Ergo imitatorem uocas eum qui tertiũ à natura facit? Valde. Talis utiꝫ erit & tragicus: ſiquidem eſt imitator, tertius quidã à rege & ueritate: ſimiliterꝫ alij omnes imitatores. Apparet. De imitatore quidẽ conſenſimus. Sed de pictore mihi dicas uelim, utrum ipſum unumquodꝫ quod eſt in natura, imitari contendat, uel artifi cum opera. Artificum opera. Vtrum qualia ſunt? uel qualia nobis apparẽt? Hoc præterea mihi diſcernas. Quomodo id ais? Sic. lectus quidem ſiue ex obliquo, ſeu è regione cernatur, ſeu quouis alio modo, nunquid à ſeipſo differt? Vel nihil differt? aliter uero uidetur diſpoſitus aliter intuentibus, cæteraꝫ ſimiliter? Sic apparet quidẽ, differt autem nihil. Animaduerte & iſtud, quid in ſingulis intendit pictoris induſtria? utrum ut ſe habent res ſingulas imitari? An quod apparet potius, ut apparet? Imaginis apparentis uel ueritatis potius imitatio? Apparentis imaginis. Procul igitur à uero eſt imitator: atꝫ ut uidet, propterea omnia poteſt facere, quia exiguũ quoddã cuiuſꝫ attingit ſimulacrum. Quemadmodũ pictor pinget nobis coriarium, fabrum, & opifices alios, cum nihil in artibus his intelligat: ueruntamen ſi perítus ſit pictor, expreſſeritꝫ fabri ipſius imaginem, quam procul oſtendat, pueros dementesꝫ homines ita decipiet, ut uerus eſſe faber illis appareat. Quid ni? Cæterũ, ô amice, hoc in huiuſcemodi omnibus cogitandum. Quotiens aliquis nobis de hoc ipſo nunciat, ſe uidelicet homini occurriſſe in omnibus artibus erudito, perfectiſſimeꝫ præ cæteris intelligẽti quæcunꝫ alius quiuis intelligat: huic protinus reſpondendũ, quòd fatuus eſt, & in magum quendam præſtigiatorem inciderit, cuius imitationibus ſit deceptus: id circo enim illum uiſum ſapientiſſimũ quòd ipſe nequiuerit ſcientiam ab inſcitia, & imitationẽ ab ipſa re diſcernere. Veriſſima loqueris. Nonne poſthac tragœdiam diſcutere decet, ducemꝫ ipſius Homerum? poſtꝫ à nonnullis accepimus, tragicos poetas artes omnes intelligere, humanaꝫ omnia tam ad uirtutem ꝫ ad uitium pertinentia, necnon & diuina: porro poetam bonum oportere, ſi recte quæ componit ſit tractaturus, eorum habere ſcientiam, aut nihil poſſe componere. Quare diſcernere debemus, utrum qui eos laudant, imitatoria poetarum induſtria decepti ſint, eorumꝫ opera dum aſpiciunt, haud plane perſentiant tertio gradu diſtare à ueritate, facíliaꝫ factu eſſe uel homini ueritatis ignaro. Vmbras quippe non res ueras faciunt. An forte nonnihil dicant, ac reuera poetæ boni intelligant ea de quibus uulgo bene loqui uidentur. Diſcernendum omnino. Siquis poſſit ambo perficere, & id quod in imitationem cadit, & eius ſimulacrum, nunquid eum putas in ſimulacris fingẽdis immoratorum

Imitator

Tragici carpuntur

raturum? Idq; opus ſibi in uita tanquam optimum propoſiturum? Minime. Nempe ſi ueram eorum quæ imitatur peritiã habeat, multo magis operibus ipſis quàm eorũ imitationibus, ut reor, incumbet: conabiturq; multa & præclara opera ſui monimenta poſteritati relinquere, ſatiusq; cenſebit ut ipſe ab alijs laudetur, quàm ut ſemper alienorũ operum ſit laudator. Ita equidem arbitror. neq; enim æquus honor aut æquũ emolumentum. Cæterum de alijs quidem rationem minime exigamus, Homerũ aut alium quemuis poetarum interrogantes, ſiquis eorum medicus reuera fuerit, nõ ſolum uerborum ad medicum ſpectantium imitator, quoſnam uel ueterũ, uel noſtrorum hominũ ſanos poeta reddiderit, quemadmodũ Æſculapius, aut quos reliquerit artis medicinæ diſcipulos, quemadmodũ ille filios. Sed neq; ab eis de alijs artibus ſciſcitemur. mittamus enim reliqua. At uero de maximis illis præclariſſimiſq; rebus quas tẽtat Homerus, bellis, caſtris, re buſpublicis, & hominum diſciplinis, par eſt ita eum interrogare, O dulcis Homere, ſi nõ es à ueritate tertius, fingis'ue uirtutis imaginem, quem imitatorem in ſuperioribus definiuimus, ſed es ſecundus, poteſq; narrare quæ ſtudia homines uel meliores uel deteriores priuatim publiceq; efficiant, dic obſecro, quænam ciuitas per te rectius diſpoſita eſt? ſicuti Lacedæmon per Lycurgum, perq; alios multos multæ & paruæ ciuitates & amplæ. Cuius potiſſimum urbis homines legum te optimum prædicãt conditorem, & beneficia in ſe tua cõmemorant? Charondam quidem Italia & Sicilia celebrãt. Nos Solonem. Te uero quis prædicabit, & qualem? Nullus, ut arbitror, beneficia eius commemorat. Quin neq; ipſi Homeri aſſertores teſtari hoc audent. Quod præcipue bellum Homeri temporibus ipſo conſultore uel duce feliciter expeditum cõmemoratur? Nullum. Præterea quæ uiri huius tanquam in his rebus ſapientis inuenta ad officia uitæ & artis aptiſſima referũtur? ut Thaletis Mileſii, & Anacharſis Scythæ. Nihil tale. Si minus publice, at ſaltem priuatim, quibuſnam Homerus ipſe dum uiueret, diſciplinæ dux dicitur extitiſſe, qui & eius conſuetudine delectati ſint, & poſteris Homericam aliquam rationem uitæ tradiderint? Quemadmodum & Pythagoras in hoc ſumma cum auctoritate uixit, & poſteri etiam his temporibus uitam Pythagoream celebrantes, inter cæteros illuſtres habentur. Neque tale quid rurſus de Homero narratur. Creophilus enim, ô Socrates, forſitan Homeri familiaris, diſciplina etiam magis quàm nomine ridiculus apparebit, ſi quidem uera ſunt quæ de Homero narrantur. Dicitur enim negligentior in eum fuiſſe dum ſub hoc ipſo uiueret. Dicitur ſane. At enim ô Glauco, ſi reuera poterat Homerus inſtruere homines, ac reddere meliores, utpote qui in his rebus non imitationis tantum eſſet, uerum etiam intelligentiæ compos, quur non multos ſibi uendicauit amicos? quur non uiuens honoratus eſt? quur non amatus? Profecto Abderites Protagoras, & Prodicus Chius, alijq; permulti poſſunt hominibus ſui temporis ſuadere, priuatim ſingulos adeuntes, nunquam eos rem familiarem & publicam recte gubernaturos, niſi ipſi eos erudiant: & ob hanc ſapientiam tam ardenter amantur, ut uix ſectatores eorum ſe contineãt quin capite eos circumferant. Homerum autem uel Heſiodum, illorum temporum homines, ſiquidem poetæ illi quicquam iuuare eos ad uirtutem potuerunt, nunquid permiſiſſent oberrare tam diu carmina paſſim decantantes? Quin potius magis hos quàm aurum complexi fuiſſent, induxiſſentq; ad domeſticum familiarem q; conuictum: quem niſi impetraſſent, ſequuti fuiſſent paſſim, dum quantum ſatis erat, ijſdem ſtudijs imbuti fuiſſent. Vera prorſus mihi loqui uideris, ô Socrates. Ponamus igitur omnes ab Homero incipientes poeticos homines, uirtutis imaginum imitatores eſſe, cæterorũq; ſimiliter quæcunque canunt, ueritatem uero nequaquam attingere. Sed ut paulo ante diximus, pictor uiſibilem coriarij pinget imaginem, quum & ipſe de coriaria nihil intelligat, & imago illa coriarius ipſe appareat illis qui rem ipſam nequaquam intelligunt, ſed à coloribus figuriſq; ſpectant. Prorſus. Haud ſecus poetam dicemus colores quoſdam artium ſingularum nominibus uerbiſq; exprimere, quum ipſe horum nihil intelligat, ſed imitetur duntaxat: adeo ut his qui hæc à uerbis iudicant, bene dicere uideatur, ſiue de coriaria, uerſu, rhythmoq; & harmonia, ſiue de re militari, aut de quibuslibet alijs dicat. Vſqueadeo natura quadam aures poetica iſta demulcent. Arbitror autem noſſe te quàlia uideantur hæc opera poetarum, cum muſicæ coloribus ſpoliata conſiderantur. Animaduertiſti'ne unquam? Animaduerti. Nonne perinde ſe habẽt ac facies eorum qui propter

propter adoleſcentiam formoſi potius ſunt quàm pulchri: quales aſpectu ſunt poſtquam ipſos flos ipſe deſtituit? Omnino. Age igitur & hoc animaduerte. Imitator, ſimulacri auctor, rem ipſam haudquaq; intelligit, ſed apparentem rei ipſius imaginem. Ita eſt.

Ne imperfectum id relinquamus, ſed quod ſatis eſt contemplemur. Dicas. Pictor habenas pinget ac frenum. Plane. Faciet autem coriarius ærariusq; faber. Valde.

Nunquid intelliget pictor quales eſſe debent habenæ, quale frenũ? Vel neq; ipſe quidem factor, ſiue ærarius faber, ſiue coriarius, ſed ſolus ille qui his uti ſcit, eques? Vera loqueris. An non circa omnia ſic eſſe dicemus? Quomodo? Circa quodcunq; has eſſe tres artes, Vtentem, facientem, & imitantem? Certe. Virtus igitur, pulchritudo, rectitudo cuiuſcq; inſtrumenti, animalis, & actionis, non ad aliud refertur, quàm ad uſum, cuius gratia unumquidq; eſt & factum & genitum. Ita eſt. Neceſſe igitur eum qui utitur aliquo, peritiſſimum eſſe, & operis factori ſignificare, qualia bona uel mala facit in uſu eius quo utitur. Quemadmodum tibicen tibiarum fabro oſtendit, quæ tibiæ ad uſum aptiſſimæ ſint, ordinatq; quales oporteat facere: ille autem miniſtrum ſe præbet. Quid ni? Nónne hic intelligens, de aptis & ineptis tibijs pronunciat alteri? Ille uero credens efficit? Plane. Circa idem igitur inſtrumentum, factor quidem rectam habet fidem de pulchritudine & prauitate, adhærens intelligenti, coactuſq; ab intelligente audire: utens autem, ſcientiam. Prorſus. Imitator autem num habebit ſcientiam ex uſu eorum quæ pingit, utrum pulchra ſint, & recta, uel contrà? Vel opinionem rectam, ex eo quod neceſſario intelligenti adhæreat, inſtruatur que ab eo qualia quæque pingenda ſint?

Neutrum. Ergo neq; intelliget, neq; recte opinabitur imitator, circa eorum quæ imitatur pulchritudinem, contrarium'ue? Non uidetur. Bellus erit in effictione imitator quod ſapientiã attinet, in ijs quæ facit? Non multum. Veruntamẽ imitabit, haud intelligens quo pacto unumquodq; uel recte habeat, uel cõtrà. Sed ut apparet, quod credat multis ignariſq; eſſe pulchrum, hoc imitabitur. Quid enim aliud? Hæc ſufficienter nobis aſſerta uidentur, imitatores ſcilicet nihil æſtimatione dignum intelligere de his rebus quas imitãtur: ſed eſſe iocum quendam imitationem potius quàm rem ſeriam: omnesq; eos qui tragicam poeſim iambis heroicisq; carminibus tractant, imitatores uel prę cæteris eſſe. Et maxime quidem. Per Iouem, inquam ego. Imitatio autem hæc tertio gradu diſtat à ueritate. Nónne? Eſt ut dicis. Ad quale igitur eorum quæ in homine ſunt, pertinet, quatenus uim habet eiuſmodi? De quonã interrogas? De tali quodam. Magnitudo eadem eminus atq; cominus conſpecta non æqua uidetur. Non.

Eadem quoq; obliqua & recta in aqua nobis & extra aquam aſpicientibus, cauaq; iterum & prominentia propter uiſus circa colores errorem, uidentur. Omnisq; huiuſmodi in anima noſtra turbatio comperta eſt. Quam quidem naturæ noſtræ debilitatem adumbrationis facultas, & præſtigiorum ingenioſitas, reliquaq; machinatio aggreſſa, nihil magicæ ſeductionis intentatũ relinquunt. Vera loqueris. An nõ metiendi, numerandi, librandi diſciplinæ aduerſus hæc opportuna ſunt homini adiumenta, ne id in nobis præualeat quod apparet maius uel minus, aut plus, aut grauius, ſed numero, metro, lance deprehenſum? Quid ni? Atqui hoc rationalis animi partis eſt officium. Huius ipſius.

Hoc autem ſæpenumero mentiente iudicante q; maiora eſſe nonnulla uel minora aliis alia, uel æqualia, contraria ſimul circa eadẽ hæc nobis apparent. Sic accidit. An non aliàs diximus fieri non poſſe, ut eâdem ui animæ ſimul & circa eadem contraria opinemur? Ac merito diximus. Vis igitur animæ quæ præter menſuram opinatur, haud eadem erit atq; illa quæ cum menſura. Non certe. Sed enim quod menſuræ rationicinationisq; credit cõputationi, animi pars optima eſt. Nihil obſtat. Quod ergo repugnat iſti ignobilis aliqua noſtri pars erit. Neceſſe. Iſtam confeſſionem exprimere uolens, ſuprà dicebam quòd pictura et omnis imitandi facultas procul ueritate poſita ſuum opus exerceat: rurſusq; cum aliqua noſtri parte, prudentiæ prorſus experte, congreditur; & amicitiam contrahit: ad ſyncerum uerumq;, nihil. Maxime. Vilis ergo imitandi facultas uili cuidam ſe commiſcens, uilia procreat. Apparet. Vtrum talis eſt ea duntaxat quæ ad uiſum ſpectat? An ea etiam quæ ad auditum? quam poeſim uocamus. Probabile eſt hanc inſuper eſſe talem. Ne igitur ei ſoli credamus quod ex pictura ueriſimile nobis apparet, ſed ad eam ipſam cogitationis naturam, cui ſeſe accõmodat poetica imi-

ratio, ueniamus, uideamusq; num uile quiddam sit, an precio sum. Sic oportet. Hunc ergo in modum proponamus. Imitatur quidem poesis homines aut ui aliquid, aut sponte agentes, existimantesq; ex actionibus uel bonum sibi aliquod esse uel malum, ideoq; uel dolore affectos uel uoluptate. An aliud quicquam? Nihil aliud. Nunquid in his omnibus homo secum ipse consentit? Vel potius quemadmodum secundum uisum dissidet, ut narrauimus, decq; eisdem cõtrarias in seipso simul habet opiniones, ita & in agendo secum ipse dissidet atq; pugnat? Ac nunc mihi in mentem uenit, nihil esse de hoc nobis in præsentia disceptandum. Nam in superiori disputatione de his satis unà conuenimus, animum uidelicet nostrum confessi multis & uarijs huiuscemodi contentionibus sibi eodem tempore aduersantibus agitari. Probe. Probe id quidem. Verum quod tunc à nobis est prætermissum, nunc mihi uidetur expediendum. Quale istud? Vir probus menteq; preditus tali, si filium amiserit, aut aliquid aliud sibi charissimum, facilius quàm cæteri feret, ut diximus. Plane. Nunc autem & id consideremus, utrum omnino non dolebit. Vel hoc quidem impossibile, dolorem uero quodammodo moderabitur. Hoc certe est uerius. Hoc mihi de ipso in præsentia dicas, utrum hunc censeas dolori magis repugnaturum, quando à similibus spectatur hominibus, uel quando solus est, aliorum consortio destitutus. Permultum interest, si in aliorum conspectu sit.

De uiro probo ut dolorem toleret

Porrò quum solus erit, multa dicet, quæ emittere coram alijs erubescret. Multa faciet quæ conspici ab alijs nunquam uellet. Est ita. Quod obstare iubet, ratio est & lex: quod autem ad dolores rapit, perturbatio. Vera loqueris. Cum homo circa idem simul contrarijs motibus agitetur, necessario duo quædam illa esse dicimus. Proculdubio. Alterum quidem legi obtemperare paratum est, utcunq; iniunxerit. Quo pacto? Lex utiq; dictat, optimum esse in aduersis, quàm maxime fieri potest, quietẽ agere, neq; conqueri: quod incertum sit, bonum'ne id sit, an malum, quod accidit, tum quod nihil dolor ad sequentia conferat, neq; ulla humanarum rerum magnipendenda sit, eiq; quod subito præsidio esse potest, dolor impedimento sit. Cui inquis? Consultare, inquam, circa ea quæ acciderunt, in primis oportet, & tanquam in talorum iactu, prout cecidit, quomodocũq; ratio melius rem habere dicat, negocia disponere. Neq; uero siquid aduersi inciderit, prosternere nos debemus, atq; ut pueri solent quum offendunt in lapidem, procidentes circa id quod læsit, eiulando moram trahere: sed animum assuefacere ut ad sanandum præsto adsit, & quicquid ægrotat, dimissis lamentationibus corrigat.

Opportunum hoc quidem est aduersus fortunæ ictus remedium. Quod sane optimum est, rationi huic libenter obtemperat. Constat. Quod uero ad perturbationis recordationem luctumq; rapit, in eisq; diutius detinet, irrationale est, languidum, formidolosum. Ita dicendum. Quod querulum est, imitationem plurimam ac uariam suscipit. Prudentem uero pacatumq; morem semper sibijpsi similem, neq; facile possumus imitari: neq; si imitemur, facile percipietur à turba, præsertim in theatrum uarijs ex gentibus confluente, alieni namq; affectus ipsis imitatio fit. Sic est omnino. Imitatio uero poetæ haud ad hoc intendit, ut huic animi naturæ sua sapientia placeat, si uulgo sit placitura, sed querulum animi morem uariumq; obseruat, qui imitatione facile possit effingi.

Patet. Merito igitur imitationem poeticam reprehendemus, pictorisq; imitationi eandem prorsus esse dicemus. Primo quidem, quòd utræq; si ueritatem spectes uilia operantur. Deinde etiam quòd parti animæ rationis experti similiter suffragantur, & optimam deserunt. Atq; idcirco iure eam in ciuitate legitime gubernanda nequaquam recipiemus, quoniam hanc animi partem suscitat atque alit: quam dum corroborat, rationis compotem uim disperdit. Atque ut ille qui in ciuitate eos qui plurimum possunt improbos reddens, proderet ciuitatem, probos destrueret: ita & imitator poeta, peruersam in animum cuiusque rempublicam inducit, dum illi animi parti blanditur, quæ sine mente est, neque maiora minoráue discernit, sed eadem tum parua tum magna existimat, huicq; simulacra fingit, à ueritate uehementer alienus. Longe quidem. Nondum quod maximum ex ea malum proueniat, enarrauimus. Maximum quidem hoc existimandum est detrimentum, quod probos quoq; uiros paucis admodum exceptis corrumpere possit. Cur non possit? siquidem id facit. Ausculta inquam, ac uide. Nónne & optimi quique nostrum cum audimus Homerum, aut alium quemuis tragicum, qui heroum aliquem

quem dolore afflictum, uociferantem, & querulis fortunam suam modulis deflentem, & pectora pugnis percutientem imitetur, delectamur quodãmodo, inhiantesq; ad illa sequimur ea unaq; afficimur, ac serio studioseq; illum ut poetã bonum laudamus, qui adeo nos uehementer moueat? Animaduerti. Quoties autem aliquem nostrum domesticus uerusq; inuadit mœror, scis ut de contrario gloriemur: nempe si quo pacto quietem agere, & tolerare dolorem ualeamus: quasi hoc quidem uiri sit, mulieris illud quod antea laudabamus. Plane. Quàm præclara hæc laus? quin absurdum est, ut qui talẽ spectat uirum qualem esse se minime uellet, puderetq; maxime, non abominet, sed delectetur, laudet. Absurdum prorsus. Certe, si & hoc modo istud animaduerteris. Quomodo?

Quod uidelicet id quod in propríjs calamitatibus ui cohibetur, prohibeturq; in lachrymas fletusq; erumpere, & naturæ suæ lachrymarũ auidæ indulgere, illud ipsum est quod poetæ explent, cui penitus blandiuntur. Tunc certe & quod natura in nobis est optimũ, utpote nec ratione nec usu sufficienter instructũ, querulum istud desinit custodire, quasi alienas spectet perturbationes, nihilq; sibi dedecori sit, si dum uir alius qui uirtute præstare se prædicat, immoderatius defleat, ipse eum laudet & misereatur. Quin oblectationem illam lucrari se putat, neq; ulla ratione ex contemptu poesis illa carere se uellet. Pauci sane animaduertunt, ut arbitror, quod ex alienis in propria transferre aliquid necesse est, nempe si in alienis grumnis flebile illud ingenium nutriueris, uehementiusq; reddideris, in propríjs haud facile sistes. Vera nimium loqueris. Nónne eadem de risu est ratio? Quod enim ipse effusiori risu imitari erubescas, id cum in comœdia uel priuata imitatione audis tanquã ridiculum libentissime auscultas & imitaris, idemq; hic facis quod in imitatione flebili fieri diximus. Nam ingenium illud tuum ad risum pronius, quod ipse in te à risu ueritus scurrilitatis crimen continebas, hic iam resoluis in iocos, uehementioremq; sensim reddis risus ipsius affectum, ut & propríjs in gestibus in risus ultra q̃ deceat differi incipias, & scurra ridiculus comœdiæ iocis excitus euadas. Vehementer quidem. Idem quoq; de uenereis & iracundia dicimus, decq; omnibus animi cupiditatibus affectibusq;, tristibus & iucundis, quos in omni actione insequi nos in superioribus diximus, & talia quædam poeticã imitationẽ in nobis effingere: Nutrit enim ista, dum fouet atq; irrigat, quæ potius ariditate extenuãda sint: efficitq; ut hæc dominentur in nobis, quæ subesse potius deceat, ut meliores beatioresq; ex deterioribus & miseriorib. euadamus. Haud aliter dicere possum. Siquando itaq; Glauco Homeri laudatores offenderis, audierisq; dicentes Homerum omnem Græciam erudisse, próq; rerum humanarum gubernatione & disciplina poetam hunc asciscendum, & ad eius instituta omnem uitam instruendam, memento ferendos & amandos esse tanquã pro facultate sua optimos uiros, concedendumq; Homerum apprime poeticum esse, tragicorumq; præcipuum. Scito autem hymnos in deos & in optimos uiros laudationes dũtaxat ex poesi in ciuitate admittere oportere. Si autem uoluptuosam musam in canticis & carminibus acceptaueris, uoluptas in ciuitate ac dolor, pro lege & pro illo quod semper optimum uisum est, ratione scilicet, dominabuntur. Vera loqueris. Hæc itaq; in eam sententiam dicta sint nobis, quòd merito è ciuitate poesim quæ talis sit, expulimus. Sic enim ratio cogebat. Id quoq; adijciamus, ne rigiditatis nos rusticitatisq; accuset, quia uetus quædã extat inter poesim philosophiamq; dissensio. Cuius certe contentionis argumentũ dicta hæc esse possunt quæ subijciã, aliaq; permulta. Nempe, canis illa garrula ad aures domini latrãs. Et, magnus ille in dementiũ uaniloquijs. Et, turba superstitiosorũ sapientũ exuperãs. Itẽ, qui minuta & tenuia meditantur, paupertate premunt. Atq; alia innumerabilia simultatis eius ueteris signa. Veruntamẽ id dicatur, quod uoluptatis ministra poesis, imitatióq;, si quicq; ad eam rationẽ afferre possit, ut in ciuitate recte instituta accipi debeat, libẽter accipiemꝰ, ut eius oblectamẽtis fruamur. Ita enim nobis ipsi conscij sumus. Enimuero quod uerum uidetur, prodere nefas est. Nã & tu ô amice, nónne ab ea mulceris? præsertim Homerica. Valde. An non æquum est eam prodire in medium sese defendentẽ, uel cantilena, uel metro quouis alio. Omnino. Concedamus utiq; ipsius defensoribus quicũq; poetæ qui dem non sunt, sed poetarũ amici, ut absq; carmine eam defendant, asserentes eam nõ modo iucundã, sed utilẽ esse ad remp. & hominum uitã instituendam. Quam quidem defensionẽ æquo animo auscultabimus, lucro enim id nobis fore existimamus, si nõ suauis tam

tum, uerum etiam utilis nobis appareat. Quid obstat, quin lucro id sit futurum? Alio quin ô dulcis amice, quemadmodũ qui quandoq; aliquid amauerunt, si deinde censeant amorẽ sibi illum inutilem fore, licet ægre amare desistant, desinunt tamen: ita & nos propter ingenitũ nobis talis poesis amorẽ ex pulchrarũ rerum educatione, benigne quidẽ expectabimus, ut optima uerissimáq; appareat. Quouscq; tamen rationẽ pro seipsa afferre non poterit, ita eam audiemus, ut oratione suprà à nobis exposita nosmetipsos ueluti quadam incantatione aduersus pericula imminentia muniamus, cauẽtes ne delicijs amatorijs uulgiq; amoribus rursus irretiamur. Illud quoq; sentiemus, non ita esse huiusmodi poesi studendum, quasi uera sit aut seria: sed cauendũ ab ea audienti cuiq; esse, interioriq; animi sui reipublicæ metuendum. Et quæ de poesi narrauimus, de ea prorsus existimanda. Consentio equidem. Ingens porrò, ô amice Glauco, ingens, neq; quantũ uidetur est certamen, bonũ effici aut malum. Quamobrem neq; pecuniarũ gratia, neq; honoris, neq; potentiæ, neq; poetici ullius oblectamenti, iustitiã cæterasq; uirtutes negligere decet. Assentior ex his rationibus quæ narrauimus. arbitror autẽ & quemuis alium eadẽ confessurum. Atqui ingentia uirtutis præmia mercedesq; illi propositas, nequaquam narrauimus. Immensa dicis præmia, si qua maiora sunt his quæ retulimus. Quid magnum breui in tempore esse potest: nempe omne hoc tempus à pueritia ad senectutis extremum, exiguum quiddam est ad uniuersum. Immo uero nihil. Immortalem uero rem censes breui hoc pro tempore quidem, pro uniuerso uero nequaquã debere esse sollicitam? Pro omni certe. sed quorsum hæc? An ignoras immortalem esse hominis animam, & ab interitu liberam? Tum repente conuersus in me Glauco, admiratusq; intulit. Per Iouem ignoro equidem. Tu uero nunquid ostendere potes? Certe, nisi iniurius esse uelim. puto autem & te id posse. Neq; id difficile. Mihi quidem difficile istud. Te uero libenter audirem, id quod negas esse difficile, declarantem. Audies iam. Dic.

Demonstratio de animi immortalitate

Bonum aliquid uocas? & malum aliquid? Voco. Nunquid de his idem tibi quod & mihi uidetur? Quid? Malum puto omne quod dissoluit atq; corrumpit. Quod uero seruat & iuuat, bonum. Et ego. Bonum ne cuiq; aliquod, & aliquod malum esse dicis? Veluti oculis lippitudinem, & toti corpori morbum, frugibus cibisq; eruginem, lignis cariem & putredinem, æri ferroq; rubiginem, atq; ut dico, fermè in omnibus secundum naturam proprium cuiq; malum ac morbum? Equidem. Quotiens huiusmodi quicquam alicui accidit, deterius illud efficit, ac denique totum dissoluit & perdit?

Quid ni? Proprium igitur cuiusque malum, suaq; prauitas, quodlibet corrumpit. Ac nisi id corruperit, nihil aliud unquam corrumpet. Neq; enim quod bonum est, aliquid destruit: neq; rursus id quod nec bonum, nec malum. Quo enim pacto? Si quid igitur tale est, ut ei malum aliquod sit, quod ipsum deterius efficit, dissoluere tamen ipsum non ualet, certe ita naturaliter affectæ rei nullus esse potest interitus. Consentaneum est. Est ne aliquid quod animam prauam faciat? Et maxime quidem quæ commemorauimus, iniustitia, intemperantia, timiditas, & inscitia. An quicquam ex his animam perdit? Atqui animaduerte, ne decipiamur, existimantes iniquum & insanum hominem cum in flagitio deprehensus est, tunc ab iniustitia quæ animæ uitium est, corrumpi. Dic age. Nonne corpus proprium eius uitium morbus liquefacit, resoluit, eóq; deducit, ut non sit corpus? & quæ paulo ante diximus omnia, proprio malo quatenus inhæret, inquinante, esse desinunt? Nonne? Ita prorsus. Nunquid & eadem eodem pacto iniustitia & reliqua prauitas quum inest sua ipsa præsentia dissipat & tabefacit, quousque in mortem trahens à corpore separet? Nullo modo istud. At uero absurdum illud est, ut alienum uitium interimat aliquid, cui proprium uitium non præbet interitum. Præter rationem profectò. Attende, inquam ego, ô Glauco. Ex ipsa ciborum propria prauitate, qua uel uetustate corrupti, uel putridi, uel quouis alio pacto comparati dicuntur, corpus perire posse non arbitramur. Verum si ciborum uitium corpori proprium ipsius uitium intulerit, dicemus per illos corpus ab eius uitio, morbo scilicet, perdi. Corpus uero ipsum cum aliud sit, ciborum, quorum alia natura est, alieno defectu, nisi proprium defectum induxerit, dissipari posse nunquam existimabimus. Rectè nimium loqueris. Eadem ratione, nisi corporis detrimentum ipsi animæ ipsius animæ proprium intulerit detrimentũ, haudquaquam existimare debemus, ex alieno malo absq;

absque propria prauitate, animam interire, neque alterius malo alterum dissipatur. Ita ratio monet. Aut igitur hæc redarguamus, quasi non recte dicantur. Aut quoad hæc integra permanent, neque ex febre aut alio quouis morbo, neque iugulatione, neque etiam si quis corpus in minutissima quæq; discerpat, dissipari animam concedamus, prius quàm ostenderit aliquis propter has corporis passiones animam ipsam iniquiorem prophaniorem' que fieri. Quatenus autem alienum malum adest alteri, nec proprium cuiquam malum adhæret, corrumpi quicquam posse, minime concedamus. At enim nemo id unquam ostendet, morientium animas propter mortem iniustiores effici. Si quis autem obijcere nobis audeat, quod deterior & iniustior fit qui moritur, ne cogatur immortales esse animas confiteri, oportere dicemus, si uera is dixerit, uiro iniusto letiferam iniustitiam esse, sicuti morbum, & ab hoc ipso perimente sua quadam natura, eos qui suscipiant, perimi: ocyus quidem illos qui maxime, serius contrà qui minus: neque fieri duntaxat, quod nunc fit, ut iniusti propter iniustitiam tunc demum moriantur, quum eos alij pœnis afficiunt. Per Iouem haud grauissimum quiddam malum iniustitia esse uidebitur, si erit uiro iniquo letifera. Malorum siquidem liberatio erit. Arbitror autem contrà esse omnino, ut & alios pro uiribus interficiat, & hominem sui participem, uiuacem maxime faciat, & appríme peruigilem: usqueadeo longe abest ut ea sit letifera. Scite loqueris. Quando sua cuique prauitas suum cuique malum animam perdere nequit, nunquam malum ex alterius pernicie atque ad aliud institutum ultra id cui proprie accidit, uel animam, uel aliud quicquam dissoluet. Nunquam, ut probabile est. Quum à nullo prorsus malo siue proprio siue alieno interimatur, patet eam semper esse, necessarium esse. Si semper esse, & immortalem existere. Necesse. Hoc igitur ita se habeat. Ac si ita se habet, animaduertas easdem semper animas fore. Neque enim pauciores unquam erunt, cum nulla prorsus intereat. Neq; rursus plures. Si enim immortalium quicquam plus efficiatur, ex mortali efficitur, erunt' que demum immortalia omnia. Vera loqueris. At uero id nequaquam existimamus: ratio namque prohibet. Neque iterum arbitramur animam uerissima sui natura talem esse, ut uaria, dissimilis, atque differens in seipsa sit. Quomodo istud ais? Haud facile est sempiternum esse quod ex pluribus constitutum est, neque optimam compositionem est sortitum, ut nobis de anima nunc apparuit. Consentaneum est. Animam igitur immortalem esse & ratio præsens, & aliæ præterea conuincere possunt. Si qris uero qualis ipsa reuera sit, inspicere cupit, haudquaquam intueri eam debet communione corporis malis' que alijs inquinatam, quod ipsi nunc intuemur, sed qualis cum pura fuerit, diligenter ratione discernere. Vbi certe & multo pulchrior apparebit, & clarius quum talis erit, quid iustum sit, quid non, & reliqua quæ suprà diximus, iudicabit. Nunc quidem uera de ipsa, qualis uidetur in præsentia, diximus. Non aliter uero eam spectauimus, quàm multi marinum inspiciant Glaucum. Illi siquidem non facile possunt Glauci antiquam considerare naturam, eo quod antiquæ corporis partes partim fractæ, partim contritæ sint, & ab undis penitus dissipatæ, alia' que illi rursus inhæreant conchylia, alga, lapides, ex quibus multo magis feræ præ se fert imaginem quàm naturæ prioris uultum. Ita & animam nos semper inspicimus malis innumeris inquinatam. Sed enim illuc oculos conuertere decet, ô Glauco. Quónam? Ad ipsius, inquam, philosophiam, & circa illam oportet animaduertere, quæ attingit animus, & quibuscum consuetudinem inire affectat & nititur, utpote qui cognatus sit diuino, immortali, & sempiterno. Qualisq; præterea futurus est, si quando eiusmodi totus naturam sequatur, per hunc affectum nixumq; eductus ex pelago quo ad præsens mergitur, nudusq; emergens excusso fabulo & ostreis, quæ ei nunc tanquam ex terra nutrito, terrena, lapidosa, & agrestia plurima inhærescunt, propter eam utique alimoniam, quam plerique beatam existimant. Tũc demum ueram naturam ipsius animi contemplabimur, agnoscemus' que utrum uaria sit, an simplex, qualis' ue sit omnis eius conditio. Nunc autem animi humana in uita affectus ac formas, satis, ut arbitror, declarauimus. Prorsus quidem. Nonne cætera quidem in hac disputatione exposuimus? præmia uero ipsius & honores nequaquam attulimus, quemadmodum Homerum uos & Hesiodum adduxisse dicebatis: sed iustitiam ipsam ipsi animæ optimum præmium esse comperimus, iustèq; agendum esse monstrauimus,

ſiue Gygis habeat annulum, ſiue etiam Plutonis galeam? Vera loqueris. Cæterum nunc quoq; præter hæc nulla inuidia prohibet, quo minus iuſtitiæ & uniuerſæ uirtuti ea præmia tribuamus, quæ ipſa animæ tam apud homines q̃ apud deos comparat, tam uiuenti quàm defuncto. Magnopere. Nunquid ergo reſtituitis mihi, quæ in ſermone mutuati eſtis? Quid maxime? Dedi equidem uobis, iuſtum uirum uideri iniuſtum, iniuſtumq; iuſtum. Vos enim petieratis. licet enim fieri nõ poſſet, ut iſta homines deosq; laterent, tamẽ concedi hoc diſputationis gratia placuit, ut iuſtitia ipſa ad iniuſtitiã ipſam comparata iudicaretur. non recordaris? Quid ni recorder? Poſtquã iudicium peractum eſt iam iterum poſtulo ut exponatis, quam iuſtitia mercedẽ à diis et hominibus referat, ut & palmam ab opinione & manifeſta exiſtimatione reportet, qua cultores ſuos ipſa quoq; decorat, poſtquã aperte uiſa eſt etiam ipſa ſui præſentia beneficia nobis conferre, neq; eos decipere qui uere poſſident. Debita poſtulas. Primũ quidem hoc mihi reddetis, quod qualis uterq; eorum ſit, & iuſtus & iniuſtus, deos non latet. Reddemus.

Si deos id non latet, hic quidem à deo amabitur, ille odio habebitur, id quod principio confeſſi ſumus. Eſt ita. Deorum autem amico omnia quoad fieri poteſt à diis optima tribuuntur, niſi quid mali ex priori delicto, ei neceſſitate quadam immineat. Omnino.

Sic itaq; de iuſto uiro exiſtimãdum, ſiue paupertati, ſeu morbis, ſiue quibuſuis aliis eorum quæ mala uidentur, obnoxius ſit, huic demum uel uiuenti uel mortuo ad bonum ali quod iſta conducere. Neq; enim à diis unquã negligit, quicunq; iuſtus euadere uirtutis q̃ officijs quoad homini licet, deo ſimilis fieri conabitur. Decens eſt talẽ uirum ſimili nõ contemni. De iuſto autem contrà omnino eſt ſentiendũ. Vehemẽter. Apud deos igitur iuſto uiro hæc dabitur palma. Sic arbitror. Apud homines autem nónne ſic euenit, ſi uera fateri debemus? Callidi quidem homines & iniqui perinde faciunt ac curſores illi qui ab inferioribus currunt bene, à ſuperioribus minime. Nam primo celeriter exiliunt: tandem uero riſum reportant, auribus demiſſis, & ſine corona diſcedentes. Veri autem curſores ad finem perueniunt, adeptiq; præmium coronantur. Viris iuſtis ſimiliter idem utplurimum accidit. Nempe in fine cuiuſque actionis conſuetudinisq; & uitæ, probantur, muneraq; ab hominibus referunt. Magnopere. Suſtinebis'ne ut ego de his, quæ tu de iniuſtis, adducam? Dicam equidem. Iuſti enim cum ad maturam ætatem perueneriant, ciuitatis muneribus pro arbitrio funguntur: matrimonia quibus cum uoluerint, & dando & accipiendo uiciſſim ineunt: ac ſummatim quęcunque de illis tu, ego nunc de his affirmo: rurſusq; de iniuſtis hominibus aſſero. Pleriq; enim ipſorum quamuis ad tempus ſua uitia celent: tandem in curriculi calce, quales ſunt deprehenduntur: ridiculi prorſus euadunt: & in ſenio miſeri à peregrinis & ciuibus obiurgantur, uerberãtur, omnia patiuntur quæ tu aſpera eſſe reuera dicebas. Torquebuntur enim & inurentur. Porrò quæcunq; ipſe cõmemorabas, audire iterum ex me putato. Sed ut dicebam, uide an ſis hæc toleraturus. Perferam equidem: dicis enim quæ decent. Hæcitaq; ſunt præmia, mercedes & munera, quæ iuſto uiro præter ea bona quæ ipſa in ſe iuſtitia cõtinet, à diis & hominibus tribuuntur. Egregia ualde hæc ſunt & certa. At enim hæc & numero & magnitudine nihil ſunt, ſi ad ea comparentur, quæ utrumq; defunctum manent. Audienda uero & iſta ſunt: ut omnia ſufficienter quæ utriq; conueniunt, comprehendantur. Dicas uero, non quidem ut iam nimis multa, ſed tanquã libentiſſime audituro. Equidem tibi non Alcyni apologum, ſed præſtantiſſimi uiri Eri Armenij, genere Pamphylij, reſerabo. Qui quum occubuiſſet in prælio, ſublatis decimo die cadaueribus cæteris iam corruptis, integer quidem incorrupto corpore repertus fuit: domumq; delatus ut ſepelirẽt, duodecima iam ab obitu die, dum pyræ impoſitus eſſet, reuixit: & quæ interim uiderat, retulit. Inquit ergo, Poſtquam anima fuiſſet à corpore ſeparata, unà cum pluribus quẽdam in locum dæmonum peruenisſe. In quo terræ duos proximos uidit hiatus: duos item alios è conſpectu ſuperne in cœli regione conſpexit: inter hos uero hiatus iudices ſedere: qui poſtq; animos iudicarunt, iuſtos quidẽ ad dexterã ſupra per cœlum aſcendere iubent in aduerſa ipſorũ parte ſigna eorum quæ iudicauerint, ſuſpendentes: iniuſtos contrà, ad ſiniſtram infrà omnium quæ fecerãt in uita, poſt tergum ſigna ferentes. Cum uero ad iudices ipſe quoq; acceſſiſſet, illos aiebat reſpondiſſe: redire eum hominibus nuncium de his quæ illic uiderat, oportere: iuſſiſſeq; illum audire & intueri quæcunq; eis in locis fierent, diligenter

Narratio Eri qui reuixit

diligenter. Viderat igitur illic per utranq; cœli terræq; portã animas lata ſententia abeuntes: per alias item duas, ex terra quidem aſcendentes, animas puluere, ſqualore, maciéq; confectas: è cœlo autẽ alias nitidas deſcendentes. Videriq; inquit animas undiq; uenientes tanquam longa peregrinatione fatigatas, libenter in prato quod ibi eſt, tanquam celebri in conuentu recumbere: ac ſe inuicem quæcunque mutuam notitiam habuerint, ſalutare: easq; omnes, tam quæ ex terra quàm quæ è cœlo conueniſſent, ſeſe ultrò citróque de his quæ ſuis in locis uiderint percontari. ſibi'que uiciſſim ad ſingula reſpondere: has quidem dolentes ac flentes memoria malorum quæ in præterito ſub terris itinere & perpeſſæ ſunt & uiderunt. Eſſe autem iter illud mille annorũ. Illas uero quæ de cœlo deſcenderant, narrare delicias, pulchritudinis q̃ ingentis ſpectacula. Multa quidem illa referre, quæ longo ordine recitabat, prolixę nimium narrationis; ô Glauco. Summam uero hanc eſſe dixit. Quoſcunque alijs iniurias intuliſſe conſtaret, pœnas ſingillatim pro quolibet decies reddidiſſe, id eſt ſpatio annorum centum: quaſi hæc uitæ humanæ ſit meta: ut animæ decuplam iniuriæ darent pœnam. Itaque ſi qui cædis multorum cauſa fuerint, ciuitates'que & exercitus prodiderint, uel homines in ſeruitutem egerint, uel alicuius alterius flagitij & ſceleris conſcij fuerint, in his omnibus pro quolibet facinore pœnas decuplas pendere. Atque iterum ſi qui beneficia quædam contulerint, iuſtitiam'que & pietatem coluerint, eadem ratione præmia reportare. De his uero qui ſtatim ac nati ſunt deceſſere, aut breue tempus uixere, quædam parum digna memoria recenſebat. Erga deos autem & parentes pios uel impios, & homicidas qui cæde manus proprias polluerunt, maioribus & præmijs & pœnis affectos eſſe narrabat. Inquit enim ſe interfuiſſe, quum alium interrogaret quiſpiam, ubinam Ardieus magnus eſſet. Hic autem in quadam Pamphyliæ ciuitate tyrannus fuerat, annis iam mille ab iſto tempore exactis: qui ſenem patrem & maiorem natu fratrem occiderat, alia'que plura impia ſcelera perpetrauerat. Interrogatumq; illum aiebat reſpondiſſe: Non uenit Ardieus, neque ueniet. O dirum ſpectaculum. Dum enim egreſſuri hiatum peteremus, cætera omnia perpeſſi, illum protinus uidimus, alios'que cum eo, omnes fermè tyrannos, inter quos & priuatos nonnullos, qui magna ſcelera perpetrauerant: quos aſcendere iam ſe propemodum auſos hiatus ille minime permittebat: ſed horride mugiebat quotiens aliquis eorum qui uel inſanabiles eſſent, uel nondum purgati, egredi niteretur. Aderant igitur illic feroces quidam uiri aſpectu ignei: qui quum mugitum ſubito perpendiſſent, hos ſeorſum rapiebãt, Ardieum ſcilicet eius'que perſimiles: manibus'que & pedibus & ceruice deuinctis proſternebant eos, excarnificabantq;: & ſecus uiam quandam ad exteriorem partem raptatos, tribulis lacerabant: prætereuntibus indicantes, quam illi ob cauſam talia paterentur, quod'ue in Tartarum proijciendi agitarentur. Vbi quum multa uariaq; eos terrerent, hic pauor uehementiſſime uexabat: quum in aſcenſu mugitus excitabatur, quo ſilente quiſque libentiſſime aſcendere uidebatur. Ac pœnas quidem & ſupplicia huiuſmodi recenſebat: contrà uero beneficia eiuſmodi. Quum uero animæ illæ quibus de ſuprà diximus, in prato dies ſeptem requieuerint, oportere eas dicebat octauo ſurgentes die illinc recedere: & quarto demum die ad locum aliquem peruenire: unde ſuperne per totũ cœlum, atque terram extenſam uideatur lumen tanquam columna erectum Iris ſimillimum, clarius tamen ac purius. In id unius diei itinere ueniſſe: uidiſſeq; ibi medio in lumine extrema cœleſtium ligaminum è cœlo tenſa. Eſſe enim lumen iſtud cœli uinculum: quemadmodum triremium ſuccinctura. atque ita circumferentiam omnem eſſe contentam. Ex apicibus uero ſuſpenſum Neceſſitatis deæ penſum: per quod omnes circuitus peragantur. Cuius fuſus quidem & cuſpis ex adamante: uerticulum uero ex hoc alijs'que generibus mixtum. Cuius natura huiuſmodi ſit ſecundum figuram quidem, qualis apud nos cernitur. Animaduertendum tamen ex illius ſermone, perinde ſe habere ac ſi uno quodam amplo concauóque uerticulo, & per totum ſculpto, aliud minus ſimileq; inſertum iaceat: ita congruens, ut plerunque cadi, qui inuicem inſeruntur: atque ita tertium & quartum: & alia quatuor. Octo enim illa uerticula eſſe, inſertos inuicem circulos, labia ſuperne oſtendentia: dorſum uero minus uerticuli continuum circa fuſum efficientia. Fuſum uero illum per medium octauum, perq; totum eſſe traiectũ. Primum igitur extimumq; uerticulum labij circulum habere latiſſimum. Sexti autem ſecundum.

Tertium

Tertium quarti. Quartum octaui. Quintum septimi. Quinti sextum. Tertij septimum. Octauum uero secundi. Primi item atq; maximi circulum uarium esse. Septimi lucidissimum. Octaui autem uerticuli circulum colorem à septimo irradiante suscipere. Secundi uero ac quinti similes inuicem, illis aliquãtulo flauiores. Tertium sane colorem candidissimum possidere. Quartum, subrubeum. Secundum uero sextum albedine superare. Ac fusum quidem totum uolutione simili circumferri: cum uero totum uoluatur, septem interiores circulos motu totius contrario tardius circumuerti. Ex his plane octauum motu rapidissimo agitari. Secundos uero alterum alteri consequẽter: septimũ, sextum & quintum. Tali uero tertium motu ferri, ut quartum circumuoluere uideatur. Quartum autem tertium, & quintum secundum. Fusum uero in necessitatis genibus circumuerti. Superne præterea cuilibet circulo hærere sirenem unà cum globo delatam, uocem unã tonum unum uidelicet emittentem. Vnam tamen harmoniam ex omnibus octo concinere. Alias autem tres necessitatis filias æquali inuicem interuallo in throno sedere: parcas uestibus albis, capite coronato: Lachesim, Clotho, Atropon. Quæ ad sirenem harmoniam canant. Lachesis quidem præterita. Præsentia Clotho. Atropos uero futura. Et Clotho quidem cum matre simul intermissione quadam temporis, dextra manu tangentem fusi extimam circumferentiam circumagere. Atropon uero sinistra iterum interiores similiter. Lachesim uero denique uicissim utraque manu utrinque tangere. Illuc animas ergo cum uenerint, statim oportere ad Lachesim accedere. Vbi illico propheta aliquis primum singulas disponit in ordinem: posthea cum ex genibus Lachesis sortes, & uitarum exempla susceperit, aliquod sublime tribunal ascendens sic fatur. Sic hæc Lachesis, ô uniduanæ animæ, Necessitatis filia dicit: circuitus alterius initium, mortalis ac letiferi generis, non uos dæmon sortietur, sed uos dæmonem eligetis. Qui prior sortem cœperit, prior eligat uitam: cui necessario inhærebit. Virtus inuiolabilis ac libera. Quã prout honorabit quis, aut negliget, ita plus aut minus ex ea possidebit: Eligentis quidem culpa est omnis: deus autem extra culpam. Hæc fatus, sortes super omnes fundit: ex quibus quilibet eam rapit: quæ super ipsum ceciderit. Nec; licet cuipiam quotus ordine sit agnoscere, nisi cum ceperit. Tunc enim duntaxat quotus sit, sortitus intelligit. Post hæc item exempla uitarum coram ipsis in pauimento disponit: multo plura quàm quæ hic ad præsens apparent. Esse uero hominum atq; omnium animalium uitas omniformes asserebat. Tyrannides enim in illis extare: partim perpetuas, partim ad tempus: quæ medio in spacio corruant, in paupertatem delapsæ, exilium & inopiam. Extare & præclarorum uirorum uitas, partim specie, decore, uiribus, certaminibusq; præstantium: partim maiorum prosapia & uirtute, nobilium. Et mulierum uitas eodem modo. Animæ uero ordinem & conditionem nõ inesse: eo quod necesse sit, ut aliam uitam eligens conditionis alterius efficiatur. Cætera uero inuicem, partim diuitijs & paupertatibus esse commixta: partim morbis & sanitate: partim istorum medium obtinere. Vbi profecto, ô Glauco, omne hominis consistit periculum. Quamobrem omni studio danda opera est: ut quisque nostrum omissis cæteris disciplinis, hanc quærat assequaturq; pro uiribus disciplinam: per quam & possit & sciat uitam bonam à mala discernere: & quoad fieri potest ex omnibus eligere meliorem: animaduertens quæ nunc diximus omnia, quid cõiuncta inuicem uel disiuncta ad uirtutem uitæ conducant. Necnon intelligat quid pulchritudo cum paupertate uel diuitijs iuncta et quali cum habitu animę, malum operatur uel bonum: quid' ue nobilitas ignobilitásue: uita priuata & imperium: robur & imbecillitas: uelox ingenium & tardum: cæteraq; huiusmodi quæ natura circa animam sunt & quæ acquiruntur, inuicem copulata faciunt: ut ex his omnibus singulorum naturam ualeat considerare ad animæ naturam respiciens: & meliorem uitam à deteriori discernere: deteriorem eam appellans quæ iniustiorem animam efficit: potiorem autem, quæ iustiorem: reliqua uero contemnat. Vidimus enim & uiuenti & mortuo electionem hanc optimam esse. Cum hac igitur opinione instar adamantis firma atque rata oportet ad inferos proficisci, ne quis illic diuitias malaq; huiusmodi admiretur: neue in tyrannides & alias huiusmodi actiones incidens, multa & insanabilia scelera perpetret: ipseq; rursus deteriora perpetiatur. Imò uero sciat mediam semper istorum omnium missis extremis uitam eligere: & in hac uita & in futura. Ita enim quisq; fit beatissimus. Enimuero qui tunc rediit illinc nuncius, ostendebat hoc pacto prophetam

phetam in edicto adiecisse: siquis postremus etiã accedit, eligat modo prudenter, cõstanter uiuat, uita occurret experenda nõ mala. Primus ne oscitanter eligat, ultimus ne desperet. Cũ hæc dixisset, eum cui primo sors obuenerat, ilico inquit properantẽ tyrannidem maximã elegisse: ac propter inscitiam auiditatemq; haud satis singula prius examinasse: & idcirco ignorauisse, quod in ea uita fato decretum erat ut filios suos uoraret, aliaq; mala plurima sustineret. Postea uero ubi per ocium electam uitam considerasset, eiulasse, electionem noxiam deplorantẽ, quod non cauisset quæ propheta prædixerat, neq; seipsum tanquam malorum causam damnantẽ, sed fortunam dæmonesq; & reliqua omnia potius quàm seipsum. Fuisse uero illum ex his qui de cœlo descenderãt, qui sane in superiori uita, in ciuitate aliqua moderata uixerat, uirtutemq; usu quodam, absq; philosophiæ tamen studijs exercuerat. Neq; pauciores ex his qui ex alto cadunt, quàm ex alijs, utpote malorum ignaros decipi eligendo. Eorũ uero qui è terra uenerũt, plurimos quia & ipsi calamitatibus laborauerint, & laborantes alios uiderint, haud temere uitam eligere. Quam ob causam, ac etiam propter sortis fortunam, bonorũ malorumq; multis animis mutationẽ contingere. Porro siquis semper cum in hanc uitam uenerit, syncere philosophetur, neq; electionis sors ultima ei contingat, eum ex his quæ illinc nunciantur apparet, nõ hic solum felicem fore, sed & profectionẽ hinc illuc, regressionemq; huc iterũ haud sane terrenã & asperam subiturum, sed lenem atq; cœlestem. Hoc quoq; consideratione dignum spectaculum esse dicebat, quomodo singulæ animæ uitas singulas eligebãt. Miserabile quippe istud, ridiculum, uisuq; mirum, electionẽ scilicet secundum uitę prioris cõsuetudinem, ut plurimum facientes. Animam enim inquit, quæ olim Orphei fuerat uidisse, cygni uitam odio muliebris generis eligentem: nolentẽ uidelicet ex mulieribus à quibus occisus fuerat, nasci: Thamiris uero philomenæ. Cygnũ etiam conspexisse ad humanæ uitæ electionem conuersum, aliaq; musica animalia, ut consentaneum est, similiter. Quandam etiam, cum oblatæ sortes essent, leonis elegisse uitam: hanc uero Aiacis Telamonij fuisse dicebat, detestantem homines quoties iudicij illius, ubi pro armis cum Vlyxe contendit, in mentẽ ueniisset. Post hunc Agamemnonis animã propter ærumnas, odio humani generis uitam aquilæ asciuisse. Atalantes autem animam, cui media quædam sors contigerat; intuitam dixit quàm maximis honoribus uir athleta afficiatur, continere se non potuisse quin uitam athletæ eligeret. Animam deinde Epei Panopeensis ad artificiosæ mulieris naturam protinus migrasse. Longe uero inter nouissimas ridiculosi Thersitis animam si miam induisse. Casu uero, Vlyssis animæ sortem ultimam contigisse. Quocirca & ad eligendum ultimam aduenisse dicebat. Præteritorũ autem laborũ memoria, ab ambitione cessantem, diuq; prius quàm eligeret circumeuntem, quæsisse priuati hominis minimeq; curiosi uitam. Eamq; uix tandem alicubi iacentẽ & ab alijs neglectam reperisse, dixisseq; non aliam se uitam electuram fuisse, etiam si sortem primã nacta esset: quare uitam illam libenter fuisse complexam. Ex feris item alijs in homines transire animas asserebat, & inuicem commutari: iniustas quidem in feras agrestes: iustas autem mansuetorum animalium uitam capessere, atq; omnes hunc in modum confici mixtiones. Cum uitas, omnes animæ gradatim, ut sors dederat, elegissent, longo ordine ad Lachesim accessisse narrabat. Lachesim uero cuicq; dæmonem quem ceperat quæq;, ipsius uitæ custodem præscripsisse, electorumq; operum executorem. hunc in primis ad Clotho animã ducere, & sub illius manu reuolutionẽq; & uertigine fusi, approbare quam sortitus fortunam elegerat. Hanc ubi tetigit, mox hinc ad Atropon nentem, quæ immutabilia stamina reddat. Illinc postea propere Necessitatis thronũ adire: per quẽ cum transierint omnes, sub uehementi calore & æstu in campum Letheum proficisci, arboribus & omnibus quæcunq; terra nascuntur, penitus destitutum. Recumbere igitur ipsas aduentante nocte iuxta Amelitam flumen dicebat: cuius aquam uas nullum contineat. Atq; ipsius aquæ bibere aliquantum cuicq; necessarium. Eos autem qui prudentiam ducem non habent, ultra quàm deceat bibere. Semper uero bibentem omnium obliuisci. Vbi uero ad mediã noctem dormierint, subito tonitru & terræmotu excitos repente alium aliò sursum ad generationem consurgere stellarum instar prosilientes. Se uero flumine ex illo potare prohibitum fuisse narrabat. Quomodo aũt in corpus redierit, ignorare: sed cum diluculo subito circũspiceret, seipsum pyræ impositum animaduertisse. Atq; ita ô Glauco, seruata est fabula, neq; periit, nosq;

nosq; seruabit pariter: si ipsi parebimus, & Letheũ, id est obliuionis fluuium bene transibimus, nullaq; macula animam inficiemus. Quamobrẽ si sermonibus meis obtemperabimus, immortalem fore animam arbitrantes, talemq; ut & mala possit & bona omnia sustinere, uiam semper ad superiora ducentem sequemur, iustitiamq; cum prudentia omni ratione colemus: ut & nobisipsis simus, & diis amici, dum hanc ducimus uitam, & postquã uirtutis præmia reportauerimus, tanquam potiti uictoria & triumphis, & hic, & in millenario annorum itinere, quo de diximus, feliciter habeamus.

COMPENDIVM MARSILII FICINI IN TIMAEVM.

DE SVBIECTO LIBRI. CAPVT I

VEMADMODVM *in Parmenide cuncta diuinorum genera pro uiribus comprehendit, sic omnia in Timæo complectitur naturalia, & utrobiq; plurimum Pythagoricus est, sub persona Pythagorica disputans. Atq; in Parmenide quidẽ, Parmenidem & Zenonem Eleates Pythagoricos, qui de diuinis scripserant, imitatur. In Timæo aũt, Timæum Locrum, Pythagoricum, qui libru de uniuersi natura composuit, sequitur. Ita tamen, ut hic non eloquentiam solum adiungat, sed mysteria. Quoniam uero diuina quidem naturalium principia & exemplaria sunt, naturalia uero diuinorũ effectus atq; imagines: iccirco & in Parmenide dum de diuinis agit, interim descendit ad naturalia: & in Timæo naturam tractans, surgit sæpius in diuina. Neq; iniuria diuinitatem simul naturamq; copulat. Natura enim diuinitatis est instrumentum. Atq; ita uel de naturalibus agit diuine, quemadmodum Aristoteles, uel de diuinis naturaliter agit. Interserit quoq; mathematica tanquam utrorumq; media, diuinorum scilicet atq; naturaliũ. Quæ uidelicet, per numeros quidem diuina, per mensuras uero significent naturalia. Sit ergo huius libri subiectũ ipsa uniuersa natura, id est, seminaria quædã & uiuifica uirtus toti infusa mundo, animæ quidem mundanæ subdita, materiæ uero præsidens, eodemq; ordine singula pariens, quo & anima ipsa concepit, tam diuinam suscipiens mentem, quàm appetens bonum.*

DE ORDINE LIBRI ET PARTIBVS EIVS. Cap. II

PATEBIT *autem naturam uniuersi ipsumq; uniuersum non ex se quidem cõsistere, sed ex superiori diuinaq; causa dependere. Patebit insuper quot in gradus natura distribuatur, cœlestes, elementales, simplices, compositos, rationales, ratione carentes. Patebit totam sub luna generationẽ ad animal rationale quasi finem dominumq; referri. Multa præterea de hoc ipso animali, tũ ad animam, tũm ad corpus spectantia tractabuntur. Multa quoq; de rebus quæ à natura infra rationale animal cõponũtur. Et ut summatim dicã, de triplici mũdo tractabitur, scilicet de diuino cœlestiq; & humano. Ostẽdetur quoq; omnium quæ in mundo componuntur ipsius q; mundi, duo quædam præcipua intrinsecus elemẽta esse, scilicet materiam atq; formam: tria uero extrinsecus esse principia, scilicet efficientẽ mũdi causam, & exemplarẽ atq; finalem. Et efficientem quidem esse diuinam potentiam, & intelligentiam atq; uoluntatem: Exemplarem uero ideas intelligentia diuina conceptas: Finalem deniq; bonum.*

DE INTRODVCTIONE AD DIALOGVM. Cap. III.

CAETERVM *ut ad ipsam dispositionem dialogi ueniamus, Plato quinq; continuos disputationibus destinauerat dies. In primo quidem Socrates in Piræo unà cum Polemarcho, Glaucone, Adimanto, Thrasimacho Sophista de repub. disputauit. Secundo uero die in urbe recẽsuit eadem Timæo & Critiæ atq; Hermocrati, & quarto cuidam absq; nomine peregrino, forsan Timæi comiti. Tertio die horum epilogũ faciunt. Quo quasi exordio mox facto Timæus disputauit de natura, præsentibus tribus, Socrate, Critia, Hermocrate. Quartus enim qui absq; nomine secundæ interfuit narrationi, iam abest à tertia: non enim cuiuslibet est, secretioribus interesse. Quarto autem die orationem habuit Critias. Quintus deniq; nondum dies illuxit. Commode admodum post diuinæ apud homines reipublicæ tum dispositionem, tum epilogum ad cœlestem rem publicam huius exemplar in Timæo accessit ab ipso deo compositã: deinde ad mundi generisq; humani antiquitatem, & res miras à ueteribus strenue gestas.*

ALLEGORIA HISTORIAE QVAE NARRATVR IN PROLOGO Cap. IIII

NARRAT *autem inter dialogi huius exordia historiam de bello quodam inter Athenienses Atlanticosq; commisso. Hanc itaq; Crantor tempore primus Platonis interpres nudam absq; allegoria historiam accipit. Quidam uero contrà, tanquam solam allegoriam. Sed hos redarguunt probatissimi quiq; Platonicorum: affirmantes quidem historiam, quia Plato dixerit. Sermo futurus est ualde mirabilis*

rabilis, sed omnino uerus. Sensum præterea Platoni nihil usquam temere molienti allegoricũ existimant exhibẽdum. Bellum igitur inter Athenienses atq; Atlanticos imaginem præ se ferre putant oppositionum quæ in uniuerso sunt omnium. Bellum enim, id est oppositionem apud Heraclitum esse omnium patrem. Amelius quidem oppositionem adducit inter firmamentum, atq; planetas: præsertim quoniam in Critia dicitur Atlanticam insulam in septem circulos fuisse diuisam. Origenes uero oppositionem superiorum dæmonum ad inferiores, atq; uictoriam: illis potentia, his numero excedentibus. Numenius autem dissensionem excellentium animarum sequentiũ Palladem, aduersus alias animas generationem sub Neptuno sequentes. Porphyrius pugnam inter dæmones deducentes in generationem, & animas ad supera cõtendentes. Distinguit tripliciter dæmones: alios esse diuinos: alios esse secundum habitudinem quandam: quorum numerum particulares impleant animæ sortem nactæ dæmonicam: alios esse malos & noxios animabus. Hos igitur dæmones infimos conflictari cum animabus in ascensu semper atq; descensu: præsertim occidentales dæmones. nam eam ab Aegyptijs plagã noxijs accommodari dæmonibus. Proinde Iamblichus, Syrianus, Proculus, his addunt oppositionẽ ipsam in uniuersis uigentem perpetuo, inter unũ & multitudinem: terminum & infinitatem: idem & alterum, statum et motum: ex quibus sub primo omnia cõponuntur. Item ens, aut per se, aut nõ per se. Rursus essentia uel incorporea uel corporea: & incorporea quidem uel non declinat ad corporea, uel declinat. Corporea uero uel non caduca ut cœlestis: uel caduca ut elementalis. Deniq; in cœlo quidem oppositi inter se motus, & diuersæ uirtutes. Sub cœlo autem repugnántes inter se qualitates. Sumatim uero horum omnium discrepãtia per antiquum illud bellum significatur: & ubiq; superiora præstantioraq; per Athenienses, alia per occidẽtales significantur. Eiusmodi uero allegoria disputationi Timæi non mediocriter conuenit. Confirmatur etiam per ea quæ in Critiam commentamur.

CASVS PHAETHONTIS. DILVVIA. INCENDIA. Mineruæ descriptio. Cap. V

IC *iterum te admoneo ut memineris nouem annorum milia ab Eudoxo milia mensium cõputari. Item Phaethontem Solis filium fulminatũ exusisse terram, significare apud quosdã uastã comitam naturam solarem tandẽ dissolutã intolerabiles æstus concitauisse. Fortè etiã incendia quæ narrat Moyses missa diuinitus. Vbi uero ad diluuia peruenit, memento ignem quidem omnium efficacissimum esse: aquam uero efficaciorẽ esse terra, & patibilem minus aere. Item igne diuidere potenter atq; penetrare: aquã undiq; ualde percutere. Ideo per duo hæc elementa uastiores calamitates accidere. Addẽ & finalẽ causam: quia uidelicet per exitiũ factum ab his duobus, sequitur maius bonum, id est fœcundior rerũ regẽneratio quàm per aeris pestes terræq; hiatus. Ideo prouidẽtiam ad amplissimũ exitium his duobus præcipue uti. Cui sic rotæ cœlestes inde rectè obtemperant: ut quibus temporũ interuallis exitium immo reformationẽ fore deus instituit, ijsdẽ planetæ omnes ad astra uel ignea uel aquea stellis quoq; fixis ad idẽ conducentibus rite cõcurrant. Memineris præterea Neptunũ quidem prouidentiã naturalem, Palladẽ uero prouidentiam intellectualẽ significare: atq; hanc ipsam Palladem à Platonicis describi, diuinitatem sapienter simul atq; potenter tum cœlestia exornantem, tum quæ sub cœlo fiunt ædificantem: inter astra Arieti præcipue præsidentẽ: & æquinoctialis circuli ducem: ubi potissimũ uigere putant motricem uniuersi uirtutem. Mandabis memoriæ aureum epigramma: quod Proculus in Aegyptiorũ historijs legit Mineruæ templis inscriptũ. Ego sum quæ sunt, quæ erunt, & quæ fuerunt. Velum meum reuelauit nemo. Quem ego fructum peperi sol est natus.*

PRAECEPTA DE VOTIS ET PRECIBVS ELECTISSIMA CAPVT VI

VBI *uero Plato ad deum peruenit suppliciter adorandum: audi Porphyrium diuinas supplicationes ita probantem. Cum deus nobis prouideat, acres nostræ possint aliter se habere, certe pro rerũ nostrarũ usu utiliter adoramus: uidelicet si boni simus. sic enim utpote similes facti deo propius cõiungemur. In qua quidem coniunctione adorationis uis tota consistit. Nempe cũ dei filij simus: sed ab eo quasi in exilio & carcere segregati: suppliciter adorare decet, quo hinc liberati reuertamur ad patrẽ. Alioquin similes eorũ erimus, qui parentũ patrocinio sunt orbati. Profecto cum uniuersi partes simus, uniuerso proculdubio indigemus. Ipsa enim ad totum cõuersio partibus salutem præstat. Siue igitur uirtutem sectaris, adorãdus est tibi qui totam uirtutẽ continet. Ipsum nanq; amare bonum, causa erit & tibi eius quod tibi expedit boni. Siue corporeũ optas bonũ, extat in uniuerso uirtus omnia continens corpora. Inde igitur prouenire necesse est partib. qui buscunq; salutem. Compertũ uero habemus excellẽtissimos quosq; apud omnes gentes sapientia uiros diuinis potissimũ uotis incubuisse: præcipue Indorũ Brachmanas: Persarum magos: Græcorũ theologos. Chaldæos autẽ, & aliud quiddam adorauisse. Ipsam enim superorum uirtutem appellãtes deum, uno hoc nomine uenerati sunt. Hæc Porphyrius. Post hunc discipulũ eius diuinũ Iamblichum audiamus, hac in re in primis à Proculo comprobatum. Omnia ex deo ita sunt, ut nusquam uel minima quæq; deserãtur à deo. Vbiq; enim diuina uiget unitas: per quã res*

quæq; consistunt: ac perpetuo quodam intimoq; circulo ad deum ipsum à quo & in quo sunt mirabiliter reuoluuntur. alioquin in nihilum repente proruerent. Ab unitate diuina omnia prodeunt: prodeuntiaq; unitatem quãdam ipsis impressam retinent diuinæ unitatis imaginẽ: qua reuocantur in illam, & reuocata perficiũtur. Hæc ipsa animas rapit ad uota, quibus unio cum deo nobis penitus imploratur. Quod si natura ex deo manãs quasdã rebus quibusdam cõuenientes cum superis proprietates inseruit, per quas quodãmodo ad superos sese uertant, ceu ad solem solaria, ad lunam uero lunaria: multo magis animarum pater rapientes ad se uires eis impressit. Quæ quidẽ in primis in diuina quadã unitate intellectu superiore, nec non in ipsa intellectuali reflexione sitæ uidentur. Ipsam uero nostram in deum restitutionẽ adoratio supplex hinc orta absolute consummat: diuinam in nos beneficentiam naturali trahens congruitate, copulans adoratores cũ adorato, coaptans superiorũ intelligentiæ uouẽtium preces: mouens uoluntatẽ eorũ qui bona in se omnia cõplectũtur, ad bona nobis ad uotũ impartiẽda, diuinæ persuasionis effectrix, nostra omnia in superiorũ stabiliens firmitate. Ad uoti uero professionẽ quinq; præcipua pertinent. Primũ quidem est notio quædam eius quod adorandum est, & qua ratione colendũ. Secundum uero assimulatio quædam uitæ nostræ ad diuinã uitam, puritate, castitate, sanctimonia, disciplina, ordine proficiscens, diuinamq; captans beneuolentiã, & animas diuinæ largitioni subijciens. Tertiũ est contactus aliquis: per quem essentiam diuinã fermè iam attingimus: & in ipsam summitate quadã animæ uergimus. Quartũ ingressio quædã in luminis diuini uestibulum. Quintum deniq; unio, unitatẽ animæ propriã diuinæ unitati insinuans penitus & cõnectens: unamq; iam actionem eãdem animæ deiq; conflans: adeo ut nec ultra nostri iuris, sed dei simus, splendore obruti & circumfusi diuino. Huius autẽ adorationis quæ absq; intermissione agenda est, supremus est finis, ut uidelicet conuersionẽ animæ cum ipsa permansione cõiungat: & quicquid à diuina unitate processit, rursus idem firmiter restituat unitati: lumenq; nostrũ superno lumine circũfundat. Sola igitur adoratio recta animas beatæ reddit patriæ. Sola sanctimonia est plena uirtus: Solus uir bonus, ut Plato scribit in legibus, deum decenter feliciterq; precatur. Sola cũ superis consuetudo beatos facit. Ab hac flagitiosi omnino sunt alieni: & tanquam profani à uotis & sacrificijs segregãdi. Puri uero decenter ad supplicandũ accedunt, ducentes uidelicet secum tres præcipue comites, fidem, ueritatẽ, & charitatem. quibus stipati spem bonorũ concipiant firmam, atq; extra cætera sęcũ ipsos positi diuinæ seipsos luci prorsus immergant. Frustra enim deum quæritat, qui non adhibet se solum soli, immobilemq; stabili, & simplicẽ simplicissimo. Quemadmodũ enim non possumus enti per non ens coniungi: sic neq; unitati per multitudinem: & stabilitati per motum: & simplicitati per mixtionẽ: sed relabimur potius in oppositũ. Hæc Iamblichus atq; Proclus. His addit magnus Theodorus: Si quis naturas rerum diligentius explorauerit, inuenturum non animas tãtum atq; mentes, sed quodammodo omnia excepto primo adorare atq; uouere.

MVNDVM HABERE SVPRA SE TRES CAVSAS: AC DEPENDERE à causa incorporea. Cap. VII

POST hæc autem actis precibus Timæus, quia mundum existimat esse factum, ideoq; ab alio factum, triplicem eius causam perscrutatur. primo quidem efficientẽ, id est diuinam mentem: secundo exemplarem, id est idearum seriẽ in diuina mente cõceptam: tertio finalem, id est, bonũ. Mundum uero esse ab alio ex eo indicat, quòd & si pro natura corporea perfectissimus est, tamẽ pro absoluta natura non est omnino perfectus: cum propter materiã patiatur informia uel deformia: propter dimensionẽ subeat uirtutis defectum, diuisionemq; expectet, si diuisor accesserit: propter compositionem dissolutioni sit obnoxius: ob partium repugnantiam machinetur malum: ob motum indigentiã præ se ferat, & prætionẽ patiatur admixtam: deniq; ob ipsum ex diuersis congressum uno quodam superiore indigeat connectente: qui perfectissime sit, quoniã ex seipso sit: quemadmodũ mundus quia non est perfectissime, cognoscitur ex seipso non esse. Omnino autem omnia rerum compositarũ genera reducuntur ad aliquid quod in eo genere non est compositũ: sicut dimensiones ad signum, quod ex dimensionibus non componitur: numeri ad unitatem, quæ non fit ex numeris: elementa ad id quod ex elementis non miscetur: ergo & entiũ uniuersus ordo ad ens, quod nõ constat ex entibus. Id autẽ erit substantia accidentibus nullis admixta. Igitur neq; quanta erit neq; qualis: sed tota impartibilisq; substantia. Neq; ex eo quod unicũ & simplicissimũ erit solũ, minus habebit, quàm quæ præter substantiã subeunt accidentia. Quæ enim in sequentibus accidentia sunt, in supremo debent esse substantia: & illa quidem optima. Quo uero plura addideris optimo: eo coges lõgius ab ipsa optimitate discedere. Siquidẽ ex admixtione nouã illic resultat qualitas, atq; degenerans. Non solum ergo hic mundus quia omnino compositus est, sed etiam si quis est superior, & tamen aliquo pacto compositus, à superiori simplicitate dependet. Quæ etiam super æternitatem extat. à qua & in diuinis mẽtibus integra sit æternitas: & in animalibus rationalibus æternitas mixta tẽpori: & in mundi sphæris sempiternitas tẽporalis. In his aũt quæ sphærarũ motu uirtuteq; fiunt, quædam portio temporis. Quæ igitur super animam cogitãtur, semper quidem sunt, & nunquã fiunt. Ipsa uero & est & fit semper. Mundus est quidem nunquã, sed fit semper. Quæ in mundo gignuntur, sunt quoq; nunquam, sed aliquando fiunt. Fieri quidem

quidẽ dicimus tẽpore transigi. Quoniã uero perpetuo motu tẽporeq; peragitur mundus, ideo semper fieri iudicatur. Quatenus uero fit, nondũ est. itaq; dicitur esse nũquã perinde ac si in torrẽte iugiter fiat restituaturq; imago montis, semper quidẽ in ipso fieri ducta, nunquã in esse consistens. Id uero inter animã & mundũ differre, Platonici putant: quod cœlũ non modo per actionẽ: sed etiam per essentiã continue fiat. Anima uero per actionẽ quidem fiat, per essentiã uero fit pòtius à deo, quàm fiat à deo: & quoniã essentia impartibilis est, habeat uim quãdã sui ipsius quodãmodo productricẽ, per quam edat in seipsa uitam propriã atq; motum. Cœlũ uero undiq; pendeat aliunde. Sũmatim quemadmodũ ab eodem scopulo, inter stagnum torrentemq; sito, assidue in stagno quidem est, in torrente uero fit imago, & euanescẽs iugiter recreatur: sic à deo semper pendet utrũq;, sed aliter atq; aliter. Nam ab ipso anima quidem semper est, mundus uero fit semper. Sed ab alio principio rursus exordiamur.

IPSVM BONVM EST OMNIVM CAVSA MAGIS QVAM sequentes causæ, nec ullam habet cum cæteris proportionem. Cap. VIII

NIVERSVM hoc à summo deo habere omnia, & actionẽ & uirtutem pariter, & essentiã Platonici omnes absq; cõtrouersia cõfitentur. Id enim à Platone ex omnibus eius libris accipiũt. Audiunt & idem in epistolis confirmantẽ. Vbi profecto ingẽti cũ mysterio tertios effectus in causam tertiam, secundos retulit in secundam: cũctos uero in unam omniũ causam. Neq; dixit primos effectus in primã causam reducendos: nè pronunciando duntaxat primos, suspicaremur eos solos à deo pendere, ne ue deũ nominando causam primã, suspicaremur ipsum & cum cæteris causis in quodam genere cõuenire, & cũ effectibus in quadã dominationis proprietate cõgruere. Itaq; cũcta ab ipso procedere simul ostẽdit: & ipsum interea ab omni procedentiũ cõmunione esse penitus absolutũ. Idq; ob absolutam simplicitatẽ nomi nat ipsum unum: ob exuberantẽ uero beneficentiã, per quam & tanquam principiũ producendo efficit omnia, et tanquã finis eadem perficit reducendo, nominat ipsum bonum. Putat aũt quæcũq; fiunt, magis ab ipso quàm à cæteris causis dependere. Siquidẽ ipsum in quouis opere & prius agit, & diutius, et uehemẽtius quàm reliquæ causæ: & reliquæ quicquid sunt, eò faciente sunt: & quicquid agũt, eo ducẽte agunt. Vt autẽ ostenderet singula ab ipso magis quàm ab alijs causis emanare, per replicauit ipsum omniũ esse principiũ. Inquit enim. Circa omniũ regẽ omnia. Item eius gratia omnia. Rursus ipse omnium causa. ut intelligeremus & cuncta maxime inde oriri: & deũ esse cunctorũ effectorem & exemplar & finem. Proinde unũ ipsum, atq; bonum esse super essentiam omnem & intellectum, atq; esse causam utriusq;, in sexto Reipub. atq; in Parmenide & Sophista euidenter ostendit. Cõstat autem idem esse unũ atq; bonum: ne si diuersa sint, duo cogantur esse principia summa. Principium profecto & simplicissimũ esse debet & optimũ. Nihil autem uel unitate simplicius, uel meliùs bonitate. Neq; etiã unitas melior bonitate, neq; bonitas unitate simplicior. Vnũ ergo sunt ambò summusq; deus. Idq; totum super essentiã esse atq; mentem, satis in Theologia & alibi confirmauimus.

DE DEPENDENTIA MATERIAE AB IPSO BONO: ET DE actione mentis & animæ in materiam: & de mundo intelligibili. Cap. IX

AB hoc utiq; uno bonoq; super omnẽ essentiam eminente Plato in Parmenide & Sophista omnes entium deducit gradus: tum eorum quæ uere sunt, id est, formarum separatarum: tum eorum quæ non uere sunt, id est, formarũ materiæ inhærentiũ: tum infimum materiæ gradum. Qui usq; adeo non uere est, ut proximus ei sit, quod fingitur iam uere nõ esse. Hanc utiq; materiam in Parmenide ab ipso bono in ultimo rerũ gradu deductã, accipit in Timæo quasi iam genitam: & architecto mundi ad effectum mũdani operis subditam. Sed nũquid deus mundi auctor, idem & materiæ est effector? Respondebit hic Ammonij & Origenis schola, eundem esse: Et in Parmenide quidem tractari, quemadmodum materia esse à deo accipit: in Timæo uero, qua ratione ab eodem accipit bene esse, prius autem quodãmodo esse quàm bene esse excogitari. Respondebit aliter cõmunis Platonicorũ schola: non eundem esse deum, qui materiã facit: & qui formam proximè. Immo materiã à summo quidem bono esse: ab intellectu uero formari: ab anima postremo moueri. Immo uero omnia hæc à primo: sed esse à primo tantum. Formari à primo per intellectum: moueri, et mouendo formari mobiliter, à primo per intellectum simul & animam. Perinde ac si fingamus figulum quendã, qui manu propria lutum faciat, factũ per rotam formet: formando ligneo quodã distinguat pectine atq; figuret. Nemo utiq; dixerit uas à pectine atq; rota magis fieri quàm à figulo: quamuis à figulo per rotam fiat et pectinẽ. Vniuersum hoc similiter ab ipso bono iudicant per intellectũ quendam diuinum animamq; uniuersi procedere. Meritò ab ipso mundũ proxime fieri maximè unum, ab ipso bono maximè bonum. At quoniam uisibilis hic mũdus ob multiplicem partiũ distantiam, qualitatum repugnantiam, effectuum diuersitatem, materialium deformitatẽ, neq; maximè unus est, neq; maximè bonus, ideo ante hunc existimant ab ipsa unitate bonitateq; diuina mundũ alterũ proximè emanare, & prout natura patitur quamsimillimũ, non uisibilem quidem, sed intelligibilem, intellectualemq;, exemplaria omniũ quæ in hoc gignuntur habentẽ. Quem quidem diuinũ intellectum, nominant non ipsum

bonum, sed optimũ boni filium. Quem si unius cum primo substantiæ esse intelligamus, Platonẽ Christianæ theologiæ magis conciliabimus. Sed cæteri Platonis interpretes reclamabunt.

SOL, LVX, LVMEN, SPLENDOR, CALOR, GENERATIO, similiter unitas, bonitas, intellectus, anima, natura, corpus mundi, ima go mundorum superiorum. Cap. X

MANEAT ergo Christiana & Mosaica ueritas. Ac interim, sicut pluribus placet interpretũ, fors san fuerit hæc uel Platonis opinio, uel Pythagoræ: Intelligibilem mundum inter uisibilem atque ipsum bonum esse medium: imaginem quidem boni; exemplar uero corporei mundi: ita à bono pendentẽ, sicut lumen extra solem à luce intra solem. Præterea producentẽ ex se proxime mundi animam sicut & lumen fundit ex se splendorem: perq; animam singula quotidie generantem, sicut splendor per calorem corporea gignit. Quemadmodum igitur sex hi gradus ordine disponuntur: Primo quidem ipsa solis substantia, deinde lux substantialis & intima: Tertio lumen inde manans: Quarto splendor resultãs ex lumine: Quinto calor splendore succensus: Sexto generatio caloris flagrãtia coalescens: ita sex alij digerãtur. Primo quidem unitas, deinde bonitas: neq; tamen re ipsa duo hæc, sed ratione quodammodo distinguantur. eadem nanq; diuinitas: & quia omnia supereminet, unitas: & quia per omnia rursus exuberat, bonitas appelletur. Hanc utiq; exuberandi uirtutem Plato in sexto de Repub. ideam appellat boni. In epistolis uero bonorum. boni quidẽ, id est suiipsius, bonorum quoq; quæ ab ipsa proficiscuntur. Tertio in gradu ponatur diuina quædam mens quasi lumen de luce manans, multiformesq;, ut ita loquar, ideas in se concipiens duplici quodam supernæ lucis, ideæq; unius diuinæ fomento: non aliter quàm in lumine multi iam radij ex uno lucis radio deriuantur. Non solum uero in hac mente rerum comprehenduntur ideæ quasi fonte: sed & ad hanc multi mentium reducuntur exercitus quasi ducem: ab eadem uidelicet diuina luce à qua & ipsa æque prosilientes. Totum uero id genus mundus superior nominatur: sed quantum ad mentes spectat sequentes, intellectualis mundus: quantum uero ad ducem, intelligibilis. Sed ipsa quoq; mens dux mentium, partim quidem intellectus, partim intelligibile nominatur. Intellectus quidem quà rationibus rerum discernendis incumbit. Intelligibile uero, quà rationes eiusmodi in suis continentur ideis. Idea deniq; boni non modo super intellectum, sed etiam super intelligibile regnat. Post archetypum hunc mundũ quarto gradu sequatur corporei mundi anima: Mundus iam rationalis ex intellectuali mundo progenitus, quasi splendor ex lumine. Et sicut splendor iam motui permiscetur, sic anima immobilium idearum rationes mobili quodam pacto attingit atq; percurrit. Quintus huic succedat gradus, ipsa uidelicet natura rerum, mundus iam seminarius, ex rationali animæ mundo, quasi calor splendore resultans. Sexto tandem gradu mundus hic corporeus collocetur, ex seminario ita proxime ductus, sicut rerum generatio ex calore. At si cæteris omissis aptius comparare uolueris, cogitabis in architecto quodam sapientissimo uim primo bonitatemq; naturalem. Deinde geometricum contemplatoremq; intellectũ, communes rationes mensurarum habentem. Tertio rationem, ut aiunt, practicam iam per rationes ipsas de artificio consultantem. Quarto imaginationem figuras iam & modos conducentes operi effingentem. Quinto effectum. Sexto mouendi uirtutem. In eiusmodi uero cõparationibus uidebis effectus multo magis ab antecedentibus fieri quàm sequentibus.

SINGVLI ORDINES AD SINGVLA CAPITA REDVcuntur, uniuersus ordo ad uniuersale caput, à quo omnia componuntur ex actu & potentia. Cap. XI

SEQVE uero latere nos debet propria rerũ genera ad capita propria, uniuersum genus ad uniuersum caput oportere referri. Cuncta enim mũdi corpora ad corpus unũ: Naturæ omnes ad unã quoq; naturam: Animæ ad animã: Mentes ad mentem: ad bonum deniq; bona, & quia bona, ideo cuncta. Sic utiq; omnia conuersione quadã naturali bonum appetunt tanquam finem: quoniam ab ipso bono, cõmuni quadam processione tanquam principio prouenerunt: atq; adeo cuncta ipsum appetunt, ut materia infima appetat appetitu non infimo. Perpetuo siquidem in omnibus generandis ad ipsam boni uergit similitudinẽ: ut appareat hãc à bono pendere. A bono inquã potius, quàm à mente. Quippe cum mentis actio quæ per formas fit ideales, terminetur ad formas. Actio uero boni, utpote amplissima, ultra formas descendat etiam in materiã, efficiatq; bonorum auidam & capacem. Sed quam nunc uoco materiam, Plato in Philebo latiori nomine infinitudinẽ nuncupat, dicens ipsum bonum proxime infinitudinem ac terminum peperisse, statimq; inuicem miscuisse, atq; ex hac mixtione cuncta composuisse, id est ex potentia quadam formabili & accedente forma. Potentiam enim formabilem quasi ex se nõdum definitam nec perfectã uocat infinitudinem. Formã uero huic adhibitã nominat terminũ: quod uidelicet indefinitã potẽtiã definiat, & in specie iam optata perficiat. Ex his ergo duobus & intelligibilẽ mundũ proxime à deo uolunt esse conflatum: & sensibilẽ deinde ab intelligibili ex eisdem uel similibus constitutũ. Ita ut intellectus ille proximus mũdi uisibilis architectus, materiã acceperit ab ipso bono quodammodo

quodammodo spiritalem: sed iamiam sub se in dimensionem molis degenerantẽ informemq; & uacuam: ac si forsan ex se moueatur, absq; ordine nutaturam: sed per idearum ordinem ab eodem bono susceptum, formauerit eam, redegeritq; in ordinem, antequam extra ordinem uagaretur. Præsertim cum animam ipsi rationalem in primis infuderit, motionis ordinatissimæ dominam. Non solum uero materiam per se informem fore, sed animam quoq; fore informem inquit, nisi deus utranq; formet. Quod uero est in materia corporalis species, id ratio est intelligẽtiaq; in anima: qua si caruerit, materiam inordinate mouebit. Quo autem id exprimeret, materiã cõsiderauit in formã & animam rationalem: uiditq; motum inde sine ordine prouenturum.

MATERIAM NON FVISSE INORDINATAM ANTE mundum tempore, sed quadam ordinis ratione. Cap. XII

EX his omnibus colligere possumus materiam non esse æqualem mundi fabro: nõ esse ante mundũ ullo temporis interuallo, licet origine quadã & ordine: non iactari inordinate ante ordinem, sed erraturã fuisse procul ab ordine, quãtum in se est, nisi statim desuper ordinata fuisset. At ne quis hunc loquendi modum improbet in Platone fingente materiã ante mundum inordinate iactatã, audiat & Mosen ante mũdi distinctionẽ dicentẽ terram fuisse inanem & incompositã, & super faciem abysi tenebras extitisse. Mitto in præsentia poeticũ chaos. Adducere iuuat in medium Philonem Iudæum similibus uerbis Moysis Genesim exponentẽ. Si quis causam quare uniuersum hoc creatum sit uelit exquirere, nõ errabit meo iudicio, si id existimabit quod quidã ex ueteribus protulit: bonum esse creatorem ipsum et genitorẽ, & autorẽ uniuersi: & bonitatis suæ gratia nulli substantiæ inuidisse, quæ sua natura nihil boni haberet, & tamen fieri omnia posset. Erat enim sua ipsius natura inordinata, informis, inanimata, omnino uaria, incõgrua, incõcinna, incõstans, apta quæ in cõtrariũ mutaretur, & optimarũ rerũ rationẽ susciperet, formæ uidelicet, animationis, similitudinis, cõgruitatis, concinnitatis: omniũ deniq; rerũ ideæ melioris. Item in secundo eiusdẽ libri uolumine. Cum, inquit, creator substantiã inordinatã & natura sua confusam in ordinem ex inordinatione, & in discretionẽ ex confusione traductã formare cœpisset: Terrã atq; aquã medio loco firmauit. Hæc Philo. Proinde si gradus rerũ sex in superioribus adductos cõsideraueris, per species fortè quàm similiis sit Plato Moysi, sex diebus mũdi Genesim absoluẽti: quàm similis & Pythagoras, probãs senariũ numerũ Geneseos nuptijsq; prorsus accõmodari. unde & Gamon appellat: propterea quod partes suæ iuxta positæ ipsum gignant, similemq; reddant genitũ genitori.

DVPLEX OPINIO DE ORIGINE MVNDI Cap. XIII

SI QVIS interroget nunquid apud Platonem mundus fuerit sempiternus: Respondeo equidẽ interpretibus Seuero & Attico, & Plutarcho, alijsq; ut Proculus narrat multis, non fuisse semper. Sed interpretãtibus Crantore, Plotino, Porphyrio, Iamblicho, Proculo & plerisq; alijs, semper quidẽ fuisse, & fuisse semper à Deo, immo fluxisse. Deum enim semper esse aiunt. Mundum uero fieri semper, & fluere. Ac si initio temporis carentem consideraueris, ingenitum dici mũdum: sin autem perpetuũ à Deo eius effluxum, assidue genitum: neq; minus ex Deo pẽdere, si depẽderit pẽdeatq; semper, quàm si aliquãdo cœperit dependere, uel desinat. Quemadmodum lumen nõ minus à sole ducit originem, neq; minus seruit soli, si semper quàm si aliquando profluxerit, effluatq; à sole.

TRIPLEX CONIECTVRA PLATONICAE OPINIONIS DE mundo, & quæ sit certitudo sententiæ Platonicæ de mundo. Cap. XIIII

RATERVM in rebus Platonicis, uel cõiectura incedimus, uel scientia. Quantum ad coniecturam spectat, ita & ipse loquitur, & sui disputãt, ut opinionẽ eius de origine mundi in tria capita colligere liceat. Aut enim putauit materiã aliquãdo ex nihilo à deo creatã, simulq; formatam tempore. Quãuis in hoc opere quod cõponitur ex materia, secundũ quendam productionis ordinem materia ipsa prius cogitetur fieri quàm formari: & esse materiam prius quàm esse formatam: atq; ante opus ex materia factũ materia queri soleat ex qua fuerat opus conficiendũ. Aut deum materiam nõ aliquãdo nouã peperisse, sed ab æterno, similiterq; ornasse: quãuis inornata prius quàm ornata fingatur. siquidẽ natura sua caret ordine: quẽ expectat ab alio. cumq; res quælibet prius cogitetur secundũ id quod est, quàm secundũ id quod accipit, merito seorsum ab ordine potest ipsa in se ordinis expers excogitari. Aut ut dixi, materiã semper à deo fuisse, atq; continue: sed non cõtinue ordinatã, immo per temporũ interualla: ita ut dei sit stabiliter ordinare: materiæ uero ordinari mobiliter: accipiatq; temporalem ordinis sui temperationẽ nõ aliter quàm à fabro accipit horologiũ: peractisq; pro natura sua certis temporũ interuallis amittat ordinem paulatim ac deniq; totum, redeatq; in Chaos: sed deus subito extremam cõfusionem minime tolerans in priorem dispositionem unico nutu retemperet, idq; fiat infinite uicissim, nũquam mutato Deo, infinite reformata materia. Hactenus humana in Platonicis processerit coniectura. Quantum uero habemus scientia, affirmamus Platonem nostrum affirmauisse Mundum non

ex se existere, sed ex causa: non ex causa sortuita, sed ex certa: non ex naturali duntaxat causa, sed intellectualium ex intellectu per modum naturæ determinato, sed potius uoluntario: non uoluntate ex naturali quodam instinctu compulsa, sed libera. Nihil enim magis liberum quàm quod per se est, & per se agit omnino: neq; tamen contingente aliqua uoluntate. Nihil enim contingens, ubi idem est uoluntas atq; necessitas. Nihil iterum uiolentum, ubi idem est uicissim necessitas & uoluntas. Vt autem id aperiret, non minus replicauit in fabricando mundo uoluntatis diuinæ quàm intelligentiæ nomen. Atq; addidit ipsam uoluntatem boni esse summam causam: & certissimam causarum. Quam ex eo ostendit liberam esse, quod sæpe ait Deum architecti more consultauisse: atq; deliberauisse de opere construendo. quibus in uerbis non ambigentem intelligi Deũ uult, sed libere eligentem. Proinde mundanum opus non semel tantum processisse inquit à Deo, sed procedere seruariq; assidue. Quinetiam suprema mũdi numina unà cum mundo ex seipsis dissolubilia fore, nisi diuina uoluntate regantur. Satis ergo fuerit & id quidem quàm maximum, talia de affirmante philosopho affirmasse. his enim cõcessis facile poteris Deum dicere quãdo prouidente & libera efficit uoluntate, mundum absq; nouitate sui nouum composuisse. Ac si audieris non aliquando nouum, sed ab æuo potius edidisse: poteris maiestatem simul suam seruare Deo, cuius uolũtate, & hac quidem libera, mundus non minus eget & pendet, si eget pendetq; semper, quàm si quandoq; processerit. Quoniã uero Plato sæpe ait, catenus de diuinis asseuerandum, quatenus diuinis oraculis comprobetur: & nos sacris literis potius quàm coniecturis nostris assentire debemus.

MVNDVS BONI GRATIA PROCREATVS AD DIVINAE rationis uerbiq; diuini similitudinem. Cap. XV

AVNDVM ergo fecit uoluntate, id est bonitate sua, tam uoluntarie quàm naturaliter ob immẽsam fœcunditatem exuberante. quæ primũ quidẽ seipsa gaudet: ob idq; deinde sua hac delectatur imagine: ita tamẽ, ut non in hac imagine, sed in ipso exẽplari, atq; principio delectationis huius constituat finem. Quoniã igitur bonitate fecit mundã: idcirco boni gratia fecit ipsum. nõ enim ut esset uiueret, intelligeret simpliciter, procreauit: sed ut & bene esset, uiueret, & bonũ intelligeret atq; cõpararet. Id illi Mosaico ualde cõsonat. Vidit deus hoc & illud esse bonum: & cũcta ualde bona. Et quia pulchritudo splendor est bonitatis, ideo subdit ab optimo Deo mundũ esse pulcherrimum procreatũ: temporalem quidem, sed ad æterni exemplaris imaginẽ. Dicet & sæpe, quot species sunt in archetypo, id est principali mundo, id est intelligibiles atq; imitabiles, totidem rerũ formas in hoc mundo disposuisse, atq; ita sibi simile effecisse: utpote qui intelligat ideas rerũ non inter nubes, ut maledici quidam calumniantur: sed in mundani architecti mente consistere. Vbi uero ait in ipsa uita ideas esse, uaticinari uidetur euangelicũ illud: Quod factum est in ipso uita erat. & ubi ait repetitq; sæpe mundũ diuina prouidentia cõstitutum, totam confirmat religionem. Quod quidem cum obseruasset Theophrastus tanquam in philosopho mirum, ait, Plato solus, uel certe maxime omniũ, à diuina prouidentia rerum causas assignauit. Sed ô Theophraste quacunq; id mente de Platone dicas, proculdubio confiteberis Platonem solum uel omnium maxime prouidentem atq; diuinum.

CVR MVNDVS SIT VNVS, ET SPHAERICVS, & moueatur in sphæram. Cap. XVI

OSTENDIT uero deinceps diuinũ ipsum mundi exemplar: quod euãgelista, sed diuiniore sensu diuinũ appellat uerbũ, esse unicum: quia quod cõtineat omnia, nihil relinquat extra seipsum: ideoq; sit necessario unicũ. Sed de hoc ipso in Theologia diffusius. Cum autem mundus hic in cæteris quoad fieri potuit, mundum intellectumq; diuinum referat: adeo ut qui formas in hac materia conspicit, quasi diuinum uultum contueatur in speculo: certe in ipsa etiam unitate omniũ effectrice atq; seruatrice repræsentat illũ, ut architecti unius unum sit opus. Vnus igitur dei unius est mundus. Profecto si posset architectus humanus dominari materiæ, postquam plura ædificia efficisset, quorũ quodlibet in se sit unum, cuncta uno quodam tandem circumuallaret: deus autem potest omnino, cum sit materiæ dominus. Neq; somniare licet mundos plures quasi pilas, alios extra alios. Sic enim diuinũ opus dispatum foret: atq; inter mundos spatia uacua forent. Probabilius existimabis, si quot orbes fingis per uacuũ sparsos, tot excogites sphæras potius intra sphæras, ut quælibet sphæra sit mũdus in mundo: uniuersumq; opus unum sit, atq; inuicem ordinatũ: nihilq; uel uacuum, uel ordinis unionisq; expers reperiatur. Sit autem figura mundi sphærica. sic enim est maxime uniformis capax, indissipabilis, agilis: atq; ita nec aliter potest moles in mole, & sine uacuo collocari, & sine offensione moueri: id est, si non quadrata quadratis, aut circulis, sed orbes orbibus inserantur. Deniq; præcipua mũdanæ huius sphæræ causa est: quòd & orbicularis est diuini mundi natura: quæ in seipsam intelligendo & amando reflectitur. Motionis uero sphæricæ ratio est tum figura ipsa quæ motum recipit: tum mundanæ ipsius animæ quæ mouet, intima per intellectuales species reuolutio.

CVR

CVR MVNDVS DIVIDATVR, VEL IN QVINQVE, VEL in sex plagas: & quomodo ei conueniat septenarius, & numerus circularis: & quomodo distribuatur ad intelligibilis mundi similitudinem. Cap. XVII

QVAMOBREM mundanæ diuisioni nõ iniuria accõmodantur numeri: in quibus radices primæ sunt circulariũ numerorũ: Quinarius uidelicet ex imparibus: ex paribus uero senarius. Dicimus autem numerũ uigintiquinq; ex quinario in circuli morem multiplicari: quoniã ab eodẽ quodãmodo redeatur in idem: dum quinquies quinq; cõputantur uigintiquinq;. Item simili circulo numerũ centum uigintiquinq;. Quinquies enim uiginti quinq; tot conficiũt. Eadẽ est ad triginta sex, itemq; ad ducentos sexdecim, circularis senarij ratio. Sexies enim sex implet sex atq; triginta. Itẽ sexies triginta sex ducẽtos implet et sexdecim. Etsi superiores numeros ratione ortus sui alios quadratos, alios oblõgos nominant: tamẽ ratione casus atq; finis nũcupant circulares. Itaq; per quinariũ & senarium radices primas circularium numerorũ, mundi corpus circulare diuidimus. Primo quidẽ in partes quinq;, scilicet ignem cœlestem, ignem æthereum sub luna, aerẽ, aquam, terrã. Quæ quidẽ diuisio in Epinomide cõprobatur. Deinde distribuimus per senariũ: ubi cœlestẽ ignem in non erraticũ diuidimus & erraticũ. Quæ partitio à Platone frequentius usurpatur. Verum sensibilis mundi distributionẽ ab ipsa exemplaris sui distributione cõmodius huc in modum more Platonico deducemus. Excogitat quidem Deus in mundo penes ipsum intelligibili alterã quidem uim formabilẽ, alteram formatricẽ. Illam, ut dixi, infinitudinẽ: hanc terminum Pythagorici & Platonici nominant. Excogitat & mutuã harũ uirium mixtionẽ: intelligitq; tertiã quandã ex hac mixtione formam protinus coalescere. Sed & hanc ipsam formã quasi triplicem animaduertit: habere enim nõnihil infinitudinis: nõnihil & termini: nõnihil & proprij. Quo fit, ut post binariũ numerũ, infinitatis scilicet atq; termini, ternarius euestigio surgat, addita his tertia forma. Surgat quoq; quinarius, eiusmodi forma tripliciter distributa. Senarius deniq; nascitur, ubi mũdi illius munus ad inferiora producẽda porrigitur. Nascitur & septenarius, ubi mũdus ille uelut imago refertur ad patrem. In quo quidem gradu septimo quasi die septimo cõquiescat. Si uero reddideris singula singulis: animaduertes corporeũ hũc mundum ab ipso superni mũdi termino ceu formã habere ignem: ab infinitudine uero ceu materiam habere terram. A media uero illius forma humorẽ ignis terreq; cõciliatorem: qui & conglutinet terram, natura propria dissipabilem: & nutriat ignem ex se facile resolubilem: & tria quædam in seipso possideat: hinc quidem igneũ: inde uero terreũ: sed nonnihil in medio propriũ purumq; aereum: cum aliunde per sublime uergat ad ignem: aliunde per infimum uergat ad terram. Post hunc mundi quinariũ fit senarius: si cõmunem cunctorum excogitaueris formam. Fit iterũ septenarius: si hanc ipsam mundi formã reformaueris exemplari: in quo quidem die septimo conquiescat.

QVARE SINT IN MVNDO PARTES DISTINCTAE, ET quare contrariæ, & de quatuor elementis. Cap. XVIII

NON solum uero distinctionem formarum, sed etiam repugnantiam uidemus in mundo. procedit enim à primo, & procedendo degenerat. Processio quidem distinctionem facit: degeneratio repugnantiam. Quinimo diuisionis ipsius origo est fœcunditas causæ foras exuberantis, seq; propagantis in amplum. procedente uero per gradus multos diuisione, in repugnantiam deniq; peruenitur: præsertim quum mundi materia ob imbecillitatẽ nequeat ita inuicem formas cõciliare, ut mundus ille superior in seipso conciliat. Quo factum est ut Deus materiam dimensione protenderit, ut repugnaturas inter se formas hospitijs diuersis exciperet. Deniq; quum & illa dicamus inter se cõtraria, quæ in eodem genere maxime distant: & illa diuersa, quæ inter se generibus separantur: ex eo quidem quòd contraria sunt in mundo, apparet genus quodlibet species habere quamplurimas: ex eo autẽ quòd diuersa, constat uniuersum genera possidere permulta. Quoniam uero & species omnes ad genera, & genera ad uniuersum, cõmunemq; eius formam deniq; reducuntur, concludit, sicut superior mundus uniformis est atq; omniformis, ita hunc omniformẽ esse atq; uniformem. Conducit autem contraria elementorum cœlorumq; qualitas & figura, ad nouas formas quotidie generandas: conferente uidelicet motione. Siue enim unicum fuerit elementum, nihil ubiq; generabitur: quod & Hippocrates asserit. Sive plura inter se similia, noui nihil efficietur: quod probat Heraclitus. Oportet tamen hunc mundũ perpetua nouarum generatione formarum æternam superioris omniformisq; mundi actionem pro uiribus imitari. Esto itaq;, ut poesis canit Empedoclis, cõtraria inter se elementa. Esto & inter contraria medium: quando contraria & maxime distant, & absq; medio minime congruunt. At medium hoc indiuisibile esse nequit. alioquin per ipsum contraria non distabunt. habet ergo dimensionem. Sed qua parte alterum tangit, non tangit alterum. Et habet insuper partem necessario mediã, per quam æque discrepet ab extremis. Propterea Plato inter contraria semper media saltem interserit duo: quemadmodum ex uerbis eius euidenter apparet. Interserit & tertium: ubi ait, medium uim habere per quam non solum extremorum, sed suam quoq; custodiat unionem. Sed ponat manifeste duo, neq;

enim nunc id contendimus: ceu inter ignem & terram, duo quædam: Aerem scilicet atq; aquam. Opus autem esse duobus saltem mediis inter contraria omnino corpora: ostendit ex numeris atq; dimensionibus, quæ naturalia corpora quodammodo antecedunt.

NVMERI LINEARES, PLANI, SOLIDI. ET QVARE INTER PLANOS VNVM SVFFICIT MEDIVM: SED INTER SOLIDOS NON SATISFACIT. ET QVOMODO MATHEMATICÆ RATIONES AD PHYSICAS REFERANTVR. CAP. XIX

TRIPLICES esse numeros apud Pythagoricos alibi declarauimus, Lineares, Planos, Solidos. Lineares quidem quos sola metitur unitas quasi punctū: ut Binarius, Ternarius, Quinarius, Septenarius atq; similes. Planos autem qui multiplicatur ex numeris quasi lateribus. Ceu senarius ex bis tribus fit ter ue duobus. Atqui ex planorum numero eos quadrangulos, & æquilateros appellamus, qui ex numeri alicuius in seipsum ductu cōficiūtur. Ceu quaternarius ex bis duobus, et nouenarius ex ter tribus: & sedecim ex quater quatuor. In æquilateres autē, qui ex ductu minoris numeri in maiorem: qualis fit senarius ex duorū in tria deductione. Dicimus & oblongos: qui ex ductu numeri admodum minoris, in numerū longe maiorem conficiuntur: qualis est denarius ex deductione duorum in quinq; resultans. Siquidem ex bis quinq; fit decem. Hunc si in decimo de Repub. appellauimus quodāmodo linearē, intelligi uolebamus oblongum. Præter hos autē, eos solidos dicebamus: qui ex deductione atq; reductione numeri alicuius in seipsum efficiuntur, instar molis solidæ in trinam quasi producti dimensionem: ut bis duo bis, octo. Ter tria ter, uigintiseptem. Quater quatuor quater, sexaginta quatuor. Accipe duos planorum primos: qui uidelicet à primis linearib. procreantur: utputa hinc quidem quaternarium à binario: inde uero nouenarium à ternario procreatū. Hos sanē planos duos, nouenariū scilicet atq; quaternarium, poteris unico competenti medio inuicem deuincere: hoc est senario. Quæ enim proportio est nouem ad sex, eadē sex erit ad quatuor, utrobiq; enim est proportio sesquialtera. siquidem nouem cōtinet sex: & insuper alteram eius partem, id est ternarium. Similiter sex cōprehēdit quatuor, atq; insuper binarium, alteram, id est dimidiam quaternarij partem. Senariū uero esse competens mediū inde patet, quod ex utriſq; componitur. Latus enim quaternarij quidem est binarius: nouenarij uero ternarius. Ex multiplicatione autem binarij in ternariū fit senarius. Similiter si acceperis ultra nouē alium quadratum scilicet sedecim: medius erit duodecim: qui ex lateribus horum nascitur. Latus enim nouenarij quidem tria: sedecim uero quatuor. At si tria ducas in quatuor, duodecim reportabis: qui horum medius pari utrumq; ratione connectit, sesquialtera uidelicet ratione. Nam sex decim comprehēdit duodecim, ac tertiam insuper eius partē. Similiter duodecim ultra nouē includit tertiam nouenarij portionem. Cernis itaq; quod inquit Plato: planos numeros unico posse medio colligari. Accipe præterea numeros solidorum primos: eos inquam qui primi ex primis efficiuntur linearibus in se ductis atq; reductis: hinc quidem octo à binario: inde uero uigintiseptem à ternario procreatum. Hos utiq; nō poteris unico inuicem medio copulare: sed cogeris duo saltem accipere media, scilicet duodecim, atq; decem & octo. Accipies enim duodecim ex bis duo ter: decem uero & octo ex ter tria bis: perq; hos numeros conciliabis extremos sesquialtera ratione. Nempe uigintiseptem numerus, decem & octo complectitur: & alteram rursus eius partem, id est, nouem. similiter decem et octo exuperat duodecim. Item duodecim æqualiter excedit octo. Per hæc perspicuum est, solidos numeros pluribus semper quibus congrue copulentur, mediis indigere. Quod autem exposuimus in numeris, idem possumus in dimensionibus, tum planis, tum solidis demonstrare, ostendentes inter plana comparabilia inuicē unum sæpe sufficere medium: inter solida uero comparabilia, plura uera media esse ponenda. Quod quidem & prolixū ninuis foret, & satis iam à Iamblicho, & Proculo, & Chalcidio est ostensum. Quoniam uero Plato mathematica hæc nō propter seipsa quidem, sed propter naturalia hic accepit: his prætermissis consideremus breuiter quæ potissimū naturæ mysteria per mathematicas imagines subintelligat. Principio quod in sacris literis legitur: Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse, manifeste tangitur à Platone, numeros, mensuras, solida in medium adducente. Per solida enim comprehendit & pondera, quæ etiam significat ubi post dimensiones commemorat uires inclinationum quasi ponderum causas. Per numeros quidem intelligi uult ipsas rerum naturalium species formasq; substantiales: quas etiam Aristoteles numeris comparauit. Per mensuras autem certas instrumentales q; figuras, uel magnitudines speciebus certis accōmodatas. Per solida deniq; atq; uires, significat qualitates, & quæ cum molibus penitus protenduntur, & præstant motionibus actionibusq; momentū. Indicat autem omnes in uniuerso, tum rerum species, tum specierum figuras magnitudines q;, tum qualitates, geometrica inuicem & musica proportione compositas: ut qua ratione infimæ à medijs, eadem mediæ à superioribus excedantur. Item per numeros designat medium arithmeticum, quod numerorum paritate consistit. Per dimensiones atq; mensuras medium geometricum, quod in rationis proportionisq; identitate locatur. Per pondera & uires, medium musicum: quod in portionis æqualitate uel similitudine situm, uelocitatem, tarditatemq; motionū, & acumen grauitatemq; uocum uirtute comprehendit.

PRI-

PRIMA DISCVSSIO, QVARE QVATERNARIVS ELEMENTORVM NUMERVS MUNDO CONUENIAT. CAP. XX

SED de his alibi latius. Iam uero ad partitionem mundanarum partium reuertamur, quo harmonicam ipsarum compositionem conspicere ualeamus. In superioribus quidem quinariū, & senarium circulari mundi figuræ congruere dicebamus. Nunc insuper quaternarium eiusdē plenitudini dicimus conuenire. Profecto quaternarius primus implet omnem differētiam numerorū: primum parem ac primū imparem in se complectens. Implet & simplicē numerorum progressionem, quando terminis quatuor explet denarium, uno, duobus, tribus, quatuor denarium perfecte consummans. Implet processum quoq; dimensionū, terminis uidelicet quatuor assequens, signo, longitudine, latitudine atq; profundo. Implet musicam consonantiā. Nempe intra quaternarij limites dupla, tripla, quadrupla, sesquialtera, sesquitertia, diapason, disdiapason, diapente, diatessarō, coercentur. Implet naturā ad quatuor usq; terminos procedētem, substantia, quantitate, qualitate, motu. Implet deniq; uniuersum, siue quod in natura, siue quod supra naturam, essentia, esse, uirtute, atq; actione. Merito igitur Pythagorici quatrinitate plenitudinem mundani, tum corporis tum animi designabant, eamq; iureiurando testabātur naturæ perpetuo fluētis fontem esse quadruplicem. Ex hoc nimirū fonte manat quaternarius elementorū numerus. Hinc quadruplicitas in cœlo quadruplex. Hinc sub cœlo tempora quatuor. Hinc sub tēpore, quatuor humores, complexiones, affectus. Hinc super tempus quatuor uirtutes surgunt. Hinc in æternitate quatuor exempla uirtutum.

SECVNDA AD IDEM PROBANDVM DISCVSSIO CAP. XXI

PRAETEREA nisi uererer partim prolixitatē, partim etiam nouitatem, recensērē mira quædam Iamblichi & Syriani Proculiq; cōmenta, gradus quatuor super mundum supernum constituentiū, scilicet unum, terminū, infinitudinem, mixtionem. Proinde supernum mundum, id est priman intelligibilemq; mentē, post eam ponentiū mentem mundumq; partim intelligibilē, partim quoq; intellectualē: post hāc intellectualē simpliciter mentē atq; mundū. Quarto uero loco mentē iam mundūq; animalē, sensibilis mundi ducē. Itē supremā mentē & suspicere quatuor illa, unū scilicet terminūq;, & infinitatē atq; mixtionem, & habere suapte natura quatuor: uidelicet hinc quidem unitatem, inde uero essentiam. Rursus unitatē essentialem, & essentiam uniformem, atq; omnes omnino rerum ideas quadruplicis similiter naturæ participes. Item mentē ipsam intellectualem iouialemq; mundi opificē in fabricando mundo suspicere in mentē intelligibilem atq; supremā uelut exemplar, & in bonum ueluti finem. Et qua ratione in mundo intelligibili, quod & ipsum ens ipsumq; uiuens nominat: principia et ideas suscipit naturæ quadruplicis, in quatuor similiter plagas dirigere mundū. Quarū prima à primo cœlo, postq; cœlum per ignis sphæram usq; ad aeris principiū protendatur: Secunda inde ad aerem usq; mediū: Tertia inde ad terram: Quarta uero sit terra: atq; huiusmodi partitioni quatuor in qualibet plaga respondeant exercitus rationalium habitantiū, deorum scilicet mūdanorum, item angelorum, deinde dæmonum, postremo particulariū animarū. Sed his omissis ad institutū nostrū regrediamur.

TERTIA AD IDEM CONFIRMANDVM DISCVSSIO CAP. XXII

QVATVOR apud metaphysicū sunt elementa, essentia, esse, uirtus et actio. Quatuor apud mathematicum, signum, linea, planum atq; profundum. Quatuor apud physicum, seminaria naturæ uirtus, pullulatio naturalis, & adulta forma atq; compositum. Redde uero singula singulis. Essentiæ quidem signum atq; semen, ipsi uero esse lineam, pullulationēq;, uirtuti planum atq; formam, actioni profundum atq; compositum, & ubiq; extrema uelut solida duobus concilia mediis. Manifeste uero quod in mathematicis signū est, Plato in Physicis uirtutem seminariam individuamq; & stabilem esse putat. Quod autem in mathematicis linearis in longum productio: id in Physicis germinantis formæ pullulationem, ut ita loquar, existimat. Item quod ibi planū, hic proprie formā: ut enim planicies corpus terminat, ita forma materiam. deniq; quod ibi profundū, hic est compositū: compositum inquam duplex, tum formale, id est ex plúribus formis complexio quædā sphæræ solidæ similis: tum materiale, id est, ex forma atq; materia, cubo similior. Quod ergo ait inter duo plana unū sufficere medium, intellige inter duas formas medium unicum satisfacere, id est formale. Formæ enim cum formis deinceps ubi per extrema sui sese contingunt, uno quodam formali medio congruunt, utrinq; partim quidem conueniente, partim etiam differente. At uero quod inquit solida solidis medio duplici copulari, significat inter composita naturalia duo diuersæ naturæ gemina media interponi. Quorum alterā quidem formale sit, alterū uero materiale. In quolibet enim composito, hinc principalis forma, inde accōmodatum formæ subiectum consideratur. Hinc efficitur, ut inter diuersa composita consurgat discrepantia duplex: altera quidē magis ratione formæ, altera uero magis ratione subiecti.

QVAR-

QVARTA AD IDEM DISCVSSIO, ET DE VIRIBVS, proportionibusq; elementorum, Cap. XXIII

IADEM hæc alia insuper ratione corroborantur, si à quatrinitatib. modo descriptis, ad quatrinitatem sphæræ descẽdas. In hac utiq; consideratur & natura medij, consideratur & natura circũferentiæ lõgissime inter se distantes tã proprietate quàm situ. Cõsideratur insuper hinc quidẽ spatiũ, quatenus propria uirtus centri porrigitur: inde uero spatiũ, quatenus propria magis circũferentiæ uis protẽditur. Hinc quatuor cõputantur plagæ mũdi, & quatuor similiter elementa.

	A substantia,	A uirtute,	Ab actione.	Alia positio earundem.			
Ignis,	subtilis,	acutus,	mobilis.	Ignis,	acutus,	subtilis,	mobilis.
Aer,	subtilis,	obtusus,	mobilis.	Aer,	obtusus,	subtilis,	mobilis.
Aqua,	crassa,	obtusa,	mobilis.	Aqua,	obtusa,	crassa,	mobilis.
Terra.	crassa,	obtusa,	immobilis.	Terra,	obtusa,	crassa,	immobilis.

Quorum quod in circumferentia ponitur naturam eius sequens, amplissimũ est, ideoq; omnium subtilissimũ per substantiam, per uirtutem uero acutissimũ, penetrationiq; aptissimum, per actionem deniq; promptissimũ est ad motum. Quod autẽ situm est in medio, naturã quoq; sequens medij, angustissimũ est, & densissimum per substantiam, per uirtutem uero obtusum, per actionem deniq; ad motũ est ineptissimũ. Media uero duo medio in his modo se habent. Proinde sicut maxime distant in sphæra ambitus atq; centrum, ita per situm & naturã ignis terraq; plurimũ discrepant. Ille enim ita petit ambitum, ut nunquam naturaliter medium: hæc ita centrum, ut nunquã naturaliter ambitũ. Aer uero interdum descendit, si uidelicet in sublimi ignis regione ponatur. Aqua etiam ascẽdit, si sub terram cohibeatur. Quemadmodũ uero in igne et terra tria cõsiderãtur, scilicet substãtia, uirtus, actio: sic & tres potissimum proprietates, uidelicet in igne quidem per substantiã crassitudo, per uirtutẽ acumen, per actionem mobilitas. In terra uero opposita, per substantiã crassitudo, per uirtutem obtusitas, per actionẽ immobilitas. Dicuntur autẽ horum naturæ apud Platonem solidæ, quia instar dimensionis trinæ, trinas possident qualitates: quòd si duntaxat haberent planorũ instar, unũ sufficeret medium: quod uidelicet in qualitate quidem una congrueret cum extremis, in altera uero differret. At quoniã tres inuicem oppositas habent, duobus ut uinciãtur opus est medijs: quorum utrumq; cum proximo quidem, tum extremo, tum medio duplici conueniat qualitate, in unica discrepet: cum remoto uero extremo, in una quidem congruat, sed differat in duabus. Sic utiq; ignem sequitur aer, in subtilitate & mobilitate igni persimilis: sed quadam uirtutis obtusitate dissimilis: in qua etiam unica quodammodo cum terra consentit: cum aqua uero duabus, scilicet obtusitate atq; mobilitate. Aqua sequitur acrẽ in duabus his aeri similis: sed una similis igni, scilicet mobilitate duntaxat: at dissimilis igni duabus, crassitudine obtusitateq; simul: dissimilis terræ mobilitate quadam, sed crassitudine obtusitateq; similis. Profectò quòd ignis ad terrã analogia quadã, id est rationis similitudine atq; proportione cõparabilis sit, apparet. Quemadmodum enim se habet subtilitas ignis ad terream crassitudinem: sic ignis acumen ad obtusitatem terræ: sic iterum ad immobilitatem terræ mobilitas ignis. Quod etiam comparabilis sit, sed potiori aliqua ratione, ignis ad aerẽ: aer ad aquam: aqua ad terrã: ex consensione qualitatum est manifestum. Videtur autem elementi proximi quidẽ ad proximum conuenientia ad discrepantiã esse dupla: ad remotũ uero contrà, dupla esse ad conuenientiam discrepantia. Videtur ignis aere duplo subtilior, triplo mobilior, quadruplo uero acutior. Item aer aqua acutior duplo, triplo mobilior, quadruplo esse subtilior. Rursus aqua quàm terra acutior duplo, triplo subtilior, quadruplo ad motũ esse paratior. Procedere uero inter cognata ad quadruplã usq; proportionem duntaxat apud musicos est cõcessum. Lõgiori enim progressione aures offenduntur. Quinetiã in his perfectæ rationes musicæ continentur. In his utiq; per tres qualitates quasi per trinas dimẽsiones, & solida quædã, ter quoq; solideq; ad solida usq; procedimus. Nam per duplã quarto gradu ad octo peruenimus: qui primus est solidus. Item per triplas quarto similiter gradu ad uigintiseptẽ: qui solidus est secundus. Rursus per quadruplas rationes, quarto deniq; loco ad sexaginta quatuor, qui tertiũ inter solidos numeros obtinet locum. octo enim à binario solide, id est, ter accepto, siue ducto: uigintiseptẽ à ternario ducto ter: sexaginta quatuor à quaternario similiter in seipsum ter multiplicato creatur. Cæterũ ut notius sit quanta apud Platonem congruitas mathematicis ineset ad physica, repetenda sunt duo illa priorum media solidorum, Posuimus enim inter octo atq; uigintiseptẽ, competentia media duo, uidelicet duo decim atq; decẽ & octo. Duodecim quidem numerus, tum ex octo, tum ex uigintiseptem nascitur. Latus siquidẽ ex quo multiplicantur octo, binarius est: Latus autem ex quo uigintiseptem, est ternarius. sed ex binario atq; ternario ita fit duodenarius, si egeris bis duo ter: ubi duodenarius oriens duo ab octonario accipit latera: unũ uero à uigintiseptem. Item ex binario atq; ternario ita fit decem & octo, si egeris ter tria bis: ubi decem & octo numerus nascens, ab octonario quidem remoto latus accipit unum, ubi dicitur bis: sed à numero uigintiseptẽ latera duo, ubi ter tria. Similiter elemẽta duo inter ignem terramq; media, dum ex extremis cõtemperãtur, interim à proximo quidem naturas reportant geminas: à remoto uero unicam mutuantur.

QVOD

QVOD TOTVS MVNDVS EX QVATVOR COMPONITVR elementis: & quomodo hæc alia ratione sunt in cœlo: aliter infra lunam. Cap. XXIIII

IXHIS *quatuor elementis geometrica & musica inuicem ratione coniunctis, uniuersum mundum esse compositum Pythagorici Platoniciq; omnes existimant: ita tamen, ut consonantia horũ in cœlo nullã unquam dissonantiam patiatur: sub cœlo autem, dissonantia quædã alicubi oriri uideatur interdum: sed statim per superiorem concentum in formam consonantem mirabiliter redigantur. Esse utiq; elementa hæc sub luna, nemo negabit. Esse uero in cœlo, physici nonnulli negabunt. Sed isti audiant metaphysicos precor, probãtes elementa per ideas suas esse in ipso mũdi opifice: esse inde in anima mũdi per rationes suas: esse in natura per semina. Ergo & in cœlo per uirtutes: & sub cœlo per formas. Quo enim pacto à causis cœlo superioribus elementorum naturæ transeunt infra cœlum: & ibi quidẽ protinus naturæ, nisi uirtutes horum moderatrices cœlo interim infundantur? Quinimo sicut agricola quidem nõ regit architectum, quoniam architecturæ nullas continet rationes: geometra uero has possidens, regit illum: sic & cœlum nisi elementorũ elementaliumq; comprehendat uires, hæc gubernabit nunquam: gubernans uero cõplectitur: immo complectendo gubernat. Audiant & astronomos tam in signis quàm in planetis naturas designantes elementorum, & effectu probantes. Audiãt deniq; sacras literas ponentes sæpe in cœlis aquas: ponentes terram quoq; uiuẽtium. Quod si duo hæc ibi cœlestiũ dissimiliora ponãtur: multo magis ignis & aer cœlestium similiores ibidem à sacris literis collocantur. Respondebunt ut arbitror, aliqui: uires illic quidem elementorum excellentissimas permodum causæ ponendas esse: in sphæris autem elementorum sub luna naturas eorum secundum formam: in compositis tandem participatione quadam: sed naturas ipsas elementorum in cœlo esse negabunt. Ad hæc adducent Platonici uirtutes ubiq; proprias in propria natura fundari. Itaq; si sunt horum uirtutes in cœlo, esse quoq; naturas, sed quemadmodum uirtutes illic in genere quodam longe his excellentiore consistunt: ita naturas in excellentiore: immo, ut rectius loquar, excellentissimo. Et naturam illam ignis eminentissimam præbere cœlo sensibile lumen, uiuificum calorem, motumq; promptissimũ. Naturam terræ largiri solidam firmamq; stabilitatem. Item & stellis densitudinem qua uideri possint: & lunæ qua radios repellat solares. Naturam aeris præstare perspicuã qualitatem, quam nominant translucentẽ. Naturam aquæ afferre delicatissimam, & æquabilissimam lenitatem. Et quod maximum est, ipsis sphærarũ labijs quibus se cõtingunt, inserere uirtutem illam frigoris & humoris: per quam stat, ut quamuis ex uelocissimo motu rapidissime et uehemẽtissime se cõtingant, æstus tamen illic resolutioq; nõ accedat. Has quidem in cœlis aquas Hebræi ualde probabunt. Probabunt etiã, ut arbitror, si audierint per naturã illic terræ uiuentiũ fieri, ut materiæ alioquin tenuissimæ ex tãto motu nõ dissipentur. Meminisse oportet, tantã esse in cœlesti substantia uirtutẽ, tamq; ad conciliandum efficacem, ut qualitates & motiones quæ apud nos sunt, inter se repugnantes, ibi non pugnent. Item ut reliqua illic elementa statim à prima genitura mundi in formam præstantissimi, id est, ignis redacta fuerint: quemadmodum per motum cœlestem elementa quatuor apud nos in quauis genitura ad unam reducuntur mixti formam. Neq; miraberis in unum illic elementa conflari: si cogitabis etiam infra lunam in unam molem esse compacta, & ignem esse soliditatis terrenæ participem, ne ob tenuissimam mobilissimamq; naturã continuo dispergatur: terram quoq; per se torpentem, ignis consortio actionem uitamq; nancisci. Quod si extrema miscentur, nimirum & media medijs extremisq; misceri. Item si tanta est infra lunã unio, super lunam esse multo maiorẽ: sed terræ soliditatem siue stabilitatem illic absq; crassitudine in uaporea quasi formare gnare. Rursus æquabilitatẽ lenitatemq; aquæ procul à lapsu: agilitatem aeris ab effluxu seorsum: efficaciã ignis in lumine salubriq; calore intelligentiæ uitæq; persimili dominari, seorsum ab ea combustione ad quã efficiendam apud nos cogitur, tũ lumen inter concaua repercussum, tum calor igneus aspera quadã materia, & mordaci conclusus. qui certe quatenus à terrena crassitudine soluitur, eatenus lucet purius, caletq; salubrius. Ergo unà cũ Heraclito & Empedocle, dicemus ignis ipsius qui in idea est, intellectuale lumen, in cœlo quidem uisibile lumen ad oculos emicare: sub cœlo autẽ in æthere puram ipsius & innoxiam uigere flammam: in terra uero carbonem in aspera materia comburentẽ. Dicemus postremo cum Orpheo esse insuper apud inferos quatuor elementa: Pyriphlegethonẽ, Acherontem, & Oceanum, & Cocytum. Dicemus cum Platone: quemadmodum in archetypo mundo omnia sunt in omnibus, ita in hoc imaginario mundo omnia in omnibus esse: sed pro natura suscipientium ubiq; singula suscipi: ut cœlestia in elementis elementalia sint, elementa in cœlo cœlestia: atq; tantam esse cœlestis regionis super alias excellentiam, ut cœlestis ignis præter elementalem ignem triaq; reliqua elementa dici quintũ ualeat elementum. Hinc mundos quinq; appellari posse ait. Siquidem omnia rerum genera in quolibet horum quinque sunt pro sua cuiusq; natura. Concludemus deniq; concordiam inter Moysen & Platonem, quem Numenius alterũ* Alter Moyses. *cognominat Moysen. Quod enim Moyses ait: In principio fecit Deus cœlũ & terram: Plato ait: Deus primo ignẽ fecit & terram, ignem intelligens præcipue cœlum. Principio enim in sphæra mundi centrũ cõsideranit & ambitum. Reliqua horum gratia interiecit.*

CIRCV

CIRCVLARIS MOTVS OMNIS, SPHAERAE SEMPER mobili proprius est. Item ignis maxime proprium est lumen. Cap. XXV

SED neq; nos turbent qui cœlum idcirco igneum esse diffidunt, quia cœli quidem motus sit circularis, ignis uero sit rectus. Nam etiam cœli portio quælibet, si fortè ponatur in medio, repete ascedet in rectum, breuiori uidelicet tramite patriæ petitura, & tamen cœli motus proprius est circuitus: & terra si separetur à centro, descendet, & tamè eius proprium est quiescere. Profecto quælibet sphæra mobilis tam elementalis quàm cœlestis, pro figura sua naturaliter mouetur in orbẽ, sic loco suo plenius fruitura. Motus aũt rectus ubicunq; est, non tam naturalis est, quàm reditus in naturam. Si cui uero corpori circuitus conuenit, maxime cõuenit igni. Cum enim à terra distantissimus sit etiam per naturam, sicut terra est semper immobilis, ita ille semper est mobilis. Si semper mobilis, ergo in orbem. Quod enim mouetur in rectum, peracto spatio quod finitũ est, finit & motum. Moueri uero in circulũ tam ignem quàm aerem, ostendit circuitus cometarũ. Circuitum quoq; aquæ testatur influxus perpetuus & effluxus: Manere uero oportuit terrã, ut indiuisibili & stabili cẽtro foret similior, eoq; cõmodius frueretur. Moueri autẽ superiora, ut uaria semper promotionis uarietate producerẽt. Neq; negent aliqui cœlum esse calidum, sed negent potius esse urens. Neq; dicant Solis lumen sola repercussione calefacere, sed sola comburere: Nam Lunæ radij repercussi nihil calefaciunt, cũ in ea uirtus aquca dominetur. Calefaciunt autẽ Solis radij salubriter pro ignea sólis uiuificaq; natura. Neq; obijciãt ex tardiori Lunæ motu contingere, ne Lunæ radij calefaciant. Nam & si ponitur esse tardior, tamẽ tanto propinquior est quàm Sol hominibus, ut debeat si non tantũ, aliquantũ tamen calefacere, si repercussione duntaxat proueniat calefactio. Neq; adducant æstum esse ignis proprium. Siquidem quo minus alienæ miscetur materiæ, minus urit. Sed dicant lumen ignis proprium. Quo enim purius, eo lucidius, licet oculis quibusdam non manifestius: et licet longius quàm calefaciat, & prius illuminat, & momento, & calorem largitur calefacto post ignem ad tempus seruante calorem: lumen uero largitur nulli, utpote sibi propriũ. Siquidem abeunte igne, simul abit & lumen.

DE SPIRITV MVNDI, ID EST, DE INTELLECTV & anima, & intelligentia, & natura. Cap. XXVI

POSTQVAM uero tractauit quemadmodum Deus corpus construxit mundanũ, deinceps quemadmodum mundanam animam temperauit, aggreditur disputandum. Ostendit interea se ante oculos posuisse prius & informem molem quàm formatam, & mox formatam quodãmodo prius quàm animatam: non quia uel informitas ante formationem fuerit, uel formatio corporalis ante animam, sed ut cognosceremus tam formabilem naturam formationis corporeæ gratia, quàm corpoream formationem gratia animæ tanquam finis, esse diuinitus institutam. Volens itaq; Deus opus perfectum facere, uiuum & intellectuale effecit mundum: atq; ut ex ipso spiritu, & materia mundi commodius animal unum connecteretur, materiam distinxit in quatuor, ut diximus, elementa, quasi animalis huius humores, quia & spiritum eius in quatuor uoluerat esse distinctum. Quatuor enim ad mundi spiritum pertinent. Primum quidem intellectus, in se manens immobilis, sphæræ motor siue rector, ita regendis sphæris ab autore rerum omnium institutus. Secundum sphæræ anima, motor mobilis quidem, sed mobilis per seipsum. Tertium intelligentia quædam, huic animæ à Deo; & intellectu superiore diuinitus insita Quartũ natura, id est seminaria uitalisq; uirtus, ab anima passim infusa materiæ. Intellectus quidem & anima substantiæ sunt, intelligentia uero atq; natura sunt qualitates. Illa quidem animæ, hæc uero materiæ. Horum quatuor imagines sunt quatuor elemẽta. Ignis enim intellectum refert, Terra naturam, Intelligẽtiam Aer, Aqua denique animã. Et sicut igni tria propria sunt, tria quoq; opposita terræ, medijsq; media quadam ratione conueniunt: sic tria intellectui propria eorũq; opposita propria sunt naturæ, medijs quoq; media. Intellectus enim indiuiduus est, uniformis, æternus. Natura diuidua, & multiformis, & tẽporalis. Anima uero inter hæc media per intelligentiã quidem magis intellectus ipsius particeps euadit quàm naturæ. per animalem uero potentiam, cum natura potius quàm cum intellectu consentit. Quamobrem partim indiuidua dicitur, partim quoq; diuidua. Item uniformis similiter & multiformis. Rursus eterna partim & temporalis. Proinde quatuor uitæ secundũ quadruplicem mundi spiritũ numerantur. Saturnia quidem uita in intellectu suspiciente patrem suũ cœlum, id est, deum cœli fabrum. Iouialis autẽ in intelligentia ad actionem iam mobilem declinante. Venerea in animali uirtutem amãte materiã. Dionysiaca in natura quasi ebria, id est, immersa materiæ. Præterea sensus simili ratione quatuor in uniuerso cõnumerantur. Primus utiq; sensus in anima mundi, communis inquam sensus, & unus, id est, imaginaria quædam uirtus sic intelligentiã eius comitans, & formas rerum particulares attingens, ut illa uniuersales: attingens inquam intrinsecus, ideoq; nullis indiget instrumentis, neq; extra procedit usquam, neq; patitur. Secundus uero sensus in animabus sphærarum est atq; stellarum, communis certe impatibilisq; similiter, sed extra procedens. Tertius in particularibus animabus, ultra uim communem iam per instrumẽta singula distributus, & extra se porrigens, atq; à passione exoriens, sed desinens in iudicium. Quartum denique sensum Pythagorici concedunt

credunt plantis, immo sensus simulacrum, & id quidem stupidum, nullum iam habens iudicii qualitatis, sed in sola positũ passione uoluptatis cuiusdam atq; doloris. Sensus primus intellectum repræsentat. Secũdus intelligentiam. Tertius uim animalẽ. Quartus denique naturalem. Meminisse uero oportet ipsam mundi materiã, neq; aliter suscipere animam quàm per naturã, neq; aliter intelligentiam quàm per animam, neq; aliter intellectum quàm per intelligentiã. Quemadmodum per terram accipit aquam, per hanc aerem, per hunc & ignem. Cæterum quod deinceps his simile sequitur, animaduerte. Ait enim: Deus animam in medio posuit, eamq; inde extendit per totum, ac demum per ipsam extrinsecã mundi protexit. Primo quidem significat animam & implere totam mundi molem, alijs scilicet uirtutibus alias mundi partes moderantẽ, & suprema sui circa mundũ uirtute, id est, intellectuali prouidentia, mundũ exuperare. Quod autem uirtus animæ ab ipso medio porrigatur per uniuersum, bis per quatuor gradus exponitur. Primo quidẽ à media terra passim uirtutem cõnectendi protendit, à media aqua diffundit uim uitalem, ab aere similiter sensualem, ab igne rationalem. Deinde à media mundi sphæra uim, ut diximus, cõnectẽdi, à sphæra lunæ generabiliũ ingenerabiliũq; media uim uitalem, à Sole mundi corde sensualẽ, à Zodiaco medio firmamenti rationalẽ. Cum uero duplex sit ad Deum ordo rerum, alter quo ab eo procedunt, alter quo proceden tes cõuertuntur ad ipsum, Plato processionis ordinem secutus est, ubi ait: Deus intellectum in anima, animã locauit in corpore, Conuersionis quoq; ordinem cogitans, ait: Deus animam in medio positam protendit eam inde per totum, & interim aliquid eius eduxit extra mundũ: quo uidelicet, dum prouideret mundo, cõuerteretur ad Deũ.

DE COMPOSITIONE ANIMAE, ET QVOD PER QVInarium in ea componenda opportune proceditur. Cap. XXVII

QVONIAM multa quæ pertinent ad sphærarum animas, mentes, motiones, compositionem animæ, in Theologia planius exposuimus, idcirco in illis exponendis hic & fuimus, & erimus breuiores. Nam ad nonnulla magis propria iam properamus. Principio quinarium numerum cõpositioni partitioniq; animæ cõuenire trib. de causis arbitramur: Prima, quia sicut quinarius ex primo pari primoq; impari cõstat, sic anima ex diuidua in diuiduaq; natura. Scis autem parem numerum appellari diuiduũ, imparem uero indiuisibilem, quoniã in partes æquales diuidi nequit. Secunda, quoniã genera etiam quibus à Deo componuntur omnia, per quinq; distribuuntur. Sunt enim essentia, idẽ, alterũ, status, motus. Animam uero uelut omniũ mediam, præcipua quadam ratione ex ipsis quinq; omnium generibus compositam arbitrantur. Tertia, quia cum anima sit medium uniuersi, naturaliter quinarium suscipit, uniuersi numeri medium. Est enim quinarius perfectum denarij medium. Nam quum quinquies rite denarium diuidamus, medium est æque distans in qualibet diuisione quinarius. Primo quidem si decem in nouem diuiseris atq; unum, uidebis quinariũ inter unum nouẽq; esse mediũ pariter utrinque distans. Si secundo in octo atq; duo partiri decem uolueris, rursus quinarium æquale inter hæc mediũ reportabis. Si tertio in septẽ atq; tria, uel quarto in sex & quatuor, iterũ medium uerum accipies inter extrema quinariũ. Medium ubiq; dicimus Arithmeticum. Quod autem quinto decem partitus in quinq; atq; quinq;, medium quinariũ habeas, dictu superuacuum est. Quas ob res Plato in distributione uniuersi, tum corporis, ut ita dixerim, animabilis, tum animi, quinq; potissimum capita adducit in medium. Nam utrobique primum agit de ipsa rei ipsius, ut ita dixerim, subsistentia atq; fundamento, siue corporis inquam, siue animæ. Secundo de partium utriusq; concordia. Tertio de specie ex partium cõcordia resultante. Quarto de uirtutibus speciei. Quinto de actionibus quæ à uirtutibus oriuntur. Volunt uero Platonici ad essentiã animæ tria illa, scilicet subsistentiam, concordiã, speciem pertinere: per hæc se qui uirtutem & actionem. Concordiã inquam, id est, cõgruam contemperantiam, & hanc quinariã, scilicet generũ, partium, rationum, uirium, actionũ. Constat enim anima ex illis rerum quinq; generibus, per quæ & partes eius

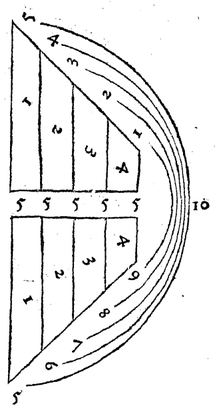

propriæ assignantur. Suscipit rursus à Deo rerum omniũ rationes. Habet hinc uires multas propriasq;, per quas edit & actiones. Vbi uero animam appellat concordiam uel concentũ: memineris Platonem in Phædone quidẽ negare animam esse harmoniã, scilicet partium corporalium ex ipsis confectam, in eisq; iacentem. In Timæo autem affirmare animam harmoniam esse, scilicet partium suarum in se manentem, & ex se corpus contemperantẽ. Præterea ubi ait, Composuit Deus ex indiuisibili semperq; eodẽ se modo habẽte essentia, itemq; ex illa quæ circa corpora fit diuisibilis, mediã essentiæ speciem, id est animam, expone hæc per illa quæ dicit alibi: Fecit Deus mũdum uiuentem, animatum, intellectualẽ. Vbi enim dicit uiuentem, designat uitam quandam naturalem per mũdi corpo

ra spursam, unà cum corpore mundi extensam mobiliterq; agentẽ. Vbi uero ait intellectualẽ, intelligit intellectus angelicos qui proprie regendis sphæris præfecti indiuisibiles sunt secundum locũ, & immutabiles secundum tempus, opposito se modo habentes, atq; naturalis uita formaq; corporea diuisibilis atq; mutabilis. At ubi ait animatum, significat ipsam animæ mundanæ substantiam, cuius essentia quidẽ, & indiuisibilis est, & immutabilis, ut intellectus. Dici tamen potest quodammodo diuisibilis atq; mobilis, quia fons proprius est uirium quarundam ad diuisibilia & mobilia declinantium. Virtus autem actioq; partim indiuidua & immobilis, quatenus congruit cũ diuinis, & stabiliter agit: partim uero & diuisibilis est quodammodo, tum quia multiplex, tum quia ad corpus multiplex diuisumq; declinat: & mobilis, quia temporaliter operatur. Hanc itaq; animã appellat essentiæ speciẽ tertiam, inter indiuidua æternaq;, ac rursus diuidua atq; temporalia mediam. Quod autem ubi mundum denominat intellectualem, significare uelit intellectus angelicos, ex eo probatur, quod mũdi corpus per uitam paratur ad intellectum. ergo quemadmodũ se habet ad uitam, similiter ad intellectum. Itaq; sicut non solum habet naturalem uitam in materia mundi iacentem, sed uitam etiam animalem, id est animã in se existentem: ita non modo habet intellectualem qualitatem infusam animæ, uerumetiam intellectualem substantiam in seipsa manẽtem. Vbiq; enim quælitates certæ ad certas substantias reducuntur, ut quemadmodum uitalis qualitas ad uitalem substantiam, ita intellectualis quoq; qualitas ad intellectualem substantiam referatur. Componit autem animam quinq; potissimum modis. Primum scilicet ex ipsis quinq; rerum generibus. Item ex numeris. Tertio ex concentibus numerosis. Quarto ex initijs figurarũ. Quinto ex principijs motionum, uidelicet ut posidens metaphysicorũ mathematicorumq; rationes ita cuncta cognoscat, scilicet essentias, numeros, concentus, figurasq; et motus. Item quatenus anima diuinis cognata est, ex rerum generibus quæ primo diuinis insunt, dicit esse compositam. Quatenus cognata est naturalibus, miscet eam figuris & motibus. Quatenus autẽ inter utraq; medium obtinet, numerosis eam concentib. rationibusq; contemperat. Quinq; uero illa, scilicet essentiam, idem, alterũ, statum, motum, genera rerũ nominat: quod ex illis præter primum omnia componantur. Essentia quidem manifeste significat rationem rei cuiusq; formalem. innuit quoq; esse, tanquam actum essentiæ proprium. Idem uero dicitur, quoniam quodlibet, & secum in primis, & cum alijs congruit. Rursus additur alterum, quia quandam tum intra seipsum, tum ad alia differentiam habet. Præterea status. quippe quũ aliquandiu suam quandam retineat unitatem. Deniq; motus hoc in loco exitum quendam ex potentia in actum, siue essendo, siue quomodolibet intrinsecus extrinsecus ue agendo significat. At super hæc quinq; genera ponuntur tria, termiuus, infinitudo, mixtio. Super tria hæc, ponitur ipsum unum. Essentia quidem diuinum ipsum unum sequitur. Idem uero statusq;, terminum. Sed alterum atq; motus, infinitudinem comitatur. Deniq; sicut ipsa mundi quatuor elementa per summum gradum locauimus in cœlestibus, per medium sub luna, per infimum uero sub terra: sic genera quinq; summa quadam ratione ponimus in diuinis, media in anima, infima uero sub anima. In diuinis enim & unitas multitudinem, & terminus infinitudinem superat, & idem excedit alterum, & status prævalet motioni. In rebus autem inferioribus omnino contrà fit: & quæ ibi superabant, hic uicissim iam superantur. In anima potissimum æqualis euadit singulorum ad singula temperatio, ut non immerito hanc præcipue, tum rerum mediam, tum musicis rationibus temperatam esse uelint. Congruunt animæ mathematica. utraq; enim inter diuina & naturalia media iudicantur. Congruunt musici numeri animæ plurimum. Mobiles enim sunt, propterea q; animam, quæ est principium motionis, rite significant. Non solum uero per numeros, sed etiam per figuras describitur anima: ut per numeros quidem incorporea cogitetur, per figuras autem cognoscatur ad corpora naturaliter declinare. Conuenit triangulus animæ. Quia sicut triangulus ab uno angulo in duos protenditur, sic anima ab indiuidua diuinaq; substantia profluens, in naturam corporis labitur penitus diuisibilem: ac si cum diuinis conferatur, diuisa uidetur. Quæ enim illa per unam & stabilem uirtutem agunt, atq; subito, hæc per plures mutabilesq; uires actionesq; peragit, ac temporis interuallis. Sin autem conferatur cum naturalibus, indiuisa censetur. Non enim alibi habet partes alias loco disiunctas, ut illa, sed est in qualibet totius parte tota: neq; omnia mobiliter temporeq; persequitur, sicut illa, sed nonnihil etiam subito consequitur, æterneq; posidet. Licet in hoc insuper animam cum triangulo comparare, quod triangulus prima figura est earum quæ pluribus constantes lineis producuntur in rectum. Anima similiter prima omnium in plures distribuitur uires, quæ in ipsa intelligentiæ subiguntur: ac produci uidetur in rectum, dum à diuinitate labitur in naturam. In quo quidem descensu ab intelligentia summa in tres profluit uires inferiores, id est in discursum quendam rationalem, in sensum, in uegetandi uirtutem. Quemadmodum & triangulus à signo productus, in tres deducitur angulos. Dico autem animam ex omnium genere primam, & ex pluribus quodammodo uiribus commisceri, & in rectum, ut ita dixerim, cadere. Mens enim angelica super animam inferioribus intra se nullis indiget uiribus, sed pura mens est, totaq; mens atque sufficiens. Item ad inferiora non uergit, sed in diuinitatem solam, unde est, circuli more conuertitur. Ideoq; eius actio circulo comparatur. Vna enim actio est & æqualis: sicut ex una & æquali linea circulus, & mira quædam utriusq; capacitas. Præterea circulus prima est & ultima figurarum. Prima quidem, quia una circum contentus est linea. Vltima, quia figuræ ex pluribus lineis constitutæ, quo plures subeunt facies,

eo pro-

eo propinquius paulatim ad circuli formam quasi finem uidentur accedere. Similiter & intellectus omniũ primus procreatur à Deo, & intellectualis ultius, id est, absolutus ordo rerũ ultimus omniũ in speculo naturæ refulget, ad quem naturales formæ quasi finem magis gradatim magisq; accedunt. Sed de intellectu aliâs. Nunc ad animam reuertamur.

CVR ANIMA REI COMPOSITAE COMPARATVR. cur consonantiæ musicæ. Cap. XXVIII

RIA potissimum de Anima in præsentia quærimus. Primum, quamobrem Plato animam fingit rei compositæ similem. Secundũ, quam ob causam rei concordia quadam compositæ. Tertiũ, cur consonãtiæ musicæ. Principio anima, & si indissolubiliter composita est, tamen tãta est multiplicitate composita, ut naturali quadam inclinatione ad ea uergat quæ sunt omnino cõposita. Idcirco compositis, quibus cum naturali quadã non dico consanguinitate, sed affinitate consentit, quammodo similis figuratur. Deinde quia media rerum est, meritò & ex omnibus componitur, & cõcorditer cuncta deuincit: ideoq; cuidã, uel concordiæ, uel concorditer composito comparatur: præsertim quoniam quæ in natura inter se pugnant, anima conciliat inuicẽ, conciliata connectit, connexa conseruat. Itaq; non iniuria cõcordiã quædam substantialis, siue substantia maxime concors indissolubilisq; anima iudicatur. At cum illa etiam quæ cæteris sensibus apprehenduntur, sæpissime concorditer cõposita sint, quærebatur tertiò, cur Plato concordiæ potissimum musicæ similem expresserit animam. Respõdetur ad hæc: Musicam cõsonantiam in elemento fieri omniũ medio, perq; motum, & hunc quidem orbicularem ad aures peruenire: ut non mirum sit eam animæ conuenire, tum mediæ rerum, tum motionis principio in circuitum reuolubili. Adde quòd concentus potissimum inter illa quæ sentiuntur quasi animatus, affectum sensuumq; cogitationẽ animæ, siue canentis, siue sonãtis perfert in animos audientes: ideoq; in primis cum animo congruit. Præterea quæ ad usum quidem spectant, & si pura quodam modo sunt, tamen absq; motionis efficacia, & per imaginem solam absq; rei natura sæpius apprehenduntur: ideo parum admodum mouere animos solent. Quæ uero ad olfactũ, gustum, tactum, quasi ualdè materialia potius instrumẽta sensuum titillant, quàm animi intima penetrent. Concentus autem per aereã naturam in motu positã mouet corpus: per purificatũ aerem concitat spiritum aereum animæ corporisq; nodum: per affectum, afficit sensum simul & animum: per significationem agit in mentem: deniq; per ipsum subtilis aeris motum penetrat uehementer: per cõtemplationem lambit suauiter: per conformem qualitatem mira quadam uoluptate perfundit: per naturam, tam spiritalem quàm materialem, totum simul rapit & sibi uendicat hominem. Et profectò si quis tanta Musarum arte diligentiaq; concentus offerret auditui, quanta naturæ artis ue cura uel sapores gustui, uel mollia tactui offeruntur, proculdubio cognosceremus Apollinem multo magis animum rapere melodia, quàm uel Bacchus uino gustum, uel Venus pruritu tactum soleat occupare. Accidit ad hæc, quod ubi Plato mundi fabrum inducit loquẽtem, tum secum ipso ratiocinando, tum ad reliqua imperando, eloquium ipsum quasi Apollineum cantum apprime musicum, originem mundani tam animi quàm corporis esse putat, & animam inde natã musica similiter ratione citharam pulsare cœlestẽ. Et profecto quod in cœlesti melodia est, tum ex tardiori motu grauis tonus, tum ex motu uelociori tonus acutus, idem sub cœlo est grauitas, & leuitas: item frigus & calor, rursus humor siccitasq; elementorum. Idem in generatione rerum, materia est & forma. Idem in humanis ingenijs, mansuetudo & magnanimitas, temperantia atq; fortitudo. Et quemadmodũ ex graui acutaq; uoce, sic ex geminis cunctis quas narrauimus naturis ubiq; fit unum. Cum igitur consonantia musica quasi uiua sit, & rationalis & efficax, itẽ utpote quàm simillima, animo quàm gratissima, rursus totum sibi hominẽ uendicet, & quod maius est, per ipsam factus sit animus, facta sint omnia, per ipsam cõseruentur, per ipsam & moueantur, haud ab re Plato noster animam effectricem, seruatricem, motricem omniũ naturalium musicis præcipue numeris rationibusq; describsit, numeris inquam nõ mathematicis accidentibus, ut quidam calumniantur, sed idealibus numerorũ metaphysicisq; rationibus constitutam.

PROPOSITIONES ET PROPORTIONES AD MVsicam Pythagoricam & Platonicam pertinentes. Cap. XXIX

HTHONGVM, id est sonum melodijs aptum uocant, quo & grauiorem & acutiorem facile quis ædere possit, ut neq; tam profundus remissusq; sit, ut sit silentio similis, neq; tam altus & intentus ut perstrepat. Grauem sonum motu remisso & tardo, acutũ intentiore & uelociore creari putant. Quemadmodũ uero remissus admodũ, & tardissimus motus ad quietem quasi uidetur accedere, sic sonus grauissimus ad silentiũ. Rursus sicut uehementissimus celerrimusq; motus ad uiolentiam, sic ad offensionẽ sonitus acutissimus. Interualla uero sonorũ appellant certos excessus inter eos in acumine grauitateq; mutuos. Compositiones autem congruentium sonorum ex opportunis proportionibus consonãtium coniunctiones. Coaptationes quoq; fidium in musicis instrumẽtis, siue in unico tetrachordo, quale et inuenit

Mercurius, & Orpheus confirmauit, siue in duobus tetrachordis per chordas septem unà coniunctis, qualia Terpander dicitur effeciſſe, siue in geminis tetrachordis per chordas octo diſpoſitis atq; diſiunctis, quorũ Lycaonem Samium fuiſſe aſſerunt autorem, siue in tetrachordis quatuor coniunctis, atq; ex fidibus quindecim Græcorũ tandem omniũ approbatione conſtantibus, in his omnibus tetrachordis gradatim diateſſaron reſonat conſonãtia. Iam uero poſt ſonorum, interuallorum, compoſitionum mentionem ad proportiones ex quibus fiunt conſonantiæ, procedamus. Proportionẽ æqualitatis nominant, quæ ſit inter terminos omnino inter ſe pares & æquales, ut inter unum hoc, atq; unum illud, & cubitum atq; cubitum. Inæqualitatis autem quæ inter impares uel inæquales, ut inter unum atq; duo, & cubitum atq; bicubitum. Et hæc quidem altera maioris inæqualitatis, ut dupla: altera uero minoris, ut ſubdupla. Prætereà proportionem inæqualitatis triplicem in præſentia conſiderare debemus. Primam quidem, quam multipliceni nominant, ut duplam, triplam, quadruplã: quæ per maiorem numerum non diuidit minorem, ſed reſumit multiplicatq; totum, ſiue bis, ſiue ter: atq; ita per modum numeri infinite multiplicabilis infinite procedit. Secundam uero, quam ſuperparticularem nuncupant, in qua maior numerus præter id quod minorẽ comprehendit ſemel totum, diuidit ipſum deinde, partemq; diuiſam ſuperponit toti, ſed partem quam uocamus aliquotam, id eſt, ex qua aliquoties xplicata fit totum. Harum prima eſt ſeſquialtera, inter binarium & ternarium. Ternarius enim binarium comprehẽdens, addit inſuper unitatem, quæ bis reſumpta binarium efficit. Secũda ſeſquitertia, inter quatuor atq; tria, atq; ita in infinitum per modum continui diuiſibilis infinite proceditur. Tertia eſt ſuperpartiens, quæ toti ſuperaddit partem, quæ aliquoties accepta totum proprie creare non ualeat. qualis eſt inter quinarium & ternarium. Nam quinarius ultra ternarium adiungit binarium, qui & ſemel ſumptus non implet ternarium, & bis acceptus excedit. Proportio hæc quia totum diuidit in partem reſtitutioni totius ineptam, inepta uidetur ad conſonãtiam, in qua omnis diuiſio in totum, & multiplicatio in unum neceſſario reſtituitur. Secunda uero apta cenſetur, quoniam & ſi diuidit, tamen ab ipſa reſtitutionis facilitate non errat, & in ipſa termini eſſe inuicem cõmenſurabiles iudicantur. Differentia enim inter duo atq; tria eſt unitas. hæc uero communis eſt utriuſq; menſura. Accepta enim bis, metitur binarium: ter accepta, ternarium. Sed inter quinarium & ternarium differentia eſt binarius: hic autem non poteſt aliquoties acceptus uel ternarium, uel quinarium ullo pacto metiri. Proportio uero prima concentibus accommodatiſſima eſt. Non enim diuidit, ſed & multiplicando reſtituit, et reſtituendo multiplicat. Neq; quærit aliunde menſuram, ut ſuperparticularis, ſed minor terminus maiorem metitur, in dupla bis, in tripla ter replicatus. Neq; ab integritate, neq; à ſimplicitate cadit. Superparticularis autem ab integritate quidem labitur: diuidit enim: ſed ſeruat ſimplicitatem. per unam enim quandam diuidit partem. Superpartiens uero non modo amittit integritatem, ſed etiam ſimplicitatem, ubi plures commiſcet partes, in unum quidam reſtitutioni totius ineptum. Idcirco hæc à conſonantia diſſonat, duæ uero ſuperiores conſonant, magis autem multiplex, maxime dupla. Nempe in hac non uidetur aliud proprie aliud ſuperare, ſed ſuperari quodlibet à ſeipſo. Nam in dupla binarius ſuperat unum uno, Quaternarius binarium binario, ſimiliterq; deinceps. Adde quod prima eſt inter primos numerorum terminos, unitatem ſcilicet binariũq; progenita. Progenita inquam ſola, abſq; aliarum commercio, quaſi libera, & ab omnibus abſoluta. Tripla uero, dum inter unum oritur atque tria, ſociam habet ſeſquitertiam ſimul inter duo triáq; naſcentem. Quadrupla quoq; uidetur ſeſquitertiæ commiſceri. Nam cũ primũ quadrupla naſcitur quatuor inter & unum, oritur ſimul & ſeſquitertia quatuor inter & tria. Item dupla proxime oritur ab ipſa æqualitatis proportione. ab hac tripla & ſeſquialtera. Item à tripla quadrupla & ſeſquitertia naſcitur, aliæq; ſimiliter. Quod quidem, niſi prolixitatem uererer, perſpicue demonſtrarem. Ad duplã igitur tanquam ad principium atq; finem omnes aliæ rediguntur, eamq; uel diuidunt, uel multiplicant. Dupla enim prima, integra, ſimplex, abſoluta & æqualiſſima eſt, ut non mirum ſit conſonantiam ex hac ipſa naſcẽtem eſſe omnium perfectiſſimam, & appellari Diapaſon, quia & ipſa per omnia protendatur, & omnes proportiones reducantur ad ipſam. Verum antequam cõſonantias proſequar, admonendi ſumus, quem Græci Logon nominant, nos rationem proportionẽq; nominare, & quam illi Analogiam, nos rationis cõparationem ſiue ſimilitudinem rationis & proportionalitatẽ rurſus, appellatione uere tam eleganti quàm propria. Et proportionẽ quidem inter duos fieri terminos: & quando rite fit, conducens uidelicet ad melodias, definiri mutuam duarum quantitatum inter ſe cõmenſurabilium habitudinem, ut dupla inter unũ atq; duo, & ſeſquialtera inter duo atq; tria, ſimileſq; deinceps. Proportionalitatem uero definiri mutuam duarum proportionũ comparationem. Ceu quando dicimus, quẽadmodum ſe habent duo ad quatuor, ita quatuor ſe habent ad octo, per rationem uidelicet utrobiq; duplam. Quæ quidẽ comparatio, quia inter tres ſit terminos, continua nominatur. Diſcreta uero eſt, quoties inter plures efficitur, ceu quando ita conferimus: Sicut duo ad quatuor, ita octo ad ſexdecim ſeſe habẽt. Item cõparationem eiuſmodi eſſe triplicem, ſcilicet arithmeticã, geometricam & harmonicã. Arithmetica in numeri paritate conſiſtere. Sic inter tria & ſeptem medius eſt quinarius, numero eodẽ, ſcilicet binario alterum terminum ſuperãs, ab altero ſuperatus, per proportionem utrinq; bipartientem. Geometricam uero in rationis æqualitate ſitam eſſe, in qua ſunt multiplex atq; ſuperparticularis: quando uidelicet ita comparamus, ſicut ſe habent tria ad nouem, ita nouem ad ſeptem atque ui-

que uiginti, nam utrobique tripla. Item quod eſt nouenarius iuxta ſenarium, idem eſt ſenarius iuxta quaternariũ. Nam & hic, & ibi eſt proportio ſeſquialtera. Deniq; proportionem harmonicam in quadam ſimilitudine collocant, per quam tribus terminis in ordinem poſitis, ſicut maximus terminus aſpicit minimum, ſimiliter differentia inter terminos maior minorem reſpicit differentiam. Si enim ponas tria, quatuor, ſex, differentia inter ſex et quatuor eſt binarius: differẽtia inter quatuor & tria, unitas. ſicut autem inter ſex et tria dupla ratio eſt, ita inter duo & unum eſt ratio dupla. Viget hic altera quoq; ſimilitudo, ſcilicet portionum: Simili namq; extremorum portionẽ medius terminus excedit atq; exceditur. Quaternarius enim ſuperatur à ſenario per tertiam ſenarij partem: ſuperat quoq; ternarium tertia ternarij parte. In hac utiq; artificium uerſatur harmonicum, quod proportiones quidẽ ſuperpartientes quaſi diſgregatas diſſonasq; deuitat, multiplices autem & ſuperparticulares admittit, cõponens duplas ex ſeſquialtera atq; ſeſquitertia, per harmonicã qualem diximus rationem concordi uarietate gaudentẽ. Amat uero quemadmodum dicebamus comparationes multiplices, necnon ſuperparticulares, eã inſuper ratione, quòd in his tanta eſt ad idem reſtituendum procliuitas, ut quando plures rationis eiuſdem inuicem componũtur, medium in ſe ductum tantundem multiplicet quantum extrema ſi inuicem perducantur. Pone duo, quatuor, octo: ſicut autem bis octo, ſic & quater quatuor, ſexdecim procreant. Item pone, quatuor, ſex, nouem: ſicut ergo quater nouem, ſic etiam ſexies ſex multiplicant ſex atq; triginta. Similiter ſi duo inter extrema media interieceris, puta inter duo atq; ſexdecim poſueris quatuor atq; octo. Omnes enim hi deinceps numeri dupla proximum ratione cõſpiciunt. Si ergo duo in ſexdecim ducas, tantundẽ reportabis, ac ſi quatuor in octo perduxeris. Idem cõtingit in cæteris tam ſuperparticularibus quàm multiplicibus. In ſuperpartientibus autem non ſit idem. Diſpone tria, quinq;, ſeptem. Sicut à ſeptenario ad quinarium eſt habitudo ſuperbipartiens, ſic à quinario ad ternarium. Vtrobiq; enim duæ quædam partes toti inſuper apponuntur. Si ducas ternarium in ſeptenarium, non eundem numerum procreabis, ac ſi quinariũ in ſeipſum. Primo itaq; gradu ſunt multiplices: quoniam præter id quod modo dicebamus, per eas numeri omnes reſpiciunt etiam unitatem, dum aſpiciunt numeros. Secũdo gradu ſuperparticulares: quia & ſi unitatẽ ipſam non ſpectant, ſemper tamen unam quandam ſpectant partem ad integrum unum accommodatam. Tertio ſuperpartientes: quia horum neutrum uidentur aſpicere. Quamobrem hanc odit habitudinem facultas harmonica, tanquam concordiæ reluctantem. Optat enim, uel ex ipſa æqualitatis proportione uniuocum uniſonumq; conficere: uel ex rationali, id eſt multiplici & ſuperparticulari inæqualitatis proportione, æquiuocum æquiſonumq; conflare. Talem uero æquiſonum conflat ex dupla, qualis uniſono ſit quàm proximus: quia in dupla & minor terminus maiorem metitur, metiendoq; adæquat: & maior ubi minorem ſuperat, non alio numero quàm ipſomet minore, ut ita dixerim, exuperare uidetur.

QVOD IN MVSICIS CONSONANTIIS VNVM EX MVLtis efficitur, per quod conſonantia definitur. Cap. XXX

VEMADMODVM medici peritiſſimi certos inuicem ſuccos certa quadam ratione commiſcent, per quam in unam nouamq; formam plures atq; diuerſæ materiæ coeant, et ultra uim elementalem uirtutem quoq; cœleſtem mirifice nãciſcantur, quod in Mithridatis confectione, & Andromachi Theriaca eſt manifeſtum: ſimiliter artificioſiſſimi Muſici grauiſſimas uoces quaſi materias frigidas, uoces item acutiſſimas quaſi calidas, rurſus mediocriter graues ut humidas mediocriter, & acutas ut ſiccas, tanta ratione cõtemperant, ut una quædam forma fiat ex pluribus, quæ ultrà uocalẽ uirtutem conſequatur inſuper & cœleſtem. Quod quidem ex eo quod Democritus Theophraſtusq; aiunt, & Pythagoras effectu probauit, euidenter apparet: nam certis concentibus morbi quidã tam corporis quàm animi mirabiliter curari dicuntur, ut non mirũ ſit ueteres ſapientes in idem, id eſt, Apollineũ numerũ, tam medicinæ quàm muſicæ originẽ retuliſſe: Vtraq; enim medicina eſt. Sed altera quidem ex corpore animam, altera uero ex anima curat corpus. Accõmodatiſsime etiam Apollini melodiæ fonti uaticinium tribuerunt. Sola enim melodia ab omnibus quotcunq; diſtrahunt animũ retrahens, contrahit in ſeipſum, in auditum quendam, ut ita loquar, interiorem: quo non uoces ſolum, ſed & rationes uocum percipiuntur: ſedatisq; perturbationibus cœleſti contemperat harmoniæ, diuináq; cœlitus effundit oracula. Sed ne quis forſan neget ex acuta grauiq; uoce tertiam fieri communemq; uocalem formam, cogitandũ eſt graues uoces acutis perfectius commiſceri põſſe, quàm ſuccis ſucci permiſceri dicantur. Primo, quia uocales materiæ ob ſubtilitatem ſuam continuumq; motum uniformemq; in cunctis corporis aerei qualitatẽ, facilius conſummatiusq; quàm ſucci & craſsi, & ad motum ineptiores, et qualitatibus admodum diſcrepantes, conflantur in unũ. quòd ſi in unum, ergo ad unam nouamq; formam aptius parantur cõcipiendam. Deinde quoniam inſtrumentum uocis naturale, intrinſecum, uirtuti uitali, animali, rationali quàm proximum atq; obedientiſsimũ, facilius perfectiusq; arti obtemperat muſicæ, ad unum ipſum quò ſpectat conficiendum, quàm extrinſeca medicis inſtrumenta: atq; etiam ſi pulſetur cithara digitis, fidelius obſequentur muſici uòto fides, quàm medicis herbæ. Ac ſi in herbarum congeſtam molem ultra induſtriam & operam medicorum agit deinde natura, &

tempore quidem certo, multo magis in uocalem materiam tractabilem admodum & formabilem agit natura subito: natura inquam ubiq; uiuens uiribusq; munita cœlestibus in materiam cœlo similiorem & quasi uiuam. cui quidem repente nouã, uiuam, mirificam adhibet formã, per quam occulta uirtute uires suas in corpus experiatur & animũ. Proinde quemadmodum in corpore ex elementis quatuor naturaliter constituto, qualitates elementorum quatuor, unam, & ut quidam nominant, quintam conficiunt complexionem, uidelicet subiectam uirtuti speciali occultis modis cœlitus prouenturæ: sic & uoces plures rite commixtæ unum quendam inuicem resonant reboatũ uirtutis nouæ atq; mirabilis fundamentum. Nam si ex sonante cithara in citharam similiter temperatam resonat repente nonnihil: & ex chorda uibrata, statim in chordam æque tentam transit uibratio similis: cuinam dubium sit ex pluribus uocibus una quadam ratione conflatis, unam subito nasci quasi formam communem cunctis, per quam plura sint unum, ideoq; ut unum percipiantur à sensu, & in unum quendam congrediantur effectum. Constat enim idem ex uoluptate sensus, in quo cum una forma fit ex multis, oblectatio plena prouenit ex una similiter forma, quæ congrue conficiatur ex multis. Hinc fit, ut audire diutius unisonũ tædeat, in quo sine ulla inæqualitate sentiatur æqualitas. Fit insuper, ut dissonus offendat sonus, in quo in unum differentia non conspirant. ideoq; multa perspicue discernuntur à sensu, & ab ipso quasi gustantur ut multa. Gustantur inquam, quia sic fermè ad uocum, ut gustus ad saporum afficitur mixtionẽ. Hinc propheticum illud: Dulciora melle ori meo eloquia tua domine. Deniq; siue graues soni acutos absorbeant, siue acuti graues occupent, non prouenit delectatio, & tamen unio quædam ubiq; requiritur. Quum uero unio, uel ex absorbente, uel ex occupante non placeat, reliquum est ut sola placeat, quæ noua & efficax ex moderata quadam conflatione resultat. Hinc igitur consonantia definitur, soni grauis & acuti mixtura uniformiter ad aures suauiterq; accedens. Est autem mixtura hæc ei similis, quæ in saporibus gustui satisfacit: in quibus sapor dulcis nimium atq; pinguis, uoci remissiori admodum grauioriq; similis iudicatur: sapor autem acutissimus, acutissimæ. Sed dulcis sapor acrimoniæ mixtus, uocem refert moderate grauem. Mixtus uero salsedini, uel acumini, mediocriter acutam repræsentare uidetur. Actum demum permixtio multiplex implet sensum, quum non discernitur ut multiformis, sed seipsam insinuat uniformem. Tradunt Physici sonum in orbicularem figuram multis gradatim amplificatam circulis ad aures peruenire, non aliter quàm qui in stagno ex iactu lapidis ab alto circuli multiplicantur ad littus. Concentum uero ex grauibus acutisq; conflatum, uelut unam formam, & hanc rotundam quidem, sed oualem illabi auribus arbitrantur. In qua quidẽ octaua uox quasi per acutiorem uerticem, uocis primæ latitudinem sibi continuans, ex seipsa atq; prima unam iam conflat uocem: atq; sicut oculus oualem rotunditatẽ tanquam unam uidet figuram, quamuis hinc latãm magis, inde minus: sic auditus uocem ex graui octauaq; resultantẽ haurit tanquam unam, ab amplo quodam profundo quasi in acutam sublimatem oui instar gradatim sese ac suauiter attollentem. Hinc fieri arbitramur, ut & natura eiusmodi quasi figurã audiendi instrumento tribuerit, similemq; instrumento loquendi, & ars prætcrea similem quoad fieri potuit musicis instrumentis. Ea certe consonantiora sunt, quæ ouali figuræ propinquiora.

QVAE CONSONANTIAE EX QVIBVS PROPORtionibus oriantur. Cap. XXXI

PYTHAGORAM ferunt, quum apud ærarios fabros annotauisset ex malleorum ictibus consonantiam lege ponderũ prouenire, collegisse numeros, quibus sibi consentiens diuersitas ponderum continebatur. deinde tetendisse neruos tam uarijs põderibus alligatis, quàm uaria in malleis fuisse didicerat: atq; hinc manifestè considerauisse, ex neruo qui super alium sesquioctaua ratione protendebatur, aduersus alium discerni totum, id est plenum integrumq; sonum, qualis erat nouem ad octo proportio. Neq; potuisse tonum in duo hemitonia inter se æqualia distribuere, quando neque nouenarius in partes duas secaretur æquales: sed inuenisse hemitonium alterum quidem esse paulo maius dimidio, alterum uero paulo dimidio minus, quod ille Diesim, Plato Limma uocauit. Quantum uero deficiat hemitonium minus ab integro tono, & à uero hemitonio, Plato in interuallo horum indicat numerorũ, scilicet inter ducenta quadraginta tria, atq; ducenta quinquaginta sex. Quum enim octaua pars minoris illius numeri sit triginta, & prope semis, hic uero maior numerus super minorem illum addat duntaxat tredecim, neq; tonum reddit, neq; integrum hemitonium. Animaduertit deinde Pythagoras integram plenamq; toni, ut ita dixerim, latitudinem duobus sonis & uno interuallo constare: atq; ita prima consonantiæ adeptus est elementa. Quarum prima Diapason extitit, ex prima uidelicet proportione, id est dupla resultans, ubi scilicet chorda hæc super illam ex duplo ponderc, duplo magis tenta, dum pulsarentur ambæ, duplo uehementius citiusq; in suam sese recipiens rectitudinem, uocem longe acutiorem uicissim longe grauiori reddebat, adeo tamẽ amicam, ut quasi unicus appareret sonus seipso hinc angustior, inde amplior. Sonũ hũc ubi occurrebat acutior, modulando metitus est in octauo altitudinis gradu à graui, cõnumerato uidelicet graui, esse locatũ: item octo quidem sonis, & interuallis septẽ, tonis autẽ sex fermè constare. Prætercа ubi inter fides ratio intẽtionis remissionisq; sesquitertia erat, inuenit cõsonantiã Diatessarõ, tonos*

tonos quidem duos, & hemitonii minus, sonos autem quatuor, & interualla tria cõprehendẽtem. In sesquialtera uero reperit Diapente, & in hac tonos tres, & hemitonii minus, sonos uero quinq;, & quatuor interualla percipit. Animaduertit deinde diapason ex diatessaron & diapente componi: quia ratio dupla quæ gignit diapason, ubi habet medii, ex sesquitertia & sesquialtera, ex quibus illæ fiunt, constituatur. Prima enim dupla medium habens duorũ est ad quatuor, cõposita ex sesquialtera inter tria atq; duo, & ex sesquitertia inter quatuor atq; tria. Sed in habitudine tripla diapason diapente considerauit, habentẽ sonos quidẽ duodecim, sed undecim interualla. Nã diapason quidem in dupla, diapente uero in sesquialtera sedẽ habet. At sesquialtera duplæ cõtinuata efficit triplã. Sex enim aduersus tria dupla est. Adde nouem, unde ad sex nascitur sesquialtera, statim triplam à nouẽ habebis ad tria. Neq; tamẽ fit tripla, si duplæ adiceris sesquitertiam, utpote si illi senario adiunxeris octonariũ. deest enim sesquioctaua, scilicet nouẽ ad octo. Et quoniã sesquitertia duplæ addita, fit superpartiens, ut octo ad tria: est enim hic habitudo dupla superbipartiens per bisſesquitertiã: ideo Pythagoras prohibuit ultra duplã, id est diapason repente cõtinuare per sesquitertiã diatessaron: quãuis Ptolemæus alicubi subiunctionẽ hãc admittat. Cõmode uero adiungitur sesquitertia triplæ. hinc enim fit proportio quadrupla, & per quadruplã consonantiam disdiapason, habens sonos quindecim & quatuordecim interualla: puta si posita tripla inter nouẽ atq; tria, subiũxeris duodenariũ, qui est aduersus nouenariũ sesquitertius, acquires subito quadruplã ex duodecim ad tria nascentẽ. Vltra uero quadruplã progredi uetat gratia melodiæ, nõ solũ quia ex uehemẽtiori motu fractionẽq; in sensum prouenit uiolentia, sed etiã quia cum primũ ultra primã quadruplam quincupla nascitur inter quinq; atq; quatuor, oritur simul superbipartiens inter quinq; atq; tria, quæ dissonantiã intermiscet. Sed ut citra quadruplã redeamus, uetat etiã utendi corporis gratia infra sesquitertiã sæpe descendere. Vetat sesquitertias sæpe duas continuare, tũ quia alioquin displicent, tum quia non implent duplã atq; Diapason. Si dispones nouem, duodecim, sexdecim, sesquitertias quidẽ duas habes, duplã uero nequaquàm: deest enim sesquioctaua, scilicet decẽ & octo, ad sexdecim, ut duplã à decẽ & octo nascatur ad nouẽ. Neq; libenter geminas continuat sesquialteras. hæ nanq; continuæ duplam superant sesquioctaua. Quod quidẽ si quatuor, sex, nouem descripseris, deprehendere poteris. Hic enim duæ sunt proximæ sesquialteræ à quatuor usq; ad nouẽ. Nouenarius aũt octonariũ, qui duplus est ad quatuor, sesquioctaua superat portione. Ex hoc uero apparet potentia sesquialteræ duplæ dimidio esse maiorem. Ex quo etiam patet potẽtia sesquitertiæ tantundem dimidio esse minorem: quandoquidẽ ex ambabus dupla creatur. Superatur quidẽ sesquitertia à sesquialtera per octauã unicã portionem. Ab octo enim ad sex habes sesquitertiã, sed à nouẽ ad sex habes sesquialterã. At uero à nouem ad octo sesquioctauã: & hac ipsa sesquioctaua parte comprehendis sesquitertiã à sesquialtera superari. Meminisse uero oportet Diatessaron, id est cõparationem sonorũ quatuor ad quartam altitudinem ascendentiũ per se quidem auditam non approbari, recipi tamen ex eo libenter, qui facile tono additò fit Diapente gratissima uocis quinte concordia. item quia si cũ Diapente connectitur, Diapason conficit omniũ perfectissimã. Neq; uero turbare quenquàm debet, quod cũ dixerimus Diatessaron quidẽ quatuor, Diapẽte uero quinq; sonos habere, tamen Diapason ex utrisq; cõpositam sonos non plures dicamus habere quàm octo. Nam ubi de cõpositis agimus cõsonantijs, ita in quatrichordis inuicem coniugatis fides ipsas disponimus, sonosq; continuamus, ut ultimus primæ cõsonantiæ sonus, sit primus secundæ in ipsa compositione sequentis. Hinc ergo res admonet, ut ad septichordũ Terpãdri regrediamur, in quo quarta chorda bis pulsatur, ut quodãmodo euadat octochordum. Quam quidem coniugationẽ propterea secutus, ut arbitror, est Terpander, quia multiplicatio uocum manifestè inter se discrepantiũ ad sonum usq; septimũ augetur. Octauus autem iam mira quadam similitudine redit ad primũ: quemadmodũ & ratio dupla per quam creatur, restituit minorem quem superat numerũ, dum eundem excedit eodẽ. Nonus reuertitur ad secundum, & dissonat ut secundus. Decimus ad tertium, & cõsonat sicut tertius. Vndecimus ad quartũ. Duodecimus ad quintum. Ad sextũ tertiusdecimus. Sed quartusdecimus redit ad septimẽ. Deniq; quintusdecimus ad octauũ, & cũ octauo simul ad primũ. Primum uero grauissimumq; sonum Hypaten nominant. Sequentem, Parypaten. Tertium, Lichanon. Quartum, Mesen. Quintum, Paramesen aut triten. Sextũ, Paraneten. Septimũ sonũ uero, Neten. Præterea si in qualitate motusq; diuturno comparatio fiat, Hypaten cũ Saturno, sequentesq; sequentib. planetis ordine conferemus. Sin aũt in motu diurno eiusq; celeritate uel tarditate, uicissim Hypaten cũ Luna, sequentesq; deinceps cũ planetis superiorib. cõparabimus. Inueniemusq; graues in cœlo sonos mixtos acutis, eosdẽq; orbes altero quidem motu acutũ tonũ edere, altero uero grauem. Item ex ingentibus globis ingentes, ex diuinis diuinos, ex multiplicibus reuolutionib. pari ratiõe multiplices. Et quemadmodũ ultra septimũ sonũ reuolutio fit in idem, sic super planetarũ septẽ distinctos orbes, omnia reuolui in unũ orbẽ, in seipso eiusmodi septenariũ mirabiliter complectentẽ. Sed de his aliàs. Redeamus ad consonantias, easq; iam fine quodã proprio concludamus. Hæ quidẽ tres apud ueteres numerantur. Prima Diatonica, in qua quodlibet quadrichordum per hemitonii minus procedit, & tonũ atq; tonum, quam tum sapiẽtes alij, tum Plato uel maxime ante alias comprobant, tanquã maxime omnium naturalem: quandoquidem ab hemitonio minore quasi molli materia ritu naturæ procedit ad ualidiorem toni materiam, formamq; habet simplicem, & mansuetam simul atq; robustam.

Adde quod potissimũ conuenit quadrichordo, in quo Diatessaron ex geminis tonis & hemitonio procreatur. Secundi consonantia, Chromatica nuncupatur, quæ per Hemitonium minus atq; Hemitonium maius, & Triemitonium, discurrere consueuit, sed hanc utpote molliorem philosophi reprobant. Tertia nominatur Harmonica, progrediens per quartam ferme toni partem, rursusq; per quartam similem atq; Ditonum. Hanc quoq; nõ probãt ob perceptionis & usus superfitiosam difficultatẽ. Multa uero quæ in præsentia ad eadem spectãtia prætermittimus, in octauo Epistolarum nostrarum libro diligentius pertractamus.

DE HARMONICA ANIMAE COMPOSITIONE. Cap. XXXII

DEVS Animã mundi procreaturus, eam ex indiuidua atq; diuidua cõflauit essentia. Prima hæc apud Platonẽ diuisio, in essentiã scilicet & indiuisibilẽ proprietatẽ atq; diuisibilẽ, est cõmunissima. Nam quod indiuiduũ dicit, cõtinet in se quod neq; secundũ locũ secatur in partem extra partem, neq; secundũ tẽpus à priori diffluit in posterius. Per primũ quidẽ appellatur idem: per secundũ status & stabile. Similiter quod diuiduũ nuncupatur, in seipso cõplectitur & quod loco diffunditur, & quod tẽpore labitur. Per primũ quidẽ appellatur alterum: per secundũ motus & mobile: motus inquã in naturalibus. Quapropter sub illa diuisione quæ dicebat animã ex essentia indiuidua & diuidua glomerari, quinq; rerũ genera quodãmodo cõtinentur, essentia, idem, alterũ, status, motus. Plato uero breuitatis gratia nõ replicat quinq; sed tria. Repetit enim esse tiam, idem, alterũ, quasi sufficiant. Nam ad idem quidẽ sequitur status, ad alterũ uero motus. Atq; uicissim ad statũ sequitur idẽ, ad motũ similiter alterũ. Inquit autem deũ ex essentia, & eodem, & altero unam cõflauisse naturam tam exacta cõmixtione, ut in essentia eius ubiq; idem inesset & alterũ, atq; utcisim in ipso eius eodẽ inesset & alterũ & essentia, rursus in ipso eius altero & essentia lateret & idem. Nam essentia per idem habet ut et secũ ipsa alijsq; congruat: per alterũ, & quodammodo in se distinguitur, & multo magis à cæteris. Idem uero & alterum ambo ut existant ab essentia sortiũtur. Sed idem à seipso conueniẽtiam posidet, ab altero differentiã. Ipsum uero alterũ à se quidem differentiam, sed ab eodem congruitatem simul & ordinem. Horum uero congeriem generum Plato cõducere putat animæ ad res omnes, tum iudicandas, tum etiã peragendas. Nempe, quoniam ex essentia constat, quid sit unũquodq; definit: quia ex eodem, cognoscit quid simplex: & si compositũ, qua unione coniunctum, & quomodo secũ ipsum alijsq; cõsentiat: quia ex altero, quid sit diuersitatis in quolibet, & qua cõditione uel in se digeratur, uel secernatur à cæteris: quoniã ex statu, quale ẽt quo pacto, quoduis in seipso permaneat: quia ex motu cõstat, agnoscit à quali res quæq;, & quali ratione depẽdeat, item qualia & quomodo faciat. Præterea per essentiã, dat esse rebus: per idem, res sibi coniungit & alijs: per alterũ uero seiungit: per statum in natura propria confirmat & ordine: per motũ mouet, & efficit ut moueantur & agant. Quamobrẽ non immerito Plato in anima fabricanda, rerum omniũ genera certa quadam ratione cõmiscet. Mixta uero hæc inuicem ait harmonica ratione, non arithmetica, alioquin iniusta foret alicubi distributio: neq; geometrica tantũ proportione, alioquin tãta foret æqualitas in mixtura, ut cũ extrema corporum diuersitate proxime conspirare nõ posset. At harmonica ratio uariorũ similitudine constans, & dissimilia facit similia, & inæqualia cõmuni quadam æqualitate connectit. Eiusmodi autẽ est animæ, tum ad seipsam, tum ad corpora qualitas & officium. Siue enim agat secũ ipsa, tam intelligentiæ ut ita loquar, identitati quandã miscet alteritatem, quàm rationis alteritati quandam identitatẽ. Similiter in imaginatiõe facit & sensu. Siue agat in corpus, in ordine quodã stabili quasi identitate producit motionis alteritatẽ: quod apparet in cœlo: item sub cœlo in ipsa generationis alteritate per continuatũ ordinẽ seruat identitatem: & utrobiq; conseruat essentiã atq; restituit. Quamobrem deus animã mundi componens, utitur harmonica ratione, tum in rerũ generibus inuicẽ cõmiscendis, tum in portionibus ipsis, quas ab eis accipiebat ad animam componendam, tum in animæ uiribus ortũ eius cuestigio comitãtibus, tum in mundi sphæris animæ congruentibus. Talem uero mixturã animæ conuenire, Plato non solũ rationibus perscrutatus est, sed etiam cõiecturis acceptis à mundo diligenter auspicatus. Cũ enim mundi corpus, & sub anima positũ, & eius gratia factum, & ab ea rectum, motũ reformatũ contemplaretur, naturæ consentaneum iudicauit, ut à figura mundi uelut imagine, formam quandam eius animæ tanquã exemplar coniecta remus. Quibus itaq; proportionibus sphæras mundi cõpositas, dispositas, agitatas, suspiciebat, eisdẽ fermẽ, id est harmonicis rationibus eius animam auguratus est esse contemperatam: ut quem admodũ apud musicos à concentu artificiosæ mentis profluit & concentus in uocẽ, sic ab harmonia cœlestis animæ in mundũ transeat harmonia. Sed Platonem ipsum iam audiamus. Vnam principio accepit portionem ex uniuerso. Secundã uero primæ partis duplam. Deinde tertiam, quæ secũdæ quidem sesquialterã esset, primæ uero tripla. Postea quartã, secundæ duplam. Quintam deinceps, tertiæ triplam. Sextam primæ octuplam. Postremo septimã, quæ partibus sex & uiginti primam excederet. Hæc ille. Cõstituamus ergo triangulũ in cuius apice locata sit unitas, à qua terni utrinq; numeri profluãt, hinc parẽs, inde similiter impares: hac uidelicet ratione, ut à partẽ altera post unitatẽ primũ duo, deinde quatuor, demũ octo: altera ex parte sub unitate similiter primũ trid, deinde nouẽ,

postremo

postremo septem atq; uiginti. Prima itaq; portio quã accipit deus ex ipso generum, ut ita loquar, fermento ad animã effingendã, est unitas. Secunda binarius, primæ duplus. Tertia uero ternarius, cuius ratio tripla est primæ, hoc est unitatis, sesquialtera uero secundæ, id est binarij. Quarta portio quaternarius, duplus secundæ, hoc ẽ binarij. Quinta nouenarius, cuius tripla ratio tertiæ, id est ternarij. Sexta octonarius, cuius octupla ad primã, id est unitatem proportio. Septima uiginti septem, ratio quidem ad nouenariũ tripla, unitatem uero excedens partibus sex atq; uiginti. In his utiq; numeris rationes omnes cõprehendit harmonicas. Nam in sesquioctaua inter nouem & octo proportione, progenuit tonũ Musis nouem obtemperantẽ. In sesquialtera inter tria & duo Diapente, gratiam uocis quintæ Veneream. In sesquitertia inter quatuor atq; tria Diatessaron Mercurialem uocis quartæ naturam, sese consonantijs accommodantem. In dupla, inter duo & unum, item inter quatuor & duo, rursus inter octo & quatuor, Diapason, id est uniuersam & absolutam octauæ uocis peperit melodiam Apollini dedicatã. In tripla inter tria & unum, item nouẽ inter & tria, rursus uiginti septem atq; nouem, Diapason Diapente, id est octauæ simul & quintæ Iouialẽ cõposuit symphoniam. In quadrupla inter quatuor & unũ, & octo atq; duo, symphoniam contexuit Disdiapason, iterum per sonos quindecim Apollini concinentem. Venustatem uero, tum uocis tertiæ, principijs inseruit Diatessaron, tũ uocis sextæ, finibus subnexuit Diapente: ut delicatiori uocis utriusq; mollitie, hinc quidẽ secundæ uocis, inde uero septimæ asperitas lenirẽtur. Ita enim tertia uox, & sexta sunt mollitie similes, sicut secunda cædens à prima, item septima degenerans ab octaua, sunt asperitate persimiles. Principio ubi deum ait accepisse portiones septem, mysteriũ tetigit, tum in musica, tum etiam in natura. In musica quidem, quoniam ad septimum usque gradum omnis uocũ progreditur discrepantia: post quem fit ad eandem reuolutio. In natura uero, tum quia multa per septenariũ in naturalibus transiguntur, qua de re cæteri Platonici satis multa dixerunt: tum quia septenarius unitatẽ habet, ut copulam geminæ trinitatis: atq; ex his geminis & seipsa rursus explicat trinitatẽ. Eiusmodi uero est uniuersi similitudo. Quod quidẽ in tria principio distribuitur. Vnde Plato hic ternarium cõmendauit. Distribuitur inquam in æterna & temporalia, horumq; media. Æterna sub trinitatis proprietate posident in essentia quidem simplicitatẽ, in uirtute uero stabilitatem, in actione reflexionem. Temporalia uicissim in trina dimensione compositionem habent essentiæ, iterũ uirtutis mobilitatem, actionis deniq; transitum. Inter has uero trinitates æternorum atq; temporaliũ, anima medium obtinens, gradum efficit septimum. Efficit quoq; nonum, hic etiam à Platone laudatũ. Nonum inquam, quoniam ipsa tres habet uultus. Nam & ad seipsam, & ad superiora, inferiora q; conuertitur. Iuuat hic antequã reuertar ad septenariũ, parumper adhuc ternarium unà cum nouenario commendare. Trinitas numerorũ prima, principium & medium, finemq; rerum continere uidetur, atq; sola inter numeros ratione quadã indiuidua continere. Siquidem singula hæc singulis significat unitatibus. Præterea siue causas rerũ percurrere libeat, triplicem in causis inuenies proprietatem. Sunt enim causæ in seipsis, efficiũt effectus, & factos reducẽdo perficiũt. Siue ad effectus descendas considerando, deprehendes similiter trinitatem. Nam & effectus sunt in causis, procedunt ab illis, conuertuntur ad illas. Siue ad animam te contuleris, quæ sublimes causas cum infimis connectit effectibus, aspicies eam in seipsa manentẽ & declinantem ad effectus, & ad causas ascendentem. Atqui hæc anima triplici septenario regit mundũ. Primo quidem occultis quibusdam septem uiribus planetarum in firmamento per causas dominantiũ. Secundo septem planetarũ formis, in globis septem firmamento subiectis. Tertio septẽ muneribus planetarũ, generationem sub Luna regentibus. Quippe cum sub Luna, uiuificũ quidem lumen Soli, calor autẽ urens Marti subijciatur: in terra superficies uaria Mercurio, moles autem tota Saturno. At in medijs regnat humor: & aerius quidem obtemperat Ioui, Aqueus uero Lunæ, Mixtus deniq; Veneri. Item agentes causæ sequuntur Solem, Materiæ Lunam: Fœcunditas causarum agentium Iouem: Materiarũ fœcunditas Venerem: Expeditio ad effectum uelox Martem atq; Mercurium. Illum quidem propter uehementiam, hũc autem ob ipsam dexteritatem multiformemq; uirtutem. Cunctorum uero continuatio permanens Saturno potissimum dedicatur. Cæterum hic per tres septenarios ordo progreditur à septenarijs, qui secundum tres animæ mundanæ uires distribuuntur. In hac enim intelligentia est circulus stabilis. Circulus quidem, quia illuc unde est, reflectitur. Stabilis, quia subito. Sub intelligentia quasi sub firmamento tres sunt uires, scilicet ratio uniuersalis, imaginatio, uegetatio. In ratione sunt tres circuli quodãmodo mobiles atq; tẽporales. Primus ab anima ad causam amandam, atq; uicissim, naturali quodam instinctu clam ita ferente. Secundus à rerum causis ad effectus considerandos, atq; conuerso. Tertius à formis ideisq; magis uniuersalibus ad minus uniuersales decursus uicissimq; recursus. In reliquis duabus animæ uiribus omnino sunt circuli quatuor similiter tẽporales, in utraq; bini. Primus ad causam suã reflexio naturalis. Secũdus ab eisdẽ formis ad easdẽ certa quædã interuallis certis & perpetua reuolutio, per quã & in cœlo configurationũ, & sub cœlo transformationũ tẽporalis & certa reuolutio prouenit. Itaq; circuitus generationis necessario cœli circuitũ sequitur, hic uero circuitum animæ. Reuolutio animæ orbem intelligẽtiæ

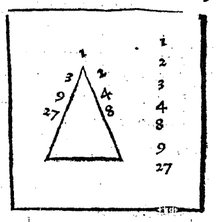

comitatur

comitatur. Motus quidē animæ, si ab intelligentia penitus deseratur, statim tam in percipiendo quàm in agendo, solum transibit in rectū. Quod autem repetat semetipsam, similesq; per alia gyros glomeret, sortitur ab intellectu quodam superiore, qui & manēs in se, & subito conuersus in causam, largitur intelligentiam animæ, per quā quasi porrectā manum sistit animā natura propria uagabundam: motumq; eius irrequietum, & ad rectam extra se lineam naturaliter proniorem retorquet in orbem medium inter motum rectum atq; quietem. Hinc anima in se met reditura meat, mentémq; profundam circuit, & simili conuertit imagine cœlum. Sed de his in Theologia diffusius. Redeamus ad numeros.

SVMMA NVMERORVM HARMONICORVM AD COMPOsitionem Animæ conducentium. Cap. XXXIII

NITAS in superiori figura significat ipsam animæ unitatē, simplicitatemq; sublimem, & propriam diuinæ unitatis imaginem, & in ipsa manentem. Dualitas processum animæ in proprietatem suam unitate inferiorem, & quadam iam ratione multiplicem. Trinitas regressum eius ad unitatem, tum propriam, tum diuinam. Quatrinitas progressionem animæ à se in materiam quatuor elementorum gradibus digerendam. Septenarius uirtutem eius per septem planetarū sphæras elementa rectura. Octonarius uim per octauā sphæram planetas gubernaturā. Nouenarius munus animæ octo sphæras in unam formam conciliaturū. Viginti septem numeri summa, plenitudinem eius omnia in omnibus collecturam. Nam uiginti septē summa supradictos numeros continet, atq; ex illis deinceps ordine positis, ut computanti patet, impletur. Neq; ab re pares in figura, & impares numeri describuntur, quo per pares quidem natura animæ diuisibilis, per impares autem indiuisibilis cogitetur, & fœminea simul uirtus, & mascula. Colliguntur quoq; numeri lineares, & superficiales, & solidi: ut cognoscamus animā penetrare per omnia, & amplificari passim penitusq; implere. Descendit utrunq; figuræ latus ad solidum utrinq; numerum. Hinc quidem ad octo inter pares, inde uero inter impares ad septem atq; uiginti. Vt cogitemus animam utraque solida, scilicet tam compositā quàm simplicia prorsus implere. Interualla uero numerorum dupla & tripla & reliqua quæ prædiximus, quid proprie in anima sibi uelint, & si apud Platonicos adhuc est ignotum, licet tamen in præsentia forsan hunc in modum, ut ita dicam, uaticinari. Describatur itaq; triangulus iterum, in cuius summitate sit essentia. In latere uero ubi numeri impares describebātur, designetur infinitudo, & deinceps alteritas atq; motus. At in latere ubi dispo nebantur pares, sit terminus, deinde identitas per ordinem statusq; sequatur. Hic quidem septem similiter habebimus limites, quorū anima sub eadem ad se inuicem ratione forsitā particeps fingi potest, sub qua ab initio descripti limites numerorum inuicem se respiciūt, ut animæ eiusmodi proportione tam quinq; rerum genera, quàm duo generum elementa, id est terminū infinitudinemq; participet. Sit igitur exempli gratia comparatio essentiæ ad cuncta simul coniuncta, sesquioctaua. Forma enim totius communis uno saltem excedit gradu quasi tono, propriæ partium qualitates. Sit sub essentia infinitudo, id est, formabilis aptitudo. Comitetur hanc terminus, uelut ipsius forma. Sitq; termini ad infinitudinem proportio dupla. Superari enim oportet ab actu potentiam. patiendi infinitudinem sequatur alteritas, sed terminum comitetur identitas. Atq; hæc ipsa identitas alteritatem superet sesquialtera ratione. Post hæc sequatur motus alteritatē, Status autem identitatē. Superetq; status motum proportione sesquitertia. Quod Plato significauit, dicens hæc ab illis uix superari. Quod si proportiones hic explicatas cōsideraueris, inuenies insuper triplas & quadruplas, sicut ab initio patuit in figura. Nam motū quidem ad infinitudinem, inuenies esse triplum, Statum uero ad eandem quadruplum. Cæterum ut excogitare possimus harmonicam participandi proportionem in anima, non solum secundum quinq; rerum genera & elementa duo, uerumetiam secundum uires proprias, septem gradibus distributas, reddamus iam singulas animæ uires, singulis uel generibus uel elementis. Sunt autem hæ uires, unitas, intelligentia, uoluntas, ratio, imaginatio, uis connectendi, uis generandi. Postremas uero has duas uires sæpe sub una uel naturæ uel uegetationis appellatione complectimur. Conferamus igitur hoc pacto, scilicet animæ unitatem, essentiæ: Voluntatem infinitudini: Intelligentiam termino: Imaginationem alteritati: Rationem identitati: Generandi uim, motui: Connectendi uirtutem, statui. Similesq; superiorum inter has uires, proportiones excogitemus. At si æquales in anima proportiones rerum alibi esse diximus, non Arithmeticam paritatem, sed æqualitatem harmonicam intelligi uolebamus.

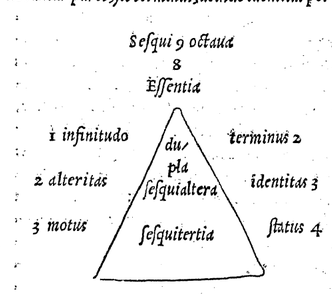

PER INTERVALLA SPHAERARVM PLATO INTERVALLA rationum inter animæ partes aucupatur. Cap. XXXIIII

QVEMADMODVM ex imaginis lineamentis sæpe uiuentis formæ lineamenta cōijcimus, sic ex hoc imaginario cœlestis animæ uultu, quem in speculari materia mundi cōspicimus, ueram eius faciē pro uiribus coniectamus. Dupla igitur & tripla & cætera interualla in prima numerorū figura descripta, Plato inueniri arbitratus in sphæris, ad animæ partes et uires, unde in sphæras trāslata sunt retulit. Putauit enim quantū spatij à terra usq; ad lunam extat, duplum à terra ad solem usq; protendi: quantumq; ab ipsa usq; ad solem: triplum ab eadem esse ad Venerem. Rursus quantum à terra ad Venerem, quater tantum ab eadem ad Mercurium. Item quantū ad Mercurij stellam ab ipsa terra, nouies tantum à terra ad Martem. Et quantum à terra ad Martem, octies tantum à terra ad Iouem. Quantumq; à terra est usq; ad Iouem, septies & uicies tantum à terra usq; ad Saturni circum. Hic inter cætera uides grauiores planetas Iouē atq; Saturnum utrinq; per soli dos numeros designari. Et si alibi ex nonnullorum Pythagoricorum opinione, alias interuallorum mensuras recē sui, Platonicas tamen probabiliores existimo. Per hæc autem forsan intelligi poßunt quæ in decimo de Republica de sphæris obscurius inuoluuntur. Item per illa quæ de numerorum proportionumq; uirtute tractauimus, cōiecturi possunt quæ in octauo de Republica de cœlesti circuitu, & numeris, & proportionibus implicantur.

QVOMODO REPLEANTVR DVPLORVM TRIPLOrumq; numerorum interualla. Cap. XXXV

PLATO postquam primam excogitauit figuram septem limites continentem, in qua duplæ atq; triplæ rationes comprehendūtur, deinceps alteram effingi iubet figuram, adeo maiores numeros complentem, ut ubi duplæ sesquitertijs sesquialterisq; replentur, hæ quoq; mediæ sesquioctauis sic impleantur, ut sesquitertiarum spatia tonum capiāt. Describamus ergo figuram primæ similē, sed senarium ponamus in apice, post quem longo spatio subdamus eius duplum, id est duodenarium, idq; spatiū occupemus octonario simul et nouenario. Deinde similiter lōgo spatio uiginti quatuor post duodecim describamus, & in hoc ipso spatio sex decim decemq; & octo ponamus, eodē ordine inter uiginti quatuor et quadraginta octo, uelut media triginta duo & triginta sex inserētes. Hactenus duplorum latus absoluimus. Deinceps uero triplorum spatia consummemus, procul à senario secernentes decem & octo senarij triplū, atq; inter eos nouem & duodecim designemus. Similiter inter decem & octo et quinquaginta quatuor eius triplum, uiginti septem & triginta sex, collocemus. Postremo à quinquaginta quatuor ad eius triplum, centum sexaginta duo, per gemina similiter media, scilicet octoginta unum centumq; & octo progrediamur. Vt ergo ad primam figuræ huius duplam habitudinē reuertamur, consideremus inter sex & duodecim medietates duas, octo scilicet atq; nouem.

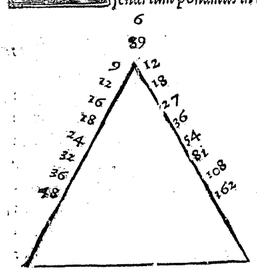

Et octonarium quidē inter sex & duodecim ratione harmonica se habere. Nam & excedit senarium, tertia senarij portione: & exceditur à duodenario, proportione similiter duodenarij tertia. Item ad senarium sesquitertius est, sed duodenarius ad ipsum est sesquialter. Præterea differētia inter duodecim atq; octo quaternarius est. Differentia uero inter octo atq; sex, binarius. Sic igitur quatuor ad duo, sicut duodecim ad sex, duplicem continent rationem. In his uero quæ diximus artificium uersatur harmonicum. Comparemus quoq; nouem & ad sex per sesquialteram, & ad duodecim per sesquitertiam qualitatem, & ad octo per sesquioctauam proprietatē, qua resonet tonus: intelligemus profecto hac ipsa sesquioctaua duos sesquitertios colligari, id est, octo ad sex, nouēq; ad duodecim. Neq; deest medietas his numeris arithmetica: siquidem nouenarius senariū quidem excedit ternario, et à duodenario pariter ternario superatur. Similiter per rationes eadem in duplis sequentibus procedamus, colligantes duplas quidem per sesquitertias & sesquialteras: item sesquioctaua proportione sesquitertias geminas connectentes. Similiter fermè excepto tono per triplas discurrere licet. Quoniam uero sesquitertiæ rationes non solum ex duobus tonis fiunt, uerumetiam ex hemitonio, & hoc quidem minore, cui deest ad plenum hemitonium particula quædam, idcirco Plato inquit, in sesquitertijs portiunculā quandam esse relictam. Cæterum quidnam sibi uelit in anima figura hæc per ampliores numeros explicata, nondum satis uidetur à Platonicis explicatum, neque nos in præsentia explicabimus: nisi forsan dum plura ac saltem duo media inter extremos terminos collocat, subintelligi uelit genera rerum elementaq; in anima, quæ opposito se inuicem modo respiciunt, qualitates duas inter se inuicem reddere. Velut si ubi terminus tangit infinitudinē, indefinitam reportet termini qualitatē: atq; uicissim ubi infinitudo tangit terminum, determinatam infinitudinis subeat passionem: præterea & in termino sit infinitudo quodāmodo terminalis, & uicissim in ipsa infinitudine terminus indefinite progrediens. Accedit ad hæc quòd &

inter ipsas animæ uires talia quædã cogitari media possunt, & anima ad suipsius exẽplar in mundo inter ea quæ lõge distãt, duo saltẽ media inserere cõsueuit. Tonus autẽ plenũ significat motũ pulsumq; animæ tã in seipsa quàm in cœlo. At hemitonium remissiorem in elementis, & usqueadeo à primo deficientem, ut perfectionis eius dimidia minorem suscipiat portionẽ. Totus deniq; superior de harmonia tractatus triplicem concordiã significare uidentur, scilicet inter animam atq; corpus, & inter animæ partes inuicem, atq; inter partes corporis inuicem.

DIVISIO ANIMAE, MOTVS ET TEMPVS. Cap. XXXVI

QVOD uero ait ipsam generum commixtionẽ in consummatione animæ fuisse consumptam, intelligeanimã à deo processisse perfectã, ut suã ferme ideã impleuerit. Diuisio prætereà in longũ, ostẽdit propriũ animæ motũ naturaliter esse rectũ, scilicet in sensum, & uegetãdi siue mouendi naturã. Item ob id secat in duo, ut ostendat tum in anima duplicẽ esse rectũ motum, scilicet ad sentiendũ atq; mouendũ, tum ab anima in corpore similiter esse geminũ, scilicet uniformẽ atq; multiformẽ. Intersecat uero lineas duas ad animã figurandã, deinde eas reflectit in gyrum, indicans naturã animæ ex se ad rectum motũ procliuiorẽ, ab ipso deo per intelligentiæ munus circulari motui prorsus accõmodari: geminis inquam circulis, firmamento scilicet non errãti, ac post firmamentũ orbibus peruagantiũ planetarum. Firmamenti quidem circuitus ipsam identitatis intelligentiæq; naturã proprie refert. Anfractus autem multiplices planetarũ, proprie naturam alteritatis inferiorũq; animæ partium repræsentant. Sed ex ipso interiori animi motu simul & tempore, tempus in mundo unà cum motu consequitur. Tangit inter hæc pauca quædam atq; cõmunia, quæ ad Astronomiam pertinent: sed hæc facile quiuis uel mediocriter eruditus intelligit, & de his nimis multa Platonici quidam, tum Græci, tum Latini pertractant. Surgit mox quæstio de ideis ac de generibus animaliũ mundanorũ, de quibus in theologia latissime pertractauimus. Prætereà quod de ipsa deorum quorundam dæmonumq; genealogia recenset, quidnam habeat uerisimilis, in Theologia similiter & alibi declaratur.

QVAE A DEO PROXIME, ET QVAE PER MEDIA fiant. Cap. XXXVII

HACTENVS patere cuiq; potest, ab intellectu diuino mundi opifice animos deosq; mundanos et dæmones, & omnes mundi sphæras, speciesq; ipsas rerum absq; mediis causis processisse. Quæ autem de materia prima sit inter Platonicos ambiguitas, narrauimus ab initio. Mãdat ergo post hac architectus nũdi filijs suis, id est, animabus sphærarum stellarumq; & dæmonũ, uel etiam inferioribus angelis, ut ad imitationẽ sui, mixtionẽ sub luna rerũ aggrediantur, hominiq; subijciãt omnia, rationalemq; eius animam ab ipso acceptã, corpori caduco concilient per uitam quandam irrationalẽ, partim ab ipsis, partim ab anima hominis dependentẽ. Notabis autem in ipsis dei uerbis quicquid proxime fit à Deo, sempiternũ esse: & quicquid ulla ratione componitur, quatenus compositũ est esse etiam dissolubile. Sed quatenus per diuinam uoluntatẽ composita quædam ita conflantur, ut in eis unitas superet multitudinem, indissoluta seruari. Notabis insuper, ubi ait deũ in suo habitu permanere dum mãdat, ministros autem sequi, nihil mutabilitatis in Deo esse dum mobilia regit & mouet: in ministris autem eius prouidentiã esse mutationi cuidam propinquiorem. Deniq; in his omnibus Mosaicum illud: Ego sum qui sum, cognosces mirifice confirmatum.

DE HOMINE QVO AD PERTINET AD ANIMAM ATque corpus. Cap. XXXVIII

RATIONALEM hominis animã ait à deo ex eisdem rerũ generibus eodẽ in cratere commixtis, atq; mundi animã fuisse conflatã. Crater significat ipsam uitæ rationalis ideam. Sed adiungit ex reliquijs superioris cõmixtionis fuisse confectam, significans particulares uitas uniuersali uita inferiores esse. Tũ uero deus animas, id est singulos ordines animarũ, singulis stellis accõmodat. Adhibet & uehicula, id est ætherea corpora. Docet & fatales leges, dum animabus infundit formulas idearũ, per quas animæ in se quandoq; conuersæ, rationes rerũ agnoscere possint. Quod autẽ de animæ descensu fatali atq; circuitu inquit, alibi est expositũ. Post hæc ministri dei fabricam humani corporis prosequuntur, occultis eam uinculis cõnectentes. Per uincula hæc occulta intellige cõplexionẽ hominis esse adeo tẽperatam cœlóq; persimilẽ, ut uix in ea elementalium qualitatum excessus appareat. Subdit deinde circuitus animæ in mole corporis impediri. Hic tu ante alia memento animã nostram simili ratione atq; mundi animã contextã fuisse, similesq; circuitus possidere. Circuitũ ergo intelligẽtiæ impediri ait, rationis uero circuitũ distrahi, duab. præcipue rationib. tũ quia prius quàm adultũ sit corpus, anima tota in fabrica corporis occupatur: tũ quia quæ extrinsecus sensus mouent, in teneriori ætate offendunt uehemẽtius, & propter nouitatẽ rerũ animã circa corporea reddunt admirabundã. His ergo de causis, diu & intelligẽtia à diuino uacat officio, & rationalis ipse discursus circa inferiora distractus, quasi demẽs, turbatur & fallitur. Sic igitur totus animus peruersam figurã subit, uitãq; ducit laborioſam

borioſam, dum ratio cedit sensibus, perinde ac si quis caput pro pedibus humi figat, pedes uero pro capite tollat in altum. Iam uero quæ de membrorum corporis dispositione adducit in medium, satis à medicis pertractantur. In quibus id potissimum obseruabis, caput dici non principale solum, sed etiam totũ in corpore. reliqua enim solum ut capiti seruiant, adiuncta fuisse. Ex quo colliges hominem contemplationis gratia esse natum. Sequitur de sensuum instrumentis. Quæ uero in his de usu dicuntur, à Chalcidio satis, & quæ de somnijs, alibi satis exponuntur à nobis. Considerabis mox firmam de causis Platonis nostri sententiam: res qualitatesq; corporeas quæ non ex se, immo ab incorporea quadam causa mouentur, & diriguntur ad finem, non esse reuera causas appellandas, sed latentis prouidentiæ instrumenta. Causam uero præcipuam esse uoluntatem prouidentiæ, ad exemplar sui sic omnia disponentis, ut optime se habere iudicat & decernit. Itaq; finalem causam præscriptam in prouidentia, summã Plato asserit causarum. Tum confirmat iterum hominem esse natum ad cœlestia cõtemplanda, immo uero ad ipsum cœli motorẽ pro uiribus imitandum. Et quemadmodũ dixerat uisum, sic & auditum contemplationis & disciplinæ gratia nobis esse tributum: item ut per sensibilem harmoniam animi quoq; motus harmonice componamus. Cæteros autẽ præter uisum auditumq; sensus, quasi minus conducant ad speculandum, nihili pendit.

QVOMODO MVNDVS EX MENTE ET NECESSItate compositus sit. Cap. XXXIX

POSTQVAM tractauit de formali mundi ordine, quem ideo uocat intellectum, quoniã est intelligentiæ diuinæ simulachrum, tractat iam de materia mundi: quam ideo necessitatem nominat quia non propter seipsam, sed tanquàm formis ultimis necessaria, est introducta. Item quia mũdus ob eius admixtionẽ deforme nonnihil necessario patitur. Hinc illud: Mũdus est ex intellectu & necessitate compositus, id est ex ipso formarũ ordine atq; materia. Possumus quinetiã sub necessitatis nomine intelligere non materiam solum, sed animam quoq; eius in primo processionis suæ signo uelut informẽ materiæ instar consideratam. Vtraq; enim, tam anima quàm materia, in primo originis suæ signo informis quidem est, sed facile est formabilis per intelligentiæ munus. unde & ipsi animæ rationes seminaq; formarũ naturaliũ infunduntur, & materiæ qualitates atq; formæ. Quod autẽ ait, ante mundi dispositionem elemẽta quodãmodo extitisse, intellige quasdam elementorũ uires tum formatrices in anima, tum formabiles in materia. Item quod inquit, materiam ante mundũ absq; ordine fuisse iactatam, expone potentiam animæ motricem etiam ante intelligẽtiæ munera potuisse materiã agitare, sed procul ab ordine. Prætereà ubi ait mundum à Deo exornatũ fuisse persuasa prius Necessitate, sic accipe, ut prima illa materiæ animæq; natura quamuis cogitetur informis, tamen præparatione à Deo ad formas adeo formabilem susceperit ab initio, ut non potuerit esse paratior. Obseruanda inter hæc est illa distinctio, qua dicitur uniuersum in exordio libri in duo fuisse diuisum, id est, exemplar atq; simulacrum: nunc uero distinguendum esse in tria, id est, exemplar, & simulacrũ, & materiam. Hic primo quidem uideri potest re ipsa idẽ esse, ipsum exemplar mundi & efficientem eius causam & finalem. Deinde totum mundi ordinem non tam substantiale quiddam esse, quàm inuisibilis mundi simulacrũ. Prætereà quod materiam & suprà secreuit à mẽte, & hic à mentis secreuit simulacro, coniectare possumus materiam non tam per ideam propriam quàm per ideam formæ à Deo procedere, neq; antecedenti proposito sed quodammodo consequenti, ab intelligentia, ut ita dixerim, adinuentam. Tum uero & materiam esse, & quid sit, & quo pacto se habeat, ex perpetua transmutatione formarũ diligẽter ostendit: ex qua etiam materiales formas esse quodammodo falsas argumentatur. Deinde per eas ad ueras ideales formas ascendit, quæ omnia in Theologia planius declarantur. Adduxit in mediũ multa materiæ nomina; scilicet speciem inuisibilem, Sinum informem omniumq; capacem formarũ, Naturam, Potentiam, Matrem mũdi, Nutricem formarum, Subiectum, Receptaculum, Locum. Sed ex hoc loci nomine ridere licet Peripateticum adeo ineptum, siue maleuolum potius, ut dementiæ Platonem insimulet, quasi materiam uoluerit locum esse proprie mathematicum. Quod quidem per cætera materiæ nomina euidentissime cõfutatur. Deniq; ex eo quod materia propriã sibi uendicat informitatem, argumentare unitatem sibi pariter uẽdicare. Si enim informis, ergo & indistincta. Si ita, ergo & unum. At ex eadem informitate non sibi uendicat esse, sed per ipsam potius cadit ab esse. Cum igitur unum, atq; ens, non æque materiæ congruant, eadem inter se esse non possunt. Est autẽ unum superius ente; quoniã latius sese fundit: præsertim cum priuationi insuper cui non conuenit ens, tamen conueniat unum. Ex hoc rursus argumentamur materiam à summo tantum principio rerum posse produci.

QVOMODO PHYSICA CONSTENT EX MATHEMATICIS ac de elementis & mixtis. Cap. XL

DEINCEPS Physica per mathematica probaturus; in primis mathematicorum doctrinam laudat tanquam omnis eruditionis ingenuæ uiam. Longum Laurẽti foret in præsentia recensere, quot nostris temporibus mathematicã ingressi uiam, ad finem peruenerint exoptatum. Petrum Leonem Spoletinum nouimus mathematicorũ maxime beneficio, non Aristotelicos tãtum, uerumetiã Platonicos tam

sensus penetrauisse. Florentiæ uero Baptistã Leonẽ Albertũ ab eisdẽ disciplinis exorsum, opus in architectura pulcherrimũ edidisse. Quid dicã de Francisco Berlingherio nostro Nicolai filio? nonne hic mathematicorũ beneficio fretus de Cosmographia uersib. scripsit egregie? Neminẽ uero turbet, quòd Plato Pythagoreorũ more ex mathematicis physicã cõponere uideatur. Nõ enim intelligi uult naturalia corpora ex figuris & numeris tãquàm ex elemẽtis et partib, sed tãquàm ex terminis, quadã resolutione cõponi: quod uidelicet naturalia in illa quasi priora, ac ueluti terminos resoluãtur. Nõne termini corporũ dimẽsiones sunt atq; figuræ? Numeri etiã termini figurarum? Præterea species naturales subiecto non solũ cõmuni, sed proprio indigent. Figuris aũt satisfacit cõmune subiectũ. At numeri, neque proprio, neq; cõmuni, neq; ullo prorsus corporeo indigent fundamẽto: Ex quo patet figuras quidem naturalibus speciebus, numeros autẽ figuris esse priores. Triplicẽ ergo in rebus ordinẽ Pythagoras Platoq; cogitãbant, specierũ, figurarum, & numerorũ. Triplicem similiter inter ideas, adeo ut & in rebus & in ideis, species in figuras, figuræ resoluantur in numeros: atq; certæ species figuris certis, certæ figuræ certis numeris quodã modo congruant, rerũ ordine omnino sic exigente. Quamobrẽ ubi aiunt speciem ignis ex pyramidali figura, & pyramidẽ solidã ex triangulis quatuor, & hos ex quaternario ternario ue constitui, significare uolunt proprietatem quandam in his cunctis cõmuniter esse persimilem, & comparanda hæc inter se potius quàm cõponenda. Hac utiq; ratione figurã igni pyramidalem tribuit. Aeri figuram facies habentẽ octo, quã nominat Octaedram. Aquæ facies habentem uiginti, quam Icosaedram uocat. Terræ facies sex habẽtem, nomine Cubum atq; Talum. Vniuerso deniq; duodecim facies possidentẽ. Et pyramidalẽ quidem figuram ideo conuenire uult igni, quia tenuis, & adinciſionem præ cæteris apta, ex paucioribusq; triangulis constituta: ideoq; omnium leuissima figurarum. Figuram uero cubicam terræ, quia solidissima atq; stabilissima sit. Figuras aliàs medijs elementis, quoniam ad motũ atq; statũ inter ignem & terrã medio modo se habent. Dodecaedram, quæ duodecim facies habet, congruere putat mundo propter sphæras duodecim, ac signa duodecim in Zodiaco. Resoluit aũt solida in plana, plana uero in triangulos, præcipue in eos qui rectanguli nominantur. Quorũ unus Scalenus sit, id est scalaris, latera omnia inæqualia possidens. Alter Isosceles, id est æquicrurus, duo habens æqualia latera. Nã triangulũ æquilaterẽ, in quo neq; rectus angulus, neq; linea in perpendiculũ recta sit, minus cõponendis planis aptum existimat. Constituit ex Scalenis pyramidalem & octaedram, Icosaedramq; molem: cum pyramis ex triangulis quatuor æquilateribus constituatur, quorum quilibet in sex triangulos Scalenos diuiditur. Octaedra figura ex octo similibus, quorũ quisq; in sex triangulos Scalenos similiter distribuitur. Icosaedra figura ex uiginti similibus, quorũ quilibet similiter in sex scalenos euadit. Isosceles autẽ triangulus figuræ cubicæ dicitur elementum. Quatuor enim Isosceles trianguli concurrentes quadrangulum cõplent. Ex huiusmodi uero quadrangulis sex Cubus efficitur. Deniq; Dodecaedram figuram mundo, ut dicebam, accõmodauit, quoniã siderum formæ duodecim susbiciuntur in Zodiaco, quorum quælibet in partes triginta secatur. Similiter in figura dodecaedra intueri licet pentagonos duodecim, singillatim in triangulos æquilateres quinq; diuisos, ita ut unusquisq; rursum ex triangulis sex Scalenis conficiatur, & in omni mole dodecaedra trecenti sexaginta reperiantur trianguli, quot etiã in zodiaco portiones existunt. Tractat uero deinceps de motibus passionibusq; elementorũ. Item quo pacto distinguantur in partes, & inuicem misceantur, & quos effectus mixtione cõficiant. Præterea qualis sit tũ elementorũ tum mixtorum inuicẽ cõmutatio. Inter hæc de mixtis imperfectis agitur, & de perfectis, de liquoribus, & lapidibus, & metallis. Sed hæc firme omnia Pythagorico more subobscuris metaphoris inuoluuntur: apertioribus autem uerbis Platonem auditoribus suis tradidisse putamus, & Aristotelem præ cæteris manifestius eadẽ literis cõmendasse. Horum itaq; omnium à libris Aristotelis de generatione atq; Meteoris interpretatio requiratur. Tractat insuper de passionibus quæ ab elementis animalium sensibus inferuntur. De passionibus inquam, & ocultis, & manifestis. De uoluptatis doloris q; speciebus. Quæ in Philebo, & nostro de Voluptate libro perspicue declarantur. Agit præterea de sensibus ipsis, eorumq; obiectis. Distinguit sapores, odores & uoces atq; colores.

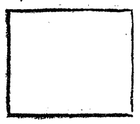

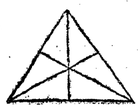

ITERVM DE HOMINE QVANTVM AD ANIMAM spectat & corpus. Cap. XLI

CONSIDERATIONE dignum est, quantũ nos admoneat Plato noster, dandam esse operam, ut nos ipsos pro uiribus cognoscamus, meminerimusq; omnia infra lunã fuisse nobis à deo subiecta nequando ipsi contra dignitatẽ nostram inferioribus nos uicissim subijciamus. In ipso enim totius disputationis exordio decretum est de uniuerso tractari usq; ad ipsam hominis genituram. Rursus in medio disputationis cursu dijs à patre præcipitur exornare hominẽ, dominum animaliũ, quem ad imaginem & similitudinem suam esse uelit atq; præesse. Deinde paucis interiectis reditur ad hominẽ. Demum prope finem resumitur, quod primo fuerat institutum, uidelicet de uniuerso usq; ad genituram hominis fuisse tractandum. Atque in cunctis

Mosaico

Mosaico more probatur hominẽ in diuino hoc opificio, & in primis proponi, & postremũ fieri quasi finẽ. Ergo nunc & omittens alia repetit diuinũ in homine generando mandatum, & in hoc absoluendo diuinorum obsequiũ ministrorum. neq; id quidem iniuria. Prædixerat enim solum in terris hominem iustitiã & superos esse culturũ: ut maxime rationi sit consentaneum, deos genituram hominis diligenter excoluisse. Sed his omissis, quæ sequũtur expediamus. Iterũ de anima irrationali tractatur non à deo proxime, sed per sequẽtes mobiles q; causas cõstituta, quæ rationali subiecta sit, cœlitus à deo dimissæ. Irrationalẽ uero animã Platonici non tam substãtiale aliquid, quàm accidẽtale quiddã esse putãt, quasi rationalis uestigium animarũ, in quo sensus quidẽ sint sed per diuersa corporis instrumenta diuisi atq; patibiles. Sensum autẽ in ipsa animæ rationalis substantia ponunt cõmunem, simplicẽ, impatibilem, qui nõ proprie accipiat illatas à corporibus passiones, quemadmodũ sensus alter, sed alterius sensus percipiat, siue potius iudicet passiones. Proinde rationalis animæ substantiã indiuisam, & in se cõsistentem esse probãt, neq; capiti uelut sustentaculo, cõmendatam, sed quasi uel instrumento ipsius accõmodatam, uel cuidã in suo genere simili cõparatam. Irrationalem uero in membris quodãmodo residere: & partem quidem eius audaciæ & iracundiæ cõpotem cordi: partẽ uero concupiscentiæ deditam, iecori cõmendatam. Verum de hoc ipso iccore miram Pythagoricorũ notabis opinionẽ, uidelicet id membrũ ex certa soliditate & clara pariter lenitate sic esse contemperatum, ut speculi modo imagines rerũ accipiat facile admodũ atq; reddat. Profectò quemadmodũ imaginatio uehemẽs grauidæ mulieris in fœtũ tenerrimo sæpè exprimit rei desideratæ notã: ita uehemẽs siue mẽtis notio, siue sensus imaginatio naturam iccoris speculariẽ facillime formet. In hoc ipso speculo dæmones superiq; futurorũ effingũt imagines, quoties pacato prorsus animo aliunde illic imagines non pinguntur. Itaq; futurorũ notæ speculo huic infusæ in mentem protinus imaginationẽq; resultant: sed illic sæpe imaginibus alijs adeo confunduntur, ut futura portendere nequeant. Quando uidelicet uel mens prudentiæ officijs occupata circa gubernanda distrahitur, uel imaginatio similibus negotijs occupatur. Vbi uero rationis imaginationisq; uacat prudens & cõtinuata & laboriosa discursio, sæpè imagines futurorũ à superis in speculũ nostrũ prosilientes, inde in iudiciũ manifestè resiliunt. Verum quid nam portendant discernere illius est officiũ, qui ab antecedẽtibus in consequẽtia prudẽter sagaciterq; discurrere consueuit. At uero discursio talis impedit uaticinium, ut merito alij sint qui præuident, alij qui præuisa interpretantur & explicant. Post hæc prosequitur materiã latissimè à medicis explicatam de humoribus complexionibusq; & mirabili humani corporis artificio. Atqui elegantiã Platonis in hominis corpore describendo adeo admiratus est Bartholomeus Fõtius noster rhetor egregius, ut præclara oratione probauerit, neq; Lactantiũ, neq; Cornelium Celsum, neq; Ciceronẽ ipsum in re describenda ad miràm Platonis eloquentiã accedere potuisse. Inter hæc præceptũ religiosum cõsiderabimus, nõ esse diuinis ulterius affirmandũ, quàm diuinum confirmet oraculum. Item prouidentiã in homine cõponendo nullã omnino aliam habuisse rationem, nisi ut contemplationi foret aptissimus. Rursus res naturales in effectibus producendis nõ esse proprie causas, sed diuinæ prouidentiæ instrumẽta. Principalem nanq; causam singulorũ in ea intelligentia sitam esse, quæ boni rationem habẽs, singula futuræ cõmoditatis gratia fabricat. Definit deinceps quid sanitas corporis sit, quid morbus. Distinguit quoq; morborũ, tum aliorum, tum febriũ species, singulorũq; rationes assignat. Quales esse potissimũ rationes quas apud Galenũ Platonicum legi, iamdiu existimaui, ac nuper à Georgio Cyprio insigni medico sum in sententia confirmatus. Hic enim his diebus cũ ad me curandæ matris meæ gratia frequẽter accederet, meq; reperiret hæc ipsa legentẽ, miro quodã ordine Galeni mentẽ cũ Platonica mente coniunxit. Post hæc autem perfectam hominis ualetudinẽ definit cõmunem corporis animiq; concordiã. Quam tunc demũ possideri putat, quãdo tã corpus quàm anima in seipsis disponuntur bene, deinde simul optimè cõponuntur. Optime inquam, id est, æquali quadã mensura, ut neq; robur animi nimis excedat modũ corporis, neq; robur corporis superet animi modũ. Sed antequàm perfectam hãc definiat sanitatẽ, animi morbũ distinguit in duos, scilicet ignorantiam & insaniam, Insaniam uero duplicem esse ait. Vnã quidem occultam, quæ in continua pronaq; ad insaniam affectione consistit, puta habitum quendam ad perturbationẽ aliquam propensissimum. Alteram uero manifestam, scilicet quam uel aliqua perturbatio supra modum adaucta detegit, ut in gradu summo cupiditatis & uoluptatis, timoris q;, & doloris, & iræ: uel uapores humorum inclusi membris inducunt, ut atra bilis ex sanguinis, uel bilis, uel salsæ pituitæ adustione proueniens. Interea ubi ait, neminem sponte esse malum, sed propter naturam consuetudinemq; deprauatam, intellige naturalem procliuitatem non mediocriter per oppositam consuetudinem cohiberi ab initio potuisse: sed procliuitatem illam diuturna consuetudine confirmatã extirpari quidẽ omnino non posse, exacta nihilominus doctrina exhortationibusq; amputari. Docet post hæc colere corpus simul & animũ, perpetuo quodã exercitationis motu. Exercitationis inquam moderatæ, motu inquam proprio, & ad bonũ proprium rite directo: quo utrunq; exercitatum atq; nutritum tantum uirium consequatur, ut alteri non succumbat. Optat quidẽ Plato corpus animo cedere, sed non ita succumbere, ut motus animi sustinere non possit. Optat corpus ualidum atq; firmũ, sed sub animo longe ualidiore. Mox quantũ exercitationẽ laudet, attende: quantum temerarium pharmacorũ uituperet usum. Proinde quemadmodum tam corpus quàm animam proprijs exercere & confirmare motibus iusserat, sic tres animæ uires, id est rationalẽ, animosam, cupidam,

imaginatio grauidæ mulieris quid faciat

ſuis quamlibet motibus præcipit conſeruare: Verũtamen rationalẽ alimentis frequentioribus enutrire, ne cæteris ſuccũbere cõpellatur. Ait intellectum homini pro dæmone datum, ſcilicet intimo. Alterum enim dæmonẽ habet externum. Item rectũ corporis habitum quaſi cœleſti tributum. Rurſus eum qui uires irrationales ſupra modum nutrit, mortalem euadere: quaſi doceat quomodo accipiendum ſit, ubi ait hominem fieri brutum, id eſt bruto perſimilem. Addit eum qui præcipue alit mẽtem, ſic immortalem fieri, ut immortalitatis nulla pars deſit. Imperfecta enim immortalitas eſt, quæ motũ agit perpetuum: perfecta uero, quæ manet: qualis utiq; eſt in eo qui ſola iam intelligentia uiuit, euaditq; ex homine dæmon. Ex quo intelligitur etiam, quando ait hominẽ effici brutũ, id nõ proprie, ſed quadã ſimilitudine dici. Præterea ex eo quod ſubdit, fœminas ortas ex maſculis, ſi placet, obſcure nobis refert Mo ſaicum illud: Euam ex uiro fuiſſe productam. At uero gradus brutorum omnes paulatim ex grauiori rationalis animæ lapſu multiplicari, intellige animã noſtram ob quandam liberi motus infinitatem, poſſe & intra ſe in brutorũ omnium affectus habitusq; proruere, & extra ſe ſupplicij loco inter ſimilia bruta, uel brutorũ loca diuino quodã transferri iudicio. Item omnes inferiorũ uiuentiũ dotes in hominis anima tanquàm perfectiſſima cõtineri: atq; brutorũ animas in ipſo rerum generationiſq; ordine ad noſtrã referri, quaſi finem. Si hunc in modum progreſſionem animæ rationalis in alias, atq; uiciſſim in hãc aliarũ regreſſionem acceperis forſan à Platonico ſenſu non aberrabis. Ipſe enim hic ſub perſona Pythagorica loquens, fabulam opportune confingit Pythagoricarũ ſimilem fabularũ. Atq; ne hæc quaſi ſub hiſtorica ueritate forſan admitteremus, nõ aliter quàm poetæ ſoleant animaliũ trãsformationes adducit. Atqui Timæus Locrus in libro de Mũdo fabuloſa hæc eſſe fatetur. Hæc igitur ſic accipito: Timæiq; librũ eo fine concludito, qui doceat nos, Deum ante omnia colere, qui bona omnia ſola benignitate prouidẽtiæ procreauit. Decreueram magnanime Laurenti breuiora hic quemadmodũ argumentũ decere uidebatur, afferre, multaq; amplioribus cõmentarijs, quæ in Timæũ iam deſignauimus, reſeruare: Sed Philippus Valor Platonicorũ ſtudioſiſsimus, penes quem uniuerſo Platonico operi in agro Maiano extremã manum impoſui, plura me hic coegit effundere. Philippus Valor Valoriæ uirtutis generoſiſsimus hæres. Cui ego plurimum debere me fateor, tum quia Platonica egregiaq; omnia magnopere colit, tum quia ſingulari amore erga te tuosq; omnes afficitur.

TIMAEVS PLATONIS

SOCRATES. TIMAEVS. CRITIAS. HERMOCRATES.

VNVS, duo, tres. Quartus autem ô amice Timæe eorum quí à me heri conuiuio accepti, uiciſſim me accipiunt nunc, ubinam eſt? TIM. Aduerſa aliqua ualetudine laborat ô Socrates. Non enim ſponte ab hoc cœtu & diſputatione abſtinuiſſet. SOC. Ergo tuum ô Timæe, & horum erit officium, quarti illius abſentis partes implere. TIM. Ita prorſus. Sane nihil quoad fieri poterit, prætermittemus. Nam cum laute abs te heri accepti fuerimus, haud æquum ſit, ſi non pari alacritate qui hic ſumus uiciſſim accipiamus. SOC. Non recordamini quæ uobis & quàm multa tractanda propoſui? TI. Partim quidem recordamur, partim uero tu, ſi exciderint, ſuggeres. Imò uero niſi moleſtum ſit breuiter illa ab exordio repete, quo magis ea nobis conſtent. SOC. Faciam equidem. Summa diſputationis heſternæ erat, Reſp. qualis mihi, & ex qualibus uiris optima poſſe fieri uideretur. TIM. Nobis certe omnibus ualde probata ſunt ô Socrates quæ dixiſti. SOC. Principio agricolas cæteroſq; artifices à militibus ſeparauimus. TIM. Certe. SO. Cum uero cuiq; quod pro naturæ inſtinctu præcipue ſuum eſt, & ſingula tantum ſingulis artibus officia tribueremus, illis quoq; quos præ cæteris bella gerere oporteret, id unum duntaxat, protegendæ ſcilicet ciuitatis munus iniunximus, et aduerſus externos hoſtes, & aduerſus ciues reip. euerſores: ita ut erga ſubiectos tanquam natura amicos mites ſint, contra hoſtes uero prælio ferociſſimi. TIM. Ita prorſus. SOC. Duplicem ſanè naturã in cuſtodum animis eſſe debere diximus, & iracundam, & philoſophico ingenio præcipue accommodatam, ut recte in ſuos manſueti ſint, in alienos autem feroces. TIM. Proculdubio. SO. Quid autem de educatione dicemus? Nónne gymnicis exercitationibus, & muſica, cæteriſq; decentibus diſciplinis, eos à nobis inſtitutos fuiſſe? TIM. Valde quidem. SOC. Ita educatos homines neq; aurum, neq; argentum, neq; aliud quicquam proprium, aut habere, aut putare ſtatuimus, ſed tanquàm adiutores publicosq; miniſtros ſola mercede contentos eſſe, tanta ab his quos tuentur exhibita, quãta moderate uiuẽtibus ſufficere uideatur. Stipendio præterea publico in cõmune uti uoluimus, et ad cõmunem inter ſe uictũ impendere, ut cæteris poſthabitis omnibus ſolius uirtutis & cuſtodiæ curã habeant

habeant. TIM. Hæc quoq; ita abs te dicta fuerunt. SOC. Naturã præterea mulierum non aliter cũ uirorum effingi præcipimus, ſtudiaq; omnia tam belli cũ pacis mulieribus cum uiris eſſe communia. TIM. Id quoq; dictum. SOC. An tenetis memoria quæ de procreandis liberis diximus? Forte uero ob rei ipſius nouitatẽ firmiter tenuiſtis. Cõmunes quippe nuptias liberoſq; ſtatuimus, ut nemo natos ſuos diſcernat, ſed omnes ab omnibus cõſanguinei exiſtimentur, dum æquales fermè natu fratres ſororesq; uiciſſim ſe iudicant, maioribus uero patrum uel auorum reuerentiam exhibent, erga minores aũt tanquam filios & nepotes afficiuntur. TIM. Hæc quoq; memoratu facilia ſunt. SOC. Vt aũt quàm optimi ab ipſo initio pro uiribus gignerentur, magiſtratus utriuſq; ſexus nuptijs præpoſuimus, qui clam ſortibus quibuſdam operam darent, ut prauis prauis, boni contra bonis mulieribus miſcerentur, neq; ulla ob hoc diſcordia oriretur, cum in congreſſu minus pro ſpero quiſq; fortunam potius ſit quàm conſilium principum culpaturus. TIM. Recordamur. SOC. Præterea ſanximus bonorũ fœtus in patria alendos eſſe, aliorum uero alios alió clam mittendos. Adultos demum utroſq; diligenter conſiderandos: ut ſi qui inter relegatos bonæ indolis ſint, in patriã reuocentur: ſi qui uero inter domeſticos cõtrà uideantur affecti, ſimiliter relegentur. TIM. Ita ſtatutũ eſt. SOC. Num ſatis iam heſternã diſputationem quantum cõpendio licet, narrauimus? an aliquid etiã à me prætermiſſum ô amice Timæe recenſeri deſideras? TIM. Nihil ſane. hæc enim fermè ſunt quæ tractabas. SO. Audite deinceps quo pacto erga hanc quã deſcripſimus remp. ſim affectus. Cõparatione plane uobis aperiam. Quemadmodũ ſi quis animalia eximiæ pulchritudinis intuitus ſeu picta, ſeu uiua quidem, ſed torpentia, motus geſtuſq; uiuentiũ & certamẽ aliquod eorum ſpectare deſideret: ſic ego nunc libenter aliquem narrantem audirem, quo pacto ſuprà deſcripta ciuitas cum finitimis ciuitatibus decertaret, quíd ue tanta eius educatione diſciplinaq; dignum, uel bello uel pace, tam dicẽdo cũ agendo erga ciuitates ſingulas demonſtraret. Equidem ô Critia & Hermocrates mihi conſcius ſum non poſſe me eam urbem uirosq; pro dignitate laudare. Me quidem non poſſe nihil mirum, ſed de ueteribus quoq; & huius ſeculi poetis idem exiſtimo: non quo poeticum genus contemnam, ſed quòd euidens unicuiq; ſit, imitationis ſtudioſos ea facile & optime imitari, in quibus fuerint educati: aliena uero longeq; ab eorum educatione remota, operibus quídem difficile, uerbis etiam difficilius poſſe prout conuenit æmulari. Sophiſtas utiq; & dicendi & aliarum fermè præclariſſimarum artium peritos eſſe arbitror: ſed quia multas quotidie ciuitates pererrant, nec proprias ſedes ullas habent, uereor ne coniectura quidem aſſequi nequeant, cũ multa & qualia uiri philoſophi atq; ciuiles, tam bello quàm pace erga ſingulos uerbis & operibus agant. Sola igitur ueſtra profeſſio ſupereſt, tum natura, tum diſciplina philoſophiæ, & rerum gerendarum ſtudio pollens. Timæus quidem hic ex Locris, quæ urbs in Italia iuſtiſſime gubernatur, nobilitate & opibus præſtantiſſimus, ſummis magiſtratibus & honoribus functus eſt, & ad ſumma totius philoſophiæ faſtigia, ut opinor, aſcendit. Critiam quoq; ſcimus hæc utraq; cõſecutum. Hermocratis etiam naturam educationemq; his omnibus quæ diximus tractandis eſſe accommodatam, cum multis teſtimonijs moneamur, dubitare non licet. Quapropter rogantibus uobis heri de republica diſputari, libentiſſime parui, cum cogitarem, quod deinde inſtituto operi ſuperforet, à nemine commodius quàm à uobis modo uelitis, poſſe tractari. Cum enim ciuitatem ad bellum idoneam conſtitueritis, ſoli omnium uos quę eam decent, uiciſſim omnia tribuetis. Cum uero in ſuperioribus quæ mihi iniuncta fuerant perfeciſſem, quæ modo retuli uobis tractanda commiſi: uos autem communi conſenſu imperatum munus mutuo mihi parandi nunc ſermonum conuiuij recepiſtis. Ego igitur adſum ad promiſſas epulas paratiſſimus. HER. Nos quoq; omnes ô Socrates ut pollicitus eſt modo Timæus, quod iubes pro uiribus exequemur, præſertim cum nulla excuſandi ſit ratio, quo minus id facere debeamus. Nam præterito die cum diſputatione peracta mox ad hoſpitium quo apud Critiam ſuſcepti ſumus, rediremus, & inter eundum primo, & domi rurſus de his rebus uerba fecimus. Hic igitur nobis ueterem narrauit hiſtoriam, quã uelim ô Critia Socrati modo recenſeas, ut cum audiuerit, iudicet nunquid ad eam rem quam nos exequi iuſſit, conducere uideatur. CRI. Faciundum eſt, ſi ita Timæo quoq; uidetur, tertio diſputationis huius participi. TIM. Videtur ſane. CRI. Audi Socrates miram quidem, ſed ple-

nam ueritatis hiſtoriam, quam Solo ſeptem ſapientum ſapientiſſimus recenſebat. Erat enim domeſticus admodum amicuſq; Dropidis proaui noſtri, quod in carminibus ſuis ipſemet ſæpe teſtatur. A uo autẽ noſtro Critiæ, ut ipſe nobis ſenex poſtea referebat, quan doq; narrauit res geſtas huius urbis memorabiles, diuturnitate temporis hominumq; in teritu obliteratas. Vnum uero præ cæteris facinus inſigne recenſuit, quod uobis nunc narrandum cenſeo, ut & tibi morem geramus, & deam cui hodierna pompa dicata eſt, hac narratione quaſi quodam hymnorum cantu, ut par eſt, honoremus. SOC. Recte loqueris. ſed quid iſtud tandem eſt, quod Critias non quaſi uerbis deſcriptum, ſed quaſi ab hac ciuitate quondam geſtum ex Solonis narratione uobis aperuit? CRIT. Referam priſcam mihi puero traditam ab auo hiſtoriam. Cum ageret Critias annos, ut ipſe dicebat, circiter nonaginta, ego uero decem, celebraretur; ſolennis ille dies, in quo ad canendum carmina pueri conuocari ſolent, congregati ſumus & nos unà cum proximis notiſq; pueris, nobisq; à parentibus carminum canendorum certamen eſt iniunctum. Vbi multorum poetarum carmina non pauca memoriter pronunciata ſunt, & Solonis uerſus à plurimis puerorum utpote nouitatem poematis admirantibus decantati. tum contribulis quidam, ſeu quod ita iudicaret, ſiue quod Critiæ blãdiri uellet, uideri ſibi inquit, cum in cæteris ſapientiſſimum fuiſſe Solonem, tum in carminibus poetarum omnium generoſiſſimum. His uerbis, ut recte memini, ualde lætatus eſt ſenex. atq; ita ridens, inquit: Si Solo ô Amynander non tantum relaxandi animi gratia, ſed dedita opera ſerioq; ſicut alij poeſim eſſet ſecutus, uel hiſtoriam quam ab Aegypto reuerſus inſtituerat abſoluiſſet, a qua quidem ſeditionibus cæterisq; ciuitatis fluctibus deturbatus medio in curſu deſtitit, nec Homero nec Heſiodo, nec alio quoquam poetarum, ut opinor, inferior extitiſſet. Ad hæc ille: Qua de re ô Critia tractare Solo inſtituit? De maximis, inquit, rebus ab hac ciuitate quondam geſtis, quarum memoria apud nos temporis diuturnitate & interitu hominum extincta eſt. Dic quæſo, inquit, ô Critia, quid illud opus, & quomodo actum, & à quibus habitum tãquam uerum Solo narrabat. Eſt inquit, Aegypti regio Delta, cuius è uertice ſcinduntur fluenta Nili. Eius campi, Saitica præfectura nominantur. In quibus maxima ciuitas eſt, quam Saim uocant. unde Amaſis fuit rex. Vrbis eius fundatrix dea fuit, quam Aegyptij Neithen, Græci Athenan nominant. Ipſi porro homines Athenienſium amici ſunt, eisq; genere quodam coniunctos eſſe ſe prædicant. Quo Solo profectum ſe honorifice acceptum fuiſſe referebat. Et cũ de uetuſtatis memoria ab illis ſacerdotibus qui in hac re cæterorum peritiſſimi erant, quæſiſſet, expertum ſe eſſe dicebat, neq; ſeipſum neq; alium Græcorum quemquam cognitionem antiquitatis ullam habere. quandoq; uero coram ſacerdotibus, ut eos ad ſua narranda prouocaret, de antiquiſſimis illis Athenarum geſtis rebus uerba feciſſe, Phoroneo primo & Niobe, poſtq; inundationem mundi de Pyrrha & Deucalione, eorumq; poſteritate, & de temporibus quibus ſingula contigerunt. Tunc ex ſacerdotibus quendam grandem natu dixiſſe: O Solo Solo, Græci pueri ſemper eſtis, nec quiſquam è Græcia ſenex. Cur iſtud diceret percontante Solone, reſpondiſſe ſacerdotem: Quia iuuenis ſemper uobis eſt animus, in quo nulla eſt ex uetuſtatis commemoratione, priſca opinio, nulla cana ſcientia. Quod ideo uobis contingit, quia multa & uaria hominum exitia fuerunt, eruntq;. Maxima quidem aut ignis conflagratione, aut aquæ inundationibus prouenire neceſſe eſt: minora uero alijs quibuslibet calamitatibus fieri. Nam quod apud uos fertur, Phaethontẽ quondam Solis filium currus aſcendiſſe paternos, nec patris aurigatione ſeruata, exuſſe terrena, ipſumq; flammis cœleſtibus conflagraſſe, quamuis fabuloſum uideatur, uerũ quodammodo eſſe putandum eſt. Fit enim longo temporũ interuallo cœleſtis circuitus permutatio quædam quam inflammationis uaſtitas neceſſario ſequitur. Tunc hi qui edita et arida incolunt loca, magis pereunt, quàm mari fluuijſq; uicini. Nobis porrò Nilus cum in pleriſq; rebus ſalutaris eſt, tum huiuſmodi à nobis arcet exitiũ. Quando uero dij aquarum colluuione terræ ſordes diluunt, paſtores ouium, atq; bubulci qui iuga montium habitant, periculum illud euadunt, ueſtræ autẽ ciuitates in planitie ſitæ impetu fluminũ ad maria rapiuntur. Sed in hac noſtra regione neq; tunc, neq; aliàs unquã aqua in agros ſuperne deſcendit, contrà uero ſurſum è terræ uiſceribus ſcaturit. Quamobrẽ antiquiſſimarum rerũ apud nos monimenta ſeruantur. Proinde ubicunq; nec imbriũ tẽpeſtas nimia, nec

nec incendium ingens contingit, licet aliàs pauciores, aliàs plures, ſemper tamen homines ſunt. Quæcunq; uero à noſtris, ſiue à ueſtris, ſiue alijs nationibus geſta ſunt memoratu digna, modo ad aures noſtrorum peruenerint, noſtris in templis deſcripta ſeruantur. Apud uos quidem, & alias gentes res geſtæ nuper, literis monimentisq; traduntur, ſed certis temporum curriculis illuuies immiſſa cœlitus omnia populat. Ideo qui ſuccedunt & literis & muſis orbati ſunt. Quo fit ut quaſi iuuenes iterum ſitis & rudes, præteritarum rerum omnium prorſus ignari. Nam & ea ipſa quæ modo ex ueſtris hiſtorijs recenſebas, à fabulis puerilibus ô Solo parum diſtant. Primo quod unius tantum inundationis meminerit is, cum multæ præceſſerint. Deinde quòd genus maiorum ueſtrorum in regione ueſtra clariſſimum & optimum ignoretis, ex quo tu & Atheniẽſes cæteri nati eſtis, exiguo ſemine quondam publicæ cladi ſuperſtite. quod propterea uos latuit, quia ſuperſtites illi eorumq; poſteri literarum uſu multis ſeculis caruerunt. Fuit enim ante exitialẽ illam terræ illuuionem, ô Solo, Athenienſium ciuitas tam belli quàm pacis officijs præſtãtiſſima, eiusq; opera legesq; omnibus quorum memoria ad nos peruenit, excelluerunt. Tunc admiratum Solonem obnixe ſacerdotes obſecrauiſſe ait, ut omnia diligenter priſcorum ciuium opera reuelarent. Atq; illi ſic à ſacerdote quodam fuiſſe reſponſum: Nulla hoc inuidia prohibet Solo. Dicam equidem libenter tui & ciuitatis ueſtræ gratia. Maxime uero gratia deæ, quæ & ueſtram illam, & hanc noſtram condidit, educauit, inſtituit, priorem ueſtram annis mille, ex terra & Vulcano accipiens ſemina. poſterius autem huius noſtrę urbis res octo annorum milibus geſtæ in ſacris literis continentur. Illorum ergo ciuium quibus in hoc nouem milium annorum tempore ante nos fuerunt, inſtituta & præclara facinora, breuiter Solo in præſentia tibi perſtringam. Deinceps uero cum plus dabit ocij, accepto hiſtoriarum libro, latius exponemus. Ac primum leges illorum cõſidera, quo pacto cum his noſtris conueniant. Multa enim hic ſimilia illis reperies. Principio quòd ſacerdotes ſeparati ab omni turba uitam agunt: deinde uaria opificum genera ita inter ſe diſcreta ſunt, ut ſuum quiſque agat, promiſcue uero nullus. Similiter paſtorum, uenatorum, agricolarum inter ſe diſtincta ſunt opera. Milites quoque hic, ut noſti, ab alijs omnibus ſegregati, bellica duntaxat tractare legibus iubentur. Armatura etiam ut clypeorum iaculorumq; uſus, apud utroſque perſimilis. His primi nos in Aſia uſi ſumus, & dea ut illis in locis, ſic uobis primis hæc tradidit. Prudentiæ quoque & modeſtiæ magna, ſicut uides, noſtris legibus ab initio cura fuit, diuinationis inſuper & medicinæ, & ſanitas nobis per hæc diuinitus procurata. Demum quæcunque ad hæc attinent diſciplinæ, diligenter inſtitutę à lege reperiuntur. Huiuſmodi inſtitutione & ordine priorem ueſtram urbem dea à primordijs exornauit, cum in urbe condenda eam regionem elegiſſet, quę ob aeris temperiem prudentiſſima ingenia procrearet. Vtpote enim bellicoſa & ſapiens dea regionem eligendam cenſuit talem, quæ eſſet ſui ſimiles homines editura. His itaque legibus, uel etiam honeſtioribus inſtitutionibus formati ueteres Athenienſes omni uirtutum genere præ cæteris omnibus excelluerunt, ut decebat eos qui dijs geniti editiq; eſſent. Multa quidem & mirabilia ueſtræ ciuitatis opera in monimentis noſtris leguntur, ſed unum magnitudine & uirtute præcipuum facinus. Traditur enim ueſtra ciuitas reſtitiſſe olim innumeris hoſtium copijs, quæ ex Atlantico mari profectæ, propè iam cunctam Europam Aſiamq; obſederant. Tunc enim erat fretum illud nauigabile, habens in ore & quaſi ueſtibulo eius inſulam, quas Herculis Columnas cognominatis: feruntq; inſula illa Libya ſimul & Aſia maior fuiſſe, per quam ad alias proximas inſulas patebat aditus, atque ex inſulis ad omnem continentem è conſpectu iacentem uero mari uicinam. Sed intra os ipſum portus anguſto ſinu fuiſſe traditur. Pelagus illud uerum mare, terra quoque illa uere erat continens. In hac Atlantide inſula maxima & admirabilis potentia extitit regum, qui toti inſulæ, multis'que alijs, & maximæ terræ continentis parti, præterea & his quæ penes nos ſunt, dominabantur. Siquidem tertiæ mundi parti quæ Libya dicitur, uſque ad Ægyptum imperauerunt, Europæ uero uſque ad Tyrrhenum mare. Horum uis omnis unà collecta noſtram ô Solo ueſtramq; regionem, & quicquid intra Columnas Herculis continebatur, inuaſit. Tunc ueſtræ ciuitatis uirtus in omnes gentes eminuit. Quæ quum omnes magnanimitate bellicisq; artibus antecelleret, partim unà alijs Græcis, partim ſola cæteris deſerentibus, extrema diſcrimina ſubijt, hoſtesq; expugnauit

De ueteribꝰ Atheniẽſib. & Aegyptiacis hiſtorijs

uit,amicis ſeruata uel reddita libertate. Poſt hæc ingenti terræmotu, iugiq; diei unius & noctis illuuione factum eſt, ut terra dehiſcens ueſtros illos unà omnes bellicoſos homines abſorberet,& Atlantis inſula ſub uaſto gurgite mergeret. Quam ob cauſam innauigabile pelagus illud propter abſorptæ inſulæ limum relictum fuit. Hæc ô Socrates eorũ quæ Critias maior à Solone accepta narrabat,ſumma eſt. Sed dum præterito die de repu blica ciuibuſq; ſuis diſſereres, ſubijt mihi quædam ex recordatione admiratio, cogitanti uidelicet diuina quadam ſorte factum eſſe, ut ſimillima quædam haud ab re Solonis hiſto riæ traderes. Ob eam uero cauſam nihil tunc protuli, quoniam ex diuturna negligentia non ſatis reminiſcebar. Satius igitur ipſe cenſui, ut prius quàm referre uobis inciperem, mecum ipſe repeterem. Ideo uero ſtatim imperio tuo conſenſi, quia confidebam ut in re bus huiuſmodi maxime decet, aliquid me quod propoſitæ rei congrueret reperturũ. Ita heri, ut iſte ait, poſt diſceſſum protinus his, prout tunc recordabar, recenſui, à nocturnis deinde uigilijs penè omnia recuperaui. Profecto quæ in pueritia diſcimus, diutius firmi usq;, ut fertur, meminiſſe ſolemus. Atq; haud ſcio, an quę heri audiui, referre nunc omnia memoria poſſim: quæ uero puer accepi, mirabor equidem ſi quid eorum memoria mihi exciderit. Ea quippe cum uoluptate & ioco audiebam, cum & ſenex ille libenter me doceret,& ego ab illo ſedulo ſciſcitarer. Quapropter quaſi quædam literarum inuſtæ indele biliter notæ, ea mihi omnia infixa memoriæ permanſerunt. Atq; his etiam ante ſolis ortum ipſa narraui, ut unà mecum eſſent ad hanc orationem paratiores. uerum ut ad id quò hæc omnia ſpectant, me conferam, paratus ſum ô Socrates, non modo ſummatim ſed ſigillatim ſicut audiui omnia enarrare. Ciuitatem utiq; & ciues quos quaſi per fabulam he ſterna diſputatione finxiſti, rem ueram eſſe ponemus. Ciuitatem quidem illam, Atheni enſem hanc urbem eſſe. Ciues quoque quos ipſe excogitabas, noſtros illos maiores à ſe cerdote narratos fuiſſe cenſebimus. Nempe omnino hæc congruent, neque ab re fuerit, ſi ciues tuos reuera priſcos illos extitiſſe dixerimus. Quare communiter rem ipſam inter nos partientes conabimur omnes muneri abs te nobis impoſito pro uiribus ſatisfacere. Sed uide ô Socrates nunquid ſermonem hunc probemus, an alium exigamus. SOCR. At enim quem ô Critia ſermonem magis quàm iſtum probabimus? qui præſentibus deę ſacris propter propinquitatem quandam mirifice congruit. Maximum uero illud eſt, non fictam à nobis fabulam, ſed ueram hiſtoriam recenſeri. Quonam igitur pacto & un de, hac ſpreta, diſputationem aliam exordiamur? Certe non licet. Ideo bonis fortunæ auſpicijs oportet iam tam uos diſſerere, quàm me pro heſterna narratione, hodie ſilen tio uos audire. CRIT. Conſidera Socrates, an commode mutuum tibi conuiuium diſpoſuerimus. Viſum nobis eſt, ut Timæus tanquam in aſtronomia noſtrorum omnium peritiſſimus, maximeq; que in rerum natura cognoſcenda uerſatus, primus ediſſerat, ita ut à mundi generatione exordiens uſque ad generis humani naturam deueniat. Atque ego deinde ſuſcipiens homines à Timæo quidem genitos, à Critia uero ut plurimum in ſtitutos, ſecundum Solonis ſermonem legemq; in iudicium ueſtrum adducam, ciuitatisq; iſtius ciues efficiam eos qui priſci illi Athenienſes fuerunt, quos iam extinctos ſa cræ Ægyptiorum literæ in lucem è tenebris eruerunt, adeo ut de illis deinceps tanquam de ueteribus Athenienſibus uerba fiant. SOCRAT. Copioſam & ſplendidam di ſputationis menſam apparauiſſe mihi uideris. Tua ergo intereſt ô Timæe, inuocatis ſe cundum legem diis, diſputationem iam exordiri. TIM. Probe conſulis Socrates. Nam cum omnes qui mentis quoquo modo compotes ſunt, in operis cuiuslibet uel ma gni uel parui principio inuocare deum ſoleant, quanto nos æquius eſt de uniuerſo ſiue genitum ſit ſiue ingenitum diſputaturos, niſi forte deſipimus, inuocare diuinam opem? Ergo deos omnes deasq; precamur, in primis quidem ut ea dicantur à nobis, quę illis pla ceãt: deinde ut nobis ipſi conſtemus. Quantum ad deos attinet, ſic à nobis oratũ ſit. Sed quod ad nos ſpectat, poſcendum eſt, ut & uos facile aſſequamini, & ego ſecundum men tis propoſitum rem ipſam qua de agitur tranſigam. Principio ita mihi diſtinguendũ eſſe uidetur, quid ſit quod ſemper eſt carens generatione: quid uero quod gignitur quidem, neq; eſt unquam. Illud intellectu per rationis indaginem percipi poteſt, quum ſemper ſit idem. Hoc opinione per irrationalem ſenſum attingi, quum gignatur, & intereat, neq; uere unquam ſit. Quicquid aũt gignitur, ex aliqua natura neceſſario gignitur. Sine cauſa uero

uero oriri quicquam impoſſibile eſt. Quando igitur opifex in operis alicuius cõſtructione ad id quod eodem modo ſe habet ſemper aſpicit, et huiuſmodi quodam uſus exemplo ideam uimq; in opus educit, pulchrum fieri tunc opus omne neceſſariũ eſt: quando uero ad id quod factum eſt reſpicit, minime pulchrum. Vniuerſum igitur hoc, Cœlum, ſiue Mundum, ſiue quo alio uocabulo gaudet, cognominemus. De quo primum conſideremus, quod in quæſtione de uniuerſo ante omnia inueſtigari debet: Vtrum'ne ſemper fuerit ſine ullo generationis principio, an genitum ſit ab aliquo principio ſumẽs exordium. Id profecto cernitur, tangiturq;, & corpus habet. Omnia uero huiuſmodi ſenſus mouẽt. quæ ſenſus mouent, opinione per ſenſum percipiuntur. Hæc uero talia eſſe conſtat, ut gignantur & genita ſint. quicquid autem gignitur, ab aliqua cauſa neceſſario gigni aſſeruimus. Opificem quidem & patrem mundi inuenire difficile, & cum iam inueneris prædicare, eloqui uulgo impoſſibile eſt. Rurſus conſiderandum eſt utrum mundi faber ſit imitatus exemplar: id ne quod ſemper & ſimile eſt, an id quod genitum fuerit. Atqui ſi pulcher eſt hic mundus, & opifex mundi bonus, ſempiternum certe exemplum maluit imitari. Sin ſecus, quod ne dictu quidem fas eſt, generatum exemplar eſt pro æterno ſecutus. Cum uero & mundus omnium genitorum pulcherrimus ſit, & eius autor cauſarum omnium optimus, dubium non eſt quin ſempiternum ſit ſecutus exemplum. Sic igitur generatus, ad id eſt effectus, quod ratione & ſapientia ſola cõprehendi poteſt, & immutabile permanet. Ex quo efficitur, ut neceſſe ſit hunc mundum alicuius ſimulacrum eſſe. Rationem uero originis naturaliter explicare difficillimum eſt. Ideo de ſimulacro & exemplo ſic diſtinguamus. Rationes utique cum his rebus quas exprimunt, cognationem quandam habere uidentur. Ergo cum de re firma & ſtabili & mente comprehendenda diſſeritur, ſtabiles ſimiliter immutabilesq; & quàm maxime fieri poteſt inexpugnabiles rationes eſſe oportet. Cum uero de ipſius rei firmæ ſtabilisq; ſimulacro diſputatur, ueriſimiles rationes ſufficiunt, quæ ita ſe ad ſuperiores habeãt rationes, ut ſimulacrum ad exemplum. Nempe quod eſt ad generationem eſſentia, id ad fidem eſt ueritas. Cum ergo ô Socrates, multa de diis mundiq; generatione à multis dicta ſint, ne mireris obſecro, ſi rationes de iis probatiſſimas exactiſſimasq; afferre non poſſim. Satis enim factum putare debebis, ſi non minus probabiles quàm quiuis alius rationes attulerim. Æquum eſt meminiſſe, & me qui diſſeram, & uos qui iudicabitis, homines eſſe: ut ſi probabilia dicẽtur, nihil ulterius requiratis. SOCR. Scite loqueris ô Timæe. quare nos ut iubes agendum putamus. Exordium quidem hoc orationis mirifice approbauimus. Sed age deinceps diſputationem perage. TIM. Dicamus igitur quam ob cauſam ille rerum autor generationem & hoc uniuerſum conſtituit. Bonus erat. Bonus autem nulla unquam aliqua de re inuidia tangitur. Ergo cum liuor ab eo alieniſſimus eſſet, omnia ſibi quantum fieri poterant, ſimillima fieri uoluit. Si quis hanc gignendi mundi cauſam præcipuam à prudentibus uiris acceperit, rectiſſime profecto accipiet. Itaque cum uellet deus bona omnia fore, nihil uero quod natura patereturmalum, quicquid erat quod in cernendi ſenſum cadere poſſet, aſſumpſit, non tranquillum & quietum, ſed temere agitatum & fluitans, idq; ex inordinata iactatione redegit in ordinem. Hoc enim iudicabat eſſe præſtantius. Fas autem neque erat, neque eſt, quicquam niſi pulcherrimum facere eum, qui eſt optimus. Cum igitur excogitaſſet, inuenit nihil eorum, quæ ſecundum naturam aſpectui ſubiecta ſunt, ſi expers intelligentiæ ſit, intelligente alio, totum toto pulchrius unquam fore, intellectum uero alicui ſine anima dari non poſſe: hac ratione meritem quidem animæ, animam uero corpori dedit, totumq; ita mundum conſtituit, ut pulcherrimum natura opus optimumq; foret. Quocirca ſicut ratio nobis hæc probabilis perſuadet, dicendum eſt, hunc mundum animal eſſe, idq; intelligens, reuera diuina prouidentia conſtitutum. Hoc poſito, quod ſequitur uideamus, ad cuius animalis ſimilitudinem deus mundum conſtituit. Vni cuidam propriæq; animaliũ ſpeciei ſimilem feciſſe, ne arbitremur. Nam ſi imperfecto animali ſimilis eſſet factus, pulcher certe non eſſet. Imò uero illius animalis eum ſimillimum eſſe dicamus, cuius animalia cætera & ſingulatim & generatim partes ſunt. Illud ſiquidem uiuentia omnia, quæ ſola mente percipiunt, in ſeipſo complectitur, quemadmodum mundus hic nos & cætera quæ cernuntur animalia continet. Volens itaq; deus omniũ quæ intelligi poſſunt pulcherrimo & undiq; abſoluto mundum

De uiratione

Ordinẽ inordinato præſtare

Definitio mundi

De cauſa exemplari

De unitate mundi intelligibilis

Vnus anplures mundi

dum hunc ſimillimũ reddere, animal unũ ipſum effecit, aſpectui ſubiectum, animalia cum
cta naturæ ſuæ cõuenientia intra ſuum limitẽ continens. Proinde recte ne mundũ unum
diximus: an rectius plures innumerabiles ue dici oportuit? Vnum profecto, ſi modo ad
unius ſimilitudinem ſit formatus. Quod enim uiuentia omnia quæcunq; intelliguntur con
tinet, ſocium alterum habere nõ poteſt. Alioquin aliud animal, quod hæc duo cõtineat,
eſſe oporteret, cuius duo hæc partes ſint, nec illorum, ſed tertij huius, mundus hic ſimula
chrum rectius diceretur. Vt igitur hic mũdus eſſet animali abſoluto ſimillimus, ex eo quod

Vbi terra & ignis

ſolus atq; unus eſſet, idcirco neq; duo, neq; innumerabiles procreati ſunt, ſed unus mun
dus unigenitusq; factus eſt & erit. Quoniam uero corporeus ſpectabilisq; & tractabilis
erat futurus, ac ſine igne uideri nihil poteſt, nihilq; ſine ſolido tangi, & ſolidum abſq; ter
ra nihil, ideo in operis huius exordio deus ignem primo terramq; creauit. Sed duo ſola
abſq; tertio quodam cõmode cohærere nõ poſſunt, mediumq; aliquod uinculũ utrorũq;
deſiderant. Vinculorũ uero id eſt aptiſſimum atq; pulcherrimũ, quod ex ſe & ex iſs quæ
aſtringit, q̃ maxime unum efficit. Hoc maxime proportio ratioq; alternæ cõparationis
aſſequitur. Quando enim in tribus numeris aut molibus aut uiribus medium ita ſe habet
ad poſtremum, ut primum ad medium, uiciſſimq; ut poſtremum cum medio, ita medium
cum primo congruit, tunc quod medium eſt, & primũ fit & poſtremum, poſtremũ quoq;
& primum media fiunt. Ita neceſſitas cogit, ut omnia quæ ſic deuincta fuerint, eadem in
ter ſe ſint. Eadem uero cum facta ſint, efficitur ut omnia ſint unum. Quod ſi uniuerſi cor
pus latitudinem habere debuiſſet, nullam uero profunditatem, unum ſanè tum ad ſeip
ſum, tum ad extrema uincienda interiectum medium ſuffeciſſet. Sed cum ſoliditatẽ mun
dus requireret, ſolida uero non uno ſed duobus ſemper mediis copulentur, inter ignem
& terram deus aerem aquamq; locauit, eaq; ita inter ſe inuicem quoad fieri poterat, com
parauit, ut quemadmodum ignis ad aerem, ita aer ad aquam: ut aer ad aquam, ſic aqua ad
terram congrue conferatur. Qua ex cõiunctione ita conſtitutus eſt mundus, ut aſpici tan
giq; poſſit. Propterea ex huiuſmodi rebus numero quatuor, mundi corpus cõflatum eſt,
ea connexum comparatione qua dixi. Ex quo ſeipſum amicitia concordi complectitur,
atq; ita apte cohæret, ut nequeat diſſolui ullo modo, niſi ab eodem à quo eſt colligatum.

Mundus ex totamateria conſtat

Quatuor igitur earum rerum quamlibet integrã mundus accepit. Ex omni quippe igni,
aere, aqua, terra, ipſius faber ita ipſum compoſuit, ut nullam cuiuſquam iſtorum partem
aut uim extra relinqueret. Idq; ea ratione fecit, primum quidem ut totum hoc animal q̃
maxime perfectum ex perfectis partibus eſſet: deinde ut eſſet unum, cum nihil extra reli
ctum fuerit, ex quo alterum generetur. Poſtremo ne quis ipſum morbus aut ſenectus at
tingeret. Videbat enim eam eſſe naturam corporis, ut importuna caloris uel frigoris alia
rumq; rerum nimis uehementium acceſſione lædatur, & in morbos ſenium q; impulſum

Senium & morbus ab externiscauſis, ex quib. uide mundũ eſſe æternum à defectu cauſæ, nõ à materia

deficiat. Quam ob cauſam rationemq; unum totum ex omnibus totis & perfectis perfe
ctum, morbi & ſenectutis expertem deus mundum conſtituit. Cui & figuram maxime
congruam & decoram dedit. Animal quippe hoc, quod intra ſuum ambitum erat anima
lia omnia contenturũ, eam figurã præcipue requirebat, in qua figuræ omnes contineren
tur. Quapropter ſphæricum fecit, in quo omnis extremitas paribus à medio radijs attin
gitur, quæ quidem figura omnium perfectiſſima ſibiq; ipſi ſimillima iudicatur. Putabat
enim ſimile diſſimili multo pulchrius eſſe. Lenem præterea hunc globum extrinſecus un
dique expoliuit. Nec immerito ſumma eum æqualitate tornauit. Nec enim oculis indige
bat, quia nihil extra quod cerni poſſet, relictum erat. Nec auribus, cum nihil ſupereſſet fo
ris quod audiretur. Nec erant aere circumfuſa externa mundi, ut reſpirationem require
ret. Nec membris quidem talibus opus erat, per quæ noua alimenta ſuſciperet, aut deco
cti cibi excrementa emitteret: nulla deceſſio fieri poterat, nulla acceſſio. Nec enim erat
aut quo aut unde talia fierent. Ipſum enim ſe conſumptione & ſenio ſuijpſius alit. Ita nem
pe diuina arte fabricatus eſt mundus, ut omnia in ſeipſo & à ſeipſo patiatur, & agat. Ra
tus enim eſt ille autor, mundum ſi ſibi ipſe ſufficiat, præſtantiorem fore, quàm ſi aliorum

Motus loca lis ſeptẽ ſpecies

adminiculis egeat. Nec ei manus neceſſarias eſſe duxit, quia nec q; capiendum quicquam
erat neque repellendum. Nec pedibus aut alijs ad progreſſum ſtatum' ue membris opus
erat. Motum enim illi congruum ſuo corpori tribuit, qui ex ſeptem motibus unus ad
mentem maxime & intelligentiam pertinet. Ideoq; cum illum per eadem, & in eodem,
&

& in ſeipſo circumduxiſſet, effecit ut circulari conuerſione moueretur. Sex autẽ reliquos
motus ſeparauit ab eo, & ab eorum errore & peruagatione penitus liberauit. Ad hanc i
gitur conuerſionem quæ pedibus non egebat, crura pedesq; non dedit. Cum hæc igitur
deus ille qui ſemper eſt, de aliquãdo futuro deo cogitaret, lenem eum effecit æqualemq;
& à medio ad ſummum undiq; parem, corpusq; ex corporibus totis & perfectis totum
atq; perfectum: Animam autem in eius medio collocauit, perq; totũ tetendit, atq; ea cor
pus ipſum etiam extrinſecus circumtexit, mundumq; hunc unum & ſolum ſolitariumq;
& circularem uolui in circulum ſtatuit, qui propter uirtutem ſecum ipſe facile coercere
poſſit, nullius alterius indigens, ſatisq; ipſe ſibi notus atq; amicus. Itaq; omnibus his de
cauſis mundum opifex eius beatum deum effecit: ſed animam haud ita ut modo dicere
cœpimus, tum deniq; cum corpus ei effeciſſet, procreauit, neq; enim qui hæc coniunxit,
parere iuniori antiquius permiſiſſet. Sed nos multa utpote fortunæ participes inconſide
rate & temere loquimur. Ille uero tam generatione quàm uirtute priorẽ antiquioremq;
animam corpore conſtituit, utpote quæ obedienti corpori eſſet imperatura, ex his uide
licet, atq; hoc pacto. Ex ea ſubſtantia quæ indiuidua & ſemper eadem ſimilisq; eſt, & ex

Partes ſubſtãtiæ animæ

ea rurſus quæ circa corpora diuidua fit, tertiam ſubſtantiæ ſpeciem commiſcuit mediam,
quæ rurſus eſſet naturæ ipſius eiuſdem, & naturæ ipſius alterius particeps, eamq; per hæc

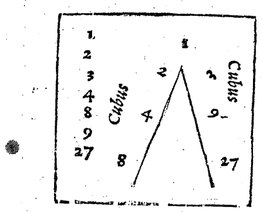

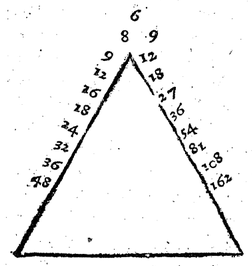

mediam conſtituit inter indiuiduã ſubſtantiã, & eam quæ circa corpus diuiditur. Ea cum tria ſumpſiſſet, in unam ſpe
ciem omnia tẽperauit. Vbi naturã eius quod alterũ diuer
ſumq; uocamus, cõmixtioni repugnantem, cum eo quod
idem dicitur ui quadã conciliauit. Poſtq; uero duo illa cum
ſubſtantia cõmiſcuit, & ex tribus unũ fecit, rurſus id totũ
in ea quæ decuit membra partitus eſt, quorum quodlibet
ex tribus, eodem, altero, ſubſtantiaq; cõſtaret. Fuit autem
talis illa partitio. Vnã principio accepit ex uniuerſo por
tionem. Secundam aũt primæ partis duplam. Deinde ter
tiam, quæ ſecundæ ſeſquialtera eſſet, primæ tripla. Poſtea
quartã, ſecundæ duplã. Quintã deinceps tertiæ triplã. Sex
tam primæ octuplã. Poſtremo ſeptimã, quæ partibus ſex
& uiginti primã excederet. Poſt hæc dupla & tripla inter
ualla repleuit, partes rurſus ex toto deſecans. quas inter
uallis ita locauit ut bina eſſent in ſingulis media, ſiue ut ita
dixerim, medietates: quarum una eadem parte excedit al
terum extremorum, eadem ab altero ſuperatur. Altera me
dietas pari numero extremũ unum ſuperat, pari ſuperatur
ab altero. Cum uero ſeſquialtera interualla, ſeſquitertia &
ſeſquioctaua ſumpſiſſet, ex his nexibus in primis ſpacijs,
ſeſquioctauo interuallo ſeſquitertia omnia explebat, par
ticula ſingulorum relicta. Huius aũt particulæ interuallo
aſſumpto ea inde habebatur numeri ad numerum in ter
minis comparatio, quæ eſt inter ducentos quinquaginta
ſex, & ducentos quadragintatres. Iam uero cõmixtum il
lud unde iſta ſecernebat, totum huiuſmodi partiũ ſectiõe
conſumptũ erat. Tunc ſeriem hanc uniuerſam in longum
ſecuit, & ex una duas fecit, mediamq; mediæ in ſpeciẽ X
Græcæ literæ accommodauit. Deinde in orbem intorſit,
quoad ita coirent inter ſe capita, ut lineæ ipſæ & ſecum &
ſe inuicẽ eregione interſectionis ipſius cõiungerent: atq;
eo motu qui in eodẽ & ſimiliter ſemper reuoluit, undiq;
eſt eas circumplexus: & circulorum alterum exterio
rem, interiorem alterum fecit. Exteriorem quidem lati
onem eiuſdem naturæ, interiorem uero alterius nomina
uit. Atq; illam quæ erat ipſius eiuſdem naturæ cognata, in

latus

latus ad dexteram partẽ: eam uero quæ alterius, per diametrum ad læuam flexit. Sed principatum dedit eiusdem ipsius similisq; agitationi. Eam namq; solam indiuisam reliquit, interiorem uero cum sexies diuisisset, septemq; orbes inæquales dupli & tripli interuallis effecisset, singula quum tria sunt utriusque contrarijs inter se curribus orbes peragere iussit, & ex septem interioribus tres quidem pari celeritate, quatuor uero & ad se & ad reliquos tres celeritate quidem impari, debita tamen ratione conuerti. Postquam igitur secundum creatoris illius mentem tota animæ constitutio absoluta fuit, mox omne corporeum intra ipsam effinxit, mediumq; mediæ accommodans apto modulamine copulauit. At illa à medio per omne usq; ad cœli extrema se porrigẽs, eiq; extrinsecus circumfusa, seq; in seipsa conuertens, ita sempiternæ sapientisq; uitæ in uniuersum tempus diuinum dedit exordium. Et corpus quidem cœli spectabile factum est, anima uero oculorum effugit obtuitum, rationis & modulaminis compos ab autore suo omnium quæ sem per sunt & ad intelligentiam pertinent optimo, ipsa quoque optima omnium quæ genita sunt effecta. Quoniam igitur ex tribus partibus, eodem scilicet & altero, & essentia conflata est, ratione proportionis distincta atq; cõpacta, necnon in seipsam orbe reflectitur, quoties aliquid attingit quod essentiam diuiduam habet & quod indiuiduam, in seipsam omnino conuersa quid sit utrumq; discernit, & cui quid idem sit, à quo alterũ & diuersum, ad quid quæq;, & ubi, quomodo, & quãdo esse huiusmodi aliquid uel pati contingat, tam in ijs quæ gignuntur, quàm in illis quæ semper sunt eadem. Ratio porrò ad ipsum quod idem uergens atq; ueridica, tam circa alterum, q̃ circa idem uersata, & sine sono strepituq; omni in eo quod seipso mouet reuoluta, quando ad sensibile aliquid se conuertit, si tunc etiam alterius diuersæq; naturæ circulus recte per omnem ipsius animã rem ipsam nunciet, opiniones fideiq; assensiones firmas uerasq; producit. Quando rursus circa rationale se uersat, & ipsius quod idem est circulus se apte reuoluens rem denunciat, intellectus necessario scientiaq; perficitur. Hæc quisquis in alio quàm in anima fieri dixerit, à uero penitus aberrabit. Cum igitur hoc à se factum sempiternorum deorum pulchrum simulacrum moueri & uiuere pater ille qui genuit animaduerteret, delectatus est opere, & hac ductus lætitia opus suo multo etiam magis primo illi exemplari simile reddere cogitauit. Itaque quemadmodum illud sempiternum animal est, ita uniuersum hoc pro uiribus tale facere statuit. Illius quidem animalis æterna natura est: quod genito operi congruere omnino non potest. Idcirco imaginem æui mobilem effingere decreuit, ac dum cœlum exornaret, fecit æternitatis in unitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem, quam nos tempus uocamus. Dies porrò, & noctes, & menses, & annos, qui ante cœlum non erant, tunc nascente mundo nasci iussit, quę omnia temporis partes sunt. Atqui erat & erit, quæ nati temporis species sunt, non recte æternæ substantiæ assignamus. Dicimus enim de illa, est, erat, & erit. Sed illi reuera solum esse competit. Fuisse uero & fore deinceps, ad generationem tempore procedentem referre debemus. Motus enim quidam duo illa sunt. Æterna autem substãtia cum eadem semper & immobilis perseueret, neq; senior seipsa fit unquam, neq; iunior, neq; fuit hactenus, neq; erit in posterum, neq; recipit eorum quicquam, quibus res corporeæ mobilesq; ex ipsa generationis conditione subijciuntur. Nempe hæc omnia temporis imitantis æuum, seq; numero reuoluentis, species sunt. Sepe etiam dicimus quod factum est, esse factum: quod fit, in generatione esse: quod fiet, esse faciendum: & quod non est, non esse. Quorum nihil recte & exacta ratione dicimus. Sed exquisitam de ijs disputationem præsens disputatio nõ requirit. Tempus uero una cum cœlo factum est, ut una orta, una etiam dissoluantur, si qua his dissolutio unquam contigerit. Et ad exemplar æternæ naturę ideo factum est, ut mundus hic illi præstantiori quoad potest similimus sit. Ille enim mundus, huius exemplar omne per æuum est. Hic uero perpetuo per omne tempus fuit, fitq; solus, & erit. Hac ratione consilioq; dei tempus creatę uolentis Sol & Luna, & aliæ quinque stellæ quæ uocantur erraticæ, factæ sunt, quo temporis numerus distinguatur atque obseruetur. Cum uero stellarum huiusmodi corpora septem fecisset deus, septem orbibus, qui alterius ipsius diuersæque naturæ circuitu uoluuntur, adhibuit. Lunam in primo supra terram circuitu posuit. In secundo Solem. Luciferi deinde globum, & Mercurij sacrum ut dicitur, orbem circulis affixit, Soli uelocitate æqualibus, potentia uero illi contrarijs.

De genitura temporis

Quo

Quo fit ut apprehendant se inuicem, & à se uicissim apprehendantur similiter hæ stellæ, Sol, Lucifer, & Mercurius. Cæterarum stellarum ordines progressusq; & rationes siquis omnino percurrere uelit, plus erit opere ipso, quod operis gratia sumetur. Hæc enim forte à nobis pro dignitate rei aliàs si dabitur otium tractabuntur. Postquam uero singula quæ ad seriem temporis pertinebant, conuenientẽ sibi progressum sortita sunt, corporaq; nexibus compacta uitalibus animalia euaserunt, præscriptum tenorem & institutum ordinem tenuerunt: ut uidelicet secundum alterius diuersæq; naturæ obliquam agitationem eiusdem ipsius agitationi subiectam, orbes illi partim ampliorem, partim angustiorem circulum peragant: & quæ minorem, uelocius: quæ maiorem, tardius reuoluantur. Secundum uero ipsam eiusdem naturæ lationem, quæ uelocissime per currunt comprehendentia, à tardioribus comprehendi uidentur. Omnes quidem eorum circulos superna illa uertigo uaria circuitione reuoluens, propterea quod isti duobus simul contrarijs motibus agitantur, id quod tardissime ab ipsa quæ uelocissima est recedit, proximum declarauit. Vt autem esset quædam uelocitatis illorum tarditatisq; mensura certissima, omniumq; octo motuum prodiret in lucem chorea, accendit lucem clarissimam deus in secundo à terra circulo, quam modo Solem uocamus. Cuius splendore cœlum omne illustraretur, & animantes omnes quæcunq; natura numeri capaces sunt, ipsius participes efficerentur, usum numerandi discentes ab illo eiusdem similisq; naturæ circuitu. Hinc quoq; noctis dieiq; uarietas orta est. Propter hæc etiam unius sapientissimiq; circuitus reuolutio. Mensis uero prouentus, quando Luna lustrato circulo suo Solem consecuta est. Anni, ubi Sol suum peragrauit orbem. Cæterorum autem siderum ambitus ignorantes homines, præter admodum paucos, neq; nomine certo illos appellant, neq; numeris inter se distinctis commetiuntur. Itaq;, ut ita dixerim, nesciunt horum peruagationes idipsum esse quod rite dicitur tempus, multitudine infinita & uarietate mirabili præditas. Est tamen intellectu facile, quòd perfectus numerus temporis, perfectum tunc demum compleat annum, cum octo ambitus confectis suis curribus, quos orbis ille semper idem similiterq; procedens metitur, ad idem se caput retulerint. Has ob causas nata sunt ea astra quæ per cœlum meantia conuersiones habent, ut hoc omne animal quod uidemus, esset perfectissimo animali illi quod mente perspicitur, harmoniæ imitatione simillimum. Iam uero cætera usq; ad temporis ortum, ad imaginem propositi exemplaris effinxerat. Sed quia mundus hic nondum animalia omnia inter suum ambitum continebat, ex ea parte deficiebat ad illud exemplar imaginis huius similitudo. Hoc igitur quod deerat, superni illius exemplo deus explebat. Quot igitur & quales mens ideas in eo quod est animal inspicit, totidem & tales hoc mundo contineri oportere excogitauit. Sunt autem quatuor. Vna quidem deorum cœlestium genus continet. Alia uolatile & aeriuagum. Tertia aquæ liquoribus accommodatum. Quarta terrenorum animãtium genus. Diuini quidem animalis speciem ex igni maxima ex parte componebat, ut splendidissimum esset uisuq; pulcherrimum. Cumq; illud uniuersi figuræ simile uellet fore, rotundum fecit, posuitq; in ipsius optimi sapientia, atq; illud sequi iussit, circumq; omne cœlum distribuit, ut uerus illi ubiq; ex hac uarietate ornatus accederet. Dedit autem diuinis duo genera motus. Alterum quo in eodem semper & similiter uoluerentur, cum de eisdem semper secum ipsis eadem cogitent. Alterum quo in anteriorem partem ab eiusdem ipsius similisq; uertigine ducerentur. Reliquos autem quinq; motus ab his esse uoluit alienos, ut unumquodq; illorum quoad fieri potest, optimum esset. Qua ex causa facta sunt astra illa erroris expertia, quæ diuina animalia sunt, propterea q; in eodem semper circuitu perseuerant. Quæ uero uaga sunt, & mutabili ratione labuntur, ita deinceps ut supra diximus sunt. Terram autem altricem nostram circa polum per uniuersum extensum alligatam, diei noctisq; effectricem & custodem esse uoluit, nec non primam antiquissimamq; deorum omnium qui intra cœlum sunt geniti. Horum uero deorum choreas, & inter ipsos concursiones, circulorumq; ipsorum reuolutiones uarias & accessus, quales præterea fiant coniuncti sibi inuicem uel oppositi, siue ante inter se, siue retro, quid'ue ex illorum serie nobis proueniat, quibus temporibus & quo pacto deliteſcant singuli, uel emergant, quid'ue portendant quando orientes hominibus harũ rerum peritis timorem incutiunt:

Genera animalium

Quatuor ideæ animalium

Terra antiquissima deorũ qui intra cœlũ

Oo Hæc

Hæc inquam omnia absq; diligenti simulacrorũ ipsorum inspectione explicare uelle, inanis est labor. Sed de his latis: & iam quæ de natura deorum illorũ qui tales geniti sunt ut cernantur dicenda erant, finẽ habeant. Cæterorũ uero qui dæmones appellantur, & cognoscere & enunciare ortum, maius est opus q̃ ferre nostrũ ualeat ingeniũ. Priscis itaq; uiris hac in re credendum est, qui diis geniti ut ipsi dicebant, parentes suos optime noue rant. Impossibile sanè deorum filijs fidem non habere, licet nec necessarijs nec uerisimilibus rationibus eorũ oratio confirmetur. Verũ quia de domesticis rebus loqui se affirmabant, nos legẽ secuti fidem præstabimus. Sic igitur ut ab his est traditũ, horum deorum generatio habeatur atq; dicatur. Terræ cœliq; filij Oceanus & Tethys fuisse traduntur. Ab ijs Phorcyn, Saturnus, & Rhea geniti, & reliqui horum fratres. Ex Saturno & Rhea Iupiter, & Iuno, & reliqui, quos eorum fratres quotidie memorari audiuimus, nati dicuntur. Ex his deinceps ut traditur alij. Postq; orti sunt oẽs, & qui cœlo uoluũtur dij nostris oculis manifesti, & qui eatenus nobis cõspicui fiunt quatenus ipsi uolunt, tum ad eos mundi genitor ita fatur. Dij deorum quorum opifex ego & pater sum, hæc attendite. Quæ à me facta sunt, me ita uolente indissolubilia sunt. Omne siquidem quod uinctum est, solui potest. Sed mali est, quod pulchrè cõpositum est, secq; habet bene, uelle dissoluere. Quapropter quia generati estis, immortales quidem & indissolubiles omnino non estis. Nec tamen unquã dissoluemini, nec mortis fatum subibitis. Nam uoluntas mea maius præstantiusq; uobis est uinculum ad uitæ custodiã, quàm nexus illi, quibus estis tunc cum gignebamini, colligati. Sed nunc iam quid iubeam, cognoscite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda restant, absq; horum generatione cœlum imperfectum erit. Omnia enim animantium genera ambitu suo nõ continebit. Contineat autem oportet, si est mũdus omnino perfectus futurus. Hæc uero si à me fiant solo, uitaq; donentur, dijs adæquabuntur. Quapropter accedite uos secundum naturam ad animalium generationem, ita ut uim imitemini meam, qua in ortu uestro sum usus. Atq; eius quidem animalis quod in ipsis tale futurum est ut cum immortalibus appellatione conueniat, diuinumq; uocetur, principatumq; teneat, & iustitiam simul ac uos ultro colat, ego uobis semen & initium tradam: uos cætera exequi par est, ut immortali naturæ mortalem attexentes, faciatis generetisq; animalia, subministrantesq; alimenta augeatis, & consumpta rursum recipiatis. Hæc fatus, in eodem rursus cratere, in quo mundi totius animam permiscens temperauerat, superioris temperationis reliquias miscendo perfudit, modo quodam eodem, nõ tamen perfectas similiter, sed & secundo & tertio gradu à primis deficiẽtes. Deniq; cum uniuersum constituisset, astris parem numerum distribuit animarum, singulis singulas

Cuiq; genesse astrum

unũ tributũ adhibens, eisq; tanquàm uehiculo impositis monstrauit uniuersi naturam, ac leges fatales edixit: ostendens quidem primam omnibus generationem ordine quodam unã fore, nequis ab eo minus aliquid sortiat. Satis autẽ & quasi sparsis animis per singula singulis conuenientia temporũ instrumenta, fore ut animal nasceretur, quod omniũ animalium maxime esset diuino cultui deditum. Esse autem naturam hominis geminam: cuius id genus fore præstantius quod uiri nomine sit appellandum. Cum uero animæ corporibus necessitate quadã insertæ fuerint, & corporibus earum accesserit aliquid uicissimq; abscesserit, primum utiq; necessario sensum unum omnibus intimũ, & naturæ coniunctum illic à uiolentis passionibus excitari, deinde uoluptate & dolore mixtum amorem, post hæc metum & iram, & quæcunq; uel ista sequuntur, uel ab istis ut contraria dissident.

Amor mixtus uoluptate & dolore

Hæc qui superauerint, eos iuste uicturos, iniuste uero qui ab his fuerint superati. Atq; illum qui recte curriculum uiuendi à natura datum confecerit, ad illud astrum cui accommodatus fuerit, reuersum beatam uitam acturum. Contrà uero agentem cogi in ortu secundo sexu mutato fieri mulierem. Et qui ne tum quidem finem peccandi faciet, quatenus deprauatur, eatenus in brutorum naturam suis moribus similem permutari: nec prius à mutationibus laboribusq; cessare, quàm illam sibi insitã eiusdem ipsius similisq; naturæ conuersionem securus ipse, eiq; subijciens turbulentos multiplicesq; affectus postea exigni, aqua, aere, & terra contractos, ratione sedauerit, & ad primum optimumq; sui habitum iam redierit. Quæ cũ illis ita designauisset, nequa penes se futuræ prauitatis causa esset, alios in terram, alios in lunam, alios in alia temporis instrumenta spargens quasi serebat. Post huiusmodi sementem, quod reliquum erat, dijs iunioribus agendum

mandauit, ut corpora mortalia fingerẽt, quantũq; esset humanæ animæ quod reliquum huic deberet accedere, id omne & quæ cõsequentia essent, adiungerent regerẽtq;, & quã optime & pulcherrime fieri posset mortalis animalis naturam gubernarent: nisi ipsum sibimet malorum causa esset. Atq; is quidem qui hæc cuncta disposuit, rite in suo habitu permanebat. Quo quidẽ permanente, eius filij cum parentis ordinem cognouissent, eum protinus sequebantur. Itaq; accepto ab illo mortalis animantis immortali principio, sui effectorem imitati, ignis, aeris, aquæ, terræ particulas, quas rursus redderent, à mundo mutuabantur: easq; inter se copulabant, haud ijsdẽ illis indissolubilibus uinculis, quibus ipsi fuerãt colligati, sed talibus quę propter paruitatẽ cerni nõ possent: crebrisq; huiusmodi clauis cõiunctis unũ ex omnibus corpus efficiebant, atq; in hoc ipsum tũ influente, tũ effluente corpore animæ diuinæ circuitus illigabant. Itaq; hi circuitus in profundum flumen immersi, neq; tenebãt neq; tenebantur, sed ui ferebanẽ, atq; ferebat. Ex quo factum est, ut totũ animal moueretẽ, sine ordine tamen, & fortuita quadã iactatione. Cui quidem sex peruagari motibus contingit undiq; per sex loci differentias progrediendo, uidelicet ante & retro, ad dextram et læuã, sursum atq; deorsum. Cum uero plurimus inundaret fluctus atq; defluere et unde animal nutriretur, multo etiam maior à passionibus extrinsecus illatis turba sequebatur, cum corpus aliquod ignis exterioris incurrisset offensionẽ, uel à terræ soliditate, aut aquæ humore, aut aeris flatu læsum esset. Porrò ab ijs omnib. per corpus motus usq; ad animam transeunt, qui propterea & initio & nunc sensus cognominati sunt. Hi quidem ab initio cõtinue multos & maximos motus cient, riuo illo iugiter fluente, atq; his fluctibus uehementer animæ circuitus quatiunt. Et circuitũ quidem illum eiusdem simillisq; naturæ in ipso cursu prorsus impediunt: alterius uero circuitum distrahunt: usque adeo ut dupla illa & tripla utrinq; disposita interualla tria, mediatesq; & colligationes sesquitertia, sequialtera, sesquioctaua ratione interiectas, quæ dissolui à nullo nisi ab eo qui coniunxit possunt, omni reuolutionis genere torqueant, omnesq; anfractus & uarietates orbium, quotcunq; contingere queunt, inducant: ita ut ambitus ipsi uix sibi inuicem connexi, ferantur quidem, sed sine ratione ferantur, tum contrà, tum ex obliquo, tum resupina quadam dispositione. ceu siquis caput pro pedibus humi figat, pedes uero pro capite tollat in altũ. tunc arbitror tam eius qui sic affectus est, quàm eorũ qui spectant, dextræ partes sinistræ, & contrà sinistræ dextræ sibi inuicem esse uidentur. Itaq; cum hoc ipsum cæteraue huiusmodi animi quoq; ambitus maxime patiuntur, si tũc extrinsecus aliquid eiusdem ipsius uel alterius generis inciderint, falso quid idem alicui sit, quidue alterum ab aliquo iudicant. Ideoq; mendaces tunc dementesq; sunt, nec ullus princeps & dux in eis tunc est circuitus. Cumq; extra positi sensus pulsauerint animam uehementius, totamq; eam possederint, tunc illi subiugati quidem & seruientes dominari uidẽtur. Quas ob res ab initio anima cum mortalis corporis uinculis includitur, amens efficitur. At postquàm nutritionis & augmenti riuus lenius minusq; fluit, animæq; circuitus tranquilliore motu iter suum peragunt, processiuq; temporis sedatiores fiunt, & in figuram naturæ suæ congruam restituuntur: tunc singulorum circulorum directæ conuersiones, eiusdem & alterius naturam probe discernunt, hominemq; sic institutum prudentem efficiunt. Quod si quis educationi rectæq; nutritioni disciplinam quoq; & erudi tionem conuenientem adiunxerit, morbo grauissimo deuitato sanus & integer prorsus euadet: sinautem neglexerit, claudũ uitæ iter ingressus, tanquàm mancus & omnino inutilis rursus ad inferos decidit. Sed hæc quidem post ortum contingunt. Nunc uero de prima hominis compositione exactius differendum, ac probabili ratione monstrandum, qua causa & prouidentia deorum singula membra corporis ad singula animæ officia sint accommodata. Principio dij figuram capitis ad rotunditatẽ mundi finxere, in eoq; duos illos animæ diuinos circuitus statuerunt. Est autem caput membrum corporis diuinissimum, reliquorumq; membrorum princeps: cui totum corpus cõnexum dij subesse & parere iusserunt. Excogitauerunt enim motuum omnium quotcunq; esse queant, compos id fore. Cum uero inæqualis & aspera, ac partim quidẽ accliuis, partim decliuis terra sit, si humi caput serperet, perq; terræ superficiem uolueretur, hos anfractus sine offensione transire non posset. Quod sanè malum ut uitaretur, procerũ hunc habitum corporis ad faciliorem progressum dij prõ uehiculo capiti subiecerunt. Corpori præterea quatuor in

Cur senio / res pruden tes

Caput membrum diui / nissimum

Proceritas

longum porrecta & flexibilia membra annexuerũt, quibus facile diuina prouidentia mo ueret, apprehẽderet uidelicet obiecta quæq; staret, & sisteret, percq; omnia graderetur ca put superne subsistens diuinissimi sacratissimiq; habitaculũ. Hãc igitur ob causam nobis crura manusq; dedere. Anteriores aũt partes posterioribus præstantiores & ad imperan dum aptiores arbitrati, in anteriorem quoq; partem moueri nos ut plurimum uoluerunt. Oportebat porrò anteriora discreta & dissimilia esse. Quapropter primum globo capitis faciẽ adiecere, facieiq; instrumenta quæ adminicularentur omni animę prouidentiæ, assi gnauerunt, decreuerunt q; naturale hominis imperium in hac parte anteriori prioriq; cõsistere. Sed ex omnibus faciei partibus primi luciferi oculorum orbes coruscant, hac cau sa dati. Ignis certe illius qui non urit quidem sed illuminando suauiter diem inuehit mun do, participes oculorum orbes diꝰ fecerunt. Intimum siquidem nostri corporis ignem hu ius ignis germanum syncerumq; per oculos emanare uoluerunt, in quibus lenis conge stusq; ubiq; ignis huiusmodi sit, sed per eorum duntaxat solidiorem angustamq; medieta tem ignis purior euolet, crassior uero cohibeatur. Itaq; diurnum lumen applicat se uisus radio, tunc ea duo inter se similia concurrentia atq; commixta, quò oculorum acies diri guntur, ibi in unius iam domestici corporis cohærent speciem, ubicunq; uidelicet tam in timi quàm externi luminis fit concursus. Totum igitur hoc propter similitudinem pas sionem eandem sortitum, cum quid aliud tangit, uel ipsum ab alio tãgitur, motum huius modi ad corpus omne perq; id ad animam usq; diffundens sensum efficit, qui usus uocatur. At postquàm in noctem discesserit cognatus ignis, uisionis radius euanescit. Nam in aerem sibi dissimilem erumpens permutatur atq; extinguitur, cum nullam habeat cum proximo aere, utpote ignis splendore carente, naturæ communionem. Idcirco uidere de sinit, somnumq; inducit. Etenim salubre palpebrarum tegmen diꝰ oculis machinati sunt: quibus obductis uis illa ignis intimi conniuentia tegminis coercetur, compressaq; inte riores motus perfundit & mulcet, quibus relaxatis atq; mollitis quies oritur. Si profun dus ob multam quietem motuum nos occupat sopor, exigua sequuntur insomnia. Sin ue hementiores aliqui motus quasi uigiliarum reliquiæ relicti sint, quales quidem & quali bus ex locis haustæ reliquiæ sunt, talia somniorum simulacra nascuntur, eorumq; nobis expergefactis restat memoria. At uero simulacrorum quæ uel in speculis oboriuntur, uel in perspicua leniq; cernuntur superficie, facilis assecutio est. Nam ex utriusq; ignis tam in timi quàm extra positi communione, eiusq; rursus concursu & congruentia, qui passim terso leniq; corpori accommodatus est, necessario hæc omnia oriuntur, cum ignis oculo rum cum eo igne qui est è conspectu effusus, circa lene nitidumq; corpus sese confudit. Dextera uero uidentur quæ læua sunt, quia contrarijs partibus oculorum insolito more cõtrarias partes attingimus. Respondent aũt dextera dexteris, læua læuis, quando cõmi xtum lumen cũ e cui permiscet, transilit. Id cum speculorũ lenitas hinc illinc q; altitudi nem assumpsit, & ita dextrã oculorum partem in læuam speculi, læuamq; in dextrã detor sit. Quod si speculũ ad uultus longitudinẽ conuertat, uultũ reddit resupinum, cum supe rior luminis pars ad inferiora, inferior uero ad superiora uertatur. Atq; hæc omnia ex eo rum genere sunt, quæ principales rerum adiuuant causas, quibus ut ministris utitur deus ad optimi, quoad fieri potest, ideam perficiendam. Sed existimãt plerique non adminicula hæc principaliũ causarũ, sed has ipsas esse omnium causas, quæ frigoris & caloris, rari & densi, cæterorumq; similiũ naturã habeant, rationẽ uero mentemq; nequaquã. Mentem enim à nulla re alia nisi ab anima possideri conuenit. hæc uero aspectum effugit oculo rum. Sed ignis, aqua, aer, ac terra corpora sunt, atq; cernuntur. Oportet autem mentis & scientiæ amatorem principales sapientis naturæ causas quærere: atq; eas quæ necessa rio ab alijs quidem mouentur, alia uero mouent, secundas causas arbitrari. Quocirca à nobis sic censeo faciendum, ut de utroq; causarum genere disseramus, separatim autẽ de his quæ cum intelligentia effectrices sunt pulchrarum rerum atq; bonarum, de ijs rursus quæ uacantes prudentia quodlibet passim sine ordine faciunt. Ac de secundis quidem causis oculorũ ad eam uim quã habent conducentibus, satis esse dictũ puto. Maximum uero opus cuius gratia utiliter nobis à deo donati sunt, deinceps explicandum censeo.

De oculis multa

Cur oculi dati homini bus

Rerum enim optimarũ, ut arbitror, cognitionẽ nobis oculi attulerunt. Nam hæc quæ de mundo disputantur, nunquam inuenta essent, si neq; sidera, neq; sol, neq; cœlum suspici

potuissent

potuissent. Cognitio uero diei ac noctis ab oculis orta fecit, ut dinumeratione quadam mensium annorumq; ambitus metiremur, tempus cognosceremus, uniuersæ naturæ or dinem scrutaremur. Quibus ex rebus philosophiam adepti sumus. Quo bono nihil un quam maius mortaliũ generi datũ est deorũ munere, neq; dabitur. Hoc igitur maximum oculorum beneficium esse dico. Minora alia prætereo. Quibus qui à philosophia alieni sunt, orbati si querantur, frustra querentur. Nobis uero asserendum est ob hanc potissi mum rationem deum oculos genuisse, ut mentis circuitus qui in cœlo peraguntur, in tuiti, in usum redigamus nostræ mentis: cogitationisq; nostræ discursiones illis cogna tas, sed perturbatas quodammodo ad illorum temperiem reuocemus. Et cum illos agno uerimus, & recta ratione secundum naturã præditi singulorum ordinem perceperimus, conuersiones dei quæ sine ullo errore aguntur, imitemur, atq; ad earum exemplum di scursiones nostræ cogitationis uagas & erraticas componamus. Vocẽ quoq; auditumq; eiusdem rei gratia deos dedisse nobis existimo. Nam ad hæc ipsa sermo pertinet, pluri mumq; conducit, omnisq; musicæ uocis usus harmoniæ gratia est tributus. Atqui & har monia, quæ motiones habet animæ nostræ discursionibus congruas atq; cognatas, homi ni prudenter musis utenti non ad uoluptatem rationis expertem, ut nunc uidetur, est uti lis: sed à musis ideo data est, ut per eam dissonantem circuitum animæ componamus & ad concentum sibi congruum redigamus. Rhythmus quoq; ad hoc uidetur esse tributus, ut habitum in nobis immoderatũ gratiaq; carentẽ aptissime temperemus. Hactenus ope ra mentis paucis exceptis tractauimus. Oportet autem de his quoq; quę necessitas inue hit, dicere. Mundi enim huius generatio ex necessitatis mẽtisq; coitu mixta est. Nã cum mens necessitati dominaretur, propterea quòd persuadendo eam ad optimos ut pluri mum rerum euentus induceret, ipsaq; hac ratione cedens sapienti persuasioni pareret, mundi huius exordia constiterunt. Oportet igitur eum qui mundi constitutionem ue re narraturus erit, erraticæ quoq; causæ speciem pro naturæ ipsius instinctu miscere. Quod ita commode fiet, si horũ ipsorũ cõuenienti principio sumpto, sic de his quemad modũ de superioribus ab ipsa rursus origine disseramus. Naturã ergo & passiones ignis, aquæ, aeris, atq; terræ, generationẽ cœli præcedentes consideremus. Nullus profecto ad hoc usq; tempus eorum generationem ostendit, sed quasi notum sit quid sit ignis & reli qua, sic de illis uerba facimus eaq; mundi primordia constituimus, cum nec syllabarum quidem nedum elementorum uicem tenere apud homines mentis quoquo modo com potes debeant. Nos uero in præsenti nihil de principio uniuersorum, siue principijs, siue quomodocunq; aliter id appelletur, dicendum putamus. Cui quidem disputationi nihil aliud impedimento est, nisi quòd difficile sit præsenti disputandi modo quæ de his uiden tur exprimere. Neq; igitur uos id expectabitis, neq; ego mihi persuadebo recte me tan tum opus aggredi posse. Quod autem ab initio dixi, uerisimilitudinis uim seruabimus, studebimusq; in rationibus uerisimilibus circa hæc assignandis nulli cedere. Atq; ita & singula & uniuersa à principio exponemus. Deum igitur etiam nunc disputationis seruatorem in primis oremus, ut nos ex admirabili & insolita expositione ad uerisimilem doctrinam traducat, atq; ita instituti disputationem exordiamur. Sed hanc de uniuerso di sputationem ab ampliori diuisione quàm suprà ducamus. Tunc enim duas in species fa cta diuisio est. Nunc tertium genus addendum. Duo enim in superioribus sufficiebant. Vnum quidem exemplaris loco, semper idem, solaq; intelligentia comprehendendum. Alterum simulacrum ab hoc exemplari deductum, generationi oculisq; subiectũ. Cum uero duo hæc sufficere putaremus, tertium non adiunximus. Nunc autem cogere nos ra tio uidet, ut difficilẽ & obscurã speciem declarare conemur. Quã igitur uim, quam ue na turam habere putandum? Hanc utiq;, generationis horum omniũ receptaculum et quasi nutricem esse. Quod quamuis uere dicatur, paulò tamen apertius est dicendum. Arduũ id quidem, eo maxime, quod ad huius rei demonstrationem dubitare prius necesse est et inquirere de igni & reliquis quę elementa uocãtur, quod istorum aquam potius quàm ignem, aut aerem potius quàm terram, aut certum aliquid unum magis q; cuncta uocare oporteat. Difficile sanè certũ aliquid & firmum de istis asserere. Quonam igiꝰ pacto, & qua ratione, & quod probabile in huiusmodi inquisitione dicemus? Principio id corpus quod modo aquam nominauimus, quando in solidam concrescit materiam, lapis &

Mundi ge neratio

terra fieri uidetur: quando uero liquescit & diffluit, spiritus atq; aer. Item aer exustus ignis efficitur. Ignis extinctus & corpulentior factus aerem creat. Rursus crassior factus aer, in nebulas nubesq; concrescit. His etiam magis compressis pluuiae defluunt. Ex aqua rursus terra lapidesq; gignuntur. Atq; ita uidemus haec omnia circuitu quodam sibi inuicem uires fomentaq; generationis uicissim tribuere. Quae cum nunquam eadem appareant permanere, quis nam sine rubore redargutionisq; suspitione poterit istorum aliquid unum potius quàm aliud certe & firmiter appellare? Nemo certe. Quare tutissimus in his hic erit loquendi modus. Hoc quod semper aliàs aliter formatum uidetur, & plerunq; iuxta ignis effigiem, non est utiq; ignis hoc aliquid, sed tale, id est igneum quiddam: nec aqua hoc aliquid, sed tale quid id est aqueum, nec aliud quicquam uelut ullam habens stabilitatem. Deniq; nec pronominibus quidem ullis haec signanda sunt, quibus in rei cuiusl ibet demonstratione, cum hoc uel illud dicimus, uti solemus. fugiunt enim, nec expectant uel eam demonstrationem, quae hoc & huius & huic designat: uel appellationem, quae de his tanquàm de existentibus & stabilibus habeatur. Igitur huiusmodi omnia neq; hoc, neq; illud, sed tale potius, aut tale propter similitudinem aliquam appellare debemus. Et ignem quidem ubiq; tale, ac de caeteris quae gignuntur eodem pacto. At uero illud in quo fieri singula haec uidentur, ac deinde dissolui, solum ijs pronominibus quibus hoc uel illud signamus, appellandum puto. Quale uero quodammodo, calidum scilicet uel album, uel aliquid tale contrariorum, uel ex contrarijs illud minime appellandum. Sed apertius quod uolumus exponamus. Siquis enim cũctas figuras ex una eademq; auri materia fictas continue in alias & alias reformet, decq; una quadam illarum praesens aliquid quid sit quaerat, uere admodum & tutissime respõdere possumus aurum illud esse: triangulum uero esse aut aliam figuram earum quae impressae eo sunt & continuo permutantur, quasi reuera sint non licet dicere. Sola quippe illa responsione tanquã tutissima contenti esse debemus. Eadem de illa natura quae cuncta recipit corpora ratio est: idem semper esse dicenda est. Siquidem ex propria potentia recedit nunquam. Suscipit enim semper omnia, nec ullam unquàm ijs similem ullo pacto sibi formam contrahit. Omnis sanè natura fictioni subiecta est, agitataq; ab ingredientibus & figurata quodammodo, aliàs aliter se habere uidetur. Quae uero ingrediuntur & exeunt, uere ac semper existentium rerum simulacra sunt, miro & uix explicabili modo ab ipsis rebus quae uere sunt, figurata, quemadmodum deinceps narrabimus. Tria in praesenti genera sumenda sunt. Vnum quod gignitur. Aliud à quo gignitur. Aliud à quo similitudinem trahit quod nascitur. Idcirco comparare haec ita decet. Quod recipit, matri: unde recipit, patri: naturam istorum mediam, proli. Sed ita intelligendum est, quòd cum esse debeat effigies rerũ omni formarum uarietate distincta, nunq; illud ipsum formationis huius gremium bene erit praeparatũ, nisi informe sit, & suapte natura omnibus formis quas recepturum est, careat. Nam si erit alicuius eorum quae in se recipit simile, cum contrariam eius cuius simile est naturam aut aliã prorsus suscipiet, nequaq; eius similitudinẽ & effigiem exprimet, cũ praese tulerit suã. Quo fit, ut nullam sibi propriã habeat speciem, quod est omnia genera suscepturũ. Vt qui unguenta suauiter redolentia confecturi sunt, humidam materiam quam certo condire odore uolunt, ita praeparant, ut odorem nullum proprium habeat: et qui materijs mollibus impressioniq; cedentibus figuras imprimere aliquas uolunt, nullam omnino priorem in eis figuram apparere patiuntur, sed exactissima quadam leuigatione eas poliunt: Ita illud quod in omnibus passim aeternorum omnium simulacris recte figurandũ est, his omnibus formis natura sua carere necesse est. Quamobrem uniuersi, quod & genitum est, & sensibus omnibus manifestum, matrẽ ipsam receptaculumq;, neq; terram, neq; aerem, neq; ignem, neq; aquam esse dicamus, neq; rursus ex his aliquid constitutum, aut aliqua ex quibus propriae haec ipsa subsistunt: sed inuisibilem potius speciem quandam & informem sinum omnium capacem, qui modo quodam ambiguo & uix explicabili diuinae & intelligibilis naturae sit particeps. Ipse quidem comprehendi per se nullo pacto potest: sed quantum ex supradictis naturam eius attingere licet, sic utique recte possumus dicere: Ignem quidem, partem eius ignitam uideri: humefactam uero partem, aquam: Terram quoq; aeremq; similiter, quatenus ipsorum simulacra suscipit. Sed de his ita distinguentes ratione considerare debemus, sit ne ignis aliquis seorsum à materia

Quod ignis & alia non uere hoc aliqd sed tale

Vide ut quę elemẽta uocentur ne ꝓ nominibus quidem mõstrari possint

Vide ut materia analogia monstratur

Materia nũquam recedit à potentia

Quae in materia fiunt sunt simulacra rerũ uerarum

Vide ut materia est informis

à materia ipse permanẽs in seipso, & cætera quae saepe dicimus per seipsa manere: an haec sola sunt, quae corporis sensu percipimus, & talem in se continent ueritatem, nec ullo pacto praeter haec ulla sunt uspiam, sed frustra intelligibilẽ uniuscuiusq; speciem aliquã ponere solemus. nec aliud haec sunt quàm uerba. Quod quidem neq; ita uel aliter se habere temere & sine examinatione afferendum, neq; ad praesentem disputationem natura sua prolixam, alia quoq; prolixa, & ad rem minime pertinens addenda uidetur. Ea uero circunscriptio quae breuibus magna comprehẽdat, admodum opportuna uidebitur. Ita igitur ipse meam hac de re sententiã feram. Si intellectus & uera opinio duo genera sunt, ne esse est huiusmodi species esse, quae per se ipsae sint, & intelligentia potius q̃ sensibus cõprehẽdantur. Sinautẽ ut quibusdã uidetur, uera opinio ab intellectu nihilo differt, omnia quae corporis sensus attingit, certa habenda sunt. Sed opinor duo esse dicenda, quia seorsum sunt facta, & dissimilia sunt. Quippe quorum alterũ doctrina nobis insinuat, alterũ persuasio: & illud quidem semper cum ratione uera, hoc aũt sine ratione: illud nulla persuasione mutabile, hoc contrà huic mutationi subiectum. Verae quidẽ opinionis uir quilibet particeps: Intelligentię uero dij quidem omnes, homines uero pauci admodum participes sunt. Quae cum ita se habeant, fateri oportet esse speciem quae semper eadem sit sine ortu atq; interitu, quae nec in se accipiat quicquã aliud aliunde, nec ipsa procedat ad aliud quicquam, sensuq; corporis nullo percipiatur. atq; hoc est quod ad solam intelligentiam pertinet, eiusq; intentionis est proprium. Sed est aliquid post hoc quod cum ipso nõ ratione, sed nomine conuenit, eiusq; similitudinem gerit, genitum sensibus manifestum, quod fertur & sustentatur ab alio semper, & in aliquo loco gignitur, rursusq; inde recedit opinione per sensus comprehendendum. Tertium genus locus est, qui interit quidẽ nunquã, sed omnibus quae gignuntur, sedem exhibet. hic sine tangentis sensu tangitur, adulterina quadã ratione uix opinabilis. Deniq; cum ad hunc animo respicimus, somniamus quodãmodo, necessariumq; putamus, ut quicquid est, in aliquo sit loco positũ, regionẽq; obtineat aliquã: & quod neq; in terra, neq; in cœlo sit, minime esse credimus: atq; has omnes & similes passiones à peruigili uereq; existẽte natura ipsi huiusmodi somnijs occupati secernere non ualemus. Ideoq; nec discernere id etiã possumus, quòd imagini quidẽ postq; idipsum in quo facta est nõ ipsius est, sed ea semper alterius fertur simulachrũ, non iniuria conuenit ut in alio quodã sit, atq; ita quodãmodo essentię fiat particeps, aliter uero esse nullo modo possit. Et autẽ quod uere est, uera haec & exquisita ratio suffragat, docens quòd dum res ita se habet, ut hoc quidẽ aliud sit, & illud aliud, neutrũ in neutro unquam factum unũ simul idem & duo fient. Haec tandem meae mentis summatim sententia sit, esse, & ante cœli ortũ ratione triplici fuisse tria haec, existens, locũ & generationẽ. Generationis uero nutricem, ignitam & humefactã, terrae item & aeris formas suscipientẽ, passionesq; horũ pedissequas perpetientẽ, omniformẽ aspectu uideri. Verum quia nec si milibus neq; ad pondus exaequatis uitribus referta est, nulla ex parte aequilibrem esse, sed inaequaliter undiq; uergẽtem declinantemq; ab illis quidẽ quae diximus agitari, rursusq; ipsam commotam eadem agitare. Quo pulsũ cõcita in diuersa raptari atq; discerni, perinde ut quae in frumẽti purgatione pistorijs instrumentis iactata atq; excussa discerni uidemus; atq; aliò solida grauiaq;, aliò rara & leuia ferri. Sic illa tũc quatuor genera ab ipso eorum receptaculo instrumẽti illius pistorij instar tumultuante & discernente cõmota, dissimilia quaeq; à dissimillimis longe separabantur, simillima uero rursus coibant: atq; idcirco etiã ante mundi exornationẽ sedibus diuisa erãt, sed neq; his ratio inerat, neq; modus. At uero ubi cũcta redigi ad modũ placuit, deus ignẽ primo ac terrã, aeremq;, & aquam, quae quidem elementorũ praeferebant uestigia, sed ita erant affecta ut par est illa à quibus deus abest, distinctis figuris, speciebus, et numeris exornauit. Ea uero apud nos sentẽtia semper rata indubiaq; prae cæteris habeatur, quòd deus illa cum talia nõ essent, quàm pulcherrime optimeq; fieri poterat, ordinauit. Nunciam dispositionem geniturãq; ipsorum singillatim demonstrari conuenit, nouo quidem & inusitato demõstrationis genere, sed uobis qui omnes eruditionis ingenuę uias peragrauistis, plano atq; perspicuo. Principio quòd ignis, & terra, aqua, & aer, corpora sint, nemo utiq; dubitabit. Omnis autem corporis species profunditatem habet. Profunditatem uero planis cõstare necessariũ est. Rectitudo porrò planae basis ex triangulis cõstituitur, atq; trianguli omnes ex duobus initium

Probat breuiter ideas esse

Homines paucos esse intelligentię particeps

Quod materia est locus

Dispositiones & geniturae elementorum

habent,habentibus utriſq; rectum angulum unum,acutos duos. Quorũ alter utrinq; anguli recti partẽ obtinet, æqualibus diſtincti lateribus: ſed in altero inæqualibus inæqualia diſtribuuntur.Igitur per rationes probabiles neceſſitati cõiunctas incedẽtes,ignis cæterorumq; corporum huiuſmodi ponamus exordium.Superiora uero his horum principia deo nota ſunt,atq; ei qui dei ſit amicus. Videamus igitur qua potiſsimũ ratione quatuor corpora pulcherrima fiant,diſſimilia quidem inter ſe, ſed quæ in ſe inuicẽ diſſoluãtur,& ex ſe inuicem generẽtur. Si id comprehenderimus,ueritatem ipſam de generatione ignis terræq; & eorum quæ competenti ratione ſeruata horũ media ſiunt, tenebimus. Tunc enim nemini concedimus dicẽti alicubi eſſe oculis patentia pulchriora his corpora,quorum quodlibet ſecũdum unum ſit genus. Conandum igitur quatuor corporũ genera pulchritudine præcellentia conſtituere,atq; ita aſſerere horum nos naturã ſufficienter cõprehẽdiſſe. E duobus quidem triangulis iſoſceles, id eſt qui cruribus conſtat æqualibus, unicam habet naturam:qui uero altera parte eſt oblongior, infinitas. Ergo ſi recte exordiri uolumus, infinitorum quoq; pulcherrimum præeligere nos oportet. Ac ſi quis pulchriorem à ſe electum ad horum conſtitutionẽ afferre uoluerit, eius non tanquã aduerſarij,ſed tanquam amici ſit ſententia potior. Vnum itaq; reliquis poſthabitis,triangulorum multorum pulcherrimum ponimus,à quo æquilater triangulus ex tertio conſtitit. Ratio uero cur ita ſit,prolixior eſſet. At eum qui diligenti diſcuſſione ita eſſe comperiet, dulce manet uictoriæ præmium. Propoſiti ſanè nobis ſint duo è multis trianguli, ex quibus ignis cæterorumq; corpora compoſita ſunt. Horum unus iſoſceles ſit æqualibus cruribus conſtans triangulus. Alter uero ſit ille qui longius latus ſemper breuiore latere potentia triplo maius habet. Verum quod ſecuri nimium in ſuperioribus diximus,nũc magis eſt diſtinguendum. Videbantur quidem nobis,neq; id quidem ſatis recte, omnia quatuor genera ex ſe inuicẽ generari. Profecto quatuor genera ex triangulis quos eligimus generantur. Tria quidem ex uno,inæqualia habente latera. Quartũ uero unicũ ex triangulo iſoſcele componitur. Non igitur poſſunt omnia ita in ſe inuicẽ reſolui & cõmutari, ut ex multis paruis pauca ingẽtia uel conuerſo efficiãtur. Tria certe poſſunt. Cum eñ ex uno hæc facta ſint omnia,quãdo maiora ſoluũtur, multa exigua ex eiſdem cõſtituuntur, paruas congruasq; ſibi figuras adepta. Rurſus quando multa per triangulos diſpergũtur amplificata,unum unius molis faciunt numerum,magnamq; aliam ſpeciẽ unam perficiunt.Hæc utiq; de mutua ipſorũ generatione dicta ſint hactenus.Reliquum eſt,ut qualis quæq; eorum facta ſit ſpecies, & ex quibus concurrentibus numeris coaceruata,dicamus.Erit utiq; prima ſpecies,quę ex pauciſsimis compoſita fuerit,elementũ eius,quod latus oblongius breuiori latere duplo maius habet. Cum uero bini huiuſmodi ſecundũ diametrum cõponantur,terq; id fiat, & diametri latera breuiora in idem quaſi centrum ducantur, unus triangulus æqualiter ex triangulis numero ſex cõficitur.

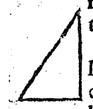

Trianguli autẽ æquilateres quatuor cõpoſiti ſecundum ternos planos angulos,unum ſolidũ faciũt angulum : qui angulum planorũ omniũ obtuſiſſimum deinceps ortu ſubſequitur. Atqui triãgulis huiuſmodi quatuor natis prima ſolida ſpecies totius circũferentis diſtributiua in partes æquales ac ſimiles oritur.

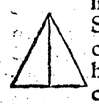

Secunda uero ex eiſdem quidẽ triangulis, ſed ſecundũ æquilateres triangulos octo cõſtitutis,unũ facientibus ſolidũ angulum ex planis quatuor, factiſq; ſex huiuſmodi,corpus ſecundum abſoluitur. At tertiũ ex elementis bis ſexaginta copulatis,& angulis ſolidis duodecim, quorũ quilibet quinq; planis triangulis

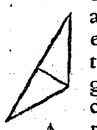

æquilateribus continetur,habẽs uiginti æquilateres baſes, naſcitur. Iam igitur elementum alterum ſic hactenus iſta genuerit. Verũ iſoſceles triangulus quarti generauit naturã ſecundũ quatuor conſtitutus,& ad centrum rectos congregans angulos, unumq; quadrangulum æquilaterẽ faciens. Sex uero huiuſmodi copulati angulos octo ſolidos, quorum quilibet per tres planos rectos coaptatus eſt, effecerũt. Corporiſq; ita cõſtituti figura cubica facta eſt, ſex planos

quadrangulos æquilateres baſes adepta. Eſt & quinta quædam cõpoſitio, qua deus ad uniuerſi conſtitutionẽ eſt uſus,eaq; deſcripſit & figurauit, quæ contẽplatus aliquis non abſurde dubitauerit utrum infinitos eſſe mundos an finitos exiſtimãdum ſit. Infinitos quidem dicere illius putabit eſſe proprium, qui nullam

iam rerum cognitione dignarum peritiam habeat. Sed utrum unus mundus an quinq; re uera nati ſunt inquirere, minus utiq; putabit abſurdum. Ratio quidem noſtra unũ ipſum ueriſimili probatione aſſerit eſſe natum. Alius uero quis ad alia reſpiciens aliter opinabitur. Sed hæc dimittenda ſunt.Et iam genera quatuor à nobis paulo ante digeſta, in ignẽ, terram,aquam,aeremq; diſtribuamus. Terrę cubicam ſpeciem aſſignemus. Nam omniũ quatuor maxime immobilis terra eſt,& corporalium omniũ compacta maxime. Tale uero illud præcipue factum eſſe neceſſariũ eſt,quod firmiſsimas tutiſsimasq; poſsidet baſes. In triangulis porrò à principio poſitis,qui æquilateres ſunt, firmiorem tutioremq; quàm inæquilateres baſem poſsidẽt. Et quod ex utroq; compoſitum eſt planum æquilatere æquilateri quadrãgulum, certe triangulo tam quo ad totum q̃ quo ad partes ſtabilius neceſſario prouenit. Quamobrem ſi conuenientem probabilemq; ſequi rationem uelimus, terræ id tribuamus: Aquæ deinde,quod tribus reliquis eſt immobilius : igni quod mobiliſsimũ: Aeri medium. Et corpus quidem minimum igni, aquæ maximum,aeri medium: acutiſsimum quoq; igni,ſecundum ab hoc aeri, aquæ tertium. Ex his omnibus quod baſes pauciſsimas habet,uelociſsimum eſſe neceſſarium eſt. Eſt enim ad penetrandũ promptiſſimum,quippe cum prorſus ſit omnium acutiſsimum. Leuiſſimũ quoq;,cum ex pauciſsimis partibus eiſdem conſtet. Quod ſecundum eſt, ſecundo loco habeat hęc oportet. Tertio tertium. Igitur ſecũdum rectam probabilemq; rationem pyramidis ſpecies ſolida elementum ſemenq; ſit ignis. Secundam uero generatione ſpeciem aeri, aquæ tertiam tribuamus. De his omnibus adeo paruis ita putandum eſt, quòd ſi ſingula duntaxat ſingulorum generum capiantur,nullũ eorum propter paruitatẽ cerni à nobis poterit: ſin multa inuicem congregentur, eorum moles magnitudinesq; cernentur. Quinetiam hæc omnia à deo tanta ubiq; quo ad multitudines,motus, atq; potẽtias proportione exacte abſoluta connexaq; ſunt, quantam neceſsitatis natura libens & perſuaſa capere poterat. Ex omnibus ſanè quorum genera ſuprà narrauimus, ita merito ſe res habere uidetur. Terra cum in ignem inciderit, eius acumine diſſoluta fertur reſoluta in ignem,aut aerem, aut aquam, quouſq; partes ipſius congreſſæ iterum, ſibiq; inuicem copulatæ terram reficiant. Non enim in aliam unquam ſpeciem tranſmigraret. Aqua præterea ab igni uel aere diuiſa in partes,unum,partibus ſuis recõciliatis,ignis corpus,aeris duo facit: portiones uero aeris,ex una diſſoluta parte duo ignis corpora faciũt. Rurſus quando ignis ab aere uel aqua uel terra aliqua occupatur, & ipſe quidem paucus in multis mouetur,atq; in agitatis pugnat,ſtatusq; diſtrahitur,duo corpora ignis in ſpeciem aeris unam cõcreſcunt: deinde ſuperato aere atq; diſperſo, ex totis duobus atq; dimidio una aquæ tota ſpecies coaleſcit. Deniq; ſic ea rurſus conſideremus,quoties ab igne comprehenſum aliorũ genus aliquod angulorũ laterũq; ipſius acumine ſcinditur,tum demum diſcerpi deſinit cũ in ignis naturã tranſierit. Simile enim idemq; genus quodlibet à ſimile eodemq; minime patitur: quouſq; uero in aliud permutatur,imbecilliusq; cum potẽtiore luctatur, diſſolui nõ deſinit. Rurſus quando minora à multis maioribus circũuenta ſunt, & pauca lacerata extinguuntur,cũ in uincentis ideam conſtitui uelint,ceſſant extingui, fitq; ex igni aer, ex aere aqua. Quod ſi in hæc tranſitus fuerit,& aliorum aliquod genus impugnet, nõ ceſſant agitata diſſolui prius quàm aut omnino cum diſſolubilia ſint depulſa ad cognatũ refugiant, aut expugnata in unum quiddã ex multis ſuperanti ſimile tandẽ euadant, familiariterq; cum uictore permaneant. Enimuero per has paſſiones ſedes uiciſsim cuncta cõmutant. Generis nanq; cuiuslibet multitudines per locum propriũ diſtinguuntur, ob ſedis ipſius agitationem. Quæ uero diſſimilia inuicem facta ſunt, propter fluctum concuſſionemq; ad locum eorum quibus ſimilia euaſere ferũtur. Corpora igitur immixta ac prima ex cauſis huiuſmodi fabricata ſunt. Quod autem in eorum ſpeciebus alia quoq; innata ſunt genera,cauſa eſt elementi utriuſq; conſtitutio: quæ non ſolum ab initio unũ cũ magnitudine triangulum peperit, ſed etiam maiora & minora tot quidem numero, quot in ſpeciebus ſunt genera. Quapropter mixta hæc in ſeipſis atq; inuicem, infinitam habent uarietatem:cuius peritos eſſe eos oportet qui de natura ſunt rationem probabilem reddituri. Igitur niſi quis quo pacto & cũ quibus una motus & cõſtitutio fiat certe cõprehenderit multa diſputationi quæ manet à tergo,impedimento futura uidentur. De his partim quidem dictum eſt, partim uero reſtat dicendum. In ipſa leni planaq; natura motus eſſe nunquam

quam ſolet. Nam agitandum abſcp agitaturo, uel agitaturum abſcp agitando difficile eſt, immo impoſſibile, reperiri. Motus autem horum omnium minime eſt. hæc uero leuia planacp eſſe nuriquã põſſunt. Sic itacp ſtatum quidem in planitie lenitatecp, motum uero in contraria ſemper natura ponemus. Inæqualitas porrò naturæ huius eſt cauſa, quæ leni planocp contraria eſt. Inæqualitatis uero generationẽ iam tractauimus. Sed quõnam modo ſingula ſecundum genera non diuiſa moueri inuicem ferricp deſinunt, nequacp expoſuimus. Id ergo deinceps ſic explanabimus. Vniuerſæ naturæ circuitus cum circulari ambitu ſuo genera cõplexus ſit, & ſecum ipſo congredi ſtudeat, conſtringit omnia, locũcp uacuum relinqui nuſquam patitur. Quo circa ignis per omnia maxime penetrauit, deinde aer, utpote qui ipſi tenuitate eſt proximus, & alia ſimili ratione deinceps. Quæ em ex maximis partibus ſunt compoſita, uacuitatem quocp in ſua conſtitutione maximam reliquere, minima contra minimam. Coactionis autem ipſius anguſtia, parua in magnorum contrudit inania. Quare cum parua magnis inſinuata ſint & ipſa quidem parua quæ magna ſunt diſcernant, maiora uero minora coerceant, omnia ſurſum deorſum ue in ſua loca feruntur. Nam quod libet mutata magnitudine ſedẽ mutat. Sic utiqp & has ob cauſas naturæ lenitati contrariæ ſemper generatio conſeruata horũ motum & in præſenti & in futuro perpetuum exhibet. Poſt hæc ſciendum eſt multa eſſe ignis genera: flammam uideli cet: & quod ab ea eſt accenſum, quod urit quidẽ, lumen uero nullũ oculis affert: quod ue extincta flamma intra illa quæ accenſa fuerãt, remanet. Similiter aeris genus aliud puriſſimum agiliſſimumcp, quem ætherem nuncupant: aliud turbulentiſſimum, caligine nubibuscp obſcurum: aliascp ſpecies ſine nomine eſſe putandũ eſt, propter ipſam triangulorũ inæqualitatem. Aquæ genera duo ſunt præcipua. Vnum humidum, alterum fuſile. Humidum quidẽ, quia generibus aquę paruis & inæqualibus cõſtat, facile à ſeipſo & ab alio propter inæqualitatis cõditionem & figuræ ſpeciem moueri ſolet. Quod autem ex grandioribus æqualibuscp & lenibus eſt compoſitũ, ſtabilius illo. Et graue propter lenẽ equæ litatem cõpactum eſt, ſed propter ignis penetrantis diſſoluentiscp impetum æqualitate amiſſa motus ſit particeps: factumcp agile mobilecp, à proximo aere pulſum extenſumcp per terram duo quædam patitur: nam & liqueſcit & in terram decidit, primũ illud molis, purgatio, hoc fluxus cognominatur. Rurſus igne hinc euolante, quippe cum non ſiat in uacuum exitus, proximus aer pulſus mobilem adhuc molem humidam in ignis ſedes impellit, ipſiscp ipſam commiſcet. Moles denicp cõpulſa, iterumcp lenem æqualitatẽ adepta, cum ignis inæqualitatis artifex iam abierit, in idem ſecũ coaceruat: atcp ignis abſceſſum frigefactionẽ, copulã uero congreſſumcp igne abeunte factum conglutinationẽ gelidãcp rigiditatem uocamus. Ex his uero quas aquas fuſiles appellauimus, quòd ex tenuiſſimis leniſſimiscp fit denſiſſimum, uniforme, ſplendidum, flauumcp, precioſiſſima res eſt, aurum floreſcens per petram compactum eſt. Auri autem ramus propter denſitatem duriſſimus & nigro præterea colore ſuffuſus, adamas appellatur. Sed quod auro proximas habet partes, plurescp una ſpecies cõtinet, auro quocp denſius, & terrenæ partis paucę tenuiscp particeps, adeo ut aſperius duriuscp ſit, uerum ex eo quòd interualla intrinſecus habet magna, leuius eſt: hoc genus nitentium concretarumcp aquarum unum eſt atcp æs nominatur. At quando terrena pars huic immixta propter uetuſtatem à cæteris partibus eius ſecernitur, ad extremamcp emiſſa ſuperficiẽ per ſe ipſa aſpectui patet, rubigo iam naſcitur. Cætera generis eiuſdem ueriſimilibus rationibus aſſequi, haudquaquã laborioſum eſt. Quòd ſiquis remittendi ſtudij gratia rationibus eorum quæ ſemper ſunt intermiſsis conſiderauerit ueriſimiles de generatione probationes, atcp eiuſmodi cõſideratione ſine pœnitentiæ acceſsione delectetur, moderatum in uita prudentemcp ludum cõſequetur. His uticp nunc ita conceſſis, deinceps quæ de eiſdem probabilia uidebuntur, ita percurrenda uidentur. Igni ſæpe miſcetur aquæ pars tenuis, atcp humida fluidacp, ſic ideo nominata, quia lubrica terra circumfluit: mollis quocp ob eam cauſam, quia eius baſes minus firmæ ſtabilesq; quàm terræ, facile cedunt atcp labuntur. Hæc quando ab igni deſtituta, ab aere quocp deſeritur, fit lenior, & alienis expreſſis cogitur in ſeipſam: atcp ita compacta, ſi ſupra terram id contigerit, grando fit: ſi in terra, glacies: quæ quidem tunc fiunt cum riget cohæreſcitcp maximẽ gelu: cum uero minus congelatur, ſi ſupra terram accidit, nix: ſin in terra ex rore craſſior facta, pruina. Verum quando plurimæ aquæ ſpecies inuicẽ commiſcentur

Ignis multa genera

Aeris multa genera

Generationes metallorum & adamantis

De grandine, glacie, nine, pruina

miſcentur, uniuerſum aliud genus à terra per arbores ſtillans, liquor humorcp uocatur. Liquores uero ſinguli propter mixtionis diſsimilitudinem nacti multa quidem alia ſine nomine faciunt genera, ſed quatuor igneæ ſpecies euidentes & perſpicuæ maxime, ſortitæ ſunt nomina. Quod enim animam ſimul cum corpore calefacit, uinum dicitur. Quod uero lene eſt, diſcernitcp uiſum, ideocp aſpectu ſplendidum, atcp nitens, & pingue nobis apparet, uncta & olearia ſpecies eſt, pix, gummi, & oleum cæteracp id genus. At quod oris anguſtos meatus ad penetralia uſcp naturæ perfundit, hac ui dulcedinem adhibens, mel communiter nuncupatur. Denicp quod carnem diſſoluit uritcp & ſpumeum eſt ex omnibus ſecretum liquoribus, ſuccus uocat. Terræ uero ſpecies per aquam emergens hoc modo fit lapis. Congelata enim aqua quando in commixtione deficit, in aeris ſpeciem tranſit: hic aer in ſuum locum recurrit, uacuum autem ipſorum nihil, proximum ergo aerem pulſat. Iſte ſi grauis ſit pulſus, circumfuſuscp terrenæ moli, uehemẽter illidit, ſecp ipſum in eas ſedes unde nouus aſcenderat aer, conducit. Terra denicp ab aere indiſſolubiliter cum aqua coacta, lapides concreat, pulchriores quidem illos, qui perſpicue ex æqualibus planiscp partibus emicãt, deformiores uero qui cõtrà. Vbi uero ignis acumine humor omnis reſoluitur, corpuscp illo aridius redditur, ea reſtat ſpecies, quæ ſolida uocatur futiliscp tellus. Quandocp etiam humore relicto, terracp fuſili per ignem facta, ac deinde accedente gelu, niger fit lapis. Quãdo uero idipſum ſimiliter ex cõmixtiõe multo priuatur humore, ſed tenuiorib. terræ partib⁹ cõſtat, ſalſumcp eſt, & ſemiglaciale fit, percp aquã emergit, partim quidẽ olei terræcp purgatoriũ genus, nitrũ dicit, partim uero quotidiano uictui cõmodiſſimũ legitime, ſal deo amicũ corpus. At enim cõmunia ex utriſcp, aqua quidẽ nõ ſolubilia, igni uero propter tale aliquid ita cõglutinantur. Ipſas terræ moles, ignis & aer nõ liquefacit. Cum enim duo hæc tenuiſſima ſint, & uacuitatibus terræ minutiora, ita per capaciſsimos eius meatus ſine ulla uiolentia permanãt, ut necp eam diſſoluant, necp liquefaciant. Aquæ uero partes quia maiores ſunt, uiolento fluxu liquefaciũt. Terram itacp male cõpactam ſic ſola aqua ui ſoluit, cõpactã uero duntaxat ignis, nihil enim præter ignẽ hãc penetrat. Aquæ rurſus cõcretionẽ, uiolentiſsimã quidẽ ſolus ignis, debiliorẽ uero utracp & ignis & aer diffundunt, aer inquã per uacua, ignis etiã per triangulos. Aerẽ uero ui cõſtrictum, nihil niſi per elementũ ſoluit: ſine ui cohærentem ſolus reſoluit ignis. Corpora ex aqua terracp ita cõpoſita ut aqua terrę inania ui coarctata obſtruat, ſic prorſus ſe habẽt ut aqua exterior influere per ea nõ poſſit, ideocp minime liquefaciat, ſed ignis aquæ meatus penetrans quemadmodum & aqua terræ inania, atcp ita aquam afficiens ut ignis aerem, cõmuni corpori liquefactiõis cauſam præbeat. Hæc uero partim aquę minus habẽt quàm terræ, quemadmodum uitri genus, & lapides illi qui fuſiles appellantur: partim contrà plus aquæ, qualia ſunt omnia quæ cõglutinata ſunt, cæreacp euadunt, & uapores emittunt. Hactenus eas ſpecies quæ figuris, commutationibuscp inuicem uariantur, penè iam demonſtrauimus: quas uero ob cauſas paſſiones earũ naſcantur, deinceps demonſtrare conabimur. Principio ſenſum his quæ dicta ſunt, adeſſe ſemper oportet. Carnis uero & eorum quæ ad carnem attinẽt, generationem, animæ quocp quantum mortale eſt, nondum declarauimus. Sunt enim hæc à paſsionibus quæcunqp cum ſenſu ſunt, minime ſeparata, & illæ ſine his exponi ſufficiẽter nõ poſſunt, ſimul uero expleri ferme nequeũt. Prima igitur alia ponenda ſunt: denicp quæ ſequuntur, expedienda. Vt ergo deinceps in diſputando genera paſſiones ipſæ ſequantur, prima nobis extent quæ ad corpus & animam pertinent. In primis qua ratione ignis calidus dicitur, uideamus. quod ita demũ perſpiciemus, ſi diſcretionẽ diuiſionẽcp ab eo in noſtro corpore factam cõſideremus, quod enim acumen quoddam ea paſſio eſt, fermè eſt omnibus manifeſtum. Tenuitatẽ uero angulorum laterumcp ſubtilitatẽ, paruitatem particularum, motus uelocitatem, quibus omnibus uehemẽs & penetrãs eſt, uelocitercp quod occurrit, diuidit ſemper & diſſipat cõſiderare debemus, figuræ ipſius generationẽ memoria repetentes. ea quippe, nõ alia natura corpora noſtra diuidens, & in partes exiguas partiens, merito paſſionem illam quæ legitime calor nominatur, inducit. Cõtraria uero huic paſſio licet cuicp manifeſta, ſua tamen explanatione nõ careat. hũmidæ nancp partes corporum, partibus noſtris humidis grandiores, cum in corpus influunt noſtrum, minores quidẽ partes extrudunt, ſed in earum ſedes ſeſe inſinuare non poſſunt, humorem autem noſtrum coagulant, atcp ex inæquali

Liquores quatuor

De lapide, nitro, ſale, uitro & cæteris

Cur ignis calidus, & de caliditate

De frigore

quali & agitato immobilem propter æqualitatem coagulumq́ faciunt, inq́ angustum co gunt. Quod autem præter naturam coactum est, secundum naturam renititur, seq́ reuocat in contrarium. In hac reluctatione quassationeq́ tremor rigorq́ consistit: omnisq́ hu iusmodi passio, frigus, quodue eam infert, frigidum nominat. Durum autē dicimus illud De duro & molli cui caro nostra cedit, molle quod carni: rescṕ ipsas inuicem & duras & molles, eadem ratione uocamus. Cedit autem quicquid paruo nititur. Quod uero ex triangularibus basibus firmamentisq́ est, utpote plano uehementer innixum, renititur maxime atq́ resistit: quodue summopere densum est, contra uenientia uehementer repercutit. Graue præterea & leue cum ea natura simul quæ sursum deorsum ue dicitur, commodissime declara- Sursum & deorsum bitur. Sed illud dictu absurdum est, esse duo quædam natura loca à se inuicem longo interuallo distincta: & unum quidem deorsum uocari, ad quem locum ea deferātur omnia quæcunq́ molem quandam corporis habent: alterum uero sursum, ad quē ui omnia moueantur. Cum enim cœlum omne rotundum sit, quæcunq́ à medio æque distantia extrema facta sunt, similiter esse oportet extrema. Mediū quoq́ æqualibus lineis ab extremis undiq́ distans, eregione æquè omnia respicit. Quoniā igitur ita mundus dispositus est, siquis dictorum quicquam sursum esse dixerit uel deorsum, non iniuria errare uidebitur. Medius enim locus in ipso, neq́ sursum, neq́ deorsum dici debet, sed medius. Quod rursus undiq́ circuit, neq́ medium est, neq́ partem in se habet aliam ab alia differētem, quo ad ipsum medium, & omnino quicquid sit eregione locatū. Ei uero quod suiipsius similimum est, contraria nomina iure nullus attribuet. Siquid enim solidum æquilibratumq́ in uniuersi medio sit, ad nullam extremorū partem propter perfectam ipsorum similitudinē declinabit: at siquis circa illud obambulet, sæpe sibimet plantis stabit oppositis, eandemq́ illius partem, tum sursum, tum deorsum uocabit. Itaq́ uniuersum quemadmodum paulo ante diximus, cum sit rotundum, locum habere superiorē aut inferiorem uir prudens minime affirmabit. Sed unde nomina sunt ista, & in quibus ea intuiti ex illis ad mūdum totum transtulimus, huiusmodi quædam in primis ponentes, inuestigemus. Si quis in ea mundi regione quam ut plurimum sortitus est ignis, & ad quam undiq́ fertur, insideat, uimq́ aliquam nanciscatur, per quam ignis partes arripiat libretq́, aut ubi in stateræ lancibus collocauit, ut deorsum in dissimilem detorqueat aerem, cōstat plane minorem ignis portionem maiori facilius coactum iri. Vbi enim duo simul uno robore suspenduntur, minus quidem magis, plus autem minus inferenti uim cedit. Et unum quidem graue deorsumq́ ferri dicitur, alterum uero sursum ac leue. Idem nobis terram habitantibus accidit. Nam terræ innixi, perq́ eam gradientes, terrena genera inuicem separamus atq́ distinguimus, & sæpe terram in dissimilem aerem iacimus uiolenter, præterq́ naturam, sæpe partes utraq́ cognatæ naturæ participes. Hic portio minor facilius quàm maior ad dissimilē locum iacta, prius uiolentiæ cedit, eamq́ leuē cognominauimus: & locum ad quem compellimus, sursum. Contrariam his affectionem graue quiddam, atq́ deorsum. Hæc itaq́ differre inuicem necessarium est, propterea quòd generum multitudines locum aliis contrarium obtinent. Quod enim in alio loco leue est, leui quod in loco est contrario: & graue similiter graui: & ei quod deorsum dicit̄, id quod deorsum: eiq́ quod sursum, id quod dicitur sursum. omnia enim hæc transuersa inuicem & contraria ac penitus differentia esse fieriq́ reperientur. Vnum tamen id de his omnibus cogitādum, quòd uiæ gressioq́ singulorum ad simile atq́ cognatum ferēs, graue facit id quod fertur: locum uero in quem tale quid fertur, deorsum. Quæ aliter se habent, aliter efficit. Harū igitur pas- De leni & aspero sionum huiusmodi quædam dictæ sint causæ. Lenis item & asperæ passionis causam quislibet intuitus aperire aliis poterit. Durities enim hanc inæqualitati permixta, illā uero æqualitas exhibet densitati. Sed earum passionum quæ circa totum corpus cōmuniter ac- De uoluptate & dolore cidunt, ea restat maxima quæ uoluptatis doloriscṕ est causa in his quæ diximus. Similiter quæcunq́ per corporis partes sensibus patent, doloresq́ & uoluptates cient. Ita igitur omnis tam sensibilis quàm insensibilis passiōis, causas capiamus, in primis memoria repetentes quod de ea natura quæ facile mouetur, deq́ ea quæ mouetur difficile, supra distinximus. hoc enim pacto ea persequi debemus omnia quæ cōprehendere cupimus. Quando in id q̄d facile moueri solet, aliqua uel breuis incidit passio, pars eius quælibet sequentibus partibus undiq́ passionem ipsam transfundit, quousq́ ad prudentiæ sedem perue-

niatur

niatur: ubi per hos quasi nuncios potentia illius quod passionem intulit, noscitur. Quod uero cōtrà est affectum, & immobile quodammodo permanet, circularē illam transfusionē non habet: & ipsum quidem patitur solum, proxima uero minime mouet. Quapropter cum partes aliæ aliis passionem primā non impertiant, totumq́ animal hinc minime agitetur, sensus expers id quod patitur extat. Id profectò circa ossa capillosq́ & reliquas partes quæ terrenæ ut plurimum in nobis sunt, accidit. Visus uero & auditus instrumenta aliter omnino efficiunt, quia illis ignis aerisq́ uis maxima ineſt. Quod præterea ad uoluptatem attinet & dolorē, ita consideretur. Passio uiolenter præterq́ naturam abunde simulq́ nobis illata, molesta sit. Rursus quæ in naturam abunde simulq́ reuertitur, dulcis: quæ contrà fit, contrà. Passio uero magna cum facilitate illata sentitur quidem maxime, uoluptatis autē & doloris minime particeps. huiusmodi sunt, quæ ex aspectu proueniūt. Cui quidem corpus nostrum cognatum fieri in die suprà narrauimus, huic adustiones sectiones ue & quæcunq́ passiones huiusmodi, dolorem non inferunt, nec etiam quādo in suam speciem fit restitutio, uoluptatē. Sensus tamen uehementes clarissimiq́ ipsi competunt, quatenus aliquid patitur, incurritq́ in aliquid & attingit. Violētia siquidem huius, discretioni cōcretioni uenulla penitus ineſt. Corpora uero ex partibus grandioribus cōstituta, & uix agenti cedentia, quando motiones illatas in totum corpus trajciunt, uoluptates doloresq́ continent: quando uidelicet è suo statu mouentur, dolores: quando redeunt, uoluptates. Quæcunq́ paulatim abscessus euacuationesq́ sui perpetiuntur, repletiones uero simul atq́ abunde, cum euacuationis quidem sensum habeant nullum, repletionis autem habeant, mortalitate ipsius potentiæ dolores nullos, uoluptates uero maximas afferunt. Quod ex suauium odorum perceptione cognoscitur. At quæ è sua natura simul & abunde pelluntur, paulatim uero uix in eam restituuntur, contrà quàm superiora affici solent. hoc plane in secandis urendisq́ membris apparet. Iam communes toti corpori passiones, easq́ inferentium cognomē attractauimus. Nūc igitur eas quæ certis nostri corporis partibus accedunt, & unde proueniunt, quibus ue causis inferūtur, proximis exponamus. Principio quæ suprà quando de humoribus agebamus reliquimus, cum linguæ passiones sint, si quomodo possimus declaremus. Videntur autem hæc quemadmodum & alia multa discretionibus quibusdam & concretionibus fieri, ac præterea lenitate asperitateq́ magis quàm cætera uti. Tenduntur à lingua uenæ ad cordis sedem, saporum nunciæ: in quas siqua ita inciderint ut humidam carnis mollitiē penetrantia terrestri sua natura modice liquefacta, uenas ipsas contrahant arefaciantq́, sapores huiusmodi pariunt. Videlicet si asperiora sunt acerbos acresq́: sin aspera minus, austeros & ponticos. Sapores Quæ & illas purgant, & siqua linguæ inhæresc̄unt, abluunt, si ultra modum id faciant, naturaq́ ipsius nonnihil liquefaciant, qualis est in nitro potentia, amara omnia nominātur. Si nautem uim nitro temperatiorem habent, leniusq́ abstergunt, salsa sine amaritudinis asperitate, magisq́ amica nobis apparent. Quæ autē applicata oris caliditati, ab eoq́ mollita & feruefacta ipsum uicissim feruefaciūt, suaq́ leuitate sursum ad sensus capitis eleuantur, suoq́ attractu singula diuidunt, propter huiusmodi uires acuta uocātur. Quādoq́ uero hæc eadem ex putredine attenuata angustas uenas ingrediunt̄, coguntq́ partes interiores tam terrenas quàm quodammodo aereas iactatas inuicem cōmisceri, permixtasq́ circūlabi alias, & alias ingredi, ingressuq́ suo penetratas cōcauas tensasq́ efficere, ubi cōcauus & ampullosus humor aeri circunfunditur, iscṕ humor aliàs terreus quoquo modo est, aliàs purus, fitq́ ex aqua concaua uasculum aeris humidum atq́ clarum. Sed quod ex pura nascitur aqua, perlucet undiq́, ampullaq́ uocatur. Quod autem ex lutulento magis humore simul agitato quidem elatoq́ & circumtenso conficitur, ebullitio, bulla, fermentumq́ dicitur. harum omnium passionum causa acida qualitas appellatur. His omnibus quę de his dicta sunt contraria passio, à contraria causa proficiscitur. Quādo uero ingrediētium qualitas humida est linguæ qualitati naturaliter concors & cōsentanea, ac lenit mollitq́ eam, contractamq́ demulcet asperitatem, & quæ in nobis præter naturā contracta uel sparsa fuerunt, relaxat uel colligit, ac summatim naturalem singulis restituit habitum, suaue huiusmodi omne amicumq́ est omnibus, uiolentarum quoq́ passionū medicina atq́ remedium, dulceq́ uocatur. Circa narium uim species nō sunt. Semigenia enim odorum natura. Speciei uero nulli competit odorem ullum habere. Sed nostrę circa De odore

hæc uenæ ad terrę & aquæ genera anguſtiores ſunt, ad ignis uero aeriſq; genera latiores. Quocirca nemo unquam iſtorum aliquem ſenſit odorem. Sed in madefactione quorundam, uel putredine, uel liquefactione, uel euaporatione gignuntur odores. Cum enim in aerem aqua uel aer in aquam tranſit, in medio iſtorum odores fiunt, omniſq; odor aut fumus eſt, aut caligo. Sed horum quod ex aere mutatur in aquam, caligo: quod uero ex aqua in aerem, fumus. hinc fit ut aqua odores tenuiores ſint, aere craſſiores. Quod maxime perſpicuum fit, quando certa quadam re naribus occurrente aliquis in ſeipſum uehementer ſpiritum retrahit. Tunc ſane nullus ſimul influit odor, ſpiritus autem ab odore nudus ſolus ſequitur. Duæ igitur hæ in his uarietates abſq; nomine ſunt, nec ex pluribus, nec ex ſimplicibus ſpeciebus: ſed duo ibi nomina tantum manifeſta ſunt, ſuaue ſcilicet & moleſtum. Hoc quidem diſturbat uiolatq; omnem eam capacitatem quæ à ſummo capitis uertice ad umbilicum protenditur. Illud uero eandem mulcet, & amico quodam ingreſſu naturale meius ſeruat habitum. Tertiam præterea uim ſentiendi, auditũ uidelicet,

De auditu

ita conſiderare debemus, ut quibus ex cauſis paſsiones eius proueniant, exponamus. Omnino igitur uocem ponamus pulſationẽ quãdam ab aere, per aures cerebrumq; & ſanguinem uſq; ad animam penetrantem. Natam quoq; ex ea motionem incipientem à capite, & in ſedem iecoris delinentem, auditum uocemus. Motio quidem uelox, acuta proue nit: tarda, grauis. Vna æqualis atq; lenis, contraria uero aſpera. Magna quæ multa, parua quæ pauca. Harum uocum cõcordiam conſonantiasq; in ſequentibus declarabimus. Se-

De coloribus

quitur quartum ſentiendi genus exponendum, quod uarietatem in ſe plurimam cõtinet: & quæ ſub eo ſunt omnia, colores uocantur. Eſt autem color ueluti flammula quædã fulgorq; à ſingulis corporibus emanãs, partes habẽs uiſui ad ſentiẽdum accõmodatas. Cauſas uero ex quibus uiſus gignit, ſupra tractauimus. Nunc de coloribus potiſsimũ hoc pacto probabilia dicẽda uidenr. Quæ ab aliis delata partib. in aſpectũ cadũt, partim minora, partim maiora, partim uiſus ipſius partib. æqualia ſunt. Aequalia quidẽ ſentiri nõ poſſunt, quæ diaphana, id eſt utrinq; perſpicua nominãtur. Minora uero aut maiora partim diſcernere, partim contrahere uiſum dicimus, inſtar eorũ quę caliditate uel trigiditate carnem, aut eorum quæ acrimonia uel acumine caliditate' ue linguam contrahunt uel diſcernunt. Atq; ea quæ uiſum ſic afficiunt alba nigra' ue uocamus, quæ quidem paſsiones eorũ ſunt, quæ modo narrabam, & illorũ quidem germana eademq; quodammodo, ſed in genere alio, diuerſa tamen propter has cauſas eſſe uidentur. Sic utiq; appellanda ſunt iſta. quod uiſum diſgregat, album: nigrum uero, quod cõgregat. Motionem profecto acutiorem alteriusq; generis ignis, incidentẽ diſpergẽtemq; uiſum uſq; ad oculos, orbesq; ipſos oculorum meatusq; ui diuerberantem, liquefaciẽtemq; ignem eſſe dicimus ex oppoſito obuiantẽ, cuius occurſu lachryma, corpus ex igni & aqua mixtũ, effunditur. Et uno quidem igne uelut è coruſcatione quadam exiliente, altero uero penetrante, & ab humore extincto, uariq; creantur ex huiuſmodi mixtione colores: atq; ipſam paſsionem fulgorem coruſcationemq; uocamus: quod' ue id facit, ſplẽdidum atq; coruſcum. Horum medium ignis genus ad oculorum humorem perueniens, illiq; ſe miſcens, minime quidem coruſcum, ſed ex ipſa ignei radij ad humorem admixtione, ſanguineum creante colorem, rubeum nominauimus. Splendidum albumq; rubeo mixtum flauum procreat. Quo autem menſuræ modo ſingula ſingulis miſceantur, etiam ſiquis nouerit, narrare prudentis non eſt, præſertim cum neq; neceſſariam, neque uerisimilem de his rationem afferre ullo modo poſsit. Rubeum cum albo nigroq;, purpureum generat. Paulo obſcurior moreus lutheolusq; fit color, quando his inuicẽ conflatis aduſtisq; magis eſt adiuncta nigredo. Fuluum flaui fuſciq; temperatione producitur. Fuſcum uero albi & nigri confuſione. Pallorem albi flauiq; copula generat. Splendidum albo adiunctum plurimaq; obfuſum nigredine cæruleum efficit. Cæruleum cum albo glaucum creat. Fului nigriq; temperie color uiridis naſcitur. Cætera fere mè ex his omnia manifeſta fiunt. Siquis enim ſuperiores mixtiões imitatus reliquos colores exequi', probabilibus rationibus diſputabit. At ſiquis horum diſcuſsionem probationemq; opere ipſo aggredietur, quid inter humanam diuinamq; naturã interſit, ignorare uidebitur. Nempe deus multa in unũ colligere, rurſusq; unũ in multa producere ſufficiẽs eſt. ſcit emi ſimul ac poteſt. Homo aũt nullus qui alterutrum ualeat, aut eſt nũc, aut unquam erit. Hæc ſane omnia ita tunc naturaliter affecta ex neceſsi-

neceſsitate ille pulcherrimi optimiq; operis fabricator in his quę gignebãtur aſſumebat, quando deum ſeipſo ſufficientem, & perfectiſsimum generabat: utens quidem cauſis ad hæc miniſtris, quod autem bene ſe habebat, ipſe in ſingulis agens. Duas enim cauſarũ ſpecies diſtinguere decet. Vnam quidem neceſſariam, alteram uero diuinã. Ac diuinam in omnib. quærere, ut beatã uitã quoad naturæ noſtræ poſsibile eſt, adipiſcamur. Neceſſariã quoq; cauſam illorũ gratia perſcrutari. Cogitare enim oportet abſq; his illa in quibus ſtudium ponimus, non poſſe intelligi, uel comprehendi, uel quomodocunq; aliter percipi. Quoniam uero nobis in præſentia ueluti fabris materia ſubiacet, cauſarũ uidelicet genera uicem fermè iam præparatæ materiæ obtinentia, ex quibus eſt ſequens diſputatio contexenda, rurſus ad principiũ breuiter redeamus, citoq; illuc regrediamur, unde hucuſq; proceſsimus, atq; ita demum finem apicemq; diſputationi, qualem ſuperiora exigunt, imponamus. Quemadmodum ab initio diximus, cum hæc ordine carerent, ſingulis deus, & ad ſeſe, & ad alia inuicem eatenus modum rationemq; proportionis indidit, quatenus ſuſcipere ſingula poterant. Tunc profecto nihil erat ordinis, niſi forte caſu aliquo, particeps: nec quicquam tunc aqua uel ignis uel aliud aliquid eorum quę nunc modo apud nos nominãtur, iure uocandum erat. Verum hæc primũ omnia exornauit, deinde ex iſs hoc uniuerſum conſtituit, animal unũ, animalia in ſe omnia mortalia & immortalia cõtinens. Et diuinorum quidem ipſe eſt auctor, mortaliũ uero generationẽ natis ſuis tradidit abſoluẽdam. Illi igitur ſuum imitati parentẽ, principium animæ immortale ſuſcipientes, animã ipſam mortali corpore clauſerunt, totumq; corpus animæ, quaſi uehiculũ ſubdidere, atq; in eo aliam animæ ſpeciẽ mortalem fabricauerũt, quę grauibus neceſſariisq; perturbationibus afficẽretur. Quarũ prima foret uoluptas eſca maxima mali, Dolor deinde fuga impedimentumq; bonorum, Audacia præterea metusq; conſultores amentes: accederet & implacabilis iracundia, Spes etiã blanda conciliatrixq; cum irrationali ſenſu, amoreq; omnium inuaſore. Illi ergo hæc miſcentes neceſſario mortale genus compoſuerunt. Cæterum ne diuinum ulla mortalium contagione, niſi quantũ ſumma neceſsitas cogeret, polluereturr, ſeorſum ab illo in alia corporis ſede mortale collocauerũt: atq; à pectore caput, ceruice & collo interiecto ſeparauere. In pectore igitur & thorace mortale genus animę poſuerunt: cumq; id naturaliter partim melius, partim deterius eſſet, diſpoſuerunt rurſus thoracis capacitatem, diſcernensq; ſedem tanquam uirorum, alteram, alteram fœminarum. Cartilaginem enim quãdam nomine diaphragma, quod etiam phrenas uocant, inter hæc mediam interiecerunt. Partem igitur animę fortitudinis iracundiæq; participem contentioſamq; capiti propinquiorẽ fecere inter diaphragma ceruicẽq; mediam, ut hæc obediens rationi, una cum ipſa cupiditatum genus ui illata coerceat, ſiquando rationis in arce capitis habitantis iuſſa cupiditas reſpuat. Cor uero uenarũ originem fontemq; ſanguinis per omne corpus impetu quodam manantis in ſtipatorũ regione ſuſpendere uoluerunt: ut quando iræ uis exardeſcit, ratione nunciãte ſiquid extrinſecus iniuſte fiat, uel intrinſecus aliqua concupiſcentia turbet, tunc celeriter per anguſtos quoslibet meatus quicquid in corpore ſenſus eſt particeps, iuſſa minasq; perſentiat, atq; ita obediat obſequaturq; omnino, toleretq; in omnibus præſtantiſsimi illius imperium. Cũ uero cognoſcerent cor rerum terribilium obiectu trepidaturum, & ira ſæpius flagraturum, idq; opus omne per ignem fore, æſtus huiuſmodi temperãdi gratia, pulmonum tegmen cordi adhi buerunt, molle primum atq; exangue, deinde cauis extrinſecus fiſtulis ſpongiæ inſtar diſtinctum, ut ſpiritu potuq; hauſto cordis ardorẽ huiuſmodi reſpiratione & refrigerio tepefaciat. Quam ob cauſam arterias tanquam aquæductus per pulmonũ ſubſtantiam deriuarunt, eamq; cordi, quaſi mollem ſaltum circundederet: ut quando nimia feruet ira, inde ad faciliorem obedientiam temperatum deferueat, ſedatoq; tumultu rationi facilius cum ira miniſtrare & obſequi ualeat. Poſtremo eam animæ partem, quæ eſculenta & poculenta cupit, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiſcit, medię regioni inter diaphragma & umbilicum applicauere: ubi quoddã quaſi præſepe ad totius corporis alimoniam extare uolebant, & ibidem illam uim animæ tanquam agreſte animal alligauerunt. Hic ſanè illam corpus ſuũ alere neceſſariũ eſt, ſi quidem mortale quandoq; futurum eſt genus. Vt ergo ad præſepe ſemper illa paſcatur, habitetq; procul à conſultore, ideoq; illum clamore & ſtrepitu ſuo minime turbet, ſed permittat præcipuum noſtri ducẽ tran-

Duæ cauſarum ſpecies

Perturbationes

Diaphragma

Cor uenarũ origo, & ſanguinis fons

quillo in otio communi omnium utilitati cōsulere, regionem idcirco inferiorem ipsi habitandum dij dedisse uidētur. quoniam uero uidebat deus partē illam animę talem fore, ut rationem non exaudiret: & si quo sensu pulsaretur, nullo modo rationibus obtemperaret, sed simulachris uisisq; nocte dieq; maxime raperetur: idcirco naturā iecoris procreauit, & in eius habitationem disposuit, densam inquam naturam, lenem, claram, dulcē, & amaritudinis non expertem: ut cognitionum ex mente descendens potentia in ipso iecore uelut in speculo figuras suscipiente, aspectuisq; simulacra reddente, quandoq; recepta terreat ipsum, quandocunq; cognata amaritudinis parte usa, minasq; intendens, & toti repente suffusa iecori felleos terribilesq; colores ostentat: contrahens preterea ipsum rugosum & asperum totū reddat, ac fibras eius, bilem, eiusq; uentriculum, & uenas quæ portæ uocantur, sic afficiat, ut partim ex habitu recto deflectens atq; cōtorquens, partim obstruens & concludens, dolores detrimētaq; prębeat. At rursus quando mansuetudinis ex mēte inspiratio cōtraria uisa effingit, amaritudinē quidē sedans ex eo quod aduersam sibi naturam neq; ciere neq; attingere uelit, dulcedine uero illi ingenita utens, & omnia recta, lenia, libera in ipso digerens: tunc sane pacatā mansuetamq; partem animæ in iecore habitantem facit, adeo ut etiā in somno moderate affecta sit, uaticinioq; utatur, quando rationis prudentiæq; est expers. Qui enim nos cōposuerunt paterni illius mādati memores, quo mortale genus præceperat quàm optimum pro uiribus fieri, ita deteriorē nostri partem instituerunt, ut ipsa quoq; ueritatis foret quodā modo particeps. siquidem in ea expleri uaticiniū statuerunt. Quod autem dementiæ humanæ deus diuinandi uim dederit, illud argumento esse nobis potest, quòd nemo dum sanæ mentis est, diuinum & uerū uaticinium ullum assequitur, sed cum uel somno prudētię uis præpedita est, uel oppressa morbo, uel diuino aliquo raptu è suo statu dimota, fieri diuinatio solet. Prudētis uero dū taxat officium est, quæ à fatidico furenteq; ingenio dormiendo uel uigilando pronuncia ta sunt, intelligere; & quæcunq; uisa illuxerint, ratiocinatione ita discernere, ut qua quidq; ratione, & cui futurum aliquid, uel præteritum, præsens ue bonum uel malum portendere uideatur, explanet. illius autem qui mansit manetq; adhuc in furore, non est officium quæ uiderit aut protulerit iudicare. Scitum profecto priscum id dictum: Agere sua, seq; ipsum cognoscere, solius prudētiæ est opus. Hinc lex iubet diuinis uaticiniis iudices præesse prophetas, quos Vates quidam nominant, ignorantes prorsus eos oraculorum uisorumq; quæ obscuris uoluminibus inuoluuntur, interpretes esse, non uates. Quare qui uaticinia iudicant, non uates illi quidem sed prophetæ, id est uaticiniorum interpretes pronunciatoresq; uocandi. Atq; iecoris quidem natura ob hanc causam talis facta est, et in ea sede qua diximus collocata, diuinationis scilicet gratia. Ac etiam uiuente unoquoq; talium signa clariora exprimi solent: uita uero priuato, cæcitas accidit, nec euidens quicquam fit uaticinij signum. Proximum huic ad sinistram locatū est huius gratia membrum, ut purum hoc semper clarumq; reddat, & instar speculi nitens atq; perspicuum, ad imagines exprimendas accommodatum. Quapropter quādo propter corporis morbum sordibus iecur abundat, lienis raritas id purgans, eas combibit, cum membrum hoc concauum sit & exangue. Vnde purgamentis impletum, excrescit tumetq; sanie. Ac rursus cum mundatum corpus est, restrictum in seipsum considet. Quid igitur anima mortale, quid diuinum habeat, & ubi, & quibuscum, & quare hæc inter se disiuncta sint, diximus. At quod reuera ita sit ut diximus, ita demum asseremus, si diuinum confirmaret oraculum: quod uero uerisimile sit ita esse, & nunc & deinceps diligentius etiam inuestigando asseuerare non dubitamus, atq; in præsentia ita sit nobis assertum. Quod autem hæc sequitur, similiter est tractandum. Reliquum est enim qua ratione cætera corporis membra digesta sunt, enarrare. Itaq; hac potissimum ratione constare hæc decet. Cognoscebant illi profecto nostri generis fabricatores nos ad cibum potumq; intemperatos fore, ac propter ingluuiem plus quàm modus aut necessitas postularit, ex his sumpturos. Igitur ne subitus propter morbos interitus proueniret, atq; ita imperfectū mox genus mortale desineret, inferiorem uentrem fabricauerunt ad esculentorum poculentorum ue superabundantiam capiendam. Eum præterea spiris intestinorum circumplicauere, ne subito alimenta nobis assumpta defluerent, ac rursus noui alimenti confestim necessitas immineret. Ob illam enim inexplebilem perpetuamq; uoraginem genus nostrum philosophię musicęq; & mode-

Prudentis opus

Iecur

De liene

De intestinis corūq; spiris

& moderationis omnis expers relictum fuisset, illi parti quę in nobis diuinissima est, minime obsecutū. Ossium uero & carnis cæterorumq; huiusmodi ita est natura composita. His nempe omnibus medullæ generatio initium præbuit. Vincula enim uitæ illius quā anima corpori iūcta ducit, applicata medullę, ex eaq; per omne diducta, uinciūt fulciūtq; corporis nostri constructionē. Ipsa uero medulla est ex alijs generata. Sunt quidē triangulí primi quidā & indeflexi, lenesq; ad ignis, aeris, aquę, terræ, exactissimā generationem accommodatissimi: è quorum generibus singulis deus secernens singulos, & inuicē contemperatos permiscens, totius generationis mortalium sementem fomitemq; constituit, dum medullæ ex his substantiam procrearet. Postea uero serens in ea, animarum genera alligauit. Figuras præterea quotcunq; & qualescūq; ex singulis speciebus adesse medullæ oportuit, tot penitus, atq; tales statim in prima illa distributione distinxit. Et illam quidem medullæ partem in quam uelut agrum quendam diuinum semen iaciundum erat, globosam & undiq; teretem finxit: atq; encephalum, id est cerebrū, idcirco uoluit nominari, quia unoquoq; animali deniq; absoluto uasculum cerebri capax, cephalum, id est caput, uocandum erat. Quod autem reliquas mortalesq; animæ uires comprehensurum erat, rotundis simul oblōgisq; figuris ornauit, totumq; medullam uoluit nominari: atq; ex ijs quasi quibusdā ancoris iaciens totius animæ uincula, circa illas iam uniuersum nostrū corpus absoluit, ossiumq; textura extrinsecus ea, fulciuit. Os uero ipsum ita composuit. terram atterens puram lenemq; miscuit, madefecitq; medulla. Id postea in ignem iecit, deinde in aquam mersit, rursus in ignem, iterum & in aquam. Atq; ita sæpe transferens in utrunq;, tale reddidit, ut à neutro liquefieri posset. Hoc igitur usus sphæra ossea quasi torno facta cerebrum circūsepsit. Huc angustos reliquit meatus, & circa ceruicis simul dorsiq; medullam ex ipso rotulas uertigines effingens, quasi cardines subdidit, ita ut à capite per totum protenderit. Sic utiq; semen omne seruauit, dum lapideo ambitu circumuallauit. Articulos insuper addidit, alterius ipsius natura usus in ipsis tanquam media quadā existente potentia motus flexionisq; gratia. Arbitratus uero ossium naturam aridiorem rigidioremq; quàm oporteat fore, & cum ignita euaserit atq; etiam frigefacta illisurā corrupturamq; cito semen internum, neruorū carnisq; genus effinxit: ut neruis quidē membra reliqua uincientibus, intensis remissisq; circa cardines ipsos, corpus omne ad flexionem tensionem ue promptum & agile redderet: caro uero tegmen foret aduersus frigus atq; calorem: & quemadmodum externa corporis fulcimenta solent, ad casus uarios mu nimentū; præsertim quia talis erat futura, ut mōlliter leniterq; corporibus cederet. Cui calidum idcirco humorem indidit, ut æstate quidem roscida madidaq; extrinsecus, toti corpori domesticum præbeat refrigeriū, hyeme uero rursus proprio igni exteriorem glaciē moderate repellat. Hæc cum fictor ille nostri corporis cogitaret, mixtione quadam ex aqua, igne & terra contemperata, & acuto illis salsoq; fermento adhibito, succi plenam ac mollem carnem conflauit: naturam uero neruorum ex osse & carne non fermentata unam ex utriusq; potentia mediam temperauit, flauoq; infecit colore. Hinc fit ut carne quidem tensior & aridior, ossibus autem agilior molliorq; sit neruorum substantia. His deus medullam simul & ossa deuinxit, & hæc omnia carnibus cooperuit. Quæ igitur ossa animata maxime erant, paucissimis carnibus adoperuit: quæ uero minime, contrà plurimis atq; crassissimis. Iuncturis insuper ossium, præterquā ubi necessitatis ratio aliter postulabat, paucas carnes adiecit, ne flexionibus impedimento forent, tardaq; ad motum corpora facerent, neue sua quadam solida crassitudine obtusioriq; mole sensuū aciem hebetarent, memoriam impedirent, ingenij acumen obtunderent. Quamobrem inguinū, tibiarum, iliorum, brachiorum, lacertorū ossa, & cætera omnia quę articulis carent, quę uel intus latētia ossa propter animæ paucitatem in medulla, prudentiæ uacua sunt, multis sunt carnibus adoperta. Paucioribus uero quæ prudentiam habent, nisi forte carnosa quædā moles proprie ad sensum aliquē aptata sit: qualis est lingua. In cæteris est ut diximus. Natura enim ex necessitate genita atq; nutrita nullo modo os cōpactum carnemq; multam simul & acutum sensum admittit. Maxime nanq; omnium ea capitis compositio habuisset si unà concurrere potuissent: genusq; hominum pingue, neruosum, robustumq; habens caput, uitam duplam, ac etiam multo diuturniorem, ualidiorem, placidioremquàm nos possedisset. Cæterū nostris illis fabricatoribus de nostro genere cōsultantibus utrum

De ossibus & carne

De neruis

diuturnius quidem,ſed deterius,an breuioris quidem uitę,ſed melioris,efficerent,uiſum fuit uitam breuem melioremq́ diuturnæ & deteriori eſſe omnino anteponendam. Itaq́ caput oſſe raro texere,ſed carnibus neruiſq́ quia flexiones non erat habiturum,non fulciuerunt.His omnibus de cauſis caput membris omnibus acutius ad ſentiendum prudẽtiuſq́,ſed imbecillius eſt conſtitutum. Neruos autem ob hanc rationem atq́ hoc pacto deus extremæ parti capitis circumponens,ſpinæ dorſi eos quadam ſimilitudine circũpli cauit,ſummasq́ illis maxillas ſub uultu deuinxit,reliquos per omnia membra diſſemina uit,articulum connectens articulo.Noſtri prẽterea illi exornatores,oris naturã dentibus, lingua,labijs,ita ut nunc uidemus,neceſſariorum ſimul & optimorum gratia ornauerũt. Nam ingreſſum quidem neceſſariorum,egreſſum uero optimorum gratia excogitauere, Nempe neceſſarium eſt quicquid ad alimoniam in corpus admittitur. Verborũ autem effluxio miniſtra prudentiæ, elfluxionum omnium optima eſt atq́ pulcherrima. Caput præterea nudo oſſe relinqui omni alio tegmine deſtitutum non poterat, propter caloris frigoriſq́ exceſſum:neq́ rurſus carniũ pondere prægrauatũ,ſenſus expers obtuſumq́ reddendum erat. Carne igitur non penitus deſiccata reliduũ quod maius ſupereret ſegregatum eſt,cutisq́ ipſa circa cerebri humorem ſibi ipſi iuncta & germinans caput circumueſtiuit.Humiditas autem ſub iuncturas ſcaturiens irrigauit,compegitq́ ipſam ad uerticem. Iuncturarum uero ſpecies uaria propter circuitionum alimoniæq́ potentiam facta eſt: & his quidem magis inuicẽ pugnantibus plures,minus uero pauciores.Hanc omnẽ cutem undiq́ igne pupugit perculſitq́ deus. Per cutis inde quaſi ſaucíæ rimulas humor effluxit:quod ue illic humidum calidumq́ ſyncerum erat,abijt:quod uero ex iiſdem quibus & cutis,erat permixtũ,emanationis impetu extrà productum, in longum extenſum eſt,tenuitatẽ punctationi penetrationiq́ illi æqualẽ habẽs.Sed propter tarditatẽ à ſpiritu circunſtante retuſum,rurſuſq́ ſub cutem reuolutum, radices egit. His utiq́ cauſis capilli in cute ſunt nati,ſecundũ pellis corijq́ ſimilitudinẽ cuti quàm proximi,ſed propter coagulationẽ à frigiditate factam duriores cute atq́ denſiores.Nempe capillus extra cutem productus frigore riguit. Hoc pacto conſtipatum hirſutumq́ caput nobis deus inſtituit, cauſis quidem uſus illis quas diximus:tegmen uero ipſum ad cerebri tutelam non carnibus põderoſum,ſed leue eſſe uoluit,quod ad frigoris caloriſ ue intemperiem repellendã ſufficeret,& ſenſus acumen minime impediret.Ea uero quæ in digitis eſt neruí,pellis,& oſsis complexio,aridior facta,cõmuni quodam uno durioriq́ cutis tegmine eſt adoperta. Cuius quidem acceſſoria miniſtraq́ cauſa in iis quæ diximus conſtitit:principalis autẽ cauſa in ea intelligentia quæ id futuræ commoditatis gratia fabricauit.Quod enim ex uiris quandoq́ mulieres & cæteræ animantes erant futuræ noſtri illi opifices non ignorabant.quinetiã quòd unguium uſum beſtiæ quoq́ multæ ad opera multa erant habituræ, intelligebant.Quapropter homines ſtatim genitos unguibus armauerunt. Hac utiq́ ratione,& his de cauſis pelle,capillis,unguibus extrema membra operuere. Quoniam uero partes & mẽbra omnia mortalis animantis in mutua quadã cognatione genita erãt,uitamq́ neceſſario in igne ac ſpiritu poſsidebãt, ne animal ipſum ab his reſolutum exhauſtũq́ cito deficeret,hoc dij conſilio prouidere.Quippe humani generis naturã quandam cognatã alijs formis ſenſibusq́ miſcẽtes,quaſi animal quoddam aliud plantauerũt.Talia ſunt domeſticæ arbores,plantæ,ſemina,quæ cõſita nunc cultaq́ ab arte mitia nobis ſunt: quondã uero ſine cultura,agreſtia. Quicquid enim uitæ eſt particeps,iure animal nominabitur.Quod autẽ nunc dicimus,tertiæ animæ ſpeciei eſt particeps,quã inter diaphragma & umbilicum locauimus.Cui opinio,ratio,mens nulla penitus ineſt.Senſus uero ſuauis & triſtis unà cũ cupiditatibus conuenit.Omnia ſiquidem cõtinue patitur. Cum uero in ſeipſo ad ſemet conuertatur,externum q́ reſpuat motũ, & proprio motu domeſticoq́ utatur,idcirco huic natura non tribuit,ut quicquam penſi habens,ſuorum aliquid conſideraret.Quapropter uita quidẽ fungit̃,nec eſt ab animali diuerſum.quia uero illa ui qua quid ſeipſum transfert,orbatũ fuit,ſtetit rigens,& fixum radicibus hæſit. Cum hæc omnia ſuperiores illi noſtri ad nutrimentũ nobis inferioribus ſuppeditaſſent, in noſtro corpore quaſi quodã horto meatus ueluti aquæ ductus uarios diduxerũt, ut liquoris deriuatione irrigaretur.Principio meatus occultos ſub conflatione cutis & carnis,duas ſcilicet uenas in tergo diuiſerunt,ſecundum geminã corporis ipſius figuram,ad dexteram & ſiniſtram.

De capillis

Has

Has utiq́ ad ſpinam demiſerunt, mediamq́ medullam genitalem comprehendere, ut & hæc quàm maximę uigeat pullulétq́, & uberior hinc & alia quaſi decliuis effuſio, irrigationem æquabilem præbeat. Poſt hæc partientes circa caput uenas, easq́ inuicem ex oppoſito implicantes, partim à dextris ad ſiniſtra, partim à ſiniſtris ad dextera corporis diſpertierunt, ut capiti ad reliquum corpus unà cum cute connexio foret, poſtquam neruis quidem non erat circulo quodam ſecundum uerticem comprehenſum atq́ diſtinctum: atq́ etiam ut ſentiendi uis ab utriſque partibus per totum corpus undiq́ demanaret. Hinc uero aquæductum hoc ordine deduxerunt: quem plane perſpiciemus, ſi hoc inter nos primum aſſeuerabimus. Quęcunque ex minutioribus componuntur maiora detinent: quæ uero ex grandioribus, minutiora cohibere non poſſunt. Ignis autem prę cæteris generibus, minutiſsimis conſtat particulis. Ideoq́ aquam, aerem, terram, & quæ ex his componuntur omnia, penetrat, tranſilitq́ uſqueadeo, ut nihil ipſum ualeat cohibere. Idem quoque de noſtro utero cogitandum. Nempe cibos & potus ingeſtos retinent,Spiritum uero & ignem, quia eius compoſitione tenuiores ſunt, demorari nõ poteſt. His igitur uſus eſt deus ad irrigationem ab utero in uenas perficiendam. Rete enim quoddam ex aere atque igne inſtar gibboſæ ſagenæ contexuit. Vbi duo ſunt ad ipſum introitum gibbi conuexa: quorum alterum bifariam bino pulſu iterũm implicauit, & ab ipſis gibbi conuexis ueluti funes per totum corpus uſque ad texturæ illius extrema circumtendit. Interiora igitur ipſius tricæ omnia ex igne compoſuit, conuexa uero & receptaculum ipſum ex aere. Demum hæc aſſumens in animali formato hoc pacto diſpoſuit. Conuexa quidem in os dimiſit, Cum uero conuexum gibboſumq́ ſit duplex, per arterias alterum in pulmonem uſque traiecit, alterum circa arterias in uterum. Alterum uero partitus utranque illius partem ad fiſtulas narium communiter duxit, ita ut quando alterum ad os non peruenit, ex hoc ipſo omnes illius fluxus meatusq́ repleantur. Alteram uero gibbi retisq́ capacitatem circa omnes partes corporis concauas eſſe uoluit. Idq́ omne aliàs quidem in conuexa incuruaq́ confluere molliter, quaſi aer illic ſit, effecit: aliàs autem conuexa incuruaq́ ipſa refluere: Rete uero quoniam rarum ſit corpus penetrare per ipſum rurſuſq́ emergere. Radios autem ignis interiores ſucceſſione continua ſubſequi, in utranque partem aere tranſeunte. Idq́ donec mortale conſiſtit animal, fieri nunquam ceſſat. Huiuſmodi agitationem, merito expirationem reſpirationemq́ nominatam eſſe cenſemus. Omne autem hoc opus omnisq́ noſtra hæc paſſio in corpore fit, irrigatione quadam & refrigerio ad uitam & nutrimentum. Quando enim expirante & reſpirante halitu, ignis ſimul interior ſequitur, perq́ uterum diffuſus poculenta eſculẽtaq́ offendit, liquefacit protinus ipſa,partitur in minima, per exitus quà progreſſio patet tanquam ex fonte quodam educit: in meatus uidelicet uenarum traijcit quæcunq́ exhauſit,atque per corpus quaſi uallem uenarum fluenta diducit. Sed uideamus iterum quibus cauſis reſpiratio hunc in modum quem nunc cernimus fuerit inſtituta. Cuius quidem rei talis erit conſideratio. Quoniam uacuum nuſquam eſt, quò quicquam eorum quæ perferuntur,ingredi queat, ſpiritus autem è nobis euolat, cuiuis conſtat non in uacuum quidem hunc ſpiritum euolare, ſed proximum ſibi è ſua ſede depellere, depulſum rurſus illum proximum ſibi ſemper extrudere, ac ſecundum neceſsitatem huiuſmodi quicquid in ſedem illam percutitur atque impellitur, unde excluſus eſt halitus, ingreſſum illuc replensq́ halitum ipſum ſubſequi. Idq́ totum ſimul reuolutione quadam, qua nuſquam ſit uacuum, fieri. Quamobrem cum pectus pulmonesq́ ſpiritum efflauerint, mox aere corpori circumfuſo meatus corporis penetrante replentur. Ac rurſus euolans à corpore aer & emiſſus anhelitus inſpirationem intro retrahi cogit per oris narium q́ meatus. Cauſas uero quæ his principium dant, huiuſmodi ponimus. Omne uniuerſi huius animal in uenis & ſanguine calorem quaſi fontem ignis aliquem poſsidet, Idq́ reti ſagenæ comparauimus, per medium extenſum, totumq́ ex igne contextum, cum exteriora omnia ex aere ſint. Calorem ſanè putandum eſt natura ſua in regionem ſuam extra ad id quod ſibi cognatum eſt emanare. Cum uero diſcurſiones duæ ſint, unà per corpus extrà, altera rurſus per os ac nares, cum anhelitus ad alia impetum facit detruditq́, alia contrà retrahit atq́ repercutit. Quod autem retractum eſt, in ignem incurrens caleſcit:quod exhalauit, friget. Dum ergo caliditas permutat̃,& quæ alio tran

ſitu utuntur, caleſcunt, ac rurſus quod feruet ad naturam ſuam emigrat, & hanc emigrãtione alia in aliud iter repercutit, rurſuſq; hæc idem perpetiuntur aguntq; ſemper, certe anhelitus hic circulo quodam hinc & illinc iugiter fluctuans expirationem & inſpirationem continet. Quinetiam cauſæ paſſionum quæ ex attractu ampullarum ex corpore à medicis fiunt, atque etiam potionis, & eorũ inſuper quæ faciuntur, ſiue emittantur ſublimia, ſeu deferantur humi, hac utique ratione tractandæ uidentur. Voces præterea, quæcunque ueloces & tardæ, acutæ & graues audiri ſolent, aliàs diſſonæ propter motus eius qui in nobis ab ipſis fit, diſſimilitudinem, aliàs propter ſimilitudinem conſonæ. Priorum enim uelociorumq; ceſſantes motus, iamq; ad ſimile quiddam progreſſos, tardiores ipſæ uoces ſuccedentes illis, eosq; mouentes, occupant: comprehendentes uero non alium quidem motum iniiciendo perturbant, ſed tardioris lationis initium ſecundum principium uelocioris inducunt. Dum uero deſinentis motionis ſimilitudinem ſibi quandam accommodant, unum ex acuta & graui concentum contemperãt. Vnde inſipientibus uoluptatem, ſapientibus gaudium propter diuinæ harmoniæ imitationem in lationibus mortalibus repertam, tribuunt. Eadem ratio eſt de aquarum fluxibus, de fulminum impetu, de electri mirabili illo attractu, lapidis ue illius qui Heraclius nominatur. Reuera nullius horum attractio fit: ſed cum nuſquam ſit uacuum, & hæc ſeinuicem pulſent, atque repulſent, concretaq; & diſcreta ſuum locum ſingula poſcant, diligenti harum rerum inueſtigatori ex his mutuis paſſionibus euentus illi mirabiles contingere uidebuntur. Atqui reſpiratio, unde huc digreſſi ſumus, ab his cauſis, & hunc in modum, ut ſuprà diximus, prouenit. Dum uidelicet ignis cibos diuidit, eleuat turq; intrinſecus aſſecutus ſpiritum, uenas à uentre communi eleuatione huiuſmodi replet, ex eo quod attrita inde haurit, & ob hanc rationem per totum animalium omnium corpus alimentorum liquores penitus diffunduntur. Statim uero attrita & à cognatis ſuis ablata partim fructibus partim graminibus, quæ deus ad alimoniam corporis noſtri produxit, colores propter mixtionem omnino uarios habent: ſed plurimus in his rubeus præualet color, cuius natura ex ignis portione & abſterſione in humido facta prouenit. Propterea eius quod in totum corpus permanat, color, talis aſpectu eſt qualem diximus. Id ſanguinem nominauimus, carnium & uniuerſi corporis pabulum: unde irrigatio diſtributa paſſim exhauſta cuncta replet. Modus autem impletionis euacuationis ue talis eſt, qualis in uniuerſo cuiuslibet latio, per quam cognatũ quodlibet ad ſe ipſum ſe confert. Quæ enim nobis extrinſecus circumfuſa ſunt, reſoluunt nos aſſidue, & ſingulas noſtri portiones ad ſpecies ſuas foras emittunt. Sanguinea uero in nobis attrita incluſaq; uiſceribus, ut par eſt in quolibet animali fieri ſub cœlo conſtituto, totius lationem imitari coguntur. Cum igitur attrita quælibet in nobis cognatum poſcant, exhauſta quælibet implent. Porrò quando abſcedit plus quàm acceſſerit, decreſcit animal: quando contrà fit, augetur. Recens igitur animalis cuiuslibet compoſitio cũ nouos uelut ex ligneo quodam cõtextu triangulos habeat, ualidam quidem eorum ſtructuram poſſidet: moles autem eius tenerior tota coaluit: quippe quæ ex recentiori medulla concreuit nuper, & lacte nutrita eſt. Suſceptos ergo triangulos illos extrinſecus incidentes ex quibus cibi potusq; conflantur, triangulis propriis antiquiores imbecilliores q;, iuniorum ui peruincit & conterit, & grande animal ipſum reddit, dum ex multis ſimilibus alit. At cum triangulorum ſuorum radicem compagemq; relaxat, ex eo quod magnis laboribus longo tempore aduerſus multa certando fatigata & domita ſit, tunc ſanè alimenta ſuſcepta in ſimilitudinem ſuam non poteſt comminuendo redigere, ſua uero membra ab ingredientibus facile diſſipantur. Hinc iam minui ac deficere omne incipit animal, cum ſuperatur, detrimentumq; iſtud ſenectus appellatur. Finis uero tunc obuenit, quando triangulorum illorum ex quibus medulla conficitur, olim coaptata uincula, nihil amplius nẽctunt, ſed defatigatione iam relaxata nexus animæ deſerunt. Anima uero clàm ſecundum naturam cum uoluptate protinus euolat. Quicquid enim contra naturam fit moleſtum: quod autem pro rei natura, iucundum. Similiter & mors quam morbi & uulnera intulerunt, uiolenta eſt atque moleſta: quæ uero ſenio paulatim ad finem deducente naturaliter ſurrepit, inter omnia mortis genera leuiſſima eſt, & cum uoluptate potius quàm dolore contingit. Morbi aũt unde naſcantur, quis dubitet? Nam cum quatuor illa ſint ex

ſint ex quibus compactum eſt corpus, Terra, Ignis, Aqua, Aer, horum non naturalis exceſſus, defectusq;, & ex loco proprio in alienum translatio, per quam quod ſibi conueniens eſt, non tenent, inteſtinam quandam ſeditionẽ & morbos inferunt. Quando enim præter naturam unumquodq; fit aut transfertur, caleſcunt utiq; quæ ante frigebant, arida madent, graueſcunt leuia, & cætera omnia ſimiliter permutantur. Solummodo uero idem aliquid ſibimet ſecundum idem, atq; ſimiliter & debita proportione ſeruata accedens uel decedens, permittet ſe idem ſibiipſi ſoſpes integrumq; manere. Quod autem aberrat, ſiue accedendo ſeu decedendo, mutationes uarias, morbos, corruptiones infinitas inducit. Ex ſecundis quoq; cõpoſitionibus ſecundum naturam conſtitutis ſecunda bonæ uel malæ ualetudinis coniectura id quærenti cuiq; dabitur. Cum enim medulla ex illis & os & caro & nerui conſtiterint, ſanguis præterea ex iiſdem quamuis alio modo concreuerit, cæteri quidem euentus plurimi quemadmodum ſuperiora contingunt, maximi uero morbi atque grauiſſimi hoc pacto naſcuntur. Quando uidelicet ordine conuerſo iſta ex ſe inuicem fiunt, proculdubio corrumpuntur. Nempe ſecundum naturam carnes & nerui ex ſanguine generant: nerui quidem à uillis & ligamentis propter cognationem, carnes autem à coagulatione quadam eius quod ſecretum à uillis & ligamentis concreuit. Quod rurſus à neruis & carnibus emanat glutinoſum & pingue, ſimul quidẽ carnem ut plurimum ad oſſium naturam, ac etiam os ipſum medullam circundans nutriendo exauget. Quod rurſus per oſſium craſſitudinem ſtillat puriſſimum genus triangulorum, leniſſimũq;, & pinguedine abundantiſſimũ, dum defluit ex oſſibus, atq; delabit, medullam irrigat. Quatenus igitur ſingula hunc in modũ fiunt, bona ualetudo ſeruatur. Mala uero ſequitur ualetudo, quando fit contrà. Nam quoties eliquata caro tabem rurſus tranſmittit in uenas, ſanguis una cum ſpiritu multus ac uarius in uenis, coloribus diuerſis, amaritudineq; et acidis ſalſisq; infectus ſaporibus, bilem, cruorem, pituitam gignit quàm plurimam. Quæ quidem omnia rurſus ſic genita & corrupta ſanguinem ipſum in primis inficiunt, & ipſa nullum nutrimẽtum adhibentia corpori, feruntur paſsim per uenas nullo prorſus naturalis circuitus ordine obſeruato. Inimica ſanè inter ſeſe iſta ſunt, propterea quòd nullum ſui ſibi inuicem præbent uſum. Naturali præterea corporis habitudini ſuoq; in ſtatu perſeueranti diſſoluendo & liquefaciendo plurimum aduerſantur. Portio nanq; carnis uetuſtiſſima cum liqueſcit, ad digeſtionem cõcoctionemq; ineptiſſima, propter ueterem exuſtionem nigreſcit: quia uero contabuit, penitusq; exeſa eſt, amaritudinem contrahit, cæteris omnibus corporis partibus nondum contaminatis aduerſam. & tum quidem pro amaritudine niger ipſe color acerbitatem & acrimoniam habet, eo iam quod amarum fuerat magis attenuato: tum uero amaritudo rurſus ſanguine tincta colorẽ habet rubeum, ſed nigro huic admixto felleum. Præterea flauus color cũ amaritudine coit, quando ob ignis flammam noua caro liqueſcit. Et nomen quidem omnib. his cõmune bilem impoſuit uel medicus aliquis, uel certe eo ingenio prædítus quiſpiam quo multa & diſſimilia diſpicere poſſet, ac rurſus genus in multis unum uno cognomento dignum inſpicere. Quæ uero bilis ſpecies appellanẽ, pro colorũ uarietate rationem ſingulis propriam acceperunt. Cruor præterea, qui ſanguinis reſiduum & defluxus eſt, lenis eſt ac mitis: qui uero bilis atræ acriſq;, agreſtis. quando propter caliditatẽ falſo ſapori miſcetur huiuſmodi quiddam acida pituita nuncupatur. Sæpe uero teneriorís recẽtisq; carnis portio quædam unà cum aere colliqueſcit, deinde uento inflatur incluſo, humiditate protinus circũfuſa: fiuntq; ex hoc ampullæ, quæ ſigillatim propter paruitatem uideri nõ poſſunt: iunctæ uero ſimul & in grandiorem tumefactæ molem, conſpiciuntur colorẽq; propter ſpumæ generationem habent album. Omnem hanc teneriorís carnis eliquationem unà cum ſpiritu factam, quæ ex humiditate uento circumfuſa tumeſcit, albam pituitam appellamus: recentis item pituitæ reſiduum defluxumq; lachrimas atq; ſudorem, & quotcunq; alia in quæ quotidie corpus reſoluitur. Atq; hæc omnia inſtrumenta morborum, quando ſcilicet ſanguis non cibis & potibus ſecundum naturam, ſed ex contrariis præter naturæ leges excreſcit. Quando igitur caro quælibet circũciditur, eiusq; radix permanet, dimidia quædam eſt calamitatis potentia. Facile enim reſtauratur. Quando uero quod carnes oſſibus alligat, ægrotat, & ſanguis ex illis ac neruis defluens haud amplius nutrit oſſa, carnẽ ue reuincit, ſed ex pinguí & glutinoſo aſper, ſalſus, ſiccus, & ſqualidus iniquitatẽ

iniquitate uictus est factus, tunc certe quod omnia ista perpetitur, abscissum ab ossibus sub carne neruisq; riget. Caro etiam à radicibus decidens nudos relinquit neruos, & salso obductos humore, & in fluenta sanguinis permanans, morbos quos supra diximus numero etiam plures reddit. Graues quidem hæ corporibus passiones: quæ uero has præcedunt, admodum graviores. Quando uidelicet os ob carnis crassitudinẽ respirationem non habet sufficientem, ideoq; putredinis calore uexatum atq; restrictum, alimenta non suscipit, rursusq; ipsum in illam contrà decidit frigefactũ. Illa uero in carnem, caro in sanguinem rursus delabitur, Vnde acriores superioribus morbi nascũtur. Extremũ uero omnium est, quando medullæ natura propter defectum aliquem aut excessum ægrotat. hinc enim omnium uehemẽtissimi & ad mortem periculosissimi morbi proueniunt. tũc enim omnis compago corporis necessario dissipatur. Tertiam post hæc morborum speciem tripartito diuidimus. Alius enim spiritu, alius pituita, alius bile creatur. Nam cũ spiritus ipsius custos, & quasi penuarius pulmo distillatione occlusus libera & expedita spiracula nobis non exhibet, & hinc quidem nullus mittitur spiritus, illinc uerò plusquam oportet accipitur, tunc quæ respiratione & refrigerio carent, marcescunt. Quod uero accipitur nimiũ, per uenas traductum eas cõtorquet, liquefacit corpus, eius in medio Diaphragma, medium scilicet interpositum occupans. hinc morbi admodum molesti multo cum sudore innumerabiles oriuntur. Sæpe etiam intra corpus discreta & rarefacta carne innascitur spiritus: qui cum foras egredi nequeat, ijsdem quibus & ingressi aliunde spiritus, doloribus afficit. Sed ingentibus tunc affligit doloribus, quando neruis proximisq; uenulis circunfusus hæc inflat, & ligamenta continuosq; neruos à tergo intendit atq; detorquet. Qui sanè morbi ab ipsa intendente & inflante passione tensiones, & à tergo cõtortiones cognominantur, quorum difficile remediũ est. Subortæ enim febres hos maxime soluunt. Alba uero pituita propter ampullarum spiritum intus inclusa difficilis: ad exteriorem cutem delapsa, mitior, sed corpus uarijs sordibus aspergit, albisq; inficit maculis, atq; morbos alios eiusmodi generat. Atræ uero bili permixta, cum diuinissimos capitis meatus illabitur, dissipare eos solet atq; turbare. Si dormientibus id contingat mitior: sin uigilantibus, expulsu difficilior. Cum uero sacræ naturæ languor hic sit, haud absre sacer morbus est appellatus. Proinde pituita acida atq; item salsa, languorum omnium qui distillatione fiunt origo est. quoniam uero plurima loca illabitur, malas gignit ualetudines plurimas. Quęcunq; autem partes corporis tumescere dicuntur, à bilis incendio, & combustione uexantur. quæ cum expirat extrinsecus uarios æstu suo tumores producit: intrinsecus uero cohibita, urentes edacesq; morbos plurimos procreat. Tunc autem pessima est, quando pus sanguini mixtũ & uillorum ligaminumq; fila suo ex ordine dimouet. quæ ideo in sanguinem diducta & sparsa sunt, ut mediocrem tenuitatis & crassitudinis habitũ cõsequaẽ: neq; propter caliditatẽ cũ ipse sit lubricus, raro ex corpore defluat, neq; si crassior sit, ad motum fiat ineptior atq; egre per uenas fluat & refluat. Ad hãc utiq; naturæ commoditatẽ, huiusmodi peropportuna sunt ligamenta, quæ si quis etiam mortuo & ob frigus rigente sanguine inuicem conducat & contrahat, reliquus sanguis omnis diffunditur. Cum uero missa fuerint, illico cum præcedente frigore restringuntur. Quoniam uero hanc uim uilli huiusmodi in sanguinem habent, cum bilis natura sanguis uetus euaserit, ac rursus ex carnibus in hunc fuerit resoluta, calida & humida paulatim primam incidens uillorum illorum ui cõpressa restringitẽ. Compressa uero extinctaq; uiolenter, procellam intus tremoremq; ciet. Cæterum quando uberior affluit, calore proprio ligamenta exuperans, præterq; modum exæstuans, seruat quidem, ac si continue ad finẽ usq; idonea uictoriæ sit, penetrat in medullas, adustisq; radicibus inde animæ uincula, quasi nauis funes resoluit & amputat, liberamq; dimittit. Sed cum inferior adest corpusq; liquescens ei restitit, ipsa deuincta, aut per totum corpus excidit, aut per uenas in uentrem inferiorem superioremue compulsa tanq; transfuga ex seditiosa ciuitate, sic effugit è corpore, morbosq; eos inducit, quos Diarrhœas uocant, & Dysenterias, id est fluxus uentris lubricos, fluxusq; mordaces, necnon multas generis eiusdem alias molestias infert. Quando igitur corpus ignis potissimum excessu languet, continua febre laborat: quando uero aeris, quotidiana discreta. A quæ tertiana, propterea quod aqua segnior est quàm ignis & aer. Terrę demum excessu, quartana. Terra siquidem omnium tardissima, quarto

Diarrhœa
Dysenteria
De febribus

quartò gradu cum sit, temporis circuitu quarto feruet, deferuetq;: hinc quartanas inuehit febres, quæ uix serò; sanantur. Atq; hoc quidem pacto corporis morbi contingunt. Animæ uero morbi propter corporis habitum ita nascuntur. Morbum animæ dementiam esse censemus. Eius genera duo ponimus, Insaniam & imperitiã. Quæcunq; igitur passio alterutrum istorum infert, animi ægritudo est nuncupanda. Idcirco uoluptates dolores q; admodum uehementes, morborum animæ omnium grauissimi iudicandi. Quisquis enim uel nimia gestit lętitia, uel nimio dolore deprimitur, dum illam auidius imporiusq; ascisc ere, hũc uitare obnixe conatur, neq; cernere neq; audire recte quicquã potest, sed rabie furit, & in eo habitu constitutus, minime rationis est cõpos. Qui uero fluido stupidoq; circa medullam abundat semine, utq; arbor pluribus q; conueniat fructib. grauida nimia ubertate luxuriat, is profecto multis passim doloribus, multis item uoluptatibus in libidinibus ipsis earumq; fœtibus, fructibusq; affectus, per omnem fermè uitam ob ingentes uoluptates dolores q; insanit, ac furit: cumq; huius animus propter corpus æger sit atq; insipiens, uulgo tamen non æger, sed pro uoluntate sua ut libet affectus falso putatur. Veritas autem sic habet. Nempe uenereorum intemperantia maxima ex parte propter generis unius habitum per ossium raritatem in corpore lubricum madidumq;, animi infirmitas est. Ac fermè omnis uoluptatum incontinentia, quæ perinde ac si sponte improbi simus uituperari solet, non recte ita uituperatur. Nemo enim sponte malus, sed propter prauum quendam corporis habitum rudemq; educationem, malus omnis fit malus. Omnibus autem aduersa inimicaq; hęc sunt, & mala noxiaq; contingũt. Rursus dolore afflictus animus similiter propter corpus in prauitatem plurimam incidit. Acris enim & infesta pituita, amari item felleiq; humores, quando oberrantes per corpus non exhalant, sed per uiscera reuoluti uaporem suum penetralibus animæ ipsius infundunt, languores animæ uarios & magis & minus, tum plures, tum pauciores efficiunt. Perferuntur sanè ad tres animæ sedes humores uaporesq; huiusmodi, ac pro loci diuersitate unusquisque uarias species generat, difficultatis, atq; molestiæ, audaciæ rursus timiditatisq;, obliuionis præterea, atq; hebetudinis. Sæpe etiam ad prauum hunc corporaturæ & affectionis habitum accedunt mores ciuitatis iniqui, sermonesq; & priuati & publici non parum omnino noxij, nec ullæ doctrinę ad tantorum malorum remedia à tenera ætate discuntur. Atq; ita quicunq; nostrum praui sunt, duabus ex causis præter uoluntatem maxime contingentibus, praui fiunt. huiusmodi quidem malorum causæ serentibus potius quàm satis, educantibus quàm educatis attribuendę. Conandum tamen pro uiribus, educationis, studiorum, doctrinarum, diligentia improbitatem reijcere, assequi probitatem. Sed horum quidem tractatio alio constat differendi modo. Nunc iam conuerso quo cultu quibus ue causis corporis animiq; salutẽ adipiscamur, decet exponere. Iustius enim est de bonis q; de malis uerba facere. Omne bonũ pulchrũ: pulchrum uero sine mensura & moderatione esse non potest. Ideoq; animal quod tale futurũ est, cõuenienti mensura moderatum esse oportet. Ex eorum aũt numero quæ cõmensurata moderataq; dicunt, exigua quædã persentimus & iudicamus. præcipua uero & maxima ignoramus. Porrò ad bonam & malam ualetudinem, ad uirtutes & uitia nulla moderatio uel immoderatio maioris momenti quàm animæ ad ipsum corpus esse uidetur. Horum nihil considerámus, neq; animaduertimus, q uãdo robustam magnamq; animã imbecillior inferiorq; uehit species, uel quando contrà ista iunguntur, totum ipsum animal pulchrũ esse non potest. maxima enim mensura & moderatione caret. Quod aũt contrà affectum est, spectaculorum omnium ei qui id ualeat intueri, pulcherrimum amabilissimumq; apparet. Corpus quidem quod grandioribus uel inæqualibus cruribus, aut quouis alio modum excedente membro secum ipso dissentit, & deforme est, & in ferendis laboribus cõtorquetur, uacillat, lassatur, & concidit, innumerabiliumq; malorum sibi causam præbet. Idem quoq; iudicandum de eo ex anima & corpore cõposito, quod animal appellamus. Quando enim anima corpore admodum potentior est, exultat in eo atq; effertur, totum ipsum intrinsecus quatiens languoribus implet. Quando etiã ad discendum inuestigandumq; collectis in unum uiribus uehementer incumbit, liquefacit protinus corpus & labefactat. Deniq; cum ad docendũ differendumq; priuatim & publice ambitiosa quadam concertatione contendit, inflammat corpus atq; resoluit. Nõnunquam etiam distillationes fluxusq;

Voluptates & dolores uehemẽtes morbi animæ grauissimi

nes fluxusq; cõmouens medicorum plurimos decipit, cogitq; illos contrarias causas iudicare. Rursus quando corpus grande & pigriori mole superexcedens pusillæ exiliq; cogitationi animi copulatur, cum geminæ sint in homine secundum naturam cupiditates, una quidem per corpus alimentorum, altera uero per id quod diuinissimum nobis ineſt, prudentiæ: tunc sanè potentioris illius prævalentes agitationes quod suum est adaugẽt, quod uero animi, hebes, indocile, obliuiosum reddunt, atq; ita infirmitatẽ maximam uidelicet imperitiam generant. Vna demum est ad utrunq; salus & conseruatio, ut neq; animam sine corpore, neq; corpus absq; anima moueamus, ut in mutua contentione exæquatis inuicem uiribus insurgentia bonam totius ualetudinẽ tueantur. Quapropter quicunq; mathematicis doctrinam operis dat, aut cuiuis mentis indagationi uehementius studet, debet etiam motum corporis adhibere, & in gymnastica exercitatiõe uersari. Ac rursus qui summa corpus diligentia firmat & roborat, animæ quoq; uicissim motus adiungere, musica & omnibus philosophiæ studijs usus, si modo quis iure bonus simul & pulcher sit appellandus. Similiter quoque partes curare debemus, totius speciem imitati. Cum enim corpus ab ingredientibus incendatur intus, frigidumue fiat, & iterum ab extremis aridum madidumue reddatur, & quæ deinceps hæc sequuntur perpetiaẽ, quando quis otium agens corpus motionibus his cõmittit, superatum ab his dissoluitur. At si quis in curando corpore illam imitetur naturã quam altricem uniuersi uocauimus, ita ut nunquam torpere permittat, sed moueat semper iugiq; agitatiõe internis externisq; motibus secundum naturam ubique resistat, & moderata quadam commotione aberrantes passiones corporis partesq; cognationis ratione seruata uicissim in ordinem redigat & exornet, secundum sermonem illum superiorem quem de uniuerso habuimus, nequaq; sinet inimicum inimico admotum prælia in corpore morbosq; ciere, sed efficiet potius ut amicum adhærens amico sanitatẽ corporis tueatur. Omnium uero motuũ optimus ille est, qui in semet ex se ipso fit. Nam & mentis, & totius ipsius motioni cognatissimus est. Qui uero ab alio fit, deterior. Deterrimus aũt motus, quando iacens & quietẽ agens corpus, ab alijs secundum partes mouet. Quapropter purgationũ constitutionumq; omniũ corporis, quæ exercitatione gymnastica fit saluberrima est. Proxime ad hanc accedit uectio facilis, siue naui, seu quouis alio uehiculo peragatur. Tertia cõmotionis species tunc demum cum summa cogit necessitas, utilis, aliter uero nullo modo sanæ mentis homini suscipienda. Medicorum illa purgatio est, quæ pharmacis, id est solutiuis medelis, fieri solet. Morbi enim nisi periculosissimi sint, pharmacis irritandi non sunt. Omnis nanque morborum constitutio animalium naturæ quodammodo similis est. Sanè animaliũ compositio ab ipso generationis exordio certis temporũ curriculis terminatur: idq; & genus uniuersum patitur, & animal unũquodq; ab ortu fatale uiuendi spatiũ in seipso exceptis necessarijs passionibus, continet. Etenim trianguli ab ipso initio singulorũ uim possidentes usq; ad certum tempus sufficienter ad usum uitæ cohærent, ultra id uita nemini prorogatur. Idem quoq; constitutionis modus languoribus conuenit. Quos si quis citra fatalem temporis cursum pharmacis amputare contenderit, ex paruis ingentes, ex paucis multi euadere consueuerunt. Quapropter diligentia uictus corrigendi & gubernandi sunt morbi, prout cuiq; datur otium, neq; difficile infestumq; malum pharmacis instigandum. Ac de communi quidem animali & parte illius corporea, qua diligẽtia regenda & gubernanda sint, ut ratio uiuendi seruetur, satis est dictum. Ipsum uero quod gubernaturum est multo magis ac prius ita pro uiribus instruẽdũ est, ut q̃ optime atq; pulcherrime ad degendum sit præparatum. Exacta quidem huius rei discussio propriã sibi & integrã disputationem exigeret. Quãtum uero forte ad id quo de agimus attinet, siquis per superiorum uestigia gradiatur, non absurde sic maxime procedendo ad commodum istorum finem perueniet. Sæpe in superioribus diximus tres esse animæ species in nobis trifariam distributas, singulasq; suos motus habere. Ita nunc paucis concludamus, quæcunque illarum torpet, & à suis motibus otium agit, imbecillissimã necessario reddi: quæ uero agit assidue, robustissimam. Quapropter danda est opera, ut species singulæ motus suos inter se moderatos conuenienti tenore cõseruent. De præstantissima igitur animæ nostri specie ita est sentiendum. Nempe hanc deus ut dæmonem nostrum cuiq; tribuit: hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atque ad cœli cognationem à terra nos tollere

Quis optimus motuũ

De purgationibus

Diligẽtia uictus corrigẽdi morbi

lere, tanquam animalia cœlesti potius q̃ terreno semine nata. Quod quidem recte admodum dicitur. Vnde enim primus animæ datus est ortus, inde diuina uis caput radicemq; & originem nostram pendentem suspendens, totum dirigit corpus. In eo igitur qui cõcupiscentiæ & ambitiosæ iracundiæ affectibus explendis incumbit, necesse est opiniones omnes mortales fieri, atq; eum quàm maxime fieri potest mortalẽ prorsus euadere, cum mortalem naturam pro uiribus auxerit. At eum qui totus discendæ ueritatis cupiditate flagrauerit, atq; omnem eius operam præcipue in hoc uno impenderit, necesse est omnino siquidem ueritatem attingat, immortalia & diuina comprehendere: & quatenus humana natura immortalitatem assequi potest, eatenus hunc penitus immortalẽ euadere, nulla uidelicet immortalitatis parte dimissa. quinetiã cum semper diuinum colat, ipsumq; familiarem dæmonem in se habeat ornatissimum, præcipue beatum fore. Cultura autem cuiusq; omnino una est, proprium cuiq; pabulum motumq; tribuere. Ei uero quod in nobis diuinum est, motus cognati sunt, uniuersi ipsius cognationes atq; circuitus. Hos itaq; secutum unumquenq; nostrum oportet discursiones illas nostras in capite olim à prima generatione corruptas, per ipsam mundanæ harmoniæ reuolutionisq; intelligentiam ita corripere, ut intellectæ rei intelligentem uim secundum pristinam naturam similem reddat, per quam similitudinem uitæ à deo optime nobis propositæ, & in præsenti tempore, & in futuro finem adipiscamur. Sed iam disputatio illa de uniuerso usq; ad generationem hominum nobis proposita finem penè suum adepta uidetur. Cæterarum uero animantiũ generationem quatenus duntaxat necessitas postulat, paucis perstringemus. Sic enim modum in hac disputatione tenere sibi quisq; uidebitur. Verum de his iam ita dicamus. Quicunq; uirorum iniusti timidiq; uixerunt, quemadmodum probabilis ratio nobis ostendit, in generatione secunda in fœminas sunt conuersi. Quo quidẽ tempore hanc ob causam dij coitus amorem machinati sunt. Igitur in uiris unum quiddam, in fœminis alterum uitæ & animæ compositum compoſuerunt. Ipsum potus discursum, quo per pulmones sub renes in uesicã defluens & spiritui mixtus elisusq; depromitur, dij in fistulæ modũ in compactã medullam à capite per ceruicem & spinam deriuauerũt, quod quidem Sperma id est semẽ, in superioribus nuncupauimus. Hoc autem utpote animatũ ac respirans, qua parte spirat, per eandem uitale effluendi desiderium gignit. atq; ita generandi amorẽ nobis inseruit. Quocirca pudendorũ naturæ in uiris insita uis, inobediens atq; imperiosa, & quasi animal non exaudiens rationem furiosum libidinum uiolentia subijcere sibi cuncta conaẽ. Vulua quoq; matrixq; in fœminis eadẽ ratione animal auidum generandi, quando procul à fœtu per ætatis florem, aut ultrà diutius detinetur, ægre fert morã ac plurimum indignatur: passimq; per corpus oberrans, meatus spiritus intercludit, respirare non sinit, extremis uexat angustijs, morbis deniq; omnibus premit, quousq; utrorumq; cupido amorq; quasi ex arboribus fœtũ fructum ue producunt: ipsum deinde decerpunt & in matricem uelut agrum inspargunt: hinc animalia primũ talia, ut nec propter paruitatem uideantur, necdum appareant formata, concipiunt: mox quæ conflauerant, explicant, ingentia intus enutriunt, demũ educunt in lucem, animaliumq; generationem perficiunt. Mulieres hunc in modum & fœminæ omnes sunt genitæ. Auium autem genus ex nostro ita est apte formatum, ut pro pilis pennas acciperet. In hoc illi homines transeunt, qui simplices & innocentes cũ sint, leues tamen sunt, & frustra in rebus sublimibus curiosi: quiue adeo fatui sunt, ut oculorum iudicio confisi, hoc altissima quæq; firmiter demonstrari posse nõ dubitent. Grefsibilũ uero ferarũ genus ex his natũ hominibus, qui à philosophia penitus alieni ad cœlestia nunquàm oculos erexerũt, ex eo quod uolutionibus illis quæ in capite peragi solent usi nunquàm sunt, sed illas animæ partes secuti quæ in uentre & pectore dominantur. Ex his utiq; studijs anteriora membra & capita ob ipsam cognitionem humi penitus defixerunt: in longum productum ac diuersum corporis uerticem tenuere: quandoquidem ibi propter desidiam singulorum colliſi sunt & cõfracti circuitus, & ideo quòd quatuor pedum ac etiam plurium est institutа figura, ut insipientiori bus deus maiorem ex pedibus multis atq; progressu occasionẽ præstet, per quam magis etiam deflectantur ad terram. Eos autem qui horum insipientissimi erant, corpusq; in terram penitus prosternebant, quasi nihil ultra pedibus opus foret, in corpora carentia pedibus & humi serpentia permutarunt. Quartum genus aquaticum est, ex illis natum qui stolidissimi

De genera-tione fœminæ

De sperma-te

Generandi cupiditas

Generatiõ auium

Generatiõ ferarũ

Generatio aquatilium

stolidíssimi & imperitíssimi fuerãt, quos nostri illi transformatores pura respiratione dignos idcirco non iudicauerunt, quia propter extremæ transgressionis iniquitatem animã impurissimã prorsus habebant. Ideo ex tenui ac pura aeris illa respiratione, in aquæ respirationem profundam turbidamq; merserunt. Vndè piscium & ostrearum ac denique aquatilium omniũ orta est multitudo: in qua certe mutatione illi ex sedium extremarum habitatione inscitiæ quoq; extremæ dant pœnas. Hunc in modum & olim & nunc in se inuicem animalia migrant, dum mentis & dementiæ iactura uel adeptione mutantur. Iã igitur nostra hæc de uniuerso disputatio finem habeat. Mortalia enim & immortalia uiuentia mundus hic fortitus, atq; inde completus, ita denique factus est uisibile uisibilia comprehendens animal, intelligibilis dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcherrimus, perfectissimus, cœlum unum hoc atq; unigenitum.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN CRITIAM VEL ATLANTICVM

PLATO *noster officiosissimus patriæ suæ filius laudauit eam in Menexeno ex rebus contra oriẽtales, laudat rursus in Critia ex rebus contra occidentales strenue gestis. Atq; utrobiq; commendat ex multis, tum dei, tum naturæ artisq; muneribus: simulq; commonefacit omnes ne patriæ sint ingrati: ac dum uirtutem Atticam tam orientem quàm occidentem plagam superasse cõmemorat, interea docet & omnia domari uirtute, & uiros uirtute præditos, tum in occidentibus, id est rebus aduersis, tum in orientibus, hoc est secundis recte feliciterq; se gerere. Nec iniuria post Timæum de mundi generatione, legi uult Critiam de antiquitate mundi. Videtur autem neq; huic historiæ finem imposuisse, neq; sequentem historiam sub Hermocratis titulo promissam composuisse. Hanc autem nõ fictam quidem, sed ueram historiam extitisse, constat. Primo quidem, quia ubicunq; fingit aliquid, solet fabulam nominare. Hic uero tanquã historiam audet asseuerare. Deinde idem omnino asserit in Timæo, appellans rem miram quidem, sed omnino uerã. Et à quibus accepta sit diligenter utrobiq; recenset, scilicet à maioribus suis atq; gẽtilibus. Critias enim hic ab auo Critia, ille uero à Solone patruo suo, qui literis quoq; mandauit, Solo ab Aegyptijs sacerdotibus. Præterea Proclus Marcelli cuiusdã de rebus Aethiopũ adducit historias, in quibus hæc manifestissime confirmantur Aethiopum rebus gestis inserta. Et si Platonicorũ nullus historiam negat: Porphyrius tamen, Proclus, & ante hos Origenes, allegoriã insuper uolunt physicam continere. Quos equidem uereor ne si conentur singula allegoriæ ad unguem accommodare, ab ipso Platone deridеantur, in exordio Phædri curiosas nimium in huiusmodi rebus allegorias sub persona Socratis irridente. Verũ ne Anagogicum sensum, quo prorsus neglecto nemo sit Platonicus, omnino negligere uideamur, Pallas quidem sit numẽ intellectuali uitæ præsidens, Neptunus uero numẽ fouens generationẽ atq; gubernans. Athenienses figuræ sint animarũ intellectu solo uiuentium, numinumq; similium. Atlantici uero figuræ numinum generationi fauentium, animarumq; corporibus coniunctarũ ad generationis officium totiusq; ornatum. Conuenientissime uero per occidens, per mare, per insulas, per uarias locorum partitiones, ipsa generationis materia mobilitasq; diuersa significatur. Bellum præterea sit studiosa cõtentio, per quam superiora numina, inferiora assidue in se cõuertunt, & animas quasi ferro et igni à materia motuq; segregãt. Proinde quod Neptunus ex muliere filios procreauit, intellige uel ex terra genuisse, uel afflatu quodam ex priori uiuendi forma in alteram formam regenerasse. Quinq; uero partus, quinq; sunt formæ corporum, quas in hoc materiæ mari perpetua agitatione cõponit, scilicet lapides, metalla, plantæ, animalia partim ratiõe carentia, partim prædita ratione. Decẽ uero filij sunt, quolibet enim partu gemini cõcreantur. Nempe in quouis cõposito elementalis coalescit uirtus, simulq; uirtus quædam cœlestis infunditur, quam medici uirtutẽ nominant specialem. Ex geminis autem quinq; partubus decem filij cõputantur. At quinq; zonæ siue sphæræ arcẽ Neptuneã circundantes, quinq; sunt sphærarũ naturæ, cœlestis, ignea, aerea, aquea, terrea. Partim uero terrenas ait, partim aqueas, ut statũ in rebus significaret & motũ. Cõmunis uero per omnes meatus, mutuam inter se rerum significat genituram. Commemorat et metalla, ut per septẽ metalla, septem planetarum influxus intelligamus, generationem omnium moderantes. Aurum quidem Soli, Argentum Lunæ, Plumbum Saturno, Electrum Ioui, Ferrum & æs Marti, Veneri orichalcum, Mercurio stannum Platonici tribuunt. Mensuræ uero earumq; numeri partim ex historia, partim ex architecturæ ratione ducantur. Nõnihil tum operis, tum eloquij gratiæ decoriq; attribuendum. Sed de allegoria fermè iam satis. Iã uero sic libri huius mysteria confirmemus. Platonici deos quidem alios, ut eorum uerbis utar, supercœlestes, alios uero cœlestes, & alios subcœlestes esse putant. Et primos quidem filios dei, sequentes uero omnes deorum filios nominant. Rursus in primis amplissimam prouidentiam, in secundis minus amplam, in tertijs ad angustiora redactã collocant, utpote qui iam certis terræ plagis rerumq; generibus diuina distributione præsint: quemadmodum & cœlestes alij, alijs cœli partibus stellisq; præponuntur. Hi ergo subcœlestes dij certo quodam ordine, alij gentes alias gubernandas ab initio susceperunt*

Metalla Planetis dicata

perunt. Ab initio inquam uel geniti mundi, uel generis humani regeniti. Siquidem post ingẽtes terreni orbis illuuiones, Plato homines arbitratur eiusmodi deorũ opera ex ipsa terra ueluti matre diuinitus generari. Posse enim illos gignere, per Ideam uidelicet humanam quasi semen. Posse & terram parere, nouo abundanteq; humore per fusam, & accedente calore fœcundam, siue post aquarum colluuiones sequantur tepidi soles, siue post uasta quædã incendia pluuiæ uberius affluant. Homines uero à dijs è terra progenitos, Heroes nominant, qui à parentibus occulta quadam mentis ad mentem persuasione recti ab initio multa per secula fuerint. Quoniam uero longo temporum tractu tam diuina uirtus ingenijs insita, quàm terræ fœcunditas minuitur paulatim: unde & animi diuinitatis omnino expertes, & corpora antiquæ fœcunditatis uacua prorsus euaderent: deus iterum terram, uel diluit, uel incendit, genusq; nostrum in antiquam restituit dignitatem, cœlestibus uidelicet motionibus sic à motore contemperatis, ut cœleste fatum semper cum prouidentia diuina concurrat. Profectò quemadmodum medici de quolibet humano corpore, ita Platonici de toto genere iudicant. Medici enim aiunt, uitam in naturali quodam humore, & tanto & tali consistere, posseq; perpetuo prorogari, si modo & quãtus ille restauretur et qualis: nõ prorogari uero, ubi non talis refluit, qualis effluxerat, & si tantus. Perinde ac si quis ex dolio uini pleno impleret quotidie paterã, sta timq; dolio, aquæ tantundem infunderet. Sic enim continue æqualis in dolio esset humor, sed non similis, dissimiliorq; quotidie, donec tandem ex mero iam non aqueum uinum tantum, sed aqua prorsus euaserit. Similiter Platonici diuinam fœcundamq; qualitatem & ingenio à dijs humano, & corpori à cœlo quondam infusam, paulatim putant in qualitatem humanam uerti, humano hoc subiecto eam naturaliter ita trahẽte, donec sensim ad ferinam usque degeneret. Sed degenerationem tantam non posse à deo rerum ordinatore perpetuo tolerari. Quod autem Plato deos diuersas sortes fuisse nactos, & hic & alibi sæpe ait, intellige illos uni summo sortes distribuenti parere, atq; necessario assignatam prouinciam gubernare. Sed necessitatem in diuinis esse penitus uoluntariam. Siquidem apud eos una est patris summi filiorumq; uoluntas. Atqui sicut elementorum partes ea necessitate ad loca propria perferuntur, quæ & uoluntas futura est, si modo cognouerit: sic apud superos ipsa gubernationis assignatæ naturalisq; effectæ necessitas idem est atq; uoluntas. Præterea quod & hic, & in Timæo & Menexeno Atticam regionẽ esse ingenijs inquit in primis accommodatam, meminisse oportet in rationibus hac de re assignandis inter se Platonicos dissidere. Panætius enim temperiẽ aeris inter æstum atq; gelu causam arbitratur: idq; ex ipsis Platonicis uerbis in quinto Legum, et Epinomide probat. Panætium Longinus arguit, quia regio illa sæpe gelu atque æstu pulsetur: assignatq; in causa qualitatem loci commixtam ex multis atque occultam. Quem reprobat Porphyrius quod propriam ingenij causam esse putet corpoream. Origenes in commẽtarijs in Timæum cœlestes aspectus influxusq; assignat, id ipsum ex octauo de Republica asserens, ubi dicitur, cœlestes quosdam circuitus esse causas fertilitatis ac sterilitatis, tum corporum, tum etiam animarum. At Origenem Proclus ibidem ait ueram quidem ex parte causam assignasse, sed nondum integram perfecisse. Ipse uero una cum Porphyrio rem altius repetens ait: Intellectum opificem mundi intellectualem esse mundum, ideoq; quasi multiplicem. Animam uero mundi esse animalem rationalemq; mundũ magisq; multiplicem: atque proxime adesse uniuerso mundi spatio continuo prorsus atque immobili, ex materia prima & dimensione constanti. Rursus in ipso spatio ante omnes quæ generandæ sunt formas, animam ex rationibus suis ideas sequentibus, alibi alias uires imprimere, quasi animæ mẽtis plenæ uestigia, ac peculiaria quædã receptacula formas alibi alias familiariter susceptura. Tum deos uarios uarias sortitos prouincias, eiusmodi hospitia illustrare, alia quidem alios, atque formare. Animas ergo rationales, postquam elementalem uitam, propriamq; elegerint, si forte reuolutione cœlesti ad ea loca præ cæteris dirigantur, quæ electæ iam uiuendi formæ potissime congruant, uitæ ipsius officium prorsus implere. Itaque quando ad Martiam uel Apollineam uergentes uitam, mox plagam à Marte uel Apolline illustratam nanciscantur, perfectæ uel fortitudinis, uel uaticinij opus absoluere. Quæ uero philosophicam uitam elegerint, si regionem afflatam Pallade, sapientia magnanimitateq; simul excellere. Itaque hic & in Timæo inquit, Atticam regionem rectam à Pallade sapientiæ atque militiæ conuenire: & in quinto Legum ait inspirationem localium deorum atque dæmonum circa loca, maximi ad ingenia & mores esse momenti. Requirit uero nonnullam aeris temperantiam, non ut causam, sed ne causæ ipsius opus impediatur. Quamobrem loci huius diuersitas non tam efficit diuersitatẽ ingenij apud Platonicos, quàm suscipit & declarat. Tria enim esse putant ad id potiora elementali loco, scilicet tum animæ ipsius affectionem siue naturalem siue electam, tum inspirationem numinum propriorum, tum cœlestes influxus: posse uero id impediri, uel elementali mixtione, uel planetarum noua coniunctione, uel ab ipsis hominibus illata calamitate: & quæ bona desuper infundantur, inferiorum obstaculo reddi bona. Qua de re in Legibus disputauimus. Sed de his iam satis. Ex omnibus autem huius libri mysterijs collige unà cum prouidentia concurrere humani arbitrij libertatem. Collige & sententiam Mosaico mysterio similem, homines quondam quamdiu in eis diuina quædam gratia iustitiaq; innata uigebat, beatos in quodam, ut aiunt, delitiarum paradiso uixisse. Postquam uero per intemperantiam & superbiam gratia illa euanuit, in scelera simul & calamitates grauissimas incidisse. Deum autem aquarum diluuio peccata hominum diluisse. Quod uero huic historiæ deest, potest summatim ex Timæi proœmio resarciri. Est autem historia de rebus

gestis ante diluuium. Post uero diluuium narraturus, ut arbitror, erat Hermocrates. Neque te turbabunt nouē illa annorum milia, si Eudoxum audieris dicentem annos illos Aegyptiorum non solares fuisse, sed lunares. Vltima tandem huius libri sententia docet, Iouem, id est, deum architectum mundi è sua sede, id est ex suipsius intuitu remotissima quæq; minimáq; prospicere, atque ad eandem sedem, id est diuinam contemplationem deos omnes subditos sibi conuertere, unde instructi inferiora gubernent. Neque uicissim duo hæc illos agere, imò uero assidue contemplando diuina, per illa simul temporalia dispensare. Hanc ipsam sedem ideo medium mundi appellat thronū, quia & inde tanq̄ à centro effluunt omnia, & illuc refluunt, & illinc facile cuncta circunspiciuntur atq; reuoluuntur.

CRITIAS VEL ATLANTICVS

TIMAEVS. CRITIAS. SOCRATES. HERMOCRATES.

QVAM Grata longum post iter defesso quies ô Socrates, tam mihi post longas disputationis ambages, dulce silentiū. Mundum autem hūc re quidem ipsa iamdiu, sermone uero nuper deum effectum, obsecro, ut si quid rectè dictum est seruet ipse nobis atq; custodiat: sin aūt indecens quicquam in superioribus non sponte, protulimus, meritas à nobis exigat pœnas. Debita uero eius qui per ignorantiam negligentiam' ue errauit, pœna est, ut sciens & diligens efficiatur. Quamobrem ut posthac rectius de eorū generatione loquamur, medicinā nobis à deo medicinarū omniū perfectissimā saluberrimamq; dari scientiam exoptamus. Actis deniq; uotis sequentem disputationem Critiæ, ut inter nos conuenerat, iam cōcedimus. CRIT. Accipio equidem ô Timæe, & quam tu supra uenia petisti tanq̄ de rebus magnis disputaturus, eandem ego nunc peto. Imò uero maiorem quoq; ueniam in ijs quę restant tribuendam existimo: quanquam scio procacem quodammodo rusticamq; petitionem hanc meam uideri posse. Dicendum tamen. Quòd quidem non recte abs te superiora dicta sint, nemo sanæ mentis obiecerit: quòd autem quæ restant dicenda, utpote difficiliora, maiorem exigant indulgentiam, conabor ostendere: quandoquidem facilius apparet, ut qui de dijs disserit, satisfacere hominibus uideatur, quàm qui de mortalibus. Imperitia nanq; & ignoratio audientium magnam copiam ad ea quæ ignota sunt, effingenda, præstare dicentibus consueuit. Quomodo uero simus circa deos affecti, non ignoramus. Vt autem quod sentio planius uobis aperiam, sic attendite. Quæcunq; à nobis dicuntur, tanquam imitationem quandam similitudinisq; expressionē existimare debemus. Neq; nos latet quæ in pictorum effectione circa diuina humanáue corpora uel facilitas uel difficultas sit, ad hoc ut sufficienter ea repræsentasse spectantibus uideantur. Profecto cum terram pingunt & montes, flumina, syluas, cœlumq; omne, quæ ue circa cœlum consistunt & quæ uagantur, primū quidē satis putamus factū, siquis uel exiguam quandam referre possit earum rerum imaginem: deinde utpote taliū prorsus ignari, ne examinamus quidem pictorum opera, neq; etiam redarguimus, sed confusa quadam adumbratione fallacíq; utimur. Cum uero quis fingere aggreditur nostrorum corporum similitudinem, tunc propter familiarem ipsam rerum nostrarum animaduersionem acutius errata persentimus, seueriq; & acres iudices exactoresq; sumus aduersus eum qui non singula linea menta coloresq; expresserit. Idem quoq; in sermonibus intueri licet. Nam satis esse putamus, si de cœlestibus diuinisq; rebus quicquam, uel parum quod conueniens est afferatur. Mortalia uero humanaq; opera exacte nimium examinare solemus. Quamobrem si minus pro dignitate quæ statim sunt dicenda, tractabimus, ignoscere decet. Neq; enim facile, imò certè difficile mortalia ad opinionem imitatione ipsa exprimi posse putanda sunt. Hæc itaq; omnia dixi ô Socrates, cupiens & uos admonere, & maiorem à uobis ueniam ad ea quæ restant, expetere. Vos autem si iusta petere uideor, ultrò hanc ueniam largiamini. SOCR. Nihil obstat ô Critia, quo minus tibi quod postulas tribuatur. Quinetiam Hermocrati hoc idem à nobis tertio detur. Constat enim hunc paulopost cum dicturus erit, eadem precaturum. Vt igitur aliter exordiatur, neq; eadem cogatur repetere, sciat ueniam sibi esse tributam: & quasi id constet, ad dicendum protinus accingatur. Prędico autem tibi ô amice Critia iudicium auditorum. mire enim poeta qui ante dixit, persuasit. Quapropter admodum tibi uenia opus erit si ea sufficienter es comprehensurus. HER. Idem mihi ô Socrates quod & huic nuncias. Cæterum segnes pusillanimesq; nunquam

nunquam palmam consecuti sunt Critia. Sermonem igitur aggredi forti animo decet, ac Phœbo Musisq; uocatis, antiquos ciues, excellentes uiros summis laudibus illustrare. CRIT. O amice Hermocrates quia postera tibi dies assignata est, dicentemq; aliū es secuturus, ideo confidis. Quale uero id sit, ipse tibi, forsitan declarabit. Exhortanti itaq; tibi & ad rem ipsam penitus inflammāti parendum. Ac præter deos quos tu memorabas, alios insuper inuocare decet, præcipueq; Mnemosynen, id est memoriam: in qua dea præcipua orationis nostræ momenta sunt sita. Nempe si sufficienter meminerimus recensuerimusq; nunc uobis, quæ quondam à sacerdotibus tradita, à Solone huc aduecta fuerūt, uidebimur theatro huic, ut arbitror, satis officio nostro functi. Hoc itaq; iam agendum, neq; ultrà cunctandū. Primum autē cōmemoremus summā esse annorum nouem miliū ex quo bellum extitisse traditū est inter eos omnes qui ultra, et eos qui citra columnas Herculis habitabant, quod in præsentia enarraturi sumus. Horum quidē dux fuit hæc ciuitas, bellumq; omne ut dicitur confecit. Illorū autē insulæ Atlanticæ reges, quam insulam Libya Asiaq; maiorem fuisse quandoq; perhibuimus. postea uero coenum ibi inuiū submersa insula ex terræ concussione relictū, quod quidē hinc illuc altum in mare nauigantibus obstat, ne ultrà enauigare liceat. Gentes quidem barbaras quæ tunc erant, Græcasq; generatim orationis ipsius progressus passim prout occasio dabitur, enarrabit: Athenienſium autē qui tunc erant, aduersariorumq; uires in primis respublicasq;, & belli ordinem atq; successum exponere decet. Horū uero ipsorum, nostra primū narrabimus. Dij quondam uniuersæ terræ orbem sigillatim sortiti sunt, in regiones singulas distributū. Neq; partitionem hanc cōtentio fecit. Nam procul à ratione id esset: quod dij uel quæ unicuiq; ipsorū conueniūt, ignorare: uel cognoscentes quæ potius alijs cōpetunt, aliena iura uicissim usurpare contenderent. Cæterum iudicij iurisq; sortibus sua quiq; ad uotum susципientes, curantesq; amicorum singula, regiones habitandas disposuerunt. Hosq; ueluti greges ipsorum possessionesq; et armenta nutriuere, hoc tamen excepto quòd corporibus corpora cogere noluerunt, quemadmodū plagis pecora iumentaq; pastores solent. At uero tanquā docile et obediens animal quasi ex puppe nauem agilem dirigentes, persuasione pro gubernaculis utebantur, eaq; animā attingebāt, & pro arbitrio suo ita ducentes mortale genus omne gubernabant. Et alij quidem dij aliorū locorum gubernationem sortiti ea instituebāt: Vulcanus autē Mineruaq; naturā habentes cōmunem, tum quia eodem ex patre sunt, tum quia per sapientiæ studiū perq; artium diligentiā ad eadem tendūt, ita cōmunem sortem hanc nacti sunt regionem, utpote uirtuti prudentiæq; naturā propriā atq; congruam: procreantesq; in ea uiros indigenas admodum, generosos, eorū mentibus reipublicæ ordinem infuderunt. Quorū duntaxat nomina supersunt: opera uero eorum qui successerunt interitu, & longo temporū interuallo, è memoria hominū deleta sunt. Semper enim superstes hominū genus ut in superioribus diximus, montiuagū atq; rude, cui potentū in regione uirorū nomina solum audita. At præter hæc ex rebus gestis exiguæ quædā notæ fuerunt. Quapropter filijs suis posteri quodā amoris affectu nomina priscorū imposuerunt, uirtutū legumq; superiorum ignari. nihil enim de his habebant præter famam, & eam nō satis certā. Cum uero multa per secula rebus ad uictū necessarijs indigerent, ipsiq; & filij mentem his adhiberent quorū penuria premebantur, deq; his uerba facerent, rerum antiquarū memoriam neglexerunt. Confabulatio enim priscarumq; rerum inuestigatio ciuitatibus cū otio simul oriri cōsueuerunt, cū necessaria uitæ parata iam sunt, prius uero nequaq;. Atq; ita priscorū nomina sunt absq; operibus reseruata. Dico autē hęc ita cōiectans, quoniā inquit Solon sacerdotes illos in uetēris belli narratione plurima inseruisse nomina posteris persimilia, ut Cecropem, Erechtheum, Erichthoniū, Erisichthonem, aliaq; ex his quæ supra Theseū memorantur. Mulierū quoq; nomina similiter atq; opera eadem, deæq; Palladis figurā et statuam, ita ut belli studia uiris tunc essent mulieribusq; cōmunia. Nempe ea tempestate armatā deā palàm cultā fuisse, exemplum daturā omnibus, quod in singulis animalium gregibus; mas, fœminaq; sortis eiusdē, pro generis cuiusq; uirtute ita natura instituta sunt, ut aggredi omnia cōmuniter ualeant. Habitabant profecto tunc in hac regione alia genera ciuium, qui in artiū operibus & agricultura uersabantur. Milites aūt a diuinis uiris prin-

cipio segregati seorsum uiuebant, habentes omnia tum ad alimenta, tum ad educationem cõferentia. Quorũ nullus propriũ aliquid possidebat. Nam cõmunia inter se cuncta existimabant. Vltra uero uictus ipsius sufficientiam nihil ab alijs ciuibus exigebãt, exercebantq; ea omnia quę heri de custodibus quos descripsimus, exposita sunt. Quinetiam uere illud & probabiliter de regione nostra est dictum, Primum quidẽ illis temporibus fines suos hinc quidem ad Isthmum habuisse porrectos: istinc uero uersus Epirum ad summum Citheronem atque Parnethen. Qui fines ipso descensu ad dexteram Oropiam attingant, ad sinistram uersus mare, Asopo excluso. Virtute uero uniuersam terram ab hac exuperatam fuisse traditur. Quapropter potuisse tunc regionem hanc, uniuersum accolarum exercitũ alere. Argumentũ plane uirtutis eius euidentissimum, quia quod ex ea reliquũ est, cum quauis alia hoc ipso certare potest quod & fert omnia, & fructus profert optimos, pascuisq; abundat animali cuiq; accommodatis. Tunc uero non modo speciosa hæc omnia, sed etiam uberrima producebat. Quanam ratione id probabile? Quibus ue indicijs has esse reliquias illius terræ coniectari potest? Omnis ab alia continenti in pelagus longa uelut promontoria porrigens iacet. Quam altitudo maris proxima passim profunditate circũdat. Cum itaq; multa ingẽtiaq; diluuia anorum nouem miliũ interuallo præterierint, tot enim ex illo tempore ad præsens anni fluxere, tellus his temporibus colluuionibusq; è sublimioribus locis defluens, ne collem quidem, ut alibi locorũ solet, accumulauit, dignum saltem mentione: & semper circum desidens in profundum occultur. Quapropter relicta sunt quemadmodum in angustijs insulis præsentia hæc, si cum illis conferantur, quasi corpore per morbum extenuato ossa detersa nudataq; terra molli quondã & pingui: solumq; tenue corpus atque aridum mansit. Olim integra terra altissimos montium colles habebat: & agri qui nunc Phellei nominantur, solo pingui fertiles erant. Sylua in montiũ uertice frequens. Cuius nunc etiam coniecturæ quædam apparent. Sunt enim montes nonnulli, qui solas nunc apes pascũt, olim uero nec multo tamen anteacto tempore ingentes inde incisæ arbores operimentis & contignationibus conficiendis aptissimæ. ex quibus ædiũ amplissimarũ structuræ adhuc extant. Erant & aliæ multæ arbores domesticæ mites atq; proceræ. Quinetiam pascua pecorũ uberrima. Præterea regio hæc quotannis, ab Ioue frugiferam pluuiam hauriebat. Neq; ut nunc per decliue præruptumq; effusa ex terra in mare aquam fundebat, sed hanc absorptam tenaci quadam concauitate è sublimibus uenientem recondens combibensq; in uiscera demittebat. Vnde passim iuges fluuiorum fontiumq; riui scaturiebant, quorum etiam nunc in ueteribus fontibus sacra quædam signa relicta conspiciuntur. Quapropter in præsentia de his uera narrantur. Atque hæc erat regionis huius conditio. Excolebatur præterea tunc ab agricultoribus ut consentaneum est, & ueris & ad eadem hæc intentis, ingenijsis profecto uiris et honestorũ admodum studijsis, solum fertile nactis, aquam copiosissimam, tẽperiẽ aeris singulis anni temporibus saluberrimam. Vrbs autẽ eo tempore sic instituta erat. Primo quidẽ arcis tunc alia quã nunc erat dispositio. Nunc enim una saltem nox pluuiosa, tenue solum cum liquefecisset, terræmotũ induxit: & ante illud Deucalionis exitiũ, tertia prius illuuione fatali. Superiori uero tempore magnitudo eius usq; ad Eridanũ Illissumq; protensa Pnycem intus & Lycabetũ comprehẽdebat, terminũ eregione Pnycis habens. Erat gleboſa omnis, paucis locis exceptis à superiori parte plana. Habitabant exteriora eius ad læuam ab artificibus agricolisq; qui proxime agros colebant. Superiora milites soli prope Mineruæ Vulcaniq; templũ inhabitabant, ueluti ædis unius uiridariũ uno ambitu circundantes. Loca enim eius ab Boreã uersa colebãt, qui cõmunes ædes, atq; cœnacula quibus hyeme utuntur, parabant: & quęcunq; cõmuni ciuitatis uitæ cõueniebant, tum has, tum sacras, sine auro & argento omnia extruendo. Nulla siquidem in re unquã his utebant. Verũ mediũ inter superbiam illiberalitatemq; secuti honestas habitationes struebant, in quibus & ipsi consenescentes & nati natorum eas posteris sibi similibus relinquebãt. Hortis uero gymnasijsq; & cœnaculis austrũ uersus expositis utebant æstate. Erat fons unus ubi nunc arcis est locus. Quo ob terræ motum exhausto, riuuli circum exigui relicti sunt. Tunc autẽ affatim omnib. liquorẽ suggerebat irriguũ: cuius erat æstate atq; hyeme tẽperies salutaris. Hac illi ratione loca hæc habitabãt, ciuiũ quidẽ suorũ custodes

custodes, cæterorũ uero Græcorũ uolentiũ duces, obseruantes in primis ut semper idẽ illorum esset numerus, uirorum uidelicet fœminarumq; iam in re bellica fortiũ: neq; minor erat unquã numerus militũ quã uiginti milia. Cum igitur tales illi essent, semperq; ratione huiusmodi patriam suam & uniuersam Græciam iuste administrarẽt, per omnẽ Europam & Asiã tã egregio corporis habitu quã innumeris animi dotibus omniũ qui tunc erãt, probatissimi & clarissimi habebant. Deinceps quales aduersariorũ ab initio res fuerint, nisi forte quæ pueri audiuimus memoria exciderunt, uobiscum tanquã amicis communicabimus. Sed antequã referã admonendi estis, ne miremini si plurima barbarorum nomina græce nũc audieritis. Id enim ex eo contigit, quia Solo cum cogitaret illa carminibus suis inferre, uim ipsam est nominũ perscrutatus, inuenitq; primos illos Aegyptios harum rerum scriptores, in linguã suam ea nomina transtulisse. Quare et ipse rursus uniuscuiusq; nominis sensum accipiens, in uocem nostram cõuertit. Atq; hæc scripta apud auum meum erant, & nunc apud me sunt, cogitata iam olim puero mihi. Si ergo talia nunc audieritis nomina qualia apud nos sunt, ne miremini: nam huius causam intelligitis. Longa uero oratione sit opus, si à principio narrem id quod iam ante dixi: de sortitione deorum, ut terram inter se uniuersam distribuissent, partim in ampliores portiones, partim angustiores, tẽplaq; & sacra sibi instituissent. Sane Neptunus insulam sortitus Atlanticam filios ex mortali fœmina in quodam insulę loco progenuit huiusmodi. Secus mare plana erat, sed in media insula planities erat, quę omnium speciosissima feracissimaq; dicitur extitisse. Prope planiciẽ rursus in medio mons erat breuis, stadijs quinquaginta distans: hic à quodam eorũ qui principio terra nati sunt, nomine Euenore colebatur. Is ex Leucippe uxore Clitonem unicam filiam genuerat. Parentibus mortuis & matura iam puella, Neptunus eius desiderio captus illi se miscuit, circumsepsitq; collem quẽ habitabat spiris aquæ circumfluis terræq; zonis alterne, partim amplioribus, partim angustioribus. Ex quibus duo quidem terræ, tres uero maris fuere circuitus, qui ueluti torno descripti pari undiq; interuallo per insulã mediam distabant, inaccessibilemq; hominibus collem ipsum reddebant. Neq; enim tunc naues erant, neq; nauigãdi peritia. Ipse uero ut pote deus facile mediam insulam exornauit, humoremq; duplicis aquę frigidæ & calidæ ex terræ abditis per fontes exteriores erumpere, alimẽta itẽ uaria & abundantia per terras pullulare iussit. Quinq; præterea masculorum filiorũ partus geminos progenuit & nutriuit. Atq; omnem Atlanticam insulã decem in plagas partitus, primogenito maternam habitationem & plagam quæ circum erat tribuit, maximam profecto sortem atq; potissimam: Regemq; illum statuit reliquorum, cæteros uero multarum gentium regionumq; principes. Singulis imposuit nomina. Primogenitum quidẽ uocauit Atlantem, totius insulæ regem. Vnde & pelagus cognominatur Atlanticum. Eum uero qui eodem partu statim illum secutus est, patria uoce Gadirum, quem Græce dicimus Eumelum. Qui extremas insulæ partes ad columnas Herculis est sortitus, suoq; locum nomine Gadiricum nuncupauit. Secundi partus unum Ampherem, alterum Eudemonem nominauit. Tertij, primum natũ Mneseum, secundum Autochthonẽ. Quarti autem Elasippum priorem, Mestorem uero posteriorem. Quinti demum, primũ Azaem, Diaprepem uero secundum. Hi omnes posteriq; ipsorũ multa ibi secula habitarũt, multis per mare insulis alijs dominantes, etiam his quæ Aegyptum usq; Tyrrheniamq; habitantur, ut prędiximus. In maxima certe ueneratione uniuersum Atlantis erat genus, semperq; rex antiquior regnum primogenito relinquebat. quod imperiũ multa per secula conseruarunt. Tanta uero illis diuitiarum copia, quanta nullis antea regum superiorum fuerat, nec ullis unquam posterorũ facile comparabitur. Structa ordinataq; illis erãt in ciuitate totoq; regno omnia quorũ usus expetitur. Multa quidẽ ad eos extrinsecus propter imperium accedebant, permulta quoq; insula ipsa ad omnẽ uitæ usum pertinentia producebat. Primum quidem omnia quæcunq; ex terrę uisceribus eruuntur, & quę solida permanent, & quæ funduntur, quod ue nunc nominatur solum, tunc certe plurimũ effodiebatur Orichalcũ multis ex insulę locis insigne metallũ, tũc apud eos cæterorũ excepto auro precio sissimũ. Et quęcũq; sylua producit architectis, ferebat abunde. Pascua quinetiã animantibus tã feris q; domesticis suggerebat. Elephantũ pręterea ingens ibi copia. Alebat nempe sufficienter, quæcunq; per paludes, lacus, & flumina, siue montes

agros ue pascuntur. & hoc quoq; uastum animalium genus & uoracissimũ. Tum quæcunq; tellus nunc odorifera nutrit, radices, gramina, ligna, líquentes succos, flores ac fructus. Suauẽ præterea uitis humorẽ & solidũ alimentũ, quibus ipsi nutrimur. Illa itẽ quibus pro cibo utimur & obsonij gratia, quæ legumina uocitamus. Nec nõ líquores ex arboribus atq; escas ad sitim famemq; extinguendã. Nec deerant his unguenta. Accedebant & delicíarũ gratia fructus uariarũ arborũ copiosissimi. Aderãt quoq; satietatis solatia bellaria, laborãtibus grata. Hæc omnia insula quæ quondã erat, sacra, speciosa miranda, uberrima producebat. Atq; hæc colligentes ex terra, tẽpla, & regias ædes, portus, naualia, & uniuersam regionem struebant hoc pacto spiras illas maris, quæ antiquã circũdabant metropolim, disponentes. Primo quidem constructis pontibus transitum ad exteriora & ad sedem regiã præbuere, ubi in dei ipsius maiorumq; suorum sedibus statim ab initio regias ædes ædificarũt. Alterq; ab altero ornata suscipientes continua successione superiores in exornãdo pro uiribus superabãt, quo ad moles magnitudine decoreq; mirandas fabricauerunt. Foueam porrò à mari ad extimũ circulum deduxerũt, quæ tria iugera in latitudinem protẽdebatur, centum pedes in altum, in longum stadia quinquaginta. Atq; ut ex hoc mari ad circulũ illum uelut ad portũ applicare naues possent, effecerũt patefacto illius ore, ut naues maximas caperet. Zonas itẽ terræ, quibus spiræ maris distinguebãtur, pontibus secuerũt, ut una triremi nauigare ex alia in aliã liceret: supra uerò texerunt, ut traiectus nauigio esset. Terrenarũ nãq; zonarum labra alta, mare supereminebant. Maximus plane circuitus per quem inundabat mare, latitudine stadia complebat tria: proximus huic orbis terræ prorsus æqualis: sequentiũ uero duorũ, aqueus quidẽ orbis stadia duo, terreus autẽ humido præcedenti rursus æqualis, stadiũ denicq; unum, qui ipsam insulam in medio positam circũdabat. Insulę uero in qua regia erat, diametrus, stadia quinq;, & hanc circum orbesq; & pontem latum ad pletri mensurã hinc atq; inde muro quodam lapideo clauserũt, turres portasq; in singulis super pontes secũdum maris transitus fabricantes. Saxum tum mediis insulæ ędificijs, tum spiris illis intus foris q; construendis sub insula circunquaq; eruebatur, atrum, candidũ, rubrum, quæ latomiæ, obiter cauitate petrę, naualia duo egregia præbebãt. Ædificia uero partim simplicia, partim è uarij coloris lapidibus fecerũt, ipsa uarietate uoluptatẽ secuti. Eius insuper muri qui exteriorem orbem claudebat, superficiem omnem ære tenui uestierũt: eius uero qui interiorem, stamno: eius denicq; qui circundabat arcem, orichalco igneo fulgore corusco. Regia uero ipsa intra arcem, ita constructa. In medio sacrum & inaccessibile Clitonis Neptuniq; templum, aureo ambitu circundatum. Illuc à principio conuenientes genuerunt decem regum genus, atq; ibidem quotannis ex decem regionibus cõgregati unicuiq; illorum sacra solennia peragebãt. Erat Neptuni templum stadium unũ longum, iugera latum tria, altum uero quantum longitudo eius latitudoq; exigere uidebantur. figura eius speciesq; barbarica. Exteriora præter suprema fastigia argẽto omnia exornauerũt. Nam culmina ipsa & apices, auro. Intus autem laquearia tota eburnea, auro, argento, orichalco uarie cælata conspiciebantur. Verũ parietes, columnas, pauimenta orichalco exornauerunt. Statuas quinetiã ex auro erexerunt. Deum quidem curru insistentem, tenentemq; equorum alatorum habenas laquearia alta ceruice tangentem. Circa hunc delphinis insidentes Nereides centum. Tot enim esse tunc existimabantur. Aderant & statuæ donariaq; complurima priuatorum. Extrinsecus extabãt imagines aureæ mulierum omnium regiarum, uirorumq; quicunq; ex generibus decẽ descenderãt, multaq; & ingentia simulacra donariaq; alia regum & priuatorum tum ea ex urbe tum ex alijs eorum imperio subditis. Aderat itẽ altare magnitudine & artificio quod ad reliquũ apparatum spectabat, decẽtibus. Eadẽ ratione & regia tam amplitudini regni quàm ornamentis sacris conuenientia. Vtebantur autẽ fontibus tam calidis quàm frigidis, iugi scaturigine exuberantibus, quibus inerat ad utrunq; usum mirifica cũ iucũditate salubritas. Porrò circa fontes habitationes cõstructæ erãt, & arbores cõsitæ, receptacula quoq; aquarum circumposita, partim quidẽ sub diuo patentia, partim uero sub tecto calidis laucris hiberno tempore accõmodata, regia seorsumq; priuata, atq; alia mulieribus, alia item equis, cæteris ue iumentis. Decens plane & cõferens unicuiq; seruabaẽ. Defluum uero irriguumq; humorem in Neptuni deduxere lucum, ob fœcunditatem soli, arboribus

bus uarijs & altitudine specieq; mirandis refertum. Atque inde in exteriorem circuitum per aquæ ductus iuxta pontes deriuauerunt. Vbi templa multa delubraq; deorum, uiridaria, atq; gymnasia, partim hominum, partim equorum, seorsum in utraq; orbium insula. Sed circa mediam insulam omnium maximã præcipuus erat hippodromus. Cuius latitudo stadium, longitudo per omnem circulum porrigebatur ad equestre certamen. Circa hippodromum utrinque erant stipatorum custodumq; dispositæ domus. Fidis quidem militibus intra ipsum angustiorem circuitum arci quàm proximum, commissa custodia: his autem qui cæteris omnibus fide maxime præstabant, in arce ipsa circa reges habitationes concessæ. Naualia præterea triremibus, omnibusq; ad eas pertinentibus instrumentis referta, singulaq; sufficienter exposita. Atque hic erat regiarum ædium apparatus. Transeunti uero portus qui foris tres erant exteriores, apparebat circumquaq; murus à mari incipiens ualli instar, & stadijs quinquaginta ab amplissimo circulo ac portu undiq; distans, qui ad os foueæ quod uersus mare erat, redibat. Totum uero id colebatur. & reliquum quidem spacium multis & frequentibus ædificijs abundabat, sinus autem ipse portusq; latissimus plenus erat nauibus, mercatoribusq; undiq; confluentibus. Vbi ob frequentem turbam die noctęq; clamor continuus ac strepitus ingens audiebatur. Atque ita de urbis & antiquæ sedis dispositione ut olim traditum est, in præsentia iam retulimus. Deinceps uero commemorare conabimur quæ natura quiue cultus reliquæ regionis extiterit. Principio locus omnis editus admodum, iuxta mare abruptus. Regio uero circa urbem campestris omnis, ambiens quidem urbem; ambita uero ipsa montibus à mari surgentibus facilis & æquabilis. Eius longitudo tota in alteram partem erat stadiorum ter mille: à medio uero suprà, usque ad mare milium duorum. Situs autem insulæ ad Austrum uergebat, ab excelsioribus locis Boreæ expositus. Montes eius frequentia, altitudine, pulchritudine omnes qui nunc extant, exuperabant. In eis uici complurimi accolarum, atque ditissimi. Neque deerant amnes, lacus, prata, quibus animalia omnia tum fera tum domestica abunde nutriebantur. Sylua item crebra ac uaria singulis operibus materiam affatim suppeditabat. atque ita locus ille tam natura dispositus, quàm multorum regum diligentia opibusq; longo tempore erat excultus. Quadrata regio fuit plurimum recta in longum uergens, sed propter foueam circumerutam recta amissa figura. Cuius profunditas, longitudo, & amplitudo incredibiles dictu. Impossibile nanq; uidetur tam uastum opus cum alijs collatum operibus manibus hominũ esse factum. Dicendum tamen quod audiuimus. Iugeris unius erat profunditas, latitudo omnium stadium: cumq; esset per uniuersum campum acta, longitudo eius stadiorum decem milia. hæc sanè fluenta ex montibus demanãtia suscipiebat, perq; agros reuoluta ad urbem hinc atq; illinc perueniens, hac tandẽ erumpebat in mare. Desuper autem ab ipsa latæ pedes centum foueæ rectęq; excisæ per agrum rursus in foueam mari proximam demittebantur. Altera uero ab altera stadijs centum seiungebatur. Deducebant ex syluis ligna in urbem, & alia suis quæq; collecta temporibus duplicibus per foueas nauibus: fouearum enim tractus oblique sese usq; ad urbem intersecabãt. Geminos ex terra fructus ac fruges annis singulis colligebant: hyeme quidem Iouis beneficio pluuijs tellus madebat, æstate riuis ex aquæ ductibus irrigabatur. Circa numerum uero uirorum in campestri regione ad rem militarem utilium hic erat ordo, ut suum quæq; ducem pars eligeret præberetq;. Partis autem cuiusq; magnitudo decies decem stadia: uniuersorum uero numerus, milia sexaginta. Sed eorum qui montes & alia loca colebant, infinitus: per loca uero & plagas in huiusmodi sortes secundum duces distributi erant cuncti. Igitur institutum erat, ut dux in bellum inferret sextam curruum bellicorum partem, ad milia curruũ decem, equos binos, & equites, rursusq; bigam absq; sella. Vbi esset & qui paruo clypeo munitus descenderet, & qui ambos habenis uicissim regeret equos. Armigeros itẽ binos, & sagittarios & funditores utrinq; binos: leuis armaturæ milites, iactores lapidum, iaculatoresq; tres utroq;. Nautas quatuor, ad ducentarũ miliũ nauiũ cõplementũ. Hac itaq; ratione in regia ciuitate erant res bellicæ præparatæ. Reliquarum uero nouem urbium apparatus alibi aliter & aliter habebat, quarũ rerũ prolixior narratio sit. Magistratus aũt honoresq; sic erant principio instituti. Vnusquisq; decem regum in sua prouincia, suaq; in ciuitate hominib. tum etiam legibus pleriscq; dominabaẽ, puniebatq; pro arbitrio

arbitrio unumquenq; ac morte damnabat. Imperium profecto & cõmunio inter illos ſecundum Neptuni mandata dirigebant, quemadmodũ leges illis, & literæ nunciabant à maioribus in columna quadã ex orichalco circa medium inſulæ, in tẽplo Neptuni ipſius inſcriptæ. Illi igitur quinto & per uices ſexto quoq; anno cõueniebant, tam pari q̃ impari æquam partem diſtribuentes. Congregati uero de publicis rebus deliberabant: diligentiq; examine iudicantes, ſi qua in re præuaricatus quis eſſet damnabant. Cum igitur foret iudicium ineundum, tali ſe iuramento inuicem aſtringebant. Nam cum eſſent in templo Neptuni ſoluti tauri, ipſi decem ſeorſum ab alijs uouebant deo gratam illi uictimam ſe ſine ferro capturos. Vnde lignis & laqueis ſolis uenabantur. Et quencunq; ceperant taurum, ad columnam tractum, in eius columnæ uertice, ubi ſcriptis erat mandatum, protinus iugulabant. Extabat autem in columna præter leges iuramentum execratioq; terribilia his qui non parerent imprecans. Quando itaq; ſacrificijs de more paratis, iam crematuri erant ſingula tauri membra, impleto cratere guttam ſanguinis pro unoquoq; infundebant. Reliqua dabant igni, luſtrantes columnam. His denicq; actis, phialis aureis hauri entes ex cratere & ſuper ignem libantes iureiurando interpoſito promittebant iudicaturos ſe ſecundum inſcriptas columnæ leges, punituroſq; eos qui antea deliquiſſent: Præterea literarum illarum normam ſponte nunquam ſe tranſgreſſuros. Addebant neq; præter patris ipſius leges uel imperaturos ſe unquam, uel imperanti obedituros. Hæc unuſquiſq; illorum ſibijpſi poſteriſq; precatus, bibensq; & offerẽs deo phialam, ad cœnam ſe & neceſſaria conuertebat aduentante nocte: igneq; uictimarum ferme iam extincto, ſinguli ceruleam colore & q̃ pulcherrimam indutí ueſtem, ac penes hoſtias ambuſtas humi ſedentes noctu, totumq; ignem in ſacris accenſum extinguẽtes, iudicabantur ſimul & iudicabant, ſiquis eorum quempiam tanquam legum tranſgreſſorem accuſauiſſet. Poſtq; uero iudicauerant dieſq; illuxerat, in aurea tabula ſententias inſculpentes, eas unà cum ueſtibus monumenta futura poſteris, ſuſpendebant. Leges aũt & aliæ multæ circa ſacra, regum propriæ ſingulorum, ſed hæ præcipuæ. Ne unquam ſibi inter ſe bellum inferrent, imò ſuccurrerent oẽs, ſiquis aliqua in ciuitate genus ipſorũ regium extirpare aggrederetur. Cumq; in cõmune quemadmodum ſuperiores, de bello deq; cæteris actionibus deliberaſſent, imperij ius Atlantico generi tribuebant. Cædis aũt autoritatem aduerſus aliquem cognatorũ, regi nõ cõcedebant, niſi plures ex decem q̃ quinq; in eandem ſententiam conueniſſent. Talem itaq; tantanq; potentiam quæ in illis tunc erat locis deus certo quodam ordine ad hæc rurſus loca deduxit, tali quadam, ut fertur occaſione. Multa ſanè per ſecula, quoad natura illis diuina perſeuerauit, legibus obediebant, & erga diuinum genus ipſis cognatum benigne affecti erant. Magnificæ nanq; illorum animis, & ueræ cogitationes inerant. Vnde & modeſtia utebantur, prudẽtia q;, & in his quæ aliunde & quæ inter ſe incidiſſent. Quocirca ſpernẽtes præter uirtutem omnia, præſentia paruifaciebãt, neq; efferebantur, ſed tanq̃ onus quoddam exiſtimabãt, auri cæterorumq; copiam. Neq; uelut ebrij gemino ex alimento facti in aliquo per incontinentiam aberrabant: imò uero utpote ſobrij acute cernebant hæc omnia cõmuni ex amicitia unà cum uirtute incrementum ſuſcipere: horum uero ſtudio & admiratione, diſperdi hæc, & uirtutem amicitiamq; deficere. Quoad in eis mens talis, & natura diuina uiguit, creuerunt quæ ſupra narrauimus omnia: poſtquam uero diuina ſors in eis longo abuſu crebriſq; mortaliũ rerum affectibus inquinata euanuit, moſq; humanus præualuit, tunc primum quia non poſſent ferre præſentia, dedecori ſuccubuerunt. Nam apud eos qui cernere poterant, turpiter affecti exiſtimabantur, cum pulcherrima ex precioſiſſimis perdidiſſent. Qui autem rectam ad beatitudinem uitam inſpicere non ualebant, ij eos preclaros beatosq; putabant maxime, cum maxime iniqua plus habendi cupiditate & uiolentia abundarent. Tunc ſanè deus deorum Iupiter qui regit omnia legibus, quicq; poteſt hęc talia cernere, cum deprauari generoſam ſtirpem animaduerteret, hominesq; eos punire uellet, ut adepti temperantiam modeſtiores concinniores q; euaderent, deos omnes in ſedem eorum honoratiſſimam conuocauit, unde tanquã ex medio mundi throno, quæcunq; generationi ſubiecta ſunt, conſpiciuntur. Vocatoq; concilio ſic eſt exorſus.

DEEST FINIS DIALOGI.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM PRIMUM de Legibus, uel de Legum latione, ad Laurentium Medicem.

Seculum apud priſcos penè idem, magnanime Laurenti, tria potiſſimũ habuit ſapiẽtiæ lumina, Pythagoram, Socratẽ, & Platonẽ. Compertũ autem habemus ſapientiã quidem Pythagoræ magis in contemplando, Socratis uero in agendo magis, Platonis deniq; in contemplando pariter atq; agẽdo conſiſtere. Præterea diſciplinã tam Pythagoræ contemplatiuã, quàm Socratis moralem, à cõmuni hominum conſuetudine uideri remotiorẽ. Platonis uero doctrinã ſpeculatiuã pariter & moralem ubiq; ita diuinũ cum humano contẽperare, ut & cõmuni hominũ conſuetudini facile poſsit accõmodari, & ſimul homines ad diuina æternaq; conuertere. Neq; uero putandũ eſt propterea Platonẽ à Pythagora & Socrate, quos quaſi numina colit, eſſe diuerſum, ſed mixtũ potius, atq; utriuſq; ingenij quaſi quẽdam, ut ita loquar, diuini ad humanũ moderatorẽ: ut quodãmodo dici poſsit, in illis quidem ingeniũ duntaxat diuinũ fuiſſe, in Ariſtotele uero & cæteris poſt Platonem philoſophis humanũ tantũ, ſed in Platone diuinũ pariter & humanũ. Quorſum hæc? Vt meminerimus præſentem legum diſpoſitionẽ, quoniã ab ipſo Platone nõ per Pythagoricã perſonã, uel Socraticam, ut ſolẽt cætera, imò uero per propriã Platonis ipſius perſonã nobis traditur, non iniuria uiam quandam inter diuina & humana mediã obtinere, neq; nos per abdita & inuia quædã trahere, neq; tamen ad inferiora deducere. Quamobrẽ decem illi de Rep. libri Pythagorici magis ſint atq; Socratici: præſentes uero leges magis Platonicæ iudicẽtur. Illa reſpouentis fuerit & optantis, diſpoſitio præſens ſit eligentis: ut qui in arduũ illud aſcendere nequeũt, ad hos ſaltem clementiores colles nõ dedignentur accedere. Conſidera quanta diligentia humanæ ſaluti noſter Plato proſpiciat, qui nõ ſolum per ardua uult uideri hominibus admirandus, uerumetiã per decliuia quædã facilis & propitius eſſe omnibus atq; ſalutaris. Hic ergo nõ coget homines ſi noluerint inter ſe facere cuncta communia, permittet ut fieri ſolet, propria ſingulos poſsidere. Neq; tamẽ cautiſsimus auriga noſter omnino laxabit habenas. Nam præter ſummam aliarũ diligentiam legũ, prudentiſsime ſanciet, ne cui liceat ultra certũ & illum quidem mediocrẽ terminum cenſus amplificare, ne alijs quidẽ copia nimia, alijs obſit inopia, neue cogantur, id quod miſerabile eſſe putat, multi inter patriæ ſuæ ulnas eſſe mendici. Quod autem perſonam hic Platonis ſub ipſo Atheniẽſis hoſpitis nomine, & id quidem modeſtiæ gratia lateat, legenti deinceps ex multis perſpicue apparebit, ex eo præcipue, quod affirmabit ſe geminas tractauiſſe reſpublicas. Conditurus autẽ leges Græcis, iure à tribus Græcarum legum optimis conditoribus leges accipit, Minoe, Lycurgo, Solone, adimens, addens, mutans, inueniens: atq; ita optimã ex cunctis componit formam. Et quamuis ab initio conſtituat ciuitatem & regulam gubernandi, tamen legum poſitionem nominat potius quàm rempublicam. Quoniam in ea ciuitate in qua poſſeſsiones ſunt propriæ ſingulorum, propter uarias controuerſias, lites, iniurias, multis opus eſt legibus. In quibus conſtituendis admirandum ſimul & doctiſsimũ notabis diuini Platonis ingenium. Excogitat enim inſignis benignitate uir ſingulis legibus proœmia quædam exhortatoria, quibus humaniſsime ciues adducti, libenter parere uelint, ac ſponte uelut filij legum illis obtẽperent, quibus alij ſolent quaſi tyrannis inuiti parere, ac pro uiribus uel fraude uel uiolentia earum imperium ſubterfugere. Addit uero poſt multa etiam minas, addit & pœnas propter illos qui patriã ſuam, nõ matrem iudicant, ſed nouercam. Deſcendemus iam ad primi Legum dialogi proprium argumentũ, ſi prius omnes admonuerimus, ut Dialogum Minoem, argumentumq; illius legant, antequam ad has leges accedant. Accedant inquam tanquã & lectionibus eas diligenter obſeruaturi, & actionibus penitus ſeruaturi. Alioquin niſi his obedierint, intelligant ſe poſt tam exactã iuſtitiæ iniuſtitiæq; notitiã & minori excuſatione & maiori crimine peccaturos. Athenienſis hoſpes, id eſt Plato profectus in Cretam prope Cnoſum offendit Megillum Lacedæmoniũ et Cliniã Cretenſem, quem unà cum nouem alijs Cnoſij accerſiuerant, ut coloniã inde deducerent, urbem conderent, eiq; leges darẽt. Hi ergo duo ad ſacrum Iouis antrum conſulturi de hoc accedebant: his factus obuius Athenienſis hoſpes, quidnã acturi irent interrogauit. Illi leges excogitaturos eſſe ſe reſponderũt. Verum cum multa de legibus interrogati ab hoſpite, quæſtionem haud ſatis abſoluerent, & hoſpes illis ad leges aptiſsimus uideretur, obſecrauerunt eum, ut ad ciuitatẽ legibus inſtituendam unà cum ipſis adiutor accederet. Obtemperat ergo hoſpes, & ante omnia principiũ à quo & per quod leges ad homines peruenerunt, exponit, deum ſcilicet atq; philoſophum. Deinde legum perquirit finem, docens eiuſmodi finem fore tranquillam animorum ciuilium puritatem, ueritatis cõtemplationi quoad fieri poteſt ſufficientem. Tertio ad ipſam legum formam materiamq; deſcendit. Leges autem à deo hominibus inſpirari, teſtis eſt omnis antiquitas, teſtes & multi Platonis libri, teſtes & rationes noſtræ in multis dialogorum argumentis adductæ, atq; in Theologia noſtra, ubi de religione agitur, confirmatæ. Profecto ſi natura, quæ nihil aliud eſt quàm infimum diuinæ prouidentiæ inſtrumentum, atque ubicunq; prouide uidetur incedere, non ducit ipſa ſeipſam, ſed ab ipſa prouidentia ducitur, fines omnium ordineſq; & in ſeipſa præſcribente, & naturæ prout uult inſcribente: ſi inquam natura talis, neq; abundat ſuperfluis, neque in rebus deficit neceſſarijs, certe diuina prouidentia in rebus neceſſarijs nunquam deficit. Neceſſaria uero eſt hominum generi aliter nõ potenti uiuere cõgregatio mutua.

Neceſſaria

Necessaria quoq; lex congregationi similiter procul à lege subito perituræ. Necessaria rursum legibus diuina est autoritas, ne uel negligentia obsolescant, uel fraude uel uiolentia cõfringantur. Necessaria tamen comparandæ autoritati diuinæ, tum sanctimonia uitæ, tum pœna super humanas uires omnibus admirãda. Quamobrem prouidentia dei quæ singulis elemẽtorum, plantarum, brutorum, mẽbrorum speciebus & usibus necessaria prospicit, multo diligẽtius perfectissimæ animalium speciei colenti diuinitatem, in sanciendis legibus apprime saluti hominum necessarijs deesse nõ debet. Adde quod neq; potest princeps ullus uastam ciuitatis nauem quolibet momento procellis & periculis innumeris agitatam, absq; cœlesti flamine ad portum usq; perducere. Ergo deus tum occultis inspirationibus animorum, tum miraculis manifestis, quotiens necessitas exigit, & reuelat mysteria legum, & sancit palam atq; promulgat. Propterea exordium Plato legum adeo iustis felicibusq; inchoat auspicijs, deum non abs re statim in principio nominans. Tres enim hi disputant fundatores legum, singuliq; diuino indigent patrocinio. Tres quoq; imitantur auctores legum, Minoem, & Lycurgum, atq; Solonem. Qui & leges in tria numina retulerunt, Iouem, Apollinem, & Mineruam. Neq; id quidem iniuria. Sol enim planetarum dominus potentiam, Iupiter clementiam, Minerua sapientiam cõtinet. Quæ quidem tria totam legis naturam perfectionemq; complectuntur. Quid enim aliud esse dicimus legem, præter rationalem quandam regulam certo quodam ordine ad bonum subditos perducentem? ut autem ratio & regula & ordo insit, necessaria omnino sapientia est. Prætereà ut perducat ad finem atq; seruetur, in primis potentia effluit, deniq; ut ad bonum, id est, ad cuiusq; commodum, & commode benigneq; conducat, magnopere clementia prouidet. Tria itaq; apud priscos numina diuinam referentia trinitatem, legibus necessario consulunt. Atq; idcirco tres similes dotes in principe ad ferendas leges necessariæ iudicantur. At quoniam perfectas inuicem has oportet concurrere ad perfectas leges constituendas, id uero humana facultas præstare non potest, nimirum ad legum exactissimam sanctionem diuino est opus auxilio. Quod autem nouenarium annorum numerum Plato & in Minoe, & hic sæpe repetit, quasi necessarium ad leges ab ipso Ioue discendas hominibusq; tradendas, fortè significat nouem angelicarum mentium ordines, per quos uelut interpretes ipsa legis sanciendæ ratio ad homines usque transfertur. Omnes uero hos ordines legum interpretes sub uno Mercurij nomine significat in Protagora. Neque uero te lateat nouenario hoc in angelis numero non Christianos solum uti, sed & Platonicos, præcipue Proclum atq; Syrianum, quod in Theologia satis ostendimus. Quid uero? si nouenarius hic significet trinum potentiæ usum, trinumq; sapientiæ, triplicem quoq; clementiæ? uidelicet ut trium quodlibet tum in lege ipsa sit, tum in iudicio magistratus, tum in ministris & ipsa executione iudicij? Prætereà in ipsis rerum actionumq; principijs mediijsq; & finibus? Tria uero ter repetita nouenarium manifestè perficiunt. Sed curnam in Republica ab ipsis Mineruæ sacris, hic uero à sacris Iouis disputationis fundatur exordium? An fortè, quoniam disputatio illa Athenis habetur, & de antiqua Athenarum urbe Mineruæ dicata tractatur: hic uero in Creta de Cretensi urbe ædificanda consulitur, prope ipsum Iouis templum, deq; legibus Minois Iouis filij in principio uerba fiunt? An potius forma illa Reipublicæ prior castior erat atque seuerior, Palladi maxime congrua: hæc uero paulo indulgentior, & sua quadam humanitate Ioui conueniens? Summatim & hic & ibi à uotis sacrificijsq; ciuitatis nascentis felicitatem auspicamur. Mitto descriptionem longi huius itineris & sacros lucos, & arbores templo dicatas, & alia multa quæ commentum desiderarent potius quàm argumentum. Post uero nonnulla quæ allegõrice docent res humanas præsertim publicas non posse absque diuino quodam patrocinio recte componi, ideoq; ab ipso deo, qui legum & principium est & finis, esse legum exordium faciendum, incipit iam paulatim de legum fine perquirere, significans harum finem esse diuinum cultum, quãdoquidem eiusmodi legum disputatione ad templum Iouis proficiscuntur. Cum igitur legum finis ultimus sit Iouis illius cultus qui fecit mundum, deditq; & mundo leges & nobis, non immerito statim negat finem legum esse Martis cultum, interim modestè Minois & Lycurgi leges emendans, quòd non tam ad uirtutem ipsam simpliciter respexerint, quàm ad bellicam declinauerint. Profecto leges debent illud potissimum in ciuitate habere pro fine, ad quem quasi ad signum omnia dirigant, quod à cunctis ciuibus maxime omnium est expetendum. Pugna uero atq; victoria cum laborum malorumq; plena sit, non propter se quidem optanda est, sed eligenda potius propter pacem, tutamq; uitæ tranquillitatem: quemadmodum nemo ita exoptat uiuere, ut in perpetua contra morbos pugna, victoriaq; uersetur. Concludit tandem non decere studia pacis ad bellica, sed contrà, bellica potius ad pacis studia officiaq; referre: pacem uero ad expeditum liberumq; ueritatis deiq; cultum. In his uero probandis ipsum bonorũ genus in multas distribuit species, dicens alia quidem esse humana, alia uero diuina: & à diuinis humana penderet humanorum autem, quæ longe diuinis inferiora iudicat, primum esse sanitatem, secundum formam, tertium uires, quartum diuitias. horum uero bonorum ducem uult esse prudentiam, ducem insuper diuinorum post prudentiam sequi existimat temperantiam, post hanc iustitiam, post iustitiam fortitudinem. Profecto & hic significat, & in quarto de Republica explicat, tres animæ partes, rationalem scilicet irascibilem, concupiscibilem: & prudentiam quidem in sola rationali, fortitudinem in sola irascibili esse, Tu quoq; pone in sola cõcupiscibili cõtinentiam. Ponit uero in cunctis simul partibus temperantiam atque iustitiam, & utranque nominat totius animæ consonantiam

tiam. Sed temperantia quidẽ in affectibus, iustitia uero in actibus consonantia fit. Et illa sit animæ sanitas, hæc animæ pulchritudo. At prudentia, oculus: fortitudo uero manus. Si substantiam animæ puritatemq; contemplationi necessariam spectas, iustitiæ temperantiam antepone: si humanam spectas consuetudinem, præpone iustitiam: Omnino uero prudentiam cunctis quasi oculum pedibus atque ducem. At fortitudinem continẽtiæ antepone. Nam fortitudo & circa difficilius uersatur, doloris scilicet tolerantiam, & continentiæ officium, quod est uincere uoluptates, in se ipsa complectitur. Vtrunque uero iudicato temperãtia iustitiaq; inferiorem. Hæc enim duo integrum animæ totius ordinem magis posident duce prudentia constitutum. Ex his colligit oportere latorem legum & ipsum referre, & referri iubere, humana quidem ad diuina, diuina uero, id est, uirtutes ad mentẽ ueritati diuinitatiq; deditam. Dum uero de fine legum disputat, officium quoque ipsarum conditoris exponit: idq; summatim esse uult, summæ cum diligentia totam ciuitatem colere quasi agrum, ut exquisitam de eligendis serendisq; seminibus habeat rationem. Deinde de opportuna plantæ cuiusque cultura. Item de extirpandis statim ab initio noxijs herbis & sentibus. Denique de omnibus ad maturitatem suo ordine perducẽdis. Tu uero inter hæc aduerte, turpiorem haberi qui uoluptatibus cedit, quàm qui succumbit doloribus. Item fortis uiri officium esse nõ solum metus et pericula superare, sed cupiditates etiam coercere. Præterea neminem secure iudicari posse fortem nisi diu inter labores & pericula uersatus strenue fuerit. adde & nisi in ipsa licentia & illecebris uoluptatum, in quibus probatur propter continẽtes, ipse quoque fuerit comprobatus. Aduerte nõ esse tutum uel hominem qui fortis sit futurus, procul à timoribus, uel eum qui futurus sit temperatus, seorsum ab omnibus uoluptatum illecebris educare. Præterea totum conditoris legum studium circa uoluptates & dolores oportere uersari, ut duo hæc quasi bruta freno nõ careant. Si enim freno cohibeantur, facile felixq; uitæ iter euadit. Si nullo coerceantur freno, difficile admodum & infelix. Notabis et illud de Athenensibus dictum, probos Athenienses esse præcipue probos: propter quod soli suapte natura, & diuina quadam sorte, nullo cogente uel perterrẽte, sint probi. In his Plato significat, in ciuitate male institutâ, raros quidem fore ciues bonos, sed illos fore omnium præstantissimos. Quoniam cum nulla disciplina tales euaserint, profecto diuina quadam sorte & perfecta natura sint tales, quorum etiam tanta sit excellentia, ut communi contagione non inquinentur. Post hæc singulare id cuiusque artis totiusq; uitæ præceptum considerabis. Oportere eos qui præstantes uiri quouis in studio sunt, statim à teneris annis id ipsum tam ludendo quàm studendo in singulis ad id conducentibus meditari, adeo ut uirilium studiorum accõmodatissima pueris præludia proponantur, atque ita ludentium animi in amorem illius potissimum adducantur, quod in uirili ætate serio sunt acturi. Inter hæc disciplina sic definitur. Disciplina est, ea uitæ statim à pueritia institutio, quæ in amorem uirtutis paulatim adducit animum puerilem. Illius inquam uirtutis præcipue, per quam uir factus imperare sciat atq; parere. Hominem uero oportere, et insuper posse, disciplinam eiusmodi à teneris annis habere, per illam quæ sequitur humanæ naturæ descriptionem apte confirmat: inquit enim, hominem & si unum quiddam sit, habere tamen multa in se atque diuersa, inter quæ sint tyranni duo amentes quidem & inter se contrarij, animum distrahentes, Dolor atque Voluptas: prætereà opiniones futurorum bonorum atq; malorum, ex quibus appetitus confidentiaq; ad bona, timor autem ad mala nobis suboritur, perturbationesq; animi similes. Præter hæc adest iudicium rationis dictans quid horum melius sit, quid peius. Iudicium uero eiusmodi in uno quoque lex priuata est, & in ciuitate lex publica. Quoniam uero animal unum ex rebus tam diuersis dixerat esse compositum, haud ab re subiungit, hominem inter animalia miraculum esse diuinum, Mercurium imitans dicentem, miraculum ingens hominem esse. Animalium tria sunt genera. Aut enim tam ex corpore quàm ex animo immortalia sunt, aut ex utroque mortalia, aut ex animo quidem immortalia, ex corpore uero caduca. In primo quidem genere cœlestia, & æthereа, & aerea sunt, siue dij siue dæmones nominẽtur. In ultimo uero sunt bruta. Sed in medio homines dæmonesq; aquei atque terreni. Cum enim horum quoque dæmonum corpora sicut humana ex contrarijs componantur, dissolui quandoque possunt, perturbationesq; aliquas afferunt. Sed cæteris iam omissis curnam homo miraculum? Quia et cum diuinus sit, mirum est eum à mortalibus infici, & cum sit mortalis, mirum quoque affici ad diuina. Sed cur diuinum miraculum appellatur? Quoniam ita est diuina prouidentia institutum: & ut Timæus docet, à deo quidem opifice mundi rationis animæ substantiam ipsam accepimus, à dijs autem cæteris naturam quandam uitalem ratione inferiorem, à dæmonibus denique corpora. Quod autẽ addit, hominem à dijs fuisse uel ludo uel studio quodam effectum, sic intellige: ludo quidem factum esse, si anima semper à cœlestibus ad terrena atque uicissim quasi ludendo transmigrans nunquam immutabili apud deum sede quiescat: factum uero studio, si modo penes effectores deos, effectorem deum animus quandoq; sit immutabiliter permansurus. Vtram uero disiunctionis huius partem eligere debeamus, affirmare hic Plato non audet. Probabile tamen habet, ut hic alibiq; significat, hominem studio quodam potius quàm ludo fuisse diuinitus constitutum. Si quis autem ambiguum hunc Platonis textum legere ita uelit, ut significet uel hominem esse à diuinis animalibus constitutũ, ab astris intelligat: uel esse ex animalibus multis compositum, intelligat partes affectuq; animæ nominari à Platone poetice animalia. Quod quidem apparet in nono de Republica & in principio Phædri. Sed ista tu uideris. Descendit post hæc ad quædam, quæ & si leuiora uidentur, ad perfectam tamen disci-

plinæ traditionẽ morumq́ probationem neceſſaria ſunt. qualia ſunt ſtudia muſicæ, cõſuetudinesq́ perſimiles. Muſica uero communiſsima quadam ſignificatione comprehẽdit proportionis cuiuslibet ordinem, non ſolum in ſermone, cantu, ſono, ſaltu, ſed gymnaſtico quoq; ludo gratiáq; conuiuij. Hæc quidẽ omnia ita in ciuitate cõpoſita eſſe debent, ut omni perturbationum uitiorumq́ incitamento ſublato corpus & ſpiritum animumq́ contemperent. Exoritur autem diſputationis opportunitate quadam à conuiuijs, atq; uino, dicens primo cauendum eſſe ne ad innatas nobis perturbationes accedat quoq; ebrietas. Hæc enim ſi temere acceſſerit, & rationis officia minuit, & perturbationis impetus auget. Probat tamen conuiuiũ atq; meri uſum, ea uidelicet cautione adhibita, quã in libro ſequenti planius explicabit. Hic uero ad id potiſsimum conferre iudicat, ut ex liberiori interdum uſu meri, mores hominum in conuiuijs detegantur. ſolet enim impudentiores audaceſq́ reddere. Illic ergo prudens iuuentutis cuſtos deprehenſis iuuenum præſertim uicijs, impudentia, et mederi facilius poterit, et aſſuefacere iuuenes etiam in ebrieta te omnium impudentiſsima ſeruare pudorem. Quanti uero ſit pudor, id eſt dedecoris & infamiæ timor, ex eo conſtat, quòd ob huiuſmodi metum iuuenes, & turpia in primis metuunt, et honeſta quamuis ardua audacter aggredi untur. Quæ quidem duo reipub. maxime omnium tam pace quàm bello neceſſaria iudicantur. Ideoq; ad hæc ciuiũ animis infundenda, legum lator diligenti ſtudio debet intendere.

PLATONIS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE, VT LIBRI VNIVS, Dialogus primus.

ATHENIENSIS HOSPES. CLINIA CRETENSIS. MEGILLVS LACEDAEMONIVS.

DEVM'ne an aliquem hominum ô hoſpites condendarũ legum cauſam exiſtimatis? CLIN. Deum ô hoſpes, deum inquam, ut decet aſſerere. apud nos quidẽ Iouem: apud Lacedæmonios uero, unde hic eſt, Apollinem dicturos iſtos exiſtimo. Nónne? MEG. Certe. ATHEN. An Homerum ſecutus ita dicis, Nempe Minoa per nouennium patris collocutionem petere ſolitum, eius monitis, ciuitatibus ueſtris leges quemadmodum ille canit, poſuiſſe. CLIN. Sic noſtri ferunt. Fratrem quoq; eius Rhadamantum (audiuiſtis enim nomen) iuſtiſsimũ fuiſſe. Eumq́ nos Cretenſes, quia tunc recte ius unicuique diſtribuerit, hanc laudem conſequutum cenſemus. ATHEN. Egregia profecto laus, maximeq́ filio Iouis digna. Verũ quia in huiuſmodi moribus atq; legibus ambo educati eſtis, tu ſcilicet atq; hic, ſpero nobis non iniucundum fore, ſi inter eundum de conſtituendis ciuitatibus ac legibus diſſeramus. Eſt autem à Gnoſo in antrum templũq́ Iouis uia ſatis, ut audiuimus, longa, diuerſoriaq́ per ipſam ſub altis arboribus, ut in æſtu conuenit, umbroſa ſunt. Noſtræ igitẽ ætati conueniens erit, frequenter in his requieſcere, mutuoq́ orationis ſolamine ſine moleſtia iter hoc omne tranſigere. CLIN. Atqui cum progreſſi fuerimus hoſpes, cupreſſos offendemus in lucis procerítate ſpecieq́ mirabili, prata quoque amœna, in quibus requieſcentes libenter commorabimur. ATHEN. Recte nimirum loqueris. CLIN. Prorſus. uerum hæc magis affirmabimus, quum uiderimus. Sed nunc bonis auibus eamus. ATHEN. Fiat. Sed dic mihi oro, quamobrem conuiuia publica, gymnaſia, armorumq́ artem lex uobis inſtituit? CLIN. Arbitror equidem ô hoſpes, noſtra hæc eſſe facillima cognitu. Naturam enim regionis huius uniuerſam uidetis non eſſe ut Theſſaliæ, planam. Idcirco equis illi magis, nos curſibus utimur. Inæqualitas hæc locorum ad pedeſtrem exercitationem curſumq́ eſt aptior. Quapropter armaturam quoque leuiorem eſſe neceſſe eſt, ne pondere ſuo curſum impediat. Arcuum ergo ſagittarumq́ leuitas maxime congruit. Hæc igitur omnia ad bellum nobis accommodata ſunt: ad idq́ reſpiciens legislator, cuncta ut mihi uidetur, inſtituit. Quippe huius gratia ipſam etiam conueniendi legem ſanxiſſe uidetur, quum omnes uideret in militia re ipſa coactos, cuſtodiæ ſuæ gratia, conuiuia habere cõmunia. In quo ſanè arbitror eum ſtultitiæ crimine cæteros condemnaſſe, quòd minime intelligant bellum ciuitatibus omnibus cum omnibus iuge atque perpetuum eſſe. Nam ſi dum eſt bellum, cuſtodiæ cauſa conuiuia in unum celebrare, præfectosq́ aliquos unà cum ſubiectis ſuis armatos tueri cæteros oportet, id ipſum eſt pacis etiam tempore faciundũ. Quam enim plerique pacem nomi-

nominant, id eſſe nomen ſolummodo exiſtimandum. Re uero ipſa, omnibus ciuitatibus aduerſus omnes non indictum bellum natura eſſe. ac reperies fere ſi conſideres, Cretenſium legum latorem omnes leges tam priuatim q̃ publice ita nobis cõſcripſiſſe, quaſi ad bellum reſpiceret, atq; ita illis parere iuſſiſſe, quaſi cæterarum rerũ nulla eſſet utilitas, nõ poſſeſsionum, non artiũ, niſi quis bello ſuperet: cum omnia bona eorum qui uicti ſunt, ad uictores illico tranſeãt. ATHEN. Probe ô hoſpes ad exponendum Cretẽſium leges exercitatus mihi uideris. Sed id planius dicas. Nam recte diſpoſitam ciuitatem ita demũ dicere uiſus es, ſi ſic inſtituta ſit, ut cæteras bello uincere poſſit. Ita'ne? CLIN. Ita prorſus. hunc etiam arbitror conſenſurũ. MEG. Haud aliter Lacedæmoniorũ quiſpiam ô diuine uir reſponderet. ATHEN. Vtrũ ciuitas ad ciuitatem ita ſe habet, pagus autẽ ad pagum aliter? CLIN. Non aliter. ATHEN. Similiter ergo ſe habent. CLIN. Similiter. ATHEN. Nunquid & domus ad domũ, quæ eodem in pago ſunt, & ſinguli uiri ad ſingulos? CLIN. Similiter & iſta. ATHEN. Quid porro de uiro quolibet ad ſeipſum eſt dicendũ? Vtrũ quẽlibet ad ſeipſum quaſi hoſtem ad hoſtem affici dicemus? An aliter? CLIN. Athenienſis hoſpes. Non em̃ ego te Atticũ nominare uolo. Videris nanq; deæ ipſius Athenas, id eſt Palladis cognomẽto dignior eſſe. Nempe uniuerſam hanc rationẽ ad principiũ reductã planam feciſti, quo facilius inueniri queat probe iſtuc iam fuiſſe dictũ, hoſtes uidelicet omẽs omnibus eſſe tam publice q̃ priuatim, & ſingulos ſibiipſis. ATHEN. Quomodo id ais ô uir mirifice? CLIN. Primã ô hoſpes & optimã eſſe dico uictoriã, ut ſeipſum quis uincat. Turpiſsimũ uero quiddam & peſsimũ, ut à ſeipſo uincatur. Atq; hæc omnia ſingulis aduerſus ſeipſos bellum eſſe ſignificant. ATHEN. Orationẽ igitur illam reſumamus. Nam cum quiſq; noſtrũ, aut ſuperior ſeipſo ſit, aut inferior, dicendum'ne eſt eodem ſe modo domũ, pagum, & ciuitatem habere? An aliter? CLIN. Sit'ne ſuperior aliqua ſeipſa, aliqua inferior: dicis? ATHEN. Idipſum. CLIN. Id quoq; recte quæſiſti. Non enim minus ciuitatibus id contingit, imò maxime hoc in eis perſpicuũ. Nam ubi meliores multitudinẽ peiores q̃ ſuperãt, recte profecto ciuitas illa ſuperior ſeipſa dicetur, & hæc uictoria nõ iniuria laudabitur. Contrà uero, ubi contrariũ fit. ATHEN. Sed utrũ quod peius eſt; meliore aliquando ſuperius & potentius ſit, ad præſens prætermittatur. longiore nanq; oratione indiget. Quod autem abs te dictum eſt, ſic intellígo. quod ciues quãdoq; cognati & ciuitatis ciuſdem multi & improbi aduerſus iuſtos, paucos illos, cõſpirabunt, uimq́ inferent ut eos ſubijciãt. Ac ſi uicerint, ciuitas illa ſeipſa inferior, prauaq́ dicetur: ſinautem uicti fuerint, ſuperior atq; proba. CLIN. Mirum eſt hoſpes quod dicitur. ſic tamẽ fateri neceſſe eſt. ATH. Age iam & hoc rurſus cõſideremus. Multi ab uno patre matreq́ eadem fratres naſci poſſunt: nec mirũ ſi plures eorũ iniuſti erunt, iuſti uero pauciores. CLIN. Nihil mirũ. ATHEN. Nec me decet arbitror aut uos iſtuc captare, domũ ſcilicet & cognationẽ uniuerſam inferiorẽ ſeipſa uideri ſi praui ſuperent, ſuperiorẽ ſi uincantur. Neq; enim hoc agimus, ut elegantiã uel ruditatẽ uerborũ obſeruemus, quod multi facere ſolent, ſed ut quæ recta ratio ſecundũ naturã in legibus ſit, quis error, indagemus. CLIN. Vera loqueris hoſpes. MEG. Probe profecto hucuſq́ mihi quoq; dictum uidetur. ATHEN. Hoc præterea cõſideremus. Vtrũ dictis modo fratribus iudex quiſpiã præeſſe poterit? CLIN. Proculdubio. ATHEN. Vter igitur melior erit iudex? Num qui improbos perdet, efficietq́ ut probi ſibiipſi imperẽt? An qui probos quidẽ faciet imperare: improbos autẽ, cũ ſponte ſubire imperiũ perſuaſerit, uiuere patietur? Tertiũ uirtute iudicem his addamus, ſi quis talis reperietur, qui diſſidentẽ cognationẽ ita cõmendatã habeat, ut neminẽ perdat, ſed reconciliatis leges conſcribat, quibus inter ſe perpetuo amici futuri ſint. CLIN. Longe melior talis iudex legumq́ conditor erit. ATHEN. Atqui contrà q̃ ad bellum reſpiciens ipſis leges conſcribet. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Quid autẽ? Qui ad bellum reſpiciens, ciuitatẽ conſtituit, utrum ad externa bella reſpiciet, & ad illa uitã ciuium referet an inteſtina, quæ ſeditiones appellantur: quæ minime omniũ & eſſe in ciuitate ſua quiuis cupiat: & ſi ſint, quàmociſsime abolere? CLIN. Ad hæc plane. ATHEN. Vtrũ uero perdita ciuium parte pacẽ ex ſeditione cõſequi, cum altera pars potita uictoria ſit, malit quiſpiam: an potius per reconciliationẽ facta pace amicitiaq́ firmata, ad externa bella totius animũ ciuitatis cõuerti. CLIN. Hoc profecto potius q̃ illud ciuitati ſuæ accidere quiſq; optabit. ATHEN. Nonne & legũlator ſimiliter? CLIN. Similiter. ATHEN. An nõ ipſius optimi

Leges non propter bellũ latas eſſe

gratia leges omnes ferendæ sunt? CLIN. Ipsius nempe. ATH. Atqui optimũ nec bellum nec seditio est: omnes enim deprecantur, nequid horum sibi ineundum sit: sed pax, mutuaq; beneuolentia. Sed neq; uictoria illa qua ciuitas ipsa seipsam superat, optimũ quiddã est, sed necessariũ potius. putare autẽ optimũ ciuitatis statũ in pugnando & uincẽdo cõsistere, simile est ac si quis optime cũ ægrotãte agi putet dum curatur, de eo uero ne cogitet quidem, qui nunq; ægrotauerit. Et si quis similiter de ciuitatis uel priuati hominis felicitate existimet, nec ciuilis reuera unq; uir erit, dum externa solum atq; in primis bella respiciet, nec exquisitus legũ conditor, nisi gratia pacis de bello potius q; belli gratia de pace leges conscribat. CLIN. Recte hæc hospes dicta esse uident. Ego uero mirarer, siquis forte tam nostras q; Lacedæmoniorum leges non belli gratia sedulo positas esse contendat. ATH. Fortasse ita sit. Oportet aũt non cõtentiose sed quiete rem inquirere, studio q; maxime tam à uobis q; ab illis huiusmodi rebus adhibito. Attendatis igitur oro. Incipiamus à Tyrtæo, natura quidem Atheniẽse, Lacedæmoniorũ postea ciue, qui præ cæteris hominibus maxime huiusmodi rebus incubuit. Non si opibus superet cunctos, & plurima solus possideat bona (numerat enim fere omnia) uir mihi nomine dignus abibit. Tractandis quisquis non est accõmodus armis. Hæc tu quoq; forsitan carmina audiuisti. Nam hunc obtusum iam esse audiendo arbitror. MEG. Vulgatissima hæc apud nos sunt. CLIN. Ad nos quoq; hæc Lacedæmone aduecta peruenerunt. ATH. In commune igitur hoc modo hunc poetam interrogemus. O diuine poeta Tyrtæe, sapiens certe ac bonus nobis esse uideris, qui excellentibus eos extulisti laudibus, qui in bello excelluerunt. de quo iam ego & hic & Clinias Gnosius ualde tibi assentire uidemur. Vtrum autẽ eisdem de uiris dicamus, an non, plane scire uellemus. Quare nobis explana, num tu quoq; sicuti & nos, duo belli genera arbitreris, an aliter. Ad hæc arbitror non Tyrtæum solum, sed & quẽuis illo longe deiectiorem, duo protinus responsurũ, Alterum quod seditionẽ appellamus, omnium q; grauissimũ esse modo concessimus. Alterũ uero belli genus, quod omnes ponimus multo mitius illo, quo aduersus externos & alienigenas utimur. CLIN. Cui dubiũ? ATH. Dic igitur nobis: quos uiros in quo belli genere ita ualde laudasti, & quos usqueadeo uituperasti? Videris enim eos laudasse, qui externa magno animo bella gerũt. Sic enim in carminibus dixisti. Quisquis non ausit cædem spectare cruẽtam Et durum coram manibus lacessere Martem, Despicio. Hinc nos ô Tyrtæe, eos te laudare colligimus, qui in externis bellis gerendis præ cæteris clareant. Concedet ista Tyrtæus? CLIN. Quid ni? ATH. Nos autem, cum hi clari sint, longe clariores eos existimamus, qui maximo in bello præstant. Testemq; & nos poetam habemus Theognim Megarensem ciuem ex Sicilia, qui ait: Argento fuerit, fuluo æquiparandus & auro Fidus in insana seditione manẽs. Hunc itaq; dicimus in grauissimo bello, tanto illo esse meliorem, quanto sola fortitudine melior est iustitia, temperantia, sapientia, fortitudini coniuncta. Nemo enim integer & fidelis sine omnium uirtutum numero in seditionibus reperiri poterit. Multi autem etiam mercenarij, quod non negabit Tyrtæus, reperiuntur qui externo in bello intrepide pugnant: quorum plurimi feroces, iniurij, cõtumelioſi, paucissimisq; exceptis, omniũ amentissimi. Quorsum hæc? quidq; ex his declarandum? Quod uidelicet omnino tam ille qui leges hic ab Ioue dedit, quàm alius omnis legum lator, si quid modo profuturus est, ita leges condet, ut non ad aliud quàm ad amplissimam semper uirtutem respiciat. Est autem, ut inquit Theognis, fides illa, quæ maxime in periculis lucet. Quam iustitiam perfectam quis nominabit. Ea uero quam summopere Tyrtæus laudauit, & si pulchra est, & à poeta opportune laudata, uirtute tamen, qua ex honorabilium genere dicitur, & numero quarto loco rectissime honoranda est. CLIN. Ergo hospes legum nostrarum cõditorem inter ultimos legum conditores reiicimus? ATH. Non illum ô uir optime, sed ipsi nos ipsos, si quidem putemus, & hic, & apud Lacedæmonios Lycurgum, & Minoem ad bellum respicientes leges condidisse. CLIN. Quomodo igitur de hoc dicere nos oportebat? ATH. Vt ueritas & iustitia postulat eos dicere, qui de diuina republica disserunt: non ad particulam uirtutis, & præsertim ad deiectiorem, sed ad uniuersam ipsos uirtutem respexisse putandum, & per singulas earum species, leges quæsisse, nec eas species inuestigasse, quas multi modo proponẽtes, quærũt. Id enim quisq; maxime quærere solet, quo maxime indiget, alius de hæreditate, alius de iniuria, alius de cæteris huiusmodi multis.

Nos

Nos aũt tunc de legibus bene quæri putamus, cum ita ut nos modo incepimus, quæritur. At tuum equidem ingressum ad exponendas leges ualde probo, Quod enim à uirtute feciſti principium, dicens leges uirtutis gratia conditas, recte quidem aggressus esse uideris: quod aũt ad particulam uirtutis & eam minimam respexisse conditorẽ legum affirmasti, haud recte mihi uisus es dicere, atq; idcirco lõgiore postea oratione usus sum. Quo modo autẽ te nobis distinguere uoluissem, si uis, tibi dicam. CLIN. Volo equidem. ATH. Hunc in modum dicere oportebat ô hospes. Cretensium leges non temere omnibus Græcis in primis probantur. Recte enim positæ sunt, cum utentes eis beatos efficiant. Omnia enim bona his porrigunt. Duplicia uero bona sunt, alia humana, diuina alia: dependentq; à diuinis humana. Siqua uero ciuitas maiora suscepit, minora quoque possidet: sinautem illis caret, utrisq; priuatur. Minorũ primum est sanitas, forma secundum, Tertium uires ad cursum cæterosq; corporis motus, Quartũ diuitiæ. quæ cæcæ non sunt, sed acutæ cernunt, si prudentiam sequuntur. Quæ quidem prudentia diuinorum bonorum dux primus existit. Deinde post mentẽ temperatus animi habitus. Ex his duobus cum fortitudine mixtis iustitia tertio emergit. Fortitudo quartum tenet locum. Quæ omnia humanis illis natura præponuntur. Quare oportet ut legum quoq; lator & ipse hunc ordinem sequatur, & mandet omnibus ut semper ad hæc ipsa respicientes in singulis operentur. humana enim ad diuina, diuina uero ad mentem principem referenda. Curet præterea oportet nuptias inter ciues, & generationes educationesq; liberorum, masculorum pariter & fœminarum, tam iuuenum q; ætate prouectorum: & eos qui recte in hisce se gerunt, ut decet honoret: contrà uero dolores uoluptates, & cupiditates in omni conuersatione uituperet. Considerabit etiam diligenter ad quæ studia quenq; raptat amor, rectaq; officia per leges laudabit, uituperabit cõtraria. Docebit item atq; definiet quid in cuiusq; affectu honestum sit, quid turpe, circa iram uidelicet atq; metum, & alias quæcunq; uel aduersis in rebus accidunt perturbationes, uel secundis delicias, atq; circa omnes deniq; motus, qui ex morbo, bello, paupertate, uel horum contrarijs homines uexant. Post hæc necesse est ut legislator quæstus impensasq; ciuium diligenter obseruet, & quomodo fiant agnoscat, commercia item in his omnibus ac solutiones, quas uel sponte uel coacte faciant: quicquid horum inter se contraxerint ubi iustitia adsit, ubi absit, animaduertat: & parẽtibus quidem honores, non parẽtibus debitas pœnas constituat. Demum omnib. ad finem usq; Reipub. per tractatis, animaduertat statuatq; necesse est, quõ monumenta mortuis extrui, quiue defunctis singulis honores impendi debeant. His deniq; declaratis, legislator omnibus istis custodes præficiet, alios prudentia, alios uera opinione rem administrantes: ut mens in unum hæc omnia colligens eò deducat ut temperantiam & iustitiam potius q; diuitias ambitionem'ue sequatur. Ita equidem hospites uoluissem, atq; etiã uolo à uobis exponi, quo pacto in legibus Iouis, & Apollinis Pythij, quas Minos & Lycurgus scripserunt, insint hæc omnia, & quonam ordine posita pateant illi qui artificio uel usu quodam legum peritiam habet, nobis uero alijs nullo modo pateant. CLIN. Quo pacto igitur hospes quæ sequunt tractanda sunt. ATH. Ab initio rursus ut suprà cœpimus, tractanda in primis ea mihi uidentur, quæ ad fortitudinẽ pertinent. deinde aliam atq; aliam uirtutis speciem transigemus, si uobis etiã ita placet. ac primã iam pertractemus, ad eiusq; exemplar cætera, ut confabulatio leuamen nobis itineris adferat, postremo cum de uniuersa uirtute tractauerimus, ea quæ modo retulimus, illuc respicere, si deus uoluerit, ostendemus. CLIN. Recte dicis: conareq; primo nobis Iouis hunc laudatorem excutere. ATH. Conabor & te simul, & me ipsum. Ad utrunq; enim pertinet & me & te hæc oratio. Dicite igitur. Num conuiuia ea quæ in commune fiunt exercitiaq;, ad bellum à legumlatore inuenta fuisse diximus? CLIN. Vtiq;. ATH. An tertium uel quartum ad idem inuentum fuisse dicendum? Fortè enim ita dinumerare oportet, tum in hoc uirtutis genere, tum in cæterarum uirtutum siue parte, siue quomodocunq; aliter declarationis duntaxat gratia nominare deceat. ME. Tertiũ uero ipse dicerem, nec Lacedæmoniorũ quisquam negaret,

ORDO BONORVM

BONA

Diuina.	*Humana*
Prudentia	*Sanitas*
Temperantia	*Forma*
Iustitia	*Vires*
Fortitudo	*Diuitiæ*

uenationem excogitatam fuisse. Quartum autem & quintum inuenire conemur: Quartum itaq; pono apud meos præcipuum, scilicet doloris tolerãtiam: quæ res pugnis inter se ac rapinis quibusdã, multis cum uulneribus quotidie adhibetur. Ad hæc occultatio quædam mirabilis, & ad tolerãtiam ualida, nudis in hyeme pedibus, nudo etiam sæpe reliquo corpore, sine ministris die noctuq; per omnem regionem errantum enarratur. Præterea in nudorum exercitationibus adolescentũ mirabilis apud nos tolerantia, cum intensi caloris ui resistendum sit. Multa huiusmodi apud nos alia sunt, quæ nõ facile quispiam enumeraret. ATHEN. Probe loqueris hospes Lacedæmonie, sed utrũ ad timores solum atq; dolores fortitudini pugna est dũtaxat: an etiam ad cupiditates uoluptatesq;, ac uehemẽtes quasdam blanditias, quæ eorum etiam qui honesti uidentur, animos flectunt, & quasi cæreos faciunt? MEG. Aduersus hæc omnia. ATHEN. Si recte dictorum meminimus, hic ciuitatem aliquam seipsa inferiorem, & uirum aliquẽ inferiorem seipso esse dicebat. Ita'ne hospes Gnosie? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Vtrum igitur eum qui dolore frangitur, an eum qui uoluptate superatur, deteriorem uocare oportet? CLIN. Eum arbitror qui superatur à uoluptate: omnesq; uoluptate illaqueatum hominem, inferiorem seipso magis, & quidem cum opprobrio, quàm dolore demollitum putant. ATHEN. An igitur Iouis & Apollinis legum latores claudam fortitudinem posuerunt, quæ ad sinistram quidem aduersis resistere possit: ad dexteram uero, rebus secundis & lætis, blandientibusq; succumbat: immo ad utrunq; sufficientem. CLIN. Ad utrunq; arbitror. ATHEN. Exponamus itaq; similiter quæ nã officia uestris in ciuitatibus sunt, quę gustent quodam modo uoluptates, non fugiant omnino, quemadmodum nec dolores refugiunt, sed perinde ut in doloribus fit, ducant in medias uoluptates, ad easq; superandas homines partim ui impellantur, partim honoribus inuitentur. Vbinam uestris in legibus id conspicitur, quod æque cõtra uoluptates sicuti cõtra dolores, homines fortes efficiat? uictores q; quorum oportet, ostendat, nec ullo modo patiatur à proximis cuique intra se, & grauissimis hostibus superari? Dicite obsecro, quid apud uos tale? MEG. Non ita facile hospes, quemadmodũ multas dolori oppositas leges, ita etiam uoluptati possem producere: nec magnas perspicuasq; partes aduersus uoluptates habeo, paruas uero forsan reperiam.

CLIN. Nec ego in Cretensium legibus similiter id ostendere possem. ATHEN. Nec mirum est, optimi hospites. Verum si quis inter nos ueri & optimi diligens inuestigator nõ nihil in patrijs cuiusq; nostrum legibus reprehendat, non graui quidem, sed æquo animo uicissim ferre debemus. CLIN. Probe loqueris Atheniensis hospes. Quare tibi parendũ censeo. ATHEN. Profecto non aliter Clinia huius ætatis & conditionis qua uos estis homines, facere decet. CLIN. Non certe. ATHEN. Vtrum recte nec'ne, Laconicam & Cretensem Rempub. quis reprehendere possit, alia quæstio est. Quæ uero à multis dicuntur, forsitan ego magis quàm uterq; uestrum referre possim. Vobis quidem recte nec'ne constitutæ sint leges, una certe lex est optima, quæ iubet ne quis iuuenũ quærere audeat, recte'ne an cõtrà se leges habeãt, sed uno omniũ ore, unaq; uoce recte tanquã à dijs positas concedi præcipit, nec ullo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitari: Senem autem siquid excogitarit, principibus & æqualibus, nemine iuuenum audiente, referre. CLIN. Recte loqueris hospes, ac licet tunc à mente conditoris abfueris, tamen tanquam uates scite ista nunc cõfecisse uideris, ueraq; penitus dicere. ATHEN. Itaq; nobis ad præsens iuuenes nulli adsunt. ipsi uero propter senectutem sine peccato soli de his inter nos differere à legislatore permittimur. CLIN. Est ut dicis. Quare ne parcas, sed libere leges nostras reprehende. Neq; enim turpe est discere, siquid non probe se habet in quo delinquit. Nam hinc siquis non cum inuidia, sed cum beneuolentia accipiat, remedium inuenitur. ATHEN. Præclare tu quidem. Ego uero non ante reprehendam quàm pro uiribus diligenter consideraro, immo dubitando potius uerba faciam. Solis enim uobis Græcorum barbarorumq; omnium quorum notitiam habemus, legislator præcepit à maximis uoluptatibus iucundissimisq; ludis cauere, nec ex his quicquam degustare. De doloribus autem & timoribus, quod modo diximus, sic censuit: siquis à primis annis eos declinare assuescat, fieri ut quotiens dolores, metus, atq; labores necessarios subire oportet, fugiat illos qui in his exercitati sunt, eisq; seruiat. Hoc ipsum ut ego arbitror, oportuit eũ de uoluptate etiam cogitare, ac istud secum cogitare: si ab ineunte ætate maximarum ciues uo

Lex optima

ues uoluptatum expertes erunt, nec docti continere se in uoluptate, nihilq; turpe iucunditatis uoluptuarijq; gratia facere, ita succumbent quemadmodum qui timore uincuntur, & modo quodam alio ac turpiore seruient quàm illi, qui medijs in uoluptatibus sese continere assueti sunt: & qui inter uoluptates conuersantes, oblectamenta sibi suppeditare possint, pessimi forsan homines. Atq; ita animum partim seruum partim liberum habebunt, nec omnino fortes ac liberi appellari debebunt. Considerate igitur siquid ex dictis probe uobis dici uidetur. CLIN. Videtur quidem. Sic enim oratio est. Sed iuuenum, immo uero amentium penitus esset, de tantis rebus statim ac facile assentiri. ATHEN. Quid igitur num quæ proposuimus nunc prosequemur ô Clinia hospesq; Lacedæmonie: post fortitudinem enim de moderatione dicemus quæ differentia sit inter has & cæteras Respub. aut quæ casu non lege gubernari uidentur, quemadmodum nunc de bello? MEG. Non est fermè id facile. CLIN. Videntur tamen communia conuiuia certaminaq; gymnastica cõmode utrisq; adinuẽta fuisse. ATHEN. Videtur sane ô hospites arduum esse in Rebusp. ut uerbis ita & re ipsa, undiq; tutum aliquid certumq; inducere. Nam quemadmodum in corporibus fieri non potest ut aliquod unũ uni corpori studium accommodetur, quod non idem alijs prodesse, alijs obesse uideatur: sic & in ciuitate. Nempe exercitationes eædem comessationesq; alibi quidem ciuitatibus cõferunt, in seditionibus autem obsunt omnino. Cuius rei Milesij, & Bœotij, & Thurij nobis exemplo sunt. Atqui hæc studia prisca, uidentur ueteres & naturales circa uenerea uoluptates nõ in hominibus solum, sed in bestijs peruertisse. Qua in re primæ ciuitates uestræ possent accusari, & aliæ omnes quibus cura gymnasticarum exercitationũ maxime fuit. Ac seu ioco siue serio cogitare oportet, cogitandum est, quod cum fœmina & masculus ad generandum conueniunt, huiusmodi uoluptas secundum naturam his tributa uidetur. Quod mares autẽ maribus aut fœminæ fœminis commiscentur, præter naturam uoluptas ea est. Et qui primũ tale facinus ausi sunt, uoluptatis incontinentia id fecerunt. Omnes porrò Cretensium fabulam de Ganymede uehemẽter culpamus, quod aduersus Iouem ficta sit: ut cum ab eo leges ipsorum originem habuisse credantur, eum deum imitantes qui leges tradidit, hac etiam uoluptate fruantur. Sed fabula quidem ualeat: eorum autem qui de legibus considerant, cogitatio pene omnis de uoluptatibus & doloribus tam circa publicos quàm circa priuatos cuiusq; mores esse debet. Duo nanq; hi fontes natura scaturiunt: à quibus qui haurit, unde, quando, quantumq; oportet felix est, priuatus scilicet & ciuitas omneq; animal. qui autem insipienter & præter opportunitatem contrà uiuit, infelix. MEG. Recte ista dicuntur ô hospes, nec quid aduersus hæc dici possit, uidemus. Videtur autẽ mihi Lacedæmoniarum legum conditor recte fugiendas esse uoluptates iussisse. Gnosijs autem legibus Clinia hic, si uolet, opitulabitur. Nam apud Spartiatas, quæ ad uoluptates pertinent, optime omniũ disposita esse arbitror. Quo enim omnes homines summopere in uoluptates uehemẽtissimas, petulantiamq; & insaniam incidunt, id ab uniuersa regione lex nostra exterminauit: nec in agris, nec in urbibus quas Spartiatæ gubernãt, cõpotationes uidebis, sed nec compotationibus coniuncta, quibus ad omnes uoluptates mouemur. Nec ullus est, qui cuidam ebrietate lasciuienti obuiam factus, non maximo ipsum supplicio statim afficiat, neq; Bacchanalium tempus ipsum liberet. Quemadmodum apud uos in curribus uidi, & apud Tarentinos qui nostri coloni sunt, omnem in Bacchanalibus ebriam ciuitatem. Apud nos autem nihil tale conspicitur. ATHEN. Laudanda hæc omnia sunt ô hospes Lacedæmonie, ubi continentia quędam est: ubi autem omnino permittuntur, emolliunt. Cito enim aliquis nostra defendens, te reprehendat, si mulierum apud uos licentiam ostendat. Vna certe in omnibus his & Tarentinos & nos, immo uero & uos responsio liberat, quod hæc probe non improbe se habeant. Quisq; enim peregrino admiranti quod insolita uideat, respondere poterit: Noli mirari ô hospes. hæc apud nos extat lex. Apud uos autem ijsdem de rebus forsan alia lex est. Nobis uero in præsentia ô amantissimi uiri, non de hominibus alijs sermo est, sed de cõditorum ipsorum uirtute ac uitio. Verum latius de uniuersa ebrietate dicamus. Non enim exigua res est, neque ad abiectum aliquem iudicium eius spectat. Non dico utrum bibendum sit uinum nec ne, sed de ebrietate quærendum inquam, utrum ita utendum sit, quemadmodum Scythæ ac Persæ utuntur, Carthaginenses præterea & Celtiberi & Thraces, quæ omnes gentes

Duo fontes dolor & uoluptas

bellicoſiſſimæ ſunt: uel quemadmodum uos, qui ut ais omnino abſtinetis. Scythæ uero ac Thraces mero penitus utuntur tam uiri quàm mulieres, ac mero ueſtes perfundunt, præclarum hoc & beatum uitæ genus exiſtimantes. Perſæ uero aliis quoq; delicijs, quas uos ſperniti s, ualde utuntur, quamuis moderatius quàm iſti. MEG. Sed omnes iſtos nos tum cum arma ceperimus fundimus atq; fugamus. ATHEN. Noli hæc ô uir optime dicere. Permulti nanq; & fugarunt alios, & ab aliis fugati ſunt, de quibus certa quædam eiuſmodi cauſa reddi non poteſt, fieriq; id ſæpius. Quare non certum, ſed ambiguum argumentum ſignumq; de honeſtis officijs & contrarijs in uita ſumemus ſi ad uictoriã belli fugamq; reſpexerimus, præſertim cum minores ciuitates à maioribus in ſeruitutem pugnando redigantur, ut à Syracuſanis Locrenſes, qui optimis inter eas gentes legibus uſi ſunt, & ab Athenienſibus Cei, ſimiliaq; huiuſmodi multa liceat intueri. Igitur uictoria & offenſione belli prætermiſſa, conemur de unoquoq; officio ſecundum ſe conſiderantes, quod in quoq; uerum eſt, nobis perſuadere. Dicamus autem quẽ ad modum hoc quidem tale, bonum eſt: illud autem tale, non bonum. Sed in primis me audiatis, quomodo in huiuſmodi rebus bonum malumq; conſiderari debet. MEG. Quo pacto id ais? ATHEN. Quicunq; rem aliquam ſtatim in diſputatione propoſitam uituperant aut laudant, delinquere mihi uidentur, idemq; facere, ac ſiquis cerealem cibũ ab aliquo laudatum ut bonũ ſtatim uituperet prius q̃ eius affectus percipiat, & qua ratiõe, quibus, cũ quibus, quomodo præparatus, & quomodo affectis corporibus offerri debeat. Quod nos modo facere in diſputando uidemur. Qui cum primum ebrietatis facta mentio eſt, ſtatim alij uituperamus, alij uero laudamus, & ualde quidem id abſurde Teſtibus eñ aſſertoribusq; utrinq; utentes, alij quia plures habemus, aliquid fide dignũ afferre putamus, alij quia uino abſtinentes uincãt in pugna. quod tamen ambiguum nobis eſt. Si ergo hoc modo etiam in aliis procedemus, nihil mea quidem ſententia faciemus. Sed ut mihi quidem uidetur, conabor ſi potero ipſius ebrietatis exemplo, uiam nobis ac rationem rectam in huiuſmodi omnibus aperire, præſertim cũ gentes innumerabiles de eiſdem dubitantes, duabus cum ciuitatibus ueſtris contendant. MEG. Audiendum eſt omnino ſiqua de his recta conſideratio inuenitur. ATHEN. Conſideremus itaque ſic. Siquis caprarum curam, & genus id animantis habẽdum ac poſſidendum probet: alius uero uituperet, cum abſq; paſtore eas per ſata paſci damnumq; facere uiderit, & omne ideo pecus uel ſine paſtore, uel malis paſtoribus gubernatum conſpexerit: nunquid iuſtam eius uituperationem cenſebimus? MEG. Nullo modo. ATH. Gubernator uero nauis num ſi gubernandi ſolummodo artem habeat, an ſi nauſea exagitetur aut non? aut quo tandem pacto bonus dicetur? MEG. Nihil ad artem nauſea facit. ATH. Quid autem ductor exercitus? Si bellandi probe teneat artem, nunquid ex hoc ſufficiens dux putandus eſt, etiam ſi timidus ſit, & in periculis ebrietate quadam metus ipſius nauſeet? MEG. Quonam modo? ATH. Quid porrò, ſi neque artem habeat, & ſit timidus? MEG. Ignauum & inutilem narras omnino, neque uirorum, ſed utilium quarundam mulierum principem. ATHEN. Qui uero laudat aut uituperat ſocietatẽ aliquam, cuius eſſe dux aliquis poſſit, ſitq; utilis ſocietas quotiens ſuum nacta eſt gubernatorẽ, ille uero nunquam eam recte uiderit gubernatam, ſed ſemper aut abſq; principibus, aut cum improbis, nunquid recte unquam uituperare eam, aut laudare poterit? MEG. Quo pacto id faciet qui nunquam ſocietatẽ recte gubernatam proſpexerit? ATHEN. Age iam attẽde. Compotatores compotationesq; nonne ſocietatem quandã de multis unam dicemus? MEG. Summopere. ATHEN. Hanc uero nunquid unquam recte gubernatam aſpexit quiſquam? Sed uobis reſpondere facillimũ, nunquã id perſpexiſſe. Neq; enim id uobis ex patrijs legibus conſuetum. Ego autem multis paſſim interfui, diligenterq; de omnibus, ut breuiter dicam, quæſiui, nullamq; ferme recte uniuerſam adminiſtrari aut uidi unquam aut audiui, ſed particulas quodammodo paruas quaſdam & paucas. Multas autem, ut ſic dixerim, penitus aberrare cognoui. CLIN. Qua ratione hæc dicis ô hoſpes? Apertius enodato. Nos enim, ut aiebas, cum nullam huius rei peritiam habeamus, non ilico quid recte, quid minus in ea fiat, cognoſcere poſſumus. ATHEN. Conſentaneum id quidem, ſed conare me dicente perdiſcere. In omni cõuentu atq; communitate quarumcunq; rerum gerendarum principem eſſe oportere fateris? CLIN. Proculdubio. ATHEN. Atqui paulo ante dicebamus fortem eſſe pugnantium prin

principem oportere. CLIN. Dicebamus. ATHEN. Fortis autem uir à timore minus quàm timidus perturbatur. CLIN. Eſt ita. ATHEN. Siquis modus inueniri poſſet ut exercitui ducem prorſus intrepidum præficeremus, nonne ad id omni ſtudio niteremur? CLIN. Maxime. ATHEN. Nunc autem non de exercitu, nec imperaturo aduerſus hoſtes in bello, ſed de gubernaturo in pace iucundam amicorum inter ſe conſuetudinem dicimus. CLIN. Sic eſt. ATHEN. Ea ſocietas, ſiquidem ebrietas aderit, num tumultu carebit? CLIN. Prorſus. ATHEN. Primum igitur etiam his opus eſt duce. CLIN. Maxime omnium. ATHEN. Vtrum igitur principem qui non perturbetur, ſi fieri poſſit, diligere oportet? CLIN. Oportet ſane. ATHEN. Societatis conciliandæ peritum hunc principem eſſe oportet. eius enim officium eſſe debet, ut & præſentem amicitiam illis conſeruet, & maiorem inſuper ex eo cõtubernio fieri procuret. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Nonne igitur ſobrius & ſapiens ebriorum princeps, haud contrà, conſtituendus eſt? Nam & ſi iuuenis, & non ſapiens, ſed ebrius, erit, ebriorum'ue princeps, bonæ fortunæ non conſilio imputabitur, ſi temeritate ſua non euertet omnia. CLIN. Optime ſane. ATHEN. Siquis ergo compotationes, dum quoad fieri poſſet, recte in ciuitate diſpoſitæ ſint, accuſaret, rem ipſam accuſans, recte faceret forſan. Si nautem propter compotationem unam turbulentam quam uidit, omnem compotationem uituperet, primum quidem patet ignorare eum non recte diſpoſitam eam fuiſſe: deinde conſtat omnia eodem modo, etiam ſi ſobrio domino ac principe fiant, improba uiſum iri. An non animaduertis quod ebrius nauis aut cuiuſuis rei alterius gubernator euertit omnia, ſiue naues, ſiue currus, ſeu exercitus, ſeu quoduis aliud ab eo regatur? CLIN. Vere omnino id dixiſti hoſpes. ſed & hoc pro nobis expone. Quid nobis compotationes hæ, ſi recte aguntur, conferent? Vt quod modo dicebamus, recte ductus exercitus uictoriam in bello afferret, bonum profecto non paruum. Idemq; de cæteris iudicandum. compotatione uero recte gubernata, quid magni uel ciuitati uel priuatis accederet? ATH. Quid autem puero uno, uel uno quodam cœtu recte inſtituto, magni ciuitas adipiſcetur? At enim ita de hoc interrogati reſpõdebimus, paruam ex unius duntaxat educatione ciuitati utilitatem accedere. Si autem in uniuerſum de iuuenum bene inſtitutorum eruditione quid potiſſimum cõferat reipub. quæras, haud difficile dictu erit. Bene enim eruditi, uiri probi euadent. Probi autem facti, tum cætera bene agent, tum etiam hoſtes pugnando uincent. Diſciplina utiq; uictoriam præſtat, uictoria nonnunq; negligentiam & ruditatẽ gignit. Multi enim in uictoria elati, alia quoq; uitia multa per inſolentiam contraxerunt. Et diſciplina quidem nulla unquam Cadmea fuit. Victoriæ uero multæ huiuſmodi & fuerunt & erunt. CLIN. Videris ô amice quaſi magnam diſciplinæ partem, communem in uini potu conſuetudinem ſi recte fiat, laudare. ATHEN. Profecto. CLIN. Poteris ergo de inceps uerũ id eſſe oſtendere? ATH. Vera hæc ita eſſe ô hoſpes approbare, cum multi de eis ambigant, ſolius dei eſt, tamen ſi quod ſentio dicam, nulla arbitror inuidia obſtabit: de legibus enim & repub. uerba obtinere in præſentia ſtatuimus. CLIN. Age conemur quod tibi de his ambiguitatibus uidetur, perdiſcere. ATHEN. Ita decet. Oportet autem ut uos ad diſcendum, ego ad docendum, orationem omnem conuertamus. Ac primum illud audiatis. Græci omnes ciuitatẽ noſtrã & eloquẽtiæ ſtudioſam iudicãt & uerboſam. Lacedæmonem uero atq; Cretam, alteram breuiloquam, alteram intelligentiæ magis q̃ uerbis ſtudentem. Vereor itaq; ne uobis tanquam uerboſus parua de re loqui multa uidear dum de ebrietate re quidem parua, nimis longa utor oratione. Compotationis autem ipſius recta ſecundũ naturã conſtitutio nunq; poterit ſine recta muſicæ regula aperte & ſufficienter oratione tractari, nec muſica ſine uniuerſa diſciplina. Quæ omnia profecto multis indigent uerbis. Videte igitur quid agendũ ſit. An his in præſentia prætermiſſis, ad aliam quandam legum quæſtionẽ iam tranſeundũ? ME. Ignoras forſan Athenienſis hoſpes, familiam noſtram communem ciuitatis ueſtræ hoſpitem eſſe. Et quod omnib. arbitror pueris accidit, ut cum audiũt maiores ſuos ciuitatis alicuius hoſpites fuiſſe, bene uolentia quædam erga illam quaſi alteram patriam confeſtim à teneris uſq; annis eorum illabatur, mihi quoq; contigit. Audiebam equidem pueros Lacedæmonios quotiẽs aliquid uel ſuccẽſerent Athenienſibus uel laudi darẽt, ita dicere, ueſtra Megille urbs nobis id mali intulit aut boni. Atq; hæc audiens, pugnabam aduerſus eos qui uos uituperabãt magna

magna erga uos affectus beneuolentia. Ac mihi quidem nunc uestra uox ualde iucunda est, quodq́ uulgo fertur, Probos Athenienses, præcipue probos esse, uere prorsus mihi dictum uidetur. Soli enim suapte natura, diuina quadam sorte, non coacti neq́ ficti, sed uere probi sunt. Quare mea quidem causa libere quodcunque uelis enarrato. CLIN. Si me quoque audies hospes, quæcunque in mentem tibi ueniant, summa fiducia proferes. Fortasse nanque audisti Epimenidem uirum fuisse diuinum: qui ex familia nostra fuit, ac decem annis ante Persicum bellum dei oraculo monitus ad uos peruenit, & sacrificia quædam dei oraculo edita fecit, Athenienſibusq́ Persicam formidantibus classem prædixit, decennio Persas nequaquam uenturos: sed & postquam uenerint, infecta re discessuros, pluraq́ perpessos mala quàm fecerint. Tunc quidem maiores nostri uestros hospitali affectu cõplexi sunt, & ex illo tempore parentes nostri egoq́ uobis beneuoli sumus. ATHEN. Parati ergo uos quidem estis audire ut uidemini. Ego autem ad dicendum uoluntate promptus sum potius quàm facultate paratus. Conabor tamen ut potero. Primum uero quod ad hunc sermonẽ, quid disciplina sit, quamq́ uim habeat, definiamus. Per hanc enim eundum est disputationi nobis in præsentia institutæ, quousque ad deum ipsum perueniat. CLIN. Ita certe faciendum est, si tibi placet. ATH. Dum ego quid disciplina sit dico, considerate nunquid mea uobis sententia placeat. CLIN. Dicas. ATHEN. Assero equidem eos qui præstantes uiri in aliquo euasuri sunt, ab ineunte statim pueritia oportere idipsum tam ludendo quàm studendo in singulis ei negocio conuenientibus meditari. Nempe si quis peritus agricola aut ædificator futurus est, ludentem oportet à prima ætate uel colere terram, uel pueriles quasdam domos ædificare, atq́ eum qui educat utrunque, utriq́ instrumenta quædam parua, uerorum instrumentorum imagines, præparare. Ex doctrinis quoq́ eas perdiscere debent, quæ ad rem suam faciunt. Quippe futurus faber mensurare ac regula uti: Eques futurus equitare ludendo, aut aliquid huiusmodi facere. In omnibus enim ludendo conari debemus, ut eò uoluptates & cupiditates puerorum uertamus, quò eos tandem peruenire cupimus. Caput autem disciplinæ rectam educationem dicimus, quæ ludentis animum in amorem præcipue illius perducit, quod uirili ætate perfecte sit comparata uirtute artis eius iam acturus. Sed considerate nunc, ut dicebam, si quæ dicta sunt hactenus, uobis probent. CLIN. Quid prohibet? ATHEN. Neque tamen indeterminatum relinqui debet, quid potissimum disciplinam esse dicamus. Cum enim uituperamus aut laudamus singulorum educationes, dicere solemus, disciplina instructum hunc esse, illum disciplinæ expertem, quamuis cauponariam & nauigandi artem cæteraq́ huiusmodi optime calleat. Quippe non hanc disciplinam putamus, sed eam quæ à pueritia desiderari amariq́ uirtutem facit: & quidem illam, qua perfectus quispiam ciuis effectus, iure imperare sciat, atque parere. Hanc educationem hic sermo solam disciplinam appellandam esse docet. Illam uero quæ ad colligendam pecuniam, uel ad corporis robur augendum, uel ad peritiam quandam aliam absq́ mente & iustitia conquirendam tendit, mechanicam atque illiberalem, & disciplinæ appellatione indignam ducit. Sed nos de uerbo quidem non cõtendamus: hoc autem pauloante assertum, inter nos conueniat, quod qui rectam nacti sunt disciplinam, omnes fermè probi euadunt: qui contrà, improbi. Quare nulla in re disciplina negligenda est, quæ præclarissimarum rerum prima præstantibus hominibus adest. Et si quis in re aliqua excidit, potestq́ corrigi, seipsum emendet, idq́ per totam uitam pro uiribus faciat. CLIN. Recte loqueris. Idcirco quæ dicis concedenda sunt. ATH. Atqui olim iam concessimus, bonos esse illos qui sibimet imperare possunt, malos autem qui neque unt. CLIN. Scite admodum. ATHEN. Resumamus igitur idipsum, ut clarius innotescat quod dicimus. Ac uos per imaginẽ id ut liqueat accipiatis, si quo modo possim rem uobis hanc aperire. CLIN. Dic iam. ATHEN. Nonne quemlibet nostrum unum putamus? CLIN. Vnum. ATHEN. Habentem uidelicet in se consiliarios duos, contrarios atque amentes, quos uoluptatem ac dolorem appellamus. CLIN. Et hoc. ATH. Ad hos futurorum opiniones accedunt, quibus commune nomen spes est: propriè uero quæ ante dolorem spes est, timor: quæ ante contrarium, confidentia. Ad hæc omnia rationis iudicium, dictans quid istorum melius sit, quid peius. Hoc si commune decretum ciuitatis effi citur, lex nominatur. CLIN. Vix ego te sequor. Dic tamen quæ restant, perinde ac si sequerer

sequerer. MEG. Idem mihi quoq́ accidit. ATHEN. Sic autem de his cogitemus, ut miraculum quoddam diuinum in animantium genere unumquemq́ nostrũ existimemus, siue ioco siue serio (non enim id nouimus) à superis constitutum. Illud autem non ignoramus, quod hi affectus in nobis quasi nerui aut funes ingeniti trahunt nos inuicem retrahuntq́ ad contrarias actiones, ubi uirtus, & uitium discreta uersantur. Ratio enim tractionem unam sequendam semper, neq́ unquam relinquẽdam, sed hac cæteris omnibus obnitendum esse edicit, eamq́ rationis productionem esse auream atq́ sacram, quæ ciuitatis lex cõmunis uocetur. Et cæteras duras ac ferreas esse, hanc mollem, quòd aurea sit: & uniformem præterea, cæteras multiformes. Oportere itaq́ pulcherrimam nos legis ductionem sequi semper, eiq́ fauere. Nam cum rationis iudicium honesta res sit & mitis quidem potius quàm uiolenta, ministris ductionem ipsius egere, ut aureum in nobis genus alia genera superet. Et sic fabula, qua mira res homo esse narratur, uirtute seruabitur: & qua ratione superior quis & inferior quodammodo seipso dicatur, planius cognoscetur: et quòd oporteat unumquenque uera in seipso de his tractionibus ratione percepta, ad eam ipsam uitam omnem suam dirigere: Ciuitatem uero, uel à deorum aliquo, uel ab hoc ipso qui hoc cognouit, ratione accepta eam habere pro lege, ad eiusq́ normam officia sua secum, & cum alijs ciuitatibus instituere. atq́ ita uirtus, & uitium clarius nobis distincta patebunt. quibus plane perceptis, & disciplina & reliqua studia magis forsan elucescent. Et ille in potationibus receptus nunc mos, quo de uile fortasse putabitur si pluribus dicam. CLIN. Forte non uidebitur prolixa oratione indignum. ATHEN. Probe loqueris, quare dicamus quid in ea maxime dignum uideatur. CLIN. Prosequere iam.

ATHEN. Si mirae huic rei ebrietatem addamus, qualem ipsam reddemus? CLIN. Quid istud rogitas? ATHEN. Nondum dico quid. Sed si mira hæc res illi se commisceat, qualis redditur? Verum apertius etiã quod uolo, dicere conabor. Tale quiddam interrogo. An uini usus uoluptates, dolores, iras, amores, uehemẽtius concitet. CLIN. Maxime quidẽ. ATHEN. Vtrum etiam sensus, memoriam, opinionem, intelligẽtiam similiter uehementiora efficiat. An prorsus extinguat, si quis ebrietate fuerit occupatus. CLIN. Omino certe extinguit. ATHEN. Ad eum igitur animi habitum redit, quem puer primis ab annis habebat. CLIN. Profecto. ATHEN. Quare mimime tunc suiipsius compos erit. CLIN. Minime. ATHEN. Erit itaque pessimus. CLIN. Valde. ATHEN. Non solum igitur senex, ut uidetur, bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. CLIN. Optime id hospes est dictum. ATHEN. Poterit ne ratio n obis aliqua suadere hanc rem aliquo pacto gustandam esse? neq́ esse totis uiribus fugiendam? CLIN. Poterit forsitan. ut tu ais, & modo paratũ te dicere ostendebas. ATHEN. Opti me meministi. Nempe & nunc paratus sum, quando quidem utriq́ haud grauatim audire promisistis. CLIN. Quid ni audiamus, & si non ob aliud, tamẽ quia mirum absurdumq́ uidetur, si oportebit quandoq́ hominem sponte seipsum in omnem prauitatem abijcere? ATHEN. Animi ne dicis? CLIN. Animi. ATH. Nunquid autem mirabimur ô amice, si quis in corporis prauitatem, maciem dico, deformitatem, imbecillitatem sponte deueniat? CLIN. Quid ni? ATHEN. An igitur putamus eos qui ultro medicorũ pharmaca accipiant, ignorare se paulo post ita corpus per aliquot dies affectum habituros, ut si affectum similiter perpetuo sint habituri, uiuere non lint? An etiam ignoramus eos qui gymnasia, & labores subeũt imbecilles lassitudine cõfestim fieri? CLIN. Hæc omnia nouimus. ATHEN. Atqui & istud, quòd cuncti futuræ utilitatis gratia ad hæc ultro tendunt. CLIN. Præclare. ATHEN. Nonne eodem modo de cæteris rebus existimandum? CLIN. Eodem prorsus. ATHEN. Non aliter quoq́ de compotatione uini cogitandum est, si datur hoc in istis recte considerari. CLIN. Sic certe. ATHEN. Si utilitatem aliquam habere perspicietur nihilo inferiorem quàm quæ in corporali exercitatione inest, bene quidem principio tamen in hoc exercitationem corporis superat, quòd hæc dolorem habeat, illa non habeat. CLIN. Recte id quidem. Sed mirarer equidem, si quid tale in eo possemus percipere. ATHEN. Hoc ipsum iam explanare conandum. Quare mihi dicas. An duas timoris species inuicem pene contrarias possumus cogitare? CLIN. Quas dicis? ATHEN. Has inquam. Timemus profecto mala, cum futura expectamus. CLIN. Timemus. ATHEN. Metuimus quoq́ sæpenumero existimationẽ, cum formidamus ne dicendo aut faciẽdo aliquid minus honestum, mali

Nocumẽtũ à uino

Temulẽtus etiãbis puer

malí uideamur. Quem quidem timorem nos,immo omnes,ut arbitror,pudorem appellamus. CLIN. Cuí dubium? ATHEN. Hos equidem timores duos dicebam,quorum alter contrarius quidem eſt doloribus cæterísq́ timoribus, contrarius eſt & plurimís ingẽtibusq́ uoluptatibus. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Nónne igitur, & legislator, & quíuis alius quí prodeſſe hominibus quoquomodo poſsit,hunc timorẽ maximo honore colat, uocetq́ pudorem? confidentiam uero huius contrariam impudentiam nominet, ac maximum priuatim & publice malum hominibus arbitretur? CLIN. Recte dictum. ATH. Is utiq́ timor & in alíjs multis ingentibusq́ nos maxime ſeruat,& in bello,ſi unum uni comparetur, hic certe maxime omnium uictoriam nobis ſalutemq́ largitur. Duo enim ſunt quæ uictoriam pariunt:aduerſus hoſtes quidem audacia, aduerſus amicos autẽ turpis infamiæ timor. CLIN. Eſt ita. ATHEN. Intrepidum itaq́ unumquemq́ noſtrum, & timidum fieri oportet. Quamobrem uero ita utrunque oporteat, iam diſtinximus. CLIN. Omnino. ATHEN. Atqui quoties intrepidũ aliquem reddere uolumus, in multarum terrorem formidinum lege impulſum, talem efficimus. CLIN. Ita uidetur. ATH. Quem uero, ut timeat quæ timenda ſunt, inducere uolumus,eum profecto debemus rebus ad impudentiam declinantibus tentare, in pugna contra uoluptates domeſticas, aut anteactæ uitæ inſtitutum exercere, & ad uictoriam cohortari, atque ita uincentem uere fortem reddere. Qui uero nec periculum ſui fecerit ullum, neque in his certaminibus exercitatus fuerit, ne mediam quidem ſuarum uirium partem ad uirtutem habebit. Temperatus autem quomodo erit perfecte, niſi uoluptatibus atque cupiditatibus plurimis ad impudentiam & iniuriam compellentibus fortiter repugnauerit, ac ratione operęq́ & arte tam iocoſis quàm ſeríjs in rebus deuicerit? An temperans erit inquam qui nihil huiuſmodi ſit perpeſſus? CLIN. Haudquaquam ueriſimile eſt. ATHEN. Sed dícoro, num aliquod ad inducendum timorem pharmacum deus quiſpiam hominibus dedit, ut quanto plus ex eo quis bibat, tanto ex qualibet potatione infeliciorem ſe fieri putet,cum omnia tam præſentia quàm futura ſibi metuat, atque ad omnem formidinem etiam ſi fortiſsimus omnium ſit, tãdem deueniat:cumq́ dormierit,& à potione huiuſmodi líberatus fuerit,rurſus ſibi idem quotídie accidat? CLIN. Et quam ô amice huiuſmodi potionem in hominum uita fuiſſe unquam dicemus? ATHEN. Nullam utique. Tamen ſi reperiretur hæc potio, eſſet ne ad fortitudinem cõditori legum idonea, ut tale quid de ipſa dicere ad latorem legis poſſemus? Age primum dic legum conditor,ſiue Cretenſibus,ſiue quibuſcunq́ alíjs leges cõſcribis. Vtrum uelles de ciuibus tuis poſſe fortitudinis, & ignauiæ periculum facere? CLIN. Velle ſe profecto quilibet reſponderet. ATHEN. Deinde utrum id tuto,neque magno imminente periculo, an contrà? CLIN. Tuto ſcilicet atque ſecure quilibet confitebitur. ATHEN. Num igitur potione hac uteris ita eos ad terrores compellens,& in ipſis perturbationibus arguens monitu tuo ac iuſſu, ut ciues tuos imperterritos facias, alios honorans, alios autem uituperans,ſi tuís monitis nõ paruerint? Atque eos qui ſtrenue exercendo ſe geſſerint impunes relinquas: at eos qui contrà,pœna afficias? An nullo modo uteris, quamuis nihil habeas quod in ea potione accuſes? CLIN. Cur non utar hoſpes? ATHEN. Exercitatio quidem ô amice præter conſuetas miræ facilitatis eſt,qua uel unus uel pauci poſſunt aut quotcunq́ uoluerís exerceri. Ac ſiue quis ſolitario in loco ſolus ignominiam ob oculos ponens,quòd priuſquam profecerit uideri nolit,ita aduerſus formidinem ſe exerceat, potione hac ſola præ multis rebus alíjs præparata, probe aliquid profecto efficiet: ſeu quis confidens natura ſe & uſu ſatis inſtructum, non formidet cum multis compotatorĩbus exercitari, uínumq́ in poculo neceſſario exhauríendo perdendoq́ oſtendere adeo prœualens & exuperans,ut nulla in re magna per impudentiam erret,& propter uirtutem ſtatu non moueatur, ac iuxta ultimam potionẽ ante ebrietatẽ diſcedat apprime cauens meri in omnes hnmines uiolentiam. CLIN. Certe & hic ô hoſpes ita ſe gerens, moderatus euadet. ATHEN. Rurſus ad conditorem legum ita dicamus. O legis conditor,neq́ deus tale adhuc hominib. timoris dedit pharmacum,neq́ ipſi excogitauimus.Ipſos nanq́ ueneficos inter cõuiuas nõ numero. Cõfidere aũt ualde,& intrepide præterquam oportet audere in quibuſcũq́, utrũ potio quædam an nulla eſt,quæ facit. CLIN. Vinum eſſe dicet. ATHEN. Porrò contrà id facit quàm ea potio de qua modo facta eſt mẽtio,Nam cum biberit quis, primo alacrior fit quàm prius erat

erat:deinde quo plus biberit,eo maiore & meliore ſpe eſt,& fortius de ſe ſentit. Tandem quaſi ſapiens,ea homo confidentia,libertate,audaciaq́ repletur, ut intrepide & dicat, & faciat quícquid placet. CLIN. Arbitror equidem omnes id conceſſuros. MEG. Certe omnes. ATH. Recordemur itaq́ nũc duo quædã eſſe quæ in noſtris animis curãda ſuperius díximus. Alterũ ut maxime cõfidamus,alterũ ut maxime formidemus. CLIN. De pudore dicta hæc exiſtimamus. ATH. Recte tenetis.Sed quoniã fortitudinẽ imperterritíq́ animi habitũ in timoribus addiſcere oportet,conſiderandũ nunquid contrariũ addiſcere in contrarijs cõueniat. CLIN. Conſequens id eſt. ATHEN. In ijs igitur quæ perpeſſi confidentes audacesq́ maxime fieri natura ſolemus, cogitandũ uidetur ut q̃ minime impudẽtes & audaces ſimus,ſed contrà formidoloſi ad dicendũ,aut patiendũ, aut agendũ quícq̃ turpe. CLIN. Ita uidetur. ATH. Nónne hæc ita ſunt,in quibus tales ſumus, ira, amor, petulantia, inſcitia, auaritia, ſecordia,& ad hæc illa, diuitiæ, forma, uires, & quæcunq́ uoluptatis ebrietate quadã homines amentes faciunt? Ad horum omnium leue & innocuum periculum faciendũ,inducendamq́ exercitationẽ,nullam habemus uoluptatem commodiorem ea quæ potione mores examinat, ſi modo prudens quædam cautio adhibeatur. Videamus enim. Duri & agreſtis animi, unde iniuriæ nullæ pullulant, ubi experimentũ capere tutius ſit,in cõmercijs ne,quę uel maxime ingenium declarare uidentur,an Dionyſii ſpectaculis, aut uenerea in re animo ſuccumbente, ut mores alicuius in periculum uel filię uel filij,uel uxoris pudicitia expoſita,probes? Equidem ſi infinita commemores, nunquam inuenies in quo per iocum, ſine omni prorſus periculo ſpectare ingenia ſic ut in uino licet. Qua de re neq́ Cretenſes, neq́ alios hominũ ullos dubitaturos unquam putamus, quin huiuſmodi morum examinatio conueniens ſit, ac præ cæteris facilis, tuta, breuis. CLIN. Verum id quidem. ATHEN. Hoc igitur utiliſsimum quiddam erit, naturas & habitus animorum arte illa cognoſcere qua iſta curanda ſunt. Eſt autem hoc,ut arbitror, ciuilis facultatis officium. An non. CLIN. Sic eſt omnino.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOgum ſecundum De legibus.

PLATO noſter mirifica in genus hominũ charitate, nihil in diſputationibus ſuis intentatum reliquit, quod ad humanam ſalutem quauis ratione conducere uideatur. Atq́ dum id ſtudioſe contendit,mauult uel prolixi nimium,uel etiam curioſiſsimi crimen ſubire, quàm negligentis. Ergo exquiſitam in ſecundo etiã libro ætatis teneræ proſequitur diſciplinam. Animaduertẽs enim pueros fermè ut beſtias,quaſi nihil penſi habere,ſed & quocunq́ uoluptas trahit, prorũpere, & undecunq́ retrahit dolor,protinus aufugere,non iniuria prius quàm male uel proſequendi,uel fugiẽdi procliuitas in habitum inoleſcat,aurigam pueritiæ equis imponit,uoluptatis uidelicet,& doloris habenas manu tenentem. Quẽ quidem aurigam nominat diſciplinam,uirtutem ſcilicet quæ primo pueris aduenit, qua uoluptas,& amor,doloríq́ et odium per alienam rationem recte in animos influunt,antequã ratione propria moueantur: ratione deinde præſente,propriæ inſuper rationi conſentiunt, propter ſuperiorẽ bonorum morum conſuetudinem. Hanc ipſam conſentionem,uniuerſam uult eſſe uirtutem. Ipſam uero decentem circa uoluptates & dolores aſſuetudinẽ, per quam ab initio uſq́ ad extremum uitæ homines oderint quæ odiſſe oportet,& ament quæ amanda ſunt,quàm diu ſub alterius regitur ratione,nominat diſciplinam. Deinde uero,cum rationi propriæ iam expergefactæ cõſentit,nominẽ uirtutis appellat. Eiuſmodi uero uitæ moralis fundamentum maximi eſſe moměti, uel Ariſtoteles ipſe in Ethicis magnopere comprobat. Cum uero inquieta ſit puerorum natura,oblectamentoríq́ per omnia cupida, & idcirco ſeuerã non ſuſcipiat diſciplinam,merito ſub honeſta muſicæ illius cõmuniſsimæ uoluptate uirtutis ueſtigia præferente,iubet pueros educari: immo uero et ſeniores interdum, quibus ad laborioſæ uitæ ſolamen oblectamenta quædã honeſta ſunt adhibenda. Hanc utiq́ ob cauſam inquit deos laborioſam uitam hominum miſeratos, haud ab re in laboriũ remiſsionem ſolennia illis ſacra feſtaq́ inſtituiſſe. Muſas quinctiam,et Apollinem, & Bacchum ad hæc concelebranda duces adhibuiſſe, qui morum luſciuiam emendarent, & naturam auidam motionis per muſicam motionum rationem moderarẽtur, honeſteq́ delectarent. Hæc autem uerba nõ ſolum muſicæ uſum laudant diuinitus commendatum atq́ cõceſſum,uerumetiam allegorice docent hominem multis de cauſis brutis fore miſeriorem, niſi diuina prouidentia atq́ cognatione diuinum cultum religionemq́ ſuſceperit. In qua quidem Muſæ diuinam ſignificant ueritatis inuentionem religioſis à Deo conceſſam: Apollo autem inuentionis eius gratam expreſsionem atq́ uaticinium. Bacchus denique tum mentis abſtractionem,tum opera religioſorum hominum admirada. Animaduerte

harmonicam rationem nobis præcipue à diuina prouidẽtia esse tributam, per quam omnes inquietæ naturæ motus quiẽ suapte natura inconcinni forent, cõcinnaremus. Sed à Musis quidem habemus motionis animi cõsonantiam, ab Apolline præterea concentũ in sermonis cantusq; motu, à Baccho deniq; festiuam in motu mẽbrorum concinnitatẽ. Dum uero de hac per musicam disciplina, & ad pueros omnino, & ad seniores etiã pertinente diligentissime disputat, eadem quæ et in Republica posuit, repetit instituta, per quæ poetis, musicis, pictoribus, nunquã licentia cõcedatur quodcũq; uoluerint imitandi, sed honesta duntaxat et grauia pro salute spectantiũ & audientiũ imitẽtur. Imitationis aũt iudices esse uult peritos homines, atq; grauissimos, iubetq; ut per honestã imitationẽ quotidie frequentãtam adolescentes assuefiant in ludis omnibus pariter atq; studijs semper rebus cisdẽ quibus & leges seniores q; gaudere atq; dolere. Quam quidẽ assuefactionẽ totum uirtutis fundamentũ iudicat continere. Inter hæc non nulla memoriæ cõmendato ad præcepta morum plurimum conducentia. Iniustus etiam si cuncta quæ inter homines habentur bona, possideat, est infelix: & quandiu ita uiuit, præstare ei dicendũ est mori quàm uiuere. Itẽ quicunq; honestũ, utile, iucundum, inuicẽ loquendo discreuit, nõ est audiendus. Et quãuis honesta iustaq; uita possit interdũ uideri laboriosa, nunquã tamen id pueris est dicendũ, immo uero iustissimã uitam fore omniũ iucundissimã. Quod tandem fore necessariũ Plato asserit, quamuis fortè ijs quibuscum disputat, aliter uideatur. Idq; tacere iubet. Veritas tamen pulchrum quiddam est, & stabile. Descendit post hæc ad uini usum, quẽ uult à iuuenibus ante annum ætatis decimum & octauum penitus ignorari. Alioquin ignẽ inquit, ad ignẽ tam in animam, quàm in corpus infundi. Post hanc ætatem uinum moderate bibi permittit. Post quadragesimũ uero annum in conuiuijs inter deorum hymnos concedit uinum liberius bibere, quasi remediũ aduersus duritiã senectutis, per quod reiuuenescere uideamur, & mœstitiæ nos obliuio capiat, ipsaq; affectio animi, sicuti ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta flexibilior fiat. Quo effici uult, ut seniores qui alioquin cantare nollent, facti hilariores in cõuiuijs ad iuniorum aures cantare uelint, atq; unà eorũ animis, ut ita dixerim, incantare. Qua quidẽ incantatione per melodiam grauiter concinentẽ iuniorum animi tẽperentur. In his legendis, notabis gratiam ipsam, in rebus quidem pulchritudinẽ, in cognitione uero uoluptatẽ cognominari. Notabis nullum animal præter hominem rhythmi & harmoniæ sensum habere. Atq; rhythmũ esse ordinẽ in tẽpore atq; motu: Harmoniã uero esse ordinem in ipsa uocum per acutũ & graue contemperantia. Quod sæpe harmoniã dicimus, concentum latine proprie dicimus. Quod aũt rhythmum, commode numerum dicere possumus, modo intelligas numerum in tempore atq; motu. Notabis qua in re uini consistat utilitas, & qua cautione sit bidendum, præsentibus uidelicet conuiuio conditoribus legum siue custodibus, sobrijs quidem & mores bibentium obseruantibus corrigẽtibusq;, & tunc opportune quando per uinum molliores facti fuerint, reformantibus. Concludit deniq;, si eiusmodi cautionibus ciues in conuiuijs utantur mero, ad ea quæ dicta sunt utile concedendum: usum uero eius ad suam cuiusq; libidinem ciuibus suis procul arcendum. Quippe cum sacras Palladis arces, quæ ante omnia colendæ sunt, impudentissime pulset.

DIALOGVS SECVNDVS DE LEGIBVS VEL de legum latione.

DEINCEPS autem de his considerandũ est, utrum id solum bonum habeant, ut perspiciamus quomodo natura habeamus, an magna etiã utilitas multo studio digna in uini potatione, si recte fiat, insit. Quid igitur dicimus? Ineſt utiq;, ut oratio hæc insinuare uidetur. Vbi autem, & quomodo, attente obsecro audiamus, ne ex ea re præpediamur. CLIN. Dic igitur. ATHEN. Repetere itaq; memoria cupio quid rectam esse disciplinã dicamus. Huius enim, ut in præsentia conijcio, est in hoc officio quando recte institutum est, salus. CLIN. Magnũ dicis.

Primus sensus puerorum est uoluptas & dolor

ATHEN. Primũ profecto puerorũ sensum esse dico uoluptatis atque doloris: atque hæc duo esse in quibus primum uirtus & uitium animo innascuntur. Sicui autem prudentia, & uera opinio ac stabilis, uel in senectute affuerint, felix est, perfectus porrò uir est, qui hęc & quæ in his sunt omnia possidet bona. Disciplinã appello uirtutẽ quę primo pueris aduenit. Si uoluptas & amor dolorq; & odium recte in animos influant antequã ratione moueantur, & ratione deinde præsente, rationi consentiant propter superiorem bonorum morum consuetudinem, hæc ipsa consensio uniuersa quidem uirtus est. Ipsam uero decentem circa uoluptates & dolores assuetudinem, per quã ab initio usq; ad extremum uitæ homines oderint quæ odisse oportet, & ament quæ amanda sunt, si per seipsam seorsum ratione cõsideratam disciplinam uocaueris, recte ut ego arbitror, appellabis. CLIN. Etenim quæ antea Hospes & quæ nunc de disciplina disseruisti, probe dicta uidentur.

ATHEN. Bene igitur est. Huiusmodi uero uoluptatũ atq; dolorũ rectam institutionem, quæ

quæ disciplina dicitur, transgrediuntur homines in uita, ac sæpe peruertunt. Dij autem genus hominum laboribus natura pressum miserati, remissiones laborum ipsis statuerũt, solennia uidelicet festa uicissim in ipsorum deorũ honorem institutа præbẽtes. Musas quin etiam & Apollinem Musarum ducem, & Bacchum concelebratores, deorumq; consilio emendatores morum inter solennia adhibuere. Considerandum igitur utrum hic sermo secundum naturã nobis ac uerus est, qui dicit: teneriores ætatis omnes, ut uno uerbo complectar, nõ posse nec corpore, nec uoce quiescere, sed moueri semper, & loqui uelle, alios exultãtes ac gestientes, & uelut cum uoluptate saltantes ludentesq;, alios uarijs uocibus conclamantes. Ac cætera quidem animalia ordinem ordinis ue defectum, qui sanè ordo in motibus inspicit, & rhythmus harmoniaq; uocatur, nequaquam aduertere. Nobis autem ab ijs dijs quos concelebratores datos esse nobis diximus, rhythmi & harmoniæ participem sensum esse tributum, eosq; mouere nos cum uoluptate, chorumq; nobis ducere cantibus & saltationibus nos inuicem copulantes: quem quidem chorum ἀπὸ τῆς χαρᾶς id est lætitia nominauerint. Primo uero considerandum, num concedamus, disciplinam primam per Musas & Apollinem esse. An quomodo? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Disciplinæ igitur expers dicendus est, qui nunquam chorea usus est. Disciplinæ uero compos contrà, qui satis id fecit. CLIN. Sic ponimus. ATHEN. Chorea uero omnis tripudium simul est, & concentus. CLIN. Necesse est. ATHEN. Quisquis ergo bene disciplina instructus est, & saltare, & cantare bene potest. CLIN. Videtur. ATHEN. Sed uideamus quid est quod modo diximus. CLIN. Quid istud? ATHEN. Cum bene cantare, & bene saltare quempiam dicimus, utrum etiam bona cantare, & bona saltare, addendum sit, an non? CLIN. Addendum. ATHEN. Quid porrò? Si quis honesta, ut sunt, ita honesta esse arbitratur, & turpia similiter turpia, atq; ita his utitur, melius choream musicamq; tenebit quàm ille qui corpore atque uoce quod honestum putat, sufficienter exequi passim ualet, nec honestis tamen gaudet, nec odit turpia? An ille qui quamuis uoce corporeq; non potest, ut decet, assequi, uoluptate tamen & dolore assequitur, ut bonis quidem gaudeat, praua autem oderit? CLIN. Magnum uero disciplinæ discrimen, ô hospes, narras. ATHEN. Si ergo cantus tripudijq; bonum nos tres non ignoramus, cognoscimus utique & qui disciplina recte potitus est, & qui contrà. Sin autem hoc ignoramus, neque si qua disciplinæ conseruatio sit, & ubi sit, scire unquam poterimus. Nonne ita? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Deinceps igitur sicuti canes per uestigia decentem figuram, melodiam, cantum, & saltationem inuestigemus. Nam si ista nos fugiant, frustra de recta disciplina siue Græca, siue Barbara disputabimus. CLIN. Sic arbitror. ATHEN. Quam igitur figuram, & melodiam bonam uocare decet? Num fortis animi, & timidi similes figuræ uocesq; in eisdem æquisq; laboribus sunt? CLIN. Quomodo similes, quando neq; colores? ATHEN. Scite ô amice. sed in Musica & figuræ sunt, & cõcentus, quum circa rhythmum & harmoniam uersetur. Quare boni rhythmi harmoniæq; figurã & cantum licet dicere: boni autem coloris non possumus recte dicere, perinde imaginantes, ut magistri choreæ solent. Ignaui autem & fortis uiri figura quædam est & cantus, atque hæc recte in uiris fortibus honesta, in ignauis turpia nominantur. Sed ne in his longior sim, omnes simpliciter uirtuti animi, uel corporis, aut uirtutis imagini adhærẽtes figuręq; atq; concentus, honesti: contrarij uero, turpes. CLIN. Recte tu quidem, atq; ista sic se habere in præsentia iudicamus. ATHEN. Præterea & hoc iudicandum, utrum omnes omnibus choreis similiter delectemur, an multum interſit. CLIN. Multũ omnino. ATHEN. Quid igitur esse dicemus, quod in errorem nos impulit? Vtrum non eadem sunt honesta bonaq; nobis omnibus? An ipsa quidem eadem sunt, non tamen eadem esse uidentur? Neq; uero dicere quisquam audebit, uitiosam choream uirtutis participe meliorem esse. Neq; fatebitur unquam aliquis se quidem figuris prauis lætari, alios autem contraria quadam musa. Quanquam plerique prædicant rectam musicæ rationem in ui quadam consistere, quæ uoluptatem animis afferat. Quod neq; ferendum est, neq; dicẽdum omnino. nefas enim. Hæc autem potius erroris causa est. CLIN. Quænam? ATHEN. Quoniam in chorea uariorum morum, uariarumq; rerum uarijs in fortunis moribusq; gestarum imitationes fiunt, quibus illa quæ dicuntur, aut declarant, aut sub specie saltationis exprimuntur, uel natura, uel consuetudine, uel utrisque probantur, atq; animo eorum conueniunt,

Oes teneræ ætatis non posse quiescere

Qui rhythmus & harmonia

Quę chorea

quos gaudere illis, laudareq́, & honesta nuncupare necesse est. Quibus autem præter naturam uel morem uel consuetudinem aliquam accidunt, hi neq́ gaudere ipsis possunt, neq́ ea laudare, immo turpia appellare necesse. At uero quibus hæc natura recte contingunt, consuetudine autem contrà, uel consuetudine quidē recte, contrà uero natura, isti laudes uoluptatibus cōtrarias proferunt. Singula enim horum iucunda asserunt esse: sed & praua esse concedunt. Atq́ idcirco coram alijs, quos mentis compotes putent, uerentur corpus eo pacto mouere: uerentur quoq́ ea cantare, honestaq́ & studio digna asserere. Ipsi uero secum ijs omnibus delectantur. CLIN. Verissima loqueris. ATHEN. Nunquid damnum aliquod infertur illi, qui prauis figuris aut cantibus delectatur: uel utilitas eis, qui uoluptates in contrarijs capiunt? CLIN. Verisimile id quidem. ATHEN. Vtrum uerisimile tantum, an etiam necessarium sit ita id se habere? sicuti cùm quispiam cum hominibus improbis conflictatur, neq́ mores eorum odit, sed delectatur his potius & indulget: & tamen iocilo cō uituperat, quasi per somnum ipse in se eorum percipiens prauitatem. Tunc quippe necesse est ut similis efficiatur illis quibus gaudet, etiam si laudare uereatur. Qua quidem re quidnam maius aut bonum aut malum ex omni necessitate accedere nobis existimemus? CLIN. Nihil puto. ATHEN. Nunquid arbitramur ubi leges bene cōstitutæ sunt, aut & in posterum ita erunt, in disciplinis iocisq́ musarum eam poeticis fore licentiam, ut quicquid poetam delectet uel rhythmo, uel cantu, uel uerbo poeti co, idem & docere ei liceat? & bene institutorū ciuium pueros adolescentesq́ in choreis quacunq́ contingit, uel ad uirtutē, uel ad uitium flectere? CLIN. Præter rationem id est. MEG. Certe. ATHEN. At istuc, ut breuiter dicam, ubiq́ fere præterquā in Ægypto agere licet. CLIN. Quo autem pacto in Ægypto hanc legem sancitam esse dicis? ATHEN. Mirum hoc quidem auditu est, nam id olim, ut mihi uidē, illi cognouerunt, oportere q̄d nunc nos diximus, in ciuitate iuuenes bonis figuris & bonis cantibus assuescere. Quæ uero & qualia sint huiusmodi, in sacris ab eis est institutum, ac præter illa neque pictoribus, neq́ alijs figurarum, uel quorumcūq́ artificiorum fabris noua ulla licebat inducere, neq́ etiam excogitare alia præter patria, neq́ hodie licet aut in his, aut in uniuersa musica. Itaq́ si obserues, inuenies ibi quæ decem annorum milibus retro depicta, formataue quomodocunq́ fuerūt, quasi non adeo uetusta sint, ut ita dicam, nec pulchriora, neq́ turpiora his quæ hodie depinguntur, sed eadem arte cōfecta. CLIN. Mirabile auditu est quod dicis ATH. Imò ciuile nimium maximeq́ legum positioni conueniens: Inuenies ibi alia quędam leuia: sed hoc circa musicā uerum est, dignumq́ animaduersione: quod uidelicet poterat de rebus huiusmodi certa stabiliq́ lege caueri, & legumlatorem ausum fuisse concentus tales, qui natura rectitudinem exhiberent inducere. Quod quidem aut dei, aut diuini alicuius uiri opus est. Quēadmodum & ibi ferunt antiquissimos illos apud eos concentus, Isidis esse poemata. Quamobrem, ut dicebam, siquis quoquo modo istorū possit rectitudinē intelligere, ei audendū est hæc ad ordinē legemq́ reducere. Nam noua semper circa uoluptatē & dolorē appetitus ipsius affectio, quæ quidem noua semper musica uti studet, haud magnā fortasse uim habet, ut eas choreas uetustatis incusatione corrumpat, quæ sunt sacris legibus constitutæ. Nempe Ægyptiorum choreas nequaquā tanto tempore corrumpere potuisse uidetur, sed contrà omnino. CLIN. Ita se res habet, ut ex tuis uerbis colligitur. ATH. Dicamus igitur confidenter: choream cū ludis & musica recte cohærere. Lætamur quotiens feliciter uiuere nos opinamur: quotiensq́ lætemur rursus feliciter uiuere ducimus, nónne ita? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Atq́ dum lætamur, quiescere non ualemus. CLIN. Est ut dicis. ATHEN. Nónne igitur qui iuuenes inter nos sunt ad saltandum apti sunt? Nos autē qui seniores sumus in his spectandis decenter uersari putamus, dum illorum ludis & celebritate gaudemus, quandoquidē nos corporis leuitas destituit, cuius desiderio, certamina his ponimus, qui quàm maxime queāt ætatem illam iuuenilem in memoriam nobis reuocare. CLIN. Vera narras. ATHEN. An igitur frustra omnino illud à multis de id genus hominibus sacros ludos peragentibus dictum esse putamus, eum sapientissimum & uictoriæ compotem iudicandum esse maxime, qui nos lætari atque gaudere quàm maxime faciat? Nam postquam ludere in istis permittitur, conueniens esse uidetur, ut eum qui quàm plurimos, & quàm maxime ad gaudium prouocet, præcipue honoremus, & ut modo dicebam uictorem esse dicamus.

Recte

Recténe id ita dicitur? recteq́ fieret si ita fieret? CLIN. Forte. ATHEN. Sed ô beate ne tam præcipitanter sententiam feramus, sed hoc ipsum in partes distinguentes hoc modo cōsideremus. Si quis certamen aliquando qualecūq́ proponat, sed nec gymnicū, nec mu sicum, nec equestre adijciat, sed omnibus ciuibus cōgregatis, uoluptatis gratia, certamen duntaxat instituat, præmiaq́ ei proponat, qui spectatores maxime delectet, optimeq́ omnium id fecisse iudicet, cum nullus delectandi modus expressus sit, quidnam ex præconio euenturum putamus? CLIN. Qua de re dicis? ATHEN. Par est ut alius sicut Homerus Rhapsodiam ostendat, alius Citharam, Tragœdiam alius, alius uero comœdiam. Neq́ deerit qui miraculo ostendendo uictoriam se opinetur consecuturum. Quum tales & alij generis eiusdem certatores multi cōfluxerint, possumus ne dicere, quis rite uictor sit abiturus? CLIN. Absurdum quid rogas. Quis enim scite id respondere poterit, prius quàm ipse istic præsens singulos certatores audiuerit? ATHEN. Vultis ne igitur ut ipse ad absurdum istud respōdeam? CLIN. Quid ni? ATHEN. Si pueri admodum parui sententiam dicant, præstigiatorem uicisse cæteros iudicabunt. An non? CLIN. Quid obstat? ATHEN. Pueri uero maiusculi comœdum cæteris anteponent. Sed mulieres eruditæ atq́ adolescentuli, & fermè multitudo tota, Tragœdiam fortasse laudabunt. CLIN. Fortasis ita continget. ATHEN. Seniores autem nos iucundissime Rhapsodum forsitan audiemus, qui Homericum aliquid, Iliada uel Odysseam, aut aliquid Hesiodicum bene cecinerit, uictoremq́ omnium prædicabimus. Quis ergo iure uictor sit, nónne declarandum restat? CLIN. Sanè. ATHEN. Perspicuum quidem est, ut & mihi uidetur, & uos necessario conceditis, eum reuera esse uictorem qui uicisse à nostris æqualibus iudicabitur. Vsus enim rerum quem ab ætate habemus, omnium quidem ciuilium magnum quiddam ubiq́ est & optimum. CLIN. Proculdubio. ATHEN. Concedo igitur ipse hoc multis, uoluptate Musicam iudicandam, nō tamen quorumuis hominum uoluptate, sed illam fermè Musam esse dico pulcherrimam, quæ optimos satisq́ eruditos delectet, præcipue uero, quæ uirum uirtute & disciplina præstantē. Quapropter uirtute egere harum rerum iudices affirmamus. Nam & prudentiæ eos & fortitudinis oportet esse participes. Prudentiæ quidem, quia non debet uerus iudex quæ determinanda iudicio sunt, ab alio discere, & quasi stupefactus tam clamore multorum quàm ignorantia sua ita ferre sententiam. Fortitudinis autem, quia nec etiā si per seipsum intelligit, debet propter ignauiam & fortitudinem ex eodem ore, quo iudicaturus deos inuocauit, ignauiter iniquum iudicium promulgare. Non enim ut discipulus, sed ut magister spectatorum, sicut par est, iudex sedet pro tribunali, ineptis spectantium uoluptatibus aduersaturus. Licebat prisca Græcaq́ lege, quemadmodum nunc Sicula & Italica: quæ multitudini spectatorum rem permittens, & manibus sublatis uictorem declarans, deprauauit quidem poetas ipsos, qui ad iudicium uulgariū prauamq́ uoluptatem componunt omnia, ita ut ipsi spectatores poetas, & seipsos erudiant. Corrupit & ipsius spectaculi uoluptates. Nam cum eos oporteat qui intersunt, meliora semper moribus suis audire, atq́ ita meliorē consequi uoluptatem, nunc eis ex theatro contrarium accidit: Quid igitur hæc ita dicta sibi uolunt? Animaduertite num hoc sit quod uolunt. CLIN. Quidnam? ATHEN. Ter iam aut quater ad idem reuoluta oratio mihi uidetur, disciplinam educationem esse puerorum, quæ ad eam uiuendi rationem perducit, quam lex rectam esse dictat, & uiri æquitate præstantes seniores q́ usu rerum sicuti rectam uere cōprobarunt. Vt igitur puerorum animus legem ita sequatur, ut non contrarijs, sed ijsdem quibus lex & senior, doleat gaudeatq́, prorsus legum conditor suadebit: & si opus fuerit, coget poeticum hominē honestis uerbis temperatorum, & fortium, & omnino bonorum hominū gesta describere, tam figuras eorum rhythmis quàm accētus harmonijs ut decet effingentem per eos cantus quas Odas uocamus, quæ reuera ἐπῳδαὶ, id est, incantationes circa animos sunt, de industria ad id compositæ ut hominum animi dolendo gaudendoq́ legibus obsequātur. Quia uero teneriores animi seria studia non suscipiūt, ioci & cantus ista dicantur & fiant: idemq́ in his efficitur, quod agere solent qui homines corpore ægrotantes curant. hi nanq́ alimenta conuenientia quidem iucundis condimētis illiniunt, noxia uero amaris inficiunt: ut ascisere altera, altera reijcere consuescant. CLIN. An igit in alijs ciuitatibus nunc hospes seruari hęc censes? Nam quantum ego scio, quæ tu præcipis, nusquā nisi apud nos et

Lacedæmonios fiunt. Noua enim ſemper & in ſaltationibus, & in alia muſica excogitantur, non à legibus mutata, ſed à uoluptatibus quibuſdã uagis, quæ nullo pacto aut eædem ſunt, aut eodem modo permanent: ſed uariæ ſemper fiunt contra mores illos Ægyptiorum, quos narraſti. ATHEN. Probe ô Clinia. Si autẽ uiſus ſum tibi quæ modo dicis, quaſi ubicũq; nunc fiant ſuprà dixiſſe, non mirarer ſi minus clare quæ ſentio, expoſuerim. Dixi equidem quæ in muſica fieri uellẽ, & ea tibi quaſi fiant dicere uiſus ſum. Vituperare enim rem inſanabilem, et errore longe prouectã, nullo modo iucundum, interdũ uero neceſſarium eſt. Verum poſtq; in his cõſentimus, nõne quæſo apud uos & apud iſtos hæc magis q; apud alios Græcos fieri aſſeris? CLIN. Cur nõ aſſeramus? ATHEN. Si & apud cæteros ſimiliter fierent, nónne melius q; nunc agerent? CLIN. Multo certe præſtantius, ſi ita diſpoſita eſſent, quẽadmodum apud iſtos & apud nos, & ut paulo ante tu præcepiſti. ATH. Age uideamus nunquid hæc ſint quæ apud uos in omni diſciplina & muſica prædicant. Poetas carminibus dicere cogitis, bonum uirum quia tẽperatus iuſtusq; ſit, felicem eſſe atq; beatum, ſiue magnus atq; robuſtus, ſiue paruus ac debilis, ſiue pauper ſit, ſeu diues. Iniuſtum autem hominem etiam ſi ditior ſit quàm Cinyras aut Midas, miſerum eſſe, & in mœrore uitam ducere. Itaq; poeta nobis ſi recte loquatur, inquiet. Nunquam ego de illo mentionem faciam, neq; uirum appellabo, qui non omnia quæ bona dicuntur, cum iuſtitia poſſideat atq; diſponat. Is igitur iuſtitia exornatus, comminus pugnare cum hoſtibus delectetur. Iniuſtus autẽ ſanguinolentam cædem uidere nõ audeat, neq; currendo Thracium queat Boream ſuperare. nec ei quicquam eorum quę bona dicuntur, unquam affuerit. Quæ enim uulgo appellantur bona, nõ recte bona dicuntur. Aiunt nempe optimum eſſe ſanitatem, ei proximum bonum formam, uires tertium, quartum uero diuitias. Innumerabilia fermè cętera huiuſmodi bona narrant. Nam & acute cernere atq; audire, aliiſq; ſenſibus integre uti, bona uidentur, & ad hæc omnia poſſe tyrannica licentia facere quæ cunq; cupias. Summamq; totius beatitudinis eſſe ferunt, ſi cum iſtorum omnium poſſeſſione immortalis ſtatim euadas. Ego autem ac uos unà conuenimus iuſtis ſanctiſq; uiris optimam eſſe iuſtorum omnium poſſeſſionem, iniuſtis autem omnium peſſimam, à ſanitate initio ſumpto. Sanum nanq; eſſe, & uidere atq; audire, ac omnia facile ſentire, & omnino uiuere uel immortalem, peſſimum eſt, ſi cum horum omnium poſſeſſione ſemper uixeris expers iuſtitiæ cæterarumq; uirtutum. Minus aũt malum, ſi q; breuiſſimo tempore ſic affectus uitam finieris. Hæc utiq;, & ipſi ueſtros hortabimini & cogetis poetas dicere, perq; his cõſentaneos numeros & cõcentus adoleſcentiã erudire. Nũ ipſi hoc animad uertitis? Ego enim aſſero quæ uulgo mala dicuntur, iniuſtis bona eſſe, iuſtis autem mala. Quæ uero dicuntur bona, bonis quidem uere bona, malis autem mala. Conuenimus ne igitur adhuc, an non? CLIN. Partim quidem conſentire uidemur, partim minime. ATH. Fortè uobis non perſuadeo non eſſe beatum illum, ſed miſerum qui iniuſtus & contumelioſus eſt, etiam ſi ſanitatem habeat, & diuitias perpetuamq; tyrannidem, inuictas præterea corporis uires, & animo ſitatẽ, immortalitatẽq; poſſideat, nihilq; ex his perpetiat quæ uulgo mala dicuntur. CLIN. Vera loqueris. ATH. Eſto, ſed quid deinde dicendum? Et ſi uiribus pollet, formoſusq; eſt & diues, cunctaq; per omnem uitam facit quę concupiſcit, nónne uobis uidetur ſi iniuſtus contumelioſusq; ſit, ex hoc duntaxat neceſſario turpiter uiuere? An turpiter quidem cõceditis? CLIN. Prorſus. ATH. Quid autem? nónne & male? CL. Haud ſimiliter iſtud. ATH. Iniucunde uero atq; incõmode non cõceditis eis? CLI. Quo pacto hæc concedimus? ATHEN. Quomodo? Si deus quiſpiã ô amici conſenſum nobis (ut uidetur) animi tribuat: ut nũc quidem, inter nos diſſentimus. Mihi enim iſta magis neceſſaria uidentur eſſe ô amice Clinia, q; Cretam eſſe inſulam: ac ſi Cretenſibus ipſe leges conderem, tam poetas q; cæteros omnes ciues ſic loqui compellerẽ: ac pœnam penè omnium maximã intentarem, ſi quis in ea regione aſſereret eſſe aliquos quandoq; homines prauos qui iucunde uiuant, uel alia eſſe utilia & cõducibilia, alia iuſtiora. Multaq; equidem contra ea quæ nunc à Cretenſibus & Lacedæmoniis dici uidentur, imò uero à cæteris quoq; hominibus, dicere ciuibus meis perſuaderem. Agite igitur per Iouem atq; Apollinem optimi uiri, ſi hos ipſos deos qui leges nobis dederũt, interrogemus: ſit ne iucundiſſima uita iuſtiſſima: an duæ quædã uitæ ſint, altera iucundiſſima, iuſtiſſima altera: nobisq; ita quærentibus ipſi duas eſſe reſpondeant; ab eis forſan iterum percontabimur, ſi recte

Quæ debẽt cantare poetæ

Iniuſto etiã ſi cętera omnia cõſtent quę bona uocãtur, infelix uel id circo ſit, qa iniuſtus

ſi recte ſciſcitari uoluerimus, utros beatiores oporteat dicere, iuſtiſſimea, n iucundiſſime uiuentes: ac ſi iucundiſſime uiuentes reſponderint, turpis erit reſponſio. Vellem autem de patribus legumq; latoribus uiris potius q; de dijs tale aliquid eſſe dictum. Quare quæ petij, à patre legiſq; latore me petijſſe exiſtimetis, reſpõſumq; mihi eſſe, beatiſsimum eſſe illum, qui iucũdiſsime uiuat. Ego autem ita deinde opponam. ô pater nónne q; beatiſſime uolebas me uiuere? Certe. At nunquam ceſſabas iubere ut quàm iuſtiſsime uiuerẽ. Quiſquis autem hæc unà concedit ſiue legum lator ſiue pater, & abſurde loquitur, & ſibijpſi non conſtat. Quòd ſi iuſtiſſimam uitam, beatiſſimam eſſe reſpondeat, quæret ut arbitror, quicunq; id audiet, quidnam ea in uita bonum & pulchrum, tanquam uoluptate melius, lex ipſa laudat? Quid enim à uoluptate ſuperatum iuſto boni adeſſe poteſt? Dic obſecro an laus & gloria tam apud homines quàm apud deos bonum quidem eſt atq; honeſtum, iniucundum autẽ? Infamia uero contrà? Minime dicemus ô legislator. Sed iniuriam neq; inferre, neq; pati num iucundum quidem ſit, bonũ uero atq; honeſtum; cætera autem iucunda quidem, turpia uero & mala. Quo pacto id? Ratio igitur, quæ neq; iucundum à iuſto, neq; bonum ſeparat ab honeſto, probabilis eſt: & ſi non ad aliud, attamen ad hoc, ut ſancte ac iuſte quis uiuere uelit, multum cõducit. Quocirca legislatori turpiſsima, & admodũ contraria oratio eſt, ſi hæc ita habere ſe neget. Nemo enim ſponte id aget, cui non plus lætitiæ quàm doloris ineſt. Quod uero procul aſpicitur, omnibus ut ita dicã uel ipſis pueris caliginoſam affert uertiginem. Quare uertigine tenebriſq; ablatis in contrarium legislator opiniones ciuium ducet, & tum laudibus, tum conſuetudine, tum rationibus quodãmodo ipſis perſuadebit, tam iuſta quàm iniuſta eſſe obũbrata, atq; iniuſta quidem contrà apparere q; iuſta. Nempe iniuſto ac prauo iucunda uideri, cui iuſta uidentur iniucundiſſima. Iuſto autem utraq; contrà omnino uideri. CLIN. Sic apparet. ATH. Reuera aũt utram ſententiã potiorẽ exiſtimabimus? melioris ne an deterioris animi? CLIN. Melioris neceſſario. ATH. Neceſſe eſt igitur iniuſtã uitã non turpiorẽ ſolũ ac peiorẽ iuſta ſanctaq; uita eſſe, uerũ etiã iniucundiorẽ. CLIN. Ita certe ex hac ratione ô amice uidetur. ATH. Legis itaq; lator ex quo exigua ſit prouẽtura utilitas, etiã ſi nõ ita id ſe haberet ut modo diximus, non alienũ tamen ſua grauitate putaret ad iuuentutis utilitatẽ falſo aliquid, ſi modo quid unq; aliud falſo dicendum ſit, dicere: maxime cum nullum' mendaciũ hac falſitate utilius excogitare poſsit, quod uidelicet ita trahere audientes ualeat, ut nõ ui ſed ſponte iuſtitiã uelint ſuſcipere. CLIN. Pulchrũ certè ô hoſpes & ſtabile quiddã eſt ueritas. Videtur aũt plerũq; non facile perſuadere. ATH. Eſto. At enim Sidonij fabula illa, & ſi nihil ueriſimilitudinis habuit, facile nihilominus perſuaſit, aliæq; permultæ ſimiliter. CLIN. Quænam? ATH. Quod à dentibus quondã ſatis armati milites nati ſint. Magnũ enim id legis latori exemplũ eſt, poſſe animis iuuenũ quodcunq; uelit perſuadere. Quapropter nihil aliud ſcrutari debet, q; quibus rebus perſuaſione acceptis maximũ bonum conferat ciuitati: ad idq; omni incumbere ſtudio, ut ciuitas uniuerſa de his rebus unũ atq; idem q; maxime ac ſemper in cantibus, fabulis, & omni ſermone decantent. Equidem ita ſentio. Si uero uos aliter, nulla inuidia ſit contradicere. CLIN. Neuter noſtrum poſſe unquam de his dubitare uidetur. ATH. Proſequar igitur, aſſerens choros omnes qui tres ſunt, teneris adhuc & mollibus puerorum animis, & alia bona quæ diximus, & quæcunq; narrare poſsimus, quaſi incãtatione quadam inſinuare oportere. Caput autem illud ſit, quòd uidelicet ſi uitam eandem optimam & iucundiſsimã iudicari à dijs aſſeruimus, & uera loquemur, & magis illis quibus opus eſt, perſuadebimus, q; ſi aliter diceremus. CLIN. Concedenda ſuut quæ dicis. ATH. Primus itaq; puerilis muſarum chorus hæc ſtudioſe toti ciuitati decantaturus ingrediatur. Secundus illorũ chorus qui ad triginta annos uſq; prouecti ſunt, Pæana teſtem ueritatis dictorum inuocet, & iunioribus propitium ſupplicite eſſe precetur. Tertius eorum ſit chorus qui triginta annos inter & ſexaginta ætatem agunt. His aũt ſeniores, quia non amplius de eiſdẽ moribus fabulas poterunt decantare, dimittendos diuino oraculo cenſemus. CLIN. Quoſnã hoſpes tertios hos choros dicis? non enim clare quid de his dicere uelis comprehendimus. ATH. Hi profecto ſunt, quorum gratia pleraq; ſuperius ſunt inducta. CLIN. Nondum intelligimus. Quamobrem apertius dicito. ATHEN. Dictum eſt diſputationis principio ſi recordamur, ita ardentem iuuenum omnium naturam eſſe, ut neq; corpore neq; uoce quieſcere poſſit, ſed ſine

ordine semper clamet & saltet: atq; ordinis utrorumq; istorum nullum aliud animal præter solam hominis naturam sensum habere. Ordinis autem qui in motu conspicitur, nomen Rhythmus, id est numerus esse potest: sed eius qui in uoce, acuto & graui simul contemperato, Harmonia, id est, concentus. Vtrunq; uero simul, Chorea nominabat. Deos quoq; diximus nostri misertos choreæ concelebratores ac duces dedisse nobis Apollinẽ & Musas. Tertiumq; si recordamur Dionysium numerauimus. CLIN. Cur non recordari debeamus? ATHEN. Atqui Apollinis & Musarum chori dicti iam sunt. Tertius autem qui reliquus est Dionysio necessario tribuetur. CLIN. Quo pacto? latius expone. Nam primo auditu ualde absurdus Dionysiacus seniorum chorus esse uidetur, si ultra trigesimum annum, & ad quinquagesimũ iam prouecti & usq; ad sexagesimũ eo utantur. ATHEN. Vera loqueris. Sed ratione ad hæc opus esse arbitror, ut appareat quo pacto opportune id fieri possit. CLIN. Quid ni? ATHEN. Nunquid superiora illa inter nos constant? CLIN. Quænam? ATHEN. Quòd oporteat uiros omnes & pueros, liberos & seruos, mares & fœminas, & uniuersam ciuitatem toti ciuitati quotidie quæ diximus uariis modis & carminibus decantare, ut ex innumerabili hymnorũ uarietate, inexplebili quodammodo uoluptate concinentes afficiantur. CLIN. Nihil obstat quo minus cõcedatur ita fieri oportere. ATHEN. Sed quo optima hæc ciuitatis pars, cui propter ætatẽ atq; prudentiã summa inest ad persuadendũ auctoritas, optima canendo maximorũ bonorũ causa erit? An id stulte omittemus, in quo optimorũ & utilissimorum cantuũ uis inest præcipua? CLIN. Haud omittere licet, ut modo apparet. ATHEN. Quomodo igitur decenter id fiet? Videte quæso an ita. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vnusquisq; senior circa cantus iam satietate affectus, his minime delectatur: & cum res postulat canere, quãto senior atq; modestior est, tanto magis canere ueretur. An non ita? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Sed multo etiam magis in theatro corã multitudine rectus cantare præ pudore non tolerabit. Præsertim si seniorũ chori, quemadmodũ qui de uictoria contendunt, & ij quidem quo clarior uox sit tenues atq; ieiuni cantare cogãtur. Sic enim nõ sine molestia & pudore cantabũt, & ad ista tardiores accedent. CL. Necessaria narras. ATH. Quo igitur pacto paratos eos ad cantũ reddemus? Principio lege sanciemus, ut pueri usq; ad duodeuigesimum annũ uini usum prorsus ignorent. Nempe eos monebimus non oportere ignẽ igni in corpus atq; animã suggerere, anteq; uiri effecti subire labores incipiãt. Furiosum nãq; habitũ iuuentutis cauere oportet. Deinde uino moderate utantur usq; ad annũ ætatis trigesimum. Ab ebrietate uero & uini repletione iuuenes omnino abstineant. Sed cum ad quadragesimũ peruenerint, tunc in conuiuijs liberius discumbentes, cum alios deos tum Dionysium ad sacra senũ & ludos inuocent, qui hominibus uinũ quasi remediũ aduersus senectutis duriciã est largitus, ut reiuuenescere uideamur, et mœstitię nos obliuio capiat, ipsaq; affectio animi sicuti ferrũ in igne ex duritie in mollitiẽ deducta flexibilior fiat. Primum quidem sic affectus quisq; sumpta fiducia minus uerebitur inter aliquos ac suos, nõ tamẽ multos & alienos canere, & unà quod iam sæpius repetiuimus, incãtare. CL. Et maxime quidẽ. ATH. Ad eos igitur inducendos ut cãtibus interesse uelint, modus hic haud indecens erit. CL. Non certe. ATHEN. Qua autem uoce & qua musa hi uiri cantabunt? An ea uidelicet quæ ipsis conueniat? CL. Ea duntaxat. ATH. Quænam igitur diuinis uiris conueniens erit? Nónne ea qua chori decantant? CL. Nos quidem hospes & ij non possumus aliud canere quàm quod in choro didicimus. In hoc enim cantu assueti sumus. ATHEN. Par est. Optimum enim cantũ non didicistis, quasi enim castrensem Rempub. habetis potius quàm urbanã. propterea iuuenes profecto tanquam pullos gregatim pascentes habetis. Vnde nemo uestrum arripit suũ & ad cohibendam eius ferocitatem cuidam quasi equorum magistro committit, qui erudiat ipsum leniter tractans & mansuefaciens, & cætera quæ educationi conueniunt peragens, ex quo non modo probus miles efficiatur, sed ciuitatum quoq; & urbium idoneus gubernator: quem quidem principio diximus Tyrtæi militibus fore bellicosiorem, quarto uirtutis loco non primo semper & ubiq; priuatim & publice fortitudinis munera colentem. CLIN. Nescio quo modo rursus hospes legum latoribus nostris derogas. ATHEN. Non ex animo id facio bone uir, si quidẽ facio. sed pergamus quò ratio ducit, si uultis. Nam si musam habemus chororum et theatri communi musa præstantiorem, hanc illis exhibere conemur, quos diximus illam quidem

Pueris interdicitur uinum

Vinum remedium ad uersus senectutis duritiam

quidem uereri, & aliam quærere meliorem. CLIN. Omnino. ATHEN. Omnibus igitur quecunq; gratia quædam sequitur, ineſſe id oportet, ut uel ea ipsa gratia sola in his alliciat sitq; præcipuum, uel rectitudo, uel utilitas. Exemplo quod dico, exponam. Cibus ac potus & alimentum omne gratiam habet, quam uoluptatem dicimus: Rectitudinem uero & utilitatem, si confert ad sanitatem. CLIN. Prorsus. ATH. Sic & in discendo gratia ineſt quę uoluptas nominatur. Rectitudo etiam atq; utilitas et bonus habitus atq; pulcher, quæ ab ipsa ueritate efficiuntur. CLIN. Ita est. ATH. Quid porrò in artibus, quibus similia efficiũtur, nónne idipsum inspicimus? Voluptas profecto ex illis quando q; prouenit, quam par est gratiam nominare. CLIN. Certe. ATH. Rectitudinem uero talium, ut in uniuersum dicam, æqualitas ipsa tanti talisq; efficit, potius quàm uoluptas. CLIN. Præclare. ATH. Voluptate igitur sola id merito iudicabitur, quod neq; utilitatem, neq; ueritatem, neq; similitudinem, neq; rursus damnum efficit, sed solum causa gratiæ illius sit quæ concomitatur alia, quam uoluptatem recte possumus nominare, quando uidelicet nihil istorum ipsam sequitur. CLIN. Voluptatẽ dicis solam, quæ minime noceat? ATH. Nempe. & iocum ac ludum rursus eam ipsam appello, quando nec nocumenti neq; utilitatis aliquid affert æstimatione dignum. CLIN. Vera loqueris. ATH. Sequiturex his quæ dixi mus, nullam imitationem uoluptate & opinione nõ uera iudicandam esse. similiter etiam æqualitatem nullam. Non enim quia huic uideatur, aut quoniam hic gaudeat, idcirco æquale, ipsum æquale est, aut commensurabile ipsum est commensurabile, sed nullo alio quàm ueritate sola. CLIN. Sic est omnino. ATH. Atqui musicam omnem imitatricem, & similium effectricem esse dicimus. CLIN. Cui dubium. ATH. Cum ergo quis sola uoluptate musicam asserit iudicari, minime audiendus est, minimeq; huiusmodi musica, si alicubi colitur, quærenda est, sed illa quæ per imitationem boni similitudinem possidet. CLIN. Vera hæc sunt. ATHEN. Qui ergo cantus speciem & musam quærunt optimam, non eam quæ iucunda, sed quæ recta est, quærere debent. Rectitudo enim imitationis in hoc consistit, ut dicebamus, si tantum & tale fiat quod imitatione exprimitur, quantum & quale in seipso est. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Atqui illud de musica omnes concederent, omnia uidelicet poemata eius imitationem esse atq; assimilationem. Quod & poetæ omnes, & auditores, histrionesq; concederent. CLIN. Magnopere. ATHEN. Oportet igitur circa unum quodq; poema & figmentum, ut uidetur, quid sit quod effingitur cognoscere illũ qui in ipso non sit erraturus. Nam qui nec nouit quid essentia ipsius uelit, nec cuius imago sit, nunquam rectitudinem eius & errorem intelliget. CLIN. Nunquam certe. ATHEN. Qui autem rectitudinem operis non intelligit, num bene an male factum sit, cognoscet? Obscurius equidem loquor. Fortè uero planius ita mihi dicetur. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Multæ ad aspectum pertinentes similitudines fiunt. CLIN. Certe. ATHEN. Siquis corporis depicti modum non teneat, cognoscet ne unquam utrũ recte sit pictum? Vtputa utrum articulos corporis & singulas particulas habeat, & numerum, & qualitatem, & locationem singulorum prout decet ad singula, colores præterea atq; figuras: uel contrà utrum perturbate hæc omnia picta sint? An censes hæc aliquem cogniturum, qui animal quod pingitur minime nouerit? CLIN. Nullo modo. ATHEN. Sinautem cognoscat aliquis hominem esse id quod pictum, uel quoquo modo formatum est, suasq; partes omnes & figuras & colores ab arte accepisse, num idem necessario sicubi defectus aliquis pulchritudinis in eo sit, cõtinuo agnoscet? CLIN. Omnes fermè hoc modo hospes quę in animalibus pulchre se habent, cognoscemus. ATHEN. Recte loqueris. Nónne igitur in imagine omni siue per picturam, siue per musicam siue quomodocunq; aliter fiat, tria hæc prudentem iudicem habere oportet? Primum ut cognoscat quid sit quod in imitationem cadit: secundum ut recte: tertium ut bene quælibet similitudo uerbis, concentibus, numeris effecta fit, nouerit? CLIN. Videtur. ATH. Ne pigeat igitur difficultatem quæ in musica est, exponere. Porrò quoniam magis hæc quàm aliæ similitudines, celebratur, maiore quàm in cæteris opus est diligentia. Nam qui in hac aberrat, maxime læditur, cum sub eius suauitate malos imbibat mores. Difficile autem id cognitu est, quoniam poetæ nõ ita ut Musæ artem poeticam tenent. Nunquam enim illæ tantum errare possent, ut in effingendis uirorum uerbis, colorem mulierum concentusq; redderent, uel in concentibus figurisq; liberorum, seruorum & illiberalium

Quę spectãt ad iudicem prudentem

talium numeros, uel in numeris figurisq; liberis, concentum uel sermonem numeris contrarium. Nunquam insuper ferarum uoces atq; hominum, pulsandorumq; instrumentorum, & strepitus omnes quasi unum aliquid imitarentur, in unum cõfunderent. Humani uero poetæ huiusmodi multa perturbant & sine ratione commiscẽt, risumq; hominibus commouent: quos Orpheus delectationis gratiã secutos ait. Omnia enim & confusa cernunt & ipsi quoq; distrahunt poetæ, numerum quidem atq; figuras à concentu seorsum, orationes nudas absq; concentu metrice componentes, atq; etiam concentus & numeros absq; uerbis, nudæ citharæ pulsationi & tibiæ sono accõmodantes. Qua in re difficillimum est cognoscere quid numerus & concentus qui sine uerbis fit sibi uelit, & cui imitationi similis sit earum quę ratione sunt dignæ. Putare autem oportet multa ruditate esse refertum id omne quodcunq; siue uelocitatem seu tarditatem uocemq; ferarum proxime sequitur, ut aliter tibia, citharaq; utaris, quàm ad tripudium opus sit atq; cãtum. Nudo autem utroq; uti, abusus est præstigiatrici ostentationi persimilis, & à Musis admodũ alienus. Sed horum quidem hæc ratio est. Nos aũt hæc nõ consideramus, quod trigínta quinquagintaq; annos & ultra nati Musis nostris uti nõ debeant, sed uti quando debeant uideamus. Ex istis autem oratio hæc nobis id significare uidetur, quod ad quinquagesimum annum prouectos quibuscunq; canere opus est, melius cæteris chori Musam tenere oporteat. Necesse nanq; est acute concentus & numeros sentiant atq; cognoscant. Quomodo enim aliter quispiam rectitudinem cantus cognoscet, cui uel conueniat uel non conueniat Dorícum, & numerum quem illi poeta adiunxit; utrum recte iunxerit nec ne? CLIN. Nullo certe pacto. ATHEN. Vulgus autem deridendum est; cum se putet quod boni concentus numerisq; compos est, & quod contrà, satis cognoscere. Hi inquam qui ad numeros accinere & saltare iam olim coacti sunt, quod uero singula istorum ignorent, non istuc apud se ita reputant, quod quílibet cantus si omnia sibi conuenientia continet, recte se habet: si non continet, contrà. CLIN. Sic omnino necesse. ATHEN. Quid porró? Siquis rationẽ eius quid ue habeat non intelligit, nunquid quod diximus, quo pacto recte se habeat in aliquo unquam cognoscet? CLIN. Quo pacto id fieri posset? ATHEN. Hoc itaq; nunc in his inuenisse uidemur, quòd cantores eos seniores, quos prius quídem nolentes ita prouocamus, ut libenter quodammodo canant, usq; adeo hæc didicisse necesse est, ut eorum quilibet tam numerorum progressus & põdera, quàm sonos fidium harmonicos consequatur: ut concentus & numeros intelligẽtes illos eligere possint, quos tãtis ac talibus decantari oporteat, atq; ita canentes & ipsi uoluptates innocuas, consestim percipiant, & iuuenes ad probos mores de cantibus perducãt, & oblectamentis. Eatenus autem docti, exquisitiorem eq; uulgus & poetæ ibi disciplinã habebunt. Tertium quidem illud siue bona siue mala imitatio sit, nõ est necesse ut poeta cognoscat, concentum uero numerumq; necesse. Isti autem omnia tria cognoscere debent, ut optimum & secundum eligere queant. Aliter autem nunq; sufficienter ueluti incantationibus quibusdam poterũt iuuenum animos ad uirtutem allicere. Enimuero quod ab initio uoluimus, ut uidelicet Dionysij choro rectam opem sermo noster afferret, pro uiribus dictum est. Verum consideremus an hoc ita sit factum. Talis utiq; concentus homínum necessário compotatione progrediente turbulentior redditur. Quod à principio suppositimus, in his quæ fiunt hodie, necessário fieri. CLIN. Necesse. ATH. Vbi certe unusquisq; seipso leuior factus extollitur et exultat, audaciaq; repletur, nec audit proximũ sed tam sui ipsius quàm cæterorum omniũ ducem se sufficientem existimat. CLIN. Absq; dubio. ATH. An non diximus, quotiens ista fiunt, bibentium animos, sicut in igne ferrum, ita uino feruentes molliores iuniores q; fieri, & idcirco facilius deduci, ueluti quando iuuenes erant? si quis & possit & sciat erudire eos ac fingere. Fictorem uero eundem esse qui & tunc probus legislator dicebatur. Cuius in legibus compotationi modus est præscribendus, ut possint hæ leges confidentem illum audacemq; & impudentiorem quàm deceat factum, qui ordinem uicissim silentio, sermone, compotatiõe, & musica seruare non uult, cohibere, atq; ita instruere, ut contrà in omnibus facere uelit quàm faciat, contrà insurgentem ac turpem confidentiam admouentes timorem optimum cum iustitia, quem quidem timorem diuinum, pudorem & uerecundiam nominauimus. CLIN. Est ut ais. ATHEN. Harum legum auctores atq; custodes à perturbatione & ebrietate re-

Sicut igne ferrũ, ita uino corpora senũm molliri

tate remotos esse oportet, uinolentorum duces. Sine quibus contra ebrietatem pugnare durius est, quàm sine ducibus sobrijs cum hostibus dimicare. Siquis autem nec q; obtemperare uelit his, nec q; ducibus Dionysii ultra annos sexaginta natis, æquale uel etiã maius decus ferat, q; qui ducibus Martis non paret. CLIN. Recte. ATH. Nónne si talis ebrietas talisq; ludus adhiberetur, compotatores magnã inde utilitatem cõsecuti, & maiori q; prius inuicẽ beneuolentia iuncti, non autem sicuti nunc inimici discederent? cum legitime inuicem conuersati essent, & ducentibus sobrijs temulenti quoq; legibus obtemperassent. CLIN. Sic certe, si talis esset ebrietas qualem modo narrabas. ATH. Ne igitur Liberi patris munus simpliciter ita uituperemus, quasi malum sit, nec q; dignum ut in ciuitate recipiatur. Atqui plura etiam in hanc sententiã referri possent, quamuis maximũ illud bonum quod largitur Dionysius, efferre in multos uerear, quoniam homines cum audierint non recte accipiant, nec intelligant. CLIN. Quid istud? ATH. Rumor quidam & fama defluxit ad nos, hunc deum à nouerca Iunone mente olim deturbatũ fuisse: atq; idcirco ulciscendi gratia bacchantũ choream omnem q; insaniam induxisse, & uinum ad hoc ipsum tribuisse. Ego autem hæc illis permitto dicere, qui tutum talia de dijs dicere arbitrantur. Illud tamen scio, quod nullum animal cũ tanta ac tali nascitur intelligentia, quanta & qualis ei cum prouectũ fuerit, cõuenit. Hoc porrò in tempore, quo prudentiam suã nondum possidet, furit omne, & sine ordine clamat, & fastu elatum lasciuiens q; salit. Recordemur autem quod musicæ & gymnasticæ hæc esse principia diximus. CLIN. Recordamur. ATH. Nónne etiam quod numeri & cõcentus sensus nobis solis sit, ex hoc principio constare diximus? Apollinẽ uero & Musas, & Dionysium duces ad hæc nobis esse tributos? CLIN. Vtiq;. ATH. Vinum uero, ut ferunt multi, ad ultionem hominibus datum est ut insaniant. Vt autem sermo habet noster, remedium, & medicina in contrariũ, ut animus quidem pudorem, corpus autem sanitatem & uires adipiscatur. CLIN. Egregie hospes superiorem orationem commemorasti. ATH. Sed iam media pars eorum quæ ad choream pertinent, dicta est. Reliquam uero ut uidetur perficiemus? nec an prætermittemus? CLIN. Quas nam dicis partes, & quomodo partiris utrasq;? ATH. Tota quippe chorea uniuerse nobis dicta est disciplina. choreæ uero pars una in uoce est per numeros & concentus. CLIN. Ita est. ATH. Altera in corporis motu per numerum atq; figuram. Sed numerum quidem habet cum motu uocis cõmunem, figuram uero propriam. In prima autem illa parte cantus ipse uocis est motus. CLIN. Vera narras. ATH. Sed uocis quidem habitum, qui ad disciplinam uirtutis animi peruenit, nescio quo modo musicam nominauimus. CLIN. Recte admodum. ATH. Si autem corporis motus in ludo quem saltationem appellauimus, ad corporis usq; uirtutem attingit, artificiosam hanc ad id ipsius deductionem gymnasticam nominemus. CLIN. Rectissime. ATH. De musica quidem, quam mediam choreæ partem diximus, satis actum putauimus: atq; ita de ea sit dictum. Quare de reliqua iam dicamus, uel quid agendum? CLIN. O uir optime, qui cum Cretensibus & Lacedæmonijs disseris, quando iam satis tractatũ de musica est, sed de gymnastica, hactenus minime, quid nam respõsurũ tibi ad interrogationẽ huiusmodi utrumuis nostrum existimas? ATH. Affirmabo equidem te, cum hæc interrogaueris, aperte iam respondisse. Intelligo enim quod hæc tua interrogatio respõsio quædam est, ut dixi, ac iussio simul ut transigantur quæ ad gymnasticam pertinent. CLIN. Optime intellexisti, & sic facias. ATH. Faciundũ est, nec q; eũ difficile est quæ uobis utrisq; notissima sunt, transigere. Nempe huius artis utriq; multo magis eq; illius periti estis. CLIN. Vera ferme dicis. ATH. Nónne huius quoq; ludi principiũ est? quia unũquodq; animal natura saltare consueuit. Homo aũt ut tetigimus, cum numeri sensum acceperit, saltationẽ peperit. Cantus item numerum excitat. Quæ ambo inuicẽ copulata choream, & ludũ pepererũt. CLIN. Ita est. ATH. Huius partem alterã iam peregimus, alterã deinceps aggrediemur. CLIN. Prorsus. ATH. Sermonem igitur de ebrietatis chorea primum hac si placet sententia concludamus. CLIN. Quónam pacto? ATH. Si ciuitas aliqua tanquam re seria compotationibus & cum legũ ordine utatur, exercitationis cuiusdam ad temperantiam gratia, & alias uoluptates non fugiat, sed eadem ratione ut ipsas superet exercitetur, hoc utiq; pacto omnibus his utendum. Sin uero tanquam ludo utatur compotationibus ciuitas, & liceat cuiq; quãdo uelit & quibuscũ uelit combibere, & alia quæq; pro libidine exercere,

Cur uinum datũ hominibus

Tota chorea & choreæ pars

non

non essem huius sententiæ, quod deceat ciuitatē istam, aut hunc uirum ebrietati aliquando indulgere. Sed multo magis quàm Cretensium Lacædemoniorumq; usum Carthaginensium legem probarem, ut nunquam in castris quisquam gustare uinum audeat, sed toto illo tempore aqua bibatur, & in ciuitate nunquam uini usum seruo uel seruæ concederem: Sed nec magistratibus toto eo tempore quo magistratu funguntur. Gubernatores etiam atq; iudices munus suum subituros à uino penitus prohiberē. Deliberaturos quoque de rebus non omnino negligendis. Ac nulli penitus interdiu uinum cōcederem, nisi exercitationis corporeæ morborumq; causa hoc potu opus fuerit, neq; etiam nocte uiro uel mulieri quando liberis operam dare uolunt. Plura etiam referri possent, in quibus homines legis rectæ mentisq; compotes uino abstinerent. Quapropter secundū hanc rationem, nec multis ciuitati uineis opus esset, Atqui & reliqua agricultura, omnisq; uineæ disciplina ordinem suum teneret, ac uini usus fermè omnium moderatissimus & parcissimus esset. Hic itaq; sermoni de uino hospites, si uobis quoq; uidetur, colophon impositus sit. CLIN. Probe dictum. Quare & nobis ita uidetur.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM TERTIUM DE LEGIBUS.

QVEMADMODVM *medicus sanitatem corporis, ita legum auctor spectat animi sanitatem: Quoniā uero omnibus optabilius est ualetudinem prosperam retinere ne pereat, quàm recipere pereuntē, idcirco præcipuum utriusq; tam ciuilis, quàm medici institutum est, seruare siue corporis siue animi sanitatē: sequens uero utriusq; consiliū esse uidetur optimum, siue corpori, siue animo habitum, si quando amissus fuerit, restituere. Quamobrem & apud Platonem & apud ueritatem scriptores illi legum contemnendi censentur, qui subito qua censura scelera perpetrata sint puniēda, decernunt: Qua uero ratione homines ita oriantur, nutriantur, erudiantur, ut scelera perpetrare nolint, nō prouident: Nemo igitur admiretur Platonem nostrum firmissimæ sanitatis animi studiosum, tam in libris Legum quàm de Republica diu per multa quæ uidentur leuia, & ad educandos pueros adolescentesq; pertinent, accuratius diuersari. Sic enim decet diligentissimum animorum medicum facere, eosq; statim natos ita componere, ut uel quasi una cum firma sanitate geniti uideantur, uel saltem ætate adolescente, sanitas animi pariter coalescat. Hinc itaq; præcedens illa libri Legum primi secundiq; diligentia in omni musicæ ludiq; genere atq; conuiuijs. Dum enim de auctoris legum officio disputat, præcipuum eius, id est, circa pueros, & adolescentes studium, ante omnia iudicat declarandū. Vbi meminisse te uolo, quanta cautione ad potum uini iudicauerit accedendū, ut non liceat quotidie bibere, neque cuilibet, neq; adcuiusq; libidinē, sed in solennibus duntaxat conuiijs, & tunc quidem uiris & moderate, raro uero merum, sub arbitro tamen & iudice. Alioqui memineris & quantum probet, ut nō liceat in castris militibus gustare uinum, neq; in ciuitate seruis, neq; magistratibus, neq; gubernatoribus & iudicibus ipso iudicij tēpore, neq; uiris mox de rebus magnis deliberaturis, postremo neq; uiro uel mulieri ea hora qua liberis operam dare constituunt. Hæc operæprecium fuerit diligēter commemorasse. Pergamus iam ad proprium libri tertij argumentū. Cum igitur lex ipsa ciuilitatis, id est disciplinæ ciuilis forma sit, ciuilitas autem forma sit ciuitatis, haud ab re de legibus tractaturus multa de ciuitatis ciuilitatisq; initio disputat. Ambigit autem utrum genus humanum fuerit ab æterno necne, similiterq; de mundo. Et quod alicubi tempus nominat infinitum haud quaquam sine principio proprie atq; fine significat, sed nostris potius cōputationibus infinitum: ideoq; dicit sæpe tempus inextimabile potius quàm immēsum. Atqui et in sexto similiter ambigens sententiā ita disiungit, Hominum generatio aut nunquam incepit, aut inextimabili ante nos temporis lōgitudine cœpit. Inextimabile uero forsan dicit, si quis nō solum annos solares, sed etiam lunares, & dies & horas numerare contenderit. Satis autem Christiano fuerit, philosophum mundi æterni tatem non affirmasse. Sed quidnam de mille amorum millibus his Mosaici dicent? Fortè Platonem Aegyptiorū more breuiusculos annos cōputauisse. At uero & de his, & de mundi illuuionibus opportunius agitur in Timæo: Iam uero ad ipsam materiam legū, id est, ciuitatem ciuilitatemq; reuertamur. Quatuor ciuilitatis figuræ præcipue numerantur. Prima quidem statim post generis humani calamitatem in superstite quodam eius semine seruato, uel altissimorum montium beneficio, uel diuina potius prouidētia. Tunc enim probabile est filios nepotesq; patris famili*ās imperio paruisse. Quod quidem imperium sola constat lege naturæ. Secunda figura inter familias plures iam inter se uel oppido, uel uallo quodā simili cōgregatas, cōgregatas inq; tum indigentia mutua, tum metu ferarū. Sed ab ipso cœtus huius exordio uerisimile est tot gubernādi formas, quot et domicilia extitisse, opinionib. inter se moribusq; longe diuersas. Ob quam diuersitatem mutuis subortis iniurijs coacti sunt communes quosdam arbitros et iudices rectoresq; cōstituere. Vnde tertia iam orta est ciuilis disciplinæ figura, à præcedente uidelicet iniustitia ducens ori-

*cens originē. Probabile uero est eiusmodi rectores urbis, cōmunes præscripsisse ciuitati leges, postquā honestissimas quasq; domiciliorum leges considerauerunt, per easq; rei familiaris disciplinā ad disciplinam Reipub. transtulerunt. Quarta deniq; figura est in quodam gentiū regno: ubi plures inter se urbes in eandem uoluntatem communemq; legē ita conueniunt, quemadmodū in urbem unam familiæ plures. Prima quidem figura extra urbem est per leges singulas, natura, ratione, uoluntate consistens. Secunda uero iam in urbe, sed per singulas adhuc domiciliorum leges, indigentia quadam metuq; congregata. Tertia in ciuitate per leges iam communes, occasione iniustitiæ, iustitiā colens. Quarta ex pluribus ciuitatibus per eandem uoluntatē legemq; similem congregatur. Inter hæc admonentur poetæ ad canenda diuina: Vbi dicitur poetarū genus diuinum esse, agiq; deo. Admonentur quoq; auctores legum, ut neq; arduas neq; uiolentas ferant leges, sed leues, quoad fieri potest atq; suaues. Præterea exemplo quodam historico, principale prosequitur disputationis huius consilium, de præcipua condendarū legum & optima ratione. Quæ quidem hinc maxime sumit exordiū, si autor in his ferendis uniuersam quidem ciuium uirtutem spectet, maxime uero maximam omnium atq; ducem. Nemo uero dubitat uirtutes alias à prudentia tanquā inferiora membra à capite duci. Hanc utiq; tam necessariam nobis esse quam nobilem ex eo confirmat, quòd omnes cōmuni uoto id optant in primis, ut humana omnia pro sui desiderio succedant atq; gerantur: eumq; cui ad uotū cuncta succedunt, beatissimū fore omnium arbitrantur. Plato uero contra infert, miserrimum fore illum cuius cupiditates quotidie sequantur euentus, nisi tanta sit prudentia præditus, tantaq; per prudentiā animum moderatione regat, ut uera discernat bona, & quæ ratione secreuit neglectis alijs appetat. In his admonet non esse optandum uel orandum ut omnia cupiditatem nostram sequantur, imò ut cupiditas rationem. Tangit & congruam filij ad patrem, patris ad deum comparationē. Cupit certe et precatur sibi puer euenire quàmplurima quasi bona, quæ pater intrea ne accidant deprecatur tanquam mala. Similiter uana & noxia uota hominum cœlestis pater quotidie detestatur. Neq; refugium ad euitanda fallacia uota ullum nobis est, excepta prudētia. Huic ergo per ciuium animos propagandæ legifer in primis incumbet publicæ studens felicitati. Tanta enim prudentiæ perfectio est, ut & optanda doceat exoptare atq; comparare, & comparatis ea potissimū uti ratione qua prosint. In his autem felicitas ciuitatis tota consistit. Quemadmodū uero ciuitatem seruat prudentia, ita destruit imprudentia, quam nominat ignorantiam, Non ignorantiam inquam uel literarū proprie uel artis cuiusdam uel externorū quorundam à nobis alienorum, sed ignorantiam boni, ut alibi sæpe dicit atq; hic significat. Sed addit eam esse & priuatim & publice pernicio*sissimam ignorantiam, per quam quis nesciat ita suum animū temperare, ut rationis suæ tanquam reginæ legibus sensus quasi populus legitime educatus obediat: adeo ut non alia prosequatur & fugiat, nec alijs aliter' ue gaudeat atq; doleat quàm rationis instituta præscribant. Quicunq; ignorantia eiusmodi occæcantur, etiam si ingenio sissimi atq; literatissimi sint, ignorantes à Platone censentur. Qui uero temperati sunt, prudentes ab eo iudicātur atq; scientes, etiam si literas nesciant. Prohibet deinde magistratum illi tribui gubernandum qui propter inconti nentiam gubernare se nescit. Neq; confidit ciuitatem sub eo rectè feliciterq; componi, in cuius animo ciuitas quædam est incomposita simul & misera. Quamuis autem septem numeret deinceps rationes quæ ad dignitatē imperandi conducere apud plurimos iudicātur, scilicet, Paternitas, Nobilitas, Dominatio, Potentia, Senectus, Prudentia, Sors, tamen unicā ipse præ cæteris eligit, id est prudentiā, dicens hanc esse propriam dignitatis imperatoriæ rationem, scilicet, ut prudentiores ubi imperent, imprudentiores obtemperent. Quemadmodum & oculorū officium est ducere, pedū uero ministeriū peragere. Item sicut in qualibet arte præsertim nauigatoria et militari & medicina, eius quidem qui plus intelligit, est præcipere, eius uero qui minus ea in re cognoscit est exequi: ita et in arte ciuili, partim uniuscuiusq;, partim familiæ, partim ciuitatis gubernatrice, illi apprime oēs parere debēt, qui præ cæteris quid potissimū humanæ saluti cōducat intelligūt. Lex ergo communē optans prudentiā, prouidebit ut præter puerilem eruditionem ad prudentiam conferentem, munerum quoq; publicorū gradus pro ipsius prudentiæ gradibus ubiq; distribuantur. Ac ne imprudenter horum gubernacula committantur, sanciet ne mera & ingēs imperandi autoritas concedatur: sed omnes quidem subijciet legibus, reges autem cum senatu cōiunget, senatū cū consilio populari. Cauebit in primis ne unquā superba lasciuia cupiens plus posse quàm leges, dissensionē pariat & ruinam. Studebit ut totum ciuitatis corpus quo ad fieri potest liberum sit, prudens & amicū. Liberū quidem, ut possit quilibet patriæ suæ consulere: prudens autē ut sciat: amicum rursus ut uelit. Meminerit tria hæc in ea ciuitate facilius conuenire, quæ inter unius ac populi potentiam obtinet medium, ut neq; unius se totam subdat imperā tis arbitrio uel potentiæ paucorum, neq; quemlibet absq; delectu recipiat consultorem: sed plurimū quidē optimatū constet gubernatione, nonnihil quoq; habeat regij, nōnihil insuper popularis. Circumspiciet mores fortunasq; principum, quo perspiciat ciuitatum regnorūq; exitium maxime omnium ex delitioso luxurioso*q; adolescentū uirorumq; uictu procedere. Quippe cū nemo ex huiusmodi uita uirtute præstans euadere possit, sed æger necessario fiat, fragilis, & inflatus, & cæcus. Mandabit propterea temperantiam ab omnib. maxime coli, sanciens eos potissimum honorari, qui temperatissimi omnium iudicio cōprobentur. Neq; patietur fortitudinē ab ullo absq; temperantia possideri. quæ si rem ciuitati ualde periculosam. Quin imò neq; multarum rerum peritiam absq; iustitia tan-*

quam grauiter nocitura. Summatim uero in primo honoris gradu, dotes animi si cum temperantia mixtæ fuerint collocabit, his corporis subijciet bona, bonis corporis simul et animi externa seruire mandabit. Prohibebit quoq; nimiã libertatem, uetabit & nimiã seruitutem. Nam nimia quidem seruitus amicitiam, id est & beneuolentiã populi erga principem, & charitatẽ erga patriam è medio tollit, adeo tollit ut leui de causa uel princeps, uel patria pereat. Libertas uero nimia lasciuiã primo parit: deinde contemptũ legum, post hæc frequentes seditiones & extremam denique seruitutem. Nemo uero miretur Platonem & hic & sæpe alibi ludos, siue potius studia musicæ magnifacere, quasi ad permutandos in utranq; partẽ mores tam publice quàm priuatim possint quàmplurimũ. Nam ea tempestate & familiare omnibus & palam frequentissimum erat huiusmodi studium: quod autem ab omnib. fit atq; continue, non minorem ferme in animũ uim habet quàm aer in corpus. Præterea quæ apud medicos parũ cautos habentur leuia, apud Platonem obseruantissimum humani generis medicum haud contemnenda censentur. Descendit post hæc ad superiorũ epilogum. In quo epilogo posset quispiam clausulam illam, Si uero quicquã & quæ sequuntur, ita forsitan legere. An uero quicquam cõtulerimus nec ne? Quis redarguet? Cum inter nos omnia dicta fuerint. Sed ista tu uideris.

DIALOGVS TERTIVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

Initium ciuilis disciplinæ

HAEC quidem ita se habeant. Ciuilis autem disciplinæ initium quodnam fuisse dicemus? An non hinc facillime ipsum quis optimeq; inspiciet? CLIN. Vndenam? ATHEN. Vnde ciuitatum quoq; incrementum & ad uirtutem & ad uitium licet inspicere. CLIN. Vnde dicis? ATHEN. Reor equidem à longitudine infinitateq; temporis, rerumq; in eo mutationib. CLIN. Quo pacto id ais? ATHEN. Age dic, si habes, ex quo urbes ciuilesq; hominũ institutiones cœperunt, quanta temporis præcesserit multitudo. CLIN. Nequaquã id facile. ATHEN. Infinitum utiq; hoc & impossibile cogitatu. CLIN. Sic est omnino. ATHEN. Nónne innumeræ in hoc tempore cõditæ sunt ciuitates, totidemq; destructæ, quę omni ciuilis uitæ conditione passim usæ sint, factæq; modo maiores è minoribus, modo minores è maioribus: peiores quoq; ex melioribus, & cõtrà, ex peioribus meliores? CLIN. Nécessarium id quidem est. ATHEN. Huius igitur mutationis causam excogitemus, si possumus. Fortassis enim primam uitæ ciuilis causam mutationemq; nobis ostendet. CLIN. Probe loqueris. Quare & te oportet quid hac de re sentias diligenter exponere: & nos attente auscultare. ATHEN. Num igitur prisci sermones ueritatem aliquam habere uidentur. CLIN. Quinam? ATHEN. Multos uidelicet hominum interitus ex diluuijs morbis alijsq; pestibus olim accidisse, ex quibus pauci homines superstites fuerint. CLI. Valde id cuiq; uerisimile. ATHEN. Age iam de multis unum hoc exitium quod illuuione factum est perspiciamus. CLIN. Quid in hoc cogitare nos iubes? ATHEN. Nempe eos qui cladem tunc euaserunt, montanos quosdam & pastores fuisse, in montium cacuminibus pauca semina ad propagandum genus hominum conseruata. CLI. Patet. ATHEN. Atqui necesse est eos & aliarum artium fuisse expertes, & auaritię contentionisq; studia inter ciues cæterasq; aduersus alios astutias ignorasse. CLIN. Consentaneum id quidem. ATHEN. Ponamus etiam campestres & maritimas urbes subito illo tempore periisse. CLIN. Ponamus. ATHEN. Instrumenta igitur omnia & quæcunq; artium siue ad disciplinam ciuilem, siue ad facultatem aliam pertinentium, extabant inuenta, concidisse illis temporibus asseremus. Quomodo enim ô uir optime si hæc in sempiternum ita se ut modo habentia permansissent, nouum quicquam alicui esset inuentum? CL. Nempe quia innumerabilis quædã multitudo annorum ignorabatur ab illis. Mille autem anni uel duo millia interesse ex quo quicquàm dicit, partim Dædalo, partim Orpheo, partim Palamedi inuentum. Sicut quæ ad musicã pertinent, Marsyæ & Olympo: quæ ad lyram, Amphioni attribuuntur: aliaq; alijs multa, ut ita dicã, heri & nudiustertius adinuenta. ATH. Videsne Clinia prætermissum abs te esse amicum, qui uere heri fuit? CLIN. An Epimeniden dicis? ATHEN. Hunc equidem. Longe enim hic nouarum rerum excogitatione omnibus apud uos excelluit, ô amice. Quod sanè uerbis olim Hesiodus diuinauit, re autem

autem Epimenides ipse perfecit, ut uos asseritis. CLIN. Asserimus planè. ATHEN. Ex ea utique deuastatione magnam terribilemq; humanis in rebus desolationem accidisse tunc arbitramur. Fertilium agrorum magnitudinem desertam, cæterisq; animalibus corruptis uix boum caprarumq; genus & illud quidem rarum relictum fuisse, quibus pascẽdis tunc homines uitam agebant. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Ciuitatis uero & disciplinæ ciuilis & legum de quibus præsens à nobis sermo habetur, nũquid memoriã quidem ullam, ut ita loquar, fuisse putamus? CLIN. Nullam prorsus. ATHEN. An non ex illis ita dispositis nobis hæc omnia prouenerũt, ciuitates, disciplinæq; ciuiles, artes, leges & uitiorum atq; uirtutis non parua copia? CLIN. Quo pacto id ais? ATHEN. Nunquid arbitramur ô uir mirifice, eos homines cum multorum quæ inter ciues honesta habent, uel turpia, ignari essent, summos uel in uirtute, uel in uitio extitisse? CLIN. Probe dixisti, & quod uis intellígimus. ATHEN. Tempore igitur progrediente, ac genere hominũ multiplicato, ad eum quem nunc uidemus habitum, prouecta omnia sunt. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Neq; tamen subito ut uerisimile est, sed paulatim longoq; in tempore. CLIN. Válde sic decet. ATHEN. In campos enim ex cacuminibus montium recens formido descendere prohibebat. CLIN. Certe. ATH. Nónne & propter paucitatem illis temporibus mutuo inter se aspectu congratulabantur, præsertim cũ neq; terra, neq; mari transitus ad alios facilis fuerit, omnibus fermè ad transitum instrumentis delétis unà cum artibus? Quapropter inuicem conuenire non poterant. Ferrum namq; & æs & metalla omnia confusa perierant, ut inueniri & in lucem eruí nõ possent: unde & lignorum fabri non erant. Nam & si aliquod instrumentũ relictum quãdoq; in montibus superfuerit, cito tamen contritum euanuit: nec alia fieri poterãt, antequam ars metallica hominibus iterum inueniretur. CLIN. Quo enim pacto aliter fieri potuisset? ATHEN. Quot autẽ generationibus postea id factũ esse putamus? CLIN. Profecto multis. ATH. Igitur artes quæcunq; ferro utuntur & ære cæterisq; huiusmodi omnibus, eodẽ tempore, imò etiam maiore ignorantiæ tenebris obsitæ ignorabant. CLIN. Certũ id est. ATH. Quinetiam neq; seditio illo tempore, neq; bellum erat. CLIN. Qua ratiõe? ATH. Primo quod propter desolationem ardenti se inuicem beneuolentia complectebãtur. Deinde quod cibus bellum non cõcitabat: Pascuorum enim nulla erat inopia, nisi fortè quibusdam paucis ab initio. Pascuis autem plurimũ illis temporibus uitam agebãt. Lactis item & carnium copia non deerat. Ac uenatio facile alimenta, nec illa quidem mala suppeditabat. uestitus præterea, stramentorum, habitaculorũ, uasculorumq; tam igneorum q̃ non igneorum copiam habebant. Artes quippe fingendi atq; texendi ferro non indigẽt, quibus hæc omnia dei nutu consequimur, ut si quando homines in talem calamitatem deciderint, propagare genus humanum possint. Hac de causa non ualde inopes erant, neq; inopia compellebantur ad bella. Diuites etiam fieri minime poterant, quum neq; aurũ, neq; argentũ haberent. in quocunq; uero hominum cœtu, nec inopia, neq; diuitiæ sunt, huic iustissimi mores aderunt. Neq; enim ibi cõtumelia, neq; iniuria locũ habet. Aemulatio quoq; & inuidia procul abest. His igitẽ de causis boni erãt, ac maxime propter simplicitatem. Quæcunq; enim audiebãt honesta esse uel turpia, propter simplicitatem credentes esse uera, monitis obtemperabant. Nec ullus propter sapiẽtiæ opinionem, ut modo fit, de mendacio suspicabatur, sed quæ de dijs & hominibus dicebantur uera putãtes, quiete ad hæc uitam suam instituebant. Quamobrẽ tales erant omnino, quales paulo ante narrauimus. CLIN. Ego quidem & hic tibi in his consentimus. ATH. Diximus porrò generationes multas ita uiuentes, tam illis qui ante diluuium fuerũt q̃ hodiernis hominibus minorem peritiam habuisse, cum cæterarũ artium, tum bellicarũ quæ terra uel mari hodie exercentur: ludicrorum quoq; & seditionum quę in ciuitate & uerbis & operibus sedulo contendunt ad iniuriam alijs inferendam. Simpliciores autem fuisse & fortiores, ac simul modestiores, & in omnibus iustiores. Horum uero causam iam diximus. CLIN. Recte loqueris. ATHEN. Dicta igitur ita hæc nobis sint, & quæ sequuntur idcirco exponantur omnia, ut intelligamus cur illis opus legibus fuerit, & quis leges eis condiderit. CLIN. Probe dixisti. ATHEN. An igitur illi nec legum latoribus indigebant, neq; dum illis temporibus id fieri cõsueuerat? Literas enim nondum habebant, illius tẽporis homines, sed consuetudinem & mores maiorum sequentes uiuebant. CLIN. Veri

ſimile eſt. Sed ciuilis diſciplinæ quis modus fuit? ATHEN. Hic. CLIN. Quis? ATHEN. Omnes mihi uidentur diſciplinam uiuendi ciuilem illius temporis imperium appellare, quod etiam nunc multis in locis & apud Græcos, & apud Barbaros uiget, quod quidem in habitatione Cyclopum extitiſſe, ita teſtatur Homerus: Ad conſultandum nunquam coeunt publice, nec exercenda iudicia: ſed in altis montibus caua antra inhabitant, ſpretiſq; publicis priuatim quiſq; uxoribus filijſq; dant iura. CLIN. Iucundus hic poeta uobis fuiſſe uidetur. Atqui & alia nonnulla ipſius uidimus, ualde illa quidem urbana, non multa tamen. Nos quippe Cretenſes alieno poemate parum utimur. MEG. Nos autem utimur. Videturq; nobis poetas huiuſmodi ſuperaſſe, quamuis nō Laconicā, ſed Ionicam uitam potius ubiq; doceat. Bene autem uerbis hic tuis atteſtari uidetur, quum antiquitatem hominum per fabulas ad ſylueſtrem uiuendi modum reduxerit. ATHEN. Atteſtatur nimirum. Quapropter teſtimonio illius inducti credamus gubernatiōes huiuſmodi aliquando fieri. MEG. Recte. ATHEN. Nōnne gubernationes hæ fiunt ex hominibus ipſis qui per habitationes ſingulas, ſingulaq; genera propter egeſtatem ex uaſtationibus factam diſperſi uiuunt? in quibus ſemper antiquior dominatur, ex eo quod principium ex patre matreq; ſumpſerunt: quos quidem quaſi aues ſecuti gregem unum conficiunt, patris uoluntate pro lege utentes & regno, omnium iuſtiſſime gubernati. MEG. Ita prorſus. ATHEN. Poſtea uero cōmuniter pluresq; cōfluentes maiores ciuitates conſtituunt, atq; ad agriculturas primum in montium radicibus conuerſi ex ſepibus ambitus quaſi muros urbium ferarum cauſa condunt, unam domum amplam communemq; condentes. MEG. Veriſimile id quidem uidetur. ATHEN. Quid autem hoc? nōnne etiam ueriſimile? MEG. Quidnam? ATHEN. Cum habitationes hæ maiores è minoribus primisq; ſunt factæ, adeſſe paruarum ſingulas, quarum unaquæq; adducat ſeniorem principem proprioſq; mores, ex eo quod ſeorſum uixerint, & idcirco alios ab alijs parentibus educatoribusq; mores ſuſceperint, quibus aſſuefacti ſunt ſinguli ad deos colendos ſeq; ipſos curandos, modeſtiores quidem à modeſtis, à fortioribus fortiores, & in cæteris omnibus prout ſinguli filios aut nepotes erudierūt, quorū ritus quaſi leges proprias ad maiorem habitationem ferunt. MEG. Quid prohibet? ATHEN. Atqui neceſſe eſt leges ſuas cuiq; in primis placere, aliorum uero leges loco ſecundo. MEGIL. Ita eſt. ATHEN. Sed uidemur iam in ipſa quaſi legum incunabula & exordium inſcij ingreſſi. MEG. Vtique. ATHEN. Poſt hæc neceſſe eſt, ut qui conueniunt aliquos ex ſeipſis cōmuniter eligant, qui omnium inſtituta nouerint, & quæ maxime ex his probauerint, ad communes quoſdam populi duces quaſi reges deferant. Earum uero legum quæ cōprobatæ fuerint, ipſi latores nominabuntur: conſtituentesq; optimatum gubernationem ex imperijs, aut regnum aliquod, in hac ciuilis diſciplinæ mutatione conueniunt. MEG. Ita certe conuenienti ſucceſſione continget. ATHEN. Tertiam itaq; diſciplinæ ciuilis figuram iam dicamus, in qua ſpecies omnes & affectus rerumpublicarum & ciuitatum reperiuntur.
MEG. Quænam iſta eſt? ATHEN. Ea certe eſt, quam Homerus poſt ſecundam tertio factam ita ſignificauit. Dardaniam uero tunc terram ille ædificauit. Nondum enim ſacra Illij mœnia erecta in campis ſtabant, multarum gentium ciuitas. Sed ad radices montis Idæ fontifluæ habitabant. Profecto carmina hæc & ſuperiora illa de Cyclopibus diuinitus & ſecundum naturam ipſam cōſcripta ſunt. Diuinum enim poetarum genus eſt: diſs agitur, & ſacros concinit hymnos. Vnde uera paſſim cum muſis atq; gratijs tangere ſolent. MEG. Summopere. ATHEN. Præſtantē igitur fabulam proſequamur. Forte enim aliquid ex ea patebit ex ijs quæ uolumus. An non ſic oportet? MEG. Sic prorſus. ATHE. Conditum igitur ex altioribus locis in magno pulchroq; campo Ilium accepimus, in colle quodam non alto, quò multi deſuper ex Ida fluuij defluebant. MEG. Sic traditum eſt. ATHEN. An non longo poſt diluuium tempore id factum putamus? MEG. Quis non ita putarit? ATHEN. Magna igitur eos deuaſtationis illius cepiſſe uidetur obliuio, quando iuxta multos fluuios, & ab altioribus locis fluentes urbem condiderunt, ſeq; ipſos collibus exiguis credidere. Vnde perſpicuū eſt multis ſeculis eos poſt illuuionis uaſtitatem fuiſſe. Aliæ præterea multæ urbes, iam tunc longius propagato genere hominum colebantur. MEG. Quid ni? ATHEN. Quæ ſcilicet & aduerſus Ilion militarunt. Atque per mare forſan, quaſi iam omnes eo intrepide uterentur. MEG. Apparet. ATHEN. Decennio au-

nio autem Achiui Troiam oppugnantes euerterunt. MEGIL. Plane. ATHEN. In eo igitur decennio quo Troia obſidebatur, multa mala domi obſidētibus Achiuis propter ſeditiones iuuenum acciderunt, qui nec honeſte, nec iuſte in ſua redeuntes milites recepere, ſed ita ut multi morte, multi exilio afficerentur. Qui rurſus expulſi deducti ſunt, Dori pro Achiuis mutato nomine appellati, propter Dorieum quendam à quo exules cōgregati & reſtituti fuerūt. Atq; hæc omnia uos ô Lacedæmonij, hinc narratis. MEGIL. Proculdubio. ATHEN. Cum ſermo nobis de legibus inſtitutus eſſet, in diſputationem de muſica & ebrietate digreſſi ſumus. Nunc tandem quaſi diuinitus ad idem nobis oratio reuoluta eſt, nobisq; quodammodo anſas præbuit. Ad eam enim ciuilem diſciplinā delapſa eſt, quam & Lacedæmone, & in Creta recte quaſi fraternis legibus inſtitutā aſſeritis. Tantū uero ex hac orationis digreſſione lucrati ſumus, ut dū per diſciplinas ciuiles urbium q; habitationes tranſueheremur, primam & ſecundam & tertiam ciuitatē perſpexerimus, alteram ab altera in tractu quodā lōgiſſimo temporis, ut noſtra fert opinio, dependentes. Nunc uero quarta hæc nobis ciuitas uenit, aut ſi uultis quartum hoc hominum genus, quod & quando q; alicubi habitabit, & nunc iam habitat. Ex quibus omnib. ſi intelligere potuerimus, quid bene uel contrà in habitatione ſit inſtitutum, & quænam leges ipſorum conſeruant ea quæ cōſeruantur, & quæ corrupta corrumpunt, & qualis inſtitutionum ciuilium commutatio beatam, ô Megille & Clinia, efficit ciuitatem, ſatis nobis factum putabimus. Hæc omnia inquā, rurſus tanquā ab initio nobis tractanda ſunt, niſi fortè aliquo pacto quę dicta ſunt, reſpuamus. MEGIL. Siquis nobis hoſpes deus policeretur: ſi diſputationem de latione legum rurſus aggrediamur, neq; pauciora, neq; peiora his quæ dicta ſunt, audituros eſſe: longum ipſe hac de cauſa iter facerē, & breuis mihi hæc dies uideret, quamuis ab eſtiuali ſoliſtitio ad hiemalia, dies modo uertatur. ATH. Conſideranda igitur iſta uidentur? MEGIL. Maxime. ATH. Illa deniq; tempora cogitatione cōplectamur, in quibus Lacedæmon, Argi, Meſſeneq;, & eis coniuncta omnia maioribus ueſtris Megille ſubiecta fuerunt. Tunc enim illud ipſis, ut dici ſolet in fabula, placuit, ut tripartito exercitu diuiſo, urbes tres habitarent, Argos, Meſſenem, Lacedæmonem. MEGIL. Sic factum. ATH. Et Argorum quidem rex Temenus factus eſt, Meſſenes uero Creſphontes, Lacedæmonis autē Euryſthenes ſimul atq; Procles. MEGIL. Sic utiq;. ATH. Coniurarunt item omnes eum hoſtem futurum, qui cuiuſquam ipſorum regnum deuaſtare aggrederetur. MEGIL. Plane. ATH. Dic uero per louem, nunquid regnum uel principatus quiſpiam deponantur, uel depoſiti quandoq; ab alijs ſint, quàm à ſeipſis? An paulo ante cum in hunc ſermonem inciderēmus, id ita eſſe putabamus, nunc autem oblíti omnino ſumus? MEGIL. Miníme. ATH. Nōne idem magis nunc confirmabimus? ab hiſtoria enim rerum geſtarum in quam incidimus, ad hoc affirmandū admonemur. Quare non circa uanum aliquid orationem reuoluemus, cum rem geſtam ac ueram dicamus. Facta uero hæc ſunt. Tria regna, & tres gubernatæ regno ciuitates legibus communiter de imperando parendoq; poſitis iurarunt inuicem: reges quidē ne genere ac tempore progrediente uiolentius regnarent: populi autem ſi reges iuſiurandum conſeruarent, ne unquam regno deponerent, immo uero defenderent ſiquis unquam aggrederetur. Reges quoq; regibus & populis, atq; etiam populi populis & regibus, ſe ad mutuo propulſandas illatas iniurias iuramento obſtrinxerunt. Nónne ita? MEGIL. Ita prorſus. ATHEN. Quod autem in conſtituenda diſciplina ciuili maximum eſt, id ſiue reges, ſiue alij, leges tulerint, tribus illis ciuitatib. adfuit. MEGIL. Quid illud? ATHEN. Vt duæ ſimul contra unam inſurgerent, quæ poſitas leges tranſgrederetur. MEGIL. Manifeſtū id quidem. ATHEN Illud etiam legis latoribus multi præcipiunt, ut leges huiuſmodi ferant, quales multitudo & populus libēter ſuſcipiāt, perinde ac ſiquis gymnaſii magiſtris medicis ue præciperet, ut cū uoluptate corpora curent, eisq; iucunde medeātur. MEG. Sic omnino. ATHEN. Pulchre tamen ſæpenumero habet, ſi quis parua cum moleſtia bonam habitudinē & ſanitatem corporibus reddat. MEGIL. Quid ni? ATHEN. Hoc præterea ipſis aderat non paruum ad ferendarū legum facilitatem. MEG. Quidnam? ATH. Non erat illarum legum latoribus bonorum æqualitatem efficientibus maxima illa difficultas, quæ conuenientibus in unam legem ciuitatibus multis ſolet accidere, ſi agrorū quærant poſſeſſionem turbare, & nouas tabulas introducere, quoniam uideant nō ſatis

Vnde Dori

posse absq; his æqualitatem fieri. Nam aduersus eum qui mouere ex his aliquid tẽtat, omnes reclamant, ne moueat non mouẽda. Agros quippe diuidenti, & nouas tabulas introducenti aperte omnes maledicũt, ut quisq; quò se uertat ignoret. Doris autẽ hæc difficultas turbatioq; non fuit. Nam agros abunde sine cõtrouersia possidebãt, debitaq; ipsis æris alieni iam olim conflata & magna non erant. MEG. Vera narras. ATH. Quónam igitur optimi uiri ita male constitutio illa & legislatio ipsis abiuit? MEG. Quo id pacto? Quid ue culpas? ATH. Quòd ex tribus ciuitatum constitutionibus, duæ cito & disciplinam ciuilem & leges perdiderunt, & uestra ciuitas una relicta est. MEG. Haud facile est quod interrogas. ATH. Atqui opus est ut id modo considerantes, differentesq; de legibus senili quodam modestoq; ioco, iter hoc quẽadmodum à principio diximus sine molestia conficiamus. MEG. Proculdubio faciendum est ut dicis. ATHEN. An igitur pulchriorẽ de legibus cõsiderationem habere possumus, q; de his legibus quę ciuitates huiusmodi exornarunt? aut etiam ciuitates ullas institutionesq; honestiores ac maiores his cogitare? MEG. Non facile quispiam his alias anteponat. ATHEN. Nemo autem ambiget quin illi ita coniuncti non Peloponesum tantum, uerumetiam uniuersam Græciam, si Barbarus quispiam iniuriã intentaret, defendere posse crediderint, Troianorũ exemplo excitus, qui Assyriorum potẽtia freti, quæ à Nino traxit originem, bellum contra seipsos concitarunt. Erat enim adhuc principatus illius non contemnenda potentia. Qua re quemadmodũ nunc regem nos magnum formidamus, ita gentium illarũ conspirantium in unum potentiam tunc omnes expauescebant. Magnam uero his inuidiam secũda Troiæ euersio cõflauit. Assyriorum enim principatus particula quędam, Troię potentia fuit. Aduersus igitur eam potẽtiam in tres diuisus ciuitates exercitus à fratribus, Herculis filijs tunc regnantibus optime atq; ornatissime habere uidebatur, & multo melius institutus, q; ille ipse qui Troiam obsedit. Primũ em Heraclidas principes excellẽtiores q; Pelopidas habere se arbitrabantur: deinde hunc exercitũ illi qui Troiam petijt, uirtute præstare. Hos enim uicisse, illos ab istis fuisse superatos, à Dorís Achiuos. Nónne sic illos cogitasse, eaq; de causa sic se præparasse credimus? MEG. Omnino. ATHEN. Verisimile igitur illos firmam quoq; cõstitutionem hanc suam fore putasse, longumq; tẽpus duraturam, præsertim quia multa pericula & labores unà subierũt, & à fratribus regibus gubernabantur. Necnon multis usi fuerant uatibus, tum alijs, tum Apolline Delphico. MEG. Verisimile admodum. ATHEN. Hæc uero quæ maxima fore existimabãtur, breui tunc ut uidetur euanuerunt, præter paruã, ut modo diximus, partem, quæ uestrã habitat regionem. Hæc nunquã ad hunc usq; diem bello cõtra duas partes suscepto quieuit. Nam si facta tunc cõstitutio cõcors mansisset, inuicta profecto bello fuisset. MEG. Quid ni? ATHEN. Quomodo igitur & qua ratione dissoluta est? Nónne consideratione dignum apparet, quænam fortuna tantam ac talem constitutionem euertit? MEG. Nunquam profecto aliud considerans quispiã uel leges uel respublicas alias intellígere potérit, quibus pulchrę magnæq; res seruentur, uel contrà perdantur, si ista neglexerit. ATH. Feliciter ergo in hanc tam accommodam considerationẽ incidisse uidemur. MEG. Sum mopere. ATHEN. Nunquid ergo noster nos error omnes latet, & in præsentia maxime, dum putamus singularem quandã perspexisse rem, & quam mirabiles euentus sequentur, siquis bene illa uti modo debito non ignorabit? Nos autem modo neq; recte forsan neq; secundum naturam de hoc ipso sentimus: Et alij omnes in omnibus errant, quibus de similiter cogitant. MEG. Quid ais? Et qua de re istud maxime dicis? ATHEN. Ipse me, ô bone uir, nunc certe risi. Cum enim illum exercitum de quo modo sermo habitus est, considerassem, egregius profecto atq; mirandus mihi uisus est, & præclara quædã facinora Græcis designaturus, siquis tunc ipso bene usus fuisset. MEG. An non prudenter & tu cuncta dixisti, & nos probe laudauimus? ATHEN. Fortasse. puto tamen omnes qui magnum aliquid & ingenti potentia præditũ uiderint, statim sic afficiri: ut opinẽtur, si sciret qui ipsum possidet tanta re taliq; uti, multis præclarisq; inde rebus gestis felicem fore. MEG. Nónne & hoc rectum? uel quomodo dicis? ATHEN. Considera iam quorsum respiciẽs, qui sic laudat singula recte dicat. Ac primũ de quo dicebamus. quo pacto si recte sciuissent exercitum ordinare qui tunc præfuerũt, feliciter usi occasione fuissent: nónne si tutiorem illo tempore cõstituissent, semper seruassent, ita ut & ipsi liberi essent, & alios

& alios quos uellent, subiugarent? Atq; omnino & ipsi & eorũ posteri tam apud Græcos quàm apud Barbaros, quicquid cuperent, consequerentur? An non omnia huius gratia cupiebant? MEG. Imò etiã ualde. ATHEN. Quicunq; igitur cum diuitias ingentes perspexerit, aut honores generis excellentes, aut aliquid eiusmodi, eadẽ ipsa dixerit, ad hoc respiciens dicet, quasi per hoc ipsi futura sint omnia quæ desiderat, uel plurima atq; potissima. MEG. Ita uidetur. ATHEN. Vna certe omnium hominũ cõmunis quædam cupiditas est, quam præsens sermo significauit. MEG. Quænam? ATHEN. Vt secundũ animi sui desiderium omnia, uel saltem humana gerantur. MEG. Cui dubium? ATHEN. Quando omnes semper hoc uolumus, & in pueritia & adulta ætate & senio, sedulo id proculdubio habere precamur. MEG. Vtiq;. ATH. Amicis etiam hæc precamur, quæ ipsi quoque sibi precarẽtur. MEG. Et hoc. ATH. Amicus autem filius patri, cum puer sit, uiro. MEG. Profecto. ATHEN. Atqui eorum quæ puer contingere sibi precatur, multa pater ne accidant, deprecatur. MEG. An id fieri dicis, quando iuuenis est & amens filius qui precatur? ATHEN. Immo etiam quando pater siue senex siue admodum iuuenis, cum nec honestorum nec iustorum quicquã cognoscat sic affectus ut Theseus erga infelicem Hippolytum, impensius imprecatur, filius autem cognoscit, putas 'ne tunc filium cum patre eadem oraturum? MEG. Intelligo quod dicis. Dicere enim mihi uideris, non esse precandum conandumq; ut uoluntatem nostram cuncta sequantur, sed ut prudentiam nostram uoluntas. Idq; tam ciuitati quàm singulis, precibus petẽdum, studendumq; ut mentem habeant. ATH. Idq; prorsus inquam. Quinetiam quod ciuilis uir legumq; lator ad hæc semper respiciens leges ferre debet, & ipse recordatus sum, & uos nunc recordari uolo. Nempe uos in disputationis principio dicebatis, probum legum latorem ad bellum omnia referre debere. Ego autem dicebam, ad unam solummodo uirtutem, cum tamen sint quatuor, id respicere: respiciendumq; non ad unam tantum, sed omnes: maxime uero ad primam, quæ & cæterarum omnium dux est. hæc uero prudentia est, & intellectus, & opinio, unà cum amore & cupiditate ista sequente. Eodem iam oratio nostra reuertitur. Et ego qui tunc ea dicebam, eadem nunc etiam dico, siue ioco uultis, siue serio. Asséro equidem non esse tutum, uoto uti, & uoto potiri, si mentem non habeas, sed contraria eorum euenire quæ petis, satius esse. Si serio dicta hæc existimare uultis, existimate. Spero enim nunc uobis persuadere quod paulo ante proposuimus: perditionis regum, totiusq; constitutionis illius dissoluendæ causam non timiditatem fuisse, nec rei militaris ignorantiam seu principum siue subditorum, sed uniuersam reliquam prauitatem, & præsertim humanarum rerum maximam ignorantiam. Quod hæc tunc ita contigerint, & nunc sicubi fiant, aut futura quandoque sint, non aliter eueniant, si uultis conabor, ut ratio deinceps ostendet, adinuenire, uobisq; tanquã amicis, pro uiribus explanare. CLIN. Verbis te hospes laudare molestum, re autem ualde laudabimus, ultro quæ dicas audiendo, qua in re liberalis uerusq; laudator uel maxime perspicuus sit. ATHEN. Optime tu quidem Clinia. Quare quod ais efficiamus. CLIN. Erit ita, si deus uoluerit. Tu modo dic. ATHEN. Censemus ergo, per sequentem disputationis huius uiam deinceps progredientes, maxima tunc ignorantia potentiam illam fuisse perditam, similesq; rerum euentus & nunc eadem ex causa proficisci. Quapropter si hoc ita se habet, legislator conari debet prudentiam quoad fieri potest ciuibus dare, ignorantiam quàm maxime auferre. CLIN. Manifestum id quidem. ATHEN. Quænam igitur maxima insciti a iure dicetur? Considerate si mihi assentimini. Ego enim hanc censeo. CLIN. Quam? ATHEN. Quando aliquis quod honestum sibi aut bonum uidetur, non amet, sed oderit: quod autem malum atq; iniustum, id diligat atq; amplectatur: hanc uoluptatis doloris q; dissensionem aduersus eam quæ rationem sequitur opinionem, extremam esse insciti am assero. quam etiam maximam dico, quia in multitudine animi est. Quod enim in eo doloribus uoluptatibusq; mancipatum est, quasi plebs ciuitatis est atq; multitudo. Quando igitur scientiæ, uel opinioni, uel rationi quæ natura dominantur, animus aduersatur, hoc ego ignorantiam appello: & ciuitatis quidem, quando principibus legibusq; multitudo non paret: & unius etiam uiri, quando licet bonæ in animo rationes sint, nihilo tamen magis secundum ipsas agitur, sed contrà omnia peragũtur. Has equidem ignorãtias perniciosissimas esse assero ciuitatis, cuiuslibet q; ciuis, nõ autem opificũ ignorãtias, si modo quod

Non precãdum ut uoluntatẽ nostram cuncta sequantur, sed ut prudentiam nostram uoluntas

Quæ maxima insciti a ciuium

dico hoſpites intelligitis. CLIN. Et intelligimus ô amice hæc, & cõcedimus. ATH. Hoc itaq; ratum habeatur, quod ciuibus qui hoc modo ignorant, nihil ad principatum pertinens committendum ſit: immo uero ut ignorantes, improbandi, etiã ſi acutiſſimi & diſertiſſimi ſint, & quæ ad ornamentum & acumen ingenij ſpectant, cuncta complexi. Qui uero cõtrà affecti ſunt, ſapientes habendi etiam ſi neq; literas, ut dicitur, nouerint, neq; natare ſciant. Magiſtratus quoq; iſtis quaſi prudentibus committendi. Quomodo enim ô amici uel minima prudentię ſpecies ſine conſenſu conſiſtere poterit? CLIN. Nullo modo. ATHEN. At uero pulcherrimus maximusq; conſenſuum omnium, maxima iure ſapientia eſſe dicetur. Cuius quidem particeps ſit neceſſe eſt qui ſecundum rationem uiuere debet. Quiſquis autem expers eſt, & ſuæ domus euerſor, & ciuitatis nũquam ſeruator, ſed contrà omnino ad hæc ſemper ignarus eſſe uidebitur. Hæc igitur, ut paulo ante diximus, ita ſe habeant. CLIN. Ita prorſus. ATH. Imperantes uero & parẽtes nónne in ciuitatibus eſſe debent? CLIN. Vtiq;. ATH. Eſto, rationes autem pro dignitate imperãdi parẽdiq;, tam in ciuitatibus ſeu magnis ſeu paruis, q; priuatim in domibus ſimiliter quales & quot ſunt? Nõne prima dignitatis recta ratio erit, ut pater ac mater, & ſimpliciter genitores ubiq; natis imperent? CLIN. Maxime. ATH. Secunda, ut ignobilibus generoſi? Tertia, ut iunioribus ſeniores? CLIN. Et hoc. ATH. Quarta, ut domini ſeruis? CLIN. Proculdubio. ATH. Quinta, ut potẽtiores dominẽtur, imbecilliores ſeruiãt? CLIN. Principatum modo dixiſti admodum neceſſarium. ATH. Imò uero qui plurimus, & ſecũdum naturam, ut Thebanus Pindarus ait, in omnibus animalibus reperitur. Maxima uero dignitas ſexto collocanda eſt, qua ignorantes quidem ſequi iubentur, prudentes autem ducere atq; dominari. Quod ego quidem imperium ô ſapientiſſime Pindare, nõ præter naturam, ſed ſecundũ naturã legis & ſponte ſuſceptum, nõ uiolenter fieri affirmarem. CLIN. Probe dictum. ATH. Septimũ principatum ad ſortem aliquã producamus, eum dei gratia & felicitate quadam obtingere aſſerentes: & iuſtiſſimũ eſſe ducamus, ut is quem ſors delegerit imperet: ille uero quem repulerit, pareat. CLI. Vera narras. ATH. Dicemus ergo ſoco quodam ad aliquem eorum qui facile ferendarum legum munus aggrediuntur. An uides ô legum lator, quot circa imperantes dignitates expẽdendæ? & quomodo inter ſe oppoſitæ ſint? Profecto nunc fontem aliquem ſeditionum inuenimus, à quo tibi eſt cauendum. Primum nobiſcum diligẽter conſidera, quidnam & quomodo præter hæc male agentes iſti apud Argos Meſſenamq; reges ſeipſos ſimul & Græcorum potẽtiam quæ tunc, mira erat, euerterunt. Nõne quia rectiſſime dictum ab Heſiodo ignorarũt, Dimidium nõ nunquam plus eſſe quàm totum? Quando uidelicet totum comprehendere noxium eſt, dimidium uero moderate ſe habet, tunc ſane moderatum immoderato plus eſſe cenſuit, utpote deteriore melius. CLIN. Rectiſſime. ATH. Vtrum regibus hoc pernicioſum eſſe prius, q; plebi credamus? CLI. Probabile eſt regum maxime hunc morbum eſſe, qui ſuperbe propter delicias uiuunt. ATH. Perſpicuum igitur hoc primum reges eos habuiſſe, quòd plus quàm leges contenderent poſſe uoluerunt, nec in eo concorditer permanſerunt, quod uerbis & iureiurando laudauerant. Verum diſſenſio, ut uobis uidetur, quæ cum maxima ignorantia ſit, ſapientia tamen apparet, ea omnia propter errorem & ruditatem acerbam, euertit. CLI. Videtur. ATH. Quid igitur hoc de morbo timentem legis latorem oportuit cauiſſe? An per deos neq; ſapientiæ laudem habet nunc huius agnitio, neque difficile dictu? Siquis autem id tunc præuidiſſet, certe is nobis ſapientior extitiſſet. MEG. Quid illud dicis? ATH. Licet nunc Megille quod olim à uobis factum ſit animaduertere, atq; inde rem ipſam cognoſcere, facilliusq; ita quod tunc fieri potuit, dicere. MEG. Dic planius. ATH. Ita certe apertiſſimum fiet. MEG. Quo nam pacto? ATH. Siquis minoribus potentiam maiorem neglecta mediocritate, nauibus uela, cibum corporibus, animis principatum committet, omnia peruertentur. Nam ſupra modum elata laſciuiunt: & alia quidem in morbos incidunt, alia in iniuriam elationis laſciuiæ filiam. Quid itaq; dicimus? Nónne hoc? quòd nullum prorſus ingenium humanum ſit, quod ſi & iuuenile, & nemini ſubiectum exiſtat, ita ferre potentiam maximam poſſit, ut ne, mente amentia morbo maximo referta, in proximorum etiam amicorum inuidiam incurrat: quod cum accidit, animum ſtatim perdit & omnem eius uim obſcurat. Hoc autem cauere mediocritatis ipſius obſeruatione, excellentium legũ latorum opus

Prouerbiũ

Septem dignitates imperandi

Quomodo intelligẽdũ, Dimidium plus eſſe q; totum

opus. Quod igitur tunc factum, facile modo perſpectu eſt, hoc eſſe uidetur. MEG. Quidnam? ATHEN. Deus quiſpiam ut arbitror ueſtri curam habuit, qui cum futura præſciret, geminam uobis ex unica regum generationem conſtituit, atq; ita ad mediocritatem magis contraxit. Præterea natura quædam humana uiribus diuinis coniuncta tumẽtem ueſtrum perſpiciens principatum, moderatas uires eorum qui in iudiciali foro uerſantur, ſuperbæ nobilitatis potentiæ iunxit, uiginti & octo ſenum ſentẽtia, in rebus maximis regum potentiæ adæquata. Ad hæc tertius ſeruator affuit, qui luxuriantem adhuc & frementem cõſiderans principatum, Ephororum cenſura proxime ad potentiam ſorte electam conducta quaſi frenum ipſi immiſit. Hac igitur ratione regnum ueſtrũ, ex quibus decebat compoſitum, & moderate conſtitutum, & ipſum quidem ſeruatum eſt, & ſalutis aliorum cauſa fuit. Quoniam Temeno & Creſphonte cæteriſq; qui leges eis condiderũt, quicunq; fuerint, nec factio quidem ipſa Ariſtodemi ſeruata fuiſſet. Neq; enim ſatis erãt ferendarum legum periti. Quoniam ſi fuiſſent, nunquam iuuenilem animum accepto principatu unde tyrannis fieri poterat, iureiurando cohibituros exiſtimaſſent. Nunc autem deus oſtendit, qualem oportebat oportetq; potiſſimũ cõſtitui principatum. Quod quidem à nobis intelligi poſtquam factum eſt, ut dixi antea, nihil mirum. Non enim arduum eſt uidere, ſi exemplo cõmonearis. At ſiquis id tunc proſpexiſſet, moderariq; principatus & unum ex tribus perficere potuiſſet, magnificas omnes eorum cogitationes ſeruaſſet, nec Perſica claſſis, nec alia ulla unquam cõtemptis nobis ut nulla re dignis, in Græciam nauigaſſet. CLIN. Vera narras. ATHEN. Turpiter ergo illis repugnarunt ô Clinia, Turpiter autem dico, non quia qui tunc terra mariq; uicerunt minus quàm deceret fortiter pugnando ſe geſſerint: ſed turpe illud inquam, quod una de tribus illis ciuitatibus pro Græcia decertauit: duæ autem ita deprauatæ fuerunt, ut altera Lacedæmonem quoque ne ſuccurreret, prohiberet, non paruo ipſi bello illato: altera Argiuorum quamuis prima illis diſtributionis temporibus in Græcia eſſet, tamen ad depellendum Barbarum accerſita, nec orantes audire uoluit, neq; defendit. Multa referre poſſem quæ ea tempeſtate in Græcia facta, ut turpia poſſunt accuſari. Neq; qui Græciam ſe defendiſſe dicunt, uere dicunt. Niſi enim Athenienſium Lacedæmoniorumq; commune conſilium atq; potentia imminentem ſeruitutem propulſaſſet, fermè iam omnia confuſa eſſent, & Græca cum Græcis inuicem, cum Græcis item Barbara, Græcaq; cum Barbaris. Quemadmodum Græca illa quæ nunc Perſarum tyrannidi ſubiecta ſunt, ſine ordine ullo cõfuſa ſunt inuicem, ac male etiam diſſipata. Hæc habemus ô Clinia & Megille, quæ tam priſcis uiris ciuilibus legumq; latoribus quàm iunioribus opponamus, ut cauſas eorum rimantes, quid præter hæc aliud fuerit agendum inueniamus: quale eſt quod nunc expoſuimus, quòd uidelicet non oporteat magnos impermixtosq; principatus conſtituere, illud ſem per memoria tenentes, quòd ciuitatem & liberam ſemper & prudentem & ſibiipſi amicam eſſe oportet. Ad quæ reſpiciendum eſt illi qui leges laturus eſt. Ne miremini autem, ſi ſæpe iam alia quædam propoſuimus, ad quæ ſit legum latori reſpiciendum, quæ quidem non eadem eſſe atq; hæc appareant. Sed meminiſſe oportet, quando ad temperantiam, uel prudentiam, uel amicitiam reſpiciendum dicimus, non aliam atq; aliam, ſed eam nobis eſſe intentionem: ac ſi multis etiam alijs huiuſcemodi uerbis utemur, ne turbemini. CLIN. Conabimur ita facere, uerbà ordine repetentes. Sed nunc expone quod dicturus eras, quando amicitiam, libertatem, prudentiamq; ſpectare legumlatorem debere dicebas. ATHEN. Audiatis modo. Duæ gubernationum ciuilium quaſi matres quædam ſunt, ex quibus ſiquis alias dixerit originem ducere, recte utiq; dicet. Quarum alteram principatum unius, alteram populi, appellare decet. Alterius quoq; ſummum tenere Perſarum genus, alterius nos putandum. Cæteræ uero formæ omnes hinc, ut dixi, uariæ componuntur. Neceſſe eſt autem harum utrarumq; particípem fore ciuitatem, ſi libertas in ea atq; amicitia cum prudentia futura ſit. Quod quidem oratio precipere nobis uult, cum dicit, ciuitatem horum expertem bene gubernari nunquam poſſe. CLIN. Quo enim pacto? ATHEN. Cum igitur altera Monarchiam, unius ſcilicet principatum: altera libertatem duntaxat magis quàm oportuerit, complexa ſit: neutra mediocritatem ſeruitutis libertatisq; ſeruauit. Veſtrę autem, Laconica dico & Cretica, magis. Sed Athenienſes ac Perſæ, quondam hoc ferè pacto, nunc uero minus. Sed cauſas quoq; dicemus

Oportere ciuitatem & liberã & prudentem & ſibi amicam eſſe

Duæ matres ciuilium gubernationũ

cemus,an non? CLIN. Omnino, si modo quod propositũ est,absoluere cupimus. ATH.
Multa de gubernatione Cyri, Cambisæ & Darij
Audiamus ergo,Persæ quidem quando Cyri tempore seruitutis libertatisq; mediocritatem magis habebant,primum ipsi liberi fuerunt,deinde multos alios subiecerunt. Nam cum principes ipsi libertatem subditis impartirent,& rem ad æqualitatem magis reducerent,milites ducibus magis erant amici,paratosq; se in periculis exhibebãt. Ac siquis inter eos prudentior erat,consilioq; ualebat,cum rex inuidus non esset,sed dicendi facultatem libere omnibus daret,honoraretq; consilij compotes,facultatem prudentiæ communem in medium deducebat. Cuncta igitur tunc illis libertate,amicitia, mentisq; communione facilia reddidit. CLIN. Videntur hæc ut dicũtur,ita gesta fuisse. ATHEN. Quo pacto igitur Cambisæ tempore regnũ id fere cecidit, & rursus Darij tempore restitutũ est? Vultis ne ut quasi diuinatione usi dicamus? CLIN. Quid ni uelimus? Confert enim hoc ad illud quò tendimus. ATHEN. Ita igitur de Cyro uaticinor: in cæteris quidem ipsum & ducem bonum & ciuilis uitæ amicũ fuisse,rectam uero disciplinam nullo pacto attigisse, nec ad rei familiaris administrationem animum unquam applicuisse. CLIN. Cur ita? ATHEN. A iuuenta per totam uitam militia occupatus,mulieribus filios tradidit educandos: quæ ipsos ut felices statim pueros atq; beatos nullius indigentes rei sic educabant, ut prohiberent ne quis eis utpote beatis aliqua in re aduersaretur, cogẽtes omnes quicquid ipsi dicerent aut facerent,laudare. Ita ipsos tales quosdam educauerũt. CLIN. Bellã certe educationem narrasse uideris. ATHEN. Fœmineam nempe,quam induxerũt regię mulieres nouis elatæ diuitijs,desertæq; à uiris bello & periculis occupatis. CLI. Consentaneum id quidem. ATHEN. Pater uero ipsorũ,ouium,hominum, multorumq; aliorum, quorũ ad eos spectabat possessio,greges multos habebat: sed ignorauit quod filij quibus hæc relicturus erat,paternam ipsam Persicamq; artem non docebãtur,cum Persæ pastores essent in regione aspera geniti,& ipsa ars Persica dura esset, sufficiensq; robustos eos pastores efficere,qui & custodias agere & uigilare possent, & militare si res postularet. Permisit autem ut mulieres & eunuchi Medorum ritu filios eius nutrirent: quorum educatio ab ea quæ uulgo existimatur felicitas,corrupta est. Vnde tales euaserunt, quales fieri conueniebat eos,qui in summa rerum licentia nutriti fuissent. Cum igitur mortuo Cyro,rerum potiti sunt,utpote qui resoluti delicijs nutriti essent,primum alter æqualitatem nõ ferens,alterum interfecit: deinde ipse ignorãtia ebrietateq; furens principatũ perdidit. Medi enim ac quidam Eunuchus tunc dictus ipsum quasi amentem cõtempserunt. CLIN. Sic fertur,atq; sic fermè cõtigisse uidetur. ATHEN. Atqui & hoc fertur, per Darium septemq; illos uiros principatum in Persas iterum rediisse. CLIN. Plane. ATH. Inspiciamus igitur rationem sequentes. Darius nec regis erat filius, nec in delicijs enutritus. Is cum ad principatũ peruenisset,septimusq; ipsum accepisset, septẽ in partes ipsum partitus est,quorum hodie adhuc parua quædam somnia restant,censuitq; uiuendum esse sub legibus ad communem quandam conferentibus æqualitatem: atq; id ita sanxit, distributionemq; illam quam Cyrus Persis pollicitus fuerat,lege complexus est,amicitiam communitatemq; Persis omnibus præbens,ac Persarum populum pecunijs & muneribus attrahens. Ita dilectus à militibus, non pauciores quàm Cyrus reliquerat, regiones ipse subiugauit. Post Darium Xerxes, qui regijs est delicijs quidem educatus. Sed te nunc iure appello Dari,qui Cyri malo commonitus non fuisti, sed in eisdem Xerxem moribus educasti, in quibus Cambisem Cyrus nutriuerat. Ipse igitur utpote eodem pacto educatus, similia quoque perpessus est. Ex illo tempore nullus unquam fermè Persarum rex magnus nisi nomine fuit. Neque fortunam fuisse causam arbitror, sed uitam malam, quam filij ualde diuitum tyrannorum'que plurimum uiuunt. Nunquam enim puer & uir & senex ex huiusmodi uita uirtute præstans euadere poterit. Quæ quidem & legumlatori consideranda, & nobis in præsentia animaduertenda censemus. Atqui & uobis par est ô Lacedæmonij id tribuere, quod nec paupertati,nec diuitijs,nec regno, nec priuatis, excellentem magistratum ullum committitis, quem iam à principio uox dei alicuius committi non iusserit. Neque oportet enim in ciuitate excellentes cuiquam conferre honores,quia diuitijs præstet, aut quia uelox, aut formosus, aut robustus sit, si uirtute careat. Sed neq; si uirtutem etiam aliam habeat quandam, temperantiam uero non habeat. MEG. Quo pacto id hospes ais? ATHEN. Nonne fortitudo una quædam

dam pars uirtutis est? MEG. Est. ATHEN. Tu ipse igitur cum audieris,iudicato. Velles ne uicinum aut domesticum quempiam habere,fortem quidem maxime, minime uero temperatũ,quinetiam impudicũ? MEG. Dij meliora. ATH. An uero artium quidem multarum peritũ,& in his sapientem,sed iniustum? MEG. Nullo modo. ATHEN. At uero iustitia sine temperãtia originem habere nullã potest. MEG. Quomodo enim aliter? ATH. Sed neq; etiam ille,qui modo sapiens à nobis dictus est,quod uoluptates atq; dolores rectæ rationi cõcordes & obsequentes habeat. MEG. Non certe. ATHEN. Id præterea consideremus,ut quomodo inter ciues honores recte,uel nõ recte distribuant, inspiciamus. Quidnam? ATHEN. Temperantia si ab omni alterius uirtutis genere in alicuius animo destituta sit,honoranda ne iure est,an contrà? MEG. Non habeo quid respondeã. ATH. Modeste,satisq; responsum est. Alterutro enim illorum concesso,incõcinne,ut arbitror, respondisses. MEG. Bene igitur factum est. ATH. Esto. Nempe accessio ipsa & honores & opprobria non responsu,sed silentio potius irrationabili digna erunt. MEG. Temperantiam dicere mihi uideris. ATHEN. Hanc ipsam dico. Quod igitur ex alijs nobis prodest plurimum,si cum additione maxime honoretur,rectissime honorabitur: & quod secundo loco prodest,secundo honorandum. Atq; ita secundum successionis rationem, si unumquodq; honores qui deinceps ordine sequuntur nanciscatur,recte utiq; nanciscetur. MEG. Est ita. ATHEN. Quid porrò? an hæc quoq; à legislatore distribuenda esse dicemus? MEG. Maxime. ATHEN. Vis ne partitionem cunctorum in opera singula & minima quæq; illi relinquamus? Tripartitam uero diuisionem, quoniam & ipsi legum quodammodo studiosi sumus,teneamus, maxima & media & minima inuicem secernentes. MEG. Summopere. ATHEN. Oportere itaq; dicimus ciuitatem, quæ pro humanis uiribus salua felixq; futura sit,recte honores & opprobria distribuere. Recta autem distributio est,ut prima & maxime honoranda sentiantur animi bona,si adiuncta illis temperantia sit. Secundo dignitatis gradu corporis bona ponantur. Tertio, externa possessio & pecuniæ. Hæc siquis legislator ciuitasue transgreditur,uel pecuniam præ cæteris honorando,uel posterius aliquid honore prius collocãdo, neq; sancte, neq; ciuiliter faciet. Rata hæc nobis habenda? an quomodo? MEG. Prorsus quidem. ATHEN. Hæc latius dicere nos induxit Persicæ gubernationis consideratio. Inuenimus autem eos peiores adhuc factos esse. Causamq; esse dicimus,quia nimium populi libertate sublata, dominandiq; potestate magis quàm oporteret adaucta,societatem in ciuitate & amicitiam sustulerunt. Quibus corruptis,principes quoq; non subditis ac populo, sed proprio imperio consulunt. Quinetiam sæpe exigui sui commodi gratia,funditus euerti ciuitates, gẽtesq; amicas igne absumi non curant. Ita hostiliter & absq; misericordia oderunt,& odio similiter habentur. Ac si quando opus sit ut pro eis populi pugnent, nullum rursus communem in ipsis consensum inueniunt,ut uelint ex animo subire pericula,& pro principibus dimicare: sed cum innumeris pene hominibus dominentur,inutiles tamẽ omnes habent ad bellum,& tanquam hominum indigentes,alios mercede cõducunt, per mercenarios extraneosq; milites saluos se fore putantes. Præterea & insanire coguntur: cum re ipsa prædicent nugas esse ea, quæ in ciuitate honesta esse & honoranda dicuntur, si ad argentum & aurum conferantur. MEG. Ita fit. ATHEN. Sed de rebus Persarum,quod propter nimiam dominationem seruitutemq; non recte modo se habeant, iam satis sit dictum. MEG. Omnino. ATHEN. Atticam deinceps gubernationem similiter percurrere decet, ut pateat quemadmodum libertas nulli subdita magistratui non paulo deterior est, quàm illa quæ mediocritatem magistratuum dominatione cõsequitur. Nobis enim tempore quo Persæ Græciam,immo uniuersam penè Europam aggrediebantur, prisca quædam erat Respublica,& magistratus aliqui ex censu quadrifariam diuiso erant, pudorq; inerat,quasi dominus,cuius causa legibus subiecti uiuere uolebamus. Præterea magnitudo terrestrium maritimarumq; copiarum usqueadeo nos exterruit, ut obseruantius nos legibus & magistratibus obsequi & obedire coegerit. Quibus de causis maior inter nos exortaest beneuolentia. Ferme nanq; decennio ante quàm bellum nauale in Salamina gestũ fit,Datis ipse à Dario missus classem Persicam in Athenienses Eretrienseſq; duxit. Cui mors à Dario nisi has gentes ditioni suæ subijceret,est indicta. Datis igitur ipse Eretrienses breui tẽpore innumerabili militũ copia penitus expugnauit,terribilisq; inde rumor
Attica democratia

mor ad urbem peruenit noſtram, neminem Eretrienſium effugiſſe, ſed manibus inuicem milites iunctis, atq; ita uniuerſa regione Eretrienſiũ circundata, omnes penitus comprehendiſſe. Hic rumor ſeu uerus ſiue non, cum cæteros Græcos, tum uel maxime Athenienſes perterruit. Quibus cum uniuerſam Græciam paſſim legationibus miſſis ad opem ferendam cohortarentur, nemo præter Lacedæmonios auxiliari uoluit. Et iſti quidem ſeu bello quod aduerſus Meſſenen gerebant impediti, ſiue alia quadam cauſa, non enim ſcimus, ſequenti poſt pugnam Marathonicam die opitulaturi uenerunt. Poſt hæc magna in dies parare, multaq; minari rex dicebatur. Interea Darius naturæ conceſſiſſe nunciatur, ac filius eius atrox iuuenis imperium accepiſſe, nec à cœptis paternis deſiſtere uelle. Cuius apparatus omnes in ſe conuerti Athenienſes propter Marathonicam ſtragem credebant. Porrò audientes defodi Athon, coniungi Helleſpontum, claſſis immenſam magnitudinem cumulari, nec mari, nec terra ſalutem ſibi fore putabant: præſertim quia in nullius præſidio confidebant: quippe qui memoria tenerent, neq; tunc cum primo illorũ ingreſſu capti Eretriẽſes fuerant, quenq; ſibi opem ferre, & pro eorũ ſalute ſubire periculũ uoluiſſe. Idem igitur tunc terra ſibi euenturũ putarunt. Mari uero nullam prorſus ſalutem inueniebant, cum naues plus quàm mille adueherentur. Vnam uero ſalutem quam uis tenuem dubiamq; ſolummodo uidebant. Nam cum reſpicerent quæ antea geſta fuerunt, & quod deſperata ſalute, tamen uicerunt, hac ſpe euecti, in ſeipſis ac dijs tantũ inuenerunt ſibi refugium fore. Hęc igitur omnia eos maiori inter ſe beneuolentia copularunt, preſens inquam metus, & qui à legibus iam pridem inerat, quem ſeruientes legibus aſſecuti ſunt. Hunc ſępe pudorem in ſuperioribus nominauimus: cui ſeruire omnes oportere diximus, quicunq; boni futuri ſunt: quo quiſquis afficitur, liber eſt & intertitus. Ac niſi preſens ille metus pudori huic iunctus fuiſſet, nunquam ex huiuſmodi concurſione illi prouocati & unà conuenientes, deorum templa, maiorum ſepulchra, patriam ipſam, cæteroſq; familiares atq; amicos defendiſſent, ut feciſſe narrantur, ſed ſparſi alius aliò abiiſſent. MEG. Probe hoſpes, ac ſicut te patriamq; decet, dixiſti. ATHEN. Vera hæc ſunt ô Megille. Nam quæ tunc geſta ſunt, ea par eſt tecum, qui parentum naturam ſeruas, referre. Sed & tu & Clinias attente conſiderate, ſi quæ ad legumlationem pertinent, dicimus. Neq; enim confabulandi gratia hæc enarro. Cuius autem gratia iſta dicam uidete. Vt ſcilicet intelligamus idem nobis ac Perſis quodãmodo accidiſſe, dum illi quidem in omnem ſeruitutem plebem traherent, nos contrà in meram libertatem. Quomodo uero & quid deinceps dicamus, habita iam uerba & commode dicta quodammodo demonſtrant. MEG. Probe loqueris. Sed conare quod modo dicebas apertius eloqui. ATHEN. Faciã. Non erat ô amici apud nos ex ueteribus legibus alicuius rei plebs domina, ſed ſponte quodammodo legibus ſeruiebat. MEG. Quibus legibus? ATHEN. Illis inquam quæ de muſica poſitæ fuerunt, ut quo pacto libertas hæc nimia iam paulatim aucta ſit repetamus. Diſtincta enim nobis tũc per ſpecies & figuras erat muſica. Fuitq; una ſpecies cantus ad deos precibus placandos, quos hymnos uocabant. Huic altera cantus contraria ſpecies. Querulos hos cantus quis maxime appellaret. Alia ſpecies Pæon. Alia Dionyſii generatio, quam Dithyrambũ arbitror appellatam. Erat & alia cantus ſpecies, quam leges citharœdicas nominabant. His itaq; alijſq; quibuſdam lege ſtatutis non licebat alio genere cantus pro alio abuti. Autoritas autem cognoſcendi hæc iudicandiq;, & damnandi ſi quis contrà feciſſet, nec ſibilo, nec ineptis clamoribus multitudinis ut modo tribuebatur: nec rurſus laudandi licentia plaudenti ſtrepẽtiq; turbæ, ſed præſtantibus doctrina uiris erat conceſſa: dabaturq; ipſis ad finem uſq; magno cum ſilentio audire. Adoleſcentes autem, pædagogi & plebs uniuerſa caſtigatione uirgæ admonebantur. Hæc cũ ita ordine fierent, multitudo ciuium libenter parebat, nec audebat tumultuoſe quiſquã iudicare. Tempore deinde procedente autores quidem tranſgreſſionis à muſica alienæ, poetæ ipſi fuerunt: qui ingenio quidem ualebant, ſed quod iuſtum atq; legitimum in muſica eſſet, non ſatis obſeruabant, debacchantes utiq;, & uoluptati magis quàm oportuerit, indulgentes. Hi ſane & lugubria hymnis, & dithyrambis pæonas cõiunxerunt, Tibiarumq; ſonos & cantus, citharæ cantibus imitati ſunt, omnibus omnia commiſcentes. Qui & præter ſententiam ex inſcitia contra muſicam mentiti ſunt, aſſerentes eam quidem nullam rectam in ſe normam habere, ſed audientis uoluptate, ſiue probus ille uir ſit, ſeu

ſeu contrà, rectiſſime iudicari. Cum igitur huiuſmodi poemata cõponerẽt, & talia uulgo dicerent, iniquum adeo & audax aduerſus muſicã uulgus hominũ reddiderunt, ut ſe plane poſſe ſententiã de muſica ferre crederet. Hinc ſpectacula frequenter exclamare cœperunt, cum ſilere antea conſueuiſſent, quaſi quid pulchrũ in Muſis, quid nõ, acute ſentirẽt: atq; ita ex optimatũ poteſtate, in prauam theatri potentiã res ipſa deſiluit. Si enim popularis potẽtia ſolum liberorũ hominũ extitiſſet, nullum utiq; magnũ incõmodum fuiſſet. Nunc aũt ex muſica nobis incepit omniũ ad omnia opinio ſapientiæ, preuaricatioq; ſecuta eſt & libertas. Intrepidi eĩm erant, quaſi ſcientes. hæc licentia impudentiã peperit. Nempe ſi melioris opinio propter audaciã non timetur, idipſum penè pernicioſa eſt impudẽtia, quæ à libertate quadam temeraria proficiſcit. MEG. Veriſsima loqueris. ATH. Hanc libertatem ea licentia ſequitur, quæ facit, ne magiſtratibus ſubeſſe uelimus. Ex hac originem habet & illa, per quam patris matriſq; & ſeniorum ſeruiturẽ & præcepta contemnimus. Cumq; prope tranſgreſſionis huius extremum ſimus, legibus quoq; parere recuſamus. In ipſo aũt extremo, iuſiurandum, fidem, & omnino deos negligimus. Vnde ad priſcam illam tyrannicãq; reuoluti naturam, eadem illa iterum patiemur, duraq; ſecula rurſum degemus, nec malorum finem ullum reperiemus. Sed cur hæc nobis dicta ſunt, repetendum mihi uidetur, ut oratio quaſi equus retrahatur, ne ſi os effrenatum habeat, dicendi cõcita impetu, ab aſino, ut prouerbio ferunt, excutiatur. Interrogandũ eſt igitur, cuius cauſa hæc dicta ſunt. MEG. Eſt utiq;. ATH. Hæc ergo illorũ gratia diximus. MEG. Quorum? ATH. Diximus. Nempe ad tria quædã eſſe latori legum reſpiciendũ, ut ciuitas quæ legibus inſtituitur, libera ſit, ſibiq; ipſi amica, & mentẽ habeat. hęc dicta ſunt, an non? MEG. Dicta prorſus. ATH. Propterea duas gubernationũ ſpecies in mediũ adduximus, unam in qua arctiſsima ſeruitus, alteram in qua reſoluta libertas. Conſideraſſemusq; utra recte gubernaretur. Perſpeximus aũt mediocritate alteri dominandi, alteri libertatis addita, feliciter nimium utraſq; ſe habuiſſe: infeliciter uero, cum ſeruitus in altera, in altera libertas ad extremũ uſq; peruaſit. MEG. Vera narras. ATH. Atqui huius quoq; ipſius gratia Dorici exercitus conſtitutionem cõſideraſſemus, & radices montium Dardani, habitationemq; maritimã, primos præterea illos qui à uaſtitate diluuij relicti fuerant. horumq; cauſa de muſica, de ebrietate, deq; prioribus etiã habita nobis oratio eſt. Hæc enim omnia ob eã cauſam dicta ſunt, ut intelligamus quõ optime gubernari ciuitas poſſit, & quo pacto priuatim quiſq; optime ſuam uitam diſponat. Si uero quicquam operæprecij fecimus, quænam nobiſipſis aduerſus nos ô Megille & Clinia, redargutio erit? CLIN. Ego mihi hoſpes uidere quædã uideor. Peropportune ſuperiora omnia nobis dicta uidentur. His enim ego quodãmodo indigebã. Cõmodumq; ambo, tu dico & Megillus hic, me reperiſtis. Neq; celabo uos quod mihi accidit. Quaſi enim augurio his ſermonibus confirmatus ſum. Maxima profecto Cretenſium pars coloniã deducere quandam cogitat, ac Gnoſiis eius rei curam cõmittit. Gnoſiorũ uero ciuitas mihi alijſq; nouem uiris id mandat curandũ. Leges aũt ponere iubet, & quæ nobis ex Cretenſibus placeant, & quæ aliunde colligi poſſint. Edicitq; nobis ne peregrinas leges horreamus, modo probentẽ. Nũc igitur & mihi & uobis hanc gratiã præbeamus. Collectis undiq; legibus, oratione condamus ab initio ciuitatẽ. Sic enim & illud quod à nobis quęritur, diligentius cõſiderabitur, & mihi forſitan diſputatio hæc ad futuræ ciuitatis conſtitutionẽ conferet. ATHEN. Non bellum indicis ô Clinia. Quare niſi id Megillo incõmodum, mea quidem pro uiribus tibi parata ſunt. MEG. Probe dicis, ego quoq; paratus ſum. CLIN. Optime ambo dixiſtis. Quare conandum eſt primum oratione ciuitatem condere.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOgum quartum de Legibus.

VARTVS *hic dialogus, quẽadmodũ & tres ſuperiores, ac etiam pars quinti prima, in ipſo conditoris legum cõſilio officioq; uerſatur. Huius uero conſilium circa ciuitatis materiam atque formam. Materiam inquam, ſitum, et cõpoſitionem, diſpoſitionẽq; urbis. Formam uero modum publicæ gubernationis & ordinem. At quoniam forma hæc formoſa eſſe nunquam poteſt, niſi ciuium animi ſint formoſi, idcirco in formandis à tenera ætate, perq; omnem uitam ſuorum ciuium*

animis legifer inuigilare iubetur. Materiam igitur ciuitatis paucis expedit uerbis, formam uero eius & animorũ ipsorum formationẽ accuratissime tractat, utpote qui præ animorum dignitate exteriora omnia quãuis amplissima uideantur, nihili pendit. Profecto Plato noster si corporum esset medicus, in eligendo aere saluberrimo ad firmam ualidamq; corporis habitudinẽ cõferente incumberet diligentius. Sed qui in eligenda pro se Academia insalubri loco, non corpori, sed animo moribusq; cõsuluit, is nimirum in urbe condenda non admodum accuratus apparet: in formandis uero unà cum ætate moribus, tanquam medicus animorum, ut ita loquar, curiosissimus. Præterea si tanti fortunæ faceret bona, quanti cæteri solent, certe agrum, & situm, et modum ad diuitias cumulandas amplificandumq; imperium commodissimum diligenter exquireret. Contrà uero facit omnino. Sit ergo urbs procul à mari atq; portu, non mercaturæ præsertim cauponariæ dedita, non luxuriosa, non diues. Sit temperata ciuitas, & sobria, & pudica, præ cæteris uero pia. Quidnam aliud mandaturum putas sanctum aliquem religiosæ uitæ pontificem in ædificandis templis habitaculisq; sanctorum, quàm quod Plato noster iubet in urbe cõdenda? Et qui pauca hic de urbis corpore uerba facit, idem in beata illa Republica decem Dialogis expressa, nullum de urbe condenda fecit uerbum. neq; id quidem iniuria. Illã nanq; reliquit cœlo, hanc in terris ædificat, ad exemplaris illius quoad fieri potest imaginem. Propositum igitur erit legiferi, quæ præter animi bona sunt, præ bonis animi parui facere, in omniq; eius institutione ad uniuersam uirtutẽ tanquam ad signum intendere. Ideoq; nihil uel in ciuitate, uel circa urbem permittere, unde ciues malis aliquando moribus assuescere possint, etiam si inde uictoria multarum gentium, potentiaq; amplissima, & copia rerum omnium abundantissima consequatur. Lex enim nõ extra animum, sed in animum ipsum aciem suam dirigit omni ex parte perficiendum. Itaq; iubebit ne ciues habeant summo in pretio falsæ huius uitæ salutem. Neque tam ut sint, saluiq; sint, procurent, quàm ut quandiu sunt, optimi sint. Ad uniuersum uero legiferi institutum perficiendum tria in primis conducere arbitratur, Deum uidelicet, fortunamq; & artem. Quæ tria humana omnia gubernare dicuntur. Et quo difficiliora quàm cæteri autor legum molitur, eo maiori ab his tribus quàm cæteri indiget patrocinio. Quod autem Plato dicit Deum, et fortunam atq; artem simul cum Deo humana omnia gubernare, breuiter sic expone. Deus in omnib. per omnia mouet omnia. Mouet mundi sphæras. Quarum concursio fatum quidem alicubi, sed hic fortuna libentius nominatur. Hinc casus uarij circa externa corporaq; proueniunt. Mouet & animas, lumen mentibus inspirando, unde ars non speculandi solum accenditur, sed agendi. Ab arte tandem dispositio externorum & corporis proficiscitur. Quamobrem à Deo quidem cuncta dependent: qui, ut ait Paulus, omnia in nobis operatur. Verum ab ipso deo alia quidem per fortunam procedunt, alia uero per artem. Quo fit, ut neq; fortuna, neq; ars aliquando Deo ualeat aduersari. Quippe quum semper ab ipso utraq; moueantur. Inter se uero duo hæc ita se habent. Aut enim consentiunt inuicem, aut forte dissentiunt. Si dissident, aut fortuna superat artem, aut ars fortunam. Id autem accipe hoc exemplo. Dum mouet Deus sphæras interdum per fortunã in mari cõmouet tempestatem. Tempestas quatit nauem. Interea mouet Deus idem eandem nauem per animum quoq; gubernatoris, id est per artem ipsam à Deo continue dependentem. Quando igitur ars nauem ad certum dirigit portum, atq; ad eundem tempestas quoq; uehit, tunc ars simul cum fortuna consentit. Quãdo uero aliò quidem impellit uentus, aliò uero ars certat ducere, tunc ars & fortuna dissentiunt, ac tandem uel ars cedit fortunæ, uel arti fortuna. Interim prouidentia Dei utrobiq; agit utrunq; ad finem sibi soli notum, cui nihil unquam dissonat, cuncta uidelicet in uniuersam sui corporis harmoniam occultis modis cõtemperanti. Cæterum illa ipsa concursionum cœlestium dispositio, quando talis prouenit, ut artem necessario superatura sit, Fatũ dicitur potius quàm fortuna: quãdo uero talis ut exuperare inertẽ possit, et superari ab arte, Fortuna potius nominatur. Neq; diffidas artem quandoq; uincere posse fortunam. Vt enim fortuna sic et ars procedit ex Deo. Animaduerte uero ubi Plato de occasione disputat, quam uir magnus nouas conditurus leges exoptet, ad id magnopere opportunã, sub illius tyrãni nomine iuniorẽ Dionysium significare, seipsum uero sub appellatione legiferi, atq; indicare suuorem fortunæ sibi integrum defuisse. Item Platonem in Sicilia apud Dionysium quendã harum legum proœmia inchoasse, ut ex epistolis intelligi potest: Opus uero id legum expulso Dionysio perfecisse. Deniq; per hæc dicta reditum in Siciliam suum ab infamia uindicasse. Scito autẽ Platonem in eo itinere atq; reditu nihil aliud contendisse, quàm ut salua Dionysij prosperitate, uiolenta tyrannis in regnum moderatũ cõuerteretur. Inter hæc autem ubi de temperantia & prudentia principis loquitur, Memento Platonem, mediocrem quidem temperantiã à prudẽtia distinguere, mediocrem quoque prudentiam à sapientia simili ratione discernere, consummatam uero temperantiam sæpe appellare prudentiam, absolutam quoq; prudentiam, nõnunquam sapientiã nominare. Quod quidem in Phædone, & tertio Legum, & hic, & alibi sæpe, patet. Adducit præterea naturales quasdã ingenij dotes, uirtutibus quidem similes, sed tunc demum, quando rectæ fuerint excultæ, ad uirtutum munera conducentes. Qua quidẽ de re latius in Republica disputat. Mandabis interea memoriæ, quales sunt principũ mores, tales quoque fieri ciuium reliquorum. Neq; ulla de causa mores ciuium facilius citiusq; quàm ex hac mutari posse. Itẽ beatum esse prudentẽ & temperatũ doctorem populi, beatum quoq; populum qui audit uerba ex ore doctoris eiusmodi profluentia. Præterea neq; Rempublicã felicẽ fore, neq; leges bonas exorituras, priusquàm in gubernatore potentia

potentia unà cum sapientia tẽperantiaq; concurrat. Proinde diuinum ad ciuitatem constituendam auxilium inuocandum. Hactenus quartus hic liber munus legiferi circa materiam ciuitatis, et formam cõmunis pertractauit. Pergit uero deinceps ad figuram muneris huius distinctiorem, quærens utrum ciuitatis forma regnum esse debeat, an optimatum senatus, an põtentia paucorum, an popularis. Quoniam uero nihil inter homines bonũ reuera dici potest, nisi diuinum imitetur bonum, nõ iniuria formam prius diuinæ gubernationis exponit, quàm ex humanis gubernationibus alijs alias anteponat: uidelicet diuinæ similiorem absq; controuersia cæteris præfecturus. Probat autem gubernationem diuinam esse regnum, optimatumq; senatũ regno cõiunctum. Censetq; ex omnibus ciuibus illos eligendos esse ad gubernandum, quotcunq; sint qui tantum cæteris prudentia & tẽperantia præstant, quantũ uiri pueris præstare solent. Atq; si quis inter electorum numerũ simili fermè interuallo cæteros antecellat, regem esse constituendũ. Id uero tum ex præsenti Saturni mysterio, tum ex simili quodã in Politico, tũ ex epistolis & republica potest esse perspicuũ. Cæterum ut præsens Saturni mysteriũ apertius intelligi possit, meminisse oportet, Platonicos coniectare mundum à uita quadam & anima contineri atq; duci, ex tribus potissimum argumentis, ex firma uidelicet diuersarũ mundi partium copula, ex mirabili motu cæli, ex perpetua rerum generatione sub cœlo. Coniectare rursus mundum à mente regi ex triplici quodã ordine, scilicet ex ordine qui & in ipsa partiũ mundi copula, et sphærarum motu, & in rerum generatione conspicitur. Vtrunq; uero, scilicet animam atq; mentem, Platonicus ille noster breuiter comprehendit. Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens agitat molem. Cõiectare tandem & animam & mentem ab ipso bono unoq; dirigi ad regendum, ex eo præcipue quod et connexio partium motusq; & generatio & omnis horum trium ordo in unum tendit, bonumq; dirigitur. Quamobrem sub ipso bono regnum geminum cõtinetur, intellectus uidelicet atq; animæ. Illud quidem Saturni, hoc autem Iouis regnum omnis appellat antiquitas. Quæ Iouem idcirco fingit Saturni regnum occupasse, quoniam utrisq; ad regnũ proprium uocantibus animas, scilicet illinc ad intelligibile hinc ad sensibile bonum, paucissimæ quædam animæ ad intelligibile Saturni bonum contemplationemq; se conferunt, quamplurimæ uero ad sensibile Iouis bonum actionemq; quotidie confluunt. Tradunt antiqui animas quondã beatas sub Saturni regno uixisse, duobus id modis intelligentes. Primo quidem dum inter diuinas angelicasq; mentes uiuebant, antequam in corpora laberentur. Deinde etiam quoties & quotcunq; uoluptuosam quidem uitam negligentes, actiuam uero parum admodũ diligentes, contemplatiuæ uitæ ardentissimo amore se dedunt. Vtcũq; uero accipiatur, in uita intellectuali, beatæ: in animali, sunt miseræ. Accedit quòd sub hac miseria ita fallũtur, ut cum duo in cœlo planetæ sint, primus quidẽ superioris Saturni nuncius, secundus aũt nuncius Iouis superioris, laudent quidem Iouis stellam, Saturni uero uituperent, cum tamẽ hæc quidem ad tẽporanea magis prouocet bona, illa uero reuocet ad æterna. At quoniã homo gregabile animal à communi hominum cõmercio segregatus, mediocrem uiuendi habitum seruare nõ potest, cogiturq;, ut ita dixerim, uel infra hominẽ descendere, uel ascendere super hominem: factum est ut Saturnus hominũ segregator crimen & infamiam apud inscios reportauerit, eorũ uidelicet culpa, qui uel mixtione quadam ineptiori, uel educatione peruersa tales euadunt, ut quãdo à Saturno extra hominẽ seuocãtur, descendant ab homine potius, quàm ascendant. Verum de his alibi diligentius: reuertamur ad argumentũ. Addit Plato Saturnum quondam homines distributos in greges custodiæ dæmonum cõmendasse. Id autem pluribus modis exponitur. Primo quidem diuinã mentẽ animas hominum, ut Timæus ait, in uarios ordines ab initio diuisisse stellarum, animarum numerum comitantes. Differentiam uero nostrarum inter se animarum, alij inter Platonicos numeralem tantum esse putant, alij etiã specialem, ut unũ animarũ nostrarũ sit genus. in eo multæ animarũ species, sint etiam multæ sub eadem specie. Vtcũq; uero distribuantur, diuersis nõ solum stellis, sed dæmonibus etiam accõmodari dicuntur. Alioq; modo exponi potest mysterium, ut uidelicet uel ab orbis initio, uel statim post diluuiũ rudiores homines diuina prouidentia angelorum, siue dæmonũ meliorũ ministerio rexerit, donec paulatim facti peritiores ipsi sese regerent. Rationi uero cõsentaneum est, rectius feliciusq; à superis quàm à seipsis homines gubernari. Exponitur insuper tertio hunc in modum, ut quotidie quicunq; uitæ rationem eligunt ab alijs quodammodo segregatam, riteq; educati fuerint, statim in contemplatiuum beatumq; Saturni regnũ commigrare dicantur. Sed quatenus sub contemplationis officio in ritus uarios discernuntur, catenus & in multos greges secerni uidentur, & alijs atq; alijs pro uitæ similitudine inspirari numinibus atq; regi. Mitto in præsentia multas præstantium philosophorum scholas, quasi greges sub Saturno pastore mirabiliter congregatos. Sub Saturno inquam, tribus præcipue modis. Sub mente diuina & angelica primum, deinde sub anima planetæ primi eiusq; sphæræ, tertio sub ipsius planetæ corpore. Sed mens ipsa facit, anima conficit, planeta portendit. portendit inquam, quando in magnis Saturni cum Ioue coniunctionibus, Saturnus ipse uel exultatione sua, uel domicilio gaudet, & tanquam coniunctionis dominus fouetur quidem ab Ioue, utitur & Solis Mercuriiq; & Veneris beneficio. Sic magicam Zoroastris eiusq; sectatorum peperit, seu portendit potius disciplinam, Trismegisti quoq; theologiam, Orpheiq; mysteria, Arcana Pythagoræ, Socraticam sanctimoniam, Platonicam maiestatem. Ita esse manifestis quibusdam argumẽtis cõpertum habemus. Hinc & Plato in præsenti libro Saturnum esse affirmat dominũ eorum qui mentem habent. Gubernationem uero eiusmodi sub Saturno

regiam optimatumq; extitisse demonstrat. Siquidem genus humanum ab ipso Deo tanquam rege per electos optimosq; dæmones asserit gubernatum. Hos multi angelos appellarent, et Plato in Critia uocat deos, facilitatēq; gubernationis et hic indicat, & in Critia: dicēs occulta quadā persuasionis inspiratione fuisse homines gubernatos, gubernandos quoq; similiter, quoties ab inferioribus uacātes motibus sese superis subiecerint perducēdos. In his Plato monet, primo diuinam prouidentiam nunquam deesse hominibus, modo sibi ipsi non desint. Deinde humanū ingenium in summa rerum licentia potentiaq; lasciuum superbumq; euadere: Tertio sicut bestiæ nō possunt à bestijs absq; humano quodam pastore, sic neq; homines ab hominibus absq; duce deo optime gubernari: & quandiu mortalis aliquis sine deo dominabitur, tandiu laboriosam miseramq; uitam fore, quasi frustra uigilaturus sit quilibet ciuitatis custos, nisi deus ipse custo diuerit ciuitatem. Quarto, ipsam mētis distributionem esse legem, eiq; in omni & priuata & publica gubernatione semper obtemperandum, ut per nostram mentem feliciter à diuina mēte ducamur. Quinto, nullas constitutiones appellandas esse leges, nisi cōmune ciuitatis totius bonum procurent. Sexto, qui obseruantius parent legibus, his magistratus maximeq; diuini cultus munera cōmitti debere. Septimo, interitum ciuitati paratum esse, in qua nō leges magistratibus, sed magistratus legibus dominentur. Octauo iuuenes quidem ut plurimum hæc obtuse uidere, senes autē acute perspicere, nisi forte quandoq; deus uel iuuenilem probet pietatē, uel senilem reprobet impietatē. Multa iam uerba Plato facit ad ipsum legislatorem pro suo officio instruendum. Nonnulla facit deinceps ad populum leges eiusmodi susceptur ū, ut & accipiat libentius, & seruet impensius. Cohortatur autē ad sacras leges in primis, perq; illas ad humanas à diuinis inuentas & confirmatas. Sed una cum exhortatione ueneratione terroremq; commiscet, dicens deum mundi totius artificem, totum in seipso complecti, ideoq; inspicere singula ne quis cōfidat præuaricando posse latere: perq; omnia circumuoluj, ne quis speret manus eius post delictū subterfugere posse. Hunc esse ostendit legum omnium fundatorē, ubi ait: Recta definit & peragit, id est, recta quadam legis regula determinat singula. Determinat inquam primo singulis naturæ suæ modum, quæ qualia, quot quantaq; sint, & ubi & quando & quomodo moueantur. Deinde animis quid agendum sit, quidue cauēdum. Determinationem eiusmodi legem esse cōstat rerum omnium penes deum omnium autorē: eamq; eodem actu ab ipso deo sanciri, quo & omnia ab eo intelliguntur & fiunt: actu scilicet circulari, quem Timæus ait esse diuinæ intelligentiæ naturalē, ex seipsa uidelicet seipsam respicienti, seq; respiciendo omnia semper cōspicienti. Forsan uero ultra circularem, ut ita dixerim, motum deo intimū, subinsinuat motum quoq; rectum, ideſt, rerum à deo processum deiq; per res omnes influxum: ideo recta dixit, et peragit. Et motum rectum à circulari pendere signauit. Item ubi ait deum rerum principia & fines & media cōtinere: intellige deum esse causam rerum efficientem atq; finalem. Seruare omnia, omnibusq; adesse. Ac ne quis putet irritam legem, addit hanc semper iudiciū comitari, quo & perspicaciter seruatores legis præuaricatoresq; discernātur, et efficaciter quid potissimum debeatur cuiq;, decernatur. Quod quidē iudicium, quoniam potenter & discernit, & decernit, ineuitabilis sequitur ultio peccatorum, & præmium obseruantium. Seruari uero maxime diuinā inquit legem ab his, qui humillimę ceruicem suam diuinæ legis iugo subijciunt, quorum præmium futura beatitudo censetur: respui uero maxime à superbis, qui mox sicut dei legem dereliquerunt, ita deseruntur à deo. Deserti autē & peccant atrocius, et miserabilius cruciantur. Tu uero euangelica hæc aureaq; præcepta seruabis alta mente reposita. Quod autē mysteria hæc antiquo ait sermone constare, Mosaico possumus intelligere. Possumus quoq; et Mercuriali quodā & Orphico, apud quos eiusmodi multa perlegimus, & illa quidem euidentissima: quæ recēsere grandius iam prohibet argumētum: At si Orphicos de Ioue, de lege, de iudicio & iustitia & Nemesi hymnos legeris, hæc ad uerbum inuenies omnia. Post hæc Plato populum exhortatur, ut unusquisq; magnopere studeat in corum numero esse qui deum sequūtur, contendens in omnibus placere deo, atq; ut id consequatur similē deo se reddens, similem inquā per temperantiæ puritatem, qua tanquam regula ex amussim sua omnia metiatur. Siquidē mensura, quod et Pythagoras inquit, omnium optima iudicatur, simillimumq; deo efficit animum. Quippe cum deus omnium sit mēsura, præcipue nobis, qui uidelicet eatenus uel prosequi uel fugere debemus singula, quatenus diuinæ menti uoluntatiq; uel cōsonare uel dissonare censentur. Hinc illud in Platonis epistola: Sapienti quidē uiro lex deus est, insipienti uero libido. Ambiguus uero hic legitur textus. Alibi enim legitur ut traduxi. Quibus uerbis Plato uidetur Protagorā confutare, decentem rerum mensuram hominē esse. Cuius error in libro de scientia subtiliter confutatur. Alibi uero legitur non quàm quiuis homo, sed si quis homo, hunc in modum: Deus omnium nobis est mensura: multoq; magis si quis, ut ferunt, homo est. Tu hanc particulā, si quis, ut ferunt, homo est: exponere potes: si quis homo mensura est, multo magis deus est mensura. non enim nobis, sed deo per quē uiuimus debemus uiuere. Posses forsan exponere: si deus aliquis homo est, id est, si quādo fiat homo: ut ferunt, id est, oracula prophetarum, quæ quidem expositio utinā quàm pia est apud multos, tam accepta foret apud Platonicos. Vt autem appareat quāti fructus sit obseruatio legum, subdit solis harum obseruatoribus licere atq; expedire uota dijs sacraq; facere: Cæterorum uero preces & munera à deo respui. Hoc ipsum uero quod est placere deo, dicit esse signū, quo singulas uitæ actiōes quasi sagittas debemus intendere. Sagittas autē in hanc ipsam dei gratiam attingendam, esse ait sedulum religionis cultum. In quo eosdem dispo-

disponit gradus, quos & in carminibus Pythagoricis legimus. Iubet enim hic sicut & ille, ut cœlestes primū omnes colamus deos, illos præcipue quibus patria quasi patronis est dedicata. deinde sequentes sub cœlo deos. Quos omnes terrestres appellat. Mos enim Platonis est, et si omnia sub cœlo elementa ponit, omniaq; in cœlo modo cœlesti, tamen omnia sub cœlo appellatione terræ cōprehendere, omnia itē in cœlo cœli ignisq; nomine. Cœlestes quidem eos: tum angelos intelligit superiores, tum ſp hærarum cœlestium stellarūq; animas. Deos uero terrestres, tum inferiores angelos, tum elemētorum quatuor animas. Tertio mandat coli dæmones, scilicet puriores, quasi deorum ad nos interpretes. Quarto heroas, id est, hominum animas deo acceptorū à corpore separatas. In his omnibus ita distribui præcepit cultum, ut maioribus numinibus maiora, minoribus minora: æqualibus æqualia munera cōferantur. Quinto non tam coli & adorari, quàm ornari & quodāmodo honorari deorum patriorum statuas imperat, legibus consecratas. Quoniam uero omnem ad diuinum cultum exhortationē ab uno inchoauit deo: euidēter ostendit cætera numina neq; per se, sed participatione primi dici deos: neq; propter se, sed illius gratia esse colēda, præsertim cum uniuersum eiusmodi cultum, duntaxat ut illi unico placeas, dicat suscipiendū. Sexto parentes quasi dei uicariōs præcepit uenerari. Septimo propinquos genere, & familiaritate coniunctos, & hospites peregrinosq; ex diuino iussu amare charitate nō ficta. His aūt præceptū inseritur euāgelicū, uanorum scilicet uerborū exactam rationem diuino iudici esse reddendam: cuius angelus nobis præest quasi superioris iudicis uicarius & minister, ut nos à turpibus reuocet, prouocet ad honesta: & cōsentientes quidē trāquillitate cōscientiæ nutriat & delectet, dissentientes uero perturbatione conscientiæ uexet. Vbi delectat, ab antiquis gratia nominatur: ubi uexat, furia. Et gratia quidē triplex, quoniā præteriti præsentis et futuri gratia bonos oblectat. Furia quoq; triplex, quia malos similiter cruciat. Et utrobiq; Fatum, et Parca triplex cognominatur. Dicitur et Nemesis, præsertim ab Orpheo, ubi in superbos animaduertit. Profectō ueteres ut indicarēt superbiā Deo maxime omniū dissonare obedientiā hu millimam exigenti, dixerunt superbos non solum diuina censura, ut cætera uitia, sed etiā indignatione puniri, pro priumq; ad punitionē eiusmodi numen introduxerunt, Nemesēos nomine nuncupatū, quod quidem facit potētiam in brachio suo dispergitq; superbos mente cordis sui. Collige è multis omnibus præcipue quatuor, legem, iudiciū, iustitiam, Nemesim. Horum exemplum accipe in teipso. Habes in mente legem, quid agendū sit, quid non, cōmuni norma dictantem, & honestum quidem prosequendum esse, turpe uero uitandum. Habes et in ratione iudicium distinctiori quadam argumentationum discursione discernens id quod in hac uel illa actione positum est, honestum esse uel turpe. Habes in uoluntate iustitiam, eligentem ita prosequi, ita fugere, ut ratio per mentis leges prosequendum iudicauit uel fugiendum. Habes in imaginatione eiusq; effectu Nemesin turpibus actionibus uerbisq; succensentem atq; legitime indignantē. Similiter in Deo lex iudiciū, iustitiaq;, & Nemesis, sed modo diuino. Distinctius aūt in Deo quidē lex angelisq; superioribus. In animæ uero mundanæ ratione, iudiciū. In eiusdem uoluntate iustitia. In angelis inferioribus seu dæmonibus medijs Nemesis. Vtcunq; distribuas, hæc omnia diuinæ legi mirabili quadam connexione subseruiunt ad uirtutum præmium, & supplicium peccatorum.

Parentes quasi Dei Vicarij.

DIALOGVS QVARTVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

AGE IAM quam'nam fore ciuitatem cogitare debemus? Neq; uero nunc de præsenti eius nomine, aut de futuro interrogo. Id enim forsan aut ipsa coloniæ deductio dabit, aut locus, uel etiā fluuij, aut fontis, aut deorum qui in ea regione sunt alicuius cognomentum ciuitati nouæ fama sua nomen imponet. Sed illud potius quæro, utrū maritima erit, an mediterranea? CLIN. Distat ferè hospes à mari hęc de qua loquimur, ciuitas, stadijs octogínta. ATHEN. Portus uero sunt ne propè? an mare illud penitus importuosum? CLIN. Portuosa est hospes ea regio, quàm maxime fieri potest. ATHEN. Heu, quid ais? Ager autem ille fert omnia? An aliquorum indigus? CLIN. Fert penè omnia. ATHE. Ciuitas uero aliqua ne illi proxima? CLIN. Non ualde. atq; idcirco habitatores illuc conducere cogitamus. prisca enim quadam hominū inde facta propulsione, magno temporis spacio iacet regio desolata. ATHEN. Quo ad campos autem montesq; & syluas pertinet, quo pacto dispositа est? CLIN. Similis est reliquæ totius Cretæ naturæ. ATHEN. Asperam igitur ipsam potius & syluestrem quàm campestrem esse dicis? CLIN. Aio equidem. ATHEN. Non est igitur ad acquirendam uirtutem incommoda. Nam si mari proxima esset et portuosa, nec ferret omnia, sed multarum rerum egeret, maximo sibi salutis fundatore opus esset, diui-

nisq; legum latoribus, ne multos ac uarios mores, simulq; prauos huiusmodi regionis natura contraheret. Nunc uero iuuat, quia stadijs octoginta remota est à mari, propinquior certe quàm oportet mari, eo fermè quod portuosior est, ut ais. Satis tamen & hoc esse uidetur. Profecto mare ciuitati proximum quotidiana quadam iucunditate eam afficit. Verumtamen uicinitas ea nimiũ reuera salsa est atq; amara. Nam cum mercibus & pecunijs cauponando ciuitas repleat, dolosi animi instabiles & infidos mores parit. Vnde parum & ipsa ad seipsam & ad gentes alias fidem & amicitiã colit. Aduersus hæc tamen illud habet remedium quod omnia fert. Cumq; syluosa sit & aspera, licet omnia ferat, non tamen abunde omnia. Nam si esset ad omnia ferax atq; fœcunda, multum auri atq; argenti ex emissione rerum colligeret. Qua una re nihil ut breuiter dicam, pernicioſius est, si unũ uni cõferas, ad generosos iustosq; mores: ut in superioribus quoq; si recordamur, est dictum. CLIN. Recordamur quidem. Et illa tunc & nunc ista recte dicta concedimus. ATHEN. Materia uero ad fabricãdas naues, nunquid illic abundat? CLIN. Neq; illic abies est mentione digna, nec arbor picea. Cupressi item copia parua, pinumq; et platanum illic raram inuenies. Quibus necessario fabri nauium ad interiores nauiũ partes utuntur. ATHEN. Atq; in his etiam non male se habet regionis ipsius natura. CLIN. Quid ita? ATH. Quoniam operæpreciũ est ut ciuitas facile imitari hostes improba imitatiõe nõ possit. CLIN. Cuius nam supradictorũ potissimũ gratia ista dicis? ATHEN. Obserua me uir præclare. Nempe illius gratia quod est ab initio de Cretensium legibus dictũ, quas uos ad unũ aliquid, id est bellum respicere dicebatis. Eas ego, quoniam ad uirtutem quodãmodo referrentur, probe positas esse dixi: quoniã uero non ad uniuersam, sed ad uirtutis partem ferme, equidem non ualde laudabam. Nunc igitur me quoq; uos in præsenti legumlatione diligenter obseruate, siquid aut quod ad uirtutem non pertineat, aut quod ad partem solummodo, legibus sancio. Eum quippe solum recte ferre leges existimo, qui ueluti sagittarius illuc animũ semper intendit, unde continuo aliquid semperq; sequatur eorum quę bona sunt: cętera uero relinquit, siue diuitias, seu huiusmodi aliquid ęd à uirtutibus sit separatum. Imitationem uero hostium improbam tunc fieri dicebam, cum iuxta mare quispiam habitans, lædatur ab hostibus: Quale illud fuit. Dicam enim, nõ tamen præteritæ in iuriæ commemorandæ studio. Minos olim nauali copia fretus, crudele Atticæ tributum imposuit. Athenienses uero nondum naues ut nunc ad bellum paratas habebant, nec illa in regione arborum copia erat, unde naues facile fabricarentur. Quare non potuerunt rerum imitatione naualiũ ipsi quoq; nautæ facti, statim hostes tunc suos ulcisci. Meliusq; secum actum esset, si sæpius septem adolescentes amisissent, quàm quod illis accidit perpeti. Nam pro terrestribus firmisq; copijs, nauales factæ consueuerunt cursim naues insilire ac cito decedere, nihil turpe facere arbitrantes, si minus audeant hostium impetũ expectare, ac mori: sed causas habent idoneas, ut armis amissis, minime, ut aiunt, turpiter fugiant. Huiusmodi uero ex nauali bello uoces audire contingit, nõ laude quidem ulla, sed uituperatione summopere dignas. Nunquam enim malis moribus, præsertim optimam ciuium partem assuefacere decet. Apud Homerum quoq; nauium refugium hoc reprobatum uidetur. Vlysses namq; Agamemnonẽ reprehendit, qui prælio Græcis apud Troianos occupatis naues in mare deducere iubebat. Quod moleste ferens Vlysses ait: An iubes instante belli turbine bene tabulatis instructas naues in altum deducere, ut Troianis ad uotum cuncta succedant, nos autem pernicioſa strages cladesq; sequatur? neq; enim graui sese pugnæ committent, quum naues marí ad fugam paratas aspicient, sed neglecto bello cedent, atque inde uolabunt. Vbi quale consilium hoc tum fuerit, apparebit. Patet igitur Homerum quoq; sensisse, obesse triremes ad pugnantium fugam paratas. Quippe uel leones his moribus usi ceruos fugere consuescerent. Præterea ciuitatum potentiæ quæ naualibus copijs fretæ salutem cõsequuntur, honores optimæ bellicarum rerum parti haudquaquam retribuunt. Nam cum arte gubernatoria, & quinquaginta uirorum principatu & remigio, uirorumq; & uilium hominum opere res naualis geratur, nõ potest quispiam recte honores singulis reddere. Quomodo uero recte se habere ciuitas potest, si hoc ipso priuata fuerit? CLIN. Ferme impossibile. Veruntamen hospes nauale apud Salaminam Græcorum aduersus Barbaros prælium uniuersam nos Cretenses Græciam seruasse putamus. ATHEN. Atqui multi istud tam Græcorum quàm Barbarorum

Minos coegit Atticã ad dedẽdos sẽptẽ pueros

barorum affirmant. Ego autem, ô amice, & hic Megillus, pedestrem in Marathone & in Plateis pugnam, alteram principium salutis, alteram finem fuisse dicimus: & his quidem pugnis meliores Græcos factos fuisse, alijs non meliores, ut ita de prælijs quibus tunc pariter seruati sumus, dicamus. Bello enim apud Salaminam gesto, illud addo quod in Arte missio commissum fuit maritimum. Verum spectantes nũc ciuilis disciplinæ uirtutem, & regionis naturam, & legum ordinem consideramus. Non enim seruari ac esse solum, hominibus summo in precio habẽdum existimamus, ut uulgus putat: sed ut quam diu sunt, optimi sint. Quod & in superioribus, ut arbitror, à nobis est dictum. CLIN. Dictum plane. ATHEN. Id itaq; tantum animaduertamus, si eandem ipsam agamus uiam quæ ciuitatibus optima sit in constituenda habitatione legibusq; ferendis. CLIN. Mirum in modum. ATHEN. Dic ergo quod sequitur, quæ multitudo habitatura coloniam sit. Vtrum quicũq; uelint ex tota Creta, quasi magna in singulis ciuitatibus turba superfluat? An ad ipsius agri uires electi? Non enim uolentes ex Græcis omnes colligis. etsi nonnullos uideo ex Argis & Aegina alijsq; Græciæ partibus regionem hanc habitare. Sed in præsenti mihi dicas, unde futura sit uobis horum nunc ciuium multitudo. CLIN. Ex uniuersa Creta futuram existimo, & inter Græcos alios, qui ex Peloponneso uenient maxime ut opinor recipiẽtur. Quod ue modo dicebas, uerum est, ex Argis scilicet istos esse. Etenim quod maxime modo hic genus laudatur, Gortynicum est, quod ex ipsa Peloponnesiaca Gortyne huc migrauit. ATHEN. Sed non æque facilis ciuitatibus illa in unum commigratio solet fieri, quando non examinum more fit, ut genus unum amicum inter se ab amicis ueniens ex una quadam regione, aut agri angustijs pressum, aut alia huiusmodi necessitate coactum in aliena commigret. Quandoq; uero accidit ut ciuitate seditionibus agita ta aliò ciuium pars una secedat. Vniuersa etiam ciuitas bello uicta quãdoq; simul fugisse reperitur. Hæc autem omnia partim facilia sunt, ut noua in habitatione disponantur, & legibus denuo positis gubernentur: partim etiam difficilia. Nam quod genus unũ est unius linguæ earundemq; legum, cum sacrorum & huiusmodi omnium communionem habeat, amicitia quidem inter se aliqua copulatur, sed leges alias, gubernationisq; modum à pristino discrepantem non facile suscipit. Quod uero propter legum suarũ improbitatem seditionibus concitum fuit, cum primos illos propter cõsuetudinem quibus corruptum est mores desideret, durum se & inobediens gubernanti legesq; ponenti præbet. Quod autem ex uarijs confluxit generibus, libentius fortasse nouas leges audiet: sed arduum est omnino, & longo tempore indiget, ut conspirare, & tanquam sub uno iugo equi, unum idemq;, ut dicitur, efflare possint. Sed enim legum sanctio ciuitatisq; constitutio est ad uirorum uirtutem omnium perfectissima. CLIN. Probabile id quidem, sed clarius expone bone uir, quorsum id dixeris. ATHEN. Dum considerare legumlatores & laudare uellem, ad uile quid dictu uideor lapsus. Quod tamen si opportune dicatur, nihil negotij dabit. Ac quid ego conturbor, cum omnia humana fere ita habere uideantur. CLIN. Qua de re dicis? ATHEN. Dicturus eram nullum unquam hominum aliquid lege sancire, sed fortunas casusq; uarios incidẽtes, leges nobis per omnia ferre. Aut enim imminentis uiolentia belli, priorem peruertit rempublicam legesq; mutat; aut summa quædam penuria. Morbi quoq; multa innouare compellunt. Pestis etiam diutina, multorumq; annorum incommoda, & importuna tempestas. Hæc siquis animaduertat, non uerebitur idem quod ego nunc, exclamare, mortalium neminem leges condere, sed humana omnia fortunis agi. Quod si quis in nauigatione, gubernatione, medicina, militari imperio affirmauerit, recte uidebitur dicere. Sed rursus & istud similiter de ijs ipsis bene dicitur, CLIN. Quidnam? ATHEN. Deum quidem omnia, & fortunam opportunitatemq; simul cum deo cuncta humana gubernare. Mitius tamen concedendum, tertium superiora, artem uidelicet sequi. Tempestate enim imminẽte multum interesse arbitror, gubernatoriam habeas artem, nec ne. An quo modo dicendũ? CLIN. Ita prorsus. ATH. Nonne & in alijs eadem ratio? Atqui & legum lationi idem est tribuendum, ut concurrentibus alijs quæcunq; ad felicem regionis habitationem conducunt, legislator ueritatis compos ciuitati ipsi non desit. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Nonne qui in singulis illorum artem habet, precari poterit ut aliquid à fortuna sibi feliciter adsit, nec alia re præterquam artificio opus sit? CLIN. Valde. ATHEN. Cæteri quoq; omnes, quos mo-

Quæ sint quæ leges producunt

Deũ & fortunam opportunitatemq; cuncta gubernare, artem sequi

do díximus,ſiquís quæſierit,ſuas preces uotaq́ aperient,An nõ? CLIN. Plane. ATHEN. Idem & legislator,ut arbitror,faciet. CLIN. Sic puto. ATHEN. Age itaq́ ſic eum interrogemus. O legislator qualem tibi ciuitatem tradi deſideras,ut ipſe ex reliquís poſtea ſufficienter eam diſponere poſſis? Quid recte deinde dicetur? An legumlatoris reſponſio afferri debet? CLIN. Vtiq́. ATHEN. Tyrannidi ſubiectam mihi tradite ciuitatem, dicet. Tyrānus autem iuuenís ſit,memoría ualens,acutus,fortís,naturaq́ magnificus. Et quod in ſuperioribus omnes uirtutís partes ſequí debere dicebamus, id animo quoq́ tyrānico inſit,ſiquid modo cætera profutura ſint. CLIN. Temperantiã mihi uidetur hoſpes ô Megille dicere tyrāni animo ineſſe oportere. Nónne? ATHEN. Popularem ô Clinía díco, nõ temperantiam illam quam extollens aliquís prudentiam appellandam eſſe monſtraret, ſed eam ipſam affectionẽ quę in beſtijs & pueris illíco apparet innata,ut alíj ad uoluptatem proniores,continentiores alíj nati eſſe uideantur. Quam quidem continentiam à bonis alíjs ſeparatam,paruifaciendam eſſe duximus. Tenetis quod dico? CLIN. Maxime. ATHEN. Hanc ergo naturam ad ſuperiores illas naturæ qualitates tyrānus habeat,ſi debet ciuitas celerrime & optime prout poſſibile eſt eam gubernationem aſſequí, qua felicíſſime uíuat. Nulla enim uelocior,nulla melior diſpoſitío ciuitatís,aut eſt,aut eſſe poteſt CLIN. Quomodo uero & qua ratione hoſpes id aſſerens aliquís,recte díci ſibi quíſpiam ſuadebit? ATHEN. Facile intellectu eſt ô Clinía,hoc ita natura eſſe. CLIN. Quid ais? Nũ quid eſſe illud aſſeris,ſi tyrannus iuuenís ſit, temperatus ingeníjq́ acumine & memoría pollens,fortís,magnificus, atq́ felix? ATHEN. Adde nihil aliud, niſi ut tempore ipſius laude dignus legislator reperiatur,& fortuna quædam eos in idem conducat. Hoc enim ſi acceſſerit,omnia ferme deus dederit quæ dare ſolet,quoties ciuitatem aliquam felicem maxime uult fore. Deinde ſi duo tales príncipes ſint. Tertío loco ſi tres. Et ſucceſſionis eadem ratione ſeruata eo difficilius,quo plures: atq́ contrà quo pauciores, eo facilius. CLIN. Ex tyranníde optímam fieri rempublicam affirmare uideris,cum ſummo certe legislatore,modeſtoq́ tyranno facillime & celerrime ex illa in hanc mutationem fieri. Secundo ex paucorum potentia. Tertío ex populari. An non ita? ATHEN. Mínime. Sed ex tyranníde primo. Deinde ex regia gubernatione. Tertío ex quadam populari potentía. Poſtremo paucorum potentia optimæ reípublicæ generationem difficillime ſuſcípit. Plurimi enim in ipſa potentes ſunt. Tunc uero hæc fieri dicímus, cum uerus natura legum conditor inuenítur,& ei potentia quædam communis cum illis contingit,qui plurimum in ciuitate poſſunt. Vbi autem pauciſsimi quídem numero ſunt,potentia uero ſummi,quod tyrannidi accidit,ibi celer & facilis fieri mutatio ſolet. CLIN. Quo pacto? Non enim intelligimus. ATHEN. At uero non ſemel id à nobis,ſed ſæpius, ut opinor, eſt dictum. Vos autem fortaſſe ciuitatem tyranníde preſſam nunquã uidiſtis? CLIN. Ego quídem uídere eam mínime cupio. ATHEN. Atqui quod modo dixímus, in ea inſpícies. CLIN. Quídnam? ATHEN. Quod non multo labore nec longo tempore tyranno opus ſit, ciuitatis mores mutare uolenti. Nam ſiue ad uirtutís officía ſiue contrà ciues perducere uelit,ipſe primus uíam per quam ſequantur cæteri,ingrediatur oportet, omniaq́ in ſeipſo primum expreſſa præſcribat agendo,alía quidẽ laudans atq́ honorans, alía uero uituperans, & eos qui non obediunt in ſingulis actionibus ſemper dedecorans. CLIN. Quomodo uero ubiq́ magnum quíd aut arduum exiſtímabímus,ut ciues eum ſtatim ſequantur,qui ita ſuadet & cogit? ATHEN. Nemo uobís perſuadeat ô amíci aliter unquã citius & facilius quàm príncipum exemplo leges in ciuitate mutari. Neq́ aliter ocyus aut fieri nunc exiſtímetis, aut futurum. Profecto hoc nobis neq́ impoſsibile eſt, neq́ factu difficile. Sed illud difficile factu eſt,raroq́ longo in tempore factum,quod ſi quando contigerit, innumera ciuitati cui eueniet & immenſa bona efficiet. CLIN. Quid illud? ATHEN. Síquando diuínus amor temperate iuſteq́ agendi magnæ potẽtiæ innaſcatur, quæ aut in uníus ſita ſit poteſtate, aut in plurium príncipatu diuítijs uel nobilitate generis excellentium: aut ſiquando naturam Neſtoris quís reduxerit, quem & dicendi facundía, & temperantia uitæ multo magis omnibus excelluiſſe ferunt,qualis quídem uir Troíæ temporibus fuiſſe dicitur, noſtris autem mínime: ſi inquam talis quandoque uir fuit,aut erit,aut nunc inter nos eſt aliquís, & ipſe beate uíuit, & illi quoq́ beati ſunt, qui fluentía ex ore modeſto audíunt uerba. Eadem quoq́ de uniuerſa potẽtia ratio eſt, quod uídelicet cum in eodem homine bene cum prudentía & temperantía ſimul potẽtia ſumma cõuenerit,tunc demum gubernationis optimæ, optímarumq́ legum elucebit origo, aliter autem nunquam. Verum hæc tanquam fabula quædam oraculorum ritu dicta ſint, oſtenſumq́ ſit,partim difficile eſſe,ciuitatem bonis fundari legibus,partim uero ſi cõtigerit id quod díximus,longe omnium facillimum & breuiſſimi tẽporis opus. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Sed conemur iam ciuitati tuæ rem omnem accommodantes tanquam ſeniores pueris,leges oratione confingere. CLIN. Aggrediamur iam id ſine mora. ATH. Deum in primis ad ciuitatis conſtitutionem inuocemus. Qui utinam audiat, exaudiẽsq́ propitius & benignus nobis aduenìat, unà nobiſcum ciuitatem & leges exornaturus. CLIN. Veniat opto. ATHEN. Sed qualem nam diſciplinam ciuitati tradere uolumus? CLIN. Declara ſi placet,quíd dicere uelis,utrum populi poteſtatem, uel paucorum, uel optimatum,uel regnum. Neq́ enim tyrānidem te dicere arbitramur. ATHEN. Age iam uter ueſtrum prior mihi reſpõdere uult,quæ nam ex his ſuæ patriæ reſpublica eſt? MEG. Num par eſt, quia ſenior ſum, ut ipſe prior reſpondeam? CLIN. Forte. MEG. Cum Lacedæmonícam hoſpes rempublicã mente reuoluo,non facile tibi poſſum dicere,quomodo ſit appellanda. Etenim tyrannidi ſimilis eſſe uidetur. Nam Ephororũ poteſtas mirum in modum ibi tyrannica. Nonnunquam tamen præ cæteris ciuitatibus populari gubernatíoní apparet ſimillima. Negare autem eam eſſe optimatum rempublícam omnino abſurdum. Regnum quoq́ in ea perpetuum,quod omnium antiquiſſimum tam à cæteris hominibus quàm à nobís ipſis eſſe dícitur. Quare ita ſubito interrogatus,reuera, ut dicebã, non poſſum in præſentia tibi diſtincte quæ illarum ſit reſpõdere. CLIN. Mihi quoq́ Megille perinde ac tibi cõtigiſſe uídetur. Neſcio enim quam illarum potiſſimum Gnoſiam eſſe affirmem rempublicam. ATH. Verè enim ô uiri optimi reípublicæ uos particípes eſtis. Quæ autem modo nominatæ ſunt, non reſpublicæ, ſed urbium habitationes quædam ſunt,in quibus pars una ſeruit alteri dominanti,& à partis dominantis potentia, tota nomen accípit gubernatío. Oportebat autem ſi hoc modo nominanda ſit ciuitas, dei ipſius nomine nuncupari, qui illorũ quí mentís cõpotes ſunt,uerus eſt dominus. CLIN. Quís autem iſte deus? ATH. An fabula paulíſper utendum, ſi uolumus commode quod modo quæſitum eſt,declarare? An non ſic faciendũ? CLIN. Sic omnino. ATHEN. Multo ante habitationes urbium,de quibus in ſuperioribus facta nobis mentio eſt, principatus quídam & gubernatío ſub Saturno ualde felix fuiſſe dícitur. Cuius imitationẽ quandã habet,quæ nũc ab optímatibus gubernatur. CLIN. Attentius ergo de ipſa,ut uídetur, eſt audiendum. ATH. Mihi quidem ita uídetur, propterea q́ in medium modo produxi. MEG. Recte tu quídem,ac probe facíes,ſi ſequentem fabulam quatenus conuenit, expoſueris. ATH. Faciam ut dicitis. Fama profecto beatæ illius uitæ ad nos uſq́ peruenit, copioſa ipſam omnia,ſuaq́ ſponte parata habuiſſe. Cuius rei cauſa fuiſſe hæc traditur. Cum intelligeret Saturnus,quemadmodum ipſi narrauímus,nullam hominis naturam res humanas ita gubernare poſſe,ut ſi omnibus arbitratu ſuo dominetur,laſciuiori ſuperbia iniuſtitiaq́ non repleatur: cum hæc inquam non ignoraret,nõ homines ſed diuinioris præſtãtioriſq́ generis dæmones,ciuitatibus noſtris reges príncipesq́ præfecit. quod nũc nos in ouium gregibus aliorumq́ cicurum armẽtis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras præficimus,ſed nos ipſis genus melius domínamur. Similiter deus homines amans genus dæmonũ generi noſtro præſtantius nobis præfecit,quod ſumma tam ſua cũ noſtra facilitate noſtrarum rerum curam habebat, pacemq́ & pudicitiam, libertatem & iuſtitiæ copiam præbens,procul à ſeditione, ac felix hominum reddebat genus. Hic utiq́ ſermo ueritate uſus aſſerit,ciuitatibus omnibus, quibus non deus,ſed mortalis aliquis dominetur, nullam unquam malorũ laborumq́ fore quietem. Sed omni ſtudio imitari nos iubet uitam quæ ſub Saturno fuit,& quantum in nobis eſt,immortalitatis, ipſi obtemperantes, priuatim & publice domos ciuitatesq́ gubernare,ipſam mentis in qualibet re diſpenſationem,legem nuncupantes. Nam ſi homo unus aut paucorum,aut etiam populi poteſtas,uoluptati & cupiditati deditum animũ habeat, hiſq́ repleri deſideret,cumq́ id minime aſſequaſ,inexplebili inextinguibiliq́ ardore & inſanabili morbo uexeẽ, dominetur aũt ciuitati aut priuatis nõnullis,ſtatim ſpretis legib. nõ eſt ut modo dicebamus, ſpes ulla ſalutis. Conſiderare decet ô Clinía utrũ huic rationi credendũ ſit, an aliter faciendũ.

CLIN.

Difficile eſt fundare ciuitatem bonis legibus. Deus ante omnia opera inchoanda inuocandus

CLIN. Necesse est ut credamus. ATHEN. Perspicis tot legum species, quot & gubernationum à quibusdam existimari. Gubernationum uero species, quot multi ponũt, paulo ante narrauimus. Neq; de re uili nunc, sed de re maxima nobis esse quæstionem, existimes, nam quò iustum & iniustum respicere debeat, rursus in ambiguitatem incidit. Nec enim ad bellũ, nec ad omnẽ uirtutem referri leges debere aiunt, sed ad illud potius quod constitutæ reipub. conferat, quæcunq; illa sit, ut dominetur semper, nec pereat. Iustiq; definitionem sic natura optime se habere contendunt. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Quod potentiori confert. CLIN. Apertius dicito. ATHEN. Sic accipe. Leges, ut aiunt, semper in ciuitate ponit, quod dominatur. Nonne? CLIN. Vtiq;. ATHEN. Nunquid existimas, inquiunt, uel populum superantem, uel aliam quampiam rempublicam, uel tyrannum, ad aliud potius sponte leges laturum quàm ad utilitatem suam, hoc est sui principatus stabilitatem? CLIN. Non ad aliud. ATHEN. Siquis autẽ huiusmodi leges transgrediatur iã positas, ut iniquus punietur ab eo qui has institutiones induxit, iustasq; appellat. CLIN. Sic apparet. ATHEN. Sic itaq; iustum se semper habebit. CLIN. Sic sane hæc asserit ratio. ATH. Vna profecto hæc iniquitas ex illis est, quæ de principatu sunt. CLIN. Ex quibus? ATHEN. Ex his inquam quas suprà narrauimus, quos quibus imperare oporteat, exponentes. Diximus autem parentes filijs atq; nepotibus, seniores iunioribus, generosos ignobilibus dominari debere: & alia quædam, si tenetis, quorum alijs alia impedimento sunt, ex quibus unum hoc erat. Adiecimusq; Pindarum existimare, secundum naturam ac iustum imperium esse, ut potentiora imbecillioribus dominentur. CLIN. Hæc certe tunc dicta fuerunt. ATHEN. Considera iam quibus nostra ciuitas cõmittenda. Milies nanq; in ciuitatibus nonnullis id contingit. CLIN. Quidnam? ATHEN. Cum de principatu certatum esset, qui uicerunt adeo ad se solos rem contraxerunt, ut nullum uictis eorumq; posteris magistratum concesserint, cauentes semper ne quis ex uictis potentiã adeptus, insurgat priorum memor malorũ. Has quidem nos negamus esse respublicas, neq; censemus rectas esse eas leges, quæ non sint cõmuniter totius ciuitatis gratia positæ. Qui autem aliquarum partium gratia leges condunt, eos nõ ciues, sed seditiosos putamus, & iura sua frustra sic ab eis uocari censemus. Hæc autem eam ob causam dicimus, quia nos tua in ciuitate nõ ideo magistratus alicui dabimus, quòd diues sit, aut huiusmodi quicq; possideat, ut robur, magnitudinem, generis claritatem. Ei uero qui positis legibus parebit maxime, & hac re cæteris in ciuitate præstabit: deorum quoq; cultum & ministerium dabimus, maximũ quidem primo, secũdum uero illi qui secundo loco excellet. Eademq; ratione sequentibus singula pro dignitate distribuemus. Magistratus autem legum ministros appellaui, non quia innouare uocabula cupiam, sed quia putem salutem hinc maxime ciuitati fore, & contrarium ex contrario. Interitum enim paratum illi ciuitati uideo, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus præsunt. Salutem uero illi, ubi lex seruientibus magistratibus dominatur. Cuncta certe bona quæ dij ciuitatibus præbẽt, huic affore cerno. CLIN. Per Iouem hospes acute, ut ætas tua postulat, perspicis. Iuuenis enim hæc obtuse admodum, senex acutissime cernit. MEG. Vera loqueris. ATHEN. Quid uero deinceps? Nonne uenisse iam ad esse colonos arbitrari debemus, reliquum q; ad eos sermonem peragere? CLIN. Quid prohibet? ATHEN. Sic itaq; ad eos dicamus. Deus ô uiri, sicut antiquus quoq; sermo testatur, principium, finem, & media rerum omnium cõtinens recta peragit secundum naturam circuens. Hunc semper iudicium comitatur, eos qui à diuina lege descruerint puniens. Cui quidem iudicio quicũq; felix futurus est adhærens, humilis subsequitur atq; compositus. Qui autem superbia elatus est, quod pecunia uel honoribus antecellat, uel corporis forma polleat, qua cum iuuenilis animus demẽtia simul ardeat & petulantia, quasi nec principe nec duce ullo indigeat, sed aliorum ipse sufficiens ductor sit, is penitus à deo deseritur. Desertus autẽ, & alios huiusmodi nactus, exultat omnia simul perturbans, multisq; uidetur minime contemnendus. breui tamen post ea inculpabili dei punitus iudicio, seipsum, domum suam, ciuitatemq; uniuersam simul euertit. Cum hæc igitur ita disposita sint, quid facere & cogitare, quidue cauere prudentem oportet? Nemini dubium quin cogitare quisq; debeat, qua ratione ex eorum numero sit qui deum sequatur. Quænam igitur actio à deo amatur, deumq; sequitur? Vna certe, rationem unam antiquam habens atq; præcipuã, quod simile simili, quod moderatum sit

sic, amicum est. Immoderata uero neq; inuicẽ, neq; moderatis sunt amica. Deus profecto nobis rerum omnium maxime sit mẽsura, multoq; magis quàm quiuis, ut ferunt, homo. Qui igitur huic tali amicus fore studet, eum necesse est ut quàm maxime pro uiribus talis efficiatur. Atqui secundum hanc rationem quisquis hominũ temperatus est, deo est amicus. Similis enim. Intemperatus autem, dissimilis, differens, & iniustus, cæteraq; similiter. Sed intelligamus ad hæc rationem illam sequi omnium rationum, ut arbitror, pulcherrimam atq; uerissimam, quod bonum uirũ decet sacrificare dijs, & interesse diuinis. Nempe illos prosequi orationibus, muneribus, alioq; cultu diuino, pulcherrimum, optimum, commodissimum ad beatam uitam, idq; præ cæteris est decorum. Malo autem contrà cõtingunt omnia. Impurus enim mali est animus, boni autem purus. Ab impuro autem capere munera, neque bonum uirum, neque deum decet. Frustra itaq; circa deos prophani laborant, quod opportune faciunt omnes sancti. Atqui lignum quidem hoc est, quò aciem debemus intendere. Sagittæ uero ad illud quænam? & quis proprius ipsarum impetus, rectissime diceretur? Principio post cœlestium, ciuitatiq; præsidentiũ deorum honores, si quis terrestribus dijs paria, secunda, præcipua munera tribuat, rectissime signum ipsum pietatis attinget. Quæ uero horum supra positorũ imparia, & alterna uoce respondetia supra dictis, post deos istos dæmonibus uir mentis compos sacrificabit, heroibusq; post dæmones. Sequuntur statuæ patriorum deorum propriæ secundum legem consecratæ. Demum uiuentium cultus parentum, quibus fas est prima & maxima debita omniũ antiquissima debitorum persoluere. putare enim quisq; debet, omnia quæ possidet, eorum esse qui genuerunt & educarunt, ita ut illis hæc omnia pro uiribus ministrare debeat, primum quidem externa bona, deinde etiam corporis, postremo quæ ad animum pertinent, hæc omnia uidelicet mutuo data persoluens, & pro curis doloribusq; priscis parentum, in senecta recentes reddens, quando maxime indigent. In uerbis quinetiam per totam uitam parentes uenerari maxime decet. Leuium enim uolatiliumq; uerborum grauissima imminet pœna. Nam omnibus præposita est Nemesis iudicij angelus, huiuscemodi omnium cõsideratrix. Oportet itaq; iratis animumq; explentibus cedere seu uerbis siue rebus id faciant, non ignorantes patrem iure admodum filio ualde succensere, si quando ab eo iniuriam sibi fieri arbitretur. Mortuis uero parentibus monumenta decentissima, quæ temperatissime structa neque consuetam magnitudinem oportet excedere, neq; minora illis facere, quæ maiores genitoribus suis struebant. Annuas quoq; curas defunctorum quæ ornamentum afferunt, instaurare decet, & noua quotidie repetita memoria semper parentes summopere honorare, impendio moderate pro fortuna utentes. Si hæc seruabimus, uitamq; semper ita agemus singuli, digna à dijs cæterisq; natura nostra superioribus omnibus præmia reportabimus, plurimum bona cum spe uiuẽtes. Quæ uero erga filios, & nepotes, consanguineos, amicos, ciues, peregrinos, deos semper colendo, tum in congressu horum omnium operari quisque debeat, atq; ita uitam suam secundum legem illustrare, legum ipsarum tractatio demonstrabit, partim quidem suadendo, partim uero duriores mores ui supplicioq; cogendo: atq; ita ciuitatem nostram fauentibus dijs, felicem beatamq; efficiet. Quæ uero rursus oportet necessariumq; est ut legislator, qui eadem quæ & ego agitet, edisserat, neq; tamen sub ipsa legis forma commode dici posse uidentur, horum exemplum in primis tam ipsi legumlatori, quàm his qui lege instituendi sunt, arbitror afferendum: deinde legum positionem incipiendam, reliqua omnia pro uiribus discutiendo. Talia uero quomodo maxime habeant haud sane facile una quadam formula comprehendi potest. Sed ita de ipsis modum aliquem capiamus, siquid de ipsis asseuerare possumus. CLIN. Dic age, quemmodum? ATHEN. Vellem equidem eos, ad uirtutis officia persuasos maxime & obtemperantes esse, idq; legislator facere ubiq; conabitur. CLIN. Quid ni? ATHEN. Quæ igitur dicta sunt, nonnihil ad illud cõducere mihi uidentur, ut si non crudus omnino audientis animus sit, mitior beneuolentiorq; in audiẽdis præceptis efficiatur: beneuolẽtior uero factus, facilius perdiscat: quod si non omnino peragatur, aliquo saltem modo factum, satis esse putandum est. Nõ enim magna est eorum copia, qui optimi quàm maxime & celerrime conẽtur euadere. Hesiodum uero sapientem multi prædicant, cum dicat uiam ad uitia planam esse, ac sine sudore peragi, cum breuissima sit. Ante uirtutẽ uero, inquit, sudorem dij immortales posuerunt.

Parentum cultus.

Nemesis

Mortuorum obsequium.

Acuia

Ac uia quæ ad eam ducit, longa, ardua, & aspera primum: sed postquam ad summa fastigia peruentum est, quæ ardua uia fuerat, facilem præstat callem. CLIN. Bene dicere uidetur. ATHEN. Ita certe est. Verum quò sermonis spectabat progressio, uolo in medio uobis proponere. CLIN. Ponas. ATHEN. Orationem ad legislatorem sic uertamus. Dic nobis ô legislator, Si scires quid agendum dicendumq; nobis sit, nónne diceres? CLIN. Necessario. ATHEN. An non paulo ante dicentem audiuimus non debere legislatorem poetis permittere, ut quæcunq; sibi placent, effingant? Non enim intelligunt, quæ dicta contra leges noceant ciuitati. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Si de poetis hæc ad eum dixerimus, erunt ne nobis modeste dicta? CLIN. Quænam hæc? ATHEN. Vetus ô legislator fabula passim à nobis fertur, atq; à cæteris omnibus confirmatur: poetam quando in Musæ tripode sedet, non esse mentis compotem, sed quasi fontem fluere, & quæcunq; influunt, prorsus effundere. Cumq; ars eius imitatio quædam sit, & cõtrarios affectus hominum exprimat, sæpe cogi poetam sibi ipsi contraria dicere, neq; scire utrum hæc an illa uera sint. Legislatori autem non licet duo quædam diuersa de uno in lege loqui, sed unũ debet semper enunciare de uno. Id autem ex his quæ modo dicebas, animaduertes. Cum sepulchrorum alia excedant, alia deficiant, alia medium teneant, mediocria tu simpliciter laudasti, fiericq; sola iussisti. Ego autem si uxor mihi ditissima esset, iuberetq; ut eã magnifice sepelirem, in poemate excedens sepulchrum laudarem: pauper autem uir atq; auarus, deficiens. Qui uero mediocres diuitias possidet, et ipse quoq; moderatus sit, medium laudabit. Sed tibi non ita dicendum sicut dicebas modo, ut scilicet mediocre solummodo dicas, sed quid quantumq; mediocre sit, exponendum. Aliter ne putes orationem huiusmodi legem esse. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Vtrum qui legibus condendis incumbit, nihil tale in legum exordio dicet, sed statim quid faciẽdum sit, & quid non, exponet: mulctaq; imposita ad aliam se legem uertet, nulla ratione ad exhortandum persuadẽ dumq; allata? Afferamus autem in medium modos medendi duos, quibus alij medici aliter curare consueuerunt, ut quemadmodũ pueri medicum orant ut modo quã facillimo eos curet, ita & nos legumlatorem. Quod ut fiat apertius, nónne dicimus quosdam medicos esse, & quosdam medicorum ministros, quos etiam medicos appellamus? CLIN. Sic omnino. ATHEN. Siue liberi sint siue serui, qui dominorum iussu, cõsideratione, usu, & experientia artem possideant, non autem secundum naturam, sicuti liberi, qui & ipsi sic didicerunt, & suos filios instruũt? An ponis duo hęc genera medicorum? CLIN. Quid prohibet? ATHEN. Num igitur intelligis cum serui & liberi in ciuitate ægrotent, seruos à seruis plerunq; curari? Qui & in medicorum officinis uersantur, & omnia circumeunt, nec rationem ullam de singulis seruorum morbis, aut reddunt, aut accipiunt, sed quæ usu prodesse uidentur quasi exacte scientes, tyrannorum instar superbe & pertinaciter imperant, atque ita à seruo ad seruum medentes transuolant. In quo sane ad curandos ægrotantes domino facilitatem parãt. Liber autem medicus liberorum ut plurimum morbos curat atq; considerat, ita ut à principio morbi naturam perquirat, communiterq; cũ ægro tante atq; eius amicis uersetur, tum discendo ab illis nonnihil, tum quoad fieri potest docendo, nec ante imperat quicquam q̃m persuaserit. Atq; ita persuadendo semper mansuete ad sanitatẽ perducere ægrotãtes conat̃. Vter melior est & medicus & exercitator, qui sic, an qui modo illo medetur, atq; exercet? Qui uidelicet dupliciter uim unã perficit, an qui simpliciter, & eũ qui deterior ex duobus atq; atrocior modus est, exequitur? CLIN. Multũ præstat hospes, qui hoc dupliciter peragit. ATHEN. Vis ergo duplex hoc atq; simplex, quomodo in legibus ferendis fiat, consideremus? CLIN. Volo equidem. ATHEN. Dic age per deos, quã legis cõditor primã legem cõscribet? An nõ secundum naturã, primum generationis in ciuitate principatum ante omnia legibus exornabit? CLIN. Plane. ATH. Principium autem generationis omnibus ciuitatibus nuptiarum conuentus atq; cõmunio. CL. Vtiq;. ATH. Quare si nuptiales primũ leges ponãtur, bene ad omnẽ ciuitatem recte constituendam positæ uidebuntur. CLIN. Sic est omnino. ATHEN. Simplicem ergo primũ dicamus, quæ sic se forsan habebit. Vxorem quisq; à trigesimo anno usq; ad trigesimũ quintum ducat, Si non duxerit, pecunia mulctetur atq; dedecore: pecunia quidem tãta uel tanta, dedecore autẽ tali quodam uel tali. Et simplex quidem lex de nuptijs talis sit, duplex autem talis. Vxorem ducere quisq; debet ab anno trigesimo ad trigesimũ quintum

quintum, cogitans quòd natura quadam humanum genus quodammodo immortalitatem consequitur. Cuius rei quisq; natura summopere cupidus est. Nemo enim est qui non desideret perpetuũ apud posteros nomen habere. Genus itaq; hominum immortale hoc modo in sempiternum perdurat, quòd filiorum filios relinquendo unum & idem semper per generationem immortalitatẽ adipiscatur. Nefas autem est immortalitate seipsum sponte priuare. Hac uero ex animo ille se priuat, qui filios & uxorẽ negligit. Quicunq; legi huic obtemperauerit, indemnis esto, Qui uero nõ paruerit, & quinq; ac trigin ta annos natus uxorem non duxerit, ne solitariam uitam lucro sibi & uoluptati fore censeat, tanta in annos singulos mulctetur pecunia, neq; eorum particeps honorum sit, quos iuniores quotidie in ciuitate senioribus exhibent. Duabus his legibus inuicem comparatis, de singulis iudicare licet, utrum oporteat eas duplices longitudine q̃ breuissima conscribere, ut persuasiones simul interponantur & minæ: an minis uti solum, & simplices longitudine leges condere. MEG. Laconici moris est hospes, breuiora semper eligere. Siquis autem in his me iudicem faceret, ut eligere mihi liceret ex his utram uelim legem in ciuitate, longiorem eligerem: in cæteris q̃ legibus omnibus, si duo hæc proponantur, ad hoc ipsum exemplar idem facerem. Oportet tamen præsentes leges & Cliniæ huic probari. huius enim ea ciuitas est, cuius usui leges hæ conduntur. CLIN. Probe tu quidem Megille. ATH. De prolixitate quidem uel breuitate scribendi curare nimis ineptũ est. Non enim breuissima aut longissima, sed optima sunt, ut arbitror, eligẽda. Atqui & in legibus paulo ante propositis, non duplicitate solum altera magis quàm altera ad uirtutem confert: sed quod de duplici medicorum genere dictum est, rectissime est appositum. Quod quidem legislatorum nullus unquam cogitasse uidetur. Nam cum liceat duobus quibusdam ad ferendas leges, ui persuasione q̃ uti ad turbam disciplinæ expertem, quoad possunt altero solum utuntur. Non enim persuasioni minas coniungunt, sed uim puram solummodo inferunt. Ego autem, ô uiri beati, tertium quiddam etiam faciundum in legibus uideo. quod fieri nusquam uidemus. CLIN. Quidnam? ATH. Quod per ea de quibus disseruimus nobis deo quodam aspirante factum est. Mane enim disputare de legibus cœpimus, & iam meridies est. & hoc amœno in loco commodissime requiescimus, de legibus solummodo disputantes. Et nunc primum tractandarum legum principium facere mihi uidemur. Superiora uero cuncta exordia legum erant. Quorsum hæc? quia uolebam dicere, quòd sermonum omnium cæterorumq; quibus uocis imitatio est, exordia sunt, & quasi quædam præludia, quæ artificiosam aliquam & utilem ad rẽ dicendam tractationem habent. Nempe illis quæ citharœdici cantus leges uocantur, & reliquæ musæ, procœmia mire adinuenta præponuntur. Verarum autem legum, quas ciuiles esse dicimus, nemo unquam procœmium aliquod aut pronunciauit, aut conscriptũ in lucem protulit, quasi nullũ natura sit. Nobis autem mora hæc & disputatio nostra esse aliquod significare uidetur. Leges autem quæ modo duplices appellatæ sunt, non duplices sunt simpliciter, sed duo quædam, lex, ac legis exordium. Atq; ea quam tyrannico & medicorum seruiliũ imperio cõparauimus, lex mera est. Quod uero ante positum fuit dictum, ad hoc persuasorium, reuera ad persuadendum spectat quidem, sed uim habet exordij. Nam ut beneuolentius audiãt legislatoris imperium, quæ lex est, & propter hoc facilius suscipiant ciues, idcirco tota illa oratio habita est, quæ ad persuadendum est inducta. Quapropter ut mea sententia fert, nõ legis ratio, sed procœmiũ totũ hoc merito appellabitur. Post hæc autem quid insuper addi desidero? hoc sanè. Oportere legis latorem exordium semper omni legi præponere, & in singulis in quo à seipsis differant, quatenus duo illa, quo modo relata sunt, differebant. CLIN. Ego quidem nunquã aliter uirum harum rerum peritum leges ferre desiderarem. ATH. Probe mihi ô Clinia eo dixisse uideris, quod omnibus legibus procœmium quoddam præerit, & quod oportet in omnis legum conscriptionis principio, omni sermoni præponere exordium legibus singulis accommodatum. Non enim paruum est quod postea dicitur, nec parum refert clarene an obscure talia commemorentur. Si autem magnarum paruarumq; legum exordia similiter confici iubeamus, non recte iubebimus. Non enim in omni cantu neq; in omni sermone id faciendum. Nam & si possit in omnibus inueniri, non tamen omnibus utendum est. Id autem ipsi rhetori, cantoriq;, & legum conditori semper est concedendum. CLIN.

Homo generatiõe fit sempiternus

De exordijs

Vera loqueris hospes. Sed ne ulterius immoremur, immo uero ad sermonem propositum iam reuertamur, & ab illis incipiamus, si tibi placet, quæ suprà haud quasi proœmio utens dixisti. Quare iterum, ut ludentes aiunt, meliora ab initio secunda resumamus, quasi certum proœmium non quemlibet sermonem ut nuper tractantes. Incipiamus itaq;, & exordiri profiteamur. Ac de honore quidem deorum maiorumq; nostrorum cura satis sit dictum: cætera transigere annitamur, donec tibi uidearis sufficienter totum proœmium absoluisse. Denicq; post proœmium leges aggredieris. ATHEN. Cum de dijs, deosq; sequentibus & parentibus siue uiuentibus siue defunctis satis per exordium dixerimus, ut nunc affirmamus: quod restat, ut tu iubere uideris, in lucem est educendum. CLIN. Prorsus quidem. ATHEN. Post illa uero quæ ad animos, quæ ad corpora, quæ ad externa pertinent, quo studio colenda sint communiter disserendo, ita determinare oportet, ut & dicentes & audientes disciplinam pro uiribus consequamur. Hæc ergo post illa nobis reuera dicenda audiendaq; sunt. CLIN. Recte admodum loqueris.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI
In Dialogum quintum De Legibus.

MIRABILIA quotidie fieri uidemus à magnete in ferrum, à succino in paleas, à fulguribus in solida, ab ignito sulphure in bombardam, à tota natura uel in motu cœli, uel in artificiosa rerum quæ gignūtur, formatione. Causas quidem ignoramus, neq; tamen ob causarum ignorationem negamus effectus fieri, quos uidemus. Mirabilia rursus fieri nonnunquam ab animis nostris in oraculis cæterisq; prodigijs testis est non solum omnis historia, sed auctoritas etiam Mercurialis & Pythagorica atq; Platonica. Et si stupendorum nostræ mentis operum rationem certam facile omnes assignare non possumus, negare tamen opera uel facta fuisse, uel posse fieri, non debemus. Videmus ignem quo cœlo similior est quàm cætera elementa, eo mirabilius agere, ut breui ad suam trahat formam, quæ cætera tempore uix longissimo trahunt, neq; mixtionem perpetiatur, & cum uidetur diuidi diuidat, longiusq; admodum quàm cætera suum protendat effectum, & longissime per lumen agat atq; momento. Verum habet hoc à cœlo, & cœlum ima gine sui agit, id est lumine, quæ ignis uix naturali efficit qualitate. Quis enim dubitet cœlestia per radios suos tam nobis occultos, quàm manifestos ab ipsis uelut imagines profluentes, mouere inferiora semper atq; formare? fermè non aliter quàm uultus speculum, & speculum concauum materiam siccam positam è conspectu. Sed age iam in hoc speculo & superos in animam speculemur. Quanto efficacior est ignis cæteris elementis, et igne cœlum, tanto efficaciores cœlo sunt spiritus qui uel uiuificant uel mouent cœlum, uel uiuificantium & mouentium sunt consortes. Spiritus ergo superiores in nostros utpote consortes, imaginum duntaxat suarum influxibus operantur, quemadmodum uultus in speculum: atq; agendo in eas formant, simillimasq; efficiunt: usqueadeo ut animæ sæpe tam fermè mirabiliter, quàm cœlestes soleant, operentur. Quemadmodum uero speculum ad imagines à uultu suscipiendas quinque modis præcipue præparatur: primo quidem natura uitrea, deinde perspicuitate, tertio lenitate, quarto resistentia, quinto positione: sic & animæ nostræ ad influxus numinum præparantur. Primo quidem, quod intellectuales naturæ sunt sicut & illa. Secundo, quando per intellectum, fide illis hærent indubia. Tertio, per uoluntatem amore in illa sese ardentissimo transferunt. Quarto, tota in illis firmiter memoria sperant. Quinto, si corpus habeant, & natura illis accommodatum, & diligentia præparatum, tunc in mentes nostras à superis ita labuntur instinctus, ut à fidibus lyræ in fides similiter temperatas. Tunc prodigia, somnia, uaticinia, oracula ueniunt. Mitto quod Iamblicus Porphyriusq; narrant, oracula quædam per aquam fieri solita, quædam per aerem, quædam uero per ignem: fortè quia à dæmonibus, uel aquis, uel aeris, uel igneis mittantur. Forte etiam quoniam locis & temporibus alijs atque alijs, per occultas causas contigerit mentium humanarum affectus ad superiora conuerti, conuersosq; inde formari. Profecto nostræ mentes in uaria nimium distrahuntur. Verum si quando in tegra uirtute sua ad certum opus utantur, sicut & ignis tota intentione naturæ comburit, & cœlum toto agit influxu, tunc Plato non dubitat mirabiliora à nostris mentibus quàm ab igne uel cœlo, facillime prouentura. Non dubitant & Auicenna Algazelesque, nescio qua forte sæpe Platonici. Sed de his in Theologia latius disputamus. Quibus euangelicum illud de fide montes permutatura, maxime confirmatur: confirmantur & plurima quæ Plato in libro superiori & hoc quinto, immo & sequentibus omnibus de oraculis asserit, adeo ut non aliter, uel urbis dispositio, uel reipublicæ forma, uel sanctio legum sese habeat, quàm per oracula comprobetur. Verum quamuis oracula tria commemoret, tamen cæteris insuper uaticinijs quæ ueriora forsan reperiri possunt auctoritatem suam ad idem manifeste concedit: Sed iam ad argumentum quinti proprium ueniamus. Cum igitur animus noster speculum sit diuinorum, merito post diuinorum cultum in quarto descriptum, mox in exordio quinti animum

animum ipsum iubet coli, quasi rem sacram: & qui in superioribus Pythagorea carmina est imitatus, in præsenti quoq; animi cultu libenter Pythagoram suum sequitur præcipientē: Post deos maxime omnium reuerere teipsum. Quanti uero momenti sit eiusmodi reuerētia ad obseruantiam legum, explicare non possum. Sed facit hæc, ut summatim dicam, ut quisquis animi sui quasi numinis conspectum assiduum reueretur, iudicē habeat intra seipsum: ad cuius legem, uel absq; legibus scriptis uitam suā perfectissime dirigat, ac tandē facile naturalis legis amore faciat, quæ cæteri uix scriptarum legum formidine faciunt. Proinde dum de colendo animo disputat, omnia de officijs præcepta tradit, tum ad seipsum, tum ad alios ad omnesq; uirtutes priuatim et publice pertinentia, quæ discere quisque debeat atque edisсere. Post hæc finem imponit exordio legum. Vbi apparet totam de legibus disputationē in tres præcipue partes esse diuisam. Primo quidem in proœmium, ab initio libri primi ad hanc usq; partem quinti productum: Deinde in ipsam legum dispositionem. Et primo in leges ad rempublicā magistratusq; potissimum pertinentes. Deinde ad singulas spectantes ciuium actiones. Meminisse uero te arbitror singulas præterea leges, singula habere proœmia. Principio legifer purissimos pro uiribus colonos eligat, atq; pastorū more puros segreget ab impuris. Lustret quoque ciuitatem, ac nisi summa cogat necessitas non inferat uiolentiam. Adæquet census pro uiribus, ne alij ditissimi sint, alij uero mendici. Caueat nequis iniuste diuitias cumulet. Neque luculentissimam conctur ciuitatem reddere, sed iustissimam. Prædicet ueritatem & apud homines, & apud deos esse maxime omniū uenerandam. Item in peregrinos hospitalitatem, in supplices indulgentiam. Moneat unumquenque animam erga seipsam amore falli, atque peruerti solere. Præcipiat, ne quis abundans ipse, patiatur proximū esurire. Collocet urbem si potest in media regione singulas circunspectans commoditates. In duodecim partes urbem diuidat, totamq; similiter regionem. Sed cur in partes duodecim? ut intelligas molem tantam tamq; laboriosam uniuersi ipsius auxilio indigere, quod est in sphæras duodecim distributum. Item ciuitatem ad imaginem regni cœlestis esse gerendam. Cœlestis autem ciuitas in signa duodecim, quasi duodecim tribus, est distributa. Nec ab re dijs duodecim ciuitatem commendat suam. siquidem dij duodecim, signis cœli duodecim præesse dicuntur. Immo uero dij sex, sexq; deæ. Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venusq;: Mars, Mercurius, Iupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo. Proepone singula singulis: membris quidem nostris signa: Signis præterea deos. Arieti quidem & capiti nostro Palladem. Tauro uero & nostræ ceruici Venerem. Geminis & humanis brachijs Apollinem. Cancro pectoriq; Mercurium. Leoni humerisq; Iouem. Virgini ilijsq; Cererem. Libræ & natibus, quod honeste dictū sit, Vulcanum. Scorpio & pudibundis Martem. Sagittario femoriq; Dianam. Capricorno & genibus Vestam. Aquario cruribusq; Iunonem. Piscibus pedibusq; Neptunum. Intellige per hæc ciuitatem totam non aliter unum ex ciuibus multis, quàm unum corpus ex multis membris esse debere. Alia uero numina masculina, alia fœminina idcirco dicuntur, ut cognoscas et quæ ad materiam passionesq;, & quæ ad formas actionesq; pertinent, à superis gubernari. Verū cur Plato præcipuam urbis arcem, Vestæ, Ioui, & Palladi consecrat? Intellige in diuinis tres omnium fontes existere: Vestam quidem essendi fontem, Iouem uiuendi, Mineruam intelligendi. Atque in his omnibus auxilium à superis obsecrandum. Vbi uero Plato commendat partitionem domiciliorum agrorumq; in quinquies mille & quadraginta, ostendit eiusmodi numerum commodissimas in se multasq; deinceps distributiones partium cōtinere. Quod quidem & in sequentibus paulatim aperietur, et uel mediocri arithmetræ potest esse perspicuum. Notabis ubi de communi ciuium uita differit præceptū de euangelica dilectione & charitate mirandum. Item patriā magis quàm matrem esse colendam. Quodue patriam inquit immortalem deam esse, uel de diuina terreni orbis anima, uel de nomine patriæ patrono, uel de cœlesti patria dictum puta.

DIALOGVS QVINTVS DE LEGI BVS VEL DE LEGVM LATIONE.

AVDIAT iam relíqua, quícunq; paulo ante de dijs charissimisq; genitoribus audiebat. Cuiusq; enim animus, omnium suarum rerū post deos, cum sit maxime suus, diuinissimus est. Quæ uero sua sunt, bifariam diuiduntur. Et potentiora quidē ac meliora dominantur, imbecillíora uero deterioraq; seruiunt. Profecto quæ dominantur, præ illis quæ seruiunt, semper sunt honoranda. Quapropter merito post dominantes deos eosq; qui illos sequuntur, animum nostrum colendum, secundoq; loco habēdum iubeo. Nemo autē, ut breuiter dicam, recte animū suum honorat, quamuis uideatur. Diuinum enim bonū est honor. Malorū autem nihil est honorandū. Quisquis igitur putat uel sermonibus quibusdā uel muneribus uel obsequijs animum suum posse extolli, si meliorē ipsum ex deteriore non reddit, quanquā honorare uidetur, minime tamen id facit. Nam statim à pueritia unusquisq; sufficientē ad omnia cognoscēda se putat, & honorare suum

animum opinatur laudando, permittendoq; sibi quicquid libuerit agere. Nos autē dicimus eum qui hæc agit animum nō honorare, sed lædere, quem tamen secundo loco post deos dicimus honorandum. Sed neq; ille eum honorat, qui peccatorum suorum, plurimorumq; & maximorū scelerum, non seipsum sed alios causam ducit. Qui sanè seipsum semper excusans honorare uidetur animum, longe tamen abest, cum obsit. Neq; enim cum præter rationem laudemq; legumlatoris uoluptatibus quis indulget, animum suum honorat: deijciet enim ipsum, cum malis & pœnitētia repleat. Neq; etiam tunc honorat, quando labores lege laudatos, metusq; ac dolores ferendos non suscipit, sed cedit atq; succumbit. Hæc enim agens omnia, animū suum dedecorat. Sed nec quādo hanc uitam summum bonum cēset, immo tunc etiam uituperat. Nam animo existimanti omnia apud manes mala esse, protinus assentitur, neq; resistit, docens ipsum atq; redarguens, quasi ignoret, utrum contra quæ apud deos inferos sunt, omnium bonorum nobis maxima sint. Præterea qui uirtuti formam corporis anteponit, animam uere penitusq; dedecorat. Nempe corpus anima uenerabilius arbitratur. In quo certe uehementer errat. Nihil enim terrenū rebus cœlestibus uenerabilius est. Et qui de animo aliter sentit, quā mirabilem rem negligat, prorsus ignorat. Nec rursus qui pecuniam iniuste cupit, aut possidens iniuste, non dolet, muneribus animum suum exornat, sed ab hoc longissime abest. Quod enim uenerabile pulchrūq; in animo est, paruo pro auro prodit, cum totum quod super terrā quódue sub terra est aurum, uirtuti cōpensari digne nō possit. Deniq; ut summatim dicam, quicunq; illa quæ legislator turpia malaq; putat esse, omni studio non fugit, nec pro uiribus sequitur ea quæ bona & pulchra statuit, non uidet in his omnibus q; turpiter, & absurde diuinissimum animum suum afficiat. Maximum enim secundum iustitiam ultionem male agendi, nemo, ut uno uerbo dicam, animaduertit. Maxima uero est, ut quis malis hominibus similis efficiatur, factusq; similis bonos & uiros & sermones fugiat: seq; ipsum ab eis seiungat, improbis autem adhæreat, & eorum consuetudinē amplectatur. Eum uero qui se his immiscuit, necesse est eadem pati & agere, quæ tales agere & loqui inter se consueuerunt. Ac passio quidem huiusmodi iustitia nō est. Iustitia enim & iustum, honestum est. Vltio uero passio iniustitiæ sequax: in quam & qui non incidit & qui incidit, malus miserq; est: ille quoniam non sanatur, hic quoniam ut multi seruentur, ipse perit. Honor autem est, ut totum simul complectar, meliora sequi, & ex peioribus quæcunq; meliora fieri possunt, ad melius q; optime reducere. Homini profecto nihil animo aptius & sagacius est ad fugiendum malum, ad uestigandum eligendumq; quod est omnium optimum, eiq; per omnem uitam firmiter adhærendum. Idcirco illi secundo statutus est honor. Tertium deinde honorem secundum naturam quiuis intelliget corpori conuenire. Considerare oportet qui ueri honores sint, qui ue adulterati: quorum differentia à legislatore declaranda mihi uidetur. Vtputa honore dignum corpus esse non quod formosum aut robustum est, aut uelox, uel magnum, uel sanum, quamuis multis id uideatur, neque quod contrarijs modis affectum. Nempe quæ medium istorum omnium habitum tangunt, ea longe moderatiora tutioraq; censenda sunt. Altera enim inflatos & audaces animos reddunt. Altera dejectos atq; illiberales. Similiter pecuniarum prædiorumq; & census possessio se habet. Excedens enim & priuatim & in ciuitatibus inimicitias seditionesq; parit. Deficiens autem plurimum seruitutem. Nemo igitur liberorum gratia pecunijs cumulandis incumbat, ut ditissimos eos relinquat. Neq; enim ipsis, neq; ciuitati id conducit. Sed census iuuenum tum adulatione uacuus, tum rerum necessariarum non indigens, omnium decentissimus & optimus est. Nam hic nobis ad omnia consonans accommodatusq;, uitam à doloribus tutam reddit. Liberis ergo non auri sed pudoris multum oportet relinquere. Putamus autem uerbis impudentiam iuuenum castigando id nos impetraturos. Sed non ex ea castigatione, qua iuuenibus incutiunt, dicentes quod adolescentem oporteat in omnibus uerecundum esse. Sapiens itaq; legumlator, senioribus præcipiet potius, ut sint coram iunioribus uerecundi, ac summopere caueant nequis iuuenum eos, aut uideat, aut audiat agentes turpe aliquid, uel loquentes. Nam ubi senes minus pudici sunt, necesse est ibi iuuenes impudentissimos esse. præstans enim & iuniorum & seniorum disciplina est, non uerborum increpatio, sed ut quæ increpando quis diceret & monendo, eadem ipse in omni uita

Verus & falsus animi cultus

Tertius honor corpori habēdus

uita facere uideatur. Quisquis præterea cognationem & uniuersam sub eisdem penatibus generis communionē honorat & colit, hos deos merito propitios in liberis procreandis habebit. Amicorum quoq; & sodalium in uitæ consuetudine summam beneuolentiam consequetur, qui illorum in se obsequia maiora præstantioraq; putabit q; illi, sua uero in illos beneficia minora quàm ipsi existimabit. Atqui & erga ciuitatem ac ciues optime ille se geret, qui omni uictoriq; quæ in Olympicis, alijsq; tam belli q; pacis certaminibus comparatur, illam gloriam anteponet, quam patrijs legibus ministrando nanciscitur: atq; in hoc ministerio cæteris omnibus per totam uitam præstare conabitur. Ad peregrinos uero sanctissima esse fœdera quisq; cogitet. Ferme enim omnia peregrinorum & contra peregrinos peccata præillis quæ inter ciues committuntur, ultori deo curæ sunt. Nam cum peregrinus amicis cognatisq; careat, maiorem & apud deos & apud homines meretur misericordiam. Quare qui magis ulcisci potest, is ad ferendum auxilium est paratior. potest autem maxime, hospitalis cuiusq; dæmon ac deus, hospitalem secuti Iouem. Diligenti igitur cautione cogitandum cuiq;, cui nonnihil est consilij, ut innocens ab iniuria in peregrinos semper uiuat. Sed omnium tam in peregrinos quàm in ciues peccatorum maximum est, quod in supplices est commissum. Deus enim per quem supplex fœdus est consecutus, diligentissimus eius est custos. Quare nullus in supplices sceleratus impunis abibit. Hactenus officia cuiusq; in parentes, seipsum, sua, patriam, amicos, cognatos, peregrinos, atq; colonos penè omnia exposuimus: Qualis uero quisque quo ad seipsum esse debeat, qui optime uiuere uelit, nunc iam exponamus, ut non lex, sed laus & uituperatio singulos docens, refrenet magis, & obtemperantiores ferendis legibus faciat. Atq; hæc nobis deinceps dicenda sunt. Veritas profecto tum dijs tum hominibus dux omnium est bonorum. Cuius qui felix beatusq; futurus est, statim ab initio particeps esse debet, ut in ueritate plurimum tempus uitam agat. Fidus hic certe est: infidus autem qui sponte mentitur: qui uero non sponte, amens. Quorum neutrum optabile est. Nam & infidus & amens ab amicitia admodum alienus: ac procedente tempore cognitus in tantam in odiosa senecta uitæq; termino solitudinem incidit, ut seu uiuant siue decesserint amici ac filij, penè similiter orbam uitam misere agat. Honorandus certe est qui nihil iniuriatur. Qui uero nec alios id facere patiatur, duplici honore, imò etiam magis est honorandus. Ille enim uni, hic multis hominibus comparatur, cum principibus cæterorum iniuriam nunciet. Qui autem una etiam cum magistratibus iniuriam quoad potest ulciscitur, is magnus perfectusq; in ciuitate uir præconio prædicetur. Nam uirtute cunctis excellet. Eadem quoq; temperantiæ & prudentiæ laus est. Et qui alijs bonis abundat, quæ in alios quoq; transfundi possunt, si cæteros participes efficit, tanquàm uir summus est honorandus. Qui autem id facere uellet quidem, sed non potest, secundo loco habendus est. Inuidum uero qui sponte nihil boni cæteris conferat, uituperare debemus, nec propter hominem qui male possideat, rem ipsam uituperare, sed eam pro uiribus adipisci. Certet præterea apud nos quisq; de uirtute absq; inuidia. Qui enim sic agit, ciuitatem suam amplificat, cum ipse quidem contendat, & alios calumnijs non detineat. Inuidus uero dum cæteris derogando putat præstare, & ipse minus recte ad ueram tendit uirtutem, & concertatores iniusta uituperatione tardiores efficit. Ideoq; uehemens acquirendæ uirtutis studium è ciuitate tollens, ipsam pro uirili parte gloriæ amplitudine priuat. Oportet præterea unumquēq; animosum esse, ac maxime mitem. Nam aliorum iniurias quæ uel difficile, uel nullo modo sanari possunt, non possumus aliter effugere, quàm pugna, defensione, uictoria, & nullius peccati remissione, quod absq; animositate facere nemo potest. In ijs autem iniurijs quæ tales sunt ut sanari possint, nosse in primis oportet, nullum iniustū, sponte iniustū esse. Nemo enim unquam maximorum malorum aliquid alicubi uellet habere, multoq; minus in his quæ sibi præstantissima sunt. Est autē animus ut diximus reuera in omnibus omnium præstantissimus. Quapropter in eo cum maxime sit honorandus, nemo sponte summū accipiet malum, uoletq; per totam uitam id possidere. Porrò miserabilis omnino est iniustus omnis, & qui mali quicquam habet. Misereri autem decet eorum qui sanabiles sunt, & cohibere iram, ne aduersus eos muliebri iracundiæ feruore animus efferatur duriusq; insistat. Qui autem ita sunt flagitiosi qui incurabiles sint, eis ira uehementius immittenda. Propterea diximus animosum,

Officia erga patriam

Erga peregrinos

Erga supplices

id est generosæ iracundiæ non expertē, ac simul mitem, bonū uirum semper esse debere. Omnium uero maximum quiddam malum in multorum hominum animis est innatum. Cuius quidē, cum facile sibi ignoscāt, remediū nullum excogitant. Est autē hoc quod dicere solent, quòd natura sibi quisq; amicus est, rectèq; est, ita id se habere. Sed reuera nimius in seipsum amor omniū peccatorum omnibus semper est causa. Occæcatur quippe circa amatum qui amat. Quapropter qui se amat, cum se ipsum magis q̄ ueritatem honorandum putet, quid iustum, bonum, pulchrumq; sit male iudicat. Decet sanè eum qui magnus uir futurus est, neq; seipsum, neq; sua diligere, sed iusta semper, siue à seipso, seu ab alio quouis gerantur. Ex hoc ipso delicto accidit omnibus, ut ignorantiam suam esse sapientiam opinentur. hinc fit, ut quamuis nihil ut ita dicam sciamus, scire tamen omnia arbitremur. Cum uero nec alijs committamus facultatem agendi quæ ipsi facere ignoramus, facientes ipsi errare compellimur. Quamobrem nimium sui ipsius amorem fugere quisq; debet, & meliores sequi, nullo rubore uerecundiæ impeditus. Sunt & alia nonnulla, quæ & minora his sunt, & sæpe dicuntur. Sed cum nihilo minus utilia sint, ea quoq; dicenda, Nam commemoratione opus est. Semper enim quasi aliquid effluat, contrà aliquid oportet influere. Recordatio uero est, prudentię deficiētis influxus. Profecto à risu nimio, & lachrymis abstinēdum, omnibusq; est ab omnibus præcipiendum, ut lætitia nimia tristitiaq; compressa honesto in habitu se cōtineant: siue in felicitate quēquam dæmon cuiusq; sistat, seu per fortunæ casus tanquam ad ardua difficiliaq; tendentibus operationibus quibusdam dæmones aduersantes insurgāt. Sperare semper boni uiri debent, munera quæ talibus uiris dare deus solet, sibi non defutura. Ac siqui graues labores inciderint, deum leuiores eos facturum, & præsentia in melius commutaturum: bona uero contrà omnia unà cum bona fortuna sibi affore. Hac spe singuli uiuant, & tam ioco quàm serio, & se & cæteros ad frequentem horum cōmemorationem sedule adhortentur. Sed iam quæ facere unusquisq; debeat, & qualis esse, quo ad diuina spectat officia, dictum est. Humana uero nondum explanauimus. Dicenda autem sunt. Hominibus enim, non dijs præcipimus. Sunt porrò natura maxime humana, uoluptates, dolores cupiditatesq;. Ex quibus necesse est mortale omne animal quasi pendere, & maximo quidem cum studio. Laudanda certe honestissima uita est, non solum quia gloriæ habitum superat, uerumetiam quia siquis uelit gustare, nec inde statim à iuuentute fugere, eo quoq; superat, quod omnes experimus, ut per totam uitam lætemur magis q̄ doleamus. Quòd uero erit ita, si quis recte gustet, facile ualdeq; patebit. Quo autem pacto recte id fiat, ratione iam considerandū est, siue ita nobis secundum naturam insit, siue aliter præter naturam. Vitam itaq; ad uitam iucundiorē & molestiorem ita cōferre oportet. Voluptatem adesse nobis uolumus. Dolorem uero nec eligimus, neq; uolumus. Medium autem statum pro uoluptate nequaquam uolumus, doloris tamen loco accipimus. Dolorem etiam minorem maiore cum uoluptate uolumus. Voluptatem minorem cum maiore dolore nequaquam. Pari autem modo utrunq; horum habere nos nolle, possumus declarare. Hæc omnia multitudine, magnitudine, intensione, æqualitate, horumq; contrarijs ad electionem singulorum uoluntatemq;, & differunt, & non differunt. Cum hæc necessario sic se habeant, eam quidem uitam in qua cùm utraq; multa, magna, intensaq; fiunt, uoluptates tamen excedunt, uolumus. Eam autem in qua contraria, nolumus. Atq; eam rursus, in qua licet utraq; parua, remissa sunt, molesta tamen superant, nolumus: sed eam in qua contraria, uolumus. Si autem æqualia sunt, de æquali uita ut diximus cogitandum. Volumus enim quæ illo excedunt quod nos diligimus, & nolumus quæ contrario superant. Considerare oportet quemadmodū omnes uitæ nostræ in his connexæ naturaliter sunt, & quas natura uelimus. Siquid autem præter hæc uelle nos dicimus, ignorantia quadam imperitiaq; uitarum id dicimus. Quænam igitur & quot uitæ sunt in quibus nosse oportet quod nolendum, quod uolendum, quod sponte fieri, quod contrà soleat: hisq; cognitis legem sibijpsi præscribere: atq; inde quod sibi amicum sit simul & iucundum & optimum pulcherrimumq; eligere, ut quis quoad homini licet beatissime uiuat? Temperatam uitam unam esse dicamus, prudentem alteram, tertiam fortem, sanam deniq; quartam. Et quatuor his alias contrarias quatuor statuamus, imprudentem, ignauam, intemperatam, ægrotantem. Quisquis uitam temperatam recte nouerit,

De eligenda uita quo ad uoluptatem & dolorem

mitem

mitem in omnibus & moderatā dicet: quæq; dolores quietos, uoluptates remissas, molles cupiditates, amores minime furiosos habeat. Intemperatam uero in omnibus acrem, quæ doloribus uehementibus & uehementibus uoluptatibus, cupiditatibus ardentibus furiosisq; & insanis mirum in modum amoribus agitetur. Sed superant in uita quidem temperata uoluptates, dolores aūt superantur. In uita intēperata contrà uoluptates à doloribus superantur, magnitudine, multitudine, atq; frequentia. Quo fit ut necessario altera nobis secundum naturam uita iucundior sit, altera tristior, & uolentem iucunde uiuere, sponte intemperanterq; uiuere non permittat. constat enim si quod nunc dictum est, recte est dictum, quòd necesse sit intemperatū omnem prēter sententiā esse talem. Quippe uel per ignorantiam, uel incontinentiā, uel utramq; omnis humana turba expers temperantiæ uiuit. Similiter de sana & ægrotante uita est cogitandum: quòd & dolores & uoluptates habeant, sed in sanitate uoluptates excedant, in ægrotatione dolores. Nostra uero uoluntas in deligendo genere uitę, non est ut dolor superet. Vbi autem superatur, eam uitam iucundiorē iudicauimus. Temperatus igit̄ intemperato, prudens imprudente, fortis ignauo, utraq; paucíora, minora, rariora q; habet, & alter uoluptatibus, alter doloribus superat, ita ut fortis ignauum, prudēs amentē, temperatus petulantē, sanus ægrotantem uoluptate superet. Vtq; in summā rediganť, quæ uita uirtutis corpore aut animo particeps est, ea est iucundior altera, & pulchritudine, rectitudine, potētia & gloria præstat: ita ut qui in ea constitutus est felicius contrario in omnibus uiuat. Verum exordium legum iam finem accipiat. Post exordium, legem sequi necesse est. Imò uero leges deinceps reipublicæ reuera conscribendæ sunt. Quemadmodum igitur quæcunq; texuntur, non ex similibus omnino trama staminęq; texuntur, sed staminis genus robustius atque firmius est, tramæ mollius ut facilius cedat: ita homines qui magistratus gesturi in ciuitate sunt, eodem modo discerni semper oportet, eos qui in leuiori quadam facultate experimentum sui dederunt. Duæ uero sunt in repub. species. Altera magistratuum, altera legum constitutio. Ante uero hæc omnia ita cogitandum est. Cum pastor atq; bubulcus, equorumq; curator, cæteriq; huiusmodi, greges & armenta susceperint, non antea curant: quàm singulis conuenientem purgationē adhibeant. porrò sanis ab ægrotantibus, generosisq; ab ignauis segregatis, altera in greges alios mittēt, altera uero curabunt, non ignorantes aliter frustra se tam pro corpore q̄ pro anima laboraturos. Nempe naturæ & educationis prauitas ita corrumpit, ut nisi quis segreget sanorum integrorumq; morum ac corporum genus, in singulis contagione interimant. Sed de cæteris quidem animalibus minor cura, & exempli causa solum eorum mentio facienda. De hominibus uero maximum studium legislator habebit, ac diligenter rimabitur omnia, ut singulis consentanea scribere queat, tum de lustratione, tum de cæteris omnibus actionibus. Sic igitur ciuitatis lustrationes se habent. Multæ enim sunt, & aliæ leuiores, grauiores aliæ. Ac siquis tyrannus simul legisq; lator sit, difficilibus & optimis lustrationibus uti poterit. Legis autē latori absq; tyranni de, qui leges nouas atq; rempublicam fundet, satis erit factum si purgationem mitissimam adhibuerit. Nam exactissima purificatio, quemadmodum medicina quæ ualidior corporibus adhibeť, doloris plena est, & cum ultione iusta pœnam infert, morte peccantem aut exilio damnans. Eos enim qui maxima peccata patrarunt, si insanabiles sint, quoniam ciuitati maxime noceāt, remouere omnino solet. Mitior uero purgatio huiusmodi nobis est. Qui enim ob inopiam uictus duces quærunt, hisq; sponte se offerunt secuturi ex egestate aduersus eos qui non egent, hos tanquā morbum, qui ciuitatem labefactet, honesto coloniæ nomine benigne expellit. Hæc omni legūlatori quodammodo à principio, ut diximus, facienda. Nobis autem difficiliora quædam in præsentia euenerunt. Nam neq; coloniam neq; delectum aliquem purgandi gratia ad præsens excogitare oportet, sed quasi ex multis fontibus torrentibúsq; aqua ad lacunas easdem confluat, necesse est obseruare, ut qui undiq; confluit humor, partim exhauriendo effundendoq;, partim deriuando atq; diuertendo q̄ mundissimus sit. Labor autē ut uidetur, & periculum est in omni constitutione ciuili. Quoniam uero non re nunc sed uerbis agitur, perfectus iā nobis sit delectus, sitq; ut desideramus facta purgatio. Nā malos qui hāc ciuitatem adire gubernaturi contendent, cum satis longo tēpore examinauerimus, omni persuasione accedere prohibebimus: probos autem pro uiribus beneuolos propitiosq;

De uita tēperata & intēperata

Omnis humana turba expers tēperantię uiuit.

Quod uitæ genus deligitur

facientes allíciemus. Sed neq; latere nos debet, quàm feliciter nobiſcum actum ſit. Quippe quemadmodum Heraclidarum coloniam, felicem fuiſſe diximus, quoniam diuidendorum agrorum innouandarúmque tabularum grauem & periculoſam contentionem effugit, quam quidem rem ueterum ciuitas leges ferre coacta, neque præmittere poteſt omnino, neque mouere quodammodo, ita fermè & nobis accidiſſe uidetur. Solum ergo, ut ita dícam, reſtat uotum, paruaq; mutatio cauta, parum in longo tempore tranſmutantibus. Eſt autem hæc, ut ín his mutationíbus faciendis unà cum debitoríbus multis multos quoque agros ciues poſſídeant, uelintq; humaniter cum egenis communicare, partím mittendo, partím accipiendo, colentes mediocritatem, exiſtímantesq; pauperta tem non in dímínutione pecuniarum, ſed in acquirendi inſatiabili cupiditate conſiſtere. Hoc enim ciuitatí maxímum eſt ſalutis ínitium, ſuper quo quaſi ſtabili fundamento, ædificare poſtea quícquid ciuitatí decorum & huíc conſtitutioni congruum ſit, facile quiſq; poterit. Sed ſi fundamentum hoc debile ruínoſumq; fuerit, nulla ciuílis opera pro ſpere deínde ſuccedet. Itaq; nos id fugientes, ímò uero uerbis quo pacto fugiendum ſit oſtendentes, dícimus nullam eſſe aliam aut latam aut anguſtam fugiendi uíam, níſi ut colamus iuſtítiam, neque acquírendi cupíditatem ſequamur. Atque hoc iam nobis quaſi quoddam ciuitatis ſuſtentaculum & præſídium ſit fundatum. Cenſus enim quos ſibi ciues paraverint, careant quodammodo crímine oportet, uel ulterius in acquirendo progredi ultro deſíſtant, quíbus ínuícem uetera crímina habentur, quíq; uel paulum mentís compotes ſint. Illi autem quíbus deus dedit quemadmodum & nobis nouæ ciuitatis conſtitutionem, in qua nullæ ínimícitiæ ſunt, ſi propter habitationum agrorumq; diſtributionem ínimícitiarum ſibí cauſas dederint, non humanæ cuiuſdam, ſed peſsímæ ignorantíæ crímine notabuntur. Quis erit ígitur rectæ diſtributionís modus? Primũ quídem, quantum eſſe oporteat numerum, conſtituendum cenſeo. Deínde aſſeuerandum, per quot qualesq; partes diſtributio ſit ciuíbus facienda: poſtremo agros habitationésque ípſas æqualiter quàm maxíme díuídendum. Quanta autem multitudo ſufficiens ſit, non aliter recte dícitur q̃ agrorum uícinarumq; ciuitatũ collatiõe. Ager quídem tantus ſit, ut tot moderatis hominibus ſufficiat, neq; maiorí opus. Tot uero eſſe debent, ut ínjuriantes uicínos poſſínt depellere, & ínjuriam patientibus auxiliari. His inſpectis, & agrum & uicinos & re & uerbis definiemus. Nunc uero exempli deſcriptionísq; cauſa, ut res ípſa perficiatur, ad ferendam legem ſermo deſcendat. Quinquíes mílle & quadragínta ſint ob cõ moditatem numeri huíus agrícolæ, quíq; pro finibus depugnent. Ager autem & habitationes ſímíliter in partes eaſdem diſtríbuantur, ut uír & portío diſtributione conueníant. Et ín primis duas ín partes totius numeri partítio fiat, deínde in tres, licet & in quatuor, & in quínque, & uſq; ad decem deínceps. Oportet certè omnem legíslatorem tantum de numeris intelligere, ut quís qualísq; numerus ſingulis ciuitatibus commodíſsímus ſit, non ignoret. Dícamus autem eum numerum aptiorem eſſe, qui plurímas & præſertím deínceps ordíne díſpoſitas in ſeípſo diſtríbutiones recípit. Neq; eñ omnís numerus omnes ín omnía ſectiones habet. Sed quínquies milium & quadragínta numerus, & ad bellum, & ad pacem, ad contraría omnía, ſocietates, tríbuta, diſtríbutiones, non in plures quàm unam de ſexagínta partes íncídi poteſt. Ab una autem ad decẽ uſq; contínuas. Verũ per ociũ hæc illís ſolíde percípienda, quíbus lege res iſta cõmiſſa ſit. Atq; hæc nõ aliter quàm ita ſe habent. Dícenda hæc ſunt huíus rei gratía illí qui ciuitatẽ condit. Nempe ſiue ab ínitío nouam fundet, ſeu ueterem diſsípatamq; reſtituat, círca deos & ſacra quæcunq; ſingulis in ciuitate conſtitui decet, & à quibuſcunq; díjs uel dæmonibus nomínarí, nemo mentís compos ínnouare illa conabitur, ſiue ex Delphís aut Dodone aut Hammone accepta ſunt, uel priſca quadam fama per uiſiones inſpiratiónesq; deorũ ſunt aſſerta: quíbus approbatís ueteres ſacra ſolennitatibus mixta conſtituerint, ſiue ab indígenís orta, ſiue Tyrrhena dícantur, ſiue Cypría, ſiue undecunq; uolueris: & his ſermonibus famam traditam ſimulacraq; conſecrarint: aras quoq; & templa, ſacroſq; horum ſingulis lucos ſtatuerint. In his omnibus nec mínímum quíd legum conditor ínnouabit, ſed deum partíbus ſingulís uel dæmonem uel heroem alíquem tríbuet. Et ín agrorum diſtributione prímis lucos agroſq; exímios & conſentanea omnia dedicabit, ut ſingularũ partium cœtus ſtatutís facíi temporibus, & facultatem ſui faciliús ad quoslíbet uſus exhibeãt, & ſacrificando

De diuidendis agris, & de numero partium

De numero apto ad plurimas diſtributiones, q eſt quinquies mille & quadragínta

ſacrificando alter alterum benigne accípíant: unde domeſtící fiant ínuícem, ſeq; cognoſcant. Quo quídem nihil ciuitatí melíus, quàm uídelícet ut ciues ínuicem, ſeq; cognoſcãt. Vbí enim non lux inter ciues eſt ín eorum moribus ſed tenebræ, ibí nec honores pro dignítate, neq; magíſtratus recte dabuntur, neq; ius ſuum cuíq; tribui poterit. Nihil eſt aũt, ſi unum uní conferas, ín quo maíus ſtudíum in omnibus ciuitatíbus ponere quíſq; debeat, quàm in hoc ut nec ípſe adulterínus eſſe unquam uídeatur, ſímplex ſemper ac uerus: nec alíus ípſum talís fraudet. Verum iactus quí modo ſequitur ín ípſa legum poſitione, ſicut ín teſſeris, ut prouerbíum habet, à ſacro, cum inſolítus ſit, forte prímum mirarí audítorem faciet. Cogitanti tamen atq; experto uídebitur, ſecundo loco optíme ſic ciuitas inſtítui. Fortaſſe quíſpiam ípſam non ſuſcípíet, quía legíslator more tyrannico in ferendís legíbus non utatur. Recte ſanè agetur, ſi optíma reſpub. & ſecunda & tertia proponatur, deturq; optío cuíq; arbítratu ſuo quamlíbet electuro. Id nunc ſímíliter nos agamus. Et cum prímam uírtute rempublícam ſecundamq; & tertíam expoſuerímus, Clíníæ optionem demus, & cuíq; uolenti hæc ſuo more delígere, partíq; ſuæ quod ſibí placet tríbuere. Prima ígitur ciuitas eſt reſpublica legesq; optímæ, ubí quam maxíme per uníuerſam ciuitatem priſcum illud prouerbíum locum habet, quo fertur uere, amícorum omnía eſſe cõmunía. Certe ín hoc præcípue uírtutis erít terminus, quo nullus poní rectíor poterít, ſi alí cubí uídelícet aut ſit íſtud, aut unquam fíet, ut communes mulíeres ſint, cõmunes & líberi, communís quoq; omnís pecunía, omníq; ſtudio quod proprium dícitur undíq; è uita remotum ſit: uſqueadeo ut ea etiã quæ propría ſingulís natura ſunt, cõmunía quodãmodo fiant, ut & oculi & aures & manus cõmunem in uſum cernere, audíre, agere uídeanẽ, laudentq; & uituperent eadem ſímíliter omnes, eíſdem rebus gaudentes, eiſdemq; dolentes, ac deníq; pro uíríbus ſub hís legíbus uíuant, quæ unam quàm maxíme ciuitatem effíciunt. Talem utíq; ciuitatem ſiue díj alícubi, ſiue deorum filíj unà plures habítent, ita uíuentes eamq; ſeruantes, omní certe referti gaudio uíuunt. Quapropter reípublicæ exemplar non alíbi conſíderare oportet, ſed hac inſpecta, talem maxíme pro uíríbus quærere. Ea uero quam hic nos aggreſſi ſumus, ſi fiat, proxíme quodammodo ad ímmortalitatem accedet, ac ſi non prímo, ſaltem ſecundo loco erít. Sed de tertía poſtea, ſi uoluerit deus, determinabímus. Nunc uero quænam hæc ſit, & quo pacto talis fiat, conſíderemus. Prímum ígitur domos agroſq; ſortíantur, nec agros communíter colant. Nam maíus hoc eſt, quàm hæc generatío nutrítioq; & educatío ferre poſsít. Sed hac mente ita diſtríbuant ut putent, ſíngulí ſortem ſuam toti ciuitatí eſſe communem. Quíppe cum ea regío patría ſit, magís eam colere debent, quàm filíj matrem. Hæc enim cũ dea ſit, domina mortalíum eſt. Idem quoq; de índígenís tam díjs quàm dæmonibus eſt cenſendũ. Sed ut hæc ſic omne per tempus durent, danda opera eſt, ut quot nunc foci numero diſtríbuti ſunt, totídem ſemper futurí ſint, neq; plures unquam, neq; pauciores. Quod ita firmiter ín omní ciuitate fiet, ſi ſortem nactus quíſq; ſemper unũ de filíjs ſuis tantũ, quẽ malit, domus ípſíus hæredem relínquat & ſucceſſorem, cultoremq; deorum & ciuitatís & generis tam uíuentíum quàm defunctorũ: ex reliquís aũt filíjs ſi plures unà ſíbí nati ſunt, fœmínas quídem ſecundum legẽ quæ ſancieẽ, collocet: mares autem, ciuíbus íllís, quíbus filíj nõ ſunt, adoptíone cõmíttat, maxíme quidẽ per gratiã. Sí uero gratiæ quoſdam deficíant, aut ſi plures uel mares uel fœmínæ ſíngulis naſcantur, aut contra ſi pauciores, cum mulíeres forte fœcundæ non fuerínt, de omnibus iſtís maximus præſtantiſsímusq; magíſtratus quíd fíerí oporteat, dílígenter conſíderet: uíamq; omníno ínueníat, ſíue abundet filíorum fœtura ſíue deficíat, ut quínquíes mílle & quadragínta habítationes ſolummodo ſemper maneant. Multæ autem ſunt uíæ. nam & prohíberí procreatío, cum nímís affluít, poteſt: & contrà cum opus eſt, ut augeaẽ, curarí: ac uel honore uel dedecore, monítionibuſq; ſenũ ad iuuenes, lícet ad eam homínes adhortarí. Deníq; hínc omís defectus orítur & ínopía, cum quínque mílíum & quadragínta domorum numerus non ſeruatur. Quod ſí ob nímíum ín procreandís líberís ſtudíum ſic aucta ſit ciuitas, ut numerí modum excedat, atque ita ínopía rerum prematur, uetus íllud repetatur conſílíum, quod ſæpe iam dictum eſt, ut colonía mittatur chara à charís, quo cõmodíus agí poſſe uídebítur. Sí uero cõtra morborum lues bellorum ue calamítas ueluti quadã illuuíone ita deuaſtauerit ciuitatẽ, ut multo pauciores ſtatuto numero ſuperſtites ſínt, ſponte quídem alícubi ciues adulterína edu

Prima ciuitas & reſpublica ubi amicorũ omnia cõmunia

Secunda unitas & reſpublica ut omnia patríæ ſínt cõmunía

cati

Prouerbiũ cati disciplina suscipiendi non sunt. Necessitatem autẽ nec deus, ut dicitur, uiolabit. præsentem igitur orationem existimemus hunc in modum nostrorum auribus insonare. O uirorum omnium optimi, similitudinem & æqualitatem, quod'ue idem est & consentiens, honorate secundum naturam: neq; id unq; transgrediamini, siue secundũ numerum, siue secundum potentiã, bonarum rerum atq; pulchrarũ. Et nunc quidem in primis per omnem uitam numerũ quem prædiximus conseruate. Deinde census modum quẽ ab initio mediocrem sortiti estis, ne contemnatis, emendo inuicem & uendendo. Alioquin neq; deus ipse distributor, neq; legis conditor uobis fauebit. Nunc enim primum refragantibus lex præcipit hoc prædicens, ut si arrideat sortiantur, sin minus, discedant. perinde ac si regio ipsa in primis, diis omnibus sit sacrata, deinde sacerdotes omnes tam mulieres quàm uiri precaturi sint, primis in sacris secundisq; & tertijs, ut & emptor & uendi tor domiciliorum & prædiorum quæ sortiti sunt, quæ in his perpeti cõuenit, patianꝫ. Scribent autem in sacris ad posteritatis institutionem cupressea monimenta, præterea ut ista seruentur, eorum custodiam magistratui illi cõmittent, qui acutissime uidetur inspicere, ne lateat eos, si qua forte præter rationem hanc cõmercia fiant, sed, quicunq; legi ac deo non obtemperat puniatur. Atqui quantum bonum sit quod modo præcipitur, si quomodo deinde ostendemus fiat, quantumq; prosit obsequentibus ciuitatibus, secundum anti

Prouerbiũ De quæstu quum prouerbium, nullus unquam prauus intelliget, sed expertus duntaxat & æquis in moribus educatus. Quæstus in hac ciuitate non multus. neque enim oportet in ea, neq; licet illiberali quæstui quenquam incumbere, neq; mechanicum illud & infame quærere lucrum, quod mores generosos inquinat, neq; existimare ullo pacto uilibus ex rebus & turpibus pecunias cumulandas. Accedit ad hæc & alia lex, quæ iubet ne quis priuatus

Dauro habendo & nummis uel aurum habeat uel argẽtum. Sed quia nummis opus est quotidianæ cõmutationis gratia, quæ inter artifices & huiusmodi ferme est necessaria, cum mercenarijs & seruis & colonis merces aliqua debeatur, idcirco nummos habere concedimus tales, ut apud eos quidem habeantur in precio, à cæteris uero gentibus cõtemnantur. At uero cum & bella sæpe gerenda sunt, & peregre proficiscendum, quando ad externas gentes legati nunciiq; mittuntur necesse ut ciuitas semper cõmunem Græciæ monetam possideat. Siqua uero necessitas priuatũ peregre proficisci coegerit, magistratuũ uenia proficiscatur. Reuersus aũt, si peregrinis nũmis abũdat, cum ciuitatis nummis eos cõmutet, ciuitatiq; restituat. Quod si quis occultare eos, & in priuatũ usum conuertere deprehensus fuerit, publi

De dotibus cum fiat q̃d occultabat. Conscij aũt qui non accusauerunt, maledictis atq; opprobrijs unà cum illo subijciãtur, atq; etiam nõ minore mulcta puniantur, quàm allatus peregre nummus fuerit. Nemini præterea aut dare dotes aut accipere liceat, neq; pecuniam deponere

De dote & fœnore apud eum cui non adhibet fidem, neq; fœnerare: liceatq; siquis in fœnus acceperit, nec usuram nec sortem reddere. Hæc aũt ciuitati optima esse, sic recte quispiam iudicabit, si ad præcipuam ipsam recti legum latoris semper referat uoluntatẽ. Nam uiri ciuilis mentem habentis non ea uoluntas est ut nos asserimus, quam in legumlatore optimo esse debere multi affirmant, ut q̃ maximam & ditissimã esse uelit ciuitatẽ, auro & argento refertam, ac terra mariq; plurimum dominantem, quibus addunt, ut q̃ optimam etiam ac felicissimam esse uelit, si recte leges laturus est. Sed horum quidem alia fieri possunt, alia minime. possibilia igitur uolet fundator legũ, impossibilia nec uolet, nam uana esset cupiditas, neq; aggredietur. Felices ergo & probos esse, quę simul necessario fermè fieri solent, uolet quidẽ. Diuites aũt ualde simulq; probos esse impossibile. Dico aũt diuites, ut multi existimant, asserentes eos esse diuites, qui pauci è multis pecunias plurimas possident, quas etiam posset malus quilibet possidere. Quod si ita est, nunquam ego his concedam, diuitem reuera esse felicem, nisi etiam bonus sit. fieri uero non potest ut diuitijs aliquis simul præstet & probitate. Cur ita? forte quispiam dixerit. Quia, dicemus, acquisitio tam iniustè quàm iuste facta, plus quàm duplo eam superat, quæ solummodo iuste fit. Et impendia quæ nec honeste nec turpiter impenduntur, duplo minora sunt illis quæ honesta sunt, honesteq; impenduntur. Nunquã igitur illo qui duplo plus aquirit & dimidio minus erogat, ditior is erit qui contrà facit. Est autem alter istorum probus. alter non malus quidem quando duntaxat parcus est, nonnunquam uero malus omnino, bonus autem ut modo diximus nunquam. Nam qui & iuste pariter & iniuste pecunias cumulat, neq;

iuste

iuste impendit neque iniuste, diues fit quando est parcus. Sed qui omnino malus, quoniam ut plurimum nepos & prodigus est, ualde pauper fit. At qui honeste expendit, & iuste solum acquirit, neque facile diuitijs excellet unquam, neque premetur inopia. Recte itaque sermo noster asserit, ualde diuites, bonos uiros non esse. quod si boni non sunt, felices quoq; non erunt. Nobis autem legum huc sanctio respicit, ut felicissimi ciues sint, ac maxime inter se amici. Qui sanè amici nunquam erunt, si mutuis iniurijs uexati plurimis litigando uti cogantur iudicijs, sed si quàm minima hæc sint atq; paucissima. Quapropter oportere dicimus nec aurum nec argentum esse in ciuitate, neq; quæstũ insuper multum in mechanicis operibus cauponationibusq; & fœnore, nec ex pecoribus turpiter, sed ab his quæ agricultura offert ac præbet: atque hoc ita, ut quæstus non cogat ea negligere, quorum causa quæruntur pecuniæ. hæc uero anima & corpus sunt, quæ absque gymnastica, & alia disciplina, nullius precij unquam erunt. Quare pecuniarũ cura, ut sæpius iam dictum est, ultimum honoris teneat locum. Quippe cum tria sint omnia in quibus homines studium ponũt, ultimum ac tertium est, si recte habeatur, pecunię studium, medium corporis, animi primum. Atqui hæc ipsa quam nunc condimus respublica si honores ita distribuit, recte dispo[illegible]tur. Si qua autem lex, aut temperantiæ sanitatem corporis, aut sanitati & temperãtiæ diuitias anteponit, non recte posita esse uidet. Sæpius itaq; legislator protestari debet, quid ipse uelit, quid si contigerit, bene succedet. Sin minus, in stituti sui spes eum frustrabitur. Atque ita forsan & ipse à ferendarum legum onere & sese & cæteros uindicabit, aliter nullo modo. Qui ergo partem suam sortitus est, eam qua diximus conditione possideat. probe autem fieret si cætera omnia quæ ueniunt in coloniam, æqualiter possiderent. Cum autem fieri id non possit, sed alius ueniens plus habebit pecuniæ, alius minus, multorũ & æqualitatis in ciuitate temporum opportunitatũq; causa, opus est ut inæquales in ea census constituantur: ut magistratus, uectigalia, distributionesq; secundum dignitatem singuli, non solum suæ maiorumq; uirtutis aut formæ aut uirium corporis, uerumetiam secundum diuitiarum & paupertatis usum quoad fieri

Valde diuites bonos non esse potest æqualiter, uidelicet inæquali quidem portione, sed facile coæquabili accipientes, nequaquam contendant. Horum causa quatuor magnitudine differentes bonorum census fieri oportet: Primos, Secundos, Tertios, & Quartos, aut quibusuis alijs nominibus appellatos: ut alij eodem in censu permaneant, alij ditiores pauperiores'ue facti, in censum sibi conuenientem transeant. Ad hæc legis figuram, quæ sequitur, ego ponam: Nempe oportere dicimus, ut in ciuitate quæ summi morbi expers futura sit, quod dissidiũ aut seditionem rectius appellarim, nec extrema in aliquibus ciuium inopia sit, nec ingentes diuitiæ. Nam utraq; illa ab utrisq; his pariuntur. Quare oportet ut à legislatore utriusque terminus statuatur. Sit itaq; paupertatis terminus, census sortis, quam stabilem esse oportet, quam ue minorem alicui esse nec magistratus ullus patitur, nec alius quisquam, cui curæ sit uirtus. Cum legislator his mensuram suam præscripserit, duplum ad hanc & triplum & quadruplum haberi permittet. Plura uero si quis habeat siue reperta, seu donata, siue quæstu parta, seu quauis alia fortuna huiusmodi comparata, si omne quod superest ciuitati & dijs ciuitatis tutoribus dederit, indemnis & laudibilis sit. Si nautem legi nõ obtemperauerit, quisquis hoc detulerit, dimidium cõsequatur. Ille autem æquali suorum bonorum parte mulctetur. Quæcunq; uero possident ultra sortem, apud magistratũ horum custodem à lege constitutum, aperte scribantur, ut omnia de pecunijs iudicia facilia sint, & ualde clara. Post hæc urbs primum in medio regionis quoad fieri post condatur, De situ urbis in loco qui cætera quoq; ciuitatis habeat commoda: quæ nec intellectu nec dictu difficilia sunt. Deinde in partes duodecim partitio fiat. Vt Vestę prima Iouiq; & Palladi consecretur, eaq; arx, circulo circunducto, à quo & regionem & urbem partes duodecim partiantur. quæ quidem ita æquales fiant, ut agri fœcundi minores sint, infœcundi maiores. Sortes uero quinquies mille & quadraginta scindanꝫ, quarum bipertito quęlibet diuidatur. Consortiri quoq; oportet portiones duas, quarũ utraq; remotioris & propinquioris sit particeps, ita ut pars urbi proxima cũ remotissima parte sors una fiat, secũda quoq; ab urbe cum secunda à remotissima, cæteraq; omnia eodem pacto. Danda etiam opera est, ut in geminis his partitionibus, quod modo de fœcunditate regionis & infœcunditate diximus, peragaꝫ, ut uidelicet in eis multitudine, & paucitate distributionis æquatio fiat.

Diuisio agrorum

Quinetiam

Quin etiam diuidere in partes duodecim uicos oportet, quemadmodum & cętera bona, omnium prorsus æqualitate seruata, omniaq; describere. Deinde duodecim sortes, dijs duodecim attribuere, partem quamlibet sortis participem suo consecrare deo, tribumq; ipsam uocare. Sed & duodecim urbis membra, sicut in reliqua regione factū est, sigillatim in habitationes duas diuidenda sunt, unam quidē circa mediū, circa extremū alteram. Et habitationis quidem ordo hunc habeat finem. Illud autem cogitare omnino debemus, quod ea quæ diximus, nunquam talem opportunitatem nacta, omnia ita concurrent ut quemadmodum descripta sunt fiant, & uiri habitationem huiusmodi nō ferant molestę: sed æquo animo patiantur: pecuniasq; habere uelint per totam uitam ut statuimus. Mediocres filiorum præterea generationes ita ut singulis sint ut diximus, ac auro & argento careant, & cæteris omnibus quæ legislator ex supradictis dicturus esse uidetur: ad hęc regionis & urbis in medio & in extremis sicut ordinauimus ubique habitationes: quæ quidem omnia quasi somnia quædam dicuntur, ciuesq; per hæc & ciuitas quasi ex cæra formantur. Hæc utiq; modo quodam non male opponuntur: sed ea quoq; narranda, quæ legislator aduersus diceret. Ne fugere me existimetis amici, quod modo dictum est, uere quodammodo dici. Sed par est ut arbitror in singulis, is qui exemplar proponat ad cuius similitudinem opus fieri debeat, nihil omnino prætereat, quod ad uerisimam eius conueniat pulchritudinem. Si quis autem ex his nonnulla imitando assequi nequit, quæ supra uires sunt prætermittat: & quod his proximum est, eorumq; quæ fieri cōuenit cognatissimum, omni studio prosequatur, permittatq; legislatorem uoluntati suæ finem imponere. Quo facto, communiter cum illo consideret quid ex dictis conferat, quid ue ferendis legibus aduersetur. Nam opus undiq; sibiipsi consentiens, artifex omnis ubiq; agere debet etiam in re minima, si modo sit laudem cōsecuturus. Nunciam post duodecim partium distributionem animaduertendū est, quod cum duodecim partes hæ plurimas in se portiones, portionibusq; connexa & orientia ex connexis habeant usq; ad quinq; milia & quadraginta, unde & tribus & gentes & uicos habent, & ad rem bellicam ordines atq; ductus, nummos præterea & mensuras siccorum atq; humidorum & pondera similiter, hæc omnia cōmensurata & consona inter se à legislatore ordinari debēt. Præterea timen

De mensura supellectilium

da non est pusillanimitatis opinio, quasi parua nimium considerentur, si quis iubet ut uasa & supellectilia ciuium omnia mensuram habeant suam, nullumq; sine certa mensura possideatur: & communi ratione censeat ad omnia perutiles esse numerorum partitiones uarietatesq;, secundum quas & ipsi inter seipsos uarij sunt, & in longitudine & profunditate ac uocibus uarietatē accipiunt: in motibus quoq; tam recto motu ascendendo uel descendendo quàm circuitu. Ad hæc omnia ita respicere debet legislator, ut ciuibus omnibus præcipiat, ne ab huiusmodi numerorū ordine quoad possunt, discedant. Nulla enim alia una puerítiæ disciplina, ad rei familiaris gubernationē, ad rempublicam, ad artes denicq; uniuersas tantam habet uim, quantam huiusmodi numerorū cognitio: quodq; maximum est, somnolentos etiam, & natura rudes excusitat: dociles, memores solertesq; facit, præter naturam suam diuina arte proficientes. Quæ quidem omnia, si modo legib. aliis atq; officijs illiberalitas & auaritia eorū animis extirpata sit, qui ea sufficienter & utiliter susceperi sint, bona rudimēta, & cōmoda sunt. Sin minus, malitia hinc potius quàm sapientia clam originem trahet: quod Ægyptijs & Phœnicibus multisq; aliis gentibus nunc uidemus contingere, propter cæterarum artium facultatūq; illiberalitatē: siue quis rudis legumlator id fecerit, siue fortuna infensa, siue alia huiusmodi quædam natura. nec enim illud ô Clinia & Megille nos fugiat, magnā esse locorū ad ferendos meliores peioresq; homines differentiam: quibus diuersa prout expedit legibus sancienda sunt. Quippe alij uarietate uentorum & turbine, difficiles & proterui sunt: alij propter aquas: alij propter cibos, qui ex terra nō solum corporibus cōmodi aut incōmodi oriuntur, uerum animis quoq; non minus. Maxime aūt loca regionis differunt, in quibus inspiratio quædam diuina est, & quæ dæmones sortiti sunt: qui habitantes, propitij, uel contrà suscipiunt. Quibus pro humano ingenio consideratis, mentis compos legum cōditor, se ad leges ferendas cōuertet. Quod & tibi est, ô Clinia, faciendum. Prius enim hæc tibi animaduertenda sunt, cq habitari facias regionem. CLIN. Egregie, ô Atheniēsis hospes, hæc abste dicta sunt. Quare & mihi ita est faciendum.

Argumentum

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM SEXTUM DE LEGIBUS.

TRIA *sunt genera causarum, quibus diuersa diuersis in locis hominum ingenia fiunt. Quæ quidem tria genera Plato in superioris libri fine breuiter comprehendit. Ego uero operæ preciū fore arbitror, hac ipsa materia quasi quodam modo sextum cum quinto ligare. Sit ergo plurimum in loco discriminis ad meliores deteriores q; homines generādos. Causa uero sit uel hūana, uel naturalis, uel diuina. Humana quidē, lex, educatio, consuetudo diuersa. Naturalis autem, elementorum alimentorumq; diuersitas. Diuina uero, ut cœlum quoq; diuinum uocem, siderum numinumq; potestas. Siquidem Plato indicat quēadmodū aliæ cœli plagæ alijs reguntur stellis, alijsq; dijs, id est superioribus angelis, sic aliæ terræ plagas, alijs quoq; dæmonibus, inferioribusq; angelis gubernari. Accedit ad hæc astronomorū sententia, & plagas terræ cœli plagis, & urbes ascendentibus signis accommodans. Mitto in præsentia quantum ingeniorū discrimen afferat familiarium cuiusq; hominis uarietas dæmonum. Quod autem spirituū superiorum uires, nostris quomodocunq; id fiat, spiritibus influant, negare non possumus, quando manifeste uidemus corpora nostra corporibus superioribus agitari: assidueq; ab aere aliter permutari. Quod si spiritus illi in nostros agunt spiritus, agūt in super & in corpora. Passio uero corporum humanorū, siue à spiritibus illis, siue à corporibus superioribus infertur, eatenus redundat in anima, quatenus tam cōparato quàm naturali affectu animus sese mergit in corpus. Verū hoc interest, quod corpora illa per corpora nostra mouent animas: spiritus autem tum animas per corpora mouēt tum per animas, tum etiam per illum spiritum, quem physici sæpe nodum animæ inuicem corporisq; cognomināt. Memento uero uim omnem atque motum à superioribus in nos descendentem, semper ad bonum suapte natura cōducere. quandoquidem & cœlestes influxus, semper ad bonum. Sed ne que tu hic uel rigidiorum hominum tristitiam & parsimoniam reijcias in Saturnum: uel temeritatem ferocitatemq; in Martem: uel fraudulentiam malitiāq; in Mercurium, uel lasciuos amores in Venerem. Quid uero, si Saturni grauitas in nobis complexionis naturæ, nutritionisq; & educationis uitio, in simile quiddam grauitati uitium conuertatur: similiter magnanimitas Martia in audaciam magnanimitati quodammodo similem, Mercurialis industria similiter in malitiam, Venerea charitas in libidinem? Nonne sub solis radijs, qui natura sua ad uidendum conferunt & uiuendum quotidie accidit alios uisum, alios uitam amittere: & qui in aere libero salubriter calefaciunt, in concauis urunt? Quemadmodum uero sub benefico radiorum influxu ob inferiorem naturam resultat alicui malū, non uniuerso: sic sub stellarum uiribus natura bonis, atq; sub numinum muneribus optimis, potest interdum inferioris uel naturæ uel consuetudinis uitio, uitium uel corporis uel animi suboriri. Nihil uero uniuerso uitium aut malum: quemadmodum in concentu secūda uel septima uox, quæ seorsum audita dissonat, interim coniuncta cæteris consonat uniuerso. Solent uero Platonici infimos dæmones malos aliquando nuncupare, quoniam ad infimum generationis & sensibile bonum suo quodam ut aiunt, officio nos alliciant. diuertere autem à summo bono ad minimum, comparatione summi malum iure censetur. Missum facio in præsenti quod aiunt supremos dæmones ad contemplationis, medios ad actionis, infimos ad concupiscentiæ bonum ducere: quod ue his omnibus & uti possumus, & abuti: & utentibus quidem bona contingunt, abutentibus uero mala. Appellat uero Plato dæmones & deos indigenas patriæ, non quia inde geniti, sed quia ciues inde genitos peculiari quadam cura custodiunt. Dicit præterea beatam ciuitatem à dijs deorumq; filijs coli: intelligens partim quidem cœlestem Hierusalem, ab angelis purisq; animis habitatam: partim quoq; felicem illorum uitam, quos in Phædone inquit æditissimas terræ partes incolere numinum familiaritate beatos. Descendit post hæc in sexto ad magistratus constituendos, scilicet quot esse oporteat, et quo pacto creari, quod ue magistratus cuiusque sit officium. Inquit autem diligentiam in his creandis tanti esse momenti, ut uel bonarum constitutio legum absq; magistratibus bonis, non modo minime profutura sit ciuitati, uerum etiam plurimum nocitura. Oportere uero ait tam eos qui magistratus electuri sunt, quàm qui eligendi, esse ab adolescentia probatissimos, maioribusq; probatissimis genitos, & qui conciuium mores perfectissime calleant. In his notabis miram Platonis prudentiam in ordine magistratuum, eorumq; officio in rebus humanis & sacris, bello & pace, in urbe atq; agris. Cognoscesq; & probabis optimatum gubernationē, aliquid regij, necnon popularis habentem, & quodammodo inter unum & populum mediam constitutam. Animaduertes in ciuilibus muneribus distribuendis seruandam semper æqualitatem, non arithmeticam quidem, per quam numero uel etiam mensura & pondere paria singulis tribuuntur, quæ sæpe iniustissima est: sed geometricā potius, per quam considerantur merita singulorum: atque ea ratione singulis distribuuntur, ut quæ proportio meritorum est ad merita, eadem quoque munerum sit ad munera: neque æqualia sint munera muneribus, sed munera meritis. Geminam ergo considerabis æqualitatem tum muneris ad munus, tum muneris ipsius ad meritum. Et illam quidem sæpe noxiam, raro utilem, & tunc demum utilem si fiat sorte. Hanc uero quotidie necessariam. In hac utique totam consistere iustitiæ rationem. Atque hanc ipsam in Iouis iudicio esse positam, eiusq; notionem hominibus uix paucisq; tribui: sed quantacunque nobis adsit, per hanc solam cuncta seruari. Nec immerito æqualitatis huius officium supremi iudicis ascribit iudicio. Qui cum*

solus secreta omniũ penetret, ideoq; merita perfecte cognoscat, nimirum solus perfecte potest meritis æqualia reddere. Idq; ita facit, in cœlo primum, deinde in uniuerso, ut hac sola pro cuiusque naturæ capacitate ubique distributione fieri cuncta atq; seruari, & ab antiquis probatum, & in Gorgia fuerit cõprobatum. Sed inter hæc Plato iterum, qui mos eius est frequentissimus, pueris educandis incumbens, peculiarem ad id procreat magistratũ, eũq; haberi iubet omnium in ciuitate summorum magistratuum præstãtissimum: existimãs absq; colendæ puerilis sementis prouidentia, totam ciuitatis culturam fore uanam. Aduertes hic humanum ingenium bene quidem cultum, tandem mansuetissimum diuinissimumq; euadere: contrà uero, si contrà. Sed curnam humanum ingenium ferocius euadere posse dicit quàm ferarum? Quia quod maximam uim habet ad bonum, maximam quoq; habere potest ad malum. Item optimum quando deprauatione sui uertitur in oppositum, fit pessimum. Quod quidem in republica disputat. Præterea ferocitatem in homine deprauato auget machinatio perspicacissimæ mẽtis ad malum. Adde quod subtilitas spirituum humanorum in ira, conuertitur in furorem. Accedit & quorundam dæmonum irritatio, quod Plato in epistola ad Syracusanos significat, & Homerus ex Aegyptiorũ sentẽtia frequenter usurpat, Heroas indu cens à dijs, id est dæmonibus ad iras & sanguinem animatos. Commendat iterum numerum illum quinquies mille & quadraginta, in magistratuum, domiciliorum, agrorum partitione omnium commodissimum: utpote qui in multas deinceps portiones integras diuidatur. Sanè si uniuersum hunc numerum in duas diuiseris partes: pars dimidia duo milia continebit, quingentaq; & uiginti. Si uero in tres: pars tertia, mille sexcenta octoginta. Si in quatuor: quarta quælibet, mille ducenta sexaginta. Si in quinque: quinta quælibet mille continebit atq; octo. Si in sex: sexta omnis octingenta, & quadraginta. Si in septem: septima, septingenta uiginti. Si in octo: octaua, sexcenta triginta. Si in nouem: nona, quingenta atque sexaginta. Si in decem: decima, quingenta & quatuor. huc usque partes omnes sunt integræ. Sed si in undecim: undecima quatercentũ quinquaginta & octo, atque insuper duas undecimas portiunculas. Quod si in duodecim: duodecima, quatercentum atque uiginti. Hic siste pedem. At quoniam nobis sexaginta commemorat, si uniuersum illum numerum in sexaginta partes diuiseris: pars sexagesima octoginta & quatuor cõprehendet: ac si conuersione quadam in partes octoginta quatuor q; secueris, pars quæq; sexaginta tenebit. Videtur autem Plato plurimi facere, quod ille numerus duodecies diuidatur in quatercentum atq; uiginti: quod ue hic rursus duodecies in triginta quinque. At uero hic duodecies in duo atq; insuper undecim duodecimas unius partes. Atqui & ipse numerus quatercentũ atq; uiginti multiplicatur ex numero uigesies uiginti & uno. Nam uiginti numerus uigesies semelq; replicatus, quatercentum uigintiq; complet. Laudat duodenarium numerum: & uniuersum illum, qui duodenario prorsus accommodatur, propterea quod duodecim sint apud eum mundi sphæræ: & signa duodecim in zodiaco, & partes duodecim in elementis. Siquidem quodlibet ex quatuor elementis in tres diuiditur regiones, in summam & infimam, atque mediam: non solum situ, sed uirtute etiam differentes. Adde elementorum alterum duodenarium. Quo & substantiæ elementorũ quatuor & qualitates octo comprehenduntur. Qualitatum uero quatuor quidẽ masculæ sunt, scilicet calor, frigus, leuitasq; & grauitas. Quoniam primæ duo alterationis principia sunt, sequenter duo principia motionis ad locum. Quatuor uero fœminæ sunt, quæ passioni magis subijciuntur, scilicet humor, siccitas, rarumq; & densum. Hæc uero Aegyptiorum mysterijs contineri, Iamblichus asserit. Accedit quod duodenario mensium numero Sol dominus planetarum & cursum peragit proprium, & uarios producit effectus. Denicq; singulas uult ciuitatis partes deo consecratas existimari, proprie uero dijs duodecim, id est duodecim sphærarum animabus. Item dijs duodecim zodiaci signa regentibus. Rursus duodecim ordinibus dæmonum cœlestia signa sequentium. Quum uero dicit partes urbis duodecim sequi circuitum uniuersi, fortè etiam intelligit totum octauæ sphæræ circuitum triginta & sex milibus annorum perficiendum. Qui sanè numerus tribus annorum mille duodenarijs perfecte completur. Adeo ut in primo mille annorum duodenario intelligas ex antiquorum sententia iuuenilem mundi totius habitum: in secũdo uirilem: in tertio uero senilem. Verum de his opportunius in Timæo. Conuenit his, quod in Phædro inquit deorum dæmonumq; exercitum sub duce Ioue in duodecim ordines esse dispositum. Concludit hic ciuitatis partes, partim quidem per duodenarium tribuum templorumq; numerum, partim uero per diuinum cultum bis quolibet duodecim mensiũ solemniter instauratum, sic ad dei munera præparari, ut dijs ipsis quasi insidentibus gubernentur. Bis autem instaurari præcipua uult publica solẽnia, quo duodenario tribuũ, et ciuitatis reliquæ agriq; duodenario satisfiat. Quod autem sacra iubet fieri dijs deorum ue filijs, deos quidem intelligi uult sphærarum animas: filios autem, dæmones puriores. Cuncta uero hæc Iouis unius omnium principis gratia iubet fieri. Neq; uero silentio prætereundũ est: duodenarios quos pertinentes ad uniuersum cõmemorauimus, à duodenario cuiusq; hominis proprio quasi repræsentari. Qui sanè ex quatuor corporis humoribus, totidem sensus ipsius perturbationibus, ac totidẽ uirtutibus cõstare uidetur. Post sacra deorum ad nuptiarum sacra descendit. Vbi leges rituq; nuptiales: exhortationem ad matrimonium: officia uiri & uxoris tum inter se, tum erga liberos & generandos & educandos considerabis. Nota bis ante omnia: non decere in ebrietate uel alia mentis perturbatione procreandis liberis operam dare. Atq; ob huiusmodi delictũ filios quotidie nasci tam animo quàm corpore ægrotantes. Mandabis quoq; memoriæ mysteriũ ubi ait.

Principiũ & numen hominibus insitum, si conuenienti sibi honore à singulis munere ipsius utentibus afficiatur, omnia seruat. Quid ergo principium, quid numen insitum aut insidens? Principium quidem idea est formationis humanæ principium. Numen uero familiaris dæmon, dæmon quoq; generationis princeps sæpe sub nomine Lucinæ significatus. At cur insitum: aut insidens: aut incubans: ut intelligas numen non adesse solum: sed inesse assidue atq; fauere: Præcipue uero fauere, et fauendo seruare, si grate colatur ab his qui munere eius utuntur. Post mutua uiri uxorisq; officia, cõsequenter ad mutua dominorum seruorumq; descẽdit officia. Post hæc solita quadã arte redit ad mœnia, templa, palatia, quæ ante nuptias tractanda fuisse dicit. Vbi notabis in primis curias iudicum magistratuũq; palatia, idcirco templis proxima collocari, quo humani iudices semper iudicãdo meminerint se à deo dum iudicant homines, iudicari. meminerint quoq; custodes urbis nisi custodiẽte deo custodire non posse. Itẽ nihil in ciuitate uel minimum sine certo quodam ordine esse debere. Siquidem quod caret ordine, alia insuper ordinata confundit. Maxime uero ordine & continua cura muliebria indigere. Alioquin si mulierũ res negligantur, duplo plus, immo & supra duplum detrimenti prouenit ciuitati, quàm si uirorũ neglectæ res fuerint. Inter hæc ubi nundi antiquitas repetitur: quod dicitur ipsum generationis principium nos inextimabili temporis magnitudine præcessisse, intellige si obseruas Moysem, inextimabili dierũ horarumq; numero. Conclude librum ea sentẽtia, ut triplicem impetũ, scilicet ad cibum, potum, coitũ, nequando præcipitemur, triplici cohibeamus freno, timore scilicet atq; lege, ucraq; ratione, præterea moderato honestorum ludorum à pueritia usu. Quo per honesta solatia reuocemur à turpibus, & ad seria paulatim studia prouocemur.

DIALOGVS SEXTVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

POST omnia quæ hactenus diximus, fermè iam magistratus in ciuitate constituendi uidentur. CLIN. Ità certe. ATH. Duæ profecto hæ species in ornatu reipublicæ sunt. Prima magistratuum constitutio: quot esse oporteat: & quo pacto constitui. Altera de legibus magistratui attribuendis, quæ, quot, qualesq; sunt singulis accommodæ. Sed parumper antequam magistratus eligamus, commorati: nonnulla ad ipsorum electionem pertinentia declaremus. CLIN. Quæ nam hæc? ATHEN. Audi iam. Nemini dubium est, quin cum magna res legum latio sit, siquis ciuitati per leges bene paratæ non idoneos magistratus constituat, quamuis leges bonæ positæ sint, tamen non modo id nihil proderit risumq; mouebit, uerum etiam calamitates maximas ciuitatibus pariet. CLIN. Planè. ATHEN. Hoc itaque considerandum amice, quemadmodum in hac tua ciuitate republicaq; contingit. Vides enim eos, qui recte magistratus accepturi sint, oportere primo satis ab adolescentia probatos fuisse tam ipsos quàm suos, usque ad ipsam electionem. Deinde eos etiam qui suffragia ferunt, legitimis esse moribus educatos: ut facile queant admittendos & repellendos cognoscere, & erga utroscp prõ dignitate se gerere. At uero qui nuper conuenerunt, cum nec se inuicem satis cognoscant, neq; adhuc eruditi sint, quomodo recte unquam magistratus eligere poterunt? CLIN. Nullo fermè unquam pacto. ATHEN. Sed enim certamẽ excusationes non facile suscipit. Hoc autem & mihi nunc, & tibi faciendum est: postquam & tu ciuitatis Cretẽsibus instituendæ officium libenti animo suscepisti, ac decimus es in hoc opere, ut ipse dicis, & ego tibi auxilium præsenti confabulatione afferre promisi. Quare sermonem hunc nostrum sine capite & mutilum esse non patiar. Nam si uagaretur, deformis omnibus appareret. CLIN. Optimè dixisti hospes. ATHEN. Imò etiam si pro uiribus faciam. CLIN. Faciamus sic prorsus ut dicimus. ATHEN. Faciemus utiq; si deus uoluerit, sic ut etiam senectam in hac parte superemus. CLIN. At deum uellè, credendum est. ATHEN. Credendum profecto. Quare ipsum sequentes, hoc etiam dicamus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Quàm audacter simul atcp periculose ciuitas hoc nobis tempore constituetur. CLIN. Quorsum hæc? ATHEN. Quia facile & intrepide rudibus hominibus leges damus, utcp ipsas suscipiant, iubemus: cum omnibus fermè ô Clinia etiam non multum sapientibus, perspicuum sit, neminem leges nouas facile suscepturum. Si uero tam diu expectaremus, donec legibus instituti pueri, unacp & diu sub eisdem legibus conuersati suffragia uniuersæ ciuitati ferre possint, atcp id pro uiribus recte fieret, certe & tunc & in posterum, procul ab errore sic instructa ciuitas permaneret. CLIN. Sic ratio monet. ATH. Perspiciamus ergo si modũ quendam ad hæc commodum ita ferre possemus. Gnosios oportet ô Clinia præ cæteris Cretensibus, non solum quasi

libando inchoare quam nunc rempublicã conditis: sed omni studio prouidere, ut quam tutissime atq; optime primi magistratus constituant. In alijs quidẽ constituendis opera breuior: legum autẽ custodes ante alios creare summa diligentia necessarium est. CLIN. Qua uia istud rationeq; faciemus? ATHEN. Hoc ô Cretenses inquam. Oportet Gnosios quando multarũ ipsi ciuitatum primi sunt, cõmuniter cum his qui in eandem conuenere coloniam, à seipsis & ab illis septem & trigínta uiros eligere. Decem & nouem quidem ex eorum numero qui coloniam habitabunt, ex Gnoso ipsa reliquos. Hos utique Gnosii tuae dent ciuitati, te quoq; ipsum, ut huius coloniae ciuem & unum de octo decemq; uiris. hæc aut persuadendo, aut ui mediocriter cogendo faciant. CLIN. Quid uero? nonne & tu hospes & Megillus hic reipublicae huius nobiscum participatis? ATH. Plurimũ sibi ô Clinia Athenienses, plurimũ quoq; Lacedæmonij tribuunt, & procu utriq; incolunt. Tibi aũt omnia cõmode se habent, & habitatorib. alijs similiter, secundũ ea quæ de te modo dicta sunt, & quæ tibi atq; illis hac tempestate conuenientissime fieri possunt, exposita. Progressu aũt temporis & repub. permanente, huiusmodi magistratuum designatio fiat. Quicunque siue equites siue pedites arma ferre possunt, bellisq; tum cum ætas ferret interfuerũt, suffragiũ ineant, comitiaq; in templo habeantur, quod præstantissimũ ciuitas ducat. Vnusquisq; aũt undecunq; uenerit, in ara dei nomen suum & patris & tribus & gentis in tabula scriptũ deponat, liceatq; cuiq; si uelit, quamcunq; tabulam non recte scriptam suspicabitur, in loco publico ponere, ubi non minus q̃ trigínta dies permaneat. Trecentas que tabulas sic approbatas uniuersæ ciuitati magistratus ostendant, quæ quos uelit de istis iterum & accipiat & reijciat. centũq; ita secundo delecti rursus omnibus ostendant. tertio uero nominet de centũ uiris quilibet quemcunq; uoluerit. Septem autem trígintaq; uiri, eos qui pluribus delecti suffragijs sunt, magistratus declarent. Quinam igitur ô Clinia Megilleq;, hæc omnia de magistratibus eorumq; probatione in ciuitate constituent? Num intelligimus in ciuitatibus sic ab initio conciliatis, esse quosdam oportere? Qui uero ex omnibus magistratibus deligãtur, in eis nequaq̃ reperiuntur. Cum tamen eos esse oporteat, non uiles quosdam, sed summos uiros atq; præstantes. Principiũ enim dimidiũ totius operis esse, prouerbio dicitur: atque eum qui bene cœpit oẽs laudamus. Mihi autem hoc plus q̃ dimidium esse uidetur, rectumq; principium nunquam satis ab aliquo laudatum fuisse. CLIN. Recte loqueris. ATH. Quare cum nos id non lateat, ne silentio prætereamus: sed quomodo fiat perspicue declaremus, quamuis ego nihil in præsentia nisi hoc unũ necessariũ atq; perutile habeam dicere. CLIN. Quidnã? ATH. Equidẽ ciuitatis huius quã condituri sumus, neminem aut patrem aut matrẽ esse aio, præter ciuitatẽ illam quæ coloniã mittit. Nec ignoro fuisse multas ac fore colonias, à ciuitatibus quæ miserunt, dissidio distractas. Quemadmodũ uero erga parentes se gerit filius, qui quamuis aduersaturus illis quandoque sit, in ipsa tamen puerítiæ indigentia genitores dilígit ac uicissim dilígitur, & ad suos semper refugiens in his solis præsidium reperit: ita quoq; nouã arbitror ciuitatẽ erga curatores eius Gnosios, & Gnosios erga ciuitatem nouam affici. Repeto igitur quod modo dixi. Non enim nocet bis dicere, quod bene dicitur. Oportet ut Gnosij horum òmniũ curam suscipiant, & de colonis uiros seniores atq; optimos non pauciores q̃ centum diligant, decq; ipsis Gnosiis alios centũ. Quos in nouã ciuitatem profectos oportere arbitror operam dare, ut magistratus secundũ leges constituant, & statuti comprobentur. His factis Gnosum Gnosii redeant: noua uero ciuitas seipsam seruare ac feliciter uiuere conetur. Qui aũt in septem & tríginta uirorum numero cõputati sunt, & nunc & postea semper istas res curent. primo quidem legum custodiã habeant: deinde etiã tabularũ, ubi quisq; magnitudinem sui census conscripserit. Sitq; maximus census minarum quatuor, secundus trium: duarum tertius: quartus unius. Quod si quis plus quàm in tabella scriptũ dederit, habere deprehendatur, quod supereſt, publicũ fiat: præterea reus sit uolẽtis eum tanq̃ infamem accusare: quando propter lucrum spernere leges inueniat. Atq; eum quicunq; uoluerit, turpis lucri nomine, apud legum custodes accuset. Et qui damnatus erit, publicarũ possessionum sit expers, ac si qua bonorũ in ciuitate distributio fiat, nihil præter sortem primam assequi possit: damnatumq; ipsum esse quamdiu uiuit, ibi scribatur, ubi quicunque uoluerit, possit legere. Custos aũt legum non plus quàm annos uiginti hunc habeat magistratum

Frouerbiũ

Quod bene dicitur repetere non nocet

Maximus cẽsus ciuiũ, quem uult Plato

gistratum, nec pauciores natus q̃ quinquaginta, eum gerat. Ac si sexagesimũ ætatis annum agens magistratũ hunc nactus est, solum præsit decenniũ: hac utiq; ratione, ut qui septuagesimũ annum excesserit, tantum magistratũ nõ teneat. Hæc igitur tria de legum custodibus præcepta sint. proficientibus uero legibus quiuis poterit his uiris præcipere quorũ maxime curam præter ea quæ modo diximus, habere eos oporteat. Nunc uero nos deinceps de aliorũ magistratuũ delectu dicamus. Post hæc duces exercitus eligendi sunt, eorumq; ministri in bello, magistri equitũ, tribuni militũ, peditumq; ordinatores, quos merito multorũ more præfectos ordinum nuncupabimus. Igitur ipsi custodes legũ duces futuros exercitus aliquos ciuitatis huius ciues nominẽt, approbẽt uero aut reijciant ij oẽs qui bellis in ætate conuenienti interfuerunt, aut iam intersunt. Quod si quis aliquẽ eorũ qui nominati nõ sunt, nominatorum alicui præstare existimet, ei liceat loco illius nominare alium, si modo prius quod ita iudicet, iureiurãdo confirmauerit. Et nominatus maiore suffragiorum numero deligatur. Tres aũt quibus fauetur plurimum, duces exercitus, bellicarũq; rerum curatores quemadmodũ custodes legũ comprobentur. qui præfectos ordinum duodecim, unum cuilibet tribui nominẽt. Nominare autem non nominatum, eumq; nominato præponere ita liceat hic quoq;, ut de militibus diximus. Comitia uero in præsentia anteq̃ creetur consilium, & præfecti cõsilio deligantur, custodes legum in sanctissimo sufficientissimoq; loco habeant: ubi seorsum pedites & equites sedeant, tertioq; deinceps cæteri, quicunque in armis uersantur. Et in eligendis quidẽ ductoribus & magistris equitum, oẽs suffragium ineant: in præfectis ordinũ, solummodo qui scuta ferunt: in tribunis militũ, equites omnes. At leuis armaturæ aut sagittariorum cæterorũq; huiusmodi præfectos, ipsi duces exercitus sibi constituant. Restat magistrorum equitum designatio, hos igitur illi nominent qui ductores etiam exercitus nominarunt: suffragiumq; feratur similiter. similiter quoq; cõparatio pro nominãdo fiat. Ferant uero suffragiũ præsentibus peditibus equites. Atq; duo qui maiori suffragiorum numero delecti sunt, omnibus præsint equitibus. disceptationes autem de suffragijs bis fieri liceat. Tertio si quis dubitet, illi suffragia iudicent, qui comitiorũ modum in singulos statuere. Consilium tríginta constet duodenarijs. Nam distributio huic per sexaginta trecentosq; uiros conuenit. Et in quatuor partes per nonaginta distribuat: ita ut à censibus singulis cõsiliarij nonaginta ferãtur. Et primũ quidem necessario ferant oẽs qui maximo censu sunt; & qui ferre superſederit, pro arbitrio condemnetur, postq̃ uero delati sunt, conscribant, sequenti die à secundo censu eodẽ pacto ferant. tertia à tertio feratur quicunq; uelit. Necessariũ uero sit hoc trium censuum uiris. quartus aũt minimusq; census à pœna sit liber, si quis eorũ ferre noluerit. quarta die ex quarto minimoq; cẽsu oẽs ferant, hac conditione, ut si quis ex tertio uel quarto censu nõ tulerit, minime damnetur. Sin uero quispiam primi secundi ue census ferre neglexerit, condemnetur: ita ut qui secundi census est, in triplo primi damni condemnetur, qui uero primi est in quadruplo. Die quinta magistratus ad oẽs ciues descripta efferant nomina: de quibus oẽs ferant. qui noluerit, primo damno condemnetur. Eorum uero qui ex omnibus censibus electi fuerint, dimidiũ, hoc est centũ octoginta, sorte ad annui senatus ordinem comprobetur. Sic utiq; magistratuum creatio facta inter unius & populi potestatem erit media. Quarum medium tenere semper oportet reimpublicam. Serui enim & domini amici nunq̃ erunt. Nec probi & improbi, si æqualibus afficiantur honoribus. Inæqualibus enim æqualia inæqualia fiunt, nisi mensuram accipiant. Nam propter hæc utraque seditionibus replentur respublicæ. Verus enim priscus ille sermo, ab æqualitate amicitiam procreari, recte admodum & concinne fertur. quoniam uero non satis apertum est quænam sit æqualitas qua id efficitur, idcirco nos ualde turbamur. Duæ quippe sunt æqualitates eodem quidẽ nomine appellatæ, sed effectu in multis penè contrariæ. & alteram omnis ciuitas legumq; lator sorte disponendo potest in distribuendis honoribus adhibere, eam dico quæ numero, pondere, & mensura est æqualis. Sed ueríssimã optimamq; æqualitatem non facile quiuis perspiciet: Iouis enim iudicium est. & hominibus quidem pauca semper suggeritur: quatenus autem suppetit, tam priuatis quàm ciuitatibus bona omnia affert. Hæc sanè maiori plura, minori pauciora tribuit, utriscq; uidelicet secundum eorum naturã moderata. Atqui & honores, ut rute maioribus semper maio-

res: minoribus autem uirtute & disciplina, minores: & utrisq; secundum rationem, quod decet, impertit. Ea enim certe nobis est ciuilis iustitia. hanc & nos appetere debemus: atque ad hanc ipsam ô Clinia æqualitatem respicere, dum hanc nouam condimus & disponimus ciuitatem. & quisquis aliam instituit, eodem debet in legibus ferendis aspicere. Non autem ad paucos tyrannos uel ad unum uel populi potestatem, sed ad iustitiam semper inspiciendum. Ea est quam modo diximus, æqualis ipsius secundum naturam quotidie inæqualibus distributio. Veruntamen necesse est, ut his duabus æqualitatibus in denominatione similibus ciuitas uniuersa utatur, si tota uelit procul ab omni seditione manere. Aequabilitas enim illa laudabilis, & æqua dijudicatio perfecti atq; exacti, cum præter rectum iudicium fit, uiolatur & frangitur. Ideoq; æqualitate sortis uti eam necesse est ad multorũ indignationẽ penitus deuitandam. Qua in re deum bonamq; fortunam precibus inuocare oportet, ut fors ad id quod est iustissimum dirigatur. Sic igitur necessario utrisq; æqualitatibus uti debemus: sed in rebus admodum paucissimis, ea æqualitate cui fortuna opus est. Hæc ita ob hanc causam ô amici, necesse ab ea ciuitate, quæ salutem consecutura, seruari. Quemadmodum uero nauis in medio pelago, die noctuq; custodibus indiget: ita quoq; ciuitas in medio aliarum ciuitatũ fluctu posita, uarijs subiecta seditionibus ac semper captiuitatis periculo proxima, perpetua eget custodia. Propterea & ex die in noctẽ, & ex nocte in diẽ succedere sibi inuicem magistratus & custodes oportet, ut tradentiũ suscipientiũq; custodiam successio nunquam desinat. Quorũ nihil multitudo celeriter facere potest. Est autẽ necessariũ, ut maxima senatorum pars plurimum tempus permittatur in priuatarũ suarumq; rerũ administratione uersari: duodecima uero pars eius, in menses duodecim distributione facta, alia post aliam sigillatim custodiat. Quæ unicuiq; siue ex ciuitate ipsa siue aliunde uenienti parata sit, seu nunciare quicquam seu interrogare quispiam uelit de his rebus, de quibus ciuitatem oporteat uel respondere cæteris ciuitatibus, uel ab eis interrogationum responsiones accipere. Nouarum etiam gratia molitionum quæ sæpe fieri solent: maxime quidem ne fiant: ac si ac ciderint, ut quam celerrime sentiat ciuitas, & remedium afferat, quod per cœtum ciuitati præsidentium fieri semper oportet, ut & quæ legibus, & quæ repente ciuitati difficultates accedunt, dissoluantur. Hæc omnia curet duodecima consilij pars, quietẽ in menses undecim habitura. Quam quidem custodiã hæc cõsilij pars cõmuniter cum alijs magistratibus in ciuitate semper agat oportet. Atq; urbana quidem probe hoc pacto ordinata erunt. Totius autẽ reliquæ regionis quæ cura, quis ordo? An cũ ciuitas tota & uniuersa regio in partes xij. sit diuisa, in ciuitate quidem ipsa uiarũ, habitationũ, ædificationum, portuũ, fori, fontium, sacrorum locorum, templorũ, cæterorumq; huiusmodi omnium constituere curatores oportet? CLIN. Cur non? ATH. Dicamus igitur templis ædituos, & sacerdotes tam uiros quàm mulieres prefici oportere. Ad uiarum autem ędificationumq; exornandarum curam, ne aut homines iniurientur, aut ipsæ feræ noceant, sed ut tam in ipso urbis ambitu quàm in suburbijs, ciuitatibus consentanea quæq; gerantur, tres sunt magistratuum species eligendæ. Et rerum modo dictarum curatores, appellentur ædiles. Qui uero fori uenditionisq; curam habebunt, rerum uenalium curatores. Sacrorum aũt, sacerdotes. Et sacerdotia quidem quæ à parentibus per successionem seu uiris siue mulieribus tradita sunt nequaquam mouenda. Si uero aut nullis aut paucis aliqua huiusmodi sunt, quod accidere par est illis qui in nouæ ciuitatis habitationẽ conueniunt, ubi hæc desunt, sacerdotes tam uiri q; mulieres & æditui constituendi sunt. Quæ omnia partim delectione, partim sorte fieri oportet. Atque in omni regione ciuitateq; plebs cum illis qui extra plebem sunt, per amicitiam coniungenda, ut maxima sit in omnibus his consensio. Et quæ ad sacerdotum creationẽ attinent, deo cõmittenda sunt, ut quemadmodũ illi placet, ita diuina fortuna cui tributum id sit, sortes ferat. In eorum autem qui sortis suffragium assecuti sunt, examinatione, ille est comprobandus, qui integer sit atq; legitimus, deinde à domo quàm maxime munda: expers quoq; cædis omniumq; huiusmodi, quæ aduersus diuinam rem committuntur: cuius & pater materq; similiter uixerint. Leges autem de rebus diuinis à Delphis petantur, constituanturq; illarum interpretes, atq; his utendum. Sacerdotium, non diuturnius sit quàm annuum Nec pauciores annos quàm sexaginta natus sit, qui secundum sacras leges res diuinas sufficien-

Aediles

Sacerdotes

sufficiẽter est tractaturus. Eademq; de mulieribus sacris, quæ & de uiris statuta intelligantur. Interpretes autem ter quatuor ferant tribus ipsæ quatuor, ex earum ordine unaquæque tres: ac tribus probatis, qui maiori suffragio delecti sunt, reliquos nouem Delphos mittant, ut ex quaq; trinitate unus oraculo deligatur. Comprobatio ipsorum ætasq; talis, qualis & sacerdotum dicta est. Hi per totam uitam interpretandi & exponendi habeant potestatem. Et in defuncti uicem quatuor tribus inde alium eligant, unde prior ille defecit. Quæstores & asseruatores sacræ pecuniæ in templis singulis, qui lucorũ agrorumq; ipsis dedicatorum, & fructuum, conductionumq; & locationum domini sint, tres de maximis censibus pro templis maximis eligantur, duo pro minoribus: pro mediis maximeq; concinnis unus. Qui non aliter quàm duces exercitus eligantur & comprobentur. Atq; hæc in rebus sacris, ut diximus, peragantur. Danda uero opera est, ut quoad fieri potest, nihil sine custodia sit. Ciuitatem quidem curent exercitus duces, ordinum præfecti, magistri equitum, tribuni, consilij principes, ædiles, atq; censores, postquam electi suo ordine fuerint. Reliqua regio ita custodiatur. Duodecim in partes æquales pro uiribus regio tota diuisa fuit. Vna itaq; tribus parti cuilibet sorte data, quinq; in annum quasi agrorum curatores tribuum q; principes deligat. quorum quisq; sua ex tribu duodecim iuuenes habeat, non minoris ætatis q; quinq; & uiginti annorum, neq; maioris quàm triginta. his singulis singulæ regionis partes per sortem menstruo tempore tribuantur, ut totius regionis omnes peritiam habeant. biennio autem imperandi & custodiendi curam habeant principes & custodes. Cum primum partes custodiendas sortiti sunt, per menses singulos loca permutent: ad proximum quemq; locum, & ad dexteram primum circulariter custodiæ principes ducant. dexteram uero plagam appello quæ solem orientem spectat. Deinde in altero anno ad sinistram commutentur, ne regionis quo ad unũ anni tempus solum periti sint, sed & quid in quolibet tempore in quacunq; regionis parte contingat, agnoscant. Tertio autem anno quinq; alij agrorum & custodiæ principes à primatibus tribuum deligantur ipsorum duodecim curatores. Cura uero & opera singulis in locis talis sit. Primum ut q; maxime aduersus hostium impetum regio munita sit. Foueis ubicunq; opus sit effossis turribusq; & claustris pro uiribus circumductis, nocere uolentes arceant. Ad hæc utiq; faciẽda subiugalibus seruisq; indigenis utantur, quando minime in suis operibus occupant, nõnullos ipsis præficiẽtes loca omnia ita disponãt ut per ea difficile transire inimici possint, amici uero homines, pecudes, iugalia, facile: quibus maxime peruia regio fiat. Diligenterq; procurent, ut pluuiales aquæ non solum non noceant, uerumetiam conferant ab altis montibus cauas in ualles fluentes, ubi foueis parietibusq; stagnare eas cogant, ut illic alueis pluuiales aquæ combibitæ, inferioribus locis agrisq; omnibus scatebras fontesq; aquarum efficiant, locaq; isto modo siccissima humore multo salubriq; irrigẽt. Fõtes autem & fluuios arboribus ædificationibusq; exornent. lucos quinetiam iugi irrigatione & dedicatos diis agros aquis immissis pinguefacere curent, & metallis humorem scatebrasq; adhibeant. Atq; ita & abundãtia omnia, & templa deorum reddant ornatiora. Vbiq; autem in his gymnasia iuuenes tam sibi commoda quàm senibus præparent, calidis balneis constitutis, & copiose siccis appositis lignis, ut & remedium ægrotantibus, & lenimen labore defessis beneuole afferatur: quæ sanè curatio longe melior est, quàm medici parum periti medela. Hæc omnia cæteraq; huiusmodi his locis ornamento utilitatiq; sunt, grato quodam cum ludo. Summatim autem circa hæc studium huiusmodi sit. Sexaginta uiri singuli ascriptum sibi locum custodiant, non hostium causa solum, sed eorum etiam qui se amicos dicunt. Et si quis interuicinos ac ciues seu seruus siue liber alicui iniuriam inferat, iudicent in paruis quidem ipsi quinq; principes: in maioribus autem decem & septem uiri una cum duodecim, usq; ad minas tres de quocunq; alter de altero cõqueritur. Nemo autẽ iudex magistratus ue sit, qui gesti officij sui rationem nõ referat: præter eos qui regum instar finem rebus imponũt. Atqui & agrorum curatores, siquid aduersus eos quorum habẽt curam, cõtumelioseq; gerant, inæqualiter onera inferentes, aut ui aliquid ab agricolis accipientes, siue adulatorũ largitionibus, quibus iudicium corrumpatur: munerib. quidem adulationibusq; capti, opprobrio per uniuersam urbem afficiantur: in alijs autem iniurijs usque ad animam sponte sua uicinis colonisq; dent mulctam. Quod si nolunt in maioribus

Aediles

uel minoribus iniurijs quod debent, persoluere, quia sperent, cum de loco ad locum per singulos menses transeant, iudicium ac pœnã effugere, in communi iudicio accusentur, & qui damnabitur, duplum reddat ei quem iniuria oppressit. Viuant aũt tam principes quam cæteri curatores agrorum duos annos hoc pacto. Primum quidem omnibus communia singulis in locis habeantur conuiuia: qui uero uno die nocteue aut abfuerit aut alibi ederit, cũ nec princeps ita ordinarit, neq; necessitas ulla coegerit: si quinq; uiri eum damnent, scribantq; in foro deseruisse custodiã, magnis afficiatur opprobrijs, utpote qui quantum in se est, rempublicam prodidit. Et à quocunq; obuiam facto, uolentiq; cædere, impune cædatur. Omnes autem sexaginta uiri obseruent, ne de principibus aliquis quicquam tale committat: & qui sensit audiuitq; si non accusauerit, similiter eademq; lege reus sit, qua qui peccauit: ac acriori iuuenum censura punitus in omnibus iuuenum magistratibus contemnatur. Atq; hæc quidem omnia custodes legum diligenter præuideant: primo quidem ne fiant: deinde ut facta, prout ius postulat, puniantur. Existimare de omnibus hominibus id quisq; debet, quod qui nunquam seruiuit, is laude dignus esse dominus nunquam poterit. Ideoq; gloriari quẽq; oportet magis quòd bene seruierit, q̃ quòd bene fuerit dominatus: primum quidem legibus, quibus qui seruijt, dijs seruit: deinde senioribus qui honeste uixerunt. Postremo totũ hoc biennium custodes agrorũ humillimum tenuissimumq; uictum usurpent. Itaq; duodecim uiri cum quinq; congregati inter se sic consulrent, quasi serui, quisq; alios seruos non sint habituri. Nam agricolis quidem colonis q̃ non in proprio ministerio, sed in publico solum utantur. In cæteris sic cogitent, ut seruientes sibijpsis uicturi, æstate præterea atq; hyeme semper armati regionem omnem perlustraturi, ut custodiant diligentius, dum loca omnia nouerint. Nulla quippe cognitione minor hæc esse uidetur, qua exquisite ab omnibus regio uniuersa cognoscitur. Atq; huius gratia non minus q̃ uoluptatis utilitatisq; alterius, adolescentes alendis canibus, & reliquæ uenationi dare operam debent. Hos ipsos studio etiã illo uti oportet quod ab occultando à nonnullis appellatur, sed siue sic siue agri custodia sit nominanda, siue quomodocunq; aliter quisquam uelit, oportet ut qui ciuitatis suæ salutem exoptant, in ea se re pro uiribus diligenter exerceant. Sequit ut de censorum ædiliumq; electione dicamus. Sexaginta illos curatores agrorum tres sequuntur ædiles tripertito duodecim partes urbis complexi, qui sane illos imitantur: uiarum urbis curam habent, uulgariumq; itinerum, quæ à regione in urbem tendunt: ædificationum quoq; ut secundum leges omnes fiant. Aquarum præterea, quas custodes deduci in urbem curant: ut in fontes q̃ liquidissimæ sufficientesq; ducantur, ac ciuitatem iuuent pariter & exornẽt. Oportet hos esse tales, ut intermissa suorum cura, otiũ habeant ad publica procuranda. Quapropter quisq; à maximo censu quem uelit ædilem futurum nominet. Et de sex qui suffragio cæteros superabunt, tres sorte delígant, quibus curæ hæc sint. Deniq; comprobati, magistratum secundum præscriptas sibi leges peragant. Censores deinceps, rerum uænalium curatores, à primo secundoq; censu quinq; deligantur. Eorumq; electio eodem fermè modo quo ædilium transigatur. Quippe de decem, qui cæteros suffragio superarint, quinq; sorte designentur, & comprobati, magistratus declarentur. Nominet autem quemlibet unusquisq;. Qui autem nolet, si accusabitur, drachmis quinquaginta damnetur, atq; etiam iniquus existimetur. Comitia communemq; cœtum quicunq; uelit ingrediatur. atq; ad id primi secundiq; census omnes cogantur. Porrò qui de his abfuerit, decem damnetur drachmis. Tertij uero quartiq; census homines non cogantur. Idcirco qui non interfuit, indemnis sit: nisi fortè principes urgẽte quadam necessitate, adesse omnibus edixerint. Est autem censorũ officium, fori ordinem legibus statutum seruare. Fontium quoq; & templorum quæ in eo loco sunt, curam habere: ut nequis illic iniuriose quicquam agat, & si fecerit, seruus quidem & peregrinus uerberibus & uinculis pœnas luat. Ciuis autem à censoribus drachmis centum iure censorio condemnetur. Maiori uero mulcta usq; ad huius duplum isti, nisi ædiles quoq; adsint, condemnare non possint. Eadem quoq; ædilibus in proprio magistratu mulctandi & puniendi conditio sit. Nam usq; ad minam condemnandi ipsi habeant potestatem. Ad duplam uero mulctam censorum simul auctoritas requiratur. Post hæc musicę & gymnasticæ magistratus duplices utriusq; facultatis constituantur; alij disciplinæ, alij exercitationis causa. Qui disciplinæ præsunt

Qui non seruiuit, nõ potest esse laudatus dominus

De ædilibus legendis

Censores

Doctores artium

præsunt, gymnasiorũ doctrinarumq; ornatum & discendi ordinẽ curent: operamq; dent ut tam mares q̃ fœminæ in adolescentia honeste ad ista proficiscantur: honeste etiã commorentur. Exercitationis curã habeant in gymnastica & musica ipsi athlothetæ qui munera imponunt atq; declarant athletis, ipsis scilicet certatoribus. Atq; hi similiter duplices esse debent: circa musicam alij, alij circa gymnasticam, & in gymnastica quidẽ ijdem pariter in hominũ equorum' ue certaminibus: in musica uero alij in monodia, id est cantu & oratione funebri, & imitatione ipsa, sicut rhapsodorum, eorum scilicet qui decantatorium componunt carmen, citharistarum, tibicinũ, cæterorumq; taliũ: alij in chori cantu. Primum igitur in chori ludo, ubi uiri, pueri, & puellæ tripudio cæterisq; musicæ modis exercentur, principes eligendi. Vnus autem illi sufficit princeps, nõ pauciores quàm quadraginta annos natus. Vnum quoq; in monodia sufficere arbitramur, qui triginta annos expleuerit, qui & introducat homines in certamen: & de ijsdem sufficienter cognoscat & iudicet. At uero principem ordinatoremq; chori, sic oportet eligere. Qui huic rei uacant, in concilium proficiscantur, mulcta imposita, nisi accesserint. huius rei legum custodes iudices sint: cæteros si nolint, nemo cogat. Desígnent etiam qui periti sunt, unacq; hæc astipulatio seu calculũ adijciens, siue minus, ualeat ut peritus uel imperitus sit qui designatur. Qui uero ex designatis decem, cæteros suffragio superauerit, & deinde comprobatus fuerit, unus annuo tempore choro secundum legem præsit. Similiter etiam in monodia & tibicinio designatio fiat, electioq; & comprobatio: & qui assecutus fuerit, eodẽ modo à iudicibus confirmatus, anno præsit. Deinceps auctores declaratoresq; munerũ in exercitatione gymnastica tam equorum q̃ hominũ, à secundo tertioq; censu ista constituantur. Comitia ingredi trium censuũ homines compellantur, minimus autem census liber sit. Et de uiginti qui præ cæteris suffragio designati fuerint, tres ante alios sorte electi, principes declarentur, quos comprobantiũ suffragium cõfirmauerit. In cuiuscunq; autẽ magistratus sorte atq; iudicio, si quis reprobatus & repulsus fuerit, alius loco eius eodem ordine designetur & comprobetur. Restat princeps, qui totius disciplinæ in his quæ narrauimus tam fœminarũ quàm mariũ curam habeat. Vnum quoq; hunc secundum leges principem esse uolumus: non pauciores natũ annos q̃ quinquaginta, qui legitimos habeat filios, utriusq; sexus maxime: si uero minus, alterius sex omnino. Cogitare debet & qui elegit & qui elígitur, hunc magistratum omnium in ciuitate summorũ magistratuum esse admodũ præstantissimũ. In omnibus quippe uiuentibus prima ipsa germina si aptè cœperint ad naturæ suæ uirtutem, uim habent summã ad finem sibi debitum imponendum. Quod & in plantis euenit, & in brutis tum syluestribus tum etiã mansuetis, & in hominibus. Hominem autẽ mansuetum animal esse dicimus. Porrò si cum natura felici rectam quoq; disciplinã fuerit assecutus, in diuinissimũ mansuetissimumq; animal solet euadere: sin uero non satis aut non bene fuerit educatus, ferocissimũ omnium quæ in terris nascuntur, animal redditur. Quamobrem non debet legum conditor rem summopere necessariam pueritiæ educationem postponere, sed operam dare in primis, si rem hanc diligenter est curaturus, ut omnium ciuium ad officia quæq; optimus uir elígatur, qui quammaxime pro uiribus educandis pueris præponatur. Omnes igitur magistratus præter senatum & quæstores in Apollinis templum profecti, suffragium clàm legum custodibus ineant, deligentes singuli quem optime puerorum disciplinæ existimant præfuturum: & qui suffragio superabit, à magistratibus quí delegerunt, exceptis uidelicet legum custodibus, comprobatus: quinquennium præsit. Et in sexto anno alius princeps similiter statuatur. Si quis autem in magistratu publico constitutus pluribus q̃ triginta diebus antequam munus suum peragat, è uita decesserit, illi quibus id curæ est, alium similiter elígant. Si autem orphanorum tutor mortem obierit, cognati atque affines ex utriq; parentibus usq; consobrinos & patrueles, qui præsentes sunt, alium intra dies decem constituant: alioquin drachma quotidie mulctentur singuli, quousq; orphanis tutorem præficiant. Sed nulla ciuitas reuera ciuitas erit, nisi debito ordine iudicia fuerint cõstituta. Iudex autem mutus, qui nec instar arbitri aliquid plus quàm litigantes dixerint, in causis discutiendis percunctatur, nunquam ad ius declarandum sufficiens erit. Quapropter nec si multi sint, facile unquam bene iudicabunt, nec si pauci & ignaui. Oportet autem semper, ut quod quæritur ab utrisque declaretur. Tempus autem & mora, frequensq;

Tutores

Iudiciorũ & fori ratio

Iudex quensq́ inquisitio,ad aperiendam cõtrouersiam cõferunt.Idcirco qui litigãt, ad uicinos primum & amicos,& maxime rei de qua quæritur conscios se conuertant. Quod si per eos non sufficienter fuerit iudicatum,ad aliud iudicium proficiscantur. Tertium uero si per duo superiora reconciliati non fuerint,finem imponat.Profecto iudiciorum constitutiones quodammodo magistratuum electiones sunt. Omnem nanq; magistratum necesse est quorundam etiam esse iudicem.Non tamẽ iudex omnis necessario est magistratus & princeps:quanquam iudex ea die qua iudicium peragit, quodammodo magistratus est nõ uilis.Igitur quasi iudices ipsi magistratus aliqui sint,de his iam qui quarumq; re
Arbitri rum & quot in unaquaq; re esse debeant, disseramus. Augustissimum certe iudicium sit quod sibimet aliqui præfecerũt,communi consensu iudicem eligentes. Reliqua iudicia duo sint.Alterum quando priuatus iniuriam à priuato pati conqueritur,eumq; in iudiciũ trahit. Alterum quando reipublicæ iniuriam à ciuium aliquo fieri arbitratus aliquis cõmunibus rebus auxiliari conatur. Dicendum est igitur, quos & quales iudices esse oporteat. Primum iudicium commune omnibus priuatis qui tertio inter se litigant, ita fiat. Omnis magistratus tam animi q̃ maioris temporis pridie calendas mẽsis illius, quo post æstiuum solstitium nouus incipit annus, in templum unum conueniant. Vbi iureiurando interposito ex singulis magistratibus ueluti quasdam deo primitias offerentes, unum
Prætor iudicem deligant, qui optimus esse,& optime atq; sanctissime iudicia illo anno redditurus ciuibus uideatur. Ac post q̃ iudices designati sunt,ab eisdem qui designarunt,singuli comprobentur. Et si quis reprobatus fuerit, alius similiter eligatur. Comprobati, illis qui per præcedentia reconciliati nõ sunt,iudicia reddant,& aperte suffragium ferant:audientibus spectantibusq; necessario consultoribus,reliquisq; magistratibus qui eos declarauerunt. De cæteris autem interfit pro arbitrio quisq;. Quod si quis aliquem iniustã sponte sententiam tulisse incuset, apud legum custodes hoc faciat.Et qui damnatus fuerit, dimidiam damni partem iniuriam passo persoluat. Si autem mulcta dignus maiore uideatur, iudices ipsi, qui condemnarunt, quid aut pati aut reddere debet uel reipublicæ uel iniuriam passo, cognoscant. In publicis autem accusationibus necesse est in primis multitudinem iudicij participem facere.Nam quando aduersus ciuitatem peccatur, omnibus infertur iniuria.Ideoq; merito grauiter patiuntur, nisi ad iudicandum ipsi etiã admittantur.Sed & principium iudicij huius & finis deferri ad populum debet, examen autem & approbatio ad tres maximos magistratus,de quibus conueniant litigantes. ac si conuenire nequeant, consilium ipsum electionem utriusq; cognoscat,& iudicet.Oportet præterea priuatorum iudiciorum omnes pro uiribus participes esse. Nam qui à iudicandi potestate omnino repellitur,is à ciuitate se prorsus existimat alienum. His de causis per ipsas quoq; tribus necesse est iudicia fieri,iudicesq; sorte statim incorruptos precibus iudicare.Et demum iudicium illud cuncta definiat,quod intemeratum omnino quo ad humanis in rebus fieri potest,esse debere diximus ad eas lites determinandas,quę nec per uicinos neq; per contribules dirimi potuerunt. Verum de iudicijs, quæ magistratus esse nec affirmare nec negare facile sine controuersia quisquam poterit, hæc quasi exterius circumducta descriptio,nonnulla complexa est, nonnulla etiam reliquisse uidetur. Nam iudicialiũ legum exacta positio atq; partitio,longe rectius in calce ferendarum legum locabitur.Quare ad idem tempus has differamus. Cæteri autem magistratus maxima iam ex parte dispositi sunt. Tota uero atq; perfecta ciuilium dispensatio, siue ad unũ, siue ad omnes pertineat, non antea liquido declarari poterit, quàm tractatio ipsa principia & sequentia media omnesq; partes suas complexa, ad exitum usq; peruenerit. quæ quidem in præsentia usq; ad magistratuum creationem progressa, ut antecedentium finis sufficiens est, ita ferendarum legum principium, nec moram aut segnitiem amplius patitur. CLIN. Quamuis superiora omnia ex animo meo dixeris hospes, multo tamen gratius in præsentia mihi id contigit, quòd cum dictorum exitu, dicendorum initium iunxisti. ATH. Belle igitur prudens seniorum ludus hucusque nobis sit perlusus.
CLIN. Pulchrum sanè studium uirorum significare uideris. ATH. Consentaneum est. Verum animaduertamus, si hoc tibi quoq; ut mihi uidetur. CLIN. Quidnam? & quibus de rebus? ATH. An nescis idem in hac re quod in pictorum facultate cõtingere? Illa quippe nullum in pingendis animalibus terminum habere uidetur, sed semper inumbrando

brando,& deumbrando,uel quomodocunq; aliter à pictoribus id uocet, exornare conatur,nec cessat unq̃.Non enim potest fieri, ut ad pulchriora expressioraq; incrementum non habeatur. CLIN. Intelligo fermè audiens quæ dicis.Nullũ enim huius artis usum habeo. ATH. Nihil tibi id obfuit.Sed hæc forte nobis allata similitudine sic utamur. Si quis pulcherrimũ animal pingere uoluerit,quod nõ ad peius sed ad melius futuro semper tempore progrediatur,nonne uides cũ mortalis sit,nisi aliquem artis successorem reliquerit, qui siquid uel tempore ex animali abolitum fuerit,instaurare,uel per imbecillitatem artis ab artifice prætermissum adijcere possit,atq; ita fulgentius in dies animal reddere, laborioſum illud opus pauco tempore duraturũ? CLIN. Prorsus. ATH. An non legislatoris uoluntas hæc tibi esse uidetur? Principio quidem ut leges sibi sufficienter & exquisite pro uiribus conscribantur:deinde procedente tempore,& periculo rerum facto, putas ne sic amentem legislatorem aliquem esse, ut ignoret necessarium esse talia sibi multa relinqui, quæ emendatione successoris alicuius indigeant,ne peior quidẽ sed melior respublica semper ornatiorq; efficiatur? CLIN. Probabile est.Nam quomodo nolle id poterit? ATH. Quacunq; igitur uia poterit,tam re quàm uerbis alium siue maiorem siue minorem docebit quomodo conseruandæ & corrigendæ leges sunt, nec unquam in his dicendis defatigabitur,nisi ad finem perduxerit. CLIN. Ita certe. ATH. Nonne id mihi & uobis in præsentia faciundum? CLIN. Quid ais? ATH. Quoniam leges laturi sumus, & legum custodes creati sunt,nos autem ad occasum uitæ appropinquamus, & custodes isti nobis iuniores sunt,oportet nos,ut diximus,leges ferre simul atq; hos tam legum latores q̃ custodes quoad possumus facere. CLIN. Quid ni? dummodo id satis fieri queat. ATH. Veruntamen impensius annitamur. CLIN. Nihil prohibet. ATH. *Sic* ergo ad eos dicamus:O amici legum conseruatores,permulta in singulis nos qui leges ponimus necessario relinquemus,quæ tamen nõ parua erunt,imò & rem omnem pro uiribus exteriore quadam circumscriptione significabimus,quam quidem impleri à uobis oportebit. Quò uero id facturis uobis respiciendum est, audite. Megillus,egoq;, & Clinias hic inter nos sæpenumero diximus,& probe nos dixisse conuenimus. Vosq; rogamus ut & indulgere nobis, & imitari quasi discipuli magistros uelitis, ad ea ipsa respicientes, ad quæ legum custodi & latori respiciendum concorditer nos consensimus. huius consensionis unum est caput, ut homo bonus efficiatur, habens uirtutem animi hominis propriam,studio aliquo partam,aut usu,aut certa quadã adeptione,uel cupiditate, uel opinione,uel aliquo genere doctrinarũ,seu masculus sit,siue fœmina,siue iuuenis,seu senex. Atq; ad hoc ipsum quod dicimus,quisq; per totam uitã omni studio tendat, cætera quæ impedimento huic rei sunt,negligens. Pro patria præterea,si necesse est mori paratus sit, antequam uelit aut euersam uidere ciuitatem,iugoq; seruitutis subiectã à peioribus gubernari,aut fuga ipsam deserere. Quippe extrema omnia subeũda sunt potius, q̃ in eam gubernationem ciuitas commutanda, quæ peiores solet homines facere. In his iam pridẽ nos consensimus,& nunc uos ad hæc utraq; respiciẽtes,laudate leges & uituperate. Eas inquam uituperate, quæ hæc assequi minime possunt, eas quæ possunt, amate: libenterq; illas amplexi,in ipsis uitam agite. Cætera uero studia quæ aliò tendunt, & ad uulgaria bona respiciunt, spernite. Sed initium sequentium legum, hoc nobis sit à sacris exorsum. Oportet primum repetere quòd numerus quinq; milium & quadraginta partitiones commodas habuit,atq; habet, tum totus ipse numerus, tum qui per tribus ipsas porrigitur, quem totius partem duodecimam posuimus, unam & uiginti uigesies rectissime natam.Atq; ut totus numerus duodecim constat partibus, ita tribus ipsa in duodecim scindítur. Singulas itaq; partes sacrum esse dei munus existimare debemus, cum & menses & circuitum uniuersi sequantur. Quapropter & ciuitatem omnem ducit, quod ipsis innatum est, ad eas sacrandas. Alij forsan rectius quàm alij partiti sunt,ac dijs partitiones suas felicius dedicarunt: nos autem nunc rectissime arbitramur quinq; milium & quadraginta numerum elegisse,qui omnes ab una usq; ad duodecim decisiones habet, undecimo numero solum excepto, qui minimo quodam remedio redintegratur. Restituitur enim si duæ ad alterã partem domus accesserint. Hæc uera esse, sermo nequaquam prolixus in otio demonstraret.Credentes igitẽ præsenti sermoni & rationi, distribuamus,& unicuiq; parti deum uel deorum filium inuocantes aris cæterisq; huiusmodi

Pro patria moriendũ

modi dedicatis, in sacrificijs conuentus duos singulis mensibus faciamus, ut duodecim singularum tribuum, & duodecim ciuitatis distributioni accõmodentur. Hæc deorum primo diuinorumq; colendorum gratia ita fiant: deinde amicitię quoq; & cognitionis alternæ, & communis denicq; consuetudinis gratia, quæ ad matrimonia conficienda sum-mopere necessaria est: ut sublata ignorantia, nemo in his quoad fieri potest decipiat: sed quisque cui collocat, & quam & à quibus ducit, agnoscat. Necessarie admodum huius rei gratia, ludi etiam choriq; puellorum & puellarum simul fieri debent, nudatis corporibus quatenus modestus pudor patitur, ut cum ratione in ætate conuenienti, cõspiciant alterutrum atq; conspiciantur. Quæ quidem omnia curent, ornentq; chori principes, & cum legum custodibus conditores, ut à nobis relicta suppleant. Necesse nanq;, ut diximus, in his præsertim quæ multa paruaq; sunt, nonnulla in prima positione legũ præter mitti, quæ magistratus sequentes usu rerum commoniti, quotannis mouebunt & corrigent, donec tempus illud aduenerit, quo instituta hæc discussa & approbata sufficienter fuisse uideantur. Tempus aũt ad hoc periculum faciundum, moderatum & sufficiens decennium erit, quo ad sacra & choreas, ad omnia denique atque singula. Quæ quidem per experientiam emendatio, uiuente legum latore, cõmuniter cum illo fiat. Si decesserit, singuli magistratus ad legũ custodes de sui magistratus defectu referant, emendentq; donec approbationis finem suum nacta singula uideantur. Tunc demum ratas has leges habeant, eisq; una cum alijs quas ab initio legislator conscripsit, utantur. In quibus nihil unquam sponte mouebunt. Siqua uero necessitas aliquando urgere uidebit, de hoc unà consultent magistratus oẽs, & populus uniuersus, & omnia deorum petantur oracula. Si horum omnium unus erit consensus, moueant: aliter uero nunquam, sed unus qui prohibet, uincat secundum legem. Quando cunq; igitur aliquis quinq; & uiginti annos iam natus, alios aspiciens, ab alijsq; aspectus, adinuenisse sibi credit cõuenientem animo suo, atq; decentem societatem ad communionem generationemq; liberorum, intra quinq; & triginta ætatis annnos uxorem ducat. Quo autem pacto decorum illud & aptũ quærendum sit, in primis audiat. Oportet enim, ut ait Clinias, ante leges propriũ singulis ex ordium ponere. CLIN. Opportune meministi hospes, tempusq; cõmodum orationi cepisti. ATH. Probe loqueris. Dicamus itaq; sic: O fili, qui ex bonis parentibus ortus est, cas nuptias sequi debet, quas prudentes uiri honestas ducunt. Qui sanè monerent, nec pauperum fugere, neq; diuitum affinitatem sectari præcipue oportere: sed cæteris paribus pauperiorem semper honorare, cumq; ipso societatem inire. Nam & ciuitati & familijs quæ iunguntur, id conducit. Quippe quod moderatum est & mediocre, immoderato & excedente mirum in modum ad uirtutem præstat. Ergo quicunq; ferocioris uelocioriscq; quàm oportet ad agendum animi sibi conscius est, is det operam oportet, ut quàm quietissimorum parentum filiam ducat: & qui contrà natura affectus est, contrariam sibi ascisat affinitatem. Sed una tandem fit communis ratio nuptiarum, ut quisq; non iucundissimum sibi, sed ciuitati utile ineat matrimonium. Etenim singuli semper ad sibi simillimum natura feruntur. Vnde ciuitas tota & diuitijs & moribus inæqualis quàm maxime redditur, ex quibus quæ minime nobis euenire uellemus, maxime ciuitatibus plurimis accidunt. Sed si hæc per rationem lege sanciremus, ne diues diuitis, aut potens potentis societatem admittat, cogeremusq; uelociores animo cum tardioribus, & tardiores contrà cum uelocioribus copulari, non modo ridicula nostra oratio uideretur, sed & iram multitudini cõcitaret. Non enim intellectu facile est, quòd ciuitas similis esse debeat pateræ, in qua merum quod primo infusum bullit, statim alterius dei sobrietate castigatum, atq; optime temperatum, bonus & moderatus potus efficitur. Quemadmodum uero id in mixta filiorum procreatione fiat, nemo, ut breuiter dicam, potest conspicere. Quamobrem non lege cogendi, sed persuasione inducendi ciues, ut æqualem temperatamq; liberorum suorũ generationem pluris faciant, quàm opulentissimæ affinitatis æqualitatẽ: Et eum qui in cõnubio pecunijs inhiat, non lege scripta arcere debemus, sed opprobrijs & increpationibus abterrere. Ad nuptias igitur ut decet celebrandas & hæc exhortantur, & illa quę in superioribus diximus, asserentes oportere, filiorum filios relinquendo, nostros uidelicet in diuino ministerio successores, naturã assequi sempiternam. Hæc omnia atq; etiam plura quis de nuptijs ineundis exordiendo recte diceret. Si quis

Quę nuptię sint contra hendæ

quis autem sponte non pareat, & alienus ab hoc consortio uiuat in ciuitate, & sine cõnubio quinq; & triginta egerit annos, singulis annis, si de maximo censu est, drachmis centum mulctet: si de secũdo, septuaginta: si de tertio, sexaginta: si de quarto, triginta. Quæ quidẽ pecunia deę lunoni consecranda est. Siquis autem singulis annis non persoluerit, decuplum debeat. Cuius pecuniæ exactor sit deæ ipsius quæstor: ac nisi exegerit, ipse debeat, atq; huius rationem referre quisq; debeat. Sed pecunijs quidem qui nolit uxorẽ ducere, ita mulctetur, honore autẽ sic. Primũ honores nullos à iunioribus cõsequatur, nec iuuenum ullus aliqua in re sponte ipsi obtemperet. Deinde si aliquem cædere ausus fuerit, quilibet aduersus ipsum insurgat, & ei auxilium ferat, qui accepit iniuriam. Siquis autem præsens hoc non fecerit, timidus malusq; ciuis à legibus habeatur. De dote uero dictum est prius, & modo rursus dicatur, æqualia pro æqualibus esse. siquidem neq; qui acceperit, neq; qui dederit, pecuniarum inopia consenescet. Necessaria enim in hac ciuitate abunde omnibus sunt. Mulieribus præterea cõtumelioſus fastus minor erit. Minor & uiris humilis illiberalisq; seruitus. Qui paruerit, unum sanè hoc aget præclare. Qui uero non paruerit, sed aut dederit aut acceperit quod quinquaginta drachmas excedat uestimenti gratia, alius minam, alius tres semiminas, alius minas duas, & qui censum habet supremum tantundem rursus persoluat ærario, & quicquid datum fuerit uel acceptũ, Ioui atq; lunoni consecretur. Huius pecuniæ exactores esse uolumus horum deorum quæstores, quemadmodum modo dictum fuit, cum de his qui nuptias fugiunt, loqueremur, quod ab eis debetur, esse à lunonis quæstoribus exigendum. Qui si neglexerint, de suo persoluant. Fideiussio autẽ primũ patris firmissima sit, aui deinde, tertia fratrũ ex eodem patre natorum. Si nullus istorum superstes sit, tunc ex parte matris similiter fideiussio ualeat. Si autem insolita cõtigerit desolatio, propinquiores agnati atq; gentiles unà cũ utoribus fideiubeãt. Siqua uero sacra initiatio, aut diuina alia expiatio ad futura uel præterita uel præsentia in nuptijs agenda uideatur, diuinorum interpretes cõsulãt, putentq; si illis paruerint moderate singula peregisse. Ad nuptiale uero conuiuium nõ plures quàm quinq; amici & amicæ quinq; ex latere paterno uocẽtur: ex cognatis & propinquis totidem. Impensa secundum diuitias fiat. Ditissimus minam expẽdat, alius semiminã, deinceps proportione seruata: quo decrescit cẽsus, decrescat similiter & impensa. Qui legi paret, laudetur ab omnibus. Sed eum qui non obtemperat, damnent custodes legũ, tanquam à decoro alienum, legisq; sponsalium Musarum prorsus ignarũ. Bibere ad ebrietatem usq;, neq; alibi unquã decet, præterquam in solennitatibus eius dei qui largitus est uinũ, nec tutum est. maxime uero connubio cõiuncti sponsus & sponsa tunc mentis cõpotes esse debent, quando non paruam ineunt uitæ mutationem, præsertim ut ex quàm maxime moderatis semper generatio fiat. Ferme enim incertum est quę nox aut dies cũ deo ipsam peragat. Quare ut solidus, stabilis, & quietus conceptus fiat, non oportet corporibus ebrietate diffusis, dare operam liberis. Qui autem uino refertus est tã animæ q̃ corporis rabie concitatus, quouis & trahit & trahitur. Idcirco ebrius tanquam mente captus, ad serendum est inutilis. Nempe uerisimile est eũ fœtus inæquales, instabiles, obliquos tam membris quàm moribus procreare. Quamobrem per totam quidem uitam & maxime quamdiu generatiõi uacat, abstinebit quisq;, cauebitq; ne faciat, uel quæ suapte natura & sponte morbos inducunt, uel quæ ad petulantiam iniuriamq; declinant. Hæc enim in animos & corpora nascentium necessario translata illic imprimuntur, peioresq; inde nascuntur. Sed precipue die illo ac nocte à talibus abstinendum. principiũ nanq; & numen hominibus insitum, si conuenienti sibi à singulis munere ipsius utentibus honore afficiatur, omnia seruat. Oportet autem alteram ex duobus sortem domibus à parentibus separatam quasi ad pullorum generationem educationemq;, sponsum existimare, atq; ibi nuptias celebrare, ubi sit cũ liberis suis habitaturus. Nã si quoddã in amicitijs de siderium ineſt, mores omnes quasi glutino quodam connectit & uincit. Consuetudo autem satura, nec ullum habens per intermissionem temporis desiderium, alterũ ab altero satietate disiungit. Quapropter parẽtibus utriscq; affinibusq; relictis, seorsum quasi ad coloniam proficiscantur, ac uicissim seipsos respicientes habitẽt, liberos generãdo, & educando: & uitam quã ab alijs acceperunt à se quasi tædas ardentes alijs tradant, deos semper secundum leges colentes. Post hæc considerandum est, quarum rerum maxime ho-

Quanta pœna mulctetur qui ducere uxorẽ refugit

De dotibus

Cõuiuium nuptiale

Ebrietas uitanda

De seruis

neſta poſſeſſio ſit. In plurimis quidem ſeu cognoſcendis ſiue comparandis & poſſidendis nulla eſt difficultas. In ſeruis autem id omnino difficile. Cauſam uero, & recte quodã modo & non recte rurſus de ipſis dicamus. Nam & contra uſum & iterum ſecundum uſum de ſeruis uerba dicuntur. MEG. Quo pacto id dicimus? Non enim intelligimus hoſpes quid modo dicere uelis. ATHEN. Non iniuria ô Megille. Ferme enim illa Lacedæmoniorum ſeruitus quàm Hilotiam uocatis, præ cæteris græcis maximam dubitationem & contentionem facit, cum alijs bene, alijs contrà inſtituta uideatur: Heraclidarum uero minorem quàm Mariandynorum diſputationẽ habet: poſtremo ſeruilis apud Theſſalos turba eſt. Hæc utiq; & huiuſmodi omnia reſpicientibus, quid de ſeruorũ poſſeſſione agẽdum eſt? Hoc certe mihi nunc excidit, & tu merito me interrogaſti quid dicerem. Hoc autẽ huiuſmodi eſt. Scimus profecto, quod fatemur, omnes ſeruos quàm benеuolentiſſimos atq; optimos habendos eſſe. Multi enim iam ſerui quibuſdã meliores ad uirtutem omnem quàm fratres & filij, domos, rem dominorum omnem & dominos ipſos ſeruarunt. Hæc de ſeruis prædicari non ignoramus. MEG. Certe. ATHEN. Contrà etiã dicitur, nihil in animo ſeruiente integrum ineſſe, nec quicq; ſeruorũ generi eſſe credendum. Quod & ſapientiſſimus poetarum teſtatur nobis, cum de Ioue ſic loquitur:

Dimidiũ mẽtis Iupiter illis aufert, qui ſeruitutis ſorti ſubiecti ſunt.

Hæc itaq; adeo diuerſa de ſeruis homines cogitantes, alij nihil generi ſeruorũ credunt, ſed ſtimulis atq; uerberibus quaſi ferarum naturam, non ter tantum, ſed ſæpius miniſtrorũ animos ſeruiles efficiunt. Alij contrà omnino faciunt. CLIN. Ita eſt. Sed cum tam diuerſa de ſeruis homines ſentiãt, quid nobis hoſpes hac in noſtra regione de poſſeſſione caſtigationeq; ſeruorum eſt agendum? ATHEN. Perſpicuum mihi uidetur ô Clinia, quando difficile domatur homo, & ad neceſſariã diſtinctionem ſerui à libero & domino re ipſa deduci ægre patitur, difficilem poſſeſſionẽ hominẽ eſſe. Quod exemplo in crebris Meſſeniorũ rebellionibus patuit. Ciuitates præterea quæ multos eiuſdem linguæ ſeruos habẽt, planum fecerunt, quot quantaq; hinc mala ſequantur. Piratarum quoq; furta & latrocinia, quæ maxime circa Italiã abundabant, hinc oriũtur. Quæ omnia ſi quis animaduertat, quid de his faciẽdum ſit, dubitabit. Duæ igitur ſolummodo reſtant uiæ, ut qui facile ſeruituri ſunt, nec eiuſdem patriæ ſint, & quàm maxime fieri poſſit, inter ſe diſſoni. Educenturq; recte, non ſolum ipſorum gratia, ſed dominorũ multo magis. Eſt autem recta horũ educatio, ut nulla ipſis cõtumelia inferatur, iniuriaq; his multo minus ſi fieri poſſit quàm æqualibus inferenda. Liquido enim cognoſcitur qui natura non ficte iuſtitiã colit, oditq; reuera iniquitatem, quum cauet ne ijs iniuriã faciat, quibus facile poteſt. Qui ergo circa mores actiones ſeruorũ nihil unquam facit impie, nihil inique, atq; ita in his ſe ſeruat immaculatũ, ad producẽdas uirtutis fruges erit aptiſſimus. Idem quoq; de domino, & tyrãno, omniq; potentiore aduerſus imbecilliores recte dici poteſt. Caſtigãdi cædẽdiq; ſemper iure ſunt ſerui, neq; ita monẽdi ut liberi, ne molliores fiant. Alloquutio omnis ad ſeruos quodam modo imperium ſit, neq; iocus ullus cum illis ſeu fœminis ſiue maſculis habeat. Quod multi ſtulte facientes, dum delicatius eos nutriunt, difficiliorem uitam & ſibi ad imperãdum, & illis ad obediendum reddunt. CLIN. Recte loqueris. ATH. Hoc igitur pacto ſeruos quiſq; & numero & facultate ad ſingula uitæ miniſteria aptos habeat. Verũ poſt

De habitationibus

hæc habitationes oratione deſcribendæ ſunt. CLIN. Prorſus. ATHEN. Ad nouam profecto ciuitatem, & antea nullis hominibus habitatam, in primis ædificia procurãda ſunt & modus templorum murorumq; habendus. Quæ ſane nuptias præcedere debebant, ô Clinia. Sed quoniam uerbis nunc agitur ita nimirũ licet ponere. Quãdo uero rem ipſam aggrediemur, hęc ante nuptias ſi deus uoluerit, collocãtes, reliqua deinceps omnia peragemus. Nunc autem tanquam in figura quadam hæc breuiter percurramus. CLIN. Fiat.

Situs urbis

ATHEN. Vrbs quidem tota in circulum in locis ſublimibus deducatur, ut & munitior ſit & mundior. Templa circa forum ſtruantur. Iuxta hæc magiſtratuum iudicumq; palatia, in quibus quaſi ſacratiſſimis iuſtam & accipient & ferent ſententiam, partim quidẽ tanquam de rebus ſacris iudicaturi, partim uero tanquam iudicantium deorũ ibi ſint de lubra. Ibi etiã iudiciaria domicilia, in quibus de homicidijs, cæterisq; capitalibus iniurijs

De muris

iudicetur. De muris autem ô Megille Spartiatis ego conſentio, murosq; in ſolo iacere facile patiar. Probe enim poeticũ illud laudatur, quo æneos & ferreos magis muros quàm terreos

terreos cõdere admonemur. Apud nos uero id inſuper ualde ridiculum eſt, quòd ſingulis annis in agrũ iuuenes emittantur, qui caueis, foueis, ædificijsq; cõfectis, longe hoſtes à finibus arceant. Et muros quidem circunducimus, quod primum ad ſanitatẽ ciuibus nihil confert: deinde animos ciuium emollire & eneruare conſueuit. Efficiunt enim, ut facile intra eos ſe recipiẽtes, hoſtes minime fugent, putentq; ſe non diurna nocturnaq; cuſtodia uigilantes, ſed murorum ſepto & uallo dormientes ſaluos fore, quaſi ad deſidiã nati ſint, ignorantes certe quietem à laboribus originẽ trahere, atq; è turpi otio & negligẽtia naſci labores ſolere. Verũ ſi muris aliquib⁹ muniẽdi homines ſunt, ſic ab initio priuatæ domus quæq; cõdanť, ut tota urbs æqualitate & ſimilitudine unus ſit murus, habeatq; domus omnes ſic tutum ad uias aditũ. Quæ certe diſpoſitio, & intuẽtibus erit grata, cum domus unius figuram tota ciuitas habeat, & ad cuſtodiæ facilitatẽ erit longe omniũ cõmodiſſima. Hæc ita à principio conſtrui, qui habitaturi ſunt ciues, maxime curent. Æ diles quoq; prouideant, & eos qui negligunt mulcta compellant. Curentq; ut urbs quàm mundiſſima ſit, nec à priuatis unquam patiãtur aut ædificando aut fodiendo publicũ ali quid occupari. Aquarum etiam pluuialium ut abunde & facile defluant, curam habeant. Item omnium quæcunq; uel in ciuitate uel extra ſunt habitanda. Sed hæc omnia & cætera quæ à legibus prætermiſſa ſunt, legum cuſtodes uſu docti ordinẽt. Poſtquã uero hæc, & circa forum ædificia, & gymnaſia, & theatra ſpectantiũ, & docentiũ diſcentiumq; domicilia diſpoſita ſunt, ad ea quæ nuptias ſequũtur, in ferẽdis legibus deinceps pergamus.

Quies à laboribus originẽ trahit

CLIN. Sic eſt faciendum. ATH. De nuptijs igitur ita ut diximus ô Clinia res ſe habeat: poſt quas uiuendi regula quæ filiorum procreationem præcedit, nõ breuior quàm annui temporis ſequitur. Sed qua ratione in præſtantiſſima ciuitate ſponſus ſponſaq; conuiuere debeant, facile dictu non eſt. Imò uero cum multa in ſuperioribus difficilia ſint, quę de his dicenda ſunt, difficilius cunctis uulgus accipiet. Quod tamen uerũ rectumq; uidetur dicendum etiam ô Clinia. CLIN. Dicendum omnino. ATH. Quicunq; itaq; publica ſolum atq; communia cenſet legibus ordinanda, propria uero etiã quæ neceſſaria ſunt, nõ curat, ac licentiam ſingulis quotidie uiuendi, ut uolũt, præbet, neq; certo ordine putat omnia facienda, ſed priuatis neglectis, publica & cõmunia ſecundũ legem geſturos homines opinatur, non recte opinatur. Quorſum hæc? Nempe quoniam oportere ſponſos aſſerimus reipub. noſtræ non minus nec aliter alijs temporibus q̃ ante nuptias in comeſſatione publica uiuere. Mira quippe res quando apud uos primũ comeſſatio inſtituta eſt, uiſa fuit, quam ueſtri bello uel alia re huiuſmodi in hominũ calamitate coacti inſtituerũt: cumq; propter neceſſitatem uſi fuiſſent, plurimũq; ad ſalutem conferre res uiſa periculoſa eſſet, legibus ſtatuta eſt. CLIN. Videtur. ATH. Mirum igitur id fuit, imperantiq; primo arduũ. Quod nunc ſiquis ita lege ſancire aggrediatur, minus certe erit difficile factu. Verum quod deinceps ſequitur, & dictu & factu arduum eſt: quod quãuis nuſquam fiat, tamen ſi alicubi fieret, recte utiq; fieret, ſed tale eſt, ut in eius deſcriptiõe legislator ſicutiludentes ignem diſſecare, & alia quæuis impoſſibilia aggredi uideatur. CLIN. Quid iſtud eſt hoſpes, quod dicere adeo formidas? ATHEN. Audiatis iam, ne lõgiore uos mora fruſtra detineã. Quicquid enim in ciuitate legis, ordinisq; eſt particeps, cũcta ex eo bene procedunt. Quæ uero ordine carent, uel male ordinata ſunt, ea etiam quæ bene ſunt ordinata, confundunt. Quod huic quoq; rei accidit. Nam uobis ô Megille & Clinia præclare, & ut dixi mirifice ex diuina quadã neceſſitate uirorũ conſtituta eſt comeſſatio. Fœminarũ autem comeſſatio non probe relicta in tenebris iacet. Quod quidem genus aliud hominum eſt & differens: nobisq; occultius & uerſutius natura eſt propter imbecillitatẽ: atq; ita minus ordinari poteſt. Idcirco ceſſit legislator, neq; recte prætermiſit. hoc eñ præter miſſo, multa nobis corrũpuntur, quæ longe melius ſe haberẽt q̃ nunc, ſi hoc ipſum fuiſſet legibus ordinatũ. Non eſt enim res muliebris, ſi iacere inordinata relinquitur, humanarum rerum, ſolum ut uideri poſſet, dimidium: ſed quanto natura ſua ineptior eſt ad uirtutem q̃ uirilis, tãto excedit, ut plus quàm duplum eſſe uideatur. Repetendũ igitur hoc, & corrigendum: omniaq; fœminis cum uiris communia ad ciuitatis felicitatẽ ſtudia cõſtituenda ſunt. Nunc uero ſic infeliciter ad hoc humanũ ducitur genus, ut nõ ſit prudentis, huius rei mentionem in alijs regionibus & ciuitatibus facere: ubi nunquam comeſſationes publicæ conſpectæ ſunt. Vnde igiť quiſquã nõ ridicule ad manifeſtã cibi potusq;

De bene & male ordinatis

De ingenio & natura fœminæ

assumptionẽ mulieres cogere posset: nihil est pfecto quod molestius laturũ genus hoc uideatur. Nam cum timide & obscure degere consueuerint, latorem legis in lucẽ conantem educere omni reluctatione repellent. Hoc inquam genus alibi quidem quemadmodum dixi, nec orationẽ ipsam recte dicentis sine ingenti reclamatiõe audiet, hic autẽ forsitan sustinebit. Quare si uobis quoq; uidetur, collocutionis gratia, ne disputatio de republica manca relinquatur, dicere uolo q̃ bona decensq; res hæc sit. Si uobis placet inquã, aliter uero dimittam. CLIN. Mirum in modum hospes audire desideramus. ATH. Audiamus iam igitur. Sed ne admiremini, si rem altius repetere usus fuero. Nam otio abundamus, necq; aliud quicq̃ nos urget, quo minus omnia undiq; quæ ad leges spectant, cõsideremus. CLIN. Recte loqueris. ATH. Prima itaq; repetamus. Scire omnes oportet, hominũ generationem uel nullum prorsus unquam initium habuisse, necq; terminũ habituram, sed fuisse omnino semper & fore: aut si cœpit, inextimabili iam ante nos tẽporis magnitudine incepisse. CLIN. Plane. ATH. Nonne per omnem terram, urbes multas condita arbitramur atq; destructas, & diuersa præcessisse hominũ studia, partim cũ ordine, partim etiam sine ordine? Cibi item potusq; & uescendi condiendiq; usus q̃ plurimos, & mutationes temporũ uarias, in quibus animalia diuersis modis transmutata fuisse credendum? CLIN. Nihil prohibet. ATH. Quid porrò? Vites putamus cœpisse olim cum nõ essent? similiterq; oliuas, et Cereris atq; Proserpinę munera, quę Triptolemus aliquis ministrauerit? Animalia uero tempore, quo ista non erant, nonne sicuti modo, alterũ ab altero deuorabãtur? CLIN. Proculdubio. ATH. At uero quod ad sacrificia pertinet, homines ab hominibus sacrificari apud multos uidemus: contrarium etiã de aliis audimus, sicuti quando nec bouillas quidem carnes gustare audebamus nec animalia diis immolabamus, sed liba & fructus melle madentes, cæteraq; huiusmodi sacrificia pura diis offerebantur. Carnibus autẽ abstinebãt. Nam uesci carnibus, & deorũ aras polluere sanguine, impium uidebatur. Ita Orphica quędam uita tunc uigebat. Inanimatis quippe omnibus uescebantur, & ab animalibus omnibus abstinebant. CLIN. Feruntur hæc passim, ut dicis, & ualde credibilia sunt. ATH. Sed quorsum hæc à nobis omnia dicta modo sint, forsan aliquis percontabitur. CLIN. Probe ô hospes id coniecisti. ATH. Propterea si potero Clinia, quæ sequũtur deinceps, declarare conabor. CLIN. Dic iam. ATH. Trina quadam indigentia, atq; cupiditate omnia hominibus depẽdere perspicio, in quibus si recte dicantur, uirtus, sin contrà, uitium nascitur. Harum duę sunt in animalibus statim natis cibi, potusq; cupiditates. Ad quæ cum omne animal innatum habeat appetitũ, impetu rapitur, nec uerba illius auscultat, qui monet aliud agẽdũ esse, q̃ ut horum cupiditates uoluptatesq; epxleantur, & dolores contrarij deuitentur. Tertia uero nobis indigentia ingens, & cupiditas acutissima, quæ ad propagationem generis ineſt, posterius quidẽ innascitur, sed ardentissimo furore & maxima petulantia homines urit, & agitat. Hi tres morbi ad id quod iucundissimũ dicit, rapiẽtes, ab eo ad id quod optimũ est, tribus maximis rebus uertendi sunt, timore, lege, uera ratione. Quibus cum Musæ & dij certatorij adhibeantur ut incrementũ et affluentia hoc pacto extinguantur. Procreationẽ quidem liberorũ post nuptias collocare debemus. Post ipsam uero procreationẽ, educationẽ & disciplinam. Sic enim forsan procedẽte oratione lex quæq; in priora progressa, in comessationes denicq; perducetur, quando in cœtus & cõmuniones huiusmodi peruenerimus: atq; utrum uiris solis an etiam mulieribus hæ cõmuniones imperandæ sint, tunc planius cõspiciemus, cum propius accesserimus, & quæ illas præcedere debẽt, necdũ q̃ lege disposita sunt, suum digesta in ordinem, ipsis præposuerimus. Ita sane ut modo dicebã comessationes acutius inspiciemus, conuenientioresq; de illis leges trademus. CLIN. Scite loqueris. ATHEN. Teneamus itaq; memoria, quæ modo dicta sunt. Fortè enim usui nobis quandoq; erunt. CLIN. Quæ tenẽda iubes? ATHEN. Ea quæ cibi, potus, uenerisq; uocabulis appellauimus. CLIN. Fiet omnino hospes ut iubes. ATHEN. Præclare quidem. Sed ueniamus ad rem sponsalẽ, & sponsum ac sponsam quomodo liberi procreandi sunt, doceamus, ac nisi persuaserimus, legum quarundam positione minemur. CLIN. Quo pacto. ATHEN. Cogitare omnino sponsus & sponsa debent, quo pacto quàm pulcherrimos, & optimos ciuitati liberos poterunt procreare. Omnes autem homines qui communiter aliquid operantur, quando cũq; & ad se inuicẽ & ad opus ipsum intendunt

Secula & mores ante dicti

Orphica uita

dunt animum, bene & pulchre omnia faciũt. Si uero uel non habuerint mentem, uel non adhibuerint, contrà. Quare sponsus ad sponsam procreationemq; liberorum animũ uertat, & sponsa similiter ad sponsum, atq; ad opus in eo tempore præcipue quo adhuc non genuerunt. Harum rerum curam habeant mulieres siue plures seu pauciores, prout placuerit principibus electæ. Quæ quotidie in Lucinæ congregentur tertiam horæ partem commoraturæ, atq; ibi alijs aliæ nuncient, siquem uirũ mulierem ue illorũ qui matrimonij copula astricti gignendi habent facultatem, aliõ intendere animum uideant, q̃ ad ea quæ in sacrificijs nuptiarum iussa fuerunt. Procreatio aũt liberorum, & eorum qui illi uacant obseruatio, decennium non excedat, quando adsit generandi fœcunditas. Siquę ad id tempus infœcundæ perseuerauerint, consilio cum propinquis & mulieribus harum rerum curatricibus habito, prout cõmodum utriscq; est, diuiungãtur. Siqua uero de utriusq; cõmodis acciderit altercatio, decem de legum custodibus delecti quos ipsi uoluerint, cognoscant. Sed & mulieres ipsæ iuuenũ domos ingressæ, partim monitis, partim minis ab inscitia ipsos & delicto depellant. Quod si nequeant, legum custodibus nũcient, atq; illi id curent. Qui si prohibere non potuerint, rem ad populum deferant, & scriptis errantiũ nominibus iureiurando affirment se illos meliores facere nõ potuisse. Et qui scripto delatus est, nisi accusatores conuicerit, infamis sit: nec nuptijs, procreandisq; liberis ulterius det operam. Ac si id tentauerit, liceat cuilibet cædere ipsum impune. Eædem sint & mulierũ pœnæ. Expertes enim muliebrium degant honorum, nec ad nuptias partusq; liberorum profectæ recipiantur, si in iudicium arcessitæ damnatæ etiam fuerint. Si postquam secundum leges filios procrearunt, alienæ quisquã uxori coniungitur, uel mulier uiro, illis scilicet adhuc generantibus, pœnis eisdem subiaceant, quibus & dum ipsi gignebãt. Sed uiri & mulieres post liberorũ procreationem caste uiuẽtes, in his omnibus summopere honorentur: qui contrà, uituperentur. Si cõtigerit ut plures in rebus eiusmodi moderate se gerant, quæ præcepimus silentio sine scriptis legibus habeantur & fiant: sin autem plurimi se minime continebunt, legum cõscriptione declarentur, & ad eorum normam de singulis huiusmodi iudicet atq; agatur. Vitæ totius initiũ primus annus omnibus est, quem in sacellis paternis ut uiuendi initium tam puero quàm puellæ, scriptũ esse oportet. Ascribatur autem in pariete dealbato in unaquaq; tribu, ut qui ad magistratus idonei sunt, annorum numero constet: & cuiusq; tribus uiuentes homines proxime scribantur semper, & naturæ cedentes similiter deleãtur. Nuptiarum tempus puellæ sit à sextodecimo in uigesimum, idq; sit longissimum tempus ad hoc institutum. Masculo à trigesimo ad quintum & trigesimum. Belli ab annis uiginti ad sexaginta in uiris: in mulieribus postquã filios pepererũt, usq; ad quinquagesimũ ætatis annum. In quibus obseruandum est, ut ad eum belli usum potissimum qui & possibilis eis sit & decens, accipiantur.

Lucinæ Templum.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM septimum de Legibus.

REGREDITVR Plato in septimo rursum incõparabili diligẽtia ad prima ætatis teneræ rudimenta, imò uero progreditur. Nunquam enim, ut ita dixerim, ab hoc ipso digreditur, indicans totum reipublicæ bonum aut malum, in bonis aut malis moribus priuatorũ, atq; hos præterea omnes in bona uel mala ætatis primæ educatiõe cõsistere. Præcipue uero id efficit in primis statim libris, atq; hoc iterũ septimo, utrobiq; pictor diligentissimus. Sed ibi quidem adumbrando: hic uero, ut pictorum more dixerim, colorando. Rursus ibi eiusmodi diligentiã proœmium legum uult haberi: hic uero figuram iure substantiã legum antecedentem. Leges enim scriptas fore irritas inquit, nisi eiusmodi præcesserit diligentia. Ibi præterea simul & hic post puerilem ad iuuenilem deinceps atq; uirilem progreditur disciplinam. Neq; ab re post nonnullas sacrorum leges in superioribus ad nuptiales ueſtigio processit leges quasi sacras, ut diuini animalis ortum auspicaretur à sacris. Mox uero post cõnubia ad formandos pueros se accingit, nec natos tantum, sed & nascentes, imò etiam nascituros, non minus in hac ipse seminis humani cultura, sagax, prouidus & accuratus, quàm in frugũ seminibus agricultor. Quorsum uero spectare censes, quod dit in re muliebri multo plus diſcriminis esse, quàm uirili? Item mulieres abstinere à uino oportere qua nocte generãdi sint filij, imò etiam & proximo præcedenti tempore, & toto conceptionis anno ab omnibus animũ perturbantibus? Hæc proculdubio eò spectant, ut nihil exactissimæ curæ ad humanã culturam spectantis prætermittatur. Animaduertes autem ex his Platonem existimauisse, non uirum tantũ, sed etiã mulierem in filijs generandis uicem agentis causæ obtinere. A quo

quamuis quodammodo dissenserit Aristoteles, consenserunt tamen plurimi apud medicos probatissimi. Profecto si suum quisq; opus diligit, propterea& pater filiũ diligit magis quàm diligatur à filio, materq; ardentius quàm pater amat natum, coniectare licet causam esse unà cum uiro huius operis effectricem. Quod quidem hinc etiã confirmari potest, quod filij non minus, ac sæpe etiã magis matribus similes sunt quàm patrib. Similitudo uero tam propria tamq; frequens indicat fœtum substantiã non à patris tantum, sed matris etiam effectione suscipere. Omnis enim causæ conatus fertur ad simile producendum. Deniq; cum speciei eiusdẽ sit mas & fœmina, uires habent rationis eiusdem. Vtring; igitur efficaces ad formã eiusdem rationis, & si non pari, simili saltem ratione perficiendã. Sed hæc ad leges minime pertinent. Tangit insuper quæstionem de atrabile non paruã, cuius uitio infantes formidolosi sunt, difficilesq; & queruli. De hoc ipso humore eiusq; cura, in libro De curanda literatorũ ualetudine, diximus diligentius. Quantum uero ad præsens pertinet institutum, humorem in pueris melancholicũ non ex constitutione propria esse scito, quæ quidẽ sanguinea est maximeq; aerea: sed ex reliquijs quibusdã materni menstruiq; sanguinis in puero putrefactis, & adustione quadam in atram bilem deinde conuersis. Accedit ad pueriles formidines in causa, rerum nouitas, quæ quidem facit ut & auditæ uoces quasi tonitrus, & uisæ formæ quasi laruæ & fulgura terreant. Ratio interea, quoniã nondum expergefacta, imagines à rebus ipsis nequaquam discernit: animam relinquit imaginationi pro arbitrio concitandam. Ex hac ipsa formidine perpetuo dolent, queruntur& infantes. Præsertim cum facillime & à tractantibus offendantur, & lædantur ab aere, & ab agitione naturæ plurimũ in exordio laborantis agitentur ipsi atq; uexentur. Quamobrem motu quodam fermè perpetuo atq; numero so in curandis infantibus adolescẽtibusq; uti iubet. Primo quidem, quia motu geniti seruãtur & motu. Secundo quia eiusmodi motiõe uitæ moderata immoderatæ agitationi tum intrinsecus à natura, tum extrinsecus ab acre factæ resistimus. Tertio quoniam motus calorem excitat naturalem, corpusq; totum æque uiuificat. Quanto nutrimen tũ concoquit digeritq; per mẽbra. Quinto superuacua excremẽta secernit. Sexto obstructa aperit: & adæquat humores. Septimo conducit ad augmentum. Octauo membra apta simul reddit & solida. Non solum uero moderatione quadam æqualitatis, uerumetiam numeri cuiusdam proportione, motũ nobis oportet congruere. De musicæ quidẽ potentia, multa in multis epistolis asseruimus. Nũc uero satis sit intelligere, si per ipsam sæpe in contraria, scilicet tũ ad uoluptatem, tum ad dolorem distrahitur animus, nimirum posse ab utroq; ad habitum quendam utriusq; mediũ sæpe reduci. Ac si à motu corporis in quietem, & uicissim à quiete in motum reuocatur animus atq; prouocatur, certe posse quibusdam musicæ modulis à motu ordinis experte ad ordinatum, atq; hinc ad stabilem habitum quandoque reduci. Quem quidem habitum & hic et in epistola ad Dionysium secunda inquit & dei proprium esse, & humanæ uitæ tutissimũ. Vtrum uero uoluptas ac dolor in motione quadam consistant, & quo pacto definiãtur, in libro De uoluptate, & in Philebi Cõmentarijs latius disputamus. Satis in præsentia factum fuerit, si concludamus hunc in modum. Voluptates gustus & tactus in restitutione quadam in habitum corporis naturalem nasci uidentur. Dolores uero cõtrà, in casu quodã ex habitu naturali. Siue utrumq; euacuatione fiat, siue repletione, siue motu, seu quiete uel alteratione aliqua qualitatum. Præterea uoluptates odoratus, & auditus, & uisus, in reditu quodam ad ordinem sensualem, à quo multis contingentibus quotidie deturbamur. Deinde uoluptas imaginandi in regressione similiter ad ordinẽ imaginalem, à quo deijcit perturbatio. Ordo uero tam imaginalis quàm sensualis in quodam spirituum temperamento fundatur, cui quoties contemperata similiter admouentur, fit uoluptas in mutua quadam sensus imaginationisq; cum rebus quæ influunt congruitate resultans. Post hæc rationis lætitia in reformatione quadam nascitur: per quam ratio quæ perturbatione corporea facta informis fuerat, uel deformis, formatur pro natura sua, atque reformatur. Denique mentis gaudium reformatione perficitur: per quam intellectuali quodam intuitu reformatur aliquando in ideam, à qua ceciderat ob negotiosæ uitæ tumultum. Si inductionẽ hãc recte consideraueris uidebis humanam uoluptatem summatim fieri in reditu quodam in habitum naturalem: neq; tam reditus ipsius, quàm habitus gratia fieri & optari. Igitur eiusmodi habitus si fieri possit, perpetuo firmus maxime omnium est optandus. At cur cogitãti cuilibet occurrere uidetur optabilior oblectatio in motu perpetuo quàm status ille perpetuus? Quoniã fallit nos imaginatio & opinio animæ mobili cõiunctæ corpori, perq; cõiunctionem eiusmodi uoluptatem mobilem appetẽtis. Quam merito neglectura sit præ naturalis habitus firmitate, quando posita fuerit supra motũ. Si enim reuera gustaremus saporem ipsius habitus naturalis, extra quem in terris positi sumus, sicut motionis ad ipsum uergentis saporẽ gustamus: proculdubio longo interuallo habitũ regressioni præponeremus. Profecto quemadmodum omnes bonorũ gradus, meliori modo se habẽt in ipsa stabili ratione boni, quàm in materia mobili: sic expetendorũ omniũ rationes in ratiõe habituq; eiusmodi potius quàm in materia mobili collocantur. Per hæc probatum sit propriũ dei diuinorumq; gaudium in statu quodam consistere incomparabiliter motibus cunctis iucundiore. Quem quidẽ prudentes & ipsi debent eligere, & cæteris, præsertim iunioribus, adhibere. Præterea cunctis persuadere, uoluptatẽ quæ sit ex motu, non solum breuem esse ac leuẽ molestiæq; permixtam, sed etiam in multos & diuturnos ingentesq; dolores continuo prolabi. Distinguit autem numerosum motum per quem inconcinnos motus ætatis teneræ moderamur, in duo genera, in musicã scilicet & gymnasticam

sticam. Prima enim spiritum atq; animum, secunda uero humores membraq; cõponimus. Sub nomine quidem musicæ non modo cantus & sonos, sed poesim etiam et quæ ad figurarum ordinem pertinent, comprehendit. Sub nomine uero gymnasticæ, motus omnes corporis in præludijs ludisq; certaminum atq; prælijs. At choream saltationemq; ex utrisq; quodammodo mixtam intellige. Tum his omnibus quasi præludijs infantes, pueros, adolescẽtes, tam fœminas pariter quàm mares ad officia & belli & pacis diligenter erudit, eiusmodi uero rudimenta patrias appellat leges, ac reipublicæ uincula. Quibus subductis quasi columnis tecta reipublicæ corruãt. Iubet singula in his haud aliter fieri quàm publicis regulis statuantur: iudicans à delictis eiusmodi, delicta omnia tandem in republica prouenire, atq; ex mutabilitate ludorum iocorumq; & ornamentorum, mutationem quoq; legum & reipublicæ proficisci. Notabis mutationem præterquam in malis, esse rerum omnium periculosissimam, adeo ut etiam si muteris in melius, saltem ad tempus sis periculum subiturus. Inter hæc sacrificandum in ludis ait dijs & deorum filijs, atq; dæmonibus. Dæmonibus inquam puris, ut deorum filijs nos concilient. Deorum uero filijs ut deos nobis propitios reddant. Dijs deniq;, quo summi Dei muneribus nos reddant paratiores. Sic utiq; prisca consueuit religio, quemadmodmu de sphæra in sphæram gradatim corpore pertranſitur & uisu, sic de propinquis numinibus ad remotiora deinceps suo quodam ordine progredi in omnibus, id præcipue uenerans, quod splendorem summi præcipue refert. Neq; uero ego nunc, uel de ciuili, immo plebea, uel de poetica, immo uero insana superstitione loquor, sed de philosophico diuinorum cultu à priscis sapientibus, prout cognitus uniuersi ordo dictauerat, instituto. Quem solum ubiq; commendat Plato, reliquos duos reuera deridens. Et ubi duos tantum commemorat, id est deos deorumq; filios, dæmones & heroes intelligit filios. Vbi uero connumerat deos, & deorum filios & dæmones, intelligit deos numina super sphæras. Filios numina in sphæris, dæmones numina infra sphæras. Post hæc ubi legitimorum ludorum disciplinam commendat, ludos inquit studiorum gratia potius, quàm contrà esse cõstituendos. Addit, res humanas si comparentur ad diuinas, nullo studio dignas esse: id est, nulla extimatione, nulloq; amore, nec tanquam serias, sed tanquã nugas esse censendas. Sinautem ad naturales, magnificiendas esse cõsentit. Tum optimum ait homini contigisse, ut ingenium sortitus sit aptum ludis, & deditum: scilicet tum ad laboriosæ uitæ solamen, tum ad disciplinam paulatim per ludos congruos comparandam. Quod uero anima per uarias uiuendi formas circuitum quasi chorea ludens efficiat, id uniuerso optimum esse putãt. Rursus uniuersæ quoq; naturæ animæ, uidelicet ut quæcunq; in eius potentia latent, uicissitudine quadam educantur in lucem. At cur nõ dicit cætera quoque animalia ludos esse deorum? Quoniam nec adeo dijs familiaria sunt, ut cum his illi ludant. Nec comparãtur ad deos, utpote quæ seipsa deo non comparant, neq; diuina aliquando metiuntur, unde cogãtur de illis sicuti nos metiri. Et profecto si dei ridere sit, humanum rideat ludum conãtem immensa metiri. Considerabis hic Platonis uerba eiusmodi, scilicet: ea quæ ab aurora ad hanc horam nõ sine quadam deorũ inspiratione narrauimus, poesi quodammodo similia mihi uidentur. In his significat omnia eius scripta in eam usq; diem, id est senium, esse quodammodo diuinitus inspirata, atq; poetica figura disposita, ut sint allegorice plurimum exponenda. Idem quoq; innuit statim post exordium Phædri, ut sciamus, & quæ in adolescentia, & quæ in ultimo composuit sentio, poesim maxime redolere. Ob id in epistolis ait, mentem suam uel à nullo uel à quàm paucissimis, & uix tandem & quadam uaticinij sagacitate posse comprehendi. Præterea contemplare hic quàm diligenter Plato effrenem cohibeat puritiam, quãtum somnolentiam quidem detestetur, commendet uero uigiliam, quàm opportune sua cuiusq; ætatis disponat officia, iubens inter ludendum primo quidem tradi literas. Deinde musicam. Tertio gymnasticam. Quarto arithmeticam. Quinto geometriam. Sexto astronomiam. In septimo uero loco dialecticam, id est metaphysicã, collocat in fine legum atq; reipublicæ. Quoniam uero dicit deum cum diuina quidem necessitate pugnare nunquã, cũ humana uero pugnare: distingue necessitatẽ alteram quidem esse in ipso naturali rerũ ordine ita ut est diuinitus instituto, ut res tales sint & tot & tantæ, sic moueantur, hæ præcedant, hæ comitentur, illæ sequantur, aliæ simul sint, aliæ uero seorsum, atq; ut sunt ita quoq; sint iudicandæ. Alteram uero necessitatem in casu quodam ab ordine naturali, ubi uel deforme, uel monstruosum, uel dissidens dissolutumq; uidetur. Cum prima necessitate non pugnat deus, Eius enim præcipua uoluntate necessitas eiusmodi constat. Sed nunquid pugnat cum altera? Certe nusquam pugnat deus. quid enim repugnet omnipotentiæ? Veruntamen ob id quasi pugnare fingitur, quòd hæc à diuina similitudine prolapsa longius in dissimillimam deo cadit deformitatem, quasi iam rebellãtem, sed à deo interim quasi repugnante atq; expugnãte miris modis in ordinem quandoq; reductã. Animaduerte post hæc nõ patui momenti dictum. Nõ est pessimum rerum omnium imperitia. Immo uero pessimũ est multarũ rerum peritia acquisita male. Ac si præcedẽtem quoq; sententiam animaduerteris, quæ hominem cognominat & deum & dæmonẽ atq; heroem, cognosces qua ratione exponi possit Plato, ubi animã inquit humanam in uarias species pertransire. Sed hoc in theologia latius. Proinde ubi ad doctrinas mathematicas iuuenes adhortatur, reprehẽdit Græcos, quod in geometria & astronomia omnes errauerint. In geometria quidẽ, quod dimensionẽ quãlibet cum qualibet cõmensurabilem esse putauerint. Quod quidẽ nõ posse fieri primum apud Barbaros est inuentum. In astronomia quoq; quod errare planetas dixerint, cũ tamen in diuinis nullus sit error. Item motum uelocissimorũ, tardissimũ nomina

uerint, tardiſsimorumq; uelociſsimum. Mentiri uero contra deorum dignitatem per ignorantiam natam ex negligentia, iudicat non ſtultum ſolummodo, ſed prophanum. Sed damnat plurimum Græcorum errorem cõtra diuinæ prouidentiæ uoluntatem, dicentium nõ eſſe inueſtigandum ipſum auctorem mundi deum, mundiq; ipſius originẽ, nec eorum quæ in mundo ſunt cauſam, quaſi inueſtigatio hæc non pertineat ad pietatem: cum tamen maxime omnium pia ſit, utpote præcipue cum diuina uoluntate conſentiens, quæ & uniuerſum eo diſpoſuit ordine, qui ad inueſtigationem eiuſmodi ſemper alliceret, & mentem ipſam inueſtigationis huius auidiſsimam procreauit. Platonem uero ipſum exiſtimare ueriſsimam pietatẽ præcipue in unius dei cultu ſitam eſſe, probauimus aliàs, & per ſuperiora eius uerba in præſentia confirmamus. Nam & ſi in plurali numero ſæpe ait deos colendos eſſe, cõcludit tandem numero ſingulari, & ſingulari cultu deum ipſum eſſe omni beato ſtudio dignũ. Præterea in antecedentib. iudices creaturus cõgregauit magiſtratus omnes in templo & in ipſo anni principio. Principiũ uero ab æſtiuo ſcit ſolſtitio. Neq; te turbet, quòd in calendis proxime ſolſtitium ſequentibus. Id enim certioris apud populum principij gratia dictum puta, uerum autem initium apud eum in ipſo proprie ſolſtitio fieri. Quod quidem allegorice ſic exponatur, ut quando ſolis lumen, id eſt, dei lumen rectius uberiusq; à nobis accipitur, tunc reuera ſit principiũ uiuendi & cogitandi atq; iudicandi, & huius unius gratia cũcti ſimul in uno templo, id eſt, una religione colant quicquid colant. Lumen uero ſolis in libris de Republica inquit unius omnium patris imaginem eſſe, & quaſi ſimulachrum eius in mundano hoc templo à patre omniũ collocatum. Quid plura? Vnum deũ in primis adorandũ, cuius gratia cætera numina ſint colenda, alibi ſæpe docet, atq; in epiſtola ad Dionyſium, rurſuſq; ad Hermiã, & in Parmenide qui totus agit de uno, & in Timæo qui omnia producit ab uno, & in Philebo qui omnia metitur uno, & in Epinomide qui omnia reducit ad unum, manifeſte demonſtrat.

DIALOGVS SEPTIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

De educatione liberorũ

ATIS igitur de liberis tam maſculis q̃ fœminis, de ipſorum educatione & diſciplina poſt hæc nobis eſt dicendũ. Quam omnino ſilentio præterire, impoſſibile eſt, ac ſi dicatur, mentioni cuidam doctrinæq; potius q̃ legibus cõgrua uideatur. Quæ enim priuatim & per ſingulas domos tum multa tum parua & occulta quotidie fiũt, cum facile ex uoluptate, dolore, & cupiditate ſingulorũ præter legumlatoris conſiliũ agantur, uarios & diſſimiles mores ciuiũ reddũt. quæ res ciuitatibus officit. Quum uero parua & frequentia ſint, ſingulis mulcta impoſita, ea legum poſitione uetare nõ ſatis honeſtũ eſſet atq; decorum. Quinetiam ſcriptis legibus derogaret, cum in paruis & multis ad contemnẽdas leges homines cõſueſcerẽt. Quapropter & leges de his ſcribere difficile eſt, & ſilere impoſſibile. Sed conabor oſtendendo quaſi digito quæ dico in lucem efferre. nũc enim obſcurius dicta uidẽtur. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Iam uero recte aliàs dictum eſt, exiſtimãdum eſſe, rectam educationẽ poſſe & corpus & animum q̃ pulcherrima & optima reddere. CLIN. Ita eſt. ATHEN. Corpora uero pulcherrima ſimpliciter ea fore cẽſeo, quæ rectiſſima in tenera ætate concreſcunt. CLIN. Certe. ATHEN. Quid illud? Nõne intelligimus q̃ maximum atq; plurimũ incrementi primi progreſſum in omnib. animalibus eſſe? adeò ut cõtendendi anſas multis præbuerint, corpora humana à primis quinq; annis in reliquis uiginti in duplũ nõ creſcere. CLIN. Vera narras. ATHEN. Quando ſine multis moderatiſq; laboribus incremẽtum influit plurimum, an nõ multa hinc mala corporibus innaſcuntur. CLIN. Omnino. ATHEN. Pluribus ergo laboribus ipſis tunc opus eſt, quando ſummopere affluit nutrimentũ. CLIN. Quid ais hoſpes? Nunquid ſtatim natis & tenerimis pueris labores plurimos afferemus? ATHEN. Nõ his primis, ſed priuſ etiã illis qui adhuc in utero matris aluntur. CLIN. Quomodo uir optime faciendum id iubes? Num ij qui adhuc in utero parentis gerũtur, laborabunt? ATHEN. Certe. Nec ſanè mirum eſt ſi uos exercitationem tantillæ ætatis ignoratis, quam uobis licet uideatur abſurda, cupio aperire. CLIN. Omnino. ATH. Apud nos quidẽ huiuſmodi quiddã magis intelligi poteſt: propterea quòd ibi nõnulli in ludis quibuſdã magis q̃ decet, uerſanť. Nam apud nos nõ pueri ſolũ, uerumetiã ſeniores aliqui auium pullos alunt, & ad mutuã inter ipſas aues pugnam exercent: ac longe abſunt, ut labores in quibus ipſas exercẽtes agitãt, moderatos ipſis putent: ſed ad hæc minores in manibus, maiores ſub ulna capientes, nõ ſuſed ha-

ſed harum auium bonæ habitudinis gratia per multa ſtadia gradiuntur. In quo ſanè homini intelligenti compoſiti ſignificant, corporibus omnibus motum agitationemq; non laboriоſam prodeſſe, ſiue à ſeipſis ſiue in uehiculis, ſeu naue, ſiue aquis, ſiue quomodocunq; aliter moueãtur. Et propter hæc ciborum potuſq; alimentum ſuperantia, ſanitatẽ, pulchritudinẽ, & uires nobis præbere poſſunt. Quæ cũ ita ſe habeãt, quid poſthac faciundum cenſemus? Vultis' ne cum riſu uerba faciamus, leges ponentes, ut prægnans deambulet: & natus quaſi cera fingatur, quamdiu tener eſt, ac ad biennium uſq; inſtitis aſtringatur? Nutrices præterea per leges impoſita mulcta cogamus ut uel ad agros, uel ad templa, uel alio ad ſuos, donec per ſe ſtare poſſint, pueros perferant? Ac etiam cum ſtare cœperint, ne ponderis uiolentia membra propter mollitiem diſtorqueantur, geſtent adhuc, quouſq; triennio infantes exegerint? Sint autem robuſtæ quoad fieri poteſt nutrices, nec una ſolum ſed plures. Et in ſingulis pœnam niſi fiant, ſcriptis legibus imponamus? Vel nullo modo ſic agamus? Quod eñ modo diximus, abunde nobis accideret. CLIN. Quid nam? ATHEN. Riſum profecto in nos ingentem prouocaremus. Nam mores nutrientium muliebres atq; ſeruiles nobis obtemperare nollent. CLIN. Cuius gratia igiť dicenda hæc putauimus? ATHEN. Quia domini & liberi ciuium animi, forſitan cum hæc audi uerint, probe intelligent, quod niſi priuata recte adminiſtrẽtur in ciuitate, fruſtra res communes ſperat quis firmitatem aliquã in legibus habituras: atq; hæc intelligentes his quæ modo diximus, tanquam legibus quibuſdam utentur: quorum uſu, & familia & reſpublica bene gubernata feliciter uiuent. CLIN. Valde conſentaneũ eſt quod dixiſti. ATHEN. Ne deſinamus ergo ab huiuſmodi legum latione antequam animorũ quoq; ſtudia quæ ad teneros admodum pueros pertinent, deſcribamus: & ita ſimili quoq; modo, ut de corporibus incepimus, ſermonem abſoluamus. CLIN. Recte nimirum. ATHEN. Hoc igitur tanquam elementum ad utriuſq; tam animi quàm corporis infantium cultum accipiamus, perpetuam die nocteq; nutritionem agitationemq; adhibitã, omnibus quidem conferre, maxime uero tenerrimis, ut ſi fieri poſſit, ſic habitent quaſi perpetuo nauigarent. Quoniam autem fieri nequit, quàm proxime ad hoc in curandis infantibus accedendũ. Quod autem fieri oporteat, coniectare hinc licet, quòd periculo tam puerorũ nutrices quàm quæ remediis Corybantum dant operam, id eſſe utile cognouerunt. Quãdocunq; enim dormire pueros ad ſomnum tardiores matres cupiunt, non quiete hoc, neq; ſilentio, ſed contrariis faciunt. In ulnis enim portant agitantq; ſemper, & illos uocis modulatione tanquam tibicinio quodam mulcent. Et quemadmodum inde bacchationũ furentium remediis fit, huiuſmodi agitationis chorea muſaq; utuntur. CLIN. Quænam horũ potiſſimum cauſa nobis eſt hoſpes? ATHEN. Nõ eſt ualde difficilis cognitu. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vtræq; hæ paſſiones in metuendo conſiſtunt: ſunt enim formidines quædam, propter malum aliquem animi habitum. Quando igitur ab exterioribus aliquis ad hos affectus agitationem infert, uincit exterior motus interiorem illum terribilem atq; furioſum. Cumq; uicerit, tranquillã animo præſtat quietem, ſaltu cordis aliquantiſper ſedato: atq; ita alijs inducit ſomnum, alios uigilantes per tibiam & tripudiũ, cũ auxilio deorum quibus ſupplices litabant, à furioſo affectu ad ſanæ mentis habitum reuocat. Atque hæc ut orationis huius breuitas fert, rationem aliquam probabilem habent. CLIN. Omnino. ATH. Si hæc igitur talem aliquam uim habent, hoc præterea cogitandum, animum omnem ab infantia in metu nutritum, magis utiq; quouis ferri per formidinem conſueſcere. Nec cuiquam dubium eſt, quin ad timiditatem iſta nõ ad fortitudinẽ exercitatio ſit. CLIN. Ita prorſus. ATH. Contrà uero eum ad fortitudinem exercitari dicemus, qui à tenera ætate metus terroreſq; omnes uincere conſueſcit. CLIN. Scite. ATHEN. Vnum igitur hoc ad uirtutis animi partem ſummopere cõferre dicamus, exercitationem uidelicet infantium quæ in motibus fit. CLIN. Maxime. ATHEN. Atqui ſa cilitas animi uel moroſitas, non parum momenti habent ad bonitatem animi uel prauitatem. CLIN. Eſt ita. ATHEN. Eſt autem à nobis pro facultate dicendũ, quo pacto utrum uis horum infantiũ ſtatim animo innaſcatur. CLI. Plane. ATHEN. Nobis profecto uidẽtur deliciæ, difficiles, moroſos, iracundos, & leui de cauſa excitabundos iuuenum mores efficere. Cõtrà uero, nimia ſeruitus atrox, cum abiectos & illiberales & humana peroſos facit, ad humanam conſuetudinem ineptiſſimos reddere. CLI. Quomodo autem ciuitas uni-

Exercitatio infantiũ cõfert ad uirtutem capeſſendam

Deliciæ in animis puerorum

tas uniuersa infantes qui nõdum uoces intelligunt,nec disciplinã aliam gustare possunt, ut iubes erudiet? ATHEN. Sic plane.Omne animal statim natum uoce & clamore uti solet.Nec minus hominũ genus quod præ cæteris ad clamorem addit ploratum. CLIN. Sic est. ATHEN. Nutrices ergo quid infantes cupiãt,uolentes cognoscere,quod appeti credunt offerũt:si tacent,recte:si clamant flentq́,nõ recte se obtulisse his signis conjciunt. Argumẽta sanè in infantibus quas res ament,quas oderint,clamor fletusq́ sunt,signa minime fortunata. Huius rei tempus triennio minus nõ est,quod spatium non est parua uitæ particula ad eam recte uel contrà ducendam,si ipsum recte uel contrà ducitur. CLIN. Recte. ATHEN. Nónne uidetur uobis difficilis homo,nec ullo modo tranquillus, esse etiam querulus atq́ gemebũdus ultra quam bonum uirum deceat? CLIN. Mihi quidem. ATHEN. Siquis omni ratione pro uiribus conetur, ut in hoc triennio puer quàm minimum dolore,metu,tristitiaq́ afficiatur,nónne pueri animus pacatior tranquilliorq́ reddetur? CLIN. Perspicuum est hospes,multoq́ etiam magis,siquis eum in multis uoluptatibus educarit. ATHEN. Hoc ego tibi non concedam ô mirifice Clinia.Nam talis educatio cũ in principio statim adhibeatur,omniũ maxima pernicies est. Videamus igitur an quicquã dicamus. CLIN. Dic,quid ais? ATHEN. De re non parua à nobis agi nunc assero. Attende & tu Megille,ac sententias utriusq́ dijudica.Mea quidẽ ratio,rectam uitam censet nec uoluptates sequi omnino,nec fugere omnino dolores debere,sed mediũ potius illum habitum sequi,quem & ipse modo tranquillitatẽ uocabam,& omnes dei prorsum esse,diuino quodam oraculo rectè conjcientes fatemur.Hunc habitum sequi debet quisquis hominũ diuinus est futurus,adeo ut nec ipse ad uoluptates omnino procliuis sit,alio quin procul à dolore non erit,nec alium quenquam siue senem,siue iuuenem, aut masculum,aut fœminam indulgere uoluptatibus patiatur, minimeq́ omniũ statim natos infantes.firmissimi enim tunc omnibus mores omnes propter consuetudinem innascũtur.Ego uero nisi uererer ne fortè iocari uobis uidear,dicerem utiq́, grauidas etiã mulieres maxime omnium illo anno ita regendas esse,ut nec ad uoluptates multas furiosq́ ferantur,neq́ doloribus agitentur:sed tranquillã pacatamq́ & mitem uitam agant. CLIN. Non opus est hospes ut Megillum interroges,uter nostrum rectius sit loquutus. Ego enim assentior tibi meræ uoluptatis meriq́ doloris uitam fugiendam omnibus esse, & mediam quandam semper tenendam. Quare & dixisti recte atq́ audisti. ATHEN. Recte nimium Clinia.Sed illud ad hæc simul omnes tres cogitemus. CLIN. Quidnam? ATH. Quod quæ dicũtur à nobis,ea leges nõ scriptæ à multis appellantur, nec aliæ sunt quæ leges patriæ nominãtur,quàm huiusmodi omnia. Atq́ quod paulo ante retigimus, nec leges hæc esse uocãdã,neq́ silentio prætereunda,probe dictũ est.Hæc em̃ totius reipublicæ uincula sunt,mediumq́ tenent inter scriptas scribendasq́ leges, uidelicet tanq̃ primæ priscæq́ omnino institutiones. Hæc si probe posita sint,secq́ in eis homines recte assuefecerint,conscriptas leges stabili salute tutantur.Sin contrà factum sit, contrà continget: quemadmodum in ædificijs accidit,ubi si ædium sustentacula subtracta de medio fuerint,concidere omnia cogunt,aliaq́ ex alijs deijci,& quæ bene superstructa sunt,diru tis prioribus corruunt. Atq́ hæc quidem cogitantes nouam hanc tuam ciuitatem ô Clinia;undiq́ uincire debemus,nihilo prorsus relicto quoad fieri potest,quod uel ad leges, uel ad mores,uel studia pertineat.his enim omnibus ciuitas nectitur. Alterum uero istorum sine altero permanere non potest.Quare non est mirandum, si quæ nobis multa simul & parua legitime uidenẽ instituenda uelut cõsuetudines cõfluentia longiores leges efficiunt. CLIN. Recte tu quidem,& nos similiter cogitauimus. ATH. Siquis igitur ad eum qui tres agit annos colendum seu masculũ,siue fœminam hęc diligẽter adhibeat,ac sedulo supradictis utatur,non paruam afferet nuper enutritis utilitatem. Atq́ id ingenio eorum qui tres & qui quatuor & quinq́ & sex agunt annos cõueniens erit, à quibus deliciæ remouendæ sunt,& castigatio sine contemptu adhibenda.Cæterum quemadmodum seruos diximus castigare sine contumelia oportere,ne in iracundiam efferantur:castigare tamen omnino,ne nimium delicios reddantur:ita & liberos uolumus.Horum ludi quidã sunt ipsis quodammodo naturales:ad quos quando cõueniunt, sponte ferũtur. Congregandi hi pueri sunt à triennio ad sex usq́ annos,singuli in suæ tribus solennitate: quorũ & adhuc tantillorũ nutrices modestiã incõtinentiamq́ obseruent, & cuiq́ cœtui nutri-

nutricibusq́ una quædam præsit de mulieribus duodecim annuo tempore imperatura, prout legum custodes ordinauerint.has deligant mulieres nuptiarũ curatrices, ex quaq́ tribu unam ætate ipsis æquales. Quæ ad hunc magistratum assumpta est,ita se gerat ut in sacrum quotidie proficiscatur,semperq́ iniuriantem puniat.Seruum quidem & seruam, peregrinum & peregrinam ipsa per urbanos quosdam ministros:ciuem autem,cuius animaduersio in controuersia sit,ad ædilium trahat iudicium:de qua autem non sit controuersia,puniat ipsa. Post annorũ sex ætatem fœminæ à maribus discernantur, pueriq́ deinceps cum æqualibus maribus,& puellæ cum fœminis æqualibus conuersentur. Et ad scientias utriq́ se uertant. Mares quidem ad magistros equorũ,arcuũ,telorũ, & fundæ: fœminæ quoq́ ad eadem si concedatur,usq́ ad scientiam tantum, & maxime ad armorum usum. Quo pacto autem nunc in his se res habeat,penè ab omnibus ignoratur. CLIN. Quid ais? ATHEN. Quòd uidelicet dextera à sinistris,quo ad manus pertinet, differre iam uideantur in singulis operationibus natura. Pedes enim inferioresq́ partes ad opera nihilo differre uidentur.Manibus autem matrũ nutricumq́ simul ignorãtia quasi clauDe facti sumus.Nam quũ natura ferè ad utramq́ partem æque se habeat,ipsi per consuetudinem nõ recte utentes,differentiã fecimus.Et certe in quibusdam parum id refert. Nihil enim interest ad uitam,si lyra in sinistra sit, dextera plectrum, in cæterisq́ huiusmodi similiter. Quorum exemplo idem in reliquis omnibus non facere, dementia est. Hæc ita esse lex Scytharum ostendit.Non enim sinistra solum arcum, dextra sagittam tenent, sed utrisq́ similiter ad utrunq́ utuntur.Multa exempla huiusmodi in aurigarum aliorũq́ operibus reperiuntur.Ex quibus intelligere licet eos qui dextris sinistra imbecilliora reddunt, præter naturã id facere.Quæ res ut diximus,in corneis plectris,instrumentisq́ talibus impedimento non est.Sed permultum interest,quando in pugna, ferro, arcu, hasta, cæterisq́ huiusmodi uti necesse est, plurimum autem quando armis arma pellũtur. Differt autem multum qui didicit, ab eo qui non didicit: & exercitatus, ab eo qui minime exercitatus est. Nam quemadmodum qui aut in pugili certamine, aut lucta,aut utroque simul perfecte se exercuit,potis est congredi à sinistris,& præstò se accõmodat, quando ad partem alteram transferre cogitur:id ipsum arbitror in armis ac cæteris rebus rectissimum esse. Quare oportet si duo quædam quis possidet,quibus se defendat, & alios cædat: ut nihil horum pro uiribus otiosum inexercitatumq́ relinquat. Et si quis Geryonis aut Briarei naturam habeat,quum centimanus sit,cẽtum oportet ab eo iacula mitti posse.Horum omnium curam habeant principes,tam mulieres quàm uiri:& mulieres quidem ludos alimentaq́ considerent: uiri autem disciplinas, ut omnes pedibus manibusq́ utrinq́ æque potentes facti, per consuetudinem naturæ non noceãt.Disciplina uero duplici uti conuenit:& corporis quidem,gymnastica,manimi, musicam uocari. Sed gymnastica rursus est duplex,saltatio & luctatio.Saltatio quoq́ alia musæ uerba imitatur,magnificentiam ipsius libertatemq́ obseruãs: alia bonæ habitudinis,leuitatis & formæ tum corporis ipsius, tum partium membrorumq́ eius gratia,apte flectit tenditq́ singula: ita ut sufficienter motus harmonicus diffundatur,consequaturq́ uniuersum saltationis ordinem.Luctationis autem genera illa quæ Anteus & Cercyo in artificiũ inutilis contentionis gratia deduxerunt,uel Epius uel Amycus in pugili concertatione: quum nihil ad prælium conferant,digna mentione non sunt. Quæ uero in recta luctatione à collo,manibus,laterumq́ motu cum uictoriæ studio,honestoq́ habitu adhibentur, & ad sanitatẽ uiresq́ cõducunt: quum ad omnia utilia sint,prætereunda non sunt.Sed discentibus docentibusq́ simul præcipiendũ,ut quãdo ad hoc in cõdendis legibus uenerimus,alteri beneuole hæc largiantur, alteri gratiose suscipiãt.Nec uero omnes imitationes capessendæ quæ in choreis sunt,sed hic quidem armatorum Curetarũ ludi, in Lacedæmone Castoris atq́ Pollucis.Apud nos quoq́ non est negligendũ,quod Minerua ludis choreæ delectata,non nudis manibus ludendum censuit,sed armis tota ornata,saltãdi officio est perfuncta.Quæ quidem adolescentulis sunt maribus & fœminis imitanda,deæ munus ad usum belli solennitatũq́ ornamentum honorãtibus.Pueros uero antequam prodire in bellum possint,armis equisq́ oportet in deorum omniũ pompis ornatos,modo uelociores, modo tardiores in chorea & itinere ad deos deorũq́ filios supplicationes fundere. Ludi porrò atque præludia si rerum aliquarum gratia,nullarum certe nisi harum sunt adhibenda.

Puellarum separatio

Gymnastica
Saltatio

Luctatio

Hæc

Hæc enim in pace & bello tam priuatim quàm publice utilia sunt. Cæteræ uero corporis exercitationes seu ludo, siue serio fiant, ô Clinia atq; Megille, nõ sunt liberales. Eam iam gymnasticam quam tractandam in primis sermonibus dixi, fermè peregi, atq; hæc tota & perfecta est. Vos autem si meliorem habetis, in medium proferatis. CLIN. Non est facile hospes his neglectis, narrare alia de gymnastica & certamine meliora. ATH. Reliquum est ut de Musarũ Apollinisq; muneribus disseramus. de quibus ita satis dictũ esse putabamus, ut de gymnastica solum restare uideretur. Nunc autem patet nõnulla esse relicta, quæ dicenda in primis sunt, quare deinceps illa dicemus. CLIN. Dicantur omnino. ATH. Audiatis igitur, audistis enim & in superioribus, quamuis & in dicendo & audiendo, quod ualde mirum est & insolens, cauere decet. Equidem in præsentia nonnihil dicturus sum, quod dicere merito uereri quis debeat: dicam tamen. CLIN. Quid illud est hospes? ATH. Nusquam cognosci assero, quàm magnam ludorum genus ad legum conditarum stabilitatem & mutationem habeat potestatem. Quippe si hoc ita ordinatum fuerit: ut ijsdem ludis secundum eadem, & eodem modo, ijdem homines semper utantur & delectentur, leges quoq; serio positas stabiles manere permittit. Si nautem mutetur id genus, nouiq; ludi quotidie inducantur, semperq; nouis delectetur iuuentus, tum figuris gestibus ue corporis, tum reliquo apparatu & supellectili: ac decens & indecẽs in his rebus aliter indies & aliter iudicent, atq; inuentores nouarum rerum, colorum scilicet & figurarum cæterorumq; huiusmodi semper honorent: pestem hac nullam ciuitati maiorẽ fore censemus, recte admodũ iudicantes. Mutat enim iuuentutis mores occulte, facitq; ut prisca quidem uilia, noua uero digna honore uideantur. Qua oratione & opinione, nihil rursus assero perniciosius ciuitatibus esse. Sed audite quantum id malum esse censeo. CLIN. Vituperari ne prisca malum esse in ciuitatibus ais? ATHEN. Aio equidem ualde. CLIN. Non malos ad hanc orationem nos auditores habebis, sed quantũ fieri potest beneuolentissimos. ATHEN. Consentaneum est. CLIN. Dic iam. ATHEN. Agite, audiamus hæc diligentissime: atq; ita inter nos disseramus. Mutationem aio omnibus in rebus præterquam malis esse periculosissimam: in temporibus omnibus inuentis, in diæta corporum, in moribus animorum, in omnibus simpliciter præterquam in malis, ut modo dicebam. Corpora quidem cum primis cibis aliquibus & potibus laboribusq; utuntur, turbantur quodammodo, deinde ex diuturno harum rerum usu concrescunt, pinguiaq; redduntur: atq; huiusmodi uictu utpote iam cõsueto, familiari & amico, delectantur admodum, & optime ualent: at si ex probabili aliqua causa ad aliam cogantur transire diætam, in morbos initio conturbata incidunt, antequã nouo uictui consuescant. Idem quoq; in cogitationibus hominum animorumq; naturis fieri cogitandum. Omnes enim eas leges colunt, & innouare formidant, in quibus educati sunt: si illæ diuina quadam fortuna longe tẽporibus stabilitæ fuerint: adeo ut nullus aut recordetur, aut audiuerit eas unquam se aliter habuisse. Quapropter excogitare debet legislator, qua uia id in ciuitate quodammodo fiet. Hunc igitur ipse modum excogitaui: adolescentum ludos quotidie uariatos, ut suprà diximus, existimãt omnes nihil aliud esse quàm nugas, neq; quicquam ad officia uitæ habere momenti. Quare cedunt & mutationem hanc innouationemq; fieri facile patiuntur. Nec intelligunt, quod necesse est pueros diuersis ac priores ludis gaudentes, diuersos differentesq; à priorib. uiros fieri: diuersos uero effectos, diuersam quoque uitam quæsituros, atq; hinc noua studia legesq; desideraturos. hinc nemo formidat pestem quam dixi maximam ciuitati futuram. Sed cætera quidem, præsertim circa figuras mutata, minus nocent. Crebra uero in laudandis uituperandisq; moribus innouatio grauissima etiam, ut arbitror, & plurimum formidanda. CLIN. Quid ni? ATH. An non superioribus sermonib. credimus, in quibus diximus, quod rhythmi & cætera musicæ genera, imitationes quædam sunt morum, tum bonorum hominũ, tum malorũ? Vel quid dicemus? CLIN. Nullo modo aliter sentiemus. ATH. Omni igitur ratione conandum ne pueritia in cantibus & saltationibus noua unquam audeat imitari, neue ullus ad nouitatem pueros uoluptatũ blandimentis alliciat. CLIN. Optime dicis. ATHEN. Habet ne quisquam nostrũ artem ad hæc Ægyptia meliorẽ? CLIN. Quam illã dicis? ATHEN. Vt tripudij cantusq; genera dijs omnia consecrentur: & primum quidem festi dies singuli in certis anni temporibus, dijs singulis deorumq; filijs, & dæmonibus statuantur. Deinde quæ

de quæ sacrificia, quibus dijs offerenda sunt, ordinetur. Quiue cantus & choreæ quibus conueniant sacrificijs distinguatur. Quę postquam distincta sunt, communi ciues omnes libatione, tum Parcis, tum alijs dijs sacrificent, certosq; cantus & choreas, certis dijs, eorumue filijs, & dæmonibus dedicent. At si quis aliter q̃ constitutũ sit, hymnis choreisq; in deorum sacris utatur, sacerdotes tam uiri q̃ mulieres una cum legum custodibus, eum sancte & legitime arceant: & qui repulsus erit, nisi libenter obtemperauerit, per totam uitam uolenti cuiq; pœnas impietatis persoluat. CLIN. Probe. ATHEN. Verum quoniam huc oratione deuenimus, ut nos decet, afficiamur. CLIN. Quorsum hæc? ATHEN. Omnis nõ senex tantum, uerum etiam iuuenis quoties mirum quid & insolens uiderit uel audiuerit, non utique accurrat illico, quodq; dubium est concedat: sed quasi ad triuium siue solus siue cum alijs uenerit, ignoretq; uiam, perquirat sane, nec ulterius progrediatur, antequam certior fuerit, quò iter ferat. Similiter nobis in præsentia faciendum. Nam cum in sermonem de legibus mirum & insolitum incidimus, diligentissime considerare debemus. Non enim decet subito tantos uiros de re tanta ferre sententiam, & quasi planã protinus affirmare. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Ergò tempus ad hoc assumamus, tunc demum affirmaturi, cum satis fuerit consideratum. Verum ne frustra consequentem legum præsentium ordinem relinquamus, ad finem propositorum festinemus. Forte nanque si deus uoluerit, finem suum hæc tractatio consecuta; plane quod modo dubitatur aperiet. CLIN. Præclare loqueris hospes. Quare sic faciamus. ATHEN. Decreto igitur mirum hoc & insolens, ut dicimus, affirmet, quo nobis odæ cantusq; constare legibus uideant: sicuti prisci de citharœdia dicebant: ut illi quoq; non longe à nostro absint proposito, sed tanquam in somno, aut etiam in uigilia uel somniauerint, uel uaticinati hoc sint. Hoc igitur ita decernatur. Nemo audeat præter publicos sacrosq; cantus aliquid canere: & præter constitutam iuuentutis choream moueri tripudio, quemadmodum neq; contra leges alias quicquam facere licet. Qui paret, indemnis abeat. Eum uero qui non obtemperauerit, quemadmodum paulo ante dictum, legum custodes sacerdotesq; tam mulieres q̃ uiri puniant. Sed hæc quidem ita se habeant. CLIN. Ita prorsus. ATH. Quomodo autem legibus hæc quispiã ita sanciet, ut ridiculus non uideatur? Atqui ita consideremus. Tutissimus ad hæc mihi modus uidetur, ut imagines quasdam oratione fingamus: quarũ unam hanc esse dico, Sacrificijs factis, & uictimis de more peractis, accedat priuatim quispiam ad aram sacraq;, filius aut frater, qui miserabilẽ prorsus & noxiam orationẽ fundat, nonnẽ dicemus hunc patri & suis male ominatum fuisse? CLIN. Dicemus sane. ATHEN. In nostris ciuitatibus fermè omnibus, ut breuiter dicam, hoc ita fit. Nam postea quàm magistratus quispiam publice sacra fecit, nõ unus, sed multi solent chori conuenire. Qui cum prope aras steterint, miserandis uocibus sacram rem temerant. Quippe uerbis numerisq; & concentibus flebilibus audientium inficiunt animos, & qui turbam ad lachrymas uehementius commouet, uictoriæ præmia refert. Hanc nos legem nonne abrogabimus? & si querulam orationem audiri à ciuibus quandoq; oporteat, non faustis diuinarum solennitatum diebus, sed nefastis potius conuenire dicemus? Tunc eant si placet præmio conducti chori, externiq; cantores, quemadmodũ in funeribus fieri debemus: ubi quidã mercede conducti, Caricæ gentis instar misere defunctum ipsum deplorãt. Hoc certe huiusmodi cantibus conuenire uidetur, eosq; cum flebiles mœstiq; sint lugubris quoq; uestis; ut breuiter dicam, non coronæ neq; ornatus aurei decent. Igitur à uobis ipsis hoc rursus exquiro, utrum primã hanc imaginẽ placeat cantibus adhiberi. CLIN. Quam? ATHEN. Bonum, inquã, omen, ipsumq; cantuũ genus semper in benedicendo & feliciter ominando uersetur. An fortè nihil interrogandum, sed id potius sanciendũ? CLIN. Imò uero sanciendum prorsus. Cunctis enim hæc lex digna suffragijs. ATH. Quænam igitur post benedictionem, laudes, bonumq; omen, musicæ secunda lex erit? Nonne ut preces dijs, quibus libamus, effundantur. CLIN. Certe. ATH. Tertia uero, ut arbitror, erit lex: ut cum potę preces ipsas, petitiones hominum à dijs esse non ignorent, diligenter animaduertant, ne mala quasi bona postulent. Ridicula nimiũ illius cõditio, qui ita precatur. CLIN. Proculdubio. ATH. Nonne suprà cõcessimus, nõ oportere in ciuitate aureas & argenteas diuitias esse? CLIN. Omnino. ATH. Cuius igitur exemplar sermonem hunc esse dicemus? Nonne huius? quod uidelicet poetarum genus non omne quæ bona sunt, quæ non, satis

cognoscere potest. Quare si quisquā poetarum uerbis aut cantu præter ipsam rationem preces non rectas nobis tradiderit, is contraria in rebus maximis petere ciues faciet. Quo quidē errore, sicut diximus, non multos maiores reperiemus. Vnam igitur hanc quoq; in musica legem formamq; ponamus. CLIN. Quam? Dic apertius. ATH. Nemo poeta præter ciuitatis leges, & iusta, uel honesta, uel bona fingere quicq; audeat. Nec liceat quę cōposuerit, ulli priuatorū ostendere, anteq; constituti hac de re iudices legumq; custodes & uiderint & approbauerint. Qui uero musicæ & disciplinæ præsideāt, ferme ostensum est. Nunquid ergo, quod sæpe iam quæro, lex ista nobis formaq; & imago tertia sancietur? An aliter? CLIN. Sanciatur omnino. ATH. Post hæc rectissimum erit, ut hymni laudesq; deorū precibus mixtæ canantur: deinde dæmonū heroumq; similiter, cum laudibus preces idoneæ. CLIN. Nil prohibet. ATH. Ad hæc sequitur confestim hæc sine inuidia lex.

Qui mortui laudandi Viuētes nō laudandi

Decens est eos ciues laudibus exornare qui cesserunt e uita, si corporis uel animi uiribus res arduas præclarasq; gesserint, & legibus libenter paruerint. CLIN. Quid ni? ATH. Viuentes autem adhuc, laudibus hymnisq; honorare tutum non est, priusquā uita functus quispiā finem uiuendi præclarū fecerit. Hæc omnia uiris mulieribusq; uirtute insignibus communia sint. Cantus autem & tripudia ita constituanē: Multa priscorū sunt circa musicam antiqua poemata, & saltationis genera, de quibus decētia & cōmoda constitutæ ciuitati delígere, nulla inuidia est. Quorum electores nō pauciores q̄ quinquaginta sint annos nati. hi quæ sufficienter dicta esse uideantur, eligāt: quæ uero improbe dicta omnino reiiciant. Et quæ minus sufficienter, poetis uiris musicisq; adhibitis corrigāt & absoluāt, atq; uirtute ipsorum poetica, non uoluptatibus neq; cupiditatibus, nisi in paucis quibusdam utantur, ita ut legumlatoris exposita uoluntate, saltationē cantumq; & omnem choream, prudenter ad eam dirigant. Omnis profecto ordinata musa, quāuis suauis musa nō adiungatur, longe melior est q̄ cum est sine ordine. Suauitas autem atq; iucunditas Musis omnibus est cōmunis. Nam in quacunq; à primis annis, ad ætatem usq; maturam uersatus aliquis fuerit, eam iucundam arbitratur. Quippe si in Musa temperata atq; ordinata fuerit educatus, contrariam cum audit odit, illiberalemq; appellat. Sin uulgarem incultamq; semper audire consueuerit: huius contrariam, frigidam & asperam esse dicit. Quapropter ut modo dicebam, iucunditatis & molestiæ in utraq; pro cōsuetudine nostra par ratio est, sed emolumenti & detrimenti ratio impar. Nempe altera meliores, altera deteriores facit utentes. CLIN. Præclare. ATH. Præterea cantus qui uiris conueniant, & qui fœminis, forma quadam distinguere debemus, & concentibus numerisq; accommodare. Absurdum est enim concentui uniuerso uel numero dissonare, & his singulis non idonea reddere. Horum igitur formæ necessario legibus statuendæ sunt, & utriusq; cōuenienter attribuendæ. Et quid uirum, quid ue mulierem deceat, ex ipsa utriusq; naturę differentia, declarare. Porrò quod magnificum est & ad fortitudinem tendit, uirile dicendum. Venustum autem modestumq; magis, fœminis esse accommodatius & disputatione assuerandum; & legibus sanciēdum. Atq; ordo quidem hic sit. Deinceps declaremus quomodo hæc & quibus tradenda aperiendáque sint, & quando agenda. Quemadmodum uero nauium faber carinulas primum ad nauis formam supponit, sic ego mihi facere uideor. Nam dum uitæ conor figuras distinguere, secundum animorū naturales formulas quasdam quasi carinulas facio, ut qua uia & ratione, huius uitę nauem per hęc maria ducturi simus, recte conspiciatur. Humanæ quidem res magno studio dignæ non sunt: Studere tamen necesse est, quod informatum dixerim. Postquam uero hic sumus, si modo quodam conuenienti id fecerimus, satis forsan nobis erit factum. Sed quid dicam, recte fortassis aliquis quæret. CLIN. Recte admodum. ATH. Oportere igitur aio quod studio dignum est, studiose sectari, non digna uero nequaquam. Ac deum quidem omni beato studio dignum, Hominem uero, sicut etiam suprà diximus, dei ludo esse fictum, atq; id uere ipsius optimum esse. Ita igitur affectos homines consequenter & mares & fœminas uersari in ludis quàm pulcherrimis oportere, contra quàm modo cogitantes. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Nunc certe studia ludorum gratia sequenda esse ducunt. Nam rem bellicam putant studio dignam pacis gratia bene disponendam esse, cum in bello nec ludus inesse soleat, neq; disciplina ratione digna fuerit unquam, nec sit modo, neq; futura sit. nos autem eam disciplinam studio dignissimam arbitramur, qua homines instituti quamlongissimē atq;

Homo ludus deorū

atq; optime in pace uitam agant. Quæ autem ludendi in uita recta sit ratio, & quales ludi in sacrificijs canendo saltandóq; adhibendi sint, ut & dij nobis reddantur propitij, & hostes fundantur in pugna, & quas potissimū res cantu & saltatione imitati hæc utraq; consequi ualeamus, quibusdam quasi formulis præsignatū est, & uiæ per quas eundum, constratæ sunt. Qua sane in re credendum est poetam bene cecinisse, cum ait, Telemache, alia quidem tu mente uersabis, alia tibi dæmon suggeret: Non enim te puto sine numine diuūm genitum & nutritum. Hoc ipsum alumnos quoq; nostros cogitare oportet, & superiora quidem sufficienter dicta existimare, & siqua desunt dæmonem deumq; sperare sibi suggesturum, quibus scilicet sacrificijs choreisq; & quando & quæ numina ludendo placare debeant, secundum modum naturæ uiuentes, cum ipsi res quædam miræ sint ut plurimum ueritatis parum participes. MEG. Genus hominum hospes penitus parui facis. ATH. Non mireris, sed ignosce, ô Megille. Nam cum ad deum respexerim, commotusq; fuerim, hæc dixi. Genus ergo nostrum, si tibi sic placet, non uile, sed aliquo dignum studio sit. Post hæc gymnasiorū doctrinarūq; publica ædificia tripartito in media urbe locata sunt. Foris quoq; equorū gymnasia in suburbijs similiter tripartito. loca insuper ampla ordinata, ubi iuuentus ad arcum & telorum iactum instruatur exerceaturq;. Quod si in superioribus non sufficienter de his est dictum, nunc & sermone dictum sit, & lege sancitum: illorumq; omnium peregrini magistri precio conducendi, qui illic habitantes, & ad rem militarem, & ad musicā uenientes instituant. Ac non illos tantū quos parentes uoluerint oportet discere, quos uero noluerint, disciplinas missas facere, sed ut dicitur, uiri omnes quoad fieri potest, & pueri, utpote qui ciuitatis magis quàm parentū liberi sint, necessario discant. Eadem quoq; de fœminis quæ & de masculis lex mea sanciet. Eadem enim ab utriscq; uolumus exerceri. Neq; uerebor dicere equestrem disciplinā atq; gymnasticam, ita mulieribus ut uiris honestā esse. Hoc enim ex ueterib. audiui fabulis, fidemq; adhibeo. Nostris etiam temporibus, non ignoro esse circa Pontum innumera mulierum milia, Sauromatidasq; uocari, quibus non equorum modo, uerumetiam arcuum cæterorumq; armorū equalis cura cum uiris & exercitatio sit instituta. Sed rationem quoque ad hæc, hanc habeo. Aio equidem si hæc ita fieri possunt, stultissimum hoc in nostris regionibus esse, ut non ijsdem studijs mulieres ac uiri omni conatu consensuq; dent operam. Ferme enim ciuitas omnis hoc modo pro dupla, dimidia sit, ex eisdem laboribus atq; tributis. Qui sane legislatoris error est ingentissimus. CLIN. Sic apparet. Verum multa nobis hospes præter rerumpublicarum consuetudinem dicta sunt. ATHEN. Totam primo disputationem decet percurrere, deinde quod potissimum uidetur, eligere. CLIN. Scite admodum modo dixisti, fecistiq; ut meipsum reprehendam, quod illa dixerim. Quare de inceps ut lubet dicas. ATHEN. Hoc ipsum mihi placet Clinia quod modo dicebam. nam si re ipsa non satis pateret hæc fieri posse, contradici forsan nonnihil posset. Nunc uero si quis legem hanc aspernatur, aliud certe quærat oportet. Præceptum uero nostrum non cessabit asserere, quod oporteat doctrinæ cæterorumq; q̄ maxime mulieres cū uiris participes fieri. Sic enim de his considerare oportet. Dic age, si mulieres cum uiris in omni uita participes non sint, an non necesse erit ipsis alium quendam ordinem assignare? CLIN. Necesse. ATHEN. Quem alium eorum qui nunc sunt potius, quàm nostræ communionis ordinem assignabimus? Vtrum sicut Thraces, multæq; aliæ gentes, agriculturam, bubulcorum pastorumq; officia, & reliqua opera nihil à seruorum ministerijs differentia mulieribus tribuemus? An quemadmodum nos uicinicq; omnes nostri, reconditis in unam domum rebus, ut dicitur, omnibus fœminis penu custodiam, radios, lanificium, & similia cōmittemus? Vel Laconicū ô Megille quasi mediū eligemus? ut uirgines quidem gymnasijs & musicæ uacent, mulieres autem in ocio quidem lanificium curent, uitam tamen non abiectam & tenuem, sed solertiorem quandam agant. Quinetiam domestici cultus, custodiendi penu, educandorumq; liberorum mediam quandam curam suscipiant. Nec bellis interfint: ut si patriam liberósq; tueri necesse sit, nec sagittas emittere ut Amazones, nec cum reliquis ciuibus iaculationem scite obire queant: nec scuto hastáq; sumpta, imitari deam, ac pro patria obsessa generose resistere, ut si nihil aliud maius, terrorem saltem in acie uisæ hostibus ipsis incutiāt. Quippe si ita uixerint, Sauromatas imitari nunquam audebunt; sed apud ipsas mulieres, mulieres illorum uidebunt uiri. In his itaq;

Circa Pontū mulieres militare, quę Sauromatides uocantur

uestrarum legum latores probet qui uelit. Ego profecto aliter nunquã dicam. perfectum namq; officium, non medium à legumlatore requiro, qui non sinat resolui delicijs ociosae res, nec maribus solis attẽdat: ne pro felicitate ciuitatis duplici, simplicem solum efficiat. MEG. Quid hic agemus ô Clinia? An patiemur ut Spartam sic hospes inuadat? CLIN. Certe. Nam cum dicendi libertas ei cõcessa sit, quouisq; satis de legibus tractatũ non fuerit, interturbandus non est. MEG. Probe dicis. ATH. Meum igitur est quæ sequuntur explanare. CLIN. Proculdubio. ATH. Quis igitur uitæ modus erit, quibus necessaria mediocriter sint præparata? Artes uero alijs relictæ, agricultura seruis cõmendata, qui fructus ex agris reddant, qui satis sint hominibus modeste uiuentibus. quibus præterea conuiuia publica sint instituta: uirorum quidem seorsum: & proxime propinquorum, filiarumq; unà atq; matrum. hisq; conuiuijs principes quidam & uiri & mulieres præpositi sint: qui in eis obseruẽt quotidie animaduertãtq; singula: deinde cœtus ipsos dissoluant. & postq; tam principes quàm cæteri dijs ipsis, quibus dies illa uel nox dicata est, libauerint, domũ proficiscantur. His igitur hominibus sic institutis nullum ne erit reliquum opus necessarium ipsisq; conueniẽs: sed dediti uentri, more pecorum uiuent? At uero nec iustum, nec honestum id ducimus. Neq; possibile est ita uiuentem hominem in id tandem quod sibi conuenit, non incurrere. Conuenit autem desidi obesoq; per inertiam animali, ut ab alio laboribus exercitato & quasi extenuato fortiq; raptum dilanietur. Hæc utiq; si sufficienter exactéq;, ut modo uidemur, perquiramus, forte nunquam fierent, donec mulieres & liberi & domus & reliqua propria cuiq; essent. Si tamen, quæ secunda ad ea sunt, & modo tractantur, fierent, mediocriter certe fient. Opus igitur ita uiuentibus non paruum neque uile restare dicimus: sed maximum omnium à iusta lege mandatum. Nam quum singuli uiuendi modi à cæteris omnibus operibus distrahant, ut si quis Pythia uel Olympia uincere studeat, is alijs rebus uacare nequeat: duplici, immo uero multiplici adhuc cura, uita illius plena est, qui recte animi corporisq; uirtuti uacat. Nihil enim exercitationis corporeæ, nihil doctrinarum animi morumq;, propter alia negocia negligendum est. Ferme enim tota dies totaq; nox ista diligenter curãti uix satis est, ut ea prorsus assequatur. Cum igitur hæc ita se habeant, ordo totius temporis liberis hominibus ab ortu solis perpetuus ad alterum solis ortum est habendus. Ridiculus fortasse legislator habebitur, si multa frequentiaq; & minima quęq; de familiari administratione narrauerit, cum in alijs, tum etiã in nocturna uigilia, quam necesse est ut conseruaturi ciuitatem exhibeant. Nam siue lex siue officium id appellandum sit quod modo præcepimus, certe omnibus turpe illud & illiberale uideri debet, ut ciuium aliquis per totam dormiat noctem: nec primus excitetur & surgat, ita ut hoc toti familiæ pateat. Quinetiam ut domina ab ancillis, non ancillæ ab ipsa primum excitentur, turpe dicendum apud seruos, ancillas, pueros, & domum denicq; si possibile sit uniuersam. Nocte igitur exurgant: & magistratus publicũ aliquid, patres uero matresq; familiæ in domibus proprijs rem suam curent. Somnus enim multus, nec corporibus, nec animis, neq; rebus gerendis, natura conducit. Nemo quidẽ dum dormit, alicuius precij est, non magis quàm si non uiueret. Quare quicunq; uiuere & sapere cupit maxime, quàm longissimo tempore uigilet, sola sanitatis commoditate seruata. Ad hanc uero nõ multo opus est somno: si bene assueueris somnis. Magistratus profecto nocte in urbibus uigilantes malis hominibus tum hostibus tum ciuibus terrori sunt, amãdi honorandiq; iustis & temperatis, sibi & ciuitati utiles uniuersæ. Sed nox quidem ita peracta, ad ea quæ diximus fortitudinem quoq; in animis ciuiũ creat. Sole uero surgente, pueri ad magistros proficiscantur. Quoniã uero nec pecudes nec alia prorsus ulla sine pastore uiuere debent, nec pueri etiam sine pędagogis sint, neq; absq; dominis serui. Est autem puer omni bestia intractabilior. Nam quum prudentiæ fontem nondum perfectum habeat, insidiosissimus est acerrimusq; & petulantissimus omnium bestiarum. Ideo multis quasi frenis uinciendus est. Et cum primum à matribus nutricibusq; seiungitur, pædagogis eum ad puerilem lasciuiam regendam commendare oportet: deinde ut liberum quidem, doctrinarum potissimum gratia præceptores: ut autem seruum, castiget quicũq; ex liberis forte deprehenderit, puerum ipsum & pædagogum & præceptorẽ: siqua in re delinquere eos conspexerit. Si uero presens quis iure non castigauerit, maximo subijciatur opprobrio. Rem hanc ille qui de custodibus legum ad principatũ puerorum electus fuerit

De familiari administratione pauca

De somno multo & uigilijs

Puer omni bestia intractabilior

rit cognoscat: siue ille qui eos deprehendit non castigauerit cum oporteret: siue non more castigauerit. Acute autem uideat hic oportet, diligẽtissimẽq; educationem puerorum curet, naturas eorum secundum leges ac bonum ipsum dirigens semper & conuertens. Quomodo autem hunc ipsum nobis lex sufficienter erudiet? Non enim satis, nec aperte adhuc dictum est: sed alia tacta, alia prætermissa. Oportet autẽ pro uiribus nihil relinquere, sed rationem omnem exponere, ut interpres hic alius & educator sit. De choreæ quidem, cantus, & saltationis forma dictum est, quæ eligenda, corrigenda, dedicanda sit. De scriptis autem oratione soluta nondum diximus: quænã horum, & quo ordine, ô optime puerítiæ cultor, alumnis tradenda sint, quãuis quæ in re bellica discenda exercẽdaq; ipsis sunt, iam habeas. Etenim quod percipienda sint quæ ad literas pertinent primum, deinde quæ ad lyram, à legislatore dictum est. Præterea quæ ad computationem numerorũ spectant, quibus opus esse diximus: & omnino quæcunq; ad bellum ac rem familiarẽ publicam q; conducunt. Item quę ad diuinorũ astrorum solis lunæq; circuitum, perquirendum: ut uniuersa ciuitas non ignoret ordinem dierum in mensem, mensiumq; in annum: atque ita tempora, solennitates, sacrificia ut decet disposita naturali quodam ductu, uitam ciuitatem uigilantem q; reddant, & dijs honorẽ tribuãt, & homines ad hæc prudentiores efficiant. Hæc tibi sic ô amice à legislatore sufficienter distincta sunt. sed quæ sequuntur animaduerte. Nam de literis nondum satis distinctum fuisse dicimus: quoniam quatenus his uacandum sit, non est declaratũ: utrum uidelicet exacte eas comprehendere debeãt, qui mediocres futuri sunt ciues, an nihil omnino. Similiter quoq; de lyra. Ad literas ergo decennes pueri proficiscantur, triennioq; insistant. Et qui tres ac decem egerunt annos, lyræ similiter tres annos incumbãt. Nec liceat aut patri plus uel minus in his liberos detinere: aut liberis siue tædio affectis citra id tẽpus, siue desiderio cõpulsis ultra his rebus, contempta lege, uacare. Si quis nõ paruerit, honores qui disciplina præditis dantur, quos postea narrabimus, nõ consequatur. Sed quid in his annis docere magistri, adolescentesq; discere debeant, audi. Literas donec legere scribereq; possint perdiscãt. Velociter autẽ aut perpulchre faciant, necne, nisi natura in hoc temporis spatio iuuerit, nõ est curandum. Monimenta uero poetarũ in quibus lyra non utunt, partim metrice scripta, partim sine metro: quæ quidẽ rhythmo harmoniáq; carentia fallacia scripta, sunt nobis à nõnullis huiusmodi hominibus tradita, qua ratione usui dabitis ô omniũ optimi custodes legum? Legum quoq; latorem, qualem istorũ usum uobis recte tradat, dubitaturũ arbitror. CLIN. Quid hospes tecum ita dubitasti? ATH. Recte tu Clinia, sed ad uos qui de legibus communiter mecum consideratis necesse est ut & quæ certa & quæ dubia mihi uidentur, aperiam. CLIN. Quid ergo de his modo dicis? quid te mouit? ATH. Dicam equidem. Profecto in numeris hominibus non est facile contradicere. CLIN. Nunquid parua & pauca de legibus iam dicta putas multis cõtraria? ATH. Vere prorsus id dicis. Iubere namq; uideris, ut quamuis multis hoc iter arduum odiosumq; sit, peragã tamen confidenter, perq; legũ semitam præsentibus sermonibus patefactam nihilo prætermisso progrediar: cum iter huiusmodi forsan nõ paucioribus, & si paucioribus, nõ deterioribus placeat. CLIN. Certe. ATHEN. Nihil igitur prætermittam. Dico equidem, poetas multos hexametro carmine, multos trimetro alijsq; generibus metrorũ scripsisse: ac alios seria, alios iocosa fuisse complexos. Quæ cuncta multi facultatis huiusmodi professores, asserunt recte educandis iuuenibus edisce nda, ut ex uariorum poetarum peritia facundi reddantur. Alij capita quędam ex omnibus electa, & in idem cõducta, memoriæ cõmendanda contẽdunt. si modo quis nostrum ex multorum peritia atq; notitia probus uir & sapiens est futurus. Tu uero quid ab his recte dicatur, quid contrà, libere à me nunc explicari iubes? CLIN. Quid ni? ATHEN. Ego igitur quid potissime de his omnibus uno uerbo sufficienter dicam? hoc equidem arbitror, quod mihi ab omnibus cõcedetur. Multa à poetis probe, multa etiam contrà esse dicta. Quod si ita habet, multorũ ediscendorũ studiũ iuuenibus periculosum esse asserẽ. CLIN. Quomodo ergo, & quid custodi legũ præcipis? ATH. Qua de re dicis? CLIN. Quónã sibi respiciendũ quasi ad exemplar quoddã, ut alia perdiscẽda iuuenibus, alia ne attingenda quidẽ iubeat, ne dicere id graueris obsecro. ATHEN. O bone uir Clinia, uideor quodammodo fortunatus. CLIN. Qua in re maxime? ATHEN. Quod penitus exemplo non caream. Nempe cum ea quæ ab aurora ad hanc horam nõ sine quadam

Discenda quæ sint

deorum inſpiratione,ut mihi uidemur,narrauimus,animaduerto:poeſi quodammodo ſi milia mihi uidenť.Nec mirum eſt ſi proprios ſermones quaſi ſimul omnes collectos reſpi ciens ſic afficior,ut admodũ læter. Omnino enim quæ aut poetice aut ſoluta oratione di cta didici & audiui,moderatiſſima hæc mihi inſtruędiſq; iuuenib.idonea maxime uiden tur.Quamobrẽ quod melius exemplum legũ cuſtodi atq; doctori proponã,non habeo, q; ut magiſtros cogãt pueris hæc exponere,& quæcunq; alia his ſimilia:ſiue poetice,ſiue ſoluta oratione ſcripta ſint;ſiue ſimpliciter dicta quidẽ, & huic diſputationi cõſentanea: quæ nullo modo prætermittat oportet, ſed operã det ut ſcribanť. ac primũ præceptores ipſos cõpellat dicere hæc,atq; probare,& eos qui nõ probẽt repellat:ijs uero qui probãt, erudiendos inſtituendosq; adoleſcẽtes cõmittat. Sed de literis earũq; magiſtris iam ſatis. CLIN.A propoſito quidẽ hoſpes,ut mihi uideť,nõ aberrauimus: ſed utrum recte toram rem,an contrà agamus, forſan difficile dictu. ATH. Tunc demũ Clinia id quoq; patebit, ut decens eſt,quando ſicut ſæpenumero diximus,legũ tractatio finẽ accipiet. CLIN.Re cte. ATH. Verũ poſt literarũ magiſtrũ nónne de cithariſta dicendum? CLIN. Cur non? ATH.Si ſuperiorum memores erimus uerborũ,cithariſtis congruum & docendi & edu candi,quantũ ad ſua ſpectat,ut reor,officiũ dabimus. CLI.De quibus dicis? ATH.Opor tere diximus Dionyſiacos cãtores ſexaginta annos natos rhythmorũ naturas harmonia rumq; cõſtitutiones acute ſentire,ut in cantibus affectus animi imitantibus, probi animi imitationes,ab imitationibus improbi ſecernere poſſint:& has quidẽ reĳciat, illas in me dium deductas,adoleſcentũ auribus cõcinant, trahantq; eorũ animos imitatione quadã perductos ad uirtutis ipſius poſſeſſionẽ. CLIN. Vera loqueris. ATH. Quapropter citha riſtam diſcipulumq; eius oportet lyræ uocibus uti eius expreſſionis gratia,quæ ex cano ris fidibus prouenit,& uocibus uoces conſonas reddere.Diuerſitatẽ uero uarietatẽq; ly ræ,cum alios fides modulos reddant,alios poeta cantus ipſius autor, ut ſpiſſitudinẽ præ terea rarítati,uelocitatem tarditati,acumen grauitati,& omnino conſonũ ſimul & diſſo num preſtet,rhythmorumq; uniuerſa uarietas,lyræ uocibus accõmodetur,afferre illis nõ licet,qui triennio utilitatẽ muſicæ ſunt facile percepturi. Contraria enim cum ſe inuicem confundant,difficile diſcunť. Oportet autẽ ut facile iuuenes diſcant. Nam nec parua,nec pauca ſunt,quæ neceſſario illis perdiſcenda mandamus.Hæc autem oratio progrediens cum tempore ſimul oſtendet.Hæc de muſica doctores procurent. Quæ uero uerba can tus ue chorearum magiſtri docere debeant, ea nobis in ſuperioribus diſtincta ſunt, quæ dedicanda commode ſolennitatibus diximus,ut unà cum felici oblectamẽto utilitatem quoq; ciuitatibus præbeant. CLIN. Vere hæc etiam diſtinxiſti. ATHEN. Hæc itaq; uere diſtincta electus ad muſam magiſtratus ſuſcipiat curetq; feliciter. Nos uero ſicut muſicæ docendi modũ qui reſtabat adiecimus,ita nunc ſaltationi & uniuerſæ corporis gymnaſti cæ,cum idem reliquum ſit,idem quoq; adĳciamus.Pueros enim puellasq; oportet tripu dium & gymnaſticam diſcere.Nónne? CLIN.Sic oportet. ATHEN.Saltandi igitur magi ſtri pueris, ac puellis magiſtræ dentur,ut his apte exerceantur. CLIN.Dentur prorſus. ATH.Rurſus uirum illum pluríma negocia ſubiturum,uocemus puerítiæ curatorẽ, qui cum & muſicæ & gymnaſticæ curam habeat,nunquã ocio abundabit. CLIN.At quo pa cto tantam cum ſenior ſit,curam ſufferre poterit. ATH.Facile ô amice.Lex enim ipſi con ceſſit, cõcedetq; ut ad eam curam quos uelit ciuium & uirorum & mulierum accipiat ſo cios.Ille autem qui deligendi ſint cognoſcet,uoletq; ſocios probos deligere, cum magi ſtratus ipſius magnitudinem prudenter & cognoſcat & uereatur,nec ignoret quòd ſi pu eritia recte educata ſit,educeturq;,omnis in uita recta fit nauigatio:ſin contrà, quid con trà ſequatur,nec dictu dignum eſt,neq; nos dicimus,pernicioſum in ciuitatem nouam o men fugientes.Multa iam de ſaltatione déq; omni motu gymnaſtico diximus.Gymnaſia enim omnes etiam exercitationes bellicas appellamus,ut ſagittandi,iaculandi, peltaſti cen quoq;,& omnes armatorum dimicationes,acierum ordinationes, ductiones exercí tus,caſtrorum poſitiones,& quæcunq; ad equeſtrem pertinent diſciplinam. Quorum o mnium publicos oportet eſſe magiſtros à ciuitate cõductos,qui pueros & puellas, uiros & mulieres doceant,ut omnes qui in ciuitate ſunt,hæc omnia ſciant.Et puellæ quidẽ ſal tare pugnaréq; cum armis conſueſcãt:mulieres autem caſtra mouere,ordines ſtruere, & arma ſumere atq; deponere,ſi nullius rei alterius gratia,attamẽ ſi res cogat ut in militiam uir

Cur mulie res oporteat caſtra & ar ma tractare

uiri omnes proficiſcantur, poſſint ipſæ interim ſiquid aduerſi acciderit, ciuitatem defen dere:uel ſi tanta hoſtium multitudo agros inuaſerit,ut neceſſe ſit mulieres quoq; pro ciui tate arma capere. quorum nihil eſt quod non facile euenire poſſit.Magno certe reipubli cæ uitio dandum eſt,ita ignaue mulieres educari,ut nec ueluti aues quidẽ pro filiolis con tra feroces audeant beſtias pugnare:moriq; potius uelint,cunctaq; ſubire pericula,quàm ſtatim ad aras templaq; confugere, opinionemq; de genere hominum dare, omnium igna uiſſimum animalium eſſe. CLIN. Per Iouem hoſpes & dedecori hoc & detrimento eſt ci uitati. ATH. Legem igitur hanc ſanciamus,ut rem bellicam mulieres non negligant: ſed ciues omnes tam mulieres quàm uiri illi dent operam. CLIN. Sanciamus. ATHE. De luctatione quidem partim nobis eſt dictum,Quod uero,ut arbitror,maximum eſt,nõ dixi mus,nec facile dictu eſt, niſi quis uerborum declarationi corporis geſtus adiungat. hoc ergo tunc iudicabimus,quando uerba rebus coniuncta apertius aliquid etiam de cæteris ſignificabunt,& luctationem maxime omnium motuum prælio affinem eſſe,& oporte re nõ prælio huius cauſa,ſed huic gratia prelij operam dare. CLIN.Probe id quidẽ. ATH. Sed de luctandi quidem facultate hactenus ſit dictum. Cæteros uero corporis totius mo tus,quorum plurimi ſaltationis nomine recte appellari poſſunt,in duas ſpecies diſtribui mus.Nam alius quidem motus decentioribus geſtibus corporis honeſtum dignumq; ali quid imitatur,alius contrà indecentioribus,ad uile aliquid imitando deducit. Et utriuſq; rurſus duæ ſunt ſpecies.Honeſtus enim dignioríq; motus alius eſt,cum in bello uiolẽtiſq; laboribus egregio corpore fortiq; animo implicamur.Alius,dum animos in rebus ſecun dis moderate lætatur.Hunc ſiquis pacificum appellet motum,ſecundum naturam appel lare uidebitur.Illum uero à pacifico diuerſum Pyrrhichen recte quiſq; uocabit, qui imita tur flexus corporum, quibus tela plagæq; uitantur,declinando,retrocedendo,exiliendo in altum,humiq; ſe contrahendo:contrarios item geſtus, quibus uidelicet aduerſus alios quicquã infertur,ſagittando,iaculando,cædendo.In his omnibus arbitrari oportet,quan do intrepidus & conſtans habitus in membrorum rectitudine & fortitudine animi adhi betur,recte fieri:quando uero contrà,non recte.Sed & paci conuenientem ſaltationem hoc pacto in ſingulis conſideremus,utrum recte necne pro natura honeſtæ ſaltationis de center quis in choreis optima lege eruditorum uirorum uerſetur.primum uero ambiguæ quæ in controuerſiam cadit ſaltatio,à nõ ambigua diſtinguenda eſt. quænam igitur hæc? & quo pacto utraq; diſtinguẽda eſt? Ambiguam arbitramur,quæ Bacchica, Bacchumq; ſequentium eſt:quas Nymphas,Panes,Silenos ac Satyros uocant.quæ quidem,ut aiunt, uinolentos imitatur,luſtrationes & ſacra facientes. Totum hoc ſaltationis genus,neque quod bello conueniat,neq; quod paci,neq; quid ſibi uelit,facile determinari poteſt. Re ctiſſimũ igitur mihi uidetur,id ita diſtinguere, ut ſeorſum à belli,ſeorſum etiã à pacis ſalta tione id ponamus,negantesq; hoc eſſe ciuile,atq; ideo relinquentes ab belli pacisq; quæ ſine controuerſia eſt,ſaltationem ad nos pertinẽtem iam reuertamur. Genus autem illud muſæ,quo in pace & proſperitatis opinione utimur deos deorumq; filios honorantes,bi pertito diſtinguitur.Alterum enim cum pericula laboresq; euaſimus, & bona adepti ſu mus,adhibetur,quod maiores continet uoluptates. Alterum prioribus bonis ſeruatis au ctisq; agi ſolet,in quo remiſſior eſt uoluptas.In huiuſmodi uero rebus ex maiori uolupta te concitatius,ex minore remiſſius quiſq; mouetur.Modeſtior etiam quilibet,& ad forti tudinem exercitatior pacatius mouetur.Ignauus contrà,& ad temperantiã minime exer citatus,maiores uehemẽtioresq; mouendi permutationes agit. Communiter autem ſeu cantu,ſiue aliter quis loquatur,quieto id corpore facere nequit.Quapropter uerborũ imi tatio corporis figuris expreſſa,artem omnem ſaltatricẽ peperit.qua cõcinne nõnulli, alij inconcinne mouentur.Cumq; in alijs multis nominib. bene & ſecundum naturã poſitis laudanda antiquitas ſit,in hoc quoq; probanda eſt,quod ſaltationes cunctas moderato rũ hominũ in rebus ſecundis temperate gaudentiũ,recte admodũ muſicéq; & ſecundum rationẽ concinnitates quiſquis ille fuerit,nominauit:duasq; honeſtę ſaltationis cõſtituit ſpecies:& belli quidem Pyrrhichen,pacis cõmode concinnitatem uocauit.Hęc debet le giſlator figuris quibuſdam exponere:cuſtos autẽ querere,& inuenta cum alia muſica con iungere,atq; in ſolennib.ſacrificijs diſtributa,ſingula ſingulis dedicare;& ita ordinata ſta bilire,ut nihil eorũ poſtea nec in ſaltu nec in cãtu aliter fiat,ſed in eiſdẽ uoluptatib.ciuitas

eadem perseuerans, eiuesq; ijdem similes semper pro uiribus permanentes, bene beateq; uiuant. Sed iam de honestis pulchrorũ corporum generosorumq; animorum choreis diximus. Deformium uero corporũ cogitationumq; motus, qui ad risum & comœdiã, uerbis, cantu, saltatione, omnibusq; huiusmodi imitationibus spectant, cõsiderare & cognoscere necesse est. Nam seria sine ridiculis, & omnino sine contrarijs contraria cognoscere quidem impossibile est, si quis prudens est futurus. Fieri autem ambo minime possunt, si quo pacto uirtutis participes euasuri sumus. Sed hæc huius gratia cognoscenda sunt: ne propter ignorantiam ridiculum aliquid agatur aut dicatur, quum minime oporteat. Serui igitur & peregrini precio conducti talia imitentur, studium uero ipsius nullum adhibeatur. Nec adeo liber sit ciuis, seu uir, siue mulier, qui discere ista cernatur, sed noua semper in his appareat imitatio: atq; ita ad risum spectantes ludi qui comœdiæ uocabulo appellantur, ratione ac lege dispositi sint. Tragœdiæ uero poetæ, qui res, ut aiunt, serias narrant, si nos sic interrogent: licétne ô amici, in regionẽ ciuitatemq; uestram nobis uenire, poematáq; nostra ad uos perferre? An aliter uobis de re tragica uisum est? quid ad hęc diuinis uiris recte nos respondebimus? Nam mihi quidẽ ita uidet. Nos uero ô uiri optimi, tragœdiæq; pulcherrimæ & optimæ quoad fieri potest, sumus poetæ. Nempe uniuersa respub. nostra pulcherrimæ optimæq; uitæ imitatio est: quam rem nos certe tragœdiã uerissimam arbitramur. poetæ ergo uos estis: poetæ quoq; eiusdem poematis ipsi sumus: & quasi æmuli ad opus pulcherrimum tragœdiæ contendimus, quod sola lex uera, ut speramus, potest perficere. Verum nolite credere facile à nobis admitti, ut scenas in foro cõstituatis, & clamosos cõducatis histriones, qui altius q; nos exclamẽt, atq; ita ad liberos nostros, ad uxores, ad turbam urbis omnem, de eisdem rebus non eadem quæ nos, sed contraria sæpe cõcioneminí. Insaniremus enim & nos omnino & ciuitas omnis, si antequam magistratus uiderint quæ composuistis, & dicenda ad populum iudicauerint, admittere mini. Nunc igitur ô uiri optimi mollium musarũ alumni istos cantus uestros cum nostris apud principes cõparabimus: & siquæ dicentur, eadem aut meliora nostris esse uidebuntur, chorum uobis dabimus. Sin uero aliter ô amici, nunquam dare poterimus. Hęc ita de omni chorea eiusq; doctrina legibus & moribus cõstituta sint, & seruorum quidem seorsum à dominorum officijs, si uobis quoq; uidetur. CLIN. Videtur certe. ATHEN. Sed liberis tres adhuc restant doctrinæ. Vna computatio numerorum. Altera longitudinis, latitudinis profunditatisq; mensura. Tertia circuitus astrorum notitia. Quę omnia nõ exacte multi perdiscẽt, sed pauci quos ad finẽ progressi significabimus. sic enim decet. Multitudini uero quę necessaria sunt, rectissimeq; dicunt, turpe est nescire. Sed exquisite cuncta perquirere, nec facile est, nec omnino possibile. Quod ex ipsis necessarium est, reijci non potest. Immo uero ad hoc ipsum respexisse uidetur, qui prouerbio primus ita de deo est loquutus, quod nec deus unquam cum necessitate pugnabit. quod quidem de diuinis necessitatibus intelligendũ arbitror. nam si hoc de humanis necessitatibus dicat, ad quas multi respicientes male quid agunt, longe omnium stultissima erit oratio. CLIN. Quænã igitur hospes non humanæ, sed diuinæ doctrinarum necessitates sunt? ATH. Illas arbitror quas qui non discit ullo modo nec experitur, nunquam hominibus deus sit, nec dæmon, nec heros, ut curam hominum studiose habere possit. longe etiam aberit, ut homo diuinus fiat, si nec unum, nec duo, nec tria, nec paria omnino atq; imparia potest cognoscere, si nec numerare nouit, nec dies & noctes dinumerare, nec solis ac lunæ cæterorũq; astrorum lationes accepit. Quę siquis necessaria neget homini pulcherrimarum doctrinarum quamlibet percepturo, stultissime cogitabit. Sed qualia horũ singula sunt, & quot & quando discenda, & quid cum alio, & quid sine alijs solum, & quæ sit uniuersa istorum mixtura, recte ante omnia est discendũ. Deinde his doctrinis ducibus ad alias gradiendũ. Sic enim natura necessitas ipsa obtinuit, qua cum deorum nullum dicimus aut pugnare nunc, aut unquam pugnaturum. CLIN. Recte hospes, ac secũdum naturam quæ dicis ita dici uidenẽ. ATHEN. Sic se res habet ô Clínia. Sed difficile est de his hoc ordine propositis leges ferre. quare in aliud tempus si uidetur dilata diligentius hęc legibus sanciemus. CLIN. Videris hospes nostram de his rebus imperitiam formidare. Neq; id iniuria. Veruntamen exponere coneris, nihil hac de causa ueritus. ATHEN. Formido equidẽ quod dicis, sed multo magis eos perhorresco, qui has doctrinas gustarunt quidem, sed male gustarunt

Tragici

Quæ necessaria sunt, turpe est nescire

Nunq; deus cũ necessitate pugnabit

starunt: Non enim graue admodum quiddam est & durum rerum omniũ imperitia, nec summum malum, sed multo perniciosius est male comparata multarum rerum peritia atque notitia. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Oportet igitur liberos homines ea discere, quæ una cum literatura magna puerorum turba in Ægypto perdiscit. Primum enim cum putationis doctrina sic est pro ingenio puerili excogitata, ut cum ludo & uoluptate percipiatur. Pomorum coronarumq; pluribus paucioribus ue distributio fit, ijsdem competentibus numeris. Pugilum quoq; & luctatorum consessus, & consortij alternus & consequens ordo, ut fieri solet, digeritur. Phialas autem aureas, æneas, & argenteas, similésque alias ludendo immiscentes, uel totas alter alteri tradentes, necessarios, ut dixi, ludis numeros aptant: atq; ita utilitatem præbent discentibus ad exercitus ducendos, castrorũ ordines, ad rempublicam disponendam, & ad relíqua omnia, uigilantioresq; ipsos reddunt. Deinde cum natura ignoratio turpis atq; ridenda de mensura longitudinis, latitudinis, & profunditatis omnes homines teneat, hac eos procul abducunt. CLIN. Quam igitur & qualem ignorantiam dicis? ATHE. O amice Clinia, ego etiam cum aliquando audiuissem, sero tandem hanc nostram ignorantiam miratus sum, nec hominum, sed suum pecorumq; consideranti mihi uisa est. Ideóq; nõ mea solum modo, uerum etiam Græcorum omnium causa uehementer erubui. CLIN. Dic planius hospes, quid hoc est? ATH. Dicam equidem. Immo uero interrogando aperiam. Responde quæso. Longitudinem nosti? CLIN. Quid ni? ATHEN. Quid latitudinem? CLIN. Certe. ATH. An non hæc duo sunt, & profunditas tertium? CLIN. Et hoc. ATH. Videntur tibi hęc omnia inuicem posse commensurari? CLIN. Sane. ATHE. Longitudinem inquam ad longitudinem, & latitudinem ad latitudinem, & profunditatem similiter commensurari posse natura. CLIN. Vehementer quidem. ATHEN. Quod si aliqua neq; uehemẽter, neq; remisse id possunt: sed alia possunt quidem, alia minime: tu autem putas omnia posse, quomodo ad hæc es affectus? CLIN. Male. ATHEN. Quid rursus longitudinem latitudinemq;, & profunditatem, uel latitudinem longitudinemq; inuicem? nónne Græci omnes opinantur quodam modo posse commensurari? CLIN. Omnino. ATHEN. Quod si nullo pacto possunt, omnes autem Græci, ut dicebam, posse existimant: nónne par est nos omnium causa rubore commotos ad eos dicere: hoc unum de illis est ô Græcorum optimi, quæ ignorare quidẽ turpe esse dicebamus: nosse autem necessaria, non admodum præclarũ. CLIN. Cur non? ATH. Præterea alia quædam sunt his affinia, in quibus similiter erramus. CLIN. Quænã? ATH. Qua natura factum sit, ut alia inuicem commensurari possint quidem, alia uero nõ possint. Hæc sane cognoscere necessarium est, uel omnino inutilem esse illum qui ignorat. In his ergo animi causa trahere moram oportet. Senilis enim hic ludus multo iucundior erit quam talorum & tesserarum, liberóq; homine dignior. CLIN. Quid ni? Multum enim tesseræ hæq; doctrinæ inter se distare uidentur. ATH. Hæc ipse ô Clínia, discenda iunioribus censeo. Nam nec noxia, neq; difficilia sunt, & ludendo percepta, proderunt ciuitati: oberunt autem nunquam. Attendendum est autem, siquis aliter dicat. CLIN. Quid ni? ATH. Si hæc ita habere se uidebuntur, probabimus utiq;: sin aliter, reprobabimus. CLIN. Ita certe. Nónne igitur hospes hæ nobis tanquam necessariæ doctrinæ modo sanciendæ sunt, ne inanis sit nobis legum tractatio? ATH. Sanciantur quidem, sed ea conditione ut solui à reliquo disciplínæ ciuilis ordine possint, si forte nullo modo uel ponentibus nobis, uel uobis quibus posita fuerint, prolabuntur. CLIN. Iusta est hæc constitutio. ATH. Sed aduertamus nunc utrum stellarum nobis doctrina placeat. CLIN. Dic modo. ATH. Mirum quid in his accidit, quod tolerari minime potest. CLIN. Quid illud? ATH. Maximũ deum totumq; mundum dicimus inquirendum non esse, nec rerum causas multo studio indagandas, nec pium id ducimus: cum tamen contrarium uideatur recte fieri posse. CLIN. Quo pacto dicis? ATH. Nempe hęc aliena quidem à senioribus doctrina uidebitur: sed cum probam, ueram ciuitatiq; utilem ac deo ipsi amicam putẽ, silere non possum. CLIN. Consentanea loqueris. Sed nunquid circa stellas doctrinã talem reperiemus? ATH. Mentimur nunc ô boni uiri, de magnis dijs, sole dico ac luna, ut breuiter dicã, Græci omnes. CLIN. Qua ratione mẽtimur? ATH. Solem ac lunã nunq; iter idem facere opinamur, & alias quasdã cum his stellas errare dicimus, quas planetas uocamus. CLIN. Per louem hospes uerum est quod dicis. Sæpe namq; ipse oculis uidi Luciferũ & Hesperum,

Sol & luna magni dij

&

& alias quasdam nunquã eundem facere cursum: sed omnino errare: solem autem ac lunam errare semper, omnes cognouimus. ATH. Hæc ô Megille & Clinia sunt quæ iunioribus ciuibusq; nostris de dijs cœlestibus usqueadeo discẽda censeo, ut in eos prophanũ nihil loquantur, sed sacrificando pieq; uouendo laudibus semper honorent. CLIN. Rectum quidem hoc: si modo possibile primũ est quod dicis perdiscere: deinde etiam si minus recte de his nunc loquimur: postquã uero didicerimus, recte loquemur. si inquam ita est, ego quoq; talem doctrinam eatenus discendã esse concedo. Hæc igitur ita se habere, conare tu quidem diligenter exponere: nos uero audiemus atque discemus. ATH. Non est facile quod dico percipere: nec rursus omnino difficile: nec longo ut discutiatur, indiget tempore. Cuius signum est, quòd ipse nec nuper nec iam olim audiui, & nunc breui tempore significare uobis possum. Quæ tamẽ si difficilia penitus essent, nec ego declarare, nec uos percipere hac ætate possetis. CLIN. Vera dicis. Sed quenam est hęc doctrina, quam mirabilem esse dicis, & iunioribus necessariam, nobisq; ignotam: Conare apertissime istud ostendere. ATH. Conabor equidem. Non est, ô uiri optimi, uera hæc de sole & luna cæterisq; stellis opinio, quod unquã pererrent, sed contrà se res habet. Eandẽ enim quoduis illorum uiam non multas circumeundo peragit: quamuis uideat per multas ferri. Quod uero in eis uelocissimũ est, non recte tardissimum, & contrà contrarium iudicamus. Peccareq; ita opinantes patet. Nam si in Olympico ludo, cursu certantes spectaremus, & uelocissimum tardissime, tardissimum uelocissime currere prædicaremus: laudibusq; uicisse uictum caneremus: non placerent, ut arbitror, laudes nostræ cursoribus. nũc uero cum de dijs similiter peccemus, nónne ridiculi sumus similiterq; aberramus à recto: CLIN. Ridiculi quidem. ATH. Nullóq; pacto accepti deo, dum falsa de ipsis canimus.

CLIN. Si hæc ita se habent, uera dicis. ATH. Atqui si ita habere se ostenderimus, discenda usqueadeo hæc omnia: sin minime, dimittenda: nobisq; ita de his concessum sit. CLIN. Prorsus. ATHEN. Sed instituta iam de doctrinarum disciplina finem habeant. De uenatu autem similiter iudicandum, ac de huiusmodi omnibus. Videtur enim legumlatoris officium non solum hoc esse ut leges conscribat, sed etiam ut medio utatur illo, quod inter admonitionem est & leges, quo & nos sæpius usi sumus, præsertim cum de educatione infantium loqueremur. Nam in hac re multa esse diximus, quæ non ita dici possunt, ut leges de ipsis ponantur, idq; tentare dementis esse. Ita uero conscriptis legibus & republica constituta, non est præstantis uirtute ciuis perfecta laus, qua dicitur eum bonum esse ciuem, qui legib. quàm optime ministrauit, & quàm maxime paruit: sed perfectior illa est, eum esse talem, qui legumlatoris, leges ferentis & laudantis uituperantisq; scriptis omnino per totã uitam paruit. Hæc ciuis præcipua laus est. Nempe oportet ut legis cõditor leges non solum conscribat, sed etiam declarationem quandam his adiungat, qua quæ honesta turpia ue sibi uidentur, significet. Ciuem quoq; summum oportet non minus hæc quàm quæ mulcta imposita à legibus mandata fuerint obseruare. Ad hoc uero rem, qua
De uenatiõe de agitur, quasi testem adducimus. Magis enim quod uolumus aperit. Venatus enim res latior est, nomine uno comprehẽsa. Alius aquaticorũ, alius uolatilium, alius pedestrium: nec ferarum solum, uerum etiam hominum: horumq; non bellicus tantummodo, uerum etiam qui per amicitiam; & alius quidem laudem, alius uituperationem habet. Rapinæ quoq; latronum, castrorumq; uenatus sunt. Quamobrem qui de uenatu leges est cõditurus, nec ista præterire potest, necq; singulis ordine certo atq; mulcta, minaces leges imponere. Quid ergo de his faciendum est: Oportet ut legislator quæ in uenatione laudanda sunt, laudet: quæ contrà, uituperet, ad iuuentutis exercitationem. Iuuenes autem cum audiuerint, ita parere debent, ut nec labore nec uoluptate reuocati aliter faciãt quàm legislator consuluit. Imò uero magis honorent, quæ cum laude dicta & exhortando proposita sunt, quàm quæ minaci & uindice lege firmata. His itaq; propositis, congrua deinceps laus & uituperatio uenationis conscribi potest: ut quæ meliores animos iuuenũ facit, laudetur: quæ cõtrà, uituperet. Dicamus igitur deinceps ad eos sic precibus interpositis. Vti nam uos ô charissimi, nunquam marinæ uenationis hamiq; cupiditas capiat: nec omnino aquaticorũ animalium die siue etiam nocte per ociosam uenationem sagena capiendorum: nec piratice amor, per maria uenatores hominum iniquos atq; atroces uos faciat. Furti uero latrocinijq; cupiditas in urbe uel regione cõmittendi nec in mentem quidem
uenias

ueniat uestram, nec uolatilium iucunda uenatio seruilis magis quàm libera. Pedestriũ ergo uenatio uobis sola relinquitur. Sed nec dormientiũ quæ uicibus quibusdam interpositis fit, nocturnaq; uocatur, & ociosorum hominũ est, laude digna habetur: neq; etiam quę in laboris remissione fit, & retibus laqueisq; nõ constantis animi uiribus ferarum domas atrocitatem. Sola ergo quadrupedũ uenatio illa restat omnibus optima: quæ equis, canibus, corporis uiribus agitur. Nam quibuscunq; diuina curę est fortitudo, ij quadrupedes omnes, cursu, uulneribus, telisq; manu propria uenando uincere debent. Sed laus uituperatioq; uenandi ita distincta sit. Lex autẽ ista. Sacros quidem hos uenatores ubicunq; uenari uelint, nemo prohibeat. Venatorẽ nocturnũ retibus & canibus suis fidentem nemo uspiam sinat uenari. Auceps per incultos agros montesq; uagari permittatur. A cultis locis, sacrisq; incultis à quocunq; pellatur. Piscator nec in portubus, nec sacris fluuijs, paludibus, stagnisq; uenetur: in alijs liceat, dummodo succorum non utatur permixtione. Sed iam institutiones de disciplina finem habeant. CLIN. Præclare loqueris.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOgum septimum De legibus.

QVAE MODO *de proprio singulariq; unius Dei cultu ex multis Platonis nostri testimonijs asseruimus, possumus præterea per Phædrum, Gorgiam, Protagoram, Politicum, Critiam, quartum legum absq; controuersia confirmare. In his enim uniuersam deorum, ut ita dixerim, synagogam, unico subdit regi, prout uult singulis imperanti, aliaq; alijs officia iuste dispertienti; & humana per illos ordine dispensanti: nõ quasi absente hinc illo, sed ut apparet in quarto legũ, potius ita uolente. Iubet itaq; Plato primũ quidem deum propter se adorari. Sequentes uero qui participes eius dij quoque dicuntur, amari tanquam illi similiores. Honorari etiam ut uicarios, imò & aduocari quasi conciliatores, audiri etiam ut diuinæ mentis interpretes. Exaudiri deniq; ceu maiestatis diuinæ præcones. Iubet & templa condi in urbe: & urbem ipsam quasi ædem sacram in partes distribuit duodecim. Quemadmodũ & deus templum sibijpse construxit, mundum duodecim sphærarum choris ornatum: sacerdotibus quoq; munitum, id est spiritibus præditis ratione, dèum ubiq; laudantibus. Diuinũ uero id templum Plato pro uiribus imitans, & multos in suis templis admittit deos, quemadmodum deus ipse multos admittit in suo: & uaria disponit simulacra: sicut & deus stellas locauit in cœlo: quasi suorum statuas angelorũ. Præterea inter multas multorum aras altare primum consecrat primo, quemadmodũ stellas inter peculiarem sibi statuam deus elegit solem, ut in Republica Plato inquit. De quo fortè dictum uideri possit: In sole posuit tabernaculum suum. De sacrificijs autem statuisq; diligẽtius alibi pertractabitur: uerum ut in præsentia summatim dicam, primum deum utpote materiæ aut similis naturæ nihil habẽtem, unica uultmente coli. Sequentibus uero numinibus hostias et sacrificia qua ratione lex patria iubet, adhiberi permittit. Hinc theologi gentium in numinum cœlestium igneorumq; sacris, figuras & lumina multaq; ad usum spectantia infe-*
rebant. In sacris autem acreorũ, musicos quoq; concẽtus, et odores uaporesq; addebant. At in sacrificijs aqueorum atq; terrestrium, ijs insuper quæ ad gustum & soliditatem attinent, utebantur. Quamobrem nemini mirum uideri debet, Platonem philosophum adeo grauem leges suas, omnes quidem, præcipue uero sacras, non nisi consultis oraculis promulgare. Principio uidebatur temporibus indulgendũ. Necessariũ quidem erat humana diuino quodam consilio & autoritate firmare. Impossibile uero ea tempestate eos homines ita natos & ita educatos, ratione ulla à consuetis alienissima in diuina reuerentia conseruare. Deinde Plato prudentissimus iudicabat, & si possent impuri spiritus homines per oracula fallere, sæpe tamen abstractas ob diuinã reuerentiã à corpore mẽtes, quasi iam puras à puris subito numinibus corripi: & quemadmodum ligna quæ casu exiccauit uẽtus, sæpe mox natura ignis accendit, similiter posse animos ex religioso quodam ritu, quamuis apud sapiẽtes minus probato, perfunctos occultis modis meliori numine corripi: ut qui nescientes quomodo in mentem ipsam seorsum à sensibus ascenderunt, ex alto iam feliciter accendantur. Neq; tam attendendũ Plato uult, quo ritu colas diuina, quàm cuius gratia colas. Si enim id summi omnium regis gratia æternorumq; bonorum desiderio feceris, probabile est undecũq; & quomodocunq; cœperis, te quandoq; per eiusmodi uenerationem ad summum propius accedentem, uel immenso illius lumine circumfundi, uel exuberãti saltem bonitate seruari. Quapropter eiusmodi Plato fiducia fretus, de sanciendis legibus sacrificijsq; oracula consulit, præcipitq; quotidie aliquem ex magistratibus sacra publice facere: pro salute patriæ primum, deinde pro sua atq; suorum. Et certo quodam ordine post iuuenilis ætatis rudimenta in septimo traditis, mox in octauo ad sacra descendit: utpote qui intelligi uult homines ob idipsum recte à primis annis institui, ut rite interesse sacris & uelint pariter atq; possint. Si quis autẽ uel cauillator, uel meticulosus tot dijs dæmonibusq; in ciuitate Platonica interesse formidat: huic pariter adire licet urbem Peripateticã, non dæmonũ deorumq; tantũ, sed dei etiã uacuã. Sed profecto operæ preciũ est superstitioso supercilio, stomachoq; posito ex omnib. eligere potiora:
pietatemq;

pietatemq; probare Platonicam, neq; exigere Christianum fuisse illum, quem solum temporis interuallum prohibuit esse Christianum. Prima quidem sacra sunt duodecim, in mensium calendis. Secũda quoq; duodecim, in medijs mensibus. Tertia sunt tercentũ & sexagintaquinq;, scilicet quotidiana. Fiunt autem præcipua dijs cœlestibus, terrestribus uero media, scilicet dijs sub luna regentibus. Omnes enim sub cœlo terrestres appellat. Inferiora dæmonibus. Infima heroibus. Oportere uero putat sacra his omnibus duodecim distingui generibus. Siquidẽ secundũ sphærarum signorumq; duodenarium, etiam in qualibet sphæra dæmones heroesq; duodenario distinguantur. Commemorationem uero solennitatum, earumq; distinctionem quotannis declarari populo iubet mense ultimo: quem more communi accipimus Februariũ. Præcipue uero Platonico more mensem ante æstiuum solstitium. Vltimũ mensem merito Plutoni dicat. Est enim Pluto prouidentia proprie & separans animas & iudicãs separatas. Inquit autem coniunctionem cum corpore animæ non esse meliorem separatione. Intellige de corpore caduco, & quatenus caducum est: non de cœlesti, uel cœlo simili: quali corpori coniungi præstat. huic autem quatenus caducum est, non præstat. Ac si operæprecium esse dicatur huic quoq; coniungi: nõ propter hoc ipsum proprie, sed alterius finis gratia id dicendum. De his aũt in Theologia diffusius. Sed nunquid dæmonibus etiam impurioribus Platonici litãt? Non nulli his insuper, partim quia naturalibus præsint officijs, partim uero ne inuidia noceant. Plato uero id nequaquã concesserit. Quippe cum purgandæ mentis gratia primiq; dei uenceratione duntaxat sacra iubeat facere. Affirmat autem ciuitatem legibus consilio diuino utentem fore felicem. Addit ad felicem tum ciuis tum ciuitatis uitam id maxime pertinere, ut nec alijs iniuriam inferat, neq; afficiatur iniuria. Vtrumq; uero uirtute cõsequi posse. Ac ne ciuitas afficiatur iniurijs, statuit sacrificia, in quibus & diuinum auxilium impetretur, & ludi quidam solennes festiuiq; frequententur, bellicas pugnas quàm maxime imitantes. Quibus exerceri uult ad pugnam tam fœminas quàm mares: & in singulis quidem tam sinistram manum quàm dextram: ut & ciuitas ex utroq; sexu æque utili integra sit: & quilibet ex utraq; manu pariter utili, sit integerrimus. Inter hæc notabis quàm detestetur auaritiã, ob id maxime ciuitati noxiam, quòd proprijs utilibusq; lucris occupatos animos à publicæ salutis cura detorqueat. Notabis iterum quanta cautione musicã, choreas, poesimq; in sacris bellicisq; ludis admittat. Deinde solum illud imperium legitimum esse pariter atq; tutum, in quo uolens uolentibus imperat. At quoniã in iuuenilium ludorum cœtibus sæpe amores incidunt, & ij quidem turpissimi, idcirco his diligẽtissime præcipit occurrendũ, quamuis ex parte iam occurrerit, ubi aurum & argentũ ciuibus sustulit, & in laboribus assiduis educauit, et oculis iudicum mores ubiq; circumspicientium subiecit assidue omnes, maxime iuuentutem. Quæ quidem tria esse remedia censet aduersus lasciuiæ & petulantiæ morbum admodũ salutaria. Occurrit & quarto quodam præsenti remedio: ut uidelicet ab auditoribus legum magistratibus fama quotidie diuulgetur, per quam cuncti communi consensu consuescãt existimare, concubitus contra naturam, non minus turpes esse, nec minori apud deum odio haberi, quàm concubitũ inter filios & parentes. Putat uero Plato communis famæ consensum miram ad mores habere potentiam. In his audies feliciter eum uiuere, qui superat uoluptatem: infeliciter qui superatur. Audies & præceptum ad abstinentiã maxime salutare, à Paulo apostolo summopere comprobatum: ut si athletæ corporeæ uictoriæ studio uoluptatibus abstinẽt, multo magis omnes gratia uictoriæ ad animum pertinentis debeant similiter abstinere. Præterea geminam esse beneuolentiam: alteram quidem morum similitudine: alterã uero ex quadam indigentia procreatã. Et utramq; cum sit uehementior, amorem cognominari. Amorẽ quoq; quantum ad propositum spectat tripliciter. Aut enim pulchritudinem animi aut corporis tantum, aut utriusq; simul amari. In his considera quàm caute in legibus ferendis incedat, ut qui nonnunquã in dialogis honesto formæ corporeæ amatori nonnihil indulserit, hic tamẽ nihil indulgeat. Nempe corporis solius amorem euidenter exterminat. Vtriusq; uero coniuncti quamuis moderatũ, in legibus nõ audet admittere. Solum deniq; erga animũ solum manifeste approbare uidetur. Tum uero homines deprauatæ naturæ sui dominos esse negat: neq; iniuria. Quisquis enim à ratione discedens, rationalem hominis amittit naturam, nimirum & libertatem quæ rationis munus est, simul amittit: neq; tamen amittit culpã, dum quasi delinquit impulsus: quippe cum ipsemet causam necessitati eiusmodi dederit. Homines aũt his contrarios, id est integræ naturæ appellat eos: qui deum colunt, & inter humana maxime omnium timent infamiam: nec corporis ullius scilicet, uel sui uel alieni, sed animi morumq; pulchritudinem diligunt. Quod autem in superioribus dixit officium esse Dei, eiusmodi delictis obsistere, si ab eo hæc ordinari possent: sic accipe, ut dei naturarum ordinatoris proprium sit, quæ ab ordine naturæ collapsa sunt, in ordinem restituere. præsertim cum multorum opinio sit animã in eiusmodi scelera non tam sensibus quàm dæmonibus quibusdam instigantibus, uel ab initio corruisse. Vbi uero ait, si ordinari à deo possent, non de diuina potentia, sed humana diffidit: potest quidem deus quantũ in ipso est ordinare, sed non tam facile ordinari homo potest. Posset & deus cogere, si modo uellet necessario trahere, quem uult modo quodam libero ducere. Mox etiã de conuiuijs quæ inter solennia sacra ludosq; celebrantur, mentionem facit. Item ex conuiuijs de uictu legibusq; ad hunc pertinentibus. Opportune uero post educationem animi, legesq; ad hanc attinentes, ad corporis nutrimentum legesq; eiusmodi iam descendit. Tum de agris, terminis, aquis, fructibus, pecoribus atq; pascuis, similibusq; leges tradit. Vbi uerõ de terminis loquens, præuaricatorẽ terminorum puniri dicit ab Ioue con-

tribuli

tribuli atq; hospitali, Iouem unum intellige contribulis pariter & hospitis curatorem. Et quoniã statutos lege terminos præterire, & alienum sibi dominium usurpare, superbiæ proprium est: idcirco dicit Iouem ad hanc iniuriã ulciscendam excitari, atq; insurgere cum prælijs inimicissimis: quasi dicat Deum contra superbos non tam ut iudicem, quàm ut hostem ultorem insurgere. Post uero multas constitutiones inquit, ad seniorem philosophum non pertinere, minimas quasq; leges accurate describere: præsertim quæ ad lites rerumq; controuersias pertinent. Sed de rebus quidem externis paucas quasdam communesq; leges adducere, quas in minima quæq; iuris deriuent interpretes: de moribus autem & animi disciplina ad unguem diligentissime pertractare. Ac dum de uarijs opificibus uerba facit, tria de his præcepta tradit admodum memoranda. Primum quidem, nullum ciuem, id est, publicis aliquando muneribus perfunctum, ullo debere opificio occupari neq; etiam eius seruum. Quippe cum ars reipublicæ gubernandæ longa exercitatione multisq; doctrinis indigẽs integrum sibi hominem uendicet. Secundum uero neminem artes duas uel studia exercere uel debere uel posse. Tertiũ deniq; artificem nõ docere alterius artis opifici præsidere. Vetat prudẽter & exportare ciuibus necessaria, & importare superflua, & in primis, cauponari præsertim quæstus gratia. Tum urbis partes uicosq; ac tẽpla & foros duodecim digerit: forisq; tam sobrias quàm diligentes leges imponit.

DIALOGVS OCTAVVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

SEQVITVR deinceps ut leges de solennitatibus per Delphica oracula sanciamus, quæ sacra, quibusq; dijs sacrificare feliciter ciuitas debeat. At quando, & quot numero sacra facere oporteat, forte nostrum est nonnihil lege sancire. CLIN. Fortasse numerum. ATH. De numero igitur primo dicamus. Quem ego trecentorum & sexaginta quinq; esse oportere censeo: ut unus aliquis semper ex magistratibus deorum alicui, aut dæmonum, pro ciuitate, pro seipsis, pro rebus suis sacrificet. Interpretes uero & sacerdotes tam uiri q; mulieres, uatesq; una cum legũ custodibus cõgregati, ea ordinent quæ in his legum lator necessario omiserit. Nam omissorũ cognitores istos esse oportet. Lex ergo uidebit, ut duodecim solennitates dijs duodecim quibus singulæ tribus cognominantur, ciues peragant, dijsq; ipsis sacra per singulos menses faciant: choros præterea ludosq; musicos & certamina gymnica, prout dijs singulis & temporibus conuenit. Erunt autem solennitates distinctæ, ut constet, quas sine uiris, & quas non, agi oporteat. Terrestrium quoq; cœlestiumq; deorum, cæterorumq; qui hos sequuntur solennitates miscendæ non sunt, sed separandæ in duodecimo mense, qui Plutoni dicatus est, ut legitime celebrentur. Non enim abijciendus bellicosis hominibus is deus est, sed colendus, tanquã generi hominum semper optimus. Nam animæ corporisq; coniunctio, nullo modo melior est q; solutio, ut ego serio loquens affirmo. Præterea quicunq; sufficienter hæc distincturi sunt, illud cogitare omnino debent, nostram hanc ciuitatem quo uacationem temporis & possessionem rerũ attinet, talem esse qualis hoc seculo nulla reperiri possit. Verum oportet ipsam perinde atque hominem unum bene uiuere. Feliciter autem uiuenti bus hoc necessario ineſſe in primis oportet, ut nec ipsi alijs, nec alij ipsis iniuriam inferãt. Quorum alterũ non est admodum difficile. Alterũ uero ut nulla possit iniuria lædi, difficillimum: nec perfecte id quisquã aliter assequi potest, q; ut perfecte bonus efficiat. Idem est & in ciuitate. nam si bona erit, in pace uitã aget: sin autem praua, & intestinis seditionibus & externis bellis assidue infestabitur. Cum hæc ita fermè se habeant, non belli tempus expectandum: sed in ipsa pace ciues ad rem bellicam exercendi sunt. Ergo ciuitas nisi mente capta sit, singulis mensibus bellicas uires experietur, non minus uno die: sed pluribus etiam, prout magistratibus ipsis uidebit, uiri simul & mulieres & pueri, nec hyeme nec æstu uitato, ut parati sint oẽs, quandocunque uniuersum quodammodo educere populum magistratibus uisum fuerit: ad idq; ludi etiam conuenientes una cum sacrificijs excogitandi, ut pugnæ quædam solennes festiuæq; fiant bellicas pugnas quàm maxime imitantes: & uictoribus præmia laudes: uictis contrà, uituperationes fiant, prout singuli in certaminibus, & in omni uita se gesserunt. Sic optimus quisque laudibus efferatur, & uituperatione contrarius deprimatur. Nec omnes harum rerum poetæ sint: sed primum, qui non pauciores q; quinquaginta annos natus sit. Deinde qui non solum

poeticam musam sufficienter possideant, uerum etiam præclarum & insigne aliquid fecerint. Eorum ergo qui boni uiri, honoreq; digni sunt in ciuitate, & res præclaras gesserunt, poemata etiam si minus musica sunt, decantentur. Cuius rei iudiciũ, puerili doctrinæ præpositus, cæteriq; custodes habeant legum. Hi probis uiris honorem hunc tribuant, ut solis libertatem in musis præstent: cæteros uero prohibeant. Nemo igitur audeat musam horum iudicio non probatam canere, etiamsi Thamyræ Orpheiq; hymnis sit suauior. Sed canantur poemata sacra, quæ iudicio approbata, diisq; dicata sunt: uirorum quoq; bonorum poemata, quibus laudantur uituperanturq; aliqui, & moderate id facere iudicata sunt. Hæc eadem de militia & de libertate poetica iudico mulieribus & uiris similiter facienda. Sed oportet legislatorem secum ita pleraq; loqui. Cedo: in ciuitate instituenda quales ciues educare studeo? An non certaminũ maximorum Athletas, quibus innumeri sunt aduersarij? Prorsus. ita recte quilibet respondebit. Si ergo pugiles, aut pancratiastas, aut alios similes educaremus, itane in ipsum certamen educeremus, ut cum nullo antea unquam pugnauerint? Vel si pugiles essemus, nonne pluribus ante diebus pugnare didicissemus, omnia facientes quibus in uero certamine ubi ad uictoriam contenditur, uti oporteat, q; proxime ad id quod simile est, accedentes, proloris cæstuum orbibus ferreis indueremur, ut uulnera & inferre & uitare præmeditatione disceremus? Quod si nulli quibus cum exerceri possemus, socij nobis darentur, nunquid stultorum ueriti risum nos contineremus, quin inanime simulacrum ex aduerso ad quod exercitatio fieret, suspenderemus? Ac si nec animati nec anima carentis aduersarij copia nobis esset, nonne ipsi soli ad umbram propriam pugnaremus? An ad aliud quicquam, manuum huc & illuc flexus, & præparatio huiusmodi excogitata est. CLIN. Ad nihil aliud ferme q; ad hoc ipsum. ATH. Quid igitur ciuitatis pars quæ militiæ studet? An peius q; certatores huiusmodi præparata audebit ad certamen maximum deuenire, pro uita, pro liberis, pro rebus suis, pro patria pugnatura? Non ergo uerebitur legislator, ne gymnasia hæc inuicem aliquibus ridicula uideãtur: sed lege statuet, ut res militaris agatur maxime quidem minori exercitatione sine armis, choros omnemq; gymnasticam ad hæc inducens & concitans: maiore uero non rarius q; semel in mense, ut certent singuli ad capienda uel retinenda loca, & insidias omnemq; rem bellicã imitentur, & pila se exerceant, undiq; se uertentes: ac telis utantur ad uera & periculosa tela q; proxime accedentibus, ne omnino absq; timore ludus huiusmodi inter ciues agatur, sed formidinem inferat: atq; ita qui magno sunt animo ignauosq; ostendat, ut his honores, illis opprobria, ut conuenit tribuantur: & hac ratione ciuitas omnis per totam uitam ad uerũ certamen uiriliter præpareť. Si quis aũt cæde inuoluntaria in his certaminibus morieť, qui interfecit lege expiatus mundus sit in posterũ. Putare enim debet legislator, paucis ita mortuis hominibus, cæteros non deteriores futuros. Timore uero in omnibus his extincto, nihil amplius se inuenturum, quo à deterioribus meliores discernat. quod ni fiat, multo maius ciuitati malũ est q; illud. CLIN. Concedimus hospes ita hæc esse lege sancienda, & uniuersæ ciuitati agenda. ATH. Nunquid causam nunc oẽs cognoscimus, ob quam modo in ciuitatibus chorea talis atq; certamen nusquã fermè nisi raro admodum fiant? An propter multitudinis legumq; latorũ ignorantiã ita fieri affirmabimus? CLIN. Forte. ATH. Nequaquã ô beate Clinia. Sed duæ huius rei sufficientes causæ sunt. CLIN. Quænam? ATH. Vna quidem, quod diuitiarũ cupiditate cæteris omnibus neglectis, solummodo rem priuatã curamus: ad idq; incumbens ciuiũ animus, nulli prorsus nisi pecuniis quotidie cumulandis dare operã potest. Nam artes & studia quæ ad lucrũ conducũt, libentissime cõplectuntur oẽs, cætera spernunt. Hæc igitur una causa est, ne ciues id aut aliud quicquã honestũ bonumq; officiũ curent, sed insatiabili auri & argenti cupiditate, & honesta pariter & inhonesta artificia complectanť, & quiduis agant, seu fas siue nefas id habeatur, ut pecunias cumulent, quibus subministrantibus ueluti pecora, uentri ac ueneri seruiant. CLIN. Recte dicis. ATH. Hæc inquã una sit causa, qua fit ut nec aliud quicquam preclare, neq; rem bellicã sufficienter ciues exerceant: sed qui natura modesti sunt, ad mercaturam, nauigationem, uiliaq; ministeria cõuertantur: qui uiriles & generosi, ad furta, latrocinia, sacrilegia, insidias, sceleráque tyrannica: qui cũ bene à natura constituti fuerint, infelices tamen hac consuetudine euaserunt. CLIN. Quomodo istud ais? ATH.

Imò

Imò cur non eos omnino infelices appellem, qui fame coguntur per omnem uitã suam animã cruciare? CLIN. Hæc uticq; una causa est: alteram uero causam hospes, quam dicis? ATH. Recte cõmonuisti. CLIN. Ergo, ut ais, hæc est una, perpetua & inexplebilis diuitiarum cupiditas: qua occupati singuli, prohibentur rem bellicã, ut decet, curare. Sed alteram iam expone. ATH. Num uobis uideor, quia ad alteram defit facultas, in hac nimium immorari? CLIN. Non ita: sed odio percitus uideris hos mores hominũ ad quos sermo hic incidit, magis quam deceat insectari. ATH. Optime ô charissimi, me nũc increpatis. Quare quod sequitur audietis. CLIN. Dic tantũ. ATH. Causam equidem esse assero gubernationũ genera illa, de quibus sæpe iam diximus, populare gubernationem, paucorum potentiã, & tyrannidem. Nulla certe potestas huiusmodi, respublica est: sed seditiones appellari oẽs rectissime possunt. Nulla enim uolentibus uolens, sed uolens nolentibus semper ui aliqua dominatur. In quibus cum princeps subditos timeat; nec bonos, nec diuites, nec robustos, nec fortes, nec omnino bellicosos sponte unq; fieri patietur. Hæ duæ omniũ quidem quodammodo, horum certe præcipuæ causæ sunt. Quas utrasq; respublicas hæc cui nunc leges damus, effugisse uidetur. Nam & in otio maximo est, & penitus libera: & ex his legibus homines pecuniarũ cupidi minime fiunt. Ideo ueri simile est, ut hæc sola omniũ quæ nunc sunt rerum publicarum disciplinã bellicam, ludumq; simul, de quibus recte disseruimus, suscipere possit. CLIN. Probe. ATHEN. Deinceps de omnibus gymnicis possumus certaminibus dicere, ut his præmia ponantur, quæ ad bellum conducunt, cætera dimittantur. Sed quæ ista sunt à principio recensenda sunt, & legibus sancienda, & primo quæ ad cursum uelocitatem q; pertinent. Nonne? CLIN. Omnino faciendum. ATH. Omnium igitur maxime agilitas corporis, altera pedum, altera manuum, ad bellum conducit: ad fugiendũ quidẽ insequendumq; pedum, in pugnando aũt luctandoq;, manuum robore indigẽs. CLIN. Certe. ATH. Neutra tamen abiq; armis, magno usui est. CLIN. Vere. ATH. Stadium ergo cursurũ, quemadmodum nũc in certaminibus fit, præco primũ uocet. Ille uero cum armis ingrediatur. Nam nudo absq; armis certatori præmia nos minime ponimus. Primus igitur stadium cursurus, armatus ingrediatur. Deinde qui δίαυλον. Tertius qui equis. Quartus qui δολιχόν. Quintus qui leuiori armatura ornatus. quem primum sexaginta stadiorum spatio ad aliquod templum Martis peruenturum emittemus. Alius etiam grauiore armatus armatura, breuius ac planius spatium cursurus. Alius sagittarius omni arcuum ornatu munitus, centum stadia per montes uariam regionis naturamq; ad Apollinis Dianæq; templum certans perueniat: Certamine igitur constituto quousque ueniat, expectabimus, & uictoribus singulis præmia dabimus. CLIN. Recte. ATHEN. Tripertito hæc certamina distinguamus. Vnum puerorũ. Alterum imberbium. Virorum tertiũ. Et imberbibus quidem duas cursus de tribus, partes ponemus: pueris harum dimidias. Hi cum sagittarijs, cæterisq; armatis concertent. Fœminis uero, puellis quidem nondum pubescentibus nudis stadium ponemus, & δίαυλον, & equestrem, & δολιχόν quæ in ipso cursu concertent: ultra uero tertium ac decimũ ætatis annũ, donec nupserint nõ longius uigesimo nec breuius decimo atq; octauo ad certamen cursus descendãt. quæ quidem congruo utanť uestitu. Hæc de cursu & uirorum & mulierum dicta sint. Ad robur uero augendum, luctationis similiumq; loco, quæ nunc habentur, grauiora capianť. Et unius ad unũ, duorũ ad duos, & usq; decem ad decem armis pugna fiat. Quæ uero quotq; facere aut non pati uictorem oporteat, sicut modo in palæstra determinatum est à præfectis luctationũ, quid sit bene aut nõ bene luctantis opus: ita & in his armorum certaminibus periti inducendi sunt, ut lege sanciant, quid aliquis non patiens, aut quid faciens uincat, & uictum similiter quis: nam ordo discernat. Eadem hæc de fœminis quoq; ad ætatem usque nubilem, lege sancita intelligantur. Peltastica uero uniuersa pugnæ pancratiacæ opponať: certeturq; arcu, pelta, lanceis, lapidumq; manu & fundæ proiectione. Et qui se optime in his quoq; gesserit, huic lege honores uictoriæ tribuantur. Nunc de equorum certaminibus uideamus. Equorum usus in Creta magnus non est. Quare necesse est studiũ in nutriendis equis, certandoq; cum eis minori curæ Cretensibus esse. Nam currus quidem nemo uestrum tenet: neq; in hoc operam ponere præclarũ esse ducitis. Cum igitur consuetum id non sit, certatores huiusmodi lege statuere, dementis esse uidetur. Singulis autẽ equis,

ijsq́ qui pullinos dentes nondũ iecerint, pullis, & horum medijs perfectisq́, equestrem ludum pro regionis natura tribuere licet. Huiusmodi ergo certamen secundum legem sit: in eoq́ iudicium magistris equitum & tribunis tam de omni cursu equorum q̃ de his qui cũ armis descendunt, communiter tribuatur. Non armatis uero, neq́ in gymnasticis ludis, neq́ hic certamen præmiumq́ imponimus. Sed non est Cretę inutilis qui sagittam aut iaculum ex equo immittit. Quapropter in hoc etiã ludendi gratia cõtentio concertatioq́ habeatur. Ad hæc aũt legibus fœminæ cogendæ nõ sunt. Verum si priori disciplina consuetudineq́ puellas uirgines q́ natura concitat ad hæc, facitq́ ne abhorreant, admittendæ sunt. Sed de exercitatione disciplinaq́ gymnastica, siue quæ in certaminibus exequimur, seu quæ sub magistris quotidie exercemus, satis iam diximus. De musica etiam maiori ex parte. At uero de rhapsodis, id est carminum cantoribus, deq́ his qui eos sequuntur, & de contentione chororum, quotcunq́ necessario solennitatibus dijs dæmonibusq́ constituuntur statutis diebus mensibusq́ & annis, hæc omnia quomodo disponenda sint, & si per tres, aut etiã per quinq́ annos fieri debeãt, cõsilio deorum intelligentur, agenturq́ ue. Tunc uero certamina musicæ uicissim fient, prout athletæ ipsi præmiorum declaratores, & doctor iuuenũ, legumq́ custodes qui in his ferendarum legum autoritatem habent, unà congregati, hæc ordinauerint. Hi nanque & quando, & qui & quibus cum singula certamina in omnibus choris choreisq́ exercere debeant, ordinabunt. Qualia uero singula hæc quo ad orationem uel cantus uel harmonias numeris saltationibusq́ mixtas, esse debeant, sæpenumero à primo legumlatore est dictum: quem posteriores sequentes, ut singulis sacris temporibusq́ conueniret, ita certamina quæq́ distribuent, festosq́ dies statuent ciuitati. Hæc quidem & cætera talia, nec intellectu difficilia sunt, quo pacto sint legibus ordinanda: neq́ si hoc uel illo modo commutentur, multum prosunt ciuitati, uel obsunt. Sunt autem nonnulla plurimi facienda, quæ persuadere ita difficile est, ut dei maxime opus hoc esse uideatur, si ab illo possent constitui. Nunc autẽ audacis alicuius hominis opera indigent, qui libertate dicendi maxime fretus, quæ ciuitati ciuibusq́ optima fore censet, ita statuat, ut corruptos ciuium animos ad decentem habitũ legumq́ obseruationẽ reuocet dum ardentissimis eorũ cupiditatibus aduersetur, omniq́ etiam auxilio carẽs solã solus rationẽ secutus nõ uereat. CLIN. Quidnã dicis hospes? Hoc enim non intelligimus. ATH. Verisimile est. Verum conabor planius dicere. Nam cum disciplinam ipsam uitæ animaduerterẽ, uiderem q́ adolescentes & adolescentulas inuicem humaniter conuersari: timui, ut par est, considerans qua in re quispiam ea ciuitate utatur ubi adolescentulæ adolescentuliq́ delicati sint, qui non magnis durissimisq́ laboribus, quibus libido petulantia' que extinguitur, domiti sint: sed festis diebus sacrificijsq́ & choris omnes plurimum uacent. Quomodo igitur in hac ciuitate ab illis cupiditatibus abstinebunt, quæ multos in extremum duxerunt: ita ut ratio quæ abstinere imperet, lex efficiatur? Profecto si leges superiores, multas à nobis petiunt cupiditates, nihil mirum est. Nam institutio illa qua nimiæ diuitiæ prohibentur, non parum ad temperantiã confert, & disciplina illa omnis suprà à nobis exposita leges ad hæc commodas habet. Præterea & principũ oculi coacti non aliò intueri, sed semper adolescentiam obseruare, cæteris quidem humanis cupiditatibus modũ adhibent: sed adolescentulorum adolescentularumq́ contra naturam amores, & uirorum pro fœminis & mulierum pro uiris abusus, unde innumera hominibus & priuatim & publice mala secuta sunt, quomodo aliquis euitabit? & quod in singulorum periculis remedium inueniet? Omnino difficile id est ô Clinia, Nam in cæteris quidem multis uniuersa Creta Lacedæmoniaq́ nobis ad leges ponendas à multorũ moribus alienas ualde opitulatur, sed quo ad mores pertinet, aduersantur dissentiuntq́ omnino. Quoniam siquis naturam secutus illam quæ fuit ante Laĳ tempora legem posuerit, non permittens maribus pro fœminis abuti, testemq́ bestiarum naturã citauerit, in quibus mares inter se Veneri operam non dent, quia secundum naturam id minime sit, uerisimili forsan ratione utetur, uestrisq́ ciuitatibus non consonabit. Accedit ad hæc q́ minime id assequeť, quod à legislatore semper est obseruandum. Semper enim obseruari oportet quid ad uirtutem conducat quod lege sancitur, & quid non. Age uero si id honestum aut non turpe nunc lege statui assentimus, quidnam ad uirtutem proderit? utrum in eius qui persuasus est utrem in se turpem

pem admitteret animo fortitudinis habitum, an in eius qui persuasit, temperantiæ speciem generabit? Vel hæc quidẽ nullus unq́, sed potius horũ contrariũ credet? Quippe uoluptatibus seruientis quisq́ mollitiem uituperabit. In eo uero qui fœminas imitatur, nónne muliebrem ipsam imaginẽ quilibet improbabit? Quis igitur hominum hoc cum tale sit, legibus sanciet? Fermè nullus, qui ueram in mente legem habuerit. Quomodo ergo uerum hoc esse dicimus? Amicitiæ utiq́; cupiditatis, amorumq́ naturam considerare necesse est siquis hæc recte sit inspecturus. Nam cum ipsa duo sint, & tertia ex ambobus species, uno cõprehensa nomine dubitationem omnem & tenebras faciunt. CLIN. Quõ? ATH. Amicum enim simile simili uirtute, & æquale æquali asserimus. Amicum rursus egenum diuiti, quamuis genere contrarium sit. Quando uero utrunq́ uehementius fuerit, amorem nuncupamus. CLIN. Recte. ATH. Amicitia quæ à contrarijs proficiscitur, dura est & aspera, & sæpe uicissitudinem in nobis non habet. Quæ uero à similibus, placida, cõmunisq́ per uitã. Vbi uero ex utrisq́ cõponit' beneuolentia: primo nõ facile cognoscitur, quid sibi uelit qui tertio hoc amat amore: deinde ab utrisq́ in contraria tractus, & ipse quid faciat, dubitat, cum ab altero, ætatis uti flore iubeatur, ab altero prohibeatur. Nam qui corpus amat, eiusq́ formam quasi fructum quendam esuriens petit, is satiari duntaxat quærit, nullumq́ animo amati præbet honorem. Sed qui minus de corpore curat, & animo considerat potius quàm desiderat, cum ipsum, ut decet, animum diligat, corporis usum petulantiam & contumeliam arbitratur: cumq́ temperantiam, fortitudinem, magnificentiam, & prudentiam uereatur & colat, cum casto amico castus uiuere uolet. Amor autem ex utrisque his compositus, ipse est quem modo loco tertio ponebamus. Cum ergo tres sint amores, utrum omnes lege pellendi sunt? An uidelicet eum in ciuitate suscipiemus qui uirtutem respiciat, & adolescentem fieri quàm optimum cupiat: duos autem alios, si fieri poterit, repellemus? Nunquid aliter tibi ô amice Megille uidetur? MEG. Probe admodum de his modò dixisti hospes. ATHEN. Non frustra ô amice conijciebam te mihi adstipulaturum. Non oportet autem me nunc quid de his uestra lex sentit inquirere, sed quod admittis accipere. Cliniæ uero postea id persuadere conabor. Quod à uobis datum est, modo accipiatur, legesq́ diligenter considerabimus. MEG. Rectissime loqueris. ATHEN. Artem in hac lege ferenda quandam habeo, partim quidem facilem, partim omnino difficilem. MEG. Quomodo istud? ATH. Constat nunc quoque plurimos hominum quamuis iniqui sint, bene, & diligenter, & sponte à pulchrorum coniunctione sese abstinere. MEG. Quando id fit? ATH. Quando frater aut soror eximia pulchritudine alicui sit, à filio quoque filiaq́ lex eadem, quamuis scripta non sit, sufficienter repellit, prohibetq́ & manifestum & furtiuum istorum concubitum. Imò uero facit, ut ne cupiditas quidem ulla rei huius uulgus aggrediat. MEG. Vera narras. ATH. Vnum ergo uerbum atq́ breuissimum omnes huiusmodi uoluptates extinxit. MEG. Quid illud? ATH. Quod fas nihil horum esse dicitur, sed apud deum odio haberi, & turpium omnium esse turpissima. Causa autem nónne hæc est? Quia nemo aliter prædicat, sed statim ab ineunte ætate & ioco simul & serio dicta, & sæpius in tragœdijs hæc eadem audiuntur, quando uel Thyestem, uel Oedipodem, uel Macareum mortem sibi debitam sceleris pœnam cõsciuisse propter huiuscemodi uenerem narrant. MEGIL. Recte istud dictum est. Miram enim famæ potentiam nouimus, quando nemo aliter quàm iubeat lex ne respirare quidem audeat. ATHEN. An non recte dictum est à nobis, quòd uolenti legislatori cupiditatem aliquam earum quæ uehementer sibi subigunt homines, rationi subijcere, facilis cognitu modus est? Quippe si famam huiusmodi, apud omnes seruos & liberos, masculosq́ & fœminas, & uniuersam ciuitatem, quasi sacrum quiddam dicauerit, firmissimam hanc legem efficiet. MEG. Ita prorsus. Qua uero ratione id assequi poterit, ut libenter idem omnes prædicẽt? ATH. Probe obiecisti. Ideo enim à me dictum est, artem me ad hanc legem habere, ut secundum naturam ad procreationem Venere homines utantur. Abstinendum igitur à maribus iubeo. Nam qui istis utuntur, genus hominũ dedita opera interficiunt, in lapidem seminantes ubi radices agere quod seritur nunquam poterit. Abstinendum quoq́ & ab agro illo fœminino, ubi semen germina nolit producere. Hæc lex si perpetuo in alijs sicut in necessitudine paterna conseruabitur, innumerorum erit bonorũ causa. Nam primo secundum

naturam ſtatuta erit. Deinde ab omni amorũ rabie atq; furore, adulteriſs, potuſq; & cibi nimio luxu repellet. Vxoribus quoque uiros conciliabit, & alia plurima pariet bona, ſi apud quemq; fuerit ſtabilita. Sed forſan ſi uehemens aliquis iuuenis multo ſpermate plenus hanc legem ferri audierit, improbabit protinus, & alta uoce clamabit, impoſſibilia ſtultaq; à nobis lege ſanciri. Quod quidem cum conſiderarẽ, dixi artem me habere, quodammodo facillimã, quodammodo etiam difficillimam, ad legem hanc obſeruandam. Facile nanque intellectu eſt, quomodo id poſſibile eſt. Nam cum apud omnes legitima hæc ſententia dedicata fuerit, animos omnes domabit, efficietq; ut metu latis legibus pareant. Sed eò iam res peruenit, ut nunquam effici poſſe uideaẽ: ſicut nec conuiuij quidem ſtudium credebatur ab uniuerſa ciuitate perpetuo poſſe obſeruari. Et tamen apud nos re ipſa fieri uidetur, quod inter mulieres, nec in ciuitatibus quidem ueſtris fieri poſſe putatur. Hac equidẽ ratione propter huius incredulitatis uim difficillimũ eſſe dixi hæc utraq; lege ſeruari. MEG. Et recte quidem. ATH. Quod autem ſupra uires humanas non ſunt, ſed fieri poſſunt, uultis ut ueriſimilem quandam rationem uobis exponam? CLIN. Cur non? ATH. Vtrum facilius quiſpiam à uenereis abſtinebit, uoletq; ordinem his impoſitum moderate ſeruare, cum bene exprudenti aliqua diligentia corpus affectum fuerit, an cum contrà? CLIN. Multo magis cum bene atq; ex arte. ATH. Num igitur de Tarentino Icco nõ audiuimus: qui propter olympica aliaq; certamina, artificioſo circa hæc ſtudio temperantiam ſimul & fortitudinem animi conſecutus, nullam unq; in toto exercitationis ſuæ tempore uenerem cognouit? Idem quoque de Chryſone, Aſtylo, & Diopompo aliiſq; q; plurimis fertur. quanquam ô Clinia multo peius animos bonis artibus excoluerant, quàm tui meiq; ciues, corporibus certè multo magis uigebant. CLIN. Vera narras quòd à priſcis iſta ab athletis facta fuiſſe prædicãtur. ATH. Illi igitur ut luctando & currendo cæteriſq; huiuſmodi uincerent alios, ab ea uoluptate quæ beata uulgo exiſtimatur, abſtinere uoluerunt. Noſtri adoleſcentes uictoriæ cauſa longe præſtantioris, non poterunt? quã nos carminibus fabuliſq; & ſoluta oratione & cantibus eſſe optimam pueris ſtatim à teneris occinemus, & ut ueriſimile eſt oblectando perſuadebimus. CLIN. Quam uictoriam dicis? ATH. Vt uoluptate inquã uicta feliciter uiuant, uicti aũt contrà. Præterea metus ille, ne quod minime fas eſt, committatur, nonne ad idem potiſſimum conferet: ut ea uidelicet ſuperent, quæ alij quamuis deteriores, ſuperaſſe dicuntur? CLIN. Conſentaneum id quidem. ATHEN. Poſtquam huc in lege hac ferenda deuenimus, & propter multorum prauitatem in dubitationem incidimus, audacter iam manifeſteq; dicamus, non oportere ut ciues noſtri auibus multisq; beluis ſint peiores. Permultos enim greges ipſarum uidemus integre atq; caſte, antequam procreãdi tempus aduenerit, uiuere: ſed cum hanc ætatem attigerint, mas fœminæ & fœmina mari cõiunctæ, iuſte, ſancteq; in prima perſeuerantes amicitia reliquam peragunt uitam. Oportet igitur eſſe eos beſtijs meliores. Quod ſi à cæteris Græcis Barbariſq; plurimis corrumpantur, nec poſſint ſe continere, cum uideant audiantq; inordinatã apud eos Venerem plurimũ poſſe, alterã preterea legem cuſtodes legum ad ferendas leges autoritatem nacti, excogitent. CLIN. Quã modo ferre legem conſulis, ſi hanc non ſuſceperint? ATH. Quæ hanc ô Clinia ſequitur. CLIN. Quænam illa eſt? ATH. Vt quàm maxime laboribus corporis Veneris robur infringant, & aliò uires ſuas conuertant. Quod erit, ſi non impudenter ipſa utentur. Nam ſi rarius propter ruborem id fiat, imbecilliór erit domina. Clàm ergo conſuetudo & lex non ſcripta hæc fieri ſuadeat: contrà autẽ fieri uelut turpe diſſuadeat: turpeq; ſic non omnino agere. Sic enim & ſecundo ſeruabimus honeſtũ loco, & genus unum hominum, tria genera continens, homines deprauatæ naturæ, quos ſui dominos eſſe negamus, coget utiq; ne leges contemnant. CLIN. Quę tria genera? ATH. Cultores inquam deorũ, honoris amatores, & qui non corporum ſed animi morum pulchritudinem diligunt. Hæc quaſi per fabulam dicta uotoq; ſimilia: multum tamen ciuitatibus omnibus ſi ea ſeruare potuerint, collatura. Fortaſſe autem ſi deus uoluerit, duorũ alterum in amatoriis aſſequemur. Vel ut nemo generoſas liberaſq; mulieres præter uxorem audeat tangere: nec ullus nothos ex concubina ſuſcipiat: nec infœcundos marium agros præter naturam ſerat. Vel alterum quidem omnino tollemus: nequis cum maribus congrediatur. Si quis autem aliis mulieribus commiſceatur quàm cum his quæ cum

cum diſs ſacriſq; nuptijs domum uenerunt, emptis uidelicet, uel alio quocunque modo acquiſitis: niſi uiros ſimul mulieresq; omnes lateat, infamis lege, omnibus que ciuitatis honoribus, ceu peregrinus aliquis, priuatus ſit. Hæc lex ſiue ſimplex ſiue duplex ſit, de rebus uenereis amatoriiſq; omnibus, quas inter nos propter huiuſmodi affectus recte uel non recte agimus, lata ſit. MEGIL. Ego equidem hanc legem ualde probo. Clinia uero hic, quid ſibi uidetur, nobis aperiat. CLIN. Faciam ô Megille cum occaſio dabitur. Nunc autem ſinamus hoſpitem ulterius in ferendis legibus progredi. MEGIL. Probe. ATHEN. Sed adeo iam progreſſi ſumus, ut ad conuiuia deuenerimus: quam quidem rem alibi difficilem eſſe dicimus: in Creta autem nemo fruſtra exiſtimabit fieri oportere. Quomodo autem: utrum ut hic, aut quemadmodum apud Lacedæmonios, an tertius quidam modus utriſq; his melior inueniatur, nec inuentu difficile id mihi uidetur, nec inuentum cum fuerit maxime profuturum. enimuero concinne & nunc conſtituta uidentur. Sequitur nunc ut de uictu, quomodo haberi poſsit, dicamus. Victus in aliis ciuitatibus multiplex uariſq; ex locis, maxime uero duplici ex loco in cæteris comparatur. Nam ex mari ac terra plurimis græcorum ciuitatibus aduehitur, cum iſtis terra ſolummodo aduehatur. Quæ res legumlatori facilior. Multo enim minor quàm dimidia pars legum ſufficiet. Præterea conuenientiores liberis hominibus leges ponentur. Naualium enim & mercatorum, cauponum, diuerſorij, publicanorum, permutationum, fodinarumq; metallicarum, & mutui fœnoris, ac mille huiuſmodi leges ferre non admodum cogitur. Quare in ciuitate hac noſtra legum conditor his omiſsis duntaxat agricolis, paſtoribus, apum curatoribus, taliumq; cuſtodibus, atque miniſtris leges dabit, cum de nuptijs liberorumq; procreatione, educatione, diſciplina, magiſtratuumq; deſignatione, maxima ex parte tractauerit. Nunc ergo ad leges de uictu deq; iis qui labore ſuo ipſum parant, uenire neceſſe eſt. Et agriculturæ leges primo ponantur: primaq; terminalis Iouis hæc. Nemo fines atq; terminos agri moueat, nec ciuis uicini, nec finitimi peregrini, ſi agri extrema poſsideat. ſed putet id eſſe uere quod dici ſolet, hic immobilia mouet: malitq; unuſquiſq; ſaxum ingens mouere, quàm paruum lapidem iureiurando à diſs firmatũ, quo amicitiæ & inimicitiæ terminentur. Alterius enim Iupiter contribulis, alterius hoſpitalis, eſt teſtis: qui hoſtili prælio ſemper inſurgunt. Qui legi obtemperat, indemnis utiq; ſit: qui eam diſpunxerit, duplices pœnas luat: primo quidem deo uindice, deinde lege; quæ iubet ut nemo ſponte uicini agri terminos moueat. Eum uero qui mouerit, quicunq; uoluerit, ad agricolas deferat, agricolæ ad iudicium ducant, à quo damnatus utpote terminorũ clam uiq; turbator, reddat, patiaturq;, prout iudices iudicauerint. Multa deinde paruaq; damna in uicinia ſæpius facta, magnas inimicitias pariunt, uicinitatẽ difficilem & amaram reddunt. Propterea caueat uicinus ne uicino noceat, cum in aliis, tum uel maxime in agris colendis. Nocere nanque non difficile, ſed cuiuslibet hominis eſt: prodeſſe uero non cuiusliber. Quicunq; uero fines egreſſus, uicini coluerit agros, damnum reſtituat, & impudentiæ atque illiberalitatis pœnas luat: duplumq; loco mulctæ ipſi deponat cuius agrum coluit. Cognitores uero & iudices cenſoresq; huius rei, agrorum curatores ſint. In maioribus quidem, ut ſupra dictum eſt, uniuerſus duodecimæ partis ordo: in minoribus uero, qui cuſtodijs præſunt. Si quis paſcuis noceat, illi conſideratis damnis iudicent atque condemnent. Si aliena examina quis perſequitur, atq; æra pulſans delectatione apes ad ſe trahit, damnũ reſtituat. Si quis ignem in materiã ſic immiſerit, ut uicino nõ cauerit, prout magiſtratibus uidebitur, condemnetur. Similiter qui in plantando menſuram uicini agri nõ reliquit, ita plectatur, ut à pleriſq; legumlatoribus ſufficiẽter eſt dictũ. Quorum legibus uti debemus nec putare multa & minima quæ cuiuslibet legumlatoris ſunt, à maiori ciuitatis conditore eſſe facienda. Nam & de aquis priſcæ leges & bonæ ſunt. Quæ profecto recitatione deriuandæ non ſunt. Sed qui aquam ad ſua uoluerit ducere, à publicis fontibus ita deducat, ut nullius priuati manifeſtum fontẽ perturbet. Deducat aũt quà uelit, præterq; per domos, aut ſepulchra, aut loca diis cõſecrata: nec aliud damnũ inferat, niſi quod ab ipſo riuulo efficitur. Quod ſi aquæ inopia ſolo inſita in locis aliquibus aquas ab Ioue prodeuntes non retinet, cum neceſſitate quiſpiam opprimatur, in loco ſuo ad cretam uſq; effodiet: & ſi hac in profunditate nihil aquæ inuenerit, tantum à uicinis aquetur, quantum ne-

Agriculturæ leges.

Seruitutes ruſticanæ

ceſsitas poſtulat. Sed ſi uicinis quoque pauca ſit, aquandi modus quo utatur quotidie, ſi bi ab agri curatoribus ſtatuatur. Si uero aquæ pluuiales abundent, & qui inferiores partes habitant aut colunt, defluxum ita prohibeant, ut ſuperioribus noceant: aut contrà ſi ſuperior incõſiderate fluere aquas permittens, inferiori noceat, & conuenire inter ſe nequeant: in urbe quidẽ ædilis, in agris uero, qui agris præeſt, modũ imponat: quem ſiquis non ſeruauerit, inuidiæ & peruerſitatis pœnas perſoluat: & uicino damnum in duplo reſtituat. Autũ aũt fructuum communis huiuſmodi participatio ſit. Bina nobis gratiæ dona hic deus largitur. Vnum dionyſiacũ, quod recondi non poteſt: alterum uero quod reponi aptum eſt. Hæc igitur lex de fructibus ſanciatur. Qui uuas aut ficus de ruſticis fructibus ante uindemiæ tẽpus guſtauerit, quod cũ arcturo cõcurrit, quinquaginta drachmas, ſi de ſuo agro collegerit, Dionyſio dedicandas perſoluat: ſin à uicinis acceperit, minam: ſin ab alijs, duas minæ partes. Vuas autem ficuſq; , quos generoſos nominauimus, neq; commode recondi poſſunt, quomodo & quando uelit, ſi ſua hæc ſunt, colligat. ſin uerò aliena, niſi impetrauerit, quoniam lex eſt, ut nemo moueat quæ nõ depoſuit, qui ac cepit, mulctetur. Quod ſi ſeruus quiſpiam, non perſuaſo agri domino, eas acceperit, pro ſingulis ficubus uuarumq; acinis æqualia numero uerbera patiatur. Inquilinus fructibus emptis ſiquidem condi non poſſunt, ſi cupit, ueſcatur: peregrinus autẽ in ipſo itinere ſi tranſeat ſolus, aut cum uno tantummodo, fructus non reponendos ſi uelit hoſpitali cum uenia guſtet. Alios autẽ guſtare quos ruſticos dicimus, peregrinos quoq; lex prohibeat. Sin uero qui condi poſſunt inſcius tetigerit, ſeruus quidem plectatur. Liber autẽ dimittatur admonitus ficus uuas' que ſolummodo quæ condi non ualent guſtare licere, eas uero, ex quibus paſſæ uuæ & uinum & caricæ fiunt, minime. Pyra uero & mala tum alia tum punica cæteraq; huiuſmodi clam auferre, turpe non ſit. Siquis uero deprehenſus fuerit, pauciores annos q̃ triginta natus, ſine uulneribus uerberetur, atque puniatur. nec pœna ulla propter huiuſmodi uerbera libero ſit. Aduenæ quoque de his fructibus perinde ac de ijs quos ſuperius diximus qui non conduntur, carpere liceat. Si ſenior quiſpiam comederit, nec aſportauerit, ut aduenæ permiſſum eſt, & ipſe quoque omnium huiuſmodi fructuũ particeps ſit. quod ſi legi non paruerit, ad uirtutis certamẽ impotens habeatur, ſi iudicibus huic rei præſidentibus tunc relatum hoc fuerit. Aqua nutriendis hortis maxime omniũ confert: ſed facile corrumpi poteſt. Terra uero & ſol & aer, quæ cum aqua ſimul ea nutriunt quæ terra naſcuntur, non facile ueneno, uel diuerſione, uel ablatione corrumpi poſſunt. his autẽ modis facile aquæ damnum infertur, propterea legis auxilio indiget. De hac igitur lex ſanciatur. Siquis ſponte alienam aquam, ſiue ſcaturientem è fontibus, ſiue collectam, ueneno aut foueis aut ablatione corruperit, ad ædiles deferaſ: ubi ſi deliquiſſe cõuincitur, damnum reſtituat: & fontes, aut aquarum uas, ut interpretes ſingulis ſemper faciendam purgationem iudicarint, ita purget. In aduectione autem omnium quæ ab agris colliguntur, liceat cuiq; res ſuas quà uelit aduehere, modo aut nulli damno ſit, aut ſibi triplum proueniat lucrum eius damni quod uicino infertur. Horum cognitores, magiſtratus ſint, & cæterorũ omnium quæ per iniuriam ſponte quis, aut ui, aut clam, uel per ſe, uel per illa quæ poſſidentur ab eo, in perſonam, aut in rem intulerit. Hæc inquam ad magiſtratus omnia deferantur, ſi tres damnũ minas non excedit: ſin uero maius ſit, ad conſtituta publice iudicia cauſa deferatur, & qui iniuriam intulit puniatur. Quod ſi magiſtratuum aliquis iniuſte de damno alicuius ſententiã tulerit, duplum ei qui paſſus eſt iniuriam, debet. Et omnino ſi quid per iniuriam fecerint magiſtratus, cauſa ipſa à quolibet uolente in publico iudicio agitetur. Infinita penè parua reſtant inſtituta, quibus corrigantur errores in iudicij termino, in citationibus, citatoribusq;, ſiue inter duos ſiue inter multos citatio ſit, & cæteris huiuſcemodi, quæ nec à legibus præteriri poſſunt, nec tamẽ ſeniore legũ latore digna uidenẽ. Ea igitur omnia iuniores priſcas leges imitati, & parua ex magnis intelligentes, neceſſariũq; uſum experientia cognoſcẽtes, legibus donec ſufficiẽter ſe habeant ordinẽt. Deinde ſufficiẽter poſitis, immobiliter his utanẽ. De cæteris aũt opificibus leges ita conſtituantur. Primo nullus ciuis opificio ullo detineaẽ, ſed nec ſeruus quidem ciuis alicuius. Arte eñ magna quæ longa exercitatione, multisq; doctrinis indiget, occupatus eſt ciuis, cum communem ciuitatis ornatum procuret; quæ res non leui quadam opera contenta eſt, ſed præcipuum

ſtudium

ſtudium exigit. Duas uero artes aut ſtudia duo diligenter exercere humana natura non poteſt. Nemo etiã ſatis poteſt arti quidem uni uacare, & alterius artis opifici præſidere. Hoc igitur in ciuitate ſtatutum ſit, ut nemo ærarius ſimul & lignarius faber ſit, nec lignarius faber fabris ærarijs magis q̃ opificio ſuo præſideat, occaſionem hinc fortè nactus, quod dum curã gerit multorũ, quaſi miniſtrorũ ipſi elaborantiũ, inde ſuæ arti fiat acceſſus, ac per illos artem melius curet ſuam: ſed ſinguli opifices ſingulis artibus uacẽt, & ab eis uictum acquirant. Hanc legem ædiles ita obſeruari procurent, ut ſi quis ciuis ad artem aliquam, magis q̃ ad uirtutis curam declinauerit, opprobrio atq; infamia notatũ ad curſum ſuum conuertant. Sin autem peregrinorũ aliquis duabus artibus uacet, uinculis, mulcta, expulſione, unam tantum complecti cogatur. De mercede aũt opificum, de operis ipſorum approbatione aut improbatione, de iniuria etiã quam uel patiuntur uel inferunt, ædiles uſque ad drachmas quinquaginta cognoſcant. Maiora uero ad publica iudicia delata ſecundum legem iudicentur. Vectigal aũt importandarum exportandarumq; rerum, nullum penitus ſit. Thus uero cæteraq; huiuſmodi quæ diſſs incenduntur, peregrinaq; ſunt, purpuram ſimiliter & colores alios, qui à regione non producuntur, omnia denique peregrina, niſi neceſſaria ſint, nemo adducat: nec rurſus aliquid quod regioni neceſſarium ſit, exportet. Hæc omnia legum cuſtodes duodecim, qui reliqui ſunt, exceptis quinq; ſenioribus, procurent atque cognoſcant. Arma uero & inſtrumenta bellica ſi aduectitia arte eſt opus, conuehantur. ſimiliter quæ ad hæc idonea ſunt, plantæ, ænea inſtrumenta, funes, animalia, quæ ad bellum conferunt: Quorũ magiſtri equitũ & ducto res exercitus curã habeant, ut ciuitas inuehendi euehendiq; ſimul cum opus ſit facultate nõ priuetur: de quibus legũ cuſtodes ſufficientes decentesq; leges ferent. Nulla uero in re pecuniæ colligendæ gratia, uel in ciuitate, uel in uniuerſa regione cauponatio fiat. Annonæ autẽ quæ ex agris percipitur diſtributio, recte iuxta Cretenſium legem conſtituetur. Nam quæ à regione producuntur, in duodecim partes ab omnibus diſtribuenda ſunt, & ſimiliter conſumenda. Duodecima uero pars quæq;, ut tritici, hordei, cæterarumq; frugum & fructuũ, uenalium quoq; omnium animalium tripertito & competenti ratione diſtribuatur, & pars una liberis, altera ſeruis, tertia opificibus ac omnino aduenis tribuatur: ſiue aliunde uenerint aliquandiu urbem habituri, & neceſſarijs egeant, ſiue propter publicam uel priuatam ciuis alicuius utilitatẽ acceſſerint. Hæc igitur tertia omnium neceſſariorum pars, uenalis ſemper ac neceſſario tantummodo ſit. De duabus uero partibus nihil neceſſario uendatur. Quomodo igitur hæc recte diſtribuentur? Patet autem in primis recte id fieri poſſe, ſi partim æqualiter, partim inæqualiter diſtributio fiat. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Meliora utiq; uel deteriora iſtorũ ſingula, neceſſe eſt terram producere atq; augere. CLIN. Quid ni? ATH. Cum tres partes ſint, quod huc attinet nemo plus habeat, nec dominus, nec ſeruus, nec aduena, ſed æqualis eademq; ſimiliter ſit omnis diſtributio. Quilibet autem ciuis, cum duas partes acceperit, ſeruis & liberis quot & qualia uelit, ſuo arbitratu diſtribuat. Quod uero plus iſtis eſt, menſura & numero ſic diſpertiendum eſt, ut cum omniũ animalium, quibus à terra uictus præbetur, numerus habeatur, ita demũ fiat partitio. Habitationes poſtea ſeorſum ordinandæ ſunt. Ordo aũt talis maxime decet: duodecim uiros per media in ſingulis duodecim partibus unum eſſe oportet: & in unoquoq; uenalium rerum loca, deorumq; templa & deos ſequentium dæmonum eſſe conſtructa, ſiue indigetum Magneſiorum, ſiue aliorum, quorum ſtatuæ antiquiſſima memoria conſecratæ ſint. Atque his priſcorum uirorum honores reddendi ſunt. Veſtæ quoq;, Iouis, Mineruæ, ſingulorumq; aliorum ſingulis duodecim partibus præſidentium templa conſtruenda ſunt. Et primum quidem iuxta templa in altiſſimis locis ædes cuſtodum ſint undiq; munitiſſimæ. Reliqua deinde regio opificibus in tredecim partes diſtribuatur. Et pars una in urbe habiter, per duodecim urbis partes diuiſa, aliæ exteriorem undiq; teneant locum, atque in ſingulis uicis opifices ad agriculturæ cõmoditatem idonei habitare compellantur. Horum omnium curam magiſtratus qui agris præſunt, habeãt, præuideantq; quot quibus' ue ſinguli opificibus egent, & ubi habitantes impedimento agricolis non ſint, ſed magnam ipſis utilitatẽ conferant. Vrbanorum quoque ſimiliter opificum curam ædiles habeant. Res autem uenales curæ cenſoribus ſint, qui primo rem ſacram curent: deinde ne quis uendendo emendóue

iniuriam

Vectigal nullum

Annonæ ratio

iniuriam faciat, uehementer prouideant: & immoderatos, contumelioſos'que omnes compeſcant. Hi conſiderent nunquid ciues peregrinis res ſingulas conuenienter atque ut lege cautum eſt, uendant. Primo uero menſis cuiuſque, ciues eorumq; miniſtri duodecimam tritici partem emendam peregrinis proponant, ementq; peregrini pro menſis totius tempore triticum & ſimilia quæ primo foro uenduntur: decimo uero die uenditio, emptioque menſi ſufficiens ſtatuatur, uigeſimotertio animalium uenditio; quibus homines egent, ſupellectiliumq;, ut corij ueſtiumq; ac ſimilium, fiat. Neceſſe autem eſt peregrinos omnia à poſſidentibus emere, ne cauponatio in tritico & hordeo circa farinam ac cætera alimenta, ulla fiat. Nec ciuibus nec ſeruis eorum cauponari omnino licet. In peregrinorũ tamen foro peregrino liceat opificibus, eorumq; ſeruis uinũ cibumq; commutare ac uendere, carnesq; coctas ſimiliter: quæ res à plurimis cauponatio nominatur. Materiam uero ignis uniuerſam quotidie peregrinus ab ijs qui in agris id curant, emere poſſit, cæteriſq; peregrinis prout uelit & quando uelit reuendere. Cæterarum omnium rerum & ſupellectilium quibus utimur, in communi foro uenditio fiat: in locis determinatis: ubi legum cuſtodes, cenſoresq; unà cum ædilibus locum deſignarint, & pretia uenalibus impoſuerint. Hic nummi commutentur rebus, ac res nummis. Cõmutet autem unuſquiſq; per ſeipſum nemini cõmittens. Quod ſi cõmiſerit, ſiue receperit, ſiue non, quieſcat oportet. Nullum enim commutationum talium iudicium eſt. Si quid uero uenditum emptumq; pluris minoris'ue eſt, q̃ lex iuſſerit qua rerum uenalium menſuræ & precia conſtituta ſunt, apud legum cuſtodes plus illud conſcribatur, & contrarium deleatur. Eadem ipſa de conſcriptione bonorum, quæ ab incolis peregrinisq; poſſidentur, fiant: liceatq; cuiuis certa conditione ad urbem migrare, & hoc ita ut artem aliquam exerceat, nec plures q̃ annos uiginti à die conſcriptionis permaneat: quo in tempore incolendi uectigal ſoluere nullum cogatur niſi frugalitatis exemplum, nec emptionis uenditionisq; gratia ærario quicquam debeat. Cum autẽ uiginti anni exacti fuerint, accipiat rem ſuam, & abeat. Quod ſi magnum aliquod beneficium intra uiginti annos ciuitati cõtulerit, uelitq; plus temporis, aut etiã per uitã in ciuitate manere, fiat ipſi quod petierit, ratumq; habeatur, ſi modo concilio concionique perſuaſerit. Incolarum autẽ filijs ſi ipſi quoq; opifices ſint, poſt quintumdecimum ætatis annum ita coloniæ tempus incipiat, ut uiginti poſtea maneant annos, deinde quò uelint proficiſcantur, & ſi manere uoluerint, maneant, poſtquam ſimiliter perſuaſerint. Qui autem recedit oblita deſcriptione, quæ ſibi apud magiſtratus erat conſcripta, ſic habeat.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALogum Nonum De Legibus.

NONVS dialogus poſt cõmunem morum diſciplinam & legum multarum traditionem aggreditur iam iudicia. Et ualde quidem opportune. Nam & qui moribus eruditi legibusq; inſtructi ſunt, iudicare iam poſſunt: & qui eruditioni inſtructioniq; præcedenti non paruerunt, iam ſunt iudicandi. Prudenter omnino noſter hic animorum medicus ſeruare hactenus ſalutaribus ſtuduit monitis integram animi ſanitatem: iam uero perditam cunctis machinis reparare molitur. Verũ quæ charitas Platonica eſt, miſericors, dolens, compulſus ad ſecandum quaſi trahitur & urendum: & id quidem tam benigna cautione, ut grauiter ægrotantes uerbis blandiſſimis conſoletur: cõtendatq; uerbis quaſi magicis carminibus ſanos efficere antequam medicam adhibeat manum. quã etiã deinde ſic admouet, ut languens & uix perſentiat, & plus admodum ſpei concipiat quàm doloris, & ex dolore non perniciem reportet, ſed ſalutem. Inſignis clementia uir neminem abſq; conſolatione punit: neminem punitum perdit: omnes pro uiribus ſeruat: & quos nece punit: profitetur à morbis animi liberare: ac minimo mortis malo, interim ingenti & in dies creſcenti obſiſtere animi malo. Præſtare uero aſſerit hinc abire, quàm in morbo uel animi uel corporis incurabili uiuere. Atqui neq; hac uita priuat, niſi quem cognouerit inſanabilem: neq; ſupplicium ullum à lege, quæ bona eſt, illatum tendere uult ad malum. Quinimmo pœnam ipſam multis de cauſis eſſe bonam: tum quia iuſta eſt, iuſtitia uero bona: tum quia uel præſens purgat, uel futurum præpedit malum: tum quia in puniendo uno, interim exemplo prodeſt & multis, ciuitatemq; purgat malis. Et ut ſummatim dicam, iuſtitiã ubiq; mirum in modum cum clemẽtia miſcet, neq; rigiditate torquet durius, neq; mollitia quicquã relinquit inultũ. Quemadmodũ uero in ſuperioribus prius diuinã præcipit officia quàm humana: ſic in præſentia prius in ſacrilegia quàm in cætera delicta prudenter animaduertit. Ac dum quàm graue ſit læſæ maieſtatis diuinæ crimen oſtẽdit, affligẽte deo ſignificat nihil tale hominibus quondam quamdiu

quamdiu diuina quædam in eis gratia uiguit, fuiſſe aliquando perpetratum: Sed poſtquã propter alia delicta gratia illa eſt amiſſa, homines iam quaſi alienos à deo in deum ipſum peccare per ſacrilegia incepiſſe, ut ſacrilegium ipſum non modo peccatum ſit, ſed etiam pœna peccati: pœna inquam non purgans aliquem, ſed interimẽs. Non enim lege, ſed tranſgreſſione legis pœna talis infertur. Quod autem dicit, priſcos legumlatores fuiſſe dei filios, legesq; heroibus, qui etiam ex dijs erant geniti, tradidiſſe: exponendũ eſt per ea quæ in Critia & Politico & ſæpe alibi pertractantur, deorum filios hic intelligi deos ſub Luna alios alijs terræ plagis gubernandis accommodatos. Quos poſſumus more etiã Platonico angelos nominare. Per quos ſub Mercurij nomine in Protagora leges genus hominũ accepiſſe docet. Per quos in Critia quoq; dicit homines primos ex terra natos accepiſſe iura: hominesq; illos hic nominat heroes ex dijs ortos, id eſt, deorum opera ex terra progenitos. Sed leges illas, inquit in Critia, non ſcriptas ad aures, ſed inſpiratione quadã à mẽtibus diuinis in mentes humanas fuiſſe tranſfuſas: homines q; ſub illis quandiu paruerunt, uixiſſe beatos. Addit ob huiuſmodi legum tranſgreſſionem homines diuinã gratiam amiſiſſe: qua quidẽ amiſſa felicitatẽ quoq; amiſerint: & infelices in ſacrilegia iam proruperint: & per ſacrilegia peſſimi tandẽ infeliciſſimiq; euaſerint. in his & terreſtris illius paradiſi, & eiectiõis ex eo myſteriũ licet agnoſcere. Conſidera uero ubi perquirit ſacrilegij cauſas, tres aſsignari cauſas grauium delictorũ. Primã quidẽ cõmunem hominum fragilitatẽ conſuetudine confirmatam. Secundam uero dæmonicam perſuaſionẽ ſiue ſuggeſtionẽ. Tertiam denique culpã pernicioſam ex antiquis inexpurgatiſq; peccatis inuſtam, ad grauiſſima ſcelera ſtimulantẽ. Quæ quidem originali culpæ, de qua multi multa theologi diſputant, uidetur eſſe ſimillima. Quamobrẽ ubi Plato diuinus ſacrilegum alloquẽs inquit: Non humanum ad ſacrilegium te impulit malum, neq; diuinum: intellige humanũ malum, humanam fragilitatem ad inferiora procliuem: Diuinum uero malum, diabolicam, ut inquiũt, fraudẽ. Negat uero duo hæc nõ quia non ſint in cauſa ſacrilegij, ſed quia nõ ſola ſunt cauſæ. Accedit enim his tertia propriaq; ſacrilegij cauſa, quã ſubiungit dicens: Sed ſtimulus quidam exitialis à priſcis inexpiatiſq; peccatis ingenitus. Per quem uidelicet animus non humanus amplius, ſed ferinus, nimirũ ſacrilegio peccat in deum, nullã ulteriùs dei rationem habẽs, quando rationem humanam iam amiſit diuinæ rationis imaginem. Mox uero primæ ad ſacrilegiũ inſtigationi Plato quaſi naſcenti morbo tribus occurrit remedijs: quẽadmodum morbus hic tribus ex cauſis oritur. Primo quidem, ut immanis impetus comprimatur ad ſacras mittit expiationes, quas Chriſtianorũ more pœnitentiæ, cõfeſſionis, eleemoſynæ, ieiunij nomine poſſumus nũcupare. Deinde ut diabolicis reſiſtat inſidijs, ad orationes ſupplicationeſq; mittit, per quas à ſuperis liberatoribusq; ſpiritibus contrà inferos præſidiũ impetretur. Poſtremo quo imbecillitatem humanam continere poſſit, mandat ut malorum hominum familiaritatem deuitãs, bonorũ aſciſcat conſuetudinem. Proinde, quoniam poſt deum more Pythagorico coli patriam iuſſerat, merito poſt ſacrilegia quæ in perſonas aut res deo cõſecratas perpetrãtur, pergit ea punienda ſcelera & delicta, quæ proprie cõtra patriam committuntur, quæ nõ ſolũ ſacrilegijs proxima iudicat, ſed annumerat, plectitq; ſimiliter. Hæc uero tria eſſe iudicat. Peccare enim in patriam, hoſtemq; patriæ habendum eſſe, & qui poſthabitis legibus principatũ ad humanam uoluntatem libidinemq; reducit, & qui cũ poſſit, periclitanti patriæ non ſuccurrit: & qui uel auaritiæ uel alia de cauſa pro filio cuadit patriæ proditor. Inter hæc officium legiferi repetit. Id autem eſſe uult, ut nõ tanquam dominus ſeruis, ſed tanquã pater filijs conſcribat leges: non minus perſuadens quàm minitans, nec minus docens quàm imperans, nec minus alliciens quàm perterrens: ut legislatoris opus non tam mandatorum præſcriptio ſit, quàm diſciplina morum. finis enim eius eſt, quacunq; id ratione fiat, ciues bonos beatosq; efficere: punire uero malos, neceſsitas eſt in eo potius, quàm uoluntas. Et quia ſolæ inter humanas Platonicæ leges hæc omnia cõplectuntur, humanarum omnium perfectiſsimæ ſunt: ac pene inter diuinas potius, quàm humanas annumerandæ. Neq; abre primum diſputationis huius exordium à deo factum eſt: deinde additum à Platone uideri ſibi hæc omnia diuinitus inſpirata. Demum ex hac ipſa diſputatione ad beatum ſummi Iouis templũ, id eſt, cœlum recto trãmite peruenitur. At quoniam non ſolum in ſacrilegijs parricidijſq;, uerumetiam in cæteris ſceleribus pro alijs culparum gradibus, alij quoq; pœnarum gradus, & à legumlatore deſcribendi, & à iudice ſunt cenſendi, cõmodiſſimam ad gradus eiuſmodi diſcernendos diſtinctionem adducit in medium. Habitus quidẽ omnis aut uirtutis eſt, aut uitij. Si uirtutis, omnino uoluntarius eſt: quoniã conſilio libero & expedita electione & proprijs animi actionibus eſt acquiſitus. Sin uero uitij habitus eſt, inuoluntarius omnino cenſetur. Quia ita morbus eſt animi, ſicut humorum intẽperantia morbus eſt corporis. Nemo uero morbum dixerit uoluntarium: quamuis nonnulla quæ præter opinionẽ inferunt morbũ, poſsit quodammodo uoluntaria dicere. Præterea eiuſmodi habitus ex impedito cõſilio, diſtracta q; electione, & paſsionibus potius quàm actionibus inoleſcit. Ex his cõficitur Platonicũ illud ſæpiſsime decantatũ, Vitiorum habitus inuoluntarios eſſe, neminemq; fieri ſponte malum. quemadmodũ & nemo fit ſponte ægrotus et deformis & inops. Poſt hanc habituũ diſtinctionem ſequitur diſtinctio actionum. Quæ quidem aut ad uirtutis, aut ad uitij habitum gignendum proprie uergunt. Si ad uirtutis, ita uoluntariæ ſunt, ut dictus eſt habitus uolũtarius. Sin uero ad uitij, partim quidem uoluntariæ dicuntur, propterea quod & animo quo dãmodo conſentiente fiũt, et poterant non fieri antequam fierent: partim uero inuoluntariæ, tum quia ad detrimentum, deformitatem, morbũ.

clam

clam deducunt, hæc autem uellet nemo: tũ quia ex quadam finis exitusq; ignoratione consurgũt. Quatenus uerò per ignorantiam fiunt, eatenus præter ipsam rationis uoluntatẽ fieri iudicãtur. Distingue rursus hoc pacto, Actiones humanæ quantum ad legum iudiciorumq; materiam attinet, in quinq; capita rediguntur. Aut enim ex affectibus concupiscentiæ pullulant, aut ex impetu irascibilis naturæ prorumpunt: uel simplici quadam ueniunt ignorãtia, per quam quis res ipsas ignorat, quamuis se ignorare non nesciat: uel ignorãtia duplici fiunt, per quam quis & res ipsas nescit, & ignorantiam suam simul ignorat, uidelicet scire se putans: uel tandem ex rationali quadam opinione proueniunt: opinione inquã de iustis atq; iniustis rationi legibusq; credendi. Post distinctionem eiusmodi distinguit & iudicij regulas, per quas aliter animaduertatur in eos qui concupiscentia, aliter in eos qui ira peccant: atq; in his discernatur, utrum consulto, an inconsulto deliquerint. Præterea utrum ui palamq; an potius clam atq; fraude. Deinde nunquid per ignorantiam sit erratum, siue per simplicem, siue per duplicem ignorantiã. Vbi uero de homicidiorum iudicijs agens priscum adducit mysterium de interfectis interfectores ulciscentibus: attende ex Platonis sententia, perturbationes ad sensibilia pertinẽtes posse in anima seiuncta ab hoc corpore remanere. Siquidem ex eiusdem sententia remanet & prima quædam sentiendi natura substantialis origo sensuũ reliquorũ, per quam anima & in hoc corpore in hæc instrumenta uires explicat sentiendi, & discedẽs ab hoc eas quodãmodo replicat in seipsam, siue, ut magis Platonice loquar, exercet in aereo corpore. Quo inuoluta & hoc ingreditur & ex hoc egreditur. De his Platonici ita distinguũt, ut anima in corpore hoc crassiore ad breue habitet: in aereo uero multa per secula: in cœlesti per omnia. Quorsum hæc? Ne mireris perturbatiões in defuncti anima superesse si harũ rerũ sensus memoriaq; supersunt. Probabile uero esse putabãt antiqui theologi animas hominũ repente interfectorum, utpote inexpiatas, perturbationibus agitari: quin & hostes exagitare, id uidelicet nõ humana tantum indignatione efficiente, sed diuina etiam nemesi ac dæmone prouidente. Superesse uero ex antiquorũ opinione in anima sensum perturbationẽq; ultricẽ, eamq; aereo uti corpore Platonicus noster Maro testis occurrit. Quid enim sibi uult: Et nunc magna mei sub terras ibit imago? Platonice admodũ imaginem rationalis animæ nominat primam ipsam sentiendi naturam. Sed cur magnam? Quia et sons est sensuum reliquorum communis q; sensus, & magno post hoc corpus utitur corpore, scilicet aereo: quod quidem & huic insinuatum quodammodo fit angustum: hoc exutum, explicatur in amplum, elemẽti id aerei exigẽte natura: Præterea: Omnibus umbra locis adero, dubis improbe pœnas. inter imaginem distinguit & umbram. & imaginem quidem animæ esse uult sensum in aereo corpore. Ipsum uero corpus aereum, esse animæ umbram. Sed terrestre corpus cæcum nominat carcerem. Quod autẽ in iudicijs de homicidio, præsertim de parricidio dicit, de regressione animæ humanæ in corpora rursus humana, in quibus sæpe det pœnas, pares omnino culpis in superiori uita conceptis, uetus magorum Aegyptiorumq; sacerdotum sententia est. Nullum enim conuenientius humanorum delictorum esse purgatoriũ iudicabãt, quàm in corporibus humanis eadem animas quãdoq; pati quæ fecerint. Qua quidem ratione Plotinus Aegyptius in libris de prouidentia utitur ad soluenda dubia aduersus prouidentiam iustitiamq; diuinam quotidie insurgẽtia. Inquit enim, quæ à diuina prouidentia in præsenti uita non rependuntur, in altera & quidẽ humana pari prorsus ratione rependi. Rependi insuper in brutis: in quibus sæpe anima quondam hominis, fiat anima bruti. Sed in ultima hac sententia solus extitisse uidetur. Cæteris enim Platonicis dissplicet, animam hominis propriã, aliquando fieri bruti propriam. Consentiunt tamen uicissim in homines alios transmigrare. quod quidem etsi Plato non habet certum, habet tamen ualde probabile. Quod uero migret in bestias, sæpe quidem recensẽt, sed dedita opera adeo præter solitam grauitatem ridicule narrat, ut plane demonstret negandam quidem esse rem ipsam: allegoriam uero quærendam, scilicet ut transire in brutum duobus modis accipias. Primo quidem in affectum, imaginationem, habitumq; bruto conuenientem. Deinde in habitationem consuetudinemq; inter feras ad tẽpus supplicij gratia. consuetudinem namq; affectionemq; brutam, esse pœnam duntaxat antiqui putant: regressum uero in hominẽ, ubi paria & similia subeantur, non solum supplicium esse, sed purgatorium. Post hæc in mentionẽ de legis necessitate incidens opportune, asserit necessariã humano generi esse legem. Nam absq; legibus nihilo ab atrocissimis feris discrepaturum. Huiusq; causam afferens, nullius hominis ingenium ita natura institutum inquit, ut omnia quæ ad publicum bonum necessario cognoscenda sunt, cognoscat sufficienter: ac si fortè nouit, ut optimũ id quod nouit agere, possit semper & uelit. Quod si diuina quadam gratia mens quædam inter homines surgeret, quæ publicũ omnino bonum cognosceret, ad idq; generose ac semper intenderet, nullis uel huic uel patriæ suæ eo tempore legibus opus fore. Mentem namq; ueram ac liberam omni lege præstantiorem esse, atq; ipso iure cunctis dominaturã. At quoniam id nullius ingenio est tributum, concludit necessario sub legibus esse uiuendum. Ait quoq; studiũ quidem proprij boni ciuitatem penitus dissipare: studium uero publici boni connectere. Item pestem in ea ciuitate dominari perniciosam, ubi iudicium à magistratibus, uel mutuum agitur, uel clamosum. Atq; ubi familiarem dæmonem inquit multis sæpe malis obstitere, si dæmonis horres nomen uel concedente Platone angelum nominato. Ac memento nostrum dæmonem geniumq;, non solum ut quidam putant, nostrum intellectum esse, sed numen. Præcipit mox seniores paterna reuerentia adeo coli, ut etiã ab his uerberatus succensere nõ debeas: sed patiẽter ferre.

Sed

Sed natales quos hic commemorat deos, nõ ascendentia signa; signorumq; dominos planetas astronomico more demus accipere: sed idcam generis humani principium, dæmonemq; nostræ uitæ custodem. Deniq; monet timẽdam esse superorum indignationem, & inferorum punitionem. Monet mortem non esse supplicium ultimum, sed ultra hanc esse supplicia inferorum, eaq; uerisime omnino narrari.

DIALOGVS NONVS DE LEGIBVS, VEL DE LEGVM LATIONE.

VDICIA uerò si post hæc superioribus actionibus conuenientia reddantur, naturalis utique ferendarum legum ordo seruabitur. Sed de iudicijs quidem agriculturæ, similibusq; dictum est: de maximis uero iudicijs & iudicibus figillatim nondum diximus, de his ergo deinceps dicimus. CLIN. Probe. ATHEN. Turpe quodam modo uideri potest, leges de huiusmodi rebus, quales tractabimus, illi ciuitati tribuere, quam dicimus recte se omnino ad uirtutis possessionẽ habituram. Nam cui absurdum non uideatur, si quis in ciuitate institutã putet hominem nequissimũ sicut in alijs nasciturũ: adeo ut opus sit legum minis hunc præuenire, ne talis fiat, neue tale committatur, & commissa positis legibus puniantur: quasi possint in hac quoq; republica flagitiosissimi homines reperiri? Verum quoniam non ut prisci legumlatores agimus, qui quum deorum filij essent, heroibus, qui & ipsi è dijs nati dicuntur, leges ferebant: sed homines hominibus ista sancimus, uereri par est, ne quis ciuium ita natura indomitus & inexorabilis nobis gignatur, ut quasi legumina fulminis tactu prædura, igni legum etiam fortissimarum decoqui nequeat. Quamobrem si quis forte sacrilegium committere audeat, legem de hoc feremus, quamuis onerosam nobis atque molestam. Enimuero educatum recte ciuem, nec uolumus, nec ualde timemus tam graui morbo laboraturum. Sed seruí istorum forsan & peregrini, peregrinorumque serui, huiusmodi multa aggredientur. Quorum gratia maxime, & quia uniuersa natura hominum imbecillis est, tam de sacrilegio quàm de illis, quæ aut uix aut nullo modo sanari possunt, leges conscribam. Sed proœmia primum secundum ordinem in superioribus institutum, his omnibus quàm breuissime præponenda. Ad eum igitur qui nefaria cupiditate, & die tractus, & nocte excitus templa ut furetur, petit, hæc aliquis instructionis & monitionis gratia diceret. O mirabilis uir, non humanum te malum, neque diuinum ad sacrilegia uertit: sed exitialis quidam asylus, à priscis atque inexpiatis flagitijs innatus hominibus circumagitans, quem cunctis uiribus effugere debes. Quomodo autem effugies, audi. Quum talis oboritur in animo cogitatio, confuge ad expiationes obsecro. Confuge ad liberatorum deorum sacrificia supplex. Confuge ad bonorũ uirorum consuetudines, ubi partim audias, partim tu quoq; dicas iusta honestaq; ab omnibus esse colenda. Malorum uero consuetudines apprime fugias. Quæ si feceris, cessaueritq; morbus, bene tecum actum erit. Aliter autem mori satius fore arbitratus, desine uiuere. Cum illis hæc exordia cecinerimus, quorum in animos incidit impia quædam & ciuitati pestifera cogitatio, quicunque ex his paruerint, eos à lege liberos dimittemus: sed hominibus proœmio non persuasis, ferentes post hæc legem, altius intonabimus. Qui deprehensus in sacrilegio fuerit, si seruus peregrinusue erit, in facie ac manibus, calamitate ipsius literis insusta, uerberatus prout iudicibus uidebitur, nudus extra fines pellatur. Fortè enim supplicio continentior factus, euadet denique melior. Nullum quippe supplicium lege factum, ad malum tendit. Sed duorum alterum ferè semper solet efficere. Nam aut melior, aut certe minus prauus, qui pœnas dedit, fieri solet. Si uero ciuis quispiam aliquid tale in deos, aut in parentes, aut in patriam perpetrare, & ad maximam iniuriam induxisse animum deprehendatur: hunc iudex, quia ex puero bene doctus educatusq; à maximo scelere non abstinuit, sanari non posse existimet. Pœna huic mors, malorum minimũ. Vituperatus autem ut exemplo alios iuuet, extra fines perdatur. Filijs uero eius & generi uniuerso si mores paternos fugerint, quia nati ex malo fortiter uirtutem sequuti sunt, honor exhibeatur & laus. Nullius autem istorum pecuniæ in fiscum redigantur, in republica ea in qua sortes easdem semper & æquales permanere oportet. Sed quando quis ea patrauit quæ pecuniarum mulcta luenda sunt, quod supra sortem possideri, id impen-

Vide Chiliades

datur, sors integra maneat. Cuius rei exactam ueritatem à descripto censu legum custodes semper iudicibus deferant: nequis unquam propter indigentiam pecuniarum sua sorte priuetur. Quod si quis maiore dignus damno uideatur, nec fideiussione liberalitateq; amicorum liberetur, manifestis diuturnisq; uinculis & cæteris opprobrijs puniatur. Peccatum nullum impunitum sit, neque profugus ullus & impunis abeat: sed aut morte plectatur, aut uinculis, aut uerberibus, aut ignobiliter sedendo standoq; in sacris ad extremitates regionis productus, aut pecunijs, ea ratione quam diximus, mulctatus, pœnas luat. Iudices autem capitalis criminis legum custodes sint: & optimi quique ex eorum numero electi, qui anno proxime præterito functi magistratibus fuerint. Quo autem modo ac cusationes citationesq; & similia fieri debeant, posteriores legum latores determinent. Suffragiorum autem sententiæ que modum, nostri officij est lege perscribere. Manifeste igitur ista ferantur. Sed ante hæc coram accusante defendentecq; quàm proxime seruata ipsorum dignitate iudices sedeant. Vbi ciues qui ocio abundant, omnes adsint, taliaq; iudicia diligenter audiant. In quibus cum prima oratio ab accusatore fuerit habita, defensor alteram dicat. Deinde senior de iudicibus, quæ dicta sunt, omni adhibita diligentia, sufficienter examinet: post eum cæteri omnes considerent, quodcunque ab aduersarijs dictum uel non dictum perquirendum singuli putant: qui autem nihil discussione sua dignum censet, alteri examinationem ipsam relinquat. At tandem in Vestæ sacrario scripta quæ tunc concluſa fuerunt, insertis omnium iudicum signis, deponantur. Postridie rursus eodem in loco congregati, eodem modo examinent, iudicentque: & signis appositis, omnibus quæ dicta fuerint, deponant. Quumq; hoc similiter tertio fecerint, signis testibusq; sufficienter assumptis, sacrum singuli ferentes suffragium iureiurando per Vestam uere iusteque pro uiribus se iudicaturos affirment: atque ita huic iudicio finem imponant. Post peccata in deos commissa, de his dicatur quæ in reipublicæ perniciem committuntur. Qui principatum ad hominis arbitrium redigit, eiq; leges subigit, atque ita ciuitatem subijcit factionibus, & ui adhibita contra leges seditionibus eam repler: hic uniuersæ ciuitati hostis est maximus omnium iudicandus. Secundus ille hostis est, qui quamuis particeps huius sceleris non sit, tamen quum amplissimis fungatur in ea republica magistratibus, eas coniurationes non animaduertit, & si animaduertit, timiditate quadam patriæ non succurrit. Quare unusquisque uir, qui modo alicuius precij ciuis fore studet, hæc iudicibus referat, eúmque in iudicium trahat, qui patriæ insidiatus ui ad ini quam gubernationem uertere illam conatur. Iudices autem huius sceleris sint, qui & sacrilegij, totúmque iudicium similiter peragatur: & suffragia quæ multitudine uincunt, morte condemnent. Et ut breuiter dicam, peccata patris non luant filij, nisi pater, auus, ac proauus deinceps capitis rei sint. Hos autem cum bonis suis, sorte semper excepta, in antiquam ciuitas patriam mittat. Et de filijs ciuium, quibus plures quàm unus sunt, non pauciores quàm decem annos nati, eos sorte deligant, quos patres, aut aui paterni materni ue nominauerint, nominá que ipsorum Delphos mittant, & qui oraculo Apollinis approbabitur, huic feliciore fortuna sors & domus destituta reddatur. CLIN. Recte id quidem. ATHEN. Communis præterea tertia lex de iudicibus iudicij que modo, aduersus eos qui proditionis accusati sunt. Et de mansione filiorum atque nepotum siue exitu è patria una lex aduersus tres similiter sit, proditorem, sacrilegum, & uiolentum legum ciuilium euersorem. De furto autem, siue magnum quid, seu paruum quis furatus sit, una lex pœnáque similis omnibus sit. Damnatus enim quispiam furti, si ultra sortem bona sua sufficiunt, duplum reddat: aliter uinciatur, donec aut illi persuaserit cui debet, aut reddiderit. Quod si publicum furtum fuerit, tum demum à carcere liberetur, quum ciuitati persuaserit, uel duplum reddiderit. CLIN. Quonam modo dicimus hospes nihil differre siue magnum seu paruum sit furtum, siue à sacro loco, seu non sacro sublatum sit, seu quomodocunque aliter id fiat? Quippe quum multis modis committi furtum possit, sceleris uarietatem dissimilitudinem que conijcere legislator debet, nec similibus pœnis quæ similia non sunt, punire. ATHEN. Opportune ô Clinia impetu currentem me retraxisti, & in memoriam quæ olim quandoque cogitaueram redegisti, ad hunc usq; diem leges nullo modo recte constituras fuisse, ut nobis præsentia considerantibus succurrit dicere. CLIN. Quomodo rursus id dicimus? ATHEN. Congrua profecto imagine usi

usi sumus, quando omnes qui hactenus leges recipiunt, seruis illis contulimus, qui ab alijs seruis curarentur. Illud certe ignorare non decet, quod si medicus quispiam eorum qui usu quodam absq; ratione medentur, liberum medicum philosophiæq; studiosum ægrotanti libero colloquentem audiat, dum morbi initia rationibus indagat, & de natura corporum diligentius disserit, ridebit protinus: & aduersus illum ea dicet quæ hac in re plurimis medicorum in promptu semper esse solent. Non mederis, inquiet, ægro tanti ô fatue: sed quasi doctrina non sanitate indigeat, doces. An non recte sic loqui uidebitur? Nónne & nobis merito idem obijciet? quod quicunq; de legibus ut modo nos, disserit, non leges condit, sed ciues erudit? CLIN. Fortasse. ATH. Sed feliciter in præsentia nobis contingit. CLIN. Quidnam? ATH. Quod nihil ad ferendas leges nos urget: sed ipsi sponte hac consideratione suscepta, de omni reipublicæ disciplina, quod optimum atq; necessarium sit, quomodoq; id peragatur, perspicere nitimur. Cum ergo liceat si uolumus quid optimum sit, aut quid maxime necessarium in legibus considerare, utrum nobis uidetur, tractandum in præsentia eligamus. CLIN. Ridicula hæc hospes optio est: manifesteq; nos illis similes facit, qui necessitati ingeniti leges ferre ita in præsentia compelluntur, ut in crastinum licere non uideatur. Nobis autem dei auxilio, quemadmodum illis qui ex lapidibus uel ex alia quauis materia aliquid construunt, licet fusim ea colligere, ex quibus futura commoda operi absq; ulla festinatione deligentur. Quasi ergo ædificatores minime festinantes, alia modo fundemus, alia hinc ad ædificandum sumamus: adeò ut in ferendis legibus, alia quasi modo ponantur, alia uero quasi iam positis apponantur. ATH. Sic utiq; secundum naturam magis ô Clinia compendiaria nobis fiet legum conspectio. Sed illud per deos de legum latoribus consideremus. CLIN. Quidnam? ATH. Multorum scripta sermonesq; in ciuitatibus extant, sunt autem & legislatoris scripta & sermones. CLIN. Quid ni? ATH. Vtrum igitur poetarum cæterorumq; scriptorum operibus de ratione uiuendi compositis animum applicabimus: legum uero latorum, nequaquam? an his maxime omnium? CLIN. Istis omnino. ATH. Legislatorem ergo scribentium solum oportet de honesto, bono, iustoq; consulere, doceq; qualia hæc sint, & quomodo his agenda, qui felices futuri sunt. Turpe enim est, cum Homerus, Tyrtæus, cæteriq; poetæ probe de uita studijsq; hominum scripserint: turpe inquam Lycurgo atq; Soloni, cæterisq; legum latoribus minus id facere. Rectum igitur præ cæteris omnibus scriptis leges mirifice præ se ferre debent: cæterorum uero scripta probari, si legibus consentanea sunt: sin dissona, deriderí. Sic igitur leges ciuitatibus conscribantur, ut patris matrisq; personam lator legum penitus gerat: scriptaq; charitatis prudentiæq; uirtutem habeant potius, quàm domini tyranniq; imperium minitantis tantum & describentis, rationem uero nullam penitus assignantis. Considerabimus igitur an hac uia nobis progrediendum sit, siue possimus, siue non. Sed accingamur iam: & pro uiribus hac uia procedentes, etiam si pati quicquam necesse sit, tolerabimus. quod utinam felix sit: eritq; profecto, si deus uoluerit. CLIN. Recte locutus es: quare sic faciamus. ATH. Considerandum est ergo primum, ut cœpimus, diligenter de sacrilegio, de furto, de cæteris omnibus iniurijs, nec grauiter ferendum, si in ea ipsa legum descriptione, aliam iam posuimus, de alijs disceptamus. Non enim legum latores iam sumus, sed efficimur modo, & cito fortassis erimus. Verum si de his quæ proposui, ita ut dixi, differendum uidetur, edisseramus. CLIN. Sic omnino. ATH. De honestis igitur iustisq; rebus omnibus, inspicere id conemur, quo nos, qui cæteros si non possumus, certe cupimus præcellere, nobis ipsis conuenimus, & quo discrepamus, quo item alij à seipsis. CLIN. Quas quæso inter nos differentias dicis? ATH. Conabor exponere. De iustitia, omnino iustisq; hominibus & rebus & actionibus omnes quodammodo consentimus: quod uidelicet omnia hæc honesta pulchraq; sint: ita ut siquis iustos homines etiam si corpore deformes sint, secundum ipsum iustitiæ habitum pulcherrimos asserat, nemo sit iudicium illius reprobaturus. CLIN. Nemo ferè qui loquatur perperam loqui uidebitur. ATH. Recte igitur. CLIN. Forte. ATH. Sed uideamus age, si omnia quæ iuste fiunt honesta pulchraq; sunt. Omnium uero passiones nobis sunt fermè actionibus similes. CLIN. Quid hoc? ATHEN. Actio utiq; quæcunq; iusta est, quatenus iustitiæ, eatenus & honesti est particeps. CLIN. Cur non? ATHEN. Quare passio quoq; iusta, si æqui

honesti atq; iustitiæ particeps esse dicatur, haud dissona nobis erit oratio. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Si autem passionem aliquam iustam quidem esse affirmabimus, honestam uero negabimus, iustum & honestum inter se dissonabunt. Iusta enim turpissima esse dicentur. CLIN. Quomodo id dixisti? ATH. Nihil difficile cognitu. leges enim quæ prius nobis positæ sunt, contraria penitus præcipere his uerbis uidebuntur. CLIN. Quo pacto? ATH. Sacrilegum censebamus iuste moriturum, legum quoque bene positarum hostem similiter. Cumq; multas huiusmodi leges scripturi essemus, retraximus nos considerantes has passiones tam multitudine quàm magnitudine infinitas esse: iustissimas quidem omnium passionum, sed turpissimas quoq; omnium. Nonne sic honesta iustaq; modo quasi eadem, modo quasi contraria, uidebuntur? CLIN. Ita uidetur. ATH. Multi igitur dissone sic honesta iustaq; quasi discrepantia, nuncupant. CLIN. Ita prorsus apparet. ATHEN. Sed rursus uideamus ô Clinia, quomodo nos de his consentimus. CLIN. Quem dicis consensum? ATH. In superioribus manifeste mihi dictum arbitror. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Quod si suprà dictum non est, nunc saltem me dicere existimate. CLIN. Quidnam? ATH. Malos omnes omnino non sponte malos esse, quod si ita est, illud quoq; sequi necesse est. CLIN. Quid? ATHEN. Iniustum esse malum, & malum non sponte huiusmodi esse. non sponte uero fieri, quod uoluntarium est, nulla unquam ratione potest. Qui igitur iustitiam inuoluntariam putat, iniuste agentem hominem iniuste agere non sponte putabit. Mihi quoq; mecum modo conueniendum est, cum omnes non sponte iniuriari fatear: quamuis possit quispiam ambitionis comtentionisue causa illud nobis obijcere: iniustos quidem non sponte iniustos esse, multos tamen illorum spõte iniuriari. Mea quippe sententia non hæc, sed illa est. Quomodo ergo uerbis meis ipse conueniam, si me ita ô Clinia & Megille interrogabitis? Si ita hęc se habent hospes, quid nobis de Magnesiensium ciuitate consulis? Dare ne leges ipsis, an non? Ego uero dare leges consulam. Tum uos ita. Distingues igitur ipsis sponte, atq; item non sponte factas iniurias: & illarum maiores, harum uero minores mulctas conscribes? An omnium pares, cum nullæ penitus iniuriæ sponte fiant? CLIN. Recte tu hospes. Sed his quæ modo dicta sunt, ad quid utemur? ATH. Probe interrogasti. Utemur enim in primis ad illud. CLIN. Ad quidnam? ATH. Memoria repetamus probe in superioribus nos dixisse, multam magnamq; de re iusta turbationem inter nos esse atq; dissensionem. Quod resumentes, nos ipsos interrogemus, deceat ne cum differentiam horum nequaquam declarauerimus: quæ in qualibet ciuitate ab omnibus priscis legumlatoribus quasi duæ iniuriarum species positæ sunt, sponte scilicet & non sponte factæ, atq; ita uarie puniuntur: opinionem hanc nostram quasi diuinitus dicta sit, in medium inducere: nec eam ulla ratione quomodo recte se habeat cõfirmare? Minime uero sic decet. Verum necesse est antequam leges ponamus, quemadmodum hæc duo sint, & quam differentiam habeant, significare: ut quando supplicium utriq; imponimus, quisq; intelligat, iudicareq; ualeat quodammodo, conuenienter ne an contrà impositum fuerit. CLIN. Recte nobis loqui uideris hospes. Oportet enim alterum de duobus nos facere: uel non dicere, nullas iniurias sponte fieri: uel antequam ad alia pergamus, quomodo recte dicatur, exponere. ATH. Horũ ego alterum minime patiar, ut uidelicet quod ita esse existimo, negem. Nec officij mei id esset, neq; pium. Quomodo autem hæc, si in eo quod est sponte fieri, & non sponte, minime differant, duo sint, & quo alio differant, quodammodo aperire conemur? CLIN. Non aliter certe hospes ista nos intelligere possumus. ATHEN. Ita fiet. Age igitur, nónne multa inter ciues in commutatione consuetudineq; damna & incommoda fiunt, in quibus uoluntarium & inuoluntarium abundare uidentur? CLIN. Quid ni? ATHEN. Nemo uero non incommoda nocumentaq; iniurias putet, duplicem quoq; in ipsis esse iniuriam arbitretur, non sponte alteram, alteram sponte commissam. Damna enim omnium non sponte facta, nec numero, nec magnitudine, minora illis sunt, quæ sponte fiunt. Sed considerate quæso utrum deinceps ueri aliquid afferam: an penitus nihil. Num enim ô Clinia & Megille, si quis cuiquam nocet nolens, dicam iniuriari nolentem? aut propterea quasi iniuriam non sponte factam in legibus istud ponam, immo nullam id damnum iniuriã dicam, siue maius siue minus sit. Sæpe etiam eum, qui utilitatem minus recte contulit, iniuriari dicimus, si hæc minime superat. Nam fermè ô amici,

nec

nec siquis conferat, nec si contrà quicquam auferat, par est ut iustus aut iniustus ita simpliciter appelletur. Non igitur id, sed si probis moribus iustoq; modo prosit alicui, uel obsit, an contrà, hoc est legumlatori considerandum: & ad hæc duo illi respiciendum, ad iniuriam dico & nocumentum: ita ut ad indemnem integrumq; statum pro uiribus quęq; perducat, amissum restituatur, quod decidit, rursus consurgat, occisum uulneratumq; reparetur: semperq; conandum ut discordiæ nocumentis suscitatæ, per leges in amicitiam redigantur. CLIN. Probe ista dicuntur. ATH. Iniusta itaq; damna emolumentaq;, si quid forte ex iniuria sequatur lucri, quasi morbos animi, si sanabilia sunt curare oportet. Cura uero iniustitiæ illuc feratur. CLIN. Quonam. ATHEN. Vt quisquis iniurias seu magnas siue paruas commisit, per doctrinam corrigatur à lege, cogaturq; omnino, ut uel nunquam amplius tale quid audeat sponte committere, uel rarius admodum, pœnæ impositione deterritus. Profecto legum optimarum officium esse dicimus, ita animos hominum instituere, ut oderint iniustitiam: iusti uero naturam uel diligant, uel saltem non oderint: siue operibus seu uerbis legislator id assequatur, seu uoluptate siue dolore, uel honore uel infamia, aut pecunia mulctando aut donis, aut alio quouis modo id faciat. Quos uero insanabiles legislator esse senserit, ultimo supplicio hos afficiet, nõ ignorans satius fore his qui insanabiles sunt, mori quàm uiuere, ac si uita priuantur, dupliciter prodesse cæteris. Nam horum exemplo à peccato cæteri deterrentur, & improbis hominibus ciuitas ipsa mundatur. Hac de causa insanabiles homines morte legis conditor plectet, alia minime. CLIN. Moderate admodum hæc abs te dicta uidentur, sed iterum iniuriæ damnique differentiam, & quomodo sponte fiant, clarius te dicentem libenter audiremus. ATH. Et facere conabor, & dicere, ut iubetis. Constat sanè, quod de anima inter uos differentes hoc sæpe dicitis, & auditis, unum in ea affectum siue partem natura inesse, quam iracundiã dicimus, contentiosam atq; difficilem, quæ inconsiderata ui multa euertit. CLIN. Proculdubio. ATH. Voluptatem autem non eandem cum ira dicimus, sed ex contraria potentia dominantem: quæ persuasione simul & uiolenta quadam deceptione compellit, ut quicquid ipsa uelit, hoc peragas. CLIN. Et maxime quidem. ATH. Tertiam delinquendi causam quisquis ignorantiam posuerit, non errabit. Sed qui hanc bipertito distinxerit, legumlator melior erit? alteram quippe simplicem is ponet, alteram duplicem. & simplicem quidem leuium peccatorum causam arbitrabitur: duplicem uero uocabit, quando non ignoratione solum quispiam detinetur, sed etiam sapientiæ opinione inflatus, quæ omnino ignoret, ea scire se prorsus existimat. Hanc si uires roburq; consecuta fuerit, ingentium turpissimorumq; scelerum causam esse censebit: sinautem imbecillitate prematur, peccata & puerorum & senioru inde profecta, peccata quidem esse putabit, & illis tanquam peccantibus leges præscribet, sed mitissimas omnium, plurimaq; uenia & indulgentia plenas. CLIN. æquum id est. ATHEN. De uoluptate atq; ira consentimus fermè omnes, alios quidem homines illas uincere, alios uinci. Atq; ita est omnino. CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Ignorantiam uero alios superare, & ab alijs superari, nunquam audiuimus. CLIN. Vera narras. ATHEN. Singula hæc ad se rapere hominem dicimus, sæpe simul ad contraria tractum. CLIN. Immo sæpissime. ATHEN. Nunc iam tibi quid iustum, quid ue iniustum dico, clare absq; ulla ambiguitate exponam. Iræ nanq; atq; timoris, uoluptatis & doloris, inuidiæq; cupiditatis tyrannidem in animo, siue noceat, siue non, omnino iniustitiam nomino. Sed opinionem optimi, qua uidelicet ratione ciuitas, uel priuati aliqui putabunt, si animo dominata omnem uirum exornet etiam siquid minus recte illi successerit, iustitiam nomino; & quicquid inde gestum est, iustum appello: atq; eos qui huiusmodi principatui libenter parent, optime uiuere duco. Illiusmodi uero damnum iniuriam non sponte commissam plurimi opinantur. Nos autem de uocabulis non contendimus. Verum quoniam tres peccatorum species dictæ sunt, memoria hæ primo diligentius repetendæ. Doloris quidem quem iram timoremq; uocamus, unam speciem arbitramur. CLIN. Prorsus. ATHEN. Voluptatis rursus cupiditatumq; alteram. Spei autem ac de optimo ueræ opinionis appetitionem desideriumq; speciem tertiam. Quibus rursus bipertito diuisis, species quinq; conficiuntur: quibus leges inter se differentes speciebus quinq; in duobus generibus sunt ponendæ. CLIN. Quæ sunt ista genera? ATHEN. Alterum quod ui & aperte com-

mittitur:alterum quod clam & cum deceptione in tenebris. At non nunquam utroq; agitur. Quod si iure tractabitur, asperrimis legibus coercebitur. CLIN. Aequum est. ATH. Sed redeamus illuc iam, unde huc digressi sumus: terminandisq; legibus incumbamus. Erat autem nobis propositum de sacrilegis, de proditoribus, de his qui mutando rempub. leges corrumpunt. Horum aliquid quis forte committet, propter insaniam, uel morbo, uel senio pressus, uel in aetate puerili constitutus, ita ut ab istis nihilo differat. Ac si tale quippiam electis iudicibus fecisse declarabitur, ipsoq; aut defensionem referente sic affectus iudicabitur commisisse, damnum quod intulit simplex omnino restituat: caetera sibi remittantur, nisi homine interfecto, mundus adhuc à caede non sit. Sic enim alio te profectus, annum peregrinetur. Et si prius quàm constitutum à lege tempus praeterierit reuersus fuerit, aut etiam intra fines deprehendatur, in publico carcere biennio à legum custodibus detineatur: posthac liber à uinculis esto. Sed ut incepimus, de unaquaq; specie caedis leges absolutius conscribamus. Et primo quidem de ui & non sponte factis dicamus. Si quis in certamine publicisq; gymnasiis non sponte, siue confestim, siue postea ex uulneribus secuta mors sit, amicum hominem interfecerit, uel in bello similiter, uel in exercitatione bellica magistratibus instituta, siue nudis corporibus, seu ad imitationem ueri belli armatis, secundum legem à Delphico Apolline latam mundus sit. Omnes autem medici qui curantes non sponte occiderint, mundi sint. Quod si manu sua quispiam non sponte, siue nudo corpore, siue instrumento, uelo, uel cibo potu'ue, ignis frigoris'ue & fluctus adiectione, aut priuatione spiritus, siue id suo corpore, siue per alia quaedam faciat, aliquem interfecerit, omnino ut manu propria interfector existimetur: atq; ita ut dicam plectatur. Si alienum seruum interemerit, suumq; putauerit: domino damnum restituat uel duplum precij reddat. Quanti uero precij fuerit seruus à iudicibus statuatur. Purgationibus uero pluribus maioribusq; utatur quàm qui certando aliquem interfecerunt. Quarum idonei sunt interpretes, hi quos dei comprobauit oraculum. Sin uero seruum suum, purgatus secundum legem, sit absolutus. At si liberum quis non sponte hominem interfecerit, ijsdem purgationibus utatur, quibus qui seruum peremit. Et priscum mysterium non contemnat. Fertur enim interfectum ui hominem qui libere uixit, interfectori proximo statim post mortem tempore irasci, ac propter uiolentam mortem, terrore turbationeq; plenum, maxime si uiderit interfectorem inter suos more soliti uiuere, interfectorem ipsum eiusq; actiones, uim ad hoc suppeditante memoria, cunctis uiribus terrere, atq; turbare. Quare opus est ut homicida interfecti hominis gratia anno integro exul à patria, omniq; ea regione procul uitam ducat. Sin uero qui interijt peregrinus fuerit, à patria quoq; peregrini annuo tempore homicida pellatur. Huic legi si obtemperauerit, genere proximus interempto, qui utrum paruerit attendet, illi ueniam praestet, qui etiam pace ipsi reconciliatus & aequus omnino erit. Sin uero non obediuerit, sed cum immundus sit templa deorum petere sacrificareq; audeat, uel statuto tempore uniuerso non peregrinabitur, genere proximus interempto id iudicibus deferat, eumq; de caede accuset, & dupla omnia sumat ab eo supplicia. Quod si proximus ille neglexerit, quasi scelere in ipsum reuoluto, ipso uidelicet interempto passionem in illum conuertente, à quolibet uolente accusetur, & quinq; annos patria carere cogatur. Si peregrinus non sponte peregrinum in ciuitate occiderit, eadem lege à uolente quocunq; id iudicibus deferatur, & similiter iudicetur. Sin uero incola id fecerit, anno exulet uno. Quod si peregrinus omnino peregrinum, siue incolam siue ciuem necauerit, ultra purgationem tota etiam à regione in qua leges huiusmodi dominantur, per omnem exulet uitam. Ac si contra leges redierit, morte à legum custodibus puniatur: & bona si qua possideat, proximo interfecti tradantur. Quod si non sponte quispiam in eam regionem delatus fuerit: tempestatis quidem ui & fluctu maris depulsus, nauigandi oportunitatem pedibus mare tangens expectet: ui autem per terram ab aliquibus adductus, à magistratu cui primo res delata fuerit, soluendus est, & intactus in exilium retrudendus. Si quis uero manu sua liberum hominẽ ira concitus interfecerit, bipertito iram primo oportet distinguere. per irã enim facit & qui subito absq; uoluntate interimendi uerberibus, uel quouis modo interfecit, ita ut confestim post impetum pœnitentia sequatur: & qui contumelia uel iniuria lacessiti, ideoq; in uindictæ cupiditate perseuerantes, postea uolentes

Vi nõ sponte

lentes interfecerũt: nec pœnitet ea fecisse. Duplicem igitur cædem ponere placet, utrãq; ira factam. Quas inter uoluntarias & inuoluntarias actiones medias iure posuerim. Neutra enim uoluntaria reuera uel inuoluntaria est, sed altera alterius est imago. Nam ille quidem qui iram seruat, nec repente, sed cum insidijs se postea uindicat, homicidae uoluntarij est persimilis: & qui non seruat sed primo iræ impetu fertur, & absq; praemeditatione interficit, inuoluntarij homicidae similis iudicatur. Non tamen omnino inuoluntarius est, sed inuoluntarij habere similitudinem dicitur. Quocirca per iram cõmissae caedes, difficile determinantur: utrum uoluntariae an contrà, ponendę sint. Optima igitur & uerissima sententia est, utrasq; imagines appellare, easq; seorsum ita distinguere, ut altera consulto, altera inconsulto committi dicatur. Maiora uero supplicia illis decet imponere qui consulto per iram interfecerunt. Illis contrà, qui repente & inconsulto, leuiora. Nempe quod grauiori malo simile, asperius: quod uero leuiori, mitius puniendũ. Ita certe nostris legibus agendum est. CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Sed de ira iterum repetẽtes ita dicamus. Si quis manu propria liberũ hominẽ ira concitus incõsulto occiderit, cætera quidẽ eadẽ patiatur mala quæ & homicidæ, qui non per iram occiderit, debent: sed duobus omnino ad iram suam coercendam exulet annis. Qui uero per iram quidẽ sed exinsidijs liberum quenq; occiderit: cætera similiter ac primus cogatur facere. Non autem biennium tantũ ut ille, sed triẽnium exulet, ut ira eius diuturnior diutius puniatur. Vniuersalis autem istorum hæc dispositio sit. Nempe difficile est, sigillatim exacteq; de his leges ponere. Aliquando enim quæ truculentior cædes lege statuta est, leuior uidetur: nõ nunquam contrà, quæ leuior, truculentior, prout atrocius, aut mitius gesta est. Vt plurimum uero, quẽadmodũ modo diximus, ista cõtingunt. Sed hæc omnia legũ custodes cognoscent. Cum uero restituendorum exulum tempus aduenerit, XII ad fines regionis mittant, qui diligenter consideratis omnibus per id tempus exulum actionibus, pudoris eorum receptionisq; iudices fiant. Illi uero horum magistratuũ iudicio acquiescãt. Quòd si post restitutionem alteruter horũ ira cõmotus similiter peccauerit, perpetuo exulet, & si rursus redierit, non aliter q̃ peregrinus rediens puniatur. Si quis ita seruum suum necauerit, purgetur. si alienum, damnũ domino in duplo restituat. Si quis homicida legibus non paruerit, sed nondum purgatus, forum, gymnasia, cæteraq; sacra ingressu suo contamina uerit, quicunq; uelit tam istum quàm interfecti cognatũ hæc negligentẽ, in iudicium uocet, & in duplo tum pecuniam tum cætera persoluere cogat: quodq; solutũ est, ipse secundum legem accipiat. Si seruus ira concitus dominum suum interimat, occisi hominis cognati quomodo uelint ipsum interficiant, mundiq; à crimine sint, dummodo uiuum non conseruauerint. Sin uero seruus non dominum suum sed alium liberum per iram necarit, à domino suo, interfecti cognatis tradatur: qui utcunq; uelint, omnino ipsum interimãt. Si pater aut mater (accidit enim quamuis raro) per iram uerberibus seu quouis modo filium uel filiam interficiat, perinde ac cæteri homicidę purgetur: & triennium exulet. Ac post ipsam restitutionem maritus ab uxore, uxorq; à marito separentur. Nec simul amplius liberis procreandis operam dent: neutrq; horum simul cum eo habitet, cuius filium uel fratrẽ occidit, nec una cum eo sacris communicet. Et qui impietate animi his legibus non paruerit, ut impietatis reus à uolente quolibet accuseẽ. Si uir uxorẽ, aut uxor uirum per iram necauerit, purgetur similiter, & triennũ integrum exulet. cumq; redierit, nec sacris cum liberis suis communicet, nec una mensa utatur. Quod si non seruet genitor aut filius, impietatis reus à uolente quolibet accusetur. Frater uero si fratrem aut sororẽ, & soror si sororem, uel fratrem ira occiderit, non aliter quàm parentes qui liberos interfecerũt. & purgetur & exulet: nec post reditũ sacris & mensa cum illis cõmunicet, quos fratribus aut sororibus filijs'ue priuauit. Qui legem hanc transgredietur, iure ut impius cõdemnabitur. At uero cum quis adeò uictus ab ira fuerit, ut insano iracundiæ furore parentem interemerit, si parens antequam mortem obiret, sponte interfectorẽ suum à cede liberauit, sicut qui sponte cædem commiserunt purgatus, cæterisq; similiter factis, mundus sit: sin uero non liberauit, multis legibus reus sit, qui necauit. Nam ultimis supplicijs, cædis, impietatis, sacrilegij subiectus erit: quia sacrilegio genitoris animã abstulit. Quare si possibile esset sæpius aliquẽ mori, iustissimum esset sæpius patricidã interfici. Nam cui ne prodefensione quidẽ sua si à parentibus interficiaẽ lege ulla conceditur ut parentes à quibus

Ira uel incõsulto, uel consulto

in lucem æditus est interímat, sed omnia potius sustinere præcipitur, quàm quicquam huiusmodi facere: quomodo aliter iuste punire hunc oportebit? Lege igitur ira concitato ad patricídium mors sanciatur. Si orta seditione uel quouis modo frater fatrem in se impetum facientem pro defensione sua interímat, quasi hoste perempto purus sit. Quinetiam si ciuis ciuem, aut peregrinus peregrinum, uel peregrinum ciuis, uel econuerso, defendendo se, interfecerit, similiter mundus sit. Eodem modo, si seruus seruũ. Sin uero seruus liberũ se defendens interimat, ijsdem legibus quibus & parricida sit subiectus. Quod uero de liberatione à cæde parentis diximus, idem quoque de liberatione omnium dictum intelligatur. Siquis ergo aliorum omnium alicui sponte dimiserit, quasi non sponte cæde commissa purgetur qui interfecit, & annum exulet unum. Sed uiolenta iam & inuoluntaria ac per iram commissa de cæde mediocriter exposita sunt. Quæ uero sponte in

Quæ à uolẽtibus & scientibus

his secundum omnem iniustitiã ex insidijs propter uoluptatum cupiditatumq; inuidięq; tyrannidem committuntur, deinceps dicamus. CLIN. Recte dicis. ATHEN. Primum igitur quot uolũtariæ cædis causæ sint, pro uiribus declaremus. Maxima uero huius causa est: cupiditas animæ libidinibus exagitatæ dominans: quæ in eo ardore consistit maxime qui multorum animos uehementer inflammat. hæc sane ea uis est, quæ propter naturam & ignorantiam diuitiarum inexplebilem gignit auiditatem. Ignorantiæ uero causa est, quòd non recte laudantur diuitiæ. Quippe tam Græci quàm Barbari, diuitias cum tertium bonorum teneant locum, in primo ponunt: atq; hac sententia seipsos simul & posteros perdunt. Optime sanè & pulcherrime uiueremus, si uera de diuitijs sentẽtia ubiq; prædicaretur. ea est, quod diuitiæ corporis gratia sint: corpus autem animi gratia. Quare cum bona ea sint, quorũ gratia possidendæ diuitiæ sunt, tertium gradum post uirtutẽ animi corporisq; tenebunt. Hæc ergo ratio nos tanq; magistra docebit, non oportere hominem qui felix sit futurus, diuitias quomodocunq;, sed cum iustitia & tẽperantia quærere. Sic enim cædes cædibus puniendæ in ciuitatibus nullæ cõmitterentur. Nunc uero quem admodum in huius disputationis principio diximus, unũ hoc est, & maximũ, quod uoluntariæ cædis maxima supplicia facit. Alterũ est, ambitiosi animi habitus: unde inuidiæ nascuntur, primum quidem ipsi inuido truculentæ, deinde etiam optimatibus ciuitatis. Tertium locũ ingentes iniustæq; formidines possident: quæ cædes multas pariunt, quando ea sunt alicui gesta, uel ad præsens geruntur, quorũ neminẽ uellet esse conscium. Quare illos qui talia indicaturi uideanẽ, si non aliter potest, morte è medio tollit. Atq; hęc omnia, procœmia sint quæ diximus: ac præterea sermo quẽ multi ex his qui sacris student solennitatibus, & audiunt & credunt, q; homicidæ apud inferos puniũtur: & rursus huc reuersi, pœnas necessario secundũ naturam debitas pendunt. Quippe quæ alijs fecerunt, ab alijs quoq; perpeti simili sorte in hac uita cogunẽ. Illi igitur qui persuasus fuerit, quod huiusmodi procœmio monitus talia supplicia extimuerit, nullã ad hæc opus est lege ponere: sed homini cõtrà affecto, lex ista scribaẽ. Qui consulto ciuem suũ manu propria per iniuriam interfecerit, primũ à tẽplis, à foro, à portibus, & ab omni cœtu cõmuni, ne præsentia sua hæc maculet, procul absit, siue quis adesse interdixerit, siue nullus. Lex enim ipsa interdicit atq; ita id uetat, ut pro uniuersa ciuitate interdicere semper, & interdictura esse uideatur. Deinde qui eũ nõ persequiẽ ut decet, nec ab his arcet, de cognatione interfecti usq; ad patrueles & cõsobrinos, primũ scelus deorũq; odia in ipsum uertanẽ, sicut uulgo legis imprecatio & maledictio dictat: deinde reus sit cuiq;, interfectũ ulcisci uolenti. Qui aũt persequi uolet, cum omnia fecerit, quæ uel de luendi criminis obseruatiõe uel de alijs quibuscunq; facienda deus instituit, & quæ prædicenda sunt prædixerit, pergat, homicidamq; secũdum legem dare pœnas cõpellat. Hæc aũt faciẽda esse, precibus sacrificijsq; deorũ, quibus ne cædes in urbibus fiãt, curæ est, facile legislator suadere potest. Sed qui dij sint isti, & quomodo secundum dei mentem maxime hæc iudicia peragantur, legũ custodes cũm interpretibus aruspicibusq; & deo declarent, atq; ita iudicia pœnasq; disponant. Iudices uero harum rerũ illi sint, quibus sacrilegij puniendi data est auctoritas. Qui aũt cõdemnatus fuerit, morte pœnas luat. & quoniã non impie solum, sed imprudenter quoq; peccauit, in regione interfecti sepeliri non debet. Quod si fugerit, neq; iudicium sustinuerit, perpetuo exulet. Et si unquam citra fines fuerit deprehensus, qui primus illi obuius erit cognatorum interfecti uel ciuium, impune interimat: aut uinctum magistratibus

tibus tradat huius rei iudicibus occidendum. Quod si quis hunc defensurus accesserit, pro eo fide iubeat quem tutatur, triscq; is fideiussores quos iudices ipsi sufficientes putauerint, afferat: qui iudicio illum se sistere promittant. Id si quis facere noluerit uel non potuerit, uinctus à magistratibus, iudicio reseruetur. Verum si quis non propria manu, sed uoluntate, consilio, insidijsq; hominem interfecerit, & cum causa cædis sit animoq; impurus, in ciuitate habitet: condemnatus similiter puniatur: præterquam quod fideiussores non præbebit, & condemnatus propria non carebit sepultura. Cætera huic quemadmodum de superiore diximus fiant. Hæc eadem peregrinis aduersus peregrinos, ciuibusq; ac peregrinis uicissim & seruis aduersus seruos, de cæde propria manu facta, & de illa quæ consilio insidijsq; cõmissa est, statuta sint: nisi quòd fideiussionem præbere istos, quemadmodum illos qui propria manu interfecere, censemus. Si seruus liberum sponte siue manu sua siue consilio interemit, condemnatusq; fuit, trahatur à publico lictore ac uindice ad interfecti monumentum, uel unde illud cernere queat, uerberatusq; prout iubet qui iudicio eum conuicit, si ita æsus adhuc uiuat, ad necem usq; cædatur. Siquis seruum nihil iniuriãtem timens ne turpe quid à se factum indicet, uel alia huiuscemodi causa inductus morti tradiderit: quasi ciuem necauerit sic puniatur. Accidunt quandoque nonnulla de quibus leges ponere graue est atq; molestum: & non ponere impossibile. Huiusmodi sunt cognatorum uoluntariæ & iniustæ cædes, siue manu propria siue consilio insidijsq; illatæ, quæ in ciuitatibus male gubernatis plurimum cõmittuntur: sed nonnunquam etiam ubi non crediderís, fiunt. Ad hæc scelera deuitanda, oratio superior repetatur. Fortè nanq; his auditis à sceleratissima cæde sponte aliquis abstinebit. Fabula enim uel sermo, uel quouis alio nomine appellanda oratio, manifeste à priscis sacerdotibus dicta est, iustitiam speculatricem omnium atq; uindicem, ad cognatum sanguinem ulciscendum, lege quam modo diximus, uti. Nempe illam constituisse, ut quisquis aliquid huiusmodi perpetrauit, idem necessario patiatur. Vt si quis patrem morti tradidit, ipse postea certis temporibus uiolenter à filijs occidatur. sin uero matrem peremit, ipse postea particeps naturæ muliebris effectus necessario tandem à filijs suis interimatur. Communi enim sanguine maculato, non esse aliam purgationem, nec posse aliter abstergi maculam: nisi eędem cæde simili similem anima scelerata lustrauerit, totiusq; cognationis iram sedauerit. Ab his ergo sceleribus coercere homines oportet, supplicíorum eiusmodi quæ à dijs inferuntur, metu. Si qui uero in tam miseram calamitatem incíderint, ut patrem uel matrem, fratrem, uel filium sponte atq; consulto uita priuare audeant: mortalis legumlator sic de huiusmodi scelere sanciet: ut & arceanẽ à publicis sacrisq; locis, ut supra dictũ est, & uades similiter requirantur. Et qui cædis huiusmodi condemnatus fuerit, tam à iudicũ ministris q; à magistratib. occidaẽ, trahaturq; extra urbem in statutũ triuium nudus, ubi singuli magistratus pro uniuersa ciuitate in mortui caput lapidẽ mittãt, atq; ita ciuitatem omnẽ purificent. Demum ultra regionis fines portatũ, secundũ leges insepultum eijciant. Sed quid de illo iudicandum, qui proximum atq; amicissimũ cæde perdiderit? qui dico seipsum uita & sorte fatorum, ui scelerata priuauerit: nõ iudicio ciuitatis, nec tristi & ineuitabili fortunæ casu coactus, neque pudore aliquo extremo compulsus: sed ignauia & formidolosi animi imbecillitate, iniuste sibi mortem consciuerit? Quæ purgationes, & quæ sepultura huic lege conueniat, deus ipse nouit: proximi tamẽ huic gene re ab interpretibus legibusq; harum rerum hæc exquirant: & quẽadmodum ab his statutum fuerit, ita faciant. Sepultura igitẽ istis solitaria fiat, ubi alius nemo condatur. deinde in his locis sepelianẽ quę de duodecim regionis partibus ultima, deserta, innominataq; sunt: sic obscuri, ut nec statua, nec inscripto nomine sepulchra notentur. Si iumentũ aut aliud animal hominẽ interficiat, nisi publico in certamine id fecerit, interfecti hominis propinqui id iudicibus deferãt. Et agrorũ curatores illi quibus quotq; propinquus ipse mandauit, iudicent, & damnatum iumentũ extra regionis fines interficiant. Quod siquid inanime præter fulmen aut aliud telum diuinitus missum, anima hominẽ cadentem ipsum, aut ipsum cædens priuauerit: genere propinquus interfecto, proximum in uicinia ad hoc cõstituat iudicem. atq; hæc & cætera prout erga mortuum ipsum conuenit, pro suijpsius & cognationis totius expiatione perficiat. Quod uero damnatum fuerit, ut de animalib. dictum est, exterminẽ. Si quispiam uita priuatus reperiatur, & ignotus homicida sit, nec

Interfectores sui ipsorum

diligenter

diligenter quærentibus inueniatur, prædictiones ut in alijs fiant: & in foro publice præ-
Quos impune est occidere conio prædicetur, ut qui hunc uel hunc necauit, quia cædis reus sit sacra loca non ingrediatur, & uniuersam deferat regionem: nam si deprehensus fuerit occidetur, atque extra
dissepulturæ regionis fines insepultus ejjcietur. Vna ergo lex ista nobis præcipua de cæde, sancita sit.
Ac de his satis. Nunc dicamus, in quibus recte mundus est, qui occidit. Qui noctu furem domum suam ingressum interemit, mundus sit. Et qui spoliatorem in defensionem suam, similiter. Et qui mulierem liberam aut puerum ad rem uenereã ui subegit, impune non ab eo solum, cui uis est illata, uerumetiã à patre, fratribus, filijsq; uita priuetur. Maritusq; si uim uxori inferentem perimat, lege mundus sit. Ac siquis etiam patri haudquaquam per scelus cædem patranti, aut matri, aut filijs, fratribus ue, aut coniugi opem ferens quempiam interfecerit, mundus sit. Hactenus de uiuentis animæ educatione & disciplina, qua si prædita est, uiuendum illi sit, sin contrà, non sit uiuendum, leges cõscripsimus. Præterea de cædibus uolentis, quõ puniendæ sint. Ac etiam de nutritione disciplinaq; corporũ satis in superioribus dictũ fuit. Deinceps quæ uiolentæ sunt actiones & uoluntariæ, & inuoluntariæ, quæ & quot sint, & quibus supplicijs cõmode reprimẽdæ, pro
De uiolẽtis uiribus determinetur. Recte enim hæc post illa tractantur. Vulnera nanq;, membrorũq; per uulnera truncationes uilis etiam legumlator post cædem locabit. Hæc sicut cædes distinguuntur. Nam alia nõ sponte, alia ira, quædã timore, quædam spõte consultoq; fiunt. Quorum omnium huiusmodi exordium sit. Necesse est leges hominibus ponere, ut secundum leges uiuant. Nam si absq; his uiuerent, nihilo à feris atrocissimis discreparent. Cuius rei causa est, quia nullius hominis ingenium ita natura instituta est, ut quæ ad publicum humanæ uitæ bonum cõferunt, sufficienter cognoscat: & si cognouit, ut optimũ
Publicũ ciuitates cõne ctit priuatũ dissipat id quod nouit, semper agere possit ac uelit. Nam primum difficile est nosse quod ciuili ueræq; arti non proprium sed publicum necessario est curandum: Publicum quippe ciuitates connectit atq; coniungit, proprium dissipat: quod'ue tam publice q̃ priuatim præstat commune quàm proprium bene disponere. Deinde licet aliquis forsan hæc ita se habere sufficienter arte cognoscat, tamen si tanta cum licentia ciuitatis imperium teneat ut nulli rationum relationi subiectus sit, nunquã in ea sententia per totã uitam permanere poterit, ut publicum in ciuitate tanq̃ præcipuum bonum augeat: priuatum uero post publicum ponat. Sed ad utilitatẽ propriam, priuatamq; cõmoditatem natura ipsum semper mortalis impellet: quæ absq; ratione tam dolorem fugit q̃ uoluptatem prosequitur: atq; hæc utraq; iustiori melioriq; præponet: & tenebris obruta, malis omnibus tandem seipsam omnino ciuitatemq; replebit. Profecto si quis hominum diuinæ sortis fauore ea natura præditus esset, ut cognosceret publicum bonum, ad idq; generose ac semper intenderet, nullis legibus sibi dominaturis egeret. Quoniam nulla lex, nullus ordo scientia melior præstantiorq; habetur: nec fas est mentem alicui subijci atq; seruire: sed potius si ita uera liberaq; sit, omnibus dominari. Nunc uero nusquã hæc reperitur: sed minimũ quid ipsius apparet. Quare quod secundo loco est, eligere decet: ordinem atq; legem, à quibus plurima quidem perspiciuntur, omnia uero uideri nequeũt. Sed his horum gratia propositis, statuamus iam quid pati uel soluere debeat qui alium uulnerauit, uel aliter obfuit. Cuiq; enim facile est singula huiusmodi recte comprehendere: utrum uidelicet quis uulnerauerit, an non: quem, qua in parte: quo pacto. Hæc enim singula innumerabilia penè sunt, & inter se maxime differũt. Hæc aũt iudicio cũcta, uel nihil horũ cõmittere, impossibile est. Quippe illud unũ in omnibus cõmittere necesse est: utrum factum unum quodq; horũ sit, an non. Nihil etiã de mulcta iniuriantis cõmittere, sed magna paruaq; omnia lege determinare, impossibile est. CLIN. Quomodo igitur post hęc dicendũ est? ATHEN. Sic utiq;. quod quædã iudicio concedere legislator debet: quædã non debet: sed ipse de-
Quæ ex legibus quæ ex æquo & bono terminare. Cæterum ut intelligatur, quæ arbitrio & prudentiæ iudicũ relinquenda sunt, quę ue ab ipso legum conditore determinanda, sic exponemus. Grauis profecto & toti ciuitati cõmunis ibi pestis innascit, ubi iudicia ignaua mutaq; sunt: opiniones iudicum in uicem occultæ manent, & clàm sentẽtiã ferunt. Ad id præterea durius, quãdo non silentio agitur: sed ceu theatra clamore omnia personant: & rhetores quidẽ tum laudant, tum uituperant: atq; ita uicissim dijudicant. Talibus quidem iudicijs siquis necessitate quadã urgeatur dare leges, infortunatum esse ducimus. Sed qui dare cogetur, minimas duntaxat mulctas

xat mulctas iudicibus ijs committat: plurima uero & maxima quæq; in ferendis legibus ipse declaret. Vbi uero iudicia recte pro uiribus constituta sunt, iudicesq; bene educati et omni diligentia approbati, rectissime multa iudicibus de punitione conditioneq; condimnatorum committi possunt. Nemo igitur nos incuset, si ipsis nunc maxima multaq; prę terea legibus non ordinamus: quæ uel minus eruditi iudices possent cõspicere: dignamq; singulis delictis mulctam pœnamq; accommodare. Quoniam uero eos quibus nos leges describimus, non ineptos harum rerum iudices futuros speramus, multa eis committẽda censemus. Verum quod sæpe in superioribus diximus fecimusq;, putantes descriptione formaq; punitionum dicta, exempla iudicibus, quæ nunquam transgrediãtur, dari oportere: id & tunc recte factum est, & nunc quoq; obseruare uolumus, ad leges ferendas iterum redeuntes. De uulneribus igitur ita sanciamus. Siquis uoluerit cogitaueritq; amicũ hominem ex ijs quos prohibet lex, interficere: uulnerauerit autem, nec interficere potuerit, hunc omni remota misericordia, non aliter quàm si uita priuasset dare cędis suppliciũ cogeremus, nisi fortunam eius non omnino proteruam dæmonemq; coleremus: qui tam uulneratum quàm uulnerantem misericordia prosecutus, infelicitati utriusq; obstitit: fecitq; ne uulnus huic letiferum, illi fortuna calamitasq; execrãda infligeret. Huic ergo dæmoni habebimus gratiam, utq; eius beneficio minime aduersati, ab eo qui uulnerauit supplicium mortis auferemus: & in uicina ciuitate per totam uitam exulare statuemus, nullo rerum suarum omnium fructu carentem, damno tamen prius restituto, siquid obfuit uulnerato, quod à iudicio rei huius fuerit constitutum. Iudices autem sint, qui cædis essent, si uulneratus obijsset. Si parentes filius, aut seruus dominum consulto similiter uulnerauerit, atq; ita fecisse condemnatus fuerit, scelus morte luat. Quinetiam si frater fratrẽ aut sororem similiter, uel soror sororẽ aut fratrem, uxorq; si uirum interficiendi consilio uulneret, aut uir uxorem similiter, perpetuo exulet. His si filij filiæ ue pueri adhuc sunt, rem familiarem exulantis tutores administrent qui eos orbos tutentur. Sin adulti sunt, res quidem ipsas permittant habere, alere tamen exulem non coganť. Siquis uero liberis carens in huiusmodi calamitates inciderit, cognati eius usq; in sobrinos cõsobrinosq; tam ex uirorum, q̃ ex mulierum parte conueniant, & unà cum legum custodibus sacerdotibusq; consilio habito in hanc exulantis domum unam de quadraginta & quinq; milibus domibus ciuitatis hæredem constituant. In quo sane id cogitare debent, nullam domũ de quinque milibus & quadraginta, habitantis ipsius suiq; generis magis esse q̃ ciuitatis & priuatim & publice. Oportet utiq; ut ciuitas quàm sanctissimas & felicissimas pro uiribus domos suas possideat. Quando igitur aliqua domus infortunio et impietate aliqua inquinatur, quia qui possedit, sine liberis obijt, uoluntariæ cædis aut cuiusuis in deos uel ciues facinoris condemnatus, cuius mors uel sempiternũ exilium pœna est: primo domus ipsa secundum legẽ expietur: deinde cognati, ut diximus, cum legũ custodibus conuenientes, genus in ciuitate aliquod uirtute præstantissimũ fortunatumq; perquirant, in quo plures adolescentes sint. quorũ unum patri deficientis illius suisq; superioribus quasi filium adoptent: deũ precati hunc felicioribus patris familiàs auspicijs prolis propagatorẽ, successorem domus, sacrorumq; & reliquorũ omniũ cultorem fore, tandem hæredẽ ipsum secundum legem constituãt. Eum uero qui peccauit, sine nomine, sine liberis, sine sorte ulla iacere, quandoquidem huiusmodi calamitatibus premit, patiantur. Non est autem in omnibus rebus terminus termino coniunctus. Nam ubi confinium aliquod commune est, ibi hoc inter rerum terminos utriusq; conuentũ, medium fit. Atqui inter ea peccata quæ sponte, & ea quæ non sponte cõmittuntur, quod per iram fit, tale quiddam esse diximus. Vulneris igitur ira facti qui condemnabitur, si sanabile fuisse uulnus euẽtus ipse monstrabit, duplum damni restituet: sin uero insanabile, quadruplum. Quod si sanabile quidem sit, turpitudinem autem uulnerato ingentem afferat, quadruplum soluet. At uero siquis non solum obfuit uulnerato, uerumetiã patriæ nocuit, quod milite ipsam aduersus hostes præuauerit, similiter puniatur: ac præterea damnum ciuitati restituat, & ultra eam quam ipse debet militiam, pro uulnerato etiam militet: & quicquid illi gerendum erat in bello, ipse agat. Quod si non fecerit, reus sit secundum legem uolenti cuiq; ipsum tanquã neglectorem militiæ accusare: & damnũ duplum triplúmue aut quadruplum, prout iudicibus ussum fuerit, restituat. Si germanus germanum similiter uulneraverit, contribules & cogna-

ti usque ad sobrinos consobrinosq; ex utris simul & mulieribus conuenientes tam mares quàm fœminæ iudicent, genitoribusq; ipsum tradant, ut ipsi secundum naturam puniãt. Quòd si punitio ambigua fuerit, propinqui ex parte uiri determinent. Qui si ipsi nõ possint, tandem ad custodes legum causam deferant. Si nati nepotésue tale quid genitoribus intulerunt, solum hi iudicent qui annum sexagesimum transegerunt: quibus ueri nõ adoptiui liberi sunt. Et condemnatus, aut morte, aut maiore aliquo, uel nõ multo minore supplicio puniatur: nec de genere suo quisquam etiam si ætatem à lege præscriptam impleuerit, iudicet. Sin uero seruus liberum ira concitus uulnerauit, à domino tradatur uulnerato, ut arbitratu suo iniuriam ulciscatur, nisi uelit damnum ipse recuperare. Quod si serui uulneratiq; malitia per compositionem factum fuisse quis ambigat, ad iudices deferatq; si non conuicerit ita esse, triplum damni restituat: sin uero conuicerit, seruitutis reum habeat eũ qui dolose cum seruo egit. qui uero non sponte aliquẽ uulnerauit, simpliciter damnum persoluat. Nullus quippe legumlator imperare fortunæ potest. Iudices autem sint & qui natis nepotibusq; ad parentes, à quibus quantum damnũ fuerit, declaret. Violentæ quidem passiones sunt omnes quas diximus. Violentum quoq; omne uerberandi ge-
Senum uenerauo nus. Oportet igitur omnes homines, mulieres simul ac uiros, adolescentes ac senes, ita de his semper existimare. Seniorem non paruo interuallo iunioribus præponendum esse, & apud deos, & apud homines, qui feliciter uicturi sint. Cędi ergo senem à iuniore, & turpe est, & odio à dijs habetur. Decet autem iuuenem uerberatum à seniore id ob senectutis reuerentiam patienter ferre. Sic itaq; sancimus. Quilibet seniorem & re & uerbo colat. Ac si uiginti annis maior est, quasi patrem si uir fuerit, aut matrem si mulier, reuereat. Atque adeo omnibus semper abstineat, qui in ea ætate sint qua procreare parereq; ipsum potuerint, natales deos ueritus. Abstineat inquam non solum ciue, sed seniore etiam. Peregrinum uero audentem ciuem cædere, si qui cædítur, puniendũ censet, ad tribunos plebis perducat, nec ipse uerberet, ut eo magis à cædendis ciuibus suis abstineat, quando etiam à peregrinis se continet. Peregrino similiter aduenaq;, sic ut neq; inuadendo, neq; se defendendo uerberibus cædere ipsum audeat. Hic uero magistratus hospitalem deũ ueritus rem diligenter inquirat, & si peregrinus iniuria ciuem percusserit, uerbera totidem ei publico flagello reddanť, nequid tale amplius impudenter audeat. Sin uero innocens peregrinus uidebiť, minis eo castigato qui perduxit, ambos dimittant. Æqualis autem si æqualem uel paulo maiorẽ, nondum tamen patrem, aut senex senem, siue iuuenis iuuenẽ uerberibus cædant, secundum naturã nudis manibus se defendant. Siquis ultra quadraginta natus annos, siue dum aliũ inuadit, siue dum se defendit, cædere quenquã audeat, seruilis rusticusq; habitus, hoc opprobrio satis punitus uidebitur. Quicunq; his monitis obtemperabit, modestus & mansuetus habebiť. qui uero procœmia hæc spernet, hac lege coerceať. Qui aliquem uiginti annis uel pluribus natu maiorem pulsauit: primũ quidem qui forte interfuerit, si nec iunior nec æqualis sit, prohibeat: & si non prohibuerit, secundum leges improbus habeať: sinautem uerberato æqualis aut iunior sit, quasi fratrẽ aut patrem, aut quasi superiorem defendat. ac præterea iudicio subiectus sit: qui seniorem, ut diximus, uerberauit: & si damnabitur, non minore quàm annuo tempore uinciatur. imò etiam maiore, si modo iudicibus id uidebiť. Si peregrinus uel incola uiginti annis uel pluribus seniorem pulset, præsentes ea lege quã diximus opitulentur, & qui condemnatus fuerit, si peregrinus quidem est, sed non incola urbis, biennium uinciatur: sinautem incola urbisq; habitator legibus non obtemperat, triennii, nisi iudices decreuerint diutius detinendum. Qui uero præsens fuerit, nec opitulatus secundum legem sit, si de primo maximóq; sit censu, mina damnetur: secundi uero census si fuerit, drachmis quinquaginta: tertij, triginta: quarti, uiginti. Horum iudices sint ductores exercitus, præfecti ordinum, tribuni, equitumq; magistri. Legum uero, ut uidetur, aliæ ad bonorũ hominũ doctrinã ponuntur, ut per eas intelligant quo pacto inter se amice uersent: aliæ ad cõpescendã illorũ pertinaciam, qui indomiti natura sunt, spretaq; omni disciplina, nulla ratione mouentur, quin ad omnẽ ruant improbitatẽ. Hi sequentiũ uerborũ causa sunt: his legislator necessitate coactus leges imponit. Ipse namq; nullum uellet usum necessitatemq; legum unquã fore. Quicunq; igitur parentibus aut auis inferre manus ausus fuerit, nec superorũ indignationem deorũ, nec inferorum supplicia ueritus: sed quasi sciat quæ nescit, dicta à priscis

scis omnibus despiciens, præuaricatur: is ultimo ut auertatur expieturq; remedio indiget. Mors autem ultimum non est: sed extrema magis sunt inferorum supplicia: quæ licet uerissime narrentur, auertere tamen huiusmodi animos nequeunt. Quoniam si auerterent, nulli qui parentes scelerate pulsarent unq; reperirentur. Quare oportet horum flagitiorũ supplicia in hac uita non inferiora illis quæ apud inferos sunt, sed æqualia pro uiribus ponere. Ita igitur sanciamus. Siquis non furiosus patrem aut matrem, eorum'ue superiores pulsare audebit, primum ut in superioribus, opem præsentes ferant. Et incola quidem uel peregrinus, si opitulabitur, in publicis certaminibus tanquam præses alijs præponatur, sin minus, à regione uniuersa perpetuo exterminetur. Sin autem incola nõ sit, auxiliatus quidem laudem: non auxiliatus, uituperiũ consequatur. Seruus opitulatus liberetur: nõ opitulatus, centies publico cædatur flagello. Et si in foro id contigerit, ibidem à uenaliũ rerũ curatoribus puniať. In alijs partibus urbis similiter ab ædilibus qui præsentes fuerint. Eodem modo extra urbem in agro ab his qui curandis agris tunc præsident. Quod si ciuium aliquis parentibus à filio uerberatis præsens fuerit, siue uir, seu mulier, siue adolescens, seu senior, defendat protinus, scelus cõclamans. Qui auxiliari noluerit, Iouis patrij ac generis seruatoris imprecatione per legem prematur. Demum quicunq; pulsasse parentes eõdemnabitur, primum perpetuo exulet: deinde & à sacris omnibus arceatur. quibus si minus abstineat, à principibus agri uerberibus & omnino utcũq; uoluerint plectatur. & si ab exilio reuertatur, morte peccata luat. Quisquis uero liber, cum huiusmodi homine comedet aut bibet, uel aliquo pacto unà quicquam geret, aut tanget, aut sponte loquetur, is nec in templum ingrediatur, nec in forum, nec omnino in ciuitatem proficiscatur, antequã mundetur. putare namq; debet scelerato se cõmercio contaminatum. Quod si nõ obtemperauerit, sed ciuitatem & templa inique coinquinet: quicunq; magistratus fieri hoc senserit, nisi confestim puniverit, maximarum iniuriarum reus est habẽdus. Si seruus liberum hominem, seu ciuem, siue peregrinum pulset, præsens quilibet auxilium afferat. Sin minus, prædicta secundũ censum mulcta puniatur. Qui ergo præsentes erũt, pulsato succurrant: uinciantq; pulsantem, & ei uinctum tradant, cui fecit iniuriã. Qui in compedibus teneat, uerberibusq; ut uelit, ita pulset, ut nullum domino inferat damnum, deinde ipsum domino habendum reddat secundum legem. quæ ista sit. Si seruus liberum hominem nõ imperantibus magistratibus uerberauerit, dominus à pulsato uinctum ea conditione accipiat, ut non antea soluat, quàm pulsato seruus ipse solutione se dignum esse iam persuaserit. Hæ uero eædem leges ad hęc omnia mulieribus inuicem ad uiros, uirisq; ad mulieres communes esse debent.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOgum decimum de Legibus.

EXORDIVM decimi epilogum supplet noni, admonens tractanda esse iudicia de ui in rem ipsam illata, post iudicia de ui in personam in nono disposita. Quoniã uero nulla uis atrior & intolerabilior est, quàm quæ contemptu quodam infertur: nimirum contumelias & iniurias uel in personam, uel in rem ex contemptu proprie natas in propria capita seligendas esse decernit: & has quidem sub quinq; capitulis. Aut enim in sacra publica, aut priuata sacra, aut contra parentum reuerentiam: uel contra præstantiã magistratus, uel contra ciuilem gentilemq; alicuius ciuis dignitatem committũ tur. Hæc ergo exactissime iudicanda cæteris tam auctoribus legum q̃ magistratibus iudicibusq; committit. Distinguit post hæc à cæteris ea quæ in deorum contemptum fiunt, quasi omnium ultra q̃ dici possit grauissima: in quibus decimi huius omnis uersatur intentio. Sed primo quidem quid interfit sacrilegiũ inter atq; impietatem, innuit. Sacrilegium sanè rapinã nominat, siue res, seu persona cõsecrata superis rapiatur. Atq; id quidem uelut species quædam sub ipso impietatis genere continetur. Nã ultra sacrilegiũ sub impietate comprehenduntur, & cætera multa in deorum contemptũ siue cogitata siue dicta seu facta, & cõmissa pariter & permissa atq; etiam prætermissa. Ac ne quid nos lateat, ad impietatem etiam pertinet familiaritas & cõmunio omnis seu in cibis seu uerbis cũ ijs inita, qui ob nefaria scelera arcẽtur à sacris, qui & contaminati cæteros quoq; uel ipsa propinquitate cõtaminant. Quà quidem de re in calce noni ita pertractat, ut uaticinari uisus sit execrationes quotidie factas à nostris prophanos à cõmunione ecclesiæ propellẽtibus. Proinde medicus noster animos impietatis morbo languẽtes diligentissime purgaturus, in primis causas huius morbi perquirit. Ac dum inquirit, Euangelicã tradit sententiã. Quicunq; enim inquit, de deo crediderit secundũ leges, religiosus erit, neq; prophanum quicquam uel aget aliquando, uel loquetur.

Quàm recte à fide hic dedit exordium? & à fide legibus adhibenda? Sed ne turbet quæſo deorum numerus, quẽ nõ turbat numerus angelorum. Nihil enim plus apud Platonem tot poſſunt dij, quàm apud nos tot angeli, totq; beati. Cæterum quidnam leges ſcilicet ſacræ, et omniũ antiquiſſimæ de dijs, id eſt de deo angelisq; deo ſeruientibus aiunt? Profecto tria. Primum quidem, hos deos eſſe. Secũdum, omnibus prouidere. Tertium, iuſte pro meritis merita ſup pliciaq; rependere. In ipſa huius ſententiæ fide obſeruantiaq; pietas tota conſiſtit. Quis igitur impius? Qui uideli cet uel negabit eiuſmodi deos eſſe, uel & ſi ſunt, prouidere: uel & ſi prouident, iuſte rependere: id autẽ eſt putare ſuperos iudicum humanorũ more ſolis muneribus uel ab iniuſto collatis facile poſſe placari. Plato igitur tres impij morbi cauſas expulſurus probabit eſſe deos, & qui in mundo ſint ſphærarum mundi rectores, & qui ſuper mundũ dei ſummi contemplatores. Probabit deos omnibus uel minimis prouidere. Probabit conſtanti iuſtitiæ rectæ bilãce libraq; nõ extrinſeca munera manuum, ſed intima animorum merita penſitare. Deniq; hac doctrina ueluti quodã legis exordio ab omni diuinorum cõtemptu dehortabitur omnes, & cohortabitur ad pietatẽ. Præterea legum mi nis flagellisq; perterrebit impios. atq; terquebit. Principio deos eſſe duobus communibus indicat argumentis. Pri mum quidẽ ab uniuerſo rerum genere, ſecundum uero à ſpecie humana deducitur. Primũ igitur eſt eiuſmodi. Com pertum habemus ordinem ubique à ratione procedere, & ordinem quidem nuſquam et nunquam interruptũ à ra tione potenti: ordinem quoq; cõmodiſsimum ab optima ratione. Cum igitur uniuerſi tum diſpoſitio, tum progreſ ſio ordinatiſsima ſit, ac ſemper & ubiq; talis, neq; id quidem abſq; mirifica quadam commoditate, neceſſe eſt mun dũ ab optima potentiſsimaq; ratione diſponi, atq; moueri. Et cum unum ſit uniuerſum, unũ uero ex diuerſis nõ fiat niſi ab uno, conſequens eſt unam eſſe ſummam eiuſmodi rationem. Eſſe præterea rationes plures diuinas ſub ſumma ratione diuina, quemadmodũ in uno mundano opere rationabiliter ordinato, multi ſunt globi inter ſe ſpecie et uir tute diſtincti: atq; omnes rationabiliter ordinati: adeo ut mundi quodãmodo multi, in ampliſsima uideantur mundi unius circumferentia contineri. Itaq; ſimiliter multi mundorum quaſi anguſtiorum rectores deinceps diſpoſiti, ſub uno ampliſsimi mundi rectore comprehenduntur, Qui ſanè cum nõ ſolum ordinator ſit: ſed ipſe, ut ita dixerim, im menſus ordo: multo magis ordinatore gaudet q̃ ordinato. Quocirca ſi multis in uniuerſo ordinatis proculdubio de lectatur, multis quoq; oblectatur ordinatoribus. Quippe cum ampliſsimi regis excellẽtiſsima in hoc amplitudo cõ ſiſtat, ut non anguſtos tantum ſeruos, ſed amplos quoq; & multos habeat infra ſe reges. Secundum uero ad idem ar gumẽtum à ſpecie humana deductum, eſt eiuſmodi. Naturalis ſpeciei cuiuſq; inſtinctus inanis eſſe non poteſt. Natu ralc quoq; ſpeciei animalium perfectiſsimæ iudiciũ omnino fãlſum eſſe non debet. Cum uero humana ſpecies anima lium perfectiſsima in omnibus ubiq; ſemper naturali inſtinctu immutabiliq; iudicio ad religionem feratur, neceſſe eſt eſſe ſuperos qui religione colantur, ſupereſſe quoq; corporibus animas, quod quidem religionis eſt potiſsimum fundamentũ. Attende Platonis dictũ, rationes de diuinis, & ſi interdum nõ nimis argutas, eſſe tamen ueras. Itẽ oc caſiones duas ad impietatem. Intemperantiam ſcilicet corporearum uoluptatum concupiſcentiã: rurſuſq; ignoran tiam ex abſurdis poetarum phyſicorumq; quorundam opinionibus ortam. Poetas in tribus circa deos erraſſe. Pri mo quod ex cõfuſione quam chaos nominant, erupiſſe deos cecinerint. Secundo quod alios ex alijs abſq; recta ratio ne, & quaſi per humanum cõcubitum progenitos aſſeruerint. Tertio quod omnes hominum perturbationes, errа ta, flagitia in deos nefaria impietate tranſtulerint. Phyſicos quoq; illos in religione peccaſſe, qui uel cum Democri to caſu quadam temerario potius q̃ ratione diuina componi ſomniãt uniuerſum, mirabili ratione digeſtum: uel cum Anaxagora et Archelao cœleſtia nihil habere in ſe diuinius opinãtur quàm cleměta. Præterea formas eorũ quæ gi gnũtur, manifeſte ad finem ubiq; directas, aiunt ex elementali potius impetu prouenire, quã ab arte mẽtis ad certũ finem ſingula dirigẽtis. Quoniã uero in his confutandis, atq; inſuper in cõfirmandis quæ & modo probauimus, & deinceps ex mente Platonis in hoc cõpendio afferemus: in theologiæ noſtræ libris fuimus longiores, idcirco in præ ſentia breuiter percurremus. Cõſidera quãta ſit Platonis noſtri religio, et quàm exploratũ habeat deũ eſſe, qui cõ tra negãtes deũ diſputãs, uix ab ira cõtinere ſe poteſt: uir alioquin ſupra modũ omniũ & in uita et diſputatione mi tiſsimus. In his certe admonet, nõ eſſe eos qui deũ negauerint, tolerãdos. Nota Platonẽ probare illos, qui in ortu et occaſu ſolis ac lunæ adorant non ſolem proprie atq; lunam, ſed diuinã potius beneficentiã: cui quotidie gratias pro tanto luminum dono iubet agi. Iudicat illum inter homines eſſe quaſi monſtrum, qui contra tum naturalem inſtin ctum, tum educationem, tum communẽ cõſuetudinem ſuperos eſſe negat. Mox uero admonet iuuenes, quod, ſi fortè abſurdæ quædam ex auditu contra deum opiniones inuaſerint, ut quamdiu iuuenes ſunt, iudicio de rebus diuinis ab ſtineant, ſenioribus credant & legibus, donec ætas, experiẽtia, ratio docеat. Affert præterea in medium opiniones quorundam qui ſapientes habiti ſunt: per quas homines facile ad impietatem iniuſtitiamq; declinant. Opiniones in quam aſſerentes quatuor elementorum naturas fortuito quodam motu inuicem cõfluentes cuncta coaceruaſſe, Præ terea religionem iuſtitiãq; nulla ueritate, ſed hominum opinione cõſtare. Quamobrẽ concludit, hæc tanquã & pri uatim & publice omnium perniciоſiſsima eſſe rationibus cõfutanda: neq; cogendos homines ad legum obedientiã & obſeruationem minis duntaxat atq; tormentis: ſed perſuaſionibus inſuper atque rationibus. Alioqui hominẽ ra tionale animal, ideoq; liberũ, niſi rationis uinculo comprehenderis, neq; debere aliter, nec poſſe ligari. Excitandã igitur

igitur legibus rationem: cuius tanta uis eſt ad inueniendum deum: ut poſt rationalem inueſtigationem certior ſit ra tionem in natura eſſe quàm in ſeipſa, & tanto certior, quanto naturales effectus ordinatiores cõſpicit quàm huma nos. Vnde etiam tanto perfectiorem eſſe in natura artem quàm in homine animaduertit. Hinc rurſus animaduertit artem operibus naturalibus præſidentem, cum perfectior ſit humana: et humana non ſolum ſit, ſed etiam uitæ ſit at que intelligẽtiæ particeps: nimirum uiuam & intelligentem eſſe: imò uero uitam & intellectum: adde et uolunta tem. Cum enim ſingula manifeſte ad proprios dirigat fines, certum eſt præuidiſſe finem at que uoluiſſe: immo uero præuidere ſemper & uelle: quemadmodũ ordo in ſingulis ſemper cõſeruatur integer: uel ubi interrumpi uidetur, citius quàm dici poſit, inſtauratur. Hanc uero eſſe diuinam prouidẽtiam, minime dubitamus. Prouidentiã inquam neq; minima negligentem: nõ enim hæc minus ſunt ordinata quàm maxima: neq; in maximis laborãtem. Nõ enim ordinationi reſiſtunt ordinatori quàm proxima: quæ eodem nutu uoluntatis aſsidue ordinãtur, quo & fiunt, et pro cul ab omni præuaricatione ſeruantur. Hinc illud. In altis habitat: & humilia reſpicit in cœlo & in terra. ſicut & cœlum ipſum dum ſuum in ſe abſq; labore peragit curſum, interim abſq; negligentia terram uberrimo radiorũ ſuo rum munere circũfundit. Inter hæc uero quod ait legem & artem natura uel non minus quàm natura cõſtare: quia proles ſint mentis: intellige non minus ueras quàm naturæ formas exiſtere: gigniq; ab intellectu diuino tanquã pa tre, & à mente humana uelut matre. Et aduerte ſolitam Platonis noſtri pietatem inuocantis deum ad cõfirmandos deos. Deum inquam unum: ut doceat deos omnes referendos ad unum. Dicit autem ſe dei ſummi auxilio fretũ tutiſsi me de diuinis diſputaturum. Principio quidem eos phyſicos improbat, qui ſumma rerũ principia corporea poſue runt, ex quibus deinde uita intelligentiaq; procedcrẽt: cũ dicere potius debuiſſent, corporea à uita intellectuali pẽ dere. Id autem ita eſſe, profitetur noua nõ dico ſententia, ſed ratione ſe probaturum. Sententia enim eiuſmodi pri ſcorũ eſt ante Platonem theologorũ: Argumentatio uero qualis hic fiet à motu, Platonis eſt propria. Diſtinguit au tem ipſum motionũ genus in ſpecies decem: ſcilicet in Circuitum, Localem tranſitum, Condenſationem, Rarefactio nem, Augmentum, Decrementum, Generationem, Corruptionem, Mutationem, ſiue alterationẽ in alio ab alio fa ctam, & mutationẽ ex ſe, tum in ſe, tum in alio factam. Admiratur motum orbicularem, ſiquidem in eo ſtat cẽtrum indiuiſibile, mouentur reliqua. Item in ſphæra longe profunda quamplurimi circuli deſignãtur, alij deinceps alijs ampliores. Aq; id quod mirum eſt, eodem momẽto anguſtiſsimus circulus et ampliſsimus circuitum peragunt: adeo ut & huius tarditas in continuo corpore, & illius uelocitas ſit pariter admiranda. Medij uero & ad dimẽſionẽ & ad motum ſecundum certas proportiones medio quoq; modo ſe habent. Multa de his in expoſitionibus theologiæ tractauimus. Dicit autem & de illo: quod mutat locum, mutare cẽtrum, id eſt centrum loci. ad quod corporis mobi lis circumferentia comparatur. nõnunquam uero præter id quòd centrum mutat, ſeruare etiam quodammodo idem centrum: quando ſcilicet non fixum, ſed translatum loco per æqualem quandam circũferentiam circumagitur. Præ terea ubi de generatione loquitur, ait, principium, id eſt naturam motricem atq; ſeminariã: quãdo alteratione pro ficit, per tres procedere gradus, id eſt in longum, latum atq; profundum: item attingere uſque ad quantitatem, & qualitatem, formamq; ſubſtantialem per effectus ſuos ſenſibus manifeſtã: rurſus peruenire ad eſſe formale & uitale atque ſenſuale. Putat autem in his motibus molem quidem corpoream moueri, ſed non mouere: formas uero corpo reas & mouere moles & moueri ab anima: Animamq; mouere quidem duo hæc: ſed ipſam non alio, immo ex ſeipſa moueri: ſed ita mouere, ut unà cum rebus mutatis ipſe interim ſuo quodam pacto mutetur. Præſtantiores ergo ani mabus diuinas angelicasq; mentes exiſtimat, quæ inferiora moueant, ipſæ interim minime permutatæ. Eminentius deniq; ipſum bonum mentibus eſſe iudicat. omnes enim boni gratia appetunt ueritatem. In his tangit multa ad natu ram per ſe mobilem pertinentia, tanquam ad proprium motionis generationisq; principium. In quo motio quædã formalis & generatio ſpiritalis ſuapte natura uiget, motionum generationumq; exemplar. Cõfirmat ſuper omnia quæ mouẽtur ab alio, eſſe naturam mobilem ex ſeipſa, uidelicet ne procedatur in infinitũ. Imò uero ut quemadmo dum ultra illa quæ per aliud lucent aut calent, peruenitur ad aliquid per ſe lucidum, per ſe calidũ: ſic præter res ab alio mobiles ad rem per ſe mobilẽ ueniatur. Quippe ſi nunc quieſcãt omnia, & paulopoſt aliquod præ cæteris mo ueri debeat, quidnam primo mouebitur? Non quidem diuina ſubſtantia prorſus immobilis. Neque etiam corporea ulla quæ motum ab alio mutuantur. Solum ergo quod ex ſe mobile eſt, primo mouebitur, exercensq; ſuum in ſeipſo motũ, traducet in alia. Id enim ita præſtat corporibus ut moueãtur, ſicut immobile rerum principiũ rebus præſtat ut moueant. Animam uero eſſe naturam per ſe mobilem, patet tum intrinſecus, quãdo ſuapte natura libere ratiocі nando diſcurrit atque cõſultat: tum extrinſecus, quamdiu ſua præſentia præſtat corpori ut per ſe quodammodo mo ueatur. Sed de ijs omnibus, & præterea quod ſuper animas ſphærarum rectrices oporteat eſſe angelos atque deũ, in theologia abunde tractamus. Vbi uero Plato animam appellat motionem generationemq;, intellige per modũ cauſæ, id eſt proprium motionis generationisq; principium. Et ubi à ſeipſo moueri, eſſe animæ rationem. Nota ibidem dici etiam rationem animæ eſſe quod poſſit mouere ſeipſam, ne actum motionis intelligas eſſe animã, ſed po tentiam, non accidentalem inquam. Nam & ſubſtantiam ibidem uocat animam. Sic ergo definies: Anima eſt ſubſtã tia propriã habens potentiam, qua et moueatur ex ſe, & cætera moueat. Quemadmodum uero res ex ſe mobilis rẽ

ab alia mobilem antecedit: sic animam dico rationalem antecedere putat totam machinam corporalem, cum nullẽ corpus uideat ex seipso moueri. Antecedere Platonici aiunt, & dignitate simul & tempore. Siquis uero Platonũ à Christianis minus dissentire uelit, exponat animã nostram uel momẽto quodã temporis, uel saltem dignitate creatoris; intentione præcedere. Ex eo autem quod animæ substantia prior est substantia corporis, affectus quoque, ea motus, & dotes familiares animæ, concludit passionibus corporis esse priores. Vbi numerat animæ proprium, memento quæ actionẽ significant, esse animæ nostræ superioribus; communia. Quæ uero passionem, propria nostræ, uel cum dæmonibus infimis tantum communia. Naturalem tamẽ motũ qui in corpore passio est, esse in anima actionem. Et quod in corpore est longitudo, latitudo, profunditas, qualitas, motus, id esse in anima acumen, iudiciũ, memoriam, habitum & affectum. Cætera eiusmodi habes in theologia distinctius. Dicit & animam etiam esse malorũ causam, scilicet per accidens, & quia anima nostra liberum habet arbitrium. Caue ubi dicit mundũ gubernari ab anima scilicet sua, quod addit geminam esse animam, unam quidem beneficam, alteram uero contrariam, ne substantiam accipias geminam, sed potentiã. Siquidẽ in anima mundi atq; cœlesti, potentia est: altera quidem motrix corporũ, intellectualis altera. Intellectualis certe benefica est, ordine cuncta disponens. motrix uero eatenus benefica, id est ordinatrix, quatenus subest alteri. Cui quidem nisi subesset, quanto efficacior est ad motũ, tanto magis careus arte præcipitaret uniuersum atq; confunderet. Animam uero cœlestem habere mentem, probat ex ordine quem in omni motu generationeq; semper obseruat. Profecto amentes uidemus quatenus à mente alieni sunt, eatenus ab ordine alienos. Ordinem in præsentia dicimus mutuam inter se rerum actionumq; cõnexionem congrua successione dispositam, & ad finem certum propria quadã ratione directam, atque in cunctis quoad fieri potest, simile, æquale idemq; seruantẽ. Eiusmodi ordinẽ ab his duntaxat qui mentis cõpotes sunt, seruari uidemus, atq; in ipsa uniuersi progressione prorsus impleri. Impleri inquam tam cõmodissime quàm pulcherrime. Ex quibus apparet ab anima quæ mentem habeat & artificiosissimã & optimã gubernari. Neq; ab re circuitũ dixit propriũ esse mẽtis. In circuitu enim indiuisibile centrum manet, dum circumferentia redit in idem, & in figura motuq; seruatur æqualitas. In mẽte similiter, simplex fixusq; ad ipsum uerum directus manet intuitus, dum causæ in effectus per media explicantur, uicissimq; effectus similiter replicantur in causas. Reditq; interim animaduersio mentis in seipsam considerandam, & simili, æquali, eadem, intelligendo, ualendo, agendo, intentione, regula progressione procedit. Post quam uero & cœlestes sphæras animabus, & animas mentibus optimis præditas esse probauit, significauitq; et uniuersum animam unã, & multas sphæras multis agi, iam distinguit paucis modos tris, quibus animæ cœlestibus coniungantur: dicens animam uel ita globo inesse sicut anima nostra corpori, ut inde animal unum efficiatur: uel sic adesse ut nõ uiuificet quidem globum, sed moueat tãtum atq; regat, siue mirabili quadam solum mouendi potentia, siue quodã insuper medio. Et si ex tribus propositis nullum præ cæteris manifeste hic eligat, Platonici tamẽ omnes primum absq; controuersia eligunt, idemq; omnino sensisse Aristotelem Theophrastumq; existimant. Putãt enim Platonem idem probabilius habuisse. Nam argumentatio ipsa per quam hic cœlum efficit animatum, animã ipsam innuit unà cum moto cœlo moueri. Quod nisi ex ea & globo unum fieret animal, certe non mobilis motor esset, sed motor immobilis. Idem confirmat in Phædro. Idem et in Timæo dicens, cum uellet mundi architectus, mundum intellectuale animal facere: neq; posset intellectus absq; medio adesse corpori: coniunxisse intellectum quidẽ animæ, animam uero corpori, atq; adeo ut medio infuderit mundo, & inde per cuncta diffuderit. Cæterum curnam Plato hic cœlestes tantum deos manifeste confirmat? Quoniam superiorum cõtemplatio est à legum materia admodũ aliena, & per cloestes deos qui mouentur, & proprijs mancipantur officijs, satis admonet superiorem esse quærendũ, qui & immotus ipse moueat omnes, & communis dux, propria singulis assignet officia. Quid plura? Manifeste super cœlestes animas diuinam esse mentem mentesq; angelicas demonstrauit, ubi ait, cœlestem animam, utpote quæ ex se non habeat, si intellectum semper diuinum acceperit recte cuncta perducere, prout apud deos recta felicia habẽtur: alioquin penitus aberrare. Ideo Plato ubi ab anima procedit ad mentẽ, quasi qui ab oculo ad superius ascendat lumẽ, ueretur admodũ ne caligare cogatur. Postquam uero deos esse mõstrauit, prouidere demonstrat, à singulari quadam sententia sic exordiens: Natura quædam diuinitati cognata, homines nõ omnino à specie humana degenerantes ducit ad affirmandum esse deum, quamuis interdum de prouidentia dei apparens prosperitas improborum, quæ falsa prosperitas est, quæ & statuto tempore dabit pœnas, dubitare nos cogat. Profecto deus in intelligendo facit, consequenter quod facit intelligit, ac si totum facit, intelligit quoq; totum. Si cognoscit totum, cognoscit et partes ex quibus totum necessario cõstat: si partes, ergo particulas ex quibus necessario partes. Potest ergo & scit uniuersum regere, qui potest & scit prouidere. Vult quoq; utiliter gubernare totũ opus suum. Gubernari uero bene nõ gubernatis partibus, nunquam potest. Ita neq; medicus, neq; architectus opus totum absque partibus ad id necessario conducentibus, optime curat. Non negligit deus minima gubernare, qui facere minima non negle[illegible] Neq; difficilis est gubernatio deo: cui est procreatio facilis. Neq; mollitie ad curandum tardior est, qui omniũ [illegible]tissimus, qui accuratius cũcta gubernat, quàm uel ars uel natura quæ ab arte naturaue fiunt. Nam quãto magis à deo dependent opera dei, quàm artis uel naturæ opera ab arte siue natura, tanto deus operibus suis prouidet diligentius

diligentius: per cuius prouidentiam cætera quoq; id habent, ut similiter suis quæq; prouideant. Quoniam uero ars quo perfectior est, eo facilius parua simul expedit atq; magna, in deo autem ars est immensa, nimirũ minima simul & maxima summa facilitate gubernat. In quibus utiq; dispensandis, nõ totum gratia partiũ, sed partes totius gratia disponit, bonumq; cuiusque proprium refert ad uniuersi bonum. Inter omnia uero sub luna maximam habet circa humanam speciem diligentiam, tum quia perfectissima est: tum quia ipsa colit deum: quasi ipsa singulariter excolatur à deo. In his notabis, à deo summo per singula rerũ genera speciesq; diuinos distributos esse rectores, uel minimarum actionum passionũq; curatores. Qui sicut per potentiam eius possunt, quicquid possunt, ita per prouidẽtiam ipsius uel minimorum procuratricem, minima quæq; procurant. Notabis in sideribus esse sensus, et ut Plotinus Hermiasq; disputãt, uisum proprie atq; auditum. sed in alio quodam genere longeq; præstantiore quàm sensus animalium terrenorum. Notabis & animam humanam semper corpori esse cõiunctam, assidue quidẽ æthereo corpori, per successionem uero tum terreno, tum aereo corpori. item motũ animæ, quia primus est atq; ex se, ideoq; liber, posse in formas uarias deriuari: usqueadeo ut anima aliàs in habitum inferiorem homine, aliàs in superiorẽ homine conuertatur: & illo quidem quasi quadam grauitate ad loca inferiora descendere: hoc autem ceu leuitate sublimia petere. Ex quo apparet conceptos ex proprijs motibus habitus cum diuinæ uoluntatis lege concurrere. Sicut enim lex illa dictat, bonis quidem animis cœlestia, malis uero terrestria cõuenire: sic omnino nullo extrinsecus impellente, & quasi naturali quodã instinctu, & bonorum habitus sponte superiora petunt, malorũ uero ad inferiora labuntur. Hic profecto si longius cõmentari liceret, exponerẽ illud obscurissime dictũ, ubi inducit aliquem transumtare conãtem ignem in aquã animatã, quasi difficillima molientẽ. Nam cũ & aqua igni cõtraria sit, et anima creari nõ possit ex igni: nimirum impossibilia tentat, qui ignem in aquam animatam transmutare molitur. Neque minus obscure dictum est, quod de resolutione & diuisione dialectica est exponendum. Nempe si quis diuidendo procedat per tres gradus, scilicet à genere quodam generalissimo ad species subalternas, ab eisq; ad specialissimas, deniq; species facile diuidit: similiter qui per eosdem gradus resoluit, à specie specialissima ad subalternum genus, & inde ad generalissimum, facile quoq; resoluit. At uero qui per singula numero infinita peruagari uoluerit, irritum opus aggredietur. Sed de his in commentarijs in Philebum. Inter hæc notabis Platonis uerba Dauidis prophetæ oraculo quàm simillima: neq; ascensu in cœlum, neq; descensu in infernum diuinum posse iudiciũ euitari. Post hæc ostendit deum à prauis non posse muneribus iniuste placari. Vbi considerabis deum diligentiorem esse humani generis curatorem, quàm pastores ouium, gubernatores nauium, duces exercitus, agrorum rustici, equorũ aurigæ, medici ægrotantium. Præterea omnia sub cœlo plena malorũ, perpetuumq; circa animas bellum. In quo uitia deorsum trahunt: dij uero dæmonesq; sursum. Cõsiderabis uiuas esse in deo uirtutes, imò uitas: quarũ scintillis quibusdã in anima inde succẽsis anima ad sublimia eleuatur. Post uero proœmia seueriori censura animaduertit in impios, neq; solũ nefarias actiones, sed impudentiam quoq; uerborum, immo & cogitationes ipsas contra diuinam dignitatẽ diligenter explorat: ac tres species impietatis in superioribus positas, in sex deducit: uidelicet in duo quamlibet partiendo. Tres enim illæ in opinione contra deum falsa consistunt. Potest autem unà cum falsa opinione iniquitas quoq; morum cõcurrere: potest & tolerabilior æquitas. Cognosces hic & pœnas maleficorum, hæreticorum, superstitiosorum, illorum præterea qui Pseudoprophetæ cognominantur. Rursus quantum plebeam damnet superstitionem. Damnauit & supra poeticam, à qua plebea etiam confirmatur. Vbiq; uero Plato tam poeticam quàm plebeam superstitionem improbat, & ante omnia humana officia, pietatem philosophicam ueneratur.

DIALOGVS DECIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

POST leges de cæde uulneribusq; & uerberibus, communis lex illa de omni ui sanciatur, ut nemo ferat asportetq; rem alienam, aut uicini re ulla utatur, nisi possidenti antea persuaserit: hinc enim mala omnia quæ narrauimus, dependerunt, pendentq; iam, & in posterũ dependebunt. Reliquorũ uero maxima sunt, petulantium iuuenum contumeliæ atq; iniuriæ. quæ tunc maxima, quando in sacra committuntur: præsertim cum in publica atq; sancta, uel in tribuum aliquarum communionem, uel aliorum huiuscemodi. Secundo uero loco habenda sunt, quando in sacra priuata atq; sepulchra. Tertio quæ in parentes seorsum ab his quæ narrauimus. Quartum contumeliæ iniuriæq; genus est, quando quis contemptis magistratibus, rem illorum abducit, uel ea utitur, antequã illis persuaserit. Quintum, cum ciuis alicuius ciuilis dignitas lædituruel offenditur, quod genus omnino ultionem poscit, atq; his singulis cõmuniter prouidere lex debet. De sacrilegio quidem summatim di-

ctum est, quid fieri oporteat, si ui aut clàm peragatur. De his autẽ quæ uerbo uel opera in deorum contemptũ aguntur, quomodo puniẽda sunt, deinceps proœmio quodam proposito dicendũ uidetur. Huiusmodi uero proœmium sit. Qui deos esse putat secundum leges, nec facit unq̃ sponte impium quicquã, nec loquitur. Faciunt aũt, aut dicunt impiũ aliquid in deos, uel quia deos esse negant, uel quia & si putant esse deos, de rebus tamen humanis curare ipsos minime arbitrantur: uel tertio quamuis & sint, & de hominibus curam habeant, facile tamen placari eos uotis & sacrificijs opinãtur. CLIN. Quid faciemus igitur? quid ad ipsos dicemus? ATHEN. Audiamus ô bone uir, prius quid in nostrũ contemptũ ioco quodã dicturos illos conijcio. CLIN. Quidnã dicent? ATH. Ita fermè in nos nugabuntur. O Athenienſis hoſpes, uosq̃ Lacedæmonie atq̃ Gnoſie, uere illud dicitis, quod nostrũ alij nequaq̃ esse deos, alij nihil nostra curare, alij munerib⁹ facile placari existiment. Quod igitur uos in omnib. legibus ferendis faciendũ esse putauistis, hoc & nunc à uobis fieri uolumus, ut scilicet ante legum minas sufficiẽtib. signis deos esse nobis persuadeatis, nec posse illos præterq̃ fas est, muneribus ullis moueri. Nunc enim hæc & similia quædã audiẽtes prædicari quotidie ab ijs qui excellere putãtur, poetis, oratoribus, uatibus, sacerdotibus, alijsq̃ permultis, ab iniuria quidem faciẽda nõ remouemur: sed cum fecerimus, placare deos conamur. A uobis aũt qui atroces nullo modo, sed mites legũlatores esse gloriamini, poscimus ut persuasione prius adhibita quòd dij sint ita doceatis, ut etiam si non multo sublimiora q̃ alij, ueriora tamen loquamini. Fortè namq̃ uobis credemus. Quare si æquũ quid postulamus, morem gerite. CLIN. De contemptu numinis

De dijs

CLIN. At qui ô amice, facile est ueritatem hanc ostendere quòd dij sint. ATHEN. Quo pacto? CLIN. Primum quidem terra, sol, sidera, ipsumq̃ uniuersum, temporũ quoq̃ ornatissima uarietas, annis, mensibusq̃ distincta id ostendunt, Græcorũ præterea barbarorumq̃ omniũ cõsensus, deos esse fatentium. ATHEN. Timeo ô beate uir, scelestos homines: timeo inquã, non erubesco, nec uereor, ne fortè uos contemnant. Vos enim differentiæ istorum causam ignoratis, & incontinentia uoluptatum cupiditatumq̃ tantũmodo putatis ad impiam animos eorum uitam corruere. CLIN. Sed quænam præter ista, alia istorum causa hoſpes est? ATHEN. Quod uos ipsius expertes penitus fugit. CLIN. Quid hoc? ATHEN. Ignorantia quædam certe grauissima, quæ maxima uidetur esse prudentia. CLIN. Quo pacto inquis. ATHEN. Feruntur apud nos sermones, partim metro, partim soluta oratione cõscripti, qui apud uos propter disciplinæ ciuilis excellentiam, ut audio, nõ reperiuntur. Quorũ antiquissimi primam cœli aliorumq̃ naturam deorum factam fuisse affirmãt, nec multum progressi, deorum generationem consuetudinemq̃ inter se narrant. Quæ quoniã prisca sunt, quantum ad alia quidẽ siue recte, siue nõ recte se habeant, reprehendere nõ facile est, ad cultũ tamẽ honorẽq̃ genitorũ, nec utilia ipsa, nec uera esse fatebor. Prisca igitur dimittamus, deq̃ illis, ut dijs placet, dicamus: iuniorũ uero sapientũ uerba si cubi mala hominib. afferãt, incusemus. Profecto istorũ uerbis illud efficitur, ut cũ ego & tu hæc ipsa signa esse, q̃ dij sint, asserimus, solemq̃ ac lunã, sidera & terrã, quasi deos & res diuinas in mediũ adducimus, tunc iuuenes ab istis sapientibus aliter persuasi, terram & lapides hæc esse dicant, nullãq̃ humanarũ rerum curam habere posse: sed uerbis tãtum ornatis ueriſimiliter sermonẽ de istis esse digestum. CLIN. Graue id certe hoſpes, etiam si solũmodo unus dixisset. Nunc uero eo grauius & molestius est, quo plures sunt qui dicunt. ATHEN. Quid ergo dicere, quid ue facere nos oportet? Vtrum quasi apud impios homines accusati simus, q̃ falsos deos esse legibus affirmauerimus, ad defensionem accingemur? An his dimissis ad legũ tractationem iterum reuertemur, ne proœmium legum nobis hoc excrescat in longum: cũ oratio breuis futura non sit, si pronis ad impietatẽ hominibus quæ requirunt, sufficiẽter ostendere uoluerimus, atq̃ etiam terrore illos à scelere amouere, demum uero quemadmodum conuenit, leges ferre? CLIN. Sæpenumero in hoc breui tempore hoſpes à nobis dictum est, breuitatẽ non esse prolixitati anteponendã. Nihil enim nos, ut dicitur, urget. Quare ridiculũ simul & prauum esset, si breuiora melioribus præferremus. Multum enim cõferet, si ueriſimili ratione sermo noster ostenderit q̃ dij sint, & boni sint, iustitiãq̃ multo magis quàm homines colant, q̃ ferè optimum pulcherrimũq̃ legum omnium erit exordium. Quamobrẽ absq̃ ulla molestia atq̃ festinatione, pro uiribus nihil prætermittamus, quod ad hanc rem persuadendã pertineat. ATHEN. Iste sermo tuus adeo te paratũ promptumq̃ ostendit, ut ad preces uotumq̃ uideatur prouocare, nec moram amplius patiatur. Verum quomodo absq̃ offensiõe esse aliquis deos differat? præsertim cum necesse sit, grauiter ferre odisse eos, qui horum uerborum nobis causam præbuerunt. Hi certe à pueritia ad deos affirmandos eo maxime inducere animum potuerunt, quod dum lacte nutrirẽtur, à nutricibus matribusq̃, multa de illis ioco & serio dicta decantataq̃ in orationibus audiebant, & in sacrificijs uidebant consentanea quæq̃ illis fieri, quæ suauissime pueri & uident & audiunt, dum parentes eorum summo studio pro se liberisq̃ sacrificare, orareq̃ supplices, deos, quasi quammaxime dij sint, uiderent: nec non quotidie in ortu & occasu solis ac lunæ Græcos & Barbaros omnes tam in rebus aduersis quàm secundis conspicerent, supplices adorare: atq̃ ex hoc non suspicionẽ quòd dij nõ sint afferre: sed testimonium quòd sint absq̃ controuersia perhibere. At uero qui hæc omnia, nulla ratione, ut mentis compos quilibet diceret, moti despiciunt: propterea q̃ nos ad hæc dicenda compellunt: quo pacto eos nunc mansuetis uerbis corrigere, & primum quòd dij sint docere possumus? audeamus tamen: nec enim decet, cum illi uoluptate perdant, nos quoq̃ ira in eos corrumpi. Quapropter omni cõcitatione animi extincta proœmiũ ad eos qui ita mẽte corrupti sunt, aggrediamur: & quasi ad unum eorũ ita orationẽ mansuete uertamus. O fili, iuuenis adhuc es: nec dubito, quin progressio tẽporis faciat, ut de multis aliter q̃ nunc, sentias. Expecta igitur oro, ut tunc de rebus maximis iudices. Maximum autem est quod tu modo nihil arbitraris, ut rectè de dijs sentiẽtes, bene uiuamus. Verum si hoc in his permagnum tibi certificauero, minime mentiar. Non tu solus nec amici tui primi, hanc de dijs opinionẽ habetis, sed aliqui semper, tum plures, tum pauciores hoc modo laborant. Quod uero plurimis illorum contigit, tibi narrabo. Profecto nullus eorũ ab adolescentia usq̃ ad senectam in hac opinione quòd dij nõ sint perseuerauit. Reliqui autem duo morbi quamuis non multis, nonnullis tamen permanserunt: quòd dij sint quidem, sed de rebus humanis nihil curent. Vel quòd curent, sed facile precibus sacrificijsq̃ placentur. Tu igitur si mihi credes, expectabis, donec plane cõstet tibi pro uiribus, quid de his iudicandũ sit. Vtq̃ id assequaris, diligenter considerabis, siue sic siue aliter se res habeat: & à cæteris omnibus, & à legum latore maxime scisciteberis. Interea noli iam temerarius esse, ut impie de dijs sentias. Is enim qui tibi leges ponit, & nunc & postea, quomodo ista se habeant, docere conabit. CLIN. Optime hucusq̃ hoſpes nobis est dictũ. ATH. Prorsus est ita ô Megille atq̃ Clinia. Sed in mirabilem quendam sermonem nescientes incidimus. CLIN. Quemnam? ATHEN. Qui à multis sapiẽtissimus esse putatur. CLIN. Dic clarius. ATHEN. Res oẽs nonnulli aiunt, quæ fiunt, quæ futuræ, quæq̃ factæ sunt, uel natura, uel fortuna, uel arte fieri. CLIN. Et probe quidem. ATHEN. Certe nõ absurdum est uiros sapientes probe dixisse. Quare sequamur ipsos: inquiramusq̃ quidnam intellexerũt. CLIN. Omnino. ATH. Maxima dicunt atq̃ pulcherrima natura fortunaq̃ fieri: Arte uero minora: eamq̃ dicunt accepta à natura magnorum primorumq̃ operum generatione, fingere, fabricareq̃ minora omnia, quæ artificiosa ab omnibus appellantur. CLIN. Quomodo id ais? ATHEN. Sic planius dicam. Ignem, aquam, terram, aerem, omnia hæc non arte sed natura & fortuna esse dicunt. Corpora etiam quæ post hæc sunt: rerum terrenarum, solis, lunæ, stellarum omnium, ex istis anima prorsus carentibus facta fuisse aiunt: fortunaq̃ quo unumquodque uis sua impulit lata, singula singulis, frigida calidis, sicca humidis, mollia duris, & omnino contraria contrarijs, duce fortuna conuenisse, ac necessario contemperata fuisse. Hoc pacto cœlum totum, & quæ in eo sunt omnia, animalia quoque, & plantas, & anni tempora fuisse producta: non per intellectum, neq̃ per deum aliquem, sed natura, ut diximus, atq̃ fortuna. Ex quibus artem postea mortalem à mortalibus factam, posteriores quasdam res genuisse, non penitus ueritatis participes, sed simulacra quædam sibi ipsis cognata, qualia pictura, musica, cæteraq̃ artes his similes generant. Si quæ uero artes serium aliquid faciunt, eas esse quæ uim suam cum natura communicant: qualis est medicina, agricultura, gymnastica. Ciuilem præterea peritiam aiunt, parua quadam parte cum natura, magna uero cum arte concurrere: atque ita uniuersam legum positionem non cum natura, sed cum arte, cuius positiones ueræ non sint, conuenire. CLIN. Quonam pacto? ATHEN: Deos ô beate uir, non natura, sed arte & legibus quibusdam constare uolunt, eosq̃ alijs alios, prout sin

Res oẽs uel natura uel fortuna, uel arte fieri

quli ſecum conſentientes lege ſanxerunt. Pulchra uero uel honeſta, alia natura, alia lege conſiſtere. Sed iuſta natura minime eſſe: imò uero homines de his ſemper inuicem diſceptare, & noua quotidie conſtituere: & quæ nuper ſtatuerunt, quatenus illis ſic placet eatenus eſſe iuſta, non natura quidē, ſed arte & legibus ſtabilita. Hęc ſunt ô amici quæ ſapientes uiri, tum poetæ, tum ſcriptores aliꝭ iunioribus tradiderūt, dicētes iuſtam eſſe eam poſſeſſionem, quæ ui & uictoria cōparatur. Vnde iunioribus impietas innaſcitur, ut credant non eſſe deos, quales credere leges iubent. Hinc etiam ſeditiones oriuntur, per quas ad eam homines uitam quaſi ſecundum naturam rectam trahuntur, qua ita uiuāt ut cæteros uincant, nec ſecundū leges aliꝭs ſeruiant. CLIN. O qualem hoſpes rem narraſti, qualemq; peſtem iuuenū & publice ciuitatibus, & priuatim domibus ſuis illatam? ATHEN. Vera narras ô Clinia. Sed cum ita res ſe habeat, quid legumlatori agendum cenſes? An ſolū minari omnibus hominibus debet? eos oīno pœnas daturos, niſi deos eſſe credant, talesq; opinentur, quales à legibus traduntur: deq; honeſtis & iuſtis & maximis quibuſcq; rebus, ac de uirtute & prauitate, ita omnino arbitrentur & agāt, ut legumlator præſcripſerit. Si igitur nō paruerint, alios mortis ſupplicio, alios flagellis & uinculis, alios dedecore, alios exilio, egeſtateq; puniendos. Itáne minabitur quidem tantum legumlator, ut autem in legumlatione perſuaſionem minis adiungat, qua mitiget, nihil curabit? CLIN. Minime hoſpes, ſed ſi qua in huiuſcemodi rebus uel modica perſuaſio inueniri poteſt, non debet legūlator qui modo alicuius precij ſit, labore inde deterreri, ſed quammaximo, ut dicitur, clamore poteſt, priſcæ legi auxilium ferre, rationibuſq; oſtendere quòd diꝭ ſint, & quæcunq; ipſe pauloante dicebas: atq; ipſi legi & arti ita ſuffragari, ut uel natura, uel nō minus quam natura conſtare affirmet, cum mentis ipſius proles ſint, ut recta ratio mōſtrat: quā tu modo dicere mihi uideris, & ego credo. ATHEN. O paratiſſimi animi Clinia, nónne arduum eſt, ea rationibus proſequi, quæ ita per omnes diuulgata ſunt, ipſaq; prolixa ſunt, nec breuitatem patiuntur? CLIN. Quid hoſpes? cum tam multa de ebrietate & muſica dicerentur, eam prolixitatem æquo animo tulimus: de iꝭ uero talibuſq; rebus plura dicentem non auſcultabimus? Enimuero legumlationi prudēter diſpoſitæ, magnum hinc patrocinium eſt futurum, cum legum mandata literis tradita quæ toto tempore futuro redargutioni ſubiecta eſſe ſolent, ſic comprobata quieſcant. Quare terreri non debemus, ſi auditu ardua principio ſunt, quæ uel tardi ingenij homines ſæpius repetēdo animaduertere poterunt. Hæc igitur licet prolixa, ſi modo utilia ſunt, non uidentur abijcienda. Nec æquum eſt hos ſermones pro uiribus non defendere. MEG. Optime mihi hoſpes Clinia loqui uidetur. CLIN. Et maxime quidem ô Megille, quare faciendum eſt ut dicit. Profecto niſi ſermones iſti inter omnes, ut ita dixerim, homines uulgati eſſent, nihil opus eſſet, deos eſſe rationibus demōſtrare. Nunc uero neceſſe eſt. Cum igitur maxime leges ab improbis hominibus corrumpantur, cuiuſnam magis q̄ legumlatoris officiū eſt, auxiliū ferre? MEG. Nullius certe. ATH. Verum dic mihi Clinia, participem enim te rationis huius eſſe oportet, Nónne qui hæc dicit, ignem, terram, aquam, & aerem, prima omnium putare uidetur? atq; hæc eadem naturā uocare, & ex his poſteriorem animam arbitrari? Imô non uidetur ſolum, ſed iſta nobis oratiōe ſua uere ſignificat. CLIN. Ita prorſus. ATHEN. Num igitur per louem quaſi fontem quendam inuenimus ſtultæ illorum opinionis, qui nunquam quæſtiones rerum naturalium attigerunt? Conſidera obſecro, & rationem omnem ſcrutare. Non enim parum intereſt, ſi oſtenderimus eos qui impijs rationibus innituntur, cæterosq; ad impietatem trahunt, non recte ſed peruerſe diſſerere. Mihi igitur de his ita uidetur. CLIN. Probe dicis, ſed conēris iſta oſtendere. ATHEN. At uidebor rationibus uti non conſuetis. CLIN. Ne uerearis amice. Intelligo enim quòd putabas longe te à propoſito ferendarum legum abire, ſi diſputationem hanc ingrediamur. Verū ſi non aliter conuincere poſſumus recte ſe habere quæ de diꝭ ſecundum legem modo dicūtur, dicendum eſt omnino. ATHEN. Dicam iam nouam hanc penè inauditamq; rationem.

Reꝭcitur opinio dicentiū omnium principia eſſe corpora

Quod generationis corruptionisq; omnium prima cauſa eſt, non primum, ſed poſteriorus factum illi ſermones affirmarunt, qui animos impios effecerunt. Quod uero poſteriorus, id prius. Quare ueram deorum ſubſtantiam ignorarunt. CLIN. Nondum intelligo. ATH. Qualis anima ſit, & quā habeat uim, omnes fermè ignoraſſe uidentur, tum quo ad alia, tum quo ad eius generationē, quod ante omnia corpora nata ſit, & tranſmutationis decorisq; corporum ipſa ſit maxime omniū princeps. Si hæc ita ſint, nónne quæ animæ ipſius propria ſunt, neceſſario priora his erunt, quæ ad corpus pertinēt, cum ipſa corpore ſit antiquior? CLIN. Neceſſe eſt. ATHEN. Ergo opinio, cura, intellectus & ars & lex, duris & mollibus, grauibus atq; leuibus priora ſunt. Quare ingentia & prima opera, operationesq; ipſæ artis in primis erunt: quæ uero natura ſunt, & natura ipſa, quam nō recte ſic appellant, poſterius ſunt, & artem intellectumq; ſequuntur. CLIN. Cur non recte? ATH. Quia naturam generationum circa prima dicere uolunt, primaq; ponunt corpora. Si autem nō ignis, nec aer, ſed anima primo eſſe uidebitur, anima ipſa corpore antiquior rectiſſime affirmabitur: & hæc ipſa ita natura conſtare, ſi animā corporibus antiquiorem eſſe conſtiterit: aliter uero nequaquā. CLIN. Vera loqueris. ATH. Num deinceps ad hæc ita pergemus? CLIN. Ita prorſus. ATH. Rationem cauillatoriam fallacemq; fugiamus, ne ſi forte iuuenilis ipſa nos ſenes fefellerit, ridiculos reddat, uideamurq; magna aggreſſi ne parua quidem conſecuti fuiſſe. Si amnem profundum rapidumq; tres ipſi tranſire uellemus, & ego iunior uobis, fluctuſq; magis expertus dicerē, periculum me primū uobis in tuto relictis facere oportere, utrum tranſiri fluuius à uobis ſenioribus poſſit, an nō, & poſtea facto periculo, aut adhortari uos ad tranſitum, aut ſi tranſiri non poſſit, me ſolum periculum ſubijſſe, modeſte loqui uiderer. Non aliter modo cum ratio profundior adeunda ſit, fermeq; ueſtris uiribus non acceſſibilis, ne uertiginē tenebrasq; uobis faciat, ad eas uos quæſtiones deducēs, quibus conſueti nō eſtis, atq; hoc pacto dedecore triſtitiaq; afficiat, periculū in me primo ita faciundū cenſeo, ut & meipſum interrogem, & mihi ipſi reſpondeā, & hoc pacto uobis in tuto audientibus, totam hanc de anima diſputationē pertranſeam, qua prior eſſe corpore oſtēdatur. CLIN. Optime hoſpes loqui uideris, facitoq; ut dicis. ATHEN. Age igitur modo magis quàm unquā deum omni ſtudio inuocemus, cum deos eſſe diligenter demonſtrare conemur, rationemq; ingrediamur, rudentibus tu tiſſime tenſis. In hac autem diſputatione, interrogationibus huiuſmodi ſic ſecuriſſime reſpondere uideor, ſi quis roget. O amice, ſtánt ne omnia, nihilq; mouetur: an contrà, ſtat nihil, cuncta mouentur: uel aliqua mouentur, aliqua permanent? Huic utiq; reſpondebo manere alia, alia uero moueri. Nónne in aliquo loco ſtant & mouentur? Quid ni? Nonnulla in una ſede id faciunt, nōnulla in pluribus. Eáne dicis quæ ſtantium in medio uires capiunt, in uno moueri: quēadmodum circuli ſtare dicuntur, licet circunferentia eorum uertatur? Ita prorſus, intelligimus autem quod in hac circulatione, cum huiuſmodi motus maximum ſimul minimūq; circulum circunducat, ſecūdum proportionem, ſe ipſum maioribus minoribuſq; diſpertit: & ipſe quoq; proportione ſeruata maior eſt & minor. Propterea cunctorum factus eſt fons mirabilium. Vnà enim cum magnis paruiſq; circuꝭs uelocitates tarditatesq; conuenientes ita tranſigit, ut incredibile quiddā peragere uideatur. Vera narras. In multis uero moueri, dicere mihi uideris, quæcunque ex alio in alium ſemper tranſeunt locum: & nōnunquam alicuius centri unius obtinent baſim nōnunquam plura: eo quod circunuoluantur: & cum ſingula ſibi inuicem paſſim occurrant, ſi ſtantibus reſiſtentibuſq; obuia fiunt, ſcinduntur: ſin uero contrà latis, unum facta tam hæc quàm ipſorum intermedia coniunguntur, atque condenſantur. Fateor utiq; hæc ita ſe habere, ut tuais. Atqui coniuncta denſataq; augentur, diſiuncta uero rarefactaq; minuuntur, quando prior ſingulorum habitus permanet: quando uero non permanet, propter utraq; corruptio ſequitur. Fit igitur omnium generatio, quando paſſio quædam ſit: cum uidelicet principium capto incremento ad ſecundam perueniat translationem, & ab hac in proximā: cumq; ad tres uſq; peruenerit, in ſentientibus ſenſum habuerit. Hac ergo tranſmutatione atq; translatione quodlibet gignitur. Vere autem eſt, quando permanet. Quod ſi in alium habitum permutatum ſit, iam penitus eſt corruptum. Species motuum omnes præter duas ô amici iam diximus. CLIN. Quas illas? ATHEN. Illos ô bone uir motus nondum diximus, quorū pene gratia tota hæc conſideratio eſt. CLIN. Dic planius. ATHEN. Animæ gratia diſputationem hanc aggreſſi ſumus. CLIN. Maxime. ATHEN. Sic ergo alter motus, quo quid alia ſemper mouere poteſt quidem: ſeipſum uero non poteſt. Alter quo quid & ſeipſum ſemper & alia poteſt mouere, coniungendo, diſiungendo, augendo, & contrà: generando præterea & corrumpendo. Qui motus à cæteris omnibus eſt diſtinctus. CLIN. Sint ut uis. ATHEN. Nónne motum illum nonum

Aggreditur demōſtrare deos eſſe

nonum ponemus: quo aliquid ab alio mouetur, & alia mouet? Decimũ uero collocabimus illum, quo ſe mouet & alia: qui certe omnibus actionibus & paſsionibus ſe accommodat: rerumq; omnium quæcunq; ſint, reuera motus & tranſmutatio nuncupatur? CLIN. Ita prorſus. ATH. Quem potiſſimũ ex decem motibus cæteris omnibus tanquam robuſtiſſimum & efficaciſſimũ præponemus? Neceſſe eſt eum quo quid & ſe & alia mouere poteſt, longiſſimo interuallo præcedere, cæteros autem omnes eſſe longe poſterio res. CLIN. Probe. ATHEN. Sed unum uel duo non recte locata, aliter ponenda ſunt. CLIN. Quænam? ATH. Quod de motu decimo diximus, non recte eſt dictum. CLIN. Quare? ATHEN. Quia qui decimo enumeratus eſt, tam generatione q̃ robore ſecundum rationem primus eſt. Secundus uero, quem nono abſurde loco enumerauimus. CL. Quomodo hæc dicis? ATHEN. Sic. quando aliud ab alio mouetur: idq; rurſus ſemper ab alio: erit ne in talibus aliquid quod primo moueatur? At quomodo id cum ab aliquo mo ueatur, eorum quæ mouentur, primum erit? Certe impoſſibile id eſt. Sed quãdo aliquid ſeipſum mouens, aliud quoq; mouebit: illudq; aliud, & ſic deinceps plurima mouebũtur: an aliud totius motus principium erit, q̃ mutatio eius quod ſeipſum mouit? CLIN. Egregie dictum id, & concedendum eſt. ATHEN. Præterea ſic noſipſos interrogemus, & ipſi nobis reſpondeamus, Si quouis modo uniuerſa ſimul ſteterint, ut plurimi talium audent dicere, quem motum potiſsimũ ex omnib. primũ in ipſis fieri aſſeremus? Eum profecto, quo quid ſeipſum mouet: Motus enim dependens ab alio, non prius incidet, q̃ alia quædam ipſis inciderit permutatio. Quapropter initium omnium motionum primumq; motum, qui & in ſtantibus factus ſit, & in his quæ mouentur modo inſit, illum fateri neceſſe eſt, quo quid ſeipſum mouet: & hanc eſſe antiquiſſimam omnium potentiſſimamq; mutationem: ſecundam uero illam, qua quid ab alio mutatur, & alia mouet. CLIN. Veriſsime dicis. ATHEN. Poſtq̃ hucuſq; diſputando deuenimus, hoc quoque reſpondeamus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Si primum motum in terreno uel aquatico uel igneo corpore, ſiue ſimplici, ſeu mixto uiderimus, quam ineſſe ipſi paſſionẽ dicemus? CLIN. Nun quid rogas, ſi uiuere ipſum dicendum ſit, quod à ſeipſo mouetur? ATHEN. Id ipſum. CLIN. Viuere certe. ATH. Quid uero cum animam eſſe in aliquo uiderimus, num ob aliud uiuere ipſum q̃ ob hoc putabimus? CLIN. Ob hoc ipſum. ATH. Attẽde per Iouem obſecro nũquid uelis tria in re qualibet intelligere. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vnum ſubſtantiam ipſam. Vnum ſubſtantiæ rationem. Vnum quoq; nomen ipſum. Interrogationes etiã de omni re duas eſſe? CLIN. Quomodo duas? ATHEN. Quod uidelicet non nunquam nomine nobis propoſito, rationem ipſam quæramus: nonnunquam rationem aſſecuti, nomen iam inueſtigemus. Sed uolumus ne hoc iterũ dicere? CLIN. Quidnam? ATHEN. Bipertita diſtinctio, & in aliis, & in numero reperitur. Et in numero ſic diuiſo, nomen quidem, par eſt: Ratio autem, numerus in duo æqualia diuiſibilis. CLIN. Certe. ATHEN. Tale aliquid dico. Nónne idem in utroq; ſignificamus, ſiue nomen interrogati, rationem; ſiue rationem interrogati, nomẽ reddamus? quando quidẽ unam eandemq; rem nomine quidem parem, ratione uero numerum in duo æqualia diuiſibilem appellamus. CLIN. Idem omnino. ATHEN. Rei uero illius cui nomen eſt anima, quænam ratio eſt? Num habemus aliam rationem, præter eam quam modo diximus, quod ipſa poſſit ſeipſam mouere? CLIN. A ſeipſo moueri aſſeris rationem eſſe illius ſubſtantiæ quam nomine omnes animã appellamus? ATHEN. Aſſero equidem. Quod ſi ita eſt, an adhuc deſideramus ſufficientius demonſtrari, idem eſſe animã, & primam generationem ac motum rerũ quæ ſunt quæ fuerunt, quæq; futuræ ſunt: omniumq; rurſus iſtis contrariorum? quandoquidẽ tranſmutationis motuſq; omnis omnibus cauſa eſſe apparuit. CLIN. Minime. Nam ſufficientiſſime monſtratũ eſt, animã omnibus antiquiorem eſſe, cum motus principiũ ſit. ATH. Nónne igitur motus qui ab alio in alio fit: quóue nihil unq̃ ſeipſum mouet, ſecundus eſt, & quoto quis uelit numerorũ interuallo ſuperiori motui poſtponẽdus? ſiquidem corporis uere inanimati mutatio eſt. CLIN. Probe. ATHEN. Recte igitur & proprie, uereq; & abſolute diximus, prius corpore animam factã fuiſſe, corpus uero poſterius atq; ſecundo, animæ ſecundum naturã dominanti ſubiectum. CLIN. Veriſſima hæc ſunt. ATHEN. Recordamur nos in ſuperioribus conceſſiſſe, ſi antiquior corpore anima declaretur, illa etiam quæ animæ competunt, iis quæ corporis propria ſunt, priora

Quæ antiquiſsima & potẽtiſsima mutatio

Animæ ratio quòd poteſt ſeipſam mouere

priora eſſe ſimul declarari? CLIN. Maxime. ATHEN. Affectus ergo, mores, uoluntates, cogitationes, ueræ opiniones, curæ, memoriæ, omnia hæc longitudine corporũ, latitudine, profunditate, robore, prius facta ſunt, ſicut & anima corpore. CLIN. Neceſſe eſt. ATH. Num etiam concedere cogimur bonorum & malorũ, honeſtorum & turpium, iuſtorum & iniuſtorum, cæterorumq; contrariorum cauſam eſſe? ſiquidem cauſam omniũ ipſam aſſerimus. CLIN. Cur non? ATH. Animã cuncta gubernantẽ, & in omnibus quæ mouentur habitantẽ, nõne & cœlum gubernare neceſſario cõfitebimur? CLIN. Omnino. ATHEN. Vnam an plures? Plures certe, ut ego pro uobis reſpondeam. Nec pauciores quàm duas ponere debemus, unam beneficam, cõtrariam alteram. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Vniuerſa ergo quæ in cœlo ſunt, quæ in terra, quæ in mari, ſuis motibus anima ducit: quibus nomina ſunt, uelle, conſiderare, curare, conſultare, recte & non recte opinari, lætari, dolere, audere, metuere, odiſſe, diligere, & cæteris præterea motibus omnibus, qui horum affines primiq; ſunt, qui & ſecundos corporum motus ſuſcipientes, omnia in augmentum decrementumq; perducunt: concretionem, uel condenſationem, & diſcretionem, uel rarefactionem: & in ea quæ iſta ſequuntur, caliditates, frigiditates, grauitates, leuitates, durum, molle, album, nigrum, auſterum, dulce, amarũ: & denique omnibus, quibus anima uſa ſi intellectum quoq; ſemper diuinum acceperit, recte cuncta diis recta felicia q; perducit: ſin uero amentia coniuncta fuerit, omnia his contraria facit. Damus ne iſta ſic ſe habere? an adhuc ambigui ſumus? CLIN. Nullo modo ambigimus. ATH. Vtrum ergo animæ genus, cœlum, terrã, totumq; orbem regere arbitremur? quod mente uirtuteq; refertũ eſt? an quod caret utriſq;? Vultis ne ut ita reſpondeamus? CLIN. Quo pacto? ATH. Ita dicamus ô mirifice uir, ſi uniuerſus cœli circuitus, & omnium quæ in eo ſunt, progreſſio, mentis motui & circulationi, & rationi ſimilem habet naturam, & ſimili quadam ratione peragitur, cõſtat optimam animũ totius mundi curã habere concedendum eſſe, unde tali ratione circumuoluatur. CLIN. Recte. ATH. Sin uero furioſe & ſine ordine mouetur, malam. CLIN. Hæc quoq; recte. ATH. Quã igitur mẽtis motus naturam habet? Sed ad hanc quæſtionem ô amici prudenter reſpõdere difficile eſt, Quare par eſt ut ego uobiſcum reſpondeam. CLIN. Probe loqueris. ATHEN. Cauere itaq; debemus, ne quaſi ex oppoſito ad ſolem conuerſi, & in meridie noctem agẽtes, perinde reſpondeamus, ac ſi mortalibus oculis mens ſufficiẽter cõſpici cognoſciq; poſſit. Tutius enim uidebimus, ſi ad imaginem eius reſpiciamus. CLIN. Quo pacto dicis? ATH. Videamus cui potiſsimum decem illarum agitationum ſimilis ſit intellectus, ut tanq̃ imagine hac utamur. Eam ego in memoriã uobis reducã, & pro omnib. reſpondebo. CLIN. Optime. ATHEN. Meminiſſe oportet & illud à nobis in ſuperioribus eſſe dictum, omnium quæ ſunt, alia ſtare, alia uero moueri. CLIN. Sic dictum fuit. ATHEN. Quinetiam eorum quæ mouentur, nonnulla uno in loco, nonnulla in pluribus agitari. CLIN. Hoc quoq;. ATHEN. Motus autem qui ſemper in uno fit, neceſſario circa medium aliquod agitur, & circuli torno confecti ſimilis eſt: ideoq; mentis circuitum pro uiribus imitatur. CLIN. Quomodo id dicis? ATHEN. Per eadẽ certe, eodem modo, in eodem, circa eadem, ad eadem, una ratione, & ordine uno ferri utraq; aſſero. Nempe ſi dicamus mentem motumq;, qui in uno ſit, ſpheræ torno confectæ lationibus ſimiles, nunquam rudes bonarum imaginũ opifices erimus. CLIN. Recte admodum. ATHEN. Contrà ergo motus qui nunq̃ ſimiliter, nec per eadem, nec in eodem, neq; circa eadem, neq; ad eadẽ, neq; in uno fertur, nec ordine nec ornatu rationeq; aliqua, omni profecto amentiq; cognatus eſt. CLIN. Proculdubio. ATH. Iam ergo aperte poſſumus clamare, cũ ab anima cuncta circunducantur, neceſſarium eſſe cœli circuitum à procurante exornãteq; anima circunduci, ſiue optima illa quidẽ, ſiue cõtraria. CLIN. At hoſpes ex dictis iam apparuit, nefas eſſe aliter dicere, q̃ ab anima, omni uirtute referta, ſiue una ſeu pluribus hęc omnia circumagi. ATHEN. Optime tu Clinia citoq; hæc intellexiſti. ſed illud adde. CLIN. Quidnam? ATHEN. Si ſolem, lunã, cæteraq; ſidera anima ducit cuncta, nõne ſingula quoq;? CLIN. Quid ni? ATHEN. De uno igitur uerba faciamus, quæ aſtris omnib. poſſunt accõmodari. CLIN. De quo? ATH. Solis quidẽ corpus omnes homines uident, animã nemo, nec etiam alterius animalium corporis, nec uiui, nec mortui, Idq; genus cum nullo corporis ſenſu percipiatur, ſola mente comprehenditur. Quare & nos de ipſo, hoc ſola intelligentia

Quæ ſint nomina motuum animæ

Anima coniuncta intellectui producit omnia recte

Quàm reuerenter cẽſendum ſit de deo

Translatio diſputationis

tia capiamus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Cum ſolem anima moueat, ſi trium modorum
Solem mouet anima aliquo ab ea fieri hoc aſſerimus, fortaſſe non aberrabimus. CLIN. Quos dicis modos?
ATHEN. Quod uel intus in hoc rotundo corpore ineſt, & quólibet ipſum transfert quē-
admodum nos anima noſtra quòlibet ducit. Vel ipſa foris quidem eſt, & corpus aliquod
ignis uel aeris nacta, ut quidam aiunt, per uim corpus corpore pellit. Vel tertio, quamuis
ipſa nuda corpore ſit, quia tamē alias uires ſupra modū mirabiles habet, facile ducit. CLI.
Certe uno iſtorum modorum ab anima agitari cuncta neceſſe eſt. ATHEN. Præſtat au-
tem, ut ſiue curru quodā intrinſecus teneat corpus illud eius anima, lumēq; ita cūctis ef-
fundat, ſiue foris ſit, ſeu quomodocunq; quis excogitet, deum eſſe ipſam omnes arbitre-
mur. An aliter? CLIN. Ita certe, niſi quis extrema dementia teneatur. ATH. De uniuerſis
præterea ſtellis & luna, annis, mēſibus, cunctiſq; temporibus, quid aliud q̄ hoc ipſum di
cemus? Quoniam anima & animæ omnibus uirtutibus prædita horum omnium cauſæ
demonſtratæ ſunt, deos eſſe eas affirmabimus: ſiue in corporibus ſint, & tanquam anima
lia quędam cœlum totum exornent, ſiue quomodocunq; aliter agere id dicantur. CLIN.
Omnino. ATH. Ita ergo iſtis conceſſis, poteritne aliquis negare plena deorū omnia eſ-
ſe? CLIN. Nullus adeo mente captus eſt hoſpes. ATH. Ei ergo qui deos eſſe negat, poſi-
tis terminis ô Clinia & Megille ſermonem iam relinquamus. CLIN. Quos terminos im-
ponemus? ATH. Vt uel doceat nos non recte opinari, cum animam generationem pri-
mam omnīū dicimus: cæteraq; à nobis conſequenter dicta, uera non eſſe. Vel ſi nihil me
lius q̄ nos dicere poteſt, nobis credat: & ita in poſterum uiuat, ut de diis nō ambigat. Ve
Deos humanarū rerum curā habere rum conſideremus nunc utrum ſufficienter deos eſſe aduerſus negantes oſtendimus, an
non. CLIN. Sufficienter dictum eſt hoſpes. ATHEN. Diſputatio igitur aduerſus iſtos,
finem habeat. Sed ille iam, qui quamuis deos eſſe dicat, curam tamen humanarum rerum
negat habere: ſic à nobis eſt perſuadendus. O uir eximie, dicamus, natura quædā diuinita
ti cognata ad rem tibi coniunctam affirmandam colendamq; ducit, quando deos eſſe aſ-
ſeris. Sed improborum iniuſtorumq; hominum publice priuatimq; ſucceſſus, qui licet re
uera felices non ſint, uulgo tamen felices habent, & carminibus frequenter cæterisq; ſer-
monibus extolluntur, temere ad impietatem te præcipitem agunt: aut etiam cum ſcele-
ſtos homines uideas ad ſenium uſq; ita deuenire, ut filios atq; nepotes in maximis relin-
quant honoribus, ualde turbaris. Audiſti fortaſſis, aut etiam ipſe uidiſti nonnullos, quam
uis iniuſte & impie multa geſſerint, propter ipſa tamen ſcelera ex re parua in magnam, &
ex infimo gradu ad tyrannidē peruenisſe. Propterea cum deos harū rerum auctores eſſe
propter ipſam cum illis coniunctionem incuſare, & aduerſus eos peccare nolis, nōnulla
ductus abſurditate, ac diis ipſis ſuccenſere nō uolens, huc tandē delapſus es, ut licet deos
eſſe arbitreris, humanas tamen res ab illis negligi credas. Ne igitur hæc opinio ad grauio
rem te trudat impietatis morbum, remedium pro uiribus opinionē hanc refutantes, adhi
beamus. Quocirca ſequentē diſputationem cum præcedente illa ratione iungemus: qua
aduerſus eos etiam qui deos eſſe negabāt, uſi ſumus. Tu uero Clinia & Megille, pro ado-
leſcente, ut feciſtis hactenus, reſpondete. Atq; ego ſi arduum quid inciderit, uos ſuſcipiēs
ut nunc feci, trans fluuium ducam. CLIN. Recte dicis, & ita facito. nos quoq; pro uiribus
faciemus. ATHEN. Non erit forſan difficile demonſtrare, deos non minus minimarum
rerum q̄ maximarū curā habere: præſertim cum paulo ante dictū fuerit, eos omni uirtute
refertos, prouidentiam omnium ſibi propriam uendicare. CLIN. Et maxime quidem.
Virtus deorum ATHEN. Quod ſequitur, communiter inueſtigemus: quæ ſit uirtus eorum qua boni eſſe
conceduntur. Age, nónne temperatum eſſe, mentemq; habere, uirtuti dantur, & contra
ria uitio? CLIN. Certe. ATHEN. Quid porrò? Nónne fortitudo uirtuti etiam datur: ti-
miditas uitio? CLIN. Valde. ATHEN. Et horum alia turpia, alia honeſta dicunt. CLIN.
Neceſſe eſt. ATHEN. Et quæ in his uitia ſunt, nobis quidem ineſſe poſſe: deos uero eo-
rum participes nullo modo dicemus? CLIN. Hæc etiam quiuis concederet. ATH. Nun-
quid negligentiam, delitias, otium, animi uirtutē putabimus? An aliter? CLIN. At quo-
modo? ATH. Num contrà? CLIN. Ita ſane. ATHEN. Horū ergo contraria in contrarium.
CLIN. Sic utiq;. ATH. Qui delicijs, negligentiæ, otioq; deditus eſt, quē Heſiodus ignauis
maxime ſucis ſimilem dicit, nónne odio nobis habetur? CLIN. Rectiſsime profecto poe
ta ille cecinit. ATHEN, Non ergo dicendus deus eos mores habere, quos odit, nec per-
mittendus

mittendus eſt ullus ita dicere? CLIN. Nullo modo. ATHEN. An ille, ad quem operis ali-
cuius effectio & cura maxime pertinet, magna in eo opere curabit, parua cōtēnet? Quo
modo ſi hanc opinionē laudauerimus, nō errabimus. Sed ita iſtud cōſideremus. Nónne
ſiue homo ſiue deus, duabus de cauſis negligit? CLIN. Quibus? ATHEN. Vel quia ni-
hil intereſſe totius putat, ſi parua negliguntur: uel quia licet intereſſe opinetur, pigritia ta-
men mollitieq; detentus, negligit. Aliter em̄ negligētia nō contingit. Nam quando quis
non poteſt omniū curā gerere magnorū paruorumq;, atq; ideo imbecillitate impeditus
non curat, negligentia tūc in eo eſſe non dicitur, ſiue homo quidā ſit impotens, ſiue deus
aliquis non poſſe fingatur. CLIN. Non certe. ATHEN. Sed nunc illi duo tribus nobis
reſpondeant, qui licet deos eſſe cōcedant, alter tamen facile placabiles, alter in rebus par
uis negligentes putat, primumq; ſic interrogentur. Ambo deos aſſeritis ſcire, uidere, au-
direq; omnia: nihilq; ipſos effugere poſſe eorū quæ aut ſenſu aut intellectu percipiunt?
hæc ne ita ſe habere dicitis? an aliter? Sic. Deinde omnia eos poſſe quæcunq; mortales
immortales ue poſſunt? CLIN. Abſque dubio ita eſſe concedent. ATHEN. Bonos e-
tiam, imò optimos eſſe omnes quinq; confeſſi ſumus. CLIN. Omnino. ATHEN. Nulla
ergo pigritia, nulla mollitie capi eos poſſibile: quādo quidem tales ſunt, quales eſſe con-
ſenſimus. Nā à timiditate in nobis otiū naſcit: pigritia uero ab otio atq; mollitie. CLIN.
Vera loqueris. ATHEN. Nullus ergo deorum otio pigritiaq; corruptus quicq; negligit.
Nullius enim timiditatis deus eſt particeps. CLIN. Probe. ATHEN. Ergo relinquitur
ſi paruas paucasq; in uniuerſo res negligunt, ut ita negligant, aut quia contemnenda illa
eſſe ſciunt, aut quidnā aliud reliquū eſt, q̄ huius contrariū. CLIN. Nihil penitus. ATH.
Vtrum ergo ô uir eximie te dicere affirmabimus? an quod propter ignorantiā, cum pro
uidere debeant, non prouideant? an ſicut improbos homines dicimus, meliora quidē ui
dere, ſed uoluptate aut dolore fractos deteriora ſequi, ſic deos quāuis ſciant prouidendū
eſſe, tamen non prouidere? CLIN. Quomodo id fieri poteſt? ATHEN. Præterea res hu-
manæ, uiuētis naturæ participes ſunt: & homo ipſe præ cæteris animalibus dei cultor di
ligentiſſimus eſt. CLIN. Apparet. ATHEN. Quinetiam mortalia cuncta uiuentia à diis
fieri poſſideriq;, quemadmodū & cœlū uniuerſum, dicimus. CLIN. Proculdubio. ATH.
Iam ergo ſeu parua hæc ſiue magna quis dixerit diis eſſe, nullo modo cum prouidentiſſi
mi atq; optimi ſunt, negligēda ſibi ſua poſſeſſio eſt. Sed iſtud præterea cōſideremus. CL.
Quidnam? ATHEN. Num ſenſus & uires contrario inter ſe modo ad facilitatē difficul-
tatemq; ſe naturaliter habeant. CLIN. Quid ais? ATH. Parua quippe difficilius q̄ ma-
gna uidentur & audiuntur. Facilius autem tenētur ferunturq; & prouidentia gubernan-
tur parua omnia & pauca, quàm eorū contraria. CLIN. Certe multo facilius. ATHEN.
Quid uero? cum medicus totū corpus curare uelit ac poſſit, ſi magnis prouiderit, paruæ
contemſerit, an bene huic unquam ſe totum habebit? CLIN. Nunquam. ATHEN. Sed
nec gubernatores, nec imperatores, nec patresfamilias, neq; ciuitatū moderatores, neq;
ulli omnino tales, paucis paruis neglectis recte multa & ingentia gubernabunt. Nam la
pides quoq; magnos ſine paruis bene ſtrui negant architecti. CLIN. Certe. ATHEN. Ca
ueamus autem ne deum mortalibus opificibus uiliorem putemus. Iſti ſane quanto peri-
tiores ſunt, tanto arte una in propriis ipſorum operibus & parua ſimul & magna exquiſi
tius abſolutiusq; perficiūt: Deus uero qui ſapientiſſimus eſt, & curare poteſt ac uult: ma
gnis quidem prouidebit ſolum, parua autem quæ facilius gubernari poſſunt, propter pi
gritiam & ignauiam negliget? CLIN. Nullo modo hanc hoſpes de diis opinionem ad-
mittendam putamus. Nefaria enim hæc & falſa penitus cogitatio. ATHEN. Satis iam ad
uerſus eum, qui negligentiæ crimine deos incuſat, diſputaſſe uidemur. CLIN. Certe. A-
THEN. Verum hactenus quodammodo ratione coegimus, ut falſa ſe opinari confitere
tur. Indigere quoq; perſuaſione, qua ueluti cantu quodā capiatur, exiſtimo. CLIN. Quæ
nam hæc perſuaſio eſt? ATHEN. Huic adoleſcēti perſuadeamus, eū qui toti prouidet, ad
uirtutem ſalutemq; totius omnia ordinare, cuius pars quæq; pro uiribus quod ſibi cōue-
nit agit & patitur: atq; his ſingulis præpoſiti principes ſunt, qui minimarum etiam actio
num paſſionumq; per ſingulas & extremas uniuerſi particulas diſtributione ad ultimū
uſq; peracta curam habent. Quarum una tua ó miſer particula eſt, quæ ad totum ſemper
reſpicit, quamuis minima ſit. Tu uero ignoras omnem ſingulorum generationem illius

gratia fieri, ut uniuersi ipsius beata uita sit, eius substātia nō tui gratia est, sed illius tu gratia factus es. Medicus enim & artificiosus opifex omnis, totius gratia singula facit, & ad cōmunem perfectionem dirigit omnia: non totū ad partem, sed partes ad totū singulas referens. Tu aūt moleste fers, quia ignoras quo pacto quod tibi optimū est, uniuerso simul & tibi pro cōmunis generationis uiribus conuenit. Quoniā uero anima cū corpore semper, modo cum alio, deinde cum alio cōiuncta, uariis mutationibus, aut propter seipsam, aut propter aliam animam cōmutatur, nihil aliud harum rerū ordinatori tanq̄ talos iacienti restat, q̄ ut quasi transponendo permutet, meliores quidē mores in meliorē locum: in deteriorem uero deteriores, prout singulis cōuenit, ut sortem sibi congruā singula consequant. CLIN. Quomodo id ais? ATH. Ea ratione mihi dicere uideor, qua facillime diis cunctis prouideant. Nam si quis ad totū semper respiciens fingit quæq̄, & ad ipsum omnia transfigurat, ut ex igne aquam animatā, nec multa simul ex uno uel ex multis unū, primæ, aut secūdæ, aut tertiæ generatiōis participātia multitudine infinita transpositi huius ornatus erunt. Nūc autem mira facilitas in eius opere est, qui toti prouidet. CLIN. Quo pacto id rursus ais? ATH. Quoniā rex ille noster actiones hominū oēs animatas esse perspexit, multamq̄ ipsas in se uirtutē, multā etiam prauitatē habere, quodue factum est animam & corpus, perditionem non pati, neq̄ tamen æternum esse, qua lege diis sunt: nam si alterutrum horum perderetur, omnis cessaret animalium generatio: præterea quod ipsius animæ bonum est, iuuare, quod malum, contrà nocere: hæc inquā omnia quoniā perspexit, idcirco excogitauit ubi pars quæq̄ locata maxime, optime, facillimeq̄ uirtuti uictoriam, uitio uero ne uincat, impedimentum in uniuerso præbere possit. Adinuenit igitur ad uniuersum hoc, quale factū quodlibet qualem sedem habitationēq̄ & qualia loca sortiri debeat. Causas uero huius uel illius generandi, uolūtatibus nostris permisit. Vbicunq̄ eīm quis cupiat, qualisq̄ animus sit, ibi fermè semper habitat, & talis fit, ut plurimum. CLIN. Congrue. ATH. Quæcunq̄ igitur animam habent, transmutantur: quippe cum transmutationis in seipsis causam habeant. Transmutata secundū ordinem legemq̄ fatorum feruntur. Et quæ minus peccarūt, minus profunde, ac in regionis superficie uagantur: quæ magis atq̄ atrocius, decidūt in profundum, & in regionem inferiorem delabuntur, quam inferorū uocabulo similibusq̄ nominibus appellantes, tam uiuentes q̄ à corporibus soluti somniant atq̄ formidant. Anima uero quæ maioris uirtutis uel uitij compos est, quando propria uoluntate & assidua cōsuetudine uehementius permutata, diuinæ uirtuti adhæsit, talisq̄ præcipue facta est, in locum similiter longe meliorem sanctumq̄ transfertur: quæ uero contrario modo affecta est, in contrariū transfata, uitā peragit suam. Hoc deorū qui cœlum habitant ô puer & adolescens qui à diis negligi putas, iudicium est: ut qui peior sit, ad peiores, qui melior, ad meliores animas, tam in uita q̄ in omni morte proficiscatur, patiaturq̄ & agat quæ à similibus ad similes fieri oportet. Quare nec tu, nec alius ullus, optet cōfidatq̄ se adeo felicem fore, ut iudiciū hoc deorum effugiat atq̄ exuperet. Nam qui hoc sanxerunt, firmius, quàm cætera omnia stabilierunt, ut cauendum omnino sit. Nunquā enim ab illo negligeris, nec si ita paruus sis ut in terræ profundū ingrediaris, nec si adeò sublimis fias, ut pennis elatus in cœlum uoles: sed cōuenientia supplicia dabis, siue hic manens, siue ad inferos profectus, siue ad remotiorem aliquem inaccessibilemq̄ locū translatus. Eadem quoq̄ de illis ratio sit, quos per nefaria scelera ex paruis in magnos uiros euasisse intuitus, putasti ad felicitatē ex miseria peruenisse. Quorum in operationibus uelut in speculo, deorū ad omnia negligentiam inspexisse existimasti, quòd uidelicet ignorabas ad quid eorū progressus uniuerso conducant. Non oportet autem hoc ô uir præstantissime ignorare, quod qui nescit, nec uiuendi formam unquam cōspiciet, nec uerba de uitæ beatitudine uel miseria facere poterit. Quare si Clinias hic, & uniuersus hic seniorū cœtus tibi persuasit, te quid de diis dicas penitus ignorare, satis tibi deus fauerit: sin uero rationē adhuc aliquā desideras, audi quæ ad tertiū illum dicemus, siquo pacto mentis es particeps. Profecto deos esse, hominibusq̄ prouidere, satis arbitror demonstratum. Sed iniquorum hominum eos muneribus corrumpi, nullo modo dici permittendum est: & si dicatur, omnino pro uiribus refutandum. CLIN. Præclare dictum: & sic agamus. ATHEN. Age igitur per deos ipsos, quonam modo placabiles fiunt, siquo pacto fiant; & qui & quales sunt, si placātur? principes

cipes enim esse eos necesse est, qui totū cœlū perpetuo gubernaturi sunt. CLIN. Certe. ATHEN. Sed quibusnā principibus similes sunt? qui ue illis principes similes, ut possibile nobis sit, minores maioribus cōparare? Vtrū aurigę aliqui certantiū bigarū tales sunt? aut nauium gubernatores? Fortasse autem exercituū ducibus conferri possunt, uel medicis: qui bella morborū ab humanis corporibus arcent atq̄ propulsant: aut agricolis inimicas orientibus stirpibus tempestates timentibus cauentibusq̄, aut etiam gregū armentorumq̄ pastoribus. Nam cum inter nos cōuenerit, multorū bonorum, multorūq̄ malorū, & quidem plurīū, plenum esse cœlum, immortale aliquod bellum hoc est, & mirabili custodia indiget. sed opitulantur nobis diį simul & dæmones. Nos aūt deorū dæmonumq̄ possessio sumus. Verū iniustitia & intemperantia una cum imprudentia nos corrūpunt. Iustitia uero & temperantia cum prudentia, quæ in uiribus deorū animatis inhabitāt, salutem nobis afferunt. Breue autem aliquid horum habitare in nobis manifeste hinc licet conspicere. Nam animæ in terra quædam habitantes iniustæ, & ferarū instar atroces, aduersus custodum animas, canum puta aut pastorū, uel etiam præcipuorum omniū domorum insurgunt, uerborumq̄ lenociniis, deprecationeq̄ quorundam cantuum persuadent, ut fama malorū est, licere male agendo inter homines sibi plurima usurpare, nec aliquam inde pœnam persoluere. hoc nos delictum, quo ad usurpationem plurīū inhiatur, in corporibus animalium morbum uocamus, in anni temporibus pestilentiam, in ciuitatibus rebusq̄ publicis commutato nomine iniustitiam. CLIN. Omnino. ATHEN. Necesse est igitur eum qui credit deos ueniam hominibus iniustis præbere, si quis ipsis rapinæ partem tribuerit, dicere eos esse ueluti canes, quibus lupi particulam rapinæ concedant, & illi muneribus his placati, greges dirripi patiantur. Nōnne hic eorū sermo est, qui placabiles esse deos prædicant? CLIN. Hic certe. ATH. Sed quibus prædictorum custodum deos aliquis conferens non erit omniū hominum ridiculosissimus? Vtrum gubernatoribus, qui libatione uini atq̄ nidore carniū deuoluti, nauem simul nautasq̄ euertunt? CLIN. Minime. ATHEN. Sed neq̄ aurigis, qui dum certant, corrupti muneribus; aduersariorum curribus uictoriam ipsam cōcedant. CLIN. Non certe. Turpis enim hæc in deos comparatio. ATHEN. Atqui nec imperatoribus, nec medicis, nec agricolis, nec pastoribus similiter persuasis, nec etiam canibus astutia luporū blande seductis. CLIN: Bona uerba quæso. Hæc enim audienda non sunt. ATH. Nōnne custodum omnium maximi & in maximis rebus diį omnes? CLIN. Ita prorsus. ATH. An optimarū rerum custodes, & in uirtute custodiæ nimiū excellentes, deteriores esse dicemus q̄ canes hominesq̄ mediocres, qui nunq̄ muneribus ab iniustis hominib. impie acceptis iustitiā proderent? CLIN. Nequaq̄ hic sermo ferendus est, & qui hac opinione laborat, impiorū omnium iure pessimus & prophanissimus iudicabit. ATH. Tria igitur illa quæ proposuimus, deos uidelicet esse, omniumq̄ curam habere, nec præter iustum precibus ullis flecti posse: sufficienter ostendisse uidemur. CLIN. Certe & his nos rationibus assentimus: ATHEN. Vehementius quodammodo propter improborum hominum controuersias diximus. Sed hac de causa ô amice Clinia contentiosa usi sumus oratione, ne prauī dicendo se uicisse putantes, licentiā sibi datā credant faciendi quæcunq̄ uelint, & qualiacunq̄ aduersus deos existiment facienda. hac inquam de causa, noua quadā, & uehementiori dicendi ratione uti uoluimus. Quod si quid ad persuasionem attulimus, ut iam uelint mores suos odisse & cōtrarios cōplecti, probe nobis exordiū legum de impietate dictū est: CLIN. Speramus ita fore. sin minus, at genus orationis legum latori dedecori non erit. ATHEN. Post exordiū sermo legum interpres recte sequitur: qui impiis omnibus prædicet, ut à suis moribus ad pietatem sese conuertant. Aduersus eos aūtē qui non paruerint lex ista de impietate ponatur. Si quis impie quicq̄ agit uel loquitur, qui forte præsens fuerit, deos defendat, magistratibus significet. Quorū qui primi audierint, ad harum rerū iudicium, secundū leges deferant. Quod si quis magistratus audierit neq̄ detulerit, ipse impietatis reus fiat, & qui uelit, pro ultione legum prosequatur. Et si quis cōdemnatus fuerit, iudices hūc pro singulis impie cōmissis, singulis quibusq̄ afficiāt supplicijs. Carceribus quidem omnes coerceantur. Tres uero sunt in ciuitate carceres. Vnus plurimis cōmunis in foro rerum uænalium: ubi multi ne fugiant, custodiuntur. Alter ubi cœtus eorum fit, qui nocte congreganī, correctionis nomine appellatus. Tertius in media regio

ne:ubi quãmaxime desertus syluestrisq; locus est, supplicij nomine notatus. Tres quoq; impietatis, ut suprà narrauimus, causæ sunt. Cumq; in singulis huiusmodi cauſis duo quę dam proficiscantur, sex erunt aduersus deos genera peccatorum, quæ ut diiudicentur di gna sunt, nec æquali similiq; pœna indigent. Nam alij quamuis deos esse non credant, ta men propter iustum aliquem naturæ affectum, malos oderunt, & odio quodã aduersus iniustitiam moti ab iniurijs abstinent: iniquos fugiũt, iustos homines diligunt. Alij uero ad hanc opinionem, quòd deorũ præsentia destituta omnia sint: proniores quoq; ad uoluptates doloresq; sunt: acumine etiam, & memoria pollent. Vtriusq; id est cõmune, ut esse deos negent. In hoc autem differũt: quòd cæteris hominibus ille minus, hic plus nocet. Ille quidẽ libere aduersus deos, sacrificia, iusiurandum obloquitur: atq; ita alios deri dendo, nisi puniatur, multos forsan sibi similes faciet. Hic uero eandem habet opinionẽ, sed acriori ingenio præditus uulgo putat, doloq; & insidijs plenus est. Ex istis multi sortilegi fiunt, & ad omne ueneficij maleficijq; genus prompti. Fiunt præterea ex istis nonnunquam tyranni, exercituũ duces, cõcionatores, & qui solennitatibus priuatis insidian tur, & qui homines captiunculis sophistarum decipiunt. Horũ profecto multæ quidem sunt species: sed legũ positione dignæ duæ. quarũ quæ dissimulatione referta est, scelera parit non una tantũ morte uel duabus digna, sed plurib. Altera castigatione simul, & uinculis indiget. Similiter opinio qua dij negligentes existimantur, duo gignit: & qua facile uotis muneribusq; placabiles, alia duo. Cum ita impij distincti sint: eos quidẽ qui nõ malis moribus, sed amentia quadam tales facti sunt, in correctionis carcerem non minus q; quinquennium permansuros iudex conijciat. Quo in tempore nullus cum ipsis ciuium colloquatur, præter eos qui nocturni cœtus participes sunt: hi uero admonentes, ad salutem animæ colloquantur. Cum autem uinculorũ tempus exactum fuerit, qui modestior factus est, unà cum modestis habitet: quod si rursus impietatis crimine condemnabitur, morte plectatur. Sed sunt nõnulli qui ad eam opinionem quòd dij sint, uel negligentes, uel placabiles sint, immanes quoq; fiunt, hominesq; despiciunt, & uiuentes ad se multos alliciunt, attrahũtq; : nec nõ defunctos se trahere cõsolariq; dicunt, profitenturq; se deos ipsos cantibus, sacrificijs, uotisq; mulcere. Et hoc lenocinio conantur domos & ciuitates uniuersas pecuniarum gratia perdere. Eorum qui damnatus fuerit in mediterraneis carceribus uinciatur, nec ullus liber unquam ad eum accedat: sed statutum ipsi à legum custodibus cibum serui afferant. Vita denicq; functum, extra regionis fines insepultum eijciant. Quem siquis liber sepelierit, à uolente impietatis crimine accusetur. Quod si filios reliquerit ciuitati sufficientes, orphanorũ tutores horum non minus quàm reliquorum, ab eo die quo damnatus fuerit curam habeant. Sed cõmunis de omnibus his lex ista ponatur, quæ faciet ut multi minus uerbo & re in deos peccent, & ut ab amentia reuocentur: ex eo quod non licebit deos sibi deorumq; sacra præter leges effingere. Sit autem lex huiusmodi simpliciter cunctis imposita. Sacella nemo in priuata domo habeat. Cum uero animum quis ad sacrificandũ induxerit, ad publica sacrificaturus accedat, & sacerdotibus hostias præbeat, qui curam harum rerum castissime gerunt. Quibus cum & ipse oret, & quicunq; cum eo simul orare uelit. Hæc ideo ita fiant, quia sacella & deos instituere non facile est. Quippe magni ingenij est recte rem istam facere. Solent autem mulieres præcipue, ac imbecilliores, & in periculo constituti & indigentes ubicunq; quispiam indigeat, & contrà quãdo facultas rei alicuius affluit, quod adesse uidetur semper consecrare, hostiasq; uouere, & statuas dijs atq; dæmonibus & deorũ filijs polliceri. Phantasmatibus cõmoti uigilantes, & in somnijs similiter multa se uidisse præ formidine recordati, ubi remedia singulis afferre conãtur, aris sacellisq; omnes domos uicosq; replerũt. Quorum omnium gratia lex ista ponenda est, ac præterea impiorũ causa, ne ista sibi operationibus usurpantes, sacella & aras suis in domibus statuant, putentq; deos clam uotis, sacrificijsq; placare: atq; ita in infinitum suam iniustitiam augeant, unde tam ad se q; ad eos qui sibi ista permittunt, quamuis illi meliores sint, indignationem deorum prouocent: quo pacto tota ciuitas iure quodammodo impietatis crimine teneatur. Legum quidem latori deus minime irascetur. Lex enim sit, Sacella deorum neminem in priuatis domibus possidere. Si uero quispiã habuisse, sacrificasseq; alibi quàm in publicis deprehendatur: qui sensit, ad legũ custodes deferat. Ipsi autẽ si nihil magni sceleris à fœmina siue

Nemo sacella in domo priuata habeat

à uiro

à uiro factum sit, ad publica templa iubeant priuata sacra deferri: & si non illicò delata fuerint, mulctent, donec deferantur. Si quis autem non puerilem, sed nefariam impietatem cõmiserit, siue in suis priuatim, siue in publico deorum cultu sacrificando deliquerit, mor te ut impure sacrificans condemnetur. Puerile uero esse uel non, custodes legũ iudicent, tractosq; ita impios in iudicium, impietatis reos esse declarent.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOgum undecimum De legibus.

PLATO noster quemadmodum & philosophorum omnium sapientissimus, & eloquentissimus oratorum, ita iurisconsultorum omnium prudentissimus, ne in contractibus cogeretur, ut solent cæteri, uastum legum interpretationumq;, & id quidem frustra, opus conficere, merito antequam descenderet ad contractus, forensiaq; commercia, studuit disciplinis, legibus, iudicijs, religione ciues bonos efficere, sperans iustos homines, uel absque legibus sponte fidem & ueritatem in omni commercio præstituros. Et profecto admodum opportune post leges de iudicijs pertinentibus ad personas, leges iudiciorum ad res spectantium adducit in medium, quibus tam aduenæ quàm ciues discant iuste deponere, seruare depositа atq; pacta: aliena nõ mouere, sua cuiq; reddere: uti liberis, & libertis, & seruis: uendere, emere, reddere, ducere, militare, tueri pupillos, testari, testamenta seruare, hæreditates administrare, nuptias conciliare, diuortium facere, familiã gubernare: præ cæteris uero parẽtes religiose uereri, nihil adulterare, ueneficia odisse, irã insaniãq; uitare: iurgia, contumelias, detractiones fugere, restituere damna, ueritatẽ in testimonijs iuramentisq; seruare. atq; hæc fermè est undecimi huius libri materia. Post hæc autẽ, ut solemus, obscuriora quædam arbitramur breuiter exponenda. Principio deam itineris geminã esse scito, indicatricem scilicet atq; seruatricem: Et illam quidem esse lucem sub nomine Lunæ: hanc uero sub Dianæ nomine fidem: & quicquid casu quodam alienũ in itinere repertũ est, deo esse dicandum, ut agnoscas fortunam prosperã esse ad dei prouidentiam referendam: Contemplare Platonicam bonitatem, uidelicet uetantẽ in emendo atq; uendendo, nõ solũ rem adulterare, mentiri, peierare: sed iurare etiam, imò uero & rem uenalem laudare, & in eadem die preciũ permutare. Vbi illud ediscere: Nemo dijs inuocatis mendacium dicat, aut decipiat, aut adulterare uerbo uel re quicquã audeat, nisi deo uelit odio esse: cui quidem primum odio est, qui falso iurans deos paruipẽdit: deinde qui corã maioribus se mentitur. Et uide iterum atq; iterum quàm libera & integra Plato optet ingenia ciuium, à quibus omnem cauponandi licentiam procul expellit. Addit quoq; tum opulentiam, tum egestatem esse morbum ingeniorũ. Inde enim inflatiores, hinc debiliores abiectioresq; homines fieri. Vbi uero ait Palladem, Vulcanumq; & Martẽ artibus præsidere, ex multis Platonis mysterijs alibi atq; alibi traditis collige: Ioui summo mundi architecto trinitatem quandam numinum, quam opificiũ Platonice nominamus, semper adsture. In qua quidem trinitate prima sit Pallas: secundus autem Vulcanus: Mars uero tertius. Sed quemadmodum trinitas tota ad Iouem ipsum, à quo est, refertur: ita fermè Vulcanus & Mars referũtur ad Palladẽ. Mitto nunc quod in Marte potentiam, in Palladẽ sapientiã, in Vulcano igneum spiritum somniasse uidetur. Tria certe ad ipsam Iouis arcem qua uniuersum perficit, requirũtur. Primum quidem ratio ipsa per quam singula sit facturus. Secundum efficax eorum quæ ratione conceperat, expeditio. Tertiũ eorũ quæ in effectum expediẽda sunt salus atq; defensio: Ideam primi Palladem, secundi Vulcanum, tertij Martẽ nominat. Et quia utrumq;, scilicet tam conseruatio siue defensio, quàm expeditio uel expressio rerum, indiget ratione atq; sapiẽtia: ideo Pallas & Vulcano præest & Marti, & quicquid uel à Vulcano fabricatur, uel à Marte postquam fabricatum est defenditur, & in sua forma seruatur, Palladẽ duce peragitur. Horum uero trium in arte diuina regnantiũ, tria quoq; in natura uidemus uestigia: per Palladem quidem ordinem quo singula disponuntur, per Vulcanũ uero efficacem progressum & promptum quasi partum ad quæ omnia properant, per Martẽ deniq; munitissimã structuram à generantibus adhibitam genitis, & uaria propugnacula naturam propriã à contrarijs defendentia. Tria similiter in arte humanã quidem omni, maxime uero ciuili esse debent: ut singula & sapiẽter prius quàm fiant excogitẽtur: & mature strenuèq; expediantur: & ea forma qua excogitata expromptaq; sunt, seruẽtur atq; fortiter defendantur. Et ut cognoscamus artem humanã in his omnibus absoluendis, nõ minus quàm naturam, ab ipso deo, ideisq; pendere, inquit tres illos deos humanis artibus præsidere. At ne solas à dijs artes habuisse putemus, addit deos uitæ datores reuereri maxime omnium oportere, adeo ut uel eorum nomina nõ sint uel impudenter uel temere proferenda, sed omnia uel minima, ad eos pertinẽtia, pure, reuerẽter, castèq; tractãda. Quibus præceptis nihil potest sanctius excogitari, si modo non deos sed deum nominasset. Sed ecce unam Iouis summi substantiã introduxit, neq; multiplicauit substantias, dum multiplicaret ideas. quidnam ultra in eo desideramus? Quinetiã ubi deos nominat, non aliter sentit quàm qui dixit, Millies mille ministrabant ei. Neq; uero silentio prætereundũ est, quod ait, animã à deo uitã accipere, intelligẽdam esse uitã mediã inter illam quæ in æternitate manet, qualis est angelica tota simul, atq; illam quæ quodam tempore clauditur. Mediam inquã, ex æternitate temporeq; compositã: in qua cœli instar substantia quidẽ semper

manet, actio uero & affectio fluit semper. Ideoq; in libro superiore animam dixit & esse simul & fieri, essecq; imperdibilem: nõ tamen æternã, qua lege sunt dij, id est nõ omnino manentẽ. Dixit aũt deos, id est angelos manere: nõ ex se quidẽ, sed lege diuina, eos per se mobiles æterne sistente. Ait corpus quoq; imperdibile esse, corpus certe cœleste. Fortè uero & elemẽtale, quatenus & elementorum moles, & materia prima non disperduntur: ex quibus in Politico inquit corpus idem quandoq; diuinitus recreari. Notabis ubi de testamẽtis loquitur, & personam & rem cuiuslibet ciuis, nõ suijpsius esse, sed patriæ. Item ubi de orphanorũ cura tractatur, animas defunctorũ res nostras sentire atq; curare, sentire inquã per corpus cœleste atq; aereum: & curare præ alijs alia, ad quæ uel natura uel habitu, uel diuina prouidẽtia magis afficiuntur. Præsertim animas quæ cum mediã tenuerint uitam, mediã quoq; obtinent regionem. Mediam dico tum situ, tum qualitate. Situ quidem inter cœlum & terrã, qualitate uero inter beatitudinem summã extremamq; miseriã. Meminisse namq; oportet in libro superiore fuisse dictum: quemadmodum certæ quædã naturæ congrua loca & conuenientes naturas asciscunt, sic animas cum factæ ex se tales fuerint aut tales, consequẽter pro similitudinis ipsius natura ad gradus sedesq; & similes & similium transmigrare: ut cœlestes quidem factæ cœlestia, terrenæ uero terrena, aereæ aũt aerea petant. Profecto cum alia nõnulla circa animas Plato affirmare nõ audeat, hucusq; tamẽ, & hic & in libro de scientia euidentissime asserit, atq; alibi sæpe significat. Vnde & ait, cauendũ esse pupillos lædere, ne parentum animæ nobis iure succenseant. Idemq; in nono, dum ageret de homicidijs, inquit, animas scilicet interfectorib. indignari. Huic illud simile, Marianorũ animæ Syllã sollicitabãt. hinc & tragœdiæ furentẽ Orestem agunt. Animaduertes post hæc ubi de parentũ cultu tractatur, honorãdas quidem sacratas deorum statuas, non propter se, sed quia deos nobis significant, sed magis honorandos esse parentes, quasi animata deorum simulacra. Addit imprecationes parentũ in filios exaudiri à deo, neq; quicquam accidere filijs pestilentius. Audies post multa iterum, quod est ualde Platonicum. Pœnis maligni uexantur, non quia fecerunt (nam quod factum est, infectum esse non potest) sed nequid tale posthac fiat: & ut iniustitiam odio tam qui puniuntur, quàm qui puniri intelligũt, persequantur, aut saltẽ minus in simili uitio delinquatur. Præterea iudicem legumlatoris interpretem esse, iustitiæq; ministrum. Punit deinde susurrones detractoresq;, & qui in ira obiurgant atq; conuitiantur, & qui grauiores personas mordacibus iocis offendunt, & qui inter iocandum acrius irascuntur. Audies maxime timendam esse diuinam uindictam, siquis in testimonijs iuramẽtisq; mentitur. Audies deniq; in testimonio atq; iureiurando, ueritatem ipsam per Themidẽ Iouemq; & Apollinẽ esse firmandam. Per Themidem quidem significatur ius fasq; & ciuile & sacrum: & apud homines & apud deum, ut intelligat quisquis iurando testificandoq; mentitur, contra ius fasq; humanũ, diuinum, contra homines, contra deum grauiter se peccare. Per Iouem uero, qui nutu omnia concutit, cognoscat: si peccauerit, diuinæ potentiæ ultionẽ se nequaquã euitaturũ. Per Phœbum autem, ne confidat delicta sua, præsentia uel præterita, eum latere posse, qui futura omnia uaticinio præsagit.

DIALOGVS VNDECIMVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

SEQVITVR ut dicamus de pactis: conuenientem cp̃ ijs ordinem tribuamus. Simplex autem illud sit: ut nec mea quisquam pro uiribus tangat, nec moueat meorum quicq̃ etiam minimum, nisi mihi persuaserit. Atcp̃ ego idem dum mentis compos fuero, alienis in rebus efficiam. In primis quidem thesaurũ cum dicimus quẽ sibi quisq̃ & suis deposuit, qui meorũ parentũ non erat, nec reperire uncp̃ optarim, nec si repererim, moueã: nec ariolis depositũ accipere consulentibus credam. nunquã enim mihi tantum pecunia proderit, si accepero, quantũ uirtute animi iustitiacp̃ excellam, si nõ accepero. Pro possessione igitur pecuniæ melior mihi possessio animi iustitia erit, si uirtutem diuitijs præposuero. Quippe cũ bene de multis dicat: quæ immobilia sunt, mouẽda nõ esse: perpulchre etiã de hoc uno dicetur. Sed uulgatæ quoq; de his rebus famæ credendũ est, generationi hæc liberorum non conferre. Siquis uero de liberis nõ curet, legisq; latorem negligat: ac ideo quæ nec ipse, nec suorum aliquis deposuit, eo inuito qui deposuit, auferat: is legem illam optimam & simplicissimã aspernatur, quam generosus uir promulgauit, qui dixit, Quæ non deposuisti, ne tollas. Quid ergo hunc pati oportet, qui hos duos legislatores despexerit, quodcp̃ ipse non deposuit, sustulit: nec paruũ quiddã quod abstulit, sed magnus thesaurus fuerit? Quæ pœna huic à dijs debeatur, deus quidem ipse nouit. Quæ uero ab hominibus, declarabimus. Qui primus uiderit, iudicibus indicet. Ac si in urbe delictum est, ædilibus: sin uero in agro, agrorum curatoribus eorumcp̃ principibus: si in foro rerum uenalium, earundem curatoribus id significet. Recp̃ ita patefacta Delphos ciuitas mittat, &

& quod oraculo dei tam de pecunia cp̃ de illo qui pecuniam mouit, dictum fuerit, id ciuitas deum secũta confirmet. Et qui fecit indiciũ, si liber fuerit, in uirtutis ueniat opinionẽ, & contrà uitij, si sciens cęlauerit: sinautẽ seruus fuerit, precio à ciuitate domino eius collato, liberandus est. Seruus uero qui cælauit, morte plectendus. Hanc legem illa deinceps similis de paruis simul & magnis sequitur. Siquis rem suam alicubi uolens, uel contrà, reliquerit: nõ tangat qui fortè repererit, sed putet deã itineris à lege sibi hæc cõsecrata seruare. Quicunq; uero hac lege spreta, domũ hæc suã asportauerit, si seruus sit, & paruí precij, à quocunq; obuiã facto, & ultra annos triginta nato uerberibus multis pulsẽ. Sinautem liber, illiberalis primo preuaricatorq; habeaẽ, deinde etiã decuplum precij rei illius quam mouit, ei qui reliquit retribuat. Quãdo quis magnum aliquid de suis, uel paruũ ab aliquo teneri conqueritur: quod ille habere quidem fatetur, sed eius qui petit esse negat: si res apud magistratus conscripta est secundum legẽ, uocẽ ad magistratus qui tenet. Réq; ipsa patefacta, si conscriptum est alterius de aduersarijs rem esse, ille ipse habeat. Quod si neutrius esse, sed absentis cuiusquam inueniatur, qui sufficientem fideiussionem nõ dederit, illi se absenti cuius est, rem traditurum, is tantundem deponere cogaẽ. Verum si apud magistratus res qua de agiẽ, conscripta non sit, tunc apud tres inter magistratus seniores usq; ad latam sententiam deponatur: ac si animal est de quo ambigitur, lata sententia qui cecidit causa, magistratibus ipsis impendium alimẽtorum restituat. Tribus uero diebus id iudicium absoluatur. Mentis quilibet compos seruũ suum honeste ipso usurus, ducat quò uelit, ducat etiam amicorum necessariorũmue nomine, ut fugitiuum restituat in gratiam. Quod siquis aliquẽ ut seruum ductum ad libertatem uẽdicet, dimittat quidem qui duxit: qui uero ita adducit, si tres fideiussores dignos habuerit, sic iure sit ereptus. Aliter si abduxerit uim intulisse uideatur: damnatusq; duplum damni ei restituat, à quo abstulit. Libertum quoq; suum unusquisq; ducere possit, si ab eo non colit, aut si non sufficienter colit. Cultus autem est, primum ut ter domini domum mensibus singulis ueniat: paratumq; ostendat facere quicquid honestum possibileq; sibi sit: deinde ut de matrimonio quicquid domino uidetur, faciat. Nec ei liceat maiores sibi diuitias comparare quàm ille possideat qui liberauit: sed quicquid plus habuerit, domino detur. Libertus autem sicut & peregrini, ultra uiginti annos in ciuitate non maneat: sed post id temporis, bonis suis acceptis abeat: nisi domino quondam suo & magistratibus persuaserit. Si autem liberti & peregrini alicuius bona tertium censum excesserint, trigesimo die postea cp̃ hoc factum deprehensum' ue sit, rebus suis acceptis recedat, nec ulla ipsi ulterius manendi facultas à magistratibus concedatur. Huic legi siquis non obtẽperasse condemnatus fuerit, morte plectatur, & bona sua in publicum redigantur. Hæc tribuum iudices cognoscant: nisi prius per uicinos & arbitros, litigantes conciliati fuerint. Siquis animal aut rem aliam suam esse dicit, qui habet, ad eum referat qui uel uendidit, uel legitimè sufficienterq; donauit: uel quomodocunq; aliter ualide firmiterq; tradidit: & ueritas si ad ciuem uel urbis incolam ille retulit, intra triginta dies inueniatur: sinautem ad externos, mensibus quinque: quorum medius ille sit mensis in quo ab æstiuo sol circulo ad hyemalem recurrit. Quæcunq; emendo uendendoq; commutantur, in statuto fori loco permutẽtur, dando accipiendoq; ultro citroq; rem & rei precium illico, nec alicubi alibi. nulla uero emptio uenditioq; ad terminũ fiat. Quod si aliter aut in alijs locis permutatio facta fuerit, nullum sit secundum legẽ de ipsa iudicium. Sed nec de collatione conuiuijsq;, cum nõnulli ad aliquid inter se agendũ, pecuniã uel quoduis aliud conferãt, iudicium reddatur. Venditor qui precium rei uendẽdæ non minus cp̃ triginta drachmas accepit, decẽ in ciuitate necessario dies expectet: nec diuersoriũ eius emptor ignoret. Id uero querelarũ reddition umq; legitimarũ gratia, quæ in his contingere solent, ita fieri uolumus. Redditio autẽ legitima à nõ legitima ita discernitur. Quando quis seruum uendidit phreneſi, uel calculo, uel stranguria, uel eo morbo quem sacrum appellant, aut alia quauis plurimis occulta & longa & ægre sanabili corporis siue mentis ægritudine laborantem, si medicus aut gymnasticus emit, reddere non liceat. Sed nec etiam quando uenditor emptori cuiuis ueritatẽ prædixerit. Sinautẽ artifex aliquis huiusmodi rerum peritus, ignaro & rudi cuipiam tale aliquid uendidit, qui emit, citra sex menses in alijs, in morbo uero sacro usq; ad annũ integrũ reddere possit. Iudiciũ uero harum rerum apud medicos agatur, quos communi consensu litigãtes elegerint. Et

qui condemnatus fuerit, duplũ precij eius quod uendidit emptori persoluat. Quod si imperitus imperito uẽdidit, quemadmodũ de superioribus dictum est, redditio iudicium fiat: & qui conuictus fuerit, simplex precium deferat. Quando quis homicidã uendidit, si sciens quidem scienti, non reddatur: si nescienti, tunc reddatur quando senserit emptor. Id uero iuniores de legum custodibus quinq; cognoscant. Ac si nõ ignorasse inuenietur, emptoris domum primo secundum legem interpretum à praculis purget: deinde precij triplum illi deponat. Qui nummos pro nummis, aut quouis animalia, & cætera quæcunq; uelit, commutat, nec afferat nec accipiat adulteratum quicquam, legemq; istam diligenter obseruet. Sed huic quoq; legi, quemadmodum legibus alijs, exordium præponatur. Adulterationem quidem, mendacium, deceptionemq; quasi genus unum putare oportet. In quo sane multorum damnandus est sermo: qui hoc ipso, quandocunq; opportune fit, recte se uti affirmant. Cumq; occasionẽ ipsam ubi & quando non determinent, & sibi & alijs hoc uerbo multum officiunt. Legis autem lator ita interminatum istud non omittet, sed diligenter pluribus paucioribusue terminis declarabit. Atqui & nunc ita determinetur. Nemo dijs inuocatis mendaciũ dicat, aut decipiat, aut adulterare uerbo uel re quicquam audeat, nisi deo uelit odio esse. Cui quidem primum odio est, qui falso iurans, deos paruipendit. Deinde qui coram maioribus se mentitur. Maiores uero alijs præstant: ut seniores communiter iunioribus: parentes natis, uiri mulieribus atq; pueris: principes subditis. Quos reuereri par est, cum in omni principatu, tum uel maxime in ciuili: cuius gratia in hunc sermonem incidimus. Quicunq; enim aliquid in foro adulterat, mentitur certe ac decipit, dijsq; aduocatis aduersus rerũ uenaliũ curatores eorumq; iura peierat. qua certe in re nec homines uereretur, nec deos colit. Æquum profecto est nomina deorũ non facile inquinare, nec ea huc atq; illuc deuoluere: sed omnia quæ ad deos pertinẽt, pure casteq; seruare. Qui his rationibus non persuadetur, hac lege urgeatur. Qui uendit in foro aliquid, nunquã suæ rei uenalis duo precia dicat: sed quum simplex imposuerit precium, si nõ uendiderit, referat: iterum, & eadem die, nec maius, nec minus precium petat. Laus autem rei uenalis & iuramentũ longe absit. Eum uero qui hanc legem transgredit, quilibet ciuis non pauciores quàm triginta natus annos, cum iurantem audierit, impune uerberibus cædat: quod si non fecerit, legum proditor habeatur. Eum uero qui legi non obtemperauerit, remq; adulteratã uendiderit: quicunq; aduertit, potestq;, arguat: & qui coram magistratibus redarguerit, seruus quidem aut inquilinus rem adulteratam secum asportet. Ciuis uero si accusare neglexerit, quasi dijs sustulerit, improbus habeatur: sin accusauerit conuicerit q;, dijs qui foro præsunt, dedicet. Huius autem rei qui deprehensus fuerit manifeste uenditor, non solum reipsa priuetur: uerum etiam tot uerberibus publice cẽ datur, quot drachmis uendebat, præconis uoce causa cur uerberetur, declarata. Sed uendentium omnem malitiam adulterationesq; ipsi rerum uenalium curatores custodesq; legum ab hominibus harum rerum peritis diligenter inquirant: & in columna conscriptas in foro proponant, ut planè ex his pateat, quid oportet, et quid nõ, uendentes facere. De ædilium uero legibus satis supra diximus. Et siquid deesse ædilitijs legibus uideatur, ædiles ipsi cum legum custodibus habito cõsilio suppleant: deinde in columna primas secundas q; institutiones inscribant. Post adulterationẽ sequitur ut de cauponatione dicamus: de qua consilium primo & rationem dabimus: legem deinde ponemus. Cauponatio omnis in ciuitate non nocendi gratia: sed contrà omnino naturaliter adinuenta est. Quomodo enim ille non prosit, qui rem pecuniariam immoderatam & inæqualem, ad æqualitatem modumq; redegit? Quod nummularius, mercator, mercenarius, & hospitalis diuersorij magister faciũt. hi enim cæteriq; huiusmodi, siue honestiores, siue turpiores, indigentiam supplere, rebusq; æqualitatem præbere conantur. Sed consideremus quænam huic rei causa calumniæ sit: & cur honesta non uideatur: ut & si non totum, attamẽ partem legibus ordinemus. CLIN. Res hæc, ut uidetur, nec exigua est, nec paruã uirtutẽ postulat. ATH. Quomodo dicis Clinia? Pauci admodum natura homines, & ij quidem optima educatione præditi, quando egestate cupiditateq; rerum aliquarum afficiuntur, ita continere se possunt, ut moderate se gerant: & cum liceat magnam pecuniam capere, modica contenti sint, mediocritatemq; excessui anteponant. Vulgus autẽ contrà facit omnino. Immoderata enim cupit: et cum mediocriter lucrari liceat, inexplebili lucri cupiditate uexatur

tatur. Quocirca omnia genera hominum quæ in cauponatione, mercatura, diuersorioq; uersantur, calumniæ & opprobrio subiacent. Nam siquis, quod absit, nec q; fiat unq;: modo cogeret (dicam enim & si dictu ridiculum est) siquis inquam, cogeret optimos ubiq; uiros ad aliquod tẽpus diuersorijs præesse, aut cauponari, aut huiusmodi aliquid facere, mulieres quoq; sanctissimas aliqua fati necessitate ad hæc similiter descẽdere: cognoscemus plane honesta & approbãda hæc omnia esse. Quippe nisi corrupte fierent, matrũ nutricumq; personam gerere non iniuria qui hæc faciunt, putarentur. Nunc uero in desertis locis ad quæ multæ longæq; ducunt uiæ, cauponandi gratia domos ædificant: optato diuersorio tempestate pulsos suscipiunt, & caloribus pressos recreant: deinde non tam quã amicos hospitalib. muneribus donatos remittunt: sed ut inimicos atq; captiuos crudeliter se redimere cogunt, rebusq; omnibus spoliant. Hæc autem cæteraq; huiusmodi in his omnibus turpiter acta, faciunt ut huiusmodi studia quæ indigentibus opem ferũt, calumniæ sint subiecta. Quorum remedium à latore legũ excogitãdum est. Recte igitur iam olim trito prouerbio dicitur: Arduum esse aduersus duo contraria q; pugnare. Quemadmodum in multis alijs morbis, & in isto contingit. Pugna enim nunc nobis ad duo imminet: diuitias atq; egestatem: quorum alterum hominum animũ delicijs mollitiecq; corrumpit: alterum doloribus ad impudentiã trudit. Quod igitur remedium in ciuitate prudenter instituta ad pellendum hunc morbum excogitabimus? Dãda est opera primum, ut quàm minimo pro uiribus cauponum genere in ciuitate utamur. Deinde his hominibus cauponandi artes cõmendandæ sunt, quibus corruptis nõ magnum ciuitas detrimẽtum incurrat. Tertio inuenienda uia & ratio est, ne facile impudentia atq; illiberalitate illorum hominum animi repleantur. His dictis hæc Magnesiensibus lex de huiusmodi rebus bona fortuna feratur: quorum urbem deus erigens, colì iterum facit. Nullus eorum qui de quadraginta & quinq; millibus domorum sunt, caupo mercatorq; nec sponte, nec inuitus fiat: nec priuati cuiusquã fiat minister, qui non ex æquo in eadẽ sorte sibi respondeat, nisi patris ac matris, aliorũq; genere maiorum cæterorũq; seniorum qui liberi sunt & libere uiuunt. Liberum uero & non liberum, non facile potest legibus exquisite distinguì. Discernatur tamen ab optimatibus: ac odio & amore ipsorum dijudicetur. Eum uero qui illiberali cauponationi in aliqua arte operã dederit, uolens quilibet ad optimates, uirtuteq; primos quasi generi suo dedecori sit accuset. Est si paternam domum indigno studio maculasse deprehendatur, ab hoc opere uinculis annuis arceatur. Qui si iterum lapsus fuerit, biennium uinciatur. Ac deinceps quoties peccasse deprehenditur, duplo tempore semper detineatur. Altera lex iubet, ut peregrini duntaxat, & aduenæ cauponarias artes sequantur. Tertia lex cauendum monet, ut peregrinus ille uel incola, aut quàm optimus, aut quàm minime malus sit. Nec ignorare legum custodes debent, non solum obseruatores illorum se esse, quos ab iniquitate prauitateq; amouere difficile non est, qui bene nati educatiq; sunt: uerumetiam illorum multo magis, qui tales non sunt, & in artibus his uersantur, quibus ad improbitatem facilius impelluntur. Quum uero cauponatio multiplex atq; uaria sit, cum peritis singulorum eius generum custodes legum conueniant: & ut pauloante de adulteratione huic affini dicebamus, quæ necessaria ciuitati uidebuntur, ei fieri primo constituant. Deinde impendio & emolumento diligenter examinato, quid mediocre cauponi lucrum sit, uideant: & tam impendium quàm emolumentum conscribant. Obseruentur autem alia ab ædilibus: alia à rerum uænalium curatoribus, alia ab agri magistratibus. sic fermè cauponandi artes singulis proderunt, & minime oberunt. Siquis non uideatur pacta seruasse, nisi lex aut decretum prohibeat, aut necessitas & uis illata coegerit, aut inopinatus casus inuitum detinuerit: in alijs non seruati causam pacti tribuum iudices cognoscant: nisi uicini aut arbitri prius reconciliauerint. Vulcano & Palladi opificũ genus qui uitam nobis suis artibus instruxerunt, cõsecratum est. Marti uero & Palladi genus eorum qui artificũ opera cæteris quibusdam ad tutandũ auxiliandumq; paratis conseruant artibus. Nec ab re horum genus his dijs est consecratum. Hi enim omnes regionem populũq; curant. Alij quippe bellicis certaminibus præsunt. Alij stipendiaria opera instrumẽtaq; efficiunt. Hi profecto deos autores ueriti nemi nem mendacio decipere debent. Si autem artificũ aliquis in tẽpore statuto opus per malitiam nõ absoluerit, ac deum uitæ datorem cæcitate quadã animi ignoscere sibi tanquã

Prouerbiũ, Arduum ad uersus duo pugnare

Opificũ dij

dome-

domesticum suum aliquem arbitratus, ipsum minime uereatur: primũ deo ipsi pœnas dabit: deinde hac lege reus factus, operis quod in tempore non fecit, mercedem persoluat: ac ab initio rursus in eodem spatio temporis opus gratis efficiat. Sed quod uẽditori de rerum uænalium precio lex consulit, idipsum opifici quoq; consulit. Caueat ergo ne pluris q̃ æquum est, ipse suum liceatur opus: sed quàm simplicissime, & ut dignum est, licitatio fiat. Non enim ignorat opifex quo precio dignum opus suum sit. Nec debet in libera ciuitate artifex arte ipsa quæ aperta res est, & à mẽdacio longe remota, rudes decipere. In his igitur iniuriam patienti aduersus facientem iudicium reddatur. Siquis opifici mercedẽ secundum pacta non dederit: sed louem ciuitatis tutorem Mineruamq; huius rei participem neglexerit, & paruo lucro motus, magnam hominũ societatẽ pro uirili parte dissoluerit, lex una cum deorum auxilio ciuitatis unioni patrocinet. Qui pauperis acceptimercedem tempore quo pactus est, non obtulerit, duplũ reddat: ac si annus preterierit, quam uis pecuniæ acceptæ mutuo sine usura reddi debeant, hic tamẽ pro singulis drachmis singulas sextas drachmæ partes mensibus singulis dato. Harum rerum causas tribuum iudices cognoscant. Verum quoniam de opificibus mentionem fecimus, & imperatores cæteriq; bellorum artifices, modo quodã opifices sunt, non alienum est, ut de his quoq; dicamus. Si ergo quispiam horum opus aliquod publicum, siue spõte, seu iussus susceperit, recteq; quod cœpit, absoluerit, iuste huic lex honores qui bellicosis uiris præmia sunt, ita reddet ut laudare nunquã desinat. Si nautem ei qui rem bellicam bene gesserit, nihil redditur: iuste conqueretur. Itaq; lex quædam de his cum laude mixta, quæ non cogat quidẽ, sed consulat multitudini ciuium, ponatur. Honorentur boni uiri, qui aut fortitudine, aut bellica quadam peritia, ciuitatem totam seruauerint: & maximi honores illis primo attribuantur, qui bonorum legum conditorũ leges præcipue coluerunt. Iam igitur de pactis quæ maxima homines inter se tractãt, præterquã de orbis atq; tutoribus, ferè iam dictũ est: de quibus nunc necessario est dicẽdum. Horum omnium initium est, eorum quidem qui mortui sunt, ut libuit, testãdi cupiditas: eorum uero qui nihil testati sunt, fortuna. Ob id autem necessario dicendum ô Clinia, dixi, quoniam huius rei difficultatem considerabam, nec enim possibile est absq; ordine id relinquere. Nam multa singuli diuersaq;, & inter se ac legibus & uiuentium moribus maioribusq; suis contraria propere testabũtur, si quis statuet, quodcunq; testamentum in fine uitæ conditum fuerit, id omnino fore inuiolatum. Stulta enim & abiecta quadam morositate fermè omnes premuntur, quando morituros se iam arbitrantur. CLIN. Quomodo id ais hospes? ATHEN. Difficilis quædã res est, ô Clinia, homo iam moriturus, hisq; uerbis frequentissime utitur, quæ legumlatores terrent atq; fatigant. CLIN. Quomodo istud? ATHEN. Nempe quum uelit suorum omnium esse dominus, hæc solet, & quidem cum ira dicere. CLIN. Quenam? ATHEN. Graue inquit est nimium ô dij, si mea mihi non licebit cuicunq; uolo relinquere: & alijs plura, alijs paucíora, prout erga me boni mali ue liquido inuenti sunt, tum in morbo, tum in senio, tum in alijs fortunis meis sufficienter comprobati. CLIN. An nõ recte hospes tibi loqui uidentur? ATHEN. Prisci legumlatores ô Clinia, molles fuisse mihi uidentur, & ad minimum quid humanarũ rerum in ferendis legibus respexisse. CLIN. Quonam pacto? ATHEN. Illis morituri hominis uerbis ô optime uir, cõmoti legem illam scripserunt: per quam licet cuiq; utcunq; uelit simpliciter sua disponere. Ego autem & tu in ciuitate tua morituris cõmodius respondebimus. CLIN. Quomodo? ATHEN. O amici, dicemus, ac breui proculdubio morituri, difficile uobis est res uestras atq; etiam uosipsos secundum Delphicum epigrãma cognoscere. Ego qui leges cõdo nec uos uestros esse arbitror: nec rem familiarem hanc omnem esse uestram: sed totius uestri generis præteriti atq; futuri: multoq; magis uniuersæ ciuitatis & genus omne & diuitias esse. Hæc cum ita sint, si quis assentatiunculis in morbo & senio uos aggressus, præter honestũ, testamentum condere persuaserit, nunq; id fieri sponte concedam: sed quod ciuitati uniuersæ generiq; conferat considerans, ita leges conscribam, ut singulorũ cõmoda minoris q̃ cunctorũ, ut par est, æstimẽ. Vos igitur mites atq; beneuoli nobis ite modo, quò naturæ humanæ uos necessitas uocat. Nobis autem reliqua uestra curæ erunt qui nõ alijs magis q̃ alijs rebus studemus: sed omniũ æque pro uiribus curã gerimus. Hæc in prooemio solamina & uiuentium & morientiũ ô Cliniа, sint. Lex autem sit ista: Qui liberos habet, & testamentũ eõ scribit

scribit, primo hæredem de filijs unum, quem dignum putauerit, constituat. Deinde quẽcunq; aliorum adoptandũ alijs dederit, cõscribat. Et si filiorum aliquis supereſt, nulla hæreditate munitus, quem secundum legem in coloniam sperat profecturum, huic liceat patri de alia pecunia quãtum uelit legare, paterna sorte semper excepta, & omnibus quę ad illam pertinent. Quod si plures sint, eis pater quæcunq; ultra sortem sunt, ut uelit, distribuat. Ac si alicui eorum iam domus est, ei pecunias non tribuat: neq; filiæ similiter quę uiro sit desponsata: si desponsata non fuerit, tribuat. Et si filiorum filiarum ue alicui sors aliqua in regione post cõditum testamentũ aduenerit, testatoris ipsius hæredi relinquatur. Si autem non filios, sed filias habet, qui testatur cuius filiæ uelit uirum hæredem sibi ac filium fore conscribet. Et si alicuius filius siue naturalis, siue adoptiuus, antequã togam uirilem assumat, decesserit: has etiam fortunas suas testator significet, & quem uelit loco illius melioribus auspicijs filiũ sibi fore, declaret. Siquis absq; liberis omnino testamentũ condit, decimam partem fundi ultra sortem acquisiti leget cuicunq; ciui uoluerit. Cætera omnia futuro per adoptionem filio, benigne, sine querela & secundum legem tribuat. Si cui liberi tutoribus indigent: & idem moriens testamento tutores quoscunq; & quotcunque uelit constituerit, qui tutandi officium suscipere uelint, ita fiat sicut descripserat. Sin uero uel intestatus naturæ concesserit, uel tutores non conscripserit, qui genere proximi sunt, duo ex parte patris, duoq; ex parte matris, atq; unus ex mortui amicis, tutelam suscipiant. Quos legum custodes indigẽtibus pupillis statuere debent. Nam quindecim ipsorum cæteris seniores, orphanorũ omnium quinquennio curã sic habere uolumus, ut terni pro dignitate singulis annis curent: & exacto quinquennio similiter quindecim alios: atq; id pro uiribus nunquam deficiat. Siquis autem nihil testatus decesserit, filiosq; tutelã egẽtes reliquerit, ijsdem legibus eis prouideatur. Qui uero inopinata fortuna decesserit, filiasq; reliquerit, latori legum ueniam concedat, si ad duo de tribus respiciens, eius filias collocet: ad propinquitatem uidelicet generis, sortemq; seruãdam. Tertium autem quod paterni officij est, ut moribus ciuium diligenter consideratis, idoneum & sibi filium, & filiæ sponsum deligat: id quoniã impossibile consideratu est, prætermittat. Lex igitur pro uiribus hac de re huiusmodi sit. Siquis ex intestato mortuus filias reliquerit, frater eius ex patre aut ex matre, si absq; sorte sit, mortui filiam, & sortem suscipiat. Quod si frater non extat, eius filius, nisi ætas obstet, accipiat. Tertius fororis filius si nullus illorũ extat. Quartus patris frater. Quintus filius eius. Sextus fororis paternæ filius. Et similiter per fratres cõsobrinosq; generis semper propinquitate seruata, si filias reliquit, ita procedatur, ut in eodem genere mares fœminis anteponantur. Conuenientiam uero ætatis ad nuptias & contrà, iudex nudos omnino mares, nudas quoq; ad pubem usq; fœminas conspiciens iudicet. At si ad fratrum usq; auorumq; filios, cognatorum penuria sit, quemcunq; ciuium sponte puella cum tutorum consilio deliget, is si uoluerit, eam in uxorem atq; insuper hæreditatem accipiat. Quod si magna in penuria illorum qui urbem habitant, aliquẽ in coloniam missum puella hæredẽ facere sui patris optauerit: is si ex eodem genere fuerit, hæreditatem secundum legem adeat; sin uero ciuis quidem, sed nõ ex genere sit, ducat eam si uoluerit, secundum tutorum puellæq; electionem: & hæreditatem domum reuersus adeat. Siquis absq; liberis omnino, masculis fœminisq; ex intestato decesserit, cætera quidem secundum superiorem legem agantur. Mas uero & fœmina ex eodem genere tanquam consortes, desertam domũ ingrediantur: quibus sors proprie competat. Prima soror: deinde fratris filia. Sororis filia, tertia, Quarta, paterna soror. Paterni fratris filia quinta. Sexta paternæ sororis filia. Hæ cum illis, ut fas est, qui genere proximi sunt, uitam agent: quemadmodũ in superioribus sanximus. Sed ne fugiat nos quàm graue sit earum legum imperium, quibus genere propinquam ducere uxorem iubemus. Quippe qui huiusmodi legem fert, minime considerare uidetur, quàm plurima impedimenta reperiri posse: quæ faciant, ne quis his præceptis uelit obtemperare. Multi etiam quiduis potius perpeti uolent, quàm ducant, nubant ue illi: cuius uel corpus ægrotum, mancum ue sit, uel insanus animus. In his ergo legumlator fortè nihil pensi habuisse uidebitur. Et profecto in plerisq; non recte ita uidebitur. Quare tam pro conditore legum quàm pro subiectis commune huiusmodi sit exordium. Veniam dare legumlatori hi quibus leges ponuntur, debent: quoniã publicis gubernandis incũbens, nunquã poterit priuatis quoq; calami

calamitatibus ſimul conſulere. Subiectis præterea ignoſcendũ: ſi legislatoris ea nonnũ quam præcepta complecti nequeant, quæ ſingularum calamitatum ignarus conſcripſit. CLIN. Quid igitur hoſpes hac in re agere decet? ATHEN. Arbitri, ô Clinia, qui legibus his ciues concilient eligendi ſunt. CLIN. Quomodo id dicis? ATHEN. Nonnunquã dies aliquis iuuenis, delicijs deditus, et ad maiores nuptias inhiãs, patrui auunculiue filiã aſpernatur. Nonnunquã calamitate maxima puellæ ſeu corporis, ſiue animi coactus legi illi non obtẽperat, qua ad inſana cõnubia inuitus trahitur: quibus implicitus uiuere nollet. Quare nobis hæc lex de iſtis ſanciatur. Si qui teſtamenti aut nuptiarũ aliorumq́ gratia de legibus querantur, aſſerantq́ legislatorem ſi uiueret, minime impulſurũ hanc ducere, uel huic nubere, & propinquus aliquis ſeu tutor legislatorem affirmet orphanis tutandis conciliandisq́ tanquã arbitros & parentes quindecim de legũ cuſtodibus reliquiſſe, ad hos ipſos litigantes confugiant: eorumq́ iudicijs pareant. Quod ſi alicui maiora legũ cuſtodes urgere uideantur, rem ad electiſſimum iudicium deferat, expetatq́ ſententiam, & qui dãnatus eſt, infamia notetur: quod pecuniarũ multarum mulcta apud eum qui ſapit longe maius ſupplicium eſt. Sequitur poſt hæc quaſi ſecunda quædam orphanorum procreatio. Eſt autem poſt primam educatio diſciplinaq́ de qua dictum eſt: poſt ſecundã uero operã dare debemus, ut priuati parentibus quàm minime miſerabili calamitate premantur. Legum ergo cuſtodes quaſi alteros iſtorum parentes, primis non peiores conſtituimus, & per ſingulos annos quaſi ſuis prouidere iubemus. Sed in primis de orphanorũ educatione tã pro legum cuſtodibus q̃ pro tutoribus ita exordiamur. Opportune uidemur in ſuperioribus narraſſe defunctorum animas uim quãdam habere, qua de rebus humanis curam habent. Id uerum quidem, ſed longa oratione approbatur. Quamobrem et alijs tritis antiquisq́ de hac re ſermonibus, & legumlatoribus ſic ſe habere iſta ſancientibus credere debent: niſi omnino demẽtes ſint. Cum uero hæc ita natura ſint, primũ deos maxime ſuperos timeant, qui de puerorum deſolatione procurãt: deinde etiam mortuorum manes, quibus natura ineſt, ut præcipua illorũ cura teneantur, qui ab eis geniti ſunt, adeo ut honorantibus eos propitij, contemnentibus infenſi ſint. Præterea ſeniorũ uiuentium animos, qui maximis in ciuitate felici funguñ honoribus. Quos filij nepotesq́ dũ colunt, iucundiſſime uiuunt. Hi acute hęc audiunt: & acute perſpiciunt: eisq́ qui iuſte orphanos tractant, beneuoli ſunt: Illis autem maxime indignantur: qui contumelijs parẽtibus orbos afficiunt. Orphanos quippe maximum ſacratiſſimũq́ depoſitum putant. His omnibus tutor & magiſtratus cõmonitus, mentem ſi quam habet, ad hãc rem adhibebit: ac de diſciplina educationeq́ orphanorum ita prouidebit pro uiribus: ut ſibi & ſuis prouidere uideatur. Quicunq́ hoc ante legem exordio perſuaſus ab omni in orphanos contumelia ſe cõtinebit, iram legum effugiet. At qui præfationem hanc aſpernatus, aliquẽ patre aut matre priuatum iniurijs afficit, damnum duplum reſtituat, ac ſi quem parentes ambos habentem læſerit. Sed leges quæ ſequũtur, tutoribus prout erga orphanos ſe gerant, magiſtratibus prout de cura tutorum inquirant, cõſcribimus. Si ergo educationis liberorum ipſi propria & diſtincta quædam haberent exẽpla: ac ipſos educãtes, de rebus ſuis aliter prouiderent, legesq́ de iſtis mediocriter diſtinctas haberent: nõ abſq́ cauſa tutoris leges, quoniam multũ ab illis differrent, ſeorſum ederemus: alijs ſtudijs orphanorũ uitam, alijs non orphanorum munientes. Nunc uero ad hæc uniuerſa, orbitas eiusq́ cura non multum differt, quantũ ad leges attinet, à gubernatione paterna. ſed honore, cõtemptu, cura exæquari minime ſolet. Quapropter lex conſolando minandoq́ orphanorũ curæ ſtudet. Neq́ ab re fuerit, ſi hunc in modum minemur. Qui fœminã marem' ue tutatur & qui de legum cuſtodibus tutorem obſeruare conſtitutus eſt, non minus orphanos q̃ ſi genuiſſet eos, diligat. neq́ res illorum peius q̃ ſuas gubernet, immo etiam affectu animi melius. Vnam uero hanc legem ſemper in anima habentes tutelam peragant. Siquis huic legi derogauerit, tutor quidem à magiſtratu condemneñ. Magiſtratus autem ad electorum iudicium à tutore uocatus, duplo damno afficiatur. Id damnum ſentẽtia iudicũ æſtimetur. Quod ſi tutor negligere, aut malitioſe agere propinquis aut cæterorũ ciuium alicui uidebitur in idem iudiciũ adductus, quadruplum damni reſtituat: cuius pars altera puero accuſatori altera deferatur. Poſtq̃ uero ad puberta tem orphanus uenit, ſi male ſecum egiſſe tutorem duxerit, ad quinquenniũ uſq́ ab exacta tutela in tutorẽ ſibi agere liceat

ceat. Et ſi tutor quiſpiam condemnabitur, quid pati daréue debeat, à iudicibus decernat. Si magiſtratuum aliquis per negligentiã obfuiſſe orphano uideatur: quid ipſi reſtituendum ſit, iudices ſtatuant. Sin uero etiam per iniuriam, non ſolum damnum reſtituat, uerumetiam magiſtratu legis cuſtodum priuetur: & alius pro eo ciuitati regionic̃q́ à populo confeſtim creetur. Solent patrum aduerſus filios querelæ fieri, filiorum quoque in parentes, maiores quàm deceat: quarum cauſa patres ſcribi oportere à legislatore fortè putent, liceat ſibi ſi uelint publico præconio filium abdicare, ne amplius ſecundum legem filius ſit: & filijs parentes morbis uel ſenio turpiter affectos liceat amentiæ accuſare. Hæc omnia ubi peſſimi omnino mores hominum ſunt, accidere ſolent. Nam ſi dimidium ſolum, eſſet malum, ut ſi parentes mali uel filij ſolum eſſent, tam grauium inimicitiarum calamitates non euenirent. Profecto in alia quauis republica abdicatus filius, non neceſſario ciuitate priuatur. In ea uero quæ his legibus gubernabitur, alió abire patre priuatum neceſſe eſt. Quippe cum ad quadraginta & quinquies mille domos nulla poſsit accedere. Quapropter oportet filium iure abdicandum non à patre ſolo, ſed à genere uniuerſo depelli. Itaque in rebus huiuſmodi tali quadam lege agendum. Quando aliquis infelici indignatione commotus, ſiue iure ſeu iniuria iraſcatur, quem genuit educauitque à cognatione ſua cupit reijcere, non liceat leuiter ſubitóque id facere: ſed primum genere ſibi propinquos uſque ad patrueles, propinquos item filio ex parte matris conuocet. Apud quos accuſet filium, oſtendátque dignum eſſe qui à propinquis ſuis omnibus depellatur. Deinde filio quoque cauſam ſuam dicendi poteſtatem concedat: quod uidelicet talis non ſit, ut reijci debeat. Poſtremo ſuffragia præter parentes & filium ipſum propinqui omnes tam uiri quàm mulieres conferant, niſi ætas impedimento ſit. Et ſi plura quàm dimidiæ partis ſuffragia patri ſuffragantur, liceat ei filium abdicare: aliter minime. Siquis autem ciuium, abdicatum adoptare uoluerit, nulla id lege uetetur. Iuuenum enim mores ſæpe indies uariéque mutãtur. Ac ſi nemo citra decennium, reiectum filium coniungere ſibi adoptione uoluerit, curatores prolis ſu pra modum adauctæ, quam conſtituimus tranſmiſsis coloniis amputari, de his quoque prouideant, ut eiuſdem coloniæ participes congrue fiant. Siquis morbo, aut ſenio, aut morum acerbitate, aut his omnibus magis quàm alij exagitatus in dementiam incidat, lateátque id omnes præter domeſticos: ille uero tanquam dominus rem familiarem diſsipet: & filius dementiæ patrem accuſare formidet: lex ita fieri iubeat. primo quidem filius ad ſeniores legum cuſtodes profectus calamitatem patris enarret, qui re ſatis inſpecta, accuſandus nec ne pater ſit, conſulant. dein ſi accuſandum decreuerint, teſtes ſimul & adiutores ſint accuſanti. Et ſi pater damnabitur: nec minimum quidem de rebus ſuis in poſterum diſponere queat: nec tanquam paterfamilias amplius, ſed quaſi filius ac puer domum habitet. Si uir & uxor propter morum acerbitatem inuicem non conueniant, decem uiri de legum cuſtodibus qui medij ſint, & decem mulieres de curatricibus connubiorum prouideant. Quorum ſententia ſi ita conciliati fuerint, ualida & ſtabilis habeatur. Si nautem illorum animi uehementius etiam iracundia fluctuent, facto diuortio, illos pro uiribus quærant, qui utriſq́ conueniant. Videntur autem in eiuſmodi hominibus acerbiores natura mores ineſſe. Quare maturiora mitioráque ingenia iſtis accommodanda ſunt: & quicunque ſine filijs ſunt, aut paucos procreauerunt, diſſentiuntq́, procreandorum liberorum cauſa coniugium rurſus quærere cõpellendi. Quod ſi filios non paucos habent, atque diſſentiunt, ſenectutis mutuo curandæ gratia diuortio facto, aliud coniugium ineant. Si mulier liberis maribus fœminisq́ relictis mortua eſt, lex uirum non cogat quidem, ſed perſuadeat, filios ſuos educare adducta nouerca. at ſi defuncta uxor filios non reliquerit, duci alteram cogat, ex qua tum familiæ ſuæ, tum ciuitati quantum ſatis ſit, ſobolem procreet. Si uir ſufficientes reliquit filios, mater ipſos uidua educato. Quod ſi iunior eſſe uideatur, quàm ut ſana ſine uiro uiuere poſsit, propinqui eius cum mulieribus connubiorum curatricibus conſilio habito, quod ſibi illisq́ uidebitur, id exequantur. Si uero liberis egeant, liberorum quoque gratia ducant nubant'ue. Liberorum autem ſufficiens numerus, mas & fœmina ſecundum legem. Quoties utrinque conceditur, natos pueros eorum filios eſſe qui ſibi eos uendicant, ſed res iudicio eget, utrum parentum potius ſequi natus debeat, ſic agatur. Serua ſi ſeruo

Quando & quõ filius accuſabit patrem

De diuortio

aut libero aut liberto coniuncta peperit, ſeruæ domino natus detur: ſin ex ſeruo libera peperit, ſeruí dominus, natí ſimiliter dominus eſto. Quod ſi quiſpiam ex ſerua ſua natum ſuſceperit, aut quæpiam ex ſeruo peperit proprio, idq; pateat, natum quidem ex ſerua & libero mulieres in aliam regionem cum patre ſimul emittant. Natum uero ex libera & ſeruo legum cuſtodes unà cum matre extra fines expellant. Parentes negligere, nec deus, nec homo mentis compos alicui unquam cõſulet. Sed quod de cultu deorum ignorare non oportet, id recte dictum ad honorandos parentes prooemium erit. Leges de diſs antiquæ apud omnes dupliciter poſitæ ſunt. Nempe alios deorum cernentes, eos ipſos quos cernimus, colimus. Alios uero non uidemus quidem, ſed eorum imagines fabricamus, easq; licet inanimes dum honoramus deos ipſos uiuentes exiſtimamus ob id maxime nobis gratos & propitios fore. Cuius ergo pater, aut mater, uel horum parentes ſenio confecti quaſi theſaurus quidam domi iacent: is putet nunquam aliud ſibi tale ſimulachrum magisq; efficax domui ſuæ affuturum: ſi recte, ut decet, ab eo colitur.

CLIN. Quiſnam rectus colendi modus? ATHEN. Dicam. Digna enim ô amici hæc audi tu ſunt. CLIN. Age igitur dic. ATHEN. Oedipus contemptus à filiis ea illis imprecatus eſt, quæ exaudita effectaq; à diis apud omnes feruntur. Amyntora quoq; Phœnici filio iratum, illi maledixiſſe ferunt: & Hippolyto Theſea: plurimosq; alios alijs. Quibus apertiſsimum factum eſt, à diis preces parentum aduerſus filios exaudiri. Nihil enim imprecatione parentis non iniuria pernicioſius filio. Nemo uero cum pater aut mater ab eo contemnitur, tunc ſolum à deo putet orationes eorum ſecundum naturam exaudiri: ſed cum etiam honoratur: ac ideo cum lætiores bona liberis à diis petunt, exaudiri eos ſimiliter exiſtimare debemus, atque ideo nobis æqua inde diſtribui. Nam aliter in bonis diſtribuendis iuſti non eſſent: quod longe à diis abeſſe neceſſe eſt. CLIN. Certe. ATHEN. Quapropter exiſtimandum eſt, ut paulo ante diximus, nullum apud deos magis honorandum ſimulacrum habere nos poſſe quàm patres & auos ſenio confectos matresq; ſimiliter. Quibus honoratis deus gaudet. alioquin eos minime exaudiret. Mirabilius enim parẽtum ſimulacrum nobis quàm inanimes quæque imagines uideri debet. Nam quæ animam habent, quando coluntur à nobis, pro nobis orant fauentq; que quotidie. quando deſpiciuntur, contrà. quæ uero anima carent, neutrum horum faciunt. Quocirca qui erga parentes & auos cæterosq; huiuſmodi recte ſe gerit, is ad deos ſibi cõciliandos ſimulacrorum omnium optima poſsidet. CLIN. Præclare dixiſti. ATHEN. Omnes igitur non inſani uerentur coluntq; parentum orationes, non ignorantes multis ſæpe profuiſſe ob fuiſſeq;. Cum hæc ita natura conſtituta ſint: probis quidem uiris ſeniores parentes pro magno quæſtu habentur, ſi ad ſenium uſq; peruenerint. ſin uero iuniores deceſſerint, ualde deſiderantur, Improbis autem contrà ualde terribiles ſunt. Quapropter quilibet rationibus his inductus, parentes ſuos ſecundum legem honoret. Siquis uero ſurdus ad hæc exordia ſit, hanc legẽ recte ſtatutã audiat. Si quis in hac ciuitate minus quàm decet parentes colat, nec magis eos quàm filios nepotesq; & ſeipſum diligat, præ cæteris eorum uoluntati in omnibus obſequens, qui ita negligitur per ſe uel per alium ad tres de legum cuſtodibus ſeniores rem deferat: & ad tres ſimiliter de connubiorũ procuratoribus: qui in re inueſtigata, in eos qui iniuriã intulerunt, animaduertant. In uiros quidem ſi trigeſimum annum non exceſſerint, & in mulieres ſi quadrageſimum, uinculis atque uerberibus. Si autem prouectiores ætate quàm dixímus ſint: neq; deſinant parentes negligere: imò eos etiam affligant, ad iudicium ire compellantur. Iudicẽt autem ciues qui ætate cæteros omnes maxime antecedunt: & condemnatus ſoluat patiatur ue, quod à iudicio ſtatueẽ: ita ut nihil prætermittatur, quod dare hominũ aliquis patiue poſſit. Si quis uero cum afflictus ſit, deferre nõ poteſt, quicũq; liber audierit, magiſtratibus nunciet: aut improbus habeaẽ, & à uolente quolibet damni illati accuſetur. Si aũt ſeruus detulerit, liber eſto. Quod ſi affligentis uel afflicti ſeruus ſit, in libertatẽ à magiſtratibus uendicetur: ſin autẽ alicuius alterius ciuis ſeruus fuerit, precium domino publice perſoluatur. Curæ uero magiſtratibus ſit, ne quis ei qui detulerit, noceat. Quæ ueneno aliis ab alio fiunt, letalia quidem diuiſa ſunt. Cætera uero ſiue potu, ſiue cibo, ſiue inunctione ſponte & conſilio peraganẽ, nondũ diſtinximus. Bipertito enim generi humano uenena officiunt. Primo enim, ut modo diximus, corporibus corpora ſecundum naturam lęduntur: deín de

deinde magicis ueneficiſs & cantibus nodisq; quibuſdam perſuadetur, iſs quidem qui officere ſtudent, poſſe id aſſequi: iſs uero facile admodum ab illis ueneficio lædi poſſe. Hæc uero cæteraque huiuſmodi quo pacto natura ſe habeant, nec facile ſciri poſſunt: nec ſiquis ſciat, alijs perſuaderi. Sed animis hominum circa hæc ægre ſuſpicioséque inter ſe affectis, haud admodum dignum eſt conari perſuadere: ut ſi cerea ſimulacra ſiue in ſanuis ſiue in triuio ſiue in monumentis parentum uiderint, hæc omnino deſpiciant, cum certam de his opinionem nullam habeant. Quare bipertito legem de ueneficio partientes, primum hortamur, monemus atque conſulimus, ne talia faciant: ne multos quaſi pueros terreant: nec legumlatorem & iudicem cogant huiuſmodi hominum timori mederi. Quippe qui ueneno nocere nititur, ſi corporibus id illaturus eſt, niſi medicinæ peritus ſit, quid agat, ignorat. Similiter qui magicis cantibus id tentat: niſi aruſpex, monſtrorumq; interpres ſit. Sed iam lex iſta de uenenis huiuſmodi ſanciatur. Qui non ad mortem hominis, ſed pecorum aut examinum, ueneno utitur, ſiue etiam ut aliter quàm morte beſtijs noceat, ſi medicus ſit, & ueneficij reus fuerit iudicatus, morte ſupplicium luat. ſin uero medicinæ ignarus, iudicium quid pati dare ue ipſum oportet, conſtituat. Quando uero quis nodis, inductionibus, cantibus, ſimilibuſque ueneficijs ad nocendum paratus deprehenſus eſt, ſi aruſpex aut prodigiorum interpres ſit, occidatur, Sin uero non fuerit, iudicium de ipſo ſimiliter quid dare patiue debeat, ſtatuat: Qui clam aut ui nocuit, magna reddat, ſi in magnis nocuit: minora, ſi in minoribus: & in omnibus tantum reddat, ut damnum exæquetur. Præterea in ſingulis iniurijs ut penitus moderatior fiat, mulcta afficiatur: leuiore quidem, ſi propter iuuentutis imprudentiam, aliena malitia fuit impulſus: grauiore autem ſi dementia ſua, aut immoderatis uoluptatibus & doloribus aut timore, aut inuidia, aut iracundia inſanabili. Pœnis uero maligni uexantur, non quia peccauerunt, nam quod factum eſt, infectum eſſe non poteſt: ſed ut poſthac & peccatores ipſi, & qui puniri iniquitates uiderunt, iniuſtitiam oderint, aut ſaltem minus in ſimili uitio peccent. Quorum omnium gratia oportet ut ad hæc leges reſpiciant, & boni ſagittarij ſimiles ad hoc ſignum tendant, punitionis magnitudinem in ſingulis, & quod dignum eſt, conſiderantes. Idipſum iudicem legumlatoris miniſtrum facere decet: cum à lege ſibi cõmittitur, ut ipſe ſtatuat, quid dari patiue damnatum oporteat. Qui ſanè non aliter quod reliquum eſt, ſuperiora imitatus exequi debet, quàm pictor ita pingere ut exemplaria diligenter ſequatur. Quod nobis ô Clinia Megilleq; faciendum quàm pulcherrime atq; optime cenſeo: & pœnas tam eorum quæ furto & clam, quàm eorum quæ ui aguntur, quales eſſe oporteat, dicendum, prout dij nobis deorumq; filij leges ponere concedunt. Nemo furioſus palàm in urbe cernatur: ſed furioſum propinqui domi quomodocunque poſſunt cuſtodiant. Quod niſi fecerint, mulctentur: qui maximi cenſus ſunt, drachmis centum, ſiue ſeruum ſeu liberum minus diligẽter cuſtodiant. Qui ſecundi, quatuor de quinq; minę partibus: qui tertij tribus. & duabus qui quarti. Multis autem modis homines furore aguntur. Alij morbo, ut hi de quibus modo diximus. Alij per iracundiam prauæ naturæ uitioſamq; educationem: qui paruis inimicitijs moti altius inclamãt: & turpiter inter ſe conuiciantur. Nihil uero tale in ciuitate bonis legibus inſtituta, fieri decet. De conuicio igitur hæc una omnibus lex ponatur. Nemo alicui conuicietur. Sed quicunq; cum alio de re quapiam ambigit, diſcat potius doceatq; tam ambigẽtem quàm præſentes, ita ut omni conuicio prorſus abſtineat. Cum enim ſibi inuicem uerbis turpibus maledicunt, muliebres habentur: & in primis ex uerbis, quæ certe leuiſsima res eſt, odia grauiſsima & inimicitiæ ſæpe naſcuntur. Profecto qui iræ rei penitus ingratæ morem gerit, ipſamq; quaſi alimentis quibuſdam noxijs explet: is quantum per diſciplinam antea excultus fuerat, tantum exacerbatus poſtea iracundam animę partem, efferatusq;, difficilem ſibi uiuendi reddit rationem, & hanc amaram ab ira gratiam ſuſcipit. Ex his penè omnes ad id deuenire ſolent, ut ridiculum aliquid in aduerſarium dicant: qua in re quicunq; ſe aſſuefacit, aut bonos mores penitus, aut magnanimitatem maxima ex parte amittit. Quamobrem nemo in templo obiurgationibus his unquã utatur: nec ubi publica ſacrificia uel certamina peraguntur: nec in rerum uenalium foro, nec in iudicio, ut alio quouis cœtu communi. Eum uero qui in hoc deliquerit, magiſtratus harum rerum præſens libere puniat, quod ſi nõ fecerit, quaſi legum proditor, præceptorumq; legislatoris

Cur pœnis maligni uexantur

ſpretor nunquam ad publici cuiuſquã muneris certamẽ quaſi de uirtute certaturus aſcendat. Siquis autem aliis in locis maledicto uel prouocando uel reſpondendo utatur, quicunq; ſenior præſens fuerit, pro legum defenſione hunc uerberet: & eos qui ira alieno malo concitati ſunt, comprimat. Alioquin ut prediximus, puniatur. Neminem præterea in his conuiciis dicacitatibusq; uerſari arbitramur, qui non ſæpe ridiculoſe aliquid obloquatur. Atq; hoc ipſum eſt, quod damnamus: quando cum ira fit. Quid porrò? comicorum ne ſatyrorumq; ſales & ridiculoſa conuicia quibus aduerſus ciues utuntur, ſi abſque ira ſic mordeant, admittemus? An id bifariam diſtinguemus, in iocoſam & ſeriam orationem: Et ioco quidem uti liceat ſic, ut ridiculum abſque ira dicatur: Concitato uero per iram animo, nemini, ut ante diximus, tale quid dicere liceat? Hoc igitur nullo modo admittendum. Cui uero liceat, & cui non, lege iam declarandum. Poetæ comico uel iambicæ muſicæ ue melodiæ autori nec uerbo nec imagine nec perſona cuiquam ciuium detrahere liceat, ſiue id ira ſiue abſque ira faciat. Et eum qui contrà fecerit, qui dandis præmijs præſunt, eodem in die exterminent: aliter tribus minis mulctentur, deo in cuius honorem certatum fuerat, conſecrandis. Cæteris uero de quibus ſupra diximus, ſine ira & cum ioco ridiculum aliquid dicere liceat: ſerio autem & cum ira nequaquam. Cuius rei cognitio, communis iuuenum diſciplinæ curatori committatur. Et quod probauerit, proferre in medium licet: quod autem reprobauerit, hoc neque ipſe ulli unquam oſtendat, neque alium ſiue ſeruum ſiue liberum doceat. Si contra fecerit, prauus legumq; contemptor habeatur. Miſerabilis autem, id eſt miſericordia dignus exiſtimandus eſt: non qui fame uel re alia huiuſmodi premitur: ſed qui cum temperans ſit, & uirtute alia uel parte uirtutis ſit prædítus, calamitate tamen ad hæc aliqua forte uexatur. Quare mirum profecto erit, ſi uir talis uſqueadeo neglectus fuerit: ut ſiue liber ſeu ſeruus in ciuitate moderate gubernata in extremam paupertatem deueniat. Idcirco non iniuria legislator talem de hac re legem tuto ponere poteſt. Nullus in ciuitate noſtra mendicus ſit. Quicunq; uero id tentauerit: uictumq; inexplebilibus precibus colligere cœperit, à rerum uenalium curatoribus è foro pellatur, ab ædili magiſtratu ex urbe eijciatur, ex tota denicq; regione ab agri magiſtratu exterminetur, ut ab eiuſmodi animali omnino uniuerſa regio munda ſit. Si ſeruus uel ſerua alienæ rei offecerit ſiue imperitia, ſeu immoderato aliquo uſu id fecerit, nec qui damnũ paſſus eſt, cauſam præbuerit, dominus eius aut ſatisfaciat, aut ſeruũ ſeruam ue illi qui damnũ paſſus eſt tradat. Quod ſi cõmuni quadam nocentis patientisq; aſtutia, ut ſeruus ſibi auferatur, ſeruí domínus factum contendat, de malitię crimine agat aduerſus eum qui de ſeruo conqueritur. Et ſi conuicerit, precium ſeruí à iudicio cõſtitutum à damnato duplicatũ accipiat. Sin aũt conuictus fuerit, & damnũ reſtituat, & ſeruum inſuper tradat. Si iumentũ, aut equus, aut canis, aut domeſticũ aliud animal proximi rem attriuerit, animalis dominus ſimiliter damnum reſtituat. Si quis ſponte teſtimonium ferre noluerit, citetur ab indigente citatusq; tempore idoneo adſit: & teſtimoniũ prout ſciuerit, afferat. Sin neſcire dixerit, iureiurando tribus diis, Ioue, Apolline, Themide nominatis, neſcire ſe affirmet ac abeat. Qui ad ferendum teſtimoniũ citatus, non uenerit, damnum ei qui citauit ſecũdum legem deponat. Si iudex aliquis in teſtimoniũ citatus fuerit: teſtimonio allato, nullam in eadem cauſa ſententiam ferat. Mulieri liberæ ſi quadraginta annos exceſſerit tam ad teſtandũ q̃ ad dicendũ intereſſe iudicio liceat, imò uero & agendum, ſi ſub uiro non ſit. Viuente uero marito teſtimoniũ perhibere ſolũmodo liceat. Seruo autem & ſeruæ & pueris de homicidio ſolum dicere teſtariq; liceat: ſi idoneum fideiuſſorem dederint ſe uſq; ad latam ſententiã permanſuros: ſi forte falſi teſtimonij fuerint accuſati. Si quis falſi teſtimonij agere uoluerit, quod & in toto & in parte teſtimonij & utriſq; aduerſarijs licet: antequã ſententiã iudices ferant, falſos fuiſſe teſtes obijciat. Falſi uero teſtimonij crimínationes ab utriſq; illatas magiſtratus ipſi cõſcriptas ſeruent, & ad iudicium poſtea de falſo teſtimonio referant. Si quis falſo teſtimonium bis dixiſſe inueniatur, à nulla lege tertio teſtari cogat. Si uero ter, nullo modo poſtea teſtimoniũ ipſi dicere liceat: Quod ſi ter in falſitate deprehẽſus, teſtari ulterius auſus fuerit, à uolẽte quolibet ad magiſtratũ deferat & à magiſtratu tradatur iudicio: & ſi conuictus fuerit, moriat. Quando in lite, falſa teſtimonia interceſſerint, per quę aduerſarium ſuperaſſe uideri quis potuerit, ſi

rit, ſi plures quam medietas teſtium condemnati fuerint, iudicium ſecundum illa nullum procedat. Diſceptare uero conuenit: utrum ſecundum illa teſtimonia quicquam iudicatum ſit, necne: ut quomodocunque iudicatum fuerit, hoc pacto iuſtum lis finem conſequatur. Verum quum multa in uita hominum bona ſunt, pluribus eorum quaſi quædam dirę calamitates inſident, quæ maculant illa atq; coinquinant. Iudicialis autem diſceptatio iudiciumq; cur homini bonum nõ eſt, quod humana omnia manſuefecit? Atqui cum diſceptatio talis, bonum ſit, cur & adeſſe in lite alicui, & cauſæ iuſtæ fauere, bonum non ſit? Hæc quum ita ſint, peruerſa calumnia bonum artis ſubit nomen: quæ artificium inuenisse in litibus aſſerit, quo agenda & dicenda, ſiue honeſta, ſiue turpis ſit cauſa, ſuperare facile quis poſſit: uictoresq; facere, quibus ipſa rationibus ſuis fauet, ſi pro artis ipſius beneficio pecunia dabitur. Hæc ſiue ars, ſiue artis expers exercitatio quædam ſit, danda opera eſt ne in noſtra ciuitate aditum habeat, ſed legum uerita conditorem, nihil aduerſus leges proferat: & aliò profecta uires ſuas oſtendat. Si quis uero non pareat, hac lege deterreatur. Si quis iuſtitiæ uires in animis iudicum in contrarium uertere conatur, ac præter opportunitatem multa litigia mouet, aut mouentibus adeſt: agat in eum quicunque uoluerit, male agendi, aut inique defendendi crimine, iudiciumq; huiuſmodi apud electos iudices agitetur. Et ſi damnatus fuerit, diſcutiatur utrum auaritia an ambitioſa quadam contentione id fecerit. Ac ſi contentione, certum ipſi iudices tempus præſcribant, in quo neque pro ſe, neque pro alio ullam agat dicat ue cauſam. Sin autem auaritia, peregrinus quidem à regione, nunquam rediturus abito, & ſi redierit, moriturus. Ciuis autem ſi auaritia feciſſe id deprehendatur, quoniam pecuniam tanti fecerit, omnino moriatur. Quòd ſi ambitioſa contentione bis tale quid feciſſe iudicatus fuerit, idipſum ſupplicium ſubeat.

Aduerſus rabulas & corruptos, auaritia cau fidicos

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOgum duodecimum De legibus.

PLATO *diuinus in omnibus legum dialogis, diuini operis ſimilitudine, ideoq; numero duodenario delectatus, nimirum duodecimum dialogum ita communem legum arcam eſſe uoluit, quemadmodum duodecimus mundi circulus commune ſtellarum eſt firmamentum. Et quemadmodum ſiquis circuli duodecimum penetrauerit, perfectionem felicitatemq; animæ ſtatim inueniet, immo etiam conſequetur: ſic Plato ultra librum duodecimum progreſſurus, non tam leges quàm beatam animæ perfectionem legibus acquiſitam in Epinomide demonſtrabit. In ſuperioribus quidem libris leges partim ad officia publica, partim ad priuata negocia pertinent, partim ad urbana, partim ad externa, ſiue in pace, ſiue in bello. In duodecimo uero, omnes quodammodo congregantur ad omnia pertinentes, non leges inquam ſingulæ, ſed nonnullæ ex quolibet genere ſingularum. Additur legibus id quod maximum eſt, ratio uidelicet & conſeruatrix legum & emendatrix. Additur magiſtratibus id quoque quod maximum: ratio uidelicet repetundarum referendarumq; rationum, non aliter publicis magiſtratuum officijs præpoſita, quàm priuatis actionibus animorum, conſcientiæ ipſius examen. Hoc utique examine tum priuato omnis animorum ſalus, tum publico ciuitatis ſalus uniuerſa conſiſtit. Atque id eſt compendiarium duodecimi argumentum. At quoniam mox in principio, & in ſequentibus, & ſæpe in antecedentibus deorum commemorat filios, atq; tum deos alios aliorum, tum homines deorum filios nuncupat, meminiſſe oportet duobus modis apud Platonem deos deorum filios eſſe, duobus quoque modis homines filios eſſe deorum. Primo quidem, ut Timæus docet, omnes ſphærarum mundi rectores, ſiue ipſi ſphærarum animi, ſiue dæmones citra ſphæras, ſiue intellectus angelici ultra ſphæras, filij ſunt omnipotentis Dei, tanquam uoluntate ipſius beneficà procreati. Deinde in quolibet horum trium genere, inferiores ſuperiorum filij ideo nuncupantur, quia à ſuperioribus continue radios formasq; ſuſcipientes, quodammodo inde formantur, & illis quaſi patribus obſequendare uidentur. Homines ſimiliter geniti dicuntur à ſuperis, uel quoniam ab initio rerum è terræ uiſceribus ſuperorum fomento in lucem editi fuerint: uel quoniam nonnulli quotidie ſuperorum inſpiratione uehementer afflati, mox ex humana ſolitaq; affectione, in diuinum quendam uitæ ſtatum quaſi renati diuinitus transferuntur. Quo quidem in gradu & pios philoſophos, & philoſophicos principes ſæpenumero collocat. Quod autem ſtatim in principio libri Iouem Mercuriumq; legatis nuncijsq; præponit, intelligendum eſt primo quidem, & per Iouem, deum architectum mundi, & per Mercurium, omnem numerum angelorum: deinde per Iouem rurſus planetam ſecundum imperatorum legumq; ſignificatorem, per Mercurium uero planetam alium interpretationis expeditionisq; omnis ſignificatorem. Significatores dico planetas. Quoniã ut teſtatur Timæus, & Plotinus diſputat, pla-*

netæ cœlestiáq; omnia significant utcunq; possint & nunciant: quæ uel superi iamiam facturi sint, uel nos interdum quidem facturi, sæpe uero passuri. Detestatur mox poetas, qui scelera hominum transferentes in superos, & contra diuinitatem impie deliquerunt, & malo superorum exemplo hominibus grauiter nocuerunt. Præterea furta, cæteráq; facinora ex intentione peccãtis & habitu uel sanabili uel insanabili, magis quàm ab affectu putat esse censenda. Præcipit inter militiæ leges, quod & in omni uita omnium optimum arbitratur: ut nemo cognoscat quid sit sibi tantum uiuere, uel seorsum ab alijs quicquam agere, sed ad prudẽtis superioriś; nutum, & ad cõmunem usum singuli singulas dirigant actiones. Docet iudices ne uel sponte uel etiam coacti præter ius sententiam ferãt. Iudiciũ enim ipsum ex antiquorum sententia, præcipue Orphei & Hesiodi, esse uirginem quandam pudicam. Pudori autem atq; iudicio in primis odio esse mendacium. Deam uero iudicij præsidem, diuinam esse existimant prouidentiam, humanis iudicibus uenerandam. Post hæc ubi damnat eos qui turpiter arma proiecerũt, & illos insuper belli duces qui eos sub signis suis iterum militaturos recipiunt: denarium minarum numerum hic à nobis translatum, leges alicubi millenarium. Paulo post reipub. nodum esse asserit repetundarum iudicium rationum, ut nullus in re pub. iudex sit absq; iudice. Alioquin per solutam iudicandi licentiam, primo quidem iustitiam periturum, deinde ciuitatem amissa iustitia uelut animam moriturum. Templum uero Solis atq; Apollinis intelligit ædem nõ solum planetæ animæq; solari, sed multo magis summi boni luci, cuius imago sol est, dedicatam. Audies ex absentia religionis in iudicijs peccata cõmitti. Sed impiorum omnium pessimos esse, qui precibus hostijsq; ita deum placaturos se confidunt, ut ob hanc confidentiam impune sibi liceat grandem pecuniam extorquere. Tradit cautissimas post hæc leges de peregrinis excipiendis, peregrinationeq; ciuium, ne uel mores ciuium aliena & inconsiderata consuetudine confundantur, uel alienorum peritia reip. desit. Notabis hic paucis quoq; nõnullis diuinam quandam uim inesse, per quam discernãt captus ingeniorum. Quod quidem ostendit diuinitatem quandam non solum à nobis acquiri, sed ut ita loquar, innasci. Præcipit non esse parunciandum, utrum probus an improbus uidearis. Sed existimationem quoq; uirtutis quærendam esse, & ipsa duntaxat uirtute quærendam. Commemorat diuinos nonnunquam uiros uel in ipsa plebe & in ciuitatibus male gubernatis existere. Post hæc de actione causarũ, accusatione, defensione, appellatione, fideiussione, proscriptione, cæteriś; huiusmodi tractat multa. Miscet & his sua quadã opportunitate quæ donaria uel simulacra dicãda numinibus. quæ quidem symbolica Pythagoreo ritu traditio est. Terram inquit & Vestam deorum omnium habitationem sacram existere. Quod Vestam adiunxit, significauit sub Terræ huius nomine altius intelligi debere, & terram hanc elementalem, & terram lunarem, & terram postremo stelliferam. Item tres terrarum trium animas, tresq; angelos. Memẽto uero apud antiquos quicquid in uniuerso est efficax ad formandũ atq; mouẽdum, metaphoricè ignem dici. Item quicquid usquã facillime est formabile, dici aerem. Quod autem purgatorium, aquã: quod solidum uel stabile & consistens, terram cognominari. Talis quidem natura ob qualitatẽ uel densam uel consistentem, & hic & in luna & in firmamento terra à Platonicis nũcupatur. Cui ergo mirum sit terram deorum omnium habitationem sacram existere: si tribus terrarum trium terminis comprehenditur uniuersum? Cumq; sacratã ab initio dijs esse dixerit: uetat iterum consecrari, admonens, ne confidas deo quicquam quod nõ prius ipsius dei sit, offerre te possẽ. Ex auro quoq; uel argento statuas fieri uetat, ne cõfidamus magno horum precio nos grandia scelera purgaturos. Ex ebore rursus prohibet, cũ ab anima scilicet sensuali fuerit destitutum, ne absq; sensu id est uigilantia & animaduersione operemur in sacris. Aes etiam & ferrum respuit, culpans uidelicet bellica instrumenta. Animo enim intra se & alijs dissidente, frustra sacrificia operamur. Recipit deniq; lignum atq; lapidem, ex quibus deorum simulacra fiant. In lapide quidem commendans habilitatem mentis in sacris: in ligno uero ignis escam, id est flagrantiam animi, qui in diuinis facile accendatur. Iubet ex uno siue lapide siue ligno imagines integras fabricari, simplicitatem in primis integritatemq; commendans. Neq; uero silentio prætermittendum est, legatos in superioribus ad quatuor oracula missos fuisse, ut cognosceremus deum omnium auctorem, omnibus æque mundi partibus prouidere: quæ per quatuor quasi angulos designantur, orientis, occidentis, septentrionis, meridieiq; nomine: & quocunque ritu colatur deus, modo pura mente gratiáq; sui colatur, acceptum quodammodo esse deo. Sed de his alibi diligentius. Inter hæc uetat illos qui patriæ aliqua in re ministrãt, accipere munera. Agit & de tributis. Ait nihil melius à quoquam disci posse, quàm id quo ipse fiat melior. Ait legem esse rem mirandam atq; diuinam, nomenq; ab ipsa mẽte apud Græcos habere: à mẽte inquam tum diuina, uelut patre: tum humana, uelut matre. Legem uero sequi uult iudicium. Quæ quidem duo humanorum bonorum maxima sint. Sed hic redit in mentem, quod in fine undecimi, bona inquit nostra plerunq; à quibusdam suis calamitatib. inquinari. Et legis quidem calamitatẽ alibi esse inquit magistratus ipsius improbitatem. Calamitatẽ uero iudicij iudicialiś; disceptationis ibi appellauit peritiam quandam caussidicam: quæ nulla iuris habita ratione, sed auaritiæ ambitioniś; studio omnem absq; delectu causam accipit defendendam. Quam uelati reipublicæ pestem præ cæteris detestatur. Post hæc ubi funeribus imponit leges, hominem ipsum præcipue uult substantiã ipsam animæ rationalis haberi: corpus autem hominis huius simulacrum, & ut alibi nominat, umbram. Quinam homo in nobis sit, quid animal, ex Timæo, & Alcibiade, & Plotino cognoscitur: quod quidem in Theologia latius disputamus. Vbi con-

cludi

cludit hominem quidem esse animæ rationalis substantiam, ultra rationem, habentem quoq; sensum quendam intimum, impatibilem, & communem. Animal uero compositum quiddam ex figurato corpore, atq; ex quodam uitæ uestigio impresso ab anima. In quo quidem uestigio impressius quoq; sit sensus, secundus à sensu primo, iam per instrumenta uaria distributus atq; patibilis. Id quidem nõnullis quoque apostoli Pauli dictis maxime consonare uidetur. Quando uero animam inquit ad alios deos abire, rationem suorum operum reddituram, alios deos nominat, mentes angelicas extra corpora, qui alij dicuntur dij ultra sphæram animas. Animæ siquidem nostræ his coniunctæ corporibus, nimirum sub animarum superiorum regno ponuntur, separatæ uero ad separatorũ iudiciũ transferuntur. Hactenus quidem leges condidit: sed frustra constitui leges ait, nisi de legum salute stabilitateq; cogitetur. Ergo ad harum stabilitatem cœtus quendam magistratuum mirabilem excogitabit. Sed ante cœtus eiusmodi creationem, de uiatorum nonnihil attingit, utpote qui intelligat ad operis tanti salutem humanam hominum prudentiam non sufficere, si uis fatalis penitus aduersetur. In his profecto uidetur probare eos qui in ædificandis urbibus, condendis legibus, creandis magistratibus, imò & plantandis hominibus aduersam nimis siderum dispositionem diligenter cuitant. De fato quidem alibi multa, quibus & hic consentanea hæc quàm opportune tam breuiter adducuntur. Fatum est immobilis quædam in anima mundi rerum mobilium dispositio. Fati uero instrumentũ est natura cœlestis. Sed materia in quam agit per instrumentum, est moles elemẽtorum. Tria uero nomina, Lachesim, Clotho, Atropon: tum quantum ad instrumentum, tum quantum ad materiam pertinet, accipit. Nam Lachesim nominare possumus firmamentum: in cuius stellis uires sortesq; inferiorum omnium continentur. Clotho uero planetarum cœtum in euoluendis rerum sortibus firmamento subnixum: tantem. Atropon deniq; Saturnum præcipue, stabilitate sua euolutas in effectum sortes inexitabiliter confirmantem. In materia quoq; fati ideo tres parcas connumeramus, quoniam uis fatalis per instrumentum cœleste elementis infusa, agit in materiam & formam atq; compositum. Item in essentiam & uirtutem & actionem. Item in principium, medium & finem. Quoniam uero non solum agit in corpora, uerumetiam eatenus in animos, quatenus afficiũtur corporibus, uel utuntur: idcirco Plato hic ait, Parcas tum corporum tum animorum legumq; prosperitatem posse seruare. Et quoniam mens natura sua utpote mentis diuinæ prouidentia quãdoq; freta, uel fatum superat, uel fato feliciter utitur: subiunxit ad ipsa uitæ tam publicæ quàm priuatæ salutem, contingendum esse cum mente sensum, adeo ut sensus menti pareat & ministret. Similemq; huic copulæ quæ ex mente & usu auditúq; componitur, procreat cœtum quendam magistratuũ in reipublicæ stabilitati legum prospicientem, qui finem ipsum primo prospiciat reipub. deinde quæ uiæ potissimum perducant ad finem: studeatq; omnino, ut singula in ciuitate siue priuatim siue publice fiant, una quadam ratione conducãt ad unum: cuncta quidem ad uirtutem dirigens, uirtutes uero cæteras ad prudentiam: hanc deniq; ad sapientiam, quam sub nomine mentis significat. Cuius quidem rationis una uirtutes omnes comprobandæ censentur, quatenus uidelicet conducunt ad sapientiam. quam etiam ea ratione probat, quòd uirtus diuini boni sit particeps. Asserit exquisitissimam rerum considerationem esse, quæ non solum multa, quatenus multa sunt conspicit, sed etiam quæ sit in cunctis natura una communis. Item à quo uno principio hanc habuerint. Rursus ad quem finem unum per hanc conducere possint. Absq; eiusmodi contemplatione, neminem posse uitam perfectè uel priuatam, uel publicam gubernare. Cum uero hæc speculatio ad philosophum, præsertim diuinum pertineat, non iniuria inter ciues in cœtu illo electissimo congregatos, ad diuinos philosophos rerum summam iudicat refrendam. Diuinos inquam rerum diuinarum inspectores atq; cultores. Itaq; eos qui ad diuina uel inspicienda sunt hebetes, uel colenda sunt pigri, uel docenda inepti: ab amplissimis reipub. muneribus procul arcet. Mox uero probat ad firmã summæ diuinitatis fidem duo esse potissimum necessaria. Primum, ut sciamus genus ipsum rationalium animorum diuinũ esse, corporibusq; antiquius, quo moueantur sphæræ: & intra sphæras omnia generentur. Secundum, ut cogitemus genus mentiũ scilicet angelicarum, animorum genere esse præstantius. Et animas ob ipsam mentis participationem sphæras ordinate mouere. Siquis enim duo hæc nouerit, facile cognoscet, sicut mens animæ forma ordoq; est, ita diuinum bonũ esse tum mentis, tum animæ uitam atq; lumen. Hæc uero tria, scilicet diuinum bonum mentemq; & animam, Plato proculdubio pene in omnibus eius scriptis aut demonstrat aut innuit omnium esse principia. Quod quidem in epistola ad Dionysium obscurioribus uerbis inuoluit. Animam uero nostram corpore antiquiorem esse, si non placet tempore antiquiorem dicere, dic saltem dignitate præstantiorem: atq; ex eo priorem, quòd à principio corporibus superiori habet originem: ideoq; motũ in anima ex se locauit: in corpore uero ab anima. Et quia crescit in corpore mutabilitas, ait à mutabili animæ, corpus non actione tantum, sed etiam substantia mutabili dependere. Reprehendit & Anaxagoram, quòd cum inter mentem & corpora non posuerit animã, compulsus fuerit naturales effectus non ab intelligentia per animam, ut pars est, disponi: sed elementali potius natura contingere. Asserit uero hic, quemadmodum in Timæo atq; Phædone, omnia siue per mentes angelicas, siue per animas, siue per corpora fieri dicantur, præcipue uoluntate diuina, boni gratia fieri.

DIALOGVS DVODECIMVS DE LE-
GIBVS, VEL DE LEGVM LATIONE.

SI LEGATVS aut præco falso quæ sibi commissa sunt nunciauerit, dicenda'ue tacuerit, uel rursus ab hostibus amicis'ue rediens quæ ab illis accepit, aliter quàm acceperit retulisse reperiatur, quasi Mercurij Iouisq; mandata legationesq; contra legem contempserit: in iudicium deferatur. Et iudices pro magnitudine rei quid pati dare'ue ipsum oporteat, si damnatus fuerit, statuant. Pecuniæ furtum illiberale profecto est: rapina uero turpissimum. Nullus autem filiorum Iouis aut ui aut dolo delectatus quicquam huiusmodi unquam fecit. Ideo nemo uel à poetis uel à fabulosis alijs hominibus ita decipiatur, ut credat si furto aut ui usus sit, nihil se turpe, sed quod dij quoque fecerint, commisisse. Nam nec uerum id, nec uerisimile est. Et qui præter legem horum alterum facit, is nec deus, nec deorum est filius. Hæc legumlatori magis quàm cunctis poetis cognoscenda sunt. Igitur quicunque huic nostro sermoni paruerit, felix est, & in posterum semper erit. Qui contrà fecerit, hac lege arcebitur. Siquis aliquid publicum furatus fuerit, siue paruũ, seu magnum id sit, pari supplicio puniatur. Nam qui rem paruam sustulit, & si minori ui quàm qui magnam rapuit, æqua tamen cupiditate furatus est. Et qui magnum aliquid inde remouit, ubi ipse non deposuerat, is omnino iniquus est. Lex igitur non furti paruitate alterum minus quàm alterum puniendum censet, sed eo forsitan interesse putat, quòd alter sit insanabilis, sanabilis alter. Si seruus aut peregrinus furti publici accusatus & condemnatus sit, tanquam sanari quodammodo posse uideatur, quid pati dare'ue debeat, iudicio statuatur. Ciuem autem ita educatum ut ipsi instituimus, siquis publicum aliquid furatum esse uel uiolasse conuicerit, siue in ipso furto & scelere, siue aliter quomodocunque deprehenderit, tanquam insanabilem mortis supplicio condemnamus. Militiæ gratia merito magnæ habentur deliberationes, & leges multæ condũntur. Sed illud omnium maximum est, nequis mas fœmina'ue sine magistro ac principe quicquam agat: nec ciuis cuiusquam animus siue ioco siue serio aliquid facere solus & suo duntaxat arbitratu consuescat: sed tam in bello quàm in pace ad principem magistratumq; semper respiciat, & eum quocunque sequatur: atque ita ad eius nutum suam uitam instituat, ut uel minima quæque ab eo gubernatus faciat: stet quum iubetur, & rursus iussus proficiscatur, exerceatur, lauetur, comedat, surgat nocte, custodiam agat: det signa, & uicissim accipiat: & in ipso prælio nec insequatur unquam, nec cedat, nisi princeps & magister significauerint. Et ut summatim dicam: nemo penitus cognoscat, quid sit seorsum ab alijs agere: sed simul semper communisq; quammaxime omnibus uita sit. Nihil enim hac re melius, nihil præstantius, nihil artificiosius unquam erit ad salutem & uictoriam bello acquirendam. Hoc ipsum etiam in pace ab ipsa pueritia seruent: assuescantq; alios ducere, & ab alijs duci. Soluta uero licentia è uita penitus expellatur, non hominum solum, sed etiam bestiarum quæ sub hominibus sunt. Omnes quoque choreæ ita ut bene geratur bellum celebrandæ sunt, atq; omnis dexteritas, facilitas, promptitudo eiusdem rei causa comparanda. Ob eandem causam consuescere debemus à cibo & potu abstinere, frigus æstumq; & cubilis duritiem pati: & in primis capitis pedumq; uirtutem alienis tegmentis non corrumpere: nec pileorum calceorumq; à generatione datorum naturam perdere. Nam extremitates hæ cum naturam conseruant suam, maximas toti corpori uires præbent: contrà uero contrarium. Et altera quidem uniuerso corpori maxime ministrat: altera totum ducit cum principales eius sensus omnes natura possideat, sed huiusmodi quidem laudes bellicosæ uitæ iuuenes audiant. Leges uero has: Militet quicunq; conscriptus est, aut parti alicui deputatus. Siquis uero propter ignauiam imperatore nõ permittente militare derectet, ad principes belli cum redierit, accusetur. Iudicent autem qui militarunt omnes, seorsum quidem pedites, & equites seorsum, cæteriq; similiter. Pedites quippe ad pedites & equites similiter ad equites, cæteriq; singuli ad eiusdem sortis principes deferẽdi sunt. Vbi quicunq; damnatus fuerit, & in certamen postea quodcunque descendere, & alium neglectæ militiæ accusare prohibeatur. Præterea quid dare pati'ue ipsum oportet, iudices statuant. Sed desertæ militiæ iudicio peracto, peditum rursus equitumq; & aliorum

cœtus

cœtus à principibus habeantur, ut militaria his qui strenue se gesserunt, dona dentur. Iudicet autem de uictoria quisquis uelit inter ordinis sui participes, ita ut præteritorum certaminum nec coniecturas neq; testes adhibeat: sed eam quæ nuper gesta est pugnam dũtaxat consideret. Donentur deinde qui præclare certasse uidebuntur, corona ex frondibus arboris perpetuo uirentis conserta. Quam postea qui cõsecuti sunt in bellicosorum templis deorum utcunq; placuerit cum inscriptione titulo q; suspendant ut testimonium uirtutis sit diuturnum. Secundo quoq; ac tertio loco declarati sic faciant. Siquis autem in militiã profectus, antequàm principes dimiserint, ab exercitu abierit, apud eosdem iudices hic derelicti ordinis accusetur, apud quos & ille superior neglectæ militiæ accusatus est: & damnatus similiter puniatur. Cauere autem pro uiribus debet quisquis aliquem iurare dicturus est, ne sponte aut inuitus supplicium mulctam'ue falso & non merito inferat: iudicium enim uirgo quædam pudica esse uere dicitur. Pudori autem atq; iudicio secundum naturam odio mendacium est. Quamobrem cum in alijs omnibus, tum maxime in bellicorum armorum proiectione cauẽdum est, ne deam iudicij præsidem offendamus: nequis necessarias armorum abiectiones quasi turpes per ignorantiam arbitratus, aliquẽ pœna indignum immerito puniat. Arduum quidem est hæc distinguere. Oportet tamen ut lex distinguere per singulas partes conetur. Fabula igitur ad hæc utatur. Si absq; armis semimortuus ad tentoria Patroclus fuisset delatus, quod pluribus accidit: & arma quæ à dijs, ut poeta dicit, in dotem Thetidi data fuerant ab Hectore rapta fuissent: utrum Menœtiades quasi arma abiecerit, à detractoribus uituperandus fuerit. Præterea siqui ab alto præcipitarunt, aut in mari, aut in tempestatis aquarumq; colluuione, aut in alijs huiuscemodi permultis, quæ ad purgandam ignauiæ suspitionem afferri possunt, coacti arma amiserint: erunt ne uituperandi? Danda uero opera est: ut maius grauiusq; malum pro uiribus à contrario secernamus. In ipsa igitur uituperatione, uocabulorum ipsorum prolatio differentiam quãdam ostendit. Nam sicuti abiector non de omnibus merito dicitur: armorum uero amissor de omnibus: nec similiter qui ui amisit, & qui sponte abiecit, sicuti abiector, est iudicandus. Omnino enim undiq; differunt. Sic igitur sanciamus. Siquis ab hostibus circumuentus cum armatus esset: non defendit se uersus ad eos, sed arma sponte dimisit, aut abiecit: turpemq; uitam uelocitate comparare sibi maluit, q̃ fortitudine honestam felicemq; mortem, de huiusmodi armorum proiectione iudicium habeatur, de superiori uero nullũ. Mali enim ignauiq; semper puniendi sunt, ut meliores fortioresq; euadant. Infortunati uero, minime, Nihil enim proficitur. Sed quęnam abiectionis armorum damnato & à uirili fortitudine degeneranti pœna congrua erit? præsertim cum impossibile sit huiusmodi in contrarium commutari, ut Ceneum Thessalum ferunt diuina quadam ui in naturam uiri ex fœmina commutatum. Abiectori enim armorum contrarium maxime conueniret, ut in mulierem ex uiro translatus sic puniatur. Nunc uero quoniam id fieri non potest: proximum aliquid excogitemus, ut postquàm ille usqueadeo uiuendi cupidus est, deinceps nullum periculum subeat, sed reliquam uitam & quidem quam longissimam improbus & cum dedecore uiuat. Hæc igitur lex sit. Eo qui arma turpiter proiecisse damnatus est, nec imperator neq; præfectus aliquis pro milite unquam utatur, nec in aciem recipiat. Si contrà fecerit, rationum referendarum iudex id cognoscat: & si maximi census sit, decem minis: si secundi, quinq;, si tertij tribus, si quarti, una ipsum condemnet. Proiectionis autem damnatus non solum ob naturæ eius ignauiam à uirilibus periculis arceatur, sed etiam si maximi census est decem similiter mulctetur minis: si secundi, quinq; tribus si tertij: una uero, si quarti. De repetendis autem rationibus quas magistratus annui sorte creati, uel plurium etiam annorum consilio quodam delecti referre debent, quid dicemus? Quis enim sufficiens repetundarum iudex erit, siquis magistratus rerum pondere pressus, dixerit fecerit'ue suo aliquid indignum principatu? Difficile inuentu hoc est. Nam cum delecti magistratus uirtute alios antecellant, quo pacto præstantiorem eis inueniemus? Et tamen diuini aliqui uiri rationum referendarum exactores & iudices nobis quærendi sunt. Sic enim se res habet. Multæ occasiones soluẽdæ reip. quemadmodũ nauis aut animalis cuiusdã esse uidẽtur. Quarum licet una natura sit ubiq; diffusa, eas tamen intentiones, fulcimenta q̃, & neruorum extensiones, multisq; alijs nominibus appellamus. Sed hæc tam salutis quàm euersionis Reipub. occasio non minima est

Repetunda rum

ma est. Nam si iudices qui gesti magistratus rationem exigunt, uirtute magistratibus præ
stent, atq; ita id fiat, ut nemo iure conqueri possit, uniuersa sic regio feliciter ciuitasq; flo
rebit. Sin aliter iudicium repetundarum processerit, tunc eo iudicio soluto, quo in unum
ciuilia omnia uinciuntur, omnes magistratus, alius ab alio distrahuntur: ipsiq; ex uno mul
ti iam facti, ex una multiplicem ciuitatem efficiunt. hinc plena seditione cito omnia euer
tuntur. Quare exactores rationum oportet in omni uirtutum genere cunctis excellere.
Hoc igitur modo ipsorum generationem machinemur, Singulis annis post æstiuale sol
stitium ad locum Solí atq; Apollíni communiter dedicatum ciuitas uniuersa conueniat,
tres uiros electuri, quem unusquisq; meliorem se solo excepto iudicet: qui non paucio
res quàm quinquaginta natus sit annos. Electorum deinde dimidiam partem, qui à pluri
bus prælati fuerint, si pares sunt anteponant: sin uero impares sint uno excepto cui pau
ciora suffragia contigerunt dimidiam similiter reliquorum partem accipiant, suffragio
rum numero præiudicãtes, Quod si equalia numero suffragia multis fuerint, dimidium q;
numerum auxerint, iunior postponatur. Acceptisq; aliis rursum ferantur suffragia, quo
usq; tres inæquales obtineant. At si omnibus his uel duobus æqualia suffragia sint, bonæ
iam fortunæ res committatur: sorte hi discernantur. Eum qui suffragijs superat, rursumq;
secundo loco & tertio declaratum, corona ex semper uirentis arboris fronde contexta co
ronet. Datis præmijs præconio declarent, quemadmodum Magnesiorum ciuitas rursus
deo duce nacta salutem, ciues eius tres omnium optimos, Soli & Apollíni communes
primitias prisca lege quatenus iudicium secuturi sunt consecrat. Qui primo anno duode
cim repetundarum rationum examinatores constituant. Idq; faciant donec singulis se
ptuagesimus quintus annus exactus sit, deinde singulis annis tres semper addantur. Hi
magistratus omnes in partes duodecim distributos omni libera examinatione iudicatu
ri, diligenter obseruent. Habitent autem tempore quo rationes ipsis redduntur, in loco
ubi electi fuerint, Soli atq; Apollíni dedicato. Et tum per se solum quemlibet, tum com
muniter omnibus diligenter perquisitis, de singulis magistratibus publice perscribant,
quid pati eos dareue ex repetundarum iudicum sententia deceat. Ac siquis magistratus
horum iudicio non recte damnatum esse se queritur, ad electum iudicium repetunda
rum iudices deferat. & si euaserit, accuset eos si uelit. sinautem ibi quoq; damnetur, atq;
antea ab ipsis repetundarum iudicibus morte fuerit condemnatus, quemadmodum ne
cessitas exigit moriatur. Quod si ea mulcta ab illis damnatus fuerit, quæ dupla ab ipso
persolui potest, duplam persoluat. Sed iam audiendum est, quæ horum de repetundis sen
tentiæ, & quomodo ferendæ sint. His igitur qui totius ciuitatis consensu omnibus præ
positi sunt, donec uixerint primi consessus semper in omnibus solennitatibus præbean
tur. Et quandocunq; ad communia græcorum spectacula sacrificiaq; mitti iudices ac præ
sides aliquos à ciuitate necesse est, ex istis mittantur. Hi soli in ciuitate, corona laurea co
ronentur, hi Solis & Apollinis sacerdotes sint. Pontifex etiam summus singulis annis ex
his ille sit, qui superiori anno cæteris excelluisse sacerdotibus iudicabitur. horum nomi
nibus quousq; ciuitas habitatur tempora distinguantur. Defunctis autem funera & se
pulchra excellentius quàm cæteris ciuibus fiant. Indumenta quælibet alba sint. luctus
ploratusq; absit. Chori quoq; duo, unus puellarum quindecim, alter totidem puerorum,
feretro undiq; circũdato uicissim sacerdotem carminibus laudent, felicitatemq; eius per
totam diem decantent. Mane uerò ad monumentum feretrũ iuniores ferant, qui gymna
sijs operã impẽdunt, quos defuncti hominis propinquiores delegerint, primisq; cælibes
quasi ad pugnam armati præcedant, cum equis equites, & cum leuibus armis pedites,
cæteriq; similiter. Pueri uero ante feretrum, patrium cantum concinant, & puellæ post
eos, ac mulieres iam effœtæ sequantur. Postremo utriusq; generis antistites quamuis ab
alijs monumentis arceantur, tamen si Pythius quoq; confirmauerit, ad hoc sepulchrum
quasi purum quiddam sit, nil prohibet deuenire. Monumentum huic sub terra sit for
nix quædam longior ex durissimis pulchrisq; lapidibus, ubi lapidei lecticuli utrinq; sint,
hic beatum illum sepeliant, arboresq; in circuitu plantent, una excepta solummodo
parte, ut hoc sepulchrum augeri possit. deinde singulis annis musico, gymnico, eque
striq; certamine hos uiros honorent. Hæc præmia illis reddantur, quorum de relatis
rationibus iudicia, damnata non sunt. Siquis autem horum iudicio confidens quo
prælatus

prælatus fuit, naturæ humanæ fragilem conditionem detexerit, lapsus uidelicet in erro
rem postq; egregius habitus est, sanciatur lege, ut à uolente quolibet accusetur. Iudici
umq; de ipso sic agatur. Primo legũ custodes adsint, deinde accusati ipsius collegæ, electi
præterea iudicij iudices. Adducat autem accusator, indignum esse illum qui accusatur, &
magistratu & magistratus præmijs. Si ergo damnatur, magistratu, sepulchro, cæterisq; illi
magistratui competentib us præmijs priuetur. Sin uero accusator quintam suffragiorum
partem nõ habuerit, qui primi census est XII. qui secundi, octo: qui tertij, sex: qui quarti,
duas minas persoluat. Magna autem in iudicando admiratione dignum fuisse Rhadamã
thum uideo. Ille siquidem perspiciebat, in illis temporibus deos esse, omnes uno ore ho
mines confiteri. neq; id iniuria, cum multi illis tempoibus ex dijs progeniti essent, quorũ
in numero ipse etiam habebatur. Itaq; uidetur putasse dijs non hominibus esse iudicia cõ
mittenda. Quocirca simpliciter uelociterq; iudicia peragebat. Nam iureiurando in singu
lis causis à litigantibus requisito, cito simul ac tuto iudicare solebat. Nunc uero alij deos
esse negant, alij res humanas curare non putant, plurimi uero & pessimi uilibus hostijs
multisq; blanditijs ita conciliari sibi eos existimant, ut impune liceat grandem pecuniam
extorquere. Quocirca Rhadamanthi iudicandiq; modus ille his hominibus minime con
gruit. Nam cum opiniones hominũ de dijs mutatæ sint, leges quoq; commutandæ sunt.
Itaq; prudens legislator in iudiciorũ executione iusiurandum litigantium prohibebit, ut
tam accusatoris intentio q̃ defensoris deprecatio sine iureiurando in iudicijs conscribã
tur. Nam si iurandi licentia in ciuitate cuiq; dabitur, ubi plura ad iudices quotidie deferũ
tur, omnes penè periturí erunt, præsertim qui præsentibus conuiuijs, aliaq; consuetudine
ac priuata necessitudine coniuncti sunt. Lege igitur statuatur, iudicaturum iudicem iura
re, atq; eos etiam qui reip. magistratus suffragijs constituent. Choreę quoq; iudicẽ, & om
nis musicæ, ac gymnicorum etiam equestriumq; munerũ in certamine præsides atq; dato
res: & summatim in quibuscunq; secundum hominum opinionem nulli emolumẽto per
iurium sit. In quibus autem utilitatem ex periurio aliquis assequitur, ea sine iureiurando iuramẽtum quãdo offe
iudicentur. Et qui iudicaturi sunt nullo modo litigantes permittant aut iurare persuaden rendum
di causa, aut sibi generiq; suo imprecari, aut turpiter supplicare, aut commiseratione mu Causa quo
liebriter uti: sed quod iustum putant, mansuete doceant, & docentem audiant. quod si ab modo dicẽ
his aberrat, ad rem à magistratu reducatur. Peregrinis autem inter se litiga ntibus, que da
madmodum nunc si uelint, iurare liceat. Nam cum in ciuitate cõsenescere non debeant,
non formidandum ne alios corrumpant. Eodem autem modo inter liberos homines exe
cutio iudicij fiat, siquis liber ciuitati non ob temperat in ijs quæ nec uerberibus nec uin
culis nec morte plectuntur. Ac siquis ad choream uel ad pompam celebrandam non ue
nit, uel aliam huiuscemodi rem communem, ut ad ministerium sacrificij pacisq; sacra, uel
belli, tributum non contulit: in his omnibus quamprimum damnum restituatur, aut pi
gnus cui ciuitas lexq; commiserit, deferatur, exactoq; tempore pignore uendito pecunia
in ærarium conferatur. Quod si maiore mulcta opus est, magistratus singuli pertinaces
homines in iudicium uocent, & debita mulcta imposita legibus parere compellant. Sed
ciuitati quæ colligendæ pecuniæ operam non dat, & sola ex agricultura pecunias habet,
cum neq; mercaturæ neq; peregrinationibus uacet, neq; peregrinos aliunde suscipiat, de
liberare necesse est quid faciendum sit. Quare legislator suadendo primum ita pro uiri
bus consulat. Solet gentium diuersarum commixtio uarios mores confundere, & pere
grinorum cum peregrinis consuetudo pluríma innouare. Quod ciuitati bene rectisq; le
gibus institutæ maxime omnium nocet. In ciuitatibus autem male institutis nihil refert,
si tam senes quàm iuuenes pro arbitrio, & aliò peregrinentur, & aliunde peregrinos susci
piant. Contrà uero nullos unquam recedere aduenas, nec aliò ipsos proficisci, tum im
possibile est, tum crudele atq; superbum cæteris hominibus uideatur necesse est, qui ciui
tatem turpi uocabulo notent, peregrinorum hostem & difficilem atq; inhumanam appel
lantes. Non o portet autem unquam paruifacere, utrum probus an improbus alijs uide
ris. Multi enim quamuis uirtutis expertes sint, qui tamen probi sint, qui improbi, iudi
cant. Nam prauis quoq; hominibus diuina quædam conijciendi uis ineſt, per quam mul
ti uel pessimi recte tum opinione tum uerbis à melioribus deteriores distinguant. Quo
circa utiliter ciuitatibus præcipitur, ut bonam apud multos existimationem non par
uipendant

uipendant. Maximum ſanè atq; rectiſſimum eſt, ut cum ſis probus, ita gloriam quæras, aliter miníme, ſi modo perfectus uir futurus es. Quapropter Cretenſis quoq; ciuitas iſta conari debet, ut quam optimam uirtutis exiſtimationem apud cæteros homines conſequatur. Maxima uero ſpes eſt eam ratione uiuentem, merito Solem cæteroſq; deos cum aliis ciuitatibus regionibuſq; bene gubernatis uiſuram eſſe. Sic igitur de peregrinatione aliò & de peregrinorũ receptione faciendum eſt. Ei primum qui pauciores annos quàm quadraginta natus eſt, nullo modo peregrinari liceat. priuato quoq; nemini liceat. publice autem præconibus, legatis, atq; exploratoribus liceat. Profecto uero extra regionem ad gerendum bellum, ciuilis peregrinatio putanda non eſt. Ad Pythium uero Apollinem, Ad Iouem Olympicum, Nemeam etiam & Iſthmum mittendi ſunt aliqui, per quos ſacrificia ludoſq; his diis ciuitas noſtra communiter conferat. Mittantur autem pro uiribus plurimi, pulcherrimi, optimi, qui in ſacris pertinẽtibuſq; ad pacẽ communionibus ciuitati ſuæ honorem & gloriam bellicæ gloriæ reſpondentem comparent. Cumq; redierint, iuniores doceant, ciuiles aliorum inſtitutiones ſuis multo poſteriores eſſe. Spectatores quoq; alios qui otio abundantes aliorũ res hominum conſiderare cupiunt, ex legum

Peregrinationes

cuſtodũ inſtituto lex nulla prohibeat. Nam ciuitas bonorũ malorum'ue hominum ignara, & externæ conſuetudinis expers, nunquã ſatis humana atq; perfecta eſſe poteſt, nec leges ſeruare moribus & conſuetudine ſolum, niſi etiam notitia legũ prudentior fiat. Exiſtunt uel in uulgo & multitudine homines quidam diuini quamuis pauci, attamen digni quibuſcum cõſuetudinem habeas. hi non magis in bene gubernatis ciuitatibus quàm in aliis oriuntur. Quicunq; igitur in ciuitate recte gubernata incorruptus erit, horum ueſtigia à patria profectus, terra mariq; ſequetur, ut tandẽ reuerſus, legũ patriæ alias probet, alias ſiqua in re deficiunt, corrigat. Quippe ſine inſpectione inueſtigationeq; nunquam optime ciuitas permanebit, neq; etiam ſi male inueſtigetur. CLIN. Quomodo hæc utraq; fient? ATH. Hoc certe pacto. Primo ſpectator huiuſmodi annos plures quàm quinquaginta natus ſit: deinde cum in cæteris, tum maxime in bello probatus, ſi modo legum cuſtodum exemplum in aliis ciuitatibus ſit relicturus. Is ultra ſexageſimum annum non amplius uagetur. Sed citra decimum annum quando uoluerit domum reuerſus eorum ineat cœtum qui leges examinant. Hic cœtus è iunioribus atq; ſenioribus conſtet, quotidieq; mane donec ſol oriatur, conueniant: primum de ſacerdotibus qui tanquam cæteris excellentiores muneribus affecti ſunt, deinde decem de legum cuſtodibus ſeniores, poſtremo diſciplinæ uniuerſæ cenſor, qui magiſtratum hunc gerit, & qui iam exegerunt. Nec ullus iſtorum ſolus, ſed cum iuniore aliquo quem delegerit à trigeſimo ad quadrageſimum annum nato. hi de legibus ſemper & de Repub. diſſerant, conferantq; inuicem ſiquid de his excellens audierint. De diſciplinis etiam ad id conducentibus colloquantur, quas qui ſciunt; facilius, qui neſciunt, difficilius legum intentionem intellecturi ſunt. Quæ uero ex his ſeniores probauerint, magno ſtudio iuniores perdiſcant. Quod ſi quis iunior adductus indignus uidebitur, totus cœtus ei exprobret, qui adduxit. Iuuenes autem qui ſe in his recte geſſerunt, tota ciuitas honoret atq; conſeruet. Sed ſi peiores alijs ſe reddunt, maiori quàm alij dedecore afficiantur. Ad hunc cœtum qui aliorum leges & mores inſpexit, illico profectus, ſiquid de ferendis legibus aut diſciplina aut educatione apud alios reperit, exponat. ſiquid etiam ipſe inuenit, cœtui uniuerſo declaret. Qui ſi nec peior reuertiſſe uidebitur, laudetur, quia quod potuit, libenter effecit. Sin multo melior, & uiuus magnis afficiator honoribus, & defunctum cœtus omnis decoret. At ſi corruptus redijſſe uidebitur, cum ſe ſapientem eſſe ſimulet, cum nemine iuniore uel ſeniore audeat ſe miſcere. Hic ſi magiſtratibus paret, priuatus uiuat. Sinautem contra magiſtratuum uoluntatem de diſciplina legibuſq; ciuilibus diſputare condemnatus in iudicio fuerit, moriatur. Et ſi cum in iudicium deduci iure debuerit, à nullo magiſtratuum ſit adductus, quando de muneribus poſtea decernitur, opprobrio hæc res magiſtratibus ſit.

Peregrinãtium genera

Atq; aliò quidem profecturus, huiuſmodi eſſe & ita peregrinari debet. Sed & aduenæ benigne ſuſcipiendi ſunt. Quatuor autem peregrinorum genera ſunt, de quibus facienda mentio eſt. Primum eorum qui ſemper æſtiuales ſunt, & quaſi aues per mare ut plurimum acquirendæ pecuniæ gratia, æſtatis tempore ad alias deuolant ciuitates. hos foro, portubus, publicisq; domibus extra urbem in ipſis ſuburbijs magiſtratus locis

locis illis præfecti ſuſcipiãt, obſeruantes nequis eorum noui aliquid faciat. Iudicia etiam illic eis iuſte reddantur, ita ut nihilo plus q̃ neceſſitas cogat, cum ijs familiaritas habeat. Alterum eſt eorum qui ſpectaturi ueniunt, & ciuitatis muſas illic audituri. hi oẽs diuerſoria iuxta templa habeant, quæ ſuſcipiendis hoſpitibus cõmodiſſima ſint. Sacerdotes uero & æditui curam ipſorum habeant, ut iucunde poſſint ſufficienti tempore permanere, & uidere, audireq; illa quorum gratia uenerunt, & tandem ſine detrimento & ſuo & aliorum recedere. Quod ſiquis eorũ iniuriã cuiquã intulerit, aut affectus iniuria ſit, uſq; ad drachmas quinquaginta ſacerdotes cognoſcant. Crimina uero maiora ad curatores rerum uænalium deferantur. Tertium peregrinorũ genus publice ſuſcipiendum eſt, cũ aliunde quiſpiã publica cauſa miſſus aduenerit. hunc imperatores, magiſtri equitum, tribuni militũ ſoli ſuſcipiant. Et is apud quem diuertit, cum principibus conſilij curã huius habeat. Quartum genus rariſſimum eſt. Accedere tamen aliunde aliquis poterit ſpectatoribus noſtris altera parte reſpondens. hic ita recipietur: primo ſi quinquaginta annos impleuerit, deinde ſi ea mente uenerit, ut uel conſideret quæ apud alios præclara habentur, uel ſua doceat. hic ſanè diuitum ſapientumq; ianuas ianuſſus adeat, cum ipſe huiuſmodi ſit, & quaſi hoſpes diſciplinæ præfecti domũ recte petat, non dubitans hoſpitalem eam propter uirtutis coniunctionem ſibi futuram. Cumq; ab alijs didicerit atq; docuerit quæ diſcenda docendaq; putauit, honore ſibi congruo muneribuſq; affectus, ut ab amicis amicus abeat. His legibus peregrinos peregrinasq; ſuſcipiamus, noſtrosq; ſimiliter emittamus, hoſpitalem ueriti Iouem. Non enim eſu & hoſtijs, quemadmodum apud Nilum ſit, peregrini pellendi ſunt: nec atroci edicto à finibus noſtris arcendi. Fideiuſſor quilibet, palàm fideiubeat, totumq; negotium conſcriptum coram tribus nec pauciori-

Fideiuſſor

bus teſtibus fateatur, ſi citra mille drachmas fideiuſſio fiat: ſin ultra mille, quinq; ad minus teſtes adhibeantur. Fideiuſſor autem ſit qui prius uendidit, eius de quo an iure poſſit uendere dubitatur: atq; eius qui uidetur minus ad promiſſa ſufficere: ſimiliterq; tam qui præuendit quàm qui uendit tanquam obnoxius iudicio ſubijciantur. Siquis in domo alterius quærere quippiam tanquam ſuum uelit, is primo iureiurando affirmet ſperare quod quærit, ibi ſe inuenturum: deinde nudus aut interula indutus ingrediatur præcinctus, præbeaturq; ipſi domus, & ſupellectilia ſignata ſimul & non ſignata. Quod ſiquis ſcrutari uolentem non permiſerit, qui prohibitus eſt, precio amiſſæ rei ſtatuto accuſet eum qui ipſum depulit, & ille ſi damnatus fuerit duplum reſtituat. Si dñs ipſius domus abfuerit, non ſignata ſolummodo à præſentibus præbeãtur: ſignata uero ipſe quoq; obſignet, & cuſtodem ad quinq; dies relinquat. Quo in tempore ſi patronus non uenerit, ædilibus ſecũ acceptis obſignata reſignet, & cum ante oculos domeſticum & ædilium quæſierit, rurſus obſignet. In rebus ambiguis ſpatium temporis ad præſcriptionem determinandũ eſt. De domibus quidem & agris nulla hac ratione diſceptatio erit. Alia-

Præſcriptio

rum uero rerum ſi qua à quoquam habetur, iſq; in urbe, foro, ſacris, aperte anno integro re illa uſus fuerit, atque hunc non occuluiſſe conſtet: nec quiſquam interea quamuis quærens eam exegerit, nemini liceat deinde rem illam quaſi ſuam repoſcere. Verum ſi non in urbe, ſed in agris manifeſte utatur: nec in annis quinq; rei dñs cõpertus ſit, quinquennio exacto repeti nequeant. Sin uero in urbe domi utatur, ad triennium uſq; apprehendere poſſit qui amiſit. In agris autem ſi occulte habet, uſq; ad decennium. Sin extra regionem, ſemper quandocunq; inuenerit, apprehendat. Quando aliquis ui eum qui litigat ſeu teſtes uenire in iudicium prohibet, ſi ſeruus ille ſit, ſiue ſuus, ſiue alterius, nullius momenti lata ſit. ſin uero liber, & ſententia irrita ſit, & anno uinciatur qui depulit, & ſiquis latrocinij eum accuſare uoluerit, fas eſto. Siquis aliquem ſecum muſica uel gymnica uel alia quauis facultate certaturũ in certamen deſcendere ui prohibuerit, quiſquis uelit munerũ declaratoribus id ſignificet, qui procurent ut quilibet liber certare poſſit. Id ſi facere non potuerint, uictoriæ munera prohibito dentur, ſi prohibitor uincet, & ipſius tanquam uictoris nomen in quibuſcunq; uelit templis inſcribatur. Prohibenti uero nec nomen inſcribere nec uictoriæ offerre inſignia liceat. Ac ſeu uincat certando ſeu uincat, illati damni crimine reus ſit. Siquis rem furto ſublatam ſciens receperit, in eadem culpa ſit qua ille qui furatus eſt. Qui exulẽ ſeu quemuis huiuſcemodi fugientẽ ſuſceperit, moriatur. Quippe quem ciuitas amicũ ſibi uel hoſtem decreuerit, eundem ſibi quiſq; ſimili-

ter existimare debet. Siquis consilio suo absq; auctoritate cõmuni pacem iniuit, aut bel lum mouit, ultimo supplicio condemnet. Quod si pars aliqua ciuitatis id tentauit, huius rei auctores à militiæ imperatoribus tracti in iudiciũ, & damnati morte plectantur. Qui patriæ in aliqua ministrant, nullo modo munera recipiant: nec ulla occasione aut ra tione nobis persuadeamus, in rebus quidem bonis suscipienda esse munera, in alijs mi nime. Nam nec cognoscere facile est, neq; cum cognoueris, continere. Idcirco tutius est, legibus obtemperare, dicentibus nulla pro patriæ ministerio munera esse suscipienda. Siquis uero minus obtemperasse damnatus fuerit, moriatur. Tributa uero sic publica di sponantur. Primo quidem multorum gratia rerum omnium cuiuscunq; ciuis census ha beantur. Deinde annuos fructus tribules ad agri magistratus conscriptos deferant, ut cum duo tributa sint, Respub. possit alterutro, ut uidebitur, annis singulis uti, scilicet uel uniuersi census uel annui fructus parte. Vnde quæ ad alimenta tribuuntur, semper excipiantur. Donaria dijs moderata à moderatis hominibus offerantur. Terra quidem & Vesta, sacra deorum omnium habitatio est. Nemo igitur ex hac materia iterum simu lachra dijs cõstituat. Aurum autem atq; argentum & priuatim & in templis, in alijs ciui tatibus inuidiosa possessio est. Ebur uero cum olim ab anima destitutum fuerit corpus, ad deorum simulacra ineptum est. Aes atq; ferrum bellica sunt instrumenta. Ex ligno igi tur uno uel uno quouis lapide, integre deorum imagines in templis cõmunibus statuan tur. Texturæ quoque opus offeratur non maius q̃ quod ab una muliere mense uno fieri potuit. Colores albi tam in alijs quàm in textili artificio, dijs congrui sunt. Tincta uero coloribus alijs, ad bellica insignia solum exhibeãtur. Diuinissimæ uero oblationes sunt aues, atq; picturæ, quas singulas uno die pictor unus depinxit. cætera quoq; omnia his similia sint. Postq̃ uero urbis partes quæ & quot esse debẽt, distinctæ sunt, & leges de pa ctis commercijsq; maximis pro uiribus positæ: superest ut de iudicijs iam dicamus. Pri mum igitur arbitri iudices quos litigantes elegerint, locũ habeant. hi conciliatores com modius q̃ iudices appellari possunt. Deinde uicini & tribules secundum partem duo decimam distributi. Apud quos si reconciliati à primis non fuerint: maiori cum damno litigent. Vbi si debitor iterũ condemnabitur, quintã debiti partem persoluet. Quicunq; uero ab hoc quoque iudicio appellat, ac tertio certare uolet, electos iudices petat. Et si ab ijs etiam cõdemnabitur, & quantum debitum ipsum est, & dimidiam supra debitum partem afferat. Ac si accusator à primo iudicio repulsus non quieuerit, sed in secundo iu dicio iterum certare uoluerit, quintam si uicerit partem accipiat, victus autẽ tantundem amittat. Quando uero per primos & secundos iudices nondum reconciliati, tertios pe tunt, debitor quidem victus, tantundem & dimidiã insuper debiti partem, ut diximus, victori deponat: accusator aũt superatus dimidiam. Sed de creandis declarandisq; iudi cibus, de istorum omnium administratione, de temporibus, in quibus singula facienda sunt, de ferendis suffragijs, & mora & dilatione iudicij, termino, citatione, repulsa, ac de cæteris omnibus quæ iudicijs necessaria sunt, quamuis in superioribus tetigimus: ta men quæ pulchra sunt, ut habet prouerbium, & bis & ter recte dici possunt. Parua uero quæq; & inuentu facilia, si legũ lator antiquior prætermiserit, iunior repleat. Sed de pri uatis quidem iudicijs satis iam dictũ est. Publica uero atq; cõmunia, quibus usi magistra tus, quæ ad hos pertinent peragunt, in multis ciuitatibus à prudentibus uiris recte con stituta reperiunt. Vnde custodes legũ oportet quæ huic nouæ reip. congruant accipere, ita ut singula periculo examinata & corrigãt diligenter & probent, donec sufficiẽter se habere putent. & denicq; discussioni fine imposito his tanq̃ immobilibus per totã uitam utant. De silentio uero, laude, uituperationeq;, & de iustis, bonis, honestis, quæ in alijs ciuitatibus differunt, & dictũ est, & in fine dicet. Ad quæ omnia æquus futurus iudex re spicere debet, atq; operã dare, ut has legum cõstitutiones ante omnia discat, & mente fir miter teneat. Nam ad faciendũ eum uirũ qui didicit bonũ, scripta legum præ cæteris do ctrinis, si recte se habent, maxime cõferunt. Neq; enim temere miranda diuinaq; lex no men menti proximũ possidet. νόος enim mentẽ, νόμος uero leges significat. Nã cũ multi sermones de laude uituperationeq; nonnullorum partim carminibus partim soluta ora tione tũ scripti circũferant, tum quotidie in coronis seu cõtendendo, siue falso assentien do habeãtur, horum omniũ perspicuũ examen legislatoris scripta nobis sunt. Hæc quasi reme dium

Quæ dijs offerenda

Iudicia priuata

Publica

remedium medelamq; aduersus aliarum orationum uenena; probe iudex secum semper tenebit: quibus seipsum ciuitatemq; emendabit, bonos confirmabit atque extollet: pra uos ex ignorantia, incontinẽtia, timiditate, & ut summatim dicam, ex iniustitia uniuersa pro uiribus si sanabiles sunt, reuocabit. Nã si sanari nõ possunt, qui eos morte afficiunt, apud oẽs laude digni iudices iudicumq; principes nõ iniuria sæpius dici posse uidentur. Sed postq̃ annua iudicia exacta sunt, legibus his utant. Primum magistratus qui iam iu dicium exercet, debitoris damnati pecuniam petitori omnem tradat, necessarijs tantum ad usum relictis. Idq; statim post lata suffragia fiat nunciante præcone, & iudicibus au dientibus. Deinde si secũdus à lata sententia aderit mensis, neque uictori uictus sponte iuste persoluerit, iudices qui sententiã tulerunt, cunctã debitoris pecuniam uictori tra dant. Quod si præsentia minus sufficiunt, nec minus q̃ drachma deficit una, non liceat deinde debitori prius alium quenquã in iudiciũ trahere q̃ debitum creditori totum re stituat. Trahi uero ab alijs possit. Siquis in iudicio damnatus iudices ipsos læserit, aut quicquã eorum iniuste abstulerit, ijdem ipsi iudices ad custodes legum deferant. A qui bus si criminis huius damnabit, quasi ciuitatẽ omnem legesq; euerterit, moriatur. Qui sub his legibus geniti educatiq;, liberos similiter genuerunt atq; educauerunt, ita cum alijs uersati ut moderatũ fuerit eorum commercium illatæ iniuriæ pœnas dederint, acce ptæ exegerint. sicuti iuste legibus his usq; ad senectutem uiuunt, ita secundum naturam è uita decedunt. Mortuis uero tam uiris q̃ mulieribus parentationes quidem, & quæ ad deos siue inferos siue superos pertinent, secundum responsa interpretum fiant. Nullum in loco fœcundo & agro ad culturam apto sepulchrũ fiat. Sed is locus corpora defuncto rum recipiat, qui ad cætera inutilis & ad id tantum commodus uiuentes minime lædit. Nec enim à uiuis neq; à mortuis terræ matris fœcunditas impedienda est. Nemo ergo aut uiuens aut mortuus uiuum aliquem alimẽto priuet. Agger non altior sit eo cumulo, quem uiri quinq;, diebus quinque construere possunt. Lapides quoq; superstruantur nõ maiores q̃ ut possint defuncti laudes quatuor solum heroicis uersibus æditas compre hendere. Elationes aũt non breuiori uel longiori tempore intus fiant, quàm uere mor tuus significari cognosciq; possit. Ac ut humana se habẽt, triduana elatio ad sepulchrum mediocris uidetur. Credendũ est autẽ & de alijs legum latori & de anima, cum eam di cat omnino à corpore differre, nec aliud præter ipsam esse, quod in hac uita facit ut qui libet nostrum hoc ipsum sit quod sumus. Corpus uero tanq̃ imaginarium quiddam ho minem sequi. Commode etiam mortuorũ simulachra corpora uocari. Ac reuera unum quenq; nostrum animam ipsam immortalem esse, eamq; ad deos alios proficisci, ratio nem suorum operum reddituram, ut lex patria continet. In quo certe bonis uiris con fidendum esse, malis autem formidandum: quippe cum post mortem omni auxilio ca reant. uiuentibus autem necessarios omnes consulere debuisse ut quàm iustissime atq; sanctissime uiuant, ne maxima eos scelerum post mortem supplicia maneant. Hæc cum ita se habeant, rem familiarem atterere minime debemus, quasi arbitremur hanc car nis molem quæ sepelitur, nostrum illum esse, cùm ille filius aut frater aut quivis alius à nobis desideratus, quem sepeliri putamus, hinc aliò fatis suis exactis profectus fuerit. Probe igitur factum erit, si tanquam ad manium aram anima carentem moderato uta mur impendio. Moderatum uero quantum sit, à legum latore merito statuetur. Lex igi tur ista sit, ut qui maximi census est, ad funus & sepulturam non plus quàm minas quinq; impendat: qui secundi tres: tertij duas, quarti unam: atq; ita singulorum moderata erit impensa. Cæterum custodes legum cum alia multa, tum hoc maxime curare debent, ut pueri & uiri, & ut summatim dicam, cuiuscũq; sexus uel ætatis homines ab illis iugiter obseruati bene uiuant, & ciuis cuiusq; dececessu, unus ipsorũ quem mortui hominis cõiuncti elegerint, funus totũ obseruet, prouideatq; ut bene moderateq; omnia, non con trà gerant, & illud sibi honori, hoc dedecori sit. Expositiones utiq; & elationes & cæte ra omnia secundũ leges de his conscriptas fiant. Ciuilis aũt legis latori concedantur ista. Lachrymis mortuos decorare aut nõ, turpe legũ latori cogere est: plãgere uero & extra domũ uociferari, prohibendũ est. Cadauer etiam manifeste per uias urbis frequentiores efferre, & palàm eiulare, aut ante diem extra urbem se afflictare, non liceat. Hæc ita de his statuta permaneãt. Quibus qui paret indemnis esto. Qui uero uni legum custodi nõ

Locus sepulchrorum

De corpore & anima quædam

paret,ab omnibus ut cõmuniter uidebitur,puniatur.Cætera quæ uel ad mortuorum mo numenta,uel ad eos qui propter patricidiũ sacrilegiumq; sepultura indigni sunt, pertinent,superioribus legibus cõprehendimus.Quare legũ positio fermè finem habet. Omniũ uero finis est,non in eo quòd facta sint uel possessa uel habitata,sed in eo potius, quòd sicut recte sunt facta, ita firmiter stabilita sint.In huiusmodi enim conseruatione putandum est quantum oportuit factum esse: aliter minime. CLIN. Probe loqueris hospes,sed quorsum ista,explanatius dicito. ATH. Multa ô Clinia priscorum præclare dicta laudant: nec minus Parcarũ nomina. CLIN. Quænã? ATH. Quod Lachesis prima sit,Clotho altera: Atropos tertia,quæ salutem prædictis affert. Hæc ad ignẽ cõtortis quia uim incõuertibilem cõtinent,cõparata sunt. Quæ quidẽ in ciuitate & Rep. oportet non solũ sanitatem corporibus stabilẽ,sed animis quoq; legũ cultũ, imò uero legum salutẽ afferre.Sed mihi uideẽ negotio legũ adhuc illud deesse ut differaẽ, quo pacto illis secundũ naturã uis incõuertibilis possit inesse. CLIN. Nõ paruum est quod dicis, si inuentu possibile est,quo pacto in unaquaq; recte id fiat. ATH. Possibile est profecto, ut mihi ad præsens uidetur. CLIN. Ne igitur abeamus hinc obsecro, anteq; nostris legibus id tribuamus.Ridiculũ est emi,frustra in aliqua re sumpsisse laborem, nec stabile aliquid fundauisse. MEG. Recte tu admones: me quoque talem inuenies. CLIN. Probe dicis. Quæ igitur salus ista est? & qua ratione Reipub.nostræ & legibus aderit? ATH. Nónne diximus cœtũ in ciuitate huiusmodi esse cõstituendum quo decem de legũ custodibus semper seniores cõueniant? His accedant oẽs q munerib.præmijsq; honorati sunt. Præterea & illi qui multas urbes peragrauerunt,ut aliquid ad patriarũ legũ cõseruationem conferens reperirent. sed hi ad cœtũ huiusmodi nõ recipiaẽ, nisi ex ea peregrinatione incorrupti & integri rediisse,& cœtu digni esse probentur.Atq; horum singuli singulos sibi iuniores ascisca̅t, non pauciores annos q̃ triginta natos,qui natura educationeq; digni esse ascisceti primũ deinde & uniuerso cœtui uideantur. Quod siquis indignus adhibeatur,nullius momenti sententia sit. Hunc cœtũ ante lucem conuenire diximus oportere,quando à cæteris tam priuatis q̃ publicis negotijs uacaẽ. An non tale aliquid in superioribus diximus? CLIN. Certe. ATH. De hoc cœtu iterũ illud dicã. Aio enim, siquis hunc quasi ancoram uniuersæ ciuitatis quæcunq; ad hoc exiguntur in se continentem,iaciat,omnia quæ uolumus, seruaturum. CLIN. Quo pacto? ATH. Opportune modo dicemus,totisq; uiribus incumbemus. CLIN. Probe dixisti,& ut cogitas facito. ATH. Oportet sanè ô Clinia in unaquaque re congruum singulorum operum seruatorem excogitare.Qualem maxime locum in animalibus anima & caput habere uidentur. CLIN. Qua ratione rursus id ais? ATH. Horum nempe uirtus omni animali salutem præbet. CLIN. Quo pacto inquam? ATHEN. Nam animę quidem ad alia mens infusa est: capiti quoque ad alia uisus auditusq; insertus. Atque ita summatim pulcherrimis sensibus mens coniuncta,& in unũ redacta,salus singulorum efficitur. CLIN. Ita uidetur. ATH. Certe.Nam & mens sensibus coniuncta nauibus in tempestate & tranquillitate salutem afferre solet.An non uides quòd gubernator & nautæ simul cum mente gubernatrice sensum coniungentes seipsos nauemq; tutantur? CLIN. Quid ni? ATH: Non multis exẽplis opus est,Sed in exercitu & medicina cõsideremus,ad quod signum respicientes imperatores & medici,salutẽ rectissime consequuntur.Nónne illi ad hostium fugam & uictoriam suam? isti ad corporis sanitatem? CLIN. Proculdubio. ATHEN. Si medicus corporis sanitatem ignoret,aut uictoriam imperator, & cætera quæ dicebamus,mentem ne habere scireq; aliquid in his uidebunt? CLIN. Nequaquam. ATHEN. Quid porrò in ciuitate? si quis finẽ ad quẽ uir ciuilis respicere debet, ignorare uideatur, an primũ iure princeps poterit appellari? Deinde seruare id poterit,cuius finem prorsus ignorat? CLIN. Minime. ATH. Oportet igit & nunc ut uideẽ, si nouæ huius urbis constructio bonũ exitum habitura sit, aliquid in ea esse quod cognoscat primũ quisnam ciuilis sit finis: deinde quomodo illum assequamur: & demũ quæ lex primũ, deinde quisnam hominũ recte ad illam consulit,aut non recte: quippe quæ ciuitas his carebit, non erit mirũ,cũ mente sensuq; capta sit,si fortè casuq; singula faciat. CLIN. Vera loqueris. ATH. Nunquid dicere possumus in qua maxime ciuitatis nostræ parte uel quo studio huiusmodi aliquod ad salutẽ præsidiũ sufficienter constitutum sit? CLIN. Quamuis non liquido

liquido id asserere audeam hospes,coniicio tamen hanc orationẽ tuam ad nocturnum illum cœtum quẽ modo dixisti, contendere. ATH. Recte ô Clinia coniecisti. Oportetq; illum ut ratio præsens significat, omni uirtute præditum esse. Virtus autem eius prima atq; præcipua est, ne per multa uariaq; uageturi sed ad unũ respiciat semper, quò omnia quasi tela sibi semper dirigenda sunt. CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Nunc ergo intelligimus non esse mirum si ciuitatum leges longe aberrent. Nam in qualibet ciuitate alia legum positio ad aliud,& alia ad aliud respicit. Et alijs iustorũ finis est, ut aliqui siue meliores illi quidem siue peiores in repub. dominentur. Alijs ut ditentur, siue seruiant, siue non. Aliorum studium uertitur ad libertatem. Alij leges ad duo condunt, ut & ipsi liberi sint, & alias urbes subigant. Qui uero sapientissimos se putant, ad huiusmodi omnia simul. Vnum uero præcipuum ad quod cætera dirigant,non habent. CLIN. Nos igitur hospes recte iamdiu legibus nostris ad unũ respiciendum putauimus, idq; uirtutẽ appellari concessimus. ATHEN. Ita est. CLIN. Et uirtutem quatuor quædam ponebamus. ATHEN. Certe. CLIN. Mentem uero horum omnium ducem, ad quam & cætera omnia, & tria illorum respicere oporteret. ATHEN. Pulcherrime sequeris ô Clinia: Et in cæteris similiter sequere. Mentem quidem gubernatoris,medici,imperatoris,ad certum quiddam respicere dicebamus. Ciuilem uero redarguentes huc processimus, & nunc ueluti hominem,ita ciuilem hãc mentem percontemur. O mirifice uir quò tendis? Quid illud unũ est,quod in arte sua medicus plane assignare potest,& tu qui cæteris prudentibus præstare te dicis,in tua facultate nõ poteris? An uos ô Clinia & Megille pro ipso respondere potestis quid hoc ipsum sit,ut ego sæpe ad uos pro alijs feci? CLIN. Nequaquam hospes. ATHEN. An non quærendum putatis,quid illud sit,& in quibus? CLIN. Dic plane. ATHEN. Cum quatuor uirtutis species posuerimus, patet earum quamlibet unam esse si quatuor simul conficiunt. CLIN. Quid ni? ATHEN. Vnum etiam cuncta hæc nominamus.Fortitudinem enim uirtutem esse dicimus, prudentiam uirtutem,& reliqua duo similiter,quasi reuera non multa sint, sed unum id solum, quod uirtus est. CLIN. Omnino quidem. ATH. Inquantum igitur duo hæc inter se differunt, & duo nomina acceperunt,atq; alia duo similiter, difficile dictu nõ est. inquantum uero in utrisq; unum posuimus, idq; uirtutem uocauimus,& in duobus reliquis similiter,non ita facile. CLIN. Quomodo istud ais? ATHEN. Non est arduum quod dico, explanare. Agite ergo interrogandi respondendiq; munus inter nos partiamur. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Interroga tu me quidnam unum appellantes uirtutem, duo utraq; rursum diximus,alterum fortitudinem,alterum uero prudentiam.Causam equidem tibi affero, quòd alterum circa timores uersaretur. Vnde beluæ quoq; fortitudinis participes sunt, & infantium animi.Natura enim quodammodo & sine ratione animus fortis efficitur, sed absque ratione prudens anima & mentis compos nec fuit unquam, nec est,nec erit. Aliud ergo hæc est quàm illa. CLIN. Vera loqueris. ATHEN: Quomodo ergo duo hæc & differentia sunt ratione,à me accepisti. Quomodo uero unum & idem, tu rursum me doceas,ita ut dicturum tẽ putes, quo pacto cum sint quatuor, rursus unum sint: & me postea tibi rursus quomodo quatuor sint, declaraturum. Deinceps autẽ consideremus, utrum qui res aliquas sufficienter intellecturus est,quæ & nomen habent & rationem, nomen solummodo scire debeat, rationẽ minime. An potius si precij alicuius est,turpe est rerum magnitudine & pulchritudine excellentiũ tam nomina q̃ rationes ignorare. CLIN. Ita uideẽ. ATH. Legum uero conditori atq; custodi,& ei qui uirtute præstare cæteris opinatur,& munera pro his rebus accepit, est ne maius aliud q̃ fortitudo,temperantia,iustitia,atq; prudentia? CLIN. Quomodo aliud? ATH. De ijs igitur interpretes doctores,legũ conditores,aliorum custodes,nónne cæteros qui scire cupiunt,uel punitione & increpatione indigent, docere debent,quas uires uirtus, quas uitiũ habeat, atq; hæc significando excellere cæteris? An uero poëta quispiã aut iuuentutis magister urbẽ nuper ingressus,eo præstantior iudicabitur, qui omni se uirtute excellere profitetur:& deinde mirum uidebitur, si ea ciuitas ubi custodes uirtutis nomen rationemq; non tenent tanq̃ deserta custode,eadem patiatur,quæ & aliæ multæ hodie patiunt. CLIN. Nihil certe mirum. ATH. Ad hoc itaq; incumbamus. Quo igitur custodes in uirtute cæteris tamre q̃ uerbo exquisitiores reddemus? Vel quo pacto prudentum capiti atq; sensibus simi

Cur ciuitatum leges lõge aberrent

Fundamentalegũ omnium

lis ciuitas nostra propter huiusmodi custodiam fiet. CLIN. Quonam pacto hanc ô hospes similitudinem faciemus? ATH. Patet quia ciuitas capitis quædam capacitas erit, custodes autem iuniores sagaces solertesq; supremo in uertice collocabuntur. Vnde urbem totam circumspicient, & custodiendo quæ sentiunt, memoriæ commendabunt, omniaq; senioribus nunciabunt, qui mentis ob rerum multarum cognitionem persimiles, ciuitati consulent iuuenum ministerio usi. Atq; ita utriq; communiter ciuitatem omnem conseruabunt. Sic ne an aliter ipsos præparandos putamus? An æquales omnes habendos esse censemus? nec exquisitiori ratione educari eruditi que nonnullos uolumus, eos que cæteris anteponi? CLIN. At id quidem ô mirifice uir impossibile est. ATH. Ad exquisitiorem ergo disciplinam quàm superior illa sit, ueniamus. CLIN. Sic fermè. ATHEN. Atqui ea fortè quam modo tetigimus, hæc ipsa est quam quærimus.

CLIN. Omnino. ATHEN. Dicebamus autem præcipuum in singulis opificem atque custodem, non solum oportere, ut multa cernere possit, sed ut ad unum etiam tendat, illud que cognoscat, & cum cognouerit, cuncta illo quæ perspicit, dirigat. CLIN. Recte. ATHEN. Est ne igitur exquisitior consideratio alia rerum quàm ut possis ad unã ex multis dissimilibus que ideam aspicere? CLIN. Fortasse. ATHEN. Ne Fortasse dicas, sed reuera ô beate uir, nemo certiorem hac uiam rationemq; unquam habebit. CLIN. Tuis rationibus hospes persuasus cõcedo, quare ita prosequamur. ATHEN. Cõpellendi ergo diuinæ Reipublicæ custodes nobis sunt, ut exacte inspiciant, primum quid in omnibus quatuor idem sit, quod cum in fortitudine, temperantia, iustitia, & prudẽtia insit, uno uirtutis nomine iure uolumus appellari. Id ô amici si uultis, modo apprime teneamus: nec dimittamus antequam satis pateat quidnam illud sit, ad quod siue quasi ad unum, siue quasi ad totũ, siue ad utraq;, siue quomodocunque se habeat, respiciendũ sit. An putamus si hoc nos effugerit, satis nobis patere, quæ ad uirtutem pertinent, de qua nec si multa, nec si quatuor, nec si unum, explanare possimus. Aut igitur si nostro consilio creditis, modum adinuenire conabimur quo id in ciuitate nobis aderit, aut si uidebitur, dimittemus. CLIN. Minime per hospitalem deum, ô hospes, dimittendum hoc est. Rectissime nanq; id dicere uideris. Sed quo pacto quis hoc inueniet? ATHEN. Nondum quomodo agendum dicamus: sed primum inter nos, oporteat nec ne, conueniamus. CLIN. Oportet certe si possibile est. ATHEN. Quid porrò de honesto ac bono? utrum quod solummodo multa sint, custodes nobis cognoscent? an etiam quomodo unum cognoscent? CLIN. Necessarium uidetur ut etiam quomodo unum sunt, intelligant ATHEN. Quid deinde? Intelligere ne solum debent, oratione autem declarare non posse quod intelligunt? CLIN. Quo id pacto? seruilis enim habitus esset. ATHEN. Num etiam de omnibus studio dignis eadem ratio est, ut eos qui ueri custodes futuri sunt, oporteat ueritatem legum optime intelligere, oratione que sufficienter exponere, & operibus assequi, quæ recte fiunt quæ non, secundum naturam diiudicantes? CLIN. Cur non? ATHEN. Nónne una de rebus optimis est ea de qua suprà serio disputauimus? Vbi quòd sint diij, & quòd uires maximas habeant, demonstrauimus: idq; pro uiribus homini esse sciendum: ita ut multis ignoscamus, si legum tantummodo sententiam sequantur: custodiam uero nulli cõmittamus qui non multo labore firmaq; fidè quæcunque ad deos pertinent, fuerit assecutus: ut neminem unquam custodem legum eligamus aut cæteris uirtute anteponamus, nisi diuinus sit, diuinisq; studijs operam dederit. CLIN. Par est igitur, ut ais, siquis in re diuina tardus & ineptus sit, ut is longe à rebus pulcherrimis arceatur. ATH. Scimus ne igitur duo esse, quæ faciunt ut quæ suprà de diis exposita sunt, credantur? CLIN. Quæ nam? ATHEN. Vnum quidem illud de anima supradictũ, quòd antiquissima diuinissimaq; omnium sit, quorũ motus generationem sortitus substantiam semper fluentem produxit. Alterum de ordine: quo astra cæteraq; feruntur, quæ intellectus ducens, omnia exornauit. Nemo enim qui hæc diligenter considerauit atq; percepit, adeo impius unquam fuit, ut contrà non sit affectus q̃ multi suspicentur. Plericq; enim putant eos qui hæc tractant astronomiæ & alijs huiusmodi ad hæc necessarijs artibus dediti, à religione alienos esse. Quippe cum necessitatem pro uiribus qua res fiũt, inspexerint, non uoluntate diuina boni gratia omnia gigni credere illos arbitrantur. CLIN. Quomodo igitur id se habet? ATHEN. Contrà se habet penitus.

tus nunc, & quando sine anima esse hæc putabantur. Quamuis etiã tunc quicunq; diligentius alijs illa perscrutabantur, mire ueritatem tangebant: quòd uidelicet nunquam si anima carerent tam exquisita ratione uterentur, mentis expertia, audebant affirmare nonnulli mentem cœlestia omnia ornauisse. Sed ijdem ipsi nescientes animæ naturam antiquiorem esse corporibus, omnia rursus, ut ita dixerim, immo uero seipsos euerterunt, cum iuniorem putauerint. Nam & quæ ante oculos sunt, hæc & in cœlo esse crediderunt. Itaque terra, lapidibus, alijsq; inanimatis corporibus referta esse cœlestia credentes, his causas totius mũdi dederunt. His igitur factum est, ut qui hæc tractant philosophi, tanquam impij uulgo existimarentur, & à poetis compararentur canibus frustra latrantibus, aliaq; in eos plena stultitiæ dicerentur. Nunc autem, ut diximus, contrà omnino se res habet. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Nunquam mortalis quispiam poterit deum firmiter colere, qui hæc duo antea non acceperit. Primum, quòd rerum omnium quæ generationis participes sunt, antiquissima anima est, atque etiam immortalis: cumq; talis sit, omnibus dominatur. Deinde quod sæpius diximus, ueram esse mentem in astris non ignoret, & quæ antecedunt ad hæc disciplinæ ipsum non lateant. Musæ etiam his conuenientis nõ ignarus ad mores componendos legesq; seruandas ipsa utatur: possit que earum rerum rationem reddere, quæ ratione habent. Qui uero ad uirtutes publicas, hæc insuper non possederit, is nunq; fermè totius ciuitatis sufficiens princeps erit: sed aliorum minister. Considerandum uero nunc ô Clinia & Megille, utrum prædictis legibus hunc ut apicem custodem que illarum apponere debeamus, ut salutis gratia nocturnus principum cœtus adsit, disciplina quam prædiximus, prædictus. Quid ergo agemus? CLIN. Quid prohibet optime uir, quo minus quantulumcunque possumus, apponamus? ATH. Certe ad id contendere omnes debemus. Ego quidem libenter uobis opitulabor. fortè etiam ob harum rerum peritiam alios quoq; multos adiutores inueniam. CLIN. Hac uia ô hospes maxime proficiscamur, qua deus ipse ducere uidetur. Sed modum nũc quo recte hoc fiat, excogitemus. ATH. Leges de istis ô Clinia & Megille non ante scribi possunt, quàm ciuitas uniuersa fuerit exornata. Tunc enim debita cum auctoritate constituendæ uidentur. Sed eæ non aliter recte q̃ doctrina multa & longo disputationis examine probabuntur. CLIN. Quid hoc iterum sibi uult? ATH. Primum igitur cœtus eorum hominum qui ætate, doctrina, moribus, consuetudine, ad custodiam idonei sunt, constituatur. Deinde quæ discenda sunt, ea nec inuenire facile, & inuẽtoris discipulum fieri arduũ. Tempora præterea in quibus percipere oportet singula, frustra scribentur. Nec enim possunt ipsi qui discunt, cognoscere quando quid oportune discatur: antequam in eorum animo rei ipsius scientia sit. Quæ igitur in his palam dici non possunt, non recte tentantur. dici autem non posse inquam: quoniam si dicantur, nihil planius explicant. CLIN. Cum hæc ita se habeant hospes, quid nobis agendũ censes? ATH. Quod ut prouerbio dicitur, in cõmuni & medio positum est, id nobis ô amici nunc competit, ac si de uniuersa reipublica periculum subire uelimus: faciunda omnia sunt ita, ut ter sex, uel tres talos iaciamus. Equidem periculum id uobiscum subibo, dicendo atque exponendo, quæ mihi de hac disciplina & educatione, quam modo tetigimus, uidebuntur: periculum autem paruum non est, nec alijs simile. Quod tibi ô Clinia curæ modo esse iubeo. Tu enim in Magnesiensium urbe, uel illa cui deus ipsum cognominem faciet, summa florebis gloria, si recte ipsam constitues. Certe nunquam effugies quin posteriorum omnium fortissimus uidearis. Si ergo diuinus hic cœtus nobis ô amici constituetur, huic ciuitas erit tradenda. Neque his reliqui legumlatores tanquam minus sufficientibus aduersabuntur. Profecto quod paulo ante quasi somniantes uerbis tetigimus, quando capitis mentisq; cõmunionem per imaginem quandam attulimus, id pene uigilantes perficiemus, si nobis hi uiri exquisite docti conuenerint, & in arce regionis habitauerint custodes ciuitatis constituti; quales nunquam nos in præterita uita ad custodiã agendam fuisse cognouimus. MEG. Ex omnibus quæ diximus, ô amice Clinia, patet, aut huiusmodi ciuitatis constitutionem prætermittendam esse, aut hunc hospitem non dimittendum, sed precibus modisq; omnibus sociũ ad disponendam ciuitatem accipiendum. CLIN. Probe loqueris ô Megille. Ego quidem sic prorsus efficiam, sed tu quoq; opem feras. MEG. Feram equidem.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN EPINOMIDEM
id est legum appendicem, uel philosophum.

THESAVRVM diuini Platonis, magnanime Laurenti, latere in hoc Epinomide qui philosophus rursus inscribitur: Platonicorum ambigit nullus. Sed ad hunc in lucem penitus expromendum, multis opus est machinis, Marsilio uero tuo argumenta promittenti, non licet prolixiora præstare. Præsertim cum & scriptorum expressorumq; tabellarij opus assidue urgeant, & argumenta procacius è manibus extorquētes, uix permittant in singulis uoluminibus summa sequi fastigia rerum. Præcedentium legum consilium est, animos ciuium pro uiribus ita componere, ut expedita adepti tranquillitatem, diuinorum operum rationes & causas perscrutentur, & in his quasi speculis auctorū deum speculentur, & colant. In speculatione quidem sapientia, in cultu uero religio, in ambobus tota consistit humana felicitas finisq; legum. Eiusmodi finem superiores quidem promittunt leges: Epinomis uero præstat donante deo. Itaque perfectum hunc mentis habitum in exordio uaticinatus deinceps supplici quadā oratione petit à deo. Felicitatem alij in hac uita haberi posse iudicauerunt: alij in altera, alij uero nusquam. Profecto quicunq; in hac uita humanis eam uiribus acquiri putant, totius uitæ testimonio reclamante manifeste falluntur. At uero qui nusquam, ij tanquā uani, uanum quoq; esse uolūt naturæ totius instinctum. Sapienter admodum Plato noster felicitatem in altera uita sperat, tum præsentis uitæ uirtutibus, tum dei munere comparandam. Non diffidit tamen paucissimos quosdam in hac quoq; uita felicitatem degustare posse. Quos in Phædro, in Phædone, in Republica tales esse uult, ut extra corpus uiuant potius quàm in corpore, deoq; ipsi potius quàm sibi uiuant: quo efficiatur, ut aspirante deo uel inter ipsos fluminis Lethei fluctus, libare nonnihil ætherei nectaris uideantur. Neq; ab re hunc Epinomidem præterea inscripsit Philosophū. Siquidem ut in Reipublicæ sexto & septimo, & in præsenti libro patet: philosophi officium est rerum omnium rationes inuestigare, ut diuinam ipsam qua fictæ sunt, inueniat rationē, inuentam colat, cuius fruatur. In hoc autē libro dum ad felicitatem, quam in sapientia religiosa procul dubio collocat, perducere nos contendit, proprium legitimē philosophantis depingit ingeniū, & conuenientibus disciplinarū gradibus erudit & format. Atq; ubiq; non minus, imò multo plus uirtutis & pietatis, quàm scientiæ à philosopho uidetur exigere: & quicquid scientiæ ab hoc exigit, idcirco requirit, ut deum ipsum uerum tam scientiæ magistrum quàm auctorem rerum quæ sciuntur, præ cæteris ueneretur. Primo uero uim nobis ad diuinam felicitatem naturaliter iustam ex eo probat, quòd omnes in omnib. actionibus ipsam & uaticinamur & quærimus, & alijs omnino nullis impellimur. Deinde singulas ordine facultates enumerans, ostendit hanc neq; naturalibus, neq; necessarijs, neq; ludicris & iocosis, neq; auxiliatricibus facultatibus comparari. Tertio demonstrat uirtutibus tum moralibus, tum speculatiuis acquiri sapientiam & pietatem beatitudinis fundamenta. Vbi uero speculatrices doctrinas enumerat, primo quidem arithmeticam non laudat solum, uerum etiam admiratur. quam in libris superioribus maxime omnium inquit ingenium acuere, memoriam confirmare, animum ad omnem speculationem actionemq; aptissimum promptissimumq; efficere. Atq; hic addit numerum ab ipso deo hominibus traditum uelut rationis discursionisq; necessarium instrumentum. Quo sublato, & animus amens appareat, & scientiæ artesq; penitus euanescant. Laudat præterea geometriam mensuras spectantem, & stereometriam librantem pondera, & astronomiam cœlestia obseruantem, & musicam concentum cœlestium imitantem. Commendat quoq; physicam, ubi de corporum generibus, compositionibus, animalibus motionis & generationis principio tractat: sed ita, ut minutissima quæq; naturalium relinquat medicis, tanquam ab eo qui ad diuina se confert, minimum aliena. Dialecticam deniq;, id est metaphysicam, & apicem huius theologiam uelut reginam omnibus anteponit: uidelicet singulis ceu gradibus utentem ad inueniendum deum atq; adorandum. Tria uero reginæ huius circa cæteras facultates munera esse probat. Primum, ut multitudinem harum omnium circumspiciat. Secundum, quæ nam una in cunctis cōmunio cōnexioq; sit conspiciat. Tertium, qua ratione ad unum ipsum diuinumq; bonum, & multitudo hæc, & huius unio conferat manifeste suspiciat. Addit autem, nisi eiusmodi unio doctrinarum ad diuinum unum conducens, comprehendatur, cunctas omnino inanes euadere: neq; quid in eis unum sit percipi posse, nisi comparentur ad unum, à quo & ipsam accipiunt unionem. Mentem uero hæc omnia cōsequutam, atq; ita unitam sibi: rursusq; per se unitā deo: & hic ait pro uiribus beatam esse, & in altera fore uita omnino beatam. Id autem libri totius est argumentū. Paulo post exordia, ubi traduximus hæc uerba, scilicet, Breue autem tempus, quod deinde sequitur, alibi legitur, Ad rationis discursum idoneum, & id quidem non solum in deprauatis, sed & moderatis hominibus relinqui uidetur. Vbi uero cœlum laudat tanquam & prudentiæ & bonorum omniū causam, eiusmodi laudes à cœlo corporeo ad incorporeum cœlum; id est ideam cœli uult transferri. Quam ibidem adorari iubet per cœlum uisibile quasi per simulacrum significatam. Tu uero hic attende, homines in genere terrestriū dæmonū iudicari, ubi inquit, dæmones alij simul omnes, & quæ sequuntur. Post hæc ait, si quis quod diuinū est generatione cognouerit, uerum numerū, pietatemq; cogniturū. Diuina in generatione duo significat: tum spiritalem quandam motionē quæ in anima est, siue uim uiuificem corporeæ motionis, generationisq; originē: tum speciē naturalē, quæ in perpetua generationis successione

seruatur. In motu quidem animæ uerus est numerus musica, ut Timæus ait, proportione concentuq; consonans. In specie quoq; mens numerus. Rerum nanq; species certo quodam numero et ordine disponūtur. Per hæc utiq; religio confirmatur. Nam ex libero animæ motu diuinā substantiam per se existentem uaticinamur: & ex perpetua in speciebus perseuerantia idearum auguramur æternitatem. Audies sententiam Mosaico mysterio similem. Ait enim, si quid mali ab aeris qualitate & plantis & animalibus nobis infertur, non diuinam naturā culpandam esse, sed humanam, quæ iniuste uitā suam distribuit. In sequentibus, legum finem manifeste cognosces his uerbis. Finis hic legum tibi propositus est, ut dei cultu & uitæ puritate optimum atq; pulcherrimum exitum consequaris. Mox repetit tria pietatis capita. Primum, ut deum esse credas. Secundum, ut maximorum simul & minimorum curam habere confitearis. Tertium, ut nullis precibus aut donis inique flecti eum existimes. Confirmat & iterū diuinitatis fidē ex ipsius animæ excellenti quadā diuinitate. Putat aūt quicquid ita corpore melius est, ut sit & diuinius, id est diuinis similius quàm corporeis, idē corporib. cūctis antiquius esse, propterea quòd in quolibet rerū genere siue ordine, quod perfectius est, esse quoque magis possidet: ideoq; causam imperfectioribus exhibet existendi. Quod uero alteri esse præbet, nimirum est & antiquius. Addit, quando ex congressu animæ cum corpore, conficitur animal, unam quandam ibi formam in corpore resultare, id est uitam corpoream in subiecto ex accessu uitæ incorporeæ procedentem. Ponit & duo rerum genera. Alterum quidem corporeum, incorporeum uero alterum. Et huic quidem actionem, illi uero attribuit passionem. Huius item unam esse dicit formam, ob id potissimū, quòd & simplex, & in ipsa semper forma substantiæ permanet. Sed quod legitur, Non enim est aliud, & quæ sequuntur: alibi ita legitur, Nam quod in alia transmutatur, non est incorporeum, & omnino coloris expers præter diuinissimum reuera animæ genus. In genere uero corporum quinq; collocat corpora. Quæ ideo uocat solida, quia & in profundum adacta discernūtur à planis, & in omni corpore uel liquidissimo est aliquid solidi, tum per ipsam naturæ propriæ consistentiā, tum Platonice per quandam terrenæ naturæ similitudinem ad cœlum usq; diffusam. Cœlum quidem ex eo ignem nominat, quod propriam habet lucem, quæ præcipua ignis est qualitas. Habet et pernnem motum, qualem uidemus in igne: & instar ignis non patitur mixtionem, & quia nondum naturali depellitur loco, ideo non cogitur ascensu redire, sed reuoluitur. Et actu quidem lucet, uirtute uero calet. omnino uero diuersissimi generis est à nostro. Post cœlestem ignem, alteram collocat ignis speciem, calentē iam magis quàm lucentem sub luna ætheris nomine nuncupatā. Cuius quidem uestigium quoddam est noster ignis, iam non solum calens, sed adurens: adurens inquam ob nimiam asperitatis terrenæ permixtionem. Qui uero in tenui uiget materia lucet purius, caletq; suauius: præsertim ubi à nullo coarctatus spatiatur in amplum. Huic subdit aerē, aquamq; & terrā. Putat autem quamlibet mundi sphæram ex his quinq; componi, ut perfectissima inter omnes sit, tam in substantiæ connexio quàm in uirtute & actione communio. Verum in qualibet sphæra unum esse præcipuum, ac pro natura sua reliqua insuper contineri. Sic & æther in terra terrenus est: & terra in æthere euadit ætherea, similiter & in cœlo. Sed de his nōnihil in Theologia, nonnihil in Timæi cōmentarijs diligētius. Proinde animalia in cœlo, æthere, aere, aqua, terra rationalia collocat. Quæ dicit ab anima fieri: ab anima inquam triplici. Vult enim ultra unā mundi totius animam, duodecim esse sphærarum duodecim animas: deinde in qualibet sphæra duodecim esse ordines animarum. Hi ordines in cœlo sidera sunt & stellæ, in terra homines: in æthere, aere, aqua, scilicet sublimiori, sunt dæmones. In his singulis animatis animam rationalem corpori suo coniunctam animal procreare, id est cōpositum quiddam ex proprio corpore, uitaq; corpori prorsus infusa. Quæ quidem uita iam facta corporea à triplici dependet anima. Nam & à propria, & ab anima sphæræ, & à mundi totius anima. Quod aūt cœlestia animas habeant argumento sunt apud Platonem diuinitas substātiæ cœlestis, quantitatis amplitudo, qualitatis uirtus uiuificaomniū, motionis uelocitas atq; efficacia. Quod insuper animæ cœlestes mentem habeant, ex ordine tenorisq; eiusdem perseuerantia conijcit. Subdit necessitatē animæ mentem habētis esse quàm maximā, duobus id modis intelligens. Primo quidē, quia naturalis necessitas, puta in hac uel illa ignis parte ad comburendū & ascendendū, agit aliūde ducta. Animæ uero intellectualis natura, quatenus participat intellectū, eatenus suæ actiōis est domina. Deinde quia motus animæ cū sit natura liber, præuaricari facile potest, uicissimq; peruagari nisi mente uelut auriga regatur: mento inquā perfecta, & optimum actionis finem, & electissimam uiam ab initio prouidente. Quæ quidem cum optima optimæ adest animæ, qualis est in stellis, necessario præscriptū opus assequitur. Nam & optimæ animæ, id est potentissimæ nō reluctantur corpora, et mens optima consiliū non permutat. Hinc ergo ait tres Parcas conseruare perfectum quicquid certo cōsilio cœlestes dij deliberarunt. Tres ait parcas, fatū unum ad diuinarū mentium nutum tria disponens, principia scilicet, ac media, finesq; rerum. In superiori uero libro, quæ fatis cōstituta sunt, materijs ad ignē elaboratis, siue directis, siue contortis dixit esse similia. Nam ut hæ materiæ in oppositū ultrà flecti nō possunt, ita neq; fatalia. Neq; iniuria ad ignem contorta cōmemorauit. Nam igneæ cœlorū sphæræ fati sunt instrumēta. Præterea ubi stellas ait uel sempiternas esse uel longæuas, sufficienter Orphicā, & forte Mercurialem tangit opinionē: Mundum scilicet post multa secula in ignem resolutum iri. Nam & dissolubile esse tandem quod compositū, & ignem uelut maximum omnium atq; potentissimū in se omnia tandem mirabiliter assimpturum

pturum. Mentem uero diuinã operis huius artificem ex igne rursus opus simile & simili fato facillimoq; nutu reformaturam. Quam quidem sententiam Anaxagoræ, Empedocles, Heraclitus, & Stoicorum pleriq; confirmauerunt, fatentes deũ quidem omnipotentem posse opus suũ semper in ordine simul tradito conseruare: at opus ipsum, quia & finitæ naturæ est, & intra se repugnans, nõ posse seruari: deum uero quod formationi deest, informatione rependere. Sed hæc illi uiderint. Tu uero notabis hic Platonem eos redarguere, qui cœlestia idcirco negãt uiuere quia semper eodem modo ferantur. Quod quidẽ nõ absentis uitæ, sed præsentis sufficientiæ atq; sapientiæ esse omnibus debuit argumentũ. Memento præterea animã à corpore adeo diuersam existimari, ut nihil sit utriusq; cõmune, id est nulla cõmunis materia. Item quia anima ex materia nõ dependet: rursus quia natura corporea, neq; uera substantia, neq; uera essentia iudicatur: appellat animas stellarum deos, eorũ uero corpora deorum simulacra. Proinde in dijs cœlestibus Iouem nominat prouidentiæ munus: Iunonem uero, uim animalem prouidentiæ subditã. Ait & stellas singula acute sentire, per sensum uidelicet à nostro lõge diuersum. Describit quoq; naturã dæmonũ prudentia, sensu, memoria, motu potentem: inter deos hominesq; mediam: interceſsionis, interpretationisq; gratia honorandam, cogitationes nostras cognoscentem, ex nostris uidelicet figuris & motibus & affectibus, diligentẽ bonos, malis infensam. Omnes hic dæmones uidetur bonos existimare, quos uidelicet doceat coli. Alibi uero nõnullos significat esse malos. Et æthereos quidẽ aereosq; inuisibiles: Aqueos uero, quos nominat semideos, uideri ait nonnunquam & uix, uisu scilicet intimo potius quàm externo. Addit admoueri animos à dæmonib. per somnia, uoces, uaticinia, ostenta: maxime uero quo tẽpore animus migrat è corpore. Multa his admonẽtib. religioni addita esse inquit. Ait præterea nõ licere quæ in religione legibus firmata sunt, mortali naturæ mutare. Mortali, inquit, diuinæ enim licet. Ediſce diuinum dictũ. Ratio omniũ diuinissima uisibilem constituit mundũ, quem uir felix admirans charitate accenditur diuinitatis inueniendæ, unde felix & hic et in altera uita euadit, fitq; per sapientiã uere unã uere unus: ad congrua uirtuti loca translatus reliquum etiam omne tempus diuina cõtemplaturus. Mox ubi tradu ctum est, Res enim diuinas, & quæ sequũtur, alibi legitur: Non enim prudentis est diuinorũ alia quidẽ honorare, alia uero negligere. Narrat inter hæc astronomica quædã notissima. Laudat ad ingenij uirtutem temperatã aeris qualitatẽ. Deinde ubi ait motionẽ, ad bonũ tendentem à bona anima proficisci, desinentẽ uero in malũ, contrario se modo habere: ne cogites alteram quidem mundi animã bonam esse, alteram uero malam: sed ab ipsa mũdi anima proficisci bona, quatenus mentis est particeps. Alioquin prouentura inde mala, id est ordine numerorũ omnino carentia. Mala enim in superioribus nominauit, quæ cõcordi numero & pulchritudine carẽt. Bona uero quæ consentientibus numeris coaptantur. Subdit mala, id est priuationẽ ordinis, uicta fuisse à bonis, id est ab initio rerũ ab ipsis diuinæ mentis ideis. Item uinci oportere, scilicet mundo perseuerante. Hæc uero fuisse dicta secundũ iudiciũ impios puniens: quia uidelicet diuinũ iudiciũ malos puniens, iniustitiæ malum uincit iustitiæ bono. Notabis uirtutem maximam esse religionẽ, negligentiamq; religionis causam infelicis ignorantiæ hominibus extitisse. Item optimũ ingeniũ esse quod ex temperãtia & fortitudine mixtũ sit, docile, memor, ad diuina propensum. Cũq; eiusmodi ingenia recte educata sunt, religionis cultũ ab ijs in alios uerissimũ proficisci, ciuitatiq; omniũ utilissimũ. Et sapientiam nisi adiuuante deo disci non posse: ab eo aũt qui modũ in docendo non seruat, satius fore non discere. Item deorum plena esse omnia: adeo ut superi neq; obliuiscantur nostrarũ rerũ, neq; nos deserant. Quæ uero de numeris attingit raptim, ubi opportunius fuerit, latius explicabimus. Nũc ita perstringe. Numeri in se qdẽ incorporei sunt, quando nihil aliud sunt ꝙ repetita unitas. hæc aũt indiuidua est. At cum primum situm sortiri putantur, fingi possunt in puncta conuerti. Item ex tractu quodã à puncto in punctũ nasci lineã, ex cuius ductu superficiẽ, ex cuius descensu profundum. Numeri lineares quidã sunt, superficiales alij, alij uero cubi, atq; solidi. Primi sicut binarius unitati ꝙ proximus, Secũdi sicut quaternarius, per binariũ ab unitate procedens, Tertij, ut octonarius ex binario in se reuerso profectus. Perfecta itẽ proportio dupla putatur. Primo quidẽ, quia prima est, inter unũ scilicet atq; duo progenita. Secundo, quia dum uidetur discessisse ab uno, geminando restituit unũ. Tertio, quoniã oẽs proportiones intra se cõtinet. Nam & sesquialtera & sesquitertia similesq; uelut partes sunt infra duplam. Hanc natura obseruat in cœlo: seruat et huius gratia sesquialtera etiã sesquitertiã: ex quibus dupla cõponitur. Pythagorici enim, ubi sphærarũ interualla dimetiuntur, terram ad firmamentũ cõparant: Item ad Lunã & Solem, Solẽ quoq; ad firmamentum. In quibus sanè cõparationibus interuallũ à terra ad Solem, cõparatum ad interuallũ ab eodem ad firmamentũ, efficit quidem inter terram ac solem sesquialteram: inter hunc uero & firmamentũ sesquitertiam. & in illa quidẽ proportione diapente consonantia nascitur: ex hac aũt diatessaron. Ex quibus certe ambabus cõficitur proportio dupla consonantiaq; diapason. Volunt & à terra ad lunã fieri diatessaron, sicut ad solem sit diapente, & à sole ad firmamentũ iterũ diatessaron. Quemadmodũ uero natura proportiões eiusmodi obseruat in sphæris: ita in actionib. passionibusq; elementorũ. ut enim actio perfecta prouenit, oportet agens duplo potẽtius esse subiecto. Sed quare? Quia cũ intendat in agendo geminare seipsum, nimirũ proportione indiget geminãte. Alioquin si minore spatio superarit, reluctans subiectũ perfectã impediet actionem. Sicut uero dupla conducit ad substantialem speciem generandã, ita sesquialtera ad familiarẽ speciei effectionem atq; figurã, & sesquitertia ad accidentia

quædam

quædam communiora. Præterea proportionis eiusdẽ modus in nostris seruatur humoribus. Duplũ enim esse uolũt sanguinẽ ad pituitam, duplam & hanc, ad bilem: hanc similiter ad atram bilem. Quod si duplas habent, consequenter sesquialteras & sesquitertias, quæ in dupla sunt, cõtinẽt. Similes quoq; in auditu cõsistũt. In quo quatuor aeris insunt gradus: Tres ignis: Duo aquæ: Terræ unus. Scis aũt inter quatuor atq; tres proportionẽ fieri sesquitertiã. Continet enim quaternarius ternariũ. ac insuper unitatẽ partem ternarij tertiã. Scis quoq; ternariũ inter atq; binarium sesquialteram collocari, quando ternarius binarium cõtinet, insuperq; unitatẽ alteram id est dimidiã binarij portionem. Quamobrẽ in ipsa auditus affectione proportiones omnes manifestius ꝙ alijs insunt. Itaq; & consonãtiæ. Diapason quidẽ, id est octauæ uocis, in dupla. Diapente uero, id est quintæ, in sesquialtera. Diatessaron aũt, id est quartæ uocis, in sesquitertia. Mitto quod in quatuor elemẽtis proportiones possunt similes cogitari. Sed de his alias. Consentiunt his & medici in ijs quæ ad tactum & quodãmodo ad gustum pertinent, gradus quatuor memorantes. Primũ quidẽ qui uix sensu percipiatur. Secundũ uero qui manifeste percipiatur, sed nõ offendat. Tertiũ iam offendentẽ & deinde lædentẽ. Quartum breui interimentẽ. In his quidem gradibus, dupla & sesquialtera & sesquitertia reperitur. sed hæc medici uiderint. Adducit hic Plato unum, duo, quatuor, sex, octo, duodecim. A quatuor ad duo, dupla est, ab octo ad quatuor quoq; dupla. hi quidẽ excessus duo, proportione sunt pares. uterq; enim fit per duplã. nõ tamen pares numero: octonarius enim quatuor superat quaternariũ: hic uero binario excedit binarium. Compara rursus senarium, hinc quidem ad quaternariũ: inde uero ad octonarium. Hinc certe fit sesquialtera: inde uero fit sesquitertia. Hi ergo excessus proportiõe sunt impares numero uero pares. Vtrobiq; enim per binarium fit excessus. Rursus compara sex ad duodecim proportione dupla. & inter hæc ad utrunq; conferas octonarium. Certe à duodenario ad hũc sesquialtera nascitur. Ab hoc ad sex, oritur sesquitertia: ex quibus dupla inter sex duodecimq; componitur. in qua duo illi excessus tam proportione quàm numero impares euidenter apparẽt. Hæc omnia in commentarijs Timæi commodius pertractantur.

Proportiones morũ nostri corporis

PLATONIS EPINOMIS, VEL PHILOSOPHVS

CLINIAS, ATHENIENSIS HOSPES, MEGILLVS.

IAM, ut communiter statueramus, huc tandem omnes tres ô hospes recte peruenimus, ego & tu, & hic Megillus de prudentia quæsituri, qua ratione illud attingere ualeamus, quo intellecto humanus habitus optime se quantum natura fert, ad prudentiam habet. Cætera enim quæ ad ferendas leges pertinebant, iam tractauimus. Quod uero & inuentu & dictu maximum est, quonam uidelicet si cognitum sit, sapiens homo fiat, neq; inuenimus, neque diximus. Verum nullo pacto prætermittendũ censeo, ne fortè imperfectum illud relinquamus, cuius aperiendi gratia hucusq; profecti sumus. ATH. Scite loqueris ô amice Clinia. Sermonem uero quendã nunc mirum, & rursus quodãmodo non mirũ audituram te puto. Multi enim fluctibus huius uitæ iactati illud prædicant, humanum genus felix atq; beatũ esse non posse. Attende igitur & cõsidera utrum & ipse recte hac de re dicere uidear. Impossibile arbitror homines in hac uita præter admodum paucos felicitatem & beatitudinẽ assequi. Bona tamẽ spes est, ut post mortẽ quis ea omnino consequatur, quorum desiderio accensus, optime pro uiribus egit uitam atq; exegit. Nec inauditum aliquid nouumq; adduco, sed quod Barbari omnes & Græci modo quodam cognoscimus. Nemo enim ignorat quanta sit in prima generatione animalium difficultas, in conceptione & utero primum: deinde in natiuitate & partu; postea in nutritione atq; educatione. Nam per mille labores fieri hæc non ignoramus. Breue aũt tempus est, non solum respectu diuturnitatis malorũ, uerũ etiã quocunq; modo quis cogitet, quod quasi circa humanæ uitæ mediũ respirare parumper nos facit. Sed cito tristis senectus superueniens efficit ne quis optet rursus in uitam redire, cum præteritas molestias cogitet, nisi puerili opinione feratur. Quæ omnia ita se habere, illud mihi argumẽto est, quod modo quæriẽ. Quærimus enim quonã pacto fieri sapientes possimus, quasi aliqua huiusmodi uis singulis insit. Quæ quidem tunc nos fugit, quãdo ad aliquã earum facultatũ, quæ artis uel prudentiæ uel scientiæ nomine cõmuniter appellantur, quis perrexerit, tanq; nulla istarũ in huiuscemodi humanis rebus digna sit sapientiæ uocabulo nuncupari, animus tamen ualde confidat, uaticineturq; aliquam huiusmodi uim sibi secundũ naturã inesse,

Quæ artes sapientẽ nõ reddant

quæ

quæ uero sit,& quando,& quõ adsit,facile inuenire non possit. Nonne dubitatio & inquisitio hæc nostra de sapientia, huc spectat maxime? plena nimirum spe in singulis, quicunq; & seipsos & alios prudenter concorditerq; possunt in omni genere sermonis disputationisq; examinare. Ita'ne,an aliter hæc se habere dicemus? CLIN. Nos quidem hospes ista concedimus, sperantes uidelicet unà tecum deinceps ad uerissimam de his sententiam peruenturos. ATH. Alias igitur artes, quæ cum scientiæ appellentur, hominem sapientem non faciunt, primum percurramus, ut illis remotis, eas quibus egemus admoueamus, cõparemusq;,& facta comparatione discamus. Atq; eas in primis uideamus, quibus humanum genus maxime indiget. Vere enim hæ primæ sunt, & maxime omnium necessariæ. Quarum artifices quamuis ab initio sapientes uisi sint, nunc tamen & sapientes non habentur, & propter eas artes uituperantur. Dicendum igitur quænam hæ sint,& quod quicunq; optimi uiri cupiunt uideri, artium huiusmodi studia fugiant. Prima uero sit, quæ ab humanarum carnium esu, qui ferarum ritu quondam inter homines inoleuerat, ut fabulæ ferunt, abstinere iusserit,& ad uictum modestiorem nos reuocauit. In quo sane prisci homines quamuis mansuete & humaniter nobis consuluerint, ualeant tamen, nec sapientiæ nomen usurpent. Deinde cibi Cerealis artificiũ utile quidem & pulchrum, sed sapientẽ absolute uirum nunq; efficiet. Difficultatem enim & molestiã potius q̃ sapientiam afferet. Neq; etiam agricultura id faciet. Non enim arte, sed natura & dei quodam fauore terræ culturam aggressi uidemur. Sed nec domorum constructio,& reliqua omnis ædificatio, supellectilium'ue effectio, nec æraria, uel lignaria fabrica, aut figlina, aut textura, nec instrumentorum omnium artificia, quæ plebi accommodata, quicquam ad uirtutem afferunt. Venatrix etiã ars omnis quãuis uaria & ingeniosa sit, magnificentiam tamen sapientiamq; non tribuit. Sed nec diuinatio aut interpretatio ulla. Nam & si quæ dicuntur cognoscit, utrum tamen uera sint nec ne, non intelligit. Postq̃ uero nullam earum artium quibus necessaria parantur, sapientem hominem facere nobis constitit, reliqua est imitatrix quædam facultas minime seria. Sæpe enim instrumentis imitatio fit, plerunque deformibus corporum gestibus & figuris. In eloquio etiam & musis imitatio est,& in fingendo pingendoq;, ubi multa & uaria in corporibus tam duris quàm mollibus exprimuntur. horum nihil hominem imitationi deditum, sapientem reddit: imitatione uero sublata, artes aliæ restant quæ in ferendo auxilio uersari uidentur. hæ quidem multæ & uariæ sunt, sed omnibus bellatrix, quam imperatoriam uocant, excellit. Hæc summopere propter usum probatur, sed felicitate maxime indiget, & fortitudine magis naturali quàm sapientia perficitur. Medicina quoq; nobis opitulatur contra immoderati frigoris & caloris impetum, cæterorumque huiusmodi quibus natura animalium læditur. sed horum nihil ad sapientiam ueram conducit, incertis enim coniecturis opinionibusq; procedunt. Nautas quinetiam gubernatores'que ferre auxilium non negabimus. Nec tamen eorum quenquan sapientem uocari ab aliquo permittemus. Nullus enim eorum iram uentorum amicitiam'ue cognoscit, quod & optimum est,& maxime in gubernandi arte requiritur. Neque etiam sapientes dici eos uolumus, qui litigantibus dicendi uiribus adsunt. Quippe cum memoria & usu opinionis moribus se accõmodent, & à ueræ iustitiæ intelligentia procul aberrent. Reliqua est mira quædam uis, quæ sibi opinionem sapientiæ similiter uendicat, quam naturam magis quàm sapientiã multi dicerent. Hæc in eo consistit, quando facile quispiam discit, quæ uelit,& multa diu ac firmiter meminit,& quod unicuiq; idoneum est cum oporteat, cito & commode reddit. Hæc enim omnia alij naturam, alij sapientiam, alij naturæ solertiam nuncupabunt. Sed nullus mentis compos uere sapientem propter hæc esse quenquam concedet. Veruntamen necesse est scientiam aliquam inueniri, quam quisquis habuerit non solum uideaẽ, sed reuera sit sapiens. Attentione opus est. Nam arduam omnino rem aggressi sumus, qui aliam præter dictas artes scruremur, quæ iure sapiẽtia uera dicatur: quã qui adeptus est, nec abiectus, nec stultus erit, sed sapiens bonusq; propter ipsam ciuis, modestus'que ciuitatis princeps & subditus. Hanc igitur primam inspiciamus, quæ ex omnibus humanis artibus ita se habet, ut si hæc una semoueatur, amentissima & insipientissima hominis natura reddatur. Non est autẽ hoc in uentu difficile. Nam si uni unam conferes, illa quæ numerum mortalium generi dedit,

id profecto

id profecto efficiet. Deum autem aliquem, magis quàm fortunam, ad salutẽ nostram hoc munus nobis arbitror contulisse. Quem uero deum putem, uobis dicam, etiam si absurdus uidebor,& rursus modo alio non absurdus. Nam ipsum bonorum omnium autorem cur nõ etiã maximi boni, prudentiæ dico, causam arbitrabimur? Quem uero deum laudibus ô Megille & Clinia effero? Cœlum ferme: quod par est, sicut dæmones alij simul omnes cæteriq; dei faciunt, nos quoq; honoribus colere, ac precipue adorare. Atq; cæterorũ omnium bonorũ causam nobis cœlum fuisse omnes confiterentur. Dedisse præterea numerum, atq; etiam siquis obseruare uelit daturũ, nos affirmamus. Quod quidẽ is assequetur, qui in rectam eius speculationem ascenderit, siue mundum, siue olympũ, siue cœlum id libeat appellare, dũmodo uarietates ipsius cõsideret, & quomodo anfractu circuituq; astrorum diuersa efficiat tempora, alimentaq; animalibus largiatur, ac sapientiã una cum numero cæterisq; bonis, hominibus tribuat. Id uero maximũ est, siquis numerorum munus ab eo suscipiens, omnem percurrat circuitum. Sed memoria repetamus, dictum & re ipsa saepissime quidem in superioribus à nobis fuisse, siquis ab hominũ natura numerũ auferat, nunq; prudentes nos fore. Nunq; enim ferme animalis huius anima uirtutẽ omnem percipiet, à quo rationem abstuleris: nec animal quod duo & tria, & par & impar, ac numerum prorsus ignorat, rationem de rebus reddere unq; poterit, quas sensu solum atq; memoria percipit. Reliquam uero uirtutem, fortitudinem dico atq; temperantiam, habere nihil prohibet. Qui autem uere rationis est expers, is quomodo sapiens unquam euadet? Cui uero deerit sapientia, uniuersæ uirtutis pars maxima, is cum bonus absolute esse non possit, nunquam beatitudinem assequetur. Ita necesse est omnino numerum præsupponere. Idq; necessarium esse, pluribus etiam rationibus monstrari licet. Sed recte nunc ratione hac ostenditur, quod cæteræ artes quas omnes paulo ante enumerauimus, sublato numero penitus euanescent. Forte uero qui de artibus cogitabit, pauca esse arbitrabitur, in quibus humanum genus numero indiget, quamuis & hoc magnum sit. Verum siquis, quod diuinum in generatione,& quod mortale est, inspexerit, qua in re pietas erga deos & uerus numerus cognoscetur: is profecto inueniet, nullum uatem quantę uirtutis nobis causa numerus sit, si modo uniuersus affuerit, comprehendere posse. Nam & tota musica motus & uocũ numero indiget. Et quod maximũ est, bonorum quidem omniũ, mali uero nullius causam esse numerũ, hinc facile cognoscere possumus, quod irrationalis & inordinata, deformis, inepta, incõcinnaq; agitatio, omnia denicq; in quibus mali quippiam ineſt, omni numero carent. Quod sane qui beatus tandẽ futurus est, ignorare non debet. Et qui iustũ, bonũ, honestũ, cæteraq; huiusmodi ignorauerit, nec ueriã opinionẽ de his acceperit, ad seipsum & alios persuadendos numeri rationisq; ui uti nõ poterit. Sed considẽremus iam quomodo numero uti didicimus. Age, unde unũ & duo percipimus? ut illud animaduerteremus, ad quod cognoscendum ab uniuerso naturã uimq; accipimus. Profecto cũ multis animaliũ natura negauerit, ne à patre queant usum numeri discere, nobis id primũ indidit deus, ut possimus in eo quod ostendit, numerũ intelligere. Deinde ostendit apertius, idemq; assidue facit. In qua explicatione rerũ nihil aliud, si unum uni conferatur, pulchrius aspicere possis q̃ diei lucẽ. Vnde & noctẽ oculorũ officio uicissim consideres, ubi maxima apparet diuersitas. Nam si reuoluere hæc non desinas, multas noctes, & multos dies uidebis, quibus cœlum nunq; cessat docere homines unũ atq; duo, ut etiã qui tardissimus est, hinc uti numero discat. Sic enim & tria, & quatuor, & multa quilibet cernendo, hæc intelliget. Sed de his unum deus lunã formauit, quæ modo minor, modo maior apparens, ita quotidie uaria ad quindecim usq; dies ac noctes cernitur. Hic autem circuitus est, si quis totũ circulum in unũ conferre uoluerit. Quare, ut ita dicã, tardissima etiam animalia, quibus naturã aliquam deus dedit ut possint discere, numerũ percipere. In his igitur ad hæc usq;, quodcunq; animal discendi potẽstatem habet, unumquodq; per seipsum considerando, ad numerandum idoneũ maxime factũ est. Sed numerũ omnem ad numerũ conferre, maius opus est, atq; idcirco lunam, ut diximus, modo crescentẽ, modo decrescentem fecit. Hinc menses ad annum constituit, numerumq; omnem felici quadam fortuna conferri ad numerum docuit. Hinc terra fœcundior facta cõcipit, fructusq; ad alimentum animalium omnium parit, quum & suauiter uenti flant, & imbres in terræ gremiũ salubriter defluunt. Ac siquid mali in his accidit, non diuina culpanda natura est,

Arithmetica

De præstantia numeri in cognoscẽdis rebus

Vnde discimus numerum

ſed humana, quæ iniuſte uitam ſuam diſtribuit. Nobis autem de legibus modo ſcribentibus cætera quæ hominibus optima ſint, facilia cognitu eſſe uidentur, & quemlibet poſſe ſufficienter quæ de iſs dicuntur, intelligere, ac præterea facere, poſtquam quid confert, et quid non confert, perſpexerit. Cætera inquam nobis uiſa ſunt, & modo uidentur non ni mium ardua: quo autem pacto homines boni efficiantur, penitus difficillimum. Reliqua rurſus bona, poſſibile eſt, ut dicitur, & non arduum polliderę, opes quatenus oportet, & quatenus non: & corpus quale decet, & quale non decet. Animum quoq; bonum habere oportere quiſq; fatetur. Quomodo etiam bonus futurus ſit, interrogatus quiſq; ita reſponderet, ſi iuſtus, moderatus, fortiſq; ſit, cæteraq; huiuſmodi. Sapiętem quoq; animum eſſe debere, quis neget? Quæ uero ſapientia comparāda ſit, ut nuper diſſeruimus, nullos de multis inter ſe conuenire cognouimus. Nunc ergo præter omnes quas ſuprà narrauimus ſapientias, non uilem quandā ad hoc ipſum inuenimus, ut qui iam dicta didicerit, ſapiens uideatur. Vtrum uero ſapiēs bonusq; ſit, qui hæc didicit, ratione quærendū. CLIN. Scite nimium loquutus es hoſpes, cum affirmares magna te de magnis dicturū. ATHE. Certe non parua ſunt hæc, ô Clinia: & quod maius eſt penitus uera. CLIN. Ita ſane, ô hoſpes. Labori ne cedas, quin ut cœpiſti progrediare. ATHEN. Dabo operam: ſed uos etiā labori audiendi ne cedatis. CLIN. Sic utiq; facimus, ut ego pro utriſq; reſpōdeam. ATH. Probe. Quare altius repetendum: & primo quidem ſiquo modo poſſumus, uno nomine comprehendendum uidetur, quænam ea facultas ſit, quam ſapientiā eſſe arbitramur. Sin minus id fieri poteſt, ſaltem alterum declarandū, quænam, & quot ſunt artes, quibus habitis, ſapientem more noſtro hominem appellamus. CLIN. Dicam. ATHEN. Omni crimine legumlator carebit, ſi melius de diis q̄ priſci ſentiat, & optima uſus diſciplina, deos hymnis colat, beatitudineq; extollat, atq; ita uitā tranſigat. CLIN. Recte tu hoſpes, quandoquidē finis hic legū tibi propoſitus eſt, ut dei cultu & uitæ puritate optimum atq; pulcherrimum exitum cōſequaris. ATH. Quomodo ergo dicemus Clinia? An deos hymnis magnopere honorabimus? ſupplicabimusq; ut ſequētem de ipſis diſputationem optime & pulcherrime tranſigamus? Itane, an aliter agendum cēſes? CLIN. Ita prorſus. Sed ô uir felix, diis fide habita precibusq; præmiſſis, bene de diis atque de abus loquaris. ATH. Sic erit, ſi deus ipſe nos duxerit. Et dummodo mecum ores, dubitandum non eſt. CLIN. Pro ſequaris ergo. ATH. Principio deorum animaliumq; progeniem, quoniam male maiores noſtri de diis tradiderunt, nunc melius tractandam ita ſuſcipere operæpreciū eſt, ut ſuperiorem aduerſus impios diſputationē à nobis habitam reſumamus, qua aſſeritur eſſe deos, rerumq; omnium maximarum ſimul & minimarum curam habere, nec precibus ullis muneribusq; pręter iuſtum placari. Recordamini ne hęc dicta eſſe, ô Clinia? Profecto ita tunc accepiſtis, ut meminiſſe debeatis, præſertim quia maxime uera eſſe conſtitit. Omnium uero maximum illud habitum: Antiquiorem omni corpore omnem animam eſſe. Num recordamini? Vel maxime id quidem. Nam quod melius id et antiquius, atq; quod diuinius eſt, id inferiore ac uiliore prius eſt. Et ſimiliter dux ducto, & princeps ſubiecto natura prius. Id igitur admittamus, animā corpore antiquiorem eſſe. Quod ſi ita ſe habet, quod in generatione primi primū eſt, ueriſimile profecto eſt præiuiſſe. Quare ponamus principatum principiumq; principij decētius ſe habere, & ſic rectiſſime in ſapientiam de deorum generatione nos ingredi. CLIN. Maneant iſta pro humanis uiribus affirmata. ATH. Age igitur, nónne ueriſſime animal ſecundum naturam tunc affirmamus, cum una animæ corporisq; conſtitutio unam ſuo concurſu formā parit? CLIN. Recte. ATH. Animal ergo huiuſmodi aliquid merito nuncupaſ. CLIN. Certe. ATH. Solida uero corpora quinq; conuenienter dicere poſſumus, ex quibus pulcherrima optimaq; finguntur. Alterum autem genus uniuerſum unam poſſidet formā. Non enim eſt aliud quicq; quod incorporeū eſſe queat, et omnino coloris expers extra diuiniſſimum illud genus in quo eſt anima. Cuius generi ſoli fingere fabricareq; conuenit, corpori uero fingi, gigni, atq; oculis cerni. Sed animæ generi, ut iterū repetamus, cōuenit ut inuiſibile ſit, cognitionis compos, intelligibile, memorię rationisq; in ipſis imparibus paribúsue trāſmutationibus particeps. Sed cum quinq; ſint corpora, ignis, aqua, tertiū aer, quartum terra, quintum æther: horum principatibus multa uariaq; ſingula animalia producuntur. Quod in uno ſic diſcere poſſumus, ponamus eīm primo terrenū animaliū genus eſſe homines, animalia multipeda

peda, pedibusq; carentia, progreſſiua ſimul, & ſtabilia, radicibusq; cōnexa. Vnū autem id ubiq; exiſtimandum, ut quamuis omnia ex omnibus corporū generibus ſint: plurimū tamen in hoc terræ ſolidæq; naturæ inſit. Alterū animaliū genus ponendū, quod etiā igniſ cerniq; poteſt, & ignis plurimū poſſidet: terræ quoq; & aeris cæterorūq; omniū partes particulas habet, uariaq; idcirco hinc omnino animalia & uiſibilia igni dicendum. Hæc cœleſtia putamus animalia eſſe, diuinū aſtrorum genus, corpore pulcherrimo, animaq; beatiſsima & optima conſtitutū. His utiq; animalibus è duabus fortibus alterā tribuendā putamus. Nam aut abſq; pernicie immortalia prorſus atq; diuina neceſſario ſingula ſunt: aut uitā longæuā agunt, ſingulis adeo ſufficientē ut longiore non egeāt. Hæc inquam duo eſſe animaliū genera cogitemus. Rurſusq; dicamus utraq; uiſibilia eſſe, quorum alterū ex igne totū, ex terra alterū uideatur. Sed terrenū quidē abſq; ordine: igneum uero omni ordinis ratione moueī. Quod abſq; ordine fertur, amens eſſe putandum eſt; quod plerunq; faciūt, quæcunq; apud nos animalia ſunt. Quod autē ordine in cœlo progreditur, id mentem habere ſufficienter eo ueſtigio demonſtratur, quod per eadem ſem per & ſimiliter proficiſcitur, agitq; & patitur eadem. Animæ uero intellectum habentis neceſsitas omniū neceſsitatū maxima eſt, ducens enim ſed non ducta gubernat. Quādo autem anima quæ res optima eſt, conſilio ſecundū optimū intellectum ſe gerit, tunc ſine perſuaſione id quod uere ſecundum intellectū perficīt, neceſſario eueniet, nec adamas ſolidius immobiliusq; eſſe poterit. Sed tres profecto Parcæ, quod ſinguli deorū optimo deliberarunt conſilio, perfectū conſeruant. Oportebat igitur hominibus argumētō eſſe, quòd aſtra uniuerſusq; ille circuitus mentē habeant, quia eadem ſemper agūt. Maximo enim atq; mirabili tēporis ſpatio iam ante quid ſibi agendum ſit, deliberarūt. Nec ſurſum deorſumq; modo hoc modo illud conſilio probāt. Quare nec errant, nec præter antiquū ordinem reuoluuntur. Multis autem noſtrum contrà uiſum eſt, hæc quia eadem & ſimiliter ſemper agunt, animam non habere. Hanc inſanam opinionem ſequutum uulgus, genus humanum quia moueatur, uitam mentemq; habere putauit: Diuinum uero quia in eiſdem permanet lationibus, mente carere. Decebat aūt pulchriora meliorāq; & diis gratiora ſentire, quòd propterea mentē habeant, quia per eadem ſimiliter profecta, eadem ſemper agunt. Hanc aſtrorum naturam eſſe, uiſu pulcherrimam, quæ progreſſu & chorea optima utens, omniumq; chorearū magnificentiſsima, cunctis animalibus cōmoda præbet. Quod aūt non immerito animata hæc eſſe dicamus, magnitudo quoq; ipſorum teſtatur. Non enim tanta ſunt duntaxat quanta cernunt: ſed incredibili magnitudine ſingula ſunt. Quod ideo credendū eſt, quia ſufficientibus demonſtrationibus id oſtendit, quibus ſolem totū tota terra maiorem eſſe, & quæcunq; feruntur aſtra mirabilem habere magnitudinē intelligemus. Cogitemus igitur quomodo fieri poſsit, ut tanta magnitudo ab aliqua natura poſsit tanto tempore circūferri. Ego igitur aſſero deum cauſam eſſe, nec aliter fieri poſſe. Animatum enim non aliter q̄ propter deum fieri poſſet, ut nos declarauimus. Quoniā ergo id facere deus poteſt, facile ipſi fuit primū oīm corporum magnitudiniq; uitam tribuere: deinde qua ratione optime fieri cogitarit, hac ducere. Demū de his omnibus uerā hanc ſententiā ferri uolumus: impoſsibile eſſe terrā, cœlum, ſtellaſq; omnes, & quæ ex his cōſtant moles, niſi anima ſingulis aut adſit aut inſit, adeo exquiſita ratione annis, menſib. diebusq; circūuolui, nobisq; omnibus bona omnia facere. Hominem uero decet quo uilior eſt, eo minus de ipſis nugari: ſed conari potius certi aliquid dicere. Siquis aūt impetus corporū, aut naturas, aut huiuſmodi quicq; ordinis huius agitationisq; cauſam eſſe dicet: perſpicuū nihil adducet. Verū quod diximus, iterū conſiderēmus, ut pateat utrū oratio illa probabilis ſit, an omnino futilis ſit: aceat: qua primo dicit, duo quædam eſſe, animā atq; corpus, & quæ ad utriuſq; genus pertinent eſſe multa: eaq; ab aliis in genere ſuo differre, & utraq; genera à ſe inuicē eſſe diuerſa: adeo ut tertiū nihil ſit utriſq; cōmune. Animā uero ita differre à corpore, quod illa mentē habeat, hoc non habeat. Illa dominet, hoc ſubijciatur. Illa omniū paſsionū corporibus, hoc nullius cauſa ſit. Quocirca ſiquis cęleſtia ab alio quoq; facta fuiſſe, nec ex anima & corpore, ut diximus, cōſtare cōtendat, ſtultus omnino imperitusq; habēdus eſt. Igit ſi rationes in his omnib. adductæ quicq; ualent, atq; hæc omnia diuina prorſus iudicanda ſunt, duorū alterū arbitrari oportet. Nā aut deos eſſe hæc & rectiſsime quidē putabimus: aut deorū imagines,

& quasi ſtatuas eſſe ab ipſis diſs prudẽtib. digniſſimiſq; artificibus fabricatas credemus. Alterum inquam horũ decernamus, & quod decreuerimus firmiter teneamus: multòq; magis hæc quàm alia quælibet ſimulacra ueneremur. Nunq; enim pulchriora cunctisq; hominibus cõmuniora ſimulacra reperient: nec in excellentioribus locis locata, puritate, maieſtateq;, & perpetua uita pollentia, q; hæc quę undiq; ſimiliter cõſtructa ſunt. Sed nunc id quoq; de diſs aſſeueremus. Nempe cum duo animalia nobis uiſibilia cognouerimus: quorũ alterum immortale, alterũ uero quod terrenũ eſt, omne mortale ſit: iam tria de quinq; mediũ ſortita locũ probabili ratione declarare conemur. Æthera poſt ignem ponamus, ex quo animã animalia gignere arbitremur: quæ ſimiliter ut in cæteris generibus ſit, plurimũ de ſuo habeant, minimũ aũt copulæ gratia de generib. alienis: poſt æthera ex aere alterum animalium genus: tertiũ ex aqua ſimiliter ab anima fingi. Quæ omnia cum anima finxerit, totũ animalibus cœlum impleuit, omnibus quoad fieri poterat generibus uſa. quæ omnia uitæ participia ſunt. Secũda uero & tertia, quarta & quinta à manifeſtorũ generatione deorũ incipiẽtia ad nos tandem homines deducunt. Deos igitur Iouem & Iunonem cæterosq; omnes quomodocũq; aliquis uelit locato, modo legẽ eandem ſeruet, atq; hanc rationẽ ſtabilem teneat. Viſibiles itaq; deos maximos, ſummopereq; honorandos, acutiſſimeq; undiq; cuncta uidentes ac primos, naturã aſtrorũ & quæ cum aſtris facta ſentimus, fatendum. Deinceps uero ſub his dæmones genus aereũ in tertia mediaq; regione, qui interpretatiõis cauſa ſunt, collocatos, orationibus colere, gratia laudabilis intercelſionis interpretationiſq; debemus. Horũ quidem duorũ animalium alterum ex æthere, alterum deinceps ex aere eſt. Ac neutrum conſpici totum poteſt: ſed quamuis hi dæmones prope nos ſint, nunq; tamen manifeſte nobis apparẽt. Prudentiæ mirabilis participes ſunt: acuto quippe ingenio, tenaciq; memoria cogitationes noſtras omnes cognoſcũt. Honeſtos bonosq; homines mirifice diligũt, improbos uehementer oderunt, utpote qui doloris participes ſunt. Sed deus qui diuinam ſortem perfecte poſſi der, à doloribus uoluptatibusq; liber, ſapiẽtia cognitioneq; penitus fruitur. Cum autem refertum animalibus cœlum ſit: & diį ſummi & dæmones ſeinuicem interpretantur. Media enim animalia tum ad terram tum ad cœlum leui motu feruntur. Quintũ uero quod ex aqua eſt, recte ſemideum uocabimus. Id nonnunquã cernitur, nonnunquã aſpectui noſtro ſe ſubtrahit: & cum uidetur, tenui uiſu perceptum admiratione affert. Cum igitur quinq; hæc animalia ſint, quę aut ſomniis, aut uaticinio, auditũq; per uocẽ ſanorũ, aut ægrotantiũ auribus percepta, aut etiã in ipſo è uita exceſſu nobis ſeſe offerẽtia, noſtros animos mouẽt, unde multa multis ſacra & priuatim & publice his opinionib. inſtituta ſunt, inſtituenturq; in poſterum: horum omniũ legiſlator qui uel minimũ mentis habeat, nunquam aliquid innouabit. Cauebit enim ne ad nouũ minus certę religionis cultum ciuitatem ſuam uertat. Nec quæ patria lege uel conſuetudine de ſacrificando firmata ſunt, mouere audebit. Scire nanq; debet, mortali naturæ nõ eſſe poſſibile certi quicquã de his cognoſcere. Eadẽ ratione peſſimi habendi ſunt hi, qui deos uere oculis manifeſtos nõ prædicant, & ſine ſacrificijs debitiſq; honoribus relinqui eos ab hominibus patiũtur. perinde enim faciunt, ac ſi quis Solem Lunamq; omnia luſtrare, nullóq; in honore haberi uideat: nolit tamen pro uirili ſua parte clara hæc hominibus reddere, ut ſolennes dies eis ſacrificiaq; agantur, ac tempora maiorum minorumq; ſæpe annorum certa diſtribuantur. Nónne malus & ſibijpſi & cognoſcenti cuiq; ſi dicatur, merito dici uidebit. CLIN. Immo uero peſſimus. ATHEN. Id ipſum, ô Clinia, ſcias nunc mihi accidiſſe. CLIN. Quonam pacto? ATHEN. Scitote octo in cœlo eſſe uirtutes, ſibijnuicẽ ſorores, quas ego inſpexi, nec magni aliquid feci. cuiuis enim hoc facile eſt. Harum tres hæ ſunt, ſolis una, lunæ una, ſtellarum omnium, de quibus antè dixímus, una, atq; aliæ quinq;. Has omnes & eos qui in his ſunt, ſiue ipſi progrediantur, ſiue in uehiculis ferantur, nullus ita habere ſe putet, ut alij eorum diį ſint, alij minime, alij legitimi, alij tales quales nefas eſt dicere: ſed omnes fratres, & in fraternis ſortibus uiuentes dicamus, ijſq; honores reddamus, nõ alij annum, alij menſem, alij nullam ſortem, nullum' ue tempus, in quo circulum ſuũ percurrit mundum ornatumq; unà perficiens, quem ratio omniũ diuiniſſima uiſibilem ſtatuit. Hunc uir felix primum ſummopere admiratur: deinde cupiditate ardet ea diſcendi quęcunq; à natura mortali percipi poſſunt: ſic arbitratus optime atq; feliciſſime ſe uicturũ:

& cum

& cum deceſſerit ad congrua uirtuti loca uenturum. Atq; ita uere initiatus, & ipſe unus unam reuera ſapientiam nactus, reliquũ tempus in rerum omniũ pulcherrimarũ contemplatione uerſatur. Poſt hæc quæ & quot ſunt, dicendum eſt. Equidem affirmare audeo, nunquam nos in hoc mendaces fore. Iterum octo eſſe dicimus. Quarum tres dictæ ſunt, quinque reſtant. Quarta uero & quinta latio & anfractus æquali fermè uelocitate cum ſole feruntur. itaq; nec tardiores ſunt, nec uelociores. Atq; harum trium ſemper ſufficiens ductor eſt intellectus. Solis dico & Luciferi, & tertij illius, quod cum ignoretur, nominari non poteſt. Quod propterea factũ eſt, quoniã primus harũ rerum ſpectator Barbarus fuit. Antiqua enim regio illos aluit, qui propter æſtiui temporis ſerenitatẽ, primi hæc inſpexerunt. Talis Ægyptus & Syria fuit, ubi ſtellæ ſemper oẽs, ut ita dixerim, clare cernunt: quia cœli aſpectũ nubes & pluuiæ non impediunt. Inde huc & aliò quocunq; infinito tempore probata iſta manarunt. Quapropter magna cum fiducia hæc legib. ſanciantur. Res enim diuinas nõ eſſe uenerandas arbitrari, aut hæc nequaq; eſſe diuina, extremæ dementiæ foret. Quod autẽ nominib. caruerunt, cauſa dicta eſt. agnomina tamen deorũ tenent. Lucifer enim qui & Veſper eſt, ſtella ἀφροδίτης, id eſt Veneris, eſſe dicit. Quod dictum Syrio nominũ auctori ualde congruum eſt. Stella uero quæ æqualiter fermè cum ſole & hoc currit, Mercurij. Reſtant tres adhuc lationes eorũ qui ad dextrã cum ſole lunaq; mouent. Octauum præterea circa unum oportet dicere: quem iure mundum ſupernum quis nuncupabit, qui contrà q; cæteri mouetur, cæteros' que ſecum trahit: ut hominibus pauca de ijs ſcientibus uidetur. Sed neceſſe eſt ea dicere, qui ſufficienter cognoſcimus. Vera enim ſapientia hac ratione quodammodo illi apparet, qui uel modicũ quid recte diuinæq; intelligentiæ nactus eſt. Reliquæ ſunt ſtellæ tres: quarũ una cæteris tardior eſt, quæ Saturni nomine à quibuſdam cognominat'. quæ poſt hanc ſitu & tarditate ponitur, Iouis eſſe dicatur. deinde Martis, qui cæterorum maxime rubens eſt. Hæc intellectu, ſiquis exponat, difficilia non ſunt. ſed poſtq; intellexeris, ita de diſs, ut dixímus exiſtimandũ eſt. Illud etiã cuilibet Græco ſciendum eſt: nos regionẽ ad uirtutẽ omnium penè optimam habitare. In hoc maxime laus regionis huius conſiſtit, quod inter hyemalem æſtiuamq; naturã media eſt. Quoniam uero magis q; Barbari, ut dixímus, ab æſtiua ſerenitate diſtamus: horũ deorum ordinẽ tardius intelleximus. Verum quicquid Græci à Barbaris accepere, melius reddiderunt. Quod & in his quæ modo tractamus, cogitare debemus: quod quamuis inuentu hæc difficilia ſint, magna tamen ſpes nobis eſt Græcos præſtantiori cultu q; à Barbaris acceperint, hos deos oẽs honoraturos, ac tum diſciplina, tum Delphicis oraculis monitos omni legitima obſeruatione diligenter proſecuturos. Nec Græcorũ quiſpiam exiſtimet non oportere mortales de diuinis rebus tractare: ſed contrà omnino putet, nec mente carere deum, nec naturam humani generis ignorare. Scit enim ſe docentem ita ſequuturos homines, ut quæ docent' perdiſcãt. Quod aũt numerum numerareq; docet, quodq; nos id ipſum diſcimus, nõ ignorat. ſi enim id ignoraret, eſſet omniũ amentiſſimus: certe & quod fertur, accideret. Ipſe enim ſeipſum ignoraret, ſi potentibus diſcere inuideret magis q; gratularet', quod propter deum boni efficiantur. Profecto ueriſimile eſt, quando primum homines de diſs cogitare cœperunt, quòd eſſent, & quales, quid' ue agerent, non ut prudentes quidem, nec ut ſecundi iudicauiſſe, qui antiquiſſima eſſe putauerunt ignem & aquam & cætera corpora: mirabilem autem animã poſteriorem, Vnde & corporis motũ potentiorẽ, honorabiliorem q; ducebant. Nempe ſeipſum calore & frigore, cæteriſq; huiuſmodi agitare. Animam uero neq; corpus, neq; ſeipſam mouere. Nunc uero cum dicamus, ſi anima corpori adſit, nihil mirũ eſſe ut & ſeipſam moueat, & corpus circunferat, dubium nobis nullũ eſt quin pondus ab ea circunferri poſſit. Cum aũt uniuerſi cauſa anima ſit, & rerũ aliæ bonæ ſint, aliæ malæ, lationis quidem omnis motuſq; cauſam animã eſſe dicendũ: ſed lationẽ motum' q; ad bonum ab optima anima proficiſci, motum uero ad contraria, contrarium. Mala aũt à bonis uicta eſſe, uincíq; oportet. Hæc nobis ſecundum iudiciũ impios puniens, dicta ſunt omnia. Quantũ uero attinet ad id quod modo probat': dubitandum non eſt, quin bonus uir ſapiens ſit dicendus. Sed uideamus nunquid hanc ſapientiã quam iamdiu quærimus, per diſciplinã uel artem aliquam aſſequamur. quod ſi ignorauerimus, expertes, ignaríq; iuſtitiæ futuri ſimus. Ita profecto mihi uideꝝ, quare dicendum eſt. Quod igitur ſurſum deor

ſumq; inueſtigando cognoui, oratione uobis aperire conabor. Nam maxima uirtus neglecta ignorantiæ cauſa fuit, ut prædicta nobis ſignificare uidenẽ. Maiorẽ uero uirtutem religione pietateq; in deum, nullam in humano genere inueniri quiſq; ſibi perſuadeat. Id ex maxima ignorantia in optimis naturis factũ non eſt. Optimæ aũt naturæ ſunt quæ rariſſime reperiunẽ, & ſiquando reperiantur maxime proſunt. Animus certe facilis ille eſt, qui tardã cõtrariam' ue naturã manſuete & mediocriter poſſidet: fortitudinem admiratẽ & temperantiã diligit, & quod maximum eſt in his naturis, ad diſcendũ promptus eſt ac memor: & huiuſmodi rebus maxime delectaẽ, diſcẽdi ſtudio deditus. hæc utiq; nec facile innaſcunẽ, & cum innata fuerint, ſi educationẽ diſciplinamq; idoneã conſequanẽ, plurimos inferiores ita moderari & continere poſſunt, ut cogitando, loquendo atque agendo ſingula erga deos ut oportet, & quod oportet, in ſacrificijs purificationibusq; eorum quæ in deos & homines facta ſunt, nõ ſimulatione, ſed ueritate uirtutem maxime colãt, quod ciuitati omniũ utiliſſimũ eſt. Hanc igitur partem natura principaliſſimam eſſe aſſerimus, poſſeq; quam maxime atq; optime ſi quis doceat, diſcere. Nemo autẽ docebit niſi deus adiuuerit. Ab eo uero qui modũ in docendo non ſeruat, præſtat non diſcere. neceſſarium tamen ex his quæ modo dicta ſunt, uideẽ hæc diſcere, & à nobis naturã hanc optimam dici. Quare conemur exponere quæ & qualia ſint, & quomõ perdiſcenda, idq; pro meis qui diſſero uiribus agatur, & eorum qui exaudire poterunt quo pacto cultus diuini nonnulla diſcanẽ. Inuſitatum quid forſan audietis, nomen tamen rei dicamus, quod nullus propter huius rei imperitiam arbitraretur. Nolite ignorare Aſtronomiam ſapientiſſimum quiddam eſſe. Nempe neceſſe eſt uerum aſtronomum eſſe, non eum qui ſecundum Heſiodum oẽsq; huiuſmodi, occaſum ortumq; conſideret, ſed eum potius qui circuitus octo, & quomodo ſeptẽ ſub primo uerſenẽ, quoue ordine circulos ſuos ſinguli peragãt, Quod nulla natura niſi mirabilis ſit facile unquam inſpiciet, ut modo diximus, & dicemus, declarantes quid oporteat & quomodo oporteat diſcere. Primo igitur id dicatur, quod Luna celerrime circulum ſuum euoluit, atq; ita pleniluniũ primum & menſem peragit. Sol deinde inſpiciendus eſt, qui ſolſtitia uerſionesq; temporum circuitu efficit ſuo, præterea & qui una cum Sole currunt, conſiderandi. Denique ne eadem de eiſdem ſæpius diſſeramus, curſus omnes quos paulo ante tetigimus, quiũte non facile intelliguntur, contemplari debemus, ita ut naturæ prius doctrinis ad hæc pertinentibus longo uſu laboreq; à iuuenta, immo uero & à pueritia præparentur. Quo circa doctrinis quæ mathematicæ appellantur, opus eſt, primo uero ac maxime numeris. non iſs dico numeris qui corpus habent, ſed qui omnem paris imparisue generationẽ atq; uirtutem, quam ad perficiendam cognoſcendam' que rerum naturam conferũt. Quibus perceptis illa de inceps quam ridicule Geometriam appellant, diſcenda eſt. Numerorum uero inter ſe natura diſſimilium ſimilitudo ad planorum partem relata clareſcit. Quod quidem non humanum ſed diuinum miraculum, ſi quis planè intelligat, uideatur oportet. Poſt hanc numeri, qui in tres uſque dimenſiones adaucti ſunt, naturæ ſolidæ ſimiles, ac rurſus diſſimiles, alia quadam arte, ſtereometria uidelicet huic ſimili, conſiderandi ſunt: ſed hanc quoq; qui in ea obiter uerſati ſunt, Geometriam nominauerunt. Illud aũt mirũ diuinũq; intelligentibus eſt, quòd cum rerum uirtus in duplo ſemper, & in ſuo oppoſito reuoluatur, in ſingulis proportionibus per genera ſpecies que uniuerſa natura formatur. Prima igitur dupli uirtus ſecundum numerũ per unum ad duo proportione procedit, duplum potentia poſſidens. Sed in ſolidum & tangibile rurſus ab uno in octo dupli ratio proficiſcitur, alio uero dupli in medium: ſed forte minore maius, & minus maiore æqualiter. Verum aliud eadem parte extremitates excedit, ab eis' q; exceditur. In medio uero ſenarij ad duodenarium numerum, ſeſquialtera, & ſeſquitertia emerſit proportio. horum in medio uis huiuſmodi ab utraq; uerſa concinnum hominibus uſum commodum' que attribuit, ludi & tẽporalis numeri concentusq; gratia, choreæ muſarum felici tributa. Hæc igitur ita fiant, & ita ſe habeant. horum finis eſt ut ad diuinam generationem, & eorum quæ cernuntur oculis pulcherrimam diuinamq; naturam conſiderandam nos conferamus, quatenus hanc hominibus inſpiciendam deus largitus eſt, quam nunquam ſine dictis artibus aſſequemur. Ad hæc ſingula quæq; ad ſpecies ſuas, omnia denicq; ad unum in diſputationibus referenda, interrogando & arguendo ſi qua minus recte dicanẽ. Recte enim

Aſtronomiæ laus & dignitas

cte enim omnium pulcherrima & prima hominibus huiuſmodi examinatio eſt. Vbi uero non talis reuera, ſed ſimulata inquiſitio eſt, fruſtra contenditur. Præterea temporũ cõſiderãdus eſt ordo, quàm exacte cœleſtia omnia perficit, ut quicunq; uere dictum fuiſſe crediderit antiquiorem diuiniorem q; corpore animam eſſe, putet præclare ſufficiẽterq; illud quoq; eſſe dictum: deorum plena eſſe omnia: adeo ut ſuperi neq; obliuiſcantur noſtrarum rerum, neq; nos deſerant. Sed hoc in his omnibus aduertendum eſt, maxime illi qui recte perceperit, profutura: ei uero qui non recte, deum inuocandũ eſſe. Modus uero hic eſt. Neceſſe enim eſt id quoq; tangere. Omnem linearum deſcriptionem, conſtitutionemq; numeri, & concentus rationem, circuitusq; aſtrorum conuenientiã, & quæ una cunctorum conſpiratio eſt, perſpici oportet ab eo qui modo cõgruo diſcit. perſpicietur autem ſi quis quod dicimus ad unum recte reſpiciens diſcat. Vnum enim horum omnium intelligenti uinculum apparebit. Qui uero aliter hæc adipiſci ſtudet, fortunã ut dicimus inuocet. Nunquã enim abſq; his natura in ciuitatibus ulla felix efficietur. Etenim hic modus eſt, hęc educatio, hæ diſcipline. Per hęc itaq; ſiue facilia ſiue difficilia ſint, eundum. Nefas autem eſt deos negligere, quum felix omniũ illorũ doctrina omnibus recta ratione patuerit. Eum ſanè qui cuncta hæc ita percepit, uere ſapientiſſimũ appellamus. Quem ego etiam ioco & ſerio affirmo, cum diem ſuum obierit, non amplius multorum ſenſuum ut nunc, ſed unius ſortis participem fore, unumq; de multis factum, felicem, ſapientiſſimum atq; beatum: & ſiue quis in continenti, ſiue in inſulis, ſeu publice ſeu priuatim uixerit, modo ita ſe geſſerit, eandẽ à deo ſortem reportaturũ. Sed quod in principio diximus, nunc quoq; uerũ nobis apparet, non poſſe homines præter pauciſſimos perfecte beatitudinem conſequi. Quod quidem recte nobis aſſertum eſt. Nam qui diuini modeſtiq; ſimul, aliis uirtutibus natura præditi ſunt, diſciplinas præterea felices conſequuti quas diximus, iis ſolummodo ſatis ad felicitatem omnia ſe habere uidentur. His igit qui ita & priuatim & publice in his elaborarunt, cum ad ſenectã peruenerint, maximos tradi magiſtratus iubemus, cæteros uero ſequi, & deos ſimul deasq; laudare, ac cœrum nocturnũ ad hãc ſapientiã omnes diligenti examinatione peracta q; rectiſſime adhortari.

ARGVMENTA MARSILII FICINI
IN EPISTOLAS DVODECIM PLATONIS.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM

DIO SYRACVSANVS *uir profecto magnus, Platonis non auditor ſolum, ſed etiam imitator, à tyranno expulſus, & magno animo pecuniam quam miſerat tyrannus, ſtatim remittit: & utpote Platonicus, pro ſumma iniuria, ſummo quodam Dionyſium afficit beneficio, tribus ſcilicet præceptis ſalutaribus admonens. Primum eſt, principes non pecuniarum, ſed amicorum defectu perire. Secundum, nullam petantiam maiorem eſſe bonorũ prudentiumq; conſenſu. Tertium oportere errata præterita recognoſcere, & quanto nobis detrimento ſint augurari, quo à futuris delictis abſterreamur.*

ARGVMENTVM MARSILII FICINI AD EPISTOLAM ſecundam: quæ eſt Platonis ad Dionyſium Siciliæ tyrannum.

IN HAC *epiſtola quam Plato ſcribit ad Dionyſium iuniorem poſt primum ab eo diſceſſum, & expulſo Dione, quatuor ſunt præ cæteris obſeruanda. Primum quidem, quòd ait magnam potentiam naturali quodam inſtinctu, atq; ſapietiam ſeſe inuicem petere, quo in unum congrediãtur. Id quidem in diuinitate, in natura, in arte cõpertum habemus. Principio penes deum infinitã dei potentiam immenſa ſapientia comitatur. Quod hic ſub Iouis & Prometheĭ nomine indicat: Iouem quidem potentiam, Prometheum uero prouidentiam eſſe indicans. Nempe diuinæ intelligentiæ fontem atq; ſpeculum eiuſdem potentiam eſſe putat. Siquidẽ & quia poteſt intelligere, iccirco intelligit, & potẽtiam eandẽ contemplatur intelligendo. Apparent & horũ veſtigia in natura. In his enim quæ naturaliter compoſita ſunt, ſiue lapides & metalla, ſiue plantæ et animalia, immo & in primis in ipſo cœlo, ita natura cõparatũ eſt, ut ex intima naturæ potentia naturaliq; uigore procedat ordo quidã tum in ipſis horum formis, tũ in actionib. atq; effectibus.*

Ordo uero eiusmodi extrinsecus euidens, interioremq; uigorem potẽtiæ comitans, sapientiã quandam præ se ferre uidetur. Non enim aliter in progressibus ordinatis natura procedit, aliter sapiẽtia: sed similis omnino est utri usq; progressio. In arte quoq; humana siue priuata, siue publica, similis quidam uidetur potentiæ sapientiæq; cõgressus. Naturalis quidem ingenij, memoriæ, uoluntatis uirtus ad potentiã pertinet. Ex hac uero acquisita oritur sapientia, & in actionibus ipse ad sapientiam pertinens ordo seruatur. Huius autẽ mysterij diuinitate, natura, arte constantis, in consuetudine eleganti habemus exempla, quæ hic Plato recenset, in mutua uidelicet potentũ sapiẽtumq; familiaritate, & quasi naturali quadam necessitudine. Qua de re nos admonet cœlũ, in quo planetæ significatores principum his proximi sunt, qui significant sapientes. Nam & Iupiter Saturno est situ proximus, & Sol fermè à Mercurio non discedit. Morale igitur apud Platonem præceptum est: Principes sapientes honorent: sapientes libenter principibus cõsulant. Nam & sapiẽtia absq; potentia prodest paucis, & potentia remota sapientia obest multis. Potentia quidẽ expers sapientiæ quo maior est, eo perniciosior. Sapientia uero procul à potẽtia manca uidetur. Docent hoc magnæ planetarum coniunctiones. Iupiter quidem dominus est: Saturnus uero philosophus. hi profectò nisi cõiungantur, nihil uel magnum uel stabile moliuntur. Felicem quidem familiaritatẽ Plato uult esse ex potente sapiẽteq; conflatam. Felicissimam uero copulam, ubi utraq; in eodem animo cõiunguntur. In quo & ipsum Palladis sedet numen, potentiam unà cum sapientia copulans. Pallas enim sola & artes callet simul & uibrat hastam. Hactenus de primo epistolæ huius mysterio dictum sit. Ad secundum iam pergamus: Animi boni tate excellentis, est gaudere bono, maxime uero diuino, hoc est amplissimo. Tale uero est quod & quàmplurimis & quàm diutissime prodest. eiusmodi est uera uirtutis gloria ad doctrinam & mores tam posteris quàm præsentibus conferens. Hac ergo uiri optimo ingenio prædíti, duabus de causis maxime omnium delectantur: tum quia sicut intimam uirtutis lucem amant, sic exteriorẽ quoq; diligunt uirtutis splendorem: tum quia splẽdore hoc optãt semper prodesse quàmplurimis, & hoc certe perpetuo in genus humanum beneficio gaudent. Gaudent inquam, quatenus sentiunt. Quum uero sempiterna gloria studeant posteritati prodesse, sperantes uidelicet, sicut nunc, ita & tunc splendore hoc & beneficio se gauisuros: profecto id se post hanc uitam persensuros uaticinantur. Naturæ siquidem diuinioris instinctu ad tantum beneficium instigantur, non tam quia hoc ipso gaudent, quàm ut gaudeant. Ac si multæ animalium species in ipsa nidorum escarumq; opera instigante natura nõ frustra futuro usui cõsulunt: multo minus diuinos animos sperantes se sempiterno quodam officio gauisuros, frustratur euentus. Eiusmodi uero uirtutis splendorem, & beneficiũ tã in doctrina quàm in moribus his uerbis propheta Daniel cõprehendit. Fulgebunt docti tanquam splendor firmamenti, & qui multos erudiunt ad iustitiam, sicut stellæ in perpetuas æternitates. In quibusdam uero animis à sua diuinitate degenerantibus, beneficum ueræ gloriæ studium uel extinguitur, uel in uanam gloriam permutatur. Tertium epistolæ huius mysterium surgit altius. Sed quoniam in theologia, & libro de Amore latius exposuimus, satis fuerit in præsentia leuiter delibasse. Quando diligenter formas ab artifice factas cõsideramus, paulatim qua ratione factæ fuerint, animaduertimus: & quando rationes per quas efficit formas apprehendimus, facile per eas ad ipsas ideas artificiosæ mentis accedimus ad quarum exemplar rationes suas ad formas direxerit efficiendas. Quemadmodũ uero in artificijs à formis ad rationes, ab his ad ideas, id est exemplaria proficiscimur: sic in ipso rerum ordine contemplando, pulcherrimas rerum formas cognoscimus artificiosissimis rationibus esse compositas: ac sic rationibus, ergo ideis, id est exemplaribus, ad quorũ similitudinem ipsa ratio formas producit in ordinem. Tres ergo in uniuerso sunt ordines, formarum scilicet & rationum, & idearum. Ordo quidem formarum quæ patẽt sensibus, ad animam ipsam mundi reducitur: quæ utiq; uelut principium motus formas in materia generat. generat autem alias alijs rationibus atq; seminibus. Hunc uero ordinem in anima rationũ ad mentem redigimus anima altiorẽ, à cuius ideis anima gubernandarũ rerũ suscipit rationes. Ordo deniq; idearũ in mentem ab immenso & simplici diuini boni splendore descendit. Siquidẽ una hominũ idea bonorum, id est ipse deus, alias aliorum bonorũ mẽti angelicæ ideas infundit. Quamobrẽ tres rerum ordines ad tres principes fontesq; reducuntur. Ordo quidem formarũ ad mundi animam, ordo uero rationum ad mentem angelicam, ordo deniq; idearum ad ipsum bonum. Et quia per ideas cuncta referuntur ad bonum, ideo Plato inquit: Circa omniũ regem cuncta sunt, id est circa ipsum bonum sunt ideæ, perq; ideas omnia. Circa secũdum, ideas, mentem sunt secunda, id est rationes quæ sequuntur ideas. Circa tertiũ uero tertia, id est circa animam mundi formæ. Significauit autem deum esse rerum causam exemplarẽ, ubi dixit circa. Item finalem ubi ait: Eius gratia. Rursus efficientẽ, quando subiunxit: Ipse causa est pulchrorũ omniũ. quòd enim nonnulla sint deformia nõ ob id habẽt quòd ab ipso sunt, sed quatenus ab eo degenerant. Neq; mirũ Platonici uideri uolunt, quod Plato quodlibet illorũ trium principium nominauerit. Nominasse enim similiter, sed non æque. Deum quidem per se unum bonumq; existere. Cum uero unitas bonitasq; amplissima sint, sequitur ut deus per se sit omnino. Mentem uero summam Deo proximam per deum esse, quatenus unum quiddam est & bonum: præterea & per se, quatenus mens est & ordo naturæ secundæ. Mundi denique animam productam quidem & ipsam à primo deo, quà unum atque bonum. Productam quoque ab ipsa mente, quà mens. Sed quà per se mobile est, à seipsa productam. Hucusque ait Plato

procedere

procedere diuinorum origines, rerumq; principia. Præterea animum nostrum esse diuinũ quando addidit affectare diuina: uerum non comprehendere quandiu aspicit in ea quæ sibi cognita sunt, id est, uel sensus & sensibilia, uel formas horum obiectu conceptas ab anima. Hæc enim omnia à diuinis longe diuersa sunt. unde animus in hæc aspiciens cogitur de diuinis aliter sentire, & pronunciare quàm sint. Sequitur quartum mysterium de diuinorũ perceptione. Primo quidem ait inuestigationem diuinorum nõ rectè factam, id est non debitis, tũ purificationis, tũ disciplinarum gradibus instructam, malorum esse omnium causam. Quia uidelicet qui sic inuestigant deum, tandẽ eò perueniunt, ut uel negent deum esse, uel de deo affirment quæ nõ sunt dei. Hinc uera perit religio, extincta religione mala omnia confluunt. Deinde ait stimulum inuestigandorum diuinorum esse malorum causam, id est si hoc abutamur, & omnino quomodocunq; utamur, nõ permittit præsentibus oblectamẽtis frui, & hac in uita quiescere, altioribus anhelantes. Verum quid sibi uult, ubi ait: Nisi quis hunc ex animo stimulum eruat, ueritatem nunquã assequetur? Profectò negat ueritatem rerũ à deo dependentiũ haberi posse, nisi ipsa de deo ueritas habeatur. Præter ea per illa quæ mox subiungit, scito Platonem ipsum assidue in diuinorũ inuestigatione uersari consueuisse, & qui Platonem primo audiebant diuina contemplantem, solitos sub nimio diuinorum splẽdore protinus caligare, diuq; uexari, donec uidelicet metem deniq;, tum ab affectibus sensuum, tum à phantasiæ imaginibus segregarẽt. quo qui dem facto diuina quadam sorte, id est luce ueritatem non prius inuentam reperiebãt. Propterea Pythagoras quẽ Plato noster in omnibus ueneratur, sacra doctrinarũ mysteria ab exactissima expiatione mẽtis exordiebatur: præcipiebatq;, & Plato similiter præcipit, ne efferantur in uulgum, ne uulgus accepta peruerse uel cõteminat uel incidat in errores. Si enim in uulgũ ædideris, deum nihil ex ijs quæ sentiũtur in se habere, uel te ridebunt, uel deũ esse negabunt. Hinc illud Lysidis Pythagoræi ad Hipparchũ. Haud pium est, mysteria philosophiæ cum his communicare, qui ne somniare quidem purificationem animi potuerunt. Sunt præterea nõnulla mysteria theologorũ circa deum, quæ non uulgum modo, uerumetiam elegantes plerosq; fatigent. E quibus id unũ est, nihil ex his quæ intelliguntur, absolute de deo affirmari debere. Quicquid enim intelligentia definitum est, infra infinitum deũ extare compellitur. Ad hæc itaq; secretiora mysteria ita pleriq; docti adhuc sunt inepti, sicut & uulgus ad leuiora, usq; adeo ut etiam nonnulli quamuis acumine, memoria, iudicio ualeant, diuq; hæc audierint, nõdum tamen perfectè cõprehendant: quia uidelicet & si ad alia quædã, tamẽ ad theologica nati non sunt, uel si nati, non tamen cõgrue ad hæc eruditi atq; educati: uel si educati & eruditi, nondũ tamen ætatis maturioris beneficio à perturbationibus segregati. Perturbatio uero, quia & mouet, & per diuersa distrahit, & ad materiam trahit, idcirco alienã reddit mentem à deo, quo nihil à motu, à diuersitate, à materia potest remotius cogitari. Non ergo iniuria Lysis Hipparchum sic admonuit. Operæprecium est recensere quantum temporis in abstergendis maculis, quæ nostris inustæ pectoribus erant consumpserimus, antequã præcepta Pythagoræ percipere digne possemus. Accedit ad hæc, quòd si quis ctiã tranquillo & erudito ad deum intellectu se cõferat, ita fermè ab ipsa intelligentia circa deum decipitur, quemadmodum & uulgus sensu imaginatiõeq; fallitur, et pleriq; docti perturbationibus repelluntur. Intelligentia enim pro natura sua iudicans, compellit nos deum ipsum, uel intellectum quendam, uel intelligibile quiddã asseuerare: Immensum uero bonum, neq; intellectus est, qui uelut egenus ad intelligibile se uertit, tanquam bonũ quo illustrante proficiat: neq; intelligibile est dicendum, quod quidem communem quandam cum intellectu naturã habet, per quam etiam proportionem habet cum intelligentia cõgruam. At nulla est immenso bono ad finita bona naturæ communio, nulla proportio. Hinc in Parmenide probat nos neque nomen, neq; definitionem, neque scientiam habere de deo, utpote qui sit super intelligentiæ limites. Idem ante ipsum Mercurius asserit. Idem post ipsum Dionysius Areopagita, probans deum nõ esse dicendum ens atq; intelligibile, sed super utrunq;. Quamobrem cũ deus intellectum atq; intelligibile infinito superet interuallo, nemo ulla intelligentiæ actione diuinã substantiã potest cõsequi, potest tamẽ quãdoq; assequi passiõe. Passione inquam benigna, per ipsam beneficã infiniti boni actionem nobis illatam. Illatam inquam in unitatem ipsam nostræ mentis caput, quando uidelicet mens in unitatẽ suam, quæ expressa est diuinæ simplicitatis imago, totam undiq; se collegerit. Verum quod menti unitatem hanc inditæ sub diuino Sole subrutilat, tunc fermè abit, cum unitatem exuta rursus induit multitudinem. Ex his utique patet ex Platonis nostri sententia, diuina à nobis non inueniri, sed potius desuper reuelari, neq; mẽte comprehẽdi posse substantiam proprietatemq; diuinorum, nedum uerbis & literis explicari. Idcoq; de his ea mente disserendũ describendumq;, ut per uerba & literas exhortari & præparare animos ad diuina speremus, potius quàm demonstrare. Sic & Plato de substantiæ proprietatisq; diuinæ definitione scribit nihil. Scribit tamen multa quæ uel per negationes, uel per relationes, uel exhortando, uel instruendo ad cuiusmentis statum quandoque perducant, cui tandem ex alto panditur domus omnipotentis Olympi. Vbi postquam se & ab inferioribus receperit ad seipsum, & à seipsa ad superiora conuerterit, statim uno quodam statu simplici ipsam unitatem, stabilitatem, simplicitatem ut ita loquar, attingit. Sed quæ attigerit, nõ licet apud Paulum homini loqui, & apud Platonẽ multo minus licet scribere, ne detur sanctũ canibus. Cum uero neq; uerbis neq; literis in diuinorũ explicatione cõfidat, tutius tamen committenda uerbis censet quàm literis. literæ nanq; cuiuis communia faciunt. Atqui & quàm electissimis dicẽda

permittit

permittit. Omnino uero iudicat diuinorum dignitatem exigere, ut ex mente in mentẽ uerbis potius quàm scribendo in exteriores materias traducamur. Hac ratione Iudæi aiunt mysticum suæ legis sensum ab ipso deo per Moysen non tam literis traditum, quàm animis commendatum. Sed hoc illi uiderint. Pythagorici certe id obseruabant, & Plato seruauit. Nam & hic pollicetur nonnulla per Archedemum potius quàm per literas se missurũ. Asserit autem quæ ab ipso scribuntur, esse Socratis, cuius proprium in purificando erat officium. Sed cur additum est Socratem etiã & in iuuentute fuisse pulchrum, id est diuinitus illustratum? Vt intelligamus Socratem tam educationis primæ perfectione quàm naturæ felicitate à deo per familiarẽ dæmonem mox accepisse quæ cæteri uix tandem multis laboribus assequuntur. Rursus mysteria eadem per diuinam reuelationem accepta in Platonem transfusa fuisse, & per Platonis exhortationes in homines similiter affectos posse transfundi. At ne quis in hac expositione existimet me somniare, audiẽdus est Proculus hæc ita cõfirmans. His qui ad summũ bonum peruenire cupiunt nõ scientia & exercitatione ingenij opus est, sed firmitate, quiete, tranquillitate. Quæ quidem diuina fides est. quæ nos ad summum bonum diuinaq; omnia ineffabili ratione trahit atq; coniungit. Profectò non per scientiam, aut actionem ullam ingenij exquirere summum bonum, aut ad ipsum aspirare debemus sed offerre commendareq; nos diuinæ luci, & præclusis sensibus in illa incognita & occulta entiũ unitate quiescere. Hoc enim fidei genus omni doctrina antiquius est. Hæc Proculum à Plotino accepisse constat. Si quis autem hæc diligenter considerauerit non exigat à Platone in dialogis suis consuetũ illum apud humanos disputatores ordinem doctrinalem, sed eo duntaxat stylo cõtentus erit, qui rectiori tramite perducat ad deum. Eiusmodi uero stylus siue ordo in purgãdo & conuertendo cõsistit. Oportet enim mentis oculum & purgare à caliginosis materiæ sordibus, & purgatum in ipsam diuini Solis lucẽ rite dirigere. Vlterius uero perquirere, aut cõtendere nõ oportet. Immensa enim lux ubiq; præsens sua prorsus natura, creato ad ipsam mentis oculo, cum primum in eam purus rite respexerit, se infundit. Ac si ad suscipiendum deum intellectus assidue actione utatur propria, quæ & accidens quiddam est & multiplex, & modo quodã suo mobilis, profecto per ipsam à dei substantia simplicissima, & ab omni motionis imagine remotissima, quodam modo disiungetur. Sat ergo fuerit post conuenientem inquisitionem purificasse mentem, atq; direxisse. Reliquũ Mercurius sacro mentis silentio tribuit. Deum enim à mente suo quodã silentio potius quã sermone suo censet pronunciari. Omnes itaq; Platonis dialogi in hoc ipso uersantur, & alij quidem in purgando solum, alij uero solum in conuertendo, alij in utroq; consistũt. Mysteria uero hæc in epistola ad Syracusanos iterũ cõfirmãtur. Atq; hæc confirmata mirum in modum præcepta euangelica comprobant.

ARGVMENTVM IN TERTIAM EPISTOLAM

HAEC Platonis epistola scribitur ad Dionysium iuniorem post secundum Platonis ab eo discessum. Et primo quidem ad Dionysii quæsita respondet: deinde calumniam in se à Dionysio conflatam dissoluit. In responsione igitur ad quæstionem docet non esse in Deo uoluptatẽ. Illam scilicet quæ dolorem habet oppositum, & in motu quodam, uel indigentiæ expletione uersatur. Esse autem in Deo totum id bonum cuius causa bona uidetur uoluptas, non negat. Addit uoluptatem, scilicet mobilẽ, esse causam detrimenti, scilicet in pecunijs & honore. Item doloris in corpore. Rursus auferre acumen memoriam, iudicium, grauitatem. Post hæc contra Dionysii insimulationẽ probat se iustissimis de causis in Siciliã profectum, de restituendis urbibus olim dirutis, ac de æqua gubernandi forma consilium manifeste dedisse.

ARGVMENTVM IN QVARTAM EPISTOLAM

POST Dionysium expulsum tyrannide, scribit ad Dionem in patriam iam reuersum, admonens eum atq; etiam Heraclidem & Theodotum cæterosq; amicos, penes quos rerum potestas erat, ut procul à tyrannide uiueret, formamq; gubernãdi teneret ex optimatum gubernatione plurimum atque ex populari quodãmodo temperatam. Sunt hic præcepta quædam memoriæ commendanda. Primum quidem ad principes proprie pertinere, cunctis excellere ueritate, iustitia, magnificentia, temperantia. Omnino autem prudentia tantum cæteros superare, quantum uiri pueros prudentia superãt. Secundum uero, oportere tales præstare seipsos, quales uideri uolunt. Tertium, circumspicere oculos omniũ in se esse cõuersos, ut meminerint, neq; uitia sua latere posse, neq; mediocri dũtaxat uirtute se expectationi maximæ satisfacturos. Quartum, probatissimos imitari legumlatores, & discordiam inter collegas quasi pestem uitare. Quintum, meminisse cõmunem beneuolentiam esse ad res agendas summopere necessariam. Hanc uero sola humanitate comparari posse atq; seruari.

ARGVMENTVM IN QVINTAM EPISTOLAM

TSI quintam hanc consuetudo quædam Platoni inscribit epistolam, uidetur tamen potius esse Dionis, Platonem in seipso totum pro uiribus effingẽtis. Instruit autem Perdiccam principẽ constitutum in monarchia, ut meminerit se iuuenem esse, ideoq; consilio ac ministerio seniorum indigere, non quidem omnium, sed probatissimorum, non quauis in re, sed in gubernandi forma, qui intelligant, quid potissimum gubernationis cuiusq; sit proprium, siue gubernet unus, siue pauci, siue multi. Vocem uero gubernationis esse uult spiritum uitamq; eius, id est legẽ, quæ officia & erga deum & erga homines congrua instituere debet & exequi. Alioqui salua esse non posse. At quoniam significat se & Euphreũ disciplina Platonis imbutos, tenere quæ ad ciuilem pertinẽt disciplinam, idcirco ne Perdiccas hac de re diffideret: propterea quòd Plato ipse nunquam populo suo in ciuili disciplina profuerit, subiungit Platonem cognouisse populum suum morbo insanabili laborare, ideoq; medicorum prudentum more noluisse, & frustra, & cum sui discrimine bestiam insanabilem curandam suscipere.

ARGVMENTVM IN SEXTAM EPISTOLAM

PLATO diuinus, Heriniam, Erastum, Coriscum, finitimos inter se principes, ad uerissimam concordiam cohortatur, hac sola saluos fore uaticinans, perq; hanc aspirante deo, qui unione gaudet, bona omnia consequuturos, præterea eò denique peruenturos, ut rebus rite compositis diuinam sapientiam propensiori studio quàm humanam, ut par est, prosequi ualeant. Concordiam uerò stabilem firmari inter illos posse tradit pacto duntaxat atque lege: pacto inquam legitimo sacris rite peractis inuicem stabilito, ac iureiurando interposito, deum ipsum testando atque obsecrando tanquam unionis autorem atque conseruatorem. Testando inquam, & obsecrando sub impari, quo deus gaudere dicitur, numero. Tria enim summa rerum principia, quæ in prima quoq; epistola attigit, huc adducit. Vbi enim ait, omnium ducem præsentium atque futurorum, mundi animam uult intelligi, quæ utpote principium motus, res omnes à futuro in præsens, à præsenti in præteritum temporali ratione perducit. Vbi uero patrẽ aicit & dominum, summum deum ipsumq; bonum significat. Sed mediam inter duo hæc mentem quandam diuinam uidetur inserere, quando dum repetit ducis, subiũgit & causæ. Nam apud Platonem sæpe rex significat ipsum bonum, causa uero mentem, dux deniq; animam. Et quoniã causam refert ad mentem, ideo in Timæo Platonici disputant, Intellectum ipsius boni filium, mundi architectum proximum extitisse. De quo in Epinomide scribitur: Ratio diuinissima, siue diuinissimum uerbum, mũdum uisibilem exornauit. Appellat autem hic ipsum bonum, tum patrem, tum dominum: ut per primum quidem designaret mẽtis patrem, per secundum uero animæ dominum. Ita fortsitan Platonicus numerus exponet. Ita quoq; Platonicus Christianus, sed Arianus. Poterit & quispiã per ducem, sanctum spiritum intelligere, per mẽtem uerò filium. Nam ubi Plato patrem dicit, filium pariter subintelligit. Ac si quis unam trium ponat essentiam, Platonicis quidẽ multis uidebitur aduersari, Platoni tamen manifeste non repugnabit. Exhortatur autem ad grauiora simul studia doctrinarum, atq; ad iucundiores quasdam disciplinas his cognatas, scilicet eloquentiæ, poesisq; & musicæ. Quibus omnibus eo consilio iubet incumbere, ut per hæc quasi uestigia odorem diuinum inuestigãtes, ipsum solum ament, & amando saporem insuper consequantur. Inquit ergo, si uere uel si ita deum philosophemur, id est uel amãdo inuestigemus, uel inuestigando amemus, ipsum deniq; omnes proculdubio cognoscemus. Profecto philosophiæ nomen, & si indagationem quandam præ se ferre uidetur, amorem tamen fert proprie amatoriamq; indaginem. Cognouit ergo Pythagoras, cognouit & Plato aliter nos habere ad finita bona, aliter ad infinitum bonum: & finita quidẽ bona cognosci à nobis priusquam amentur, & ut cognoscantur amãda: infinitum uero amari antequam cognoscatur, neq; tantum ut cognoscatur quantũ ut ametur, inuestigandum. At cur amandum prius quàm intelligatur? Quia uidelicet amor amantem transferens in amatum, quod proportioni dẽerat, transformare supplet affectu. Nõne deus in sacris, ignis sæpe cognominatur? Eadem ergo metaphorica uenia, ángelus quidem corpus diaphanum, anima uero opacum corpus cognominetur, quãdiu uidelicet cæco hoc carcere clauditur. Itaq; quemadmodum sub igne corpus diaphanum, id est perspicuum, uelut aer, & aqua subito lumen & extra & intus admittit: terrena uero corpora uehementer calefacienda sunt prius, & calore in diaphani similitudinem prius extenuanda quàm igneam suscipiant lucem: sic spiritus à corpore segregati, diuinum lumen subito capiunt: spiritus uero terrenis coniuncti corporibus transformantis amoris incendio indigent: quo quidem purgati, & in diuinam translati similitudinem, diuinitus tandem splendore scientiæ collustrentur. Hinc Porphyrius ait: Inquisitio quidem diuinorum purificat animũ, amor uero deificat. Proprio enim rem sic exprimit uerbo. neq; id quidem iniuria. nam & nulla materia ex eo fit ignis quod lumen, sed ex eo quod calorem suscipiat igneum. Platonica ergo sententia est, inuestiganda esse diuina, scilicet illa esse, & qualia quoq; sint communi quadam perceptione: sed interim non communi, sed singulari incomparabiliq; charitate amanda: sic enim duntaxat ea nos alicubi aperte quid sint, intelligere posse atq; fore beatos. Quantum uero hæc sacris consonent literis, nemo nisi prophanus ignorat.

ARGVMENTVM IN SEPTIMAM EPISTOLAM

SEPTIMA epistola Platonis est ad propinquos amicosq; Dionis scripta, iam liberata per Dionē patria, & inique occiso Dione. Verum ut multa ad historiam pertinentia, tum in hac epistola, tum in alijs planè intelligantur, paulo altius repetendum. Plato ter Syracusas profectus est. Semel quidem superioris Dionysii tempore, quadraginta ætatis annos natus. Bis uero postea iuniore Dionysio tyrannidem obtinente. Quid autem in singulis profectionibus egerit, aut quā de causa profectus sit; partim in ipsa eius uita à nobis scripta, partim in his apparet epistolis. Dio uero ex eadem familia qua & Dionysius fuisse uidetur, affinitate insuper cum illo uariè implicatus. Quoniam Dionis sororem Aristomachen superior in matrimonio Dionysius habebat. At ipse Dionysii filiam nomine Aretam habebat uxorem. Dionysius autem iunior non ex sorore Dionis, sed ex alia uxore natus erat nomine Dorade. Prima profectione Dio auditor Platonis effectus, uitam ad uirtutem traduxit, & concupiscere cœpit publicum patriæ bonum. Itaq; defuncto Dionysio seniore, cum iunior Dionysius in tyrannidem succesisset, ac puer adhuc ferè Dionis consilio gubernaretur, optans Dio ipsum in philosophicæ uitæ cupiditatem traducere, Platonem multis precibus Syracusas uocauit, ac Dionysium ut accerseret, induxit. Paruit ergo Plato, hac in primis spe ductus, se suis consilijs effecturum, ut illic ex tyrannide respu. fieret aut regnum. Sed quarto ferè post Platonis accessum mense Dionysius falsis adductus calumnijs, Dionem quasi tyranni di insidiantem expulit, Platonem tamen libenter amplectebatur. At Plato indignatus re infecta in patriam rediit. Tertio accesit, Dionem Dionysio reconciliaturus, & ab utroq; iterum atq; iterum obsecratus, rogatus etiam ab Archita & Archedemo Pythagoricis nobilibusq; permultis. Tunc & Dionis reuocationem pollicitus est Dionysius, & optimam insuper gubernandi formam se seruaturum. Sed nihil eorum quæ pollicitus fuerat præstitit. Cum uero Plato palam Dionysium redargueret, quòd fefellisset fidem, tum sibi de reuocando Dione, tum Theodoti suo de Heraclide seruando, infensum deinde habuit Dionysium. Itaq; in summo uiuebat discrimine, ne à militibus interficeretur. Sed Architas Tarentinus Salmiscum oratorem misit ad Dionysium unà cum naui, rogans ut Platonē dimitteret. Ille eum dimisit, ac præbuit commeatum. Plato in patriam redijt sospes. Dionysium paulo post Dio clàm collectis copijs, Syracusasq; profectus expulit, Syracusanis reddita libertate. Ipse uero paulo post dolo suorum inuidiaq; interficitur. Post hæc Hipparinus Dionis filius, & Hipparinus Dionysii frater, Dionis ex sorore nepos, Syracusas tenentes consilio nobilium freti de honestiori gubernandi forma deliberabāt. Interea Dionysius hostib. coniunctis redire in principatum conabatur. Plato igitur ad hos scribit, cohortans eos & instruēs ad optimam speciē gubernandi, id est regnum parens legibus, & optimatum autoritate suffultū. Sparsim uero præcepta eiusmodi ex hac epistola colliguntur. Non est alienum à bono ingenio optare gubernacula reipub. præsertim quando necessitas postulat: à bono ciue alienum est optare hæc cum omni licentia obtinere. Nō est prudentis temere publicis se negocijs implicare, præsertim ubi absq; salutis publicæ spe periculū subeatur. Sola philosophia in re tam publica quam priuata quid bonum iustumq; sit, quid non sit eiusmodi, potest discernere. Humanum genus nō prius destinet in malis uersari, quàm aut philosophi dominentur, aut qui dominantur, deo illustrante philosophentur. Delicata luxuriosaq; educatio ingenia uel diuina deprauat. Nullus intemperans potest esse prudens. Ciuitas in qua ciues inconti nentes sunt, nulla legum potentia cōtineri potest, quin frequentes mutationes, ac semper in deterius patiatur. Violentia neq; patriæ, neq; parentibus inferenda, sed utrisq; procul à uiolentia consulendum. Autoritas antiquorum sacrorumq; sermonū cæteris opinionibus anteponenda est. Bono uiro nihil mali potest cōtingere. Anima ab hoc corpore seiuncta sub diuini iudicis sententia scelerum luit pœnas. Præstat grauissimas iniurias pati quàm inferre. Auri atq; intēperati ad res diuinas cæci surdiq; sunt, adeò ut nec ipsi uideant, neq; ab alijs uel audire sustineant, uel uitia percipiant. Impietas omnibus peccatis mixta est, atq; uicissim. Impietas ipsa mixta peccatis, stimulus est quo præcipue peccatores tum in hac uita sollicitantur, tum in altera cruciantur. Post hæc ubi de consuetudine sua cum Dionysio, ac de philosophiæ studio scribit, probat neminem in philosophia aliquid profecturum, nisi amore sapientiæ accensus, omnes eius gratia & labores sustineat, & oblectamenta contemnat. Tum uerò quoniam sapientis est contemplari diuina, opportunè ostendit diuina, neq; literis unquam uulgo, neq; uerbis exprimi posse, immo etiam non deberc. Non posse quidem, quia quod maius est, neq; etiam mente omnino comprehenduntur. Non debere etiam, quia & qui in plebe infimi sunt, tanquā monstrosa uiderent: & qui paulo in plebe superiores, his auditis uel in hæresim falsam inciderent, uel ob leuem quandam altiorum rerum opinionem uani supra modum contentiosiq; euaderēt. Non inquit Plato usquam nihil ueri certiq; de diuinis intelligi posse: sed neq; posse exprimi, quod de his intelligitur: neq; propriam horum ueritatem intelligi eadem ratione qua cætera. Formæ quidem aliæ omnino sunt coniunctæ corporibus, aliæ penitus segregatæ. Illæ naturales, hæ diuinæ uocantur. Sunt & aliæ coniunctæ quidem quodammodo, & quodammodo separabiles, id est rationales animæ, inter diuina & naturalia mediæ. Quæ quatenus corporibus coniunctæ sunt, eatenus à diuinis necessario disiunguntur. Coniungi enim formis à materia separatis, nisi separatione non possunt. Separantur autem in materia duobus præcipue modis, tum morali purgatione, tum resolutione cōtemplatiua. Philosophiæ studium utrumq; facit: & quemadmodū qui humidum lignum exiccat,

prius sole, deinde admouet igni, occasionem quidem ligno præbet ut accendatur, neq; tamen ipse, sed ignis accēdit lignum: ita studium philosophicum & per moralem disciplinam, & purificando præparat animam ad diuina, & per contemplatiuam resoluendo admouet mentem diuinis atq; coniungit: neq; tamen ipsum diuina ueritate format mentem, sed deus ipse ignis instar mentem quasi materiam philosophiæ beneficio paratam, & propinquantem ueritatis suæ luce perlustrat. Plato igitur cum dixisset diuina neq; literis, neq; uerbis exprimi posse, significauit præterea neq; posse doceri uel inueniri eadem ratione qua cætera. In alijs enim percipiendis inquisitio nostra intellectum & parat & formatcū tamē in diuinis percipiendis inquisitio uel purgatissima atq; eminentissima paret quidem, sed nō formet. Idcirco inquit opus esse diuturna cum diuinis consuetudine, significās speculationis assiduitatē: item uitæ coniunctione siue cōmunione, significans purificationem moralī disciplina perfectam. Addit in mentem deniq; sic affectam non paulatim quidem humano quodā amore, sed subito lumen ueritatis accendi. Sed undenam? ab igne, id est à deo, prosiliente siue scintillante. Per scintillas designat ideas exēplarerū in mēte diuina. Designat & formulas idearum nobis ingenitas. Quæ per desidiam olim consopitæ, excitātur uentilante doctrina, atq; uelut oculorum radij emicātes, idcis uelut stellarū radijs collustrantur. Subdit eiusmodi lumen non accendi solum, sed fieri in anima, ut ostendat tum formulas esse innatas animæ, tum splendorem huiusmodi familiarē euadere. Ac ne putes in eo statu mentem ambiguam sollicitamq; esse addidit: Seipsum iam alit, id est lumen hoc primū diuinitus in mente accensum, deinceps sua uirtute diuinorum haurit copiam radiorum, atq; almo mentem gaudio complet. Hic animus seipsum nutrit, id est nihil quærens extrinsecus uiuit seipso contētus, & quàm beatè intus afficiatur, et si uelit, nequit tamen, & nescit exprimere. Plato quinq; in hac contemplatione meditatur gradus, quos in theologia legito diligentius à nobis expositos. Iubet enim cupidum ueritatis tum per auditum ab ipso rei nomine, tum per usum alioq; sensus à rei ipsius accidentibus ad ipsam rei definitionē procedere, per hanc ad formulam rei innatam mentī, per formulam deniq; ad ideam tam formularum quàm rerum procreatricem. Docetq; interea ideam à reliquis longe differre, quatuor præcipue modis. Quia scilicet idea substantia est, simplex, immobilis, cōtrario nō permixta. Reliqua uero quatuor, id est nomen & accidentale simulacrum & definitio & formulæ notio à subst ātia; simplicitate, stabilitate, puritate ideæ degenerās. Idcirco haud sufficienter ideam nobis imprimunt, sed ad diuinam impressionem nos utcunq; possunt accommodant. Deniq; mens impressa diuinitus, siquando studeat idearum characteres uerbis literisq; exprimere, pulcherrimarum rerum deformes reddet imagines. Verum si crediderit Pythagoricis, nō tā contēdet ut depingat ideas, quàm ut audientiū animos excolat, ac uelut tabellas expoliat, quibus tandē diuinæ formæ diuino digito dēpingantur. Ipsa sane cœlestes suspiciens radios, non conabitur apud cæcos radiorum formas frustra describere, immo si insanabiles sint, dimittet: si sanabiles, duntaxat purgare aciem aggredietur, sursumq; erigere, utpote quæ intelligat alio se pacto frustra purgaturam.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM OCTAVAM.

IN superiori epistola principes Syracusanos instituens, latius in cōubijs, præceptis, & in rebus à se Dioneq; gestis uersatus est: in hac uero propria iam instituta breuioribus comprehendit, medium semper inter unius ac populi gubernationē obtinens, maxime uero omniū studens, ut concilientur ciues potius quàm expellantur, & quantum fieri potest sine aliena iniuria reipub. status rite stabiliatur. Mox in principio asserit homines impio scelere pollutos insanabiles esse, neq; his ullum consilium profuturum. Item omnibus in rebus & dicendis & cogitandis à deo principium faciendum. In tota uero epistola obseruabis quàm cautus simul & clemens gubernator sit Plato, quamue diligens animorum conciliator. Comprobat, ut sui moris est, gubernationē Lacedæmoniæ similem. In qua plurimum sit optimatū, sit quoq; regia quædam forma, sit & populare nonnihil. Damnat extremam seruitutem, per quam omnia libidini humanæ subduntur. Improbat & extremam libertatem siue licentiam, in qua quilibet fermè absq; delectu sortitur reipub. gubernacula. Medium uero probat. Nota aureum dictum. Moderata seruitus est qua seruitur deo, immoderata qua hominibus. Temperatis quidem hominibus lex deus est, intemperatis uero libido.

ARGVMENTVM IN NONAM EPISTOLAM.

IN epistola ad Architam philosophum publicis rebus occupatissimum, consilium dat contemplanti, ne honestam simul & necessariam deserat actionem. Prodesse enim hominibus & publice et priuatim, actionem honestam uocat & necessariam. Honestam quidem, quia quemadmodum quodlibet corporis membrum nō suipsius tantum est, sed aliorum etiam, maxime uero totius, ità homines alij aliorum sunt, ac potissimum speciei. Necessariam uero, quia, & nisi alijs uixeris, nō potes tibi uiuere, & nisi domesticis patriæq; succurreris, res profectò familiaris & publica uel destituta gubernatore iuuabit, uel à deterioribus gubernata periclitabitur, ac deniq; faciet naufragium.

ARGVMENTVM IN DECIMAM EPISTOLAM.

ARistodemum Dionis familiarem elegãtia morum in primis philosophantẽ, in sua opinione & uita confirmat, asserens substantiam quidem philosophiæ moralem uirtutem esse, quod & nomen ipsum declarat, amore quodam cultuq; definitum. Speculationes uero humanas esse uel ornamẽta quædam philosophiæ extrinseca, uel uias ad ipsam mẽtis firmam puritatẽ quæ ad mores pertinẽt, comparandam. Qua comparata diuina potius quàm humana: & infusa desuper potius quàm acquisita sequitur contemplatio: ad quam speculatio illa prior si conferatur, ludus quidam à Platone cognominatur. Id autem Pythagoræ Socratisq; maximum est præceptum. Vbi uero ornamenta traducimus, Græcum uocabulum ornamentum significat argutæ cuidam uanitati & superbiæ mixtum. Quasi dicat: Scientia inflat, charitas ædificat. Item: In malcuolam animam sapientia non intrabit. Synceritatem quidem siue sanitatem ponit in animo simplici et tranquillo: fidem uero in uerbis: firmitatem deniq; in gestibus atq; actionibus.

ARGVMENTVM IN VNDECIMAM EPISTOLAM

PRincipi Laodamanti de gubernatione optima consultanti consuetum illud suum dat consilium, leges quidem omnes fore uanas, nisi præterea probatissimi uiri per quos uiuunt leges, ingentem in republica habuerint potestatem, ac nisi constitutus sit magistratus quidam in ciuitate, & is quidem maxima cum autoritate, qui morum censor per exploratores singulorum actiones diligenter obseruet, ad id semper intentus, ut quotidiana ciuium uita animos ad fortitudinem temperantiamq; perducat.

ARGVMENTVM IN DVODECIMAM EPISTOLAM

EPistola duodecima nobis argumento est, quàm liberalis & simplex Plato fuerit: utpote qui secretiora quædam commentaria sua nondum absoluta Architæ crediderit. Argumentum quoq; id est, Architam non minus moribus quàm uerbis philosophantem, dignum fuisse cui charissima quæq; commodo traderentur. Fortè uero commentaria hæc ad explendum Critiam non absolutũ, & ad conscribendum Hermocratem nondum compositum pertinebant. Epistolam uero ad Dionysium quæ ab ignorantibus his adiungitur ideo non traduximus, quia & ipsa epistolæ uerba, & docti omnes negant esse Platonis. Est autem operæprecium in his epistolis animaducertere, quàm magno & constanti animo Plato noster, præsertim in amicorum rebus fuerit, & quàm grauia sæpe discrimina pro amici salute subierit. Præterea quàm libere atque benigne tyrannum sæpius corripuerit, ab adulatione quidem maxime omnium alienus, charitate uero atque officio nemini cedens, ut non minus uita & moribus quàm disputationibus conducere nobis possit ad beneq; beateq; uiuendum.

LIBER TRIGESIMVS SEXTVS
PLATONIS EPISTOLARVM DVODECIM.

DIO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA I

EGO DVM apud uos diuturna opera ita imperium uestrum administrarem, ut cæteris utilitates uestras captantibus fidei dignitate præstarem, graues calumnias sustinui. Noui enim quod me uobis adstipulante crudele nihil omnino factum uidebitur. Omnes autem qui eadem in gubernatione uersati sunt, testes mihi esse possunt. Quorum ego permultos summo conatu à damnis non mediocribus liberaui. Imperio quinetiam apud uos fungẽs, ciuitatem uestram sæpius custodiui. Tandem uero ignominiosius à uobis expulsus sum, quàm uilissimum aliquem expelli conueniat, iussus à uobis abire, qui tam diuturnam operam uestris sum cõmodis impertitus. Igitur posthac modo quodam inhumaniori mihijpsi cõsulam. Tu autem talis tyrannus gubernabis solus. Pecuniam uero illam egregiam abs te in uiaticum missam, per Bacchium hunc unà cum his literis ad te remitto. Neq; enim ad uiaticum sufficit: neq; ad cæterã uitam satis est utilis: tibiq; danti dedecus allatura maximũ, & mihi nõ multo minus accipienti. Itaq; illam accipere nolui. Tua uero nihil interest & dare & accipere tantundem, sed illa recepta tuorũ quemuis alterũ honorabis, quemadmodum me honorasti. Ego enim abs te satis iã sum honoratus. Et mihi opportune nunc Euripidis illud uenit in mentem: te rebus quandoq; poscentibus talem tibi uirum assistere optaturũ. Meminisse autem te uolo, & alios tragicos plurimos, cum tyrannũ aliquem pereun

pereuntem inducunt, huiusmodi illi uoces attribuere. Heu miser, pereo nullis fultus amicis. Auri uero defectu pereuntem aliquem nullus adhuc retulit poetarum. Illud quoque poeticum, mentem habentibus ualde probatur, Non auri fulgor in misera mortalium uita rarissimi, non adamas, nõ argenteæ mensæ quæ apud homines habentur in precio, ita oculis coruscant: neq; lati fundi, aut pinguia culta tantum ualent ad uitam, quantum mẽs bonorum uirorum inter se consentientiũ. Vale: atq; considera tantum erga nos erratum quo erga cæteros rectius te geras.

PLATO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA II

AVDIVI ex Archedemo te censere nõ solum me, sed familiares etiam meos præter unicum Dionem nihil mali aduersus te loqui debere uel agere. Hoc autem quod de Dione excipis, ostendit me in familiares meos imperiũ non habere. Si enim haberem cum in alios tum in Dionem ac te imperium, tam uobis q̃ cæteris Græcis bona, ut arbitror, plurima proueniret. Nunc autem hoc duntaxat magnus sum, q̃ meipsum præsto rationi meæ obedientem. Quæ ideo dico, quia nihil synceri Cratistolus & Polyxenus ad te detulerunt. Quorum alterum dicere ferunt, audisse Olympijs multos eorum qui mecũ erant obtrectantes tibi. Forsitan acutius q̃ ego, ille audit. Ego enim tale nihil audiui. Videt autem mihi posthac quoties huiusce modi ad te aliquid defertur, te ita facere oportere, ut scribas ad me, & rem ipsam perquiras. Ego enim uerum fateri nec formidabo, nec erubescam. Mihi autẽ & tibi ita se res inuicem habet. Neq; nos alicui, ut ita dicam, Græcorum incogniti sumus: neq; familiaritatẽ nostram huius seculi homines conticescunt: certum quoq; illud habeo, neq; posteros taciturnos. Tales sunt qui eam exceperũt, utpote neq; paruam, neq; obscurã. Quorsum hæc? Statim aperiam, altius rem aliquanto exorsus. Naturę quidẽ lege sapientia potentiaq; excellens in idem tendunt. Semperq; ista duo se inuicem affectant, persequuntur, congredi untur. Deinde etiam istis homines admodum delectanẽ, quoties siue in carminibus poetarum, siue priuatis colloquijs huiusmodi quædam referũt, aut audiunt: ceu cum de Hierone & Pausania Lacedæmonio loquuntur homines, gaudent Simonidis familiaritatem quæ cum illis fuit cõmemorare: & quæ ad eos dixit fecitq; referre. Similiter Periandrum Corinthium, & Thaletem Milesium una celebrare consueuerunt, Periclem & Anaxagoram, Crœsum atq; Solonem, ut sapientes: & Cyrum ut potentem. Atqui hæc imitati poetæ, Creontem & Tiresiam simul inducunt: Polydumq; & Minoa: Agamemnonem & Nestorem: Vlyssem & Palamedem: atq; ut mihi uidetur, eadem ratione prisci homines Ioui Prometheum coniunxerunt. Horum uero alios consentientes, alios dissentientes inducunt: alios autem quandoq; concordes, quandoq; uero discordes. Eorumq; tam dissensiones q̃ consensiones canunt. Cuncta uero hæc ideo dixi, ut illud ostenderẽ, q̃ etiam cum mortui fuerimus, de nobis homines non silebunt. Quocirca non est negligendũ à nobis: sed cura habenda temporis subsequentis. Fit enim natura quadam, ut ignauissimi homines nihil curent quę sit de ipsis futura opinio: probatissimi autem uiri cuncta faciant quo in futuris seculis bene inter homines audiant. Quam ego cõiecturam facio, esse aliquem sensum ijs qui mortui sunt, rerum nostrarum. Quoniam optimi animi sic forte diuinant: deterrimi autem nequaquã. Validiora uero sunt diuinorũ uirorum præsagia, q̃ aliorum. Puto autem, si liceret superioribus illis defunctis de quibus loquor, suam cõsuetudinem emendare: plurimam operam adhibituros, ut meliores de se q̃ nũc opiniones circumferrentur. Hoc nobis quidem etiam nunc fauente deo facere licet: & si quid in superiori familiaritate nostra est peccatum, tam factis q̃ dictis emendare illud atq; corrigere: ut uera & optima præsertim quantum ad philosophiam attinet, de nobis superstet opinio: ac fama nostrarum rerum, si quidem bona est, melior: sin mala, bona efficiatur. Atqui nos ista curantes, nihil magis pium agere possemus: & negligentes, nihil æque impium & prophanum. Quemadmodum autem & hoc fieri conueniat, ac iuste fieri possit, ego iam dicam. Quando in Siciliam ueni, fama erat me permultũ inter eos qui tunc philosophabanẽ, excellere. Cupiebã etiam cum Syracusas uenissem, opinionis illius testem habere te: ut etiã apud multitudinem in honore mihi philosophia esset. Verum nõ satis prospere mihi res illa successit. Causam uero huius nõ illam fuisse dico, quam plericq; existimarẽt, sed illam

fuisse causam assero: quòd tu non satis mihi credere uisus es, sed me quodammodo dimittere uelle: alios uero uocare: & quid mihi esset negocij inquirere, diffidens scilicet ut mihi uidebaꝫ. Et qui de ijs loquebantur, permulti erant: affirmantes quod me quidem contineres, atq; ad alia animum intendisses. Hæc igitur tunc fama increbruit. Quid autem post hæc fieri oporteat, iam audi: ut ad illud quod interrogasti, respondeam; quo pacto nos in uicem gerere debeamus. Si tu quidem omnino philosophiã spernis, ualere sinamus. Sin autem uel ab alio audisti, uel ipse per te inueneristi meliora & ea quæ à me traduntur, illa complectere. Quod si nostra tibi placent, nos quoq; maxime honorare debes. Nunc autẽ tanquam ab initio tu ducas, ego sequar. Honoratus enim à te, te honorabo: nõ honoratus autem, conquiescam. Præterea si tu honorare prius me cœperis, philosophiam uideberis honorare: idq; apud multitudinem quod tu in primis cupiebas, tibi gloriam pariet tanquam sapientiæ amatori. Sinautem ego te honorauero me minime honorãtem, diuitias admirari uidebor & sequi. hoc uero quam turpe ab omnibus censeaꝫ, non ignoramus. Vt autem summatim dicam, te honorante, ambobus honor erit: me autem honorante, ambobus infamia. Et de his quidem satis. Summa uero ipsa non recte se habet. Narrabit uero ipse tibi Archedemus, cum ad te redierit. Illud autem preciosius & diuinius, de quo per illum me interrogas, omnino ipsi est ostendendũ. Ais enim, ut ille fert, nõ sufficienter tibi à me de prima natura demonstratũ fuisse. Dicendum est igitur tibi nunc per ænigmata quædam: ut siquid huic tabellæ uel mari uel terra contingat, qui eam legerit, intelligere non possit. Est aũt ita. Circa omniũ regem cuncta sunt: ipsius gratia omnia: ipse pulchrorũ omnium causa: circa secundũ secunda: tertia circa tertiũ. Humanus animus affectat qualia illa sint, intelligere: aspiciẽs in ea quæ sibi cognata sunt. quorum nihil sufficienter se habet. Sed in rege ipso, & in his quę dixi, nihil est tale. quod aũt post hoc est, animus dicit. At enim qualis hæc tua interrogatio est Dionysii & Doridis filiæ quæ malorũ omniũ causa est. Imò uero magis huius stimulus quidam animo nostro ingenitus. Quem nisi quis eruat, ueritatẽ certe nunq; assequetur. Tu hoc ad me in hortis cum essemus sub lauris, excogitauisse dixisti: ac tuam fuisse inuentionẽ. Atq; ego inquam, si hoc ita se habere tibi uideretur, multis me disputationibus liberasses. Nec alium unquã huius inuentorem reperisse, plurimamq; in uestigationem meam circa id uersari. Verum tu forsan audito aliquo diuino quadam sorte eò progressus es. Demonstrationes autem eius rei nunquã firmas tenuisti, sed alias protulisti aliter: quatenus phantasia coniectabas. Hoc autem nihil est tale. & hoc non tibi soli contigit. Sed certo scio neminẽ quando primum me audit, aliter affici. Et alius quidem magis, alius uero minus defatigatus, uix tandem à labore cessant. Omnes autem fermè laborant nõ parum. Hęc aũt cum ita sint & fuerint, ferè inuenimus, ut opinor, quod tu per epistolam petisti, quemadmodũ oportet inuicẽ nos habere. Postquã uero hæc & per se discusseris, & cum aliorũ opinionibus cõparaueris: modo rectum examẽ peregeris, consentientem nobis te & nostris præbebis. Quonam igitur pacto hæc & alia quæ diximus, fient? Recte tu quidem ea de causa Archedemum ad nos misisti. Ac postq; ad te reuersus sententiã tibi meam retulerit, dubitationes aliæ te forsitan capiẽt. tu uero si recte tibi consules, mittes iterum ad me Archedemũ. Ille rursus quasi mercator, non sine lucro redibit. quod si bis aut ter feceris, atq; illa quæ mittimus, diligẽter examinaueris, mirabor equidẽ si non multo melius q; nunc ad ea quæ dubitas te habeas. Audacter igitur id agatis. Neq; enim uel tu, uel Archedemus negociationẽ ullã susc̃ipere potestis, quæ aut honestior sit, aut deo acceptior. Caue tamẽ ne excidant hæc unq; in aures hominum disciplinæ eruditionisq; expertium. Nulla sunt enim, ut mea fert opinio, quæ dicta ad populum magis ridicula uideantur: neq; quæ apud ingenuos prolata, magis mirabilia & diuina. Sæpe uero dicta semperq; audita & multis annis, uix tandem uelut aurum cum magno labore purificantur. Nam quod in hac re mirabile contingere consueuit, id audi. Sunt cõplures homines qui ista iam audierunt: pollentes acumine, pollentes memoria, in examinando & iudicando solertes, prouecti iam ætate, neq; minus trigínta annis hæc audierũt. hi tamẽ affirmant quæ auditu quondam incredibilia maxime uidebantur, ea sibi nunc primum ualde credibilia uideri atq; perspicua: & quæ tunc probabilissima, ea nũc sibi cõtrà uideri. Hæc igitur intuens, caue ne quando te pœniteat eorum, quæ tibi indigne nunc excidерunt. Maxima uero huius rei custodia est, nihil scribere, sed addiscere. Nam quæ scribuntur, con

tineri

tineri non possunt. Hæc de causa nihil ego de ijs scripsi unquam, neque est Platonis opus præscriptum aliquod, neq; erit. Quæ autem modo dicuntur, Socratis sunt: qui uir etiam dum iuuenis esset, uirtute claruit. Vale: & nobis crede. Atq; hanc epistolam, cum sæpius eam legeris, statim combure. Et de his quidem satis. Miraris autẽ quòd ad te Polyxenum non mittam. Ego autem de Lycophrone etiam & reliquis qui apud te sunt, idem iamdudum & nunc prorsus affirmo: te scilicet istis tum ingenio, tum disserendi arte præstare q; plurimum: nec illorum quenquam sponte tibi in disputando, ut aliqui suspicantur, cedere, sed inuitos. Atqui uideris admodum modeste illis fuisse usus, & honestis eos muneribus prosequutus. Sed de ijs quidem perinde atq; de talibus talia multa licet dicere. Philistione si uti contigerit, utere quammaxime. Et si fieri potest, Speusippi utere opera, atque remittas. Eget quidem tui & Speusippus. Pollicitus autem mihi est Philistio, si abs te dimittatur, se Athenas euestigio petiturum. Lithotoniensem uero illum dimisisse, laudabile fuit. Leuis autem petitio tam de illius necessarijs, q; de Egesippo Aristonis filio. Nam & ad me scripsisti: siquis huic uel illis iniuriam uelit inferre, ac tu id persenseris, te minime permissurum. De Lysiclide præterea uera fateri decet. Nempe solus iste ex ijs qui Siciliã Athenas profecti sunt, nihil in tua meaq; consuetudine immutauit. Sed quæ facta sunt, quotidie uerbis pro uiribus magis honestat.

PLATO DIONYSIO. Epistola III

PLATONIS an rectius ponatur in salutationibus, gaudere: an quemadmodũ ego solitus sum scribere ad amicos, bene agere. Tu quidẽ, ut aiunt hi qui tecum in Delphis affuerunt, ita Deum ipsum blande alloqui, ac similiter scribere consueuisti: Gaude, uitamq; tyranni iucundã serua. Ego autem neq; Deum hoc modo, neq; hominem salutarim. Non Deum, quia cõtra illius naturam loquar. nam procul à molestia & uoluptate diuinitas. Non hominẽ, quia sępius detrimentum & dolorem sibi affert uoluptas, hebetudinem in animo & obliuionem, insipientiam & petulantiam pariens. Et de salutatione quidem hæc mihi dicta sint. Quæ tu postquam legeris, sicuti uoles ita capies. Ferunt uero non pauci te dicere solitum ad legatos quosdã dum te adeunt, in animo habuisse Græcas ciuitates in Sicilia restituere: & Syracusanos releuare: ac pro tyrannide regiam gubernationem illis inducere. Audientem uero hæc me tibi ne faceres illa obstitisse: cum tu uehementer id cuperes. Nunc autem illa ipsa ut facias Dionem docere: ac tuis propriis cogitationibus imperium à nobis tuum labefactari. Vtrum sermones huiusmodi aliquam tibi utilitatem ferant, tu ipse cognoscis: iniuria certe me afficis, cum contraria dicas quàm ueritas sit. Et profecto satis superq; hactenus à Philistide & alijs compluribus inuidia mihi conflata est & apud milites & apud Syracusanos. Nam cum in arce unà tecum habitarem, omnia malefacta in me conuertebantur, asserentibus qui extrà erant, te singula meo consilio facere. Cum aperte scias per pauca me tecũ de gubernatione ciuili sponte mea, atq; id ab initio tractauisse: dum aliquid posse me proficere arbitrarer, & alia quædã exigua, Legum procemijs mediocriter incumbentẽ. Quibus tamen postea uel te uel alium audio quædam præter mentem meam inseruisse. Quæ facile internoscẽt ij qui possunt morem ingenij nostri discernere. Sed ut modo dicebam, non egeo calumnia & apud Syracusanos & apud alios, quibus me ista dicens criminaris: sed multo magis purgatione contra primam calumniam, & contra nouã nuper exortam, maiorem quidem ac uehementiorem. Ergo aduersus duas calumnias necesse est excusationem me duplicem aggredi. Primum quidem merito noluisse me de gubernatione rei publicæ tecum agere, deinde meum illud consilium non fuisse quod tu ais, ut suaderem tibi ne ciuitates Græcas restitueres. Et primum quidem de primo sic accipe. Veni Syracusas à te uocatus & à Dione, quum esset ipse Dio magnæ apud te dignitatis, mihi iampridẽ hospes, ætate uero media atq; perfecta: quibus omnino uel mediocriter prudẽs, opus esse ad res huiusmodi gerendas quales tuæ erant, existimarit. Tu uero eras admodum iuuenis, & omnium quorum oportebat te peritiam habere ignarus, mihi quoque ualde ignotus. Post hæc, siue quis homo, siue deus, siue fortuna quædã tecum, Dionem pepulit. Tu solus relictus es. An igitur communionem mihi aliquam tecum rerum ciuilium tunc relictam putas: cum uiderem prudentẽ quidem consultorem abs te pulsum: te autem imprudentem cum multis flagitiosis ita fuisse relictũ, ut non imperares, licet imperare arbitrare

ris,ſed huiuſmodi hominibus reuera ſeruires? Tunc ergo quid oportebat me facere? An nõ id quod faciebam? Abſtinere uidelicet omni gubernatione,ne inuidia maleuolorum in calumnias uocarer. Et illud omnino conari,ut uos inuicem diſſidẽtes, & longe diuiſos in priſtinam amicitiam gratiamq; reducerem. Tu mihi teſtis eſſe potes quãto conatu hoc à me negocium ſuſceptum fuerit: neq; unquam deſertum. Tandem uix ita cõuenimus,ut domum remearem,finitóq; bello quod tunc erat,ego & Dio Syracuſas redirem us: tu autem nos aduocares. Hæc ſunt acta in prima illa profectione ad te mea: & in patriam redi tu. Facta deinde pace iterum me uocaſti: non tamen ut inuicem conueneramus,unà cum Dione,ſed ſolum. Scripſiſti enim ut ipſe tunc uenirem: Dionem uero poſtea te uocaturũ. Ea de cauſa ego tunc non ueni,quod quidẽ Dioni diſplicuit,qui præſtare putabat ut pararem tibi atq; uenirẽ. Tranſacto poſt hæc anno, triremis una à te miſſa eſt: & ſimul cum illa literæ tuæ,quarũ caput erat: ſi uenirẽ,Dionis res ita fore ut ego maxime optabã. contrà uero ſi nõ uenirem. Pudet referre q̃ multæ tunc epiſtolæ ſcriptæ ſunt,tam abs te q̃ ab aliis tua cauſa,ex Italia atq; Sicilia ad me & ad multos propinquorum familiariumq; meorum: quæ omnes exhortabant̃ precabanturq; ut tibi obſecutus accederẽ. Viſum eſt igitur omnibus,& in primis Dioni,abſq; dilatione eundum eſſe. quanq; ego ob ætatem me excuſabam,& de tua conſtantia me diffidere dicebã,quaſi nequires obtrectatorib. maleuolisq; meis diſſidium inter uos quærentib. reſiſtere. Conſpexerã enim iampridem,& nunc etiam perſpicio opes tam priuatorũ q̃ principum quanto maiores ſunt,tanto magis inſidiatores,& turpiũ noxiarumq; uoluptatum machinatores nutrire. quo nihil pernicioſius gignit opulentia atq; poteſtas. Veruntamen omnibus his omiſſis,uenire decreui, ne quæ relæ materiã alicui familiarium meorũ relinquerem,q; cum poſſent eius res ſaluæ eſſe,ob negligentiã meam periſſent. Quæ uero poſt aduentũ meum ſecuta ſint, tu optime noſti. Cenſebam equidẽ ut ſecundum promiſſa epiſtolarũ tuarum q̃ primum Dionem reuocares,& priſtina familiaritate reciperes. cuius ego rationẽ habendam eſſe putabã. In quo ſi mihi paruiſſes,forte melius tuæ,& Syracuſanorũ cæterorumq; Græcorũ res, ut mea uaticinatur opinio,ſeſe haberent. Arbitrabar deinde bona Dionis ſuis reſtitui debere,nec illis diuiſoribus quos tu præfeceras,eorum adminiſtrationẽ amplius relinqui. Iudicabã præterea pecuniã ſingulis annis Dioni ſolitam mitti,eſſe mittendam,nõ diminutam ob præſentiam meam,ſed magis adauctã. Cum autem horum nihil abs te impetrare poſſem,abire conſtitui. Tu uero annũ me ut expectarẽ rogaſti,affirmãs te Dionis bona omnia redditurum,ita ut media pars Corinthũ ad Dionem ipſum mitteretur, reliqua uero pro eius filio Syracuſis maneret. Multa præterea referre poſſum, quæ promiſſa à te ſeruata nõ ſunt. Sed ea ob multitudinẽ omitto. Cum enim bonorum Dionis omnium uenditionem faceres,abſq; ullo eius conſenſu: quanq; ita demũ hoc faciendum dixeras, ſi ille aſſentiretur, promiſſis omnibus ô uir mirabilis,Colophoniũ,ut aiunt,ſuffragium,finemq; glorioſiſſimum impoſuiſti. Rem profecto neq; honeſtam,neq; honorificã,neq; iuſtam,neq; utilem machinatus,me deterrere conatus es tanq; rerum illarum neſcium: quo ego pecunias ad Dionem mittendas poſtulare deſiſterẽ. Nam cum Heraclidem pelleres: quod neq; Syracuſanis,neq; mihi iuſtum uidebatur: egóq; unà cum Theodoto et Eurybio pro Heraclide deprecarer,accepta hinc quaſi ſufficienti quadam occaſione,iampridẽ te deprehendiſſe dixiſti,nullam mihi curam eſſe rerũ tuarũ, ſed Dionis ſolum eiusq; amicorum & propinquorum. Ita q̃ cum Heraclides & Theodotus Dionis amici ſuſpicione criminis nõ carerent,me omnia facere quo meritas pœnas nõ darent. Hæc quidem in noſtra illa ciuilis ad miniſtrationis cõmunione,& quamcunq; aliam diſſenſionem nobis accidiſſe quid mirũ? Prauus enim à prudentibus uiris merito exiſtimari poſſem,ſi potentiæ tuæ magnitudine adductus,ueterẽ amicum & hoſpitẽ meum à te patria pulſum, nulla in arte,ut ita loquar, te deteriorẽ prodidiſſem atq; deſtituiſſem: te uero iniuriantẽ illi præpoſuiſſem: & omnia feciſſem quæ imperares, tuarũ ſcilicet opum gratia. Certe ſi illum tui gratia prodidiſſem: nemo aliã mutationis meæ cauſam fuiſſe dixiſſet. Hęc igit̃ ita geſta, cauſa fuerunt ſuccenſendi inter nos,& nihil cõmunicãdi. Verũ mihi opportune iam ſermo in eam trãſit partẽ, de qua ſecũdo mihi loco dicẽdũ propoſui. Attẽde obſecro diligẽter,ſi uerũ tibi dicere uideor. Dico te Archidamo præſente & Ariſtocrito,cũ eſſes in hortis uiginti ferme dies ante receſſum meũ è Syracuſis Athenas,dixiſſe mihi illa quæ nunc etiam dicis; q̃ Heraclidis

dis & aliorum omnium,magis quàm tui curam haberem. Præterea me in præſentia illorum rogaſti,an meminiſſem cum primò Syracuſas ueni,ſuaſiſſe me tibi ciuitates Græcas reſtituere. Egóq; conceſſi meminiſſe me: & addidi etiam tunc optimum mihi uideri. Fatendum eſt ô Dionyſi,quod ſubinde dictum eſt. petij equidem utrum id ſolum tibi conſuluiſſem: an aliud præterea. Ad hæc tu iracunde nimium ac contumelioſe reſpondiſti: & alia etiam me præcepiſſe. Itaq; contumelia tunc in me id fuit,ut putaſti: nunc autem aſſeueratio pro ſomnio eſt. Rogaſti autem me aperte nimium,ſi bene quid memini,me deridens,an iſta præcepiſſem tibi quaſi docto, an non. Reſpondi te id optime meminiſſe. At ipſe ad hæc adieciſti: Vt docto in geometria,an quomodo? Tunc ego quod reſpondere poteram,reticui: ueritus ne uerbi alicuius exigui cauſa,nauigatio illa à me expectata,mihi prolata anguſta fieret. Cæterum ad illud iam redeamus,quò tendunt hæc omnia. Noli inuidiam conflare mihi,dicens te prohibitum fuiſſe à me ciuitates Græcas dirutas à Barbaris,reſtituere: ac Syracuſanis gubernationem pro tyrãnica regiam mutare. Nihil enim de me potes mentiri,quòd à meis ſit moribus alienius. Atqui ſi foret alicubi ſufficiens huius rei iudicium,etiam alia dicerem ſuperioribus clariora: probaremq; manifeſte me ſuaſiſſe tibi ut illa faceres: te autem recuſauiſſe. Nequaquam difficile eſt oſtendere illa futura fuiſſe optima & tibi & Syracuſanis & Siculis omnibus. Si ergo negas te iſta dixiſſe quum dixeris,ſatis equidem habeo quo te crimíner. Quod ſi fateris,Steſichorum ſapientem puta: atq; eius palinodiam,id eſt cantum ſuperiori contratium imitatus, ex mendaci ſermone te ad uerum traducas.

PLATO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA IIII.

PLVTO manifeſtam eſſe per omne tempus propenſiſſimam uoluntatem meam circa ſingula quæ contigerint,neq; occultum eſſe uobis,ſtudium conficiendi fuiſſe mihi nõ aliam magis ob cauſam,quàm ut in rebus honeſtis honorem conſequerer. Cenſeo enim eſſe iuſtum,ut qui reuera boni ſunt uiri,& talia faciunt,dignam gloriam conſequantur. Præſentia igitur,deo gratias,recte ſe habent. De futuris uero maximum uobis propoſitum eſt certamen. Nam fortitudine quidem,celeritate,ac robore præſtare tale eſt, ut aliorum quoq; eſſe poſſit: ſed ueritate,iuſtitia,magnificẽtia,& huiuſmodi quadam honeſtate & dignitate præcellere,ad eos qui iſta gerunt,& talium ſibi gloriam uendicant,præcæteris attinet. Manifeſtum ſane eſt quod dico. Meminiſſe autẽ debemus,oportere nos, ut te non latet,plus ab aliis quàm uiros à pueris differre. Itaq; conſtare omnibus debet,tales nos eſſe,quales uideri uolumus: præſertim cum deo iuuante perfacile ſit futurum. Cæteris ſiquidem hoc contigit,ut multa loca obire compulſi fuerint ad id conſequendum: rerum uero tuarum ſtatus huiuſmodi eſt, ut ex uniuerſo, ut ita dixerim, terrarum orbe unum in locum,& in illo ipſo in te unum maxime oculi omnium ſint cõuerſi. Tanquam igitur ſubiectus oculis ſpectatusq; ab omnibus,conare Lycurgum illum antiquũ exprimere,& Cyrum: & ſiquis alius uideatur unquam moribus & publicis inſtitutis excelluiſſe: præſertim quum ſit multorum ac penè omnium ueſtrorum opinio, poſt Dionyſium ſublatum res eſſe perituras, propter tuam & Heraclidis & Theodoti cæterorumq; nobilium ambitionem & excellendi cupiditatem. Primũ quidem optandum eſt,ne quiſquam talis exiſtat: quod ſiquis apparuerit talis,tu medebere: ut res in melius deducantur. Ridiculum tibi forte uidetur,me iſta monere, cum tibi ſint nota. Sed ego in theatris cõſpicio, certatores à pueris prouocari,nedum ab amicis,qui beneuolẽtiæ ſtudio cohortari putantur. Vos certe nunc tanquam in theatro quodam certatis. In quo ſi noſtra opera opus eſt, certiores nos facite. Hic autem perinde ſe res habent,ut cum uos aderatis. Scribite mihi quid actum ſit,quid'ue agatur. Nam licet audiamus multa,certi nihil habemus. Multæ à Theodoto & Heraclide feruntur epiſtolæ Lacedæmona & Æginam. Nos autem,ut dixi,audientes multa de rebus ueſtris,nihil aperte percipimus. Nec te lateat eam eſſe de te apud quoſdam opinionem,quaſi de homine aliquanto minus quàm decet,officioſo atq; affabili. Memento igitur neceſſariam eſſe ad res gerendas,hominum beneuolentiam: auſteritas uero ſolitudinem amicorum parit. Felix eſto.

DIO Perdiccæ, bene agere. Epistola V

EVPHREO suasi quemadmodum ad me scripsisti, ut in rerum tuarũ administratione perseueraret. Est autem meum tibi quoq; & de alijs rebus, quemadmodum religio & hospitalitas postulat, consiliũ dare: & quemadmodum Euphreo uti debeas. Profecto uir ille ad multa utilis esse potest, maxime uero ad id, cuius tu plurimum indiges ob ætatem, præsertim quum haud multi reperiantur, qui de his rebus consilium iuuenibus cõmode afferre possint. Est enim uox quædam uniuscuiusq; ciuilis gubernationis: uelut animaliũ quorundam. Nam aliam popularis, aliam paucorũ, aliam unius gubernatio uocẽ emittit. Has intelligere multi profitentur, sed longe absunt ab intelligendo, præter admodũ paucos. Quæ igitur gubernatio propriam uocem erga deos & erga homines emittit, cõsentaneasq; uoci actiones reddit, ea uiret semper atq; seruabit. quod si uocem alterius imitatur, interitum recipit. Ad hæc Euphreus tibi perutilis esse poterit: quãuis & ad alia uir fortis sit. Rationes enim monarchię id est principatus unius, nõ minus q̃ eos qui apud te sunt, eum inuenturũ esse spero. Ad hæc igitur illo fretus, utilitatẽ ex eo percipies, & referes ipsi deinde q̃ plurimam. Quod siquis hæc audiens obijciat: Plato quidem profitetur quæ ad popularẽ statum conferant intelligere: nunq̃ tamen licet occasio data fuerit, in ciuitate sua surrexit ad consilium populo exhibendum: ad hæc respondebitur: Platonẽ sero tandem fuisse in patria, populumq; offendisse iam senescentẽ, assuefactumq; per illos qui ante se fuerant, multa diuersa facere à consilio suo. Nam libentissime ut parenti illi consuluisset, nisi frustra seipsum periculo subiecturum existimasset. Idem quoq; circa consilium mihi futurum existimo. Si enim insanabiles uiderem ur, re dimissa, omni de me meisq; consilio abstineret. Esto felix.

PLATO Hermiæ, Erasto, & Coriſco, bene agere. Epistola VI

MIHI quidem uidetur deorum aliquis fortunã uobis optimam, modo recte eam recipiatis, benigne abundeq; parasse. Quippe finitimi estis, & utilitatẽ uobis mutuam conferre ualetis permaximam: Hermiæ siquidem neq; multitudo equorum, neq; alius belli apparatus, neq; auri magnitudo usq; adeo uires augeret, quantum amicorum bonorum constantia atq; fidelitas. Erasto autem & Coriſco præter sapientiã istam de speciebus pulcherrimam, alia insuper affirmo, & si sum senex, opus esse sapientia aduersus improbos iniustosq; cauendi, & adresistendum potentia. Sunt enim inexperti fraudum: quia penes nos cum hominibus uiuere diu consueti sunt minime malis. Quapropter illos huiusmodi quadam indigere dico cautione, ne compellantur ueram negligere sapientiam & humanam hanc necessariamq; sapientiam, plus quàm deceat meditari. Rursus uero eam ipsam uim mihi uidetur Hermias in primis natura usq; & arte consecutus. Quid igitur dico? Equidem Erasti & Coriſci mores ingeniaq; expertus magis quàm tu confirmo tibi, ô Hermia, denuncio, testor, non facile magis fidos homines istis finitimis esse te reperturum. Tibi itaq; consulo, ut quoad fieri potest ac licet, omni studio hos uiros complectaris. Vobis quoque ô Eraste & Coriſce consulo, ut Hermiam uicissim suscipiatis, certantes mutuo amore & beneficio, uno maxime amicitiæ nodo uinciri. At si quis uestrum coniunctionem istam dissoluere uideat, nam humana quidem mobilia sunt, huc ad me meosq; mittite accusatoriam indelinquentem epistolam. Puto enim iustitia & pudore refertos, qui à nobis proficiscuntur sermones, nisi quid magnum subsit, magis, ut dicitur, omni incantatione uos in pristinam amicitiam & communionem copulaturos. Ita si philosophemur omnes, utriq; quantum ualebimus, & nostrum cuiq; concedetur, rata hæc modo edita oracula seruabuntur. Quod si ista negligamus, nihil equidem præfabor. Omen namq; bonum uobis prædico, atq; uaticinor, hæc bona omnia uos ita demum esse facturos, si deus uoluerit. Hanc uero epistolam à uobis tribus simul legendam censeo: aut saltem duobus unà legentibus, & sæpe etiam repetentibus. Vtendumq; uobis pacto & lege certa: etiam iureiurando ut æquum est interposito, non sine eleganti studio atq; huius studij sorore disciplina, testando deum rerum omnium ducem præsentium & futurarum, ac ducis & causæ patrem dominum. Quem si uere philosophemur, cognoscemus aperte omnes, quatenus felicis hominis natura pertingere potest.

Plato

PLATO Dionis propinquis & amicis, bene agere. Epistola VII

SCRIPSISTIS mihi censere uos eandem mentem in republica esse uobis conseruandam, quam Dio habuisset: meq; rogatis in communionem accedere quãtum uerbo factoq; uirium habeam. Ego autem si eam uoluntatem opinionemq; quam ille habuit, habetis, assentior uobis, & in communionem accedo. Si non habetis, de ea re consultandum etiam atq; etiam dico. Quæ uero fuerit illius mens atq; uoluntas: non ut coniectans, sed tanquam sciens referre possum. Quando ego primum Syracusas profectus sum, annos circiter quadraginta ætatis agens: Dio in ea erat ætate, qua nunc Hipparinus. & in ea quam tunc cõprehenderat opinione semper perseuerauit, Syracusanos putans esse liberos oportere: atq; optimis legibus gubernari. Itaq; nõ sit mirandum, siquis deorum hunc in eadem opinione reip. gubernandæ ipsi consentientem præstitisset. Qua uero ratione id fuerit faciẽdum, digna res est, quæ & seni & iuueni audiat. Conabor aũt, quoniam præsens tẽpus id poscit, rem omnem à principio uobis referre. Equidem adolescens dum essem, eandem quam plerique habui cupiditatem. Statueram enim cum primum mei ipsius cõpos factus essem, ad remp. me conferre. Interim talia quædam circa rempub. contigerunt. Nam quum præsens reip. status à multis improbaretur, secuta mutatio est. Tunc unus & quinquaginta uiri gubernatione suscepta: undecim in urbe, decem uero in Piræo forensiũ urbanarum rerum ad ministrationẽ habebant. Sed penes triginta uiros summa erat omniũ auctoritas cõstituta. Horum nonnulli domestici & noti erant mihi, qui me statim ad remp. capessendam inuitauerunt. Atq; ego nihil mirabile sum ob iuuentutem perpessus. Quippe existimabã illos ab iniusta uita ciuitatẽ ad iustos mores debere cõuertere. Itaq; diligẽter indies quid facerent obseruabã. Verum animaduerti eos breui admodũ tempore ita se gerere, ut prior ille reipub. status fuisse aureus putaret. Nam & alia multa iniuste fecerunt, & amicũ meum seniorem Socratem, quem ego iustissimũ omnium qui tunc erant, appellare non uereor, unà cum alijs quibusdam ad adducendum ciuium quendam ad se miserũt, ut ultimo supplicio afficeretur: Socratem q̃ ipsum uel sponte uel inuitũ quasi participem sibi cõiungerent. qui tamen parere noluit, ac potius cuncta pati grauissima cõstituit, q̃ impiorũ scelerum illis socius existere. Hæc igitur cum uiderem, & alia quædam nõ parua, grauiter tuli, & ab illis malis me recepi. Nec multo post sequuta horum triginta euersio est, totaq; resp. mutata. Rursus igitur quanq̃ moderatius, cupiebã tamen adire remp. Sed agebantur tũc etiam utpote turbata repub. quæ improbares permulta. Nec sane mirũ fuerit in huiusmodi mutationibus inimicos quosdam pœnas dare grauiores, quanq̃ qui redierant, magna uterentur clementia. Iterum sorte quadam accidit, ut Socratẽ hunc amicum nostrum potentes in repub. quidam accusarent, impium crimen obijcientes, ac minime omnium ipsi conueniens. quasi enim non recte de dijs sentiret, alij quidem in iudicium traxerunt: alij sententiam in eum dixerunt, condemnaueruntq; : & eum hominem necauere, qui superiori tempore quo nihil impie faceret, unũ ex ipsis tunc exulantẽ ducere, atq; rei impiæ nullo modo particeps fieri sustinuerat. Cum hęc igitur animaduerterẽ, & homines qui in reip. gubernatione uersabantur, leges q̃ & mores, quanto magis considerarẽ, quantóq; magis ętate progrederer, tanto difficilius arbitrabar esse recte remp. gubernare. Neq; enim hoc fieri potest absq; amicis socijsq; fidelibus. Quos tũ reperire haud facile erat: nõ enim amplius patrijs moribus institutisq; ciuitas nostra gubernabat: & parare nouos impossibile erat sine summa difficultate: utpote simul legib, moribusq; penitus corruptis. Itaq; ego ille qui primus exarseram incredibili cupiditate me ad rempub. cõferendi, intuens cuncta in præceps deferri, tandem quò me uerterẽ, nesciebam. Et ab inuestigatione quidem nequaq̃ desistere placuit: si quid forte melius eueniret & circa hęc ipsa, & uniuersam remp. agendi uero opportunitatem aliquam expectare. Tandem uero compertũ est mihi, resp. omnes quæ nunc sunt, improbe gubernari. Nam quantũ ad leges attinet, insanabiles ferme sunt: nullo instituto egregio, sed fortuna quadã uiuẽtes. Quapropter dicere adductus sum, laudans rectam philosophiã, quid iustum sit & quid nõ, tam in rep. q̃ in priuata per eam duntaxat discerni. Itaq; non prius desinere humanũ genus in malis uersari, q̃ aut homines recte ueréq; philosophantes rerumpub. gubernationem adepti fuerint: aut hi qui gubernant, diuina quadam sorte uere philosophentur. Hac ego mente Italiam Siciliamq; adiui

adiui.hæc fuit prima in ea loca profectio mea.Eò autem quum peruenissem, uitam illam quam beatam uocant,Italicarum Syracusanarumq; mentiarum plenam nullo modo probaui:bis uidelicet in die saturum fieri,& nocte nunquam iacere solum:& cætera quæ uitam huiusmodi subsequuntur. Nemo enim omnium qui sub cœlo sunt, si in huiusmodi moribus ab adolescentia nutriatur,quamuis natura & ingenio excellenti præditus, unquam tamen prudens euadet.Temperatus esse certe nunquam curabit. Eademq; erit de cæteris uirtutibus ratio.Ciuitas autem nulla legibus acquiescere poterit, si cuncta in superfluos sumptus eroganda ciues existimẽt:cæterisq; posthabitis omnibus,cõuiuijs dum taxat & uenereis oblectamentis obnixe putent operam impendendam. Necesse est huiusmodi ciuitates modo in tyrannidem,modo in paucorum potentiam,modo in popularem statum mutari:neq; unq; quiescere:iustæ uero æquabilisq; gubernationis,eos qui in his ciuitatibus potentes sunt,ne nomẽ quidem ipsum audire uelle.Hæc ego unà cum superioribus illis considerans,Syracusas profectus sum:forte quidem fortuna quadã. Videtur autem alicuius eorum opera qui supra nos sunt, principium tunc fuisse datum omnibus quæ nuper Dioni Syracusisq; contigerunt:ac uereor ne pluribus insuper,si uos mihi nunc iterum consulenti nequaquam assentiamini. Quemadmodum uero dicam omnium fuisse principium, profectionem tunc Syracusas meam accipite.Ego cum Dione tũc iuuene conuersabar frequens,& quę hominibus optima fore arbitrabar quibus poteram rationibus suadebam,& ut faceret consulebam. Sed his dicendis uideor latenter & præter intentionem tunc eam tyrannidis ruinam quæ sequuta est,parauisse.Dio enim quum esset acerrimo ingenio, cum ad cætera omnia, tum ad ea quæ tunc dicebantur à me perdiscenda,ita celeriter ac uehementer illa arripuit,ut nemo ex omnib. iuuenibus quos unquam conuenerim.Ac reliquam uitam ducere statuit multo præstantius q̃ alij multi Itali eorum atq; Siculorũ,uirtutem potius q̃ uoluptatem deliciasq; sectatus.Itaq; infensus uiuebat illis qui in tyrannicis institutis degebant:atq; hoc usq; ad Dionysii mortem.Postea uero animaduertit eam sententiam quam ipse rectis cõceperat rationibus, non in se uno solum uerumetiã in alijs quibusdam licet nõ multis existere,in quorum numero Dionysium iuniorem dijs bene iuuantibus sperabat fore:quod si accideret, & ille ipse & cæteri Syracusani mirificam felicitatem nancisceren̄. Quapropter censuit me q̃ celerrime Syracusas debere accedere,ut horum socium adiutoremq; me adiungerem: memoria tenẽs quàm facile dudum mea consuetudo ipsum in cupiditatẽ uitæ pulcherrimæ atq; optimæ traduxisset. Quam cupiditatẽ si in Dionysio ut aggressus erat perficeret,magnã spem habebat absq; cædibus & sanguine,& absq; ijs quæ nunc euenerunt malis,ueram uiuẽdi rationem ac beatam uitam in uniuersa illa regione constituere posse.Hæc Dio recte considerans,Dionysio suasit ut me uocaret:& ipse quoq; rogauit, ut accedere cunctis posthabitis festinarem:prius q̃ ulli alij Dionysio adhærentes, neglectis optimis uitæ institutis ad alia illum deflecterẽt.Cohortationem insuper precibus longam adiunxit.Quódnam, inquit,tempus aliud iam expectamus ad agendum opportunius,quàm quod nũc nobis est diuina quadam fortuna concessum? Narrabat præterea magnitudinem imperij Dionysii per Italiam atq; Siciliam,eiusq; in his ipsis locis potentiam,iuuentam quoq; atq; cupiditatem eius ad philosophiæ & disciplinæ studia uehementissimam. Quinetiam quàm propensi forẽt eius necessarij atq; domestici cum ad eam quam suaderem disciplinam uitæ recipiendam:tum etiam quàm in ipso quoq; Dionysio ad hoc prouocando ualerent. Itaq; si unquam alias, nunc certe maximam adesse spem, eosdem fore & philosophos & magnarum principes ciuitatum.Ille igitur his me rationibus alijsq; generis eiusdem permultis adhortabatur.Ego uero quo tandem affectus iuuenum euasurus esset,formidabã. Talium enim cupiditates & ueloces sunt,& sæpe sibimet contrariæ feruntur.Dionem tamen tum natura grauem,tum ætate iam satis maturum esse sciebam. Itaq; cogitanti ambigentiq; mihi utrum eundum parendumq; foret,necne:subijt tandem,obsequendum esse. Atq; si quis unquam ea quæ de legibus & republica cogitauerat,perficere uelit,nunc fore tentandum.Quippe quum iudicarem si uni duntaxat persuasissem,me bona sufficienter omnia perfecturum.Quamobrem hac sententia fiduciáq; domo abiui:nõ qua opinabantur quidam:sed quadam scientiæ uerecundia in primis adductus,nequando mihijpsi uiderer uerba solum habere,effectum uero officiumq; nullum spõte præstare: prodereq;

primum

primum Dionis hospitalitatem amicitiamq; non paruis subiecti periculis. Cui si quid aduersi accideret,uel pelleretur à Dionysio cæterisq; inimicis,atq; profugus ad nos his uerbis cõfugeret:O Plato,uenio ad te patria pulsus:cum neq; militibus,neq; equitibus carerem,quorum uiribus resisterem inimicis:sed uerbis persuasionéq; indigerem: qua maxime sciebam te posse,iuuenes ad probitatem iustitiamq; exhortando in amicitiam necessitudinemq; deuincire. Quarum defectu rerum, modo per te factum est ut ego Syracusis expulsus huc accesserim.Et mea quidem fortuna abs te deserta minus tibi uituperationis affert. At uero ipsa philosophia,quam semper laudas, quamue apud alios carere honore conquereris,nonne abs te nũc unà mecum prodita est? Quod si Megaris fuissem, uenisses utiq; mihi adiutor,cum te uocassem:alioquin te omniũ ignauissimũ iudicauisses.Nũc autem ob itineris longitudinem,periculumq; nauigationis atq; labores,te excusans infamiam euitare te putas.permultum certe aberit.Si inquam hæc ille diceret, quænam mihi esset probabilis responsio? Certe nulla.Quas ob res rationibus quoad fieri potest probabilibus atq; ipso iure adductus accessi,relinquẽs consuetudines meas satis quidem honestas,sub tyrannidem neq; meis sermonibus,neq; mihi conuenientẽ. Veniens autem me liberaui,ne uel hospitalis Iupiter,uel philosophica sors accusare me posset. Certe philosophiæ dedecori fuissem,si ob mollitiẽ timiditatemq; uituperari potuissem. Cæterum cum eò uenissem,neq; enim oportet longius euagari:omnia apud Dionysium seditiõis plena offendi:atq; calumniarũ in Dionem,quasi tyrannidẽ affectaret.Defendi igitur quantum ualui,sed parum potui.Quarto enim fere mense post aduentum meum Dionysius accusans Dionem quasi tyrãnidi insidiaretur,in paruum conijcit nauigiũ,ac turpiter expulit. Amici uero Dionis,quotquot eramus,cuncti formidabamus ne forte aliquẽ nostrũ Dionysius quasi socium illius criminis supplicio afficeret.Rumor autem exortus est Syracusis,me occisum esse à Dionysio,quasi omnium quæ tunc acciderant,autorem. At ille sentiẽs nos omnes sic affectos,ueritus ne ex metu nostro aliquid forsan accideret grauius,benigne admodum omnes recepit. Me certe ipsum consolatus bonam habere spem iussit, atq; ut permanerẽ omnino rogauit.Erat enim sibi in fuga quidem mea nihil honesti:sed in permanendo.Atq; idcirco precari me maxime simulabat.Preces autem tyrannorũ necessitati permixtas esse non ignoramus, Cum uero ne abirem machinaretur, collocauit me in arce:atq; his locis habitare uoluit,unde nullus posthac nauta non modo prohibente illo,sed nisi iubente atq; mittente foret abducturus: neq; quisquam siue mercator siue alicuius prouinciæ magistratus,me solum exeuntem conspexisset, qui nõ me captum ad Dionysium repente reduceret: præsertim quum iam contrà quàm prius uulgatum esset, Dionysium rursus Platonẽ uehementer complecti.Et quodammodo ita erat.Neq; enim tacendum est uerum.Complectebatur ille quidem indies me magis atq; magis,& gaudebat moribus nostris atq; consuetudine. Cupiebatq; à me laudari magis quàm Dionem,& amicum longe magis existimari.Et ad id quidem maxime contendebat. Rationem uero qua id optime fuisset factum,si modo id fieri potuisset,neglexit.Hæc enim fuerat,ut mihi uidelicet in audiendis addiscendisq; philosophiæ rationibus liberius adhæreret, mecũq; conueniret.At uero ad hoc ille diffidentior erat: timens ne quemadmodũ asserebant calumniatores,si rationibus illis implicaretur,Dio quæ cupiebat, iam esset omnia consecutus. Ego autem omnia pertuli, in eadem sententia perseuerans, qua ab initio profectus eram:tentans si quo pacto fieri posset,ut in cupiditatẽ uitæ philosophicæ peruenireт. At ille contrà nitens me uicit.Et primũ quidem tempus meæ profectionis in Siciliam,actionumq; illic mearum per hæc omnia traductum est: posteris uero temporibus in Siciliam iterum sum reuersus: quò me omni studio Dionysius reuocabat. Quam uero ob causam rursus accesserim,quid ue illic egerim,neq; id quidem absq; ratione,tunc demũ uobis referã,cum uobis quid potissimũ rebus sic habentib.agendũ sit,consuluero. Referam inq; eorum gratia qui interrogant quonam consilio secundò redierim. Sed ne quæ accessoria sunt præcipuis anteponantur,ad consilium iam deuenio. Reor equidem hominem consulentem ægroto & circa uictum intemperato,in primis hoc suadere debere, ut modum uiuendi mutet:ac si ægrotus in hoc obediat,tunc alia iam illi ad medelam conferre. At si parere nolit, tunc consulentem ipsum uirũ putabo & medicum,si eum omiserit: quòd si consulendo ulterius perseuerauerit,cõtrà putabo:ignauũ scilicet atq; artis expertẽ. Idem

quoq;

quoq; de ciuitate, siue unus eam gubernet, siue plures, existimo. Si enim probabili quadã ratione rectaq; uia incedenti, populo utile aliquid consulatur, id quidem agere, sapientis officium arbitror. Sin autem penitus à ciuili ratione desciscat, neq; uestigia quidem eius sequi uelint, dicantq; consultori: præstare ut rempublicã omittat, neq; quicquã in ea commoueat, utpote si commouerit perituro: uoluptatibus autem libidinibusq; ipsorum indulgeat: atq; ea ratione cõsulat, qua facillime semper celeriterq; satis eorum uoluptatibus fiat: equidem eum qui in eiusmodi gubernatione perstiterit, nequaquam uirum putabo: sed eum potius qui prorsus omiserit. In hac ergo sententia cõstitutus, quoties aliquis me de rebus grauioribus consulit, siue ad diuitias, siue ad corporis uel animi purgationẽ pertineant, si quotidiana illius uita modum aliquem seruare posse uideatur, uel saltem consulenti mihi uideatur obtemperaturus, libenter consulo, neque prius desino quam initium pro uiribus ad finem usq; perduxerim. Si autem aut omnino nõ petat à me consilium, aut qui petit, manifeste appareat consulenti mihi nullo modo obtemperaturus: ultro quidem non accedo ad consultandum: peruim uero, ne si meus quidem sit filius. Seruo tamen etiam inuito consulerem, ac ui adhibita compellerem. At patrem uel matrem peruim cogere nefas esse arbitror, nisi propter morbum mente alienatos. Quod si suo quodam more uiuant, qui mihi nequaquam probetur, neq; infensus aduersarer frustra monẽdo, neq; rursus blandiendo eorum cupiditatibus assentarer ea porrigens, quibus ego si indulgerem, uiuere nolim. Hac eadem mẽte circa patriam uir prudens esse debet: ut ita reprehendat ciuitatis errores, si neq; frustra sit reprehensurus, neq; ob reprehensionis studium periturus. uim autẽ patriæ per reipub. mutationem afferet nunquam: quando absq; expulsione & cæde ciuium emendari non possit. Sed quietem aget, uotoq; precabitur optima & sibi & patriæ. Hoc igitur pacto ego uobis consulerem. Consulebam similiter Dionysio unà cum Dione: ea uidelicet ratione quotidie uiuere, qua suũ ipsius cõpos maxime redderet: amicosq; & familiares fidos haberet: ne idem sibi quod & patri accideret. qui cum multas in Sicilia magnasq; urbes suscepisset, quondam à Barbaris deuastatas: easq; restituisset, nõ potuit in singulis illarum gubernatores rerumpub. constituere fidos, neq; ex domesticis suis, neq; ex alijs undecũq; comparatis, neq; ex fratribus suis iunioribus quos ipse educauerat: sed tum ex priuatis hominibus præsides, tum ex pauperibus admodũ diuites fecit. Horum tamen nullum fidum sibi gubernationis sociũ potuit adhibere, uel suadendo, uel docendo, siue largiendo, siue in necessitudinẽ recipiendo: septies deterior Dario: qui neq; fratribus confidẽs, neq; his qui sub eo educati fuerãt, sed socijs duntaxat Midæ eunuchisq; captiuitatis, partes diuisit septẽ, singulas maiores tota Sicilia, assignauitq; singulis. Atq; eos fidos nactus est regni socios, neq; uel sibi uel inuicẽ insidiãtes. Præterea exemplũ dedit, qualem oportet seipsum legumlatorẽ regẽq; bonũ præstare: quippe cum leges tulerit, quibus adhuc Persarũ seruatur imperium. Accedit ad hęc quod Athenienses cum multas Græcorũ urbes non à se quidẽ sed ab alijs cõstitutas, deinde occupatas à Barbaris in potestatem suam recepissent, annos septuaginta in eas tenuerunt imperium, utpote qui amicos sibi in singulis ciuitatibus comparauerant. Dionysius autem cum in urbem unam uniuersam Siciliam congregasset, ob sapientiã nulli confidens ægre seruatus est. Carebat enim amicis fidisq; hominibus: quo nullum maius est argumentũ uel improbitatis si desint, uel probitatis si adsint. Hæc igitẽ Dionysio ego ac Dio cõsulebamus, post quam paternæ res sic se habuissent, ut neq; eruditorũ uirorum familiaritates, neq; decentes haberet consuetudines. Admonebamusq; ut animũ ad hæc intendens, in primis amicos sibi alios ex domesticis & æqualibus compararet, ad uirtutemq; concordes. Maxime uero ut seipsum sibi consentientem constantemq; præstaret: huius enim rei defectũ apud eum esse quammaximum ostendebamus, non apertis quidem nunc uerbis, neq; enim tum fuisset, sed ratione quadam latentiore idem tamen significante, docentes ita demum unumquemq; hominum tam se quàm illos quibus imperat posse seruare, si hęc obseruauerit: sinautẽ contrà se gesserit, cõtrà prorsus accidere. Quod si ita ut dicebamus se compararet, seq; ipsum prudentẽ temperatũq; præstaret, si rursus deuastatas urbes Siciliæ restitueret, ac legibus institutisq; ad rempub. pertinentibus eas muniret, ut & sibi beneuolæ, & inter se inuicẽ contra uim Barbarorũ auxilio forent, non duplicaret modo regnum paternum, uerumetiam multiplicaret. Fore quidẽ si ita se gereret ut Carthaginenses multo magis

magis faciliusq; suæ potestati subijcerentur, cẽ Geloni subditi fuissent: cõtrà, quàm patri accidit suo. ille enim pendere tributũ Barbaris coactus fuerat. Hæc erant quę dicebamus præcipiebamusq; Dionysio, nos uidelicet insidiantes sibi, ut multi diuulgauerãt. qui & cum nos apud Dionysium superauissent, Dionem quidem expulerunt, nos autem in fortunam coniecerunt. Verum ut non pauca paucis cõprehendamus. Dio profectus ex Peloponneso atq; Athenis, rebus iam ipsis Dionysiũ cõmonefecit. Cum ergo liberasset ciuitatẽ Dio: eamq; iam bis ciuibus reddidisset, eodem pacto affecti fuerunt aduersus Dionem Syracusani, quo & antea Dionysius. Nam olim Dionysium Dio educare atq; erudire contenderat, quo eum regem regno redderet dignum: talemq; se illi per omnẽ uitam præstare statuerat. Obtrectatores autem calumniatoresq; Dionysio persuaserunt, Dionem quasi tyrannidi insidiantem in eo tempore hæc omnia machinari: ut mens Dionysii disciplinæ studijs irretita, dominationẽ negligeret, eamq; Dioni totam relinqueret. Dio uero gubernationem dolo usurpans, illum expelleret. Quemadmodum uero tunc apud Dionysium, ita postea inter Syracusanos hæc eadem dicta iactataq; peruicerunt, infami prorsus turpiq; uictoria his ipsis qui superauerũt. Sed quale id fuerit, audire uos oportet, qui me ad res nunc uestras componẽdas uocatis. Veni ergo Athenienſis homo Dionisanicus atq; adiutor eius aduersus tyrannum, ut pro bello amicitiam facerem: at pugnans contra calumniatores superatus sum. Cum uero Dionysius conaretur non uerbis solum, sed pecunijs etiam & honoribus me sibi cõciliare atq; detinere, ut mea cum ipso familiaritas testimonio foret Dionem non iniuria expulsum fuisse: nihil apud me hac in re tanto suo conatu consequi potuit. Posteris uero temporibus Dio rediens domum fratres duos Athenienses secum duxit: non ex philosophia sic amicos, sed ex hac communi uulgaríq; familiaritate: quæ hospitalitate quadam & frequenter inter sacra spectaculaq; cõsuetudine, amicitiam contrahere consueuit. Similiter illi tum ex his quæ dixi, tum quia redeunti obsequia præstiterunt, amicitiam cum Dione cõflauerant. Hi ergo cum in Siciliam profecti essent, intelligerẽtq; calumnias inter illos ipsos qui ab ipso liberati erãt, in Dionem conflectas, quasi tyrannidem affectaret, non prodiderũt modo amicum & hospitem, sed ceu propriis manibus, ipsi percussores fuerunt. Arma enim tenentes interfectoribus palam auxiliati sunt. Et facinoris quidem illius turpitudinem impietatemq; neq; prætereo equidem neq; enarro. Multi enim hæc diligentius narrauerunt, atq; narrabunt. Sed aduersus infamiam ciuitatis nostrę respondeo. Nam si Athenienses fuerunt illi qui prodiderunt: ille quoq; Atheniensis fuit, qui neq; pecuniarum neq; honorum pollicitatione, ut proderet illum adduci unquam potuit. Non enim per uulgarẽ mercenariamq; beneuolentiam factus erat amicus: sed per liberalis disciplinæ communionem. Cui certe uni, qui sapit, plus adhibet fidei, quàm ulli & amicorum coniunctioni & corporum consanguinitati. Itaq; nõ tanti æstimandi sunt illi: ut dedecus ciuitati ob Dionis cædem afferre potuerint: quasi alicuius pretij unquam fuerint. Hæc dicta sunt omnia: quo Dionis amicis propinquisq; consuleretur. Consulo autem præterea & tertio uobis quoq; iam tertijs idem prorsum eademq; ratiõe: ne Sicilia, néue ciuitas ulla aliquibus hominibus, sed legib. duntaxat subijciatur, ut nostra fert ratio. neq; enim dominantibus ipsis, neq; seruientib. id utile est, neq; eorum filijs aut natis natorum: sed pernicioſorum omnino hominum est id agredi. Angusti uero & illiberalis animi est eiusmodi lucra præripere: nihil uel in præsens uel in futurum tempus bonorum iustorumq; uel diuinorum humanorum'ue intelligentis. Hæc ergo Dioni primum persuadere conatus sum: deinde Dionysio, tertio uero nũc uobis. Ergo pareatis mihi Iouis tertij seruatoris gratia. Præterea Dionysii Dionisq; exitum animaduertite. Dionysius quidem non obtemperans consilijs meis, uiuit etiam nũc non honeste: Dio uero cum obtemperauisset, honeste interijt. Ei nanq; uiro qui præclarissima sibi patriæq; affectat, nihil unquam nisi rectum pulchrumq; potest accidere. Nec uero quisquam nostrum natus est immortalis: neque sicui id contigerit, esset is præterea felix ut uulgo uidetur. Rebus quidem carentibus anima nihil uel bonum est uel malum existimatione dignum: sed unicuiq; animæ id accidet, aut dum est cum corpore: aut à corpore seperatæ. Credendum est reuera semper antiquis sacrisq; uerbis: quæ nobis nunciãt immortalem esse animam, iudicesq; habere, supplicijq; pati maxima: postquã à corpore fuerit seperata. Quamobrem minus malum existimandũ est, perpeti grauissimas iniurias

à delinquentibus illatas,quàm inferre. Quæ quidem homo cumulãdæ pecunię deditus, & in paupertate animi constitutus non audit:ac si audiuerit, quasi suo iudicio deridenda contemnit:atq; impudẽter rapit undiq; quicquid existimat sibi ueluti bestiæ, uoluptates uentris suppeditaturum,oblectationemq; ueneream:seruilem certe atq; ingratam & absurdam,nec ueræ uoluptatis nomine dignam:& quasi cæcus non cernit se frustra contendere inexplebilem explere concupiscentiam.Neq; rursus cernit quantũ sit impietas malum,quibusq; insit rebus semper iniustitiæ mixta. Quam quidem necesse est animã quæ perpetrauerit iniusta,secum habere: & dum per terrã reuoluitur inter homines: & dum sub terram passim turpiter omnino atq; misere circunfertur. Cum igitur hęc aliaq; generis eiusdem Dioni dicerem, persuasi. Interfectoribus autẽ eius iustissime quidem irascerer,eodem quasi modo atq; Dionysio.utriq; enim & mihi & alij,ut ita dixerim,omnibus damna grauissima intulerunt. Illi quidem cum interficerent eum qui uolebat iustitia uti. Hic autem cum nullo pacto uellet iuste agere: in uniuerso regno maximam potentiã obtinuit. In quo si philosophia unà cum potentia uere in idem quasi domicilium coccurrisset,per omnes homines & Græcos & Barbaros elucentẽ ueramq; opinionem sufficienter omnibus ostendisset:neq; ciuitatem neq; hominem unquam fore felicem, nisi & cum prudentia,& sub iustitia uixerit, siue per se illas possideat,siue sub sanctorum principum moribus rite educetur atq; erudiatur. In his quidem nocuit Dionysius. Cætera uero si ad hæc comparentur,damna perexigua mihi uidentur. At enim qui Dionem interfecit, nõ intellexit, idem quod Dionysius, se fecisse. Equidem certe scio, quantum homini de homine affirmare licet,Dionem si regni gubernacula diutius tenuisset,nunquã in aliam dominandi formam fuisse conuersurum, quàm cum ab initio patriam suam Syracusas, expulsa seruitute in suo iure constituit libertatis iam splendore lætissimam: deinde omni studio ciues congruis optimisq; legibus laturum: præterea omnẽ diligentiam adhibiturum fuisse: quo tota inhabitaretẽ Sicilia, liberareturq; à Barbaris, alijs quidem expulsis, alijs uero subactis facilius quàm fecerat Hieron. Cum uero hæc per uirum iustum, fortem,temperatum,uel philosophum gesta fuissent, eadem apud multos uirtutis floruisset opinio:quæ & salua re apud oẽs,ut ita dixerim, homines uiguisset, si Dionysius nobis ab initio paruisset.Nunc autem siue quis dæmon, siue pernicio sus aliquis his sese obijciens, iniquitate & impietate: & quod pessimum est ignoranti audacia: ex qua mala omnibus omnia & radicibus hærent, & pullulant, & in posterum producunt fructum ijs qui nascentur amarissimum: cuncta hæc peruertit rursus & perdidit. Sed nũc tertio felicium auspiciorum gratia,bona duntaxat ominemur. Consulo igitur uobis amicis, ut Dionem imitemini:amorem illius in patriam uitæq; temperantiam magis magisq; cõplectentes. Quibus autem auspicijs consilia eius perficere conandum uobis sit, & qualia cõsilia fuerint:aperte quidem ex me audistis. At siquis est inter uos, qui Dorice nequeat uiuere secundum patriæ instituta, sequaturq; Siculum uiuendi morem, & eos qui Dionem occiderunt, neq; eum recipere, neq; existimare uelitis ulla in re fidelem atq; syncerum. Cæteros autem adhortari potius debetis ad habitationem totius Siciliæ disponendam, legumq; puritatem:tum ex ipsa Sicilia, tum ex omni Peloponneso : nec Athenas horrere. Sunt enim & ibi uiri uirtute omnium præstantissimi, & qui odio habeant eorum crudelitatem, qui hospitũ cæde se polluant. Verum si hæc tardiora iam sunt, urgentq; uos quotidianæ multiplicesq; seditiones atque discordiæ: intellígere unumquẽq; oportet: cui modo uel paulum rectę opinionis sors quædam diuina largita sit, nullum fore finem seditionum,malorumq; ex seditione nascentium, prius quàm illi qui uicerint prælio,à cædibus pulsionibusq; ciuium, atq; etiam iniuriarum commemoratione uindictæq; cupiditate temperantes inimicis concilientur,suiq; ipsius compotes fiant:præterea leges ferant communes nihilo magis ad uoluptatem suam quàm eorum quos uicerint:cogantq; illos his legibus uti. Cogant inquã gemina necessitatis uia:metu scilicet & pudore: metu quidem, propterea quòd potentiores sint, suam uim demonstrantes: pudore uero ex eo, quòd rursus potentiores promptioresq; appareant,tum in uoluptatibus superandis,tum in legibus obseruandis. Aliter autem nulla prorsus est uia finiendorum malorum ciuitatis in seipsa seditionibus laborantis: sed seditiones, inimicitiæ, odia, proditiones in republica, ut in ciuitatibus ita se habentibus intra se atque uicissim fieri consueuit: semper exo-

per exorientur. Quamobrem qui tanquam potentiores rempub. tenent, si salutem exoptãt,ipsi inter se eligere atq; in honore præferre eos debẽt, quos esse audiuerint optimos: primum quidem senes qui filios & uxores habeant, atq; domicilium: ac maiores eorum quamplurimos, & probatos,& insignes, sufficiensq; omnes patrimonium possidentes. Ciuitati uero decem milium uirorum, quinquaginta eiusmodi sufficient.Hos ergo precibus honoribusq; quammaximis domo euocare debent: euocatos autẽ precari, atq; iure iurando astringere,ut leges condant,quæ neq; uictoribus,neq; uictis plus tribuãt:sed ius uniuersæ ciuitati æquum atq; cõmune. Latis deniq; legibus in hoc iam omnia cõsistunt. Si enim uictores subesse legibus uoluerint, magis etiam quàm illi qui uicti sunt: omnia iam erunt salutis,felicitatisq; plena:malaq; omnia procul aberũt. Sin minus,nec me,nec alium in commune consiliũ ad eum uocare oportet, qui præceptis eiusmodi non acquieuerit.Hæc utiq; germana sunt eorum quæ iamdiu ego ac Dio Syracusis efficere recto iudicio aggressi sumus:posteriora tamẽ.Nam prima quidem illa fuissent,quæ apud Dionysium ipsum primo,bona omnibus communia agere conati sumus. Sed fortuna quædam hominibus potentior illa dissoluit. Nunc autem uos ista conemini bona quadam sorte diuinaq; fortuna fortunatius agere. Atq; hic finis epistolæ de consilio, deq; prima in Siciliam nauigatione mea. Quod autem sequens profectio & nauigatio mea,neq; abre,neq; temere suscepta fuerit: sicui id curæ sit,audire iam licet. Primum quidem habitationis in Sicilia meæ tempus mihi transactum fuerat, quemadmodum supra dixi,prius quàm amicis necessarijsq; Dionis consilium darem:postea uero quantum potui Dionysio persuasi ut me abire permitteret. Conuenerat aũt inter nos: ut cum pax facta esset ex bello, quod tunc in Sicilia erat,statusq; illius tutius confirmatus, Dio reuocaretur, atq; ego simul accederem. Voluit autem Dionem intelligere atq; existimare se non quasi in exilio, sed in secessu quodam constitutum esse certo tempore rediturum. Ego uero consentiens recepi me ita facturũ.Sed cum postea pax secuta esset:me quidem accersiuit Dionysius: Dionem uero ad annum insuper hortatus est absentiam tolerare. Me autem, ut omnino ad eum properarem,rogauit. Dio igitur ut illuc accederem,& iubebat,& precabatur. Increbuerat enim ex Sicilia fama, Dionysium miro quodam rursus philosophiæ desiderio affici. Qua re commotus Dio,ne profectionem omitterem magnopere flagitabat. Ego uero quanquam sciebam iuuenes plerunq; erga philosophiam affici ita solere,existimaui tamen tutius fore, ut rem totam dimitterem, neq; Dionysio, neq; Dioni parerem. Odiose igitur utriq; respondi:me uidelicet idcirco non profecturum,quia senex iam essem,& eorum quæ in præsentia fierent,nihil ita ut conuenerat,fieret. Audiui autem Architam Tarentinum interim ad Dionysium accessisse. Ego enim illum ante discessum meum nonnullosq; alios Tarentinos in Dionysii familiaritatem adduxeram.Erant & alij quidã Syracusis nonnunquam Dionis auditores:atq; inter hos alij quidam,qui alia plurima in philosophia audiuerant: qui mihi uisi sunt contendisse de rebus huiusmodi apud Dionysiũ disputare:quasi ille omnia quæ excogitauerim,audiuisset.Ille uero nec hebes est ad perdiscendum: & honoris cupiditate uehementer incensus. Placuerunt igitur sibi forte quæ dicebantur:manifesteq; erubescebat,nihil à me cum ad eũ profectus sum,audiuisse. Itaq; partim amor planius audiendi eum inuaserat:partim cupiditas glorię stimulabat.Quam uero ob causam in prima illa peregrinatione mea non audiuerit, in superioribus enarraui. Cum ergo domum ego sospes rediissem:atq; illi iterum reuocanti negauissem, ut dixi, uisus iam mihi est Dionysius honoris sui cura prorsus ardere:ueritus ne sic acciperent homines negationem meam, quasi illum prorsus contemnerẽ:cum eius ingenium moresq; & uitam ipsa experientia cognouissem. Iustum est autem me uerum fateri: ferreq; æquo animo,siquis quæ contigerint audiens, meam quidem spernat philosophiam,tyrannum uero mentem putet habere. Misit enim Dionysius tertio ad me triremem: qua facile nauigarem.Misit & Archidemum: quem ex omnibus Architæ in Sicilia familiaribus plurimi à me fieri existimabat:atq; unà alios ex Sicilia nobiles. omnes ijsdem mihi uerbis affirmarunt Dionysium mirum in modum philosophiæ deditum esse. Misit ipse præterea pergrandem epistolam:cum sciret quẽadmodum & ipse erga Dionem afficerer,& Dionis cupiditatem id prorsus expetere, ut Syracusas me conferrem. Ad hæc igitur omnia composita epistola fuerat,tali quodam exordio.Dionysius Platoni. Legitima & cõsueta

ratione in his præfatus: nihil deinceps prius ait, quàm quòd in Siciliam pro noſtra uolun
tate ueneris. Primum quidem de Dione ita fiet ut ipſe uolueris. Voles autem, ut arbitror,
moderata: atq; ego concedam. At uero niſi ueneris, nihil impetrabis eorũ, quæ pro Dio
ne optas: neq; in rebus alijs, neq; in ijs quæ ad perſonam ſuam ſpectantia in primis deſide
ratis. Hæc ita ſcripſit. Cætera uero prolixa forent: neq; ſatis opportuna relatu: Venerunt
aliæ quoq; epiſtolæ ab Archita alijſq; Italis & Tarentinis, laudantes in Dionyſio ſapien-
tiæ ſtudium. præterea his addebant: niſi proficiſcerer amicitiã illam quam ipſis cum Dio
nyſio conflaueram, neq; paruam quidem quantum ad ciuilia ſpectat, me omnino calum
nijs ſubiecturum. Cum igitur eo tempore ſic accerſerer, alijs quidem ex Sicilia atq; Italia
me trahẽtibus, alijs uero precibus Athenis quaſi me impellentibus, ratioq; mihi dictaret
non decere Dionem Tarẽtinosq; hoſpites & amicos prodere: atq; mihi ipſi ſuccurreret,
non eſſe mirum ſiquis ingenioſus iuuenis cum prius ſermones de rebus magnis audire
noluerit, mutata deinde ſententia ardore quodam uitæ optimæ accendatur: oportereq;
ipſum euidenter arguere, utram in partẽ declinet: nec ipſum prodere: nec me ipſum cauſ
ſam illi præbere tantæ uituperatiõis ſuæ: ſi modo res eius reuera ita ut fertur, ſeſe habeãt:
harum inquam rationum patrocinio protectus iter ingrediór multa quidem timẽs, mul-
taq; fore diuinans, nec recte quidem ut uidetur. Profectus deniq; ſum tertio ſub ſeruato-
re. Id enim reuera conſecutus ſum. nam rurſus feliciter ſum ſeruatus. At horũ poſt deum
Dionyſio habeo gratiam. quoniam cum plericq; me interficere cuperent, reſtitit ipſe: par-
tem q; aliquam pudoris ſui meis in rebus exhibuit. Cum itaq; ad eum peruenissem, ope-
ræprecium in primis fore cenſui: hoc ipſum examinare: utrum reuera Dionyſius amore
philoſophiæ accenſus uelut igne flagraret: an uanus de eo rumor Athenas uſq; fuerit per
uagatus. Eſt modus quidam experientiæ circa hęc ſumendæ: nõ ingenioſus ille quidem,
ſed tyrannis reuera conueniens, his præcipue qui plurimos iam audierint. quod quidem
ego ſtatim ueniens perſenſi prorſus Dionyſio cõtigiſſe. Oſtendendũ eſt utiq; illis quàm
magna res philoſophia ſit: quantoq; ſtudio egeat: & quantis laboribus comparetur. Qui
igitur hęc audierit, ſi reuera ſapientiam amet, eiq; natura cognatus atq; ipſius poſſeſſione
ſit dignus, quaſi qui diuinus ſit, uiam ſibi mirabilem eſſe putat oſtẽſam, perq; eam ſibi o-
mni conatu exiſtimat gradiendũ, aliterq; facienti uiuendũ eſſe non cenſet. Itaq; ſeipſum
atq; etiam huius uiæ ducem impenſius cohortatur: neq; prius deſinit, quàm uel finem o-
mnium fuerit conſecutus, uel ſaltem eam ſibi comparauerit facultatem, per quam ipſe ſe
iam ſine duce ad terminũ perducere ualeat. Hęc igitur atq; huiuſmodi rationibus ille con
ſiderans, per uniuerſam uitã, quicquid omnino agat, ante omnia eſt philoſophiæ ſemper
intentus: uictuq; quotidiano utitur quo maxime queat ingenium & memoriam & iudi-
cium conſeruare, ſeſe ſobrium præſtans, contrariumq; huic uictum ſemper odio habens.
At uero qui non ſunt reuera ſapientiæ amatores, ſed opinionibus duntaxat extrinſecus
colorati, inſtar eorum qui ſub ſole uruntur atq; colorantur, cum audiuerint quot diſcen-
da ſint, quanto labore, qua quotidiani uictus tẽperantia philoſophiæ ſtudijs neceſſaria,
rem protinus ſibi duram impoſsibilem q; rati, ut operam dent adduci nõ poſſunt. Plericq;
uero ſibimet perſuadent, ſufficienter ſe omnia iã audiuiſſe, neq; ſtudio prorſus ullo ulteri
us indigere. Hæc utiq; faciẽdi periculi ratio perſpicua eſt & minime fallax aduerſus eos
qui proſequi præ mollitie nequeunt: ut crimen in præceptorem reijcere nunquam poſ-
ſint, ſed ipſi iam ſeipſos ad ea quæ philoſophiam decent peragenda redarguant ut impo-
tentes. Hac utiq; examinis ratione apud Dionyſium tunc uſus ſum, cuncta uero nec ego
percurri: neq; Dionyſius requirebat. Nam erant permulta & maxima, in quibus ſe ſatis
doctum ob ea quæ ab alijs audiuerat, exiſtimari ſtudebat. Audio uero ipſum de his quæ
tunc audiuit ſcripſiſſe poſtea, quaſi artem propriam componentem: cum nihil tamen ho
rum reuera ipſi ineſſet, ut equidem audio. De his uero ego nihil certi ſcio. Alios tamen
quoſdam noui de rebus eiſdem ſcripſiſſe. quicunque uero hi fuerint, ne ipſi quidem
ſeipſos cognouerunt. Tantum uero dicam de his omnibus qui aut ſcripſerũt, aut ſcriptu-
ri ſunt, ſe ſcire affirmantes quæ ſint ea quæ ipſe tanquam ſeria ſtudioſe meditor, ſiue à me
ſiue ab alijs audiuerint, ſiue tanquam inuentores ipſi fuerint, nihil eos ipſa de re meo iu-
dicio percipere poſſe. nec enim de ipſis ſcripſi unquam, neq; ſcribam. Id nanq; nullo pa-
cto uerbis exprimi poteſt, quẽadmodũ cæteræ diſciplinæ: ſed ex diuturna circa idipſum
conſue-

conſuetudine, uitaq; ad ipſum coniunctione: ſubito tandem quaſi ab igne ſcintillanti lu-
men refulgens in anima ſeipſum iam alit. Atqui tantum equidem ſcio: Videlicet ſcripta à
me uel dicta optime dicerẽtur, male uero ſcripta non minimam mihi afferrent moleſtiã.
Quod ſi ſcriptis uel uoce proferenda mihi in uulgum uiderentur: quid nam pulchrius ac
bis in uita fieri poſſet, quàm rem ualde utilem hominibus afferre, atq; naturam omnibus
proferre in lucem? At uero ſtudium in his edendis, utile nõ eſſe reor hominibus, niſi ad-
modum paucis: qui uidelicet exiguis ante ueſtigijs demonſtratis, ad inueniendũ ipſi ſaga
ces ſint. Alios uero partim contemptu nefario, partim elata ſpe uana q; impleuiſſet: quaſi
præclara quædam iam didiciſſent. Proinde longiora de ipſis dicere cogitaui. Fortè enim
ſi hæc dicantur, nonnihil de his quæ dico clarius apparebit. Eſt nanq; ſermo quidam ue-
rus, obſtans illi qui de rebus eiuſmodi nihil omnino audet ſcribere: ſæpe quidẽ à me alijs
dictus, & nunc, ut uidetur, dicendus. Vnicuiq; ipſorũ quæ ſunt, tria ſunt, ex quibus ſcien-
tiam fieri neceſſarium ſit. Quartum ipſa ſcientia eſt. Quintum uero oportet ipſum pone-
re quo quid eſt cognoſcibile, id eſt quod agnoſci poteſt, atq; uere exiſtit. horũ unum eſt
nomen: ſecundum oratio ſiue ratio quædam: tertium ſimulacrum: ſcientia quartum. De
uno quouis igitur accipe, cupiens quod modo dictum eſt diſcere, deq; omnibus ſimiliter
cogita. Circulus aliquid dicitur, cui nomẽ id eſt quod modo pronunciabamus. Sequitur
autem eius oratio ſiue ratio quædam ex nominibus uerbiſq; compoſita. Quod enim ab
extremis ad medium æqualiter undiq; diſtat, illius ratio eſt, quod rotundi & circunferen
tiæ & circuli nomine deſignamus. Tertium uero eſt: quòd pictus circulus ſit uel deletus,
aut torno factus uel deſtructus. Quorum nihil ipſe circulus circa quem hæc ſingula ſunt,
patitur: utpote aliud quiddam exiſtens. Quartum autem ſcientia eſt & intellectus, atq; ue-
ra circa hæc opinio. Hoc rurſus totum tanq; unum eſt ponendum: quod nec in uocibus
nec in corporum figuris eſt, ſed animis. Ideoq; manifeſtũ eſt, aliud eſſe q; ſit ipſa circuli na
tura, rurſus aliud q; tria illa quæ ſuprà diximus. Horum uero ex numero, intellectus, co-
gnatione, ſimilitudineq; quinto proximus hæret, cætera remotiora ſunt. Idem quoq; de
recta & curua dici poteſt figura, atq; colore: deq; bono & pulchro & iuſto. rurſus de quo
cũq; corpore, uel manu facto uel naturali, ſiue igni ſiue aqua, cæteriſq; huiuſmodi. ſimili
ter de omni animali, ac de moribus animorũ, atq; de actionibus paſſionibusq; uniuerſis.
Niſi enim quis in his illa quatuor quodammodo capiat, nunq; ſcientiæ circa quintũ per-
fecte particeps erit. Proinde illa non minus quale quid ſit unumquodq; q; quid ſit aggre-
diuntur oſtendere propter rationum debilitatẽ. Quapropter nemo mentis compos aude
bit unquam in idem atq; id quidẽ immutabile, referre quæ ab ipſo intelliguntur, atq; qua
tuor illa. Quod utiq; patiuntur, quæ deſignantur figuris. Id uero quod nunc dicimus, rur-
ſus eſt conſiderandum. Sane circulus quilibet horũ qui inter hominũ manus uel pingun-
tur uel torno fiunt, plenus contrarij eſt ad quintum. Recti nanq; unde quaq; ſit particeps.
Ipſum uero circulũ affirmamus neq; minus neq; magis aliquid: id eſt nihil omnino habe
re in ſe naturæ contrariæ, Præterea nullius horũ nomen firmitatẽ dicimus ullam habere.
Nihil enim prohiberet quæ nunc rotunda nominamus, recta uocari: rectaq; rotunda: nec
firmitatem ullam maiorem fore nominibus in contrarium permutatis. Eadem quoq; de-
oratione ratio eſt: cum ex nominibus uerbiſq; componatur nullam omnino habentibus
firmitatem. Multipliciter rurſus probari poteſt, nullum horum quatuor certũ firmumq;
eſſe. Maximũ uero omnium, quod paulo ante dicebamus: quòd cum duo ſint, eſſentia &
qualitas: quando animus non quale, ſed quid ſit quærit: niſi quodlibet horũ quatuor quæ
ſitũ prius ab anima tam ratione q; affectu, denicq; ſenſibus bene diſcuſſum, per oẽia quę
dicuntur atq; oſtenduntur euaſerit: omni ambiguitate & obſcuritate, ut ita dixerim, om-
nes implebit. In quibus igitur haudquaq; conſueti ſumus ob prauam educationẽ uerum
perquirere, ſed ſatis nobis factum putamus ſi appoſita ſimulacra attigerimus, minime de
riſui ſumus inuicem interrogati interrogantibus, potentibus duntaxat quatuor illa diſcu
tere atq; arguere. Vbi uero neceſſitas cogit quintum oſtendere, quiuis eorũ qui poſſint
ſubuertere atq; retractare peruincit; facitq; ut qui exponit ſermonib. uel literis uel diſpu
tationibus, apud audientium multos nihil eorum quæ uel dicere uel ſcribere aggreditur,
intelligere uideatur: qua in re ſæpe ignoratur non animum ſcribentis uel dicentis redar-
gui, ſed naturam potius cuiuslibet illorum quatuor ſe male habentis. Traductio uero per

omnia illa ſurſum deorſumq; in unum quodq; diſcurrendo perueniens, uix tandem ſcientiam parit intrinſecus, ſcientiã inquam ipſius quod naturaliter bene affectũ eſt in animo ad ipſum quoq; naturaliter bene affecto. At ſi quis male affectus ſit natura, qualis natura liter animæ habitus ineſt multis, tum ad illa quę diſcẽda ſunt, tum ad mores, corruptiq; illi ſunt, ne Lynceus quidẽ, ut eiuſmodi animus uideat, efficere poſſet. Atq; ut ſummatim dicã, neq; acumẽ, neq; memoria faciet unquã, ut qui rei ipſius qua de agitur, nõ eſt cognatus, ipſum inſpiciat. Principiũ etenim in habitibus alienis nõ ſortitur. Quãobrẽ quicũq; iuſtis alijsq; quotcunq; ſunt pulchra, non ſunt apti natura atq; cognati, licet alij in alia ingenioſi ſimul & memores: rurſus quicũq; cognati ſunt quidẽ, ſed hebetes & memoria parũ ualidi: nunq; ad ſummũ diſcẽdi ueritatẽ perueniẽt uel uirtutis, uel uitij. Neceſſe enim eſt ea ſimul perdiſcere, & falſum ſimul & uerũ toties eſſentiæ cum omni exercitatiõe atq; longitudine temporis: quod & ab initio dixi. Poſtquã uero ſingulatim ipſorũ nomina, rationes, uiſusq; & ſenſus agitata inuicem tritaq; fuerint, benignisq; reprehenſionibus redarguta, & abſq; inuidia interrogando reſpondendoq; diſcuſſa, uix tandem refulget circa unumquodq; prudentia atq; intelligẽtia, ad ſummũ omnino pro humana facultate cõtendens. Quãobrem permultũ abeſt, ut uir ſtudioſus de iſs quæ reuera digna ſunt ſtudio, ſcribens, hominibus, ſe ſimul & ſua inuidiæ ambiguitatiq; ſubijcere debeat. Vno uero ex his ſermone id intelligere licet: quãdo uidelicet qui alicuius ſcripta cernẽs, ſiue legũlatoris in legibus, ſiue in quibuslibet alijs aliorũ, animaduertat illa non eſſe illi tanq; omnino ſeria ſtudioſiſſime pertractata: ſiquidẽ ſit ipſe ſtudioſus. iacẽt aũt inter ſua in regione pulcherrima. Sin aũt reuera ipſi hęc tanq; ſeria ſtudioſe literis tradita ſunt, diſ quidẽ minime, ſed homines mẽtem eripuerunt. Hanc uticq; fabulam digreſſionemq; quicunq; ſequetur, plane intelliget, ſiue Dionyſius aliquid de ſummis & primis naturæ ſcripſerit, ſiue quiuis alius aut minor aut maior, nihil eum ſyncerũ audiuiſſe uel didiciſſe eorum quę ſcripſit, ut mea fert opinio. Alioquin pariter atq; ego ipſa ueneratus fuiſſet, neq; auſus fuiſſet unquã temere edendo abſurditati indecentiæq; ſubijcere. Neq; uero quaſi in memoriæ ſubſidium illa ſcripſit. Non enim hac in re memoriæ diffidendum: ſi id ſemel animo fuerit comprehenſum. Nam id totum breuiſſime omnium eſt collectum. Forte uero turpi quadam ambitione id fecit; uel tanq; ſua hæc aſſerens, uel tanquam particeps diſciplinæ, qua indignus erat, gloriam quærens. Verum ſi ex una duntaxat cõgreſſione id Dionyſio cõtigit, eſſet id forſan cõcedendũ. Qualis autẽ fuit? Prò Iupiter, inquit Thebanus. Percurri equidem hęc illi, eo quo dixi modo, ſemelq; tantũ: poſtea uero nunq;. Poſt hæc autem cõſiderandum eſt, ſicui cura ſit inuenire eius quod nobis circa illa accidit, cauſam: cur uidelicet & ſecũdo, & tertio, & ſæpius ea non pertractauimus. Vtrũ Dionyſius, ipſis ſemel duntaxat auditis, adeo ſufficiẽter ea ſe ſcire putauerit ſatis'ue norit, ſiue inuenerit ipſe ſiue ab alijs ante didicerit: an friuola quæ dicebanẽ exiſtimarit. An forte præter hæc tertiũ quidã acciderit: uidelicet ut ipſa haud ſuis equalia uiribus, ſeu maiora cenſuerit: ac reuera ſe minime idoneũ eſſe qui ſub prudentiæ uirtutisq; diligẽtia uiuat. Si emẽ friuola exiſtimaſſe dicatur, multis certe teſtibus pro cauſa noſtra cõtrà pugnabitur: qui in rebus eiuſmodi iudicandis longe maiorem q̃ Dionyſius autoritatẽ habeant. Quod ſi inueniſſe uel didiciſſe, atq; ipſa quidẽ digna uideri, quæ liberali animo in diſciplinam adhibeantur, quis nõ id mirum putet, Dionyſium ſic affectum horũ aliquando ducem & auctorem tam facile cõtempſiſſe? Quo autẽ pacto contempſerit, iam dicam. Profecto non multo poſt hoc tempore patrimoniũ Dionis, q̃d prius eũ libere poſſidere, fructusq; inde percipere permittebat, iam uetuit omnino per eius procuratores attingi: pecuniasq; ut cõſueuerãt ad ipſum in Peloponneſum mitti: quaſi epiſtolæ illius prorſus oblitus, quã mihi ſcripſerat. Aſſerebat enim res illas nõ Dionis eſſe, ſed filij: qui cum eſſet ex ſorore nepos, eum ex lege ſub tutela ipſius eſſe. Hæc igitur uſq; ad illud tempus acta fuerunt. quæ ego cõſiderãs iam plane perſpiciebam quo pacto erga philoſophiã Dionyſius fuiſſet affectus, conturbariq; licebat ſiue ſponte ſiue inuite. Erat iam tunc æſtas: & frequenter nauigabatur: uidebaturq; mihi non tam de Dionyſio q̃ de me ipſo conquerendum, & de his qui me impulerant ut in arctũ Scyllæ tertio deuenirem, Charybdimq; remetirer pernicioſam. Compulſus itaq; ſum Dionyſio dicere, nõ poſſe me ullo modo apud ſe fore, Dione tam ignominioſe contempto, at ille me conſolabaẽ, rogabatq; ut manerẽ, non putans ſibi honeſtũ, ut ego ipſo tam ecit

tam cito horum à ſe factorum nuncius irem. Cum uero mihi manendum perſuadere nõ poſſet, ipſe mihi ſe paraturum ait, qui & quo pacto me deferrent. Ego autem in tranſmiſſorijs nauigijs traijcere conſtituerã: omnia eſſe perferẽda ducens ſi abire me prohiberet: quippe cum manifeſte ipſe nulla Dionyſiũ iniuria afficiẽs, ab eo iniuria affectus fuiſſem. At ille cũ me nullo modo manere uelle cognoſceret, quo nauigationẽ tunc meã impediret, talia machinatus eſt. Poſtridie ſermonẽ ad me habuit gratioſum atq; probabilẽ. Mihi & tibi inquit, Dio Dionisq; res, quatenus diſcordiæ noſtræ cauſam præbẽt, tollãtur è me dio. Dioni equidem tui gratia hæc faciã. Decerno Dionem recipientẽ ſua habitare in Peloponneſo, non tanq; exulẽ, ſed tanq; cui liceat huc proficiſci, quãdo illi & mihi uobisq; amicis cõmuniter uideatur: dummodo nullam mihi iniuriam faciat. Huius autẽ rei fideiuſſores mihi fore te familiaresq; tã tuos q̃ Dionis qui hic habitãt. Dionẽ quoq; ipſum id uobis obſeruaturum, ſufficiẽter cõfirmare debere. Pecuniæ uero omnes quas ille accepe rit, in Peloponneſo & Athenis deponantur penes quos uobis uidetur. Harũ quidẽ pecuniarum fructus accipiat Dio, ſed ipſas tollere niſi uobis concedẽtibus nequeat. Non eñ confido, ſi pecunias ſuſceperit, eum mihi fidem ſeruaturum, cum non paucæ futuræ ſint. Maiorem uero tibi tuisq; habeo fidem. Conſidera igitur an tibi hæc placeant: maneq; horũ gratia hic annũ. quo peracto, ſuſceptis his pecunijs abibis. Dionẽ equidẽ ſcio magnã tibi gratiã habiturũ: cum hæc ſibi perfeceris. Cum hæc igitur audiuiſſem, quanq; ægre omnino ferebã, reſpondi tamen hac in re me conſulturũ, tempusq; reſpondendi in craſtinum ſumpſi. Atq; in hoc conſentientes tunc diſceſſimus. Conſultabã itaq; poſthac ipſe mecũ ualde quidem ambiguus. Occurrebat aũt quaſi cõſilij dux prima mihi eiuſmodi ratio. Age uticq;, & ſi Dionyſius nihil eorum quæ promittit, ſeruare cogitat, ſi tamen abeunte me, per ſe ac per amicos probabiliter ad Dionem ſcribat, quæ nunc mihi dicit, ſe quidẽ obtuliſſe ultro, me uero noluiſſe, reſq; ſuas penitus neglexiſſe. Præterea his addebam. Si Dionyſius me nolens dimittere, ideoq; nauigiũ nautasq; nõ det: imò facile cunctis ſignificet, uelle me ipſo nolente diſcedere: quiſnã me naui aſportare ex ædibus ipſis Dionyſii audeat: Habitabã equidẽ, ne quid deeſſet incõmodi, in ipſis qui circa ædes erant, hortis. Vnde ne ianitor quidẽ niſi iubẽte Dionyſio egredi permiſiſſet. Quod ſi annũ permãſero habeo equidẽ quid Dioni ſignificem, notumq; faciã in quibus ſim conſtitutus, quid'ue agam. Ac ſi Dionyſius nõnihil eorum quæ promittit, ſeruabit, opera tolerãtiaq; hæc mea non omino deridenda uidebitur. patrimonium nanq; Dionis non pauciorum q̃ centũ talentorũ, ſiquis recte eſtimare uelit, cenſebiť. At uero ſi ita res cadãt ut eas ueriſimile eſt caſuras, quò me uertã neſcio. Veruntamen fortè neceſſe eſt me annũ adhuc tolerantẽ machinationes Dionyſii re ipſa pro uiribus redarguere. Cũ ita mecũ cõſultauiſſem, ſequenti mox die ad Dionyſium retuli, uideri mihi manẽdũ. Sed addidi: ne exiſtimaret me poſſe apud Dionem prorſus omnia quaſi dominũ, ideoq; operæprecíũ eſſe ut una mecũ ipſe quoq; ad eum ſcriberet, ſignificans hæc noſtra conſilia, atq; interrogans utrum ſibi hæc ſatisfaciant, nec ne: & nunquid aliud præter ea quiddam exigat. Idq; q̃ primũ inquam ſcribendum eſſe. Interea uero nihil in re Dionis ab eo noui eſſe tentandum. Hæc inter nos dicta ſunt. In his fermè, ut nunc dico, cõuenimus. Poſt hæc aũt cum iam naues abijſſent: ideoq; nulla mihi foret ulterius nauigãdi facultas: Dionyſius quaſi nonnihil prætermiſſi reminiſcens, dimidia inquit bonorũ Dionis pars filio iure manere debet: dimidia uero ad Dionem mitti. hanc ergo uendi curabo. Qua uendita, pecuniarũ dimidium tibi tradam, quod ad Dionem perferaẽ: reliqua uero pars penes nos pro filio reſeruabitur. ita enim ius ipſum exigit. His ergo illius dictis percuſſus, ridiculũ putaui amplius ea de re loqui. Dixi tamẽ decere nos expectare à Dione reſponſum, atq; rurſus hæc ipſa ad illũ reſcribere. At ille poſt nimis audacter patrimoniũ Dionis totũ quãto libuit pretio & quo pacto hæc & quibus placuit uendidit. Mihi uero ea de re uerbũ omnino fecit nullum. at ego ſimiliter poſthac de re Dionis nihil ulterius locutus ſum, quippe cũ nihil amplius me profecturũ exiſtimarẽ. Hactenus hac ratione & philoſophiæ & amicis auxiliũ præſtiti. Poſt hæc autem ego & Dionyſius ita uiximus, ut ego quidem ſemper extrà ſpectarẽ, quaſi auis quædam alicunde cupiens euolare: ille uero aſſidue, quo pacto me cohiberet machinaretur, de rebus quidẽ Dionis concedens nihil. In cæteris tamen negociſs per uniuerſam Siciliã amicos inter nos eſſe fatebamur. Eo aũt tempore Dionyſius ueteranis militibus ſtipẽdia

minuere tentauit, præter parentis consuetudinẽ. Irati uero milites in unum conuenerũt, neq; id se toleraturos cõminabantur. Itaq; ille clausis ipsius arcis portis, coercere illos conabatur. At illi repente aduentarunt ad mœnia, clamorẽ quendã barbarũ ac bellicum attollentes. Quo metu conterritus Dionysius, cuncta illis consueta atq; etiã plura cõfluentibus illis concessit. Rumor aũt fuit Heraclidem tumultus omnis causam extitisse. Quod Heraclides quidem persentiens clam fugã arripuit. Dionysius uero cum illum capere affectaret, neq; inueniret, Theodotem ad se in hortos accersiuit. Eram forte tunc & ipse in hortis perambulans. Cætera quidem quæ inter illos tractata sunt, neq; scio, neq; dum colloquerent audiui: sed quæ me præsente inquit Dionysio Theodotes & noui & memini. O Plato ait, Dionysio suadeo huic, si Heraclidẽ huc adducere potero, criminibus in se delatis responsurũ: ac si nolit deinde eum Dionysius in Sicilia permanere, saltem permittat uxorem filiumq; suscipere, atq; in Peloponẽsum abire, ibiq; habitare, nihil ibi molientem contra Dionysium, & bonorũ quæ hic possidet fructus percipientẽ. Hac ergo fiducia Heraclidem iam uocaui, atq; iterũ uocabo. Siue igitur ex prima uocatiõe siue ex secũda huc ille uenerit, cum Dionysio constituebã rogabãq; nequid Heraclidi mali inferaẽ uel extra urbem uel in urbe. tantũ uero si uidebitur, extra fines mittatur, donec aliter Dionysio uideatur. Hæc inquit Dionysi, cõcedis ne? Concedo respondit, neq; etiam siquando in ædibus tuis appareat, aliud quicq; mali esse passurũ. Sequenti uero die in ipso crepusculo Eurybius & Theodotes ad me mirum in modum perterriti conuolarũt. Confestimq; Theodotes, ô Plato inquit, affuisti heri conditionibus in quibus de Heraclide Dionysius mecum tecumq; cõuenit. Affui, inquã. At ille: nunc, inquit, discurrũt satellites ad Heraclidẽ comprehẽdendũ: atq; periculũ est ne ille prope alicubi sit. Sequere ergo nobiscum omni studio ad Dionysium. Iuimus itaq; & ingressi ad ipsum, illi quidem silẽtio stabant lachrymantes: ego uero inquam, uerentur hi Dionysi, ne tu cõtrà q̃ heri conuenerit, noui quic quam agas aduersus Heraclidem. Nam uidetur ille mihi prope alicubi diuertisse, manifesteq; adesse. Dionysius uero his auditis exarsit in iras, in uariosq; se mutauit colores, quales ira consueuit afferre. Et Theodotes ad pedes eius procumbens, manu eius apprehensa multis cum lachrymis ne quid tale faceret deprecabatur. Tunc ego sermonẽ suscipiẽs eum consolaturus, Bono sis animo, inquam, ô Theodotes. Non enim aliter facere audet Dionysius q̃ heri promisit. At Dionysius tyrãnico nimiũ uultu me intuitus, Tibi, inquit, promisi nihil, siue magnũ siue paruũ. Imò uero per deos, inquam, promisisti nõ facturum te hæc ipsa, quæ nunc ne facias hic deprecaẽ. Hæc ego locutus egredior. Post hæc Dionysius quidem Heraclidem capere conabatur. Theodotes autẽ hæc per nuncios illi significans, ut fugam arriperet admonuit. Miserat quidem Dionysius & Tisiam quendam cum satellitibus, iubens passim Heraclidẽ insequi. Sed ille, ut fertur, anticipans, & paruo quodam diei spatio satellites deuitans intra Carthaginensium fines se recepit. Iam uero exinimicitijs cõtra me exortis probabilẽ Dionysius occasionẽ quam per insidias diu captauerat, ne uidelicet ad Dionẽ pecuniæ mitterenẽ, assecutus fuisse uideẽ. Ac primum quidem ex arce me amisit, occasionẽ præferens quod mulieres sacra decem dierum in quibus habitabam hortis essent facturæ. Itaq; me per eos dies extra arcem apud Archedemũ manere iussit. Interea Theodotes me ad se uocãs, multa circa ea quæ tunc facta erãt, de Dionysio conquestus est. Dionysius uero cũ audiuisset ad Theodotẽ me profectũ fuisse, nactus & hanc rursus occasionẽ contra me odij priori similem, misit ad me qui percontareẽ, nunquid apud Theodotẽ uocatus aliquando fuissem. Atq; ego affuisse libere confessus sum. Tunc ille: Iussit ergo, inquit, Dionysius me tibi edicere, nõ recte facere te: quod Dionem Dionisq; amicos pluris q̃ ipsum semper æstimes. Hæc dicta fuerunt. Nec unq̃ posthac me in suas ædes uocauit, quasi manifeste Theodotis Heraclidisq; amicũ: sibi uero inimicum: ac propterea infensum, quòd res Dionis iam omnino perissent. Habitabam deinde extra arcẽ inter milites mercede cõductos. Adeuntes uero me & alij quidã & ministrorũ aliqui Atheniẽses patria, significarũt calumnias aduersus me inter milites fuisse diffusas. Præterea quosdam comminatos esse, si cubi me nanciscantur interfecturos. Excogito igitur euasionem eiusmodi. Mitto Tarentũ ad Architam, aliosq; amicos, significans in quo essem discrimine constitutus. Illi uero occasionẽ quandam legationis patriæ nomine excogitantes, Salmiscum eorũ unum, unà cum naui ordinis triginta remorum mittũt. Qui

ueniens ad Dionysiũ, rogauit ut me omnino pro uoluntate mea saluum abire permitteret. Ille autẽ assensus me dimisit cõmeatum præbens. Pecunias uero Dionis neq; ego petij, neq; quisquam dedit. Post hæc cum in Peloponnesum peruenissem, ibiq; offendissem Dionem ludos spectantem Olympiacos, quæ facta fuerant, enarrauit. Ille uero Iouem testatus, statim mihi meisq; propinquis & amicis edixit, se pœnas à Dionysio exacturum: tum quòd me illic hospitem decepisset: sic enim ille & dixit & sensit: tũ quòd ipsum iniuste admodum expulisset. Hæc ego audiens, suasi ut ad hæc si uideret, amicos alios conuocaret. Me autem quoniam & sua & aliorum opera quasi uiolenta impulissent in Dionysii familiaritatẽ, habitationis, uictus, sacrorũ communione astrictum, putaret quasi medium quendã, æquumq; utrinq; esse debere: præsertim cum iamdiu multis apud Dionysiũ me calumniantibus quasi tecum ipsi tyrannidiq; eius insidiantẽ, ipse non occiderit quidem, sed reueritus sit. Ad hæc ætatẽ meam rebus bellicis ineptam esse addidi: simulq; medium quendam me inter eos esse, siquando cõciliatore quodam opus sit, qui resarcire optantibus amicitiam possit. Quamdiu uero odijs certabitis, ad hæc tanq̃ propugnatores alios aduocabitis. Hæc ego inquã, perosus errorem fortunãq; in Sicilia mihi aduersam. Quoniam uero illi rationibus meis non obtemperauerunt, omniũ quæ sequuta sunt malorum ipsimet sibi causam præbuere. Profecto si Dionysius res Dioni suas restituisset, uel potius si omnino placatus fuisset, nihil prout conditio fert humana, accidisset aduersi. Nam Dionem quidem pro uoluntate mea, & cõsilio, & autoritate facile continuissem. Contra uero nunc, in se inuicem impetum facientes omnia calamitatibus impleuere. Dio certe eãdem habebat uoluntatem, quam ego dicerem & mihi & alijs quicunq; moderati sunt, habendam esse: uidelicet ut potestas uel propria, uel amicorum, uel ciuitatis optetur, quo in ipsis honoribus & potentijs quis constitutus præsertim in maximis, se & suos & patriam beneficijs iustis afficiat. Neq; uero id fit, siquis ad id duntaxat incumbat, ut diuitijs se amicosq;, & ut libet ærarium expleat per insidias crudeliumq; coniurationes: ipse pauper ui delicet impotens se continere, sed præ animi angustia uoluptatibus succumbens: præterea opulentos homines tanq̃ inimicos decernens trucidet, rapiatq; pecunias: atq; interea socijs, familiaribusq; edicat, sibi quidẽ in his cum sit egenus, succensendum non esse. Eodem modo siquis similiter ciuitatem suam beneficijs afficiens honoretur ab ipsa: dum multis res paucorum ciuium per sua decreta distribuit: uel siquis magnæ præsidens ciuitati pluribus minoribusq; ciuitatibus imperanti pecunias minorum ciuitatum iniuste attribuat suæ. Hoc eñ pacto, neq; Dio, neq; alius unquam sponte sua ad potentiam progredietur pernicioſam & sibi & posteris perpetuo futuram. Prudens uero ad constituendam accedit Remp. legesq; condendas iustissimas atq; optimas. et id quidem absq; cædibus, expulsionibusq; ciuilibus. Quæ modo cum ageret Dio cõstituens pati prophana potius q̃ facere, cauens quoq; ne ipse pateretur, cecidit tamen cum iam ad summũ superandorum hostium peruenisset. Neq; mirũ alicui quod accidit Dioni, uideri debet. Pium eñ uirum temperatumq; & prudentẽ, omnino quidem in rebus eiusmodi impij nunq̃ fallunt. Sed neq; mirandũ est si idem ipsi, quod probo gubernatori forsan acciderit: quem futura tempestas haud admodum latet: sed insueta & idcirco improuisa tempestatum magnitudo latere potest, ac ui latendo submergere. Hoc utiq; modo Dionẽ fors aliquantũ fefellisse uidetur. Quod eñ mali essent, eũ non latebat: quamuis q̃ profunda esset in eis insciti a & iniquitas uoracitasq;, latuerit. Qua quidem in re deceptus occubuit, Siciliam incredibili dolori subijciens. Quæ igitur post hæc quæ narrata sunt uobis consulo, hactenus quidem dicta sint. Quibus autẽ de causis ipse in Siciliã quasi cõpulsus redierim, ostendere arbitratus sum oportere, necui reuersio mea absurda, ac præter rationẽ suscepta uideretur. Quamobrẽ sicui quæ nunc dixi probabiliora uisa sunt, ac sufficientes extitisse occasiones cur ita fieret, uidentur, satis quidem sufficienterq; iam fuisse dictum putabimus.

PLATO Dionis propinquis & amicis. Epistola VIII

QVa potissimum uiuendi ratione prospere succedãt res, reuera conabor uobis pro uiribus enarrare. Spero aũt nõ uobis solum, quæ in rem uestrã sint, me cõsulturũ: quanq̃ uobis quidem maxime: sed & omnibus qui sunt Syracusis: tertio inimicis etiã uestris & hostibus: præterq̃ siquis illorum impio seipsum scelere polluit. Hæc eñ insanabilia sunt, neq; expiare unq̃ hæc quisquam posset. Conside-

rate uero quod in præsentia dicã. omne iam uestrũ circa Siciliam omnem dissoluta tyrannide consiliũ atq; studiũ in his uersaẽ. Nempe alij quidẽ affectant tyrannidem iterũ suscitare: alij tyrannidis memoriã omnem prorsus extinguere: consilium uero in eiusmodi rebus apud multos rectum ubiq; uideri solet: si ita res constituanẽ, ut hostes q̃ maximis afficiantur malis: amicis aũt beneficij plurimũ afferat. At uero nequaq̃ id facile est, ut qui multa alijs inferunt damna, ipsi nõ multa uicissim ab alijs patiantur. Neq; nunc opus est horum exempla longe perquirere: quippe cũ quæ nuper in Sicilia acciderunt, satis exemplo nobis esse possint. Cuncta enim sic accidisse uidentur, dum alij quidem inferre mala: alij uero repellere & ulcisci cõtenderent. In quibus enarrandis idonei aliorum magistri ubiq; esse potestis. Vt in his ergo percipiendis nulla fermè sit difficultas. Quę uero aut cunctis tam inimicis q̃ amicis utilia sint, aut saltẽ quæ his q̃ minimũ obsint, hæc certe ipsa, nec facile est perspicere, neq; postq̃ perspexeris, ad uotum perficere. Hæc igitur consultatio atq; in quisitio uoto persimilis esse uidetur. Ideoq; sit nobis ipsa omnino tanq̃ uotum & deprecatio quædam. Omnibus eñ in rebus & dicendis & cogitãdis principiũ semper & à dijs est sumendum. Votũ utiq; eiusmodi absolutũ talem nobis significabit rationẽ, quæ uobis simul, inimicisq; cõducat. Principio ex quo tempore bellum in Sicilia gestum est, familia una continue dominata est: quam publicis rebus præfecerunt uestri maiores, in summo tunc periculo cõstituti, cũ à Carthaginensibus premerentur, uenissetq; res in extremum discrimen, ne Sicilia quæ excolebaẽ à Græcis, iã à Barbaris euerteret atq; deuastaretur. Tũc igiẽ Dionysiũ quidem elegerũt: ut iuuenem bello strenuũ: qui rebus bellicis cõuenientibus sibi præesset: Hipparinum uero utpote seniorem, consilio res moderari uoluerunt. Atq; pro totius Siciliæ salute absolutã his auctoritatem concedentes, tyrannos, ut fertur, appellauerunt. Proinde si quis fortunã quandam diuinã, deumq;, siue eorum quibus commissa res est, uirtutem, siue utrunq; una cum temporis illius ciuibus, salutis illius causam extitisse censeat: esto id quidem, ut quisq; existimat. Salus certe hoc pacto tunc illis parta est. Quamobrem cum ita se illi gessissent, iustum erat gratiam ab illis qui seruati erant, referri. Siquid autem postea mali tyrannis ipsa munere ciuitatis abutens patrauit, habet quidẽ sceleris sui iudices: unde & pœnas persoluat. Sed quænam illis pœnæ ob ea quæ acta sunt, necessario rectèq; admoueri possunt? Si enim uel uos illorum uim facile propulsare possetis, & absq; magnis periculis laboribusq; id facere, uel illi se dominationem facile recepturos arbitrarentur: haud sanè possemus ea uobis quę nunc dicturi sumus cõsulere. Nunc uero utriq; considerare atq; meminisse debetis, quoties iam alterutri in spẽ prope certam peruenistis consequendi quod optabatis, paulum deesse opinantes ad cuncta pro arbitrio consequenda. Idipsum tamen paulum ingentium plurimorumq; malorũ ubiq; causa extitit, neq; dum peruenit ad terminum: sed continuata quadam successione, inueterati iam mali apparenti termino principium suboritur nouum. Eiusmodi uero circuitus perditurus uidetur tyrannicum genus simul atq; populare: & quantũ uerisimili ratione formidandũ portendit, tota Sicilia in Græcæ linguæ obliuionem lapsura uideat, ad Phœnicũ Opicorumq; potestatem, dominationemq; translata. Quamobrem contra hæc Græci oẽs omni prouidentia remediũ afferre debent. Siquis igitur rectius meliusq; consilium eo quod à me dicetur, adducat in mediũ, merito Græcorũ amator cognominabitur. Quæ uero quodammodo sit mea sententia, conabor nunc libere prorsus cõmuni ratione, legeq; fretus exponere. Ego igitur personam mihi arbitri assumens, quemadmodum iamdiu cõsueui, tam exercenti q̃ perferenti tyrannidem cõmuniter consulam. Atq; in primis omni tyranno: ut appellationem hanc, remq; ipsam fugiat: atq; in regnũ, si potest fieri transferat. Fieri uero posse, Lycurgus uir bonus & sapiens re demonstrauit. Is enim cũ uideret genus propriũ Argis, & apud Messenios ex regno in tyrannidem iam translatũ, ideoq; hos populos utroscq; tam seipsos perdentes q̃ ciuitates utrinq; utrasq;, timens patriæ simul & generi remedium adhibuit, senatum procreãs, Ephororumq; magistratũ in regni salutẽ. Quapropter tot iam secula seruaẽ cum gloria: postq̃ uidelicet lex auctoritatis plena hominũ regina facta est, nõ aũt homines legum tyrãni. Ad hoc ipsum in præsentia ratio mea oẽs homines cohortatur, suadens his qui tyrannidẽ affectant, declinare ac fugere indefesso quodã studio eiusmodi famescentiũ stultorũq; hominum felicitatem: atq; ad regiam gubernationis formã pro uiribus se trãsferre, legibusq; regijs obtemperare

temperare, maximos honores ab hominibus, legibusq; uolentibus quandoq; reportaturis. Qui uero omnibus uiuendi præferunt libertatem, iugũ uero seruile fugiunt tanq̃ malum, ij caueant moneo, ne insatiabili importunæ libertatis auiditate in maiorũ suorum incidant morbũ. Quem quidẽ illi propterea passi sunt, quòd nulli parere uolentes libertatis amore intemperanter abusi sunt. Qui enim ante Dionysiũ & Hipparinum in Sicilia gubernabãt, beate sibi uiuere uidebantur, libidinibus dissoluti, principibus imperantes. Præterea decẽ ante Dionysiũ præfectos depositos, profligarũt, neminem secundũ legem iudicantes, quo nulli subessent homini iuste iudicanti, aut dominãti legi, sed omnino in singulis liberi forent. Qua quidem causa illis tyrannides exortæ sunt. Seruitus enim ac libertas, si modũ excedat, utraq; mala est: si modũ obseruet, utraq; bona. Moderata quidem seruitus est, quæ deo exhibetur: immoderata uero quæ hominibus. Deus quidem hominib. temperatis lex est: intẽperatis uero uoluptas. Cũ igitur hæc ita natura sẽ habeãt, quæ consulo, mando Dionis amicis, ea Syracusanis omnibus promulgãda, ex communi Dionis meaq; sententia. Equidẽ uobis exponã quæ ille adhuc spirãs locutus est. Quam igitur rationem, quæret quispiã, circa præsentia nobis Dionis consiliũ affert? hanc uero omnium primã nunc accipite. Principio leges tales sint: quæ non ad opes pecunias q̃ cõparandas, neq; ad libidines mentes cõuertant: sed cũ tria sint, anima, corpus, pecunia, uirtutem animi maxime anteponant: Secundo uero loco uirtutem corporis uirtuti animi seruientem: Tertio ultimoq; gradu pecuniarũ precium collocẽt, animo, corporiq; ministrans. Quæcunq; lex hæc efficit, recta est, reuera beatitudinem utentibus afferens. Locupletes uero beatos appellare, sermo amens est, & infelix, mulieribus pueriscq; cõueniens: atq; eos qui id credunt, tales efficiens. Quod autẽ ego nunc ad uera uos bona cohortor, si quæ modo dixi de legibus, degustetis, opere ipso intelligetis, quæ quidem examinatio in cunctis uerissima esse uidetur. Receptis uero huiusmodi legibus, cũ Sicilia in discrimine posita sit, neq; sufficienter uos superetis, neq; rursus admodũ superemini, iustũ fortè atq; utile uobis omnibus erit mediũ incidere, tũ uobis dominationis acerbitatẽ fugientibus, tum alijs dominationẽ adipisci desiderantib. Quorũ maiores olim, quod maximi faciendum est, Græcos à Barbaris seruauerunt: adeo ut in præsentia liceat de Repub. consultare. Alioquin si tunc perditæ res fuissent, neq; nunc de his loqui liceret, neq; spes ulla superesset. Nũc igitur alijs quidẽ libertas sit cũ regia potestate: alijs aũt potestas regno subiecta, legibus dominãtibus non alijs tantũ ciuibus, sed ipsis etiã regib. siquid egerint contra leges. In his autẽ omnibus mente à dolis aliena atq; sana, cũ dijs reges create. Primũ quidem filium meum duplici gratia, mei scilicet gratia atq; aui sui. Ille enim sua tẽpestate patriã à Barbaris liberauit: ego uero iam bis à tyrannis. Quorum quidẽ testes mihi uos ipsi estis. Secundum uero regem create eũ qui idem quod & pater meus nomen habet: Dionysii inquã filiũ. Atq; id facite præsentis eius in patriã officij memores, piorumq; eius morum, qui patre tyranno natus, patriã sponte liberare aggreditur, pro breuissima iniustaq; tyrannide gloriã sibi genericq; cõparans sempiternã. Tertium denicq; ad regnum Syracusanum inuitare oportet uolentẽ ciuitate uolente Dionysiũ Dionysii filium, nunc exercitus hostium ducem. Si uelit inquam regiæ dignitatis forma contentus uiuere, timens uidelicet fortunæ uices: & patriã miseratus, sacraq; & sepulchra maiorum: ne contentione prorsus omnia perdat, Barbaris ex patriæ infelicitate gratificans. Hos uero tres reges, siue illis auctoritatem eandem quam Lacedæmonij reges habent, dederitis: siue quid ademeritis, cõmuni constituetis tali quodam pacto: ut prius dictum est: atq; iterum nunc audite. Si Dionysii & Hipparini genus uoluerint pro Siciliæ salute his calamitatibus quæ nunc urgent, finem imponere, honores sibi totiq; familiæ cõparantes non ad præsens solum, sed in posterum, hac inquam conditione, quemadmodum & prius dictum est, ad regnum uocate: & legatos quos ipsi uelint concordiæ gratia cum publica auctoritate deligite: siue ex uestris ciuibus, siue ex alienis, siue ex utrisq;, totq; præterea quot illi concesserint. Qui communi sententia leges condant: atq; Rempub. ita constituant, ut in ea reges esse deceat sacrorum dominos, aliarumq; rerum quascunq; decet his concedi, quorum beneficia in patria extant. Proinde belli pacisq; arbitriũ habeãt custodes ipsi legũ creati numero quinq; & triginta una cũ populo atq; senatu. Iudicia uero distincta sint alia aliorũ. Mortis quidẽ atq; exilij autoritas sit penes triginta & quinq; uiros; & præter eos, penes alios quosdam iudices

iudices ex illis electos qui magistratibus proxime perfuncti sunt: ita ut unus ex quolibet magistratu eligatur, qui optimus iustissimusq; appareat. Hi sequenti anno de morte & carcere et exilio sententiã ferant. Regi uero his iudicijs interesse nõ liceat: utpote sacer doti: quem in ferenda necis, carceris exilij sententia contaminari nefas sit. Hæc equidem & dum uiuerem, cogitabam: & nunc etiam cogito facienda: atq; tunc, cum inimicos superauissem unà uobiscum, nisi externi, furiæq; obstitissent, ut decreueram, constituissem. Proinde si ad uotũ res processissent, colonis reliquam Siciliã repleuissem, Barbaris quidem ex his locis quæ nunc occupant expulsis: præterquam siqui eorum pro communi libertate contra tyrannidem pugnauerunt. Priores aũt Græcorũ locorum colonos in antiquas, patriasq; sedes restituissem. Hæc igitur eadem in præsentia omnibus consulo communi consilio deliberare & agere: atq; ad hæc agenda omnes cohortari: q; siqui dissenserint, eos cõmuni sententia hostes existimare. Neq; uero hæc talia sunt, ut fieri nequeant. Quæ enim in duorum animis consistunt, atq; his qui cõsultando perquirũt optima, mox facileq; occurrunt, ea qui impossibilia iudicat, non recte sentit. Dico autem duos, Hipparini scilicet Dionysij filij, atq; insuper mei filij animos. Arbitror enim si hi consenserint, alios quoq; Syracusanos & omnes quibus patria curæ est, consensuros. Sed dijs omnibus honores cum precibus offerentes, & alijs præterea quibuscunq; unà cum dijs uouere decet: præterea cohortantes, inuitantesq; amicos & inimicos omnino atq; benigne, nolite prius desistere quàm ea quæ à nobis dicta sunt, quasi diuina somnia uigilantibus superue nientia, perspicua quidem atq; felicia perfectissime impleatis.

PLATO Architæ Tarentino, bene agere. Epistola IX

Venerunt ad nos Archippi Philonidisq; familiares, ferẽtes epistolam quam eis dederas, ac de rebus tuis quæ oportuit nunciantes. Publica quidem ciuitatis negotia absq; difficultate peregerunt. Neq; enim admodũ laboriosa erant. Te uero narrauerunt permoleste ferre, q; à publicis ciuitatis occupationibus liberari non ualeas. Quod igitur dulcissimũ uitæ genus sit agere sua, præsertim si quis talia elegerit faciẽda, qualia tu, omnibus fermè est manifestum. Sed illud quoq; te considerare oportet: nullum nostrũ sibi soli natũ esse: sed ortus nostri partẽ sibi patriam uendicare: partem parentes: partẽ amicos. Multa insuper pro temporũ diuersitate uobis accidere: quibus uita nostra occupata est. Vocante igitur te patria ipsa ad rempub. gubernandam, absurdum forsan esset non parere: præsertim cum simul accidat: ut aditus prauis hominibus relinquatur, qui nulla ipsius quod optimũ est ratione proficiscũtur ad publica. De his ergo iam satis. Echecratis autẽ curam habemus in præsentia habebimusq; in posterum: & tui gratia, & patris eius Phryniõnis, & propter ipsum adolescentem.

PLATO Aristodoro, bene agere. Epistola X

Vdio te ante alios & nunc familiarem esse Dionis, & per omne tempus sapientiã morum ad philosophiã spectantiũ in primis exercuisse. Nam firmitatem, fidem, syncerit atem, uerã esse philosophiam existimo. Alias uero & ad alia declinantes scientias & facultates siquis ornamanta dixerit, recte, ut arbitror, appellabit. Sed uale iam, & in præsentibus his perseuera moribus.

PLATO Laodamanti, bene agere. Epistola XI

Scripsimus etiã prius ad te, referre multũ ad ea quæ dicis omnia, ut Athenas ip se proficiscaris. Quoniã uero ais te uenire nõ posse, secũdo id loco foret, si uel ego, uel Socrates, ut per tuas literas significasti, istuc nos conferre possemus. Verum Socrates quidẽ hoc tempore morbo stranguriæ impedit. Mihi uero istuc proficiscenti dedecus foret: si illa quorũ gratia me uocas, nequaq; perficerentẽ. Quæ quidẽ perfici posse haud admodũ spero. Siquis aũt ea omnia referre aggrediat quorum de causa ita diffidã, prolixa opus erit epistola. Præterea per ætatem non satis corpore ualeo ad iter conficiendum, periculaq; mari terraq; obeunda, qualia iter solet obijcere, præsertim uero per id tempus omnia iter agẽtibus plena periculis sunt. Cõsulere tamen tibi colonisq; possum, quod nunc me referente, inquit Hesiodus, putare quidẽ fallax quiddam esse, difficile uero intelligere. Nam si putant aliqui legum quarumlibet positione ci uitatẽ bene quandoq; constitui posse, nisi sit aliquis cum auctoritate præsidens ciuitati, quotidianæ omnium uitæ moderator; adeo ut sit temp erata & fortis tam in seruis quàm in liberis

in liberis, nõ recte putant. Proinde si sint iam apud uos uiri hac potestate digni, id fieret. Sinautem ad disciplinam opus sit aliquo: neq; qui doceat, neque qui doceatur, ut opinor, apud uos sunt: reliquum est, deos precari. Nam fere quæ ante hoc tempus fuerunt ciuitates, sic ab initio constitutæ sunt: ac postea bene excultæ pro opportunitate magnarum rerum, tum bello, tum pace, quando in huiusmodi temporibus uir clarus & probus magnã adeptus fuerit potestatem. Prius autẽ ipsa promptissime curare oportet atq; necesse est: considerare tamen ea qualia dico: neq; temere aggredi quasi leuiter peragantur: cogitare uero quid commode fieri possit. Vale felix.

PLATO Architæ Tarentino bene agere. Epistola XII

Mirum est quanta cum uoluptate commentaria abs te missa accepimus, eorumq; auctoris ingenio delectati sumus. Visus quidem nobis est uir ipse dignus maioribus illis iam olim suis. Ferũt uirorum decem millia fuisse: qui ex omni Troianorũ, qui sub Laomedonte secessere numero, ut fabula tradit, præstantissimi fuerunt. Cõmentaria uero quæ tu per literas à me petis, nondum absoluta sunt. Qualiacunq; tamen sunt, ad te missi. De custodia uero, idem sentimus ambo. Quapropter nihil cohortatione opus esse uidetur.

AXIOCHVS PLATONIS DE CONTEMNENDA MORTE, RODOLPHO AGRICOLA INTERPRETE.

SOCRATES. CLINIAS. AXIOCHVS.

Ixeunti ad Cynosarges mihi, cum ad Elissum uenissem, uox cuiusdam allata est clamantis, Socrates Socrates. Vtque conuersus circumspectabam unde ea redderetur, Axiochi filium uideo Cliniam, ad Callirhoen currentem, cum Damone musico, Charmideq; Glauconis filio. Horum alter quidem musicam docebat: alter ex familiaritate amabat, si mul atq; amabatur. Visum est ergo mihi rectà deflectenti occurrere eis: ut q; primum conueniremus. Perfusus autem lachrymis Clinias, nunc tempus est, inquit, Socrates, ut uulgatam semper de te sapientiã ostendas. Pater enim ex aliquo iam tempore uiribus de improuiso destitutus est, & est prope exitum uitæ, moleste q; fert adesse sibi finem, tametsi antehac contemneret mortem horrenda imagine exprimẽtes, comiterq; derideret. Perge ergo, proq; tua consuetudine illum confirma: ut uolens eò quò ducit necessitas, sequatur, utq; ille mihi ad reliqua hoc ipso etiam pie colatur. SOC. Nullã me Clinia, moderatam rem rogaueris frustra, quanto nunc magis, cum ad hæc me uoces pietatis officia. Acceleremus aũt. Si enim ita se res habet, festinato opus est. CLIN. Vbi modo te uiderit Socrates, rectius habebit. Crebro enim iam euenit ei, ut exanimatus rursus reficeretur. SOC. Quo citius autem perueniremus, eà quæ circa murum cognominata est, iuimus. In proximo namq; habitabat portæ quæ est apud Amazoniam columnam. Inuenimus ergo eum æquisumptis rursum sensibus, & corpore robustum, defectum uero mente, prorsusq; indigentẽ consolationis, reuoluentẽ crebro se, suspiriaq; cum lachrymis atq; manuum crepitu cientem. Aspicẽs autem illum, quid hoc, inquam, rei Axioche? Vbi nobis illa pridem magnifica uerba, cõtinentesq; laudes uirtutũ, & maius q; ut dici posset in te animi robur? Sicut enim timidus athleta, cum in gymnasio insignẽ te præbueris, ad certamen ipsum defecisti. An non mediate consideras naturam uir tantus & rationi obsequens, utq; nihil aliud, Athenienses quòd cõmune uidelicet hoc & ab omnibus iactatũ peregrinatio quædam uita est, quodq; peragẽtes eam alacriter, & tantum non pæana canentes, ad postremam accedere necessitatẽ: tam molliter uero habere se, tamq; ægre, pueri more diuelli, nequaquam prudentiæ præ se fert altioris ætatem. AX. Recte quidem Socrates, ista mihi dicere uideris, uerum nescio quo pacto ubi propius accessit periculũ, fortia illa grandiaq; uerba occulte subteruolant atq; negligũtur. Oboritur autem metus quidam, mentem multipliciter discerpens, si hac luce, hisq; priuabor bonis, & expers mentis sensuumq; iacebo ubicunq; demum putrescens, & in puluerem uermesq; conuersus.

SOC. Imperfecte coniungis Axioche, propter imperitiã cum sensuum orbitate sensum, tibiq;

tibiq́ ipſe cõtraria facis & dicis, neq́ cogitas quòd ſimul quidem defles id, quod ſenſibus carebis, ſimul ob putrefactionem doles amiſſionem q́ uitæ oblectamẽtorũ, ueluti morte ſis in aliam uitam tranſiturus, neq́ in omnimodã abiturus ſenſuum abolitionem, & eandem in qua prius q̃ naſcereris, fuiſti. Vt enim cũ Dracon Cliſthenesq́ gubernabant rem publicã, nihil te mali habebat (necdum enim cœperas eſſe ut male tibi quid accidere poſſet) ita neq́ poſt mortẽ erit. Nullus enim ut male tibi eſſe quicq̃ poſſit, es futurus. Quintu igitur hãc omnem diſcutis ineptiã, illud cogitans, quòd ſoluta ſimul hac compage, animoq́ rurſus in proprium reſtituto locum, relictum iſtud corpus terrenũ, atq́ rationis expers amplius nequaq̃ eſt homo. Nos etenim anima ſumus, animal immortale, mortali incluſum munimento. Hoc autem tabernaculũ non ſine malo nobis circũdedit natura, cuius læta quidem abſtruſa ſunt & uolucria, pluribusq́ doloribus admixta: triſtia uero improuiſa, diuturna, prorſusq́ uacua gaudiorum. Valetudinis nempe, ſentientiũ membrorum ulcera, morbi interni. Quibus neceſſario (quoniã per corporis meatus ſparſa eſt) cõ dolens anima cœleſtem, & cognatũ deſiderat æthera, ſititq́ cupide ſupernæ illius conſuetudinem gaudiaq́ uitæ. Diſceſſus itaq́ è uita mali cuiuſdam eſt in bonum commutatio.

AX. Cum malũ ergo Socrates uitam putes, quid ita uiuere perſeueras, cum rerũ ſis indagator, & nobis, id eſt multitudini, intelligentia præſtes? SOC. Nequaquã uerum de me Axioche teſtimoniũ dicis. Arbitraris enim quemadmodũ uulgus Atheniẽſium, quandoquidem res inquiro, alicuius quoq́ me ſcientiã habere. Abeſt aũt tantum ut reconditiora ſciam, ut uoto optauerim etiam uulgata me iſta nouiſſe. Sunt aũt iſta quæ dico, Prodici ſapiẽtis tradita. Illa quidẽ duobus obolis, illa duabus, illa quatuor drachmis redempta. Gratis enim hic uir neminem docet, eſtq́ mos ei ſemper Epicharmi illud in ore habere, Manus manum fricat, da aliquid, & aliquid cape. Nuper ergo cum apud Calliam Hipponici filium declamaret, tantis diſſeruit contra uitam, ut ego ad ea quæ nullius ſunt momenti, aſſcripſerim illam. Ex eoq́ iam in mortem mihi animus Axioche propendet. AX. Quæ dixit autẽ? SOC. Dicam equidem tibi ea, quorum mihi ueniet in mẽtem. Quæ enim pars inquit, ætatis, calamitatibus uacat? Nõne ſtatim à principio plorat, ut primũ natus eſt infans: uitaq́ à lachrymis auſpicatur? Quæ tandem nõ premit eum moleſtia? Semper enim uel penuria, uel frigore, uel calore, uel uerberib. urgetur. Antea quoq́ quàm loqui poſſit, quanta patitur? flens ſcilicet, hancq́ ſolam habens anxietatis ſuæ querelã. Vbi ſeptimum dehinc expleuerit annum: multoſq́ labores exhauſerit: iam cuſtodes, gymnaſtę, magiſtri ludi, iam adoleſcenti critici, geometræ, rei militaris præceptores: ingens plane dominorũ multitudo. Poſt iſta ubi in Ephebos inſcriptus eſt, peior iam metus, Lyceum, Academia, gymnaſiarchia, uirgæ, nullaq́ prorſus malorum mẽſura. Omnis adeo adoleſcẽtis ſub moderatoribus eſt labor: qui ex Areopagi delecti cõſilio præſunt iuuentuti. deinde cum fuerit iſtis exolutus, iam curæ palàm emergunt, reputatioq́ q́ uiuendi potiſſimum inſtituat iter: præq́ ſequentibus incõmodis priora illa puerilia uidentur, & infantiũ reuera tertamenta: expeditiones enim & uulnera, perpetuiq́ certaminũ labores. Hinc iam fallẽs ſub repit ſenectus: in quam cõfluit quicquid eſt infirmum fragileq́ naturæ. Quod niſi ocyus quis uitam uelut æs alienũ reddiderit: aſtans ſupra caput natura tanq̃ fœnerator repoſcit uſuram. Ab alio quidem uiſum, auditũ ab alio: perſæpe utrũq́, at ſi quis diutius cũctetur, debilitat eum, excruciat, membrisq́ deſtituit. Alij itaq́ multa ſenectute repueraſcũt: animoq́ bis pueri fiunt ſenes. Dij ergo propter hoc ipſum (ut quibus notiſſimæ ſint res humanæ) quos plurimi faciunt: eos citius auferunt è uita. Agamedes & Trophonius itaq́, cum Pythij Apollinis ædificaſſent templũ: orantes dari ſibi quod optimũ eſſet: quum obdormiuiſſent, nunq̃ deinde ſurrexerunt. Sic etiam Iunonis Argiuæ ſacerdotes, precante matre eorũ, ut gratiam eis aliquã Iuno pietatis illorum referret. cum enim cunctarẽtur iumenta, ſuccedentes ipſi uehiculo matrem ad templum pertraxerant. Poſt preces ergo nocte deceſſerunt. Longum foret aũt poetarum dicta recenſere: qui diuinioribus poematis ea quę ad uitam pertinẽt noſtrã, uelut ex oraculo decantant, quemadmodũ deplorent illam. Vniuſq́ ſolũ memoratu digniſſimi ſat habeo meminiſſe: qui inquit: Quàm ſuperi miſerum ſtamen mortalibus ævi Neuere, ut uiui deflenda per omnia durent. Iterumq́: E cunctis hominũ generi ſors peſſima uitæ Stat, quæcunq́ ſupra terrã ſpirantq́ meãtq́. De Amphiarao uero quid dicit? Iuppiter hunc totis animis, hunc magnus Apollo Diligit, &

git, & iuſti metas non attigit æui. De illo quoq́ qui ita iubet: Naſcens fleat, qui tanta uitæ intrat mala: quid tibi uideꝰ? Sed ceſſo: ne cõmemorando alios, rem cõtrà q̃ inſtitui longius ducam: Quod aũt uitę quiſquam inſtitutũ, quam ue artem deliget, ut non queraꝰ de ea, atq́ præſentibus offendaꝰ? Opifices, mercenariasq́ recenſeamus artes: ex nocte in nocte uſq́ laborãtes, & uix tolerantes uitæ neceſſarios ſumptus, cõplorantes ſeipſos, omnemq́ uigiliã ſuam mœrore lachrymisq́ cõplentes. At nautam dicamus, per tanta penetrãtẽ pericula, quiq́, quemadmodũ Bias ait, neq́ inter mortuos eſt, neq́ inter uiuos. Terreſtris enim homo uelut ambigui generis, ipſe in mare ſeſe proiecit: totusq́ arbitrij factus eſt fortunæ. Verũ dulcis eſt agricultura. Eſt ſanè. nõne tota tamen eſt, quod aiunt, ulcus, ſemper paratã doloris habẽs cauſam, nunc quidẽ ſiccitatem, nũc pluuias, nũc uredinem, nunc rubiginẽ, nunc uel æſtum intempeſtiuũ, uel frigus conquerens? Illa quoq́ honorata in primis reipub. cura, multa enim prætereo, per quantas rapitur anxietates? Quæ gaudia quidẽ habet furũculi in modũ trepida ſemper, atq́ ſtimulis repleta, repulſas uero acerbas & millies morte peiores. Quis enim beatus eſſe poſſit uulgi uiuẽs arbitrio? tametſi faueatur ei plaudaturq́, populi ſcilicet ludicrũ iactatus, exibilatus, damnatus, mortuus, & tum miſerãdus uiſus. Vbi nãq́ Axioche tu qui in repub. uerſaris, ubi Milciades, ubi Themiſtocles, ubi Ephialtes abijt, ubi itẽ qui nuper in repub. duces fuerunt? quando ego quidem in eam nõ ſum adductus ſententiã. Neq́ enim honeſtum mihi uidebaꝰ, ut inſanienti populo dominationis particeps fierẽ. Theramenes autẽ & Calixenus deinde cõſtitutos præficientes magiſtratus, ut indemnati necarent homines effecerunt: tuq́ cum Triptolemo reſiſtebas illis ſolus è triginta millibus in concionẽ coactis. AX. Sunt iſta Socrates ut dicis. itaq́ ex eo ſuggeſti me ſatietas cepit, neq́ mihi quicq̃ acerbius repub. uiſum eſt. Perſpicuũ id quidem illis qui in ipſo ſunt negotio uerſati. Tu nãq́ dicis hæc, ueluti qui de ſublimi ſpectaueris: nos uero qui fecimus periculũ, quanto exactius ſcimus? Populus em chariſſime Socrates, ingratus eſt, moroſus, crudelis, inuidus, immodeſtus: ut qui ſit ex colluuie turbæ, & ſtultis inſolentibus collectus. Huic aũt qui aſſentatur, multo ipſe miſerior eſt. SOC. Quando igitur Axioche hãc quæ liberalis maxime omniũ eſt artium, omnium maxime abominandã putas, quid reliqua uitæ genera? an non putabimus prorſus eſſe fugienda? Audiui etiam Prodicũ quandoq́ dicẽtem, quod nihil quicq̃ neque ad uiuentes mors, neq́ ad defunctos pertineret. AX. Quomodo dicis iſta Socrates? SOC. Quoniam neq́ circa uiuentes eſt: hi uero qui obierunt, non ſunt amplius. Itaq́ neq́ apud te eſt: nondum em̃ obijſti. neq́ ſiquid tibi accidat, eſt circa te futura, non enim eris. Stultus eſt igitur dolor de Axiocho, qualis neq́ eſt, neq́ futurus ſit, Axiochũ mente torqueri: ſitq́ ſimile, ueluti ſi Scyllam, aut ſi quis Centaurũ reformidet, quæ neq́ iam imminent tibi, neq́ ſint unq̃ ad exitium tuũ affutura. Exiſtẽtium enim rerũ eſt metus: quæ non ſunt aũt, nemo eſt qui pertimeſcat. AX. Tu quidẽ docta hæc uerba ex ea quæ nunc pullulat, garrulitate protuliſti. Illinc eſt enim hæc quæſtus captatio illiciẽdæ iuuentuti apparata. Me uero amiſſio bonorũ quæ ſunt in uita, triſtem reddit: & ſi Socrates probabiliorẽ etiam hac quã modo dixiſti, crepueris orationẽ. non enim errabunda iam mens ducitur aptè cohærẽtibus uerbis: neq́ contingunt mentem iſta: ſed in oſtentationẽ ſplendoremq́ orationis parata multum abſunt à ueritate. At animi ægritudo captioſis nequaq̃ ſiſtitur uerbis: ſed illis acquieſcit ſolũ quæ ualeant ad mentem uſq́ penetrare. SOC. Cõiungis imprudenter Axioche: & bonorũ priuationi malorũ ſubſtituis ſenſum, oblitus q́ tunc mortuus ſis futurus. Eum namq́ qui bona amittit, contraria lædunt quæ patitur mala: at qui nõ eſt, nihil in eius quo priuaꝰ, locũ recipit. Quomodo ergo eſſe poſſet ullus in eo dolor, quod nullã lædentiũ notitiam exhibebit? Quòd ſi nõ ab initio Axioche per imprudentiã unum aliquem ſenſum cum morte cõponeres: nequaq̃ metueres eam. Nunc ipſe te ſubuertis: timẽs amiſſum irrianimã, aliamq́ animã illius amiſſioni circũdas. Et turbaris q́ ſis ſine ſenſu futurus, hocq́ ipſum non ſentire alio te ſenſu cumprehenſurũ putas. Ad hæc multæ ſunt perpulchræq́ de animi immortalitate rationes. Neq́ enim mortalis natura in tam uarias res attollere ſeſe poſſet, ut cõtemneret ingentium ferarũ uires, maria trãſmitteret, conderet urbes, reſp. cõſtitueret, reſpiceret etiã in cœlũ, & aſtrorũ uideret reuolutiones, curſusq́ ſolis & lunæ, ortus itẽ & occaſus: defectus, celeritatẽ, diſtantias, æquinoctiaq́, & duplices cõuerſiones, Pleiadũ etiam & hyemis atq́ æſtatis uentos, imbriũq́ caſus & horrendos turbinũ raptus, ut com

ut comprehẽsos quoq; mundi labores seculis traderet: nisi diuinus quidam mentibus nostris spiritus ineſſet: quo complexum notitiamq; tãtarum attingeret rerum. Transis itaq; non in mortem Axioche, ſed in immortalitatem: non in amiſſionem bonorum, ſed in ſynceriorem eorum perceptionẽ, neq; ad uoluptates mortali confuſas corpori, ſed ab omnibus prorſus moleſtijs purgatas. Illuc enim ex hoc ſolutus carcere proficiſceris, ubi requieta lotaq; omnia, & nulla fathiſcentia ſenecta: tranquillamq; illic perages uitam, ab omnibus liberam incõmodis, & ſerena placidam quiete, rerum contemplans naturam: atq; philoſophiæ non ad turbam, neq; in ſpeciem, ſed ad puram germanamq; deditus ueritatem. AX. In contrariũ me Socrates hac oratione diſtuliſti. Non enim metus iam me, ſed deſiderium tenet moris. Vtq; ego rhetores imitatus grandius aliquid dicam, iamdudũ ſuperna mente concipio, et immenſum illum diuinumq; recenſeo curſum, collegiq; ex infirmitate me: ſumq; iterum quaſi nouus effectus. SOC. Si uis autem aliam etiam rationẽ cape, quam retulit mihi Gobrias Magus. Is dicebat ſecundũ Xerxis in Græciam tranſitum auum ſuum ſibi cognominem miſſum eſſe in Delum, quo eam tueretur inſulã, in qua bina ſunt numina prognata. Ibi illum ex æneis quibuſdam tabulis quas attuliſſent ab Hyperboreis Opis & Hecaergus, didiciſſe animam poſtea q̃ corpore ſit exoluta in ignotum quendam locum ſubterraneo diſcedere receſſu, in quo Plutonis ſit regia nihilo minor q̃ aula Iouis. Terra & enim mundi medium tenente ambitũ eius eſſe globoſum: cuius alterum quidem ſemiorbem diſ ſuperi acceperint, inferi alterũ: atq; hi quidem fratres illorũ, hi uero filij fratrum. Veſtibula autem qua aditus ad Plutonis eſt regnum, ferreis eſſe clauſtris atq; clauibus offirmata. Aperientem illa fluuius excipit Acheron: poſt quem Cocytus eſt. Eos ubi quis traiecerit, ad Minoem & Rhadamanthũ eſt accedere neceſſe. Vocãt hunc campum ueritatis, inq; eo iudices ſedent, recognoſcentes eorum qui aduenerint uniuſcuiuſq; uitam, & qua quiſq; ratione corpus inhabitans ætatẽ peregerit. Nec mentiẽ di illic ulla facultas. Quibuſcunq; autẽ in uita melior aſpirauerit dæmon, iſ ſedes incolunt piorum: ubi omnes horæ ſcatent omnigena fructuũ ubertate, fontes puris labũtur aquis, uariſq; prata omnimoda floribus uernant, conuentus ſunt philoſophorũ, theatra poetarũ, exultantiũ coronæ, muſiciq; concentus. Ad hæc inſtructa diligenter conuiuia, & ipſa ſeſe ſuppeditans affluentia uictus. Non enim frigus illis, non æſtus eſt grauis, ſed temperatus aer funditur mitibus ſolis radijs illuſtratus. Hic etiam initiatis eſt dignatio quædã, & religioſa ibidem quoq; peragunt ſacra. Quomodo ergo nõ hic tibi honor habebitur collegæ deorũ Herculem nãq; Liberumq; patrem deſcẽdentes ad inferos priſcus eſt ſermo hic initiatos fuiſſe, & fiduciam quo illuc irent, ab Eleuſina conceptam eſſe. At illi quibus per ſcelera uita fuerit peracta, per Tartarum à Furijs ad erebũ chaosq; rapiuntur, ubi impiorum eſt locus, inexplebilesq; Danai filiarum urnæ. ubi Tantali ſitis, præcordia Tityi, Siſyphi inexplicitũ ſaxũ, cuius finis ab alio incipit rurſus labore. Ibi circũlambẽtibus eos ferís, indeſinenter lampadibus aduſti, & omnium pœnarum afflicti cruciatu, tormẽtis laniantur immenſis. Iſta quidem ex Gobria ego audiui, tuum uero de eis erit Axioche iudicium. Illud namq; ratione adductus ſolum ſcio cõſtanter, quod omnis immortalis eſt anima quæcunq; ex hoc loco transfertur & prorſus expers doloris. Siue ſurſum ergo Axioche, ſiue deorſum beatus ſis oportet, qui probe pieq; uixiſti. AX. Pudet me Socrates dicere tibi quiddam. Tantum abeſt ut timeam mortem, ut nunc eius etiam tenear amore, uſque adeo & hæc mihi, & illa perſuaſit oratio. Contemno etiam uitam, ut qui ſim in melius domicilium tranſiturus: nuncq; paulatim ea quæ dicta ſunt, ipſe mecum recenſebo. Tu uero meridie fac adſis mi Socrates. SOC. Faciam ut dixiſti. Ego quoq; ad Cynoſarges unde huc uocatus ſum, redeo ad ambulationem.

FINIS.

BASILEAE APVD HIER. FROBENIVM ET NIC. EPISCOPIVM, AN. M D C.LI. MENSE MARTIO.

INDEX IN PLATONIS SCRIPTA

OMNIA LOCVPLETISSIMVS, VBI P. PRINCIPIVM m. medium paginæ: & f. finem eius declarat.

A

ABARIDIS Hyperborei incãtationes 280.p
Ab aſino excutiatur, pro uerbium 781.m
Abdi nomen dei, & apud quos 303.p
Abdicationis filiorum lex 889.p
Aberrare à uero idem eſt quod à legitimo 50.f
Abſolui à iudicibus precando iuſtũ non eſſe 477.m
Abſoluta ſapientia quæ 8.m
Acarnanij fratres athletæ 253.p
Abſolutũ nihil natura ſuã eſſe 130.p
Acclamatio Lacedæmoniorũ qd 47.f
Accuſatio quanti fiat à Socrate 351.m
Accuſatores quales ſint, & quid in accuſationibus ſeruare debeãt 54.m
Acheron flumen 489.f
Acheron in paludem defluit Acheruſiam 517.f
Achilles fortiſſimus fingitur ab Homero 270.p
Achilles Vlyſſe præſtantior 269.f
aſtutior 273.p
Achillis commendatio 420.p
Achilles uitam cõtempſit, ut infamiam deuitaret 474.p
Achilli quæ falſo attribuantur ab Homero 559.f
ἀσχολίαι unde dicta 330.f
Acquirere nõ ſemp uocatur lucrũ 4.p
Acquirendi duæ ſpecies 176.f
Actio errans ab inſcitia prouenit 248.p
Actionem bonorũ temperantiam eſſe 282.f
Actio ſcientiã ad quid cõducat 287.p
Actio agentis in patientem transfertur 349.f
Actionis quouis genere pro iuſtitia dun taxat utendum 372.f
Actio quatenus iuſtitiæ, eatenus & honeſti particeps 855.f
Actio quæ honeſta et neceſſaria 925.f
Actiones eſſe in eorũ numero quæ ſunt 141.m
Actiones uerbo ſignificantur 194.f
Actiones mortales ad purgandã mentem cur referantur 276.m
Actionum omnium finis quis 360.p
Actionis principiũ & finis qs 528.p
Actiones quæ ulipendendæ 616.f
Actionum humanarum capita quinq; 852.p
Actiones quæ uiolentæ, uoluntariæ, aut inuoluntariæ 862.p
Actus primus quomodo diffundatur in creaturas 107.f
Actus quando praui, & quando recti 18.p
Actiuæ uitæ qui dæmones dominentur 465.f
Acuſileus poeta quid de amore ſenſerit 374.p
Acuſileus cũ Heſiodo conſentit de amoris generatione 419.m
Acuti qui 159.f
Adamantis generatio 718.f
Adamantus uterq; tum Cepidis tũ Leucolophi filius 230.p
Adorandum ſine externis cæremonijs quis ſenſerit 42.f
Admiranda quæ 373.f
Admirationẽ parit ignoratio 214.f
Admiratio cum amore imitationem parit 609.m
Admonitio quæ doctrinæ pars 180.f
Adoleſcentes quõ inſtruendi 124.p
Adoleſcentes cur ad temperantiam adhortandi 275.f
Adoleſcenti nihil optimo amatore melius poſſe accidere 419.m
Adoleſcentum ingenia quomodo mutentur 637.m
Adoleſcẽtiæ quantũ obſit licẽtia 288.f
Adonai dei nomen apud Hebr. 303.p
Adraſtia dea 451.m
Adraſtia regina ineuitabilium legum 585.m
Adulator cui ſit perſimilis 520.f
Adulationis partes quot 343.f
Adulationes quõ ſubeant artes 344.f
Adulteratio rerum uenalium quomodo punienda 884.f
Aeacus iudex mortuorum 370.p
Aedes quis primus cõſtruxerit 232.f
Aedificia nuptias præcedere debent in ciuitate 818.f
Aedilium officium 810.f 811.f & 812.m
Aegiſthus qui Agamemnonẽ apud Argos interfecit, quomodo imperauerit 10.m
Aegrotare an aliquibus conducat, nec ne 297.f
Aegrotum inter & ſanum nullum medium ponit Socrates 43.m
Aegyptum accommodam ſtellis cõtemplandis 917.p
Aegyptijs quis leges tradiderit 49.p
Aegyptij quõ deum appellent 303.p
Aegyptij diu ſeruant corpora 502.p
Aegyptios quæſtus auidos eſſe 580.m
Aegyptiorum hiſtoriæ 703.f
Aegyptiorum leges de muſica & picturа 760.m
Aeneæ laus ab Homero 295.f
Aenigmatis expoſitio. 586.m
Aequalis definitio 67.f
Aequale et æqualitas comprehenditur ſub genere finiti 87.f
Aequale, quid ſemper 140.f
Aequalitas medium inter magnitudinem & quantitatem 78.f
Aequalitatem nullam uoluptate & opinione non uera iudicandam eſſe 765.p
Aequalitas quæ ſeruanda in ciuiliũ numerorum diſtributione 805.f
Aequalitates duæ eodem nomine appellatæ, ſed effectu contrariæ 809.f
Aequilibre in nullam partem inclinatur 516.p
Aer quando deſcendat 682.p
Aer quomodo ignis fiat 714.p
Aere ſuffulciri terram 511.p
Aeris multa genera 718.p
Aeſchinem ex paupere diuitẽ fecit Socrates 416.p
ἀεχρεῖον quid ſignificet 321.p
Aeſchylum qui Thetidem inducit dicentem filium ſuum ab Apolline interemptum, exſibilat 555.f
Aeſchyli dictum 633.m 638.f
Aeſculapio cur gallo ſacrificauerint priſci 490.p
Aeſculapij præſtantia & medicina 566.p.m
Aeſculapij filij licet medici, in armis tamen præſtantiſſimi 567.p
Aeſculapium falſo criminantur Poetæ 567.m
Aeſopi fabulam carmine reddit Socrates 492.p.m
Aeſtimationem lucro qualitatem addere 4.p
Aetas primæ lanuginis gratiſſima 227.p
Aetas grandior non debet abſterrere à diſciplina 253.m
Aetas generationi apta quæ 591.f
Aetatis primæ deſcriptio 771. per to.
Aetates quæ ad diſcendũ aptæ 627.m
Affectio in mente quæ contemplationem perfi-

nem perficit quomodo appellari debeat 14.p
Affectus in comœdijs mixtus 98.f
Affectibus dominari sapientiæ est
Affectum quæ potißimum deprauent (248.m 332.p
Affinitas quæ seruanda sit 592.p
Affirmatio & negatio ab oratione proueniunt 195.m
Affirmandum nõ esse nisi post longam consultationem 829.m
Agamemnonem quid paßim in tragœdijs ridiculum facit 621.m
Agamemnonis etymologia, & quàm recte ei conuenerit 312.p
Agathon optimo ingenio, & generosa indole præditus 230.p
ἄγγελος quid 319.f
Agere sua, quid sit 281.f
Agere sua, seq; ipsum cognoscere quis doceat 724.m
Agere & facere an idem sit 282.m
Agens quando agens 141.f
Agentiũ & patientiũ natura 142.f
Agens, efficiens esse aliquid, nõ tamen qualitatem esse 153.m
Agentibus signum impositũ nomen dicitur 194.f
Agitandum absq; agitaturo & contrà inuenire est impossibile 718.p
Agnus in lupo quid horreat 382.f
Agrorum diuisio 803.f
Agraria pœna male curantibus agros, quæ 811.f
Agrariæ leges 800.m
Agricola sapiens 146.f
Agricolarũ opus præcipuũ quod 59.m
Agriculturæ opus quod 261.f
Agriculturæ leges 847.m
Agriculturam non arte sed fauore dei aggressi sunt homines 912.p
Aiax ferro indomabilis 438.f
Alcestis Admeti uxor quantum uirum suum adamauerit 375.f. 419.f & 420.p
Alcibiades quibus rebus operam dederit 29.m
Alcibiadis pater ubi perierit 32.m
Alcibiades Dinomaches filius 37.p
Alcibiadis unicus amator Socrat. 40.f
Alcibiadis pulchritudo 227.p
Alcibiades maior & minor 254.m
Alcibiades ex ignorante doctißimus factus à Socrate 416.p
Alcibiades se nunquã mentiri ipso teste dixit 436.m
Alcyni apologus 668.f
Alcuadarum familia 14.m
Algazzeles 521.p
ἀλῶδαι unde dicatur 323.m
Aliena scrutari turpe ei qui sua ignorat 443.p
Alienationis genera duo 167.p
Alimenta ex terra quis primus collegerit 232.f
Aliquid, est signum unius 184.p
Aliqua, duorũ & pluriũ signũ 184.p
Aliud & alia Platoni quid significent 61.p
Alla dei nomen, & apud quos 303.p
Alteratio et latio soli motus sunt 66.f
Alterum, quinta species 191.f
Amare ducimur quæ propter nos desideramus 387.f
Amasse legitime qui dicatur 409.p
Amare palàm præclarius quàm clam 421.m
Amore nihil conducibilius ad beatæ immortalitatis possessionẽ adipiscendam 435.p
Amare quos deceat 534.p
Amandũ priusquã intelligatur 923.f
Amantium mos 121.m
Amantium paßiones 378.f
Amantes quid quærant & deinceps 380.f
Amantes cur palleant 399.p
Amantes cur melancholici 399.m
Amantium gradus diuersos esse in cœlesti mensa 386.m
Amantium miseriã deplorat 400.p
Amantium uenatio qualis 401.p
Amãtes quõ fiant amati similes 412.f
Amantium licentia quanta 421.f
Amantibus morem gerendum ubi lege statutum sit 421.p
Amatorij affectus quomodo à medicina cognoscantur 423.p
Amantium uitia exponuntur 444 per totum
Amans à non amante quomodo dignosci posßit 446.f
Amatum quomodo curare soleat amator 447.p
Amantẽ citrà amatũ obcæcari 798.p
Amator legitimus necessario redamatur 128.f
Amator q prauus & instabilis 421.f
Amatores ingrati post libidinem expletam 443.f
Amator quid semper timeat 447.m
Amator qualem præparat sibi amatũ 447.p
Amator lupo comparatur 448.m
Amatoriã artem unde didicerit Plato 224.m
Amatoriæ species 177.f
ἄμαρτίαι unde dicta 330.f
ἁμαδίαι unde dicta ibid.f
Amazones 523.f
Amazones sagittariæ 831.f
Amphidexteri in Republica quomodo fiant 585.m
Ambigere est amicorum 239.m
Ambiguitatis duæ species 178.f
Ambitiosum depingit 632. per totum
Ambitiosum à matre discere rudimenta quodammodo ambitionis 633.p
Ambitiosos seditiones excitare in ciuitate 620.m
Amelitæ aquam nullo unquã uase contineri posse, quid significet 659.f
Amicorum omnia communia 122.m & 574.f
Amicorum alter altero non est ditior 122.m
Amici quando laudandi 122.p
Amicorum & amantium differentia 124.f
Amici qui 124.f. & 533.f
Amicum cognoscere arduum 125.p
Amicos ductu dei fieri 125.m
Amici definitio 127.f
Amicum bonum malo, & malum bono esse non potest 127.p
Amicus uerus nullius gratia est amicus 128.p
Amici quõ natura propinqui 128.f
Amicũ non est malo sublato 128.m
Amici officium 144.p
Amici etiã & carißimi accusandi sunt 351.m
Amicum malum malo, uel bonum bono non amicum esse, nunquam fato decretum est 454.f
Amicum ridiculum esse præstat quàm grauem & inimicum 457.p
Amicorum mortem non esse dolendam 558.p
Amicum amico similem esse debere 845.p
Amicitia quid 38.m. 120.m
Amicitia inter homines quomodo seruetur 38.f
Amicitia uera qdĩ amico diligat 40.f
Amicitia publica quid 28.p
Amicitiæ principium et medium quod & finis 119.m
Amicitia ab honestate definita 119.m
Amicitia quid à beneuolentia & lasciuo amore differat 119.f
Amicitiæ duæ species 120.m
Amicitiæ hominum quales 120.f
Amicitiæ paradoxa 126.p
Amicitiæ quæ falso appellentur 301.f
Amicitiæ duraturæ argumẽta 444.f
Amicitia an ex opinionum cõcursibus constet 301.p
Amicitia cum amante, uel cum non amante potius sit iucunda 446.m

Amicitia quæ dura & aspera dicenda sit 845.p
Amictuum uarietas, 209.f
Amistris Xerxis uxor, Artaxersis autẽ mater 37.p
Ammon deus 463.p
Ammonis responsum Athenienßibus factum 47.m
Amor pulchri est desiderium 119.m
Amor Amicitiæ medium 119.m
Amor ad amicitiam quid 120.m
Amor furoris species à Venere 167.m
Amor Venereus in Symposio tractatur 167.f
Amor magus 174.m
Amoris nodũ cæteris omnibus esse potentiorem 305.m
Amoris uis ad quem spectet influxum 306.p
Amoris laus, dignitas, magnitudo 373.m. & deinceps
Amo. origo unde 374.p. & deinceps
Amore non solum mortalium, sed immortalium quoque mentes domari 373.f
Amoris utilitas quæ & deinceps 374.f
Amorem non esse ubi libido est 375.p
Amoris nomen deo, à quibus attributum sit 375.p
Amor pro pulchritudinis desiderio accipitur 375.p
Amoris exemplaria 375.f
Amoris duo genera 379.p
Amorem γλυκύπικρον esse 379.p
Amor mors est uoluntaria 379.f
Amor simplex & mortuus & 380.p 379.f
Amor quod nam desiderium sit 380.f
Amoris iucunditas in seniore qualis, et in iuniore 381.p
Amor coniungit similia 381.f
Amorem omnium esse autorem, & seruatorem 381.f
Amor moderatus & immoderatus qs 382.m
Amor benignus cur dictus & à quo 382.f
Amor quis secundum Aristophanem 383.m
Amor animas restituit cœlo, beatitatis gradus distribuit, æternum largitur gaudium 386.p
Amoris beneficia tria 386.f
Amor cur beatißimus dicatur & pulcherrimus 386.f
Amor quomodo pingatur 387.p
Amorem ad scientias, figuras & uoces duntaxat pertinere dicimus, & cur 387.f & 388.p
Amorem auiditatem angeli esse dicit 389.m
Amor cur iuuenis tener et mollis pingatur 391.m
Amor cur iustus, temperatus, fortis dicatur 391.f 392.p
Amor quomodo nascatur 390.p
Amoris simplicis dona quæ 392.f
Amoris mutui dona quæ ibidem
Amorem cæteris dijs & antiquiorem, & iuniorem esse 392.f
Amoris imperium quid apud Platonem 392.f & inde tur 167.f
Amorem ante necessitatem regnare 393.p
Amor medius inter pulchritudinem, et turpitudinem 394.f
Amor medius inter hominem & deum 394.f
Amorum distributio 396.p
Amor quomodo diuersa ratione in diuersis subiectis excitur pulchre & longe disseritur 396.f. 397.p
Amor ex Penia & Poro ortus 397.p
Amores gemini in omnium animis, ac in humanis quinq; 398.p
Amorẽ in quinq; diuidi species 398.m
Amoris paßiones quomodo generentur in amantibus & deinceps 399.p
Amor quomodo curetur ibidem
Amori qui facilius submittũtur 399.f
Amor cur dicatur immortalis & deinceps 401.f
Amor sequitur sapientiam 402.p
Amor erga masculos & fœminas unde 404.m
Amor ferinus unde nascatur 410.p
Amore quàm facile irretiantur homines 411.m
Amor uulgaris quid, & eius affectus 412.f
Amori uulgari qui dent operã 420.f
Amore qui facile irretiantur 413.p
Amoris melãcholici exitus qs 413.m
Amoris solutio uel cura duplex 413.f
Amoris diuini utilitas, & species quatuor 414.m
Amor Socraticus quàm utilis 415.f
Amorem Deum nunquam pro dignitate laudatum esse 418.f
Amoris laudes 419.p
Amor geminus 420.m
Amoris pulchritudo unde colligatur 427.p
Amorem uoluptatibus omnibus fortiorem 427.f
Amorem Poetam esse, & Poetas facere ibidem
Amorem Saturno & Iapeto minime antiquiorem esse 427.p
Amor quid cupiat & appetat, & quorum sit 429.m.f
Amor medius inter turpe & pulchrũ 430.m
Amoris generatio & origo 430.f
Amorem mediũ esse inter deos & homines 430.f
Amorem unũ esse ex dæmonib. 430.f
Amorem esse philosophum 431.m
Amor non pulchri est, sed generationis, partusq; ex pulchro 432.m
Amor sempiternũ quiddã est 432.f
Amorem mortales aliter, & aliter immortales uocant 453.m
Amorem recta sui natura tẽperate & musice amare 565.p
Amorem mixtum esse dolore & uoluptate 710.f
Amores tres esse 845.m
Amphilytus quonam pacto cognominandus sit 10.m
Amphion Lyræ inuentor 770.f
Amußis alba in albo lapide, Prouerbiũ 278.m
Amyci luctatio indigna mentione 827.f
Amyntora Phœnici filio maledixisse 890.p
Anacreonta Teium quis Athenas acciuerit 2.f
Anacreontis sapientis scripta 445.m
εὐανγκάσου unde dictum 323.p
Anagogicus sensus Platonicis necessarius 734.m
εὐαλύσου 314.p
Anaxagoras amplum patrimoniũ dissipauit 108.f
Anaxagoras perstringitur 344.f
Anaxagoræ Clazomenij libri quibus opinionibus pleni sint 473.p
Anaxagoræ confusio 497.f
Anaxagoræ sententia de mente 510.f
Anaxagoram diligentiorem in naturalibus quàm in diuinis 616.m
εὐδοξίαι quid 320.p
Androgimus genus quale fuerit 424.f
Andron Androtione genitus 229.f
Angeli quid admirentur 373.f
Angelos dei ministros esse 395.m
Angelum super animam esse 405.p
Angeli mobiles an immobiles sint 882.p
Animæ uires quæ, & quot 13.f
Animæ impetus, & declinatiões quando ad beatitudinem, & quando non tendunt 22.m
Anima sola corpore utitur & eidem imperat 41.p
Animæ cura habenda 41.p

Animæ habitus quomodo fiat 140.p
Animæ uirtus quæ 41.m
Anima quomodo seipsam cognoscere posit ibidem
Animæ partes quæ trahuntur affectibus unde hauserint homines 53.m
Animæ summum bonum quod 81.m
Anima mũdi quæ sit necessario 90.m
Animam humanam cui similem faciat Plato 94.p
Animæ uoluptatũ & dolorum mixtiones 97.p
Animæ quibus uoluptatibus maxime gaudeant, & quibus maxime perturbentur 104.m
Animæ uis quotuplex 132.f
Anima quædam per se quædam per corpus apprehendit 155.p
Animã appellat cogitationem 157.p
Animæ operatio ibidem
Animæ cor ab Homero quid dicatur 159.f
Animæ naturalibus rationibus à sublunari opifice mulcentur 174.m
Animæ sphærarum nouem cœlestium quæ 168.m
Animum nullum sponte aliquid ignorare 180.p
Anima qualis ignara sit 180.p
Animam cognoscere, essentiam cognosci 188.f
Animæ interior collocutio quomõ appellari debeat 195.f
Anima potentior an iustior 275.m
Anima corpori quid conferat 314.p
Animæ sepulchrum quod 314.p
Animam uitiorum & uirtutum habitus secum ferre 336.f
Animæ malum quod 349.f
Animam alicuius probaturum quid habere deceat 354.m
Aniæ ornatus cũ adest bona est 363.p
Animæ quæ facultates 360.f
Animam peccatis refertam ad inferos descendere extremum omnium malorum est 370.m
Animæ post mortem status & conditio 371.m
Animam quid prisci theologi uocauerint 377.m
Animam immortalem esse 384.p
Anima quid corpori afferat 384.m
Anima cur in corpus descendat diobus creata lumimibus 384.f.
Animam in deum conuerti ibidem
Anima quoi uijs ad deũ redeat 385.m
Anima cur altero lumine non utatur 385.p
Animas quis in cœlum reducat 386.p
Animã nasci ueritate præditã 402.m
Animam supra corpus esse 404.f
Anima à corporis pulchritudine quomodo ad dei pulchritudinem cleuetur 406.f
Anima quibus gradibus à diuino furore extollatur 414.f
Animam corpore pulchriorem esse 434.p
Animarum humanarum ordines quot 441.m
Animæ immortalitas probatur 450.p
Animæ Idea qualis 450.m
Animæ currus & equi: & qui & quales 450.f
Animæ obliuio quot modis accidat
Animæ aut corporis natu- (452.p
ram non posse absq; totius natura cognosci 461.m
Animarum asserit immortalitatem 480.p
Animæ immortalitatem cur non approbet Socrates ea ratione motus in Phædone, qua usus est in Phædro 487.p
Animæ substantiam in hac uita intelligere difficillimum 488.f
Animam immortalem credere magna fide & persuasione opus esse 496.f
Animæ mortuorum an sint apud inferos nec ne 496.f
Animæ nostræ quando scientiam acceperint 499.f
Animam præesse corpori, utpote quæ diuinitati sit similior 501.f
Animas prauorum uersari circa sepulchra 502.f
Animam temperamentum eorum esse quæ sunt in corpore 505.p
Animam per omnem modum corpori præstare, etiam si immortalis non sit 505.m
Animam mortalem esse quæ rationes sint 504. & 505 per totum
Animam prius quàm in corpus labatur alicubi esse 508.p
Anima an maius & minus recipiat 508.m
Anima quicquid occupat, ad illud uitã affert 514.m
Anima migrans ad manes quid secum afferat 515.m
Anima quando ad omnia intrepida sit 552.m
Animæ proportiones quatuor 556.m
Anima corpus curat 567.f
Anima ita se habet ad bonum ut uisus ad solem 613.p
Animarum transitus in bestias quomodo fiat 642.m
Animæ tres partes & tres uoluptates 646.f
Animæ imaginem inuestigat 650.m
Animam immortalem esse 666.m
Animæ uera essentia quomodo contemplanda 667.f
Animæ uniduanæ 670.m
Animæ uirtus & cõpositio 685.p.m
Animæ essentiæ quid pertineat 685.f
Anima cur rei compositæ, & consonãtiæ musicæ comparetur 687.m
Animæ harmonica compositio 692.p
Animæ partes quomõ aucupetur Plato 695.p
Anima irrationabilis quid à Platonicis existimetur 699.p
Anima mundi in qua eiusdem parte collocata sit, & quur 707.p
Animæ substantiæ partes quæ ibidem
Animabus singulis unum esse attributum astrum 710.f
Anima cur amens efficiatur quãprimũ corporis uinculis includitur 711.f
Animæ mortalis species in corpore 723.m
Animæ corporisq; solutio quando fiat 723.f
Animæ morbi qui, & quomodo nascantur 731.p
Animæ morbis quomodo medendum sit 732.f
Animæ nostræ species præstantissima quomodo tractanda ibidem
Animas quondam sub Saturno beatas uixisse quõ intelligendum 783.m
Animæ nostræ ad influxus numinum quomodo parentur 794.m
Animam natura esse per se mobilem 867.f
Anima cur seipsam mouere posit 874.f
Animam cõiunctam intellectui omnia recte producere 875.p
Animæ motus quõ appellentur 875.p
Animam esse inuisibilem 875.f
Animam à deo uitam accipere 881.f
Animæ defunctorum quomodo res nostras sentiant 882.p
Animã solam esse, et præstare id quod sumus 903.m
Animæ naturam antiquiorẽ esse corporibus 907.p. 914.m
Animæ generi quæ conueniant 914.f
Anima à corpore quomodo differat 915.f
Animata omnia transmutari & transmutationis causam intra seipsa habere 877.m
Animatum à nemine quàm à deo fieri posse 915.f

Animanti

Animanti unicuiq; certum uiuendi spacium esse à fatis datum 732.f
Animantia omnia grauiter affici cum ad generationem toto impetu ferantur 432.f
Animi immortalitas quomodo asseratur à Poetis 19.p
Animum cuncta didicisse 19.m
Animum semper scientem fuisse 21.m
Animus qualis sit ueritatis capax 43.p
Animus quando maiora peccata committat 46.f
Animi uoluptates, & dolores præcedunt corporis uoluptates & dolores 94.p
Animi affectiones trifariam diuidũntur 120.p
Anima quomodo afficiatur furoris quatuor speciebus 167.m
Animi morbus ex falsis opinionibus, malisq; moribus conflatur 224.p
Animi longe maiorẽ habendam curam quam corporis 224.f
Animus quibus alatur 229.p
Animum nõ cuiuis committendum esse 250.f
Animus huic coniunctus corpori diuinis reb. prorsus est ineptus 251.m
Animi temperati, & intemperati discrimen 276.f
Animo duo potissimum inesse 332.p
Animi uitium quare turpissimũ 350.p
Animi quam partem quis dolium appellauerit 357.p
Animi ordinatio quæ 362.p
Animus prauus quomodo sanari debeat 362.f
Animi pulchritudo in qua re sit 380.f
Animi cibus quis 387.f
Animum nullo adiumento egere, ut pulcher sit 391.m
Animum omnium prægnantem esse 403.m
Animum præsagire 441.p
Animus quo pacto fiat 450.m
Animarum nouem conditiones 451.f
Animam post decem millia annorũ ad idem reuerti 451.f
Animæ humanæ transmutatio 451.f
Animarum transitus in bestias quid significet 488.f
Animus moderatus ducem libenter sequitur post hanc uitam 515.f
Animi ornamenta quæ 518.f
Animi puerorum fabulis multo magis quàm corpora manibus formandi 55.m
Animum sapientis non esse mutabilem 554.f
Animo ipsi animo imperandũ 567.f
Animum quæ depraucnt 605.m
Animum regium optimum esse & beatissimum 629.f
Animi qua in parte uoluptates exciten tur in somnis 643.p
Animarũ transmutatio in bestias 671 per totum
Animarum natura & habitus cuius sit cultatis sit 757.m
Animi bona quãdo honorãda 779.m
Animum nostrum speculum esse diuinorum 794.f
Animos nostros quomodo ab ipsa statim pueritia lædamus 795.f
Animi cultus uerum à falso distinguit 796.p
Animus quis facilis sit 918.p
Animos optimos diuinare 927.m
Animositatem iracundam ex priuatis hominibus in ciuitatibus inuectam esse 580.m
Animal an semper sentiat quicquid patitur 95.f
Animalium cura duplex 201.f
Animalia quæ domestica, quæ syluestria appellata sint 202.f
Animalia quondam sub terra latuisse 224.f
Animalia ex elemẽtis cõposita 224.f
Animalia dæmonum ministerio instrumentis ad uitam necessarijs deus armauit 225.p
Animaliũ curator malus quis 367.m
Animalia cœlestia quæ 395.p
Animalia terrestria duplicia ibidem
Animalia post diluuium ultro nasci 521.p
Animalium generatio 140.p
Animalia cuncta & gigni et nasci per antoris sapientiam 427.f
Animalium ideæ quatuor 709.f
Animal quid nominandum sit 726.f
Animal nullum præter hominem harmoniæ sensum habere 758.m
Annonæ ratio 849.m
Anni intẽperies unde nascatur 423.f
Annus magnus quis 655.p
Anni mensura unde 709.m
Anni Platonis Aegyptijs similes 768.f
Antæi audacia 147.m
Antæi luctatio 827.f
Antenorem Pericli comparare possumus 439.m
Anthemiones laus & commemoratio 23.p
ἄνθρωπος quid significet 313.f
Antimirus Mendetis insignis Protagoræ auditor 229.f
Antiphonis pater Pyrilampes 61.m
Antiphon Rhamnusius malus rhetor 522.m
Antiquitatis inuestigatio quando in ciuitate orta 737.f
Antonius Allius Episcopus Fesulanus 373.p
Anytus cur Socratem accusarit 471.f
ἀφροδίτη quid significet 316.f
Apibus Rex nascitur tã corpore, quam animi habitu cæteros præcellens 219.m
Apocalypsis locus illustratur 43.p
Apollo animæ mundi mens 168.f
Apollo ab Ioue ducitur ibidem
Apollo Solis anima 168.f
Apollo triplicem significat Solem 305.f
Apollinis etymologia pulcherrima 316.p
Apollo quas artes hominibus dederit 393.f & 428.p
Apollinis instrumenta 563.m
Apollo quid apud Platonem significet 757.f
Apollodorus Cyzicenus hospes ab Athenienſibus delectus in Imperatorem 174.p
ἀπορίαι quid significet 320.f
Appetitio nulla naturalis ad malũ tendit 382.f
Appetitiuæ animæ uires quæ & quot 13.f
Apulei Platonici locus 411.p
Aqua utilissimo precio emitur cum sit pretiosissima 267.p
Aquã nostram alijs esse aerem 517.p
Aqua quomodo ascendat 682.p
Aqua in quibus aeri similis 682.m
Aqua quãdo lapis et terra fiat 714.p
Aquarum fluxus unde 728.p
Aquarum lex 847.f
Aquario Iunonem præesse 393.f
Aquatilium generatio qualis 733.f
Arabibus quis leges tradiderit 49.p
Arbitrij humani libertatem concurre re cum diuina prouidentia 735.f
Arcadibus quis leges denegauerit 49.p
Archelaus Perdiccæ filius in Macedonia quomodo imperauerit 10.m
Archelaũ Macedonum tyrannum quæ re occiderit Crateuas 44.f
Archelaum Perdicæ filium imperasse Macedoniæ 346.f
Archelaus ex ancilla Alcetæ ortus 347.p
Archelaus quomodo ad regnum perue nerit 347.p
ἀρχέπολις 311.f

Archilochus quid commune cum Homero habeat 169.m.& 170.f
Archilochi vulpem trahere 548.f
Archinus 521.f
Architectos raros fuisse in græcia 6.m
Architecti facultatẽ speculationis magis quam ministerij esse participem 198.m
Architectus in qua scientiæ parte constituendus sit 198.m
Architectus speculandi scientiæ particeps 201.p
Architectum nullum manuum ministerio uti, sed utẽtib. præsidere 201.p
Architecturã actionibus innatã scientiam sortitam esse 20.f
Architecturæ nobilitas 101.m
Architectura duo efficit 301.f
Arcus secum discrepans conuenit 423.m
Ardicus tyrannus 669
Arduum esse aduersus duo contraria pugnare, Prouerb. 885.p
Arena maris innumerabilis, Prouerbium 149.m
ἄρης quid significet 317.m
Areta Dionysii filia 924.p
ἀρετὴ quid significet 320.f
Argentũ quãti fieret à sophistis 108.f 109.p
Argiui auxilium ab Athenienſibus imploram 526.p
Arieti Palladem præesse 393.f
Ariphron Cliniæ educator 231.f
Aristarchus Homericus quomodo probabat carmina Homeri 275.f
Aristidi Lysimachi filio quid apud Socratem acciderit 13.p
Aristidem Lysimachi filium bonum uirum fuisse 24.f.372.p
Aristides Lysimachi filius 139.p
Aristippi Larissæi origo & familia quæ 14.m
Aristippus à Socrate dites factus 416.p
Aristocrates Scellij filius 347.f
Aristogitonis amor 421.m
Aristophanes comicus acerrimus Socratis insectator 409.p
Aristophanes carpitur 422.f & 424.p
Aristopho pictor 337.m
Aristoteles unus de triginta 61.f
Aristotelis de Socrate iudicium 399.f
Aristotelem in Ethicis aduersus Platonem circa ideam ludere 601.f
Aristoteles quid de moralis uitæ fundamento sentiat in Ethicis 757.f
Aristotelicæ sententiæ aduersatur. Nihil esse in intellectu, quod prius non fuit in sensu 212.m
Arithmetica Philosophantium quomodo à uulgarium differat 101.f
Arithmeticæ perspicacitas 101.m
Arithmetica duplex 101.f
Arithmeticam ab actione liberam esse 200.f
Arithmetica circa quid uersetur 338.f
Arithmeticæ utilitas 621.m & 622.p
Arithmeticam quoque persuadere ea quæ docet 339.f
Arithmeticam circa puros uersari numeros 616.f
Arithmeticæ commendatio 913.p
Arithmetra in qua scientiæ parte uersetur 198.m
Arithmeticos natura ad omnes doctrinas aptos esse 622.f
Armorum disciplina quid, & quibus prosit 291.f
Armorum qui maxime fuerint studiosi 292.p
Armorum peritia an disciplina sit, & quanti facienda 292.p
Arma quæ in templũ transferenda non sint 595.f
Arrianorum distinctio dei patris à filio 601.f
Ars Glauci 516.p
Artis unumquemq; peritum de sua arte interrogandum esse 6.p
Artis cuiusq; summitas quid 8.m
Ars oĩa ad rectitudinem dirigit 30.m
Artium præceptiones legis nomine appellandæ sunt 50.f
Artium potissima quæ 101.p
Artes in duplici ordine 101.m
Artes differre à se inuicem ibidem f
Ars dicendi cur omnibus præponeretur à Gorgia 102.p
Ars præstantior quæ 102.m
Artes omnes nosse innocuũ & in uita conferens esse 104.p
Artium multarũ similitudo potius odium, quàm amicitiam gignit 120.p
Artis peritus omnia eidem arti subiecta iudicat ex æquo 168.p
Artem aliquam qui tenet æque de omnibus quæ sub arte sunt iudicat 170.p
Artium præcepta sæpe tradit Homerus 172.p
Arti cuique facultas à deo tribuitur 172.p
Arte eadem necessarium ne sit eadem cognoscere 172.m
Artium fermè omnium duæ species 176.m
Artes omnes aut in acquirendo, aut in efficiendo uersantur 176.f
Artes à quo datæ 207.m
Artes geminæ circa omnia quæ fiunt 210.f
Ars causa, & ars concausa quæ 210.f
Artes omnes commensurari secundum maius & minus 211.f
Ars nulla potest quicquam de omnibus in uniuersum in omne tempus udalens constituere 216.p
Artem nullam multis cõpetere 218.p
Artes an secundum præscripta, uel secundũ artem tractandæ 218.p.m
Ars regia quæ 251.f
Artium genera duo solet adducere Socrates 251.f
Artem aliam esse quæ cõdit, aliam quæ conditis utitur 260.f
Ars oĩs aliqua de re persuadet 333.p
Ars peritiam sequitur 337.m
Artes omnes circa sermones uersari 338.p
Artium quædam diuisio 338.m
Artium abusus improbandus non artes ipsæ 341.m
Ars ad animam pertinẽs quomodo appelletur 344.p
Ars ad corpus pertinens non uno nomine appellari potest 344.p
Ars nulla sine ratione 344.m
Artium magister & gubernator quis 382.p.m
Artiũ facultatẽ ab amore tradi 427.f
Artes quæ quomodo à dijs hominibus distributæ 393.f. 428.p
Artem dicendi neq; multis neq; pauciſ, sed mediocribus uerbis indigere 460.p
Artes magna dialecticæ exercitatione indigere et cõtemplatione 461.p
Artes literis mandare ut certum quiddam ex ijs futurum sit, ineptum putat Socrates 463.f
Artem dicendi nõ posse extare sine earum rerum certa scientia quæ dicuntur 464.f
Arti nullum inesse defectum uel errorem 537.m
Artes sibijpsis non esse utiles, sed illi rei cuius sunt artes 537.m
Arte quicqd bene se habet minime permutationem recipit 554.f
Artes omnes absq; dialectica cæcas esse 617.m
Aristotelis ridentur calumniæ 629.f
Artes quæ ferro utantur & ære quãdo ignoratæ fuerint 771.m
Artem deo aduersari nõ posse 782.m
Artium doctores quõ diligendi 812.f
Artes quas libenter amplectantur homines 842.f
Artis opera minora q̃ naturæ 871.f
Artem Iouis triã requirere 881.f
Artes quæ minime conferant ad sapientiam 911.f
Artificem quemlibet in sua arte consulendum 30.p
Artificem solum de sua arte iudicare 131.p
Artifices an sua tantũ, uel aliena quoq; faciant 281.p
Artifices qui probandi 564.m
Artificum uita qualis 703.m
Artificem non decet rudes decipere 886.p
Artifici cuiq; in sua arte credendum 151.f
Artificia quæ similitudinem aliquam habent nemo simul exercere possit 849.p
Artificiosum omne mensuræ particeps 212.p
ἄσεμνος quid significet 316.f
Artemisiæ Mausoli regis cariæ Coniugis amor maximus 412.m
Articulis quæ careant 725.f
Articulorum in corpore usus 725.m
Asinorum & equorum genus inter se promiscue generat 203.m
Aspasias rhetoricæ professor 394.m
Aspasia mulier 520.f. 522.m
Aspectus quorũ sint uirulenti 411.p
Asperum quid 720.f
Assyriorum potentia magna 774.m
Astianax quid à Scamandro differat 310.f
ἀσφαλὴς quid significet 318.m
Astrorum parem esse numerũ & animarum 710.f
Astrorum peritiam in ciuitate necessariam esse 833.p
Astronomia circa quid uersetur 338.f
Astronomiam quis inuenerit 463.p
Astronomiam animi oculos ad superiora attollere 624.p
Astronomiæ laus et dignitas 918.p.m
Ate dea mobilis 27.p
Athamãtis successores diuersos ab alijs græcis ritus habuisse 50.m
ἀθλιὸν quid significet 317.f
Athenis periculosum erat quenquã iniuria afficere 25.p
Athenarum mœnia & naualia quorũ consilio constructa sint 340.f
Athenis maxima loquendi libertas 343.p
Athenas alias extitisse ante diluuium tum apud Græcos, tum apud Aegyptios 529.p
Athenæ uerbosæ 753.f
Athenienses quamdiu tyrannidem Hippiæ sustinuerint 3.p
Athenienses quibus cum bellum gerere consueuerint 35.m
Athenienſium reges unde originem duxerint 36.p
Athenienſium magna superstitio erga deos taxatur 47.f
Athenienses cur infelices in pugna contra Lacedæmonios fuerint 47.m
Athenienſib. qs leges tradiderit 49.p
Athenienses cur tributa Minoi pendere coacti sunt 52.f
Athenienses perstringit quod adulatoribus oblectarentur 366.p
Athenienſes quales Periclis oratione facti sint 367.m
Athenienſibus quos nam publica oratione laudare mos fuerit, et quibus inferias publice celebrauerit 520.f & 522.p
Athenien. quos in bello iuuerint 523.f
Athenienſium misericordia 526.m
Athenienſium uterum historiæ 703.f
Athenienſium nomine quid intelligatur apud Platonem 734.m
Athenienses probi an præcipue probi sint 745.p.154.p
Athenienses à Dario quãdo perterriti ualde fuerint 780.p
Attica quàm studiosa fuerit tragœdiæ 292.p
Attica tellus primo hominem produxit 523.p
Attica bellaria commendantur 565.f
Atticam regionem esse ingenijs accõmodam 735.m
Atticæ regionis antiqui fines 738.p
Attica democratia qualis 779.f
Attica septem pueros quotannis pendebat Minoi 736.m
Atlanticam insulam sub uasto gurgite mersam 704.p
Atlanticum mare quale 703.f
Atlanticũ pelagus undæ cognomen habuerit 739.f
Atlantici figuræ quid apud Platonem significent 734.p
Athletæ canibus similes esse debent 565.m
Atrei, Thiestiq; lis 204.f
Atreo cur recte nomen impositum 312.p
Auari aberrãt à bono, quod tamen appetunt 1.p
Auarum non facile assequi uoluptatem in discenda ueritate 647.m
Auarum nõ tenere iudicandi organum 647.f
Audaciã distare à fortitudine 244.f
unde proueniat 245.m
Audacia carens prudentia quid 289.f
Audenda quæ arbitremur 299.p
Auditus definitio 49.m
Auditus passiones quibus ex causis proueniant 722.p
Auditum cur nobis dederint dij 713.p
Auditoris communis & æqui discrimen 239.p
Auguralis scientia græce quomodo prius græcis dicta sit 449.f
Augusti oculi quales fuerint 410.f
Augustini locus 654.m
Auicẽnæ de prophetis opinio 466.m
Auicennæ locus 654.f
Auis nulla canit cũ aliquo afficitur incommodo 504.p
Auium generatio qualis 733.f
Auiarium in anima fingit 161.p
Auri pondo, quot argenti ualuerit 4.p
Aurum ignitum apud Ioannem in Apocalypsi quid significet 43.p
Aurum non simpliciter pulchra facit 106.f
Aurũ quàm difficile purgetur 220.m
Aurum multum in capitis esse continere pulchrum putant Scythæ 265.p
Auri & argenti habendi lex 802.m
Aurium circuli quanti esse debeant 390.f
Autochthones qui 739.f
Autolycum maternum Vlyssis auũ ad miratur Homerus 533.f
Autoris sententiã & rationem an quærere oporteat 461.m
Auxilium pulchrum quod 33.m

B

Bene, nocem neq; sonum ullum habet 163.m
Bacchus quid Platoni significet 757.f
Bacchantes fœminæ mente non sana, mel & lac ex fluminibus hauriunt 170.f
Bacis quo pacto cognominandus 10.m
Bactrianis quis leges tradiderit 49.p
Baptista Leo architectus 698.p
Barbari quæ studia minime curent 421.p
Barbarorũ uoces multas accepisse Græcos 318.m
Bartholomeus Fatius rhetor egregius 699.m
Basem uocabulũ esse diuersum 556.f
Batica quid à Myrine differat 310.f
Beatus qui 122.f. 357. p. 386.f 430.f 762.f
Beatum uiuere quid 287.m
Beatitudo cuius boni adeptio sit 1.p

Beatitudinis gradus quis distribuat 386.p
Βέλεσσιν unde dicatur 330.m
Belle omnia, Prouerb. 262.m
Bellũ quibus de causis suscipiatur 30.f
Belli calamitates magnæ 551.f
Bellũ à seditione quid differat 596.p
Belli studium ad quid referendum 744.f
Bello quæ exercitia conducant in ciuitate 843.m
Beneficiũ sine mercede contulisse quos maxime deceat 369.m
Benevolentiam reciprocam amicitiam esse uocandam 120.p
Bernardus Nutius rhetor 373.p
Bestias multas non nisi ab homine gubernari posse 225.p
Bestiarum libertas in ciuitate populari quanta 639.p
Bias cur abstinuerit à ciuilibus actionibus 108.p
Bias Prienæus 241.f
Bibens quõ seipsum decipiat 757.p
Bilis qualitates 399.f
Bilis quid, & unde 729.f
Bis eadem recensere ridiculum 256.m
Byzantius optimus orationum fabor 459.f
Bis atq; ter quod pulchrum, Prouerbium 359.f
Βλάβερον quid 321.f
Bœotiorum de amore lex 421.p
Bœotios auxiliũ ab Athenien sibus imploraſſe 526.p
Bonum duplex 1.p
Bonum appeti ab omnibus hominibus 1.p. & 2.m
Boni natura quomodo consideretur à philosopho 4.m
Boni intelligentia à quo, & in quibus infundatur 8.f
Bonum nullum quin scientia comprehendatur 22.p
Bona à bonis perdiscenda 25.m
Bonorum possessio unde 34.p
Boni uiri qui uocandi sint 37.f
Bonus quisq; in eodẽ est in quo & prudens est ibidem
Boni petitio quando secura, & quando periculosa 42.f
Bona omnia à dijs ad nos descendere 59.f
Bonum cur nobis ignotum 64.f
Boni summi triplex conditio 81.m
Bonorum gradus ibidem
Bonum animantium rationalium quod iuxta Socratem 81.f
Boni conditio an sit perfectum esse 86.p
Bonum nemo appetit nisi cognoscens 86.p
Bonũ omne non esse uoluptatem 89.p
Bonum id cuius gratia fit 100.f
Bonum & iucundum duas differentes naturas esse 103.p
Boni natura quo ab alijs discrepat 103.p
Bonum in mixta uita indagandum esse 103.f
Bonum quibus & quot ideis comprehendatur 105.p
Bonum secundum se esse oportere 110.f
Boni summi appetitus in nos quid agat 120.f
Boni bonis inimicissimi 125.f
Bonum, mali remedium 128.p
Bonum, utilium principium & finis 131.p
Bono oppositũ aliquid esse semper necesse est 150.f
Boni quo à malis differant 211.m
Bona ex omni rerum genere quæ nam sint 256.p
Bonorum omnium summum quod 256.m
Bonorum possessio & usus an ad beneq; uiuendum sufficiat 256.f
Bonũ nihil aliud quàm scientia 261.f
Bona unde in corpus dimanent 279.f
Bonus ad illa quisq; est, ad quæ etiam sapiens fuerit 289.m
Boni ratio ad quam naturam pertineat 306.p
Bonorum gratia agenda esse omnia 360.p
Bonum honeste & recte agere quicquid agat 363.f
Bonus nullus accusat insontem 369.f
Bonitas rerum omnium quæ 377.f
Bonum quid dicatur 378.m
Bona cupiunt omnes 402.m
Bono uiro nihil mali accidere posse ne que uiuenti, neq; defuncto 480.m
Bonorum premium quod nam, ut magistratum ineant 539.f
Bonũ idẽ esse atq; expetendũ 543.p & 544.m
Bona quæ nam uulgus æstimet 605.f
Boni quæstio difficillima 612.p
Boni filius quis 612.p
Bonum genuisse sibi consimilem filium 612.f
Boni maiestas quàm angusta 613.p
Bonum nunquam destruit quicquam 666.m
Bonum esse omnium causam 675.p
Bonorum ordo 749.p
Bonos esse illos qui sibimet imperare possunt 754.f
Bonum summũ quomodo assequi possimus 922.p
Bonorum consensu non esse potentiam maiorem 927.m
Bonitatem in centro posuerunt Theologi 376.f
Bonitatem per doctrinam comparari non posse 25.p
Boreæ Orithyan rapientis fabula 443.f
Brachia quomodo assuefacienda 585.m
Brachmanarum philosophorum commnnio 585.p
Brasidas Achilli collatus 439.m
Breuiloquentia Laconica 244.f
Breuiloquentia socratica 239.m
Breuitas loquendi conscia à Lysea & Gorgia adinuenta 460.p
Brutorum pastores cur homines 206.m
Bruta cui commendata sint 225.p
Brutũ nullum ea quæ homo nosse posse 298.m
Brutorum benevolentiæ, an amicitiæ dicendæ sint 301.f

C

Cadauera quõ curãda 903.f
Κακίαι quid significet 320.f
Cadmea disciplina nulla 753.m
Cæci præceptum, modus loquendi scraticus 166.m
Cædem duplicem esse 859.p
Calamitas dea qualis iuxta Homerum 427.p
Calceos quis primus confecerit 232.f
Callias Calliadæ filius cuius consuetudine doctus euaserit 35.m
Callie filius quis 85.m
Callius orator Socratis inimicus 409.p
Calliclis oratio de philosophia 353.p
Calliclis qui nam sententiam secuti sint in leuiter philosophiam attingendo 354.f
Callides Acharneus uoluptatem bonum, idem esse dicebat: item scientiam & fortitudinem, tum inter se, tum à bono differre 358.m
Callicrates Cyane nata quid nouisse dicta sit ab Anacreonte 11.p
Calliope Orpheum afflauit 168.f
Calliope uox sphærarum omnium 168.f
Καλλος quid 388.p
Καλὸν quid significet 321.p
Calor ex motu 129.f
Calumniam in omnibus multum esse 609.m

Calumnias quis dicendo, & conficere & soluere facile potuerit 460.p
Calyptra regio ubi, & cur sic uocitata 37.p
Cambisæ gubernatio qualis & inde 778.p
Cancer sophisticus 264.p
Cancro Mercurium præesse 393.f
Canephoria soror Hippeæ 3.p
Canes Lacenæ 62.p
Canem cognitione & ignorantia præditum esse 552.f
Capilli cur in cute nati 726.p
Caput membrũ esse diuinissimũ 711.f
Capitis textura qualis 726.p
Capricorno uestam præesse 393.f
Car quidam 258.f
Carceres non uiolandi etiam si posis 484.m
Carceres in ciuitate quot esse debeant 879.f
Carmina sua unde carpãt poetæ 170.f
Carminatoris diductio 211.p
Caro mollis qd indicet in hoïe 391.m
Carnium natura 725.p
Carnibus uesci quando impium fuerit 820.m
Carolus Marsupinus 373.p
Carthaginensibus quis leges tradiderit 49.p
Catellæ perinde acheræ sunt, Prouerbium 639.p
Catena aurea Homeri 140.p
Caupones qui sint 550.f
Cauponaria est commutationis species 178.p
Cauponari quibus liceat 850.p
Cauponatio cur instituta sit 884.f
Causæ ab effectibus quõ distinguendæ, & quomodo assignandæ 57.m
Causa quid 115.m
Causa & concausa in geminis artibus consideratur 210.f
Causam qua singula fiunt quomodo inuestigare debemus 510.f
Causarum duæ species 723.p
Causas rerum omniũ tres esse 871.m
Causa quomodo dicenda 899.f
Causidicos abundare sapientibus uerbis 1.f
Causidici corrupti carpuntur 893.p
Causidicos non esse sapientes 912.m
Celeritas quibus in rebus commẽdetur 280.f
Ceneus thessalus in fœminam commutatus 897.f
Cen'us maximus ciuiũ quem uult Plato 808.f
Censorum electio & officium 812.f
Censura iudicialis cur inuenta 180.m
Centum pro uno accipietis Euangelij locus 655.f
Centrum cur deus appelletur 376.f
Centrũ qd iuxta mathematicos 376.f
Ceramicus locus 61.f
Κεραύνολαι 853.m
Κερδαλέον quid 321.m
Cerea effigies in animo ab homero quo modo uocata sit 159.f
Cerebrum quibus rebus offendatur 410.p
Ceremonias externas quis abstulerit in numinis adoratione 42.f
Ceremoniæ circa defunctorum cadauera antiquissimæ 50.m
Cereris etymologia 316.p
Certamen homini quod acrius subeundum 336.f
Certamen maximum in hac uita quod 654.p
Certaminum partitio 843.f
Certandum esse de uirtute absq; inuidia 797.f
Chalcedonij oratoris præstãtia 460.p
Chalcis à Cymindi quid differat 310.f
Chaos ante mundum & deos quis posuerit 373.f
Chaos quomodo uocetur à Platonicis 374.p
Charitatis uis quanta 391.f
Charmidi Glauconis filio male successit spernenti dæmonij socratici præceptum 12.m
Charmides grauis & uerecundus à Socrate factus 416.p
Charondas quibus leges tradiderit, & in quem earundem inuentionem retulerit 49.p
Charmides Glauconis filius 229.f
Charondam qui celebrent 662.m
Chilo lacedæmonius 241.f
Chorea quid 759.p. 764.p
Choreæ Aegyptiorum quales 760.f
Choreæ partes quæ 767.m
Chori tres in ciuitate quomodo instituẽdi 763.f
Chori princeps quomodo eligendus 813.p
Chori quomodo distribuendi in ciuitate 844.p
Christi uitam totius esse uirtutis ideam 486.f
Christianorum communitas 585.p
Christophorus Landinus poeta 373.p
Christophorus Marsupinus 373.p
Chromatica quid 692.p
Cibi definitio 3.f
Cibi usus duplici de causa necessarius 637.p
Cicadarum origo 456.f
Ciconiæ amoris comparatio 42.m
Cimo quomodo imperauerit 11.p
Κίνησις unde dicatur 325.f
Circulo concluſum aliquid in medio sta re oportere 67.p
Circuli quatuor assidue reuoluti circa centrum, qui 376.f
Circulus unus à deo in mundum & à mundo in deũ tribus nominib. nuncupatur 376.m
Circũuallationũ duplex ratio 209.f
Citharistæ artẽ q tenere dicatur 164.f
Citharœdica ad quid conferat 361.p
Ciues quomodo boni fiant 288.f
Ciuium nomina quæ 592.f
Ciuem quæ non deceant 885.m
Ciuilis sapientia quid 8.m
Ciuilis scientiæ subiectum quod & finis 8.m
Ciuilis peritia quomodo uirtutis definitione comprehendatur 14.m
Ciuiles recta opinione ciuitates gubernant 27.p
Ciuiles diuino afflari numine 27.p
Ciuilia cur non tractarint prisci sapientes 108.p
Ciuilis an in scientum numero collocandus 200.m
Ciuilis, rex, dominus, pater familiãs an idem sint 200.f
Ci. facultas circa quæ uersetur 204.p
Ciuilis ars quæ 208.m
Ciuilis ars unde denominata 209.f
Ciuilis facultas quomodo ab alijs differat 221.m
Ciuilis scientia quæ ibidem
Ciuilis scientia quid in constituenda ciuitate obseruat 222.f
Ciuilis administratio quibus cõstet partibus 233.p
Ciuilis actionis finis quis 223.f
Ciuilem disciplinam omnibus præfert Plato 224.f
Ciuilem uirtutem donum esse diuinum 225.p
Ciuilem facultatẽ non solũ rebus humanis, sed etiã artib. imperare 225.m
Ciuitas quæ optima, & ex quibus talis constituatur 46.m
Ciuilem uirtutem qui falso profitẽtur 252.m
Ciuilem artem ad animam pertinere 344.p
Ciuilitatis figuræ quatuor præcipue numerantur 678.f
Ciuilium gubernationum matres duæ 777.f
Ciuilem artem tria requirere 881.f
Ciuitates quãdo opti. gubernẽtur 7.f

Ciuitates quō conseruentur 28.p
Ciuitas quo remoto melior fiat 38.m
Ciuitatis felicitatem quæ non promoueant 41.f
Ciuitatem quid pulcherrimā aut contrà turpißimam faciat 49.f
Ciuitatis administratio recta apud unū uel apud paucos 217.m
Ciuitas suapte natura robusta 219.m.f
Ciuitatis ornamentū quod 232.f
Ciuitatem non lapides sed homines faciunt 415.f
Ciuitatem nulli placere posse cui non etiam leges eius placeant 485.f
Ciuitatis actio tam publica quàm priuata quò deducenda 528.f
Ciuitas sine quibus nec ab initio constitui prospere, nec constituta feliciter gubernari possit 529.p
Ciuitatem cōstruere in eo loco qui conuectionibus non egeat est impossibile 550.m
Ciuitatis male institutæ signa 557.p
Ciuitatem non diuitijs, sed uirtute seruari 571.m
Ciuitatis magnitudo quanta esse debeat 571.m & 574.f
Ciuitas cur sapiens appellanda ueniat
Ciuitas quādo iusta esse dicatur (576.f 580.p
Ciuitas quando optime habeat 593.p
Ciuitatibus qui dominari debeant si felices esse debeant 597.f
Ciuitatem nullam à malis requiem habituras donec in ipsis philosophi dominentur 603.f
Ciuitas quæ nam careat seditionibus
Ciuitas popularis quid (620.m
præclarum putet 638.m
Ciuitatis popularis triplex diuisio 639.m
Ciuitas tyrannica, libera ne dicenda sit an serua 645.m
Ciuitatis tres species 646
Ciuitas ne aliqua per Homerū facta sit melior 662.m
Ciuitatis cuiusdā quæ ante diluuiū fuit præstantia narratur 703.p
Ciuitatis felicitas in quibus consistat 769.m
Ciuitatem & liberam & prudentem, sibi amicam esse oportere 777.f
Ciuitatis situs qualis esse debeat 785.f
Ciuit. copia quanta esse debeat 786.p
Ciuitatis dispositio quæ melior & uelocior 788.p
Ciuitatem fundare bonis legibus quàm difficile 789.p
Ciuitas quo nomine appellāda 789.m
Ciuitas quomodo diuidenda 803.f
Ciuitatē ppetua egere custodia 810.p
Ciuitatis fines quomodo & unde appellandi 811.m
Ciuitatem qui offendit, omnibus iniuriam intulisse dicendus est 814.m
Ciuitatem paterę similem esse, difficile intelligi posse 816.f
Ciuitatē debere singulis mensibus bellicas uires experiri 841.f
Ciuitates quid connectat aut dißipet 862.m
Ciuitatem capitis quandam esse capacitatem 906.p
Cleobulus Lindius 241.f
Cleophanis filius Themistocles 24.m
Cleombrotus qualiter affectus fuerit ex Platonis scriptis 654.m
Clinias Alcibia. pater ubi pierit 32.m
Clio Martis uox cur dicta 168.f
Clipeatus uir 145.f
Clitonem quis genuerit 739.m
Cnosos ampla ciuitas, & quis in ea regnauerit 51.f
Cocytus 489.f
Cocytus locus quis 518.p
Cœlij nomen quot significata habeat 304.m
Cœlius quando à Saturno castratus 393.m
Cœlo cur circuitus à deo datus 205.p
Cœli cur nouem 394.p
Cœlos octo esse iuxta Platonē 395.p
Cœli animam totam esse in quibuslibet cœli punctis 381.f
Cœlum cur caleat 615.f
Cœli uinculum 669.f
Cœlū esse calidū, sed nō urens 684.p
Cœlum quæ præcesserint 715.f
Cœlum deum facit 913.p
Cœlestia cur quidam coluerint 465.f
Cogitare quid 157.p
Cogitatio & oratio an idem 195.m
Cogitationis definitio qua separatur ab oratione 195.m
Cogitationis conclusio quæ 195.f
Cogitationes partim ueras, partim falsas necessario esse 196.f
Cogitationē uerbis tribuere qd 260.p
Cogitatio uehemēs quātū possit 412.f
Cognatio amicitiæ principium 119.m
Cognitionem suiipsius, & aliorū philosophiam esse 7.m
Cognitio rerū scibilium quid 8.m
Cognitio unde oriatur 31.p
Cognitionē quæ deprauent 332.p
Cognitio hūana à sensib. oritur 378.p
Cognitio & cognoscibile quid 598.f & deinceps
Cognitionem rerū optimarū ab oculis nobis allatam esse 712.f
Cognosci posse aliqd duob. mod. 29.m
Cognoscere seipsum difficillimū 39.m
Cogno. ab opinari qd differat 166.p
Cognoscere cognosci, actio an passio sit 188.f
Cohibendi scientia quæ 7.f
Colendi rectus modus 890.p
Collaudationes quis primus inuenerit 459.f
Collectio, et discursus per ea quæ à sensu proficiscuntur 13.f
Colophoniū suffragiū, prouer. 930.m
Coloris secūdū Gorgiā definitio 17.p
Coler à colore non differt, cum tamen nigrū albo etiā sit contrariū 82.m
Colores unde, & quid 722.p
Comica quæ effusiorem cōcitant risum damnat in tertio Dial. de Iusto p to.
Comitia ingredi qui cogēdi sint 813.m
Commercij duæ species 178.p
Commercia quid sint 533.m
Commiserationes quis orando mirificē egerit 460.p
Commixtione sublata nulla de re loqui possemus 193.f
Cōmunicatio inter bonos ciues 550.p
Communio rerū quō discenda 190.f
Communio filiorum, uxorum, & rerū ubi fuerit 585.p
Commutationis duæ species 178.p
Commutatio in ciuitate, quæ 850.p
Comœdia duplici utitur narratione 560.f & 561.p
Complexionē speciei naturalem unde hauriant homines 53.p
Composita omnia à superiori simplicitate pendere 674.f
Compotationes in ciuitate sint ne admittendæ 752. per totū, & deim.
Cōputādi facultas i speculādo uersatur
Concentū ex discrepantibus constare (201.p 423.m
Concentus effectus qui 687.m
Conceptio immortalis in hoīe 432.m
Concinnitas quid 375.p
Cōcionatorib. qd nō cōcedēdū 369.p
Conclusio aduersa 145.f
Cōcordia quā omnib. reb. utilis 381.f
Concupiscibilis in anima potestatis actus quis 13.f
Concupiscentiæ nomine quid appellandum ueniat 92.p
Conditionalis sapientia quæ & quibus cōmunis 8.m
Cōducibile an genus pulchri sit 115.p
Cōfabulari quō liceat de reb. antiquis, quarū ueritas ignoratur 556.p
Confabulatio quando nata in ciuitate
Confessio apud Christia- (737.f
nos utilis, & cur 289.p

Confusio

Confusio in ciuitate quid dicatur, & quantū mali apportet 579.f
Connus Metrobij filius citharista insignis 253.m. 394.m. 522.m
Consideratio quarum rerum pulcherrima 354
Considerāda tria in omni re 373.f
Considerare seipsum, maximū esse studium 440.f
Consilium res sacra 9.m
Consilia quæ bona 38.m
Consonantia quæ n.m magis oblectet 239.
Consonart. c nouem gradus 556.f
Consonantia quō definiatur 689.f
Consonantiarum origo 690.f
Constitutiones quando legum nomine dignæ sint 784.p
Consuetudo quid 329.f
Consuetudinē inire quibus cum sit difficile 28.f
Consulere ad quem pertineat 29.f
Consulens quid principio obseruare debeat 446.m
Cōsulturi quid præfinire debēt 9.m
Consultationem in ijs quæ nos agimus quid perficiat 14.p
Consultatio matura præponi debet rebus grauioribus 228.f
Consultatio de ea re dicitur esse, cuius gratia aliud quæritur 293.m
Consultatio humana talorum iactui similis 664.m
Contagio quæ facilius generetur, & grauior sit 411.m
Contemplatio ueritatis, cuius ex tribus animæ uiribus opus sit 13.f
Contemplationē quid perficiat 14.p
Contemplatio uniuersa in duo distribuitur 201.p
Contemplationis donū à quo detur hominibus 395.f
Contemplatiua uita diuinißima 91.m
Cōtemplatiua uita quantū actiuæ præstet 528.f
Contemplatiua et actiua circa quæ uersentur 398.f
Contēplat. animi amor diuinus 399.f
Contendere est aduersariorū 239.m
Contentio quid 178.f
Contingens nō est ubi uoluntas est atq; necessitas 678.p
Contradictio quæ 178.f
Contradictio commerciorum sine nomine est 178.f
Contradicendi ars omnia in controuersiam deducere potest 182.p
Contradicere aliud q̄ cōuitiari 259.p
Cōtraria duo nō posse esse i eodē 43.f
Contraria contraria non amant, licet appetere uideantur 120.p
Contraria contrarijs dignosci 133.m
Contraria quomodo pendeant à se inuicem & cōnectātur 497.f per totū
Contrarium sibijpsi nunquā fieri contrarium 513.m
Contraria & si alicui nō sint cōtraria ipsum tamen non admittūt 514.p
Contrarij unius summum alterius esse principium 630.p. 639.p
Cōtraria cur difficile discātur 834.m
Controuersia iudicabilis quæ 178.f
Conuersioni cui pedes nec crura dederit deus 707.p
Conuexum duplex 727.m
Conuiuium platonicum unde originem habuerit 373.p
Conuiuia commode ne admittenda sint in ciuitate 751.p
Conuiuiorum leges 812.p
Conuiuium nuptiale 817.m
Copiam non minus quàm inopiam ciuitati nocere 571.m. 524.p
Coqui uerba contra medicum 370.p
Coquinariæ artis uocabula 179.m
Coquinaria ars qd profiteatur 210.p
Coquinaria ars nulla, sed peritia quædam 343.m
Coquinaria medicinā simulat 344.m
Cor quando nō recte se habeat 159.f
Cor esse uenarum originem 723.f
Corinthium luxum damnat 565.f
Corinthios auxilium ab Athenienſibus imploraſſe 526.p
Coronā datā esse propter artē à militibus tanquā primitias 48.m
κόρος 312.m
Corporis bonā habitudinē quæ faciunt 53.p
Corpore quid nam uita- (5.f
tur, & idem imperet 40.p
Corpus qui nouit, sua non seipsum nouit 40.m
Corpus ab elementis quatuor suscipiūt homines 53.p
Corpus receptaculum doloris & uoluptatis quæ pastione fit 95.p
Corporis nomine quod appellandū uenit ex quibus cōponatur 90.p
Corpus hominis instrumentū 119.m
Corporis habitus corruptio 140.p
Corpus in infimo gradu colloc. 167.p
Corpus quomō afficiatur furoris quatuor speciebus 167.m
Corporis particeps, nō est mutationis expers 205.m
Corpus sub anima temperata immortale effici posse 277.p
Corpus sine anima curari non posse
Corporis habitus robu- (279.m
stus quō acquiratur 291.f
Corpus animæ sepulchrum 314.p
Corpus bene affectum non omnes cognoscunt 344.p
Corpus curans ars duplex 344.p
Corporis malum quod 349.f
Corporis ordinatio quæ 362.p
Corporum formæ post animū sequenti gradu disponuntur 378.p
Corpora post mortē qualia fut. 371.p
Corporis pulchritudo quid, & quibus ex rebus constatur 380.f
Corpus quarum rerum concordia constet 381.f
Corpus ex quibus constet 384.p
Corpus hominis instrumentū 384.m
Corporum operationes unde proficiscantur 384.m
Corpora iugiter fluere 384.f
Corpora pulchra non esse ex sua ipsorum materia speciosa 388.m
Corpus et pulchritudo cur diuersa sint
Corporis proceritas quan- (390.m
ta esse debeat 390.f
Corporis pulchritudo quid ibid.f
Corpor. humani proportio qualis esse debeat 390.f
Corpus humanū cœlo debet esse simillimum 391.p
Corp. omniū quō prægnās sit 403.m
Corpus omne ab alio quodam moueri
Corpora non esse seor- (404.f
sim ab animis diligenda 434.p
Corpus inanime quod 450.m
Corpus aereū quod nam secundū Proclum & Platonem 488.m
Corpus philosophāti impedimēto esse 494.m. & deinceps
Cor. quāta mala in orbe excitet 494.f
Corpus diu durat apud Aegyp. 502.p
Corporis quædam fermè immortalia 502.p
Corpus nobiscū, aut cū mente agit, non aūt mēs propter corpus agit 511.p
Corpus bonum ex bono animo fieri 557.p. 565.m
Corpus ciborū uitio dißipari ne possit 666.f
Corporis proprietas 712.p
Corporis naturali habitudini quæ aduersentur 729.m
Corpus cò dirigitur, unde primus animæ datus est motus 733.p
Corporis formam non esse uirtuti ante ferendam 796.p
Corpus cur honorandum & quomodo 796.f
Corpora quæ pulcherrima sint 824.f
Corporis exercitationes quæ liberales 827.f
Corporis motus duplices 835.p

Corpus

Corpus humanorum delictorũ purgatorium esse aptum 852.f
Corpus tanquam imaginariũ quiddam hominem sequi 903.f
Corporum quinq; genera 969.m
Corporis motum qui prætulerint animæ 917.f
Correctionis quàm studiosus fuerit Socrates 343.p
Corruptiõis genere quot cõprendenda ueniant, regula notatur 91.p
Corrumpitur quodlibet à propria sui prauitate 666.m
Corybãtes nõ sana mente saltãt 170.f
Corybantes aliquem initiaturi quid faciant 255.m
κοσμὸς græcis quid 374.m
Crãtor primus Platonis interp. 672.f
Crateuas cur Archelãum Macedonum tyrannum occiderit 43.f
Cratistolus 927.p
Creata oĩa esse ex nihilo à deo 196.p
Credere an idẽ sit quod discere, & credulitas quod disciplina 340.p
Credulitatem aliam ueram, aliam falsam 340.p
Creonis interpretatio de corõis 48.m
Cresphontes Messenes rex 773.m
Creta populosa, & in qua nonaginta urbes 51.f
Cretam Lacedæmonijs leges tradidisse
Creta intelligentiæ magis quàm uerbis studet (51.f 753.f
Cretenſib. quis leges tradiderit 49.p
Cretenses inter græcos à compotationibus abstinuerunt 52.p
Cretensem rẽp. à multis laudari 630.f
Criſo Imæreus cursor celeber 238.f
Criteas Callescri filius 229.p
Crito Socratis auditor 476.f
κρὸσδυ quid 325.f
Criſippus Pæaneus 253.f
Culpa cur doloribus aboleatur 655.m
Cultus difficilior plantatione in agricultura 9.p
Cunctorũ uoce qd significetur 182.m
Cupidinem Veneris comitem quis dicat 370.p
Cupidines tot esse quot Veneres. ibid.
Cupiditas lucri quæ nam bona & laudanda, uel contrà 1.p
Cupid. quid in animãte declaret 92.m
Cupiditas quæ uehementior 315.f
Cupiditas quando expleta esse dicatur 388.f
Cupiditatem innatam esse ab incunte ætate 124.m
Cupiditatem omnem doloris esse participem 358.f
Cupiditates quid uere expleat 361.f
Cupiditatis uaria nomina 446.f
Cupid. imperium quod 446.f
Cupiditates tres esse 650.p
Cura quid in unaquaq; re intẽdit 58.f
Cura erga nostros 135.f
Cura & curator duplex 208.m
Curare seipsum quid 39.p
Curat quisq; quæ max. diligit 569.p
Curatio humana duplex 208.m
Curetarum armatorum ludi 827.f
Currere male uel bene quinam dicatur
Currus quid 165.p (274.p
Custodem qualem corpore oportet esse 552.m
Custodes ciuitatis quæ audire non deceat 554.555 & deinceps
Custodem nihil magis quàm ebrietas decet 565.m
Custodes in ciuitate ad turpia prohibẽda qui 593.f
Custodum officium & ingenium quale esse debeat 600.f
Custodes legum quamdiu in eo munere uiuere debeant 808.f
Custodum in animis naturam duplicem esse debere 700.f
Cyclopum simplicitas 772.p
Cygnus in numero solarium animaliũ refertur 488.f
Cygni quur gratulentur & suauius canant morituri 504.p
Cygnum ad humanæ uitæ electionẽ cõuersum quis uiderit 671.m
Cineſias Meletis filius 361.p
Cynira ditior prouerb. 762.p
Cypſelidæ in Olympia. 445.f
Cyrenaicis qs leges denegauerit 49.p
Cyrus Persas in libert. redegit 524.p
Cyri gubernatio qualis 778.p et inde

D

Δ Pro ζ sæpe ponebant antiqui 322. per totum
Dædali statuæ ligatæ magni fiũt 26.m
Dædali origo ad quem referatur 36.p
Dædali opera. prouerb. 58.p
Dædalum ridiculum fore si reuiuiſceret 108.p
Dædalus Metionius statuarius 170.m
Dæmonium Socratis 12.m
Dæmonium Socratis non omnes ad Socratis cõsuetudinẽ admittebat 12.f
Dæmoniũ Socratis nõ esse illi aduersatum cũ in iudiciũ descẽderet 479.f
Dæmonum simulacra quæ 196.f
Dæmones sortiti animaliũ curã 206.p
Dæmones altiores incorporeæ, humiliores corporeæ naturæ fiuẽt 125.p
Δαίμονες quos Hesiodus putauerit
Dæmones malos nonnulli (313.p los esse qui senserint 395.m
Dæmoniũ Veneris corũ ordo 396.p
Dæmoniũ amicitia quosdam in Magos euasisse 401.f
Dæmoniũ natura munia et offic. 430.f
Dæmones tradere diuinationẽ & magicam ibidem
Dæmonibus cur aliqui sacrificauerint 465.f
Dæmones quidam in tot distribuunt ordines quot ĩ cœlo sunt stellæ 465.f
Dæmonum alij patibiles, alij longæui, alij immortales 466.p
Dæmones cur nostris temporibus miracula non excitent 466.f
Dæmonum influxus cur in statuas deriuuerit 466.f
Dæmones quomodo in mentibus humanis attrahantur 467.m
Dæmo. multos loui rebellasse 467.m
Dæm. deos esse, aut deorũ fil. 473.m
Dæmonum genera quot 659.m
Dæmonum triplex diuisio 673.f
Dæmones cur coli iubeat Plato 785.p & 791.p
Dæmonum natura qualis 910.p
Dæmonica præstigia quæ 175.p
Damno lucrum contrarium 11.p
Damnum malum ibidem & 2.p
Damonis de musica sententia 575.p
Darius immortalis in ciuitate scriptor 456.p
Darius ad Scythas usq; suum extendit imperium 524.p
Darij gubernatio qualis 778.p et in.
Data recte auferri nõ debere. prouerb. puerorum 85.f
Datis Darij exercitus præfectus cõtra Athenien. 524.m
Dati cur mors à Dario indicta 779.f
Debitũ qd appellet Simonides 533.p & an inimico reddendum ibidem
Deceptio unde oriatur 194.p
Deceptio in quibus accidat 457.f
Decipienti quid notũ maxime esse debeat 457.f
Declarationũ quæ citra essentiam uocem fiunt genera duo 194.f
Decorum quid 113.f
Decorum incorporeum esse, & pluribus commune 106.p
Definitio quid 134.p
Definitio absurda quæ 134.m
Definitio græcis quõ dicatur 165.p
Definitio per differentias 166.p
Definitio absq; diuisione haberi nõ potest 174.f
Definitio per diuisionem qua in re peccet 208.m
Definitionis ars 208.f
Definire cuius sit artis 626.p

Definire

Definire idẽ per idẽ stultũ esse 602.p
Defluxus secundum Empedoclem unde manent 17.p
Deformitatem tollit gymnastica ars 180.m
Defuncti quo uinculo teneantur apud Plutonem 315.f
Defunctis aliquid superesse sperabat Socrates 493.m
Defunctos plerosq; ad Acherusiam paludem deucnire 517.f
Defunctis ingratas esse uiuentium lugubres querelas 521.f 527.f
Defunctorum annua cura habenda 791.m
Defuncti animã perturbationibus esse obnoxiam 852.p
Delectandi modi plures 82.m
Delectans usum & auditum an genus pulchri sit 115.f
Delictorum causas tres assignari posse 851.p
Delinquere in dei nomen quàm graue sit 441.p
Delphici oraculi sensus quis 7.f
Delphicum oraculum quomodo omnis generis homines peccando offendant 98.p.m
Delphicæ inscriptiõis expositio 41.p
Delphici dicti expositio 283.p
Delta regio ubi 702.m
δημιουργὸς quid significet 316.p
Demẽtes quõ euadãt homines 410.p
Dementium animum uanum appellauit quidam 457.m
Democritum negligentiorem in diuinis, q̃ in naturalibus 616.m
Demonstrare qui nouit uni, & multis quoq; posse 33.p
Demonstratione necessaria in rebus arduis non ueriſimili utendã 144.f
Demonstrationes quæ cauẽdæ 508.p
Demonstratio de animi immortalitate 665.m
Demosthenis Platonis auditoris sententia pulcherrima 654.m
Denarius numerus qualis 529.p
Νέου quid 322.p
Deriſio quid 98.f
Deteriorẽ se nemo ne faciat sua sponte 555.p
Deus quomodo adorandus 42.f & 47.f. 48.m
Deus nunquam iniustus, & nihil illi ſimilius iusto homine 150.f
Deus solus sapiens est 174.f
Deus hospitalis 175.m
Deus cur hominem produxerit 198.p
Deus quomodo appelletur in unaquaq; lingua 303.p
Deus bonitas, pulchritudo, iuſtitia, medium, finis 376.p. & deinceps
Deus quomodo omnia ad se trahere dicitur 376.f
Deus quomodo considerandus 406.p
Deus quomodo amandus 408.p
Deus ſi mutaretur, in melius an in peius mutandus ueniret 555.p
Deus & quæ dei sunt omni ex parte bene se habent 555.p
Deus cur mentiatur nullam esse causam 555.f
Deus quomodo rerum autor dicendus ſit 653.m
Deus consilium & cõsilij fons 397.m
Deus mundi auctor an idem ſit & materiæ effictor 675.f
Deus quæ per se, quæ uero per media faciat 696.m
Dei imaginem uirum bonum esse 51.f
Dei mens qualis 168.m
Dei munera quomodo ad creaturas decidant 393.m
Dei definitio 913.p
Deo etiam non tantũ hominibus tyrannidem adtribuit Theages 11.p
Deo omnia adscribit, & in deum refert Socrates 13.m
Deo quomodo tribuatur quod suum eſt 53.p
Deo inimicum aut amicum opus quod 56.p
Deo ſimiles quomodo efficiantur homines 150.f
Deo magis obediendum esse quàm hominibus iuxta apostolicam uocem 474.f
Deo qui amicus aut inimicus iudicandus 791.p
Deum quomodo placandum esse aſſeruerit Socrates 13.m
Deum quomodo adorauerit & Plato, & Mercurius 42.f
Deum quid poſcere debeamus 43.p
Deum uerbo aut opere ne offendamus, principio cauendum 51.f
Deum ſolum ſupremam habere ſcientiam 65.p
Deum humani generis fuiſſe pastorem aurea ætate 198.f
Deum orandum esse in contemplatione difficilium 88.p
Deum inter prudẽtes homines uersari 175.m
Deum omnia ex nihilo creaſſe 196.p
Deũ omnibus rebus prouidere 226.p
Deum apud diuerſos populos quatuor tantum literis appellari, & cur id 303.p
Deũ unicũ esse ſecundũ Platonẽ 303.f
Deum omnia potentiſſime, & ſuauiſſime rapere 305.m
Deum ſæpe cœlũ cur uocemus 274.m
Deũ pulchrorũ omniũ causam 377.f
Deum qui non esse aſſeruerint 385.f & 386.p
Deũ qui fecerint corporalem 387.p
Deũ animalẽ qui fecerint 386.p
Deum quidam animum, alij corpus esse dixerunt 386.p
Deum ſuper angelos esse 405.m
Deũ amore diligendũ infinito 407.f
Dei uimbrã in corporibus, ſimilitudinẽ uero in animis, diligendam 408.p
Deum homini non miſceri, ſed per amorem colloqui & hominibus adeſſe
Deum non negligere bonos uiros, nec eorum res (430.f 480.m
Deũ omnia ſub bono cõcluſiſſe 489.p
Deũ bonorũ tantũ causam esse 554.p
Deũ ſemper & ubiq; talem deſcribendum qualis reuera eſt 554.p
Deũ mortalibus cãuſam præbere, quando uult funditus domum ſubuertere non esse credendum 554.m
Deum mortales affligere nõ dicendum
Deum non esse mutabilem, (554.f lem, ut Poetæ fingunt 554.f
Deũ nõ ſuſcipere plures formas 555.p
Deum non esse indignum uirtutis, aut pulchritudinis 555.p
Deum esse idearum fontem 601.f
Deum adiri duabus uijs 614.f
Deum intelligendo concipere & fabricare uolendo 653.m
Deũ omnia in numero menſura & põdere feciſſe 680.f
Deum aquarũ diluuio peccata diluiſſe 735.f
Deum & fortunã, & opportunitatem cuncta gubernare 787.f
Deum ante omnia opera inuocandum 789.p
Deum eorum qui mentis compotes ſunt dominum esse 789.m
Deum principium & finem & media rerum ſolum continere 790.f
Deũ propter ſe adorari debere 839.m
Deum quàm reuerenter tractare debeamus 875.m
Deum omnia ad uirtutem, ſalutemq; totius ordinare 877.f
Deum negantes quò tandem euadant ſi impune dimittantur 880.p
Deum poſſe opus ſuum ordine tradito conſeruare 910.p
Dei quomodo nominandi ab hominibus ſint 314.m
De deorum nominibus nihil certi ſcire homines 314.m

Dij an pulchri sint 430.f
Dij Opificum qui 885.f
Deorum dissensiones irridendo docet unde prouenerint 56.m
Deorum opus præcipuũ quod 59.m
Deos nec tristari, nec lætari 91.m
Deorum originem quam esse dixerit 315.p
Deorũ opa distincte laudanda 420.m
Deorũ gesta qui cõscripserint 427.p
Deorum nullus philosophatur 431.p
Deorum genus qui attingant 502.f
Deorum amico omnia quoad fieri potest optima tribui 668.p
Deorum quorundam genealogia recensetur 710.p
Deorũ diuisio iuxta Platonicos 734.f
Deorum patriorũ statuæ quomodo ornandæ 785.p.791.m
Deos humana curare 876.m
Deorum uirtus qua boni esse concedantur, quæ 876.f
Dijs quid in Panathenæis dare consueuerint Græci 55.f
Deos dubitare, aut disputare negat Plato contra poetarum figmenta 56.f
Dijs nos nihil donare posse 59.f
Dijs quæ offerenda 902.p
Deos impie ab hominibus accusari 45.p
Deos non posse fieri meliores 59.p
Deos esse quis primus putauerit 232.f
Deos quos crediderint græcorũ prisci 313.p
Deos omnia propter pulchrorum amorem disposuisse 429.f
Deos cur quidam uenerati sint 465.f
Deos facile propitios fieri peccantibus 547.f
Deos gignere posse putat Plato 735.p
Deos esse quibus argumẽtis probet Plato 866.p.870.p.& 873.m
Deos scire, uidere & audire omnia 877.p
Deorum antiquæ leges dupliciter positæ sint 890.p
Dialecticæ officium quod 190.f
Dialectica latinius dicitur quàm dialectice 251.f
Dialectica apud Platonem quid significet, & quomodo à Logica differat 251.f
Dialectica quàm sit necessaria ijs qui magnas artes attingunt 461.p
Dialecticam philosopho necessariam esse 625.m
Dialectica quæ ætate attingẽda 628.f
Dialecticum haud alteri dandum quàm philosophanti 191.p
Dialecticus solus nouit recte interrogare & respondere 310.p
Dialecticus nouit rectene imposita sint nomina rebus, an non 310.p
Dialecticus consummatus, quis 441.f
Dialecticum pro Metaphysico accipit Plato 459.f
Dialecticum cuiuslibet scientiæ rationem capere 626.m
Dialogorum Platonicorũ species tres 13.m
Dialogi officia quot & quæ ibidem
Dianæ sterilis præceptum de obstetricibus 138.m
Dianæ etimologia 316.f
Diapason 572.p
Diapason ubi sedem habeat 691 per totum
Diapente ubi sedem habeat 691 per totum
Diaphragma quid diuidat 723.m
Diarrhœa & dysenteria quid & ubi generetur 730.f
Diatonica quid 691.f
Διάλογοι quid 843.m
Δικαιοσύνη quid 319.f
Dicendi arte alicubi carere homines 421.p
Dicendi recta ratio circa quæ uersetur 457.p.m
Dicendum quomodo sit arte 461.f
Dicta examinanda esse, nec statim admittẽda etiã si uera uideãtur 57.m
Dictiones theologicæ 28.p
Didonis amorem melancholicum fuisse 413.m
Diei & noctis mensura unde 709.p
Difficilia præclara esse, Prouerbium 608.m
Digitorum cutis qualis 726.m
Διδαϊκὲ quid significet 320.f
Diligat quænam quisq; facile 569.p
Diluuij causa 735.p
Dimetiendi facultas quid 247.f
Dimidium quomodo dicatur plus esse quam totum 594.m.776.f
Dinomaches filius Alcibiades 37.p
Diodori Siculi locus 585.p
Diomedi nebula ab oculis absterſa cur fuerit à Minerua 48.m
Diomedea necessitas, Prouerb. 606.f
Dion Syracusanus auditor et imitator Platonis 919.m
Dionis sententia de Repub. instituenda 933.per totum
Dionem honeste interijsse 937.f
Διονυσος quid significet 316.f
Dionysium olim à nouerca mente deturbatũ unum adinuenisse 767.p
Dionysiacus seniorum chorus 764.p
Diotima fatidica mulier 394.m
Diotima fatidica Athenienſibus mora bi dilationem dedit 430.p
Διφιλος 313.f
Discere an idem sit quod credere, & disciplina quod creduitas 340.p
Discentes ad quos nã ire debeãt 11.m
Discendi studiosum & philosophum, idem esse 552.f
Disc. uoluptas qualis et quãta 647.f
Discendum tamdiu, quamdiu uiuendũ 289.p
Discendum esse in omni ætate potius quàm docendum 529.f
Discenda quæ sint in ciuitate bene instituta 833.m
Discernere per genus quid 191.p
Disciplinas ex ijs esse quæ animæ adhibentur, eidemq; conferunt 6.p
Disciplinæ quæ nam utilitatem afferunt ibidem
Disciplina regia quæ 8.m
Disciplinam esse reminiscentiã 19.m
Disciplinarum uoluptates duplices 99.m.f & quorum hominum
Disciplinarum mercatura 178.p
Disciplinas periculosius emi quàm cibos 225.p
Disciplinis quæ res aduersentur 627.f
Disciplinæ definitio 745.m
Disciplinæ caput quod ibidem
Disciplinam quid soleat uocare Plato 757.m.758.f
Disciplina prima an sit per musas & Apollinem 759.p
Disciplina duplex 827.m
Discursũ phantasiæ qd perficiat 14.p
Dissentire à sapientibus, inscientiæ est argumentum 273.f
Dissensio quid pariat 56.p
Disserendi facultatem diuinum esse donum 225.m
Disserendi rationem tractat 625.f
Dissimilia amica esse nõ posse 120.p
Dissonantia quæ nam magis offendat 289.p
Disso. suijpsius peior omni alia 352.p
Dissonantiæ nouem gradus 556.f
Dissonum quid 432.m
Disputare interrogando quis consueuerit 175.f
Disputandi modus dialecticus quis, & contentiosus quis 16.m
Disputandi modus Socraticus 289.p
Disputandi præcepta duo 488.f
Disputandi præceptum 341.m
Disputationis finis quis 83.p
Disputationẽ eam finitã dici non posse quæ perplexos animos reliqt 85.f
Disputatio longa nõ temere damnãda 213.p

Disputatio de rebus Poeticis qualis sit 243.f
Disputationes sapientum quales sint 243.f
Disputatores ueri qui 243.f
Disputationem non egere ornamento uerborum 298.p
Distantia medium habent 78.f
Dithyrambus quid 780.f
Diues qui casu factus sit 23.p
Diuitem solum sapientem esse 43.p
Diuitẽ nullũ esse nisi sapientẽ 465.m
Diuites cum tyrannis quam habeant si militudinem 646.p
Diũ tes uulde, bonos non esse 803.p
Diuitijs q illustres apud græcos 14.m
Diuitiæ tertium inter optima locum occupant 339.p
Diuitias non multum admirantur qui, eas non pepererunt 532.p
Diuitias afferre timorem mortis possidenti 532.p
Diuitias male possidenti nullum afferre splendorem 527.p
Diuitias immoderatas obesse ciuitati 571.m 574.p
Diuitias simul cũ uirtute in ciuitate honorari difficile 630.p.633.f
Diuitias nimias in ciuitate prohibere q̃ salutare sit 844.m
Diuitiæ tertium bonorum tenent locum 860.p
Diuidendum quouſq; 212.p.213.p
Diuisionis generum in species causa uetus superioribus ignota 197.p
Diuisionis magister est dialect. 459.f
Diuisionem ciuitati esse perniciosissimam 592.m
Diuinorum cognitio 134.f
Diuinæ affectationis opera duo 196.f
Diuinorum conditio 205.m
Diuini & humani generis cognatio
Diuinũ quiddam excellentius, Prouerb. 606.p
Diuinarum rerũ qui fuerint negligentes 616.m
Diuinis quot motuum genera data sint 709.f
Diuina desuper reuelari, non autem à nobis inueniri 921.f
Diuinitas nullam habet certã sedem in mundi parte ulla 387.m
Diuinitatis radios qui sustinere nõ possint 191.p
Diuinitas q̃ magna in momento æquatur 168.m
Diuinandi artem quis hominibus dederit 393.f
Diuinandi uim humanæ dementiæ datam esse, & in qua parte generetur 724.p
Diuinatio à quibus concedatur 430.f
Diuortij lex 889.f
Docere quæ nesciás furioſũ esse 32.m
Docendi modus Socraticus 119.m
Docendum esse sine inuidia 269.p
Docens an persuadeat etiam ea quæ docet 339.f
Docenti semper gratia habẽda 269.p.
Docentis atq; discentis officia 273.f
Dociles qui 159.f
Docilitas quid 280.f
Doctrinæ obliuionem absq; tristitia uenire 99.f
Doctrinæ genera duo 180.m
Doctrinæ pars præcipua quæ 240.p
Doctrinarum mysteria sacra unde exordiri cõsueuerit Pythagor. 921.p
Dodecaedra figura 698.m
Dolia duo Homeri bonorum & malorum damnantur 554.m
Δολιχὸν quid 843.m
Dolorem comprehendi sub genere infinitorum 89.p
Dolo. magis & minus suscipere 95.p
Dolores uoluptatibus in tota huius uitæ tragœdia mixtos esse 98.f
Doloris mixtiones in corpore 97.p
Dolores superare difficilius quàm à uoluptatibus abstinere 290.p
Dolori statim succedere uoluptatem
Dolore non esse animum deijciendum 492.p 521.f.527.f
Doloris & uoluptatis mediũ 648.p
Dolor quomodo à uiro probo toleretur 664.m
Dolor quid & unde 721.p
Domini nomen cui conueniat 7.f
Dominus, ciuilis, pater familiás, rex, an idem sint 200.f
Dominos & seruos amicos nunquam futuros 809.f
Dominum agere non potest qui nõ seruiuit 812.p
Domus qua re max. conseruatur 28.p
Domus gubernatio ex filiorum educatione cognoscitur 293.p
Dom. quãdo bona, quãdo mala 362.p
Dona hominũ quam in partẽ à dijs accipiantur 59.f
Dona septem à deo per administratorios spiritus dari hominibus 395.f
Doris Dionysii filia 924.p
Dores unde dicti 763.p
Dorica harmonia quæ 294.f
Δοξα unde dicatur 323.p
Draco quibus leges tradiderit, & in quem earundem inuentionem retulerit 49.p
Dubitatio ignorantiam expellit 20.f
Dulcedo quomodo generetur 410.m
Dulcis cubitus, &c. Prouerb. 455.f
Dupla non duplũ, sed quadruplum spatium parit 20.p
Duplum sub genere finiti comprehẽdi 87.f
Dupla ubi sedem habeat 691 per totum
Durum quid 720.p
Dux exercitus qua potissimũ re confidere debeat præliaturus 37.m
Duces ad rectum qui 20.f
Duces exercitus à quibus deligendi 809.p
Ducum opus præcipuum quod in exercitu 59.m

E

Pro nutebãtur antiquitus 325.f
Ebrium gerere animum tyrannicum 643.f
Ebrietatem à Minoe esse prohibitam 52.m
Ebrietas duplex 543.f
Ebrietatis incommoda 565.m
Ebrij uitam edormire dicũtur 565.m
Ebrietas quõ sensim irrepat 757.p
Ebrietas cur uitanda 817.f
Ἐνθουσιον unde dictum 323.p
Ἐδονὴ quid 322.f
Educatio difficilior generatione in omnibus rebus 9.p
Educatio & eruditio bona quantũ prosit 575.p
Educatio quantum momentum habeat 754.m
Educatus in nauibus pro illiberali homine 449.p
Effectus à causis distinguendi in disputationibus 57.m
Effectus omnes in unam omnium causam referri debere 675.p
Effectricis facultatis duæ par. 196.p
Effectricis pars humana duplex & diuina itidem duplex 196.m
Efficiens semper natura præcedit, sequitur uero factum 88.f.115.m
Egeno uerecundiam nihil conducere 300.p
Egenis beneficiendum 444.f
Egestæ auditores quales 654.m
Εἰρξὶν quid significet 313.f
Electio ad quod bonum pertineat 1.p
Electionis rectæ peritiam cunctis artibus præponendam 660.p
Electionis iudicium non uulgare esse
Electri mirabilis attractus unde 671.p 728.p
Elemẽta quæ apud nos sunt quam uilia sint 89.f
Elementum simplex, & elementorum ignorantia 133.f

Elementa nec definitionem, nec rationem habere 163.m
Elementorum plurimorum neq; uox, neq; sonus est 163.m
Elementa ignota esse 163.m
Elementi elementa referre nemo potest 163.f
Elementorum concordia constare corpus 381.f
Elementorum permixtio ubi temperatissima 387.p
Elementa inter se esse cõtraria 679.f
Elementorũ quaternarius numerus cur mundo conueniat 681.p
Elementa Metaphysici quæ 681.f
Elementorũ uires & proportiones tractantur 682.per totũ
Elementa aliter in cœlo, et infra lunam aliter se habere 683.m
Elem. quatuor apud inferos esse 683.f
Elementa quæ uocantur ne pronomini bus quidẽ monstrari posse 714.p
Elementorũ dispositiones & genituræ 715.f. & deinceps
Elenchus sophisticus taxatur 588.f
Elephantum copia ubi 739.f
Elienses quonam uterentur in legationis munere ad exteros 108.p
Eliensium de amore lex 421.p
Eligenda nõ breuissima aut longissima, sed optima 793.p
ἥλιος quid significet 318.p
Emendi & uendẽdi species duæ 178.p
ἡμέρα quid 322.p
Empedoclis de defluxu sententia 17.p
Empedoclis Pythagoræi de concordia sententia 381.f
Endymionis fabula 497.f
ἐνθουσιασὸς quid 318.f
Enophitica uictoria 525.p
Ens & unũ mutuis nexib. claudi 69.p
Entium numerum parentes opiniones recenſentur 186.p
Ens illud tantum dicentium quod tangitur positio 187.f
Ens illud tantum dicentium intelligitur positio 187.f
Ens uerum nec uita, nec anima, nec motu carere potest 188.f
Ens motui & statui misceri 191.m
Ens & idem non sunt unum 191.f
Ens circa speciem quamlibet multiplex 192.m
Entis prima definitio 188.m secunda 189.p tertia m
Enti nõ esse contrariũ Non ens 192.f
Non ens multitudine infinitũ 192.m
Non ens nulli eorũ quæ sunt attribuendum 183.f
Nõ ens incogitabile et ineffab. 184.m
Non ens, nec unius, nec multorũ est particeps 184.m
Non ens in quibus sit 192.m
Non ens Enti nõ esse contrariũ 192.f
Non ens firmiter habere naturã suam 193.p
Non ens utrum opinioni atq; orationi immisceatur 193.f
Eorum quæ sunt diuisio 191.f
ἥφαιστος quid significet 317.m
Ephesii prisca origine Athenienses 174.p
Ephialtus quis 424.f
Ephororum potestas qualis apud Lacedæmonios fuit 789.p
Epidaurij certamen rhapsodorum instituere consueuerunt 169.p
Epigrãmata duo Delphis inscripta 13.p
Epigramma Midæ Phrygio inscriptũ 458.f
Epimenides quid fecerit 754.p
Epimenides in excogitando præstans 771.p
Epimetheo bruta fulcien- di cura data 225.p
ἐπισήμη quid significet 319.m
ἐπιθυμία quid 322.f
Epius Panopei filius statuarius 170.m
Epij luctatio 827.f
ἐπῳδαὶ ad quid conducant 761.f
Equa in oraculo à deo laudata 111.m
Equis erectum stetisse, ac iaculatum fuisse Cleophantum 24.m
Equorum & asinorum inter se promiscue generatio 203.m
Equi Acræe quomodo laudẽtur ab Homero 295.f
Equorũ usus ubi nõ magnus sit 843.f
Equestri facultate q illustres apud græcos 14.m
Equestris facultas plurimum in Thessalia colebatur 109.m
Equitũ magistri quõ creandi 809.m
ἥρα quid significet 316.p
Erato Saphonem afflauit 168.f
Erato Veneris uox cur dicta 168.f
Erechthei populus 40.f
Eretriã triduo subiecit Datis 524.m
Eretriensium pugna 524.m
Eri Armenij q reuixit narratio 668.f
ἔρως quid significet 317.f
ἔρως unde dicatur 322.f
ἥρως quid significet 313.m
ἔρως unde dicatur quando à cupiditate abstr ratione prouenit 446.f
Errat nemo cum nescire se ignorat 34.m
Errat rarius qui pauciora agit 257.p
Errantem & recte sentientem cognoscere, ad eundem pertinet 170.p
Errata omnia hominum unde 289.f
Errata præterita recognoscẽda 919.f & 928.f
ἐρύειν 325.f
Eryximachus Acumeni filius 229.f
Esse & fieri an idem 240.f
Essentiam rei non ostendi per passiones 57.f
Essentiã rei non percipi à sensu 155.f
Essentiæ si naturaliter sese habent naturales quoq; sunt actiones & passiones 304.p
Esseorum philosophorum communitas
Est, & fit præsentis tem- (585.p poris notæ 68.m
ἑστίαν cur denominauerint homines 314.f
ἑστίη apud Poetas quid 319.m
Esurire non dicitur corpus 92.m
ἔτος quid significet 318.f
Euander quid de columna Aegyptia 572.m
Euclides geometra 135.f
Eudicus Apemanti filius 110.p & 269.m
Eudorus alterum ex Thucydidis filijs instruxit 24.p
Eudoxi de nouem annorũ milibus computus 673.m
Euenor quem locum coluerit 739.m
Euenus Parius subdeclaratiões & collaudationes primus inuenit 459.f
Eueni scripta cõmendantur 492.p
εὐθυδικαι quid 564.p
Eumolpus 523.f
Euphemus Stesichori pater 449.m
Euripides in tragœdia excellẽs 641.p
Eurybatus 235.p
Eurycles instar absurdi, Prouerbium
Eurymedontem circa pu- (190.m gna ficta 525.p
Euryscis origo ad quẽ referatur 36.p
Eurysthenes Lacedæmõis rex 773.m
Europæ filij qui, & quàm præstantes in condendis legibus 51.f
Euterpe Ouidium afflauit 168.f
Euterpe Mercurij uox cur dicta 168.f
Euthyphron Pantij filius 312.f
Euthyphronis de anima sententia 314.p
Euthydemum à sophistarum captiunculis ad ueram transtulit philosophiam Socrates 416.p
Excellendi studiũ prouocat ad honesta 375.p
Excessum omnem uerti penitus in contrarium 639.p
Exempli uis in docendo 208.f
Exempli generatio quæ 209.p
Exemplaria duo in rerum ordine 151.p

Exemplaris

Exemplaris causa 705.f
Exercitationes communes apud omnes nationes esse 216.m
Exercitationem corporis amorem solere 414.p
Exercitatio quibus sit utilis 732.p
Exercitatiõis cura quibus dãda 813.p
Exercitus multos perisse rapiendi cupiditate 595.f
Existens ante cœli ortum fuisse 715.f
Experientiã in iudicando necessariam 642.p
Expetimus tripliciter 543.p
Extremorũ summa admodũ pauca & rara esse 506.f
Exules quos recipere non licebat 901.f
Exue uel abi, Prouerb. 147.m

F

Faber in qua scientiæ actione uersatur 198.m
Fabricam ærariam quis hominibus dederit 393.f. 428.p
Fabula tragica et attica de Minoe 51.f
Fabulas mancas dimittere 362.f
Fabulis colophonem imponere ibidem
Fabulæ pueris proponendæ quales
Fabulæ noũe quomõ abu- (553.m tatur Plato 655.p
Facere & fieri quid 176.m
Facere an idem sit quod agere & operari 282.m
Facere quid 431.f
Factum quod est semper totum factum est 187.m
Factorum humanorũ magna diuersitas
Factum infectum fieri (209.f non potest 233.m
Faciliora præguſtãda antequam ad difficiliora ueniamus 176.m
Falsitas deceptionem gignit 94.p
Falsa opinari possibile 259.m
Familiæ antiquitas quomodo commendanda 523.p
Familiaris administratiõis lex 832.m
Fascinatio unde proueniat 411.p
Fatum quid 895.p
Fatum uitari non posse 366.p
Febrium uariarũ sedes ubi 412.f
Febrium origo causa & locus 730.f & deinceps
Federici urbini et) mologia 197.f
Felix quis 347.p
Felici ut iustitia & temperantia adsit necesse est 363.f
Felices quid nos efficiat 256.f
Felix quis apud Scythas existimetur 265.p
Felicitatis tria nomina quæ sola scientia perficit 251.p
Felicitatis definitio quædam 256.p
Feliciter nihil posse agi absq; diuino auxilio 615.p
Ferarum generatio qualis 733.f
Festa nuptijs dicata per leges 591.m
Festa cur à dijs instituta 757.f. 759.p
Fides in uerbis sita 926.p
Fide iubendi forma 901.m
Figulariam in dolio experiri, Prouerbium 294.p
Figulariam in ipso uase discere, Prouerbium 366.f
Figura quid 16.m
Figuræ nullius particeps esse Vnum 66.m
Figurata omnia non semper aliquid significare 383.f
Filijs instituendis quanta diligẽtia adhibenda 11.f
Filios optare non semper bonum esse 45.p
Filios immolare apud quos receptũ fuerit 50.p
Filij mali cur ex bonis parentibus sæpe proueniunt 234.f
Filiorum educatio domus gubernationem declarat 293.p
Filij cur nobis comparandi & amici 343.p
Filiorum causa quàm multa fiant natura docente 434.f
Filiorũ procreatio quomodo curanda 591.m
Filios ex robustissimis oportere procreari 591.f
Filios adultos ad præliũ ducendos esse, & cur 594.f
Filij tyrannorum quomodo educentur 644.p
Filij cur nascãtur tam animo quàm corpore ægrotantes 806.f
Filiorum procreationi quomodo sit animus intendendus 821.p
Filio quando & quomodo liceat accusare patrem 889.m
Finis melior gratia eius cuius est finis 100.f
Finem humani generis circa perfectiora consistere 198.p
Finem omnibus rebus & singulis certum esse 198.p
Finis qui optimus existimãdus 198.p
Finẽ orationis alij aliter uocãt 460.p
Finiti genere quæ cõprehẽdãtur 87.f
Firmitas in actibus est 926.p
Flagitioso ut uiuat nõ expedire 365.f
Fluenta præcipua quatuor 517.f
Fluere omnia dixit Heraclitus 315.p
Fluxa omnia 143.m
Felix quis 41.f
Fœminæ uirtus quæ 15.p
Fœminæ suscipere est propriũ 385.f
Fœm. quæ facilius utros capiãt 413.p
Fœminæ generatio 733.p
Fœminarum ingenium & natura qualis 589.f. 819.f
Fœmininum genus unde principio genitum 383.m
Fori ratio 813.f
Formæ eiusdem quædam bona, mala alia 3.m
Formæ quæ sunt in anima & in corpore 132.f
Formæ apud Platonem quæ dicantur 389.m
Formosi flagitiosorũ consuetudine potissimum deprauantur 275.f
Formosi cur maxime ad temperãtiam adducendi 275.f
Formosum esse quem locũ obtineat inter res optimas 339.p
Formosos cur libentius erudiamus
Fortis quis sit 583.p (403.p
Fortes ad quæ sint præcipites 249.p
Fortes qui sint iudicandi 745.p
Fortitudo quæ 33.m
Fortitudinis opus quod 14.p
Fortitudo in homine quomodo perficiatur 14.p
Fortitudo in quibus cedat, & in quib. præcellat 223.f
Fortitudo unde hominibus adueniat 245.m
Fortitudo & fortis quid iuxta Homerum 289.m
Fortitudinem temperantiæ præponendam 290.p
Fortitudinis definitio falsa 295.f
Fortitud. species enumerantur 296.p
Fortitudinem aliquid pulchrum esse 296.f
Fortitudo an sit metuendorum & non metuendorum scientia 298.p
Fortitudinem partem aliquam esse uirtutis 299.m
Fortitudo quõ laudabilis 320.p
Fortitudo ex gymnastica & musica nascitur 557.p. 568.m
Fortitudo in qua parte ciuitatis locanda, & quid 577.p.m
Fortitudinem continentiæ anteponendam 745.p
Fortunam non subesse hominis imperio 26.f
Fortuna imperitiam sequitur 337.m
Fortunam deo aduersari non posse 782.m
Fortunam inuocet, Prouerb. 919.p
Franciscus Berlingherius 698.p
Frater adesto uiro, Prouerb. 546.f
Frigoris causa 719.f

Fructuum lex 848.p
Fruimur bono, & utimur alio tamen atque alio modo 1.p
Fucorum genera duo 634.m
Fucatoria artē imitatur gymnasticam 344.m
Fugiētes quos recipere nō liceat 901.f
Fulminum impetus unde 728.p
Funeris descriptio in Odyssea apud Homerum 52.p
Furia triplex 785.p
Furor quæ nā mentis alienatio 167.p
Furor quomodo ab insania differat
Furor idem quod mentis alienatio (167.p 167.p
Furor diuinus quomodo hominem afficiat ibidem
Furor diuinus quid 414.m
Furoris diuini species quatuor 167.m
Furor Poeticus à Musis ibidem
Furor mysterialis à Dionysio proficiscitur 167.m
Furor Poeticus quomō à Platone definiatur 167.f
Furores quatuor quomodo tum animā, tum corpus afficiant 167.m
Furoris primi, secundi, tertij & quarti officia 167.f
Furorum quis nam præstantissimus 415.m
Furorem quibusdam à dijs inspiratum esse 419.f
Furorem simpliciter non esse malum 449.f
Furor duplex 459.p
Furor diuinus quadruplex tbidem
Furem quomodo impune liceat occidisse 862.p
Furiosi quō custodiendi sint 891.f
Furto quis ualuerit 533.f
Furtum multis modis committi posse 854.f
Furtum pecuniæ illiberale esse, rapinā uero turpissimam 896.p

G

Gallum diei solisq; nūcium cur prisci Aesculapio sacrificauerint 490.p
Ganymedis fabula culpanda 751.m
Garrulus quis dicendus 179.p
Gaudiū quis largiatur æternū 386.p
Gaudium mentis unde nascatur 822.f
Gaudere & uoluptatem capere quid differant 239.m
Gaudere non idem quod felicem esse 358.f
γῆ, siue γαῖα quid 318.f
Geminis Apollinem præesse 393.f
Generandi uis quæ per se mouetur 377.m
Generandi cupiditas 733.m
Generando recreatio fit 402.f
Generatio ex calore 129.f
Generationes in numero eorum esse, quæ sunt 141.m
Generatio, mixta & simplex 203.f
Generatio immortale quid est in homine 432.m
Generatiōe semper carēs qd sit 704.f
Generationem fuisse ante cœli ortum
Generatio omnium fit, si adsit passio (715.f 873.f
Genitum illud uel mixtum Socraticum ex quibus constet 89.p
Genita diuerso motu diuersimode ferri
Genita omnia bifariā pariri (141.m 201.f
Genitalis uis animi sexuum nullum habet discrimen 404.f
Genitalia retro aliquādo fuisse 425.p
Genus aureum quod & cur ita dictum 313.p
Genus masculinum, fœmininū & promiscuum, unde primo natā 383.m
Genera omnium maxima quæ 191.m
Genera tria in ciuitate 579.f. 582.f
Genera rerum propria ad propria rerum capita & uniuersum genus ad uniuersum caput oportere referri
Genium nostrū & intellectum, & numen esse idem (676.f 852.f
Geometra in qua scientiæ parte à Platone constituatur 198.m
Geometria duplex 101.f
Geometriam quis inuenerit 463.p
Geometriā circa puras uersari dimensiones 616.f
Geometria an utilis 623.p
Georgius Cyprius medicus insignis
Gorgonis natura 827.m (699.f
Gibbosum duplex 727.m
Gignatur quid semper neq; est unquā
Glaciei generatio 718.f (704.f
Gladiatoria ars irridetur tanquam inutilis 292.m
Glaucon rhapsodus 169.p
Gloriam maximam quomodo philosophus acquirere posit 6.m
Gloriæ qs max. cupidus fuerit 37.m
Gloria quomodo quærenda 900.p
γνῶμη quid significet 319.p
Gobrias magus 952.m
Gorgias Leontinus quo tempore floruerit 12.p
Gorgias amicos sibi ob sapientiā comparauit 14.m
Gorgias Menonis præceptor 25.f
Gorgias qua ratione artem dicēdi cunctis præponeret 102.p
Gorgiæ laus & cōmendatio 108.m
Gorgiæ audacia & impudētia 337.p
Gorgias qualem artem suam esse imprudenter concedat 342.f
Gortynis ex Peloponneso migratio
Gradus sex in omni rerum ordine (787.p 414.m. 167.p
Graduū in naturalibus ordo & dispositio tractatur 676.p
Græciam per quadraginta annos docē do quis deceperit 23.f
Græciam omnem ab Homero eruditā esse iactabant quidam 665.m
Græci quid æstimatione dignū habuerint 37.p
Græci quàm superstitiosi fuerint, & parum dijs grati 47.f
Græcos non habuisse easdem ceremonias & sacrificia 50.m
Græcorū gentes quæ antiquissimis usæ sint legibus 51.m
Græcorum qui soli à symposijs & compotationibus abstinuerint 52.p
Græcos à Barbaris nomina multa habuisse 318.m
Græci qui nam lege tantū non natura
Græcos inter se propinquos (526.f
genere atq; cognatos esse 596.p
Grammaticam artem quis primus consideruerit 85.p
Grāmaticus à rhetore qd differat 33.p
Grandinis generatio 718.f
Gratia quibus uel quorum ratione pulchritudo non sit 107.p
Gratia in rebus alio nomine appellatur quàm in cognitiōe ipsa 758.m 755.p
Graue quod est malum esse 241.p
Graue quid 720.m
Grauidæ mulieres quō curādæ 826.m
Greßibilis alimonia duplex 203.p
Gubernatio humanorū ex quibus constet 4.f
Gubernationis rectæ finis quis 199.p
Gubernationem rectam circa paucos quærendam 215.f
Gubernationes septem, & earundem pulchra inter se cōparatio 219.f
Gubernationem diuinam Regnum esse & appellari 783.p
Gubernationes quæ tyrannidi propius accedant 843.p
Gubernatoria ars utilis licet non ampulloſa 365.f
Gummi natura 719.p
Gigantum fabula 570.p
Gygis licentia & anulus (545.m 668.p
Gymnasia pro omnibus bellicis exercitationibus accipit 834.f
Gymnasiarcharum præcepta 216.m

Gymnasticæ finis 5.f
Gymnastica aduersus deformitatem reperta 180.m
Gymnasticæ nomine quis sophisticam artem appellauerit 230.m
Gymnastica ars pueris cur addiscenda 234.m
Gymnastica certamina an admittenda sint in ciuitate 751.p
Gymnast. sola parit ferocitatē & 568.m 557.p
Gymnasticæ utilitas & deinceps 557.p 565
Gymnosophistarū cōmunitas 585.p
Gymnastica duplex 827.f
Gymnasticam exercitationem esse salberrimam 732.m
γυνὴ quid 320.p

H

Habitationū ordo quis 849.f
Habitus duplex 851.f
Habitus malos inuolūtarios esse 851.f
Harmodius & Aristogiton Hippiā ob inuidiam occiderunt 3.p
Harmodij amicitia 421.m
Harmonia quomodo constatur 84.f
Harmoniæ contemperatio uel dissolutio quantum momentum habeat in natura 90.f
Harmonia græca quæ 294.f
Harmoniam discrepare 423.p
Harmoniā humanā ex corporis & animæ coniunctione fieri 504.f
Harmoniam maius & minus recipere 505.p
Harmo. ex phthongis cōstitui 556.m
Harmonia omniū optima quæ 556.f
Harmoniam in animum posse pluribus 556.f
Harmoniæ quæ remouendæ à ciuitate 563.p
Harmoniæ definitio 759.p. 764.p
Harmonica quid 692.p
Hebetudo quid 280.f
Hebetudo uitium oculorum 274.f
Hebræi quanti fecerint nominum uerorum scientiam 302.f
Hecamede Nestoris pellex 172.f
Hectori nomen quis imposuerit 311.p
Heraclides Clazomenius Athenienſiū imperator 174.p
Heraclidarum coloniam cur felicem dixerit 800.p
Heraclidarum seruitus qualis 819.p
Heraclij lapidis attractus unde 728.p
Heracliti opinio de amicitia confutatur 120.p
Heraclitilocus pulcher 423.m
Heraclitiorū mos ī disputādo 152.m
Hercules cur in deorum numerū à dijs relatus 290.p
Hercules aduersus hydrā sophisticam, & cancrum sophistam 264.p
Herculis origo ad quē referatur 36.p
Herc. ad cœlites scandētis uox 290.p
Ne Hercules quidem contra duos, Prouerbium 506.f
Herculis columnæ 703.f
Hermum calculosum adire 640.m
Herodicus medicus 337.m
Herodici mos 442.m
Herodicus 566.p
Heroes ex quibus & quomodo nati 313.m
Heroes quos uocet Plato 735.p
Heroas colendos iubet Plato 785.p
Heroū quis à Ioue eruditus, & ab Homero maxime laudatus 52.p
Herus Pamphylius cur resurrexerit 654.f
Hesiodi Musa quæ 168.f
Hesiodus quid cōmune habeat cum Homero 169.m. 170.p
Hesiodus quantā uim amori tribuerit 373.f
Hesiodum prisca deorum gesta descripsisse 427.p
Hesiodi q̄ fabulæ improbentur 553.m
Hiatus terræ maximus unus 517.m
Hilotia seruitus Lacedæmoniorum an bona sit 818.p
Hipparchus quis, & qualis 2.f
Hipparchi præcepta duo in tēplo Delphico scripta 3.p
Hippias quandiu Athenienses oppresserit 3.p
Hippiæ mortis causa quæ 3.p
Hippias Pisistrati filius quonam modo Athenis dominatus sit 10.m
Hippias quibus reb. excelluerit 110.p
Hippias seipsum alijs præfert qd' plus cæteris sophistis lucratus sit 108.f
Hippiam anulum sibi & uestes fecisse, &c. 271.f
Hippias Elienſis sophistarum insolentissimus, & fallacissimus 268.f
Hippocratis coi ex Aesculapij stirpe nati mentio 228.p
Hippocrates Aescul. successor 461.m
Hippodromi cuiusdā magnit. 741.p
Hirsutum corpus quid indicet 391.m
Historias sæpe à Platone fabulas appellari 655.p
Homerum quis primus Athenas inuexit 2.f
Homerus sapientum dux 139.f
Homeri aurea catena 140.p
Homeri carmina quis facile interpretatus sit 168.p
Homeri musa quæ 168.f
Homerus Poetarum omnium optimus & diuinissimus 169.p
Homeri poesis quid tractet 169.m
Homerus an aliquid tractet quod ab aliis Poetis quoq; tractetur 169.f
Homerus poematis specie Sophisticam artem dissimulauit 230.m
Homeri locus 370.f
Homerus ubi uideatur uiolare, Prouerbium 417.f
Homerus cæcitatis suæ causam non cognouit 449.p
Homeri scripta fabulosa abijcienda 553.m
Homero cur deroget Plato 652.m
Homerū ducē tragœdiæ carpit 661.f & 662.p
Homerum apprime poetā esse, & tragicorum præcipuum 665.m
Homerus cur inducat Heroas à dæmonibus ad iram exagitari 806.m
Homo quid 27.m
Homo per prudentiam gubernat 28.p
Homo aliud est à corpore suo 39.f
Homo ex quibus constet 40.p
Homo animus est 119.m
Homo mensura rerum omniū 129.m
Homo ingeniosus mansuetus ac utilis rarus 136.p
Homo ut agat gratia diuinorum creatus est 198.p
Homo iocus est, ludusq; deorum 305.f & 830.f
Homo an omnium mensura 308.p
Homo solus est animus 384.f
Homo nullus ex omni parte & absolute pulcher 407.p
Homo uerus qui nā sit dicēdus 408.p
Homo qua furoris specie in bestiæ naturam deuoluatur 414.p
Homo an per potum & cibum augeatur 510.p
Homo difficilis possessio 818.m
Hominis uirtus quid 13.f
Hominis officium trifariam distribui 27.f
Hominis creatio 225.p.m
Hominis essentia quæ 384.p
Hominis tractatio quo ad animam pertinet & corpus 696.f
Hominis naturam esse geminā 710.f
Hom. quæ partes præstantiores 712.p
Homini in afflicto corpore uiuere an conferat 362.m
Homini potissimū tum de se, tū de alijs quid considerandum 510.f
Hominem nihil aliud esse quàm animā 40.p
Hominem non esse mensuram omnium 131.p

Hominem omniū mensurā esse 148.p
Hominem liberum quæ nam exercitatio deceat 291.f
Hominē solo aere & Sole nutriri quis uiderit 489.f
Hominem alterum ciuitati alteri cōuenientem esse 633.m
Hominē inter animalia miraculū esse diuinum 745.f
Hominem generatione fieri sempiternum 793.p
Hominem mansuetum animal dicimus 813.f
Homines oēs lucri cupidos esse 4.m
Hom. natura bonos nequaq̄ esse 22.f
Hoīes uniuersi curatiōe indigēt 37.m
Homines à musis qui alieni 41.m
Hom. peiora sibi accersere q̄ dij ipsi ultro daturi fuerint 45.p
Homines quādo deo similes effici possint 150.f
Homines multos non nisi ab uno deo regi posse 226.p
Hom. cur putauerint oīa uerti 306.p
Homines cur ἀνθρωπoι nominentur 313.f
Homines nudos iudicandos fore post mortem 370.f
Homines cur mortem suam non præsentiant ibidem
Homines quid admirentur 373.f
Homines bonum amare 432.p
Hom. omnes prægnantes esse 432.m
Homines ante musas fuisse 456.f
Hom. sub assidua dei custodia esse nec licere hinc emigrare, nisi quādo deo placuerit 487.p
Homines læsos iniustiores fieri 534.m
Homines non admodum similes nasci 551.p
Homines uera opinione inuitos priuari 569.m
Homines qui nam disciplina indigni sint 607.m
Homines ad quid impellēdi sint 619.f
Homines ijdem an in officijs uersari debeant diuersis 634.p
Homines q̄ deorsum ferantur 649.m
Homines paucos esse intelligentiæ participes 715.m
Homines ex dijs & terra generari posse 735.p
Homines beatos aliquādo fuisse 735.f
Homines in greges distributos à Saturno dæmonum custodiæ commendatos quō intelligendū 783.f. 789.f
Homines ab hominibus absq; duce deo gubernari non posse 784.p
Homines depraua tæ naturæ sui domi nos non esse 846.f
Homines cur à superis geniti dicantur 893.f
Hominū tripartita distinctio 43.m
Hominū ad peccandū pcliuitas 115.p
Hominū genera principio tria fuisse 383.m
Hom. figura qualis principio 383.m
Hominum sectio cur & quando facta 424.f. 425.p
Hominum alios deteriores, alios meliores 590.p
Hominum tria prima genera 647.p
Hominum arma naturalia 762.m
Hominū interitus multos ex diluuijs, morbis, alijsq; pestibus olim accidisse 770.m
Hominum generationem nullum habuisse initium 820.p
Hominibus neq; scientiam, neq; ueram opinionem inesse 26.f
Hominibus præsse boni uiri tantum possunt 37.f
Hominibus natura & intemperantia morbosis uiuere nō præstare 567.p
Homicidæ quomodo puniantur apud inferos 518.m
Humana hostia apud Carthaginen, solitare iustum fuisse 50.p
Humana omnia à quibus gubernentur 168.p
Humani generis certum esse finem nec esse est 198.p
Humanum genus non posse absq; optimis gubernatoribus uel honeste uiuere, uel feliciter regi 288.f
Humanum genus fuerat ne ab æterno, nec ne 768.f
Humana uiuētis naturæ participia esse 877.m
Humana oīa tribus gubernari 782.m
Humana quæ sint natura 798.m
Humana diuinis collata nullo studio digna esse 822.m
Honestorū honestas esse imagines 18.f
Honestum utilium principium & finis 131.p
Honesta quæ sint 243.m
Honor quid 796.m
Honores sæpe ac fermè semper secum afferre magna discrimina 44.f
Honoris uoluptates q̄ itelligūt 647.f
Horti Adonidis 464.p
Hostem domi habere, Prouerb. 190.m
Hostiles qui nam dicendi sint 98.m
Humorum concordia constare humanum corpus 381.f
Humorum corporis nostri proportio 911.p
Hydra sophistica 264.p
Hypate quid 583.f. 691.f

I

Ivsus apud antiquos Græcos 325.f
Iamblichus magnus 174.m
Iamblichus Iuliani præceptor 601.f
Iactantiæ detestatio 365. per totum
Iactura quibus de rebus fieri nullo modo possit 91.f
Iacula Venerea à quibus & quo ordine iaciantur 396.p
Ibyci dictum de seipso sene 66.p
Ibycius equus ibidem
Ici Tarentini temperantia & fortitudo 846.m
Idea quid 134.m
Ideas duobus modis fieri 488.p
Ideæ præstantia & utilitas in cognoscēdis rebus 611.m
Ideas singulas esse singularum specierum 660.f
Ideas esse probat 715.p
Idea quomō à reliquis differat 925.m
Idem quarta species 191.f
Idolum cogitatiōis in uoce quid 165.f
Iecur quale sit ex Pythagoricorum sententia 699.m
Iecoris natura 724.m
Iesum cur diuinum cogantur fateri Iudæi 302.f
Iesu nomen ab angelo quibus indicatū 303.p
Ignaui fucis comparantur 876.f
Ignari qui 159.f
Ignis quomodo fiat 139.f
Ignis à quo datus 207.m
Ig. à Prometheo furto sublatus 232.m
Ignis partes libenter inuicem cohærescunt 381.m
Ignis ingentes amnes ubi 517.p
Ignis facilitas & commoditas 565.f
Ignem diuidere potentes, & penetrare 673.m
Ignis & terra quō differant 682.p
Ignis natura illa excellentißima quid conferat 683.m
Ignis quid proprium 684.p
Ignis multa genera 718.p
Ig. qua ratione calidus uideatur 719.f
Ignem minutißimis constare particulis
Ignis cur sit adeo pernicies trabilis (727.p ibidem
Ignorare qui se nouit facile discit 31.p
Ignorare & nosse circa omnia uersatur 156.p
Ignorans seipsum quid præterea ignoret 7.m
Ignorantem miserum esse 41.f
Ignorans nesse idem nō potest 156.p
Ignorans seipsum temperatus esse non potest 283.p
Ignorantes nō philosophari 431.p.

Ignorantia quid 180.p
Ignorantiam quid expellat 20.f
Ignorantiam ex responsione inconstanti cognosci 34.p
Ignorantia boni mala est 45.m
Ignorantia quando prodesse dicatur 45.m
Ignorantiæ cognomina 98.p
Ignorantia potentum et imbecillium quo modo differunt 98.m
Ignorantiam omnibus malam esse, & aliquādo ridiculā, odiosam aliquando 98.f
Ignorātiam falsā esse opinionē 147.f
Ignorantia gemina 180.m
Ignorantia parit admirationē 214.f
Ignorantiæ & sapientiæ medium quod 430.p
Ignorātiæ quæ ciuitati perniciosißimæ 775.f
Ignorantiam suam cur quisq; sapientiam esse opinetur 798.p
Ilias & Odyssea Homeri quid tractēt 32.p
Iliados principium 560.m
Iliadem præclarius esse poema quàm Odysseam 269.m
Ilij situs & descriptio 772.f
Illud in fabula placuit, Prouer. 773.m
Ilyssus fluuius 442.f
Imago dei ubi melius reseruc. 303.m
Imagines apud Platonicos quæ dicātur
Imaginatio mouet, sōmatq; corpus (389.m 543.f
Imaginariæ facul. species duæ 183.f.m
Imbecilles qui nam dicendi sint. 98.m
ἴμερος unde dicatur 322.f
Imitādæ plurā nō esse 556.m. 561.p
Imitatio iocunda ioci species 182.m
Imitatio phātastice quæ dicatur 196.f
Imitatio duplex 197.p
Imitatio opinabilis quæ 197.p
Imit. historica & sciens quæ 197.m
Imit. transit in naturā 556.m. 561.f
Imitatio quæ bona 562.m
Imitationem quid pariat 609.m
Imitatio quæ tertio gradu distet à uerita te 663.m
Imitationis iudices quales esse debeant 758.p
Imitationem nullam uoluptate & opinione nō uera iudicādā esse 765.p
Imitator ironicus duplex 197.m
Imitatores neq; res ipsas intelligunt, neque faciunt 652.m.
Imitator tertius à natura 661.m
Immemores qui 159.f
Immobilibus mentem nō adesse 189.p
Immortale qd̄ est iteritū nescit 515.p
Immortalitatem magi corporibus quo modo polliceantur 276.f
Immortalitas imperfecta quæ 700.p
Immortalitate seipsum sponte priuare nefas 793.p
Impartibile quod est secundum ueram rationem unum omnino esse dicendum est 187.p
Imperandi dignitates quot 769.f
Imperantes & parentes, ī ciuitate necessarios esse 776.p
Imperiū quod nam legitimum 840.m
Imperiū ambitiosum ex optimatū gubernatione quō oriatur 631.m
Imperitus homo 122.p
Imperitiā facere locū fictiōib. 736.m
Impij nō credunt pœnas se daturos post hanc uitam 151.m
Impiorum carcer quis 370.f
Impij quō timeant extremum illud iudicium post mortem 372.m
Impietatis noīe quæ comprehendantur
Impietatis occasiones dasse esse 865.f 866.m. 872.p. 880.p
Improbitatis uniuersæ genus quoddam
Imprudens in ea re malus quam ignorat (esse 98.p 37.f
Imprudentes qui dicendi sint 44.m
Imprud. non distare ab insanis 43.f
Imprudentiæ gradus multi 44.m
Impurū puro attingere nefas 495.m
Inachi Argiuorum fluminis fabula damnatur 555.p
Inanimū noīe carēs dimittendū 176.f
Incantandi facultas quid 260.f
Incantatio ad capitis dolorem sistendum 279.p
Incendia diuinitus missa iuxta Mosen, quomodo descripserint profani autores 673.m
Incendij causa 735.p
Incognita nemo desiderat 397.f
Incolæ quomodo tractandi 850.m
Incorporea sensu nō posse comprendi 212.f
Indigentiam omnem doloris esse participem 358.f
Indigentiæ repletiones appellari uoluptates 642.m
Indoctiores in omni arte plus sibi arrogare quàm doctos 541.p
Industria necessitatis mater 207.m
Iners homo 122.p
Infantes qui atra bile laborent 822.p
Infantium more incōmodo accepto sapere, Prouerb. 439.f
Infantium exercitatio confert ad uirtutem capessendam 825.f
Infelicitatis humanæ origo 406.f
Inferos adeat necesse est qui impurus ex hac uita migrat 496.m
Inferorū pœnas timendas esse 852.p
Inferior seipso quis 750.m
Infidū esse qui sponte mētitur 797.m
Infinitudo apud Platonē quid 676.f
Infinitum cur Vno attribuatur 66.m
Infiniti genere quæ comprehendantur 87.m. & f
Infinitæ naturæ signum 87.f
Infinitis & finitis coeuntibus q̄ multa pulchra oriantur 88.m
Ingenia acuta falsis redargutis facile uera uenātur 119.m
Ingeniū non ætas liberat 123.m
Ingenia diuersa 136.p
Ingenia mitia facilius capi, & quomodo cognoscantur 391.f
Ingenia meliora ne sint nobilibus an ignobilibus 36.p
Ingenia hominum uaria 401.f
Ingenium humanum in summa rerum licentia superbire 784.p
Ingenia diuersa diuersis in locis fieri tribus de causis 805.p
Ingenium humanum bene cultum diuinißimum euadere 806.p
Ingenium humanum cur ferocius euadere posßit quàm ferarum ibidem
Ingeniorum morbi qui 881.m
Ingluies quid 446.f
Inimico quid debeatur 533.p
Inimicitiæ unde oriantur & iræ 56.p
Iniquißimus qs sit & miserri. 645.p
Iniuriari quid 275.m
Iniuria aliquem afficere Athenis periculosum fuisse 25.p
Iniuriantē beatū esse nō posse 347.m
Iniuriam inferre malorum omnium maximum 346.m
Iniuriarū pœnas nō luere miserius est q̄ iniuriā facere 347.f. 349 p to.
Iniuriam inferentes an patientes magis doleant 349.p
Iniur. facere nō solū lege turpius est q̄ pati, uerumetiam natura 355.m
Iniuria ut nulli inferatur quomodo curandum sit 364.f
Iniuriā cum magistratibus ulciscens mirifice commendandus est 797.m
Iniustus sit ne felix cum iniustitiæ pœnas dederit 347.f
Iniustos plus sibi arrogare quàm iustos 541.p
Iniustorum pœnæ quæ 547.p
Iniustos ne inuicem quidē tractare quicquam posse 542.p
Iniustus num si ei cætera oīa quæ uocantur bona adsint infelix sit 762.f
Iniustis negari uenia à dijs 879.m
Iniustitia quid 584.p
Iniustitiæ mulcta nō ignoranda 150.f

Iniustitiæ mulcta quæ 151.p
Iniustibile sem p eodē modo esse 501.m
Iniustitiā uitiū esse & inscitiā 541.p
Iniustitia quid faciat 541.f
Iniustitiam non tantum ob legum metum, sed etiam ob naturæ suæ venenum uituperandam esse 641.f
Iniustitia quando malum non uideatur 667.p
Innocentia unicū uitæ solamen 529.p
Inopia nō minus quàm copia ciuitatem disipari 571.m.574.p
Insanabiles ex ciuitate tollendos esse
Insania quæ nam mentis alienatio sit (857.p 167.p
Insania magna quæ 474.m
Insania duplex 699.f
Insania quō à furore differat 167.p
Insano an depositū reddendum 533.p
Insensatio in anima quid 91.f
Inscitiæ nomen cui ignorātiæ parti cōueniat 180.f
Inscitia extrema quæ 248.p
Inscitiæ argumentum quod 273.f
Inscitia extrema ciuium quæ 775.f
Inscius quis dicendus 163.p
Inspientes qui 130.f
Insontem nullus bonus accusat 369.f
Inspiratione opus esse ad ueram diuinorum perceptionem 304.m
Instantijs cogūtur ignorantes ad sui cognitionem 20.f
Institutione sui & suorum nihil diuinius 9.m
Institutiones principū quomodo differant à Legibus 48.f
Instrumenta musica quæ deceant ciuitatem, & quæ minus 563.m
Insulam in Oceano esse, in qua præter cætera communes sint etiam uxores 585.p
Insulæ cuiusdam descriptio 739.p
Intelligendi actum generationem partumq; uocari 601.p
Intellectū esse cœli ac terræ regē 89.m
Intellectus cuius sit 134.f
Intellectus animæ gubernator 451.p
Intellectus ita se habet ad bonum, ut uisus ad Solem 613.p
Intellectiuæ uirtutes quæ 407.m
Intelligentia in anima quid 677.p
Intelligentiam quænam ex his quæ sentiuntur excitent 617.p
Intelligibile idem esse quod ens 652.f
Intemperatus dei inimicus iudicandus
Intemperatos obnoxios esse maioribus uoluptatibus & doloribus quàm sanos (791.p 96.f
Intemperātia quæ mala ciuitati afferat 222.p
Intemperantiæ incōmoda 565.f
Intemperantia nomen unde acquisierit 651.p
Interfectores suijpsorum quomodo puniendi 861.f
Interficere seipsum an liceat 493 p
Interrogare quis recte sciat, & respondere 310.p
Interrogans ne aut respondēs ea d.cat quæ ex cōclusione colligūtur 32.m
Interrogationes per coniugata & contraria 237.p
Intestatis qui sine liberis moriūtur quo modo succedendum 887.f
Intestina eorūq; spiræ tractan. 724.f
Inuentio à quo reperiatur 31.p
Inuenta aliena sibi non esse usurpanda 269.p
Inuctores qdā rerū recēsentur 770.f
Inuestigatio ueritatis cuius actus sit, & ad quā animæ partē spectet 13.f
Inutiles qui 7.p
Inut. à nullo amari, nec à scipso 123.f
Invcæ angusta regio 108.f
Io Homeri carmina ad lyram canebat 168.p
Ioannes Caualcantes 373.p
Iocari uidetur qui se omnia scire dicit 182.m
Iocorum distinctio 892.p
Iocus sepenūero remittit studia 90.m
Iolaus Herculis nepos 264.p
Ion Ephesius 170.f
Iones quæ studia minime curēt 421.p
Iphicles Herculis frater 264.p
Ipsum idem, & ipsum unūquodq; quid in theologia 28.p
Ira qualis prudentis uiri 97.f
Iræ dulcedinem quandam aliquādo misceri ibidem
Iram sæpe pugnare aduersus concupiscentiam 582.p
Iram quis sedare & concitare dicendo potuerit 460.p
Iram inexpugnabilem & inuictā esse 552.m
Irasci ex ignorantia iudicandi nascitur 56.p
Irascantur qui uehementissime, & quæ causa 410.p
Irascibilis animæ partis actus qs 13.f
Irascibilem quid perficiat 14.p
Iridis originis explicatio 141.p
Irrideri à prauis nihil referre 54.p
Isis auis cui dicata sit 463.p
Isidis poemata apud Aegyptios 760.f
Ismenias thebanus quomodo ad diuitias peruenerit 23.p
Isocratem Lysiæ præfert 465.m
ἰσομοιρία unde dicatur 330.m
Italiæ qui leges dederit 662.m
Itineris deam geminam esse 881.m
Iucundum & bonum duas differentes naturas esse 103.p
Iucunda omnia, an bona sint 245.m
Iucunditatem musis omnibus esse communem 830.m
Iudæis quis leges tradiderit 49.p
Iudex prudēs q̄ spectare debeat 765.f
Iudicis officiū quod 468.f.567.f
Iudici se subijcere debet, qui bonus esse cupit 351.p
Iudicem precari iustū nō esse 477.m
Iudicem mortalium nudum esse oportet 370.f
Iudices pecunia etiam in bona causa an corrumpendi sint 483.m
Iudicum uis legum est custos & Regis minstra 221.p
Iudicum arbitrio quid relinquēdum sit 862.f
Iudicibus cum eget ciuitas, quid indicet 566.p
Iudicij præses dea quæ 894.p
Iudicium qui fugiant 351.f
Iudiciū quod circa uirtutes & uitia decipiatur 336.f
Iudicium mutuū & clamosum pestem esse magnam in ciuitate 852.f
Iudicium an idem sit cum opinione uera & scientia 162.f
Iudicium pudicæ uirgini comparatur 894.p.897.p
Iudicium post obitum de hominibus faciendum 370.f
Iudicium uerum uel falsum non tollit rerum possessionem 161.f
Iudiciū bonum quid requirat 642.p
Iudicij formula ex Rhadamāto 372.p
Iudicij postremi de hoibus locus 371.p
Iudicia priuata quō exercenda 902.m
Iudicia publica quō exercenda ibid.f
Iudiciorum ratio 813.f
Iudiciorum commendatio 893.p
Iudicijs qui interesse debeant 854.p
Iudicijs publicis standum, siue iusta, seu iniusta sint 484.m
Iudiciariā regis esse pedissequā 221.p
Iudicandum quomodo 293.p
Iudicandum esse per rationes 647.f
Iudicandos esse oēs post mortē 515.f
Iuliani librum de Sole citat 601.f
Iunctarum in corpore ſpecies uarias esse 726.p
Iunior in seniorem nō nisi principum iussu sæuiet 593.f
Iuniorum sententiam instabilem esse 871.p
Iuniores tacere debent coram seniori-
bus 575.m

Iuniores subesse debere senior. 569.p
Iunonis etymologia 316.p
Iunonis fabula quædam improbatur colligentis munera ob filios Inachi uita donatos 555.f
Iupiter sophista, quē nā docuerit 52.p
Iupiter meus deus est 168.m
Iupiter patrius Athenienſibus 266.m
Iupiter Ganimedis amore captus fluxū quendam ὑγρὸν uocauit 454.f
Iupiter contribulis & hospitalis, quid 847.m
Iouis Lex quæ mansit 48.f
Iouem, imò homines Iouem colētes perstringere uidetur Plato 55.m
Iouis Corinthus, Prouerb. 262.p
Ioui seruatori cur tertia patera præcipue consecrabatur 277.p
Iouis etymologia 312.m
Iouem principiū medium & finem omnium quis dixerit 376.p
Iouem non esse nobis penuarium malorum & bonorum, ut Homerus fingit 554.m
Iouis stella tarda 917.m
Iuramentum quantum & cur offerendum & cui 899.m
Iurandi modus Socraticus 115.f
Iusiurandum Venereum 411.f
Iurisiurandi forma 892.f
Iureiurando quis ualuerit 533.f
Iustinus Platonicus quid de Heri resurrectione dixerit 654.f
Iustus quis sit 583.m
Iusti definitio ex Simonide 532.f
Iustus qualis 342.f
Iusti & iniusti discrimen apud Homerum 32.p
Iustus uir iniustum quanta superet uoluptate 650.p
Iusto legibus non esse opus 571.f
Iustum nunquā lædere, sed semper prodesse 302.p
Iustus quō sit affectus 582.f
Iustum ubiq; tam illud esse quod potentiori conducat 536.p
Iustum utrum à ciuitate iusta quoad speciem nihil differre 579.f
Iusti qui nam sint 48.p
Iustos tanquam dei amicos nunquam negligi ab eodem 654.f
Iusto homine nihil deo similius 150.f
Iustum quid sit 319.f
Iusti mansueti sunt 367.f
Iusta & utilia non esse eadem 32.f
Iustorum patientia quanta 663.f
Iustos tantum cōmendare debent Poetæ 762.p
Iustos ad agendum potentiores sapientioresq; esse quàm iniustos 542.p
Iustos à dijs illæsos esse 548.p
Iustis quæ concedant dij 547.p
Iustitia quid 275.m
Iustitia an idem quod sanctitas 236.m
Iustitia in homine quomodo perficiatur 14.p
Iustitia concordiam & amicitiam parit 541.f
Iustitia uirtus ne sit, an uirtus aliqua 15.f
Iustitia cur expetenda 543.p
Iustitia res quædam sit, an nulla 236.p
Iustitia maxime in uoluntate consistit 269.p
Iustitia in quo genere bonorum ponenda sit 544.f
Iustitia in pace ad quid utilis sit 533.p
Iustitia quid, & eius officium in republica 7.m
Iustitia publica quid 28.p
Iustitia quantum conferat ad uerum inuestigandum, & deum colendum 529.p
Iustitiæ partes duæ 58.f
Iustitiæ nominæ morales uirtutes omnes comprehendit Plato 4.f
Iustitiæ opus quod 14.p.301.f
Iustitiæ uirtus & præstantia quanta 226.p
Iustitiæ inuestigatio 578.f
Iustitiam apud deos & homines maxime honorari 48.p
Iustitiam bonum esse quoddam, malum uero nunquam 301.f
Iustitiam esse uera fateri, & unicuiq; suum tribuere 529.m
Iustitiam humanam esse uirtutem 534.m
Iustitiam uirtutem esse & sapientiam 541.p
Iustitiam cum clementia cōmiscendam esse & ubiq; & semper 850.f
Iustitiam comprehendere reliquas tres uirtutes 579.p
Iustitiam non posse impune inter homines defendi 607.f
Iustitiam non opinione tantum humana laudabilē esse, sed per se 641.f
Iustitiam speculatricem animorum esse atq; uindicem 861.m
Iustitiam optimum animæ præmium esse 667.f
Iuuare quos maxime conueniat 444.f
Iuuenum cura cur suscipienda 54.p
Iuuenes facile persuaderi 144.m
Iuuenes quando honorandi 595.m
Iuuenes quomodo se habere debeant in rebus grauibus iudicandis 306.f

L

LAcus apud græcos 326.p
Lacedæmoniorū reges unde genus duxerint 36.p
Lacedæmoniorū laudes et diuitiæ 36.f
Lacedæmoniorū reges ditissimi 37.p
Lacedæmonij cur fortunati in pugnæ contra Athenienses 47.f
Lacedæmōijs qs leges tradiderit 49.p
Lacedæmoniorum leges unde uenerint
Lacedæmonij à Cretensibus (51.m
docti inter græcos à compotationibus abstinuerunt 52.p
Lacedæmonij non mutant leges, nec filios præter solita erudiunt, & disciplinas peregrinas non admittunt 109.m
Lacedæmonij Astronomiam, & Geometriam contemnebant 109.f
Lacedæmonij historiarū cupidi 110.p
Lacedæmoniorum dictū, Exue uel abi 147.m
Lacedæmoniorum uirtutem in sapientiæ magis q̄ in exercitationis studio consistere 241.f
Lacedæmoniorū studium circa bellum 292.p
Lacedæmoniorum pugna, fuga, & uictoria in Plateis 295.f
Lacedæmonio cuidam nomē fuisse σᾶς 319.m
Lacedæmonij quādo Athenienſibus & Eretriēſibus succurrerint 524.m
Lacedæmon breuiloqua 753.f
Lacedæmonem per Lycurgum meliorem factam esse 662.m
Lacedæmoniorum puerorum uulgare dictum 753.f
Lacedæmoniorū Respub. tyrannidi similis 789.p
Lacones quomodo bonos uiros cōmendare consuerint 27.p
Lacōis de arte dicēdi sentētia 457.p
Laconica breuiloquentia 241.f
Laconicā remp. à multis laudari 630.f
Laconici moris esse semper breuiora eligere 793.p
Laconicarū mulierum uita quæ 831.f
Lædi quid 2.m
Lædere non est boni, sed eius contrarij
Lætitia non esse exultan- (534.m
dum 521.f.527.f
Læti, nimia cur abstinendū sit 798.m
Lætitia rationis unde nascatur 822.f
Labij tempora citat 844.f
Labij lōgitudo quāta esse debeat 390.f
Lamentationes lugubres defunctis esse molestas 521.f.522.f
Lampidone Leotychidæ filia Archidami uxor Agidis mater 37.m

L

Lamprus malus musicus 522.m
Laníficij uocabula 179.m
Laníficium partitur bifariam 210.f
Lapidum diuersitas unde 719.m
Lapillorũ nitor exterior unde 387.p
Latio et alteratio motus soli sunt 66.f
Lationis species 131.m
Latonæ etymologia 316.f
Laudare et probare qd differãt 239.p
Laudandi recta ratio 426.f
Laudatio quæ proba 373.f
Laudatio reprehensibilis quæ 428.f
aus & uituperatio á bono uiro quomodo tractanda 51.f
Laudem fastus sequitur 122.p
Laudes ueræ quæ 289.p
Legati lex 896.p
Lene quid 720.f
Leoni iocum præesse 393.f
Leonem tondere, Prouerb. 537.p
Leontinos qui saluauerint 525.f
Leontinus Aglaionis filius 582.p
λυτὼ cur uocetur, & quid significet 316.f
Leucippe Euenoris uxor 739.m
Lex unde proficiscatur 40.p
Lex qua gratia condatur in ciuitate 109.f
Lex de hominib. sub saturno 370.f
Lex de amore apud Athenienses & Lacedæmonios uaria 421.p
Lex de diis 554.f
Lex quid 744.p
Legum finis ultimus quis 744.f
Lex optima quæ 750.f
Lex ueneficij 891.p
Lex de uictore declarando in spectaculis 761.f
Legis definitio 48.f. 49.m
Legis ueræ, quæ sint conditiones 48.f
Legis species quot ibidem
Legis nomine omnes artiũ præceptiones comprehendi 50.f
Legis conditor quis dicendus 309.p
Legem non posse quod optimũ est, omnibus præcipere 216.p
Legem reginã esse omniũ mortalium & immortalium 353.p
Leges qua prudentia condi debeãt 8.f
Leges á se inuicem non differre quatenus leges sunt 49.m
Leges ferre quem oporteat 217.p
Leges meliores prioribus præferendas ibidem
Leges an immutabiles ferendæ 217.f
Leges an trãsgredi liceat disputat 218
per totum, & deinceps
Leges imitamenta sunt ueritatis, quæ ab intelligẽtibus cõstituũtur 218.f
Leges quid præcipue intendãt 374.f
Leges quomodo etiam tacendo nobis placere significamus, quæ idcirco postea nobis seruandæ sunt 485.p
Leges multiplicare non debet optimus legum conditor 576.p
Leges duplices 585.m
Leges uel optimas absq; probatissimis magistratibus mortuas esse 600.f
Leges congregationi necessarias esse 744.p
Legibus necessariam esse diuinam auctoritatem 744.p
Leges Cretensium quid respiciant potissimum 747.p
Leges nõ ppter bellũ latas esse 747.p
Leges quomodo duplices appellentur 793.f
Leges singulas singula habere præmia 795.p
Leges de rebus diuinis unde petendæ 810.f
Leges de maleficijs & unde 858.p
Leges quomodo abrogandæ 816.m
Leges quæ difficile mutentur 828.f
Leges ciuitatum cur longe aberrent 905.p
Legũ inuentio in quẽ referenda 49.p
Legum latores enumerantur ibid.
Legũ conditores qui optimi apud Græcos 51.m
Legum institutio uaria 289.f
Legum fructus qui 787.f
Legum corruptor qualis sit 486.p
Legũ græcarũ cõditores tres 743.m
Legum optimarũ officiũ quod 857.p
Legum omniũ fundamentum 905.f
Legum finis in qua re consistat 908.p
Legibus si præficiatur iners quid sequatur 218.f
Legibus anteponit magistratus optimos Plato 288.f
Legibus qui non egeant 571.f
in Legibus errare cõstituẽdis peius esse quàm hominem interficere 585.m
Legislatoris finis quis 151.m
Legislatores priores nihil curasse Poetas 662.f
Legislatori an liceat mendacio uti 763.m
Legislatoris officium 749.m. 815.p
Legumlatorem non scelera tantum punire, sed ne perpetrentur cauere in primis debere 768.m
Legislatoris intentio quæ 781.m
Legislatoris institutum tribus perficitur 782.m
Legislatori non licere duo diuersa de uno in lege loqui 792.p
Legislatorem hortationem sæpe intermiscere debere legibus 838.m
Legumlatores cur à Platone filij dei appellentur 851.p
Legumlatoris officium 855.m
Legumlatorẽ crimine omni carere debere 914.p
Legũlationẽ ad regẽ pertinere 216.p
Legumlatio cur necessaria 216.m
Legitimum à uero non differre 50.f
Legitimum & illegitimum in unoquoque negotio qd appellandũ sit 51.p
Liberalitatis opus quod 14.p
Liber quare pædagogo & seruis adtẽ pus inseruiat 123.p
Liberos communes esse debere in ciuitate 701.p
Liberis non auri sed pudoris multũ relinquendum 796.f
Liberorum disciplinã tractat 824.m
Liberorum generationi quæ non conferant 882.f
Libertas in ciuitate popũlari qũãti fiat 638.m
Libertas quæ moderata & quæ immoderata 925.f. 447.p
Libertorum usus qualis 883.m
Libræ Vulcanum præesse 303.f
Libros scelestorum hominum etiam bonos è medio tollendos 304.m
Libido fugat amorem 375.p
Libido quid & unde 446.f
Licẽtia agẽdi qdlibet quid pariat 42.p
Licentia peccandi paucos dimittit puros 372.p
Licurgus qualesLacedæmonijs filios reliquerit 433.f
Licymnion Poli magister 460.p
Licentia quomodo labatur in iuuenum animos 637.f
Licentiam solutam è uita penitus expellendam 896.f
Lenis natura & officium 724.f
Limbi mentis 655.f
Limma apud Platonem quid 690.f
Lineã latitudine profunditateq; carere 390.f
Linguæ magister quis 31.f
Linum Phœbus afflauit 168.f
Linũ lino connectis, Prouerb. 264.m
Liquorum quatuor distinctio 719.p
Lispæ animalia 426.p
Literas quis inuenerit 463.p
Literarum diuisionẽ quis primus excogitarit 85.p
Literarum uinculum quod 190.f
Literis qua ætate pueri mancipandi 833.m
Litigium quid 179.p
Litigium duplex 179.p
Liuoris qualis definitio 98.m
Liuorẽ abesse à diuino choro 386.m

Locum

Locum ante cœli ortum fuisse 715.f
λόγος græcis quot significet 165.p
Logica circa quid & an omnibus artibus præferenda 102.p
Logica apud Platonem quid significet, & qd à Dialectica differat 251.f
Locrensium leges 752.p
Loqui male non posse qui mali nõ sunt concludit Socrates 95.f
Loquamur recte quomodo 260.p
Loquẽdi libertas ubi maxima fuerit in Græcia 343.p
Lucretij loci aliquot 411.f. 412.m & 414.p
Lucretij amorem melancholicũ fuisse 413.m
Lucretio philosopho qd propter amorem acciderit 399.m
Lucrari non dicitur qui quoduis assequitur 4.p
Lucrum quid 1.p.3.f
Lucrum aliud bonum, malum aliud, utrunq; tamẽ ex æquo lucrũ est 3.m
Lucrum damno contrarium 1.p
Lucrum bonum ibidem
Lucro carentia quæ 4.p
Lucricupidos oẽs mortales esse, idq; neutiquam uituperandum 1.m
Lucricupiditas & Lucricupidi qui 1. m. 2.p.m
Lucis encomium 407.m
Lucidum nihil sine igne 706.p
Lucifer Veneris Stella 917.p
Luctatiõis genera quæ inutilia 827.f
Ludendi in uita quæ sit recta ratio 831.p
Ludi Iuuenum post sacra qui 122.m
Ludos in studia sensim, moresq; conuerti 571.f
Lumen Solis incorporeum esse 389.f
Lumen medium inter uisum & colorem 612.f
Lumen quid iuxta Iulianum Platonicum 615.m
Lumen Solis imaginem appellari debere 615.f
Lumen triplex 616.p
Lunam promiscuam esse, et cur 385.f
Lunæ radij cur non calefaciãt 684.m
Lunam et Solem magnos appellat deos 837.f
Lupus ex homine fab. 640.p
Lycaon Samus cuius instrumenti fuerit autor 688.p
Lychanos quid 691.f
Lycij exercitationes 53.f
Lycon Socratis hostis infensissimus 402.p
Lycon cur Socratem in iudicium uocauerit 471.f
Lycurgus unde leges acceperit 51.m
Lydiæ Harmoniæ duplices 563.p
λύπη quid 322.f
Lyra secum discrepans quomodo conuenire dicatur 433.m
Lyræ inuentor quis 770.f
Lyræ quamdiu incumbendum 833.m
Lysias thebanus oratione sibi familiaritatem Phædri comparandam duxit 373.p
Lysiæ oratio per Socratem examinatur 458. per totum
Lysias cõtemnitur quòd uerisimilia ueris anteposuerit 459.f
Lysidis indoles & forma 121.m
λυσιτελὲς quid 321.m

M

Macareus mortem sibi debitã conciuit 845.f
μαλεδικε quid 323.m
Magi corporum immortalitatem polliccentur 276.f
Magica Zoroastri deorum cultus est apud Persas 36.m
Magicæ opa eadẽ quæ naturæ 401.m
Magicæ qui fuerint studiosi 401.f
Magica à quibus concedatur 430.f
Magistratus quando optimi esse non possunt 288.f
Magistratus optimos legibus sæpe anteponendos ibidem
Magistratum ambire non decet 530.p & q admittẽdi ad magistratũ ibid.
Magistratuum nomina quæ 592.f
Magistratus optimos uiuos esse leges 600.f
Magistratus cur illorum minime cupidis dandi sint 620.f
Magistratus quibus committi debeant 784.p
Magistratũ omnem quorundam esse iudicem debere 814.p
Magnanimitas homini cur data 290.p
Magnanimitatis nomẽ honestissimum esse 48.p
Magnesiis quis leges tradiderit 49.p
Magnes ab Euripide nominatur lapis ille qui à nonnullis Heraclius dicitur 170.f
Magnes uim suam cõmunicat 170.f
Magneti cõparatur rhapsodus 171.f
Magna admirari consueuimus 373.f
Magnũ quidpiam nõ esse facile 548.p
Mahomethus quibus leges tradiderit, & in quem earundem inuentionem retulerit 49.p
Maiorũ splendor quando nam & quõ à filijs obscuretur 521.m. 527.f
Maius dupliciter dicitur 211.m
Malo contrarium bonum 1.p
Malũ bene sopitũ ne move, Pro. 84.p
Malum omne non esse dolorem 89.p
Mala penitus extirpari posse impossibile 150.m
Mala circa inferiora uersari 150.f
Mala qua ratione fugienda in hac uita 150.f
Malorum in anima genera duo 180.p
Mala nemo tanq; mala eligit 248.m
Mala unde in corpus manent 279.m
Malorum omniũ quod nam maximum 346.m
Malorum declinationẽ nullã superesse si animã immortalẽ ponas 515.m
Malorum causam quamlibet aliã quàm deum aßignare licet 554.p
Mala quæ uidentur uiro bono conducere 668.m
Mala quando teneamus 755.f
Malos inutiles esse 7.p
Malos miseros esse, quoniam ignorantes sunt 41.f
Malum à malo propter iniustitiã lædi 120.p
Malus nulli amicus 125.f
Malis natura aut casu factis nemo suscenset 233.p
Malum hominem etiam bene loquentem audiendum non esse 289.p
Malus ad illa quisq; est, ad quæ sapiens 289.f
Mali perseuerãtia unde oriatur 351.p
Malis bona adesse uidentur in hac uita 547.m
Malum tantũ irridendum esse 588.p
Malus q sapiẽs habeatur, eo plura mala peragit, quo acutius cernit 619.f
Malos esse qui sibimet imperare non possunt 754.f
Mali semp impurũ esse animũ 791.p
Malum neminem sponte fieri 851.f
Maleficia in ciuitate quomodo dignoscenda 635.p
Maligni cur pœnis uexentur 891.m
Malitia quãdo prodesse queat 45.m
Mandatũ cæci locutio Socrat. 166.m
Mancipatio duplex 176.f
μανικὴ prius μανικὴ dicta à furore fuit 449.f
Manus num sibi inferre aliquãdo liceat 492.f
Manibus utrisq; ex æquo utendum esse 827.p
Marathonica pugna 524.m
Marcellus Aethiopum scripsit historias 734.m
Marcus Manilius quam dei essentiam dixerit 386.p
Marcus Varro animam deum esse dixit 386.p
Margites qualis fuerit 47.p
Martis etymologia iuxta græcam dictionem 317.m
Maris princeps quis 315.m

Maris dare est proprium 385.f
Mare nihil digni habere 516.m
Maritima regio malos mores habet 786.p
Mariandynorum seruitus 818.p
Marsyæ optimus tibiarũ inflandarum præceptor 51.m
Mars à Venere quõ superetur 392.p
Marsyas Olympi discipulus 436.m
Marsyæ instrumenta 563.m
Mas & fœmina uires habent rationis eiusdem 822.p
Marium concubitus unde 425.f
Masculi erga masculum amoris exemplum 375.f
Masculorũ amore cur quidam facilius irretiuntur q̃ fœminarum 413.p
Masculinum genus Sole genitum fuisse 383.m
Materia quõ depen- deat ab ipso bono 675.f
Materiam quomodo dicamus inordinatam ante mundum 677.p
Materiã non esse æqualem mũdi fabro 677.p
Materiam deus demen- sione protendit 679.f
Materiam non tam per ideam propriam quàm per ideã formæ à deo procedere 691.f
Materia analogice mõstratur 714.m
Materiam nunquam recedere à potentia 714.m
Materiam esse informem 714.f
Materiam esse locum 715.m
Mathematicæ pars quæ non fuerit tempore Socratis 623.f
Mathematicæ rationes quomõ ad physica referantur 680.f
Mathematicas ab actione liberas esse, & cognitionẽ tantũ habere 200.f
Mathematicarũ disciplinarum utilitas 918.f
Mathematicis conuenire corporis motum 732.p
Matrimonij tractatio 591.m
Matrix in fœmina quid 733.f
μηχάνη quid significet 320.f
Medendi artem quis hominibus dederit 393.f
Medendi artis & dicendi eandem fermè rationem esse 461.p
Medendi modi duo 702.m
Medici proprium 146.m
Medici quomodo artem suam euertere aut ipsa abuti possint 218.p.m
Medicum bonum quid efficiat 242.f
Medicos cur morbi corporum multi lateant 279.m
Medici sapientes duplici utuntur purgatione 487.m
Medicis egens ciuitas malã indicat ibi disciplinam esse 566.p
Medici officium 567.m
Medicum excellentissimum an in ciuitate habere præstet 567.f
Medicinæ debilitas 101.m
Medicina Hecamedis 172.f
Medicinæ recta definitio 215.f
Medicinæ opus quod nam 261.f
Medicina corporis quomodo à Socrate curetur 276.m
Medicina quid cognoscat 285.f
Medicina duo efficit 301.f
Med. an circa sermões uersetur 338.p
Medicina cur ars dicenda sit 360.f
Medicina consideratio quæ 382.p
Medicina amatorios affectus quomodo cognoscat 423.p
Medicina quibus obsit 566.p
Medicina cui superuacanea 571.f
Mediocritas in omnibus mirifice extolenda 147.p
Meditatio quid 433.p
Meditatio seruat scientiam 402.f
Media quõ effugiant sapientes 84.m
Medium aliquod inter cõtraria duo nõ posse alterum duorũ fieri 96.p
Media plura inueniri quàm extremorum summa 506.f
Medullæ officium 725.p
Melancholici difficile amore capiũtur capti nunquã liberantur 413.p
Melancholicorum quod nam optimum oblectamentum 399.m.f
Melancholici atræ bilis corrodũtur asperitate 399.f
Melanippe Euripidis 418.f
Meles citharœdus 361.p
Meliorẽ à deteriore lædi nefas est maximum 475.p
Melissas Thucididis filius 24.f
Melissei omnia unũ esse, idq; unum in seipso consistere 152.f
Mellis qualitas 719.p
Melitus Pyttheus 53.f
Melitus cur contra Socratem insurrexerit 471.f
Melodiã pulcherrimã cur per ineptissimum Poetã deus cecinerit 171.m
Melodiam ex tribus constare 562.f
Melpomene Solis uox cur dicta 168.f
Melpomene Thamyrã afflauit 168.f
Membrũ nullũ mũdi odit aliud 382.f
Membrorum humanorum errores oẽs à uisu procedunt 289.f
Memoria quid 91.f
Memoria mater musarum 157.f
Memoria quonam differat à Socratica reminiscentia 91.f
Memoriam deam inuocat 737.p
Memores qui 159.f
Mendax quis dicẽdus 268.f. 617.m
Mendacij species 159.m
Mẽdaciũ oẽs horẽs dijq; oderũt 555.p
Mendacium in sermone imitatio quædam est passionis unius, quæ est in animo 555.m
Mendacium ciuitatis esse calamitatem 556.p 558.f
Mendacio quib. liceat uti mali cuiusdã grauissimi deuitandi causa 556.p
Mentiri turpe 159.m (558.f
Mentiri in ea re quilibet potest quam optime callet 268.f
Mentiens quis grauius delinquat, uolens aut nolens 269.p
Mentiri cõtra deorũ dignitatem quocunq; modo stultissimum 824.p
Mendici ubi uideãtur esse scelerum omnium autores 634.m
Menelaum qui curauerint 567.p
Menætiades an uituperandus fuisset si absq; armis et semimortuus ad Achillis tentoria ductus fuisset 897.m
Menexenus contentiosius uehemens facundus Ctisippi discipulus 124.p
Menonis præceptor quis 25.f
Menonem à sophistarum captiunculis adueram sapientiã Socrates transtulit 416.p
Mens, animæ uis prima, & quis eius actus 13.f
Mens sana an possit hominibus tradi
Mens & sapientia nomina (25.m
na sunt purissima 102.f
Mẽs aut idem quod ueritas aut certe omnium simillima 105.m
Mens multitudo stabilis 167.p
Mens mala qualis 334.p
Mens animi mundi quæ 168.f
Mentis studia exercitiũ requirunt corporis 732.p
Mentis illius Socraticæ definitio uel expositio 90.m
Mentis distributionẽ legũ esse 784.p
Mentis motus natura quæ 875.m
Menti inesse non tantum imaginariam uerumetiam naturalem formam & ueritatem 601.p
Mentem omnia exornare 510.m
Mentem cum corpore nõ propter corpus agere licet posit sine corpore agere 511.p
Mentẽ purgari sacrificijs putauit Plato 840.p
Mentem pluribus nominibus appellari à Platonicis 379.p
Mentem illam Anaxagoræ solam iustam esse 319.f
Mentem à senectute nobis datã iri non esse sperandum 294.f
Mentem sine iungi à corpore in ipsa ueritatis inuestigatione 600.f
Mentem liberam omni lege præstantiorem esse 852.f

Mente m

Mentem nulli rerum immobilium adesse 189.p
Mente & scientia nihil moderatius
Mentes mortaliũ & immortalium amore donari (105.m 373.f
Mensis mensura unde 709.m
Mensis ultimus quis dicatur more communi 840.p
Mensuræ capaciorne sit uoluptas an sapientia 105.m
Mensuræ particeps omne artificiosum 212.p
Mensura omnium optima 276.m
Mensuram non posse esse quod est deficiens 611.m
Mensurarum proportio 837.m
Mercatorum Geometria quid à Philosophorum distet 101.f
Mercatura duplex 178.p
Mercatura an utilis in ciuitate 550.m
Mercenarios cõplementũ esse ciuitatis
Mercurius quid à Pimandro petierit (550.f 53.f
Mercurij uim totam uersari circa sermonem 305.f
Mercurij etymologia iuxta græcam uocem 317.f
Mercurius tetrachordi inuẽtor 688.p
Mercurius Trismegistus quid de amore scripserit 374.p
Mercurij stella quæ 917.p
Mese quid 691.f
Messeniorum rebelliones 818.m
Metallorum generationes 718.f
Metalla planetis dicata et quib. 734.f
Metaphysicũ tanq̃ deũ colendũ 441.f
μῆτις quæ 430.f
Metrodorus Lampsacenus rhapsodus 169.p
Metus & pudor custodes optimi in ciuitate 593.f
Metus qd & quæ metũ inferãt 299.p
Meum & non meum quàm uim in ciuitate habeant 592.f
Miccus sophista 121.m
Mida locupletior, Proverb. 567.m
Midas coturnicum nutritor 35.m
μείῳς μείζω δρᾶ quid 318.p
Milciadem qui ad marathonem pugnauit, quomõ damnare cogitauerint quidam 367.f
Miles quõ educari debet 544.p
Militi Arithmeticã & cõputatoriam necessariam esse 621.m
Milites nihil propriũ possidere debere 557.p.571.f
Milites præstantes maxime honorandos esse 595.m
Militum uita qualis 703.m
Militibus quid iuris in agros expugnatorum uicinorum 596.p
Militibus in castris uinum negandum esse 768.p
Militiam communem esse, tam mari q̃ fœminæ 594.f
Militiæ gratia merito magnas haberi deliberationes & leges multas cõdi
Militarem scientiã ciuili esse subiectam (896.m 221.p
Militaris res pars est ciuilis prudentiæ 232.f
Militarem artem nullus unquam uendidit præter sophistas 250.m
Militaris ars in ciuitate quomodo exercitanda 842.m
Mimæ centũ cui datæ ob filios instituendos 35.m
Minerua cur ab oculis Diomedis nebulam abstersit 48.m
Minerua quod artificiũ hominibus demonstrauerit 393.f. 428.p
Mineruæ templis inscriptum epigramma 673.f
Mineruam & Vulcanum naturam habere communem 737.f
Minima etiam à deo nõ negligi 868.f
Minos quibus leges tradiderit, & in quem earundem inuentionem retulerit 49.p
Minos cuius filius, & quàm præstãs in condendis legibus fuerit 51.f
Minos ubi regnauerit, & quanti fiat hic idem ab Homero 51.f
Minoem mortuorũ animas cũ sceptro iudicantem ubi recitet Hom. 52.p
Minos annis nouem Iouem ipsum allocutus est 52.p
Minoem nõ alia præcepisse quàm ipse seruauerit 52.m
Minos qua in re deliquerit Platonis iudicio 52.m
Minos cur duri nomen & agrestis adceptus sit 52.f
Minos & Radamanthus iudices mortuorum 371.p
Minoa per nouennium patris colloquutionem petere solitum 746.m
Minos crudele Atticæ tributum imposuit 786.m
Miserum describit 762.m
Miserrimũ quid iudicio Plat. 769.p
Misereri quorum debeamus 797.f
Miserabilis uel misericordia dignus qs
Mithecus de Siculorũ arte coquinaria scripsit (892.m 368.m
Mixtio quibus in rebus facilius inuenia tur 99.f
Mixtionis officiũ qs deorũ sortitus sit
Mixtionis Homericæ ue lut conuallis (103.f 104.p
Mixtionis cuiusq; dignitas aut utilitas quomodo dignoscenda 105.p
μνῆμη unde dicta 330.m
μνησίβροος 311.f
Moderata corpori maxime conducere
Modestiam diffidenter ag- gredi difficilia (5.f 585.m
Modestis pecuniam plurimi faciendam 532.f
Mœchi unde ducant originem 425.m
Molestiarum qualitates 93.m
Molestissimum quid 121.m
Molle quid 720.p
Momentũ indiuiduũ esse & inueniri
Momentũ mediũ quoddã in- ter motum & quietem (76.p ibidem
Momus p diuina cura accipitur 601.p
ne Momus quidem id carperet, Prouerbium 603.m
Monarchiæ ueræ umbra sub Octauiano uisa est 198.f
Mouẽs seipsum, immortale esse 450.p
Mõtes esse q tãtũ apes pascãt 738.m
Moralis uirtutis officiũ totũ in quadã animi purgatione uersari 487.f
Morales uirtutes quæ 407.m
Moralem disciplinã in omni ætate magnopere necessariam 289.f
Morato tantum de moribus loqui licere 289.p
Morbi omnes licet in aliquo cõueniãt, nõ tamen eandem esse omnium curationem 44.p
Morbus ex quib. cõstare dicatur 88.m
Morbus animi quibus in rebus consistat 224.p
Morbos animi & corporis qui uerbis tantum curauerint 302.f
Morbi ubi nulli sint 517.p
Morbi noui unde 566.p
Morbum ab externis causis prouenire 706.f
Morbum unde nascatur 728.f
Morbi acriores ubi generentur 730.p
Morbos periculosissimos nõ esse pharmacis iritandos 732.m.f
Morum uaricas & nouitas unde nascatur 899.f
Mores moderatos à fortibus nunquam separari oportere 223.f
Mores mali facile malas sequuntur opiniones 224.p
Mores priuatorum quantum cõferant ciuitati 821.f
Mores in ciuitate una de causa maxime mutari 782.f
Morales uirtutes ab hominibus quomõ acquirantur 14.p
Mori p alio amãtes soli eligũt 418.f
Mori honeste præstat quàm turpiter uiuere 654.m
Mori in bello quam commendabile sit 595.m

Moritur quisquis amat 379.f
Mori an multis cõducat nec ne 297.f
Mori pro patria q̃ præclarum 520.f & 521.f
Moriendũ pro patria quando, & quibus de causis sit 815.f
Mors quid 371.p
Mortem suam homines præsentire nõ posse qua lege cautum sit 370.f
Mors uoluntaria quæ 379.f
Mortem timere quid sit 474.m
Mortem non esse timendam 479.f
Mortis periculum subeundum potius quàm peccandum 485.& deinceps per totum
Mortis metum quomodo fugare debeamus 488.p
Mors philosophi meditatio 493.f
Mors & mortuus quid sint 493.f
Mortem medium esse optimum ad ueram rerum scientiam acquirendam 495.m
Mortem qui moleste ferant 495.f
Mortem unum ex maximis malis existimari 496.p
Mortis timorem quid afferat 532.p
Mors quomõ generetur in animantib.
Mortẽ non esse ultimũ supplicium (728.f 852.p
Mortẽ sacrilego malorũ minimũ fore 853.f 861.p
Mortuorum resurrectionem in Politico, in Phædone uaticinatur Plato 487.f
Mortuos domi sepelire antiquissima fuit superstitio 50.m
Mortuorum animæ quo & à quibus ducantur 515.f
Mortuorum cadauera in bello an præter arma spoliare liceat 595.f
Mortuus quis reuixerit 668.f
Mortuis parentibus monumenta struenda esse 791.m
Mortui qui laudandi 830.p
Mortuos quibus officijs prosequi deceat 903.f
Mortalis generis primordia 232.p
Mortale quid in se immortalis habeat 432.m
Mortale quomodo seruatur 433.p
Mortalium genera tria 710.m
Motuum qui optimus, & qui deterrimus 732.m
Motus qui & quot sint 66.f
Motus quomõ efficiatur & eius species
Motus species quot 141.m (131.m
Motum & statum maxime contraria esse 189.m
Motus naturales et cœlestes à quo principium ducant 528.f
Motũ circularem omnem semper sphæræ mobili proprium esse 684.p
Motus localis septem species 706.f
Mo. genera duo diuinis esse data 709.f
Motionũ species decẽ 867.p 873.f
Motuum quis robustissimus 874.p
Mouendi uigor 13.f
Moueri omnia 152.f.188.f
Moueri quid 153.p
Motus sint ne species duæ 153.p
Moueantur ne omnia an stent 873.m
Moyses quibus leges tradiderit, & in quem earundẽ inuentionẽ retulerit
Moysi locus. Terra erat (49.p
inanis & uacua 677.p
Mosaicæ legis præcepta duo primaria Platoni nota 51.f
Mosaici mysterij confirmatio 489.p
Mosaicæ doctrinæ locus Platonis consonus 521.m
Mulieris uirtus quæ 15.p
Mulieri quando & cur iudicio interesse liceat 892.f
Mulieres maxime priscarum uocũ obseruantes 322.p
Mulierum corpora an earum custodibus nudanda sint 590.p
Mulieres multas ad multa uiris esse præstantiores 589.p
Mulieres eadem disciplina qua uiri curandas esse 590.p
Mulieres cõmunes esse debere 590.m
Mulieres in Lucinæ templo quid quoti die tractare debeant 821.p
Mulieres circa Pontũ militare 831.m
Mulieres ubi agriculturam & pastorũ officia exerceant 831.f
Mulieres cur oporteat arma & castra tractare 834.f
Mulierũ uulgare quoddã dictũ 366.p
Mulierum menstruo laborantium oculi quales 410.f
Mulierum fascinationem uehementissimam esse 411.p
Mulierum de mimis iudicium 761.p
Mulierum cur plus curandæ res sint q̃ uirorum 807.p
Mulieribus leuiora cõmittenda in republica 585.m. 589.f. 590.f
Multa quõ unum dici possint 62.m
Multos nouit qui unum nouit 7.m
Multitudo quæ non possit docere quomodo iudicet 32.p
Multitudo stabilis quæ, & mobilis quæ 167.p
Multitudinem non posse regendi disciplina præcellere 217.m
Mundus quomodo uocatur à Platonicis, & mundi quot 374.p
Mundus Latinis quid 374.m
Mundus quarum rerum concordia constet 381.f
Mundus intelligibilis quid 675.f
Mundus superior quid sit 676.p
Mundus cur sit unus, & moueatur in sphæram 678.f
Mundus cur in quinq; uel sex plagas diuidatur 679.p.m.f
Mundus quõ & ex quibus sit compositus 697.m
Mundus semp fuerit, nec ne 705.p
Mundi totius anima quæ 168.m
Mũdi totius anima quæ à Platone dicatur 199.f
Mundi totius inordinatio semel facta 206.f
Mundi partes per seipsas nasci, generare & nutrire 207.m
Mundi pictura in quibus cernatur expressior 389.m
Mundi corpus quale 395.p
Mundi machinã unam esse, & ab alio pendere 624.m
Mundi spiritum & intelligentiam, animam & naturam 684.m
Mundi plures sint an unus 706.p
Mundi intelligibilis unitas 706.p
Mundi originem duplici modo narrat 677.m
Mundi definitio 705.f
Mundi generatio ex quibus 713.m
Mundum uiuere, & sapientiam sortitum esse à deo suo 205.p
Mundum institutum fuisse dominũ motionis suæ 207.m
Mundum initium habuisse 225.m
Mundum anima quadam regi & moueri 395.p
Mundum habere supra se tres causas
Mundum esse nunquam (674.m
sed semper fieri 674.f
Mun. pendere causa ĩcorporea 674.f
Mundum intelligibilem mediũ esse inter uisibilẽ & ipsum bonũ 676.p
Mundum quomodo dixerit Plato existere 678.p
Mundũ boni gratia procreatũ 678.m
Mundũ fieri semper & fluere 677.f
Mundũ ex quatuor elementis esse compositum 683.p
Mundum animatum, intellectudem, uidentem à deo factum esse 685.f
Mundum ex tota materia constare 706.m
Mundum æternum esse à defectu causæ non à materia 706.f
Mundos plures non esse credendos 678.f
Munera ab impuro capere neq; hominem, neq; deum decet 791.p
Munerum corruptelam tractat 559.p
Munitionum duplex usus 209.f
Musæ quid significent Platoni 757.f
Musarum mater quæ 157.f
Musæ sint animæ nouem sphærarũ cœlestium 168.f
Musæ ab Ioue ducuntur 168.f
Musa Poetas diuino instinctu concitat 170.f
Musarum cognomen unde 446.m
Musas post homines natas esse 456.f
Musarum nouem mysterium 657.m
Musæi musa quæ 168.f
Musica unde dicatur 30.m
Mus. usurària & sine mensura 101.m
Musica cur tradenda pueris 234.m
Musica circa quid uersetur 337.f
Musica solà parit molliciem 557.p & 568.m
Musica unde originẽ habuerit 690.f
Musica quàm amica sit homini 399.m
Musica Aegyptiorum qualis 760.f
Musicæ elementa quæ 164.f
Musicæ Platonicæ et Pythagoricæ propositiones, et proportiones 687.f
Musicæ utilitas 557.p.564.m
Musicæ uis 822.m
Mus. perfectionẽ qd præstiterit 88.m
Musicæ tractatio antiqua 780.f
Musicæ nouæ species deuitãda 575.p
Musicæ genera imitationes esse morum 828.f
Musicam consonantiã fieri in elemento omnium medio 687.m
Musicã numeris addere uocem 616.f
Musicam solà uoluptate non esse iudicandam 765.m
Musicã Astronomiæ similem, & æqui pollentem 624.f
Musicam omnem imitatricem & simi lium effectricem esse 765.m
Mu. in amatoria pulchri finiri 565.p
Musici celebres aliquot 409.f
Mutatio quæ nam maxima & extrema omnium cœlestium alternatio num 205.m
Mutatio quæ nam uelox, & uehemens 634.f
Mutatio quæ antiquissima & potentissima 874.m
Mutationis qui non sit expers 205.m
Mutationem præterquàm in malis esse rerũ omniũ periculosissimã 823.p
Mutationem assiduã esse (828.m
in corpore & anima 432.f
Mutabilia quæ non sint 554.f
Muti quales esse debeant 818.f
Mutarũ literarũ sonus qualis 163.m
Myrine quid à Batiea differat 310.f
Myso Chenæus 241.f

N

Nandi peritia utilis licet humilis 365.m
Narcissi fatum crudelissimum 406.f
Narratio duplex 560.m.f
Nasi longitudo quanta esse debeat
Natura quid 657.p (390.f
Negligentia quomõ contingat 877.p
Natura infimum diuinæ prouidentiæ instrumentum 743.f
Natura magna 174.m
Natura quomodo seipsam reparet 432.m.f
Natura quicquid bene se habet mimimam ab alio permutationem accipit 554.f
Natura in mundo qualis sit 652.f
Natura quicquid peius est esse idem & turpius 352.f
Naturæ fortis conditio 223.m
Naturæ sapientis causæ quomodo inuestigandæ principales 712.f
Naturæ opera qualia 871.m
Naturam sibi cognatam & consonam esse 19.m
Naturam ostendere quid sit 461.f
Naturam quotidie aliquid diuinum tradere 467.p
Naturam generosam sine rectà cultura inutilem semper & plerunq; noxiam fieri 600.f
Naturam nostram quomodo contemplari debeamus 617.f
Naturales res opera dei esse 175.p
Naturalium species formasq; substantiales numeris computari 680.f
Naucleri quomodo arte suà abuti possint, & quomodo abutentes punien di 218.p
Nauclerus unde appelletur 537.p
Naucratis Aegypti 463.p
Nauis ab Atheniẽsibus in Delum quotannis mittebatur 490.f
Neate quid 583.f
Necessariũ qd corpori dicatur 726.p
Necessaria turpe esse nescire 836.m
Necessitas industriæ mater 207.m
Necessitas nõ differt à uolũtate in summa diuinitatis simplicitate 653.f
Necessitatis regnum quid apud Platonem 392.f & inde
Necessitatem expectandam esse in magistratu ineundo 539.f
Necessitatẽ in diuinis esse penitus uoluntariam 735.p
Necessitati nec deum ipsum aduersari 836.f
Negatio quando contrarium non significet 192.m
Negatio & affirmatio ab oratione proueniat 195.m
Negatiuarũ quædam cõtrarietas 78.p
Neithe dea 702.f
Nemesis iudicij angelus 791.m
Neonus Cali filius 12.f
Neptunus quid apud Platonem significet 734.m
Neptunus quomodo & ubi filios genuerit 739.p
Neptuni filij quas terras coluerunt, & quib. de se dederunt nomina 739.f
Neptunum significare naturalem proiudentiam 653.f
Neq; literas, neque natare nouit; Prouerbium 776.p
Neruorum natura 725.m
Nestor prudentissimus fingitur ab Homero 270.p
Nestoris pellex quæ 172.f
Nestoris orationes 457.m
Nestorem & dicendi facundia, & uitæ temperantia multos excelluisse 788.f
Nete quid 691.f
Neutrum amare malũ impossibile esse 120.m
Nicias Hieroscamandri filius 12.f
Nicias Nicerati filius 347.f
Nihil nimis, Prouerb. 96.f
Nili salubritas 702.f
Nitri generatio 719.m
Niuis generatio 718.f
Nobilium filij quæ discere conueniunt 9.f
Nobilibus an ignobilibus meliora ingenia sint 36.p
Nobiles cur ad temperantiã excitandi 275.f
Nobilitatem ueram in uirtute ponendam 275.f
Nocere cuiusuis est 847.f
νόνοις quid significet 319.p
Nomen quid 304.p
Nomẽ imponere nõ cuiusuis est 309.p
Nomen quod nã instrumentũ sit ibid.
Nomen quid sit disquiritur 307.f
Nomen signum illud est agentibus impositum 194.f
Nominis quæ uera rectitudo 310.p
Nomina qualia pueris imponenda 9.f
Nom. quæ cõgruant, quæ nõ 194.m
Nomina Poetica quæ abijciẽda 558.p
Nominum copulatio orationis est substantia 163.p
Nominum origo triplex 306.m
Nominũ uerorũ sciẽtia quanta 302.f
Nominũ inscriptio præcipitur 808.p
Nominibus quomõ pro arbitrio utendum sit, & qua conditione 282.f
Nominibus uti communioribus generosi animi est, contrariũ autem illiberalis 154.m
Nomenclatorem rerum fuisse sapientem 330.p

Non altera manu apprehẽdendũ, Prouerbium 179.p
Non ius hoc quiuis norit, Prouerbium 298.m
Nosce teipsum epigramma in Delphis 37.m
Nocens ignorare idẽ nõ potest 156.p
Nosse & ignorare circa omnia & singula uersatur 156.p
Nosse an idem quod scientiam accipere 166.f
Nugator quis dicendus 179.p
Nullus unquam prauus intelliget, &c. Prouerb. 802.m
Numæ laus 614.f
Numerus quid 133.f. 617.p
Numerus impar deo gratus 376.p
Numeros triplices apud Pythagoricos 680.p
Numerorum planorum cur sit unũ tantum medium & solidorum plura 680.m
Numerus sub genere finiti ex ꝗbus redditur 88.p.m
Numerus singulorum nihil aliud est q̃ partes 164.p
Numerus uerus ubi inueniatur 909.p
Numerus qui aptus ad plures distributiones 800.f
Numeri ratio quibus in rebus consistat 306.m
Numeri ternarij triplex (expositio 586.m
Numeri septimi mysteria & deinceps 652.f 656.m
Numeri duodenarij mysteria 795.m
Numeri præstantia in rebus cognoscendis 913.m
Numerum unde discamus 913.f
Numeri quaternarij ratio 681.p
Numerum parem appellari diuiduum imparem indiuisibilem 685.m
Numerum & numeri computationem quis inuenerit 463.p
Numerum quinarium quibus de causis animæ compositioni conuenire putet 685.f
Numerus omnium quis integerrimus 529.p
Numerorũ cognitio quàm utilis 918.f
Numerorum cognitionem commendat
Numerorum genus in ordine eorum (804.f 84.p
Numerorum duplorũ, triplorumue interualla quõ numerentur 695.p
Numerorum harmonicorum ad animæ compositionem conducentium summa 694. per totum
Numina octo in columna Aegyptia qd
Numinum contemptores quõ cohibendi (572.m 870.p

Nuptiæ quæ contrahendæ 816.f
Nuptiarum leges 792.f
Nuptiarum tempus 821.f
Nuptiarum curatrices quomodo eligẽdæ 827.p
Nuptiarum numerum arbitrio principis concedendum 591.m
Nuptiæ communes esse debere in ciuitate 701.p
Nuptias sacras utilissimas esse 591.p
Nutrices puerorum quales esse debeãt
Nutriendi uigor 13.f (825.p

O

Opro ὠ utebãtur antiqui 323.p
ὠ usus apud græcos 326.p
ὄαροι καὶ ὀαρίσις 52.p
Oblata nõ semp acceptãda esse 44.f
Oblationes deorum quales 902.p
Obliuio quid 91.f. 433.p
Obsequiũ quod minime turpe 422.m
Obstaculorum duplex ratio 209.f
Obstetrices quales esse debeant 138.f
Obtestandi modus apud Platonẽ 52.f
Obuius aliquis cur statim placeat, aut displiceat 390.p
Occidisse quos impune liceat 862.p
Oceanus & Tethys omnium aliorum origo 152.f
Oceanum deorum originem 315.p
Oceanum unum ex quatuor præcipuis fluentis 517.f
Oceanum ad flumina inferorum pertinere 490.p
Oceani parentes qui 210.p
Octauiani monarchia qualis fuerit
Oculus mentis quando (198.f acute uideat 438.p
Oculus quando uidens 141.f
Oculus quomodo seipsum uideat 41.p
Oculus quantũ in amore possit 413.m
Oculus pupilla hominem intuentem exprimit 41.p
Oculum quis generet, & quis eidem uidendi uim tribuat 616.f
Oculi cur dati hominibus 712.f
Oculi pulchri qui alicendi sint 114.m
Oculorum præstantia 712.p
Oculorum orbes quanti esse debeant 390.f
Oculos duobus modis turbari consueuisse 619.p
Oculis quæ uis insit 410.f
Oeconomi nomen cui conueniat 7.f
Oedipus inter imprudẽtes cur à Socrate numeretur 44.m
Odisse quos deceat 534.p
Odium quomodo nascatur 390.p
Odorum generatio 721.f
Odyssea & Ilias Homeri quid tractent 32.p

Oedipi imprecatio aduersus liberos à dijs exaudita 890.p
Oedipodis mortem debitam fuisse suis sceleribus 845.f
Oedipũ imprudenter mala à dijs precatum esse 43.m
Officia humana mentes ad felicitatem præparant 252.m
Officia quæ debeantur patriæ quæ parentibus, & quæ supplicibus 797.p
οἶνον cur dictum 317.p
οἰονοσκόπον prius dicta, deinde honestius οἰωνιστὴν 449.f
Oleum laborum subsidium 523.m
Olei natura 719.p
Olfactus caligineso aeri cur ascribatur 387.m
Ollæ pulchræ descriptio 111.m
Olympus Phrygius optimus tibiarum inflandarum præceptor 51.m
Olympi opera 170.f
Olympiodori de Platone locus 655.p
Omne & totum an idem 163.f
Omnia omnibus esse similiter, ac semper 308.m
Omnia & omne an differant 164.p
Omnia boni gratia fieri 895.f
Omnium centrum quod 376.f
ὄν unde dicatur 323.m
Operari & facere an idem sit 282.m
Opera dei quæ 53.m
Ope. quæ nã appellari debeant 282.m
Operimentorum duplex usus 209.f
Opifex sublunaris quis 174.m
Opificium dij qui 885.f
Opificium ab imperfecto incipiens, in perfectum definit 174.m
Opinari animæ quid 157.p
Opinari tribus modis 156.p.m
Opinari circa quid uersetur 156.p
Opinari à cognoscere quid differat 166.p
Opinatrix cõtraria ueræ scientiæ 182.p
Opinio quæ 133.p
Opinio unde oriatur 93.f
Opinio cuius sit 134.f
Opinio falsa quid 132.m. 185.p
Opinio falsa quomõ contingat 159.m
Opinio falsa quomodo fiat 133.p
Opinio falsa quantum malum 341.f
Opinionibus falsis qui proni 159.f
Opinio uera quid 132.m
Opinio uera an idem sit cum iudicio, et scientia 162.f
Opinio uera quando scientia sit 162.f
Opinio recta quæ 430.m
Opinio recta à scientia quid differat
Opinio recta quomodo homínibus accidat (26.p 14.p
Opinio acquisita optimi affectatrix in nobis

in nobis quid agat 444.f
Opinio quædam recta est cum ratione nec tamen est scientia 165.f
Opinio particularis 132.p
Opinio falsa quibus insit, & quib. non 159.m
Opinio animæ quid à sermone eiusdem differat 157.p
Opinio gignitur per cogitationem silentem 190.m
Opinio media inter sapientiã & ignorantiam 430.p
Opinionis species duæ 155.f
Opinionis falsæ species 133.p
Opinionis rectæ opus quod 14.p
Opinionis, orationis q̃; falsitas, uel ueritas à non ente nascitur 194.p
Opinionem circa aliud uersari q̃ scientiam 599.p
Opinionẽ inducere an idem quod persuadere 162.f
Opinionem ueram hominibus natura non inesse 26.f
Opinionem ueram scientiam non esse 155.f 156.p
Opinionem ueram cũ ratione non esse scientiam 166.f
Opinionem omnium nõ omnem ueram existere 152.p
Opiniones quando ueræ, quando falsæ 148.p
Opiniones discordes quid indicent in multitudine 32.p
Opin. falsæ unde proficiscantur 180.f
Opiniones partim ueras, partim falsas necessario esse 195.f
Oppositionis uariæ diffinitiões 673.p
Optandum non esse ut omnia succedãt ex uoto 521.f
Optimatũ gubernatio optima 629.f
Optimum omnium quid nam primum, quid secundum, quid tertiũ 339.p
Optimũ quod cuiq; illud maxime proprium 649.f
Optimũ esse in aduersis quietem agere 664.m
Optimo nihil esse addendum 674.f
Opus nullum turpe esse quis senserit 282.m
Opus cuiusq; potentiæ quando optime exerceatur 13.f
Opus denominationes unde desumere possit 48.f
Oraculum Crœso datum 640.m
Oraculum Delphicum quas cogitationes Socratis immiserit 470.p
Oracula agendorum sæpe hominibus per medios spiritus pandi 8.f
ὄρος quid 318.f
Orandum quomodo sit, & unde oratio nis exempla petenda 42.f
Oratio quid 165.p
Oratio mediocris quæ 195.p
Oratio quomodo à cogitatione per os effluit 195.m
Oratio prima & breuiß. quæ 194.f
Oratio uera quæ & quæ falsa 307.f
Oratio qualis in ciuitate admittẽda sit 562. per totum
Oratio græcis quõ dicatur 165.p
Oratio animi affectionem sequi debet 563.f
Orationis funebris ordo 520.f
522.f & deinceps
Orationis ueritas, aut falsitas ex re ipsa dimanat 78.f
Orationis substantia 163.p
Orationis Hippiæ Lacedæmone habitæ initium 110.p
Orationis pars minima quæ 307.f
Orationis partes & ordo 459.f
Orationis species duæ 553.p
Orationis definitio qua separatur à cogitatione 195.m
Orationem querulam quando habere liceat 829.f
Orationẽ in duas diuidi species 562.p
Oratione soluta quomodo pueri exercendi 833.p
Orationes partim ueras partim falsas necessario esse 195.f
Oratoria facultas quid 260.f
Oratoria facultas persuadet 133.m
Oratoria à Ciuili facultate quomodo distincta sit 220.f
Oratoriã facultatem sine ueritate esse ridiculam 457.f
Oratoriæ facultatis dignitas 220.p.m
Orator qui laudandus 442.p
Orator excellens quis 461.p
Oratoris ineptiæ omnibus notæ qui liberi & ingenui sunt 150.m
Oratoris & philosophi oratio qd differat 149.p
Oratori quæ dicenda sint 456.f
Optari tria necessaria 441.f
Oratorem rectum quid scire deceat, et qualem esse oporteat 364.p
Oratorem in dicendo nunquã liberum esse posse 149.p
Oratorem legitimum quid intelligere oporteat 332.f
Oratorem scire oportere & loquendi, & tacendi tempus 462.f
Oratorem non docere sed fidem inducere 340.m
Oßium natura 725.p
Oratores tyrannis similes 345.p
Oratores qui uituperandi 332.m
Orat. quæ scribere permittãtur 560.p
Oratores minime omnium in Repub. posse 344.f
Oratores deceptores esse 522.p
Oratorum multorum præstantium enumeratio 460.p
Oratorum adulatio declaratur 361.f
Orbis terrarũ magnitu. quãta 516.p
Ordo quantum in unaquaq; re momentum habeat 362.p
Ordo seruandus in ciuitate maiorũ & minorum 884.p
Ordinem inordinato præstare 705.f
Ordinem certum non admittũt quæ uaria sunt 216.m
Ordines tres in uniuerso esse 920.f
Oresti nomẽ recte impositũ esse 311.f
Orestem imprudẽtia matrem occidisse
Orichalcum insigne me (45.m tallum ubi multum 739.f
Oris usus & ornatus 726.p
Oris lõgitudo quãta esse debeat 390.f
Ornamenta regnarum prouincijs ubi nomen dederint 37.p
Orithyæ fabula à Borea raptæ 443.p
Oromasius Zoroastri pater 36.m
Oromasis unde 303.p
Orphanorũ cura quibus committenda
Orpheus quantã uim (887.m amori tribuerit 373.f
Orpheus de rerum principijs cecinit
Orpheus de Ioue quid sen (376.p serit 376.p
Orpheus Oeagri filius uoti impos ex inferis dimittitur 419.f
Orphei opera 170.f
Orphei mysa quæ 168.f
Orphei iuramentum quod 572.m
Orphei erga Eurydicen amor 375
Orphica uita quæ 820.m
Orthagoras Thebanus 231.p
Orsi dei nomen & apud quos 303.p
Otus quis 424.f
Quidij musa quæ 168.f
ὀσίων quot modis nuncupauerint homines 314.f

P

Pacis studium ad quid referendum 744.f
Pæana testem dictorum à quibus innocandum iubeat 763.f
Pæanis species 780.f
Palamedis Eleatis in dicendo artificiũ quantum 457.f
Pallas intellectualem significat prouidentiam 673.f
Pallas quid apud Platonem significet 734.m
Pallas armata cur palàm culta fuerit 737.f
Palladis descriptio 673.m

Palladis etymologia 317.p
Palladem ante diluuiũ duas condidisse, educasse, et docuisse Athenas 529.p
quid significet 317.f
Pan Mercurij filius biformis 305.f
Pandari confusio sacramentorum inducatarumq; 554.m
Paralus Periclis filius qua re exercitatus fuerit 24.f
Paralus Pericle natus 229.f
Paramese quid 691.f
Paranete quid ibidem
Parcæ cur tractẽt manibus glomos, mater uero nequaquam 657.f
Parcarũ uim esse incõuertibilẽ 904.p
Pares cum paribus facillime congregãtur, Prouerb. 447.f
Parmenides quonam modo disputare consueuerit 175.f
Parmenides Pythagoricus librũ De natura scripsit 374.p
Parmenidis magni de eo quod non est sententia 183.f
Parmenidis carmina 193.p
Parmenidem prisca deorum gesta descripsisse 427.p
Parentes quasi dei uicarios honorãdos 785.p
Parentes cur filios se genuisse considerare debeant 527.f
Parentes boni qui malos filios habuerunt 24.f
Parentum bonorum cur mali sæpe filij 234.f
Parentum amor 122.f
Parentum preces aduersus liberos sæpe audiri 890.p
Parentum cura erga filios qualis esse debeat 9.p
Parios iuuerũt Athenienses contra Lacedæmonios 526.f
Paricidæ quomodo puniantur apud inferos 518.m
Pars nõ est multorum, sed totius 76.m
Pars quõ à specie differat 202.m
Partis cognitio qd cõferat ad tot. 18.p
Partes ob finis intentionem uniuntur 198.p
Partibus quæ constent 164.p
Parua prius consideranda ei qui maxima assequi cupit 176.p
Parum bene, quàm multum non sufficiẽter determinare, præstat 156.p
Parypate quid 691.f
Passiones quæ uiolentæ 864.p
Passionum sensibilium et insensibilium causæ 720.f
Pastores cur appellentur ab Homero exercitus duces 52.f
Pastorum dignitas non parua 206.m
Patris & filij in diuinis eandẽ esse substantiam 601.f
Patrem quomodo & quando accusare liceat 889.m
Patrem homicidij accusare etiam licere 54.m
Patersfamiliãs uir nihil metuat seruorũ multitudinem 646.p
Patersfamiliãs, ciuilis, dominus, rex an idem sint 200.f
Patiens quando patiens 141.f
Patiẽs sensibile esse nõ sensum 153.m
Patria honoranda 797.p
Patria quomodo colenda 484
per totum. Patriæ parum. 948.
Patria quomodo laudanda 523.p
Patriæ hostis quis iudicandus 851.m
Patriæ cura & studium erga filios suos 528.m
Patrocles Iolaus 264.p
Patrocli erga Achillem amor 375.f
Patroclo quæ falso adscribat Homerus 559.f
Paulus splendor ueritatis 303.f
Paupertatem nimiam obesse ciuitati 571.m. 574.p
Pausanias Ceramensis 230.p
Pecunia quibus plurimi faciẽda 532.f
Pecunia quæ Iunoni cõsecratur 817.p
Pecuniæ malum quod 349.f
Pecuniæ usus qualis apud uirum probum 529.m
Pecunias quærimus corporis gratia 499.p
Peccat quisq; deficiente scientia 136.f
Peccant homines, facilesed non sponte 115.p
peccantes in pugna quomodo puniendi 595.p
Peccantium confabulando expiatio uetus fuit 449.p
Peccatorum iudicandorum ordo 854
per totum
Pedum motus qui illiberales 563.f
Peleus Aeaci filius in Phthia quomodo dominatus sit 10.m
Pelopes lege græci, natura barbari 526.f
Pelopi cur rectè nomen impositum 312.p
Pentathli quem nam locum in certationibus habeant 6.f
Percipiant qui facile 159.f
Peregrinantium genera 900.f
Peregrinus cur maiorem misericordiam à Deo & hominibus mereatur 797.p
Peregrino quantũ sit fauendũ 797.p
Peregrinationis utilitas cur instituenda 900.p
Perfectio absoluta ubi 381.f
Pericles Xanthippi filius 28.m
& 522.m
Pericles quomõ sapiens euaserit 34.f
Pericles uolentibus imperauit 11.p
Pericles quales reddiderit Athenienses 367.m
Pericles non fuit bonus ciuium curator 367.f
Pericles Alcibiadis tutor 34.f
Pericles Anaxagoræ auditor 461.p
Pericles cur oratorũ perfectissimus fuerit 461.p
Periclis consilio quæ Athenis facta sint 340.f
Periclem uirum sapientissimum fuisse & quõ filios suos instituerit 24.f
Periurijs quibus dij dent ueniã 421.f
Peripateticos dei cultum minime curare 839.f
Peritia quid ab arte differat 360.f
Peritorum & imperitorum discrimen in legum imitatione 219.p
Persuasionis artificem non solam esse Rhetoricam 339.f. 340.p
Persuasionis species quot 340.m
Perse Regem suum quomodo educare consueuerint 36.m
Perse quomodo deum appellent 303.p
Persarum deliciæ 752.p
Persarum regis cuiusdam anima qualis fuerit 371.m
Pers. reges unde genus duxerint 36.p
Persarum reges ditissimi & regiæ uxores similiter 37.p
Persarum imperium cuius legibus gubernetur 936.m
Persarum mollities 36.f
Persas qui primi inhibuerint 524.p
Persas nauali pugna inexpugnabiles aliquando fuisse 524.f
Persis quis leges tradiderit 49.p
Perses Iouis filius 36.p
Persuadere an idem sit quod opinionẽ induere 162.f
Perturbationes animi rursus recensẽt 857. per totum
Perturbationes ad sensibilia pertinentes in anima seiunctas ab corpore remanere posse 852.p
Perturbatiões omnes tũ corporis, tum animæ, tum utriusq; doloris & uoluptatis concursum habere 99.p
Perturbationes in qua hominis parte sint 723.m
Pessimus uir qui sit 645.p
Petrus Lèo Spoletinus Mathe. 697.f
Phedonem adolescentulũ lupanari publico prostitutum Socrates ad philosophiæ studium adduxit 416.p

Phædrus Myrrhinusius 228.f
Phædrus qualis fuerit 373.m
Phædrus ex oratore philosophus à Socrate factus 416.p
Phaeton Solis filius fulminatus quid significet 673.m
Phantasia quomodo à cogitatione distinguatur 195.f
Phantasia, tertia animæ uis & eius actus quis 13.f
Phantasmata nocturna dæmonum sunt simulacra 196.m
Phantasticũ genus in duo secatur 196.f
Phãtastica uis simulachrorũ magistra
Phaosthenes Andrius Athe nientium imperator (194.p 174.p
Phellcos agros solo pingui fertiles aliquando fuisse 738.m
Phenicem Achillis præceptorem damnat 559.m
Phemius Itacensis rhapsodus 170.f
Pherecrates Poeta 235.p
Pherecydem summũ fuisse theologum 616.m
φερέφατα quid significet 316.p
φερσεφόνη quid significet 316.p
Phidiæ pulchra extabant opera 23.f
φιλήκοος ὴ φιλοθεάμων à philosopho quid differant 598.f
Philemon Philemonidis filius 12.f
Philippides Philomeli filius 229.f
φιλολόγοι qui 600.m
Philolaus 492.f
Philosophari quid iuxta Solonem 5.f
Philosophandum quibus nõ sit 127.p
Philosophantis studium quod 487.m
Philosophãtib. qd obijci soleat 471.m
Philosophiæ principium 141.p
Philosophiæ priscæ figura 241.f
Philosophia scientiæ acquisitio est 260.m
Philosophiæ alia definitio 6.m
Philosophia gratiosa est 267.m
Philosophia Socratis qd doceat 352.p
Philosophiæ exactã diligentiã nõ esse impendendã qui senserint 354.m
Philosophiæ quõ danda opera 353.p
Philosophia quæ uiro rempub. gubernaturo sit ualde necessaria 520.f
Philosophiæ calumnia maxima unde oriatur 604.f
Philo. à studio quæ auertant 607.p
Philosophiã donũ esse diuinũ 615.p
Philosophia quibus non sit communicanda 921.m
Philosophum quomodo conueniat omnes artes attigisse 6.m.f
Philosophus quando inutilis sit 7.p
Philosophum unoquoq; artifice inferiorem esse 7.p
Philosophorũ quibus in rebus secũdas tenere turpe sit 8.p
Philosophi officium & actiua, & contemplatiua comprehenditur 14.m
Philosophi affectio 145.p
Philosophus in indagando quomodo à sophista distet 106.m
Philosophi qui 127.p
Philosophorum opinio de rerum omnium principio 131.m
Philosophorũ otiũ & mos disputandi
Philosophus ineptus ad ciuiles actiones (149.p 149.f
Phantasmata nocturna dæmonum sunt simulacra 196.m
Phil. quõ cõtemnat ea quæ magna alio qui uulgaribus uidentur 149.f
Philosophus duabus de causis apud populum ridiculus 150.m
Philosophus quis 174.f
Philosophi diuini appellandi 175.m
Philosophi quales habeantur 175.m
Philosophorum genus haud facilius q̃ deorum discerni 175.m
Philosophus aliter quàm sophista refugit intuitum oculorum 191.p
Philosophi ueritatis amore ciusdem studiosi sunt 224.p
Philosophorũ uita cõmendatur 372.p
Philosophus definitur 431.p
Philosophum nõ modo non timere, sed cum lætitia sperare mortẽ 487.m
Philosophus quid post hanc uitam sperare debeat 493.f
Philosophus cur mortem optet cum sepsum uiolare non liceat 492.f
Philosophorũ custodem qualem esse oporteat 552.f
Philosopho quid maxime necessarium 557.p
Philosophos regnare aut reges philosophari oportere 597.m
Philosophus quis sit 598.p
Philosophi ueri qui 598.m
Philosophi proprium quid 600.f
Philosophorũ ingenijs propria 602.f
Philosophos cur calumniati sint multi 601.p. 604.f
Philosophi cur rempub. non attingant
Philosopho quo pacto conducat Geometria (620.p 623.m
Philosopho Dialecticam necessariam esse 625.m
Philosophum non decere esse claudum
Philosophus quas uoluptates floccipendat (627.p 647.m
Philosophi instrumenta quæ 647.f
Philippus Valor 700.m
Philosophum quantũ ab alijs differre deceat 931.m
Phlegeton 489.f
Phœbus Linum afflauit 168.f
Phœbum diuinis uerbis tum animi, tum corporis morbos curauisse 302.f
Phœbum duos genuisse filios 224.p
Phœnices quæstus auidi 580.m
Phrenes in homine quid 723.m
φρόνησις quid 319.p
Phrynondas 235.p
Phthia latigleba 481.f
Phthongus quid 556.m. 687.f
Phyllidis amorem melancholicũ fuisse
Physica quomodo constant ex Mathematicis (413.m 697.f
Physici aliquot insignes nominantur
Pictura quid 463.f (393.m
Pictura apd' Aegyptios qualis 760.m
Picturæ laus 399.m
Picturæ immensum studium 815.m
quod & Horatius alicubi innuit
Picturam procul à ueritate positã esse 663.f
Pictorum Tragelaphi 604.p
Pictoribus similem artem esse in sermonibus 182.m
Pietatis definitio 53.m
Pietatem in rebus grauibus semper diuinum auxilium implorare 585.m
Picis natura 719.p
Pij quam regionẽ inhabitent post hanc uitam 518.f
Pindari musa quæ 168.f
Pindari testimonium de animi immortalitate 19.p
Pind. & aliorũ poetarũ criminationes reprobantur de Aesculapio 567.m
Pindari pulchrum dictum 532.m
Pingendi arte præstans quis 231.p
Pinguis Mineruæ homines, Prouerb. 447.f
Pirithoo quæ falso ab Homero adscribantur (170.m 559.f
Piscatio in duo mẽbra diuiditur 176.f
Piscatio ignifera, & contorta 177.p
Pisces circa Nilũ mansuefieri 203.p
Piscibus Neptunum præesse 393.f
Pithagoricorum de trinitate sententia
Piratarũ furta & latrocinia unde (376.p 818.m
Pittacus cur à ciuilibus actionibus abstinuerit 108.p
Pittacus Mityleneus 241.f
Pittaci sapictis sentẽtia absona 240.p
Pituitam quæ augeant 566.p
Pituitæ species, & unde 729.f
Placa urbs apud Boemos quomõ gubernata fuerit 585.p
Platearum bellum 524.f
Plato cur suos neglexisse uideatur 923.p. 932.m
Plato quibus leges tradiderit, & in quẽ earundẽ inuentionẽ retulerit 49.p
Plato quibus leges postulantibus denegauerit 49.p
Plato quantum uixerit & quo die mortuus fuerit 373.p
Platoni quædã sunt extra cœlũ 451.p

Platoni quæ argumentationum genera familiaria 13.m
Platonis uis in loquēdo quāta 654.m
Platōs academia in insalubri loco cur sita fuerit 782.p
Platonis sapientiā tum in contemplando, tum in agendo cōsistere 743.p
Platonis sapientia semper excelsa suspicit 302.m
Plat. scripta tria fermè tractāt 895.f
Plato reuerentia erga Homer. 660.m
Plutonis mens 133.p
Platonem Phœbi filium dixerūt græci
Platonem à Dionysio occisum, cur dictum sit (224.p 935.m
Platonem uarie interpretari de mundi origine 677.f
Platonem ægrotasse eo tēpore quo Socrates in carcere mortem expectabat 491.m
Platonem Mosi qui comparet, & similem faciat 683.f
Platonem tragœdū Socrates coegit tragœdias igni tradere 416.f
Ploratus clarorum uirorum tollendos esse 558.p
Plutonis etymologia 315.m
Plutonis galea, Prouerb. 668.p
Pœnam dare an malum 346.f
Pœnis cur uexentur mali 882.m
Pœnas luens maximo liberatur malo 349.f
Pœnas fugere quid pariat 351.p
Poesis dithyramborum ad quid conferat 361.p
Poesis sine cōcentu & numero quid sit
Poesis quæ pars in ciuitate non sit recipienda (361.m 660.p
Poesis imitatur homines ui aut sponte aliquid agentes 664.p
Poesim in Ione tractat Plato 167.f
Poesim non posse absq; dei fauore comparari 168.p
Poesim omnem aut per imitationē, aut per enumerationē proferri 561.p
Poesis uel donum dei, uel fortunæ sors, uel artis opus est 168.p
Poematis specie qui sophisticam artem dissimulauerint 230.m
Poemata ænigmatibus scatere 47.p
Poematum electores quot esse debeant 830.m
Poeta ineptissimus quis 171.m
Poetā nemo debet sibi ignosum reddere
Poetæ & ad laudandū & uituperandum uehementes (52.f 52.f
Poetā non sermones, sed fabulas facere 492.p
Poetæ quō pueris tradendi 833.f
Poetæ conciti alios furore corripiunt 170.f
Poetæ non arte, sed diuino afflatu mente capti ea cecinerūt præclara 170.f
Poetæ patres et duces sapientiæ 125.m
Poetæ elegans dictum de docto imprudente 46.f
Poetarum unde ad nos carmina afferāt 170.f
Poetæ quæ scribere debeant 560.p
Poetæ uirtutum genitores 433.m
Poetæ deorum interpretes 171.p
Poetæ qui uituperandi 332.m
Poetarū multos prius rudes, in momento doctissimos euasisse 168.m
Poetarum de animorum immortalitate sententia 19.p
Poetarum scripta de dijs & Heroibus fabulosa abijciendā 553.m
Poetarum lex 830.p
Poet. cantus quales esse debeāt 762.p
Poetarum studia cōmendantur 169.p
Poetas carpit 641.p
Poetas absq; furore inaniter laborare 440.f
Poetas uocat deorum filios 548.p
Poetas sæpe sua scripta non intelligere 168.m
Poetas tradere artes omnes 186.p
Poetas lectos esse à Socrate, & qua de causa 470.f
Poetica imitatio quæ 652.p
Polemarchus Lysiæ frater 455.f
Polius orator Socrat. iſectator 409.p
Polius Agrigentinus sophista quo tempore uixerit 12.p
Poli musica in dicendo concinnitas 460.p
Polycratis pecunias quis nactus fuerit
Polygnotus Agłaophontis filius (23.p 170.m
Polymnia Pindarum aſſlauit 168.f
Polymnia cur Saturni uox ibidem
Polyxenus 927.p
Pompam externam & cultum superstitiosum minime deo placere 48.p
Pompilius quibus leges tradiderit, et in quem earundem inuentionem retulerit 49.p
Pomponij Melæ locus 585.p
Pontificis electio fumus 898.f
Populum magistrum esse linguæ 31.f
Populares tractat gubernationē constitutionem & conditionē 635.m
Popularis respub. quàm pulchra uideatur ad aſpectum 636.per totum
Popul. sermo quædā poesis est 361.m
Populares hominem nullum habere uiendi delectum 638.p
Porticus regis 53.f
Porticus Iouis liberatoris 9.p
Portiones quas accipiat deus ex ipso generum fermento ad animam effingendam 693.per totum
Porus Consilij filius 397.p
πορδαῶν cur ita uocatus fuerit
Positioni non credens re- (315.p probare debet 193.m
Possessionem rerum tam excedentem, quàm deficientem obesse artibus 571.m 574.p
Possessionem rerum non tollit iudicium uerum uel falsum 161.f
Possessionem omnem esse absq; morali uirtute uanam 521.m 527.p
Post festum uenire, Prouerb. 336.f
Potens quis dicendus 270.f
Potentem esse in sua Repub. pulcherrimum 114.f
Potentia an idē sit quod robur 245.m
Potentia & utilitas idem esse uidentur 107.p
Potentiam nullam maiorem esse bonorum consensu 919.m 927.m
Potentiam omnibus esse exoptandam
Potentiā qui minimā in ci- (333.f uitate obtineant 345.p
Potentiam non esse pulchrū quod quæritur 114.f
Potentū ignorātia teterrima res 98.m
Potentiores semper legib. abuti ad suā utilitatem 529.f
πόθος unde dicatur 322.f
Potestas magna bonū q̄dā est 346.p
Potus definitio 3.f
Potui moderationem quandam adhibendam esse 468.m
Præceptores bonos quid habere deceat
Præceptorum operam qui- (31.f busdam inutilem esse 293.m
Præconis lex 896.p
Præesse neminem posse nisi prudētem 26.p
Prægnantes cur rei optatæ pingāt imaginem in fœtu 412.f
Prægnātes quomodo curandæ 826.m
Præmia danda præstantioribus 591.f
Præparatiōes duæ tam ad corpus, q̄ ad animam pertinentes 366.m
Præscriptio tēporis in ambiguis qualis 901.f
Præsenti sorte pro uiribus bene utatur, Prouerbium 360.p
Præstantissimus qui uult euadere, quibus se conferre debeat 35.m
Præstigiator sophista sermonibus decipit 182.f
Prætoris electio & officium 814.p
Prætorum munus quod 221.p
Prauitatis innumeras esse species 584.f
Prauitatis in anima species duæ 180.p
Prauitatem quasi priuationem neq; se, neq; uirtutem cognoscere 557.p 568.p

Prauitatem seruilem esse 42.m
Prauitatem morbū esse 584.m
Prauos secum dissidere 125.m
Precandum quomodo sit, & unde precum exempla petenda 42.f
Preces quomō probauerint multi philosophi 673.f
Precum qualitates quæ 44.f
Priamo quæ falso adscribat Homerus 559.p
Principes an quæ sibi non cōducant imperent 536.m
Principis ignauia quantum toti ciuitati obsit 636.p
Principem in omni conuentu esse oportere 752.f
Principem nō sibijpsi sed subiectis consulere debere 537.f
Principes non pecuniarum, sed amicorū defectu perire (225.p 919.m 927.p
Principes quo uno seruato nunquā peccant in administratiōe sua 217.m
Principes in repub. quādo boni esse nō possint 288.f
Principes ciuitatis amatores sint 610.f
Principes quō uocādi in ciuitate 592.f
Principū mores imitātur cæteri 782.f
Principatus qui plurimus & secundum naturam est, in ciuitate maxime est necessarius 776.m
Principatū appetere non decet 530.p
Principia summa rerum qualia 8.m
Principia omnium esse corpora reijcitur 872. & inde
Principia cuiusq; rei statuere quomodo debeant 330.p
Principium dimidiū totius operis, Prouerb. 808.m
Principium in omnibus rebus à dijs sumendum 946.p
Principium sine ortu esse 450.p
Principium in unaquaq; re maximum 553.p
Principium & finem terminos cuiusli bet esse 66.m
Principiū rectum nunquā ab aliquo satis fuisse laudatum 808.m
Principium primo omniū fieri 74.m
Principium et simplicissimū debet esse & optimum 675.m
Prisca an in ciuitatibus uituperanda 828.m
Prisci homines cur recentioribus anteferendi 108.p
Priscorum laus & cōmendatio 84.p
Probare et laudare qd differāt 239.p
Probus ut dolorem toleret 664.p
Procles lacedæmonis rex 773.m
Proci ab Homero inducti tumentes fastu 6.p
Prodesse non est cuiuslibet 847.f
Prodicus cuius præceptor fuerit 25.f
Prodicus Chius sophista quando floruerit 12.p
Prodicus sapientissimus & diuinissimus uir 230.p
Prodicus sophista 139.p
Prodici laus & commendatio 108.p
Prodici pulchra de dicendi arte responsio 460.p
Progressus quis melior 212.f
Prolixitas uerborum infinita à Lysia & Gorgia adinuenta 460.p
Prometheus ignis dator 207.m
Promethei & Epimethei fabula rursus adducitur ut ostendat uirtutem doceri posse 232.p
Promethco hominum cura tradita
Promiscuum genus unde (225.p de principio genitum 383.m
Promittentes facile nihil unquam præstare 250.f
Propagationis instinctus omnibus inditus 381.f
Properatio nimia serius absoluit, Prouerbium 202.f
Prophani qui 141.p
Prophanum quid 55.m
Prophanissimum quid 51.f
Prophetas angelorum audire uoces 466.m
Propinqui quō amādi 785.p. 791.m
Proportio totius unde nascatur 388.f
Proportionalitatis definitio 688.f
Proportionum consonantiæ 690.f
Proprium cuiusq; optimū esse 649.f
Propugnaculorū duplex ratio 209.f
Protei fabula damnatur 555.p
Proteo mutabilior. Prouerb. 174.p
Prouerbium quod semper seruandum 521.f
Prouidentia Iouis uniuersalis, dæmoniū uero particularis 225.m
Prouidentia dei omnia ad finem sibi notum ducit 782.f
Prouidentiam dei mirifice & exaggerat & tuetur 877.f & deinceps
Prouidentiam diuinam nunquam hominibus deesse modo sibijpsis non desint 784.p
Proximi non lædendi præceptum 51.f
Pruinæ generatio 718.f.
Prudens paucorum sapientū iudicium multorū sententiæ insipientiū præfert 426.f
Prudens quis sit appellandus 46.m
Prudentis opus quod 724.m
Prudentes qui sint tertio concludit ex pulcherrimo digressu 48.p
Prudentes qui dicendi sint 44.m
Prudentes homines cum simul sunt deū habent præsentem 175.m
Prudentibus administrationem rerum committi 123.m
Prudentissimum quid efficiat 447.m
Prudentia quantum præstet 22.m
Prudentia eadem quæ & iustitia 7.f
Prudentia hominibus quomodo adueniat 14.p
Prudentiæ opus quod 14.p
Prudentiæ definitio 226.f
Prudentiæ usus & utilitas quæ 27.f
Prudentiam esse magistram uitæ 28.p
Prudentiam sequi debet uoluntas 775.m
Prudentiam apud deos & homines maxime honorari 48.p
⚓ usus apud Græcos 325.f
Psittæ pisciculi 383.f
⚓υχη ut recte notata fuerit 314.p
Publicum ciuitates connectit, priuatum dissipat 862.m
Pudor quā ætatē maxi. deceat 280.p
Pudor ingenitus est temperantiæ fundamentum 225.f
Pudor cur homini datus à deo 290.p
Pudor absterret à turpibus 375.p
Pudor in ciuitate quàm utilis 593.f
Pudorem uiro egeno bonum non esse 281.p
Pudorē non esse ubicunq; timor 58.m
Puellarum separatio à uiris quo tempore faciendā 827.p
Puerum omni bestia intractabiliorem esse 832.f
Puerum duo maxime decere 419.m
Pueri quibus rebus instituendi, & quā to tempore 833.m.f
Pueri armorum disciplinam cur discere debeant 291.f
Pueri quomodo ad bellum præparandi 827.f
Pueri in qua solennitate ad carmina canenda conuocari soleant 702.p

Pueros bellorum spectatores esse debere,& cur 594.f
Pueri quomodo alliciendi ad studia disciplinarum 837.p
Pueri quomodo educandi & erudiendi
Pueri instituendi in iocis honestis (234.p.m 575.p
Pueri quo pacto docendi sint 627.f
Puerorũ beneuolentiæ an amicitiæ appellãdæ sint 301.f
Puerorum de minis iudicium 761.p
Puerorum ingenia unde & quo tempore spectanda 826.p
Puerorũ naturã iniquum esse 757.f
Pueris fabulas narramus,et cur 553.p
Pueris deliciæ an auctoritas magis cõferat 825.f
Puc. quãdiu interdicatur uinũ 764.m
Pueris agitatio quid conferat 825.m
Pueros facile persuaderi 144.m
Pueros nõ amãdos esse cur legibus cauendum sit 421.p
Pueros non esse absterrendos diuersis deorum formis nocturnis 555.p
Pugnãtiũ apices cõiunctos esse 491.f
Pugnaturus qualis esse debeat 552.m
Pulchritudo quid 107.m 276.p 375.p & 378.m
Pulchritudo uera quæ 227.p
Pulchritudo triplex 375.p
Pulchritudo ad quæ pertineat 440.m
Pulchritudo diuina quomodo amorem pariat 376.m
Pulchritudo quid à Platone uocetur 106.m
Pulchritudo animalibus unde 387.p
Pulchritudo quõ describatur & deinceps 376.f
Pulchritudo quibus animæ partibus cognoscatur 387.m
Pulchritudo ex mensura,& commensuratione 105.p
Pulchritudo quõ consideranda 276.p
Pulchritudinis naturã unam cõmunem esse in omnibus corporibus 406.f
Pulchritudinis radius quomõ per gradus penetret in omnibus 107.f
Pulchrit. corporeũ contẽplatione mirabilia uenabatur Socrates 224.m
Pulchritudinem corporis non propter se amandam 276.p
Pulchritudinem uniuersalem incorpoream esse 390.p
Pulchritudinem splendorem esse diuini luminis 389.m
Pulchritudinẽ diuinã per omnia splendere & amari in omnibus 378.m
Pulchritudinẽ solam maxime omnium amabilem esse 452.f
Pulchritudinẽ in circulo posuerũt theologi 376.f
Pulchritudinem corporis qui, & diuinam qui admirentur 373.f
Pulchritud. donũ esse spiritale 390.f
Pulchritudinem in concinnitate consistere 375.p
Pulchritudinem aliquid esse incorporeum 388.m
Pulchritudinẽ omnino aliud esse quàm quantitatem ibidem
Pulchritudinũ dei angeli animæ et corporis comparatio 404.f. 406.p
Pulchrum qua causa pulchrũ sit 511.f
Pulchrũ qd nõ est an sit turpe 430.p
Pulchrum quod amabile 564.f
Pulchrum cur nobis ignotum 64.f
Pulchrum sine moderatione & mensura esse non posse 731.f
Pulchrũ nec per sensus, nec opinionis indagationẽ cognosci posse 107.p
Pulchrum omnia quibuscunq; inest pulchra efficit 113.p
Pulchrum cur amicum 126.m
Pulchri idea qualis 434.m
Pulchri & turpis mediũ quod 430.m
Pulchri definitio 111.p.& inde
Pulchri ratio ad quã naturã pertineat
Pulchrorũ cõparatio quomodo facienda (306.p 349.p
Pulchra bis & ter repetenda, Prouerbium 103.p
Pulchra quæ sint 348.f
Pulchra non minus uelocia quàm quieta esse 281.p
Pulchra difficilia esse, Prouerb. 119.p
Pul. difficile cognosci, Prouer. 307.m
Pulchra ut res aliqua sit quot requirantur 390.f
Pulcherrimum quid in ciuitate 49.f
Pulmonum natura & officium 723.f
Punire iniustos cur debeant Magistratus 233.m
Punitus duplicem utilitatẽ afferre potest 371.f
Pure nihil possumus cum corpore scire
Purificatio animi qua in re consistat (495.m 495.m
Purgatio quid 179.m.f
Purgationis gemina species ibidem
Purgatio animarum post hanc uitam 490.p
Purgationes medicorum quibus adhibendæ morbis sint 732.m
Purgationũ corporaliũ species multæ
Purgatorium humano- rum delictorum quod (179.m 852.m
Pusillanimitas aduersa animo diuina et humana indagaturo 603.p
Putandi modi 156.p.m.f
πῶς quid significet 318.m
Pyrilampes Antiphonis pater 61.m
Pyrilampus quis 279.f
Pyriphlegeton quò perueniat 518.p
Pyrrhice quid 835.m
Pythagoras unde Musicam didicerit 690.f
Pythagoræ sapientiam in contemplando tantum fuisse 743.p
Pythagoræ de temperantia sententia 276.p
Pythagorã diuinis uerbis & animi, et corporis morbos curauisse 303.p
Pythagoricos summos fuisse theologos 616.m
Pythagoricorum communitas 585.p
Pythodorus Isolochi filius cuius consuetudine doctus euaserit 35.m
Pythoclides sapiens uir 34.f

Q

Quadruplũ unde eliciatur 19.p
Quæstio difficillima 145.m
Quæstorum munus 811.p
Quæstus in ciuitate qualis 802.m
Qualitas omnis ab extremo additamẽto secreta infinita dicitur à physicis 407.f
Qualitates in corpore unde sustineantur 384.m
Quantitatem & pulchritudinem omnino esse diuersas 388.m
Quatrinitate Pythagorici plenitudinem designabant 681.p
Quid sit præcedit quale sit 14.f
Quies unde originem habeat 819.p
Quieti boües an tẽperati sint 280.m
Quiete res corrumpi 140.p

R

Vsus apud antiquos græcos 325.f
Rana Gyrina 143.f
Rapinis abstinendum esse etiã in bello 595.f
Rasis medicus de cura amoris quid scripserit 399.m
Ratio quid 133.f
Ratio uniuersalis 132.p
Ratio nullam in membro corporis sedẽ habet propriam 387.m
Ratio græcis quomodo dicatur 165.p
Ratio multitudo mobilis 167.p
Ratio, animæ uis secunda, & quis eius actus 13.f
Ratio in anima quid sit declaratur per simile 677.p
Rationis uestigia sequuntur qui beati esse cupiunt 548.p
Rationis nomen 134.p
Rationis species tres 165.f
Rationi nos tanquam medico committere debemus 349.m
Rationem esse à libidine differentem 572.f
Rationum uis ubi 705.m

Rationalem

Rationalem partem unde hauserint homines 53.m
Recitandi ars non omnia comprehendit 173.m
Recitatorem hominem non decet obliuiosum esse 173.p
Recitatores ut ludis publicis ordines referrent quis primus Athenis imposuerit 2.f
Recordatio quid sit 798.p
Recte quid se habere dicendũ sit 30.m
Redargui nolle quantũ sit malũ 341.f
Redargutio quõ fieri, & geminari in oratione possit qs inuenerit 459.f
Relatiua quõ inter se differant 57.m
Religionis definitio 53.m
Religionem in cultu consistere 908.p
Religiosus quis dicatur, et qd significet ῥᾳδιᾳ 325.f (53.m
Rhetorica circa q̃ uersetur 457.p.m
Remedium quod oportunum aduersus fortunæ ictus 664.m
Reminiscentia quid 498.m
Reminiscentia quõ fiat & unde ibid.f
Reminiscentia Socratica quid à memoria differat 91.f
Reminiscentiam duobus modis probat Plato 487.f
Repetenda quæ bene dicta sunt 808.f
Repetendarum lex 897.f
Res per nomina iudicare fallacissimum 306.f
Rei cognitionem cum rationibus quàm solum nomen perpendere præstat
Rerum distinctio in genera duo (176.p 613.f
Rerum naturam omnium mente quadam contineri 314.p
Rerum omniũ generica diuisio 871.m
Rerum formas animis nostris esse ingenitas 529.f
Rerum essentia quæ 308.p
Rerum duæ species 501.m
Respublica quæ recta dicẽda sit 215.f
Respublicæ totidem quot mores hominum 631.p. 633.m
Respub. ambitiosa unde oriatur 631.m
Respub. quõ fiat censu potentiũ 633.f
Reipublicæ constitutionem ab eo quod utile est sæpe aberrare 152.p
Reipublicæ administratiões uel formæ quot 219.p.m
Reipub. prima cura quæ 288.f
Reipub. finis quis præcipuus 529.f
Reip. quæ gubernatio optima 629.f
Reip. status optimus unde spectari & colligi debeat 636.m
Reipub. gubernandæ artem totam sibi hominem uindicare 841.p
Reipub. administratiõnẽ aggredi non esse alienũ à bono ingenio 924.m
Rempublicam quomodo in lib. de Legibus instituat Plato 529.p
Rerumpub. modi quinq; 584.f
Rempub. qui administrare non possint
Rempub. ditiori non esse (619.f tradendam 630.p
Rerumpublicarum mutatio quomodo fiat 631.f
Rerumpublicarũ legitimarum quæ deterrima 220.p
Rerumpub. iniquarũ quæ optima 220.p
Rerumpublicarum formæ aliquot inferiores 629.f. 630.f
Respiratio unde 728.p
Respondere intrepide & alto animo quosnam deceat 14.m
Respondere quis recte sciat, & interrogare 310.p
Respondens an interrogans dicat quæ ex interrogatione & responsione concluduntur 32.m
Responsionem inconstantem indicare ignorantiam 34.m
Resurrectionẽ mortuorũ ubi uaticinentur, uel comprobet Plato 487.f
Retinaculi nomine quæ contineantur
Reuerendi qui sint & qui- (177.p bus 884.p
Rex qui uere dici debeat 36.m
Rex architecto similis sit 198.m
Rex humani generis pastor atq; curator 198.m
Rex uirtutis exẽplar esse debet 198.f
Rex sacer est, & quibus interesse non permittitur 199.p
Rex, ciuilis, dominus, paterfamiliâs an idem sint 200.f
Rex quare plurimum ad imperium administrandum posit 200.f
Rex à precone quõ differat 201.m
Rex qui sit gubernando 218.p
Rex uniuersorum qualis 376.p
Regis nomen cui conueniat 7.f
Regis interesse animis hominum leges condere 51.m
Regis officium quod 199.m
Regis textura qualis 221.m
Regis officium 217.m.f
Regi ubi tributum grande pendebatur
Reges apud quos populos di- (37.p tissimi fuerint ibidem
Regi q̃ regere melius homini 42.m
Regem max. decere sacerdotiũ 214.f
Regem quibus cõparet 217 per totũ
Regẽ speculatiuæ scientiæ q̃ regiæ prorimquiorem 200.f
Reges apud Cretenses q præstantissimi
Rege uero & legitimo or- (51.f bem carere 199.m
Reges qui omni tempore apud inferos crucientur 371.f
Regid autoritas multis tribui non potest, & à quib. tribui debeat 199.p
Regia lex quid 51.p
Regiæ facultatis opus quod 261.f
Regiæ texturæ opus 223.f
Regiæ autoritati quid uicinũ 220.m
Regiæ maiestatis officia quæda 222.f
Regiam gubernationem optimam esse
Regius homo qui meri- (629.f to nuncupandus sit 200.f
Regiam dignitatem unam quandã scientiarum esse 215.m
Regius homo in qua arte constituendus 210.m
Regnandi artem quis hominibus dederit 393.f. 428.p. 482.p
Rhadamãthus cuius filius & quã præstans in legibus seruandis 51.f
Rhadamãthi peritia i iudicãdo 899.p
Rhadamanthi modus iudicandi & scetrum 372.p
Rhadamãthi laus, & à quo, et ad quid eius opera usus sit Minos 52.m
Rhadamãthũ iustissimũ fuisse 746.m
Rhapsodus quid 168.p
Rhapsodus quid in Poetarũ recitatiõe præstare debeat 169.p
Rhapso. cur magneti cõparetur 171.f
Rhapsodi carpuntur 171.f
Rhapsodorum usus qualis esse debeat in ciuitate 844.p
Rhapsodorum certamen apud Epidaurios 169.p
Rhapsodorum aliquot nomina 169.p
Rheæ nomen quid signi- (170.f ficet 315.p
Rhetor an iustus sit, et Rhetorica an iustum docet at disquiritur 342.f
Rhetor à grãmatico qd differat 33.p
Rhetoris officium 468.f
Rhetores sapientes 146.f
Rhetores deludit 522. per totum
Rhetores aliquot insignes nominantur 393.m
Rhetorũ usus quis in ciuitate 46.p
Rhetorum mores deprauati & seruiles 149.p
Rhetorica cuius rei peritia 343.m
Rhetorica ars nulla 343.p
Rhetorica circa quam persuasiõnẽ uersetur 340.m
Rhetorica particulæ ciuilissimul adhibitæ
Rhetorica iudiciariã imi- (343.f tatur scientiam 344.f
Rhetorica cur cæteris artibus præponeretur à Gorgia 102.p
Rhetorica quarũ rerũ scientia sit disquiritur 338.p et deinceps

Rhetorica pro iustitia tantũ utendum esse 372.f
Rhetoricæ duplex membrum 361.f
Rhetor. usus iuxta Gorgiã 341.p.m
Rhetoricæ adulatio ostenditur 361.m
Rhetoricæ usus bonus in accusando tũtum 351.m
Rhetoricæ potestas quanta 340.f
Rhetoricam persuadere tantũ non etiã docere 340.m
Rhetoricã medicinæ similem esse 461 per totum
Rhythmus quid 556.f.563.f
Rhythmus cur datus hominib. 713.p
Rhythmi definitio 759.p.764.p
Rideant effuse qui 410.p
Ridenda quæ sint 588.p
Ridiculus quis 122.p
Risu nimio abstinendũ, & cur 798.m
Risus profusos esse deuitandos 558.f
Robur ex multis an temperatis laboribus acquiratur 5.f
Robur unde prouenial, & an idem sit cum potentia 245.m
Robusti qui nam dicendi sint 98.m
Romanis quis leges tradiderit 49.p
Rara omnia honoranda sunt 267.p

S

Σ Vsus apud græcos 325.f
Sacella non esse intra priuatos parietes habenda 880.f
Sacer morbus quis 730.m
Sacerdotes in ueteris belli narratione plurima inseruisse nomina posteris per similia 737.f
Sacerdotum officium quod 382.m
Sacerdotum uita 703.m
Sacerdotibus ad quam summã usq; permittatur iudicare 901.p
Sacerdotium quàm fuerit apud Aegyptios dignum 214.f
Sacerdotia per successionẽ tradita non esse mouẽda, et quàm sint diuturna
Sacra præcipua à summis magistratibus instituta (810.f 214.f
Sacra cur faciẽda iusserit Plato 840.p
Sacrorum numerus apud Platonẽ quis
Sacrorũ antistes 122.f (841.p
Sacratissimũ quid apud Platonem 51.f
Sacrificare quid 59.m
Sacrilegij lex 853.f
Sagacitas quid 14.p
Sagittandi artem quis hominibus dederit 393.f. 428.p
Sagittario Dianam præesse 393.f
Sal miris laudibus extolli ad uictus utilitatem 418.f
Salis generatio 719.m
Salamina Euryfacis patria 36.p
Solomõis locus de funiculo triplici reditur clarior 53.m
Salus unde Reip. petenda 904.m
Saltatio duplex 827.f
Saltationis duæ species 835.p
Salutationis formulam tractat 929.m
Salutatio quæ nam decens 283.p
Sancti definitio 55.m
Sanctum quid 57.f
Sanctum primæ iustitiæ pars est 58.f
Sanctitas quæ nam iustitiæ pars apud Platonem 53.p
Sanct. circa deorũ curã uersari 59.p
Sanctitas an idẽ quod iustitia 236.m
Sanctitatis definitio 53.m. 59.m
Sanguinis conditiones in adolescentia 410.m
Sanguinis fons ubi 723.f
Sanitas in quocũq; sit eadem specie est
Sanitate nihil præstantius (15.m 339.p
Sanum inter & ægrũ nullum medium ponit Plato 43.m
Sapere quid 7.m
Sapiens quis sit 583.p
Sapiens quis sit dicendus 313.m
Sapiens quod non est an sit ignorans 430.p
Sapiens cur bonus 304.f
Sapiens & insipiens quomõ in eodem opere diuerse agunt, cum tamẽ idẽ efficiant 493.p
Sapiens ab omnibus amatur 123.f
Sapientis cognomen soli deo cõuenire 465.p
Sapientem solum diuitem esse ibidem
Sapientem quem appellet Protagoras
Sapientem in primis sibipsi sapere oportere (146.m 108.f
Sapientes qui uocandi 9.f. 130.f
Sapientes Protagorei 146.f
Sapientes græciæ numerantur 241.f
Sapientes multos in cerebri uertigine incidisse 319.p
Sapientes prisci cur à ciuilibus actionibus abstinuerint 108.p
Sapientes aliorum duces 123.f
Sapientum de rebus sententia 139.f
Sapientia uera quæ 150.f
Sapientia diuina quis dignus 42.p
Sap. omniũ rerũ pulcherrima 402.p
Sapientia duplex 8.m
Sapientia felices efficit 256.f
Sapiẽtia nunquã aberrat, neq; fallitur 256
Sapientia quid in anima faciat 14.p
Sapientia imperandi multiplex 10.p
Sap. uera imperandi norma. quæ 10.m
Sa. à Prometheo furto sublata 232.m
Sapiẽtia in qua parte ciuitatis locãda 576.f
Sapientia animæ uirtus 41.m
Sapiẽtia res sluctes & attingit & assequitur 316.p
Sapientiæ studiũ quod potiss. 440.f
Sap. gratia cuilibet seruiendũ 257.m
Sapientiæ definitio & quomodo ab hominibus habeatur 14.p
Sapiẽtiæ nomen multis facultatibus ali quomodo concedi 10.p
Sapientiæ nomine facultas quæ appellanda sit 914.p
Sap. Lacedæmoniæ studiosi qui 241.f
Sa. primitiæ cui tẽplo dedicatæ 241.f
Sap. meditatiõe qd assequamur 487.f
Sapientiæ & ignorantiæ mediũ quod
Sapientiã ne excogitare (430.p quidem posse deformem 105.m
Sapiẽtiã ueră esse cogitationẽ 147.f
Sap. ciuilem qui nancisc antur 8.f
Sapientiã non tam humanis studijs cõparari quàm purgatis moribus diuinitus infundi 251.m
Sapientiam duobus modis definire solet Socrates 251.f
Sapientiã optimũ esse nummũ 496.p
Sapientiam nonnisi adiuuãte deo disci posse 910.p
Sapientiam nemini inuidere 2.f
Sapientiam nõ esse summũ bonũ 85.f
Sap. secundum se esse oportere 110.f
Sapientiam magis q̃ uoluptatem boni participem esse 103.p
Sap. humanã nihili pendendã 471.p
Sapientiam unam quandam esse super animam hominis 407.f
Sapientiam uim suam nunquam amittere 619.f
Saporum generatio 721.m
Sappho melancholica fuit 399.f
Sapphonis musa quæ 168.f
Sapphus pulchre scripta 445.m
Satietatis tædium tollendum 817.f
Saturnus quid apud Platonẽ significet
Saturni malignitatem sæpe à Ioue coerceri (336.m 393.f
Saturni nomen quot significet 304.m
Saturni ætas 206.m
Saturni lex quæ nam ab Orpheo, & Platone dicatur 48.f
Saturni stella tardior omnibus 917.m
Saturno filios qui immolauerint 50.p
Saturnũ modo Iouem, modo Venerem uocari 379.p
Saturnia prouidẽtia in quot distribuatur officia 336.m
Scabiosus an beatus putãdus sit 357.f
Scabiosi in fricãdo uolup. qualis 97.p
Scamandrũ hoies uocant nõ dijs 310.f
Sceptrũ Iouis quõ exponat Plato apud Hesiodum 52.m

Scientia quid 133.f
Scientia ne sit uera & falsa 340.p
Scientia à recta opinione quid differat
Scien. ubi sit 132.m (26.p
Scientia quantum possit ad felicitatem consequendam 251.p
Scientia omnis praua abijcit & utilia captat 222.m
Scientia nominum uerorum quanti sit facienda 302.f
Scientia nulla utilitatem potẽtioris, sed debilioris præcipit 537.f
Scientia in omni actione hominibus qd præstet 252.p
Scien. qua in re quærenda sit 155.f
Scientiane ulla sit quæ suiipsius scientia sit 284.f
Scientia nihil potentius esse 248.p
Sciẽtia boni & mali ad quid conferat 287.f
Scientia nulla bona quæ facere tantum uti uero non docet 260.m
Scientia ab hominibus quomodo acquiratur 14.p
Scientia de quibus habeatur 8.m
Scientia an idem sit cum opinione uera & iudicio 162.f
Scientiæ officium quod 14.p
Scientiæ triplex actio 198.m
Scientiæ ciusdẽ esse præsentia & præterita & futura intelligere 289.f
Scientiæ partem quã Arithmetra, quã Geometra, quam Architectus, & quam faber occupet 198.m
Scien. diuinæ præstantia quãta 626.f
Scientiæ definitio 166.f
Scientiam ueram nullius rei nonnisi à corpore separati acquirere possumus 495.p
Scientiam unam esse totam, et duas habere species 200.f
Scientiam circa aliud esse, & circa aliud opinionem 599.p
Scien. & sensum nunq̃ idẽ esse 155.f
Scien. esse sensum 143.m 130.p
Scientiam non esse sensum 130.p
Scientiam in passionibus nequaquam inesse 155.m
Scientiam consensum qui iudicauerint 129.m
Scientiam seorsim à uirtute mortali nõ sapientiam, sed calliditatem appellandam esse 521.m. 527.p
Scientiam humanam in negatione falsi potius quàm in ueri affirmatione consistere 529.f
Scientiam nostrã reminiscentiam esse 498.p
Scientiam habere quid 160.f
Scientiam habere aliud est quàm uti, et possidere 161.p
Sciẽtiam esse uirtutem quomodo sustineri possimus 22.p
Scientiam in actione ciuili principatũ non tenere 27.p
Scien. accipere an idẽ qd nosse 166.f
Scientiam natura hominib. nequaquã inesse 27.p
Sciẽtiam esse in quadam mediocritate
Scien. optimũ esse contra (84.m omnia uitia custodem 630.p
Scientiam in omnium uirtutum definitionem ingredi 251.m
Scientiarum puritas 101.p
Scientiarum possessio quando prodesse & quando obesse dicatur 46.p
Sciẽtias omnes quæ uersantur in speculando theologiæ subijcit 252.p
Scientias multas esse, & differentes ac inter se contrarias 83.p
Scientias omnes duabus contineri speciebus 200.m
Scientias inter se differẽtes esse 103.f
Scire quid 161.m 499.f
Scire multa aliquando malũ fuisse quibusdam 47.p
Scire per genius discernere qd 191.p
Scire male, impossibile esse 47.p
Scire an possit unus omnia 182.p
Scire omnia an præstet 292.p
Sciri quæ possint, aut nõ possint 162.f
Sciendi analyticus ordo 5.m
Sciens qua coniectura optime dignoscatur 35.p
Sciẽs an possit reddere rationem eorũ quæ scit 499.f
Scientijs nemo offenditur qui primas callet 104.p
Scientis sermo uiuẽs et animatus quantum ab ciusdẽ scriptis distet 464.p
Scientes quõ respondere deceat 14.m
Scipionem Ioue magistro adiisse rempublicam 614.f
σκληρότης καὶ σκληρότης quid differant 329.m
Scopa Creontis filius 240.p
Scorpioni Martem præesse 393.f
Scribendi decor 463.p
Scriptura pict. admodũ similis 463.f
Scriptor quare laudandus 445.m
Scriptores immortales in ciuitate qui habiti sint 456.p
Scythis quis leges tradiderit 49.p
Scythæ non minus fugiendo quàm insequendo pugnant 295.f
Scythæ quõ uino utantur 752.p
Scythæ ex capitibus deauratis bibunt 265.p
Scytharum ingenium quale 580.m
Seditio quid 180.p
Seditio à bello quid differat 596.p
Seditiones tam ex nimia copia, quàm ex inopia oriri 571.m 574.p
σελλῶν quid significet 318.p
Semen hominẽ lacessit ad sobolem procreandam 403.p
Semidearum cœtus 480.p
Seminaria naturæ apud Physicam quæ 681.f
Sempiternum haud facile erit quod ex pluribus constitutum est 667.m
Senatorum maiorem partem in priuatis rebus uersari debere 810.m
Senectus in homine qd & unde 728.f
Senectutis cõmoda et incõmoda 531.f
Senium non dedecet discere 300.p
Seniores quõ se accommodare debeant iuniorum musicæ 758.m
Seniores sapientiores quoque esse debere 148.m
Seniores cur prudentes 711.f
Seniores cur ardentius amauerit Socr.
Seniorũ interesse autoritatem regiam tribuere (224.m 199.p
Seniorũ de spectaculis iudiciũ 761.p
Senioribus imperium deberi 569.p
Senex bis puer 755.m
Seni mortem non esse ualde refutandam 481.p
Senem non decere dare operã philosophiæ iuxta Callicles 353.f
Senes in naturã regredi pueri 206.p
Senes impudici iuuenes faciũt impudentissimos 796.f
Senũ utrorũ leuis fascinatio est 411.p
Senum sermones audiendi 531.m
Senum ueneratio 864.p
Senum corpora quõ molliãtur 766.f
Senibus quanta debeatur à iunioribus reuerentia 593.f
Senibus cur largius bibere concedatur 764.f
Senium ab externis causis 706.f
Sermonis uades qui 163.m
Sensibile genus 141.m
Sensibilia quæ nam intelligentiam excitent 617.p
Sensus puerorum primus quis 758.f
Sensus ne aliquis sit, qui seipsum cæteroscq; sensus percipiat 284.m.
Sensus à ratione quid differat 653.f
Sensus oĩs organa esse corporis 154.f
Sensum inter & sensibile qd'nã mediũ
Sensum non posse uerita (612.f tem percipere rei 155.m
Sensum non esse scientiam 166.f
Sensu nõ omnia prius percipi quàm intellectu sint 212.f
Sensu nihil quicquã syncere capi posse 494.m

Sensuum nomina 141.m
Sensuum fallax iudicium 503.p
Sensuum deceptio unde 143.p
Sententiæ quomodo probandæ 148.p
Sepulchra morientium in bello seruanda & colenda esse 595.f
Sepulchrum locus quis 903.m
Seriphio quid responderit Themistocles 532.p
Sermo animæ quis 157.p
Sermones qui Rhetoricæ subijciantur
Seruire uirtutis auiditate (338.p
te semper honestum esse 422.m
Seruitus quæ cõmendabilis 422.m
Seruitus quæ moderata, & quæ immoderata 925.f 947.p
Seruitus quomodo cõferat ei qui domi nari debet 812.p
Seruitutes rusticanæ quæ 847.f
Seruitium graue 122.f
Seruorum leges quædam 883.p
Seruorum qualis habenda cura 818.m
Seruis dimidium mentis auferri à Ioue
Seruos & dominos, amicos nunquam futuros (818.p 809.f
Seruos sine cõtumelia castigandos esse 826.f
Sexqui altera proportio 140.m
Sexus tres 384.p
Si lupus sit autor, Prouerb. 462.m
Si non ut uolumus ut possumus, Prouerbium 117.m
Sibylla quo cognomine appellari debeat 10.m
Sibyllæ Diotimæ secretum discipulis à Socrate reuelatum 107.m
Siciliæ qui leges dederit 662.m
Siculorum luxus damnatur 565.f
Siculis quis leges tradiderit 49.p
Sidonij fabula 763.f
Silẽtiũ dulce esse post ambages 736.p
Similes quisq; sibi quærit 223.m
Simile non necessario simili amicum 125.m
Simile simili adhæret 816.f
Simile simili natura cognatum 239.m
Simile à simili prouocatur 575.m
Simili simile gaudet, Prouerb. 427.p
Similia similibus conseruari 381.f
Similitudinis & dissimilitudinis species 62.m

SIMILITVDINES.

Calceos commutare 159.p
Speculo transuerso intueri 159.p
Sagittarij imperiti more aberrare à scopo 159.m
Aberrare à scopo more ĩperiti sagittæ
Aqua q̃ sit alta ipsa (rij 159.m
met ostendet 162.m
Cani mansuetissimo lupus ferus 181.p
Pugna Gigantum 187.f
Statuariorũ emblemata morãtur opus
Orphei more aliquem uoce demulcere (208.f 229.f
Sedentibus subsellia subtrahere 255.f
Medeæ colchidi se dedere 258.f
Artem suam uelut in Care quodam periclitari 258.f
Marsiæ pellis in utrem uersa 259.p
Cronus es 259.f
Fallere prestigijs Protei sophistæ Aegyptij more 260.p
Aprorũ instar contra ictũ niti 262.f
Indignari nõ secus atq; Poeta aduersus ineptum Histrionem 282.p
Palladiæ legis quasi præludium quoddam præcinere 321.f
Tragicorum more ad deos confugere
Respondere more corũ qui (325.m
decreta cõscribũt in populo 338.f
Sufficiẽs uates quemadmodũ qui male sciunt literas 448.f
Delinquere apud deos secũdũ ubycũ et apud hoies gloriã cõsequi 448.f
Reflecti eò unde uenerit, ueluti aer, aut Echo à leuibus solidisq; repulsa coporibus 454.f
Pugnare tanquam in nocte 469.p
Omnia tanquã in Euripo sursum deorsumq; iactari 507.p
Soli quãdo sumus si nudatiũ fermè saltare me iuberes tibi obsequerer 522.f
Pugnare tanquam in nocte 469.p
Carminibus quasi serpens delinitus
Otium quemadmodũ in fabulis agentes (544 553.p
Tertium Olympicorũ ritu Ioui Olympio & seruatori tribuere 648.p
Currẽdo Boreã thraciũ superare 762.p

Simmias Thebanus 448.f
Simonidis carmen contra Pittaci sententiã declaratur 242.p & deim.
Simonidis dicta quædam 240.p
Simonidem Ceum quis amplis muneribus apud se diu retinuerit 2.f
Simplicia animo & corpori prodesse 557.p 562.f
Simulachrum nullum magis patre adorandum 890.m
Simulachra cerea despiciendæ esse
Simulachra dæmoniũ machinatione producta (891.p 196.m
Simulacra rerum uerarum esse quæ in materia fiunt 714.m
Simulachrorum magistra quæ 194.p
Singultum quæ tollant 422.f
Sirenes nouem deo canentes 168.f
Sitire non esse corporis, sed exhaustum esse 92.m
Sinceritas in animo sita 926.p
σώφρων quid 319.m
Socrates uehemens in disputando, & idcirco admiratione dignus 63.p
Socrates uiros legitimos tantum docet 252.p
Socrates per Iunonem iurat 140.m
So. obuolutus ob pudorẽ dicit 446.m
Socrates cur gratias requirat 141.p
Soc. contemnebatur à sophistis 118.f
Soc. quod premiũ sibi à patria deberi dicit, petat 478.p
Socrates aperte confitetur se ignorare 485.p
Socrates quã ratione ad defensionẽ sui descenderit 478.m
Socrates uictoriã in Potidæa acquisitã Alcibiadi sponte concesserit 409.f
Socrates quàm strenuus fuerit in rebus agendis 409.f
Socrates ob quam sapientiam male audiret apud populũ Athen. 470.p
Socrates à diotima fatidica artem amatoriam didicit 224.m
Socrates filius obstetricis 166.f
Socrates quò disputantem secum deducere consueuerit 289.p
Socrates quomõ calumniatoribus suis respondeat 369.f
Socratis familiares parturientibus similes 139.p
Socrates negat se sapientẽ esse 138.f
Socrates iurat per Zethum 355.f
Socrates per canem iurabat 115.f
Socrates aliàs restitit magistratui cum ciuitas sub populi libertate constituta 475.f
Socrates cur longo tempore fuerit in carcere post peractum iudicium capitis 490.f
Socrates quot filios habuerit 477.p
Socrates annos septuaginta natus & plures nondũ forũ attigerat 468.f
Socrates cum careret argento, quõ gratiam rependebat 535.f
Socrates nullius unquã præceptor fuit, omnibus tamen interrogantibus respondit 476.m
Socrates qualis uir fuerit 428.f
Socr. in castris obediens fuit 474.p
Soc. quõ aspicere consueuerit 520.p
Socrates libenter redargui se patiebatur 341.f
Soc. in quibus artib. moderatus 136.f
Socrates à quo edoctus fuerit artem amandi 394.m
Soc. cur sophista appellatus sit 405.f
Socrates ante uenenum corpus curauerit 518.f
Socrates amicis quid postremo mandauerit ibidem
Socrates quõ sepeliri uoluerit 519.p

Socrates cõmendat lictorem qui illi uenenum denunciat 519.f
Socrates cur in senatu risum excitarit 348.m
Socrates mundanũ se dicebat 409.p
Socrat. qua de re accusatus fuerit 53.f
Socrates spectaculi gratia non nisi semel urbem egressus 485.m
Socrates in amore uerecundus 437.f
Socrates ad uiros bonos se iturum sperabat 493.m
Soc. forensium negligens 353.f
Socrates Æsopi fabulam suis carminibus inseruit 492.p.m
Socrates in carcere poemata cur scripserit 492.p
Socrates Poeticæ deditus 440.m
Socrates quos contempserit 409.m
Socrates disputans cum aliquo cogebat eundem uitæ suæ reddere rationem ibidem
Socrates quàm reuerenter de deorũ numinibus locutus sit 82.m
Socrates quomodo filios suos iam iam moriturus commendauerit 480.f
Socrates quid primum in disputando proponeret 110.f
Socrates qd scirese profiteretur 12.p
Socrates cui similis esse dicatur ab Alcibiade 436.m
Socratis disputãdi ratio insueta 136.f
Socratis mos fuit ludere ĩ crines Phæd.
Soc. celebritas 291.m (506.m
Socratis præceptor quis 25.f
Socratis memoria quàm dulcis fuerit familiaribus eius 491.p
Socratis tantũ præsentia proficiebant multi 13.p
Socratis sermones uiles & contemptibiles uidebantur 439.f
Socratis commendatio 294.m
Socratis mores quales 273.f
Socratis præceptor quis 25.f
Socrates in disputando Proteo comparatur 69.p
Socratis oratio ad deos 42.f
Socratis familiares pecunia illum liberare uoluerunt 482.p
Socratis auditores 476.f
Socratis effigies amori similis 409.p
Socratis uis quanta uel ex præsentia, uel aspectu 13.m
Socratis parentes qui 409.m
Socratis integritas quanta 437.p
Socratis artificium in disputando Dedali operibus simile 59.f
Socratis cupiditas maxima 124.m
Socratis breuiloquentia 239.m
Socratis frequens sententia de omni uirtute & bonitate 297.p
Socratis uehementia in loquendo & facundia 409.f
Socratis admiratio 143.f
Socratis discipulos nihil discere noui, quod in se prius nõ habeant 138.f
Socrates Phænaretæ filius 40.f
Socratis uitam Christianæ uitæ imaginem quandam aut saltem umbram esse 486.f
Soc. ars arti obstetricis similis 138.f
Socratis quibus plurimum consuetudo profuerit 416.p
Socratis præsentia quantam apud multos uim haberet 13.m
Socratis somnium 481.p
Socratis magna pietas 120.f
Socratis sapientiam in agendo consistere 743.p
Socratis acris defensio pro Protagora aduersus se 146.p
Socratis mos alicubi consistere, & corpus exercere 418.p
Socr. de coronis interpretatio 48.m
Socratis facies 135.f
Socratis munus à deo datũ primo aspectu agnoscere amatores 121.m
Socratis frequens ironia ad quid conducat 252.m
Socratis auditores enumerantur ibid.f
Socrati q̃ à Callicle objiciũtur 364.p
Socrati qui infensi fuerint 409.p
Socrati quæ obiecta fuerint 468.f & deinceps
Socrati qd ueritas pepererit 467.m
Socratem se ignauissimũ appellare in persona Protagoræ 146.p
Socratẽ historiæ studiosum fuisse 509.f
Socratem purgandarum animarũ gratia à deo missum fuisse 224.p
Socratem iniurium in sermone 146.f
Socratem in calamitatibus sui similem semper fuisse 481.p
Socratem melancholicũ indicauit Aristoteles 399.f
Socratem à deo datũ ciuitati Atheniensium 475.m
Socratem nullo functum munere publico in patria sua præter quàm quod ad consilium electus esset 475.f
Socratem non dubitasse de animarum immortalitate 467.f
Socratẽ impræmeditatũ habuisse Apologiam suam 468.m
Socr. pro Protagora certasse fortiter
Socratem filiũ fuisse Phænaretæ obstetricis (147.p 138.p
Socratem fuisse uerum amatorem cupidini similem 409.p
Socraticus modus docendi à contrarijs refutatis 119.m
Socraticus mos in omnib. dialogis obseruandus 252.p
Solertia quid 280.f
Sol ut intercedat inter uisum et uisibile 612.f
Sol ijs quæ uidẽtur quid cõferat 613.p
Sol triplex 305.f
Solis imago in aqua contemplari citra uisus periculum potest 511.m
Solis etymologia iuxta græcam linguã 318.p
Solis uirtus qualis & quanta 107.f
Solis corpus lyra Apollinis 168.f
Solis nerui qui 168.f
Solis lumen sola repercussione comburere 684.m
Solem solum iustum esse 319.f
Solidum nihil sine terra 706.p
Solem in secundo à terra circulo positũ esse 709.p
Solem & Lunã magnos appellat deos 837.f
Solem esse boni filium 612.p
Solõ cur honoretur apud Athe. 433.f
Solo Athenienſis 241.f
Solon quibus leges tradiderit & in quẽ earundẽ inuentionẽ retulerit 49.p
Solonis præceptum 294.m
Solonis præstantia in carmine 702.m
Solonis dictum 5.f 737.f
σῶμα à græcis cur corpus nominetur 314.p
Somniantium conditio 130.p
Somniũ Agamemnonis deridet 555.f
Somniũ per cornu uel p ebur emergẽs
Somnus meridianus maxime deuitari debet (286.f 456.f
Somno quantum indulgendum 832.m
σοφία quid 319.m
Sophista quid 319.m
Sophista quis dicendus 106.m
Sophista quæ promittat docere 231.p
Sophista aliter q̃ philos. latitat 191.p
Sophista in quibus cõtradicere doceat
Sophista opinatricem pro (181.f
uera scientia possidet 182.p
Sophista in indagando quomodo à philosopho distet 106.m
Sophista est philosophus 174.m
Sophistam nõnulla legisse bona & adducere decet 224.f
Sophista unde sic dictus 197.f
Sophistæ proprium 146.m
Sophistæ opinionis amore philosophiam affectant 224.p
Sophistæ disciplinarum quasi caupones & mercatores 224.p
Soph. q̃ noxij ingenuis animis 224.p
Sophistæ quantum argenti lucrarentur 108.f

Sophista multiplex 197.m
Sophistæ secunda & tertia definitio 178.m. Quarta 179.p
Sophistæ ultima definitio 197.f
Sophistæ sex formæ & totidem definitiones 181.m
Sophistæ professio quæ 228.f
Sophistæ mos uagandi, cum in disputãdo perstringitur 232.f
Sophistæ cognomentũ ingratũ græcis
Sophistæ q uiguerũt tempore Platonis (228.m 12.p
Sophistæ diuini 139.p
Sophistarum laudes 108.m
Sophistarum uitia quæ 268.f
Sophistarum argutiæ quomodo dissoluendæ 251.p
Sophistarum confutatio 133.p
Sophistarum munus 12.p
Sophistarum auarum ingeniũ 250.m
Sophistarum improbus error 368.f
Sophistarũ mos in disputando 341.m
Sophistis quid non concedendũ 369.p
Sophistæ deteriores esse ijs quos ipsi docere proficiuntur 23.f
Sophistas ad bonam frugem reuocari non posse 251.f
Sophistica Legalem imitatur scientiã 344.f
Sophistica ars præclariß. ibidem
Sophisticam artem quis gymnasticæ nomine appellauerit 230.m
Sophisticam artem antiquã esse quam aliarum artium specie dißimularũt præstantißimi uiri 230.m
Sophisticæ artis definitio 178.p
Sophisticarũ Captiunculariũ exempla multa 262.263.264 per totum
Sophos solus deus 174.f
Sophoclis perbellum responsum 531.f
Sophroniscus Socratis pater 40.f
σωφροσύνη 319.p
Sorte præsenti pro uiribus bene uti 360.p
Species quõ considerandæ 96.m
Spec. corporalis in materia qd 677.p
Species à parte quõ differat 202.m
Sponsi quõ conuiuere debeant 819.m
Speciei unius naturalis unã tantũ esse id eam 653.m
Speciem tunc ignoramus cum scientiæ ipsius minime participes simus 64.f
Specierũ altercatio ciuitati morb. grauißimus 222.p
Speciebus singulis qs præsideat 661.p
Spectacula dolores mixtos uoluptatib. gignunt 98.f
Spectacula quãdo exclamare cœperint 781.p
Speculum ad imagines suscipiendas quinque modis parari 794.m
Speculi natura 410.f
Speculationem in sapientia consistere 908.p
Specus Platonis 617.f
Specus similitudo declaratur 618.f
Sperchius flumen 559.f
Sperma unde descendat 733.m
Sperandum quid bonis uiris sit in infortunijs 798.m
Spes optima nutrix senectutis 532.m
Sphæræ mundi duodecim 395.p
Sphæræ mobilis proprius motus quis
Sphæræ maioris concaua (684.p superficies minoris sphæræ locus est naturalis 381.f
Sphærarũ cœlestiũ nouem animæ quæ
σφίγγα non σφίγγα dicere debemus (168.m 320.m
Spiritus cur per oculos maxime emicat
Spir. dei ab Dionysio arceo= (410.f pagita principatus appellari 8.f
Spiritus animæ currus 400.p
Spiritib. humanis qd cõueniat maxime
Statua Delphica 264.f (399.f
Statuis quibusdam ordine certo compositis dæmones includi 302.f
Statuarij aliquot celebres recensentur
Status tertius præter mœrentis & gaudentis affectum 91.m
Statum & motum sibi inuicem maxime aduersari 189.m
Stella quæ æqualiter fertur cũ sole quæ
Stellæ ubi semper fer= (911.m mẽ clare cernantur 917.p
Stellarum uires in nos quantæ 805.m
Stellarum mutatio in quibus uolutionibus contingit 206.p
Stephanus Thucydidis filius 24.f
Stereometria dimensionibus addit pondera 616.f
Sterilibus abstinendum 845.f
Sternutatio tollit singultum 422.f
Sternutamenti commodum quantũ corpori afferat 424.p
Stesichorus cæcitatis causam noscẽs palinodiam cecinit 449.p
Stesichori sententia 649.m
Stesileus gladiator cur ridicul. 292.m
Stesimbrotus Thasius rhapsod. 169.p
Stramenta quis primus elaborauerit
Studium quoddam inarti= (232.f ficiosum describitur 343.m
Studia hominũ in trib. ponẽda 803.p
Studia quæ remorentur 628.p
Studia quæ hominem ad mentem reuocent 27.f
Stultorum infinita gens 243.m
Stupescit noua & pulchra Socra. 6.p
Stygius fluuius cuius sit coloris, & quò deueniat 518.p
Styx 489.f
Subdeclarationes quis primus inuenerit 459.f
Subintelligendum nihil esse in disputando 340.p
Sumptus nimius in ciuitate quantũ obsit legibus 934.p
Superorũ indignationẽ timẽdã 852.p
Superari præter uoluntatẽ est, superare uero ex uoluntate 300.f
Supellectilia quæ cõmuniter dicuntur, uno noïe appellari debent 176.m
Supellectilium mensura 814.m.
Supplicatiões diuinæ probãtur 673.f
Supplicio ultimo qui afficiendi 857.p
Supplicem nemo impune lædit ibidem
Supplicibus cõdonandum esse 797.p
Supercilia quanta esse debeant 390.f
Supergredi caueã nullũq;, Prou. 319.f
Sus Crommyonia 208.m
Suis q nescit uti, nescit et alienis 301.p
Sursum & deorsum quid 720.m
Syderibus inesse sensum 869.p
Syllabarum genus notum esse 163.m
Syllabas definitionem & rationem habere 163.m
συμφορὰ unde dicta 330.f
συμφέρον quid sit 321.m
Syre dei nomẽ est et apud quos 303.p
Syracusanus apparatus dãnatur 565.f
Syriam aptißimam esse stellarum contemplationi 917.p

T

Tactũ terræ adscribendũ 387.m
ταλαύτατος 312.m
Talos cur æreus nominatus sit, et quod eius officiũ apd Minoẽ fuerit 52.m
Tales nos esse debere quales uideri uolumus 931.m
Talorũ factum uocat humanam uitam 664.m
Talorum ludos quis inuexerit 463.p
Tanagræ pugna facta p libertate Bœotiorum 525.p
Tangendi cupidinem amoris non esse partem 380.f
Tantali etymologia 313.m
Tardi ad percipiendum qui 159.f
Tardiores uenire post festum, Prouerbium 336.f
Tartarus impiorum carcer 370.f
Tartarus 489.f
Tartarũ quid Poetæ appellent 517.m
Taurei palæstra ex oppositio regij templi fuit 278.p
Tauro Venerem præsse 393.f
Telephus apud Aeschylum quid 515.f
Temenus Argorum rex 773.m
Temperans qui sit 583.m

Temperantia quid 578.f
Temperantia quo pacto sit utilis per totum, & deinceps 287
Temperantia circa quid potißimũ uersetur 276.p
Temulentus etiam bis puer 755.m
Tẽperantia an sit scientia, & quod nã eius opus sit 283 per totũ & inde
Temperantia nihil difficilius uel desiniri, uel comparari 277.f
Temperantiæ nihil cũ nimia uoluptate commercij 565.p
Temperãtiæ definitio 280. m 281.p
Temperantiæ fundamentum quod & uis qualis 225.f
Temperantiam cognosci nõ posse, nisi perfectæ posideatur 277.f
Temperantiam uirtutum omnium salubberima 276.p
Temperantiam homines quomodo asequantur 14.p
Temperantia ab omni uirtutis auxilio destituta an sit uenerandã 779.p
Temperantiã semper cum fortitudine miscet Plato 557.p 559.p
Temperantiã simul & diuitias in ciuitate honorare est impossibile 635.f
Temperatus qui dicendus 756.p
Temperatus solus dei amicus dicitur
Temperati uiri nõ esse pro= (791.p sequi aut fugere aliter q̃ decet 363.m
Tẽperato medicina superuacanea est
Temperatum quod est, & (571.f pulchrum esse debet 281.p
Temperatine an intemperati uita sit beatior 357.m
Tẽperatorũ uoluptates & dolores minores esse q̃ intemperatorũ 96.f
Temperatos non esse qui corporeæ uoluptatis gratia à uoluptatibus abstinent 276.m
Templum regium 278.p
Templi Neptuni latitudo, lõgitudo & altitudo 740.m
de Templo Iouis Lycæi in Arcadia fabula. 639.f
Temporis genitura 708.m
Temporis præsentis notæ quæ 68.m
Tempore quæ participant cum ipso ætatem agunt 68.m
Tempora ubi maximam habeant temperiem 557.p
Temporũ distinctionem in menses & annos esse ĩ ciuitate necessariã 833.p
Tentandi ars Socratica 110.m
Terminus est quicqd cõprehẽdit 70.p
Terpandri instrumentũ quod 688.p
Terpsichore Iouis uox cur dicatur 168.f
Terpsichore Hesiodum afflauit 168.f
Terra cur fœmina appellata sit 385.f
Terra ab igne quõ differat 682.p
Terra quõ & à quibus soluatur aut penetretur 719.m
Terræ pondus iners, Prouerb. 150.f
Terræ faciẽ in duodecim diuidit plagas
Terræ superficiem nos ne= (489.f quaquam habitare 516.p
Terræ cœliq; filij qui 710.p
Tertium Seruatori, Prouerb. 284.p
Terram sub cœlo quidam stabilem faciunt 511.p
Terram fertilißimam esse post aquarũ illuuiones 521.p
Terram non opus habere aere, &c.
Terrã puram in puro ia= (516.p cere cœlo 516.p
Terram antiquißimam esse deorũ qui intra cœlum sunt 709.f
Terram diei noctisq; effectricem esse uoluit deus ibidem
Terram quõ mulier imitatur 523.m
Terram non esse talem qualem multi scribunt 515.f
Terrigenarum fabula 570.p
Terrigenarum fabulam tangit 205.p
Terror an idem quod timor sit 248.f
Terribilia quæ arbitremur 299.p
Testamentorum leges 887.p
Testium falsorum lex 892.f
Tetrachordum quis inuenerit 687.f
Tetragrammaton nomen 302.f
Textor qd à uestiario differat 210.p
Textrinam quis boies docuerit 303.f & 428.p
Thalia lunæ uox cur dicta 168.f
Thalia Vergilium afflauit 168.f
Thales Milesius 241.f
Thaletis casum q̃ facete ancilla carpserit 149.f
Thaletẽ diligẽtiorẽ in (rit naturalibus quã in diuinis 616.m
θαλλῶν 320.p
Thamiræ opera 170.f
Thamus totius Aegypti rex 463.p
Thamyræ musa quæ 168.f
Theætetus adolescens. 135.m. 136.p
Theæteti proles 143.m
Theages iustus & fortis in Repub. ciuis à Socrate factus est 416.p
Thebanis qs leges denegauerit 49.p
Thecæ Aegyptiæ 463.p
θῆλυ quid 320.p
Thearion pistor 368.m
Themis quid significet apud Platonem
Themistoclis consilio quæ (782.m Athenis facta sint 340.f
Themistocles Cleophanis pater uir bonus, & bonus uirtutis suæ præceptor fuit 24.m
Themistoclis pulchrũ respõsum 532.p
Themistoclem non tanquam tyrannũ imperasse 11.p
Themistoclẽ qui damnauerint 367.f
Theodorus Samius statuarius 170.m
Theodorus quadam inter oratores adscribitur 45.m
Theognidis præcepta 25.m
Θεοὶ quare dei uocati sint 313.p
Theologi summi qui fuerint inter philosophos 616.m
Theologi in tres diui sectas 465.f
Theologi ueteres amoris nomen deo attribuerunt 375.p
Theologos antiquos sacra uelaminibus tegere consueuisse 383.f
Theon Smyrnæus Mathematicæ Platonicæ professor 630.p
Theophrasti de Platone dictũ pulchrũ
Θεόφιλος 311.f (678.f
Theos dei nomen apud græcos 303.p
Thesauri inuenti lex 883.p
Thessalia plurimum equestrem faculatatem colebat 109.m
Thessalorum turba seruilis 818.p
Thessalos absq; ordine uixiße 486.p
Thessalici homines inter græcos quibus rebus illustres 141.m
Thessalicæ mulieres ueneficæ 366.p
Thesei fabula 490.f
Thesei erga Hippolytũ affectus qualis
Theseo quæ falso ab Ho= (775.m mero adscribantur 559.f
Theseæ Hippolyto maledixiße 890.p
Theuth apud Aegyptios qd inuenerit
Theuth auis dicata quæ (84.f ibis appellatur 463.p
Theuth nomen dei apud quos 303.p
Thetys deorum genitrix 315.p
Thetidis fabula damnatur 555.p
Tholus Athenis 476.p
Thomas Bencius 373.p
Thraces quomodo uino utãtur 752.p
Thraces quæ opera cũ mulieribus communia habeant 831.f
Thracum ingenium quale 580.m
Thrasymachus orator Socratis aduersarius 409.p
Thrasimachi mentio 459.f
Thrasylus 12.f
Thucydides filios diligẽter docuit 24.f
Thucydides Melisti filius apud Socratem uixit 12.p
Thyestis Atreiq; lis 204.f
Thye. mors debita eius scelerib. 845.f
Thyphone multiplicior 443.p
Thyrsigeri multi, Bacchi uero pauci, Prouerbium 496.m
Tiberij oculi quales 410.f
Tibiarum inflandarũ qui optimi præceptores 51.m

Tibiarum sono qui præstans 231.p
Timarchum mortuũ esse quid Socrati obtemperare noluit 12.m
Timidi quomodo dignoscendi ab auda cibus 569.f
Timorẽ in ciuitate nutriendũ 842.f
Tolerantia prudens an fortitudo dicen da sit 296.m
Tolerantia qualis esse debeat 289.m
Totum quod non est quãtum esse nullo modo potest 187.m
Totũ ad secũ afferat necessario 70.p
Totum & omne an idem 163.f
Totum an sit una species ex partibus facta 163.f
Totius definitio 69.p
Toti definitio 66.m
Tractates aliquid cõmune quando sibi inuicem satisfactũ putent 201.m
Tragœdia Athenarum antiquissimum inuentum 52.f
Tragœdia duplici utitur narratione 560.f 561.p
Tragœdiæ commendatio 52.f
Tragœdi unde multa desumant de de functorum manibus 882.p
Tragœdiæ qui studiosi fuerint 292.p
Tragœdiã sapiẽs esse artificiũ 640.f
Tragica de inferis dãnat Plato in Dia lo.3 de iusto. per totum
Tragici an i ciuitate admittẽdi 836.p
Tragicos carpit 661.f
Tria in re qualibet intelligẽda 874.f
Tributa publica quõ pendenda 902.p
Trimitatem qui rerum omnium princi pium esse uoluerint 376.p
Trismegistus quibus leges tradiderit, & in quem earundem inuentionem retulerit 49.p
Trismegisti de statuis sentẽtia 467.p
Tristia uoluptatibus non carere 97.f
Tristia omnia, an mala sint 245.m
Tristitia nimia abstinẽdũ esse 798.m
Trite quid 691.f
Trivium Platonicum 489.m
Troiæ potentia unde 774.m
Troianos ueræ ignaros Helenæ de ima gine ipsius decertasse 649.m
Troianorũ uiri sapiẽtiores q̃ mulieres
Turba pro hominib. igno= (310.f rantibus accipitur 342.p
Turpis & pulchri mediũ qd' 430.m
Turpe dolore ac malo definiendum
Turpe quod nõ est, an sit (348.f pulchrum 430.p
Turpiũ cõparatio quõ facienda 349.p
Turpissimũ quid in ciuitate 49.f
Turpitudo quid 180.p
Tutores orphanorum quomodo substi tuendi 813.f
Tutorum officium 887.m 888.f
Tynnichus Chalcidensis quid egregie scripserit 171.p
Tyrannus qui appellandus 218.p
Tyran. quãto tristior uiuat rege 650.p
Tyrannus quem diligat 365.p
Tyranni nomen cui conueniat 7.f
Tyr. animus qualiter afficiatur 645.f
Tyrannum ex radice tutoria pullulare
Tyrannũ neminem se me= (639.f liorem diligere 364.f
Tyrannum esse patricidam 641.m
Tyranno dicit esse similẽ ebriũ 643.f
Tyrannum & iniquissimũ esse & mi= serrimum 645.p
Tyrannũ à uera & propria uoluptate longe abesse 649.f
Tyrannos sapientes esse sapiẽtum con suetudine 641.p
Tyrãnis Athenis quãdiu uiguerit ante Platonis tempora 3.p
Tyran. quæ studia nõ cõducãt 421.p
Tyrannidis quis modus, & unde oria tur 638.m
Tyrannidem amicitia & amor sæpe disiparunt 421.m
Tyrannidem non esse optandam 10.f
Tyrannidem qui affectent 11.p
Tyrannicus animus ferè comparatur 641.f
Tyrtæi Poetæ carmina 748.p
Tyrtæus Poeta 855.m

V

Vacuitas animi & corporis quæ ap pelletur 648.f 649.p
Vænaliũ cura cẽsorib. pertinet 848.f
Valetudo prospera oĩm rerum optima
Valetudo bona aut ma= (339.p la quomodo generetur 729.m
Valetudinis bonæ cõseruãdæ lex 52.f
Validiores an sint potentiores 354.f
Varia quæ sunt certum ordinem non recipiunt 216.m
Vates non nisi furentes uaticinantur 449.f
Vatis officiũ quod nam 297.f. 382.p
Vaticiniũ appellari ciuilẽ scientiã .8.f
Vaticinium furoris species ab Apolline
Vaticinij definitio 49.m (167.m
Vaticiniũ inter deos & homines ami citiæ opifex 424.p
Vaticinium dignius augurali scientia 449.f
Vaticinium quadruplex 488.f
Vectigal importandarũ & exportan darum rerũ nullum sit 849.p
Veloces ad percipiendum qui 159.f
Velocior Borea thracio, Prou. 763.f
Velocitatis definitio 296.p
Velocitas quibus in rebus maxime cõ= mendetur 280.f
Velut apes relicto aculeo abis, Prouer.
Velut à machina tragica (507.m deus subito apparens, Prou. 300.m
Venarum origo ubi 723.f
Venatio quid 176.f
Venationis duæ species 176.f
Venatiõis terrestris duæ partes 177.f
Venationem omnem uariam & inge= niosam esse 912.m
Venationis species & lex 838.f
Venatoris boni officium 297.p
Venatoria ars quædam hominum esse uidetur 261.p
Vendẽdi & emendi species duæ 178.f
Venditoris & emptoris leges 883.f
Venena quõ officiant humano generi
Venenũ quõ quidam bibe= (890.f re consueuerint 519.f
Venenum bibituris non conferre loqui multum 493.f
Venus quomado mortem superare di catur 392.p
Venus duplex 379.p 420.m
Veneris etymologia secũdum græcam dictionem 317.p
Veneris uerissimũ nomen quod 80.m
Veneris primæ lex quæ nam sit 49.p
Veneris conuiuium 430.f
Venere immodesta quomodo abstinen dum 844.f. 846.p
Venereorum intemperantiam animæ obesse 731.m
Venereos motus dulcissimum quid & turpissimum esse 116.p
Venustatem mulierum esse 830.f
Verberãdi genus omne uiolẽtiũ 864.p
Verbo actiones significantur 194.f
Verborum nimium curiosos res bonas nunq̃ uel cõsequi, uel afferre 250.f
Verborum leuiũ grauissimam esse pœ= nam apud Nemesim 791.m
Verborum curiositas euitanda 201.f
Verborum ornamenta quãdo deceant, & quando non 298.p
Verbis communioribus uti sepe gene= rosi animi est, contrarium autem il= liberalis 154.m
Verecundia cui nihil conducat 300.p
Vera semper & ubiq; uera sunt 50.m
Vera qui loqui dicatur 650.f
Vera loqui de ea re quilibet potest quã optime callet 268.f
Verax quis dicendus 268.f
Veritas animi cibus 387.f
Veritas quõ mentibus diuinitus infun= datur 529.f
Ver. pulchrũ et stabile qddã est 763.f
Veritatem raro persuadere 763.m
Veritatis lumen in anima esse 404.p

Veritatis cognitionẽ solus dare potest deus 43.p
Veritatis inuentionem attribuendam esse legi 50.p
Veritatis imperiti nõ possunt recte de uoluptate aut dolore iudicare 648.f
Veritatis indagandæ instrumentũ præ cipuum quod 441.f
Veritatis cognitionem nõ ex æquo in temperati, & temperati uiri asse= quuntur 43.p
Veritatis contemplatio, cuius ex tri bus animæ uiribus actus sit 13.f
Veritati propinquior ne sit uoluptas, an mens 105.m
Veritatem cum dijs tum hominibus du cem esse bonorum 797.p
Veritatem ex redargutione falsitatis elucẽre 13.f
Veritate duce fugatur malorũ chorus
Vergilij locus Pythagori= (605.p cis consentiens 376.p
Vergilius cholericus pudicus, & ad a= mores pronus 399.f
Vergilij loca quædã de supplicijs mor= tuorum 655.m 656.p
Vergilij musa quæ 168.f
Versutus an idẽ sit qd' mẽdax 270.m
Vestes quis primus confecerit 232.f
Vestes ubi mero profundantur 752.p
Vestium species unde 209.f
Vestium cur denominauerint homines
Vestium artifex quid ab (314.f textore differat 210.p
Vestigia alicuius rei inueniendi regula
Vicinis quõ & cur bel= (103.m lum inferendum 596.m
Victus facilitas apud antiq. cur 206.m
Victus omnis melodiæ & cantilenæ cõ paratur 565.f
Victũ græci quõ sibi acquirãt 847.p
Victus diligentia morbos curãdos esse 732.f
Vigiliæ quomodo exercendæ 832.m
Vinci à seipso turpissimum 747.p
Victoria qua ciuitas seipsam superat, sit ne optima aut necessaria 748.p
Victoriæ rapinas obesse 595.f
Victorum bona cedere victoribus 747.p
Victoriam quæ pariant 756.p
Violare seipsum non licet 992.f
Violentia quid 178.f
Vinculum malorũ inter se & bonorũ erga malos nunquã stabile 223.p
Viniũ quãdo à Baccho inuentũ 767.p
Vinum remedium esse aduersus seno= ctutis duritiam 764.f
Vinum cur hominibus datum 767.m
Vinum quando negandum 768.p
Vinũ semper esse ueridicum, Prouerb.
Vinũ calefacere animã si= (437.f mul cum corpore 719.p
Vini etymologia secundum græcam uo cem 317.p
Vinosus an affectus uehementius con= citet 754.f
Vino quomodo utendum 751.f
Vir bonus qui 275.m
Vir bonus deo similis 51.f
Vir bonus ut bonus uideatur uirtutem sectatur, & uitia fugit 150.f
Vir sanæ mentis quid magis contende= re debeat 360.m
Vir à fœmina quid differat in rebus a= gendis 589.p
Viri boni in qua re sint præstãtes 37.f
Viri uxorem amãtis exemplũ 375.f
Viri boni cõditiões enumerãtur 81.m
Viro moder. oĩa nosse, præclarũ 85.m
Viro ciuili quid maxime necessarium
Virũ bonũ fieri uelle, dif= (557.p ficile admodum 240.p
Virũ bo. manere difficile esse 240.p
Virum bonũ malũ fieri posse 242.m
Virile quid dicendum sit 830.m
Virgini Cererem præesse 393.f
Virginem pulchram, pulchrum esse di cebat Hippias 111.p
Virtus uera quæ 150.f
Virtus uera cupiditates explet 361.f
Virtus unde nascatur 820.f
Virtus doceri an memoria reuocari possit 22.p
Virtus quandiu exercenda 566.f
Virtus ex mensura & commensura= tione 105.f
Virtus sequenda non ea de causa, qua uulgus existimat 150.f
Virtus cuiusq; rei ordinata est 363.p
Virtus rerum ubi consistat 653.f
Virtus an unum sit 235.f
Virtus uniuersa qua consensione com= prehendatur 757.m
Virtus unde hominib. adueniat 27.m
Virtutis definitio 14.m
Virt. absentia qd mali afferat 42.m
Virtutis præceptores nullos esse 23.p
Virtutis ingentia præmia 665.m
Virtutis unã tantũ esse speciem 584.f
Virtutis pars à uirtutis specie quomo= do differat 221.p.m
Virtutes inter sese quomodo contrariæ uideantur 221.f
Virtuti omnia parent 521.m
Virtutem sanitatem esse 584.m
Virtutem liberalem esse 42.m
Virtutem uniuersam sub legum proui= dentiam esse institutam 641.f
Virtut. doceri nõ posse 231.m. 250.f
Virtutem non esse prudentiam 26.f
Virtute omnia domari 734.p
Virtutes octo esse in cœlo 916.f
Virtutes à prudentia tanquã inferiora membra à capite duci 769.p
Virtutes quatuor ciuitatibus maxime conducentes 577.p & deinceps
Virtutes quanquã multæ ac uariæ spe= cie tamen conueniunt 15.p
Virtutes uario modo habentur ab ho= minibus 14.p
Virtutes ubiq; proprias in propria na tura fundari 683.p
Virtutes morales oẽs iustitiæ nomine à Platone comprehendi 4.f
Virtutum species quõ plures sint 13.f
Virtu. mortaliũ principia quæ 14.m
Virtutibus quatuor ad beatitudinẽ per ducimur 385.m
Vis illata non semper mala aut dam= nanda 217.m
Vis nulla durior quàm quæ contemptu quodam infertur 865.f
Vim quibusdam à dijs immitti 419.f
Vim omnem in genere tractat 869.f
Vi uti nefas uel contra parentes, maxi me uero omniũ cõtra patriã 485.p
Visionis species 145.f
Visus definitio 49.m
Visus nihil sine colore cernit 284.f
Visus in suprema corporis parte posi= tus cui assimiletur 387.m
Visui comparatur anima & intelle= ctus pulchre 613.p
Visum qs ob uituperationẽ amiserit, et palinodia recuperauerit 449.p
Visibile nunq̃ eodẽ modo esse 501.m
Vita nõ mala quibus occurrat 471.p
Vita tyranni tyrannidem nacti q̃ dura sit, atq; misera 646.m
Vita ubi consistat & unde prorogetur iuxta medicos 735.p
Vita talorũ iactib. cõparatur 654.p
Vita hominũ Saturni tẽpore 206.m
Vita hæc quãti faciẽda uiro bo. 366.p
Vita omnis hominis numerosa quadã indiget consonantia 234.m
Vita honesta cur laudanda 798.m
Vitæ eligendæ præcepta quo ad uolu= ptatem & dolorem attinet 798.f
Vitæ quatuor cum suis contrarijs tra= ctat 798.f & inde
Vita triplex à Socrate cõstituitur 95.f
Vitæ beatæ conditiones aliquot 199.f
Vitæ ratio certa maxime quærẽda est 360.m
Vitæ salus in quibus consistat 247.f
Vitæ spaciũ uniciuiq; fatale esse 732.f
Vitam non esse magnificandã 473.f
Vitam qui optime instituat 521.p

Vitam hanc mortẽ appellauerunt quidam 357
Vitam iniustam non solum turpem, sed iniucundam quoq; & amaram esse 763.m
Vitæ quatuor secũdum quadruplicem mundi spiritũ numerantur 684.f
Vitarum triũ quæ nam optima 86.m
Viuere bene an cupiant omnes 256.p
Viuere non multi faciendum, sed bene uiuere 483.m
Viuere bene, honeste et iuste idem esse
Viuere an aliquibus conducat nec ne (483.m 297.f
Vi bene in quib. rebus cõsistat 251.p
Viuendi ratio quæ prospera 945
& deinceps
Viuendum inter homines non inter arbores 443.f
Viuentes an aliunde fiãt q̃ ex mortuis 497.p 500.f
Viuentes non esse laudandos 830.p
Vitium non ea de causa fugiẽdum, qua uulgus existimat 150.f
Vitium unde nascatur 820.f
Vitia in ciuitate quõ foueantur sub tyrannide 644.m
Vitiorum maculæ duplices 336.m
Vitiorum uiam planam esse 791.f
Vitiorũ ignarus quando irridendus sit
Vitri generatio 719.m (149.f
Vituperatio & laus à bono uiro quomodo tractanda 51.f
Vlcisci nũ liceat acceptã iniur. 483.f
Vltionem non esse iustitiam 796.m
Vlysses uersutus et multiformis pingitur ab Homero 270.p
Vlysses semper insidias tendẽs 273.m
Vlysses apud Iliũ loquens 457.m
Vmbram tuã metuis, Prouerb. 512.m
Vnguium usus 726.f
Vnionem ciuitati utilissimã esse 592.f
Vnum immobile esse secundum quemlibet motum 67.p
Vnũ maxime discrepat ab eodẽ 67.m
Vnũ qđ est ab uno debet oriri 407.f
Vnum aliquid nihil secundum seipsum esse 153.m
Vnũ in nullo alio q̃ ĩ seipso esse 66.m
Vnum ex multis effici in musicis consonantijs 689.f
Vnum omnium principium esse 60.f
Vnũ quid apud Plato. significet. 61.p
Vnum quõ per detractionem & negationem ruditer dedolet 66.m
Vnũ uni contrariũ quõ probet 237.p
Vnum primum omniũ quæ numerum capiunt 74.p
Vnũ in triplici ordine reperiri 60.m
Vnũ et ens mutuis nexib. claudi 69.p
Vnũ participare multis nihil prohibet
Vnũ nihil esse p se 141.f (78.m
Vnum, est rerũ omniũ terminus, &c.
Vnum in supremo gradu collocatur (167.p 167.p
Vnum quõ multa esse posit 70.p
Vnum quare nec unius, nec seniꝰ seipso fiat 68.m
Vnius essentia nõ idem est quod ipsum Vnum 68.f
Vnius dominatio in republica administranda omniũ optima 220.p
Vnius disputationem difficilem admodum esse 83.p
Vni nõ posse duo cõtraria ineſſe 43.f
Vnitas quantum momentum rebus in omnibus habeat 381.f
Vnitates coniunctæ cur faciant binarium numerum 510.m
Vnitatem esse differentiam inter duo & tria 688.m
Vnitate partium suarum cuncta seruantur 381.f
Vnitatem partiũ quid efficiat 381.f
Vnitatem non esse corpus 617.p
Vniuersum ĩ duo fuisse diuisũ 697.m
Vniuersum quibus terminis comprehenditur 894.f
Vocales uinciũt literas reliquas 190.f
Vocem in uerba quis primus articulatim distinxerit 232.f
Vocem cur nobis dederint dij 713.p
Voces quatuor 556.m
Vocum consonantia, & dissonantia unde 728.p
Vocum proportio qualis 391.p
Voluntas ad quod bonũ pertineat 1.p
Voluntatis quæ animæ appetitiua uis est, actus quis 13.f
Voluntatem quæ nam uirtutes perficiant 14.p
Voluntate opus esse ad iustitiã 333.p
Voluptas maxime omnium temeraria
Voluptates Veneris ingenitissimæ omniũ æstimantur (105.m ibidem
Voluptas quid, & unde 721.p
Voluptas in inimicorũ malis unde proficiscatur 98.f
Voluptas multis malis à quo immixta sit 440.f
Voluptas animæ in seipsa 97.f
Voluptas humana quõ fiat 822.f
Voluptatis possessio neq; primũ neq; secundum bonum est 105.m
Voluptas præter naturam quæ 751.p
Voluptatis nullus fructus sine reminiscentia 91.m
Voluptatis mixtiões in corpore 97.p
Voluptatis genere quæ comprehendi possint docetur 91.p
Voluptatis initium doloris fini coniunctum esse 492.p
Volup. cõmoda & incõmoda 922.f
Voluptatis qualitates 93.m
Voluptatis & doloris mediũ 648.p
Voluptatis generationẽ semper essentiam uero nunquã existere 100.p
Voluptatem non esse in deo 922.f
Voluptatem comprehendi sub genere infinitorum 89.p
Voluptatem rem esse uanam 82.m
Voluptatem capere & gaudere quid differant 239.m
Volup. inter & dolorẽ mediũ 648.p
Voluptatem nullam præterquã prudẽtis ueram existere 648.p
Voluptatem nullam esse amore potentiorem 427.f
Volup. non esse summũ bonum 85.f
Volu. magis & minus suscipere 95.p
Voluptates quæ sapientiæ propriæ & quæ alienæ 104.f
Voluptate quid nam præstatius 85.m
Voluptates seruiles quæ 458.p
Voluptates duas proponens exagitat an pulchræ sint 116.f
Voluptates an uehemẽtiores sint in sano aut in ægro 96.m
Voluptates animæ tres 646.f
Voluptates in somnis quæ 642.f
Voluptates in tristibus etiã esse 97.f
Volup. omnes nosse utile ne sit 104.m
Volup. cur tenebras optent 105.m
Volup. quæ necessariæ quæ nõ 637.p
Volup. cuius sensus sint firmiores et humanæ naturæ cognatiores 399.f
Voluptates ueræ quæ 99.m
Voluptatis genus quod minime diuinum ibidem
Voluptates quomodo puniãtur 655.f
Voluptates ardentius sectetur tẽperatus an intemperatus 97.m
Voluptates quomodo dissimiles & inter se contrariæ 82.f
Volup. dolorũ effugia qs dixerit 96.p
Voluptates bonorũ quõ differãt à malorum uirorũ uoluptatibus 94.m
Voluptates cur per se non faciant hominem beatum 86.m
Voluptatibus primas partes quæ nam animantia tribuant 105.m
Voluptuosi animi amor ferinus 398.f
Vouere quid 59.m
Voti definitio 42.f
Votũ quid à deo petere debeat 42.f
Votum quinq; requirit 674.f
Vrania Musem afflauit 168.f
Vrania Cœli stelliferi uox 168.f
Vrbs an muris cingenda sit 819.f
Vrbis situm tractat 803.f

Vrbis structura qualis esse debeat 818.f
Vrbem nunquã expugnabit qui retro repellitur, Prouerb. 194.m
Vtens et res qua quis utitur quomodo differant 39.f
Vtiles qui 7.p
Vtilis definitio cum potentia communis 107.p
Vtile proponit Socrates ad inueniendum pulchrum 114.m
Vtilia & iusta non esse eadem 32.f
Vtilitatem cur multi pro pulchro accipiant 107.p
Vulcani etymologia 317.m
Vulcanus quam artem homines docuerit 393.f. 428.q
Vulcanum & Mineruam naturam habere communem 737.f
Vulgus quid docere posit 31.f
Vulgus uasto cõparatur bruto 601.p
Vulgus nõ posse philosophari 606.f
Vulgus non callere peritia musicorum concentuũ iudicandorũ 766.m
Vulgi opinionem contemnendam esse 480.f
Vultus humani longitudo quanta esse debeat 390.f
Vulua in fœmina quid 733.m
Vxor quo tempore ducenda 792.f
Vxoris quæ pro uiro mori uoluerit exemplum 375.f
Vxorem renuentis quæ mulcta
Vxores Regũ apud Lacedæmonios ab Ephoris seruantur 36.m
Vxores regiæ apud quos populos ditissimæ 37.p

X

Xanthias unius ex Thucydidis filijs præceptor 25.p
Xanthippe mulier 491.f
Xantippus Periclis filius. 229.f
Xantippus Periclis filius qua in re à patre instructus fuerit 24.f
Xanthum dij nominant non Scamandrum 310.f
Xenonis familiaritate qui docti euaserint 35.m
Xenophontẽ à uulgari luxu ad sapientum traduxit sobrietatem Socrates 416.p

FINIS.

BASILEAE ANNO M. D. LI.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

Y

Ysus apud græcos 326.p
ὗ ὦ ϖ̃ quid significet 318.m

Z

Zallus ferè usus apud antiquos græcos 322. per totum
Zamolxis quibus leges tradiderit & in quem earundem inuentionem retulerit 49.p
Zamolxidis incantationes 280.p
ζαμιῶδες quid 321.f
Zeno Eleates cuius discip. fuerit 60.m
Zeuxippus Heracleti filius 231.p
Zodiaci signis qui dij præsint 393.f
Zonæ nomine quæ prouincia appellata 37.p
Zopyrus Alcibiadis pædagogus 36.m
Zopyrus Physionomus 409.f
Zoroaster quibus leges tradiderit, & in quem retulerit earundem inuentionem 49.p
Zoroastri magica quãti fiat apud Persas 36.m
Zoroastri apientia qua in re constiterit tota 303.p
ζυγὸν quid 322.p

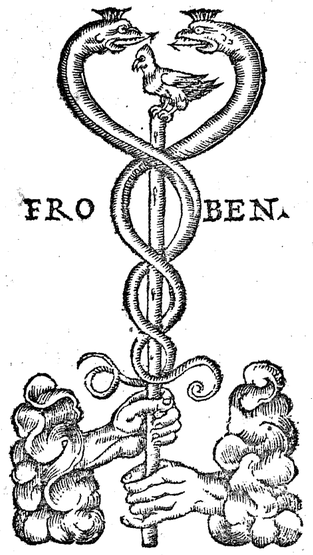
FRO BEN.